

JAINSITE E-BOOKS LITERATURE

**JAIN HISTORY • JAIN GRANTH • JAIN SUTRA
JAIN VIDHI • JAIN STORY • JAIN ASTROLOGY**

And Many More Books in Gujarati, Hindi & English

જૈનસાઇટ ઇ-બુક્સ લિટરેચર ના સંપૂર્ણ લાભાર્થી
શ્રી શ્વેતામ્બર મૂર્તિપૂજક જૈન સંઘ, અંધેરી (પૂર્વ)

પાર્શ્વદર્શન બિલ્ડીંગ, ડૉ. સર્વપલ્લી રાધાકૃષ્ણ રોડ,
(જુના નાગરદાસ રોડ), અંધેરી (પૂર્વ), મુંબઈ - ૪૦૦ ૦૬૯.

www.jainsite.com

Blessings : P. P. PANYAS SHREE NIPUNCHANDRA VIJAYJI M. S.

Inspired by : MUNI BHAGYACHANDRA VIJAYJI M. S.

Created by :

E-mail: info@jainsite.com • Tel.: 09867711171

॥ ॐ श्री शंभेश्वर पार्श्वनाथाय नमः ॥

જેન ઈ-બુક્સ ના સંપૂર્ણ લાભાર્થી

શ્રી શ્વેતામ્બર મૂર્તિપૂજક જૈન સંઘ, અંધેરી (પૂર્વ)

॥ ॐ श्री शंभेश्वर पार्श्वनाथाय नमः ॥

ट्रस्टनी नोंधणी नं. F-4210 (BOM)
सोसायटीनी नोंधणी नं. Bombay 381/1976 G.B.B.S.D.

श्री श्वैताम्भर मूर्तिपूजक जैन संघ, अंधेरी (पूर्व)

पार्श्वदर्शन भिर्डींग, डॉ. सर्वपल्ली राधाकृष्ण रोड, (जुना नागरदास रोड),
अंधेरी (पूर्व), मुंबई - ४०० ०६६.

प्रस्तावना

अनेक परमोपकारक आचार्य देव ज्ञानी, तपस्वी मुनिराज, सेवाभावी साध्वीजु भगवंताना अद्वितीय-अद्भूत-अवर्णनीय आशिर्वाद्यी तथा महापवित्र मंत्रोच्चार अने विधि विधान द्वारा स्थापित आकर्षक अलौकिक अनेक अने मनमोहक रज्ज्मा भगवान श्री शंभेश्वर पार्श्वनाथजु मनोरम्य, नेत्र द्विपक लावण्यमय प्रतिभाजुने मूणनायक तरीके भिराजमान करेल देवविमान तुल्य तीर्थसभ जिनालय अटले मारुं-तमारुं अने आपणा सहजु श्री शंभेश्वर पार्श्वनाथजुं शिपरभंधी जिनालय तथा धीर-वीर-गंभीर-सरण-भक्ति-धार्मिक पापभीरु दानवीर अने उत्तमोत्तम श्रावक-श्राविकाओथी जनेलो रपमा तीर्थकर तरीके ओणपातो श्री श्वे. मू. जैन संघ, अंधेरी (पूर्व) अटले अमारो श्री अने सरस्वतीथी सभर जनेलो विनयी-विवेकी अने गुणभगवंतानो कृपापात्र जनेल चारे तरफु अे दशे दिशाओमां जैनम् जयति शासनम् नी यशोगाथा नो विजयघोष १४ राजलोकमां गुंजतो करनार अटले अमारो श्री श्वे. मू. जैन संघ अंधेरी (पूर्व) अनेक नाना मोटा धार्मिक अनुष्ठानो करनार श्री संघोने मद्दरूप जनेनार, अनेक पांजरापोणोने सहायभूत थनारो अनेक साधु-साध्वीजु भगवंताना वैयावस्यमां सहाय अयेसर, गृह जिनालयमांथी शरु थयेल आजे उत्तुंग गगनचुंभी आकर्षक शिपरभद्ध जिनालय जेमां देव-देवीओनी देवकुलिकाओ शोभी रही छे. श्री संघमां कायमी आयंजिल जातु-जे जे पाठशाणाओ, ज्ञानभंडार अटले श्री संघ शक्तिनुं नमूनेदार नजरालुं कहेवाय.

युगद्विवाकर प. पू. उपकारी गच्छना नायक आ. भ. श्री विजय धर्मसूरीश्वरजु म. सा. नी शुभ प्रेरणा मार्गदर्शक तथा तेमनी शुभ निश्रामां निर्मित अने स्थापित श्री जिनालय तथा प. पू. शतावधानी आ. भ. श्री जयानंदसूरीजुनी प्रेरणाथी ता. ४-४-१९७६ मां श्री संघनी स्थापनाना सुंदर विचारोनुं भीज आजे घेद्युरो घटादार वृक्ष समान जनेयो छे. यमत्कारी अने अलौकिक मूणनायक श्री शंभेश्वर पार्श्वनाथ भगवानना दर्शन करीने जैन-जैनतरोनी घच्छाओ इलीभूत थरु छे.

निसहाय-अजोल जनेला टोरोनी अने पांजरापोणोने अमारो श्री संघे उदार हाथे मद्द करी छे तथा हालमां केणवणी क्षेत्रे, मेडीकल क्षेत्रे, साधर्मिक क्षेत्रे, अनुकंपा क्षेत्रे परा श्री संघनी ज अेक शाखा श्री शंभेश्वर पार्श्वनाथ इण्डिशन द्वारा आर्थिक सहाय चालु छे.

श्री श्वे. मू. जैन संघ वती

प्रमुज

અહમ્

દ્રવ્યાનુચોગ

જૈન સાઈટ

JAINSITE.com

જેનમ્ જયતિ શાસનમ્

અ. પ્ર. ઉપાધ્યાય મુનિ શ્રી કલ્યાણલાલજી મ. 'કમલ'

અર્હમ્

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી ફતેહ - પ્રતાપ સ્મૃતિ પુષ્પ
આગમ અનુયોગ (ગુજ.) ગ્રંથમાળા - ૧૦

દ્રવ્યાનુયોગ

ભાગ - ૪

જૈનાગમોમાં વર્ણિત જીવ-અજીવ વિષયક સામગ્રીનું સંકલન (ગર્ભ, યુગ્મ, ગમ્મા, આત્મા, સમુદ્ઘાત, ચરમાચરમ, અજીવદ્રવ્ય અને પુદ્ગલ તેમજ પ્રકીર્ણક વગેરે ૯ અધ્યયનોનું વિશિષ્ટ સંકલન)

મૂળપાઠ સાથે ગુજરાતી ભાષાંતર

જૈન સાઈટ
: નિર્દેશક અને પ્રધાન સંપાદક :
અનુયોગ પ્રવર્તક ઉપાધ્યાય પ્રવર પં.રત્ન
મુનિશ્રી કન્હેયાલાલજી મ. "કમલ"

: સંયોજક અને સમ્પાદક :
આગમ રસિક સેવાભાવી

ઉપપ્રવર્તક શ્રી વિનયમુનિજી મ. 'વાગીશ'

: સંપાદિકા :
અરિહંત પ્રિયા ડૉ. દિવ્યપ્રભાજી

: પરામર્શદાતા :
પં. દલસુખભાઈ માલવણિયા

જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

: ગુજરાતી ભાષાંતરકર્તા :
ઉપપ્રવર્તિની શ્રુતાચાર્યા

ડૉ. શ્રી મુક્તિપ્રભાજી

એમ.એ.પીએચ.ડી.
તેમજ તેમની સુશિષ્યા

ડૉ. શ્રી અનુપમાજી (એમ.એ.પીએચ.ડી.)

શ્રુત આરાધિકા શ્રી ભવ્યસાધનાજી

શ્રુત આરાધિકા શ્રી વિરતિસાધનાજી

: પ્રકાશન સહયોગી :

શેઠશ્રી હસમુખલાલ કસ્તુરચંદ શાહ (અમદાવાદ)

: પ્રકાશક :

આગમ અનુયોગ ટ્રસ્ટ, અમદાવાદ-૧૩

✳ **સર્વાધિકાર પ્રકાશકાધીન**

✳ **પ્રકાશક અને પ્રાપ્તિસ્થાન :**

આગમ અનુયોગ ટ્રસ્ટ

C/o. શ્રી સ્થાનકવાસી જૈન સંઘ,
૨૮-૨૯, સ્થાનકવાસી જૈન સોસાયટી,
નારણપુરા કોર્સીંગ, અમદાવાદ-૧૩.
ફોન : ૭૫૫૧૪૨૬, ૭૫૫૨૭૧૧

✳ **સંપર્ક સૂત્ર :**

શ્રી વર્ધમાન મહાવીર કેન્દ્ર

સબ્જમંડી સામે,
માઉન્ટ આબુ (રાજ.) પીન-૩૦૭ ૫૦૧
ફોન : (૦૨૯૭૪) ૨૩૫૫૬૬

✳ **ગુજરાતી સંસ્કરણ :**

વીરનિર્વાણ સંવત્ - ૨૫૩૦
વિક્રમ સંવત્ - ૨૦૬૦
દિનાંક : ૧૮, ફેબ્રુઆરી-૨૦૦૪
વિમોચન - અમદાવાદ

✳ **મૂલ્ય :**

રૂ. ૭૦૦/- (સાતસો રૂપિયા)

✳ **મુદ્રક :**

સ્કેન-ઓ-ગ્રાફિક્સ

(કોમ્પ્યુટર - ઓફસેટ જોબ)
૩/એ, રવિકુંજ સોસાયટી,
નારણપુરા, અમદાવાદ-૧૩
ફોન : ૭૯૧૧૭૫૧

✳ **સંપ્રેરક :**

૧. ઉપપ્રવર્તક, સલાહકાર
મધુર વ્યાખ્યાની શ્રી ગોતમમુનિજી મ.
૨. સેવાભાવી તપસ્વી
શ્રી સંજયમુનિજી મ. 'સરલ'

✳ **સંપાદન સહયોગી :**

- પં. દેવકુમારજી જૈન, બીકાનેર
શ્રી શ્રીચંદ્રજી સુરાણા, આગરા
ડૉ. ધર્મચંદ્રજી જૈન, જોધપુર

✳ **ટ્રસ્ટી મંડળ :**

૧. શ્રી નવનીતભાઈ ચુનીલાલ પટેલ (અમદાવાદ)
૨. શ્રી રમણલાલ માણેકલાલ શાહ (અમદાવાદ)
૩. શ્રી અરવિંદભાઈ શાંતિલાલ શાહ (અમદાવાદ)
૪. શ્રી બચુભાઈ બળદેવભાઈ પટેલ (અમદાવાદ)
૫. શ્રી વિજયરાજ બી. જૈન (અમદાવાદ)
૬. શ્રી અજયરાજ કે. મહેતા (અમદાવાદ)
૭. શ્રી કૃષ્ણકાંતભાઈ મફતલાલ પટેલ (મુંબઈ)
૮. શ્રી જયંતિભાઈ ચંદુલાલ સંઘવી (માનદમંત્રી)
(અમદાવાદ)

✳ **કો.ઓપ્ટ સદસ્ય :**

- શ્રી મીઠાલાલ નેમીચંદ બોહરા, અમદાવાદ
શ્રી રમેશકુમાર ચંપાલાલ સાકરિયા, અમદાવાદ

✳ **સંકલન-સહાયક :**

- માંગીલાલ શિવજીરામજી શર્મા (કુરડાયાં)

✳ **પ્રૂફરીડર :**

- મહાવીરચપ્રસાદ શિવજીરામજી શર્મા (કુરડાયાં)

Published in Memory of Rev.
Gurudev Shri Fateh-Pratap Agam anuyog No. 10

Dravyanuyoga

GUJARATI TRANSLATION

[Part – IV (Chapter 39 to 45)]

: CHIEF – EDITOR :

Anuyog Pravartak, Upadhyaya Pravar, Pandit Ratna
Muni. Shri Kanhaiyalalji 'Kamal'

: COLLIGATOR :

Agam Rasik Vice Pravartaka
Shri Vinay Muniji 'Vageesh'

: TRANSLATORS :

UpPravartini Shrutacharya
Dr. Shri MuktiPrabhaji

M.A.Ph.D.

: EDITOR :

Arihant Priya Dr. Shri Divyaprabhaji

& HER CO-TRANSLATORS :

Dr. Shri Anupamaji M.A.Ph.D.

Shri Bhaviyasadhaji

Shri Virtisadhaji

: ADVISOR :

Pt. Dalsukhbhai Malvaniya

: PUBLISHING CO-ORDINATOR :

Sheth Shri Hasmukhlal Kasturchand Shah (Ahmedabad)

: PUBLISHERS :

AGAM ANUYOG TRUST

Ahmedabad – 380 013.

✱ **PUBLISHER :**

AGAM ANUYOG TRUST

C/o. Shri Sthanakvasi Jain Sang,
28-29, Sthanakvasi Jain Society,
Naranpura Crossing, Ahmedabad-13.
Ph. : 7551426, 7552711

✱ **CONTECT PLACE :**

SHRI VARDHMAN MAHAVIR KENDRA

Opp. Subjimandi, MOUNT ABU. (Raj.)
Pincode : 307501.
Ph. : (02974) 235566

✱ **FIRST EDITION :**

A. D. 2060
18, February – 2004
Vimochan at Ahmedabad

✱ **PRICE :**

Rs. : 700/- (Rupees Seven Hundred)

✱ **PRINTED BY :**

SCAN-O-GRAFIX

(Computer-Offset Printing)
3/A, Ravikunj Society, Naranpura,
Ahmedabad-380 013.
Ph. : 7911751

✱ **PROMOTOR :**

1. Madhur Vyakhyani Shri Gautam Muniji
2. Sevabhavi Shri Sanjay Muniji "SaraI"

✱ **CONTRIBUTING EDITORS :**

1. Pandit Shri Devkumarji Jain – Bikaner
2. Shri Shrichandji Surana 'Saras'-Agra
3. Dr. Dharmachandji Jain – Jodhpur

✱ **TRUSTIES :**

1. Shri Navanitbhai Chunilal Patel (Ahmedabad)
2. Shri Ramanlal Maneklal Shah (Ahmedabad)
3. Shri Arvindbhai Shantilal Shah (Ahmedabad)
4. Shri Bachubhai Baldevbhai Patel (Ahmedabad)
5. Shri Vijayraj B. Jain (Ahmedabad)
6. Shri Ajayraj K. Mehta (Ahmedabad)
7. Shri Krishnakantbhai Mafatlal Patel (Mumbai)
8. Shri Jayantibhai Chandulal Sanghavi
(Secretary) (Ahmedabad)

✱ **CO.OPT. MEMBER :**

- Shri Mithalal Nemichand Bohra,
Ahmedabad.
Shri Rameshkumar Champalal Sakariya,
Ahmedabad.

✱ **EDITOR – ASSISTANT :**

Mangilal S. Sharma (Kurdayan)

✱ **PROOF READER :**

Mahavir S. Sharma (Kurdayan)

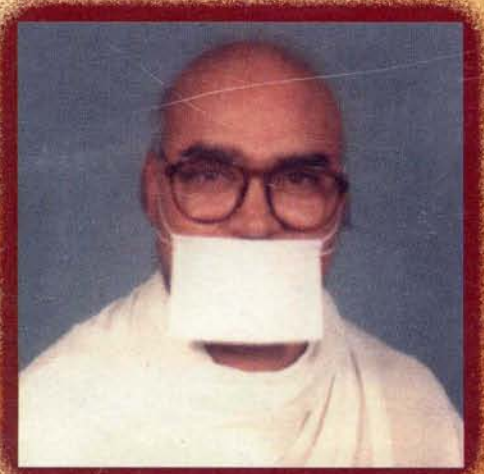
અહમ્

તમારું તમને સમર્પણ...

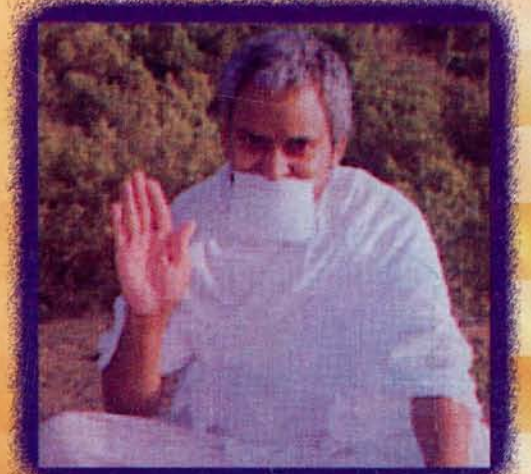

પૂજ્ય ગુરૂદેવ ઉપાધ્યાય શ્રી કનૈયાલાલજી મ. 'કમલ' સાથે અનુયોગ સંબંધિત ચર્ચા કરી રહેલાં ઉપપ્રવર્તક શ્રી વિનયમુનિજી મ. 'વાગીશ'

કોમલતન, કોમલવચન, પુની કરણી કમનીય ।
'કમલ' મુને કલ્યાણકર, વિનય હૃદય રમણીય ॥

મધુર વ્યાખ્યાની શ્રી ગોતમમુનિજી મ.

તપસ્વી સેવાભાવી શ્રી સંજય મુનિજી મ.

આધસ્થાપક

સ્વ. બળદેવભાઈ ડોસાભાઈ પટેલ

આધસ્થાપક

સ્વ. હિંમતલાલ શામળદાસ શાહ

॥ ણમો જિનાણં ॥

આગમ અનુયોગ ટ્રસ્ટ - ટ્રસ્ટી મંડળ

શ્રી નવનીતભાઈ યુનીલાલ પટેલ

શ્રી રમણિકભાઈ એમ. શાહ

શ્રી અરવિંદભાઈ શાંતિલાલ શાહ

શ્રી બયુભાઈ બળદેવભાઈ પટેલ

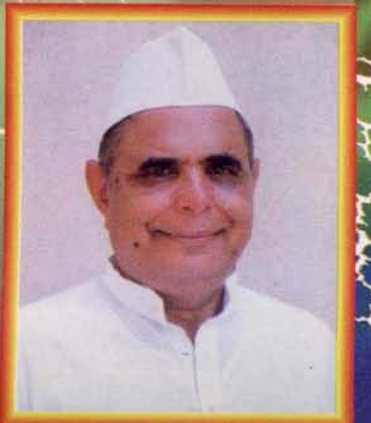
શ્રી વિજયરાજ બી. જૈન

શ્રી અચયરાજ કે. મહેતા

શ્રી કૃષ્ણકાંતભાઈ મફતલાલ પટેલ

શ્રી જયંતિભાઈ સી. સંઘવી
(માનદ્મંત્રી)

॥ સમર્પણ ॥

આગમોના પ્રકાંડ વિદ્વાન
સંસ્કૃત-પ્રાકૃતના જેમને હજારો
શ્લોકોની રચના કરી

એવા ક્રિયાનિષ્ઠ આત્માર્થી સંત રત્ન
આચાર્ય પ્રવર

જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

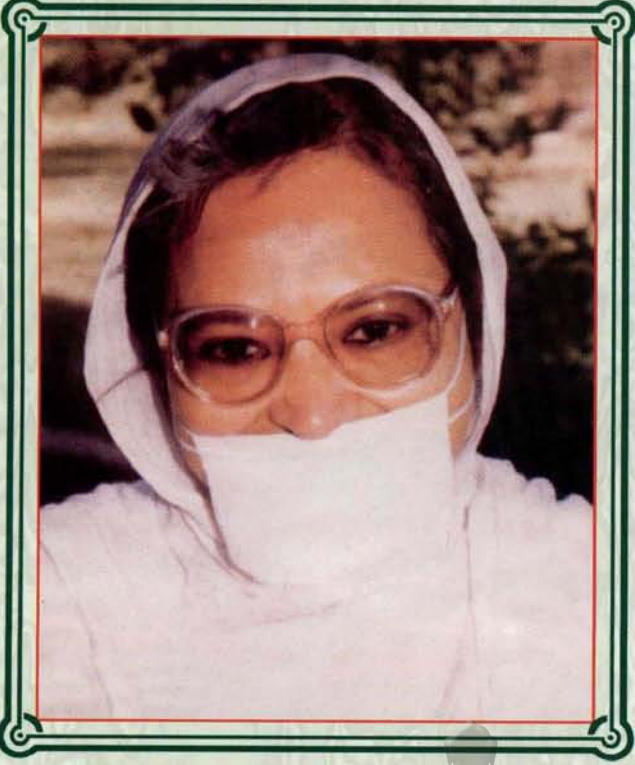
શ્રી ઉમેશમુનિજી મહારાજ 'અણુ'

ની પવિત્ર સેવામાં સમર્પિત

ઉપપ્રવર્તક

વિનયમુનિ 'વાગીશ'

અનુયોગ સમ્પાદન-સંશોધન કાર્યમાં સર્મપિતભાવે અથાક શ્રમસહયોગ
પ્રદાન કરવાવાળી પરમવિદુષી શ્રમણિયાँ

ઉપપ્રવર્તની શ્રુતાચાર્યા પરમવિદુષી ડો. મુક્તિપ્રભાજી મ.

અરિહંત પ્રિયા વિદુષીરત્ન ડો. દિવ્યાપ્રભાજી મ.

સાધ્વી શ્રી વિરતિસાધનાજી મ., ડો. સાધ્વી શ્રી અનુપમાજી મ., સાધ્વી શ્રી ભવ્યસાધનાજી મ.

પ્રકાશન સહયોગી

॥ નમો જિનાણં ॥

શ્રી હસમુખભાઈ
કસ્તુરચંદ શાહ

ડો. કસ્તુરચંદ બાલાભાઈ શાહના ખાનદાન ખોરડે માતાની કુક્ષી દિવાપનાર તેજસ્વી - ઓજસ્વી - ભાઈશ્રી હસમુખભાઈ કસ્તુરચંદ શાહ B.Sc. સુધી અભ્યાસ કરી માતા-પિતાના તેમજ પિતાતુલ્ય મોટાભાઈ રજનીકાંતભાઈના અંતરના આશીર્વાદ સાથે ધર્મપ્રેમી - ઉદારદીલા - શેઠશ્રી ચંદુલાલ છગનલાલ શાહ, મંગુબેન ચંદુલાલ શાહની સુપુત્રી - સંસ્કારી વિરાંગના - ઉષાબેન સાથે લગ્નગ્રંથીથી જોડાયા. મસ્કતી માર્કેટના કાપડના ધંધામાં જોડાયા - કાપડના ધંધામાં પણ નામના મેળવી. સ્વસ્તિક કોર્પોરેશનના નામથી બિલ્ડીંગ કન્સ્ટ્રક્શન તથા ડેવલોપમેન્ટ અંગેનું કામકાજ તેમના લાડલા દિકરા મૌલિકભાઈને ટ્રેઈનીંગ આપી આગળ ધપાવ્યું. બન્ને દિકરીઓ પણ સાસરીએ પીયરીયું શોભાવી રહ્યા છે. હસમુખભાઈનો મળતાવડા સ્વભાવને કારણે જૈનસમાજમાં આગવું સ્થાન રહ્યું છે. ઉદારદીલા - રચના બન્ને પૈડા સરીખા સમા અ.સૌ. ઉષાબેન મહિલા

અ.સૌ. શ્રીમતિ ઉષાબેન
હસમુખભાઈ શાહ

ઉત્કર્ષના - માનવતાના કાર્યમાં ખૂબ જ ખંત - નિષ્ઠાથી આગવું સ્થાન ધરાવે છે. શ્રી હસમુખભાઈ નાની-મોટી અનેક સંસ્થાઓમાં પ્રમુખ-ટ્રસ્ટીના હોદ્દાને દિવાવી રહ્યા છે. - ભૂયંગદેવ આરાધના ભૂવનને પિતાના નામને જોડી મદદ અદા કરેલ છે. દરિયાપુરી સંપ્રદાયમાં ખૂબ જ આગવું સ્થાન ધરાવે છે. પૂ. મહારાજસાહેબ - પૂ. મહાસતીજીના યેયાવચ્ચમાં અગ્રગણ્ય ફાળો રહ્યો છે. સ્વાસ્થ્ય સાફ રહે તે જ પ્રાર્થના ઘણા જ મોટા દાનોની સાથે આગમ અનુયોગ ટ્રસ્ટને યાદ કરી સારી રકમનું દાન આપવા બદલ આભારી છીએ.

॥ નમો જિનાણં ॥

સ્વ. શ્રી કાલિદાસ
ગગલભાઈ કોઠારી

આપ પાલનપુરના મૂળ નિવાસી હતા, આપના સુપુત્ર શ્રી શશીકાંતભાઈ હમણાં પૂનામાં અમર ડ્રેસીસના નામે વ્યવસાય કરે છે. તેઓ પણ ખૂબ જ ધર્મશ્રદ્ધાળુ છે. મધુર વ્યાખ્યાની શ્રી ગૌતમમુનિજી મ. તરફ તેઓની વિશેષ શ્રદ્ધાભક્તિ છે. શ્રી કાલીદાસભાઈની સુપુત્રી શ્રી ઉર્મિલાબેન પણ ખૂબ જ ભાવનાશીલ છે. બન્ને ભાઈ-બહેનોએ લગ્ન પણ નથી કર્યાં. ઉપપ્રવર્તક શ્રી વિનયમુનિજી મ. 'વાગીશ' આદિ ઠાણાના ૨૦૦૩ના પૂના ચાતુર્માસમાં સંવત્સરી મહાપર્વના દિવસે દ્રવ્યાનુયોગ (ગુજરાતી)નો ત્રીજા ભાગના વિમોચનનો પણ લાભ મળ્યો. આપના વિશેષ સહયોગ માટે ટ્રસ્ટ આભારી છે.

સ્વ. શ્રીમતી પારુબેન
કાલીદાસભાઈ કોઠારી

॥ નમો જિનાણં ॥

સ્વ. શ્રી ધર્મચંદ્રજી ખાબ્યા

આપ રાજસ્થાનમાં ભીલવાડા જિલ્લાના પોટલા ગામના નિવાસી હતા તથા આપ ખૂબ જ ધર્મશ્રદ્ધાળુ હતા. શ્રીમતી ભંવરબાઈએ પણ ચૌવિહાર વિગેરે અનેક પ્રત્યાખ્યાન કર્યાં. આપના સુપુત્ર શ્રી હિરાલાલજી, ભેરુલાલજી, સમરથલાલજી, મૂલચંદજી, સમ્પતલાલજી, આનંદકુમારજી, દિનેશકુમારજી ખૂબ જ ધર્મશ્રદ્ધાળુ છે. પૂજ્ય પ્રવર્તક શ્રી અંબાલાલજી મ. ની વિશેષ આસ્થા રહી છે તથા પૂજ્ય પ્રવર્તકશ્રી રૂપચંદજી "૨૪૮" મ. નો પણ આપના પરિવાર પર આશીર્વાદ છે. મહામંત્રી શ્રી સૌભાગ્યમુનિ 'કુમુદ' ઉપપ્રવર્તક શ્રી વિનયમુનિજી મ. 'વાગીશ', મધુરવ્યાખ્યાની શ્રી ગૌતમમુનિજી મ. વિગેરેના ચાતુર્માસ સફળ બનાવવામાં આપનું યોગદાન પ્રસંશનીય રહ્યું. અમદાવાદમાં આપનો જવેલર્સનો વ્યવસાય છે. આપના વિશેષ સહયોગ માટે ટ્રસ્ટ આભારી છે.

શ્રીમતિ ભંવરબાઈ
ધર્મચંદ્રજી ખાબ્યા

॥ नमो जिणाणं ॥

श्री रोहितभाई
रखोडभाई गांधी

धर्मप्रेमी आदर्श श्रावकरत्न - कर्तव्य परायण परम आदरणीय ભાઈશ્રી રોહિતભાઈ રણછોડભાઈ ગાંધી મુંદ્રા-કચ્છના વતની છે. પરંતુ અમદાવાદમાં આવી એચ.કે.કોમર્સ કોલેજમાં અધ્યાપક (પ્રોફેસર)ના સ્થાનને દીપાવતા સૌની સાથે દુધ-સાકર જેમ એક બની જૈન શાસનને દિપાવી રહ્યા છે.
શ્રી સ્થા. જૈન સંઘ-આંબાવાડી જે અગ્રગણ્ય સંઘોમાંનો એક સંઘ છે તે સંઘમાં ટ્રસ્ટીનું સ્થાન દિપાવી રહ્યા છે. શ્રી કચ્છ જૈન સેવા સમાજ-પાલડીમાં સહમંત્રીના સ્થાનને ઉજ્જવળ બનાવી રહ્યા છે. બંધુ બેલડી ગુરુદેવ નિરંજનમુની મ. સા., પૂ. ચેતનમુની મ. સા. દ્વારા સંપાદિત “જ્ઞાનાજન”ના પ્રકાશકના સ્થાનમાં પ્રકાશ પુરી રહ્યા છે. પૂ. સંત-સતીજીની સેવા વૈયાવસ્ય અને સૌની સાથે મિલનસાર સમભાવ એજ માનવભવની તેમની મુડી છે. આગમ અનુયોગના કાર્યમાં સહભાગી થવા બદલ આભારી છીએ...

॥ नमो जिणाणं ॥

श्री चन्द्रशु जैन
(जैनभंघु-दिल्ली)

આપ ખૂબ જ ધર્મપ્રેમી, ઉદારહૃદયી તથા સ્વાધ્યાય પ્રત્યે ઉંડી નિષ્ઠાવાળા શ્રાવક છો. તેમના ઘરે ખૂબ મોટી લાઈબ્રેરી છે. સંત-સતિઓ માટે અધ્યયનમાં પુસ્તકો વિગેરે વ્યવસ્થા કરવામાં તેઓની વિશેષ રુચિ છે. પૂ. ગુરુદેવ ઉપાધ્યાય શ્રીજી પ્રત્યે તેઓની વિશેષ શ્રદ્ધા રહી છે. તેઓના કાર્યથી પ્રભાવિત થઈને સ્વેચ્છાથી અનુયોગ માટે વિશેષ સહયોગ તેઓએ પ્રદાન કર્યો. આ ભગીરથ કાર્યને પૂર્ણ કરાવવામાં તમે પણ અગ્રણી રહ્યા છો. ‘જૈનબંધુ’ના નામથી દિલ્હીમાં અને સ્નેહા રિસોર્ટના નામથી ઉદયપુરમાં આપ મોટા વેપારી છો.

॥ नमो जिणाणं ॥

श्री देवरचंद्रशु कानुंगा
भेधपुर

આપ મૂળ ગઢસિવાના (રાજસ્થાન)ના નિવાસી છો. ઓસવાલ સિંહ સભા જેવી અનેક સંસ્થાઓના આપ અધ્યક્ષ છો. આપની જોધપુરમાં ‘એલ્કોબોક્સ’ નામની ખૂબ મોટી કંપની છે. આપે આગમ અનુયોગ ટ્રસ્ટને વિશેષ યોગદાન આપ્યું છે. આપની ઉદારભાવના પ્રસંશનીય છે. આપના સહયોગ માટે ટ્રસ્ટ આભારી છે.

જૈન સર્કલ
જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

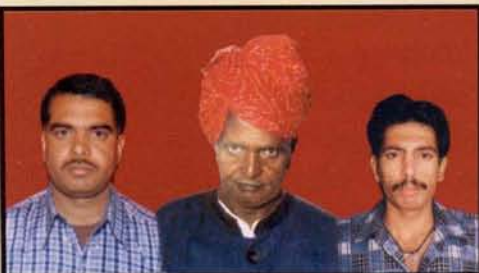
॥ नमो जिणाणं ॥

स्व.श्री धर्मचंद्रशु लुशावत
दिल्ली

આપશ્રી અમરચંદ્રશુ મારુ હરમાડાવાળાના સુપુત્ર છો. અનુયોગનું કાર્ય પુરુ કરાવવામાં આપની વિશેષ રુચિ રહી. આપના ધર્મપલ્લિ શાંતાદેવી પણ ખૂબ જ ધર્મશ્રદ્ધાળુ છે. આપના સુપુત્ર પ્રમોદશુ તથા પ્રણવશુ પણ ભાવનાશીલ છે. શ્રી ધર્મચંદ્રશુ સા. ની સ્મૃતિમાં આપે આબુ પર્વત પર ચૈત્રી આયંબીલ ઓળી કરાવી. ગુરુદેવના પ્રત્યે આપની વિશેષ શ્રદ્ધાભક્તિ રહી. આપના સહયોગ માટે ટ્રસ્ટ આભારી છે.

॥ नमो जिणाणं ॥

स्व. श्री शिवश्रामशु तथा सुपुत्रो
श्री मांगीलालशु तथा महावीरभाई शर्मा

ઉપાધ્યાયશ્રીજીની સેવામાં આજીવન પોતાની સેવા આપનાર સ્વ. શ્રી શિવશ્રામજી શર્મા તથા આગમના ગ્રંથોના પ્રકાશનમાં સંકલન સહાયક, પ્રૂફરીડીંગ, પ્રિન્ટીંગ વિ.ની સંપૂર્ણ જવાબદારી તથા વ્યવસ્થા સંભાળનાર તેઓના પુત્રો શ્રી માંગીલાલજી તેમજ શ્રી મહાવીરભાઈ શર્મા (કુરડાયાં)-રાજસ્થાનના વતની છે.
પૂ. ગુરુદેવના તેમજ આગમ અનુયોગમાં અકથનીય સેવા બદલ પિતા-પુત્રોને આગમ અનુયોગ ટ્રસ્ટ અભિનંદન પાઠવે છે.

એક જ્યોતિર્મય વ્યક્તિત્વ-શ્રદ્ધેય ઉપાધ્યાયશ્રી કન્હેયાલાલજી મ. 'કમલ'

સંક્ષિપ્ત પરિચય

જ્ઞાન અને ક્રિયાની જીવંત પ્રતિમૂર્તિ 'નમો ઝવજઙ્ગાયાણં' ના ગૌરવપૂર્ણ પદથી સમલંકૃત અનુયોગ પ્રવર્તક શ્રદ્ધેય પૂજ્યગુરુદેવ મુનિશ્રી કન્હેયાલાલજી મ. 'કમલ'નું જીવદર્શન સ્વ-પરના કલ્યાણાર્થે સમર્પિત રહ્યું છે. વિચાર અને આચારની દ્રષ્ટિએ તેઓ અત્યંત ઉત્કૃષ્ટકોટિનું જીવન જીવનારા સત્પુરુષ અને પ્રતિભાશાળી પુરુષ હતાં. જેઓને અહંકાર ક્યારેય સ્પર્શી શક્યો ન હતો. વિદ્વતા, વિનમ્રતા, સૌજન્યતા, સૌમ્યતા, સહિષ્ણુતા, કરુણા, વાત્સલ્ય, ધૈર્ય, પ્રસન્નતા જેવા અનેક સદ્ગુણોની સુવાસથી તેઓ સદા મહેકતાં હતાં.

આપનો જન્મ વિક્રમ સંવત્ ૧૯૭૦ ચૈત્રસુદ (રામનવમી) ના દિવસે કેકીન્દ (જસનગર) રાજસ્થાનમાં શ્રી ગોવિંદાસિંહજી રાજપુરોહિતના ગૃહે થયો. માતૃશ્રી યમુનાદેવીની કૃપ આપે દીપાવી હતી. ચારવર્ષની બાલ્યાવસ્થામાં જ માતા-પિતાની અચાનક જ છત્રછાયા ગુમાવી. સાત વર્ષની ઉંમરે પરમશ્રદ્ધેય આચાર્યશ્રી સ્વામીદાસજી મ. ની પરંપરાના પ્રભાવશાળી શ્રમણ શિરોમણી શ્રદ્ધેય શ્રી કૃતેહચંદ્રજી મ. અને પંડિત પ્રવર શ્રી પ્રતાપમલજી મ. વગેરેનો સંપર્ક થયો.

આપનું ભવ્ય તેજોમય લલાટ અને સામુદ્રિક લક્ષણો જોતાં જ પૂ. પ્રતાપમલજી મ. ને પ્રતીતિ થઈ કે - 'આ બાળક અત્યંત તેજસ્વી પ્રતિભાશાળી શ્રમણ પરંપરાનો તેજસ્વી સિતારો થશે જે શાસન પ્રભાવમાં અભિવૃદ્ધિ કરશે.' ગુરુદેવના પ્રથમદર્શનથી જ આપે આપનું સર્વસ્વ તેમના ચરણોમાં સમર્પિત કરી દીધું. અગિયાર વર્ષ સુધીના વૈરાગ્યકાળ દરમિયાન આપે પંડિતો, વિદ્વાનો પાસે અધ્યયન અધ્યાપન કર્યું. વૈશાખસુદ-૬, વિક્રમસંવત્ ૧૯૮૮ના દિવસે સાંડેરાવ (રાજ.)માં આપે દીક્ષા અંગીકાર કરી. એ સમય દરમિયાન ઘોડી પરથી પડવા છતાં આપે સહિષ્ણુતા, ધૈર્ય અને અતૂટ મનોબળથી મુશ્કેલીનો સામનો કર્યો તે જ આપની પરમશક્તિ, ધર્મ પ્રત્યેની અતૂટ શ્રદ્ધાનું ઉત્તમ ઉદાહરણ છે. વડીદીક્ષા સોજતરોડમાં સંપન્ન થઈ.

દીક્ષા પછી આપે પં. બેચરદાસજી દોશી, શોભાચંદજી ભારિલ્લ વગેરે પાસે જૈનાગમ-વાઙ્મયનું તલસ્પર્શી અધ્યયન કર્યું. જેના પરિણામસ્વરૂપે આપ ન્યાયતીર્થની પરીક્ષામાં પ્રથમશ્રેણીમાં સમુત્તીર્ણ થયા. પછી આપે આગમોના સંપાદનકાર્યમાં જ પોતાનું લક્ષ કેન્દ્રિત કર્યું. આગમોના મૂળ પાઠોને ક્રમાનુસાર-યોગ્યરીતે સંપાદિત કરી પ્રકાશિત કર્યાં, છેદસૂત્રોના સાનુવાદ વિવેચન સહિતના પ્રકાશન માટે ભારે જહેમત ઉઠાવી અતિ જટિલ-ભગીરથ કાર્ય સંપન્ન કર્યું.

સ્થાનાંગ-સમાવાયાંગનું સાનુવાદ-સંપાદન કાર્ય કર્યું. 'જૈનાગમનિર્દેશિકા' જેવી અતિ મહત્વપૂર્ણ કૃતિ પણ આપના અથાગ શ્રમઅને પ્રબળ પુરુષાર્થનું જ પરિણામ છે.

આગમઅનુયોગનું વિશાળ વિસ્તૃત અને ભગીરથ કાર્ય આપે એક જર્મન વિદ્વાનની પ્રેરણાથી યુવાવસ્થામાં શરૂ કર્યું હતું, જે જીવનના અંતિમ શ્વાસ સુધી નિભાવ્યું. માર્ગમાં આવતી પ્રતિકૂળતાઓને આપે અપ્રમત્ત ભાવે

ધૈર્ય, સહિષ્ણુતા અને પુરુષાર્થ વડે પરાજિત કરી. આપની શારીરિક પ્રતિકૂળતાઓ દરમ્યાન આપના અંતેવાસી શિષ્ય શ્રી વિનયમુનિજી મ. 'વાગીશ' તથા સાધ્વીવૃંદ ડો. શ્રી દિવ્યપ્રભાજી, પં. દલસુખભાઈ માલવણિયા, પં. દેવકુમારજી વગેરેનો સાથ-સહકાર મળતો રહ્યો. આપે આગમ અનુયોગ ટ્રસ્ટ દ્વારા હિંદી અનુવાદ ૮ ભાગોમાં અને ગુજરાતી ૪ ભાગોમાં પ્રકાશિત કર્યાં શેષ ભાગોનું કાર્ય શ્રી વિનયમુનિજી મ. તથા ટ્રસ્ટીગણ અત્યધિક પરિશ્રમકરી સંપન્ન કરવા પ્રયત્નશીલ રહે છે.

આપના વિશાળ વિચરણ ક્ષેત્ર દ્વારા આપનો અનુયાયી વર્ગ પણ એટલો જ વિશાળ અને વ્યાપક છે જેનું મુખ્ય કારણ આપની બિનસાંપ્રદાયિકતાની ભાવના હતી. સ્વાસ્થ્યની પ્રતિકૂળતા દરમ્યાન પણ આપે અદ્ભૂત આત્મબળ દ્વારા જે સમત્વ ભાવ અપનાવ્યો તે બધા માટે પ્રેરણારૂપ છે અને ખૂબ-ખૂબ વંદનીય છે.

જ્ઞાનરાધના, મૌન, તપ અને જપ આપના જીવનના પર્યાય સમા બની ગયા હતાં. નિરર્થક ચર્ચા, જ્ઞાતિ-સંપ્રદાયોની વાતો કે ટીકા-ટિપ્પણીમાં આપે કદી ક્યારેય સમય બરબાદ કર્યો નથી. યુવાવસ્થાથી જ દ્વિદળનો ત્યાગ, એક સમય ભોજનમાં પણ માત્ર એક જ રોટલીનું ઉણોદરી તપ આપની રસેન્દ્રિય પ્રત્યેની નિસ્પૃહતા દર્શાવે છે. છેલ્લા ૧૮ વર્ષોથી આપે અન્ન-પાણીનો ત્યાગ કરી માત્ર ફળોનો રસ, ગાયના દૂધથી જ જીવન નિર્વાહ કર્યો. છેલ્લા ૨૭ વર્ષથી દરેક મંગળવારે મૌન, રાત્રિના બે વાગ્યે નિદ્રા ત્યાગ કરી સાધનામાં લીન થતાં અને આવાં જ ઉત્તમ આચારને કારણે આપે 'સંતરત્ન' ના બિરૂદને સાર્થક કર્યું. એટલું જ નહિ પરંતુ રાષ્ટ્રીય સંતની હરોળમાં આપનું નામ જયવંતુ બન્યું. ૬ ડિસેમ્બર ૧૯૯૩, પોષ સુદ ૧૪ સવંત ૨૦૫૦ ના રોજ જયપુરમાં આચાર્ય સમ્રાટ શ્રી દેવેન્દ્રમુનિએ આપને 'ઉપાધ્યાય પદે' જૈનશાસન પ્રભાવકપદ ગૌરવાન્વિત કર્યાં.

આપ કરુણા, દયા, વાત્સલ્ય અને પ્રેમની સાક્ષાત્ મૂર્તિ હતા અને આથી જ આપે માનવ કલ્યાણ હિતાર્થે વિવિધ પ્રવૃત્તિઓનું આયોજન કર્યું. શ્રીવર્ધમાન મહાવીર સેવા કેન્દ્ર દેવલાલી, જિલ્લો નાસિક (મહારાષ્ટ્ર) જ્યાં વૃધ્ધ સાધુ-સાધ્વી સેવા કેન્દ્ર, જન હિતાર્થે હોસ્પિટલ, માનવ રાહત કેન્દ્ર જેવી વિવિધ પ્રવૃત્તિઓ વિદ્યમાન છે.

શ્રી વર્ધમાન મહાવીર કેન્દ્ર-આબુ પર્વત જ્યાં પ્રતિવર્ષ ચૈત્રી ઓળીનું આયોજન થાય છે અને ભોજન શાળા, ઉપાશ્રય, પુસ્તકાલય, ઔષધાલય, અતિથિગૃહ છે. તદ્ઉપરાંત આગમ અનુયોગ ટ્રસ્ટ અમદાવાદ, શ્રી મહાવીર કલ્યાણ કેન્દ્ર મદનગંજ, અંબિકા જૈન ભવન-અંબાજી વગેરે અનેક સંસ્થાઓ આપની પ્રેરણા અને આશીર્વાદ વડે અનેકવિધ પ્રવૃત્તિઓમાં કાર્યરત માનવકલ્યાણનાં ઉત્તમ કાર્યો કરે છે.

૧૭ ડિસેમ્બર ૨૦૦૦ બપોરના ૧-૩૦ વાગ્યે એકાએક આપનું સ્વાસ્થ્ય બગડ્યું આપે ૨-૪૫ વાગ્યે સંથારો ગ્રહણ કર્યો અને રાત્રે સમય ૩-૪૫ પોષ વદ આઠમ(ગુજ. માગસર વદ ૮) સોમવાર ૧૮ ડિસેમ્બરના રોજ જીવનજ્યોત દિવ્યજ્યોતમાં વિલીન થઈ. ૧૯ ડિસેમ્બર બપોરે ૩ વાગ્યે 'કમલ કન્ઝેયા વિહાર' માં હજારો ભક્તો-સાધકોની જનમેદની વચ્ચે આત્માના નિરંજન નિરાકાર સ્વરૂપના ઘોષ સાથે અગ્નિસંસ્કારવિધિ સંપન્ન થઈ.

આપના સ્વર્ગારોહણથી શ્રમણ સંઘમાં જ નહીં પરંતુ સમગ્ર જૈન જગતમાં જે ખોટ પડી છે તેની પૂર્તિ અસંભવ, અશક્ય છે.

પ્રકાશકીય

આચાર્ય આર્યરક્ષિતે ૨૦૦૦ વર્ષ પૂર્વે શ્રુતજ્ઞાનને સરળતાથી સમજવા માટે ધર્મકથાનુયોગ, ચરણાનુયોગ, ગણિતાનુયોગ અને દ્રવ્યાનુયોગની વિચારણા મૂકી પણ આ ગ્રંથરૂપે ઉપલબ્ધ થયા નથી. વચલા ગાળામાં ઘણા આચાર્યોએ પ્રયત્ન પણ કર્યો પરંતુ પૂર્ણ નહીં થઈ શક્યો.

પૂજ્ય ગુરૂદેવ ઉપાધ્યાયશ્રી કનૈયાલાલજી મ.સા.નું પણ યુવાવસ્થાના પ્રારંભમાં જ એક જર્મની વિદ્વાને ધ્યાન દોર્યું અને એમને સ્ફુરણા જાગી અને ગુરૂદેવોના આશીર્વાદ લઈ સંકલ્પ કર્યો અને એ કાર્યમાં અપ્રમત્તરીતે જોડાઈ ગયા. નાની-નાની ચિંતોથી પ્રારંભ કરીને આને મોટુંરૂપ આપ્યું. આગમ અનુયોગ પ્રકાશન પરિષદ્ સંડેરાવના માધ્યમથી જેનું સંપાદન- પ્રકાશન પ્રારંભ થયું. પૂજ્ય ગુરૂદેવ આ કાર્યથી જ અમદાવાદ પધાર્યા. આગમ અનુયોગ ટ્રસ્ટની સ્થાપના થઈ. અમને વિશાળ કાર્ય સંપન્ન કરાવવાનો અવસર પ્રાપ્ત થયો. ટ્રસ્ટની રજતજયંતિ વર્ષમાં આ વિશાળ કાર્ય ગુરૂદેવોના આશીર્વાદથી હિન્દીના ૮ અને ગુજરાતીના ૧૧ ભાગોમાં સંપન્ન થઈ રહ્યું છે જેની અમને ઘણી જ ખુશી છે.

આવું વિશાળ કાર્ય કરાવવા માટે ઉપાધ્યાય શ્રીજીનો ઉપકાર ક્યારેય ભુલાય નહીં. આવી મહાન યાદગીરી આપીને અમર થઈ ગયા.

તેમના સુયોગ્ય શિષ્ય વિનયમુનિજીએ પણ સારો પરિશ્રમ આપીને આ કાર્ય પૂર્ણ કર્યું છે. તેઓ લાંબા-લાંબા વિહાર, પ્રવચન, ચાતુર્માસ વગેરે કરવાં છતાં અમૂલ્ય સમય કાઢીને રાત-દિવસ જોડાઈને આમાં જે શ્રમ કર્યો છે તેમના અમે ઘણા જ આભારી છીએ.

શ્રુતાચાર્યા ડૉ. મુક્તિપ્રભાજી તેમજ તેમની શિષ્યાઓએ કાળજીથી સારો શ્રમ કરીને ગુજરાતી ભાષાંતર કરી આપ્યું તેઓના પણ અમે આભારી છીએ.

આ ભાગના ભાષાંતર કાર્યમાં ડૉ. કનુભાઈ શેઠ અમદાવાદવાળાના ધર્મપત્નિ કલ્પનાબેન એમ.એ.પી.એચ.ડી. (પ્રાકૃત)નો પણ સારો સહકાર મળ્યો.

ટ્રસ્ટના મંત્રી શ્રી જયંતિભાઈ સંઘવી જેઓએ એમનો અમૂલ્ય સમય કાઢી સારી જહેમત ઉઠાવી છે. જેથી જ આ કાર્ય પૂર્ણ થઈ રહ્યું છે. તેમનો જેટલો આભાર માનીએ ઓછો છે.

નારણપુરા સ્થાનકવાસી જૈન સંઘના પણ આભારી છીએ કે જેઓએ ચોપડા મૂકવા માટે સ્થાન આપ્યું.

પ્રેસની બધી જવાબદારી સેવાભાવી શિવજીરામભાઈના સુપુત્ર શ્રી માંગીલાલજીએ તેમજ તેમના નાનાભાઈ મહાવીર શર્માએ ગુરૂદેવને જોડે રહીને પ્રૂફ તપાસવા તેમજ સંદર્ભ ગ્રંથોની વ્યવસ્થા કરવી વગેરે બધી જવાબદારીઓ કાળજીપૂર્વક નિભાવી છે.

સ્કેન-ઓ-ગ્રાફિક્સના માલિક દિવ્યાંગભાઈના પણ ઘણા આભારી છીએ કે જેમને ઝડપથી બહુ જ સારું કામ કરી આપ્યું.

આ વિશાળ કાર્ય સંપન્ન કરાવવામાં દાનદાતાઓનો પણ સારો સહયોગ પ્રાપ્ત થયો જેથી આટલા ગ્રંથો પ્રકાશિત થઈ શક્યા. નામી-અનામી બધા દાનદાતાઓના આભારી છીએ.

સ્વાધ્યાયી મુનિરાજ તેમજ મહાસતિયાજી તથા આગમના અભ્યાસુ શ્રાવક-શ્રાવિકાઓ આ ગ્રંથો મંગાવીને સ્વાધ્યાય કરે અને કરાવે એજ અભિલાષા સાથે.

નવનીતભાઈ યુનીલાલ પટેલ

પ્રમુખ

આગમ અનુયોગ ટ્રસ્ટ, અમદાવાદ

અર્હમ્
શ્રી કમલ ગુરુભ્યો નમઃ

સંયોજકીય

પૂજ્ય ગુરુદેવે જે વિશાળકાર્ય અનુયોગનું ઉપાડયું હતું તે હિન્દી, ગુજરાતી ભાષાના ૧૯ ભાગોમાં પૂર્ણ થઈ રહ્યું છે. ગુરુદેવે સન્ ૮૨માં જે મને ભાવના પ્રકટ કરી હતી એ એમની ભાવના બધાના સહકારથી હું પૂર્ણ કરી શક્યો છું એની મને ઘણી જ ખુશી થાય છે.

‘શ્રેયાંસિ બહુ વિજ્ઞાનિ’ અર્થાત્ સારા કાર્યોમાં વિઘ્નો આવે જ છે તે અનુસારે આ કાર્યમાં પણ ઘણા જ વિઘ્નો આવ્યા. ગુરુદેવે પણ અટલ સંકલ્પ કરી લીધો અને છેલ્લા શ્વાસ સુધી આ કામની લાગણી રાખી. એમની હયાતીમાં હિન્દીનું કાર્ય પૂર્ણ થયું અને ગુજરાતીના પણ છ ભાગ છપાઈ ગયા હતા. પછી મારા ઉપર જવાબદારી આવી. હું પણ લાંબા-લાંબા વિહાર, ચાતુર્માસ, પ્રવચન, ગૌચરી વગેરે અનેક જવાબદારીઓને નિભાવતા જેટલો સમય પ્રાપ્ત થતો એમાં સમય કાઢી ત્રણ વર્ષના ટૂંકા ગાળામાં જહેમત ઉઠાવી આના ૫ ભાગ પૂર્ણ કરી આ કાર્યને પૂર્ણ કરવામાં ગુરુદેવના આશીર્વાદથી સફળ થયો.

મારા સાથી મુનિરાજશ્રી ગૌતમમુનિજીએ પણ આ કાર્ય કરવામાં સારો સહકાર આપ્યો છે. તેઓએ પ્રવચનની બધી જવાબદારી સંભાળી તેમજ સેવાભાવી સંજયમુનિએ ગૌચરી-પાણી અને સેવાની લાગણી રાખી જેથી હું આ કાર્ય કરી શક્યો તે બન્નેનો ઋણી છું.

શ્રુતાચાર્યા સાધ્વી ડૉ. મુક્તિપ્રભાજી, સાધ્વી ડૉ. દિવ્યપ્રભાજી, સાધ્વી ડૉ. અનુપમાજી, સાધ્વી ભવ્યસાધનાજી અને સાધ્વી વિરતિસાધનાજીએ મૂળ હિન્દીના કાર્યમાં તેમજ ગુજરાતી ભાષાન્તરના કાર્યમાં સારો સહકાર આપ્યો. તેમની નાની-નાની શિષ્યાઓ સાધ્વી વિરાગ સાધનાજી, સાધ્વી સ્વયંસાધનાજી, સાધ્વી લક્ષિતસાધનાજી અને નવદીક્ષિત સાધ્વી જિનેશ્વરાજીએ પણ પોતાના અધ્યયનથી સમય કાઢી લખાણના કાર્યમાં સારો સમય આપ્યો એટલે એ સતી મંડળની શ્રુત સેવા પ્રસંશનીય છે.

મૂળ પાઠ અને ભાષાન્તર જોવા માટે ગ્રંથોની ઘણી આવશ્યકતા રહે છે એના માટે ઘણા આગમગ્રંથ, કોષ વગેરે વિહારમાં જોડે રાખવાની વ્યવસ્થા કરવી પડી ત્યારે જ ટૂંકા ગાળામાં આ કાર્ય થઈ શક્યું. દરેક ઉપાશ્રયોમાં આગમ ગ્રંથો વસાવવા જ જોઈએ. ચોપડા પ્રાપ્ત ન થવાથી મૂળપાઠ અને ભાષાન્તર કદાચ શુદ્ધ નહીં થઈ શક્યું હોય. ગુજરાતી ભાષાનો મારો સારો અભ્યાસ નથી જેથી હિન્દી શબ્દોનો પણ પ્રયોગ થઈ ગયો હશે તો પાઠક તે અંશને સ્વબુદ્ધિથી સુધારીને વાંચે અને સૂચિત કરે જેથી બીજા સંસ્કરણમાં સંશોધન થઈ શકે.

નારણપુરા સંઘના અને અનુયોગ ટ્રસ્ટના માનદમંત્રી શ્રી જયંતિભાઈ સંઘવીએ સંઘનું ઘણું કામ હોવા છતાં આ અનુયોગનું કાર્ય પૂર્ણ કરાવવામાં ભારે જહેમત ઉઠાવી છે. તેમજ શ્રી નવનીતભાઈ, બચુભાઈ, વિજયરાજજી વગેરે ટ્રસ્ટીઓના આગ્રહપૂર્ણ સૂચન નિર્દેશથી આ કાર્ય સંતોષજનક રીતે પાર પડી શક્યું છે.

મહાવીર કેન્દ્ર આબૂના ટ્રસ્ટીઓએ કેન્દ્રના વ્યવસ્થાપકશ્રી માંગીલાલજીને આ કાર્યમાં સમય આપવા માટે મંજૂરી આપી જેથી પ્રુફ તપાસવા અને પ્રેસ સંબંધી ગોઠવણ કરવામાં સમય આપી શક્યા આમ ટ્રસ્ટીઓની ગુરુદેવ તેમજ કાર્ય પ્રત્યે લાગણી પ્રસંશનીય છે.

સેવાભાવી શિવજીરામજી શર્માના સુપુત્ર મહાવીર શર્માએ લાંબા-લાંબા વિહારોમાં સાથે રહી પ્રુફ તપાસવા, ગ્રંથોની વ્યવસ્થા કરવી વગેરે જવાબદારીઓ સંભાળી તેથી જ કાર્ય થઈ શક્યું.

પ્રેસવાળા દિવ્યાંગભાઈએ મારા હિન્દીના અક્ષરોને ગુજરાતીમાં ફેરવીને જે સહકાર આપ્યો તેમજ શુદ્ધ અને સુન્દર છપાઈકામ ઝડપથી કરી આપ્યું તેથી જ આ કાર્ય પૂર્ણ થઈ શક્યું.

બોટાદ સંપ્રદાયના શ્રી અમીચંદજી મ., લિંબડી અજરામર સંપ્રદાયના કુશળકાર્ય દક્ષશ્રી ભાષ્કરમુનિજી તેમજ ગોંડલ સંપ્રદાયના યુવાપ્રણેતા શ્રી ધીરજમુનિજીએ અવાર-નવાર કાર્યને વેગ આપવાની અને લાયબ્રેરિઓમાં સેટ વસાવવાની પ્રેરણા આપી. આવી રીતે સૌ સહકાર આપે તો ગ્રંથો ગામ-ગામ પહોંચી જાય અને તેનો સારો સદુપયોગ થાય.

સ્વાધ્યાય પ્રેમિઓ આ અનુયોગનો વધારેમાં વધારે ઉપયોગ કરે અને પ્રચાર-પ્રસાર કરે એજ અભ્યર્થના...

- ઉપપ્રવર્તક વિનયમુનિ

પ્રસ્તાવના

ચાર અનુયોગ :

ઉપાધ્યાયપ્રવર પં.રત્ન મુનિશ્રી કન્હેયાલાલજી મહારાજ "કમલ" એ ઈશવીય વીસમી સદીના અંતિમ ચરણમાં આગમ અનુયોગના સંપાદન અને પ્રકાશનની દિશામાં સ્થાયી મહત્વનું ઐતિહાસિક કાર્ય કર્યું છે. એમનું આ કાર્ય અનુયોગ વિભાજનના પ્રથમ પ્રવર્તક આચાર્ય આર્યરક્ષિતની સ્મૃતિ પણ અપાવે છે.

આર્યરક્ષિતના પૂર્વવર્તી આચાર્ય આર્યવજ્રના સમય સુધી અનુયોગોનું પૃથક્કરણ થયું ન હતું. તે સમયે એક સૂત્રની વ્યાખ્યારૂપ એક અનુયોગ પ્રયુક્ત કરવાં છતાં પ્રત્યેક સૂત્રમાં ચરણાનુયોગ આદિ ચારે અનુયોગોનો અર્થ કહેવાતો હતો. એનો ઉલ્લેખ સ્વયં ભદ્રબાહુસ્વામીએ આવશ્યકસૂત્રની નિર્યુક્તિમાં સ્પષ્ટ કર્યો છે.^૧ જિનભદ્રગણિએ વિશેષાવશ્યક ભાષ્યમાં તથા મલધારી હેમચંદ્રએ તેની વૃત્તિમાં આ તથ્યનો ઉલ્લેખ કર્યો છે.^૨ આર્યરક્ષિતે આચાર્ય આર્યવજ્ર દ્વારા સૂત્રના અર્થનું અધ્યયન કરી અનુયોગોનું પૃથક્કરણ કર્યું હતું. આર્યરક્ષિતના શિષ્ય હતા દુર્બલિકાપુષ્યમિત્ર. દુર્બલિકાપુષ્યમિત્રને શ્રુત અને અર્થનું જ્ઞાન આપતી વખતે આર્યરક્ષિતને ઘણો જ પરિશ્રમનો અનુભવ થયો. તેમજ ભાવી પુરુષોને મતિ, મેઘા અને ધારણાની દૃષ્ટિએ હીન સમજી તેમના માટે તેમણે અનુયોગો અને નયોનું પૃથક્કરણ કર્યું એમ જણાય છે.

આચાર્ય આર્યરક્ષિતે જે ચાર અનુયોગોમાં શ્રુતનું વિભાજન કર્યું તે ચાર અનુયોગોનું કથન આચાર્ય ભદ્રબાહુએ આ પ્રમાણે કર્યું -

“કાલિયસુયં ચ ઇસિભાસિયાઈ, તદ્વો ચ સૂરપલ્લતી ।
સવ્વો ય દિદ્ધિવાઓ, ચત્થઓ હોઈ અણુઓ ॥”^૩

અર્થાત્ અનુયોગ ચાર પ્રકારના છે -

(૧) કાલિકશ્રુત, (૨) ઋષિભાષિત, (૩) સૂર્યપ્રજ્ઞપ્તિ અને (૪) સમસ્ત દૃષ્ટિવાદ.

આચારાંગ આદિ અગ્યાર અંગસૂત્રોનું અધ્યયન કાળ-ગ્રહણ આદિ વિધિથી કરવામાં આવે છે. માટે તે 'કાલિક' કહેવાય છે. કાલિકસૂત્રોને ચરણકરણાનુયોગ પણ કહેવામાં આવે છે. કારણ કે આમાં ધર્મકથા આદિ અન્ય અનુયોગનો સમાવેશ હોવા છતાં પણ પ્રાધાન્ય ચરણકરણાનુયોગનું છે. ઋષિભાષિત અને ઉત્તરાધ્યયનસૂત્રમાં નમિ-કપિલ આદિ મહર્ષિઓના ધર્માધ્યાનકોનું કથન હોવાથી તે ધર્મકથાનુયોગ કહેવાય છે. સૂર્યપ્રજ્ઞપ્તિમાં ચંદ્ર, સૂર્ય, ગ્રહ, નક્ષત્ર રુપથી આદિની વિચરણગતિનું પ્રતિપાદન મુખ્ય છે માટે તે ગણિતાનુયોગ છે. દૃષ્ટિવાદ નામક બારમાં અંગસૂત્રમાં ચાલના-પ્રત્યવસ્થાન આદિ દ્વારા જીવાદિ દ્રવ્યોનું જ પ્રતિપાદન કરવામાં આવે છે માટે તે દ્રવ્યાનુયોગ છે. આચાર્ય ભદ્રબાહુએ મહાકલ્પસૂત્ર અને છેદસૂત્રોનો સમાવેશ ચરણકરણાનુયોગમાં કર્યો છે. કારણ તે પણ કાલિકસૂત્ર છે.^૪ આ પ્રમાણે ભદ્રબાહુએ આર્યરક્ષિતના અનુસાર ચાર અનુયોગોનું નિમ્નલિખિત વિભાજન પ્રસ્તુત કર્યું છે -

૧. જાવંતિ અજ્જવહરા અપુહત્તં કાલિયાણુઓગસ્સ ।
તેણારેણ પુહુત્તં કાલિયસુય દિદ્ધિવાણ ય ॥
અપુહત્તેણુઓગો ચત્તારિ દુવારભાસઈ ણ્ણો ।
પુહુત્તાણુઓગકરણે તે અત્થ તઓ ઉ વુચ્છિન્ના ॥
- આવશ્યકનિર્યુક્તિ ૭૬૩ અને ૭૭૩ (હર્ષપુષ્પામૃત
ગ્રન્થમાલા)	૩. વિશેષાવશ્યકભાષ્ય ભાગ-૨માં ગાથા ૨૨૮૪ના
રૂપમાં પ્રાપ્ત.
૨. દ્રષ્ટવ્ય - વિશેષાવશ્યકભાષ્ય ભાગ-૨, દિવ્યદર્શન ટ્રસ્ટ,
મુંબઈ, ગાથા ૨૨૮૫ અને ૨૨૮૭ અને તેની વૃત્તિ.	૪. જં ચ મહાકપ્પ સુયં જાણિ અ સેસાણિ છેઅસુત્તાણિ ।
ચરણકરણાણુઓગો ત્તિ કાલિયત્થે ઉવગયાણિ ॥
- વિશેષાવશ્યકભાષ્ય ભાગ-૨માં ગાથા ૨૨૮૫ના
રૂપમાં પ્રાપ્ત.

(૧) ચરણકરણાનુયોગ	-	કાલિકશ્ચુત (અગ્યાર અંગસૂત્ર, મહાકલ્પસૂત્ર અને શેષ છેદ સૂત્રો)
(૨) ધર્મકથાનુયોગ ^૧	-	ઋષિભાષિત (ઉત્તરાધ્યયન સૂત્ર પણ)
(૩) ગણિતાનુયોગ	-	સૂર્યપ્રજ્વલિ
(૪) દ્રવ્યાનુયોગ	-	દષ્ટિવાદ

ચાર અનુયોગોના આ જ નામોનું વિશેષાવશ્યકભાષ્યના રચયિતા જિમભદ્રગણિએ સ્પષ્ટરૂપમાં નિમ્નગાથામાં ઉલ્લેખ કર્યો છે -

“મળાંતઽણુઓગા ચરણ-ધમ્મ-સંખાણ-દવ્વાણં ।”^૨

અર્થાત્ ચરણાનુયોગ, ધર્મકથાનુયોગ, સંખ્યાનુયોગ (ગણિતાનુયોગ) અને દ્રવ્યાનુયોગ એ ચાર અનુયોગ કહ્યા છે. શ્વેતામ્બર જૈન પરંપરામાં અનુયોગોનો આ ક્રમ માન્ય છે. દિગમ્બર પરંપરામાં અનુયોગોના નામ જુદા મળે છે અને દ્રવ્યસંગ્રહટીકા અને પંચાસ્તિકાવ્યની તાત્પર્યવૃત્તિના અનુસાર તેના નામ આ પ્રમાણે છે -

(૧) પ્રથમાનુયોગ, (૨) ચરણાનુયોગ, (૩) કરણાનુયોગ અને (૪) દ્રવ્યાનુયોગ. પ્રથમાનુયોગમાં ત્રેસઠ સલાકા પુરુષોના ચરિત્રનું વર્ણન હોય છે તેને એક રીતે શ્વેતામ્બર પરંપરાનું માન્ય ધર્મકથાનુયોગની શ્રેણીમાં ગણી શકાય. ચરણાનુયોગમાં ઉપાસકાધ્યયન આદિના શ્રાવકધર્મ તથા આચારારાધન આદિના યતિધર્મનો મુખ્યરૂપે સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે. કરણાનુયોગમાં ત્રિલોકસાર આદિના ગણિતીય વિષયનો સમાવેશ થાય છે. શ્વેતામ્બર પરંપરામાં આને ગણિતાનુયોગ કહેવામાં આવે છે. દ્રવ્યાનુયોગમાં જીવાદિ ષડ્દ્રવ્યોના વર્ણનની પ્રધાનતા હોય છે તથા જીવાદિના શુદ્ધાશુદ્ધ રૂપનો વિચાર કરવામાં આવે છે. આ પ્રમાણે વિષય-વસ્તુ અને નામોની દષ્ટિથી દિગમ્બર અને શ્વેતામ્બર પરંપરામાં કોઈ વિશેષ અંતર નથી. ક્રમમાં અંતર અવશ્ય છે. દિગમ્બર પરંપરામાં પ્રથમાનુયોગ કિં વા ધર્મકથાનુયોગને ચરણકરણાનુયોગથી પૂર્વ રાખેલ છે. તથા શ્વેતામ્બર પરંપરામાં ધર્મકથાનુયોગના પૂર્વે ચરણકરણાનુયોગને સ્થાન આપવામાં આવ્યું છે.

અનુયોગોના ઉપર્યુક્ત વિભાજનમાં એક વિશેષ ઉલ્લેખનીય કથન એ છે કે ભદ્રબાહુ સ્વામી (ચોથી શતાબ્દી ઈ.પૂ.) એ જે અંગસૂત્રાદિ આગમોને ચાર અનુયોગોમાં વિભક્ત કરવાનો નિર્દેશ કર્યો છે તો બૃહદદ્રવ્યસંગ્રહના ટીકાકાર બ્રહ્મદેવે (૧૬મી શતાબ્દી)ના સૂત્રોના વિષય-વસ્તુને અનુયોગ-વિભાજનમાં જુદુ જ મહત્વ આપ્યું છે. જેમકે - શ્રાવકધર્મ અને યતિધર્મનું વર્ણન કરતા સૂત્રોનું તેમણે ચરણાનુયોગમાં સમાવેશ કર્યો છે. તે જ પ્રમાણે ભદ્રબાહુસ્વામીએ કાલિકસૂત્રોજે ચરણકરણાનુયોગમાં રાખ્યું છે. પ્રથમાનુયોગ અથવા ધર્મકથાનુયોગમાં દિગમ્બર પરંપરામાં ત્રેસઠ શલાકા પુરુષોનું વર્ણન કરવાવાળા પુરાણોને સ્થાન દેવામાં આવ્યું છે ત્યારે શ્વેતામ્બર પરંપરામાં ઋષિભાષિત ઉત્તરાધ્યયનસૂત્ર જેવા આગમોને ધર્મકથાનુયોગ કહ્યા છે. શ્વેતામ્બર પરંપરામાં ચરણાનુયોગને ચરણકરણાનુયોગ કહ્યો છે અને ગણિતાનુયોગની અલગથી ગણના કરવામાં આવી છે. જ્યારે દિગમ્બર પરંપરામાં કરણાનુયોગના અંતર્ગત ગણિતાનુયોગનો સમાવેશ થાય છે.

ઉપાધ્યાયપ્રવર પં.રત્નમુનિ શ્રી કન્હૈયાલાલજી મહારાજ “કમલે” યુગની માંગને ધ્યાનમાં રાખતા લગભગ ૫૦ વર્ષોના અધક પરિશ્રમથી શ્વેતામ્બર સ્થાનકવાસી પરંપરાને માન્ય ૩૨ આગમોના આધારે ચાર અનુયોગોનું વિભાજન કર્યું છે. ચાર અનુયોગોમાંથી ચરણાનુયોગ, ધર્મકથાનુયોગ અને ગણિતાનુયોગનું પ્રકાશન પહેલા જ થઈ ગયું છે. દ્રવ્યાનુયોગનું પ્રકાશન પણ આ ચતુર્થભાગની સાથે પૂર્ણતાને પ્રાપ્ત કરી રહ્યો છે.

આચાર્ય આર્યરક્ષિતના અનુયોગ વિભાજનના કાર્યને ઉપાધ્યાય શ્રી કન્હૈયાલાલજી મહારાજ ‘કમલ’એ આગળ વધાર્યું. આર્યરક્ષિતે જે અનુયોગોનું સ્થૂળ વિભાજન કરી વિભિન્ન આગમોના વિષય-વસ્તુને પ્રાધાન્યથી અલગ-અલગ અનુયોગોમાં

૧. ધર્મકથાનુયોગ આદિ નામોના ઉલ્લેખ મલધારી હેમચંદ્રે વિશેષાવશ્યકભાષ્ય પર પોતાની વૃત્તિમાં કર્યો છે દષ્ટવ્ય વિશેષાવશ્યકભાષ્ય ભાગ-૨, ગાથા - ૨૨૮૪-૨૨૮૫ની વૃત્તિ.
૨. વિશેષાવશ્યકભાષ્ય ગાથા-૨૨૮૧.

વર્ગીકૃત કર્યું હતું ત્યારે ઉપાધ્યાય શ્રી કન્હૈયાલાલજી મહારાજે આગમોની આંતરિક વિષય વસ્તુને વિભિન્ન અનુયોગોમાં વર્ગીકૃત કરી તત્સમ્બંધ અનુયોગોમાં વ્યવસ્થિત કરી દીધું. આ કાર્યમાં ઉપાધ્યાયપ્રવરને કઠોર શ્રમ કરવો પડ્યો છે. કંઈ વિષયવસ્તુ કયા અનુયોગમાં જશે તેનો નિર્ણય કરવો સરળ કામ નથી. ધર્મકથાનુયોગના વિષય-વસ્તુનું ચરણાનુયોગ અને દ્રવ્યાનુયોગ સાથે પણ સંબંધ થઈ શકે છે. છતાં પણ સ્વવિવેકના આધારે ઉપાધ્યાયપ્રવરે આગમોની આંતરિક વિષય-વસ્તુનું જે ચાર અનુયોગોમાં વિભાજન કર્યું છે તે જિજ્ઞાસુ પાઠકોના માટે અત્યંત ઉપયોગી છે. અનેક શોધાર્થિયોને આનાથી વિશેષ સુવિધાનો અનુભવ થશે. આ વિભાજનથી પાઠકોને એક તત્ત્વ કે વિષય પર સંપૂર્ણ આગમમાં વર્ણિત વિષયોને જાણવાની સુવિધા થશે.

આર્યરક્ષિત અને ઉપાધ્યાયપ્રવરના અનુયોગ વિભાજનમાં એક સ્થૂળ ભેદ એ છે કે આર્યરક્ષિતે જ્યાં શ્વેતામ્બરોને માન્ય સમસ્ત આગમો (વિશેષતઃ અંગસૂત્ર, ઉપાંગસૂત્ર, છેદસૂત્ર અને મૂળસૂત્ર)નું ચાર અનુયોગોમાં વિભાજન કર્યું છે. ત્યાં ઉપાધ્યાયશ્રી કન્હૈયાલાલજી મહારાજે શ્વેતામ્બર સ્થાનકવાસી જૈન પરંપરાને માન્ય ૩૨ આગમોની વિષય-વસ્તુનું જ ચાર અનુયોગોમાં વિભાજન અને વ્યવસ્થાપન કર્યું છે. જે ૩૨ આગમોને ઉપાધ્યાયશ્રીએ આધાર બનાવ્યા છે, તે આ પ્રમાણે છે -

અગ્યાર અંગ આગમ - (૧) આચારાંગ, (૨) સૂત્રકૃતાંગ, (૩) સ્થાનાંગ, (૪) સમવાયાંગ, (૫) ભગવતી (વ્યાખ્યા પ્રજ્ઞપ્તિ), (૬) જ્ઞાતાધર્મકથા, (૭) ઉપાસકદશા, (૮) અંતકૃતદશા, (૯) અનુત્તરોપપાતિક, (૧૦) પ્રશ્નવ્યાકરણ, (૧૧) વિપાકસૂત્ર.

બાર ઉપાંગ આગમ - (૧) ઔપપાતિક, (૨) રાજપ્રશ્નીય, (૩) જીવાજીવાભિગમ, (૪) પ્રજ્ઞાપના, (૫) જંબુદ્વીપ પ્રજ્ઞપ્તિ, (૬) ચંદ્રપ્રજ્ઞપ્તિ, (૭) સૂર્યપ્રજ્ઞપ્તિ, (૮) નિરયાવલિકા, (૯) કલ્પાવતંસિકા, (૧૦) પુષ્પિકા, (૧૧) પુષ્પચૂલિકા, (૧૨) વૃષ્ણદશા.

ચાર મૂળસૂત્ર : (૧) ઉત્તરાધ્યયન, (૨) દશવૈકાલિક, (૩) નંદીસૂત્ર, (૪) અનુયોગદ્વારસૂત્ર.

ચાર છેદસૂત્ર : (૧) દશાશ્રુતસ્કંધ, (૨) બૃહત્કલ્પસૂત્ર, (૩) વ્યવહારસૂત્ર, (૪) નિશીથસૂત્ર.

બત્રીસમું - આવશ્યકસૂત્ર (૧૧ + ૧૨ + ૪ + ૪ + ૧ = ૩૨)

બત્રીસ આગમોના આધારે કરવામાં આવેલી આ અનુયોગ - વ્યવસ્થાપનની એક વિશેષતા એ છે કે આના અંતર્ગત પ્રત્યેક અનુયોગમાં વિભિન્ન અધ્યયન બનાવ્યા છે અને પછી તે અધ્યયનોના અંતર્ગત સંબંધિત સામગ્રીને યોજિત કરવામાં આવી છે. દરેક અધ્યયનના અંતર્ગત પણ અનેક ઉપશીર્ષક છે. જેનું પ્રાકૃત અને હિંદી તેમજ આ સંસ્કરણમાં પ્રાકૃત અને ગુજરાતી બંને ભાષાઓમાં નામકરણ કરવામાં આવ્યું છે. બીજી વિશેષતા એ છે કે - એમણે પાઠકોના માટે અનુયોગોના મૂળ પાઠના સમક્ષ જ તેનો હિંદી અથવા ગુજરાતી અર્થ આપવામાં આવ્યો છે. જે પાઠકો માટે અત્યંત સુવિધાજનક છે.

વિશેષાવશ્યકભાષ્યમાં એક પ્રશ્ન કરવામાં આવ્યો છે કે આર્યરક્ષિતસૂરિની પરંપરામાં ગોષ્ઠામાહિલને વાદવિજયી થવાથી મિથ્યાત્વના ઉદયના કારણે સાતમા નિહ્નવ માનવામાં આવ્યો. તો અનુયોગ અને નયનું નિરૂપણ કરવાવાળા આર્યરક્ષિતને નિહ્નવ કેમ ન કહેવામાં આવ્યો ? આ પ્રશ્નનો ઉત્તર આપતા જિનભદ્રગણિએ કહ્યું કે આર્યરક્ષિતે નય અને અનુયોગોનું નિરૂપણ પ્રવચનના હિતાર્થે જ કર્યું હતું. તેમણે આ કાર્ય મિથ્યાભાવનાથી કે મિથ્યાભિનિવેશથી કર્યું નથી. જો મિથ્યાભિનિવેશથી જિનોક્ત પદની કોઈ અવહેલના કરે તો તે બહુરત આદિ સાત નિહ્નવોના સમાન નિહ્નવ કહેવાય છે. ઉપાધ્યાય પ્રવરે પણ અનુયોગ વ્યવસ્થાપનનું કાર્ય પ્રવચન-હિતાર્થે જ કર્યું છે. મિથ્યાત્વભાવનાથી કે મિથ્યાભિનિવેશથી કર્યું નથી. માટે તે નિહ્નવ નથી. પરંતુ જિનવાણીના ઉપકારક છે.

“અનુયોગ” શબ્દના અન્ય પ્રયોગ

“અનુયોગ” શબ્દનો પ્રયોગ આગમમાં અનેક સ્થાનો પર ભિન્ન-ભિન્ન અભિપ્રાયથી થયો છે -

(૧) સમવાયાંગ અને નંદીસૂત્રમાં દષ્ટિવાદ અંગના પાંચ પ્રકારોમાં અનુયોગ શબ્દનો પ્રયોગ થયો છે. દષ્ટિવાદના પાંચ પ્રકાર છે - (૧) પરિકર્મ, (૨) સૂત્ર, (૩) પૂર્વગત, (૪) અનુયોગ અને (૫) ચૂલિકા. આમાંથી અનુયોગના બે પ્રકારનું નિરૂપણ કરવામાં આવ્યું છે - (૧) મૂળપ્રથમાનુયોગ અને (૨) ગંડિકાનુયોગ. તે બંને અનુયોગ માત્ર દષ્ટિવાદના અંગ છે. માટે આમાં અન્ય અંગ, ઉપાંગ, છેદ અને મૂળસૂત્રોનો સમાવેશ થતો નથી. આ બંને અનુયોગમાં માત્ર દષ્ટિવાદના વિષયનો

જ સમાવેશ થાય છે. મૂળપ્રથમાનુયોગમાં અરિહંતો અને સિદ્ધિપદને પ્રાપ્ત થયેલા મહાપુરુષોના વર્ણનનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે તથા ગંડિકાનુયોગમાં કુલકરગંડિકા, ગણધરગંડિકા આદિનો સમાવેશ થાય છે. સ્થૂળરૂપથી વિચાર કરીએ તો મૂળપ્રથમાનુયોગ અને ગંડિકાનુયોગનો સમાવેશ ધર્મકથાનુયોગમાં કરી શકાય છે.

(૨) “અનુયોગ” શબ્દનો બીજો પ્રયોગ “અણુઓગદ્વારા” પદમાં થયો છે. નંદીસૂત્ર અને સમવાયાંગસૂત્રમાં વિભિન્ન આગમોનો પરિચય બતાવતા વાચના, પ્રતિપત્તિ, વેદ, શ્લોક, નિર્ધુક્તિ, સંપ્રહણી આદિની સાથે અનુયોગદ્વારોનો પણ ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે. પ્રાયઃ સંખ્યાત અનુયોગદ્વારોના ઉલ્લેખ મળે છે. અનુયોગદ્વારસૂત્રમાં પણ શ્રુતજ્ઞાનના ઉદ્દેશ, સમુદ્દેશ, અનુજ્ઞા અને અનુયોગોની પ્રવૃત્તિનો નિર્દેશ છે. અહિં અનુયોગનો અર્થ સૂત્રની સાથેનું યોજન છે. સૂત્રની વાચના કર્યા બાદ આ અનુયોગની પ્રવૃત્તિ થાય છે. અનુયોગદ્વાર સૂત્ર તો પૂર્ણરૂપે અનુયોગની વિધિનું નિર્દેશન કરે છે. અનુયોગદ્વાર સૂત્રમાં આવશ્યકસૂત્રના પ્રથમ સામાયિક અધ્યયનના ચાર અનુયોગદ્વાર આ પ્રમાણે કહ્યા છે - (૧) ઉપક્રમ, (૨) નિક્ષેપ, (૩) અનુગમ અને (૪) નય.^૧ નામ, ક્ષેત્ર આદિના આધારે શબ્દનું કથન ‘ઉપક્રમ’ છે. તેનું પુનઃ નામ, સ્થાપના આદિમાં અર્થ શોધવો ‘નિક્ષેપ’ છે. અનુકૂળ અર્થનું કથન ‘અનુગમ’ છે તથા અભિષ્ટ અભિપ્રાયને પકડવું ‘નય’નું કાર્ય છે. આ પ્રમાણે અનુયોગની પૂર્ણતા ઉપક્રમ આદિથી સંપન્ન થાય છે.

(૩) આચાર્ય ભદ્રબાહુસ્વામીએ આવશ્યકનિર્ધુક્તિમાં અનુયોગના સાત પ્રકારના નિક્ષેપ બતાવ્યા છે, જેમકે - (૧) નામાનુયોગ, (૨) સ્થાપનાનુયોગ, (૩) દ્રવ્યાનુયોગ, (૪) ક્ષેત્રાનુયોગ, (૫) કાલાનુયોગ, (૬) વચનાનુયોગ, (૭) ભાવાનુયોગ.^૨ જિનભદ્રગણિએ વિશેષાવશ્યકભાષ્યમાં આ બધાની વ્યાખ્યા કરી છે.^૩ સંક્ષેપમાં કહીએ તો ઈન્દ્ર આદિની સાથે ઈન્દ્ર આદિ નામોનો યોગ કે સંબંધ નામાનુયોગ છે. કાષ્ઠાદિમાં આચાર્ય આદિની સ્થાપનાનું અનુયોજન કે વ્યાખ્યાન સ્થાપનાનુયોગ છે. દ્રવ્યનું દ્રવ્યમાં અથવા દ્રવ્યથી જે પર્યાયાદિનો યોગ છે તે દ્રવ્યાનુયોગ છે. દ્રવ્યાનુયોગ વ્યાખ્યાન સ્વરૂપ પણ હોય છે. અનુરૂપ કે અનુકૂળયોગ અર્થાત્ સંબંધને પણ એક દ્રષ્ટિથી અનુયોગ કહેવાય છે. આ જ પ્રમાણે ક્ષેત્ર, કાળ, વચન અને ભાવમાં પણ અનુયોગનો પ્રયોગ થાય છે. જે પ્રમાણે અનુયોગને સાપ્તવિધ નિક્ષેપ કહેવામાં આવે છે તે જ પ્રમાણે અનુયોગના પણ સાત પ્રકારના નિક્ષેપ છે, જેમકે - (૧) નામાનુયોગ, (૨) સ્થાપનાનુયોગ, (૩) દ્રવ્યાનુયોગ, (૪) ક્ષેત્રાનુયોગ, (૫) કાલાનુયોગ, (૬) વચનાનુયોગ અને (૭) ભાવાનુયોગ.

અનુયોગના વિભિન્ન અર્થ :

અનુયોગ વ્યાખ્યા અર્થમાં વિશેષ પ્રસિદ્ધ છે. ભદ્રબાહુસ્વામીની નિર્ધુક્તિમાં અનુયોગને નિયોગ, ભાષા, વિભાષા અને વાર્તિકનો એકાર્થક કહેવામાં આવ્યો છે.^૪ તે બધાં શબ્દ અનુયોગના વ્યાખ્યા અર્થને જ સ્પષ્ટ કરે છે. જિનભદ્રગણિએ “અનુયોગના” વિભિન્ન અર્થોનું પ્રણયન કરતા કહ્યું છે -

“અણુઓયમણુઓગો સુયસ્સ નિયણ જમભિધેણં ।
વાવારો વા જોગો જો અણુરૂપોઽણુકૂલો વા ॥
અહવા જમત્થઓ થોવ-પચ્છભાવેહિં સુયમણું તસ્સ ।
અભિધેયે વાવારો જોગો તેણં વ સંબંધો ॥”^૫

ઉપર્યુક્ત બે ગાથાઓમાં અનુયોગના જે અર્થ ગુંથાયેલા છે તેને ક્રમશઃ આ પ્રમાણે રાખી શકાય -

(૧) સૂત્રનો પોતાના અભિધેય અર્થની સાથે અનુયોજન કે સંબંધન અનુયોગ છે.

૧. તત્થ પદમજ્ઞયણં સામાઇયં, તસ્સ ણં ઇમે ચત્તારિ અણુઓગદ્વારા ભવંતિ, તં જહા - (૧) ઉવક્કમે, (૨) ણિક્કવે, (૩) અણુગમે, (૪) ણણ ।
- અનુયોગદ્વાર સૂત્ર-૭૫ (બ્યાવર પ્રકાશન)
૨. નામં ઠવણા દવિણે ચેતે કાલે વચણભાવે ય । एसो अणुओगस्स उ निखेवो होइ सत्तविहो ॥ - આવશ્યકનિર્ધુક્તિ ૧૩૨
૩. દ્રવ્ય - વિશેષાવશ્યકભાષ્ય ભાગ-૧, ગાથા-૧૩૮૯-૧૪૦૯ ।
૪. અણુઓગો ય નિઓગો ભાસ-વિભાસા ય વત્તિયં ચેવ । एए अणुओगस्स उतामा एगट्टिया पंच ॥” - આવશ્યકનિર્ધુક્તિ ૧૩૧
૫. વિશેષાવશ્યકભાષ્ય ગાથા-૧૩૮૬ - ૧૩૮૭.

- (૨) યોગનો એક અર્થ વ્યાપાર છે. માટે અનુકૂળ કે અનુરૂપ યોગ અર્થાત્ સૂત્રનું પોતાના અભિધેય અર્થમાં વ્યાપાર અનુયોગ છે. જેમકે - ઘટ શબ્દથી 'ઘટ' અર્થનું કથન અનુયોગ છે.
- (૩) અનુયોગનો પ્રાકૃત શબ્દ "અણુજોગ" છે. અણુનો અર્થ છે- સૂત્ર. અર્થના આનન્ત્યની અપેક્ષાએ સૂત્ર 'અણુ' કહેવાય છે અથવા તીર્થકરોના દ્વારા "ઉપ્પન્નેઈ વા" ઈત્યાદિ ત્રિપદીનો અર્થ કહેવામાં આવે છે. ત્યારબાદ ગણધર સૂત્રની રચના કરે છે. માટે તે અણુ અર્થાત્ સૂત્રના અભિધેય અર્થમાં વ્યાપાર કે યોગ "અણુયોગ" છે.
- (૪) અનુયોગના ઉપર્યુક્ત અર્થોના સિવાય "વ્યાખ્યાન" અર્થનો પણ પ્રયોગ થયો છે. વિશેષાવશ્યકભાષ્યના વૃત્તિકાર મલ્લધારી હેમચંદ્રએ "અનુયોગસ્તુ વ્યાખ્યાનમ્"^૧

"અનુયોગો વ્યાખ્યાનં વિધિ-પ્રતિષેધાભ્યામર્થપ્રરૂપણમ્"^૨

ઈત્યાદિ વાક્યોમાં અનુયોગનું "વ્યાખ્યાન" કે વ્યાખ્યા અર્થ પ્રતિપાદિત કર્યું છે. સૂત્રના અભિધેય અર્થની સાથે યોજન પણ એક પ્રકારે સૂત્રનું "વ્યાખ્યાન" જ છે.

"અનુયોગ" શબ્દ 'અનુ' ઉપસર્ગપૂર્વક "યુજ" ધાતુને "ધ્ઞ" પ્રત્યય લગાવી નિષ્પન્ન થયો છે. જેનો પૂર્વ નિર્દિષ્ટ અર્થોમાંથી એક અર્થ છે- 'અનુરૂપ યોગ.' વિખરાયેલી વિષયવસ્તુનું તદરૂપેણ એકત્ર સંયોજન પણ એક દષ્ટિએ "અનુયોગ" છે. ચાર પ્રસિદ્ધ અનુયોગોના નામોનો આશ્રય લઈ ઉપાધ્યાયપ્રવર શ્રી કન્હૈયાલાલજી મહારાજે ૩૨ આગમોનું ચાર અનુયોગોમાં અનુરૂપ સંયોજન કર્યું છે. જેથી સૂત્રની વ્યાખ્યા અને સંબંધ વિષયવસ્તુને એક સાથે સમજવામાં સુવિધા થાય.

દ્રવ્યાનુયોગનું મહત્વ અને સ્વરૂપ :

ચાર અનુયોગોમાં દ્રવ્યાનુયોગનું વિશેષ મહત્ત્વ છે. કારણ કે તે અન્ય ત્રણ અનુયોગોમાં પણ ન્યૂનાધિક રૂપમાં અનુગત છે. મોક્ષપ્રાપ્તિની દષ્ટિથી દ્રવ્યાનુયોગનું જ્ઞાન અપરિહાર્ય છે. ષડ્દ્રવ્ય અને નવતત્ત્વ સંબંધિત સમસ્ત વિવેચનનો દ્રવ્યાનુયોગમાં સમાવેશ થાય છે. નવતત્ત્વોના સ્વરૂપને સમજી તેના પર યથાર્થ શ્રદ્ધા કરવાથી દર્શન સમ્યક્ અને છે તથા દર્શનના સમ્યક્ ધવાથી જ્ઞાન અને આચરણ સમ્યક્ થાય છે. માટે દ્રવ્યાનુયોગ મોક્ષમાર્ગને જાણવાની દષ્ટિથી સર્વાધિક મહત્ત્વપૂર્ણ છે. ભોજસાગર (૧૬મી સદી) વિરચિત "દ્રવ્યાનુયોગતર્કણા"માં દ્રવ્યાનુયોગને ચરણાનુયોગ અને કરણાનુયોગનો સાર બતાવતા તેને પંડિતજનોને પ્રિય લાગે એવું પ્રતિપાદિત કર્યું છે.^૩ ભોજસાગરે ષડ્દ્રવ્યવિચાર સૂત્રકૃતાંગ આદિ સૂત્રો તથા સન્મતિપ્રકરણ અને તત્ત્વાર્થ સૂત્ર આદિને દ્રવ્યાનુયોગ કહ્યો છે. સન્મતિપ્રન્થ (સિદ્ધસેન રચિત)થી ભોજસાગરે એક ગાથા ઉદ્ધૃત કરતા દ્રવ્યાનુયોગના મહત્ત્વને સ્થાપિત કર્યું છે. ગાથા છે -

**"ચરણકરણપ્પહાણા સસમય-પરસમયમુક્તવાવારા ।
ચરણકરણસ સારં ગિચ્ચયસુદ્ધં ન જાણંતિ ॥^૪**

અર્થાત્ ચરણકરણાનુયોગના જ્ઞાનથી સંપન્નજન પણ સ્વસમય અને પરસમયના વ્યાપારથી મુક્ત રહે છે. કારણ કે તે ચરણકરણાનુયોગના સારભૂત નિશ્ચય શુદ્ધ દ્રવ્યાનુયોગને જાણતા નથી. પંડિત ટોડરમલે પણ ચાર અનુયોગોમાં દ્રવ્યાનુયોગની મુખ્યતા સ્વીકાર કરી છે.

દ્રવ્યાનુયોગમાં શું છે ? તેનું સ્વરૂપ બતાવતા જિનભદ્રગણિ કહે છે -

**"દબ્બસ જોડણુજોગો દબ્બે દબ્બેણ દબ્બહેઝ વા ।
દબ્બસ પજ્જવેણ વ જોમ્મો દબ્બેણ વા જોગો ॥^૫**

૧. વિશેષાવશ્યકભાષ્ય ભાગ-૧, ગાથા-૧, પૃ.-૧
૨. તેજ પૃ. ૨
૩. વિના દ્રવ્યાનુયોગોઽહં ચરણકરણાખ્યયોઃ સારં નેતિ કૃતિપ્રેષ્ટં નિર્દિષ્ટં સન્મતૌ સ્ફૂટમ્ ॥
૪. સન્મતિ પ્રકરણ - ૩/૬૭
૫. વિશેષાવશ્યકભાષ્ય - ૧૩૯૧

અર્થાત્ દ્રવ્યનો અનુયોગ જ મુખ્યરૂપે દ્રવ્યાનુયોગ છે. અનુયોગનો અર્થ અહીં “વ્યાખ્યાન” અથવા અનુરૂપથી યોગ કે સંબંધ છે. દ્રવ્યનું અધિકરણભૂત દ્રવ્યથી યોગ, કરણભૂત દ્રવ્યથી યોગ, હેતુભૂત દ્રવ્યથી યોગ પણ નિક્ષેપની સંભાવનાઓમાં દ્રવ્યાનુયોગ છે. દ્રવ્યનો પર્યાયની સાથે યોગ પણ આ જ પ્રમાણે દ્રવ્યાનુયોગ પરિધિમાં આવે છે. જેમકે - વસ્ત્રનો કુસુંભરંગ પર્યાયથી અનુયોગ છે. એ જ પ્રમાણે દ્રવ્યાનુયોગના વિભિન્નરૂપ થઈ શકે છે. પરંતુ શાસ્ત્રની દૃષ્ટિએ દ્રવ્યાનુયોગનો અર્થ દ્રવ્યોની વ્યાખ્યાના અનુરૂપ વ્યવસ્થાપનરૂપે કરવું જ ઉચિત થશે.

જિનભદ્રગણિએ દ્રવ્યાનુયોગના બે ભેદ કર્યા છે - (૧) જીવ દ્રવ્યનો અનુયોગ તથા (૨) અજીવ દ્રવ્યનો અનુયોગ. જીવ દ્રવ્ય અને અજીવ દ્રવ્યના અનુયોગને પણ તેમણે ચાર પ્રકારના પ્રતિપાદિત કર્યા છે - (૧) દ્રવ્યથી, (૨) ક્ષેત્રથી, (૩) કાળથી અને (૪) ભાવથી.

પ્રસ્તુત દ્રવ્યાનુયોગ :

ઉપાધ્યાયપ્રવર શ્રી કન્હૈયાલાલજી મહારાજ એ આચરણ કે ચારિત્રથી સંબંધિત આગમ વિષય-વસ્તુને ચરણાનુયોગમાં સંકલિત કર્યું છે. આગમની ધર્મકથાઓનું સંયોજન તેમણે ધર્મકથાનુયોગમાં કર્યું છે. જૈન ગણિત, ખગોળ અને જ્યોતિષ સંબંધિત સામગ્રીને ગણિતાનુયોગમાં રાખ્યું છે તથા શેષ સમસ્ત આગમ વસ્તુને દ્રવ્યાનુયોગના અંતર્ગત સંગૃહિત કર્યું છે. દ્રવ્યાનુયોગમાં ૩૬દ્રવ્યોના સંબંધમાં તો વિષયવસ્તુ સંગૃહિત કર્યું છે જ. પરંતુ આમાં કર્મસિદ્ધાંત, જ્ઞાન, દર્શન, લેશ્યા આદિના સંબંધમાં પણ વિભિન્ન અધ્યયન સંયોજિત છે. દ્રવ્યાનુયોગના ચાર ભાગ કર્યા છે. તેમાં ૪૬ અધ્યયન છે. ૪૭મું અધ્યયન પ્રકીર્ણક નામથી છે. જેમાં ૪૬ અધ્યયનોના બાદ જે અવશિષ્ટ સામગ્રી છે તેનો સમાવેશ કરવામાં આવે છે. ૪૬ અધ્યયન આ પ્રમાણે છે - (૧) દ્રવ્યાનુયોગ, (૨) દ્રવ્ય, (૩) અસ્તિકાય, (૪) પર્યાય, (૫) પરિણામ, (૬) જીવાજીવ, (૭) જીવ, (૮) પ્રથમાપ્રથમ, (૯) સંજ્ઞા, (૧૦) યોનિ, (૧૧) સંજ્ઞા, (૧૨) સ્થિતિ, (૧૩) આહાર, (૧૪) શરીર, (૧૫) વિકુર્વણા, (૧૬) ઈન્દ્રિય, (૧૭) ઉદ્ધવાસ, (૧૮) ભાષા, (૧૯) યોગ, (૨૦) પ્રયોગ, (૨૧) ઉપયોગ, (૨૨) પાસણયા, (૨૩) દૃષ્ટિ, (૨૪) જ્ઞાન, (૨૫) સંયત, (૨૬) લેશ્યા, (૨૭) ક્રિયા, (૨૮) આશ્રવ, (૨૯) વેદ, (૩૦) કષાય, (૩૧) કર્મ, (૩૨) વેદના, (૩૩) ગતિ, (૩૪) નરકગતિ, (૩૫) તિર્યચગતિ, (૩૬) મનુષ્યગતિ, (૩૭) દેવગતિ, (૩૮) વુક્કંતિ, (૩૯) ગર્ભ, (૪૦) યુગ્મ, (૪૧) ગમ્મા (૪૨) આત્મા, (૪૩) સમુદ્ધાત, (૪૪) ચરમાચરમ, (૪૫) અજીવદ્રવ્ય અને (૪૬) પુદ્ગલ.

ઉપર્યુક્ત અધ્યયનોમાંથી શરીર અધ્યયન સુધીના પ્રથમ ૧૪ અધ્યયનોનો વિષયવસ્તુ દ્રવ્યાનુયોગના પ્રથમ ભાગમાં પ્રકાશિત થયો છે. બીજા ભાગમાં ૧૫માં વિકુર્વણા અધ્યયનથી ૨૭માં ક્રિયા, ત્રીજા ભાગમાં ૨૮માં આશ્રવ અધ્યયનથી ૩૮માં વુક્કંતિ અધ્યયન સુધી પ્રકાશિત છે અને ૩૯માં અધ્યયનથી ૪૬માં અધ્યયન સુધી ગર્ભથી પુદ્ગલ સુધીના શેષ અધ્યયન અને પ્રકીર્ણકનું પ્રકાશન પ્રસ્તુત ચોથા ભાગમાં થયું છે.

૩૨ આગમોના વિષય-વસ્તુને ચાર અનુયોગોમાં વિભક્ત કરવાનું શ્રમસાધ્ય કાર્ય ઉપાધ્યાયપ્રવરે પૂર્ણ કર્યું છે. છતાં આ કાર્ય અત્યંત દુસાધ્ય છે. કાર્યની કઠિનતાનું એક કારણ એ પણ છે કે એક અનુયોગની વિષય-વસ્તુ બીજા અનુયોગથી પણ સંબંધિત હોય છે. ચરણાનુયોગ અને ધર્મકથાનુયોગમાં દ્રવ્યાનુયોગનો વિષય વિશેષ પ્રાપ્ત થવો સહજ સંભવ છે. તે જ પ્રમાણે દ્રવ્યાનુયોગના એક અધ્યયનનો વિષય-વસ્તુ બીજા અધ્યયનથી સંબંધિત હોય શકે છે. માટે અનુયોગોનું વ્યવસ્થાપન અને અધ્યયનોનું નિયોજન અત્યંત દુષ્કર કાર્ય હતું. ઉપાધ્યાય પ્રવરે આ કાર્યને સ્વવિવેકથી સંપન્ન કર્યું છે. દ્રવ્યાનુયોગના આ ચાર ભાગોમાં તેમણે એક અત્યંત ઉપયોગી કાર્ય જો કર્યું હોય તો એકે પ્રત્યેક ભાગના અંતમાં વિષય સંબંધિત અધ્યયનોના પરિશિષ્ટ આપ્યા છે. તેથી અધ્યયન સંબંધિત જે જાણકારી અન્ય અનુયોગો અને અધ્યયનોમાં આવી છે તેની પૃષ્ઠ સંખ્યા અને સૂત્ર સંખ્યાનો નિર્દેશ જાણી શકાય છે. વાંચનારને એક અધ્યયન સંબંધિત સંપૂર્ણ વિષય-વસ્તુ ચારે અનુયોગોથી પ્રાપ્ત કરવામાં અત્યંત સુવિધાનો અનુભવ થશે.

દ્રવ્યાનુયોગની વિષય-વસ્તુ વ્યાપક છે તથાપણ ૩૬દ્રવ્યોનું વર્ણન દ્રવ્યાનુયોગનો એક પ્રમુખ વિષય છે. ૩૬દ્રવ્ય એ છે- (૧) ધર્મ; (૨) અધર્મ, (૩) આકાશ, (૪) કાળ, (૫) પુદ્ગલ અને (૬) જીવ. આ ૩૬દ્રવ્યોમાંથી જીવ અને પુદ્ગલના પ્રસ્તુત દ્રવ્યાનુયોગમાં સ્વતંત્ર અધ્યયન પણ છે તથા અનેક અધ્યયન જીવ અને પુદ્ગલના વર્ણનથી સંબંધિત છે. અહિં એક ઉલ્લેખનીય વાત એ છે કે ધર્મ, અધર્મ, આકાશ અને કાળ દ્રવ્યોના નિરૂપણ હેતુ દ્રવ્યાનુયોગના ચાર ખંડોમાં કોઈ પણ સ્વતંત્ર અધ્યયન

નથી આ ચાર દ્રવ્યોથી સંબંધિત જાણકારી અનેક અધ્યયનોમાં ઉપલબ્ધ છે. ષડ્દ્રવ્યોમાંથી કયા દ્રવ્યનું વર્ણન કયા અધ્યયનમાં પ્રાપ્ત થાય છે તેની સ્થૂળ - રૂપરેખા આ પ્રમાણે રાખી શકાય છે -

ધર્મદ્રવ્ય - દ્રવ્ય અધ્યયન, અસ્તિકાય અધ્યયન, પર્યાય અધ્યયન અને અજીવ અધ્યયન.

અધર્મ દ્રવ્ય - ઉપર્યુક્ત ચારે અધ્યયન.

આકાશ દ્રવ્ય - ઉપર્યુક્ત ચારે અધ્યયન.

કાળ દ્રવ્ય - દ્રવ્ય અધ્યયન, પર્યાય અધ્યયન, જીવાજીવ અધ્યયન અને અજીવ અધ્યયન.

જીવ દ્રવ્ય - અજીવ અને પુદ્ગલ અધ્યયનોને છોડી પ્રાયઃ શેષ બધા અધ્યયન જીવ દ્રવ્યથી સંબંધિત છે.

પુદ્ગલ દ્રવ્ય - દ્રવ્ય અધ્યયન, અસ્તિકાય અધ્યયન, પર્યાય અધ્યયન, પરિણામ અધ્યયન, જીવાજીવ અધ્યયન, અજીવ અધ્યયન અને પુદ્ગલ અધ્યયન.

દ્રવ્ય :

દ્રવ્યના સ્વરૂપ અને ભેદોના વર્ણનમાં જૈન દર્શનની પોતાની વિશિષ્ટતા છે. ધર્મ અને અધર્મ દ્રવ્યનું બીજા કોઈ ભારતીય દર્શનમાં વર્ણન નથી. આ એકમાત્ર જૈનદર્શન છે જેમાં ધર્મદ્રવ્ય અને અધર્મ દ્રવ્યને પણ દ્રવ્યોની ગણનામાં સ્થાન આપવામાં આવ્યું છે. ધર્મદ્રવ્ય પુદ્ગલ, જીવ આદિ દ્રવ્યોની ગતિમાં નિમિત્ત કારણ બને છે તથા અધર્મ દ્રવ્ય સ્થિતિમાં નિમિત્ત કારણ બને છે. સાંખ્યદર્શનમાં પ્રકૃતિને ત્રિગુણાત્મિક કહેતા તેમાં સત્ત્વ, રજ અને તમ એ ત્રણ ગુણ માન્ય છે. સત્ત્વગુણ લઘુ, પ્રકાશક અને પ્રીત્યાત્મક હોય છે. રજોગુણ પ્રવર્તક ચલ અને અપ્રીત્યાત્મક હોય છે. તમોગુણની વિશિષ્ટતા છે કે તે ગુરુ પ્રવૃત્તિ - પ્રતિબંધક (વરણક) અને વિષાદાત્મક હોય છે. આ ત્રણે ગુણોમાં રજોગુણને પ્રવર્તક અને તમોગુણને પ્રવૃત્તિનું પ્રતિબંધક કહ્યું છે. જે કમશઃ ધર્મ અને અધર્મ દ્રવ્યોથી સામ્ય પ્રદર્શિત કરે છે. પરંતુ ધર્મ અને અધર્મ દ્રવ્યનું જૈનદર્શનમાં જે સ્વતંત્ર વર્ણન છે તે સાંખ્યદર્શનમાં રજોગુણ અને તમોગુણનું નથી. પ્રકૃતિમાં ત્રણે ગુણ સહભાવી છે. તેના વિના પ્રકૃતિનું કોઈ સ્વરૂપ નથી. જ્યારે ધર્મ-અધર્મ દ્રવ્ય પૂર્ણતઃ સ્વતંત્ર છે. બીજીવાત એ છે કે ધર્મ-અધર્મ દ્રવ્ય લોકવ્યાપી છે. જ્યારે રજોગુણ અને તમોગુણ નથી. ત્રીજી વાત એ છે કે રજોગુણ અને તમોગુણને પ્રકૃતિની અપેક્ષા છે. ધર્મ અને અધર્મ દ્રવ્યોને રહેવા માટે લોકાકાશની આવશ્યકતા છે. અન્ય કોઈ દ્રવ્યની નથી.

જૈનમ જયતિ શાસનમ

“આકાશ”ને દ્રવ્ય રૂપમાં પ્રાયઃ બધા દર્શનોએ સ્વીકાર કર્યો છે. પરંતુ આકાશને લોકાકાશ અને અલોકાકાશના રૂપમાં બે ભેદ જૈનેતર દર્શનોમાં જોવા મળતા નથી. જૈનદર્શનમાં આકાશ બે ભાગોમાં વિભક્ત છે- લોકાકાશ અને અલોકાકાશ. આ વિભાજન કલ્પિત વિભાજન છે. આકાશના કોઈ વાસ્તવિક ટુકડા કરવામાં આવતા નથી. પરંતુ જે આકાશ ચૌદ રાજુલોક સુધી સીમિત છે તેને લોકાકાશ કહેવાય છે તથા આ પરિધિથી બહારનો આકાશ અલોકાકાશ કહેવાય છે. લોકાકાશમાં વસ્તુઓ જોઈ શકાય છે. અલોકાકાશમાં આકાશના સિવાય બીજા કોઈ દ્રવ્યનું હોવો પણ સ્વીકારવામાં આવ્યું નથી. ધર્મ, અધર્મ, કાળ, જીવ અને પુદ્ગલ દ્રવ્ય લોકાકાશ સુધી જ સીમિત છે. મુક્ત કે સિદ્ધ જીવ પણ લોકની પરિધિમાં જ હોય છે. તે લોકના ઊર્ધ્વભાગમાં સ્થિત રહે છે તથા ત્યાં રહીને જ સમસ્ત લોકાલોકને જાણે છે. ન્યાય, વૈશેષિક, સાંખ્ય, વેદાન્ત આદિ દર્શનોમાં “શબ્દ”ને આકાશ દ્રવ્યનો ગુણ માન્યો છે. જ્યારે જૈનદર્શનમાં આકાશનો ગુણ અવગાહન કરવાનો છે. શબ્દ તો એક પ્રકારનું પુદ્ગલ છે તેનો સમાવેશ પુદ્ગલ દ્રવ્યના અંતર્ગત થાય છે.

“કાળ” દ્રવ્યની ચર્ચા પણ ભારતીય દર્શનમાં થઈ છે. વૈશેષિક દર્શનમાં કાળનું વિસ્તૃત વર્ણન થયું છે. પ્રશસ્ત પાદભાષ્યમાં કાળનું સ્વરૂપ આ પ્રમાણે વર્ણિત છે -

“કાલઃ પરાપરવ્યતિકરયૌગપદ્યાયૌગપદ્યચિરક્ષિપ્રત્યયલિઙ્ગ”^૧

અર્થાત્ કાળ દ્રવ્યના કારણે જ પરત્વ અને અપરત્વ અથવા જ્યેષ્ઠ અને કનિષ્ઠનો વ્યવહાર થાય છે. કાળના કારણે જ યુગપદ્ અને અયુગપદ્ તથા ચિર અને ક્ષિપ્રનો વ્યવહાર થાય છે. કાળનું વર્ણન વ્યાકરણ દર્શનમાં પણ થયું છે. કિયાની

૧. પ્રશસ્તપાદભાષ્ય કિરણાવલી સહિત, ગાયકવાડ ઓરિયન્ટલ સીરિજ, સન-૧૯૭૧, પૃ.૭૬.

નિષ્પત્તિમાં ત્યાં કાળને એક કારણ માન્યું છે. જૈનદર્શનમાં કાળને વર્તનલક્ષણવાળો કહ્યો છે. જેનું તાત્પર્ય છે કે પ્રત્યેક દ્રવ્યના પર્યાય પરિવર્તનમાં કાળ નિમિત્ત કારણ બને છે. કાળને પૃથક્ દ્રવ્યના રૂપમાં સ્વીકાર કરવામાં જૈનોમાં મતભેદ રહ્યો છે. આગમોમાં જ્યાં કાળનો ઉલ્લેખ સ્પષ્ટરૂપે પ્રાપ્ત થાય છે ત્યાં તત્વાર્થસૂત્રમાં “કાલસ્વેત્યેકે” સૂત્રના દ્વારા માન્યતા ભેદનો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે. કાળને વ્યવહારકાળ અને પરમાર્થકાળની દૃષ્ટિથી બે પ્રકારનો માન્યો છે.

વ્યવહારકાળને અઢીઢીપ સુધી માન્યો છે. કારણ કે મનુષ્ય આનો વ્યવહાર અઢીઢીપ સુધી જ કરે છે. સમય, આવલિકા, મુહૂર્ત, દિવસ, પક્ષ, માસ, વર્ષ, પલ્યોપમ, સાગરોપમ આદિના રૂપમાં કાળનો વ્યવહાર થાય છે. પરમાર્થકાળ અઢીઢીપની બહાર પણ વિદ્યમાન છે. અન્ય દ્રવ્યોથી કાળની વિશિષ્ટતા એ છે કે તેના કોઈ પ્રદેશ નથી, એ અપ્રદેશી છે અને અનસ્તિકાય છે.

“પુદ્ગલ” જૈનદર્શનનો વિશિષ્ટ પારિભાષિક શબ્દ છે. જૈનદર્શનમાં વર્ણ, ગંધ, રસ અને સ્પર્શયુક્ત દ્રવ્યને પુદ્ગલ કહ્યો છે. સંસારમાં જેટલી પણ દૃશ્યમાન અને દૃશ્યમાન થવાની યોગ્યતા રાખવાવાળી વસ્તુઓ છે તે બધી પુદ્ગલ દ્રવ્ય જ છે. આ દૃષ્ટિથી પુદ્ગલ રૂપી દ્રવ્ય કહેવાય છે. ષડ્દ્રવ્યોમાં શેષ પાંચ દ્રવ્ય અરૂપી છે. પુદ્ગલ દ્રવ્ય સ્કંધ, દેશ, પ્રદેશ અને પરમાણુના રૂપમાં ઉપલબ્ધ થાય છે.^૨

“જીવ” દ્રવ્ય ચેતનાલક્ષણયુક્ત હોય છે. તત્વાર્થસૂત્રમાં જીવનું લક્ષણ “ઉપયોગ” કહ્યું છે. ઉપયોગ બે પ્રકારના છે- ૧. સાકાર અને ૨. નિરાકાર. સાકાર ઉપયોગને જ્ઞાન અને નિરાકાર ઉપયોગને દર્શન કહેવામાં આવે છે. આ જ પ્રમાણે જે દ્રવ્ય જ્ઞાન અને દર્શન યુક્ત હોય છે તે જીવ છે. જીવ બે પ્રકારના હોય છે- સંસારસ્થ અને સિદ્ધ. સિદ્ધજીવ આઠ કર્મોથી મુક્ત થઈ અનંત જ્ઞાન, અનંત દર્શન, અનંત સુખ, ક્ષાયિક સમ્યક્ત્વ આદિ ગુણોથી યુક્ત હોય છે. તેઓનું સુખ અવ્યાબાધ હોય છે. તેઓ અમૂર્ત, અગુરુલઘુ અને અનંતવીર્યથી યુક્ત હોવા છતાં પણ પુનઃ સંસારમાં જન્મ ધારણ કરતા નથી. હિન્દુ પરંપરામાં જ્યારે અવતારોની પરિકલ્પનાના અંતર્ગત એક ભગવાન જ વિભિન્ન અવતાર ગ્રહણ કરે છે ત્યારે જૈનદર્શનમાં એકવાર મોક્ષને પ્રાપ્ત કરી જીવ સંસારમાં ફરીથી જન્મ સ્વીકાર કરતો નથી. સિદ્ધોનાં અનંતજ્ઞાન, અનંત દર્શન અને અનંત સુખને પ્રાપ્ત કરવું તે સંસારના પ્રાણીઓનો ઉત્કૃષ્ટતમ ઉદ્દેશ્ય છે. સંસારસ્થ પ્રાણી જીવાજીવનું સમ્મિલિત રૂપ છે. તેઓનું સમ્મિલન સંયોગરૂપ છે. સંસારસ્થ પ્રાણીને દેહાદિનું પ્રાપ્ત થવું તેનો અજીવની સાથે સંયોગ સિદ્ધ કરે છે. વ્યવહારમાં દેહાદિયુક્ત પ્રાણીઓને જ જીવ કહેવાય છે. અજીવ નહિ. આવા જીવોનું અનેક પ્રકારથી વિભાજન કરવામાં આવે છે. ચાર ગતિના આધારે તેઓને (૧) નરકગતિ, (૨) તિર્યચગતિ, (૩) મનુષ્યગતિ અને (૪) દેવગતિના જીવોમાં વિભક્ત કરવામાં આવે છે. પાંચ ઈન્દ્રિયોના આધારે તેઓને (૧) એકેન્દ્રિય, (૨) દ્વીન્દ્રિય, (૩) ત્રીન્દ્રિય, (૪) ચતુરિન્દ્રિય અને (૫) પંચેન્દ્રિયમાં વિભક્ત કરવામાં આવે છે. છ કાયના આધારે તેઓને છ પ્રકારે વર્ણવ્યા છે- (૧) પૃથ્વીકાય, (૨) અપ્કાય, (૩) તેઉકાય, (૪) વાયુકાય, (૫) વનસ્પતિકાય અને (૬) ત્રસકાય. પર્યાપ્ત અને અપર્યાપ્તના આધારે જીવોનું વિભાજન કરવામાં આવે છે. “પર્યાપ્ત”થી તાત્પર્ય છે પોતાના યોગ્ય આહાર, ઈન્દ્રિય આદિ પર્યાપ્તિઓને ગ્રહણ કરી કાર્ય પૂર્ણ કરી લેવું અને “અપર્યાપ્ત”થી તાત્પર્ય છે આ પર્યાપ્તિઓને પૂર્ણ ન કરવું. એક જીવમાં ઓછામાં ઓછી ચાર પર્યાપ્તિ હોય છે- (૧) આહાર, (૨) શરીર, (૩) ઈન્દ્રિય અને (૪) શ્વાસોશ્વાસ. આ ચાર પર્યાપ્તિઓ એકેન્દ્રિય જીવમાં જોવા મળે છે. બેઈન્દ્રિયથી અસંજી પંચેન્દ્રિય સુધીના જીવોમાં ભાષા પર્યાપ્તિ અધિક હોય છે તથા સંજી પંચેન્દ્રિય જીવમાં મનઃ પર્યાપ્તિ મળીને છહ પર્યાપ્તિઓ થાય છે. એકેન્દ્રિય જીવનું સૂક્ષ્મ અને બાદરના ભેદથી બે પ્રકારનું વર્ણન કરવામાં આવે છે. સૂક્ષ્મ એકેન્દ્રિય જીવોને કાપી, ભેદી કે છેદી ન શકાય. બાદર એકેન્દ્રિય જીવોને ઘાત આદિથી પ્રાણવિહીન કરી શકાય છે.

સંપૂર્ણ દ્રવ્યાનુયોગમાં જીવ સંબંધિત વર્ણનનું પ્રમુખ સ્થાન છે. અધિકાંશ ભાગમાં જીવ દ્રવ્યની જ વિભિન્ન સ્થિતિઓ અને તેના વિભિન્ન સ્વરૂપોનું વર્ણન નિહિત (સમાયેલું) છે. દ્રવ્યાનુયોગમાં અધિકાંશ વર્ણન જીવના ચોવીસ દંડકોના અંતર્ગત થયું છે. જીવોના વિભાજનમાં ચોવીસ દંડકોનું વિશેષ મહત્વ છે. આ વર્ગીકરણમાં ગતિ, ઈન્દ્રિય અને કાયનાં વર્ગીકરણનો પણ સમાવેશ થઈ જાય છે. “દંડક”નો અભિપ્રાય છે દંડ અર્થાત્ ફળ ભોગવવાનું સ્થાન. લોકમાં અધોલોકથી

૨. “પુદ્ગલ” નામથી દ્રવ્યાનુયોગમાં ભિન્ન અધ્યયન છે. આ પ્રસ્તાવનામાં તેની ચર્ચા આગળ પૃ. ૩૪ થી ૩૬ પર કરવામાં આવી છે માટે ત્યાં દષ્ટવ્ય છે.

ઊર્ધ્વલોકની તરફ જીવોની પ્રાપ્તિનો પ્રાયઃ એક ક્રમ છે તેના જ આધારે ચોવીસ દંડકોનો ક્રમ નિર્ધારિત કરવામાં આવે છે. ચોવીસ દંડક આ પ્રમાણે છે -

સાત પ્રકારના નારકી જીવોનો	એક દંડક
દશ ભવનપતિ દેવોના	દશ દંડક
પૃથ્વીકાય આદિ પાંચ સ્થાવરો (એકેન્દ્રિય) ના	પાંચ દંડક
ત્રણ વિકલેન્દ્રિયો (બેઈન્દ્રિય, તેઈન્દ્રિય અને ચૌરેન્દ્રિય) ના	ત્રણ દંડક
તિર્યચ પંચેન્દ્રિયનો	એક દંડક
મનુષ્યનો	એક દંડક
વાણવ્યંતર દેવોનો	એક દંડક
જ્યોતિષી દેવોનો	એક દંડક
વૈમાનિક દેવોનો	એક દંડક
	<u>૨૪ દંડક</u>

ઉપર્યુક્ત દંડકોમાં પાંચ સ્થાવરોને છોડી શેષ જીવોની ઉપલબ્ધિનો અધોલોકથી ઊર્ધ્વલોકની તરફ એક નિશ્ચિત ક્રમ છે. નારકી જીવ અધોલોકમાં રહે છે. ભવનપતિદેવ અધોલોકમાં અને તિર્યચલોકમાં રહે છે. વિકલેન્દ્રિય, તિર્યચ પંચેન્દ્રિય, મનુષ્ય, વાણવ્યંતર અને જ્યોતિષીદેવ તિર્યચલોકમાં રહે છે. વૈમાનિક દેવ ઊર્ધ્વલોકમાં રહે છે.

દ્રવ્યાનુયોગના વિભિન્ન અધ્યયનોને સમજવા માટે આ ચોવીસ દંડકોનું આપણે અવલંબન લેવું પડે છે.

સંખ્યાની દૃષ્ટિથી સંસારમાં અનંત જીવ છે. એક જીવના અસંખ્યાત આત્મપ્રદેશ છે. જેટલા લોકાકાશના પ્રદેશ છે તેટલા જ એક જીવના પ્રદેશ કહ્યા છે.

ષડ્દ્રવ્યોમાં ધર્માસ્તિકાય, અધર્માસ્તિકાય અને આકાશાસ્તિકાય સંખ્યાની દૃષ્ટિથી તુલ્ય (સમાન) છે. તથા ષડ્દ્રવ્યોમાં સૌથી અલ્પ છે. તેનાથી જીવાસ્તિકાય દ્રવ્યની અપેક્ષા અનંતગુણા છે. તેનાથી પુદ્ગલાસ્તિકાય દ્રવ્યની અપેક્ષા અનંતગુણા છે. તેના અધ્યાસમય દ્રવ્યની અપેક્ષા અનંતગુણા છે.

અસ્તિકાય :

છહ દ્રવ્યોમાંથી "કાળ"ને છોડીને પાંચ દ્રવ્ય અસ્તિકાય કહેવામાં આવ્યા છે. બહુપ્રદેશી હોવાના કારણે આ દ્રવ્યોને અસ્તિકાય કહેવામાં આવે છે. કાળ અનસ્તિકાય છે, કારણ કે તે અપ્રદેશી છે. પ્રદેશ સમૂહનું નામ અસ્તિકાય છે. અસ્તિકાય દ્રવ્ય એ છે- (૧) ધર્માસ્તિકાય, (૨) અધર્માસ્તિકાય, (૩) આકાશાસ્તિકાય, (૪) પુદ્ગલાસ્તિકાય અને (૫) જીવાસ્તિકાય, 'અસ્તિકાય' શબ્દ પ્રદેશ સમૂહના હોવાનું સૂચક છે. 'કાય'નો અર્થ સમૂહ થાય છે. જે દ્રવ્ય પ્રદેશ સમૂહયુક્ત થાય છે તે અસ્તિકાય છે. ધર્મ, અધર્મ આદિ પાંચ દ્રવ્ય પોતાના પ્રદેશ સમૂહયુક્ત હોય છે. માટે તે પાંચ અસ્તિકાય છે. કાળનો કોઈ પ્રદેશ નથી માટે તે સમૂહરૂપમાં રહેતો નથી.

ષડ્દ્રવ્યોના વિવેચનમાં અસ્તિકાયનું પણ વિવેચન સમાયેલું છે. પરંતુ અસ્તિકાય શબ્દમાં અનેક વિશેષતાઓનો સમાવેશ છે. ધર્માસ્તિકાયથી તાત્પર્ય છે સંપૂર્ણ ધર્માસ્તિકાય. એક પ્રદેશ ન્યૂન ધર્માસ્તિકાય પણ ધર્માસ્તિકાય ન કહેવાય. ધર્માસ્તિકાયના અસંખ્ય પ્રદેશોના સમગ્ર રૂપનું જ્યારે ગ્રહણ થાય છે ત્યારે તે 'ધર્માસ્તિકાય' કહેવાય છે. આ પ્રમાણે અધર્માસ્તિકાય આકાશાસ્તિકાય, જીવાસ્તિકાય અને પુદ્ગલાસ્તિકાયના પણ સમગ્ર પ્રદેશ ગ્રહણ થાય તો તેને તે-તે અસ્તિકાયોના રૂપમાં કહેવામાં આવે છે. ધર્માસ્તિકાય અને અધર્માસ્તિકાયના અસંખ્ય પ્રદેશ છે તથા આકાશાસ્તિકાય, જીવાસ્તિકાય અને પુદ્ગલાસ્તિકાયના અનંત પ્રદેશ કહ્યા છે.^૧ ષડ્દ્રવ્યોના નિરૂપણમાં ધર્મ, અધર્મ અને જીવદ્રવ્યમાં અસંખ્યાત પ્રદેશ માન્યા છે તથા આકાશમાં અનંત

૧. દ્રવ્યાનુયોગ ભાગ-૧, પૃ. ૪૫

પ્રદેશ કહ્યા છે. પુદ્ગલમાં સંખ્યાત, અસંખ્યાત અને અનંતપ્રદેશ માન્યા છે. પુદ્ગલ પરમાણુ એક પ્રદેશી થઈને પણ અનેક સ્કંધરૂપ ઘણા પ્રદેશોને પ્રહણ કરવાની યોગ્યતાને કારણે બહુપ્રદેશી થાય છે, માટે ઉપચારથી તે “કાય” કે ‘અસ્તિકાય’ કહેવાય છે.^૧

વ્યાખ્યાપ્રજ્ઞપિત્તસૂત્રમાં ધર્માસ્તિકાય આદિની જે પર્યાયાર્થક અભિવચન આપવામાં આવ્યા છે તેનાથી આ ધર્મ, અધર્મ, આદિના અર્થનો વ્યાપક પરિચય મળે છે. ધર્માસ્તિકાયના અભિવચનમાં પ્રાણાતિપાત વિરમણ -ચાવત્- પરિગ્રહ વિરમણ ક્રોધ વિવેક -ચાવત્- મિથ્યાદર્શનશલ્ય વિવેક આદિને પણ સ્થાન આપવામાં આવ્યું છે. તેનાથી વિપરીત અધર્માસ્તિકાયના અભિવચન છે.

પર્યાય :

દ્રવ્યની સાથે પર્યાયનો વિચાર આવશ્યક છે. કારણ કે દ્રવ્ય વિભિન્ન પર્યાયો અથવા અવસ્થાઓમાં જ પ્રાપ્ત થાય છે. દ્રવ્યની અવસ્થા વિશેષ ‘પર્યાય’ કહેવાય છે. દર્શન ગ્રંથોમાં દ્રવ્યના ક્રમભાવી પરિણામને પર્યાય કહેવામાં આવે છે^૨ તથા ગુણ અને પર્યાયથી યુક્ત પદાર્થને દ્રવ્ય કહેવામાં આવે છે.^૩

દાર્શનિક જગતમાં એક જ વસ્તુની વિભિન્ન અવસ્થાઓને તેની પર્યાય કહેવામાં આવે છે. જેવી રીતે એક મનુષ્યનો બાળપણ, યુવા, પ્રૌઢ અને વૃદ્ધાવસ્થા તેની પર્યાયો છે. એક જ સ્વર્ણનું કડુ, કુંડલ અને હાર તે સ્વર્ણની પર્યાયો છે. આગમમાં પર્યાયનો આ ક્રમભાવી અર્થ સ્પષ્ટીકરણરૂપે પ્રયોગ થયો નથી. આગમમાં તો એક દ્રવ્ય જેટલી અવસ્થાઓમાં પ્રાપ્ત થઈ શકે છે તે અવસ્થાઓ તે દ્રવ્યની પર્યાય કહેવાય છે. જેવી રીતે જીવની પર્યાયો છે- નારકી, દેવ, મનુષ્ય, તિર્યંચ અને સિદ્ધ. પર્યાયને પ્રજ્ઞાપના સૂત્રમાં બે પ્રકારની કહી છે- જીવ પર્યાય અને અજીવ પર્યાય. પર્યાયનો ગહન વિચાર કરીએ તો જીવની અનંત પર્યાયો છે અને અજીવની પણ અનંત પર્યાયો છે. પર્યાયનું લક્ષણ બતાવતાં ઉત્તરાધ્યયનસૂત્રમાં કહ્યું છે કે એકત્વ, પૃથક્ત્વ, સંખ્યા, સંસ્થાન, સંયોગ અને વિયોગ આ પર્યાયોના લક્ષણ છે. પ્રત્યેક પર્યાય પોતાનામાં એક અને બીજી પર્યાયોથી પૃથક્ હોય છે. પર્યાયનું અંતર સંખ્યા (અથવા જ્ઞાન) અને આકૃતિના આધારે પણ થાય છે. સંયોગ અને વિયોગથી પણ પર્યાય પરિવર્તન થતું રહે છે માટે તેને (એકત્વાદિ) પર્યાયનું લક્ષણ કહ્યું છે. પ્રજ્ઞાપના સૂત્રમાં જીવોની સંખ્યાના આધારે જીવ પર્યાય અનંત કહી છે. દંડકોના આધારે પ્રત્યેક દંડકના જીવની અનંત પર્યાયનું કથન આગમમાં (૧) દ્રવ્ય, (૨) પ્રદેશ, (૩) અવગાહના, (૪) સ્થિતિ, (૫) વર્ણ, (૬) ગંધ, (૭) રસ, (૮) સ્પર્શ, (૯) જ્ઞાન, (૧૦) અજ્ઞાન અને (૧૧) દર્શન આ અગ્યાર દ્વારોના માધ્યમથી વર્ણિત કરવામાં આવ્યું છે.

અજીવ પર્યાયને રૂપી અને અરૂપીના રૂપમાં વિભક્ત કરવામાં આવે છે. આમાં અરૂપી અજીવ પર્યાયના દસ ભેદ છે- (૧) ધર્માસ્તિકાય, (૨) તેનો દેશ અને (૩) પ્રદેશ, (૪) અધર્માસ્તિકાય, (૫) તેનો દેશ અને (૬) પ્રદેશ, (૭) આકાશાસ્તિકાય, (૮) તેનો દેશ અને (૯) પ્રદેશ અને (૧૦) અધ્યાસમય. રૂપી અજીવ પર્યાયના ચાર ભેદ છે- (૧) સ્કંધ, (૨) દેશ, (૩) પ્રદેશ અને (૪) પરમાણુ. રૂપી અજીવ પર્યાય અનંત છે, કારણ કે પરમાણુ પુદ્ગલ અનંત છે. દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ અનંત છે -ચાવત્- અનંત પ્રદેશિક સ્કંધ અનંત છે. એક પરમાણુ પુદ્ગલ બીજા પરમાણુ પુદ્ગલથી દ્રવ્ય અને પ્રદેશની અપેક્ષાએ તુલ્ય (સમાન) હોય છે પરંતુ અવગાહના, સ્થિતિ, વર્ણ, ગંધ, રસ અને સ્પર્શ દ્વારોથી તેમાં ભિન્નતા રહે છે. જીવ અને પુદ્ગલની અનંત પર્યાયોનું તો આગમમાં સ્પષ્ટ રૂપથી કથન થયું છે. પરંતુ ધર્મ, અધર્મ, આકાશ અને કાળની અનંત પર્યાયો પર આગમોમાં કોઈ વર્ણન થયું નથી. જે પર્યાયના દાર્શનિક = ચિંતન પર પ્રશ્ન-ચિહ્ન ઊભો કરે છે.

૧. એવપદેશો વિ અણ જાણાખંધપ્પદેસદો હોદિ ।

બહુદેસો ઉવચારા તેણ ય કાઓ ભણ્ણંતિ સવ્વણ્ણુ ॥ - દ્રવ્યસંગ્રહ-૨૬

૨. પર્યાયસ્તુ ક્રમભાવી, યથા તત્રૈવ સુખદુઃખાદિ । - પ્રમાણનયતત્વાલોક - ૫/૮

૩. ગુણપર્યાયવદ્ દ્રવ્યમ્ - તત્વાર્થ - ૫/૩૮

પરિણામ :

પર્યાય અને પરિણામમાં વિશેષ ભેદ નથી. દ્રવ્યની વિભિન્ન અવસ્થાઓને જ્યાં પર્યાય કહેવાય છે ત્યાં પર્યાયના પરિણામને પરિણામ કહી શકાય છે. "પરિણામ"નું નિરૂપણ પ્રજ્ઞાપના સૂત્રમાં થયું છે. તેમાં પરિણામના જીવ અને અજીવ પરિણામ ભેદ કરી તેના દસ-દસ પ્રકાર બતાવ્યા છે. જીવ પરિણામના દસ પ્રકાર છે- (૧) ગતિ, (૨) ઈન્દ્રિય, (૩) કષાય, (૪) લેશ્યા, (૫) યોગ, (૬) ઉપયોગ, (૭) જ્ઞાન, (૮) દર્શન, (૯) ચારિત્ર અને (૧૦) વેદ. આમાં પ્રત્યેકના પોત-પોતાના અવાન્તર ભેદ પણ છે જે કુલ ૪૩ છે. અજીવ પરિણામ પણ દસ પ્રકારના છે- (૧) બંધન, (૨) ગતિ, (૩) સંસ્થાન, (૪) ભેદ, (૫) વર્ણ, (૬) ગંધ, (૭) રસ, (૮) સ્પર્શ, (૯) અગુરુલઘુ અને (૧૦) શબ્દ પરિણામ. અજીવ પરિણામમાં બંધનના બે અવાન્તર ભેદ છે- (૧) સ્નિગ્ધ અને (૨) રુક્ષ. ગતિના પણ બે પ્રકાર છે- (૧) સ્પૃશદગતિ અને (૨) અસ્પૃશદગતિ. દીર્ઘગતિ અને હ્રસ્વગતિની દૃષ્ટિથી પણ ભેદ કરવામાં આવ્યા છે. સંસ્થાન પરિણામ પાંચ પ્રકારના છે- (૧) પરિમંડળ, (૨) વૃત્ત, (૩) ત્ર્યંશ, (૪) ચતુરંસ અને (૫) આયત. ભેદ પરિણામ પણ પાંચ પ્રકારના છે- (૧) ખંડ, (૨) પ્રતર, (૩) ચૂર્ણિકા, (૪) અનુતટિકા અને (૫) ઉત્કટિકા. વર્ણ, ગંધ, રસ અને સ્પર્શના ક્રમશઃ પાંચ, બે, પાંચ અને આઠ ભેદ પ્રસિદ્ધ છે. અગુરુલઘુ એક પ્રકારનો જ હોય છે. તેના કોઈ ભેદ નથી. શબ્દ પરિણામને શુભ અને અશુભમાં વિભક્ત કરવામાં આવે છે. આ વિભિન્ન પરિણામોના ફળસ્વરૂપ પર્યાય બદલતી રહે છે.

જીવાજીવ :

ષડ્દ્રવ્યોમાં ધર્મ, અધર્મ, આકાશ, કાળ અને પુદ્ગલ આ પાંચ દ્રવ્ય "અજીવ" છે તથા એક જીવ દ્રવ્ય "જીવ" છે. પરમાર્થતઃ જીવ અને અજીવ દ્રવ્ય પૂર્ણતઃ પૃથક્ છે. જીવદ્રવ્ય ક્યારેય અજીવ બનતો નથી અને અજીવદ્રવ્ય ક્યારેય જીવ બનતો નથી. પરંતુ જીવનો અજીવ સાથે એટલો ગાઢ સંબંધ છે કે અજીવને પણ જીવના રૂપમાં એકરૂપ કરી દે છે. જીવ અને પુદ્ગલના ગાઢ સંબંધના કારણે શરીર, ઈન્દ્રિય આદિનાં આધારે પુદ્ગલ પર પણ જીવનો આરોપ અને વ્યવહાર થાય જ છે. જીવ અને અજીવ બંને શાશ્વત છે. એમાંથી કૌન પહેલા થયું અને કૌન પછી આ પ્રશ્નનો ઉત્તર મુર્ગી અને ઈંડાની સમસ્યાના ઉત્તરની જેમ છે અને તે એ જ કે તે બંને શાશ્વત છે. જીવ અને પુદ્ગલના પારસ્પરિક સંબંધના કારણે અજીવ પુદ્ગલ (દેહાદિ) પર જીવનો વ્યવહાર કરવો તો સાધારણ વાત છે. પરંતુ ગ્રામ, નગર, ક્ષેત્ર આદિને પણ ત્યાં જીવોના રહેવાના કારણે ઉપચારથી કથંચિત્ જીવ (અને અજીવ) કહેવામાં આવે છે. જીવના પરિભોગમાં આવવાથી તે જીવની જેમ વ્યવહાર (દેહાય) છે. "ગામ બળી ગયું" કહેવાથી આપણે સમજીએ કે ગામમાં રહેવાવાળા જીવ પણ બળી ગયા. આ પ્રમાણે "ગામ" શબ્દ જીવને પણ પોતાનામાં સમ્મિલિત કરી લે છે. એ જ નહિ પણ જીવ દ્વારા વ્યવહાર આનપ્રાણ, સ્તોક આદિને જીવ અને અજીવ બંને કહેવામાં આવ્યા છે.

જીવ :

દ્રવ્ય અધ્યયનમાં જીવના સંબંધમાં પૂર્વ ઘણું કહી દીધું છે. અહિં વિશેષ એ જ કહેવાનું છે કે જીવ દ્રવ્યની અપેક્ષાએ શાશ્વત અને અનાદિ અનંત છે. ઉત્થાન, કર્મ, બળ, વીર્ય અને પુરુષાકાર - પરાક્રમવાળો જીવ આત્મભાવથી જીવભાવ (ચૈતન્ય)ને પ્રગટ કરે છે જીવને જેવો દેહ મળ્યો છે તેના અનુસાર જ તે પોતાના આત્મપ્રદેશોનો સંકોચ અને વિસ્તાર કરી લે છે અને જૈનદર્શનમાં જીવનું દેહ પરિમાણત્વ કહેવામાં આવે છે. જૈનદર્શનની માન્યતા એ છે કે જીવ સ્વયં પોતાના કર્મોનો કર્તા અને ભોક્તા છે. કોઈ ઈશ્વરના દ્વારા કર્મોનું ફળ નથી અપાતું. જીવના સ્વરૂપનું વર્ણન કરતા બૃહદ્રવ્ય સંગ્રહકાર શ્રી નેમીચંદ સિદ્ધાંત ચકવર્તીએ કહ્યું છે -

"જીવો ઉવબોગમઓ અમુત્તિ કતા સદેહપરિમાણો ।

ભોક્તા સંસારત્થો સિદ્ધો સો વિસ્સસોઙ્ઘગઈ ॥"^૧

અર્થાત્ જીવ ઉપયોગમય હોય છે. અમૂર્તિક (અરૂપી) હોય છે. કર્તા અને ભોક્તા હોય છે. તે સ્વદેહ પરિમાણ હોય છે. સ્વભાવથી તે ઊર્ધ્વગતિ કરે છે. સંસારસ્થ અને સિદ્ધની અપેક્ષાએ તે બે પ્રકારના હોય છે. ઉપયોગમય થવાનું તાત્પર્ય છે જ્ઞાન-દર્શનમય થવું, કારણ કે જ્ઞાનને સાકારોપયોગ અને દર્શનને નિરાકારોપયોગ કહેવામાં આવે છે. દ્રવ્યાનુયોગના પ્રથમ

ભાગમાં જ તે વાત કહેવામાં આવી છે કે જ્ઞાન અને દર્શન નિયમથી આત્મા છે તથા આત્મા પણ નિયમથી જ્ઞાન-દર્શનરૂપ છે. જીવની બીજી વિશેષતા એ છે કે તે અમૂર્ત અર્થાત્ અરૂપી છે. શરીર અને કર્માદિની અપેક્ષાથી જીવ વ્યવહારમાં રૂપી છે. પરંતુ પરમાર્થતઃ તો તે અરૂપી જ છે.^૧ જીવ સુખ-દુઃખનો સ્વયં કર્તા અને ભોક્તા હોય છે. આ તથ્યનો ઉત્તરાધ્યયનસૂત્રમાં પણ સ્પષ્ટરૂપથી ઉલ્લેખ જોવા મળે છે.^૨ જીવ પોતાના આત્મપ્રદેશને શરીરના અનુસાર સંકોચ અને વિસ્તાર કરી લે છે. જીવના આત્મપ્રદેશ અમૂર્ત છે. તથાપિ તેમાં સંકોચ-વિસ્તાર સંભવ છે. જીવ કર્મમુક્ત થાય ત્યારે ઊર્ધ્વગમન કરી લોકના અગ્રભાગમાં સ્થિત થઈ જાય છે માટે તેને ઊર્ધ્વગમનશીલ કહેવામાં આવે છે.

અપેક્ષા વિશેષથી જીવોને સાદિ-સાન્ત, સાદિ અનંત, અનાદિ-સાન્ત અને અનાદિ-અનંત પણ કહેવામાં આવે છે. નારકી, તિર્યચ, મનુષ્ય અને દેવગતિ - આગતિની અપેક્ષાએ સાદિ-સાન્ત છે. સિદ્ધ જીવ ગતિની અપેક્ષાએ સાદિ-અનંત છે. લબ્ધિની અપેક્ષાએ ભવસિદ્ધિકજીવ અનાદિ સાન્ત છે અને સંસારની અપેક્ષાએ અભવસિદ્ધિ જીવ અનાદિ અનંત છે. દ્રવ્યની દૃષ્ટિથી જીવ શાશ્વત છે તથા પર્યાયની દૃષ્ટિથી અશાશ્વત છે. અજીવ દ્રવ્ય જીવદ્રવ્યના પરિભોગમાં આવે છે પરંતુ જીવ દ્રવ્ય અજીવ દ્રવ્યના પરિભોગમાં આવતું નથી. જીવદ્રવ્ય અજીવ દ્રવ્ય પુદ્ગલને ગ્રહણ કરી તેને શરીર, ઈન્દ્રિય, યોગ અને શ્વાસોશ્વાસમાં પરિણત કરે છે.

પ્રથમાપ્રથમ :

જીવોમાં જે ભાવ કે અવસ્થા પહેલાથી ચાલ્યા આવે છે એ અપેક્ષાએ જીવોને 'અપ્રથમ' તથા જે ભાવ કે અવસ્થા પહેલીવાર પ્રાપ્ત થાય તે અપેક્ષાએ જીવોને 'પ્રથમ' કહેવામાં આવે છે. જેવી રીતે જીવને જીવભાવ પહેલાથી જ પ્રાપ્ત છે. એટલા માટે તે જીવભાવની અપેક્ષાએ અપ્રથમ છે. પરંતુ સિદ્ધભાવ પ્રાપ્ત કરવાની અપેક્ષાએ સિદ્ધજીવ પ્રથમ છે. કારણ કે તેમને સિદ્ધભાવ પહેલાથી પ્રાપ્ત હતો નહિ. આ પ્રથમાપ્રથમ અધ્યયનમાં જીવ, આહાર, ભવસિદ્ધિક, સંજી, લેશ્યા આદિ ૧૪ દ્વારોમાં જીવના પ્રથમાપ્રથમત્વનું જે વર્ણન થયું છે તે સામાન્ય જીવની અપેક્ષાએ પણ છે અને નારકીથી લઈ વૈમાનિક સુધી ચોવીસ દંડકોની અપેક્ષાએ પણ છે તથા સિદ્ધોની અપેક્ષાએ પણ છે.

સંજી, સંજા અને યોનિ :

"સંજા" અને "સંજી" શબ્દ ભાષાગત રચનાની દૃષ્ટિથી સમાન પ્રતીત થાય છે. પરંતુ તાત્ત્વિક દૃષ્ટિથી તેમાં વિશેષ અંતર છે. "સંજી" શબ્દનો પ્રયોગ આગમમાં સમનસ્ક અર્થાત્ મનવાળા જીવોના માટે થયો છે. સંજી જીવોમાં હિતાહિતનો વિચાર કરવાનું સામર્થ્ય હોય છે. મનના સદ્ભાવમાં તે શિક્ષા, ક્રિયા, ઉપદેશ અને આલાપને ગ્રહણ કરી શકે છે. પ્રજ્ઞાપના સૂત્રના ભાષાપદમાં 'સણ્ણી' (સંજી) શબ્દનો પ્રયોગ શબ્દ સંકેતના ગ્રહણ કરવાવાળા જીવ માટે થયો છે. આ દૃષ્ટિથી જે બાળક શબ્દ સંકેતથી અર્થ કે પદાર્થને નથી જાણતો તે પણ એક પ્રકારથી અસંજી જ છે. મનનો વિષય શ્રુતજ્ઞાનથી માનવામાં આવે છે. શ્રુતજ્ઞાન શબ્દ સંકેત આદિના માધ્યમથી થાય છે. મનને અનિન્દ્રિય અને નોઈન્દ્રિય પણ કહેવામાં આવે છે. મનથી મતિજ્ઞાન પણ થાય છે. એટલા માટે મનથી થવાવાળા અવગ્રહ, ઈલા, અવાય અને ધારણા નામક મતિજ્ઞાનના ભેદ સ્વીકાર કરવામાં આવ્યા છે. આમ તો શબ્દના આશ્રયથી થવાવાળું જે પરિણામાત્મક જ્ઞાન છે તે મન દ્વારા જ થાય છે. માટે મનનો વિષય 'શ્રુત' માન્યો છે. મન મનન અને વિચારનું પ્રમુખ માધ્યમ છે. બે પ્રકારના મન છે- દ્રવ્યમન અને ભાવમન. દ્રવ્યમન પુદ્ગલો દ્વારા નિર્મિત છે તથા ભાવમન તો જીવરૂપ જ છે. તે જીવથી સર્વથા ભિન્ન નથી. અહિયાં જે સંજી શબ્દનો પ્રયોગ થયો છે તે દ્રવ્ય મનવાળા જીવ માટે થયો છે. આ દૃષ્ટિથી ગર્ભથી અને ઉપપાતથી જન્મ લેવાવાળા જીવ જ સંજી કહેવાય છે.

"સંજા" શબ્દનો પ્રયોગ નામ માટે પણ થાય છે. તે મતિજ્ઞાનના પર્યાયવાચી શબ્દોમાં પણ પરિગણિત છે તથા અકલંકે આને પ્રત્યભિજ્ઞાન પ્રમાણના અર્થમાં ગ્રહણ કર્યું છે. આ પ્રમાણે સંજા જ્ઞાનના અર્થમાં પણ પ્રયુક્ત છે. પરંતુ આગમમાં આહાર, ભય, મૈથુન, પરિગ્રહ આદિની અભિલાષાને વ્યક્ત કરવા માટે સંજા શબ્દનો પ્રયોગ થયો છે. આહારાદિની

૧. "અરુવિણો જીવઘણા નાણદંસણસન્નિયા" - ઉત્તરાધ્યયન - ૩૬/૬૬

૨. અપ્પા કત્તા વિકત્તા ય, ડુહાણ ય સુહાણ ય - ઉત્તરાધ્યયન - ૨૦/૩૭

અભિલાષાથી સંસારી જીવોને જાણી શકાય છે માટે જ આહારાદિને 'સંજ્ઞા' કહેવામાં આવે છે. સામાન્યતઃ સંજ્ઞાના ચાર ભેદ છે- આહાર સંજ્ઞા, ભયસંજ્ઞા, મૈથુનસંજ્ઞા અને પરિગ્રહ સંજ્ઞા. ચાર ગતિના ચોવીસ દંડકોમાં આ ચારે સંજ્ઞાઓ પ્રાપ્ત થાય છે. સંજ્ઞાઓની ઉત્પત્તિના વિભિન્ન કારણ છે. તે વેદનીય અથવા મોહનીય કર્મના ઉદયથી પણ ઉત્પન્ન થાય છે તથા તેનું શ્રવણ કર્યા પછી ઉદ્ભવેલી બુદ્ધિથી પણ ઉત્પન્ન થાય છે. તેનું સતત ચિંતન કરતા રહેવાથી પણ ઉત્પન્ન થાય છે. આહાર સંજ્ઞામાં પેટનું ખાલી રહેવું, ભયસંજ્ઞામાં સત્વહીનતા, મૈથુન સંજ્ઞામાં માંસ-શૌણિતની અત્યધિક ઈચ્છા (ઉપચય) અને પરિગ્રહ સંજ્ઞામાં પરિગ્રહનું પોતાની પાસે રહેવાથી ઉત્પત્તિમાં કારણ બને છે. સંજ્ઞાઓની ઉત્પત્તિમાં કર્મ ઉદય આંતરિક કારણ છે તથા પેટ ખાલી રહેવું આદિ બાહ્ય કારણ છે. સંજ્ઞા અગુરુલઘુ હોય છે. સંજ્ઞાની ક્રિયાનું કારણ સંજ્ઞાકરણ તથા સંજ્ઞાની રચનાને સંજ્ઞા નિવૃત્તિ કહેવામાં આવે છે.

સંજ્ઞાના દસ ભેદ પણ વર્ણિત છે. આહારાદિ ચાર સંજ્ઞાઓમાં ક્રોધ, માન, માયા, લોભ, ઓધ અને લોક સંજ્ઞાઓને ભેગા કરવાથી દશ ભેદ બને છે. આચારાંગ નિર્યુક્તિમાં સંજ્ઞાના દશ ભેદ પ્રતિપાદિત છે. ત્યાં આ દશ સંજ્ઞાઓમાં મોહ, ધર્મ, સુખ, દુઃખ, જુગુપ્સા અને શોકને ગણવામાં આવ્યું છે. સકષાયી જીવોમાં આહારાદિ સંજ્ઞાઓ જોવા મળે છે તથા પૂર્ણ વીતરાગ અવસ્થા પ્રાપ્ત થાય ત્યારે આ સંજ્ઞા રહેતી નથી.

જીવના જન્મ ગ્રહણ કરવાના સ્થાનને 'યોનિ' કહેવામાં આવે છે. ભિન્ન-ભિન્ન અપેક્ષાઓથી યોનિના ભેદ કરવામાં આવે છે. સ્પર્શની અપેક્ષા યોનિ ત્રણ પ્રકારની છે- શીત, ઉષ્ણ અને શીતોષ્ણ, ચેતનાની અપેક્ષાએ તેના સચિત્ત, અચિત્ત અને મિશ્ર ભેદ છે. આવરણની અપેક્ષાએ તેના ત્રણ પ્રકાર છે- સંવૃત, વિવૃત અને સંવૃત-વિવૃત. બધા જીવ યોનિમાં જ જન્મ ગ્રહણ કરે છે. પછી તે જન્મ ઉપપાતથી હોય ગર્ભથી હોય, અથવા સમુર્જિતમ હોય. જૈનાગમોમાં ૮૪ લાખ જીવાયોનિઓનો ઉલ્લેખ મળે છે. જેમકે - સાત લાખ પૃથ્વીકાયિક, સાત લાખ અપ્કાયિક, સાત લાખ તેઉકાયિક, સાત લાખ વાયુકાયિક, દશ લાખ પ્રત્યેક વનસ્પતિ, ચૌદ લાખ સાધારણ વનસ્પતિ, બે લાખ બેઈન્દ્રિય, બે લાખ તેઈન્દ્રિય, બે લાખ ચૌરેન્દ્રિય, ચાર લાખ દેવતા, ચાર લાખ નારક, ચાર લાખ તિર્યક પંચેન્દ્રિય અને ચૌદ લાખ મનુષ્ય.

સ્થિતિ :

"સ્થિતિ" શબ્દનો પ્રયોગ આગમમાં ત્રણ પ્રકારથી થયો છે- (૧) કર્મસ્થિતિ, (૨) ભવસ્થિતિ અને (૩) કાયસ્થિતિ. જ્ઞાનાવરણ આદિ આઠે કર્મોની ફળદાન અવધિ 'કર્મ સ્થિતિ' કહેવાય છે. પ્રાયઃ એક ભવમાં તે ગતિ અને આયુષ્યનું બની રહેવું 'ભવસ્થિતિ' માનવામાં આવે છે તથા અનેક ભવો સુધી એક જ પ્રકારની ગતિ આદિનું રહેવું 'કાયસ્થિતિ' કહેવામાં આવે છે. પરંતુ સ્થિતિ અધ્યયનમાં કાયસ્થિતિ અને ભવસ્થિતિ નો પ્રયોગ આયુષ્યકર્મની સ્થિતિના અર્થમાં થયો છે. દેવો અને નારકીઓની ભવસ્થિતિ કહી છે તથા મનુષ્યો અને પંચેન્દ્રિય તિર્યકયોનિઓની કાયસ્થિતિ કહી છે.^૧ પરંતુ એક ભવની દૃષ્ટિથી ચોવીસ જ દંડકોના જીવોની સ્થિતિનું નિરૂપણ કરવું સ્થિતિ અધ્યયનનું લક્ષ્ય છે.

આહાર :

જીવ જે પુદ્ગલોને શરીર, ઈન્દ્રિય આદિના નિર્માણ અને સંચાલન માટે ગ્રહણ કરે છે- તે 'આહાર' કહેવાય છે. ગ્રહણ કરવાની વિધિના આધારે આહાર ચાર પ્રકારના છે- (૧) લોમાહાર, (૨) પ્રક્ષેપાહાર (કવલાહાર), (૩) ઓજાહાર અને (૪) મનોભક્ષી આહાર. લોમો કે રોમોના દ્વારા આહાર યોગ્ય પુદ્ગલોને ગ્રહણ કરવું 'લોમાહાર' છે. કવલ કે ગ્રાસના રૂપમાં આહાર ગ્રહણ કરવું 'કવલાહાર' કહેવામાં આવે છે. સંપૂર્ણ શરીરના દ્વારા આહાર યોગ્ય પુદ્ગલોને ગ્રહણ કરવું 'ઓજાહાર' છે. આ ઓજાહાર જીવના દ્વારા જન્મ ગ્રહણ કરતી વખતે અપર્યાપ્તક અવસ્થામાં એકવાર જ કરવામાં આવે છે. મનના દ્વારા આહાર કરવું 'મનોભક્ષી આહાર' કહેવાય છે. મનોભક્ષી આહાર માત્ર દેવોમાં ઉપલબ્ધ થાય છે. લોમાહાર બધા ચોવીસ દંડકોના જીવ કરે છે. પ્રક્ષેપાહાર બેઈન્દ્રિયથી લઈ મનુષ્ય સુધીના ઔદારિક શરીરી જીવ કરે છે. નારક અને દેવગતિના જીવ વૈકિયશરીરી હોવાથી કવલાહાર કરતા નથી. એકેન્દ્રિય જીવોને મોઢું હોતું નથી માટે તે પણ કવલાહાર કરતા નથી.

૧. દ્રવ્યાનુયોગ ભાગ-૧, પૃ. ૩૮૭

ચાર સ્થિતિઓમાં જીવ આહાર ગ્રહણ કરતો નથી - (૧) વિગ્રહગતિમાં, (૨) કેવળી સમુદ્ઘાતના સમયે, (૩) શૈલેષી અવસ્થામાં અને (૪) સિદ્ધ થયા પછી. કેવળીના કવલાહારથી લઈ દિગમ્બર અને શ્વેતામ્બર માન્યતામાં ભેદ છે. દિગમ્બર માન્યતાના અનુસાર કેવળી કવલાહાર કરતા નથી. જ્યારે શ્વેતામ્બર માન્યતાના અનુસાર કવલાહાર અને કેવળજ્ઞાનમાં પરસ્પર કોઈ વિરોધ નથી, માટે કેવળી પણ કવલાહાર ગ્રહણ કરે છે. શ્વેતામ્બર દાર્શનિક વાદિદેવસૂરિએ લખ્યું છે કે કવલાહાર ગ્રહણ કરવાથી કેવળી અસર્વજ્ઞ નહિ થઈ જાય કારણ કે કવલાહાર અને સર્વજ્ઞતામાં પરસ્પર કોઈ વિરોધ નથી.^૧

શરીર :

જ્યાં સુધી જીવ આઠ કર્મોથી મુક્ત થતો નથી ત્યાં સુધી તેનો શરીર સાથે સંબંધ રહે છે. આ જીવ અને શરીરનો અનાદિ સંબંધ છે. સંસારી જીવ સશરીરી હોય છે તથા સિદ્ધ જીવ અશરીરી હોય છે. શરીરની પ્રાપ્તિ નામકર્મના ઉદયથી થાય છે. જ્યાં સુધી નામકર્મ શેષ છે ત્યાં સુધી શરીરની પ્રાપ્તિ થતી રહે છે. શરીર પાંચ પ્રકારના છે- (૧) ઔદારિક, (૨) વૈક્રિય, (૩) આહારક, (૪) તૈજસ અને (૫) કર્મણ. પ્રધાન કે ઉદાર પુદ્ગલોથી નિર્મિત શરીર 'ઔદારિક' કહેવાય છે. વિવિધ અને વિશેષ પ્રકારની ક્રિયાઓ કરવામાં સક્ષમ શરીર 'વૈક્રિય' કહેવાય છે. આહારક લબ્ધિથી નિર્મિત શરીર 'આહારક શરીર' હોય છે. આહારના પાચનમાં સહાયક તથા તેજોલેશ્યાની ઉત્પત્તિનો આધાર 'તૈજસ શરીર' કહેવાય છે. આ તૈજસ પુદ્ગલોથી બનેલું હોય છે. કર્મણ પુદ્ગલોથી નિર્મિત શરીર 'કર્મણ' કહેવાય છે. આ પાંચ શરીરોમાંથી તૈજસ અને કર્મણ શરીર બધા સંસારી જીવોમાં જોવા મળે છે. આ બંને શરીર જીવમાં ત્યારે પણ વિદ્યમાન હોય છે જ્યારે તે એક (દેહ) કાયાને છોડી બીજી કાયાને ધારણ કરવાની વચ્ચે વિગ્રહગતિમાં હોય છે. ઔદારિક શરીર તિર્યચગતિના એકેન્દ્રિયથી લઈ પંચેન્દ્રિય સુધીના બધા જીવોમાં અને મનુષ્યોમાં જોવા મળે છે. વૈક્રિય શરીર નારકી અને દેવોમાં જન્મથી હોય છે તથા મનુષ્ય અને સંજી તિર્યચ પંચેન્દ્રિયને વિશેષ લબ્ધિથી પ્રાપ્ત થાય છે નારકી અને દેવોને જન્મથી પ્રાપ્ત થવાવાળા વૈક્રિય શરીરને 'ઔપપાતિક' કહ્યું છે. તિર્યચપંચેન્દ્રિય અને મનુષ્યને પ્રાપ્ત થવાવાળા વૈક્રિય શરીરને 'લબ્ધિ પ્રત્યય' કહેવામાં આવે છે. વિભિન્ન વિક્રિયાઓ કરવાના કારણે બાદર વાયુકાયાના જીવોમાં પણ વૈક્રિય શરીર માનવામાં આવે છે. આહારક શરીર માત્ર પ્રમત્તસંયત ગુણસ્થાનવર્તી ચૌદ પૂર્વધારી મનુષ્યોમાં જોવા મળે છે. પાંચ શરીરોમાં કર્મણશરીર અગુરુલધુ છે તથા શેષ ચાર શરીર ગુરુલધુ છે. શરીરની ઉત્પત્તિ જીવના ઉત્થાન, કર્મ, બળ, વીર્ય અને પુરુષાકાર પરાક્રમના નિમિત્તથી થાય છે.

સંહનન અને સંસ્થાનની વિષય-વસ્તુ પણ શરીરથી સંબંધિત છે. માટે શરીર અધ્યયનમાં આના સંબંધમાં પણ સામગ્રી સન્નિહિત છે.

વિકુર્વણા :

વિકુર્વણા પ્રાયઃ વૈક્રિય શરીરના માધ્યમથી કરવામાં આવે છે. વિકુર્વણાનો અર્થ છે વિભિન્ન પ્રકારનારૂપ, આકાર આદિની રચના કરવી. ભાવિતાત્મા અનગાર, દેવ, નારકી, વાયુકાયિક જીવ અને બલાહક પ્રાયઃ આ પ્રકારની વિકુર્વણા કરે છે. વિકુર્વણા કે વિક્રિયા મુખ્યરૂપે ત્રણ પ્રકારની થાય છે- (૧) બાહ્ય પુદ્ગલોને ગ્રહણ કરી કરવામાં આવે તે, (૨) બાહ્ય પુદ્ગલોને ગ્રહણ કર્યા વગર કરવામાં આવે તે તથા (૩) બાહ્ય પુદ્ગલોને ગ્રહણ કરી અને ગ્રહણ ન કર્યા વગર કરવામાં આવતી વિકુર્વણા. વિકુર્વણાના ત્રણ ભેદ આંતરિક પુદ્ગલોને ગ્રહણ કરવા, ગ્રહણ ન કરવા અને મિશ્રિત સ્થિતિથી બને છે. જ્યારે બાહ્ય અને આંતરિક બંને પ્રકારના પુદ્ગલોને ગ્રહણ કરવા, ગ્રહણ ન કરવા અને મિશ્રિત થવાની સ્થિતિ બને છે ત્યારે પણ વિક્રિયાના ત્રણ ભેદ બને છે. વિકુર્વણા માટે વર્ણ, ગંધ, રસ અને સ્પર્શથી મુક્ત પુદ્ગલોની આવશ્યકતા હોય છે.

ભાવિતાત્મા અનગાર વિભિન્નરૂપની વિકુર્વણા કરી શકે છે. તે અશ્વ, હાથી, સિંહ, વાઘ આદિનું રૂપ બનાવી અનેક યોજન સુધી ગમન કરી શકે છે. એટલું જ નહિ પણ ગ્રામ, નગર આદિના રૂપોની પણ વિકુર્વણા કરી શકે છે. અહીં ઉલ્લેખનીય છે કે ભાવિતાત્મા અનગારમાં વિભિન્ન વિકુર્વણાઓ કરવાનું સામર્થ્ય હોવા છતાં પણ તે ક્યારે પણ આ વિકુર્વણા કરતા નથી. જે વિકુર્વણા કરવામાં આવે છે તે માયી અનગાર કરે છે. અમાયી અનગાર નહિ, અસંવૃત અનગાર એક વર્ણના બીજા વર્ણમાં, એક રસના બીજા રસ આદિમાં પરિણમન કરવામાં સમર્થ છે.

૧. "ન ચ કવલાહારવત્ત્વેન તસ્યા સર્વજ્ઞત્વં, કવલાહાર સર્વજ્ઞત્વયોરવિરોધાત્" - પ્રમાણનયતત્વાલોક-૨/૨૭

દેવ બે પ્રકારના છે - (૧) માયી મિથ્યાદષ્ટિ ઉપપન્નક અને (૨) અમાયી સમ્યગ્દષ્ટિ ઉપપન્નક. આમાં અમાયી સમ્યગ્દષ્ટિ ઉપપન્નક દેવ યથેચ્છ વિકુર્વણા કરી શકે છે. પરંતુ માયી મિથ્યાદષ્ટિ દેવ યથેચ્છ વિકુર્વણા કરી શકતા નથી. માયી મિથ્યાદષ્ટિ દેવ જો ઋજુરૂપની વિકુર્વણા કરવા ઈચ્છે તો વક્રરૂપની વિકુર્વણા થઈ જાય છે અને જ્યારે તે વક્રરૂપની વિકુર્વણા કરવા ઈચ્છે તો ઋજુરૂપની વિકુર્વણા થઈ જાય છે. અમાયી સમ્યગ્દષ્ટિ ઉપપન્નક દેવની સાથે આવું થતું નથી. તે ત્યારે જે રૂપમાં વિકુર્વણા કરવા ઈચ્છે ત્યારે તે રૂપની વિકુર્વણા થઈ જાય છે. મહર્દિક દેવ એકરૂપ -ચાવત્- અનેક રૂપોની વિકુર્વણા કરી શકે છે. તે હજારોરૂપોની વિકુર્વણા કરી પરસ્પર એક બીજાની સાથે સંગ્રામ કરવામાં સમર્થ છે. પરંતુ વૈકિંચકૃત તે શરીર એક જ જીવની સાથે સંબંધિત હોય છે. નારકમાં પ્રથમ નરકથી લઈ પાંચમી નરક સુધીના નારકી એકરૂપની પણ વિકુર્વણા કરે છે અને અનેકરૂપોની પણ કરે છે. વિકુર્વણા કરવાથી તેમની વેદનાની ઉદીરણા થાય છે. છઠ્ઠી અને સાતમી નરકના નારકી ગોબરના કીડાના સમાન મોટા વજ્રમય મુખવાળા રક્તવર્ણી કુંથુઓના રૂપોની વિકુર્વણા કરે છે. વાયુકાયના જીવ અને બલાહક (મેઘ પંક્તિ) પણ પોતાના સામર્થ્યના અનુસાર વિકુર્વણા કરે છે.

વિકુર્વણા આત્મકર્મ અને આત્મ-પ્રયોગથી થાય છે. પર-કર્મ અને પર-પ્રયોગથી નહિ. સમ્યગ્દષ્ટિ દેવોમાં નવગ્રૈવયક અને પાંચ અનુત્તર વિમાનવાસી દેવ અનેકવિધ વિકુર્વણા કરવામાં સમર્થ હોવા છતાં પણ વિકુર્વણા કરતા નથી.

ઈન્દ્રિય :

ઈન્દ્રનો અર્થ આત્મા છે. જે આત્મા (ઈન્દ્ર)નું લિંગ છે તે ઈન્દ્રિય છે. ઈન્દ્રિયો વ્યવહારિક દષ્ટિથી આભિનિબોધિક જ્ઞાનમાં સહાયક થાય છે. શ્રુતજ્ઞાન આભિનિબોધિક (મતિ) જ્ઞાનપૂર્વક થાય છે. એટલે માટે શ્રુતજ્ઞાનમાં પણ ઈન્દ્રિયોને નિમિત્તમાની શકાય છે. જૈનદર્શનમાં 'ઈન્દ્રિય' શબ્દથી મનનું ગ્રહણ થતું નથી. માટે મન અનિન્દ્રિય કે નોઈન્દ્રિય કહેવાય છે. ઈન્દ્રિયો પાંચ પ્રકારની છે - (૧) શ્રોતેન્દ્રિય, (૨) ચક્ષુન્દ્રિય, (૩) દ્રાણેન્દ્રિય, (૪) રસેન્દ્રિય અને (૫) સ્પર્શેન્દ્રિય. આ પાંચે ઈન્દ્રિયો જ્ઞાનેન્દ્રિયોના નામથી ઓળખાય છે. જૈનેત્તરદર્શનોમાં પાંચ કર્મેન્દ્રિયો પણ સ્વીકાર કરવામાં આવી છે, જેમ (૧) પાણિ (હાથ), (૨) પાદ ભૈરી, (૩) પાયુ, (૪) ઉપસ્થ અને (૫) વાક્. જૈનદર્શનમાં કર્મેન્દ્રિયોનો કયાંય અલગ ઉલ્લેખ નથી થયો. પરંતુ તેનો સમાવેશ શરીરના અંગોપાંગોમાં જ થઈ જાય છે. પાંચ જ્ઞાનેન્દ્રિયોમાં શ્રોતથી શબ્દનો, ચક્ષુથી રૂપનું, દ્રાણથી ગંધનું, જીભથી રસનું તથા સ્પર્શેન્દ્રિયથી સ્પર્શનું જ્ઞાન થાય છે. વર્ણાદિના ભેદોના આધારે પાંચ ઈન્દ્રિયોના ૨૩ વિષય અને ૨૪૦ વિકાર માનવામાં આવે છે. શબ્દ અને રૂપ વિષયને આગમમાં 'કામ' કહેવાય છે તથા ગંધ, રસ અને સ્પર્શને 'ભોગ' કહેવાય છે. પાંચે મળી કામ-ભોગ કહેવામાં આવે છે. પાંચ ઈન્દ્રિયોમાં ચક્ષુને છોડી શેષ ચાર ઈન્દ્રિયો પ્રાપ્તકારી છે. અર્થાત્ તે વિષયોના સ્પૃષ્ટ થવાથી જ તેનું જ્ઞાન કરાવે છે, અન્યથા નહિ. જ્યારે ચક્ષુઈન્દ્રિય અને મનને અપ્રાપ્તકારી માનવામાં આવે છે, કારણ કે તે વિષયોથી અસ્પૃષ્ટ રહીને જ તેનું જ્ઞાન કરાવી દે છે. ન્યાય-વૈશેષિક દર્શનમાં ચક્ષુને પણ પ્રાપ્તકારી માનવામાં આવ્યો છે તથા બૌદ્ધ દર્શનમાં ચક્ષુ અને શ્રોત બંને ઈન્દ્રિયોને અપ્રાપ્તકારી કહેવામાં આવી છે.

પાંચે પ્રકારની ઈન્દ્રિયો દ્રવ્ય અને ભાવના ભેદથી બે-બે પ્રકારની હોય છે. આગમમાં દ્રવ્યેન્દ્રિયના આઠ ભેદ પ્રતિપાદિત કર્યા છે. બે શ્રોત, બે નેત્ર, બે દ્રાણ, એક જિહ્વા અને એક સ્પર્શન. ભાવેન્દ્રિય પાંચ પ્રકારની કહેવામાં આવી છે- શ્રોત, ચક્ષુ, દ્રાણ, જીભ અને સ્પર્શન. તત્ત્વાર્થસૂત્રમાં ઈન્દ્રિયના દ્રવ્ય અને ભાવ ભેદ કરતી વખતે દ્રવ્યેન્દ્રિયના બે પ્રકાર કહ્યા છે- (૧) નિર્વૃત્તિ અને (૨) ઉપકરણ^૧ નિર્વૃત્તિનો અર્થ છે રચના. નિર્માણ નામકર્મ અને અંગોપાંગ નામકર્મના ફળસ્વરૂપ વિશિષ્ટ પુદ્ગલથી ઈન્દ્રિયની રચના થવી 'નિર્વૃત્તિ દ્રવ્યેન્દ્રિય' છે. આ ઈન્દ્રિયનો આકારમાત્ર હોય છે. ઉપકરણ દ્રવ્યેન્દ્રિય નિર્વૃત્તિનો ઉપધાત નથી થવા દેતી તથા તેની સ્થિતિ આદિમાં સહાયતા કરે છે. ભાવેન્દ્રિય પણ બે પ્રકારની હોય છે- (૧) લબ્ધિ અને (૨) ઉપયોગ.^૨ લબ્ધિનો અર્થ છે જાણવાની શક્તિ. જાણવાની શક્તિ જ્ઞાનાવરણકર્મના ક્ષયોપશમથી પ્રાપ્ત થાય છે. ઉપયોગનો તાત્પર્ય છે- જાણવાની શક્તિનો વ્યાપાર.

૧. "નિર્વૃત્યુપકરણે દ્રવ્યેન્દ્રિયમ્" - તત્ત્વાર્થસૂત્ર - ૨/૧૭

૨. "લબ્ધ્યુપયોગો ભાવેન્દ્રિયમ્" તેજ ૨/૧૮

જે જીવમાં જેટલી ઈન્દ્રિયો જોવા મળે છે. તે જીવ તે જ નામથી ઓળખાય છે. જેમકે - જે જીવમાં એક સ્પર્શેન્દ્રિય જોવા મળે છે તેને એકેન્દ્રિય. જેમાં સ્પર્શ અને રસના આ બે ઈન્દ્રિયો જોવા મળે છે તે બેઈન્દ્રિય. જેમાં સ્પર્શન, રસના અને દ્રાણ આ ત્રણ ઈન્દ્રિયો જોવા મળે છે તેને તેઈન્દ્રિય. જેમાં ચક્ષુસહિત ચાર ઈન્દ્રિયો જોવા મળે છે તે ચૌરેન્દ્રિય અને જેમાં શ્રોત સહિત પાંચ ઈન્દ્રિયો જોવા મળે છે તે જીવને પંચેન્દ્રિય કહેવામાં આવે છે.

આપણને જે પાંચ ઈન્દ્રિયો પ્રાપ્ત થઈ છે તે વાસ્તવમાં જ્ઞાનેન્દ્રિયોના રૂપમાં પ્રાપ્ત થઈ છે. પરંતુ તેને આપણે ભોગેન્દ્રિયોના રૂપમાં વધારે પ્રયોગ કરી રહ્યા છીએ. ઈન્દ્રિયોથી ન માત્ર શબ્દાદિને જાણીએ છીએ પરંતુ તેનાથી ભોગમાં વધારે પ્રવૃત્ત થઈ રહ્યા છીએ.

ઉશ્વાસ :

સંસારસ્થ પ્રાણીમાં ઓછામાં ઓછા ચાર પ્રાણ આવશ્યકરૂપથી જોવા મળે છે - (૧) સ્પર્શેન્દ્રિય બળપ્રાણ, (૨) કાયબળપ્રાણ, (૩) શ્વાસોશ્વાસ અને (૪) આયુષ્ય. આ ચાર પ્રાણોમાં શ્વાસોશ્વાસને પણ પ્રાણની શ્રેણીમાં લેવામાં આવ્યો છે. આધુનિક વિજ્ઞાનમાં પણ શ્વસન ક્રિયાને સજીવતાનો એક આધાર માનવામાં આવે છે. આગમમાં પણ ચારે ગતિઓના પર્યાપ્તક જીવોમાં શ્વાસોશ્વાસ પ્રાણને અનિવાર્ય માનવામાં આવ્યું છે. આગમમાં શ્વસનક્રિયાને પ્રતિપાદિત કરાવાવાળા આનપ્રાણ, ઉશ્વાસ અને નિઃશ્વાસ શબ્દોનો પ્રયોગ થયો છે. બધા જીવ આ ચાર ક્રિયા કરે છે. તેમાં સ્વાભાવિકરૂપથી શ્વાસ ગ્રહણ કરવાની ક્રિયાને 'આન' અને છોડવાની ક્રિયાને 'પ્રાણ' કહી શકીએ. તથા ઉંચા શ્વાસ લેવી અને શ્વાસ બહાર કાઢવાને 'ઉશ્વાસ' અને 'નિઃશ્વાસ' કહી શકાય, બધા મળી આ ચારે શબ્દ શ્વસન ક્રિયાને જ અભિવ્યક્ત કરે છે. આ શ્વસન ક્રિયા મનુષ્યો, પશુઓ, પક્ષિઓ, કીડા-મકોડા આદિ પ્રાણીઓમાં આપણને સ્પષ્ટ દેખાય છે. પરંતુ આગમના અનુસાર વૈક્રિય શરીરધારી નારકી અને દેવોમાં પણ નિરંતર શ્વસનક્રિયા ચાલુ રહે છે. ભગવાન મહાવીરને તેમના પ્રથમ શિષ્ય ઈન્દ્રભૂતિ ગૌતમે પ્રશ્ન કર્યો કે બેઈન્દ્રિય, તેઈન્દ્રિય, ચૌરેન્દ્રિય અને પંચેન્દ્રિય જીવોમાં થવાવાળા આન, પ્રાણ અને શ્વાસોશ્વાસને તો આપણે જાણીએ-દેખીએ પરંતુ પૃથ્વીકાયથી વનસ્પતિ સુધીના એકેન્દ્રિય જીવોમાં આન, પ્રાણ અને શ્વાસોશ્વાસ હોય છે કે નહિ ? ભગવાને ઉત્તર આપ્યો છે- હે ગૌતમ ! આ પૃથ્વીકાયિકાદિ એકેન્દ્રિય જીવ પણ શ્વાસોશ્વાસ લે છે. એમાં પણ આન, પ્રાણ અને ઉશ્વાસ-નિશ્વાસની ક્રિયાઓ થાય છે. આધુનિક વિજ્ઞાનવેત્તા વનસ્પતિમાં શ્વસન ક્રિયા સિદ્ધ કરવામાં સફળ થઈ ગયા છે. પરંતુ પૃથ્વીકાયિકાદિ જીવોમાં શ્વસન ક્રિયા સિદ્ધ કરવાની હજી બાકી છે. મહાવીરની દૃષ્ટિમાં પૃથ્વીકાયિકાદિ બધા જીવ શ્વસનક્રિયા કરે છે. પૃથ્વીકાયિકાદિ જીવ એકેન્દ્રિયોને જ શ્વાસોશ્વાસના રૂપમાં ગ્રહણ કરે છે.^૧ નારકી જીવ શ્વાસોશ્વાસના રૂપમાં અનિષ્ટ, અકાન્ત, અપ્રિય અને અમનોજ પુદ્ગલોને ગ્રહણ કરે છે તો દેવ ઈષ્ટ કાન્ત, પ્રિય અને મનોજ પુદ્ગલોને ગ્રહણ કરે છે. તિર્યંચગતિના જીવો અને મનુષ્યોના દ્વારા શ્વાસોશ્વાસમાં શું ગ્રહણ કરવામાં આવે છે ? તેનો સ્પષ્ટ ઉલ્લેખ નથી પરંતુ તે પણ વર્ષા, ગંધ, રસ અને સ્પર્શથી યુક્ત પુદ્ગલોનો જ શ્વાસ પ્રશ્વાસના રૂપમાં ગ્રહણ કરતા હોય અને છોડતા હોય તેવો સંભવ છે. વિજ્ઞાનની માન્યતાના અનુસાર મનુષ્યાદિ જીવ ઓક્સીજન ગેસને શ્વાસરૂપમાં ગ્રહણ કરે છે તથા કાર્બન ડાયોક્સાઈડ ગેસને કાઢે છે. વિજ્ઞાનની દૃષ્ટિથીએ બંને વાયુ છે, પરંતુ સજીવ છે કે નિર્જીવ તે એક પ્રશ્ન થાય છે. બીજો પ્રશ્ન તે પણ થાય છે કે મનુષ્યાદિ જીવ શ્વાસના રૂપમાં વાયુના માધ્યમથી પુદ્ગલોને ગ્રહણ કરે છે કે વાયુને અથવા બંનેને ? તે વિચારણીય છે. શ્વાસોશ્વાસ ક્રિયાનો કાળ ચોવીસ દંડકના જીવોમાં ભિન્ન-ભિન્ન છે.

ભાષા :

બેઈન્દ્રિયથી લઈ પંચેન્દ્રિય સુધીના પર્યાપ્તક જીવોમાં ભાષાનો પ્રયોગ થાય છે. ભાષા પર્યાપ્તિ પૂર્ણ કર્યા પછી આ જીવોમાં પોતાની વાત કરવાની ક્ષમતા પ્રાપ્ત થઈ જાય છે. ભાષાનો પ્રયોગ મનુષ્યમાં જે રીતે પ્રભાવશાળી જોવા મળે છે તેટલો અન્ય જીવોમાં નહિ. પશુપક્ષિઓમાં પણ યત્કિંચિત્ ભાષાનો પ્રયોગ જોવા મળે છે. પરંતુ લટ, કીડી, માખી જેવા વિકલેન્દ્રિયોમાં તો આના પ્રયોગનો આપણને કોઈ સાક્ષાત્ બોધ થતો નથી. પરંતુ આગમ એમાં પણ ભાષાનો વ્યવહાર સ્વીકાર કરે છે. કીડીઓમાં એવો વ્યવહાર અનુમિત પણ થાય છે. જે સહયોગ અને સહકર્મિતા તેમાં જોવા મળે છે તે ભાષા વ્યવહાર વિના સંભવ નથી.

૧. દ્રવ્યાનુયોગ ભાગ-૨, પૃ. ૬૯૭

ભાષામાં શબ્દોનો પ્રયોગ થાય છે. જેવી રીતે શબ્દ પૌદ્ગલિક છે તેવી રીતે ભાષા પણ પૌદ્ગલિક છે. જૈનાગમોના અનુસાર ભાષાનું મૂળ કારણ જીવ છે. જીવ જ્યારે ભાષા વર્ગજ્ઞાના પુદ્ગલોને ગ્રહણ કરે છે ત્યારે તે તેને ભાષાનારૂપમાં અભિવ્યક્ત કરે છે. ભાષાની ઉત્પત્તિ શરીરથી માની છે તથા તેનો આકાર વજ્રની જેમ સ્વીકાર કરવામાં આવ્યો છે. ભાષાનો અંત લોકાન્તમાં થાય છે. અર્થાત્ પુદ્ગલ લોકના અંત સુધી પહોંચી શકે છે. આમ હોવા છતા પણ જૈનોએ ભાષાને નિત્ય નથી માન્યો. ભાષા લોકાન્ત સુધી પહોંચી અથવા સંખ્યાત યોજનો સુધી જઈ વિદ્વંસને પ્રાપ્ત થઈ જાય છે.

ભાષાના સંબંધમાં દાર્શનિકોએ ગહન વિચાર કર્યો છે. મીમાંસક અને વૈયાકરણ શબ્દને નિત્ય માને છે. બૌદ્ધ દાર્શનિક શબ્દને અનિત્ય અને કૃતક માને છે. વાક્યપ્રદીપમાં ભર્તૃહરિએ શબ્દને બ્રહ્મરૂપ પ્રતિપાદિત કર્યો છે, જેમ -

“અનાદિનિધનં બ્રહ્મ શબ્દતત્વં યદક્ષરમ્ ।
વિવર્તિતેઽર્થભાવેન પ્રક્રિયા જગતો યતઃ ॥”^૧

અર્થાત્ શબ્દ તત્વ અનાદિનિધન, અક્ષર અને બ્રહ્મરૂપ છે. તેનાથી જ જગતની અર્થરૂપમાં પરિણતિ થાય છે. કાવ્યાદર્શમાં દંડીએ શબ્દના મહત્ત્વ પર આ પ્રમાણે કહ્યું છે -

“હ્રદમન્ધતમઃ કૃત્સ્નં જાયેત ભુવનત્રયમ્ ।
યદિ શબ્દાહ્વયં જ્યોતિરાસંસારાન્ન દીપ્યતે ॥”^૨

અર્થાત્ જો સંસારમાં શબ્દ નામક જ્યોતિ પ્રદિપ્ત ન થાત તો સમસ્ત સંસાર ગહન અંધકારમય થઈ જાય. શબ્દથી આપણો સમસ્ત વ્યવહાર થાય છે, માટે તેના અભાવમાં સંસાર અંધકારમય છે.

સર્વાર્થસિદ્ધિમાં શબ્દને બે પ્રકારનો બતાવ્યો છે - (૧) ભાષાત્મક અને (૨) અભાષાત્મક. અભાષાત્મક શબ્દ અચેતન જડથી ઉત્પન્ન થાય છે. તે બે પ્રકારના હોય છે - (૧) પ્રાયોગિક અને (૨) વૈસ્ત્રસિક. જે શબ્દ વાદળાની ગર્જનાની જેમ પ્રયત્ન વગર ઉત્પન્ન થાય છે તે ‘વૈસ્ત્રસિક’ શબ્દ છે. તથા જે શબ્દ પ્રયત્ન દ્વારા ઉત્પન્ન થાય છે તે ‘પ્રાયોગિક’ શબ્દ કહેવાય છે. વીણા, ઘંટ આદિના શબ્દ આ દૃષ્ટિથી પ્રાયોગિક છે. પ્રાયોગિક શબ્દના પાંચ પ્રકાર કહ્યા છે- (૧) તત, (૨) વિતત, (૩) ઘન, (૪) ઝુષિર અને (૫) સંઘર્ષ. ભાષાત્મક શબ્દ પણ બે પ્રકારના હોય છે - (૧) સાક્ષર અને (૨) અનક્ષર. અક્ષરયુક્ત શબ્દ ‘સાક્ષર’ છે તથા બેઈન્દ્રિયાદિ જીવોના દ્વારા કહેલા શબ્દ ‘અનક્ષર’ છે.

વ્યાકરણદર્શનમાં શબ્દના ચાર પ્રકાર કે અવસ્થાઓ બતાવી છે - (૧) પરા (૨) પશ્યન્તી (૩) મધ્યમા અને (૪) વૈખરી. ઉચ્ચારણના પહેલા શબ્દતત્વ પોતાની મૂળ અવસ્થામાં રહે છે. તે જ શબ્દતત્વને ભર્તૃહરિએ અનાદિ, અક્ષર બ્રહ્મ કહ્યો છે. આને વિદ્વાનોએ પરાવાણી કહી છે. પશ્યન્તી, મધ્યમા અને વૈખરી વાકુ આના જ વિવર્ત છે. વક્તાની વિવક્ષાના પ્રયત્નથી સૂક્ષ્મ સ્પંદન ઉત્પન્ન થાય છે. આ સ્થિતિમાં જ્ઞાત કે અનુભૂત અર્થ અને શબ્દનો યોગ થાય છે. વાણીની આ સ્થિતિ પશ્યન્તી છે. નાભિદેશસ્થ પશ્યન્તી વાણી જ્યારે પ્રાણવાયુથી ઉધ્વેજિત થઈ હૃદયાકાશમાં આવી જાય છે ત્યારે તે મધ્યમા વાણી કહેવાય છે. લોક-વ્યવહારમાં જે ધ્વન્યાત્મક શબ્દનો પ્રયોગ કરવામાં આવે છે તે વૈખરીવાણી છે. શ્રોત દ્વારા વૈખરી ભાષાને જ સાંભળી શકાય છે.

જૈનાગમોમાં જે ભાષાનું વર્ણન પ્રાપ્ત છે તે વ્યાકરણ દર્શનની વૈખરી વાકુ જ છે. ભાષાના માટે કહેવાય છે કે ભાષા જ્યારે બોલવામાં આવે છે ત્યારે જ તે ભાષા કહેવાય છે તેના પૂર્વે કે પશ્ચાત્ નહિં.

જૈનદર્શનના અનુસાર ભાષાના મુખ્યરૂપે ચાર પ્રકાર છે - (૧) સત્ય, (૨) મૃષા, (૩) સત્યામૃષા (મિશ્ર) અને (૪) અસત્યામૃષા (વ્યવહાર) ભાષા. સત્યભાષા જનપદ સત્ય, સમ્મત સત્ય આદિના ભેદથી દશ પ્રકારની કહેવામાં આવે છે. મૃષા ભાષાના પણ કોઘનિસૃતા, માનનિસૃતા આદિ દશ પ્રકાર છે. સત્યમૃષાના ઉત્પન્ન મિશ્રિતા આદિ દશ તથા

૧. વાક્યપ્રદીપ ૧/૧
૨. કાવ્યાદર્શ - ૧/૪

અસત્યામૃષાના આમંત્રણી આદિ બાર ભેદ નિરૂપિત છે. આમાંથી કેવળી બે જ પ્રકારની ભાષા બોલે છે- (૧) સત્ય અને (૨) અસત્યામૃષા.

જૈન આગમોમાં ભાષા વિષયક ચિંતન સમૃદ્ધ છે. જે આધુનિક ભાષાવિદોના માટે પણ અધ્યયનની ઉપયોગી સામગ્રી પ્રસ્તુત કરે છે. આગમોની માન્યતા છે કે જીવ ભાષાવર્ગજ્ઞાના જે દ્રવ્યોને સત્ય ભાષાના રૂપમાં ગ્રહણ કરે છે તે તેને સત્યભાષાના રૂપમાં પ્રસરિત કરે છે. જે દ્રવ્યોને તે મૃષાભાષાના રૂપમાં ગ્રહણ કરે છે તે મૃષાભાષાના રૂપમાં પ્રસરિત કરે છે. એ જ પ્રમાણે સત્યામૃષા અને અસત્યામૃષા ભાષાના રૂપમાં દ્રવ્યોને ગ્રહણ કરવાથી ક્રમશઃ તે જ ભાષાના રૂપમાં તે દ્રવ્યોને પ્રસારિત કરે છે.

યોગ - પ્રયોગ :

યોગ અને પ્રયોગમાં બહુ સૂક્ષ્મ ભેદ છે. મન, વચન અને કાયાની પ્રવૃત્તિને જ્યાં 'યોગ' કહ્યો છે. ત્યાં યોગની સાથે જીવના વ્યાપારનું જોડાય જવું 'પ્રયોગ' છે.

મન, વચન અને કાયાના કારણે જીવના પ્રદેશોમાં જે સ્પન્દન કે હલચલ થાય છે તેને પણ યોગ કહેવામાં આવે છે. યોગદર્શનમાં "યોગ" શબ્દનો પ્રયોગ "ચિત્તની વૃત્તિઓના વિરોધ"ના અર્થમાં થયો છે.^૧ ભગવદ્ ગીતામાં કર્મના કૌશલને યોગ કહેવામાં આવ્યો છે.^૨ યોગ એક પ્રકારે સમાધિના અર્થમાં પણ પ્રયુક્ત થયો છે. જૈનાચાર્યોએ યોગનો અર્થ સમાધિ સ્વીકાર કરતા યોગ વિષયક ગ્રંથોની રચના કરી છે. પરંતુ આગમમાં યોગનો અર્થ સમાધિ નથી. આગમમાં તો મન વચન કાયાની પ્રવૃત્તિને યોગ કહ્યો છે. આ યોગ કર્મબંધનો નિમિત્ત બને છે, વિશેષરૂપે પ્રકૃતિબંધ અને પ્રદેશબંધમાં યોગને નિમિત્ત માનવામાં આવ્યો છે.

યોગ અને પ્રયોગમાં જે સ્પષ્ટ ભેદ છે તે એ છે કે પ્રયોગમાં જીવના વ્યાપારની પ્રધાનતા હોય છે. જ્યારે યોગમાં મન, વચન અને કાયાની પ્રધાનતા હોય છે.^૩

યોગના જે રીતે ત્રણ અને પંદર ભેદ છે તે જ પ્રમાણે પ્રયોગના પણ તે જ ત્રણ અને પંદર ભેદ છે. ત્રણ ભેદ છે - (૧) મન, (૨) વચન અને (૩) કાયા. પંદરમાં આનો જ વિસ્તાર છે. તદનુસાર મનના ચાર, વચનના ચાર અને કાયાના ચાર ભેદોની ગણના થાય છે. મનના ચાર ભેદ છે- સત્ય, મૃષા, સત્યામૃષા અને અસત્યામૃષા. વચનના પણ આ જ પ્રમાણે સત્ય, મૃષા, સત્યામૃષા અને અસત્યામૃષા ભેદ થાય છે. કાયાના સાત ભેદ છે - (૧) ઔદારિક શરીરકાય, (૨) ઔદારિક મિશ્રકાય, (૩) વૈક્રિય શરીરકાય, (૪) વૈક્રિયામિશ્ર કાય, (૫) આહારક શરીરકાય, (૬) આહારક મિશ્ર શરીરકાય અને (૭) કાર્મણ શરીરકાય.

મનોવર્ગજ્ઞાના પુદ્ગલોને ગ્રહણ કરી તેને મનરૂપમાં પરિણત કરવું તથા ચિંતન-મનન કરવું 'મનોયોગ' છે. ભાષાવર્ગજ્ઞાના પુદ્ગલોને ગ્રહણ કરી વસ્તુ સ્વરૂપનું કથન કરવું, બોલવું 'વચનયોગ' છે. ઔદારિક આદિ શરીરોથી હલન-ચલન, સંક્રમણ આદિ ક્રિયાઓ કરવી 'કાયયોગ' છે. મન આત્માથી ભિન્ન, રૂપી અને અચિત્ત છે. તે અજીવ હોવા છતા પણ જીવોમાં હોય છે, અજીવોમાં નહિ, વ્યાખ્યાપ્રજ્ઞપ્તિસૂત્રમાં મનના સંબંધમાં એક ઉલ્લેખનીય તથ્ય એ છે કે મનન કરતી વખતે જ મન "મન" કહેવાય છે. તેના પૂર્વે કે પશ્ચાત્ત નહિ.^૪

મન, વચન અને કાયાની પ્રવૃત્તિના આધારે દંડ પણ ત્રણ પ્રકારના કહ્યા છે - (૧) મનદંડ, (૨) વચનદંડ અને (૩) કાયદંડ. ગુપ્તિ પણ ત્રણ પ્રકારની કહેવામાં આવી છે - (૧) મનોગુપ્તિ, (૨) વચનગુપ્તિ અને (૩) કાયગુપ્તિ.

દ્રવ્યાનુયોગના પ્રયોગ અધ્યયનમાં ગતિપ્રપાતનો પણ સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે. આની અંદર પાંચ પ્રકારની ગતિઓનું વર્ણન થયું છે - (૧) પ્રયોગગતિ, (૨) તતગતિ, (૩) બંધછેદનગતિ, (૪) ઉપપાત ગતિ અને (૫) વિહાયોગતિ.

૧. યોગચિત્તવૃત્તિ નિરોધ: - યોગસૂત્ર ૧/૨

૨. યોગ: કર્મસુ, કૌશલમ્.

૩. સાધ્વી ડૉ. મુક્તિપ્રભાજી પોતાના શોધ પ્રબંધ "યોગ-પ્રયોગ-અયોગ"માં યોગ અને પ્રયોગના ભિન્ન અર્થોને ગ્રહણ કર્યું છે.

૪. દ્રવ્યાનુયોગ ભાગ-૨, પૃ. ૭૪૦

વિહાયોગતિના અંતર્ગત ૧૭ પ્રકારની ગતિનું વર્ણન થયું છે. જેમાં સ્પૃશદ્ગતિ, અસ્પૃશદ્ગતિ આદિની ગણના કરવામાં આવી છે. ગતિનું આ વર્ણન વૈજ્ઞાનિકોના માટે શોધનો વિષય છે. વિશેષરૂપે અસ્પૃશદ્ગતિનું વર્ણન આશ્ચર્યજનક છે. જેના અનુસાર પરમાણુ પુદ્ગલોથી લઈ અનંતપ્રદેશી સ્કંધોનો પરસ્પર સ્પર્શ કર્યા વગર થવાવાળી ગતિને 'અસ્પૃશદ્ગતિ' કહેવામાં આવી છે. સ્પૃશદ્ગતિના ઉદાહરણ તો આધુનિક વિજ્ઞાનમાં ઉપલબ્ધ છે. જેમકે - રેડિયો, ટી.વી. આદિની તરંગો સ્પૃશદ્ગતિવાળી છે. પરંતુ અસ્પૃશદ્ગતિનું તથ્ય શોધનો વિષય છે.

ઉપયોગ - પાસણયા :

આગમોમાં જ્ઞાન અને દર્શનને ઉપયોગ કહ્યો છે. જ્ઞાનને સાકાર ઉપયોગ અને દર્શનને નિરાકાર ઉપયોગ કહ્યો છે. બંને ઉપયોગ જીવના લક્ષણ છે. સાકારોપયોગના પાંચ જ્ઞાન અને ત્રણ અજ્ઞાનના આધારે આઠ ભેદ કરવામાં આવે છે, જેમકે - (૧) આત્મિનિબોધિકજ્ઞાન (મતિજ્ઞાન), (૨) શ્રુતજ્ઞાન, (૩) અવધિજ્ઞાન, (૪) મન:પર્યવજ્ઞાન અને (૫) કેવળજ્ઞાન, (૬) મતિઅજ્ઞાન, (૭) શ્રુતઅજ્ઞાન અને (૮) વિભંગજ્ઞાન. અનાકારોપયોગ (નિરાકાર)ના ચાર ભેદ છે - (૧) ચક્ષુદર્શન, (૨) અચક્ષુદર્શન, (૩) અવધિદર્શન અને (૪) કેવળદર્શન.

જ્ઞાન-અજ્ઞાનના સંબંધમાં આગળ જ્ઞાન શીર્ષકના અંતર્ગત વિચાર કરવામાં આવ્યા છે. માટે અહિં દર્શન પર વિચાર કરવો જરૂરી છે. દર્શન શબ્દનો પ્રયોગ વિભિન્ન અર્થોમાં થતો આવ્યો છે. દર્શન શબ્દ દષ્ટિ અને કિલોસોફીના અર્થમાં તો પ્રયુક્ત થાય જ છે, પરંતુ જૈનદર્શનમાં તેનો પ્રયોગ જ્ઞાનના પહેલા થવાવાળુ સામાન્ય ગ્રહણ અથવા સ્વસંવેદનમાં અર્થમાં પણ પ્રયુક્ત થાય છે. દર્શનરૂપ અનાકારોપયોગ નિર્વિકલ્પક હોય છે. આના ચક્ષુદર્શન આદિ ચાર પ્રકાર વર્ણવ્યા છે. ચક્ષુથી થવાવાળુ દર્શન ચક્ષુદર્શન કહેવામાં આવે છે તથા ચક્ષુથી ભિન્ન ઈન્દ્રિયો અને મનના દ્વારા થવાવાળા સામાન્ય ગ્રહણને અચક્ષુદર્શન કહેવામાં આવે છે. સામાન્યરૂપે અવધિજ્ઞાન પહેલા અવધિદર્શન ગ્રહણ થાય છે. પરંતુ કેવળદર્શનમાં તે વાત નથી. પ્રારંભમાં કેવળજ્ઞાન પહેલા થાય છે. તેના પછી કેવળદર્શન અને કેવળજ્ઞાનનો ક્રમ પ્રારંભ થાય છે.

ઉપયોગના રૂપમાં આગમના અનુસાર જ્ઞાન અને દર્શન યુગપદ્ભાવી નથી. એક અંતર્મુહૂર્તના પછી જ આ ઉપયોગોમાં પરિવર્તન થતું રહે છે. કેવળજ્ઞાનિઓમાં પણ એક સમયમાં એક જ ઉપયોગ જોવા મળે છે. બંને ઉપયોગ એક સાથે થતા નથી. સિદ્ધસેનસૂરિનું માનવું છે કે કેવળજ્ઞાન અને કેવળદર્શનોપયોગ યુગપદ્ભાવી છે. કેવળજ્ઞાનાવરણ અને કેવળદર્શનાવરણ કર્મોના સંપૂર્ણ ક્ષય થઈ જવાના કારણે આ બંને ઉપયોગોનો યુગપદ્ભાવ માનવો જોઈએ. સિદ્ધસેનસૂરિનો આ તર્ક આગમ વિરુદ્ધ છે. જિનભદ્રગણિ, વીરસેન આદિ અનેક આચાર્યોએ કેવળજ્ઞાન અને કેવળ દર્શનનો યુગપદ્ભાવ અને ક્રમભાવને લઈ વિચાર કર્યો છે. આગમમાં કહેવામાં આવ્યું છે કે કેવળજ્ઞાની જે સમયે રત્નપ્રભાપૃથ્વી આદિના આકારો, હેતુઓ, ઉપમાઓ, દષ્ટાંતો, વર્ણો, સંસ્થાનો પ્રમાણો અને ઉપકરણોથી જાણે છે તે સમયે જોતા નથી તથા જે સમયે જુએ છે તે સમયે જાણતા નથી.

પાસણયા અને ઉપયોગમાં વિશેષ અંતર નથી. એક સ્થૂળ અંતર એ છે કે ઉપયોગમાં જ્ઞાન અને દર્શનના સમસ્ત ભેદ ગૃહિત થાય છે, જ્યારે પાસણયામાં મતિજ્ઞાન, મતિઅજ્ઞાન અને અચક્ષુદર્શનનું ગ્રહણ થતું નથી. પાસણયાના માટે સંસ્કૃતમાં પશ્યતા શબ્દનો પ્રયોગ થયો છે, જે બૌદ્ધ દર્શનમાં પ્રચલિત વિપશ્યનાથી ભિન્ન છે. પાસણયા પણ ઉપયોગની જેમ સાકાર અને અનાકારમાં વિભક્ત છે. સાકાર પાસણયામાં શ્રુતજ્ઞાન, અવધિજ્ઞાન, મન:પર્યવજ્ઞાન, કેવળજ્ઞાન, શ્રુતઅજ્ઞાન અને વિભંગજ્ઞાનનો સમાવેશ થાય છે જ્યારે અનાકાર પશ્યતામાં ચક્ષુ, અવધિ અને કેવળદર્શનની ગણના થાય છે.

દષ્ટિ :

સ્થૂળરૂપથી "દષ્ટિ" શબ્દનો અર્થ આંખ કે આંખથી જોવું લેવામાં આવે છે. પરંતુ જૈનાગમોમાં "દષ્ટિ" શબ્દ જીવન અને જગતના પ્રત્યે જીવના દષ્ટિકોણને વ્યક્ત કરે છે. દષ્ટિનો સંબંધ આત્માથી છે. બાહ્ય શરીર, ઈન્દ્રિયાદિથી નથી. કોઈપણ જીવ દષ્ટિવિહીન હોતો નથી. પછી તે એકેન્દ્રિયનો પૃથ્વીકાય જીવ હોય કે સિદ્ધજીવ હોય. બધામાં દષ્ટિ વિદ્યમાન છે. દષ્ટિ ત્રણ

પ્રકારની કહી છે - (૧) સમ્યગ્દષ્ટિ, (૨) મિથ્યાદષ્ટિ અને (૩) સમ્યગ્મિથ્યાદષ્ટિ (મિશ્ર દષ્ટિ). જે જીવ સંસારમાં સુખ સમજી વિષય ભોગોમાં રમણ કરે છે તે મિથ્યાદષ્ટિ હોય છે. જે જીવ આનાથી થઈ મોક્ષસુખનો અભિલાષી બને છે તે સમ્યગ્દષ્ટિ હોય છે. તેની વિષય ભોગોમાં આસક્તિ ઘટી જાય છે. સૈદ્ધાન્તિક દષ્ટિથી સમ્યગ્દષ્ટિની પ્રાપ્તિ માટે સાત પ્રકૃતિઓનો ક્ષય ઉપશમ કે ક્ષયોપશમ થવો જરૂરી છે. તે સાત પ્રકૃતિઓ મોહકર્મની છે, જેમ- અનંતાનુબંધી કષાયનો ચતુષ્ક, સમ્યક્ત્વમોહનીય, મિથ્યાત્વમોહનીય અને મિશ્ર મોહનીય. જ્યારે મોહકર્મની આ સાત પ્રકૃતિઓ ક્ષીણ થાય છે ત્યારે દષ્ટિ સમ્યક્ બનતી જાય છે. જ્યારે સમ્યગ્દર્શન પણ ન હોય અને મિથ્યાદર્શન પણ ન હોય તો તેને સમ્યગ્મિથ્યાદષ્ટિ કહેવામાં આવે છે.

તત્ત્વાર્થસૂત્રમાં જીવાદિ તત્ત્વો પર યથાર્થ શ્રદ્ધા કરે તેને સમ્યગ્દર્શન કહેવામાં આવે છે.^૧ જીવાદિ સાત કે નવતત્ત્વો પર શ્રદ્ધા થવાનું તાત્પર્ય છે જીવન અને જગતના પ્રત્યે સમ્યગ્દષ્ટિકોણ. સમ્યગ્દર્શનનો એક અભિપ્રાય છે સુદેવ, સુગુરુ અને સુધર્મ પર શ્રદ્ધા કરવી. અરિહંત અને સિદ્ધને સુદેવ માનવા, સુસાધુને ગુરુમાનવા અને જિનેન્દ્ર દ્વારા પ્રરૂપિત ધર્મને ધર્મ માનવો એ સમ્યક્ત્વની એક ઓળખાણ છે. સમ્યક્ત્વના પાંચ લક્ષણ માન્યા છે - (૧) શમ, (૨) સંવેગ, (૩) નિર્વેદ, (૪) અનુકંપા અને (૫) આસ્થા. ક્રોધાદિ કષાયોનું 'શમન' શમ છે. ધર્મના પ્રતિ ઉત્સાહ, સાધર્મિકોના પ્રતિ અનુરાગ કે પંચ પરમેષ્ઠિઓના પ્રતિ પ્રીતિ થવું 'સંવેગ' છે. વિષયભોગોથી વૈગ્ય 'નિર્વેદ' છે. દુઃખી પ્રાણિઓના દુઃખથી અનુકંપિત થવું 'અનુકંપારુ' છે. જિનદેવ, સુસાધુ અને જિનપ્રણીત ધર્મ પર શ્રદ્ધા કરવી અને તત્ત્વાર્થો પર શ્રદ્ધા કરવી આસ્થા કે આસ્તિક્ય છે. જે જિનવચનો પર શ્રદ્ધા રાખી તેને જીવનમાં અપનાવે છે તે નિર્મળ અને સંકલેશરહિત થઈ સંસાર ભ્રમણને પરિત અર્થાત્ સીમિત કરી લે છે.^૨

જ્ઞાન :

જ્ઞાન આત્માનો ગુણ છે અને તે આત્માથી અભિન્ન છે. તે આત્મ સ્વરૂપ જ છે. "જે આયા સે વિણ્ણાયા, જે વિણ્ણાયા મે આયા" આ વાક્યથી પણ એ વાત સ્પષ્ટ થાય છે કે જે વિજ્ઞાતા છે તે આત્મા છે અને જે આત્મા છે તે વિજ્ઞાતા છે. ન્યાયદર્શનમાં આત્માને જ્ઞાનનું અધિકરણ માનવામાં આવે છે. આત્મા મૂળરૂપે ન્યાયદર્શનમાં જડ છે. તેમાં જ્ઞાનગુણ આગતગુણ છે. વેદાન્તમાં આત્માને નિત્ય, જ્ઞાનાત્મક અને આનંદયુક્ત સ્વીકાર કરવામાં આવે છે. બૌદ્ધદર્શનમાં વિજ્ઞાનવાદના અનુસાર વિજ્ઞાન અથવા જ્ઞાન જ સત્ છે. બૌદ્ધોએ આત્માનું પૃથક્ અસ્તિત્વ સ્વીકાર નથી કર્યું, વિજ્ઞાન કે જ્ઞાનની સંતતિથી જ પુનર્જન્મ સિદ્ધ કર્યો છે. સાંખ્યદર્શનમાં જ્ઞાનને જડ પ્રકૃતિનું કાર્ય સ્વીકાર કરવામાં આવ્યું છે.

જૈનદર્શનમાં આત્માના વિભિન્ન લક્ષણ છે, જેમાં જ્ઞાન અને દર્શન મુખ્ય છે. જ્ઞાનની દષ્ટિથી વિચાર કરવામાં આવે તો આત્મામાં જ્ઞાનની ન્યૂનાધિકતા થતી રહે છે, પરંતુ આત્મા ક્યારેય જ્ઞાન રહિત થતી નથી. જ્ઞાનનું આવરણ નષ્ટ થવાથી પૂર્ણજ્ઞાન અથવા કેવળજ્ઞાન પ્રગટ થઈ જાય છે. આત્મા સ્વભાવથી જ્ઞાનાત્મક છે. માટે આ જ્ઞાન બાહ્ય પદાર્થોથી આવેલું નથી, પરંતુ આનાથી બાહ્ય પદાર્થોને અવશ્ય જાણી શકાય છે. જ્ઞાનાવરણ કર્મ આત્માના જ્ઞાનને અવશ્ય ઢાંકે છે. પરંતુ તેનાથી આત્મા ક્યારેય જ્ઞાન શૂન્ય બનતી નથી. આત્મામાં ક્યારેક જ્ઞાન હોય છે અને ક્યારેક અજ્ઞાન હોય છે એવું અવશ્ય બને છે. જ્યારે જીવ મિથ્યાદષ્ટિયુક્ત હોય છે ત્યારે તેના જ્ઞાનને 'અજ્ઞાન' કહેવામાં આવે છે તથા જ્યારે તે સમ્યગ્દષ્ટિયુક્ત હોય છે ત્યારે તેનું જ્ઞાન 'સમ્યગ્જ્ઞાન' કહેવાય છે. જ્ઞાનાવરણીય કર્મના ક્ષયોપશમથી જાણવાની યોગ્યતાનો વિકાસ થાય છે. બાહ્ય પદાર્થોને જૈનદર્શન જ્ઞાનની ઉત્પત્તિનું કારણ નથી માનતું. પરંતુ જ્ઞાનના દ્વારા તે જ બાહ્ય પદાર્થોને જાણી શકાય છે જે અસ્તિત્વવાનું છે, હતા અને રહેશે.

૧. "તત્ત્વાર્થશ્રદ્ધાનં સમ્યગ્દર્શનમ્" - તત્ત્વાર્થ સૂત્ર-૧/૨

૨. "જિણવયણે અણુરક્તા, જિણવયણં જે કરેતિ ભાવેણં ।

અમલા અસંકિલિદ્ધા, તે હોતિ પરિત્ત સંસારી ॥"

- ઉત્તરાધ્યયનસૂત્ર - ૩૬/૨૬૪

જ્ઞાન જૈનદર્શનમાં સ્વ-પર પ્રકાશક છે. પરંતુ આ સંબંધમાં દ્રવ્યાનુયોગમાં સ્પષ્ટ વર્ણન મળતું નથી. દર્શનગ્રન્થોમાં અને કુંદકુંદાચાર્યએ આનું સ્પષ્ટ વર્ણન કર્યું છે.^૧ કુંદકુંદે ત્યાં જ્ઞાનની જેમ દર્શનને પણ સ્વ-પર પ્રકાશક માન્યું છે. ધવલા ટીકાકાર વીર સેનાચાર્યએ દર્શનને સ્વ-સંવેદન કે અંતરચિત્ પ્રકાશક માન્યું છે તથા જ્ઞાનને બાહ્ય પ્રકાશક સ્વીકાર કર્યો છે.^૨ તેથી દર્શન સ્વ-પ્રકાશક અને જ્ઞાન પર - પ્રકાશક સિદ્ધ થાય છે.

દર્શન અને જ્ઞાનમાં શું અંતર છે તેને સિદ્ધસેનસૂરિએ આ પ્રમાણે સ્પષ્ટ કર્યું છે -

“જં સામણ્ણગહણં દંસણમેયં વિસેસિયં નાણં ।

દોણ્ણ વિ ણયાણ एसो પાડેકં અત્થપજ્જાઓ ॥”^૩

અર્થાત્ જે સામાન્ય ગ્રહણ છે તે દર્શન છે તથા જે વિશેષ ગ્રહણ છે તે જ્ઞાન છે. દ્રવ્યાર્થિકનયથી દર્શન સામાન્યનું ગ્રહણ કરે છે તથા પર્યાયાર્થિક નયથી તે વિશેષનું ગ્રહણ કરે છે. વીરસેનાચાર્યએ આ માન્યતા પર આક્ષેપ કર્યો છે. તેમનું કથન છે કે વસ્તુ સામાન્ય વિશેષાત્મક હોય છે. તેમાંથી સામાન્ય અને વિશેષનું ગ્રહણ અલગ-અલગ થતું નથી, પરંતુ એક સાથે થાય છે. વસ્તુને સામાન્ય અને વિશેષમાં વહેંચી ન શકાય. વીરસેનાચાર્યે સામાન્ય ગ્રહણને પણ દર્શન સ્વીકાર કર્યું છે, પરંતુ ત્યારથી સામાન્યનો અર્થ આત્મા કરી તે આત્મગ્રહણને દર્શન કહ્યું છે.^૪ વીરસેનના આ વિચાર પર પણ પ્રશ્ન ઊભો થાય છે કે જો આત્મગ્રહણને જ દર્શન કહેવામાં આવશે તો દર્શનના ચક્ષુદર્શન, અચક્ષુદર્શન આદિ ભેદ કેવી રીતે ઘટિત થશે.

જિનભદ્રગણિએ મતિજ્ઞાનનો એક ભેદ અવગ્રહને પરિભાષિત કરતા સામાન્ય ગ્રહણને અવગ્રહ કહ્યું છે. અહિંયા સિદ્ધસેન નિરૂપિત દર્શન-લક્ષણ અને જિનભદ્રગણિના અવગ્રહ લક્ષણમાં કોઈ ભેદ રહેતો નથી. કારણ કે બંનેમાં સામાન્ય ગ્રહણ વિદ્યમાન છે. આગમ તો દર્શન અને જ્ઞાનને ભિન્ન માને છે. માટે બંનેનો અલગ-અલગ પ્રયોગ થયો છે. બીજી વાત એ છે કે દર્શનગુણ દર્શનાવરણ કર્મના ક્ષય કે ક્ષયોપશમથી પ્રગટ થાય છે તથા જ્ઞાનગુણ જ્ઞાનાવરણકર્મના ક્ષય કે ક્ષયોપશમથી અભિવ્યક્ત થાય છે.

દર્શન અને જ્ઞાનમાં કેટલાક મૌલિક ભેદ છે, જેમકે - (૧) જ્ઞાન સાકાર હોય છે અને દર્શન નિરાકાર હોય છે. (૨) જ્ઞાન સવિકલ્પક હોય છે અને દર્શન નિર્વિકલ્પક હોય છે. (૩) પહેલા દર્શન થાય છે અને પછી જ્ઞાન થાય છે. (૪) દર્શનાવરણકર્મના ક્ષય કે ક્ષયોપશમથી દર્શન પ્રગટ થાય છે તથા જ્ઞાનાવરણકર્મના ક્ષય કે ક્ષયોપશમથી જ્ઞાન પ્રગટ થાય છે. (૫) વસ્તુના પ્રથમ નિર્વિશેષ સંવેદનને દર્શન કહેવામાં આવે છે તથા જ્ઞાનને સવિશેષ (સાકાર) સંવેદન કહી શકાય છે.

સામાન્ય ગ્રહણનો અર્થ સામાન્યનું ગ્રહણ ન કરી સામાન્યરૂપે ગ્રહણ કરવામાં આવે તો સિદ્ધસેન દ્વારા પ્રદત્ત લક્ષણમાં આક્ષેપ ન રહે. દર્શનમાં વસ્તુનું ગ્રહણ સામાન્યરૂપથી અર્થાત્ નિર્વિશેષરૂપથી થાય છે. આમાં ભેદનું ગ્રહણ થતું નથી.

જ્ઞાનના પાંચ અને અજ્ઞાનના ત્રણ પ્રકાર છે. જ્ઞાનના પાંચ પ્રકાર છે - (૧) આભિનિબોધિકજ્ઞાન (મતિજ્ઞાન), (૨) શ્રુતજ્ઞાન, (૩) અવધિજ્ઞાન, (૪) મન:પર્યવજ્ઞાન અને (૫) કેવળજ્ઞાન. અજ્ઞાનના ત્રણ પ્રકાર છે - (૧) મતિઅજ્ઞાન, (૨) શ્રુતઅજ્ઞાન અને (૩) વિભંગજ્ઞાન.

૧. (અ) “સ્વ-પર વ્યવસાયિ જ્ઞાનં પ્રમાણમ્” - પ્રમાણ નયતત્વાલોક - ૧/૧

(બ) “અપ્પાણં વિણુ ણાણં ણાણં વિણુ અપ્પગો ણ સંદેહો ।

મ્હા સપરપયાસં ણાણં તહ દંસણં હોદિ ॥” - નિયમસાર - ૧૭૧

૨. (અ) “અન્તર્બહિર્મુખયોશ્ચિત્રકાશયોર્દર્શનજ્ઞાનવ્યપદેશભાજોરેકત્વવિરોધાત્ ॥” - ધવલા, પુસ્તક - ૧, પૃ. ૧૪૬

(બ) વિરસેનાચાર્યએ દર્શનને અંતરંગ ઉપયોગ અને જ્ઞાનને બહિરંગ ઉપયોગ કહ્યો છે.

- દષ્ટવ્ય, ધવલા પુસ્તક ૧૩, પૃ. ૨૦૮

૩. સન્મતિપ્રકરણ - ૨/૧

૪. ધવલા, પુસ્તક-૧, પૃ. ૧૪૯

અજ્ઞાનનો અર્થ વિપરીત જ્ઞાન છે જ્ઞાનનો અભાવ નહિ. જ્ઞાની પણ જાણે છે અને અજ્ઞાની પણ જાણે છે, પરંતુ બંનેની દૃષ્ટિ ભિન્ન હોય છે. અજ્ઞાની મિથ્યાદૃષ્ટિ હોય છે જ્યારે જ્ઞાની સમ્યગ્દૃષ્ટિ હોય છે. મિથ્યાદૃષ્ટિનું જ્ઞાન “અજ્ઞાન” કહેવાય છે તથા સમ્યગ્દૃષ્ટિનું જ્ઞાન “સમ્યગ્જ્ઞાન” કહેવાય છે.

મન અને ઈન્દ્રિયોની સહાયતાથી થવાવાળું જ્ઞાન મતિજ્ઞાન છે તે જ આગમોમાં આભિનિબોધિકજ્ઞાન કહેવાય છે. મતિજ્ઞાનમાં સ્મૃતિ, પ્રત્યભિજ્ઞાન (સંજ્ઞા), તર્ક (ચિંતા) અને આભિનિબોધ (અનુમાન)નો પણ સમાવેશ થઈ જાય છે. શ્રુતજ્ઞાન મતિજ્ઞાનપૂર્વક થાય છે. તે સંકેતબ્રહ્મિત જ્ઞાન છે. મતિજ્ઞાનથી ફલિત થવાવાળું જ્ઞાન છે. મતિ અને શ્રુતજ્ઞાન ઈન્દ્રિય અને મનના સાપેક્ષ હોવાના કારણે પરોક્ષ કહ્યા છે. નંદીસૂત્રમાં એક અપેક્ષાથી ઈન્દ્રિયથી થવાવાળા જ્ઞાનને પ્રત્યક્ષ કહ્યું છે. એટલું જ નહિ પણ જૈન દર્શનમાં જે પ્રમાણમીમાંસાનો વિકાસ થયો તેમાં પણ ઈન્દ્રિય અને મનથી થવાવાળા જ્ઞાનને પ્રત્યક્ષની શ્રેણીમાં લઈ સાંવ્યાવહારિકપ્રત્યક્ષ નામ આપવામાં આવ્યું છે.

અવધિજ્ઞાન, મન:પર્યવજ્ઞાન અને કેવળજ્ઞાનમાં ઈન્દ્રિય અને મનની અપેક્ષા હોતી નથી. આ ત્રણે જ્ઞાન સીધા આત્માથી થવાના કારણે પ્રત્યક્ષ કહ્યા છે. દાર્શનિકોએ આ ત્રણેને પારમાર્થિક પ્રત્યક્ષ કે મુખ્ય પ્રત્યક્ષ નામ આપ્યું છે. અવધિજ્ઞાનમાં આત્મા દ્વારા રૂપી દ્રવ્યોને એક નિશ્ચિત ક્ષેત્ર સુધી પ્રત્યક્ષરૂપે જાણી શકાય છે. અવધિજ્ઞાનના અનુગામી. અનનુગામી, હીયમાન, વર્ધમાન, પ્રતિપાતી અને અપ્રતિપાતી છલ પ્રકારના થાય છે. મન:પર્યવજ્ઞાનમાં બીજાના મનની પર્યાયોને જાણી શકે છે. કેવળજ્ઞાન દ્વારા ત્રણે લોક અને ત્રણે કાળની સમસ્ત પર્યાયોને જાણી શકાય છે. કેવળજ્ઞાનનું બીજું નામ અનંતજ્ઞાન પણ છે. આ જ્ઞાનને પ્રાપ્ત કરનારને અનંતજ્ઞાની કે સર્વજ્ઞ પણ કહી શકાય છે. સર્વજ્ઞને કંઈ પણ જાણવાનું બાકી રહેતું નથી.

સંયત :

“સંયમ” શબ્દ ચરણાનુયોગનો વિષય છે, પરંતુ સંયમપાલક સંયત વ્યક્તિ દ્રવ્યાનુયોગનો વિષય બને છે. માટે સંયતની ચર્ચા દ્રવ્યાનુયોગમાં કરવામાં આવી છે. સાંસારિક જીવોને ત્રણ ભાગોમાં વિભક્ત કરવામાં આવે છે - (૧) સંયત, (૨) સંયતાસંયત અને (૩) અસંયત. મહાપ્રતધારી સાધુ-સાધ્વીને ‘સંયત’, પાંચમા ગુણસ્થાનવર્તી શ્રાવકોને ‘સંયતાસંયત’ અને શેષ (પ્રથમથી ચોથા ગુણસ્થાનવર્તી) જીવોને ‘અસંયત’ કહેવામાં આવે છે. કોઈ જીવ સમ્યગ્દૃષ્ટિ હોવા છતાં પણ ત્યાં સુધી અસંયત જ રહે છે, જ્યાં સુધી તે દેશવિરતી કે સર્વવિરતી ન થઈ જાય. સંયત સર્વવિરતી ચારિત્રથી યુક્ત હોય છે. ચારિત્રનાં પાંચ ભેદોના આધાર પર સંયત પણ પાંચ પ્રકારના કહ્યા છે - (૧) સામાયિક સંયત, (૨) છેદોપસ્થાપનીય સંયત, (૩) પરિહારવિશુદ્ધિ સંયત, (૪) સૂક્ષ્મસંપરાય સંયત અને (૫) યથાખ્યાત સંયત.^૧

સંયતો અથવા સાધુઓને આગમમાં “નિર્ઘ્ન” પણ કહેવામાં આવે છે. નિર્ઘ્ન પાંચ પ્રકારના હોય છે - (૧) પુલાક, (૨) બકુશ, (૩) કુશીલ, (૪) નિર્ઘ્ન અને (૫) સ્નાતક. સંયમવાનું હોવા છતાં પણ જે સાધુ કોઈ નાના દોષના કારણે સંયમને ક્ષિયત્ માત્ર પણ અસાર કરી દે છે તે ‘પુલાક’ કહેવાય છે. જે આત્મ શુદ્ધિની અપેક્ષા શરીરના વિભૂષા અને ઉપકરણોની સજાવટમાં અધિક રૂચિ રાખે છે તે ‘બકુશ’ શ્રમણ છે. કુશીલ નિર્ઘ્ન બે પ્રકારના હોય છે - (૧) પ્રતિસેવના કુશીલ અને (૨) કષાય કુશીલ. જે સાધક જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર, લિંગ અને શરીર આદિ હેતુઓમાં સંયમના મૂળગુણો કે ઉત્તરગુણોમાં દોષ લગાડે છે તે ‘પ્રતિસેવના કુશીલ’ કહેવાય છે. ‘કષાય કુશીલ’ સંયમના મૂળગુણો અને ઉત્તરગુણોમાં દોષ લગાડતા નથી. પરંતુ સંજ્વલન કષાયની પ્રકૃતિથી તે યુક્ત હોય છે. “નિર્ઘ્ન” ભેદમાં કષાયપ્રકૃતિ અને દોષોના સેવનનો સર્વથા અભાવ હોય છે. તેમાં સર્વજ્ઞતા પ્રગટ થવાની બાકી હોય છે તથા રાગ-દ્વેષનો અભાવ થઈ જાય છે. “નિર્ઘ્ન” શબ્દનો વાસ્તવિક અર્થ રાગ-દ્વેષની ગ્રંથિથી રહિત એ અર્થ અહિં પૂર્ણરૂપથી ઘટિત થાય છે. એ જ નિર્ઘ્ન વીતરાગ હોય છે. સર્વજ્ઞતા યુક્ત નિર્ઘ્ન “સ્નાતક” કહેવામાં આવે છે. પંચવિધ નિર્ઘ્નોની આ સર્વોત્કૃષ્ટ સ્થિતિ છે.

સંયતને પ્રમત્ત સંયત અને અપ્રમત્ત સંયતની દૃષ્ટિથી પણ વિભક્ત (વિભાગ) કરવામાં આવે છે. પ્રમત્તસંયત સાધુ છઠ્ઠા ગુણસ્થાનમાં રહે છે તથા સાતમાંથી તે અપ્રમત્ત દશામાં રહે છે.

૧. વિસ્તૃત પરિચય માટે દ્રવ્યાનુયોગ ભાગ-૨. પૃ. ૧૦૮૧ પર આમુખ જુઓ.

લેશ્યા :

સયોગી આત્માના શુભાશુભ પરિણામ 'લેશ્યા' કહેવાય છે. લેશ્યાનો સંબંધ યોગથી છે. જ્યાં સુધી યોગ છે ત્યાં સુધી લેશ્યા છે. મન, વચન અને કાયાની પ્રવૃત્તિરૂપ યોગનો અભાવ થવાથી લેશ્યાનો પણ અભાવ થાય છે. આવશ્યકસૂત્રની હરિભદ્રીયટીકામાં લેશ્યાને પરિભાષિત કરતા કહ્યું છે- "ક્લેવચન્ત્યાત્માનમષ્ટવિધેન કર્મણા ઇતિ લેશ્યા:" અર્થાત્ જે આત્માને અષ્ટવિધ કર્મોથી શ્વલીષ્ટ કરે છે તે લેશ્યા છે. એક અન્ય પરિભાષા "લિમ્પતીતિ લેશ્યા" ધવલાટીકાના અનુસાર જે કર્મો આત્માને લિપ્ત કરે છે તે લેશ્યા છે. કર્મબંધનમાં પ્રમુખ હેતુ કષાય અને યોગ છે. યોગથી કર્મપુદ્ગલરૂપી રજકણ આવે છે. કષાયરૂપી ગુંદથી તે આત્મા પર ચીપકે છે. પરંતુ કષાય ગુંદને ભીનું કરવાવાળુ પાણી "લેશ્યા" છે. સુકો ગુંદ રજકણને ચીપકાવી ન શકે. એ રીતે કષાય અને યોગથી લેશ્યા ભિન્ન છે. સર્વાર્થસિદ્ધિ, ધવલા ટીકા આદિ ગ્રંથોમાં કષાયના ઉદયથી અનુરંજિત યોગની પ્રવૃત્તિને લેશ્યા કહેવામાં આવે છે.

લેશ્યા મુખ્યરૂપે બે પ્રકારની હોય છે - (૧) દ્રવ્યલેશ્યા અને (૨) ભાવલેશ્યા. મન, વચન અને કાયાના માધ્યમથી જે આત્માવાવોની અભિવ્યક્તિ છે તે દ્રવ્યલેશ્યા છે. દ્રવ્યલેશ્યા પૌદ્ગલિક હોય છે અને ભાવ લેશ્યા અપૌદ્ગલિક. દ્રવ્યલેશ્યામાં વર્ણ, ગંધ, રસ અને સ્પર્શ હોય છે. ભાવલેશ્યા અગુરૂલઘુ હોય છે અને વર્ણ, ગંધ, રસ અને સ્પર્શથી રહિત હોય છે.

દ્રવ્ય અને ભાવ આ બંને પ્રકારની લેશ્યાઓના છ ભેદ છે - (૧) કૃષ્ણલેશ્યા, (૨) નીલલેશ્યા, (૩) કાપોતલેશ્યા, (૪) તેજોલેશ્યા, (૫) પદ્મલેશ્યા અને (૬) શુક્લલેશ્યા. આમાંથી પ્રથમ ત્રણ લેશ્યાઓ અધર્મ લેશ્યાઓ છે તથા તેજો, પદ્મ અને શુક્લ એ ત્રણ લેશ્યાઓ ધર્મલેશ્યાઓ છે. અધર્મલેશ્યાઓ દુર્ગતિગામિની, સંકલિષ્ટ, અમનોજ, અવિશુદ્ધ, અપ્રશસ્ત અને શીત-રુક્ષ સ્પર્શવાળી છે તથા ધર્મ લેશ્યાઓ સુગતિગામિની અસંકલિષ્ટ મનોજ, વિશુદ્ધ, પ્રશસ્ત અને સ્નિગ્ધ-ઉષ્ણ સ્પર્શવાળી છે. એ છએ લેશ્યાઓ ઉત્તરોત્તર શુભ છે.

વર્ણની અપેક્ષાએ કૃષ્ણલેશ્યામાં કાળો વર્ણ, નીલ લેશ્યામાં નીલો વર્ણ, કાપોતલેશ્યામાં કબુતરી વર્ણ, તેજો લેશ્યામાં લાલ વર્ણ, પદ્મલેશ્યામાં પીળો વર્ણ અને શુક્લલેશ્યામાં શ્વેતવર્ણ હોય છે. રસની અપેક્ષાએ કૃષ્ણલેશ્યામાં કડવો, નીલલેશ્યામાં તીખો, કાપોત લેશ્યામાં તૂરો, તેજો લેશ્યામાં ખાટો-મીઠો, પદ્મલેશ્યામાં તૂરો-મીઠો અને શુક્લ લેશ્યામાં મીઠો રસ હોય છે. ગંધની અપેક્ષાએ કૃષ્ણ, નીલ અને કાપોત લેશ્યાઓ દુર્ગંધયુક્ત છે તથા તેજો, પદ્મ અને શુક્લલેશ્યાઓ સુગંધયુક્ત છે. સ્પર્શની અપેક્ષાએ કૃષ્ણ નીલ અને કાપોતલેશ્યાઓ કર્કશ (ખરબચડા) રસયુક્ત છે. તેજો, પદ્મ અને શુક્લલેશ્યાઓ કોમલ સ્પર્શયુક્ત છે.

પ્રદેશની અપેક્ષાએ કૃષ્ણથી શુક્લલેશ્યા સુધી બધી લેશ્યાઓમાં અનંત પ્રદેશ છે. વર્ગજ્ઞાની અપેક્ષા પ્રત્યેક લેશ્યામાં અનંત વર્ગજ્ઞાઓ છે. પ્રત્યેક લેશ્યા અસંખ્યાત આકાશ પ્રદેશોમાં છે. આ વર્ણન દ્રવ્યલેશ્યાના અનુસાર છે.

ભાવલેશ્યાની દષ્ટિથી કૃષ્ણલેશ્યાનું લક્ષણ આપતા કહ્યું છે કે જે જીવ પાંચ આશ્રવોમાં પ્રવૃત્ત છે. ત્રણ ગુપ્તિઓથી અગુપ્ત છે. ષટ્કાયિક જીવોના પ્રતિ અવિરત છે. મહારંભમાં પરિણત છે. ક્ષુદ્ર અને સાહસી છે. નિ:શંક પરિણામવાળા, નૃશંસ અને અજિતેન્દ્રિય છે તે કૃષ્ણલેશ્યામાં પરિણત હોય છે.

ઈર્ષાળુ, અસહિષ્ણુ, અતપસ્વી, અજ્ઞાની, માયાવી, નિર્લજ્જ, વિષયાસક્ત, દ્વેષી, શઠ, પ્રમાદી, રસલોલુપ, આરંભથી અવિરત, ક્ષુદ્ર અને દુ:સાહસી જીવ નીલ લેશ્યામાં પરિણત હોય છે.

જે વાણીથી વક, આચારથી વક, કપટી, સરળતાથી રહિત, પોતાના દોષોને છુપાવવાવાળો ઔપધિક મિથ્યાદષ્ટિ, અનાર્થ, દુષ્ટવાદી, ચોર મત્સરી આદિ હોય તે કાપોત લેશ્યામાં પરિણત હોય છે.

જે નમ્ર, અચળ, માયારહિત, અકુતૂહલી, વિનયશીલ, દાન્ત, યોગ અને ઉપધાન (તપ) યુક્ત છે, પ્રિયધર્મી, દઢ ધર્મી, પાપભીરૂ અને હિતૈષી છે તે તેજોલેશ્યામાં પરિણત હોય છે.

જેનામાં ક્રોધ, માન, માયા અને લોભ અત્યંત પાતળા છે. જે પ્રશાંતચિત્ત છે. આત્માનું દમન કરે છે. યોગ અને ઉપધાનયુક્ત છે, અલ્પભાષી, ઉપશાન્ત અને જિતેન્દ્રિય છે તે પદ્મલેશ્યામાં પરિણત હોય છે.

જે આર્ત અને રોદધ્યાનોનો ત્યાગ કરી ધર્મ અને શુક્લલેશ્યામાં લીન છે. પ્રશાન્તચિત્ત અને દાન્ત છે. પાંચ સમિતિઓથી સમિત અને ત્રણ ગુપ્તિઓથી ગુપ્ત અને જિતેન્દ્રિય છે તે શુક્લલેશ્યામાં પરિણત હોય છે.

લેશ્યાના સંબંધમાં જાણવા યોગ્ય બિંદુ નીચે પ્રમાણે છે -

- (૧) જીવ જે લેશ્યાના દ્રવ્યોને પ્રહણ કરી મરે છે તે તેજ લેશ્યાવાળા જીવોમાં ઉત્પન્ન થાય છે.
- (૨) પૌંદ્રગલિક હોવા છતાં પણ લેશ્યા આઠ કર્મોની ઉત્તરપ્રકૃતિમાં કયાંય સમાવિષ્ટ થતી નથી. એનું તાત્પર્ય એ છે કે તે કર્મરૂપ નથી, પરંતુ ૨૧ પ્રકારના ઔદયિક ભાવોમાં ગતિ અને કષાયની સાથે લેશ્યાની પણ ગણના કરી છે. ઔદયિકભાવરૂપ હોવાથી લેશ્યાનો કર્મ પરિણામની સાથે પણ સંબંધ જોડાય છે. કષાયોદયથી અનુરંજિત માનવાથી લેશ્યાને ચારિત્રમોહકર્મની સાથે તથા યોગથી પરિણત માનવાથી નામકર્મની સાથે સંબંધ કરી શકાય છે. પરંતુ અહિં જાણવા યોગ્ય એ છે કે કષાયની અભાવમાં પણ ૧૨માં અને ૧૩માં ગુણસ્થાનમાં શુક્લલેશ્યા જોવા મળે છે. તેથી સિદ્ધ થાય છે કે લેશ્યાનો સંબંધ કષાયથી નહિ પણ યોગથી જ છે.
- (૩) પહેલાથી છઠ્ઠા ગુણસ્થાન સુધી છયે લેશ્યાઓ હોય છે. સાતમા ગુણસ્થાનમાં તેજો, પદ્મ અને શુક્લલેશ્યાઓ હોય છે, જ્યારે આઠમાંથી તેરમા ગુણસ્થાન સુધી માત્ર શુક્લલેશ્યા હોય છે.
- (૪) એક લેશ્યા અન્ય લેશ્યાને પ્રાપ્ત થઈ તેના વર્ણાદિમાં પરિણમન કરી શકે છે. પરંતુ આકાર, ભાવમાત્રા, પ્રતિભાગ ભાવમાત્રાની અપેક્ષાએ પરિણમન થતું નથી.
- (૫) નારકીના જીવોમાં સમુચ્ચયથી કૃષ્ણ, નીલ અને કાપોતલેશ્યા હોય છે. ભવનપતિ, વાણવ્યંતર, પૃથ્વીકાય, અપ્કાય અને વનસ્પતિકાયમાં તેજોલેશ્યા મળી ચાર લેશ્યાઓ છે. તેજસકાય, વાયુકાય અને વિકલેન્દ્રિય જીવોમાં કૃષ્ણથી કાપોતસુધી ત્રણ લેશ્યાઓ છે. વૈમાનિક દેવોમાં તેજો, પદ્મ અને શુક્લ એ ત્રણ લેશ્યાઓ છે. તિર્યચ પંચેન્દ્રિય અને મનુષ્યમાં છએ લેશ્યાઓ છે. જ્યોતિષી દેવોમાં એકમાત્ર તેજોલેશ્યા છે.

આધુનિક વ્યાખ્યાકાર લેશ્યાને આભામંડળનું પ્રમુખ કારણ માને છે. વ્યક્તિનું આભામંડળ (તેની લેશ્યાઓનું પરિચાયક હોય છે.

જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

ક્રિયા :

સામાન્યરીતે આપણે જે કોઈ કાર્યને પૂર્ણ કરવા માટે જે પ્રવૃત્તિ કરીએ છીએ તેને 'ક્રિયા' કહેવાય છે. તે ક્રિયા જીવમાં પણ હોઈ શકે છે અને અજીવમાં પણ હોઈ શકે છે. પરંતુ જૈનદર્શનની પારિભાષિક ક્રિયાનો સંબંધ જીવથી છે. જ્યાં સુધી જીવમાં મન, વચન અને ક્રિયાનો યોગ છે ત્યાં સુધી જ તેમાં ક્રિયા માનવામાં આવે છે. જ્યારે જીવ અયોગી અવસ્થા અર્થાત્ શૈલેષી અવસ્થાને અથવા સિદ્ધ અવસ્થાને પ્રાપ્ત કરે છે ત્યારે તે અક્રિય થઈ જાય છે. એનું તાત્પર્ય એ છે કે યોગ વગરની ક્રિયા થતી નથી. ક્રિયાનું કારણ અથવા માધ્યમ યોગ છે.

દ્રવ્યાનુયોગમાં ક્રિયાના વિવિધ પ્રકારે વિભાજન ઉપલબ્ધ છે. જે નિમિત્ત, હેતુ, ફળ અથવા સાધનથી ક્રિયા કરવામાં આવે છે તે જ નિમિત્ત, હેતુ, ફળ અથવા સાધનના આધારે ક્રિયાનું નામકરણ કરવામાં આવે છે. એટલા માટે ક્રિયાના અનેક વિભાજન છે. સ્થાનાંગ સૂત્રમાં ક્રિયાના બે પ્રકાર કહેતા દશેક બીજા પણ વિભાજન કર્યા છે. જેમાં કેટલાક વિભાજન આ પ્રમાણેના છે કે જેનો સમાવેશ ક્રિયાના પાંચ પ્રકારો અને પચ્ચીસ પ્રકારોમાં થઈ જાય છે.

કષાયની ઉપસ્થિતિમાં જે ક્રિયા થાય છે તે 'સામ્પરાયિકી ક્રિયા' કહેવામાં આવે છે તથા જે કષાયરહિત અવસ્થામાં ક્રિયા થાય છે તે 'એર્યાપથિકી ક્રિયા' (ઈરિયાપથિકી ક્રિયા) કહેવાય છે. આનો આશય એ છે કે ક્રિયા કષાય નિરપેક્ષ છે. ક્રિયાની નિષ્પત્તિમાં યોગ આવશ્યક છે, કષાય નહિ.

ક્રિયાના વિવિધ વિભાજનમાં કાયિકી આદિ પાંચ ક્રિયાઓનું વિભાજન પ્રસિદ્ધ છે. તે પાંચ ક્રિયાઓ છે - (૧) કાયિકી, (૨) આધિકરણિકી, (૩) પ્રાદેષિકી, (૪) પારિતાપનિકી અને (૫) પ્રાણાતિપાતિકી. જે ક્રિયામાં કાયાની પ્રમુખતા હોય તે

'કાયિકી' જે ક્રિયા શસ્ત્ર આદિ ઉપકરણોથી કરવામાં આવે છે તે 'આધિકરણિકી' જે ક્રિયા દ્વેષપૂર્વક કરવામાં આવે છે તે 'પ્રાદેશિકી', જે ક્રિયા બીજા પ્રાણિઓને કષ્ટકારી હોય તે 'પારિતાપનિકી' તથા પ્રાણિઓના પ્રાણોના અતિપાત કરવાની ક્રિયા 'પ્રાણાતિપાતિકી' ક્રિયા કહેવાય છે. જીવના ચૌવીશ જ દંડકોમાં આ પાંચ પ્રકારની ક્રિયાઓ જોવા મળે છે.

ક્રિયાથી આશ્રવ થાય છે. આશ્રવ પછી કર્મબંધ થાય છે. જો ક્રિયા કષાયયુક્ત છે તો બંધ અવશ્ય થાય છે અને જો ક્રિયા કષાયરહિત છે તો માત્ર આશ્રવ થાય છે. બંધ નહિ. એટલા માટે બે પ્રકારના ક્રિયા સ્થાન કહ્યા છે - (૧) ધર્મસ્થાન અને (૨) અધર્મસ્થાન. ધર્મપૂર્વક કરેલી ક્રિયા ધર્મસ્થાનનું સૂચક છે તથા અધર્મપૂર્વક કરેલી ક્રિયા અધર્મસ્થાનનું સૂચક છે. ક્રિયા શબ્દનો પ્રયોગ ચારિત્રના અર્થમાં પણ થાય છે. એટલા માટે "જ્ઞાન ક્રિયાઘ્યાં મોક્ષઃ" અથવા "નાણકિરિયાહિં મોક્ષો"^૧ કથન પ્રસિદ્ધ છે આમ જ્ઞાનના આચરણરૂપ જે ચારિત્ર છે તે 'ધર્મસ્થાન ક્રિયા' છે. શેષ બધી ક્રિયાઓ અધર્મસ્થાનની અંદર સમાવિષ્ટ થાય છે. ઉત્તરાધ્યયનસૂત્રમાં દર્શન, જ્ઞાન, ચારિત્ર, તપ, વિનય, સત્ય, સમિતિ, ગુપ્તિ આદિ ક્રિયાઓમાં રૂચિતે 'ક્રિયારૂચિ' કહેવાય છે. આ એક પ્રકારથી ધર્મસ્થાન ક્રિયારૂચિ જ છે. સાધકને અધર્મપરક ક્રિયાનો ત્યાગ કરી ધર્મપરક ક્રિયા અપનાવવી જોઈએ. સદોષ ક્રિયાઓમાં ક્રિયાનો ત્યાગ કરવો જ સાધનાના હિતમાં છે.

આશ્રવ :

આત્માની સાથે કર્મ પુદ્ગલોનું ચીટકવું 'બંધ' કહેવાય છે. બંધના પૂર્વ કર્મપુદ્ગલોના આગમનને 'આશ્રવ' કહેવામાં આવે છે. જો આશ્રવ ન હોય તો બંધ પણ ન થાય. બંધના પૂર્વ આશ્રવનું થવું અનિવાર્ય છે. કર્મોનો આશ્રવ સાવધ કે પાપકારી ક્રિયાઓના કારણે થાય છે. આશ્રવના મુખ્યરૂપે પાંચ દ્વાર છે - (૧) મિથ્યાત્વ, (૨) અવિરત, (૩) પ્રમાદ, (૪) કષાય અને (૫) યોગ. મિથ્યાત્વ જીવનો જીવન અને જગત પ્રત્યેનો અસમ્યક્ દૃષ્ટિકોણ છે. બીજા શબ્દોમાં સમ્યક્ત્વનો વિપરીતભાવ મિથ્યાત્વ છે. મિથ્યાત્વીની કુદેવ, કુગુરુ અને કુધર્મ પર શ્રદ્ધા હોય છે, સુદેવ, સુગુરુ અને સુધર્મ પર નહિ. જીવાદિ તત્ત્વો પર યથાર્થ શ્રદ્ધા ન થવી પણ 'મિથ્યાત્વ' છે. હિંસાદિ પાપોથી વિરત ન થવું 'અવિરતિ' છે. પ્રમાદનો અર્થ છે- આત્મસ્વરૂપનું વિસ્મરણ. કોંઈક ભાવ 'કષાય' કહેવાય છે. યોગ મન, વચન અને કાયાની પ્રવૃત્તિનું નામ છે. આ પાંચ કારણો સિવાય બીજા કારણ પણ આશ્રવના ભેદોમાં બતાવ્યા છે. પરંતુ તેનો સમાવેશ આ પાંચ દ્વારોમાં જ થઈ જાય છે. તત્ત્વાર્થસૂત્રમાં આશ્રવના આ પાંચ દ્વારોની ગણના બંધ હેતુઓમાં કરવામાં આવી છે.^૨ કર્મગ્રંથમાં પણ આને બંધહેતુ કહ્યા છે તથા બંધ હેતુઓના ૫૭ ભેદોમાં મિથ્યાત્વના ૫, અવિરતિના ૧૨, કષાયના ૨૫ અને યોગના ૧૫ ભેદોની ગણના કરવામાં આવી છે. આશ્રવના દ્વાર જ એક પ્રકારથી બંધના હેતુ થાય છે કારણ કે તેના હોવાથી જ બંધ થાય.

પ્રશ્રવ્યાકરણ સૂત્રમાં આશ્રવના આ પાંચ ભેદ વર્ણિત છે - (૧) હિંસા, (૨) મૃષા, (૩) અદત્તાદાન, (૪) અબ્રહ્મ અને (૫) પરિગ્રહ. તેનું ત્યાં વિસ્તારથી વર્ણન છે. જેનો સમાવેશ દ્રવ્યાનુયોગના આશ્રવ અધ્યયનમાં કરવામાં આવ્યો છે.

અહિં એક વાત બીજી પણ ઉલ્લેખનીય છે કે યોગના બે રૂપ છે- શુભ અને અશુભ. તેમાં શુભયોગથી પુણ્યનો આશ્રવ થાય છે તથા અશુભયોગથી પાપકર્મનો આશ્રવ થાય છે. આશ્રવના પછી બંધ કષાયથી થાય છે. કોઈપણ કર્મની સ્થિતિનો બંધ કષાયથી જ થાય છે. અનુભાગ બંધ પણ કષાયથી થાય છે. પરંતુ પ્રકૃતિ અને પ્રદેશબંધ યોગથી થાય છે સ્થિતિબંધનો એ નિયમ છે કે જેટલી કષાયની તીવ્રતા થશે તેટલો જ સ્થિતિબંધ વધારે થશે. પણ તે બંધ ભલે પુણ્યકર્મનો હોય કે પાપ પ્રકૃતિનો. અનુભાગ બંધ આનાથી ભિન્ન છે. કષાયના વધવાથી પાપકર્મનો અનુભાગ બંધ વધારે થાય છે તથા કષાયના ઘટવાથી પુણ્યકર્મનો અનુભાગ વધે છે.

આશ્રવનો નિરોધ 'સંવર' કહેવાય છે. સાધક આશ્રવને રોકી સંવરની સાધના કરે છે. આશ્રવના ભેદોથી વિપરીત સંવરના ભેદો હોય છે. નવતત્ત્વોમાં ૧. જીવ, ૨. અજીવ, ૩. પુણ્ય, ૪. પાપ, ૫. આશ્રવ, ૬. સંવર, ૭. નિર્જરા,

૧. વિશેષાવશ્યકભાષ્ય - ગાથા-૩

૨. "મિથ્યાત્વવિરતિપ્રમાદ કષાયયોગાઃ બંધ હેતવઃ" તત્ત્વાર્થસૂત્ર ૮/૧

૮. બંધ અને ૯. મોક્ષની ગણના થાય છે. સાત તત્ત્વોમાં પુણ્ય અને પાપની ગણના થતી નથી ત્યારે પુણ્ય અને પાપનો સમાવેશ આશ્રવમાં કરવામાં આવે છે. નવતત્ત્વોની ચર્ચા પણ દ્રવ્યાનુયોગનો વિષય છે.^૧

વેદ :

વૈદિક પરંપરામાં ચાર વેદ પ્રસિદ્ધ છે - (૧) ઋગ્વેદ, (૨) યજુર્વેદ, (૩) સામવેદ અને (૪) અથર્વવેદ. પરંતુ જૈનદર્શનમાં વેદ શબ્દનો પ્રયોગ સ્ત્રી, પુરુષ આદિના પરસ્પરના સહવાસની વાસનાના અર્થમાં થયો છે. બીજા શબ્દોમાં કામ-વાસનાનો અનુભવ “વેદ” છે. વેદ ત્રણ પ્રકારના છે - (૧) સ્ત્રીવેદ, (૨) પુરુષવેદ અને (૩) નપુંસકવેદ. વેદ શબ્દ બાહ્ય લિંગનું સૂચક નથી. સ્ત્રી-આદિને બાહ્યલિંગ હોવા છતાં પણ વેદનું હોવું આવશ્યક નથી. વીતરાગી પુરુષોને બાહ્યલિંગ તો રહે છે. પરંતુ કામ-વાસનારૂપ વેદનો ક્ષય થઈ જાય છે. નવમાં ગુણસ્થાન પછી ત્રણ વેદોમાંથી કોઈનો પણ ઉદય હોતો નથી.

સ્ત્રીવેદનું તાત્પર્ય છે સ્ત્રીના દ્વારા પુરુષથી સહવાસની ઈચ્છા. પુરુષવેદનો અર્થ છે પુરુષ દ્વારા સ્ત્રીના સહવાસની અભિલાષા. નપુંસકવેદથી બંનેની સાથે જ સહવાસની અભિલાષા થાય છે.

એકેન્દ્રિય, વિકલેન્દ્રિય, સમ્મુર્ચિષ્ઠમ તિર્યચપંચેન્દ્રિય, સમ્મુર્ચિષ્ઠમ મનુષ્ય અને સમસ્ત નારકી જીવોમાં નપુંસકવેદ હોય છે. દેવોમાં બે વેદ હોય છે - (૧) સ્ત્રીવેદ અને (૨) પુરુષવેદ. ગર્ભજ તિર્યચ પંચેન્દ્રિય અને ગર્ભજ મનુષ્યોમાં ત્રણ વેદ જોવા મળે છે. ચાર ગતિઓના ચોવીસ દંડકોમાં મનુષ્યનો જ એક દંડક એવો છે જે અવેદી પણ થઈ શકે છે.

મૈથુન પ્રવૃત્તિ પાંચ પ્રકારની કહી છે - (૧) કાયપરિચારણા, (૨) સ્પર્શપરિચારણા, (૩) રૂપપરિચારણા, (૪) શબ્દ પરિચારણા અને (૫) મન:પરિચારણા. કાયાથી સહવાસ ‘કાય-પરિચારણા’ છે. માત્ર સ્પર્શથી મૈથુન સેવન ‘સ્પર્શ પરિચારણા’ છે. આ પ્રમાણે રૂપ અને શબ્દથી પરિચારણા સંભવ છે. પરિચારણાનો અંતિમભેદ મન:પરિચારણા છે. એમાં મનથી જ મૈથુન સેવન કરવામાં આવે છે.

કષાય :

જીવના સંસાર પરિભ્રમણનું મુખ્ય કારણ ‘કષાય’ છે. કષાય જ કર્મબંધનો મુખ્ય હેતુ છે. રાજવાર્તિકમાં “કષાય” શબ્દની વ્યુત્પત્તિ કરતા કહ્યું છે - “કષ્યાત્માનાં હિનસ્તિ ઇતિ કષાયઃ”^૨ અર્થાત્ જે આત્માના સ્વભાવને કષ્ટે છે હિંસિત કરે છે તે ‘કષાય’ છે. સર્વાર્થસિદ્ધિમાં કષાયોને કષાય નામક ન્યગ્રોધાદિની ઉપમા દીધી છે. જે રીતે ન્યગ્રોધાદિ સંશ્લેષના કારણે થાય છે તે જ રીતે કોધાદિ કષાય પણ કર્મબંધમાં સંશ્લેષનું કાર્ય કરે છે.^૩

કષાય ચાર પ્રકારના પ્રતિપાદિત છે - (૧) ક્રોધ, (૨) માન, (૩) માયા અને (૪) લોભ. ક્રોધનો અર્થ છે સંરંભ યા રોષ.^૪ ક્રોધથી અશાંતિ ઉત્પન્ન થાય છે તથા ક્ષમાશીલતા ભંગ થાય છે. માન કષાય અહંકારનું પ્રતિક છે તથા વિનય નાશક છે. માયાકષાય સરળતા નાશક છે. સત્યથી દૂર લઈ જાય છે. આને છલ, કપટ આદિ શબ્દોથી પરિભાષિત કરવામાં આવે છે. માયાવી વ્યક્તિ અંદર અને બહારથી અલગ-અલગ હોય છે. લોભ કષાય જીવમાં તૃષ્ણા અને ઈચ્છાઓને પ્રોત્સાહન આપે છે અને ઉત્તરાધ્યયનસૂત્રમાં સર્વનાશક કહ્યું છે.

આ ચારે કષાય એકેન્દ્રિયથી લઈ પંચેન્દ્રિય સુધીના બધા ચોવીસ દંડકોમાં જોવા મળે છે. જૈનદર્શનમાં પૃથ્વીકાય, અપ્કાય, તેજસ્કાય, વાયુકાય અને વનસ્પતિકાયમાં પણ કોધાદિ કષાયોને સ્વીકાર કરવો જૈનદર્શનની સૂક્ષ્મતાના દર્શન છે.

આધુનિક વિજ્ઞાનમાં પણ વનસ્પતિમાં ચેતના અને ભય, કોધાદિ આવેગોની ઉત્પત્તિ સ્વીકાર કરી છે.

કષાયોનું વર્ણન રાગ-દ્વેષના રૂપમાં પણ કરવામાં આવે છે. ક્રોધ અને માનનો દ્વેષમાં તથા માયા અને લોભનો રાગમાં

૧. નવતત્ત્વો પર ડૉ. સાગરમલ જૈનના દ્રવ્યાનુયોગના પ્રથમ ભાગની પ્રસ્તાવનામાં વિસ્તારથી વિચાર કર્યો છે.

૨. તત્વાર્થવાર્તિક, ભારતીય જ્ઞાનપીઠ ૨/૬, પૃ. ૧૦૮

૩. સર્વાર્થસિદ્ધિ, ભારતીય જ્ઞાનપીઠ ૬/૪, પૃ. ૨૪૬

૪. ક્રોધો રોષઃ સંરંભઃ ઇત્યર્થાન્તરમ્ - ધવલાટીકા ૬/૧, ૯ / ૧, ૨૩/૪૧/૪

સમાવેશ કરવામાં આવે છે. આ બંનેનું વિભાજન આગમોમાં સીધી રીતે પ્રાપ્ત થતું નથી. માત્ર વ્યવહારમાં આનું પ્રચલન જોવા મળે છે.

ચાર કષાયોમાં પ્રત્યેક કષાય ચાર-ચાર પ્રકારના વર્ણિત છે. તે ચાર પ્રકાર છે - (૧) અનંતાનુબંધી, (૨) અપ્રત્યાખ્યાનાવરણ, (૩) પ્રત્યાખ્યાનાવરણ અને (૪) સંજ્વલન. આગમોમાં એને સમજાવવા વિવિધ દૃષ્ટાંતો આપવામાં આવ્યા છે.^૧ જે આ ભેદોની તીવ્રતા અને મંદતાને અભિવ્યક્ત કરે છે.

અનંતાનુબંધી આદિ પદોનો શું અભિપ્રાય છે ? આને જે જીવન વ્યવહારમાં જોઈએ તો કહી શકાય છે કે જે કષાય અનંત અનુબંધયુક્ત હોય છે, જે નિરંતર સઘન બની રહે છે તે અનંતાનુબંધી છે. અનંતાનુબંધી કષાય ચતુષ્કનો બંધ બીજા ગુણસ્થાનક સુધી થાય છે તથા ઉદય ચોથા ગુણસ્થાન સુધી હોય છે. અપ્રત્યાખ્યાનાવરણ કષાયચતુષ્ક અનંતાનુબંધી કષાય ચતુષ્કથી સઘનતાની અપેક્ષાએ અલ્પ હોય છે.

કારણ કે અહિં બંધ અને ઉદય ચોથા ગુણસ્થાનક સુધી જ હોય છે. સમ્યગ્દૃષ્ટિ પ્રાપ્ત હોવા છતાં પણ અપ્રત્યાખ્યાનાવરણના કારણે વિરતિ પ્રાપ્ત થતી નથી. પ્રત્યાખ્યાનાવરણ ચતુષ્કનો બંધ અને ઉદય પાંચમા ગુણસ્થાનક સુધી થાય છે. અર્થાત્ આમાં ભોગોનો પૂર્ણ ત્યાગ થતો નથી. શ્રાવક હોય ત્યાં સુધી આનો બંધ અને ઉદય રહે છે. સંજ્વલન કષાય ચતુષ્ક અતિ અલ્પ હોય છે. કારણ કે અહિં કષાયની સ્કુરણા માત્ર જ હોય છે. સંજ્વલન ક્રોધ, માન, માયા અને લોભનો બંધ નવમાં ગુણસ્થાનક પછી થતો નથી. પણ ઉદય દશમાં ગુણસ્થાન સુધી રહે છે.

આપણને ક્રોધ, માન, માયા અને લોભનો સ્થૂળ રૂપથી અનુભવ થતો રહે છે. પરંતુ તેની સૂક્ષ્મતા અને નિરંતરતાનો અનુભવ થતો નથી. જ્યારે આપણે આ કષાયોથી હંમેશા ઘેરાયેલા છીએ. સાધક જ્યારે ઉત્તરોત્તર સાધનામાં આગળ વધતો જાય છે ત્યારે તેને કષાયો પર વિજય પ્રાપ્ત થાય છે અને તે તેની સૂક્ષ્મતાને જાણવામાં સમર્થ હોય છે.

કર્મ :

જૈનાગમોમાં કર્મનું સૂક્ષ્મ વિવેચન વિદ્યમાન છે. કમ્મપયડિ અને કર્મગ્રંથોનું નિર્માણ પણ આગમોના આધારે થયું છે. જેમાં કર્મસિદ્ધાંતનું વ્યવસ્થિત નિરૂપણ ઉપલબ્ધ થાય છે. દિગમ્બર ગ્રંથ ષટ્પંડાગમ અને કષાયપાહુડમાં પણ કર્મનું વિશદ વિવેચન છે. શ્વેતામ્બર આગમોમાં મુખ્યરૂપે પ્રજ્ઞાપના સૂત્ર, વ્યાખ્યા પ્રજ્ઞાપ્તિસૂત્ર અને સ્થાનાંગ સૂત્રમાં કર્મનું વિવેચન ઉપલબ્ધ થાય છે. દ્રવ્યાનુયોગના કર્મ અધ્યયનમાં કર્મનું સર્વાંગીણ વર્ણન સંક્ષેપમાં ઉપલબ્ધ છે. આગમોમાં કર્મના વિવિધ પક્ષોની ચર્ચા છે જે કર્મગ્રંથોમાં પ્રાયઃ મળતી નથી. એટલા માટે આગમોમાં વર્ણિત કર્મ-વિવેચનનું વિશેષ મહત્ત્વ છે. કર્મગ્રંથોમાં કર્મસિદ્ધાંતનું વ્યવસ્થિત પ્રતિપાદન મળે છે, જ્યારે આગમોમાં વિખરાયેલું છે એ પણ સત્ય છે. દ્રવ્યાનુયોગના કર્મ અધ્યયનમાં કર્મ સિદ્ધાંતનો સંગ્રહ કરવામાં આવ્યો છે.

કર્મસિદ્ધાંતના સંબંધમાં જૈનદર્શનની માન્યતા અદ્ભૂત છે. તે માન્યતાઓને સંક્ષેપમાં આ પ્રમાણે જાણી શકાય -

- (૧) જીવ પોતાના દ્વારા કરેલા શુભાશુભ કર્મોનું ફળ સ્વયં ભોગવે છે.
- (૨) કર્મોનું ફળ આપવા માટે કોઈ નિયતિ કે ઈશ્વરને માનવાની જરૂર નથી.
- (૩) જીવ જે કર્મોથી બંધાય છે તે કર્મ પોતે જ સમય થતાં ફળ આપે છે.
- (૪) કર્મ બે પ્રકારના છે - (૧) દ્રવ્યકર્મ અને (૨) ભાવકર્મ. મિથ્યાત્વ, અવિરતિ, પ્રમાદ, કષાય અને યોગરૂપ હેતુઓથી જે કરવામાં આવે છે તે 'ભાવકર્મ' છે. કોઈ અપેક્ષાથી રાગ-દ્વેષાદિને પણ ભાવકર્મ કહેવામાં આવે છે. ભાવકર્મના કારણે કાર્મણ વર્ગણાઓ જ્યારે જીવની સાથે બંધાય જાય છે તે 'દ્રવ્યકર્મ' કહેવામાં આવે છે.
- (૫) દ્રવ્યકર્મ જ જીવને સમય થતાં ફળ આપે છે.
- (૬) જીવ અને કર્મનો અનાદિ સંબંધ છે. પરંતુ આ સંબંધનો અંત કરી શકાય છે. કારણ કે આ સંબંધ બે ભિન્ન દ્રવ્યોનો છે.

૪. દૃષ્ટાંત દ્રવ્યાનુયોગ ભાગ-૩, પૃ. ૧૪૬૪ પર દૃષ્ટવ્ય છે.

- (૭) કર્મયુક્ત જીવને સંસારી જીવ કહેવાય છે. કારણ કે તે સંસારમાં એક ગતિથી બીજીગતિમાં પરિભ્રમણ કરે છે. જે જીવ પૂર્ણતઃ કર્મમુક્ત થઈ જાય છે તે 'સિદ્ધ જીવ' કહેવાય છે.
- (૮) જીવના સ્વાભાવિક ગુણોનું પણ વિભિન્ન કર્મના કારણે તેના પર આવરણ ધઈ જાય છે. જેમ જ્ઞાનાવરણ કર્મથી જ્ઞાનગુણ અને દર્શનાવરણકર્મથી દર્શનગુણ ઢંકાઈ જાય છે તેમજ મોહનીય કર્મથી સમ્યક્ત્વ અને અંતરાયથી દાનાદિ લબ્ધિઓ પ્રભાવિત થાય છે.
- (૯) કર્મ આઠ પ્રકારના માન્યા છે - (૧) જ્ઞાનાવરણ, (૨) દર્શનાવરણ, (૩) વેદનીય, (૪) મોહનીય, (૫) આયુષ્ય, (૬) નામ, (૭) ગોત્ર અને (૮) અંતરાય.
- (૧૦) આ આઠ કર્મોમાંથી જ્ઞાનાવરણ, દર્શનાવરણ, મોહનીય અને અંતરાયને 'ઘાતિકર્મ' કહેવાય છે. કારણ કે એ ચારે કર્મ આત્મગુણોનો ઘાત કરે છે. શેષ ચાર કર્મ વેદનીય, આયુષ્ય, નામ અને ગોત્રને 'અઘાતિકર્મ' કહેવાય છે કારણ કે તે આત્માના ગુણોનો ઘાત કરતા નથી.
- (૧૧) કર્મોને પાપ અને પુણ્ય કર્મોના રૂપમાં પણ વિભક્ત કરી શકાય. આઠ કર્મોમાં ચાર ઘાતિકર્મ તો પાપરૂપ જ હોય છે પરંતુ અઘાતિકર્મ પાપ અને પુણ્ય બંને પ્રકારના હોય છે, જેમકે - વેદનીય કર્મના બે ભેદોમાં શાતાવેદનીયને પુણ્યરૂપ અને અશાતા વેદનીયને પાપરૂપ કહેવામાં આવે છે.
- (૧૨) કર્મના ચારરૂપ માનવામાં આવ્યા છે - (૧) પ્રકૃતિકર્મ, (૨) સ્થિતિકર્મ, (૩) અનુભવ કર્મ અને (૪) પ્રદેશકર્મ. બાંધેલા કર્મોના સ્વભાવને 'પ્રકૃતિકર્મ', તેના રહેવાની કાળાવધિને 'સ્થિતિકર્મ', ફળદાન-શક્તિને 'અનુભાવકર્મ' તથા પરમાણુ-પુદ્ગલોના સંચયને 'પ્રદેશકર્મ' કહેવામાં આવે છે.
- (૧૩) બધા પ્રકારના કર્મોનો આ ચારરૂપોથી જ બંધ થાય છે. ઉદયાદિ પણ આ ચાર રૂપોમાં થાય છે.
- (૧૪) કર્મ-સિદ્ધાંતમાં બંધ, ઉદય, ઉદીરણા, સત્તા, ઉત્કર્ષણ, અપકર્ષણ, સંક્રમણ, નિઘત્ત અને નિકાચિત્કરણનું મોટું મહત્ત્વ છે. કર્મપ્રકૃતિઓનું બંધવું 'બંધ' કહેવાય છે. તેનું ફળ પ્રદાન કરતી વખતે પ્રગટ થવાને 'ઉદય' કહેવામાં આવે છે તથા ઉદયકાળના પૂર્વે જે પ્રક્રિયા થાય છે તે 'ઉદીરણા' કહેવાય છે. તપ આદિના માધ્યમથી કર્મોની ઉદીરણા ક્યારેક-ક્યારેક સમયના પહેલા પણ થઈ જાય છે. જ્યારે બંધાયેલા કર્મ ઉદીરણા, ઉદય આદિને પ્રાપ્ત ન થાય તો તે સત્તામાં 'સ્થિતિકર્મ' કહેવાય છે. જ્યારે બાંધેલા કર્મની ઉત્તરપ્રકૃતિઓની સ્થિતિ અને અનુભાવમાં વૃદ્ધિ થાય છે ત્યારે તે 'ઉત્કર્ષણ' કહેવાય છે તથા જ્યારે તેની સ્થિતિ અને અનુભાવ અલ્પ થાય છે ત્યારે તે 'અપકર્ષણ' કહેવાય છે. જ્યારે કર્મની ઉત્તરપ્રકૃતિ તે કર્મની અન્ય ઉત્તરપ્રકૃતિમાં પરિવર્તિત થાય છે તો તે 'સંક્રમણ' કહેવાય છે. જે કર્મનું ઉત્કર્ષણ અને અપકર્ષણ ન થાય તે 'નિઘત્ત' કહેવાય છે તથા જ્યારે કર્મપ્રકૃતિઓનું સંક્રમણ પણ ન થાય તો તે નિકાચિત્કરણ કહેવાય છે.
- (૧૫) કર્મ અગુરુલઘુ હોવા છતાં પણ કર્મથી જીવ વિવિધરૂપોમાં પરિણત થાય છે અને તેનું ફળ ભોગવે છે.
- (૧૬) જ્ઞાનાવરણીય આદિ આઠ કર્મોની ૯૭ ઉત્તર પ્રકૃતિઓ છે. બીજી અપેક્ષાએ ૧૨૨, ૧૪૮ અને ૧૫૮ ઉત્તરપ્રકૃતિઓ પણ ગણવામાં આવે છે. તેમાં મુખ્યરૂપે નામકર્મની પ્રકૃતિઓની સંખ્યામાં અંતર આવે છે. બીજામાં નહિ.
- (૧૭) જ્ઞાનાવરણથી અંતરાય સુધીના બધા કર્મ પાંચ વર્ણ, બે ગંધ, પાંચ રસ અને ચાર સ્પર્શવાળા હોય છે.
- (૧૮) બાંધેલા કર્મ જીવની સાથે જેટલા સમય સુધી ટકે છે તેને તેનો 'સ્થિતિકાળ' કહેવામાં આવે છે.
- (૧૯) બદ્ધકર્મનો ઉદયરૂપ કે ઉદીરણારૂપ પ્રવર્તન જે કાળમાં થતું નથી તે અબાધા કે 'અબાધકાળ' કહેવાય છે. કર્મોના ઉદયાભિમુખ થવાનો કાળ 'નિષેકકાળ' છે. અબાધાકાળ સામાન્યરૂપે કર્મના ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિકાળના અનુપાતમાં થાય છે.
- (૨૦) આત્મા જ પોતાના કર્મનો કર્તા છે. તે જ તેનો વિકર્તા છે. અર્થાત્ બંધન પણ તે જ કરે છે અને મુક્ત પણ તે જ થાય છે.

(૨૧) કર્મ ચૈતન્યકૃત હોય છે. અચૈતન્યકૃત નહિ.

(૨૨) કર્મોના સંબંધમાં એક માન્યતા એ છે કે બદ્ધકર્મોનું વેદન કર્યા વગર મોક્ષ થતો નથી. પરંતુ તે માન્યતા એકાન્તરૂપથી સત્ય નથી. આગમમાં બે પ્રકારના કર્મ પ્રતિપાદિત છે- પ્રદેશકર્મ અને અનુભાગકર્મ. આમાંથી પ્રદેશકર્મ અવશ્ય ભોગવવા પડે છે, પરંતુ અનુભાગ કર્મનું વેદન આવશ્યક નથી. જીવ કોઈ અનુભાગ કર્મનું વેદન કરે છે અને કોઈનું નહિ. કારણ કે તે સંક્રમણ, સ્થિતિઘાત, રસઘાત આદિ દ્વારા તેને પરિવર્તિત કરી શકે છે અને નિર્જરા પણ કરી શકે છે.

વેદના :

જીવને સુખ-દુઃખ આદિનો અનુભવ થવો વેદના છે. જેનું વેદન કરવામાં આવે છે તે પણ ઉપચારથી વેદના કહેવાય છે. વેદનીય કર્મથી વેદનાનો ગાઢ સંબંધ છે. વેદનીય કર્મના બે ભેદ છે- શાતા અને અશાતા. વેદનાનો અનુભવ પ્રાયઃ આ બે જ પ્રકારોમાં વિભક્ત થાય છે. છતાં પણ વેદનાના વિવિધ પ્રકારોના આધારે તેના અનેક ભેદ વર્ણિત છે. સ્પર્શના આધારે વેદના ત્રણ પ્રકારની છે - (૧) શીત, (૨) ઉષ્ણ અને (૩) શીતોષ્ણ. વેદના શારીરિક, માનસિક અને ઉભયવિધ હોવાથી ત્રણ પ્રકારની હોય છે. તે શાતા, અશાતા અને શાતા-અશાતાના રૂપમાં પણ વેદિત થાય છે. તેને દુઃખરૂપ, સુખરૂપ અને અદુઃખ અસુખરૂપ વેદિત હોવાથી ત્રણ પ્રકારની કહી છે. વેદનાનું વેદન (૧) દ્રવ્યથી, (૨) ક્ષેત્રથી, (૩) કાળથી અને (૪) ભાવથી થવાથી વેદનાના ચાર પ્રકાર પણ છે.

સમસ્ત વેદનાઓનું વિભાજન બે ભેદોમાં થઈ શકે છે. કેટલીક વેદના આભ્યુપગમિકી હોય છે. અર્થાત્ તેને સ્વેચ્છાપૂર્વક સ્વીકાર કરવામાં આવે છે, જેમકે- કેશલોચ આદિ. કેટલીક વેદના ઔપક્રમિકી હોય છે, જે વેદનીય કર્મથી ઉદ્દિરિત થવાથી પ્રગટે છે. આ વેદનાઓનું વેદન જ્યારે સંજીભૂત જીવ કરે છે ત્યારે તે વેદના "નિદા વેદના" કહેવાય છે તથા જ્યારે આનું વેદન અસંજીભૂત જીવ કરે છે ત્યારે તે વેદના "અનિદા વેદના" કહેવાય છે.

વ્યાખ્યાપ્રજ્ઞાપ્તિમાં એવંભૂત અને અવેવંભૂત વેદનાનું પણ વર્ણન છે. જ્યારે વેદનાનું વેદન કર્મબંધના અનુસાર થાય છે. ત્યારે તે 'એવંભૂત વેદના' કહેવાય છે તથા જ્યારે કર્મબંધથી પરિવર્તનના રૂપમાં વેદનાનું વેદન થાય છે ત્યારે તે 'અવેવંભૂત વેદના' કહેવાય છે. પૃથ્વીકાયિક આદિ જીવોને પણ વેદનાનો અનુભવ થાય છે. આકન્ત (ખોદકામ) કરવાથી તેને અનિષ્ટ વેદનાનો અનુભવ થાય છે.

એકેન્દ્રિય આદિ જીવોમાં વેદનાનું પ્રતિપાદન જીવરક્ષા અને પર્યાવરણની દૃષ્ટિથી ઘણું મહત્વનું છે. સંસારસ્થ પ્રાણી ક્યારેક સુખરૂપ વેદનાનું વેદન કરે છે તથા ક્યારેક દુઃખરૂપ વેદનાનું વેદન કરે છે, માટે કોઈપણ પ્રાણી હિંસ્ય નથી.

વેદના અને નિર્જરામાં ભેદ છે. વેદના કર્મથી થાય છે તથા નિર્જરા નોકર્મથી થાય છે. વેદનાનો સમય ભિન્ન હોય છે અને નિર્જરાનો સમય ભિન્ન હોય છે. વેદના કર્મના ઉદયમાં આવવાથી થાય છે તથા ફળ અપાય ગયા બાદ નોકર્મની નિર્જરા થાય છે.

ગતિ અને તેના પ્રકાર :

"ગતિ" શબ્દ ગમનનો વાચક છે. સવાર્થસિદ્ધિ, રાજવાર્તિક આદિ ગ્રન્થોમાં ગતિનું લક્ષણ આ પ્રમાણે આપ્યું છે - "દેશાદ્ દેશાન્તરપ્રાપ્તિહેતુર્ગતિઃ" અર્થાત્ એક સ્થાનેથી બીજા સ્થાનમાં જવા માટે જે હેતુ કે કારણ છે તે 'ગતિ' કહેવાય છે. વાસ્તવમાં ગતિ તો ક્રિયાબોધક હોય છે. પરંતુ ઉપચારથી ગતિના કારણે જે અવસ્થા પ્રાપ્ત થાય છે તેને પણ ગતિ કહેવામાં આવે છે. નરકગતિ આદિને ગતિ આ જ દૃષ્ટિથી કહેવામાં આવે છે.

ગતિ-ક્રિયા જીવ અને પુદ્ગલ દ્રવ્યોમાં જોવા મળે છે. શેષ ચાર દ્રવ્યોમાં નહિ. આ બે દ્રવ્ય જ એક સ્થાનથી બીજા સ્થાન તરફ ગમન કરે છે. ષડ્દ્રવ્યોમાં ધર્મ, અધર્મ અને આકાશ લોકવ્યાપી છે, માટે તેમાં કોઈ ગતિ-ક્રિયા થતી નથી. કાળ અપ્રદેશી છે, માટે તેમાં પણ ગતિ સંભવ નથી. એટલા માટે જીવ અને પુદ્ગલમાં જ ગતિ-ક્રિયા સંભવ છે. સ્થાનાંગ સૂત્રમાં ગતિ આઠ પ્રકારની વર્ણિત છે, જેમકે - (૧) નરકગતિ, (૨) તિર્થંચગતિ, (૩) મનુષ્યગતિ, (૪) દેવગતિ, (૫) સિદ્ધગતિ,

(૬) ગુરુગતિ, (૭) પ્રણોદનગતિ અને (૮) પ્રાગભાર ગતિ. તેમાં પ્રારંભની પાંચ ગતિ જીવથી સંબંધિત છે. તથા અંતિમ ત્રણ ગતિ પુદ્ગલમાં ઉપલબ્ધ હોય છે. તેમાં પરમાણુની સ્વાભાવિક ગતિને 'ગુરુગતિ' કહેવામાં આવે છે. પ્રેરિત કરવાથી જે ગતિ થાય છે તે 'પ્રણોદનગતિ' છે. તે જીવ અને પુદ્ગલ બંનેમાં સંભવ છે. પ્રાગભારગતિ એક પ્રકારથી વજનમાં વધવાથી નીચે નમવાની ગતિ અથવા ગુરુત્વાકર્ષણની ગતિનો બાધક છે. આ પણ પુદ્ગલમાં જોવા મળે છે. પ્રારંભની પાંચ ગતિમાં ચાર સંસારી જીવોમાં હોય છે. પાંચમી ગતિ મુક્ત જીવમાં એક જ વાર થાય છે.

સંસારી જીવોની ચાર ગતિઓ પ્રસિદ્ધ છે - (૧) નરકગતિ, (૨) તિર્યચગતિ, (૩) મનુષ્યગતિ અને (૪) દેવગતિ.^૧

વ્યુત્ક્રાંતિ :

જીવ એક સ્થાનથી ઉદ્ધવર્તન (મરણ) કરી બીજા સ્થાનમાં જન્મ ગ્રહણ કરે છે તેને 'વ્યુત્ક્રાંતિ' કહી શકાય છે. વ્યુત્ક્રાંતિ શબ્દ એવી વિશિષ્ટ મૃત્યુ માટે પ્રયુક્ત છે જેના અનંતર જીવ જન્મ ગ્રહણ કરે છે. આ પ્રમાણે વ્યુત્ક્રાંતિના અંતર્ગત ઉપપાત, જન્મ, ઉદ્ધવર્તન, ચ્યવન, મરણ આદિનો સમાવેશ થાય જ છે. પરંતુ આનાથી સંબંધિત વિગ્રહગતિ, સાંતર-નિરંતર ઉપપાત, આન્તર-નિરંતર ઉદ્ધવર્તન, ઉપપાત વિરહ, ઉદ્ધવર્તન વિરહ આદિ અનેક તથ્યોનો પણ અંતર્ભાવ થઈ જાય છે. ગતિ-આગતિનું ચિંતન પણ આ પ્રમાણે વ્યુત્ક્રાંતિનો જ એક અંગ છે. સારાંશમાં કહીએ તો મરણથી લઈ જન્મગ્રહણ કરવા સુધીનું સમસ્ત ક્રિયાકલાપ વ્યુત્ક્રાંતિનું ક્ષેત્ર છે.

દ્રવ્યાનુયોગના વ્યુત્ક્રાંતિ અધ્યયનમાં ઉપર્યુક્ત વિષયવસ્તુનું વ્યાપકરૂપે વિવેચન થયું છે.

ગર્ભ :

ગર્ભ અધ્યયનમાં તે જીવોના જન્મનું વિવેચન છે જે ગર્ભથી જન્મ ગ્રહણ કરે છે. એના સાથે જ આ અધ્યયનમાં વિગ્રહગતિ અને મરણનું પણ વિશદ વર્ણન થયું છે. આ અધ્યયન વ્યુત્ક્રાંતિ અધ્યયનનું પૂરક કહી શકાય.

જન્મ ત્રણ પ્રકારના થાય છે - (૧) સમૂર્ચ્છિમ - જન્મ, (૨) ગર્ભ-જન્મ અને (૩) ઉપપાત જન્મ. એકેન્દ્રિય, બેઈન્દ્રિય, આદિજીવોના જન્મ 'સમૂર્ચ્છિમ જન્મ' કહેવાય છે. દેવો અને નારકીના જન્મ માતા-પિતાના સંયોગ વગર થવાથી 'ઉપપાત જન્મ' કહેવાય છે. મનુષ્ય, પશુ, પક્ષી આદિ કેટલાક જીવ એવા છે કે જેનો જન્મ ગર્ભથી જ થાય છે. ચોવીસ દંડકોમાં માત્ર બે દંડકોના જીવનો જન્મ ગર્ભથી થાય છે. તે દંડક છે - (૧) મનુષ્ય અને (૨) પંચેન્દ્રિય તિર્યચ. નરક, દશભવનપતિ, વાણવ્યંતર, જ્યોતિષી અને વૈમાનિક દેવોનો અર્થાત્ ૧૪ દંડકોના જીવોનો જન્મ 'ઉપપાત જન્મ' થાય છે શેષ આઠ દંડકો (પાંચ સ્થાવર, ત્રણ વિકલેન્દ્રિય)નો જન્મ સમૂર્ચ્છિમ જન્મ થાય છે. મનુષ્ય અને તિર્યચ પંચેન્દ્રિયોમાં પણ કેટલાક જીવ સમૂર્ચ્છિમ જન્મથી ઉત્પન્ન થાય છે.

ગર્ભગત જીવના શરીરમાં માતાના ત્રણ અંગ હોય છે - (૧) માંસ, (૨) શોણિત અને (૩) મસ્તિષ્ક. પિતાના પણ ત્રણ અંગ હોય છે - (૧) હડ્ડી, (૨) મજ્જા અને (૩) કેશ, દાઢી, મુંછ, રોમ અને નખ. ગર્ભધારણ કેવી રીતે થાય છે તથા કેવી રીતે નહિ તેનું વિવેચન સ્થાનાંગ સૂત્રમાં થયું છે જેનો ગર્ભ અધ્યયનમાં સમાવેશ કર્યો છે.

આધુનિક યુગમાં ગર્ભધારણ કરવાના સંબંધમાં ટેસ્ટટ્યૂટ બેબી (પરખનળી શિશુ)નો આવિષ્કાર થયો છે. પરંતુ તેનાથી આગમનો કોઈ વિરોધ નથી. ક્યારેક-ક્યારેક બાળક સ્ત્રી, પુરુષ અને નપુંસકના રૂપમાં જન્મ ન લઈ વિચિત્ર આકૃતિ ગ્રહણ કરી લે છે. તેનો ઉલ્લેખ સ્થાનાંગ સૂત્રમાં ઉપલબ્ધ છે.^૨

જીવ જ્યારે એક શરીરને છોડી અન્યત્ર જન્મ ગ્રહણ કરવા માટે ગતિ કરે છે તે 'વિગ્રહગતિ' કહેવાય છે. વિગ્રહ ગતિમાં જીવને પ્રાય: એક, બે કે ત્રણ સમય લાગે છે. પરંતુ એકેન્દ્રિય જીવોને વિગ્રહગતિમાં ચાર સમય પણ લાગી જાય છે.

૧. ગતિયોના સંબંધમાં વિશેષ વિવેચન માટે ગતિ, નરકગતિ, તિર્યચગતિ, મનુષ્યગતિ અને દેવગતિ અધ્યયન (દ્રવ્યાનુયોગ ભાગ-૩) અને તેના આમુખ દષ્ટવ્ય છે.

૨. સ્થાનાંગ સૂત્ર - ૪/૪ સૂત્ર. ૩૦૭

મરણના પાંચ પ્રકાર પણ વર્ણિત છે તથા ૧૭ પ્રકાર પણ પ્રતિપાદિત છે. પાંચ મરણ છે - (૧) આવીચિમરણ, (૨) અવધિમરણ, (૩) આત્યન્તિકમરણ, (૪) બાલમરણ અને (૫) પંડિતમરણ. આમાં બાલમરણના વલયમરણ, વશાર્તમરણ આદિ ૧૨ પ્રકાર છે તથા પંડિત મરણના બે પ્રકાર છે - (૧) પાદપોષગમન અને (૨) ભક્તપ્રત્યાખ્યાન.^૧

આગમમાં મૃત્યુ વખતે જીવને નીકળવાના પાંચ માર્ગ પ્રતિપાદિત છે - (૧) પગ, (૨) ઉરુ, (૩) હૃદય, (૪) મસ્તિષ્ક અને (૫) સર્વાંગ શરીર. પગમાંથી નીકળવાવાળો જીવ નરકમાં જાય છે. ઉરુથી નીકળવાવાળો જીવ તિર્યચગતિમાં જાય છે. હૃદયથી નીકળવાવાળો જીવ મનુષ્યગતિમાં, મસ્તિષ્કથી નીકળવાવાળો જીવ દેવગતિમાં અને સર્વાંગથી નીકળવાવાળો જીવ સિદ્ધગતિને પ્રાપ્ત કરે છે.

યુગ્મ :

જૈનાગમોમાં "યુગ્મ" શબ્દ ચારની સંખ્યાનો સૂચન કરે છે. ચારની સંખ્યાના આધારે યુગ્મનો વિચાર કરવામાં આવે છે. પ્રાયઃ ગણિતશાસ્ત્રમાં સમસંખ્યાને યુગ્મ અને વિષમ સંખ્યાને ઓજ કહેવામાં આવે છે. આ યુગ્મ અને ઓજ સંખ્યાઓનો વિચાર જ્યારે ચારની સંખ્યાના આધારે કરવામાં આવે છે ત્યારે યુગ્મના ચાર ભેદ બને છે - (૧) કૃતયુગ્મ, (૨) ઓજ, (૩) દ્વાપરયુગ્મ અને (૪) કલ્યોજ. આમાંથી બે "યુગ્મ" અર્થાત્ સમરાશિઓ છે તથા બે "ઓજ" અર્થાત્ વિષમ રાશિઓ છે. આ બધાનો વિચાર ચારની સંખ્યાના આધારે કરવાથી આ 'યુગ્મ રાશિઓ' કહેવાય છે. જે રાશિમાંથી ચાર-ચારને બાદ કરવાથી અંતમાં ચાર શેષ રહે તે "કૃતયુગ્મ" છે, જેમકે - ૮, ૧૨, ૧૬, ૨૦, ૨૪ આદિ સંખ્યાઓ રાશિમાંથી ચાર-ચાર બાદ કરવાથી અંતમાં ત્રણ શેષ રહે તે "ઓજ" કહેવાય છે, જેમકે - ૭, ૧૧, ૧૫, ૧૯ આદિ સંખ્યાઓ. જે રાશિમાંથી ચાર-ચાર ઘટાડવાથી અંતમાં બે શેષ રહે તે 'દ્વાપરયુગ્મ' અને જેમાં એક શેષ રહે તે "કલ્યોજ" કહેવાય છે, જેમકે - ૬, ૧૦, ૧૪, ૧૮ આદિ સંખ્યાઓ દ્વાપરયુગ્મ અને ૫, ૯, ૧૩, ૧૭ આદિ સંખ્યાઓ કલ્યોજ છે.

ગમ્મા (ગમક) :

ચોવીશ દંડકોમાં પરસ્પર ગતિ-આગતિ અથવા વ્યુત્કાંતિના આધારે ઉપપાત આદિ ૨૦ દ્વારોથી ગમક અધ્યયનનો મુખ્યરૂપે વિચાર કરવામાં આવ્યો છે. ૨૦ દ્વાર છે - (૧) ઉપપાત, (૨) પરિમાણ (સંખ્યા), (૩) સંહનન, (૪) ઉચ્ચત્વ (અવગાહના), (૫) સંસ્થાન, (૬) લેશ્યા, (૭) દૃષ્ટિ, (૮) જ્ઞાન-અજ્ઞાન, (૯) યોગ, (૧૦) ઉપયોગ, (૧૧) સંજ્ઞા, (૧૨) કષાય, (૧૩) ઈન્દ્રિય, (૧૪) સમુદ્ધાત, (૧૫) વેદના, (૧૬) વેદ, (૧૭) આયુષ્ય, (૧૮) અધ્યવસાય, (૧૯) અનુબંધ અને (૨૦) કાયસંવેધ.

ઉપપાત દ્વારમાં એવો વિચાર કરવામાં આવ્યો છે કે અમુક દંડકનો જીવ ક્યાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે. પરિમાણ દ્વારમાં તેની ઉત્પત્તિની સંખ્યાના સંદર્ભમાં વિચાર કરવામાં આવ્યો છે. સંહનન દ્વારના અંતર્ગત અમુક દંડકમાં ઉત્પન્ન થવાવાળા (પરંતુ આ ના -ચાવત્- અનુત્પન્ન) જીવના સંહનનોની ચર્ચા છે. ઉચ્ચત્વ દ્વારમાં વર્તમાન ભવની અવગાહનાનું વર્ણન છે. સંસ્થાન, લેશ્યા, દૃષ્ટિ, જ્ઞાન-અજ્ઞાન, યોગ, ઉપયોગ, સંજ્ઞા, કષાય, ઈન્દ્રિય અને સમુદ્ધાત દ્વારોમાં ઉત્પદ્યમાન જીવમાં આનાજ સંબંધનો પ્રરૂપણ છે. વેદના દ્વારમાં શાતા અને અશાતા વેદનાનું તથા વેદ દ્વારમાં સ્ત્રીવેદ, પુરુષવેદ અને નપુંસક વેદનો વિચાર કરવામાં આવ્યો છે. આયુષ્યદ્વારમાં "સ્થિતિ"ની ચર્ચા છે. અધ્યવસાય બે પ્રકારના છે - (૧) પ્રશસ્ત અને (૨) અપ્રશસ્ત. જે જીવ જે દંડકમાં ઉત્પન્ન થવાનો હોય છે તેના અનુસાર જ તેના પ્રશસ્ત કે અપ્રશસ્ત અધ્યવસાય અર્થાત્ ભાવ જોવા મળે છે. અનુબંધ અને કાયસંવેધ એ બે દ્વાર આ અધ્યયનમાં સર્વોત્કૃષ્ટ વિશેષતા ધરાવે છે. અનુબંધનું તાત્પર્ય છે વિવક્ષિત પર્યાયનું અવિચ્છિન્ન કે નિરંતર બની રહેવું તથા કાય સંવેધનું તાત્પર્ય છે વર્ણ્યમાન કાયથી બીજી કાયમાં કે તુલ્યકાયમાં જઈ ફરીથી તે જ કાયમાં આવવું. આ વીસ દ્વારોના માધ્યમથી પ્રત્યેક દંડકના વિવિધ પ્રકારના જીવોની જે જાણકારી આ અધ્યયનમાં સમાયેલી છે તે અત્યંત સૂક્ષ્મ અને યુક્તિસંગત છે.

૧. પંડિતમરણ અથવા સમાધિમરણના સંબંધમાં વિશેષ જાણકારી માટે પ્રકીર્ણક સાહિત્યમાં સમાધિ મરણની અવધારણા (પ્રકીર્ણક સાહિત્ય: મનન અને મીમાંસા - ઉદયપુર) લેખ દૃષ્ટવ્ય છે.

૨૦ દ્વારોના વર્ણનમાં યત્ર-તત્ર નવ ગમકોના પણ પ્રયોગો થયા છે. આ નવ ગમક ઓઘ, જઘન્ય અને મધ્યમ સ્થિતિઓના કારણે બન્યા છે. ગમક અધ્યયનનો આધાર વ્યાખ્યા પ્રજ્ઞપ્તિસૂત્રનો ચોવીસમો શતક છે માટે વિશેષ જાણકારી પ્રાપ્ત કરવા આ શતકની ટીકા કે વૃત્તિનું અનુશીલન સહાયક થશે.

આત્મા :

“આત્મા” અને “જીવ” શબ્દ આગમમાં એકાર્થક છે. એટલા માટે જીવ અધ્યયનનું વિવેચન થયા પછી આત્માના પૃથક્ અધ્યયનની આવશ્યકતા રહેતી નથી તથા પણ આત્મા શબ્દથી આગમમાં જે વિશિષ્ટ વિવેચન ઉપલબ્ધ છે તેનો આ અધ્યયનમાં સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે.

“આત્મા” શબ્દ જીવનું સૂક્ષ્મ અને વિશિષ્ટ વિવેચન કરે છે. આ આત્માને જીવાત્મા પણ કહેવામાં આવે છે. વેદાન્ત દર્શનમાં “આત્મા” શબ્દ બ્રહ્મના માટે પ્રયુક્ત થયો છે તથા “જીવ” શબ્દ અજ્ઞાનાચ્છિન્ન સાંસારિક પ્રાણિઓ માટે પ્રયુક્ત થયો છે. જૈન દર્શનમાં જીવ અને આત્મામાં એવો ભેદ નથી. અહિં સંસારી પ્રાણિઓને પણ જીવ કહેવામાં આવે છે તથા મુક્ત (સિદ્ધ) જીવોને પણ જીવ કહેવામાં આવે છે. આ પ્રમાણે જીવોની સંખ્યા અનંત છે. છતાં પણ ચૈતન્યના સામ્યની દૃષ્ટિ એ ઠાણાંગસૂત્રમાં “એગે આયા” અર્થાત્ આત્મા એક છે. એ કથનનો પ્રયોગ થયો છે.

સંખ્યાની દૃષ્ટિથી જૈનદર્શનમાં અનંત આત્માઓ માન્ય છે. વેદાન્તદર્શન બ્રહ્મ કે આત્માને સંખ્યાની દૃષ્ટિથી એક માને છે તથા સંસારી જીવોમાં તેનો જ ચૈતન્યાંશ સ્વીકાર કરે છે પરંતુ જૈનદર્શનમાં આત્મા એક નહિ અનંત છે.

આત્માનું સ્વરૂપ જ્ઞાનદર્શનમય છે. આત્મા એક અપેક્ષાએ જ્ઞાનરૂપ છે. તો બીજી અપેક્ષાએ અજ્ઞાનરૂપ પણ છે. પરંતુ જ્ઞાન નિયમથી આત્મા છે. અજ્ઞાનનો અર્થ જ્ઞાનનો અભાવ નહિ. પરંતુ મિથ્યાદર્શનની ઉપસ્થિતિમાં જે જ્ઞાન થાય છે તેને જ અજ્ઞાન કહેવામાં આવે છે. દર્શન નિયમથી આત્મા હોય છે તથા આત્મા નિયમથી દર્શન હોય છે.

બીજી અપેક્ષાએ આત્માના આઠ પ્રકાર કહ્યા છે - (૧) દ્રવ્ય આત્મા, (૨) કષાય આત્મા, (૩) યોગ આત્મા, (૪) ઉપયોગ આત્મા, (૫) જ્ઞાન આત્મા, (૬) દર્શન આત્મા, (૭) ચારિત્ર આત્મા અને (૮) વીર્ય આત્મા. આમાં દ્રવ્ય આત્માનું તાત્પર્ય છે આત્માનું દ્રવ્યથી હોવું અથવા પ્રદેશયુક્ત જીવનું દ્રવ્યના રૂપમાં હોવું. આ દ્રવ્ય આત્મા બધા જીવોમાં હંમેશા રહે છે. કષાય યુક્ત આત્માને કષાય આત્મા. મન, વચન અને કાયાના યોગથી યુક્ત આત્માને યોગ આત્મા. જ્ઞાન, દર્શનરૂપ ઉપયોગ સંપન્ન આત્માને ઉપયોગ આત્મા. જ્ઞાનગુણ લક્ષણની દૃષ્ટિથી તેને જ્ઞાન આત્મા અને દર્શનગુણ-લક્ષણની અપેક્ષાથી તેને દર્શન આત્મા કહેવામાં આવે છે. તે જ પ્રમાણે ચારિત્રયુક્ત હોવાની અપેક્ષાથી તેને ‘ચારિત્ર આત્મા’ અને વીર્ય-પરાક્રમથી સંપન્ન હોવાના કારણે તેને ‘વીર્ય આત્મા’ કહેવામાં આવે છે. તેમાં દ્રવ્ય આત્મા, ઉપયોગ આત્મા, જ્ઞાન આત્મા, દર્શન આત્મા અને વીર્ય આત્મા બધા જીવોમાં એક સાથે હોઈ શકે છે. કષાય આત્મા તો સકષાયી સંસારી જીવોમાં હોય છે તથા યોગ આત્મા સયોગી કેવળી ગુણસ્થાન સુધી જોવા મળે છે. ચારિત્ર આત્મા ચારિત્રયુક્ત જીવોમાં હોય છે. “આત્માનું” આ વિશ્લેષણ એક જ જીવના વિભિન્ન આયામોને પ્રગટ કરે છે.

જાણવા યોગ્ય એ છે કે પ્રાણાતિપાત -યાવત્- મિથ્યાદર્શન શલ્ય, પ્રાણાતિપાત વિરમણ -યાવત્- મિથ્યાદર્શન શલ્ય વિવેક ઔત્પાતિકી -યાવત્- પારિણામિકી બુદ્ધિ, અવગ્રહ -યાવત્- ધારણા, ઉત્થાન -યાવત્- પુરુષાકાર પરાક્રમ, નૈરયિકત્વ -યાવત્- વૈમાનિકત્વ, જ્ઞાનાવરણ -યાવત્- અંતરાય કર્મ, કૃષ્ણલેશ્યા -યાવત્- શુક્લલેશ્યા, ત્રણે દૃષ્ટિઓ, ચારે દર્શન, પાંચો જ્ઞાન અને ત્રણ અજ્ઞાન, આહારાદિ ચાર સંજ્ઞાઓ, પાંચ શરીર, ત્રણ યોગ, સાકાર ઉપયોગ અને અનાકાર ઉપયોગ તથા આના જેવા બીજા પણ પદાર્થ આત્માના સિવાય અન્યત્ર પરિણમન કરતા નથી. આ બધાનો આત્મા સાથે સંબંધ છે તથા તેમાં જ પરિણમન કરે છે. શબ્દ, રૂપ, ગંધ, રસ અને સ્પર્શને બ્રહ્મણ કરવાનું કાર્ય આત્મા બે પ્રકારે કરે છે- શરીરના એકભાગથી અથવા સમસ્ત શરીરથી. અવભાસ, પ્રભાસ, વિક્રિયા, પરિચારણા, ભાષા, આહાર, પરિણમન, વેદન અને નિર્જરા આદિ ક્રિયાઓ પણ આત્મા ઉપર્યુક્ત બંને પ્રકારોથી કરે છે.

સમુદ્ઘાત :

વિભિન્ન કારણોથી જ્યારે જીવના આત્મ-પ્રદેશ શરીરથી બહાર નિકળે છે તે સમુદ્ઘાત કહેવાય છે. તે આત્મપ્રદેશ પુદ્ગલયુક્ત હોય છે. એટલા માટે સમુદ્ઘાતોનું વર્ણન કરતી વખતે આગમમાં પુદ્ગલોનું પણ શરીરથી બહાર નીકળવાનું વર્ણન મળે છે.

જૈનદર્શન એક તરફ આત્માને સ્વદેહ પરિમાણ સ્વીકાર કરે છે તો બીજી તરફ સમુદ્ધાતના સમયે આત્મપ્રદેશોનું શરીરથી બહાર નિકળી સંપૂર્ણ લોકમાં ફેલાઈ જવાની વાત પણ સ્વીકાર કરે છે. આ જૈનદર્શનની અનોખી માન્યતા છે. આગમના અનુસાર સમુદ્ધાતના સમયે જે પુદ્ગલયુક્ત આત્મપ્રદેશ લોકમાં ફેલાય છે તે એટલા સૂક્ષ્મ હોય છે કે ઈન્દ્રિયોના માધ્યમથી તેનો અનુભવ ન કરી શકાય. વિશેષરૂપે કેવળી સમુદ્ધાતના વખતે આત્મપ્રદેશ સંપૂર્ણ લોકમાં વ્યાપ્ત થઈ જાય છે. પરંતુ તેનો અનુભવ છદ્મસ્થ જીવોને થતો નથી. જૈનાગમમાં પ્રતિપાદિત સમુદ્ધાતની અવધારણા વૈજ્ઞાનિકોના માટે આશ્ચર્ય અને શોધનો વિષય છે.

સમુદ્ધાત સાત પ્રકારના હોય છે - (૧) વેદના, (૨) કષાય, (૩) મારણાન્તિક, (૪) વૈક્રિય, (૫) તૈજસ્, (૬) આહારક અને (૭) કેવળી.

વેદના અસહ્ય હોવાથી તેને સહન કરવા અથવા નિર્જરિત કરવા માટે જીવ 'વેદના સમુદ્ધાત' કરે છે. કષાય સમુદ્ધાત કષાયનો આવેગ વધવાથી થાય છે. મારણાન્તિક સમુદ્ધાત દેહ-ત્યાગના સમયે થાય છે. વૈક્રિય સમુદ્ધાત વૈક્રિયલબ્ધિના થવાથી અથવા ઉત્તર વૈક્રિય કરતી વખતે કરવામાં આવે છે. તૈજસ્ સમુદ્ધાત તેજોલેશ્યાનો પ્રયોગ કરતી વખતે કે એવા જ અન્ય પ્રસંગમાં કરવામાં આવે છે. આહારક સમુદ્ધાત ત્યારે કરવામાં આવે છે જ્યારે કોઈ ચોંદ પૂર્વધારી મુનિ આહારક શરીરનું પુતળુ જિનેન્દ્રદેવથી વિશિષ્ટ જાણકારી માટે બહાર મોકલે છે. કેવળી સમુદ્ધાતનું પ્રયોજન ભિન્ન છે. જ્યારે કેવળીના આયુષ્યકર્મની સ્થિતિ ઓછી હોય તથા વેદનીય, ગોત્ર અને નામકર્મની સ્થિતિ વધારે હોય તો તેને સમ કરવા માટે કેવળી સમુદ્ધાત કરવામાં આવે છે. કેવળી સમુદ્ધાત સિવાય છદ્મસ્થોમાં જોવા મળે છે. છદ્મસ્થમાં થવાવાળા સમુદ્ધાતોનો કાળ અસંખ્યાત સમય છે. જ્યારે કેવળી સમુદ્ધાતનો કાળ માત્ર આઠ સમય છે.

આ સમુદ્ધાતોમાંથી કેવળી સમુદ્ધાત એકવાર થાય છે અને તે પણ કેવળી બન્યા પછી કોઈ-કોઈ કેવળીને થાય છે. આહારક સમુદ્ધાત મનુષ્ય પર્યાયમાં એક જીવની અપેક્ષાએ અતીતમાં ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ થયા છે તથા ભવિષ્યમાં ચારથી અધિક નહિ થાય. આ માત્ર ચોંદપૂર્વધારી મુનિને છઠ્ઠા ગુણસ્થાનમાં થાય છે. વેદના, કષાય, મારણાન્તિક, વૈક્રિય અને તૈજસ્ સમુદ્ધાત કદાચ અસંખ્યાત તથા કદાચ અનંત સુધી થઈ શકે છે.

ચરમાચરમ :

આગમમાં જીવાદિ દ્રવ્યોનું અનેક પ્રકારે વર્ણન થયું છે. તેથી આ દ્રવ્યોની વિવિધ વિશેષતાઓ પ્રગટ થઈ છે. ચરમ અને અચરમની દૃષ્ટિ દ્વારા નિરૂપણ પણ એ જ પ્રયોજન સિદ્ધ કરે છે. ચરમનો અર્થ છે- અંતિમ અને અચરમનો અર્થ છે- જે અંતિમ ન હોય તે. જીવ અને અજીવ દ્રવ્ય જે અવસ્થા-વિશેષ અથવા ભાવ-વિશેષને ફરીથી પ્રાપ્ત કરશે નહિ. તે અવસ્થા અને ભાવ-વિશેષની અપેક્ષાએ તે ચરમ અને જેને ફરીથી પ્રાપ્ત કરશે તે અપેક્ષાથી અચરમ કહેવામાં આવે છે.

ચરમ અને અચરમની દૃષ્ટિથી ષડ્દ્રવ્યોમાંથી જીવ અને પુદ્ગલનો જ વિચાર કરવામાં આવે છે. શેષ ચાર દ્રવ્યો ધર્મ, અધર્મ, આકાશ અને કાળનો ચરમ-અચરમ સંભવ નથી. માટે આગમમાં આ ચારેના ચરમ અને અચરમનો વિચાર થયો નથી.

ચોવીસ દંડકો અને જીવ સામાન્યમાં ચરમાચરમત્વનું વર્ણન ૧૧ દ્વારોથી કરવામાં આવ્યું છે, તે ૧૧ દ્વાર એ છે - (૧) ગતિ, (૨) સ્થિતિ, (૩) ભવ, (૪) ભાષા, (૫) આનપાન, (૬) આહાર, (૭) ભાવ, (૮) વર્ણ, (૯) ગંધ, (૧૦) રસ અને (૧૧) સ્પર્શદ્વાર. જીવ કથંચિત્ ચરમ છે અને કથંચિત્ અચરમ છે. જીવભાવની અપેક્ષાએ તે અચરમ છે અને નૈરચિકભાવની અપેક્ષાએ ચરમ છે. બીજી અપેક્ષાએ ૧૪ દ્વારોમાં પણ ચરમાચરમત્વનું વર્ણન થયું છે, તે ૧૪ દ્વાર એ છે- (૧) જીવ, (૨) આહારક, (૩) ભવસિદ્ધિક, (૪) સંજી, (૫) લેશ્યા, (૬) દૃષ્ટિ, (૭) સંયત, (૮) કષાય, (૯) જ્ઞાન, (૧૦) યોગ, (૧૧) ઉપયોગ, (૧૨) વેદ, (૧૩) શરીર અને (૧૪) પર્યાપ્તક દ્વાર.

અજીવ દ્રવ્યોમાંથી પુદ્ગલ દ્રવ્યનો ચરમાચરમત્વ પર વિચાર કરવામાં આવે છે. પુદ્ગલના પાંચ સંસ્થાન વર્ણિત છે- (૧) પરિમંડળ, (૨) વૃત્ત, (૩) ત્રિકોણ, (૪) ચતુષ્કોણ અને (૫) આયત. પંચકોણ, ષટ્કોણ આદિનો સમાવેશ ઉપલક્ષણથી ચતુષ્કોણમાં જ થઈ જશે. એ બધા સંસ્થાન નિયમથી એકની અપેક્ષાએ અચરમ અને બહુવચનની અપેક્ષાએ ચરમ હોય છે. પરમાણુ પુદ્ગલ દ્રવ્યાદેશથી અચરમ છે તથા ક્ષેત્રાદેશ, કાળાદેશ અને ભાવાદેશથી તે ક્યારેક ચરમ છે અને ક્યારેક અચરમ છે.

અજીવ :

લોકમાં મુખ્યરૂપે બે જ દ્રવ્ય છે - (૧) જીવદ્રવ્ય અને (૨) અજીવદ્રવ્ય. ષડ્દ્રવ્યોમાંથી જીવને છોડી શેષ પાંચ દ્રવ્યો- (૧) ધર્મ, (૨) અધર્મ, (૩) આકાશ, (૪) કાળ અને (૫) પુદ્ગલની ગણના અજીવ દ્રવ્યમાં કરવામાં આવે છે. જીવ દ્રવ્ય ચેતનાયુક્ત છે. તેમાં જ્ઞાન અને દર્શનગુણ રહે છે. જ્યારે અજીવ દ્રવ્ય ચેતનાશૂન્ય હોય છે ત્યારે તે જ્ઞાન-દર્શન ગુણોથી રહિત હોય છે. જીવદ્રવ્ય ઉપયોગમય હોય છે પરંતુ અજીવ દ્રવ્યમાં ઉપયોગ હોતો નથી. જીવ અને અજીવની ભેદ રેખાઓ અનેક છે. પરંતુ મુખ્યરૂપે જ્ઞાન, દર્શન, ઉપયોગ કે ચૈતન્યના આધારે એને પ્રથક્ કરવામાં આવે છે.

અજીવ દ્રવ્ય પણ બે પ્રકારના હોય છે - (૧) રૂપી અજીવદ્રવ્ય અને (૨) અરૂપી અજીવદ્રવ્ય. જે દ્રવ્ય વર્ણ, ગંધ, રસ, સ્પર્શ અને સંસ્થાન (આકૃતિ)થી યુક્ત હોય છે તે 'રૂપી અજીવ દ્રવ્ય' કહેવાય છે તથા જે અજીવ દ્રવ્ય વર્ણાદિથી રહિત હોય છે તે 'અરૂપી અજીવ દ્રવ્ય' કહેવાય છે. અરૂપી અજીવ દ્રવ્યોમાં ધર્મ, અધર્મ, આકાશ અને કાળ દ્રવ્યની ગણના થાય છે તથા રૂપી અજીવ દ્રવ્યમાં માત્ર પુદ્ગલ દ્રવ્યનો જ સમાવેશ થાય છે. પુદ્ગલ દ્રવ્યમાં વર્ણ, ગંધ, રસ, સ્પર્શ અને સંસ્થાન જોવા મળે છે એટલા માટે તે 'રૂપી' કહેવાય છે તથા શેષ ધર્મ, અધર્મ, આકાશ અને કાળ દ્રવ્યોમાં વર્ણાદિ જોવા મળતા નથી માટે તે 'અરૂપી' કહેવાય છે.^૧

પુદ્ગલ :

સમસ્ત જગત્માં જે કંઈપણ દૃશ્યમાન છે અથવા ઈન્દ્રિયો દ્વારા ગ્રાહ્ય છે તે બધા 'પુદ્ગલ' છે. ષડ્દ્રવ્યોમાં આ જ એક એવો દ્રવ્ય છે જે મૂર્ત કે રૂપી છે. તત્ત્વાર્થ સૂત્રમાં પુદ્ગલનું લક્ષણ આ પ્રમાણે આપવામાં આવ્યું છે- "સ્પર્શ રસ ગંધવર્ણચન્તઃ પુદ્ગલાઃ"^૨ અર્થાત્ જે સ્પર્શ, રસ, ગંધ અને વર્ણથી યુક્ત છે તે 'પુદ્ગલ' છે. પુદ્ગલ દ્રવ્યોની કેટલીક પર્યાયો બીજી પણ છે.^૩ જેનો પુદ્ગલની અંદર જ સમાવેશ કરવામાં આવે છે તે પર્યાયો ઉત્તરાધ્યયનસૂત્રમાં શબ્દ, અંધકાર, ઉદ્યોત, પ્રત્મા, છાયા અને આતપના રૂપમાં કહેવામાં આવી છે તથા તત્ત્વાર્થસૂત્રમાં બંધ, સૂક્ષ્મતા, સ્થૂળતા, સંસ્થાન અને ભેદથી યુક્તને પણ પુદ્ગલ કહેવામાં આવ્યું છે.^૪

જે ઈન્દ્રિયગોચર થાય છે તે પુદ્ગલ જ થાય છે. પરંતુ પુદ્ગલના પરમાણુ, દ્વિપ્રદેશી સ્કંધ આદિ એવા સૂક્ષ્મ અંશ પણ છે જેને ઈન્દ્રિયોથી ન જાણી શકાય તથા પણ એમાં વર્ણ, ગંધ, રસ અને સ્પર્શની ઉપલબ્ધિના કારણે તે પુદ્ગલ જ કહેવાય છે તેમજ આને અવધિજ્ઞાન, મનઃપર્યવજ્ઞાન અથવા કેવળજ્ઞાનથી જાણી શકાય છે.^૫

પુદ્ગલનો એક નિરુક્તિપરંક અર્થ એ કરવામાં આવે છે કે જે પૂરણ અને ગલણ અવસ્થાને પ્રાપ્ત થાય છે તે પુદ્ગલ છે. સંઘાતથી આ પૂરણ અવસ્થાને તથા ભેદથી ગલણ અવસ્થાને પ્રાપ્ત થાય છે. એક અન્ય પરિભાષાના અનુસાર જીવ જેને શરીર, આહાર, વિષય, ઈન્દ્રિય આદિના રૂપમાં ગ્રહણ કરે છે તે પુદ્ગલ છે.

પુદ્ગલના મુખ્યરૂપે બે ભેદ છે - (૧) પરમાણુ કે અણુ અને (૨) સ્કંધ. કોઈ અપેક્ષાથી પુદ્ગલના ચાર ભેદ પણ પ્રતિપાદિત છે - (૧) સ્કંધ, (૨) સ્કંધ દેશ, (૩) સ્કંધ પ્રદેશ અને (૪) પરમાણુ. અનેક પરમાણુઓનો સંઘાત 'સ્કંધ' કહેવાય છે. પુદ્ગલ દ્રવ્યનો તે પ્રત્યેક ખંડ જે સ્વતંત્ર સત્તાવાન છે તે સ્કંધ છે. જેમકે - ઈંટ, પથ્થર, પુર્ણી, ટેબલ વગેરે. એકથી અધિક સ્કંધ મળીને પણ એક નવો સ્કંધ બની શકે છે. જેમકે- અનેક પથ્થરોથી બનેલી દિવાલ સ્કંધનું જ્યારે વિભાજન થાય છે ત્યારે તે અનેક પરમાણુઓમાં વિભક્ત થઈ શકે છે. પરંતુ જ્યાં સુધી પરમાણુની અવસ્થા નથી આવતી ત્યાં સુધી તે સ્કંધોમાં જ વિભક્ત થાય છે. આ પ્રમાણે સ્વતંત્ર સત્તાની દૃષ્ટિથી સ્કંધ અને પરમાણુ ભેદ જ પ્રાપ્ત થાય છે. દેશ અને પ્રદેશ ભેદ બુદ્ધિ કલ્પિત છે વાસ્તવિક નહિ. જ્યારે સ્કંધનો કોઈ ખંડ બુદ્ધિથી કલ્પિત કરવામાં આવે છે તે 'દેશ' કહેવાય છે, જેમકે -

૧. અજીવ દ્રવ્યના સંબંધમાં આ પ્રસ્તાવનામાં દ્રવ્ય, અસ્તિકાય, પર્યાય, જીવાજીવ અને પુદ્ગલ શીર્ષક દૃષ્ટવ્ય છે.

૨. (અ) તત્ત્વાર્થસૂત્ર - ૫/૨૩.

(બ) "રુપિણઃ પુદ્ગલાઃ" - ૫/૩ સૂત્ર પણ ઉપલબ્ધ છે.

૩. ઉત્તરાધ્યયનસૂત્ર - ૨૮/૧૨. દ્રવ્યાનુયોગ ભાગ ૪, પાના નં. ૨૫૩૧

૪. "શબ્દબન્ધસૌક્યમ્સૌલ્ય સંસ્થાન ભેદતમણ્ણયાતપોદ્યોતવન્તશ્ચ" - તત્ત્વાર્થસૂત્ર - ૫/૨૪.

પૃથ્વી સ્કંધનો બુદ્ધિકલ્પિત દેશ 'ભારત' છે. કોઈ ટેબલ એક સ્કંધ છે. તેનો એક હિસ્સો જે તેનાથી અલગ નથી થયો તે જ ટેબલ સ્કંધનો 'દેશ' કહેવાય છે. સ્કંધથી અવિભક્ત પરમાણુ 'પ્રદેશ' કહેવાય છે. જ્યારે તે સ્કંધથી પૃથક્ થઈ જાય છે ત્યારે 'પરમાણુ' કહેવામાં આવે છે. તે પુદ્ગલનો અવિભાજ્ય અંશ હોય છે. પુદ્ગલને સ્કંધની અપેક્ષાએ ત્રિદુર સ્વભાવવાળો તથા પરમાણુની અપેક્ષાએ અત્રિદુર સ્વભાવવાળો કહેવામાં આવે છે. ઈન્દ્રિય ગ્રાહ્ય પુદ્ગલ બાદર અને શેષ સૂક્ષ્મ છે.

વર્ણ, ગંધ, રસ, સ્પર્શ અને સંસ્થાનમાં પરિણમિત થવાની દૃષ્ટિથી પુદ્ગલ પાંચ પ્રકારના હોય છે - (૧) વર્ણપરિણત, (૨) ગંધપરિણત, (૩) રસ પરિણત, (૪) સ્પર્શ પરિણત અને (૫) સંસ્થાન પરિણત. પરંતુ પ્રત્યેક પુદ્ગલ દ્રવ્યમાં એ પાંચે ગુણ રહે છે. કોઈપણ પુદ્ગલ એવો નથી જે વર્ણ, ગંધ, રસ, સ્પર્શ અને સંસ્થાન (આકાર)થી રહિત હોય.

વર્ણના પાંચ પ્રકાર છે - (૧) કાળો, (૨) લીલો, (૩) લાલ, (૪) પીળો અને (૫) સફેદ. ગંધના બે પ્રકાર છે - (૧) સુરભિગંધ અને (૨) દુરભિગંધ. રસના પાંચ પ્રકાર છે - (૧) તિખો, (૨) કડવો, (૩) કષાયેલો, (૪) ખાટો અને (૫) મીઠો. સ્પર્શના આઠ પ્રકાર છે - (૧) કર્કશ, (૨) મૃદુ, (૩) ગુરુ, (૪) લઘુ, (૫) શીત, (૬) ઉષ્ણ, (૭) રુક્ષ અને (૮) સ્નિગ્ધ. સંસ્થાનના પાંચ કે છ પ્રકાર પ્રતિપાદિત છે. પાંચ પ્રકાર છે - (૧) પરિમંડળ, (૨) વૃત્ત, (૩) ત્રિકોણ, (૪) ચતુષ્કોણ અને (૫) આયત. છ પ્રકાર માનીએ તો (૬) અનિયતની પણ ગણના થાય છે.

પુદ્ગલ દ્રવ્ય પરમાણુના પછી દ્વિપ્રદેશી, ત્રિપ્રદેશી, ચતુઃપ્રદેશી, પંચપ્રદેશી -ચાવત્- દશ પ્રદેશી થાય છે. દશના પછી સંખ્યાત પ્રદેશી, અસંખ્યાત પ્રદેશી અને અનંત પ્રદેશી પુદ્ગલોનું નિરૂપણ કરવામાં આવે છે. એક પરમાણુ પુદ્ગલ એક વર્ણ, એક ગંધ, એક રસ અને બે સ્પર્શવાળા હોય છે. દ્વિપ્રદેશી સ્કંધ કોઈ એકવર્ણવાળો, કોઈ બે વર્ણવાળો, કોઈ એક ગંધવાળો, કોઈ બે ગંધવાળો, કોઈ એક રસવાળો, કોઈ બે રસવાળો, કોઈ બે સ્પર્શવાળો, કોઈ ત્રણ સ્પર્શવાળો, કોઈ ચાર સ્પર્શવાળો હોય છે. આ પ્રમાણે ત્રિપ્રદેશી આદિ સ્કંધોમાં રસ, વર્ણ આદિની સંખ્યા કદાચ વધતી જ જાય છે. તેનાથી દ્વિકસંયોગી, ત્રિકસંયોગી, વર્ણાદિની અપેક્ષાએ અનેક ભંગ બને છે.

વર્ણાદિના પરિણમનને લઈ આગમમાં વર્ણ પરિણતના ૧૦૦ ભેદ, ગંધ પરિણતના ૪૬ ભેદ, રસ પરિણતના ૧૦૦ ભેદ, સ્પર્શ પરિણતના ૧૮૪ ભેદ અને સંસ્થાન પરિણતના ૧૦૦ ભેદ પ્રતિપાદિત છે. કુલ મળી તેના ૫૩૦ ભેદ કે ભંગ બને છે.^૧

જૈનમ જયતિ શાસનમ

પુદ્ગલના ભેદ અને સંઘાતનું તત્વાર્થસૂત્રમાં તો વર્ણન મળે જ છે. પરંતુ વ્યાખ્યા પ્રજ્ઞપ્તિમાં તેનું વિસ્તારથી વર્ણન થયું છે. તત્વાર્થસૂત્રમાં સંઘાત, ભેદ અને સંઘાત-ભેદથી સ્કંધની ઉત્પત્તિનું વર્ણન છે.^૨ તથા ભેદથી અણુ કે પરમાણુની ઉત્પત્તિનું વર્ણન છે.^૩ સ્કંધ બે પ્રકારના માનવામાં આવે છે - (૧) ચાક્ષુષ - જેને આંખથી જોઈ શકાય અને (૨) અચાક્ષુષ - જેને આંખથી ન જોઈ શકાય. ચાક્ષુષ સ્કંધની ઉત્પત્તિ ભેદ અને સંઘાતથી થાય છે.^૪ વ્યાખ્યા પ્રજ્ઞપ્તિમાં કહ્યું છે કે પુદ્ગલોનો સંઘાત અને ભેદ ક્યારેક પોતાના સ્વભાવથી થાય છે અને ક્યારેક બીજાના નિમિત્તથી થાય છે. પરમાણુ પુદ્ગલોના મળવાથી સ્કંધનું નિર્માણ થાય છે તથા પુદ્ગલનું વધારે વિભાજન પરમાણુ પુદ્ગલના રૂપમાં થાય છે.

એક પરમાણુ ગતિ કરે ત્યારે એક સમયમાં લોકના અંત સુધી પહોંચી શકે છે. પરમાણુની આ પ્રકારની ગતિનું વર્ણન અન્ય કોઈ ભારતીય દર્શનમાં નથી તથા તે વૈજ્ઞાનિકો માટે પણ શોધની પ્રેરણાનો સ્ત્રોત બની શકે છે. વૈજ્ઞાનિકોના અનુસાર આ સમયે સર્વાધિક ગતિશીલ વસ્તુ 'પ્રકાશ' છે. જે એક સેકન્ડમાં લગભગ ૩ લાખ કિલોમીટરની દૂરી પાર કરે છે. જૈનદર્શનના અનુસાર પ્રકાશ પણ પુદ્ગલનો જ એક પ્રકાર છે. પુદ્ગલની ગતિ આનાથી પણ તીવ્ર થઈ શકે છે. એક પરમાણુ એક સમયમાં સંપૂર્ણ લોક સુધી પહોંચી શકે છે. ભગવતી સૂત્રમાં વર્ણિત અસ્પૃશદ્ગતિથી પણ આનું સમર્થન થાય છે.^૫

૧. વિવરણ માટે દૃષ્ટવ્ય દ્રવ્યાનુયોગ ભાગ ૪, પૃ. ૨૩૮૦ - ૨૪૦૬

૨. "સંઘતાભેદેભ્યઃ ઉત્પચ્ચન્તે" - તત્વાર્થસૂત્ર - ૫/૨૬

૩. "ભેદાદણુઃ" તેજ. ૫/૨૭

૪. "ભેદ સંઘાતાભ્યાં ચાક્ષુષાઃ" - તેજ ૫/૨૮

૫. પરમાણુ પુદ્ગલોથી લઈ અનંતપ્રદેશી સ્કંધોને પરસ્પર સ્પર્શ કર્યા સિવાય થવાવાળી ગતિ અસ્પૃશદ્ગતિ કહેવાય છે.

સ્થાનાંગ સૂત્રમાં ત્રણ કારણોથી પુદ્ગલનું વર્ણન બતાવ્યું છે - (૧) એક પરમાણુ પુદ્ગલ બીજા પરમાણુ પુદ્ગલથી ટકરાઈને પ્રતિહત થાય છે. (૨) રુક્ષ સ્પર્શથી પ્રતિહત થાય છે અને (૩) લોકાન્તમાં જઈ પ્રતિહત થાય છે.

પરમાણુના જૈનાગમોમાં ચાર પ્રકાર વર્ણિત છે - (૧) દ્રવ્ય પરમાણુ, (૨) ક્ષેત્ર પરમાણુ, (૩) કાળ પરમાણુ અને (૪) ભાવ પરમાણુ. દ્રવ્ય પરમાણુના અછેદ, અભેદ, અદાહ અને અગ્રાહ આ ચાર ભેદ કરવામાં આવ્યા છે. ક્ષેત્ર પરમાણુના અનર્હ, અમધ્ય, અપ્રદેશ અને અવિભાજ્ય આ ચાર ભેદ થાય છે. કાળ પરમાણુના અવર્ણ, અગંધ, અરસ અને અસ્પર્શ આ ચાર ભેદ છે તથા ભાવ પરમાણુના વર્ણવાન્, ગંધવાન્, રસવાન્ અને સ્પર્શવાન્ના રૂપમાં ચાર પ્રકાર છે.

પુદ્ગલ સંખ્યાની દૃષ્ટિથી અનંત છે. એક પરમાણુ પુદ્ગલ અનંત છે તથા અનંત પ્રદેશી પુદ્ગલ પણ અનંત છે. મધ્યના સ્કંધ પણ અનંત છે.

પુદ્ગલ પરિણમન ત્રણ પ્રકારના વર્ણિત છે - (૧) પ્રયોગ પરિણત, (૨) વિસ્ત્રસા પરિણત અને (૩) મિશ્ર પરિણત. જીવ દ્વારા ગૃહિત પુદ્ગલોને 'પ્રયોગ પરિણત' પુદ્ગલ, સ્વભાવથી પરિણત પુદ્ગલોને 'વિસ્ત્રસા પરિણત' પુદ્ગલ તથા પ્રયોગ અને સ્વભાવ બંનેના દ્વારા પરિણત પુદ્ગલોને 'મિશ્ર પરિણત' પુદ્ગલ કહેવામાં આવે છે.

શુભ પુદ્ગલોનું અશુભ પુદ્ગલોના રૂપમાં તથા અશુભ પુદ્ગલોનું શુભ પુદ્ગલોના રૂપમાં પરિણમન થઈ શકે છે. એ જરૂરી નથી કે અશુભ પુદ્ગલોનું પરિણમન અશુભ રૂપમાં જ થાય અને શુભ પુદ્ગલોનું પરિણમન શુભરૂપમાં જ થાય.

પરિણમનના વિષયમાં મહત્વપૂર્ણ વિષય એ છે કે વર્ણનું પરિણમન ક્યારેય પણ રસ, ગંધ કે સ્પર્શમાં થતું નથી. રસનું પરિણમન ક્યારેય પણ વર્ણ, ગંધ કે સ્પર્શમાં થતું નથી. એ જ પ્રમાણે ગંધનું વર્ણાદિમાં તથા સ્પર્શનું પણ વર્ણાદિમાં પરિણમન થતું નથી. પરંતુ એક વર્ણનું બીજા વર્ણમાં, એક રસનું બીજા રસમાં, એક ગંધનું બીજા ગંધમાં તથા એક સ્પર્શનું અન્ય સ્પર્શમાં પરિણમન સંભવ છે. લીલા પત્તાનું પરિણમન પીળા પત્તાના રૂપમાં થવું, એક વર્ણનું બીજા વર્ણમાં પરિણમન સિદ્ધ કરે છે. આ જ પ્રમાણે સુગંધિત વસ્તુ કાળાન્તરમાં દુર્ગંધમાં બદલાઈ જાય છે. મીઠો સ્વાદ ખાટામાં બદલાઈ જાય છે. આ જ પ્રમાણે સ્નિગ્ધનું રૂક્ષમાં, ગુરુનું લઘુમાં, શીતનું ઉષ્ણમાં, મૃદુનું કઠોરમાં પરિણમન સંભવ છે.

સંસારી જીવ આઠ કર્મોથી બંધાયેલો હોવાથી પુદ્ગલથી પૂર્ણ રીતે સંબંધિત છે. શરીર, ઈન્દ્રિય, મન આદિ જે જીવને મળે છે તે પણ આ કારણે પૌદ્ગલિક છે. જીવને પરભાવમાં લઈ જનાર પ્રાણાતિષાત આદિ ૧૮ પાપ પણ આ દૃષ્ટિથી પૌદ્ગલિક છે તથા વર્ણ, ગંધ, રસ અને સ્પર્શથી યુક્ત છે. જીવને સ્વભાવ દશામાં લઈ જનાર ગુણોમાં વર્ણાદિની સત્તા સ્વીકાર કરી નથી. જ્ઞાન, દર્શન આદિ જીવના ગુણ વર્ણાદિથી રહિત છે. લેશ્યાઓમાં દ્રવ્યલેશ્યા વર્ણાદિથી યુક્ત છે. જ્યારે ભાવલેશ્યા આનાથી રહિત છે.

પુદ્ગલ અને પરમાણુનું જે વર્ણન દ્રવ્યાનુયોગના પુદ્ગલ અધ્યયનમાં સમાયેલું છે તે ભારતીય દર્શનમાં અનોખું છે તથા વૈજ્ઞાનિકો માટે અન્વેષણ ભિંદુ આપે છે.

આગમ પ્રકાશન :

ઈસવીસન્ ઓગણીસમી સદીના ઉત્તરાર્ધમાં પ્રારંભ થયેલું આગમ પ્રકાશનનું કાર્ય વીસમી સદીમાં દેશ-વિદેશના વિદ્વાનોનું ધ્યાન આકૃષ્ટ કરે છે. આ કાળ આગમ સાહિત્યના અનુશીલન અને પ્રકાશનની દૃષ્ટિથી અત્યંત મહત્વનું રહ્યું છે. વર્તમાનમાં અમારી સમક્ષ આગમના અનેક સંસ્કરણ ઉપલબ્ધ છે. આગમ પ્રકાશનની દિશામાં સર્વપ્રથમ સિટવન્સે સન્ ૧૮૪૮ ઈ.માં કલ્પસૂત્રનું અંગ્રેજી અનુવાદ કર્યું હતું. ત્યારબાદ જર્મન વિદ્વાન પ્રોફેસર વેબેર સન્ ૧૮૬૫-૬૬ ઈ.માં ભગવતી સૂત્રના કેટલાક અંશનું સંપાદન કરી ટિપ્પણી લખી. ભારતમાં સર્વપ્રથમ રાયધનપતસિંહ બહાદુરસિંહ, મુર્શિદાબાદે સન્ ૧૮૭૪ ઈ.માં આગમ પ્રકાશનનું કાર્ય પ્રારંભ કર્યું. તેમને ઉપલબ્ધ ટીકા, દીપિકા, બાલાવબોધ આદિની સાથે આગમોનું સંસ્કરણ પ્રકાશિત કર્યું. લગભગ ૧૧ વર્ષોની અલ્પ અવધિમાં જ બધા મહત્વપૂર્ણ આગમ પ્રકાશિત થઈ ગયા. રાયધનપતસિંહ દ્વારા પ્રકાશિત આ આગમોનો પ્રારંભમાં ઘણો જ વિરોધ થયો, પરંતુ યુગની માંગના કારણે પ્રકાશન કાર્યને નિરંતર (બળ) વેગ મળ્યો.

આ જ સમયે ૧૮૭૯ ઈ.માં જર્મનીના હર્મન જૈકોબી દ્વારા સંપાદિત કલ્પસૂત્ર પ્રકાશિત થયું. ૧૮૮૨ ઈ.માં તેમનું સંપાદિત આચારાંગસૂત્ર સમક્ષ આવ્યું. જૈકોબીએ "સેકિડ બુક્સ ઓફ ઈસ્ટર્ન સીરીઝ"ના અંતર્ગત આચારાંગ, કલ્પસૂત્ર, સૂત્રકૃતાંગ અને ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રના અંગ્રેજી અનુવાદ પ્રકાશિત કર્યા, લ્યુમને ઔપપાતિક અને આવશ્યકસૂત્રનું તથા સ્ટેન્થિલે જ્ઞાતાધર્મકથાનું સંપાદિત સંસ્કરણ પ્રકાશિત કર્યું. વાલ્ટર શુબ્રિંગે ૧૯૧૦ ઈ.સ.માં આચારાંગસૂત્રનું રોમનલિપીમાં તથા ૧૯૨૪ ઈ.સ.માં દેવનાગરી લિપીમાં પ્રકાશન કર્યું. શુબ્રિંગે સૂત્રકૃતાંગમાં કેટલાક અંશની સાથે આચારાંગનું જર્મનમાં અનુવાદ પણ કર્યું. તેના દ્વારા નિશીથસૂત્ર, બૃહત્કલ્પસૂત્ર, વ્યવહારસૂત્ર, દશવૈકાલિક સૂત્ર આદિનું પણ પ્રકાશન થયું. એ પ્રકારે વિદેશી વિદ્વાનોએ આગમોને કેટલો મહત્વ આપ્યો એથી જાણવા મળે છે કે વિદેશમાં આગમોના પ્રકાશનનો કાર્ય પ્રારંભ થયો પછી રોમન લિપીમાં પ્રકાશિત કેટલાક આગમોનું જૈન સાહિત્ય સંશોધક સમિતિ પૂનાએ દેવનાગરીમાં પરિવર્તન કર્યું.

આગમોના પ્રકાશનની દિશામાં સ્થાનકવાસી, મૂર્તિપૂજક તથા તેરાપંથી સંપ્રદાયોનું મહત્વપૂર્ણ યોગદાન રહ્યું છે. આગમના મૂળપાઠવાળા સંસ્કરણો તો આજે અનેક પ્રકારના ઉપલબ્ધ છે, પરંતુ આ આગમોના હિન્દી અને ગુજરાતીમાં અનુવાદ પણ પ્રકાશિત થયા છે. આગમો પર સંસ્કૃત ટીકાનું નિર્માણ પણ થયું છે.

સ્થાનકવાસી પરંપરામાં આચાર્ય શ્રી અમોલકઋષિજી મહારાજ, આચાર્યશ્રી ધાસીલાલજી મહારાજ, શ્રી ફુલચંદ્રજી મહારાજ "પુષ્ક તિખુ", આચાર્ય શ્રી આત્મારામજી મહારાજ, આચાર્ય શ્રી હસ્તીમલજી મહારાજ વગેરે સંતોનું આ દિશામાં ઉલ્લેખનીય યોગદાન રહ્યું છે. આચાર્યશ્રી અમોલકઋષિજી મહારાજે સ્થાનકવાસી પરંપરાને માન્ય આગમોનું હિન્દીમાં અનુવાદ કર્યું. જેનું પ્રકાશન લાલા સુખદેવસહાય જ્વાલાપ્રસાદ હૈદરાબાદે કર્યું અને પુનરાવૃત્તિ અમોલ જ્ઞાનાલય ધુલિયાએ કર્યું. આચાર્યશ્રી ધાસીલાલજી મહારાજે ૩૨ આગમો પર સંસ્કૃત ટીકાનું નિર્માણ કર્યું તથા તેનું હિન્દી અને ગુજરાતી અનુવાદ કર્યા. જેનું પ્રકાશન અ.ભા.શ્વેતામ્બર સ્થાનકવાસી જૈન શાસ્ત્રોદ્ધારક સમિતિ, અમદાવાદથી થયું. શ્રી પુષ્કતિખુજીએ ૩૨ આગમોના મૂળ પાઠનું સંક્ષિપ્ત સંસ્કરણ તૈયાર કર્યું. જે બે ભાગોમાં સૂત્રાગમ પ્રકાશન સમિતિ, ગુડગાંવથી પ્રકાશિત થયું. આચાર્યશ્રી આત્મારામજી મહારાજે ૧૯ આગમોનું હિન્દી અનુવાદ વિવેચન સહિત કર્યું હતું. જે આચાર્ય આત્મારામ જૈન પ્રકાશન સમિતિ લુધિયાનાથી પ્રકાશિત થયું. આચાર્ય શ્રી હસ્તીમલજી મહારાજે નંદીસૂત્ર પર સંસ્કૃત ટીકાનું નિર્માણ કર્યું. પ્રશ્નવ્યાકરણ અને બૃહત્કલ્પસૂત્રનું હિન્દી અનુવાદ અને વિવેચન પ્રસ્તુત કર્યું. જે વિભિન્ન સ્થાનોથી પ્રકાશિત થયા. અંતગદ્દશાસૂત્રની સંસ્કૃત છાયા શબ્દાર્થ અને હિન્દી અનુવાદ તૈયાર કર્યું. જે સમ્યગ્જ્ઞાન પ્રચારક મંડળ, જયપુરથી પ્રકાશિત થયું. ઉત્તરાધ્યયનસૂત્ર અને દશવૈકાલિકસૂત્રનું હિન્દી પદ્યાનુવાદની સાથે પ્રસ્તુતિ કરીને પણ આચાર્ય હસ્તીમલજી મહારાજે આગમ સાહિત્યની સેવા કરી.

ઉપાધ્યાય શ્રી કનૈયાલાલજી મહારાજે પણ ૧૫ આગમોના મૂળપાઠ ગુટકા સંસ્કરણ પ્રકાશિત કરાવ્યા તેમજ સ્થાનાંગ, સમવાયાંગ, ૪ છેદ સૂત્રના સંપાદન પ્રકાશનમાં સારી જહેમત ઉઠાવી.

અ.ભા.સાધુમાર્ગી જૈનસંસ્કૃતી રક્ષક સંઘ, સૈલાનાએ મૂળ આગમોનું અંગપવિઠ અને અનંગ પડિકના રૂપમાં ૩૨ આગમોનું પ્રકાશન કર્યું. ભગવતી સૂત્રનું હિન્દી અનુવાદની સાથે સાત ભાગોમાં પણ આ સંસ્થાએ પ્રકાશન કર્યું. બીજા પણ ઘણા આગમ પ્રકાશિત કર્યા. અત્યારે પુનરાવૃત્તિ બ્યાવરથી થઈ રહી છે.

યુવાચાર્ય શ્રી મધુકરજી મહારાજ દ્વારા પ્રવર્તિત આગમ પ્રકાશન સમિતિ બ્યાવરનું આ દિશામાં મહત્વપૂર્ણ યોગદાન રહ્યું છે. વિભિન્ન જૈન સંતો અને વિદ્વાનોના સહયોગથી આ સંસ્થાએ વિસ્તૃત ભૂમિકાની સાથે ૩૨ આગમોનું હિન્દી વિવેચનની સાથે સુંદર પ્રકાશન કર્યું છે. એ જ પ્રકારે ગુરૂ પ્રાણ ફાઉન્ડેશન રાજકોટથી મૂળ અનુવાદ વિવેચન સાથે ગુજરાતી ભાષામાં આગમ બત્તીસી પ્રકાશિત થઈ રહી છે. ૧૫ આગમ પ્રકાશિત પણ થઈ ગયા છે. શ્રમણી વિદ્યાપીઠ ઘાટકોપર મુંબઈથી પણ ઘણા આગમ ગુજરાતી અનુવાદ સાથે પ્રકાશિત થયા છે.

તેરાપંથ સંસ્થા જૈન વિશ્વભારતી, લાડનું એ પણ આગમ પ્રકાશનની દિશામાં મહત્વનું કાર્ય કર્યું છે. ગણાધિપતિ શ્રી તુલસીનું (પૂર્વમાં આચાર્ય) અને આચાર્ય મહાપ્રજ્ઞ (પહેલા મુનિ નથમલ અને યુવાચાર્ય મહાપ્રજ્ઞ)ના સંપાદનમાં અંગસુત્તાણીના ત્રણભાગ અને ઉવંગ સુત્તાણીના બે ભાગ અને નવ સુત્તાણીમાં મૂળ આગમોનું પ્રકાશન થયું છે. આચારાંગ, સૂત્રકૃતાંગ, સ્થાનાંગ, સમવાયાંગ, ઉત્તરાધ્યયન અને દશવૈકાલિક સૂત્ર પણ હિન્દી અનુવાદ અને ટિપ્પણીની સાથે પ્રકાશિત

થઈ ગયા છે. આચાર્ય મહાપ્રજ્ઞએ હમણા જ આચારંગ સૂત્ર પર સંસ્કૃતમાં ભાષ્યની રચના કરી છે. જે હિન્દી અનુવાદ અને પરિશિષ્ટની સાથે સન્ ૧૯૯૪ ઈ.સ.માં પ્રકાશિત થયા છે. આના પહેલા ભગવતી સૂત્ર પર ભાષ્યનો એક ભાગ પ્રકાશિત થઈ ગયો છે.

શ્વેતામ્બર મૂર્તિપૂજક સંસ્થાઓમાં આગમોદય સમિતિ સૂરત, શ્રી મહાવીર જૈન વિદ્યાલય, મુંબઈ અને હર્ષ પુષ્પામૃત ગ્રંથમાળા લાખાબાવલ (સૌરાષ્ટ્ર)ના નામ પ્રમુખ છે. આગમોદય સમિતિ સૂરતથી શ્રી સાગરાનંદસૂરિ દ્વારા સંપાદિત અઢાર આગમોનું સંસ્કૃત ટીકા સાથે પ્રકાશન થયું છે. હર્ષપુષ્પામૃત ગ્રંથમાળામાં "આગમ સુધા-સિંધુ" નામથી ૪૫ આગમોના મૂળ પાઠનું સંકલન સંપાદન ૧૪ ભાગમાં થયું છે. આ જ પ્રમાણે શ્રી આનંદ સાગરજીના સંપાદનમાં "આગમ રત્નમંજૂષાની" અંદર બધા આગમ પ્રકાશિત થયા છે.

મહાવીર જૈન વિદ્યાલય, મુંબઈથી લગભગ ૨૦ આગમોનું પ્રકાશન થઈ ગયો છે. અહિથી પ્રકાશિત આગમોને પાઠ નિર્ધારણની દૃષ્ટિથી સર્વાધિક મહત્ત્વ આપવામાં આવે છે. મુનિ શ્રી પુણ્યવિજયજી, મુનિ શ્રી જંબુવિજયજી, પં.શ્રી બેચરદાસજી દોસી, પં.શ્રી દલસુખભાઈ માલવણિયા આદિ પ્રમુખ વિધ્વાનોની સૂક્ષ્મેક્ષિકાનો ઉપયોગ આ આગમોના સંપાદનમાં થયો છે. માટે આને વિદ્વત્જગતમાં અધિક પ્રામાણિક માનવામાં આવે છે.

જૈન આગમો પર શોધકાર્ય પણ થયા છે અને વર્તમાનમાં ઘણા સ્થળે થઈ રહ્યા છે. અનેક વિશ્વવિદ્યાલયોમાં વિદ્વાનોએ આગમોનો આધાર લઈ પોતાના શોધપ્રબંધ લખ્યા છે તથા પી.એચ.ડી.ની ઉપાધિ પ્રાપ્ત કરી છે. પરંતુ હાલ પણ આગમોના સંપાદન, સંશોધનની ઘણી જ આવશ્યકતા છે.

ઉપસંહાર :

તત્ત્વજ્ઞાનની દિશામાં દ્રવ્યાનુયોગનું મહત્ત્વ અસંદિગ્ધ છે. દ્રવ્યાનુયોગનું આ પ્રકાશન તત્ત્વજિજ્ઞાસુઓનો તો પથપ્રદર્શન કરશે જ. પરંતુ એકવીસમી સદીમાં થવાવાળા આગમ અનુશીલનને પણ એક દિશા પ્રદાન કરશે. આગમોમાં ઉપલબ્ધ પાઠભેદ અને સંક્ષિપ્તીકરણથી થવાવાળી કઠિનાઈનું નિવારણ કરવાની દિશામાં સમુચિત પ્રયાસને બળ મળે એવી આશા છે. દિગમ્બર અને શ્વેતામ્બરોના ભેદને ભૂલી જો સમસ્ત આગમોના અધ્યયનની રૂચી જાગૃત થાય તો જ મહત્ત્વનું કાર્ય થઈ શકે છે.

આજે આવશ્યકતા છે આગમોના પ્રાણ સમજવાની તથા તેને હૃદયંગમ કરી જન-સમુદાય માટે ઉપયોગી એક પ્રેરણાદાયીરૂપમાં પ્રસ્તુત કરવાની. ભવિષ્યમાં અનુભવી સાધક વિદ્વાનો આની તરફ પોતાના ચરણ આગળ વધારશે. એવી પૂર્ણ આશા છે.

પ્રસ્તાવના લેખનમાં થયેલા વિલંબ માટે કૃપાશીલ ઉપાધ્યાય પ્રવર અનુયોગ પ્રવર્તક શ્રી કન્હૈયાલાલજી મહારાજથી ક્ષમાપ્રાર્થી છું તથા પાઠકોની જ્ઞાનવૃદ્ધિ માટે મંગલ કામના કરું છું. તેના સુજાવ અને સદ્ભાવના માટે સદૈવ સ્વાગત છે.

ડૉ. ધર્મચંદ્ર જૈન

સહાયક આચાર્ય, સંસ્કૃત વિભાગ
જયનારાયણ વ્યાસ વિશ્વવિદ્યાલય
જોધપુર - ૩૪૨૦૧૦

અનુયોગની અપૂર્વયાત્રા

શ્રુતજ્ઞાનનું ક્ષેત્ર અતિ વિસ્તૃત છે. તેને કેવળજ્ઞાનની સમક્ષ ગણના કરવામાં આવી છે. તેના ચૌદ ભેદ-પ્રભેદમાં 'સમ્યક્શ્રુત' એક મુખ્ય ભેદ છે, જે દ્વાદશાંગ ગણિપિટકરૂપ છે. જેનો મુખ્ય હેતુ સમ્યક્ત્વ વિશુદ્ધિ, વૈરાગ્યની વૃદ્ધિ તથા ચારિત્રની શુદ્ધિ. આગમોના અભ્યાસ સિવાય આત્માની વિશુદ્ધિ કે સિદ્ધિ થતી નથી. આ પ્રકારના સતત ચિંતન, મનનના કારણે જ ગુરૂદેવના મનમાં ભાવના પ્રદિપ્ત થઈ કે "આગમોના સ્વાધ્યાયની પરંપરા પરિપુષ્ટ થાય." એના ફળસ્વરૂપ અનુયોગ સંકલન કાર્યનો પ્રારંભ થયો.

સર્વપ્રથમ પૂજ્ય ગુરૂદેવના વૈરાગ્યકાળનો સંક્ષિપ્ત પરિચય વાંચકોને આપવાની ઈચ્છા ધરાવું છું : -

પૂ. ગુરૂદેવને સાત વર્ષની નાની વયમાં વૈરાગ્યભાવ ઉત્પન્ન થયો. પીહ, શાહપુરા, સરવાડ વગેરે ક્ષેત્રોમાં પ્રારંભિક અધ્યયન કર્યા બાદ ન્યાય, સાહિત્ય, વ્યાકરણ, કોષ વગેરેનું અધ્યયન કર્યું.

૧૮ વર્ષની વયે સાંડેરાવમાં વૈશાખ સુદ-૬, સંવત્ ૧૯૮૮ના રોજ જૈનાચાર્ય શ્રીસ્વામીદાસજી મ.સા.ની પરંપરાના પૂજ્ય શ્રી ફતેહચંદજી મ.સા., શ્રી પ્રતાપચંદજી મ.સા.ની પાસે દીક્ષા લીધી. તે સમયે પૂજ્ય મરૂધરકેસરીજી મ.સા., સ્વામીજીશ્રી ઇગનલાલજી મ.સા., પૂ.શ્રી ચાંદમલજી મ.સા., પૂ. શ્રી મોતીલાલજી મ.સા., પૂ. શ્રી શાર્દુલસિંહજી મ.સા. વગેરે અનેક મુનિરાજ બિરાજમાન હતા.

પૂજ્ય યુવાચાર્યશ્રી મધુકરમુનિજી અને આપશ્રીએ અનેક આગમોનું સાથે-સાથે અધ્યયન કર્યું. એ બંનેમાં અગાઠ સંબંધ હતો. પંડિત શોભાચંદજી ભારિલ્લ પાસે ન્યાયગ્રંથોનું અધ્યયન કર્યું. પચ્ચીસ વર્ષની વયે પંડિત બેચરદાસજી પાસે પાલીમાં ભગવતી સૂત્ર તેમજ પન્નવણા સૂત્રની ટીકા વાંચી. કારણ કે આગમોનું જ્ઞાન હોવું આવશ્યક છે.

જ્ઞાનથી જ શ્રદ્ધા સ્થિર થાય છે. મનમાં વૈરાગ્યવૃત્તિ દૃઢ થાય છે. કર્મ શું છે ? આત્મા શું છે ? કર્મ અને આત્માનો સંબંધ કેવો હોય છે ? આશ્રવ શું છે ? સંવર શું છે ? શુભ-અશુભ શું છે ? આદિની સમજણ જ્ઞાન દ્વારા જ પ્રાપ્ત થાય છે. જ્ઞાનથી જ ક્રિયા સાર્થક થાય છે.

શાસ્ત્રમાં "પઠમં નાણં તત્તો દયા" કહ્યું છે. જ્ઞાનનો મૂળ આધાર આગમ છે. તેથી સર્વપ્રથમ આગમનું જ્ઞાન આવશ્યક છે. ત્યારબાદ અન્ય દર્શનોનાં અન્ય વિષયોનું જ્ઞાન હોય. પણ આગમજ્ઞાનની ઉપેક્ષા કરી અન્ય વિષયોનું જ્ઞાન ક્યારેક- ક્યારેક શ્રદ્ધા અને ચારિત્રથી પણ વિચલિત કરી આપે છે. એટલે જ્ઞાન અને અધ્યયન જે પણ હોય તેનો લક્ષ્ય આગમ જ્ઞાનને સુદૃઢ અને સુસ્થિર કરવાનો હોય ત્યારે જ આપણી જ્ઞાન સાધના સાર્થક થઈ શકે.

આગમ જ્ઞાનનો અર્થ માત્ર આગમના પાઠનો અર્થ કે બોધમાત્ર જ નથી પરંતુ તેનો ગૂઢાર્થ હોવો જરૂરી છે. જો આગમ જ્ઞાનની વિશેષ સમજણ હોય તો વક્તા પોતાના પ્રવચનને પ્રભાવશાળી અને રુચિકર બનાવી શકે છે. વિવેચનની ક્ષમતા, વિશ્લેષણની યોગ્યતા તે આગમના અધ્યયનથી જ આવે છે, સામાન્ય સાહિત્યથી નહીં. ગંભીર વિવેચન સ્થાયી અસર કરે છે અને આજના બુદ્ધિજીવી લોકો પર પ્રભાવ પાડી શકે છે. આગમ જ્ઞાનમાં પરિપક્વતા અને વ્યાપકતા હોય તો પ્રવચન સ્વતઃ પ્રશ્નોત્તર દ્વારા લોકભોગ્ય અને લોક રુચિકર થઈ લોકોને સંતોષ આપવામાં સમર્થ થઈ શકે છે. આ વિચારોના કારણે જ આપશ્રીની આગમજ્ઞાન પ્રતિ રૂચિ દિન-પ્રતિદિન વધતી ગઈ.

૨૭-૨૮ વર્ષની ઉંમરે આપે "શ્રમણ" માસિકમાં એક જર્મન વિદ્વાનનો લેખ વાંચ્યો તેમાં લખ્યું હતું કે - "જૈન આગમોમાં આત્મજ્ઞાનની સાથે અણુવિજ્ઞાન, વનસ્પતિ વિજ્ઞાન આદિ વિષયની ઘણી જ સામગ્રી સંગ્રહિત છે. પરંતુ આજ દિન સુધી તેનું એવું સંસ્કરણ થયું નથી કે જે વાંચીને તે વિષયનું જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરી શકે." આ લેખ વાંચી પૂજ્ય ગુરૂદેવને આગમોને આધુનિક રીતે સરળ શૈલીમાં સંપાદન કરવાનો સંકલ્પ જાગ્યો.

આગમોના શુદ્ધ સંસ્કરણ કરવાનો તેઓએ પ્રયત્ન શરૂ કર્યો. આપશ્રીની ઉત્કૃષ્ટ ભાવના હતી કે "આત્મ જ્ઞાસુ સાધક આગમોનું અધિકાધિક સ્વાધ્યાય કરે તેમજ પ્રાકૃત ભાષામાં જ અર્થ સમજવા સક્ષમ બને." તેથી જ પૂજ્ય ગુરૂદેવે આગમોના મૂળપાઠોનો હિન્દી શીર્ષકો સાથે જ સંસ્કરણ તૈયાર કર્યું. પાઠોને વ્યવસ્થિત કરવા, સહજરૂપથી સમજી શકાય તે રીતે સરળ બનાવવા, પદચ્છેદ કરવા, નાના-નાના પદચ્છેદ (ફકરા) બનાવી કાર્યનો પ્રારંભ કર્યો.

સર્વપ્રથમ "મૂળસુત્તાણિ"નું સંપાદન કર્યું. જે વર્ધમાન વાણી પ્રચારક કાર્યાલય લાડપુરાથી પ્રકાશિત થયું. તે ખૂબ જ ઉપયોગી સાબિત થયું. આ કાર્યને જોઈ પં.પૂ.શ્રી કુલચંદ્રજી મ.સા. "પુષ્કભિખુ" પ્રભાવિત થઈ આ શૈલીને સમજીને મુંબઈ નિર્ણય સાગર પ્રેસમાં "સુત્તાગમે" બે ભાગમાં છપાવ્યું. પરંતુ તેમણે અનેક જગાએ પોતાની માન્યતાનુસાર પાઠોમાં પરિવર્તન કર્યું અને પદચ્છેદ વિગેરે આપ્યા નહિં જે પાઠકો માટે વિશેષ લાભદાયક સાબિત નહીં થયો.

૩૦ વર્ષની ઉંમરે આપના અંતઃકરણમાં આગમોને અનુયોગ શૈલીમાં વર્ગીકૃત કરી શોધાર્થીઓ તેમજ જ્ઞાસુઓ માટે સરળ બનાવવાની ઉત્કૃષ્ટ ભાવના જાગૃત થઈ. આ કાર્ય બહુ જ શ્રમ સાધ્ય, વ્યય સાધ્ય તેમજ સમૂહ સાધ્ય છે. તે જાણવા છતાં તેમાં સંલગ્ન થઈ ગયા. આપશ્રીમાં અધ્યવસાયની દૃઢતા, આગમો પ્રતિ અનન્ય શ્રદ્ધા અને લોક ઉપકારની ભાવના પ્રબળ હોવાના કારણે એકલા જ આ લક્ષ્ય પ્રતિ સમર્પિત થવા તૈયાર થયા.

અનુયોગ વર્ગીકરણનો વિશેષ લાભ એ છે કે "આગમોનો કયો વિષય કયા વિષય સાથે સંબંધિત છે તે રૂપરેખા સ્પષ્ટરૂપથી સામે આવે છે. આ જૈન આગમોનું કોમ્પ્યુટર છે." આજ દિન સુધી આચાર્ય તેમજ વિદ્વાનોનું આ તરફ અલ્પ પ્રમાણમાં ધ્યાન હતું. જો કે પરિશ્રમ સરળ ન હતો. છતાં પૂજ્ય ગુરૂદેવે દૃઢ સંકલ્પ કર્યો.

રાજસ્થાનની પવિત્ર ભૂમિ હરમાડા ક્ષેત્રના આંગણે પુષ્પ નક્ષત્રના પવિત્ર દિવસે વિ.સ. ૨૦૦૫માં આગમોના વિષયોને સર્વપ્રથમ રેલ્વેની ટિકીટો પર લખ્યા પછી કાગળની કાપલીઓમાં સ્થળ સહિત વિષયોનું સંકલન કર્યું. ત્યારબાદ ઊંડાણથી એક-એક વિષયને પરિશ્રમપૂર્વક શોધ કરી. ત્યારબાદ વિચાર કર્યો કે યોગ્ય શ્રુતધર પાસે તેનો પરામર્શ કરાવવો જોઈએ.

સંવત્ ૨૦૧૨ જયપુરનાં ચાતુર્માસ દરમ્યાન ઉપાધ્યાય કવિ પૂ. શ્રી અમરચંદ્રજી મ.સા.ને મળી વાત રજૂ કરી. પરંતુ કવિશ્રીની તબિયત બરોબર ન હોવાથી યોગ્ય માર્ગદર્શન મળ્યું નહીં. ત્યાં જ ધાનેરા નિવાસી જયપુરના વેપારી રમણીકભાઈ મોહનલાલ શાહ એમના કાર્યથી પ્રભાવિત થઈ તેમણે યથાશક્તિ યોગદાન આપ્યું.

ચાતુર્માસ બાદ હરમાડામાં પૂ.શ્રી ચાંદમલજી મ.સા.ની દિક્ષા થઈ. પંડિત શ્રી મિશ્રીલાલજી મ.સા. "મુમુક્ષુ"ને સેવામાં રાખી પૂજ્ય ગુરૂદેવના આશીર્વાદ લઈ આપ ફરીથી કવિશ્રીની સેવામાં અનુયોગ સંપાદન માટે માર્ગદર્શન મેળવવા આગ્રા પધાર્યા.

'નિશીથ ભાષ્ય' જે મહત્વપૂર્ણ ગ્રંથ છે. તેની હસ્તલિખિત પ્રત બે જ મળતી હતી તે પણ ખૂબ જ જીર્ણ તેમજ અશુદ્ધ તેથી વાંચવામાં કષ્ટ પડતું હતું. તેના સંપાદનનું કવિશ્રીના મનમાં વિચાર આવ્યું. તેઓએ ગુરૂદેવને ચર્ચા કરી પૂજ્ય ગુરૂદેવે કવિશ્રીના નિર્દેશનમાં તેના સંપાદનનું કાર્ય તેમજ પ્રૂફરીડીંગ આદિ કાર્ય ૧૪ મહિનાના અલ્પ સમયમાં પૂર્ણ કર્યું. સંવત્ ૨૦૧૫નું ચાતુર્માસ આગ્રામાં જ કર્યું. ત્યાં પંડિત દલસુખભાઈ માલવણિયાનું આગમન થયું અને તેઓ આપશ્રીની નિષ્ઠા તેમજ કાર્યશૈલી જોઈ પ્રભાવિત થયા તેમણે કહ્યું. "મારી પાસે હમણાં સમય નથી ક્યારેક આવીને અનુયોગ કાર્ય જોઈશ."

હરમાડાથી વારંવાર પૂ. ગુરૂદેવનાં સમાચાર આવતા ત્યાંથી વિહાર કરી ગુરૂદેવની સેવામાં પહોંચ્યાં. પથરીના ઓપરેશનનાં કારણે ૯ મહિના અજમેર હોસ્પિટલમાં તેમની સેવામાં રહ્યા. ત્યાં ફરી પંડિત દલસુખભાઈ આવ્યા. તેઓ ૧ મહિનો રોકાયા તેમણે ઉદારતાપૂર્વક પોતાના સ્વયં પર્યે સમગ્ર કાર્ય જોયું અને કહ્યું- "આ કાર્ય ખૂબ જ શ્રમસાધ્ય તેમજ લાંબા સમયનું છે. તેથી આપ અમદાવાદ પધારો ત્યારે આ કામ જોઈશું તેમના માટે સમય નિકાલીશ"

ડોક્ટરોની સલાહથી પૂજ્ય શ્રી ફતેહચંદજી મ.ને હરમાડા ઠાણપતિ રાખ્યા. ત્યાં શ્રી શાંતિલાલજી દેશરલા તેમજ કુમાર સત્યદર્શી વગેરે દ્વારા આગમોને ટાઈપ કરાવ્યા, સંશોધન કર્યું તથા ફાઈલો તૈયાર કરીને પૂજ્યશ્રી ધાસીલાલજી મ.સા. પાસે અમદાવાદ સરસપુરમાં માર્ગદર્શન માટે પધાર્યા. ત્યાં ચાર મહિના રોકાઈને થોડી સમજણ તેમજ આશીર્વાદ લઈ પુનઃ હરમાડામાં ગુરૂદેવની સેવામાં પધાર્યા. સંવત્ ૨૦૧૮ કારતક વદ-૭ના રોજ પૂજ્ય ગુરૂદેવ શ્રી ફતેહચંદજી મહારાજનું અવસાન થયું.

ત્યારબાદ વિહારયાત્રા પ્રારંભ થઈ ગઈ. ચાતુર્માસ કરવા, વ્યાખ્યાન આપવું, લોકોની ભીડ વિગેરેની વચ્ચે કાર્ય કેવી રીતે થઈ શકે ? છતાં સમય કાઢીને કાર્ય ચાલુ રાખ્યું.

જોધપુર તેમજ સોજતમાં ચોમાસું કરી સંવત્ ૨૦૨૨માં દિલ્હી પધાર્યા.

આચાર્યશ્રી આત્મારામજી મ.સા.નાં શિષ્ય પૂજ્ય શ્રી પ્રેમચંદજી મ., પંડિત શ્રી ફુલચંદજી મ.સા. "શ્રમણ", પૂ.શ્રી રતનમુનિ મ., પૂ. કાંતિમુનિ મ.ની સાથે ચાતુર્માસ સબ્જમંડી દિલ્હીમાં કર્યું. ચાતુર્માસ પછી કાર્યને વેગવાન બનાવવા એકાંતમાં કિંગ્ડોમે કેમ્પમાં બિરાજ્યા. ત્યાં શ્રી શાંતિલાલ વનમાળી શેઠ પ્રબંધક હતા. ત્યાં કાગળ ઉપર જે કાર્ય કર્યું હતું, જે વિષયસુચી તૈયાર કરી હતી તે ઉદ્યોગશાળા પ્રેસમાં છાપવામાં આપી. ગ્રંથનું નામ "જૈનાગમ નિર્દેશિકા" રાખવામાં આવ્યું. આ સમયે "સમવાયાંગ સાનુવાદ" પણ પ્રકાશિત થયું. "સ્થાનાંગ સાનુવાદ"નું પ્રકાશન પણ શરૂ થયું. કેમ્પમાં ચોમાસું કરીને શોરાકોઠી સબ્જમંડીમાં રહ્યા અને ચરણાનુયોગનું સંપાદન શરૂ કર્યું.

૨૫૦ પાના છપાઈ ગયા. એ સમયે કોઈ વિધ્ન સંતોષીએ ફાઈલના કાગળ અસ્તવ્યસ્ત કરી દીધા અને ખોવાઈ પણ ગયા. તેથી ગુરૂદેવનું મન થોડું ઉદાસ થઈ ગયું. એ સમયે શ્રી લાલા બનારસીદાસજીએ ગુરૂદેવને ઉત્સાહિત કર્યા. પછી તિમારપુરમાં શ્રી લાલા ગુલશનરાયજીને ત્યાં રોકાઈને ફાઈલોને વ્યવસ્થિત કરવાનો ઘણો પ્રયત્ન કર્યો. પણ તે ન થવા પર ગ્રંથનાં કાર્યને સ્થગિત કરવું પડ્યું.

પૂજ્ય મરુઘરકેસરીજી મ.સા.નો મારવાડની બાજુ પધારવા માટે ઘણો આગ્રહ થયો. તેથી ત્યાંથી વિહાર કરી તેમના દીક્ષા સ્વર્ણ જયંતિ સમારંભમાં સોજત શહેર પધાર્યા. ત્યારબાદ સાંડેરાવ ચાતુર્માસ થયું. ચાતુર્માસમાં પં. શોભાચંદજી ભારિલ્લ આવ્યા. તેમણે ગણિતાનુયોગની ફાઈલો આપી, તેઓએ તેનું સંપાદન કાર્ય કર્યું.

મહાસુદ પૂનમ સંવત્ ૨૦૨૫માં મારી (વિનયમુનિ "વાગીશ") દિક્ષા થઈ. તે સમયે પૂજ્ય મરુઘરકેસરીજી મ.સા. પધાર્યા. પછી અજમેર પધારી ત્યાં ચારમાસ રહ્યા. ગણિતાનુયોગનું વૈદિક યંત્રાલયમાં મુદ્રણ થયું. મુદ્રણ કરાવવામાં શ્રી રૂપરાજજી કોઠારીનો સારો પ્રયત્ન રહ્યો.

મદનગંજ અને રિડના ચાતુર્માસ પછી સાદડી મારવાડમાં સંવત્ ૨૦૨૮નું ચાતુર્માસ થયું. બે વર્ષમાં છઠ્ઠ સૂત્રોનું સંપાદન થયું.

સાદડી વર્ષાવાસમાં શ્રીચંદજી સુરાના આગ્રાથી આવ્યા તેમને કાર્ય સોંપ્યું. તે બે લિપિક લાવ્યા, ચોમાસામાં તેમણે પ્રેસ કોપી કરી. સાંડેરાવમાં રાજસ્થાન પ્રાંતીય સાધુ સંમેલન થયું. પછી ફૂલીયાંકલાં, જોધપુર, કુચેરા, વિજયનગર વગેરે ક્ષેત્રોમાં ચોમાસા થયાં. ચોમાસા પછી આજુ-બાજુના ક્ષેત્રોમાં વિચરી કોશીથલ પૂજ્ય પ્રવર્તક શ્રી અંબાલાલજી મ.ના દિક્ષા સ્વર્ણ જયંતિ સમારોહમાં પધાર્યા.

ત્યાંથી સાદડી મારવાડ મહાવીર ભવનના ઉદ્ઘાટન પર પધાર્યા. પૂજ્ય મરુધરકેસરીજી મ.સા.નાં આશીર્વાદ લઈ અમદાવાદ તરફ વિહાર કર્યો. એ સમયે પૂજ્ય મરુધરકેસરીજી મ.સા.એ વિજયરાજજી બોહરાને પ્રેરણા કરી કે- "અનુયોગનું કાર્ય કરાવવાનું ધ્યાન રાખજો."

પૂજ્ય ગુરૂદેવ આબુ પર્વત પર પધાર્યા. ત્યાં "મહાવીર કેન્દ્ર" માટે સ્થાન નક્કી થયું. ત્યાંથી અમદાવાદ પધાર્યા.

પં. દલસુખભાઈ માલવણિયા તે સમયે એલ.ડી.ઈન્સ્ટીટ્યુટમાં નિર્દેશક હતા. તેની નજીક જ ચાતુર્માસ કરવું જરૂરી હતું. તે સમયે નવરંગપુરામાં ઉપાશ્રય ન બન્યો હતો. આ પરિસ્થિતિમાં માણસા (પંજાબ)ના લાલા દેશરાજજી પૂરણચન્દજી જેન દર્શનાર્થે આવ્યા. પૂ. શ્રી રોશનલાલજી મ.સા.નો તેમને પરિચય હતો. તેમના આગ્રહથી એમના બંગલાનાં ગેસ્ટ હાઉસમાં ચાતુર્માસ થયું.

દરિયાપુરી સંપ્રદાયનાં શ્રી તારાબાઈ મહાસતીજી પણ વાડજમાં હિંમતભાઈ શામળદાસજીને ત્યાં બિરાજમાન હતા. તેમને દર્શન આપવા પૂજ્ય ગુરૂદેવે પધાર્યા. મહાસતીજી ઘણા જ પ્રસન્ન થયા. તેમની સ્વાધ્યાયમાં ઘણી જ રૂચિ હતી. તેઓએ હિંમતભાઈને પ્રેરણા આપી કે "મહારાજજીએ જે કાર્ય કરી રહ્યા છે તે ઘણું જ ઉપયોગી છે. તેમાં સહકાર આપવો જોઈએ." હિંમતભાઈને ત્યાં મૂળ જ વિશાળ પુસ્તકાલય હતું. તેમાંથી સંદર્ભ ગ્રંથો લાવતા અને આ કાર્યમાં વેગ આપવામાં તેઓએ ઘણી જ રૂચિ બતાવી. મારી દિક્ષાનું ક્ષેત્ર પીહ છે જેના મૂળવતની મેઘરાજજી બંબ જે વ્યાપારના કારણે હૈદરાબાદ રહેતા હતા તે અમદાવાદ આવ્યા. તેમની પ્રેરણાથી બળદેવભાઈ ડોસાભાઈ પટેલ આ કાર્યમાં જોડાયા. આ બંને આ ભગીરથ કાર્યનાં પાયારૂપ બન્યા.

પં. દલસુખભાઈ રોજ બે કલાક આવતા હતા. જૂનું કાર્ય બરાબર ન લાગ્યું. તેમણે અને ગુરુદેવે વિચાર્યું કે આ અનુયોગનું કાર્ય જલ્દી કેવી રીતે થાય ? એના માટે સુત્તાગમેનાં પાઠ લેવાનું નક્કી કર્યું. તેના અલગ-અલગ કટિંગ કરીને વિષય કાઢ્યા. છતાં પણ મૂળપાઠોની વ્યવસ્થા માટે અંગસુત્તાણિના કટિંગ કરીને પાઠ લીધા. તેના પર શીર્ષક લગાવ્યા. ચાતુર્માસ પછી એલ.ડી.ઈન્સ્ટીટ્યુટમાં રહ્યા. ત્યાં સંશોધન કાર્ય કર્યું. ત્યારબાદ લક્ષ્મણભાઈ ભોજક, સંડેરાવવાળા મોતીલાલજી પુખરાજજી સાકરિયા વિગેરેએ પ્રેસકોપી તૈયાર કરી. પછી પં. અમૃતભાઈ ભોજક જે પ્રાકૃતના સારા વિદ્વાન છે, તેમણે પ્રાકૃતનાં શીર્ષક લગાવ્યા. ગ્રંથ મૂળપાઠવાળો તૈયાર થઈ ગયો. એક ભાગમાં મૂળ અને એક ભાગમાં અનુવાદ આપવામાં આવે તેવું નક્કી થયું. અને સર્વપ્રથમ ધર્મકથાનુયોગ ગ્રંથ નવીદુનિયા પ્રેસ ઈન્દોરમાં છાપવા આપ્યું. શીઘ્ર કાર્ય ન હોવાના કારણે અમદાવાદમાં પણ પ્રેસમાં કાંઈક હિસ્સો છાપવા આપ્યો. નવરંગપુરા ઉપાશ્રયમાં ચાતુર્માસ થયું.

નવરંગપુરા ચાતુર્માસ પછી વિહાર કરી નારણપુરા બળદેવભાઈના બંગલે પધાર્યા. ત્યાં જ ચર્ચા વિચારણા પછી "આગમ અનુયોગ ટ્રસ્ટ"ની સ્થાપના થઈ.

અહીં એ ઉલ્લેખનીય છે કે આ અનુયોગના કાર્યની શુભ શરૂઆત હરમાડાથી થઈ. શ્રી ચંપાલાલજી ચોરડિયા, શાંતિલાલજી સંચેતી, શ્રી નૌરતમલજી સંચેતી મદનગંજ, શ્રી અમરચંદજી મારુ, શ્રી છોટમલજી મહેતા, શ્રી ગુલાબચંદજી ચોરડિયા હરમાડા, શ્રી ધર્મચંદજી સુરાણા અજમેર વિગેરેએ આ કાર્ય વધારવામાં સારી જહેમત ઉઠાવી.

પૂજ્ય ગુરૂદેવની દીક્ષા સંડેરાવમાં થવાના કારણે તેમનું આ તરફ ધ્યાન ગયું. તેમણે "આગમ અનુયોગ પ્રકાશન પરિષદ"ની સ્થાપના કરી. ઘણા બધા પ્રકાશન આના જ અંતર્ગત થયાં. ગણિતાનુયોગ પણ પહેલા ત્યાંથી જ છપાયું. શ્રી તારાચંદજી પ્રતાપજી, શ્રી હિંમતમલજી પ્રેમચંદજી, શ્રી વૃદ્ધિચંદજી મેઘરાજજી, શ્રી નથમલજી નિહાલચંદજી, શ્રી કેશરીમલજી સેંસમલજી, શ્રી ચંપાલાલજી હિંમતમલજી વિગેરે કાર્યકર્તાઓએ પોતાના સગા-મિત્રો, ઉદારજ્ઞાન પ્રેમીઓથી સહયોગ તથા વ્યવસ્થા સંભાળવા બહુપરિશ્રમ કર્યો. આમ કાર્ય થવાના ૩૨

વર્ષ પછી અમદાવાદમાં આ ટ્રસ્ટની સ્થાપના થઈ. પછી સર્વપ્રથમ ધર્મકથાનુયોગના હિન્દી ભાષાંતર માટે પં.દેવકુમારજીને આપવામાં આવ્યું.

ટ્રસ્ટની સ્થાપના પછી રાજસ્થાન તરફ વિહાર યાત્રા પ્રારંભ થઈ. ઉદેપુર, પાલી થઈને આબુ માઉન્ટ મહાવીર કેન્દ્રનાં ઉદ્ઘાટન પર પધાર્યાં. ચૈત્ર મહિનાની આયંબિલની ઓળી ત્યાં કરાવી. ફરી અમદાવાદમાં રાજસ્થાની ઉપાશ્રયમાં ચોમાસુ થયું.

ચોમાસા પછી વિહારયાત્રા મુંબઈ તરફની પ્રારંભ થઈ. મુંબઈ સાયનમાં દરિયાપુર સંપ્રદાયનાં પૂજ્ય શ્રી શાંતિલાલજી મ.સા. અને આગમ અભ્યાસી આત્માર્થી શ્રી વિરેન્દ્રમુનિજી. ગોંડલ સંપ્રદાયનાં પૂજ્ય શ્રી જસરાજજી મ.સા., બોટાદ સંપ્રદાયનાં શ્રી નવિનચન્દ્રજી મ.સા. આદિ સંતોનું મિલન થયું અને બોટાદ સંપ્રદાયનાં શ્રી અમીચંદજી મ.સા.એ અનુયોગનાં માટે વિશેષ પ્રેરણા આપી.

પૂજ્ય ગુરૂદેવની વિચારધારા સંપ્રદાયવાદી ન હોઈ સમન્વય પ્રધાન રહી છે, તે દષ્ટિકોણથી શ્વેતામ્બર પરંપરાના ઠપ આગમોના આધાર લઈ કાર્ય કરી રહ્યા હતા પરંતુ કેટલાક સંકુચિત વિચારવાળા શ્રાવકોએ વિશેષ દબાણ કર્યું અને ઊર આગમ પ્રમાણે જ અનુયોગનો કામ કરવાનો નિર્ણય થયો.

મહાસતીજી શ્રી મુક્તિપ્રભાજી, દિવ્યપ્રભાજીનો સર્વપ્રથમ પરિચય ઘાટકોપરમાં થયો અને અનુયોગના કાર્યથી પ્રભાવિત થઈ તેમણે આ કાર્યમાં સહયોગ આપવાનું શરૂ કર્યું.

પાર ચાતુર્માસમાં અનુયોગ ટ્રસ્ટનાં કાર્યકર્તા પહોંચ્યા, શ્રી લાલા શાદીલાલજી જૈનનાં નેતૃત્વમાં મીટીંગ થઈ અને નિર્ણય થયો કે "એક જ કાગળ પર બે કોલમ રહે જેમાં એક બાજુ મૂળ તથા એક બાજુ હિન્દી અનુવાદ અપાય તો જ આ ગ્રંથો ઉપયોગી થાય", તે પ્રમાણે એક પાનાના બે કોલમમાં મૂળ-અનુવાદ વ્યવસ્થિત કરવામાં આવ્યા.

અનુવાદ પણ સારી રીતે સમજાય તેવો હોવો, મૂળના અનુસારે જ શબ્દાનુલક્ષી થવો એટલા માટે પાઠોને વિસ્તૃતથી સંક્ષિપ્ત કરવો અને સંક્ષિપ્ત પાઠને વિસ્તૃત કરવો, સમાન પાઠ એક જ વાર આપવો. બીજીવારનો પાઠ ટિપ્પણમાં ઉલ્લેખ કરવો. એવી રૂપરેખાથી મૂળ-અનુવાદ તૈયાર કરવામાં જોડાયા. પ્રાકૃત પાઠના સામે જ અનુવાદ આવવાથી શબ્દના અર્થનો બોધ પણ વાંચવાવાળાને થઈ જાય છે.

આગ્રાથી શ્રીચંદજી સુરાણાને બોલાવ્યા અને તેમને ધર્મકથાનુયોગ ફરી છાપવા આપ્યો. જે મૂળ માત્ર પહેલાં છપાયું છે તે ગુજરાતી સંસ્કરણ સાથે આપવાનું નક્કી થયું.

ચાતુર્માસ પછી કાંદાવાડીમાં મુક્તિપ્રભાજી પાસે ઉત્તમસાધનાજીને દિક્ષા આપી. પછી ગુરૂદેવનાં પ્રોસ્ટેટનાં બે ઓપરેશન શિવાજી પાર્કમાં થયા. ત્યાંથી સ્વાસ્થ્ય લાભ અને અનુયોગના લખાણના કામ માટે લોનાવલા ગયા. ત્યાં બે મહિના રોકાઈ ફરી મુંબઈ આવ્યા. સ્વાસ્થ્યના કારણે વાલકેશ્વર મુંબઈ ચોમાસું થયું. મહાસતી શ્રી મુક્તિપ્રભાજીનું ચોમાસું પણ ત્યાં હતું ધર્મકથાનુયોગ ભા.-૧ સાનુવાદનું બાકી કાર્ય કરવામાં આવ્યું.

ચોમાસા પછી શ્રી મુક્તિપ્રભાજી મ.સા. પાસે અપૂર્વસાધનાજીને દિક્ષા આપી હૈદરાબાદ ચાતુર્માસ માટે વિહાર થયો. ત્યાં ગણિતાનુયોગનું ફરીથી સંપાદનનું કાર્ય શરૂ થયું. વાંચકોને જણાવવાનું કે તેનું પહેલા સંસ્કરણ નીકળ્યું હતું પણ તરત જ તેની પ્રતિઓ સમાપ્ત થઈ ગઈ. ટ્રસ્ટે ફરી છાપવાનો નિર્ણય લીધો. સંશોધન થવા લાગ્યું. ઘણો પરિશ્રમ થયો લગભગ ૩૦૦ પાના વધ્યા. છતાં કેટલાક પાઠ ધ્યાનમાં આવ્યા જે દ્રવ્યાનુયોગના હિન્દીનાં ત્રીજા ભાગના પરિશિષ્ટમાં આપ્યા. તે પાઠો ગણિતાનુયોગના ગુજરાતી સંસ્કરણમાં યથાસ્થળ આપવામાં આવ્યા છે.

હૈદરાબાદમાં પણ સ્વાસ્થ્ય બગડ્યું. બે ઓપરેશન થયા. સ્થિતિ ગંભીર હોવાથી મુંબઈ લાવ્યા. જૈન ક્લીનીકમાં

દાખલ કર્યા. ત્રણ નાના-નાના ઓપરેશન થયા પણ સફળતા ન મળી. ડૉ. કોલાબાવાળાએ બતાવ્યું કે સ્ટિકચર બનવાથી સ્થિતિ ગંભીર છે. ઓપરેશન બહુ મોટું છે. છતાં પ્રયત્ન કરીએ છીએ. પૂજ્ય ગુરુદેવે સાગારી સંથારો કરી લીધો. તે સમયે પૂજ્ય ગુરુદેવે પોતાના હૃદયની ત્રણ વાત વિશેષરૂપથી મને રજુ કરી -

(૧) અનુયોગનું પ્રકાશન થવું. (૨) આગમોનું શુદ્ધ આધુનિક ઢંગથી ગુટકા સાર્થકમાં પ્રકાશન થવું. (૩) વૃદ્ધ સાધુ-સાધ્વીનું સેવા કેન્દ્ર થવું. આ ત્રણ ઈચ્છા બતાવી તે દિવસથી મારું (વિનયમુનિ) આ બાજુ લક્ષ્ય કેન્દ્રિત થયું. ૭ કલાક ઓપરેશનમાં લાગ્યા, ત્રણ દિવસમાં હોશમાં આવ્યા, ૪ મહિના હોસ્પિટલમાં રહ્યા, શ્રી મુક્તિપ્રભાજી મ.સા.ની વૈરાગિન 'ઉજુ'એ ખૂબ જ સેવાનો લાભ લીધો. તેમજ કાંતિભાઈ વેકરીવાળાની સેવા અનોખી રહી.

સ્વાસ્થ્ય થોડું સ્વસ્થ થયા પછી ડોક્ટરની સલાહથી વિશ્રામ માટે દેવલાલી પધાર્યા. ચોમાસું થયું. ત્યાંની હવા અનુકૂળ રહી ત્યાં જ "વર્ધમાન મહાવીર સેવા કેન્દ્ર"ની સ્થાપના થઈ. ત્યાં અનેક સાધુ-સાધ્વીની સેવા હાલ પણ થઈ રહી છે. તેમની પ્રેરણા અને આશીર્વાદથી તે કેન્દ્રએ ઘણું જ વિશાળરૂપ લીધું છે. ત્યાં એક મોટી હોસ્પિટલ પણ બનેલ છે. ટ્રસ્ટી અંબુભાઈ અને વ્યવસ્થાપક હંસમુખભાઈ વગેરેની સેવા પ્રશંસનીય છે. પૂજ્ય ગુરુદેવનાં સ્વાસ્થ્યની અસ્વસ્થતામાં મહાસતીજી મુક્તિપ્રભાજીએ પોતાની શિષ્યાઓ સાથે ખૂબ સેવા કરી. સેવા કેન્દ્રના ઉદ્ઘાટન સમયે ધર્મકથાનુયોગ મૂળનું વિમોચન શ્રી તારાયંદજી પ્રતાપજી સાંડેરાવવાળાનાં વરદ્હસ્તે થયું.

ઉદ્ઘાટન પછી વિહાર કરી અમદાવાદ થઈ સોજતરોડ પૂજ્ય પ્રવર્તક શ્રી મરૂધરકેસરીજી મ.સા., સ્વામીજીશ્રી પ્રજલાલજી મ.સા. તથા યુવાચાર્ય મધુકરજી મ.સા.નાં અંતિમ દર્શન કરી આબુ પર્વત પધાર્યા. આયંબિલ ઓળી કરાવી. ત્યાં જ દીક્ષા અર્ધ-શતાબ્દી સમારોહ થયો. ધર્મકથાનુયોગ સાનુવાદ ભા. -૧નો શ્રી મેઘરાજજી મિશ્રીમલજી સાકરિયા સાંડેરાવવાળાએ વિમોચન કર્યું. ચોમાસું આબુમાં જ થયું. થોડું-થોડું લેખનકાર્ય ચાલતું હતું. ખંભાત સંપ્રદાયનાં પં.શ્રી મહેન્દ્રશાસ્ત્રીજી મ.સા. એ પણ કામમાં જોડાયા. મહારાષ્ટ્રથી વિહાર કરી મહાસતીશ્રી મુક્તિપ્રભાજી ઠાણા-૧૧ આબુ પર્વત પધાર્યા. તેવો દિલ્હી તરફ પધારી રહ્યા હતા. ત્યારે પૂજ્ય ગુરુદેવે ફરમાવ્યું કે "અનુયોગનું કામ વ્યવસ્થિત કરાવી આગળ વધો." તેમણે ગુરુદેવનાં વચનોને આત્મસાત્ કરી ચરણાનુયોગની ફાઈલો લઈને પાલી ચાતુર્માસ કર્યું અને પૂજ્યશ્રીનું સાંડેરાવ ચાતુર્માસ થયું. પછી સાદડી મારવાડમાં પૂજ્યશ્રી અને મહાસતીજી એક મહિનો રોકાયા. ચરણાનુયોગનું વર્ગીકરણનું કાર્ય પૂર્ણરૂપથી જોયું પણ સંતોષપ્રદ ન લાગ્યો. બધા ચરણાનુયોગના કામમાં સંલગ્ન થઈ ગયા. પછી સોજત સીટી થઈ બધા આબુ પર્વત આવ્યા. ધર્મકથાનુયોગ સાનુવાદના બીજા ભાગનું લાલા હરીશજી જૈન ખાર મુંબઈવાળાએ વિમોચન કર્યું.

પૂજ્ય ગુરુદેવ, મહાસતીશ્રી મુક્તિપ્રભાજી, શ્રી દિવ્યપ્રભાજી ચરણાનુયોગનાં મૂળપાઠનું સંશોધન કરતા હતા. શ્રી અનુપમાજી અને શ્રી ભવ્યસાધનાજી સુંદર અક્ષરોમાં લખતા, શ્રી રાજેશજી ભંડારી અને શ્રી રાજેન્દ્ર મહેતા ટાઈપ કરતા, શ્રી વિરતિ સાધનાજીએ પાઠ મેળવતા તેમજ સ્ફૂર્તિ હોવાના કારણે તીવ્ર ગતિથી લખતા, મને (શ્રી વિનયમુની)ને કામમાં લગાવવા માટે શ્રી દિવ્યપ્રભાજી, અનુપમાજીએ વિશેષ પ્રેરણા આપી. હું ટાઈપ કરેલાનું નિરીક્ષણ તથા પાઠ મેળવવો વિગેરે કાર્ય કરતો. વિષયોને કોપીમાં લખતો, ક્યો વિષય કયા અનુયોગનો છે તેનું વિવરણ તૈયાર કરતો. કાર્યમાં બધા સંકળાયેલા હોવાથી કાર્ય તીવ્ર ગતિ પકડી.

ધાનેરા બધાનું ચાતુર્માસ નક્કી થયું. ગામની બહાર વલાણી બાગમાં લખાણના કામમાં લાગ્યા. શ્રી દર્શનપ્રભાજી વિગેરે વ્યાખ્યાન આદિ કાર્ય સંભાળતા રહ્યા. આગ્રાથી ગણિતાનુયોગનું પુનઃમુદ્રણ થઈને આવ્યું. ત્યાંથી બધા અંબાજી પહોંચ્યાં. ફરી કામમાં લાગ્યા. ત્યાં આદિનાથ ભવન માટે જમીન લીધી અને ગુરુદેવની પ્રેરણાથી મોટી ધર્મશાળા વગેરે પણ થયા. ત્યાં જ શ્રી તિલોકમુનિનું પદાર્પણ થયું. એમનો છેદ સૂત્રોનો અનુભવ સારો થવાથી ચરણાનુયોગમાં માર્ગદર્શન મળ્યું. પછી બિયાવર આગમ સમિતિ માટે છેદસૂત્રોનું સંપાદન કાર્ય

કરવામાં આવ્યું. શિયાળામાં અંબાજી રહી આબુ પર્વત પર પહોંચ્યા. ચરણાનુયોગનું સંપાદન કાર્ય પૂરું થયું અને આગ્રા છાપવા મોકલી દીધું.

દ્રવ્યાનુયોગનું કાર્ય પ્રારંભ થયું અને મહાસતીજીએ જોધપુર ચાતુર્માસ માટે વિહાર કર્યો. અમારો આબુમાં જ ચાતુર્માસ થયું. પછી શિયાળામાં અંબાજી થઈ સાંડેરાવ ગયા. ત્યાંથી આબુ પર્વત આવ્યા. મહાસતીજી શ્રી મુક્તિપ્રભાજી, શ્રી દિવ્યપ્રભાજી આદિઠાણા ૧૧ પણ જોધપુરથી આબુ પર્વત પધાર્યા. ફરી દ્રવ્યાનુયોગનું કાર્ય પ્રગતિ કરવા લાગ્યું. સાદડી ચાતુર્માસ સ્થગિત કરી આબુ જ ૧૪ ઠાણાનું ચાતુર્માસ થયું. પછી સાધ્વીજી શ્રી અનુપમાજી તથા શ્રી અપૂર્વસાધનાજીના વર્ષીતપના પારણા થવાથી જોધપુર તરફ વિહાર થયો. ત્યાં પારણા પર શ્રી પુખરાજજી લુકડ મુંબઈવાળાએ ચરણાનુયોગ ભાગ-૧નું વિમોચન કર્યું. ત્યાંથી મહાસતીજી જયપુર તરફ વિહાર કર્યો અને કાર્યની ગતિ મંદ થઈ ગઈ.

અમારું ચાતુર્માસ આબુ થયું. ત્યારબાદ પીહ, મદનગંજ વગેરે સંઘોનો આગ્રહ થવાથી વિહાર તે તરફ થયો. મદનગંજમાં "મહાવીર કલ્યાણ કેન્દ્ર"નું ઉદ્ઘાટન થયું. હરમાડામાં શ્રી સંજયમુનિની દીક્ષા થઈ. તે સમયે મહાસતીજી શ્રી મુક્તિપ્રભાજી આદિ ઠાણાનું જયપુરથી આવવાનું થયું અને ત્યારપછી તેઓએ દિલ્હી તરફ વિહાર કર્યો. ત્યાં જ ચાતુર્માસ કર્યું. ચરણાનુયોગ ભાગ-૨નું શ્રી આર.ડી.જૈન દ્વારા વિમોચન થયું.

અમે હરમાડા દીક્ષા આપી પુષ્કર પહોંચ્યા. ત્યાં ચાર મહિના રહી દ્રવ્યાનુયોગનું કાર્ય કરતા રહ્યા. સાથે-સાથે અનુયોગ નિર્દેશિકાનું કાર્ય પણ કરતા રહ્યા. પીહ ચાતુર્માસ થયું. પછી વિહાર કરી આબુ ઓળી પર પહોંચ્યા. ફરી જોધપુર ચાતુર્માસ માટે પધાર્યા. ડૉ. સોહનલાલજી સંચેતીએ અનુયોગના પ્રચાર કાર્યમાં જોડાયા. ચાતુર્માસ પૂર્ણ થતા જ રાવટી પધાર્યા. ત્યાં વિશેષ વસ્તી ન હતી. સેવા મંદિર હતું. જેમાં ત્યાગી વિદ્વાન પુરુષ શ્રી જોહરીમલજી પારેખ રહેતા હતા. પં. દેવકુમારજી બીકાનેરવાળાને કામમાં લગાવ્યા. શ્રી સુનીલ મહેતા શાહપુરાવાળા અને શ્રી ગજેન્દ્ર રાજાવત બિયાવરવાળા ટાઈપીસ્ટ રહ્યા.

શ્રી પારેખજીએ કાર્ય જોયું. તેમણે કહ્યું - "આમાં હજુ પામી છે, મારી પદ્ધતિથી કામ કરો." તેમની પદ્ધતિથી કામ શરૂ થયું. બે મહિના કાર્ય ચાલ્યું. પરંતુ કાર્ય અતિ લંબાવાથી લાગ્યું કે જો આ પ્રમાણે કામ થશે તો અનુયોગના ૧૬ ભાગ થઈ જશે. જે કેટલાય વર્ષોમાં પણ પૂરું થવું કઠિન છે. તેથી ફરી જે પહેલાની પદ્ધતિ હતી તેજ પ્રણાલીથી કામ શરૂ થયું.

ત્યાંથી સૂરસાગર આવ્યા ફરી કામ ચાલ્યું, સોજત શ્રી સંજયમુનિજીનાં વર્ષીતપના પારણા પર જઈ એક માસમાં ફરી જોધપુર આવ્યા, ચાતુર્માસ સૂરસાગર જ થયું. 'અનુયોગ સમાપન સમારંભ' થયો. આ સમય સુધી ત્રણ અનુયોગ પ્રકાશિત થઈ ગયા હતા તથા ચોથા દ્રવ્યાનુયોગનું સંપાદન કાર્ય પૂર્ણ થઈ રહ્યું હતું. સૂરસાગર સંઘ અને શ્રી મોહનલાલજી સાંડનાં અતિ આગ્રહથી આ કાર્યક્રમ રાખવામાં આવ્યો. જોધપુરમાં બિરાજમાન બધા સંપ્રદાયનાં સાધુ-સાધ્વી અહીં આવ્યા, હજારોની જનમેદની આવી. પ્રવચન થયા, અનુયોગ માટે સહયોગ એકઠો થયો. કાર્ય પૂર્ણ થવા પર ચિંતન ચાલ્યું કે- 'તેમાં કોઈ પાઠ તો નથી રહી ગયો તેથી બિયાવરની આગમ બત્રીસી લેવામાં આવી. તેના પર નિશાન કર્યા કે આ પાઠ અનુયોગનાં ક્યાં પાના પર લેવામાં આવ્યો છે.' આ પ્રકારે ધ્યાન રાખવાથી અનેક પાઠ સામે આવ્યા. તેને ફરી વ્યવસ્થિત કરવામાં લાગ્યા અને જે પાઠ રહી ગયા તેને દ્રવ્યાનુયોગના ત્રીજા ભાગમાં પરિશિષ્ટમાં આપ્યા છે. હવે એક પણ પાઠ નથી રહ્યો આ વિશ્વાસ થઈ ગયો.

શિયાળામાં ત્યાં જ રહ્યા, ૧૪ માસ સૂરસાગર રહી પાવટા આવ્યા. કેટલાક દિવસ ત્યાં રહી કામ કર્યું. પછી જૈતારણ પાવનધામ પહોંચ્યા. ત્યાં એક મહિનો રોકાયા. મદનગંજ ચાતુર્માસ માટે પધાર્યા. ત્યાં પણ આ કામમાં લાગ્યા રહ્યા. ચાતુર્માસ પછી હરમાડા પહોંચ્યા, ૨ માસ ત્યાં રોકાયા, વધુપડતો શ્રમ કર્યો. શ્રી તિલોકમુનિજીએ પણ આ કામમાં સહકાર આપ્યો.

અનેક વર્ષોથી સેવારત કુરડાયા નિવાસી શ્રી શિવજીરામજીના સુપુત્ર શ્રી માંગીલાલજી શર્મા પણ આ કાર્યમાં જોડાયા. તેમણે ખૂબ શ્રમ કર્યો. આખરે અંતિમ મુકામ પર પહોંચી ગયા. જે પ્રિય ક્ષેત્રમાં પૂજ્ય ગુરૂદેવશ્રી ફતેહચંદજી મ.સા. ૭ વર્ષ ઠાણાપતિ વિરાજ્યા હતા અને ૫૦ વર્ષ પૂર્વે જ્યાં આ અનુયોગનું કાર્ય પ્રારંભ થયેલું ત્યાં જ એ પૂર્ણ થયું.

જોધપુર જે. કે. કોમ્પ્યુટરમાં દ્રવ્યાનુયોગ છાપવા આપ્યું. ૫૦૦ પાના તૈયાર થયા, પ્રુફ જોયું પરંતુ બરાબર સેટ ન થયું. આખરે કાર્ય રદ કરવું પડ્યું. ફરીથી શ્રી ચંદજી સુરાનાને આગ્રાથી બોલાવ્યા. તેમની દેખભાળમાં દ્રવ્યાનુયોગનું છાપવાનું કામ શરૂ થયું.

હરમાડાથી વિહાર કરી આબુ પર્વત પહોંચ્યા. હવે પ્રુફ રીડીંગનું કામ ચાલુ થયું. શ્રી સુરાનાજી ત્રણ વાર પ્રુફ જોતાં પછી શ્રી માંગીલાલજી જોતા, ફરી હું (વિનયમુનિ) તથા પૂજ્ય ગુરૂદેવ જોતા. આ પ્રકારે ગ્રંથનું છાપવાનું કામ આગળ વધતું ગયું. ભા.-૧ તૈયાર થયો. જેનો શ્રી નવનીતભાઈ ચુનીલાલ પટેલ અમદાવાદવાળાએ વિમોચન કર્યું. સાંડેરાવ ચોમાસું થયું. પછી સાદડી, નારલાઈ, સોજત વિગેરેમાં પ્રુફરીડીંગ પરિશિષ્ટ વિગેરે કાર્ય ચાલતું રહ્યું.

સોજતમાં પૂજ્યશ્રી મરૂધરકેસરીજી મ.ની પુણ્યતિથિ પર પ્રવર્તક શ્રી રૂપચંદજી મ.નાં સાનિધ્યમાં દ્રવ્યાનુયોગના દ્વિતીય ભાગનું શ્રી નેમીચંદજી સંઘવી કુશાળપુરાવાળાએ વિમોચન કર્યું.

બધા અધ્યયનનું આમુખ ડૉ. ધર્મચંદજીએ લખ્યું. સોજતથી વિહાર કરી આબુપર્વત ઓલીતપ કરાવવા પધાર્યા. પરિશિષ્ટ, વિષયસૂચિ વિગેરેનું કામ ચાલ્યું. ત્રીજા ભાગને સંપન્ન કરવામાં લાગ્યા. અંબાજીમાં ચાતુર્માસ થયું. ચાતુર્માસમાં ઓમપ્રકાશ શર્માએ સ્થાનાંગ સૂત્રના મૂળપાઠની પ્રેસકોપી કરી. નિરયાવલિકાદિનું પં.રૂપેન્દ્રકુમારજીએ સંપાદન કર્યું. શ્રી બલદેવભાઈ, શ્રી નવનીતભાઈનો અતિઆગ્રહ થવાથી અમદાવાદ તરફ વિહાર થયો.

૧ જાન્યુઆરી ૧૯૯૬ના દિવસે શેઠશ્રી શ્રેણિકભાઈ કસ્તુરભાઈની અધ્યક્ષતામાં 'અનુયોગ લોકાર્પણ સમારંભ' થયો. જેમાં અમદાવાદમાં વિરાજીત ઘણા મુનિરાજ, મહાસતીજી પધાર્યા. શ્રી દીપચંદભાઈ ગાર્ડી વિગેરે અનેક વિશિષ્ટ વ્યક્તિ આવ્યા. ગુજરાતી પ્રકાશનનો નિર્ણય થયો. ટ્રસ્ટને લગભગ ૨૦ લાખનું યોગદાન મળ્યું.

આ પ્રકારે ૫૦ વર્ષોના પ્રબલ પુરુષાર્થથી અને બધાના મહત્વપૂર્ણ યોગદાનથી ગુરૂદેવની ઈચ્છા પૂર્ણ થઈ. અનુયોગના હિન્દી સંસ્કરણનું કાર્ય પૂર્ણ થયું.

આ અનુયોગના કાર્યને સંપૂર્ણ કરવા માટે પૂજ્ય ગુરૂદેવે દ્વિદલનો ત્યાગ કર્યો તેમજ તેની બનેલી વસ્તુઓ મિઠાઈ, નમકીનનો ૩૦ વર્ષની યુવાવસ્થામાં ત્યાગ કર્યો, એક જ ટાઈમ અન્ન લેવું, વચમાં ઘણા વખત એક રોટલી પર રહ્યા અને છેલ્લા ૧૮ વર્ષ અન્ન-પાણીનો પણ ત્યાગ કર્યો. એકમાત્ર ગાયનું દૂધ અને ફુટ પર રહ્યા, કેટલી ઊંચી સાધનાથી આ ગ્રંથ તૈયાર થયો તેમજ ડૉ. મહાસતી મુક્તિપ્રભાજી વગેરે સાધ્વીઓએ કાર્ય ચાલ્યો ત્યાં સુધી આયંબિલ એકાસણા કરાવ્યા. કાર્યના પ્રારંભમાં જ આચારાંગ મૂળ કંઠસ્થ કરાવ્યો તેઓએ પણ વિગત્યાગ વગેરે ઘણા પચ્છમાણો કરી આ કાર્યને પૂર્ણ કરવામાં મદદરૂપ થયા. હું પણ યથાશક્તિ પચ્છમાણ કરીને સારો શ્રમ કરીને પૂર્ણ કરવામાં સમર્થ થયો છું.

અનુયોગના ગુજરાતી ભાષાંતરનું કાર્ય પ્રારંભ થયું. ધર્મકથાનુયોગ મૂળમાત્ર જે પ્રારંભમાં છપાયો હતો એ જ રાખ્યો એની વિશદ પ્રસ્તાવના ડૉ. જગદીશચંદ્ર જૈન એ અંગ્રેજીમાં લખી. ધર્મકથાનુયોગના બન્ને ભાગનું ગુજરાતી ભાષાંતર ગુજરાત યુનિવર્સિટી પ્રાકૃત વિભાગના પ્રોફેસર આર.એમ.શાહ, અમદાવાદવાળા કર્યો. બન્ને ભાગ છપાણા. પહેલા ભાગનું વિમોચન પ્રાકૃતના ઉચ્ચસ્તરીય વિદ્વાન ડૉ. હરીવલ્લભ ભાયાણીએ દ્વારા અને બીજા ભાગનું કે. એમ. ગાંધી મુંબઈવાળા દ્વારા થયેલ. ચરણાનુયોગનું ગુજરાતી ભાષાંતર ડૉ. મુક્તિપ્રભાજી અને

તેમની સુશિખ્યાએ કર્યું. છાપકામ પ્રારંભ થયું. ઘણા વર્ષો સુધી અટકી ગયું. કારણ કે પ્રાકૃત ભાષાનો છાપકામ અને પ્રુફરીડર સારો ન મળ્યો. જેમને કામ આપ્યું તે પણ બહુજ ધીમી ગતિમાં. દિલીપભાઈ સ્કેન-ઓ-ગ્રાફિક્સ પ્રેસવાળાનો સંપર્ક થયો. માંગીલાલ શર્માના પ્રયત્નથી કાર્યને દ્રુતગતિ મળી.

અમદાવાદથી ગુરૂદેવે આબુપર્વત ઓલીપર પધાર્યા ત્યાંથી સડેરાવમાં બાંકલીવાસ પોરવાળ ભવનનું ઉદ્ઘાટન કરાવી સાદરી મારવાડ ચાતુર્માસ માટે પધાર્યા. ત્યાંજ સંજયમુનિ બિમાર પડવાથી ચાતુર્માસ પછી ઉદયપુર થઈને આબુપર્વત પધાર્યા. છેલ્લા સાડા ત્રણ વર્ષ આબુ-અંબાજીમાં રહ્યા.

ગુરૂદેવનું સ્વાસ્થ્ય અનુયોગ (હિન્દી)નો કાર્ય પૂર્ણ થયા પછી અનુકૂલ ન રહ્યો. તેઓએ પોતાનો સંકલ્પ પૂર્ણ કરી લીધો. સન્ ૮૨માં તેઓ બિમાર પડ્યા હતા. થોડા સ્વસ્થ થઈ કામમાં જોડાયા. યથાશક્તિ કાર્ય કર્યો. એમના નિર્દેશનમાં ૧૮ વર્ષમાં હિન્દી ભાષાનો સંસ્કરણ પૂરો કરી આપ્યો. એ કાર્ય માટે જ પુનર્જન્મ મળ્યો હતો. પૂરો થતા જ સ્વાસ્થ્ય બગડી ગયો પણ છેલ્લે સુધી મને નિર્દેશ આપતા રહ્યા. કાર્યને વેગ મળ્યો.

ચરણાનુયોગ ગુજરાતી ભાષાંતરના બન્ને ભાગ છપાયા. પહેલા ભાગનો વિમોચન ટ્રસ્ટના અધ્યક્ષ નવનીતભાઈએ કર્યો અને બીજો ભાગ અર્પણ કરવાનો લાભ ગુરૂદેવની દીક્ષા તિથિના દિવસે માંગીલાલને મળ્યો. ગણિતાનુયોગનો ભાષાંતર કરવા માટે ડૉ. કનુભાઈ શેઠને આપ્યો હતો. ફરી-ફરી સંશોધન થવાના કારણે એ પણ ઘણા વર્ષો સુધી અટકી ગયો. હિન્દીના બીજા સંસ્કરણમાં પણ પાઠો છૂટવાના કારણે સંપાદન માટે પં.દેવકુમારજીને આપ્યો. ફરી ગુજરાતી અનુવાદ થયો. સંશોધન થયા પછી પ્રેસમાં છાપવા આપ્યો. ૧૦ ડિસેમ્બર-૨૦૦૦ની સાલએ ગ્રન્થ તૈયાર થઈને આવ્યો. ગોંડલ સંપ્રદાયના વાણીભૂષણશ્રી ગિરીશમુનિજીએ આબુપર્વત પધાર્યા. એમની દીક્ષા જયંતિ અને વિમોચન સમારોહ યોજ્યો. મહાવીર કેન્દ્રના સુધર્મા હોલમાં ગણિતાનુયોગનું વિમોચન કરી નવનીતભાઈ, બચુભાઈ, જયંતિભાઈ સંઘવીએ ગુરૂદેવને અર્પણ કર્યો. ગુરૂદેવ ઘણા જ ખુશ થયા. તેઓ ત્યાં કાર્યક્રમમાં લગભગ બે કલાક બેસી રહ્યા. ગ્રન્થને જોતા રહ્યા. ડૉ. દિવ્યપ્રભાજીએ તેમના ભાષણમાં 'જ્યારે કાર્ય પૂર્ણ કરાવવાનો સંકલ્પ કર્યો ત્યારે ઘણા જ ખુશ થયાં.' એ એમનો છેલ્લો કાર્યક્રમ હતો. ૧૭ ડિસેમ્બર બપોરે ૧૨-૩૦ કલાકે સાધુવંદના વગેરે સાંભળતા અને છેલ્લે 'સિદ્ધે શરણં બોલતાં' ત્યારે તેમની વધારે તબીયત બગડી ગઈ. ડૉ. મુક્તિપ્રભાજી, ડૉ. દિવ્યપ્રભાજી વગેરેની હાજરીમાં જ્યારે તેમને સંથારાના પચ્છમાણ આપવા લાગ્યો અને એમનો હાથ પકડી પૂછ્યો ત્યારે તેઓ આશીર્વાદરૂપે જોરથી હાથ પકડ્યો અને હુંકારો આપ્યો. પોણાત્રણ વાગ્યા સંથારો પછખાવ્યો. સાંજે તેમને દરરોજની જેમ ઠંડી હોવાના કારણે જ્ઞાન ભંડારના ઓરડામાં સુવડાવ્યા. રાત્રે ત્રણ વાગ્યા મારે સ્વાધ્યાય સંભળાવવાનો વારો આવ્યો. સાડા ત્રણે તેઓએ મારી તરફ જોયો ત્યાં ઓરડામાં બધી બાજુ આગમના ચોપડાના અલમારા જોતા-જોતા વિલીન થઈ ગયા. એમ છેલ્લે સુધી આગમના ઉડાણમાં જ રહ્યા. ૧૯ ડિસેમ્બર બપોરે ત્રણ વાગે હજારોની જનમેદની વચ્ચે પ્રતાપજી કપૂરજી સડેરાવના પરિવારના હસ્તે 'કમલ' કન્ઝેયા વિહારમાં અગ્નિ સંસ્કાર થયો.

મારા ઉપર વધારે જવાબદારી આવી. હિમ્મતથી અનુયોગના કાર્યમાં આગળ વધ્યો. વિહારનો ક્રમ ચાલુ થઈ ગયો. ઉત્તર ગુજરાતમાં વીજાપુર સુધી જઈને ફરી આબૂ આવ્યા. ડૉ. મુક્તિપ્રભાજી, ડૉ. દિવ્યપ્રભાજી પાસે લક્ષિત સાધનાની દીક્ષા થઈ. પછી ઉદયપુર-દિલ્હીનો ઉગ્રવિહાર કરી અલવર ચાતુર્માસ કર્યો. હરમાડામાં ગુરૂદેવની પ્રથમ પુણ્યતિથિ કરી. પછી સમદડીમાં મહાસતીજી દર્શનપ્રભાજી પાસે બે દીક્ષા આપી. ગણિતાનુયોગનો સારાંશ લખવાની ભાવના જાગી. તે તૈયાર કર્યો. ગણિતાનુયોગનો બીજો ભાગ છપાયો. અમદાવાદમાં મહામંત્રી શ્રી સૌભાગ્યમુનિજી 'કુમુદ' સાથે ચૌમાસાનો પ્રવેશ કર્યો. તે સમયે જ આનો બચુભાઈ બલદેવભાઈના હસ્તે વિમોચન થયું. વ્યાખ્યાન, ગૌચરી વગેરેથી લગભગ મુક્ત થઈ દ્રવ્યાનુયોગના કાર્યમાં લાગી ગયો. દિવાળી સુધી પહેલો ભાગ થઈ ગયો. તેનું વિમોચન કૃષ્ણકાંતભાઈ પટેલ મુંબઈવાળાએ કર્યું.

ત્યાંથી વિહાર કરી મુંબઈ આવ્યા. કુ. જિનેશાબેન ગોસલિયાને દીક્ષાનો પાઠ ભણાવ્યો. તેમની દીક્ષા મહાસતીજી શ્રી દર્શનપ્રભાજી, દિવ્યપ્રભાજી, અનુપમાજી પાસે થઈ. ખાર આવ્યા. ત્યાં કાર્ય સારું થયો. પૂજ્ય ગુરૂદેવની જન્મજયંતિના દિવસે મુંબઈ મહાસંઘના પ્રમુખ વજુભાઈ ગાંધીના હસ્તે દ્રવ્યાનુયોગના બીજા ભાગનું વિમોચન થયું. ત્યાંથી પૂના ચાતુર્માસ માટે આવ્યા. સંવત્સરીના દિવસે દ્રવ્યાનુયોગના ત્રીજા ભાગનું વિમોચન શશીકાંતભાઈ કાળીદાસ કોઠારી પાલનપુરવાળાને હસ્તે થયું.

ગ્રંથ મોટો હોવાના કારણે આનો ચોથો ભાગ તૈયાર થયો એમાં પણ ઘણો જ શ્રમ થયો. ચારે ભાગનો શબ્દકોષ તૈયાર કર્યો. બીજા અનુયોગોના છૂટેલા પાઠો તૈયાર કરવામાં સંલગ્ન થયા. કમલેશભાઈ દોશી બોરીવલી અને ધીરેનદોશી ઘાટકોપરવાળાના આગ્રહથી ચરણાનુયોગ, ગણિતાનુયોગનો પણ શબ્દકોષ ગુજરાતીમાં તૈયાર કર્યો. બધી સામગ્રી ચોથા ભાગમાં આપવામાં આવી છે.

પૂનાથી ગુરૂદેવની ત્રીજી પુણ્યતિથિ ઉપર દેવલાલી (નાસિક) આવ્યા. સેવા કેન્દ્રમાં જ કાર્યક્રમ થયો. ત્યાં પણ યુવા પ્રણેતા ધીરજમુનિજી મ. પાસે એકતાકુમારીની દીક્ષામાં હાજરી આપી. ત્યાંથી વણી, સુરગાણા, વાંસદા થઈ કરચેલિયા આવ્યા, સ્થાનકનું ઉદ્ઘાટન કરાવ્યા પછી સુરતમાં દરિયાપુરી સંપ્રદાયની દિક્ષામાં શામિલ થઈ અમદાવાદ આવ્યા. ૧૮ ફેબ્રુઆરી-૨૦૦૪ના દિવસે નારણપુરા સંઘમાં અનુયોગ ટ્રસ્ટની રજતજયંતિ અને દ્રવ્યાનુયોગના ચોથા ભાગનું ટ્રસ્ટ પ્રમુખ નવનીતભાઈ ચુનીલાલ પટેલના શુભહસ્તે વિમોચન વિધી થઈ. એમ હિન્દીના આઠ ભાગ અને ગુજરાતીના ૧૧ ભાગોમાં આ અનુયોગનો વિશાળ કાર્ય ૫૫ વર્ષમાં પૂર્ણ થયો.

ગુરૂદેવે સન્ ૮૧માં મુંબઈમાં ઓપરેશનના સમયે જે ભાવના મને સોંપી હતી તે ફેબ્રુઆરી ૨૦૦૪માં ૨૪ વર્ષના અથાગ પરિશ્રમ દ્વારા પૂર્ણ થઈ રહી છે એનો મને ઘણો જ આહલાદ છે.

પૂજ્ય ગુરૂદેવનો સ્વાસ્થ્ય પ્રતિકૂલ હોવાના કારણે તેમજ એમનો સંકલ્પ પૂરો કરાવાની ભાવનાથી મારી બુદ્ધિ પ્રમાણે મૂળમાં, હિન્દી કે ગુજરાતી ભાષાંતરમાં સંશોધન કર્યું. મને ગુજરાતી ભાષાના વ્યાકરણની દૃષ્ટિએ જ્ઞાન નથી છતાં પણ પ્રયત્ન કર્યો છે જેથી ઘણી ભૂલો રહી ગઈ હશે જે પાઠકો સમજી વાંચે. જે પણ ભૂલો છે તે અવશ્ય જણાવે જેથી બીજા સંસ્કરણમાં સંશોધન થઈ શકે.

શ્રુતાચાર્યા ડૉ. મુક્તિપ્રભાજી, ડૉ. દિવ્યપ્રભાજી, ડૉ. અનુપમાજી, ભવ્યસાધનાજી અને શ્રી વિરતિ સાધનાજી વગેરેનો આ કાર્યમાં ઘણો શ્રમ રહ્યો, લાંબા-લાંબા વિહારના કારણે ચાતુર્માસ પ્રવચન વગેરેના કારણોથી આ વર્ષોમાં તેમને ઓછો સમય મળ્યો જેથી તેમજ બન્ને મોટા મહાસતીજી ધ્યાન સાધના અને ગુરૂદેવ દ્વારા જે અનુભવ થયો છે તે સાધનાઓ અને ગ્રંથો લખવાના કારણે સમય નહીં આપી શક્યા તેમજ અનુપમાજીએ જનસંપર્કમાં, ભવ્યસાધનાજીએ મહાસતીજી ચાૃશિલાજીની સેવામાં અને વિરતિસાધનાજી, વિરાગ સાધનાજી વગેરે અધ્યયન, પ્રવચન વગેરેમાં જોડાવવાથી આ કાર્યમાં ગુરૂદેવના ગયા પછી વધારે સમય નહીં આપી શક્યા જેથી ભાષા સંબંધી ત્રુટિઓ રહીજ હશે.

આચાર્યશ્રી દેવેન્દ્રમુનિજીએ આ કાર્યને કરવા માટે ઘણી જ પ્રેરણા આપી તેમજ બે અનુયોગમાં વિશદ ભૂમિકા લખી આપી.

મધુર વ્યાખ્યાની શ્રી ગૌતમમુનિજીનો મહત્વપૂર્ણ યોગદાન મળ્યો તેઓનો સ્વાસ્થ્ય અનુકૂલ ન હોવા છતાં પ્રવચનની બધી જવાબદારી સંભાળી લીધી જેથી આ કાર્ય કરી શક્યો તેમજ તપસ્વી સંજયમુનિજી 'મહાત્માજી' એ પણ સેવાસુશ્રુષાનો લાભ લઈ સારો સહકાર આપ્યો.

રાજુભાઈ મહેતા આબુવાળા તેમજ સેવાભાવી શિવજીરામજી શર્મા કુરડાયાવાળાએ તથા ગુલાબસિંહ અચપુરાવાળાએ પણ ખૂબ જ ગુરૂદેવની સેવા કરી છે તે કેમ ભૂલાય ? શિવજીરામજીના સુપુત્રો માંગીલાલે આબુ પર્વત રહીને પણ મુફરીડીંગ વગેરેમાં સહકાર આપે છે અને મહાવીર શર્માએ જોડે રહીને મુફરીડીંગ, લેખન, સંદર્ભ ગ્રંથોની વ્યવસ્થા કરવી વગેરે બધા કાર્યોમાં સહકાર આપ્યો.

વાંચકોને ધ્યાન રહે કે એક-એક વિષય ૫-૭ વાર લખાયો તેમજ ટાઈપ થયો. ૧૦ વાર વંચાયો હશે. પરંતુ પૂર્ણ વ્યવસ્થિત ન હોવાથી વારે-વારે સંશોધન થતું રહ્યું. જો કે પાછળનાં ૨૪ વર્ષમાં જ અર્થાત્ મુંબઈ પછી જ ચારે અનુયોગનું કાર્ય થયું છે. પૂજ્ય ગુરુદેવનું સ્વાસ્થ્ય સારું ન હોવા છતાં અને વૃદ્ધાવસ્થા હોવા છતાં પ્રતિદિન ૭-૮ કલાક શ્રમ કરવો તેમજ નિર્દેશ કરવો એ અનુમોદનીય છે. આપે નિશીથભાષ્ય તથા અનુયોગના સિવાય નંદીસૂત્ર, અનુયોગદ્વાર સૂત્ર, દશવૈકાલિક સૂત્ર, ઉત્તરાધ્યયન સૂત્ર, દશાશ્વતસ્કંધ, બૃહત્કલ્પ, વ્યવહાર સૂત્ર, નિશીથસૂત્ર, આચારાંગ સૂત્ર (બન્ને શ્વત.) સૂત્રકૃતાંગ સૂત્ર (પ્રથમ શ્વત.) સમવાયાંગ સૂત્ર, સ્થાનાંગ સૂત્ર, પ્રશ્નવ્યાકરણ સૂત્ર નિરયાવલિકા વગેરે પાંચ આગમ આદિના મૂળમાત્રનું સંપાદન કર્યું.

સ્થાનાંગ સૂત્ર, સમવાયાંગ સૂત્ર, સૂર્યપ્રજ્ઞપ્તિ સૂત્ર, સંજ્યાનિયંઠા વગેરેનું સાનુવાદ સંપાદન કર્યું. આચારદશા, બૃહત્કલ્પ, વ્યવહાર સૂત્રનું અનુવાદ-વિવેચન સહિત સંપાદન કર્યું છે.

જૈનાગમ નિર્દેશિકા, સદુપદેશ સુમન (૫૦૦ ઉપમા) ભાષ્ય કહાનીઓ વગેરે અનેક ગ્રંથોનું સંપાદન કર્યું. આપની વ્યાખ્યાન શૈલી ખૂબ જ લાક્ષણિક હતી. શબ્દોની વ્યુત્પત્તિઓ સાંભળીને શ્રોતાઓ મંત્રમુગ્ધ થઈ જતા હતા. આપ દ્વારા લખેલા લેખ પ્રમાણિક, સચોટ તથા ક્રાંતિકારી છે. આપ ખૂબ જ સરળ હતા. યશ, નામ-કામનાથી દૂર રહ્યા.

મહાસતીજીશ્રી મુક્તિપ્રભાજી, શ્રી દિવ્યપ્રભાજી તથા તેમની શિષ્યાઓએ અનેક મુશ્કેલીઓ સહન કરી જે શ્રમ કર્યો છે, તે અવિસ્મરણીય છે.

અંતરરાષ્ટ્રીય ખ્યાતિ પ્રાપ્ત પં. દલસુખભાઈ માલવણીયાજીએ પણ મહેનતાણું લીધા વગર નિસ્વાર્થ ભાવથી પોતાનો અમૂલ્ય સમય આપ્યો છે.

ડૉ. સાગરમલજી જૈન ડાયરેક્ટર પાર્શ્વનાથ ઈન્સ્ટીટ્યુટ બનારસ, જે ઉચ્ચ કક્ષાના વિદ્વાન્ છે. તેઓએ પોતાનો અમૂલ્ય સમય કાઢીને ચરણાનુયોગ ભાગ-૧ તથા દ્રવ્યાનુયોગ ભાગ-૧ની વિશાળ ભૂમિકા મહેનતાણું લીધા વગર મહેનતથી લખી છે જે પ્રશંસનીય છે.

જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

પં. દેવકુમારજી જૈન પ્રાકૃત, સંસ્કૃતના વિદ્વાન્ છે. તેમનો પણ ખૂબ સહયોગ મળવાથી આ કાર્ય પૂર્ણ થઈ શક્યું. ચારે અનુયોગના હિન્દી સંસ્કરણનો મુદ્રણ, પ્રુફ સંશોધન વિગેરેમાં શ્રીચંદજી સુરાના આગરાનો પૂર્ણ સહકાર રહ્યો તેમજ ગુજરાતી સંસ્કરણના પ્રકાશનમાં દિલીપભાઈનો પૂર્ણ સહકાર મળ્યો.

ડૉ. ધર્મચંદજી જૈને પોતાનો કિંમતી સમય કાઢી પ્રત્યેક અધ્યયનના આમુખ તથા ભૂમિકા લખી છે.

આ યુગમાં પૈસા વગર કાંઈ થતું નથી આમાં સંપાદન, પ્રકાશનમાં અંદાજે ૫૦ લાખથી વધુ ખર્ચ થયો હશે. આ બધો યશ સંડોરાવના કાર્યકર્તા, ટ્રસ્ટના કાર્યકર્તા તથા મંત્રીશ્રી જયંતીભાઈ સંઘવી, સહમંત્રી ડૉ. સોહનલાલજી સંચેતીને જાય છે.

નારણપુરા સ્થાનકવાસી જૈન સંઘે તેમના ઉપાશ્રયનો મોટો હોલ ચોપડા મૂકવા માટે આપ્યો. તેમજ તેના જ માનદમંત્રી જયંતિભાઈ સંઘવીએ સંઘનો વૈયાવચ્ચ, ચાતુર્માસ, ટિકિન યોજના વગેરે સંભાળવા છતાં કાળજીપૂર્વક ટ્રસ્ટનો વહીવટ સારી રીતે સંભાળ્યો અને સંઘના મહેતાજી શ્યામજીભાઈ અને અત્યારે વિજયભાઈ તેમજ સંઘના કર્મચારીઓએ પણ સારો સહકાર આપ્યો. તેમની જ્ઞાન પ્રત્યે અનુમોદના પ્રસંશનીય છે.

દિલ્લી નિવાસી શ્રી ગુલશનરાયજી જૈન, શ્રી ચંદજી જૈન "જૈન બંધુ", શ્રી પ્રભુદાસભાઈ વોરા મુંબઈ, શ્રી જયંતિભાઈ કે. પટેલ, શ્રી જયંતિભાઈ સી. પટેલ અમદાવાદ, શ્રી ઘેવરચંદજી કાનુંગા જોધપુર, શ્રી નેમીચંદજી સંઘવી કુશાળપુરા વગેરેના યોગદાનને ન ભૂલી શકાય.

જ્યાં-જ્યાં પૂજ્ય ગુરૂદેવના પગલાં પડ્યા, ચાતુર્માસ થયા. તે સંઘોનો તેમજ શ્રદ્ધાવંત જ્ઞાનાનુરાગી શ્રાવકોનો પણ પંડિતોના મહેનતાણા વગેરે માટે યોગદાન મળ્યું છે.

આચાર્ય શ્રી દેવેન્દ્રમુનિજી તેમજ પ્રવર્તક શ્રી રૂપચંદજી મ. તથા ઉપપ્રવર્તક શ્રી સુકનમુનિજી મ.નો પણ સમયે-સમયે માર્ગદર્શન મળ્યો.

મારા સહયોગી પં.શ્રી મિશ્રીમલજી 'મુમુક્ષુ', સેવાભાવી શ્રી ચાંદમલજી મ., પં.શ્રી રોશનલાલજી મ. 'શાસ્ત્રી' ની પણ વૈયાવચ્ચ સેવા ભુલાઈ ન શકાય.

આ પ્રકારે બધાના સહકારથી જ આ કાર્ય પૂર્ણ થઈ શક્યું. જેનો પણ પ્રત્યક્ષ કે પરોક્ષ સહકાર મળ્યો છે તેમનો અંતઃકરણપૂર્વક આભાર માનીએ છીએ.

લિંબડી સંપ્રદાયના શ્રી ભાષ્કરમુનિજી મ.નું આભુર્પત પર ઓલી પર પધારવું થયું. તેમની અનુયોગ પ્રતિ વિશેષ રૂચિ રહી. તેમણે સૌરાષ્ટ્ર, કચ્છની અનેક લાઈબ્રેરીમાં સેટ મોકલ્યા. અનુયોગ સંપાદનની શરૂઆતથી જાણકારી મેળવી. તેમના પ્રેમપૂર્વક આગ્રહથી જ હું આ 'અનુયોગની અપૂર્વયાત્રા' લખી છે.

મને પણ પૂજ્ય ગુરૂદેવની સેવા તથા આ ભાવનાને પૂર્ણ કરવાનો અવસર મળ્યો. આ મારું સૌભાગ્ય છે. આ કાર્યમાં એકાગ્રતા પ્રાપ્ત થતી, મને પોતાને ઘણી વાર અનુભવ થયો કે જ્યારે માથાનો દુખાવો કે થાકનો અનુભવ થતો ત્યારે આ કાર્યમાં બેસતો તો શાંતિનો અનુભવ થતો આ બધો ગુરૂદેવના આશીર્વાદનું જ પરિણામ છે. આ કાર્યથી મને ઘણો જ આનંદ થયો.

આ અનુયોગના કામમાં લાગ્યા રહેવાના કારણે વ્યાખ્યાન કળામાં આગળ નહીં વધી શક્યો. જે સામાજિક દષ્ટિથી ઘણો જ જરૂરી છે પણ હું એને પ્રાથમિકતા ન આપી કારણ કે 'આગમની સેવાથી તીર્થંકર નામ કર્મનું ઉપાર્જન થાય છે. તેથી જ મેં અનુયોગના કાર્યને પ્રાથમિકતા આપી.' હવે પ્રવચનની પ્રગતિમાં સંલગ્ન થઈશ. ગુરૂદેવના આશીર્વાદથી અવશ્ય મને સફળતા મળશે.

ધર્મકથાનુયોગ વગેરેની પ્રતિઓ સમાપ્ત થઈ ગઈ તેમને પુનઃમુદ્રણ કરાવવા માટે ફરી તેનો સંશોધન કરવો આવશ્યક છે તે કાર્ય કરવાની ભાવના છે.

જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

આધુનિક યુગમાં કમ્પ્યુટર દ્વારા સમગ્ર વિશ્વમાં એને ફેલાવવાની ભાવના છે. જેથી સંશોધકોને લાભ મળશે. ગુરૂદેવના ઊર આગમોના ગુટકા નિકાળવાનો જે સંકલ્પ હતો એમાં ૧૫ આગમ થયા છે બીજા આગમ પણ પ્રકાશિત કરાવવાની ભાવના છે એ કાર્ય પણ બધાના સહકારથી સફળ થાય એ જ આશા છે.

ગુરૂદેવના આશીર્વાદથી બધા જ કાર્ય પૂર્ણ થશે. ગુરૂદેવશ્રી મહાન્ હતા. તેમણે અનુયોગના રૂપમાં જે સમાજને આપ્યું તે ખૂબ જ મહત્વપૂર્ણ છે તેનો ખૂબ લાભ ઉઠાવીએ. પ્રચાર-પ્રસાર કરીએ. આપણે ગુરૂદેવના પગલે-પગલે નિરંતર આગળ વધતાં રહીએ, આ ભાવના સાથે પૂજ્ય ગુરૂદેવના ચરણોમાં કોટિ-કોટિ વંદન.

- વિનયમુનિ

આગમ અનુયોગ ટ્રસ્ટ, અમદાવાદ

સહયોગી સદસ્યોની નામાવલિ

: સર્વના આભારી છીએ :

વિશિષ્ટ સહયોગી :

૧. શ્રીમતી સૂરજબેન યુન્નીભાઈ ધોરીભાઈ પટેલ, પાર્શ્વનાથ કોર્પોરેશન અમદાવાદ
હસ્તે, સુપુત્ર શ્રી નવનીતભાઈ, પ્રવીણભાઈ, જયંતિભાઈ
૨. શ્રી બળદેવભાઈ ડોસાભાઈ પટેલ પબ્લિક ચેરીટેબલ ટ્રસ્ટ, અમદાવાદ
હસ્તે, શ્રી બળદેવભાઈ, બચુભાઈ, બકાભાઈ
૩. આઈડિયલ સીટ મેટલ સ્ટેપિંગ એન્ડ પ્રેસિંગ પ્રા.લિ. અમદાવાદ
હસ્તે, શ્રી આર.એમ.શાહ
૪. શ્રી આત્મારામ માણિકલાલ પબ્લિક ચેરીટેબલ ટ્રસ્ટ અમદાવાદ
હસ્તે, શ્રી બળવન્તલાલ, મહેન્દ્રકુમાર, શાન્તિલાલ શાહ
૫. શ્રી હસમુખલાલ કસ્તુરચંદભાઈ શાહ અમદાવાદ
૬. શ્રી પ્રેમ ગ્રુપ પીપલિયા કલાં, શ્રી પ્રેમરાજ ગણપતરાજ બોહરા અમદાવાદ
હસ્તે શ્રી પૂરણચંદજી બોહરા
૭. શ્રી રાજમલ રિખબચંદ મહેતા ચેરીટેબલ ટ્રસ્ટ મુંબઈ
હસ્તે, શ્રી સુશીલાબેન રમણિકલાલ મહેતા, પાલનપુર
૮. શ્રી શ્રેણીકભાઈ કસ્તુરચંદ શેઠ અમદાવાદ
૯. શ્રી દિપચંદભાઈ ગાર્ડી સાહેબ મુંબઈ
૧૦. શ્રી યુ. એન. મહેતા સાહેબ અમદાવાદ
૧૧. શ્રી કોકીલાબેન જંયતિલાલ કાંતિલાલ પટેલ સાણંદ
૧૨. એક સદ્ગૃહસ્થ તરફથી...હસ્તે શ્રી ભરતભાઈ શેઠ અમદાવાદ
૧૩. શ્રી વાલકેશ્વર સ્થા. જૈન સંઘ મુંબઈ
૧૪. શેઠ શ્રી યુનીલાલ લલુભાઈ ગુંદીયાળાવાળા અમદાવાદ
હસ્તે અરવિંદભાઈ
૧૫. શ્રી કે. ડી. શેઠ ચેરીટેબલ ટ્રસ્ટ અમદાવાદ
હસ્તે જગદીશભાઈ કાંતિલાલ શેઠ
૧૬. શ્રી રસીકલાલ શાંતિલાલ રાજેન્દ્રકુમાર અમદાવાદ
૧૭. શ્રી હસમુખલાલ સી. શેઠ મુંબઈ
૧૮. શ્રીમતી રૂપાબેન શૈલેશભાઈ મહેતા પાલનપુર
૧૯. શ્રી પાર્શ્વનાથ ચેરીટેબલ ટ્રસ્ટ અમદાવાદ
હસ્તે શ્રી નવનીતભાઈ

૨૦.	શ્રી કાલુપુર કોમર્શિયલ કો.ઓ.બેંક લિ.	અમદાવાદ
૨૧.	શેઠશ્રી યુન્નીલાલ નરભેરામ મેમોરિયલ ટ્રસ્ટ હસ્તે, શ્રી મન્નુભાઈ બેકરીવાલા, રૂબી મિલ	અમદાવાદ મુંબઈ
૨૨.	શ્રી પ્રભુદાસભાઈ એન. વોરા	મુંબઈ
૨૩.	શ્રી પી. એસ. લૂંકડ ચેરિટેબલ ટ્રસ્ટ હસ્તે શ્રી પુખરાજજી લૂંકડ	મુંબઈ
૨૪.	શ્રી ગાંધી પરિવાર હસ્તે, અમરચન્દ રિખવચન્દ ગાંધી	હૈદરાબાદ
૨૫.	શ્રી ગુલશનરાયજી જૈન	દિલ્હી
૨૬.	શ્રીચન્દજી જૈન, જૈન બન્ધુ	દિલ્હી
૨૭.	શ્રી ધેવરચંદજી કાનુંગા, એલ્કોબક્સ પ્રા.લિ.	જોધપુર
૨૮.	શ્રીમતી તારાદેવી લાલચંદજી સિંઘવી	કુશાલપુરા
૨૯.	શ્રી થાનચંદ મહેતા ફાઉન્ડેશન હસ્તે, શ્રી નારાયણચંદજી મહેતા	જોધપુર
૩૦.	શ્રીમતી ઉદયકુંવર ધર્મપત્ની શ્રી ઉમ્મેદમલજી સાંડ હસ્તે, શ્રી ગણેશમલજી મોહનલાલજી સાંડ	જોધપુર
૩૧.	શ્રીમતી સોહનકંવર ધર્મપત્ની ડો. સોહનલાલજી સંયેતી તથા સુપુત્ર શ્રી શાન્તિપ્રકાશ, મહાવીરપ્રકાશ, જિનેન્દ્રપ્રકાશ અને નગેન્દ્રપ્રકાશ સંયેતી	જોધપુર
૩૨.	શ્રી જેઠમલજી ચોરડિયા, મહાવીર ડ્રગ હાઉસ	બેંગ્લોર
૩૩.	શ્રી શાન્તિલાલજી નાહર	અમદાવાદ
૩૪.	શ્રી ભીમરાજજી ઝવેરચંદજી	સાંડેરાવ
૩૫.	શ્રી કમળાબેન હીરાલાલજી જીરાવાલા	અમદાવાદ
૩૬.	શ્રી જયંતીભાઈ સુંદરજીભાઈ ગોસલિયા	અમદાવાદ
૩૭.	ડો. શ્રી યોગેન્દ્રભાઈ શાંતિલાલ ભાવસાર	ખંભાત
૩૮.	શ્રી હિમ્મતલાલ શામળદાસ શાહ	અમદાવાદ
૩૯.	શ્રી મોહનલાલજી મુકનચંદજી બાલિયા	અમદાવાદ
૪૦.	શ્રી વિજયરાજજી બાલાબક્સજી બોહરા - સાબરમતી	અમદાવાદ
૪૧.	શ્રી અજયરાજજી કે. મહેતા - એલિસબ્રીજ	અમદાવાદ
૪૨.	શ્રી ચીમનભાઈ ડોસાભાઈ પટેલ હસ્તે, નવનીતભાઈ	અમદાવાદ
૪૩.	શ્રીમતી કાંતાબેન જંયતિલાલ મનસુખલાલ લોખંડવાળા	અમદાવાદ
૪૪.	શ્રી સૌરાષ્ટ્ર સ્થા. જૈન સંઘ (નગરશેઠનો વંડો) હસ્તે ભરતભાઈ શેઠ	અમદાવાદ
૪૫.	શ્રી સ્થા. જૈન સંઘ (નારણપુરા) અમદાવાદ હસ્તે શાંતિભાઈ	અમદાવાદ
૪૬.	શ્રી સાણંદ સાર્વજનિક ટ્રસ્ટ હસ્તે, શ્રી બલદેવભાઈ	અમદાવાદ

૪૭. શ્રી પંજાબ જૈન બ્રાતૃ સભા - ખાર	મુંબઈ
૪૮. શ્રી રતનકુમારજી જૈન, નિત્યાનન્દ સ્ટીલ રોલર મિલ	મુંબઈ
૪૯. શ્રી માણેકલાલજી રતનશી બગડીયા	મુંબઈ
૫૦. શ્રી હરીલાલ જયચંદ દોશી, વિશ્વ વાત્સલ્ય ટ્રસ્ટ	મુંબઈ
૫૧. શ્રી તેજરાજજી રુપરાજજી બમ્બ, ભાદવાવાળા	ઈચલકરંજી (મહારાષ્ટ્ર)
૫૨. શ્રીમતી સુગનીબાઈ મોતીલાલજી બમ્બ હસ્તે, શ્રી ભીમરાજજી બમ્બ પીહવાળા	હેદરાબાદ
૫૩. શ્રી સ્થા. જૈન સંઘ, નવરંગપુરા	અમદાવાદ
૫૪. શ્રી નંદુભાઈ મહાસુખભાઈ પટેલ	અમદાવાદ
૫૫. શ્રી ભાઈલાલભાઈ હરિલાલ ગોસલિયા	અમદાવાદ
૫૬. શ્રી ધીરજલાલ ધરમશી મોરબિયા	આબુરોડ
૫૭. શ્રી સ્થા. જૈન સંઘ (સોલા)	અમદાવાદ
૫૮. શ્રી ધીરેશભાઈ ટી. શાહ	અમદાવાદ
૫૯. શ્રી બંસીભાઈ શીવલાલ કાપડિયા	અમદાવાદ
૬૦. શ્રી ગુલાબચંદજી માંગીલાલજી સુરાણા	સિકન્દ્રાબાદ
૬૧. શ્રી નેમનાથજી જૈન	ઈન્દૌર (મધ્યપ્રદેશ)
૬૨. શ્રી બાબુલાલજી ધનરાજજી મહેતા	સાદડી (મારવાડ)
૬૩. શ્રી હુકમીચંદજી મહેતા (એડવોકેટ)	જોધપુર
૬૪. શ્રી કેશરીમલજી હીરાચંદજી તાતેડ સમદડીવાળે	હુબલી
૬૫. શ્રી આર.ડી. જૈન, જૈન તાર ઉદ્યોગ	દિલ્હી
૬૬. શ્રી દેશરાજજી પૂરણચંદજી જૈન	અમદાવાદ
૬૭. શ્રી રોયલ સિન્થેટિક્સ પ્રા.લિ. હસ્તે, રમેશભાઈ કોશેલાવવાળા	મુંબઈ
૬૮. શ્રી વિરદીચંદજી કોઠારી	કિશનગઢ
૬૯. શ્રી મદનલાલજી કોઠારી મહામંદિર	જોધપુર
૭૦. શ્રી જંવતરાજજી સોહનલાલજી બાફના	બેંગ્લોર
૭૧. શ્રી ધનરાજજી વિમલકુમારજી રુણવાલ	બેંગ્લોર
૭૨. શ્રી જગજીવનદાસ રતનશી બગડીયા	દામનગર (ગુજરાત)
૭૩. શ્રી સુગાલ એન્ડ દામાણી	નઈ દિલ્હી
૭૪. શ્રી ભીવરાજજી હજારીમલજી સાંડેરાવવાળા	કોસમ્બા
૭૫. મે. મરુધર ઈલેક્ટ્રિકલ્સ હસ્તે, શ્રી અક્ષયકુમાર પુષ્પેન્દ્રકુમાર સામસુખા - જોધપુરવાળા	મુંબઈ
૭૬. શ્રી વિજયરાજજી મહેતા	અમદાવાદ

અર્ષમ્

વિષય-સૂચી

ભાગ-૪

અધ્યયન ૩૯ થી ૪૬

અ.ક્રમ.	અધ્યયનનું નામ	પૃષ્ઠાંક
૩૯.	ગર્ભ અધ્યયન	૨૧૧૩ - ૨૧૪૪
૪૦.	યુગ્મ અધ્યયન	૨૧૪૫ - ૨૧૯૮
૪૧.	ગમ્મા અધ્યયન	૨૧૯૯ - ૨૨૯૭
૪૨.	આત્મા અધ્યયન	૨૨૯૮ - ૨૩૦૫
૪૩.	સમુદ્ધાત અધ્યયન	૨૩૦૬ - ૨૩૪૩
૪૪.	ચરમાચરમ અધ્યયન	૨૩૪૪ - ૨૩૬૭
૪૫.	અજીવ - દ્રવ્ય અધ્યયન	૨૩૬૮ - ૨૩૯૧
૪૬.	પુદ્ગલ અધ્યયન	૨૩૯૨ - ૨૫૮૨
	પ્રકીર્ણક	૨૫૮૩ - ૨૬૧૩

વિષયાનુક્રમણિકા

સૂત્રાંક વિષય પા. નં.

૩૯. ગર્ભ અધ્યયન

આમુખ :	૨૧૧૩-૨૧૧૫
૧. ગર્ભ વગેરે પદોનું સ્વામિત્વ.	૨૧૧૬
૨. ભવનાં ચતુર્વિધત્વનું પ્રરૂપણ.	૨૧૧૬
૩. ગર્ભધારણનાં વિધિ-નિષેધનાં કારણોનું પ્રરૂપણ.	૨૧૧૬-૧૮
૪. માનુષી ગર્ભના ચાર પ્રકારોનું પ્રરૂપણ.	૨૧૧૮
૫. ગર્ભગત જીવનું નરક અને દેવોમાં ઉત્પન્ન થવાના કારણોનું પ્રરૂપણ.	૨૧૧૮-૨૦
૬. ગર્ભમાં ઉત્પન્ન થતાં જીવનું સર્ષન્દ્રિય-સશરીર ઉત્પત્તિનું પ્રરૂપણ.	૨૧૨૦-૨૧
૭. ગર્ભમાં ઉત્પન્ન થતાં જીવનાં વર્ષાદિનું પ્રરૂપણ.	૨૧૨૧
૮. ઉદક ગર્ભનાં પ્રકાર અને સમયનું પ્રરૂપણ.	૨૧૨૧
૯. ઉદક-તિર્યચયોનિક-મનુષ્ય સ્ત્રીઓના ગર્ભ વગેરેની કાયસ્થિતિનું પ્રરૂપણ.	૨૧૨૧-૨૨
૧૦. ગર્ભમાં સ્થિત જીવના અવસ્થાનનું પ્રરૂપણ.	૨૧૨૨
૧૧. એક ભવ ગ્રહણની અપેક્ષાએ એક જીવના જન્મકોનું પ્રમાણ.	૨૧૨૨
૧૨. એક ભવગ્રહણની અપેક્ષા એક જીવના પુત્રોની સંખ્યા.	૨૧૨૩
૧૩. જીવના શરીરમાં માતા-પિતાના અંગોનું પ્રરૂપણ.	૨૧૨૩
૧૪. માતા-પિતાના અંગોની કાયસ્થિતિનું પ્રરૂપણ.	૨૧૨૪
૧૫. જીવ-ચોવીસ દંડકોમાં એકત્વ બહુત્વની વિગ્રહ ગતિનું પ્રરૂપણ.	૨૧૨૪
૧૬. વિવિધ દિશાઓની અપેક્ષા એકેન્દ્રિય જીવોની વિગ્રહગતિના સમયનું પ્રરૂપણ.	૨૧૨૪-૩૮
૧૭. અનંતરોપપન્નક એકેન્દ્રિય જીવોની વિગ્રહગતિના સમયનું પ્રરૂપણ.	૨૧૩૮
૧૮. પરંપરોપપન્નક એકેન્દ્રિય જીવોની વિગ્રહગતિના સમયનું પ્રરૂપણ.	૨૧૩૮
૧૯. અનંતરાવગાઢાદિ એકેન્દ્રિય જીવોની વિગ્રહગતિના સમયનું પ્રરૂપણ.	૨૧૩૮-૩૯
૨૦. કૃષ્ણ નીલ કાપોત લેશ્યી એકેન્દ્રિય જીવોની વિગ્રહગતિના સમયનું પ્રરૂપણ.	૨૧૩૯
૨૧. દ્વીપ સમુદ્રોમાં પરસ્પર જીવોના જન્મ-મરણનું પ્રરૂપણ.	૨૧૩૯-૪૦
૨૨. મરણના ભેદ-પ્રભેદોનું પ્રરૂપણ.	૨૧૪૦-૪૪
૨૩. મરણ સમયે જીવના પાંચ નિર્યાણ સ્થાન અને તન્નિમિત્તક ગતિનું પ્રરૂપણ.	૨૧૪૪
૨૪. અંતિમ શરીરવાળાના મરણનું પ્રમાણ.	૨૧૪૪

● ૪૦. યુગ્મ અધ્યયન ●

સૂત્રાંક	વિષય	પા.નં.
	આમુખ :	૨૧૪૫-૪૬
૧.	યુગ્મના ભેદ અને એના લક્ષણોનું પ્રરૂપણ.	૨૧૪૭
૨.	ચોવીસ દંડકો અને સિદ્ધોમાં યુગ્મ ભેદોનું પ્રરૂપણ.	૨૧૪૭-૪૮
૩.	જઘન્યાદિ પદની અપેક્ષા ચોવીસ દંડકોમાં અને સિદ્ધોમાં કૃતયુગ્માદિનું પ્રરૂપણ.	૨૧૪૮-૪૯
૪.	જઘન્યાદિ પદની અપેક્ષા સ્ત્રીઓમાં કૃતયુગ્માદિનું પ્રરૂપણ.	૨૧૪૯
૫.	દ્રવ્ય-પ્રદેશની અપેક્ષા જીવ-ચોવીસ દંડકો અને સિદ્ધોમાં કૃતયુગ્માદિ ભેદોનું પ્રરૂપણ.	૨૧૪૯-૫૧
૬.	પ્રદેશાવગાઢની અપેક્ષા જીવ-ચોવીસ દંડકો અને સિદ્ધોમાં કૃતયુગ્માદિનું પ્રરૂપણ.	૨૧૫૧-૫૨
૭.	સ્થિતિની અપેક્ષાએ જીવ-ચોવીસ દંડકો અને સિદ્ધોમાં કૃતયુગ્માદિનું પ્રરૂપણ.	૨૧૫૨-૫૩
૮.	વર્ણાદિના પર્યાયોની અપેક્ષાએ જીવ-ચોવીસ દંડકો અને સિદ્ધોમાં કૃતયુગ્માદિનું પ્રરૂપણ.	૨૧૫૩
૯.	જ્ઞાન પર્યાયોની અપેક્ષાએ જીવ-ચોવીસ દંડકો અને સિદ્ધોમાં કૃતયુગ્માદિનું પ્રરૂપણ.	૨૧૫૩-૫૪
૧૦.	અજ્ઞાન પર્યાયોની અપેક્ષાએ જીવ-ચોવીસ દંડકોમાં કૃતયુગ્માદિનું પ્રરૂપણ.	૨૧૫૫
૧૧.	દર્શન પર્યાયોની અપેક્ષાએ જીવ-ચોવીસ દંડકોમાં કૃતયુગ્માદિનું પ્રરૂપણ.	૨૧૫૫
૧૨.	શુદ્ર યુગ્મોના ભેદ અને એના લક્ષણોનું પ્રરૂપણ.	૨૧૫૫-૫૬
૧૩.	શુદ્ર કૃતયુગ્માદિ નૈરચિકોના ઉત્પાદ વગેરેનું પ્રરૂપણ.	૨૧૫૬-૫૮
૧૪.	શુદ્ર કૃતયુગ્માદિની અપેક્ષાએ કૃષ્ણલેશ્થી નૈરચિકોના ઉત્પાતાદિનું પ્રરૂપણ.	૨૧૫૮-૫૯
૧૫.	શુદ્ર કૃતયુગ્માદિની અપેક્ષાએ નીલલેશ્થી નૈરચિકોના ઉત્પાતાદિનું પ્રરૂપણ.	૨૧૫૯-૬૦
૧૬.	શુદ્ર કૃતયુગ્માદિની અપેક્ષાએ કાષોતલેશ્થી નૈરચિકોના ઉત્પાતાદિનું પ્રરૂપણ.	૨૧૬૦
૧૭.	શુદ્ર કૃતયુગ્માદિ ભવસિદ્ધિક-અભવસિદ્ધિક નૈરચિકોના ઉત્પાતાદિનું પ્રરૂપણ.	૨૧૬૧-૬૨
૧૮.	શુદ્ર કૃતયુગ્માદિ સમ્યગ્દષ્ટિ નૈરચિકોના ઉત્પાતાદિનું પ્રરૂપણ.	૨૧૬૨
૧૯.	શુદ્ર કૃતયુગ્માદિ કૃષ્ણપાક્ષિક શુકલપાક્ષિક નૈરચિકોના ઉત્પાતાદિનું પ્રરૂપણ.	૨૧૬૨
૨૦.	શુદ્ર કૃતયુગ્માદિની અપેક્ષાએ નૈરચિકોના ઉદ્વર્તનાદિનું પ્રરૂપણ.	૨૧૬૨-૬૩
૨૧.	સોળ મહાયુગ્મ અને એના લક્ષણોનું પ્રરૂપણ.	૨૧૬૪-૬૬
૨૨.	સોળ એકેન્દ્રિય મહાયુગ્મોમાં ઉત્પાતાદિ બત્રીસ દ્વારોનું પ્રરૂપણ.	૨૧૬૬-૭૨
૨૩.	પ્રથમ સમયોત્પન્ન સોળ મહાયુગ્મવાળા એકેન્દ્રિયોમાં ઉત્પાતાદિ બત્રીસ દ્વારોનું પ્રરૂપણ.	૨૧૭૨-૭૩
૨૪.	અપ્રથમ સમયથી ચરમાચરમ પર્યંત મહાયુગ્મવાળા એકેન્દ્રિયોમાં ઉત્પાતાદિ બત્રીસ દ્વારોનું પ્રરૂપણ.	૨૧૭૩-૭૪
૨૫.	લેશ્યાઓની અપેક્ષા મહાયુગ્મવાળા એકેન્દ્રિયોમાં ઉત્પાતાદિ બત્રીસ દ્વારોનું પ્રરૂપણ.	૨૧૭૫-૭૬
૨૬.	ભવસિદ્ધિક-અભવસિદ્ધિક મહાયુગ્મવાળા એકેન્દ્રિયોમાં ઉત્પાતાદિ બત્રીસ દ્વારોનું પ્રરૂપણ.	૨૧૭૬-૭૭
૨૭.	સોળ બેઈન્દ્રિય મહાયુગ્મોમાં ઉત્પાતાદિ બત્રીસ દ્વારોનું પ્રરૂપણ.	૨૧૭૭-૭૮
૨૮.	પ્રથમ સમયાદિ મહાયુગ્મ બેઈન્દ્રિયોમાં ઉત્પાતાદિ બત્રીસ દ્વારોનું પ્રરૂપણ.	૨૧૭૮-૭૯
૨૯.	સલેશ્ય મહાયુગ્મ બેઈન્દ્રિયોમાં ઉત્પાતાદિ બત્રીસ દ્વારોનું પ્રરૂપણ.	૨૧૭૯
૩૦.	ભવસિદ્ધિક-અભવસિદ્ધિક મહાયુગ્મ બેઈન્દ્રિયોમાં ઉત્પાતાદિ બત્રીસ દ્વારોનું પ્રરૂપણ.	૨૧૭૯-૮૦
૩૧.	મહાયુગ્મ ત્રીન્દ્રિય જીવોના ઉત્પાતાદિ બત્રીસ દ્વારોનું પ્રરૂપણ.	૨૧૮૦

૩૨.	મહાયુગ્મ ચતુરિન્દ્રિય જીવોના ઉત્પાતાદિ બત્રીસ દ્વારોનું પ્રરૂપણ.	૨૧૮૦
૩૩.	મહાયુગ્મ અસંજી પંચેન્દ્રિય જીવોના ઉત્પાતાદિ બત્રીસ દ્વારોનું પ્રરૂપણ.	૨૧૮૦-૮૧
૩૪.	મહાયુગ્મવાળા સંજી પંચેન્દ્રિયોના ઉત્પાતાદિ બત્રીસ દ્વારોનું પ્રરૂપણ.	૨૧૮૧-૮૩
૩૫.	પ્રથમ સમયાદિ મહાયુગ્મ સંજી પંચેન્દ્રિયોમાં ઉત્પાતાદિ બત્રીસ દ્વારોનું પ્રરૂપણ.	૨૧૮૩-૮૪
૩૬.	સલેશ્ય મહાયુગ્મવાળા સંજી પંચેન્દ્રિયોમાં ઉત્પાતાદિ બત્રીસ દ્વારોનું પ્રરૂપણ.	૨૧૮૪-૮૬
૩૭.	ભવસિદ્ધિક સંજી પંચેન્દ્રિય મહાયુગ્મશતકમાં ઉત્પાતાદિ બત્રીસ દ્વારોનું પ્રરૂપણ.	૨૧૮૬-૮૭
૩૮.	અભવસિદ્ધિક સંજી પંચેન્દ્રિય મહાયુગ્મ શતકમાં ઉત્પાતાદિ બત્રીસ દ્વારોનું પ્રરૂપણ.	૨૧૮૭-૮૮
૩૯.	રાશિયુગ્મના ભેદ અને એમના લક્ષણોનું પ્રરૂપણ.	૨૧૮૯
૪૦.	રાશિયુગ્મ કૃતયુગ્મવાળા ચોવીસ દંડકોમાં ઉત્પાતાદિનું પ્રરૂપણ.	૨૧૮૯-૯૨
૪૧.	રાશિ-યુગ્મ ત્ર્યોજરાશિવાળા ચોવીસ દંડકોમાં ઉત્પાતાદિનું પ્રરૂપણ.	૨૧૯૨-૯૩
૪૨.	રાશિ-યુગ્મ દ્વાપરયુગ્મવાળા ચોવીસ દંડકોમાં ઉત્પાતાદિનું પ્રરૂપણ.	૨૧૯૩-૯૪
૪૩.	રાશિ-યુગ્મ કલ્પોજ રાશિવાળા ચોવીસ દંડકોમાં ઉત્પાતાદિનું પ્રરૂપણ.	૨૧૯૪
૪૪.	સલેશ્ય રાશિયુગ્મ કૃતયુગ્માદિવાળા ચોવીસ દંડકોમાં ઉત્પાતાદિનું પ્રરૂપણ.	૨૧૯૪-૯૬
૪૫.	અભવસિદ્ધિક રાશિયુગ્મ કૃતયુગ્માદિવાળા ચોવીસ દંડકોમાં ઉત્પાતાદિનું પ્રરૂપણ.	૨૧૯૬
૪૬.	અભવસિદ્ધિક રાશિયુગ્મ કૃતયુગ્માદિવાળા ચોવીસ દંડકોમાં ઉત્પાતાદિનું પ્રરૂપણ.	૨૧૯૭
૪૭.	સમ્યગ્દષ્ટિ-મિથ્યાદષ્ટિ રાશિયુગ્મ કૃતયુગ્માદિવાળા ચોવીસ દંડકોમાં ઉત્પાતાદિનું પ્રરૂપણ.	૨૧૯૭-૯૮
૪૮.	કૃષ્ણપાક્ષિક-શુક્લપાક્ષિક રાશિયુગ્મ કૃતયુગ્માદિવાળા ચોવીસ દંડકોમાં ઉત્પાતાદિનું પ્રરૂપણ.	૨૧૯૮

૪૧. ગમ્મા અધ્યાયન

આમુખ :

જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

૨૧૯૯-૨૨૦૦

૧.	ચોવીસ દંડકોના ચોવીસ ઉદ્દેશકોમાં ઉપપાતાદિ વીસ દ્વારોની દ્વારગાથાઓ.	૨૨૦૧
૨.	ગતિની અપેક્ષાએ નૈરયિકોના ઉપપાતનું પ્રરૂપણ.	૨૨૦૧-૦૩
૩.	નરકમાં ઉત્પન્ન થનાર પર્યાપ્ત અસંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિકોમાં ઉપપાતાદિ વીસ દ્વારોનું પ્રરૂપણ.	૨૨૦૩-૧૧
૪.	રત્નપ્રભા નરકમાં ઉત્પન્ન થનાર પર્યાપ્ત સંજી સંખ્યાત વર્ષાયુષ્ક પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિકમાં ઉપપાતાદિ વીસ દ્વારોનું પ્રરૂપણ.	૨૨૧૨-૧૭
૫.	શર્કરાપ્રભાથી તમ:પ્રભાપૃથ્વી પર્યંત નરકમાં ઉત્પન્ન થનાર પર્યાપ્ત સંજી સંખ્યાત વર્ષાયુષ્ક પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિકમાં ઉપપાતાદિ વીસ દ્વારોનું પ્રરૂપણ.	૨૨૧૭-૧૮
૬.	અધ:સપ્તમ નરકમાં ઉત્પન્ન થનાર પર્યાપ્ત સંખ્યાત વર્ષાયુષ્ક સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિકમાં ઉપપાતાદિ વીસ દ્વારોનું પ્રરૂપણ.	૨૨૧૮-૨૧
૭.	મનુષ્ય ગતિની અપેક્ષાએ નરકમાં ઉપપાતનું પ્રરૂપણ.	૨૨૨૧-૨૨
૮.	રત્નપ્રભા નરકમાં ઉત્પન્ન થનાર પર્યાપ્ત સંજી સંખ્યાત વર્ષાયુષ્ક મનુષ્યમાં ઉપપાતાદિ વીસ દ્વારોનું પ્રરૂપણ.	૨૨૨૨-૨૪
૯.	શર્કરાપ્રભાથી તમ:પ્રભા પૃથ્વી પર્યંત નરકમાં ઉત્પન્ન થનાર પર્યાપ્ત સંજી સંખ્યાત વર્ષાયુષ્ક મનુષ્યમાં ઉપપાતાદિ વીસ દ્વારોનું પ્રરૂપણ.	૨૨૨૫-૨૬

૧૦.	અધઃ સપ્તમનરકમાં ઉત્પન્ન થનાર પર્યાપ્ત સંજ્ઞી સંખ્યાત વર્ષાયુષ્ક મનુષ્યના ઉપપાતાદિ વીસ દ્વારોનું પ્રરૂપણ.	૨૨૨૬-૨૭
૧૧.	ગતિની અપેક્ષાએ અસુરકુમારોના ઉપપાતનું પ્રરૂપણ.	૨૨૨૮
૧૨.	અસુરકુમારોમાં ઉત્પન્ન થનાર પર્યાપ્ત અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિકના ઉત્પાતાદિ વીસ દ્વારોનું પ્રરૂપણ.	૨૨૨૮
૧૩.	અસુરકુમારોમાં ઉત્પન્ન થનાર અસંખ્યાત વર્ષાયુષ્ક સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિકોના ઉત્પાતાદિ વીસ દ્વારોનું પ્રરૂપણ.	૨૨૨૮-૩૨
૧૪.	અસુરકુમારોમાં ઉત્પન્ન થનાર સંખ્યાત વર્ષાયુષ્ક સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિકોના ઉત્પાતાદિ વીસ દ્વારોનું પ્રરૂપણ.	૨૨૩૨-૩૩
૧૫.	અસુરકુમારોમાં ઉત્પન્ન થનાર અસંખ્યાત વર્ષાયુષ્ક સંજ્ઞી મનુષ્યોમાં ઉત્પાતાદિ વીસ દ્વારોનું પ્રરૂપણ.	૨૨૩૩-૩૪
૧૬.	અસુરકુમારોમાં ઉત્પન્ન થનાર પર્યાપ્ત સંખ્યાત વર્ષાયુષ્ક સંજ્ઞી મનુષ્યોમાં ઉત્પાતાદિ વીસ દ્વારોનું પ્રરૂપણ.	૨૨૩૪
૧૭.	ગતિની અપેક્ષાએ નાગકુમારોના ઉપપાતનું પ્રરૂપણ.	૨૨૩૫
૧૮.	નાગકુમારોમાં ઉત્પન્ન થનાર અસંખ્યાત વર્ષાયુષ્ક સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિકોના ઉપપાતાદિ વીસ દ્વારોનું પ્રરૂપણ.	૨૨૩૫-૩૬
૧૯.	નાગકુમારોમાં ઉત્પન્ન થનાર પર્યાપ્ત સંખ્યાત વર્ષાયુષ્ક સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિકોના ઉપપાતાદિ વીસ દ્વારોનું પ્રરૂપણ.	૨૨૩૬-૩૭
૨૦.	નાગકુમારોમાં ઉત્પન્ન થનાર અસંખ્યાત વર્ષાયુષ્ક સંજ્ઞી મનુષ્યોના ઉપપાતાદિ વીસ દ્વારોનું પ્રરૂપણ.	૨૨૩૭-૩૮
૨૧.	નાગકુમારોમાં ઉત્પન્ન થનાર પર્યાપ્ત સંખ્યાત વર્ષાયુષ્ક સંજ્ઞી મનુષ્યોના ઉપપાતાદિ વીસ દ્વારોનું પ્રરૂપણ.	૨૨૩૮
૨૨.	સુવર્ણકુમારથી સ્તનિતકુમારમાં ઉપપાતાદિ વીસ દ્વારોનું પ્રરૂપણ.	૨૨૩૯
૨૩.	ગતિની અપેક્ષાએ પૃથ્વીકાયિકોનાં ઉપપાતનું પ્રરૂપણ.	૨૨૩૯
૨૪.	પૃથ્વીકાયિકોમાં ઉત્પન્ન થનાર પૃથ્વીકાયિકના ઉપપાતાદિ વીસ દ્વારોનું પ્રરૂપણ.	૨૨૩૯-૪૨
૨૫.	પૃથ્વીકાયિકોમાં ઉત્પન્ન થનાર અપૃકાયિકોના ઉપપાતાદિ વીસ દ્વારોનું પ્રરૂપણ.	૨૨૪૩-૪૪
૨૬.	પૃથ્વીકાયિકોમાં ઉત્પન્ન થનાર તેજસ્કાયિકોના ઉપપાતાદિ વીસ દ્વારોનું પ્રરૂપણ.	૨૨૪૪
૨૭.	પૃથ્વીકાયિકોમાં ઉત્પન્ન થનાર વાયુકાયિકોના ઉપપાતાદિ વીસ દ્વારોનું પ્રરૂપણ.	૨૨૪૫
૨૮.	પૃથ્વીકાયિકોમાં ઉત્પન્ન થનાર વનસ્પતિકાયિકોના ઉપપાતાદિ વીસ દ્વારોનું પ્રરૂપણ.	૨૨૪૫
૨૯.	પૃથ્વીકાયિકોમાં ઉત્પન્ન થનાર બેઈન્દ્રિયોના ઉપપાતાદિ વીસ દ્વારોનું પ્રરૂપણ.	૨૨૪૫-૪૮
૩૦.	પૃથ્વીકાયિકોમાં ઉત્પન્ન થનાર ત્રીન્દ્રિય જીવોના ઉપપાતાદિ વીસ દ્વારોનું પ્રરૂપણ.	૨૨૪૮
૩૧.	પૃથ્વીકાયિકોમાં ઉત્પન્ન થનાર ચતુરિન્દ્રિય જીવોના ઉપપાતાદિ વીસ દ્વારોનું પ્રરૂપણ.	૨૨૪૯
૩૨.	પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિકોની અપેક્ષાએ પૃથ્વીકાયિકના ઉપપાતનું પ્રરૂપણ.	૨૨૪૯
૩૩.	પૃથ્વીકાયિકમાં ઉત્પન્ન થનાર અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિકોના ઉપપાતાદિ વીસ દ્વારોનું પ્રરૂપણ.	૨૨૪૯-૫૦

૩૪.	પૃથ્વીકાયિકોમાં ઉત્પન્ન થનાર સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિકોના ઉપપાતાદિ વીસ દ્વારોનું પ્રરૂપણ.	૨૨૫૦-૫૨
૩૫.	મનુષ્યોની અપેક્ષાએ પૃથ્વીકાયિકોના ઉપપાતાદિનું પ્રરૂપણ.	૨૨૫૨
૩૬.	પૃથ્વીકાયિકમાં ઉત્પન્ન થનાર અસંજ્ઞી મનુષ્યોના ઉપપાતાદિ વીસ દ્વારોનું પ્રરૂપણ.	૨૨૫૨
૩૭.	પૃથ્વીકાયિકમાં ઉત્પન્ન થનાર સંજ્ઞી મનુષ્યોના ઉપપાતાદિ વીસ દ્વારોનું પ્રરૂપણ.	૨૨૫૨-૫૩
૩૮.	દેવોની અપેક્ષાએ પૃથ્વીકાયિકમાં ઉપપાતાનું પ્રરૂપણ.	૨૨૫૩
૩૯.	પૃથ્વીકાયિકોમાં ઉત્પન્ન થનાર ભવનવાસી દેવોના ઉપપાતાદિ વીસ દ્વારોનું પ્રરૂપણ.	૨૨૫૪-૫૬
૪૦.	પૃથ્વીકાયિકોમાં ઉત્પન્ન થનાર વાણવ્યંતર દેવોના ઉપપાતાદિ વીસ દ્વારોનું પ્રરૂપણ.	૨૨૫૬
૪૧.	પૃથ્વીકાયિકોમાં ઉત્પન્ન થનાર જ્યોતિષ્ક દેવોના ઉપપાતાદિ વીસ દ્વારોનું પ્રરૂપણ.	૨૨૫૬-૫૭
૪૨.	પૃથ્વીકાયિકોમાં ઉત્પન્ન થનાર વૈમાનિક દેવોના ઉપપાતાદિ વીસ દ્વારોનું પ્રરૂપણ.	૨૨૫૭-૫૮
૪૩.	અષ્ટકાયિકોમાં ઉત્પન્ન થનાર તેવીસ દંડકોના ઉપપાતાદિ વીસ દ્વારોનું પ્રરૂપણ.	૨૨૫૮-૫૯
૪૪.	તેજસ્કાયિકોમાં ઉત્પન્ન થનાર દસ દંડકોમાં ઉપપાતાદિ વીસ દ્વારોનું પ્રરૂપણ.	૨૨૫૯
૪૫.	વાયુકાયિકોમાં ઉત્પન્ન થનાર દસ દંડકોના ઉપપાતાદિ વીસ દ્વારોનું પ્રરૂપણ.	૨૨૫૯
૪૬.	વનસ્પતિકાયિકોમાં ઉત્પન્ન થનાર ત્રેવીસ દંડકોમાં ઉપપાતાદિ વીસ દ્વારોનું પ્રરૂપણ.	૨૨૫૯-૬૦
૪૭.	બેઈન્દ્રિયોમાં ઉત્પન્ન થનાર દસ દંડકોના ઉપપાતાદિ વીસ દ્વારોનું પ્રરૂપણ.	૨૨૬૦
૪૮.	ત્રેન્દ્રિયોમાં ઉત્પન્ન થનાર દસ દંડકોના ઉપપાતાદિ વીસ દ્વારોનું પ્રરૂપણ.	૨૨૬૧
૪૯.	ચતુરિન્દ્રિયમાં ઉત્પન્ન થનાર દસ દંડકોના ઉપપાતાદિ વીસ દ્વારોનું પ્રરૂપણ.	૨૨૬૧
૫૦.	ગતિની અપેક્ષાએ પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિકોના ઉપપાતાનું પ્રરૂપણ.	૨૨૬૧
૫૧.	પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિકોમાં ઉત્પન્ન થનાર નૈરચિકોના ઉપપાતાદિ વીસ દ્વારોનું પ્રરૂપણ.	૨૨૬૧-૬૫
૫૨.	પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિકોમાં ઉત્પન્ન થનાર એકેન્દ્રિય વિકેલેન્દ્રિયોના ઉપપાતાદિ વીસ દ્વારોનું પ્રરૂપણ.	૨૨૬૫-૬૬
૫૩.	પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિકોમાં ઉત્પન્ન થનાર અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિકોમાં ઉપપાતાદિ વીસ દ્વારોનું પ્રરૂપણ.	૨૨૬૬-૬૮
૫૪.	પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિકોમાં ઉત્પન્ન થનાર સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિકોના ઉપપાતાદિ વીસ દ્વારોનું પ્રરૂપણ.	૨૨૬૮-૭૧
૫૫.	પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિકોમાં ઉત્પન્ન થનાર અસંજ્ઞી મનુષ્યોના ઉપપાતાદિ વીસ દ્વારોનું પ્રરૂપણ.	૨૨૭૧
૫૬.	પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિકોમાં ઉત્પન્ન થનાર સંજ્ઞી મનુષ્યોના ઉપપાતાદિ વીસ દ્વારોનું પ્રરૂપણ.	૨૨૭૧-૭૪
૫૭.	પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિકોમાં ઉત્પન્ન થનાર ભવનવાસી દેવોના ઉપપાતાદિ વીસ દ્વારોનું પ્રરૂપણ.	૨૨૭૪-૭૫
૫૮.	પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિકોમાં ઉત્પન્ન થનાર વાણવ્યંતર દેવોના ઉપપાતાદિ વીસ દ્વારોનું પ્રરૂપણ.	૨૨૭૫
૫૯.	પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિકોમાં ઉત્પન્ન થનાર જ્યોતિષ્ક દેવોના ઉપપાતાદિ વીસ દ્વારોનું પ્રરૂપણ.	૨૨૭૫-૭૬
૬૦.	વૈમાનિક દેવોની અપેક્ષાએ પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિકોના ઉપપાતાનું પ્રરૂપણ.	૨૨૭૬
૬૧.	પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિકોમાં ઉત્પન્ન થનાર સહસ્ત્રાર પર્યંત કલ્પોપપન્નક વૈમાનિક દેવોના ઉપપાતાદિ વીસ દ્વારોનું પ્રરૂપણ.	૨૨૭૬-૭૭
૬૨.	નૈરચિકોની અપેક્ષાએ મનુષ્યોમાં ઉપપાતાનું પ્રરૂપણ.	૨૨૭૭
૬૩.	મનુષ્યોમાં ઉત્પન્ન થનાર રત્નપ્રભાથી તમઃપ્રભા પૃથ્વીપર્યંત નૈરચિકોના ઉપપાતાદિ વીસ દ્વારોનું પ્રરૂપણ.	૨૨૭૮

૬૪.	મનુષ્યોમાં ઉત્પન્ન થનાર તિર્યચ્યોનિકો અને મનુષ્યોના ઉપપાતાદિ વીસ દ્વારોનું પ્રરૂપણ.	૨૨૭૮-૭૯
૬૫.	મનુષ્યોમાં ઉત્પન્ન થનાર કલ્પોપપન્નક વૈમાનિક પર્યંત દેવોના ઉપપાતાદિ વીસ દ્વારોનું પ્રરૂપણ.	૨૨૮૦-૨૨૮૨
૬૬.	મનુષ્યોમાં ઉત્પન્ન થનાર કલ્પાતીત વૈમાનિક દેવોના ઉપપાતાદિ વીસ દ્વારોનું પ્રરૂપણ.	૨૨૮૨-૮૫
૬૭.	વાણવ્યંતરોમાં ઉત્પન્ન થનાર અસંજી-સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિકોના ઉપપાતાદિ વીસ દ્વારોનું પ્રરૂપણ.	૨૨૮૫-૮૬
૬૮.	વાણવ્યંતરોમાં ઉત્પન્ન થનાર મનુષ્યોના ઉપપાતાદિ વીસ દ્વારોનું પ્રરૂપણ.	૨૨૮૬
૬૯.	જ્યોતિષ્કોમાં ઉત્પન્ન થનાર સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિકોના ઉપપાતાદિ વીસ દ્વારોનું પ્રરૂપણ.	૨૨૮૬-૮૯
૭૦.	જ્યોતિષ્કોમાં ઉત્પન્ન થનાર મનુષ્યોના ઉપપાતાદિ વીસ દ્વારોનું પ્રરૂપણ.	૨૨૮૯-૯૦
૭૧.	સૌધર્મ દેવોમાં ઉત્પન્ન થનાર સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિકોના ઉપપાતાદિ વીસ દ્વારોનું પ્રરૂપણ.	૨૨૯૦-૯૨
૭૨.	સૌધર્મ દેવોમાં ઉત્પન્ન થનાર સંજી મનુષ્યોના ઉપપાતાદિ વીસ દ્વારોનું પ્રરૂપણ.	૨૨૯૨-૯૩
૭૩.	ઈશાનાદિ સહસ્ત્રાર પર્યંત દેવોમાં ઉત્પન્ન થનાર તિર્યચ્યોનિક અને મનુષ્યોના ઉપપાતાદિ વીસ દ્વારોનું પ્રરૂપણ.	૨૨૯૩-૯૪
૭૪.	આનત આદિથી અચ્યુત પર્યંત દેવોમાં ઉત્પન્ન થનાર મનુષ્યોના ઉપપાતાદિ વીસ દ્વારોનું પ્રરૂપણ.	૨૨૯૪-૯૫
૭૫.	કલ્પાતીત વૈમાનિક દેવોમાં ઉત્પન્ન થનાર મનુષ્યોના ઉપપાતાદિ વીસ દ્વારોનું પ્રરૂપણ.	૨૨૯૫-૨૨૯૭

૪૨. આત્મા અધ્યયન

આમુખ :

૧.	દ્રવ્યની અપેક્ષાએ આત્મા.	૨૨૯૮-૯૯
૨.	જીવ-ચોવીસ દંડકોમાં જ્ઞાન દર્શનની અપેક્ષાએ આત્મ સ્વરૂપનું પ્રરૂપણ.	૨૩૦૦
૩.	આત્માના આઠ પ્રકારોનું પ્રરૂપણ.	૨૩૦૧
૪.	આત્મા દ્વારા શબ્દોના અનુભૂતિ સ્થાનનું પ્રરૂપણ.	૨૩૦૧
૫.	પ્રાણાતિપાતાદિમાં પ્રવર્તમાન જીવો અને જીવાત્માઓમાં એકત્વનું પ્રરૂપણ.	૨૩૦૨-૦૩
૬.	પ્રાણાતિપાતાદિના આત્મ પરિણામિત્વનું પ્રરૂપણ.	૨૩૦૩
૭.	દ્રવ્યાત્માદિ આઠ આત્માઓના પરસ્પર સહભાવનું પ્રરૂપણ.	૨૩૦૩-૦૫
૮.	દ્રવ્યાદિ આત્માઓનું અલ્પબહુત્વ.	૨૩૦૫
૯.	શરીરને છોડીને (બહાર નીકળીને) આત્મનિર્ગમન (નિર્યાણ)ના દ્વિવિધત્વ (બે પ્રકાર)નું પ્રરૂપણ.	૨૩૦૫

૪૩. સમુદ્ધાત-અધ્યયન

આમુખ :

૧.	સમુદ્ધાતોના ભેદોનું પ્રરૂપણ.	૨૩૦૬-૦૭
૨.	સામાન્ય વડે સમુદ્ધાતોનું સ્વામીત્વ.	૨૩૦૮
૩.	ઔષિક સમુદ્ધાતોનું સામાન્યથી કાળ પ્રરૂપણ.	૨૩૦૮
૪.	ચોવીસ દંડકોમાં સમુદ્ધાતોનું પ્રરૂપણ.	૨૩૦૮-૦૯

૫.	રત્નપ્રભાદિ સાત પૃથ્વીઓમાં નૈરયિકોના સમુદ્ધાતોનું પ્રરૂપણ.	૨૩૧૦
૬.	સમ્મૂર્ચ્છમ-ગર્ભજ-પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિકો અને મનુષ્યોની સમુદ્ધાત સંખ્યાનું પ્રરૂપણ.	૨૩૧૦
૭.	ઔષ્ધિક અને અનન્તરોપપન્નકાદિ અગિયાર સ્થાનોમાં એકેન્દ્રિયોના સમુદ્ધાતોનું પ્રરૂપણ.	૨૩૧૧
૮.	સૌધમાદિ વૈમાનિક દેવોમાં સમુદ્ધાતોનું પ્રરૂપણ.	૨૩૧૧
૯.	ચોવીસ દંડકોમાં એકત્વ-બહુત્વ દ્વારા અતીત-અનાગત સમુદ્ધાતોનું પ્રરૂપણ.	૨૩૧૨-૧૪
૧૦.	ચોવીસ દંડકોના ચોવીસ દંડકોમાં એકત્વ-બહુત્વ દ્વારા અતીત અનાગત સમુદ્ધાતોનું પ્રરૂપણ.	૨૩૧૪
૧.	વેદના-સમુદ્ધાત.	૨૩૧૪-૧૫
૨.	કષાય-સમુદ્ધાત.	૨૩૧૫-૧૭
૩.	મારણાંતિક-સમુદ્ધાત.	૨૩૧૭
૪.	વૈક્રિય-સમુદ્ધાત.	૨૩૧૭-૧૮
૫.	તૈજસ્-સમુદ્ધાત.	૨૩૧૮
૬.	આહારક-સમુદ્ધાત.	૨૩૧૮
૭.	કેવલી-સમુદ્ધાત.	૨૩૧૯-૨૧
૧૧.	જીવ-ચોવીસ દંડકોમાં સમુદ્ધાતના ક્ષેત્રકાળ અને ક્રિયાનું પ્રરૂપણ.	૨૩૨૧
૧.	વેદના-સમુદ્ધાત.	૨૩૨૧-૨૨
૨.	કષાય-સમુદ્ધાત.	૨૩૨૨
૩.	મારણાંતિક-સમુદ્ધાત.	૨૩૨૨-૨૩
૪.	વૈક્રિય-સમુદ્ધાત.	૨૩૨૩-૨૪
૫.	તૈજસ્-સમુદ્ધાત.	૨૩૨૪-૨૫
૬.	આહારક-સમુદ્ધાત.	૨૩૨૫
૧૨.	મારણાંતિક સમુદ્ધાત વડે સમવહત જીવોમાં આહારાદિનું પ્રરૂપણ.	૨૩૨૬-૨૭
૧૩.	ચોવીસ દંડકોમાં મારણાંતિક સમુદ્ધાતથી સમવહત-અસમવહત થઈને મરણનું પ્રરૂપણ.	૨૩૨૮
૧૪.	જલચર-સ્થળચર-ખેચરોનાં મારણાંતિક સમુદ્ધાતથી સમવહત-અસમવહત થઈ મરણનું પ્રરૂપણ.	૨૩૨૮
૧૫.	સમુદ્ધાત સમવહત-અસમવહત જીવ-ચોવીસ દંડકોનું અલ્પબહુત્વ.	૨૩૨૮-૩૨
૧૬.	છાન્નસ્થિક સમુદ્ધાતોનું વિસ્તારથી પ્રરૂપણ.	૨૩૩૨-૩૩
૧૭.	કષાય સમુદ્ધાતનું વિસ્તારથી પ્રરૂપણ.	૨૩૩૩-૩૭
૧૮.	કેવલી સમુદ્ધાતનું પ્રયોજન અને કાર્યનું પ્રરૂપણ.	૨૩૩૭
૧૯.	કેવલી સમુદ્ધાત વડે નિર્જીર્ણ ચરમ પુદ્ગલોમાં સૂક્ષ્માદિનું પ્રરૂપણ.	૨૩૩૭-૩૯
૨૦.	કેવલી સમુદ્ધાતના સમયનું પ્રરૂપણ.	૨૩૩૯
૨૧.	આવર્જકરણના સમયનું પ્રરૂપણ.	૨૩૩૯
૨૨.	કેવલી સમુદ્ધાતમાં યોગયોજનનું પ્રરૂપણ.	૨૩૪૦
૨૩.	કેવલી સમુદ્ધાતાનંતર મનોયોગાદિના યોજનનું પ્રરૂપણ.	૨૩૪૧
૨૪.	કેવલી સમુદ્ધાતાનંતર અને મોક્ષગમનનું પ્રરૂપણ.	૨૩૪૧-૪૩

● ૪૪. ચરમાચરમ અધ્યયન ●

	આમુખ :	૨૩૪૪-૪૫
૧.	ચરમાચરમનું લક્ષણ.	૨૩૪૬
૨.	એકત્વ બહુત્વના તાત્પર્યથી જીવ-ચોવીસ દંડકોમાં ગતિ વગેરેનું અગિયાર દ્વારો વડે ચરમાચરમત્વનું પ્રરૂપણ.	૨૩૪૬-૪૯
૩.	એકત્વ બહુત્વની વિવક્ષાથી જીવ-ચોવીસ દંડકો અને સિદ્ધોમાં જીવાદિ ચૌદ દ્વારો વડે ચરમાચરમત્વનું પ્રરૂપણ.	૨૩૪૯-૫૨
૪.	ચરમ અને અચરમોના અંતરનું પ્રરૂપણ.	૨૩૫૨
૫.	ચરમાચરમોનું અલ્પબહુત્વ.	૨૩૫૨
	અજીવોનું ચરમાચરમત્વ	
૬.	પરિમંડળાદિ સંસ્થાનોના ચરમાચરમત્વનું પ્રરૂપણ.	૨૩૫૩
૭.	પરિમંડળાદિ સંસ્થાનોના દ્રવ્યાદિની અપેક્ષાએ ચરમાચરમત્વ આદિનું અલ્પ બહુત્વ.	૨૩૫૪-૫૭
૮.	દ્રવ્યાદિની અપેક્ષાએ પરમાણુ પુદ્ગલના ચરમાચરમત્વનું પ્રરૂપણ.	૨૩૫૭-૫૮
૯.	પરમાણુ પુદ્ગલ અને સ્કંધોમાં ચરમાચરમત્વનું પ્રરૂપણ.	૨૩૫૮-૬૬
૧૦.	આઠ પૃથ્વીઓ અને લોકલોકના ચરમાચરમત્વનું પ્રરૂપણ.	૨૩૬૭
૧૧.	ચરમાચરમની કાયસ્થિતિનું પ્રરૂપણ.	૨૩૬૭

● ૪૫. અજીવ-દ્રવ્ય અધ્યયન ●

	આમુખ :	૨૩૬૮-૭૦
૧.	બે પ્રકારના અજીવ દ્રવ્ય.	૨૩૭૧
૨.	દસ પ્રકારની રૂપી અજીવની પ્રજ્ઞાપના.	૨૩૭૧
૩.	ચાર પ્રકારની રૂપી અજીવ પ્રજ્ઞાપના.	૨૩૭૨
૪.	રૂપી અજીવના ભેદ-પ્રભેદ.	૨૩૭૨-૭૪
૫.	વર્ણ પરિણતાદિના સો ભેદ.	૨૩૭૪-૭૭
૬.	ગંધ પરિણતાદિના છેતાલીસ ભેદ.	૨૩૭૭-૭૯
૭.	રસ પરિણતાદિના સો ભેદ.	૨૩૭૯-૮૨
૮.	સ્પર્શ પરિણતાદિના એકસો ચોરાસી ભેદ.	૨૩૮૨-૮૮
૯.	સંસ્થાન પરિણતાદિના સો ભેદ	૨૩૮૮-૯૧
૧૦.	રૂપી-અજીવ દ્રવ્યોના અનંતત્વનું પ્રરૂપણ.	૨૩૯૧

● ૪૬. પુદ્ગલ અધ્યયન ●

	આમુખ :	૨૩૯૨-૯૮
૧.	પુદ્ગલોની વિવિધ પ્રકારે દ્વિવિધતા.	૨૩૯૯
૨.	પુદ્ગલોની વર્ગજ્ઞાઓનાં ભેદોનું પ્રરૂપણ.	૨૩૯૯-૨૪૦૦
૩.	પુદ્ગલકરણના ભેદ-પ્રભેદોનું પ્રરૂપણ.	૨૪૦૦-૦૧

૪.	પુદ્ગલોના પરિણામનું ચતુર્વિધત્વ.	૨૪૦૧
૫.	પુદ્ગલ પરિણામના પાંચ ભેદ-પ્રભેદ.	૨૪૦૧-૦૨
૬.	દ્રવ્યાદિની અપેક્ષાએ રૂપી અજીવ (પુદ્ગલ) દ્રવ્યનું પ્રરૂપણ.	૨૪૦૨
૭.	પુદ્ગલ પરિણામોના બાવીસ ભેદ.	૨૪૦૨
૮.	ત્રિકાળવર્તી પરમાણુ પુદ્ગલો અને સ્કંધોના વર્ણાદિ પરિણામનું પ્રરૂપણ.	૨૪૦૨-૦૩
૯.	પરમાણુ પુદ્ગલ અને સ્કંધોના વર્ણાદિનું પ્રરૂપણ.	૨૪૦૩-૦૪
૧૦.	પરમાણુ પુદ્ગલ અને સ્કંધોમાં વિસ્તારપૂર્વક વર્ણાદિના ભંગોનું પ્રરૂપણ.	૨૪૦૪-૨૯
૧૧.	પ્રાણાતિપાતાદિ અઢાર પાપસ્થાનોમાં વર્ણાદિનું પ્રરૂપણ.	૨૪૨૯-૩૦
૧૨.	પ્રાણાતિપાતાદિ અઢાર પાપસ્થાન વિરમણોમાં વર્ણાદિના અભાવનું પ્રરૂપણ.	૨૪૩૦
૧૩.	ઔત્પાતિકી વગેરે ચાર બુદ્ધિઓ, અવગ્રહાદિ અને ઉત્થાનાદિમાં વર્ણાદિના અભાવનું પ્રરૂપણ.	૨૪૩૦
૧૪.	અવકાશાંતરો તનુવાતાદિ અને પૃથ્વીઓમાં વર્ણાદિનું પ્રરૂપણ.	૨૪૩૦-૩૧
૧૫.	રત્નપ્રભા આદિ પૃથ્વીઓમાં પુદ્ગલ દ્રવ્યોના વર્ણાદિનું પ્રરૂપણ.	૨૪૩૧
૧૬.	જમ્બૂદ્વીપાદિ-સૌધર્મકલ્પાદિ અને નૈરયિકાવાસ વગેરેમાં વર્ણાદિનું પ્રરૂપણ.	૨૪૩૧-૩૨
૧૭.	ગર્ભમાં ઉત્પન્ન થતાં જીવના વર્ણાદિનું પ્રરૂપણ.	૨૪૩૨
૧૮.	ચોવીસ દંડકોમાં વર્ણાદિનું પ્રરૂપણ.	૨૪૩૨-૩૨
૧૯.	ધર્માસ્તિકાયાદિ ષડ્દ્રવ્યોમાં વર્ણાદિનું પ્રરૂપણ.	૨૪૩૩
૨૦.	કર્મ અને લેશ્યાઓમાં વર્ણાદિનું પ્રરૂપણ.	૨૪૩૩
૨૧.	દષ્ટિ-દર્શન-જ્ઞાન-અજ્ઞાન અને સંજ્ઞાઓમાં વર્ણાદિના અભાવનું પ્રરૂપણ.	૨૪૩૩
૨૨.	પાંચ શરીર અને ત્રણયોગોમાં વર્ણાદિનું પ્રરૂપણ.	૨૪૩૩
૨૩.	ઉપયોગોમાં વર્ણાદિના અભાવનું પ્રરૂપણ.	૨૪૩૩
૨૪.	સર્વદ્રવ્યો, પ્રદેશો અને પર્યાયોમાં વર્ણાદિના ભાવાભાવનું પ્રરૂપણ.	૨૪૩૪
૨૫.	અતીત-અનાગત અને સર્વકાળમાં વર્ણાદિના અભાવનું પ્રરૂપણ.	૨૪૩૪
૨૬.	જમ્બૂદ્વીપ આદિ દ્વીપ સમુદ્રોમાં સવર્ણ-અવર્ણ દ્રવ્યોના અન્યોન્ય બધ્ધત્વાદિનું પ્રરૂપણ.	૨૪૩૪-૩૫
૨૭.	પુદ્ગલોના સંસ્થાન ભેદોનું વિસ્તૃત પ્રરૂપણ.	૨૪૩૫
૨૮.	છ સંસ્થાનોનું દ્રવ્યાદિની અપેક્ષાએ અનન્તત્વનું પ્રરૂપણ.	૨૪૩૫
૨૯.	છ સંસ્થાનોનું દ્રવ્યાદિની અપેક્ષાએ અલ્પબહુત્વ.	૨૪૩૫-૩૬
૩૦.	પરિમંડળાદિ પાંચ સંસ્થાન ભેદોના સંખ્યાતાદિનું પ્રરૂપણ.	૨૪૩૭-૩૮
૩૧.	સાત નરક પૃથ્વીઓમાં સૌધર્માદિ કલ્પો અને ઈષત્પ્રાગભારા પૃથ્વીમાં પરિમંડળાદિ સંસ્થાનોનું અનંતત્વ.	૨૪૩૮
૩૨.	યવાકાર પરિમંડળાદિ પાંચ સંસ્થાનોનું પરસ્પર અનંતત્વ.	૨૪૩૮-૩૯
૩૩.	સાત નરક પૃથ્વીઓ, સૌધર્માદિકલ્પો અને ઈષત્પ્રાગભારા પૃથ્વીમાં પાંચ યવમધ્ય સંસ્થાનોનું અનંતત્વ.	૨૪૩૯-૪૦
૩૪.	પ્રકારાન્તરથી ઔપનિધિકી ક્ષેત્રાનુપૂર્વીના સ્વરૂપનું પ્રરૂપણ.	૨૪૪૦
૩૫.	પાંચ સંસ્થાનોના પ્રદેશોનું અને પ્રદેશાવગાઢત્વનું પ્રરૂપણ.	૨૪૪૦-૪૪

૩૬.	પાંચ સંસ્થાનોમાં એકત્વ, બહુત્વ, દ્રવ્ય અને પ્રદેશની અપેક્ષાએ કૃતયુગ્માદિનું પ્રરૂપણ.	૨૪૪૪-૪૫
૩૭.	એકત્વ બહુત્વની અપેક્ષાએ પાંચ સંસ્થાનોમાં યથાયોગ્ય કૃતયુગ્માદિ પ્રદેશાવગાઢત્વનું પ્રરૂપણ.	૨૪૪૫-૪૬
૩૮.	એકત્વ-બહુત્વની અપેક્ષાએ પાંચ સંસ્થાનોની કૃતયુગ્માદિ સમયસ્થિતિનું પ્રરૂપણ.	૨૪૪૬-૪૭
૩૯.	પાંચ સંસ્થાનોના વર્ણ, ગંધ, રસ અને સ્પર્શ પર્યાયોના કૃતયુગ્માદિનું પ્રરૂપણ.	૨૪૪૭
૪૦.	પુદ્ગલોના સંઘાત વગેરેના કારણોનું પ્રરૂપણ.	૨૪૪૭
૪૧.	પરમાણુ પુદ્ગલોના સંઘાત અને ભેદોના કાર્યોનું પ્રરૂપણ.	૨૪૪૭-૬૩
૪૨.	પુદ્ગલોનો અવરોધ.	૨૪૬૩
૪૩.	પુદ્ગલોના પ્રયોગ પરિણતાદિ (રૂપાંતરાદિ) ના ત્રણ ભેદનો સમૂહ.	૨૪૬૩
૪૪.	નવ દંડકો દ્વારા પ્રયોગ પરિણત પુદ્ગલોનું પ્રરૂપણ.	૨૪૬૪-૭૬
૪૫.	નવ દંડકો દ્વારા મિશ્ર પરિણત પુદ્ગલોનું પ્રરૂપણ.	૨૪૭૬-૭૭
૪૬.	વિશ્રસા પરિણત પુદ્ગલોનાં ભેદ-પ્રભેદ.	૨૪૭૭-૭૮
૪૭.	એક દ્રવ્યના પ્રયોગ પરિણતાદિનું પ્રરૂપણ.	૨૪૭૮-૮૫
૪૮.	બે દ્રવ્યોના પ્રયોગ પરિણતાદિનું પ્રરૂપણ.	૨૪૮૫-૮૭
૪૯.	ત્રણ દ્રવ્યોના પ્રયોગ પરિણતાદિનું પ્રરૂપણ.	૨૪૮૭-૮૮
૫૦.	ચાર આદિ અનંત દ્રવ્યોના પ્રયોગ પરિણતાદિનું પ્રરૂપણ.	૨૪૮૮-૮૯
૫૧.	પ્રયોગ પરિણતાદિ પુદ્ગલોનું અલ્પબહુત્વ.	૨૪૯૦
૫૨.	અચ્છિન્ન પુદ્ગલોના ચલિત થવાનાં કારણ.	૨૪૯૦
૫૩.	વિવિધ પ્રકારના પુદ્ગલો અને સ્કંધના અનંતત્વનું પ્રરૂપણ.	૨૪૯૦-૯૨
૫૪.	એક આકાશ પ્રદેશમાં અવસ્થિત પુદ્ગલોના ચયાદિનું પ્રરૂપણ.	૨૪૯૨-૯૩
૫૫.	દ્રવ્યાદિ આદેશો વડે સર્વપુદ્ગલોના સાર્દ્ધ સપ્રદેશાદિનું પ્રરૂપણ.	૨૪૯૩-૯૬
૫૬.	ચોવીસ દંડકોમાં સુખકારી-દુઃખકારી વગેરે પુદ્ગલોનું પ્રરૂપણ.	૨૪૯૬
૫૭.	ઇન્દ્રિય વિષયરૂપ પુદ્ગલોના પરસ્પર પરિણમનનું પ્રરૂપણ.	૨૪૯૬-૯૮
૫૮.	પ્રવાહી ગોળ વગેરે દષ્ટાંતો દ્વારા રૂપી દ્રવ્યોમાં વ્યવહાર નય અને નિશ્ચય નય વડે વર્ણાદિનું પ્રરૂપણ.	૨૪૯૮-૯૯
૫૯.	વર્ણ-ગંધ-રસ અને સ્પર્શ નિર્વૃત્તિના ભેદ તથા ચોવીસ દંડકોમાં પ્રરૂપણ.	૨૪૯૯-૨૫૦૦
૬૦.	ક્ષેત્ર દિશાનુસાર પુદ્ગલોનું અલ્પબહુત્વ.	૨૫૦૦
૬૧.	એક સમયાદિની સ્થિતિવાળા પુદ્ગલોનું દ્રવ્યાદિની અપેક્ષાએ અલ્પબહુત્વ.	૨૫૦૦-૦૧
૬૨.	પુદ્ગલના દ્રવ્યસ્થાન વગેરે આયુષ્યોનું અલ્પબહુત્વ.	૨૫૦૧
૬૩.	વર્ણાદિની અપેક્ષાએ પુદ્ગલોના દ્રવ્યાદિનું વિવક્ષા વડે અલ્પબહુત્વ.	૨૫૦૧-૦૨
૬૪.	પરમાણુઓના ભેદ-પ્રભેદ.	૨૫૦૨-૦૩
૬૫.	એક સમયમાં પરમાણુ પુદ્ગલની ગતિ સામર્થ્યનું પ્રરૂપણ.	૨૫૦૩
૬૬.	પરમાણુ પુદ્ગલોનું શાશ્વતત્વ - અશાશ્વતત્વ.	૨૫૦૩
૬૭.	વિવિધ પ્રકારના પરમાણુ પુદ્ગલો અને સ્કંધોના અનંતત્વનું પ્રરૂપણ.	૨૫૦૪

૬૮.	પરમાણુ પુદ્ગલોના સંઘાત (સંયોગ) ભેદના પરિણામનું પ્રરૂપણ.	૨૫૦૪
૬૯.	પુદ્ગલ પરાવર્તન ભેદ અને ચોવીસ દંડકોમાં પ્રરૂપણ.	૨૫૦૫
૭૦.	જીવ-ચોવીસ દંડકોમાં પુદ્ગલ પરાવર્તનનું પ્રરૂપણ.	૨૫૦૫-૦૬
૭૧.	ચોવીસ દંડકોના ચોવીસ દંડકોમાં પુદ્ગલનું પ્રરૂપણ.	૨૫૦૬-૦૯
૭૨.	ઔદારિકાદિ પુદ્ગલ પરાવર્તન નામકરણના કારણોનું પ્રરૂપણ.	૨૫૦૯-૧૦
૭૩.	ઔદારિકાદિ સાત પુદ્ગલ પરાવર્તનનું અલ્પબહુત્વ.	૨૫૧૦
૭૪.	ઔદારિકાદિ સાત પુદ્ગલ પરાવર્તન નિવર્તના (નિષ્પત્તિ-રચના) કાળનું પ્રરૂપણ.	૨૫૧૦
૭૫.	ઔદારિકાદિ પુદ્ગલ પરાવર્તન સપ્તકના નિષ્પત્તિકાળનું અલ્પબહુત્વ.	૨૫૧૦-૧૧
૭૬.	પરમાણુ અને સ્કંધોના ત્રિકાળવર્તીત્વનું પ્રરૂપણ.	૨૫૧૧
૭૭.	પરમાણુ પુદ્ગલોનું સ્કંધો અને ચોવીસ દંડકોમાં અનુશ્રેણી ગતિનું પ્રરૂપણ.	૨૫૧૨
૭૮.	પરમાણુ પુદ્ગલ સ્કંધોનું સાર્ધ-સમઘ્ય અને સપ્રદેશ વગેરેનું પ્રરૂપણ.	૨૫૧૨-૧૩
૭૯.	પરમાણુ પુદ્ગલ સ્કંધોમાં સાર્ધ-અનર્દત્વનું પ્રરૂપણ.	૨૫૧૩
૮૦.	પરમાણુ પુદ્ગલ અને સ્કંધોમાં કથંચિત્ આત્માદિરૂપોનું પ્રરૂપણ.	૨૫૧૩-૨૦
૮૧.	પરમાણુ પુદ્ગલ અને સ્કંધોની પરસ્પર સ્પર્શનાનું પ્રરૂપણ.	૨૫૨૦-૨૨
૮૨.	પરમાણુ પુદ્ગલ અને સ્કંધોનું વાયુકાય વડે સ્પર્શનાનું પ્રરૂપણ.	૨૫૨૨
૮૩.	પરમાણુ પુદ્ગલ સ્કંધોનું તલવાર વગેરેની ધાર પરની અવસ્થિતિનું પ્રરૂપણ.	૨૫૨૨-૨૪
૮૪.	પરમાણુ પુદ્ગલ સ્કંધોના કંપન વગેરેનું પ્રરૂપણ.	૨૫૨૪-૨૫
૮૫.	પરમાણુ પુદ્ગલ સ્કંધોમાં યથાયોગ્ય દેશ કંપક (આંશિક કંપિત) વગેરેનું પ્રરૂપણ.	૨૫૨૫-૨૬
૮૬.	વિવિધ પ્રકારો વડે પરમાણુ-પુદ્ગલ સ્કંધોની સ્થિતિનું પ્રરૂપણ.	૨૫૨૬-૨૭
૮૭.	વિવિધ પ્રકારોના પરમાણુ-પુદ્ગલ સ્કંધોના અંતરકાળનું પ્રરૂપણ.	૨૫૨૭-૨૮
૮૮.	પૂર્ણકંપક-આંશિક કંપક કંપલીન પરમાણુ-પુદ્ગલોની સ્થિતિનું પ્રરૂપણ.	૨૫૨૮-૨૯
૮૯.	પૂર્ણકંપયુક્ત આંશિક કંપયુક્ત કંપવિહીન પરમાણુ પુદ્ગલ સ્કંધોના અંતરકાળનું પ્રરૂપણ.	૨૫૨૯-૩૦
૯૦.	પૂર્ણકંપયુક્ત-આંશિક કંપયુક્ત કંપવિહીન પરમાણુ પુદ્ગલોનું અલ્પ-બહુત્વ.	૨૫૩૦-૩૧
૯૧.	પૂર્ણકંપયુક્ત-આંશિક કંપયુક્ત-કંપવિહીન પરમાણુ પુદ્ગલ સ્કંધોનું દ્રવ્યાર્થાદિની અપેક્ષાએ અલ્પ-બહુત્વ.	૨૫૩૧-૩૩
૯૨.	એકત્વ-બહુત્વની વિવક્ષાથી પરમાણુ - પુદ્ગલ સ્કંધોના સંકંપ-નિષ્કંપનું પ્રરૂપણ.	૨૫૩૩
૯૩.	સંકંપ-નિષ્કંપ પરમાણુ પુદ્ગલ સ્કંધોની સ્થિતિનું પ્રરૂપણ.	૨૫૩૩-૩૪
૯૪.	સંકંપ-નિષ્કંપ પરમાણુ-પુદ્ગલ સ્કંધોના અંતરકાળનું પ્રરૂપણ.	૨૫૩૪
૯૫.	સંકંપ નિષ્કંપ પરમાણુ - પુદ્ગલ સ્કંધોનું અલ્પબહુત્વ.	૨૫૩૫
૯૬.	કંપયુક્ત - કંપવિહીન પરમાણુ-પુદ્ગલ સ્કંધોનું દ્રવ્યાર્થાદિની અપેક્ષાએ અલ્પબહુત્વ.	૨૫૩૫-૩૬
૯૭.	પરમાણુ-પુદ્ગલો અને સ્કંધોનું દ્રવ્ય અને પ્રદેશની અપેક્ષાએ બહુત્વનું પ્રરૂપણ.	૨૫૩૬-૩૮
૯૮.	પરમાણુ-પુદ્ગલો અને સ્કંધોની અવગાહના સ્થિતિ દ્વારા દ્રવ્ય અને પ્રદેશ વિવક્ષા વડે વિશેષાધિક વગેરેનું પ્રરૂપણ.	૨૫૩૮-૩૯
૯૯.	પરમાણુ-પુદ્ગલો અને સ્કંધોનું વર્ણાદિની અપેક્ષાએ દ્રવ્ય પ્રદેશ દ્વારા બહુત્વનું પ્રરૂપણ.	૨૫૩૯

૧૦૦.	પરમાણુ-પુદ્ગલ અને સ્કંધોનું દ્રવ્યાદિની અપેક્ષાએ અલ્પબહુત્વ.	૨૫૩૯-૪૦
૧૦૧.	એક પ્રદેશાદિ પુદ્ગલોની અવગાહના અને સ્થિતિની અપેક્ષાએ અલ્પબહુત્વ.	૨૫૪૦-૪૧
૧૦૨.	પરમાણુ-પુદ્ગલ અને સ્કંધોનું વર્ણાદિની અપેક્ષાએ દ્રવ્યાદિ વિવક્ષા દ્વારા અલ્પબહુત્વ.	૨૫૪૧-૪૨
૧૦૩.	પરમાણુ-પુદ્ગલ અને સ્કંધોનું દ્રવ્ય અને પ્રદેશની અપેક્ષાએ કૃતયુગ્માદિનું પ્રરૂપણ.	૨૫૪૩-૪૫
૧૦૪.	પરમાણુ- પુદ્ગલ અને સ્કંધોની અવગાહના સ્થિતિ વર્ણાદિયુક્ત કૃતયુગ્મ વગેરેનું પ્રરૂપણ.	૨૫૪૫-૪૭
૧૦૫.	અન્યતીર્થિકોના સ્કંધના સંયોગ અને વિયોગની ધારણા નિરાકરણનું પ્રરૂપણ.	૨૫૪૭-૪૯
૧૦૬.	નિક્ષેપ (ન્યાસ) વિવિધ વડે સ્કંધનું પ્રરૂપણ.	૨૫૪૯-૫૨
૧૦૭.	શબ્દોના ભેદ-પ્રભેદ.	૨૫૫૩
૧૦૮.	શબ્દોની ઉત્પત્તિના નિમિત્ત.	૨૫૫૪
૧૦૯.	શબ્દાદિના પુદ્ગલ રૂપત્વનું પ્રરૂપણ.	૨૫૫૪
૧૧૦.	શબ્દાદિનું એકત્વ.	૨૫૫૪
૧૧૧.	શબ્દાદિ પુદ્ગલોના વિવિધ પ્રકાર વડે ભેદોનું પ્રરૂપણ.	૨૫૫૪-૫૫
૧૧૨.	પ્રયોગબંધ વિશ્રસાબંધ નામના બે બંધ ભેદ.	૨૫૫૫
૧૧૩.	વિશ્રસાબંધનું વિસ્તારપૂર્વક નિરૂપણ.	૨૫૫૫-૫૬
૧૧૪.	પ્રયોગ બંધના ભેદ-પ્રભેદોનું પ્રરૂપણ.	૨૫૫૬-૫૯
૧૧૫.	શરીર પ્રયોગબંધના ભેદ.	૨૫૫૯
૧૧૬.	ઔદારિક શરીર પ્રયોગબંધનું વિસ્તારથી પ્રરૂપણ.	૨૫૬૦-૬૧
૧૧૭.	ઔદારિક શરીર પ્રયોગબંધની સ્થિતિનું પ્રરૂપણ.	૨૫૬૧-૬૨
૧૧૮.	ઔદારિક શરીર પ્રયોગબંધના અંતરકાળનું પ્રરૂપણ.	૨૫૬૨-૬૪
૧૧૯.	ઔદારિક શરીરનાં બંધક - અબંધકોનું અલ્પબહુત્વ.	૨૫૬૪
૧૨૦.	વૈક્રિય શરીર પ્રયોગ બંધનું વિસ્તારપૂર્વક પ્રરૂપણ.	૨૫૬૪-૬૬
૧૨૧.	વૈક્રિય શરીર પ્રયોગ બંધની સ્થિતિનું પ્રરૂપણ.	૨૫૬૬-૬૭
૧૨૨.	વૈક્રિય શરીર પ્રયોગ બંધના અંતરકાળનું પ્રરૂપણ.	૨૫૬૭-૬૮
૧૨૩.	પુનઃ વૈક્રિય શરીર પ્રાપ્ત કરનાર વૈક્રિય શરીર પ્રયોગ બંધનાં અંતરકાળનું પ્રરૂપણ.	૨૫૬૮-૭૦
૧૨૪.	વૈક્રિય શરીરના બંધક-અબંધકોનું અલ્પબહુત્વ.	૨૫૭૦
૧૨૫.	આહારક શરીર પ્રયોગ બંધનું વિસ્તારથી પ્રરૂપણ.	૨૫૭૦-૭૧
૧૨૬.	તૈજસ્ શરીર પ્રયોગ બંધનું વિસ્તારથી પ્રરૂપણ.	૨૫૭૧-૭૨
૧૨૭.	આઠ પ્રકારનાં કાર્મણ શરીર પ્રયોગ બંધનું વિસ્તારથી પ્રરૂપણ.	૨૫૭૨-૭૬
૧૨૮.	પાંચ શરીરોના પરસ્પર બંધક-અબંધકનું પ્રરૂપણ.	૨૫૭૬-૭૮
૧૨૯.	પાંચ શરીરોના બંધક-અબંધકોનું અલ્પ બહુત્વ.	૨૫૭૮-૭૯
૧૩૦.	દ્રાણેન્દ્રિય વડે સંલગ્ન પુદ્ગલોનો દ્રાણપ્રાપ્ત્યત્વનું પ્રરૂપણ.	૨૫૭૯
૧૩૧.	ચોવીસ દંડકોમાં આહારિક પુદ્ગલોના પરિણમન વગેરેનું પ્રરૂપણ.	૨૫૭૯-૮૨
૧૩૨.	નરક પૃથ્વીઓમાં રહેલા સર્વ પુદ્ગલોમાં પૂર્વ પ્રવેશ વગેરેનું પ્રરૂપણ.	૨૫૮૨

● પ્રકીર્ણક ●

	આમુખ :	૨૫૮૩-૮૪
૧.	દ્રવ્યાર્થિક નયદષ્ટિએ અસ્તિકાય વગેરેના એકત્વનું પ્રરૂપણ.	૨૫૮૫
૨.	ચિત્તવૃત્યાદિના એકત્વનું પ્રરૂપણ.	૨૫૮૫
૩.	દ્રવ્યાર્થિક નયદષ્ટિએ અઢાર પાપસ્થાનોના નામ.	૨૫૮૫-૮૬
૪.	દ્રવ્યાર્થિક નયદષ્ટિએ અઢાર પાપસ્થાન વિરમણના નામ.	૨૫૮૬
૫.	ગુણ પ્રમાણનાં બે પ્રકાર.	૨૫૮૬
૬.	ભાવ શંખનાં સ્વરૂપનું પ્રરૂપણ.	૨૫૮૭
૭.	ચોવીસ દંડકોમાં સામાન્યથી દંડ સંખ્યાનું પ્રરૂપણ.	૨૫૮૭
૮.	આશીવિષ ભેદોનું વિસ્તારથી પ્રરૂપણ.	૨૫૮૭-૮૦
૯.	ત્રણ પ્રકારની ઋદ્ધિના ભેદ-પ્રભેદોનું પ્રરૂપણ.	૨૫૮૦-૮૧
૧૦.	અર્થોપાર્જન હેતુના ત્રણ પ્રકાર.	૨૫૮૧
૧૧.	વિવક્ષાની દષ્ટિએ ઈન્દ્રના ત્રણ પ્રકાર.	૨૫૮૧
૧૨.	વિનિશ્ચયના ત્રણ પ્રકાર.	૨૫૮૧
૧૩.	શ્રમણ-માહનો (જૈનસાધુ-આચાર્ય)ના અભિસમાગમ (જાણકાર)નાં ત્રણ પ્રકાર.	૨૫૮૧-૮૨
૧૪.	શૂરો (શૂરવીરો)ના ચાર પ્રકાર.	૨૫૮૨
૧૫.	વિદ્યમાન ગુણોના વિનાશ-વિકાસના ચાર હેતુ.	૨૫૮૨
૧૬.	ચાર પ્રકારનાં સંસાર.	૨૫૮૨
૧૭.	ગતિની અપેક્ષાએ સંસારનાં ચાર પ્રકાર.	૨૫૮૨-૮૩
૧૮.	નિક્ષેપ-વિવક્ષા વડે સત્યના ચાર પ્રકાર.	૨૫૮૩
૧૯.	હાસ્યોત્પત્તિના ચાર કારણ.	૨૫૮૩
૨૦.	વ્યાધિ (દુઃખ)ના ચાર પ્રકાર.	૨૫૮૩
૨૧.	ચિકિત્સકના ચાર અંગ.	૨૫૮૩
૨૨.	ચિકિત્સકના ચાર પ્રકાર.	૨૫૮૩
૨૩.	વિકથાના ભેદ-પ્રભેદોનું પ્રરૂપણ.	૨૫૮૪
૨૪.	દંડના પાંચ પ્રકાર.	૨૫૮૫
૨૫.	નિધિનાં પાંચ પ્રકાર.	૨૫૮૫
૨૬.	ઈન્દ્રિય વિષયોમાં આસક્તિ વગેરેના પાંચ હેતુ.	૨૫૮૫
૨૭.	પ્રતિઘાતો ગૃદ્ધિભાવ, આકાંક્ષા ભાવ અને વિનાશના પાંચ પ્રકાર.	૨૫૮૫
૨૮.	આજીવકોનાં પાંચ પ્રકાર.	૨૫૮૫-૮૬
૨૯.	સૂતેલાને જાગૃત થવાનાં પાંચ હેતુ.	૨૫૮૬
૩૦.	શુદ્ધિ (શૌચ)ના પાંચ પ્રકાર.	૨૫૮૬
૩૧.	ઉત્કલ (તીવ્રતા-પ્રચંડતા)ના પાંચ પ્રકાર.	૨૫૮૬

સૂત્રાંક

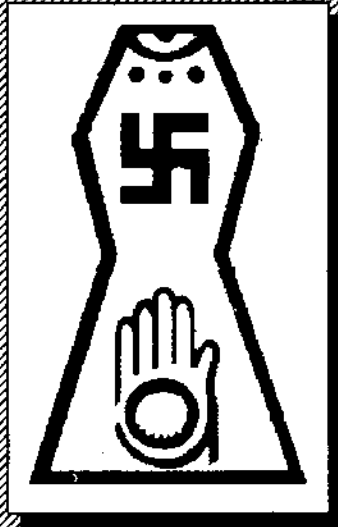
વિષય

પા.નં.

૩૨.	છેદન (વિભાજન)ના પાંચ પ્રકાર.	૨૫૯૬
૩૩.	આનન્તર્યના પાંચ પ્રકાર.	૨૫૯૭
૩૪.	તુલ્યના છ ભેદ અને એના સ્વરૂપનું પ્રરૂપણ.	૨૫૯૭-૨૬૦૦
૩૫.	છ દિશાઓમાં જીવોની ગતિ-આગતિ વગેરે પ્રવૃત્તિઓનું પ્રરૂપણ.	૨૬૦૦-૦૧
૩૬.	વિષ પરિણામના છ પ્રકાર.	૨૬૦૧
૩૭.	વચન પ્રયોગનાં સાત પ્રકાર.	૨૬૦૧
૩૮.	વિકથાના સાત પ્રકાર.	૨૬૦૧-૦૨
૩૯.	સાત ભયસ્થાન.	૨૬૦૨
૪૦.	આયુર્વેદના આઠ અંગ.	૨૬૦૨
૪૧.	પુણ્યના નવપ્રકાર	૨૬૦૨
૪૨.	સદ્ભાવ પદાર્થોના નવ ભેદોના નામ.	૨૬૦૨-૦૩
૪૩.	રોગોત્પત્તિના નવ કારણો.	૨૬૦૩
૪૪.	શરીરના મળદ્વારના નવ નામ.	૨૬૦૩
૪૫.	વિવિધ તાત્પર્ય વડે અનન્તકના દસ પ્રકાર.	૨૬૦૩
૪૬.	દાનના દસ નિમિત્ત કારણોનું પ્રરૂપણ.	૨૬૦૩-૦૪
૪૭.	દુઃખમ અને સુખમ કાળનાં લક્ષણ.	૨૬૦૪
૪૮.	દસ પ્રકારનાં બળોનું પ્રરૂપણ.	૨૬૦૫
૪૯.	દસ પ્રકારનાં શસ્ત્રોનું પ્રરૂપણ.	૨૬૦૫
૫૦.	આશંસા (અભિલાષા)ના દસ ભેદ.	૨૬૦૫
૫૧.	અસ્થિર-સ્થિર બાલાદિના પરિવર્તન-અપરિવર્તન અને શાશ્વતાદિનું પ્રરૂપણ.	૨૬૦૫-૦૬
૫૨.	શૈલેશી પ્રતિપન્નક અણગારના પર પ્રયોગ વિના એજનાદિના નિષેધનું પ્રરૂપણ.	૨૬૦૬
૫૩.	એજના (ગતિ)ના ભેદ અને ચાર ગતિઓમાં પ્રરૂપણ.	૨૬૦૬-૦૭
૫૪.	ચલન (કંપ-ગતિ)ના ભેદ-પ્રભેદ અને એના સ્વરૂપનું પ્રરૂપણ.	૨૬૦૭-૦૮
૫૫.	જીવોના ભયહેતુનું પ્રરૂપણ.	૨૬૦૮
૫૬.	યુદ્ધ કરતાં પુરુષોના જય-પરાજય હેતુનું પ્રરૂપણ.	૨૬૦૮-૧૦
૫૭.	અંગભૂત અને અંતઃસ્થિત વસ્તુ સમૂહ દ્વારા રાજગૃહ નગરનું પ્રરૂપણ.	૨૬૧૦-૧૧
૫૮.	ક્ષીણ-ભોગી છન્નસ્થાદિ મનુષ્યોમાં ભોગીત્વનું પ્રરૂપણ.	૨૬૧૧-૧૨
૫૯.	આદર્શ વગેરેના જોવા સંબંધિત વિજ્ઞાન.	૨૬૧૨-૧૩
૬૦.	દોડતાં ઘોડાના "ખુ-ખુ" અવાજ કરવાના હેતુનું પ્રરૂપણ.	૨૬૧૩
૬૧.	દ્રવ્યાનુયોગનો ઉપસંહાર.	૨૬૧૩

દ્રવ્યાનુયોગ

ભાગ - ૪

અધ્યયન ૩૯ થી ૪૬

જાઈન્સાઈટ
JAINSITE
જાઈન્સાઈટ

૩૯. ગર્ભ અધ્યયન

આ ગર્ભ અધ્યયનમાં તે જીવોનું વર્ણન છે જે જીવ ગર્ભથી જન્મ ધારણ કરે છે તથા સાથે જ વિગ્રહગતિ અને મરણનું પણ વિશદ વર્ણન છે. આ અધ્યયન વુક્કતિ અધ્યયનનું પૂરક અધ્યયન છે.

કેટલાક જીવોનો જન્મ સમ્પૂર્ણ જન્મ કહેવાય છે. એકેન્દ્રિય, બેઈન્દ્રિય આદિ જીવોનો જન્મ આ જ શ્રેણીમાં આવે છે. દેવો અને નારકીનો જન્મ માતા-પિતાના સંયોગ વગર થવાથી 'ઉપપાત' જન્મ કહેવાય છે. મનુષ્ય, પશુ, પક્ષી આદિ કેટલાક જીવ એવા છે જેનો જન્મ ગર્ભથી થાય છે.

ચોવીસ દંડકોમાંથી માત્ર બે દંડકોના જીવોનો જન્મ ગર્ભથી થાય છે - (૧) મનુષ્ય અને (૨) પંચેન્દ્રિય તિર્યચોનો. આ બંનેને ચર્મયુક્ત પર્વ હોય છે. એ બંને શુક અને રક્તથી ઉત્પન્ન થાય છે. આ બંને ગર્ભમાં જ આહાર ગ્રહણ કરે છે તથા વૃદ્ધિ પામે છે. ગર્ભમાં રહેતા તેમની હાનિ, વિક્રિયા, ગતિપર્યાય, સમુદ્ઘાત, કાળ સંયોગ, ગર્ભથી નિર્ગમન અને મૃત્યુ થાય છે.

ગર્ભધારણ કરવા અને ન કરવાના સંબંધી સ્થાનાંગ સૂત્રમાં ઘણું વર્ણન આપવામાં આવ્યું છે.

આ પાંચ કારણોથી સ્ત્રી-પુરુષનો સહવાસ ન કરે તો પણ ગર્ભધારણ કરી શકે છે -

૧. કુઆસનમાં બેઠેલી સ્ત્રીની અનાવૃત્ત યોનિમાં શુકપુદ્ગલ જવાથી.
૨. શુકપુદ્ગલોથી યુક્ત વસ્ત્રને યોનિદેશમાં પ્રવેશ કરવાથી.
૩. સ્વયં પોતાના હાથથી શુકપુદ્ગલોને યોનિ દેશમાં પ્રવેશ કરાવવાથી.
૪. બીજા દ્વારા શુક પુદ્ગલોને યોનિ દેશમાં પ્રવેશ કરાવવાથી.
૫. શીતોદકમાં સ્નાન કરતા સ્ત્રીના યોનિ સ્થાનમાં શુક પુદ્ગલોનો પ્રવેશ થઈ જવાથી.

આ પાંચ કારણોથી સ્ત્રી-પુરુષનો સહવાસ કરે તો પણ ગર્ભ ધારણ કરતી નથી -

૧. સ્ત્રી પોતે પૂર્ણ યુવતી ન હોય તો.
૨. ધૌવન વહું જાય તો.
૩. જન્મથી જ વંધ્યા હોય તો.
૪. રોગ યુક્ત હોય તો.
૫. શોક ગ્રસ્ત હોય તો.

આવા પાંચ અન્ય બીજા કારણ પણ છે જેનાથી સ્ત્રી-પુરુષનો સહવાસ પ્રાપ્ત કરવા છતાં પણ ગર્ભધારણ કરતી નથી. જેમ -

૧. સ્ત્રીના સદા ઋજુમતી રહેવાથી.
૨. ક્યારે પણ ઋજુમતી ન હોવાથી.
૩. ગર્ભાશયના નષ્ટ થવાથી.
૪. ગર્ભાશયની શક્તિ ક્ષીણ થઈ જવાથી.
૫. અપ્રાકૃતિક કામ ક્રીડા કરવાથી.

બીજા પણ પાંચ કારણ છે -

૧. ઋતુકાળમાં વીર્યપાત થવા સુધી પુરુષનું સેવન ન કરવાથી.
૨. સમાગત શુક પુદ્ગલોના વિધ્વસ્ત થઈ જવાથી.
૩. પિત્ત પ્રધાન શોષિતના ઉદીર્ણ થવાથી.
૪. દેવ, કર્મ અને શ્રાપ આદિથી
૫. પુત્ર-ફળદાયી કર્મનાં અર્જિત ન થવાથી.

માનુષી સ્ત્રીઓના ગર્ભ ચાર પ્રકારના હોય છે -

(૧) સ્ત્રીના રૂપમાં, (૨) પુરુષના રૂપમાં, (૩) નપુંસકના રૂપમાં, (૪) બિમ્બ વિચિત્ર આકૃતિના રૂપમાં.

શુક અલ્પ અને રજ અધિક થવાથી સ્ત્રી, શુક અધિક અને રજ અલ્પ થવાથી પુરુષ, રજ અને શુક સમાન થવાથી નપુંસક તથા વાયુવિકારના કારણે સ્ત્રી રજના સ્થિર થવાથી બિમ્બ ઉત્પન્ન થાય છે.

ગર્ભસ્થ જીવ શુભ ભાવોમાં કાળ કરે તો દેવલોકમાં ઉત્પન્ન થાય છે તથા અશુભ ભાવોમાં કાળ કરે તો નરકમાં જાય છે. ગર્ભમાં ઉત્પન્ન થવાવાળો જીવ ઈન્દ્રિય સહિત પણ ઉત્પન્ન થાય છે તથા ઈન્દ્રિય રહિત પણ ઉત્પન્ન થાય છે. ભાવેન્દ્રિયોની અપેક્ષાએ ઈન્દ્રિયો સહિત ઉત્પન્ન થાય છે તથા દ્રવ્યેન્દ્રિયોની અપેક્ષાએ ઈન્દ્રિય રહિત ઉત્પન્ન થાય છે. આ જ પ્રમાણે જીવ તૈજસ અને કાર્મણ શરીરોની અપેક્ષાએ સશરીર ઉત્પન્ન થાય છે તથા ઔદારિક, વૈક્રિય અને આહારક શરીરોની અપેક્ષાએ શરીર રહિત ઉત્પન્ન થાય છે. ગર્ભમાં ઉત્પન્ન થવાવાળો જીવ પાંચ વર્ણ, બે ગંધ, પાંચ રસ અને આઠ સ્પર્શ પરિણામથી પરિણમિત થાય છે.

વિભિન્ન ગર્ભોની કાળ સ્થિતિ ભિન્ન-ભિન્ન હોય છે. ઉદક ગર્ભ જઘન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ છહ મહિના સુધી ઉદક ગર્ભના રૂપમાં રહે છે. તિર્યચ્યોની ગર્ભ જઘન્ય અંતર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ આઠ વર્ષ સુધી તિર્યચ્યોની ગર્ભના રૂપમાં રહે છે. માનુષી ગર્ભ જઘન્ય અંતર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ બાર વર્ષ સુધી માનુષી ગર્ભના રૂપમાં રહે છે. કાયભવસ્થ જઘન્ય અંતર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ ચોવીસ વર્ષ કાય ભવસ્થના રૂપમાં રહે છે. મનુષ્ય અને તિર્યચ પંચેન્દ્રિય સંબંધિ યોનિગત વીર્ય યોનિભૂત જનનશક્તિના રૂપમાં જઘન્ય અંતર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ બાર મુહૂર્ત સુધી રહે છે. ગર્ભગત જીવ પર માતાના સુખ-દુઃખનો, જાગૃત-નિદ્રા આદિનો પ્રભાવ રહે છે. પ્રસવકાળમાં ગર્ભગત જીવ મસ્તક કે પગથી બહાર આવે તો સરળતાથી આવી જાય છે. પરંતુ વાંકુ નીકળે તો મરી જાય છે.

ગર્ભગત જીવના શરીરમાં માતાના ત્રણ અંગ હોય છે - (૧) માંસ, (૨) શોષિત અને (૩) મસ્તિક. પિતાના પણ ત્રણ અંગ હોય છે - (૧) હડ્ડી, (૨) મજ્જા અને (૩) વાળ. દાઢી, મૂંછ, રોમ અને નખ, માતા-પિતાના તે અંગ જીવનો ભવધારણીય શરીર જ્યાં સુધી રહે ત્યાં સુધી રહે છે. તેના નષ્ટ થવાથી તે પણ નષ્ટ થઈ જાય છે. જીવે બધી ગતિઓમાં અનંતવાર જન્મ લીધેલો છે. બધા જીવ બધાના માતા-પિતા, ભાઈ-બહેન આદિ બનેલા છે.

વિગ્રહગતિ માટે પણ આ અધ્યયનમાં વિસ્તૃત ચર્ચા થઈ છે. જીવ ક્યારેક વિગ્રહગતિને પ્રાપ્ત થાય છે અને ક્યારેક વિગ્રહગતિને પ્રાપ્ત થતા નથી. વિગ્રહગતિમાં પ્રાયઃ એક સમય, બે સમય કે ત્રણ સમય લાગે છે. પરંતુ એકેન્દ્રિય જીવોની વિગ્રહગતિમાં ચાર સમય પણ લાગી જાય છે. સાત પ્રકારની શ્રેણીઓ છે. ઋજવાયતા (સીધી), એકતોવકા (એક વળાંકવાળી), ઉભયતોવકા (બે વળાંકવાળી) આદિ. આમાં જે જીવ ઋજવાયતા શ્રેણીથી ઉત્પન્ન થાય છે તે એક સમયની વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય છે જો જીવ એકતોવકા શ્રેણીથી ઉત્પન્ન થાય છે તે બે સમયની વિગ્રહગતિથી તથા ઉભયતોવકા શ્રેણીથી ઉત્પન્ન થવાવાળો જીવ ત્રણ સમયની વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય છે. વિશ્રેણીથી ઉત્પન્ન થવાવાળો જીવ ચાર સમયની વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય છે.

મરણ સત્તર પ્રકારના પણ હોય છે અને પાંચ પ્રકારના પણ હોય છે. મરણના પાંચ પ્રકાર એ છે -

(૧) આવીચિમરણ, (૨) અવધિમરણ, (૩) આત્યંતિકમરણ, (૪) બાલમરણ અને (૫) પંડિતમરણ. આ પાંચ પ્રકારના મરણોના અનેક ભેદ-પ્રભેદ છે. મુખ્યરૂપથી પ્રથમ ત્રણ મરણોને દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ, ભાવ અને ભવ આ પાંચ ભેદોમાં વિભક્ત કરવામાં આવે છે. તે દ્રવ્યાદિ બધા મરણ ચારે ગતિઓમાં સંભવ છે. બાળમરણના બાર ભેદ છે - વલયમરણ, વશાર્તમરણ આદિ. આમાં વિષ ભક્ષણ કરીને મરવું, અગ્નિમાં બળીને મરવું, પાણીમાં ડૂબીને મરવું આદિ મરણ સમ્મિલિત છે. પંડિતમરણ બે પ્રકારના છે - (૧) પાદપોપગમન અને (૨) ભક્ત પ્રત્યાખ્યાન. પાદપોપગમન મરણ પણ બે પ્રકારના હોય છે - નિરાહાર અને આહાર સહિત. આ મરણ સેવા સુશુષ્કા રહિત છે. ભક્ત પ્રત્યાખ્યાનમાં આહાર ત્યાગ કરવામાં આવે છે. પરંતુ સેવા-સુશુષ્કા કરવામાં આવતી નથી.

મૃત્યુના સમયે શરીરમાંથી જીવના નિકળવાનાં પાંચ માર્ગ કહ્યા છે - (૧) પગ, ૨. ઉરુ, (૩) હૃદય, (૪) મસ્તિષ્ક અને (૫) સર્વાંગશરીર. પગમાંથી નિકળવાવાળો જીવ નરકગામી બને છે. ઉરુથી નિકળવાવાળો જીવ તિર્યંચગામી, હૃદયથી નિકળવાવાળો મનુષ્યગામી, મસ્તિષ્કથી નિકળવાવાળો દેવગામી અને સર્વાંગથી નિકળવાવાળો જીવ સિધ્ધગતિને પ્રાપ્ત કરે છે.

આ પ્રમાણે આ ગર્ભ અધ્યયનમાં જન્મથી લઈ મરણ સુધીની વિવિધ જાણકારીઓનું વિશદ વિવેચન થયું છે.

૩૯. ગર્ભઽજ્ઞયણં

૩૯. ગર્ભ-અધ્યયન

સુત્ત -

૧. ગર્ભાઇ પયાણં સામિત્તં-

૧. દોણહં ગર્ભવક્કંતિ પળ્ણત્તા, તં જહા-
૧. મળુસ્સાણં ચેવ, ૨. પંચેદિયતિરિક્ખજોણિયાણં
ચેવ ।
૨. દોણહં છવિપવ્વા પળ્ણત્તા, તં જહા-
૧. મળુસ્સાણં ચેવ, ૨. પંચેદિયતિરિક્ખજોણિયાણં
ચેવ ।
૩. દો સુક્ક-સોણિયસંભવા પળ્ણત્તા, તં જહા-
૧. મળુસ્સાણં ચેવ, ૨. પંચેદિયતિરિક્ખજોણિયાણં
ચેવ ।
૪. દોણહં ગર્ભત્થાણં આહારે પળ્ણત્તે, તં જહા-
૧. મળુસ્સાણં ચેવ, ૨. પંચેદિયતિરિક્ખજોણિયાણં
ચેવ ।
૫. દોણહં ગર્ભત્થાણં વુડ્ઢી પળ્ણત્તા, તં જહા-
૧. મળુસ્સાણં ચેવ, ૨. પંચેદિયતિરિક્ખજોણિયાણં
ચેવ ।

એવં નિવ્વુડ્ઢી, વિગુબ્બણા, ગઇપરિયાણ, સમુગ્ધાણ,
કાલસંજોગે, આયાતી મરણં ।

- ઠાળં. અ. ૨, ડ. ૩, સુ. ૭૧

૨. ભવસ્સ ચડવ્વિહત્ત પરૂવણં-

ચડવ્વિહે ભવે પળ્ણત્તે, તં જહા-

૧. ણેરઇયભવે, ૨. તિરિક્ખજોણિયભવે,
૩. મળુસ્સભવે, ૪. દેવભવે ।

- ઠાળં. અ. ૪, ડ. ૨, સુ. ૨૧૪

૩. ગર્ભ ધારણસ્સ વિહિ-ણિસેહ કારણ પરૂવણં-

પંચહિં ઠાળેહિં ઇત્થી પુરિસેણ સદ્ધિં અસંવસમાણી વિ ગર્ભં
ધરેજ્જા, તં જહા-

૧. ઇત્થી દુઢ્વિયડા દુન્નિસળ્ણા સુક્કપોગ્ગલે
અહિટ્ઠિજ્જા,
૨. સુક્કપોગ્ગલસંસિટ્ઠે વ સે વત્થે અંતો જોણિણ
અણુપવિસેજ્જા,

સૂત્ર :

૧. ગર્ભ વગેરે પદોનું સ્વામિત્વ :

૧. બેની ગર્ભવ્યુત્કાંતિ થાય છે, જેમકે -
(૧) મનુષ્યોની અને (૨) પંચેન્દ્રિય તિર્યચ-
યોનિઓની.
૨. બેના ચર્મયુક્ત પર્વ (સંધિ-બંધન) થાય છે, જેમકે -
(૧) મનુષ્યોના અને (૨) પંચેન્દ્રિય તિર્યચ-
યોનિઓના.
૩. બે શુક અને રક્તથી ઉત્પન્ન થાય છે, જેમકે -
(૧) મનુષ્ય અને (૨) પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિક.
૪. બે ગર્ભમાં રહેવા છતાં પણ આહાર પ્રહણ કરે છે,
જેમકે -
(૧) મનુષ્ય અને (૨) પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિક.
૫. બેની ગર્ભમાં રહેવા છતાં પણ વૃદ્ધિ થાય છે, જેમકે-
(૧) મનુષ્યોની અને (૨) પંચેન્દ્રિય તિર્યચ-
યોનિઓની.

આ પ્રકારે (બેની ગર્ભમાં રહેવા છતાં) હાનિ, વિક્રિયા,
ગતિપર્યાય, સમુદ્ધાત, કાલસંયોગ, ગર્ભથી નિર્ગમન
અને મૃત્યુ થાય છે.

૨. ભવના ચતુર્વિધત્વનું પ્રરૂપણ :

ભવ (ઉત્પત્તિ) ચાર પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે, જેમકે-

૧. નૈરયિક ભવ, ૨. તિર્યચયોનિક ભવ,
૩. મનુષ્ય ભવ, ૪. દેવ ભવ.

૩. ગર્ભ ધારણના વિધિ-નિષેધના કારણોનું પ્રરૂપણ :

આ પાંચ કારણોથી સ્ત્રી પુરુષનો સહવાસ ન કરવા છતાં
પણ ગર્ભને ધારણ કરે છે, જેમકે -

- (૧) અનાવૃત્ત (વસ્ત્રરહિત) તથા દુર્નિષણ્ણ (કુઆસન)
પર બેઠેલી સ્ત્રીના યોનિ-દેશમાં શુક પુદ્ગલોનું
આકર્ષણ થવાથી,
- (૨) શુક - પુદ્ગલોથી સંસૃષ્ટ વસ્ત્રના યોનિ-દેશમાં
પ્રવિષ્ટ થવાથી,

૩. સઈં વ સે સુક્કપોગ્ગલે અણુપવેસેજ્જા,
૪. પરો વ સે સુક્કપોગ્ગલે અણુપવેસેજ્જા,
૫. સીઓદગવિયડેણ વા સે આયમમાણીએ સુક્કપોગ્ગલા અણુપવિસેજ્જા ।

इच्चेएहिं पंचहिं ठाणेहिं इत्थी पुरिसेण सद्धिं असंवसमाणी वि गब्भं धरेज्जा ।

૧. પંચહિં ઠાણેહિં ઇત્થી પુરિસેણ સદ્ધિં સંવસમાણી વિ ગબ્ભં નો ધરેજ્જા, તં જહા-

૧. અપ્પત્તજોઘ્વણા,
૨. અતિક્કંતજોઘ્વણા,
૩. જાતિવંજ્ઞા,
૪. ગેલનપુટ્ઠા,
૫. દોમણંસિયા ।

इच्चेएहिं पंचहिं ठाणेहिं इत्थी पुरिसेण सद्धिं संवसमाणी वि गब्भं नो धरेज्जा ।

૨. પંચહિં ઠાણેહિં ઇત્થી પુરિસેણ સદ્ધિં સંવસમાણી વિ ગબ્ભં નો ધરેજ્જા, તં જહા-

૧. નિચ્ચોડયા,
૨. અણોડયા,
૩. વાવન્નસોયા,
૪. વાવિદ્ધસોયા,
૫. અણંગપડિસેવિણી ।

इच्चेएहिं पंचहिं ठाणेहिं इत्थी पुरिसेण सद्धिं संवसमाणी वि गब्भं नो धरेज्जा ।

૩. પંચહિં ઠાણેહિં ઇત્થી પુરિસેણ સદ્ધિં સંવસમાણી વિ ગબ્ભં નો ધરેજ્જા, તં જહા-

૧. ઉડમ્મિણો ણિગામપડિસેવિણીયા વિ ભવઙ્,
૨. સમાગયા વા સે સુક્કપોગ્ગલા પડિવિદ્ધંસંતિ,
૩. ઉદિન્ને વા સે પિત્તસોણિએ,
૪. પુરા વા દેવકમ્મુણા,
૫. પુત્તફલે વા નો નિવ્વિટ્ઠે ભવઙ્ ।

- (૩) સ્વયં પોતાના જ હાથો દ્વારા શુક - પુદ્ગલોને યોનિ-દેશમાં અનુપ્રવિષ્ટ કરવાથી,

- (૪) બીજાઓ દ્વારા શુક-પુદ્ગલોને યોનિ-દેશમાં અનુપ્રવિષ્ટ કરવાથી,

- (૫) શીતળ પાણીમાં સ્નાન કરતી સ્ત્રીના યોનિ-દેશમાં શુક-પુદ્ગલોનું અનુપ્રવિષ્ટ થવાથી.

આ પાંચ કારણોથી સ્ત્રી પુરુષનો સહવાસ ન કરવા છતાં પણ ગર્ભધારણ કરી શકે છે.

- (૧) આ પાંચ કારણોથી સ્ત્રી-પુરુષનો સહવાસ કરવા છતાં પણ ગર્ભને ધારણ કરતી નથી, જેમકે -

૧. પૂર્ણ યુવતી ન હોય તો,
૨. વિગતયૌવના (વૃદ્ધ) હોય તો,
૩. જન્મથી જ વંધ્યા હોય તો,
૪. રોગથી ઘેરાયેલી (રોગગ્રસ્ત) હોય તો,
૫. દૌર્ભનસ્ક (શોકગ્રસ્ત) હોય તો.

આ પાંચ કારણોથી સ્ત્રી પુરુષનો સહવાસ કરવા છતાં પણ ગર્ભ ધારણ કરી શકતી નથી.

- (૨) આ પાંચ કારણોથી સ્ત્રી પુરુષનો સહવાસ કરવા છતાં પણ ગર્ભને ધારણ કરતી નથી, જેમકે -

૧. સદા ઋતુમતી રહેવાથી,
૨. ક્યારે પણ ઋતુમતી ન થવાથી,
૩. ગર્ભાશય નષ્ટ થવાથી,
૪. ગર્ભાશયની શક્તિ ક્ષીણ થવાથી,
૫. અપ્રાકૃતિક કામ-ક્રીડા કરવાથી.

આ પાંચ કારણોથી સ્ત્રી પુરુષનો સહવાસ કરવા છતાં પણ ગર્ભ ધારણ કરી શકતી નથી.

- (૩) આ પાંચ કારણોથી સ્ત્રી પુરુષનો સહવાસ કરવા છતાં પણ ગર્ભને ધારણ કરી શકતી નથી, જેમકે-

૧. ઋતુકાળમાં વીર્યપાત થાય ત્યાં સુધી પુરુષનું પ્રતિસેવન ન કરવાથી,
૨. સમાગત (એકત્રિત) થયેલ શુક-પુદ્ગલોનો નાશ થવાથી,
૩. પિત્ત-પ્રધાન લોહી ઉત્તેજીત થવાથી,
૪. દેવપ્રયોગ (શ્રાપવગેરે) થી,
૫. પુત્ર ફલદાયી કર્મની પ્રાપ્તિ ન હોવાથી.

इच्चैएहि पंचहिं ठाणेहिं इत्थी पुरिसेण सद्धिं
संवसमाणी वि गम्भं नो धरेज्जा ।

- ठाणं. अ. ५, उ. २, सु. ४१६

આ પાંચ કારણોથી સ્ત્રી પુરુષનો સહેવાસ કરવા
છતાં પણ ગર્ભને ધારણ કરી શકતી નથી.

૪. માણુસી ગમ્ભસ્સ ચઝવ્વિહત્તં-

चत्तारि मणुस्सीगम्भा पण्णत्ता, तं जहा-

૧. इत्थित्ताए, ૨. पुरिसत्ताए,
૩. णपुंसगत्ताए, ૪. बिंबत्ताए

गाहाओ - अप्पं सुक्कं बहुं ओयं, इत्थी तत्थ पजायइ ।

अप्यं ओयं बहुं सुक्कं, पुरिसो तत्थ पजायइ ॥

दोण्हं पि रत्तसुक्काणं, तुल्लभावे णपुंसओ ।

इत्थीओयसमायोगे, बिंबं तत्थ पजायइ ॥

- ठाणं. अ. ४, उ. ४, सु. ३७७

૫. ગમ્ભગયજીવસ્સ નેરહય-દેવેસુ ઉવવજ્જણ કારણાણિ પરૂવણં-

प. जीवे णं भंते ! गम्भगए समाणे नेरइएसु उववज्जेज्जा ?

उ. गोयमा ! अत्थेगइए उववज्जेज्जा, अत्थेगइए नो उववज्जेज्जा ।

प. से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ-

‘गम्भगए समाणे जीवे नेरइएसु अत्थेगइए उववज्जेज्जा, अत्थेगइए नो उववज्जेज्जा ?’

उ. गोयमा ! से णं सन्नी पंचेदिए सव्वाहिं पज्जत्तीहिं पज्जत्ताए वीरियलद्धीए वेउव्वियलद्धीए पराणीयं आगयं सोच्चा निसम्म पएसे निच्छुभंति,

निच्छुभित्ता वेउव्वियसमुग्घाएणं समोहण्णइ,

वेउव्वियसमुग्घाएणं समोहण्णिंत्ता चाउरंगिणिं सेणं विउव्वइ,

चाउरंगिणीं सेणं विउव्वेत्ता चाउરંગિણિં સેણાં પરાણીયં સદ્ધિં સંગામં સંગામેइ,

૪. માનુષી ગર્ભના ચાર પ્રકારોનું પ્રરૂપણ :

મનુષ્ય સ્ત્રીઓના ગર્ભ ચાર પ્રકારના કહેવામાં આવે છે, જેમકે -

૧. સ્ત્રીરૂપ, ૨. પુરુષરૂપ,
૩. નપુંસકરૂપ, ૪. બિંબ વિચિત્ર (આકૃતિ) રૂપ.

ગાથાર્થ : શુક (વીર્ય) અલ્પ અને ઓજ (રજ) અધિક હોવાથી સ્ત્રી ઉત્પન્ન થાય છે.

ઓજ અલ્પ અને શુક અધિક હોવાથી પુરુષ ઉત્પન્ન થાય છે.

ઓજ અને શુક બંને સપ્રમાણ-સમાન હોવાથી નપુંસક ઉત્પન્ન થાય છે.

(વાયુવિકારને કારણે) સ્ત્રીરજનું સ્થિર થવાથી બિંબ (માંસપિંડ) ઉત્પન્ન થાય છે.

૫. ગર્ભગત જીવનું નરક અને દેવોમાં ઉત્પન્ન થવાના કારણોનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! ગર્ભમાં રહેલો જીવ કયા નારકોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! કોઈક ઉત્પન્ન થાય છે અને કોઈક ઉત્પન્ન થતો નથી.

પ્ર. ભંતે ! કયા કારણથી એવું કહેવામાં આવે છે કે- ‘ગર્ભમાં રહેલો કોઈ જીવ નૈરયિકમાં ઉત્પન્ન થાય છે અને કોઈ જીવ ઉત્પન્ન થતો નથી.’

ઉ. ગૌતમ ! ગર્ભમાં રહેલો સંજી પંચેન્દ્રિય અને સમસ્ત પર્યાપ્તિઓથી પરિપૂર્ણ જીવ, વીર્યલબ્ધિ અને વૈક્રિયલબ્ધિ દ્વારા શત્રુસેનાનું આગમન સાંભળી, અવધારણ કરી પોતાના આત્મપ્રદેશોને ગર્ભથી બહાર કાઢે છે.

બહાર કાઢી વૈક્રિય સમુદ્ઘાત કરે છે,

વૈક્રિય સમુદ્ઘાત કરી ચતુરંગિણી સેનાની વિકુર્વણા કરે છે,

ચતુરંગિણી સેનાની વિકુર્વણા કરીને તે સેના વડે શત્રુસેના સાથે યુદ્ધ કરે છે.

સે ણં જીવે-અત્યકામણ, રજ્જકામણ, ભોગકામણ,
કામકામણ, અત્યકંચિણ, રજ્જકંચિણ, ભોગકંચિણ,
કામકંચિણ,

અત્યપિવાસિણ, રજ્જપિવાસિણ, ભોગપિવાસિણ,
કામપિવાસિણ,

તચ્ચિત્તે તમ્મણે તલ્લેસે તદજ્જવસિણ તત્તિવ્વજ્જવસાણે
તદદ્ઠોવઉત્તે તદપ્પિયકરણે તભ્ભાવણાભાવિણ,

एएसि णं अंतरंसि कालं करेज्जा नेरइएसु उववज्जइ,

સે તેણટ્ઠેણં ગોયમા ! એવં વુચ્ચઈ-

“ગભ્ભગણ સમાણે જીવે અત્યેગણે ઉવવજ્જેજ્જા,
અત્યેગણે નો ઉવવજ્જેજ્જા !”

પ. જીવે ણં ભંતે ! ગભ્ભગણ સમાણે દેવલોગેસુ ઉવવજ્જેજ્જા ?

ઉ. ગોયમા ! અત્યેગણે ઉવવજ્જેજ્જા અત્યેગણે નો
ઉવવજ્જેજ્જા !

પ. સે કેણટ્ઠેણં ભંતે ! એવં વુચ્ચઈ -

“ગભ્ભગણ સમાણે જીવે અત્યેગણે ઉવવજ્જેજ્જા,
અત્યેગણે નો ઉવવજ્જેજ્જા ?”

ઉ. ગોયમા ! સે ણં સન્ની પંચિંદિણ સવ્વાહિં પજ્જત્તીહિં
પજ્જત્તણે તહારૂવસ્સ સમણસ્સ વા, માહણસ્સ વા
અંતિણે ઇગમવિ આરિયં ધમ્મિયં સુવચણં સોચ્ચા
નિસમ્મ તઓ ભવઈ સંવેગજાયસઙ્કહે તિવ્વધમ્મા-
ણુરાગરત્તે,

સે ણં જીવે-ધમ્મકામણ પુણ્ણકામણ સમ્મકામણ
મોક્ષકામણ, ધમ્મકંચિણ પુણ્ણકંચિણ સમ્મકંચિણ
મોક્ષકંચિણ,

ધમ્મપિવાસિણ પુણ્ણપિવાસિણ સમ્મપિવાસિણ
મોક્ષપિવાસિણ,

તચ્ચિત્તે તમ્મણે તલ્લેસે તદજ્જવસિણ તત્તિવ્વજ્જવ-
સાણે તદદ્ઠોવઉત્તે, તદપ્પિયકરણે, તભ્ભાવણા-
ભાવિણ,

તે અર્થ (ધન)નો ઈચ્છુક, રાજ્યનો ઈચ્છુક,
ભોગનો ઈચ્છુક, કામનો ઈચ્છુક, અર્થાકાંક્ષી,
રાજ્યાકાંક્ષી, ભોગાકાંક્ષી, કામાકાંક્ષી,

અર્થ-પિપાસુ, રાજ્ય-પિપાસુ, ભોગ-પિપાસુ અને
કામ-પિપાસુ,

એમાં જ ચિત્ત રાખનાર, એમાં જ મન રાખનાર,
એમાં જ આત્મ પરિણામવાળો, એમાં જ અધ્યવસિત,
એમાં જ પ્રયત્નશીલ, એમાં જ ઉપયોગલક્ષી એને
માટે જ ક્રિયા કરનાર અને એ જ ભાવનાઓથી
ભાવિત હોય અને

એ જ સમયે મૃત્યુને પ્રાપ્ત કરે તો તે જીવ નરકમાં
ઉત્પન્ન થાય છે.

એ કારણે ગૌતમ ! એમ કહેવામાં આવે છે કે-
“ગર્ભમાં રહેલો કોઈ જીવ નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન
થાય છે અને કોઈ જીવ ઉત્પન્ન થતો નથી.”

પ્ર. ભંતે ! ગર્ભસ્થજીવ શું દેવલોકમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! કોઈ જીવ ઉત્પન્ન થાય છે અને કોઈ
જીવ ઉત્પન્ન થતો નથી.

પ્ર. ભંતે ! કયા કારણથી એમ કહેવાય છે કે -

“ગર્ભસ્થ જીવ કોઈ દેવલોકમાં ઉત્પન્ન થાય છે
અને કોઈ જીવ ઉત્પન્ન થતો નથી ?”

ઉ. ગૌતમ ! તે ગર્ભસ્થ સંશી પંચેન્દ્રિય અને બધી
પર્યાપ્તિઓથી પર્યાપ્ત જીવ તથા રૂપ શ્રમણ અથવા
માહન પાસે એક પણ આર્ય અને ધાર્મિક સુવચન
સાંભળી અવધારણ કરીને શીઘ્ર સંવેગથી
ધર્મશ્રદ્ધાળુ બની અને ધર્મમાં તીવ્ર અનુરાગ રક્ત થઈ,

તે ધર્મનો કામી, પુણ્યનો કામી, સ્વર્ગનો કામી,
મોક્ષનો કામી, ધર્માકાંક્ષી, પુણ્યાકાંક્ષી, સ્વર્ગનો
આકાંક્ષી, મોક્ષાકાંક્ષી,

ધર્મપિપાસુ, પુણ્યપિપાસુ, સ્વર્ગપિપાસુ અને
મોક્ષપિપાસુ,

એમાં જ ચિત્ત રાખનાર, એમાં જ મન રાખનાર,
એમાં જ આત્મ પરિણામવાળો, એમાં જ
અધ્યવસિત, એમાં જ તીવ્રપ્રયત્નશીલ, એમાં જ
ઉપયોગયુક્ત, એને માટે જ અર્પિત થઈ ક્રિયા
કરનાર, એની જ ભાવનાઓથી ભાવિત થઈ અને

एएसिणं अंतरंसि कालं करेज्जा देवलोएसु उववज्जइ,
से तेणट्ठेणं गोयमा ! एवं वुच्चइ-

“गब्भगए समाणे जीवे अत्थेगइए उववज्जेज्जा
अत्थेगइए नो उववज्जेज्जा ।

- विया. १, उ. ७, सु. १९-२०

૬. ગબ્ભં વક્કમાણસ્સ જીવસ્સ સિય સહંદિયં સરીરં ઉવ્વત્તિ
પરૂવણં-

પ. જીવે ણં ભંતે ! ગબ્ભં વક્કમાણે કિં સહંદિએ વક્કમહ,
અણિંદિએ વક્કમહ ?

૩. ગોયમા ! સિય સહંદિએ વક્કમહ, સિય અણિંદિએ
વક્કમહ ।

પ. સે કેણટ્ઠેણં ભંતે ! એવં વુચ્ચઈ-
“ગબ્ભં વક્કમાણે જીવે સિય સહંદિએ વક્કમહ, સિય
અણિંદિએ વક્કમહ ?”

૩. ગોયમા ! દહ્વિંદિયાઈં પડુચ્ચ અણિંદિએ વક્કમહ,
ભાવિંદિયાઈં પડુચ્ચ સહંદિએ વક્કમહ ।

સે તેણટ્ઠેણં ગોયમા ! એવં વુચ્ચઈ-
“ગબ્ભં વક્કમાણે જીવે સિય સહંદિએ વક્કમહ, સિય
અણિંદિએ વક્કમહ ।”

પ. જીવે ણં ભંતે ! ગબ્ભં વક્કમાણે કિં સસરીરી વક્કમહ,
અસરીરી વક્કમહ ?

૩. ગોયમા ! સિય સસરીરી વક્કમહ, સિય અસરીરી
વક્કમહ ।

પ. સે કેણટ્ઠેણં ભંતે ! એવં વુચ્ચઈ-
“ગબ્ભં વક્કમાણે જીવે સિય સસરીરી વક્કમહ, સિય
અસરીરી વક્કમહ ?”

૩. ગોયમા ! ઓરાલિય-વેઝહ્વિય- આહારયાઈં પડુચ્ચ
અસરીરી વક્કમહ, તેયાકમ્માઈં પડુચ્ચ સસરીરી
વક્કમહ ।

સે તેણટ્ઠેણં ગોયમા ! એવં વુચ્ચઈ-

એ જ સમયે મૃત્યુને પ્રાપ્ત કરે તો દેવલોકમાં ઉત્પન્ન
થાય છે. એ કારણે ગૌતમ ! એમ કહેવાય છે કે -

“કોઈ ગર્ભસ્થ જીવ દેવલોકમાં ઉત્પન્ન થાય છે
અને કોઈ જીવ ઉત્પન્ન થતો નથી.”

૬. ગર્ભમાં ઉત્પન્ન થતાં જીવનું સંઈન્દ્રિય-સશરીર ઉત્પત્તિનું
પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! શું ગર્ભમાં ઉત્પન્ન થતાં જીવ ઈન્દ્રિય સહિત
ઉત્પન્ન થાય છે અથવા ઈન્દ્રિય રહિત ઉત્પન્ન
થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! એક અપેક્ષાએ ઈન્દ્રિય સહિત ઉત્પન્ન
થાય છે અને અન્ય અપેક્ષાએ ઈન્દ્રિય રહિત ઉત્પન્ન
થાય છે.

પ્ર. ભંતે ! કયા કારણથી એમ કહેવાય છે કે -
“ગર્ભમાં ઉત્પન્ન થતાં જીવ એક અપેક્ષાએ ઈન્દ્રિય
સહિત ઉત્પન્ન થાય છે અને અન્ય અપેક્ષાએ
ઈન્દ્રિય રહિત ઉત્પન્ન થાય છે ?”

૩. ગૌતમ ! દ્રવ્યેન્દ્રિયોની અપેક્ષાએ તે જીવ ઈન્દ્રિયો
વગર ઉત્પન્ન થાય છે અને ભાવેન્દ્રિયોની
અપેક્ષાએ ઈન્દ્રિયો સહિત ઉત્પન્ન થાય છે.

એ જ કારણે ગૌતમ ! એમ કહેવાય છે કે -
“ગર્ભમાં ઉત્પન્ન થતો જીવ એક અપેક્ષાએ ઈન્દ્રિય
સહિત ઉત્પન્ન થાય છે અને અન્ય અપેક્ષાએ
ઈન્દ્રિય રહિત ઉત્પન્ન થાય છે.”

પ્ર. ભંતે ! ગર્ભમાં ઉત્પન્ન થતો જીવ શું શરીર સહિત
ઉત્પન્ન થાય છે કે શરીર રહિત ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! તે એક અપેક્ષાએ શરીર સહિત ઉત્પન્ન
થાય છે અને અન્ય અપેક્ષાએ શરીર રહિત પણ
ઉત્પન્ન થાય છે.

પ્ર. ભંતે ! કયા કારણથી એમ કહેવાય છે કે -
“ગર્ભમાં ઉત્પન્ન થતો જીવ એક અપેક્ષાએ શરીર
સહિત ઉત્પન્ન થાય છે અને અન્ય અપેક્ષાએ શરીર
રહિત ઉત્પન્ન થાય છે ?”

૩. ગૌતમ ! ઔદારિક, વૈક્રિય અને આહારક શરીરોની
અપેક્ષાએ શરીર રહિત ઉત્પન્ન થાય છે તથા
તેજસ્ અને કાર્મણ શરીરોની અપેક્ષાએ શરીર
સહિત ઉત્પન્ન થાય છે.

એ કારણે ગૌતમ ! એમ કહેવાય છે કે -

“ગર્ભં વક્કમાણે જીવે સિય સસરીરી વક્કમઇ સિય
અસરીરી વક્કમઇ ।”

- વિયા. સ. ૧, ડ. ૭, સુ. ૧૦-૧૧

૭. ગર્ભં વક્કમાણે જીવસ્સ વણ્ણાઇ પરૂવણં-

- પ. જીવે ણં ભંતે ! ગર્ભં વક્કમાણે કતિવણ્ણં કતિગંધં
કતિરસં કતિફાસં પરિણામં પરિણમઇ ?
- ડ. ગોયમા ! પંચવણ્ણં દુગંધં પંચરસં અટ્ઠફાસં પરિણામં
પરિણમઇ ।^૧

- વિયા. સ. ૧૨, ડ. ૫, સુ. ૩૬

૮. દગગભ્ભસ્સ પગારા સમયં ચ પરૂવણં-

- ચત્તારિ દગગભ્ભા પણ્ણત્તા, તં જહા-
૧. ડસ્સા, ૨. મહિયા, ૩. સીતા, ૪. ડસિણા ।

ચત્તારિ દગગભ્ભા પણ્ણત્તા, તં જહા-

૧. હેમગા,
૨. અભ્ભસંથડા,
૩. સીઓસિણા,
૪. પંચરૂવિયા ।

૧. માહે ડ હેમગા ગભ્ભા,
૨. ફગ્ગુણે અભ્ભસંથડા,
૩. સિતોસિણા ડ ચિત્તે,
૪. વડસાહે પંચરૂવિયા ।

- ઠાણં, અ. ૪, ડ. ૪, સુ. ૩૭૬

૯. ડદગ-તિરિક્ખ જોણિય-મણુસ્સી ગર્ભસ્સ કાયટ્ઠિઈ પરૂવણં-

- પ. ડદગગભ્ભે ણં ભંતે ! ડદગગભ્ભે ત્તિ કાલઓ કેવચ્ચિરં
હોઇ ?
- ડ. ગોયમા ! જહન્નેણં ંકકં સમયં,
ડકકોસેણં છમ્માસા ।
- પ. તિરિક્ખજોણિયગર્ભે ણં ભંતે ! તિરિક્ખજોણિયગર્ભે
ત્તિ કાલઓ કેવચ્ચિરં હોઇ ?

“ગર્ભમાં ડત્પન્ન થતો જીવ ંક અપેક્ષાએ શરીર
સહિત ડત્પન્ન થાય છે અને અન્ય અપેક્ષાએ શરીર
સહિત ડત્પન્ન થાય છે.”

૭. ગર્ભમાં ડત્પન્ન થતાં જીવના વર્ણાદિનું પ્રરૂપણ :

- પ્ર. ભંતે ! ગર્ભમાં ડત્પન્ન થતો જીવ કેટલા વર્ણ, ગંધ,
રસ અને સ્પર્શના પરિણામથી પરિણમિત હોય છે ?
- ડ. ગૌતમ ! ંક જીવ પાંચ વર્ણ, બે ગંધ, પાંચ રસ અને
આઠ સ્પર્શના પરિણામથી પરિણમિત હોય છે.

૮. ડદકગર્ભના પ્રકાર અને સમયનું પ્રરૂપણ :

- ડદકગર્ભ ચાર પ્રકારના કહેવાય છે, જેમકે -
૧. ડોસ, ૨. મિહિકા (ધુમ્મસ), ૩. અતિશીત,
૪. અતિઉષ્ણ.

ડદકગર્ભ ચાર પ્રકારના કહેવાય છે, જેમકે -

૧. હિમપાત,
૨. અભ્રસંસ્તુત-આકાશનું વાદળોથી છવાઈ રહેવું,
૩. અતિશીતોષ્ણ, ૪. પંચરૂપિકા.
(૧. ગર્જન, ૨. વિદ્યુત, ૩. પાણી, ૪. પવન તથા
૫. વાદળોના સંયુક્ત યોગથી)

૧. મહામહિનામાં હિમપાતથી ડદકગર્ભ રહે છે.
૨. ફાગણ મહિનામાં આકાશ વાદળોથી આચ્છાદિત
હોવાને કારણે ડદક ગર્ભ રહે છે.
૩. ચૈત્ર મહિનામાં અતિશીત તથા અતિઉષ્ણતાપ
ડદકગર્ભ રહે છે.
૪. વૈશાખ મહિનામાં પંચરૂપિકા હોવાથી ડદકગર્ભ
રહે છે.

૯. ડદક - તિર્યચોનિક - મનુષ્ય સ્ત્રીઓના ગર્ભ વગેરેની
કાયસ્થિતિનું પ્રરૂપણ :

- પ્ર. ભંતે ! ડદકગર્ભ (પાણીનો ગર્ભ) ડદકગર્ભના રૂપે
કેટલા સમય સુધી રહે છે ?
- ડ. ગૌતમ ! જઘન્ય ંક સમય,
ઉત્કૃષ્ટ છ મહિના સુધી.
- પ્ર. ભંતે ! તિર્યચોનિક ગર્ભ, તિર્યચોનિક ગર્ભના
રૂપે કેટલા સમય સુધી રહે છે ?

૧. વિયા. સ. ૨૦, ડ. ૩, સુ. ૨

૩. ગોયમા ! જહન્નેણં અંતોમુહુત્તં,
ઉક્કોસેણં અટ્ઠ સંવચ્છરાઈં ।
૫. મણુસીગબ્બે ણં ભંતે ! મણુસીગબ્બે ત્તિ કાલઓ
કેવચ્ચિરં હોઈ ?
૩. ગોયમા ! જહન્નેણં અંતોમુહુત્તં,
ઉક્કોસેણં વારસ સંવચ્છરાઈં ।
૫. કાય-ભવત્થે ણં ભંતે ! કાય ભવત્થે ત્તિ કાલઓ
કેવચ્ચિરં હોઈ ?
૩. ગોયમા ! જહન્નેણં અંતોમુહુત્તં,
ઉક્કોસેણં ચડબ્બીસં સંવચ્છરાઈં ।
૫. મણુસ-પંચેદિયતિરિક્ખજોણિયબીણં ણં ભંતે !
જોણિભૂણં કેવઈયં કાલં સંચિટ્ઠઈ ?
૩. ગોયમા ! જહન્નેણં અંતોમુહુત્તં,
ઉક્કોસેણં વારસ મુહુત્તા ।

- વિયા. સ. ૨, ૩, ૫, સુ. ૨-૬

૧૦. ગબ્બટ્ઠિયસ્સ જીવસ્સ અવટ્ઠાણ પરૂવણં-

૫. જીવે ણં ભંતે ! ગબ્બગણ સમાણે ઉત્તાણણ વા,
પાસિલ્લણ વા, અંબખુજ્જણ વા, અચ્છેજ્જ વા,
ચિટ્ઠેજ્જ વા, નિસીણજ્જ વા, તુયટ્ઠેજ્જ વા,
માતુણ સુવમાણીણ સુવઈ, જાગરમાણીણ જાગરઈ,
સુહિયાણ સુહિણ ભવઈ, દુહિયાણ દુહિણ ભવઈ ?

૩. હંતા, ગોયમા ! જીવે ણં ગબ્બગણ સમાણે ઉત્તાણણ
વા -જાવ- દુહિયાણ દુહિણ ભવઈ ।

અહે ણં પસવણકાલસમયંસિ સીસેણ વા, પાણિ વા
આગચ્છઈ, સમ્મંઆગચ્છઈ, તિરિયંઆગચ્છઈ
વિણિહાયમાવજ્જઈ ।

- વિયા. સ. ૧, ૩, ૭, સુ. ૨૧-૨૨ (ક)

૧૧. ઇગ ભવગ્ગહણં પહુચ્ચ ઇગ જીવસ્સ જણયપ્પમાણં-

૫. ઇગજીવે ણં ભંતે ! ઇગભવગ્ગહણેણં કેવઈયાણં પુત્તતાણ
હવ્વમાગચ્છઈ ?

૩. ગોયમા ! જહન્નેણં ઇક્કસ્સ વા, દોણ્ઠં વા, તિણ્ઠં વા,
ઉક્કોસેણં સયપુહત્તસ્સ જીવાણં પુત્તતાણ
હવ્વમાગચ્છઈ ।

- વિયા. સ. ૨, ૩, ૫, સુ. ૭

૩. ગૌતમ ! જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્તં,
ઉત્કૃષ્ટ આઠ વરસ સુધી.
૫. ભંતે ! માનુષીગર્ભ, માનુષીગર્ભના રૂપે કેટલા
સમય સુધી રહે છે ?
૩. ગૌતમ ! જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્તં,
ઉત્કૃષ્ટ બાર વરસ સુધી.
૫. ભંતે ! કાયભવસ્થણવ, કાયભવસ્થના રૂપે કેટલા
સમય સુધી રહે છે ?
૩. ગૌતમ ! જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્તં,
ઉત્કૃષ્ટ ચોવીસ વર્ષ સુધી.
૫. ભંતે ! મનુષ્ય અને પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિક સંબંધી
યોનિગત બીજ (વીર્ય) કેટલા સમય સુધી યોનિભૂત
(પ્રજનનશક્તિ) રૂપે રહે છે ?
૩. ગૌતમ ! તે જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્તં,
ઉત્કૃષ્ટ બાર મુહૂર્ત સુધી રહે છે.

૧૦. ગર્ભમાં સ્થિત જીવના અવસ્થાનનું પ્રરૂપણ :

૫. ભંતે ! ગર્ભમાં રહેલો જીવ શું ઉત્તાનક ચિત્ત (સૂતેલો)
કરવટ (પડખાભેર) લેતો, કેરી સમાન ખૂંધો (કુબડો),
ઊભેલો, બેઠેલો અથવા સૂતેલો હોય છે તથા
માતા સૂતી હોય ત્યારે સૂતેલો, જાગે ત્યારે જાગતો,
સુખી હોય ત્યારે સુખી અને દુઃખી હોય ત્યારે દુઃખી
હોય છે ?

૩. હા, ગૌતમ ! ગર્ભમાં રહેલો જીવ ઉત્તાનક -યાવત્-
માતાના દુઃખી થવાથી દુઃખી થાય છે.

પ્રસવકાળ દરમ્યાન જો તે ગર્ભગત જીવ મસ્તક
દ્વારા અથવા પગ દ્વારા ગર્ભથી બહાર આવે તો
તે હેમખેમ આવી જાય છે પરંતુ જો આડો (વાંકો)
થઈને આવે તો તે મરી જાય છે.

૧૧. એક ભવગ્ગહણની અપેક્ષાએ એક જીવના જનકોનું પ્રમાણ :

૫. ભંતે ! એક જીવ એક ભવગ્ગહણની અપેક્ષાએ
કેટલા જીવોનો પુત્ર થઈ શકે છે ?

૩. ગૌતમ ! એક જીવ એકભવમાં જઘન્ય એક, બે
અથવા ત્રણ જીવોનો અને ઉત્કૃષ્ટ શત પૃથક્ત્વ
(બસોથી નવસો સુધી) જીવોનો પુત્ર થઈ શકે છે.

૧૨. એગભવગ્ગહણં પદુચ્ચ એગ જીવસ્સ પુત્ત સંઘા-

- પ. એગજીવસ્સ ણં ભંતે ! એગભવગ્ગહણેણં કેવઇયા જીવા પુત્તત્તાએ હવ્વમાગચ્છંતિ ?
૩. ગોયમા ! જહન્નેણં એક્કો વા, દો વા, તિણ્ણિ વા, ઉક્કોસેણં સયસહસ્સપુહત્તં જીવાણં પુત્તત્તાએ હવ્વમાગચ્છંતિ ।
- પ. સે કેણટ્ઠેણં ભંતે ! એવં વુચ્ચઇ-
- “જહ્ણેણં એક્કો વા, દો વા, તિણ્ણિ વા, ઉક્કોસેણં સયસહસ્સપુહત્તં જીવાણં પુત્તત્તાએ હવ્વમાગચ્છંતિ ?”
૩. ગોયમા ! ઇત્થીએ ય પુરિસસ્સ ય કમ્મકઢાએ જોણીએ મેહુણવત્તિએ નામં સંજોએ સમુપ્પજ્જઇ ।

તે દુહઓ સિણેહં સંચિણંતિ સંચિણિત્તા તત્થ ણં જહન્નેણં એક્કો વા, દો વા, તિણ્ણિ વા,

ઉક્કોસેણં સયસહસ્સપુહત્તં જીવાણં પુત્તત્તાએ હવ્વમાગચ્છંતિ ।

સે તેણટ્ઠેણં ગોયમા ! એવં વુચ્ચઇ-

“જહ્ણેણં એક્કો વા, દો વા, તિણ્ણિ વા ઉક્કોસેણં સયસહસ્સ પુહત્તં જીવાણં પુત્તત્તાએ હવ્વમાગચ્છંતિ ।”

- વિયા. સ. ૨, ૩, ૫, સુ. ૮

૧૩. જીવ સરીરે માઇ-પિઇઅંગ પહ્વણં-

- પ. કઇ ણં ભંતે ! માઇઅંગા પણ્ણત્તા ?
૩. ગોયમા ! તઓ માઇઅંગા પણ્ણત્તા, તં જહા-
૧. મંસે, ૨. સોણિએ, ૩. મત્થુલુંગે ।^૧
- પ. કઇ ણં ભંતે ! પિઇઅંગા પણ્ણત્તા ?
૩. ગોયમા ! તઓ પિઇઅંગા પણ્ણત્તા, તં જહા-

૧. અદ્ઢિ, ૨. અદ્ઢિઠમિંજા, ૩. કેસ-મંસુ-રોમ-નહે ।

- વિયા. સ. ૧, ૩, ૭, સુ. ૧૬-૧૭

૧૨. એક ભવપ્રહણની અપેક્ષા એક જીવના પુત્રોની સંખ્યા :

- પ્ર. ભંતે ! એક જીવને એક ભવમાં કેટલા જીવ પુત્ર રૂપે (ઉત્પન્ન) થઈ શકે છે ?
૩. ગૌતમ ! જઘન્ય એક, બે અથવા ત્રણ જીવ અને ઉત્કૃષ્ટ લાખ પૃથક્ત્વ (બે લાખથી નવ લાખ સુધી) જીવ પુત્ર રૂપે ઉત્પન્ન થઈ શકે છે.
- પ્ર. ભંતે ! કયા કારણથી એમ કહેવાય છે કે - જઘન્ય એક, બે અથવા ત્રણ અને ઉત્કૃષ્ટ લાખ પૃથક્ત્વ જીવ પુત્ર રૂપે ઉત્પન્ન થઈ શકે છે ?”
૩. ગૌતમ ! કર્મકૃત (નામકર્મથી નિષ્પન્ન અને વેદોદયથી) યોનિમાં સ્ત્રી અને પુરુષનો જ્યારે મૈથુનવૃત્તિક સંભોગ નિમિત્તક સંયોગ નિષ્પન્ન થાય છે.

ત્યારે એ બંન્નેના સ્નેહથી પુરુષના વીર્ય અને સ્ત્રીના રજનો સંયોગ સંબંધ થાય છે અને સંયોગ થવાથી એમાંથી જઘન્ય એક, બે અથવા ત્રણ અને ઉત્કૃષ્ટ લાખ પૃથક્ત્વ (બે લાખથી નવ લાખ સુધી) જીવ પુત્ર રૂપે ઉત્પન્ન થઈ શકે છે.

એ કારણથી ગૌતમ ! એમ કહેવાય છે કે - “જઘન્ય એક, બે અથવા ત્રણ અને ઉત્કૃષ્ટ લાખ પૃથક્ત્વ જીવ પુત્રરૂપે ઉત્પન્ન થઈ શકે છે.”

૧૩. જીવના શરીરમાં માતા-પિતાના અંગોનું પ્રરૂપણ :

- પ્ર. ભંતે ! (જીવના શરીરમાં) માતાના અંગ કેટલા કહેવામાં આવ્યા છે ?
૩. ગૌતમ ! માતાના ત્રણ અંગો કહેવામાં આવ્યા છે, જેમકે -
૧. માંસ, ૨. શોણિત (રક્ત), ૩. મસ્તકનું મગજ (દિમાગ).
- પ્ર. ભંતે ! પિતાના અંગ કેટલા કહેવામાં આવ્યા છે ?
૩. ગૌતમ ! પિતાના ત્રણ અંગ કહેવામાં આવ્યા છે, જેમકે -
૧. હાડકાં, ૨. મજ્જા, ૩. વાળ, દાઢી - મૂંછ, રોમ (રૂંવાટી), નખ.

૧૪. માઈ-પિઈઅંગાણં કાયટિઠઈ પરૂવણં-

- પ. અમ્માપિઈ અંગાણં ભંતે ! સરીરે કેવઈયં કાલં સંચિટ્ઠઈ ?
૩. ગોયમા ! જાવઈયં સે કાલં ભવધારણિજ્જે સરીરે અન્વાવન્ને ભવઈ, એવઈયં કાલે સંચિટ્ઠંતિ, અહે ણં સમએ-સમએ વોક્કસિજ્જમાણે-વોક્કસિજ્જમાણે ચરમકાલસમયંસિ વોચ્છિન્ને ભવંતિ ।

- વિયા. સ. ૧, ૩, ૭, સુ. ૧૮

૧૫. જીવ-ચઽવીસદંડએસુ એગત્ત-પુહત્તેણં વિગ્ગહગઈ સમાવન્નગાઈ પરૂવણં-

- પ. જીવે ણં ભંતે ! કિં વિગ્ગહગઈસમાવન્નએ અવિગ્ગહગ-ઈસમાવન્નએ ?
૩. ગોયમા ! સિય વિગ્ગહગઈસમાવન્નએ, સિય અવિગ્ગહગઈસમાવન્નએ ।

દં. ૧-૨૪. એવં નેરઈએ -જાવ- વેમાણિએ ।

- પ. જીવા ણં ભંતે ! કિં વિગ્ગહગઈસમાવન્નગા, અવિગ્ગહગઈસમાવન્નગા ?
૩. ગોયમા ! વિગ્ગહગઈસમાવન્નગા વિ, અવિગ્ગહગ-ઈસમાવન્નગા વિ ।
- પ. નેરઈયા ણં ભંતે ! કિં વિગ્ગહગઈસમાવન્નગા, અવિગ્ગહગઈસમાવન્નગા ?
૩. ગોયમા ! ૧. સવ્વે વિ તાવ હોજ્જા અવિગ્ગહગ-ઈસમાવન્નગા,

૨. અહવા અવિગ્ગહગઈસમાવન્નગા ય વિગ્ગહગ-ઈસમાવન્નગે ય,

૩. અહવા અવિગ્ગહગઈસમાવન્નગા ય વિગ્ગહગ-ઈસમાવન્નગા ય,

એવં જીવ એગિંદિયવજ્જો તિયભંગો ।^૧

- વિયા. સ. ૧, ૩, ૭, સુ. ૭-૮

૧૬. વિવિહ દિસાઓ પડુષ્વ એગિંદિયાણં વિગ્ગહગઈસ્સ સમય પરૂવણં-

- પ. કઈવિહા ણં ભંતે ! એગિંદિયા પણ્ણત્તા ?

૧૪. માતા-પિતાના અંગોની કાયસ્થિતિનું પ્રરૂપણ :

- પ્ર. ભંતે ! માતા-પિતાના અંગ સંતાનના શરીરમાં કેટલા સમય સુધી રહે છે ?
૩. ગૌતમ ! ભવધારણીય શરીર જેટલો સમય સુધી રહે છે, તેટલા સમય સુધી તે અંગ રહે છે અને ભવધારણીય શરીર પ્રતિ સમયે ક્ષીણ થતાં-થતાં અંતિમ સમયે તે (અંગો પણ) નષ્ટ થઈ જાય છે, ત્યારે માતા-પિતાના પેલા અંગ પણ નષ્ટ થઈ જાય છે.

૧૫. જીવ-ચોવીસ દંડકોમાં એકત્વ-બહુત્વની વિગ્ગહગતિનું પ્રરૂપણ :

- પ્ર. ભંતે ! શું જીવ વિગ્ગહગતિ સમાપન્નક છે અથવા અવિગ્ગહગતિ સમાપન્નક છે ?
૩. ગૌતમ ! ક્યારેક વિગ્ગહગતિને પ્રાપ્ત થાય છે અને ક્યારેક વિગ્ગહગતિને પ્રાપ્ત થતાં નથી.

દં. ૧-૨૪. આ પ્રમાણે નેરયિકથી વૈમાનિક પર્યંત જાણવા જોઈએ ?

- પ્ર. ભંતે ! શું (ઘણાં) જીવ વિગ્ગહગતિને પ્રાપ્ત કરે છે કે અવિગ્ગહગતિને પ્રાપ્ત કરે છે ?

૩. ગૌતમ ! (ઘણાં) જીવ વિગ્ગહગતિ પ્રાપ્ત પણ છે અને અવિગ્ગહગતિ પ્રાપ્ત પણ છે.

- પ્ર. ભંતે ! શું નેરયિક વિગ્ગહગતિ પ્રાપ્ત કરે છે અથવા અવિગ્ગહગતિને પ્રાપ્ત કરે છે ?

૩. ગૌતમ ! ૧. તે બધા વિગ્ગહગતિને પ્રાપ્ત કરતાં નથી.

૨. અથવા ઘણાં જીવ અવિગ્ગહગતિને પ્રાપ્ત કરે છે અને કોઈ એક જીવ વિગ્ગહગતિને પ્રાપ્ત કરે છે.

૩. અથવા ઘણાં (જીવ) અવિગ્ગહગતિને પણ પ્રાપ્ત કરે છે અને વિગ્ગહગતિને પણ પ્રાપ્ત કરે છે.

આ પ્રકારે જીવ સામાન્ય અને એકેન્દ્રિય સિવાય સર્વત્ર ત્રણ-ત્રણ ભંગ કહેવા જોઈએ.

૧૬. વિવિધ દિશાઓની અપેક્ષા એકેન્દ્રિય જીવોની વિગ્ગહગતિના સમયનું પ્રરૂપણ :

- પ્ર. ભંતે ! એકેન્દ્રિય જીવ કેટલા પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે ?

૩. ગોયમા ! પંચવિહા એમિદિયા પળ્ણત્તા, તં જહા-

૧. પુઢવિકાઇયા -જાવ- ૫. વળસસઙ્કાઇયા ।

એવમેએ વિ ચઝવ્કણં ભેણં ભાણિયવ્વા -જાવ-
વળસસઙ્કાઇયા ।

૫. અપજ્જત્તસુહુમપુઢવિકાઇએ ણં ભંતે ! ઇમીસે
રયણપ્પભાએ પુઢવીએ પુરત્થિમિલ્લે ચરિમંતે સમોહએ,
સમોહણિત્તા જે ભવિએ ઇમીસે રયણપ્પભાએ પુઢવીએ
પચ્ચત્થિમિલ્લે ચરિમંતે અપજ્જત્તસુહુમપુઢ
વિકાઇયત્તાએ ઉવવજ્જિત્તએ, સે ણં ભંતે ! કઙ્ક
સમઙ્કણં વિગ્ગહેણં ઉવવજ્જેજ્જા ?

૩. ગોયમા ! એગસમઙ્કણ વા, દુસમઙ્કણ વા,
તિસમઙ્કણ વા વિગ્ગહેણં ઉવવજ્જેજ્જા ।

૫. સે કેણટ્ઠેણં ભંતે ! એવં વુચ્ચઈ-

“એગસમઙ્કણ વા, દુસમઙ્કણ વા, તિસમઙ્કણ વા
વિગ્ગહેણં ઉવવજ્જેજ્જા ?

૩. એવં ખલુ ગોયમા ! મએ સત્ત સેઢીઓ પન્નત્તાઓ,
તં જહા-

૧. ઉજ્જુઆયતા સેઢી, ૨. એગઓવંકા,
૩. દુહઓવંકા, ૪. એગઓખહા, ૫. દુહઓખહા,
૬. ચક્કવાલા, ૭. અઢ્ઢચક્કવાલા ।

૧. ઉજ્જુઆયતાએ સેઢીએ ઉવવજ્જમાણે
એગસમઙ્કણં વિગ્ગહેણં ઉવવજ્જેજ્જા,

૨. એગઓવંકાએ સેઢીએ ઉવવજ્જમાણે દુસમઙ્કણં
વિગ્ગહેણં ઉવવજ્જેજ્જા,

૩. દુહઓવંકાએ સેઢીએ ઉવવજ્જમાણે તિસમઙ્કણં
વિગ્ગહેણં ઉવવજ્જેજ્જા ।

સે તેણટ્ઠેણં ગોયમા ! એવં વુચ્ચઈ-

“એગસમઙ્કણ વા, દુસમઙ્કણ વા, તિસમઙ્કણ
વા વિગ્ગહેણં ઉવવજ્જેજ્જા ।”

૫. અપજ્જત્તસુહુમપુઢવિકાઇએ ણં ભંતે ! ઇમીસે
રયણપ્પભાએ પુઢવીએ પુરત્થિમિલ્લે ચરિમંતે સમોહએ,
સમોહણિત્તા જે ભવિએ ઇમીસે રયણપ્પભાએ પુઢવીએ
પચ્ચત્થિમિલ્લે ચરિમંતે અપજ્જત્ત સુહુમ પુઢવીકાઇ-
યત્તાએ ઉવવજ્જિત્તએ સે ણં ભંતે ! કઙ્ક સમઙ્કણં
વિગ્ગહેણં ઉવવજ્જેજ્જા ?

૩. ગૌતમ ! એકેન્દ્રિય જીવ પાંચ પ્રકારના કહેવામાં
આવ્યા છે, જેમકે -

૧. પૃથ્વીકાય -ચાવત્- ૫. વનસ્પતિકાય.

આ પ્રકારે એના પણ વનસ્પતિકાયિક પર્યંત
પ્રત્યેકના ચાર-ચાર ભેદ કહેવા જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિક જીવ આ
રત્નપ્રભા પૃથ્વીની પૂર્વદિશાના છેવટના અંતમાં
મરણસમુદ્ધાત કરીને આ રત્નપ્રભા પૃથ્વીની પશ્ચિમી
છેવટના અંતમાં અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિકરૂપે
ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય છે તો ભંતે ! તે કેટલા સમયની
વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! તે એક સમયની, બે સમયની અથવા
ત્રણ સમયની વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય છે.

પ્ર. ભંતે ! કયા કારણથી એમ કહેવાય છે કે -

“તે એક સમય, બે સમય અથવા ત્રણ સમયની
વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય છે ?”

૩. ગૌતમ ! મેં સાત શ્રેણીઓ કહી છે, જેમકે -

૧. ઋજવાયતા, ૨. એકતોવકા, ૩. ઉભયતોવકા,
૪. એકતઃખા, ૫. ઉભયતઃખા, ૬. ચક્કવાલ,
૭. અર્ઘ્યકવાલ.

૧. જે પૃથ્વીકાયિક જીવ ઋજવાયતા શ્રેણી દ્વારા
ઉત્પન્ન થાય છે તે એક સમયની વિગ્રહગતિથી
ઉત્પન્ન થાય છે.

૨. જે એકતોવકા શ્રેણીદ્વારા ઉત્પન્ન થાય છે તે
બે સમયની વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય છે.

૩. જે ઉભયતોવકા શ્રેણી દ્વારા ઉત્પન્ન થાય છે તે
ત્રણ સમયની વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય છે.

એ કારણથી ગૌતમ ! એમ કહેવાય છે કે -

“તે એક-સમય, બે સમય અથવા ત્રણ
સમયની વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય છે.”

પ્ર. ભંતે ! અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિક જીવ જે આ
રત્નપ્રભાપૃથ્વીના પૂર્વદિશાના છેવટના અંતમાં
મરણ સમુદ્ધાત કરીને આ રત્નપ્રભા પૃથ્વીના પશ્ચિમ
દિશાના છેવટના અંતમાં પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મપૃથ્વી-
કાયિકના રૂપે ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય છે તો ભંતે ! તે
કેટલા સમયની વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગોયમા ! એગસમઇણ વા, હુસમઇણ વા, સેસં તં
ચેવ -જાવ- સે તેણટ્ટેણં ગોયમા ! તિસમઇણ વા
વિગ્ગહેણં ઉવવજ્જેજ્જા ।

એવં અપજ્જત્તસુહુમપુઠ્ઠવિકાઇઓ પુરત્થિમિલ્લે
ચરિમંતે સમોહણાવેત્તા પચ્ચત્થિમિલ્લે ચરિમંતે
વાયર પુઠ્ઠવિકાઇએસુ અપજ્જત્તએસુ ઉવવાએયવ્વો,
તાહે તેસુ ચેવ પજ્જત્તેસુ ।

એવં આઝકાઇએસુ વિ ચત્તારિ આલાવગા, તં જહા-

૧. સુહુમેહિં અપજ્જત્તએહિં,
૨. તાહે પજ્જત્તએહિં,
૩. બાદરેહિં અપજ્જત્તએહિં,
૪. તાહે પજ્જત્તએહિં ઉવવાએયવ્વો ।

એવં ચેવ સુહુમતેઝકાઇએહિં વિ અપજ્જત્તએહિં તાહે
પજ્જત્તએહિં ઉવવાએયવ્વો ।

૫. અપજ્જત્તસુહુમપુઠ્ઠવિકાઇએ ણં ંતે ! ઇમીસે
ચયણ્ણમાએ પુઠ્ઠવીએ પુરત્થિમિલ્લે ચરિમંતે સમોહણે,
સમોહણિત્તા જે ભવિએ મણુસ્સચ્છેત્તે અપજ્જત્તવાયર-
રતેઝકાઇચ્છાએ ઉવવજ્જિત્તએ સે ણં ંતે ! કઠ્ઠ
સમઇણં વિગ્ગહેણં ઉવવજ્જેજ્જા ?

૩. ગોયમા ! સેસં તં ચેવ ।

એવં પજ્જત્તવાયર તેઝકાઇચ્છાએ ઉવવાએયવ્વો ।

વાઝકાઇએ સુહુમ-વાયરેસુ જહા આઝકાઇએસુ
ઉવવાઇઓ તહા ઉવવાએયવ્વો ।

એવં વણ્ણસ્સઝકાઇએસુ વિ । (૨૦)

એવં પજ્જત્તસુહુમપુઠ્ઠવિકાઇઓ વિ પુરત્થિમિલ્લે
ચરિમંતે સમોહણાવેત્તા-

એણં ચેવ કમેણં એસુ ચેવ વીસસુ ઠાણેસુ
ઉવવાએયવ્વો -જાવ- વાયરવણ્ણસ્સઝકાઇએસુ
પજ્જત્તએસુ ત્તિ (૪૦)

એવં અપજ્જત્તવાયરપુઠ્ઠવિકાઇઓ વિ (૬૦)

૩. ગૌતમ ! તે એક સમય, બે સમય વગેરે શેષ બધું
કથન (આ કારણથી ગૌતમ ! ત્રણ સમયની વિગ્રહ-
ગતિથી ઉત્પન્ન થાય છે) પૂર્વવત્ કહેવું જોઈએ.

આ પ્રકારે અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિક જીવ પૂર્વી
ચરમાન્તના અંતમાં મરણ સમુદ્ધાત કરીને પશ્ચિમી
ચરમાન્તમાં બાદર અપર્યાપ્ત પૃથ્વીકાયિક રૂપે
ઉત્પન્ન થાય છે એમ કહેવું જોઈએ. તેનું (પૂર્વવત્)
પર્યાપ્ત રૂપથી ઉપપાત કહેવું જોઈએ.

આ પ્રકારે અધ્યાયિક જીવના પણ ચાર આલાપક
કહેવા જોઈએ, જેમકે -

૧. સૂક્ષ્મ અપર્યાપ્તકોનું.
૨. તે (સૂક્ષ્મ)ના પર્યાપ્તકોનું.
૩. બાદર - અપર્યાપ્તકોનું.
૪. તે (બાદર)ના પર્યાપ્તકોનું ઉપપાત કહેવું જોઈએ.

આ પ્રકારે સૂક્ષ્મ તેજસ્કાયિક અપર્યાપ્તકોનું અને
તેના પર્યાપ્તકોનું ઉપપાત કહેવું જોઈએ.

૫. ંતે ! અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિક જીવ, જે આ
રત્નપ્રભા પૃથ્વીના પૂર્વી છેવટના અંતમાં
મરણસમુદ્ધાત કરીને મનુષ્ય ક્ષેત્રમાં અપર્યાપ્ત
બાદર તેજસ્કાયિકરૂપે ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય છે તો
બંતે ! તે કેટલા સમયની વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન
થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! તેનું પૂર્ણ કથન પૂર્વવત્ કરવું જોઈએ.

આ પ્રકારે પર્યાપ્ત બાદર તેજસ્કાયિક રૂપથી
ઉપપાતનું કથન કરવું જોઈએ.

જે પ્રકારે સૂક્ષ્મ અને બાદર અપર્યાપ્તકોનું ઉપપાત
કયું તે જ પ્રકારે સૂક્ષ્મ અને બાદર વાયુકાયિકનું
ઉપપાત કહેવું જોઈએ.

એ જ પ્રકારે (સૂક્ષ્મ અને બાદર) વનસ્પતિકાયિક
જીવોના ઉપપાતનું કથન કરવું જોઈએ. (૨૦)

આ પ્રકારે પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિક જીવનું પણ
આ રત્નપ્રભા પૃથ્વીની પૂર્વદિશાના છેવટના
અંતમાં મરણ સમુદ્ધાતથી મરીને કમશઃ આ વીસ
સ્થાનોમાં બાદર પર્યાપ્ત વનસ્પતિકાયિક પર્યાપ્ત
ઉપપાત કહેવું જોઈએ. (૪૦)

આ પ્રકારે અપર્યાપ્ત બાદર પૃથ્વીકાયિકનું ઉપપાત
પણ કહેવું જોઈએ. (૬૦)

एवं पञ्जत्तबायरपुढविकाइओ वि (८०)

एवं आउकाइओ वि चउसु वि गमएसु पुरत्थिमिल्ले
चरिमंते समोहए एयाए च्चव वत्तच्चयाए एसु च्चव
वीसाए ठाणेसु उववाएयव्वो (१६०)

सुहुम तेउकाइओ वि अपञ्जत्तओ पञ्जत्तओ य
एसु च्चव वीसाए ठाणेसु उववाएयव्वो (४०=२००)

પ. અપજ્જત્તબાયરતેઝકાઈએ ણં મંતે ! મણુસ્સખેત્તે
સમોહએ, સમોહણિત્તા જે ભવિએ ઇમીસે રયણપ્પભાએ
પુઢવીએ પચ્ચત્થિમિલ્લે ચરિમંતે અપજ્જત્તસુહુમ-
પુઢવિકાઈયત્તાએ ઉવવજ્જિત્તએ સે ણં મંતે ! કહ
સમઈએણં વિગ્ગહેણં ઉવવજ્જેજ્જા ?

उ. गोयमा ! सेसं तहेव -जाव- से तेणट्ठेणं विगग्गेणं
उववज्जेज्जा । (१=२०१)

एवं पुढविकाइएसु चउच्चिहेसु वि उववाएयव्वो ।
(३ = २०४)

एवं आउकाइएसु चउच्चिहेसु वि । (४=२०८)

तेउकाइएसु सुहुमेसु अपञ्जत्तएसु पञ्जत्तएसु य एवं
च्चव उववाएयव्वો । (२ = २१०)

પ. અપજ્જત્તબાયરતેઝકાઈએ ણં મંતે ! મણુસ્સખેત્તે
સમોહએ, સમોહણિત્તા જે ભવિએ મણુસ્સખેત્તે
અપજ્જત્તબાયર- તેઝકાઈયત્તાએ ઉવવજ્જિત્તએ, સે
ણં મંતે ! કહ સમઈએણં વિગ્ગહેણં ઉવવજ્જેજ્જા ?

उ. गोयमा ! सेसं तं च्चव । (१ = २११)

एवं पञ्जत्तबायरतेउकाइयत्ताए वि उववाएयव्वो ।
(१=२१२)

वाउकाइयत्ताए य, वणस्सइकाइयत्ताए य जहा पुढ-
विकाइएसु तहेव चउक्कएणं भेएणं उववाएयव्वो ।
(८=२२०)

આ પ્રકારે પર્યાપ્ત બાદર પૃથ્વીકાયિકના ઉપપાતનું
કથન કહેવું જોઈએ. (૮૦)

આજ પ્રકારે અપ્કાયિક જીવોનું પણ ચાર
આલાપકો દ્વારા પૂર્વી છેવટના અંતમાં મરણ
સમુદ્ધાતથી મરીને એ જ પૂર્વોક્ત વીસ સ્થાનોમાં
પૂર્વવત્ ઉપપાતનું કથન કરવું જોઈએ. (૧૬૦)

અપર્યાપ્ત અને પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ તેજસ્કાયિક જીવોનું
પણ એ જ વીસ સ્થાનોમાં પૂર્વવત્ ઉપપાત કહેવું
જોઈએ. (૪૦ = ૨૦૦)

પ્ર. ભંતે ! અપર્યાપ્ત બાદર તેજસ્કાયિક જીવ, જે
મનુષ્યક્ષેત્રમાં મરણ સમુદ્ધાત કરીને રત્નપ્રભા
પૃથ્વીના પશ્ચિમી છેવટના અંતમાં અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ
પૃથ્વીકાયિકના રૂપે ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય છે તો
ભંતે ! તે કેટલા સમયની વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન
થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આ કારણથી તે ત્રણ સમયની
વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય છે સુધીનું સમગ્ર કથન
પૂર્વવત્ કરવું જોઈએ. (૧=૨૦૧)

આ પ્રકારે ચારે પ્રકારનાં પૃથ્વીકાયિક જીવોમાં પણ
પૂર્વવત્ કહેવો જોઈએ. (૩=૨૦૪)

ચારે પ્રકારનાં અપ્કાયિકોમાં પણ આ પ્રકારે
ઉપપાત કહેવો જોઈએ. (૪=૨૦૮)

સૂક્ષ્મ તેજસ્કાયિક જીવના પર્યાપ્ત અને અપર્યાપ્તમાં
પણ આ પ્રકારે ઉપપાત કહેવો જોઈએ. (૨=૨૧૦)

પ્ર. ભંતે ! અપર્યાપ્ત બાદર તેજસ્કાયિક જીવ, જે
મનુષ્ય ક્ષેત્રમાં મરણ અમુદ્ધાત કરીને મનુષ્ય
ક્ષેત્રમાં અપર્યાપ્ત બાદર તેજસ્કાયિક રૂપમાં ઉત્પન્ન
થવા યોગ્ય છે, તો ભંતે ! તે કેટલા સમયની
વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તેનું ઉપપાત પૂર્વવત્ કહેવું જોઈએ.
(૧=૨૧૧)

આ પ્રકારે પર્યાપ્ત બાદર તેજસ્કાયિક રૂપમાં પણ
ઉપપાતનું કથન કરવું જોઈએ. (૧=૨૧૨)

જે પ્રકારે પૃથ્વીકાયિક જીવોના ચાર ભેદોનું ઉપપાત
કહ્યું તે જ પ્રકારે વાયુકાયિકો અને વનસ્પતિ-
કાયિકોના રૂપથી પણ ઉપપાતનું કથન કરવું જોઈએ.
(૮=૨૨૦)

एवं पञ्जत्तवायरतेउकाइओ वि समयखेत्ते
समोहणावेत्ता एएसु चेव वीसाए ठाणेसु उववाएयव्वो
जहेव अपञ्जत्तओ उववाइओ (२०)

एवं सब्बत्थ वि वायरतेउकाइया अपञ्जत्तगा
पञ्जत्तगा य समयखेत्ते उववाएयव्वा, समोहणा
वेयव्वा वि (२४०)

वाउकाइया, वणस्सइकाइया, य जहा पुढविकाइया
तहेव चउक्कएणं भेएणं उववाएयव्वा -जाव-

પ. પજ્જત્તવાયરવણસ્સइकाइए णं भंते ! इमीसे
रयणप्पभाए पुढवीए पुरत्थिमिल्ले चरिमंते समोहए,
समोहणेत्ता जे भविए इमीसे रयणप्पभाए पुढवीए-
पच्चत्थिमिल्ले चरिमंते पञ्जत्तवायरवणस्स-
इकाइयत्ताए उववज्जित्तए से णं भंते ! कइ समइएणं
विग्गहेणं उववज्जेज्जा ?

उ. गोयमा ! सेसं तहेव -जाव- से तेणट्ठेणं -जाव-
विग्गहेणं उववज्जेज्जा। (२४० + ८० + ८० = ४००)

પ. અપજ્જત્તસુહુમપુઢવિકાइए णं भंते ! इमीसे
रयणप्पभाए पुढवीए पच्चत्थिमिल्ले चरिमंते
समोहए, समोहणित्ता जे भविए इमीसे रयणप्पभाए
पुढवीए पुरत्थिमिल्ले चरिमंते अपञ्जत्तसुहુमपुढ-
विकायत्ताए उववज्जित्तए से णं भंते ! कइ समइएणं
विग्गहेणं उववज्जेज्जा ?

उ. गोयमा ! सेसं तहेव निरवसेसं ।

एवं जहेव पुरत्थिमिल्ले चरिमंते सब्बपदेसु वि
समोहया पच्चत्थिमिल्ले चरिमंते समयखेत्ते य
उववाइया, जे य समयखेत्ते समोहया पच्चत्थिमिल्ले
चरिमंते समयखेत्ते य उववाइया,

एवं एएणं चेव कमेणं पच्चत्थिमिल्ले चरिमंते समयखेत्ते
य समोहया पुरत्थिमिल्ले चरिमंते समयखेत्ते य
उववाएयव्वा तेणेव गमएणं । (४०० = ८००)

एवं एएणं गमएणं दाहिणिल्ले चरिमंते समोहयाणं
समयखेत्ते य उत्तरिल्ले चरिमंते समयखेत्ते य
उववाओ । (४०० = १२००)

આ જ પ્રકારે પર્યાપ્ત બાદર તેજસ્કાયિકનું પણ સમય
(મનુષ્ય) ક્ષેત્રમાં સમુદ્ધાત કરીને એ જ (પૂર્વોક્ત)
વીસ સ્થાનોમાં ઉપપાતનું કથન કરવું જોઈએ. (૨૦)

આ જ પ્રકારે સર્વત્ર પર્યાપ્ત અને અપર્યાપ્ત બાદર
તેજસ્કાયિકનું મનુષ્યક્ષેત્રમાં ઉપપાત અને
સમુદ્ધાતનું કથન કરવું જોઈએ. (૨૪૦)

પૃથ્વીકાયિકના ઉપપાતની સમાન વાયુકાયિક
અને વનસ્પતિકાયિક જીવોના ચાર-ચાર ભેદોનું
ઉપપાત કહેવું જોઈએ -ચાવત્-

પ્ર. ભંતે ! પર્યાપ્ત બાદર વનસ્પતિકાયિક જીવ આ
રત્નપ્રભા પૃથ્વીના પૂર્વી છેવટના અંતમાં મરણ
સમુદ્ધાત કરીને આ રત્નપ્રભા પૃથ્વીના પશ્ચિમી
છેવટના અંતમાં પર્યાપ્ત બાદર વનસ્પતિકાયિક
રૂપમાં ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય હોય તો - ભંતે ! તે
કેટલા સમયની વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આ કારણે તે ત્રણ સમયની વિગ્રહ
ગતિથી ઉત્પન્ન થાય છે પર્યાપ્તનું સમગ્ર કથન કરવું
જોઈએ. (૨૪૦ + ૮૦ + ૮૦ = ૪૦૦)

પ્ર. ભંતે ! અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિક જીવ આ
રત્નપ્રભા પૃથ્વીના પશ્ચિમી-છેવટના અંતમાં
મરણ સમુદ્ધાત કરીને જે આ રત્નપ્રભા પૃથ્વીના
પૂર્વી છેવટના અંતમાં અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિક
રૂપમાં ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય હોય તો - ભંતે ! કેટલા
સમયની વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! સમસ્ત કથન પૂર્વવત્ કરવું જોઈએ.

જે પ્રકારે પૂર્વી-છેવટના અંતના દરેક પદોમાં
સમુદ્ધાત કરીને પશ્ચિમી છેવટના અંતમાં અને
મનુષ્યક્ષેત્રમાં ઉપપાત કર્યું તે જ પ્રકારે
મનુષ્યક્ષેત્રમાં સમુદ્ધાત કરીને પશ્ચિમી છેવટના
અંતમાં અને મનુષ્યક્ષેત્રમાં ઉપપાત કહેવું જોઈએ.

એ જ પ્રકારે એ જ ક્રમથી પશ્ચિમી છેવટના અંતમાં
અને મનુષ્યક્ષેત્રમાં સમુદ્ધાત કરીને પૂર્વી છેવટના
અંતમાં અને મનુષ્યક્ષેત્રમાં એ જ આલાપકથી
ઉપપાત થાય છે કહેવું જોઈએ. (૪૦૦ = ૮૦૦)

આ જ પ્રકારે આ જ આલાપકથી દક્ષિણના છેવટના
અંતમાં સમુદ્ધાત કરીને મનુષ્યક્ષેત્રમાં અને ઉત્તરના
છેવટના અંતમાં સમુદ્ધાત કરીને મનુષ્યક્ષેત્રમાં
ઉપપાત કહેવું જોઈએ. (૪૦૦ = ૧૨૦૦)

एवं चैव उत्तरिल्ले चरिमंते समयखेत्ते य समोहया,
दाहिल्ले चरिमंते समयखेत्ते य उववाएयव्वा
तेणेव गमएणं । (४०० = १६००)

પ. અપજ્જત્તસુહુમપુઢવિકાઇણ ણં ભંતે ! સવ્કરપ્પભાણ
પુઢવીણપુરત્થિમિલ્લે ચરિમંતે સમોહણ, સમોહણિત્તા
જે ભવિણ સવ્કરપ્પભાણ પુઢવીણ પચ્ચત્થિમિલ્લે
ચરિમંતે અપજ્જત્તસુહુમપુઢવિકાઇયત્તાણ ઉવવજ્જિત્તણ
સે ણં ભંતે ! કઙ્ક સમઙ્કણં વિગ્ગહેણં ઉવવજ્જેજ્જા ?

उ. गोयमा ! एवं जहेव रयणप्पभाए पुढवीए ।

एवं एएणं कमेणं -जाव- पज्जत्तएसु सुहुमतेउकाइएसु ।

પ. અપજ્જત્તસુહુમપુઢવિકાઇણ ણં ભંતે ! સવ્કરપ્પભાણ
પુઢવીણપુરત્થિમિલ્લે ચરિમંતે સમોહણ, સમોહણિત્તા
જે ભવિણ સમયખેત્તે અપજ્જત્તબાયરતેઉકાઇયત્તાણ
ઉવવજ્જિત્તણ, સે ણં ભંતે ! કઙ્ક સમઙ્કણં વિગ્ગહેણં
ઉવવજ્જેજ્જા ?

उ. गोयमा ! दुसमइएण वा, तिसमइएण वा विग्गहेणं
उववज्जिज्जा ।

प. से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ -

“दुसमइएण वा, तिसमइएण वा विग्गहेणं
उववज्जेज्जा ।”

उ. एवं खलु गोयमा ! मए सत्त सेढीओ पन्नत्ताओ, तं जहा-

१. उज्जुआयता -जाव- ७. अद्धचक्कवाला ।

૧. ઇગઓવંકાણ સેઢીણ ઉવવજ્જમાણે દુસમઙ્કણં
વિગ્ગહેણં ઉવવજ્જેજ્જા,

૨. દુહઓવંકાણ સેઢીણ ઉવવજ્જમાણે તિસમઙ્કણં
વિગ્ગહેણં ઉવવજ્જેજ્જા ।

से तेणट्ठेणं गोयमा ! एवं वुच्चइ-

“दुसमइएण वा, तिसमइएण वा विग्गहेणं
उववज्जेज्जा ।”

एवं पज्जत्तएसु वि बायरतेउकाइएसु ।

सेसं जहा रयणप्पभाए पुढवीए ।

આ જ પ્રકારે ઉત્તરી છેવટના અંતમાં સમુદ્ધાત
કરીને મનુષ્યક્ષેત્રમાં અને દક્ષિણી છેવટના અંતમાં
સમુદ્ધાત કરીને મનુષ્યક્ષેત્રમાં ઉપપાત કહેવું
જોઈએ. (૪૦૦ = ૧૬૦૦)

પ્ર. ભંતે ! અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિક જીવ શર્કરા-
પ્રભાપૃથ્વીના પૂર્વી છેવટના અંતમાં મરણ
સમુદ્ધાત કરીને જે શર્કરાપ્રભાપૃથ્વીના પશ્ચિમી
છેવટના અંતમાં અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિકના
રૂપથી ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય હોય તો ભંતે ! તે કેટલા
સમયની વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય છે ?

उ. गौतम ! रत्नप्रभा पृथ्वीनी समान अक्षियां पक्ष
कथन कहेवुं जोईअे.

આ જ પ્રકારે આજ ક્રમથી પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ તેજસ્કાયિક
પર્યાપ્ત કહેવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિક જીવ શર્કરાપ્રભા
પૃથ્વીના પૂર્વી છેવટના અંતમાં મરણસમુદ્ધાત
કરીને મનુષ્યક્ષેત્રમાં અપર્યાપ્ત બાદર તેજસ્કાયિક
રૂપમાં ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય હોય તો ભંતે ! તે
કેટલા સમયની વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય છે ?

उ. गौतम ! ते भे अथवा त्रश समयनी विग्रहगतिथी
उत्पन्न थाय छे.

પ્ર. ભંતે ! કયા કારણે એમ કહેવાય છે કે -

“તે ભે અથવા ત્રણ સમયની વિગ્રહગતિથી
ઉત્પન્ન થાય છે ?”

उ. गौतम ! में सात श्रेणीओ कहेवी छे, જેमके -

૧. ઋજવાયતા -યાવત્- ૭. અર્ધચક્રવાળા.

૧. જે એકતોવકા શ્રેણીથી ઉત્પન્ન થાય છે તે
બે સમયની વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય છે.

૨. જે ઉમયતોવકા શ્રેણીથી ઉત્પન્ન થાય છે તે
ત્રણ સમયની વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય છે.

એ જ કારણે ગૌતમ ! એમ કહેવાય છે કે -

“તે ભે અથવા ત્રણ સમયની વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન
થાય છે.”

આ પ્રકારે પર્યાપ્ત બાદર તેજસ્કાયિક રૂપથી ઉત્પન્ન
થનારનું કથન કરવું જોઈએ.

બાકીનું સર્વ કથન રત્નપ્રભા પૃથ્વીની સમાન છે.

જે ત્રિ બાયરતેઝકાઈયા અપજ્જત્તગા ય, પજ્જત્તગા
 ય સમયખેત્તે સમોહયા સમોહણિત્તા,
 દોચ્ચાણ પુઢવીણ પચ્ચત્થિમિલ્લે ચરિમંતે,
 પુઢવિકાઈણસુ ચઠ્ઠવિહેસુ,
 આઠકાઈણસુ ચઠ્ઠવિહેસુ,
 તેઠકાઈણસુ દુવિહેસુ,
 વાઠકાઈણસુ ચઠ્ઠવિહેસુ,
 વણસસઈકાઈણસુ ચઠ્ઠવિહેસુ ઉવવજ્જંતિ,

તેવિ એવં ચેવ દુસમઈણ વા, તિસમઈણ વા, વિગ્ગહેણ
 ઉવવાણ્યવ્વા ।

બાયરતેઝકાઈયા અપજ્જત્તગા પજ્જત્તગા ય જાહે
 તેસુ ચેવ ઉવવજ્જંતિ તાહે,

જહેવ રયણપ્પભાણ તહેવ ઇગસમઈય-દુસમઈય-
 તિસમઈય વિગ્ગહા ભાણિયવ્વા,

સેસં જહેવ રયણપ્પભાણ તહેવ નિરવસેસં ।

જહા સક્કરપ્પભાણ વત્તવ્વયા ભણિયા એવં -જાવ-
 અહેસત્તમાણ ભાણિયવ્વા ।

- પ. અપજ્જત્તસુહુમપુઢવિકાઈણ ણં મંતે ! અહેલોયખેત્ત-
 નાલીણ બાહિરિલ્લે ખેત્તે સમોહણ સમોહણિત્તા જે
 ભવિણ ઉઢ્ઢલોયખેત્તનાલીણ બાહિરિલ્લે ખેત્તે
 અપજ્જત્તસુહુમપુઢવિકાઈણત્તાણ ઉવવજ્જિત્તણ-
 સે ણં મંતે ! કઈ સમઈણં વિગ્ગહેણં ઉવવજ્જેજ્જા ?
- ઉ. ગોયમા ! તિસમઈણ વા, ચઠ્ઠસમઈણ વા વિગ્ગહેણં
 ઉવવજ્જેજ્જા ।
- પ. સે કેણટ્ઠેણં મંતે ! એવં વુચ્ચઈ-
 “તિસમઈણ વા, ચઠ્ઠસમઈણ વા વિગ્ગહેણં
 ઉવવજ્જેજ્જા ?”
- ઉ. ગોયમા ! અપજ્જત્તસુહુમપુઢવિકાઈણ ણં
 અહેલોયખેત્તનાલીણ બાહિરિલ્લે ખેત્તે સમોહણ,
 સમોહણિત્તા જે ભવિણ ઉઢ્ઢલોયખેત્તનાલીણ
 બાહિરિલ્લે ખેત્તે અપજ્જત્તસુહુમપુઢવિકાઈણત્તાણ
 ઇગપયરમ્મિ અણુસેઠિં ઉવવજ્જિત્તણ સે ણં
 તિસમઈણં વિગ્ગહેણં ઉવવજ્જેજ્જા,

જે બાહર તેજસ્કાયિક અપર્યાપ્ત અને પર્યાપ્ત જીવ
 મનુષ્ય ક્ષેત્રમાં મરણસમુદ્ધાત કરીને શર્કરાપ્રભા
 પૃથ્વીના પશ્ચિમી છેવટના અંતમાં,
 ચારે પ્રકારના પૃથ્વીકાયિક જીવોમાં,
 ચારે પ્રકારના અપ્કાયિક જીવોમાં,
 બે પ્રકારના તેજસ્કાયિક જીવોમાં,
 ચારે પ્રકારના વાયુકાયિક જીવોમાં,
 ચારે પ્રકારના વનસ્પતિકાયિક જીવોમાં ઉત્પન્ન
 થાય છે.

તેમનું પણ બે અથવા ત્રણ સમયની વિગ્રહગતિથી
 ઉપપાત કહેવું જોઈએ.

જ્યારે પર્યાપ્ત અને અપર્યાપ્ત બાહર તેજસ્કાયિક
 જીવ એમાં જ ઉત્પન્ન થાય છે ત્યારે એમના માટે-
 રત્નપ્રભા પૃથ્વીના કથનાનુસાર એક સમય, બે સમય
 અથવા ત્રણ સમયની વિગ્રહગતિ કહેવી જોઈએ.

બાકીનું પૂર્ણ કથન રત્નપ્રભા પૃથ્વીની સમાન
 જાણવું જોઈએ.

જે પ્રકારે શર્કરાપ્રભા પૃથ્વીને માટે કહ્યું છે તે જ
 પ્રમાણે અધઃ સપ્તમ પૃથ્વી પર્યંત જાણવું જોઈએ.

- પ્ર. ભંતે ! અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિક જીવ અધોલોક
 ક્ષેત્રની ત્રસનાડીની બાહરના ક્ષેત્રમાં મરણ
 સમુદ્ધાત કરીને જે ઉર્ધ્વલોકની ત્રસનાડીની
 બહારના ક્ષેત્રમાં અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિક
 રૂપમાં ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય હોય છે તો ભંતે ! તે
 કેટલા સમયની વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય છે ?
- ઉ. ગૌતમ ! તે ત્રણ સમય અથવા ચાર સમયની
 વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય છે.
- પ્ર. ભંતે ! કયા કારણે એમ કહેવાય છે કે -
 “તે જીવ ત્રણ અથવા ચાર સમયની વિગ્રહગતિથી
 ઉત્પન્ન થાય છે.”
- ઉ. ગૌતમ ! જે અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિક જીવ
 અધોલોકક્ષેત્રની ત્રસનાડીના બાહરના ક્ષેત્રમાં
 મરણસમુદ્ધાત કરીને ઉર્ધ્વલોક ક્ષેત્રની ત્રસનાડીના
 બહારના ક્ષેત્રમાં અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિકના
 રૂપમાં એક પ્રતર (પૃથગભાવ)ની અનુશ્રેણી
 (સમશ્રેણી)માં જે ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય છે તો તે ત્રણ
 સમયની વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય છે.

જે ભવિં વિસેઢિં ઉવવજ્જિત્તણ સે ણં ચડસમડણં
વિગ્ગહેણં ઉવવજ્જેજ્જા ।

સે તેણટ્ઠેણં ગોયમા ! એવં વુચ્ચઈ-

“તિસમડણ વા, ચડસમડણ વા વિગ્ગહેણં
ઉવવજ્જેજ્જા ।”

એવં પજ્જત્ત સુહુમ પુઢવિકાઈયત્તાણ વિ ।

એવં -જાવ- પજ્જત્ત સુહુમ તેડકાઈયત્તાણ ।

પ. અપજ્જત્તસુહુમપુઢવિકાઈ ણં ધંતે ! અહેલોય
ખેત્તનાલીએ બાહિરિલ્લે ખેત્તે સમોહણ સમોહણિત્તા
જે ભવિં સમયખેત્તે અપજ્જત્ત-બાયર તેડકાઈયત્તાણ
ઉવવજ્જિત્તણ સે ણં ધંતે ! કઢ સમડણં વિગ્ગહેણં
ઉવવજ્જેજ્જા ?

ઉ. ગોયમા ! ઢુસમડણ વા, તિસમડણ વા વિગ્ગહેણં
ઉવવજ્જેજ્જા ।

પ. સે કેણટ્ઠેણં ધંતે ! એવં વુચ્ચઈ-
“ઢુસમડણ વા, તિસમડણ વા વિગ્ગહેણં
ઉવવજ્જેજ્જા ?

ઉ. એવં ઁલુ ગોયમા ! મણ સત્ત સેઢીઓ પન્નત્તાઓ,
તં જહા-

૧. ઉજ્જુઆયતા -જાવ- ૭. અઢ્ઢચકકવાલા ।

૧. ંગઓવંકાણ સેઢીએ ઉવવજ્જમાણે ઢુસમડણં
વિગ્ગહેણં ઉવવજ્જેજ્જા,

૨. ઢુહઓવંકાણ સેઢીએ ઉવવજ્જમાણે તિસમડણં
વિગ્ગહેણં ઉવવજ્જેજ્જા,

સે તેણટ્ઠેણં ગોયમા ! એવં વુચ્ચઈ-

“ઢુસમડણ વા, તિસમડણ વા વિગ્ગહેણં
ઉવવજ્જેજ્જા ।

એવં પજ્જત્તણસુ વિ બાયસ્તેડકાઈણસુ વિ ઉવવાણ્યબ્બો ।

વાડકાઈય-વણસ્સડકાઈયત્તાણ ચડકકાણં ઢેણં
જહા ઢાડકાઈયત્તાણ તહેવ ઉવવાણ્યબ્બો ।

જે વિશ્રેણીઢાં ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય છે તો તે ચાર
સમયની વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય છે.

એ જ કારણે ગૌતમ ! એમ કહેવાય છે કે -

“તે ત્રણ સમય અથવા ચાર સમયની વિગ્રહગતિથી
ઉત્પન્ન થાય છે.”

આ જ પ્રકારે પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિક રૂપઢાં
ઉત્પન્ન થનારને ઢાટે પણ કહેવું જોઈએ.

આ જ પ્રકારે -યાવત્- પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ તેજસ્કાયિકરૂપે
ઉત્પન્ન થનાર ઢાટે પણ જાણવું જોઈએ.

પ્ર. ઢંતે ! અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિક જીવ અધોલોક-
ક્ષેત્રની ત્રસનાડીના અહારના ક્ષેત્રઢાં મરણસમુદ્ઢાત
કરીને મનુષ્યક્ષેત્રઢાં અપર્યાપ્ત બાઢર તેજસ્કાયિક
રૂપે ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય છે, તો ઢંતે ! તે કેટલા
સમયની વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે બે સમય અથવા ત્રણ સમયની
વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય છે.

પ્ર. ઢંતે ! કયા કારણથી એમ કહેવાય છે કે -
“તે બે સમય અથવા ત્રણ સમયની વિગ્રહગતિથી
ઉત્પન્ન થાય છે ?”

ઉ. ગૌતમ ! ઢે સાત શ્રેણીઓ કહી છે, જેવી રીતે -

૧. ઃજવાયતા -યાવત્- ૭. અઢ્ઢ ચકકવાલા.

૧. એકતોવકા શ્રેણીથી ઉત્પન્ન થતાં બે સમયની
વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય છે,

૨. ઉભયતોવકા શ્રેણીથી ઉત્પન્ન થતાં ત્રણ
સમયની વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય છે.

એ કારણથી ગૌતમ ! એમ કહેવાય છે કે -

“તે બે સમય અથવા ત્રણ સમયની વિગ્રહગતિથી
ઉત્પન્ન થાય છે.”

આ જ પ્રકારે પર્યાપ્ત બાઢર તેજસ્કાયિક જીવોનો
પણ ઉપપાત સમજવો જોઈએ.

જે પ્રકારે અકાયિક રૂપે ઉત્પન્ન થનારનું કથન
કરવાઢાં આવ્યું છે તે જ પ્રકારે વાયુકાયિક અને
વનસ્પતિકાયિકના ચાર-ચાર ભેઢોના ઉપપાતનું
કથન કરવું જોઈએ.

एवं जहा अपज्जत्तसुहुमपुढविकाइयस्स गमओ
भणिओ एवं पज्जत्तसुहुमपुढविकाइयस्स वि
भाणियव्वो, तहेव वीसाए ठाणेसु उववाएयव्वो ।

अहेलोयखेत्तनालीए बाहिरिल्ले खेत्ते समोहए
समोहणित्ता -जाव- विग्गहेणं उववज्जेज्जा,

एवं वायरपुढविकाइयस्स वि अपज्जत्तगस्स
पज्जत्तगस्स य भाणियव्वं । (८०)

एवं आउकाइयस्स चउव्विहस्स वि भाणियव्वं ।
(१८०)

सुहुमतेउकाइयस्स दुविहस्स वि एवं चेव । (२००)

પ. અપજ્જત્તબાયરતેઝકાઈએ ણં મંતે ! સમયખેત્તે
સમોહએ, સમોહણિત્તા જે ભવિએ ઉડ્ઢલોયખેત્ત-
નાલીએ બાહિરિલ્લે ખેત્તે અપજ્જત્તસુહુમપુઢ-
વિકાઈયત્તાએ ઉવવજ્જિત્તએ, સે ણં મંતે ! કઈ
સમઈએણં વિગ્ગહેણં ઉવવજ્જેજ્જા ?

उ. गोयमा ! दुसमइएण वा, तिसमइएण वा विग्गहेणं
उववज्जेज्जा ।

પ. સે કેણટ્ઠેણં મંતે ! એવં વુચ્ચઈ-
“દુસમઈએણ વા, તિસમઈએણ વા વિગ્ગહેણં
ઉવવજ્જેજ્જા ?”

उ. गोयमा ! अट्ठो तहेव सत्त सेढीओ एवं जाव-

પ. અપજ્જત્તબાયર તેઝકાઈએ ણં મંતે ! સમયખેત્તે
સમોહએ, સમોહણિત્તા જે ભવિએ ઉડ્ઢલોગખેત્તનાલીએ
બાહિરિલ્લે ખેત્તે પજ્જત્તસુહુમતેઝકાઈત્તાએ
ઉવવજ્જિત્તએ - સે ણં મંતે ! કઈ સમઈએણં વિગ્ગહેણં
ઉવવજ્જેજ્જા ?

उ. गोयमा ! सेसं त चेव !

પ. અપજ્જત્તબાયરતેઝકાઈએ ણં મંતે ! સમયખેત્તે સમોહએ
સમોહણિત્તા જે ભવિએ સમયખેત્તે અપજ્જત્તબાયર-
તેઝકાઈયત્તાએ ઉવવજ્જિત્તએ -

જે પ્રકારે અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિકના આલાપક
વિષે કહ્યું તે જ પ્રકારે પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિકના
આલાપક અને પૂર્વોક્ત વીસ સ્થાનોમાં ઉપપાત
વિષે કહેવું જોઈએ.

જે પ્રકારે અધોલોકક્ષેત્રની ત્રસનાડીના બહારના
ક્ષેત્રમાં મરણ સમુદ્ઘાત -યાવત્- વિગ્રહગતિમાં
ઉપપાત કલા,

તે જ પ્રકારે પર્યાપ્ત અને અપર્યાપ્ત બાદર પૃથ્વીકાયિકના
ઉપપાતનું વર્ણન કરવું જોઈએ. (૮૦)

ચારે પ્રકારનાં અકાયિક જીવોનું કથન પણ આ
પ્રકારે કરવું જોઈએ. (૧૮૦)

બંને પ્રકારના (પર્યાપ્ત અને અપર્યાપ્ત) સૂક્ષ્મ
તેજસ્કાયિક જીવના ઉપપાતનું કથન પણ આ જ
પ્રમાણે છે. (૨૦૦)

પ્ર. ભંતે ! જો અપર્યાપ્ત બાદર તેજસ્કાયિક જીવ
મનુષ્યક્ષેત્રમાં મરણ સમુદ્ઘાત કરીને ઉર્ધ્વલોકક્ષેત્રની
ત્રસનાડીથી બહારના ક્ષેત્રમાં અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ
પૃથ્વીકાયિક રૂપે ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય હોય તો -
ભંતે ! તે કેટલા સમયની વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન
થાય છે ?

જેનાઉ. ગૌતમ ! તે બે સમય અથવા ત્રણ સમયની
વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય છે.

પ્ર. ભંતે ! કયા કારણથી એમ કહેવાય છે કે -
“તે બે અથવા ત્રણ સમયની વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન
થાય છે ?”

ઉ. ગૌતમ ! એનું કથન સપ્તશ્રેણી પર્યંત પૂર્વોક્ત
પ્રકારે કરવું જોઈએ -યાવત્-

પ્ર. ભંતે ! જો અપર્યાપ્ત બાદર તેજસ્કાયિક જીવ મનુષ્ય
ક્ષેત્રમાં મરણ સમુદ્ઘાત કરીને ઉર્ધ્વલોકક્ષેત્રની
ત્રસનાડીના બહારના ક્ષેત્રમાં પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ
તેજસ્કાયિક રૂપે ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય છે તો ભંતે !
તે કેટલા સમયની વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! બાકીનું કથન પૂર્વવત્ જાણી લેવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! અપર્યાપ્ત બાદર તેજસ્કાયિક જીવ મનુષ્ય
ક્ષેત્રમાં મરણસમુદ્ઘાત કરીને મનુષ્યક્ષેત્રમાં અપર્યાપ્ત
બાદર તેજસ્કાયિકરૂપે ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય હોય તો-

સે ણં ભંતે ! કઙ્ગ સમઙ્ગેણ વિગ્ગહેણં ઉવવજ્જેજ્ઞા ?

૩. ગોયમા ! એગસમઙ્ગેણ વા, દુસમઙ્ગેણ વા, તિસમઙ્ગેણ વા વિગ્ગહેણં ઉવવજ્જેજ્ઞા ।

૫. સે કેણટ્ઠેણં ભંતે ! એવં વુચ્ચઈ-
“એગસમઙ્ગેણ વા, દુસમઙ્ગેણ વા, તિસમઙ્ગેણ વા વિગ્ગહેણં ઉવવજ્જેજ્ઞા,”

૩. ગોયમા ! અટ્ઠો જહેવ રયણપ્પભાએ તહેવ સત્ત સેઢીઓ ।

એવં પજ્જત્તવાયરત્તેઝકાઙ્કાયાણં વિ ।

વાઝકાઙ્કાયાણં વણસ્સઙ્કાઙ્કાયાણં જહેવ પુઢવિકાઙ્કાયાણં ઉવવાઙ્કાયાણં તહેવ ચઝવકાણં ભેણં ઉવવાઙ્કાયાણં ।

એવં પજ્જત્તવાયરત્તેઝકાઙ્કાયાણં વિ એણં ચેવ ઠાણેસુ ઉવવાઙ્કાયાણં ।

વાઝકાઙ્કાયાણં-વણસ્સઙ્કાઙ્કાયાણં જહેવ પુઢવિકાઙ્કાયાણં ઉવવાઙ્કાયાણં તહેવ ભાણિયવ્વો ।

૫. અપજ્જત્તસુહુમપુઢવિકાઙ્કાયાણં ણં ભંતે ! ઉઢ્ઢ લોગ્ગેણાલીએ વાહિરિલ્લે ચેત્તે સમોહણં સમોહણિત્તા જે ભવિએ અહેલોગ્ગેણાલીએ વાહિરિલ્લે ચેત્તે અપજ્જત્તસુહુમપુઢવિકાઙ્કાયાણં ઉવવજ્જિત્તે, સે ણં ભંતે ! કઙ્ગ સમઙ્ગેણં વિગ્ગહેણં ઉવવજ્જેજ્ઞા ?

૩. ગોયમા ! એવં ચેવ ।

એવં ઉઢ્ઢલોગ્ગેણાલીએ વિ વાહિરિલ્લે ચેત્તે સમોહયાણં અહેલોગ્ગેણાલીએ વાહિરિલ્લે ચેત્તે ઉવવજ્જયાણં સો ચેવ ગમઓ નિરવસેસો ભાણિયવ્વો -જાવ- વાયરવણસ્સઙ્કાઙ્કાયાણં પજ્જત્તઓ વાયરવણ-સ્સઙ્કાઙ્કાયાણં પજ્જત્તેસુ ઉવવાઙ્કાયાણં ।

૫. અપજ્જત્તસુહુમપુઢવિકાઙ્કાયાણં ણં ભંતે ! લોગ્ગેણ પુરત્થિમિલ્લે ચરિમંતે સમોહણં સમોહણિત્તા જે ભવિએ લોગ્ગેણ પુરત્થિમિલ્લે ચરિમંતે અપજ્જત્તસુહુમ પુઢવિકાઙ્કાયાણં ઉવવજ્જિત્તે,

ભંતે ! તે કેટલા સમયની વિગ્ગહગતિથી ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! તે એક સમય, બે સમય અથવા ત્રણ સમયની વિગ્ગહગતિથી ઉત્પન્ન થાય છે.

૫. ભંતે ! કયા કારણથી એમ કહેવાય છે કે -
“તે એક સમય, બે સમય અથવા ત્રણ સમયની વિગ્ગહગતિથી ઉત્પન્ન થાય છે ?”

૩. ગૌતમ ! જેવી રીતે રત્નપ્રભા પૃથ્વીમાં સપ્તશ્રેણીનું કથન કર્યું તેવી જ રીતે અહીંયા સમજવું જોઈએ. એ જ પ્રકારે પર્યાપ્ત બાદર તેજસ્કાયિક રૂપના ઉપપાત માટે પણ જાણવું જોઈએ.

જે પ્રકારે પૃથ્વીકાયિકના ચારે ભેદો સહિત ઉપપાત કથ્યા, તે જ પ્રકારે વાયુકાયિક અને વનસ્પતિકાયિકના પણ ચાર-ચાર ભેદ સહિત ઉપપાત કહેવા જોઈએ.

એ જ પ્રકારે પર્યાપ્ત બાદર તેજસ્કાયિક જીવના ઉપપાત પણ એ જ સ્થાને સમજવા જોઈએ.

જે પ્રકારે પૃથ્વીકાયિક જીવના રૂપે ઉપપાતનું કથન કર્યું તે જ પ્રકારે વાયુકાયિક અને વનસ્પતિકાયિક જીવોનાં ઉપપાતનું કથન કરવું જોઈએ.

૫. ભંતે ! અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિક જીવ ઉર્ધ્વલોકની ત્રસનાડીના બહારના ક્ષેત્રમાં મરણ સમુદ્ધાત કરીને અધોલોકક્ષેત્રની ત્રસનાડીના બહારનાં ક્ષેત્રમાં અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિકરૂપે ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય છે તો - ભંતે ! તે કેટલા સમયની વિગ્ગહ-ગતિથી ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! પૂર્વવત્ સમજવું જોઈએ.

આ જ પ્રકારે ઉર્ધ્વલોકક્ષેત્રની ત્રસનાડીના બહારના ક્ષેત્રમાં મરણસમુદ્ધાત કરીને અધોલોકક્ષેત્રની ત્રસનાડીના બહારના ક્ષેત્રમાં ઉત્પન્ન થનારને માટે તે જ સંપૂર્ણ આલાપક પર્યાપ્ત બાદર વનસ્પતિકાયિક જીવના પર્યાપ્ત બાદર વનસ્પતિકાયિકના રૂપે ઉપપાત પર્યંત કથન કરવું જોઈએ.

૫. ભંતે ! જો અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિક જીવ લોકના પૂર્વી ચરમાન્તમાં મરણસમુદ્ધાત કરીને લોકના પૂર્વીચરમાન્તમાં અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિકરૂપે ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય છે, તો -

૧૧-૧૨. અપજ્જત્તણ્ણુ પજ્જત્તણ્ણુ ય સુહુમ-
વણસ્સઙ્કાઙ્કાણ્ણુ,

અપજ્જત્તણ્ણુ પજ્જત્તણ્ણુ ય વારસસુ વિ ઠાણેસુ
ણ્ણુ ચેવ કમેણં ભાણિયવ્વો ।

સુહુમપુઢવિકાઙ્કાણ્ણુ પજ્જત્તણ્ણુ એવં ચેવ નિરવસેસો
વારસસુ વિ ઠાણેસુ ઉવવાણ્ણુવ્વો ।

એવં ણ્ણુ ગમણ્ણુ -જાવ- સુહુમવણસ્સઙ્કાઙ્કાણ્ણુ
પજ્જત્તણ્ણુ સુહુમવણસ્સઙ્કાઙ્કાણ્ણુ પજ્જત્તણ્ણુ ચેવ
ભાણિયવ્વો ।

પ. અપજ્જત્તણ્ણુ સુહુમપુઢવિકાઙ્કાણ્ણુ ણં ભંતે ! લોગસ્સ
પુરથ્થિમિલ્લે ચરિમંતે સમોહણ સમોહણિત્તા જે ભવિણ
લોગસ્સ દાહિણિલ્લે ચરિમંતે અપજ્જત્તણ્ણુ સુહુમપુઢ-
વિકાઙ્કાણ્ણુ. ઉવવજ્જિત્તણ્ણુ-
સે ણં ભંતે ! કઙ્કા સમઙ્કાણ્ણુ વિગ્ગહેણં ઉવવજ્જેજ્જા ?

ઉ. ગોયમા ! દુસમઙ્કાણ્ણુ વા, તિસમઙ્કાણ્ણુ વા,
ચઉસમઙ્કાણ્ણુ વા વિગ્ગહેણં ઉવવજ્જેજ્જા ।

પ. સે કેણટ્ઠેણં ભંતે ! એવં વુચ્ચઈ-
“દુસમઙ્કાણ્ણુ વા, તિસમઙ્કાણ્ણુ વા, ચઉસમઙ્કાણ્ણુ વા
વિગ્ગહેણં ઉવવજ્જેજ્જા ?”

ઉ. એવં ખલુ ગોયમા ! મણ સત્ત સેઢીઓ પન્નત્તાઓ,
તં જહા-

૧. ઉજ્જુઆયતા -જાવ- ૭. અર્હવકવાલા ।

૧. ણ્ણુઓ વંકાણ્ણુ સેઢીણ્ણુ ઉવવજ્જમાણે દુસમઙ્કાણ્ણુ
વિગ્ગહેણં ઉવવજ્જેજ્જા,

૨. દુહઓ વંકાણ્ણુ સેઢીણ્ણુ ઉવવજ્જમાણે જે ભવિણ
ણ્ણુ પયરંસિ અણુસેઢિં ઉવવજ્જિત્તણ્ણુ સે ણં
તિસમઙ્કાણ્ણુ વિગ્ગહેણં ઉવવજ્જેજ્જા ।

૩. જે ભવિણ વિસેઢિં ઉવવજ્જિત્તણ્ણુ સે ણં
ચઉસમઙ્કાણ્ણુ વિગ્ગહેણં ઉવવજ્જેજ્જા ।

સે તેણટ્ઠેણં ગોયમા ! એવં વુચ્ચઈ-

“દુસમઙ્કાણ્ણુ વા, તિસમઙ્કાણ્ણુ વા, ચઉસમઙ્કાણ્ણુ વા
વિગ્ગહેણં ઉવવજ્જેજ્જા ।”

૧૧-૧૨. અપર્યાપ્તિ અને પર્યાપ્તિ સૂક્ષ્મ
વનસ્પતિકાથિક જીવોમાં,

એ જ પ્રકારે અપર્યાપ્તિ અને પર્યાપ્તિરૂપે બાર
સ્થાનોમાં આ ક્રમે ઉપપાત કહેવો જોઈએ.

પર્યાપ્તિ સૂક્ષ્મપૃથ્વીકાથિક જીવના ઉપપાતનું
કથન પણ સમગ્રરૂપથી એ જ પ્રકારે પૂર્વોક્ત બાર
સ્થાનોમાં કહેવું જોઈએ.

એ જ પ્રકારે આ આલાપકથી પર્યાપ્તિ સૂક્ષ્મ
વનસ્પતિકાથિક પર્યાપ્તિ પર્યાપ્તિ સૂક્ષ્મ વનસ્પતિકાથિક
જીવોમાં ઉપપાતનું કથન કરવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! જો અપર્યાપ્તિ સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાથિક જીવ લોકના
પૂર્વી-ચરમાન્તમાં મરણ સમુદ્ઘાત કરીને લોકના
દક્ષિણી ચરમાન્તમાં અપર્યાપ્તિ સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાથિક
જીવોમાં ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય છે તો -

ભંતે ! તે કેટલા સમયની વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન
થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે બે સમય, ત્રણ સમય અથવા ચાર
સમયની વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય છે.

પ્ર. ભંતે ! કયા કારણથી એમ કહેવાય છે કે -
જેનમ્ તે બે સમય, ત્રણ સમય અથવા ચાર સમયની
વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! મેં સાત શ્રેણીઓ કહી છે, જેમકે-

૧. ઋજવાયતા -યાવત્- ૭. અર્હવકવાળા.

૧. એકતોવકા શ્રેણી દ્વારા ઉત્પન્ન થનાર બે
સમયની વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય છે.

૨. ઉભયતોવકા શ્રેણી દ્વારા ઉત્પન્ન થનાર જે
એક પ્રતરમાં અનુશ્રેણી (સમશ્રેણી)થી
ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય છે તે ત્રણ સમયની
વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય છે.

૩. જે વિશ્રેણી દ્વારા ઉત્પન્ન થનાર છે તે ચાર
સમયની વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય છે.

આ કારણથી ગૌતમ ! એમ કહેવાય છે કે -

“તે બે સમય, ત્રણ સમય અથવા ચાર સમયની
વેગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય છે.”

एवं एएणं गमएणं पुरत्थिमिल्ले चरिमंते समोहए दाहिणिल्ले चरिमंते उववाएयव्वो -जाव-सुहुमवणस्सइकाइओ पज्जत्तओ सुहुमवणस्सइका-इएसु पज्जत्तएसु चएव, सव्वेसिं दुसमइओ, तिसमइओ, चउसमइओ विग्गहो भाणियव्वो ।

પ. અપજ્જત્તસુહુમપુઢવિકાઇએણં મંતે ! લોગસ્સ પુરત્થિમિલ્લે ચરિમંતે સમોહએ, સમોહણિત્તા જે ભવિએ લોગસ્સ પચ્ચત્થિમિલ્લે ચરિમંતે અપજ્જત્તસુહુમપુઢવિકાઇયત્તાએ ઉવવજ્જિત્તએ, સે ણં મંતે ! કઇ સમઇએણં વિગ્ગહેણં ઉવવજ્જેજ્જા ?

उ. गोयमा ! एगसमइएण वा -जाव- चउसमइएण वा विग्गहेणं उववज्जेज्जा ।

પ. સે કેણટ્ઠેણં મંતે ! એવં વુચ્ચઇ-
“એગસમઇએણ વા, -જાવ- ચઉસમઇએણ વા વિગ્ગહેણં ઉવવજ્જેજ્જા ?”

उ. गोयमा ! एवं जहेव पुरत्थिमिल्ले चरिमंते समोहया पुरत्थिमिल्ले चएव चरिमंते उववाइया तहेव पुरत्थिमिल्ले चरिमंते समोहया पच्चत्थिमिल्ले चरिमंते उववाएयव्वो सव्वे ।

પ. અપજ્જત્તસુહુમપુઢવિકાઇએ ણં મંતે ! લોગસ્સ પુરત્થિમિલ્લે ચરિમંતે સમોહએ, સમોહણિત્તા જે ભવિએ લોગસ્સ ઉત્તરિલ્લે ચરિમંતે અપજ્જત્તસુહુમ-પુઢવિકાઇયત્તાએ ઉવવજ્જિત્તએ, સે ણં મંતે ! કઇ સમઇએણં વિગ્ગહેણં ઉવવજ્જેજ્જા ?

उ. गोयमा ! एवं जहा पुरत्थिमिल्ले चरिमंते समोहओ दाहिणिल्ले चरिमंते उववाइओ तथा पुरत्थिमिल्ले समोहओ उत्तरिल्ले चरिमंते उववाएयव्वो ।

પ. અપજ્જત્તસુહુમપુઢવિકાઇએ ણં મંતે ! લોગસ્સ દાહિણિલ્લે ચરિમંતે સમોહએ, સમોહણિત્તા જે ભવિએ લોગસ્સ દાહિણિલ્લે ચેવ ચરિમંતે અપજ્જત્તસુહુમપુઢવિકાઇયત્તાએ ઉવવજ્જિત્તએ- સે ણં મંતે ! કઇ સમઇએણં વિગ્ગહેણં ઉવવજ્જેજ્જા ?

આ પ્રકારે આ આલાપકથી પૂર્વી-ચરમાન્તમાં સમુદ્ધાત કરીને દક્ષિણી-ચરમાન્તમાં -યાવત્- પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ વનસ્પતિકાચિક પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ વનસ્પતિકાચિકોમાં યથાયોગ્ય બે સમય, ત્રણ સમય અથવા ચાર સમયની વિગ્રહગતિથી ઉપપાતનું કથન કરવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! જો અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાચિક જીવ લોકના પૂર્વી-ચરમાન્તમાં મરણ સમુદ્ધાત કરીને જે લોકના પશ્ચિમી ચરમાન્તમાં અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાચિકરૂપે ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય છે તો -

ભંતે ! તે કેટલા સમયની વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે એક સમયની -યાવત્- ચાર સમયની વિગ્રહગતિ દ્વારા ઉત્પન્ન થાય છે.

પ્ર. ભંતે ! કયા કારણથી એમ કહેવાય છે કે -

“એક સમયની -યાવત્- ચાર સમયની વિગ્રહગતિ દ્વારા ઉત્પન્ન થાય છે ?”

ઉ. ગૌતમ ! જેવી રીતે પૂર્વી-ચરમાન્તમાં સમુદ્ધાત કરીને પૂર્વી-ચરમાન્તમાં જ ઉપપાતનું કથન કર્યું છે તેવી જ રીતે પૂર્વી ચરમાન્તમાં સમુદ્ધાત કરીને પશ્ચિમી ચરમાન્તમાં સર્વના ઉપપાતનું કથન કરવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! જો અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાચિક જીવ લોકના પૂર્વીચરમાન્તમાં મરણ સમુદ્ધાત કરીને જે લોકના ઉત્તરી-ચરમાન્તમાં અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાચિક જીવરૂપે ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય હોય તો ભંતે ! તે કેટલા સમયની વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જે પ્રકારે પૂર્વી-ચરમાન્તમાં સમુદ્ધાત કરીને દક્ષિણી-ચરમાન્તમાં ઉપપાતનું કથન કર્યું તે જ પ્રકારે પૂર્વી ચરમાન્તમાં સમુદ્ધાત કરીને ઉત્તરી-ચરમાન્તમાં ઉપપાતનું કથન કરવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! જે અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાચિક જીવ લોકના દક્ષિણી ચરમાન્તમાં મરણ સમુદ્ધાત કરીને જે લોકના દક્ષિણી- ચરમાન્તમાં જ અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાચિકરૂપે ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય છે તો -

ભંતે ! તે કેટલા સમયની વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગોયમા ! એવં જહા પુરત્થિમિલ્લે સમોહઓ પુરત્થિ-મિલ્લે ચેવ ઉવવાઇઓ તહા દાહિણિલ્લે સમોહઓ દાહિણિલ્લે ચેવ ઉવવાઇએવ્વો ।

તહેવ નિરવસેસં -જાવ- સુહુમવણસસિકાઇઓ પજ્જત્તઓ સુહુમવણસસિકાઇએસુ ચેવ પજ્જત્તએસુ દાહિણિલ્લે ચરિમંતે ઉવવાઇઓ ।

એવં દાહિણિલ્લે સમોહયઓ પચ્ચત્થિમિલ્લે ચરિમંતે ઉવવાઇએવ્વો,

ણવરં-દુસમઇય તિસમઇય-ચુસમઇય વિગ્ગહો સેસં તહેવ ।

એવં દાહિણિલ્લે સમોહયઓ ઉત્તરિલ્લે ઉવવાઇએવ્વો, જહેવ સટ્ઠાણે તહેવ એગસમઇય-દુસમઇય-તિસમઇય-ચુસમઇય વિગ્ગહો ।

પુરત્થિમિલ્લે જહા પચ્ચત્થિમિલ્લે તહેવ દુસમઇય-તિસમઇય-ચુસમઇય વિગ્ગહો ।

પચ્ચત્થિમિલ્લે ચરિમંતે સમોહયાણં પચ્ચત્થિમિલ્લે ચેવ ચરિમંતે ઉવવજ્જમાણાણં જહા સટ્ઠાણે ।

ઉત્તરિલ્લે ઉવવજ્જમાણાણં એગસમઇઓ વિગ્ગહો નત્થિ ।

સેસં તં તહેવ ।

પુરત્થિમિલ્લે જહા સટ્ઠાણે ।

દાહિણિલ્લે એગસમઇઓ વિગ્ગહો નત્થિ,

સેસં તં ચેવ ।

ઉત્તરિલ્લે સમોહયાણં ઉત્તરિલ્લે ચેવ ઉવવજ્જમાણાણં જહા સટ્ઠાણે ।

ઉત્તરિલ્લે સમોહયાણં પુરત્થિમિલ્લે ઉવવજ્જમાણાણં એવં ચેવ,

૩. ગૌતમ ! જે પ્રકારે પૂર્વી-ચરમાન્તમાં સમુદ્ધાત કરીને પૂર્વી-ચરમાન્તમાં જ ઉપપાતનું કથન કર્યું, તે જ પ્રકારે દક્ષિણી-ચરમાન્તમાં સમુદ્ધાત કરીને દક્ષિણી-ચરમાન્તમાં જ ઉત્પન્ન થવા યોગ્યનું ઉપપાત કહેવું જોઈએ.

એ જ પ્રકારે પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ વનસ્પતિકાયિકના પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ વનસ્પતિકાયિકો પર્યંત દક્ષિણી ચરમાન્તમાં ઉપપાત કહેવું જોઈએ.

આ પ્રકારે દક્ષિણી-ચરમાન્તમાં સમુદ્ધાત કરીને પશ્ચિમી ચરમાન્તમાં ઉપપાતનું કથન કરવું જોઈએ.

વિશેષ - એમાંથી બે સમય, ત્રણ સમય અથવા ચાર સમયની વિગ્રહગતિ હોય છે. શેષ પૂર્વવત્ કહેવું જોઈએ.

જે પ્રકારે સ્વસ્થાનમાં ઉપપાતનું કથન કર્યું, એ જ પ્રમાણે દક્ષિણી-ચરમાન્તમાં સમુદ્ધાત કરીને ઉત્તરી ચરમાન્તમાં ઉપપાતનું અને એક સમય, બે સમય, ત્રણ સમય અથવા ચાર સમય વિગ્રહગતિનું કથન કરવું જોઈએ.

જે પ્રકારે પશ્ચિમી - ચરમાન્તમાં ઉપપાતનું કથન કર્યું, તે પ્રમાણે પૂર્વી-ચરમાન્તમાં બે સમય, ત્રણ સમય અથવા ચાર સમયની વિગ્રહગતિથી ઉપપાતનું કથન કરવું જોઈએ.

પશ્ચિમી-ચરમાન્તમાં સમુદ્ધાત કરીને પશ્ચિમી ચરમાન્તમાં જ ઉત્પન્ન થનારનું કથન સ્વસ્થાન અનુસાર કરવું જોઈએ.

ઉત્તરી-ચરમાન્તમાં ઉત્પન્ન થનાર જીવની એક સમયની વિગ્રહગતિ હોતી નથી.

શેષ કથન પૂર્વવત્ છે.

પૂર્વી-ચરમાન્તમાં ઉપપાતનું કથન સ્વસ્થાનને અનુસાર સમજવું જોઈએ.

દક્ષિણી ચરમાન્તના ઉપપાતમાં એક સમયની વિગ્રહગતિ હોતી નથી.

શેષ કથન પૂર્વવત્ છે.

ઉત્તરી-ચરમાન્તમાં સમુદ્ધાત કરીને ઉત્તરી-ચરમાન્તમાં ઉત્પન્ન થનાર જીવનું કથન સ્વસ્થાનમાં ઉપપાત સમાન સમજવું જોઈએ.

આ પ્રકારે ઉત્તરી-ચરમાન્તમાં સમુદ્ધાત કરીને પૂર્વી-ચરમાન્તમાં ઉત્પન્ન થનાર જીવોનાં ઉપપાતનું કથન કરવું જોઈએ.

ળવરં-એગસમઇઓ વિગ્ગહો નત્થિ,
ઉત્તરિલ્લે સમોહયાણં દાહિગિલ્લે ઉવવજ્જમાણાણં
જહા સદ્ઠાણે ।

ઉત્તરિલ્લે સમોહયાણં પચ્ચત્થિમિલ્લે ઉવવજ્જ-
માણાણં એગસમઇઓ વિગ્ગહો નત્થિ,

સેસં તહેવ -જાવ- સુહુમવળસ્સઇકાઇઓ પજ્જત્તઓ
સુહુમવળસ્સઇકાઇએસુ પજ્જત્તએસુ ચેવ ।

- વિયા.સ. ૩૪/એ.૧, ઉ.૧, સુ. ૧-૬૮

૧૭. અનંતરોવવન્નગ એગિંદિય જીવાણં વિગ્ગહગઇસ્સ સમય
પહુવણં-

પ. અનંતરોવવન્નગએગિંદિયા ણં ભંતે ! કઓહિંતો
ઉવવજ્જંતિ ?

ઉ. ગોયમા ! જહેવ ઓહિએ ઉદ્દેસઓ ભણિઓ ।

- વિયા.સ. ૩૪/એ.૧, ઉ.૨, સુ. ૧

૧૮. પરંપરોવવન્નગ એગિંદિય જીવાણં વિગ્ગહગઇસ્સ સમય
પહુવણં-

પ. કઇવિહા ણં ભંતે ! પરંપરોવવન્નગા એગિંદિયા
પણ્ણત્તા ?

ઉ. ગોયમા ! પંચવિહા પરંપરોવવન્નગા એગિંદિયા
પન્નત્તા, તં જહા-

પુઢવિકાઇયા ભેઓ ચ્ચુવ્કઓ-જાવ- વળસ્સઇકાઇય
ત્તિ ।

પ. પરંપરોવવન્નગઅપજ્જત્તસુહુમપુઢવિકાઇએ ણં ભંતે !
ઇમીસે રયણપ્પભાએ પુઢવીએ પુરત્થિમિલ્લે ચરિમંતે
સમોહએ સમોહણિત્તા જે ભવિએ ઇમીસે રયણપ્પભાએ
પુઢવીએ -જાવ- પચ્ચત્થિમિલ્લે ચરિમંતે
અપજ્જત્તસુહુમપુઢવિકાઇયત્તાએ ઉવવજ્જિત્તાએ,
સે ણં ભંતે ! કઇ સમઇએણં વિગ્ગહેણં ઉવવજ્જેજ્જા ?

ઉ. ગોયમા ! એવં એણં અભિલાવેણં જહેવ પઢમો
ઉદ્દેસઓ -જાવ- લોગચરિમંતો ત્તિ ।

- વિયા.સ. ૩૪/એ.૧, ઉ.૩, સુ. ૧-૨

૧૯. અનંતરાવગાઢાઇ એગિંદિય જીવાણં વિગ્ગહગઇસ્સ સમય
પહુવણં-

એવં સેસા વિ અટ્ઠ ઉદ્દેસગા -જાવ- અચરિમો ત્તિ ।

વિશેષ - એમાં એક સમયની વિગ્રહગતિ હોતી નથી.

ઉત્તરી-ચરમાન્તમાં સમુદ્ધાત કરીને દક્ષિણી-
ચરમાન્તમાં ઉત્પન્ન થનાર જીવોનું કથન પણ
સ્વસ્થાન સમાન છે.

ઉત્તરી-ચરમાન્તમાં સમુદ્ધાત કરીને પશ્ચિમી-
ચરમાન્તમાં ઉત્પન્ન થનાર જીવોનાં એક સમયની
વિગ્રહગતિ હોતી નથી.

શેષ - કથન પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ વનસ્પતિકાયિકનું પર્યાપ્ત
સૂક્ષ્મ વનસ્પતિકાયિક જીવો પર્યાપ્ત ઉપપાતનું
કથન પૂર્વવત્ સમજવું જોઈએ.

૧૭. અનંતરોપપન્નક એકેન્દ્રિય જીવોની વિગ્રહગતિના
સમયનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! અન્તરોપપન્નક એકેન્દ્રિય જીવ ક્યાંથી
આવી ઉત્પન્ન થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આ ઔઘિક (પૂર્વ) ઉદ્દેશક અનુસાર કહેવું
જોઈએ.

૧૮. પરંપરોપપન્નક એકેન્દ્રિય જીવોની વિગ્રહગતિના સમયનું
પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! પરંપરોપપન્નક એકેન્દ્રિય કેટલા પ્રકારનાં
કહેવામાં આવ્યા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! પરંપરોપપન્નક એકેન્દ્રિય જીવ પાંચ
પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે, જેમકે -

પૃથ્વીકાયિક ઈત્યાદિના ચાર-ચાર ભેદ વનસ્પતિકાયિક
પર્યાપ્ત કહેવા જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! પરંપરોપપન્નક અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિક
જીવ રત્નપ્રભા પૃથ્વીના પૂર્વી ચરમાન્તમાં મરણ
સમુદ્ધાત કરીને રત્નપ્રભા પૃથ્વીથી લઈને પશ્ચિમી
ચરમાન્ત સુધી અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિકરૂપે
ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય છે તો -

ભંતે ! તે કેટલા સમયની વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન
થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ઔઘિક (પ્રથમ) ઉદ્દેશકના અભિલાપ
અનુસાર લોકના ચરમાન્ત પર્યાપ્ત ઉત્પત્તિ કહેવી
જોઈએ.

૧૯. અનંતરાવગાઢાઈ એકેન્દ્રિય જીવોની વિગ્રહગતિના
સમયનું પ્રરૂપણ :

આ પ્રકારે શેષ આઠ ઉદ્દેશક અચરિમ પર્યાપ્ત કહેવું જોઈએ.

૩. ગોયમા ! અત્યેગઈયા પચ્ચાયંતિ, અત્યેગઈયા નો પચ્ચાયંતિ ।
૫. ધાયઈસંડે ણં ભંતે ! દીવે જીવા ઉદ્દાઈત્તા-ઉદ્દાઈત્તા લવણે સમુદ્દે પચ્ચાયંતિ ?
૩. ગોયમા ! અત્યેગઈયા પચ્ચાયંતિ, અત્યેગઈયા નો પચ્ચાયંતિ । - જીવા.પડિ.૩, સુ.૧૫૪
૫. ધાયઈસંડે ણં ભંતે ! દીવે જીવા ઉદ્દાઈત્તા-ઉદ્દાઈત્તા કાલોએ સમુદ્દે પચ્ચાયંતિ ?
૩. ગોયમા ! અત્યેગઈયા પચ્ચાયંતિ, અત્યેગઈયા નો પચ્ચાયંતિ ।
૫. કાલોએ ણં ભંતે ! સમુદ્દે જીવા ઉદ્દાઈત્તા-ઉદ્દાઈત્તા ધાયઈસંડે દીવે પચ્ચાયંતિ ?
૩. ગોયમા ! અત્યેગઈયા પચ્ચાયંતિ, અત્યેગઈયા નો પચ્ચાયંતિ । - જીવા.પડિ.૩, સુ.૧૭૪
૫. કાલોએ ણં ભંતે ! સમુદ્દે જીવા ઉદ્દાઈત્તા-ઉદ્દાઈત્તા પુક્કરવરદીવે પચ્ચાયંતિ ?
૩. ગોયમા ! અત્યેગઈયા પચ્ચાયંતિ, અત્યેગઈયા નો પચ્ચાયંતિ ?
૫. પુક્કરવરદીવે ણં ભંતે ! જીવા ઉદ્દાઈત્તા-ઉદ્દાઈત્તા કાલોએ સમુદ્દે પચ્ચાયંતિ ?
૩. ગોયમા ! અત્યેગઈયા પચ્ચાયંતિ, અત્યેગઈયા નો પચ્ચાયંતિ ।

एवं पुक्करोदसमुद्वे वि,

एवं वरुणवराइदीवेषु -जाव- सयंभूरमणाइसमुद्वे उद्दाइत्ता-उद्दाइत्ता जीवा परोप्परं पच्चायंति ।

- જીવા.પડિ. ૩, સુ. ૧૭૫-૧૭૬ (અ)

૨૨. મરણસ્સ ભેયપ્પભેય પરૂહણં-

સત્તરસવિહે મરણે પણ્ણત્તે, તં જહા-

૧. આવીઈમરણે	૨. ઓહિમરણે,
૩. આયંતિયમરણે,	૪. વલયમરણે,
૫. વસટ્ટમરણે,	૬. અંતોસલ્લમરણે,
૭. તબ્ભવમરણે,	૮. બાલમરણે,
૯. પંડિતમરણે,	૧૦. બાલપંડિતમરણે,
૧૧. છઝમત્થમરણે,	૧૨. કેવલિમરણે,
૧૩. વેહાણસમરણે,	૧૪. ગિદ્ધપુટ્ટમરણે,

૩. ગૌતમ ! કોઈ ઉત્પન્ન થાય છે અને કોઈ ઉત્પન્ન થતાં નથી.
૫. ભંતે ! ધાતકીખંડદ્વીપમાં જીવ મરીને કયા લવણ સમુદ્રમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?
૩. ગૌતમ ! કોઈ ઉત્પન્ન થાય છે અને કોઈ ઉત્પન્ન થતાં નથી.
૫. ભંતે ! ધાતકીખંડ દ્વીપમાં જીવ મરીને કયા કાલોદ સમુદ્રમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?
૩. ગૌતમ ! કોઈ ઉત્પન્ન થાય છે અને કોઈ ઉત્પન્ન થતાં નથી.
૫. ભંતે ! કાલોદ સમુદ્રમાં જીવ મરીને કયા ધાતકીખંડ દ્વીપમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?
૩. ગૌતમ ! કોઈ ઉત્પન્ન થાય છે અને કોઈ ઉત્પન્ન થતાં નથી.
૫. ભંતે ! કાલોદ સમુદ્રમાં જીવ મરીને કયા પુક્કરવરદ્વીપમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?
૩. ગૌતમ ! કોઈ ઉત્પન્ન થાય છે અને કોઈ ઉત્પન્ન થતાં નથી.
૫. ભંતે ! પુક્કરવરદ્વીપમાં જીવ મરીને કયા કાલોદસમુદ્રમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?
૩. ગૌતમ ! કોઈ ઉત્પન્ન થાય છે અને કોઈ ઉત્પન્ન થતાં નથી.

આ પ્રકારે પુક્કરોદ સમુદ્ર વિષે સમજવું જોઈએ.

આ પ્રકારે વરુણવર વગેરે દ્વીપોથી સ્વયંભૂરમણાદિ સમુદ્રો પર્યંત જીવ મરી-મરીને પરસ્પર એક બીજામાં ઉત્પન્ન થાય છે.

૨૨. મરણના ભેદ-પ્રભેદોનું પ્રરૂપણ :

સત્તર પ્રકારના મરણ કહેવામાં આવ્યા છે, જેવી રીતે -

૧. આવીચિ-મરણ,	૨. અવધિ-મરણ,
૩. આત્યન્તિક મરણ,	૪. વલય-મરણ,
૫. વશાર્ત-મરણ,	૬. અન્તઃશલ્ય-મરણ,
૭. તદ્ભવ-મરણ,	૮. બાલ-મરણ,
૯. પંડિત-મરણ,	૧૦. બાલ-પંડિત-મરણ,
૧૧. છન્નસ્થ-મરણ,	૧૨. કેવલિ-મરણ,
૧૩. વેહાણસ-મરણ,	૧૪. ગૃદ્ધસ્પૃષ્ટ-મરણ,

૧૫. ભક્તપચ્ચક્ષાણમરણે, ૧૬. ઈંગિણિમરણે,
૧૭. પાઓવગમણમરણે । -સમ.સમ. ૧૭, સુ.૧
પ. કઙ્કવિહે ણં મંતે ! મરણે પન્નત્તે ?
૩. ગોયમા ! પંચવિહે મરણે પન્નત્તે, તં જહા-

૧. આવીચિયમરણે, ૨. ઓહિમરણે
૩. આઈયંતિયમરણે, ૪. બાલમરણે,
૫. પંહિયમરણે ।

- પ. આવીચિયમરણે ણં મંતે ! કઙ્કવિહે પણ્ણત્તે ?
૩. ગોયમા ! પંચવિહે પણ્ણત્તે, તં જહા-

૧. દ્વાવીચિયમરણે, ૨. ચેત્તાવીચિયમરણે,
૩. કાલાવીચિયમરણે, ૪. ભવાવીચિયમરણે,
૫. ભાવાવીચિયમરણે ।

- પ. દ્વાવીચિયમરણે ણં મંતે ! કઙ્કવિહે પણ્ણત્તે ?
૩. ગોયમા ! ચ્ચવિહે પણ્ણત્તે, તં જહા-

૧. નેરહય-દ્વાવીચિયમરણે,
૨. તિરિક્કજોણિય-દ્વાવીચિયમરણે,
૩. મણુસ-દ્વાવીચિયમરણે,
૪. દેવ-દ્વાવીચિયમરણે ।

- પ. સે કેણટ્ઠેણં મંતે ! એવં વુચ્ચહ-
“નેરહયદ્વાવીચિયમરણે, નેરહયદ્વાવીચિયમરણે?”

૩. ગોયમા ! જે ણં નેરહયા નેરહયદ્વે વટ્ટમાણા જાઈ
દ્વાઈ નેરહયાઉયત્તાણ ગહિયાઈં બદ્ધાઈં પુટ્ઠાઈં
કઙ્કાઈં પટ્ઠવિયાઈં નિવિટ્ઠાઈં અભિનિવિટ્ઠાઈં
અભિસમન્નાગયાઈં મવંતિ તાઈં દ્વાઈં આવીચી
અણુસમયં નિરંતરં મરંતીતિ કટ્ટુ,

સે તેણટ્ઠેણં ગોયમા ! એવં વુચ્ચહ-

૧૫. ભક્ત પ્રત્યાખ્યાન-મરણ, ૧૬. ઈંગિણી-મરણ,
૧૭. પાદોપગમન-મરણ.

- પ્ર. ભંતે ! મરણ કેટલા પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે ?
૩. ગૌતમ ! પાંચ પ્રકારના મરણ કહેવામાં આવ્યા
છે, જેવી રીતે -

૧. આવીચિક-મરણ, ૨. અવધિ-મરણ,
૩. આત્યન્તિક-મરણ, ૪. બાલ-મરણ
૫. પંડિત-મરણ.

- પ્ર. ભંતે ! આવીચિકમરણ કેટલા પ્રકારનાં કહેવામાં
આવ્યા છે ?

૩. ગૌતમ ! તે પાંચ પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે,
જેવી રીતે -

૧. દ્રવ્યાવીચિક-મરણ, ૨. ક્ષેત્રાવીચિક-મરણ,
૩. કાલાવીચિક-મરણ, ૪. ભવાવીચિક-મરણ,
૫. ભાવાવીચિક-મરણ.

- પ્ર. ભંતે ! દ્રવ્યાવીચિક-મરણ કેટલા પ્રકારના કહેવામાં
આવ્યા છે ?

૩. ગૌતમ ! તે ચાર પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે,
જેવી રીતે -

૧. નૈરયિક - દ્રવ્યાવીચિક મરણ,
૨. તિર્યયોનિક - દ્રવ્યાવીચિક મરણ,
૩. મનુષ્ય - દ્રવ્યાવીચિક મરણ,
૪. દેવ - દ્રવ્યાવીચિક મરણ.

- પ્ર. ભંતે ! કયા કારણથી એમ કહેવામાં આવે છે કે -
“નૈરયિક - દ્રવ્યાવીચિક મરણ - નૈરયિક દ્રવ્યાવીચિક
મરણ છે ? ”

૩. ગૌતમ ! નારકદ્રવ્ય (નારકજીવ) રૂપે વિદ્યમાન જે
નૈરયિક જે દ્રવ્યોને નરકાયુ સ્વરૂપે પ્રહણ કર્યું છે,
બંધન બાંધ્યું છે, પ્રદેશોમાં સ્પૃષ્ટ (સ્પર્શાયેલું) છે,
વિશિષ્ટ અનુભાવ (ફલદાન સામર્થ્ય)થી યુક્ત છે,
દીર્ઘશક્તિ દ્વારા સ્થાપિત કરેલું છે, જીવપ્રદેશોમાં
એકાગ્ર (નિવિષ્ટ) કરેલું છે, અભિનિવિષ્ટ
(અત્યંત ગાઢ રૂપે પ્રવિષ્ટ) કરેલું છે તથા જે દ્રવ્ય
અભિસમન્વાગત (ઉદયાવલિકામાં પ્રવિષ્ટ થઈ
ગયેલું છે), તે દ્રવ્યોને (ભોગવીને) તે પ્રતિસમય
નિરંતર છોડતો અર્થાત્ ત્યાગ કરતો રહે છે.

એ કારણે ગૌતમ ! એવું કહેવાય છે કે -

“નેરઙ્ય-દબ્વાવીચિયમરણે, નેરઙ્યદબ્વાવીચિયમરણે !”

એવં -જાવ- દેવ-દબ્વાવીચિયમરણે ।

પ. ચેત્તાવીચિયમરણે ણં મંતે ! કઙ્કવિહે પન્નત્તે ?

ઉ. ગોયમા ! ચઙ્કવિહે પણ્ણત્તે, તં જહા-

૧. નેરઙ્ય ચેત્તાવીચિયમરણે -જાવ-

૨. દેવ ચેત્તાવીચિયમરણે ।

પ. સે કેણટ્ઠેણં મંતે ! એવં વુચ્ચહ-

“નેરઙ્યચેત્તાવીચિયમરણે, નેરઙ્યચેત્તાવીચિયમરણે ?”

ઉ. ગોયમા ! જં ણં નેરઙ્યા નેરઙ્યચેત્તે વટ્ટમાણા જાઙ્ક
દબ્વાઙ્ક નેરઙ્યાઙ્કચેત્તાએમહિયાઙ્ક,

એવં જહેવ દબ્વાવીચિયમરણે તહેવ ચેત્તાવી-
ચિયમરણે વિ ।

એવં -જાવ- ભાવાવીચિયમરણે ।

પ. ઓહિમરણે ણં મંતે ! કઙ્કવિહે પણ્ણત્તે ?

ઉ. ગોયમા ! પંચવિહે પણ્ણત્તે, તં જહા-

૧. દબ્બોહિમરણે, ૨. ચેત્તોહિમરણે,

૩. કાલોહિમરણે, ૪. ભવોહિમરણે,

૫. ભાવોહિમરણે ।

પ. દબ્બોહિમરણે ણં મંતે ! કઙ્કવિહે પણ્ણત્તે ?

ઉ. ગોયમા ! ચઙ્કવિહે પણ્ણત્તે, તં જહા -

૧. નેરઙ્યદબ્બોહિમરણે -જાવ-

૪. દેવદબ્બોહિ મરણે ।

પ. સે કેણટ્ઠેણં મંતે ! એવં વુચ્ચહ-

“નેરઙ્યદબ્બોહિમરણે-નેરઙ્યદબ્બોહિમરણે ?”

ઉ. ગોયમા ! જં ણં નેરઙ્યા નેરઙ્યદબ્બે વટ્ટમાણા જાઙ્ક
દબ્વાઙ્ક સંપયં મરંતિ, તં ણં નેરઙ્યા તાઙ્ક અણાગણ
કાલે પુણોઙ્કવિ મરિસંસંતિ ।

સે તેણટ્ઠેણં ગોયમા ! એવં વુચ્ચહ-

“નેરયિક દ્રવ્યાવીચિકમરણ - નૈરયિક દ્રવ્યાવીચિક
મરણ છે.”

આ પ્રકારે (તિર્યચયોનિક - દ્રવ્યાવીચિક મરણ,
મનુષ્ય દ્રવ્યાવીચિક મરણ) દેવ-દ્રવ્યાવીચિક મરણ
પર્યંત કહેવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! ક્ષેત્રાવીચિક મરણ કેટલા પ્રકારના કહેવામાં
આવ્યા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે ચાર પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે, જેમકે-

૧. નૈરયિક ક્ષેત્રાવીચિક મરણ -યાવત્-

૪. દેવ ક્ષેત્રાવીચિક મરણ.

પ્ર. ભંતે ! કયા કારણે એવું કહેવાય છે કે -

“નૈરયિક - ક્ષેત્રાવીચિક મરણ - નૈરયિક ક્ષેત્રાવીચિક
મરણ છે ?”

ઉ. ગૌતમ ! નૈરયિક ક્ષેત્રમાં રહેલા જે દ્રવ્યોને
નરકાયુરૂપમાં નૈરયિક જીવ એ સ્પર્શરૂપથી ગ્રહણ
કરેલા છે. (તે દ્રવ્યોને પ્રતિસમય છોડે છે)

ઈત્યાદિ જેવું કથન દ્રવ્યાવીચિક મરણમાં કરેલું છે
એ જ પ્રકારે ક્ષેત્રાવીચિક મરણમાં પણ કરવું જોઈએ.

આ પ્રકારે (કાલાવીચિક મરણ, ભવાવીચિક મરણ)
ભાવાવીચિક મરણ પર્યંત કહેવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! અવધિમરણ કેટલા પ્રકારે કહેવામાં આવ્યું
છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે પાંચ પ્રકારે કહેવામાં આવ્યું છે, જેમકે-

૧. દ્રવ્યાવધિ મરણ, ૨. ક્ષેત્રાવધિ મરણ,

૩. કાલાવધિ મરણ, ૪. ભવાવધિ મરણ,

૫. ભાવાવધિ મરણ.

પ્ર. ભંતે ! દ્રવ્યાવધિ મરણ કેટલા પ્રકારે કહેવામાં
આવ્યા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે ચાર પ્રકારે કહેવામાં આવ્યા છે, જેમકે-

૧. નૈરયિક - દ્રવ્યાવધિ મરણ -યાવત્-

૪. દેવ-દ્રવ્યાવધિ મરણ.

પ્ર. ભંતે ! કયા કારણથી એમ કહેવાય છે કે -

“નૈરયિક દ્રવ્યાવધિ મરણ-નૈરયિક દ્રવ્યાવધિ મરણ છે.”

ઉ. ગૌતમ ! નૈરયિક દ્રવ્યરૂપે રહેલા નૈરયિક જીવ જે
દ્રવ્યોને આ (વર્તમાન) સમયમાં ભોગવીને મરે
છે, તે જ જીવ પુનઃ નૈરયિક થઈને દ્રવ્યોને ગ્રહણ
કરી ભવિષ્યકાળમાં ભોગવીને મરશે.

તે કારણથી ગૌતમ ! એમ કહેવાય છે કે -

“નેરઙ્ગદ્વાહિમરણે-નેરઙ્ગદ્વાહિમરણે ।”

एवं तिरिक्खजोगिय-मणुस्स-देव-द्वोहमरणे वि ।

एवं एएणं गमएणं खेतोहमरणे वि, कालोहमरणे वि, भवोहमरणे वि, भावोहमरणे वि ।

પ. આઈયંતિયમરણે ણં ભંતે ! કઙ્કવિહે પણ્ણત્તે ?

૩. ગોયમા ! પંચવિહે પણ્ણત્તે, તં જહા-

૧. દ્વાહાઈયંતિયમરણે,
૨. ખેત્તાઈયંતિયમરણે,
૩. કાલાઈયંતિયમરણે,
૪. ભવાઈયંતિયમરણે,
૫. ભાવાઈયંતિયમરણે ।

પ. દ્વાહાઈયંતિયમરણે ણં ભંતે ! કઙ્કવિહે પણ્ણત્તે ?

૩. ગોયમા ! ચઉવ્વિહે પણ્ણત્તે, તં જહા-

૧. નેરઙ્ગદ્વાહાઈયંતિયમરણે -જાવ-
૨. દેવદ્વાહાઈયંતિયમરણે ।

પ. સે કેણટ્ઠેણં ભંતે ! એવં વુચ્ચહ-
“નેરઙ્ગદ્વાહાઈયંતિયમરણે, નેરઙ્ગદ્વાહાઈયંતિયમરણે ?”

૩. ગોયમા ! જં ણં નેરઙ્ગયા નેરઙ્ગય દ્વાહે વટ્ટમાણા જાઈં દ્વાહાઈં સંપયં મરંતિ, જે ણં નેરઙ્ગયા તાઈં દ્વાહાઈં અણાગણ કાલે નો પુણોઽવિ મરિસ્સંતિ ।

સે તેણટ્ઠેણં ગોયમા ! એવં વુચ્ચહ-
“નેરઙ્ગદ્વાહાઈયંતિયમરણે-નેરઙ્ગદ્વાહાઈયંતિયમરણે ।”

एवं तिरिक्ख-मणुस्स-देव-द्वोहमरणे वि ।

एवं खेतोहमरणे वि -जाव- भावाइयंतिमरणे वि ।

પ. બાલમરણે ણં ભંતે ! કઙ્કવિહે પણ્ણત્તે ?

૩. ગોયમા ! દુવાલસવિહે પણ્ણત્તે, તં જહા -

૧. વલયમરણે,
૨. વસટ્ટમરણે,
૩. અંતોસલ્લમરણે,
૪. તદ્ભવમરણે,

“નેરયિક દ્રવ્યાવધિ મરણ - નેરયિક દ્રવ્યાવધિ મરણ છે.”

આ પ્રકારે તિર્યયયોનિક મનુષ્ય અને દેવ-દ્રવ્યાવધિ મરણ પણ કહેવું (સમજવું) જોઈએ.

આ પ્રકારના આલાપક દ્વારા ક્ષેત્રાવધિ મરણ, કાલાવધિ મરણ, ભવાવધિ મરણ અને ભાવાવધિ મરણનું પણ કથન કરવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! આત્યંતિક મરણ કેટલા પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે ?

૩. ગૌતમ ! તે પાંચ પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે, જેમકે-
૧. દ્રવ્યાત્યન્તિક મરણ, ૨. ક્ષેત્રાત્યન્તિક મરણ,
૩. કાલાત્યન્તિક મરણ, ૪. ભવાત્યન્તિક મરણ,
૫. ભાવાત્યન્તિક મરણ.

પ્ર. ભંતે ! દ્રવ્યાત્યન્તિક મરણ કેટલા પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે ?

૩. ગૌતમ ! તે ચાર પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે, જેમકે-
૧. નેરયિક દ્રવ્યાત્યન્તિક મરણ -યાવત્-
૪. દેવ-દ્રવ્યાત્યન્તિક મરણ.

પ્ર. ભંતે ! કયા કારણે એવું કહેવાય છે કે -
“નેરયિક - દ્રવ્યાત્યન્તિક મરણ - નેરયિક-
દ્રવ્યાત્યન્તિક મરણ છે ?”

૩. ગૌતમ ! નેરયિક દ્રવ્યરૂપે રહેલા નેરયિક જીવ જે દ્રવ્યોને વર્તમાનમાં ભોગ ભોગવીને મરે છે તે જ નેરયિક પુનઃ તે દ્રવ્યોને ભવિષ્યકાળમાં ભોગવીને મરશે નહીં.

તે કારણથી ગૌતમ એમ કહેવાય છે કે -
“નેરયિક - દ્રવ્યાત્યન્તિક મરણ - નેરયિક -
દ્રવ્યાત્યન્તિક મરણ છે.”

આ પ્રકારે તિર્યયયોનિક મનુષ્ય અને દેવ દ્રવ્યાત્યન્તિક મરણ માટે પણ કહેવું જોઈએ.

આ પ્રકારે ક્ષેત્રાત્યન્તિક મરણ -યાવત્- ભાવાત્યન્તિક-
મરણ જાણવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! બાલમરણ કેટલા પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે ?

૩. ગૌતમ ! તે બાર પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે, જેમકે -

૧. વલય મરણ,
૨. વસાર્ત મરણ,
૩. અન્તઃશલ્ય મરણ,
૪. તદ્ભવ મરણ,

૫. ગિરિપડળે, ૬. તરૂપડળે,
૭. જલપ્પવેસે, ૮. જલણપ્પવેસે,
૯. વિસમ્ભક્ષણે, ૧૦. સત્થોવાડળે,
૧૧. વેહાણસે, ૧૨. ગિહ્ધપટ્ઠે^૧ ।

પ. પંડિય મરણે ણં ભંતે ! કઙ્કવિહે પ્ણત્તે ?

૩. ગોયમા ! દુવિહે પ્ણત્તે, તં જહા-

૧. પાઓવગમણે ય, ૨. ભત્તપચ્ચક્ષાણે ય ।

પ. પાઓવગમણે ણં ભંતે ! કઙ્કવિહે પ્ણત્તે ?

૩. ગોયમા ! દુવિહે પ્ણત્તે, તં જહા -

૧. ણીહારિમે ય,
૨. અણીહારિમે ય નિયમં અપ્પહિકમ્મે ।

પ. ભત્તપચ્ચક્ષાણે ણં ભંતે ! કઙ્કવિહે પ્ણત્તે ?

૩. ગોયમા ! એવં તં ચેવ ।

ણવરં - સપ્પહિકમ્મે ।^૨

-વિયા.સ. ૧૩, ૩.૭, સુ.૨૩-૪૪

૨૩. મરણકાલે જીવસ્સ પંચ નિજ્જાણઠાણા તન્નિમિત્તગે ગઈ પરૂવણ ય-

પંચવિહે જીવસ્સ નિજ્જાણમ્મગે પ્ણત્તે, તં જહા-

૧. પાએહિં, ૩. ઊરૂહિં, ૨. ઉરેણં,
૪. સિરેણં, ૫. સવ્વંગેહિં ।

૧. પાએહિં નિજ્જાયમાણે નિરયગામી ભવઙ્,

૨. ઊરૂહિં નિજ્જાયમાણે તિરિયગામી ભવઙ્,

૩. ઉરેણં નિજ્જાયમાણે મણુયગામી ભવઙ્,

૪. સિરેણં નિજ્જાયમાણે દેવગામી ભવઙ્,

૫. સવ્વંગેહિં નિજ્જાયમાણે સિદ્ધિગઇપજ્જવસાણે પ્ણત્તે ।

- ઠાણં અ. ૫, ૩, સુ. ૪૬૧

૨૪. અંતિમ સરીરિયાણં મરણ પમાણં-

એગે મરણે અંતિમસરીરિયાણં । -ઠાણં.અ. ૧, સુ. ૨૬

૫. ગિરિપતન, ૬. તરૂપતન,
૭. જલપ્રવેશ, ૮. જલણ (અગ્નિ) પ્રવેશ,
૯. વિષભક્ષણ, ૧૦. શસ્ત્રાવધાત,
૧૧. વૈહાનસ, ૧૨. ગૃહ્ધપૃષ્ઠ મરણ.

પ્ર. ભંતે ! પંડિત મરણ કેટલા પ્રકારનું કહેવામાં આવ્યું છે ?

૩. ગૌતમ ! તે બે પ્રકારનું કહેવામાં આવ્યું છે, જેમકે-
૧. પાદોપગમન, ૨. ભક્ત પ્રત્યાખ્યાન.

પ્ર. ભંતે ! પાદોપગમન કેટલા પ્રકારનું કહેવામાં આવ્યું છે ?

૩. ગૌતમ ! તે બે પ્રકારનું કહેવામાં આવ્યું છે, જેમકે -
૧. નિહારિમ (આહાર સહિત),

૨. અનિહારિમ (આહાર સહિત) નિયમતઃ અપ્રતિકર્મ (સેવા શુશ્રુષા) સહિત છે.

પ્ર. ભંતે ! ભક્ત પ્રત્યાખ્યાન કેટલા પ્રકારનું કહેવામાં આવ્યું છે ?

૩. ગૌતમ ! તે પૂર્વવત્ જણવું જોઈએ.

વિશેષ - સપ્રતિકર્મ (સેવા શુશ્રુષા સહિત) છે.

૨૩. મરણસમયે જીવના પાંચ નિર્યાણસ્થાન અને તન્નિમિત્તક ગતિનું પ્રરૂપણ :

જીવનો નિર્યાણમાર્ગ (મૃત્યુ સમયે શરીરમાંથી જીવપ્રદેશનો નીકળવાનો માર્ગ) પાંચ પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે, જેમકે -

૧. પગ, ૨. ઉરુ (જંઘ), ૩. હૃદય,
૪. સિર (મસ્તક), ૫. સર્વાંગ.

૧. પગથી નિર્યાણ કરનાર જીવ નરકગામી હોય છે.

૨. ઉરુ (જંઘ)થી નિર્યાણ કરનાર જીવ તિર્યકગામી હોય છે.

૩. હૃદયથી નિર્યાણ કરનાર જીવ મનુષ્યગામી હોય છે.

૪. મસ્તકથી નિર્યાણ કરનાર જીવ દેવગામી હોય છે.

૫. સર્વાંગથી નિર્યાણ કરનાર જીવ અંતિમ સ્થાન સિદ્ધગતિ પ્રાપ્ત કરે છે.

૨૪. અંતિમ શરીરવાળાના મરણનું પ્રમાણ :

અંતિમ શરીરવાળાનું મરણ એક કહેવામાં આવ્યું છે.

૪૦. યુગ્મ અધ્યયન

'યુગ્મ' જૈનદર્શનનો એક પારિભાષિક શબ્દ છે. તે ચારની સંખ્યાનો દ્યોતક છે. ચારની સંખ્યાના આધારે યુગ્મનો વિચાર કરવામાં આવે છે. પ્રાયઃ ગણિતશાસ્ત્રમાં સમસંખ્યાને યુગ્મ અને વિષમ સંખ્યાને ઓજ કહેવામાં આવે છે. આ યુગ્મ અને ઓજ સંખ્યાનો વિચાર જ્યારે યુગ્મની ચાર સંખ્યાને આધારે કરવામાં આવે છે ત્યારે યુગ્મના ચાર ભેદ થાય છે - ૧. કૃતયુગ્મ, ૨. ઓજ, ૩. દ્વાપરયુગ્મ અને ૪. કલ્યોજ. એમાંથી બે યુગ્મ અર્થાત્ સમરાશિઓ છે તથા બે ઓજ અર્થાત્ વિષમરાશિઓ છે. આ બધાનો વિચાર ચારની સંખ્યાને આધારે કરવાથી એને યુગ્મરાશિઓ કહેવામાં આવે છે. તેમના સ્વરૂપનું નિરૂપણ પ્રસ્તુત અધ્યયનમાં થયેલું છે. તે અનુસાર જે રાશિમાંથી ચાર-ચાર કાઢવાથી છેવટે ચાર શેષ રહે તે 'કૃતયુગ્મ' છે, જેમકે - ૮, ૧૨, ૧૬, ૨૦, ૨૪ વગેરે સંખ્યાઓ. જે રાશિમાંથી ચાર-ચાર કાઢવાથી છેવટે ત્રણ શેષ રહે તે 'ત્ર્યોજ' કહેવાય છે, જેમકે - ૭, ૧૧, ૧૫ વગેરે સંખ્યાઓ. તે જ પ્રકારે જે રાશિમાંથી ચાર-ચાર ઘટાડવાથી છેવટે બે શેષ રહે તે 'દ્વાપરયુગ્મ' અને જેમાં એક શેષ રહે તે 'કલ્યોજ' કહેવાય છે, જેમકે - ૬, ૧૦, ૧૪, ૧૮ વગેરે સંખ્યાઓ દ્વાપરયુગ્મ અને ૫, ૯, ૧૩, ૧૭ વગેરે સંખ્યાઓ કલ્યોજ છે.

આ કૃતયુગ્મ આદિ ભેદોનું ૨૪ દંડકોના જીવો અને સિદ્ધોમાં નિરૂપણ થયું છે. જે અનુસાર વનસ્પતિકાય સિવાયના સમસ્ત જીવોમાં ચાર પ્રકારના યુગ્મ મળી આવે છે. વનસ્પતિકાય અને સિદ્ધોમાં કદાચિત્ કૃતયુગ્મ, કદાચિત્ ત્ર્યોજ, કદાચિત્ દ્વાપર યુગ્મ અને કદાચિત્ કલ્યોજ યુગ્મ કહેવાય છે. જઘન્ય, ઉત્કૃષ્ટ અને અજઘન્યોત્કૃષ્ટ દષ્ટિથી પણ આ યુગ્મોનો વિભિન્ન જીવોમાં વિચાર કરવામાં આવ્યો છે. સ્ત્રીઓમાં પૃથક્ (અલગ) રીતે વિચાર કરવામાં આવ્યો છે. દ્રવ્યાર્થની દષ્ટિએ એક જીવ કલ્યોજરૂપે હોય છે. કૃતયુગ્મ, ત્ર્યોજ અને દ્વાપરયુગ્મરૂપે હોતો નથી. આ નિયમ એક જીવની અપેક્ષાએ સમસ્ત ચોવીસ દંડકોમાં લાગુ પડે છે. અનેક જીવોની અપેક્ષા ઓધાદેશથી તેઓ કૃતયુગ્મ છે, વિધાનાદેશથી તેઓ કલ્યોજરૂપે છે. પ્રદેશની અપેક્ષાએ જીવ કૃતયુગ્મ છે તથા શરીરપ્રદેશોની અપેક્ષાએ તે કદાચિત્ કૃતયુગ્મ છે -યાવત્- કદાચિત્ કલ્યોજરૂપ છે. કદાચિત્ એક જીવ કૃતયુગ્મ પ્રદેશાવગાઢ છે -યાવત્- કદાચિત્ કલ્યોજ પ્રદેશાવગાઢ છે. આ જ પ્રકારે નૈરયિકથી માંડીને વૈમાનિક દંડક પર્યંત વિધાન છે.

સ્થિતિની અપેક્ષાએ એક જીવ કૃતયુગ્મ સમયની સ્થિતિવાળો છે. નૈરયિક વગેરે એક જીવ કદાચિત્ કૃતયુગ્મ સમયની સ્થિતિવાળો -યાવત્- કદાચિત્ કલ્યોજ સમયની સ્થિતિવાળો માનવામાં આવ્યો છે.

પ્રસ્તુત અધ્યયન વિવિધ જાણકારીઓથી સંપન્ન છે. તેમાં સામાન્યજીવ, ચોવીસ દંડકો અને સિદ્ધોમાં કૃતયુગ્માદિનું નિરૂપણ વર્ણાદિ પર્યાયોની અપેક્ષા, જ્ઞાન પર્યાયો, અજ્ઞાનપર્યાયો અને દર્શન પર્યાયોની અપેક્ષાએ પણ થયેલું છે. એટલું જ નહીં એમાં યુગ્મને ક્ષુદ્રયુગ્મ અને મહાયુગ્મરૂપે પણ નિરૂપિત કરતાં વિભિન્ન દ્વારો વડે એનું પ્રતિપાદન કરવામાં આવ્યું છે.

એ વૈશિષ્ટ્ય છે કે ક્ષુદ્રયુગ્મ અંતર્ગત માત્ર નૈરયિકો અને મહાયુગ્મની અંતર્ગત એકેન્દ્રિય, બેઈન્દ્રિય, ત્રીન્દ્રિય, ચતુરિન્દ્રિય, અસંજી પંચેન્દ્રિય અને સંજી પંચેન્દ્રિય જીવોનું નિરૂપણ કરવામાં આવ્યું છે. ક્ષુદ્રયુગ્મનો આશય છે લઘુ સંખ્યાવાળી રાશિ તથા મહાયુગ્મનો આશય છે મોટી સંખ્યાવાળી રાશિ.

ક્ષુદ્રયુગ્મના પણ એ જ ચાર ભેદ છે - ૧. કૃતયુગ્મ, ૨. ત્ર્યોજ, ૩. દ્વાપરયુગ્મ અને ૪. કલ્યોજ. તેઓનું પણ એ જ લક્ષણ છે જે યુગ્મના ભેદોનું છે. ક્ષુદ્રકૃતયુગ્માદિરાશિમાં નૈરયિકોના ઉપપાત વગેરેનું નિરૂપણ છે. નૈરયિકોમાં પણ કૃષ્ણલેશ્યી, નીલલેશ્યી, કાપોતલેશ્યી, ભવસિદ્ધિક, અભવસિદ્ધિક, સમ્યગ્દષ્ટિ, મિથ્યાદષ્ટિ, કૃષ્ણપાક્ષિક અને

શુક્લપાક્ષિકની અપેક્ષાએ વિસ્તૃત નિરૂપણ છે. ઉપપાતની જેમ ઉદવર્તનનું પણ વર્ણન છે. આ સંદર્ભમાં કરવામાં આવેલ અધિકાંશ નિરૂપણ વ્યુત્ક્રાંતિ (વુક્કંતિ) અધ્યયન સાથે મેળભાય છે.

મહાયુગ્મના ૧૬ ભેદ કહેવામાં આવ્યા છે - ૧. કૃતયુગ્મ-કૃતયુગ્મ, ૨. કૃતયુગ્મ - ત્ર્યોજ, ૩. કૃતયુગ્મ - દ્વાપરયુગ્મ, ૪. કૃતયુગ્મ - કલ્યોજ, ૫. ત્ર્યોજ - કૃતયુગ્મ, ૬. ત્ર્યોજ - ત્ર્યોજ, ૭. ત્ર્યોજ - દ્વાપરયુગ્મ, ૮. ત્ર્યોજ - કલ્યોજ, ૯. દ્વાપરયુગ્મ - કૃતયુગ્મ, ૧૦. દ્વાપરયુગ્મ - ત્ર્યોજ, ૧૧. દ્વાપરયુગ્મ - દ્વાપરયુગ્મ, ૧૨. દ્વાપરયુગ્મ - કલ્યોજ, ૧૩. કલ્યોજ - કૃતયુગ્મ, ૧૪. કલ્યોજ - ત્ર્યોજ, ૧૫. કલ્યોજ - દ્વાપરયુગ્મ અને ૧૬. કલ્યોજ - કલ્યોજ. આ ૧૬ ભેદ એના મૂળ ચાર ભેદોના જ વિભિન્ન અંગોનું પરિણામ છે. આ ભેદોના સ્વરૂપનો આધાર પણ પૂર્વવત્ ચારની સંખ્યા જ છે. ઉદાહરણ સ્વરૂપે કૃતયુગ્મ-કૃતયુગ્મનો અર્થ છે - કોઈ રાશિમાંથી ચાર-ચારની સંખ્યાનો અપહાર કરવાથી ચાર શેષ રહે, પરંતુ તે રાશિનો પુનઃ અપહાર કરવાથી કૃતયુગ્મ (ચાર) શેષ રહે તો એ કૃતયુગ્મ-કૃતયુગ્મ કહેવાશે.

મહાયુગ્મોની અંતર્ગત એકેન્દ્રિય, બેઈન્દ્રિય, ત્રીન્દ્રિય, ચતુરિન્દ્રિય, અસંજી પંચેન્દ્રિય અને સંજી પંચેન્દ્રિય જીવોના ઉત્પાત વગેરે ૩૨ દ્વારો દ્વારા નિરૂપણ થયેલું છે. તે ૩૨ દ્વાર છે - ૧. ઉપપાત, ૨. પરિમાણ, ૩. અપહાર, ૪. અવગાહના, ૫. બન્ધક, ૬. વેદ, ૭. ઉદય, ૮. ઉદીરણા, ૯. લેશ્યા, ૧૦. દષ્ટિ, ૧૧. જ્ઞાન, ૧૨. યોગ, ૧૩. અયોગ, ૧૪. વર્ણરસાદિ, ૧૫. ઉચ્છ્વાસ, ૧૬. આહારક, ૧૭. વિરતિ, ૧૮. ક્રિયા, ૧૯. બન્ધક, ૨૦. સંજા, ૨૧. કષાય, ૨૨. સ્ત્રીવેદાદિ, ૨૩. બન્ધ, ૨૪. સંજી, ૨૫. ઈન્દ્રિય, ૨૬. અનુબન્ધ, ૨૭. સંવેધ, ૨૮. આહાર, ૨૯. સ્થિતિ, ૩૦. સમુદ્ધાત, ૩૧. અવન અને ૩૨. સર્વજીવોના મૂલાદિમાં ઉપપાત. આ વર્ણન પણ ૧૧ ઉદ્દેશકોમાં થયેલું છે. જેમાં ઔદિક, પ્રથમ સમયોત્પન્ન અને અપ્રથમ સમયોત્પન્નથી ચરમાચરમ સમય સુધીના ત્રણ વિભાજન પ્રમુખ છે. લેશ્યા, ભવસિદ્ધિક, અભવસિદ્ધિક વગેરેના આધારે પણ આ જીવોને મહાયુગ્મની અંતર્ગત નિરૂપિત કરવામાં આવ્યા છે. સમસ્ત વર્ણન ઉપપાત વગેરે ૩૨ દ્વારોમાં સમાયેલું છે.

અંતમાં રાશિયુગ્મના કૃતયુગ્મ, ત્ર્યોજ, દ્વાપરયુગ્મ અને કલ્યોજ ભેદ કરતાં ૨૪ દંડકોમાં ઉપપાત વગેરેનું નિરૂપણ કરવામાં આવ્યું છે. તેનું પણ લેશ્યા, ભવસિદ્ધિક, અભવસિદ્ધિક, સમ્યંદષ્ટિ, મિથ્યાદષ્ટિ, કૃષ્ણપાક્ષિક, શુક્લપાક્ષિક વગેરે અપેક્ષાઓથી વિસ્તૃત નિરૂપણ ઉપલબ્ધ છે.

આ પ્રકારે રાશિનાં કૃતયુગ્મ વગેરે ભેદોને આધારિત વિવિધ દંડકોમાં કરવામાં આવેલા આ ઉપપાત વગેરે દ્વારો વડે કરેલું વર્ણન અત્યંત ઉપયોગી અને જ્ઞાનવર્ધક છે.

૪૦. જુમ્મઽજ્જયાણં

૪૦. યુગ્મ-અધ્યયન

સુતં -

૧. જુમ્મસ્સ ભેયા તેસિં લક્ષણાણ ય પરુવણં-
- પ. કઙ્ઠ ણં ભંતે ! જુમ્મા પણ્ણત્તા ?
- ઉ. ગોયમા ! ચત્તારિ જુમ્મા પણ્ણત્તા, તં જહા-
૧. કઙ્ઠજુમ્મે, ૨. તેયોએ,
૩. દાવરજુમ્મે, ૪. કલિયોએ ।
- પ. સે કેણટ્ઠેણં ભંતે ! एवं वुच्चइ -
‘કઙ્ઠજુમ્મે -જાવ- કલિયોએ ?’
- ઉ. ગોયમા ! ૧. જે ણં રાસી ચઝક્કણં અવહારેણં અવહીરમાણે ચઝપજ્જવસિએ, સે તં કઙ્ઠજુમ્મે ।
૨. જે ણં રાસી ચઝક્કણં અવહારેણં અવહીરમાણે તિપજ્જવસિએ, સે તં તેયોએ ।
૩. જે ણં રાસી ચઝક્કણં અવહારેણં અવહીરમાણે દુપજ્જવસિએ, સે તં દાવરજુમ્મે ।
૪. જે ણં રાસી ચઝક્કણં અવહારેણં અવહીરમાણે એગપજ્જવસિએ, સે તં કલિયોએ ।
- સે તેણટ્ઠેણં ગોયમા ! एवं वुच्चइ-
‘કઙ્ઠજુમ્મે -જાવ- કલિયોએ’ ।^૧
-વિયા.સ. ૧૮, ઉ.૪, સુ.૪
૨. ચઝવીસદંડાણુ સિદ્ધેણુ ય જુમ્મ ભેય પરુવણં-
- પ. દં. ૧. નેરહયાણં ભંતે ! કઙ્ઠ જુમ્મા પણ્ણત્તા ?
- ઉ. ગોયમા ! ચત્તારિ જુમ્મા પણ્ણત્તા, તં જહા-
૧. કઙ્ઠજુમ્મે -જાવ- ૪. કલિયોએ ।
- પ. સે કેણટ્ઠેણં ભંતે ! एवं वुच्चइ -
‘નેરહયાણં ચત્તારિ જુમ્મા પણ્ણત્તા, તં જહા-
૧. કઙ્ઠજુમ્મે -જાવ- ૪. કલિયોએ ।’
- ઉ. ગોયમા ! અટ્ઠો તહેવ ।
દં. ૨-૧૫. एवं -જાવ- વાઝકાહયાણં ।

સૂત્ર :

૧. યુગ્મના ભેદ અને એના લક્ષણોનું પ્રરૂપણ :
- પ્ર. ભંતે ! યુગ્મ કેટલા પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે ?
- ઉ. ગૌતમ ! યુગ્મ ચાર પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે, જેમકે -
૧. કૃતયુગ્મ, ૨. ત્ર્યોજ,
૩. દ્વાપરયુગ્મ, ૪. કલ્યોજ.
- પ્ર. ભંતે ! કયા કારણથી એમ કહેવાય છે કે -
(‘યુગ્મ ચાર પ્રકારના છે) કૃતયુગ્મ -યાવત્- કલ્યોજ ?’
- ઉ. ગૌતમ ! ૧. જે રાશિમાંથી ચાર-ચાર કાઢવાથી અંતમાં ચાર શેષ રહે, તે રાશિ “કૃતયુગ્મ” છે.
૨. જે રાશિમાંથી ચાર-ચાર કાઢવાથી અંતમાં ત્રણ શેષ રહે, તે રાશિ “ત્ર્યોજ” છે.
૩. જે રાશિમાંથી ચાર-ચાર કાઢવાથી અંતમાં બે શેષ રહે, તે રાશિ “દ્વાપરયુગ્મ” છે.
૪. જે રાશિમાંથી ચાર-ચાર કાઢવાથી અંતમાં એક શેષ રહે, તે રાશિ “કલ્યોજ” છે.
- આ કારણથી ગૌતમ ! એમ કહેવાય છે કે -
“યુગ્મ ચાર છે - કૃતયુગ્મ -યાવત્- કલ્યોજ”
૨. ચોવીસ દંડકો અને સિદ્ધોમાં યુગ્મ ભેદોનું પ્રરૂપણ :
- પ્ર. દં.૧. ભંતે ! નૈરયિકોમાં કેટલા યુગ્મ કહેવામાં આવ્યા છે ?
- ઉ. ગૌતમ ! તેમાં ચાર યુગ્મ કહેવામાં આવ્યા છે, જેમકે -
૧. કૃતયુગ્મ -યાવત્- ૪. કલ્યોજ.
- પ્ર. ભંતે ! કયા કારણથી એમ કહેવાય છે કે -
“નૈરયિકોમાં ચાર યુગ્મ હોય છે, જેમકે -
૧. કૃતયુગ્મ -યાવત્- ૪. કલ્યોજ.
- ઉ. ગૌતમ ! કારણ પૂર્વવત્ જાણવું જોઈએ.
દં. ૨-૧૫. આ પ્રકારે વાયુકાથિક પર્યંત જાણવા જોઈએ.

પ. દં. ૧૬. વણસ્સઙ્કાઙ્કયા ણં ભંતે ! કઙ્ક જુમ્મા પણ્ણત્તા ?

૩. ગોયમા ! વણસ્સઙ્કાઙ્કયા સિય કઙ્કજુમ્મા, સિય તેઓયા, સિય દાવરજુમ્મા, સિય કલિઓયા ।

પ. સે કેણટ્ઠેણં ભંતે ! એવં વુચ્ચઈ-

“વણસ્સઙ્કાઙ્કયા સિય કઙ્કજુમ્મા -જાવ- કલિઓયા ?”

૩. ગોયમા ! ઉવવાયં પડુચ્ચ ।

સે તેણટ્ઠેણં ગોયમા ! એવં વુચ્ચઈ-

“વણસ્સઙ્કાઙ્કયા સિય કઙ્કજુમ્મા -જાવ- સિય કલિઓયા ।”

દં. ૧૭. વેઈંદિયા જહા નેરઙ્કયાણં ।

દં. ૧૮-૨૪. એવં -જાવ- વેમાણિયાણં ।

સિદ્ધાણં જહા વણસ્સઙ્કાઙ્કયાણં ।

-વિયા. સ. ૨૫, ૩. ૪, સુ. ૨-૭

૩. જહણ્ણાઙ્ક પયં પડુચ્ચ ચઁવીસદંડાણ્ણુ સિદ્ધેસુ ય કઙ્કજુમ્માઙ્ક પરૂવણં-

પ. દં. ૧. નેરઙ્કયા ણં ભંતે ! કિં ૧. કઙ્કજુમ્મા, ૨. તેઓયા, ૩. દાવરજુમ્મા, ૪. કલિઓયા ?

૩. ગોયમા ! જહન્નપણે કઙ્કજુમ્મા, ઉક્કોસપણે તેઓયા, અજહન્નમણુક્કોસપણે સિય કઙ્કજુમ્મા -જાવ- સિય કલિઓયા ।

દં. ૨-૧૧. એવં અસુરકુમારા -જાવ- ધણિયકુમારા ।

પ. દં. ૧૨. પુઢવિકાઙ્કયા ણં ભંતે ! કિં કઙ્કજુમ્મા -જાવ- કલિઓયા ?

૩. ગોયમા ! જહન્નપણે કઙ્કજુમ્મા, ઉક્કોસપણે દાવરજુમ્મા, અજહન્નમણુક્કોસપણે સિય કઙ્કજુમ્મા -જાવ- સિય કલિઓયા ।

૫. દં. ૧૬. ભંતે ! વનસ્પતિકાઙ્કિકોમાં કેટલા યુગ્મ કહેવામાં આવ્યા છે ?

૩. ગૌતમ ! વનસ્પતિકાઙ્કિક કદાચિત્ કૃતયુગ્મ હોય છે, કદાચિત્ ત્ત્યોજ હોય છે, કદાચિત્ દ્વાપરયુગ્મ હોય છે અને કદાચિત્ કલ્યોજ હોય છે.

૫. ભંતે ! કયા કારણથી એમ કહેવાય છે કે - “વનસ્પતિકાઙ્કિક કદાચિત્ કૃતયુગ્મ હોય છે -યાવત્- કદાચિત્ કલ્યોજ હોય છે ?”

૩. ગૌતમ ! ઉપપાત (જન્મ)ની અપેક્ષાએ એમ કહેવાય છે.

એ કારણથી ગૌતમ ! એમ કહેવાય છે કે - “વનસ્પતિકાઙ્કિક કદાચિત્ કૃતયુગ્મ હોય છે -યાવત્- કદાચિત્ કલ્યોજ હોય છે.

દં. ૧૭. બે ઈન્દ્રિયજીવોનું કથન નૈરઙ્કિકોની સમાન છે.

દં. ૧૮-૨૪. આ પ્રકારે વૈમાનિકો પર્યંત કહેવું જોઈએ.

સિદ્ધોનું કથન વનસ્પતિકાઙ્કિકોની સમાન છે.

૩. જઘન્યાદિ પદની અપેક્ષા ચોવીસ દંડકોમાં અને સિદ્ધોમાં કૃતયુગ્માદિનું પ્રરૂપણ !

૫. દં. ૧. ભંતે ! નૈરઙ્કિક શું ૧. કૃતયુગ્મ છે, ૨. ત્ત્યોજ છે, ૩. દ્વાપરયુગ્મ છે અથવા ૪. કલ્યોજ છે ?

૩. ગૌતમ ! તે જઘન્યપદમાં કૃતયુગ્મ છે, ઉત્કૃષ્ટ પદમાં ત્ત્યોજ છે, તથા અજઘન્યોત્કૃષ્ટ પદમાં કદાચિત્ કૃતયુગ્મ છે -યાવત્- કદાચિત્ કલ્યોજ છે.

દં. ૨-૧૧. આ પ્રકારે અસુરકુમારોથી સ્તનિતકુમારો પર્યંત જાણવું જોઈએ.

૫. દં. ૧૨. ભંતે ! પૃથ્વીકાઙ્કિક જીવ શું કૃતયુગ્મ છે -યાવત્- કલ્યોજ છે ?

૩. ગૌતમ ! તે જઘન્યપદમાં કૃતયુગ્મ છે, ઉત્કૃષ્ટ પદમાં દ્વાપરયુગ્મ છે, પરંતુ અજઘન્યોત્કૃષ્ટ પદમાં કદાચિત્ કૃતયુગ્મ છે -યાવત્- કદાચિત્ કલ્યોજ છે.

દં. ૧૩-૧૫. **એવં-જાવ-વાઝકાઈયા ।**

પ. દં. ૧૬. વણસ્સઙ્કાઈયા ણં ભંતે ! કિં કઙ્કુમ્મા
-જાવ-કલિઓયા ?

૩. ગોયમા ! ૧. જહન્નપણ અપદા, ૨. ઉક્કોસપણ
અપદા, ૩. અજહન્નમણુક્કોસપણ સિય કઙ્કુમ્મા
-જાવ-સિય કલિઓયા ।

દં. ૧૭-૧૯. **વેંદિયા -જાવ-ચરિંદિયા જહા
પુહ્વિકાઈયા ।**

દં. ૨૦-૨૪. **પંચિંદિયતિરિક્ખજોણિયા -જાવ-
વેમાણિયા જહા નેરઙ્કા ।**

સિદ્ધા જહા વણસ્સઙ્કાઈયા ।

-વિયા. સ. ૧૮, ૩.૪, સુ. ૫-૧૨

૪. જહણ્ણાઈપયં પડુચ્ચ ઇત્થીસુ કઙ્કુમ્માઈ પરૂવણં-

પ. ઇત્થીઓ ણં ભંતે ! કિં કઙ્કુમ્માઓ -જાવ-
કલિઓયાઓ ?

૩. ગોયમા ! જહન્નપદે કઙ્કુમ્માઓ, ઉક્કોસપદે વિ
કઙ્કુમ્માઓ,
અજહન્નમણુક્કોસપદે સિય કઙ્કુમ્માઓ -જાવ-સિય
કલિઓયાઓ ।

**એવં અસુરકુમારિત્થીઓ વિ -જાવ-થણિયકુમા-
રિત્થીઓ ।**

એવં તિરિક્ખજોણિત્થીઓ ।

એવં મણુસ્સિત્થીઓ ।

એવં-જાવ-વાણમંતર-જોઈસિય-વેમાણિયદેવિત્થીઓ ।

-વિયા.સ. ૧૮, ૩.૪, સુ. ૧૩-૧૭

૫. દવ્વ-પણસં પડુચ્ચ જીવ-ચઝવીસદંડણસુ સિદ્ધેસુ ય
કઙ્કુમ્માઈ ભેય પરૂવણં-

પ. જીવે ણં ભંતે ! દવ્વટ્ઠયાણ કિં કઙ્કુમ્મે -જાવ-
કલિયોણ ?

૩. ગોયમા ! નો કઙ્કુમ્મે, નો તેયોણ, નો દાવરજુમ્મે,
કલિયોણ ।

દં. ૧૩-૧૫. આ પ્રકારે વાયુકાયિક પર્યત કહેવું
જોઈએ.

પ્ર. દં. ૧૬. ભંતે ! વનસ્પતિકાયિક જીવ શું કૃતયુગ્મ
છે -યાવત્- કલ્યોજ છે ?

૩. ગૌતમ ! તે જઘન્યપદમાં અપદ છે અને ઉત્કૃષ્ટપદમાં
પણ અપદ છે, પરંતુ અજઘન્યોત્કૃષ્ટ પદમાં કદાચિત્
કૃતયુગ્મ છે -યાવત્- કદાચિત્ કલ્યોજ છે.

દં. ૧૭-૧૯. બેઈન્દ્રિયથી ચતુરિન્દ્રિય પર્યત
પૃથ્વીકાયિકોની સમાન છે.

દં. ૨૦-૨૪. પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિકોથી વૈમાનિકો
સુધીનું કથન નેરયિકોની સમાન કરવું જોઈએ.

સિદ્ધોનું કથન વનસ્પતિકાયિકોની સમાન જાણવું
જોઈએ.

૪. જઘન્યાદિ પદની અપેક્ષા સ્ત્રીઓમાં કૃતયુગ્માદિનું

પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! શું સ્ત્રીઓ કૃતયુગ્મ છે -યાવત્- કલ્યોજ
છે ?

૩. ગૌતમ ! તે જઘન્યપદમાં કૃતયુગ્મ છે અને
ઉત્કૃષ્ટપદમાં પણ કૃતયુગ્મ છે.

પરંતુ અજઘન્યોત્કૃષ્ટ પદમાં કદાચિત્ કૃતયુગ્મ છે
-યાવત્- કદાચિત્ કલ્યોજ છે.

અસુરકુમાર સ્ત્રીઓ (દેવીઓ)થી સ્તનિતકુમાર
સ્ત્રીઓ પર્યત આ પ્રકારે જાણવું જોઈએ.

તિર્યચ્યોનિક સ્ત્રીઓનું કથન પણ આ પ્રકારે
સમજવું જોઈએ.

મનુષ્ય-સ્ત્રીઓ માટે પણ આ પ્રકારે કહેવું જોઈએ.

વાણવ્યન્તર, જ્યોતિષ્ક અને વૈમાનિક દેવોની
દેવીઓના વિષયે પણ આ પ્રકારે કહેવું જોઈએ.

૫. દ્રવ્ય-પ્રદેશની અપેક્ષા જીવ-ચોવીસ દંડકો અને સિદ્ધોમાં
કૃતયુગ્માદિ-ભેદોનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! (એક) જીવ શું દ્રવ્યાર્થરૂપથી કૃતયુગ્મ
-યાવત્- કલ્યોજરૂપ છે ?

૩. ગૌતમ ! કૃતયુગ્મ, ત્ર્યોજ અને દ્વાપરયુગ્મરૂપ
નથી પરંતુ કલ્યોજરૂપ છે.

દં. ૧-૨૪. **एवं णेरइए -जाव- वेमाणिए ।**

एवं सिद्धे वि ।

- પ. जीवा णं भंते ! दव्वट्ठयाए किं कडजुम्मा -जाव- कलिओया ?
- उ. गोयमा ! ओघादेसेणं कडजुम्मा, नो तेओया, नो दावरजुम्मा, नो कलिओया ।
विहाणादेसेणं नो कडजुम्मा, नो तेओया, नो दावरजुम्मा, कलिओया ।
- પ. દં. ૧. નેરહયા ણં ભંતે ! દવ્વટ્ઠયાએ કિં કડજુમ્મા -જાવ- કલિઓયા ?
- उ. गोयमा ! १. ओघादेसेणं सिय कडजुम्मा -जाव- सिय कलिओया ।
२. विहाणादेसेणं नो कडजुम्मा, नो तेओया, नो दावरजुम्मा, कलिओया ।

दं. २-२४. **एवं -जाव- वेमाणिया ।**

एवं सिद्धा वि ।

- પ. जीवे णं भंते ! पएसट्ठयाए किं कडजुम्मे -जाव- कलियोए ?
- उ. गोयमा ! जीवपएसे पडुच्च कडजुम्मे, नो तेओए, नो दावरजुम्मे, नो कलिओए ।
सरीरपएसे पडुच्च सिय कडजुम्मे -जाव- सिय कलिओए ।

दं. १-२४. **एवं नेरइए -जाव- वेमाणिए ।**

- પ. सिद्धे णं भंते ! पएसट्ठयाए किं कडजुम्मे -जाव- कलियोए ?
- उ. गोयमा ! कडजुम्मे, नो तेओए, नो दावरजुम्मे, नो कलिओए ।
- પ. जीवा णं भंते ! पएसट्ठयाए किं कडजुम्मा -जाव- कलिओया ?
- उ. गोयमा ! जीवपएसे पडुच्च ओघादेसेण वि, विहाणादेसेण वि कडजुम्मा,
नो तेओया, नो दावरजुम्मा, नो कलिओया ।

દં. ૧-૨૪. આ પ્રકારે (એક) નૈરયિકથી વૈમાનિક પર્યંત જાણવું જોઈએ.

આ પ્રકારે સિદ્ધને માટે પણ જાણવું જોઈએ.

- પ્ર. ભંતે ! શું (અનેક) જીવ દ્રવ્યાર્થરૂપથી કૃતયુગ્મ -યાવત્- કલ્યોજરૂપ છે ?
- उ. गौतम ! ते ओघादेश (सामान्य) थी कृतयुगम છે, પરંતુ ત્ર્યોજ, દ્વાપરયુગ્મ અથવા કલ્યોજરૂપ નથી. વિધાનાદેશ (વિશેષ)થી તે કૃતયુગ્મ, ત્ર્યોજ તથા દ્વાપરયુગ્મ નથી, પરંતુ કલ્યોજરૂપ છે.
- પ્ર. દં. ૧. ભંતે ! શું નૈરયિક દ્રવ્યાર્થરૂપથી કૃતયુગ્મ -યાવત્- કલ્યોજરૂપ છે ?
- उ. गौतम ! ते १. ओघादेश थी कदाचित् कृतयुगमरूप છે -યાવત્- કદાચિત્ કલ્યોજરૂપ છે.
२. विधानादेश थी ते कृतयुगम, त्र्योज અને દ્વાપરયુગ્મરૂપ નથી, પરંતુ કલ્યોજરૂપ છે.

દં. ૨-૨૪. આ પ્રકારે વૈમાનિકો પર્યંત (દ્રવ્યાર્થરૂપથી) જાણવું જોઈએ.

આ પ્રકારે સિદ્ધને માટે પણ જાણવું જોઈએ.

- પ્ર. ભંતે ! શું (એક) જીવ પ્રદેશાર્થરૂપથી કૃતયુગ્મ છે -યાવત્- કલ્યોજ છે ?
- उ. गौतम ! જીવ પ્રદેશની અપેક્ષા કૃતયુગ્મ છે કેન્તુ ત્ર્યોજ, દ્વાપરયુગ્મ અને કલ્યોજરૂપ નથી. શરીર પ્રદેશોની અપેક્ષા જીવ કદાચિત્ કૃતયુગ્મ છે -યાવત્- કદાચિત્ કલ્યોજરૂપ છે.

દં. ૧-૨૪. આ પ્રકારે નૈરયિકથી વૈમાનિક સુધી કહેવું જોઈએ.

- પ્ર. ભંતે ! સિદ્ધ શું પ્રદેશાર્થરૂપથી કૃતયુગ્મ છે -યાવત્- કલ્યોજ છે ?
- उ. गौतम ! ते कृतयुगम છે, પરંતુ ત્ર્યોજ, દ્વાપરયુગ્મ અને કલ્યોજરૂપ નથી.
- પ્ર. ભંતે ! શું (અનેક) જીવ પ્રદેશોની અપેક્ષા શું કૃતયુગ્મ છે -યાવત્- કલ્યોજરૂપ છે ?
- उ. गौतम ! જીવ પ્રદેશોની અપેક્ષા ઓઘાદેશ અને વિધાનાદેશથી કૃતયુગ્મ છે,
પરંતુ ત્ર્યોજ, દ્વાપરયુગ્મ અથવા કલ્યોજરૂપ નથી.

સરીરપાસે પડુચ્ચ ઓઘાદેસેણં સિય કહજુમ્મા
-જાવ- સિય કલિઓયા,
વિહાણાદેસેણં કહજુમ્મા વિ -જાવ- કલિઓયા વિ ।

દં. ૧-૨૪. એવં નેરહ્યા -જાવ- વેમાણિયા ।

- પ. સિદ્ધા ણં ભંતે ! કિં કહજુમ્મા -જાવ- કલિઓયા ?
૩. ગોયમા ! ઓઘાદેસેણ વિ, વિહાણાદેસેણ વિ કહજુમ્મા,
નો તેઓયા, નો દાવરજુમ્મા, નો કલિઓયા ।

- વિયા.સ. ૨૫, ૩.૪, સુ.૨૮-૪૦

૬. પાસોગાઢં પડુચ્ચ જીવ-ચઝવીસદંડાસુ સિદ્ધેસુ ય
કહજુમ્માઈ પરૂબણં-

- પ. જીવે ણં ભંતે ! કિં કહજુમ્મપાસોગાઢે -જાવ- સિય
કલિયોગપાસોગાઢે ?
૩. ગોયમા ! સિય કહજુમ્મપાસોગાઢે -જાવ- સિય
કલિયોગપાસોગાઢે ।

દં. ૧-૨૪. એવં નેરહ્યા -જાવ- વેમાણિયા ।

એવં -જાવ- સિદ્ધે ।

- પ. જીવા ણં ભંતે ! કિં કહજુમ્મપાસોગાઢા -જાવ-
કલિઓય પાસોગાઢા ?
૩. ગોયમા ! ઓઘાદેસેણં કહજુમ્મપાસોગાઢા,
નો તેઓયપાસોગાઢા, નો દાવરજુમ્મપાસોગાઢા,
નો કલિઓયપાસોગાઢા ।

વિહાણાદેસેણં કહજુમ્મપાસોગાઢા વિ -જાવ-
કલિઓયપાસોગાઢા વિ ।

- પ. દં. ૧. નેરહ્યા ણં ભંતે ! કિં કહજુમ્મપાસોગાઢા
-જાવ- કલિઓયપાસોગાઢા ?
૩. ગોયમા ! ૧. ઓઘાદેસેણં સિય કહજુમ્મપાસોગાઢા
-જાવ- સિય કલિઓયપાસોગાઢા ।

૨. વિહાણાદેસેણં કહજુમ્મપાસોગાઢા વિ -જાવ-
કલિઓયપાસોગાઢા વિ ।

શરીરપ્રદેશોની અપેક્ષા જીવ ઓઘાદેશથી કદાચિત્
કૃતયુગ્મ છે -યાવત્- કદાચિત્ કલ્યોજરૂપ છે.
વિધાનાદેશથી તે કૃતયુગ્મ પણ છે -યાવત્-
કલ્યોજ પણ છે.

દં. ૧-૨૪. આ પ્રકારે નૈરયિકોથી વૈમાનિકો પર્યંત
કહેવું જોઈએ.

- પ્ર. ભંતે ! શું સિદ્ધ પ્રદેશોની અપેક્ષા કૃતયુગ્મ છે
-યાવત્- કલ્યોજ છે ?
૩. ગૌતમ ! તે ઓઘાદેશ અને વિધાનાદેશથી કૃતયુગ્મ
છે, પરંતુ ત્ર્યોજ, દ્વાપરયુગ્મ અથવા કલ્યોજ નથી.

૬. * પ્રદેશાવગાઢની અપેક્ષા જીવ-ચોવીસ દંડકો અને સિદ્ધોમાં
કૃતયુગ્માદિનું પ્રરૂપણ :

- પ્ર. ભંતે ! શું (એક) જીવ કૃતયુગ્મ - પ્રદેશાવગાઢ છે
-યાવત્- કલ્યોજ-પ્રદેશાવગાઢ છે ?
૩. ગૌતમ ! તે કદાચિત્ કૃતયુગ્મ - પ્રદેશાવગાઢ છે
-યાવત્- કદાચિત્ કલ્યોજ પ્રદેશાવગાઢ છે.

દં. ૧-૨૪. આ પ્રકારે નૈરયિકથી વૈમાનિક પર્યંત
જાણવું જોઈએ.

જૈનમ્ આ પ્રકારે સિદ્ધ પર્યંત જાણવું જોઈએ.

- પ્ર. ભંતે ! શું (અનેક) જીવ કૃતયુગ્મ - પ્રદેશાવગાઢ
છે -યાવત્- કલ્યોજ પ્રદેશાવગાઢ છે ?
૩. ગૌતમ ! તે ઓઘાદેશથી કૃતયુગ્મ - પ્રદેશાવગાઢ છે,
પરંતુ ત્ર્યોજ પ્રદેશાવગાઢ, દ્વાપરયુગ્મ પ્રદેશાવગાઢ
અને કલ્યોજ પ્રદેશાવગાઢ નથી.

તે વિધાનાદેશથી કૃતયુગ્મ - પ્રદેશાવગાઢ પણ છે
-યાવત્- કલ્યોજ - પ્રદેશાવગાઢ પણ છે.

- પ્ર. દં. ૧. ભંતે ! શું (અનેક) નૈરયિક કૃતયુગ્મ -
પ્રદેશાવગાઢ છે -યાવત્- કલ્યોજ - પ્રદેશાવગાઢ
છે ?
૩. ગૌતમ ! ૧. તે ઓઘાદેશથી કદાચિત્ કૃતયુગ્મ -
પ્રદેશાવગાઢ છે -યાવત્- કદાચિત્ કલ્યોજ -
પ્રદેશાવગાઢ છે.

૨. વિધાનાદેશથી કૃતયુગ્મ - પ્રદેશાવગાઢ પણ છે
-યાવત્- કલ્યોજ પ્રદેશાવગાઢ પણ છે.

દં. ૨-૧૧, ૧૭-૨૪. **एवं एगिंदिय-सिद्धवज्जा -जाव- वेमाणिया ।**

દં. ૧૨-૧૬. **सिद्धा एगिंदिया य जहा जीवा ।**

- विया. स. ૨૫, ૩.૪, सु. ૪૧-૪૬

દં. ૨-૧૧, ૧૭-૨૪, એકેન્દ્રિય જીવો અને સિદ્ધો સિવાય બાકીના બધા દંડક વૈમાનિક પર્યત પૂર્વવત્ (નૈરયિકોની સમાન) જાણવા જોઈએ.

દં. ૧૨-૧૬. સિદ્ધો અને એકેન્દ્રિય જીવોનું કથન સામાન્યજીવોની સમાન છે.

૭. ઠિઈ પડુચ્ચ જીવ-ચ્ચઁવીસદંડએસુ સિદ્ધેસુ ય કડજુમ્માઙ પરૂવણં-

પ. જીવે ણં ભંતે ! કિં કડજુમ્મસમયટિઠઈએ -જાવ- કલિઓગસમયટિઠઈએ ?

૩. ગોયમા ! કડજુમ્મસમયટિઠઈએ, નો તેયોગસમય-ટિઠઈએ, નો દાવરજુમ્મસમયટિઠઈએ, નો કલિઓ-ગસમયટિઠઈએ,

પ. દં. ૧. નેરઙ્ગ ણં ભંતે ! કિં કડજુમ્મસમયટિઠઈએ -જાવ- કલિઓગસમયટિઠઈએ ?

૩. ગોયમા ! સિય કડજુમ્મસમયટિઠઈએ -જાવ- સિય કલિઓગસમયટિઠઈએ ।

દં. ૨-૨૪. **एवं -जाव- वेमाणिए ।**

सिद्धे जहा जीवे ।

પ. જીવા ણં ભંતે ! કિં કડજુમ્મસમયટિઠઈયા -જાવ- કલિઓગસમયટિઠઈયા ?

૩. ગોયમા ! ઓઘાદેસેણ વિ, વિહાણાદેસેણ વિ કડજુમ્મ-સમયટિઠઈયા,
નો તેયોગસમયટિઠઈયા, નો દાવરજુમ્મસમય-ટિઠઈયા, નો કલિઓગસમયટિઠઈયા ।

પ. દં. ૧. નેરઙ્ગ ણં ભંતે ! કિં કડજુમ્મસમયટિઠઈયા -જાવ- કલિઓગસમયટિઠઈયા ?

૩. ગોયમા ! ઓઘાદેસેણં સિય કડજુમ્મસમયટિઠઈયા -જાવ- સિય કલિઓગસમયટિઠઈયા,

વિહાણાદેસેણં કડજુમ્મસમયટિઠઈયા વિ -જાવ- કલિઓગસમયટિઠઈયા વિ ।

૭. સ્થિતિની અપેક્ષાએ જીવ-ચોવીસ દંડકો અને સિદ્ધોમાં કૃતયુગ્મમાદિનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! શું (એક) જીવ કૃતયુગ્મ સમયની સ્થિતિવાળો છે -યાવત્- કલ્યોજ સમયની સ્થિતિવાળો છે ?

૩. ગૌતમ ! તે કૃતયુગ્મ સમયની સ્થિતિવાળો છે, પરંતુ ત્ર્યોજ-સમય, દ્વાપરયુગ્મ - સમય અથવા કલ્યોજ સમયની સ્થિતિવાળો નથી.

પ્ર. દં. ૧. ભંતે ! શું (એક) નૈરયિક કૃતયુગ્મ - સમયની સ્થિતિવાળો છે -યાવત્- કલ્યોજ સમયની સ્થિતિવાળો છે ?

૩. ગૌતમ ! તે કદાચિત્ કૃતયુગ્મ સમયની સ્થિતિ-વાળો છે -યાવત્- કદાચિત્ કલ્યોજ સમયની સ્થિતિવાળો છે.

દં. ૨-૨૪. **अं प्रकारे वैमानिक पर्यत ज्ञाणुं ज्ञोईअे.**

सिद्ध (એક)નું કથન (ઔષિક) જીવના સમાન છે.

પ્ર. ભંતે ! (અનેક) જીવ કૃતયુગ્મ-સમયની સ્થિતિવાળા છે -યાવત્- કલ્યોજ સમયની સ્થિતિવાળા છે ?

૩. ગૌતમ ! તે ઓઘાદેશથી તથા વિધાનાદેશથી કૃતયુગ્મ સમયની સ્થિતિવાળા છે,
પરંતુ ત્ર્યોજ સમય, દ્વાપરયુગ્મ - સમય અથવા કલ્યોજ સમયની સ્થિતિવાળા નથી.

પ્ર. દં. ૧. ભંતે ! (અનેક) નૈરયિક કૃતયુગ્મ સમયની સ્થિતિવાળા છે -યાવત્- કલ્યોજ સમયની સ્થિતિવાળા છે ?

૩. ગૌતમ ! ઓઘાદેશથી તે કદાચિત્ કૃતયુગ્મ સમયની સ્થિતિવાળા છે -યાવત્- કદાચિત્ કલ્યોજ સમયની સ્થિતિવાળા છે.

વિધાનાદેશથી તે કૃતયુગ્મ સમયની સ્થિતિવાળા પણ છે -યાવત્- કલ્યોજ સમયની સ્થિતિવાળા પણ છે.

દં. ૨-૨૪. એવં -જાવ- વેમાણિયા ।

સિદ્ધા જહા જીવા ।

-વિયા.સ. ૨૫, ડ.૪, સુ. ૪૭-૫૪

૮. વણ્ણાઇ પજ્જવેહિં પડુચ્ચ જીવ-ચઝવીસદંડણ્ણુ સિદ્ધેસુ ય કઙ્ગુમ્માઇ પરૂવણં-

પ. જીવે ણં ધંતે ! કાલવણ્ણપજ્જવેહિં કિં કઙ્ગુમ્મે -જાવ- કલિઓએ ?

૩. ગોયમા ! જીવપણ્ણે પડુચ્ચ નો કઙ્ગુમ્મે -જાવ- નો કલિઓએ ।

સરીરપણ્ણે પડુચ્ચ સિય કઙ્ગુમ્મે -જાવ- સિય કલિઓએ ।

દં. ૧-૨૪. એવં નેરણ્ણ -જાવ- વેમાણિએ ।

સિદ્ધા ણ ચેવ પુચ્છિજ્જંતિ ।

પ. જીવા ણં ધંતે ! કાલવણ્ણપજ્જવેહિં કિં કઙ્ગુમ્મા -જાવ- કલિઓયા ?

૩. ગોયમા ! જીવપણ્ણે પડુચ્ચ ઓઘાદેસેણ વિ, વિહાણાદેસેણ વિ નો કઙ્ગુમ્મા -જાવ- નો કલિઓયા ।

સરીરપણ્ણે પડુચ્ચ ઓઘાદેસેણ સિય કઙ્ગુમ્મા -જાવ- સિય કલિઓયા,

વિહાણાદેસેણ કઙ્ગુમ્મા વિ -જાવ- કલિઓયા વિ ।

દં. ૧-૨૪. એવં નેરણ્ણ -જાવ- વેમાણિયા ।

એવં નીલવણ્ણપજ્જવેહિ વિ દંડઓ ધાણિયલ્લો ઇગ્ગત્ત-પુહત્તેણં ।

એવં -જાવ- લુક્ખલાસપજ્જવેહિં ।

- વિયા.સ. ૨૫, ડ.૪, સુ. ૫૫-૬૧

૯. નાણપજ્જવેહિં પડુચ્ચ જીવ-ચઝવીસદંડણ્ણુ સિદ્ધેસુ ય કઙ્ગુમ્માઇ પરૂવણં-

પ. જીવે ણં ધંતે ! આભિણિલ્લોહિય-નાણપજ્જવેહિં કિં કઙ્ગુમ્મે -જાવ- કલિઓએ ?

દં. ૨-૨૪. આ પ્રકારે વૈમાનિકો પર્યંત જાણવું જોઈએ.

સિદ્ધોનું કથન સામાન્ય જીવોના સમાન છે.

૮. વણ્ણાદિના પર્યાયોની અપેક્ષાએ જીવ-ચોવીસ દંડકો અને સિદ્ધોમાં કૃતયુગ્મોનાદિનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! શું (એક) કૃષ્ણવર્ણવાળો જીવ પર્યાયોની અપેક્ષાએ કૃતયુગ્મ છે -યાવત્- કલ્યોજ છે ?

૩. ગૌતમ ! જીવ પ્રદેશોની અપેક્ષાએ કૃતયુગ્મ -યાવત્- કલ્યોજ નથી.

પરંતુ શરીર પ્રદેશોની અપેક્ષાએ કદાચિત્ કૃતયુગ્મ છે -યાવત્- કદાચિત્ કલ્યોજ છે.

દં. ૧-૨૪. આ પ્રકારે નૈરચિક્ષી વૈમાનિક પર્યંત કહેવું જોઈએ.

(અરૂપી હોવાને કારણે) અહીંયા સિદ્ધના વિષયમાં પ્રશ્ન નહીં કરવો જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! શું (અનેક) જીવ કૃષ્ણવર્ણ પર્યાયોની અપેક્ષાએ કૃતયુગ્મ છે -યાવત્- કલ્યોજ છે ?

૩. ગૌતમ ! જીવ પ્રદેશોની અપેક્ષા ઓઘાદેશથી અને વિધાનાદેશથી કૃતયુગ્મ -યાવત્- કલ્યોજ નથી.

શરીર પ્રદેશોની અપેક્ષા ઓઘાદેશથી કદાચિત્ કૃતયુગ્મ છે -યાવત્- કદાચિત્ કલ્યોજ છે,

વિધાનાદેશથી તેઓ કૃતયુગ્મ પણ છે -યાવત્- કલ્યોજ પણ છે.

દં. ૧-૨૪. આ પ્રકારે નૈરચિક્ષી વૈમાનિકો પર્યંત કહેવું જોઈએ.

આ પ્રકારે એકવચન અને બહુવચનથી નીલવર્ણના પર્યાયોની અપેક્ષાએ પણ કહેવું જોઈએ.

આ પ્રકારે રૂક્ષ સ્પર્શ પર્યાયો પર્યંત (શેષ વર્ણ, ગંધ, રસ, સ્પર્શ પર્યાયોની અપેક્ષાએ) પણ પૂર્વવત્ કહેવું જોઈએ.

૯. જ્ઞાન પર્યાયોની અપેક્ષાએ જીવ ચોવીસ દંડકો અને સિદ્ધોમાં કૃતયુગ્મોનાદિનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! શું (એક) જીવ આભિનિબોધિક જ્ઞાનના પર્યાયોની અપેક્ષાએ કૃતયુગ્મ છે -યાવત્- કલ્યોજ છે ?

૩. ગોયમા ! સિય કહજુમ્મે -જાવ- સિય કલિઓએ ।

એવં એગિંદિયવજ્જં -જાવ- વેમાણિએ ।

૫. જીવા ણં ભંતે ! આભિણિબોહિય-નાણપજ્જવેહિંં કિં કહજુમ્મા -જાવ- કલિઓગા ?

૩. ગોયમા ! ૧. ઓઘાદેસેણ સિય કહજુમ્મા -જાવ- સિય કલિઓગા,

૨. વિહાણાદેસેણ કહજુમ્મા વિ -જાવ- કલિઓયા વિ ।

એવં એગિંદિયવજ્જં -જાવ- વેમાણિયા ।

એવં સુયનાણપજ્જવેહિ વિ ।

ઓહિનાણપજ્જવેહિ વિ એવં ચેવ ।

ણવરં-વિગલિંદિયાણં નત્થિ ઓહિનાણં ।

મણપજ્જવનાણં પિ એવં ચેવ ।

ણવરં-જીવાણં મણુસાણ ય, સેસાણં નત્થિ ।

૫. જીવે ણં ભંતે ! કેવલનાણપજ્જવેહિંં કિં કહજુમ્મે -જાવ- કલિઓએ ?

૩. ગોયમા ! કહજુમ્મે, નો તેયોએ, નો દાવરજુમ્મે, નો કલિયોએ ।

એવં મણુસે વિ ।

એવં સિદ્ધે વિ ।

૫. જીવા ણં ભંતે ! કેવલનાણપજ્જવેહિંં કહજુમ્મા -જાવ- કલિઓગા ?

૩. ગોયમા ! ઓઘાદેસેણ વિ, વિહાણાદેસેણ વિ કહજુમ્મા । નો તેયોગા, નો દાવરજુમ્મા, નો કલિઓગા ।

એવં મણુસા વિ ।

એવં સિદ્ધા વિ ।

-વિયા.સ. ૨૫, ૩.૪, સુ. ૬૨-૭૪

૩. ગૌતમ ! તે કદાચિત્ કૃતયુગ્મ છે -યાવત્- કદાચિત્ કલ્યોજ છે.

આ પ્રકારે એકેન્દ્રિય સિવાય વૈમાનિક પર્યંત કહેવું જોઈએ.

૫. ભંતે ! શું (અનેક) જીવ આત્મિનિબોધિક જ્ઞાનના પર્યાયોની અપેક્ષાએ કૃતયુગ્મ છે -યાવત્- કલ્યોજ છે ?

૩. ગૌતમ ! ૧. ઓઘાદેશથી તેઓ કદાચિત્ કૃતયુગ્મ છે -યાવત્- કદાચિત્ કલ્યોજ છે.

૨. વિધાનાદેશથી કૃતયુગ્મ પણ છે -યાવત્- કલ્યોજ પણ છે.

આ પ્રકારે એકેન્દ્રિયો સિવાય વૈમાનિકો પર્યંત જાણવું જોઈએ.

આ પ્રકારે શ્વેતજ્ઞાનના પર્યાયોની અપેક્ષાએ પણ સમજવું જોઈએ.

અવધિજ્ઞાનના પર્યાયોની અપેક્ષાએ પણ આ પ્રકારે કહેવું જોઈએ.

વિશેષ - વિકલેન્દ્રિયોમાં અવધિજ્ઞાન હોતું નથી.

મન:પર્યવજ્ઞાનના પર્યાયો માટે પણ આ પ્રકારે કહેવું જોઈએ.

વિશેષ - જીવ અને મનુષ્યોમાં જ મન:પર્યવજ્ઞાન હોય છે, શેષ જીવોમાં પ્રાપ્ત થતું નથી.

૫. ભંતે ! શું (એક) જીવ કેવલજ્ઞાનના પર્યાયોની અપેક્ષાએ કૃતયુગ્મ છે -યાવત્- કલ્યોજ છે ?

૩. ગૌતમ ! તે કૃતયુગ્મ છે, પરંતુ ત્ર્યોજ, દ્વાપરયુગ્મ અને કલ્યોજ નથી.

આ પ્રકારે મનુષ્ય માટે પણ જાણવું જોઈએ.

આ પ્રકારે સિદ્ધ માટે પણ જાણવું જોઈએ.

૫. ભંતે ! શું (અનેક) જીવ કેવળજ્ઞાનના પર્યાયોની અપેક્ષાએ કૃતયુગ્મ છે -યાવત્- કલ્યોજ છે ?

૩. ગૌતમ ! ઓઘાદેશથી અને વિધાનાદેશથી તેઓ કૃતયુગ્મ છે, પરંતુ ત્ર્યોજ, દ્વાપરયુગ્મ અને કલ્યોજ નથી.

આ પ્રકારે મનુષ્યો માટે પણ કહેવું જોઈએ.

આ પ્રકારે સિદ્ધો માટે પણ કહેવું જોઈએ.

૧૦. અન્નાણપજ્જવેહિં પડુચ્ચ જીવ ચઠવીસદંડેસુ કડજુમ્માઈ પરૂવણં-

પ. જીવે ણં ભંતે ! મઙ્ગઅન્નાણપજ્જવેહિં કિં કડજુમ્મે -જાવ- કલિઓએ ?

૩. ગોયમા ! જહા આભિણિબોહિયનાણપજ્જવેહિં તહેવ દો દણ્ડગા ।

एवं सुयअन्नाणपज्जवेहि वि ।

एवं विभंगनाणपज्जवेहि वि ।

- વિયા.સ.૨૫, ૩.૪, સુ. ૭૫-૭૭

૧૧. દંસણ પજ્જવેહિં પડુચ્ચ જીવ ચઠવીસદંડેસુ કડજુમ્માઈ પરૂવણં-

ચક્કુદંસણ-અચક્કુદંસણ-ઓહિદંસણપજ્જવેહિ વિ એવં ચેવ ।

णवरं-जस्स जं अत्थि तं भाणियत्वं ।

केवलदंसणपज्जवेहिं जहा केवलनाणपज्जवेहिं ।

- વિયા.સ.૨૫, ૩.૪, સુ. ૭૮-૭૯

૧૨. खुड्डजुम्मस्स भेया तेसिं लक्खणाण य परूवणं-

પ. કડ જાં ભંતે ! ખુડ્ડાજુમ્મા પણ્ણત્તા ?

૩. ગોયમા ! ચત્તારિં ખુડ્ડાજુમ્મા^૧ પણ્ણત્તા, તં જહા-

૧. કડજુમ્મે, ૨. તેયોએ, ૩. દાવરજુમ્મે, ૪. કલિયોએ ।

પ. સે કેણટ્ઠેણં ભંતે ! એવં વુચ્ચઈ-

ચત્તારિં ખુડ્ડા જુમ્મા પણ્ણત્તા, તં જહા-

“કડજુમ્મે -જાવ- કલિયોએ ?”

૩. ગોયમા ! ૧. જે ણં રાસી ચઠકકણં અવહારેણં અવહીરમાણે ચઠપજ્જવસિએ । સે તં ખુડ્ડાગકડજુમ્મે ।

૨. જે ણં રાસી ચઠકકણં અવહારેણં અવહીરમાણે તિપજ્જવસિએ । સે તં ખુડ્ડાગતેયોએ ।

૩. જે ણં રાસી ચઠકકણં અવહારેણં અવહીરમાણે દુપજ્જવસિએ । સે તં ખુડ્ડાગદાવરજુમ્મે ।

૪. જે ણં રાસી ચઠકકણં અવહારેણં અવહીરમાણે એમપજ્જવસિએ । સે તં ખુડ્ડાગકલિયોએ ।

૧૦. અજ્ઞાન પર્યાયોની અપેક્ષાથી જીવ-ચોવીસ દંડકોમાં કૃતયુગ્માદિનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! શું (એક) જીવ મતિઅજ્ઞાનના પર્યાયોની અપેક્ષાએ કૃતયુગ્મ છે -યાવત્- કલ્યોજ છે ?

૩. ગૌતમ ! આભિનિબોધિક જ્ઞાનના પર્યાયોની સમાન અહીંયા પણ (એકવચન-બહુવચનની અપેક્ષાએ) બે દંડક કહેવું જોઈએ.

આ પ્રકારે શ્રુતઅજ્ઞાનના પર્યાયોની અપેક્ષાએ પણ કહેવું જોઈએ.

આ પ્રકારે વિભંગજ્ઞાનના પર્યાયોની અપેક્ષાએ પણ કહેવું જોઈએ.

૧૧. દર્શનપર્યાયોની અપેક્ષાએ જીવ-ચોવીસ દંડકોમાં કૃતયુગ્માદિનું પ્રરૂપણ :

ચક્ષુદર્શન, અચક્ષુદર્શન અને અવધિદર્શનના પર્યાયો માટે પણ આ પ્રકારે જાણવું જોઈએ.

વિશેષ-જ્યા જે મળી આવે છે તે કહેવું જોઈએ.

કેવલદર્શનના પર્યાયોનું કથન કેવલજ્ઞાનના પર્યાયોની સમાન જાણવું જોઈએ.

૧૨. ક્ષુદ્રયુગ્મોના ભેદ અને એના લક્ષણોનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! ક્ષુદ્રયુગ્મ કેટલા પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે ?

૩. ગૌતમ ! ક્ષુદ્રયુગ્મ ચાર પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે, જેમકે -

૧. કૃતયુગ્મ, ૨. ત્ર્યોજ, ૩. દ્વાપરયુગ્મ, ૪. કલ્યોજ.

પ્ર. ભંતે ! કયા કારણથી એમ કહેવાય છે કે -

ક્ષુદ્રયુગ્મ ચાર પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે, જેમકે- 'કૃતયુગ્મ -યાવત્- કલ્યોજ ?'

૩. ગૌતમ ! ૧. જે રાશિમાંથી ચાર-ચાર બાદ કરતાં અંતે ચાર શેષ રહે તે 'ક્ષુદ્રકૃતયુગ્મ' છે.

૨. જે રાશિમાંથી ચાર-ચાર બાદ કરતાં અંતે ત્રણ શેષ રહે તે 'ક્ષુદ્રત્ર્યોજ' છે.

૩. જે રાશિમાંથી ચાર-ચાર બાદ કરતાં અંતે બે શેષ રહે તે 'ક્ષુદ્રદ્વાપરયુગ્મ' છે.

૪. જે રાશિમાંથી ચાર-ચાર બાદ કરતાં અંતે એક શેષ રહે તે 'ક્ષુદ્ર કલ્યોજ' છે.

૧. ઓછી સંખ્યાવાળી રાશિ વિશેષ 'ક્ષુદ્રયુગ્મ' કહેવાય છે.

સે તેણટ્ટેણં ગોયમા ! एवं वुच्चइ-
चत्तारि खुड्डाजुम्मा, तं जहा-
“कडजुम्मे -जाव- कलियोए ।”

-વિયા.સ. ૩૧, ડ.૧, સુ.૨

૧૩. **खुड्डागकडजुम्माइ नेरइयाणं उववायाईणं परुवणं-**
- પ. खुड्डागकडजुम्म नेरइया णं भंते ! कओहितो उववज्जंति ?
किं नेरइएहितो उववज्जंति -जाव- देवेहितो उववज्जंति ?
- उ. गोयमा ! नो नेरइएहितो उववज्जंति,
तिरिक्खजोणिएहितो उववज्जंति,
मणुस्सेहितो उववज्जंति,
नो देवेहितो उववज्जंति ।
एवं नेरइयाणं उववाओ जहा वक्कंतीए तहा भाणियव्वो^१ ।
- પ. તે ણં ભંતે ! જીવા એગસમણં કેવડયા ઉવવજ્જંતિ ?
- उ. गोयमा ! चत्तारि वा, अट्ठ वा, बारस वा, सोलस वा, संखेज्जा वा, असंखेज्जा वा उववज्जंति ।
- પ. તે ણં ભંતે ! જીવા કહં ઉવવજ્જંતિ ?
- उ. गोयमा ! से जहानामए-पवए पवमाणे अज्झवसा-
णनिवत्तिएणं करणोवाएणं सेयकाले तं ठाणं
विप्पजहित्ता पुरिमं ठाणं उवसंपज्जित्ताणं विहरइ,
एवामेव ते वि जीवा, पवओ विव पवमाणा
अज्झवसाण निव्वत्तिएणं करणोवाएणं सेयकाले तं
भवं विप्पजहित्ता पुरिमं भवं उवसंपज्जित्ताणं
विहरंति^२ ।
- પ. તે ણં ભંતે ! જીવા કિં આયપ્પયોગેણં ઉવવજ્જંતિ,
પરપ્પયોગેણં ઉવવજ્જંતિ ?
- उ. गोयमा ! आयप्ययोगेणं उववज्जंति, नो परप्ययोगेणं
उववज्जंति ।

આ કારણે ગૌતમ ! એમ કહેવાય છે કે -
ક્ષુદ્રયુગ્મ ચાર પ્રકારના છે, જેમકે -
“કૃતયુગ્મ -યાવત્- કલ્યોજ.”

૧૩. **क्षुद्रकृतयुग्मादि नैरयिकोना उत्पाद वगरेणुं प्रइपइ :**
- પ. ભંતે ! ક્ષુદ્રકૃતયુગ્મ - રાશિવાળા નૈરયિક ક્યાંથી
આવી ઉત્પન્ન થાય છે ?
શું તે નૈરયિકોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે -યાવત્-
દેવોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ?
- उ. गौतम ! नैरयिकोमांथी आवीने उत्पन्न थतां नथी,
तिर्ययोनिकोमांथी आवीने उत्पन्न थाय છે,
મનુષ્યોમાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે,
દેવોમાંથી આવીને ઉત્પન્ન થતાં નથી.
**જે પ્રકારે વ્યુત્કાન્તિપદમાં નૈરયિકોના ઉત્પાદ
કહ્યા છે તે બધું જ અહીંયા પણ કહેવું જોઈએ.**
- પ. ભંતે ! તે જીવો એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય
છે ?
- उ. गौतम ! तेओ चार, आठ, बार, सोण, संख्यात
के असंख्यात उत्पन्न थाय છે.
- પ. ભંતે ! તે જીવો કેવી રીતે ઉત્પન્ન થાય છે ?
- उ. गौतम ! જેવી રીતે કુદકો મારનાર પુરુષ કુદકો
મારતા અધ્યવસાય નિષ્પન્ન ક્રિયાસાધન દ્વારા
તે સ્થાનને છોડીને ભવિષ્યકાળમાં આગળના
સ્થાનને પ્રાપ્ત કરે છે, તેવી જ રીતે જીવ પણ કુદકો
મારનારની જેમ કુદતાં-કુદતાં પ્રયત્નથી નિર્વર્તિત
અર્થાત્ પાછા ફરતાં ક્રિયાસાધન (કર્મો) દ્વારા
પૂર્વભવને છોડીને આગામી ભવને પ્રાપ્ત કરી
ઉત્પન્ન થાય છે.
- પ. ભંતે ! તે જીવો પોતાના પ્રયોગ (આત્મવ્યાપાર)થી
ઉત્પન્ન થાય છે કે પરપ્રયોગથી ઉત્પન્ન
થાય છે ?
- उ. गौतम ! तेओ पोताना प्रयोग (आत्मव्यापार)થી
ઉત્પન્ન થાય છે, પર પ્રયોગથી ઉત્પન્ન થતાં નથી.

૧. પળ્ળ. પ. ૬, સુ. ૬૩૯ (૧-૨૬)

૨. આ બાબતમાં (વિયા. સ. ૨૫, ડ. ૮, સુ. ૩)નું વિશેષ વર્ણન વ્યુત્કાન્તિ અધ્યયનમાં જુઓ.

પ. રયણ્ણભાપુદ્ધિ-ખુદ્ડાગકડ્ડજુમ્મનેરહયા ણં ભંતે !
કઓહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?

૩. ગોયમા ! એવં જહા ઓહિયનેરહયાણં વત્તવ્વયા
સન્નેવ રયણ્ણભાએ વિ ભાણિયન્ના -જાવ- નો
પરપ્પયોગેણં ઉવવજ્જંતિ ।

એવં -જાવ- અહેસત્તમાએ^૧ ।

એવં ઉવવાઓ જહા વક્કંતીએ ।

પ. ખુદ્ડાગતેયોએ નેરહયા ણં ભંતે ! કઓહિંતો
ઉવવજ્જંતિ ?

કિં નેરહયાહિંતો ઉવવજ્જંતિ -જાવ- દેવેહિંતો
ઉવવજ્જંતિ ?

૩. ગોયમા ! નો નેરહયાહિંતો ઉવવજ્જંતિ,
તિરિક્ખજોણિએહિંતો ઉવવજ્જંતિ,
મણુસ્સેહિંતો ઉવવજ્જંતિ,
નો દેવેહિંતો ઉવવજ્જંતિ,
ઉવવાઓ જહા વક્કંતીએ ।

પ. તે ણં ભંતે ! જીવા એગસમણં કેવહયા ઉવવજ્જંતિ ?

૩. ગોયમા ! તિલ્લિ વા, સત્ત વા, એકારસ વા, પન્નરસ
વા, સંખેજ્જા વા, અસંખેજ્જા વા ઉવવજ્જંતિ ।

સેસં જહા કડ્ડજુમ્મસસ ।

એવં -જાવ- અહેસત્તમાએ ।

પ. ખુદ્ડાગદાવરજુમ્મનેરહયા ણં ભંતે ! કઓહિંતો
ઉવવજ્જંતિ ?

૩. ગોયમા ! એવં જહેવ ખુદ્ડાગકડ્ડજુમ્મે,

ણવરં-પરિમાણં, દો વા, છ વા, દસ વા, ચોદસ વા,
સંખેજ્જા વા, અસંખેજ્જા વા ઉવવજ્જંતિ ।

સેસં તેં ચેવ -જાવ-^૨ અહેસત્તમાએ ।

પ્ર. ભંતે ! ક્ષુદ્રકૃતયુગ્મ - રાશિવાળા રત્નપ્રત્માપૃથ્વીના
નેરયિક ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! નેરયિકોને માટે જે ઔદિક (ઔત્સર્ગિક)
વર્ષન કરવામાં આવ્યું છે તે જ રત્નાપ્રત્મા પૃથ્વીના
નેરયિકોને માટે પરપ્રયોગ દ્વારા ઉત્પન્ન થતાં નથી
પર્યંત કહેવું જોઈએ.

આ રીતે અધઃસપ્તમપૃથ્વી પર્યંત જાણવું જોઈએ.
વ્યુત્કાન્તિ અધ્યયનમાં કદ્દા પ્રમાણે ઉપપાત (દેવ
અથવા નારકજીવની ઉત્પત્તિનું) કહેવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! ક્ષુદ્રત્યોજ નેરયિક ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન
થાય છે ?

શું (તેઓ) નેરયિકોથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે
-યાવત્- દેવોથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! તેઓ નેરયિકોથી આવી ઉત્પન્ન થતાં નથી.
તેઓ તિર્યચયોનિઓથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે,
મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે.

દેવોથી આવીને પણ ઉત્પન્ન થતાં નથી.
તેના ઉપપાતનું વિશેષ વર્ષન વ્યુત્કાન્તિપદ
અનુસાર સમજવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! તે જીવ એક સમયમાં કેટલા ઉત્પન્ન થાય
છે ?

૩. ગૌતમ ! તે એક સમયમાં ત્રણ, સાત, અગિયાર,
પંદર, સંખ્યાત અથવા અસંખ્યાત ઉત્પન્ન થાય છે.

શેષ સર્વ કથન કૃતયુગ્મ નેરયિક સમાન સમજવું
જોઈએ.

આ જ પ્રકારે અધઃસપ્તમપૃથ્વી પર્યંત સમજવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! ક્ષુદ્રદ્વાપરયુગ્મ - રાશિવાળા નેરયિક ક્યાંથી
આવી ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! ક્ષુદ્રકૃતયુગ્મરાશિ અનુસાર એનું ઉત્પાદ
(ઉત્પત્તિ) સમજવું જોઈએ.

વિશેષ - પરિણામમાં, બે, છ, દસ, ચૌદ, સંખ્યાત
અથવા અસંખ્યાત ઉત્પન્ન થાય છે.

શેષ કથન પૂર્વવત્ અધઃસપ્તમપૃથ્વી પર્યંત સમજવું
જોઈએ.

પ. ખુડ્ડાગકલિઓ નેરહયા ણં ભંતે ! કઓહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?

૩. ગોયમા ! એવં જહેવ ખુડ્ડાગકડજુમ્મે,

ણવરં-પરિમાણં એકો વા, પંચ વા, નવ વા, તેરસ વા, સંખેજ્જા વા, અસંખેજ્જા વા ઉવવજ્જંતિ ।

સેસં તં ચેવ । એવં -જાવ- અહેસત્તમાએ ।

-વિયા. સ. ૩૧, ૩.૧, સુ. ૩-૧૪

૧૪. ખુડ્ડાગકડજુમ્માઈં પહુષ્વ કળહલેસ્સ નેરહયાણં ઉવવાયાઈ પરૂવણં-

પ. કળહલેસ્સખુડ્ડાગકડજુમ્નેરહયા ણં ભંતે ! કઓહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?

કિં નેરહયાહિંતો ઉવવજ્જંતિ -જાવ- દેવેહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?

૩. ગોયમા ! એવં ચેવ જહા ઓહિયગમો -જાવ- નો પરપ્પયોગેણં ઉવવજ્જંતિ,

ણવરં-ઉવવાઓ જહા વક્કંતીએ ધૂમપ્પભાપુઢવિ નેરહયા ણં,

સેસં તં ચેવ ।

પ. ધૂમપ્પભાપુઢવિ કળહલેસ્સ ખુડ્ડાગકડજુમ્નેરહયા ણં ભંતે ! કઓહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?

૩. ગોયમા ! એવં ચેવ નિરવસેસં ।

એવં તમાએ વિ, અહેસત્તમાએ વિ ।

ણવરં-ઉવવાઓ સવ્વત્થ જહા વક્કંતીએ ।

પ. કળહલેસ્સખુડ્ડાગતેયોગનેરહયા ણં ભંતે ! કઓહિંતો ઉવવજ્જંતિ,

કિં નેરહયાહિંતો ઉવવજ્જંતિ -જાવ- દેવેહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?

૩. ગોયમા ! જહા ઓહિયગમો એવં ચેવ ।

પ્ર. ભંતે ! ક્ષુદ્રકલ્પોજ - રાશિવાળા નૈરયિક ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! ક્ષુદ્રકૃતયુગ્મરાશિ અનુસાર એની ઉત્પત્તિ સમજવી જોઈએ.

વિશેષ - પરિમાણમાં એક, પાંચ, નવ, તેર, સંખ્યાત અથવા અસંખ્યાત ઉત્પન્ન થાય છે,

શેષ વર્ણન પૂર્વવત્ છે. આ પ્રકારે અધઃ સપ્તમ પૃથ્વીપર્યંત સમજવું જોઈએ.

૧૪. ક્ષુદ્રકૃતયુગ્માદિની અપેક્ષાએ કૃષ્ણલેશ્થી નૈરયિકોના ઉત્પાતાદિનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! ક્ષુદ્રકૃતયુગ્મરાશિવાળા કૃષ્ણલેશ્થી નૈરયિક ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ?

શું તેઓ નૈરયિકોથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે -યાવત્- દેવોથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! પૂર્વોક્ત ઔઘિકગમકના અનુસારે પરપ્રયોગથી ઉત્પન્ન થતાં નથી સુધી અહીંયા પણ કહેવું જોઈએ.

વિશેષ - ધૂમપ્રત્માપૃથ્વીના નૈરયિકોના ઉપપાત વ્યુત્કાન્તિપદના અનુસાર અહીંયા કહેવું જોઈએ.

શેષ - સર્વ કથન પૂર્વવત્ સમજવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! ધૂમપ્રત્માપૃથ્વીના ક્ષુદ્રકૃતયુગ્મરાશિવાળા કૃષ્ણલેશ્થી નૈરયિક ક્યાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! એને માટે સમગ્ર વર્ણન પૂર્વવત્ સમજવું જોઈએ.

આ પ્રકારે તમઃપ્રત્મા અને અધઃસપ્તમપૃથ્વીનું સમજવું જોઈએ.

વિશેષ - ઉપપાત સર્વત્ર વ્યુત્કાન્તિપદના અનુસાર સમજવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! ક્ષુદ્રત્રયોજ રાશિવાળા કૃષ્ણલેશ્થી નૈરયિક ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ?

શું તેઓ નૈરયિકોથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે -યાવત્- દેવોથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! ઔઘિકગમકના અનુસાર અહીંયા પણ સમજવું જોઈએ.

ળવરં-તિણિ વા, સત્ત વા, એકારસ વા, પળ્ણરસ વા,
સંખેજ્જા વા, અસંખેજ્જા વા ઉવવજ્જંતિ । સેસં તં ચેવ ।
એવં -જાવ- અહેસત્તમાએ વિ ।

પ. કળ્ણહલેસ્સખુડ્ડાગદાવરજુમ્મનેરહયા ણં ભંતે !
કઓહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?

કિં નેરહ્ણેહિંતો ઉવવજ્જંતિ -જાવ- દેવેહિંતો
ઉવવજ્જંતિ ?

ઉ. ગોયમા ! એવં ચેવ જહા ઓહિયગમો ।

ળવરં- દો વા, છ વા, દસ વા, ચોદસ વા, સંખેજ્જા
વા, અસંખેજ્જા વા ઉવવજ્જંતિ । સેસં તં ચેવ ।

એવં ધૂમપ્પભાએ વિ -જાવ- અહેસત્તમાએ ।

પ. કળ્ણહલેસ્સખુડ્ડાગકલિઓએનેરહયા ણં ભંતે !
કઓહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?

કિં નેરહ્ણેહિંતો ઉવવજ્જંતિ -જાવ- દેવેહિંતો
ઉવવજ્જંતિ,

ઉ. ગોયમા ! એવં ચેવ જહા ઓહિયગમો ।

ળવરં-એકો વા, પંચ વા, નવ વા, તેરસ વા, સંખેજ્જા
વા, અસંખેજ્જા વા ઉવવજ્જંતિ । સેસં તં ચેવ ।

એવં ધૂમપ્પભાએ વિ, તમાએ વિ, અહેસત્તમાએ વિ ।

-વિયા.સ. ૩૧, ઉ.૨, સુ. ૧-૯

૧૫. ખુડ્ડાગકડજુમ્માઈ પડુચ્ચ નીલલેસ્સ નેરહયાણં ઉવવાયાડ
પહ્વણં-

પ. નીલલેસ્સ ખુડ્ડાગકડજુમ્મનેરહયા ણં ભંતે !
કઓહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?

કિં નેરહ્ણેહિંતો ઉવવજ્જંતિ -જાવ- દેવેહિંતો
ઉવવજ્જંતિ ?

ઉ. ગોયમા ! એવં જહેવ કળ્ણહલેસ્સખુડ્ડાગકડજુમ્મા,

ળવરં-ઉવવાઓ જહા વાલુયપ્પભાએ । સેસં તં ચેવ ।

વિશેષ - પરિમાણમાં ત્રણ, સાત, અગિયાર,
પંદર, સંખ્યાત અથવા અસંખ્યાત ઉત્પન્ન થાય
છે એમ કહેવું જોઈએ. શેષ પૂર્વવત્ છે. આ પ્રકારે
અધઃસપ્તમપૃથ્વી પર્યંત સમજવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! કૃષ્ણલેશ્થી ક્ષુદ્રદ્વાપરયુગ્મ રાશિવાળા નૈરયિક
ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ?

શું તેઓ નૈરયિકોથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે
-યાવત્- દેવોથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ઔધિકગમકના અનુસાર શેષ વર્ણન
સમજવું જોઈએ.

વિશેષ - પરિમાણમાં બે, છ, દસ અથવા ચૌદ,
સંખ્યાત અથવા અસંખ્યાત ઉત્પન્ન થાય છે એમ
સમજવું જોઈએ. શેષ વર્ણન પૂર્વવત્ છે.

આ પ્રકારે ધૂમપ્રભાથી અધઃસપ્તમપૃથ્વી પર્યંત
સમજવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! ક્ષુદ્રકલ્પોજરાશિવાળા કૃષ્ણલેશ્થી નૈરયિક
ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ?

શું તેઓ નૈરયિકોથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે
-યાવત્- દેવોથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ઔધિકગમકના અનુસાર શેષ વર્ણન
સમજવું જોઈએ.

વિશેષ-પરિમાણમાં - એક, પાંચ, નવ, તેર, સંખ્યાત
અથવા અસંખ્યાત ઉત્પન્ન થાય છે એમ સમજવું
જોઈએ. શેષ વર્ણન પૂર્વવત્ છે.

આ પ્રકારે ધૂમપ્રભા, તમઃપ્રભા અને અધઃસપ્તમ
પૃથ્વીના નૈરયિકો માટે સમજવું જોઈએ.

૧૫. ક્ષુદ્રકૃતયુગ્માદિની અપેક્ષા નીલલેશ્થી નૈરયિકોના
ઉત્પાતાદિનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! ક્ષુદ્રકૃતયુગ્મરાશિવાળા નીલલેશ્થી નૈરયિક
ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ?

શું તેઓ નૈરયિકોથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે
-યાવત્- દેવોથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! કૃષ્ણલેશ્થી ક્ષુદ્રકૃતયુગ્મ નૈરયિકોની
સમાન એનું પણ કથન કરવું જોઈએ.

વિશેષ - એનો ઉપપાત વાલુકાપ્રભા પૃથ્વીની
સમાન છે, શેષ વર્ણન પૂર્વવત્ છે.

પ. વાલુયપ્પભાપુઢવિ-નીલલેસ્સ-ખુઢ્ઢાગકઢજુ-
મ્મનેરહયા ણં મંતે ! કઓહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?

કિં નેરહાંહિંતો ઉવવજ્જંતિ -જાવ- દેવેહિંતો
ઉવવજ્જંતિ ?

ઉ. ગોયમા ! એવં ચેવ ।

એવં પંકપ્પભાએ વિ, એવં ધૂમપ્પભાએ વિ ।

એવં ચડસુ વિ જુમ્મેસુ,

ણવરં-પરિમાણં જહા કઢ્હલેસ્સુદ્દેસા ।

સેસં તં ચેવ । -વિયા. સ. ૩૧, ઉ. ૩, સુ. ૧-૪

૧૬. ખુઢ્ઢાગકઢજુમ્માઈં પઢુષ્વ કાઉલેસ્સ નેરહયાણં ઉવવાયાહ
પરૂવણં-

પ. કાઉલેસ્સ-ખુઢ્ઢાગકઢજુમ્મનેરહયા ણં મંતે !
કઓહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?

કિં નેરહાંહિંતો ઉવવજ્જંતિ -જાવ- દેવેહિંતો
ઉવવજ્જંતિ ?

ઉ. ગોયમા ! એવં જહેવ કઢ્હલેસ્સખુઢ્ઢાગકઢજુમ્મ
તહેવ ણાણિયવ્વં ।

ણવરં-ઉવવાઓ જે રયણપ્પભાએ ।

સેસં તં ચેવ ।

પ. રયણપ્પભાપુઢવિ-કાઉલેસ્સખુઢ્ઢાગકઢજુ-
મ્મનેરહયા ણં મંતે ! કઓહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?

કિં નેરહાંહિંતો ઉવવજ્જંતિ -જાવ- દેવેહિંતો
ઉવવજ્જંતિ ?

ઉ. ગોયમા ! એવં ચેવ !

એવં સકરપ્પભાએ વિ, એવં વાલુયપ્પભાએ વિ ।

એવં ચડસુ વિ જુમ્મેસુ,

ણવરં-પરિમાણં જહા કઢ્હલેસ્સુદ્દેસા ।

સેસં તં ચેવ । -વિયા.સ. ૩૧, ઉ. ૪, સુ. ૧-૪

પ્ર. ભંતે ! ક્ષુદ્રકૂતયુગ્મરાશિવાળા નીલલેશ્વી વાલુકાપ્રભા
પૃથ્વીના નૈરયિક ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ?

શું તેઓ નૈરયિકોથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે -યાવત્-
દેવોથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! એનો ઉપપાત પૂર્વવત્ જાણવો જોઈએ.

આ જ પ્રકારે પંકપ્રભા અને ધૂમપ્રભાના નૈરયિકોના
માટે પણ સમજવું જોઈએ.

આ જ પ્રકારે ચારે યુગ્મોના વિષયમાં પણ સમજવું
જોઈએ.

વિશેષ - જે પ્રકારે કૃષ્ણલેશ્વી ઉદ્દેશકમાં પરિમાણ
(માત્રા) કહી છે તે જ પ્રકારે અહીંયા પણ સમજવી
જોઈએ.

શેષ વર્ણન પૂર્વવત્ છે.

૧૬. ક્ષુદ્રકૂતયુગ્માદિની અપેક્ષાએ કાપોતલેશ્વી નૈરયિકોના
ઉત્પાતાદિનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! ક્ષુદ્રકૂતયુગ્મરાશિવાળા કાપોતલેશ્વી નૈરયિક
ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ?

શું તેઓ નૈરયિકોથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે
-યાવત્- દેવોથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! એનો ઉપપાત પણ કૃષ્ણલેશ્વી ક્ષુદ્રકૂત-
યુગ્મરાશિવાળા નૈરયિકોની સમાન જાણવું જોઈએ.

વિશેષ - એનો ઉપપાત રત્નપ્રભાપૃથ્વીમાં થાય છે.

શેષ વર્ણન પૂર્વવત્ છે.

પ્ર. ભંતે ! ક્ષુદ્રકૂતયુગ્મરાશિવાળા કાપોતલેશ્વી રત્નપ્રભા
પૃથ્વીના નૈરયિક ક્યાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ?

શું તેઓ નૈરયિકોથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે -યાવત્-
દેવોથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! એનું વર્ણન પણ પૂર્વવત્ સમજવું
જોઈએ.

આ જ પ્રકારે શર્કરાપ્રભા અને વાલુકાપ્રભાના
નૈરયિકોનું વર્ણન પણ કરવું જોઈએ.

ચારે યુગ્મોમાં પણ આ જ પ્રકારે સમજવું જોઈએ.

વિશેષ - કૃષ્ણલેશ્વા ઉદ્દેશકના અનુસાર માત્રા
અલગ- અલગ સમજવી જોઈએ.

શેષ સર્વ વર્ણન પૂર્વવત્ છે.

૧૭. ખુડ્ડાગકડજુમ્માઈ ભવસિદ્ધિય અભવસિદ્ધિય નેરડયાણં ઉવવાયાઈ પરૂવણં-

પ. ભવસિદ્ધિયખુડ્ડાગકડજુમ્મનેરડયા ણં ભંતે ! કઓહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?

કિં નેરડાઈહિંતો ઉવવજ્જંતિ -જાવ- દેવેહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?

૩. ગોયમા ! એવં જહેવ ઓહિઓ ગમઓ તહેવ નિરવસેસં -જાવ- નો પરપ્પયોગેણં ઉવવજ્જંતિ ।

પ. રયણપ્પભાપુઢવિ-ભવસિદ્ધિય-ખુડ્ડાગકડજુમ્મ-નેરડયા ણં ભંતે ! કઓહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?

૩. ગોયમા ! એવં ચેવ નિરવસેસં ।

એવં -જાવ- અહેસત્તમાઈ ।

એવં ભવસિદ્ધિય-ખુડ્ડાગતેયોઈ નેરડયા વિ,

એવં -જાવ- કલિઓગા વિ,

ણવરં-પરિમાણં પુવ્વભણિયં જહા પઢમુદ્દેસઈ ।

-વિયા. સ. ૩૧, ઉ. ૫, સુ. ૧-૪

પ. કણ્હલેસ-ભવસિદ્ધિય-ખુડ્ડાગકડજુમ્મનેરડયા ણં ભંતે ! કઓહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?

૩. ગોયમા ! એવં જહેવ ઓહિઓ કણ્હલેસ ઉદ્દેસઓ તહેવ નિરવસેસં ચડસુ વિ જુમ્મેસુ ભાણિયવ્વો -જાવ-

પ. અહેસત્તમપુઢવિકણ્હલેસ-ભવસિદ્ધિય-ખુડ્ડાગ-કલિયોગનેરડયા ણં ભંતે ! કઓહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?

૩. ગોયમા ! તહેવ ।

- વિયા. સ. ૩૧, ઉ. ૬, સુ. ૧-૨

નીલલેસ-ભવસિદ્ધિય-ચડસુ વિ જુમ્મેસુ તહેવ ભાણિયવ્વા જહા ઓહિયનીલલેસઉદ્દેસઈ ।

- વિયા. સ. ૩૧, ઉ. ૭, સુ. ૧

કાડલેસ-ભવસિદ્ધિય ચડસુ વિ જુમ્મેસુ તહેવ ઉવવાયવ્વા જહેવ ઓહિઈ કાડલેસઉદ્દેસઈ ।

-વિયા. સ. ૩૧, ઉ. ૮, સુ. ૧

૧૭. ક્ષુદ્રકૃતયુગ્માઈ ભવસિદ્ધિક-અભવસિદ્ધિક નૈરચિકોના ઉત્પાતાદિનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! ક્ષુદ્રકૃતયુગ્મરાશિવાળા ભવસિદ્ધિક નૈરચિક ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ?

શું તેઓ નૈરચિકોથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે -યાવત્- દેવોથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! એનું સમસ્ત કથન ઔદિકગમકની સમાન પરપ્રયોગથી ઉત્પન્ન થતું નથી ત્યાં સુધી સમજવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! રત્નપ્રભા પૃથ્વીના ક્ષુદ્રકૃતયુગ્મરાશિવાળા ભવસિદ્ધિક નૈરચિક ક્યાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! એનું સમસ્ત વર્ણન પૂર્વવત્ સમજવું જોઈએ. આ જ પ્રકારે અધઃસપ્તમપૃથ્વી પર્યંત કહેવું જોઈએ.

આ જ પ્રકારે ભવસિદ્ધિક ક્ષુદ્રત્યોજરાશિવાળા નૈરચિકના માટે પણ સમજવું જોઈએ.

આ જ પ્રકારે કલ્યોજ પર્યંત જાણવું જોઈએ.

વિશેષ - પ્રથમ ઉદ્દેશકમાં દર્શાવેલ માત્રાનુસાર એની અલગ-અલગ માત્રા સમજવી જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! ક્ષુદ્રકૃતયુગ્મવાળા કૃષ્ણલેશ્થી નૈરચિક ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! કૃષ્ણલેશ્થી ઔદિક ઉદ્દેશકમાં દર્શાવ્યાનુસાર ચારેય યુગ્મો પર્યંત એનું સમસ્ત વર્ણન કરવું જોઈએ -યાવત્-

પ્ર. ભંતે ! અધઃસપ્તમ પૃથ્વીના કૃષ્ણલેશ્થી ક્ષુદ્રકલ્યોજ-રાશિવાળા નૈરચિક ક્યાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! પૂર્વવત્ સમજવું જોઈએ.

નીલલેશ્થી ભવસિદ્ધિક નૈરચિકના ચારેય (ક્ષુદ્ર) યુગ્મોના ઉત્પાતાદિનું વર્ણન ઔદિક નીલલેશ્થી ઉદ્દેશકના અનુસાર સમજવું જોઈએ.

કાપોતલેશ્થી-ભવસિદ્ધિક નૈરચિકના ચારેય યુગ્મોના ઉત્પાતાદિનું વર્ણન ઔદિક-નીલલેશ્થી-ઉદ્દેશકના અનુસાર સમજવું જોઈએ.

જહા ભવસિદ્ધિએહિં ચત્તારિ ઉદ્દેસગા ભણિયા,
 एवं अभवसिद्धिएहि वि चत्तारि उद्देसगा
 भाणियव्वा -जाव- काउलेस्सउद्देसओ त्ति ।

-વિયા. સ. ૩૧, ડ. ૯-૧૨, સુ. ૧

૧૮. खुड्ढागकडजुम्माइ सम्मदिदट्ठि-मिच्छदिदट्ठि नेरइयाणं
 उववायाइ परूवणं-

एवं सम्मदिदट्ठीहि वि लेस्सासंजुत्तेहिं चत्तारि उद्देसगा
 कायव्वा,

णवरं-सम्मदिदट्ठी पढम-विइएसु दोसु वि उद्देसएसु
 अहेसत्तमपुढवीए न उववाएयव्वो ।

सेसं तं चेव ।

-વિયા. સ. ૩૧, ડ. ૧૩-૧૬, સ. ૧

मिच्छदिदट्ठीहि वि चत्तारि उद्देसगा कायव्वा जहा
 भवसिद्धियाणं ।

-વિયા.સ. ૩૧, ડ. ૧૭-૨૦, સુ. ૧

૧૯. खुड्ढागकडजुम्माइ कण्हपक्खिय-सुक्कपक्खिय नेरइयाणं
 उववायाइ परूवणं-

एवं कण्हपक्खिएहि वि लेस्सा संजुत्ता चत्तारि उद्देसगा
 कायव्वा जहेव भवसिद्धिएहिं ।

-વિયા. સ. ૩૧, ડ. ૨૧-૨૪, સુ. ૧

सुक्कपक्खिएहिं एवं चेव चत्तारि उद्देसगा भाणियव्वा
 -जाव-

प. वालुयप्पभापुढवि-काउलेस्स-सुक्कपक्खिय-
 खुड्ढागकलियोगनेरइया णं भंते ! कओहिंतो
 उववज्जंति ?

उ. गोयमा ! एवं जहेव ओहिओ गमओ तहेव निरवसेसं
 -जाव- नो परण्ययोगेणं उववज्जंति ।

सच्चे वि एए अट्ठावीसं उद्देसगा ।

-વિયા. સ. ૩૧, ડ. ૨૫-૨૮, સુ. ૧

૨૦. खुड्ढाग कडजुम्माइ पडुच्च नेरइयाणं उव्वट्टणाइ
 परूवणं-

प. खुड्ढागकडजुम्मनेरइया णं भंते ! अणंतरं उव्वट्टित्ता
 कहिं गच्छंति, कहिं उववज्जंति ?

જે પ્રકારે ભવસિદ્ધિકના ચારે ઉદ્દેશકોમાં દર્શાવ્યું
 તે જ પ્રકારે અભવસિદ્ધિકના પણ કાપોતલેશ્યી
 પર્યંત ચારેય ઉદ્દેશક સમજવા જોઈએ.

૧૮. सुद्रकृतयुग्मादि सम्यग्दष्टि - मिथ्यादष्टि नैरयिकोना
 उत्पातादिनुं प्रउपस :

આ પ્રકારે લેશ્યા સહિત સમ્યગ્દષ્ટિના ચાર ઉદ્દેશક
 કહેવા જોઈએ.

વિશેષ - સમ્યગ્દષ્ટિના પ્રથમ અને દ્વિતીય આ બે
 ઉદ્દેશકોમાં સમ્યગ્દષ્ટિનો ઉપપાત અધઃસપ્તમ પૃથ્વી
 પર્યંત સમજવો નહીં જોઈએ.

શેષ સમગ્ર વર્ણન પૂર્વવત્ છે.

ભવસિદ્ધિકોની સમાન મિથ્યાદષ્ટિના પણ ચાર ઉદ્દેશકો
 સમજવા જોઈએ.

૧૯. सुद्रकृतयुग्मादि कृष्णपाक्षिक शुक्लपाक्षिक नैरयिकोना
 उत्पातादिनुं प्रउपस :

ભવસિદ્ધિકોના ચાર ઉદ્દેશકોની સમાન લેશ્યાઓ સહિત
 કૃષ્ણપાક્ષિકના પણ ચાર ઉદ્દેશક આ પ્રકારે સમજવા
 જોઈએ.

આ જ પ્રકારે શુક્લપાક્ષિકના પણ લેશ્યા-સહિત ચાર
 ઉદ્દેશક સમજવા જોઈએ -યાવત્-

પ્ર. ભંતે ! સુદ્રકલ્યોજ રાશિવાળા વાલુકાપ્રભા પૃથ્વીના
 કાપોતલેશ્યી શુક્લપાક્ષિક નૈરયિક કયાંથી આવીને
 ઉત્પન્ન થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! એનું સમગ્ર વર્ણન ઔદિકગમકની
 સમાન પરપ્રયોગથી ઉત્પન્ન થતું નથી ત્યાં સુધી
 કહેવું જોઈએ.

આ બધાં મળીને અઠ્યાવીસ ઉદ્દેશક થયા.

૨૦. सुद्रकृतयुग्मादिनी अपेक्षाये नैरयिकोना उद्वर्तनादिनुं
 पउपस :

પ્ર. ભંતે ! સુદ્રકલ્યુગમરાશિવાળા નૈરયિક કયાંથી ઉદ્વર્તિત
 થાય છે અર્થાત્ મરીને કયાં જાય છે અને કયાંથી
 આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ?

કિં નેરહ્મણુ ઉવવજ્જંતિ -જાવ- દેવેસુ ઉવવજ્જંતિ ?

૩. ગોયમા ! ઉવવટ્ટણા જહા વક્કંતીએ ।
૫. તે ણં ભંતે ! જીવા એગસમણં કેવહ્યા ઉવવટ્ટંતિ ?
૩. ગોયમા ! ચત્તારિ વા, અટ્ઠ વા, બારસ વા, સોલસ વા, સંખેજ્જા વા, અસંખેજ્જા વા ઉવવટ્ટંતિ ।
૫. તે ણં ભંતે ! જીવા કહં ઉવવટ્ટંતિ ?
૩. ગોયમા ! સે જહાનામણે પવણે પવમાણે અજ્જવસાણ નિવત્તિણં કરણોવાણં સેયકાલે તં ઠાણં વિપ્પજહિત્તા પુરિમં ઠાણં ઉવસંપજ્જિત્તાણં વિહરહ્મ,

એવામેવ તે વિ જીવા પવઓવિવ પવમાણા અજ્જવસાણનિવત્તિણં કરણોવાણં સેયકાલે તં ભવં વિપ્પજહિત્તા પુરિમં ભવં ઉવસંપજ્જિત્તાણં વિહરંતિ ।

એવં સો ચેવ ગમઓ -જાવ- આયપ્પયોગેણં ઉવવટ્ટંતિ, નો પરપ્પયોગેણં ઉવવટ્ટંતિ ।

૫. રયણપ્પભાપુઢવિ ખુહ્હાગકહ્મજુમ્મનેરહ્યા ણં ભંતે ! એગસમણં કેવહ્યા ઉવવટ્ટંતિ ?
૩. ગોયમા ! ચત્તારિ વા, અટ્ઠ વા, બારસ વા, સોલસ વા, સંખેજ્જા વા, અસંખેજ્જા વા ઉવવટ્ટંતિ ।

એવં -જાવ- અહેસત્તમાએ ।

સુહ્હાગતેયોગ-સુહ્હાગદાવરજુમ્મ-સુહ્હાગકલિયોગે વિ એવં ચેવ ।

ણવરં-પરિમાણં જાણિયવ્વં ।

સેસં તં ચેવ । -વિયા. સ. ૩૨, ઉ. ૧, સુ. ૧-૬
એવં એણં કમેણં જહેવ ભગવહ્મણે ઉવવાયસણે અટ્ઠાવીસં ઉદ્દેસગા ભણિયા, તહેવ ઉવવટ્ટણાસણે વિ અટ્ઠાવીસં ઉદ્દેસગા ભાણિયવ્વા નિરવસેસા ।

ણવરં-ઉવવટ્ટંતિ ત્તિ અભિલાવો ભાણિયવ્વો ।

સેસં તં ચેવ । -વિયા. સ. ૩૨, ઉ. ૨-૨૮

શું તેઓ નૈરયિકોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે -ચાવત્- દેવોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! એનું ઉદ્વર્તન વ્યુત્કાંતિ પદાનુસાર સમજવું જોઈએ.
૫. ભંતે ! તે જીવો એક સમયમાં કેટલા ઉદ્વર્તિત થાય છે ?
૩. ગૌતમ ! (તેઓ એક સમયમાં) ચાર, આઠ, બાર, સોળ, સંખ્યાત અથવા અસંખ્યાત ઉદ્વર્તિત થાય છે.
૫. ભંતે ! તે જીવો કેવી રીતે ઉદ્વર્તિત થાય છે ?
૩. ગૌતમ ! જેવી રીતે કોઈ કૂદકો મારનાર પુરુષ કૂદકો મારતાં પ્રયત્નથી પરિપક્વ ક્રિયા સાધન દ્વારા તે સ્થાનને છોડીને ભવિષ્યકાળમાં આગળના સ્થાનને પ્રાપ્ત કરે છે.

તેવી જ રીતે જીવ પણ કૂદકો મારનારની જેમ કૂદતાં-કૂદતાં પ્રયત્નથી પરિપક્વ ક્રિયાસાધન દ્વારા પૂર્વભવને છોડીને આગામી ભવને પ્રાપ્ત કરી ઉત્પન્ન થાય છે.

આ પ્રકારનો આલાપક (સંવાદ) તેઓ આત્મપ્રયોગથી ઉદ્વર્તિત થાય છે પરપ્રયોગથી નથી થતો ત્યાં સુધી સમજવું જોઈએ.

૫. ભંતે ! સુદ્ર કૃતયુગ્મ - શશિવાળા રત્નપ્રભા પૃથ્વીના નૈરયિક એક સમયમાં કેટલા ઉદ્વર્તિત થાય છે ?
૩. ગૌતમ ! (તેઓ એક સમયમાં) ચાર, આઠ, બાર, સોળ, સંખ્યાત અથવા અસંખ્યાત ઉદ્વર્તિત થાય છે.

આ પ્રકારે અધઃસપ્તમપૃથ્વી પર્યંત ઉદ્વર્તન સમજવું જોઈએ.

સુદ્રત્યોજ, સુદ્રદાપરયુગ્મ અને સુદ્રકલ્યોજના માટે પણ આ જ પ્રકારે સમજવું જોઈએ.

વિશેષ - એની માત્રા પૂર્વવત્ અલગ-અલગ સમજવી જોઈએ.

શેષ - સમગ્ર વર્ણન પૂર્વવત્ છે.

આ જ પ્રકારે એ જ ક્રમથી પૂર્વોક્ત ભગવતીના ઉપપાતશતકના અઠ્યાવીસ ઉદ્દેશકોની સમાન ઉદ્વર્તનશતકના પણ અઠ્યાવીસ ઉદ્દેશક સંપૂર્ણ સમજવા જોઈએ.

વિશેષ - 'ઉત્પન્ન થાય છે' તે સ્થાને 'ઉદ્વર્તન કરે છે' એમ સમજવું જોઈએ.

શેષ સમગ્ર વર્ણન પૂર્વવત્ છે.

૨૧. સોલસ મહાજુમ્મા તેસિં લક્ષણાણિ ચ પરુવણં-

- પ. કઙ્કળં ભંતે ! મહાજુમ્મા^૧ પળ્ણત્તા ?
 ડ. ગોયમા ! સોલસ મહાજુમ્મા પળ્ણત્તા, તં જહા-

૧. કઙ્કળુમ્મકઙ્કળુમ્મે, ૨. કઙ્કળુમ્મતેઓએ,
 ૩. કઙ્કળુમ્મદાવરજુમ્મે, ૪. કઙ્કળુમ્મકલિયોએ,
 ૫. તેઓયકઙ્કળુમ્મે, ૬. તેઓયતેઓએ,
 ૭. તેઓયદાવરજુમ્મે, ૮. તેઓયકલિયોએ,
 ૯. દાવરજુમ્મકઙ્કળુમ્મે, ૧૦. દાવરજુમ્મતેઓએ,
 ૧૧. દાવરજુમ્મદાવરજુમ્મે,
 ૧૨. દાવરજુમ્મકલિયોએ,
 ૧૩. કલિઓયકઙ્કળુમ્મે, ૧૪. કલિઓયતેઓએ,
 ૧૫. કલિઓયદાવરજુમ્મે, ૧૬. કલિઓયકલિઓએ ।

પ. સે કેળટ્ટેળં ભંતે ! એવં વુચ્ચઇ-

“સોલસ મહાજુમ્મા પળ્ણત્તા”, તં જહા-

૧. કઙ્કળુમ્મકઙ્કળુમ્મે-જાવ- ૧૬. કલિઓયકલિઓએ ?

ડ. ગોયમા ! ૧. જે ણં રાસી ચઙ્કળુમ્મકલિઓએ અવહારેળં અવહીરમાળે ચઙ્કળુમ્મકલિઓએ, જે ણં તસ્સ રાસિસ્સ અવહારસમયા કઙ્કળુમ્મા, સે તં કઙ્કળુમ્મકઙ્કળુમ્મે ।

૨. જે ણં રાસી ચઙ્કળુમ્મકલિઓએ અવહારેળં અવહીરમાળે તિપ્પજ્જવસિએ, જે ણં તસ્સ રાસિસ્સ અવહારસમયા કઙ્કળુમ્મા, સે તં કઙ્કળુમ્મતેઓએ ।

૩. જે ણં રાસી ચઙ્કળુમ્મકલિઓએ અવહારેળં અવહીરમાળે ડુપ્પજ્જવસિએ, જે ણં તસ્સ રાસિસ્સ અવહારસમયા કઙ્કળુમ્મા, સે તં કઙ્કળુમ્મદાવરજુમ્મે ।

૪. જે ણં રાસી ચઙ્કળુમ્મકલિઓએ અવહારેળં અવહીરમાળે એગ્ગપ્પજ્જવસિએ, જે ણં તસ્સ રાસિસ્સ અવહારસમયા કઙ્કળુમ્મા, સે તં કઙ્કળુમ્મકલિઓએ ।

૫. જે ણં રાસી ચઙ્કળુમ્મકલિઓએ અવહારેળં અવહીરમાળે ચઙ્કળુમ્મકલિઓએ, જે ણં તસ્સ રાસિસ્સ અવહારસમયા તેઓયા, સે તં તેઓયકઙ્કળુમ્મે ।

૬. જે ણં રાસી ચઙ્કળુમ્મકલિઓએ અવહારેળં અવહીરમાળે તિપ્પજ્જવસિએ, જે ણં તસ્સ રાસિસ્સ અવહારસમયા તેઓયા, સે તં તેઓયતેઓએ ।

૨૧. સોળ મહાયુગ્મ અને એના લક્ષણોનું પ્રરૂપણ :

- પ્ર. ભંતે ! મહાયુગ્મ કેટલા પ્રકારના કહેવામાં આવે છે ?
 ડ. ગૌતમ ! મહાયુગ્મ સોળ પ્રકારના કહેવામાં આવે છે, જેમકે -

- (૧) કૃતયુગ્મ-કૃતયુગ્મ, (૨) કૃતયુગ્મ-ત્ર્યોજ,
 (૩) કૃતયુગ્મ દ્વાપરયુગ્મ, (૪) કૃતયુગ્મ કલ્યોજ,
 (૫) ત્ર્યોજ-કૃતયુગ્મ, (૬) ત્ર્યોજ - ત્ર્યોજ,
 (૭) ત્ર્યોજ દ્વાપરયુગ્મ, (૮) ત્ર્યોજ કલ્યોજ,
 (૯) દ્વાપરયુગ્મ કૃતયુગ્મ, (૧૦) દ્વાપરયુગ્મ-ત્ર્યોજ,
 (૧૧) દ્વાપરયુગ્મ - દ્વાપરયુગ્મ,
 (૧૨) દ્વાપરયુગ્મ કલ્યોજ,
 (૧૩) કલ્યોજ-કૃતયુગ્મ, (૧૪) કલ્યોજ-ત્ર્યોજ,
 (૧૫) કલ્યોજ દ્વાપરયુગ્મ, (૧૬) કલ્યોજ-કલ્યોજ.

પ્ર. ભંતે ! કયા કારણથી એમ કહેવાય છે કે -

‘મહાયુગ્મ સોળ પ્રકારના કહેવામાં આવે છે’, જેમકે-

૧. કૃતયુગ્મ-કૃતયુગ્મ-આવત્-(૧૬)કલ્યોજ-કલ્યોજ ?

ડ. ગૌતમ ! ૧. ચારની સંખ્યા વડે બાદ કરતાં જે સંખ્યામાંથી ચાર શેષ રહે પરંતુ તે સંખ્યાના અપહારસમયે પણ કૃતયુગ્મ (ચાર) હોય તો તે સંખ્યા ‘કૃતયુગ્મ-કૃતયુગ્મ’ કહેવાય છે.

૨. ચારની સંખ્યા વડે બાદ કરતાં જે સંખ્યામાંથી ત્રણ શેષ રહે પરંતુ તે સંખ્યાના અપહાર સમયે કૃતયુગ્મ હોય તો તે રાશિ ‘કૃતયુગ્મ-ત્ર્યોજ’ કહેવાય છે.

૩. ચારની સંખ્યા વડે બાદ કરતાં જે સંખ્યામાંથી બે શેષ રહે પરંતુ તે સંખ્યાના અપહાર સમયે કૃતયુગ્મ હોય તો તે રાશિ ‘કૃતયુગ્મ-દ્વાપરયુગ્મ’ કહેવાય છે.

૪. ચારની સંખ્યા વડે બાદ કરતાં જે સંખ્યામાંથી એક શેષ રહે પરંતુ તે સંખ્યાના અપહારસમયે કૃતયુગ્મ હોય તો તે રાશિ ‘કૃતયુગ્મ-કલ્યોજ’ કહેવાય છે.

૫. ચારની સંખ્યા વડે બાદ કરતાં જે સંખ્યામાંથી ચાર શેષ રહે પરંતુ તે સંખ્યાના અપહાર સમયે ત્ર્યોજ (ત્રણ) હોય તો તે રાશિ ‘ત્ર્યોજ-કૃતયુગ્મ’ કહેવાય છે.

૬. ચારની સંખ્યા વડે બાદ કરતાં જે સંખ્યામાંથી ત્રણ શેષ રહે પરંતુ તે સંખ્યાના અપહાર સમયે ત્ર્યોજ (ત્રણ) હોય તો તે રાશિ ‘ત્ર્યોજ-ત્ર્યોજ’ કહેવાય છે.

૧. મોટી સંખ્યાવાળી રાશિને “મહાયુગ્મ” કહે છે.

૭. જે ણં રાસી ચઝવણે અવહારેણ અવહીરમાણે દુપજ્જવસિણ, જે ણં તસ્સ રાસિસ્સ અવહારસમયા તેઓયા, સે તં તેઓયદાવરજુમ્મે ।

૮. જે ણં રાસી ચઝવણે અવહારેણ અવહીરમાણે ઇગપજ્જવસિણ, જે ણં તસ્સ રાસિસ્સ અવહારસમયા તેઓયા, સે તં તેઓયકલિયોણ ।

૯. જે ણં રાસી ચઝવણે અવહારેણ અવહીરમાણે ચઝવણે, જે ણં તસ્સ રાસિસ્સ અવહારસમયા દાવરજુમ્મા, સે તં દાવરજુમ્મ કઢજુમ્મે ।

૧૦. જે ણં રાસી ચઝવણે અવહારેણ અવહીરમાણે તિપજ્જવસિણ, જે ણં તસ્સ રાસિસ્સ અવહારસમયા દાવરજુમ્મા, સે તં દાવરજુમ્મતેઓણ ।

૧૧. જે ણં રાસી ચઝવણે અવહારેણ અવહીરમાણે દુપજ્જવસિણ, જે ણં તસ્સ રાસિસ્સ અવહારસમયા દાવરજુમ્મા, સે તં દાવરજુમ્મ દાવરજુમ્મે ।

૧૨. જે ણં રાસી ચઝવણે અવહારેણ અવહીરમાણે ઇગપજ્જવસિણ, જે ણં તસ્સ રાસિસ્સ અવહારસમયા દાવરજુમ્મા, સે તં દાવરજુમ્મ-કલિઓણ ।

૧૩. જે ણં રાસી ચઝવણે અવહારેણ અવહીરમાણે ચઝવણે, જે ણં તસ્સ રાસિસ્સ અવહારસમયા કલિઓયા, સે તં કલિઓય-કઢજુમ્મે ।

૧૪. જે ણં રાસી ચઝવણે અવહારેણ અવહીરમાણે તિપજ્જવસિણ, જે ણં તસ્સ રાસિસ્સ અવહારસમયા કલિઓયા, સે તં કલિઓયતેઓણ ।

૧૫. જે ણં રાસી ચઝવણે અવહારેણ અવહીરમાણે દુપજ્જવસિણ, જે ણં તસ્સ રાસિસ્સ અવહારસમયા કલિઓયા, સે તં કલિઓયદાવરજુમ્મે ।

૧૬. જે ણં રાસી ચઝવણે અવહારેણ અવહીરમાણે ઇગપજ્જવસિણ, જે ણં તસ્સ રાસિસ્સ અવહારસમયા કલિઓયા, સે તં કલિઓયકલિયોણ ।

૭. ચારની સંખ્યા વડે બાદ કરતાં જે સંખ્યામાંથી બે શેષ રહે પરંતુ તે સંખ્યાના અપહાર સમયે ત્ર્યોજ હોય તો તે રાશિ 'ત્ર્યોજ-દ્વાપરયુગ્મ' કહેવાય છે.

૮. ચારની સંખ્યા વડે બાદ કરતાં જે સંખ્યામાંથી એક શેષ રહે પરંતુ તે સંખ્યાના અપહાર સમયે ત્ર્યોજ (ત્રણ) હોય તો તે રાશિ 'ત્ર્યોજ-કલ્યોજ' કહેવાય છે.

૯. ચારની સંખ્યા વડે બાદ કરતાં જે સંખ્યામાંથી ચાર શેષ રહે પરંતુ તે સંખ્યાના અપહાર સમયે દ્વાપરયુગ્મ (બે) હોય તો તે સંખ્યા 'દ્વાપરયુગ્મ-કૃતયુગ્મ' કહેવાય છે.

૧૦. ચારની સંખ્યા વડે બાદ કરતાં જે સંખ્યામાંથી ત્રણ શેષ રહે પરંતુ તે રાશિના અપહાર સમયે દ્વાપરયુગ્મ (બે) હોય તો તે સંખ્યા 'દ્વાપરયુગ્મ-ત્ર્યોજ' કહેવાય છે.

૧૧. ચારની સંખ્યા વડે બાદ કરતાં જે સંખ્યામાંથી બે શેષ રહે પરંતુ તે રાશિના અપહાર સમયે દ્વાપર-યુગ્મ (બે) હોય તો તે સંખ્યા 'દ્વાપરયુગ્મ-દ્વાપરયુગ્મ' કહેવાય છે.

૧૨. ચારની સંખ્યા વડે બાદ કરતાં જે સંખ્યામાંથી એક શેષ રહે પરંતુ તે રાશિના અપહાર સમયે દ્વાપર-યુગ્મ (બે) હોય તો તે સંખ્યા 'દ્વાપરયુગ્મ-કલ્યોજ' કહેવાય છે.

૧૩. ચારની સંખ્યા વડે બાદ કરતાં જે સંખ્યામાંથી ચાર શેષ રહે પરંતુ તે રાશિના અપહાર સમયે કલ્યોજ (એક) હોય તો તે સંખ્યા 'કલ્યોજ-કૃતયુગ્મ' કહેવાય છે.

૧૪. ચારની સંખ્યા વડે બાદ કરતાં જે સંખ્યામાંથી ત્રણ શેષ રહે પરંતુ તે રાશિના અપહાર સમયે કલ્યોજ (એક) હોય તો તે રાશિ 'કલ્યોજ-ત્ર્યોજ' કહેવાય છે.

૧૫. ચારની સંખ્યા વડે બાદ કરતાં જે સંખ્યામાંથી બે શેષ રહે પરંતુ તે રાશિના અપહાર સમયે કલ્યોજ (એક) હોય તો તે સંખ્યા 'કલ્યોજ-દ્વાપરયુગ્મ' કહેવાય છે.

૧૬. ચારની સંખ્યા વડે બાદ કરતાં જે સંખ્યામાંથી એક શેષ રહે પરંતુ તે રાશિના અપહાર સમયે કલ્યોજ (એક) હોય તો તે રાશિ 'કલ્યોજ - કલ્યોજ' કહેવાય છે.

સે તેણટ્ઠેણં ગોયમા ! એવં વુચ્ચઈ-
 “સોલસ મહાજુમ્મા પળ્ણત્તા, તં જહા-
 ૧. કઢજુમ્મકઢજુમ્મે -જાવ-
 ૧૬. કલિઓયકલિઓ૧”

-વિયા. સ. ૩૫, ૧/૧, ડ. ૧, સુ. ૧ (૧-૨)

૨૨. સોલસસુ ઇગિંદિયમહાજુમ્મેસુ ઉવવાયાઈ બત્તીસં દારાણં
 પરૂવળં-

- પ. ૧. કઢજુમ્મકઢજુમ્મઇગિંદિયા ણં ભંતે ! કઓહિંતો
 ઉવવજ્જંતિ ?
 કિં નેરહ્મઇહિંતો ઉવવજ્જંતિ -જાવ- દેવેહિંતો
 ઉવવજ્જંતિ ?
૩. ગોયમા ! નો નેરહ્મઇહિંતો ઉવવજ્જંતિ,
 તિરિક્ખજોણિઇહિંતો ઉવવજ્જંતિ,
 મણુસ્સેહિંતો ઉવવજ્જંતિ,
 દેવેહિંતો વિ ઉવવજ્જંતિ ।
- પ. ૨. તે ણં ભંતે ! જીવા ઇગસમઇ ણં કેવહ્મયા
 ઉવવજ્જંતિ ?
૩. ગોયમા ! સોલસ વા, સંખેજ્જા વા, અસંખેજ્જા વા,
 અણંતા વા ઉવવજ્જંતિ ।
- પ. ૩. તે ણં ભંતે ! જીવા સમઇ-સમઇ અવહીરમાણા-
 અવહીરમાણા કેવહ્મ કાલેણં અવહીરંતિ ?

એ કારણથી ગૌતમ ! એમ કહેવાય છે કે -
 “સોળ મહાયુગ્મ કહેવાય છે, જેમકે -
 ૧. કૃતયુગ્મ-કૃતયુગ્મ -યાવત્-
 ૧૬. કલ્પોજ-કલ્પોજ.”

૨૨. સોળ એકેન્દ્રિય મહાયુગ્મોમાં ઉત્પાતાદિ બત્તીસ દારોનું
 પ્રરૂપણ :

- પ્ર. ૧. ભંતે ! કૃતયુગ્મ - કૃતયુગ્મવાળા એકેન્દ્રિય જીવ
 કયાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ?
 શું તેઓ નૈરયિકોથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે
 -યાવત્- દેવોથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ?
૩. ગૌતમ ! તેઓ નૈરયિકોથી આવી ઉત્પન્ન થતાં નથી,
 તિર્યચ્યોનિકોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે,
 મનુષ્યોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે અને
 દેવોથી પણ આવીને ઉત્પન્ન થાય છે.
- પ્ર. ૨. ભંતે ! તે જીવો એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન
 થાય છે ?
૩. ગૌતમ ! તેઓ (એક સમયે) સોળ, સંખ્યાત,
 અસંખ્યાત અથવા અનંત ઉત્પન્ન થાય છે.
- પ્ર. ૩. ભંતે ! તેઓ અનંત જીવ સમયે-સમયે એક-એક
 અપહત કરવામાં આવે તો તે કેટલા સમયમાં
 અપહત (રિક્ત) થાય છે ?

૧. આ સોળ મહાયુગ્મોની જઘન્ય સંખ્યા આ પ્રમાણે છે :

૧. સોળ આદિ,	૨. ઓગણીસ આદિ,	૩. અઢાર આદિ,	૪. સત્તર આદિ,	૫. બાર આદિ,
૬. પંદર આદિ,	૭. ચૌદ આદિ,	૮. તેર આદિ,	૯. આઠ આદિ,	૧૦. અગિયાર આદિ,
૧૧. દસ આદિ,	૧૨. નવ આદિ,	૧૩. ચાર આદિ,	૧૪. સાત આદિ,	૧૫. છ આદિ,
૧૬. પાંચ આદિ .				

૨. ઉપપાતાદિ બત્તીસ દ્વાર :

૧. ઉપપાત,	૨. પરિમાણ,	૩. અપહાર,	૪. અવગાહના (ગિંયા)	૫. બન્ધક,
૬. વેદ,	૭. ઉદય,	૮. ઉદીરણા,	૯. લેશ્યા,	૧૦. દષ્ટિ,
૧૧. જ્ઞાન,	૧૨. યોગ,	૧૩. ઉપયોગ,	૧૪. વર્ણ-રસાદિ,	૧૫. ઉચ્છ્વાસ,
૧૬. આહાર,	૧૭. વિરતિ,	૧૮. ક્રિયા,	૧૯. બંધક,	૨૦. સંજ્ઞા,
૨૧. કષાય,	૨૨. સ્ત્રીવેદાદિ,	૨૩. બંધ,	૨૪. સંજી,	૨૫. ઈન્દ્રિય,
૨૬. અનુબંધ,	૨૭. સંવેધ,	૨૮. આહાર,	૨૯. સ્થિતિ,	૩૦. સમુદ્ધાત
૩૧. ચ્યવન,	૩૨. બધા જીવોનું મૂલાદિમાં ઉપપાત .			

- વ્યા. સ. ૧૧, ડ. ૧, સુ. ૧

૩. ગોયમા ! તે ણં અણંતા સમણ-સમણ અવહીરમાણા અવહીરમાણા અણંતાહિં ઓસપ્પિણિઉસસપ્પિણીહિં અવહીરંતિ, નો ચેવ ણં અવહિયા સિયા ।

૫. ૪. તેસિ ણં ભંતે ! જીવાણં કે મહાલિયા સરીરોગાહણા પણ્ણત્તા ?

૩. ગોયમા ! જહન્નેણં અંગુલસ્સ અસંખેજ્જહિભાગં, ઉક્કોસેણં સાહરેગં જોયણસહસ્સં ।

૫. ૫. તે ણં ભંતે ! જીવા નાણાવરણિજ્જસ્સ કમ્મસ્સ કિં બંધગા, અબંધગા ?

૩. ગોયમા ! બંધગા, નો અબંધગા ।

એવં સવ્વેસિં આડયવજ્જાણં, આડયસ્સ બંધગા વા, અબંધગા વા ।

૫. ૬. તે ણં ભંતે ! જીવા નાણાવરણિજ્જસ્સ કમ્મસ્સ કિં વેદગા વા, અવેદગા વા ?

૩. ગોયમા ! વેદગા, નો અવેદગા ।

એવં સવ્વેસિં ।

૫. તે ણં ભંતે ! જીવા કિં સાયાવેયગા અસાયાવેયગા ?

૩. ગોયમા ! સાયાવેયગા વા, અસાયાવેયગા વા ।

૫. ૭. તે ણં ભંતે ! જીવા નાણાવરણિજ્જાહિ કમ્માણં કિં ઉદદઈ અણુદદઈ ?

૩. ગોયમા ! સવ્વેસિં કમ્માણં ઉદદઈ, નો અણુદદઈ ।

૫. ૮. તે ણં ભંતે ! જીવા નાણાવરણિજ્જાહિ કમ્માણં કિં ઉદીરગા અણુદીરગા ?

૩. ગોયમા ! છણ્હં કમ્માણં ઉદીરગા, નો અણુદીરગા ।
ણવરં-વેયણિજ્જાડયાણં ઉદીરગા વા, અણુદીરગા વા ।

૫. ૯. તે ણં ભંતે ! જીવા કિં કણ્હલેસ્સા વા -જાવ- તેડલેસ્સા વા ?

૩. ગોયમા ! કણ્હલેસ્સા વા, નીલલેસ્સા વા, કાડલેસ્સા વા, તેડલેસ્સા વા ।

૩. ગૌતમ ! જો તેઓ અનંત જીવ સમયે-સમયે અપહત કરવામાં આવે અને એમ કરતાં-કરતાં અનંત અવસર્પિણી અને ઉત્સર્પિણી વીતી જાય તો પણ તેઓ અપહત (રિક્ત) થતાં નથી.

૫. ૪. ભંતે ! તે જીવોના શરીરની અવગાહના (અવસ્થિતિ) કેટલી ઊંચી કહી ગઈ છે ?

૩. ગૌતમ ! જઘન્ય આંગળીનો અસંખ્યાતમો ભાગ, ઉત્કૃષ્ટ એક હજાર યોજનથી વધારેની અવગાહના કહેવામાં આવી છે.

૫. ૫. ભંતે ! તે એકેન્દ્રિય જીવ જ્ઞાનાવરણીયકર્મના બંધક છે કે અબંધક છે ?

૩. ગૌતમ ! તે જીવ બંધક છે, અબંધક નથી.

આયુકર્મ સિવાય તે જીવો શેષ સમગ્ર કર્મોના બંધક છે. પરંતુ આયુકર્મના તેઓ બંધક પણ છે અને અબંધક પણ છે.

૫. ૬. ભંતે ! તે જીવ જ્ઞાનાવરણીયકર્મના વેદક છે કે અવેદક છે ?

૩. ગૌતમ ! તેઓ વેદક છે, અવેદક નથી.

આ પ્રકારે બધા કર્મોના વેદનના વિષયમાં પણ જાણવું જોઈએ.

૫. ભંતે ! તે જીવ સાતાના વેદક છે કે અસાતાના વેદક છે ?

૩. ગૌતમ ! તેઓ સાતાવેદક પણ છે અને અસાતાવેદક પણ છે.

૫. ૭. ભંતે ! તે જીવ જ્ઞાનાવરણીય વગેરે કર્મોના ઉદયવાળા છે કે અનુદયવાળા છે ?

૩. ગૌતમ ! તે જીવ બધા કર્મોના ઉદયવાળા છે, અનુદયવાળા નથી.

૫. ૮. ભંતે ! તે જીવ જ્ઞાનાવરણીય વગેરે સમગ્ર કર્મોના ઉદીરક (પ્રતિપાદક) છે કે અનુદીરક છે ?

૩. ગૌતમ ! તે છ કર્મોના ઉદીરક છે, અનુદીરક નથી.
વિશેષ - વેદનીય અને આયુકર્મના ઉદીરક પણ છે અને અનુદીરક પણ છે.

૫. ૯. ભંતે ! તે એકેન્દ્રિય જીવ શું કૃષ્ણ લેશ્યાવાળા -યાવત્- તેજોલેશ્યાવાળા છે ?

૩. ગૌતમ ! તે જીવ કૃષ્ણલેશ્યી પણ છે, નીલલેશ્યી પણ છે, કાપોતલેશ્યી પણ છે અને તેજોલેશ્યી પણ છે.

૧૦. નો સમ્મદિટ્ઠી, મિચ્છદિટ્ઠી, નો સમ્મમિચ્છદિટ્ઠી ।

૧૧. નો નાણી, અન્નાણી, નિયમંદુઅન્નાણી, તં જહા-

૧. મહઅન્નાણી ય, ૨. સુયઅન્નાણી ય ।

૧૨. નો મણજોગી, નો વહજોગી, કાયજોગી ।

૧૩. સાગારોવડત્તા વા, અણાગારોવડત્તા વા ।

પ. ૧૪. તેસિ ણં ભંતે ! જીવાણં સરીરગા કહવણ્ણા-જાબ- કહ ફાસા પણ્ણત્તા ?

૩. ગોયમા ! પંચ વણ્ણા, પંચ રસા, દુગંધા, અટ્ઠફાસા પણ્ણત્તા, તે પુણ અપ્પણા અવણ્ણા, અગંધા, અરસા અફાસા પણ્ણત્તા,

૧૫. ઝસાસગા વા, નીસાસગા વા, નો ઝસાસગ-નીસાસગા ।

૧૬. આહારગા વા, અણાહારગા વા ।

૧૭. નો વિરયા, અવિરયા, નો વિરયાવિરયા ।

૧૮. સકિરિયા, નો અકિરિયા ।

૧૯. સત્તવિહબંધગા વા, અટ્ઠવિહબંધગા વા ।

૨૦. આહારસન્નોવડત્તા વા -જાબ- પરિગ્ગહસન્નોવડત્તા વા ।

૨૧. કોહકસાઈ વા -જાબ- લોભકસાઈ વા ।

૨૨. નો ઇત્થિવેયગા, નો પુરિસવેયગા, નપુંસગવેયગા ।

૨૩. ઇત્થિવેદબંધગા વા, પુરિસવેદબંધગા વા, નપુંસગવેદબંધગા વા ।

૨૪. નો સણ્ણી, અસણ્ણી ।

૨૫. સહંદિયા, નો અણિંદિયા ।

પ. ૨૬. તે ણં ભંતે ! “કહજુમ્મકહજુમ્મણિંદિયા” ત્તિ કાલ્લઓ કેવચિરં હોંતિ ?

૧૦. તેઓ સમ્યગ્દષ્ટિ અને સમ્યગ્મિથ્યાદષ્ટિ હોતાં નથી પરંતુ મિથ્યાદષ્ટિ હોય છે.

૧૧. તેઓ જ્ઞાની નથી હોતા પરંતુ અજ્ઞાની હોય છે તેઓ નિયમાનુસાર બે અજ્ઞાનયુક્ત હોય છે, જેમકે-

૧. મતિઅજ્ઞાન, ૨. શ્રુતઅજ્ઞાન.

૧૨. તેઓ મનોયોગી અને વચનયોગી નથી હોતાં પરંતુ કાયયોગી હોય છે.

૧૩. તેઓ સાકારોપયોગ (જ્ઞાનોપયોગ) યુક્ત પણ હોય છે અને અનાકારોપયોગ (અજ્ઞાનોપયોગ) યુક્ત પણ હોય છે.

પ્ર. ૧૪. ભંતે ! તે એકેન્દ્રિય જીવોના શરીર કેટલા વર્ણ -યાવત્- કેટલા સ્પર્શવાળા કહેવામાં આવ્યા છે ?

૩. ગૌતમ ! એના શરીર પાંચવર્ણ, પાંચરસ, બેગંધ અને આઠ સ્પર્શયુક્ત કહેવાય છે અને તેઓ સ્વયં વર્ણ, ગંધ, રસ અને સ્પર્શરહિત કહ્યા છે.

૧૫. તેઓ ઉચ્છ્વાસવાળા પણ છે, નિઃશ્વાસવાળા પણ છે અને નો-ઉચ્છ્વાસ નિઃશ્વાસવાળા પણ છે.

૧૬. તેઓ આહારક પણ છે અને અનાહારક પણ છે.

૧૭. તેઓ વિરત (સર્વવિરત) અને વિરતા-વિરત (દેશવિરત) નથી હોતા, પરંતુ અવિરત હોય છે.

૧૮. તેઓ ક્રિયાયુક્ત હોય છે, ક્રિયારહિત હોતા નથી.

૧૯. તેઓ સાત અથવા આઠ કર્મપ્રકૃતિઓનાં બંધક હોય છે.

૨૦. તેઓ આહાર સંજોપયોગયુક્ત પણ છે -યાવત્- પરિગ્રહસંજોપયોગયુક્ત પણ છે.

૨૧. તેઓ ક્રોધક્રાધી પણ છે -યાવત્- લોભક્રાધી પણ છે.

૨૨. તેઓ સ્ત્રીવેદી કે પુરુષવેદી નથી હોતા, પરંતુ નપુંસકવેદી હોય છે.

૨૩. તેઓ સ્ત્રીવેદ-બંધક, પુરુષવેદ-બંધક કે નપુંસકવેદ-બંધક હોય છે.

૨૪. તેઓ સંજી નથી હોતા, અસંજી હોય છે.

૨૫. તેઓ સંઈન્દ્રિય હોય છે, અનિન્દ્રિય નથી હોતા.

પ્ર. ૨૬. ભંતે ! તેઓ કૃતયુગ્મ-કૃતયુગ્મ રાશિરૂપ એકેન્દ્રિય જીવ કાળની અપેક્ષાએ કેટલા કાળ સુધી રહે છે ?

૩. ગોયમા ! જહણ્ણેણં એક્કં સમયં, ઉક્કોસેણં અણંતં કાલં-અણંતો વણસ્સઙ્કાલો,

૨૭. સંવેહો ન ભણ્ણહી ।

પ. ૨૮. તે ણં ભંતે ! જીવા કિમાહારમાહોરેતિ ?

૩. ગોયમા ! અણંતપવેસિયાહ દવ્વાહં,

ખેત્તઓ અસંખેજ્જપવેસોગાહાહં,

કાલઓ-અણ્ણયરં કાલટિઠ્ઠેયાહં,

ભાવઓ વણ્ણમંતાહં, ગંધમંતાહં, રસમંતાહં, ફાસમંતાહં ।

એવં જહા આહારુદ્દેસે વણસ્સઙ્કાહયાણં આહારો તહેવ -જાવ- સવ્વપ્પણયાએ આહારમાહારેતિ,

ણવરં-નિવ્વાધાણં છદ્દિદસિં, વાચાયં પડુચ્ચ સિય તિદિસિં, સિય ચડદિસિં, સિય પંચદિસિં । સેસં તહેવ ।

૨૯. ઠિઠ્ઠે જહણ્ણેણં એક્કં સમયં અંતોમુહુત્તં,

ઉક્કોસેણં બાવીસં વાસસહસ્સાહં ।

૩૦. સમુગ્ધાયા આહિલ્લા ચત્તારિ,

મારણંતિયસમુગ્ધાએ ણં સમોહયા વિ મરંતિ, અસમોહયા વિ મરંતિ ।

પ. ૩૧. તે ણં ભંતે ! જીવા અણંતરં ઉવ્વટ્ટિત્તા કહિં ગચ્છંતિ, કહિં ઉવવજ્જંતિ ?

કિં નેરહ્મણુ ઉવવજ્જંતિ -જાવ- દેવેસુ ઉવવજ્જંતિ ?

૩. ગોયમા ! નો નેરહ્મણુ ગચ્છંતિ, ઉવવજ્જંતિ,

તિરિખ્ખજોણિણુ ગચ્છંતિ, ઉવવજ્જંતિ,

મણુસેસુ ગચ્છંતિ, ઉવવજ્જંતિ,

૩. ગૌતમ ! તેઓ જઘન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ અનન્તકાળ-અનન્ત (ઉત્સર્પિણી-અવસર્પિણીરૂપ), વનસ્પતિકાળ-પર્યંત રહે છે.

૨૭. અહીંયા સંવેધ (સંયોગ) નહીં કહેવો જોઈએ.

પ્ર. ૨૮. ભંતે ! તે એકેન્દ્રિય જીવ આહારમાં શું લાવે છે ?

૩. ગૌતમ ! તેઓ દ્રવ્યતઃ અન્તપ્રદેશી પદાર્થોનો આહાર કરે છે,

ક્ષેત્રતઃ અસંખ્યાત પ્રદેશવ્યાપ્ત પદાર્થોનો આહાર કરે છે,

કાળતઃ અન્યતર કાળસ્થિતિવાળા દ્રવ્યોનો આહાર કરે છે,

ભાવતઃ વર્ણ, ગંધ, રસ અને સ્પર્શવાળા પદાર્થોનો આહાર કરે છે.

આ પ્રકારે જેવી રીતે આહાર ઉદ્દેશકમાં વનસ્પતિ-કાયિકોના આહારનું વર્ણન કરવામાં આવ્યું છે તેવી જ રીતે તેઓ સર્વપ્રદેશોથી આહાર કરે છે.

વિશેષ - તેઓ વ્યાધાત (પ્રતિબંધ) રહિત હોય તો છએ દિશાઓથી અને વ્યાધાત (પ્રતિબંધિત) હોવાથી કદાચ ત્રણ, ચાર કે પાંચ દિશાઓમાંથી આહાર ગ્રહણ કરે છે, શેષ વર્ણનપૂર્વવત્ છે.

૨૯. તેમની સ્થિતિ જઘન્ય એક અન્તર્મુહૂર્તની, ઉત્કૃષ્ટ બાવીસ હજાર વર્ષની છે.

૩૦. તેઓમાં પ્રારંભમાં ચાર સમુદ્ધાત (કર્મ-નિર્જરા વિશેષ) મળી આવે છે.

તેઓ મારણાન્તિક સમુદ્ધાતથી સમવહત થઈને પણ મરે છે અને અસમવહત થઈને પણ મરે છે.

પ્ર. ૩૧. ભંતે ! તે જીવો ઉદ્વર્તના કરીને ક્યાં જાય છે અને ક્યાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

શું તેઓ નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય છે -યાવત્- દેવોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! તેઓ નૈરયિકોમાં પણ જતાં નથી અને ઉત્પન્ન પણ થતાં નથી.

તેઓ તિર્યચ્યોનિકોમાં પણ જાય છે અને ઉત્પન્ન પણ થાય છે.

તેઓ મનુષ્યોમાં પણ જાય છે અને ઉત્પન્ન પણ થાય છે.

નો દેવેસુ ગચ્છંતિ, ઉવવજ્જંતિ ।

પ. ૩૨. અહં ભંતે ! સવ્વપાણાં -જાવ- સવ્વસત્તા કહ્હજુમ્મકહ્હજુમ્મ ઇગ્ગિદિયાતાં ઉવ્વન્નપુવ્વા ?

૩. હંતા, ગોયમા ! અસહં અદુવા અણંતચુત્તો ।

પ. ૧. કહ્હજુમ્મતેઓયઇગ્ગિદિયા ણં ભંતે ! કઓહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?

૩. ગોયમા ! ઉવવાઓ તહેવ ।

પ. ૨. તે ણં ભંતે ! જીવા ઇગ્ગસમઇ ણં કેવઇયા ઉવવજ્જંતિ ?

૩. ગોયમા ! ઇક્કૂણવીસા વા, સંખેજ્જા વા, અસંખેજ્જા વા, અણંતા વા ઉવવજ્જંતિ ।

સેસં જહા કહ્હજુમ્મકહ્હજુમ્માણં -જાવ- અણંતચુત્તો ।

પ. ૩. કહ્હજુમ્મદાવરજુમ્મઇગ્ગિદિયા ણં ભંતે ! કઓહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?

૩. ગોયમા ! ઉવવાઓ તહેવ ।

પ. તે ણં ભંતે ! જીવા ઇગ્ગસમઇ ણં કેવઇયા ઉવવજ્જંતિ ?

૩. ગોયમા ! અટ્ઠારસ વા, સંખેજ્જા વા, અસંખેજ્જા વા, અણંતા વા ઉવવજ્જંતિ ।

સેસં તહેવ -જાવ- અણંતચુત્તો ।

પ. ૪. કહ્હજુમ્મકલિઓયઇગ્ગિદિયા ણં ભંતે ! કઓહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?

૩. ગોયમા ! ઉવવાઓ તહેવ ।

પરિમાણં સત્તરસ વા, સંખેજ્જા વા, અસંખેજ્જા વા, અણંતા વા ।

સેસં તહેવ -જાવ- અણંતચુત્તો ।

તેઓ દેવોમાં પણ જતાં નથી અને ઉત્પન્ન પણ થતાં નથી.

પ્ર. ૩૨. ભંતે ! શું સમસ્ત પ્રાણ -યાવત્- સર્વ સત્વ કૃતયુગ્મ કૃતયુગ્મ એકેન્દ્રિયરૂપથી પહેલાં ઉત્પન્ન થયેલા છે ?

૩. હા, ગૌતમ ! તેઓ અનેકવાર અથવા અનંતવાર ઉત્પન્ન થઈ ચુક્યા છે.

પ્ર. ૧. ભંતે ! કૃતયુગ્મ - ત્યોજરાશિવાળા એકેન્દ્રિયજીવ ક્યાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! એનો ઉપપાત પૂર્વવત્ સમજવો જોઈએ.

પ્ર. ૨. ભંતે ! તે જીવ એક સમયમાં કેટલા ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! તેઓ એક સમયમાં ઓગણીસ, સંખ્યાત, અસંખ્યાત કે અનંત ઉત્પન્ન થાય છે.

શેષ પૂર્વવત્ કૃતયુગ્મ-કૃતયુગ્મરાશિવાળા એકેન્દ્રિયોની સમાન અનંતવાર ઉત્પન્ન થાય છે પર્યંત કહેવું જોઈએ.

પ્ર. ૩. ભંતે ! કૃતયુગ્મ - દ્વાપર યુગ્મરાશિવાળા એકેન્દ્રિય જીવ ક્યાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! એનો ઉપપાત પૂર્વવત્ જાણવો જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! તે એકેન્દ્રિય જીવો એક સમયે (એકીસાથે) કેટલા ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! તેઓ એકસમયે (એકી સાથે) અઠાર, સંખ્યાત, અસંખ્યાત અથવા અનંત ઉત્પન્ન થાય છે.

શેષ સમગ્ર વર્ણન પૂર્વવત્ અનંતવાર ઉત્પન્ન થાય છે ત્યાં સુધી કહેવું જોઈએ.

પ્ર. ૪. ભંતે ! કૃતયુગ્મ - કલ્યોજરાશિવાળા એકેન્દ્રિયજીવ ક્યાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! એનો ઉપપાત પૂર્વવત્ સમજવો જોઈએ.

એની માત્રા (પરિમાણ) સત્તર, સંખ્યાત, અસંખ્યાત અથવા અનંત છે.

શેષ સમગ્ર વર્ણન પૂર્વવત્ અનંતવાર ઉત્પન્ન થાય છે ત્યાં સુધી કહેવું જોઈએ.

પ. ૫. તેઓયકડજુમ્મણ્ગિદિયા ણં ભંતે ! કઓહિંતો
ઉવવજ્જંતિ ?

૩. ગોયમા ! ઉવવાઓ તહેવ ।

પરિમાણં બારસ વા, સંખેજ્જા વા, અસંખેજ્જા વા,
અણંતા વા ।

સેસં તહેવ -જાવ- અણંતજ્જુત્તો ।

પ. ૬. તેઓગતેયોયણ્ગિદિયા ણં ભંતે । કઓહિંતો
ઉવવજ્જંતિ ?

૩. ગોયમા ! ઉવવાઓ તહેવ ।

પરિમાણં-પન્નરસ વા, સંખેજ્જા વા, અસંખેજ્જા વા,
અણંતા વા ।

સેસં તહેવ -જાવ- અણંતજ્જુત્તો ।

એવં ણ્ણસુ સોલસસુ મહાજુમ્મેસુ ઇક્કો ગમઓ,

ણવરં-પરિમાણે નાણતં-

૭. તેઓયદાવરજુમ્મેસુ ચોદ્દસ વા, સંખેજ્જા વા,
અસંખેજ્જા વા, અણંતા વા ઉવવજ્જંતિ ।

૮. તેઓયકલિઓણ્ણસુ તેરસ વા, સંખેજ્જા વા,
અસંખેજ્જા વા, અણંતા વા ઉવવજ્જંતિ ।

૯. દાવરજુમ્મકડજુમ્મેસુ અટ્ઠ વા, સંખેજ્જા વા,
અસંખેજ્જા વા, અણંતા વા ઉવવજ્જંતિ ।

૧૦. દાવરજુમ્મતેઓયેસુ ઇક્કારસ વા, સંખેજ્જા
વા, અસંખેજ્જા વા, અણંતા વા ઉવવજ્જંતિ ।

૧૧. દાવરજુમ્મદાવરજુમ્મેસુ દસ વા, સંખેજ્જા વા,
અસંખેજ્જા વા, અણંતા વા ઉવવજ્જંતિ ।

૧૨. દાવરજુમ્મકલિઓણ્ણસુ નવ વા, સંખેજ્જા વા,
અસંખેજ્જા વા, અણંતા વા ઉવવજ્જંતિ ।

૧૩. કલિઓયકડજુમ્મેસુ ચત્તારિ વા, સંખેજ્જા
વા, અસંખેજ્જા વા, અણંતા વા ઉવવજ્જંતિ ।

૧૪. કલિઓયતેઓણ્ણસુ સત્ત વા, સંખેજ્જા વા,
અસંખેજ્જા વા, અણંતા વા ઉવવજ્જંતિ ।

૫. ભંતે ! ત્યોજ - કૃતયુગ્મરાશિવાળા એકેન્દ્રિયજ્જવ
કયાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! એનો ઉપપાત પણ પૂર્વવત્ જાણવો
જોઈએ.

માત્રા (પરિમાણ) - બાર, સંખ્યાત, અસંખ્યાત
કે અનંત છે.

શેષ સમગ્ર વર્ણન પૂર્વવત્ અનંતવાર ઉત્પન્ન થયા
છે ત્યાં સુધી કહેવો જોઈએ.

૫. ભંતે ! ત્યોજ - ત્યોજરાશિવાળા એકેન્દ્રિયજ્જવ
કયાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! એનો ઉપપાત પણ પૂર્વવત્ જાણવો
જોઈએ.

પરિમાણ (માત્રા) પંદર, સંખ્યાત, અસંખ્યાત કે
અનંત છે.

શેષ સમગ્ર વર્ણન પૂર્વવત્ અનંતવાર ઉત્પન્ન થયાં
છે ત્યાં સુધી કહેવો જોઈએ.

આ પ્રકારે આ સોળ મહાયુગ્મોનો એક જ
આલાપક (ગમક) છે.

વિશેષ : એના પરિમાણ (માત્રા)માં ભિન્નતા છે,
જેમકે -

૭. ત્યોજ દ્વાપરયુગ્મમાં ચૌદ, સંખ્યાત, અસંખ્યાત
કે અનંત ઉત્પન્ન થાય છે.

૮. ત્યોજ-કલ્યોજમાં તેર, સંખ્યાત, અસંખ્યાત કે
અનંત ઉત્પન્ન થાય છે.

૯. દ્વાપરયુગ્મ-કૃતયુગ્મમાં આઠ, સંખ્યાત, અસંખ્યાત
કે અનંત ઉત્પન્ન થાય છે.

૧૦. દ્વાપરયુગ્મ-ત્યોજમાં અગિયાર, સંખ્યાત,
અસંખ્યાત કે અનંત ઉત્પન્ન થાય છે.

૧૧. દ્વાપરયુગ્મ-દ્વાપરયુગ્મમાં દસ, સંખ્યાત,
અસંખ્યાત કે અનંત ઉત્પન્ન થાય છે.

૧૨. દ્વાપરયુગ્મ-કલ્યોજમાં નવ, સંખ્યાત,
અસંખ્યાત કે અનંત ઉત્પન્ન થાય છે.

૧૩. કલ્યોજ-કૃતયુગ્મમાં ચાર, સંખ્યાત,
અસંખ્યાત કે અનંત ઉત્પન્ન થાય છે.

૧૪. કલ્યોજ-ત્યોજમાં સાત, સંખ્યાત, અસંખ્યાત
કે અનંત ઉત્પન્ન થાય છે.

૧૫. કલિઓયદાવરજુમ્મેસુ છ વા, સંખેજ્જા વા, અસંખેજ્જા વા, અણંતા વા ઉવવજ્જંતિ ।

પ. ૧૬. કલિઓયકલિઓયેર્ગિંદિયા ણં ભંતે ! કઓહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?

૩. ગોયમા ! ઉવવાઓ તહેવ !

પરિમાણં પંચ વા, સંખેજ્જા વા, અસંખેજ્જા વા, અણંતા વા ઉવવજ્જંતિ ।

સેસં તહેવ -જાવ- અણંતચુત્તો^૧ ।

-વિયા. સ. ૩૫, ૧/૧, ૩. ૧, સુ. ૨-૨૩

૨૩. પદમસમય સોલસમહાજુમ્મર્ગિંદિયેસુ ઉવવાયાદિ બત્તીસદારાદ્ પહ્વણં-

પ. પદમસમયકડજુમ્મકડજુમ્મર્ગિંદિયા ણં ભંતે ! કઓહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?

૩. ગોયમા ! તહેવ ।

એવં જહેવ પદમો ઉદ્દેસઓ તહેવ સોલસચુત્તો વિહ્યો વિ ભાણિયવ્વો તહેવ સવ્વં ।

ણવરં-ઈમાણિ દસ નાણત્તાણિ-

૧. ઓગાહણા જહણ્ણેણં અંગુલસ્સ અસંખેજ્જહ્હાગં, ઉક્કોસેણ વિ અંગુલસ્સ અસંખેજ્જહ્હાગં ।

૨-૩. આડયકમ્મસ્સ નો બંધગા, અબંધગા ।

૪-૫. આડયકમ્મસ્સ નો ઉદીરગા, અણુદીરગા ।

૬-૭-૮. નો ઉસ્સાસગા, નો નિસ્સાસગા, નો ઉસ્સાસ-નિસ્સાસગા ।

૯-૧૦. સત્તવિહ્બંધગા, નો અટ્ઠવિહ્બંધગા ।

પ. તે ણં ભંતે ! પદમસમય-કડજુમ્મકડજુમ્મ-ર્ગિંદિય ત્તિ કાલઓ કેવચિરં હોદ્ધ ?

૧૫. કલ્યોજ-દ્વાપરયુગ્મમાં છ, સંખ્યાત, અસંખ્યાત કે અનંત ઉત્પન્ન થાય છે.

પ્ર. ૧૬. ભંતે ! કલ્યોજ-કલ્યોજ રાશિવાળા એકેન્દ્રિયજીવ ક્યાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! એનો ઉપપાત પણ પૂર્વવત્ સમજવો જોઈએ

એનું પરિમાણ (માત્રા) પાંચ, સંખ્યાત, અસંખ્યાત કે અનંત ઉત્પન્ન થાય છે.

શેષ સમગ્ર વર્ણન પૂર્વવત્ અનંતવાર ઉત્પન્ન થઈ ચુક્યા છે પર્યંત સમજવું જોઈએ.

૨૩. પ્રથમ સમયોત્પન્ન સોળમહાયુગ્મવાળા એકેન્દ્રિયોમાં ઉત્પાતાદિ બત્તીસ દારોનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! પ્રથમ સમયોત્પન્ન કૃતયુગ્મ - કૃતયુગ્મ રાશિવાળા એકેન્દ્રિય જીવ ક્યાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! પૂર્વવત્ સમજવું જોઈએ.

આ જ પ્રકારે જેવી રીતે પ્રથમ ઉદ્દેશકમાં સોળ મહાયુગ્મો વિષે ઉત્પાદ વગેરે દર્શાવવામાં આવ્યું છે તેવી જ રીતે દ્વિતીય ઉદ્દેશકમાં પણ સમજવું જોઈએ. અન્ય સમગ્ર વર્ણન પૂર્વવત્ છે.

વિશેષ - આ દસ વાતોમાં ભિન્નતા છે, જેમકે -

૧. અવગાહના (અવસ્થિતિ) જઘન્ય અંગુલના અસંખ્યાતમો ભાગ છે, ઉત્કૃષ્ટ પણ અંગુલના અસંખ્યાતમો ભાગ છે.

૨-૩. આયુર્કર્મનો બંધક નથી, અબંધક છે.

૪-૫. આયુર્કર્મના આ જીવો ઉદીરક નહીં, અનુદીરક છે.

૬-૭-૮. તેઓ ઉચ્છ્વાસ, નિઃશ્વાસ તથા ઉચ્છ્વાસ-નિશ્વાસથી યુક્ત નથી.

૯-૧૦. તેઓ સાત પ્રકારના કર્મોના બંધક છે, આઠ કર્મોના બંધક નથી.

પ્ર. ભંતે ! તેઓ પ્રથમ સમયોત્પન્ન કૃતયુગ્મ-કૃતયુગ્મ રાશિવાળા એકેન્દ્રિયજીવ કાળની અપેક્ષાએ કેટલા સમય સુધી રહે છે ?

૧. અગિયાર ઉદ્દેશક દ્વાર :

૧. ઔઘિક,	૨. પ્રથમસમય,	૩. અપ્રથમસમય,	૪. ચરિમસમય,	૫. અચરિમસમય,
૬. પ્રથમપ્રથમસમય,	૭. પ્રથમઅપ્રથમસમય,	૮. પ્રથમચરિમસમય,	૯. પ્રથમઅચરિમસમય,	
૧૦. ચરિમ-ચરિમસમય,	૧૧. ચરિમઅચરિમસમય.			

- વ્યા. શ. ૩૫

૩. ગોયમા ! એકકં સમયં ।

एवं ठिई वि ।

समुग्घाया आइल्ला दोन्नि ।

समोहया न पुच्छिज्जंति ।

उव्वट्टणा न पुच्छिज्जइ ।

सेसं तहेव सव्वं निरवसेसं सोलससु वि गमएसु
-जाव- अणंतखुत्तो ।

-વિયા. સ. ૩૫, ૧/૯, ૩. ૨, સુ. ૧-૪

૨૪. અપહમસમયાઈ ચરિમાચરિમસમય પજ્જત્તં મહાજુમ્મ-
एगिंदिएसु उववाइयाइ बत्तीसदाराणं पह्वणं-

પ. - અપહમસમય-કહજુમ્મકહજુમ્મ-એગિંદિયા ણં ભંતે !
કઓહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?

૩. ગોયમા ! एसो जहा पढमउद्देसओ सोलसहिं वि
जुम्मेहिं तहेव नेयव्वो -जाव- कलियोगकलि-
योगत्ताए -जाव- अणंतखुत्तो ।

-વિયા. સ. ૩૫, ૧/૯, ૩. ૩, સુ. ૧

પ. ચરિમસમય-કહજુમ્મકહજુમ્મ-એગિંદિયા ણં ભંતે !
કઓહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?

૩. ગોયમા ! एवं जहेव पढमसमय उद्देसओ,

णवरं-देवा न उववज्जंति, तेउलेस्सा न पुच्छिज्जंति,

सेसं तहेव ।

-વિયા. સ. ૩૫, ૧/૯, ૩. ૪, સુ. ૧

પ. અચરિમસમય-કહજુમ્મ-કહજુમ્મ-એગિંદિયા ણં ભંતે !
કઓહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?

૩. ગોયમા ! जहा अपढमसमयउद्देसओ तहेव
भाणियव्वो निरवसेसं ।

-વિયા. સ. ૩૫, ૧/૯, ૩. ૫, સુ. ૧

૩. ગૌતમ ! તેઓ એક સમય સુધી રહે છે.

તેમની સ્થિતિ પણ આ પ્રકારે (એક સમયની) છે.
તેમાં આરંભના બે સમુદ્ધાત (કર્મ- નિર્જરાવિશેષ)
હોય છે.

તેઓ સમવહત થતા નથી,

તેઓમાં ઉદ્વર્તના (એકગતિમાંથી બીજી ગતિમાં
જન્મ ધારણ કરવા) વિષયક પ્રશ્ન કરવો નહીં
જોઈએ.

શેષ સર્વ કથન સોળ જ મહાયુગ્મોમાં અનંતવાર
ઉત્પન્ન થયેલ છે પર્યંત પ્રથમ ઉદ્દેશક અનુસાર
સમજવું જોઈએ.

૨૪. અપ્રથમ સમયથી ચરમાચરમ પર્યંત મહાયુગ્મવાળા
એકેન્દ્રિયોમાં ઉત્પત્તિ વગેરે બન્નીસ દ્વારાનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! અપ્રથમ સમયના કૃતયુગ્મ - કૃતયુગ્મ
રાશિવાળા એકેન્દ્રિય જીવ ક્યાંથી આવીને ઉત્પન્ન
થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! જેવી રીતે પ્રથમ ઉદ્દેશકમાં કલ્યોજ -
કલ્યોજ પર્યંત સોળ મહાયુગ્મોનું વર્ણન કર્યું છે
તેવી જ રીતે અહીંયા પણ અનંતવાર ઉત્પન્ન
થયેલાં છે પર્યંત સમજવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! ચરમ સમયોના કૃતયુગ્મ - કૃતયુગ્મ
રાશિવાળા એકેન્દ્રિય જીવ ક્યાંથી આવીને ઉત્પન્ન
થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! જેવી રીતે પ્રથમ સમય ઉદ્દેશક વર્ણવ્યું
છે (તેવી જ રીતે આ ઉદ્દેશક પણ સમજવું જોઈએ.)
વિશેષ - તેમાં દેવ ઉત્પન્ન થતાં નથી અને તેજો-
લેશ્યા વિષયક પ્રશ્ન પણ નહીં કરવો જોઈએ.
શેષ સર્વ કથન પૂર્વવત્ છે.

પ્ર. ભંતે ! અચરમ સમયના કૃતયુગ્મ - કૃતયુગ્મ
રાશિવાળા એકેન્દ્રિય જીવ ક્યાંથી આવીને ઉત્પન્ન
થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! આ ઉદ્દેશકનું સમગ્ર કથન અપ્રથમ સમય
ઉદ્દેશક (ત્રણ) અનુસાર સમજવું જોઈએ.

પ. પદમપદમસમય-કડજુમ્મ કડજુમ્મ-एगिंदिया णं
भंते ! कओह्हिंतो उववज्जंति ?

उ. गोयमा ! जहा पढमसमयउद्देसओ तहेव निरवसेसं ।
-विया. स. ३५, १/ए, उ. ६, सु. १

પ. પદમઅપદમસમય-કડજુમ્મ-કડજુમ્મ-एगिंदिया णं
भंते ! कओह्हिंतो उववज्जंति ?

उ. गोयमा ! जहा पढमसमयउद्देसओ तहेव भाणियच्चो ।
-विया. स. ३५, १/ए, उ. ७, सु. १

પ. પદમચરિમસમય-કડજુમ્મ-કડજુમ્મ-एगिंदिया णंभंते!
कओह्हिंतो उववज्जंति ?

उ. गोयमा ! जहा चरिमउद्देसओ तहेव निरवसेसं ।
-विया. स. ३५, १/ए, उ. ८, सु. १

પ. પદમઅચરિમ સમયકડજુમ્મ-કડજુમ્મ-एगिंदिया णं
भंते ! कओह्हिंतो उववज्जंति ?

उ. गोयमा ! जहा बीओ उद्देसओ तहेव निरवसेसं ।
-विया. स. ३५, १/ए, उ. ९, सु. १

પ. ચરિમચરિમસમય-કડજુમ્મ-કડજુમ્મ-एगिंदिया णं
भंते ! कओह्हिंतो उववज्जंति ?

उ. गोयमा ! जहा चउत्थो उद्देसओ तहेव ।
-विया. स. ३५, १/ए, उ. १०, सु. १

પ. ચરિમઅચરિમસમય-કડજુમ્મ-કડજુમ્મ-एगिंदिया णं
भंते ! कओह्हिंतो उववज्जंति ?

उ. गोयमा ! जहा पढमसमयउद्देसओ तहेव निरवसेसं ।

एवं एए एक्कारस उद्देसगा ।

पढमो तइयो पंचमओ य सरिसगमगा ।

सेसा अट्ठ सरिसगमगा,

णवरं-चउत्थे अट्ठमे दसमे य देवा न उववज्जंति,
तेउलेसा नत्थि ।

-विया. स. ३५, १/ए, उ. ११, सु. १

પ્ર. ભંતે ! પ્રથમ-પ્રથમ સમયના કૃતયુગ્મ - કૃતયુગ્મ
રાશિવાળા એકેન્દ્રિય જીવ કયાંથી આવીને ઉત્પન્ન
થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! પ્રથમ સમયના ઉદ્દેશકની અનુસાર સમગ્ર
કથન સમજવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! પ્રથમ-અપ્રથમ સમયના કૃતયુગ્મ-કૃતયુગ્મ
રાશિવાળા એકેન્દ્રિય જીવ કયાંથી આવીને ઉત્પન્ન
થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! એનું સમગ્ર કથન પ્રથમસમયના
ઉદ્દેશકાનુસાર સમજવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! પ્રથમ-ચરમસમયના કૃતયુગ્મ - કૃતયુગ્મ
રાશિવાળા એકેન્દ્રિય જીવ કયાંથી આવીને ઉત્પન્ન
થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! એનું સમગ્ર કથન ચરમ ઉદ્દેશકના
અનુસાર સમજવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! પ્રથમ-અચરમ સમયના કૃતયુગ્મ - કૃતયુગ્મ
રાશિવાળા એકેન્દ્રિય જીવ કયાંથી આવીને ઉત્પન્ન
થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! એનું સમગ્ર કથન બીજા ઉદ્દેશકાનુસાર
સમજવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! ચરમ-ચરમ સમયના કૃતયુગ્મ - કૃતયુગ્મ
રાશિવાળા એકેન્દ્રિય જીવ કયાંથી આવીને ઉત્પન્ન
થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! એનું સમગ્ર કથન ચોથા ઉદ્દેશકાનુસાર
સમજવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! ચરમ-અચરમ સમયના કૃતયુગ્મ - કૃતયુગ્મ
રાશિવાળા એકેન્દ્રિય જીવ કયાંથી આવીને ઉત્પન્ન
થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! એનું સમગ્ર કથન પ્રથમ સમયોદ્દેશક
અનુસાર સમજવું જોઈએ.

આ પ્રકારે આ અગિયાર ઉદ્દેશકો છે.

એમાંથી પહેલા, ત્રીજા અને પાંચમાં ઉદ્દેશકનો પાઠ
એક સમાન છે.

બાકીના આઠ ઉદ્દેશકના એકસમાન આલાપક છે.

વિશેષ - ચોથા, આઠમા અને દશમા ઉદ્દેશકમાં (ચરમ
સમય હોવાને કારણે) દેવોનો ઉપપાત તથા તેજો-
લેશ્યાનું વર્ણન નહીં કરવું જોઈએ.

૨૫. લેસ્સં પદુષ્વ મહાજુમ્મ ઇગિંદિયેસુ ઉવવાયાઇ ઘ્વત્તીસદારાણં
પહ્વણં-

- પ. કળહલેસ્સ-કડજુમ્મ-કડજુમ્મ-ઇગિંદિયા ણં ધંતે !
કઓહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?
- ઉ. ગોયમા ! ઉવવાઓ તહેવ એવં જહા ઓહિય ઉદ્દેસે ।

ળવરં-ઇમં નાણત્તં-

- પ. તે ણં ધંતે ! જીવા કળહલેસ્સા ?
- ઉ. હંતા, ગોયમા ! કળહલેસ્સા ।
- પ. તે ણં ધંતે ! કળહલેસ્સ-કડજુમ્મ-કડજુમ્મ-ઇગિંદિયે
ત્તિ કાલઓ કેવચિરં હોંતિ ?
- ઉ. ગોયમા ! જહણ્ણેણં એકકં સમયં, ઉવકોસેણં
અંતોમુહુત્તં ।

એવં ઠિઈં વિ ।

સેસં તહેવ -જાવ- અણંતચુત્તો ।

એવં સોલસ વિ જુમ્મા ધાણિયવ્વા ।

-વિયા. સ. ૩૫, ૨/એ, ઉ. ૧, સુ. ૧-૬

- પ. પઢમસમય-કળહલેસ્સ-કડજુમ્મ-કડજુમ્મ-
ઇગિંદિયા ણં ધંતે ! કઓહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?
- ઉ. ગોયમા ! જહા પઢમસમયઉદ્દેસઓ, ળવરં-
- પ. તે ણં ધંતે ! જીવા કળહલેસ્સા ?
- ઉ. હંતા, ગોયમા ! કળહલેસ્સા । સેસં તહેવ ।

એવં જહા ઓહિયસે એકારસ ઉદ્દેસગા ધણિયા
તહા કળહલેસ્સા એ વિ એકારસ ઉદ્દેસગા ધાણિયવ્વા ।

પઢમો, તઇઓ, પંચમો ય સરિસગમા ।

સેસા અટ્ઠ વિ સરિસગમા,

ળવરં-ચઉત્થ-અટ્ઠમ-દસમેસુ ઉવવાઓ નત્થિ દેવસ્સ ।
-વિયા. સ. ૩૫, ૨/એ, ઉ. ૨-૧૧

૨૫. લેશ્યાઓની અપેક્ષા મહાયુગ્મવાળા એકેન્દ્રિયોમાં
ઉત્પાતાદિ બત્રીસ દારોનું પ્રરૂપણ :

- પ્ર. ભંતે ! કૃષ્ણલેશ્થી - કૃતયુગ્મ - કૃતયુગ્મરાશિવાળા
એકેન્દ્રિય જીવ ક્યાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ?
- ઉ. ગૌતમ ! એનો ઉપપાત પૂર્વોક્ત ઔધિક ઉદ્દેશકના
અનુસાર સમજવું જોઈએ.

વિશેષ - આ વાતોમાં ભિન્નતા છે -

- પ્ર. ભંતે ! તે જીવો શું કૃષ્ણલેશ્યાવાળા છે ?
- ઉ. હા ગૌતમ ! તેઓ કૃષ્ણલેશ્યાવાળા છે.
- પ્ર. ભંતે ! તેઓ કૃષ્ણલેશ્થી કૃતયુગ્મ - કૃતયુગ્મ
રાશિવાળા એકેન્દ્રિયજીવ કાળની અપેક્ષાએ કેટલા
સમય સુધી રહે છે ?
- ઉ. ગૌતમ ! તેઓ જઘન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ
અન્તર્મુહૂર્ત સુધી રહે છે.

તેમની સ્થિતિ પણ આ જ પ્રકારે સમજવી જોઈએ.

શેષ સર્વ કથન અનંતવાર ઉત્પન્ન થઈ ચુક્યા છે
પર્યંત પૂર્વવત્ જાણવું જોઈએ.

આ જ પ્રકારે ક્રમશઃ સોળ મહાયુગ્મોનું કથન
પૂર્વવત્ સમજવું જોઈએ.

જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

- પ્ર. ભંતે ! પ્રથમ સમય - કૃષ્ણલેશ્થી કૃતયુગ્મ -
કૃતયુગ્મ રાશિવાળા એકેન્દ્રિય જીવ ક્યાંથી આવી
ઉત્પન્ન થાય છે ?
- ઉ. ગૌતમ ! તેનું સમગ્ર કથન પ્રથમ સમયોદ્દેશક
સમાન સમજવું જોઈએ, વિશેષ એ છે -
- પ્ર. ભંતે ! શું તે જીવ કૃષ્ણલેશ્યાવાળા છે ?
- ઉ. હા, ગૌતમ ! તેઓ કૃષ્ણલેશ્યાવાળા છે. શેષ
સમગ્ર કથન પૂર્વવત્ સમજવું જોઈએ.

જે પ્રકારે ઔધિક શતકનો અગિયારમો ઉદ્દેશક
કલ્હો છે તે જ પ્રકારે એકેન્દ્રિય કૃષ્ણલેશ્થી શતકના
પણ અગિયાર ઉદ્દેશક સમજવાં જોઈએ.

પ્રથમ, તૃતીય અને પંચમ ઉદ્દેશકના પાઠ એક
સમાન છે.

બાકીના આઠ ઉદ્દેશકોનાં પાઠ એક સમાન છે.

વિશેષ - ચોથા, આઠમા અને દશમાં ઉદ્દેશકોમાં
દેવોની ઉત્પત્તિનું કથન કરવું નહીં જોઈએ.

एवं नीललेस्सेहि वि सयं कणहलेस्ससयरिसं,
एक्कारस उद्देसगा तहेव ।

-विया. स. ३५, ३/ए, उ. १-११

एवं काउलेस्से वि सयं कणहलेस्ससयरिसं ।

-विया. स. ३५, ४/ए, उ. १-११

૨૬. भवसिद्धिय-अभवसिद्धिय महाजुम्म एगिंदिएसु उववायाइ
बत्तीसदारणं पृहवणं-

પ. भवसिद्धिय-कडजुम्म-कडजुम्म-एगिंदिया णं भंते !
कओहिंतो उववज्जंति ?

उ. गोयमा ! जहा ओहियसयं तहेव,

णवरं-एक्कारससु वि उद्देसएसु-

પ. અહ ભંતે ! સવ્વપાણા -જાવ- સવ્વસત્તા ભવસિદ્ધિય
કડજુમ્મકડજુમ્મ-એગિંદિયત્તાએ ઉવવન્નપુવ્વા ?

उ. गोयमा ! णो इणट्ठे समट्ठे ।

सेसं तहेव ।

-विया. स. ३५, ५/ए, उ. १-११

પ. કણહલે સ્સ-ભવસિદ્ધિય-કડજુમ્મકડજુમ્મ-
એગિંદિયા ણં ભંતે ! કઓહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?

उ. गोयमा ! कणहलेस्स-भवसिद्धिय-एगिंदिएहि वि
सयं बिइयसयकणहलेस्ससरिसं भाणियब्बं ।

- विया. स. ३५, ६/ए, उ. १-११

एवं नीललेस्स-भवसिद्धिय-एगिंदिएहि वि सयं ।

-विया. स. ३५, ७/ए, उ. १-११

एवं काउलेस्स-भवसिद्धिय-एगिंदिएहि वि तहेव
एक्कारसउद्देसगसंजुत्तसयं ।

एवं एयाणि चत्तारि भवसिद्धिएसु सयाणि चउसु
वि सएसु-

પ. અહ ભંતે ! સવ્વપાણા -જાવ- સવ્વસત્તા ભવસિદ્ધિયા
કડજુમ્મ-કડજુમ્મ એગિંદિયત્તાએ ઉવવન્નપુવ્વા ?

उ. गोयमा ! णो इणट्ठे समट्ठे ।

-विया. स. ३५, ८/ए, उ. १-११

કૃષ્ણલેશ્વીશતક અનુસાર નીલલેશ્વી શતકના પણ
અગિયાર ઉદેશક આ જ પ્રકારે સમજવું જોઈએ.

આ જ પ્રકારે કાપોતલેશ્વી - શતક પણ કૃષ્ણલેશ્વી
શતકની સમાન સમજવું જોઈએ.

૨૬. ભવસિદ્ધિક - અભવસિદ્ધિક મહાયુગ્મવાળા એકેન્દ્રિયોમાં
ઉત્પાતાદિ બત્રીસ દારોનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! ભવસિદ્ધિક કૃતયુગ્મ - કૃતયુગ્મ રાશિવાળા
એકેન્દ્રિયજીવ કયાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! એનું સમગ્ર કથન ઔષિકશતકની સમાન
સમજવું જોઈએ.

વિશેષ : એમાં અગિયાર ઉદેશકોમાં આ તિન્નતા છે-

પ્ર. ભંતે ! સર્વ પ્રાણી -ચાવત્- સર્વ સત્ત્વ ભવસિદ્ધિક
કૃતયુગ્મ-કૃતયુગ્મ એકેન્દ્રિયરૂપે પહેલાં ઉત્પન્ન
થયેલાં છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આ અર્થ સમર્થ નથી.

શેષ સર્વ કથન પૂર્વવત્ સમજવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! કૃષ્ણલેશ્વી ભવસિદ્ધિક કૃતયુગ્મ-કૃતયુગ્મ
રાશિવાળા એકેન્દ્રિય જીવ કયાંથી આવીને
ઉત્પન્ન થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! કૃષ્ણલેશ્વી ભવસિદ્ધિક એકેન્દ્રિય જીવોના
શતકનું સમગ્ર કથન કૃષ્ણલેશ્વા સંબંધી દ્વિતીય
શતક પ્રમાણે સમજવું જોઈએ.

આ પ્રકારે નીલલેશ્વી ભવસિદ્ધિક કૃતયુગ્મ-કૃતયુગ્મ
એકેન્દ્રિય શતકનું કથન પણ નીલલેશ્વા - સંબંધી
તૃતીય શતક સમાન સમજવું જોઈએ.

આ પ્રકારે કાપોતલેશ્વી ભવસિદ્ધિક એકેન્દ્રિયોનું
કથન પૂર્વોક્ત (ચતુર્થ શતક)ના કાપોત લેશ્વાના
અગિયાર ઉદેશકો સમાન સમજવું જોઈએ.

આ પ્રકારે આ (૫, ૬, ૭, ૮) ચારે શતક ભવસિદ્ધિક
એકેન્દ્રિય જીવોના છે અને એ ચારે શતકોમાં -

પ્ર. ભંતે ! શું સર્વ પ્રાણ -ચાવત્- સર્વ સત્ત્વ ભવસિદ્ધિક
કૃતયુગ્મ - કૃતયુગ્મ એકેન્દ્રિયના રૂપમાં પહેલા
ઉત્પન્ન થયેલા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આ અર્થ સમર્થ નથી.

જહા ભવસિદ્ધિએહિં ચત્તારિ સયાઈં ભણિયાઈં એવં
અભવસિદ્ધિએહિં વિ ચત્તારિ સયાઈં લેસ્સાસંજુત્તાણિ
ભાણિયઘ્વાણિ । (ચુસુ વિ સણુસુ)

પ. અહ ભંતે ! સવ્વપાણા -જાબ- સવ્વસત્તા અભવસિદ્ધિય
કહજુમ્મ-કહજુમ્મ ઇગિંદિયત્તાએ ઉવવન્નપુઘ્વા ?

૩. ગોયમા ! ણો ઇણટ્ઠે સમટ્ઠે ।

એવં ઇયાઈં બારસ ઇગિંદિયમહાજુમ્મસયાઈં ભવંતિ ।

-વિયા.સ. ૩૫, ૧-૧૨ એ, ૩. ૧-૧૧

૨૭. સોલસસુ બેઈંદિયમહાજુમ્મેસુ ઉવવાયાઈ બસીસદારાણં
પહ્વણં-

પ. કહજુમ્મકહજુમ્મબેઈંદિયા ણં ભંતે ! કઓહિંતો
ઉવવજ્જંતિ ?

૩. ગોયમા ! ઉવવાઓ જહા વઠ્ઠંતિએ,

પરિમાણં-સોલસ વા, સંખેજ્જા વા, અસંખેજ્જા વા
ઉવવજ્જંતિ ।

પ. તે ણં ભંતે ! જીવા સમએ-સમએ અવહીરમાણા
અવહીરમાણા કેવદ્દ કાલેણં અવહીરંતિ ?

૩. ગોયમા ! તે ણં અસંખેજ્જા સમએ-સમએ અવહીરમાણા-
અવહીરમાણા અસંખેજ્જાહિં ઓસપ્પિણિ ઉસ્સપ્પિણીહિં
અવહીરંતિ, નો ચેવ ણં અવહિયા સિયા ।

પ. તે સિ ણં ભંતે ! જીવાણં કે મહાલિયા સરીરોગાહણા
પણ્ણત્તા ?

૩. ગોયમા ! ઓગાહણા જહણ્ણેણં અંગુલસ્સ
અસંખેજ્જદ્ધિભાગં, ઉકોસેણં બારસ જોયણાઈં ।

એવં જહા ઇગિંદિયમહાજુમ્માણં પહ્મુદ્દેસએ તહેવ,

ણવરં-તિણ્ણિ લેસ્સાઓ, દેવા ન ઉવવજ્જંતિ,

સમ્મદિટ્ઠી વા, મિચ્છદિટ્ઠી વા, નો સમ્મમિચ્છદિટ્ઠી,

નાણી વા, અન્નાણી વા,

જે પ્રકારે ભવસિદ્ધિક - સંબંધી ચાર શતક કહ્યા
તે જ પ્રકારે લેશ્યાઓ સહિત અભવસિદ્ધિક
એકેન્દ્રિયોના પણ ચાર શતક સમજવા જોઈએ.
(આ ચારે શતકોમાં પણ)

પ્ર. ભંતે ! સર્વ પ્રાણ -યાવત્- સર્વ સત્ત્વ અભવસિદ્ધિક
કૃતયુગ્મ - કૃતયુગ્મ એકેન્દ્રિયોરૂપે પૂર્વે ઉત્પન્ન
થયેલા છે ?

૩. ગૌતમ ! આ અર્થ સમર્થ નથી.

આ પ્રકારે આ બાર એકેન્દ્રિય મહાયુગ્મશતક
થાય છે.

૨૭. સોળ બેઈંદ્રિય મહાયુગ્મોમાં ઉત્પાતાદિ બત્રીસદારોનું
પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! કૃતયુગ્મ - કૃતયુગ્મ રાશિવાળા બેઈંદ્રિય
જીવ કયાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! એનો ઉપપાત વ્યુત્કાંતિપદની અનુસાર
સમજવો જોઈએ.

પરિમાણ - એક સમયમાં સોળ, સંખ્યાત અથવા
અસંખ્યાત ઉત્પન્ન થાય છે.

પ્ર. ભંતે ! તેઓ અનંત જીવ સમય-સમયમાં એક-એક
અપહત કરવામાં આવે તો કેટલા કાળમાં અપહત
થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! જો તે અસંખ્ય બેઈંદ્રિય જીવ સમયે-સમયે
અપહત કરવામાં આવે અને એમ કરતા અસંખ્ય
અવસર્પિણી અને ઉત્સર્પિણી વીતી જાય તો પણ
તે અપહત થતાં નથી.

પ્ર. ભંતે ! તે જીવોના શરીરની અવગાહના કેટલી
ઊંચી કહેવામાં આવી છે ?

૩. ગૌતમ ! જઘન્ય અંગુલના અસંખ્યાતમા ભાગ
અને ઉત્કૃષ્ટ બાર યોજનની છે.

એ જ પ્રકારે જેવી રીતે એકેન્દ્રિય મહાયુગ્મ રાશિનો
પ્રથમ ઉદ્દેશક કહ્યો તે જ પ્રકારે સમજવું જોઈએ.

વિશેષ - એમાં ત્રણ લેશ્યાઓ હોય છે, દેવ
ઉત્પન્ન થતાં નથી.

તેઓ સમ્યગ્દષ્ટિ પણ હોય છે, મિથ્યાદષ્ટિ પણ
હોય છે પરંતુ સમ્યગ્મિથ્યા દષ્ટિ હોતાં નથી.

તેઓ જ્ઞાની પણ હોય છે અને અજ્ઞાની પણ હોય છે.

નો મળયોગી, વડ્યોગી વા, કાયયોગી વા ।

પ. તે ણં ભંતે ! કઙ્ઙુમ્મકઙ્ઙુમ્મબેહંદિયા કાલઓ કેવચિરં હોતિ ?

૩. ગોયમા ! જહણ્ણેણં એકકં સમયં, ઉક્કોસેણં સંખેજ્જં કાલં ।

ઠિઈં જહણ્ણેણં એકકં સમયં, ઉક્કોસેણં બારસ સંવચ્છરાઈં ।

આહારો નિયમં છદ્દિસિં ।

તિણ્ણિ સમુગ્ગાયા ।

સેસં તહેવ -જાવ- અણંતણુત્તો ।

એવં સોલસસુ વિ જુમ્મેસુ ।

-વિયા. સ. ૩૬, ૩. ૧, સુ. ૧-૪

૨૮. પઢમસમયાઈં મહાજુમ્મ-બેહંદિયાણં ઉવવાયાઈં બત્તીસદારાણં પરૂવણં-

પ. પઢમસમય-કઙ્ઙુમ્મકઙ્ઙુમ્મ-બેહંદિયા ણં ભંતે ! કઓહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?

૩. ગોયમા ! એવં જહા એગિંદિયમહાજુમ્માણં પઢમસમયુદ્દેસે દસ નાણત્તાઈં તાઈં ચેવ દસ ઇહ વિ ।

એકકારસમં ઇમં નાણત્તં-નો મળજોગી, નો વડ્યજોગી, કાયજોગી ।

સેસં જહા એગિંદિયાણં ચેવ પઢમુદ્દેસે ।

એવં એ વિ જહા એગિંદિયમહાજુમ્મેસુ એકકારસ ઉદ્દેસગા તહેવ ભાણિયવ્વા,

ણવરં-ચઉત્થ-અટ્ટમ-દસમેસુ સમ્મત્ત-નાણાણિ ન ભણ્ણંતિ ।

જહેવ એગિંદિયસુ, પઢમો તડ્યો પંચમો ય એક્કગમા,

તેઓ મનોયોગી હોતાં નથી, વચનયોગી અને કાયયોગી હોય છે.

પ્ર. ભંતે ! તે કૃતયુગ્મ - કૃતયુગ્મ બેઈન્દ્રિય જીવ કાળની અપેક્ષાએ કેટલા સમય સુધી રહે છે ?

૩. ગૌતમ ! તે જઘન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ સંખ્યાતકાળ સુધી રહે છે.

તેમની સ્થિતિ જઘન્ય એક સમયની અને ઉત્કૃષ્ટ બાર વર્ષની હોય છે.

નિયમપ્રમાણે તેઓ છએ દિશાઓથી આહાર પ્રહણ કરે છે.

તેઓમાં (પ્રથમના આદિના) ત્રણ સમુદ્ધાત હોય છે.

શેષ સર્વ કથન પૂર્વવત્ અનંતવાર ઉત્પન્ન થયાં છે ત્યાં સુધી સમજવું જોઈએ.

આ જ પ્રકારે બેઈન્દ્રિય જીવોના સોળ મહાયુગ્મ સમજવા જોઈએ.

૨૮. પ્રથમ સમયાદિ મહાયુગ્મ બેઈન્દ્રિયોમાં ઉત્પાતાદિ બત્તીસ દારોનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! પ્રથમ સમયોત્પન્ન કૃતયુગ્મ - કૃતયુગ્મ રાશિવાળા બેઈન્દ્રિય જીવ કયાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! જે પ્રકારે એકેન્દ્રિય મહાયુગ્મોનું પ્રથમ સમયવાળું ઉદ્દેશક કહ્યું તેજ પ્રકારે અહીંયા પણ સમજવું તથા ત્યાં જે દસ વાતોનું અંતર દર્શાવ્યું છે તે અહીં પણ આ દસેનું અંતર સમજવું જોઈએ.

અગિયારવામાં એ અંતર છે- તેઓ મનોયોગી અને વચનયોગી હોતાં નથી, પરંતુ કાયયોગી હોય છે.

શેષ સર્વ કથન એકેન્દ્રિય મહાયુગ્મોના પ્રથમ ઉદ્દેશક સમાન સમજવું જોઈએ.

એકેન્દ્રિય મહાયુગ્મના અગિયાર ઉદ્દેશકોની સમાન અહીંયા પણ અગિયાર ઉદ્દેશક સમજવાં જોઈએ.

વિશેષ - ચોથા, આઠમાં અને દશમાં ઉદ્દેશકમાં સમ્યક્ત્વ અને જ્ઞાનનું કથન નહીં કરવું જોઈએ.

એકેન્દ્રિયની સમાન પ્રથમ, તૃતીય અને પંચમ આ ત્રણ ઉદ્દેશકોનો પાઠ એક સમાન છે.

સેસા અદ્દુ એકગમા ।

-વિયા સ. ૩૬, ૧/બે., ડ. ૨-૧૧

૨૯. સલેસ્સ મહાજુમ્મ બેઈંદિયેસુ ઉવવાયાઈ વત્તીસદારાણં પરૂવણં-

પ. કળહલેસ્સકડજુમ્મકડજુમ્મબેઈંદિયા ણં ધંતે !
કઓહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?

ડ. ગોયમા ! એવં ચેવ,

કળહલેસ્સેસુ વિ એકકારસડહેસગસંજુત્તં સયં,

ળવરં-લેસા, સંચિટ્ટુણા જહા ઇગિંદિયકળહલેસ્સાણં ।

-વિયા. સ. ૩૬, ૨/બે., ડ. ૧-૧૧

એવં નીલલેસ્સેહિ વિ સયં ।

-વિયા. સ. ૩૬, ૩/બે., ડ. ૧-૧૧

એવં કાડલેસ્સેહિ વિ સયં ।

-વિયા. સ. ૩૬, ૪/બે., ડ. ૧-૧૧

૩૦. ભવસિદ્ધિય અભવસિદ્ધિય મહાજુમ્મ બેઈંદિયેસુ ઉવવાયાઈ વત્તીસદારાણં પરૂવણં-

પ. ભવસિદ્ધિય-કડજુમ્મ કડજુમ્મબેઈંદિયા ણં ધંતે !
કઓહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?

કિં નેરડ્ડેહિંતો ઉવવજ્જંતિ -જાવ- દેવેહિંતો
ઉવવજ્જંતિ ?

ડ. ગોયમા ! નો નેરડ્ડેહિંતો ઉવવજ્જંતિ,

તિરિક્ખજોણિએહિંતો ઉવવજ્જંતિ,

મણુસેહિંતો ઉવવજ્જંતિ,

નો દેવેહિંતો ઉવવજ્જંતિ ।

ભવસિદ્ધિયસયા વિ ચત્તારિ તેણેવ પુવ્વગમણં
નેયવ્વા, ળવરં-

પ. અહ ધંતે ! સવ્વપાણા -જાવ- સવ્વસત્તા ભવસિદ્ધિય
કડજુમ્મકડજુમ્મ ઇગિંદિયત્તાએ ઉવવન્નપુવ્વા ?

ડ. ગોયમા ! ણો ડ્ડે સમટ્ટે,

સેસં જહેવ ઓહિયસયાણિ ચત્તારિ ।

- વિયા. સ. ૩૬, ૫-૮/બે. ડ. ૧-૧૧

શેષ આઠ ઉદેશકો એક સમાન છે.

૨૯. સલેશ્ય મહાયુગ્મ બેઈંદિયોમાં ઉત્પાતાદિ બત્તીસ દારોનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! કૃષ્ણલેશ્યી કૃતયુગ્મ - કૃતયુગ્મ રાશિવાળા
બેઈંદિય જીવ કયાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ?

ડ. ગૌતમ ! એનું કથન પૂર્વવત્ સમજવું જોઈએ.
કૃષ્ણલેશ્યી જીવોના અગિયાર ઉદેશકયુક્ત શતક
પણ આ પ્રકારે છે.

વિશેષ - એની લેશ્યા અને સંચિટ્ટુણા (કાયસ્થિતિ)
કૃષ્ણલેશ્યી એકેન્દ્રિય જીવોની સમાન છે.

આ પ્રકારે નીલલેશ્યી બેઈંદિય જીવોના અગિયાર
ઉદેશકયુક્ત શતક સમજવાં જોઈએ.

આ પ્રકારે કાપોતલેશ્યી બેઈંદિય જીવોના અગિયાર
ઉદેશક યુક્ત શતક પણ સમજવાં જોઈએ.

૩૦. ભવસિદ્ધિક-અભવસિદ્ધિક મહાયુગ્મ બેઈંદિયોમાં ઉત્પાતાદિ
બત્તીસ દારોનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! ભવસિદ્ધિક કૃતયુગ્મ-કૃતયુગ્મરાશિવાળા
બેઈંદિય જીવ કયાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ?

શું તેઓ નૈરયિકોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે
-યાવત્- દેવોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ?

ડ. ગૌતમ ! તેઓ નૈરયિકોથી આવીને ઉત્પન્ન થતાં નથી,
તિર્યચ્યોનિકોમાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે.

મનુષ્યોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે,

દેવોથી આવીને ઉત્પન્ન થતાં નથી.

આ પ્રકારે પૂર્વોક્ત ગમક અનુસાર ભવસિદ્ધિક
મહાયુગ્મબેઈંદિય જીવોના ચારે શતક સમજવા
જોઈએ. વિશેષ -

પ્ર. ભંતે ! સર્વપ્રાણ -યાવત્- સર્વસત્ત્વ ભવસિદ્ધિક
કૃતયુગ્મ - કૃતયુગ્મ એકેન્દ્રિયનારૂપે પહેલાં ઉત્પન્ન
થયેલાં છે ?

ડ. ગૌતમ ! આ અર્થ સમર્થ નથી.

શેષ સર્વ કથન ચારે ઔદિકશતક અનુસાર સમજવું
જોઈએ.

જહા ભવસિદ્ધિયસયા ચત્તારિ એવં અભવસિદ્ધિયસયા
વિ ચત્તારિ ભાણિયવ્વા,

ળવરં-સમ્મત્ત-નાણાણિ સવ્વેહિં નત્થિ, સેસં તં ચેવ ।

એવં એયાણિ વારસ વેદંદિયમહાજુમ્મસયાણિ ભવંતિ ।

-વિયા. સ. ૩૬, ૧-૧૨/વે. ડ. ૧-૧૧

૩૧. મહાજુમ્મ-તેદંદિયાણં ઉવવાયાઇ વત્તીસદારાણં પરૂવણં-

પ. કહજુમ્મ-કહજુમ્મતેદંદિયા ણં ભંતે ! કઓહિંતો
ઉવવજ્જંતિ ?

ડ. ગોયમા ! એવં તેદંદિયસુ વિ વારસસયા કાયવ્વા
વેદંદિયસયસરિસા.

ળવરં-ઓગાહણા જહણ્ણેણં અંગુલસ્સ અસંખેજ્જઇભાગં
ઉક્કોસેણં તિણ્ણિ ગાડયાઇં,

ઠિદં જહણ્ણેણં એકકં સમયં, ઉક્કોસેણં એકૂળવન્ન-
રાઇંદિયાઇં ।

સેસં તહેવ । -વિયા. સ. ૩૭, ડ. (૧-૧૨)

૩૨. મહાજુમ્મ-ચડરિંદિયાણં ઉવવાયાઇ વત્તીસદારાણં
પરૂવણં-

ચડરિંદિયેહિ વિ એવં ચેવ વારસ સયા કાયવ્વા,

ળવરં-ઓગાહણા જહણ્ણેણં અંગુલસ્સ અસંખેજ્જઇભાગં
ઉક્કોસેણં ચત્તારિ ગાડયાઇં,

ઠિદં જહણ્ણેણં એકકં સમયં, ઉક્કોસેણં છમ્માસા ।

સેસં જહા વેદંદિયાણં । -વિયા. સ. ૩૮

૩૩. મહાજુમ્મ અસણ્ણિપંચેદિયાણં ઉવવાયાઇ વત્તીસદારાણં
પરૂવણં-

પ. કહજુમ્મ-કહજુમ્મ અસણ્ણિપંચેદિયા ણં ભંતે !
કઓહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?

ડ. ગોયમા ! જહા વેદંદિયાણં તહેવ અસણ્ણિસુ વિ વારસ
સયા કાયવ્વા,

ળવરં-ઓગાહણા જહણ્ણેણં અંગુલસ્સ અસંખેજ્જઇભાગં,

જે પ્રકારે ભવસિદ્ધિ (બેઈન્દ્રિય જીવો)ના ચાર
શતક કહ્યા તે જ પ્રકારે અભવસિદ્ધિકના પણ ચાર
શતક સમજવાં જોઈએ.

વિશેષ - આ સર્વમાં સમ્યક્ત્વ અને જ્ઞાન હોતું
નથી. શેષ સર્વ કથન પૂર્વવત્ છે.

આ પ્રકારે આ બાર બેઈન્દ્રિય મહાયુગ્મ શતક
હોય છે.

૩૧. મહાયુગ્મ ત્રીન્દ્રિય જીવોના ઉત્પાતાદિ બત્તીસ દારોનું
પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! કૃતયુગ્મ - કૃતયુગ્મરાશિવાળા ત્રીન્દ્રિયજીવ
કયાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ?

ડ. ગૌતમ ! બેઈન્દ્રિયશતકની સમાન ત્રીન્દ્રિયજીવોના
પણ બાર શતક સમજવાં જોઈએ.

વિશેષ - એની અવસ્થિતિ જઘન્ય અંગુળનો
અસંખ્યાતમો ભાગ અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર ગવ્યૂતિ
(બેકોસ) હોય છે.

સ્થિતિ જઘન્ય એક સમયની અને ઉત્કૃષ્ટ ઓગણ-
પચાસ અહોરાત્રિની હોય છે.

શેષ સર્વકથન પૂર્વવત્ છે.

૩૨. મહાયુગ્મ ચતુરિન્દ્રિય જીવોના ઉત્પાતાદિ બત્તીસ દારોનું
પ્રરૂપણ :

આ પ્રકારે ચતુરિન્દ્રિય જીવોના બાર શતક સમજવાં
જોઈએ.

વિશેષ - એની અવસ્થિતિ જઘન્ય અંગુળનો અસંખ્યાતમો
ભાગ અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર ગવ્યૂતિ (બેકોસ) હોય છે.

સ્થિતિ જઘન્ય એક સમયની અને ઉત્કૃષ્ટ છ મહિનાની છે.

શેષ સર્વકથન બેઈન્દ્રિય જીવોના શતક સમાન છે.

૩૩. મહાયુગ્મ અસંજી પંચેન્દ્રિય જીવોના ઉત્પાતાદિ બત્તીસ
દારોનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! કૃતયુગ્મ - કૃતયુગ્મ અસંજી પંચેન્દ્રિયજીવ
કયાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ?

ડ. ગૌતમ ! બેઈન્દ્રિયોની સમાન અસંજીઓના પણ
બાર શતક સમજવાં જોઈએ.

વિશેષ - એની અવસ્થિતિ જઘન્ય અંગુળનો
અસંખ્યાતમો ભાગ છે.

उक्कोसेणं जोयणसहस्सं,
संचिट्ठणा जहण्णेणं एककं समयं,
उक्कोसेणं पुव्वकोडीपुहत्तं,
ठिई जहण्णेणं एककं समयं, उक्कोसेणं पुव्वकोडी ।

सेसं जहा बेइंदियाणं । -विया. स. ३९

૩૪. મહાજુમ્મ સણ્ણિપંચેદિયાણં ઉવવાયાઇ વત્તીસદારાણં
પરૂવણં-

પ. કડજુમ્મકડજુમ્મ સન્નિ પંચેદિયા ણં ભંતે ! કઓહિંતો
ઉવવજ્જંતિ ?

૩. ગોયમા ! ઉવવાઓ વસુ વિ ગઈસુ ।

સંખેજ્જવાસાઉય-અસંખેજ્જવાસાઉય-પજ્જત્ત-
અપજ્જત્તણ્ણુ ય, ન કઓ વિ પડિસેહો -જાવ-
અણુત્તરવિમાણે ત્તિ ।

૨-૪ પરિમાણં, અવહારો, ઓગાહણા ય જહા
અસન્નિપંચેદિયાણં ।

૫. વેયણિજ્જવજ્જાણં સત્તપ્પહં પગડીણં વંધગા વા,
અવંધગા વા,
વેયણિજ્જસ્સ વંધગા, નો અવંધગા ।

૬. મોહણિજ્જસ્સ વેયગા વા, અવેયગા વા ।

સેસાણં સત્તપ્પહ વિ વેયગા, નો અવેયગા ।

સાયાવેયગા વા, અસાયાવેયગા વા ।

૭. મોહણિજ્જસ્સ ઉદઈ વા, અણુદઈ વા,

સેસાણં સત્તપ્પહ વિ ઉદઈ, નો અણુદઈ ।

૮. નામસ્સ ગોયસ્સ ય ઉદીરગા, નો અણુદીરગા,

સેસાણં છણ્ણ વિ ઉદીરગા વા, અણુદીરગા વા ।

૯. કણ્ણલેસ્સા વા -જાવ- સુક્કલેસ્સા વા ।

૧૦. સમ્મદ્દિટ્ઠિ વા, મિચ્છાદિટ્ઠિ વા, સમ્મમિ-
ચ્છાદિટ્ઠિ વા ।

૧૧. ણાણી વા, અણ્ણાણી વા ।

૧૨. મણજોગી વા, વહજોગી વા, કાયજોગી વા,

ઉત્કૃષ્ટ એકહજાર યોજનની છે.

સંચિટ્ઠણા (કાયસ્થિતિ) જઘન્ય એક સમયની છે.

ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટિ પૃથક્ત્વ (ભિન્નતા)ની છે.

(ભવ) સ્થિતિ જઘન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ
પૂર્વકોટિની છે.

શેષ સર્વ કથન બેઈન્દ્રિયોની સમાન છે.

૩૪. મહાયુગ્મવાણા સંસી પંચેન્દ્રિયોના ઉત્પાતાદિ બત્તીસ
દારોનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! કૃતયુગ્મ - કૃતયુગ્મરાશિવાણાં સંસી પંચેન્દ્રિય
જીવ કયાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! એ ચારે ગતિઓમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

તેઓ સંખ્યાતવર્ષાયુ અને અસંખ્યાત વર્ષાયુવાણા
પર્યાપ્તક અને અપર્યાપ્તક જીવોમાંથી આવીને
ઉત્પન્ન થાય છે તેનો અનુત્તર વિમાન સુધી
કોઈપણ ગતિમાં આવવા-જવાનો નિષેધ નથી.

૨-૪. એની માત્રા (પરિમાણ) અપહાર અને
અવસ્થિતિ અસંસી પંચેન્દ્રિય જીવોની સમાન છે.

૫. આ જીવ વેદનીયકર્મ સિવાય શેષ સાત
કર્મપ્રકૃતિઓનાં બંધક અથવા અબંધક છે અને
વેદનીયકર્મના તો તે બંધક છે જ, અબંધક નથી.

૬. મોહનીયકર્મના વેદક અથવા અવેદક છે.

શેષ સાત કર્મપ્રકૃતિઓનાં વેદક છે, અવેદક નથી.

તેઓ સાતાવેદક અથવા અસાતાવેદક છે.

૭. મોહનીયકર્મના ઉદયી અથવા અનુદયી છે.

શેષ સાત કર્મપ્રકૃતિઓના ઉદયી છે, અનુદયી નથી.

૮. નામ અને ગોત્ર કર્મના તેઓ ઉદીરક (પ્રતિપાદક)
છે, અનુદીરક નથી.

શેષ છ કર્મ પ્રકૃતિઓનાં ઉદીરક પણ છે અને
અનુદીરક પણ છે.

૯. કૃષ્ણલેશ્યાથી શુક્લલેશ્યા પર્યંત છહી લેશ્યાઓ
તેમાં મળી આવે છે.

૧૦. તેઓ સમ્યગ્દષ્ટિ, મિથ્યાદષ્ટિ અને
સમ્યગ્મિથ્યાદષ્ટિ પણ છે.

૧૧. તેઓ જ્ઞાની પણ છે અને અજ્ઞાની પણ છે.

૧૨. તેઓ મનોયોગી, વચનયોગી અને કાયયોગી છે.

૧૩-૧૬. ઉવઓગા, વળ્ણાઈ, ઉત્સાસગા, નિસ્સાસગા
આહારગા ય જહા ઇગિંદિયાણં ।

૧૭. વિરયા વા, અવિરયા વા, વિરયાવિરયા વા ।

૧૮. સકિરિયા, નો અકિરિયા ।

પ. ૧૯. તે ણં ભંતે ! જીવા કિં સત્તવિહબંધગા,
અટ્ટવિહબંધગા, છવ્વિહબંધગા, ઇગવિહબંધગા ?

૩. ગોયમા ! સત્તવિહબંધગા વા -જાવ- ઇગવિહબંધગા
વા ।

પ. ૨૦. તે ણં ભંતે ! જીવા કિં આહારસળ્ણોવઉત્તા
-જાવ- પરિગ્ગહસળ્ણોવઉત્તા, નો સળ્ણોવઉત્તા ?

૩. ગોયમા ! આહારસળ્ણોવઉત્તા વા -જાવ- નો
સળ્ણોવઉત્તા વા ।

સવ્વત્થ પુચ્છા ભાણિયવ્વા ।

૨૧. કોહકસાઈ વા -જાવ- લોભકસાઈ વા, અકસાયા
વા ।

૨૨. ઇત્થિવેદગા વા, પુરિસવેદગા વા, નપુંસગવેદગા
વા, અવેદગા વા ।

૨૩. ઇત્થિવેદબંધગા વા, પુરિસવેદબંધગા વા,
નપુંસગવેદબંધગા વા, અબંધગા વા ।

૨૪. સળ્ણી, નો અસળ્ણી ।

૨૫. સઈંદિયા, નો અણિંદિયા ।

૨૬. સંચિટ્ટુણા જહળ્ણેણં ઇકકં સમયં,^૧
ઉક્કોસેણં સાગરોવમસયપુહત્તં સાઈરેગં,

૨૮. આહારો તહેવ -જાવ- નિયમં છવ્વિંદિસિં ।

૨૯. ઠિઈં જહળ્ણેણં ઇકકં સમયં, ઉક્કોસેણં તેત્તીસં
સાગરોવમાઈં ।

૩૦. છ સમુગ્ઘાયા આદિલ્લગા ।

મારણંતિયસમુગ્ઘાણં સમોહયા વિ મરંતિ,
અસમોહયા વિ મરંતિ ।

૧૩-૧૬. તેઓમાં ઉપયોગ, શરીરના વર્ણાઈ યાર,
ઉચ્છવાસ-નિશ્વાસ અને આહારક (અનાહારક)નું
વર્ણન એકેન્દ્રિય જીવોની સમાન છે.

૧૭. તેઓ વિરત, અવિરત અથવા વિરતાવિરત
હોય છે.

૧૮. તેઓ ક્રિયાવાનું છે. અક્રિયાવાનું નથી.

પ. ૧૯. ભંતે ! તે જીવ સપ્તવિધ - કર્મબંધક,
અષ્ટવિધકર્મબંધક, ષડ્વિધકર્મબંધક અથવા
એકવિધકર્મબંધક હોય છે ?

૩. ગૌતમ ! તેઓ સપ્તવિધકર્મબંધક પણ હોય છે
-યાવત્- એકવિધકર્મબંધક પણ હોય છે.

પ. ૨૦. ભંતે ! શું તે જીવ આહાર સંજોપયુક્ત -યાવત્-
પરિગ્રહસંજોપયુક્ત અથવા નોસંજોપયુક્ત હોય છે ?

૩. ગૌતમ ! તેઓ આહાર સંજોપયુક્ત -યાવત્- નો
સંજોપયુક્ત હોય છે.

જૈન આ પ્રકારે સર્વત્ર પ્રશ્નોત્તર કરવા જોઈએ, જેવી રીતે-

૨૧. તે ક્રોધકષાયી -યાવત્- લોભકષાયી હોય છે
અને અકષાયી પણ હોય છે.

૨૨. તે સ્ત્રીવેદક, પુરુષવેદક, નપુંસકવેદક અને
જૈનમ્ અવેદક હોય છે. જૈનમ્

૨૩. તે સ્ત્રીવેદબંધક, પુરુષવેદબંધક, નપુંસકવેદબંધક
અથવા અબંધક હોય છે.

૨૪. તે સંજી હોય છે, અસંજી હોતાં નથી.

૨૫. તે સઈંદ્રિય હોય છે, અનિન્દ્રિય હોતાં નથી.

૨૬. એનો સંચિટ્ટણાકાળ (સંસ્થિતિકાળ) જઘન્ય
એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ કંઈક વધુ સાગરોપમ -
શતપૃથક્ત્વ હોય છે.

૨૮. તેઓ આહાર પૂર્વવત્ -યાવત્- નિયમસર
છએદિશાઓમાંથી પ્રહણ કરે છે.

૨૯. એની સ્થિતિ જઘન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ
તેત્રીસ સાગરોપમની હોય છે.

૩૦. એમાં પ્રારંભિક છ સમુદ્ઘાત મળી આવે છે.
તે મારણાન્તિક સમુદ્ઘાત દ્વારા સમવહત થઈને
પણ મરે છે અને અસમવહત થઈને પણ મરે છે.

૩૧. ઉવ્વટ્ટુણા જહેવ ઉવવાઓ ।

ન કથ્થઈ પડિસેહો -જાવ- અણુત્તરવિમાણ ત્તિ ।

પ. ૩૨. અહ ભંતે ! સવ્વપાણા -જાવ- સવ્વસત્તા કડ્ડજુમ્મ-
કડ્ડજુમ્મ સન્નિ પંચેદિયત્તાણ ઉવવન્નપુવ્વા ?

ઉ. હંતા, ગોયમા ! અસઈ અદુવા અણંતચુત્તો ।

એવં સોલસસુ વિ જુમ્મેસુ ભાણિયવ્વં -જાવ-
અણંતચુત્તો ।

ણવરં-પરિમાણં જહા વેઈદિયાણં, સેસં તહેવ ।

- વિયા. સ. ૪૦, ૧/સ.પં., ઉ. ૧, સુ. ૧-૬

૩૫. પઢમસમયાઈ મહાજુમ્મ સન્નિપંચેદિયેસુ ઉવવાયાઈ
વત્તીસદારાણં પરૂવણં-

પ. પઢમસમય-કડ્ડજુમ્મ-કડ્ડજુમ્મ-સન્નિ-પંચેદિયા ણં
ભંતે ! કઓહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?

ઉ. ગોયમા ! ઉવવાઓ, પરિમાણં, અવહારો જહા
એણંતિં ચેવ પઢમે ઉદ્દેસણ ।

ઓગાહણા, બંધો, વેદો, વેયણા, ઉદ્દઈ, ઉદીરગા ય
જહા વેઈદિયાણં પઢમસમઈયાણં તહેવ ।

કણ્હલેસ્સા વા -જાવ- સુક્કલેસ્સા વા ।

સેસં જહા વેઈદિયાણં પઢમસમઈયાણં -જાવ-
અણંતચુત્તો,

ણવરં-ઈત્થિવેદગા વા, પુરિસવેદગા વા, નપુંસગવેદગા
વા ।

સણ્ણિણો, નો અસણ્ણિણો ।

સેસં તહેવ ।

એવં સોલસસુ વિ જુમ્મેસુ પરિમાણં તહેવ સવ્વં ।

એવં એત્થ વિ એકારસ ઉદ્દેસગા તહેવ ।

પઢમો, તઈઓ, પંચમો ય સરિસગમા ।

સેસા અટ્ઠ વિ સરિસગમા ।

૩૧. એની ઉદ્વર્તના (એકગતિમાંથી બીજી ગતિમાં
જન્મ ધારણ કરવા)નું વર્ણન ઉપપાત (દેવ અથવા
નારક જીવની ઉત્પત્તિ)ની સમાન છે.

અનુત્તરવિમાન પર્યંત કયાંય પણ એની ઉદ્વર્તનાનો
નિષેધ કરવો નહીં જોઈએ.

પ્ર. ૩૨. ભંતે ! શું સર્વ પ્રાણ -યાવત્- સર્વ સત્વ કૃતયુગ્મ-
કૃતયુગ્મ સંજી પંચેન્દ્રિયના રૂપે ઉત્પન્ન થાય છે ?

ઉ. હા, ગૌતમ ! તેઓ આ પૂર્વ અનેકવાર અથવા
અનંતવાર ઉત્પન્ન થઈ ચુક્યા છે.

આ પ્રકારે સોળયુગ્મોમાં અનંતવાર ઉત્પન્ન થઈ
ચુક્યા છે પર્યંત સમજવું જોઈએ.

વિશેષ - એનું પરિમાણ બેઈન્દ્રિય જીવોની સમાન
છે. શેષ સર્વ પૂર્વવત્ છે.

૩૫. પ્રથમ સમયાદિ મહાયુગ્મ સંજીપંચેન્દ્રિયોમાં ઉત્પાતાદિ
બત્તીસ દારોનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! પ્રથમ સમયના કૃતયુગ્મ-કૃતયુગ્મરાશિવાળા
સંજીપંચેન્દ્રિયજીવ કયાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! એનો ઉપપાત, પરિમાણ, અપહાર પ્રથમ
ઉદ્દેશક અનુસાર સમજવો જોઈએ.

એની અવગાહના, બંધ, વેદ, વેદના, ઉદય અને
ઉદીરણા પ્રથમ સમયના બેઈન્દ્રિય જીવોની
સમાન છે.

તેઓ કૃષ્ણલેશ્મી -યાવત્- શુક્લલેશ્મી હોય છે.

શેષ પ્રથમ સમયોત્પન્ન બેઈન્દ્રિયજીવોની સમાન
અનંતવાર ઉત્પન્ન થયેલા છે પર્યંત સમજવું જોઈએ.

વિશેષ - તેઓ સ્ત્રીવેદી, પુરુષવેદી અને નપુંસકવેદી
હોય છે.

તેઓ સંજી હોય છે, અસંજી હોતાં નથી.

શેષ કથન પૂર્વવત્ છે.

આ પ્રકારે સોળ યુગ્મોમાં પરિમાણ વગેરે સર્વ
કથન પૂર્વવત્ સમજવું જોઈએ.

આ પ્રકારે અહીંયા પણ અગિયાર ઉદ્દેશક પૂર્વવત્
સમજવા જોઈએ.

પ્રથમ, તૃતીય અને પંચમ ઉદ્દેશક એક સમાન છે.

શેષ સર્વ આઠ ઉદ્દેશક એક સમાન છે.

ચઉત્થ-અટ્ટમ-દસમેસુ નત્થિ વિસેસો ।

-વિયા.સ. ૪૦, ૧/સ.પં., ૩. ૨-૧૧

૩૬. સલેસ્સ મહાજુમ્મ સન્નિ પંચેદિયેસુ ઉવવાયાઇ
બત્તીસદારાણં પરૂવણં-

- પ. કણહલેસ્સ-કડજુમ્મ-કડજુમ્મ-સન્નિ-પંચેદિયા ણં
ભંતે ! કઓહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?
૩. ગોયમા ! તહેવ જહા પઢમુદ્દેસઓ સન્નીણં,

ણવરં-બંધો, વેદો, ઉદઈ, ઉદીરણા, લેસ્સા, બંધગા,
સણ્ણા, કસાય, વેદબંધગાય ઇયાણિ જહા વેડંદિયાણં
કણહલેસ્સાણં ।

વેદો તિવિહો, અવેદગા નત્થિ ।

સંચિટ્ટણા જહણ્ણેણં એકં સમયં,

ઉક્કોસેણં તેત્તીસં સાગરોવમાઈ અંતોમુહુત્તમબ્બહિયાઈ ।

એવં ઠિઈ વિ ।

ણવરં-ઠિઈએ અંતોમુહુત્તમબ્બહિયાઈ ન ભણ્ણંતિ ।

સેસં જહા એસિં ચેવ પઢમે ઉદ્દેસએ -જાવ-
અણંતચુત્તો ।

એવં સોલસસુ વિ જુમ્મેસુ ।

- વિયા. સ. ૪૦, ૨/સ. પં., ૩. ૧

- પ. પઢમસમય-કણહલેસ્સ-કડજુમ્મકડજુમ્મ-સન્નિ-
પંચેદિયા ણં ભંતે ! કઓહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?

૩. ગોયમા ! જહા સન્નિ-પંચેદિય-પઢમસમયુદ્દેસએ
તહેવ નિરવસેસં । ણવરં-

- પ. તે ણં ભંતે ! જીવા કણહલેસ્સા ?

૩. હંતા, ગોયમા ! કણહલેસ્સા, સેસં તં ચેવ ।

એવં સોલસસુ વિ જુમ્મેસુ ।

એવં એ વિ એકારસ ઉદ્દેસગા કણહલેસ્સએ ।

પઢમ-તટ્ઠય-પંચમા સરિસગમા ।

ચોથા, આઠમા અને દસમા ઉદ્દેશકમાં કોઈ વિશેષતા
નથી.

૩૬. સલેશ્ય મહાયુગ્મવાળા સંજી પંચેન્દ્રિયોમાં ઉત્પાતાદિ
બત્તીસ દારોનું પ્રરૂપણ :

- પ્ર. ભંતે ! કૃષ્ણલેશ્યી કૃતયુગ્મ - કૃતયુગ્મ રાશિવાળા
સંજી પંચેન્દ્રિય કયાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ?
૩. ગૌતમ ! સંજીના પ્રથમ ઉદ્દેશક અનુસાર એનું
કથન સમજવું જોઈએ.

વિશેષ - બંધ, વેદ, ઉદય, ઉદીરણા, લેશ્યા, બંધક,
સંજા, કષાય અને વેદબંધક આ બધાનું વર્ણન
કૃષ્ણલેશ્યી બેઈન્દ્રિય જીવોની સમાન છે.

એમાં ત્રણે વેદ હોય છે. અવેદક હોતાં નથી.

એની સંચિટ્ટણા જઘન્ય એક સમય,

ઉત્કૃષ્ટ અન્તર્મુહૂર્ત વધુ તેત્રીસ સાગરોપમનું છે.

એની સ્થિતિ પણ આ જ પ્રકારે છે.

વિશેષ - સ્થિતિમાં અંતર્મુહૂર્તથી વધુ નહીં કહેવો
જોઈએ.

શેષ સર્વ કથન એનાજ પ્રથમ ઉદ્દેશકના અનુસાર
અનંતવાર ઉત્પન્ન થાય છે પર્યંત સમજવું જોઈએ.
આ પ્રકારે સોળયુગ્મોનું વર્ણન સમજવું જોઈએ.

- પ્ર. ભંતે ! પ્રથમ સમયોત્પન્ન કૃષ્ણલેશ્યી કૃતયુગ્મ -
કૃતયુગ્મરાશિવાળા સંજીપંચેન્દ્રિય જીવ કયાંથી
આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! એનું સમગ્ર કથન પ્રથમ સમયોત્પન્ન
સંજીપંચેન્દ્રિયોના ઉદ્દેશક અનુસાર સમજવું જોઈએ.
વિશેષ -

- પ્ર. ભંતે ! તે જીવ શું કૃષ્ણલેશ્યાવાળા છે ?

૩. હા, ગૌતમ ! તેઓ કૃષ્ણલેશ્યાવાળા છે. શેષ કથન
પૂર્વવત્ છે.

આ પ્રકારે સોળ યુગ્મોમાં સમજવું જોઈએ.

આ પ્રકારે કૃષ્ણલેશ્યા શતકના અગિયાર ઉદ્દેશક
સમજવા જોઈએ.

પ્રથમ, તૃતીય અને પંચમ આ ત્રણે ઉદ્દેશકો એક
સમાન છે.

સેસા અદ્દ વિ સરિસગમા ।

-વિયા. સ. ૪૦, ૨/સ. પં., ડ. ૨-૧૧

એવં નીલલેસ્સેસુ વિ સયં ।

ળવરં-સંચિટ્ટુણા જહણ્ણેણં એકક સમયં, ડકોસેણં ઢસ સાગરોવમાઈ પલિઓવમસ્સ અસંખેજ્જહિભાગમબ્હહિયાઈ,

એવં ઠિઈ વિ ।

એવં તિસુ ડ્દેસેસુ ।

સેસં તં ચેવ ।

-વિયા. સ. ૪૦, ૩/સ. પં., ડ. ૧-૧૧

એવં કાડલેસ્સસયં વિ,

ળવરં-સંચિટ્ટુણા જહણ્ણેણં એકક સમયં, ડકોસેણં તિણ્ણિ સાગરોવમાઈ પલિઓવમસ્સ અસંખેજ્જહિભાગમબ્હહિયાઈ,

એવં ઠિઈ વિ ।

એવં તિસુ વિ ડ્દેસેસુ,

સેસં તં ચેવ ।

- વિયા. સ. ૪૦, ૪/સ. પં., ડ. ૧-૧૧

એવં તેડલેસ્સેસુ વિ સયં ।

ળવરં-સંચિટ્ટુણા જહણ્ણેણં એકક સમયં, ડકોસેણં ઢો સાગરોવમાઈ પલિઓવમસ્સ અસંખેજ્જહિભાગમબ્હહિયાઈ,

એવં ઠિઈ વિ,

ળવરં-નો સળ્ણોવડત્તા વા ।

એવં તિસુ વિ ડ્દેસેસુ । સેસં તં ચેવ ।

-વિયા. સ. ૪૦, ૫/સ. પં., ડ. ૧-૧૧

જહા તેડલેસ્સાસયં તહા પમ્હલેસ્સાસયં પિ ।

ળવરં-સંચિટ્ટુણા જહણ્ણેણં એકક સમયં, ડકોસેણં ઢસ સાગરોવમાઈ અંતોમુહુત્તમબ્હહિયાઈ,

શેષ આઠ ડ્દેશક એક સમાન છે.

નીલલેશ્યાવાળા સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિયોનું શતક પણ આ પ્રકારે છે.

વિશેષ - એનો સંચિટ્ટણાકાળ જઘન્ય એક સમય ડત્કૃષ્ટ પલ્યોપમનો અસંખ્યાતમો ભાગ અધિક ઢસ સાગરોપમ છે.

સ્થિતિ પણ આ પ્રકારે સમજવી જોઈએ.

આ પ્રકારે (પહેલા, ત્રીજા અને પાંચમા) ત્રણે ડ્દેશકોના વિષયમાં સમજવું જોઈએ.

શેષ કથન પૂર્વવત્ છે.

કાપોતલેશ્યા શતકના વિષયમાં પણ આ પ્રકારે સમજવું જોઈએ.

વિશેષ - સંચિટ્ટણાકાળ જઘન્ય એક સમય, ડત્કૃષ્ટ પલ્યોપમનો અસંખ્યાતમો ભાગ અધિક ત્રણ સાગરોપમ છે.

સ્થિતિ પણ આ પ્રકારે છે.

આ પ્રકારે ત્રણે ડ્દેશક સમજવાં જોઈએ.

શેષ કથન પૂર્વવત્ છે.

તેજોલેશ્યા શતકના માટે પણ આ પ્રકારે સમજવું જોઈએ.

વિશેષ - સંચિટ્ટણાકાળ જઘન્ય એક સમય, ડત્કૃષ્ટ પલ્યોપમનો અસંખ્યાતમો ભાગ વધુ બે સાગરોપમ છે.

સ્થિતિ પણ આ પ્રકારે છે.

વિશેષ - અહીંયા નોસંજ્ઞીપયુક્ત પણ હોય છે.

આ પ્રકારે ત્રણે ડ્દેશકોનાં વિષયે સમજવું જોઈએ.

શેષ કથન પૂર્વવત્ છે.

જે પ્રકારે તેજોલેશ્યા શતકનું વર્ણન કર્યું એ જ પ્રકારે પદ્મલેશ્યાનું વર્ણન પણ કરવું જોઈએ.

વિશેષ - સંચિટ્ટણાકાળ જઘન્ય એક સમય, ડત્કૃષ્ટ અંતર્મુહૂર્ત અધિક ઢસ સાગરોપમ છે.

एवं ठिई वि,

णवरं-अंतोमुहुत्तं न भण्णइ । सेसं तं चैव ।

एवं एएसु पंचसु सएसु जहा कण्हलेस्सासए गमओ
तहा नेयव्वो -जाव- अणंतखुत्तो ।

- विया. स. ४०, ६/स.पं., उ. १-११

सुकलेस्ससयं जहा ओहियसयं,

णवरं-संचिट्टणा ठिई य जहा कण्हलेस्सासए ।

सेसं तहेव -जाव- अणंतखुत्तो ।

-विया. स. ४०, ७/स.पं., उ. १-११

૩૭. ભવસિદ્ધિયસન્નિપંચેદિયમહાજુમ્મસएसु उववायाइ
बत्तीसदारणं परूवणं-

प. भवसिद्धिय-कडजुम्म-कडजुम्म-सन्नि-पंचेदियाणं
भंते ! कओह्हितो उववज्जंति ?

उ. गोयमा ! जहा पढमं सन्निसयं तथा नेयव्वं
भवसिद्धियाभिलावेणं, णवरं-

प. भंते ! सब्बपाणा -जाव- सब्बसत्ता पुव्वोववन्ना ?

उ. गोयमा ! णो इणट्ठे समट्ठे ।

सेसं तं चैव ।

-विया. स. ४०, ८/स.पं., उ. १-११

प. कण्हलेस्स-भवसिद्धिय-कडजुम्म-कडजुम्म-सन्नि-
पंचेदियाणं भंते ! कओह्हितो उववज्जंति ?

उ. गोयमा ! एवं एएणं अभिलावेणं जहा ओहिय-
कण्हलेस्ससयं ।

-विया. स. ४०, ९/स.पं., उ. १-११

एवं नीललेस्स भवसिद्धिएहि वि सयं ।

-विया. स. ४०, १०/स.पं., उ. १-११

एवं जहा ओहियाणि सन्नि-पंचेदियाणं सत्तसयाणि
भणियाणि एवं भवसिद्धिएहि वि सत्त सयाणि
कायव्वाणि,

णवरं-सत्तसु वि सएसु,

स्थिति पल्ल आ प्रकारे छे.

विशेष - એમાં અન્તર્મુહૂર્ત નહીં કહેવો જોઈએ.
શેષ કથન પૂર્વવત્ છે.

આ પ્રકારે આ પાંચે શતકોમાં કૃષ્ણલેશ્યા શતકની
સમાન અનંતવાર ઉત્પન્ન થઈ ચુક્યા છે પર્યંત
આલાપક કહેવા જોઈએ.

શુક્લલેશ્યાશતક પણ ઔદિકશતકની સમાન છે.
વિશેષ - એનો સંચિટ્ટણાકાળ અને સ્થિતિ કૃષ્ણ-
લેશ્યાશતક સમાન છે.

શેષ સર્વ કથન પૂર્વવત્ પહેલા અનંતવાર ઉત્પન્ન
થઈ ચુક્યા છે પર્યંત સમજવું જોઈએ.

૩૭. ભવસિદ્ધિક સંજી પંચેન્દ્રિય મહાયુગ્મશતકમાં ઉત્પાતાદિ
બત્રીસ દારોનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! ભવસિદ્ધિક કૃતયુગ્મ - કૃતયુગ્મરાશિવાળા
સંજી પંચેન્દ્રિયજીવ ક્યાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ભવસિદ્ધિક આલાપકની સાથે પ્રથમ
સંજીશતકના અનુસાર આ શતક સમજવું જોઈએ,
વિશેષ -

પ્ર. ભંતે ! શું સર્વ પ્રાણ -યાવત્- સર્વ સત્વ અહીંયા
પહેલાં ઉત્પન્ન થયેલાં છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આ અર્થ સમર્થ નથી.

શેષ કથન પૂર્વવત્ સમજવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! કૃષ્ણલેશ્યા ભવસિદ્ધિક કૃતયુગ્મ - કૃતયુગ્મ
રાશિવાળા સંજી પંચેન્દ્રિય જીવ ક્યાંથી આવીને
ઉત્પન્ન થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! કૃષ્ણલેશ્યા ઔદિકશતકના અનુસાર આ
જ અભિલાપ (સંભાષણ) વડે આ શતક સમજવું
જોઈએ.

નીલલેશ્યા ભવસિદ્ધિકશતક પણ આ પ્રકારે
સમજવું જોઈએ.

જે પ્રકારે સંજી પંચેન્દ્રિય જીવોના સાત ઔદિકશતક
કહ્યા છે તે જ પ્રકારે ભવસિદ્ધિકના પણ સાતે શતક
સમજવાં જોઈએ.

વિશેષ - સાતે શતકોમાં (આ પ્રશ્ન સમજવો જોઈએ)

પ. ભંતે ! સવ્વપાણા -જાવ- સવ્વસત્તા પુવ્વોવવન્ના ?

૩. ગોયમા ! ણો ઇણદ્દે સમદ્દે । સેસં તં ચેવ ।

-વિયા. સ. ૪૦, ૧૧-૧૪/સ.પં., ૩. ૧-૧૧

૩૮. અભવસિદ્ધિય સન્નિપંચેદિય મહાજુમ્મસણ્ણે ઉવવાયાઙ્ગિ વત્તીસદારાણં પરૂવણં-

પ. અભવસિદ્ધિય-કહજુમ્મ-કહજુમ્મ-સન્નિ-પંચેદિયા ણં ભંતે ! કઓહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?

૩. ગોયમા ! ઉવવાઓ તહેવ અણુત્તરવિમાણવજ્જો ।

પરિમાણં, અવહારો, ઉચ્ચત્તં, બંધો, વેદો, વેદણં, ઉદયી, ઉદીરણા ય જહા કણ્હલેસ્સણ્ણે ।

કણ્હલેસ્સા વા -જાવ- સુવ્વકલેસ્સા વા ।

નો સમ્મદિટ્ઠી, મિચ્છાદિટ્ઠી, નો સમ્મમિચ્છાદિટ્ઠી ।

નો નાણી, અન્નાણી ।

એવં જહા કણ્હલેસ્સણ્ણે,

ણવરં-નો વિરયા, અવિરયા, નો વિરયાવિરયા ।

સંચિટ્ઠણા, ઠિઈ ય જહા ઓહિયુદ્દેસણ્ણે ।

સમુગ્ધાયા આહલ્લગા પંચ ।

ઉવ્વટ્ઠણા તહેવ અણુત્તરવિમાણવજ્જં ।

પ. ભંતે ! સવ્વપાણા -જાવ- સવ્વસત્તા પુવ્વોવવન્ના ?

૩. ગોયમા ! ણો ઇણદ્દે સમ્મદ્દે,

સેસં જહા કણ્હલેસ્સણ્ણે -જાવ- અણંતચ્ચુત્તો ।

એવં સોલસસુ વિ જુમ્મેસુ ।

પ. પદમસમય-અભવસિદ્ધિય-કહજુમ્મ-કહજુમ્મ-સન્નિ-પંચેદિયા ણં ભંતે ! કઓહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?

૩. ગોયમા ! જહા સન્નીણં પદમસમયુદ્દેસણ્ણે તહેવ,

પ્ર. ભંતે ! સર્વ પ્રાણ -યાવત્- સર્વ સત્ત્વ અહીંયા પૂર્વે ઉત્પન્ન થયેલાં છે ?

૩. ગૌતમ ! આ અર્થ સમર્થ નથી. શેષ કથન પૂર્વવત્ છે.

૩૮. અભવસિદ્ધિક સંજી પંચેન્દ્રિય મહાયુગ્મ શતકમાં ઉત્પાતાદિ બત્તીસ દારોણુ પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! અભવસિદ્ધિક - કૃતયુગ્મ - કૃતયુગ્મ રાશિવાળા સંજી પંચેન્દ્રિય જીવ કયાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! અનુત્તરવિમાન સિવાય શેષ સર્વ સ્થાનોમાં પૂર્વવત્ ઉપપાત સમજવો જોઈએ.

એણું પરિમાણ, અપહાર, ઊંચાઈ, બંધ, વેદ, વેદન, ઉદય અને ઉદીરણા કૃષ્ણલેશ્યાશતકના સમાન છે.

તેઓ કૃષ્ણલેશ્યાથી શુકલલેશ્યા પર્યંત છે એ લેશ્યાવાળા હોય છે.

તેઓ સમ્યગ્દષ્ટિ અને સમ્યગ્મિથ્યાદષ્ટિ હોતાં નથી, માત્ર મિથ્યાદષ્ટિ હોય છે.

તેઓ જ્ઞાની હોતાં નથી, અજ્ઞાની હોય છે.

આ પ્રકારે સર્વકથન કૃષ્ણલેશ્યા શતકના સમાન છે.

વિશેષ - તેઓ વિરત અને વિરતાવિરત હોતાં નથી, પરંતુ અવિરત હોય છે.

એનો સંચિટ્ઠણાકાળ અને સ્થિતિ ઔષિક ઉદેશક અનુસાર સમજવો જોઈએ.

એનામાં આરંભના પાંચ સમુદ્ધાત મળી આવે છે.

અનુત્તર વિમાન સિવાય પૂર્વવત્ ઉદવર્તના સમજવી જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! શું સર્વપ્રાણ -યાવત્- સર્વ સત્ત્વ પૂર્વે ઉત્પન્ન થયેલાં છે ?

૩. ગૌતમ ! આ અર્થ સમર્થ નથી.

શેષ કૃષ્ણલેશ્યા શતકની સમાન અનંતવાર ઉત્પન્ન થયાં છે પર્યંત સમજવું જોઈએ

આ પ્રકારે સોળે યુગ્મો માટે સમજવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! પ્રથમ સમયોત્પન્ન અભવસિદ્ધિક કૃતયુગ્મ-કૃતયુગ્મરાશિવાળા સંજી પંચેન્દ્રિયજીવ કયાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! પ્રથમ સમયના સંજી ઉદેશકના અનુસાર સર્વત્ર સમજવો જોઈએ.

णवरं-सम्मत्तं, सम्मामिच्छत्तं, नाणं च सब्वत्थ
नत्थि ।

सेसं तहेव ।

एवं एत्थ वि एक्कारस उद्देसगा कायव्वा,

पढम-तइय-पंचमा एक्कगमा ।

सेसा अट्ट वि एक्कगमा ।

- विया. स. ४०, १५/स.पं., उ. १-११

પ. કળહલે સ્સ-ભવસિદ્ધિય-કડજુમ્મ-કડજુમ્મ-
સન્નિ-પંચેદિયા ણં ભંતે ! કઓહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?

उ. गोयमा ! जहा एएसिं चेव ओहियसयं तथा
कणहलेस्ससयंपि, णवरं -

પ. તે ણં ભંતે ! જીવા કળહલેસ્સા ?

उ. हंता, गोयमा ! कणहलेसा ।

ठिई संचिट्ठणा य जहा कणहलेस्ससए । सेसं तं चेव ।

-विया. स. ४०, १६ / स.पं., उ. १-११

एवं छहि वि लेसाहिं छ सया कायव्वा जहा
कणहलेस्ससयं,

णवरं-संचिट्ठणा, ठिई य जहेव ओहिएसु तहेव
भाणियव्वा,

णवरं-सुकलेसाए उक्कोसेणं एकतीसं सागरोवमाइं
अंतोमुहुत्तमब्भहियाइं,

ठिई एवं चेव ।

णवरं-अंतोमुहुत्तो नत्थि, जहन्नगं તહેવ,

सब्वत्थ सम्मत्तं, नाणाणि नत्थि ।

विरई, विरखाविरई, अणुत्तरविमाणोववत्ती एयाणि
नत्थि ।

પ. ભંતે ! સવ્વપાણા -જાવ- સવ્વ સત્તા પુવ્વોવવન્ના ?

उ. गोयमा ! नो इणट्ठे समट्ठे ।

एवं एयाणि सत्त अभवसिद्धीय-महाजुम्मसयाणि
भवन्ति ।

-विया. स. ४०, १७-२१ / स.पं., उ. १-११

વિશેષ : સમ્યક્ત્વ, સમ્યગ્મિધ્યાત્વ અને જ્ઞાન
સર્વત્ર હોતું નથી.

શેષ કથન પૂર્વવત્ છે.

આ પ્રકારે આ શતકમાં પણ અગિયાર ઉદ્દેશક
સમજવાં જોઈએ.

એમાંથી પ્રથમ, તૃતીય અને પંચમ આ ત્રણે ઉદ્દેશક
સમાન પાઠવાળા છે.

શેષ આઠ ઉદ્દેશકો પણ એક સમાન છે.

પ્ર. ભંતે ! કૃષ્ણલેશ્યી - અભવસિદ્ધિક કૃતયુગ્મ-
કૃતયુગ્મરાશિવાળા સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિયજીવ કયાંથી
આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જે પ્રકારે એનું ઔદિક શતક કહ્યું છે તે જ
પ્રકારે કૃષ્ણલેશ્યી શતક સમજવું જોઈએ. વિશેષ -

પ્ર. ભંતે ! શું તે જીવો કૃષ્ણલેશ્યાવાળા છે ?

ઉ. હા, ગૌતમ ! તે કૃષ્ણલેશ્યાવાળા છે.

એમની સ્થિતિ અને સંચિટ્ઠણાકાળ કૃષ્ણલેશ્યા
શતકના સમાન છે, શેષ કથન પૂર્વવત્ છે.

જે પ્રકારે કૃષ્ણલેશ્યી શતક કહ્યું, તે જ પ્રકારે છપે
લેશ્યા સંબંધિત છપે શતક સમજવા જોઈએ.

વિશેષ - સંચિટ્ઠણાકાળ અને સ્થિતિનું કથન
ઔદિક શતકના સમાન સમજવું જોઈએ.

વિશેષ - શુક્લલેશ્યાના ઉત્કૃષ્ટ સંચિટ્ઠણાકાળ
અન્તર્મુહૂર્ત અધિક એકત્રીસ સાગરોપમ છે.

સ્થિતિ પણ આ જ પ્રકારે છે.

વિશેષ - ઉત્કૃષ્ટ અન્તર્મુહૂર્તથી અધિક નહીં કહેવી
જોઈએ. જથ્થા એ જ પ્રકારે સમજવું જોઈએ.

એનામાં સર્વત્ર સમ્યક્ત્વ અને જ્ઞાન હોતું નથી,

એની વિરતિ, વિરતાવિરતિ અને અનુત્તરવિમાનોમાં
ઉત્પત્તિ હોતી નથી.

પ્ર. ભંતે ! સર્વ પ્રાણ -યાવત્- સર્વ સત્વ પૂર્વમાં
ઉત્પન્ન થયેલાં છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આ અર્થ સમર્થ નથી.

આ પ્રકારે એ સાત અભવસિદ્ધિક મહાયુગ્મશતક
હોય છે.

एवं एयाणि एकवीसं सन्निमहाजुम्मसयाणि ।

सव्वाणि वि एकासीइं महाजुम्मसयाणि ।

- विया. स. ४०, सु. १

૩૯. રાસિજુમ્મસ્સ ભેયા તેસિં લક્ષણાણિ ચ પરુવણં-

પ. કદ્દ ણં ભંતે ! રાસીજુમ્મા પણ્ણત્તા ?

ઉ. ગોયમા ! ચત્તારિ રાસીજુમ્મા પણ્ણત્તા, તં જહા-

૧. કદ્દજુમ્મે -જાવ- ૪. કલિઓએ ।

પ. સે કેણટ્ઠેણં ભંતે ! એવં વુચ્ચઈ-

“ચત્તારિ રાસીજુમ્મા પણ્ણત્તા, તં જહા-

૧. કદ્દજુમ્મે -જાવ- ૪. કલિઓએ ?”

ઉ. ગોયમા ! જેણં રાસી ચુક્કણં અવહારેણં અવહીરમાણે ચુપજ્જવસિએ, સે તં રાસીજુમ્મ કદ્દજુમ્મે એવં-જાવ-જેણં રાસી ચુક્કણં અવહારેણં અવહીરમાણે એગપજ્જવસિએ, સે તં રાસીજુમ્મ કલિઓએ ।

સે તેણટ્ઠેણં ગોયમા । એવં વુચ્ચઈ-

“ચત્તારિ રાસીજુમ્મા પણ્ણત્તા, તં જહા-

૧. કદ્દજુમ્મે -જાવ- ૪. કલિઓએ ।”

-વિયા. સ. ૪૧, ઉ. ૧, સુ. ૧

૪૦. રાસીજુમ્મ કદ્દજુમ્મેસુ ચુવવીસદંડેસુ ઉવવાયાઈ પરુવણં-

પ. દં. ૧. રાસીજુમ્મ-કદ્દજુમ્મનેરડ્યાણં ભંતે ! કઓહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?

ઉ. ગોયમા ! ઉવવાઓ જહા વક્કંતીએ ।

પ. તે ણં ભંતે ! જીવા એગસમણં કેવડ્યા ઉવવજ્જંતિ ?

ઉ. ગોયમા ! ચત્તારિ વા, અટ્ઠ વા, બારસ વા, સોલસ વા, સંખેજ્જા વા, અસંખેજ્જા વા ઉવવજ્જંતિ ।

પ. તે ણં ભંતે ! જીવા કિં સંતરં ઉવવજ્જંતિ, નિરંતરં ઉવવજ્જંતિ ?

ઉ. ગોયમા ! સંતરં પિ ઉવવજ્જંતિ, નિરંતરં પિ ઉવવજ્જંતિ ।

સંતરં ઉવવજ્જમાણા જહણ્ણેણં એકં સમયં, ઉક્કોસેણં અસંખેજ્જે સમયે અંતરં કટ્ટુ ઉવવજ્જંતિ ।

આ પ્રકારે આ સંક્ષી પંચેન્દ્રિયના એકવીસ મહાયુગ્મશતક થયા.

બધાં મળીને મહાયુગ્મ-સંબંધિત એકાસી શતક સંપૂર્ણ થયા.

૩૯. રાશિયુગ્મના ભેદ અને એમના લક્ષણોનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! રાશિયુગ્મ કેટલા કહેવામાં આવ્યા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! રાશિયુગ્મ ચાર કહેવામાં આવ્યા છે, જેમકે-

૧. કૃતયુગ્મ -યાવત્- ૪. કલ્યોજ.

પ્ર. ભંતે ! કયા કારણથી એમ કહેવાય છે કે -

“રાશિયુગ્મ ચાર છે, જેમકે -

૧. કૃતયુગ્મ -યાવત્- ૪. કલ્યોજ.”

ઉ. ગૌતમ ! જે રાશિમાંથી ચાર-ચાર અપહાર (બાદ) કરતાં અંતમાં ચાર શેષ રહે, તે રાશિ યુગ્મ ‘કૃતયુગ્મ’ કહેવાય છે. આ પ્રકારે -યાવત્- જે રાશિમાંથી ચાર-ચાર અપહાર (બાદ) કરતાં અંતમાં એક શેષ રહે, તે રાશિયુગ્મ ‘કલ્યોજ’ કહેવાય છે.

આ કારણથી ગૌતમ ! એમ કહેવાય છે કે -

રાશિયુગ્મ ચાર છે, જેમકે -

૧. કૃતયુગ્મ -યાવત્- ૪. કલ્યોજ.

જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

૪૦. રાશિયુગ્મ કૃતયુગ્મવાળા ચોવીસદંડકોમાં ઉત્પાતાદિનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. દં. ૧. ભંતે ! રાશિયુગ્મ કૃતયુગ્મવાળા નૈરયિક કયાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! એનો ઉપપાત (દેવ અથવા નારકજીવની ઉત્પત્તિ) વ્યુત્કાંતિપદના અનુસાર સમજવો જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! તે જીવો એક સમયમાં કેટલા ઉત્પન્ન થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તેઓ ચાર. આઠ, બાર, સોળ, સંખ્યાત અથવા અસંખ્યાત ઉત્પન્ન થાય છે.

પ્ર. ભંતે ! તે જીવો સાન્તર ઉત્પન્ન થાય છે કે નિરંતર ઉત્પન્ન થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે જીવો સાન્તર પણ ઉત્પન્ન થાય છે અને નિરંતર પણ ઉત્પન્ન થાય છે.

સાન્તર ઉત્પન્ન થાય ત્યારે જઘન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ અસંખ્યાત સમયનું અંતર રાખીને ઉત્પન્ન થાય છે.

નિરંતરં ઉવવજ્જમાણા જહણ્ણેણં દો સમયા, ઉક્કોસેણં અસંખેજ્જા સમયા અણુસમયં અવિરહિયં નિરંતરં ઉવવજ્જંતિ ।

પ. તે ણં ભંતે ! જીવા જં સમયં કહ્હજુમ્મા તં સમયં તેઓયા ?

જં સમયં તેઓયા તં સમયં કહ્હજુમ્મા ?

૩. ગોયમા ! ણો ઇણટ્ઠે સમટ્ઠે ।

પ. જં સમયં કહ્હજુમ્મા તં સમયં દાવરજુમ્મા, જં સમયં દાવરજુમ્મા તં સમયં કહ્હજુમ્મા ?

૩. ગોયમા ! નો ઇણટ્ઠે સમટ્ઠે ।

પ. જં સમયં કહ્હજુમ્મા તં સમયં કલિઓયા, જં સમયં કલિઓયા તં સમયં કહ્હજુમ્મા ?

૩. ગોયમા ! નો ઇણટ્ઠે સમટ્ઠે ।

પ. તે ણં ભંતે ! જીવા કહ્હં ઉવવજ્જંતિ ?

૩. ગોયમા ! સે જહાનામણ્ણ પવણ્ણેણં અજ્જવસાણં નિવત્તિણ્ણં કરણોવાણ્ણં સેયકાલે તં ઠાણં વિપ્પજહિત્તા પુરિમઠાણં ઉવસંપજ્જિત્તાણં વિહરહિ, એવામેવ તે વિ જીવા પવઓવિવ પવમાણા અજ્જવસાણં નિવત્તિણ્ણં કરણોવાણ્ણં સેયકાલે તં ભવં વિપ્પજહિત્તા પુરિમં ભવં ઉવસંપજ્જિત્તાણં વિહરંતિ -જાવ- આયપ્પયોગેણં ઉવવજ્જંતિ, નો પરણ્ણયોગેણં ઉવવજ્જંતિ ।

પ. તે ણં ભંતે ! જીવા કિં આયજસેણં ઉવવજ્જંતિ, આય અજસેણં ઉવવજ્જંતિ ?

૩. ગોયમા ! નો આયજસેણં ઉવવજ્જંતિ, આયઅજસેણં ઉવવજ્જંતિ ।

પ. જહ્ આયઅજસેણં ઉવવજ્જંતિ કિં આયજસં ઉવજીવંતિ, આયઅજસં ઉવજીવંતિ ?

૩. ગોયમા ! નો આયજસં ઉવજીવંતિ, આયઅજસં ઉવજીવંતિ ।

નિરંતર ઉત્પન્ન થાય ત્યારે જથ્થન્ય બે સમય અને ઉત્કૃષ્ટ અસંખ્યાત સમય સુધી નિરંતર પ્રતિસમય અવિરહિતરૂપે ઉત્પન્ન થાય છે.

પ્ર. ભંતે ! તે જીવો જે સમયે કૃતયુગ્મરાશિવાળા હોય છે, તે જ સમયે શું ત્ર્યોજરાશિવાળા પણ હોય છે ?

જે સમયે ત્ર્યોજરાશિવાળા હોય છે, તે જ સમયે શું કૃતયુગ્મરાશિવાળા પણ હોય છે ?

૩. ગૌતમ ! આ અર્થ સમર્થ નથી.

પ્ર. ભંતે ! તે જીવો જે સમયે કૃતયુગ્મવાળા હોય છે, તે જ સમયે શું દ્વાપરયુગ્મવાળા હોય છે, જે સમયે તેઓ દ્વાપરયુગ્મવાળા હોય છે, તે જ સમયે શું કૃતયુગ્મવાળા હોય છે ?

૩. ગૌતમ ! આ અર્થ સમર્થ નથી.

પ્ર. ભંતે ! તે જીવો જે સમયે કૃતયુગ્મવાળા હોય છે, તે જ સમયે શું કલ્યોજ હોય છે, જે સમયે કલ્યોજવાળા હોય છે, તે જ સમયે શું કૃતયુગ્મરાશિવાળા હોય છે ?

૩. ગૌતમ ! આ અર્થ સમર્થ નથી.

પ્ર. ભંતે ! તે જીવો (નૈરયિક) કેવી રીતે ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! જેવી રીતે કોઈ કૂદનાર પુરુષ કૂદતાં-કૂદતાં અધ્યવસાય (પુરુષાર્થ) નિષ્પન્ન ક્રિયા સાધન દ્વારા પોતાના પૂર્વસ્થાનને છોડી ભવિષ્યકાળમાં આગળના સ્થાનને પ્રાપ્ત કરે છે, તેવી જ રીતે તે જીવો પણ કૂદનારની જેમ કૂદતાં-કૂદતાં અધ્યવસાય નિષ્પન્ન ક્રિયા સાધન દ્વારા પૂર્વભવને ત્યજીને આગામીભવને પ્રાપ્ત કરી ઉત્પન્ન થાય છે -યાવત્- તેઓ આત્મપ્રયોગ દ્વારા ઉત્પન્ન થાય છે, પર-પ્રયોગ દ્વારા ઉત્પન્ન થતાં નથી.

પ્ર. ભંતે ! તે જીવો આત્મ-યશ (આત્મ-સંયમ) દ્વારા ઉત્પન્ન થાય છે કે આત્મ-અયશ (આત્મ-અસંયમ) દ્વારા ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! તે આત્મ-યશ દ્વારા ઉત્પન્ન નથી થતા પરંતુ આત્મ-અયશ દ્વારા ઉત્પન્ન થાય છે.

પ્ર. જો તે જીવો આત્મ-અયશ દ્વારા ઉત્પન્ન થાય છે તો તેઓ શું આત્મ-યશ દ્વારા જીવનનિર્વાહ કરે છે કે આત્મ-અયશ દ્વારા જીવનનિર્વાહ કરે છે ?

૩. ગૌતમ ! તે જીવો આત્મ-યશ દ્વારા જીવનનિર્વાહ નથી કરતાં, પરંતુ આત્મ-અયશ દ્વારા જીવનનિર્વાહ કરે છે.

- પ. જઈ આયજસં ઉવજીવંતિ કિં સલેસ્સા, અલેસ્સા ?
- ઉ. ગોયમા ! સલેસ્સા, નો અલેસ્સા ।
- પ. જઈ સલેસ્સા કિં સકિરિયા, અકિરિયા ?
- ઉ. ગોયમા ! સકિરિયા, નો અકિરિયા ।
- પ. જઈ સકિરિયા તેણેવ ભવગ્ગહણેણં સિજ્જંતિ -જાવ- સવ્વદુક્ખાણં અંત કરેતિ ?
- ઉ. ગોયમા ! નો ઇણટ્ઠે સમટ્ઠે ।
- પ. દં. ૨. રાસીજુમ્મ-કહ્જુમ્મ-અસુરકુમારા ણં અંતે ! કઓહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?
- ઉ. ગોયમા ! જહેવ નેરહયા તહેવ નિરવસેસં ।

દં. ૩-૨૦. એવં-જાવ-પંચેદિય-તિરિક્ખજોણિયા,

ણવરં-વણસ્સહ્કાહયા -જાવ- અસંખેજ્જાવા, અણંતા
વા ઉવવજ્જંતિ ।

સેસં તં ચેવ ।

દં. ૨૧. મણુસ્સા વિ એવં ચેવ -જાવ- નો આયજસેણં
ઉવવજ્જંતિ, આયજસેણં ઉવવજ્જંતિ ।

- પ. જઈ આયજસેણં ઉવવજ્જંતિ કિં આયજસં
ઉવજીવંતિ, આયજસં ઉવજીવંતિ ?
- ઉ. ગોયમા ! આયજસં પિ ઉવજીવંતિ, આયજસં પિ
ઉવજીવંતિ ।
- પ. જઈ આયજસં ઉવજીવંતિ કિં સલેસ્સા, અલેસ્સા ?
- ઉ. ગોયમા ! સલેસ્સા વિ, અલેસ્સા વિ ।
- પ. જઈ અલેસ્સા કિં સકિરિયા, અકિરિયા ?
- ઉ. ગોયમા ! નો સકિરિયા, અકિરિયા ।

- પ્ર. જો તેઓ આત્મ-અયશ દ્વારા જીવનનિર્વાહ કરે છે,
તો તે સલેશ્થી હોય છે કે અલેશ્થી હોય છે ?
- ઉ. ગૌતમ ! તેઓ સલેશ્થી હોય છે, અલેશ્થી હોતાં
નથી.
- પ્ર. જો તેઓ સલેશ્થી હોય છે તો ક્રિયાસહિત હોય
છે કે ક્રિયારહિત હોય છે ?
- ઉ. ગૌતમ ! તેઓ સક્રિય હોય છે, અક્રિય હોતાં નથી.
- પ્ર. જો તેઓ સક્રિય હોય છે તો શું આ ભવને પ્રહણ
કરીને સિદ્ધ થાય છે -યાવત્- સર્વદુઃખોનો અંત કરે
છે ?
- ઉ. ગૌતમ ! આ અર્થ સમર્થ નથી.
- પ્ર. દં.૨. ભંતે ! રાશિયુગ્મ-કૃતયુગ્મરાશિવાળા અસુરકુમાર
ક્યાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ?
- ઉ. ગૌતમ ! જે પ્રકારે નેરયિકના વિષયમાં સમજાવવામાં
આવ્યું છે, તે જ પ્રકારે અહિંયા પણ સંપૂર્ણરીતે
સમજવું જોઈએ.

દં. ૩-૨૦. આ પ્રકારે પંચેન્દ્રિયતિર્યયોનિક પર્યત
સર્વકથન સમજવું જોઈએ.

વિશેષ - વનસ્પતિકાપિક જીવ-યાવત્- અસંખ્યાત
કે અનંત ઉત્પન્ન થાય છે.

જેનમ્ જાસિયારાવવં સર્વ સમાન છે.

દં. ૨૧. મનુષ્યોનું કથન પણ આ પ્રકારે તે આત્મ-
યશ દ્વારા ઉત્પન્ન નથી થતાં, પરંતુ આત્મ-અયશ
દ્વારા ઉત્પન્ન થાય છે પર્યત સમજવું જોઈએ.

- પ્ર. જો તે (મનુષ્ય) આત્મ-અયશ દ્વારા ઉત્પન્ન થાય
છે તો શું તે આત્મ-યશ દ્વારા જીવન-નિર્વાહ કરે
છે કે આત્મ-અયશ દ્વારા જીવનનિર્વાહ કરે છે ?
- ઉ. ગૌતમ ! તે આત્મ-યશ દ્વારા જીવન-નિર્વાહ કરે
છે અને આત્મ-અયશ દ્વારા પણ જીવનનિર્વાહ
કરે છે.
- પ્ર. જો તેઓ આત્મયશ દ્વારા જીવન-નિર્વાહ કરે છે
તો સલેશ્થી હોય છે કે અલેશ્થી હોય છે ?
- ઉ. ગૌતમ ! તેઓ સલેશ્થી પણ હોય છે અને અલેશ્થી
પણ હોય છે.
- પ્ર. જો તેઓ અલેશ્થી હોય છે તો સક્રિય હોય છે કે
અક્રિય હોય છે ?
- ઉ. ગૌતમ ! તેઓ સક્રિય નથી હોતાં, પરંતુ અક્રિય
હોય છે.

પ. જઇ અકિરિયા તેણેવ ભવગ્ગહણેણં સિજ્જંતિ -જાવ- સવ્વદુક્ખાણં અંતં કરેતિ ?

ઉ. હંતા, ગોયમા ! સિજ્જંતિ -જાવ- સવ્વદુક્ખાણં અંતં કરેતિ ।

પ. જઇ સલેસ્સા કિં સકિરિયા, અકિરિયા ?

ઉ. ગોયમા ! સકિરિયા, નો અકિરિયા ।

પ. જઇ સકિરિયા તેણેવ ભવગ્ગહણેણં સિજ્જંતિ -જાવ- સવ્વદુક્ખાણં અંતં કરેતિ ?

ઉ. ગોયમા ! અત્થેગઇયા તેણેવ ભવગ્ગહણેણં સિજ્જંતિ -જાવ- સવ્વદુક્ખાણં અંતં કરેતિ, અત્થેગઇયા નો તેણેવ ભવગ્ગહણેણં સિજ્જંતિ -જાવ- નો સવ્વદુક્ખાણં અંતં કરેતિ ।

પ. જઇ આયઅજસં ઉવજીવંતિ કિં સલેસ્સા, અલેસ્સા ?

ઉ. ગોયમા ! સલેસ્સા, નો અલેસ્સા ।

પ. જઇ સલેસ્સા કિં સકિરિયા અકિરિયા ?

ઉ. ગોયમા ! સકિરિયા, નો અકિરિયા ।

પ. જઇ સકિરિયા તેણેવ ભવગ્ગહણેણં સિજ્જંતિ -જાવ- સવ્વદુક્ખાણં અંતં કરેતિ ?

ઉ. ગોયમા ! નો ઇણટ્ઠે સમટ્ઠે ।

દં. ૨૨-૨૪. વાણમંતર-જોહસિય-વેમાણિયા જહા નેરહયા ।

-વિયા. સ. ૪૧, ઉ. ૧, સુ. ૨-૧૧

૪૧. રાસીજુમ્મતેણુ ચુવવીસદંડેણુ ઉવવાયાઇ પરૂવણં-

પ. દં. ૧. રાસીજુમ્મતેઓય-નેરહયા ણં મંતે ! કઓહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?

કિં નેરહયેહિંતો ઉવવજ્જંતિ -જાવ- દેવેહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?

ઉ. ગોયમા ! ઉવવાઓ જહા વકંતિણ ।

પ્ર. જો તે અક્રિય હોય છે તો શું એ જ ભવને પ્રહણ કરી સિદ્ધ થાય છે -યાવત્- સર્વદુઃખોનો અંત કરે છે ?

ઉ. હા, ગૌતમ ! તેઓ એ જ ભવમાં સિદ્ધ થાય છે -યાવત્- સર્વદુઃખોનો અંત કરે છે.

પ્ર. જો તેઓ સલેશ્થી હોય છે તો સક્રિય હોય છે કે અક્રિય હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તેઓ સક્રિય હોય છે, અક્રિય હોતાં નથી.

પ્ર. જો તેઓ સક્રિય હોય છે તો શું એ જ ભવને પ્રહણ કરી સિદ્ધ થાય છે -યાવત્- સર્વદુઃખોનો અંત કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! કેટલાક (મનુષ્ય) એ જ ભવમાં સિદ્ધ થાય છે -યાવત્- સર્વદુઃખોનો અંત કરે છે, કેટલાક મનુષ્ય એ જ ભવમાં સિદ્ધ નથી થતા -યાવત્- સર્વદુઃખોનો અંત કરતાં નથી.

પ્ર. જો તેઓ આત્મ-અયશ દ્વારા જીવન-નિર્વાહ કરે છે તો સલેશ્થી હોય છે કે અલેશ્થી હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તેઓ સલેશ્થી હોય છે, અલેશ્થી હોતાં નથી.

પ્ર. જો તેઓ સલેશ્થી હોય છે તો શું સક્રિય હોય છે કે અક્રિય હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તેઓ સક્રિય હોય છે, અક્રિય હોતાં નથી.

પ્ર. જો તેઓ સક્રિય હોય છે તો શું એ જ ભવમાં સિદ્ધ થાય છે -યાવત્- સર્વ દુઃખોનો અંત કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આ અર્થ સમર્થ નથી.

દં. ૨૨-૨૪. વાણવ્યન્તર, જ્યોતિષક અને વૈમાનિકોનું કથન નૈરયિકોના સમાન છે.

૪૧. રાશિ-યુગ્મ ત્ર્યોજરાશિવાળા ચોવીસ દંડકોમાં ઉત્પાતાદિનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. દં. ૧. ભંતે ! રાશિયુગ્મ-ત્ર્યોજરાશિવાળા નૈરયિક ક્યાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ?

શું તેઓ નૈરયિકોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે -યાવત્- દેવોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! એનો ઉપપાત વ્યુત્કાંતિ પદના અનુસાર સમજવો જોઈએ.

ળવરં-પરિમાણં--તિણિ વા, સત્ત વા, એકારસ વા,
પન્નરસ વા, સંખેજ્જા વા, અસંખેજ્જા વા ઉવવજ્જંતિ ।

સંતરં તહેવ ।

પ. તે ણં ભંતે ! જીવા જં સમયં તેઓયા તં સમયં
કહજુમ્મા ?

જં સમયં કહજુમ્મા તં સમયં તેઓયા ?

૩. ગોયમા ! ણો ઇણટ્ઠે સમટ્ઠે ।

પ. તે ણં ભંતે ! જીવા જં સમયં તેઓયા તં સમયં
દાવરજુમ્મા ?

જં સમયં દાવરજુમ્મા તં સમયં તેઓયા ?

૩. ગોયમા ! ણો ઇણટ્ઠે સમટ્ઠે ।

एवं कलिओएण वि समं ।

દં. ૨-૨૪. સેસં તં ચેવ -જાવ- વેમાણિયા,

ળવરં-ઉવવાઓ સવ્વેસિં જહા વક્કંતિણ ।

-વિયા. સ. ૪૧, ૩. ૨, સુ. ૧-૩

૪૨. રાસીજુમ્મદાવર જુમ્મેસુ ચઠવીસદંડણસુ ઉવવાયાઈ
પરૂવણં -

પ. દં. ૧. રાસીજુમ્મ-દાવરજુમ્મ-નેરહયા ણં ભંતે !
કઓહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?

કિં નેરહયેહિંતો ઉવવજ્જંતિ -જાવ- દેવેહિંતો
ઉવવજ્જંતિ ?

૩. ગોયમા ! ઉવવાઓ જહા વક્કંતિણ ।

ળવરં-પરિમાણં દો વા, છ વા, દસ વા, સંખેજ્જા વા,
અસંખેજ્જા વા ઉવવજ્જંતિ ।

પ. તે ણં ભંતે ! જીવા જં સમયં દાવરજુમ્મા તં સમયં
કહજુમ્મા ? જં સમયં કહજુમ્મા તં સમયં દાવરજુમ્મા ?

૩. ગોયમા ! ણો ઇણટ્ઠે સમટ્ઠે ।

एवं तेयोएण वि समं ।

વિશેષ - પરિમાણ ત્રણ, સાત, અગિયાર, પંદર
સંખ્યાત કે અસંખ્યાત ઉત્પન્ન થાય છે.

सान्तर निरंतरनुं कथन पूर्ववत् समजवुं जोईअे.

પ્ર. ભંતે ! તે જીવ જે સમયે ત્ર્યોજરાશિવાળા હોય છે તો
શું એ સમયે (તેઓ) કૃતયુગ્મરાશિવાળા હોય છે ?

જે સમયે કૃતયુગ્મરાશિવાળા હોય છે, શું એ સમયે
ત્ર્યોજરાશિવાળા હોય છે ?

૩. ગૌતમ ! આ અર્થ સમર્થ નથી.

પ્ર. ભંતે ! જે સમયે તે જીવો ત્ર્યોજરાશિવાળા હોય
છે તો શું એ સમયે દ્વાપરયુગ્મરાશિવાળા હોય છે ?

જે સમયે તેઓ દ્વાપરયુગ્મરાશિવાળા હોય છે તો
શું એ સમયે તેઓ ત્ર્યોજરાશિવાળા હોય છે ?

૩. ગૌતમ ! આ અર્થ સમર્થ નથી.

કલ્યોજરાશિની સાથે કૃતયુગ્માદિરાશિનું કથન
પણ આ જ પ્રકારે સમજવું જોઈએ.

દં. ૨-૨૪. શેષ સર્વ કથન પૂર્વવત્ વૈમાનિક પર્યત
સમજવું જોઈએ.

વિશેષ - સર્વનો ઉપપાત વ્યુત્કાંતિ પદાનુસાર
સમજવો જોઈએ.

૪૨. રાશિયુગ્મ-દ્વાપરયુગ્મવાળા ચોવીસ દંડકોમાં ઉત્પાતાદિનું
પ્રરૂપણ :

પ્ર. દં. ૧. ભંતે ! રાશિયુગ્મ-દ્વાપરયુગ્મરાશિવાળા નૈરયિક
ક્યાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ?

શું તેઓ નૈરયિકોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે
-યાવત્- દેવોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! એનો ઉપપાત વ્યુત્કાંતિપદના અનુસાર
સમજવો જોઈએ.

વિશેષ-પરિમાણ બે, છ, દસ, સંખ્યાત કે અસંખ્યાત
ઉત્પન્ન થાય છે.

પ્ર. ભંતે ! તે જીવો જે સમયે દ્વાપરયુગ્મવાળા હોય છે
તો શું તે સમયે કૃતયુગ્મવાળા હોય છે ? જે સમયે
કૃતયુગ્મવાળા હોય છે તો શું તે સમયે દ્વાપરયુગ્મ-
વાળા હોય છે ?

૩. ગૌતમ ! આ અર્થ સમર્થ નથી.

આ જ પ્રકારે ત્ર્યોજરાશિવાળા સાથે પણ સમજવું
જોઈએ.

एवं कलिओएण वि समं ।

દં. ૨-૨૪. સેસં જહા પઢમુદ્દેસए -જાવ- વેમાણિયા ।

- વિયા. સ. ૪૧, ડ. ૩, સુ. ૧-૩

૪૩. રાસીજુમ્મકલિઓએસુ ચઠવીસદંડએસુ ઉવવાયાઇ પરૂવણં-

પ. દં. ૧. જહ રાસીજુમ્મ-કલિઓય-નેરહયા ણં ભંતે !
કઓહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?

કિં નેરહએહિંતો ઉવવજ્જંતિ -જાવ- દેવેહિંતો
ઉવવજ્જંતિ ?

૩. ગોયમા ! ઉવવાઓ જહા વઠંતીए ।

ણવરં-પરિમાણં એકો વા, પંચ વા, નવ વા, તેરસ વા,
સંખેજ્જા વા, અસંખેજ્જા વા ઉવવજ્જંતિ ।

પ. તે ણં ભંતે ! જીવા જં સમયં કલિઓયા તં સમયં
કઢજુમ્મા ?

જં સમયં કઢજુમ્મા, તં સમયં કલિઓયા ?

૩. ગોયમા ! નો ણટ્ઠે સમટ્ઠે ।

एवं तेओयेण वि समं ।

एवं दावरजुम्मेण वि समं ।

દં. ૨-૨૪. સેસં જહા પઢમુદ્દેસए -જાવ- વેમાણિયા ।

- વિયા. સ. ૪૧, ડ. ૪, સુ. ૧-૩

૪૪. સલેસસ રાસીજુમ્મ કઢજુમ્માઇ ચઠવીસદંડએસુ ઉવવાયાઇ
પરૂવણં-

પ. કણહલેસસ-રાસીજુમ્મ-કઢજુમ્મ-નેરહયા ણં ભંતે !
કઓહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?

૩. ગોયમા ! ઉવવાઓ જહા ધૂમપ્પભાए ।

સેસં જહા પઢમુદ્દેસए ।

असुरकुमारानं तहेव एवं -जाव- वाणमंतराणं ।

मणुस्साण वि जहेव नेरइयाणं ।

આ જ પ્રકારે કલ્યોજરાશિવાળા સાથે પણ સમજવું
જોઈએ.

દં. ૨-૨૪. શેષ સર્વ કથન વૈમાનિકો પર્યંત પ્રથમ
ઉદ્દેશકના સમાન છે.

૪૩. રાશિયુગ્મ-કલ્યોજરાશિવાળા ચોવીસ દંડકોમાં
ઉત્પાતાદિનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. દં. ૧. ભંતે ! રાશિયુગ્મ-કલ્યોજરાશિવાળા નૈરયિક
કયાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ?

શું તેઓ નૈરયિકોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે
-યાવત્- દેવોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! એનો ઉપપાત વ્યુત્કાંતિપદના અનુસાર
સમજવો જોઈએ.

વિશેષ - પરિમાણ એક, પાંચ, નવ, તેર, સંખ્યાત
કે અસંખ્યાત ઉત્પન્ન થાય છે.

પ્ર. ભંતે ! તે જીવો જે સમયે કલ્યોજ છે તો શું તે જ
સમયે કૃતયુગ્મવાળા હોય છે ?

જે સમયે કૃતયુગ્મ છે, શું તે જ સમયે કલ્યોજવાળા
હોય છે ?

૩. ગૌતમ ! આ અર્થ સમર્થ નથી.

એ જ પ્રકારે ઓજની સાથે કૃતયુગ્માદિનું કથન
સમજવું જોઈએ.

દ્વાપરયુગ્મની સાથે કૃતયુગ્માદિનું કથન પણ એ જ
પ્રકારે સમજવું જોઈએ.

દં. ૨-૨૪. શેષ સર્વકથન પ્રથમ ઉદ્દેશકના સમાન
વૈમાનિક પર્યંત સમજવું જોઈએ.

૪૪. સલેશ્ય રાશિયુગ્મ કૃતયુગ્માદિવાળા ચોવીસ દંડકોમાં
ઉત્પાતાદિનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! કૃષ્ણલેશ્યી રાશિયુગ્મ-કૃતયુગ્મરાશિવાળા
નૈરયિક કયાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! એનો ઉપપાત ધૂમપ્રભાપૃથ્વીના નૈરયિકોના
સમાન સમજવો જોઈએ.

શેષ સર્વ કથન પ્રથમ ઉદ્દેશકના અનુસાર સમજવું
જોઈએ.

અસુરકુમારોના વિષયમાં પણ આ જ પ્રકારે
વાણવ્યન્તરો પર્યંત સમજવું જોઈએ.

મનુષ્યના વિષયમાં પણ નૈરયિકોની સમાન કથન
કરવું જોઈએ.

આયઅજસં ઉવજીવંતિ ।

અલેસ્સા અકિરિયા, તેણેવ ભવગ્ગાહણેણં સિજ્ઞંતિ
એવં ન ભાણિયવ્વં ।

સેસં જહા પઠ્ઠમુદ્દેસણ ।

-વિયા. સ. ૪૧, ઉ. ૫, સુ. ૧-૩

કળ્હલેસ્સતેયોએહિ વિ એવં ચેવ ઉદ્દેસઓ ।

-વિયા. સ. ૪૧, ઉ. ૬, સુ. ૧

કળ્હલેસ્સદાવરજુમ્પેહિ વિ એવં ચેવ ઉદ્દેસઓ ।

-વિયા. સ. ૪૧, ઉ. ૭, સુ. ૧

કળ્હલેસ્સકલિઓએહિ વિ એવં ચેવ ઉદ્દેસઓ ।

પરિમાણં સંવેહો ય જહા ઓહિએસુ ઉદ્દેસએસુ ।

-વિયા. સ. ૪૧, ઉ. ૮, સુ. ૧

જહા કળ્હલેસ્સેહિં એવં નીલલેસ્સેહિ વિ ચત્તારિ
ઉદ્દેસગા ભાણિયવ્વા નિરવસેસા,

ળવરં-નેરહયાણં ઉવવાઓ જહા વાલુયપ્પભાણ ।

સેસં તં ચેવ ।

-વિયા. સ. ૪૧, ઉ. ૯-૧૨, સુ. ૧

કાજલેસ્સે વિ એવં ચેવ ચત્તારિ ઉદ્દેસગા કાયવ્વા ।

ળવરં-નેરહયાણં ઉવવાઓ જહા રયણપ્પભાણ ।

સેસં તં ચેવ ।

-વિયા. સ. ૪૧, ઉ. ૧૩-૧૬, સુ. ૧

પ. તેહલેસ્સરાસીજુમ્મ-કહજુમ્મ-અસુરકુમારા ણ
ભંતે ! કઓહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?

ઉ. ગોયમા ! એવં ચેવ ।

ળવરં-જેસુ તેહલેસ્સા અત્થિ તેસુ ભાણિયવ્વં ।

એવં એ વિ કળ્હલેસ્સસરિસા ચત્તારિ ઉદ્દેસગા
કાયવ્વા ।

-વિયા. સ. ૪૧, ઉ. ૧૭-૨૦, સુ. ૧

તેઓ આત્મ-અયશ (અસંયમ) પૂર્વક જીવન-
નિર્વાહ કરે છે.

અહીંયા અલેશ્વી, અક્રિય તથા એ જ ભવમાં સિદ્ધ
થવાનું કથન નહીં કરવું જોઈએ.

શેષ સર્વકથન પ્રથમોદેશકના સમાન છે.

કૃષ્ણલેશ્વી ત્ર્યોજરાશિ નૈરયિકુનું ઉદેશક પણ આ
જ પ્રકારે સમજવું જોઈએ.

કૃષ્ણલેશ્વી દ્વાપરયુગ્મરાશિવાળા નૈરયિકુનું ઉદેશક
પણ આ જ પ્રકારે સમજવો જોઈએ.

કૃષ્ણલેશ્વી કલ્યોજરાશિવાળા નૈરયિકોનું ઉદેશક
પણ આ જ પ્રકારે સમજવો જોઈએ.

એનું પરિમાણ અને સંવેધ ઔધિક ઉદેશકના
અનુસાર સમજવું જોઈએ.

જે પ્રકારે કૃષ્ણલેશ્યાના ચાર ઉદેશક કહ્યા એ જ
પ્રકારે નીલલેશ્યાના પણ સમગ્રરૂપે ચાર ઉદેશક
સમજવા જોઈએ.

વિશેષ - નૈરયિકોના ઉપપાતનું કથન વાલુકાપ્રભાની
સમાન સમજવું જોઈએ.

શેષ સર્વ કથન પૂર્વવત્ છે.

આ જ પ્રકારે કાપોતલેશ્યાના પણ ચાર ઉદેશક
સમજવાં જોઈએ.

વિશેષ - નૈરયિકોનો ઉપપાત રત્નપ્રભા પૃથ્વીના
સમાન સમજવો જોઈએ.

શેષ સર્વ કથન પૂર્વવત્ છે.

પ્ર. ભંતે ! તેજોલેશ્યાવાળા રાશિયુગ્મ-કૃતયુગ્મરૂપ
અસુરકુમાર ક્યાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! એનું કથન પૂર્વવત્ સમજવું જોઈએ.

વિશેષ - જેનામાં તેજોલેશ્યા હોય છે એના માટે
જ સમજવું જોઈએ.

આ પ્રકારે એના પણ કૃષ્ણલેશ્યા સદશ ચાર ઉદેશક
સમજવાં જોઈએ.

एवं पम्हलेस्साए वि चत्तारि उद्देसगा कायव्वा ।

पंचेन्द्रियतिरिक्खजोणियाणं, मणुस्साणं, वेमाणियाण
य एएसिं पम्हलेस्सा, सेसाणं नत्थि ।

-विया. स. ४१, उ. २१-२४, सु. १

जहा पम्हलेस्साए एवं सुक्कलेस्साए वि चत्तारि
उद्देसगा कायव्वा,

णवरं-मणुस्साणं गमओ जहा ओहिय उद्देसएसु,
सेसं तं चेव ।

एवं एए छमु लेस्सासु चउवीसं उद्देसगा भवन्ति ।
ओहिया चत्तारि ।

सव्वेए अट्ठावीसं उद्देसगा भवन्ति ।

-विया. स. ४१, उ. २५-२८, सु. १-२

૪૫. ભવસિદ્ધીય રાસીજુમ્મ કહજુમ્માઇ ચઉવીસદંડાસુ
ઉવવાયાઇ પરૂવણં-

પ. ભવસિદ્ધીય-રાસીજુમ્મ-કહજુમ્મ-નેરહયા ણં મંતે !
કઓહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?

૩. ગોયમા ! જહા ઓહિયા પહમગા ચત્તારિ ઉદ્દેસગા
તહેવ નિરવસેસં એ ચત્તારિ ઉદ્દેસગા ।

પ. કળહલેસ્સ-ભવસિદ્ધીય-રાસીજુમ્મ-કહજુમ્મ-
નેરહયા ણં મંતે ! કઓહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?

૩. ગોયમા ! જહા કળહલેસ્સાએ ચત્તારિ ઉદ્દેસગા તહા
ઇમે વિ ભવસિદ્ધીય કળહલેસ્સેહિં ચત્તારિ ઉદ્દેસગા
કાયવ્વા ।

एवं नीललेस्सभवसिद्धिएहि वि चत्तारि उद्देसगा ।

एवं काउलेस्सेहि वि चत्तारि उद्देसगा ।

तेउलेस्सेहि वि चत्तारि उद्देसगा ओहियसरिसा ।

पम्हलेस्सेहि वि चत्तारि उद्देसगा ।

सुक्कलेस्सेहि वि चत्तारि उद्देसगा ओहियसरिसा ।

एवं एए वि भवसिद्धिएहिं अट्ठावीसं उद्देसगा भवन्ति ।

-विया. स. ४१, उ. २९-५६, सु. १-८

આ જ પ્રકારે પદ્મલેશ્યાના પણ ચાર ઉદ્દેશક સમજવાં
જોઈએ.

પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિક, મનુષ્ય અને વૈમાનિકોમાં
પદ્મલેશ્યા હોય છે. બાકીમાં હોતી નથી.

જે પ્રકારે પદ્મલેશ્યાના ચાર ઉદ્દેશક કહ્યા છે તે જ
પ્રકારે શુક્લલેશ્યાના પણ ચાર ઉદ્દેશક સમજવાં જોઈએ.

વિશેષ - મનુષ્યોને માટે ઔષ્ધિક ઉદ્દેશકના અનુસાર
સમજવું જોઈએ. શેષ સર્વ કથન પૂર્વવત્ છે.

આ જ પ્રકારે આ છ લેશ્યાઓના ચોવીસ ઉદ્દેશક
હોય છે. ચાર ઔષ્ધિક ઉદ્દેશક છે.

આ બધાં મળીને અઠ્યાવીસ ઉદ્દેશક થાય છે.

૪૫. ભવસિદ્ધિક રાશિયુગ્મ કૃતયુગ્માદિવાળા ચોવીસ દંડકોમાં
ઉત્પાતાદિનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! ભવસિદ્ધિક રાશિયુગ્મ-કૃતયુગ્મરાશિવાળા
નેરયિક ક્યાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! જે પ્રકારે ઔષ્ધિક ચાર ઉદ્દેશક કહ્યા છે,
તેજ અનુસારે એના પણ સંપૂર્ણ ચારે ઉદ્દેશક
સમજવાં જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! કૃષ્ણલેશ્યી ભવસિદ્ધિક રાશિયુગ્મ-કૃતયુગ્મ-
રાશિવાળા નેરયિક ક્યાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! જે પ્રકારે કૃષ્ણલેશ્યાના ચાર ઉદ્દેશક કહ્યા
છે, તે જ પ્રકારે ભવસિદ્ધિક કૃષ્ણલેશ્યી જીવોના
પણ ચાર ઉદ્દેશક સમજવાં જોઈએ.

એ જ પ્રકારે નીલલેશ્યી ભવસિદ્ધિક જીવોના પણ
ચાર ઉદ્દેશક સમજવાં જોઈએ.

એ જ પ્રકારે કાપોતલેશ્યી ભવસિદ્ધિક જીવોના
પણ ચાર ઉદ્દેશક સમજવાં જોઈએ.

તેજોલેશ્યી ભવસિદ્ધિક જીવોના પણ ઔષ્ધિકના
સમાન ચાર ઉદ્દેશક સમજવાં જોઈએ.

પદ્મલેશ્યી ભવસિદ્ધિક જીવોના પણ ચાર ઉદ્દેશક
સમજવાં જોઈએ.

શુક્લલેશ્યી ભવસિદ્ધિક જીવોના પણ ઔષ્ધિકના
સમાન ચાર ઉદ્દેશક સમજવાં જોઈએ.

આ જ પ્રકારે ભવસિદ્ધિક જીવોના પણ અઠ્યાવીસ
ઉદ્દેશક હોય છે.

૪૬. અભવસિદ્ધીય રાસીજુમ્મ કહજુમ્માઈ ચઝવીસદંડણુ ઉવવાયાઈ પરૂવણં-

- પ. અભવસિદ્ધીય-રાસીજુમ્મ-કહજુમ્મ-નેરહયા ણં ભંતે !
કઓહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?
૩. ગોયમા ! જહા પહમો ઉદ્દેસગો,

ણવરં-મણુસ્સા નેરહયા ય સરિસા ભાણિયવ્વા । સેસં
તહેવ ।

એવં ચઝસુ વિ જુમ્મેસુ ચત્તારિ ઉદ્દેસગા ।

- પ. કણ્હલેસ્સ-અભવસિદ્ધીય-રાસીજુમ્મ-કહજુમ્મ-
નેરહયા ણં ભંતે ! કઓહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?
૩. ગોયમા ! એવં ચેવ ચત્તારિ ઉદ્દેસગા ।

એવં નીલત્તેસ્સ-અભવસિદ્ધીયેહિ વિ ચત્તારિ ઉદ્દેસગા ।

એવં કાઝલેસ્સેહિ વિ ચત્તારિ ઉદ્દેસગા ।

એવં તેઝલેસ્સેહિ વિ ચત્તારિ ઉદ્દેસગા ।

પમ્હલેસ્સેહિ વિ ચત્તારિ ઉદ્દેસગા ।

મુક્કલેસ્સ-અભવસિદ્ધીયેહિ વિ ચત્તારિ ઉદ્દેસગા ।

એવં એણુ અટ્ઠાવીસાણ વિ અભવસિદ્ધીય ઉદ્દેસણુ
મણુસ્સા નેરહયાગમેણં નેયવ્વા ।

-વિયા. સ. ૪૧, ૩. ૫૭-૮૪, સુ. ૧-૯

૪૭. સમ્મદ્દિટ્ઠમિચ્છાદિટ્ઠ રાસીજુમ્મકહજુમ્માઈ ચઝવીસદંડણુ ઉવવાયાઈ પરૂવણં-

- પ. સમ્મદ્દિટ્ઠ-રાસીજુમ્મ-કહજુમ્મ-નેરહયા ણં ભંતે !
કઓહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?
૩. ગોયમા ! એવં જહા પહમો ઉદ્દેસઓ ।

એવં ચઝસુ વિ જુમ્મેસુ ચત્તારિ ઉદ્દેસગા ભવસિદ્ધિ-
યસરિસા કાયવ્વા ।

૪૬. અભવસિદ્ધિક રાશિયુગ્મ-કૃતયુગ્માદિવાળા ચોવીસ દંડકોમાં ઉત્પાતાદિનું પ્રરૂપણ :

- પ્ર. ભંતે ! અભવસિદ્ધિક-રાશિયુગ્મ-કૃતયુગ્મરાશિવાળા
નેરયિક કયાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ?
૩. ગૌતમ ! પ્રથમ ઉદ્દેશકના સમાન આ ઉદ્દેશકનું કથન
કરવું જોઈએ.

વિશેષ - મનુષ્યો અને નેરયિકોનું કથન સમાન
સમજવું જોઈએ. શેષ કથન પૂર્વવત્ છે.

આ જ પ્રકારે ચારે યુગ્મોના ચાર ઉદ્દેશક સમજવાં
જોઈએ.

- પ્ર. ભંતે ! કૃષ્ણલેશ્થી - અભવસિદ્ધિક - રાશિયુગ્મ-
કૃતયુગ્મરાશિવાળા નેરયિક કયાંથી આવીને ઉત્પન્ન
થાય છે ?
૩. ગૌતમ ! એનાં પણ પૂર્વવત્ ચાર ઉદ્દેશક સમજવાં
જોઈએ.

એ જ પ્રકારે નીલલેશ્થાવાળા અભવસિદ્ધિક જીવોના
પણ ચાર ઉદ્દેશક સમજવાં જોઈએ.

એ જ પ્રકારે કાપોતલેશ્થાવાળા અભવસિદ્ધિક
જીવોના પણ ચાર ઉદ્દેશક સમજવાં જોઈએ.

તેજોલેશ્થી અભવસિદ્ધિક જીવોના પણ આ જ
પ્રકારે ચાર ઉદ્દેશક સમજવાં જોઈએ.

પમ્હલેશ્થી અભવસિદ્ધિક જીવોના પણ ચાર ઉદ્દેશક
સમજવાં જોઈએ.

શુક્કલેશ્થાવાળા અભવસિદ્ધિક જીવોના પણ ચાર
ઉદ્દેશક સમજવાં જોઈએ.

આ જ પ્રકારે આ અઠ્યાવીસ અભવસિદ્ધિક
ઉદ્દેશકોમાં મનુષ્યો સંબંધી કથન નેરયિકોનાં
આલાપકના સમાન સમજવું જોઈએ.

૪૭. સમ્યગ્દષ્ટિ-મિથ્યાદષ્ટિ રાશિયુગ્મ કૃતયુગ્માદિવાળા ચોવીસ દંડકોમાં ઉત્પાતાદિનું પ્રરૂપણ :

- પ્ર. ભંતે ! સમ્યગ્દષ્ટિ - રાશિયુગ્મ-કૃતયુગ્મરાશિવાળા
નેરયિક કયાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ?
૩. ગૌતમ ! પ્રથમ ઉદ્દેશકના સમાન આ ઉદ્દેશક
સમજવું જોઈએ.

એ જ પ્રકારે ચારે યુગ્મોમાં ભવસિદ્ધિકના સમાન
ચારે ઉદ્દેશક સમજવાં જોઈએ.

પ. કળહલેસ્સ-સમ્મદ્દિટ્ઠ-રાસીજુમ્મ-કહ્હજુમ્મ-નેરહયા
ણં મંતે ! કઓહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?

૩. ગોયમા ! એવં વિ કળહલેસ્સસરિસા ચત્તારિ ઉદ્દેસગા
કાયવ્વા ।

એવં સમ્મદ્દિટ્ઠસુ વિ ભવસિદ્ધિયસરિસા અટ્ઠાવીસં
ઉદ્દેસગા કાયવ્વા ।

-વિયા. સ. ૪૧, ઉ. ૮૫-૧૧૨, સુ. ૧-૪

પ. મિચ્છદ્દિટ્ઠ-રાસીજુમ્મ-કહ્હજુમ્મ-નેરહયા ણં મંતે !
કઓહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?

૩. ગોયમા ! એવં એત્થ વિ મિચ્છદ્દિટ્ઠઅભિલાવેણં
અભવસિદ્ધિયસરિસા અટ્ઠાવીસં ઉદ્દેસગા કાયવ્વા ।

-વિયા. સ. ૪૧, ઉ. ૧૧૩-૧૪૦, સુ. ૧

૪૮. કળ્હપક્ખિય સુક્કપક્ખિય રાસીજુમ્મ કહ્હજુમ્માહ
ચ્ચઉવીસદંડેસુ ઉવવાયાહ પરૂવણં-

પ. કળ્હપક્ખિય-રાસીજુમ્મ-કહ્હજુમ્મ-નેરહયા ણં મંતે !
કઓહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?

૩. ગોયમા ! એવં એત્થ વિ અભવસિદ્ધિયસરિસા
અટ્ઠાવીસં ઉદ્દેસગા કાયવ્વા ।

-વિયા. સ. ૪૧, ઉ. ૧૪૧-૧૬૮, સુ. ૧

પ. સુક્કપક્ખિય-રાસીજુમ્મ-કહ્હજુમ્મ-નેરહયા ણં મંતે !
કઓહિંતો ઉવવજ્જંતિ,

૩. ગોયમા ! એવં એત્થ વિ ભવસિદ્ધિયસરિસા અટ્ઠાવીસં
ઉદ્દેસગા ભવંતિ ।

પ. મંતે ! એવં એ સવ્વે વિ છળ્ણજયં ઉદ્દેસગં ભવહ
રાસીજુમ્મસય -જાવ- સુક્કલેસ્સસુક્કપક્ખિય-
રાસીજુમ્મ- કહ્હજુમ્મકલિયોગ વેમાણિયા -જાવ-
જહ્હ સકિરિયા તેણેવ ભવગ્ગહણેણં સિજ્જંતિ -જાવ-
અંતં કરેતિ ?

૩. ગોયમા ! નો ઇણટ્ઠે સમટ્ઠે ।

-વિયા. સ. ૪૧, ઉ. ૧૬૯-૧૯૬, સુ. ૧-૨

પ્ર. ભંતે ! કૃષ્ણલેશ્વી સમ્યગ્દષ્ટિ રાશિયુગ્મ-કૃતયુગ્મ-
રાશિવાળાં નૈરયિક કયાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય
છે ?

૩. ગૌતમ ! અહીંયા પણ કૃષ્ણલેશ્યાના ચાર ઉદ્દેશકના
સમાન ચાર ઉદ્દેશક સમજવાં જોઈએ.

આ જ પ્રકારે સમ્યગ્દષ્ટિ જીવોનાં પણ ભવસિદ્ધિક
જીવોના સમાન (પ્રત્યેક લેશ્યા સંબંધિત ચાર-ચાર
ઉદ્દેશક હોવાથી એના ૨૦ ઉદ્દેશક મળવાથી કુલ)
અઠ્યાવીસ ઉદ્દેશક સમજવાં જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! મિથ્યાદષ્ટિ-રાશિયુગ્મ-કૃતયુગ્મરાશિવાળા
નૈરયિક જીવ કયાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! મિથ્યાદષ્ટિના અભિલાપ (સંભાષણ)થી
અહીંયા પણ અભવસિદ્ધિક ઉદ્દેશકોના સમાન
અઠ્યાવીસ ઉદ્દેશક સમજવાં જોઈએ.

૪૮. કૃષ્ણપાક્ષિક-શુક્લપાક્ષિક રાશિયુગ્મ કૃતયુગ્માદિવાળા
ચોવીસ દંડકોમાં ઉત્પાતાદિનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! કૃષ્ણપાક્ષિક-રાશિયુગ્મ-કૃતયુગ્મરાશિવાળા
નૈરયિક કયાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! અહીંયા પણ અભવસિદ્ધિક ઉદ્દેશકોના
સમાન અઠ્યાવીસ ઉદ્દેશક સમજવાં જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! શુક્લપાક્ષિક - રાશિયુગ્મ - કૃતયુગ્મરાશિ -
નૈરયિક કયાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! અહીંયા પણ ભવસિદ્ધિક ઉદ્દેશકોના
સમાન અઠ્યાવીસ ઉદ્દેશક હોય છે.

પ્ર. ભંતે ! આ બધા મળીને ૧૮૮ ઉદ્દેશકોનું રાશિયુગ્મ
શતક થાય છે -યાવત્- શુક્લલેશ્યવાળા શુક્લપાક્ષિક
રાશિયુગ્મ-કૃતયુગ્મ-કલ્યોજરાશિવાળા વૈમાનિક
-યાવત્- જો સક્રિય છે તો શું તેઓ આ ભવ
પ્રહણ કરીને સિદ્ધ થાય છે -યાવત્- સર્વ દુઃખોનો
અંત કરે છે ?

૩. ગૌતમ ! આ અર્થ સમર્થ નથી.

૪૧. ગમ્મા અધ્યયન

આ એક વિશિષ્ટ અધ્યયન છે જેમાં ૨૪ દંડકોના જીવોના પારસ્પરિક-ગમનાગમન (ગતિ-આગતિ)ના આધારિત ઉત્પાદ ઇત્યાદિ ૨૦ (વીસ) દ્વારોનું વર્ણન છે. આ અધ્યયન મુખ્યતઃ વ્યાખ્યાપ્રજ્ઞપ્તિના ૨૪માં શતક પર આધારિત છે. આ અધ્યયનને સમજવા માટે ગતિ, વ્યુત્ક્રાંતિ, લેશ્યા, દૃષ્ટિ, જ્ઞાન, કષાય, ઈન્દ્રિય, સમુદ્ધાત, વેદ વગેરે અધ્યયન (સહાયક) મદદરૂપ છે. આથી આ અધ્યયનના વિષયને સમજવા માટે વાંચક ઉપર્યુક્ત અધ્યયનોની વિષય-સામગ્રીનો આધાર (આલંબન) લઈ શકે છે.

ચોવીસ દંડક છે - નૈરયિકોનું એક, દસ ભવનવાસી દેવોના ૧૦, પાંચ સ્થાવરોના ૫, વિકલેન્દ્રિયોના ૩, તિર્યચ પંચેન્દ્રિયોનું ૧, મનુષ્યનું ૧, વાણવ્યંતર દેવોનું ૧, જ્યોતિષ્ક દેવોનું ૧ અને વૈમાનિક દેવોનું ૧. આ ચોવીસ દંડકોમાં પરસ્પર ગતિ-આગતિ અથવા વ્યુત્ક્રાંતિના આધાર પર ક્રમશઃ નિમ્નાંકિત ૨૦ દ્વારો વડે નિરૂપણ જ આ અધ્યયનનો પ્રમુખ પ્રતિપાદ છે. આ ૨૦ દ્વાર છે : ૧. ઉપપાત, ૨. પરિમાણ (સંખ્યા), ૩. સંહનન, ૪. ઉચ્ચત્વ (અવગાહના), ૫. સંસ્થાન, ૬. લેશ્યા, ૭. દૃષ્ટિ, ૮. જ્ઞાન-અજ્ઞાન, ૯. યોગ, ૧૦. ઉપયોગ, ૧૧. સંજ્ઞા, ૧૨. કષાય, ૧૩. ઈન્દ્રિય, ૧૪. સમુદ્ધાત, ૧૫. વેદના, ૧૬. વેદ, ૧૭. આયુષ્ય, ૧૮. અધ્યવસાય, ૧૯. અનુબંધ અને ૨૦. કાયસંવેધ.

ઉપપાત દ્વારના અંતર્ગત વિચાર કરવામાં આવ્યો છે કે અમુક દંડકનો જીવ ક્યાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ? પરિણામ દ્વારમાં એની ઉત્પત્તિના સંદર્ભમાં વિચાર કરવામાં આવ્યો છે. સંહનન દ્વારના અંતર્ગત અમુક દંડકમાં ઉત્પન્ન થનાર (પરંતુ અધુના -યાવત્- અનુત્પન્ન) જીવના સંહનનોની ચર્ચા છે. ઉચ્ચત્વ દ્વારમાં વર્તમાનભવની અવગાહના (અવસ્થિતિ)નું વર્ણન કરવામાં આવ્યું છે. સંસ્થાન, લેશ્યા, દૃષ્ટિ, જ્ઞાન-અજ્ઞાન, યોગ, ઉપયોગ, સંજ્ઞા, કષાય, ઈન્દ્રિય અને સમુદ્ધાત દ્વારોમાં પણ ઉત્પદ્યમાન જીવ અને એને સંબંધિત પ્રરૂપણ છે. વેદના દ્વારમાં સાતા અને અસાતા વેદનાનું તથા વેદ દ્વારમાં સ્ત્રીવેદ, પુરુષવેદ અને નપુંસક વેદનો વિચાર કરવામાં આવ્યો છે. આયુષ્યદ્વારના અંતર્ગત 'સ્થિતિ'ની ચર્ચા છે. અધ્યવસાય બે પ્રકારના હોય છે - પ્રશસ્ત અને અપ્રશસ્ત. જો જીવ જે દંડકમાં ઉત્પન્ન થનાર હોય છે એને અનુસાર જ એના પ્રશસ્ત (શુભ) અથવા અપ્રશસ્ત (અશુભ) અધ્યવસાય (ભાવ) પ્રાપ્ત થાય છે. અનુબંધ અને કાયસંવેધ એ બે દ્વાર આ અધ્યયનમાં સર્વથા વિશિષ્ટ પ્રતીત થાય છે. અનુબંધનું તાત્પર્ય છે વિવક્ષિત (અપેક્ષિત) પર્યાયનું અવિચ્છિન્ન (નિરંતર) બની રહેવું તથા કાયસંવેધનું તાત્પર્ય છે વર્ણ્યમાન કાયથી અન્યકાયમાં અથવા તુલ્યકાયમાં જઈ પુનઃ એ જ કાયમાં પાછું ફરવું. કાયસંવેધ દ્વારનો વિચાર ભવાદેશ અને કાલાદેશની અપેક્ષાએ બે પ્રકારે છે.

ઉપર્યુક્ત ૨૦ દ્વારોના માધ્યમ દ્વારા પ્રત્યેક દંડકના વિવિધ પ્રકારના જીવોની જે જાણકારી આ અધ્યયનમાં સંકલ્પિત છે તે અત્યંત સૂક્ષ્મ અને યુક્તિસંગત છે. આ અધ્યયનનું અનુશીલન કરવાથી અનેક ગુત્થિયાં (ગુચો) ઉકેલાઈ જાય છે, કારણ કે આમાં જે પ્રતિપાદન છે તે વિસ્તૃત હોવાને કારણે સૂક્ષ્મતા અને ઊંડાણ સુધી લઈ જાય છે.

પ્રારંભમાં ગતિની અપેક્ષાએ નૈરયિકોના ઉપપાતનું વર્ણન છે, જેનાથી એ સ્પષ્ટ થાય છે કે નરકમાં તિર્યચ અને મનુષ્ય ગતિના જ જીવો આવીને ઉત્પન્ન થાય છે, નૈરયિકો અને દેવોના નહીં. તિર્યચમાં પણ પંચેન્દ્રિયના અસંજી તથા સંજીના પર્યાપ્તક જીવો જ નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે. રત્નપ્રભા, શર્કરાપ્રભાથી તમઃપ્રભા પર્યંત અને અધઃસપ્તમ નરકમાં ઉત્પન્ન થનાર પર્યાપ્ત સંજી સંખ્યાતં વર્ષાયુષ્ક પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિકોનો ઉપપાત વગેરે ૨૦ દ્વારોમાં વિસ્તૃત નિરૂપણ છે. આ પ્રકારે આ નરકોમાં પર્યાપ્ત સંજી સંખ્યાત વર્ષાયુષ્ક મનુષ્યોનો ૨૦ દ્વારોથી વર્ણન છે.

આ પ્રકારે અસુરકુમાર, નાગકુમાર અને અન્ય ભવનવાસી દેવોમાં ઉત્પદમાન પર્યાપ્ત અસંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિકો, સંખ્યાત અને અસંખ્યાત વર્ષાયુષ્ક સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિકો, સંખ્યાત અને અસંખ્યાત વર્ષાયુષ્ક મનુષ્યોનું પણ ૨૦ દ્વારોથી નિરૂપણ છે. પૃથ્વીકાયિકમાં ઉત્પન્ન થનાર ૨૩ દંડકો (નરક સિવાય) તથા અપ્કાય અને વનસ્પતિકાયમાં ઉત્પન્ન થનાર ૨૩ દંડકો (નરક સિવાય) તથા અપ્કાય અને વનસ્પતિકાયમાં ઉત્પન્ન થનાર ૨૩ દંડકોનું પણ ૨૦ દ્વારોથી નિરૂપણ થયેલું છે. તૈજસકાય અને વાયુકાયમાં ઉત્પદમાન ઔદારિકના ૧૦ દંડકો (૫ સ્થાવર, ૩ વિકલેન્દ્રિય, તિર્યચ્યપંચેન્દ્રિય અને મનુષ્ય)નું પણ ઉપપાત વગેરે દ્વારોથી નિરૂપણ ઉપલબ્ધ છે. બેઈન્દ્રિય, ત્રીન્દ્રિય અને ચતુરિન્દ્રિયમાં પણ ઔદારિકના ૧૦ દંડકોના જીવ જ ઉત્પન્ન થાય છે. એનું પણ આ જ પ્રકારે વીસ દ્વારોથી સૂક્ષ્મ વર્ણન થયેલું છે. પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિકોમાં ૨૪ જ દંડકના જીવ ઉત્પન્ન થાય છે, પરંતુ વૈમાનિકોમાં સહસ્ત્રાર દેવલોક (આઠમા) સુધીના દેવો જ તિર્યચ્ય પંચેન્દ્રિયમાં ઉત્પન્ન થાય છે. આ બધાનો પણ ઉપપાત વગેરેનો ૨૦ દ્વારોથી વિચાર કરવામાં આવ્યો છે. મનુષ્યના દંડકમાં ઉત્પન્ન થનાર ૨૨ દંડકો (તૈજસ અને વાયુકાય સિવાય)નું એ જ ૨૦ દ્વારોથી નિરૂપણ મહત્વપૂર્ણ છે. રત્નપ્રભાથી તમઃપ્રભા પૃથ્વી પર્યતના નૈરયિકો, તિર્યચ્યોનિકો અને મનુષ્યો, કલ્પોપપન્નક વૈમાનિક પર્યત દેવો અને કલ્પાતીત વૈમાનિક દેવોની મનુષ્યરૂપે ઉત્પત્તિ દર્શાવવામાં આવી છે. સાતમી નરકના નૈરયિકો મનુષ્યરૂપે ઉત્પન્ન થતા નથી.

વાણવ્યન્તર, જ્યોતિષ્ક અને વૈમાનિક દેવોના દંડકોમાં ઉત્પદમાન તિર્યચ્ય અને મનુષ્યોનું પણ ઉત્પાદ વગેરે દ્વારોના માધ્યમ વડે નિરૂપણ થયેલું છે. વૈમાનિકોની અંતર્ગત સૌધર્મ દેવોમાં ઉત્પન્ન થનાર સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિકો અને મનુષ્યોનું ભિન્ન રીતે વર્ણન છે તથા ઈશાનથી સહસ્ત્રાર પર્યત ઉત્પદમાન તિર્યચ્યોનિકો અને મનુષ્યોનું એકી સાથે વર્ણન છે. આનતથી અચ્યુત સુધી તથા કલ્પાતીત દેવો (નવ ઐવેયક અને અનુત્તર વિમાન)માં ઉત્પન્ન થનાર મનુષ્યોનું ૨૦ દ્વારોમાં પૃથક્કરણ વર્ણન છે.

આ અધ્યયનમાં નિરૂપિત વર્ણન વિભિન્ન દંડકોના જીવોની વિશેષતાઓને અભિવ્યક્ત કરવાની સાથે તેમની અન્યત્ર થનાર ઉત્પત્તિથી સંબંધિત વિશેષતાઓને પણ પ્રદર્શિત કરે છે. એના દ્વારા જીવોની વિભિન્ન અવસ્થાઓનું જ્ઞાન થાય છે. ૨૦ દ્વારોના નિરૂપણમાં યત્ર-તત્ર નવ ગમકોનો પણ પ્રયોગ થયેલો છે. આ નવ ગમક ઓધ, જઘન્ય અને મધ્યમ સ્થિતિઓના કારણે બનેલ છે.

જે તત્ત્વજિજ્ઞાસુ આ અધ્યયનમાં વર્ણિત વિષયસામગ્રી સંબંધિત વિશેષ જાણવા ઈચ્છે તેઓ ભગવતીસૂત્રના ચોવીસમા શતકની ટીકા અથવા વૃત્તિનું અનુશીલન (ઊંડો અભ્યાસ) કરે તે યોગ્ય (ઉપયુક્ત) થશે.

• • •

૪૧. ગમ્માઽજ્ઞયણં

૪૧. ગમ્મા-અધ્યયન

સુત્ત -

૧. ચઝવીસદંડાણુ ચઝવીસુદ્દેસગેસુ ય ઝવવાયાઙ વીસ-દારાણં
દાર ગાહાઓ -

૧. ઝવવાય,	૨. પરિમાણં,
૩-૪. સંઘયણુચ્ચત્તમેવ,	૫. સંઠાણં,
૬. લેસ્સા,	૭. દિટ્ઠિ,
૮. નાણે-અન્નાણે,	૯. જોગે,
૧૦. ઝવઓગે, ॥૧॥	
૧૧. સણ્ણા,	૧૨. કસાય,
૧૩. ઇંદિય,	૧૪. સમુઘ્ઘાણ,
૧૫. વેદણા ય,	૧૬. વેદે ય,
૧૭. આઝં,	૧૮. અજ્ઞવસાણા,
૧૯. અણુબંધો,	૨૦. કાયસંવેહો । ॥૨॥

જીવ પણ જીવ પણ જીવાણં, દંડગમ્મિ ઝદ્દેસો ।
ચઝવીસઙમમ્મિ સણ, ચઝવીસં હોંતિ ઝદ્દેસા ॥૩॥

- વિયા. સ. ૨૪, ઝ. ૧, ગા. ૧-૩

૨. ગઙં પઙુચ્ચ નેરઙ્ણ ઝવવાય પરૂવણં-

પ. નેરઙ્ણા ણં ભંતે ! કઞ્ઞોહિંતો ઝવવજ્ઞંતિ ?

કિં નેરઙ્ણેહિંતો ઝવવજ્ઞંતિ ?

તિરિક્ખજોણિણેહિંતો ઝવવજ્ઞંતિ ?

મણુસ્સેહિંતો ઝવવજ્ઞંતિ ?

દેવેહિંતો ઝવવજ્ઞંતિ ?

ઝ. ગોયમા ! નો નેરઙ્ણેહિંતો ઝવવજ્ઞંતિ,

તિરિક્ખજોણિણેહિંતો ઝવવજ્ઞંતિ,

મણુસ્સેહિંતો વિ ઝવવજ્ઞંતિ,

નો દેવેહિંતો ઝવવજ્ઞંતિ ।

પ. ભંતે ! જઙ્ઙ તિરિક્ખજોણિણેહિંતો ઝવવજ્ઞંતિ કિં -

૧. ંગિંદિય તિરિક્ખજોણિણેહિંતો ઝવવજ્ઞંતિ,

૨. વેઙ્ઙિંદિય તિરિક્ખજોણિણેહિંતો ઝવવજ્ઞંતિ,

સૂત્ર :

૧. ચોવીસ દંડકોના ચોવીસ ઉદ્દેશકોમાં ઉપપાતાદિ વીસ
દ્વારોની દ્વારગાથાઓ :

૧. ઉપપાત,	૨. પરિમાણ,
૩. સંહનન,	૪. ઉચ્ચત્વ,
૫. સંસ્થાન,	૬. લેશ્યા,
૭. દષ્ટિ,	૮. જ્ઞાન-અજ્ઞાન,
૯. યોગ,	૧૦. ઉપયોગ,
૧૧. સંજ્ઞા,	૧૨. કષાય,
૧૩. ઈન્દ્રિય,	૧૪. સમુદ્ધાત,
૧૫. વેદના,	૧૬. વેદ,
૧૭. આયુષ્ય,	૧૮. અધ્યવસાય,
૧૯. અનુબંધ,	૨૦. કાયસંવેધ (આ વીસ દ્વાર છે.)

પ્રત્યેક દંડકના જીવાનું કથન કરનાર એક-એક ઉદ્દેશક
છે. એથી ચોવીસમા શતકના આ ચોવીસ ઉદ્દેશક છે.

૨. નમ્મગતિની અપેક્ષાએ નૈરયિકોના ઉપપાતનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! નૈરયિક જીવ કયાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય
છે ?

શું તે નૈરયિકોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ?

તિર્યચ્યોનિકોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે,

મનુષ્યોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે કે

દેવોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ?

ઝ. ગૌતમ ! તે નૈરયિકોથી આવીને ઉત્પન્ન થતાં નથી,

તિર્યચ્યોનિમાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે,

મનુષ્યોથી આવીને પણ ઉત્પન્ન થાય છે.

દેવોથી આવીને ઉત્પન્ન થતાં નથી.

પ્ર. ભંતે ! જો (નૈરયિક જીવ) તિર્યચ્યોનિમાંથી આવીને
ઉત્પન્ન થાય છે તો શું -

૧. તે એકેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિમાંથી આવીને
ઉત્પન્ન થાય છે,

૨. બેઈન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિમાંથી આવીને ઉત્પન્ન
થાય છે,

૩. તેહંદિય તિરિક્ષજોણિણ્હિંતો ઉવવજ્જંતિ,
૪. ચઠરિંદિય તિરિક્ષજોણિણ્હિંતો ઉવવજ્જંતિ,
૫. પંચિંદિય તિરિક્ષજોણિણ્હિંતો ઉવવજ્જંતિ ?
૩. ગોયમા ! ૧. નો એગિંદિયતિરિક્ષજોણિણ્હિંતો ઉવવજ્જંતિ,
૨. નો બેહંદિયતિરિક્ષજોણિણ્હિંતો ઉવવજ્જંતિ,
૩. નો તેહંદિયતિરિક્ષજોણિણ્હિંતો ઉવવજ્જંતિ,
૪. નો ચઠરિંદિયતિરિક્ષજોણિણ્હિંતો ઉવવજ્જંતિ,
૫. પંચિંદિયતિરિક્ષજોણિણ્હિંતો ઉવવજ્જંતિ ।
૫. ભંતે ! જહ્ પંચિંદિયતિરિક્ષજોણિણ્હિંતો ઉવવજ્જંતિ, કિં -
સણિપંચિંદિયતિરિક્ષજોણિણ્હિંતો ઉવવજ્જંતિ ?
અસણિપંચિંદિયતિરિક્ષજોણિણ્હિંતો ઉવવજ્જંતિ ?
૩. ગોયમા ! સણિપંચિંદિયતિરિક્ષજોણિણ્હિંતો વિ ઉવવજ્જંતિ,
અસણિપંચિંદિયતિરિક્ષજોણિણ્હિંતો વિ ઉવવજ્જંતિ ।
૫. ભંતે ! જહ્ સણિપંચિંદિય તિરિક્ષજોણિણ્હિંતો ઉવવજ્જંતિ,
કિં જલચરેહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?
થલચરેહિંતો ઉવવજ્જંતિ,
ખહચરેહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?
૩. ગોયમા ! જલચરેહિંતો વિ ઉવવજ્જંતિ,
થલચરેહિંતો વિ ઉવવજ્જંતિ,
ખહચરેહિંતો વિ ઉવવજ્જંતિ ।
૫. ભંતે ! જહ્ જલચર-થલચર-ખહચરેહિંતો ઉવવજ્જંતિ,

૩. ત્રેઈન્દ્રિય તિર્યયોનિમાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે,
૪. ચતુરિન્દ્રિય તિર્યયોનિમાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે,
૫. કે પંચેન્દ્રિય તિર્યયોનિમાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ?
૩. ગૌતમ ! ૧. તે એકેન્દ્રિય તિર્યયોનિમાંથી આવીને ઉત્પન્ન થતાં નથી,
૨. બેઈન્દ્રિય તિર્યયોનિમાંથી આવીને ઉત્પન્ન થતાં નથી,
૩. ત્રેઈન્દ્રિય તિર્યયોનિમાંથી આવીને ઉત્પન્ન થતાં નથી,
૪. ચતુરિન્દ્રિય તિર્યયોનિમાંથી આવીને ઉત્પન્ન થતાં નથી,
૫. પંચેન્દ્રિય તિર્યયોનિમાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે.
૫. ભંતે ! જો તેઓ પંચેન્દ્રિય તિર્યયોનિમાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે તો શું -
સંહી પંચેન્દ્રિય તિર્યયોનિમાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે કે -
અસંહી પંચેન્દ્રિય તિર્યયોનિમાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ?
૩. ગૌતમ ! તે સંહી પંચેન્દ્રિય તિર્યયોનિમાંથી પણ આવીને ઉત્પન્ન થાય છે.
અસંહી પંચેન્દ્રિય તિર્યયોનિમાંથી પણ આવીને ઉત્પન્ન થાય છે.
૫. ભંતે ! જો તેઓ સંહી પંચેન્દ્રિય તિર્યયોનિમાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે -
તો શું જલચરોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ?
સ્થળચરોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે.
કે ખેચરોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ?
૩. ગૌતમ ! તેઓ જલચરોથી પણ આવીને ઉત્પન્ન થાય છે,
સ્થળચરોથી પણ આવીને ઉત્પન્ન થાય છે.
ખેચરોથી પણ આવીને ઉત્પન્ન થાય છે.
૫. ભંતે ! જો તેઓ જલચર, સ્થળચર અને ખેચર જીવોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે -

કિં પજ્જત્તેહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?

અપજ્જત્તેહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?

૩. ગોયમા ! પજ્જત્તેહિંતો ઉવવજ્જંતિ,
નો અપજ્જત્તેહિંતો ઉવવજ્જંતિ ।

-વિયા. સ. ૨૪, ૩. ૧, સુ. ૩ (૧-૫)

૩. નરય ઉવવજ્જંતેસુ પજ્જત્ત અસન્નિ પંચેદિય તિરિક્ખજો-
ણિણેસુ ઉવવાયાઇ વીસં દારં પરૂવણં-

પ. ૧. પજ્જત્તાઅસણ્ણિપંચેદિયતિરિક્ખજોણિણે ણં
ભંતે ! જે ભવિણે નેરહિણેસુ ઉવવજ્જિણે, સે ણં ભંતે !
કતિસુ પુઢવીસુ ઉવવજ્જેજ્જા ?

૩. ગોયમા ! ણિણે રયણપ્પભાણે પુઢવીણે ઉવવજ્જેજ્જા ।

પ. પજ્જત્તા અસણ્ણિપંચેદિયતિરિક્ખજોણિણે ણં ભંતે !
જે ભવિણે રયણપ્પભાણે પુઢવીણે નેરહિણેસુ ઉવવજ્જિણે
સે ણં ભંતે ! કેવહિણેસુ ઉવવજ્જેજ્જા ?

૩. ગોયમા ! જહણ્ણેણં દસવાસસહસ્સદ્દિહિણેસુ, ઉક્કોસેણં
પલિઓવમરસ અસંખેજ્જહિણેસુ ઉવવજ્જેજ્જા ।

પ. ૨. તે ણં ભંતે ! જીવા ણિણેસુ ઉવવજ્જંતિ ?

૩. ગોયમા ! જહણ્ણેણં ણિણે વા, દો વા, તિણિણે વા,
ઉક્કોસેણં સંખેજ્જા વા, અસંખેજ્જા વા ઉવવજ્જંતિ ।

પ. ૩. તેસિ ણં ભંતે ! જીવાણં સરીરગા કિં સંઘયણા
પણ્ણત્તા ?

૩. ગોયમા ! હેવટ્ટસંઘયણા પણ્ણત્તા ।

પ. ૪. તેસિ ણં ભંતે ! જીવાણં કેમહાલિયા સરીરોગાહણા
પણ્ણત્તા ?

૩. ગોયમા ! જહણ્ણેણં અંગુલસ્સ અસંખેજ્જહિણેસુ,
ઉક્કોસેણં જોયણસહસ્સં ।

પ. ૫. તેસિ ણં ભંતે ! જીવાણં સરીરગા કિં સંઠિયા
પણ્ણત્તા ?

૩. ગોયમા ! હુંડસંઠાણસંઠિયા પણ્ણત્તા ।

તો શું તે પર્યાપ્તકોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે કે-
અપર્યાપ્તકોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! તે પર્યાપ્તકોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે,
અપર્યાપ્તકોથી આવીને ઉત્પન્ન થતાં નથી.

૩. નરકમાં ઉત્પન્ન થનાર પર્યાપ્ત અસંજી પંચેન્દ્રિય
તિર્યચ્યોનિકોમાં ઉપપાતાદિ વીસ દ્વારોનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ૧. ભંતે ! પર્યાપ્ત - અસંજી પંચેન્દ્રિયતિર્યચ્યોનિક
જીવ જે નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય છે તો
ભંતે ! તે કેટલી નરક પૃથ્વીઓમાં ઉત્પન્ન થાય
છે ?

૩. ગૌતમ ! તે એક રત્નપ્રભાપૃથ્વીમાં ઉત્પન્ન
થાય છે.

પ્ર. ભંતે ! પર્યાપ્ત - અસંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિક
જીવ જે રત્નપ્રભાપૃથ્વીમાં ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય છે
તો ભંતે ! તે કેટલા કાળની સ્થિતિવાળા (નૈરયિકો)માં
ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! તે જઘન્ય દસ હજાર વર્ષની અને ઉત્કૃષ્ટ
પલ્લોપમના અસંખ્યાતમાં ભાગની સ્થિતિવાળા
(નૈરયિકો)માં ઉત્પન્ન થાય છે.

પ્ર. ૨. ભંતે ! તે (પર્યાપ્ત - અસંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિક
જીવ રત્નપ્રભા પૃથ્વીમાં) એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન
થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! તેઓ (એકસમયે) જઘન્ય એક, બે અથવા
ત્રણ અને ઉત્કૃષ્ટ સંખ્યાત કે અસંખ્યાત ઉત્પન્ન
થાય છે.

પ્ર. ૩. ભંતે ! એ જીવોના શરીર કયા સંહનનયુક્ત
કહેવામાં આવે છે ?

૩. ગૌતમ ! એ સેવાર્ત સંહનનયુક્ત કહેવામાં આવે છે.

પ્ર. ૪. ભંતે ! એ જીવોના શરીરોની અવગાહના
(અવસ્થિતિ) કેટલી ઊંચી કહેવામાં આવી છે ?

૩. ગૌતમ ! જઘન્ય અંગુળના અસંખ્યાતમા ભાગની
અને ઉત્કૃષ્ટ એક હજાર યોજનની કહેવામાં આવી છે.

પ્ર. ૫. ભંતે ! એ જીવોના શરીરોનું સંસ્થાન કેવું
કહેવામાં આવ્યું છે ?

૩. ગૌતમ ! એમનું હુંડક સંસ્થાન કહેવામાં આવ્યું છે.

- પ. ૬. તેસિ ણં ભંતે ! જીવાણં કઙ્ઠ લેસ્સાઓ પણ્ણત્તાઓ ?
૩. ગોયમા ! તિણ્ણિ લેસ્સાઓ પણ્ણત્તાઓ, તં જહા-
૧. કઙ્ઠલેસ્સા, ૨. નીલલેસ્સા, ૩. કાઝલેસ્સા ।
- પ. ૭. તે ણં ભંતે ! જીવા કિં સમ્મદિટ્ઠી, મિચ્છાદિટ્ઠી, સમ્મામિચ્છાદિટ્ઠી ?
૩. ગોયમા ! નો સમ્મદિટ્ઠી, મિચ્છાદિટ્ઠી, નો સમ્મામિચ્છાદિટ્ઠી ।
- પ. ૮. તે ણં ભંતે ! જીવા કિં નાણી, અણ્ણાણી ?
૩. ગોયમા ! નો નાણી, અણ્ણાણી, નિયમા દુઅણ્ણાણી, તં જહા-
૧. મઙ્ઠઅણ્ણાણી ય, ૨. સુયઅણ્ણાણી ય ।
- પ. ૯. તે ણં ભંતે ! જીવા કિં મણ્ણજોગી, વઙ્ઠજોગી, કાયજોગી ?
૩. ગોયમા ! નો મણ્ણજોગી, વઙ્ઠજોગી વિ, કાયજોગી વિ ।
- પ. ૧૦. તે ણં ભંતે ! જીવા કિં સાગારોવઉત્તા અણાગારોવઉત્તા ?
૩. ગોયમા ! સાગારોવઉત્તા વિ, અણાગારોવઉત્તા વિ ।
- પ. ૧૧. તેસિ ણં ભંતે ! જીવાણં કત્તિ સણ્ણાઓ પણ્ણત્તાઓ ?
૩. ગોયમા ! ચત્તારિ સણ્ણાઓ પણ્ણત્તાઓ, તં જહા-
૧. આહારસણ્ણા -જાવ- ૪. પરિમ્મહસણ્ણા ।
- પ. ૧૨. તેસિ ણં ભંતે ! જીવાણં કત્તિ કસાયા પણ્ણત્તા ?
૩. ગોયમા ! ચત્તારિ કસાયા પણ્ણત્તા, તં જહા-
૧. કોહકસાણ -જાવ- ૪. લોભકસાણ ।
- પ. ૧૩. તેસિ ણં ભંતે ! જીવાણં કઙ્ઠ ઇંદિયા પણ્ણત્તા ?
૩. ગોયમા ! પંચેંદિયા પણ્ણત્તા, તં જહા-
૧. સોઙ્ઠેંદિય -જાવ- ૫. ફાસિંદિય ।

- પ્ર. ૬. ભંતે ! એ જીવોની કેટલી લેશ્યાઓ કહેવામાં આવી છે ?
૩. ગૌતમ ! તેમની ત્રણ લેશ્યાઓ કહેવામાં આવી છે, જેમકે -
૧. કૃષ્ણલેશ્યા, ૨. નીલલેશ્યા, ૩. કાપોતલેશ્યા.
- પ્ર. ૭. ભંતે ! તે જીવ શું સમ્યગ્દષ્ટિ હોય છે, મિથ્યાદષ્ટિ હોય છે કે સમ્યગ્મિથ્યાદષ્ટિ હોય છે ?
૩. ગૌતમ ! તેઓ સમ્યગ્દષ્ટિ નથી હોતાં, મિથ્યાદષ્ટિ હોય છે પરંતુ સમ્યગ્મિથ્યાદષ્ટિ હોતાં નથી.
- પ્ર. ૮. ભંતે ! તે જીવ જ્ઞાની હોય છે કે અજ્ઞાની હોય છે ?
૩. ગૌતમ ! તેઓ જ્ઞાની નથી હોતાં, અજ્ઞાની હોય છે. નિયમતઃ તેઓને બે અજ્ઞાન હોય છે, જેમકે -
૧. મતિઅજ્ઞાન, ૨. શ્વેતઅજ્ઞાન.
- પ્ર. ૯. ભંતે ! તે જીવ શું મનોયોગી હોય છે, વચનયોગી હોય છે કે કાયયોગી હોય છે ?
૩. ગૌતમ ! તેઓ મનોયોગી નથી હોતા (પરંતુ) વચનયોગી અને કાયયોગી હોય છે.
- પ્ર. ૧૦. ભંતે ! તે જીવ શું સાકારોપયોગ -યુક્ત હોય છે કે અનાકારોપયોગ યુક્ત હોય છે ?
૩. ગૌતમ ! તેઓ સાકારોપયોગ-યુક્ત પણ છે અને અનાકારોપયોગ-યુક્ત પણ છે.
- પ્ર. ૧૧. ભંતે ! તે જીવોની કેટલી સંજ્ઞાઓ કહેવામાં આવી છે ?
૩. ગૌતમ ! તેમની ચાર સંજ્ઞાઓ કહેવામાં આવી છે, જેમકે -
૧. આહારસંજ્ઞા -યાવત્- ૪. પરિમ્મહસંજ્ઞા.
- પ્ર. ૧૨. ભંતે ! તે જીવોના કેટલા કષાય કહેવામાં આવ્યા છે ?
૩. ગૌતમ ! તેમના ચાર કષાય કહેવામાં આવ્યા છે, જેમકે -
૧. ક્રોધકષાય -યાવત્- ૪. લોભકષાય.
- પ્ર. ૧૩. ભંતે ! તે જીવોની કેટલી ઈન્દ્રિયો કહેવામાં આવી છે ?
૩. ગૌતમ ! એમને પાંચ ઈન્દ્રિયો કહેવામાં આવી છે, જેમકે-
૧. શ્રોત્રેન્દ્રિય -યાવત્- ૫. સ્પર્શેન્દ્રિય.

- પ. ૧૪. તેસિ ણં ભંતે ! જીવાણં કઙ્ઘ સમુઘ્વાયા પ્ણત્તા ?
૩. ગોયમા ! તઓ સમુઘ્વાયા પ્ણત્તા, તં જહા-
૧. વેયણાસમુઘ્વાએ, ૨. કસાયસમુઘ્વાએ,
૩. મારણંતિયસમુઘ્વાએ ।
- પ. ૧૫. તે ણં ભંતે ! જીવા કિં સાયાવેયગા, અસાયાવેયગા ?
૩. ગોયમા ! સાયાવેયગા વિ, અસાયાવેયગા વિ ।
- પ. ૧૬. તે ણં ભંતે ! જીવા કિં ઇત્થીવેદગા, પુરિસવેદગા, નપુસંગવેદગા ?
૩. ગોયમા ! નો ઇત્થીવેદગા, નો પુરિસવેદગા, નપુસંગવેદગા ।
- પ. ૧૭. તેસિ ણં ભંતે ! જીવાણં કેવઙ્ઘયં કતિ ઠિઈ પ્ણત્તા ?
૩. ગોયમા ! જહણ્ણેણં અંતોમુહુત્તં, ઉક્કોસેણં પુવ્વકોડી ।
- પ. ૧૮. તેસિ ણં ભંતે ! જીવાણં કેવઙ્ઘયા અઙ્ઘવસાણા પ્ણત્તા ?
૩. ગોયમા ! અસંખેજ્જા અઙ્ઘવસાણા પ્ણત્તા ।
- પ. તે ણં ભંતે ! કિં પસત્થા, અપસત્થા ?
૩. ગોયમા ! પસત્થા વિ, અપસત્થા વિ ।
- પ. ૧૯. સે ણં ભંતે ! પજ્જત્તાઅસણ્ણિપંચિંદિયતિરિ-
ક્ખજોણિએ ત્તિ કાલઓ કેવચિરં હોઙ્ઘ ?
૩. ગોયમા ! જહણ્ણેણં અંતોમુહુત્તં, ઉક્કોસેણં પુવ્વકોડી ।
- પ. ૨૦. સે ણં ભંતે ! પજ્જત્તાઅસણ્ણિપંચિંદિયતિરિ-
ક્ખજોણિએ રયણપ્પભાએ પુઢવીએ નેરઙ્ઘએ,
પુણરવિપજ્જત્તાઅસણ્ણિપંચિંદિયતિરિક્ખજોણિએ
ત્તિ કેવઙ્ઘયં કાલં સેવેજ્જા, કેવઙ્ઘયં કાલં ગતિરાગતિં
કરેજ્જા ?

- પ્ર. ૧૪. ભંતે ! તે જીવોના કેટલા સમુદ્ધાત કહેવામાં આવ્યા છે ?
૩. ગૌતમ ! તેમના ત્રણ સમુદ્ધાત કહેવામાં આવ્યા છે, જેમકે -
૧. વેદના સમુદ્ધાત, ૨. કષાય સમુદ્ધાત,
૩. મારણાન્તિક સમુદ્ધાત.
- પ્ર. ૧૫. ભંતે ! તે જીવ શું સાતાવેદક છે કે અસાતાવેદક છે ?
૩. ગૌતમ ! તેઓ સાતાવેદક પણ છે અને અસાતાવેદક પણ છે.
- પ્ર. ૧૬. ભંતે ! તે જીવ શું સ્ત્રીવેદક છે, પુરુષવેદક છે કે નપુંસકવેદક છે ?
૩. ગૌતમ ! તેઓ સ્ત્રીવેદક નથી, પુરુષવેદક નથી પરંતુ નપુંસકવેદક છે.
- પ્ર. ૧૭. ભંતે ! તે જીવોની કેટલા કાળની સ્થિતિ કહેવામાં આવી છે ?
૩. ગૌતમ ! તેમની સ્થિતિ જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્તની અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટિની કહેવામાં આવી છે.
- પ્ર. ૧૮. ભંતે ! તે જીવોના અધ્યવસાય-સ્થાન કેટલા કહેવામાં આવ્યા છે ?
૩. ગૌતમ ! તેમના અધ્યવસાય - સ્થાન અસંખ્યાત કહેવામાં આવ્યા છે.
- પ્ર. ભંતે ! તેમના તે અધ્યવસાય - સ્થાન પ્રશસ્ત છે કે અપ્રશસ્ત છે ?
૩. ગૌતમ ! તેઓ પ્રશસ્ત પણ છે અને અપ્રશસ્ત પણ છે.
- પ્ર. ૧૯. ભંતે ! તે જીવ પર્યાપ્ત - અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિકમાં કેટલા સમય સુધી રહે છે ?
૩. ગૌતમ ! તેઓ જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત સુધી અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટિ સુધી (એ જ અવસ્થામાં) રહે છે.
- પ્ર. ૨૦. ભંતે ! તે પર્યાપ્ત - અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિક જીવ રત્નપ્રભાપૃથ્વીમાં નૈરયિક થઈ પુનઃ પર્યાપ્ત અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય - તિર્યચ્યોનિકના રૂપે ઉત્પન્ન થાય તો કેટલો કાળ પસાર કરે છે અને કેટલા કાળ સુધી ગતિ-આગતિ (ગમનાગમન) કરે છે ?

૩. ગોયમા ! ભવાદેસેણં દો ભવગ્ગહણાઈં, કાલાદેસેણં જહણ્ણેણં દસવાસસહસ્સાઈં અંતોમુહુત્તમબ્બહિયાઈં, ઉક્કોસેણં પલિઓવમસ્સ અસંખેજ્જહિભાગં પુવ્વકોડિમબ્બહિયં, એવઇયં કાલં સેવેજ્જા, એવઇયં કાલં ગતિરાગતિં કરેજ્જા (૧ પઢમો ગમઓ)

પ. ૧. પજ્જત્તા અસણ્ણિપંચિંદિયતિરિક્ખજોણિણેણં ભંતે ! જે ભવિણે જહણ્ણકાલદ્વિઈંએસુ રયણપ્પ-ભાપુઢવિનેરઈંએસુ ઉવવજ્જિત્તાણે, સે ણં ભંતે ! કેવઇયકાલદ્વિઈંએસુ ઉવવજ્જેજ્જા ?

૩. ગોયમા ! જહણ્ણેણં દસવાસસહસ્સદ્વિઈંએસુ, ઉક્કોસેણ વિ દસવાસસહસ્સદ્વિઈંએસુ ઉવવજ્જેજ્જા ।

પ. ૨. તે ણં ભંતે ! જીવા એગસમણં કેવઇયા ઉવવજ્જંતિ ?

૩. ગોયમા ! જહણ્ણેણં એકો વા, દો વા, તિણ્ણિ વા ઉક્કોસેણં સંખેજ્જા વા, અસંખેજ્જા વા ઉવવજ્જંતિ ।

૩-૧૯. એવં સન્નેવપઢમગમગવત્તવ્વયા નિરવસેસા ભાણિયવ્વા -જાવ- અણુબંધો ત્તિ ।

પ. ૨૦. સે ણં ભંતે ! પજ્જત્તા અસણ્ણિપંચિંદિયતિરિક્ખજોણિણેણં જહણ્ણકાલદ્વિઈંએસુ રયણપ્પ-ભાપુઢવિનેરઈંએ, પુણરવિ પજ્જત્તા અસણ્ણિપંચિંદિયતિરિક્ખજોણિણેણં ત્તિ કેવઇય કાલં સેવેજ્જા, કેવઇયં કાલં ગતિરાગતિં કરેજ્જા ?

૩. ગોયમા ! ભવાદેસેણં દો ભવગ્ગહણાઈં, કાલાદેસેણં જહણ્ણેણં દસવાસસહસ્સાઈં અંતોમુહુત્તમબ્બહિયાઈં, ઉક્કોસેણં પુવ્વકોડી દસહિં વાસસહસ્સેહિં અબ્બહિયા, એવઇયં કાલં સેવેજ્જા, એવઇયં કાલં ગતિરાગતિં કરેજ્જા । (૨ બિહઓ ગમઓ)

પ. ૧. પજ્જત્તા અસણ્ણિપંચિંદિયતિરિક્ખજોણિણેણં ભંતે ! જે ભવિણે ઉક્કોસકાલદ્વિઈંએસુ રયણપ્પ-ભાપુઢવિનેરઈંએસુ ઉવવજ્જેજ્જા ?

૩. ગોયમા ! જહણ્ણેણં પલિઓવમસ્સ અસંખેજ્જહિ-ભાગદ્વિઈંએસુ, ઉક્કોસેણ વિ પલિઓવમસ્સ અસંખેજ્જહિભાગદ્વિઈંએસુ ઉવવજ્જેજ્જા ।

૩. ગૌતમ ! તે ભવાદેશથી બે ભવગ્રહણ કરે છે અને કાલાદેશથી જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક દસહજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટિ અધિક પલ્યોપમનો અસંખ્યાતમો ભાગ કાળ વ્યતીત કરે છે અને એટલા જ કાળ સુધી ગમનાગમન પણ કરે છે. (આ પ્રથમ ગમક છે.)

પ્ર. ૧. ભંતે ! જે પર્યાપ્ત - અસંજી પંચેન્દ્રિય - તિર્યચ્યોનિક જીવ જઘન્યકાળની સ્થિતિવાળા રત્નપ્રભા પૃથ્વીના નૈરચિકોમાં ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય હોય તો ભંતે ! તે કેટલા કાળની સ્થિતિવાળા નૈરચિકોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! તે જઘન્ય દસહજાર વર્ષની અને ઉત્કૃષ્ટ પણ દસ હજારવર્ષની સ્થિતિવાળા નૈરચિકોમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

પ્ર. ૨. ભંતે ! તેઓ રત્નપ્રભાપૃથ્વીમાં (અસંજી-પંચેન્દ્રિય-તિર્યચ્યોનિક) જીવ એક સમયમાં કેટલા ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! તેઓ જઘન્ય એક, બે અથવા ત્રણ અને ઉત્કૃષ્ટ સંખ્યાત કે અસંખ્યાત ઉત્પન્ન થાય છે.

૩-૧૯. આ જ પ્રકારે અનુબંધ પર્યંત સમગ્ર કથન પ્રથમ ગમકના અનુરૂપ સમજવું જોઈએ.

જે પ્ર. ૨૦. ભંતે ! તે પર્યાપ્ત - અસંજી પંચેન્દ્રિય - તિર્યચ્યોનિક જીવ જઘન્યકાળની સ્થિતિવાળા રત્નપ્રભા પૃથ્વીમાં નૈરચિક થઈ પુનઃપર્યાપ્ત અસંજી પંચેન્દ્રિય - તિર્યચ્યોનિકના રૂપે ઉત્પન્ન થાય તો કેટલા કાળ (સમય) વ્યતીત કરે છે અને કેટલા કાળ સુધી ગતિ - આગતિ (ગમનાગમન) કરે છે ?

૩. ગૌતમ ! તેઓ ભવાદેશથી બે ભવગ્રહણ કરે છે અને કાલાદેશથી જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક દસહજાર વર્ષ, ઉત્કૃષ્ટ દસહજાર વર્ષ અધિક પૂર્વકોટિકાળ વ્યતીત કરે છે અને એટલા જ કાળ સુધી ગમનાગમન પણ કરે છે. (આ બીજું ગમક છે)

પ્ર. ૧. ભંતે ! જે પર્યાપ્ત-અસંજી પંચેન્દ્રિય-તિર્યચ્યોનિક જીવ ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિવાળા રત્નપ્રભા પૃથ્વીના નૈરચિકોમાં ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય હોય તો તે કેટલા કાળની સ્થિતિવાળા નૈરચિકોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! તે જઘન્ય પલ્યોપમના અસંખ્યાતમાં ભાગની સ્થિતિવાળા નૈરચિકોમાં અને ઉત્કૃષ્ટ પણ પલ્યોપમના અસંખ્યાતમા ભાગની સ્થિતિવાળા નૈરચિકોમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

પ. ૨. તે ણં ભંતે ! જીવા ઇગસમણં કેવઇયા ઉવવજ્જંતિ ?

૩-૧૯. સેસં તં ચેવ -જાવ- અણુબંધો ત્તિ ભાણિયવ્વો ।

પ. ૨૦. તે ણં ભંતે ! પજ્જત્તાઅસણ્ણિપંચિંદિયતિરિ-
ક્ખજોણિણે ઉક્કોસકાલટ્ઠિઈયરયણપ્પમાપુઢ-
વિનેરહ્મણે પુણરવિ પજ્જત્તા અસણ્ણિપંચિંદિયતિરિ-
ક્ખજોણિણે ત્તિ કેવઇયં કાલં સેવેજ્જા, કેવઇયં કાલં
ગતિરાગતિ કરેજ્જા ?

૩. ગોયમા ! ભવાદેસેણં દો ભવગ્ગહણાઈં, કાલાદેસેણં
જહણ્ણેણં પલિઓવમસ્સ અસંખેજ્જહાગં અંતોમુહુત્ત-
મબ્બહિયં, ઉક્કોસેણં પલિઓવમસ્સ અસંખેજ્જહાગં
પુવ્વકોઢિમબ્બહિયં, એવઇયં કાલં સેવેજ્જા, એવઇયં
કાલં ગતિરાગતિ કરેજ્જા ॥ (૩ તદ્દાઓ ગમઓ)

પ. ૧. જહણ્ણકાલટ્ઠિઈપજ્જત્તાઅસણ્ણિપંચિંદિય
તિરિક્ખજોણિણે ણં ભંતે ! જે ભવિણે રયણપ્પમાપુઢ-
વિનેરહ્મણે સુ ઉવવજ્જિણે, સે ણં ભંતે ! કેવઇયકાલ-
ટ્ઠિઈએસુ ઉવવજ્જેજ્જા ?

૩. ગોયમા ! જહણ્ણેણં દસવાસસહસ્સટ્ઠિઈએસુ,
ઉક્કોસેણં પલિઓવમસ્સ અસંખેજ્જહાગટ્ઠિઈએસુ
ઉવવજ્જેજ્જા ।

પ. તે ણં ભંતે ! જીવા ઇગસમણં કેવઇયા ઉવવજ્જંતિ ?

૩. ગોયમા ! જહણ્ણેણં એકો વા, દો વા, તિણ્ણિ વા,
ઉક્કોસેણં સંખેજ્જા વા, અસંખેજ્જા વા ઉવવજ્જંતિ ।

અવસેસં તં ચેવ ।

પાવરં-હ્મણે તિણ્ણિ નાણત્તાઈં-આડં, અજ્જવસાણા,
અણુબંધો ય । ઠિઈ જહણ્ણેણં અંતોમુહુત્તં, ઉક્કોસેણ
વિ અંતોમુહુત્તં ।

પ. તેસિ ણં ભંતે ! જીવાણં કેવઇયા અજ્જવસાણા
પણ્ણત્તા ?

૩. ગોયમા ! અસંખેજ્જા અજ્જવસાણા પણ્ણત્તા ।

પ્ર. ૨. ભંતે ! તે અસંહી તિરિય પંચેન્દ્રિય એકસમયમાં
કેટલા ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! જઘન્ય એક, બે કે ત્રણ ઉત્કૃષ્ટ સંખ્યાત
કે અસંખ્યાત ઉત્પન્ન થાય છે.

૩-૧૯. અનુબંધ પર્યંત શેષ કથન પૂર્વવત્ સમજવું
જોઈએ.

પ્ર. ૨૦. ભંતે ! તે પર્યાપ્ત-અસંહી પંચેન્દ્રિય -
તિરિયયોનિક જીવ ઉત્કૃષ્ટ કાળની સ્થિતિવાળા
રત્નપ્રભા પૃથ્વીનાં નૈરયિક થઈ પુનઃપર્યાપ્ત -
અસંહી પંચેન્દ્રિય - તિરિયયોનિક રૂપે ઉત્પન્ન
થાય તો કેટલા કાળ વ્યતીત કરે છે અને કેટલા
કાળ સુધી ગમનાગમન કરે છે ?

૩. ગૌતમ ! ભવાદેશથી બે ભવ-ગ્રહણ કરે છે અને
કાલાદેશથી જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક પલ્યોપમના
અસંખ્યાતમા ભાગ તથા ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટિ અધિક
પલ્યોપમના અસંખ્યાતમા ભાગ જેટલો કાળ
વ્યતીત કરે છે અને એટલા જ કાળ સુધી
ગમનાગમન પણ કરે છે. (આ તૃતીય ગમક છે)

પ્ર. ૧. ભંતે ! જઘન્યકાળની સ્થિતિવાળા પર્યાપ્ત -
અસંહી પંચેન્દ્રિય - તિરિયયોનિક જીવ જો રત્નપ્રભા
પૃથ્વીના નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય હોય તો
ભંતે ! તે કેટલા કાળની સ્થિતિવાળા નૈરયિકોમાં
ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! તે જઘન્ય દસહજાર વર્ષની સ્થિતિવાળા
અને ઉત્કૃષ્ટ પલ્યોપમના અસંખ્યાતમા ભાગની
સ્થિતિવાળા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

પ્ર. ભંતે ! તે જીવો એકસમયમાં કેટલા ઉત્પન્ન થાય
છે ?

૩. ગૌતમ ! જઘન્ય એક, બે અથવા ત્રણ, ઉત્કૃષ્ટ
સંખ્યાત અથવા અસંખ્યાત ઉત્પન્ન થાય છે.

શેષ કથન પૂર્વવત્ સમજવું જોઈએ.

વિશેષ - આયુ (સ્થિતિ) અધ્યવસાય અને અનુબન્ધ
એ ત્રણેમાં અંતર છે. સ્થિતિ જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્તની
અને ઉત્કૃષ્ટ પણ અન્તર્મુહૂર્તની છે.

પ્ર. ભંતે ! તે જીવોના કેટલા અધ્યવસાય કહેવામાં
આવ્યા છે ?

૩. ગૌતમ ! એના અસંખ્યાત અધ્યવસાય કહેવામાં
આવ્યા છે.

પ. તે ણં ભંતે ! કિં પસત્યા, અપસત્યા ?

૩. ગોયમા ! નો પસત્યા, અપસત્યા ।

અણુબંધો અંતોમુહુત્તં ।

પ. સે ણં ભંતે ! જહણ્ણકાલટિઠઈયપજ્જત્તાઅસણ્ણિ પંચિંદિયતિરિક્ખજોણિય રયણપ્પભાપુઢવિ નેરહિય પુણરવિ પજ્જત્તાઅસણ્ણિ-પંચિંદિયતિરિક્ખજોણિય ત્તિ જહન્નકાલટિઠઈય કેવહિયં કાલં સેવેજ્જા, કેવહિયં કાલં ગતિરાગતિં કરેજ્જા ?

૩. ગોયમા ! ભવાદેસેણં દો ભવગ્ગહણાઈં, કાલાદેસેણં જહણ્ણેણં દસવાસસહસ્સાઈં અંતોમુહુત્તમભ્મહિયાઈં, ઉક્કોસેણં પલિઓવમસ્સ અસંખેજ્જહિભાગં અંતોમુહુત્તમભ્મહિયાઈં, એવહિયં કાલં સેવેજ્જા, એવહિયં કાલં ગતિરાગતિં કરેજ્જા । (૪ ચઉત્થો ગમઓ)

પ. જહણ્ણકાલટિઠઈયપજ્જત્તાઅસણ્ણિપંચિંદિય-તિરિક્ખજોણિય ણં ભંતે ! જે ભવિયે જહણ્ણકા-લટિઠઈયેસુ રયણપ્પભાપુઢવિનેરહિયેસુ ઉવવજ્જિત્તયે, સે ણં ભંતે ! કેવહિયકાલટિઠઈયેસુ ઉવવજ્જેજ્જા ?

૩. ગોયમા ! જહણ્ણેણં દસવાસસહસ્સટિઠઈયેસુ, ઉક્કોસેણ વિ દસવાસસહસ્સટિઠઈયેસુ ઉવવજ્જેજ્જા ।

પ. તે ણં ભંતે ! જીવા એમસમણં કેવહિયા ઉવવજ્જંતિ ?

૩. ગોયમા ! જહણ્ણેણં એક્કો વા, દો વા, તિણ્ણિ વા, ઉક્કોસેણં સંખેજ્જા વા, અસંખેજ્જા વા ઉવવજ્જંતિ ।

સેસં તં ચેવ જહા ચઉત્થે ગમયે ।

પ. સે ણં ભંતે ! જહણ્ણકાલટિઠઈયપજ્જત્તા અસણ્ણિ-પંચિંદિયતિરિક્ખજોણિય જહણ્ણકાલટિઠઈયેરય-ણપ્પભાપુઢવિનેરહિયે, પુણરવિ પજ્જત્તા અસણ્ણિ પંચિંદિયતિરિક્ખજોણિય જહન્નકાલટિઠઈયે કેવહિયં કાલં સેવેજ્જા, કેવહિયં કાલં ગતિરાગતિં કરેજ્જા ?

૩. ગોયમા ! ભવાદેસેણં દો ભવગ્ગહણાઈં, કાલાદેસેણં જહણ્ણેણં દસવાસસહસ્સાઈં અંતોમુહુત્તમભ્મહિયાઈં, ઉક્કોસેણ વિ દસવાસસહસ્સાઈં અંતોમુહુત્તમભ્મહિયાઈં, એવહિયં કાલં સેવેજ્જા, એવહિયં કાલં ગતિરાગતિં કરેજ્જા । (૫ પંચમો ગમઓ)

પ્ર. ભંતે ! તેઓના (અધ્યવસાય) પ્રશસ્ત છે કે અપ્રશસ્ત છે ?

૩. ગૌતમ ! તેઓ પ્રશસ્ત નથી પરંતુ અપ્રશસ્ત છે. તેઓના અનુબંધ અન્તર્મુહૂર્ત સુધી રહે છે.

પ્ર. ભંતે ! તે જઘન્યકાળની સ્થિતિવાળા પર્યાપ્ત - અસંહી પંચેન્દ્રિય - તિર્યચયોનિક જીવ જે રત્નપ્રભાપૃથ્વીમાં નૈરયિક થઈ પુનઃ જઘન્યકાળની સ્થિતિવાળા પર્યાપ્ત અસંહી-પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિક રૂપે ઉત્પન્ન થાય તો તે કેટલો કાળ વ્યતીત કરે છે અને કેટલાકાળ સુધી ગમનાગમન કરે છે ?

૩. ગૌતમ ! તે ભવાદેશથી બે ભવ ગ્રહણ કરે છે અને કાલાદેશથી જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક દસહજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ અન્તર્મુહૂર્ત અધિક પલ્યોપમનો અસંખ્યાતમો ભાગ જેટલો કાળ વ્યતીત કરે છે અને એટલા જ કાળ સુધી ગમનાગમન પણ કરે છે. (આ ચોથો ગમક છે)

પ્ર. ભંતે ! જઘન્યકાળની સ્થિતિવાળા પર્યાપ્ત-અસંહીપંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિક જીવ જે જઘન્યકાળની સ્થિતિવાળા રત્નપ્રભાપૃથ્વીના નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય હોય તો ભંતે ! તે જીવ કેટલા કાળની સ્થિતિવાળા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! તે જઘન્ય દસહજાર વર્ષની સ્થિતિવાળા અને ઉત્કૃષ્ટ પણ દસહજાર વર્ષની સ્થિતિવાળા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

પ્ર. ભંતે ! તે જીવો એક સમયમાં કેટલા ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! તે જઘન્ય એક, બે કે ત્રણ અને ઉત્કૃષ્ટ સંખ્યાત કે અસંખ્યાત ઉત્પન્ન થાય છે.

શેષ કથન ચોથા ગમકના અનુરૂપ સમજવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! તે જઘન્યકાળની સ્થિતિવાળા પર્યાપ્ત-અસંહી-પંચેન્દ્રિય-તિર્યચયોનિક જીવ જઘન્યકાળની સ્થિતિવાળા રત્નપ્રભાપૃથ્વીમાં નૈરયિક થઈ પુનઃ જઘન્યકાળની સ્થિતિવાળા પર્યાપ્ત-અસંહી પંચેન્દ્રિય-તિર્યચયોનિક રૂપે ઉત્પન્ન થાય તો તે કેટલો કાળ વ્યતીત કરે છે અને કેટલા કાળ સુધી ગમનાગમન કરે છે ?

૩. ગૌતમ ! ભવાદેશથી તે બે ભવ ગ્રહણ કરે છે અને કાલાદેશથી જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક દસહજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ પણ અન્તર્મુહૂર્ત અધિક દસહજાર વર્ષ જેટલો કાળ વ્યતીત કરે છે અને એટલા જ કાળ સુધી ગમનાગમન કરે છે. (આ પાંચમો ગમક છે)

પ. જહણ્ણકાલદ્વિઈયપજ્જત્તા અસણ્ણિપંચિંદિયતિરિ-
ક્ખજોણિણે ણં ભંતે ! જે ભવિણે ઉક્કોસકાલદ્વિઈએસુ
રયણ્ણપ્પભાપુઢવિનેરહ્ણેસુ ઉવવજ્જિત્તણે, સે ણં ભંતે !
કેવહ્ણકાલદ્વિઈએસુ ઉવવજ્જેજ્જા ?

૩. ગોયમા ! જહણ્ણેણં પલિઓવમસ્સ અસંખેજ્જહ્ણા-
દ્વિઈએસુ, ઉક્કોસેણ વિ પલિઓવમસ્સ અસંખેજ્જહ્ણા-
દ્વિઈએસુ ઉવવજ્જેજ્જા ।

પ. તે ણં ભંતે ! જીવા ઇગ્ગસમણં કેવહ્ણયા ઉવવજ્જંતિ ?

૩. ગોયમા ! જહણ્ણેણં ઇક્કો વા, દો વા, તિણ્ણિ વા,
ઉક્કોસેણં સંખેજ્જા વા, અસંખેજ્જા વા ઉવવજ્જંતિ ।

સેસં તં ચેવ જહા ચચ્ચે ગમણે ।

પ. સેણં ભંતે ! જહણ્ણકાલદ્વિઈયપજ્જત્તા અસણ્ણિપંચિંદિય-
તિરિક્ખજોણિણે ઉક્કોસકાલદ્વિઈય રયણ્ણપ્પભાપુઢ-
વિનેરહ્ણે પુણરવિ પજ્જત્તા અસણ્ણિ પંચિંદિય
તિરિક્ખજોણિણે જહણ્ણકાલદ્વિઈયે કેવહ્ણયં કાલં
સેવેજ્જા, કેવહ્ણયં કાલં ગતિરાગતિ કરેજ્જા ?

૩. ગોયમા ! ભવાદેસેણં દો ભવગ્ગહણાઈ, કાલાદેસેણં
જહણ્ણેણં પલિઓવમસ્સ અસંખેજ્જહ્ણા-
અંતોમુહુત્તમભ્હિયં, ઉક્કોસેણ વિ પલિઓવમસ્સ
અસંખેજ્જહ્ણા-
અંતોમુહુત્તમભ્હિયં, ઇવહ્ણયં કાલં
સેવેજ્જા, ઇવહ્ણયં કાલં ગતિરાગતિ કરેજ્જા ।
(૬ છટ્ટો ગમઓ)

પ. ઉક્કોસકાલદ્વિઈયપજ્જત્તા અસણ્ણિપંચિંદિય-
તિરિક્ખજોણિણે ણં ભંતે ! જે ભવિણે રયણ્ણપ્પભાપુઢ-
વિનેરહ્ણેસુ ઉવવજ્જિત્તણે, સે ણં ભંતે ! કેવહ્ણ-
કાલદ્વિઈએસુ ઉવવજ્જેજ્જા ?

૩. ગોયમા ! જહણ્ણેણં દસવાસસહસ્સદ્વિઈએસુ, ઉક્કોસેણં
પલિઓવમસ્સ અસંખેજ્જહ્ણા-
દ્વિઈએસુ ઉવવજ્જેજ્જા ।

પ. તે ણં ભંતે ! જીવા ઇગ્ગસમણં કેવહ્ણયા ઉવવજ્જંતિ ?

૩. ગોયમા ! જહણ્ણેણં ઇક્કો વા, દો વા, તિણ્ણિ વા,
ઉક્કોસેણં સંખેજ્જા વા, અસંખેજ્જા વા ઉવવજ્જંતિ ।

પ્ર. ભંતે ! જહ્ણન્યકાળની સ્થિતિવાળા પર્યાપ્ત-
અસંહીપંચેન્દ્રિય-તિર્યયોનિક જે ઉત્કૃષ્ટ કાળની
સ્થિતિવાળા રત્નપ્રભા પૃથ્વીના નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન
થવા યોગ્ય હોય તો ભંતે ! તે કેટલા કાળની
સ્થિતિવાળા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! તે જહ્ણન્ય પલ્યોપમના અસંખ્યાતમા
ભાગની સ્થિતિવાળા અને ઉત્કૃષ્ટ પણ પલ્યોપમના
અસંખ્યાતમા ભાગની સ્થિતિવાળા નૈરયિકોમાં
ઉત્પન્ન થાય છે.

પ્ર. ભંતે ! તે જીવો એક સમયમાં કેટલા ઉત્પન્ન થાય
છે ?

૩. ગૌતમ ! તે જહ્ણન્ય એક, બે કે ત્રણ અને ઉત્કૃષ્ટ
સંખ્યાત કે અસંખ્યાત ઉત્પન્ન થાય છે.

શેષ કથન યોથા ગમકને અનુરૂપ સમજવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! તે જહ્ણન્યકાળની સ્થિતિવાળા પર્યાપ્ત-
અસંહી પંચેન્દ્રિય તિર્યયોનિક ઉત્કૃષ્ટકાળની
સ્થિતિવાળા રત્નપ્રભા પૃથ્વીમાં નૈરયિક થઈ પુનઃ
જહ્ણન્ય કાળની સ્થિતિવાળા પર્યાપ્ત-અસંહી
પંચેન્દ્રિય-તિર્યયોનિકરૂપે ઉત્પન્ન થાય તો તે
કેટલો કાળ વ્યતીત કરે છે અને કેટલા કાળસુધી
ગમનાગમન કરે છે ?

૩. ગૌતમ ! ભવાદેશથી તે બે ભવ પ્રલણ કરે છે અને
કાલાદેશથી જહ્ણન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક પલ્યોપમનો
અસંખ્યાતમો ભાગ તથા ઉત્કૃષ્ટ પણ અન્તર્મુહૂર્ત
અધિક પલ્યોપમનો અસંખ્યાતમો ભાગ જેટલો
કાળ વ્યતીત કરે છે અને એટલા જ કાળસુધી
ગમનાગમન પણ કરે છે (આ છટ્ટું ગમક છે)

પ્ર. ભંતે ! ઉત્કૃષ્ટકાળની સ્થિતિવાળા પર્યાપ્ત અસંહી-
પંચેન્દ્રિય તિર્યયોનિક જીવ જે રત્નપ્રભાપૃથ્વીના
નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તો ભંતે !
તે કેટલા કાળની સ્થિતિવાળા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન
થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! તે જહ્ણન્ય દસહજાર વર્ષની સ્થિતિવાળા
અને ઉત્કૃષ્ટ પલ્યોપમના અસંખ્યાતમા ભાગની
સ્થિતિવાળા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

પ્ર. ભંતે ! તે જીવો એક સમયમાં કેટલા ઉત્પન્ન
થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! જહ્ણન્ય એક, બે અથવા ત્રણ અને ઉત્કૃષ્ટ
સંખ્યાત કે અસંખ્યાત ઉત્પન્ન થાય છે.

અવસેસં જહેવ ઓહિય ગમણં તહેવ અણુગંતવ્વં,

ણવરં-इमाइं दोण्णि नाणत्ताइं -

૧. ઠિઈ જહણ્ણેણં પુવ્વકોડી, ઉક્કોસેણ વિ પુવ્વકોડી ।

૨. एवं अणुबंधो वि ।

પ. સે ણં ભંતે ! ઉક્કોસકાલદ્વિઈયપજ્જત્તા અસણ્ણિપંચિં-
દિયતિરિક્ખજોણિણે રયણપ્પભાપુઢવિ નેરહિણે
પુણરવિ પજ્જત્તા અસણ્ણિપંચિંદિય તિરિક્ખજોણિણે
ઉક્કોસકાલઠિઈએ કેવહિયં કાલં સેવેજ્જા, કેવહિયં
કાલં ગતિરાગતિ કરેજ્જા ?

૩. ગોયમા ! ભવાદેસેણં દો ભવગ્ગહણાઈં, કાલાદેસેણં
જહણ્ણેણં પુવ્વકોડી દસહિં વાસસહસ્સેહિં અબ્બહિયા,
ઉક્કોસેણં પલિઓવમસસ અસંખેજ્જહિં ભાગં પુવ્વકોડીએ
અબ્બહિયં, એવહિયં કાલં સેવેજ્જા, એવહિયં કાલં
ગતિરાગતિ કરેજ્જા । (૭ સત્તમો ગમઓ)

પ. ઉક્કોસકાલદ્વિઈયપજ્જત્તા અસણ્ણિપંચિંદિયતિ-
રિક્ખજોણિણે ણં ભંતે ! જે ભવિણે જહણ્ણકાલદ્વિઈએસુ
રયણપ્પભાપુઢવિનેરહિણેસુ ઉવવજ્જિત્તે, સે ણં ભંતે !
કેવહિયકાલદ્વિઈએસુ ઉવવજ્જેજ્જા ?

૩. ગોયમા ! જહણ્ણેણં દસવાસસહસ્સદ્વિઈએસુ, ઉક્કોસેણ
વિ દસવાસસહસ્સદ્વિઈએસુ ઉવવજ્જેજ્જા ।

પ. તે ણં ભંતે ! જીવા એગસમણં કેવહિયા ઉવવજ્જંતિ ?

૩. ગોયમા ! જહણ્ણેણં એકો વા, દો વા, તિણ્ણિ વા,
ઉક્કોસેણં સંખેજ્જા વા, અસંખેજ્જા વા ઉવવજ્જંતિ ।

સેસં તેં ચેવ જહા સત્તમ ગમણે -જાવ- અણુબંધો ત્તિ ।

પ. સે ણં ભંતે ! ઉક્કોસકાલદ્વિઈયપજ્જત્તા અસણ્ણિ-
પંચિંદિય તિરિક્ખજોણિણે જહણ્ણકાલદ્વિઈયરય-
ણપ્પભાપુઢવિ નેરહિણે પુણરવિ પજ્જત્તા અસણ્ણિ-
પંચિંદિયતિરિક્ખજોણિણે ઉક્કોસકાલઠિઈએ કેવહિયં
કાલં સેવેજ્જા, કેવહિયં કાલં ગતિરાગતિ કરેજ્જા ?

શેષ સર્વ કથન ઔધિક (પ્રથમ) ગમક અનુસાર
સમજવું જોઈએ.

વિશેષ - આ બે બોલોમાં અંતર છે -

૧. સ્થિતિ - જઘન્ય પૂર્વકોટિ વર્ષની અને ઉત્કૃષ્ટ
પણ પૂર્વકોટિ વર્ષની છે.

૨. અનુબંધ - આ જ પ્રકારે (સ્થિતિના અનુરૂપ) છે.

પ્ર. ભંતે ! તે ઉત્કૃષ્ટકાળની સ્થિતિવાળા પર્યાપ્ત અસંજ્ઞી-
પંચેન્દ્રિય-તિર્યચયોનિક રત્નપ્રભા પૃથ્વીનાં નૈરયિક
થઈ પુનઃઉત્કૃષ્ટ કાળની સ્થિતિવાળા પર્યાપ્ત અસંજ્ઞી
પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિક રૂપે ઉત્પન્ન થાય તો તે
ત્યાં કેટલો કાળ વ્યતીત કરે છે અને કેટલા કાળ
સુધી ગમનાગમન કરે છે ?

૩. ગૌતમ ! ભવાદેશથી તે બે ભવ ગ્રહણ કરે છે અને
કાલાદેશથી જઘન્ય દસહજાર વર્ષ અધિક પૂર્વકોટિ
વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટિ વર્ષ અધિક પલ્યોપમનો
અસંખ્યાતમો ભાગ જેટલો કાળ વ્યતીત કરે છે
અને એટલા જ કાળસુધી ગમનાગમન કરે છે.
(આ સાતમું ગમક છે.)

પ્ર. ભંતે ! ઉત્કૃષ્ટ કાળની સ્થિતિવાળા પર્યાપ્ત-અસંજ્ઞી-
પંચેન્દ્રિય-તિર્યચયોનિક જીવ જો જઘન્યકાળની
સ્થિતિવાળા રત્નપ્રભા પૃથ્વીના નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન
થવા યોગ્ય હોય તો ભંતે ! તે કેટલા કાળની
સ્થિતિવાળા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! તે જઘન્ય દસ હજાર વર્ષની સ્થિતિવાળા
અને ઉત્કૃષ્ટ પણ દસહજાર વર્ષની સ્થિતિવાળા
નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

પ્ર. ભંતે ! તે જીવો એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય
છે ?

૩. ગૌતમ ! તે જઘન્ય એક, બે અથવા ત્રણ અને
ઉત્કૃષ્ટ સંખ્યાત કે અસંખ્યાત ઉત્પન્ન થાય છે.

શેષ સર્વ કથન જેવી રીતે સપ્તમ ગમકમાં કહેવામાં
આવ્યું છે, તે જ પ્રકારે અહીંયા પણ અનુબંધ પર્યત
સમજવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! ઉત્કૃષ્ટકાળની સ્થિતિવાળા પર્યાપ્ત અસંજ્ઞી-
પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિક જીવ જઘન્યકાળની
સ્થિતિવાળા રત્નપ્રભા પૃથ્વીનાં નૈરયિક થઈ
પુનઃઉત્કૃષ્ટકાળની સ્થિતિવાળા પર્યાપ્ત અસંજ્ઞી
પંચેન્દ્રિય-તિર્યચયોનિક રૂપે ઉત્પન્ન થાય તો તે
ત્યાં કેટલો કાળ વ્યતીત કરે છે અને કેટલા કાળ
સુધી ગમનાગમન કરે છે ?

૩. ગોયમા ! ભવાદેસેણં દો ભવગ્ગહણાઈ, કાલાદેસેણં જહણ્ણેણં પુવ્વકોડી દસહિં વાસસહસ્સેહિં અબ્બહિયા, ઉક્કોસેણ વિ પુવ્વકોડી દસહિં વાસસહસ્સેહિં અબ્બહિયા, એવઇયં કાલં સેવેજ્જા, એવઇયં કાલં ગતિરાગતિં કરેજ્જા । (૮ અદ્દમો ગમઓ)

૫. ઉક્કોસકાલદ્વિઈયપજ્જત્તા અસણ્ણિપંચિંદિય-તિરિક્ખજોણિણે ણં ભંતે ! જે ભવિએ ઉક્કોસકા-લદ્વિઈએસુ રયણપ્પભાપુઢવિનેરદ્દએસુ ઉવવજ્જિત્તએ, સે ણં ભંતે ! કેવઇયકાલદ્વિઈએસુ ઉવવજ્જેજ્જા ?

૩. ગોયમા ! જહણ્ણેણં પલિઓવમસ્સ અસંખેજ્જહ-ભાગદ્વિઈએસુ ઉક્કોસેણ વિ પલિઓવમસ્સ અસંખેજ્જહભાગદ્વિઈએસુ ઉવવજ્જેજ્જા ।

૫. તે ણં ભંતે ! જીવો એગસમણં કેવઇયા ઉવવજ્જંતિ ?

૩. ગોયમા ! જહણ્ણેણં એકો વા, દો વા, તિણ્ણિ વા, ઉક્કોસેણં સંખેજ્જા વા, અસંખેજ્જા વા ઉવવજ્જંતિ ।

સેસં જહા સત્તમ ગમએ -જાવ- અણુબંધો ત્તિ ।

૫. સેણં ભંતે ! ઉક્કોસકાલદ્વિઈયપજ્જત્તા અસણ્ણિપંચિંદિય તિરિક્ખજોણિણે ઉક્કોસકાલદ્વિઈયરયણપ્પભાપુઢ-વિનેરદ્દએ પુણરવિ પજ્જત્તા અસણ્ણિપંચિંદિય તિરિક્ખજોણિય ઉક્કોસકાલદ્વિઈએ કેવઇયં કાલં સેવેજ્જા, કેવઇયં કાલં ગતિરાગતિં કરેજ્જા ?

૩. ગોયમા ! ભવાદેસેણં દો ભવગ્ગહણાઈ, કાલાદેસેણં જહણ્ણેણં પલિઓવમસ્સ અસંખેજ્જહભાગં પુવ્વકોડીઅબ્બહિયં, ઉક્કોસેણ વિ પલિઓવમસ્સ અસંખેજ્જહભાગં પુવ્વકોડીઅબ્બહિયં, એવઇયં કાલં સેવેજ્જા, એવઇયં કાલં ગતિરાગતિં કરેજ્જા । (૯ નવમો ગમઓ)

એવં એ એહિયા તિણ્ણિ ગમગા, જહણ્ણકાલદ્વિઈએસુ તિણ્ણિ ગમગા, ઉક્કોસકાલદ્વિઈએસુ તિણ્ણિ ગમગા, સવ્વે નવ ગમગા ભવંતિ ।

-વિયા. સ. ૨૪, ૩. ૧, સુ. ૪-૫૦

૩. ગૌતમ ! ભવાદેશથી તે બે ભવગ્રહણ કરે છે તથા કાલાદેશથી જઘન્ય દસહજાર વર્ષ અધિક પૂર્વકોટિ વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ પણ દસહજાર વર્ષ અધિક પૂર્વકોટિ વર્ષ કાળ વ્યતીત કરે છે અને એટલા જ કાળ સુધી ગમનાગમન પણ કરે છે. (આ આઠમું ગમક છે.)

૫. ભંતે ! ઉત્કૃષ્ટ કાળની સ્થિતિવાળા પર્યાપ્ત અસંશીપંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિક જીવ ઉત્કૃષ્ટ કાળની સ્થિતિવાળા રત્નપ્રભાપૃથ્વીના નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય હોય તો ભંતે ! તે કેટલા કાળની સ્થિતિવાળા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! તે જઘન્ય પલ્યોપમના અસંખ્યાતમા ભાગની સ્થિતિવાળા અને ઉત્કૃષ્ટ પણ પલ્યોપમના અસંખ્યાતમા ભાગની સ્થિતિવાળા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

૫. ભંતે ! તે જીવો એકસમયે કેટલાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! જઘન્ય એક, બે, ત્રણ અને ઉત્કૃષ્ટ સંખ્યાત કે અસંખ્યાત ઉત્પન્ન થાય છે.

અનુબંધ પર્યંત બધા આલાપક સપ્તમ ગમકના અનુસાર સમજવા જોઈએ.

જે પ્ર. ભંતે ! તે ઉત્કૃષ્ટકાળની સ્થિતિવાળા પર્યાપ્ત અસંશી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિક ઉત્કૃષ્ટ કાળની સ્થિતિવાળા રત્નપ્રભાપૃથ્વીમાં નૈરયિકરૂપે ઉત્પન્ન થઈ પુનઃ ઉત્કૃષ્ટ કાળની સ્થિતિવાળા પર્યાપ્ત અસંશી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિક રૂપે ઉત્પન્ન થાય તો તે કેટલો કાળ વ્યતીત કરે છે અને કેટલા કાળ સુધી ગમનાગમન કરે છે ?

૩. ગૌતમ ! ભવાદેશથી તે બે ભવ ગ્રહણ કરે છે અને કાલાદેશથી જઘન્ય પૂર્વકોટિ અધિક પલ્યોપમનો અસંખ્યાતમો ભાગ અને ઉત્કૃષ્ટ પણ પૂર્વકોટિ અધિક પલ્યોપમનો અસંખ્યાતમો ભાગ જેટલો કાળવ્યતીત કરે છે અને એટલાં જ કાળ સુધી ગમનાગમન કરે છે. (આ નવમો ગમક છે)

આ પ્રકારે આ ત્રણ ઔદિક (સામાન્ય) ગમક છે, જઘન્ય કાળની સ્થિતિની અપેક્ષાએ ત્રણ ગમક છે અને ઉત્કૃષ્ટકાળની સ્થિતિની અપેક્ષાએ પણ ત્રણ ગમક છે એ બધા મળીને નવ ગમક થાય છે.

૪. રયણપ્પમાનરયુવવજ્જંતેસુ પજ્જત્ત સન્નિ સંખેજ્જવાસા-
ઉયપંચિદિયતિરિક્ખજોણિણેસુ ઉવવાયાઙ વીસં દારં
પહ્વણં-

પ. ભંતે ! જઇ સણ્ણિપંચિદિયતિરિક્ખજોણિણેહિંતો
ઉવવજ્જંતિ કિં સંખેજ્જવાસાઉયસણ્ણિપંચિદિય-
તિરિક્ખજોણિણેહિંતો ઉવવજ્જંતિ ? અસંખેજ્જવા-
સાઉયસણ્ણિપંચિદિયતિરિક્ખજોણિણેહિંતો
ઉવવજ્જંતિ ?

ઉ. ગોયમા ! સંખેજ્જવાસાઉયસણ્ણિપંચિદિય-
તિરિક્ખજોણિણેહિંતો ઉવવજ્જંતિ,

નો અસંખેજ્જવાસાઉય સણ્ણિપંચિદિયતિરિ-
ક્ખજોણિણેહિંતો ઉવવજ્જંતિ ।

પ. ભંતે ! જઇ સંખેજ્જવાસાઉયસણ્ણિપંચિદિયતિરિક્ખ-
જોણિણેહિંતો ઉવવજ્જંતિકિં જલચરેહિંતો ઉવવજ્જંતિ,
થલચરેહિંતો ઉવવજ્જંતિ, ખહચરેહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?

ઉ. ગોયમા ! જલચરેહિંતો વિ ઉવવજ્જંતિ, થલચરેહિંતો
વિ ઉવવજ્જંતિ, ખહચરેહિંતો વિ ઉવવજ્જંતિ ।

પ. ભંતે ! જઇ જલચર-થલચર-ખહચરેહિંતો ઉવવજ્જંતિ,
કિં-પજ્જત્તેહિંતો ઉવવજ્જંતિ, અપજ્જત્તેહિંતો
ઉવવજ્જંતિ ?

ઉ. ગોયમા ! પજ્જત્તેહિંતો ઉવવજ્જંતિ, નો અપજ્જત્તેહિંતો
ઉવવજ્જંતિ ।

પ. પજ્જત્તસંખેજ્જવાસાઉયસણ્ણિપંચેદિયતિરિક્ખ-
જોણિણે ણં ભંતે ! જે ભવિણે નેરહણેસુ ઉવવજ્જિત્તે,
સે ણં ભંતે ! કહણેસુ પુઢવીસુ ઉવવજ્જેજ્જા ?

ઉ. ગોયમા ! સત્તસુ પુઢવીસુ ઉવવજ્જેજ્જા, તં જહા-

૧. રયણપ્પમાણ -જાવ- ૭. અહેસુત્તમાણ ।

પ. પજ્જત્તસંખેજ્જવાસાઉયસણ્ણિપંચેદિયતિરિક્ખ-
જોણિણે ણં ભંતે ! જે ભવિણે રયણપ્પમાપુઢવિનેરહણેસુ
ઉવવજ્જિત્તે, સે ણં ભંતે ! કેવહણકાલટિઠઈણેસુ
ઉવવજ્જેજ્જા ?

૪. રત્નપ્રભાનરકમાં ઉત્પન્ન થનાર પર્યાપ્ત સંજ્ઞી સંખ્યાત
વર્ષાયુષ્ક પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિકમાં ઉપપાતાદિ વીસ
દારોનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! જે નૈરચિક સંજ્ઞી-પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિકોમાંથી
આવીને ઉત્પન્ન થાય છે તો શું તેઓ સંખ્યાત
વર્ષની આયુવાળા સંજ્ઞી-પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિકોમાંથી
આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ? કે અસંખ્યાત વર્ષની
આયુવાળા સંજ્ઞી-પંચેન્દ્રિય-તિર્યચયોનિકોમાંથી
આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તેઓ સંખ્યાતવર્ષની આયુવાળા સંજ્ઞી-
પંચેન્દ્રિય-તિર્યચયોનિકોમાંથી આવીને ઉત્પન્ન
થાય છે,

પરંતુ અસંખ્યાત વર્ષની આયુવાળા સંજ્ઞી-પંચેન્દ્રિય-
તિર્યચયોનિકોમાંથી આવીને ઉત્પન્ન થતાં નથી.

પ્ર. ભંતે ! જે નૈરચિક સંખ્યાતવર્ષની આયુવાળા
સંજ્ઞી-પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિકોમાંથી આવીને ઉત્પન્ન
થાય છે તો શું તેઓ જલચરોમાંથી આવીને ઉત્પન્ન
થાય છે, સ્થળચરોમાંથી આવીને ઉત્પન્ન
થાય છે કે ખેચરોમાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તેઓ જલચરોમાંથી આવીને ઉત્પન્ન
થાય છે, સ્થળચરોમાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે
જેનમ્ અને ખેચરોમાંથી પણ આવીને ઉત્પન્ન થાય છે.

પ્ર. ભંતે ! જે તેઓ જલચર-સ્થળચર અને
ખેચરજીવોમાંથી આવીને ઉત્પન્ન થતાં હોય તો
શું તેઓ પર્યાપ્તકોમાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે
કે અપર્યાપ્તકોમાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તેઓ પર્યાપ્તકોમાંથી આવીને ઉત્પન્ન
થાય છે, અપર્યાપ્તકોમાંથી આવીને ઉત્પન્ન થતાં
નથી.

પ્ર. ભંતે ! પર્યાપ્ત-સંખ્યાત વર્ષાયુષ્ક-સંજ્ઞી-પંચેન્દ્રિય
તિર્યચયોનિક જીવ જો નરકપૃથ્વીઓમાં ઉત્પન્ન
થવા યોગ્ય છે તો ભંતે ! તે કેટલી પૃથ્વીઓમાં
ઉત્પન્ન થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે સાતેય નરકપૃથ્વીઓમાં ઉત્પન્ન થાય
છે, જેમકે -

૧. રત્નપ્રભા -યાવત્- ૭. અધઃસપ્તમ પૃથ્વી.

પ્ર. ભંતે ! પર્યાપ્ત સંખ્યાત - વર્ષાયુષ્ક સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય
તિર્યચયોનિક જે રત્નપ્રભા પૃથ્વીના નૈરચિકોમાં
ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય છે તો ભંતે ! તે કેટલા કાળની
સ્થિતિવાળા નૈરચિકોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગોયમા ! જહણ્ણેણં દસવાસસહસ્સદ્દિઠ્ઠઈંણસુ,
ઉક્કોસેણં સાગરોવમદ્દિઠ્ઠઈંણસુ ઉવવજ્જેજ્જા ।

૫. તે ણં ભંતે ! જીવા ણ્ણસમણ્ણં કેવદ્દયા ઉવવજ્જંતિ ?

૩. ગોયમા ! જહણ્ણેણં ણ્ણો વા, દો વા, તિણ્ણિ વા,
ઉક્કોસેણં સંખેજ્જા વા, અસંખેજ્જા વા ઉવવજ્જંતિ ।

૫. તેસિ ણં ભંતે ! જીવાણં સરીરગા કિં સંઘયણી
પણ્ણત્તા ?

૩. ગોયમા ! છવ્વિહસંઘયણી પણ્ણત્તા, તં જહા-

૧. વદ્દરોસભનારાયસંઘયણી,

૨. ઉસભનારાયસંઘયણી,

૩. નારાયસંઘયણી,

૪. અદ્દનારાય સંઘયણી,

૫. કીલિયા સંઘયણી,

૬. છેવદ્દસંઘયણી ।

સરીરોગાહણા જહેવ અસણ્ણીણં ।

૫. તેસિ ણં ભંતે ! જીવાણં સરીરગા કિં સંઠિયા પણ્ણત્તા ?

૩. ગોયમા ! છવ્વિહસંઠિયા પણ્ણત્તા, તં જહા -

૧. સમચરંસા, ૨. નિગ્ગોહ પરિમંડલા,

૩. સાઈ, ૪. ખુજ્જા,

૫. વામણા, ૬. હુંડા ।

૫. તેસિ ણં ભંતે ! જીવાણં કદ્દ લેસસાઓ પણ્ણત્તાઓ ?

૩. ગોયમા ! છલ્લેસસાઓ પણ્ણત્તાઓ, તં જહા-

૧. કણ્ણલેસસા -જાવ- સુક્કલેસસા ।

**સેસં જહા અસણ્ણિપંચિંદિય આલાવઓ તહા પુચ્છા
કાયવ્વા ।**

ણવરં-દિટ્ઠી તિવિહા વિ ।

તિણ્ણિ નાણા, તિણ્ણિ અણ્ણાણા ભયણાણ ।

જોગો તિવિહો વિ ।

૩. ગૌતમ ! તે જઘન્ય દસહજાર વર્ષની સ્થિતિવાળા
અને ઉત્કૃષ્ટ એક સાગરોપમની સ્થિતિવાળા
નેરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

૫. ભંતે ! તે (સંજી તિર્યય પંચેન્દ્રિય) જીવ એક
સમયમાં કેટલા ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! તે (એક સમયમાં) જઘન્ય એક, બે કે
ત્રણ અને ઉત્કૃષ્ટ સંખ્યાત કે અસંખ્યાત ઉત્પન્ન
થાય છે.

૫. ભંતે ! તે જીવોના શરીર કયા સંહનનયુક્ત
કહેવાય છે ?

૩. ગૌતમ ! તેમના શરીર છ પ્રકારના સંહનનયુક્ત
કહેવાય છે, જેમકે -

૧. વજ્રઋષભનારાય સંહનન,

૨. ઋષભનારાય સંહનન,

૩. નારાય સંહનન,

૪. અર્ધનારાય સંહનન,

૫. કીલિકા સંહનન,

૬. સેવાર્ત સંહનન.

**એમની શરીર અવગાહના (અવસ્થિતિ) પૂર્વોક્ત
અસંજીઓના અનુરૂપ સમજવી જોઈએ.**

૫. ભંતે ! તે જીવોના શરીર કયા સંસ્થાનયુક્ત
કહેવામાં આવે છે ?

૩. ગૌતમ ! તે છ પ્રકારના સંસ્થાનયુક્ત કહેવામાં
આવે છે, જેમકે -

૧. સમયતુરસ્ત્ર, ૨. ન્યગ્રોધ પરિમંડળ,

૩. સ્વાતી, ૪. કુબ્જ,

૫. વામન, ૬. હુંડક.

૫. ભંતે ! તે જીવોની કેટલી લેશ્યાઓ કહેવામાં આવી
છે ?

૩. ગૌતમ ! એની છ લેશ્યાઓ કહેવામાં આવી છે,
જેમકે -

૧. કૃષ્ણલેશ્યા -યાવત્- ૬. શુક્લલેશ્યા.

**શેષ અસંજી તિર્યય પંચેન્દ્રિયના આલાપકના
અનુરૂપ પ્રશ્ન કરવો જોઈએ.**

વિશેષ - દષ્ટિઓ ત્રણ જ હોય છે.

ત્રણ જ્ઞાન અને ત્રણ અજ્ઞાન વિકલ્પથી હોય છે.

યોગ ત્રણ જ હોય છે.

પંચ સમુઘાયા આદિલ્લગા ।

વેદો તિવિહો વિ,

પ. સે ણં ભંતે ! પજ્જત્તસંખેજ્જવાસાઁયસણ્ણિપંચિં-
દિયતિરિક્ખજોણિણે રયણપ્પભાપુઢવિનેરહ્મ
પુણરવિ પજ્જત્તા સંખેજ્જવાસાઁય સણ્ણિ પંચેદિય
તિરિક્ખજોણિણે કેવહ્મયં કાલં સેવેજ્જા, કેવહ્મયં
કાલં ગતિરાગતિં કરેજ્જા ?

૩. ગોયમા ! ભવાદેસેણં જહણ્ણેણં દો ભવગ્ગહણાઁ,
ઉક્કોસેણં અટ્ઠ ભવગ્ગહણાઁ । કાલાદેસેણં જહણ્ણેણં
દસવાસસહસ્સાઁ અંતોમુહુત્તમભ્મહિયાઁ, ઉક્કોસેણં
ચત્તારિ સાગરોવમાઁ ચહિં પુવ્વકોડીહિં
અભ્મહિયાઁ, એવહ્મયં કાલં સેવેજ્જા, એવહ્મયં કાલં
ગતિરાગતિં કરેજ્જા (૧ પઢમો ગમઓ) ।

પ. પજ્જત્તસંખેજ્જવાસાઁયસણ્ણિપંચિંદિયતિરિ-
ક્ખજોણિણે ણં ભંતે ! જે ભવિણે જહણ્ણકાલટિઠ્ઠિંઈએસુ
રયણપ્પભાપુઢવિનેરહ્મએસુ ઉવવજ્જિત્તે, સે ણં ભંતે !
કેવહ્મયકાલટિઠ્ઠિંઈએસુ ઉવવજ્જેજ્જા ?

૩. ગોયમા ! જહણ્ણેણં દસવાસસહસ્સટિઠ્ઠિંઈએસુ, ઉક્કોસેણ
વિ દસવાસસહસ્સટિઠ્ઠિંઈએસુ ઉવવજ્જેજ્જા ।

પ. તે ણં ભંતે ! જીવા એગસમણં કેવહ્મયા ઉવવજ્જંતિ ?

૩. ગોયમા ! એવં સો ચેવ પઢમો ગમઓ નિરવસેસો
ભાણિયવ્વો,

ગવરં-કાલાદેસેણં જહણ્ણેણં દસવાસસહસ્સાઁ
અંતોમુહુત્તમભ્મહિયાઁ, ઉક્કોસેણં ચત્તારિ
પુવ્વકોડીઓ ચત્તારીસાએ વાસસહસ્સેહિં
અભ્મહિયાઓ, એવહ્મયં કાલં સેવેજ્જા, એવહ્મયં કાલં
ગતિરાગતિં કરેજ્જા । (૨ વિહ્મઓ ગમઓ)

સો ચેવ ઉક્કોસકાલટિઠ્ઠિંઈએસુ ઉવવણ્ણો જહણ્ણેણં
સાગરોવમટિઠ્ઠિંઈએસુ ઉક્કોસેણ વિ સાગરોવમટિઠ્ઠિ-
ઈએસુ ઉવવજ્જેજ્જા ।

અવસેસો પરિમાણાદીઓ ભવાદેસપજ્જવસાણો સો
ચેવ પઢમગમો નેયવ્વો ।

કાલાદેસેણં જહણ્ણેણં સાગરોવમં અંતોમુહુત્તમભ્મહિયં,
ઉક્કોસેણં ચત્તારિ સાગરોવમાઁ ચહિં પુવ્વકોડીહિં
અભ્મહિયાઁ, એવહ્મયં કાલં સેવેજ્જા, એવહ્મયં કાલં
ગતિરાગતિં કરેજ્જા (૩ તહ્મઓ ગમઓ)

પ્રારંભના પાંચ સમુઘાત હોય છે.

વેદ ત્રણ જ હોય છે.

પ્ર. ભંતે ! તે પર્યાપ્ત સંખ્યાતવર્ષાયુષ્ક સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય
તિર્યચયોનિક જીવ રત્નપ્રભાપૃથ્વીનાં નૈરયિકો થઈ
પુનઃ પર્યાપ્ત સંખ્યાત વર્ષાયુષ્ક સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય
તિર્યચયોનિકરૂપે ઉત્પન્ન થાય તો કેટલો કાળ વ્યતીત
કરે છે અને કેટલા કાળ સુધી ગમનાગમન કરે છે ?

૩. ગૌતમ ! ભવાદેશથી જઘન્ય બે ભવ અને ઉત્કૃષ્ટ
આઠ ભવ ગ્રહણ કરે છે, કાલાદેશથી જઘન્ય
અન્તર્મુહૂર્ત અધિક દસહજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર
પૂર્વકોટિ અધિક ચાર સાગરોપમ જેટલો કાળ
વ્યતીત કરે છે અને તેટલા જ કાળસુધી ગમનાગમન
કરે છે. (આ પ્રથમ ગમક છે)

પ્ર. ભંતે ! જે પર્યાપ્ત સંખ્યાત વર્ષાયુષ્ક સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય
તિર્યચયોનિક જીવ જઘન્ય કાળની સ્થિતિયુક્ત
રત્નપ્રભા પૃથ્વીના નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય તો
ભંતે ! તે કેટલા કાળની સ્થિતિયુક્ત નૈરયિકોમાં
ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! તે જઘન્ય દસહજાર વર્ષની અને ઉત્કૃષ્ટ
પણ દસહજાર વર્ષની સ્થિતિવાળા નૈરયિકોમાં
ઉત્પન્ન થાય છે.

જેન પ્ર. ભંતે ! તે જીવો એક જ સમયે કેટલા ઉત્પન્ન
થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! એ જ પ્રથમ ગમકનું સંપૂર્ણ વર્ણન અહીંયા
સમજવું જોઈએ.

વિશેષ - કાલાદેશથી જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક
દસહજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ ચાલીસ હજાર વર્ષ
અધિક ચાર પૂર્વકોટિ કાળ વ્યતીત કરે છે અને
તેટલા જ કાળસુધી ગમનાગમન કરે છે. (આ
બીજું ગમક છે.)

એ જ ઉત્કૃષ્ટ કાળની સ્થિતિમાં ઉત્પન્ન થાય તો
જઘન્ય એક સાગરોપમની સ્થિતિયુક્ત અને ઉત્કૃષ્ટ
પણ એક સાગરોપમની સ્થિતિયુક્ત નૈરયિકોમાં
ઉત્પન્ન થાય છે.

શેષ પરિમાણ વગેરે પ્રારંભિક ભવાદેશ પર્યંતનું કથન
પૂર્વોક્ત પ્રથમગમકના અનુરૂપ સમજવું જોઈએ.

કાલાદેશથી જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક એક સાગરોપમ
અને ઉત્કૃષ્ટ ચારપૂર્વકોટિ અધિક ચાર સાગરોપમ
પર્યંત કાળ વ્યતીત કરે છે અને એટલા જ કાળ
સુધી ગમનાગમન કરે છે. (આ તૃતીય ગમક છે.)

પ. જહણ્ણકાલટ્ઠિઈયપજ્જત્તસંખેજ્જવાસાઉયસણ્ણિ-
પંચિંદિયતિરિવ્વજ્જોણિણે ણં ભંતે ! જે ભવિણે
રયણ્ણપ્પભાપુઢવિનેરહિણ્ણુ ઉવવજ્જિત્તણે, સે ણં ભંતે !
કેવહિય કાલટ્ઠિઈણ્ણુ ઉવવજ્જેજ્જા ?

૩. ગોયમા ! જહણ્ણેણં દસવાસસહસ્સટ્ઠિઈણ્ણુ,
ઉક્કોસેણં સાગરોવમટ્ઠિઈણ્ણુ ઉવવજ્જેજ્જા ।

પ. તે ણં ભંતે ! જીવા ઇગ્ગસમણ્ણં કેવહિયા ઉવવજ્જંતિ ?

૩. ગોયમા ! **અવસેસો ભવાદેસપજ્જવસાણો સો ચેવ
પઢમ ગમઓ,**

ણવરં-હિમાઈં અટ્ઠનાણત્તાઈં, તં જહા-

૧. સરીરોગાહણા જહણ્ણેણં અંગુલસ્સ અસંખેજ્જહિમાગં,
ઉક્કોસેણં ઘણુપુહત્તં ।

૨. લેસ્સાઓ તિણ્ણિ આદિલ્લાઓ,

૩. નો સમ્મદિટ્ઠી, મિચ્છાદિટ્ઠી, નો સમ્મામિ-
ચ્છદિટ્ઠી

૪. નો નાણી, દો અણ્ણાણા નિયમં,

૫. સમુઘાયા આદિલ્લા તિણ્ણિ,

૬-૮. **આઝં, અજ્જવસાણા, અણુબંધો ય જહેવ
અસણ્ણીણં ।**

કાલાદેસેણં જહણ્ણેણં દસવાસસહસ્સાઈં અંતોમુહુત્ત-
મબ્બહિયાઈં, ઉક્કોસેણં ચત્તારિ સાગરોવમાઈં ચહિં
અંતોમુહુત્તેહિં અબ્બહિયાઈં, ઇવહિયં કાલં સેવેજ્જા,
ઇવહિયં કાલં ગતિરાગતિં કરેજ્જા । (૪ ચહિયો ગમઓ)
સો ચેવ જહણ્ણકાલટ્ઠિઈણ્ણુ ઉવવણ્ણો જહણ્ણેણં
દસવાસસહસ્સટ્ઠિઈણ્ણુ ઉક્કોસેણ વિ દસવાસ-
સહસ્સટ્ઠિઈણ્ણુ ઉવવજ્જેજ્જા ।

પ. તે ણં ભંતે ! જીવા ઇગ્ગસમણ્ણં કેવહિયા ઉવવજ્જંતિ ?

૩. ગોયમા ! **સો ચેવ ચહિયો ગમઓ ભવાદેસપજ્જ-
વસાણો ભાણિયવ્વો ।**

પ્ર. ભંતે ! જઘન્યકાળની સ્થિતિવાળા પર્યાપ્ત સંખ્યાત-
વર્ષાયુષ્ક સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિક, જે રત્નપ્રભા
પૃથ્વીમાં નૈરયિકરૂપે ઉત્પન્ન થનાર હોય તો ભંતે !
તે કેટલા કાળની સ્થિતિયુક્ત નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન
થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! તે જઘન્ય દસહજાર વર્ષની સ્થિતિવાળી
અને ઉત્કૃષ્ટ એક સાગરોપમની સ્થિતિવાળી
નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

પ્ર. ભંતે ! તે જીવો એક જ સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય
છે ?

૩. ગૌતમ ! **શેષ ભવાદેશ પર્યંત સર્વકથન પ્રથમગમકના
અનુરૂપ સમજવું જોઈએ.**

વિશેષ - નિમ્નોક્ત આઠ વિષયોમાં અંતર છે, જેમકે-

૧. એમના શરીરની અવગાહના (સ્થિતિ) જઘન્ય
અંગુળનો અસંખ્યાતમો ભાગ અને ઉત્કૃષ્ટ ધનુષ
પૃથક્ત્વ (અનેક ધનુષ)ની હોય છે.

૨. એનામાં પ્રથમ ત્રણ લેશ્યાઓ હોય છે.

૩. તેઓ સમ્યદ્દષ્ટિ હોતાં નથી અને સમ્યગ્મિથ્યાદષ્ટિ
પણ હોતા નથી પરંતુ મિથ્યાદષ્ટિ હોય છે.

૪. એનામાં જ્ઞાન નથી હોતું પરંતુ નિયમથી બે
અજ્ઞાન હોય છે.

૫. એનામાં પ્રારંભના ત્રણ સમુદ્ધાત હોય છે.

૬-૮. **એનું આયુષ્ય, અધ્યવસાય અને અનુબંધનું
કથન અસંજ્ઞી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય એના અનુરૂપ
સમજવું જોઈએ.**

કાલાદેશથી તે જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક દસહજાર
વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર અન્તર્મુહૂર્ત અધિક ચાર
સાગરોપમ જેટલો કાળ વ્યતીત કરે છે અને એટલા
જ કાળસુધી ગમનાગમન કરે છે. (આ ચોથું ગમક છે.)

તે જ જઘન્યકાળની સ્થિતિવાળી પૂર્વોક્ત (પર્યાપ્ત
સંખ્યાત વર્ષાયુષ્ક સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિક
જીવ રત્નપ્રભા પૃથ્વીમાં) જઘન્ય દસહજાર વર્ષની
સ્થિતિયુક્ત તથા ઉત્કૃષ્ટ પણ દસહજાર વર્ષની
સ્થિતિયુક્ત નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

પ્ર. ભંતે ! તે જીવો એક જ સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય
છે ?

૩. ગૌતમ ! **સંપૂર્ણ કથન પૂર્વોક્ત ચતુર્થ ગમકના
અનુરૂપ ભવાદેશ પર્યંત સમજવું જોઈએ**

કાલાદેસેણં જહણ્ણેણં દસવાસસહસ્સાઈં અંતોમુહુ-
ત્તમબ્હહિયાઈં, ઉક્કોસેણં ચત્તાલીસં વાસસહસ્સાઈં
ચડહિં અંતોમુહુત્તેહિં અબ્હહિયાઈં, એવ્વયં કાલં
સેવેજ્જા, એવ્વયં કાલં ગતિરાગતિં કરેજ્જા (૫
પંચમો ગમઓ)

સો ચેવ ઉક્કોસકાલટ્ઠિઈંએસુ ઉવવજ્જેજ્જા જહણ્ણેણં
સાગરોવમટ્ઠિઈંએસુ ઉવવજ્જેજ્જા, ઉક્કોસેણ વિ
સાગરોવમટ્ઠિઈંએસુ ઉવવજ્જેજ્જા ।

પ. તે ણં ભંતે ! જીવા એગસમણં કેવડયા ઉવવજ્જંતિ ?

૩. ગોયમા ! સો ચેવ ચડત્થો ગમઓ ભવાદેસપજ્જ-
વસાણો ।

કાલાદેસેણં જહણ્ણેણં સાગરોવમં અંતોમુહુત્તમબ્હહિયં,
ઉક્કોસેણં ચત્તારિ સાગરોવમાઈં ચડહિં અંતોમુહુત્તેહિં
અબ્હહિયાઈં, એવ્વયં કાલં સેવેજ્જા, એવ્વયં કાલં
ગતિરાગતિં કરેજ્જા । (૬ છટ્ઠો ગમઓ)

પ. ઉક્કોસકાલટ્ઠિઈંયપજ્જત્તસંખેજ્જવાસાડયસણિ-
પંચિંદિયતિરિક્ખજોણિણે ણં ભંતે ! જે ભવિએ
રયણ્ણભાપુઢવિનેરડેએસુ ઉવવજ્જિત્તે, સે ણં ભંતે !
કેવડયકાલટ્ઠિઈંએસુ ઉવવજ્જેજ્જા ?

૩. ગોયમા ! જહણ્ણેણં દસવાસસહસ્સટ્ઠિઈંએસુ,
ઉક્કોસેણં સાગરોવમટ્ઠિઈંએસુ ઉવવજ્જેજ્જા ।

પ. તે ણં ભંતે ! જીવા એગસમણં કેવડયા ઉવવજ્જંતિ ?

૩. ગોયમા ! અવસેસા પરિમાણાદીઓ ભવાદેસપજ્જ-
વસાણો સો ચેવ પઢમગમઓ નેયવ્વો,

ણવરં-ઈમાઈં દો ણાણત્તાઈં-

ટિઈં જહણ્ણેણં પુવ્વકોડી, ઉક્કોસેણ વિ પુવ્વકોડી ।

એવં અણુબંધો વિ ।

કાલાદેસેણં જહણ્ણેણં પુવ્વકોડી દસહિં વાસસહસ્સેહિં
અબ્હહિયા, ઉક્કોસેણં ચત્તારિ સાગરોવમાઈં ચડહિં
પુવ્વકોડીહિં અબ્હહિયાઈં, એવ્વયં કાલં સેવેજ્જા,
એવ્વયં કાલં ગતિરાગતિં કરેજ્જા (૭ સત્તમો ગમઓ)

કાલાદેશથી જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક દસહજાર
વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર અન્તર્મુહૂર્ત અધિક ચાલીસ
હજાર વર્ષ જેટલો કાળ વ્યતીત કરે છે તથા એટલા
જ કાળસુધી ગમનાગમન કરે છે. (આ પાંચમું
ગમક છે.)

એ જ જીવ ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિયુક્ત રત્નપ્રભા નૈરયિકોમાં
ઉત્પન્ન થાય તો જઘન્ય સાગરોપમની સ્થિતિયુક્ત
નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય છે અને ઉત્કૃષ્ટ પણ
સાગરોપમની સ્થિતિયુક્ત નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન
થાય છે.

પ્ર. ભંતે ! તે જીવો એક જ સમયે કેટલા ઉત્પન્ન
થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! સંપૂર્ણ કથન ભવાદેશ પર્યંત ચતુર્થગમકના
અનુરૂપ છે.

કાલાદેશથી જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક એક સાગરોપમ
અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર અન્તર્મુહૂર્ત અધિક ચાર સાગરોપમ
કાળ વ્યતીત કરે છે તથા એટલા જ કાળ સુધી
ગમનાગમન કરે છે. (આ છઠ્ઠું ગમક છે.)

પ્ર. ભંતે ! ઉત્કૃષ્ટકાળની સ્થિતિયુક્ત પર્યાપ્ત -
સંખ્યાતવષાયુષ્ક સંક્ષી-પંચેન્દ્રિય તિર્યયોનિક
જીવ જે રત્નપ્રભા પૃથ્વીના નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન
થવા યોગ્ય છે તો ભંતે ! તે કેટલા કાળની
સ્થિતિયુક્ત નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! તે જઘન્ય દસહજાર વર્ષની અને ઉત્કૃષ્ટ
એક સાગરોપમની સ્થિતિયુક્ત નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન
થાય છે.

પ્ર. ભંતે ! તે જીવો એક જ સમયે કેટલા ઉત્પન્ન
થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! શેષ પરિમાણ વગેરે ભવાદેશ પર્યંતનું
કથન ઉક્ત પ્રથમ ગમકના અનુરૂપ સમજવું જોઈએ.

વિશેષ - એ બે સ્થાનોમાં વિશેષતા છે -

સ્થિતિ પણ જઘન્ય પૂર્વકોટિ વર્ષની છે અને ઉત્કૃષ્ટ
પણ પૂર્વકોટિ વર્ષની છે.

એ જ પ્રકારે અનુબન્ધ પણ સ્થિતિના અનુરૂપ છે.

કાલાદેશથી જઘન્ય દસહજાર વર્ષ અધિક પૂર્વકોટિ
વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર પૂર્વ કોટિ અધિક ચાર
સાગરોપમ જેટલો કાળ વ્યતીત કરે છે અને એટલા
જ કાળ સુધી ગમનાગમન કરે છે. (આ સાતમું
ગમક છે.)

સો ચેવ જહણ્ણકાલટિઠઈએસુ ઉવવણ્ણો જહણ્ણેણં
દસવાસસહસ્સટિઠઈએસુ, ઉક્કોસેણ વિ દસવાસસ-
હસ્સટિઠઈએસુ ઉવવજ્જેજ્જા ।

પ. તે ણં ભંતે ! જીવા એગસમણં કેવઇયા ઉવવજ્જંતિ ?

૩. ગોયમા ! સો ચેવ સત્તમો ગમઓ નિરવસેસો
ભવાદેસં પજ્જવસાણો ભાણિયવ્વો ।

કાલાદેસેણં જહણ્ણેણં પુવ્વકોડી દસહિં વાસસહસ્સેહિં
અબ્ભહિયા, ઉક્કોસેણં ચત્તારિ પુવ્વકોડીઓ
ચત્તાલીસાએ વાસસહસ્સેહિં અબ્ભહિયાઓ, એવઇયં
કાલં સેવેજ્જા, એવઇયં કાલં ગતિરાગતિં કરેજ્જા ।
(૮ અટ્ઠમો ગમઓ)

પ. ઉક્કોસકાલટિઠઈએસુપજ્જત્તસંખેજ્જવાસાઉયસણિ-
પંચિદિયતિરિક્ખજોણિએ ણં ભંતે ! જે ભવિએ
ઉક્કોસકાલટિઠઈએસુ રયણપ્પભાપુઢવિનેરઇએસુ
ઉવવજ્જિત્તએ, સે ણં ભંતે ! કેવઇયકાલટિઠઈએસુ
ઉવવજ્જેજ્જા ?

૩. ગોયમા ! જહણ્ણેણં સાગરોવમટિઠઈએસુ, ઉક્કોસેણ
વિ સાગરોવમટિઠઈએસુ ઉવવજ્જેજ્જા ।

પ. તે ણં ભંતે ! જીવા એગસમણં કેવઇયા ઉવવજ્જંતિ ?

૩. ગોયમા ! સો ચેવ સત્તમો ગમઓ નિરવસેસો ભવાદેસં
પજ્જવસાણો ભાણિયવ્વો ।

કાલાદેસેણં જહણ્ણેણં સાગરોવમં પુવ્વકોડીએ
અબ્ભહિયં, ઉક્કોસેણં ચત્તારિ સાગરોવમાઇં ચઉહિં
પુવ્વકોડીહિં અબ્ભહિયાઇં, એવઇયં કાલં સેવેજ્જા,
એવઇયં કાલં ગતિરાગતિં કરેજ્જા । (૯ નવમો ગમઓ)

એવં એએ નવ ગમગા । ઉક્ખેવ-નિક્ખેવઓ નવસુ વિ
ગમએસુ જહેવ અસણ્ણીણં ।

-વિયા. સ. ૨૪, ૩. ૧, સુ. ૫૧-૭૬

૫. સક્કરપ્પમાઇ તમાપુઢવિ નરયઉવવજ્જંતેસુ પજ્જત્ત સન્નિ
સંખેજ્જ વાસાઉય પંચિદિય તિરિક્ખજોણિએસુ ઉવવાયાઇ
વીસં દારં પરૂણં-

પ. પજ્જત્તસંખેજ્જવાસાઉયસણિપંચિદિયતિરિ-
ક્ખજોણિએ ણં ભંતે ! જે ભવિએ સક્કરપ્પમાએ પુઢવીએ
નેરઇએસુ ઉવવજ્જિત્તએ, સે ણં ભંતે ! કેવઇયકાલ-
ટિઠઈએસુ ઉવવજ્જેજ્જા ?

જો એ જ જઘન્ય સ્થિતિયુક્ત (રત્નપ્રભા પૃથ્વીના
નૈરયિકો)માં ઉત્પન્ન થાય તો જઘન્ય દસહજાર
વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ પણ દસહજાર વર્ષની સ્થિતિયુક્ત
નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

પ્ર. ભંતે ! તે જીવો એક જ સમયમાં કેટલા ઉત્પન્ન
થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! (પરિમાણથી) ભવાદેશ પર્યંત સંપૂર્ણ
સાતમાગમકના અનુસાર સમજવું જોઈએ.

કાલાદેશથી જઘન્ય દસહજાર વર્ષ અધિક પૂર્વકોટિ
વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ ચાલીસ હજાર વર્ષ અધિક ચાર
પૂર્વકોટિ વર્ષ જેટલો કાળ વ્યતીત કરે છે અને
એટલા જ કાળ સુધી ગમનાગમન કરે છે. (આ
આઠમું ગમક છે.)

પ્ર. ભંતે ! ઉત્કૃષ્ટ કાળની સ્થિતિયુક્ત પર્યાપ્ત સંખ્યાત
વર્ષાયુષ્ક સંશી પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિક જીવ
ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિયુક્ત રત્નપ્રભા પૃથ્વીના નૈરયિકોમાં
ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય છે તો ભંતે ! તે કેટલા કાળની
સ્થિતિયુક્ત નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! તે જઘન્ય એક સાગરોપમની અને ઉત્કૃષ્ટ
પણ એક સાગરોપમની સ્થિતિયુક્ત નૈરયિકોમાં
ઉત્પન્ન થાય છે.

પ્ર. ભંતે ! તે જીવો એક જ સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય
છે ?

૩. ગૌતમ ! ભવાદેશ પર્યંત એ જ સપ્તમાગમક સંપૂર્ણ
સમજવું જોઈએ.

કાલાદેશથી જઘન્ય પૂર્વકોટિ અધિક એક સાગરોપમ
અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર પૂર્વકોટિ અધિક ચાર સાગરોપમ
જેટલો કાળ વ્યતીત કરે છે અને એટલા જ કાળ
સુધી ગમનાગમન કરે છે. (આ નવમું ગમક છે.)

આ પ્રકારે આ નવ ગમક છે અને એનાં અસંશી
જીવોના નવ ગમકોના અનુરૂપ પ્રશ્નોત્તર વગેરે
સમજવા જોઈએ.

૫. શર્કરાપ્રભાથી તમઃ પ્રભાપૃથ્વી પર્યંત નરકમાં ઉત્પન્ન
થનાર પર્યાપ્ત સંશી સંખ્યાત વર્ષાયુષ્ક પંચેન્દ્રિય તિર્યચ-
યોનિકમાં ઉપપાતાદિ વીસ દારોનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! પર્યાપ્ત - સંખ્યાત વર્ષાયુષ્ક સંશી પંચેન્દ્રિય
તિર્યચયોનિક જીવ શર્કરાપ્રભા પૃથ્વીમાં નૈરયિકરૂપે
ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય હોય તો ભંતે ! તે કેટલા
કાળની સ્થિતિયુક્ત નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગોયમા ! જહણ્ણેણં સાગરોવમટ્ઠિઈંસુ, ઉક્કોસેણં તિસાગરોવમટ્ઠિઈંસુ ઉવવજ્જેજ્જા ।

૫. તે ણં ભંતે ! જીવા એગસમણં કેવડયા ઉવવજ્જંતિ ?

૩. ગોયમા ! એવં જહેવ રયણપ્પભાએ ઉવવજ્જંતગસ્સ લઘ્ઠી સપ્પેવ નિરવસેસા ભવાદેસપજ્જવસાણા ભાણિયવ્વા ।

કાલાદેસેણં જહણ્ણેણં સાગરોવમં અંતોમુહુત્તમબ્હિયં, ઉક્કોસેણં બારસ સાગરોવમાઈં ચઉહિં પુવ્વકોડીહિં અબ્હિયાઈં, એવડયં કાલં સેવેજ્જા, એવડયં કાલં ગતિરાગતિં કરેજ્જા ।

એવં રયણપ્પભાપુઢવિગમગસરિસા નવ વિ ગમયા ભાણિયવ્વા ।

એવં -જાવ- છટ્ઠપુઢવિ ત્તિ,

ણવરં-નેરડયઠિઈં જા જત્થ પુઢવીએ જહણ્ણુક્કોસિયા સા તેણં ચેવ કમેણં ચઉગ્ગુણા કાયવ્વા કાલાદેસે ।

જહા-વાલુયપ્પભાએ પુઢવીએ અટ્ઠાવીસં સાગરોવમાઈં, ચઉગ્ગુણિયા ભવંતિ,

પંકપ્પભાએ ચત્તાલીસં,
ધૂમપ્પભાએ અટ્ઠસટ્ઠિં,
તમાએ અટ્ઠાસીઈં ।

સંઘયણાઈં-વાલુયપ્પભાએ પંચવિહસંઘયણી, તં જહા-

૧. વડરોસભનારાયસંઘયણી -જાવ- ૫. ચ્હીલિયા-સંઘયણી,

પંકપ્પભાએ ચઉવ્વિહસંઘયણી,

ધૂમપ્પભાએ તિવિહસંઘયણી,

તમાએ દુવિહસંઘયણી, તં જહા-

૧. વડરોસભનારાયસંઘયણી ય,

૨. ઉસભનારાયસંઘયણી ય ।

-વિયા. સ. ૨૪, ઉ. ૧, સુ. ૭૭-૮૦

૬. અહેસત્તમ નરયુવવજ્જંતેસુ પજ્જત્ત સન્નિ સંખેજ્જ વાસાઉય પંચિંદિય તિરિક્ખજોણિએસુ ઉવવાયાઈ વીસં દારં પરૂવણં-

૫. પજ્જત્તસંખેજ્જવાસાઉયસણિપંચિંદિયતિરિક્ખ-જોણિએ ણં ભંતે ! જે ભવિએ અહેસત્તમાએ પુઢવીએ નેરડએસુ ઉવવજ્જિત્તએ, સે ણં ભંતે ! કેવડયકાલ-ટિઠિઈંસુ ઉવવજ્જેજ્જા ?

૩. ગૌતમ ! તે જઘન્ય એક સાગરોપમની સ્થિતિયુક્ત અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ સાગરોપમની સ્થિતિયુક્ત નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

૫. ભંતે ! તે જીવો એક જ સમયમાં કેટલા ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! રત્નપ્રભા નરકમાં ઉત્પન્ન થનાર પર્યાપ્ત સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યચોનું સમગ્ર કથન અહીંયા ભવાદેશ પર્યંત સમજવું જોઈએ.

કાલાદેશથી જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક એક સાગરોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર પૂર્વકોટિ અધિક બાર સાગરોપમ જેટલો કાળ વ્યતીત કરે છે અને એટલાં જ કાળ સુધી ગમનાગમન કરે છે.

એ જ પ્રકારે રત્નપ્રભા પૃથ્વીના ગમકોના અનુરૂપ અહીંયા પણ નવ જ ગમકો સમજવા જોઈએ.

એ જ પ્રકારે છટ્ઠી નરકપૃથ્વી પર્યંત સમજવું જોઈએ.

વિશેષ - જે નરકપૃથ્વીમાં જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ જેટલાં કાળની હોય, કાલાદેશમાં એને એટલાં જ કમથી ચાર ગણી કરી સમજવી જોઈએ.

જેમકે - વાલુકાપ્રભા પૃથ્વીમાં ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ સાત સાગરોપમની છે. એને ચારગણા કરવાથી અઠ્યાવીસ સાગરોપમ થાય છે.

પંકપ્રભામાં (ચારગણી) ચાલીસ સાગરોપમની છે. ધૂમપ્રભામાં (ચારગણી) અડસઠ સાગરોપમની છે. તમપ્રભામાં (ચારગણી) અઠ્યાસી સાગરોપમની છે.

સંહનનમાં - વાલુકાપ્રભામાં પાંચ સંહનનયુક્ત જાય છે, જેમકે -

૧. વજ્રઋષભનારાય સંહનની -યાવત્- ૫. કીલિકા સંહનની.

પંકપ્રભામાં પ્રારંભના ચાર સંહનનયુક્ત જાય છે.

ધૂમપ્રભામાં પ્રારંભના ત્રણ સંહનનયુક્ત જાય છે.

તમ: પ્રભામાં પ્રારંભના બે સંહનનયુક્ત જાય છે.

જેમકે - ૧. વજ્રઋષભનારાય સંહનની,

૨. ઋષભનારાય સંહનની.

૬. અધ:સપ્તમનરકમાં ઉત્પન્ન થનાર પર્યાપ્ત સંખ્યાત વર્ષાયુષ્ક સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિકમાં ઉપપાતાદિ વીસદારોનું પ્રરૂપણ :

૫. ભંતે ! પર્યાપ્ત સંખ્યાતવર્ષાયુષ્ક સંજ્ઞી-પંચેન્દ્રિયતિર્યચ યોનિક જીવ સપ્તમનરક પૃથ્વીમાં ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય હોય તો ભંતે ! તે કેટલા કાળની સ્થિતિયુક્ત નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગોયમા ! જહણ્ણેણં બાવીસસાગરોવમટ્ઠિઈએસુ, ઉક્કોસેણં તેત્તીસસાગરોવમટ્ઠિઈએસુ ઉવવજ્જેજ્જા ।

૫. તે ણં ભંતે ! જીવા એગસમણં કેવડયા ઉવવજ્જંતિ ?

૩. ગોયમા ! એવં જહેવ રયણપ્પભાએ નવ ગમગા લઢ્ઢી ય ભણિયા સખ્ખેવ ભાણિયવ્વા ।

ળવરં-વડરોસભનારાયસંઘયણી ।

ઇત્થિવેદગા ન ઉવવજ્જંતિ,

સંવેહો - ભવાદેસેણં જહણ્ણેણં તિણ્ણિ ભવગ્ગહણાં, ઉક્કોસેણં સત્ત ભવગ્ગહણાં ।

કાલાદેસેણં જહણ્ણેણં બાવીસં સાગરોવમાઈં દોહિં અંતોમુહુત્તેહિં અબ્બહિયાઈં, ઉક્કોસેણં છાવટિંઠ સાગરોવમાઈં ચઉહિં પુવ્વકોડીહિં અબ્બહિયાઈં, એવડયં કાલં સેવેજ્જા, એવડયં કાલં ગતિરાગતિં કરેજ્જા । (૧ પદમો ગમઓ)

સો એવ જહણ્ણકાલટિંઈએસુ ઉવવણ્ણો, સખ્ખેવ પદમ ગમગ વત્તવ્વયા ભવાદેસપજ્જવસાણા ભાણિયવ્વા ।

કાલાદેસેણં જહણ્ણેણં ઉક્કોસેણં વિ તહેવ ।

એવડયં કાલં સેવેજ્જા, એવડયં કાલં ગતિરાગતિં કરેજ્જા । (૨ વિડઓ ગમઓ)

સો એવ ઉક્કોસકાલટિંઈએસુ ઉવવણ્ણો, સખ્ખેવ લઢ્ઢી ।

ળવરં-ભવાદેસેણં જહણ્ણેણં તિણ્ણિ ભવગ્ગહણાં, ઉક્કોસેણં પંચ ભવગ્ગહણાં ।

કાલાદેસેણં જહણ્ણેણં તેત્તીસં સાગરોવમાઈં દોહિં અંતોમુહુત્તેહિં અબ્બહિયાઈં, ઉક્કોસેણં છાવટિંઠ સાગરોવમાઈં તિહિં પુવ્વકોડીહિં અબ્બહિયાઈં, એવડયં કાલં સેવેજ્જા, એવડયં કાલં ગતિરાગતિં કરેજ્જા । (૩ તડઓ ગમઓ)

સો એવ જહણ્ણકાલટિંઈઓ જાઓ, સખ્ખેવ રયણપ્પભાપુઢવિજહણ્ણકાલટિંઈયવત્તવ્વયા ભવાદેસં પજ્જવસાણા ભાણિયવ્વા ।

૩. ગૌતમ ! તે જઘન્ય બાવીસ સાગરોપમની અને ઉત્કૃષ્ટ તેત્રીસ સાગરોપમની સ્થિતિયુક્ત નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

૫. ભંતે ! તે જીવ એક જ સમયમાં કેટલા ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! રત્નપ્રભા પૃથ્વીના અનુરૂપ એના પણ નવગમક અને એની લબ્ધિ સમજવી જોઈએ.

વિશેષ - ત્યાં વજ્રઋષભનારાય સંહનન યુક્ત જ ઉત્પન્ન થાય છે.

સ્ત્રીવેદયુક્ત જીવ ત્યાં ઉત્પન્ન થતાં નથી.

સંવેધ - ભવાદેશથી જઘન્ય ત્રણભવ અને ઉત્કૃષ્ટ સાતભવ પ્રહણ કરે છે.

કાલાદેશથી જઘન્ય બે અન્તર્મુહૂર્ત અધિક બાવીસ સાગરોપમ, ઉત્કૃષ્ટ ચાર પૂર્વકોટિ અધિક છાસઠ સાગરોપમ જેટલો કાળ વ્યતીત કરે છે અને એટલા જ કાળ સુધી ગમનાગમન કરે છે. (આ પ્રથમ ગમક છે.)

એ જ સંસી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ સપ્તમ નરકની જઘન્યકાળની સ્થિતિમાં ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય છે ઈત્યાદિ સમગ્ર કથન ભવાદેશ પર્યંત પ્રથમગમકના અનુરૂપ સમજવું જોઈએ.

કાલાદેશથી જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટકાળ પણ પ્રથમગમક જેટલો જ સમજવો જોઈએ.

આટલો જ કાળ વ્યતીત કરે છે અને એટલા જ કાળ સુધી ગમનાગમન કરે છે. (આ બીજો ગમક છે.)

તે જીવ ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિયુક્ત નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય હોય ઈત્યાદિ સમગ્ર કથન પ્રથમગમકના અનુરૂપ સમજવું જોઈએ.

વિશેષ - ભવાદેશથી જઘન્ય ત્રણભવ અને ઉત્કૃષ્ટ પાંચભવ પ્રહણ કરે છે.

કાલાદેશથી જઘન્ય બે અન્તર્મુહૂર્ત અધિક તેત્રીસ સાગરોપમ, ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ પૂર્વકોટિ અધિક છાસઠ સાગરોપમ જેટલો કાળ વ્યતીત કરે છે અને એટલા જ કાળ સુધી ગમનાગમન કરે છે. (આ તૃતીય ગમક છે.)

તે જ (સંસી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ) જીવ જઘન્ય સ્થિતિયુક્ત હોય અને સપ્તમ નરકપૃથ્વીના નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય હોય ઈત્યાદિ સમગ્ર કથન રત્નપ્રભા પૃથ્વીમાં ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય જઘન્ય સ્થિતિયુક્ત (સંસી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ)ના અનુરૂપ ભવાદેશ પર્યંત સમજવું જોઈએ.

ળવરં-પદ્મં સંઘયણં, નો ઇત્થિવેદગા ।

ભવાદેસેણં જહણ્ણેણં તિણ્ણિ ભવગ્ગહણાં, ઉક્કોસેણં સત્ત ભવગ્ગહણાં ।

કાલાદેસેણં જહણ્ણેણં બાવીસં સાગરોવમાઈં દોહિં અંતોમુહુત્તેહિં અબ્ભહિયાઈં, ઉક્કોસેણં છાવટિંઠ સાગરોવમાઈં ચડહિં અંતોમુહુત્તેહિં અબ્ભહિયાઈં, એવઇયં કાલં સેવેજ્જા, એવઇયં કાલં ગતિરાગતિં કરેજ્જા । (૪ ચઉત્થો ગમઓ)

સો ચેવ જહણ્ણકાલટિંઠઈંએસુ ઉવવણ્ણો, એવં સો ચેવ ચઉત્થો ગમઓ નિરવસેસો કાલાદેસં પજ્જવસાણો આણિયવ્વો । (૫ પંચમો ગમઓ)

સો ચેવ ઉક્કોસકાલટિંઠઈંએસુ ઉવવણ્ણો, સચ્ચેવ લક્કી જહા ચઉત્થે ગમએ ।

ળવરં-ભવાદેસેણં જહણ્ણેણં તિણ્ણિ ભવગ્ગહણાં, ઉક્કોસેણં પંચ ભવગ્ગહણાં,

કાલાદેસેણં જહણ્ણેણં તેત્તીસં સાગરોવમાઈં દોહિં અંતોમુહુત્તેહિં અબ્ભહિયાઈં, ઉક્કોસેણં છાવટિંઠ સાગરોવમાઈં તિહિં અંતોમુહુત્તેહિં અબ્ભહિયાઈં, એવઇયં કાલં સેવેજ્જા, એવઇયં કાલં ગતિરાગતિં કરેજ્જા । (૬ છટ્ઠો ગમઓ)

સો ચેવ અપ્પણો ઉક્કોસકાલટિંઠઈંઓ જહણ્ણેણં બાવીસસાગરોવમાઈંએસુ, ઉક્કોસેણં તેત્તીસં સાગરોવમાઈંએસુ ઉવવજ્જેજ્જા ।

૫. તે ણં ભંતે ! જીવા એગસમણં કેવઇયા ઉવવજ્જંતિ ?

૩. ગોયમા ! સચ્ચેવ સત્તમપુઢવિ પઢમગમગ વત્તવ્વયા ભવાદેસપજ્જવસાણા ।

ળવરં-ઠિંઈ અણુબંધો ય જહણ્ણેણં પુવ્વકોડી, ઉક્કોસેણ વિ પુવ્વકોડી,

કાલાદેસેણં જહણ્ણેણં બાવીસં સાગરોવમાઈં દોહિં પુવ્વકોડીહિં અબ્ભહિયાઈં, ઉક્કોસેણં છાવટિંઠ સાગરોવમાઈં ચડહિં પુવ્વકોડીહિં અબ્ભહિયાઈં, એવઇયં કાલં સેવેજ્જા, એવઇયં કાલં ગતિરાગતિં કરેજ્જા । (૭ સત્તમો ગમઓ)

વિશેષ - પ્રથમ સંહનની (જ ઉત્પન્ન) થાય છે, સ્ત્રીવેદી ઉત્પન્ન નહીં થાય.

ભવાદેશથી જઘન્ય ત્રણભવ અને ઉત્કૃષ્ટ સાતભવ ગ્રહણ કરે છે.

કાલાદેશથી જઘન્ય બે અન્તર્મુહૂર્ત અધિક બાવીસ સાગરોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર અન્તર્મુહૂર્ત અધિક છાસઠ સાગરોપમ જેટલો કાળ વ્યતીત કરે છે અને એટલા જ કાળસુધી ગમનાગમન કરે છે. (આ ચોથું ગમક છે.)

એ જ જઘન્ય સ્થિતિ (યુક્ત સંસી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિક જીવ જઘન્ય સ્થિતિયુક્ત સાતમી નરકપૃથ્વીના નૈરયિકો)માં ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય હોય ઈત્યાદિ સમગ્ર કથન ચતુર્થ ગમકના અનુરૂપ કાલાદેશ પર્યંત સમજવું જોઈએ. (આ પાંચમું ગમક છે.)

એ જ (જઘન્ય સ્થિતિયુક્ત સંસી પંચેન્દ્રિય-તિર્યચ્ય) ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિયુક્ત સાતમી નરકપૃથ્વીના નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય હોય ઈત્યાદિ (સમગ્ર કથન) ચોથા ગમકના અનુરૂપ છે.

વિશેષ - ભવાદેશથી જઘન્ય ત્રણ ભવ અને ઉત્કૃષ્ટ પાંચભવ ગ્રહણ કરે છે.

કાલાદેશથી જઘન્ય બે અન્તર્મુહૂર્ત અધિક તેત્રીસ સાગરોપમ, ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ અન્તર્મુહૂર્ત અધિક છાસઠ સાગરોપમ જેટલો કાળ વ્યતીત કરે છે અને એટલા જ કાળસુધી ગમનાગમન કરે છે. (આ છઠ્ઠું ગમક છે)

એ જ સ્વયંની ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિયુક્ત (સંસી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્ય સપ્તમ નરકપૃથ્વી)માં જઘન્ય બાવીસ સાગરોપમની અને ઉત્કૃષ્ટ તેત્રીસ સાગરોપમ સ્થિતિયુક્ત નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

૫. ભંતે ! તે જીવો એક જ સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! સમગ્ર કથન સપ્તમ નરકપૃથ્વીના પ્રથમ-ગમકના અનુરૂપ ભવાદેશ પર્યંત સમજવું જોઈએ.

વિશેષ - સ્થિતિ અને અનુબંધ જઘન્ય પૂર્વકોટિ વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ પણ પૂર્વકોટિવર્ષ સમજવું જોઈએ.

કાલાદેશથી જઘન્ય બે પૂર્વકોટિ અધિક બાવીસ સાગરોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર પૂર્વકોટિ અધિક છાસઠ સાગરોપમ જેટલો કાળ વ્યતીત કરે છે અને એટલા જ કાળસુધી ગમનાગમન કરે છે. (આ સાતમું ગમક છે.)

સો ચેવ જહણ્ણકાલટ્ઠિઈએસુ ઉવવણ્ણો, સન્નેવ લક્કી, કાય સંવેહો તહેવ સત્તમગમગસરિસો (૮ અટ્ઠમો ગમઓ)

સો ચેવ ઉક્કોસકાલટ્ઠિઈએસુ ઉવવણ્ણો, એસ ચેવ લક્કી ।

ળવરં- ભવાદેસેણં જહણ્ણેણં તિણ્ણિ ભવગ્ગહણાઈં, ઉક્કોસેણં પંચ ભવગ્ગહણાઈં ।

કાલાદેસેણં જહણ્ણેણં તેત્તીસં સાગરોવમાઈં દોહિં પુવ્વકોડીહિં અબ્બહિયાઈં, ઉક્કોસેણં છાવટ્ઠિ સાગરોવમાઈં તિહિં પુવ્વકોડીહિં અબ્બહિયાઈં, એવઇયં કાલં સેવેજ્જા, એવઇયં કાલં ગતિરાગતિં કરેજ્જા । (૧ નવમો ગમઓ)

-વિયા. સ. ૨૪, ઉ. ૧, સુ. ૮૧-૯૧,

૭. મણુસ્સ ગઈં પડુચ્ચ નેરઇયોવવાય પરૂવણં-

પ. ભંતે ! જઇ મણુસ્સેહિંતો ઉવવજ્જંતિ કિં-સણ્ણિમણુસ્સેહિંતો ઉવવજ્જંતિ, અસણ્ણિમણુસ્સેહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?

ઉ. ગોયમા ! સણ્ણિમણુસ્સેહિંતો ઉવવજ્જંતિ, નો અસણ્ણિમણુસ્સેહિંતો ઉવવજ્જંતિ ।

પ. ભંતે ! જઇ સણ્ણિમણુસ્સેહિંતો ઉવવજ્જંતિકિં-સંખેજ્જવાસાઉયસણ્ણિમણુસ્સેહિંતો ઉવવજ્જંતિ, અસંખેજ્જવાસાઉયસણ્ણિમણુસ્સેહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?

ઉ. ગોયમા ! સંખેજ્જવાસાઉયસણ્ણિમણુસ્સેહિંતો ઉવવજ્જંતિ, નો અસંખેજ્જવાસાઉયસણ્ણિમણુસ્સેહિંતો ઉવવજ્જંતિ ।

પ. ભંતે ! જઇ સંખેજ્જવાસાઉયસણ્ણિમણુસ્સેહિંતો ઉવવજ્જંતિ કિં-

પજ્જત્તસંખેજ્જવાસાઉયસણ્ણિમણુસ્સેહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?

અપજ્જત્તસંખેજ્જવાસાઉયસણ્ણિમણુસ્સેહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?

જો એ જ (ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિયુક્ત સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિક જીવ) જઘન્યસ્થિતિ (યુક્ત સપ્તમ નરકપૃથ્વીના નૈરયિકો)માં ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય હોય તો સંપૂર્ણ લબ્ધિ અને સંવેધ પણ સપ્તમ ગમકના અનુરૂપ સમજવો જોઈએ. (આ આઠમું ગમક છે.)

જો એ જ (ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિયુક્ત સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિક જીવ) ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ (યુક્ત સપ્તમ નરકના નૈરયિકો)માં ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય હોય તો તે જ લબ્ધિ સપ્તમ ગમકવત્ સમજવી જોઈએ.

વિશેષ - ભવાદેશથી જઘન્ય ત્રણ ભવ અને ઉત્કૃષ્ટ પાંચ ભવ પ્રહણ કરે છે.

કાલાદેશથી જઘન્ય બે પૂર્વકોટિ અધિક તેત્રીસ સાગરોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ પૂર્વકોટિ અધિક છાસઠ સાગરોપમ જેટલો કાળ વ્યતીત કરે છે અને એટલા જ કાળસુધી ગમનાગમન કરે છે. (આ નવમું ગમક છે.)

૭. મનુષ્ય ગતિની અપેક્ષાએ નરકમાં ઉપપાતનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! જો તે નૈરયિક મનુષ્યોમાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે તો શું તે સંજ્ઞી મનુષ્યોમાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે કે અસંજ્ઞી મનુષ્યોમાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે સંજ્ઞી મનુષ્યોમાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે, અસંજ્ઞી મનુષ્યોમાંથી આવીને ઉત્પન્ન થતાં નથી.

પ્ર. ભંતે ! જો તે સંજ્ઞી મનુષ્યોમાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે તો શું સંખ્યાત વર્ષાયુષ્ક સંજ્ઞી મનુષ્યોમાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે કે અસંખ્યાતવર્ષાયુષ્ક સંજ્ઞી મનુષ્યોમાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે સંખ્યાત વર્ષાયુષ્ક સંજ્ઞી મનુષ્યોમાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે પણ અસંખ્યાત વર્ષાયુષ્ક સંજ્ઞી મનુષ્યોમાંથી આવીને ઉત્પન્ન થતાં નથી.

પ્ર. ભંતે ! જો તે સંખ્યાત વર્ષાયુષ્ક સંજ્ઞી મનુષ્યોમાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે,

તો શું તે પર્યાપ્ત સંખ્યાતવર્ષાયુષ્ક સંજ્ઞી મનુષ્યોમાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ? કે

અપર્યાપ્ત સંખ્યાતવર્ષાયુષ્ક સંજ્ઞી મનુષ્યોમાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગોયમા ! પજ્જત્તસંખેજ્જવાસાઉયસણિમણુસ્સેહિંતો
ઉવવજ્જંતિ,
નો અપજ્જત્તસંખેજ્જવાસાઉયસણિમણુસ્સેહિંતો
ઉવવજ્જંતિ ।
૫. પજ્જત્તસંખેજ્જવાસાઉયસણિમણુસ્સે ણં ભંતે ! જે
ભવિએ નેરહિએસુ ઉવવજ્જિત્તએ, સે ણં ભંતે ! કહસુ
પુઢવીસુ ઉવવજ્જેજ્જા ?
૩. ગોયમા ! સત્તસુ પુઢવીસુ ઉવવજ્જેજ્જા, તં જહા-

૧. રયણપ્પભાએ -જાવ- ૭. અહેસત્તમાએ ।

-વિયા. સ. ૨૪, ૩. ૧, સુ. ૧૨-૧૫

૮. રયણપ્પભા નરય ઉવવજ્જંતેસુ પજ્જત્તસન્નિ સંખેજ્જવાસાઉય
મણુસ્સેસુ ઉવવાયાઙ્ઘીસં દારં પરૂવણં -

૫. પજ્જત્તસંખેજ્જવાસાઉયસણિમણુસ્સે ણં ભંતે ! જે
ભવિએ રયણપ્પભાએ પુઢવીએ નેરહિએસુ ઉવવજ્જિત્તએ
સે ણં ભંતે ! કેવહિયકાલટિઠઈએસુ ઉવવજ્જેજ્જા ?
૩. ગોયમા ! જહણ્ણેણં દસવાસસહસાટિઠઈએસુ,
ઉક્કોસેણં સાગરોવમટિઠઈએસુ ઉવવજ્જેજ્જા ।
૫. તે ણં ભંતે ! જીવા એગસમણં કેવહિયા ઉવવજ્જંતિ ?
૩. ગોયમા ! જહણ્ણેણં એકો વા, દો વા, તિણ્ણિ વા,
ઉક્કોસેણં સંખેજ્જા ઉવવજ્જંતિ ।

સંઘયણા છ, સરીરોગાહણા જહણ્ણેણં અંગુલપુહત્તં
ઉક્કોસેણં પંચધણુસયાઈ ।

સેસં સવ્વા વત્તવ્વયા જહા સણ્ણિપંચિંદિયતિરિક્ક-
જોણિયાણં ભવાદેસં પજ્જવસાણા માણિયવ્વા ।

ણવરં-ચત્તારિ નાણા, તિણ્ણિ અણ્ણાણા ભયણાએ,

છ સમુગ્ધાયા કેવલિવજ્જા ।

ટિઠઈ અણુબંધો ય જહણ્ણેણં માસપુહત્તં, ઉક્કોસેણં
પુવ્વકોડી,

કાલાદેસેણં જહણ્ણેણં દસવાસસહસાઈ માસપુહત્તમ-
બ્બહિયાઈ, ઉક્કોસેણં ચત્તારિ સાગરોવમાઈ ચઉહિં
પુવ્વકોડીહિં અબ્બહિયાઈ, એવહિયં કાલં સેવેજ્જા, એવહિયં
કાલં ગતિરાગતિં કરેજ્જા । (૧ પઢમો ગમઓ)

૩. ગૌતમ ! તે પર્યાપ્ત સંખ્યાતવર્ષાયુષ્ક સંજ્ઞી
મનુષ્યોમાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે,
અપર્યાપ્ત સંખ્યાતવર્ષાયુષ્ક સંજ્ઞી મનુષ્યોમાંથી
આવીને ઉત્પન્ન થતાં નથી.

૫. ભંતે ! સંખ્યાત વર્ષાયુષ્ક પર્યાપ્ત સંજ્ઞી મનુષ્ય જો
નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય હોય તો ભંતે !
તે કેટલી નરકપૃથ્વીઓમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! તે સાતેય નરકપૃથ્વીઓમાં ઉત્પન્ન થાય
છે, જેમકે -

૧. રત્નપ્રભામાં -ચાવત્- ૭. અધસપ્તમનરક પૃથ્વી.

૮. રત્નપ્રભા નરકમાં ઉત્પન્ન થનાર પર્યાપ્ત સંજ્ઞી સંખ્યાત
વર્ષાયુષ્ક મનુષ્યમાં ઉપપાતાદિ વીસદારોનું પ્રરૂપણ :

૫. ભંતે ! પર્યાપ્ત સંખ્યાત વર્ષાયુષ્ક સંજ્ઞી મનુષ્ય જે
રત્નપ્રભાપૃથ્વીના નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય
છે તો ભંતે ! તે કેટલા કાળની સ્થિતિયુક્ત
નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! તે જઘન્ય દસહજાર વર્ષની સ્થિતિયુક્ત
અને ઉત્કૃષ્ટ એક સાગરોપમની સ્થિતિયુક્ત
નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

જે પ્રમાણે ભંતે ! તેઓ (સંખ્યાત વર્ષાયુષ્ક પર્યાપ્ત સંજ્ઞી મનુષ્ય)
એક જ સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! તેઓ જઘન્ય એક, બે કે ત્રણ અને ઉત્કૃષ્ટ
સંખ્યાત ઉત્પન્ન થાય છે.

તેઓ છયે સંહનનયુક્ત હોય છે. તેમના શરીરની
અવગાહના જઘન્ય અંગુળ-પૃથક્ત્વ (અનેક
અંગુળ)ની અને ઉત્કૃષ્ટ પાંચસો ધનુષ્યની હોય છે.

શેષ સમગ્ર કથન ભવાદેશ પર્યંત સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય
તિર્યચ્યોનિકોના અનુરૂપ સમજવું જોઈએ.

વિશેષ - એમાં ચાર જ્ઞાન, ત્રણ અજ્ઞાન વિકલ્પે
હોય છે.

કેવલી સમુદ્ધાત સિવાય શેષ છ સમુદ્ધાત હોય છે.

એમની સ્થિતિ અને અનુબંધ જઘન્ય માસપૃથક્ત્વ
અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટિ હોય છે.

કાલાદેશથી જઘન્ય માસપૃથક્ત્વ અધિક દસહજાર
વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર પૂર્વકોટિ અધિક ચાર સાગરોપમ
જેટલો કાળ વ્યતીત કરે છે અને એટલા જ કાળ
સુધી ગમનાગમન કરે છે. (આ પ્રથમ ગમક છે.)

સો એવ જહણ્ણકાલદિઠઈએસુ ઉવવણ્ણો, એસા એવ પહમ ગમગ વત્તવ્વયા,

ખવરં-કાલાદેસેણં જહણ્ણેણં દસવાસસહસ્સાઈં માસપુહત્તમબ્બહિયાઈં, ઉક્કોસેણં ચત્તારિ પુવ્વકોડીઓ ચત્તારીસાએ વાસસહસ્સેહિં અબ્બહિયાઓ, એવઇયં કાલં સેવેજ્જા, એવઇયં કાલં ગતિરાગતિં કરેજ્જા । (૨ વિઠ્ઠો ગમઓ)

સો એવ ઉક્કોસકાલદિઠઈએસુ ઉવવણ્ણો, એસા એવ પહમ ગમગ વત્તવ્વયા,

ખવરં-કાલાદેસેણં જહણ્ણેણં સાગરોવમં માસપુહત્ત-મબ્બહિયં, ઉક્કોસેણં ચત્તારિ સાગરોવમાઈં ચઠ્ઠિં પુવ્વકોડીહિં અબ્બહિયાઈં, એવઇયં કાલં સેવેજ્જા, એવઇયં કાલં ગતિરાગતિં કરેજ્જા । (૩ તઠ્ઠો ગમઓ)

સો એવ અપ્પણા જહણ્ણકાલદિઠઈઓ જાઓ । એસા એવ પહમ ગમગ વત્તવ્વયા ભવાદેસ પજ્જવસાણા ભાણિયવ્વા ।

ખવરં-ઇમાઈં પંચ નાણત્તાઈં-

૧. સરીરોગાહણા-જહણ્ણેણં અંગુલપુહત્તં, ઉક્કોસેણ વિ અંગુલપુહત્તં ।

૨. તિણ્ણિ નાણા, તિણ્ણિ અણ્ણાણાઈં ભયણાએ,

૩. પંચ સમુગ્ધાયા આદિલ્લા,

૪-૫. ઠિઈ અણુબન્ધો ય જહણ્ણેણં માસપુહત્તં, ઉક્કોસેણ વિ માસપુહત્તં,

કાલાદેસેણં જહણ્ણેણં દસવાસસહસ્સાઈં માસપુહત્ત-મબ્બહિયાઈં, ઉક્કોસેણં ચત્તારિ સાગરોવમાઈં ચઠ્ઠિં માસપુહત્તેહિં અબ્બહિયાઈં, એવઇયં કાલં સેવેજ્જા, એવઇયં કાલં ગતિરાગતિં કરેજ્જા । (૪ ચઠ્ઠો ગમઓ)

સો એવ જહણ્ણકાલદિઠઈએસુ ઉવવણ્ણો, ઇચ્છેવં વત્તવ્વયા ચઠ્ઠથ ગમગ સરિસા ।

ખવરં-કાલાદેસેણં જહણ્ણેણં દસવાસસહસ્સાઈં માસપુહત્તમબ્બહિયાઈં, ઉક્કોસેણં ચત્તારીસં વાસસ-હસ્સાઈં ચઠ્ઠિં માસપુહત્તેહિં અબ્બહિયાઈં, એવઇયં કાલં સેવેજ્જા, એવઇયં કાલં ગતિરાગતિં કરેજ્જા । (૫ પંચમો ગમઓ)

એ જ મનુષ્ય જ્ઞાન્યકાળની સ્થિતિયુક્ત રત્નપ્રભા-પૃથ્વીના નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય છે ઈત્યાદિ સમસ્ત ક્થન પ્રથમગમકના અનુરૂપ સમજવું જોઈએ.

વિશેષ - કાલાદેશથી જ્ઞાન્ય માસપૃથક્ત્વ અધિક દસહજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ ચાલીસ હજાર વર્ષ અધિક ચાર પૂર્વકોટિ જેટલો કાળ વ્યતીત કરે છે અને એટલો જ કાળ ગમનાગમન કરે છે. (આ દ્વિતીય ગમક છે)

એ જ મનુષ્ય ઉત્કૃષ્ટકાળની સ્થિતિયુક્ત રત્નપ્રભા પૃથ્વીના નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય થાય ઈત્યાદિ ક્થન પણ પ્રથમગમકના અનુરૂપ સમજવું જોઈએ.

વિશેષ - કાલાદેશથી જ્ઞાન્ય માસપૃથક્ત્વ અધિક એક સાગરોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર પૂર્વકોટિ અધિક ચાર સાગરોપમ જેટલો કાળ વ્યતીત કરે છે અને એટલો જ કાળ ગમનાગમન કરે છે. (આ તૃતીય ગમક છે.)

એ જ મનુષ્ય સ્વયં જ્ઞાન્યકાળની સ્થિતિયુક્ત થાય અને રત્નપ્રભા પૃથ્વીના નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય થાય ઈત્યાદિ ક્થન પણ પ્રથમગમકના અનુરૂપ ભવાદેશ પર્યંત સમજવું જોઈએ.

વિશેષ - આ પાંચ વાતોમાં ભિન્નતા છે -

૧. એના શરીરની અવગાહના જ્ઞાન્ય અંગુળ પૃથક્ત્વ અને ઉત્કૃષ્ટ પણ અંગુળ પૃથક્ત્વ છે.

૨. એને ત્રણ જ્ઞાન અને ત્રણ અજ્ઞાન વિકલ્પે હોય છે.

૩. એને પ્રારંભના પાંચ સમુદ્ધાત હોય છે.

૪-૫. એની સ્થિતિ અને અનુબંધ જ્ઞાન્ય માસપૃથક્ત્વ અને ઉત્કૃષ્ટ પણ માસપૃથક્ત્વ છે.

કાલાદેશથી જ્ઞાન્ય માસ પૃથક્ત્વ અધિક દસહજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર માસ પૃથક્ત્વ અધિક ચાર સાગરોપમ જેટલો કાળ વ્યતીત કરે છે અને એટલા જ કાળ સુધી ગમનાગમન કરે છે. (આ ચોથું ગમક છે.)

એ જ મનુષ્ય જ્યારે સ્વયં જ્ઞાન્યકાળની સ્થિતિયુક્ત રત્નપ્રભા પૃથ્વીના નૈરયિકોની જ્ઞાન્ય સ્થિતિમાં ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય થાય ઈત્યાદિ ક્થન પણ ચતુર્થગમકના અનુરૂપ છે.

વિશેષ - કાલાદેશથી જ્ઞાન્ય માસપૃથક્ત્વ અધિક દસહજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર માસ પૃથક્ત્વ અધિક ચાલીસહજાર વર્ષ જેટલો કાળ વ્યતીત કરે છે અને એટલા જ કાળ સુધી ગમનાગમન કરે છે. (આ પાંચમું ગમક છે)

સો ચેવ ઉક્કોસકાલદિઠઈએસુ ઉવવણ્ણો, એસા ચેવ
વત્તવ્વયા ચ્ચુત્થ ગમગ સરિસા,

ળવરં-કાલાદેસેણં જહણ્ણેણં સાગરોવમં માસપુહત્ત-
મબ્બહિયં ઉક્કોસેણં ચ્ચત્તારિ સાગરોવમાઈં ચ્ચહિં
માસપુહત્તેહિં અબ્બહિયાઈં, એવઇયં કાલં સેવેજ્જા,
એવઇયં કાલં ગતિરાગતિં કરેજ્જા । (૬ છટ્ઠો ગમઓ)

સો ચેવ અપ્પણા ઉક્કોસકાલદિઠઈઓ જાઓ, સો
ચેવ પહમગમગ વત્તવ્વયા ભવાદેસ પજ્જવસાણા,

ળવરં-સરીરોગાહણા જહણ્ણેણં પંચધણુસયાઈં,
ઉક્કોસેણ વિ પંચધણુસયાઈં ।

ઠિઈ જહણ્ણેણં પુવ્વકોડી, ઉક્કોસેણ વિ પુવ્વકોડી ।

એવં અણુબંધો વિ ।

કાલાદેસેણં જહણ્ણેણં પુવ્વકોડી દસહિં વાસસહસ્સેહિં
અબ્બહિયા, ઉક્કોસેણં ચ્ચત્તારિ સાગરોવમાઈં ચ્ચહિં
પુવ્વકોડીહિં અબ્બહિયાઈં, એવઇયં કાલં સેવેજ્જા,
એવઇયં કાલં ગતિરાગતિં કરેજ્જા । (૭ સત્તમો ગમઓ)

સો ચેવ જહણ્ણકાલદિઠઈએસુ ઉવવણ્ણો, સચ્ચેવ
સત્તમગમગવત્તવ્વયા,

ળવરં-કાલાદેસેણં જહણ્ણેણં પુવ્વકોડી દસહિં
વાસસહસ્સેહિં અબ્બહિયા, ઉક્કોસેણં ચ્ચત્તારિ
પુવ્વકોડીઓ ચ્ચત્તાલીસાએ વાસસહસ્સેહિં
અબ્બહિયાઓ, એવઇયં કાલં સેવેજ્જા, એવઇયં કાલં
ગતિરાગતિં કરેજ્જા । (૮ અટ્ઠમો ગમઓ)

સો ચેવ ઉક્કોસકાલદિઠઈએસુ ઉવવણ્ણો, સચ્ચેવ
સત્તમગમગવત્તવ્વયા ।

ળવરં-કાલાદેસેણં જહણ્ણેણં સાગરોવમં પુવ્વકોડીએ
અબ્બહિયં, ઉક્કોસેણં ચ્ચત્તારિ સાગરોવમાઈં ચ્ચહિં
પુવ્વકોડીહિં અબ્બહિયાઈં, એવઇયં કાલં સેવેજ્જા,
એવઇયં કાલં ગતિરાગતિં કરેજ્જા । (૯ નવમો ગમઓ)

-વિયા. સ. ૨૪, ઝ. ૧, સુ. ૧૬-૧૦૫

એ જ (જઘન્ય કાળની સ્થિતિયુક્ત) મનુષ્ય
ઉત્કૃષ્ટકાળની સ્થિતિયુક્ત રત્નપ્રભા પૃથ્વીના
નેરયિકોમાં ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય હોય ઈત્યાદિ
કથન ચતુર્થ ગમકના અનુરૂપ સમજવું જોઈએ.

વિશેષ - કાલાદેશથી જઘન્ય માસપૃથક્ત્વ અધિક
એક સાગરોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર માસ પૃથક્ત્વ
અધિક ચાર સાગરોપમ જેટલો કાળ વ્યતીત કરે
છે અને એટલા જ કાળ સુધી ગમનાગમન કરે છે.
(આ છટ્ઠું ગમક છે.)

એ જ મનુષ્ય સ્વયં ઉત્કૃષ્ટ કાળની સ્થિતિયુક્ત
હોય અને (રત્નપ્રભા પૃથ્વીના નેરયિકોમાં) ઉત્પન્ન
થવા યોગ્ય હોય તો એનું કથન પણ પ્રથમ
ગમકના અનુરૂપ ભવાદેશ પર્યંત સમજવું જોઈએ.

વિશેષ - એના શરીરની અવગાહના જઘન્ય પાંચસો
ધનુષ અને ઉત્કૃષ્ટ પણ પાંચસો ધનુષનું છે.

તેમની સ્થિતિ જઘન્ય પૂર્વકોટિ અને ઉત્કૃષ્ટ પણ
પૂર્વકોટિ વર્ષની છે.

એટલો જ અનુબંધનો સમય છે.

કાલાદેશથી જઘન્ય દસહજાર વર્ષ અધિક પૂર્વકોટિ
અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર પૂર્વકોટિ અધિક ચાર સાગરોપમ
જેટલો કાળ વ્યતીત કરે છે અને એટલા જ કાળ
સુધી ગમનાગમન કરે છે. (આ સાતમું ગમક છે.)

એ જ (ઉત્કૃષ્ટ કાળની સ્થિતિયુક્ત) મનુષ્ય
જઘન્યકાળની સ્થિતિ (યુક્ત રત્નપ્રભા પૃથ્વીના
નેરયિકો)માં ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય હોય તો એનું
કથન સપ્તમ ગમકના અનુરૂપ છે.

વિશેષ - કાલાદેશથી જઘન્ય દસહજાર વર્ષ અધિક
પૂર્વકોટિ અને ઉત્કૃષ્ટ ચાલીસહજાર વર્ષ અધિક
ચાર પૂર્વકોટિ જેટલો કાળ વ્યતીત કરે છે અને
એટલા જ કાળ સુધી ગમનાગમન કરે છે. (આ
આઠમું ગમક છે.)

એ જ (ઉત્કૃષ્ટ કાળની સ્થિતિયુક્ત) મનુષ્ય ઉત્કૃષ્ટ
સ્થિતિયુક્ત (રત્નપ્રભા પૃથ્વીના નેરયિકો)માં
ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય હોય તો એનું કથન પણ
સપ્તમગમકના અનુરૂપ છે.

વિશેષ - કાલાદેશથી જઘન્ય પૂર્વકોટિ અધિક એક
સાગરોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર પૂર્વકોટિ અધિક ચાર
સાગરોપમ જેટલો કાળ વ્યતીત કરે છે અને એટલા
જ કાળ સુધી ગમનાગમન કરે છે. (આ નવમું
ગમક છે.)

૯. સવ્કરપ્પભાઈ તમાપુઢવિ નેરહય ઉવવજ્જંતેસુ પજ્જત્ત સન્નિ સંખેજ્જ વાસાઉયમણુસેસુ ઉવવાયાઈ વીસં દારં પરૂવણં-

પ. પજ્જત્તસંખેજ્જવાસાઉયસણિમણુસે પં ભંતે ! જે ભવિએ સવ્કરપ્પભાએ પુઢવીએ નેરહએસુ ઉવવજ્જિત્તએ, સે પં ભંતે ! કેવહયકાલટ્ઠિઈએસુ ઉવવજ્જેજ્જા ?

ઉ. ગોયમા ! જહણ્ણેણં સાગરોવમટ્ઠિઈએસુ, ઉક્કોસેણં તિસાગરોવમટ્ઠિઈએસુ ઉવવજ્જેજ્જા ।

પ. તે પં ભંતે ! જીવા એગસમણં કેવહયા ઉવવજ્જંતિ ?

ઉ. ગોયમા ! સો ચેવ રયણપ્પભાપુઢવિ ગમઓ નેયવ્વો,

ળવરં-સરીરોગાહણા જહણ્ણેણં રયણિપુહત્તં, ઉક્કોસેણં પંચધણુસયાઈં ।

ઠિઈ-જહણ્ણેણં વાસપુહત્તં, ઉક્કોસેણં પુવ્વકોડી ।

એવં અણુબંધો વિ ।

કાલાદેસેણં જહણ્ણેણં સાગરોવમં વાસપુહત્તમબ્બહિયં, ઉક્કોસેણં બારસ સાગરોવમાઈં ચઉહિં પુવ્વકોડીહિં અબ્બહિયાઈં, એવહયં કાલં સેવેજ્જા, એવહયં કાલં ગતિરાગતિં કરેજ્જા ।

એવં એસા ઓહિએસુ તિસુ ગમએસુ મણુસસ્સ લઢ્ઢી,

ળવરં-નેરહયટ્ઠિઈ, કાલાદેસેણં સંવેહં ચ ઉવઉંજિ-ઠ્ઠણ જાણેજ્જા । (૧-૩ પઢમ-વિહયા તહયા ગમા)

સો ચેવ અપ્પણા જહણ્ણકાલટ્ઠિઈઓ જાઓ, તસ્સ વિ તિસુ વિ ગમએસુ એસા ચેવ પઢમગમગ સરિસ લઢ્ઢી,

ળવરં-સરીરોગાહણા જહણ્ણેણં રયણિપુહત્તં, ઉક્કોસેણ વિ રયણિપુહત્તં ।

ઠિઈ-જહણ્ણેણં વાસપુહત્તં, ઉક્કોસેણ વિ વાસપુહત્તં ।

એવં અણુબંધો વિ ।

૯. શર્કરાપ્રભાથી તમઃ પ્રભા પૃથ્વી પર્યંત નરકમાં ઉત્પન્ન થનાર પર્યાપ્ત સંહી સંખ્યાત વર્ષાયુષ્ક મનુષ્યમાં ઉપપાતાદિ વીસ દ્વારોનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! પર્યાપ્ત - સંખ્યાત વર્ષાયુષ્ક સંહી મનુષ્ય જે શર્કરાપ્રભા પૃથ્વીના નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય હોય તો ભંતે ! તે કેટલા કાળની સ્થિતિયુક્ત નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે જઘન્ય એક સાગરોપમની અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ સાગરોપમની સ્થિતિયુક્ત નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

પ્ર. ભંતે ! તે જીવો ત્યાં એક જ સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! રત્નપ્રભા પૃથ્વીના નૈરયિકોના અનુરૂપ સમગ્ર કથન સમજવું જોઈએ.

વિશેષ-તેના શરીરની અવગાહના જઘન્ય રત્નિપૃથક્ત્વ (અનેક હાથ) અને ઉત્કૃષ્ટ પાંચસો ધનુષ છે.

એની સ્થિતિ જઘન્ય વર્ષપૃથક્ત્વ અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટિ વર્ષની છે.

એટલો જ અનુબંધ પણ છે.

કાલાદેશથી જઘન્ય વર્ષપૃથક્ત્વ અધિક એક સાગરોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર પૂર્વકોટિ અધિક બાર સાગરોપમ જેટલો કાળ વ્યતીત કરે છે અને એટલા જ કાળ સુધી ગમનાગમન કરે છે.

એ જ પ્રકારે ઔદિક (સામાન્ય)ના ત્રણે ગમકોમાં પણ મનુષ્યની લબ્ધિનું કથન છે.

વિશેષ - નૈરયિકની સ્થિતિ અને કાલાદેશ સંવેધ (સંયોગ)નો ઉપયોગ કરી સમજવું જોઈએ. (આ પ્રથમ, દ્વિતીય અને તૃતીય ગમક છે.)

એ જ મનુષ્ય સ્વયં જઘન્ય સ્થિતિથી શર્કરાપ્રભા પૃથ્વીના નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય હોય તો એના ત્રણે જઘન્ય ગમકોમાં એ જ પ્રથમ ગમકના અનુરૂપ કથન છે.

વિશેષ - એના શરીરની અવગાહના જઘન્ય રત્નિપૃથક્ત્વ અને ઉત્કૃષ્ટ પણ રત્નિપૃથક્ત્વ છે.

એની સ્થિતિ જઘન્યવર્ષ પૃથક્ત્વ અને ઉત્કૃષ્ટ પણ વર્ષપૃથક્ત્વની છે.

એટલો જ અનુબંધ પણ છે.

સંવેહો ઉવઝંજિઝ્ઞા ભાણિયવ્વો। (૪-૬ ચતુત્થ-પંચમ છટ્ઠ ગમા)

સો ચેવ અપ્પણા ઉવ્કોસકાલટ્ઠિઈઓ જાઓ, તસ્સ વિ તિસુ વિ ગમણ્ણુ પઢમ ગમગ સરિસ વત્તવ્વયા,

ગવરં-સરીરોગાહણા જહણ્ણેણં પંચઘણુસયાઈં, ઉવ્કોસેણ વિ પંચઘણુસયાઈં ।

ઠિઈં જહણ્ણેણં પુવ્વકોડી, ઉવ્કોસેણ વિ પુવ્વકોડી ।

એવં અણુબંધો વિ ।

નેરહય ઠિઈં કાયસંવેહં ચ ઉવઝંજિઝ્ઞા જાણેજ્જા ।
(૭-૯ સપ્તમ અટ્ઠમ નવમ ગમા)

એવં -જાવ- છટ્ઠપુઢવી ણેયવ્વા,

ગવરં-તચ્ચાએ આઢવેત્તા એકેકકં સંઘણં પરિહાયઈ, જહેવ તિરિક્કજોણિયાણં ।

મણુસસટ્ઠિઈં કાલાદેસો ય ઉવઝંજિઝ્ઞા ભાણિયવ્વો ।

-વિયા. સ. ૨૪, ડ. ૧, સુ. ૧૦૬-૧૧૧

૧૦. અહેસત્તમંનરય ઉવવજ્જંતેસુ પજ્જત્ત સન્નિ સંખેજ્જ વાસાઉય મણુસસ ઉવવાયાઈ વીસં દારં પરૂવણં -

પ. પજ્જત્ત સંખેજ્જવાસાઉયસણિમણુસે ણં ધંતે ! જે ભવિએ અહેસત્તમાએ પુઢવીએ નેરહયેસુ ઉવવજ્જિત્તએ, સે ણં ધંતે ! કેવહયકાલટ્ઠિઈએસુ ઉવવજ્જેજ્જા ?

૩. ગોયમા ! જહણ્ણેણં બાવીસસાગરોવમટ્ઠિઈએસુ, ઉવ્કોસેણં તેત્તીસસાગરોવમટ્ઠિઈએસુ ઉવવજ્જેજ્જા ।

પ. તે ણં ધંતે ! જીવા એગસમણં કેવહયા ઉવવજ્જંતિ ?

૩. ગોયમા ! સો ચેવ સક્કરપ્પભાપુઢવિગમઓ નેયવ્વો,

ગવરં-પઢમં સંઘયણં, ઇત્થિવેદગા ન ઉવવજ્જંતિ,

ભવાદેસેણં દો ભવગ્ગહણાઈં ।

કાલાદેસેણં જહણ્ણેણં બાવીસં સાગરોવમાઈં વાસપુહત્ત-મબ્બહિયાઈં, ઉવ્કોસેણં તેત્તીસં સાગરોવમાઈં પુવ્વકોડીએ અબ્બહિયાઈં, એવહયં કાલં સેવેજ્જા, એવહયં કાલં ગતિરાગતિં કરેજ્જા । (૧ પઢમો ગમઓ)

સંવેધ પણ ઉપયોગપૂર્વક સમજવું જોઈએ. (આ યોથું, પાંચમું અને છઠ્ઠું ગમક છે.)

એ જ મનુષ્ય સ્વયં ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિવાળા હોય અને શર્કરાપ્રભા પૃથ્વીના નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય હોય તો તેના ત્રણે ગમકોનું વર્ણન પ્રથમગમકના સમાન છે.

વિશેષ - તેના શરીરની અવગાહના જઘન્ય પાંચસો ધનુષ્યની અને ઉત્કૃષ્ટ પણ પાંચસો ધનુષ્યની છે તેની સ્થિતિ જઘન્ય પૂર્વકોટિ વર્ષની અને ઉત્કૃષ્ટ પણ પૂર્વકોટિ વર્ષની છે.

એટલો જ અનુબંધકાળ પણ છે.

નૈરયિકની સ્થિતિ અને કાયસંવેધને તદનુકૂલ ઉપયોગપૂર્વક સમજવો જોઈએ (આ સાતમું, આઠમું અને નવમું ગમક છે.)

એ જ પ્રકારે છઠ્ઠી નરકપૃથ્વી પર્યંત સમજવું જોઈએ.

વિશેષ - તિર્યચ્યોનિકની સમાન ત્રીજી નરકપૃથ્વીથી આગળ એક-એક સંહનન ઓછું હોય છે.

મનુષ્યોની સ્થિતિ અને કાલાદેશપણ ઉપયોગપૂર્વક સમજવો જોઈએ.

૧૦. અધઃસપ્તમનરકમાં ઉત્પન્ન થનાર પર્યાપ્ત સંહી સંખ્યાત વર્ષાયુષક મનુષ્યના ઉપપાતાદિ વીસ દારોનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! પર્યાપ્ત - સંખ્યાત વર્ષાયુષક - સંહી મનુષ્ય જે અધઃસપ્તમ પૃથ્વીના નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય હોય તો ભંતે ! તે કેટલા કાળની સ્થિતિયુક્ત નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! તે જઘન્ય બાવીસ સાગરોપમની સ્થિતિયુક્ત અને ઉત્કૃષ્ટ તેત્રીસ સાગરોપમની સ્થિતિયુક્ત નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

પ્ર. ભંતે ! તે જીવો એક જ સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! એનું સમગ્ર કથન શર્કરાપ્રભા પૃથ્વીના ગમકના અનુરૂપ સમજવું જોઈએ.

વિશેષ - પ્રથમ સંહનનયુક્ત જ ઉત્પન્ન થાય છે, સ્ત્રીવેદી ઉત્પન્ન થતાં નથી.

તે ભવાદેશથી - બે ભવ પ્રહણ કરે છે.

કાલાદેશથી જઘન્ય વર્ષ પૃથક્ત્વ અધિક બાવીસ સાગરોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટિ અધિક તેત્રીસ સાગરોપમ જેટલો કાળ વ્યતીત કરે છે અને એટલો જ કાળ ગમનાગમન કરે છે. (આ પ્રથમ ગમક છે.)

સો ચેવ જહણ્ણકાલદિઠઈંણસુ ઉવવણ્ણો, એસા ચેવ
પઢમ ગમગ વત્તવ્વયા,

ળવરં-નેરહયદિઠઈં સંવેહં ચ જાણેજ્જા (૨ વિહઓ
ગમઓ)

સો ચેવ ઉવ્વકોસકાલદિઠઈંણસુ ઉવવણ્ણો, એસા ચેવ
વત્તવ્વયા ।

ળવરં-સંવેહં ચ ઉવવંજિઠ્ઠણ જાણેજ્જા (૩ તહઓ
ગમઓ)

સો ચેવ અપ્પણા જહણ્ણકાલદિઠઈંઓ જાઓ, તસ્સ
વિ તિસુ વિ ગમણસુ એસા ચેવ પઢમ ગમગ વત્તવ્વયા,

ળવરં-સરીરોગાહણા જહણ્ણેણં રયણિપુહત્તં, ઉવ્વકોસેણ
વિ રયણિપુહત્તં ।

ઠિઈં જહણ્ણેણં વાસપુહત્તં, ઉવ્વકોસેણ વિ વાસપુહત્તં ।

એવં અણુબંધો વિ ।

સંવેહો ઉવવંજિઠ્ઠણ ભાણિયવ્વો । (૪-૬ ચઉત્થ-
પંચમ છટ્ઠ ગમા)

સો ચેવ અપ્પણા ઉવ્વકોસકાલદિઠઈંઓ જાઓ, તસ્સ
વિ તિસુ વિ ગમણસુ એસ ચેવ પઢમ ગમગ વત્તવ્વયા ।

ળવરં-સરીરોગાહણા-જહણ્ણેણં પંચઘણુસયાઈં,
ઉવ્વકોસેણ વિ પંચઘણુસયાઈં ।

ઠિઈં-જહણ્ણેણં પુવ્વકોડી, ઉવ્વકોસેણ વિ પુવ્વકોડી ।

એવં અણુબંધો વિ ।

નેરહયદિઠઈં સંવેહં ચ ઉવવંજિઠ્ઠણ જાણેજ્જા ।

કાલાદેસેણં જહણ્ણેણં તેત્તીસ સાગરોવમાઈં
પુવ્વકોડીએ અબ્બહિયાઈં, ઉવ્વકોસેણ વિ તેત્તીસં
સાગરોવમાઈં પુવ્વકોડીએ અબ્બહિયાઈં, એવહયં કાલં
સેવેજ્જા, એવહયં કાલં ગતિરાગતિં કરેજ્જા । (૭-૯,
સત્તમ-અટ્ઠમ-નવમ ગમા)

-વિયા. સ. ૨૪, ઝ. ૧, સુ. ૧૧૧-૧૧૭

એ જ મનુષ્ય જઘન્યકાળની સ્થિતિયુક્ત સપ્તમ
પૃથ્વીનારકોમાં ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય હોય તો એનું
સમગ્ર કથન પ્રથમ ગમકના અનુરૂપ સમજવું જોઈએ.

વિશેષ - નૈરયિકની સ્થિતિ અને સંવેધ ઉપયોગપૂર્વક
સમજી લેવો જોઈએ. (આ દ્વિતીય ગમક છે.)

એ જ મનુષ્ય ઉત્કૃષ્ટ કાળની સ્થિતિયુક્ત સપ્તમ
પૃથ્વીના નારકોમાં ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય હોય તો
એનું પણ સમગ્ર કથન પ્રથમ ગમકના અનુરૂપ છે.

વિશેષ - એનો સંવેધ ઉપયોગથી જાણી લેવો
જોઈએ. (આ તૃતીય ગમક છે.)

એ જ (પર્યાપ્ત સંખ્યાત વર્ષાયુષ્ક સંહી) મનુષ્ય સ્વયં
જઘન્યકાળની સ્થિતિયુક્ત હોય અને સપ્તમપૃથ્વીના
નારકોમાં ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય હોય તો ત્રણે
ગમકોમાં પ્રથમ ગમકના અનુરૂપ કથન કરવો.

વિશેષ - એના શરીરની અવગાહના જઘન્ય
રત્નિપૃથક્ત્વ અને ઉત્કૃષ્ટ પણ રત્નિપૃથક્ત્વ છે.

એની સ્થિતિ જઘન્ય વર્ષ પૃથક્ત્વ અને ઉત્કૃષ્ટ પણ
વર્ષ પૃથક્ત્વની છે.

અનુબંધ સ્થિતિના અનુરૂપ છે.

સંવેધ (કાલાદેશ)ના વિષયમાં ઉપયોગપૂર્વક સમજવું
જોઈએ. (આ ચોથું, પાંચમું અને છઠ્ઠું ગમક છે.)

એ જ સંહી મનુષ્ય સ્વયં ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિયુક્ત હોય
અને સપ્તમ નરકપૃથ્વીમાં ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય
હોય તો એના પણ એ ઉત્કૃષ્ટના ત્રણે ગમકોનું
પ્રથમ ગમકના અનુરૂપ કથન કરવો.

વિશેષ - શરીરની અવગાહના જઘન્ય પાંચસો ધનુષ
અને ઉત્કૃષ્ટ પાંચસો ધનુષ છે.

સ્થિતિ જઘન્ય પૂર્વ કોટિવર્ષની અને ઉત્કૃષ્ટ પણ
પૂર્વકોટિ વર્ષની છે.

એ જ પ્રકારે અનુબંધ પણ છે.

નૈરયિકોની સ્થિતિ અને સંવેધનો ઉપયોગપૂર્વક
સ્વયં વિચાર કરવો જોઈએ.

કાલાદેશથી જઘન્ય પૂર્વકોટિ અધિક તેત્રીસ
સાગરોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ પણ પૂર્વકોટિ અધિક
તેત્રીસ સાગરોપમ જેટલો કાળ વ્યતીત કરે છે અને
એટલા જ કાળ સુધી ગમનાગમન કરે છે. (આ
સાતમું, આઠમું અને નવમું ગમક છે.)

૧૧. ગઈ પહુષ્વ અસુરકુમારોવવાય પરૂવણં-

પ. અસુરકુમારે ણં ભંતે ! કઓહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?

કિં નેરહ્મિંતો ઉવવજ્જંતિ, તિરિક્ખજોણિણ-
મણુસ્સ-દેવેહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?

ઉ. ગોયમા ! નો નેરહ્મિંતો ઉવવજ્જંતિ,

તિરિક્ખજોણિણહિંતો ઉવવજ્જંતિ,

મણુસ્સેહિંતો ઉવવજ્જંતિ,

નો દેવેહિંતો ઉવવજ્જંતિ ।

एवं जहेव नेरइयउद्देसए तहेव भाणियव्वो ।
पज्जत्तापज्जत्त पज्जवसाणो भाणियव्वो ।

-વિયા. સ. ૨૪, ઉ. ૨, સુ. ૨

૧૨. અસુરકુમારોવવજ્જંતેસુ પજ્જત્ત અસન્નિ પંચિંદિયતિરિક્ખજોણિયસ્સ ઉવવાયાઇ વીસં દારં પરૂવણં-

પ. પજ્જત્તાઅસન્નિપંચિંદિયતિરિક્ખજોણિણ ણં ભંતે !
જે ભવિણે અસુરકુમારેસુ ઉવવજ્જિત્તણે, સે ણં ભંતે !
કેવહ્મિકાલટ્ઠિઈએસુ ઉવવજ્જેજ્જા ?

ઉ. ગોયમા ! જહણ્ણેણં દસવાસસહસ્સટ્ઠિઈએસુ,
ઉક્કોસેણં પલ્લિઓવમસ્સ અસંખેજ્જહ્મિભાગટ્ઠિઈએસુ
ઉવવજ્જેજ્જા ।

પ. તે ણં ભંતે ! જીવા ઇગસમણં કેવહ્મિયા ઉવવજ્જંતિ ?

ઉ. ગોયમા ! एयस्स च्चव रयणप्पभापुढवी गमग सरिसा
नव वि गमा भाणियव्वा ।

જાવરં-જાહે અપ્પણા જહણ્ણકાલટ્ઠિઈઓ ભવહ્મિ,
તાહે અજ્જવસાણા પસત્થા, નો અપ્પસત્થા તિસુ વિ
ગમણેસુ । (૧-૯ ગમ્મા)

-વિયા. સ. ૨૪, ઉ. ૨, સુ. ૩-૪

૧૩. અસુરકુમારોવવજ્જંતેસુ અસંખેજ્જવાસાઉય સન્નિપંચિંદિ-
યતિરિક્ખજોણિયસ્સ ઉવવાયાઇ વીસં દારં પરૂવણં-

પ. ભંતે ! જહ્મિ સન્નિપંચિંદિયતિરિક્ખજોણિણહિંતો
ઉવવજ્જંતિ કિં-

સંખેજ્જવાસાઉય-સન્નિપંચિંદિયતિરિક્ખજોણિણ-
હિંતો ઉવવજ્જંતિ ?

૧૧. ગતિની અપેક્ષાએ અસુરકુમારોના ઉપપાતનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! અસુરકુમાર ક્યાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય
છે ?

શું તેઓ નૈરયિકોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે,
તિર્યચ્ચયોનિક, મનુષ્ય કે દેવોથી આવીને ઉત્પન્ન
થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તેઓ નૈરયિકોથી આવીને ઉત્પન્ન થતાં
નથી,

તિર્યચ્ચયોનિકોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે,

મનુષ્યોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે,

દેવોથી આવીને ઉત્પન્ન થતાં નથી.

જે પ્રકારે નૈરયિક ઉદ્દેશકમાં પ્રશ્નોત્તર કર્યા છે એ
જ પ્રકારે અહીંયા પણ પર્યાપ્ત-અપર્યાપ્ત પર્યત
પ્રશ્નોત્તર કરવાં જોઈએ.

૧૨. અસુરકુમારોમાં ઉત્પન્ન થનાર પર્યાપ્ત અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય
તિર્યચ્ચયોનિકના ઉપપાતાદિ વીસ દારોનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! પર્યાપ્ત અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્ચયોનિક જીવ
જે અસુરકુમારોમાં ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય છે તો
ભંતે ! તે કેટલા કાળની સ્થિતિયુક્ત અસુરકુમારોમાં
ઉત્પન્ન થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે જઘન્ય દસહજાર વર્ષની સ્થિતિયુક્ત
અને ઉત્કૃષ્ટ પલ્યોપમના અસંખ્યાતમો ભાગની
સ્થિતિયુક્ત અસુરકુમારોમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

પ્ર. ભંતે ! તે જીવ એક જ સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય
છે ?

ઉ. ગૌતમ ! એના રત્નપ્રભા પૃથ્વીમાં જણાવેલા
ગમકોને અનુરૂપ નવ જ ગમક સમજવા જોઈએ.

વિશેષ - જ્યારે તે સ્વયં જઘન્યકાળની સ્થિતિયુક્ત
હોય તો ત્રણે ગમકોમાં અધ્યવસાય પ્રશસ્ત (શ્રેષ્ઠ)
હોય છે, અપ્રશસ્ત હોતો નથી (૧-૮)

૧૩. અસુરકુમારોમાં ઉત્પન્ન થનાર અસંખ્યાત વર્ષાયુષ્ક
સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્ચયોનિકોના ઉપપાતાદિ વીસ
દારોનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! જો અસુરકુમાર સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્ચ-
યોનિકોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે તો શું -

સંખ્યાત વર્ષની આયુયુક્ત સંજ્ઞી-પંચેન્દ્રિય-
તિર્યચ્ચયોનિકોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે કે

અસંખેજ્જવાસાઝય-સણ્ણિપંચિંદિયતિરિક્ખજો-
ણિણ્ણિહિંતો ડવવજ્જંતિ ?

ડ. ગોયમા ! સંખેજ્જવાસાઝય-સણ્ણિપંચિંદિયતિરિક્ખ-
જોણિણ્ણિહિંતો ડવવજ્જંતિ, અસંખેજ્જવાસાઝયસણ્ણિ-
પંચિંદિયતિરિક્ખજોણિણ્ણિહિંતો ડવવજ્જંતિ ।

પ. અસંખેજ્જવાસાઝય-સણ્ણિપંચિંદિયતિરિક્ખજોણિણ્ણિ
ણં ધંતે ! જે ધવિણ અસુરકુમારેસુ ડવવજ્જિત્તણ્ણ, સે
ણં ધંતે ! કેવડયકાલડિઠઈણ્ણસુ ડવવજ્જેજ્જા ?

ડ. ગોયમા ! જહણ્ણેણં ઢસવાસસહસસડિઠઈણ્ણસુ,
ડકોસેણં ટિપલિઓવમડિઠઈણ્ણસુ ડવવજ્જેજ્જા ।

પ. તે ણં ધંતે ! જીવા ંગસમણ્ણં કેવડયા ડવવજ્જંતિ ?

ડ. ગોયમા ! જહણ્ણેણં ંકો વા, ઢો વા, ટિણ્ણિ વા,
ડકોસેણં સંખેજ્જા ડવવજ્જંતિ ।

સેસં ટં ચેવ પળ્ણોત્તરાઈં ।

ણવરં-વડરોસધનારાયસંઘયણી ।

ઓગાહણા-જહણ્ણેણં ઢણ્ણુપુહત્તં, ડકોસેણં ઢ ગાઝયાઈં ।

સમચડરંસસંઠાણસંઠિયા પળ્ણત્તા ।

ચત્તારિ લેસસાઓ આડિલ્લાઓ ।

નો સમ્મડિટ્ઠી, મિચ્છાડિટ્ઠી, નો સમ્મામિચ્છાડિટ્ઠી ।

નો નાણી, અળ્ણાણી,

નિયમં ઢુઅળ્ણાણી-મડઅળ્ણાણી-સુયઅળ્ણાણી ય ।

જોગો ટિવિહો વિ ।

ડવઓગો ઢુવિહો વિ ।

ચત્તારિ સળ્ણાઓ ।

ચત્તારિ કસાયા ।

પંચ ંડિયા ।

ટિણ્ણિ સમુઘયાયા આડિલ્લા ।

સમોહયા વિ મરંતિ, અસમોહયા વિ મરંતિ ।

અસંખ્યાત વર્ધની આયુયુક્ત સંજી પંચેન્દ્રિય
તિર્યયોનિકોઢી આવીને ડત્પન્ન થાય છે ?

ડ. ગૌતમ ! તેઓ સંખ્યાત વર્ધની આયુયુક્ત સંજી
પંચેન્દ્રિય તિર્યયોનિકોઢી આવીને ડત્પન્ન થાય
છે અને અસંખ્યાત વર્ધની આયુયુક્ત સંજી-પંચેન્દ્રિય
તિર્યયોનિકોઢાંઢી પણ આવીને ડત્પન્ન થાય છે.

પ્ર. ડંતે ! અસંખ્યાત વર્ધની આયુયુક્ત સંજી-પંચેન્દ્રિય
તિર્યયોનિક ડવ જે અસુરકુમારોઢાં ડત્પન્ન
થવા યોગ્ય ઢોય ટો ડંતે ! તે કેટલા કાળની
સ્થિતિયુક્ત અસુરકુમારોઢાં ડત્પન્ન થાય છે ?

ડ. ગૌતમ ! તે જઢન્ય ઢસહજાર વર્ધની સ્થિતિયુક્ત
અને ડત્કૃષ્ટ ત્રણ પલ્લોપમની સ્થિતિયુક્ત
અસુરકુમારોઢાં ડત્પન્ન થાય છે.

પ્ર. ડંતે ! તે ડવો ંકે જ સમયે કેટલા ડત્પન્ન થાય
છે ?

ડ. ગૌતમ ! તે જઢન્ય ંકે, ઢે અથવા ત્રણ અને
ડત્કૃષ્ટ સંખ્યાત ડત્પન્ન થાય છે.

શેષ પ્રશ્નોત્તર પૂર્વવત્ છે.

વિશેષ - તેઓ વજ્રધ્મભનારાય સંહનન યુક્ત
હોય છે.

એની અવગાહના જઢન્ય ઢનુધ્ય પૃથકૃત્વની અને
ડત્કૃષ્ટ છ ગલ્પુતિ (કોશ)ની હોય છે.

તેઓ સમયતુરસ્ત્ર સંસ્થાનયુક્ત કહેવાઢાં આવ્યા છે.

એમનાઢાં પ્રારંભની ચાર લેશ્યાઓ હોય છે.

તેઓ સમ્યગ્ઢષ્ટિ અને સમ્યગ્મિથ્યાઢષ્ટિ હોતા
નથી, પરંતુ મિથ્યાઢષ્ટિ હોય છે.

તેઓ જ્ઞાની નથી હોતાં પરંતુ અજ્ઞાની હોય છે.

એમનાઢાં નિયમતઃ ઢે અજ્ઞાન હોય છે -
મતિઅજ્ઞાન અને શ્રુતઅજ્ઞાન.

એમનાઢાં ત્રણે યોગ મળી આવે છે.

ડપયોગ પણ ઢંને પ્રકારના હોય છે.

એઢાં ચાર સંજ્ઞા હોય છે.

ચાર કષાય મળી આવે છે.

પાંચેય ઈન્દ્રિયો હોય છે.

પ્રારંભના ત્રણ સમુઢ્ઢાત હોય છે.

તેઓ સમુઢ્ઢાત કરીને પણ મરે છે અને સમુઢ્ઢાત
કર્યા વિના પણ મરે છે.

વેદના દુવિહા વિ, ૧. સાયાવેદગા, ૨. અસાયાવેદગા ।

વેદો દુવિહો વિ-ઇત્થિવેદગા વિ, પુરિસવેદગા વિ, નો નપુંસગવેદગા ।

ઠિઈ-જહણ્ણેણં સાહરેગં પુવ્વકોડી, ઉવ્વકોસેણં તિણ્ણિ પલિઓવમાઈં ।

અજ્ઞવસાણા પસત્થા વિ, અપ્પસત્થા વિ ।

અણુબંધો જહેવ ઠિઈ,

કાયસંવેહો-ભવાદેસેણં દો ભવગ્ગહણાઈં,

કાલાદેસેણં જહણ્ણેણં સાહરેગા પુવ્વકોડી દસહિં વાસસહસ્સેહિં અબ્બહિયા, ઉવ્વકોસેણં છપ્પલિઓવમાઈં, એવઇયં કાલં સેવેજ્જા, એવઇયં કાલં ગતિરાગતિં કરેજ્જા । (૧ પઠમો ગમઓ)

સો ચેવ જહણ્ણકાલઠ્ઠિઈએસુ ઉવવણ્ણો-એસા ચેવ વત્તવ્વયા પઠમ ગમગસરિસા ।

ણવરં-અસુરકુમારાણં જહણ્ણઠ્ઠિઈ સંવેહં ચ ઉવવંજિઠ્ઠણા જાણેજ્જા (૨ બિઈઓ ગમઓ)

સો ચેવ ઉવ્વકોસકાલઠ્ઠિઈએસુ ઉવવણ્ણો, જહણ્ણેણં તિપલિઓવમઠ્ઠિઈએસુ, ઉવ્વકોસેણ વિ તિપલિઓવ-મઠ્ઠિઈએસુ ઉવવજ્જેજ્જા ।

સેસં તં ચેવ વત્તવ્વયા પઠમ ગમગ સરિસા ।

ણવરં-ઠિઈ-જહણ્ણેણં તિણ્ણિ પલિઓવમાઈં, ઉવ્વકોસેણ વિ તિણ્ણિ પલિઓવમાઈં ।

એવં અણુબંધો વિ ।

કાલાદેસેણં જહણ્ણેણં છપ્પલિઓવમાઈં, ઉવ્વકોસેણ વિ છપ્પલિઓવમાઈં, એવઇયં કાલં સેવેજ્જા, એવઇયં કાલં ગતિરાગતિં કરેજ્જા (૩ તઠ્ઠિઓ ગમઓ)

સો ચેવ અપ્પણા જહણ્ણકાલઠ્ઠિઈઓ જાઓ, જહણ્ણેણં દસવાસસહસ્સઠ્ઠિઈએસુ, ઉવ્વકોસેણં સાહરેગપુવ્વકોડી આઉએસુ ઉવવજ્જેજ્જા ।

એમને સાતા અને અસાતા બંને પ્રકારની વેદનાઓ હોય છે.

એમાં બે વેદ હોય છે - તે સ્ત્રીવેદી અને પુરુષવેદી હોય છે. નપુંસકવેદી હોતાં નથી.

સ્થિતિ - જઘન્ય કંઈક વધારે પૂર્વકોટિ વર્ષની અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ પલ્યોપમની હોય છે.

એમનાં અધ્યવસાય પ્રશસ્ત પણ હોય છે અને અપ્રશસ્ત પણ હોય છે.

એમનો અનુબંધ સ્થિતિના અનુરૂપ હોય છે.

કાપસંવેધ - ભવાદેશથી તે બે ભવ ત્રણ કરે છે, કાલાદેશથી જઘન્ય દસહજાર વર્ષ સાધિક પૂર્વકોટિ અને ઉત્કૃષ્ટ છ પલ્યોપમ જેટલો કાળ વ્યતીત કરે છે અને એટલા જ કાળ સુધી ગમનાગમન કરે છે. (આ પ્રથમ ગમક છે.)

એ જ (અસંખ્યાત વર્ષાયુષ્ક પંચેન્દ્રિય તિર્થયયોનિક) છવ જઘન્યકાળની સ્થિતિયુક્ત અસુરકુમારોમાં ઉત્પન્ન થાય તો એનું સમગ્ર કથન પ્રથમ ગમકના અનુરૂપ સમજવું જોઈએ.

વિશેષ - અસુરકુમારોની જઘન્ય સ્થિતિ અને સંવેધ સ્વયં ઉપયોગપૂર્વક જાણી લેવા જોઈએ. (આ દ્વિતીય ગમક છે)

એ જ ઉત્કૃષ્ટકાળની સ્થિતિવાળા અસુરકુમારોમાં ઉત્પન્ન હોય તો જઘન્ય ત્રણ પલ્યોપમની સ્થિતિયુક્ત અને ઉત્કૃષ્ટ પણ ત્રણ પલ્યોપમની સ્થિતિયુક્ત અસુરકુમારોમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

એમનું પણ શેષ કથન પ્રથમગમકના અનુરૂપ સમજવું જોઈએ.

વિશેષ - એમની સ્થિતિ જઘન્ય ત્રણ પલ્યોપમની અને ઉત્કૃષ્ટ પણ ત્રણ પલ્યોપમની હોય છે.

આટલો જ અનુબંધ પણ છે.

કાલાદેશથી જઘન્ય છ પલ્યોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ પણ છ પલ્યોપમ જેટલો કાળ વ્યતીત કરે છે અને એટલા જ કાળસુધી ગમનાગમન કરે છે. (આ તૃતીય ગમક છે.)

એ જ (અસંખ્યાત વર્ષાયુષ્ક સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્થયયોનિક) સ્વયં જઘન્યકાળની સ્થિતિયુક્ત હોય અને અસુરકુમારોમાં ઉત્પન્ન હોય તો તે જઘન્ય દસહજાર વર્ષની સ્થિતિયુક્ત અને ઉત્કૃષ્ટ કંઈક વધારે પૂર્વકોટિ વર્ષના આયુયુક્ત અસુરકુમારોમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

પ. તે ણં ભંતે ! જીવા એગસમણં કેવઇયા ઉવવજ્જંતિ ?

૩. ગોયમા ! સેસં તં ચેવ પઠમ ગમગ વત્તવ્વયા ।

ળવરં-ઓગાહણા જહણ્ણેણં ધણુપુહત્તં, ઉક્કોસેણં સાતિરેગં ધણુસહસ્સં ।

ઠિઈ-જહણ્ણેણં સાહરેગા પુવ્વકોડી, ઉક્કોસેણ વિ સાહરેગા પુવ્વકોડી ।

એવં અણુબંધો વિ ।

કાલાદેસેણં જહણ્ણેણં સાહરેગા પુવ્વકોડી દસહિં વાસસહસ્સેહિં અબ્ભહિયા, ઉક્કોસેણં સાહરેગાઓ દો પુવ્વકોડીઓ, એવઇયં કાલં સેવેજ્જા, એવઇયં કાલં ગતિરાગતિં કરેજ્જા । (૪ ચત્તમો ગમઓ)

સો ચેવ જહણ્ણકાલઠ્ઠિઈએસુ ઉવવણ્ણો, એસા ચેવ વત્તવ્વયા ચત્તમ ગમગ સરિસા કાયવ્વા ।

ળવરં-અસુરકુમારજહણ્ણઠ્ઠિઈ સંવેહં ચ ઉવવજ્જિઠ્ઠણ જાણેજ્જા । (૫ પંચમો ગમઓ)

સો ચેવ ઉક્કોસકાલઠ્ઠિઈએસુ ઉવવણ્ણો, જહણ્ણેણં સાહરેગપુવ્વકોડિઆઉએસુ, ઉક્કોસેણ વિ સાહરેગપુવ્વકોડી આઉએસુ ઉવવજ્જેજ્જા,

સેસં તં ચેવ ચત્તમ ગમગ વત્તવ્વયા ।

ળવરં-કાલાદેસેણં જહણ્ણેણં સાહરેગાઓ દો પુવ્વકોડીઓ, ઉક્કોસેણ વિ સાહરેગાઓ દો પુવ્વકોડીઓ, એવઇયં કાલં સેવેજ્જા, એવઇયં કાલં ગતિરાગતિં કરેજ્જા । (૬ છટ્ટો ગમઓ)

સો ચેવ અપ્પણા ઉક્કોસકાલઠ્ઠિઈઓ જાઓ, સો ચેવ પઠમગમગ સરિસા લઢ્ઢી ભાણિયવ્વા,

ળવરં-ઠિઈ જહણ્ણેણં તિણ્ણિ પલિઓવમાઈં, ઉક્કોસેણ વિ તિણ્ણિ પલિઓવમાઈં ।

એવં અણુબંધો વિ ।

કાલાદેસેણં જહણ્ણેણં તિણ્ણિ પલિઓવમાઈં દસહિં વાસસહસ્સેહિં અબ્ભહિયાઈં, ઉક્કોસેણં છ પલિઓવમાઈં, એવઇયં કાલં સેવેજ્જા, એવઇયં કાલં ગતિરાગતિં કરેજ્જા । (૭ સત્તમો ગમઓ)

પ્ર. ભંતે ! તે જીવ એક જ સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! શેષ સમગ્ર કથન પ્રથમ ગમકના અનુરૂપ છે.

વિશેષ - અવગાહના જઘન્ય ધનુષપૃથક્ત્વ અને ઉત્કૃષ્ટ સાધિક એક હજાર ધનુષ્યની છે.

સ્થિતિ - જઘન્ય સાધિક પૂર્વકોટિ અને ઉત્કૃષ્ટ પણ સાધિક પૂર્વકોટિની છે.

અનુબંધ પણ એ જ પ્રકારે સ્થિતિના અનુરૂપ છે.

કાલાદેશથી જઘન્ય દસહજાર વર્ષ સાધિક પૂર્વકોટિ અને ઉત્કૃષ્ટ સાધિક બે પૂર્વકોટિ જેટલો કાળ વ્યતીત કરે છે અને એટલા જ કાળ સુધી ગમનાગમન કરે છે. (આ ચતુર્થ ગમક છે.)

એ જ જઘન્યકાળની સ્થિતિયુક્ત અસુરકુમારોમાં ઉત્પન્ન થાય તો એનું કથન ચતુર્થગમકના અનુરૂપ સમજવું જોઈએ.

વિશેષ - અહીંયા અસુરકુમારોની જઘન્ય સ્થિતિ અને સંવેદના વિષયમાં ઉપયોગપૂર્વક સમજી લેવું જોઈએ. (આ પાંચમું ગમક છે.)

એ જ ઉત્કૃષ્ટકાળની સ્થિતિયુક્ત અસુરકુમારોમાં ઉત્પન્ન હોય તો જઘન્ય સાધિક પૂર્વકોટિ વર્ષની આયુયુક્ત અને ઉત્કૃષ્ટ પણ સાધિક પૂર્વકોટિ વર્ષની આયુયુક્ત અસુરકુમારોમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

શેષ સમગ્ર કથન ચતુર્થ ગમકના અનુરૂપ સમજવું જોઈએ.

વિશેષ - કાલાદેશથી જઘન્ય સાધિક બે પૂર્વકોટિવર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ પણ સાધિક બે પૂર્વકોટિવર્ષ જેટલો કાળ વ્યતીત કરે છે અને એટલા જ કાળ સુધી ગમનાગમન કરે છે. (આ છટ્ટું ગમક છે.)

એ જ સ્વયં ઉત્કૃષ્ટ કાળની સ્થિતિયુક્ત હોય અને અસુરકુમારોમાં ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય હોય તો એનો પ્રથમ ગમકના અનુરૂપ કથન કરવું જોઈએ.

વિશેષ - એની સ્થિતિ જઘન્ય ત્રણ પલ્યોપમ છે અને ઉત્કૃષ્ટ પણ ત્રણ પલ્યોપમ છે.

અનુબંધ પણ એ જ પ્રકારે છે.

કાલાદેશથી જઘન્ય દસહજાર વર્ષ અધિક ત્રણ પલ્યોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ છ પલ્યોપમ જેટલો કાળ વ્યતીત કરે છે અને એટલા જ કાળ સુધી ગમનાગમન કરે છે. (આ સાતમું ગમક છે.)

સો ચેવ જહણ્ણકાલઢ્ઠિઈંણુ ઉવવણ્ણો, ણસા ચેવ
સત્તમ ગમગ વત્તવ્વયા,

ળવરં-અસુરકુમારજહણ્ણઢ્ઠિઈં સંવેહં ચ ઉવવંજિઠ્ઠણ
જાણેજ્જા (૮ અઢ્ઠમો ગમઓ)

સો ચેવ ઉક્કોસકાલઢ્ઠિઈંણુ ઉવવણ્ણો જહણ્ણેણં
તિપલિઓવમાઈં, ઉક્કોસેણ વિ તિપલિઓવમાઈં,
સેસં તં ચેવ સત્તમ ગમગ વત્તવ્વયા ।

ળવરં-કાલાદેસેણં જહણ્ણેણં છપ્પલિઓવમાઈં,
ઉક્કોસેણ વિ છપ્પલિઓવમાઈં, ણવ્વઇયં કાલં
સેવેજ્જા, ણવ્વઇયં કાલં ગતિરાગતિં કરેજ્જા ।
(૯ નવમો ગમઓ)

-વિયા. સ. ૨૪, ડ. ૨, સુ. ૫-૧૬

૧૪. અસુરકુમારોવવજ્જંતેસુ સંખેજ્જવાસાડય સણ્ણિપંચિંદિય-
તિરિક્ખજોણિયાણં ઉવવાયાઇ વીસં દારં પરૂવણં-

પ. ભંતે ! જઇ સંખેજ્જવાસાડયસણ્ણિપંચિંદિયતિરિ-
ક્ખજોણિઈંતો ઉવવજ્જંતિ કિં - જલચરેહિંતો
ઉવવજ્જંતિ ઇચ્ચેવં વત્તવ્વયા પઢ્ઠમુદ્દેસગ સરિસા ।

પ. પજ્જત્તસખેજ્જવાસાડયસણ્ણિપંચિંદિયતિરિ-
ક્ખજોણિ ણં ભંતે ! જે ભવિણે અસુરકુમારેસુ
ઉવવજ્જિત્તણે, સે ણં ભંતે ! કેવઇયકાલઢ્ઠિઈંણુ
ઉવવજ્જેજ્જા ?

ડ. ગોયમા ! જહણ્ણેણં દસવાસસહસ્સઢ્ઠિઈંણુ, ઉક્કોસેણં
સાઢ્ઠરેગસાગરોવમઢ્ઠિઈંણુ ઉવવજ્જેજ્જા ।

પ. તે ણં ભંતે ! જીવા ણગસમણં કેવઇયા ઉવવજ્જંતિ ?

ડ. ગોયમા ! ણણસિં રયણપ્પભાપુઢ્ઠવિગમગસરિસા વિ
નવ ગમગા નેયવ્વા,

ળવરં-જાહે અપ્પણા જહણ્ણકાલઢ્ઠિઈંઓ ભવ્વઇ તાહે
તિસુ વિ ગમણુ-ચત્તારિ લેસસાઓ,

અજ્જવસાણા પસત્થા, નો અપ્પસત્થા ।

એ જ (ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિયુક્ત સંહી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ)
જઘન્ય કાળની સ્થિતિયુક્ત અસુરકુમારોમાં ઉત્પન્ન
થાય તો એને માટે પણ સાતમા ગમકના અનુરૂપ
કથન સમજવું જોઈએ.

વિશેષ - અસુરકુમારોની જઘન્ય સ્થિતિ અને
સંવેધનું કથન અહીંયા ઉપયોગપૂર્વક સમજી લેવું
જોઈએ. (આ આઠમું ગમક છે.)

એ જ (ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિયુક્ત સંહી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ)
ઉત્કૃષ્ટ કાળની સ્થિતિયુક્ત અસુરકુમારોમાં ઉત્પન્ન
થાય તો જઘન્ય ત્રણ પલ્યોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ પણ
ત્રણ પલ્યોપમની સ્થિતિમાં ઉત્પન્ન થાય છે. શેષ
કથન સપ્તમગમકના અનુરૂપ છે.

વિશેષ - કાલાદેશથી જઘન્ય છ પલ્યોપમ અને
ઉત્કૃષ્ટ પણ છ પલ્યોપમ જેટલો કાળ વ્યતીત કરે
છે અને એટલા જ કાળ સુધી ગમનાગમન કરે છે.
(આ નવમું ગમક છે.)

૧૪. અસુરકુમારોમાં ઉત્પન્ન થનાર સંખ્યાત વર્ષાયુષક સંહી
પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિકોના ઉપપાતાદિ વીસ દારોનું
પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! જો અસુરકુમાર સંખ્યાત વર્ષાયુષક સંહી
પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિકોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય
છે તો તેઓ જલચરોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય
છે. ઈત્યાદિ કથન પ્રથમ (નૈરચિક) ઉદ્દેશકના
અનુરૂપ છે.

પ્ર. ભંતે ! પર્યાપ્ત સંખ્યાત વર્ષાયુષક સંહી પંચેન્દ્રિય
તિર્યચયોનિક જીવ અસુરકુમારોમાં ઉત્પન્ન થવા
યોગ્ય છે તો ભંતે ! તે કેટલા કાળની સ્થિતિયુક્ત
અસુરકુમારોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

ડ. ગૌતમ ! તે જઘન્ય દસહજાર વર્ષની સ્થિતિયુક્ત
અને ઉત્કૃષ્ટ સાધિક એક સાગરોપમની સ્થિતિયુક્ત
અસુરકુમારોમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

પ્ર. ભંતે ! તે જીવો એક જ સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય
છે ?

ડ. ગૌતમ ! એને માટે પણ રત્નપ્રભાપૃથ્વીના અનુરૂપ
જ નવ ગમક સમજવા જોઈએ.

વિશેષ - જ્યારે તે (તિર્યચ પંચેન્દ્રિય) સ્વયં જઘન્ય
કાળની સ્થિતિયુક્ત હોય ત્યારે ત્રણેય ગમકો ચાર
લેશ્યાયુક્ત હોય છે.

અધ્યવસાય પ્રશસ્ત હોય છે, અપ્રશસ્ત હોતાં નથી.

સંવેહો સાહરેગેણં સાગરોવમેણ કાયવ્વો (૧-૨)

-વિયા. સ. ૨૪, ડ. ૨, સુ. ૧૭-૧૮

૧૫. અસુરકુમારોવવજ્જંતેસુ અસંખેજ્જવાસાડય સણ્ણિમણુસ્સાણં ઉવવાયાહ વીસં દારં પરૂવણં-

પ. ભંતે ! જહ મણુસ્સેહિંતો ઉવવજ્જંતિ કિં-સણ્ણિમણુસ્સે-હિંતો ઉવવજ્જંતિ, અસણ્ણિમણુસ્સેહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?

ડ. ગોયમા ! સણ્ણિમણુસ્સેહિંતો ઉવવજ્જંતિ, નો અસણ્ણિમણુસ્સેહિંતો ઉવવજ્જંતિ ।

પ. ભંતે ! જહ સણ્ણિમણુસ્સેહિંતો ઉવવજ્જંતિકિં-સંખેજ્જવાસાડયસણ્ણિમણુસ્સેહિંતો ઉવવજ્જંતિ, અસંખેજ્જવાસાડયસણ્ણિમણુસ્સેહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?

ડ. ગોયમા ! સંખેજ્જવાસાડયસણ્ણિમણુસ્સેહિંતો વિ ઉવવજ્જંતિ, અસંખેજ્જવાસાડયસણ્ણિમણુસ્સેહિંતો વિ ઉવવજ્જંતિ ।

પ. અસંખેજ્જવાસાડયસણ્ણિમણુસ્સે ણં ભંતે ! જે ભવિણે અસુરકુમારેસુ ઉવવજ્જિત્તણે, સે ણં ભંતે ! કેવહ્મકાલદ્વિઈણેસુ ઉવવજ્જેજ્જા ?

ડ. ગોયમા ! જહણ્ણેણં દસવાસસહસ્સદ્વિઈણેસુ, ઉવ્વકોસેણં તિપલિઓવમદ્વિઈણેસુ ઉવવજ્જેજ્જા ।

એવં અસંખેજ્જવાસાડયતિરિક્ખજોણિયસરિસા આદિલ્લા તિણ્ણિ ગમગા નેયવ્વા ।

ળબરં-સરીરોગાહણા પદમબિહણેસુ જહણ્ણેણં સાહરેગાહં પંચધણુસયાહં, ઉવ્વકોસેણં તિણ્ણિ ગાડયાહં, તહ્મયગમે ઓગાહણા જહણ્ણેણં તિણ્ણિ ગાડયાહં, ઉવ્વકોસેણ વિ તિણ્ણિ ગાડયાહં । (૧-૩ પદમ- બિયહ-તહ્મય ગમા)

સો સ્વે અપ્પણા જહણ્ણકાલદ્વિઈણે ઝાઓ, તસ્સ વિ જહણ્ણકાલદ્વિઈણેતિરિક્ખજોણિયસરિસા તિણ્ણિ ગમગા ભાણિયવ્વા ।

સંવેધ સાહિક સાગરોપમની સ્થિતિવાળો કહેવો જોઈએ. (૧-૮)

૧૫. અસુરકુમારોમાં ઉત્પન્ન થનાર અસંખ્યાત વર્ષાયુષ્ક સંજ્ઞી મનુષ્યોમાં ઉપપાતાદિ વીસ દારોનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! જો તે (અસુરકુમાર) મનુષ્યોમાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે તો શું તેઓ સંજ્ઞી મનુષ્યોમાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે કે અસંજ્ઞી મનુષ્યોમાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ?

ડ. ગૌતમ ! તેઓ સંજ્ઞી મનુષ્યોમાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે, અસંજ્ઞી મનુષ્યોમાંથી આવીને ઉત્પન્ન થતાં નથી.

પ્ર. ભંતે ! જો તેઓ સંજ્ઞી મનુષ્યોમાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે તો શું સંખ્યાત વર્ષના આયુયુક્ત સંજ્ઞી મનુષ્યોમાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે કે અસંખ્યાત વર્ષના આયુયુક્ત સંજ્ઞી મનુષ્યોમાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ?

ડ. ગૌતમ ! તેઓ સંખ્યાત વર્ષના આયુયુક્ત સંજ્ઞી મનુષ્યોમાંથી પણ આવીને ઉત્પન્ન થાય છે અને અસંખ્યાત વર્ષના આયુયુક્ત સંજ્ઞી મનુષ્યોમાંથી પણ આવીને ઉત્પન્ન થાય છે.

પ્ર. ભંતે ! અસંખ્યાત વર્ષના આયુયુક્ત સંજ્ઞી મનુષ્ય જે અસુરકુમારોમાં ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય છે તો ભંતે ! તે કેટલા કાળના સ્થિતિયુક્ત અસુરકુમારોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

ડ. ગૌતમ ! તે જઘન્ય દસહજાર વર્ષના અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ પલ્લોપમના સ્થિતિયુક્ત (અસુરકુમારો)માં ઉત્પન્ન થાય છે.

આ પ્રકારે અસંખ્યાતવર્ષના આયુયુક્ત (અસુરકુમારોમાં ઉત્પન્ન થનાર) તિર્યચયોનિક જીવોને અનુરૂપ જ પ્રારંભના ત્રણ ગમક સમજવાં જોઈએ.

વિશેષ - પ્રથમ અને દ્વિતીય ગમકમાં શરીરની અવગાહના જઘન્ય કાંઈક અધિક પાંચસો ધનુષ્યની અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ ગાઉ (કોશ)ની હોય છે. તૃતીય ગમકમાં શરીરની અવગાહના જઘન્ય ત્રણ ગાઉની અને ઉત્કૃષ્ટ પણ ત્રણ ગાઉની હોય છે. (આ પ્રથમ, દ્વિતીય અને તૃતીય ગમક છે.)

એ જ સ્વયં જઘન્યકાળની સ્થિતિયુક્ત હોય અને અસુરકુમારોમાં ઉત્પન્ન હોય તો એમાં પણ ત્રણ ગમક જઘન્યકાળની સ્થિતિયુક્ત તિર્યચયોનિકને અનુરૂપ સમજવાં જોઈએ.

ળવરં-સરીરોગાહણા તિસુ વિ ગમણસુ જહણ્ણેણં
સાહરેગાઈં પંચધુણસયાઈં, ઉક્કોસેણ વિ સાહરેગાઈં
પંચધુણસયાઈં । (૪-૬ ચતુત્થ-પંચમ-છટ્ટ ગમા)

સો ચેવ અપ્પણા ઉક્કોસકાલદ્વિઈઓ જાઓ, તસ્સ
વિતે ચેવ પચ્છિલ્લા, તિણ્ણિ ગમગા તિરિક્કજોણિય
સરિસા ભાણિયવ્વા ।

ળવરં-સરીરોગાહણા તિસુ વિ ગમણસુ જહણ્ણેણં
તિણ્ણિ ગાહયાઈં, ઉક્કોસેણ વિ તિણ્ણિ ગાહયાઈં ।
(૭-૯ સપ્તમ, અટ્ટમ-નવમ-ગમા)

-વિયા. ૨૪, ઉ. ૨, સુ. ૧૯-૨૪

૧૬. અસુરકુમારોવવજ્જંતેસુ પજ્જત્તસંખેજ્જવાસાહયા-
સણ્ણિમણ્ણુસાણં ઉવવાયાઈ વીસં દારં પહ્વણં-

પ. ભંતે ! જહ સંખેજ્જવાસાહયાસણ્ણિમણ્ણુસેહિંતો
ઉવવજ્જંતિકિં- પજ્જત્તસંખેજ્જવાસાહયાસણ્ણિ-
મણ્ણુસેહિંતો ઉવવજ્જંતિ, અપજ્જત્તસંખેજ્જવાસાહ-
યાસણ્ણિમણ્ણુસેહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?

ઉ. ગોયમા ! પજ્જત્તસંખેજ્જવાસાહયા સણ્ણિ-
મણ્ણુસેહિંતો ઉવવજ્જંતિ,

નો અપજ્જત્તસંખેજ્જવાસાહયા સણ્ણિમણ્ણુસેહિંતો
ઉવવજ્જંતિ ।

પ. પજ્જત્તસંખેજ્જવાસાહયા સણ્ણિમણ્ણુસે ણં ભંતે ! જે
ભવિણે અસુરકુમારેસુ ઉવવજ્જિત્તણ, સે ણં ભંતે !
કેવહયાકાલદ્વિઈણસુ ઉવવજ્જેજ્જા ?

ઉ. ગોયમા ! જહણ્ણેણં દસવાસસહસસદ્વિઈણસુ, ઉક્કોસેણં
સાહરેગ સાગરોવમદ્વિઈણસુ ઉવવજ્જેજ્જા ।

પ. તે ણં ભંતે ! જીવા ણમસમણ ણં કેવહયા ઉવવજ્જંતિ ?

ઉ. ગોયમા ! જહેવ ણમસિં રયણપ્પભાણ ઉવવજ્જમાણાણં
નવ ગમગા તહેવ ઇહ વિ નવ ગમગા ભાણિયવ્વા ।

ળવરં-સંવેહો સાહરેગેણં સાગરોવમેણ કાયવ્વો ।
(૧-૯)

-વિયા. સ. ૨૪, ઉ. ૨, સુ. ૨૫-૨૭

વિશેષ - ત્રણેય ગમકોમાં શરીરની અવગાહના
જઘન્ય કાંઈક વધારે પાંચસો ધનુષની અને ઉત્કૃષ્ટ
પણ કાંઈક વધારે પાંચસો ધનુષની હોય છે. (આ
ચોથું, પાંચમું અને છઠ્ઠું ગમક છે.)

એ જ સ્વયં ઉત્કૃષ્ટ કાળની સ્થિતિયુક્ત હોય તો
એના વિષયમાં પણ અંતિમ ત્રણે ગમકો
તિર્યચ્યોનિકને અનુરૂપ સમજવાં જોઈએ.

વિશેષ - ત્રણે ગમકોમાં શરીરની અવગાહના
જઘન્ય ત્રણ ગાઉ (કોશ) અને ઉત્કૃષ્ટ પણ ત્રણ
ગાઉની હોય છે. (આ સાતમું, આઠમું અને નવમું
ગમક છે.)

૧૬. અસુરકુમારોમાં ઉત્પન્ન થનાર પર્યાપ્ત સંખ્યાત વર્ષાયુષ્ક
સંજ્ઞી મનુષ્યોમાં ઉપપાતાદિ વીસ દારોનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! જો (અસુરકુમાર) સંખ્યાતવર્ષના આયુયુક્ત
સંજ્ઞી મનુષ્યોમાંથી આવીને ઉત્પન્ન થનાર છે તો
શું તેઓ પર્યાપ્ત સંખ્યાત વર્ષાયુષ્ક સંજ્ઞી મનુષ્યોમાંથી
આવીને ઉત્પન્ન થાય છે કે અપર્યાપ્ત સંખ્યાત
વર્ષાયુષ્ક સંજ્ઞી મનુષ્યોમાંથી આવીને ઉત્પન્ન
થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે પર્યાપ્ત સંખ્યાત વર્ષાયુષ્ક સંજ્ઞી
મનુષ્યોમાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે.

અપર્યાપ્ત સંખ્યાત વર્ષાયુષ્ક સંજ્ઞી મનુષ્યોમાંથી
આવીને ઉત્પન્ન થતાં નથી.

પ્ર. ભંતે ! પર્યાપ્ત સંખ્યાત વર્ષાયુષ્ક સંજ્ઞી મનુષ્ય જે
અસુરકુમારોમાં ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય છે તો ભંતે !
તે કેટલા કાળની સ્થિતિયુક્ત અસુરકુમારોમાં
ઉત્પન્ન થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે જઘન્ય દસહજાર વર્ષની સ્થિતિયુક્ત
અને ઉત્કૃષ્ટ સાધિક સાગરોપમની સ્થિતિયુક્ત
અસુરકુમારોમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

પ્ર. ભંતે ! તે જીવો એક જ સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય
છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જે પ્રકારે રત્નપ્રભા પૃથ્વીમાં ઉત્પન્ન થનાર
મનુષ્યોના નવ ગમક કહેવામાં આવ્યા છે એ જ
પ્રકારે અહીંયા પણ નવ ગમક સમજવાં જોઈએ.

વિશેષ - એનો સંવેધ સાધિક સાગરોપમ જેટલો
સમજવો જોઈએ. (૧-૯)

૧૭. ગઈ પડુચ્ચ નાગકુમારોવવાય પરૂવણં-

- પ. નાગકુમારાણં મંતે ! કઓહિંતો ઉવવજ્જંતિ ? કિં નેરહ્મિંતો ઉવવજ્જંતિ, તિરિક્ખજોણિય-મણુસ્સ-દેવેહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?
- ઉ. ગોયમા ! નો નેરહ્મિંતો ઉવવજ્જંતિ, તિરિક્ખ-જોણિહિંતો ઉવવજ્જંતિ, મણુસ્સેહિંતો ઉવવજ્જંતિ, નો દેવેહિંતો ઉવવજ્જંતિ ।

સેસા સવ્વા વત્તવ્વયા અસન્નિસ્સ નો ગમગ પજ્જત્તા અસુરકુમારૂદ્દેસગ સરિસા મ્મણિયવ્વા । (૧-૯)

- પ. મંતે ! જહ્મ સણ્ણિપંચેદિયતિરિક્ખજોણિહિંતો ઉવવજ્જંતિ કિં- સંખેજ્જવાસાઉય સણ્ણિપંચેદિય-તિરિક્ખજોણિહિંતો ઉવવજ્જંતિ, અસંખેજ્જવા-સાઉયસણ્ણિપંચેદિયતિરિક્ખજોણિહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?
- ઉ. ગોયમા ! સંખેજ્જવાસાઉયં વિ અસંખેજ્જવાસાઉયં વિ સણ્ણિ પંચેદિયતિરિક્ખજોણિહિંતો ઉવવજ્જંતિ ।
-વિયા. સ. ૨૪, ઉ. ૩, સુ. ૨-૪

૧૮. નાગકુમારોવવજ્જંતેસુ અસંખેજ્જવાસાઉય સણ્ણિપંચેદિયતિ-રિક્ખજોણિયાણં ઉવવાયાહ વીસં દારં પરૂવણં-

- પ. અસંખેજ્જવાસાઉયસણ્ણિપંચેદિયતિરિક્ખજોણિ-યણં મંતે ! જે મ્મવિએ નાગકુમારેસુ ઉવવજ્જિત્તએ, સે ણં મંતે ! કેવહ્મકાલદ્વિહ્મિએસુ ઉવવજ્જેજ્જા ?
- ઉ. ગોયમા ! જહ્મણ્ણેણં દસવાસસહસ્સદ્વિહ્મિએસુ, ઉક્કોસેણં દેસૂણદુપલિઓવમદ્વિહ્મિએસુ ઉવવજ્જેજ્જા ।
- પ. તે ણં મંતે ! જીવા એગસમએ ણં કેવહ્મયા ઉવવજ્જંતિ ?
- ઉ. ગોયમા ! સેસં તં એવ અસુરકુમારેસુ ઉવવજ્જમાણ વત્તવ્વયા મ્મણિયવ્વા,

ણવરં-કાલાદેસેણં જહ્મણ્ણેણં સાહરેગા પુવ્વકોડી દસહિં વાસસહસ્સેહિં અબ્મહિયા, ઉક્કોસેણં દેસૂણાઈ પંચ પલિઓવમાઈ, એવહ્મયં કાલં સેવેજ્જા, એવહ્મયં કાલં ગતિરાગતિં કરેજ્જા (૧ પદમો ગમઓ)

૧૭. ગતિની અપેક્ષાએ નાગકુમારોના ઉપપાતનું પ્રરૂપણ :

- પ્ર. ભંતે ! નાગકુમાર કયાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ? શું તેઓ નૈરયિકોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે કે તિર્યચ્યોનિક, મનુષ્ય અને દેવોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ?
- ઉ. ગૌતમ ! તેઓ નૈરયિકોથી આવીને ઉત્પન્ન થતાં નથી, તેઓ તિર્યચ્યોનિકોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે, મનુષ્યોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે, પરંતુ દેવોથી આવીને ઉત્પન્ન થતાં નથી.

શેષ સમગ્ર કથન અસંજ્ઞી તિર્યચના નવગમક પર્યંત અસુરકુમારના ઉદ્દેશકના અનુરૂપ સમજવું જોઈએ. (૧-૮)

- પ્ર. ભંતે ! જો (નાગકુમાર) સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ-યોનિકોમાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે તો શું તેઓ સંખ્યાત વર્ષાયુષ્ક સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ-યોનિકોમાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે કે અસંખ્યાત વર્ષાયુષ્ક સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિકોમાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ?
- ઉ. ગૌતમ ! તેઓ સંખ્યાત વર્ષાયુષ્ક અને અસંખ્યાત વર્ષાયુષ્ક સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિકોમાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે.

૧૮. નાગકુમારોમાં ઉત્પન્ન થનાર અસંખ્યાત વર્ષાયુષ્ક સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિકોના ઉપપાતાદિ વીસ દ્વારોનું પ્રરૂપણ :

- પ્ર. ભંતે ! અસંખ્યાત વર્ષની આયુયુક્ત સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિક જીવ જે નાગકુમારોમાં ઉત્પન્ન થાય તો ભંતે ! તે કેટલા કાળની સ્થિતિયુક્તમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?
- ઉ. ગૌતમ ! તે જઘન્ય દસહજાર વર્ષની સ્થિતિયુક્ત અને ઉત્કૃષ્ટ દેશોન (થોડા ઓછા) બે પલ્યોપમની સ્થિતિયુક્ત નાગકુમારોમાં ઉત્પન્ન થાય છે.
- પ્ર. ભંતે ! તે (નાગકુમાર) જીવો એક જ સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય છે ?
- ઉ. ગૌતમ ! શેષ કથન એના અસુરકુમારોમાં ઉત્પન્ન થનાર ગમઓના અનુરૂપ અહીંયા પણ સમજવું જોઈએ.

વિશેષ - કાલાદેશથી જઘન્ય દસહજાર વર્ષ સાધિક પૂર્વકોટિવર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ દેશોન પાંચ પલ્યોપમ જેટલો કાળ વ્યતીત કરે છે અને એટલા જ કાળ સુધી ગમનાગમન કરે છે. (આ પ્રથમ ગમક છે.)

સો ચેવ જહણ્ણકાલદ્વિઈંએસુ ઉવવણ્ણો, એસા ચેવ
પઢમ ગમગ વત્તવ્વયા ભાણિયવ્વા,

ળવરં-નાગકુમારદ્વિઈં સંવેહં ચ ઉવંજિઠ્ઠણ જાણેજ્જા ।
(૨ વિહો ગમઓ)

સો ચેવ ઉક્કોસકાલદ્વિઈંએસુ ઉવવણ્ણો, તસ્સ વિ
એસા ચેવ પઢમ ગમગ વત્તવ્વયા,

ળવરં-ઠિઈં-જહણ્ણેણં દેસૂણાઈં દો પલિઓવમાઈં,
ઉવ્કોસેણં તિણ્ણિ પલિઓવમાઈં ।

કાલાદેસેણં જહણ્ણેણં દેસૂણાઈં ચત્તારિ પલિઓવમાઈં,
ઉવ્કોસેણં દેસૂણાઈં પંચ પલિઓવમાઈં, એવઇયં
કાલં સેવેજ્જા, એવઇયં કાલં ગતિરાગતિં કરેજ્જા ।
(૩ તદ્દઓ ગમઓ)

સો ચેવ અપ્પણા જહણ્ણકાલદ્વિઈંઓ જાઓ, તસ્સ
તિસુ વિ ગમએસુ જહેવ અસુરકુમારેસુ ઉવવજ્જમાણસ્સ
એયસ્સ જહણ્ણકાલદ્વિઈંયસ્સ વત્તવ્વયા ભાણિયા તહેવ
નિરવસેસં ભાણિયવ્વા । (૪-૬ ચઉત્થો, પંચમ,
છટ્ઠ ગમા)

સો ચેવ અપ્પણા ઉવ્કોસકાલદ્વિઈંઓ જાઓ, તસ્સ
વિ તહેવ તિણ્ણિ ગમગા ભાણિયવ્વા જહા અસુરકુમારેસુ
ઉવવજ્જમાણસ્સ, તિણ્ણિ ઉક્કોસ ગમગા ભાણિયા ।

ળવરં-નાગકુમારદ્વિઈં સંવેહં ચ ઉવંજિઠ્ઠણ જાણેજ્જા ।
(૭-૯ સપ્તમ-અટ્ઠમ-નવમ ગમા)

-વિયા. સ. ૨૪, ઉ. ૩, સુ. ૫-૧૦

૧૯. નાગકુમારોવવજ્જંતેસુ પજ્જત્ત સંખેજ્જવાસાઉયપંચિં-
દિયતિરિક્ખજોણિયાણં ઉવવાયાઇ વીસં દારં પરૂવણં-

પ. ભંતે ! જહ સંખેજ્જવાસાઉયસણિપંચિંદિયતિરિ-
ક્ખજોણિએહિંતો ઉવવજ્જંતિ. કિં- પજ્જત્તસંખેજ્જ-
વાસાઉયસણિપંચિંદિયતિરિક્ખજોણિએહિંતો
ઉવવજ્જંતિ, અપજ્જત્તસંખેજ્જવાસાઉયસણિપંચિં-
દિયતિરિક્ખજોણિએહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?

એ જ જઘન્ય કાળની સ્થિતિવાળા નાગકુમારોના
રૂપે ઉત્પન્ન થાય તો એનું પણ સમગ્ર કથન પ્રથમ
ગમકને અનુરૂપ સમજવું જોઈએ.

વિશેષ-અહીંયા નાગકુમારોની સ્થિતિ અને
સંવેધ ઉપયોગપૂર્વક સમજવા જોઈએ. (આ
બીજું ગમક છે.)

એ જ ઉત્કૃષ્ટકાળની સ્થિતિયુક્ત નાગકુમારોમાં
ઉત્પન્ન થાય તો એને માટે પણ એ જ પ્રથમ
ગમકના અનુરૂપ કથન છે.

વિશેષ - સ્થિતિ જઘન્ય દેશોન બે પલ્લોપમની
અને ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ ત્રણ પલ્લોપમની હોય છે.

કાલાદેશથી જઘન્ય દેશોન ચાર પલ્લોપમ, ઉત્કૃષ્ટ
દેશોન પાંચ પલ્લોપમ જેટલો કાળ વ્યતીત કરે છે
અને એટલા જ કાળ સુધી ગમનાગમન કરે છે.
(આ ત્રીજું ગમક છે.)

એ જ સ્વયં જઘન્ય કાળની સ્થિતિયુક્ત હોય અને
નાગકુમારોમાં ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય હોય તો એનાં
પણ ત્રણે (૪-૫-૬) ગમકોમાં અસુરકુમારોમાં
ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય જઘન્યકાળની સ્થિતિયુક્ત
અસંખ્યાત વર્ષાયુષ્ક સંજ્ઞી તિર્યચના ત્રણે ગમકોને
અનુરૂપ સમગ્ર કથન સમજવું જોઈએ. (આ ચોથું,
પાંચમું અને છઠ્ઠું ગમક છે.)

એ જ સ્વયં ઉત્કૃષ્ટકાળની સ્થિતિયુક્ત હોય અને
નાગકુમારોમાં ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય હોય તો એના
પણ ત્રણે (૭-૮-૯) ગમક અસુરકુમારોમાં
ઉત્પન્ન થનાર તિર્યચયોનિક યુગલિકના ત્રણે
ગમકોને અનુરૂપ સમજવા જોઈએ.

વિશેષ - અહીંયા નાગકુમારોની સ્થિતિ અને સંવેધ
ઉપયોગપૂર્વક સમજવો જોઈએ. (આ સાતમું,
આઠમું અને નવમું ગમક છે.)

૧૯. નાગકુમારોમાં ઉત્પન્ન થનાર પર્યાપ્ત સંખ્યાત વર્ષાયુષ્ક
સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિકોના ઉપપાતાદિ વીસ
દારોનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! જો (નાગકુમાર) સંખ્યાત વર્ષના આયુયુક્ત
સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિકોથી આવીને ઉત્પન્ન
થાય છે તો શું તેઓ પર્યાપ્ત સંખ્યાત વર્ષાયુષ્ક સંજ્ઞી
પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિકોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય
છે કે અપર્યાપ્ત સંખ્યાત વર્ષાયુષ્ક સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય
તિર્યચયોનિકોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગોયમા ! પજ્જત્તસંખેજ્જવાસાઉય, નો અપજ્જત્ત-સંખેજ્જવાસાઉય સણ્ણિપંચિદિયતિરિક્ખજોણિ-હિંતો ઉવવજ્જંતિ ।

પ. પજ્જત્તસંખેજ્જવાસાઉયસણ્ણિપંચિદિયતિરિક્ખ-જોણિણં ભંતે ! જે ભવિણે નાગકુમારેસુ ઉવવજ્જિત્તણે, સે ણં ભંતે ! કેવઇયકાલટ્ટિઈણેસુ ઉવવજ્જેજ્જા ?

૩. ગોયમા ! જહણ્ણેણં દસવાસસહસ્સાઈ, ઉવ્વકોસેણં દેસૂણાઈં દો પલિઓવમાઈં ।

एवं जहेव असुरकुमारेसु उववज्जमाणस्स वत्तव्वया भणिया तेहव इह वि नवसु गमएसु भाणियव्वा ।

णवरं-नागकुमारट्टिई संवेहं च उवउज्जिऊण जाणेज्जा । (१-९)

-વિયા. સ. ૨૪, ઉ. ૩, સુ. ૧૧-૧૨

૨૦. નાગકુમારોવવજ્જંતેસુ અસંખેજ્જવાસાઉયસણ્ણિમણુસ્સાણં ઉવવાયાઈ વીસં દારં પરૂવણં-

પ. ભંતે ! જઇ મણુસ્સેહિંતો ઉવવજ્જંતિ-કિં સણ્ણિમણુસ્સે-હિંતો ઉવવજ્જંતિ, અસણ્ણિમણુસ્સેહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?

૩. ગોયમા ! સણ્ણિમણુસ્સેહિંતો ઉવવજ્જંતિ, નો અસણ્ણિમણુસ્સેહિંતો ઉવવજ્જંતિ,

સેસં તં ચેવ જહા અસુરકુમારેસુ ઉવવજ્જમાણસ્સ ।

પ. અસંખેજ્જવાસાઉયસણ્ણિમણુસ્સે ણં ભંતે ! જે ભવિણે નાગકુમારેસુ ઉવવજ્જિત્તણે, સે ણં ભંતે ! કેવઇયકાલટ્ટિઈણેસુ ઉવવજ્જેજ્જા ?

૩. ગોયમા ! જહણ્ણેણં દસવાસસહસ્સાઈ, ઉવ્વકોસેણં દેસૂણાઈં દો પલિઓવમાઈં ।

एवं जहेव असंखेज्जवासाउयाणं तिरिक्खजोणियाणं नागकुमारेसु आदिल्ला तिण्णि गमगा भणिया तहेव इमस्स वि भाणियव्वा ।

૩. ગૌતમ ! તેઓ પર્યાપ્ત સંખ્યાત વર્ષાયુષ્ક સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિકોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે, અપર્યાપ્ત સંખ્યાત વર્ષાયુષ્ક સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિકોથી આવીને ઉત્પન્ન થતાં નથી.

પ્ર. ભંતે ! પર્યાપ્ત સંખ્યાત વર્ષાયુષ્ક સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિક જે નાગકુમારોમાં ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય છે તો ભંતે ! તે કેટલા કાળની સ્થિતિયુક્ત નાગકુમારોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! તે જઘન્ય દસહજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ દેશોન બે પલ્યોપમની સ્થિતિયુક્ત નાગકુમારોમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

એ જ પ્રકારે જેવી રીતે અસુરકુમારોમાં ઉત્પન્ન થનાર સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યનું કથન કર્યું તે જ પ્રકારે અહીંયા પણ નવ જ ગમક સમજવાં જોઈએ.

વિશેષ - અહીંયા નાગકુમારોની સ્થિતિ અને સંવેધ ઉપયોગથી સમજવો જોઈએ. (૧-૯)

૨૦. નાગકુમારોમાં ઉત્પન્ન થનાર અસંખ્યાત વર્ષાયુષ્ક સંજ્ઞી મનુષ્યોના ઉપપાતાદિ વીસ દારોનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! જો (નાગકુમાર) મનુષ્યોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે તો શું તેઓ સંજ્ઞી મનુષ્યોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે કે અસંજ્ઞી મનુષ્યોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! તેઓ સંજ્ઞી મનુષ્યોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે, અસંજ્ઞી મનુષ્યોથી આવીને ઉત્પન્ન થતાં નથી.

ઈત્યાદિ અસુરકુમારોમાં ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય મનુષ્યોને અનુરૂપ અહીંયા પણ સમગ્ર કથન સમજવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! અસંખ્યાત વર્ષના આયુયુક્ત સંજ્ઞી મનુષ્ય જે નાગકુમારોમાં ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય છે તો ભંતે ! તે કેટલા કાળની સ્થિતિયુક્ત નાગકુમારોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! તે જઘન્ય દસહજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ દેશોન બે પલ્યોપમની સ્થિતિયુક્ત નાગકુમારોમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

જે પ્રકારે અસંખ્યાત વર્ષના આયુયુક્ત તિર્યચ્યોનિકોના નાગકુમારોમાં ઉત્પન્ન થવા સંબંધિત પ્રથમ ત્રણ ગમક કહ્યા છે તે જ પ્રકારે અહીંયા પણ ત્રણે ગમક સમજવા જોઈએ.

ળવરં-પઢમબિહાસુ ગમણસુ-સરીરોગાહણા જહણ્ણેણં
સાહરેગાઈ પંચધણુસયાઈ, ઉક્કોસેણં તિણ્ણિ ગાહયાઈ ।

તહય ગમે-ઓગાહણા જહણ્ણેણં દો ગાહયાઈ,
ઉક્કોસેણં તિણ્ણિ ગાહયાઈ । (૧-૩ પઢમ-બિહાઓ-
તહઓ ગમા)

સો ચેવ અપ્પણા જહણ્ણકાલદ્વિહાઓ જાઓ, તસ્સ
તિસુ વિ ગમણસુ જહા તસ્સ ચેવ અસુરકુમારેસુ
ઉવવજ્જમાણસ્સ વત્તવ્વયા ભણિયા તહેવ નિરવસેસં
ભાણિયવ્વા । (૪-૬ ચહુત્થ-પંચમ-છટ્ટ ગમા)

સો ચેવ અપ્પણા ઉક્કોસકાલદ્વિહાઓ જાઓ, તસ્સ
તિસુ વિ ગમણસુ જહા તસ્સ ચેવ ઉક્કોસકાલદ્વિહાસ્સ
અસુરકુમારેસુ ઉવવજ્જમાણસ્સ વત્તવ્વયા ભણિયા
તહેવ નિરવસેસં ભાણિયવ્વા ।

ળવરં-નાગકુમારદ્વિહા સંવેહં ચ ઉવહંજિરુણ જાણેજ્જા ।
(૭-૯ સત્તમ-અટ્ટમ-નવમ ગમગા)

-વિયા. સ. ૨૪, ઉ. ૩, સુ. ૧૩-૧૬

૨૧. નાગકુમારોવવજ્જંતેસુ પજ્જત્તસંખેજ્જવાસાહયાસણિ
મણુસ્સાણં ઉવવાયાહ વીસં દારં પહુવણં-

પ. ભંતે ! જહ સંખેજ્જવાસાહયાસણિમણુસ્સેહિંતો
ઉવવજ્જંતિ-કિં પજ્જત્તસંખેજ્જવાસાહયા, અપજ્જત્ત-
સંખેજ્જવાસાહયા સન્નિ મણુસ્સેહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?

ઉ. ગોયમા ! પજ્જત્તસંખેજ્જવાસાહયા સણિ મણુસ્સેહિંતો
ઉવવજ્જંતિ, નો અપજ્જત્તસંખેજ્જવાસાહયા સણિ
મણુસ્સેહિંતો ઉવવજ્જંતિ ।

પ. પજ્જત્તસંખેજ્જવાસાહયાસણિમણુસ્સે ણં ભંતે ! જે
ભવિણે નાગકુમારેસુ ઉવવજ્જિત્તણે, સે ણં ભંતે !
કેવહયાકાલદ્વિહાસુ ઉવવજ્જેજ્જા ?

ઉ. ગોયમા ! જહણ્ણેણં દસવાસસહસ્સદ્વિહાસુ, ઉક્કોસેણં
દેસૂણદોપલિઓવમદ્વિહાસુ ઉવવજ્જેજ્જા ।

એવં જહેવ અસુરકુમારેસુ ઉવવજ્જમાણસ્સ લહ્હી
ભણિયા સચ્ચેવ નિરવસેસા નવસુ ગમણસુ હહ વિ
ભાણિયવ્વા ।

ળવરં-નાગકુમારદ્વિહા સંવેહં ચ ઉવહંજિરુણ જાણેજ્જા ।
(૧-૯) -વિયા. સ. ૨૪, ઉ. ૩, સુ. ૧૭-૧૮

વિશેષ - પહેલાં અને બીજા ગમકમાં શરીરોની
અવગાહના જઘન્ય સાધિક પાંચસો ધનુષ અને
ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ ગાઉ હોય છે.

ત્રીજા ગમકમાં અવગાહના જઘન્ય દેશોન બે ગાઉ
અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ ગાઉ હોય છે. (આ પ્રથમ,
દ્વિતીય અને તૃતીય ગમક છે.)

એ જ સ્વયં (નાગકુમાર) જઘન્ય કાળની સ્થિતિયુક્ત
હોય તો એના પણ ત્રણ ગમક અસુરકુમારોમાં
ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય અસંખ્યાત વર્ષના આયુયુક્ત
સંશી મનુષ્યોને અનુરૂપ સમગ્ર કથન સમજવું
જોઈએ. (આ ચોથું, પાંચમું અને છઠ્ઠું ગમક છે.)

એ જ (નાગકુમાર) પોતે ઉત્કૃષ્ટ કાળની સ્થિતિયુક્ત
હોય તો એમાં પણ ત્રણ ગમકોનું કથન અસુરકુમારોમાં
ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય ઉત્કૃષ્ટ કાળની સ્થિતિયુક્ત
અસંખ્યાત વર્ષાયુષ્ક સંશી મનુષ્યોને જેમ કહેવામાં
આવ્યું છે તેવું જ સમગ્ર કથન સમજવું જોઈએ.

વિશેષ - અહીંયા નાગકુમારોની સ્થિતિ અને સંવેધ
ઉપયોગપૂર્વક જાણવો જોઈએ. (આ સાતમું,
આઠમું અને નવમું ગમક છે.)

૨૧. નાગકુમારોમાં ઉત્પન્ન થનાર પર્યાપ્ત સંખ્યાત વર્ષાયુષ્ક
સંશી મનુષ્યોના ઉપપાતાદિ વીસ દારોનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! જો સંખ્યાત વર્ષના આયુયુક્ત સંશી
મનુષ્યોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે તો શું તેઓ
પર્યાપ્ત કે અપર્યાપ્ત સંખ્યાત વર્ષના આયુયુક્ત
સંશી મનુષ્યોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તેઓ પર્યાપ્ત સંખ્યાત વર્ષના આયુયુક્ત
સંશી મનુષ્યોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે, અપર્યાપ્ત
સંખ્યાત વર્ષાયુષ્ક સંશી મનુષ્યોથી આવીને ઉત્પન્ન
થતાં નથી.

પ્ર. ભંતે ! પર્યાપ્ત સંખ્યાત વર્ષના આયુયુક્ત સંશી
મનુષ્ય નાગકુમારોમાં ઉત્પન્ન થાય તો ભંતે ! તે
કેટલા કાળની સ્થિતિયુક્ત (નાગકુમારોમાં) ઉત્પન્ન
થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જઘન્ય દસહજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ દેશોન
બે પલ્યોપમની સ્થિતિયુક્ત નાગકુમારોમાં ઉત્પન્ન
થાય છે.

આ પ્રકારે જેવી રીતે અસુરકુમારોમાં ઉત્પન્ન થનાર
મનુષ્યોના નવગમકનું કથન કર્યું એ જ પ્રકારે
અહીંયા પણ સંપૂર્ણરૂપે નવ ગમક સમજવાં જોઈએ.

વિશેષ - નાગકુમારોની સ્થિતિ અને સંવેધ
ઉપયોગપૂર્વક સમજવો જોઈએ. (૧-૯)

૨૨. સુવર્ણકુમારાઈ થણિયકુમાર પજ્જસેસુ ઉવવાયાઈ વીસ દારં પરૂવણં -

અવસેસા સુવર્ણકુમારાઈ-જાવ-થણિયકુમાર પજ્જવસાણા અદ્ધ વિ ઉદેસગા નાગકુમારહુદેસગ સરિસા નિરવસેસા ભાણિયવ્વા । -વિયા. સ. ૨૪, ઉ. ૪-૧૧, સુ. ૧

૨૩. ગઈ પદુષ્વ પુઢવિકાઈય ઉવવાય પરૂવણં-

પ. પુઢવિક્કાઈયા ણં ભંતે ! કઓહિંતો ઉવવજ્જંતિ ? કિંનેરહિંતો ઉવવજ્જંતિ, તિરિક્ખજોણિએ-મણુસ-દેવેહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?

ઉ. ગોયમા ! નો નેરહિંતો ઉવવજ્જંતિ, તિરિક્ખજો-ણિએ-મણુસ-દેવેહિંતો ઉવવજ્જંતિ ।

પ. ભંતે ! જઈ તિરિક્ખજોણિએહિંતો ઉવવજ્જંતિ-કિં એગિંદિયતિરિક્ખજોણિએહિંતો ઉવવજ્જંતિ -જાવ-પંચિંદિય તિરિક્ખજોણિએહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?

ઉ. ગોયમા ! જહા વક્કંતીએ ઉવવાઓ ભણિઓ તહા ઇહવિ ભાણિયવ્વો -જાવ-

પ. ભંતે ! જઈ બાયરપુઢવિક્કાઈયએગિંદિયતિરિક્ખજો-ણિએહિંતો ઉવવજ્જંતિ-કિં પજ્જત્ત બાયરપુઢવિક્કાઈય એગિંદિયતિરિક્ખજોણિએહિંતો ઉવવજ્જંતિ, અપજ્જત્ત બાયરપુઢવિક્કાઈય એગિંદિયતિરિક્ખજો-ણિએહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?

ઉ. ગોયમા ! દોહિ વિ ઉવવજ્જંતિ ।

-વિયા. સ. ૨૪, ઉ. ૧૨, સુ. ૧

૨૪. પુઢવિકાઈએ ઉવવજ્જંતેસુ પુઢવિકાઈયસ્સ ઉવવાયાઈ વીસ દારં પરૂવણં-

પ. પુઢવિકાઈએ ણં ભંતે ! જે ભવિએ પુઢવિકાઈએસુ ઉવવજ્જિત્તએ, સે ણં ભંતે ! કેવઈયકાલટિઠઈએસુ ઉવવજ્જેજ્જા ?

ઉ. ગોયમા ! જહણ્ણેણં અંતોમુહુત્તટિઠઈએસુ, ઉક્કોસેણં વાવીસં વાસસહસ્સટિઠઈએસુ ઉવવજ્જેજ્જા ।

પ. તે ણં ભંતે ! જીવા એગસમણં કેવઈયા ઉવવજ્જંતિ ?

૨૨. સુવર્ણકુમારથી સ્તનિતકુમાર સુધીમાં ઉપપાતાદિ વીસ દારોનું પ્રરૂપણ :

શેષ સુવર્ણકુમારથી સ્તનિતકુમાર પર્યંત આઠ ભવનપતિ દેવોના આ આઠ ઉદેશક પણ નાગકુમારોના ઉદેશકને અનુરૂપ સમગ્રરૂપે સમજવાં જોઈએ.

૨૩. ગતિની અપેક્ષાએ પૃથ્વીકાયિકોના ઉપપાતનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! પૃથ્વીકાયિક જીવ કયાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ? શું તેઓ નૈરયિકોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે કે તિર્યચયોનિક, મનુષ્ય અને દેવોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તેઓ નૈરયિકોથી આવીને ઉત્પન્ન થતાં નથી, પરંતુ તિર્યચયોનિક, મનુષ્ય અને દેવોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે.

પ્ર. ભંતે ! જો તેઓ (પૃથ્વીકાયિક) તિર્યચયોનિકોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે તો શું એકેન્દ્રિય તિર્યચ-યોનિકોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે -યાવત્-પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિકોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જે પ્રકારે પ્રજાપના સૂત્રના (છઠ્ઠું) વ્યુત્ક્રાંતિપદમાં કહેવામાં આવ્યું છે તદ્દનુસાર અહીંયા પણ ઉપપાત સમજવો જોઈએ -યાવત્-

પ્ર. ભંતે ! જો તેઓ (પૃથ્વીકાયિક જીવ) બાદર પૃથ્વીકાયિક એકેન્દ્રિય તિર્યચયોનિકોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે તો શું પર્યાપ્ત બાદર પૃથ્વીકાયિક એકેન્દ્રિય તિર્યચયોનિકોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે કે અપર્યાપ્ત બાદર પૃથ્વીકાયિક એકેન્દ્રિય તિર્યચયોનિકોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તેઓ બંનેમાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે.

૨૪. પૃથ્વીકાયિકમાં ઉત્પન્ન થનાર પૃથ્વીકાયિકના ઉપપાતાદિ વીસ દારોનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! જો પૃથ્વીકાયિક જીવ, પૃથ્વીકાયિક જીવોમાં ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય હોય તો ભંતે ! કેટલા કાળની સ્થિતિયુક્ત પૃથ્વીકાયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્તની સ્થિતિયુક્ત અને ઉત્કૃષ્ટ બાવીસહજાર વર્ષની સ્થિતિયુક્ત પૃથ્વીકાયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

પ્ર. ભંતે ! તે જીવો એક જ સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગોયમા ! અણુસમયં અવિરહિયા અસંખેજ્જા
ઉવવજ્જંતિ ।

સેસં તં ચેવ પળ્હોત્તરાઈં ।

ળવરે-છેવટ્ટસંઘયણી ।

સરીરોગાહણા-જહળ્ણેણં અંગુલસ્સ અસંખેજ્જાઈભાગં,
ઉક્કોસેણ વિ અંગુલસ્સ અસંખેજ્જાઈભાગં,

મસૂરચંદ સંઠિયા ।

ચત્તારિ લેસ્સાઓ ।

નો સમ્મદિટ્ઠી, મિચ્છાદિટ્ઠી, નો સમ્મામિચ્છાદિટ્ઠી ।

નો નાણી, અળ્ણાણી, દો અળ્ણાણા નિયમં ।

નો મળજોગી, નો વહજોગી, કાયજોગી ।

ઉવઓગો દુવિહો વિ ।

ચત્તારિ સળ્ણાઓ ।

ચત્તારિ કસાયા ।

એગે ફાસિંદિએ પળ્ણત્તે ।

તિણ્ણિ સમુગ્ઘાયા ।

વેદળા દુવિહા ।

નો ઇત્થિવેદગા, નો પુરિસવેદગા, નપુંસગવેદગા ।

**ઠિઈ-જહળ્ણેણં અંતોમુહુત્તં, ઉક્કોસેણં બાવીસં
વાસસહસ્સાઈં ।**

અજ્ઞવસાળા પસથા વિ, અપ્પસથા વિ ।

અણુબંધો જહા ઠિઈં ।

પ. સે ણં ભંતે ! પુઢવિકાઈએ પુણરવિ પુઢવિકાઈએ ત્તિ
કેવહય કાલં સેવેજ્જા, કેવહયં કાલં ગતિરાગતિં
કરેજ્જા ?

૩. ગોયમા ! ભવાદેસેણં જહળ્ણેણં દો ભવગ્ગહળાઈં,
ઉક્કોસેણં અસંખેજ્જાઈં ભવગ્ગહળાઈં ।

કાલાદેસેણં જહળ્ણેણં દો અંતોમુહુત્તા, ઉક્કોસેણં
અસંખેજ્જં કાલં, એવહયં કાલં સેવેજ્જા, એવહયં
કાલં ગતિરાગતિં કરેજ્જા । (પઢમો ગમઓ)

૩. ગૌતમ ! તેઓ પ્રતિસમય નિરંતર અસંખ્યાત ઉત્પન્ન
થાય છે.

શેષ પ્રશ્નોત્તર ક્થન પૂર્વવત્ છે.

વિશેષ - તેઓ સેવાર્ત સંહનનયુક્ત હોય છે.

એમનાં શરીરોની અવગાહના જઘન્ય આંગળીનો
અસંખ્યાતમો ભાગ અને ઉત્કૃષ્ટ પણ આંગળીનો
અસંખ્યાતમો ભાગ પ્રમાણ હોય છે.

સંસ્થાન (આકાર) મસૂરની ઢાળ જેવો હોય છે.
ચાર લેશ્યાઓ હોય છે.

તેઓ સમ્યગ્દષ્ટિ હોતાં નથી, મિથ્યાદષ્ટિ જ હોય
છે, સમ્યગ્મિથ્યાદષ્ટિ પણ હોતાં નથી.

તેઓ જ્ઞાની હોતાં નથી, અજ્ઞાની જ હોય છે.
તેઓમાં નિયમપૂર્વક બે અજ્ઞાન (મતિ અજ્ઞાન
અને શ્રુત અજ્ઞાન) હોય છે.

તેઓ મનોયોગી અને વચનયોગી હોતા નથી,
કાયયોગી જ હોય છે.

એમાં (સાકાર અને અનાકાર) બંને ઉપયોગ
હોય છે.

ચારે સંજ્ઞાઓ હોય છે.

ચારે કષાયો હોય છે.

એમાં માત્ર સ્પર્શેન્દ્રિય કહેવામાં આવી છે.

(પ્રારંભના) ત્રણ સમુદ્ઘાતો હોય છે.

(સાતા અને અસાતા) બંને વેદનાઓ હોય છે.

તેઓ સ્ત્રીવેદી અને પુરુષવેદી નથી હોતાં પરંતુ
નપુંસકવેદી જ હોય છે.

સ્થિતિ - જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્તની અને ઉત્કૃષ્ટ
બાવીસહજાર વર્ષની હોય છે.

અધ્યવસાય પ્રશસ્ત અને અપ્રશસ્ત હોય છે.

અનુબંધ સ્થિતિને અનુસાર છે.

પ્ર. ભંતે ! તે પૃથ્વીકાયિક મરીને પુનઃ પૃથ્વીકાયિકરૂપે
ઉત્પન્ન થાય તો કેટલો કાળ વ્યતીત કરે છે અને
કેટલા કાળ સુધી ગમનાગમન કરે છે ?

૩. ગૌતમ ! ભવાદેશથી તે જઘન્ય બે ભવ પ્રહણ કરે
છે અને ઉત્કૃષ્ટ અસંખ્યાત ભવ પ્રહણ કરે છે.

કાળાદેશથી તે જઘન્ય બે અન્તર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ
અસંખ્યાત કાળ વ્યતીત કરે છે અને એટલા જ કાળ
સુધી ગમનાગમન કરે છે. (આ પહેલું ગમક છે.)

સો ચેવ જહણ્ણકાલટ્ઠિઈંએસુ ઉવવણ્ણો, જહણ્ણેણં
અંતોમુહુત્તટ્ઠિઈંએસુ ઉક્કોસેણ વિ અંતોમુહુત્તટ્ઠિઈંએસુ
ઉવવજ્જેજ્જા ।

સેસા વત્તવ્વયા નિરવસેસા પઢમગમગસરિસા
ભાણિયવ્વા । (૨) વિઈંઓ ગમઓ ।

સો ચેવ ઉક્કોસકાલટ્ઠિઈંએસુ ઉવવણ્ણો જહણ્ણેણં
બાવીસં વાસસહસ્સટ્ઠિઈંએસુ ઉક્કોસેણ વિ બાવીસં
વાસસહસ્સટ્ઠિઈંએસુ ઉવવજ્જેજ્જા ।

સેસં તં ચેવ પઢમ ગમગ સરિસં ।

ળવરં-જહણ્ણેણં ઁકો વા, દો વા, તિણ્ણિ વા,
ઉક્કોસેણં સંખેજ્જા વા, અસંખેજ્જા વા ઉવવજ્જંતિ ।
ભવાદેસેણં જહણ્ણેણં દો ભવગ્ગહણાઈં, ઉક્કોસેણં અદ્ધ
ભવગ્ગહણાઈં ।

કાલાદેસેણં જહણ્ણેણં બાવીસં વાસસહસ્સાઈં અંતોમુ-
હુત્તમબ્બહિયાઈં, ઉક્કોસેણં છાવત્તરં વાસસહસ્સુત્તરં
સયસહસ્સં ઁવ્વઇયં કાલં સેવેજ્જા, ઁવ્વઇયં કાલં
ગતિરાગતિં કરેજ્જા । (૩ તદ્ધઓ ગમઓ)

સો ચેવ અપ્પણા જહણ્ણકાલટ્ઠિઈંઓ જાઓ, સચ્ચેવ
પઢમ ગમગ વત્તવ્વયા ભાણિયવ્વા ।

ળવરં-લેસ્સાઓ તિણ્ણિ ।

ટિઈં-જહણ્ણેણં અંતોમુહુત્તં, ઉક્કોસેણ વિ અંતોમુહુત્તં ।

અપ્પસત્થા અજ્જવસાણા ।

અણુબંધો જહા ઠિઈં । (૪ ચઉત્થો ગમઓ)

સો ચેવ જહણ્ણકાલટ્ઠિઈંએસુ ઉવવણ્ણો, સચ્ચેવ
ચઉત્થગમગવત્તવ્વયા ભાણિયવ્વા ।

ળવરં-ઉવવાઓ જહણ્ણેણં ઉક્કોસેણ વિ અંતોમુહુત્તં
(૫ પંચમો ગમઓ)

સો ચેવ ઉક્કોસકાલટ્ઠિઈંએસુ ઉવવણ્ણો, ઁસા ચેવ
વત્તવ્વયા ચઉત્થ ગમગ સરિસા ।

જો તે (પૃથ્વીકાયિક) જઘન્ય કાળની સ્થિતિયુક્ત
પૃથ્વીકાયિકમાં ઉત્પન્ન થાય તો જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત
અને ઉત્કૃષ્ટ પણ અન્તર્મુહૂર્તની સ્થિતિયુક્ત
પૃથ્વીકાયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

શેષ સમગ્ર કથન પ્રથમ ગમકને અનુરૂપ સમજવું
જોઈએ. (આ બીજું ગમક છે.)

જો તે (પૃથ્વીકાયિક) ઉત્કૃષ્ટ કાળની સ્થિતિયુક્ત
પૃથ્વીકાયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય તો જઘન્ય બાવીસ-
હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ પણ બાવીસહજાર વર્ષની
સ્થિતિયુક્ત પૃથ્વીકાયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

શેષ અનુબંધ પર્યંત સમગ્ર કથન (પ્રથમ ગમકને
અનુરૂપ) સમજવું જોઈએ.

વિશેષ - તે જઘન્ય ઁક, બે કે ત્રણ અને ઉત્કૃષ્ટ
સંખ્યાત કે અસંખ્યાત ઉત્પન્ન થાય છે.

ભવાદેશથી જઘન્ય બે ભવ ગ્રહણ કરે છે અને
ઉત્કૃષ્ટ આઠ ભવ ગ્રહણ કરે છે.

કાલાદેશથી જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત સાધિક બાવીસહજાર
વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ ઁકલાખ છોતેરહજાર
(૧,૭૬,૦૦૦) વર્ષ જેટલો કાળ વ્યતીત કરે છે
અને ઁટલા જ કાળ સુધી ગમનાગમન કરે છે.
(આ ત્રીજું ગમક છે.)

ઁ જ (પૃથ્વીકાયિક) સ્વયં જઘન્ય કાળની સ્થિતિયુક્ત
હોય અને પૃથ્વીકાયિકમાં ઉત્પન્ન હોય તો સમગ્ર
કથન પ્રથમ ગમકને અનુરૂપ સમજવું જોઈએ.

વિશેષ - ઁમાં લેશ્યાઓ ત્રણ હોય છે.

ઁમની સ્થિતિ જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્તની અને ઉત્કૃષ્ટ
પણ અન્તર્મુહૂર્તની હોય છે.

ઁમના અધ્યવસાય અપ્રશસ્ત હોય છે.

અનુબંધ સ્થિતિને અનુરૂપ હોય છે. (આ ચોથું
ગમક છે.)

ઁ જ (જઘન્ય સ્થિતિયુક્ત પૃથ્વીકાયિક) જઘન્યકાળ
માં સ્થિતિયુક્ત પૃથ્વીકાયિકોમાં ઉત્પન્ન હોય તો
સમગ્ર કથન ચતુર્થ ગમકને અનુરૂપ સમજવું જોઈએ.

વિશેષ - જઘન્ય ઉત્કૃષ્ટ અન્તર્મુહૂર્તની સ્થિતિમાં
ઉત્પન્ન થાય છે. (આ પાંચમું ગમક છે.)

જો તે જઘન્ય સ્થિતિયુક્ત પૃથ્વીકાયિક ઉત્કૃષ્ટ કાળની
સ્થિતિયુક્ત પૃથ્વીકાયિકમાં ઉત્પન્ન થાય તો
ઁમનું કથન પણ ઁ જ પ્રકારે ચોથા ગમકને
અનુરૂપ છે.

ળવરં-ઉવવાઓ જહણ્ણેણ વિ ઉક્કોસેણ વિ બાવીસં વાસસહસ્સાઈ,

જહણ્ણેણં એકો વા, દો વા, તિણ્ણિ વા, ઉક્કોસેણં સંખેજ્જા વા, અસંખેજ્જા વા ઉવવજ્જંતિ, ભવાદેસેણં જહણ્ણેણં દો ભવગ્ગહણ્ણાઈ, ઉક્કોસેણં અટ્ઠ ભવગ્ગહણ્ણાઈ ।

કાલાદેસેણં જહણ્ણેણં બાવીસં વાસસહસ્સાઈ અંતોમુહુત્તમબ્બહિયાઈ, ઉક્કોસેણં અટ્ઠાસીઈ વાસસહસ્સાઈ ચઉહિં અંતોમુહુત્તેહિં અબ્બહિયાઈ, એવ્વઇયં કાલં સેવેજ્જા, એવ્વઇયં કાલં ગતિરાગતિં કરેજ્જા । (૬ છટ્ઠો ગમઓ)

સો ચેવ અપ્પણા ઉક્કોસકાલદ્વિઈઓ જાઓ, સચ્ચેવ તઇયગમગસરિસા વત્તવ્વયા ભાણિયવ્વા,

ળવરં-અપ્પણા સે ઠિઈ જહણ્ણેણં બાવીસં વાસસહસ્સાઈ, ઉક્કોસેણ વિ બાવીસં વાસસહસ્સાઈ । (૭ સત્તમો ગમઓ)

સો ચેવ જહણ્ણકાલદ્વિઈએસુ ઉવવણ્ણો, જહણ્ણેણં અંતોમુહુત્તેસુ ઉક્કોસેણ વિ અંતોમુહુત્તેસુ ઉવવજ્જઇ ।

સેસં તં ચેવ સત્તમ ગમગ સરિસા વત્તવ્વયા ભાણિયવ્વા ।

ળવરં-કાલાદેસેણં જહણ્ણેણં બાવીસં વાસસહસ્સાઈ અંતોમુહુત્તમબ્બહિયાઈ, ઉક્કોસેણં અટ્ઠાસીઈ વાસસહસ્સાઈ ચઉહિં અંતોમુહુત્તેહિં અબ્બહિયાઈ, એવ્વઇયં કાલં સેવેજ્જા, એવ્વઇયં કાલં ગતિરાગતિં કરેજ્જા । (૮ અટ્ઠમો ગમઓ)

સો ચેવ ઉક્કોસકાલદ્વિઈએસુ ઉવવણ્ણો જહણ્ણેણં બાવીસવાસસહસ્સદ્વિઈએસુ, ઉક્કોસેણ વિ બાવીસવાસસહસ્સદ્વિઈએસુ ઉવવજ્જઇ ।

સેસં તં ચેવ સત્તમગમગવત્તવ્વયા ભાણિયવ્વા ।

ળવરં-કાલાદેસેણં જહણ્ણેણં ચોયાલીસં વાસસહસ્સાઈ, ઉક્કોસેણં છાવત્તરં વાસસહસ્સુત્તરં સયસહસ્સં, એવ્વઇયં કાલં સેવેજ્જા, એવ્વઇયં કાલં ગતિરાગતિં કરેજ્જા । (૯ નવમો ગમઓ)

-વિયા. સ. ૨૪, ડ. ૧૨, સુ. ૨-૧૨

વિશેષ - તે જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ બાવીસહજાર વર્ષની સ્થિતિમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

તે જઘન્ય એક, બે કે ત્રણ અને ઉત્કૃષ્ટ સંખ્યાત કે અસંખ્યાત ઉત્પન્ન થાય છે, ભવાદેશથી જઘન્ય બે ભવ અને ઉત્કૃષ્ટ આઠ ભવ ગ્રહણ કરે છે.

કાલાદેશથી જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત વધારે બાવીસહજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર અન્તર્મુહૂર્ત વધારે અઠ્યાસીહજાર વર્ષ જેટલો કાળ વ્યતીત કરે છે અને એટલા જ કાળસુધી ગમનાગમન કરે છે. (આ છટ્ઠું ગમક છે.)

એ જ (પૃથ્વીકાયિક) સ્વયં ઉત્કૃષ્ટ કાળની સ્થિતિયુક્ત હોય અને પૃથ્વીકાયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય તો સંપૂર્ણ ત્રીજા ગમકને અનુરૂપ સમજવું જોઈએ.

વિશેષ - એમની સ્વયંની સ્થિતિ જઘન્ય બાવીસહજાર વર્ષની અને ઉત્કૃષ્ટ પણ બાવીસહજાર વર્ષની હોય છે. (આ સાતમું ગમક છે.)

એ જ (પોતાની ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિયુક્ત પૃથ્વીકાયિક) જઘન્ય કાળના સ્થિતિયુક્ત પૃથ્વીકાયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય તો જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ પણ અન્તર્મુહૂર્તમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

શેષ સમગ્ર કથન સાતમા ગમકને અનુરૂપ સમજવું જોઈએ.

વિશેષ - કાલાદેશથી જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત વધારે બાવીસહજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર અન્તર્મુહૂર્ત વધારે અઠ્યાસીહજાર વર્ષ જેટલો કાળ વ્યતીત કરે છે અને એટલા જ કાળસુધી ગમનાગમન કરે છે. (આ આઠમું ગમક છે.)

એ જ (ઉત્કૃષ્ટ કાળના સ્થિતિયુક્ત પૃથ્વીકાયિક જીવ) ઉત્કૃષ્ટ કાળની સ્થિતિયુક્ત પૃથ્વીકાયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય તો જઘન્ય બાવીસહજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ પણ બાવીસહજાર વર્ષમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

શેષ સમગ્ર કથન સપ્તમ ગમકને અનુરૂપ સમજવું જોઈએ.

વિશેષ - કાલાદેશથી જઘન્ય યુમ્માલીસ (૪૪)હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ એક લાખ છોત્તેરહજાર (૧,૭૬,૦૦૦) વર્ષ જેટલો કાળ વ્યતીત કરે છે અને એટલા જ કાળ સુધી ગમનાગમન કરે છે. (આ નવમું ગમક છે.)

૨૫. પુઢવિકાઈએ ઉવવજ્જંતેસુ આઝકાઈયસસ ઉવવાયાઈ વીસં દારં પરૂવણં-

પ. ંતે ! જઈ આઝકાઈયએગિંદિયતિરિવ્વજોગિએહિંતો ઉવવજ્જંતિ-કિં સુહુમઆઝકાઈયહિંતો ઉવવજ્જંતિ, બાયર આઝકાઈયહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?

ઝ. ગોયમા ! દોહિંતો વિ ઉવવજ્જંતિ ।

પ. ંતે ! જઈ સુહુમઆઝકાઈયહિંતો ઉવવજ્જંતિ-કિં પજ્જત્તેહિંતો અપજ્જત્તેહિંતો સુહુમઆઝકાઈયહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?

ઝ. ગોયમા ! દોહિંતો વિ ઉવવજ્જંતિ ।

પ. ંતે ! જઈ બાયર આઝકાઈયહિંતો ઉવવજ્જંતિ-કિં પજ્જત્તેહિંતો અપજ્જત્તેહિંતો બાયર આઝકાઈયહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?

ઝ. ગોયમા ! દોહિંતો વિ ઉવવજ્જંતિ ।

પ. આઝકાઈય ણં ંતે ! જે ંવિએ પુઢવિકાઈએસુ ઉવવજ્જિત્તએ, સે ણં ંતે ! કેવઈયકાલટ્ઠિઈએસુ ઉવવજ્જેજ્જા ?

ઝ. ગોયમા ! જહણ્ણેણં અંતોમુહુત્તટ્ઠિઈએસુ, ઉકોસેણં બાવીસં વાસસહસસટ્ઠિઈએસુ ઉવવજ્જેજ્જા ।

એવં પુઢવિકાઈયગમગસરિસા નવ ગમગા ંણિયવ્વા,

ંવરં-થિબુગ વિંદુસંઠિએ ।

ટિઈ-જહણ્ણેણં અંતોમુહુત્તં, ઉકોસેણં સત્તવાસ-સહસસાઈ । એવં અણુબંધો વિ ।

ંવાદેસેણં પંચ ગમએસુ જહણ્ણેણં દો ંવગ્ગહણાઈ, ઉકોસેણં અટ્ઠ ંવગ્ગહણાઈ,

સેસેસુ ચઝસુ ગમએસુ જહણ્ણેણં દો ંવગ્ગહણાઈ, ઉકોસેણં અસંખેજ્જાઈ ંવગ્ગહણાઈ,

૧. તઈય ગમએ-કાલાદેસેણં જહણ્ણેણં બાવીસં વાસસહસસાઈ અંતોમુહુત્તમંબહિયાઈ, ઉકોસેણં સોલસુત્તરં વાસસયસહસસં, એવઈયં કાલં સેવેજ્જા, એવઈયં કાલં ગતિરાગતિં કરેજ્જા ।

૨૫. પૃથ્વીકાયિકોંમાં ઉત્પન્ન થનાર અપ્કાયિકોના ઉપપાતાટિ વીસ દારોનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ંતે ! જો (પૃથ્વીકાયિક જીવ) અપ્કાયિક-એકેન્દ્રિય-તિર્યયયોનિકોંમાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે તો શું સૂક્ષ્મ અપ્કાયિકથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે કે બાદર અપ્કાયિકથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ?

ઝ. ગૌતમ ! ંનેંમાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે.

પ્ર. ંતે ! જો સૂક્ષ્મ અપ્કાયિકોંમાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય તો શું પર્યાપ્ત કે અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ અપ્કાયિકોંમાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ?

ઝ. ગૌતમ ! ંનેંમાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે.

પ્ર. ંતે ! જો બાદર અપ્કાયિકોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે તો શું પર્યાપ્ત કે અપર્યાપ્ત બાદર અપ્કાયિકોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ?

ઝ. ગૌતમ ! ંનેંમાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે.

પ્ર. ંતે ! જો અપ્કાયિક જીવ પૃથ્વીકાયિક જીવોંમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તો ંતે ! કેટલા કાળના (સ્થિતિયુક્ત પૃથ્વીકાયિક) જીવોંમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

ઝ. ગૌતમ ! તે જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ બાવીસહજાર વર્ષના સ્થિતિયુક્ત પૃથ્વીકાયિક જીવોંમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

આ પ્રકારે પૃથ્વીકાયિકના ગમકોને અનુરૂપ અપ્કાયિકના પણ નવગમક સમજવાં જોઈએ.

વિશેષ-અપ્કાયિકના સંસ્થાન સ્તિબુક (બુલબુલા) ના આકારના છે.

સ્થિતિ-જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ સાતહજાર વર્ષની છે અને એટલો જ અનુબંધ કાળ છે.

ભવાદેશથી પાંચ ગમકોંમાં જઘન્ય બે ભવ અને ઉત્કૃષ્ટ આઠ ભવ પ્રહણ કરે છે.

શેષ ચાર ગમકોંમાં જઘન્ય બે ભવ અને ઉત્કૃષ્ટ અસંખ્યાત ભવ પ્રહણ થાય છે.

૧. ત્રીજા ગમકોંમાં-કાલાદેશથી જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત વધારે બાવીસહજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ એકલાખ સોળહજાર વર્ષ જેટલો કાળ વ્યતીત કરે છે અને એટલા જ કાળ સુધી ગમનાગમન કરે છે.

૨. છટ્ટે ગમ્-કાલાદેસેણં જહણ્ણેણં બાવીસં વાસસ-હસ્સાઈ અંતોમુહુત્તમમ્બહિયાઈ, ઉક્કોસેણં અદ્દાસીઈ વાસસહસ્સાઈ ચઠ્ઠિં અંતોમુહુત્તેહિં અમ્બહિયાઈ એવઇયં કાલં સેવેજ્જા, એવઇયં કાલં ગતિરાગતિં કરેજ્જા ।

૩. સત્તમે ગમ્-કાલાદેસેણં જહણ્ણેણં સત્ત વાસસહસ્સાઈ અંતોમુહુત્તમમ્બહિયાઈ, ઉક્કોસેણં સોલસુત્તરં વાસસયસહસ્સં એવઇયં કાલં સેવેજ્જા, એવઇયં કાલં ગતિરાગતિં કરેજ્જા ।

૪. અદ્દમે ગમ્-કાલાદેસેણં જહણ્ણેણં સત્તવાસસ-હસ્સાઈ અંતોમુહુત્તમમ્બહિયાઈ, ઉક્કોસેણં અદ્દાવીસં વાસસહસ્સાઈ ચઠ્ઠિં અંતોમુહુત્તેહિં અમ્બહિયાઈ એવઇયં કાલં સેવેજ્જા, એવઇયં કાલં ગતિરાગતિં કરેજ્જા ।

૫. નવમે ગમ્-ભવાદેસેણં ઉક્કોસેણં અદ્દ ભવગ્ગહણાઈ, કાલાદેસેણં જહણ્ણેણં એકૂળતીસં વાસસહસ્સાઈ, ઉક્કોસેણં સોલસુત્તરં વાસસયસહસ્સં એવઇયં કાલં સેવેજ્જા, એવઇયં કાલં ગતિરાગતિં કરેજ્જા ।

ષડ્ડસુ ગમ્-કાલાદેસેણં જહણ્ણેણં દો અંતોમુહુત્તં, ઉક્કોસેણં અસંખેજ્જં કાલં, એવઇયં કાલં સેવેજ્જા, એવઇયં કાલં ગતિરાગતિં કરેજ્જા ॥ ૧-૨ ॥

-વિયા. સ. ૨૪, ઉ. ૧૨, સુ. ૧૩-૧૪

૨૬. પુઠ્ઠવિકાઈ એ ઉવવજ્જંતેસુ તે ઉક્કાઈયાણં ઉવવાયાઈ વીસં દારં પરૂવણં-

તે ઉક્કાઈયાણ વિ એસા ચેવ આ ઉક્કાઈય વત્તવ્વયા,

ણવરં-નવસુ વિ ગમ્-તિણ્ણિ લેસ્સાઓ ।

સુઈકલાવસંઠિયા ।

ઠિઈ - ઉક્કોસેણં તિણ્ણિ અહોરત્તાઈ ।

તઇય ગમ્-કાલાદેસેણં જહણ્ણેણં બાવીસં વાસસહસ્સાઈ અંતોમુહુત્તમમ્બહિયાઈ, ઉક્કોસેણં અદ્દાસીઈ વાસસહસ્સાઈ બારસહિં રાઈદિઈ અમ્બહિયાઈ, એવઇયં કાલં સેવેજ્જા, એવઇયં કાલં ગતિરાગતિં કરેજ્જા ।

એવં સંવેહો નવસુ ગમ્-ઉવવંજિજ્જુણ ભાણિયવ્વો (૧-૨)

-વિયા. સ. ૨૪, ઉ. ૧૨, સુ. ૧૫

૨. છટ્ટા ગમ્ક્રમાં - કાલાદેશથી જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત વધારે બાવીસહજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર અન્તર્મુહૂર્ત વધારે અઠ્યાસીહજાર વર્ષ જેટલો કાળ વ્યતીત કરે છે અને એટલાં જ કાળસુધી ગમનાગમન કરે છે.

૩. સાતમા ગમ્ક્રમાં-કાલાદેશથી જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત વધારે સાતહજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ એક લાખ સોળ હજાર વર્ષ જેટલો કાળ વ્યતીત કરે છે અને એટલાં જ કાળસુધી ગમનાગમન કરે છે.

૪. આઠમા ગમ્ક્રમાં-કાલાદેશથી જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત વધારે સાતહજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર અન્તર્મુહૂર્ત વધારે અઠ્યાવીસ હજાર વર્ષ જેટલો કાળ વ્યતીત કરે છે અને એટલાં જ કાળ સુધી ગમનાગમન કરે છે.

૫. નવમા ગમ્ક્રમાં - ભવાદેશથી ઉત્કૃષ્ટ આઠ ભવ ત્રહણ કરે છે. કાળાદેશથી જઘન્ય ઓગણત્રીસ હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ એકલાખ સોળહજાર વર્ષ જેટલો કાળ વ્યતીત કરે છે અને એટલાં જ કાળ સુધી ગમનાગમન કરે છે.

શેષ ચાર ગમ્ક્રમાં-કાલાદેશથી જઘન્ય બે અન્તર્મુહૂર્ત, ઉત્કૃષ્ટ અસંખ્યાત વર્ષ કાળ જેટલો સમય વ્યતીત કરે છે અને એટલાં જ કાળ સુધી ગમનાગમન કરે છે. (૧, ૨, ૪, ૫)

૨૬. પૃથ્વીકાયિકોમાં ઉત્પન્ન થનાર તેજસ્કાયિકોના ઉપપાતાદિ વીસ દારોનું પ્રરૂપણ :

તેજસ્કાયિકોનું સમગ્ર કથન અધ્યાયિકોને સમાન છે.

વિશેષ - નવેય ગમ્ક્રમાં ત્રણે લેશ્યાઓ હોય છે.

તેજસ્કાયના સંસ્થાન સૂચીકલાપ (સોયનો ઢગલા)ને અનુરૂપ હોય છે.

સ્થિતિ - ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ અહોરાત્રિની છે.

ત્રીજા ગમ્ક્રમાં - કાલાદેશથી જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત વધારે બાવીસહજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ બાર અહોરાત્ર વધારે અઠ્યાસીહજાર વર્ષ જેટલો કાળ વ્યતીત કરે છે અને એટલાં જ કાળ સુધી ગમનાગમન કરે છે.

આ જ પ્રકારે નવેય ગમ્ક્રમાં સંવેધ ઉપયોગપૂર્વક કહેવો જોઈએ. (૧-૮)

૨૭. પુઢવિકાઇએ ઉવવજ્જંતેસુ વાઝકાઇયાણં ઉવવાયાઇ વીસં દારં પરૂવણં-

વાઝકાઇયાણ વિ એવં એવ નવ ગમગા જહેવ તેઝકાઇયાણં,

ણવરં-પઢાગ સંઠાણ સંઠિયા પણ્ણત્તા ।

ઠિઈ-તિણ્ણિ વાસસહસ્સાઈ,

તઇય ગમએ-કાલાદેસેણં જહણ્ણેણં બાવીસં વાસસહસ્સાઈ અંતોમુહુત્તમમ્મહિયાઈ, ઉક્કોસેણં એણં વાસસયસહસ્સં એવઇયં કાલં સેવેજ્જા, એવઇયં કાલં ગતિરાગતિ કરેજ્જા ।

એવં કાયસંવેહો નવસુ ગમએસુ ઉવઝંજિઝ્ઞ ભાણિયવ્વો ।

(૧-૯) -વિયા. સ. ૨૪, ઉ. ૧૨, સુ. ૧૬

૨૮. પુઢવિકાઇએ ઉવવજ્જંતેસુ વણસસઙકાઇયાણં ઉવવાયાઇ વીસં દારં પરૂવણં-

આઝકાઇયગમગસરિસા વણસસઙકાઇયાણં નવ ગમગા ભાણિયવ્વો,

ણવરં-નાણા સંઠાણ સંઠિયા ।

સરીરોગાહણા પઢમએસુ પચ્છિલ્લએસુ ય તિસુ-તિસુ ગમએસુ જહણ્ણેણં અંગુલસસ અસંખેજ્જઇભાગં, ઉક્કોસેણં સાઇરેગં જોયણસહસ્સં,

મજ્જિલ્લએસુ તિસુ ગમએસુ ઉક્કોસેણ વિ અંગુલસસ અસંખેજ્જઇ ભાગં,

ઠિઈ-ઉક્કોસેણં દસવાસસહસ્સાઈ ।

તઇય ગમએ-કાલાદેસેણં જહણ્ણેણં બાવીસં વાસસહસ્સાઈ અંતોમુહુત્તમમ્મહિયાઈ, ઉક્કોસેણં અઢ્ઢાવીસુત્તરં વાસસયસહસ્સં એવઇયં કાલં સેવેજ્જા, એવઇયં કાલં ગતિરાગતિ કરેજ્જા ।

એવં કાય સંવેહો ઉવઝંજિઝ્ઞ ભાણિયવ્વો । (૧-૯)

-વિયા. સ. ૨૪, ઉ. ૧૨, સુ. ૧૭

૨૯. પુઢવિકાઇએ ઉવવજ્જંતેસુ બેઇંદિયાણં ઉવવાયાઇ વીસં દારં પરૂવણં-

પ. ભંતે ! જઇ બેઇંદિએહિંતો ઉવવજ્જંતિ-કિં પજ્જત્તા-બેઇંદિએહિંતો ઉવવજ્જંતિ, અપજ્જત્તા બેઇંદિએહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?

૨૭. પૃથ્વીકાયિકોમાં ઉત્પન્ન થનાર વાયુકાયિકોના ઉપપાતાદિ વીસ દારોનું પ્રરૂપણ :

વાયુકાયિકોના વિષયમાં તેજસ્કાયિકોની જેમ નવેય ગમક સમજવાં જોઈએ.

વિશેષ - વાયુકાયનો સંસ્થાન ધ્વજાના આકારનો કહેવામાં આવ્યો છે.

સ્થિતિ ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ હજાર વર્ષની હોય છે.

ત્રીજા ગમકમાં - કાળની અપેક્ષાથી જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત વધારે બાવીસ હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ એકલાખ વર્ષ જેટલો સમય વ્યતીત કરે છે અને એટલાં જ કાળ સુધી ગમનાગમન કરે છે.

આ જ પ્રકારે નવ ગમકોમાં કાયસંવેધ ઉપયોગપૂર્વક સમજવો જોઈએ. (૧-૯)

૨૮. પૃથ્વીકાયિકોમાં ઉત્પન્ન થનાર વનસ્પતિકાયિકોના ઉપપાતાદિ વીસ દારોનું પ્રરૂપણ :

અપ્પાયિકોના ગમકોને અનુરૂપ વનસ્પતિકાયિકોના પણ નવ ગમક સમજવાં જોઈએ.

વિશેષ - સંસ્થાન અનેક પ્રકારના હોય છે.

શરીરની અવગાહના પ્રથમ ત્રણ અને અંતિમ ત્રણ ગમકોમાં જઘન્ય આંગળના અસંખ્યાતમાં ભાગની અને ઉત્કૃષ્ટ કાઈક વધારે એકહજાર યોજનની હોય છે.

મધ્યના ત્રણ ગમકોમાં ઉત્કૃષ્ટ પણ આંગળના અસંખ્યાતમાં ભાગની હોય છે.

સ્થિતિ - ઉત્કૃષ્ટ દસહજાર વર્ષની હોય છે.

તૃતીય ગમકમાં - કાલાદેશથી જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત વધારે બાવીસહજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ એકલાખ અઠ્યાવીસ હજાર વર્ષ જેટલો કાળ વ્યતીત કરે છે અને એટલાં જ કાળ સુધી ગમનાગમન કરે છે.

આ જ પ્રકારે કાયસંવેધ પણ ઉપયોગપૂર્વક સમજવો જોઈએ. (૧-૯)

૨૯. પૃથ્વીકાયિકોમાં ઉત્પન્ન થનાર બેઈંદ્રિયોના ઉપપાતાદિ વીસ દારોનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! જો તે બેઈંદ્રિય જીવોથી આવીને ઉત્પન્ન થતાં હોય તો શું પર્યાપ્ત બેઈંદ્રિય જીવોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે કે અપર્યાપ્ત બેઈંદ્રિય જીવોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગોયમા ! પજ્જત્તા-બેઈંદિએહિંતો વિ ઉવવજ્જંતિ,
અપજ્જત્તા-બેઈંદિએહિંતો વિ ઉવવજ્જંતિ ।

૫. બેઈંદિએ ણં ભંતે ! જે ભવિએ પુઢવિક્કાઈએસુ
ઉવવજ્જિત્તએ, સે ણં ભંતે ! કેવઈયકાલટ્ઠિઈએસુ
ઉવવજ્જેજ્જા ?

૩. ગોયમા ! જહણ્ણેણં અંતોમુહુત્તટ્ઠિઈએસુ ઉવવજ્જેજ્જા
ઉક્કોસેણં બાવીસં વાસસહસસટ્ઠિઈએસુ ઉવવજ્જેજ્જા ।

૫. તે ણં ભંતે ! જીવા એગસમણં કેવઈયા ઉવવજ્જંતિ ?

૩. ગોયમા ! જહણ્ણેણં એકો વા, દો વા, તિણ્ણિ વા,
ઉક્કોસેણં સંખેજ્જા વા, અસંખેજ્જા વા ઉવવજ્જંતિ ।

**સેસં તં ચેવ પ્પહોત્તરાણિ જહા પુઢવિકાઈયાણં,
ણવરં-છેવટ્ટ સંઘયણી ।**

ઓગાહણા જહણ્ણેણં અંગુલસસ અસંખેજ્જઈભાગં,
ઉક્કોસેણં બારસ જોયણાઈં ।

હુંડસંઠિયા ।

તિણ્ણિ લેસાઓ ।

સમ્મદિટ્ઠી વિ, મિચ્છાદિટ્ઠી વિ, નો સમ્મામિચ્છાદિટ્ઠી ।

દો નાણા, દો અણ્ણાણા નિયમં ।

નો મણજોગી, વડ્ડજોગી વિ, કાયજોગી વિ ।

ઉવઓગો ઢુવિહો વિ ।

ચત્તારિ સણ્ણાઓ ।

ચત્તારિ કસાયા ।

દો ઈંદિયા પ્પણ્ણત્તા, તં જહા-

જિભ્ભિંદિએ ય, ફાસિંદિએ ય ।

તિણ્ણિ સમુઘયાયા ।

ટિઈ-જહણ્ણેણં અંતોમુહુત્તં, ઉક્કોસેણં બારસ સંવચ્છરાઈં ।

એવં અણુબંધો વિ । સેસં તં ચેવ જહા પુઢવિકાઈયાણં ।

ભવાદેસેણં-જહણ્ણેણં દો ભવગ્ગહણાઈં, ઉક્કોસેણં
સંખેજ્જાઈં ભવગ્ગહણાઈં ।

૩. ગૌતમ ! તે પર્યાપ્ત બેઈંદ્રિયોથી પણ આવીને
ઉત્પન્ન થાય છે અને અપર્યાપ્ત બેઈંદ્રિયોથી પણ
આવીને ઉત્પન્ન થાય છે.

૫. ભંતે ! જો બેઈંદ્રિયજીવ પૃથ્વીકાયિક જીવોમાં ઉત્પન્ન
થવા યોગ્ય છે તો ભંતે ! તે કેટલા કાળની સ્થિતિયુક્ત
પૃથ્વીકાયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! તે જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ
બાવીસહજાર વર્ષના સ્થિતિયુક્ત પૃથ્વીકાયિકોમાં
ઉત્પન્ન થાય છે.

૫. ભંતે ! તે જીવો એક જ સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય
છે ?

૩. ગૌતમ ! તેઓ જઘન્ય એક, બે કે ત્રણ અને ઉત્કૃષ્ટ
સંખ્યાત કે અસંખ્યાત ઉત્પન્ન થાય છે.

શેષ પ્રશ્નોત્તર પૃથ્વીકાયને અનુરૂપ છે.

વિશેષ - તેઓ સેવાર્ત સંહનનયુક્ત હોય છે.

અવગાહના જઘન્ય આંગળના અસંખ્યાતમાં
ભાગની અને ઉત્કૃષ્ટ બાર યોજનની છે.

તે હુંડક સંસ્થાનયુક્ત હોય છે.

(પ્રારંભની) ત્રણ લેશ્યાઓ હોય છે.

સમ્યગ્દષ્ટિ અને મિથ્યાદષ્ટિ હોય છે, પરંતુ
સમ્યગ્મિથ્યાદષ્ટિ હોતા નથી.

નિયમપૂર્વક બે જ્ઞાન અને બે અજ્ઞાન હોય છે.

તે મનોયોગી હોતા નથી પરંતુ વચનયોગી અને
કાયયોગી હોય છે.

તેમાં બે ઉપયોગ હોય છે.

ચાર સંજાઓ હોય છે.

ચાર કષાય હોય છે.

તેમાં બેઈંદ્રિય કહેવામાં આવી છે, જેમકે -

જિહ્વેન્દ્રિય અને સ્પર્શેન્દ્રિય.

તેઓમાં (પ્રારંભના) ત્રણ સમુદ્ધાત હોય છે.

સ્થિતિ - જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્તની અને ઉત્કૃષ્ટ બારવર્ષની
હોય છે.

અનુબંધ પણ આ જ પ્રકારે છે. શેષ સમગ્ર કથન
પૃથ્વીકાયને અનુરૂપ છે.

ભવાદેશથી તે જઘન્ય બે ભવ ગ્રહણ કરે છે અને
ઉત્કૃષ્ટ સંખ્યાતભવ ગ્રહણ કરે છે.

કાલાદેસેણં-જહણ્ણેણં દો અંતોમુહુત્તા, ઉક્કોસેણં સંખેજ્જં કાલં, એવઇયં કાલં સેવેજ્જા, એવઇયં કાલં ગતિરાગતિં કરેજ્જા । (૧ પઢમો ગમઓ)

સો ચેવ જહણ્ણકાલદ્વિઈએસુ ઉવવણ્ણો, એસા ચેવ પઢમ ગમગ સરિસા સવ્વા વત્તવ્વયા । (૨ વિઈઓ ગમઓ)

સો ચેવ ઉવ્વકોસકાલદ્વિઈએસુ ઉવવણ્ણો, એસા ચેવ પઢમ ગમગસરિસા સવ્વા વત્તવ્વયા ।

ળવરં-ઉવવાયં ઠિઈ ઉવઉંજિઠ્ઠણ ભાણિયવ્વં ।

ભવાદેસેણં જહણ્ણેણં દો ભવગ્ગહણાઈં, ઉક્કોસેણં અટ્ઠભવગ્ગહણાઈં ।

કાલાદેસેણં જહણ્ણેણં બાવીસં વાસસહસ્સાઈં અંતોમુહુત્તમભ્ભહિયાઈં, ઉક્કોસેણં અટ્ઠાસીઈં વાસસહસ્સાઈં અડયાલીસાએ સંવચ્છરેહિં અભ્ભહિયાઈં, એવઇયં કાલં સેવેજ્જા, એવઇયં કાલં ગતિરાગતિં કરેજ્જા । (તઈઓ ગમઓ)

સો ચેવ અપ્પણા જહણ્ણકાલદ્વિઈઓ જાઓ, તસ્સ વિ એસ ચેવ પઢમ ગમગ વત્તવ્વયા તિસુ વિ ગમએસુ ।

ળવરં-ઈમાઈં સત્ત નાણત્તાઈં -

૧. સરીરોગાહણા-જહણ્ણેણ વિ ઉવ્વકોસેણ વિ અંગુલસ્સ અસંખેજ્જઈ ભાગં,
૨. નો સમ્મદિટ્ઠી, મિચ્છાદિટ્ઠી, નો સમ્મામિ-ચ્છાદિટ્ઠી,
૩. દો અણ્ણાણા નિયમં,
૪. નો મળજોગી, નો વહજોગી, કાયજોગી,
૫. ઠિઈ-જહણ્ણેણં અંતોમુહુત્તં, ઉવ્વકોસેણ વિ અંતોમુહુત્તં,
૬. અજ્જવસાણા અપ્પસત્થા,
૭. અણુબંધો જહા ઠિઈ ।

તઈય ગમએ-ભવાદેસો ઉવ્વકોસેણં અટ્ઠ ભવગ્ગહણાઈં ।

કાલાદેશથી તે જઘન્ય બે અન્તર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ સંખ્યાત કાળ જેટલો કાળ વ્યતીત કરે છે અને એટલાં જ કાળ સુધી ગમનાગમન કરે છે. (આ પ્રથમ ગમક છે.)

એ જ (બેઈન્દ્રિય) જઘન્ય કાળની સ્થિતિયુક્ત પૃથ્વીકાયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય તો સમગ્ર ક્ષન પ્રથમ ગમકને અનુરૂપ સમજવું જોઈએ. (આ બીજું ગમક છે.)

એ જ (બેઈન્દ્રિય) ઉત્કૃષ્ટ કાળની સ્થિતિયુક્ત પૃથ્વીકાયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય તો સમગ્ર ક્ષન પ્રથમ ગમકને અનુરૂપ કરવું જોઈએ.

વિશેષ - ઉપપાત, સ્થિતિ ઉપયોગપૂર્વક કહેવી જોઈએ.

ભવાદેશથી જઘન્ય બે ભવ ગ્રહણ કરે છે અને ઉત્કૃષ્ટ આઠ ભવ ગ્રહણ કરે છે.

કાલાદેશથી જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત વધારે બાવીસહજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ અડતાલીસ વર્ષ વધારે અઠવાસી-હજાર વર્ષ જેટલો કાળ વ્યતીત કરે છે અને એટલાં જ કાળ સુધી ગમનાગમન કરે છે. (આ ત્રીજું ગમક છે.)

એ જ (બેઈન્દ્રિય) સ્વયં જઘન્ય કાળની સ્થિતિયુક્ત હોય અને પૃથ્વીકાયિક જીવોમાં ઉત્પન્ન હોય તો એમાં પણ ત્રણે ગમક (૪-૫-૬) પ્રથમ ગમકને અનુરૂપ કહેવા જોઈએ.

વિશેષ - અહીંયા સાત બોલોમાં અંતર છે, જેમકે-

૧. શરીરની અવગાહના જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ આંગળનો અસંખ્યાતમો ભાગ હોય છે.
૨. તે સમ્યગ્દષ્ટિ અને સમ્યગ્મિથ્યાદષ્ટિ હોતાં નથી, પરંતુ મિથ્યાદષ્ટિ હોય છે.
૩. નિયમપૂર્વક તેમાં બે અજ્ઞાન હોય છે.
૪. મનોયોગી અને વચનયોગી નથી હોતાં, પરંતુ કાયયોગી હોય છે.
૫. સ્થિતિ - જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ અન્તર્મુહૂર્તની હોય છે.
૬. અધ્યવસાય અપ્રશસ્ત હોય છે.
૭. અનુબંધ સ્થિતિને અનુસાર છે.

તૃતીય (છઠ્ઠી) ગમકમાં - ભવાદેશથી પણ આજ પ્રકારે ઉત્કૃષ્ટ આઠ ભવગ્રહણ સમજવાં જોઈએ.

કાલાદેસેણં જહણ્ણેણં બાવીસં વાસસહસ્સાઈં
અંતોમુહુત્તમબ્બહિયાઈં, ઉક્કોસેણં અટ્ઠાસીઈં
વાસસહસ્સાઈં ચઉહિં અંતોમુહુત્તેહિં અબ્બહિયાઈં,
એવઇયં કાલં સેવેજ્જા, એવઇયં કાલં ગતિરાગતિં
કરેજ્જા । (૪-૬ ચઉત્થ-પંચમ છટ્ઠ ગમા)

સો ચેવ અપ્પણા ઉક્કોસકાલટ્ઠિઈંઓ જાઓ, એયસ્સ
વિ પઢમગમગસરિસા તિણ્ણિ ગમગા ભાણિયવ્વા ।

ળવરં-તિસુ વિ ગમએસુ ઠિઈં જહણ્ણેણ વિ ઉક્કોસેણ
વિ વારસ સંવચ્છરાઈં ।

એવં અણુબંધો વિ ।

ભવાદેસેણં જહણ્ણેણં દો ભવગ્ગહણાઈં, ઉક્કોસેણં
અટ્ઠ ભવગ્ગહણાઈં ।

કાલાદેસેણં ઉવડંજિઝ્ઞણ ભાણિયવ્વં,

નવમે ગમએ-જહણ્ણેણં બાવીસં વાસસહસ્સાઈં વારસહિં
સંવચ્છરેહિં અબ્બહિયાઈં, ઉક્કોસેણં અટ્ઠાસીઈં
વાસસહસ્સાઈં અડયાલીસાએ સંવચ્છરેહિં અબ્બહિયાઈં,
એવઇયં કાલં સેવેજ્જા, એવઇયં કાલં ગતિરાગતિં
કરેજ્જા । (૭-૯ સત્તમ-અટ્ઠમ-નવમ ગમા)

-વિયા. સ. ૨૪, ડ. ૧૨, સુ. ૧૮-૨૪

૩૦. પુઢવિકાઇએ ઉવવજ્જંતેસુ તેઇંદિયાણં ઉવવાયાઇ વીસં દારં
પરૂવણં-

તેઇંદિયાણ વિ એવં ચેવ નવ ગમગા વેઇંદિય સરિસા
ભાણિયવ્વા ।

ળવરં-સરીરોગાહણા ઉક્કોસેણં તિણ્ણિ ગાડયાઈં ।

તિણ્ણિ ઇંદિયાઈં ।

ઠિઈં-જહણ્ણેણં અંતોમુહુત્તં, ઉક્કોસેણં એગૂણપન્નં રાઇંદિયાઈં ।

તઇય ગમએ-કાલાદેસેણં બાવીસં વાસસહસ્સાઈં અંતોમુહુત્ત-
મબ્બહિયાઈં, ઉક્કોસેણં અટ્ઠાસીઈં વાસસહસ્સાઈં
છળ્ણણયરાઇંદિયસયમબ્બહિયાઈં, એવઇયં કાલં સેવેજ્જા,
એવઇયં કાલં ગતિરાગતિં કરેજ્જા ।

ઉવવાઓ ઠિઈં, સંવેહો ય ઉવડંજિઝ્ઞણ ભાણિયવ્વો (૧-૯)

-વિયા. સ. ૨૪, ડ. ૧૨, સુ. ૨૫

કાલાદેશથી જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત વધારે બાવીસહજાર
વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર અન્તર્મુહૂર્ત વધારે અઠ્યાસી-
હજાર વર્ષ જેટલો કાળ વ્યતીત કરે છે અને એટલાં
જ કાળ સુધી ગમનાગમન કરે છે. (આ ચોથું,
પાંચમું અને છઠ્ઠું ગમક છે.)

એ જ (બેઈન્દ્રિય જીવ) સ્વયં ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિયુક્ત
હોય અને પૃથ્વીકાયિકોમાં ઉત્પન્ન થતાં હોય તો
એનાં પણ ત્રણે ગમક (૭-૮-૯) પ્રથમ ગમકને
અનુરૂપ સમજવાં જોઈએ.

વિશેષ - આ (અંતિમ) ત્રણે ગમકોમાં સ્થિતિ જઘન્ય
બાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ પણ બાર વર્ષની હોય છે.

અનુબંધ પણ આ જ પ્રકારે હોય છે.

ભવાદેશથી જઘન્ય બે ભવ પ્રહણ કરે છે અને
ઉત્કૃષ્ટ આઠ ભવ પ્રહણ કરે છે.

કાલાદેશ ઉપયોગપૂર્વક જાણી લેવું જોઈએ.

નવમા ગમકમાં - જઘન્ય બાર વર્ષ અધિક
બાવીસહજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ અડતાલીસ વર્ષ
અધિક અઠ્યાસીહજાર વર્ષ જેટલો કાળ વ્યતીત
કરે છે અને એટલા જ કાળ સુધી ગમનાગમન કરે
છે. (આ સાતમું, આઠમું અને નવમું ગમક છે.)

જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

૩૦. પૃથ્વીકાયિકોમાં ઉત્પન્ન થનાર ત્રીન્દ્રિય જીવોના
ઉપપાતાદિ વીસ દારોનું પ્રરૂપણ :

બેઈન્દ્રિયને અનુરૂપ ત્રીન્દ્રિય જીવોના પણ નવ ગમક
કહેવા જોઈએ.

વિશેષ - શરીરની અવગાહના ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ ગાઉ (કોશ)
હોય છે.

એમને ત્રણ ઈન્દ્રિયો હોય છે.

એમની સ્થિતિ - જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્તની અને ઉત્કૃષ્ટ
ઓગણપચાસ (૪૮) અહોરાત્રની હોય છે.

તૃતીય ગમકમાં - કાલાદેશથી જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક
બાવીસ હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ એકસો છંનું (૧૮૬)
અહોરાત્ર વધારે અઠ્યાસીહજાર વર્ષ જેટલો કાળ વ્યતીત
કરે છે અને એટલા જ કાળ સુધી ગમનાગમન કરે છે.

ઉપપાત સ્થિતિ અને સંવેધ ઉપયોગપૂર્વક કહેવો જોઈએ.

૩૧. પુઠ્ઠવિકાઇએ ઉવવજ્જંતેસુ ચરિંદિયાણં ઉવવાયાઇ વીસં દારં પરૂવણં-

ચરિંદિયાણ વિ નવ ગમગા વેઈંદિય સરિસા ભાણિયવ્વા ।

ળવરં-સરીરોગાહણા-જહણ્ણેણં અંગુલસ્સ અસંખ્વેજ્જઇભાગં,
ઉવ્કોસેણં ચત્તારિ ગાડયાઇં,

ઠિઈ - જહણ્ણેણં અંતોમુહુત્તં, ઉવ્કોસેણ ય છમ્માસા ।

એવં અણુબંધો વિ ।

ચત્તારિ ઇંદિયાઇં ।

ઉવવાયં, ઠિઈ, સંવેહો ય ઉવઝંજિઠ્ઠણ ભાણિયવ્વો ।

નવમ ગમએ-કાલાદેસેણં જહણ્ણેણં બ્રાવીસં વાસસહસ્સાઇં
છહિં માસેહિં અબ્બહિયાઇં, ઉવ્કોસેણં અટ્ઠાસીઇં વાસસહસ્સાઇં
ચડવીસાએ માસેહિં અબ્બહિયાઇં, એવઇયં કાલં સેવેજ્જા,
એવઇયં કાલં ગતિરાગતિં કરેજ્જા । (૧-૯)

-વિયા. સ. ૨૪, ઉ. ૧૨, સુ. ૨૬

૩૨. પંચિંદિય તિરિક્ખજોણિએ પડુચ્ચ પુઠ્ઠવિકાઇય ઉવવાય પરૂવણં-

પ. ભંતે ! જઇ પંચિંદિયતિરિક્ખજોણિએહિંતો ઉવવજ્જંતિ-
કિં સણિણપંચિંદિયતિરિક્ખજોણિએહિંતો ઉવવજ્જંતિ,
અસણિણપંચિંદિયતિરિક્ખજોણિએહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?

ઉ. ગોયમા ! દોહિં વિ ઉવવજ્જંતિ ।

પ. ભંતે ! જઇ અસણિણપંચિંદિયતિરિક્ખજોણિએહિંતો
ઉવવજ્જંતિ-કિં જલચરેહિંતો ઉવવજ્જંતિ,
થલચરેહિંતો ઉવવજ્જંતિ, યહચરેહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?

ઉ. ગોયમા ! તીહિં વિ ઉવવજ્જંતિ ।

પ. ભંતે ! જઇ જલચર-થલચર-યહચરેહિંતો ઉવવજ્જંતિ
કિં-પજ્જત્તએહિંતો ઉવવજ્જંતિ, અપજ્જત્તએહિંતો
ઉવવજ્જંતિ ?

ઉ. ગોયમા ! દોહિં વિ ઉવવજ્જંતિ ।

-વિયા. સ. ૨૪, ઉ. ૧૨, સુ. ૨૭-૨૮

૩૩. પુઠ્ઠવિકાઇએ ઉવવજ્જંતેસુ અસણિણપંચિંદિયતિરિક્ખ-
જોણિયાણં ઉવવાયાઇ વીસં દારં પરૂવણં-

પ. અસણિણપંચિંદિયતિરિક્ખજોણિએણં ભંતે ! જે ભવિએ
પુઠ્ઠવિકાઇએસુ ઉવવજ્જિત્તએ, સે ણં ભંતે !
કેવઇયકાલઠિઈએસુ ઉવવજ્જેજ્જા ?

૩૧. પૃથ્વીકાયિકોમાં ઉત્પન્ન થનાર ચતુરિન્દ્રિય જીવોના
ઉપપાતાદિ વીસદારોનું પ્રરૂપણ :

ચતુરિન્દ્રિય જીવોના વિષયમાં પણ નવગમક બેઈંદ્રિયના
અનુરૂપ સમજવા જોઈએ.

વિશેષ - એમના શરીરની અવગાહના જઘન્ય આંગળના
અસંખ્યાતમા ભાગ અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર ગાઉની હોય છે.

એમની સ્થિતિ જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્તની અને ઉત્કૃષ્ટ છ
માસની હોય છે.

અનુબંધ પણ સ્થિતિને અનુરૂપ હોય છે.

એમને ચાર ઈન્દ્રિયો હોય છે.

ઉપપાત, સ્થિતિ અને સંવેધ ઉપયોગપૂર્વક સમજવું જોઈએ.

નવમા ગમકમાં - કાલાદેશથી જઘન્ય છ માસ અધિક
બાવીસહજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ ચોવીસમાસ અધિક
અઠ્યાસીહજાર વર્ષ જેટલો કાળ વ્યતીત કરે છે અને
એટલા જ કાળસુધી ગમનાગમન કરે છે. (૧-૯)

૩૨. પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિકોની અપેક્ષાએ પૃથ્વીકાયિકના
ઉપપાતનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! જો (પૃથ્વીકાયિક) પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિક
જીવોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે તો શું તેઓ સંજી
પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિકોમાંથી આવીને ઉત્પન્ન
થાય છે કે અસંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિકોથી
આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તેઓ બંનેમાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે.

પ્ર. ભંતે ! જો (પૃથ્વીકાયિક) અસંજી પંચેન્દ્રિય
તિર્યચ્યોનિકોમાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે તો
શું તેઓ જલચરોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે,
સ્થળચરોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે કે ખેચરોથી
આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તેઓ ત્રણેમાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે.

પ્ર. ભંતે ! જો જલચર-સ્થળચર અને ખેચરોથી આવીને
ઉત્પન્ન થાય છે તો શું તેઓ પર્યાપ્તકોમાંથી
આવીને ઉત્પન્ન થાય છે કે અપર્યાપ્તકોમાંથી
આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તેઓ બંનેમાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે.

૩૩. પૃથ્વીકાયિકમાં ઉત્પન્ન થનાર અસંજી પંચેન્દ્રિય
તિર્યચ્યોનિકોના ઉપપાતાદિ વીસ દારોનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! અસંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિક જીવ જે પૃથ્વી-
કાયિકોમાં ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય છે તો ભંતે ! તે કેટલા
કાળની સ્થિતિયુક્ત પૃથ્વીકાયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગોયમા ! જહણ્ણેણં અંતોમુહુત્તદ્વિઈએસુ, ઉક્કોસેણં
બાવીસં વાસસહસ્સદ્વિઈએસુ ઉવવજ્જેજ્જા ।

૫. તે ણં ભંતે ! જીવા એગસમણં કેવઇયા ઉવવજ્જંતિ ?

૩. ગોયમા ! સચ્ચેવ બેઈંદિયસ્સ ગમ્મણાણં લઢ્ઢી ભાણિયવ્વા,

ણવરં-સરીરોગાહણા જહણ્ણેણં અંગુલસ્સ અસંખેજ્જ-
ઇભાગં, ઉક્કોસેણં જોયણસહસ્સં ।

પંચ ઈંદિયા ।

ઠિઈ-અણુબંધો ય જહણ્ણેણં અંતોમુહુત્તં, ઉક્કોસેણં
પુવ્વકોડી ।

ભવાદેસેણં સવ્વગમએસુ જહણ્ણેણં દો ભવગ્ગહણાઈં,
ઉક્કોસેણં અટ્ઠ ભવગ્ગહણાઈં ।

પઢમગમએ-કાલાદેસેણં જહણ્ણેણં દો અંતોમુહુત્તા,
ઉક્કોસેણં ચત્તારિ પુવ્વકોડીઓ અટ્ઠાસીઈએ
વાસસહસ્સેહિં અબ્બહિયાઓ, એવઇયં કાલં સેવેજ્જા,
એવઇયં કાલં ગતિરાગતિં કરેજ્જા ।

એવં નવસુ વિ ગમએસુ ઉવવાય, ઠિઈ, કાયસંવેહો
ઉવજંજિઠ્ઠણ ભાણિયવ્વં ।

સત્તમ અટ્ઠમ ણવમ ગમએ ઠિઈ અણુબંધો ય જહણ્ણેણં
પુવ્વકોડી, ઉક્કોસેણ વિ પુવ્વકોડી ।

નવમગમએ-કાલાદેસેણં જહણ્ણેણં પુવ્વકોડી
બાવીસાએ વાસસહસ્સેહિં અબ્બહિયા, ઉક્કોસેણં
ચત્તારિ પુવ્વકોડીઓ અટ્ઠાસીઈએ વાસસહસ્સેહિં
અબ્બહિયાઓ, એવઇયં કાલં સેવેજ્જા, એવઇયં કાલં
ગતિરાગતિં કરેજ્જા । (૧-૯)

-વિયા. સ. ૨૪, ઉ. ૧૨, સુ. ૨૯-૩૦

૩૪. પુઢવિકાઇએ ઉવવજ્જંતેસુ સન્નિ પંચિંદિયતિરિક્ખજોણિયાણં
ઉવવાયાઇ ઘીસં દારં પહ્વણં-

૫. ભંતે ! જહ સણ્ણિપંચિંદિયતિરિક્ખજોણિએહિંતો
ઉવવજ્જંતિ-કિં સંખેજ્જવાસાઉયસણ્ણિપંચિંદિયતિ-
રિક્ખજોણિએહિંતો ઉવવજ્જંતિ, અસંખેજ્જવાસાઉય
સણ્ણિ પંચિંદિયતિરિક્ખજોણિએહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?

૩. ગૌતમ ! તે જઘન્ય અન્તમૂહૂર્તની અને ઉત્કૃષ્ટ
બાવીસહજાર વર્ષના સ્થિતિયુક્ત પૃથ્વીકાયિકોમાં
ઉત્પન્ન થાય છે.

૫. ભંતે ! તે જીવો (અસંજી - પંચેન્દ્રિય - તિર્યચયોનિક)
એક જ સમયે કેટલાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! બેઈંદ્રિયોના નવગમકમાં જે પ્રકારે કહેવામાં
આવ્યું છે એ જ પ્રકારે અહીંયા પણ સમજવું જોઈએ.

વિશેષ - એના શરીરની અવગાહના જઘન્ય
આંગળનો અસંખ્યાતમો ભાગ અને ઉત્કૃષ્ટ એક
હજાર યોજનની છે.

પાંચે ઈન્દ્રિયો હોય છે.

સ્થિતિ અને અનુબંધ જઘન્ય અન્તમૂહૂર્ત અને
ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટિ વર્ષનું છે.

ભવાદેશ - સમગ્ર ગમકોમાં જઘન્ય બે ભવ અને
ઉત્કૃષ્ટ આઠભવ ગ્રહણ કરે છે.

પ્રથમ ગમકમાં - કાલાદેશથી જઘન્ય બે અન્તમૂહૂર્ત
અને ઉત્કૃષ્ટ અઠ્યાસીહજાર વર્ષથી વધારે ચાર
પૂર્વકોટિ વર્ષ જેટલો કાળ વ્યતીત કરે છે અને
એટલાં જ કાળ સુધી ગમનાગમન કરે છે.

નવેય ગમકોમાં ઉપપાત, સ્થિતિ અને કાલાદેશ
ઉપયોગપૂર્વક સમજવું જોઈએ.

સાતમા, આઠમા, નવમા ગમકમાં સ્થિતિ અને
અનુબંધ જઘન્ય પૂર્વકોટિ વર્ષ તથા ઉત્કૃષ્ટ પણ
પૂર્વકોટિ વર્ષ સમજવું જોઈએ.

નવમા ગમકમાં - કાલાદેશથી જઘન્ય બાવીસ
હજાર વર્ષ વધારે પૂર્વકોટિ વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ
અઠ્યાસીહજાર વર્ષથી વધારે ચાર પૂર્વકોટિ વર્ષ
જેટલો કાળ વ્યતીત કરે છે અને એટલાં જ કાળ
સુધી ગમનાગમન કરે છે. (૧-૯)

૩૪. પૃથ્વીકાયિકોમાં ઉત્પન્ન થનાર સંજી પંચેન્દ્રિય
તિર્યચયોનિકોના ઉપપાતાદિ વીસ દારોનું પ્રરૂપણ :

૫. ભંતે ! જો (પૃથ્વીકાયિક) સંજી પંચેન્દ્રિય
તિર્યચયોનિકોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે તો શું
તેઓ સંખ્યાત વર્ષના આપુયુક્ત સંજી પંચેન્દ્રિય
તિર્યચયોનિકોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે કે
અસંખ્યાત વર્ષના આપુયુક્ત સંજી પંચેન્દ્રિય
તિર્યચયોનિકોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગોયમા ! સંખેજ્જવાસાઉય સણ્ણિ પંચિદિય તિરિક્ખ-
જોણિએહિંતો ઉવવજ્જંતિ, ણો અસંખેજ્જવાસાઉય
સણ્ણિ પંચિદિય તિરિક્ખજોણિએહિંતો ઉવવજ્જંતિ ।
૫. જદ્ધ સંખેજ્જવાસાઉય સણ્ણિ પંચિદિય તિરિક્ખજોણિ-
એહિંતો ઉવવજ્જંતિ કિં-જલચરેહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?
૩. **इच्छेव सव्वा वत्तव्वया जहा असण्णीणं -जाव-
उववाओ भाणियव्वो ।**

સેસં જહા રયણપ્પભાણે ઉવવજ્જમાણસસ સણ્ણિ-
પંચિદિય તિરિક્ખજોણિયસસ વત્તવ્વયા ભણિયા
તહેવ ઇહ વિ ભાણિયવ્વા ।

જાવરં-પદ્ધમ ગમણ-કાલાદેસેણં-જહણ્ણેણંદો અંતોમુહુત્તા,
ઉક્કોસેણં ચત્તારિ પુવ્વકોડીઓ અટ્ટાસીઈએ
વાસસહરસેહિં અબ્ભહિયાઓ, એવઇયં કાલં સેવેજ્જા,
એવઇયં કાલં ગતિરાગતિં કરેજ્જા ।

**एवं काय संवेहो नवसु वि गमएसु जहा असण्णीणं
भणिओ तहेव निरवसेसो भाणियव्वो ।**

મજ્જિલ્લણેસુ તિસુ વિ ગમણેસુ ઇમાઈં નવ નાણત્તાઈં,
તં જહા-

૧. ઓગાહણા જહણ્ણેણં અંગુલસસ અસંખેજ્જાભાગં,
ઉક્કોસેણં અંગુલસસ અસંખેજ્જાભાગં ।
૨. તિણ્ણિ લેસાઓ ।
૩. મિચ્છાદિટ્ઠી ।
૪. દો અણ્ણાણા ।
૫. કાયયોગી ।
૬. તિણ્ણિ સમુઘ્ઘાયા ।
૭. ઠિઈ-જહણ્ણેણં અંતોમુહુત્તં ઉક્કોસેણ વિ
અંતોમુહુત્તં ।
૮. અજ્જવસાણા અપ્પસથા ।
૯. અણુબંધો જહા ઠિઈ ।

પચ્છિલ્લણેસુ તિસુ વિ ગમણેસુ-ઠિઈ અણુબંધો ય
જહણ્ણેણં પુવ્વકોડી, ઉક્કોસેણ વિ પુવ્વકોડી ।

૩. ગૌતમ ! તેઓ સંખ્યાતવર્ષના આયુયુક્ત સંસી
પંચેન્દ્રિય તિર્યયયોનિકોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય
છે, અસંખ્યાત વર્ષના આયુયુક્ત અસંસી પંચેન્દ્રિય
તિર્યયયોનિકોથી આવીને ઉત્પન્ન થતાં નથી.
૫. જો પૃથ્વીકાયિક સંખ્યાતવર્ષના આયુયુક્ત સંસી
પંચેન્દ્રિય તિર્યયયોનિકોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય
છે તો શું જલચરોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ?
૩. ઈત્યાદિ સમગ્ર કથન પૂર્વોક્ત અસંસી પંચેન્દ્રિય
તિર્યયયોનિકોને અનુરૂપ ઉપપાત પર્યંત સમજવું
જોઈએ.

શેષ કથન રત્નપ્રભામાં ઉત્પન્ન થનાર સંસી
પંચેન્દ્રિય તિર્યયયોનિકોને અનુરૂપ અહીંયા પણ
સમજવું જોઈએ.

વિશેષ - પ્રથમ ગમકમાં - કાલાદેશથી જઘન્ય બે
અન્તર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ અઠ્યાસીહજાર વર્ષ વધારે
ચાર પૂર્વકોટિ જેટલો કાળ વ્યતીત કરે છે અને
એટલા જ કાળ સુધી ગમનાગમન કરે છે.

આ જ પ્રકારે નવેય ગમકોમાં અસંસી પંચેન્દ્રિય
તિર્યયયોનિકોની જેમ કાયસંવેધનું સમગ્ર કથન
કરવું જોઈએ.

મધ્યના ત્રણ (૪-૫-૬) ગમકોમાં નવ બોલોમાં
ભિન્નતાઓ છે, જેમકે -

૧. શરીરની અવગાહના જઘન્ય આંગળનો
અસંખ્યાતમો ભાગ અને ઉત્કૃષ્ટ પણ
આંગળનો અસંખ્યાતમો ભાગ છે.
૨. લેશ્યાઓ (પ્રારંભની) ત્રણ હોય છે.
૩. મિધ્યાદષ્ટિ હોય છે.
૪. બે અજ્ઞાન હોય છે.
૫. કાયયોગી હોય છે.
૬. પ્રારંભના ત્રણ સમુદ્ધાત હોય છે.
૭. સ્થિતિ - જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત છે અને ઉત્કૃષ્ટ
પણ અન્તર્મુહૂર્ત હોય છે.
૮. અધ્યવસાય અપ્રશસ્ત હોય છે.
૯. અણુબંધ પણ સ્થિતિને અનુસાર હોય છે.

અંતિમ ત્રણ (૭-૮-૯) ગમકોમાં - સ્થિતિ અને
અણુબંધ જઘન્ય પૂર્વકોટિ વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ પણ
પૂર્વકોટિ વર્ષનું હોય છે.

સેસં ઉવવાય સંવેહો ય ઉવઝંજિઊણ ભાણિયવ્વો ।
(૧-૯) -વિયા. સ. ૨૪, ડ. ૧૨, સુ. ૩૧-૩૩

શેષ ઉપપાત અને સંવેદ ઉપયોગપૂર્વક સમજવો
જોઈએ. (૧-૯)

૩૫. મણુસે પદુષ્ચ પુઢવિકાઇય ઉવવાય પરૂવણં-

૩૫. મનુષ્યોની અપેક્ષાએ પૃથ્વીકાયિકોના ઉપપાતાદિનું
પ્રરૂપણ :

પ. ભંતે ! જહ મણુસેહિંતો ઉવવજ્જંતિ-કિં સણિમ-
ણુસેહિંતો ઉવવજ્જંતિ, અસણિમણુસેહિંતો
ઉવવજ્જંતિ ?

પ્ર. ભંતે ! જો (પૃથ્વીકાયિક) મનુષ્યોથી આવીને
ઉત્પન્ન થાય છે તો શું તેઓ સંજી મનુષ્યોમાંથી
આવીને ઉત્પન્ન થાય છે કે અસંજી મનુષ્યોમાંથી
આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ?

ઝ. ગોયમા ! સણિમણુસેહિંતો વિ ઉવવજ્જંતિ,
અસણિમણુસેહિંતો વિ ઉવવજ્જંતિ ।

ઉ. ગૌતમ ! તેઓ સંજી મનુષ્યોથી પણ આવીને
ઉત્પન્ન થાય છે અને અસંજી મનુષ્યોથી પણ
આવીને ઉત્પન્ન થાય છે.

-વિયા. સ. ૨૪, ડ. ૧૨, સુ. ૩૪

૩૬. પુઢવિકાઇએ ઉવવજ્જંતેસુ અસણિ મણુસાણં ઉવવાયાઇ
વીસં દારં પરૂવણં-

૩૬. પૃથ્વીકાયિકમાં ઉત્પન્ન થનાર અસંજી મનુષ્યોના
ઉપપાતાદિ વીસ દારોનું પ્રરૂપણ :

પ. અસણિમણુસે ણં ભંતે ! જે ભવિએ પુઢવિકાઇએસુ
ઉવવજ્જિત્તએ સે ણં ભંતે ! કેવઇયકાલટ્ટિઈએસુ
ઉવવજ્જેજ્જા ?

પ્ર. ભંતે ! અસંજી મનુષ્ય જે પૃથ્વીકાયિકમાં ઉત્પન્ન
થવા યોગ્ય છે તો ભંતે ! તે કેટલા કાળની
સ્થિતિયુક્ત પૃથ્વીકાયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

ઝ. ગોયમા ! જહા અસણિપંચિંદિયતિરિક્વજ્જોણિયસ્સ
જહણ્ણકાલટ્ટિઈયસ્સ તિણિ ણમગા ભણિયા તહા
એયસ્સ વિ ઓહિયા તિણિ ણમગા નિરવસેસં
ભાણિયવ્વા (૧-૩) સેસા છ ણમગા ન ભવંતિ ।

ઉ. ગૌતમ ! જે પ્રકારે જઘન્યકાળના સ્થિતિયુક્ત
અસંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિકના વિષયમાં ત્રણ
ગમક કહેવામાં આવ્યા છે, એ જ પ્રકારે અહીંયા
પણ ઔષિક ત્રણ ગમક (૧-૨-૩) સંપૂર્ણ કહેવાં
જોઈએ. (૧-૩) શેષ છ ગમક હોતાં નથી.

-વિયા. સ. ૨૪, ડ. ૧૨, સુ. ૩૫

૩૭. પુઢવિકાઇએ ઉવવજ્જંતેસુ સણિ મણુસાણં ઉવવાયાઇ
વીસં દારં પરૂવણં-

૩૭. પૃથ્વીકાયિકમાં ઉત્પન્ન થનાર સંજી મનુષ્યોના ઉપપાતાદિ
વીસ દારોનું પ્રરૂપણ :

પ. ભંતે ! જહ સણિમણુસેહિંતો ઉવવજ્જંતિ-કિં
સંખેજ્જવાસાઝય સણિમણુસેહિંતો ઉવવજ્જંતિ,
અસંખેજ્જવાસાઝય સણિ મણુસેહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?

પ્ર. ભંતે ! જો તેઓ (પૃથ્વીકાયિક) સંજી મનુષ્યોથી
આવીને ઉત્પન્ન થાય છે, તો શું સંખ્યાત વર્ષના
આયુયુક્ત કે અસંખ્યાત વર્ષના આયુયુક્ત સંજી
મનુષ્યોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ?

ઝ. ગોયમા ! સંખેજ્જવાસાઝય સણિ મણુસેહિંતો
ઉવવજ્જંતિ, નો અસંખેજ્જવાસાઝય સણિ મણુસેહિંતો
ઉવવજ્જંતિ ।

ઉ. ગૌતમ ! તેઓ સંખ્યાતવર્ષના આયુયુક્ત સંજી
મનુષ્યોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે, પરંતુ
અસંખ્યાતવર્ષના આયુયુક્ત સંજી મનુષ્યોથી
આવીને ઉત્પન્ન થતાં નથી.

પ. ભંતે ! જહ સંખેજ્જવાસાઝય સણિ મણુસેહિંતો
ઉવવજ્જંતિ- કિં પજ્જત્તાસંખેજ્જવાસાઝય સણિ
મણુસેહિંતો ઉવવજ્જંતિ, અપજ્જત્તાસંખેજ્જવાસાઝય
સણિ મણુસેહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?

પ્ર. ભંતે ! જો તેઓ સંખ્યાત વર્ષના આયુયુક્ત સંજી
મનુષ્યોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે તો શું પર્યાપ્ત
સંખ્યાત વર્ષાયુક્ત સંજી મનુષ્યોથી આવીને
ઉત્પન્ન થાય છે કે અપર્યાપ્ત સંખ્યાત વર્ષાયુક્ત
સંજી મનુષ્યોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ?

ઝ. ગોયમા ! દોહિં વિ ઉવવજ્જંતિ ।

ઉ. ગૌતમ ! તેઓ બન્નેમાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે.

પ. સણિમણુસે ણં ભંતે ! જે ભવિએ પુઢવિકાઇએસુ ઉવવજ્જિત્તએ, સે ણં ભંતે ! કેવડયકાલઢ્ઢિઈએસુ ઉવવજ્જેજ્જા ?

૩. ગોયમા ! જહણ્ણેણં અંતોમુહુત્તઢ્ઢિઈએસુ, ઉક્કોસેણં બાવીસં વાસસહસ્સઢ્ઢિઈએસુ ઉવવજ્જેજ્જા ।

પ. તે ણં ભંતે ! જીવા એગસમણં કેવડયા ઉવવજ્જંતિ ?

૩. ગોયમા ! જહેવ રયણપ્પભાએ ઉવવજ્જમાણસસ મણુસસસ લઢ્ઢી ભણિયા તહેવ તિસુ વિ ગમએસુ ડહ વિ ભાણિયબ્બા,

ણવરં-ઓગાહણા જહણ્ણેણં અંગુલસસ અસંખેજ્જઇભાગં, ઉક્કોસેણં પંચધણુસયાઇં ।

ઢિઈ-અણુબંધો જહણ્ણેણં અંતોમુહુત્તં, ઉક્કોસેણં પુવ્વકોડી ।

કાયસંવેહો જહેવ સણિપંચિંદિયસસ પુઢવિકાઇએ ઉવવજ્જમાણસસ તહેવ ભાણિયબ્બં । (૧-૩)

મજ્જિલ્લએસુ તિસુ ગમએસુ લઢ્ઢી જહેવ સણિપંચિં-દિયસસ મજ્જિલ્લેસુ તિસુ ગમએસુ । (૪-૬)

પચ્છિલ્લા તિણિ ગમગા જહા એયસસ ચેવ ઓહિયા ગમગા ।

ણવરં-ઓગાહણા જહણ્ણેણં પંચ ધણુસયાઇં, ઉક્કોસેણ વિ પંચધુણસયાઇં ।

ઢિઈ અણુબંધો ય જહણ્ણેણં પુવ્વકોડી, ઉક્કોસેણ વિ પુવ્વકોડી ।

કાય સંવેહો ઉવવજ્જિઠ્ઠણ ભાણિયબ્બો । (૭-૯)

-વિયા. સ. ૨૪, ઉ. ૧૨, સુ. ૩૬-૩૯

૩૮. દેવે પડુચ્ચ પુઢવિકાઇય ઉવવાય પરૂવણં-

પ. ભંતે ! જઇ દેવેહિંતો ઉવવજ્જંતિ-કિં ભવણવાસિ-દેવેહિંતો ઉવવજ્જંતિ, વાણમંતરદેવેહિંતો ઉવવજ્જંતિ, જોડસિયદેવેહિંતો ઉવવજ્જંતિ, વેમાણિયદેવેહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?

૩. ગોયમા ! ભવણવાસિદેવેહિંતો વિ ઉવવજ્જંતિ -જાવ-વેમાણિયદેવેહિંતો વિ ઉવવજ્જંતિ ।

-વિયા. સ. ૨૪, ઉ. ૧૨, સુ. ૪૦

૫. ભંતે ! (સંખ્યાત વર્ષાયુષ્ક પર્યાપ્ત) સંજી મનુષ્ય જે પૃથ્વીકાયિકોમાં ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય છે તો ભંતે ! તે કેટલા કાળની સ્થિતિયુક્ત પૃથ્વીકાયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

૭. ગૌતમ ! તે જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્તની અને ઉત્કૃષ્ટ બાવીસહજાર વર્ષના સ્થિતિયુક્ત પૃથ્વીકાયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

૫. ભંતે ! તે જીવો એક જ સમયે કેટલાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

૭. ગૌતમ ! રત્નપ્રભામાં ઉત્પન્ન થનાર મનુષ્યનું જે કથન પૂર્વે કર્યું છે એ જ અહીંયા પણ ત્રણે ગમકોમાં સમજવું જોઈએ.

વિશેષ - એમના શરીરની અવગાહના જઘન્ય આંગળના અસંખ્યાતમા ભાગની અને ઉત્કૃષ્ટ પાંચસો ધનુષની હોય છે,

સ્થિતિ-અનુબંધ જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્તની અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટિ વર્ષની હોય છે.

કાયસંવેધ - જેવી રીતે સંજી પંચેન્દ્રિય - તિર્યચના પૃથ્વીકાયમાં ઉત્પન્ન થવા વિષે કહ્યું છે - તે જ પ્રકારે અહીંયા સમજવું જોઈએ. (૧-૩)

મધ્યના ત્રણ ગમકો (૪-૫-૬)નું સંપૂર્ણ કથન સંજી પંચેન્દ્રિયના મધ્યના ત્રણે ગમકોને અનુરૂપ સમજવું જોઈએ. (૪-૬)

છેવટના ત્રણે ગમકો (૭-૮-૯)નું કથન એના જ પ્રારંભના ત્રણ ઔધિક ગમકોને અનુસાર સમજવું જોઈએ.

વિશેષ - શરીરની અવગાહના જઘન્ય પાંચસો ધનુષની અને ઉત્કૃષ્ટ પણ પાંચસો ધનુષની છે.

સ્થિતિ અને અનુબંધ જઘન્ય પૂર્વકોટિવર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ પણ પૂર્વકોટિ વર્ષ છે.

કાયસંવેધ ઉપયોગપૂર્વક સમજવું જોઈએ. (૭-૯)

૩૯. દેવોની અપેક્ષાએ પૃથ્વીકાયિકમાં ઉપપાતનું પ્રરૂપણ :

૫. ભંતે ! જો (પૃથ્વીકાયિક) દેવોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે, તો શું ભવનવાસી દેવોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે, વાણવ્યન્તર દેવોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે, જ્યોતિષ્ક દેવોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે. કે વૈમાનિક દેવોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ?

૭. ગૌતમ ! તેઓ ભવનવાસી દેવોથી પણ આવીને ઉત્પન્ન થાય છે -ચાવતુ- વૈમાનિક દેવોથી પણ આવીને ઉત્પન્ન થાય છે.

૩૧. પુઢવિકાઇએ ઉવવજ્જંતેસુ ભવણવાસિદેવાણં ઉવવામાઇ વીસં દારં પહ્વણં-

પ. ભંતે ! જઇ ભવણવાસિદેવેહિંતો ઉવવજ્જંતિ-કિં અસુરકુમારભવણવાસિદેવેહિંતો ઉવવજ્જંતિ -જાવ-થણિયકુમારભવણવાસિદેવેહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?

ઉ. ગોયમા ! અસુરકુમારભવણવાસિદેવેહિંતો વિ ઉવવજ્જંતિ -જાવ- થણિયકુમારભવણવાસિદેવેહિંતો વિ ઉવવજ્જંતિ ।

પ. અસુરકુમારેણં ભંતે ! જે ભવિએ પુઢવિકાઇએસુ ઉવવજ્જિત્તએ, સે ણં ભંતે ! કેવઇયં કાલદ્વિર્દિએસુ ઉવવજ્જેજ્જા ?

ઉ. ગોયમા ! જહણ્ણેણં અંતોમુહુત્તદ્વિર્દિએસુ, ઉક્કોસેણં વાવીસં વાસસહસ્સદ્વિર્દિએસુ ।

પ. તે ણં ભંતે ! જીવા એગસમણં કેવઇયા ઉવવજ્જંતિ ?

ઉ. ગોયમા ! જહણ્ણેણં એકો વા, દો વા, તિણ્ણિ વા, ઉક્કોસેણં સંખેજ્જા વા, અસંખેજ્જા વા ઉવવજ્જંતિ ।

પ. તેસિ ણં ભંતે ! જીવાણં સરીરગા કિં સંઘયણી પણ્ણત્તા ?

ઉ. ગોયમા ! છણ્હં સંઘયણાણં અસંઘયણી -જાવ- પરિણમંતિ ।

પ. તેસિ ણં ભંતે ! જીવાણં કે મહાલિયા સરીરોગાહણા ?

ઉ. ગોયમા ! દુવિહા સરીરોગાહણા પણ્ણત્તા, તં જહા-

૧. ભવધારણિજ્જા ય, ૨. ઉત્તર વેડવ્વિયા ય ।

૧. તત્થ ણં જા સા ભવધારણિજ્જા સા જહણ્ણેણં અંગુલસ્સઅસંખેજ્જઇભાગં, ઉક્કોસેણં સત્ત રયણીઓ ।

૨. તત્થ ણં જા સા ઉત્તર વેડવ્વિયા સા જહણ્ણેણં અંગુલસ્સ સંખેજ્જઇભાગં, ઉક્કોસેણં જોયણસયસ-હસ્સં ।

પ. તેસિ ણં ભંતે ! જીવાણં સરીરગા કિં સંઠિયા પણ્ણત્તા ?

ઉ. ગોયમા ! દુવિહા પણ્ણત્તા, તં જહા -

૩૨. પૃથ્વીકાયિકોમાં ઉત્પન્ન થનાર ભવનવાસી દેવોના ઉપપાતાદિ વીસ દારોનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! જો (પૃથ્વીકાયિક) ભવનવાસી દેવોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે તો શું તેઓ અસુરકુમાર ભવનવાસી દેવોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે -યાવત્- સ્તનિતકુમાર ભવનવાસી દેવોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તેઓ અસુરકુમાર - ભવનવાસી દેવોથી પણ આવીને ઉત્પન્ન થાય છે -યાવત્- સ્તનિતકુમાર ભવનવાસી દેવોથી પણ આવીને ઉત્પન્ન થાય છે.

પ્ર. ભંતે ! જે અસુરકુમાર પૃથ્વીકાયિકોમાં ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય છે તો ભંતે ! તે કેટલા કાળના સ્થિતિયુક્ત પૃથ્વીકાયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્તની અને ઉત્કૃષ્ટ બાવીસહજાર વર્ષના સ્થિતિયુક્ત પૃથ્વીકાયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

પ્ર. ભંતે ! તે જીવો એક જ સમયે કેટલાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તેઓ જઘન્ય એક, બે કે ત્રણ અને ઉત્કૃષ્ટ સંખ્યાત કે અસંખ્યાત ઉત્પન્ન થાય છે.

પ્ર. ભંતે ! એ જીવોના શરીર કયા પ્રકારના સંહનનયુક્ત કહેવામાં આવે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તેઓના શરીર છયે પ્રકારના સંહનનોથી રહિત હોય છે -યાવત્- પરિણત હોય છે.

પ્ર. ભંતે ! એ જીવોના શરીરની અવગાહના કેટલી મોટી કહેવામાં આવી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! શરીરની અવગાહના બે પ્રકારની કહેવામાં આવી છે, જેમકે -

૧. ભવધારણીય, ૨. ઉત્તરવૈક્રિય.

૧. એમાં જે ભવધારણીય અવગાહના છે, તે જઘન્ય આંગળના અસંખ્યાતમા ભાગની અને ઉત્કૃષ્ટ સાત રત્નિ (હાથ)ની છે.

૨. એમાં જે ઉત્તરવૈક્રિય અવગાહના છે, તે જઘન્ય આંગળના સંખ્યાતમા ભાગની અને ઉત્કૃષ્ટ એક લાખ યોજનની છે.

પ્ર. ભંતે ! એ જીવોના શરીરનું સંસ્થાન કયું કહેવામાં આવે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! એ બે પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે, જેમકે -

૧. ભવધારણિજ્ઞા ય, ૨. ઉત્તરવેડવિયા ય ।

૧. તત્થ ણં જે તે ભવધારણિજ્ઞા તે સમચરસં-
સંઠાણસંઠિયા પણ્ણત્તા ।

૨. તત્થ ણં જે તે ઉત્તરવેડવિયા તે નાણાસંઠાણસંઠિયા
પણ્ણત્તા ।

લેસ્સાઓ ચત્તારિ ।

દિટ્ટી તિવિહા વિ ।

તિણ્ણિ નાણા નિયમં, તિણ્ણિ અણ્ણાણા ભયણાણ ।

જોગો તિવિહો વિ ।

ઉવઓગો દુવિહો વિ ।

ચત્તારિ સણ્ણાઓ ।

ચત્તારિ કસાયા ।

પંચ ઇંદિયા ।

પંચ સમુગ્ધાયા ।

વેયણા દુવિહા વિ ।

ઇત્થિવેદગા વિ, પુરિસવેદગા વિ, નો નપુંસગવેદગા ।

ઠિઈ જહણ્ણેણં દસવાસસહસ્સાઈ, ઉક્કોસેણં સાઈરેગં
સાગરોવમં ।

અજ્ઞવસાણા અસંખેજ્ઞા પસત્થા વિ, અપ્પસત્થા વિ ।

અણુબંધો જહા ઠિઈ ।

ભવાદેસેણં દો ભવગ્ગહણાઈ,

કાલાદેસેણં જહણ્ણેણં દસવાસસહસ્સાઈ અંતોમુહુત્ત-
મબ્બહિયાઈ, ઉક્કોસેણં સાઈરેગં સાગરોવમં બાવીસાણ
વાસસહસ્સેહિં અબ્બહિયં, એવઇયં કાલં સેવેજ્ઞા,
એવઇયં કાલં ગતિરાગતિં કરેજ્ઞા ।

એવં નવ વિ ગમગા ણં લક્કી નેયવ્વા ।

ઠિઈ કાલાદેસં ચ ઉવઉંજિરુણ જાણેજ્ઞા ।

નવમ ગમણ-કાલાદેસેણં જહણ્ણેણં સાઈરેગં સાગરોવમં
બાવીસાણ વાસસહસ્સેહિં અબ્બહિયં, ઉક્કોસેણ વિ
સાઈરેગં સાગરોવમં બાવીસાણ વાસસહસ્સેહિં
અબ્બહિયં, એવઇયં કાલં સેવેજ્ઞા, એવઇયં કાલં
ગતિરાગતિં કરેજ્ઞા । (૧-૯)

૧. ભવધારણીય, ૨. ઉત્તરવૈક્રિય.

૧. એમાં જે ભવધારણીય શરીર છે, તેઓ
સમચતુરસ્ત્રસંસ્થાન યુક્ત કહેવામાં આવ્યા છે,

૨. જે ઉત્તર વૈક્રિય શરીર છે, તેઓ અનેક પ્રકારના
સંસ્થાનયુક્ત કહેવામાં આવ્યા છે.

એમને ચાર લેશ્યાઓ હોય છે.

એમાં ત્રણ દષ્ટિઓ હોય છે.

નિયમપૂર્વક એમને ત્રણ જ્ઞાન હોય છે અને ત્રણ
અજ્ઞાન ભજના (વિકલ્પે)થી હોય છે.

ત્રણેય યોગ હોય છે.

ઉપયોગ બન્ને હોય છે.

ચારેય સંજ્ઞાઓ હોય છે.

ચારેય ક્ષાયો હોય છે.

પાંચેય ઈન્દ્રિયો હોય છે.

પાંચેય સમુદ્ધાત મળી આવે છે.

વેદના બે પ્રકારની હોય છે.

તેઓ સ્ત્રીવેદી અને પુરુષવેદી હોય છે પરંતુ
નપુંસકવેદી હોતાં નથી.

તેમની સ્થિતિ જઘન્ય દસહજાર વર્ષની અને ઉત્કૃષ્ટ
કાઈક વિશેષ સાગરોપમની હોય છે.

એમના અધ્યવસાય અસંખ્યાત હોય છે, તેઓ
પ્રશસ્ત અને અપ્રશસ્ત હોય છે.

અણુબંધ સ્થિતિને અનુસાર હોય છે.

ભવાદેશથી તેઓ બે ભવ ગ્રહણ કરે છે.

કાલાદેશથી જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક દસહજાર
વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ બાવીસહજાર વર્ષ અધિક
સાગરોપમ જેટલો કાળ વ્યતીત કરે છે અને એટલાં
જ કાળ સુધી ગમનાગમન કરે છે.

આ પ્રમાણે નવ ગમકોની લલ્લિ જાણવી જોઈએ.

**ઉપપાત સ્થિતિ કાળાદેશ ઉપયોગપૂર્વક જાણવી
જોઈએ.**

નવમાં ગમકમાં - કાળાદેશથી જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ
બાવીસહજાર વર્ષ વધારે સાગરોપમ જેટલો કાળ
વ્યતીત કરે છે અને તેટલા જ કાળ સુધી
ગમનાગમન કરે છે. (૧-૯)

નાગકુમારાણં એસા ચેવ વત્તવ્વયા જહા અસુર-
કુમારાણં ।

ળવરં-ઠિઈ અણુબંધો જહણ્ણેણં દસવાસસહસ્સાઈ,
ઉક્કોસેણં દેસૂણાઈં દો પલિઓવમાઈં ।

પદ્મગમણ-કાલાદેસેણં જહણ્ણેણં દસવાસસહસ્સાઈં
અંતોમુહુત્તમબ્ભહિયાઈં, ઉક્કોસેણં દેસૂણાઈં દો
પલિઓવમાઈં બાવીસાણ વાસસહસ્સેહિં અબ્ભહિયાઈં ।

એવં નવ વિ ગમગાણં ઠિઈ કાલાદેસં ચ ઉવઝંજિઝ્ઞ
જાણેજ્જા । (૧-૯)

એવં -જાવ- થણિયકુમારાણં જહા નાગકુમારાણં ।
-વિયા. સ. ૨૪, ઉ. ૧૨, સુ. ૪૧-૪૭

૪૦. પુઢવિકાઙ્ઞ ઉવવજ્જંતેસુ વાણમંતરદેવાણં ઉવવાયાઙ્ઞ
વીસં દારં પરૂવણં-

પ. ભંતે ! જહ વાણમંતરેહિંતો ઉવવજ્જંતિ-કિં
પિસાયવાણમંતરદેવેહિંતો ઉવવજ્જંતિ -જાવ-
ગંધવ્વવાણમંતરદેવેહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?

ઉ. ગોયમા ! પિસાયવાણમંતરદેવેહિંતો વિ ઉવવજ્જંતિ
-જાવ- ગંધવ્વવાણમંતરદેવેહિંતો વિ ઉવવજ્જંતિ ।

પ. વાણમંતરદેવે ણં ભંતે ! જે ભવિણે પુઢવિકાઙ્ઞેસુ
ઉવવજ્જિત્તણે સે ણં ભંતે ! કેવઈયં કાલઢ્ઢિઈંણેસુ
ઉવવજ્જેજ્જા ?

ઉ. ગોયમા ! એણિં પિ અસુરકુમારગમગસરિસા નવ
ગમગાણં લક્કી ભાણિયવ્વા ।

ળવરં-ઠિઈ-જહણ્ણેણં દસવાસસહસ્સાઈં, ઉક્કોસેણં
પલિઓવમં ઉવવાય-કાયસંવેહં ચ ઉવઝંજિઝ્ઞ
ભાણિયવ્વં । (૧-૯)

-વિયા. સ. ૨૪, ઉ. ૧૨, સુ. ૪૮-૪૯

૪૧. પુઢવિકાઙ્ઞ ઉવવજ્જંતેસુ જોઙ્ઞસિય દેવાણં ઉવવાયાઙ્ઞ
વીસં દારં પરૂવણં -

પ. ભંતે ! જહ જોઙ્ઞસિયદેવેહિંતો ઉવવજ્જંતિ-કિં
ચંદવિમાણજોઙ્ઞસિયદેવેહિંતો ઉવવજ્જંતિ -જાવ-
તારાવિમાણજોઙ્ઞસિયદેવેહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?

નાગકુમારોના માટે પણ અસુરકુમારોની જેમ જ
કથન કરવું જોઈએ.

વિશેષ-સ્થિતિ અને અનુબંધ જઘન્ય દસહજાર વર્ષની
અને ઉત્કૃષ્ટ દેશોન બે પલ્યોપમની હોય છે.

પ્રથમ ગમકમાં - કાળાદેશથી જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત
અધિક દસહજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ બાવીસહજાર
વર્ષ અધિક દેશોન બે પલ્યોપમ જેટલો કાળ વ્યતીત
કરે છે અને એટલા જ કાળ સુધી ગમનાગમન કરે છે.

આ જ પ્રકારે નવેય ગમકોમાં સ્થિતિ અને કાલાદેશ
ઉપયોગપૂર્વક સમજવો જોઈએ. (૧-૯)

આ જ પ્રકારે સ્તનિતકુમારો પર્યંત નવગમક
નાગકુમારોને અનુરૂપ સમજવા જોઈએ.

૪૦. પૃથ્વીકાયિકોમાં ઉત્પન્ન થનાર વાણવ્યન્તર દેવોના
ઉપપાતાદિ વીસ દારોનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! જો (પૃથ્વીકાયિકજીવ) વાણવ્યન્તર દેવોથી
આવીને ઉત્પન્ન થાય છે તો શું તેઓ પિશાય
વાણવ્યન્તરોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે -યાવત્-
ગંધર્વ વાણવ્યન્તરોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય
છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તેઓ પિશાય વાણવ્યન્તર દેવોથી પણ
આવીને ઉત્પન્ન થાય છે -યાવત્- ગંધર્વ
વાણવ્યન્તરોથી પણ આવીને ઉત્પન્ન થાય છે.

પ્ર. ભંતે ! જે વાણવ્યન્તર દેવ પૃથ્વીકાયિક જીવોમાં
ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય છે તો ભંતે ! તે કેટલા કાળની
સ્થિતિયુક્ત પૃથ્વીકાયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! એમના પણ નવ ગમકોનું વર્ણન અસુર-
કુમારોના નવગમકોને અનુરૂપ કહેવું જોઈએ.

વિશેષ - એની સ્થિતિ જઘન્ય દસહજાર વર્ષની અને
ઉત્કૃષ્ટ એક પલ્યોપમની હોય છે. ઉપપાત અને
કાયસંવેધ ઉપયોગ રાખીને સમજવો જોઈએ. (૧-૯)

૪૧. પૃથ્વીકાયિકોમાં ઉત્પન્ન થનાર જ્યોતિષ્ક દેવોના
ઉપપાતાદિ વીસ દારોનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! જો (પૃથ્વીકાયિક) જ્યોતિષ્ક દેવોથી આવીને
ઉત્પન્ન થાય છે તો શું તેઓ ચન્દ્રવિમાન-
જ્યોતિષ્કદેવોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે -યાવત્-
તારાવિમાન જ્યોતિષ્ક દેવોથી આવીને ઉત્પન્ન
થાય છે ?

૩. ગોયમા ! ચંદવિમાણજોઈસિયદેવેહિંતો વિ ઉવવજ્જંતિ -જાવ- તારાવિમાણ જોઈસિયદેવેહિંતો વિ ઉવવજ્જંતિ ।
૫. જોઈસિયદેવે પં ભંતે ! જે ભવિએ પુઢવિક્કાઈએસુ ઉવવજ્જિત્તએ સે પં ભંતે ! કેવઈયં કાલટ્ઠિઈએસુ ઉવવજ્જેજ્જા ?
૩. ગોયમા ! સવ્વા લઢ્ઢી જહા અસુરકુમારાણં ।

જાવરં-એગા તેઉલેસ્સા પળ્ણત્તા ।

તિણ્ણિ નાણા, તિણ્ણિ અળ્ણાણા નિયમં ।

ઠિઈ - જહળ્ણેણં અઢ્ઢાગપલિઓવમં, ઉવ્કોસેણં પલિઓવમં વાસસયસહસ્સમબ્ભહિયં ।

એવં અણુબંધો વિ ।

પઢમગમએ-કાલાદેસેણંજહળ્ણેણં અઢ્ઢાગપલિઓવમં અંતોમુહુત્તમબ્ભહિયં, ઉવ્કોસેણં પલિઓવમં વાસસયસહસ્સેણં બાવીસાએ વાસસહસ્સેહિં અબ્ભહિયં, એવઈયં કાલં સેવેજ્જા, એવઈયં કાલં ગતિરાગતિં કરેજ્જા ।

એવં સેસા વિ અઢ્ઢાગમગા અસુરકુમાર સરિસા ભાણિયવ્વા ।

જાવરં-ઠિઈ, કાલાદેસં, ઉવવાયં, ણાણત્તંચ ઉવઉંજિઠ્ઠા ભાણિયવ્વા । (૧-૯)

-વિયા. સ. ૨૪, ઉ. ૧૨, સુ. ૫૦-૫૧

૪૨. પુઢવિક્કાઈએ ઉવવજ્જંતેસુ વેમાણિય દેવાણં ઉવવાયાઈ વીસં દારં પરૂવણં-

૫. ભંતે ! જઈ વેમાણિયદેવેહિંતો ઉવવજ્જંતિ-કિં કપ્પોવગવેમાણિયદેવેહિંતો ઉવવજ્જંતિ, કપ્પાતીય વેમાણિયદેવેહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?
૩. ગોયમા ! કપ્પોવગવેમાણિયદેવેહિંતો ઉવવજ્જંતિ, નો કપ્પાતીયવેમાણિયદેવેહિંતો ઉવવજ્જંતિ ।
૫. ભંતે ! જઈ કપ્પોવગવેમાણિયદેવેહિંતો ઉવવજ્જંતિ-કિં સોહમ્મકપ્પોવગવેમાણિયદેવેહિંતો ઉવવજ્જંતિ -જાવ- અચ્ચુયકપ્પોવગવેમાણિયદેવેહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?

૩. ગૌતમ ! તેઓ ચન્દ્રવિમાન-જ્યોતિષ્ક દેવોથી પણ આવીને ઉત્પન્ન થાય છે -યાવત્- તારાવિમાન-જ્યોતિષ્ક દેવોથી પણ આવીને પણ ઉત્પન્ન થાય છે.
૫. ભંતે ! જ્યોતિષ્ક દેવ જે પૃથ્વીકાયિકોમાં ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય છે તો ભંતે ! તેઓ કેટલા કાળની સ્થિતિયુક્ત પૃથ્વીકાયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?
૩. ગૌતમ ! સમગ્ર કથન અસુરકુમારોને અનુરૂપ સમજવું જોઈએ.

વિશેષ - એને એકમાત્ર તેજોલેશ્યા કહેવામાં આવી છે.

નિયમપૂર્વક એમાં ત્રણ જ્ઞાન અને ત્રણ અજ્ઞાન હોય છે.

સ્થિતિ - જઘન્ય પલ્લોપમના આઠમા ભાગની અને ઉત્કૃષ્ટ એક લાખ વર્ષ અધિક એક પલ્લોપમની હોય છે.

અનુબંધ પણ સ્થિતિને અનુસાર સમજવું જોઈએ.

પ્રથમ ગમકમાં - કાલાદેશથી જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક પલ્લોપમનો આઠમો ભાગ અને ઉત્કૃષ્ટ બાવીસ હજાર વર્ષ અધિક એક લાખ વર્ષ સહિત એક પલ્લોપમ જેટલો કાળ વ્યતીત કરે છે અને એટલા જ કાળ સુધી ગમનાગમન કરે છે.

આ જ પ્રકારે શેષ આઠ ગમક પણ અસુરકુમારને અનુરૂપ સમજવાં જોઈએ.

વિશેષ - સ્થિતિ, કાલાદેશ, ઉપપાત અને અંતર ઉપયોગપૂર્વક સમજવું જોઈએ. (૧-૯)

૪૨. પૃથ્વીકાયિકોમાં ઉત્પન્ન થનાર વૈમાનિક દેવોના ઉપપાતાદિ વીસ દારોનું પ્રરૂપણ :

૫. ભંતે ! જો (પૃથ્વીકાયિક જીવ) વૈમાનિક દેવોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે, તો શું તેઓ કલ્પોપપન્ન વૈમાનિક દેવોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે કે કલ્પાતીત વૈમાનિક દેવોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ?
૩. ગૌતમ ! તેઓ કલ્પોપપન્ન વૈમાનિક દેવોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે, કલ્પાતીત વૈમાનિક દેવોથી આવીને ઉત્પન્ન થતા નથી.
૫. ભંતે ! જો (પૃથ્વીકાયિક) કલ્પોપપન્ન વૈમાનિક દેવોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે, તો શું તેઓ સૌંદર્ભ-કલ્પોપપન્ન વૈમાનિક દેવોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે -યાવત્- અચ્યુત કલ્પોપપન્ન વૈમાનિક દેવોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગોયમા ! સોહમ્મકપ્પોવગવેમાણિયદેવેહિંતો ઉવવજ્જંતિ, ઈસાણકપ્પોવગવેમાણિયદેવેહિંતો વિ ઉવવજ્જંતિ, નો સણંકુમાર-જાવ- નો અચ્ચુયકપ્પોવ- ગવેમાણિયદેવેહિંતો ઉવવજ્જંતિ ।

૫. સોહમ્મદેવે ણં ભંતે ! જે ભવિએ પુઠ્ઠવિક્કાઇએસુ ઉવવજ્જિત્તએ, સે ણં ભંતે ! કેવઇયં કાલદ્વિઈએસુ ઉવવજ્જેજ્જા ?

૩. ગોયમા ! **એવં જોહસિયસ્સ સરિસા સવ્વા લઙ્કી ભાણિયવ્વા ।**

ણવરં-ઠિઈ અણુબંધો ય જહણ્ણેણં પલિઓવમં, ઉક્કોસેણં દો સાગરોવમાઈં ।

પઠ્ઠમગમએ-કાલાદેસેણં જહણ્ણેણં પલિઓવમં અંતોમુહુત્તમબ્બહિયં, ઉક્કોસેણં દો સાગરોવમાઈં બાવીસાએ વાસસહસ્સેહિં અબ્બહિયાઈં, એવઇયં કાલં સેવેજ્જા, એવઇયં કાલં ગતિરાગતિં કરેજ્જા ।

એવં સેસા વિ અદ્દુ ગમ્મગાણં ઉવવાય ઠિઈ કાલાદેસો ઉવવંજિઠ્ઠણ ભાણિયવ્વં । (૧-૯)

એવં ઈસાણદેવાણ વિ નવ ગમ્મગાણં સવ્વા લઙ્કી ભાણિયવ્વા,

ણવરં-ઠિઈ અણુબંધો જહણ્ણેણં સાહરેગં પલિઓવમં, ઉક્કોસેણં સાહરેગાઈં દો સાગરોવમાઈં ।

ઉવવાય ઠિઈ કાલાદેસં ચ ઉવવંજિઠ્ઠણ ભાણિયવ્વં । (૧-૯) -વિયા. સ. ૨૪, ઉ. ૧૨, સુ. ૫૨-૫૫

૪૩. આઠકાઈએ ઉવવજ્જંતેસુ તેવીસદંડયાણં ઉવવાયાઈ વીસં દારં પરૂવણં-

૫. આઠકાઈયા ણં ભંતે ! કઓહિંતો ઉવવજ્જંતિ કિં- નેરહિંતો ઉવવજ્જંતિ -જાવ- દેવેહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?

૩. ગોયમા ! **એવં જહેવ પુઠ્ઠવિક્કાઈય ઉદ્દેસગ સરિસો ઉવવાઓ ભાણિયવ્વો ।**

૫. પુઠ્ઠવિક્કાઈએ ણં ભંતે ! જે ભવિએ આઠકાઈએસુ ઉવવજ્જિત્તએ, સે ણં ભંતે ! કેવઇયં કાલદ્વિઈએસુ ઉવવજ્જેજ્જા ?

૩. ગોયમા ! જહણ્ણેણં અંતોમુહુત્તદ્વિઈએસુ, ઉક્કોસેણં સત્તવાસસહસ્સદ્વિઈએસુ ઉવવજ્જેજ્જા ।

૩. ગૌતમ ! તેઓ સૌધર્મ-કલ્પોપપન્ન વૈમાનિક દેવોથી તથા ઈશાન કલ્પોપપન્ન વૈમાનિક દેવોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે, પરંતુ સનત્કુમાર કલ્પોપપન્ન વૈમાનિક દેવોથી -યાવત્- અચ્ચુત કલ્પોપપન્ન વૈમાનિક દેવોથી આવીને ઉત્પન્ન થતાં નથી.

૫. ભંતે ! સૌધર્મ કલ્પોપપન્ન વૈમાનિક દેવ જે પૃથ્વી-કાયિકોમાં ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય છે તો ભંતે ! તે કેટલા કાળની સ્થિતિયુક્ત પૃથ્વીકાયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! જ્યોતિષ્ક દેવોના ગમકને અનુરૂપ અહીંયા પણ સંપૂર્ણ લબ્ધિ સમજવી જોઈએ.

વિશેષ - સ્થિતિ અને અનુબંધ જઘન્ય એક પલ્પોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ બે સાગરોપમ છે.

પ્રથમ ગમકમાં - કાલાદેશથી જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક એક પલ્પોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ બાવીસહજાર વર્ષ અધિક બે સાગરોપમ જેટલો કાળ વ્યતીત કરે છે અને એટલા જ કાળ સુધી ગમનાગમન કરે છે.

આ જ પ્રકારે શેષ આઠ ગમકોની ઉપપાત સ્થિતિ કાલાદેશ ઉપયોગપૂર્વક સમજવો જોઈએ. (૧-૯)

ઈશાન દેવોના પણ નવ ગમકોની સંપૂર્ણ લબ્ધિ એ જ પ્રકારે સમજવી જોઈએ.

વિશેષ - સ્થિતિ અને અનુબંધ જઘન્ય કઈક વધારે એક પલ્પોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ કઈક વધારે બે સાગરોપમ છે.

ઉપપાત સ્થિતિ કાલાદેશ ઉપયોગપૂર્વક સમજવો જોઈએ.

૪૩. અષ્કાયિકોમાં ઉત્પન્ન થનાર તેવીસ દંડકોના ઉપપાતાદિ વીસ દારોનું પ્રરૂપણ :

૫. ભંતે ! અષ્કાયિક જીવ કયાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે, શું તેઓ નૈરયિકોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે -યાવત્- દેવોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! જે પ્રકારે પૃથ્વીકાયિક બારમાં ઉદ્દેશકમાં કથન કરવામાં આવ્યું છે, તે જ પ્રકારે અહીંયા પણ ઉત્પત્તિનું કથન કરવું જોઈએ.

૫. ભંતે ! પૃથ્વીકાયિક જીવ જે અષ્કાયિકોમાં ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય છે તો ભંતે ! તે કેટલા કાળની સ્થિતિયુક્ત અષ્કાયિકમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! તે જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્તની અને ઉત્કૃષ્ટ સાતહજાર વર્ષની સ્થિતિયુક્ત અષ્કાયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

સેસં સઘ્વા પુઢવિકાઇયુદ્દેસગ સરિસા તેવીસં
દંડગાણં નવ ગમગવત્તઘ્વયા ભાણિયઘ્વા ।

ળવરં-ઁવવાય ઠિઈં સંવેહં ચ ઁવઁંજિઁળ જાણેજ્જા ।
-વિયા. સ. ૨૪, ઁ. ૧૩, સુ. ૨-૩

૪૪. તેઁકાઇઁ ઁવઁવજ્જંતેસુ દસ દંડગાણં ઁવવાયાઇ વીસં દારં
પરૂઘણં-

પ. તેઁકાઇયા ણં ઁંતે ! કઁઁહિંતો ઁવઁવજ્જંતિ ?
કિં નેરઁઇઁહિંતો ઁવઁવજ્જંતિ -જાઁવ- દેવેહિંતો
ઁવઁવજ્જંતિ ?

ઁ. ગોયમા ! પુઢવિકાઇયુદ્દેસગ સરિસા દસ દંડગાણં
નવ ગમગ વત્તઘ્વયા સઘ્વા ભાણિયઘ્વા ।

ળવરં-ઁવવાય ઠિઈં સંવેહં ચ ઁવઁંજિઁળ જાણેજ્જા ।

દેવેહિંતો ન ઁવઁવજ્જંતિ ।

મણુસેહિંતો ઁવઁવજ્જમાણસસ ભવાદેસેણં દો
ભવગ્ગહણાઇં । -વિયા. સ. ૨૪, ઁ. ૧૪, સુ. ૧

૪૫. વાઁકાઇઁ ઁવઁવજ્જંતેસુ દસ દંડગાણં ઁવવાયાઇ વીસં દારં
પરૂઘણં-

પ. વાઁકાઇયા ણં ઁંતે ! કઁઁહિંતો ઁવઁવજ્જંતિ ? કિં
નેરઁઇઁહિંતો ઁવઁવજ્જંતિ -જાઁવ-દેવેહિંતો ઁવઁવજ્જંતિ ?

ઁ. ગોયમા ! જહેવ તેઁકાઇયુદ્દેસઁઁ ઁણિયો તહેવ
ઇહ વિ દસ દંડગાણં નવ ગમગ વત્તઘ્વયા સઘ્વા
ભાણિયઘ્વા ।

ળવરં-ઁવવાય ઠિઈં સંવેહં ચ ઁવઁંજિઁળ જાણેજ્જા ।

-વિયા. સ. ૨૪, ઁ. ૧૫, સુ. ૧

૪૬. વ્ણસસઁકાઇઁ ઁવઁવજ્જંતેસુ તેવીસદંડગાણં ઁવવાયાઇ
વીસં દારં પરૂઘણં-

પ. વ્ણસસઁકાઇયા ણં ઁંતે ! કઁઁહિંતો ઁવઁવજ્જંતિ ?
કિં નેરઁઇઁહિંતો ઁવઁવજ્જંતિ -જાઁવ- દેવેહિંતો
ઁવઁવજ્જંતિ ?

ઁ. ગોયમા ! પુઢવિકાઇયુદ્દેસગ સરિસા તેવીસ
દંડગાણં નવ ગમગ વત્તઘ્વયા સઘ્વા ભાણિયઘ્વા ।

ઁા પ્રકારે શેષ સમઁઁ વર્ણન નવગમકો ઁને ત્રેવીસ
દંડકો સઁહિત પૃથ્વીકાયિકને ઁનુરૂપ સમજવું જોઈઁ.

વિશેષ - ઁપપાત સ્થિતિ ઁને સંવેઘ ઁપયોગપૂર્વક
સમજી લેવો જોઈઁ.

૪૪. તેજસકાયિકોઁ ઁત્પન્ન થનાર દસ દંડકોઁ ઁપપાતાદિ
વીસ દારોનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ઁંતે ! તેજસકાયિક જીવ કયાંથી ઁાવીને ઁત્પન્ન
થાય છે ? શું તે નૈરયિકોથી ઁાવીને ઁત્પન્ન થાય
છે -યાવત્- દેવોથી ઁાવીને ઁત્પન્ન થાય છે ?

ઁ. ગોતમ ! ઁહીંયા પણ પૃથ્વીકાયિક ઁદેશકને ઁનુરૂપ
દસ દંડકોના નવ ગમકોનું સંપૂર્ણ કથન કરવું
જોઈઁ.

વિશેષ - ઁના ઁપપાત, સ્થિતિ ઁને સંવેઘ
ઁપયોગપૂર્વક સમજવું જોઈઁ.

(તેજસકાયિક જીવ) દેવોથી ઁાવીને ઁત્પન્ન થતા
નથી.

મનુષ્યોથી ઁાવીને ઁત્પન્ન થનાર તેજસકાયિક
ભવાદેશથી ઁે ભવ પ્રહણ કરે છે.

૪૫. વાયુકાયિકોઁ ઁત્પન્ન થનાર દસ દંડકોના ઁપપાતાદિ
વીસ દારોનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ઁંતે ! વાયુકાયિક જીવ કયાંથી ઁાવીને ઁત્પન્ન
થાય છે ? શું તેઁઁ નૈરયિકોથી ઁાવીને ઁત્પન્ન
થાય છે -યાવત્- દેવોથી ઁાવીને ઁત્પન્ન થાય છે ?

ઁ. ગોતમ ! તેજસકાયિક ઁદેશકને ઁનુરૂપ દસ દંડકોના
નવગમકોનું સમઁઁ કથન કરવું જોઈઁ.

વિશેષ - ઁપપાત, સ્થિતિ ઁને સંવેઘ ઁપયોગપૂર્વક
સમજવું જોઈઁ.

૪૬. વનસ્પતિકાયિકોઁ ઁત્પન્ન થનાર ત્રેવીસ દંડકોઁ
ઁપપાતાદિ વીસ દારોનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ઁંતે ! વનસ્પતિકાયિક જીવ કયાંથી ઁાવીને
ઁત્પન્ન થાય છે ? શું તેઁઁ નૈરયિકોથી ઁાવીને
ઁત્પન્ન થાય છે -યાવત્- દેવોથી ઁાવીને ઁત્પન્ન
થાય છે ?

ઁ. ગોતમ ! ઁહીંયા પૃથ્વીકાયિક ઁદેશકને ઁનુરૂપ
ત્રેવીસ દંડકોના નવ ગમકોનું પ્રરૂપણ કરવું
જોઈઁ.

ળવરં-જાહે વળસ્સઙ્કાઙ્કાઓ વળસ્સઙ્કાઙ્કાઘ્સુ
ઁવવજ્જંતિ તાહે પઢમ-બિઙ્કય-ચઁત્થ-પંચમેસુ ગમઘ્સુ-

પરિમાણં-અણુસમયં અવિરહિય અણંતા ઁવવજ્જંતિ ।

ભવાઢેસેણં-જહણ્ણેણં ઢો ભવગ્ગહણાઙ્કાં, ઁક્કોસેણં
અણંતાઙ્કાં ભવગ્ગહણાઙ્કાં ।

કાલાઢેસેણં-જહણ્ણેણં ઢો અંતોમુહુત્તા, ઁક્કોસેણં
અણંતં કાલં, ઁવઙ્કયં કાલં સેવેજ્જા, ઁવઙ્કયં કાલં
ગતિરાગતિં કરેજ્જા ।

સેસા પંચ ગમા અઢ્ઢભવગ્ગહણિયા તહેવ પુઢવી
સરીસા ભાણિયઁવા ।

ળવરં-ઁવવાય ઠિઙ્કાં સંવેહં ચ ઁવઁજિઙ્કણ ઙાણેજ્જા ।

-વિયા. સ. ૨૪, ઁ. ૧૬, સુ. ૧

વિશેષ - જ્યારે વનસ્પતિકાયિક જીવ વનસ્પતિ-
કાયિક જીવોમાં ઁત્પન્ન થાય છે ત્યારે પહેલા,
બીજા, ઁોથા અને પાંચમા ગમકમાં -

પરિમાણ - પ્રતિસમય નિરંતર અનંત ઁત્પન્ન
થાય છે.

ભવાઢેશથી - તેઓ જઘન્ય બે ભવ અને ઁત્કૃષ્ટ
અનંત ભવ ઁહણ કરે છે.

કાલાઢેશથી - જઘન્ય બે અન્તર્મુહૂર્ત અને ઁત્કૃષ્ટ
અનંતકાળ જેટલો સમય વ્યતીત કરે છે અને
એટલા જ કાળ સુધી ગમનાગમન કરે છે.

શેષ પાંચ ગમકોમાં આઠ ભવ પૃથ્વીકાયને અનુરૂપ
સમજવું જોઈએ.

વિશેષ - ઁપપાત, સ્થિતિ અને સંવેઢ ઁપયોગપૂર્વક
સમજવાં જોઈએ.

૪૭. બેઙ્કિઢિઢિ ઁવવજ્જંતેસુ ઢસ ઢંઢગાણં ઁવવાયાઙ્કા વીસં ઢારં
પરૂવણં-

પ. બેઙ્કિઢિયા ણં ભંતે ! કઁઓહિંતો ઁવવજ્જંતિ ?

ઁ. ગોયમા ! જહેવ પુઢવીકાઙ્કાઘ્કા ઁવવાઓ તહા ઙાણેજ્જા ।

ળવરં-બેઙ્કિઢિયા ઢસ ઢંઢગાઓ ઁવવજ્જંતિ ।

પ. પુઢવિક્કાઙ્કાઘ્કા ણં ભંતે ! જે ભવિઢિ ઢેઙ્કિઢિઢિઢિ
ઁવવજ્જિત્તાઘ્કા, સે ણં ભંતે ! કેવઙ્કયં કાલઢિઢિઢિઢિઢિ
ઁવવજ્જેજ્જા ?

ઁ. ગોયમા ! જહણ્ણેણં અંતોમુહુત્તેસુ ઁવવજ્જેજ્જા,
ઁક્કોસેણં ઢુવાલસવાસઢિઢિઢિઢિઢિ ઁવવજ્જેજ્જા ।

સેસં પુઢવિકાઙ્કાઘ્કા સરિસા ઢસ ઢણ્કગાણં નવ ગમગ
વત્તઁવ્વયા ભાણિયઁવા ।

ળવરં-ચઁસુ ગમઘ્સુ ઁક્કોસેણં સંઁજ્જાઙ્કાં ભવગ્ગહણાઙ્કાં ।

કાલાઢેસેણં-ઁક્કોસેણં સંઁજ્જં કાલં, ઁવઙ્કયં કાલં
સેવેજ્જા, ઁવઙ્કયં કાલં ગતિરાગતિં કરેજ્જા ।

ઁવવાય, ઠિઙ્કાં, સંવેહો, સઁવ્વત્થ ઁવઁજિઙ્કણ
ભાણિયઁવ્વો ।

-વિયા. સ. ૨૪, ઁ. ૧૭, સુ. ૧-૨

૪૭. બેઙ્કિઢિઢિઓમાં ઁત્પન્ન થનાર ઢસ ઢંઢકોના ઁપપાતાઢિ
વીસ ઢારોનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! બેઙ્કિઢિઢિઢિ જીવ ક્યાંથી આવીને ઁત્પન્ન
થાય છે ?

ઁ. ગૌતમ ! પૃથ્વીકાયને અનુરૂપ ઁપપાત સમજવો
જોઈએ.

વિશેષ - તે બેઙ્કિઢિઢિ ઢસ ઢંઢકોથી આવીને ઁત્પન્ન
થાય છે.

પ્ર. ભંતે ! પૃથ્વીકાયિક જીવ જે બેઙ્કિઢિઢિઢિ જીવોમાં
ઁત્પન્ન થવા ઁોગ્ય છે તો ભંતે ! તેઓ કેટલા
કાળની સ્થિતિયુક્ત બેઙ્કિઢિઢિઢિઓમાં ઁત્પન્ન થાય
છે ?

ઁ. ગૌતમ ! તે જઘન્ય અંતર્મુહૂર્તની સ્થિતિમાં અને
ઁત્કૃષ્ટ બાર વર્ષની સ્થિતિમાં ઁત્પન્ન થાય છે.

શેષ પૃથ્વીકાયિકને અનુરૂપ ઢસ ઢંઢકોના નવ
ગમકોનું પણ સમઁ કથન અઢીયા કરવું જોઈએ.

વિશેષ - ઁારે ગમકોમાં ઁત્કૃષ્ટ સંખ્યાત ભવ
ઁહણ કરે છે.

કાલાઢેશથી ઁત્કૃષ્ટ સંખ્યાત કાળ વ્યતીત કરે છે
અને એટલા જ કાળ સુધી ગમનાગમન કરે છે.

ઁપપાત, સ્થિતિ અને સંવેઢ બઢા ગમક ઁપયોગપૂર્વક
સમજવાં જોઈએ.

૪૮. તેહંદિએ ઉવવજ્જંતેસુ દસ દંડએસુ ઉવવાયાઈ વીસં દારં પરૂવણં-

તેહંદિયાણં સવ્વા લક્કી બેહંદિએ ઉદ્દેસગ સરિસા દસ દંડગાણં નવસુ વિ ગમએસુ ભાણિયવ્વા ।

ળવરં-ઉવવાય ઠિઈં સંવેહંં ચ ઉવઉંજિઠ્ઠણ જાણેજ્જા, તં જહા-

તેઠ્ઠકાઈએસુ સમં તદ્દયગમે ઉકોસેણં અદ્દુત્તરાઈં બેરા-
ઈંદિયસયાઈં,

બેહંદિએહિં સમં તદ્દયગમે ઉકોસેણં અડયાલીસં સંવચ્છરાઈં
છન્નુયરાઈંદિયસયમ્મભહિયાઈં,

તેહંદિએહિં સમં તદ્દયગમે ઉકોસેણં બાણુયાઈં તિણ્ણિ
રાઈંદિયસયાઈં । -વિયા.સ. ૨૪, ઉ. ૧૮, સુ. ૧

૪૯. ચરિંદિય ઉવવજ્જંતેસુ દસ દંડગાણં ઉવવાયાઈ વીસં દારં પરૂવણં-

જહા તેહંદિયાણં ઉદ્દેસઓ તહેવ ચરિંદિય ઉદ્દેસઓ વિ
ભાણિયવ્વો ।

ળવરં-ઉવવાય ઠિઈં સંવેહંં ચ ઉવઉંજિઠ્ઠણ જાણેજ્જા ।

-વિયા. સ. ૨૪, ઉ. ૧૯, સુ. ૧

૫૦. ગઈં પડુચ્ચ પંચિંદિય તિરિક્ખજોણિય ઉવવાય પરૂવણં-

પ. પંચિંદિયતિરિક્ખજોણિયા ણં ભંતે ! કઓહિંતો
ઉવવજ્જંતિ-કિં નેરહ્મિંતો ઉવવજ્જંતિ, તિરિક્ખ-
જોણિએહિંતો ઉવવજ્જંતિ, મણુસેહિંતો ઉવવજ્જંતિ,
દેવેહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?

ઉ. ગોયમા ! નેરહ્મિંતો વિ ઉવવજ્જંતિ, તિરિક્ખજો-
ણિએહિંતો વિ ઉવવજ્જંતિ, મણુસેહિંતો વિ ઉવવજ્જંતિ,
દેવેહિંતો વિ ઉવવજ્જંતિ ।

-વિયા. સ. ૨૪, ઉ. ૨૦, સુ. ૧

૫૧. પંચિંદિય તિરિક્ખજોણિય ઉવવજ્જંતેસુ નેરહ્મિયાણં
ઉવવાયાઈ વીસં દારં પરૂવણં-

પ. ભંતે ! જહ્મિં નેરહ્મિંતો ઉવવજ્જંતિ-

કિં રયણપ્પભાપુઢવિનેરહ્મિંતો ઉવવજ્જંતિ -જાવ-
અહેસત્તમપુઢવિનેરહ્મિંતો ઉવવજ્જંતિ ?

૪૮. ત્રેઈંદ્રિયોમાં ઉત્પન્ન થનાર દસ દંડકોના ઉપપાતાદિ
વીસ દારોનું પ્રરૂપણ :

બેઈંદ્રિયોના ઉદ્દેશકને અનુરૂપ ત્રેઈંદ્રિયોના વિષયમાં
પણ દસ દંડકોના નવ-નવ ગમકોનું સંપૂર્ણ કથન
સમજવું જોઈએ.

વિશેષ - ઉપપાત, સ્થિતિ અને સંવેધ ઉપયોગપૂર્વક સમજવો
જોઈએ, જેમકે-

તેજસ્કાયિકોની સાથે ત્રીજા ગમકમાં ઉત્કૃષ્ટ બસો આઠ
રાત્રિ દિવસ છે.

બેઈંદ્રિયોની સાથે ત્રીજા ગમકમાં ઉત્કૃષ્ટ એકસો છન્નું
(૧૮૬) રાત્રિદિવસથી વધારે અડતાલીસ વર્ષ છે.

ત્રેઈંદ્રિયોની સાથે ત્રીજા ગમકમાં ઉત્કૃષ્ટ ત્રણસોબાણું
(૩૮૨) રાત્રિદિવસ છે.

૪૯. ચતુરિંદ્રિયમાં ઉત્પન્ન થનાર દસ દંડકોના ઉપપાતાદિ
વીસ દારોનું પ્રરૂપણ :

જે પ્રકારે ત્રેઈંદ્રિય ઉદ્દેશક કહેવામાં આવ્યું છે એ જ
પ્રકારે ચતુરિંદ્રિય ઉદ્દેશક પણ સમજવું જોઈએ.

વિશેષ - ઉપપાત, સ્થિતિ અને સંવેધ ઉપયોગપૂર્વક
સમજવાં જોઈએ.

૫૦. ગતિની અપેક્ષાએ પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિકોના ઉપપાતનું
પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિક છવ કયાંથી આવીને
ઉત્પન્ન થાય છે ? શું તેઓ નૈરચિકોમાંથી આવીને,
તિર્યચ્યોનિકોમાંથી આવીને, મનુષ્યોમાંથી આવીને
ઉત્પન્ન થાય છે કે દેવોમાંથી આવીને ઉત્પન્ન
થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે નૈરચિકોમાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય
છે, તિર્યચ્યોનિકોમાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે,
મનુષ્યોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે તથા દેવોમાંથી
પણ આવીને ઉત્પન્ન થાય છે.

૫૧. પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિકોમાં ઉત્પન્ન થનાર નૈરચિકોના
ઉપપાતાદિ વીસ દારોનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! જો તે (પંચેન્દ્રિય-તિર્યચ્યોનિક) નૈરચિકોથી
આવીને ઉત્પન્ન થાય છે તો -

શું તે રત્નપ્રભા-પૃથ્વીના નૈરચિકોથી આવીને
ઉત્પન્ન થાય છે -યાવત્- અધ: સપ્તમપૃથ્વીના
નૈરચિકોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગોયમા ! રયણપ્પભાપુઢવિનેરફેહિંતો વિ ઉવવજ્જંતિ
-જાવ- અહેસત્તમપુઢવિનેરફેહિંતો વિ ઉવવજ્જંતિ ।

પ. રયણપ્પભાપુઢવિનેરફેહિંતો ! જે ભવિએ પંચિંદિય-
તિરિક્કજોણિએસુ ઉવવજ્જિત્તએ, સે ણં ભંતે !
કેવડયં કાલટ્ઠિઈએસુ ઉવવજ્જેજ્જા ?

૩. ગોયમા ! જહણ્ણેણં અંતોમુહુત્તટ્ઠિઈએસુ, ઉક્કોસેણં
પુવ્વકોઢિઆઉએસુ ઉવવજ્જેજ્જા ।

પ. તે ણં ભંતે ! જીવા એગસમણં કેવડયા ઉવવજ્જંતિ ?

૩. ગોયમા ! જહા અસુરકુમારાણં પુઢવિકાઈએસુ
ઉવવજ્જમાણાણં વત્તવ્વયા ભણિયા એવ ઇહ વિ
ભાણિયવ્વા ।

જાવરં-સંઘયણે પોગલા અણિટ્ઠા અકંતા -જાવ-
અમણામા પરિણમંતિ ।

ઓગાહણા દુવિહા પણ્ણત્તા, તં જહા-

૧. ભવધારણિજ્જા ય, ૨. ઉત્તરવેડવ્વિયા ય ।

૧. તત્થ ણં જા સા ભવધારણિજ્જા સા જહણ્ણેણં
અંગુલસ્સ અસંખેજ્જહાગં, ઉક્કોસેણં સત્ત ધણૂં
તિણ્ણિ રયણીઓ છવ્વંગુલાઈ ।

૨. તત્થ ણં જા સા ઉત્તરવેડવ્વિયા સા જહણ્ણેણં
અંગુલસ્સ સંખેજ્જહાગં, ઉક્કોસેણં પણ્ણરસ ધણૂં
અડ્ઢાઈજ્જાઓ રયણીઓ ।

પ. તેસિ ણં ભંતે ! જીવાણં સરીરગા કિં સંઠિયા પણ્ણત્તા ?

૩. ગોયમા ! દુવિહા પણ્ણત્તા, તં જહા-

૧. ભવધારણિજ્જા ય, ૨. ઉત્તરવેડવ્વિયા ય ।

૧. તત્થ ણં જે તે ભવધારણિજ્જા તે હુંડસંઠિયા
પણ્ણત્તા ।

૨. તત્થ ણં જે તે ઉત્તરવેડવ્વિયા તે વિ હુંડસંઠિયા
પણ્ણત્તા ।

એગા કાઝલેસ્સા પણ્ણત્તા ।

સમુગ્ધયા ચત્તારિ ।

૩. ગૌતમ ! તેઓ રત્નપ્રભા - પૃથ્વીના નૈરયિકોથી પણ
આવીને ઉત્પન્ન થાય છે -યાવત્- અધઃસપ્તમ-
પૃથ્વીના નૈરયિકોથી પણ આવીને ઉત્પન્ન થાય છે.

પ્ર. ભંતે ! રત્નપ્રભા પૃથ્વીના નૈરયિક જે પંચેન્દ્રિય
તિર્યચ્યોનિકોમાં ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય છે તો ભંતે !
તે કેટલા કાળની સ્થિતિયુક્ત (પંચેન્દ્રિય-
તિર્યચ્યોનિકો)માં ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! તે જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્તની અને ઉત્કૃષ્ટ
પૂર્વકોટિ વર્ષની સ્થિતિયુક્ત પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્ય-
યોનિકોમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

પ્ર. ભંતે ! તે જીવો એક જ સમયે કેટલાં ઉત્પન્ન
થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! જેવી રીતે અસુરકુમારોનું પૃથ્વીકાયમાં
ઉત્પન્ન થવા સંબંધિત કથન કર્યું છે તેવી જ રીતે
અહીંયા પણ સમજવું જોઈએ.

વિશેષ - સંહનનમાં અનિષ્ટ અકાન્ત (અપ્રિય)
-યાવત્- અમનામ પુદ્ગલ પરિણમિત હોય છે.

તેમની અવગાહના બે પ્રકારની કહેવામાં આવે છે,
જેમકે -

૧. ભવધારણીય, ૨. ઉત્તરવૈક્રિય.

૧. એમાંથી જે ભવધારણીય અવગાહના છે તે જઘન્ય
આંગળના અસંખ્યાતમાં ભાગની અને ઉત્કૃષ્ટ
સાત ધનુષ, ત્રણરત્ની (હાથ) છ આંગળની હોય છે.

૨. ઉત્તરવૈક્રિયની અવગાહના જઘન્ય આંગળના
સંખ્યાતમા ભાગની અને ઉત્કૃષ્ટ પંદર ધનુષ,
અઢીરત્ન (હાથ)ની હોય છે.

પ્ર. ભંતે ! એ જીવોના શરીર કયા સંસ્થાનયુક્ત કહેવામાં
આવે છે ?

૩. ગૌતમ ! એમના શરીર બે પ્રકારના કહેવામાં
આવે છે, જેમકે -

૧. ભવધારણીય, ૨. ઉત્તરવૈક્રિય.

૧. ભવધારણીય શરીર હુંડક સંસ્થાનયુક્ત કહેવામાં
આવ્યું છે.

૨. ઉત્તરવૈક્રિય શરીર પણ હુંડક સંસ્થાનયુક્ત
કહેવામાં આવ્યું છે.

તેમનામાં માત્ર કાપોતલેશ્યા હોય છે.

(પ્રારંભના) ચાર સમુદ્ધાત હોય છે.

નો ઇત્થિવેદગા, નો પુરિસવેદગા, નપુંસગવેદગા ।

ઠિઈ જહણ્ણેણં દસવાસસહસાઈં, ઉક્કોસેણં સાગરોવમં ।

एवं अणुबंधो वि,

भवादेसेणं-जहण्णेणं दो भवग्गहणाइं, उक्कोसेणं अट्ठ भवग्गहणाइं ।

कालादेसेणं-जहण्णेणं दसवाससहस्राइं अंतोमुहुत्त-मब्भहियाइं, उक्कोसेणं चत्तारि सागरोवमाइं चउहिं पुव्वकोडीहिं अब्भहियाइं, एवइयं कालं सेवेज्जा, एवइयं कालं गतिरागतं કરેજ્जा । (પદમો ગમઓ)

સો ચેવ જહણ્ણકાલટિઠઈએસુ ઉવવણ્ણો, જહણ્ણેણં અંતોમુહુત્તટિઠઈએસુ ઉવવણ્ણો, ઉક્કોસેણ વિ અંતોમુહુત્તટિઠઈએસુ ઉવવણ્ણો ।

सेसं जहा पढम गमओ,

णवरं-कालादेसेणं जहण्णेणं दसवाससहस्राइं अंतोमुहुत्तेहिं अब्भहियाइं, उक्कोसेणं चत्तारि सागरोवमाइं चउहिं अंतोमुहुत्तेहिं अब्भहियाइं, एवइयं कालं सेवेज्जा, एवइयं कालं गतिरागतं કરેજ્जा । (વિઠઓ ગમઓ)

एवं सेसा वि सत्त गमगा वि उववाय ठिई संवेहं च उवउंजिऊण भाणियव्वा । (૩-૧)

પ. સક્કરપ્પભાપુઢવિનેરડાઈ ણં ભંતે ! જે ભવિએ પંચિંદિયતિરિક્ખજોણિએસુ ઉવવજ્જિત્તએ, સે ણં ભંતે ! કેવઇયં કાલટિઠઈએસુ ઉવવજ્જેજ્જા ?

૩. ગોયમા ! જહા રયણપ્પભાએ નવ ગમગા ભણિયા તહેવ સક્કરપ્પભાએ વિ ભાણિયવ્વા,

णवरं-सरीरोगाहणारयणपभाए दुगुणा भाणियव्वा ।

તિણ્ણિ નાણા, તિણ્ણિ અણ્ણાણા નિયમા ।

उववाय ठिई अणुबंधो संवेहो य उवउंजिऊण भाणियव्वं । (૧-૧)

તેઓ સ્ત્રીવેદી અને પુરુષવેદી નથી હોતા, પરંતુ નપુંસકવેદી હોય છે.

તેમની સ્થિતિ જઘન્ય દસહજાર વર્ષની અને ઉત્કૃષ્ટ એક સાગરોપમની હોય છે.

अनुबंध પણ એટલું જ હોય છે.

ભવાદેશથી - જઘન્ય બેભવ અને ઉત્કૃષ્ટ આઠભવ ત્રણ કરે છે.

કાલાદેશથી - જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક દસહજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર પૂર્વકોટિ અધિક ચાર સાગરોપમ જેટલો કાળ વ્યતીત કરે છે અને એટલા જ કાળસુધી ગમનાગમન કરે છે. (આ પ્રથમ ગમક છે.)

એ જ (રત્નપ્રભા-નૈરયિક) જઘન્ય કાળની સ્થિતિયુક્ત (પંચેન્દ્રિય-તિર્યચો)માં ઉત્પન્ન થાય તો જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્તની સ્થિતિયુક્ત અને ઉત્કૃષ્ટ પણ અન્તર્મુહૂર્તની સ્થિતિયુક્ત પંચેન્દ્રિય-તિર્યચોમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

શેષ વર્ણન પ્રથમ ગમકને અનુરૂપ સમજવું જોઈએ.

વિશેષ - કાલાદેશથી જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક દસહજાર વર્ષ, ઉત્કૃષ્ટ ચાર અન્તર્મુહૂર્ત અધિક ચાર સાગરોપમ જેટલો કાળ વ્યતીત કરે છે અને એટલા જ કાળ સુધી ગમનાગમન કરે છે. (આ બીજું ગમક છે.)

આ જ પ્રકારે (જેવી રીતે નૈરયિક ઉદ્દેશકમાં સંસી પંચેન્દ્રિયોનું કથન કર્યું છે તે જ પ્રકારે અહીંયા પણ) શેષ સાત ગમકમાં ઉપપાત સ્થિતિ સંવેદ ઉપયોગપૂર્વક સમજવું જોઈએ. (૩-૮)

પ્ર. ભંતે ! શર્કરાપ્રભા પૃથ્વીના નૈરયિક જે પંચેન્દ્રિય તિર્યચોમાં ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય છે તો ભંતે ! તે કેટલા કાળની સ્થિતિયુક્ત પંચેન્દ્રિય તિર્યચોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! જેવી રીતે રત્નપ્રભા પૃથ્વીના નવગમક કહ્યા છે, તેવી જ રીતે શર્કરાપ્રભા પૃથ્વીના પણ નવગમક સમજવાં જોઈએ.

વિશેષ - શરીરની અવગાહના રત્નપ્રભા નરકથી બેગણી સમજવી જોઈએ.

નિયમપૂર્વક એમાં ત્રણ જ્ઞાન અને ત્રણ અજ્ઞાન હોય છે.

ઉપપાત, સ્થિતિ અનુબંધ અને સંવેદ નવેય ગમકોમાં ઉપયોગપૂર્વક સમજવો જોઈએ. (૧-૮)

एसा चैव वत्तव्वया -जाव- छट्ठपुढवी,

णवरं-जस्स जा ओगाहणा-लेस्सा सा भाणियव्वा,

**उववाय ठिई अणुबंधो संवेहो य उवउंजिऊण
भाणियव्वो (१-९)**

પ. અહેસત્તમપુઢવીનેરડાે ણં મંતે ! જે ભવિએ પંચિદિયતિરિક્ખજોણિએસુ ઉવવજ્જિત્તાએ, સે ણં મંતે ! કેવડ્યકાલટિઈએસુ ઉવવજ્જેજ્જા ?

૩. ગોયમા ! **નવ વિ ગમગાણં વત્તવ્વયા જહા રયણપ્પભા
પુઢવી ।**

णवरं-ओगाहणा-लेस्सा-उववाय-ठिई-अणुबंधा य
उवउंजिऊण भाणियव्वा ।

आदिल्लएसु छसु वि गमएसु जहण्णेणं दो
भवग्गहणाइं, उक्कोसेणं छ भवग्गहणाइं ।

पच्छिल्लएसु तिसु गमएसु जहण्णेणं दो भवग्गहणाइं,
उक्कोसेणं चत्तारि भवग्गहणाइं ।

**पढम गमए-कालादेसेणं जहण्णेणं बावीसं सागरोवमाइं
अंतोमुहुत्तमब्भहियाइं, उक्कोसेणं छावट्ठिं
सागरोवमाइं तिहिं पुव्वकोडीहिं अब्भहियाइं, एवइयं
कालं सेवेज्जा, एवइयं कालं गतिरागतिं करेज्जा ।**

**बिइय गमए-जहण्णेणं बावीसं सागरोवमाइं अंतोमु-
हुत्तमब्भहियाइं, उक्कोसेणं छावट्ठिं सागरोवमाइं
तिहिं अंतोमुहुत्तेहिं अब्भहियाइं, एवइयं कालं
सेवेज्जा, एवइयं कालं गतिरागतिं करेज्जा ।**

**तइय गमए-जहण्णेणं बावीसं सागरोवमाइं पुव्वकोडीए
अब्भहियाइं, उक्कोसेणं छावट्ठिं सागरोवमाइं तिहिं
पुव्वकोडीहिं अब्भहियाइं ।**

**चउत्थ गमए - जहण्णेणं बावीसं सागरोवमाइं अंतोमु-
हुत्तमब्भहियाइं, उक्कोसेणं छावट्ठिं सागरोवमाइं
तिहिं पुव्वकोडीहिं अब्भहियाइं ।**

**पंचम गमए-जहण्णेणं बावीसं सागरोवमाइं अंतोमु-
हुत्तमब्भहियाइं, उक्कोसेणं छावट्ठिं सागरोवमाइं
तिहिं अंतोमुहुत्तेहिं अब्भहियाइं ।**

**छट्ठे गमए-जहण्णेणं बावीसं सागरोवमाइं पुव्वकोडीहिं
अब्भहियाइं, उक्कोसेणं छावट्ठिं सागरोवमाइं तिहिं
पुव्वकोडीहिं अब्भहियाइं ।**

**आ જ પ્રકારે છટ્ટી નરક પૃથ્વી પર્યંત સમજવું
જોઈએ.**

વિશેષ - જેની જેટલી અવગાહના, લેશ્યા છે તેટલી સમજવી જોઈએ.

**ઉપપાત, સ્થિતિ, અનુબંધ અને સંવેદ ઉપયોગ
પૂર્વક સમજવું જોઈએ. (૧-૯)**

પ્ર. ભંતે ! અધઃસપ્તમ પૃથ્વીના નૈરયિક જે પંચેન્દ્રિય તિર્યચોનિકોમાં ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય છે તો ભંતે ! તે કેટલા કાળની સ્થિતિયુક્ત પંચેન્દ્રિય તિર્યચોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! એના પણ નવ ગમક રત્નપ્રભા પૃથ્વીને અનુરૂપ સમજવાં જોઈએ.

વિશેષ - અવગાહના, લેશ્યા, ઉપપાત, સ્થિતિ અને અનુબંધ ઉપયોગપૂર્વક સમજવાં જોઈએ.

પ્રારંભ (પ્રથમ)ના છ ગમકો (૧-૬)માં જઘન્ય બે ભવ અને ઉત્કૃષ્ટ છ ભવ પ્રહણ કરે છે.

અંતિમ ત્રણ ગમકો (૭-૯)માં જઘન્ય બે ભવ અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર ભવ પ્રહણ કરે છે.

**પ્રથમ ગમકમાં - કાલાદેશથી જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત
અધિક બાવીસ સાગરોપમ, ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ પૂર્વકોટિ
અધિક છાસઠ સાગરોપમ જેટલો કાળ વ્યતીત કરે
છે અને એટલા જ કાળ સુધી ગમનાગમન કરે છે.**

**દ્વિતીય ગમકમાં - કાલાદેશથી જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત
અધિક બાવીસ સાગરોપમ, ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ અન્તર્મુહૂર્ત
અધિક છાસઠ સાગરોપમ જેટલો કાળ વ્યતીત કરે
છે અને એટલા જ કાળ સુધી ગમનાગમન કરે છે.**

**તૃતીય ગમકમાં - જઘન્ય પૂર્વકોટિ અધિક બાવીસ
સાગરોપમ, ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ પૂર્વકોટિ અધિક છાસઠ
સાગરોપમ.**

**ચોથા ગમકમાં - જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક બાવીસ
સાગરોપમ, ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ પૂર્વકોટિ અધિક છાસઠ
સાગરોપમ.**

**પાંચમા ગમકમાં - જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક બાવીસ
સાગરોપમ, ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ અન્તર્મુહૂર્ત અધિક છાસઠ
સાગરોપમ.**

**છટ્ટા ગમકમાં - જઘન્ય પૂર્વકોટિ અધિક બાવીસ
સાગરોપમ, ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ પૂર્વકોટિ અધિક છાસઠ
સાગરોપમ.**

સત્તમગમએ-જહણ્ણેણં તેત્તીસં સાગરોવમાઈં અંતોમુહુ-
ત્તમભ્મહિયાઈં, ઉક્કોસેણં છાવટ્ઠિં સાગરોવમાઈં
દોહિં પુવ્વકોડીહિં અભ્મહિયાઈં ।

અટ્ઠમગમએ-જહણ્ણેણં તેત્તીસં સાગરોવમાઈં અંતોમુ-
હુત્તમભ્મહિયાઈં, ઉક્કોસેણં છાવટ્ઠિં સાગરોવમાઈં
દોહિં અંતોમુહુત્તેહિં અભ્મહિયાઈં ।

નવમગમએ-જહણ્ણેણં તેત્તીસં સાગરોવમાઈં પુવ્વકો-
ડીહિં અભ્મહિયાઈં, ઉક્કોસેણં છાવટ્ઠિં સાગરોવમાઈં
દોહિં પુવ્વકોડીહિં અભ્મહિયાઈં, એવ્વઇયં કાલં
સેવેજ્જા, એવ્વઇયં કાલં ગતિરાગતિં કરેજ્જા । (૧-૯)

-વિયા. સ. ૨૪, ઉ. ૨૦, સુ. ૨-૧૦

૫૨. પંચિંદિય તિરિખ્ખજોણિ એવવજ્જંતેસુ એગિંદિયવિગ-
લિંદિયાણં ઉવવાયાઈ વીસં દારં પરુવણં-

પ. ભંતે ! જઈ તિરિખ્ખજોણિએહિંતો ઉવવજ્જંતિ-કિં
એગિંદિયતિરિખ્ખજોણિએહિંતો ઉવવજ્જંતિ -જાવ-
પંચિંદિયતિરિખ્ખજોણિએહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?

ઉ. ગોયમા ! ઉવવાઓ જહા પુઠ્ઠવિકાઇયઉદ્દેસે
ભણિઓ તહા ભાણિયવ્વો ।

પ. પુઠ્ઠવિકાઇએ ણં ભંતે ! જે ભવિએ પંચિંદિયતિરિખ્ખ-
જોણિએસુ ઉવવજ્જિત્તએ, સે ણં ભંતે ! કેવઇયં
કાલટ્ઠિંઈએસુ ઉવવજ્જેજ્જા ?

ઉ. ગોયમા ! જહણ્ણેણં અંતોમુહુત્તટ્ઠિંઈએસુ, ઉક્કોસેણં
પુવ્વકોડીઆઉએસુ ઉવવજ્જેજ્જા ।

પ. તે ણં ભંતે ! જીવા એગસમએણં કેવઇયા ઉવવજ્જંતિ ?

ઉ. ગોયમા ! જચ્ચેવ અપ્પણો સટ્ઠાણે ઉવવજ્જમાણસ્સ
વત્તવ્વયા ભણિયા સચ્ચેવ પંચિંદિયતિરિખ્ખજોણિએસુ
વિ ઉવવજ્જમાણસ્સ ભાણિયવ્વા,

ણવરં-પરિમાણં એકો વા, દો વા, તિણ્ણિ વા,
ઉક્કોસેણં સંખેજ્જા વા, અસંખેજ્જા વા ઉવવજ્જંતિ ।

ભવાદેસેણં-જહણ્ણેણં દો ભવગ્ગહણાઈં, ઉક્કોસેણં
અટ્ઠ ભવગ્ગહણાઈં ।

કાલાદેસેણં-ઉવવજ્જિઠ્ઠાણ ભાણિયવ્વો । (પઠ્ઠમો ગમઓ)

સાતમા ગમકમાં - જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક
તેત્રીસ સાગરોપમ, ઉત્કૃષ્ટ બે પૂર્વકોટિ અધિક
છાસઠ સાગરોપમ.

આઠમા ગમકમાં - જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક
તેત્રીસ સાગરોપમ, ઉત્કૃષ્ટ બે અન્તર્મુહૂર્ત અધિક
છાસઠ સાગરોપમ,

નવમા ગમકમાં - જઘન્ય પૂર્વકોટિ અધિક તેત્રીસ
સાગરોપમ, ઉત્કૃષ્ટ બે પૂર્વકોટિ અધિક છાસઠ
સાગરોપમ જેટલો કાળ વ્યતીત કરે છે અને એટલા
જ કાળસુધી ગમનાગમન કરે છે. (૧-૯)

૫૨. પંચેન્દ્રિય તિર્યયોનિકોમાં ઉત્પન્ન થનાર એકેન્દ્રિય
વિકલેન્દ્રિયોના ઉપપાતાદિ વીસ દારોનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! જો તે (સંઘી પંચેન્દ્રિય) તિર્યયોનિકોમાંથી
આવીને ઉત્પન્ન થાય છે તો શું એકેન્દ્રિય તિર્યય-
યોનિકોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે -ચાવત્- પંચેન્દ્રિય
તિર્યયોનિકોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! પૃથ્વીકાયિક - ઉદ્દેશકમાં કલા અનુસાર
અહીંયા ઉપપાત સમજવો જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! જો પૃથ્વીકાયિક જીવ પંચેન્દ્રિય તિર્યય-
યોનિકોમાં ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય છે તો ભંતે ! તે
કેટલા કાળની સ્થિતિયુક્ત (પંચેન્દ્રિય-
તિર્યયોનિકો)માં ઉત્પન્ન થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્તની અને ઉત્કૃષ્ટ
પૂર્વકોટિની સ્થિતિયુક્ત (પંચેન્દ્રિય- તિર્યયોનિકો)માં
ઉત્પન્ન થાય છે.

પ્ર. ભંતે ! તે પૃથ્વીકાયિક જીવ એક જ સમયે કેટલાં
ઉત્પન્ન થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જે પોતાના સ્વસ્થાનમાં ઉત્પન્ન થવાનું
કથન કર્યું છે, તે જ પંચેન્દ્રિય તિર્યયોનિકોમાં
ઉત્પન્ન થનારને માટે કહેવું જોઈએ.

વિશેષ - પરિમાણ - જઘન્ય એક, બે કે ત્રણ અને
ઉત્કૃષ્ટ સંખ્યાત કે અસંખ્યાત ઉત્પન્ન થાય છે.

ભવાદેશથી - જઘન્ય બે ભવ અને ઉત્કૃષ્ટ આઠ
ભવ પ્રહણ કરે છે.

કાલાદેશથી - ઉપયોગપૂર્વક સમજવું જોઈએ. (આ
પ્રથમ ગમક છે.)

एवं णव वि गमगा पढम गमग सरिसा भाणियव्वा,

णवरं-उववाय ठिई संवेहो य उवउंजिऊण भाणि-
यव्वो । (२-९)

एवं आजकाइया -जाव- चउरिदिवा उववाएयव्वा ।

णवरं-सव्वत्थ अप्पणो लद्धी भाणियव्वा ।

उववाय ठिई संवेहाइ उवउंजिऊण भाणियव्वं । (१-९)

-विया. स. २४, उ. २०, सु. ११-१५

૫૩. પંચિંદિયતિરિક્ખજોણિણે ઉવવજ્જંતેસુ અસણિણ પંચિંદિય
તિરિક્ખજોણિયાણં ઉવવાયાહ વીસં દારં પરૂવણં-

પ. ભંતે ! જહ પંચિંદિયતિરિક્ખજોણિણેહિંતો ઉવવજ્જંતિ-
કિં સણિણપંચિંદિયતિરિક્ખજોણિણેહિંતો ઉવવજ્જંતિ,
અસણિણપંચિંદિયતિરિક્ખજોણિણેહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?

૩. ગોયમા ! દોહિં વિ ઉવવજ્જંતિ ।

एवं जहेव पुढविकाइएसु उववज्जमाणस्स
पंचिंदियतिरिक्खजोणियस्स उववाओ भणिओ तहा
भाणियव्वो ।

પ. અસણિણપંચિંદિયતિરિક્ખજોણિણેણં ભંતે ! જે ભવિણે
પંચિંદિયતિરિક્ખજોણિણેસુ ઉવવજ્જિત્તણે, સે ણં
ભંતે ! કેવઇયં કાલટ્ઠિઈણેસુ ઉવવજ્જેજ્જા ?

૩. ગોયમા ! જહણ્ણેણં અંતોમુહુત્તટ્ઠિઈણેસુ, ઉક્કોસેણં
પલ્લિઓવમસ્સ અસંખેજ્જહિં ભાગટ્ઠિઈણેસુ
ઉવવજ્જેજ્જા ।

પ. તે ણં ભંતે ! જીવા એગસમણં કેવઇયા ઉવવજ્જંતિ ?

૩. ગોયમા ! અવસેસં જહેવ પુઢવિકાહિણેસુ ઉવવજ્જ-
માણસ્સ અસણિણસ્સ વત્તવ્વયા તહેવ નિરવસેસં હહ
વિ ભાણિયવ્વા ।

णवरं-कालादेसेणं जहण्णेणं दो अंतोमुहुत्ता, उक्कोसेणं
पल्लिओवमस्स असंखेज्जइभागं पुव्वकोडीपुहत्त-
मब्भहियं, एवइयं कालं सेवेज्जा, एवइयं कालं
गतिरागतिं करेज्जा (पढमो गमओ)

આ જ પ્રકારે નવેય ગમક પ્રથમ ગમકના સદેશ
સમજવા જોઈએ.

વિશેષ - ઉપપાત, સ્થિતિ અને સંવેધ ઉપયોગપૂર્વક
સમજવું જોઈએ. (૨-૯)

આ જ પ્રકારે અધ્યાયથી ચતુરિન્દ્રિય પર્યંત ઉપપાત
વગેરે કહેવું જોઈએ.

વિશેષ - સર્વત્ર પોત-પોતાની લબ્ધિનું કથન કરવું
જોઈએ.

ઉપપાત, સ્થિતિ અને સંવેધ વગેરે ઉપયોગપૂર્વક
સમજવું જોઈએ. (૧-૯)

૫૩. પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિકોમાં ઉત્પન્ન થનાર અસંજી પંચેન્દ્રિય
તિર્યચ્યોનિકોમાં ઉપપાતાદિ વીસ દ્વારોનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! જે પંચેન્દ્રિય-તિર્યચ્યોનિકોમાંથી આવીને
ઉત્પન્ન થાય છે તો શું તેઓ સંજી પંચેન્દ્રિય-
તિર્યચ્યોનિકોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે કે
અસંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિકોથી આવીને ઉત્પન્ન
થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! તેઓ બંનેથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે.
આ પ્રકારે જેવી રીતે પૃથ્વીકાયિકોમાં ઉત્પન્ન
થનાર પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિકોનો ઉપપાત કહ્યો
છે તે જ અનુસાર અહીંયા પણ સમજવો જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! અસંજી પંચેન્દ્રિય-તિર્યચ્યોનિક જે પંચેન્દ્રિય
તિર્યચ્યોનિકોમાં ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય છે તો ભંતે !
તે કેટલા કાળની સ્થિતિયુક્ત (પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યો)માં
ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! તે જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ
પલ્યોપમના અસંખ્યાતમા ભાગની સ્થિતિયુક્ત
પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

પ્ર. ભંતે ! તે (અસંજી પંચેન્દ્રિય-તિર્યચ્ય) જીવ એક
જ સમયે કેટલાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! શેષ સંપૂર્ણ કથન પૃથ્વીકાયિકોમાં ઉત્પન્ન
થનાર અસંજીને અનુરૂપ અહીંયા પણ સમજવું
જોઈએ.

વિશેષ - કાલાદેશથી જઘન્ય બે અન્તર્મુહૂર્ત અને
ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટિ પૃથક્ત્વ અધિક પલ્યોપમનો
અસંખ્યાતમા ભાગ જેટલો કાળ વ્યતીત કરે છે
અને એટલા જ કાળ સુધી ગમનાગમન કરે છે.
(આ પ્રથમ ગમક છે.)

વિદ્યગમ્ એસ ચેવ લક્ષી,

णवरं-उववाय ठिई अणुबंधो य उवउंजिऊण भाणियव्वो ।

કાલાદેસેણં-જહણ્ણેણં દો અંતોમુહુત્તા, ઉક્કોસેણં
ચત્તારિ પુવ્વકોડીઓ ચઉહિં અંતોમુહુત્તેહિં
અબ્બહિયાઓ, એવઇયં કાલં સેવેજ્જા, એવઇયં કાલં
ગતિરાગતિં કરેજ્જા (વિદ્ઓ ગમઓ)

સો ચેવ ઉક્કોસકાલટિઠ્ઠિંએસુ ઉવવણ્ણો જહણ્ણેણં
પલિઓવમસ્સ અસંખેજ્જઇભાગટિઠ્ઠિંએસુ ઉક્કોસેણ
વિ પલિઓવમસ્સ અસંખેજ્જઇભાગટિઠ્ઠિંએસુ
ઉવવજ્જેજ્જા ।

પ. તે णं भंते ! जीवा एगसमएणं केवइया उववज्जंति ?

उ. गोयमा ! एवं जहा रयणप्पभाए उववज्जमाणस्स असण्णिस्स तहेव निरवसेसं भाणियव्वं,

णवरं-परिमाणो जहण्णेणं एक्को वा, दो वा, तिन्नि
वा, उक्कोसेणं संखेज्जा,

भवादेसेणं-जहण्णेणं उक्कोसेणं दो भवग्गहणाई ।

કાલાદેસેણં-જહણ્ણેણં પલિઓવમસ્સ અસંખેજ્જઇભાગો
અંતોમુહુત્તમબ્બહિઓ, ઉક્કોસેણં પલિઓવમસ્સ
અસંખેજ્જઇભાગો પુવ્વકોડી અબ્બહિઓ (તદ્ઓ ગમઓ)

સો ચેવ અપ્પણા જહણ્ણકાલટિઠ્ઠિંઓ જાઓ જહણ્ણેણં
અંતોમુહુત્તટિઠ્ઠિંએસુ, ઉક્કોસેણં પુવ્વકોડિઆઉએસુ
ઉવવજ્જેજ્જા ।

પ. તે णं भंते ! जीवा एगसमएणं केवइया उववज्जंति ?

उ. गोयमा ! अवसेसं जहा एयस्स पुढविकाइएसु उववज्जमाणस्स मज्झिमेसु तिसु गमएसु लद्धि भणिया तहा इह वि मज्झिमेसु तिसु गमएसु भाणियव्वा ।

णवरं-कालादेसेणं जहण्णेणं दो अंतोमुहुत्ता, उक्कोसेणं
चत्तारिपुव्वकोडीओ चउहिं अंतोमुहुत्तेहिं अब्बहियाओ
(चउत्थो गमओ)

द्वितीय गमकमां पझ आ ज कथन समज्जुं जोईअे.

**विशेष - उपपात स्थिति अनुबंध उपयोगपूर्वक
समजवो जोईअे.**

કાલાદેશથી - જઘન્ય બે અન્તર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ
ચાર અન્તર્મુહૂર્ત અધિક ચાર પૂર્વકોટિ જેટલો કાળ
વ્યતીત કરે છે અને એટલાં જ કાળ સુધી ગમનાગમન
કરે છે. (આ દ્વિતીય ગમક છે.)

એ જ (અસંજી પંચેન્દ્રિય-તિર્યચ) ઉત્કૃષ્ટ કાળની
સ્થિતિયુક્ત (પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિકો)માં ઉત્પન્ન
થાય તો તે જઘન્ય પલ્યોપમના અસંખ્યાતમા
ભાગની સ્થિતિયુક્ત અને ઉત્કૃષ્ટ પણ પલ્યોપમના
અસંખ્યાતમા ભાગની સ્થિતિયુક્ત (સંજી પંચેન્દ્રિય
તિર્યચ)માં ઉત્પન્ન થાય છે.

પ્ર. ભંતે ! તે જીવો એક જ સમયે કેટલાં ઉત્પન્ન થાય
છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જેવી રીતે રત્નપ્રભા પૃથ્વીમાં ઉત્પન્ન
થનાર અસંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચનું કથન કર્યું એ જ
પ્રકારે સમગ્ર કથન સમજવું જોઈએ.

વિશેષ-પરિમાણમાં જઘન્ય એક, બે, ત્રણ અને
ઉત્કૃષ્ટ સંખ્યાત ઉત્પન્ન થાય છે.

ભવાદેશથી - જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ બે ભવ પ્રહણ
કરે છે.

કાલાદેશથી - જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક પલ્યોપમનો
અસંખ્યાતમો ભાગ અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટિ અધિક
પલ્યોપમનો અસંખ્યાતમો ભાગ જેટલો કાળ
વ્યતીત કરે છે અને એટલાં જ કાળ સુધી ગમનાગમન
કરે છે. (આ ત્રીજું ગમક છે.)

જો તે સ્વયં જઘન્યકાળની સ્થિતિયુક્ત હોય તો
જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્તની અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટિ વર્ષની
સ્થિતિયુક્ત પંચેન્દ્રિય તિર્યચોમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

પ્ર. ભંતે ! તે જીવો એક જ સમયે કેટલાં ઉત્પન્ન થાય
છે ?

ઉ. ગૌતમ ! બાકીના કથન જેમ પૃથ્વીકાલિકોમાં
ઉત્પન્ન થનાર જઘન્ય સ્થિતિના અસંજી પંચેન્દ્રિય
તિર્યચાના મધ્યના ત્રણ ગમકો (૪-૫-૬)નું
કરવામાં આવ્યું છે તે જ પ્રકારે અહીંયા પણ ત્રણેય
ગમક સમજવા જોઈએ.

વિશેષ - કાલાદેશથી જઘન્ય બે અન્તર્મુહૂર્ત અને
ઉત્કૃષ્ટ ચાર અન્તર્મુહૂર્ત અધિક ચાર પૂર્વકોટિ વર્ષ
જેટલો કાળ વ્યતીત કરે છે અને એટલા જ કાળ
સુધી ગમનાગમન કરે છે. (આ ચોથું ગમક છે.)

एवं पंचमो छट्ठो गमओ वि भाणियव्वो ।

णवरं-ठिई संवेहं च उवउंजिऊण जाणेज्जा (५-६)
सो चेव अप्पणा उक्कोस कालट्ठिईओ जाओ,
सच्चेव पढमगमगवत्तव्वया भाणियव्वा ।

णवरं-ठिई जहण्णेणं पुव्वकोडी, उक्कोसेण वि
पुव्वकोडी ।

कालादेसेणंजहण्णेणं पुव्वकोडी अंतोमुहुत्तमब्भहिया,
उक्कोसेणं पलिओवमस्स असंखेज्जइभागं पुव्वकोडि-
पुहत्तमब्भहियं, एवइयं कालं सेवेज्जा, एवइयं कालं
गतिरागतिं करेज्जा । (सत्तमो गमओ)

अट्ठमो गमओ वि एवं चेव भाणियव्वो ।

णवरं-कालादेसेणं जहण्णेणं पुव्वकोडी अंतोमुहुत्त-
मब्भहिया, उक्कोसेणं चत्तारि पुव्वकोडीओ चउहिं
अंतोमुहुत्तेहिं अब्भहियाओ, एवइयं कालं सेवेज्जा,
एवइयं कालं गतिरागतिं करेज्जा । (अट्ठमो गमओ)
सो चेव उक्कोसकालट्ठिईएसु उववण्णो, जहण्णेणं
पलिओवमस्स असंखेज्जइभागं उक्कोसेण वि
पलिओवमस्स असंखेज्जइभागं ।

सेसं जहा सत्तम गमए ।

णवरं-परिमाणं भवादेस-कालादेसा तइय गमग
सरिसा भाणियव्वा । (नवमो गमओ)

-विया. स. २४, उ. २०, सु. १६-२८

૫૪. પંચેદિયતિરિક્ખજોણિણ ઉવવજ્જંતેસુ સણ્ણિપંચિદિય-
તિરિક્ખજોણિયાણં ઉવવાયાહ વીસં દારં પરૂવણં-

પ. ભંતે ! જહ સણ્ણિપંચિદિયતિરિક્ખજોણિણિહિંતો
ઉવવજ્જંતિ કિં-સંખેજ્જવાસાઉયસણ્ણિપંચિદિય તિરિ-
ક્ખજોણિણિહિંતો ઉવવજ્જંતિ, અસંખેજ્જવાસાઉય
સણ્ણિ પંચિદિયતિરિક્ખજોણિણિહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?

૩. ગોયમા ! સંખેજ્જવાસાઉય સણ્ણિપંચિદિય તિરિક્ખ-
જોણિણિહિંતો ઉવવજ્જંતિ, નો અસંખેજ્જવાસાઉય
સણ્ણિપંચિદિયતિરિક્ખજોણિણિહિંતો ઉવવજ્જંતિ ।

આ પ્રકારે પાંચમું, છઠ્ઠું ગમક પણ સમજવું જોઈએ.

વિશેષ - સ્થિતિ, સંવેધ ઉપયોગથી જાણવું જોઈએ.
તેજ (અસંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ) સ્વયં ઉત્કૃષ્ટ
કાળની સ્થિતિવાળા હોય તો પ્રથમ ગમકના
અનુસાર તેનું કથન જાણવું જોઈએ.

વિશેષ - એની સ્થિતિ જઘન્ય પૂર્વકોટિ વર્ષ અને
ઉત્કૃષ્ટ પણ પૂર્વકોટિ વર્ષની છે.

કાલાદેશથી જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક પૂર્વકોટિ
અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટિ પૃથક્ત્વ અધિક પલ્યોપમનો
અસંખ્યાતમો ભાગ જેટલો કાળ વ્યતીત કરે છે
અને એટલા જ કાળ સુધી ગમનાગમન કરે છે.
(આ સાતમું ગમક છે.)

આઠમું ગમક પણ આ જ પ્રકારે સમજવું જોઈએ.

વિશેષ-કાલાદેશથી જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક પૂર્વકોટિ
અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર અન્તર્મુહૂર્ત અધિક ચાર પૂર્વકોટિ
જેટલો કાળ વ્યતીત કરે છે અને એટલા જ કાળ
સુધી ગમનાગમન કરે છે. (આ આઠમું ગમક છે.)

એ જ (અસંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ) ઉત્કૃષ્ટ કાળની
સ્થિતિયુક્ત પંચેન્દ્રિય તિર્યચોમાં ઉત્પન્ન થાય તો
જઘન્ય પલ્યોપમના અસંખ્યાતમો ભાગ અને
ઉત્કૃષ્ટ પણ પલ્યોપમનો અસંખ્યાતમા ભાગની
સ્થિતિયુક્ત પંચેન્દ્રિય તિર્યચમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

શેષ સમગ્ર કથન સાતમા ગમકને અનુરૂપ છે.

વિશેષ - પરિમાણ, ભવાદેશ, કાલાદેશ ત્રીજા
ગમકમાં કથા અનુસાર સમજવું જોઈએ. (આ
નવમું ગમક છે.)

૫૪. પંચેન્દ્રિય તિર્યચોનિકોમાં ઉત્પન્ન થનાર સંજી પંચેન્દ્રિય
તિર્યચોનિકોના ઉપપાતાદિ વીસ દારોનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! જે સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચોનિકોમાંથી
આવીને ઉત્પન્ન થાય તો શું તેઓ સંખ્યાત વર્ષની
આયુયુક્ત સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચોનિકોથી આવીને
ઉત્પન્ન થાય છે કે અસંખ્યાત વર્ષની આયુયુક્ત
સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચોનિકોથી આવીને ઉત્પન્ન
થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! તેઓ સંખ્યાત વર્ષની આયુયુક્ત સંજી
પંચેન્દ્રિય તિર્યચોનિકોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે,
પરંતુ અસંખ્યાત વર્ષના આયુયુક્ત સંજી પંચેન્દ્રિય
તિર્યચોનિકોથી આવીને ઉત્પન્ન થતાં નથી.

પ. ભંતે ! જહ સંખેજ્જવાસાઉય સણિણ પંચિંદિયતિ-રિક્ખજોણિણિંતો ઉવવજ્જંતિ કિં-પજ્જત્ત-સંખેજ્જ-વાસાઉય ઉવવજ્જંતિ, અપજ્જત્ત- સંખેજ્જવાસાઉય ઉવવજ્જંતિ ?

૩. ગોયમા ! દોહિં વિ ઉવવજ્જંતિ ।

પ. સંખેજ્જવાસાઉય સણિણપંચિંદિયતિરિક્ખજોણિણિંતો ભંતે ! જે ભવિણે પંચિંદિયતિરિક્ખજોણિણિંતો ઉવવજ્જિણ્ણે, સે ણં ભંતે ! કેવઇયં કાલદિઠ્ઠિંદિણ્ણે ઉવવજ્જેજ્જા ?

૩. ગોયમા ! જહણ્ણેણં અંતોમુહુત્તદિઠ્ઠિંદિણ્ણે, ઉક્કોસેણં તિપલિઓવમદિઠ્ઠિંદિણ્ણે ઉવવજ્જેજ્જા ।

પ. તે ણં ભંતે ! જીવા ણમણં કેવઇયા ઉવવજ્જંતિ ?

૩. ગોયમા ! અવસેસં સવ્વા વત્તવ્વયા જહા ણયસ્સ ચેવ પુહ્ભવીકાણે ઉવવજ્જમાણસ્સ પહમગમણે ણિણિયા ।

ખવરં-કાલાદેસેણં જહણ્ણેણં દો અંતોમુહુત્તા, ઉક્કોસેણં તિણિણ પલિઓવમાઈ પુહ્ભવકોડી પુહ્ભવમ્મહિયાઈ, ણવઇયં કાલં સેવેજ્જા, ણવઇયં કાલં ગતિરાગતિં કરેજ્જા । (પહમો ગમઓ)

સો ચેવ જહણ્ણકાલદિઠ્ઠિંદિણ્ણે ઉવવણ્ણો, ણસા ચેવ પહમ ગમગ સરિસા વત્તવ્વયા ણેયવ્વા ।

ખવરં-કાલાદેસેણં જહણ્ણેણં દો અંતોમુહુત્તા, ઉક્કોસેણં ચત્તારિ પુહ્ભવકોડીઓ ચઉહિં અંતોમુહુત્તેહિં અમ્મહિયાઓ, ણવઇયં કાલં સેવેજ્જા, ણવઇયં કાલં ગતિરાગતિં કરેજ્જા । (બિહઓ ગમઓ)

સો ચેવ ઉક્કોસકાલદિઠ્ઠિંદિણ્ણે ઉવવણ્ણો, જહણ્ણેણં તિપલિઓવમદિઠ્ઠિંદિણ્ણે, ઉક્કોસેણ વિ તિપલિઓવમદિઠ્ઠિંદિણ્ણે ઉવવજ્જેજ્જા ।

ણસા ચેવ પહમ ગમગ સરિસા વત્તવ્વયા ।

પ્ર. ભંતે ! જો તેઓ (સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ) સંખ્યાત વર્ષાયુષ્ક સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિકોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે તો શું તેઓ પર્યાપ્ત સંખ્યાત વર્ષાયુષ્કોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે કે અપર્યાપ્ત સંખ્યાત વર્ષાયુષ્કોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! તેઓ બન્નેથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે.

પ્ર. ભંતે ! સંખ્યાત વર્ષની આયુક્ત સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિક જે પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિકોમાં ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય છે તો ભંતે ! તે કેટલા કાળની સ્થિતિયુક્ત પંચેન્દ્રિય તિર્યચોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! તે જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્તની સ્થિતિયુક્તોમાં અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ પલ્યોપમની સ્થિતિયુક્તોમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

પ્ર. ભંતે ! તે જીવ એક જ સમયે કેટલાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! શેષ સમગ્ર કથન પૃથ્વીકાયમાં ઉત્પન્ન થનાર સંજી પંચેન્દ્રિય-તિર્યચયોનિકોના પ્રથમ ગમકને અનુરૂપ કરવું જોઈએ.

વિશેષ - કાલાદેશથી જઘન્ય બે અન્તર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટિ પૃથક્ત્વ અધિક ત્રણ પલ્યોપમ જેટલો કાળ વ્યતીત કરે છે અને એટલા જ કાળ સુધી ગમનાગમન કરે છે. (આ પહેલું ગમક છે.)

એ જ (સંજી પંચેન્દ્રિય-તિર્યચ) જઘન્યકાળની સ્થિતિયુક્ત પંચેન્દ્રિય તિર્યચોમાં ઉત્પન્ન થાય તો એનું કથન પણ પ્રથમ ગમકને અનુરૂપ સમજવું જોઈએ.

વિશેષ - કાલાદેશથી જઘન્ય બે અન્તર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર અન્તર્મુહૂર્ત અધિક ચાર પૂર્વકોટિ જેટલો કાળ વ્યતીત કરે છે અને એટલા જ કાળ સુધી ગમનાગમન કરે છે. (આ બીજું ગમક છે.)

એ જ (સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ) ઉત્કૃષ્ટ કાળની સ્થિતિયુક્ત સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચોમાં ઉત્પન્ન થાય તો જઘન્ય ત્રણ પલ્યોપમની સ્થિતિયુક્તોમાં અને ઉત્કૃષ્ટ પણ ત્રણ પલ્યોપમની સ્થિતિયુક્તોમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

આનું કથન પણ પ્રથમ ગમકને અનુરૂપ સમજવું જોઈએ.

ખવરં-પરિમાણં જહણ્ણેણં એકો વા, દો વા, તિણ્ણિ વા, ઉક્કોસેણં સંખેજ્જા ઉવવજ્જંતિ ।

ભવાદેસેણં-દો ભવગ્ગહણાં ।

કાલાદેસેણં-જહણ્ણેણં તિણ્ણિ પલિઓવમાઈ અંતોમુ-
હુત્તમ્મહિયાઈ, ઉક્કોસેણં તિણ્ણિ પલિઓવમાઈ
પુવ્વકોડીએ અમ્મહિયાઈ, એવઇયં કાલં સેવેજ્જા,
એવઇયં કાલં ગતિરાગતિં કરેજ્જા । (તઇઓ ગમઓ)

સો ચેવ અપ્પણા જહણ્ણકાલટ્ઠિઈઓ જાઓ
જહણ્ણેણં અંતોમુહુત્તટ્ઠિઈએસુ, ઉક્કોસેણં પુવ્વકોડી
આઉએસુ ઉવવજ્જેજ્જા ।

સેસંજહા એયસ્સ ચેવ સણ્ણિપંચિંદિયસ્સ પુઢવિક્કાઇએસુ
ઉવવજ્જમાણસ્સ મજ્જિલ્લએસુ તિસુ ગમએસુ
વત્તવ્વયા, સચ્ચેવ ઇહ વિ મજ્જિમેસુ તિસુ ગમએસુ
ણેયવ્વા ।

ખવરં-ઉવવાય ઠિઈ સંવેહો ય ઉવવંજિઠ્ઠણ ભાણિયલ્લો
તિસુ ગમએસુ । (ચઉત્થ-પંચમ-છટ્ઠ ગમા)

સો ચેવ અપ્પણા ઉક્કોસ કાલટ્ઠિઈઓ જાઓ
સચ્ચેવ પઢમગમગ વત્તવ્વયા ભાણિયવ્વા ।

ખવરં-ઠિઈ અણુબંધો જહણ્ણેણં પુવ્વકોડી, ઉક્કોસેણ
વિ પુવ્વકોડી ।

કાલાદેસેણં જહણ્ણેણં પુવ્વકોડી અંતોમુહુત્તમમ્મહિયા,
ઉક્કોસેણં તિણ્ણિ પલિઓવમાઈ પુવ્વકોડીપુહત્ત-
મમ્મહિયાઈ, એવઇયં કાલં સેવેજ્જા, એવઇયં કાલં
ગતિરાગતિં કરેજ્જા । (સત્તમો ગમઓ)

સો ચેવ જહણ્ણકાલટ્ઠિઈએસુ ઉવવણ્ણો, એસા ચેવ
સત્તમ ગમગ વત્તવ્વયા,

ખવરં-કાલાદેસેણં જહણ્ણેણં પુવ્વકોડી અંતોમુહુત્ત-
મમ્મહિયા, ઉક્કોસેણં ચત્તારિ પુવ્વકોડીઓ ચઉહિં
અંતોમુહુત્તેહિં અમ્મહિયાઓ, એવઇયં કાલં સેવેજ્જા,
એવઇયં કાલં ગતિરાગતિં કરેજ્જા । (અટ્ઠમો ગમઓ)

વિશેષ - પરિમાણમાં જઘન્ય એક, બે કે ત્રણ અને
ઉત્કૃષ્ટ સંખ્યાત ઉત્પન્ન થાય છે.

ભવાદેશથી - બે ભવ ગ્રહણ કરે છે.

કાલાદેશથી-જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક ત્રણ પલ્યોપમ
અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટિ અધિક ત્રણ પલ્યોપમ જેટલો
કાળ વ્યતીત કરે છે અને એટલાં જ કાળ સુધી
ગમનાગમન કરે છે. (આ ત્રીજું ગમક છે.)

એ જ (સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યય) પોતે જઘન્યકાળની
સ્થિતિયુક્ત હોય અને સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યયોમાં
ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય હોય તો તે જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્તની
અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટિ વર્ષની સ્થિતિયુક્તોમાં ઉત્પન્ન
થાય છે.

પૃથ્વીકાયિકોમાં ઉત્પન્ન થનાર સંજી પંચેન્દ્રિય
તિર્યયોનિકના મધ્યના ત્રણ (૪-૫-૬) ગમકને
અનુરૂપ અહીંયા પણ મધ્યના ત્રણ ગમક (૪-૫-૬)
સમજવાં જોઈએ.

વિશેષ - ઉપપાત સ્થિતિ અને સંવેધ ત્રણે ગમકોમાં
ઉપયોગપૂર્વક સમજવું જોઈએ. (આ ચોથું, પાંચમું,
છઠ્ઠું ગમક છે.)

એ જ (સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યય) સ્વયં ઉત્કૃષ્ટકાળની
સ્થિતિયુક્ત હોય અને સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યયોમાં
ઉત્પન્ન હોય તો એનું સમગ્ર કથન પ્રથમ ગમકને
અનુરૂપ સમજવું જોઈએ.

વિશેષ - સ્થિતિ અને અનુબંધ જઘન્ય પૂર્વકોટિ વર્ષ
અને ઉત્કૃષ્ટ પણ પૂર્વકોટિ વર્ષ સમજવું જોઈએ.

કાલાદેશથી જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક પૂર્વકોટિ
વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટિ પૃથક્ત્વ અધિક ત્રણ
પલ્યોપમ જેટલો કાળ વ્યતીત કરે છે અને એટલાં
જ કાળ સુધી ગમનાગમન કરે છે. (આ સાતમું
ગમક છે.)

એ જ (ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિયુક્ત સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યય)
જઘન્ય કાળની સ્થિતિયુક્તોમાં ઉત્પન્ન થાય તો
એનું કથન પણ આ જ પ્રકારે સપ્તમ ગમકને
અનુરૂપ કરવું જોઈએ.

વિશેષ - કાલાદેશથી જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક
પૂર્વકોટિ અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર અન્તર્મુહૂર્ત અધિક ચાર
પૂર્વકોટિ જેટલો કાળ વ્યતીત કરે છે અને એટલાં
જ કાળ સુધી ગમનાગમન કરે છે. (આ આઠમું
ગમક છે.)

સો ચેવ ઉક્કોસકાલટ્ઠિઈએસુ ઉવવણ્ણો જહણ્ણેણં
તિપલિઓવમટ્ઠિઈએસુ ઉક્કોસેણં વિ તિપલિઓ-
વમટ્ઠિઈએસુ ઉવવજ્જેજ્જા । **અવસેસં સત્તમ ગમમ
સરિસા વત્તવ્વયા ભાણિયવ્વા ।**

ળવરં-પરિમાણં-ઉક્કોસેણં સંખેજ્જા ઉવવજ્જેજ્જા ।
ભવાદેસેણં-દો ભવગ્ગહણાઈં,

કાલાદેસેણં-જહણ્ણેણં તિણ્ણિ પલિઓવમાઈં
પુવ્વકોડીએ અબ્બહિયાઈં, ઉક્કોસેણં તિણ્ણિ પલિઓવ-
માઈં પુવ્વકોડીએ અબ્બહિયાઈં, એવડયં કાલં સેવેજ્જા,
એવડયં કાલં ગતિરાગતિં કરેજ્જા । (નવમો ગમમઓ)

-વિયા. સ. ૨૪, ઉ. ૨૦, સુ. ૨૯-૩૮

૫૫. પંચિદિય તિરિક્ખજોણિએ ઉવવજ્જંતેસુ અસણ્ણિ મણુસ્સાણં
ઉવવાયાઈ વીસં દારં પરૂવણં-

પ. ભંતે ! જહ મણુસ્સેહિંતો ઉવવજ્જંતિ-કિં સણ્ણિમણુસ્સે-
હિંતો ઉવવજ્જંતિ, અસણ્ણિમણુસ્સેહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?

૩. ગોયમા ! સણ્ણિમણુસ્સેહિંતો વિ ઉવવજ્જંતિ,
અસણ્ણિમણુસ્સેહિંતો વિ ઉવવજ્જંતિ ।

પ. અસણ્ણિમણુસ્સે ણં ભંતે ! જે ભવિએ પંચિદિયતિ-
રિક્ખજોણિએસુ ઉવવજ્જિત્તએ, સે ણં ભંતે ! કેવડયં
કાલટ્ઠિઈએસુ ઉવવજ્જેજ્જા ?

૩. ગોયમા ! જહણ્ણેણં અંતોમુહુત્તટ્ઠિઈએસુ, ઉક્કોસેણં
પુવ્વકોડિઆએસુ ઉવવજ્જેજ્જા ।

**અવસેસા લઢ્ઢી એયસ્સ ચેવ તિસુ વિ ગમએસુ જહેવ
પુઢવિક્કાઈએસુ ઉવવજ્જમાણસ્સ ભણિયા તહા
ભાણિયવ્વા ।**

ળવરં-ઉવવાય ઠિઈ સંવેહો ય ઉવવંજિરુણ ભાણિયવ્વો
(પઢમ-વિડય-તડય ગમગા) અવસેસા છ ગમગા નત્થિ ।

-વિયા. સ. ૨૪, ઉ. ૨૦, સુ. ૩૯-૪૦

૫૬. પંચિદિયતિરિક્ખજોણિએ ઉવવજ્જંતેસુ સણ્ણિ મણુસ્સાણં
ઉવવાયાઈ વીસં દારં પરૂવણં-

પ. ભંતે ! જહ સણ્ણિમણુસ્સેહિંતો ઉવવજ્જંતિ-કિં
સંખેજ્જવાસાઉયસણ્ણિમણુસ્સેહિંતો ઉવવજ્જંતિ,
અસંખેજ્જવાસાઉયસણ્ણિમણુસ્સેહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?

એ જ ઉત્કૃષ્ટ કાળની સ્થિતિયુક્ત (સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય
તિર્યય ઉત્કૃષ્ટ કાળની સ્થિતિયુક્તોમાં) ઉત્પન્ન થાય
તો તે જઘન્ય ત્રણ પલ્યોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ પણ ત્રણ
પલ્યોપમની સ્થિતિમાં ઉત્પન્ન થાય છે. શેષ સમગ્ર
કથન સપ્તમ ગમકને અનુરૂપ સમજવું જોઈએ.

વિશેષ - પરિમાણ-ઉત્કૃષ્ટ સંખ્યાત ઉત્પન્ન થાય છે.

ભવાદેશથી - બે ભવ ગ્રહણ કરે છે.

કાલાદેશથી - જઘન્ય પૂર્વકોટિ અધિક ત્રણ પલ્યોપમ
અને ઉત્કૃષ્ટ પણ પૂર્વકોટિ અધિક ત્રણ પલ્યોપમ
જેટલો કાળ વ્યતીત કરે છે અને એટલાં જ કાળ
સુધી ગમનાગમન કરે છે. (આ નવમું ગમક છે.)

૫૫. પંચેન્દ્રિય તિર્યયોનિકોમાં ઉત્પન્ન થનાર અસંજ્ઞી
મનુષ્યોના ઉપપાતાદિ વીસ દારોનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! જો (સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યય) મનુષ્યોથી
આવીને ઉત્પન્ન થાય છે તો શું સંજ્ઞી મનુષ્યોથી
આવીને ઉત્પન્ન થાય છે કે અસંજ્ઞી મનુષ્યોથી
આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! તેઓ સંજ્ઞી મનુષ્યોથી પણ આવીને
ઉત્પન્ન થાય છે અને અસંજ્ઞી મનુષ્યોથી પણ
આવીને ઉત્પન્ન થાય છે.

પ્ર. ભંતે ! અસંજ્ઞી મનુષ્ય જે પંચેન્દ્રિય તિર્યયોનિકમાં
ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય છે તો ભંતે ! તે કેટલા કાળ
સ્થિતિયુક્તોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! તે જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્તની અને ઉત્કૃષ્ટ
પૂર્વકોટિની સ્થિતિયુક્ત (સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યયો)માં
ઉત્પન્ન થાય છે.

શેષ વર્ણન પૃથ્વીકાયિકોમાં ઉત્પન્ન થનાર અસંજ્ઞી
મનુષ્યોના ગમકોને અનુસાર અહીંયા પણ (પ્રથમ)
ત્રણ ગમક અને લાબ્ધિનું કથન સમજવું જોઈએ.

વિશેષ - ઉપપાત સ્થિતિ અને સંવેધ ઉપયોગપૂર્વક
સમજવાં જોઈએ. (આ પહેલું, બીજું, ત્રીજું ગમક
છે.) શેષ છ ગમકો હોતા નથી.

૫૬. પંચેન્દ્રિય તિર્યયોનિકોમાં ઉત્પન્ન થનાર સંજ્ઞી મનુષ્યોના
ઉપપાતાદિ વીસ દારોનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! જો (સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યય) સંજ્ઞી
મનુષ્યોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે તો શું તેઓ
સંખ્યાત વર્ષના આયુયુક્ત સંજ્ઞી મનુષ્યોથી આવીને
ઉત્પન્ન થાય છે કે અસંખ્યાત વર્ષના આયુયુક્ત
સંજ્ઞી મનુષ્યોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગોયમા ! સંખેજ્જવાસાઁય સણ્ણિ મણુસેહિંતો ઉવવજ્જંતિ, નો અસંખેજ્જવાસાઁય સણ્ણિ મણુસેહિંતો ઉવવજ્જંતિ ।

૫. ભંતે ! જહ સંખેજ્જવાસાઁય સણ્ણિ મણુસેહિંતો ઉવવજ્જંતિ-કિં પજ્જત્ત સંખેજ્જવાસાઁયસણ્ણિ મણુસેહિંતો ઉવવજ્જંતિ, અપજ્જત્ત સંખેજ્જવાસાઁય સણ્ણિમણુસેહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?

૩. ગોયમા ! દોહિં વિ ઉવવજ્જંતિ ।

૫. સણ્ણિમણુસે ણં ભંતે ! જે ભવિએ પંચિંદિયતિરિક્કવ-જોણિએસુ ઉવવજ્જિત્તએ, સે ણં ભંતે ! કેવઇયં કાલટ્ઠિઈએસુ ઉવવજ્જેજ્જા ?

૩. ગોયમા ! જહણ્ણેણં અંતોમુહુત્તટ્ઠિઈએસુ, ઉવ્કોસેણં તિપલિઓવમટ્ઠિઈએસુ ઉવવજ્જેજ્જા ।

૫. તે ણં ભંતે ! જીવા એગસમણં કેવઇયા ઉવવજ્જંતિ ?

૩. ગોયમા ! **લઢ્ઢી સે જહા એયસેવ સણ્ણિમણુસસ પુઢવિક્કાઈએસુ ઉવવજ્જમાણસસ પઢમગમએ ભણિયા સા ચેવ ભાણિયચ્ચા ।**

જવરં-કાલાદેસેણં જહણ્ણેણં દો અંતોમુહુત્તા, ઉવ્કોસેણં તિણ્ણિ પલિઓવમાઈ પુવ્વકોહિપુહત્ત-મબ્બહિયાઈ, એવઇયં કાલં સેવેજ્જા, એવઇયં કાલં ગતિરાગતિં કરેજ્જા । (૧ પઢમો ગમઓ)

સો ચેવ જહણ્ણકાલટ્ઠિઈએસુ ઉવવણ્ણો, એસા ચેવ પઢમ ગમગ વત્તચ્ચયા,

જવરં-કાલાદેસેણં જહણ્ણેણં દો અંતોમુહુત્તા, ઉવ્કોસેણં ચત્તારિ પુવ્વકોહીઓ ચઁહિં અંતોમુહુત્તેહિં અબ્બહિયાઈ, એવઇયં કાલં સેવેજ્જા, એવઇયં કાલં ગતિરાગતિં કરેજ્જા । (૨ વિહીઓ ગમઓ)

સો ચેવ ઉવ્કોસકાલટ્ઠિઈએસુ ઉવવણ્ણો જહણ્ણેણં તિપલિઓવમટ્ઠિઈએસુ, ઉવ્કોસેણ વિ તિપલિઓ-વમટ્ઠિઈએસુ ઉવવજ્જેજ્જા ।

અવસેસા સચ્ચેવ પઢમ ગમગ વત્તચ્ચયા ।

૩. ગૌતમ ! તેઓ સંખ્યાત વર્ષના આયુયુક્ત સંજ્ઞી મનુષ્યોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે, અસંખ્યાત વર્ષના આયુયુક્ત સંજ્ઞી મનુષ્યોથી આવીને ઉત્પન્ન થતાં નથી.

૫. ભંતે ! જો (સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય) સંખ્યાત વર્ષના આયુયુક્ત સંજ્ઞી મનુષ્યોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે તો શું તેઓ પર્યાપ્તક સંખ્યાત વર્ષાયુષક સંજ્ઞી મનુષ્યોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે કે અપર્યાપ્તક સંખ્યાત વર્ષાયુક્ત સંજ્ઞી મનુષ્યોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! તેઓ બંન્નેથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે.

૫. ભંતે ! સંખ્યાત વર્ષના આયુયુક્ત સંજ્ઞી મનુષ્ય જે પંચેન્દ્રિય તિર્યચોમાં ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય છે તો ભંતે ! તે કેટલાં કાળની સ્થિતિયુક્ત સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યચોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! તેઓ જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ પલ્યોપમની સ્થિતિયુક્ત સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યચોમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

૫. ભંતે ! તે (સંજ્ઞી મનુષ્ય) જીવ એક જ સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! **પૃથ્વીકાયિકોમાં ઉત્પન્ન થનાર સંજ્ઞીમનુષ્યોના પ્રથમ ગમકને અનુરૂપ અહીંયા પણ લબ્ધિનું કથન સમજવું જોઈએ.**

વિશેષ - કાલાદેશથી જઘન્ય બે અન્તર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટિ પૃથક્ત્વ (સાત કરોડપૂર્વ) અધિક ત્રણ પલ્યોપમ જેટલો કાળ વ્યતીત કરે છે અને એટલાં જ કાળ સુધી ગમનાગમન કરે છે. (આ પ્રથમ ગમક છે.)

એ જ (સંજ્ઞી મનુષ્ય) જઘન્ય કાળની સ્થિતિયુક્તોમાં ઉત્પન્ન થાય તો એનું કથન પણ આ જ પ્રકારે પ્રથમ ગમકને સમાન છે.

વિશેષ - કાલાદેશથી જઘન્ય બે અન્તર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર અન્તર્મુહૂર્ત અધિક ચાર પૂર્વકોટિ વર્ષ જેટલો કાળ વ્યતીત કરે છે અને એટલાં જ કાળ સુધી ગમનાગમન કરે છે. (આ બીજું ગમક છે.)

એ જ (સંજ્ઞી મનુષ્ય) ઉત્કૃષ્ટ કાળની સ્થિતિયુક્ત સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યચોમાં ઉત્પન્ન થાય તો તે જઘન્ય ત્રણ પલ્યોપમની સ્થિતિયુક્તોમાં અને ઉત્કૃષ્ટ પણ ત્રણ પલ્યોપમની સ્થિતિયુક્તોમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

શેષ કથન પ્રથમ ગમકને અનુરૂપ સમજવું જોઈએ.

ળવરં-ઓગાહના-જહણ્ણેણં અંગુલપુહત્તં, ઉક્કોસેણં
પંચ ધણુસયાઈં ।

ઠિઈ-જહણ્ણેણં માસપુહત્તં, ઉક્કોસેણં પુવ્વકોડી ।

एवं अणुबंधो वि ।

भवान्देसेणं-दो भवग्गहणाइं,

કાલાદેસેણં-જહણ્ણેણં તિણ્ણિણ પલિઓવમાઈં
માસપુહત્તમમ્મહિયાઈં, ઉક્કોસેણંતિણ્ણિણપલિઓવમાઈં
પુવ્વકોડીએ અમ્મહિયાઈં, એવઇયં કાલં સેવેજ્જા,
એવઇયં કાલં ગતિરાગતિં કરેજ્જા । (૩ તઇઓ ગમઓ)

सो चेव अप्पणा जहण्णकालट्ठिईओ जाओ, जहा
एयस्स चेव पुढविकाइएसु उववज्जमाणस्स मज्झिमेसु
तिसु गमएसु वत्तव्वया भणिया इह वि निरवसेसा
भाणियव्वा ।

ળવરં-ઉવવાય ઠિઈ સંવેહં ચ ઉવઅંજિઝુણ ભાણિયવ્વં ।
(૪-૬ ચઉત્થ-પંચમ-છટ્ઠ ગમા)

सो चेव अप्पणा उक्कोसकालट्ठिईओ जाओ,
सच्चेव पढमगमग वत्तव्वया,

ળવરં-ઓગાહના જહણ્ણેણં પંચ ધણુસયાઈં,
ઉક્કોસેણ વિ પંચ ધણુસયાઈં ।

ઠિઈ અણુબંધો જહણ્ણેણં પુવ્વકોડી, ઉક્કોસેણ વિ
પુવ્વકોડી ।

કાલાદેસેણંજહણ્ણેણંપુવ્વકોડી અંતોમુહુત્તમમ્મહિયા,
ઉક્કોસેણં તિણ્ણિણ પલિઓવમાઈં પુવ્વકોડિપુહત્ત-
મમ્મહિયાઈં, એવઇયં કાલં સેવેજ્જા, એવઇયં કાલં
ગતિરાગતિં કરેજ્જા । (૭ સત્તમો ગમઓ)

सो चेव जहण्णकालट्ठिईएसु उववण्णो, एसा चेव
सत्तम गमग सरिसा वत्तव्वया ।

ળવરં-કાલાદેસેણં જહણ્ણેણં પુવ્વકોડી અંતોમુહુત્ત-
મમ્મહિયા, ઉક્કોસેણં ચત્તારિ પુવ્વકોડીઓ ચઉહિં
અંતોમુહુત્તેહિં અમ્મહિયાઈં, એવઇયં કાલં સેવેજ્જા,
એવઇયં કાલં ગતિરાગતિં કરેજ્જા । (૮ અટ્ઠમો ગમઓ)

વિશેષ - અવગાહના - જઘન્ય આંગળ પૃથક્ત્વ
અને ઉત્કૃષ્ટ પાંચસો ધનુષનું હોય છે.

સ્થિતિ - જઘન્ય માસ પૃથક્ત્વ (અનેક માસ) અને
ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટિનું હોય છે.

આ જ પ્રકારે અનુબંધ પણ સ્થિતિને અનુરૂપ
હોય છે.

ભવાદેશથી - બે ભવ ગ્રહણ કરે છે.

કાલાદેશથી - જઘન્ય માસ પૃથક્ત્વ અધિક ત્રણ
પલ્યોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટિ અધિક ત્રણ પલ્યોપમ
જેટલો કાળ વ્યતીત કરે છે અને એટલાં જ કાળ
સુધી ગમનાગમન કરે છે. (આ ત્રીજું ગમક છે.)

એ જ (સંજી મનુષ્ય) સ્વયં જઘન્યકાળની સ્થિતિયુક્ત
હોય અને સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચોમાં ઉત્પન્ન હોય
તો જે પ્રકારે પૃથ્વીકાયમાં ઉત્પન્ન થનાર મનુષ્યોના
મધ્યના ત્રણ ગમક (૪-૫-૬) કહેવામાં આવ્યા
છે તે જ પ્રકારે અહીંયા પણ મધ્યના ત્રણ ગમકનું
સંપૂર્ણ કથન કરવું જોઈએ.

વિશેષ - ઉપપાત, સ્થિતિ અને સંવેધ ઉપયોગપૂર્વક
સમજવો જોઈએ. (આ ચોથું, પાંચમું, છઠ્ઠું ગમક છે.)

એ જ (સંજી મનુષ્ય) સ્વયં ઉત્કૃષ્ટ કાળની સ્થિતિયુક્ત
હોય અને સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચોમાં ઉત્પન્ન હોય
તો એને માટે પ્રથમ ગમકને અનુરૂપ કથન સમજવું
જોઈએ.

વિશેષ-શરીરની અવગાહના જઘન્ય પાંચસો ધનુષ અને
ઉત્કૃષ્ટ પણ પાંચસો ધનુષની હોય છે.

સ્થિતિ અને અનુબંધ જઘન્ય પૂર્વકોટિ વર્ષ અને
ઉત્કૃષ્ટ પણ પૂર્વકોટિ વર્ષ છે.

કાલાદેશથી જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક પૂર્વકોટિ
વર્ષ, ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટિ પૃથક્ત્વ (સાત કરોડપૂર્વ)
અધિક ત્રણ પલ્યોપમ જેટલો કાળ વ્યતીત કરે છે
અને એટલાં જ કાળ સુધી ગમનાગમન કરે છે.
(આ સાતમું ગમક છે.)

એ જ (સંજી મનુષ્ય) જઘન્યકાળની સ્થિતિયુક્તોમાં
ઉત્પન્ન થાય તો એનું કથન પણ આ જ પ્રકારે
સાતમા ગમકને અનુરૂપ સમજવું જોઈએ.

વિશેષ - કાલાદેશથી જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક
પૂર્વકોટિ વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર અન્તર્મુહૂર્ત અધિક
ચાર પૂર્વકોટિ વર્ષ જેટલો કાળ વ્યતીત કરે છે અને
એટલાં જ કાળ સુધી ગમનાગમન કરે છે. (આ
આઠમું ગમક છે.)

સો ચેવ ઉક્કોસકાલટિઠઈએસુ ઉવવણ્ણો જહણ્ણેણં
તિણ્ણિ પલિઓવમાઈ, ઉક્કોસેણ વિ તિણ્ણિ
પલિઓવમાઈ ।

એસા ચેવ સત્તમગમગ સરિસા વત્તવ્વયા ।

ખવરં-ભવાદેસેણં-દો ભવગ્ગહણાઈ ।

કાલાદેસેણં-જહણ્ણેણં તિણ્ણિ પલિઓવમાઈ
પુવ્વકોડીએ અબ્બહિયાઈ, ઉક્કોસેણ વિ તિણ્ણિ
પલિઓવમાઈ પુવ્વકોડીએ અબ્બહિયાઈ, એવઇયં કાલં
સેવેજ્જા, એવઇયં કાલં ગતિરાગતિં કરેજ્જા । (૧
નવમો ગમઓ)

-વિયા. સ. ૨૪, ઉ. ૨૦, સુ. ૪૧-૫૦

૫૭. પંચિન્દ્રિય તિરિક્ખજોણિએ ઉવવજ્જંતેસુ ભવણવાસિ દેવાણં
ઉવવાયાઙ્ગ વીસં દારં પરુવણં-

પ. ભંતે ! જહ્ દેવેહિંતો ઉવવજ્જંતિ-કિં ભવણવાસિ-
દેવેહિંતો ઉવવજ્જંતિ -જાવ- વેમાણિયદેવેહિંતો
ઉવવજ્જંતિ ?

ઉ. ગોયમા ! ભવણવાસિદેવેહિંતો વિ ઉવવજ્જંતિ -જાવ-
વેમાણિયદેવેહિંતો વિ ઉવવજ્જંતિ ।

પ. ભંતે ! જહ્ ભવણવાસિદેવેહિંતો ઉવવજ્જંતિ-કિં
અસુરકુમાર ભવણવાસિદેવેહિંતો ઉવવજ્જંતિ -જાવ-
થણિયકુમાર ભવણવાસિદેવેહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?

ઉ. ગોયમા ! અસુરકુમાર -જાવ- થણિયકુમારભવ-
ણવાસિ દેવેહિંતો ઉવવજ્જંતિ ।

પ. અસુરકુમારે ણં ભંતે ! જે ભવિએ પંચિન્દ્રિયતિરિક્ખ-
જોણિએસુ ઉવવજ્જિત્તએ સે ણં ભંતે ! કેવઇયં કાલ-
ટિઠઈએસુ ઉવવજ્જેજ્જા ?

ઉ. ગોયમા ! જહણ્ણેણં અંતોમુહુત્તટિઠઈએસુ, ઉક્કોસેણં
પુવ્વકોડી આઉએસુ ઉવવજ્જેજ્જા ।

**અસુરકુમારાણં લક્કી નવસુ વિ ગમએસુ જહા એયસ્સ
પુઢવિકાઙ્ગએસુ ઉવવજ્જમાણસ્સ ધણિયા ।**

જો સંજ્ઞી મનુષ્ય ઉત્કૃષ્ટ કાળની સ્થિતિયુક્ત સંજ્ઞી
પંચેન્દ્રિય તિર્યચોમાં ઉત્પન્ન થાય છે તો તે જઘન્ય
ત્રણ પલ્યોપમની સ્થિતિયુક્તોમાં અને ઉત્કૃષ્ટ પણ
ત્રણ પલ્યોપમની સ્થિતિયુક્તોમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

એનું સાતમા ગમકને અનુરૂપ સમગ્ર કથન સમજવું
જોઈએ.

વિશેષ - ભવાદેશથી - બે ભવ ગ્રહણ કરે છે.

કાલાદેશથી - જઘન્ય પૂર્વકોટિ અધિક ત્રણ
પલ્યોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ પણ પૂર્વકોટિ અધિક ત્રણ
પલ્યોપમ જેટલો કાળ વ્યતીત કરે છે અને એટલાં
જ કાળ સુધી ગમનાગમન કરે છે. (આ નવમું
ગમક છે.)

૫૭. પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિકોમાં ઉત્પન્ન થનાર ભવનવાસી
દેવોના ઉપપાતાદિ વીસ દારોનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! જો (સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિક) દેવોથી
આવીને ઉત્પન્ન થાય છે તો શું તેઓ ભવનવાસી
દેવોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે -યાવત્- વૈમાનિક
દેવોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તેઓ ભવનવાસી દેવોથી પણ આવીને
ઉત્પન્ન થાય છે -યાવત્- વૈમાનિક દેવોથી પણ
આવીને ઉત્પન્ન થાય છે.

પ્ર. ભંતે ! જો (સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ) ભવનવાસી
દેવોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે તો શું તેઓ
અસુરકુમાર ભવનવાસી દેવોથી આવીને ઉત્પન્ન
થાય છે -યાવત્- સ્તનિતકુમાર ભવનવાસી દેવોથી
આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તેઓ અસુરકુમાર -યાવત્- સ્તનિતકુમાર
ભવનવાસી દેવોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે.

પ્ર. ભંતે ! અસુરકુમાર જે પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિકોમાં
ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય છે તો ભંતે ! તે કેટલા
કાળની સ્થિતિયુક્ત પંચેન્દ્રિય તિર્યચોમાં ઉત્પન્ન
થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્તની સ્થિતિયુક્ત અને
ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટિની સ્થિતિયુક્ત પંચેન્દ્રિય તિર્યચોમાં
ઉત્પન્ન થાય છે.

એના નવેય ગમકોમાં જેવી રીતે પૃથ્વીકાયિકોમાં
ઉત્પન્ન થનાર અસુરકુમારોને માટે કથન કર્યું છે તેવું
જ સમગ્ર કથન અહીંયા પણ સમજી લેવું જોઈએ.

णवरं-भवादेसेणं जहण्णेणं दोणिण भवग्गहणाइं,
उक्कोसेणं अट्ठ भवग्गहणाइं ।

उववाय ठिई संवेहं च सब्बत्थ उवउंजिऊण जाणेज्जा ।
(१-९)

नागकुमाराणं -जाव- थणियकुमाराणं एसा चेव
वत्तव्वया ।

णवरं-ठिई संवेहं च उवउंजिऊण जाणेज्जा (१-९)
-विया. स. २४, उ. २०, सु. ५१-५५

૫૮. પંચિન્દ્રિયતિરિક્ખજોણિણ ઉવવજ્જંતેસુ વાણમંતર દેવાણં
ઉવવાયાઇ વીસં દારં પરૂવણં-

પ. ભંતે ! જહ વાણમંતર દેવેહિંતો ઉવવજ્જંતિ-કિં
પિસાય વાણમંતર દેવેહિંતો ઉવવજ્જંતિ -જાવ-
ગંધવ્વ વાણમંતર દેવેહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?

૩. ગોયમા ! પિસાય વાણમંતર દેવેહિંતો વિ ઉવવજ્જંતિ
-જાવ- ગંધવ્વ વાણમંતર દેવેહિંતો વિ ઉવવજ્જંતિ ।

પ. વાણમંતરે ણં ભંતે ! જે ભવિણ પંચિન્દ્રિયતિરિક્ખ
જોણિણેસુ ઉવવજ્જિત્તણ, સે ણં ભંતે ! કેવઇયં
કાલટ્ઠિઈણેસુ ઉવવજ્જેજ્જા ?

૩. ગોયમા ! અસુરકુમારાણં સરિસા સવ્વા વત્તવ્વયા
ભાણિયવ્વા ।

णवरं-ठिई संवेहं च उवउंजिऊण जाणेज्जा (१-९)
- विया. स. २४, उ. २०, सु. ५६-५७

૫૯. પંચિન્દ્રિયતિરિક્ખજોણિણ ઉવવજ્જંતેસુ જોહસિય દેવાણં
ઉવવાયાઇ વીસં દારં પરૂવણં-

પ. ભંતે ! જહ જોહસિય દેવેહિંતો ઉવવજ્જંતિ-કિં
ચંદવિમાણ જોહસિય દેવેહિંતો ઉવવજ્જંતિ -જાવ-
તારાવિમાણ જોહસિય દેવેહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?

૩. ગોયમા ! ચંદવિમાણ જોહસિય દેવેહિંતો વિ
ઉવવજ્જંતિ -જાવ- તારાવિમાણ જોહસિય દેવેહિંતો
વિ ઉવવજ્જંતિ ।

પ. જોહસિણં ણં ભંતે ! જે ભવિણ પંચિન્દ્રિયતિરિક્ખજોણિ-
ણેસુ ઉવવજ્જિત્તણ સે ણં ભંતે ! કેવઇયં કાલટ્ઠિઈણેસુ
ઉવવજ્જેજ્જા ?

વિશેષ - ભવાદેશથી જઘન્ય બે ભવ અને ઉત્કૃષ્ટ
આઠ ભવ પ્રહણ કરે છે.

ઉપપાત, સ્થિતિ અને સંવેધ સર્વત્ર ઉપયોગપૂર્વક
સમજવો જોઈએ. (૧-૯)

નાગકુમારોનું -યાવત્- સ્તનિતકુમારોનું કથન પણ
આ જ પ્રકારે સમજવું જોઈએ.

વિશેષ - સ્થિતિ અને સંવેધ ઉપયોગપૂર્વક સમજવો
જોઈએ. (૧-૯)

૫૮. પંચેન્દ્રિય તિર્યંચોમાં ઉત્પન્ન થનાર વાણવ્યન્તર દેવોના
ઉપપાતાદિ વીસ દારોનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! જો (સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચ) વાણવ્યન્તર
દેવોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે તો શું તેઓ
પિશાચ વાણવ્યન્તર દેવોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય
છે -યાવત્- ગંધર્વ વાણવ્યન્તર દેવોથી આવીને
ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! તેઓ પિશાચ વાણવ્યન્તર દેવોથી પણ
આવીને ઉત્પન્ન થાય છે -યાવત્- ગંધર્વ વાણવ્યન્તર
દેવોથી પણ આવીને ઉત્પન્ન થાય છે.

પ્ર. ભંતે ! વાણવ્યન્તર દેવ જે પંચેન્દ્રિય તિર્યંચોનિકોમાં
ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય છે તો ભંતે ! તે કેટલા કાળની
સ્થિતિયુક્ત પંચેન્દ્રિય તિર્યંચોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! અસુરકુમારોને અનુરૂપ સમગ્ર કથન
સમજવું જોઈએ.

વિશેષ - સ્થિતિ અને સંવેધ ઉપયોગપૂર્વક સમજવો
જોઈએ.

૫૯. પંચેન્દ્રિય તિર્યંચોનિકોમાં ઉત્પન્ન થનાર જ્યોતિષક
દેવોના ઉપપાતાદિ વીસ દારોનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! જો (સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચ) જ્યોતિષક
દેવોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે તો શું ચન્દ્રવિમાન
જ્યોતિષક દેવોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે
-યાવત્- તારાવિમાન જ્યોતિષક દેવોથી આવીને
ઉત્પન્ન થાય છે.

૩. ગૌતમ ! ચન્દ્રવિમાન જ્યોતિષક દેવોથી પણ
આવીને ઉત્પન્ન થાય છે -યાવત્- તારાવિમાન
જ્યોતિષક દેવોથી પણ આવીને ઉત્પન્ન થાય છે.

પ્ર. ભંતે ! જ્યોતિષક દેવ જે પંચેન્દ્રિય તિર્યંચોનિકોમાં
ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય છે તો ભંતે ! તે કેટલા કાળની
સ્થિતિયુક્ત પંચેન્દ્રિય તિર્યંચોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગોયમા ! જહા એયસ્સ ચેવ પુઢવિકાઇએસુ
ઉવવજ્જમાણસ્સ વત્તવ્વયા ભણિયા સા ચેવ સવ્વા
ભાણિયવ્વા ।

ળવરં-ભવાદેસેણં જહણ્ણેણં દો ભવગ્ગહણાઈ,
ઉવ્વકોસેણં અટ્ઠ ભવગ્ગહણાઈ ।

કાલાદેસેણં જહણ્ણેણં અટ્ઠભાગપલિઓવમં
અંતોમુહુત્તમભ્ભહિયં, ઉવ્વકોસેણં ચહિં પલિઓવમાઈ
ચહિં પુવ્વકોડીહિં, ચહિં ય વાસસયસહસેહિં
અભ્ભહિયાઈ, એવઇયં કાલં સેવેજ્જા, એવઇયં કાલં
ગતિરાગતિં કરેજ્જા ।

એવં નવસુ વિ ગમએસુ ભાણિયવ્વા ।

ળવરં-ઠિઈ સંવેહં ચ ઉવવજ્જિઠ્ઠણ જાણેજ્જા (૧-૯)

-વિયા. સ. ૨૪, ઉ. ૨૦, સુ. ૫૮-૬૦

૬૦. વેમાણિય દેવે પડુચ્ચ પંચિદિયતિરિક્ખજોણિએ ઉવવાય
પરૂવણં-

પ. ભંતે ! જહ વેમાણિયદેવેહિંતો ઉવવજ્જંતિ-કિં
કપ્પોવગવેમાણિયદેવેહિંતો ઉવવજ્જંતિ, કપ્પાતીય
વેમાણિયદેવેહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?

૩. ગોયમા ! કપ્પોવગવેમાણિય દેવેહિંતો ઉવવજ્જંતિ,
નો કપ્પાતીયવેમાણિય દેવેહિંતો ઉવવજ્જંતિ ।

પ. ભંતે ! જહ કપ્પોવગ વેમાણિય દેવેહિંતો ઉવવજ્જંતિ-
કિં સોહમ્મકપ્પોવગ વેમાણિય દેવેહિંતો ઉવવજ્જંતિ
-જાવ- અચ્ચુય કપ્પોવગ વેમાણિય દેવેહિંતો
ઉવવજ્જંતિ ?

૩. ગોયમા ! સોહમ્મકપ્પોવગ વેમાણિયદેવેહિંતો વિ
ઉવવજ્જંતિ -જાવ- સહસારકપ્પોવગ વેમાણિય-
દેવેહિંતો વિ ઉવવજ્જંતિ, નો આણય -જાવ- નો
અચ્ચુયકપ્પોવગવેમાણિય દેવેહિંતો ઉવવજ્જંતિ ।

-વિયા. સ. ૨૪, ઉ. ૨૦, સુ. ૬૧-૬૨

૬૧. પંચિદિયતિરિક્ખજોણિએસુ ઉવવજ્જંતેસુ સહસારપજ્જંત
કપ્પોવગ વેમાણિય દેવેસાણં ઉવવાયાઈ વીસં દારં પરૂવણં-

પ. સોહમ્મદેવેણં ભંતે ! જે ભવિએ પંચિદિયતિરિક્ખ
જોણિએસુ ઉવવજ્જિત્તએ, સે ણં ભંતે ! કેવઇયં
કાલટિઠિઈએસુ ઉવવજ્જેજ્જા ?

૩. ગૌતમ ! પૃથ્વીકાયિકોમાં ઉત્પન્ન થનાર જ્યોતિષ્ક
દેવોના કથનના અનુસાર જ સમગ્ર કથન સમજવું
જોઈએ.

વિશેષ - ભવાદેશથી જઘન્ય બે ભવ અને ઉત્કૃષ્ટ
આઠ ભવ ગ્રહણ કરે છે.

કાલાદેશથી જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક પલ્યોપમનો
આઠમો ભાગ અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર પૂર્વકોટિ અને ચાર
લાખ વર્ષ અધિક ચાર પલ્યોપમ જેટલો કાળ વ્યતીત
કરે છે અને એટલા જ કાળસુધી ગમનાગમન કરે છે.

આ જ પ્રકારે નવેય ગમકો વિષયક સમજવું જોઈએ.

વિશેષ - સ્થિતિ અને સંવેધ ઉપયોગપૂર્વક સમજવો
જોઈએ.

૬૦. વૈમાનિક દેવોની અપેક્ષાએ પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિકોના
ઉપપાતનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! જો (સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્ય) વૈમાનિક
દેવોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે તો શું તેઓ
કલ્પોપપન્ન વૈમાનિક દેવોથી આવીને ઉત્પન્ન
થાય છે કે કલ્પાતીત વૈમાનિક દેવોથી આવીને
ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! તેઓ કલ્પોપપન્ન વૈમાનિક દેવોથી આવીને
ઉત્પન્ન થાય છે, કલ્પાતીત વૈમાનિક દેવોથી આવીને
ઉત્પન્ન થતાં નથી.

પ્ર. ભંતે ! જો તેઓ કલ્પોપપન્ન વૈમાનિક દેવોથી
આવીને ઉત્પન્ન થાય છે તો શું સૌધર્મ કલ્પોપપન્ન
વૈમાનિક દેવોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે -યાવત્-
અચ્ચુતકલ્પોપપન્ન વૈમાનિક દેવોથી આવીને
ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! તેઓ સૌધર્મ કલ્પોપપન્ન વૈમાનિક દેવોથી
પણ આવીને ઉત્પન્ન થાય છે -યાવત્- સહસ્ત્રાર
કલ્પોપપન્ન વૈમાનિક દેવોથી પણ આવીને ઉત્પન્ન
થાય છે, પરંતુ આનત -યાવત્- અચ્ચુત કલ્પોપપન્ન
વૈમાનિક દેવોથી આવીને ઉત્પન્ન થતાં નથી.

૬૧. પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિકોમાં ઉત્પન્ન થનાર સહસ્ત્રાર
પર્યંત કલ્પોપપન્ન વૈમાનિક દેવોના ઉપપાતાદિ વીસ
દારોનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! સૌધર્મ દેવ જે પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિકોમાં
ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય છે તો ભંતે ! તે કેટલા કાળની
સ્થિતિયુક્તોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગોયમા ! જહણ્ણેણં અંતોમુહુત્તટ્ઠિઇએસુ, ઉક્કોસેણં
પુવ્વકોડી આડએસુ ઉવવજ્જંતિ ।

સેસં જહેવ પુઢવિકાઇયડ્ઢેસે નવસુ વિ ગમએસુ
લઢ્ઢી મણિયા તહેવ મણિયવ્વા ।

ણવરં-નવસુ વિ ગમએસુ જહણ્ણેણં દો ભવમ્મહણાઈ
ઉક્કોસેણં અટ્ઠભવમ્મહણાઈ ।

ઠિઈ કાલાદેસે ચ ઉવવંજિઠ્ઠણ જાણેજ્જા ।

એવં ઈસાણદેવે વિ ।

એણં કમેણં અવસેસા વિ -જાવ- સહસારદેવા વિ
ઉવવાએયવ્વા ।

ણવરં-ઓગાહણા જહા ઓગાહણસંઠાણે,

લેસા સણંકુમાર-માહિંદ-બંમલોએસુ એગા પમ્હલેસા ।

સેસાણં એગા સુવકલેસા ।

વેદે-નો ઇત્થિવેદગા, પુરિસવેદગા, નો તપુંસગવેદગા ।

આડ, અણુબંધો કાયસંવેહં ચ ઉવવંજિઠ્ઠણ જાણેજ્જા ।

-વિયા. સ. ૨૪, ડ. ૨૦, સુ. ૬૩-૬૫

૬૨. ણેરઇયં પડુણ્ણ મણુસ્સ ઉવવાય પરુહણં-

પ. મણુસ્સા ણં મંતે ! કઓહિંતો ઉવવજ્જંતિ-કિં
નેરઇએહિંતો ઉવવજ્જંતિ -જાવ- દેવેહિંતો ઉવવ-
જ્જંતિ ?

૩. ગોયમા ! ણેરઇએહિંતો વિ ઉવવજ્જંતિ -જાવ-
દેવેહિંતો વિ ઉવવજ્જંતિ ।

પ. મંતે ! જઇ નેરઇએહિંતો ઉવવજ્જંતિ-કિં રયણપ્પમા-
પુઢવિનેરઇએહિંતો ઉવવજ્જંતિ -જાવ- અહેસત્તમ
પુઢવિ નેરઇએહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?

૩. ગોયમા ! રયણપ્પમાપુઢવિનેરઇએહિંતો વિ ઉવવજ્જંતિ
-જાવ- તમાપુઢવિનેરઇએહિંતો વિ ઉવવજ્જંતિ, નો
અહેસત્તમપુઢવિનેરઇએહિંતો ઉવવજ્જંતિ ।

-વિયા. સ. ૨૪, ડ. ૨૧, સુ. ૧

૩. ગૌતમ ! તે જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્તની અને ઉત્કૃષ્ટ
પૂર્વકોટિની સ્થિતિયુક્તોમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

શેષ બધાય નવેય ગમકોનું કથન પૃથ્વીકાયિક
ઉદ્દેશકમાં દર્શાવેલ લલ્લિને અનુસાર સમજવું જોઈએ.

વિશેષ - નવેય ગમકોમાં (સંવેધ) ભવાદેશથી જઘન્ય
બે ભવ અને ઉત્કૃષ્ટ આઠ ભવ પ્રહણ કરે છે.

સ્થિતિ અને કાલાદેશ ઉપયોગપૂર્વક સમજવું જોઈએ.

ઈશાનદેવનું વર્ણન પણ આ જ પ્રકારે છે.

એ જ ક્રમથી સહસ્ત્રારકલ્પ પર્યંતના દેવોના ઉપપાત
વગેરેનું સમગ્ર કથન સમજવું જોઈએ.

વિશેષ - અવગાહના (પ્રજ્ઞાપના સૂત્રના એકવીસમા)
અવગાહના સંસ્થાન પદને અનુસાર સર્વ દેવોની
જુદી-જુદી સમજવી જોઈએ.

લેશ્યા - સનત્કુમાર, માહેન્દ્ર અને બ્રહ્મલોકમાં એક
પદ્મલેશ્યા છે.

શેષ - (લાન્તક, મહાશુક અને સહસ્ત્રાર દેવલોકો)માં
એક શુકલલેશ્યા છે.

વેદ - આ સ્ત્રીવેદી અને નપુંસકવેદી નથી હોતા માત્ર
પુરુષવેદી હોય છે.

આયુ, સ્થિતિ અને કાયસંવેધ ઉપયોગપૂર્વક સમજવો
જોઈએ.

૬૨. નૈરયિકોની અપેક્ષાએ મનુષ્યોમાં ઉપપાતનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! મનુષ્ય ક્યાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ?
શું તેઓ નૈરયિકોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે
-યાવત્- દેવોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! નૈરયિકોથી પણ આવીને ઉત્પન્ન
થાય છે -યાવત્- દેવોથી પણ આવીને ઉત્પન્ન
થાય છે ?

પ્ર. ભંતે ! જો નૈરયિકોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે
તો શું રત્નપ્રભા પૃથ્વીના નૈરયિકોથી આવીને
ઉત્પન્ન થાય છે -યાવત્- અધઃસપ્તમ પૃથ્વીના
નૈરયિકોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! રત્નપ્રભા પૃથ્વીના નૈરયિકોથી પણ આવીને
ઉત્પન્ન થાય છે -યાવત્- તમઃ પ્રભાપૃથ્વીના
નૈરયિકોથી પણ આવીને ઉત્પન્ન થાય છે પરંતુ
અધઃસપ્તમ પૃથ્વીના નૈરયિકોથી આવીને ઉત્પન્ન
થતા નથી.

૬૩. મણુસ્સેસુ ઉવવજ્જંતેસુ રયણપ્પભાઇ તમાપુઢવિ પજ્જંત નેરહયાણં ઉવવાયાઇ વીસં દારં પરૂવણં-

પ. રયણપ્પભાપુઢવિનેરહયાણં ભંતે ! જે ભવિએ મણુસ્સેસુ ઉવવજ્જિત્તએ, સે ણં ભંતે ! કેવઇયં કાલટ્ઠિઈએસુ ઉવવજ્જેજ્જા ?

૩. ગોયમા ! જહણ્ણેણં માસપુહત્તટ્ઠિઈએસુ, ઉવ્વકોસેણં પુવ્વકોડિઆઉએસુ ।

અવસેસા વત્તવ્વયા જહા પંચિંદિયતિરિક્ખજોણિએસુ ઉવવજ્જંતસ્સ રયણપ્પભાપુઢવિ ણેરહયાસ્સ તહેવ જાણેજ્જા ।

ણવરં-પરિમાણે જહણ્ણેણં એકો વા, દો વા, તિણ્ણિ વા, ઉવ્વકોસેણં સંખેજ્જા ઉવવજ્જંતિ । (પઢમો ગમો)

એવં ણવસુ વિ ગમએસુ વત્તવ્વયા ભાણિયવ્વા ।

ણવરં-ઠિઈ સંવેહં ચ ઉવવજ્જિઠ્ઠણ ભાણિયવ્વા ।

અંતોમુહુત્તટ્ઠાણે સવ્વથ માસપુહુત્તા ભાણિયવ્વા ।
(૧-૯)

જહા રયણપ્પભાએ તહા સવ્વકરપ્પભાએ વિ વત્તવ્વયા ।

ણવરં-જહણ્ણેણં વાસપુહત્તટ્ઠિઈએસુ, ઉવ્વકોસેણં પુવ્વકોડી આઉએસુ મણુસ્સેસુ ઉવવજ્જેજ્જા ।

ઓગાહણા-લેસ્સા-નાણ-ટ્ઠિઈ-અણુબંધ-સંવેહ-નાણતં ચ જાણેજ્જા જહેવ તિરિક્ખજોણિયઉદ્દેસએ ।

એવં કમેણ -જાવ- તમાપુઢવિનેરહયા ।

-વિયા. ૨૪, ૩. ૨૧, સુ. ૨-૪

૬૪. મણુસ્સેસુ ઉવવજ્જંતેસુ તિરિક્ખજોણિય મણુસ્સાણં ઉવવાયાઇ વીસં દારં પરૂવણં-

પ. ભંતે ! જહ તિરિક્ખજોણિએહિંતો ઉવવજ્જંતિ-કિં એગિંદિયતિરિક્ખજોણિએહિંતો ઉવવજ્જંતિ -જાવ- પંચિંદિયતિરિક્ખજોણિએહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?

૩. ગોયમા ! એગિંદિયતિરિક્ખજોણિએહિંતો ભેદો જહા પંચિંદિયતિરિક્ખજોણિયઉદ્દેસએ ।

૬૩. મનુષ્યોમાં ઉત્પન્ન થનાર રત્નપ્રભાથી તમઃપ્રભા પૃથ્વીપર્યંત નૈરયિકોના ઉપપાતાદિ વીસ દારોનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! રત્નપ્રભા પૃથ્વીના નૈરયિક જે મનુષ્યોમાં ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય છે તો ભંતે ! તે કેટલા કાળની સ્થિતિયુક્ત મનુષ્યોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! તે જઘન્ય માસ પૃથક્ત્વ અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટિવર્ષની સ્થિતિયુક્ત મનુષ્યોમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

શેષ કથન પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિકમાં ઉત્પન્ન થનાર રત્નપ્રભા પૃથ્વીના નૈરયિકોને અનુરૂપ સમજવું જોઈએ.

વિશેષ - પરિમાણમાં તેઓ જઘન્ય એક બે કે ત્રણ અને ઉત્કૃષ્ટ સંખ્યાત ઉત્પન્ન થાય છે. (આ પ્રથમ ગમક છે.)

આ જ પ્રકારે નવેય ગમકોનું કથન સમજવું જોઈએ.

વિશેષ - સ્થિતિ અને સંવેધ ઉપયોગપૂર્વક કહેવું જોઈએ.

અન્તર્મુહૂર્તના સ્થાને સર્વત્ર માસ પૃથક્ત્વ સમજવું જોઈએ. (૧-૯)

જેવી રીતે રત્નપ્રભાનું કથન કરવામાં આવ્યું છે તેવી જ રીતે શર્કરાપ્રભાનું પણ સમજવું જોઈએ.

વિશેષ - તે જઘન્ય વર્ષ પૃથક્ત્વની તથા ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટિવર્ષની સ્થિતિયુક્ત મનુષ્યોમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

અવગાહના, લેશ્યા, જ્ઞાન, સ્થિતિ, અનુબંધ અને સંવેધની વિશેષતાઓ તિર્યચયોનિક ઉદ્દેશકમાં દર્શાવ્યાનુસાર સમજવી જોઈએ.

આ જ પ્રકારે આ જ ક્રમથી તમઃપ્રભા પૃથ્વીના નૈરયિકો પર્યંત કથન સમજવું જોઈએ.

૬૪. મનુષ્યોમાં ઉત્પન્ન થનાર તિર્યચયોનિકો અને મનુષ્યોના ઉપપાતાદિ વીસ દારોનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! જો (મનુષ્ય) તિર્યચયોનિકોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે તો શું તેઓ એકેન્દ્રિય તિર્યચયોનિકોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે -યાવત્- પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિકોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! તેઓ એકેન્દ્રિય તિર્યચયોનિકોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ઈત્યાદિ ભેદોનું કથન પંચેન્દ્રિય તિર્યચ ઉદ્દેશકમાં દર્શાવ્યાનુસાર સમજવું જોઈએ.

ળવરં-તેડ-વાઝ પડિસેહેયવા ।

પ. પુઢવિકાઇએ ણં ઢંતે ! જે ઢવિએ મણુસેસુ
ઉવવજ્જિત્તએ, સે ણં ઢંતે ! કેવઇયં કાલટિઠઈએસુ
ઉવવજ્જેજ્જા ?

૩. ગોયમા ! જહણ્ણેણં અંતોમુહુત્તટિઠઈએસુ, ઉક્કોસેણં
પુવ્વકોડી આઉએસુ ઉવવજ્જેજ્જા ।

પ. તે ણં ઢંતે ! જીવા એગસમણં કેવઇયા ઉવવજ્જંતિ ?

૩. ગોયમા ! જહેવ પંચિંદિયતિરિક્કજોણિએસુ
ઉવવજ્જમાણસ્સ પુઢવિકાઇયસ્સ વત્તવ્વયા સા
ચેવ ઇહ વિ ઉવવજ્જમાણસ્સ ઢાણિયવ્વં નવસુ વિ
ગમએસુ ।

ળવરં-તઇય-છટ્ઠ-નવમેસુ ગમએસુ પરિમાણં જહણ્ણેણં
એકો વા, દો વા, તિણ્ણિ વા, ઉક્કોસેણં સંચેજ્જા
ઉવવજ્જંતિ ।

જાહે અપ્પણા જહણ્ણકાલટિઠઈઓ ઢવઇ તાહે
પઢમગમએ (જઉત્થ ગમએ) અજ્જવસાણા પસત્થા
વિ, અપ્પસત્થા વિ ।

વિઈયગમએ (પંચમ ગમએ) અપ્પસત્થા, તઇયગમએ
(છટ્ઠ ગમએ) પસત્થા ઢંવતિ । (૧-૯)

એવં આઉક્કાઇયાણ વિ ।

એવં વણસ્સઇકાઇયાણ વિ ।

એવં -જાવ- ચરિંદિયાણ વિ ।

અસણ્ણિપંચિંદિયતિરિક્કજોણિય-સણ્ણિપંચિં-
દિયતિરિક્કજોણિય-અસણ્ણિમણુસ્સા-સણ્ણિમણુસ્સા
યસવ્વાણ વિ જહા પંચિંદિયતિરિક્કજોણિયઉદ્દેસએ
વત્તવ્વયા ઢણિયા તહેવ ઢાણિયવા ।

ળવરં-પરિમાણ-અજ્જવસાણા નાણત્તાણિ જાણિજ્જા
જહા પુઢવિકાઇયસ્સ એત્થ ચેવ ઉદ્દેસએ ઢણિયાણિ ।
(૧-૯) -વિયા. સ. ૨૪, ઉ. ૨૧, સુ. ૫-૧૨

વિશેષ - અહીંયા તેજસ્કાય અને વાયુકાયનો પ્રહણ
નિષેધ કરવો જોઈએ. (તેઓ બંને મનુષ્યોમાં ઉત્પન્ન
થતાં નથી)

પ્ર. ભંતે ! જો પૃથ્વીકાયિક મનુષ્યોમાં ઉત્પન્ન થવા
યોગ્ય છે તો ભંતે ! તે કેટલા કાળની સ્થિતિયુક્ત
મનુષ્યોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! તે જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્તની અને ઉત્કૃષ્ટ
પૂર્વકોટિ વર્ષની સ્થિતિયુક્ત મનુષ્યોમાં ઉત્પન્ન
થાય છે.

પ્ર. ભંતે ! તે જીવો એક જ સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય
છે ?

૩. ગૌતમ ! જેવું પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિકોમાં ઉત્પન્ન
થનાર પૃથ્વીકાયિકનું કથન છે તેવું જ અહીંયા
મનુષ્યોમાં ઉત્પન્ન થનાર પૃથ્વીકાયિકનું પણ
વર્ણન નવેય ગમકોમાં કરવું જોઈએ.

વિશેષ - ત્રીજા, છઠા અને નવમા ગમકમાં
પરિમાણ જઘન્ય એક, બે કે ત્રણ અને ઉત્કૃષ્ટ
સંખ્યાત ઉત્પન્ન થાય છે એમ સમજવું જોઈએ.

જ્યારે તે પોતાની જઘન્યકાળની સ્થિતિમાં હોય
ત્યારે (મધ્યના ત્રણ ગમકોમાંથી) પ્રથમ (ચોથા)
ગમકમાં અધ્યવસાય પ્રશસ્ત પણ હોય છે અને
અપ્રશસ્ત પણ હોય છે.

દ્વિતીય (પાંચમાં) ગમકમાં અપ્રશસ્ત હોય છે
અને તૃતીય (છઠા) ગમકમાં પ્રશસ્ત અધ્યવસાય
હોય છે. (૧-૯)

આ જ પ્રકારે અષ્ટાયિકોનું વર્ણન પણ સમજવું
જોઈએ.

આ જ પ્રકારે વનસ્પતિકાયિકોનું વર્ણન પણ
સમજવું જોઈએ.

આ જ પ્રકારે ચતુરિન્દ્રિય પર્યત સમજવું જોઈએ.
અસંશી પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિક, સંશી પંચેન્દ્રિય
તિર્યચયોનિક, અસંશી મનુષ્ય અને સંશી મનુષ્ય
એ સર્વનું કથન પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિક ઉદ્દેશકમાં
દર્શાવ્યાનુસાર સમજવું જોઈએ.

વિશેષ - પરિમાણ અને અધ્યવસાયની ભિન્નતા
વગેરે એ જ ઉદ્દેશકમાં દર્શાવેલા પૃથ્વીકાયિકને
અનુસાર સમજવું જોઈએ.

૬૫. મણુસ્સેસુ ઉવવજ્જંતેસુ કપ્પોવગવેમાણિય પજ્જત્ત દેવાણં ઉવવાયાઙ્ગ વીસં દારં પરૂવણં-

પ. ભંતે ! જહ્ દેવેહિંતો ઉવવજ્જંતિ-કિં ભવણવા-સિદેવેહિંતો ઉવવજ્જંતિ વાણમંતર-જોહસિય-વેમાણિય દેવેહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?

ઉ. ગોયમા ! ભવણવાસિદેવેહિંતો વિ ઉવવજ્જંતિ -જાવ-વેમાણિયદેવેહિંતો વિ ઉવવજ્જંતિ ।

પ. ભંતે ! જહ્ ભવણવાસિદેવેહિંતો ઉવવજ્જંતિ-કિં અસુરકુમારેહિંતો ઉવવજ્જંતિ -જાવ-થણિયકુમારે-હિંતો ઉવવજ્જંતિ ?

ઉ. ગોયમા ! અસુરકુમારેહિંતો વિ ઉવવજ્જંતિ -જાવ-થણિયકુમારેહિંતો વિ ઉવવજ્જંતિ ।

પ. અસુરકુમારેણં ભંતે ! જે ભવિએ મણુસ્સેસુ ઉવવજ્જિત્તએ, સે ણં ભંતે ! કેવહ્ચં કાલટ્ઠિઈએસુ ઉવવજ્જેજ્જા ?

ઉ. ગોયમા ! જહ્ણેણં માસપુહ્તટ્ઠિઈએસુ, ઉક્કોસેણં પુવ્વકોહિ આહએસુ ઉવવજ્જેજ્જા ।

एवं जण्वेव पंचिंदियतिरिक्खजोणियउद्देसए वत्तव्वया सण्वेव एत्थ वि भाणियव्वा,

णवरं-अंतोमुहुत्तट्ठाणे मासपुहुत्तट्ठिइ भाणियव्वा,

परिमाणं जहण्णेणं (एकको वा, दो वा, तिण्णि वा) उक्कोसेणं संखेज्जा उववज्जंति । (१-९)

एवं -जाव- ईसाणदेवो त्ति ।

सणंकुमारदीया -जाव- सहस्सार देवाणं वत्तव्वया जहेव पंचिंदियतिरिक्खजोणियउद्देसए भणिया तहेव भाणियव्वा ।

णवरं-परिमाणं उक्कोसेणं संखेज्जा उववज्जंति ।

उववाओ जहण्णेणं वासपुहत्तट्ठिईएसु, उक्कोसेणं પુવ્વકોહી આહએસુ ઉવવજ્જેજ્જા ।

ઠિઈ કાય સંવેહં ચ ઉવવજ્જિઠ્ઠણ ભાણિયવ્વં, તં જહા-

૬૫. મનુષ્યોમાં ઉત્પન્ન થનાર કલ્પોપપન્નક વૈમાનિક પર્યંત દેવોના ઉપપાતાદિ વીસ દારોનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! જો મનુષ્ય દેવોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે તો શું તેઓ ભવનવાસી દેવોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે કે વાણવ્યન્તર, જ્યોતિષ્ક વૈમાનિક દેવોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તેઓ (મનુષ્ય) ભવનવાસી દેવોથી પણ આવીને ઉત્પન્ન થાય છે -ચાવત્- વૈમાનિક દેવોથી પણ આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ?

પ્ર. ભંતે ! જો (મનુષ્ય) ભવનવાસી દેવોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે તો શું તેઓ અસુરકુમારો ઉત્પન્ન થાય છે -ચાવત્- સ્તનિતકુમારોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તેઓ અસુરકુમાર ભવનવાસી દેવોથી પણ આવીને ઉત્પન્ન થાય છે -ચાવત્- સ્તનિતકુમાર દેવોથી પણ આવીને ઉત્પન્ન થાય છે.

પ્ર. ભંતે ! અસુરકુમાર ભવનવાસી દેવ જે મનુષ્યોમાં ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય છે તો ભંતે ! તે કેટલા કાળની સ્થિતિયુક્ત મનુષ્યોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે (અસુરકુમાર ભવનવાસી) જઘન્ય માસપૃથક્ત્વ અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટિની સ્થિતિયુક્ત મનુષ્યોમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

જે પ્રકારે પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિક ઉદ્દેશકમાં દર્શાવ્યું છે તે જ પ્રકારે સમગ્ર કથન અહીંયા સમજવું જોઈએ.

વિશેષ - અન્તર્મુહૂર્તને સ્થાને માસપૃથક્ત્વ સમજવું જોઈએ.

પરિમાણમાં જઘન્ય (એક, બે કે ત્રણ) અને ઉત્કૃષ્ટ સંખ્યાત ઉત્પન્ન થાય છે. (૧-૯)

એ જ પ્રકારે ઈશાન દેવ પર્યંત સમજવું જોઈએ.

જેવી રીતે પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિક ઉદ્દેશકમાં દર્શાવ્યું છે તે જ પ્રકારે સનત્કુમારથી સહસ્ત્રાર દેવ પર્યંતનું વર્ણન અહીંયા સમજવું જોઈએ.

વિશેષ - પરિમાણમાં ઉત્કૃષ્ટ સંખ્યાત ઉત્પન્ન થાય છે.

તેઓ જઘન્ય વર્ષ પૃથક્ત્વ અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટિ વર્ષની સ્થિતિયુક્ત મનુષ્યોમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

સ્થિતિ અને કાયસંવેદ ઉપયોગપૂર્વક સમજવો જોઈએ, જેમકે -

સળકુમારે ઠિઈ ચઝગુણિયા અટ્ઠાવીસં સાગરોવમં
ભવઈ ।

માહિંદે તાણિ ચેવ સાઝરેગાણિ સાગરોવમાણિ ।

બમ્હલોએ ચત્તાલીસં સાગરોવમં, લંતએ છપ્પન્નં
સાગરોવમં ।

મહાસુક્કે અટ્ઠસટ્ઠિ, સહસ્સારે વાવત્તરિં
સાગરોવમાઈ ।

**એસા ઉક્કોસા ઠિઈ મળિયા, જહણ્ણટ્ઠિઈં પિ
ચઝગુણેજ્જા ।**

પ. આણયદેવે ણં મંતે ! જે ભવિએ મણુસેસુ ઉવવજ્જિત્તએ
સે ણં મંતે ! કેવઈયં કાલટ્ઠિઈંએસુ ઉવવજ્જેજ્જા ?

ઉ. ગોયમા ! જહણ્ણેણં વાસપુહત્તટ્ઠિઈંએસુ, ઉક્કોસેણં
પુવ્વકોડીટ્ઠિઈંએસુ ઉવવજ્જેજ્જા ।

પ. તે ણં મંતે ! જીવા એગસમણં કેવઈયા ઉવવજ્જંતિ ?

ઉ. ગોયમા ! જહેવ સહસ્સાર દેવાણં વત્તવ્વયા મળિયા
તહેવ મળિયવ્વા ।

ખવરં-ઓગાહણા-ઠિઈ અણુબંધે ય ઉવવંજિરુણ
જાણેજ્જા ।

મવાદેસેણં જહણ્ણેણં દો મવગ્ગહણાઈં, ઉક્કોસેણં છ
મવગ્ગહણાઈં ।

કાલાદેસેણં જહણ્ણેણં અટ્ઠારસ સાગરોવમાઈં
વાસપુહત્તમમ્મહિયાઈં, ઉક્કોસેણં સત્તાવન્નં
સાગરોવમાઈં તિહિં પુવ્વકોડીહિં અમ્મહિયાઈં, એવઈયં
કાલં સેવેજ્જા, એવઈયં કાલં ગતિરાગતિં કરેજ્જા ।

એવં નવ વિ ગમા,

ખવરં-ઠિઈ અણુબંધ સંવેહં ચ ઉવવંજિરુણ જાણેજ્જા ।
(૧-૯)

એવં -જાવ- અચ્ચુયદેવો,

ખવરં-ઠિઈ અણુબંધ સંવેહં ચ ઉવવંજિરુણ જાણેજ્જા,
તં જહા-

પાણય દેવસ્સ ઠિઈ તિગુણિયા સટ્ઠિ સાગરોવમાઈં,

આરણગસ્સ તેવટ્ઠિ સાગરોવમાઈં,

સનત્કુમાર દેવલોકની ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિને ચાર ગણી
કરવાથી અઠ્યાવીસ સાગરોપમ થાય છે.

માહેન્દ્ર દેવલોકની ચારગણી સ્થિતિ કાંઈક અધિક
અઠ્યાવીસ સાગરોપમ થાય છે.

એ જ પ્રકારે ચારગણી કરવાથી બ્રહ્મલોકમાં
ચાલીસ સાગરોપમ અને લાન્તકમાં છપ્પન
સાગરોપમ.

મહાશુકમાં અડસઠ સાગરોપમ તથા સહસ્ત્રારમાં
બોત્તેર સાગરોપમ થાય છે.

**આ ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ કહેવામાં આવી છે. જઘન્ય
સ્થિતિને પણ ચારગણી કરવી જોઈએ.**

પ્ર. ભંતે ! આનતદેવ જે મનુષ્યોમાં ઉત્પન્ન થવા
યોગ્ય છે તો ભંતે ! તે કેટલા કાળની સ્થિતિયુક્ત
મનુષ્યોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે (આનતદેવ) જઘન્યવર્ષ પૃથક્ત્વની
અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટિ વર્ષની સ્થિતિયુક્ત મનુષ્યોમાં
ઉત્પન્ન થાય છે.

પ્ર. ભંતે ! તેઓ (મનુષ્ય) એક જ સમયે કેટલાં ઉત્પન્ન
થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જે પ્રકારે સહસ્ત્રાર દેવોનું કથન કર્યું છે,
તે જ પ્રકારે અહીંયા પણ સમજવું જોઈએ.

વિશેષ - એની અવગાહના, સ્થિતિ અને અનુબંધમાં
ઉપયોગપૂર્વક ભિન્નતા સમજવી જોઈએ.

ભવાદેશથી જઘન્ય બે ભવ અને ઉત્કૃષ્ટ છ ભવ
પ્રદણ કરે છે.

કાલાદેશથી જઘન્ય વર્ષ પૃથક્ત્વ અધિક અઠાર
સાગરોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ પૂર્વકોટિ અધિક
સત્તાવન સાગરોપમ જેટલો કાળ વ્યતીત કરે છે
અને એટલા જ કાળ સુધી ગમનાગમન કરે છે.

એ જ પ્રકારે નવેય ગમકોમાં સમજવું જોઈએ.

વિશેષ - એમની સ્થિતિ, અનુબંધ અને સંવેધ
ઉપયોગપૂર્વક ભિન્ન-ભિન્ન જાણવા જોઈએ. (૧-૯)

આ જ પ્રમાણે અચ્યુતદેવ પર્યંત જાણવું જોઈએ.

**વિશેષ-એની સ્થિતિ, અનુબંધ અને સંવેધ ઉપયોગપૂર્વક
ભિન્ન-ભિન્ન સમજવાં જોઈએ, જેમકે -**

પ્રાણતદેવની સ્થિતિને ત્રણ ગણી કરવાથી સાઈઠ
સાગરોપમ,

આરણદેવની સ્થિતિને ત્રણ ગણી કરવાથી ત્રેસઠ
સાગરોપમ,

અચ્યુતદેવસ્સ છાવટિંઠ સાગરોવમાઈં ।

-વિયા. સ. ૨૪, ડ. ૨૧, સુ. ૧૩-૧૯

૬૬. મણુસેસુ ઉવવજ્જંતેસુ કપ્પાતીય વેમાણિય દેવાણં ઉવવાયાઈ વીસં દારં પરૂવણં-

પ. ભંતે ! જઈ કપ્પાતીય વેમાણિયદેવેહિંતો ઉવવજ્જંતિ-કિં ગેવેજ્જાકપ્પાતીય વેમાણિયદેવેહિંતો ઉવવજ્જંતિ અણુત્તરોવવાઈયકપ્પાતીય વેમાણિયદેવેહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?

ડ. ગોયમા ! ગેવેજ્જા કપ્પાતીયા અણુત્તરોવવાઈય કપ્પાતીયા ।

પ. ભંતે ! જઈ ગેવેજ્જા કપ્પાતીયવેમાણિયદેવેહિંતો ઉવવજ્જંતિ-કિં હેટ્ઠિમ-હેટ્ઠિમ ગેવેજ્જાકપ્પાતીય -જાવ- ઉવરિમ-ઉવરિમ ગેવેજ્જા કપ્પાતીયવેમાણિયદેવેહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?

ડ. ગોયમા ! હેટ્ઠિમ-હેટ્ઠિમ ગેવેજ્જા -જાવ-ઉવરિમ-ઉવરિમ ગેવેજ્જા ।

પ. ગવેજ્જાગદેવેણં ભંતે ! જે ભવિએ મણુસેસુ ઉવવજ્જિત્તએ, સે ણં ભંતે ! કેવઈયં કાલટ્ઠિઈએસુ ઉવવજ્જેજ્જા ?

ડ. ગોયમા ! જહણ્ણેણં વાસપુહત્તટ્ઠિઈએસુ, ઉવ્વકોસેણં પુવ્વકોડીટ્ઠિઈએસુ ।

અવસેસં જહા આણયદેવસ્સ વત્તવ્વયા ।

ણવરં-ઓગાહણા-એગે ભવધારણિજ્જે સરીરણ ।

સે જહણ્ણેણં અંગુલસ્સ અસંખેજ્જાઈયાગં, ઉવ્વકોસેણં ઢો રયણીઓ ।

સંઠાણં-એગે ભવધારણિજ્જે સરીરે સે સમચરંસંસંઠાણસંઠિએ પણ્ણત્તે ।

પંચ સમુઘાયા પણ્ણત્તા, તં જહા-

૧. વેયણાસમુઘાએ -જાવ- ૫. તેયગસમુઘાએ,

નો ચેવ ણં વેડવ્વિયતેયગસમુઘાએહિં,

સમોહણિંસુ વા, સમોહણંતિ વા, સમોહણિંસંતિ વા ।

અચ્યુતદેવની સ્થિતિને ત્રણ ગણી કરવાથી છાસઠ સાગરોપમની થાય છે.

૬૬. મનુષ્યોમાં ઉત્પન્ન થનાર કલ્પાતીત વૈમાનિક દેવોના ઉપપાતાદિ વીસ દારોનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! જે મનુષ્ય કલ્પાતીત વૈમાનિક દેવોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે તો શું શ્રૈવેયક- કલ્પાતીત વૈમાનિક દેવોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે કે અનુત્તરોપપાતિક કલ્પાતીત વૈમાનિક દેવોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ?

ડ. ગૌતમ ! તે (મનુષ્ય) શ્રૈવેયક અને અનુત્તરોપ-પાતિક બંને પ્રકારના કલ્પાતીત દેવોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે.

પ્ર. ભંતે ! જો મનુષ્ય શ્રૈવેયક કલ્પાતીત વૈમાનિક દેવોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે તો શું અધસ્તન-અધસ્તન (નીચે-નીચે) દેવોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે -યાવત્- ઉપરિતન- ઉપરિતન (ઉપર-ઉપરનાં) શ્રૈવેયક કલ્પાતીત વૈમાનિક દેવોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ?

ડ. ગૌતમ ! તે (મનુષ્ય) અધસ્તન-અધસ્તન (નીચે-નીચેના) -યાવત્- ઉપરિતન-ઉપરિતન (ઉપર-ઉપરનાં) શ્રૈવેયક કલ્પાતીત દેવોથી પણ આવીને ઉત્પન્ન થાય છે.

પ્ર. ભંતે ! શ્રૈવેયક દેવ, જે મનુષ્યોમાં ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય છે તો ભંતે ! તે કેટલાં કાળની સ્થિતિયુક્ત મનુષ્યોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

ડ. ગૌતમ ! તે જઘન્ય વર્ષ પૃથક્ત્વની અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટિ વર્ષની સ્થિતિયુક્ત મનુષ્યોમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

શેષ સમગ્ર કથન આનતદેવને અનુરૂપ સમજવું જોઈએ.

વિશેષ - તેની અવગાહના એકમાત્ર ભવધારણીય શરીર હોય છે.

એ જઘન્ય આંગળના અસંખ્યાતમા ભાગની અને ઉત્કૃષ્ટ બે રત્નિ (હાથ)ની હોય છે.

એનું ભવધારણીય શરીર સમચતુરસ્ત્રસંસ્થાન યુક્ત કહેવામાં આવ્યું છે.

એનાં પાંચ સમુદ્ધાત કહેવામાં આવ્યા છે, જેમકે -

૧. વેદના-સમુદ્ધાત -યાવત્- ૫. તેજસ્-સમુદ્ધાત

પરંતુ તેઓએ વૈકિય સમુદ્ધાત અને તેજસ્ સમુદ્ધાત ક્યારેય કર્યો નથી, કરતાં પણ નથી અને કરશે પણ નહીં.

ઠિઈ અણુબંધો જહણ્ણેણં બાવીસં સાગરોવમાઈં,
ઉક્કોસેણં એક્કતીસં સાગરોવમાઈં ।

કાલાદેસેણં જહણ્ણેણં બાવીસં સાગરોવમાઈં
વાસપુહત્તમબ્બહિયાઈં, ઉક્કોસેણં તેણુડઈં સાગરોવમાઈં
તિહિં પુવ્વકોડીહિં અબ્બહિયાઈં, એવઈયં કાલં સેવેજ્જા,
એવઈયં કાલં ગતિરાગતિં કરેજ્જા । (પદ્મો ગમઓ)

एवं सेसेसु वि अट्ठगमएसु भाणियव्वा ।

णवरं-ઠિઈ સંવેહં ચ ઉવડંજિરુણ જાણેજ્જા । (૧-૯)

પ. ભંતે ! જડ અણુત્તરોવવાઈય કપ્પાતીય વેમાણિય-
દેવેહિંતો ઉવવજ્જંતિ-કિં વિજય અણુત્તરોવવાઈય
વેજયંત અણુત્તરોવવાઈય -જાવ- સવ્વટ્ઠસિદ્ધ
અણુત્તરોવવાઈય કપ્પાતીય વેમાણિયદેવેહિંતો
ઉવવજ્જંતિ ?

ઉ. ગોયમા ! વિજય અણુત્તરોવવાઈય -જાવ-સવ્વટ્ઠસિદ્ધ
અણુત્તરોવવાઈય કપ્પાતીય વેમાણિયદેવેહિંતો
ઉવવજ્જંતિ ।

પ. વિજય-વેજયંત-જયંત-અપરાજિયદેવેણં ભંતે ! જે
ભવિએ મણુસેસુ ઉવવજ્જિત્તએ, સે ણં ભંતે ! કેવઈયં
કાલટ્ઠિઈએસુ ઉવવજ્જેજ્જા ?

ઉ. ગોયમા ! જહેવ ગેવેજ્જગદેવાણં વત્તવ્વયા ભણિયા
સા ચેવ સવ્વા ભાણિયવ્વા ।

णवरं-ઓગાહણા જહણ્ણેણં અંગુલસસ અસંખેજ્જઇભાગં,
ઉક્કોસેણં એગા રયણી ।

सम्मदिट्ठी, नो मिच्छदिट्ठी, नो सम्मामिच्छदिट्ठी ।

नाणी, नो अण्णाणी, नियमं तिण्णाणी, तं जहा-

૧. આભિણિબોહિયનાણી, ૨. સુયનાણી,
૩. ઓહિનાણી ।

ઠિઈ જહણ્ણેણં એક્કતીસં સાગરોવમાઈં, ઉક્કોસેણં
તેત્તીસં સાગરોવમાઈં ।

भवादेसेणं-જહણ્ણેણં દો ભવગ્ગહણાઈં, ઉક્કોસેણં
ચત્તારિ ભવગ્ગહણાઈં ।

એમની સ્થિતિ અને અનુબંધ જ્ઠન્ય બાવીસ
સાગરોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ એકત્રીસ સાગરોપમ છે.

કાલાદેશથી જ્ઠન્ય વર્ષ પૃથક્ત્વ અધિક બાવીસ
સાગરોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ પૂર્વકોટિ-અધિક
ત્રાણું સાગરોપમ જેટલો કાળ વ્યતીત કરે છે અને
એટલાં જ કાળ સુધી ગમનાગમન કરે છે. (આ
પ્રથમ ગમક છે.)

**शेष आठेय गमकोमां पक्ष अज प्रकारे समजवुं
जोईअे.**

विशेष - સ્થિતિ અને સંવેધ ઉપયોગપૂર્વક ભિન્ન-
ભિન્ન સમજવી જોઈએ. (૧-૯)

પ્ર. ભંતે ! જો (મનુષ્ય) અનુત્તરોપપાતિક કલ્પાતીત
વૈમાનિક દેવોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે તો શું
તેઓ વિજય, વૈજયંત -ચાવત્- સર્વાર્થસિદ્ધ
અનુત્તરોપપાતિક કલ્પાતીત વૈમાનિક દેવોથી
આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે (મનુષ્ય) વિજય અનુત્તરોપપાતિક
-ચાવત્- સર્વાર્થસિદ્ધ અનુત્તરોપપાતિક કલ્પાતીત
વૈમાનિક દેવોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે.

પ્ર. ભંતે ! વિજય, વૈજયન્ત, જયન્ત અને અપરાજિત
દેવ જે મનુષ્યોમાં ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય છે તો ભંતે !
તેઓ કેટલા કાળની સ્થિતિયુક્ત મનુષ્યોમાં
ઉત્પન્ન થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જેમ ઐવેયક દેવનું વર્ણન કરવામાં આવ્યું
છે તેમ સમગ્ર કથન કરવું જોઈએ.

विशेष - એમની અવગાહના જ્ઠન્ય આંગળના
અસંખ્યાતમો ભાગ અને ઉત્કૃષ્ટ એક રત્નિ
(હાથ)ની હોય છે.

તેઓ સમ્યગ્દષ્ટિ હોય છે પરંતુ મિથ્યાદષ્ટિ અને
સમ્યગ્મિથ્યાદષ્ટિ હોતા નથી.

તેઓ જ્ઞાની હોય છે, અજ્ઞાની હોતાં નથી, નિયમ
પ્રમાણે તેઓ ત્રણ જ્ઞાનયુક્ત હોય છે, જેમકે -

૧. આત્મિનિબોધિક જ્ઞાન, ૨. શ્રુતજ્ઞાન,
૩. અવધિજ્ઞાન.

એમની સ્થિતિ જ્ઠન્ય એકત્રીસ સાગરોપમની
અને ઉત્કૃષ્ટ તેત્રીસ સાગરોપમની હોય છે.

ભવાદેશથી - જ્ઠન્ય બે ભવ અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર
ભવ ગ્રહણ કરે છે.

કાલાદેસેણં-જહણ્ણેણં એકતીસં સાગરોવમાઈં
વાસપુહત્તમબ્હહિયાઈં, ઉક્કોસેણં છાવટ્ઠિં
સાગરોવમાઈં દોહિં પુવ્વકોડીહિં અબ્હહિયાઈં, એવઇયં
કાલં સેવેજ્જા, એવઇયં કાલં ગતિરાગતિં કરેજ્જા ।
(પદમો ગમઓ)

એવં સેસા વિ અદ્દુ ગમગા ભાણિયવ્વા ।

ખવરં-ઠિઈં અણુબંધ સંવેધં ચ ઉવઉંજિરુણ જાણેજ્જા ।
(૧-૯)

- પ. સવ્વટ્ઠસિદ્ધગદેવે ણં ભંતે ! જે ભવિએ મણુસેસુ
ઉવવજ્જિત્તએ, સે ણં ભંતે ! કેવઇયં કાલટ્ઠિઈંએસુ
ઉવવજ્જેજ્જા ?
૩. ગોયમા ! સા એવ વિજયાદિદેવ વત્તવ્વયા ભાણિયવ્વા ।

ખવરં-ઠિઈં અજહણ્ણમણુકોસેણં તેત્તીસં સાગરોવમાઈં ।

એવં અણુબંધો વિ ।

ભવાદેસેણં-દો ભવગ્ગહણાઈં,

કાલાદેસેણં-જહણ્ણેણં તેત્તીસં સાગરોવમાઈં
વાસપુહત્તમબ્હહિયાઈં, ઉક્કોસેણં તેત્તીસં સાગરોવમાઈં
પુવ્વકોડીએ અબ્હહિયાઈં, એવઇયં કાલં સેવેજ્જા,
એવઇયં કાલં ગતિરાગતિં કરેજ્જા । (૧ પદમો ગમઓ)

સો એવ જહણ્ણકાલટ્ઠિઈંએસુ ઉવવણ્ણો, એસા એવ
વત્તવ્વયા પદમ ગમગ સરિસા ભાણિયવ્વા ।

ખવરં-કાલાદેસેણં જહણ્ણેણં તેત્તીસં સાગરોવમાઈં
વાસપુહત્તમબ્હહિયાઈં, ઉક્કોસેણં વિ તેત્તીસં સાગરોવમાઈં
વાસપુહત્તમબ્હહિયાઈં, એવઇયં કાલં સેવેજ્જા, એવઇયં
કાલં ગતિરાગતિં કરેજ્જા । (૨ બિહઓ ગમઓ)

સો એવ ઉક્કોસકાલટ્ઠિઈંએસુ ઉવવણ્ણો, એસા એવ
પદમગમગ વત્તવ્વયા ભાણિયવ્વા ।

ખવરં-કાલાદેસેણં જહણ્ણેણં તેત્તીસં સાગરોવમાઈં
પુવ્વકોડીએ અબ્હહિયાઈં, ઉક્કોસેણં વિ તેત્તીસં સાગરોવ-
માઈં પુવ્વકોડીએ અબ્હહિયાઈં, એવઇયં કાલં સેવેજ્જા,
એવઇયં કાલં ગતિરાગતિં કરેજ્જા । (૩ તહઓ ગમઓ)

કાલાદેશથી - જઘન્ય વર્ષ પૃથક્ત્વ અધિક એકત્રીસ
સાગરોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ બે પૂર્વકોટિ અધિક છાસઠ
સાગરોપમ જેટલો કાળ વ્યતીત કરે છે અને એટલાં
જ કાળસુધી ગમનાગમન કરે છે. (આ પ્રથમ
ગમક થયું)

એ જ પ્રકારે શેષ આઠ ગમક સમજવાં જોઈએ.

વિશેષ - એમની સ્થિતિ, અનુબંધ અને સંવેધ
ઉપયોગપૂર્વક ભિન્ન-ભિન્ન સમજવો જોઈએ. (૧-૯)

- પ્ર. ભંતે ! સર્વાર્થસિદ્ધ દેવ જે મનુષ્યોમાં ઉત્પન્ન થવા
યોગ્ય છે તો ભંતે ! તે કેટલા કાળની સ્થિતિયુક્ત
મનુષ્યોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! એ જ વિજયાદિ દેવ સંબંધિત સમગ્ર કથન
અહીંયા પણ સમજવું જોઈએ.

વિશેષ - એમની સ્થિતિ અજઘન્ય અનુત્કૃષ્ટ તેત્રીસ
સાગરોપમની છે.

અનુબંધ પણ એટલો જ છે.

ભવાદેશથી - બે ભવ પ્રહણ કરે છે.

કાલાદેશથી - જઘન્ય વર્ષ પૃથક્ત્વ અધિક તેત્રીસ
સાગરોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટિ પૃથક્ત્વ અધિક
તેત્રીસ સાગરોપમ જેટલો કાળ વ્યતીત કરે છે અને
એટલાં જ કાળ સુધી ગમનાગમન કરે છે. (આ
પ્રથમ ગમક છે.)

એ જ (સર્વાર્થસિદ્ધ અનુત્તરોપપાતિક દેવ) જઘન્ય
કાળની સ્થિતિયુક્ત મનુષ્યોમાં ઉત્પન્ન થાય તો
એને માટે પણ એ જ પ્રથમ ગમકને અનુસાર કથન
કરવું જોઈએ.

વિશેષ - કાલાદેશથી જઘન્ય વર્ષ પૃથક્ત્વ અધિક
તેત્રીસ સાગરોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ પણ વર્ષ પૃથક્ત્વ
અધિક તેત્રીસ સાગરોપમ જેટલો કાળ વ્યતીત કરે
છે અને એટલાં જ કાળ સુધી ગમનાગમન કરે છે.
(આ બીજું ગમક છે.)

એ જ (સર્વાર્થસિદ્ધ અનુત્તરોપપાતિક દેવ) ઉત્કૃષ્ટ
કાળની સ્થિતિયુક્ત મનુષ્યોમાં ઉત્પન્ન થાય તો
એને માટે પણ એ જ પ્રથમ ગમકને અનુસાર કથન
સમજવું જોઈએ.

વિશેષ - કાલાદેશથી જઘન્ય પૂર્વકોટિ અધિક
તેત્રીસ સાગરોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ પણ પૂર્વકોટિ
અધિક તેત્રીસ સાગરોપમ જેટલો કાળ વ્યતીત કરે
છે અને એટલા જ કાળ સુધી ગમનાગમન કરે છે.
(આ ત્રીજું ગમક છે.)

एए चैव तिण्णि गमगा भवंति, सेसा छ गमगा न भवंति ।

-विया. स. २४, उ. २१, सु. २०-२७

૬૭. વાણમંતરે ઉવવજ્જંતેસુ અસણ્ણિ-સણ્ણિ પંચેદિયતિરિક્ખ-જોણિયાણં ઉવવાયાઇ વીસં દારં પરૂબણં-

પ. વાણમંતરા ણં ભંતે ! કઓહિંતો ઉવવજ્જંતિ-કિં નેરહ્મિંતો ઉવવજ્જંતિ, કિં તિરિક્ખ-મણુસ્સ-દેવેહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?

૩. ગોયમા ! एवं जहेव नागकुमार उद्देसए असण्णि वत्तव्वया भणिया तहेव निरवसेसं भाणियव्वा ।

णवरं-ठिई संवेहं च उवउंजिऊण भाणियव्वा ।

પ. ભંતે ! જહ સણ્ણિપંચિદિયતિરિક્ખજોણિએહિંતો ઉવવજ્જંતિ-કિં સંખેજ્જવાસાઉયહિંતો ઉવવજ્જંતિ, અસંખેજ્જવાસાઉયહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?

૩. ગોયમા ! दोहिं वि उववज्जंति ।

પ. અસંખેજ્જવાસાઉયસણ્ણિપંચિદિયતિરિક્ખજોણિએ ણં ભંતે ! જે ભવિએ વાણમંતરેસુ ઉવવજ્જિત્તએ, સે ણં ભંતે ! કેવઇયં કાલટ્ઠિઈએસુ ઉવવજ્જેજ્જા ?

૩. ગોયમા ! जहण्णेणं दसवाससहस्मट्ठिईएसु, उक्कोसेणं पलिओवमट्ठिईएसु उववज्जेज्जा ।

सेसं जहा नागकुमार उद्देसए वत्तव्वया सा चैव भाणियव्वा ।

णवरं-कालादेसेणं जहण्णेणं साइरेगा पुव्वकोडी दसहिं वाससहस्सेहिं अब्भहिया, उक्कोसेणं चत्तारि पलिओवमाइं, एवइयं कालं सेवेज्जा, एवइयं कालं गतिरागतिं करेज्जा । (पढमो गमओ)

सो चैव जहण्णकालट्ठिईएसु उववण्णो, जहेव नागकुमाराणं बिइयगमे वत्तव्वया । (बिइओ गमओ)

सो चैव उक्कोसकालट्ठिईएसु उववण्णो जहण्णेणं पलिओवमट्ठिईएसु उक्कोसेण वि पलिओवमट्ठिईएसु उववज्जेज्जा ।

अडीया आ त्रस गमक ज डोय छे, शेष छ गमक डोतां नथी.

૬૭. વાણવ્યંતરોમાં ઉત્પન્ન થનાર અસંસી-સંસી પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિકોના ઉપપાતાદિ વીસ દારોનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! વાણવ્યન્તર દેવ કયાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ? શું તેઓ નૈરયિકોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે કે તિર્યચયોનિક, મનુષ્યો અને દેવોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! જે પ્રકારે નાગકુમાર ઉદ્દેશકમાં અસંસી (પંચેન્દ્રિય તિર્યચ)નું કથન કરવામાં આવ્યું છે એ જ પ્રકારે સમગ્ર કથન સમજવું જોઈએ.

વિશેષ - સ્થિતિ અને સંવેધ ઉપયોગપૂર્વક સમજવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! જો સંસી પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિકથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે તો શું તેઓ સંખ્યાત વર્ષની આયુયુક્તોથી ઉત્પન્ન થાય છે કે અસંખ્યાત વર્ષની આયુયુક્તોથી ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! તેઓ બંનેથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે.

પ્ર. ભંતે ! અસંખ્યાત વર્ષના આયુયુક્ત સંસી પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિક જે વાણવ્યંતરોમાં ઉત્પન્ન થનાર છે તો ભંતે ! તે કેટલા કાળની સ્થિતિયુક્તોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! તે જઘન્ય દસહજાર વર્ષની સ્થિતિયુક્ત અને ઉત્કૃષ્ટ એક પલ્યોપમની સ્થિતિયુક્ત વાણવ્યંતરોમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

શેષ સમગ્ર કથન નાગકુમાર ઉદ્દેશકને અનુસાર જાણવું જોઈએ.

વિશેષ - કાલાદેશથી જઘન્ય દસહજાર વર્ષ અધિક સાતિરેક પૂર્વકોટિ અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર પલ્યોપમ જેટલો કાળ વ્યતીત કરે છે અને એટલા જ કાળસુધી ગમનાગમન કરે છે. (આ પ્રથમ ગમક છે.)

એ જ જઘન્ય કાળની સ્થિતિયુક્ત વાણવ્યંતરોમાં ઉત્પન્ન થાય તો નાગકુમારોના બીજા ગમકને અનુરૂપ કથન કરવું જોઈએ. (આ બીજું ગમક છે.)

જો એ જ ઉત્કૃષ્ટ કાળની સ્થિતિયુક્ત વાણવ્યંતરોમાં ઉત્પન્ન થાય તો જઘન્ય પલ્યોપમની સ્થિતિયુક્ત અને ઉત્કૃષ્ટ પણ પલ્યોપમની સ્થિતિયુક્ત વાણવ્યંતરોમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

સેસં જહા પહમ ગમए वत्तव्वया,

णवरं-ठिई से जहण्णेणं पलिओवमं, उक्कोसेणं तिण्णि पलिओवमाइं ।

संवेहो-जहण्णेणं दो पलिओवमाइं, उक्कोसेणं चत्तारि पलिओवमाइं, एवइयं कालं सेवेज्जा, एवइयं कालं गतिरागतिं करेज्जा । (तइओ गमओ)

मज्झिमगमगा तिण्णि वि जहेव नागकुमारसेसु, (४-६)

पच्छिमेसु तिसु गमएसु वि जहा नागकुमारूद्देसए,

णवरं-ठिई संवेहं च उवउंजिऊण जाणेज्जा । (७-९)

संखेज्जवासाउय सण्णी पंचिंदिय तिरिक्खजोणिएसु वि जहा नागकुमारूद्देसए ।

णवरं-ठिई अणुबंधो संवेहं च उवउंजिऊण जाणेज्जा ।
(१-९) -विया. स. २४, उ. २२, सु. १-७

૬૮. વાણમંતરેસુ ઉવવજ્જંતેસુ મણુસ્સાણં ઉવવાયાહ વીસં દારં પરૂવણં-

जइ मणुस्सेहितो उववज्जंति, असंखेज्जवासाउयाणं लद्धी जहेव नागकुमाराणं उद्देसए भणिया तहेव भाणियव्वा ।

णवरं-तइयगमए ठिई जहण्णेणं पलिओवमं, उक्कोसेणं तिण्णि पलिओवमाइं ।

ओगाहणा जहण्णेणं गाउयं, उक्कोसेणं तिण्णि गाउयाइं ।

संवेहो से जहा एत्थ चेव उद्देसए असंखेज्जवासाउय-सण्णिपंचिंदियाणं भणियो तहा भाणियव्वो ।

संखेज्जवासाउयसण्णिमणुस्सा जहेव नागकुमारूद्देसए ॥

णवरं-वाणमंतराणं ठिई संवेहं च उवउंजिऊण जाणेज्जा ।
(१-९) -विया. स. २४, उ. २२, सु. ८-९

૬૯. જોહસિએ ઉવવજ્જંતેસુ સન્નિ પંચિંદિય તિરિક્કજોણિયાણં ઉવવાયાહ વીસં દારં પરૂવણં-

प. जोइसिया णं भंते ! कओहितो उववज्जंति ? किं नेरइएहितो उववज्जंति -जाव-देवेहितो उववज्जंति ?

શેષ કથન પ્રથમ ગમકને અનુસાર જાણવું જોઈએ.

વિશેષ - સ્થિતિ જઘન્ય એક પલ્યોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ પલ્યોપમની સમજવી જોઈએ.

સંવેધ-જઘન્ય બે પલ્યોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર પલ્યોપમ જેટલો કાળ વ્યતીત કરે છે અને એટલા જ કાળ સુધી ગમનાગમન કરે છે. (આ ત્રીજું ગમક છે.)

મધ્યના ત્રણેય ગમક નાગકુમારના એ જ ગમકોને અનુરૂપ સમજવાં જોઈએ. (૪-૬)

અંતિમ ત્રણ ગમક પણ નાગકુમાર ઉદ્દેશકને અનુસાર સમજવાં જોઈએ.

વિશેષ - સ્થિતિ અને સંવેધ ઉપયોગપૂર્વક ભિન્ન-ભિન્ન સમજવું જોઈએ. (૭-૯)

સંખ્યાત વર્ષના આયુક્ત સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યચોનું કથન પણ નાગકુમારના ઉદ્દેશકને અનુસાર સમજવું જોઈએ.

વિશેષ - સ્થિતિ, અનુબંધ અને સંવેધ ઉપયોગપૂર્વક સમજવો જોઈએ. (૧-૯)

૬૯. વાણવ્યંતરોમાં ઉત્પન્ન થનાર મનુષ્યોના ઉપપાતાદિ વીસ દારોનું પ્રરૂપણ :

જો (વાણવ્યંતર દેવ) મનુષ્યોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય તો અસંખ્યાત વર્ષના આયુક્ત મનુષ્યોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે વગેરે નાગકુમાર ઉદ્દેશકમાં દર્શાવ્યા અનુસાર સમજવું જોઈએ.

વિશેષ - ત્રીજા ગમકમાં સ્થિતિ જઘન્ય એક પલ્યોપમની અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ પલ્યોપમની હોય છે.

અવગાહના જઘન્ય એક ગાઉની અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ ગાઉની હોય છે.

એનો સંવેધ એ જ ઉદ્દેશકમાં દર્શાવેલ અસંખ્યાત વર્ષના આયુક્ત સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યચોનિકને અનુરૂપ સમજવો જોઈએ.

સંખ્યાતવર્ષના આયુક્ત સંજ્ઞી મનુષ્યોનું કથન નાગકુમાર ઉદ્દેશકને અનુરૂપ સમજવું જોઈએ.

વિશેષ - વાણવ્યંતર દેવોની સ્થિતિ અને સંવેધ ઉપયોગપૂર્વક ભિન્ન-ભિન્ન સમજવો જોઈએ. (૧-૯)

૬૯. જ્યોતિષ્કોમાં ઉત્પન્ન થનાર સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યચોનિકોના ઉપપાતાદિ વીસ દારોનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! જ્યોતિષ્કદેવ ક્યાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ? શું તેઓ નૈરયિકોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે -યાવત્- દેવોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે.

૩. ગોયમા ! નો નેરહ્મિતો ઉવવજ્જંતિ, તિરિક્ખ-
જોણિહ્મિતો ઉવવજ્જંતિ, મણુસેહ્મિતો ઉવવજ્જંતિ,
નો દેવેહ્મિતો ઉવવજ્જંતિ ।

૫. ભંતે ! જહ્ પંચિંદિયતિરિક્ખજોણિહ્મિતો ઉવવ-
જ્જંતિ-કિં સણ્ણિપંચિંદિયતિરિક્ખજોણિહ્મિતો
ઉવવજ્જંતિ, અસણ્ણિપંચિંદિયતિરિક્ખજોણિ-
હ્મિતો ઉવવજ્જંતિ ?

૩. ગોયમા ! સણ્ણિપંચિંદિયતિરિક્ખજોણિહ્મિતો
ઉવવજ્જંતિ, નો અસણ્ણિપંચિંદિયતિરિક્ખજોણિ-
હ્મિતો ઉવવજ્જંતિ,

૫. ભંતે ! જહ્ સણ્ણિપંચિંદિયતિરિક્ખજોણિહ્મિતો
ઉવવજ્જંતિ-કિં સંખેજ્જવાસાઉય અસંખેજ્જવાસાઉય
ઉવવજ્જંતિ ?

૩. ગોયમા ! સંખેજ્જવાસાઉય વિ, અસંખેજ્જવાસાઉય
વિ ઉવવજ્જંતિ ।

૫. અસંખેજ્જવાસાઉયસણ્ણિપંચિંદિયતિરિક્ખજોણિહ્મિ-
તો ભંતે ! જે ભવિએ જોહ્મિએસુ ઉવવજ્જિત્તાએ, સે પં
ભંતે ! કેવહ્મયં કાલદ્વિહ્મિએસુ ઉવવજ્જેજ્જા ?

૩. ગોયમા ! જહ્ણેણં અટ્ઠભાગપલિઓવમદ્વિહ્મિએસુ,
ઉક્કોસેણં પલિઓવમવાસસયસહ્મસદ્વિહ્મિએસુ
ઉવવજ્જેજ્જા ।

અવસેસં જહા અસુરકુમારુદ્દેસએ ।

જહ્ણેણં-ઠિહ્મિએસુ જહ્ણેણં અટ્ઠભાગપલિઓવમં, ઉક્કોસેણં
તિણ્ણિ પલિઓવમાહ્મિ ।

એવં અણુબંધો વિ ।

કાલાદેસેણં જહ્ણેણં ઘો અટ્ઠભાગપલિઓવમાહ્મિ,
ઉક્કોસેણં ચત્તારિ પલિઓવમાહ્મિ વાસસયસહ્મસમ-
બ્ધિયાહ્મિ, એવહ્મયં કાલં સેવેજ્જા, એવહ્મયં કાલં
ગતિરાગતિં કરેજ્જા । (પઢમો ગમઓ)

સો ચેવ જહ્ણેણકાલદ્વિહ્મિએસુ ઉવવણ્ણો, જહ્ણેણં
અટ્ઠભાગપલિઓવમદ્વિહ્મિએસુ, ઉક્કોસેણ વિ
અટ્ઠભાગપલિઓવમદ્વિહ્મિએસુ ઉવવજ્જેજ્જા **સેસા
વત્તવ્વયા પઢમ ગમગ સરિસા ।** (વિહ્મિઓ ગમઓ)

૩. ગૌતમ ! તેઓ નૈરચિકોથી આવીને ઉત્પન્ન થતાં
નથી, તિર્યચ્યોનિકોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે,
મનુષ્યોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે પરંતુ દેવોથી
આવીને ઉત્પન્ન થતાં નથી.

૫. ભંતે ! જો પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિકોથી આવીને
ઉત્પન્ન થાય તો શું તેઓ સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ-
્યોનિકોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે કે અસંજી
પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિકોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિકોથી આવીને
ઉત્પન્ન થાય છે, અસંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિકોથી
આવીને ઉત્પન્ન થતાં નથી.

૫. ભંતે ! જો (જ્યોતિષક દેવ) સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ-
્યોનિકોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે તો શું તેઓ
સંખ્યાત વર્ષના આયુક્તોથી ઉત્પન્ન થાય છે કે
અસંખ્યાત વર્ષના આયુક્તોથી ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! તેઓ સંખ્યાત વર્ષના આયુક્તોથી પણ
આવીને ઉત્પન્ન થાય છે અને અસંખ્યાત વર્ષના
આયુક્તોથી પણ આવીને ઉત્પન્ન થાય છે.

૫. ભંતે ! અસંખ્યાત વર્ષના આયુક્ત સંજી પંચેન્દ્રિય
તિર્યચ્યોનિક જે જ્યોતિષક દેવોમાં ઉત્પન્ન થવા
યોગ્ય છે તો ભંતે ! તે કેટલા કાળની સ્થિતિયુક્ત
જ્યોતિષક દેવોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! તે જઘન્ય પલ્યોપમના આઠમા ભાગની
અને ઉત્કૃષ્ટ એકલાખ વર્ષ અધિક એક પલ્યોપમની
સ્થિતિયુક્ત જ્યોતિષકોમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

**શેષ કથન અસુરકુમાર ઉદ્દેશકને અનુસાર સમજવું
જોઈએ.**

વિશેષ - એની સ્થિતિ જઘન્ય પલ્યોપમનો આઠમો
ભાગ અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ પલ્યોપમની હોય છે.

અનુબંધ પણ સ્થિતિને અનુરૂપ છે.

કાલાદેશથી જઘન્ય પલ્યોપમનો બે અષ્ટમાંશ (૨/૮)
ભાગ અને ઉત્કૃષ્ટ એક લાખ વર્ષ અધિક ચાર
પલ્યોપમ જેટલો કાળ વ્યતીત કરે છે અને એટલાં
જ કાળ સુધી ગમનાગમન કરે છે. (આ પ્રથમ
ગમક છે.)

એ જ (સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ) જઘન્યકાળના
સ્થિતિયુક્ત જ્યોતિષક દેવોમાં ઉત્પન્ન થાય તો
જઘન્ય પલ્યોપમનો આઠમોભાગ અને ઉત્કૃષ્ટ પણ
પલ્યોપમના આઠમાભાગના સ્થિતિયુક્ત જ્યોતિષકોમાં
ઉત્પન્ન થાય છે. એનું પણ શેષકથન પ્રથમ
ગમકને અનુસાર છે. (આ બીજું ગમક છે.)

સો ચેવ ઉક્કોસકાલટ્ઠિઈંએસુ ઉવવળ્ણો, જહળ્ણેણ વિ વાસસયસહસ્સમબ્હિયં પલિઓવમં ઠિઈંએસુ ઉવવજ્જેજ્જા ।

સેસા વત્તવ્વયા પઢમ ગમગ સરિસા ।

ળવરં-ઠિઈં જહળ્ણેણં પલિઓવમં વાસસયસહસ્સ-મબ્હિયં, ઉક્કોસેણં તિણ્ણિ પલિઓવમાઈં ।

એવં અણુબંધો વિ ।

કાલાદેસેણં જહળ્ણેણં દો પલિઓવમાઈં દોહિં વાસસયસહસ્સેહિં અબ્હિયાઈં, ઉક્કોસેણં ચત્તારિ પલિઓવમાઈં વાસસયસહસ્સમબ્હિયાઈં, એવઇયં કાલં સેવેજ્જા, એવઇયં કાલં ગતિરાગતિં કરેજ્જા । (તઇઓ ગમઓ)

સો ચેવ અપ્પણા જહળ્ણકાલટ્ઠિઈંઓ જાઓ, જહળ્ણેણં અટ્ઠભાગપલિઓવમટ્ઠિઈંએસુ ઉક્કોસેણ વિ અટ્ઠભાગપલિઓવમટ્ઠિઈંએસુ ઉવવજ્જેજ્જા ।

પ. તે ણં ભંતે ! જીવા એગસમણં કેવઇયા ઉવવજ્જંતિ ?

ઉ. ગોયમા ! **સેસા વત્તવ્વયા પઢમ ગમગ સરિસા ભાણિયવ્વા ।**

ળવરં-ઓગાહણા-જહળ્ણેણં ધણુપુહુતં, ઉક્કોસેણં સાઇરેગાઈં અટ્ઠારસધણુસયાઈં ।

ઠિઈં-જહળ્ણેણં અટ્ઠભાગપલિઓવમં, ઉક્કોસેણ વિ અટ્ઠભાગપલિઓવમં ।

એવં અણુબંધો વિ ।

કાલાદેસેણં જહળ્ણેણં દો અટ્ઠભાગપલિઓવમાઈં, ઉક્કોસેણ વિ દો અટ્ઠભાગપલિઓવમાઈં, એવઇયં કાલં સેવેજ્જા, એવઇયં કાલં ગતિરાગતિં કરેજ્જા ।

જહળ્ણકાલટ્ઠિઈંયસ્સ એસ ચેવ એક્કો ગમો । (ચઉત્વો ગમઓ)

સો ચેવ અપ્પણા ઉક્કોસકાલટ્ઠિઈંઓ જાઓ, સા ચેવ પઢમ ગમગ વત્તવ્વયા ભાણિયવ્વા ।

ળવરં-ઠિઈં જહળ્ણેણં તિણ્ણિ પલિઓવમાઈં, ઉક્કોસેણ વિ તિણ્ણિ પલિઓવમાઈં ।

એ જ ઉત્કૃષ્ટ કાળની સ્થિતિયુક્ત જ્યોતિષક દેવોમાં ઉત્પન્ન થાય તો જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ એક પલ્યોપમ તથા એક લાખ વર્ષની સ્થિતિમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

શેષ સમગ્ર કથન પ્રથમ ગમકને અનુસાર છે.

વિશેષ - સ્થિતિ જઘન્ય એક લાખ વર્ષ અધિક એક પલ્યોપમની અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ પલ્યોપમની હોય છે.

આ જ પ્રકારે અણુબંધ પણ સ્થિતિને સમાન છે.

કાલાદેશથી જઘન્ય બે લાખ વર્ષ અધિક બે પલ્યોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ એક લાખ વર્ષ અધિક ચાર પલ્યોપમ જેટલો કાળ વ્યતીત કરે છે અને એટલાં જ કાળ સુધી ગમનાગમન કરે છે. (આ ત્રીજું ગમક છે.)

એ જ (સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ) સ્વયં જઘન્ય કાળની સ્થિતિયુક્ત જ્યોતિષક દેવોમાં ઉત્પન્ન થાય તો જઘન્ય પલ્યોપમના આઠમા ભાગની અને ઉત્કૃષ્ટ પણ પલ્યોપમના આઠમા ભાગની સ્થિતિયુક્ત જ્યોતિષકોમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

પ્ર. ભંતે ! તે જીવો (અસંખ્યાત વર્ષાયુષક સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ) એક જ સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! શેષ કથન પ્રથમ ગમકને અનુસાર સમજવું જોઈએ.

વિશેષ - એમની અવગાહના જઘન્ય ધનુષ પૃથક્ત્વ અને ઉત્કૃષ્ટ સાતિરેક અઢારસો ધનુષની હોય છે.

સ્થિતિ જઘન્ય પલ્યોપમનો આઠમો ભાગ અને ઉત્કૃષ્ટ પણ પલ્યોપમના આઠમા ભાગની હોય છે.

અણુબંધ પણ સ્થિતિને સમાન હોય છે.

કાલાદેશથી જઘન્ય પલ્યોપમનો બે અષ્ટમાંશભાગ અને ઉત્કૃષ્ટ પણ પલ્યોપમનો બે અષ્ટમાંશ (૨/૮) ભાગ જેટલો કાળ વ્યતીત કરે છે અને એટલાં જ કાળ સુધી ગમનાગમન કરે છે.

જઘન્ય કાળની સ્થિતિયુક્તને માટે આ એક જ ગમક છે. (આ ચોથું ગમક છે.)

એ જ (અસંખ્યાત વર્ષાયુષક સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ) સ્વયં ઉત્કૃષ્ટ કાળની સ્થિતિયુક્ત હોય અને જ્યોતિષકોમાં ઉત્પન્ન હોય તો પ્રથમ ગમકને અનુરૂપ કથન કરવું જોઈએ.

વિશેષ - સ્થિતિ જઘન્ય ત્રણ પલ્યોપમની અને ઉત્કૃષ્ટ પણ ત્રણ પલ્યોપમની હોય છે.

एवं अणुबंधो वि ।

एवं एए उक्कोसठिईया पच्छिमा तिण्णि गमगा नेयव्वा ।

णवरं-ठिई संवेहं च उवउजिऊण जाणेज्जा । (एए सत्त गमगा ।)

- પ. ભંતે ! જડ સંખેજ્જવાસાડયસણિપંચિંદિયતિ-રિક્ખજોણિયા ઉવવજ્જંતિ-કિં પજ્જત્ત સંખેજ્જ વાસાડય સણિપંચિંદિયતિરિક્ખજોણિણહિંતો ઉવવજ્જંતિ, અપજ્જત્ત સંખેજ્જ વાસાડય સણિ-પંચિંદિયતિરિક્ખજોણિણહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?
૩. ગોયમા ! સંખેજ્જવાસાડયાણં જહેવ અસુરકુમારેસુ ઉવવજ્જમાણાણં તહેવ નવ વિ ગમા ભાણિયવ્વા ।

णवरं-जोइसिय-ठिई संवेहं च उवउजिऊण जाणेज्जा ।
(१-९) -विया. स. २४, उ. २३, सु. १-९

૩૦. જોડસિય ઉવવજ્જંતેસુ મણુસાણં ઉવવાયાઈ વીસં દારં પરૂવણં-

- પ. ભંતે! જડ મણુસેહિંતો ઉવવજ્જંતિ-કિં સણિ મણુસેહિંતો ઉવવજ્જંતિ, અસણિ મણુસેહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?
૩. ગોયમા ! સણિમણુસેહિંતો ઉવવજ્જંતિ, નો અસણિ-મણુસેહિંતો ઉવવજ્જંતિ ।
- પ. ભંતે ! જડ સણિમણુસેહિંતો ઉવવજ્જંતિ-કિં સંખેજ્જ-વાસાડય-અસંખેજ્જવાસાડય સણિ મણુસેહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?
૩. ગોયમા ! દોહિં વિ ઉવવજ્જંતિ ।
- પ. અસંખેજ્જવાસાડયસણિમણુસે જં ભંતે ! જે ભવિએ જોડસિએસુ ઉવવજ્જિત્તએ, સે જં ભંતે ! કેવઇયં કાલટ્ટિઈએસુ ઉવવજ્જેજ્જા ?
૩. ગોયમા ! एवं जहा असंखेज्जवासाडयसणि-पंचिंदियस्स तिरिक्खजोणियस्स जोइसिएसु चेव उववज्जमाणस्स सत्त गमगा भणिया तहेव मणुस्साण वि भाणियव्वा ।

णवरं-ओगाहणाविसेसो-पढमेसु तिसु गमएसु, ओगाहणा जहण्णेणं साइरेगाइं नव धणुसयाइं, उक्कोसेणं तिण्णि गाडयाइं ।

अनुबंध પણ એટલું જ હોય છે.

એ જ પ્રકારે ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિના અંતિમ ત્રણ ગમક (૭-૮-૯) સમજવાં જોઈએ.

વિશેષ-સ્થિતિ અને સંવેધ ઉપયોગપૂર્વક ભિન્ન-ભિન્ન સમજવો જોઈએ. (આ કુલ સાત ગમક થયાં.)

- પ્ર. ભંતે ! જો (જ્યોતિષક દેવ) સંખ્યાત વર્ષના આયુયુક્ત સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચથી આવીને ઉત્પન્ન થાય તો શું (તેઓ) પર્યાપ્ત સંખ્યાત વર્ષાયુષક સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિકોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે કે અપર્યાપ્ત સંખ્યાત વર્ષાયુષક સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિકથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ?
૩. ગૌતમ ! અહીં અસુરકુમારોમાં ઉત્પન્ન થનાર સંખ્યાત વર્ષના આયુયુક્ત સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચોને અનુરૂપ નવેય ગમક સમજવાં જોઈએ.
- વિશેષ-જ્યોતિષકની સ્થિતિ અને સંવેધ ઉપયોગપૂર્વક ભિન્ન-ભિન્ન સમજવું જોઈએ. (૧-૯)

૩૦. જ્યોતિષકોમાં ઉત્પન્ન થનાર મનુષ્યોના ઉપપાતાદિ વીસ દારોનું પ્રરૂપણ :

- પ્ર. ભંતે ! જો જ્યોતિષક દેવ મનુષ્યોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે તો શું સંજી મનુષ્યોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે કે અસંજી મનુષ્યોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ?
૩. ગૌતમ ! તેઓ સંજી મનુષ્યોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે, અસંજી મનુષ્યોથી આવીને ઉત્પન્ન થતાં નથી.
- પ્ર. ભંતે ! જો સંજી મનુષ્યોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય તો શું સંખ્યાત વર્ષાયુષક કે અસંખ્યાત વર્ષાયુષક મનુષ્યોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ?
૩. ગૌતમ ! બંનેમાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે.
- પ્ર. ભંતે ! અસંખ્યાત વર્ષના આયુયુક્ત સંજી મનુષ્ય જે જ્યોતિષક દેવોમાં ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય છે તો ભંતે ! કેટલા કાળની સ્થિતિયુક્ત જ્યોતિષક દેવોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?
૩. ગૌતમ ! જે પ્રકારે જ્યોતિષકોમાં ઉત્પન્ન થનાર અસંખ્યાત વર્ષાયુષક સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચના સાત ગમક કહેવામાં આવ્યા છે, એ જ પ્રકારે મનુષ્યના પણ સાત ગમક સમજવાં જોઈએ.

વિશેષ - અવગાહનામાં વિશેષતા છે - પ્રારંભના ત્રણ ગમકોમાં અવગાહના જઘન્ય કાંઈક વિશેષ નવસો ધનુષ અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ ગાઉ છે.

મજ્જિમચ્ચઉત્થગમણ જહણ્ણેણં સાહરેગાઈં નવ ધણુસયાઈં, ઉક્કોસેણ વિ સાહરેગાઈં નવ ધણુસયાઈં । પચ્છિમેસુ તિસુ ગમણેસુ જહણ્ણેણં તિણ્ણિ ગાઝયાઈં, ઉક્કોસેણ વિ તિણ્ણિ ગાઝયાઈં ।

ઠિઈં સંવેહં ચ ઉવઝંજિઠ્ઠણ ભાણિયવ્વં (૧-૯)

જહ સંખેજ્જવાસાઝયાસણિમણુસેહિંતો ઉવવજ્જંતિ, સંખેજ્જવાસાઝયાણં જહેવ અસુરકુમારેસુ ઉવવજ્જમાણાણં તહેવ નવ ગમગા ભાણિયવ્વા ।

ળવરં-જોહસિય ઠિઈં સંવેહં ચ ઉવઝંજિઠ્ઠણ જાણેજ્જા ।
(૧-૯) -વિયા. સ. ૨૪, ઝ. ૨૩, સુ. ૧૦-૧૨

૭૧. સોહમ્મગદેવેસુ ઉવવજ્જંતેસુ સન્નિ પંચેદિય તિરિક્ખજો-
ણિયાણં ઉવવાયાઙ્ગ વીસં દારં પહ્વણં-

પ. સોહમ્મગદેવા ણં મંતે ! કઓહિંતો ઉવવજ્જંતિ-કિં નેરહ્ણેહિંતો ઉવવજ્જંતિ -જાવ-દેવેહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?

ઝ. ગોયમા ! મ્હેદો જહા જોહસિયઝદ્દેસણ ।

પ. અસંખેજ્જવાસાઝયાસણિપંચેદિયતિરિક્ખજોણિય ણં મંતે ! જે મ્હવિણ સોહમ્મગદેવેસુ ઉવવજ્જિત્તણ, મે ણં મંતે ! કેવહ્ણયં કાલઠ્ઠિઈંણેસુ ઉવવજ્જેજ્જા ?

ઝ. ગોયમા ! જહણ્ણેણં પલિઓવમઠ્ઠિઈંણેસુ, ઉક્કોસેણં તિપલિઓવમઠ્ઠિઈંણેસુ ઉવવજ્જેજ્જા ।

પ. તે ણં મંતે ! જીવા ણમ્મણં કેવહ્ણયા ઉવવજ્જંતિ ?

ઝ. ગોયમા ! અવસેસં જહા જોહસિણેસુ ઉવવજ્જમાણસસ મ્હણિયં તહા મ્હણિયવ્વં ।

ળવરં-સમ્મદિટ્ઠી, મિચ્છાદિટ્ઠી વિ, નો સમ્મામિ-
ચ્છાદિટ્ઠી ।

નાણી વિ, અણ્ણાણી વિ, દો નાણા, દો અણ્ણાણા નિયમં ।

ઠિઈં જહણ્ણેણં ણમ્ પલિઓવમં, ઉક્કોસેણં તિણ્ણિ પલિઓવમાઈં ।

ંવં અણુબંધો વિ ।

મધ્યના (ચોથા) ગમકમાં જઘન્ય કાંઈક વિશેષ નવસો ધનુષ અને ઉત્કૃષ્ટ પણ કાંઈક વિશેષ નવસો ધનુષ હોય છે. અંતિમ ત્રણે ગમકોમાં જઘન્ય ત્રણ ગાઉ અને ઉત્કૃષ્ટ પણ ત્રણ ગાઉ હોય છે.

સ્થિતિ અને સંવેધ ઉપયોગપૂર્વક સમજવો જોઈએ.

જે સંખ્યાત વર્ષના આયુક્ત સંજી મનુષ્યથી આવીને ઉત્પન્ન થાય તો અસુરકુમારોમાં ઉત્પન્ન થનાર સંખ્યાત વર્ષના આયુક્ત સંજી મનુષ્યોના ગમકોને અનુરૂપ અહીંયા પણ નવ ગમક સમજવાં જોઈએ.

વિશેષ - જ્યોતિષક દેવોની સ્થિતિ અને સંવેધ ઉપયોગપૂર્વક સમજવાં જોઈએ. (૧-૮)

૭૧. સૌધર્મ દેવોમાં ઉત્પન્ન થનાર સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચયો-
નિકોના ઉપપાતાદિ વીસ દારોનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! સૌધર્મ દેવ ક્યાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ? શું તેઓ નૈરયિકોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે -ચાવત્- દેવોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ?

ઝ. ગૌતમ ! જ્યોતિષક ઉદ્દેશકને અનુસાર તફાવત સમજવો જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! અસંખ્યાત વર્ષના આયુક્ત સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિક જે સૌધર્મદેવોમાં ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય છે તો ભંતે ! તે કેટલા કાળની સ્થિતિયુક્ત સૌધર્મ દેવોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

ઝ. ગૌતમ ! તે જઘન્ય પલ્યોપમની અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ પલ્યોપમની સ્થિતિયુક્ત સૌધર્મ દેવોમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

પ્ર. ભંતે ! તે જીવો એક જ સમયે કેટલાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

ઝ. ગૌતમ ! એનું શેષ કથન જેમ જ્યોતિષક દેવોમાં ઉત્પન્ન થનારનું કહ્યું તે અનુરૂપ કરવું જોઈએ.

વિશેષ - તેઓ સમ્યગ્દષ્ટિ અને મિથ્યાદષ્ટિ હોય છે, પરંતુ સમ્યગ્મિથ્યાદષ્ટિ હોતા નથી.

તેઓ જ્ઞાની પણ હોય છે, અજ્ઞાની પણ હોય છે, તેઓમાં નિયમ પ્રમાણે બે જ્ઞાન અને બે અજ્ઞાન હોય છે.

તેમની સ્થિતિ જઘન્ય એક પલ્યોપમની અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ પલ્યોપમની હોય છે.

અનુબંધ સ્થિતિને અનુસાર હોય છે.

કાલાદેસેણં-જહણ્ણેણં દો પલિઓવમાઈં, ઉક્કોસેણં
છપ્પલિઓવમાઈં, એવઇયં કાલં સેવેજ્જા, એવઇયં
કાલં ગતિરાગતિં કરેજ્જા (પઢમો ગમઓ)

**સો ચેવ જહણ્ણકાલદ્વિઈએસુ ઉવવણ્ણો, એસા ચેવ
વત્તવ્વયા પઢમ ગમગ સરિસા ।**

ખવરં-કાલાદેસેણં જહણ્ણેણં દો પલિઓવમાઈં,
ઉક્કોસેણં ચત્તારિ પલિઓવમાઈં, એવઇયં કાલં સેવેજ્જા,
એવઇયં કાલં ગતિરાગતિં કરેજ્જા । (વિહઓ ગમઓ)

સો ચેવ ઉક્કોસકાલદ્વિઈએસુ ઉવવણ્ણો, જહણ્ણેણં
તિપલિઓવમદ્વિઈએસુ, ઉક્કોસેણ વિ તિપલિઓવ-
મદ્વિઈએસુ ઉવવજ્જેજ્જા ।

સેસા વત્તવ્વયા પઢમ ગમગ સરિસા ।

ખવરં-ઠિઈ જહણ્ણેણં તિણ્ણિ પલિઓવમાઈં, ઉક્કોસેણ
વિ તિણ્ણિ પલિઓવમાઈં ।

કાલાદેસેણં જહણ્ણેણં છપ્પલિઓવમાઈં, ઉક્કોસેણ
વિ છપ્પલિઓવમાઈં, એવઇયં કાલં સેવેજ્જા, એવઇયં
કાલં ગતિરાગતિં કરેજ્જા । (તહઓ ગમઓ)

સો ચેવ અપ્પણા જહણ્ણકાલદ્વિઈઓ જાઓ જહણ્ણેણં
પલિઓવમદ્વિઈએસુ, ઉક્કોસેણ વિ પલિઓવમદ્વિઈએસુ
ઉવવજ્જેજ્જા ।

સેસા વત્તવ્વયા પઢમ ગમગ સરિસા,

ખવરં-ઓગાહણા જહણ્ણેણં ધણુપુહત્તં, ઉક્કોસેણં દો
ગાઉયાઈં ।

ઠિઈ જહણ્ણેણં પલિઓવમં, ઉક્કોસેણ વિ પલિઓવમં ।

કાલાદેસેણં જહણ્ણેણં દો પલિઓવમાઈં, ઉક્કોસેણ
વિ દો પલિઓવમાઈં, એવઇયં કાલં સેવેજ્જા, એવઇયં
કાલં ગતિરાગતિં કરેજ્જા । (ચઉત્થ પંચમ છટ્ટુ ગમા)

**સો ચેવ અપ્પણા ઉક્કોસકાલદ્વિઈઓ જાઓ,
આહ્લ્લગમગસરિસા તિણ્ણિ ગમગા નેયવ્વા ।**

કાલાદેશથી તે જઘન્ય બે પલ્યોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ છ
પલ્યોપમ જેટલો કાળ વ્યતીત કરે છે અને એટલાં
જ કાળ સુધી ગમનાગમન કરે છે. (આ પ્રથમ
ગમક છે.)

**એ જ (અસંખ્યાત વર્ષાયુષ્ક સંહી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ)
જઘન્ય કાળની સ્થિતિયુક્ત સૌધર્મ દેવોમાં
ઉત્પન્ન થાય તો પ્રથમ ગમકને અનુસાર કથન
કરવું જોઈએ.**

વિશેષ - કાલાદેશથી તે જઘન્ય બે પલ્યોપમ અને
ઉત્કૃષ્ટ ચાર પલ્યોપમ જેટલો કાળ વ્યતીત કરે છે
અને એટલાં જ કાળ સુધી ગમનાગમન કરે છે.
(આ બીજું ગમક છે.)

એ જ (સંહી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ) ઉત્કૃષ્ટ કાળની
સ્થિતિયુક્તમાં ઉત્પન્ન થાય તો જઘન્ય ત્રણ
પલ્યોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ પણ ત્રણ પલ્યોપમની
સ્થિતિયુક્ત સૌધર્મ દેવોમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

શેષ કથન પ્રથમ ગમકને અનુસાર છે.

વિશેષ - સ્થિતિ જઘન્ય ત્રણ પલ્યોપમની અને
ઉત્કૃષ્ટ પણ ત્રણ પલ્યોપમની હોય છે.

કાલાદેશથી તે જઘન્ય છ પલ્યોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ
પણ છ પલ્યોપમ જેટલો કાળ વ્યતીત કરે છે અને
એટલાં જ કાળ સુધી ગમનાગમન કરે છે. (આ
ત્રીજું ગમક છે.)

એ જ સ્વયં જઘન્ય કાળની સ્થિતિયુક્ત હોય અને
સૌધર્મ દેવોમાં ઉત્પન્ન થાય તો જઘન્ય એક
પલ્યોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ પણ એક પલ્યોપમની
સ્થિતિયુક્ત સૌધર્મ દેવોમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

શેષ કથન પ્રથમ ગમકને અનુસાર સમજવું જોઈએ.

વિશેષ - અવગાહના જઘન્ય ધનુષ પૃથક્ત્વ અને
ઉત્કૃષ્ટ બે ગાઉની હોય છે.

સ્થિતિ જઘન્ય પલ્યોપમની અને ઉત્કૃષ્ટ પણ
પલ્યોપમની હોય છે.

કાલાદેશથી તે જઘન્ય બે પલ્યોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ
પણ બે પલ્યોપમ જેટલો કાળ વ્યતીત કરે છે અને
એટલાં જ કાળ સુધી ગમનાગમન કરે છે. (આ
ચોથું, પાંચમું, છઠ્ઠું ગમક છે.)

**એ જ સ્વયં ઉત્કૃષ્ટ કાળની સ્થિતિયુક્ત હોય અને
સૌધર્મ દેવોમાં ઉત્પન્ન થાય તો એના અંતિમ ત્રણ
ગમકો (૭-૮-૯)નું કથન પ્રથમ (આરંભ)ના ત્રણ
ગમકોને અનુરૂપ જાણવું જોઈએ.**

णवरं-ठिई कालादेमं च उवउंजिऊण जाणेज्जा ।
(सत्तम अट्ठम नवम गमा)

एवं एए सत्त गमा भवंति ।

પ. ભંતે ! જહ સંખેજ્જવાસાડયસણિપંચિંદિય તિરિલ્લજોણિણિહિંતો ઉવવજ્જંતિ-કિં પજ્જત્ત સંખેજ્જવાસાડય સણિપંચિંદિયતિરિલ્લજો-ણિણિહિંતો ઉવવજ્જંતિ, અપજ્જત્ત સંખેજ્જવાસાડય-સણિપંચિંદિય તિરિલ્લજોણિણિહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?

૩. ગોયમા ! સંખેજ્જવાસાડયસસ જહેવ અસુરકુમારેસુ ઉવવજ્જમાણસસ તહેવ નવ વિ ગમા ભાણિયલ્લા ।

णवरं-ठिई संवेहं च उवउंजिऊण जाणेज्जा ।

जाहे य अप्पणा जहण्णकालद्धिईओ भवइ ताहे तिसु
वि गमएसु सम्मदिट्ठी वि, मिच्छादिट्ठी वि, नो
सम्मामिच्छादिट्ठी ।

दो नाणा, दो अण्णाणा नियमं । (१-९)

-विया. स. २४, उ. २४, सु. १-८

૭૨. સોહમ્મગદેવેસુ ઉવવજ્જંતેસુ મણુસાણં ઉવવાયાહ વીસં દારં પરૂવણં-

जइ मणुस्सेहिंतो उववज्जंति, इच्चेवं भेदो जहेव जोइसिएसु
उववज्जमाणसस तहा इह वि भाणियल्ला ।

પ. અસંખેજ્જવાસાડયસણિમણુસે પં ભંતે ! જે ભવિણે સોહમ્મે કપ્પે દેવત્તાણે ઉવવજ્જિણે, સે પં ભંતે ! કેવહયં કાલદ્ધિઈણેસુ ઉવવજ્જેજ્જા ?

૩. ગોયમા ! એવં જહેવ અસંખેજ્જવાસાડયસસ સણિપંચિંદિયતિરિલ્લજોણિણિયસસ સોહમ્મે કપ્પે ઉવવજ્જમાણસસ વત્તલ્લવયા ભણિયા તહેવ સત્ત ગમગાણં વત્તલ્લવયા ઇહ મણુસે વિ ભાણિયલ્લા ।

णवरं-आइल्लएसु दोसु गमएसु-ओगाहणा जहण्णेणं
गाउयं, उक्कोसेणं तिण्णि गाउयाइं ।

तइयगमे-जहण्णेणं तिण्णि गाउयाइं, उक्कोसेण वि
तिण्णि गाउयाइं ।

चउत्थगमए-जहण्णेणं गाउयं, उक्कोसेण वि गाउयं ।

पच्छिमएसु तिसु गमएसु जहण्णेणं तिण्णि गाउयाइं,
उक्कोसेण वि तिण्णि गाउयाइं ।

વિશેષ - સ્થિતિ અને કાલાદેશ ઉપયોગપૂર્વક કહેવો જોઈએ. (આ સાતમું, આઠમું અને નવમું ગમક છે.)

આ પ્રકારે આ સાતેય ગમક હોય છે.

પ્ર. ભંતે ! જો તે સૌધર્મ દેવ સંખ્યાત વર્ષના આયુયુક્ત સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યયોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય તો શું પર્યાપ્ત સંખ્યાત વર્ષાયુષ્ક સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યયોનિકોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે કે અપર્યાપ્ત સંખ્યાત વર્ષાયુષ્ક સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યયોનિકોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! અસુરકુમારોમાં ઉત્પન્ન થનાર સંખ્યાત વર્ષાયુષ્ક સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યયને અનુરૂપ જ આના નવગમક સમજવાં જોઈએ.

વિશેષ - સ્થિતિ અને સંવેધ ઉપયોગપૂર્વક સમજવો જોઈએ.

જ્યારે તે પોતે (સ્વયં) જઘન્ય કાળની સ્થિતિયુક્ત હોય તો ત્રણે ગમકોમાં સમ્યગ્દષ્ટિ અને મિથ્યાદષ્ટિ હોય છે, પરંતુ સમ્યગ્મિથ્યાદષ્ટિ હોતા નથી.

તેઓમાં નિયમ પ્રમાણે બે જ્ઞાન અને બે અજ્ઞાન હોય છે. (૧-૮)

૭૨. સૌધર્મ દેવમાં ઉત્પન્ન થનાર મનુષ્યોના ઉપપાતાદિ વીસ દારોનું પ્રરૂપણ :

જો (સૌધર્મ દેવ) મનુષ્યોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ઈત્યાદિ ભેદોનું કથન જ્યોતિષ્ક દેવોમાં ઉત્પન્ન થનાર મનુષ્યોને અનુરૂપ અહીંયા પણ કરવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! અસંખ્યાત વર્ષના આયુયુક્ત સંજી મનુષ્ય જે સૌધર્મ કલ્પમાં દેવરૂપે ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય છે તો ભંતે ! તે કેટલા કાળની સ્થિતિયુક્ત સૌધર્મ કલ્પના દેવોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! જેમ સૌધર્મ કલ્પમાં ઉત્પન્ન થનાર અસંખ્યાત વર્ષાયુષ્ક સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યયોનિકનું કથન કરવામાં આવ્યું તેમ સાતેય ગમક અહીંયા મનુષ્યમાં પણ કહેવાં જોઈએ.

વિશેષ - પ્રથમ બે ગમકોમાં અવગાહના જઘન્ય એક ગાઉ અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ ગાઉ હોય છે.

ત્રીજા ગમકમાં - જઘન્ય ત્રણ ગાઉ અને ઉત્કૃષ્ટ પણ ત્રણ ગાઉ હોય છે.

ચોથા ગમકમાં - જઘન્ય એક ગાઉ અને ઉત્કૃષ્ટ પણ એક ગાઉ હોય છે.

અંતિમ ત્રણે ગમકોમાં જઘન્ય ત્રણ ગાઉ હોય છે અને ઉત્કૃષ્ટ પણ ત્રણ ગાઉ હોય છે.

ઠિઈ સંવેહં ચ ઉવઝંજિઝુણ જાણેજ્જા ।

જહેવ સંઘેજ્જવાસાઝયસણ્ણિમણુસસાણં અસુરકુમારેસુ
ઉવઝ્જમાણાણં વત્તવ્વયા ભણિયા તહેવ નવ
ગમગાણં ઇહ વિ ભાણિયવ્વા ।

ળવરં-સોહમ્મદેવટ્ટિઈ સંવેહં ચ ઉવઝંજિઝુણ જાણેજ્જા ।

(૧-૯) -વિયા. સ. ૨૪, ડ. ૨૪, સુ. ૯-૧૧

૭૩. ઈસાણાઠ સહસાર પજ્જંતદેવે ઉવઝ્જંતેસુ તિરિક્ખજો-
ણિયાણં મણુસસેસુ ય ઉવવાયાઠ વીસં દારે પરૂવણં-

પ. ઈસાણદેવા ણં ભંતે ! કઓહિંતો ઉવઝ્જંતિ ?

ડ. ગોયમા ! ઈસાણદેવાણં સોહમ્મગદેવસરિસા વત્તવ્વયા
ભાણિયવ્વા અસંઘેજ્જવાસાઝયાણં સત્ત વિ ગમગાણં ।

ળવરં-અસંઘેજ્જવાસાઝયસણ્ણિપંચિંદિયતિરિક્ખ-
જોણિયસસ ઉવવાય ઠિઈ જહણ્ણેણં સાઠરેગં પલ્લિઓવમં
ભાણિયવ્વં ।

ચઉત્થગમે-ઓગાહણા જહણ્ણેણં ધણુપુહત્તં, ઉક્કોસેણં
સાઠરેગાઠં દો ગાઝયાઠં ।

કાયસંવેહં ચ ઉવઝંજિઝુણ ભાણિયવ્વા (૧-૯)
(એ સત્ત ગમગા ।)

અસંઘેજ્જવાસાઝયસણ્ણિમણુસસસ વત્તવ્વયા વિ એવં
ચેવ જહા પંચિંદિયતિરિક્ખજોણિયસસ અસંઘેજ્જ-
વાસાઝયસસ સત્ત ગમગા ।

ળવરં-ઓગાહણા વિ જેસુ ઠાણેસુ દો ગાઝ એ તેસુ
ઠાણેસુ ઇહ એગં ગાઝયં (૧-૯) (એ સત્તગમગા ।)

સંઘેજ્જવાસાઝયાણં તિરિક્ખજોણિયાણં મણુસસાણ
ય જહેવ સોહમ્મેસુ ઉવઝ્જમાણાણં તહેવ નિરવસેસં
નવ વિ ગમગા ભાણિયવ્વા ।

ળવરં-ઈસાણ ઠિઈ સંવેહં ચ જાણેજ્જા ।

પ. સણંકુમારદેવા ણં ભંતે ! કઓહિંતો ઉવઝ્જંતિ ?

ડ. ગોયમા ! ઉવવાઓ જહા સઠ્ઠરપ્પભાપુઠ્ઠવિ નેરઠ્ઠયાણં ।

પ. પજ્જત્તસંઘેજ્જવાસાઝય સણ્ણિપંચિંદિયતિરિક્ખ-
જોણિયાણં ભંતે ! જેભવિએ સણંકુમારદેવેસુ ઉવઝ્જિત્તએ,
સે ણં ભંતે ! કેવઠ્ઠયં કાલઠ્ઠિઈએસુ ઉવઝ્જેજ્જા ?

સ્થિતિ અને સંવેધ ઉપયોગપૂર્વક સમજવાં જોઈએ.

અસુરકુમારોમાં ઉત્પન્ન થનાર સંખ્યાત વર્ષાયુષ્ક
સંજી મનુષ્યોનું જેવી રીતે કથન કરવામાં આવ્યું છે
તેવી જ રીતે મનુષ્યોના નવગમક અહીંયા પણ
સમજવાં જોઈએ.

વિશેષ - સૌધર્મ દેવની સ્થિતિ અને સંવેધ
ઉપયોગપૂર્વક સમજવો જોઈએ. (૧-૯)

૭૩. ઈશાનાઠિ સહસાર પર્યંત દેવોમાં ઉત્પન્ન થનાર તિર્યચ-
યોનિક અને મનુષ્યોના ઉપપાતાઠિ વીસ દારોનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! ઈશાનદેવ કયાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ?

ડ. ગૌતમ ! ઈશાનદેવોનું વર્ણન પણ અસંખ્યાત
વર્ષના આયુષુક્ત સૌધર્મ દેવોની સમાન સાતેય
ગમકો દ્વારા સમજવું જોઈએ.

વિશેષ - અસંખ્યાત વર્ષના આયુષુક્ત સંજી પંચેન્દ્રિય
તિર્યચની ઉપપાત સ્થિતિ જઘન્ય સાતિરેક
પલ્યોપમની જાણવી જોઈએ.

ચતુર્થગમકમાં - અવગાહના જઘન્ય ધનુષ પૃથક્ત્વ
અને ઉત્કૃષ્ટ સાતિરેક બે ગાઉની હોય છે.

કાયસંવેધ ઉપયોગપૂર્વક કહેવો જોઈએ. (૧-૯)
(આ સાત ગમક થયાં)

અસંખ્યાત વર્ષના આયુષુક્ત સંજી મનુષ્યના સાત
ગમકોનું કથન પણ અસંખ્યાત વર્ષના આયુષુક્ત
પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિકને અનુરૂપ સમજવું જોઈએ.

વિશેષ - અવગાહના જ્યાં બે ગાઉની દર્શાવી છે
ત્યાં જઘન્ય એક ગાઉની સમજવી જોઈએ. (૧-૯)
(આ સાત ગમક થયાં)

સૌધર્મ દેવોમાં ઉત્પન્ન થનાર સંખ્યાત વર્ષના
આયુષુક્ત તિર્યચયોનિકો અને મનુષ્યોના વિષયમાં
જે નવગમક છે એ જ ઈશાનદેવના વિષયમાં પણ
સમજવું જોઈએ.

વિશેષ - સ્થિતિ અને સંવેધ ઈશાનદેવોની
સમજવી જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! સનત્કુમાર દેવ કયાંથી આવીને ઉત્પન્ન
થાય છે ?

ડ. ગૌતમ ! એનો ઉપપાત શર્કરાપ્રભા પૃથ્વીના
નેરયિકોને અનુરૂપ સમજવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! પર્યાપ્ત સંખ્યાત વર્ષાયુષ્ક સંજી પંચેન્દ્રિય
તિર્યચયોનિક જે સનત્કુમાર દેવોમાં ઉત્પન્ન થવા
યોગ્ય છે તો ભંતે ! તે કેટલા કાળની સ્થિતિયુક્ત
દેવોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગોયમા ! જહણ્ણેણં દો સાગરોવમદ્વિઈંએસુ, ઉક્કોસેણં
સત્ત સાગરોવમદ્વિઈંએસુ ઉવવજ્જેજ્જા ।

સેસા સવ્વા વત્તવ્વયા જહા એયસ્સ ચેવ સોહમ્મ
ઉવવજ્જમાણસ્સ ભણિયા તહા ભાણિયવ્વા ।

ખવરં-સણંકુમારદ્વિઈં સંવેહં ચ ઉવવંજિરુણ
જાણેજ્જા ।

જાહે ય અપ્પણા જહણ્ણકાલદ્વિઈંઓ ભવઈ તાહે તિસુ
વિ ગમએસુ પંચ લેસ્સાઓ આદિલ્લાઓ ।

મણુસ્સેહિંતો ઉવવજ્જમાણસ્સ સવ્વા વત્તવ્વયા જહા
મણુસ્સાણં સક્કરપ્પભાએ ઉવવજ્જમાણાણં ભણિયા
તહેવ નવ વિ ગમા ઇહ વિ ભાણિયવ્વા ।

ખવરં-સણંકુમારદ્વિઈં સંવેહં ચ ઉવવંજિરુણ જાણેજ્જા ।

જહા સણંકુમારગદેવાણં વત્તવ્વયા તહા માહિંદગદેવાણ
વિ સવ્વા વત્તવ્વયા ભાણિયવ્વા ।

ખવરં-માહિંદગદેવાણં ઠિઈં જહણ્ણેણં સાઈરેગં દો
સાગરોવમં, ઉક્કોસેણં સાઈરેગં સત્ત સાગરોવમં ।

એવં વંભલોગદેવાણ વિ વત્તવ્વયા ।

ખવરં-વંભલોગદ્વિઈં સંવેહં ચ ઉવવંજિરુણ જાણેજ્જા ।

એવં -જાવ- સહસ્સારો ।

ખવરં-ઠિઈં સંવેહં ચ ઉવવંજિરુણ જાણેજ્જા ।

લંતગાદીણં જહણ્ણકાલદ્વિઈંયસ્સ તિરિવ્વજ્જોણિયસ્સ
તિસુ વિ ગમએસુ છપ્પિ લેસ્સાઓ ભાણિયવ્વાઓ ।

સંઘયણાણિ વંભલોગ-લંતએસુ ઉવવજ્જમાણાણં પંચ
આદિલ્લગાણિ ।

મહાસુક્ક સહસ્સારેસુ ઉવવજ્જમાણાણં ચત્તારિ ।

એવં મણુસ્સાણ વિ સંઘયણાઈં જાણેજ્જા ।

-વિયા. સ. ૨૪, ઉ. ૨૪, સુ. ૧૨-૨૦

૭૪. આણયાઈ અચ્ચુયપજ્જંત દેવે ઉવવજ્જંતેસુ મણુસ્સેસુ
ઉવવાયાઈ વીસં દારેં પરુવ્વણં-

પ. આણયદેવા ણં ભંતે ! કઓહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?

૩. ગોયમા ! ઉવવાઓ જહા સહસ્સારદેવાણં ।

૭. ગૌતમ ! જઘન્યબેસાગરોપમની સ્થિતિમાં અને ઉત્કૃષ્ટ
સાત સાગરોપમની સ્થિતિમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

સૌંધર્મ દેવલોકમાં આના ઉત્પન્ન થવા વિષયક જે
કથન છે તે અહીંયા પણ સમજવું જોઈએ.

વિશેષ - સનત્કુમારની સ્થિતિ અને સંવેધ ઉપયોગ-
પૂર્વક કહેવો જોઈએ.

જ્યારે તે પોતે જઘન્યકાળની સ્થિતિયુક્ત હોય ત્યારે
ત્રણેય ગમકોનાં પ્રારંભની પાંચેય લેશ્યાઓ હોય છે.

જો સનત્કુમાર દેવ મનુષ્યોથી આવીને ઉત્પન્ન
થાય તો શર્કરાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થનાર મનુષ્યોને
અનુરૂપ અહીંયા પણ નવ ગમકનું સમગ્ર વર્ણન
સમજવું જોઈએ.

વિશેષ - સનત્કુમાર દેવોની સ્થિતિ અને સંવેધ
ઉપયોગપૂર્વક સમજવો જોઈએ.

જે પ્રકારે સનત્કુમાર દેવોનું કથન કર્યું છે એ જ પ્રકારે
માહેન્દ્ર દેવોનું પણ સમગ્ર કથન સમજવું જોઈએ.

વિશેષ - માહેન્દ્ર દેવોની સ્થિતિ જઘન્ય સાધિક બે
સાગરોપમની અને ઉત્કૃષ્ટ સાધિક સાત સાગરોપમની
સમજવી જોઈએ.

એ જ પ્રકારે બ્રહ્મદેવલોકનું પણ કથન સમજવું જોઈએ.

વિશેષ - બ્રહ્મદેવલોકની સ્થિતિ અને સંવેધ ઉપયોગ-
પૂર્વક જાણવો જોઈએ.

આ જ પ્રકારે સહસ્ત્રારદેવ પર્યંત સમજવું જોઈએ.

વિશેષ - સ્થિતિ અને સંવેધ ઉપયોગપૂર્વક કહેવો
જોઈએ.

લાન્તક, મહાશુક અને સહસ્ત્રારદેવોમાં ઉત્પન્ન થનાર
જઘન્ય સ્થિતિયુક્ત સંસી પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિકના
ત્રણેય ગમકોમાં છયે લેશ્યાઓ સમજવી જોઈએ.

બ્રહ્મલોક અને લાન્તક દેવોમાં ઉત્પન્ન થનારના
પ્રથમના પાંચ સંહનન હોય છે.

મહાશુક અને સહસ્ત્રારમાં ઉત્પન્ન થનારના
પ્રારંભના ચાર સંહનન હોય છે.

મનુષ્યોના સંહનન પણ આ જ પ્રકારે સમજવાં
જોઈએ.

૭૪. આનત આદિથી અચ્યુત પર્યંત દેવોમાં ઉત્પન્ન થનાર
મનુષ્યોના ઉપપાતાદિ વીસ દ્વારોનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! આનતદેવ કયાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ?

૭. ગૌતમ ! સહસ્ત્રારદેવોને અનુરૂપ ઉપપાત અહીંયા
સમજવો જોઈએ.

ળવરં-તિરિક્વજોણિયા ઓડેયવ્વા ।

પ. પજ્જત્તાસંઁવ્જ્જવાસાડયસણ્ણિમણ્ણુસે ણં ંતે ! જે ંવિઁ આણયદેવેસુ ઁવવજ્જિત્તઁ, સે ણં ંતે ! કેવડયં કાલઁડ્ડિઈઁસુ ઁવવજ્જેજ્જા ?

ડ. ગોયમા ! જહણ્ણેણં અઁટ્ઠારસસાગરોવમંઁઁઈઁસુ, ઁક્કોસેણં ઁગૂણવીસં સાગરોવમં ઁઁઈઁસુ ઁવવજ્જેજ્જા ।

સેસા વત્તવ્વયા જહેવ સહસારેસુ ઁવવજ્જમાણાણં ંણિયા તહા ંાણિયવ્વા ।

ળવરં-તિણ્ણિ સંઘયણાણિ,

ંવાદેસેણં-જહણ્ણેણં તિણ્ણિ ંવગ્ગહણાં, ઁક્કોસેણં સત્ત ંવગ્ગહણાં ।

કાલાદેસેણં-જહણ્ણેણં અઁટ્ઠારસ સાગરોવમાં ઁઁહિં વાસપુહત્તેહિં અંંહિયાં, ઁક્કોસેણં સત્તાવન્નં સાગરોવમાં ઁઁહિં પુવ્વકોડીહિં અંંહિયાં, ઁવડયં કાલં સેવેજ્જા, ઁવડયં કાલં ગતિરાગતિં કરેજ્જા । (પઁમો ગમઓ)

સેસા વિ અઁટ્ઠ ગમગા પઁમ ગમગ સરિસા ।

ળવરં-ઁઈ ઁવેહં ઁ ઁવઁંજિઁણ જાણેજ્જા ।

ઁવં -જાવ- અઁવ્વયદેવા ।

ળવરં-ઁઈ ઁવેહં ઁ ઁવઁંજિઁણ જાણેજ્જા ।

આણયાડસુ ઁડસુ વિ ઁવવજ્જમાણાણં સંઘયણા તિણ્ણિ ।

-વિયા. સ. ૨૪, ઁ. ૨૪, સુ. ૨૧-૨૩

૩૫. કપ્પાતીય વેમાણિય દેવ ઁવવજ્જંતેસુ મણ્ણુસાણં ઁવવાયાડ વીસં ઁારં પરૂવણં-

પ. ગેવેજ્જગદેવા ણં ંતે ! કઓહિંતો ઁવવજ્જંતિ ?

ડ. ગોયમા ! **સવ્વા વત્તવ્વયા જહા આણયાણં દેવાણં ।**

ળવરં-ઁઁ સંઘયણા । ઁઈ ઁવેહં ઁ ગેવેજ્જગ દેવાણં ઁવઁંજિઁણ ંાણિયવ્વં ।

વિશેષ - અહીંયા તિર્યયયોનિકની ઉત્પત્તિનો નિષેધ કરવો જોઈઁ.

પ્ર. ંતે ! સંંયાત વર્ષના આપુયુક્ત પર્યાપ્ત સંશી મનુષ્ય જે આનતદેવોમાં ઉત્પન્ન થવા ઁગ્ય ઁય તો ંતે ! તે કેટલા કાણની સ્થિતિયુક્ત આનતદેવોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

ડ. ગૌતમ ! તેઓ જઁન્ય અઁઁર સાગરોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ ઁગણીસ સાગરોપમની સ્થિતિમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

શેષ કથન સહસ્રાર દેવોમાં ઉત્પન્ન થનાર મનુષ્યોને અનુરૂપ અહીંયા પણ સમજવું જોઈઁ.

વિશેષ - ઁમાં પ્રથમના ત્રણ સંઁન ઁય છે.

ભવાદેશથી - જઁન્ય ત્રણ ભવ અને ઉત્કૃષ્ટ સાતભવ ગ્રહણ કરે છે.

કાલાદેશથી - જઁન્ય ઁ વર્ષ પૃથક્ત્વ વિશેષ અઁઁર સાગરોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર પૂર્વકોટિ અધિક સત્તાવન સાગરોપમ જેટલો કાણ વ્યતીત કરે છે અને એટલા જ કાણ સુધી ગમનાગમન કરે છે. (આ પ્રથમ ગમક છે.)

શેષ આઁ ગમક પણ પ્રથમ ગમકને અનુરૂપ સમજવાં જોઈઁ.

વિશેષ-સ્થિતિ અને સંવેધ ઉપયોગપૂર્વક પૃથક્-પૃથક્ સમજવો જોઈઁ.

ઁ જ પ્રકારે અચ્ચુતદેવો પર્યંત સમજવું જોઈઁ.

વિશેષ - ઁમની સ્થિતિ અને સંવેધ ઉપયોગપૂર્વક ભિન્ન-ભિન્ન સમજવો જોઈઁ.

આનતાઁ ચાર દેવલોકોમાં ઉત્પન્ન થનારમાં (આરંભના) ત્રણ સંઁન ઁય છે.

૩૫. કલ્પાતીત વૈમાનિક દેવોમાં ઉત્પન્ન થનાર મનુષ્યોના ઉપપાતાઁ વીસ ઁારોનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ંતે ! ઁવેયકદેવ કયાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ?

ડ. ગૌતમ ! **ઁનું સમગ્ર કથન આણત દેવોને અનુરૂપ સમજવું જોઈઁ.**

વિશેષ - ઁમાં (આરંભના) ઁ સંઁન ઁય છે તથા સ્થિતિ અને સંવેધ ઁવેયક દેવોનું ઉપયોગપૂર્વક સમજવો જોઈઁ.

- પ. વિજય-વેજયંત-જયંત-અપરાજિયદેવા ણં ભંતે !
કઓહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?
૩. ગોયમા ! સવ્વા વત્તવ્વયા જહા આણયાણં દેવાણં ।

ણવરં-પઢમં સંઘયણં ।

ઠિઈ અણુબંધો-જહણ્ણેણં એકત્તીસં સાગરોવમાઈં,
ઉક્કોસેણં તેત્તીસં સાગરોવમાઈં ।

ભવાદેસેણં જહણ્ણેણં તિણ્ણિ ભવગ્ગહણાઈં, ઉક્કોસેણં
પંચ ભવગ્ગહણાઈં ।

કાલાદેસેણં જહણ્ણેણં એકત્તીસં સાગરોવમાઈં દોહિં
વાસપુહત્તેહિં અબ્ભહિયાઈં, ઉક્કોસેણં છાવટ્ઠિ
સાગરોવમાઈં તિહિં પુવ્વકોડીહિં અબ્ભહિયાઈં, એવઇયં
કાલં સેવેજ્જા, એવઇયં કાલં ગતિરાગતિં કરેજ્જા ।
(પઢમો ગમઓ)

એવં સેસા વિ અદ્ધા ગમગા ભાણિયવ્વા ।

ણવરં-ઠિઈ સંવેહં ચ ઉવઉંજિઉણ જાણેજ્જા ।

- પ. સવ્વટ્ઠગસિદ્ધગદેવા ણં ભંતે ! કઓહિંતો ઉવવજ્જંતિ ?
૩. ગોયમા ! ઉવવાઓ જહા આણયદેવાણં ।
- પ. સે ણં ભંતે ! કેવઇયં કાલટ્ઠિઈંએસુ ઉવવજ્જેજ્જા ?
૩. ગોયમા ! જહણ્ણેણં તેત્તીસં સાગરોવમાઈંટ્ઠિઈંએસુ, ઉક્કોસેણ
વિ તેત્તીસં સાગરોવમાઈંટ્ઠિઈંએસુ ઉવવજ્જેજ્જા ।

અવસેસા વત્તવ્વયા જહા વિજયાઈસુ ઉવવજ્જંતાણં ।

ણવરં-ભવાદેસેણં તિણ્ણિ ભવગ્ગહણાઈં ।

કાલાદેસેણં જહણ્ણેણં તેત્તીસં સાગરોવમાઈં દોહિં
વાસપુહત્તેહિં અબ્ભહિયાઈં, ઉક્કોસેણ વિ તેત્તીસં
સાગરોવમાઈં દોહિં પુવ્વકોડીહિં અબ્ભહિયાઈં, એવઇયં
કાલં સેવેજ્જા, એવઇયં કાલં ગતિરાગતિં કરેજ્જા ।
(પઢમ ગમઓ)

સો ચેવ અપ્પણા જહણ્ણકાલટ્ઠિઈંઓ જાઓ, એસા
ચેવ પઢમ ગમગ સરિસા વત્તવ્વયા ।

- પ્ર. ભંતે ! વિજય, વૈજયન્ત, જયન્ત અને અપરાજિત
દેવ ક્યાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ?
૩. ગૌતમ ! એનું પણ સમગ્ર કથન આણત દેવોને
સમાન છે.

વિશેષ - એમાં પ્રથમ સંહનનયુક્ત ઉત્પન્ન થાય છે.

સ્થિતિ અને અનુબંધ જથ્થા એકત્રીસ સાગરોપમ
અને ઉત્કૃષ્ટ તેત્રીસ સાગરોપમનું હોય છે.

ભવાદેશથી જથ્થા ત્રણભવ અને ઉત્કૃષ્ટ પાંચભવ
મ્હણ કરે છે.

કાલાદેશથી જથ્થા બેવર્ષ પૃથક્ત્વ અધિક એકત્રીસ
સાગરોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ પૂર્વકોટિ અધિક
છાસઠ સાગરોપમ જેટલો કાળ વ્યતીત કરે છે અને
એટલા જ કાળ સુધી ગમનાગમન કરે છે. (આ
પ્રથમ ગમક છે.)

શેષ આઠ ગમક પણ આ જ પ્રકારે સમજવાં જોઈએ.

વિશેષ - એમાં સ્થિતિ અને સંવેધ ઉપયોગપૂર્વક
સમજવો જોઈએ.

- પ્ર. ભંતે ! સર્વાર્થસિદ્ધ દેવ ક્યાંથી આવીને ઉત્પન્ન
થાય છે ?
૩. ગૌતમ ! એમનો ઉપયોગ વગેરે આણત દેવોને
સમાન છે.

પ્ર. ભંતે ! તે (સંજી મનુષ્ય) કેટલા કાળની
સ્થિતિયુક્ત સર્વાર્થસિદ્ધ દેવોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! તેઓ જથ્થા તેત્રીસ સાગરોપમ અને
ઉત્કૃષ્ટ પણ તેત્રીસ સાગરોપમની સ્થિતિયુક્તમાં
ઉત્પન્ન થાય છે.

શેષ કથન વિજયાઈ દેવોમાં ઉત્પન્ન થનાર મનુષ્યોને
અનુરૂપ છે.

વિશેષ - ભવાદેશથી ત્રણ ભવ મ્હણ કરે છે.

કાલાદેશથી જથ્થા બે વર્ષ પૃથક્ત્વ અધિક તેત્રીસ
સાગરોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ બે પૂર્વકોટિ અધિક તેત્રીસ
સાગરોપમ જેટલો કાળ વ્યતીત કરે છે અને
એટલા જ કાળ સુધી ગમનાગમન કરે છે. (આ
પ્રથમ ગમક છે.)

જો તે (સંજી મનુષ્ય) સ્વયં જથ્થા કાળની
સ્થિતિયુક્ત હોય અને સર્વાર્થસિદ્ધ દેવોમાં ઉત્પન્ન
થનાર હોય તો એમનું પણ કથન પ્રથમ ગમકને
અનુરૂપ સમજવું જોઈએ.

णवरं-ओगाहणा रयणिपुहत्तं ठिई-वासपुहत्तं ।

સંવેહં ચ ઉવડંજિઠ્ઠણ જાણેજ્જા । (બિહ્ઓ ગમઓ,
ચઉત્થો ગમઓ)

सो चैव अप्यणा उक्कोसकालट्टिईओ जाओ, एसा
चैव पढम गमग वत्तव्वया ।

णवरं-ओगाहणा जहण्णेणं पंच धणुसयाइं, उक्कोसेण
वि पंच धणुसयाइं ।

ठिई अणुबंधो जहण्णेणं पुव्वकोडी, उक्कोसेण वि
पुव्वकोडी ।

कालादेसेणं जहण्णेणं तेत्तीसं सागरोवमाइं दोहिं
पुव्वकोडीहिं अब्भहियाइं, उक्कोसेण वि तेत्तीसं
सागरोवमाइं दोहिं पुव्वकोडीहिं अब्भहियाइं, एवइयं
कालं सेवेज्जा, एवइयं कालं गतिरागतिं करेज्जा ।
(तइओ गमओ, सत्तमो गमओ)

सव्वट्टिसिद्धगदेवे उववज्जमाण्णं मणुस्साणं एए
तिण्णि पढम चउत्थ सत्तम गमगा भवंति ।

सेसा छ गमगा न भवंति ।

-વિયા. સ. ૨૪, ઉ. ૨૪, સુ. ૨૪-૨૯

વિશેષ - એમની અવગાહના રત્નિ પૃથક્ત્વ
(અનેકહાથ) છે અને સ્થિતિ વર્ષ પૃથક્ત્વ
(અનેકવર્ષ) છે.

સંવેધ (એનો પોતાનો) ઉપયોગપૂર્વક સમજવો
જોઈએ. (આ બીજું ગમક છે અર્થાત્ ચોથું ગમક છે.)

એ જ (સંસી મનુષ્ય) સ્વયં ઉત્કૃષ્ટ કાળની
સ્થિતિયુક્ત હોય તો એમનું કથન પણ પ્રથમ
ગમકને અનુરૂપ સમજવું જોઈએ.

વિશેષ - એમની અવગાહના જઘન્ય પાંચસો
ધનુષ અને ઉત્કૃષ્ટ પણ પાંચસો ધનુષ છે.

એની સ્થિતિ અને અનુબંધ જઘન્ય પૂર્વકોટિ વર્ષ
છે અને ઉત્કૃષ્ટ પણ પૂર્વકોટિ વર્ષ છે.

કાલાદેશથી તે જઘન્ય બે પૂર્વકોટિ અધિક તેત્રીસ
સાગરોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ પણ બે પૂર્વકોટિ અધિક
તેત્રીસ સાગરોપમ જેટલો કાળ વ્યતીત કરે છે અને
એટલા જ કાળ સુધી ગમનાગમન કરે છે. (આ
ત્રીજું ગમક છે અર્થાત્ સાતમું ગમક છે.)

સર્વાર્થસિદ્ધ દેવોમાં ઉત્પન્ન થનાર મનુષ્યોમાં
પહેલું, ચોથું અને સાતમું આ ત્રણેય ગમક હોય છે.

શેષ છ ગમક હોતાં નથી.

૪૨. આત્મા અધ્યયન

આગમમાં આત્મા અને જીવ શબ્દ એકાર્થક છે. તથાપિ આત્મા શબ્દ જીવનું વિશિષ્ટ અને સૂક્ષ્મ વિવેચન કરે છે. આ આત્મા જીવાત્મા પણ કહેવાય છે. કેટલાક અન્યતીર્થિકો અનુસાર પ્રાણાતિપાત, મૃષાવાદ -યાવત્- મિથ્યાદર્શનશલ્ય નામના અઢાર પાપોમાં પ્રવર્તમાન પ્રાણીનો જીવ અન્ય (બીજો) છે અને જીવાત્મા એનાથી ભિન્ન છે. પરંતુ ભગવાન મહાવીર આ માન્યતાને મિથ્યા દર્શાવતા પ્રાણાતિપાત -યાવત્- મિથ્યાદર્શન શલ્યમાં પ્રવર્તમાન પ્રાણીને જ જીવ તથા જીવાત્મા નિરૂપિત કરે છે. એટલું જ નહીં તેઓ આ પાપોથી વિરત પ્રાણીને પણ જીવ અને જીવાત્મા શબ્દથી સંબોધિત કરે છે. વ્યાખ્યાપ્રજ્ઞપ્તિ સૂત્રાનુસાર આ અધ્યયનમાં અન્યતીર્થિકોની અનેક શંકાઓ અને માન્યતાઓ ઉત્પન્ન કરી એનું નિરાકરણ કરતાં એ સિદ્ધ કરવામાં આવ્યું છે કે જ્ઞાન, દર્શન, દષ્ટિ, અજ્ઞાન, સંજ્ઞા, શરીર, કર્મ, યોગ, ઉપયોગ, ગતિ, બુદ્ધિ આદિમાં પ્રવર્તમાન જીવ અને જીવાત્મા કે આત્મા ભિન્ન-ભિન્ન નથી. જે જીવ કે આત્મા સંસારમાં પ્રવૃત્ત છે તેઓ જ મુક્તિને પણ પ્રાપ્ત કરે છે. ચૈતન્ય દષ્ટિએ તેઓ એક જ છે.

'એ આયા' સૂત્રનો અર્થ એ નથી કે વિશ્વમાં સંખ્યાની દષ્ટિએ આત્મા એક જ છે. વેદાંત દર્શન બ્રહ્મ કે તુરીય ચૈતન્ય (આત્મા)ને સંખ્યાની દષ્ટિએ એક માને છે તથા સંસારી જીવોમાં એનાં જ ચૈત્યાંશને સ્વીકાર કરે છે પરંતુ જૈન દર્શનમાં આત્મા એક નથી અનંત છે. સમગ્ર આત્માઓ પોતાના કૃતકર્મોનું ફળ (અલગ) સ્વતંત્રરૂપે ભોગવે છે. 'એ આયા' સૂત્રમાં આત્માને જે એક દર્શાવવામાં આવ્યો છે તે ચૈતન્ય દષ્ટિએ સમગ્ર આત્માઓની એકતા કે સમાનતાને પ્રગટ કરે છે.

આત્મા અને જ્ઞાન-દર્શનમાં પરસ્પરશું સંબંધ છે, એના પર વિચાર કરવાથી સમજાય છે કે આત્મા કદાચિત્ જ્ઞાનરૂપ છે તથા કદાચિત્ અજ્ઞાનરૂપ છે પરંતુ નિયમપૂર્વક જ્ઞાન આત્મા હોય છે. અજ્ઞાનનો અર્થ જ્ઞાનનો અભાવ નથી, પરંતુ મિથ્યાદર્શનની ઉપસ્થિતિમાં જે જ્ઞાન થાય છે એને જ અજ્ઞાન કહેવાય છે. નિયમથી દર્શન આત્મા હોય છે અને નિયમથી જ આત્મા દર્શન થાય છે. આ પ્રકારે આત્મા જ્ઞાનદર્શનમય છે. ચોવીસ દંડકોમાંથી એકેન્દ્રિય જીવોના જે પાંચ દંડક છે તેમાં આત્મા અજ્ઞાનરૂપ હોય છે, શેષ સમગ્ર દંડકોમાં તે કદાચિત્ જ્ઞાનરૂપ અને કદાચિત્ અજ્ઞાનરૂપ હોય છે. પૃથ્વીકાયિકાદિ એકેન્દ્રિયોનું અજ્ઞાન નિયમપ્રમાણે આત્મારૂપ હોય છે તથા આત્મા નિયમપ્રમાણે અજ્ઞાનરૂપ હોય છે. દર્શનની દષ્ટિએ સમસ્ત ચોવીસ દંડકોમાં આત્મા દર્શનરૂપ અને દર્શન આત્મરૂપ હોય છે એનો કોઈ વિકલ્પ નથી.

આત્માના આઠ પ્રકાર છે - ૧. દ્રવ્યાત્મા, ૨. કષાયાત્મા, ૩. યોગ-આત્મા, ૪. ઉપયોગ-આત્મા, ૫. જ્ઞાન-આત્મા, ૬. દર્શન-આત્મા, ૭. ચારિત્ર-આત્મા અને ૮. વીર્યાત્મા. આત્માના આ આઠ પ્રકાર એનો વિભિન્ન દષ્ટિકોણો વડે પ્રતિપાદન કરે છે. બધા જ જીવોમાં દ્રવ્યાત્મા તો સદાય સાથ રહે છે, કષાય આત્મા સકષાયી જીવોમાં, યોગ-આત્મા સયોગી જીવોમાં, ચારિત્રાત્મા ચારિત્રયુક્ત જીવોમાં તથા વીર્યાત્મા વીર્યયુક્ત (પરાક્રમી) જીવોમાં રહે છે. ઉપયોગ-આત્મા અને દર્શન આત્મા દરેક જીવોમાં રહે છે. જ્ઞાન આત્મા ક્યારેક જ્ઞાનરૂપે તથા ક્યારેક અજ્ઞાનરૂપે રહે છે આથી તે વિકલ્પે હોય છે. દ્રવ્યાત્મા વગેરે આઠ આત્માઓ વિષે પરસ્પર સહભાવનું આ આધારે ચિંતન કરતાં જણાય છે કે જેને દ્રવ્યાત્મા હોય છે એને કષાયાત્મા અને યોગ-આત્મા કદાચિત્ હોય છે અને કદાચિત્ હોતી નથી, પરંતુ જેને કષાયાત્મા કે યોગ-આત્મા હોય છે એને દ્રવ્યાત્મા નિશ્ચિતરૂપે હોય છે. જેને દ્રવ્યાત્મા હોય છે એને ઉપયોગ-આત્મા અને દર્શન-આત્મા નિશ્ચિતરૂપે હોય છે તથા જેને ઉપયોગ-આત્મા કે દર્શન-આત્મા હોય છે એને દ્રવ્યાત્મા નિશ્ચિતરૂપે હોય છે. જ્ઞાન-આત્મા, ચારિત્રાત્મા અને વીર્યાત્મા હોવાથી દ્રવ્યાત્મા નિશ્ચિતરૂપે હોય છે પરંતુ દ્રવ્યાત્મા હોવાથી આ જ્ઞાનવગેરે આત્માઓ વિકલ્પે હોય છે.

જેને કષાય આત્મા હોય છે એને યોગ-આત્મા, ઉપયોગ-આત્મા, દર્શનાત્મા અને વીર્યાત્મા નિશ્ચિતરૂપે હોય છે, પરંતુ જેને યોગ આત્મા, ઉપયોગ આત્મા, દર્શનાત્મા કે વીર્યાત્મા હોય છે એને કષાય આત્મા કદાચિત્ હોય છે અને કદાચિત્ હોતો નથી. કષાયાત્મા સાથે જ્ઞાનાત્મા અને ચારિત્રાત્માનો વૈકલ્પિક સંબંધ છે. આ પ્રકારે પ્રસ્તુત અધ્યયનમાં આઠે આત્માઓના પારસ્પરિક સહભાવ કે અસહભાવ પર વિચાર સંકલિત છે.

આ આઠ પ્રકારની આત્માઓમાં સૌથી અલ્પ (ઓછા) ચારિત્રાત્મા છે, એનાથી જ્ઞાનાત્માઓ અનંતગુણી છે, એનાથી કષાય આત્માઓ અનંતગુણી છે, કષાયાત્માઓથી યોગાત્માઓ વિશેષાધિક છે. એનાથી ઉપયોગાત્મા, દ્રવ્યાત્મા અને દર્શનાત્મા તુલ્ય થઈને વિશેષાધિક છે.

શબ્દ, રુપ, ગંધ, રસ અને સ્પર્શને ક્રમશઃ સાંભળવું, જોવું, સૂંઘવું, આસ્વાદ લેવો અને પ્રતિસંવેદના કરવાનું કાર્ય આત્મા બે પ્રકારે કરે છે - શરીરના એક ભાગથી અથવા સમસ્ત શરીરથી.

અવભાસ, પ્રભાસ, વિક્રિયા, પરિચારણા, ભાષા, આહાર, પરિણમન, વેદન અને નિર્જરા વગેરે ક્રિયાઓ પણ આત્મા ઉપર્યુક્ત બે પ્રકારે કરે છે.

પ્રાણાતિપાત -યાવત્- મિથ્યાદર્શન શલ્ય, પ્રાણાતિપાત વિરમણ -યાવત્- મિથ્યાદર્શન શલ્યવિવેક, ઔત્પાતિકી -યાવત્- પારિણામિકી બુદ્ધિ, અવગ્રહ -યાવત્- ધારણા, ઉત્થાન -યાવત્- પુરુષકાર પરાક્રમ, નૈરયિકત્વ -યાવત્- વૈમાનિકત્વ, જ્ઞાનાવરણ -યાવત્- અન્તરાયકર્મ, કૃષ્ણ લેશ્યા -યાવત્- શુક્લલેશ્યા, ત્રણેદષ્ટિઓ, ચારે દર્શન, પાંચે જ્ઞાન અને ત્રણે અજ્ઞાન, આહારાદિ ચારે સંજ્ઞાઓ, પાંચે શરીર, ત્રણે યોગ, સાકારોપયોગ અને અનાકારોપયોગ તથા એના જેવા બીજા પણ પદાર્થ આત્માને અતિરિક્ત અન્યત્ર પરિણમન કરતો નથી એ સર્વ આત્મામાં જ પરિણમન કરે છે.

JAINSITE
જનમ્ જયતિ શાસનમ્

૪૨. આયા-અજ્ઞયણ

૪૨. આત્મા-અધ્યયન

સુત્ત -

સૂત્ર :

૧. દબ્બટ્ઠયાએ આયા-
એમે આયા । -ઠાણં. અ. ૧, સુ. ૨

૧. દ્રવ્યની અપેક્ષાએ આત્મા :
આત્મા એક છે.

૨. જીવ-ચત્તવીસદંડેસુ નાણ દંસણં પહુચ્ચ આયસરૂવ
પરૂવણં-

૨. જીવ-ચોવીસ દંડકોમાં જ્ઞાન દર્શનની અપેક્ષાએ
આત્મસ્વરૂપનું પ્રરૂપણ :

- પ. આયા ભંતે ! નાણે , અન્ને નાણે ?
ઉ. ગોયમા ! આયા સિય નાણે, સિય અન્નાણે, નાણે પુણ
નિયમં આયા ।
પ. દં. ૧. આયા ભંતે ! નેરહયાણં નાણે, અન્ને નેરહયાણં
નાણે ?
ઉ. ગોયમા ! આયા નેરહયાણં સિય નાણે, સિય અન્નાણે,
નાણે પુણ સે નિયમં આયા ।

- પ્ર. ભંતે ! આત્મા જ્ઞાનરૂપ છે કે જ્ઞાન અન્યરૂપ છે ?
ઉ. ગૌતમ ! ક્યારેક આત્મા જ્ઞાનરૂપ છે, ક્યારેક
અજ્ઞાનરૂપ છે પરંતુ નિયમપ્રમાણે જ્ઞાન આત્મારૂપ છે.
પ્ર. દં. ૧. ભંતે ! નૈરયિકોની આત્મા જ્ઞાનરૂપ છે કે
નૈરયિકોનું જ્ઞાન (અન્ય) અજ્ઞાનરૂપ છે ?
ઉ. ગૌતમ ! નૈરયિકોની આત્મા કદાચિત્ જ્ઞાનરૂપ છે,
કદાચિત્ અજ્ઞાનરૂપ છે, પરંતુ એનું જ્ઞાન નિયમ
પ્રમાણે (ચોક્કસ) આત્મારૂપ છે.

દં. ૨-૧૧. એવં -જાવ- થણિયકુમારાણં ।

દં. ૨-૧૧. આ જ પ્રકારે સ્તનિતકુમાર પર્યંત સમજવું
જોઈએ.

- પ. આયા ભંતે ! પુઢવિકાહયાણં અન્નાણે, અન્ને પુઢ-
વિકાહયાણં અન્નાણે ?
ઉ. ગોયમા ! આયા પુઢવિકાહયાણં નિયમં અન્નાણે,
અન્નાણે વિ નિયમં આયા ।

- પ્ર. ભંતે ! પૃથ્વીકાયિક જીવોની આત્મા અજ્ઞાનરૂપ છે
કે પૃથ્વીકાયિકોનું અજ્ઞાન અન્યરૂપ છે ?
ઉ. ગૌતમ ! પૃથ્વીકાયિકોની આત્મા નિયમપ્રમાણે
અજ્ઞાનરૂપ છે અને એમનું અજ્ઞાન પણ નિયમપ્રમાણે
આત્મરૂપ છે.

દં. ૧૨-૧૬. એવં -જાવ- વણસ્સહકાહયાણં ।

દં. ૧૨-૧૬. આ જ પ્રકારે વનસ્પતિકાયિક પર્યંત
સમજવું જોઈએ.

દં. ૧૭-૨૪. બેહંદિય-તેહંદિય -જાવ- વેમાણિયાણં
જહા નેરહયાણં ।

દં. ૧૭-૨૪. બેઈન્દ્રિય, ત્રીઈન્દ્રિયથી વૈમાનિકો
પર્યંતના જીવોનું કથન નૈરયિકોની સમાન સમજવું
જોઈએ.

- પ. આયા ભંતે ! દંસણે, અન્ને દંસણે ?
ઉ. ગોયમા ! આયા નિયમં દંસણે, દંસણે વિ નિયમં
આયા ।
પ. દં. ૧. આયા ભંતે ! નેરહયાણં દંસણે, અન્ને નેરહયાણં
દંસણે ?
ઉ. ગોયમા ! આયા નેરહયાણં નિયમં દંસણે, દંસણે વિ
સે નિયમં આયા ।

- પ્ર. ભંતે ! આત્મા દર્શનરૂપ છે કે દર્શન અન્યરૂપ છે ?
ઉ. ગૌતમ ! આત્મા નિયમપ્રમાણે દર્શનરૂપ છે અને
દર્શન પણ નિયમપ્રમાણે આત્મારૂપ છે.
પ્ર. દં. ૧. ભંતે ! નૈરયિકોની આત્મા દર્શનરૂપ છે કે
નૈરયિક જીવોનું દર્શન અન્યરૂપ છે ?
ઉ. ગૌતમ ! નૈરયિક જીવોની આત્મા નિયમપ્રમાણે
દર્શનરૂપ છે અને એનું દર્શન પણ નિયમ પ્રમાણે
આત્મારૂપ છે.

દં. ૨-૨૪. એવં -જાવ- વેમાણિયાણં નિરંતરં દંડઓ ।

દં. ૨-૨૪. આ જ પ્રકારે નિરંતર વૈમાનિકો પર્યંત
સર્વ દંડકો માટે સમજવું જોઈએ.

-વિયા. સ. ૧૨, ઉ. ૧૦, સુ. ૧૦-૧૮

૩. આયાણં અટ્ઠવિહત્ત પરૂવણં-

પ. કઙ્કવિહા ણં ભંતે ! આયા પન્નત્તા ?

૩. ગોયમા ! અટ્ઠવિહા આયા પન્નત્તા, તં જહા-

૧. દવિયાયા,	૨. કસાયાયા,
૩. જોગાયા,	૪. ઉવયોગાયા,
૫. ણાણાયા,	૬. દંસણાયા,
૭. ચરિત્તાયા,	૮. વીરિયાયા ।

-વિયા. સ. ૧૨, ૩. ૧૦, સુ. ૧

૪. આયાહિં સદ્દાઈણં અણુભૂઈઠાણં પરૂવણં-

દોહિં ઠાણેહિં આયા સદ્દાઈ સુણેઈ, તં જહા-

૧. દેસેણ વિ આયા સદ્દાઈ સુણેઈ,
૨. સવ્વેણ વિ આયા સદ્દાઈ સુણેઈ ।

દોહિં ઠાણેહિં આયા રૂવાઈ પાસઈ, તં જહા-

૧. દેસેણ વિ આયા રૂવાઈ પાસઈ,
૨. સવ્વેણ વિ આયા રૂવાઈ પાસઈ ।

દોહિં ઠાણેહિં આયા ગંધાઈ અઘ્ઘાઈ, તં જહા-

૧. દેસેણ વિ આયા ગંધાઈ અઘ્ઘાઈ,
૨. સવ્વેણ વિ આયા ગંધાઈ અઘ્ઘાઈ ।

દોહિં ઠાણેહિં આયા રસાઈ આસાદેઈ, તં જહા-

૧. દેસેણ વિ આયા રસાઈ આસાદેઈ,
૨. સવ્વેણ વિ આયા રસાઈ આસાદેઈ ।

દોહિં ઠાણેહિં આયા ફાસાઈ પડિસંવેદેઈ, તં જહા-

૧. દેસેણ વિ આયા ફાસાઈ પડિસંવેદેઈ,
૨. સવ્વેણ વિ આયા ફાસાઈ પડિસંવેદેઈ ।

દોહિં ઠાણેહિં આયા ઓભાસઈ, તં જહા-

૧. દેસેણ વિ આયા ઓભાસઈ,
૨. સવ્વેણ વિ આયા ઓભાસઈ ।

एवं पभासइ, विकुब्बइ, परियारेइ, भासं भासइ, आहारेइ,
परिणामेइ, वेदेइ, णिज्जरेइ ।

- ઠાણ. અ. ૨, ૩. ૨, સુ. ૭૧

૩. આત્માના આઠ પ્રકારોનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! આત્મા કેટલા પ્રકારનો કહેવામાં આવ્યો છે ?

૩. ગૌતમ ! આત્મા આઠ પ્રકારનો કહેવામાં આવ્યો છે, જેમકે -

૧. દ્રવ્યાત્મા,	૨. કષાયાત્મા,
૩. યોગ-આત્મા,	૪. ઉપયોગ-આત્મા,
૫. જ્ઞાન-આત્મા,	૬. દર્શન-આત્મા,
૭. ચારિત્ર-આત્મા,	૮. વીર્યાત્મા.

૪. આત્મા દ્વારા શબ્દોના અનુભૂતિસ્થાનનું પ્રરૂપણ :

બે પ્રકારથી આત્મા શબ્દોને સાંભળે છે, જેમકે -

૧. શરીરના એકભાગથી પણ આત્મા શબ્દોને સાંભળે છે.
૨. સમસ્ત શરીરથી પણ આત્મા શબ્દોને સાંભળે છે.

બે પ્રકારથી આત્મા રૂપોને જુએ છે, જેમકે -

૧. શરીરના એકભાગથી પણ આત્મા રૂપોને જુએ છે.
૨. સમસ્ત શરીરથી પણ આત્મા રૂપોને જુએ છે.

બે પ્રકારથી આત્મા ગંધને સુંઘે છે, જેમકે -

૧. શરીરના એકભાગથી પણ આત્મા ગંધને સુંઘે છે.
૨. સમસ્ત શરીરથી પણ આત્મા ગંધને સુંઘે છે.

બે પ્રકારથી આત્મા રસોનો આસ્વાદ લે છે, જેમકે -

૧. શરીરના એકભાગથી પણ આત્મા રસોનો આસ્વાદ લે છે.
૨. સમસ્ત શરીરથી પણ આત્મા રસોનો આસ્વાદ લે છે.

બે પ્રકારથી આત્મા સ્પર્શોનો અનુભવ કરે છે, જેમકે-

૧. શરીરના એકભાગથી પણ આત્મા સ્પર્શોનો અનુભવ કરે છે.
૨. સમસ્ત શરીરથી પણ આત્મા સ્પર્શોનો અનુભવ કરે છે.

બે પ્રકારથી આત્મા અવભાસ (સાક્ષાત્કાર) કરે છે, જેમકે-

૧. શરીરના એક ભાગથી પણ આત્મા અવભાસ (દેખાવ) કરે છે.
૨. સમસ્ત શરીરથી પણ આત્મા અવભાસ (દેખાવ) કરે છે.

એ જ પ્રકારે પ્રભાસ, વિક્રિયા, પરિચારણા, ભાષા બોલવી, આહાર, પરિણમન, વેદન અને નિર્જરા કરે છે.

એ જ પ્રકારે પ્રભાસ, વિક્રિયા, પરિચારણા, ભાષા બોલવી, આહાર, પરિણમન, વેદન અને નિર્જરા કરે છે.

૫. પાળાઈવાયાઈસુ પવટ્ટમાણ જીવ-જીવાયાસુ એગત્ત પરૂવણં-

પ. અન્નઉત્થિયા ણં ભંતે ! એવમાઈક્ખંતિ -જાવ- પરૂવેતિ-
એવં ખલુ પાળાઈવાએ, મુસાવાએ -જાવ- મિચ્છાદંસ-
ણસલ્લે વટ્ટમાણસ્સ અન્ને જીવે, અન્ને જીવાયા.
પાળાઈવાયવેરમણે -જાવ- પરિમ્મહવેરમણે, કોહવિવેગે
-જાવ- મિચ્છા-દંસણસલ્લવિવેગે વટ્ટમાણસ્સ અન્ને
જીવે અન્ને જીવાયા ।

ઉપ્પત્તિયાએ -જાવ- પારિણામિયાએ વટ્ટમાણસ્સ
અન્ને જીવે, અન્ને જીવાયા ।

ઉમ્મહે, ઈહા, અવાએ, ધારણાએ વટ્ટમાણસ્સ અન્ને
જીવે, અન્ને જીવાયા ।

ઉટ્ઠાણે -જાવ- પરક્કમે વટ્ટમાણસ્સ અન્ને જીવે,
અન્ને જીવાયા ।

નેરહ્યત્તે, તિરિક્ખ-મણુસ્સદેવત્તે વટ્ટમાણસ્સ અન્ને
જીવે, અન્ને જીવાયા ।

નાણાવરણિજ્જે -જાવ- અંતરાઈએ વટ્ટમાણસ્સ અન્ને
જીવે, અન્ને જીવાયા ।

એવં કણ્હલેસ્સાએ -જાવ- સુક્કલેસ્સાએ,
સમ્મદિટ્ઠીએ, મિચ્છદિટ્ઠીએ, સમ્મમિચ્છદિટ્ઠીએ,
ચક્ખુદંસણે -જાવ- કેવલદંસણે,
આભિણિબોહિયનાણે -જાવ- કેવલનાણે,
મહઅન્નાણે -જાવ- વિભંગનાણે,
આહારસન્નાએ -જાવ- મેહુણસન્નાએ,
ઓરાલિયસરીરે -જાવ- કમ્મગસરીરે,
એવં મણોજોએ, વહજોએ, કાયજોએ,
સાગારોવયોમે અણાગારોવયોમે
વટ્ટમાણસ્સ અન્ને જીવે, અન્ને જીવાયા ।

પ. સે કહમેયં ભંતે ! એવં ?

ઉ. ગોયમા ! જં ણં તે અન્નઉત્થિયા એવમાઈક્ખંતિ
-જાવ- મિચ્છંતે એવમાહંસુ ।

૫. પ્રાણાતિપાતાદિમાં પ્રવર્તમાન જીવો અને જીવાત્માઓમાં
એકત્વનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! અન્યતીર્થિક આ પ્રમાણે કહે છે -યાવત્-
પ્રરૂપણા કરે છે કે -પ્રાણાતિપાત, મૃષાવાદ -યાવત્-
મિથ્યાદર્શનશલ્યમાં પ્રવર્તમાન પ્રાણીનો જીવ
અન્ય છે અને એનાથી જીવાત્મા પૃથક્ છે.
પ્રાણાતિપાત વિરમણ -યાવત્- પરિગ્રહ
વિરમણમાં, ક્રોધવિવેક -યાવત્- મિથ્યાદર્શન-
શલ્ય વિવેકમાં પ્રવર્તમાન પ્રાણીનો જીવ અન્ય છે
અને એનાથી જીવાત્મા ભિન્ન છે.

ઔત્પત્તિકી બુદ્ધિ -યાવત્- પારિણામિકી બુદ્ધિમાં
પ્રવર્તમાન પ્રાણીનો જીવ અન્ય છે અને એનાથી
જીવાત્મા પૃથક્ (અલગ) છે.

અવગ્રહ (ઈન્દ્રિય દ્વારા થતું સામાન્ય જ્ઞાન વિશેષ)
ઈહા (અવલોકન), અવાય (સંશયરહિત
નિશ્ચયાત્મક જ્ઞાનવિશેષ) અને ધારણામાં પ્રવર્તમાન
પ્રાણીનો જીવ અન્ય છે અને એનાથી જીવાત્મા
પૃથક્ (અલગ) છે.

ઉત્થાન (ઉત્પત્તિ) -યાવત્- પરાક્રમમાં પ્રવર્તમાન
પ્રાણીનો જીવ અન્ય છે અને એનાથી જીવાત્મા
પૃથક્ છે.

નારક, તિર્યંચ, મનુષ્ય અને દેવરૂપે પ્રવર્તમાન પ્રાણીનો
જીવ અન્ય છે અને એનાથી જીવાત્મા પૃથક્ છે.

જ્ઞાનાવરણીયકર્મ -યાવત્- અંતરાયકર્મમાં
પ્રવર્તમાન પ્રાણીનો જીવ અન્ય છે અને જીવાત્મા
પૃથક્ છે.

આ પ્રકારે કૃષ્ણલેશ્યા -યાવત્- શુક્લલેશ્યામાં,
સમ્યગ્દષ્ટિ, મિથ્યાદષ્ટિ, સમ્યગ્મિથ્યાદષ્ટિમાં,
ચક્ષુદર્શન -યાવત્- કેવલદર્શનમાં,
આભિનિબોધિક જ્ઞાન -યાવત્- કેવલજ્ઞાનમાં,
મતિઅજ્ઞાન -યાવત્- વિભંગજ્ઞાનમાં,
આહારસંજ્ઞા -યાવત્- મૈથુનસંજ્ઞામાં,
ઔદારિક શરીર -યાવત્- કાર્મણ શરીરમાં,
મનોયોગ, વચનયોગ અને કાયયોગમાં,
સાકારોપયોગ અને અનાકારોપયોગમાં
પ્રવર્તમાન પ્રાણીનો જીવ અન્ય છે અને જીવાત્મા
પૃથક્ છે.

પ્ર. ભંતે ! તેઓ આ પ્રકારે કેવી રીતે કહેવાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! અન્યતીર્થિક જે આ પ્રકારે કહેવાય છે
-યાવત્- તેઓ આ મિથ્યા કહે છે.

અહં પુણ ગોયમા ! એવમાઇક્વામિ -જાવ- પરુવેમિ-

“એવં ખલુ પાણાઇવાએ -જાવ- મિચ્છાદંસણસલ્લે વટ્ટમાણસ્સ સે ચેવ જીવે, સે ચેવ જીવાયા -જાવ- અણાગારોવયોગે વટ્ટમાણસ્સ સે ચેવ જીવે, સે ચેવ જીવાયા ।” -વિયા. સ. ૧૭, ઉ. ૨, સુ. ૧૭

૬. પાણાઇવાયાઈણં આય પરિણામિત્ત પરુવણં -

પ. અહં ભંતે ! પાણાઇવાએ, મુસાવાએ -જાવ- મિચ્છા-દંસણસલ્લે,
પાણાઇવાયવેરમણે-જાવ-મિચ્છાદંસણસલ્લવિવેગે,
ઉપ્પત્તિયા -જાવ- પારિણામિયા,
ઉગ્ગહે -જાવ- ધારણા,
ઉટ્ઠાણે -જાવ- પુરિસક્કારપરક્કમે,
નેરહયત્તે, અસુરકુમારત્તે -જાવ- વેમાણિયત્તે,
નાણાવરણિજ્જે -જાવ- અંતરાહીએ,
કળહલેસ્સા -જાવ- સુક્કલેસ્સા,
સમ્મદિટ્ઠી, મિચ્છદિટ્ઠી, સમ્મમિચ્છદિટ્ઠી,
ચક્કુદંસણે -જાવ- કેવલદંસણે,
આભિણિબોહિયાણાણે -જાવ- વિભંગનાણે,
આહારસન્ના -જાવ- મેહુણસન્ના,
ઓરાલિયસરીરે -જાવ- કમ્મગસરીરે,
મણોજોએ, વહજોએ, કાયજોએ,
સાગારોવયોગે, અણાગારોવયોગે,
જે યાવડન્ને તહણ્ણગારા સવ્વે તે ણડન્નત્થ આયાએ પરિણમંતિ ?

૩. હંતા, ગોયમા ! પાણાઇવાએ -જાવ- અણાગારોવયોગે જે યાવડન્ને તહણ્ણગારા સવ્વે તે ણડન્નત્થ આયાએ પરિણમંતિ । -વિયા. સ. ૨૦, ઉ. ૩, સુ. ૧

૭. દવિયાઇ અટ્ઠ આયાણં પરોપ્પરં સહભાવ પરુવણં-

પ. જસ્સ ણં ભંતે ! દવિયાયા તસ્સ કસાયાયા, જસ્સ કસાયાયા તસ્સ દવિયાયા ?

૩. ગોયમા ! જસ્સ દવિયાયા તસ્સ કસાયાયા સિય અત્થિ, સિય નત્થિ, જસ્સ પુણ કસાયાયા તસ્સ દવિયાયા નિયમં અત્થિ ।

પ. જસ્સ ણં ભંતે ! દવિયાયા તસ્સ જોગાયા, જસ્સ જોગાયા તસ્સ દવિયાયા ?

પરંતુ ગૌતમ ! હું આ પ્રકારે કહું છું -યાવત્- પ્રરૂપણા કરું છું -

“પ્રાણાતિપાત -યાવત્- મિથ્યાદર્શનશલ્યમાં પ્રવર્તમાન પ્રાણી જ જીવ અને એ જ જીવાત્મા છે -યાવત્- અનાકારોપયોગમાં પ્રવર્તમાન પ્રાણી જ જીવ છે અને એ જ જીવાત્મા છે.”

૬. પ્રાણાતિપાતાદિના આત્મ પરિણામિત્વનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! પ્રાણાતિપાત, મૃધાવાદ -યાવત્- મિથ્યાદર્શન શલ્ય,
પ્રાણાતિપાતવિરમણ -યાવત્- મિથ્યાદર્શન- શલ્ય વિવેક,
ઔત્પત્તિકી -યાવત્- પારિણામિકી બુદ્ધિ,
અવગ્રહ -યાવત્- ધારણા,
ઉત્થાન -યાવત્- પુરુષાકારપરાક્રમ,
નૈરયિક્તવ, અસુરકુમારત્વ -યાવત્- વૈમાનિક્તવ,
જ્ઞાનાવરણીય -યાવત્- અન્તરાયકર્મ,
કૃષ્ણલેશ્યા -યાવત્- શુક્લલેશ્યા,
સમ્યગ્દષ્ટિ, મિથ્યાદષ્ટિ, સમ્યગ્મિથ્યાદષ્ટિ,
ચક્ષુદર્શન -યાવત્- કેવલદર્શન,
આભિનિબોધિક્કજ્ઞાન -યાવત્- વિભંગજ્ઞાન,
આહારસંજ્ઞા -યાવત્- મૈથુનસંજ્ઞા,
ઔદારિક શરીર -યાવત્- કાર્મણશરીર,
મનોયોગ, વચનયોગ, કાયયોગ તથા
સાકારોપયોગ અને અનાકારોપયોગ,
આ અને આના જેવા બીજા બધા શું આત્મા સિવાય અન્યત્ર પરિણમન કરતાં નથી ?

૩. હા ! ગૌતમ ! પ્રાણાતિપાત -યાવત્- અનાકારો-પયોગ પર્યંત આ બધા અને આ પ્રકારના અન્ય આત્મા સિવાય અન્યત્ર પરિણમન કરતા નથી.

૭. દ્રવ્યાત્માદિ આઠ આત્માઓના પરસ્પર સહભાવનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! જેને દ્રવ્યાત્મા હોય છે શું એને કષાયાત્મા હોય છે અને જેને કષાયાત્મા હોય છે શું એને દ્રવ્યાત્મા હોય છે ?

૩. ગૌતમ ! જેને દ્રવ્યાત્મા હોય છે એને કદાચિત્ કષાયાત્મા હોય છે અને કદાચિત્ હોતી નથી, પરંતુ જેને કષાયાત્મા હોય છે એને દ્રવ્યાત્મા નિશ્ચિત્ હોય છે.

પ્ર. ભંતે ! જેને દ્રવ્યાત્મા હોય છે એને શું યોગાત્મા હોય છે અને જેને યોગાત્મા હોય છે એને શું દ્રવ્યાત્મા હોય છે ?

૩. ગોયમા ! એવં જહા દવિયાયા ય, કસાયાયા ય
ભણિયા તહા દવિયાયા ય, જોગાયા ય ભાણિયવ્વા ।

૫. જસ્સ ણં ભંતે ! દવિયાયા તસ્સ ઉવઓગાયા જસ્સ
ઉવઓગાયા તસ્સ દવિયાયા ?

એવં સવ્વત્થ પુચ્છા ભાણિયવ્વા ।

૩. ગોયમા ! જસ્સ દવિયાયા તસ્સ ઉવઓગાયા નિયમં
અત્થિ, જસ્સ વિ ઉવઓગાયા તસ્સ વિ દવિયાયા
નિયમં અત્થિ ।

જસ્સ દવિયાયા તસ્સ નાણાયા ભયણા, જસ્સ પુણ
નાણાયા તસ્સ દવિયાયા નિયમં અત્થિ ।

જસ્સ દવિયાયા તસ્સ દંસણાયા નિયમં અત્થિ, જસ્સ
વિ દંસણાયા તસ્સ દવિયાયા નિયમં અત્થિ ।

જસ્સ દવિયાયા તસ્સ ચરિત્તાયા ભયણા, જસ્સ
પુણ ચરિત્તાયા તસ્સ દવિયાયા નિયમં અત્થિ ।

એવં વીરિયાયા એ વિ સમં ।

૫. જસ્સ ણં ભંતે ! કસાયાયા તસ્સ જોગાયા, જસ્સ
જોગાયા તસ્સ કસાયાયા ?

૩. ગોયમા ! જસ્સ કસાયાયા તસ્સ જોગાયા નિયમં
અત્થિ, જસ્સ પુણ જોગાયા તસ્સ કસાયાયા સિય
અત્થિ, સિય નત્થિ ।

એવં ઉવઓગાયા એ વિ સમં કસાયાયા ય નેયવ્વા ।

કસાયાયા ય, નાણાયા ય પરોપ્પરં દો વિ ભણિયવ્વાઓ ।

જહા કસાયાયા ય, ઉવઓગાયા ય તહા કસાયાયા
ય, દંસણાયા ય ।

કસાયાયા ય, ચરિત્તાયા ય દો વિ પરોપ્પરં
ભણિયવ્વાઓ ।

જહા કસાયાયા ય, જોગાયા ય તહા કસાયાયા ય,
વીરિયાયા ય ભાણિયવ્વા ।

એવં જહા કસાયાયા એ વત્તવ્વયા ભણિયા તહા
જોગાયા એ વિ ઉવરિમાહિં સમં ભાણિયવ્વા ।

૩. ગૌતમ ! જે પ્રકારે દ્રવ્યાત્મા અને કષાયાત્માને માટે
કહેવામાં આવ્યું છે એ જ પ્રકારે દ્રવ્યાત્મા અને
યોગાત્મા માટે પણ સમજવું જોઈએ.

૫. ભંતે ! જેને દ્રવ્યાત્મા હોય છે એને શું ઉપયોગાત્મા
હોય છે અને જેને ઉપયોગાત્મા હોય છે એને શું
દ્રવ્યાત્મા હોય છે ?

આ જ પ્રકારે શેષ સર્વ આત્માઓને માટે દ્રવ્યાત્માથી
સંબંધિત પ્રશ્ન કરવા જોઈએ.

૩. ગૌતમ ! જેને દ્રવ્યાત્મા હોય છે એને ઉપયોગાત્મા
નિશ્ચિત હોય છે અને જેને ઉપયોગાત્મા હોય છે
એને દ્રવ્યાત્મા પણ નિશ્ચિતરૂપે હોય છે.

જેને દ્રવ્યાત્મા હોય છે એને જ્ઞાનાત્મા વિકલ્પે હોય
છે અને જેને જ્ઞાનાત્મા હોય છે એને દ્રવ્યાત્મા
નિશ્ચિતરૂપે હોય છે.

જેને દ્રવ્યાત્મા હોય છે એને દર્શનાત્મા નિશ્ચિતરૂપે
હોય છે અને જેને દર્શનાત્મા હોય છે એને દ્રવ્યાત્મા
પણ નિશ્ચિતરૂપે હોય છે.

જેને દ્રવ્યાત્મા હોય છે એને ચારિત્રાત્મા વિકલ્પે
હોય છે. પરંતુ જેને ચારિત્રાત્મા હોય છે એને
દ્રવ્યાત્મા નિશ્ચિત હોય છે.

આ જ પ્રકારે વીર્યાત્માઓ માટે પણ સમજવું જોઈએ.

૫. ભંતે ! જેને કષાયાત્મા હોય છે એને શું યોગાત્મા
હોય છે અને જેને યોગાત્મા હોય છે એને શું
કષાયાત્મા હોય છે ?

૩. ગૌતમ ! જેને કષાયાત્મા હોય છે એને યોગાત્મા
નિયમથી હોય છે, પરંતુ જેને યોગાત્મા હોય છે
એને કદાચિત્ કષાયાત્મા હોય છે અને કદાચિત્
હોતી નથી.

આ જ પ્રકારે ઉપયોગાત્માની સાથે કષાયાત્માનો
સંબંધ પણ પરસ્પર સમજી લેવો જોઈએ.

કષાયાત્મા અને જ્ઞાનાત્મા આ બંનેનો પરસ્પર
સંબંધ પણ વિકલ્પથી કહેવો જોઈએ.

જેમ કષાયાત્મા અને ઉપયોગાત્માના માટે કહ્યું તેમ
કષાયાત્મા અને દર્શનાત્માને માટે પણ કથન
કરવું જોઈએ.

કષાયાત્મા અને ચારિત્રાત્માનો પરસ્પર સંબંધ
પણ વિકલ્પથી કહેવો જોઈએ.

જેમ કષાયાત્મા અને યોગાત્માને માટે કહ્યું તેમ
કષાયાત્મા અને વીર્યાત્માને માટે પણ કથન કરવું
જોઈએ.

જે પ્રકારે કષાયાત્માની સાથે અન્ય છ આત્માઓના
સંબંધનું કથન કર્યું એ જ પ્રકારે યોગાત્માની સાથે
પણ આગળના પાંચ આત્માઓના સંબંધનું કથન
કરવું જોઈએ.

જહા દવિયાયાએ વત્તવ્વયા ભણિયા તહા
ઉવયોગાયાએ વિ ઉવરિલ્લેહિં સમં ભાણિયવ્વા ।

જસ્સ નાણાયા તસ્સ દંસણાયા નિયમં અત્થિ, જસ્સ
પુણ દંસણાયા તસ્સ નાણાયા ભયણાએ ।

જસ્સ નાણાયા તસ્સ ચરિત્તાયા સિય અત્થિ, સિય
નત્થિ, જસ્સ પુણ ચરિત્તાયા તસ્સ નાણાયા નિયમં
અત્થિ ।

નાણાયા ય, વીરિયાયા ય દો વિ પરોપ્પરં ભયણાએ ।

જસ્સ દંસણાયા તસ્સ ઉવરિમાઓ દો વિ ભયણાએ
જસ્સ પુણ તાઓ તસ્સ દંસણાયા નિયમં અત્થિ ।

જસ્સ ચરિત્તાયા તસ્સ વીરિયાયા નિયમં અત્થિ જસ્સ
પુણ વીરિયાયા તસ્સ ચરિત્તાયા સિય અત્થિ, સિય
નત્થિ । -વિયા. સ. ૧૨, ઉ. ૧૦, સુ. ૨-૮

૮. દબ્બાઈ આયાણં અપ્પાબહુયં-

પ. ઈયાસિણંભંતે! દવિયાયાણંકસાયાણં-જાવ-વીરિયાયાણ
ય કયરે કયરેહિંતો અપ્પા વા -જાવ- વિસેસાહિયા વા ?

૩. ગોયમા ! ૧. સવ્વત્થોવાઓ ચરિત્તાયાઓ,
૨. નાણાયાઓ અણંતગુણાઓ,
૩. કસાયાયાઓ અણંતગુણાઓ,
૪. જોગાયાઓ વિસેસાહિયાઓ,
૫. વીરિયાયાઓ વિસેસાહિયાઓ,
૬-૮. ઉવયોગદવિયા દંસણાયાઓ તિણ્ણિ વિ
તુલ્લાઓ વિસેસાહિયાઓ ।

-વિયા. સ. ૧૨, ઉ. ૧૦, સુ. ૯

૯. સરીરં ચઈત્તા અત્ત નિજ્જાણસ્સ દુવિહત્ત પરૂવણં-

દોહિ ઠાણેહિં આયા સરીરં ફુસિત્તા ણં ણિજ્જાઈ, તં જહા-

૧. દેસેણ વિ આયા સરીરં ફુસિત્તા ણં ણિજ્જાઈ,
૨. સવ્વેણ વિ આયા સરીરં ફુસિત્તા ણં ણિજ્જાઈ ।

એવં ફુરિત્તાણં, એવં ફુહિત્તાણં, એવં સંવટ્ઠિત્તાણં, એવં
ણિવટ્ઠિત્તાણ વિ ।

-ઠાણ. અ. ૨, ઉ. ૪, સુ. ૧૦૮

જે પ્રકારે દ્રવ્યાત્માનું કથન કર્યું એ જ પ્રકારે
આગળના ચાર આત્માઓની સાથે ઉપયોગાત્માનું
કથન કરવું જોઈએ.

જેનામાં જ્ઞાનાત્મા હોય છે એનામાં દર્શનાત્મા
નિશ્ચિતરૂપે હોય છે અને જેનામાં દર્શનાત્મા હોય
છે એનામાં જ્ઞાનાત્મા વિકલ્પે જ હોય છે.

જેનામાં જ્ઞાનાત્મા હોય છે એનામાં ચારિત્રાત્મા
કદાચ હોય છે અને કદાચ હોતા નથી અને જેનામાં
ચારિત્રાત્મા હોય છે એનામાં જ્ઞાનાત્મા નિશ્ચિતરૂપે
હોય છે.

જ્ઞાનાત્મા અને વીર્યાત્મા - આ બંનેનો પરસ્પર
સંબંધ વિકલ્પે જ જાણવો જોઈએ.

જેનામાં દર્શનાત્મા હોય છે એનામાં ચારિત્રાત્મા
અને વીર્યાત્મા આ બંને વિકલ્પે જ હોય છે, પરંતુ
જેનામાં ચારિત્રાત્મા અને વીર્યાત્મા હોય છે
એનામાં દર્શનાત્મા નિશ્ચિતરૂપે હોય છે.

જેનામાં ચારિત્રાત્મા હોય છે એનામાં વીર્યાત્મા
નિશ્ચિતરૂપે હોય છે, પરંતુ જેનામાં વીર્યાત્મા હોય
છે એનામાં ચારિત્રાત્મા કદાચ હોય છે અને કદાચ
હોતી નથી.

૮. દ્રવ્યાઈ આત્માઓનું અલ્પબહુત્વ :

પ્ર. ભંતે! કષાય દ્રવ્યાત્માથી વીર્યાત્મા પર્યંત આત્માઓમાં
કોણ કોનાથી અલ્પ -ચાવત્- વિશેષાધિક છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ૧. સૌથી અલ્પ ચારિત્રાત્મા છે,
૨. (એનાથી) જ્ઞાનાત્માઓ અનંતગણી છે,
૩. (એનાથી) કષાયાત્માઓ અનંતગણી છે,
૪. (એનાથી) યોગાત્માઓ વિશેષાધિક છે,
૫. (એનાથી) વીર્યાત્માઓ વિશેષાધિક છે,
૬-૮. (એનાથી) ઉપયોગાત્મા, દ્રવ્યાત્મા અને
દર્શનાત્મા આ ત્રણે તુલ્ય છે અને પૂર્વની અપેક્ષાએ
વિશેષાધિક છે.

૯. શરીરને છોડીને (બહાર નીકળીને) આત્મનિર્ગમન (નિર્યાણ)ના દ્વિવિધત્વનું પ્રરૂપણ :

આત્મા બે પ્રકારે શરીરનો સ્પર્શ કરી બહાર નીકળે છે,
જેમકે -

૧. એક દેશથી આત્મા શરીરનો સ્પર્શ કરી બહાર નીકળે છે,
૨. સર્વ (સમગ્ર) પ્રદેશોથી આત્મા શરીરનો સ્પર્શ કરી
બહાર નીકળે છે.

આ જ પ્રકારે સ્ફુરિત (કંપિત), સ્ફુટિત (વિકસિત),
સંવર્તિત (સંકુચિત) અને નિવર્તિત (ફલિત) થઈને
આત્મા શરીરમાંથી બહાર નીકળે છે.

૪૩. સમુદ્ધાત અધ્યયન

સમુદ્ધાત શબ્દ સમ્ અને ઉદ્દ ઉપસર્ગપૂર્વક હનૂઘાતુ વડે બનેલો છે. અહીંયા 'હનૂ' ઘાતુ ગમનાર્થક છે. વિભિન્ન કારણો વડે જ્યારે જીવના આત્મ-પ્રદેશ શરીરમાંથી બહાર નીકળે છે ત્યારે એને સમુદ્ધાત કહેવામાં આવે છે. તે આત્મપ્રદેશો પુદ્ગલયુક્ત હોય છે. એટલા માટે સમુદ્ધાતોનું નિરૂપણ કરતી વખતે આગમોમાં પુદ્ગલોનું પણ શરીરમાંથી બહાર કાઢવાનું વર્ણન મળી આવે છે. સમુદ્ધાત સાત પ્રકારનાં છે - ૧. વેદના, ૨. કષાય, ૩. મારણાન્તિક, ૪. વૈક્રિય, ૫. તૈજસ્, ૬. આહારક અને ૭. કેવલી. આ સમુદ્ધાતો સ્વતઃ (સ્વયં પ્રેરિત) પણ હોય છે અને જરૂરિયાત ઉત્પન્ન થવાપર કરવામાં પણ આવે છે.

પ્રસ્તુત અધ્યયન સમુદ્ધાત સંબંધિત અનેકવિધ માહિતી આપે છે. ચોવીસ દંડકોમાં સમુદ્ધાતોનું નિરૂપણ છે. જેનાથી સ્પષ્ટ થાય છે કે આહારક અને કેવળી સમુદ્ધાત તો માત્ર મનુષ્યોમાં જ પ્રાપ્ત થાય છે. તૈજસ્ સમુદ્ધાત મનુષ્યોની સાથે દેવો અને તિર્યચ પંચેન્દ્રિય જીવોમાં પણ થાય છે. વૈક્રિય સમુદ્ધાત આ બધા ઉપરાંત વાયુકાય અને નૈરયિક જીવોમાં પણ થાય છે. વેદના, કષાય અને મારણાન્તિક સમુદ્ધાત સર્વપ્રકારના જીવોમાં થાય છે. એકેન્દ્રિય અને વિકલેન્દ્રિય જીવોમાં તો આ ત્રણેય સમુદ્ધાત મળે છે.

આત્માને સ્વદેહ પરિમાણરૂપ સ્વીકાર કરીને પણ જૈનદર્શનમાં સમુદ્ધાતના માધ્યમ દ્વારા આત્મ-પ્રદેશોનું શરીર બહાર નીકળવાનું પ્રતિપાદિત કરવામાં આવ્યું છે. તે પુદ્ગલયુક્ત આત્મ પ્રદેશો એટલા સૂક્ષ્મ હોય છે કે એમનો બહાર નીકળવાનો અનુભવ ઈન્દ્રિયો દ્વારા થઈ શકતો નથી. કેવલી સમુદ્ધાતનો સમય આત્મ-પ્રદેશ સંપૂર્ણ લોકમાં વ્યાપ્ત થઈ જાય છે પરંતુ તેનો અનુભવ છદ્મસ્થ જીવોને થતો નથી. જૈનદર્શનમાં વિદ્યમાન સમુદ્ધાતની અવધારણા વૈજ્ઞાનિકોને માટે આશ્ચર્યનો વિષય છે.

વેદના અસહ્ય થવાથી એને સહન કરવા અથવા નિર્જરિત કરવા માટે જીવ વેદના-સમુદ્ધાત કરે છે. આ પ્રકારે બધાં સમુદ્ધાત વિશેષ પરિસ્થિતિઓમાં સપ્રયોજન કરવામાં આવે છે. વૈક્રિય સમુદ્ધાત વૈક્રિય લબ્ધિ થવાપર અથવા ઉતરવૈક્રિય કરવા માટે કરવામાં આવે છે. તૈજસ્ સમુદ્ધાત તેજોલેશ્યાનો પ્રયોગ કરતી વખતે અથવા અન્ય પ્રસંગે કરવામાં આવે છે. મારણાન્તિક સમુદ્ધાત દેહ-ત્યાગના સમયે થાય છે. કષાય સમુદ્ધાત કષાયના આવેગની વૃદ્ધિ સાથે થાય છે. જ્યારે કોઈ ચૌદ પૂર્વધારી મુનિ આહારક શરીરનું પૂતળું જિનેન્દ્ર દેવની વિશિષ્ટ જાણકારી માટે બહાર મોકલવામાં આવે છે ત્યારે આહારક સમુદ્ધાત કરવામાં આવે છે. કેવલી સમુદ્ધાતનું પ્રયોજન ભિન્ન છે. જ્યારે કેવળીના આયુષ્ય કર્મની સ્થિતિ ઓછી હોય તથા વેદનીય, ગોત્ર અને નામકર્મની સ્થિતિ વિશેષ હોય તો એને સમ કરવાને માટે કેવલી સમુદ્ધાત કરવામાં આવે છે. કેવલી સમુદ્ધાત સિવાય છયે સમુદ્ધાત છદ્મસ્થોમાં મળી આવે છે, આથી જ એને છાદ્મસ્થિક સમુદ્ધાત કહેવામાં આવે છે. છાદ્મસ્થિક સમુદ્ધાતનો કાળ અસંખ્યાત સમય છે જ્યારે કેવલી સમુદ્ધાતનો કાળ માત્ર આઠ સમય છે.

આ અધ્યયનમાં સાતે સમુદ્ધાતોનું ચોવીસ દંડકોમાં ક્ષેત્ર, કાળ અને ક્રિયાને આધારે પણ પ્રતિપાદન છે, જે સમુદ્ધાતને સમજવાની દૃષ્ટિએ મહત્વપૂર્ણ છે. અતીત એવં અનાગત સમુદ્ધાતોના એકત્વ અને બહુત્વ દ્વારા ચોવીસ દંડકોમાં નિરૂપણ એની વાસ્તવિક સ્થિતિને સ્પષ્ટ કરે છે. કેવલી-સમુદ્ધાત એકવાર થાય છે અને એ પણ કેવલી બનવા પર કોઈ-કોઈ કેવલીને થાય છે. આહારક સમુદ્ધાત મનુષ્ય પર્યાયમાં એક જીવની અપેક્ષાએ અતીતમાં ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ થયા છે તથા

ભવિષ્યમાં ચારથી વિશેષ થશે નહીં. એ પ્રત્યેક મનુષ્યને હોય એ આવશ્યક નથી. વેદના, કષાય, મારણાંતિક, વૈક્રિય અને તૈજસ્ સમુદ્ધાત કદાચ અસંખ્યાત તથા કદાચ અનંત સુધી હોઈ શકે છે.

અલ્પબહુત્વનો વિચાર કરવાથી જણાય છે કે આહારક સમુદ્ધાતથી સમવહત જીવ સૌથી અલ્પ છે. એની અપેક્ષાએ કેવલી સમુદ્ધાતથી સમવહત જીવ સંખ્યાતગુણ છે. તૈજસ્ સમુદ્ધાતથી સમવહત જીવ એનાથી પણ અસંખ્યાતગણ છે. વૈક્રિય સમુદ્ધાતથી સમવહત જીવ એનાથી અનંતગણ છે. કષાય સમુદ્ધાતથી સમવહત જીવ એનાથી અસંખ્યાતગણ છે તથા વેદના સમુદ્ધાતથી સમવહત જીવ એનાથી વિશેષાધિક છે. અસમવહત (સમુદ્ધાત રહિત) જીવ એનાથી અસંખ્યાતગણ છે. આ પ્રકારે સમુદ્ધાત રહિત જીવોની સંખ્યા સૌથી વધારે છે. આ પરથી ફલિતાર્થ થાય છે કે સમુદ્ધાત ક્યારેક-ક્યારેક જ કરવામાં આવે છે અને એ કોઈ અનિવાર્ય કાર્ય નથી. વેદના આદિ નિમિત્તોને પ્રાપ્ત કરીને જીવ આ ક્રિયા કરે છે. આ અધ્યયનમાં પ્રત્યેક દંડકને આધારિત સમુદ્ધાતોનું અલ્પબહુત્વ આપવામાં આવ્યું છે.

કષાય સમુદ્ધાતના ચાર ભેદ કહેવામાં આવ્યા છે - (૧) ક્રોધ સમુદ્ધાત, (૨) માન સમુદ્ધાત, (૩) માયા સમુદ્ધાત અને (૪) લોભ સમુદ્ધાત. નૈરયિકથી માંડીને વૈમાનિક સુધીના જીવોમાં આ ચારેય સમુદ્ધાત કહેવામાં આવ્યા છે. એનું પણ અતીત અનાગત દ્વારથી વર્ણન કરવામાં આવ્યું છે તથા પ્રત્યેક દંડકમાં એનું અલ્પબહુત્વ નિર્દિષ્ટ છે. કેવલી સમુદ્ધાત સંબંધિત આ અધ્યયનમાં વિશેષ સામગ્રી સંકલિત છે. એના પ્રયોજન, કાર્ય, નિર્જર્ણ ચરમ પુદ્ગલોમાં સૂક્ષ્મત્વ, સમય, યોગ, પ્રયોગ અને મોક્ષગમન વગેરેનું વિશદ નિરૂપણ છે.

૪૩. સમુઘાય-અજ્ઞયણં

૪૩. સમુદ્ઘાત-અધ્યયન

સુત્તં -

૧. સમુઘાય ભેય પરૂવણં-

પ. કઙ્ઘ ણં ભંતે ! સમુઘાયા પણ્ણત્તા ?

ઉ. ગોયમા ! સત્ત સમુઘાયા પણ્ણત્તા, તં જહા-

૧. વેયણાસમુઘાણ, ૨. કસાયસમુઘાણ,
૩. મારણાંતિયસમુઘાણ ૪. વેઝવિયસમુઘાણ,
૫. તેજસસમુઘાણ, ૬. આહારગસમુઘાણ,
૭. કેવલિસમુઘાણ ।^૧

- પણ્ણ. પ. ૩૬, સુ. ૨૦૮૬

૨. ઓહેણ સમુઘાયણં સામિત્તં-

ગાહા-વેયણં કસાય મરણં, વેઝવિય તેયણ ય આહારે ।
કેવલિણે ચેવ ભવે, જીવ-મણ્ણસાણ સત્તેવ ॥

- પણ્ણ. પ. ૩૬, સુ. ૨૦૮૫

૩. ઓહેણ સમુઘાય કાલ પરૂવણં-

પ. વેયણાસમુઘાણ ણં ભંતે ! કઙ્ઘ સમઙ્ઘણે પણ્ણત્તે ?

ઉ. ગોયમા ! અસંખેજ્જસમઙ્ઘણે અંતોમુહુત્તિણે પણ્ણત્તે ।

એવં -જાવ- આહારગસમુઘાણ ।

પ. કેવલિસમુઘાણ ણં ભંતે ! કઙ્ઘ સમઙ્ઘણે પણ્ણત્તે ?

ઉ. ગોયમા ! અટ્ઠસમઙ્ઘણે પણ્ણત્તે ।

-પણ્ણ. પ. ૩૬, સુ. ૨૦૮૭-૨૦૮૮

૪. ચઝવીસદંડેણ સમુઘાય પરૂવણં-

પ. દં. ૧. ણેરઙ્ઘણં ભંતે ! કઙ્ઘ સમુઘાયા પણ્ણત્તા ?

ઉ. ગોયમા ! ચત્તારિ સમુઘાયા પણ્ણત્તા, તં જહા-

૧. વેયણાસમુઘાણ, ૨. કસાયસમુઘાણ,
૩. મારણાંતિયસમુઘાણ, ૪. વેઝવિયસમુઘાણ ।^૨

પ. દં. ૨-૧૧. અસુરકુમારાણં ભંતે ! કઙ્ઘ સમુઘાયા પણ્ણત્તા ?

સુત્ર :

૧. સમુદ્ઘાતોના ભેદોનું પ્રરૂપણ :

- પ્ર. ભંતે ! સમુદ્ઘાત કેટલા પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે ?
ઉ. ગૌતમ ! સાત સમુદ્ઘાત કહેવામાં આવ્યા છે, જેમકે-
૧. વેદના સમુદ્ઘાત, ૨. કષાય સમુદ્ઘાત,
૩. મારણાંતિક સમુદ્ઘાત, ૪. વૈકિય સમુદ્ઘાત,
૫. તેજસ સમુદ્ઘાત, ૬. આહારક સમુદ્ઘાત,
૭. કેવલિ સમુદ્ઘાત.

૨. સામાન્ય વડે સમુદ્ઘાતોનું સ્વામિત્વ :

ગાથાર્થ - ૧. વેદના, ૨. કષાય, ૩. મારણાંતિક,
૪. વૈકિય, ૫. તેજસ, ૬. આહારક અને ૭. કેવલિક.
આ સાતેય સમુદ્ઘાત જીવો અને મનુષ્યોને હોય છે.

૩. ઔદિક સમુદ્ઘાતોનું સામાન્યથી કાળ પ્રરૂપણ :

- પ્ર. ભંતે ! વેદના સમુદ્ઘાત કેટલા સમયનો કહેવામાં આવે છે ?
ઉ. ગૌતમ ! તે અસંખ્યાત સમયયુક્ત અન્તર્મુહૂર્તનો કહેવામાં આવે છે.

આ જ પ્રકારે આહારક સમુદ્ઘાત પર્યંતનું કથન કરવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! કેવલિસમુદ્ઘાત કેટલા સમયનો કહેવામાં આવે છે.

ઉ. ગૌતમ ! તે આઠ સમયનો કહેવામાં આવ્યો છે.

૪. ચોવીસ દંડકોમાં સમુદ્ઘાતોનું પ્રરૂપણ :

- પ્ર. દં.૧. ભંતે ! નૈરયિકોના કેટલા સમુદ્ઘાત કહેવામાં આવ્યા છે ?
ઉ. ગૌતમ ! ચાર સમુદ્ઘાત કહેવામાં આવ્યા છે, જેમકે-
૧. વેદના સમુદ્ઘાત, ૨. કષાય સમુદ્ઘાત,
૩. મારણાંતિક સમુદ્ઘાત, ૪. વૈકિય સમુદ્ઘાત.
પ્ર. દં.૨-૧૧. ભંતે ! અસુરકુમારોના કેટલા સમુદ્ઘાત કહેવામાં આવ્યા છે ?

૧. (ક) ઠાણં. અ. ૭, સુ. ૫૮૬

(ખ) સમ. સમ. ૭, સુ. ૨

(ગ) વિયા. સ. ૨, ઉ. ૨, સુ. ૧

૨. (ક) જીવા. પઠિ. ૧, સુ. ૩૨

(ખ) ઠાણં. અ. ૪, સુ. ૩૮૦

૩. ગોયમા ! પંચ સમુદ્ધાયા પળ્ણત્તા, તં જહા-

૧. વેયણાસમુદ્ધાણ, ૨. કસાયસમુદ્ધાણ,
૩. મારણાંતિયસમુદ્ધાણ, ૪. વેઝવ્વિયસમુદ્ધાણ,
૫. તેજસસમુદ્ધાણ ।

એવં -જાવ- થણિયકુમારાણં ।^૧

પ. દં. ૧૨. પુઢવિક્કાઙ્ગયાણં ંતે ! કઙ્ગ સમુદ્ધાયા પળ્ણત્તા ?

૩. ગોયમા ! તિણ્ણ સમુદ્ધાયા પળ્ણત્તા, તં જહા-

૧. વેયણાસમુદ્ધાણ, ૨. કસાયસમુદ્ધાણ,
૩. મારણાંતિયસમુદ્ધાણ ।^૨

દં. ૧૩-૧૯. એવં -જાવ- ચ્ચરિંદિયાણં ।^૩

ળવરં-વાઝક્કાઙ્ગયાણં ચ્ચત્તારિ સમુદ્ધાયા પળ્ણત્તા, તં જહા-

૧. વેયણાસમુદ્ધાણ, ૨. કસાયસમુદ્ધાણ,
૩. મારણાંતિયસમુદ્ધાણ, ૪. વેઝવ્વિયસમુદ્ધાણ ।^૪

પ. દં. ૨૦-૨૪. પંચેદિય-તિરિક્કજોણિયાણં -જાવ- વેમાણિયાણં ંતે ! કઙ્ગ સમુદ્ધાયા પળ્ણત્તા ?

૩. ગોયમા ! પંચસમુદ્ધાયા પળ્ણત્તા, તં જહા-

૧. વેયણાસમુદ્ધાણ, ૨. કસાયસમુદ્ધાણ,
૩. મારણાંતિયસમુદ્ધાણ, ૪. વેઝવ્વિયસમુદ્ધાણ,
૫. તેજસસમુદ્ધાણ ।^૫

દં. ૨૧. ળવરં-મળ્ણસાણં સત્તવિહે સમુદ્ધાણ પળ્ણત્તે, તં જહા-

૧. વેયણાસમુદ્ધાણ, ૨. કસાયસમુદ્ધાણ
૩. મારણાંતિયસમુદ્ધાણ, ૪. વેઝવ્વિયસમુદ્ધાણ,
૫. તેજસસમુદ્ધાણ । ૬. આહારગસમુદ્ધાણ,
૭. કેવલિસમુદ્ધાણ ।^૬

- પળ્ણ. પ. ૩૬, સુ. ૨૦૮૯-૨૦૯૨,

૩. ગૌતમ ! એના પાંચ સમુદ્ધાત કહેવામાં આવ્યા છે, જેમકે -

૧. વેદના સમુદ્ધાત, ૨. કષાય સમુદ્ધાત,
૩. મારણાંતિક સમુદ્ધાત, ૪. વૈકિય સમુદ્ધાત,
૫. તૈજસ સમુદ્ધાત.

આ જ પ્રકારે સ્તનિતકુમાર પર્યંત સમજવું જોઈએ.

પ્ર. દં. ૧૨. ભંતે ! પૃથ્વીકાયિક જીવોના કેટલા સમુદ્ધાત કહેવામાં આવ્યા છે ?

૩. ગૌતમ ! ત્રણ સમુદ્ધાત કહેવામાં આવ્યા છે, જેમકે-

૧. વેદના સમુદ્ધાત, ૨. કષાય સમુદ્ધાત,
૩. મારણાંતિક સમુદ્ધાત.

દં. ૧૩-૧૯. આ જ પ્રકારે ચતુરિન્દ્રિય પર્યંત સમજવું જોઈએ.

વિશેષ - વાયુકાયિક જીવોના ચાર સમુદ્ધાત કહેવામાં આવ્યા છે, જેમકે -

૧. વેદના સમુદ્ધાત, ૨. કષાય સમુદ્ધાત,
૩. મારણાંતિક સમુદ્ધાત, ૪. વૈકિય સમુદ્ધાત.

પ્ર. દં. ૨૦-૨૪. ભંતે ! પંચેન્દ્રિય તિર્યયોનિકોથી વૈમાનિકો પર્યંત કેટલા સમુદ્ધાત કહેવામાં આવ્યા છે ?

૩. ગૌતમ ! પાંચ સમુદ્ધાત કહેવામાં આવ્યા છે, જેમકે-

૧. વેદના સમુદ્ધાત, ૨. કષાય સમુદ્ધાત,
૩. મારણાંતિક સમુદ્ધાત, ૪. વૈકિય સમુદ્ધાત,
૫. તૈજસ સમુદ્ધાત.

દં. ૨૧. વિશેષ - મનુષ્યોના સાત સમુદ્ધાત કહેવામાં આવ્યા છે, જેમકે -

૧. વેદના સમુદ્ધાત, ૨. કષાય સમુદ્ધાત,
૩. મારણાંતિક સમુદ્ધાત, ૪. વૈકિય સમુદ્ધાત,
૫. તૈજસ સમુદ્ધાત, ૬. આહારક સમુદ્ધાત,
૭. કેવલિ સમુદ્ધાત.

૧. (ક) જીવા. પડિ. ૧, સુ. ૪૨

(ખ) વિયા. સ. ૨૪, ઝ. ૧૨, સુ. ૪૬

૨. (ક) જીવા. પડિ. ૧, સુ. ૧૩ (૯)

(ખ) વિયા. સ. ૧૭, ઝ. ૬, સુ. ૧ (૨)

(ગ) વિયા. સ. ૨૪, ઝ. ૧૨, સુ. ૩

(ઘ) વિયા. સ. ૨૪, ઝ. ૧૨, સુ. ૨૦

૩. જીવા. પડિ. ૧, સુ. ૧૬-૩૦

૪. (ક) ઠાણં. અ. ૪, ઝ. ૪, સુ. ૩૮૦

(ખ) (સૂક્ષ્મ વાયુકાયના ત્રણ સમુદ્ધાત છે - ૧. વેયણા, ૨. કસાય, ૩. મારણાંતિય । -જીવા. પડિ. ૧, સુ. ૨૬

૫. (ક) જીવા. પડિ. ૩, સુ. ૯૭ (૧)

(ખ) જીવા. પડિ. ૧, સુ. ૩૮

૬. (ક) જીવા. પડિ. ૧, સુ. ૪૧

(ખ) ઠાણં. અ. ૭, સુ. ૫૮૬

૫. રચનપ્પભાઈસુ સત્તસુ પુઢવીસુ નેરહયાણં સમુઘાય પરૂવણં-

પ. ઇમીસે ણં ભંતે ! રચનપ્પભાઈ પુઢવીઈ નેરહયાણં કહ સમુઘાયા પણ્ણત્તા ?

૩. ગોયમા ! ચત્તારિ સમુઘાયા પણ્ણત્તા, તં જહા-
૧. વેયણા સમુઘાઈ, ૨. કસાય સમુઘાઈ,
૩. મારણાંતિય સમુઘાઈ, ૪. વેઝલ્લિય સમુઘાઈ ।
એવં -જાવ- અહેસત્તમાઈ ।

-જીવા. પઢિ. ૩, સુ. ૮૮ (૨)

૬. સમ્મુચ્છિમ-ગબ્ભવકકંતિય પંચેદિય તિરિક્ખજોણિયાણં મણુસ્સાણં ય સમુઘાય સંખા પરૂવણં-

પ. સમ્મુચ્છિમ પંચેદિય તિરિક્ખજોણિય જલયરાણં ભંતે ! કહ સમુઘાયા પણ્ણત્તા ?

૩. ગોયમા ! તિણ્ણિ સમુઘાયા પણ્ણત્તા, તં જહા-
૧. વેયણા સમુઘાઈ, ૨. કસાય સમુઘાઈ,
૩. મારણાંતિય સમુઘાઈ ।

સમ્મુચ્છિમ થલયરાણં-ચહયરાણં તઓ સમુઘાયા એવં ચેવ ।

-જીવા. પઢિ. ૧, સુ. ૩૫-૩૬

પ. ગબ્ભવકકંતિયપંચેદિયતિરિક્ખજોણિય જલયરાણં ભંતે ! કહ સમુઘાયા પણ્ણત્તા ?

૩. ગોયમા ! પંચ સમુઘાયા પણ્ણત્તા, તં જહા-
૧. વેયણા સમુઘાઈ -જાવ- ૫. તેજસ્ સમુઘાઈ ।

ગબ્ભવકકંતિય થલયરાણં ચહયરાણં પંચ સમુઘાયા એવં ચેવ ।

-જીવા. પઢિ. ૧, સુ. ૩૮-૪૦

પ. સમ્મુચ્છિમ મણુસ્સાણં ભંતે ! કહ સમુઘાયા પણ્ણત્તા ?

૩. ગોયમા ! તિણ્ણિ સમુઘાયા પણ્ણત્તા, તં જહા-
૧. વેયણા સમુઘાઈ, ૨. કસાય સમુઘાઈ,
૩. મારણાંતિય સમુઘાઈ ।

પ. ગબ્ભવકકંતિય મણુસ્સાણં ભંતે ! કહ સમુઘાયા પણ્ણત્તા ?

૩. ગોયમા ! સત્ત સમુઘાયા પણ્ણત્તા, તં જહા-

૧. વેયણા સમુઘાઈ -જાવ- ૭. કેવલી સમુઘાઈ ।

- જીવા. પઢિ. ૧, સુ. ૪૧

૫. રત્તપ્રભાદિ સાત પૃથ્વીઓમાં નૈરયિકોના સમુદ્ધાતોનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! આ રત્તપ્રભા પૃથ્વીના નૈરયિકોમાં કેટલા સમુદ્ધાત કહેવામાં આવ્યા છે ?

૩. ગૌતમ ! ચાર સમુદ્ધાત કહેવામાં આવ્યા છે, જેમકે-
૧. વેદના સમુદ્ધાત, ૨. કષાય સમુદ્ધાત,
૩. મારણાંતિક સમુદ્ધાત, ૪. વૈક્રિય સમુદ્ધાત.

આ જ પ્રકારે અધઃસપ્તમ પૃથ્વીપર્યંતના સમુદ્ધાતોનું કથન કરવું જોઈએ.

૫. સમ્મૂર્ચ્છિમ-ગર્ભજ-પંચેન્દ્રિયતિર્યયોનિકો અને મનુષ્યોની સમુદ્ધાત સંખ્યાનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! સમ્મૂર્ચ્છિમ પંચેન્દ્રિય તિર્યયોનિક જલયરોના કેટલા સમુદ્ધાત કહેવામાં આવ્યા છે ?

૩. ગૌતમ ! ત્રણ સમુદ્ધાત કહેવામાં આવ્યા છે, જેમકે-
૧. વેદના સમુદ્ધાત, ૨. કષાય સમુદ્ધાત,
૩. મારણાંતિક સમુદ્ધાત.

આ જ પ્રકારે સમ્મૂર્ચ્છિમ સ્થળયરો અને ખેયરોના ત્રણ સમુદ્ધાત છે.

૫. પ્ર. ભંતે ! ગર્ભજ પંચેન્દ્રિય તિર્યયોનિક જલયરોના કેટલા સમુદ્ધાત કહેવામાં આવ્યા છે ?

૩. ગૌતમ ! પાંચ સમુદ્ધાત કહેવામાં આવ્યા છે, જેમકે -
૧. વેદના સમુદ્ધાત -ચાવત્- ૫. તૈજસ્ સમુદ્ધાત.

આ જ પ્રકારે ગર્ભજ સ્થળયરો અને ખેયરોના પણ પાંચ સમુદ્ધાત છે.

પ્ર. ભંતે ! સમ્મૂર્ચ્છિમ મનુષ્યોના કેટલા સમુદ્ધાત કહેવામાં આવ્યા છે ?

૩. ગૌતમ ! ત્રણ સમુદ્ધાત કહેવામાં આવ્યા છે, જેમકે-
૧. વેદના સમુદ્ધાત, ૨. કષાય સમુદ્ધાત,
૩. મારણાંતિક સમુદ્ધાત.

પ્ર. ભંતે ! ગર્ભજ મનુષ્યોના કેટલા સમુદ્ધાત કહેવામાં આવ્યા છે ?

૩. ગૌતમ ! સાત સમુદ્ધાત કહેવામાં આવ્યા છે, જેમકે -

૧. વેદના સમુદ્ધાત -ચાવત્- ૭. કેવલી સમુદ્ધાત.

૭. ઓહેણ અણંતરોવવન્નગાર્હસુ એકકારસઠાણેસુ એગિંદિયાણં સમુઘાય પરૂવણં-

પ. એગિંદિયાણં ભંતે ! કહ સમુઘાયા પણ્ણત્તા ?

૩. ગોયમા ! ચત્તારિ સમુઘાયા પણ્ણત્તા, તં જહા -

૧. વેયણાસમુઘાએ, ૨. કસાયસમુઘાએ,
૩. મારણાંતિયસમુઘાએ, ૪. વેઝવ્વિયસમુઘાએ ।

-વિયા. સ. ૩૪, ૩. ૧, સુ. ૭૫

પ. અણંતરોવવન્નગ એગિંદિયાણં ભંતે ! કહ સમુઘાયા પણ્ણત્તા ?

૩. ગોયમા ! દોણિણ સમુઘાયા પણ્ણત્તા, તં જહા -

૧. વેયણાસમુઘાએ ય, ૨. કસાયસમુઘાએ ય ।

-વિયા. સ. ૩૪, ૩. ૨, સુ. ૬

પ. પરમ્પરોવવન્નગ એગિંદિયાણં ભંતે ! કહ સમુઘાયા પણ્ણત્તા ?

૩. ગોયમા ! ચત્તારિ સમુઘાયા પણ્ણત્તા, તં જહા -

૧. વેયણાસમુઘાએ -જાવ- ૪. વેઝવ્વિયસમુઘાએ ।

-વિયા. સ. ૩૪, ૩. ૩, સુ. ૧

એવં સેસા વિ અદ્દુ ઉદ્દેસગા -જાવ- અચરિમો ત્તિ ।

ગવરં-અણંતરા ચત્તારિ અણંતર સરિસા ।

પરંપરા ચત્તારિ પરંપર સરિસા ।

ચરિમા ય, અચરિમા ય એવં ચેવ ।

-વિયા. સ. ૩૪, ૩. ૪-૧૧

૮. સોહમ્માર્હસુ વેમાણિય દેવેસુ સમુઘાય પરૂવણં-

પ. સોહમ્મીસાણેસુ ણં ભંતે ! દેવાણં કહ સમુઘાયા પણ્ણત્તા ?

૩. ગોયમા ! પંચ સમુઘાયા પણ્ણત્તા, તં જહા-

૧. વેયણાસમુઘાએ, ૨. કસાયસમુઘાએ,
૩. મારણાંતિયસમુઘાએ, ૪. વેઝવ્વિયસમુઘાએ,
૫. તેજસ્ સમુઘાએ ।

૭. ઔધિક અને અનન્તરોપપન્નકાદિ અગિયાર સ્થાનોમાં એકેન્દ્રિયોના સમુદ્ધાતોનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! એકેન્દ્રિય જીવોના કેટલા સમુદ્ધાત કહેવામાં આવ્યા છે ?

૩. ગૌતમ ! ચાર સમુદ્ધાત કહેવામાં આવ્યા છે, જેમકે -

૧. વેદના સમુદ્ધાત, ૨. કષાય સમુદ્ધાત,
૩. મારણાંતિક સમુદ્ધાત, ૪. વૈકિય સમુદ્ધાત.

પ્ર. ભંતે ! અન્તરોપપન્નક એકેન્દ્રિય જીવોનાં કેટલા સમુદ્ધાત કહેવામાં આવ્યા છે ?

૩. ગૌતમ ! (એનાં) બે સમુદ્ધાત કહેવામાં આવ્યા છે, જેમકે -

૧. વેદના સમુદ્ધાત, ૨. કષાય સમુદ્ધાત.

પ્ર. ભંતે ! પરંપરોપપન્નક એકેન્દ્રિય જીવોનાં કેટલા સમુદ્ધાત કહેવામાં આવ્યા છે ?

૩. ગૌતમ ! ચાર સમુદ્ધાત કહેવામાં આવ્યા છે, જેમકે-

૧. વેદના સમુદ્ધાત -ચાવત્- ૪. વૈકિય સમુદ્ધાત.

જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

આ જ પ્રકારે શેષ આઠ ઉદ્દેશકોમાં અચરિમ ઉદ્દેશક પર્યંત સમુદ્ધાત સમજવો જોઈએ.

વિશેષ - અનંતર વિશેષણયુક્ત ચાર ઉદ્દેશક અનન્તરોપપન્નકને અનુરૂપ છે.

પરંપર વિશેષણયુક્ત ચાર ઉદ્દેશક પરંપરોપપન્નકને અનુરૂપ છે.

આ જ પ્રકારે ચરમ અને અચરમ ઉદ્દેશકમાં પણ સમુદ્ધાતોનું કથન કરવું જોઈએ.

૮. સૌધર્માદિ વૈમાનિકદેવોમાં સમુદ્ધાતોનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! સૌધર્મ - ઈશાન દેવલોકોમાં દેવોનાં કેટલા સમુદ્ધાત કહેવામાં આવ્યા છે ?

૩. ગૌતમ ! પાંચ સમુદ્ધાત કહેવામાં આવ્યા છે, જેમકે -

૧. વેદના સમુદ્ધાત, ૨. કષાય સમુદ્ધાત,
૩. મારણાંતિક સમુદ્ધાત, ૪. વૈકિય સમુદ્ધાત,
૫. તૈજસ્ સમુદ્ધાત.

एवं -जाव- अच्वुए ।

गेवेज्जाणं आदिल्ला तिन्नि समुग्घाया पण्णत्ता ।^१

-जीवा. पडि. ३, सु. २०३

૧. चउवीसदंडएसु एगत्तपुहत्तेहिं अतीतानागयसमुग्घाय परूवणं-

प. दं. १. एगमेगस्स णं भंते ! णेरइयस्स केवइया वेयणासमुग्घाया अतीता ?

उ. गोयमा ! अणंता ।

प. भंते ! केवइया पुरेक्खडा ?

उ. गोयमा ! कस्सइ अत्थि, कस्सइ नत्थि ।

जस्सइत्थि जहण्णेणं एक्को वा, दो वा, तिण्णि वा, उक्कोसेणं संखेज्जा वा, असंखेज्जा वा, अणंता वा ।

दं. २-२४. एवं असुरकुमारस्स वि निरंतरं -जाव- वेमाणियस्स ।

एवं -जाव- तेजस्समुग्घाए ।

एवं एए पंच चउवीसा दंडगा ।

प. दं. १. एगमेगस्स णं भंते ! नेरइयस्स केवइया आहारगसमुग्घाया अतीता ?

उ. गोयमा ! कस्सइ अत्थि, कस्सइ णत्थि,

जस्सइत्थि जहण्णेणं एक्को वा, दो वा, उक्कोसेणं तिण्णि ।

प. भंते ! केवइया पुरेक्खडा ?

उ. गोयमा ! कस्सइ अत्थि, कस्सइ णत्थि ।

जस्सइत्थि जहण्णेणं एक्को वा, दो वा, तिण्णि वा, उक्कोसेणं चत्तारि ।

दं. २-२४. एवं निरंतरं -जाव- वेमाणियस्स ।

णवरं-मणूसस्स अतीता वि, पुरेक्खडा वि जहा णेरइयस्स पुरेक्खडा ।

આ જ પ્રકારે અચ્ચુતદેવલોકના દેવો સુધી પાંચ સમુદ્ધાત સમજવાં જોઈએ.

ઐવેયકોમાં આરંભના ત્રણ (વેદના, કથાય, મારણાંતિક) સમુદ્ધાત સમજવાં જોઈએ.

૯. ચોવીસ દંડકોમાં એકત્વ-બહુત્વ દ્વારા અતીત-અનાગત સમુદ્ધાતોનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. દં. ૧. ભંતે ! એક-એક નારકના અતીતમાં કેટલા વેદના સમુદ્ધાત હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તેઓ અનંત હોય છે.

પ્ર. ભંતે ! (તેઓ) ભવિષ્યમાં કેટલાં થશે ?

ઉ. ગૌતમ ! કોઈને થશે અને કોઈને નહીં થાય.

જેને થશે એને જઘન્ય એક, બે કે ત્રણ થશે અને ઉત્કૃષ્ટ સંખ્યાત, અસંખ્યાત કે અનંત થશે.

દં. ૨-૨૪. આ જ પ્રકારે અસુરકુમારથી માંડીને વૈમાનિક પર્યંત સમજવું જોઈએ.

આ જ પ્રકારે તેજસ્ સમુદ્ધાત પર્યંત સમજવું જોઈએ.

આ જ પ્રકારે આ પાંચેય સમુદ્ધાત ચોવીસ દંડકોમાં સમજવાં જોઈએ.

જેન્મ દં. ૧. ભંતે ! એક-એક નારકના અતીતમાં કેટલા આહારક સમુદ્ધાત હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! કોઈને હોય છે અને કોઈને હોતાં નથી.

જેને હોય છે, એને જઘન્ય એક કે બે હોય છે અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ હોય છે.

પ્ર. ભંતે ! (તેઓ) ભવિષ્યમાં કેટલાં થશે ?

ઉ. ગૌતમ ! કોઈને થશે અને કોઈને નહીં થાય.

જેને થશે એને જઘન્ય એક, બે કે ત્રણ અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર સમુદ્ધાત થશે.

દં. ૨-૨૪. આ જ પ્રકારે નિરંતર વૈમાનિક પર્યંત સમજવું જોઈએ.

વિશેષ - મનુષ્યના અતીત અને અનાગત આહારક સમુદ્ધાત નારકના અનાગત આહારક સમુદ્ધાતને અનુરૂપ સમજવું જોઈએ.

૧. પ. ગેવેજ્જાણં ભંતે ! દેવાણં કહ સમુગ્ઘાયા પણ્ણત્તા ?

ઉ. ગોયમા ! પંચ સમુગ્ઘાયા પણ્ણત્તા, તં જહા - ૧. વેયણાસમુગ્ઘાએ -જાવ- તેજસ્સમુગ્ઘાએ ।

ણો ચેવ વેઽવિચ્ચિયસમુગ્ઘાએ વા, તેજસ્સમુગ્ઘાએ વા, સમોહણિંસુ વા, સમોહણંતિ વા, સમોહણિસંતિ વા ।

- જીવા. પડિ. ૩, સુ. ૧૧૧૨-૧૧૧૩ (તેરા.)

પ. દં. ૧. એગમેગસ્સ ણં ભંતે ! ણેરહ્યસ્સ કેવહ્યા કેવલિસમુઘાયા અતીતા ?

૩. ગોયમા ! ણત્થિ ।

પ. ભંતે ! કેવહ્યા પુરેક્ખહા ?

૩. ગોયમા ! કસ્સહ અત્થિ, કસ્સહ ણત્થિ ।
જસ્સહત્થિ એકો ।

દં. ૨-૨૪. **એવં-જાવ-વેમાણિયસ્સ ।**

ણવરં-દં. ૨૧. મણૂસસ્સ અતીતા કસ્સહ અત્થિ, કસ્સહ ણત્થિ । જસ્સહત્થિ એકો ।

એવં પુરેક્ખહા વિ ।

પ. દં. ૧. ણેરહ્યાણં ભંતે ! કેવહ્યા વેયણાસમુઘાયા અતીતા ?

૩. ગોયમા ! અણંતા ।

પ. ભંતે ! કેવહ્યા પુરેક્ખહા ?

૩. ગોયમા ! અણંતા ।

દં. ૨-૨૪. **એવં-જાવ-વેમાણિયાણં ।**

એવં-જાવ-તેજસૂસમુઘાણં ।

એવં એવિ પંચ ચત્તવીસા હંહગા ।

પ. દં. ૧. ણેરહ્યાણં ભંતે ! કેવહ્યા આહારગસમુઘાયા અતીતા ?

૩. ગોયમા ! અસંખેજ્જા ।

પ. ભંતે ! કેવહ્યા પુરેક્ખહા ?

૩. ગોયમા ! અસંખેજ્જા ।

દં. ૨-૨૪. **એવં-જાવ-વેમાણિયાણં ।**

ણવરં-૧૬. વણસ્સહકાહ્યાણં, ૨૧. મણૂસાણ ય ઇમં ણાણત્તં ।

પ. દં. ૧૬. વણસ્સહકાહ્યાણં ભંતે ! કેવહ્યા આહારગ-સમુઘાયા અતીતા ?

૩. ગોયમા ! અણંતા ।

પ્ર. દં. ૧. ભંતે ! એક-એક નારકના અતીતમાં કેટલા કેવલિ સમુદ્ધાત વ્યતીત થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! એક પણ (કેવલિ સમુદ્ધાત) વ્યતીત થતો નથી.

પ્ર. ભંતે ! ભવિષ્યમાં કેટલાં થશે ?

૩. ગૌતમ ! કોઈને થશે અને કોઈને નહીં થાય, જેને થશે એને એક જ થશે.

દં. ૨-૨૪. **આ જ પ્રકારે વૈમાનિક પર્યંત કથન કરવું જોઈએ.**

વિશેષ - દં. ૨૧. કોઈ મનુષ્યના અતીતમાં કેવલિ સમુદ્ધાત થયેલો છે અને કોઈને થયેલો નથી, જેને થયો છે એને એક જ થયો છે.

આ જ પ્રકારે અનાગતમાં પણ એક જ થશે.

પ્ર. દં. ૧. ભંતે ! નારકોનાં કેટલા વેદના સમુદ્ધાત વ્યતીત થયેલાં છે ?

૩. ગૌતમ ! અનંત થયેલા છે.

પ્ર. ભંતે ! ભવિષ્યમાં કેટલાં થશે ?

૩. ગૌતમ ! તે પણ અનંત થશે.

દં. ૨-૨૪. **આ જ પ્રકારે વૈમાનિકો પર્યંત સમજવું જોઈએ.**

આ જ પ્રકારે તેજસૂ સમુદ્ધાત પર્યંત સમજવું જોઈએ.

આ જ પ્રકારે આ પાંચેય સમુદ્ધાતોનું કથન ચોવીસે હંહકોમાં સમજવું જોઈએ.

પ્ર. દં. ૧. ભંતે ! નારકોનાં આહારક સમુદ્ધાત કેટલા વ્યતીત થયેલાં છે ?

૩. ગૌતમ ! અસંખ્યાત થયેલાં છે.

પ્ર. ભંતે ! ભવિષ્યમાં કેટલાં થશે ?

૩. ગૌતમ ! તેઓ અસંખ્યાત થશે.

દં. ૨-૨૪. **આ જ પ્રકારે વૈમાનિકો પર્યંત સમજવું જોઈએ.**

વિશેષ - ૧૬. વનસ્પતિકાચિકો અને ૨૧. મનુષ્યોમાં આ તફાવત છે.

પ્ર. દં. ૧૬. ભંતે ! વનસ્પતિકાચિક જીવોનાં કેટલા આહારક સમુદ્ધાત વ્યતીત થયેલાં છે ?

૩. ગૌતમ ! (એમનાં) અનંત વ્યતીત થયેલાં છે.

- પ. દં. ૨૧. મળૂસાણં ભંતે ! કેવડયા આહારગસમુઘાયા અતીતા ?
૩. ગોયમા ! સિય સંખેજ્જા, સિય અસંખેજ્જા ।

एवं पुरेक्खडा वि ।

- પ. દં. ૧. ણેરડયાણં ભંતે ! કેવડયા કેવલિસમુઘાયા અતીતા ?
૩. ગોયમા ! ણત્થિ ।
- પ. ભંતે ! કેવડયા પુરેક્ખડા ?
૩. ગોયમા ! અસંખેજ્જા ।
- દં. ૨-૨૪. एवं -जाव- वेमाणियाणं ।

णवरं-१६. वणस्सइकाइयाणं, २१. मणूसाण य इमं णाणत्तं -

- પ. દં. ૧૬. વણસ્સઇકાઇયાણં ભંતે ! કેવડયા કેવલિસમુઘાયા અતીતા ?
૩. ગોયમા ! ણત્થિ ।
- પ. ભંતે ! કેવડયા પુરેક્ખડા ?
૩. ગોયમા ! અણંતા ।
- પ. દં. ૨૧. મળૂસાણં ભંતે ! કેવડયા કેવલિસમુઘાયા અતીતા ?
૩. ગોયમા ! સિય અત્થિ, સિય ણત્થિ ।
- જઇ અત્થિ જહણ્ણેણં એક્કો વા, દો વા, તિણ્ણિ વા, ઉક્કોસેણં સયપુહત્તં ।

- પ. ભંતે ! કેવડયા પુરેક્ખડા ?
૩. ગોયમા ! સિય સંખેજ્જા, સિય અસંખેજ્જા ।
- પળ્ણ. પ. ૩૬, સુ. ૨૦૯૩-૨૧૦૦

૧૦. चउवीसदंडयाणं चउवीसदंडएसु एगत्तपुहत्तेहिं अतीत अणागय समुग्घाय परूवणं-

१. वेयणा समुग्घाए-

- પ. દં. ૧. એગમેગ્સસ ણં ભંતે ! ણેરડયસ્સ ણેરડયત્તે કેવડયા વેયણાસમુઘાયા અતીતા ?
૩. ગોયમા ! અણંતા ।
- પ. ભંતે ! કેવડયા પુરેક્ખડા ?
૩. ગોયમા ! કસ્સઇ અત્થિ, કસ્સઇ ણત્થિ ।
- જસ્સઇત્થિ જહણ્ણેણં એક્કો વા, દો વા, તિણ્ણિ વા, ઉક્કોસેણં સંખેજ્જા વા, અસંખેજ્જા વા, અણંતા વા ।

- પ્ર. દં. ૨૧. ભંતે ! મનુષ્યોનાં અતીતમાં કેટલા આહારક સમુદ્ધાત થયેલાં છે ?

૩. ગૌતમ ! કદાય સંખ્યાત અને કદાય અસંખ્યાત થયેલાં છે.

આ જ પ્રકારે ભવિષ્યના (આહારક સમુદ્ધાતોનું પણ કથન કરવું જોઈએ).

- પ્ર. દં. ૧. ભંતે ! નારકોનાં અતીતમાં કેટલા કેવલિ સમુદ્ધાત થયેલાં છે ?

૩. ગૌતમ ! એક પણ થયેલો નથી.

- પ્ર. ભંતે ! ભવિષ્યમાં કેટલાં થશે ?

૩. ગૌતમ ! તેઓ અસંખ્યાત થશે.

દં. ૨-૨૪. આ જ પ્રકારે વૈમાનિકો પર્યંત સમજવું જોઈએ.

વિશેષ-૧૬. વનસ્પતિકાયિકો અને ૨૧. મનુષ્યોમાં આ અંતર છે -

- પ્ર. દં. ૧૬. ભંતે ! અતીતમાં વનસ્પતિકાયિકોનાં કેટલા કેવલિસમુદ્ધાત થયેલાં છે ?

૩. ગૌતમ ! એક પણ થયેલો નથી.

- પ્ર. ભંતે ! ભવિષ્યમાં કેટલા થવાનાં છે ?

૩. ગૌતમ ! તેઓ અનંત થવાનાં છે.

- પ્ર. દં. ૨૧. ભંતે ! મનુષ્યોનાં અતીતમાં કેવલિ સમુદ્ધાત કેટલા થયેલાં છે ?

૩. ગૌતમ ! કદાય થયેલાં છે અને કદાય થયેલાં નથી. જો થયેલાં છે તે જઘન્ય એક, બે કે ત્રણ અને ઉત્કૃષ્ટ શતપૃથક્ત્વ થયેલાં છે.

- પ્ર. ભંતે ! ભવિષ્યમાં કેટલા થવાનાં છે ?

૩. ગૌતમ ! કદાય સંખ્યાત થશે અને કદાય અસંખ્યાત થશે.

૧૦. ચોवीस दंडकोना चोवीस दंडकोमां ओकत्व-अडुत्व द्वारा अतीत-अनागत्य समुद्घातोनुं प्रउपणः

१. वेदना-समुद्घातः

- પ્ર. દં. ૧. ભંતે ! એક-એક નૈરચિકના નારક પર્યાયોમાં કેટલા વેદના સમુદ્ધાત વ્યતીત થયેલાં છે ?

૩. ગૌતમ ! અનંત થયેલાં છે.

- પ્ર. ભંતે ! ભવિષ્યમાં કેટલાં થશે ?

૩. ગૌતમ ! કોઈને થશે અને કોઈને નહીં થાય.

જેને થશે એને જઘન્ય એક, બે કે ત્રણ થશે અને ઉત્કૃષ્ટ સંખ્યાત, અસંખ્યાત કે અનંત થશે.

एवं असुरकुमारत्ते -जाव- वेमाणियत्ते ।

- પ. દં. ૨. એગમેગસ્સ ણં ભંતે ! અસુરકુમારસ્સ ણેરહયત્તે કેવહયા વેયણાસમુઘાયા અતીતા ?
૩. ગોયમા ! અણંતા ।
- પ. ભંતે ! કેવહયા પુરેવ્ખડા ?
૩. ગોયમા ! કસ્સહ અત્થિ, કસ્સહ ણત્થિ ।
જસ્સહત્થિ તસ્સ સિય સંખેજ્જા, સિય અસંખેજ્જા, સિય અણંતા ।
- પ. એગમેગસ્સ ણં ભંતે ! અસુરકુમારસ્સ અસુરકુમારત્તે કેવહયા વેયણાસમુઘાયા અતીતા ?
૩. ગોયમા ! અણંતા ।
- પ. ભંતે ! કેવહયા પુરેવ્ખડા ?
૩. ગોયમા ! કસ્સહ અત્થિ, કસ્સહ ણત્થિ ।
જસ્સહત્થિ જહણ્ણેણં એક્કો વા, દો વા, તિણ્ણિ વા, ઉક્કોસેણં સંખેજ્જા વા, અસંખેજ્જા વા, અણંતા વા ।
- દં. ૩-૨૪. एवं नागकुमारत्ते वि -जाव- वेमाणियत्ते ।

एवं जहा वेषणासमुग्घाएणं असुरकुमारं णेरइयाइ-
वेमाणिय-पज्जवसाणेसु भणिएतहा नागकुमारादिया
अवसेसेसु सट्टाण-परट्टाणेसु भाणियच्चा -जाव-
वेमाणियस्स वेमाणियत्ते ।

एवमेए चउब्बीसं चउब्बीसा दंडगा भवन्ति ।

૨. કસાયસમુઘાએ-
- પ. દં. ૧. એગમેગસ્સ ણં ભંતે ! ણેરહયસ્સ ણેરહયત્તે કેવહયા કસાયસમુઘાયા અતીતા ?
૩. ગોયમા ! અણંતા ।
- પ. ભંતે ! કેવહયા પુરેવ્ખડા ?
૩. ગોયમા ! કસ્સહ અત્થિ, કસ્સહ ણત્થિ ।
જસ્સહત્થિ એગુત્તરિયાએ -જાવ- અણંતા ।

આ જ પ્રકારે નૈરયિકના અસુરકુમાર પર્યાયથી વૈમાનિક પર્યાયમાં રહેલા (અતીત અને અનાગત વેદના સમુદ્ધાત) સમજવાં જોઈએ.

- પ્ર. દં.૨. ભંતે ! એક-એક અસુરકુમારના નારક પર્યાયમાં રહેતાં કેટલા વેદના સમુદ્ધાત પસાર થાય છે ?
૩. ગૌતમ ! અનંત થાય છે.
- પ્ર. ભંતે ! ભવિષ્યમાં કેટલાં થશે ?
૩. ગૌતમ ! કોઈને થવાનાં છે અને કોઈને થવાનાં નથી. જેને થવાનાં છે એને કદાચ સંખ્યાત, કદાચ અસંખ્યાત અને કદાચ અનંત થશે.
- પ્ર. ભંતે ! એક-એક અસુરકુમારના અસુરકુમાર પર્યાયમાં રહેતાં કેટલા વેદના સમુદ્ધાત વ્યતીત થાય છે ?
૩. ગૌતમ ! અનંત થયેલા છે.
- પ્ર. ભંતે ! ભવિષ્યમાં કેટલા થવાનાં છે ?
૩. ગૌતમ ! કોઈને થશે અને કોઈને નહીં થાય.

જેને થવાનાં છે એને જઘન્ય એક, બે કે ત્રણ થશે અને ઉત્કૃષ્ટ સંખ્યાત, અસંખ્યાત કે અનંત થશે.

દં.૩-૨૪. આ જ પ્રકારે નાગકુમાર પર્યાયથી વૈમાનિક પર્યાય પર્યંતમાં રહેલા અતીત અને અનાગત વેદના સમુદ્ધાત સમજવાં જોઈએ.

જે પ્રકારે અસુરકુમારના નારકપર્યાયથી વૈમાનિક પર્યાય પર્યંત વેદના સમુદ્ધાત કહેવામાં આવ્યા છે, એ જ પ્રકારે શેષ નાગકુમાર વગેરેના પણ સ્વસ્થાન અને પરસ્થાનમાં વૈમાનિક પર્યાય પર્યંત સમજવાં જોઈએ -યાવત્- વૈમાનિક પણ વૈમાનિક પર્યાય પર્યંત જાણવા જોઈએ.

આ જ પ્રકારે આ ચોવીસે દંડકોમાં પ્રત્યેકના ચોવીસ દંડક હોય છે.

૨. કષાય સમુદ્ધાત :
- પ્ર. દં.૧. ભંતે ! એક-એક નારકના નારક પર્યાયમાં કેટલા કષાય સમુદ્ધાત વ્યતીત થયેલાં છે ?
૩. ગૌતમ ! અનંત થયેલાં છે.
- પ્ર. ભંતે ! ભવિષ્યમાં કેટલા થવાનાં છે ?
૩. ગૌતમ ! કોઈને થવાનાં છે અને કોઈને થવાનાં નથી. જેને થવાનાં છે, એને એકથી અનંત પર્યંત થવાનાં છે.

- પ. દં. ૨. એમગસ્સ ણં ભંતે ! નેરહયસ્સ અસુરકુમારત્તે
કેવહયા કસાયસમુઘ્ઘાયા અતીતા ?
૩. ગોયમા ! અણંતા ।
- પ. ભંતે ! કેવહયા પુરેક્ખડા ?
૩. ગોયમા ! કસ્સઈ અત્થિ, કસ્સઈ ણત્થિ ।
જસ્સઽત્થિ સિય સંખેજ્જા, સિય અસંખેજ્જા, સિય
અણંતા ।
- દં. ૩-૧૧. એવં-જાવ- ણેરહયસ્સ થણિયકુમારત્તે ।

પુઠ્ઠવિકાહયત્તે એગુત્તરિયાએ ણેયઘ્ઘં,

એવં-જાવ- મણૂસત્તે ।

વાણમંતરત્તે જહા અસુરકુમારત્તે ।

જોહસિયત્તે અતીતા અણંતા,

પુરેક્ખડા કસ્સઈ અત્થિ, કસ્સઈ ણત્થિ ।

જસ્સઽત્થિ, સિય અસંખેજ્જા, સિય અણંતા ।

એવં વેમાણિયત્તે વિ, સિય અસંખેજ્જા, સિય અણંતા ।

અસુરકુમારસ્સ ણેરહયત્તે અતીતા અણંતા ।

પુરેક્ખડા કસ્સઈ અત્થિ, કસ્સઈ ણત્થિ ।

જસ્સઽત્થિ સિય સંખેજ્જા, સિય અસંખેજ્જા, સિય
અણંતા ।

અસુરકુમારસ્સ અસુરકુમારત્તે અતીતા અણંતા ।

પુરેક્ખડા એગુત્તરિયા -જાવ- અણંતા ।

દં. ૨-૨૪. એવં નાગકુમારત્તે નિરંતરં -જાવ-
વેમાણિયત્તે જહા ણેરહયસ્સ ભણિયં તહેવ ભાણિયઘ્ઘં ।

એવં-જાવ- થણિયકુમારસ્સ વિ -જાવ- વેમાણિયત્તે ।

પ્ર. દં.૨. ભંતે ! એક-એક નારકના અસુરકુમાર પર્યાયમાં
કેટલા કષાય સમુદ્ઘાત વ્યતીત થયેલાં છે ?

૩. ગૌતમ ! અનંત થયેલાં છે.

પ્ર. ભંતે ! ભવિષ્યમાં કેટલા થશે ?

૩. ગૌતમ ! કોઈને થશે અને કોઈને થશે નહીં,
જેને થશે એને કદાચ સંખ્યાત, કદાચ અસંખ્યાત
અને કદાચ અનંત થશે.

દં.૩-૧૧. આ જ પ્રકારે નારકનું સ્તનિતકુમાર
પર્યાય પર્યતમાં (અતીત-અનાગત કષાય સમુદ્ઘાત)
સમજવું જોઈએ.

નારકનું પૃથ્વીકાયિક પર્યાયમાં એકથીમાંડી અનંત
પર્યાય સુધી સમજવું જોઈએ.

આ જ પ્રકારે મનુષ્યપર્યાય પર્યત સમજવું જોઈએ.
નારકના વાણવ્યંતર પર્યાય અસુરકુમાર પર્યાયને
અનુરૂપ સમજવું જોઈએ.

જ્યોતિષ્કદેવ પર્યાયમાં અતીત કષાય સમુદ્ઘાત
અનંત છે.

અનાગત કષાય સમુદ્ઘાત કોઈને થશે અને કોઈને
નહીં થાય.

જેને થશે એને કદાચ અસંખ્યાત અને કદાચ અનંત
થશે.

આ જ પ્રકારે વૈમાનિક પર્યાયમાં પણ કદાચ
અસંખ્યાત અને કદાચ અનંત થશે.

અસુરકુમારના નૈરયિક પર્યાયમાં અતીત કષાય
સમુદ્ઘાત અનંત થાય છે.

અનાગત (કષાય સમુદ્ઘાત) કોઈને થશે અને
કોઈને નહીં થશે,

જેને થશે એને કદાચ સંખ્યાત, કદાચ અસંખ્યાત
અને કદાચ અનંત થશે.

અસુરકુમારના અસુરકુમાર પર્યાયમાં અતીત
(કષાય સમુદ્ઘાત) અનંત કહેલાં છે.

અનાગત એકથીમાંડી અનંત પર્યત કહેવાં જોઈએ.

દં.૨-૨૪. આ જ પ્રકારે નાગકુમાર પર્યાયથીમાંડીને
વૈમાનિક પર્યાય પર્યત જેવી રીતે નૈરયિક માટે કહ્યું
છે તેવું જ સમજવું જોઈએ.

આ જ પ્રકારે સ્તનિતકુમાર પર્યાય પર્યત પણ
-યાવત્- વૈમાનિક પર્યાયમાં પૂર્વવત્ સમજવું
જોઈએ.

ળવરં-સલ્વેસિં સદ્ધાણે ઇગુત્તરિણે પરદ્ધાણે જહેવ
અસુરકુમારસ્સ ।

પુઢવિક્કાઇયસ્સ ણેરઇયત્તે -જાવ- થણિયકુમારત્તે
અતીતા અણંતા, પુરેક્ખડા કસ્સઇ અત્થિ, કસ્સઇ
ણત્થિ ।

જસ્સઽત્થિ સિય સંખેજ્જા, સિય અસંખેજ્જા, સિય
અણંતા ।

પુઢવિક્કાઇયસ્સ પુઢવિક્કાઇયત્તે -જાવ- મણૂસત્તે
અતીતા અણંતા ।

પુરેક્ખડા કસ્સઇ અત્થિ, કસ્સઇ ણત્થિ ।

જસ્સઽત્થિ ઇગુત્તરિયા ।

વાણમંતરત્તે જહા ણેરઇયત્તે ।

જોઇસિય-વેમાણિયત્તે અતીતા અણંતા,

પુરેક્ખડા કસ્સઇ અત્થિ, કસ્સઇ ણત્થિ ।

જસ્સઽત્થિ, સિય અસંખેજ્જા, સિય અણંતા ।

ઐવં -જાવ- મણૂસેઽવિ ણેયલ્લં ।

વાણમંતર-જોઇસિય-વેમાણિયા જહા અસુરકુમારે ।

ળવરં-સદ્ધાણે ઇગુત્તરિયાણે ણાણિયલ્લા -જાવ-
વેમાણિયસ્સ વેમાણિયત્તે ।

ઐવં ઐણ્ ચઝવીસં ચઝવીસા દંડગા ।

૩. મારણાંતિયસમુગ્ધાણ-

મારણાંતિયસમુગ્ધાણો સદ્ધાણે વિ, પરદ્ધાણે વિ
ઐગુત્તરિયાણે નેયલ્લો -જાવ- વેમાણિયસ્સ વેમાણિયત્તે ।

ઐવમેણ્ ચઝવીસં ચઝવીસા દંડગા ણાણિયલ્લા ।

૪. વેઝલ્લિયસમુગ્ધાણ-

વેઝલ્લિયસમુગ્ધાણો જહા કસાયસમુગ્ધાણો તહા
ણિરવસેસો ણાણિયલ્લો ।

વિશેષ - આ ભવાના સ્વસ્થાનમાં અનાગત (કષાય
સમુદ્ધાત) એકથીમાંડીને ઉત્તરોત્તર અનંત છે અને
પરસ્થાનમાં અસુરકુમારને અનુરૂપ છે.

પૃથ્વીકાયિક જીવના નારક પર્યાયથી સ્તનિતકુમાર
પર્યાય પર્યંત અનંત (કષાય સમુદ્ધાત) અતીતમાં
થયેલાં છે અને અનાગતમાં કોઈને થનાર છે અને
કોઈને થનાર નથી.

જેમને થવાનાં છે, એમને કદાચ સંખ્યાત, કદાચ
અસંખ્યાત અને કદાચ અનંત થવાનાં છે.

પૃથ્વીકાયિકના પૃથ્વીકાયિક પર્યાયથી મનુષ્ય પર્યાય
સુધીમાં (કષાય સમુદ્ધાત) અતીતમાં અનંત
થયેલાં છે.

અનાગત (કષાય સમુદ્ધાત) કોઈને થવાનાં છે
અને કોઈને થવાનાં નથી.

જેમને થવાનાં છે, એમને એકથીમાંડીને અનંત થશે.

વાણવ્યંતર પર્યાયમાં નારક પર્યાયને અનુરૂપ
સમજવું જોઈએ.

જ્યોતિષ્ક અને વૈમાનિક પર્યાય અતીતમાં અનંત
થયેલાં છે.

અનાગત કોઈને થવાનાં છે અને કોઈને થવાનાં નથી.

જેમને થવાનાં છે, એમને કદાચ અસંખ્યાત અને
કદાચ અનંત થશે.

આ જ પ્રકારે મનુષ્ય માટે પણ સમજવું જોઈએ.

વાણવ્યંતર, જ્યોતિષ્ક અને વૈમાનિકોનું કથન
અસુરકુમારને અનુરૂપ કરવું જોઈએ.

વિશેષ - સ્વસ્થાનમાં એકોત્તર વૃદ્ધિથી વૈમાનિકના
વૈમાનિક પર્યાય પર્યંત સમજવું જોઈએ.

આ જ પ્રકારે આ ચોવીસ દંડક ચોવીસે દંડકોમાં
હોય છે.

૩. મારણાંતિક સમુદ્ધાત :

મારણાંતિક સમુદ્ધાત સ્વસ્થાનમાં અને
પરસ્થાનમાં પણ એકોત્તરની વૃદ્ધિ વડે વૈમાનિકના
વૈમાનિક પર્યાય પર્યંત સમજવું જોઈએ.

આ જ પ્રકારે આ ચોવીસ દંડક ચોવીસે દંડકોમાં
હોય છે.

૪. વૈકિય સમુદ્ધાત :

વૈકિય સમુદ્ધાતનું સંપૂર્ણ કથન કષાય સમુદ્ધાતને
અનુરૂપ કરવું જોઈએ.

णवरं-जस्स णत्थि तस्स ण वुच्चइ-

एथ वि चउवीसं चउवीसा दंडगा भाणियव्वा ।

૫. તેજસ્સમુઘ્વાએ-

तेजस्समुघ्वाओ जहा मारणांतियसमुघ्वाओ ।

णवरं-जस्स अत्थि ।

एवं एए वि चउवीसं चउवीसा दंडगा भाणियव्वा ।

૬. આહારગસમુઘ્વાએ-

પ. દં. ૧. एगमेगस्स णं भंते ! णेरइयस्स णेरइयत्ते
केवइया आहारगसमुघ्वाया अतीता ?

उ. गोयमा ! णत्थि ।

प. भंते ! केवइया पुरेक्खडा ?

उ. गोयमा ! णत्थि ।

दं. ૨-૨૪. एवं -जाव- वेमाणियत्ते ।

णवरं-दं. ૨૧. मणूसत्ते अतीता कस्सइ अत्थि,
कस्सइ णत्थि ।

जस्सऽत्थि जहण्णेणं एकको वा, दो वा, उक्कोसेणं
तिण्णि ।

પ. ભંતે ! કેવઇયા પુરેક્ખડા ?

उ. गोयमा ! कस्सइ अत्थि, कस्सइ णत्थि ।

जस्सऽत्थि जहण्णेणं एकको वा, दो वा, तिण्णि वा,
उक्कोसेणं चत्तारि ।

एवं सब्बजीवाणं मणूसेसु भाणियव्वं ।

मणूसस्स मणूसत्ते अतीता कस्सइ अत्थि, कस्सइ
णत्थि ।

जस्सऽत्थि जहण्णेणं एकको वा, दो वा, तिण्णि वा,
उक्कोसेणं चत्तारि ।

एवं पुरेक्खडा वि ।

एवमेए वि चउवीसं चउवीसा दंडगा भाणियव्वा
-जाव- वेमाणियस्स वेमाणियत्ते ।

વિશેષ - જેને (વૈકિય સમુદ્ધાત) હોતાં નથી, એનું
કથન નહીં કરવું જોઈએ.

અહીંયા પણ ચોવીસ દંડક ચોવીસે દંડકોમાં હોય છે.

૫. તેજસ્ સમુદ્ધાત :

તેજસ્ સમુદ્ધાતનું કથન મારણાન્તિક સમુદ્ધાતને
અનુરૂપ સમજવું જોઈએ.

વિશેષ - જેને જે હોય છે, (એને જ કહેવું જોઈએ.)

આ જ પ્રકારે આ પણ ચોવીસ દંડક ચોવીસે
દંડકોમાં સમજવાં જોઈએ.

૬. આહારક સમુદ્ધાત :

પ્ર. દં.૧. ભંતે ! એક-એક નારકના નારક-પર્યાયમાં
કેટલા આહારક સમુદ્ધાત વ્યતીત થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! એક પણ વ્યતીત થયો નથી.

પ્ર. ભંતે ! ભવિષ્યમાં કેટલા થશે ?

ઉ. ગૌતમ ! એકપણ થવાનાં નથી.

દં. ૨-૨૪. આ જ પ્રકારે વૈમાનિક પર્યાય પર્યત
(અતીત અને અનાગત આહારક સમુદ્ધાતનું)
કથન સમજવું જોઈએ.

વિશેષ - દં. ૨૧. મનુષ્ય પર્યાયમાં અતીતમાં
(આહારક સમુદ્ધાત) કોઈને થયા છે અને કોઈને
થયા નથી.

જેને થયું છે, એને જઘન્ય એક કે બે અને ઉત્કૃષ્ટ
ત્રણ થયાં છે.

પ્ર. ભંતે ! ભવિષ્યમાં કેટલા થશે ?

ઉ. ગૌતમ ! કોઈને થનાર છે અને કોઈને થનાર નથી.

જેને થવાનું છે એને જઘન્ય એક, બે કે ત્રણ અને
ઉત્કૃષ્ટ ચાર થવાનાં છે.

આ જ પ્રકારે સમસ્ત જીવો અને મનુષ્યોના (અતીત
અને અનાગત આહારક સમુદ્ધાત) સમજવું જોઈએ.

મનુષ્યના મનુષ્યપર્યાયમાં અતીતમાં (આહારક
સમુદ્ધાત) કોઈને થાય છે અને કોઈને થાય નથી.

જેને થાય છે, એને જઘન્ય એક, બે કે ત્રણ અને
ઉત્કૃષ્ટ ચાર થાય છે.

આ જ પ્રકારે અનાગત (આહારક સમુદ્ધાત)
સમજવો જોઈએ.

આ જ પ્રકારે આ ચોવીસ દંડક ચોવીસે દંડકોમાં
વૈમાનિક પર્યાય પર્યત (આહારક સમુદ્ધાત) સુધી
સમજવાં જોઈએ.

૭. કેવલિસમુદ્ધાત-

પ. દં. ૧. ઇગમેગસ્સ પં ભંતે ! જેરહ્યસ્સ જેરહ્યસ્સે કેવહ્યા કેવલિસમુદ્ધાયા અતીતા ?

૩. ગોયમા ! ણત્થિ ।

પ. ભંતે ! કેવહ્યા પુરેક્ખહા ?

૩. ગોયમા ! ણત્થિ ।

૨-૨૪. **એવં -જાવ- વેમાણિયત્તે ।**

ણવરં-મણૂસત્તે અતીતા ણત્થિ,

પુરેક્ખહા કસ્સહ અત્થિ, કસ્સહ ણત્થિ ।

જસ્સહત્થિ એક્કો ।

મણૂસસ્સ મણૂસત્તે અતીતા કસ્સહ અત્થિ, કસ્સહ ણત્થિ, જસ્સહત્થિ એક્કો ।

એવં પુરેક્ખહા વિ ।

એવમેએ ચહવીસં ચહવીસા દંડગા ભાણિયવ્વા ।

પ. દં. ૧. જેરહ્યાણં ભંતે ! જેરહ્યસ્સે કેવહ્યા વેયણાસમુદ્ધાયા અતીતા ?

૩. ગોયમા ! અણંતા ।

પ. ભંતે ! કેવહ્યા પુરેક્ખહા ?

૩. ગોયમા ! અણંતા ।

દં. ૨-૨૪. **એવં -જાવ- વેમાણિયત્તે ।**

એવં સવ્વજીવાણં ભાણિયવ્વં -જાવ- વેમાણિયાણં વેમાણિયત્તે ।

એવં -જાવ- તેજસ્સમુદ્ધાઓ ।

ણવરં-ઉવહંજિઠ્ઠણ ણેયવ્વં જસ્સહત્થિ વેહવ્વિયત્તેજસા ।

પ. દં. ૧. જેરહ્યાણં ભંતે ! જેરહ્યસ્સે કેવહ્યા આહારગ-સમુદ્ધાયા અતીતા ?

૩. ગોયમા ! ણત્થિ ।

પ. ભંતે ! કેવહ્યા પુરેક્ખહા ?

૭. કેવલિ સમુદ્ધાત :

પ્ર. દં. ૧. ભંતે ! એક-એક નૈરયિકના નારક પર્યાયમાં કેટલા કેવલિ સમુદ્ધાત વ્યતીત થયેલાં છે ?

૩. ગૌતમ ! એક પણ થયેલો નથી.

પ્ર. ભંતે ! ભવિષ્યમાં કેટલા થશે ?

૩. ગૌતમ ! ભવિષ્યમાં પણ થવાના નથી.

દં. ૨-૨૪. **આ જ પ્રકારે વૈમાનિક પર્યાય પર્યંત (કેવલિ સમુદ્ધાત) સમજવું જોઈએ.**

વિશેષ - મનુષ્ય પર્યાયમાં અતીતમાં (કેવલિ સમુદ્ધાત) થયો નથી.

અનાગતમાં (કેવલિ સમુદ્ધાત) કોઈને થવાનો છે અને કોઈને થવાનો નથી.

જેને થવાનો છે, એને એક જ થવાનો છે.

મનુષ્યના મનુષ્યપર્યાયમાં અતીતમાં (કેવલિ સમુદ્ધાત) કોઈને થયેલો છે અને કોઈને થયેલો નથી, જેને થયો છે એને એક જ થયો છે.

આ જ પ્રકારે અનાગત (કેવલિ સમુદ્ધાત)ના વિષયમાં પણ સમજવું જોઈએ.

આ જ પ્રકારે આ ચોવીસ દંડક ચોવીસે દંડકોમાં સમજવું જોઈએ.

પ્ર. દં. ૧. ભંતે ! (દાણાં જ) નારકોનાં નારક પર્યાયમાં રહેવા છતાં કેટલા વેદના સમુદ્ધાત વ્યતીત થયાં છે ?

૩. ગૌતમ ! અનંત થયાં છે.

પ્ર. ભંતે ! ભવિષ્યમાં કેટલા થવાનાં છે ?

૩. ગૌતમ ! અનંત થવાનાં છે.

દં. ૨-૨૪. **આ જ પ્રકારે વૈમાનિક પર્યાય પર્યંત થવાનાં છે.**

આ જ પ્રકારે સર્વ જીવોનાં વૈમાનિકોનાં વૈમાનિક પર્યાય પર્યંત (અતીત અને અનાગત વેદના સમુદ્ધાત) સમજવાં જોઈએ.

આ જ પ્રકારે તૈજસ્ સમુદ્ધાત પર્યંત સમજવું જોઈએ.

વિશેષ - જેને વૈક્રિય અને તૈજસ્ સમુદ્ધાત સંભવ છે એને ઉપયોગપૂર્વક સમજવાં જોઈએ.

પ્ર. દં. ૧. ભંતે ! નારકોના નારક પર્યાયમાં રહેતાં કેટલા આહારક સમુદ્ધાત વ્યતીત થયેલાં છે ?

૩. ગૌતમ ! એક પણ નથી.

પ્ર. ભંતે ! ભવિષ્યમાં કેટલા થવાનાં છે ?

૩. ગોયમા ! ણત્થિ ।

૨-૨૪. **एवं -जाव- वेमाणियत्ते ।**

णवरं-मणूसत्ते अतीता असंखेज्जा, पुरेक्खडा असंखेज्जा ।

एवं -जाव- वेमाणियाणं ।

णवरं-वणस्सइकाइयाणं मणूसत्ते अतीता अणंता, पुरेक्खडा अणंता ।

मणूसाणं मणूसत्ते अतीता सिय संखेज्जा, सिय असंखेज्जा ।

एवं पुरेक्खडा वि ।

सेसा सव्वे जहा णेरइया ।

एवं एए चउव्वीसं चउव्वीसा दंडगा भाणियव्वा ।

પ. દં. ૧. ણેરइયાણં ધંતે ! ણેરइયત્તે કેવइया કેवलिसमुग्घाया अतीता ?

૩. ગોયમા ! ણત્થિ ।

પ. ધંતે ! કેવइया પુરેક્ખડા ?

૩. ગોયમા ! ણત્થિ ।

દં. ૨-૨૪. **एवं -जाव- वेमाणियत्ते ।**

णवरं-मणूसत्ते अतीता णत्थि, पुरेक्खडा असंखेज्जा ।

एवं -जाव- वेमाणिया ।

णवरं-वणस्सइकाइयाणं मणूसत्ते अतीता णत्थि, पुरेक्खडा अणंता ।

मणूसाणं मणूसत्ते अतीता सिय अत्थि, सिय णत्थि ।

जइ अत्थि जहण्णेणं एक्को वा, दो वा, तिण्णि वा, उक्कोसेणं सयपुहत्तं ।

પ. ધંતે ! કેવइया પુરેક્ખડા ?

૩. ગોયમા ! સિય સંખેજ્જા, સિય અસંખેજ્જા ।

૩. ગૌતમ ! એક પણ થવાનો નથી.

દં. ૨-૨૪. આ જ પ્રકારે વૈમાનિક પર્યાય પર્યત (અતીત અનાગત આહારક સમુદ્ધાતનું) કથન કરવું જોઈએ.

વિશેષ - મનુષ્ય પર્યાયમાં અતીત અને અનાગતમાં અસંખ્યાત (આહારક સમુદ્ધાત) હોય છે.

આ જ પ્રકારે વૈમાનિકોના પર્યાય પર્યત સમજવું જોઈએ.

વિશેષ - વનસ્પતિકાયિકોના મનુષ્ય પર્યાયમાં અતીત અને અનાગત અનંત હોય છે.

મનુષ્યોનાં મનુષ્યપર્યાયમાં કદાચ સંખ્યાત અને કદાચ અસંખ્યાત અતીતમાં હોય છે.

આ જ પ્રકારે અનાગતને માટે પણ સમજવું જોઈએ.

શેષ સમગ્ર કથન નારકોને અનુરૂપ સમજવું જોઈએ.

આ જ પ્રકારે આ ચોવીસ દંડકોના ચોવીસ દંડક હોય છે.

પ્ર. ધંતે ! નારકોનાં નારક પર્યાયમાં રહેલા છતાં કેટલા કેવલિ સમુદ્ધાત વ્યતીત થયેલાં છે ?

૩. ગૌતમ ! એક પણ થયો નથી.

પ્ર. ધંતે ! ભવિષ્યમાં કેટલા થવાનાં છે ?

૩. ગૌતમ ! એક પણ થવાનો નથી.

દં. ૨-૨૪. આ જ પ્રકારે વૈમાનિક પર્યાય પર્યત સમજવું જોઈએ.

વિશેષ-મનુષ્યપર્યાયમાં અતીતમાં (કેવલિ સમુદ્ધાત) થયા નથી પરંતુ અનાગતમાં અસંખ્યાત થશે.

આ જ પ્રકારે વૈમાનિકોના પર્યાય પર્યત સમજવું જોઈએ.

વિશેષ - વનસ્પતિકાયિકોના મનુષ્ય પર્યાયમાં અતીત (કેવલિ સમુદ્ધાત) થયો નથી પરંતુ અનાગત અનંત થશે.

મનુષ્યોના મનુષ્યપર્યાયમાં અતીત (કેવલિ સમુદ્ધાત) કદાચ થયેલ છે અને કદાચ થયેલ નથી.

જો થયેલ છે, તો જઘન્ય એક, બે કે ત્રણ અને ઉત્કૃષ્ટ શતપૃથક્ત્વ થયેલો છે.

પ્ર. ધંતે ! ભવિષ્યમાં કેટલા થવાનાં છે ?

૩. ગૌતમ ! તેઓ કદાચ સંખ્યાત થશે અને કદાચ અસંખ્યાત થશે.

एवं एए चउव्वीसं चउव्वीसा दंडगा सव्वे पुच्छाए
भाणियव्वा -जाव- वेमाणियाणं वेमाणियत्ते ।

- पण्ण. प. ३६, सु. २१०१-२१२४

આ જ પ્રકારે આ ચોવીસે દંડકોમાં ચોવીસ દંડક
પુચ્છા (પ્રશ્ન) ઘટિત કરીને તેજ અનુસારે વૈમાનિકોના
વૈમાનિક પર્યાય પર્યંત સમજવું શ્રેઈએ.

૧૧. સમુદ્ધાયાણં જીવ-ચउवीसदंडेसु खेत्तकाल किरिया
परुवणं-

૧. વેયણા સમુદ્ધાએ-

પ. જીવે ણં ભંતે ! વેયણાસમુદ્ધાણં સમોહએ
સમોહણિત્તા જે પોગ્ગલે ણિચ્છુભઈ તેહિ ણં ભંતે !
પોગ્ગલેહિં કેવઈએ ખેત્તે અફુણ્ણે, કેવઈએ ખેત્તે ફુડે ?

૩. ગોયમા ! સરીરપમાણમેત્તે વિક્ખંભ-બાહલ્લેણં,
ણિયમા છદ્દિસિં એવઈએ ખેત્તે અફુણ્ણે, એવઈએ
ખેત્તે ફુડે ।

પ. સે ણં ભંતે ! ખેત્તે કેવઈકાલસસ અફુણ્ણે કેવઈકાલસસ
ફુડે ?

૩. ગોયમા ! એગસમઈએણ વા, દુસમઈએણ વા,
તિસમઈએણ વા, વિગ્ગહેણ વા એવઈકાલસસ અફુણ્ણે,
એવઈકાલસસ ફુડે ।

પ. તે ણં ભંતે ! પોગ્ગલા કેવઈકાલસસ ણિચ્છુભઈ ?

૩. ગોયમા ! જહણ્ણેણં અંતોમુહુત્તસસ, ઉવ્વકોસેણ વિ
અંતોમુહુત્તસસ ।

પ. તે ણં ભંતે ! પોગ્ગલા ણિચ્છુદ્ધા સમાણા જાઈં તત્થ
પાણાઈં -જાવ- સત્તાઈં અભિહણંતિ, વત્તેતિ, લેસેતિ,
સંઘાએતિ, સંઘટ્ટેતિ, પરિયાવેતિ, કિલાવેતિ,
ઉદ્ધવેતિ, તેહિંતો ણં ભંતે ! સે જીવે કઈકિરિએ ?

૩. ગોયમા ! સિય તિકિરિએ, સિય ચउकिरिए, સિય
પંચકિરિએ ।

પ. તે ણં ભંતે ! જીવા તાઓ જીવાઓ કઈકિરિયા ?

૩. ગોયમા ! સિય તિકિરિયા, સિય ચउकिरिया, સિય
પંચકિરિયા ।

પ. સે ણં ભંતે ! જીવે તે ય જીવા અણ્ણેસિં જીવાણં
પરંપરાઘાણં કઈકિરિયા ?

૧૧. જીવ-ચોवीस दंडकोमां समुदधातना क्षेत्र-काण अने
क्रियानुं प्रउपश :

૧. વેદના સમુદ્ધાત :

પ્ર. ભંતે ! વેદના સમુદ્ધાતથી સમવહત થયેલો જીવ
સમવહત થઈને જે પુદ્ગલોને (પોતાના શરીરની
બહાર) કાઢે છે તો ભંતે ! તે પુદ્ગલો વડે કેટલું ક્ષેત્ર
પરિપૂર્ણ થાય છે તથા કેટલું ક્ષેત્ર સ્પૃષ્ટ થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! વિષ્કમ્ભ (પહોળાઈ) અને બાહલ્ય
(મોટાઈ)ની અપેક્ષાએ શરીર પ્રમાણ ક્ષેત્રને
નિયમ પ્રમાણે છયે દિશાઓમાં પરિપૂર્ણ કરે છે
અને એટલાં જ ક્ષેત્રથી સ્પૃષ્ટ થાય છે .

પ્ર. ભંતે ! તે ક્ષેત્ર કેટલા કાળમાં પરિપૂર્ણ થાય છે અને
કેટલા કાળમાં સ્પૃષ્ટ થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! એક સમય, બે સમય કે ત્રણ સમયના
વિગ્રહકાળમાં પરિપૂર્ણ થાય છે અને એટલા જ
કાળથી સ્પૃષ્ટ થાય છે .

પ્ર. ભંતે ! (જીવ) એ પુદ્ગલોને કેટલા સમયમાં (આત્મ
પ્રદેશોથી) બહાર નીકાળે છે ?

૩. ગૌતમ ! જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ પણ
અન્તર્મુહૂર્તમાં (તે પુદ્ગલોને બહાર કાઢે છે)

પ્ર. ભંતે ! તે બહાર કાઢેલાં પુદ્ગલો ત્યાં (સ્થિત) જે
પ્રાણો -યાવત્- સત્વોને અભિઘાત (હિંસા) કરે છે,
ધુમાવે (ફેરવે) છે, સ્પર્શ કરે છે, એકત્રિત કરે છે,
સંઘટ્ટિત (સંકોચન) કરે છે, પરિતાપ (દુઃખ)
પહોંચાડે છે, મૂર્ચ્છિત કરે છે અને ઉપદ્રવિત કરે
છે ત્યારે ભંતે ! તે જીવ કેટલી ક્રિયાયુક્ત હોય છે ?

૩. ગૌતમ ! કદાચ તે ત્રણ ક્રિયાયુક્ત, કદાચ ચાર
ક્રિયાયુક્ત કે કદાચ પાંચ ક્રિયાયુક્ત હોય છે .

પ્ર. ભંતે ! (અભિઘાત વગેરે કરનાર) તે જીવો
(અભિઘાત વગેરે કરતાં રહ્યા હોય) એ જીવોના
નિમિત્તવડે કેટલી ક્રિયાઓ યુક્ત હોય છે ?

૩. ગૌતમ ! કદાચ તેઓ ત્રણ ક્રિયાયુક્ત, કદાચ ચાર
ક્રિયાયુક્ત અને કદાચ પાંચ ક્રિયાયુક્ત હોય છે .

પ્ર. ભંતે ! તે જીવ અને તે જીવો, અન્ય જીવોની
પરંપરામાં ઘાત કરવાથી કેટલી ક્રિયાયુક્ત હોય
છે ?

૩. ગોયમા ! તિકિરિયા વિ, ચડકિરિયા વિ, પંચકિરિયા વિ ।

૫. દં. ૧. ગેરહાઈ ણં ભંતે ! વેયણાસમુઘાણં સમોહણ સમોહણિત્તા જે પોગ્ગલે ણિચ્છુભઈ,

તેહિ ણં ભંતે ! પોગ્ગલેહિં કેવહાઈ ખેત્તે અફુણ્ણે, કેવહાઈ ખેત્તે ફુહે ? -જાવ- સે ણં ભંતે ! ગેરહાઈ તે ય ગેરહાયા અણ્ણેસિં ગેરહાયાણં પરંપરાઘાણં કહ કિરિયા ?

૩. ગોયમા ! એવં જહેવ જીવે ।

ણવરં-ગેરહાયાભિલાવો ।

દં. ૨-૨૪. એવં ણિરવસેસં -જાવ- વેમાણિણ ।

૨. કસાય સમુઘાણ-

એવં કસાયસમુઘાણો વિ ભાણિયવ્વો ।

૩. મારણંતિય સમુઘાણ-

૫. જીવે ણં ભંતે ! મારણંતિયસમુઘાણં સમોહણ સમોહણિત્તા જે પોગ્ગલે ણિચ્છુભઈ તેહિ ણં ભંતે ! પોગ્ગલેહિં કેવહાઈ ખેત્તે અફુણ્ણે, કેવહાઈ ખેત્તે ફુહે ?

૩. ગોયમા ! સરીરપમાણમેત્તે વિક્કંભ બાહલ્લેણં આયામેણં જહણ્ણેણં અંગુલસ્સ અંખેજ્જહાણં, ઉક્કોસેણં અસંખેજ્જાઈં જોયણાઈં એગદિસિં એવહાઈ ખેત્તે અફુણ્ણે, એવહાઈ ખેત્તે ફુહે ।

૫. સે ણં ભંતે ! ખેત્તે કેવહાઈ કાલસ્સ અફુણ્ણે કેવહાઈ કાલસ્સ ફુહે ?

૩. ગોયમા ! એગસમહાણ વા, હુસમહાણ વા, તિસમહાણ વા, ચડસમહાણ વા વિગ્ગહેણં એવહાઈ કાલસ્સ અફુણ્ણે, એવહાઈ કાલસ્સ ફુહે ।

સેસં તં ચેવ -જાવ- પંચકિરિયા ।

દં. ૧. એવં ગેરહાઈ વિ ।

૩. ગૌતમ ! તેઓ ત્રણ ક્રિયાયુક્ત પણ હોય છે, ચાર ક્રિયાયુક્ત પણ હોય છે અને પાંચ ક્રિયાયુક્ત પણ હોય છે.

૫. દં. ૧. ભંતે ! વેદના સમુદ્ધાતથી સમવહત થયેલો નારક સમવહત થઈને જે પુદ્ગલોને (પોતાના શરીરથી બહાર) કાઢે છે તો -

ભંતે ! એ પુદ્ગલોવડે કેટલું ક્ષેત્ર પરિપૂર્ણ થાય છે તથા કેટલું ક્ષેત્ર સ્પૃષ્ટ થાય છે ? -યાવત્- ભંતે ! તે નારક અને તે નારકો અન્ય નૈરયિકોનો પરંપરાવડે ઘાત કરતાં કેટલી ક્રિયાયુક્ત હોય છે ?

૩. ગૌતમ ! સમુચ્ચય જીવ સંબંધિત જેમ કહેવામાં આવ્યું છે, તેવું જ સંપૂર્ણ કથન કરવું જોઈએ.

વિશેષ - અહીંયા 'જીવ'ને સ્થાને 'નારક' શબ્દનો પ્રયોગ કરવો જોઈએ.

દં. ૨-૨૪. આ પ્રકારે વૈમાનિકો પર્યંત સંપૂર્ણ કથન સમજવું જોઈએ.

૨. કષાય સમુદ્ધાત :

આ જ પ્રકારે કષાય સમુદ્ધાતનું પણ સમગ્ર વર્ણન સમજવું જોઈએ.

૩. મારણાંતિક સમુદ્ધાત :

૫. ભંતે ! મારણાંતિક સમુદ્ધાતથી સમવહત થયેલો જીવ સમવહત થઈને જે પુદ્ગલોને (પોતાના શરીરથી બહાર) કાઢે છે તો ભંતે ! એ પુદ્ગલો વડે કેટલા ક્ષેત્ર પરિપૂર્ણ થાય છે તથા કેટલા ક્ષેત્ર સ્પૃષ્ટ થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! વિષ્કમ્ભ અને બાહલ્યની અપેક્ષાએ શરીર પ્રમાણ ક્ષેત્રની તથા લંબાઈમાં જઘન્ય એક દિશામાં આંગળના અસંખ્યાતમા ભાગ ક્ષેત્રને અને ઉત્કૃષ્ટ અસંખ્યાત યોજન સુધીના ક્ષેત્રને પરિપૂર્ણ કરે છે અને એટલાં જ ક્ષેત્રને સ્પૃષ્ટ કરે છે.

૫. ભંતે ! તે ક્ષેત્ર કેટલા કાળમાં પુદ્ગલોથી પરિપૂર્ણ થાય છે અને કેટલાં કાળમાં સ્પૃષ્ટ થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! તે ક્ષેત્ર એક સમય, બે સમય, ત્રણ સમય અને ચાર સમય જેટલા વિગ્રહ કાળમાં (એ પુદ્ગલોથી) પરિપૂર્ણ થાય છે અને એટલા જ કાળમાં સ્પૃષ્ટ થઈ જાય છે.

શેષ કથન પૂર્વવત્ કદાચ પાંચક્રિયાઓ લાગે છે પર્યંત કરવું જોઈએ.

દં. ૧. સમુચ્ચયજીવને અનુરૂપ નૈરયિકનું પણ કથન કરવું જોઈએ.

णवरं-आयामेणं जहण्णेणं साइरेणं जोयणसहस्सं,
उक्कोसेणं असंखेज्जाइं जोयणाइं एगदिसिं एवइए
खेत्ते अफुण्णे, एवइए खेत्ते फुडे, विग्गहेणं एगसमइएण
वा, दुसमइएण वा, तिसमइएण वा ।

णवरं-चउसमइएण ण भण्णइ ।

सेसं तं चेव -जाव- पंचकिरिया वि ।

દં. ૨. અસુરકુમારસ્સ જહા જીવપણ ।

णवरं-विग्गहो तिसमइओ जहा णेरइयस्स ।

सेसं तं चेव ।

દં. ૩-૨૪. જહા અસુરકુમારે એવં -જાવ- વેમાણિણ ।

णवरं-एगिंदिए जहा जीवे णिरवसेसं ।

૪. वेउच्चिय समुग्घाए-

प. जीवे णं भंते ! वेउच्चियसमुग्घाएणं समोहए
समोहणित्ता जे पोग्गले णिच्छुभइ तेहि णं भंते !
पोग्गलेहिं केवइए खेत्ते अफुण्णे, केवइए खेत्ते फुडे ?

उ. गोयमा ! सरीरप्पमाणमेत्ते विक्खंभ-बाहल्लेणं,
आयामेणं जहण्णेणं अंगुलस्स असंखेज्जइभागं,
उक्कोसेणं संखेज्जाइं जोयणाइं एगदिसिं वा, विदिसिं
वा एवइए खेत्ते अफुण्णे, एवइए खेत्ते फुडे ।

प. से णं भंते ! खेत्ते केवइकालस्स अफुण्णे, केवइकालस्स
फुडे ?

उ. गोयमा ! एगसमइएण वा, दुसमइएण वा,
तिसमइएण वा विग्गहेणं एवइकालस्स अफुण्णे,
एवइकालस्स फुडे ।

सेसं तं चेव -जाव- पंचकिरिया वि ।

દં. ૧. એવં ણેરइए वि ।

વિશેષ - લંબાઈમાં જઘન્ય એક દિશામાં કંઈક
વધારે એક હજાર યોજન, ઉત્કૃષ્ટ અસંખ્યાત
યોજન ઉક્ત પુદ્ગલોથી પરિપૂર્ણ થાય છે અને
એટલું જ ક્ષેત્ર સ્પૃષ્ટ થાય છે તથા એક સમય,
બે સમય કે ત્રણ સમયના વિગ્રહથી પરિપૂર્ણ અને
સ્પૃષ્ટ કહેવું જોઈએ.

વિશેષ - ચાર સમયના વિગ્રહથી સ્પૃષ્ટ નહીં
સમજવું જોઈએ.

શેષ કથન પૂર્વવત્ કદાચ પાંચક્રિયાઓ લાગે છે
પર્યંત કરવું જોઈએ.

દં.૨. અસુરકુમારનું કથન જીવપદના (મારણાન્તિક
સમુદ્ધાત) અનુસાર કરવું જોઈએ.

વિશેષ - અસુરકુમારનો વિગ્રહ નારકના વિગ્રહને
અનુરૂપ ત્રણ સમયનો હોય છે.

શેષ સમગ્ર વર્ણન પૂર્વવત્ છે.

દં.૩-૨૪. જે પ્રકારે અસુરકુમારના વિષયમાં કહ્યું
એ જ પ્રકારે વૈમાનિક પર્યંત સમજવું જોઈએ.

વિશેષ-એકેન્દ્રિયનું (મારણાન્તિક સમુદ્ધાત સંબંધિત)
સમગ્ર કથન જીવને અનુરૂપ સમજવું જોઈએ.

૪. वैक्य समुद्घात :

प्र. ભંતે ! વૈક્ય સમુદ્ધાતથી સમવહત થયેલો જીવ
સમવહત થઈને જે પુદ્ગલોને (પોતાના શરીરની
બહાર) કાઢે છે તો ભંતે ! એ પુદ્ગલો વડે
કેટલું ક્ષેત્ર પરિપૂર્ણ થાય છે તથા કેટલું ક્ષેત્ર સ્પૃષ્ટ
થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! વિષ્કમ્ભ અને બાહલ્યની અપેક્ષાએ શરીર
પ્રમાણ ક્ષેત્રને તથા લંબાઈમાં જઘન્ય આંગળના
અસંખ્યાતમાં ભાગ ક્ષેત્રને અને ઉત્કૃષ્ટ સંખ્યાત
યોજન જેટલું ક્ષેત્રને એક દિશા કે વિદિશામાં
પરિપૂર્ણ કરે છે અને એટલાં જ ક્ષેત્રને સ્પૃષ્ટ કરે છે.

પ્ર. ભંતે ! તે ક્ષેત્ર કેટલા કાળમાં પરિપૂર્ણ થાય છે અને
કેટલા કાળમાં સ્પૃષ્ટ થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! એક સમય, બે સમય કે ત્રણ સમય
જેટલા વિગ્રહ કાળથી (તે ક્ષેત્ર) પરિપૂર્ણ થાય છે
અને એટલા જ ક્ષેત્રથી સ્પૃષ્ટ થાય છે.

શેષ સમગ્ર કથન પૂર્વવત્ પાંચે ક્રિયાઓ લાગે છે
પર્યંત સમજવું જોઈએ.

દં.૧. આ જ પ્રકારે નૈરયિકોનું વૈક્ય સમુદ્ધાત
સંબંધિત કથન કરવું જોઈએ.

ળવરં-આયામેણં જહણ્ણેણં અંગુલસ્સ સંખેજ્જહાગં,
ઉક્કોસેણં સંખેજ્જાઈં જોયણાઈં એગદિસિં એવહ્ણે
ખેત્તે અફુણ્ણે, એવહ્ણે ખેત્તે ફુહે ।

પ. સેણં ભંતે ! ખેત્તં કેવહ્ણકાલસ્સ અફુણ્ણે, કેવહ્ણકાલસ્સ
ફુહે ?

૩. ગોયમા ! સેસં જહા જીવપણે -જાવ- પંચકિરિયા વિ ।

દં. ૨. એવં જહા ણેરહ્ણયસ્સ તહા અસુરકુમારસ્સ ।

ળવરં-એગદિસિં વિદિસિં વા ।

દં. ૩-૧૧. એવં -જાવ- થણિયકુમારસ્સ ।

દં. ૧૫. વાઝક્કાહ્ણયસ્સ જહા જીવપણે ।

ળવરં-એગદિસિં ।

દં. ૨૦. પંચેદિય-તિરિક્કજોણિયસ્સ ણિરવસેસં
જહા ણેરહ્ણયસ્સ ।

દં. ૨૧-૨૪. મણૂસ-વાણમંતર-જોહ્ણસિય-વેમાણિયસ્સ
ણિરવસેસં જહા અસુરકુમારસ્સ ।

૫. તેજસ્સમુઘ્ણાણે -

પ. જીવેણં ભંતે ! તેજસ્સમુઘ્ણાણં સમોહણે સમોહણિત્તા
જે પોગ્ગલે ણિચ્છુભહ્ણે તેહિણં ભંતે ! પોગ્ગલેહિં
કેવહ્ણે ખેત્તે અફુણ્ણે, કેવહ્ણે ખેત્તે ફુહે ?

૩. ગોયમા ! એવં જહેવ વેઝવ્વિયસમુઘ્ણાણે તહેવ ।

ળવરં-આયામેણં જહણ્ણેણં અંગુલસ્સ અસંખેજ્જહાગં,

સેસં તં ચેવ ।

દં. ૧-૨૪. એવં ણેરહ્ણયસ્સ -જાવ- વેમાણિયસ્સ ।

વિશેષ - લંબાઈમાં જઘન્ય આંગળનો સંખ્યાતમો
ભાગ અને ઉત્કૃષ્ટ સંખ્યાત યોજન જેટલા ક્ષેત્રને
પરિપૂર્ણ કરે છે અને એટલા જ ક્ષેત્રને સ્પૃષ્ટ કરે છે.

પ્ર. ભંતે ! તે ક્ષેત્ર કેટલા કાળમાં પરિપૂર્ણ થાય છે અને
કેટલા કાળમાં સ્પૃષ્ટ થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! જીવપદની સમાન પાંચે ક્રિયાઓ લાગે
છે પર્યંત કહેવું જોઈએ.

દં.૨. જેમ નારકનો વૈક્રિયસમુદ્ધાત સંબંધિત
કથન કરવામાં આવ્યું છે એવું જ અસુરકુમારનું
સમજવું જોઈએ.

વિશેષ - એક દિશા કે વિદિશામાં એટલું ક્ષેત્ર
પરિપૂર્ણ અને સ્પૃષ્ટ થાય છે.

દં.૩-૧૧. આ જ પ્રકારે સ્તનિતકુમાર પર્યંત
સમજવું જોઈએ.

દં.૧૫. વાયુકાયિકનું (વૈક્રિય સમુદ્ધાત સંબંધિત)
કથન જીવપદને અનુરૂપ સમજવું જોઈએ.

વિશેષ - એક જ દિશામાં ક્ષેત્રને પરિપૂર્ણ અને
સ્પૃષ્ટ કરે છે.

દં.૨૦. નૈરયિકને અનુરૂપ જ પંચેન્દ્રિય
તિર્યયોનિકનું વૈક્રિય સમુદ્ધાત સંબંધિત કથન
સમજવું જોઈએ.

દં.૨૧-૨૪. મનુષ્ય, વાણવ્યન્તર, જ્યોતિષ્ક અને
વૈમાનિકનું (વૈક્રિય સમુદ્ધાત સંબંધિત) સંપૂર્ણ કથન
અસુરકુમારને અનુરૂપ સમજવું જોઈએ.

૫. તેજસ્સ સમુદ્ધાત :

પ્ર. ભંતે ! તેજસ્સ સમુદ્ધાતથી સમવહત જીવ સમવહત
થઈને જે પુદ્ગલોને (પોતાના શરીરની બહાર)
કાઢે છે તો ભંતે ! એ પુદ્ગલોવડે કેટલું ક્ષેત્ર
પરિપૂર્ણ થાય છે અને કેટલું ક્ષેત્ર સ્પૃષ્ટ થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! વૈક્રિય સમુદ્ધાતના વિષયમાં જેવી રીતે
કહેવામાં આવ્યું છે એવી જ રીતે તેજસ્સ સમુદ્ધાતના
વિષયમાં પણ કહેવું જોઈએ.

વિશેષ - તેજસ્સ સમુદ્ધાત નિર્ગત પુદ્ગલોથી
લંબાઈમાં જઘન્યતઃ આંગળનો અસંખ્યાતમો
ભાગ ક્ષેત્ર પરિપૂર્ણ અને સ્પૃષ્ટ થાય છે.

શેષ કથન (વૈક્રિય સમુદ્ધાત)ને અનુરૂપ છે.

દં. ૧-૨૪. આ જ પ્રકારે નૈરયિકથી વૈમાનિક પર્યંત
સમજવું જોઈએ.

ળવરં-પંચેદિય-તિરિક્ખજોણિયસ્સ ઇગદિસિં ઇવઇએ
ખેત્તે અફુણ્ણે, ઇવઇએ ખેત્તે ફુડે ।

૬. આહારગસમુદ્ધાત-

પ. જીવે ણં ભંતે ! આહારગસમુદ્ધાત્તે સમોહણે
સમોહણિત્તા જે પોગ્ગલે ણિચ્છુભઇ તેહિ ણં ભંતે !
પોગ્ગલેહિં કેવઇએ ખેત્તે અફુણ્ણે, કેવઇએ ખેત્તે ફુડે ?

૩. ગોયમા ! સરીરપમાણમેત્તે વિક્ખંભ-બાહલ્લેણં,
આયામેણં જહણ્ણેણં અંગુલસ્સ અસંખેજ્જઇભાગં,
ઉક્કોસેણં સંખેજ્જાઇં જોયણાઇં ઇગદિસિં ઇવઇએ
ખેત્તે અફુણ્ણે, ઇવઇએ ખેત્તે ફુડે ।

પ. સે ણં ભંતે ! ખેત્તે કેવઇકાલસ્સ અફુણ્ણે, કેવઇકાલસ્સ
ફુડે ?

૩. ગોયમા ! ઇગસમઇએણ વા, દુસમઇએણ વા,
તિસમઇએણ વા, વિગ્ગહેણં ઇવઇકાલસ્સ અફુણ્ણે,
ઇવઇકાલસ્સ ફુડે ।

પ. તે ણં ભંતે ! પોગ્ગલા કેવઇકાલસ્સ ણિચ્છુભઇ ?

૩. ગોયમા ! જહણ્ણેણ વિ, ઉક્કોસેણ વિ અંતોમુહુત્તસ્સ ।

પ. તે ણં ભંતે ! પોગ્ગલા ણિચ્છુઢા સમાણા જાઇં તત્થ
પાણાઇં -જાવ- સત્તાઇં અભિહણંતિ -જાવ- ઉદ્ધવેતિ
તઓ ણં ભંતે ! જીવે કઇકિરિએ ?

૩. ગોયમા ! સિય તિકિરિએ, સિય ચઝકિરિએ, સિય
પંચકિરિએ ।

પ. તે ણં ભંતે ! જીવા તાઓ જીવાઓ કઇકિરિયા ?

૩. ગોયમા ! **ઇવં ચેવ ।**

પ. સે ણં ભંતે ! જીવે તેય જીવા અણ્ણેસિં જીવાણં
પરંપરાઘાણં કઇકિરિયા ?

૩. ગોયમા ! તિકિરિયા વિ, ચઝકિરિયા વિ, પંચ
કિરિયા વિ ।

ઇવં મણ્ણસે વિ ।

- પણ્ણ. પ. ૩૬, સુ. ૨૧૫૩-૨૧૬૭

વિશેષ - પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્ચયોનિક એક જ દિશામાં
એટલા જ ક્ષેત્રને પરિપૂર્ણ કરે છે અને એટલા જ
ક્ષેત્રને સ્પૃષ્ટ કરે છે.

૬. આહારક સમુદ્ધાત :

પ્ર. ભંતે ! આહારક સમુદ્ધાતથી સમવહત જીવ
સમવહત થઈને જે પુદ્ગલોને (પોતાના શરીરથી)
બહાર કાઢે છે તો ભંતે ! એ પુદ્ગલોથી કેટલા ક્ષેત્ર
પરિપૂર્ણ થાય છે તથા કેટલા ક્ષેત્ર સ્પૃષ્ટ થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! વિષ્કમ્મ અને બાહલ્યની અપેક્ષાએ શરીર
પ્રમાણ ક્ષેત્રને તથા લંબાઈમાં જઘન્ય આંગળના
અસંખ્યાતમા ભાગ ક્ષેત્રને અને ઉત્કૃષ્ટ સંખ્યાત
યોજન જેટલા ક્ષેત્રને એક દિશામાં પરિપૂર્ણ કરે છે
અને એટલા જ ક્ષેત્રને સ્પૃષ્ટ કરે છે.

પ્ર. ભંતે ! તે ક્ષેત્ર કેટલા કાળમાં પરિપૂર્ણ થાય છે અને
કેટલાકાળમાં સ્પૃષ્ટ થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! એક સમય, બે સમય કે ત્રણ સમય
જેટલા વિગ્રહ કાળથી તે ક્ષેત્ર પરિપૂર્ણ અને સ્પૃષ્ટ
થઈ જાય છે.

પ્ર. ભંતે ! એ પુદ્ગલોને કેટલા સમયમાં બહાર
કાઢે છે ?

૩. ગૌતમ ! જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ અન્તર્મુહૂર્તમાં તે એ
પુદ્ગલોને બહાર કાઢે છે.

પ્ર. ભંતે ! બહાર કાઢેલાં તે પુદ્ગલો ત્યાં જે પ્રાણો
-યાવત્- સત્વોનો અભિધાત કરે છે -યાવત્-
ઉપદ્રવિત કરે છે ત્યારે ભંતે ! એ જીવ કેટલી
ક્રિયાઓયુક્ત હોય છે ?

૩. ગૌતમ ! તે કદાચ ત્રણ ક્રિયાયુક્ત, કદાચ ચાર
ક્રિયાયુક્ત અને કદાચ પાંચ ક્રિયાયુક્ત હોય છે.

પ્ર. ભંતે ! (તેઓ આહારક સમુદ્ધાત દ્વારા બહાર કાઢેલાં
પુદ્ગલોથી સ્પૃષ્ટ થયેલ જીવ આહારક સમુદ્ધાત
કરનાર) જીવના નિમિત્તથી કેટલી ક્રિયાઓયુક્ત
હોય છે ?

૩. ગૌતમ ! **પૂર્વવત્ ક્રિયાઓ સમજવી જોઈએ.**

પ્ર. ભંતે ! (આહારક સમુદ્ધાતકરનાર) તે જીવ તથા
(આહારક સમુદ્ધાતગત પુદ્ગલોવડે સ્પૃષ્ટ) તે
જીવો અન્ય જીવોની પરંપરાવડે ઘાત કરવાથી
કેટલી ક્રિયાઓયુક્ત હોય છે ?

૩. ગૌતમ ! તેઓ ત્રણ ક્રિયાયુક્ત પણ હોય છે, ચાર
ક્રિયાયુક્ત પણ હોય છે અને પાંચ ક્રિયાયુક્ત પણ
હોય છે.

**આ જ પ્રકારે મનુષ્યનું (આહારક સમુદ્ધાત
સંબંધિત) કથન કરવું જોઈએ.**

૧૨. મારણાંતિય સમુઘાણ સમોહણસુ જીવેસુ આહારાઈ પરૂવણં-

પ. જીવે ણં ભંતે ! મારણાંતિયસમુઘાણં સમોહણ સમોહણિત્તા જે ભવિણે ઇમીસે રયણપ્પભાણે પુઢવીણે તીસાણે નિરયાવાસસયસહસ્સેસુ અન્નયરંસિ નિરયાવાસંસિ નેરહયત્તાણે ઉવવજ્જિત્તાણે સે ણં ભંતે ! તત્થગણે ચેવ આહારેજ્જ વા, પરિણામેજ્જ વા, સરીરં વા બંધેજ્જા ?

ઉ. ગોયમા ! અત્થેગણે તત્થગણે ચેવ આહારેજ્જ વા, પરિણામેજ્જ વા, સરીરં વા બંધેજ્જા, અત્થેગણે તઓ પઢિનિયત્તહ ઇહમાગચ્છહ,

આગચ્છિત્તા દોચ્ચં પિ મારણાંતિયસમુઘાણં સમોહણહ, સમોહણિત્તા ઇમીસે રયણપ્પભાણે પુઢવીણે તીસાણે નિરયાવાસસયસહસ્સેસુ અન્નયરંસિ નિરયાવાસંસિ નેરહયત્તાણે ઉવવજ્જિત્તાઓ પચ્છા આહારેજ્જ વા, પરિણામેજ્જ વા, સરીરં વા બંધેજ્જા !

એવં -જાવ- અહેસત્તમા પુઢવી !

પ. જીવે ણં ભંતે ! મારણાંતિયસમુઘાણં સમોહણ સમોહણિત્તા જે ભવિણે ચહસટ્ઠીણે અસુરકુમારા-વાસસયસહસ્સેસુ અન્નયરંસિ અસુરકુમારત્તાણે ઉવવજ્જિત્તાણે સે ણં ભંતે ! તત્થગણે ચેવ આહારેજ્જ વા, પરિણામેજ્જ વા, સરીરં વા બંધેજ્જા ?

ઉ. ગોયમા ! જહા નેરહયા તહા ભાણિયવ્વા -જાવ-થણિયકુમારા !

પ. જીવે ણં ભંતે ! મારણાંતિયસમુઘાણં સમોહણ સમોહણિત્તા જે ભવિણે અસંખેજ્જેસુ પુઢવિકાહયાવા-સસયસહસ્સેસુ અન્નયરંસિ પુઢવિકાહયાવાસંસિ પુઢવિકાહયત્તાણે ઉવવજ્જિત્તાણે સે ણં ભંતે ! મંદરસ્સપચ્ચયસ્સ પુરત્થિમેણં કેવહયં ગચ્છેજ્જા, કેવહયં પાહણેજ્જા ?

ઉ. ગોયમા ! લોયંતં ગચ્છેજ્જા, લોયંતં પાહણેજ્જા !

પ. સે ણં ભંતે ! તત્થગણે ચેવ આહારેજ્જ વા, પરિણામેજ્જ વા, સરીરં વા બંધેજ્જા ?

૧૨. મારણાંતિક સમુઘાત વડે સમવહત જીવોમાં આહારાઈનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! જે જીવ મારણાંતિક સમુઘાત વડે સમવહત થયો અને સમવહત થઈને આ રત્નપ્રભા પૃથ્વીના ત્રીસ લાખ નરકાવાસોમાંથી કોઈ એક નરકાવાસમાં નૈરયિકરૂપમાં ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય છે તો ભંતે ! શું તે ત્યાં જઈને આહાર કરે છે, પરિણમે (રૂપાંતર કરે) છે અને શરીર બાંધે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! કોઈ જીવ ત્યાં જઈને આહાર કરે છે. પરિણમે છે અને શરીરબાંધે છે, કોઈ જીવ ત્યાં જઈને પાછો ફરે છે અને પાછો ફરીને અહીંયા આવે છે.

અહીંયા પાછો ફરીને તે જીવ બીજીવાર મારણાંતિક સમુઘાત દ્વારા સમવહત થાય છે, સમવહત થઈને આ રત્નપ્રભા પૃથ્વીના ત્રીસ લાખ નરકાવાસોમાંથી કોઈ એક નરકાવાસમાં નૈરયિકરૂપે ઉત્પન્ન થાય છે, એના પછી આહાર ગ્રહણ કરે છે. પરિણમે છે અને શરીર બાંધે છે.

આ જ પ્રકારે અધઃસપ્તમ પૃથ્વી પર્યંત સમજવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! જે જીવ મારણાંતિક સમુઘાતથી સમવહત થયેલો છે અને સમવહત થઈ અસુરકુમારોના ઓસઠ લાખ આવાસોમાંથી કોઈ એક આવાસમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તો ભંતે ! શું તે જીવ ત્યાં જઈને આહાર કરે છે, પરિણમે છે અને શરીર બાંધે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જે પ્રકારે નૈરયિકોના વિષયમાં કહ્યું, તે જ પ્રકારે અસુરકુમારોથી સ્તનિતકુમારો પર્યંત સમજવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! જે જીવ મારણાંતિક સમુઘાતથી સમવહત થયેલો છે અને સમવહત થઈને અસંખ્યાત લાખ પૃથ્વીકાયિક આવાસોમાંથી કોઈ એક પૃથ્વીકાયિક આવાસમાં પૃથ્વીકાયિકના રૂપે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તો ભંતે ! તે જીવ મંદર પર્વતથી પૂર્વમાં કેટલો દૂર જાય છે અને કેટલું અંતર પ્રાપ્ત કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે લોકાન્ત સુધી જાય છે અને લોકાન્તને પ્રાપ્ત કરે છે.

પ્ર. ભંતે ! શું (તે પૃથ્વીકાયિક જીવ) ત્યાં જઈને જ આહાર કરે છે, પરિણમે છે અને શરીર બાંધે છે ?

૩. ગોયમા ! અત્યેગઇ૯ તત્થગ૯ ચેવ આહારેજ્જ વા, પરિણામેજ્જ વા, સરીરં વા બંધેજ્જા, અત્યેગઇ૯ તઓ પડિનિયત્તઇ, પડિનિયત્તિતા ઇહમાગચ્છઇ, આગચ્છિત્તા ઢોચ્ચં પિ મારણાંતિયસમુઘાણં સમોહણઇ,

સમોહણિત્તા મંદરસ્સ પવ્વયસ્સ પુરત્થિમેણં અંગુલસ્સ અસંખેજ્જઇભાગમેત્તંવા, સંખેજ્જઇભાગમેત્તંવા, વાલગ્ગં વા, વાલગ્ગપુહત્તં વા, એવં લિક્ખં, જૂયં, જવં, અંગુલં -જાવ- જોયણકોઢિં વા, જોયણકોઢાકોઢિં વા, સંખેજ્જેસુ વા, અસંખેજ્જેસુ વા જોયણસહસ્સેસુ, લોગંતે વા એગપપ્પેસિયં સેઢિં મોત્તૂણ અસંખેજ્જેસુ પુઢવિકાઙ્કાઙ્કાયાવાસસયસહસ્સેસુ અન્નયરંસિ પુઢવિકાઙ્કાયાવાસંસિ પુઢવિકાઙ્કાયાતાએ ઉવવજ્જેત્તા, તઓ પચ્છા આહારેજ્જ વા, પરિણામેજ્જ વા, સરીરં વા બંધેજ્જા !

જહા પુરત્થિમેણં મંદરસ્સ પવ્વયસ્સ આલાવગો ભણિઓ તહા ઢાહિણેણં, પચ્ચત્થિમેણં, ઉત્તરેણં, ઉડ્ઢે, અહે ભાણિયવ્વં ।

જહા પુઢવિકાઙ્કાયા તહા એગિંદિયાણં સવ્વેસિં એક્કેક્કસ્સ છઃ છઃ આલાવગા ભાણિયવ્વા ।

પ. જીવે ણં ભંતે ! મારણાંતિયસમુઘાણં સમોહણ સમોહણિત્તા જે ભવિએ અસંખેજ્જેસુ ઢેઙ્કિંદિયાવાસ-સયસહસ્સેસુ અન્નયરંસિ ઢેઙ્કિંદિયાવાસંસિ ઢેઙ્કિંદિયાતાએ ઉવવજ્જિત્તએ સે ણં ભંતે ! તત્થગ૯ ચેવ આહારેજ્જ વા, પરિણામેજ્જ વા, સરીરં વા બંધેજ્જા ?

૩. ગોયમા ! જહા નેરઙ્કાયા એવં -જાવ- અણુત્તરોવવાઙ્કાયા ।

પ. જીવે ણં ભંતે ! મારણાંતિયસમુઘાણં સમોહણ સમોહણિત્તા જે ભવિએ એવં પંચસુ અણુત્તરેસુ મહઙ્કામહા-લએસુ મહાવિમાણેસુ અન્નયરંસિ અણુત્તરવિમાણંસિ અણુત્તરોવવાઙ્કાયાદેવતાએ ઉવવજ્જિત્તએ, સે ણં ભંતે ! તત્થગ૯ ચેવ આહારેજ્જ વા, પરિણામેજ્જ વા, સરીરં વા બંધેજ્જા ?

૩. ગોયમા ! તેં ચેવ -જાવ- આહારેજ્જ વા, પરિણામેજ્જ વા, સરીરં વા બંધેજ્જા ભાણિયવ્વા ।

-વિયા. સ. ૬, ૩. ૬, સુ. ૩-૮

૩. ગૌતમ ! કોઈ જીવ ત્યાં જઈને આહાર કરે છે, પરિણામે છે અને શરીર બાંધે છે, કોઈ જીવ ત્યાં જઈને પાછો ફરે છે, પાછો ફરીને અહીંયા આવે છે અને અહીંયા આવીને બીજીવાર મારણાંતિક સમુદ્ઘાતથી સમવહત થાય છે.

સમવહત થઈને મેરુપર્વતના પૂર્વમાં આંગળના અસંખ્યાત ભાગ માત્ર, સંખ્યાત ભાગ માત્ર, બાલાગ્રકે બાલાગ્ર પૃથક્ત્વ (બેથી નવ બાલાગ્ર સુધી) આ જ પ્રકારે લિક્ષા, યુકા, યવ, અંગુલ -ચાવત્- કરોડયોજન, કોટા-કોટિ યોજન, સંખ્યાત હજાર યોજન અને અસંખ્યાત હજાર યોજનમાં, એકપ્રદેશ શ્રેણીને છોડીને લોકાન્તમાં પૃથ્વીકાયના અસંખ્યાત લાખ પૃથ્વીકાયિક આવાસોમાંથી કોઈ એક આવાસમાં પૃથ્વીકાયિકરૂપે ઉત્પન્ન થાય છે એના પછી આહાર કરે છે, પરિણામે છે અને શરીર બાંધે છે.

જે પ્રકારે મેરુપર્વતની પૂર્વદિશાના વિષયમાં કહ્યું એ જ પ્રકારે દક્ષિણ, પશ્ચિમ, ઉત્તર, ઉર્ધ્વ અને અધોદિશાથી સંબંધિત આલાપક સમજવું જોઈએ.

જે પ્રકારે પૃથ્વીકાયિક જીવોના વિષયમાં કહેવામાં આવ્યું છે એ જ પ્રકારે સર્વ એકેન્દ્રિય જીવોના વિષયમાં પ્રત્યેકના છ-છ આલાપક સમજવાં જોઈએ.

૩. ભંતે ! જે જીવ મારણાંતિક સમુદ્ઘાતથી સમવહત થયેલો છે અને સમવહત થઈને બેઈન્દ્રિય જીવોના અસંખ્યાત લાખ આવાસોમાંથી કોઈ એક બે ઈન્દ્રિય આવાસમાં બેઈન્દ્રિયરૂપે ઉત્પન્ન થનાર છે તો ભંતે ! શું તે જીવ ત્યાં જઈને આહાર કરે છે, પરિણામે છે અને શરીર બાંધે છે ?

૩. ગૌતમ ! જે પ્રકારે નૈરથિકોને માટે કહેવામાં આવ્યું છે એ જ પ્રકારે (બેઈન્દ્રિય જીવોથી) અનુત્તરો-પપાતિક દેવો પર્યંત કથન કરવું જોઈએ.

૩. ભંતે ! જે જીવ મારણાંતિક સમુદ્ઘાતથી સમવહત થયેલો છે અને સમવહત થઈને અતિવિશાળ મહાવિમાનરૂપે પાંચ અનુત્તરવિમાનોમાંથી કોઈ એક અનુત્તર વિમાનમાં અનુત્તરોપપાતિક દેવરૂપે ઉત્પન્ન થનાર છે તો ભંતે ! શું તે જીવ ત્યાં જઈને આહાર કરે છે, પરિણામે છે અને શરીર બાંધે છે ?

૩. ગૌતમ ! પૂર્વવત્ આહાર કરે છે, પરિણામે છે અને શરીર બાંધે છે પર્યંત સમજવું જોઈએ.

૧૩. ચૌવીસદંડેસુ મારણાંતિય સમુઘાણં સમોહયા-સમોહયામરણ પરૂવણં-

- પ. દં. ૧. ણેરહયાણં ભંતે ! જીવા મારણાંતિય સમુઘાણં કિં સમોહયા મરંતિ-અસમોહયા મરંતિ ?
 ડ. ગોયમા ! સમોહયા વિ મરંતિ, અસમોહયા વિ મરંતિ ।

દં. ૨-૨૪. એવં -જાવ- વેમાણિયા ।

- જીવા. પઢિ. ૧, સુ. ૧૩-૪૧

૧૪. જલચર-થલચર ચહચરાણં મારણાંતિય સમુઘાણં સમોહયાસમોહયામરણ પરૂવણં-

- પ. તે ણં ભંતે ! (જલચરા-થલચરા-ચહચરા) જીવા મારણાંતિયસમુઘાણં કિં સમોહયા મરંતિ, અસમોહયા મરંતિ ?
 ડ. ગોયમા ! સમોહયા વિ મરંતિ, અસમોહયા વિ મરંતિ ।

- જીવા. પઢિ. ૩, સુ. ૧૭

૧૫. સમુઘાય સમોહયાણં અસમોહયાણ ય જીવ-ચૌવીસ દંડયાણં અપ્પવહુત્તં-

- પ. એસિ ણં ભંતે ! જીવાણં,
 ૧. વેયણાસમુઘાણં, ૨. કસાયસમુઘાણં,
 ૩. મારણાંતિયસમુઘાણં, ૪. વેઝવિચયસમુઘાણં,
 ૫. તેજસસમુઘાણં, ૬. આહારગસમુઘાણં,
 ૭. કેવલિસમુઘાણં, સમોહયાણં ૮. અસમોહયાણ ય કચરે કચરેહિંતો અપ્પા વા, વહુયા વા, તુલ્લા વા, વિસેસાહિયા વા ?

- ડ. ગોયમા ! ૧. સંવ્વથોવા જીવા આહારગસમુઘાણં સમોહયા,
 ૨. કેવલિસમુઘાણં સમોહયા સંખેજ્જગુણા,
 ૩. તેજસસમુઘાણં સમોહયા અસંખેજ્જગુણા,
 ૪. વેઝવિચયસમુઘાણં સમોહયા અસંખેજ્જગુણા,
 ૫. મારણાંતિયસમુઘાણં સમોહયા અણંતગુણા,
 ૬. કસાયસમુઘાણં સમોહયા અસંખેજ્જગુણા,

૧૩. ચોવીસ દંડકોમાં મારણાંતિક સમુદ્ધાતથી સમવહત અસમવહત થઈને મરણનું પ્રરૂપણ :

- પ્ર. દં. ૧. ભંતે ! નૈરચિક જીવ શું મારણાંતિક સમુદ્ધાતથી સમવહત થઈને કે અસમવહત થઈને મરે છે ?
 ડ. ગૌતમ ! સમવહત થઈને પણ મરે છે અને અસમવહત થઈને પણ મરે છે.
 દં. ૨-૨૪. આ જ પ્રકારે વૈમાનિકો પર્યંત સમજવું જોઈએ.

૧૪. જલચર-સ્થળચર-ખેચરોનાં મારણાંતિક સમુદ્ધાતથી સમવહત-અસમવહત થઈ મરણનું પ્રરૂપણ :

- પ્ર. ભંતે ! તે (જલચર-સ્થળચર-ખેચર) જીવો મારણાંતિક સમુદ્ધાતથી સમવહત થઈને મરે છે કે અસમવહત થઈને મરે છે ?
 ડ. ગૌતમ ! તેઓ સમવહત થઈને પણ મરે છે અને અસમવહત થઈને પણ મરે છે.

૧૫. સમુદ્ધાત સમવહત - અસમવહત અને જીવ-ચોવીસ દંડકોનું અલ્પબહુત્વ :

- પ્ર. ભંતે ! આ -
 ૧. વેદના સમુદ્ધાતથી, ૨. કષાય સમુદ્ધાતથી,
 ૩. મારણાંતિક સમુદ્ધાતથી, ૪. વૈક્રિય સમુદ્ધાતથી,
 ૫. તૈજસ સમુદ્ધાતથી, ૬. આહારક સમુદ્ધાતથી,
 ૭. કેવલિ સમુદ્ધાતથી સમવહત (સમુદ્ધાતયુક્ત) અને ૮. અસમવહત (સમુદ્ધાત રહિત) જીવોમાં કોણ કોનાથી અલ્પ, બહુ, તુલ્ય કે વિશેષાધિક છે ?
 ડ. ગૌતમ ! ૧. સહુથી અલ્પ આહારક સમુદ્ધાતથી સમવહત જીવ છે.
 ૨. (એનાથી) કેવલિ સમુદ્ધાતથી સમવહત જીવ અસંખ્યાતગણા છે.
 ૩. (એનાથી) તૈજસ સમુદ્ધાતથી સમવહત જીવ અસંખ્યાતગણા છે.
 ૪. (એનાથી) વૈક્રિય સમુદ્ધાતથી સમવહત જીવ અસંખ્યાતગણા છે.
 ૫. (એનાથી) મારણાંતિક સમુદ્ધાતથી સમવહત જીવ અનંતગણા છે.
 ૬. (એનાથી) કષાય સમુદ્ધાતથી સમવહત જીવ અસંખ્યાતગણા છે.

૭. વેયણાસમુઘાણં સમોહયા વિસેસાહિયા,
 ૮. અસમોહયા અસંખેજ્જગુણા ।
 પ. દં. ૧. એસિ ણં ભંતે ! ણેરહયાણં -
 ૧. વેયણાસમુઘાણં, ૨. કસાયસમુઘાણં,
 ૩. મારણાંતિયસમુઘાણં,
 ૪. વેઝવિયસમુઘાણં, સમોહયાણં, ૫. અસમોહયાણ
 ય કયરે કયરેહિંતો અપ્પા વા -જાવ- વિસેસાહિયા
 વા ?
 ૩. ગોયમા ! ૧. સવ્વત્થોવા ણેરહયા મારણાંતિય-
 સમુઘાણં સમોહયા,
 ૨. વેઝવિયસમુઘાણં સમોહયા અસંખેજ્જગુણા,
 ૩. કસાયસમુઘાણં સમોહયા સંખેજ્જગુણા,
 ૪. વેયણાસમુઘાણં સમોહયા સંખેજ્જગુણા,
 ૫. અસમોહયા સંખેજ્જગુણા ।
 પ. દં. ૨-૧૧. એસિ ણં ભંતે ! અસુરકુમારાણં-
 ૧. વેયણાસમુઘાણં, ૨. કસાયસમુઘાણં,
 ૩. મારણાંતિયસમુઘાણં, ૪. વેઝવિયસમુઘાણં,
 ૫. તેજસ્સમુઘાણં, સમોહયાણં, ૬. અસમોહયાણ
 ય કયરે કયરેહિંતો અપ્પા વા -જાવ- વિસેસાહિયા વા ?
 ૩. ગોયમા ! ૧. સવ્વત્થોવા અસુરકુમારા તેજસ્-
 સમુઘાણં સમોહયા,
 ૨. મારણાંતિયસમુઘાણં સમોહયા અસંખેજ્જગુણા,
 ૩. વેયણાસમુઘાણં સમોહયા અસંખેજ્જગુણા,
 ૪. કસાયસમુઘાણં સમોહયા સંખેજ્જગુણા,
 ૫. વેઝવિયસમુઘાણં સમોહયા સંખેજ્જગુણા,
 ૬. અસમોહયા અસંખેજ્જગુણા ।

एवं -जाव- थणियकुमारा ।

૭. (એનાથી) વેદના સમુદ્ધાતથી સમવહત
 જીવ વિશેષાધિક છે.
 ૮. (એનાથી) અસમવહત જીવ અસંખ્યાતગણા છે.
 પ્ર. દં. ૧. ભંતે ! આ -
 ૧. વેદના સમુદ્ધાતથી, ૨. કષાય સમુદ્ધાતથી,
 ૩. મારણાંતિક સમુદ્ધાતથી,
 ૪. વૈક્રિય સમુદ્ધાતથી સમવહત અને ૫. અસમવહત
 નૈરયિકોમાં કોણ કોનાથી અલ્પ -યાવત્-
 વિશેષાધિક છે ?
 ૩. ગૌતમ ! ૧. સહુથી અલ્પ મારણાંતિક સમુદ્ધાતથી
 સમવહત નૈરયિક છે.
 ૨. (એનાથી) વૈક્રિય સમુદ્ધાતથી સમવહત નૈરયિક
 અસંખ્યાતગણા છે.
 ૩. (એનાથી) કષાય સમુદ્ધાતથી સમવહત નૈરયિક
 સંખ્યાતગણા છે.
 ૪. (એનાથી) વેદના સમુદ્ધાતથી સમવહત નૈરયિક
 સંખ્યાતગણા છે.
 ૫. (એનાથી) અસમવહત નૈરયિક સંખ્યાતગણા છે.
 પ્ર. દં. ૨-૧૧. ભંતે ! આ -
 ૧. વેદના સમુદ્ધાતથી, ૨. કષાય સમુદ્ધાતથી,
 ૩. મારણાંતિક સમુદ્ધાતથી, ૪. વૈક્રિય સમુદ્ધાતથી,
 ૫. તેજસ્ સમુદ્ધાતથી સમવહત અને ૬. અસમવહત
 અસુરકુમારોમાંથી કોણ કોનાથી અલ્પ -યાવત્-
 વિશેષાધિક છે ?
 ૩. ગૌતમ ! ૧. સહુથી અલ્પ તેજસ્ સમુદ્ધાતથી
 સમવહત અસુરકુમાર છે.
 ૨. (એનાથી) મારણાંતિક સમુદ્ધાતથી સમવહત
 અસુરકુમાર અસંખ્યાતગણા છે,
 ૩. (એનાથી) વેદના સમુદ્ધાતથી સમવહત
 અસુરકુમાર અસંખ્યાતગણા છે.
 ૪. (એનાથી) કષાય સમુદ્ધાતથી સમવહત
 અસુરકુમાર સંખ્યાતગણા છે.
 ૫. (એનાથી) વૈક્રિય સમુદ્ધાતથી સમવહત
 અસુરકુમાર સંખ્યાતગણા છે.
 ૬. (એનાથી) અસમવહત અસુરકુમાર અસંખ્યાત-
 ગણા છે.

આ જ પ્રકારે નાગકુમારથી સ્તનિતકુમાર પર્યંત
 અલ્પબહુત્વ સમજવું જોઈએ.

૫. દં. ૧૨-૧૬. એસિ ણં ભંતે ! પુઢવિકાઙ્યાણં-
 ૧. વેયણાસમુઘાણં, ૨. કસાયસમુઘાણં,
 ૩. મારણાંતિયસમુઘાણં, સમોહયાણં,
 ૪. અસમોહયાણ ય કયરે કયરેહિંતો અપ્પા વા
-જાવ- વિસેસાહિયા વા ?
૭. ગોયમા ! ૧. સવ્વત્થોવા પુઢવિકાઙ્યા મારણાંતિય-
 સમુઘાણં સમોહયા,
 ૨. કસાયસમુઘાણં સમોહયા સંખેજ્જગુણા,
 ૩. વેયણાસમુઘાણં સમોહયા વિસેસાહિયા,
 ૪. અસમોહયા અસંખેજ્જગુણા ।

એવં -જાવ- વણસ્સઙ્કાઙ્યા ।

- જાવરે-૧. સવ્વત્થોવા વાઝકકાઙ્યા વેઝવિયસમુઘા-
 ણં સમોહયા,
 ૨. મારણાંતિયસમુઘાણંસમોહયા અસંખેજ્જગુણા,
 ૩. કસાયસમુઘાણં સમોહયા સંખેજ્જગુણા,
 ૪. વેયણાસમુઘાણં સમોહયા વિસેસાહિયા,
 ૫. અસમોહયા અસંખેજ્જગુણા ।

૫. દં. ૧૭-૧૯. બેઙ્ઙિયાણં ભંતે !
 ૧. વેયણાસમુઘાણં, ૨. કસાયસમુઘાણં,
 ૩. મારણાંતિયસમુઘાણં, સમોહયાણં,
 ૪. અસમોહયાણ ય કયરે કયરેહિંતો અપ્પા વા
-જાવ- વિસેસાહિયા વા ?
૭. ગોયમા ! ૧. સવ્વત્થોવા બેઙ્ઙિયા મારણાંતિય-
 સમુઘાણં સમોહયા,
 ૨. વેયણાસમુઘાણં સમોહયા અસંખેજ્જગુણા,
 ૩. કસાયસમુઘાણં સમોહયા સંખેજ્જગુણા,

૫. દં. ૧૨-૧૬. ભંતે ! આ -
 ૧. વેદના સમુદ્ધાતથી, ૨. કષાય સમુદ્ધાતથી,
 ૩. મારણાંતિક સમુદ્ધાતથી સમવહત તથા
 ૪. અસમવહત પૃથ્વીકાયિકોમાં કોણ કોનાથી
 અલ્પ **-યાવત્-** વિશેષાધિક છે ?
૭. ગૌતમ ! ૧. સહુથી અલ્પ મારણાંતિક સમુદ્ધાતથી
 સમવહત પૃથ્વીકાયિક છે.
 ૨. (એનાથી) કષાય સમુદ્ધાતથી સમવહત
 પૃથ્વીકાયિક સંખ્યાતગણા છે.
 ૩. (એનાથી) વેદના સમુદ્ધાતથી સમવહત
 પૃથ્વીકાયિક વિશેષાધિક છે.
 ૪. (એનાથી) અસમવહત પૃથ્વીકાયિક અસંખ્યાત-
 ગણા છે.

**આ જ પ્રકારે વનસ્પતિકાયિક પર્યંત અલ્પબહુત્વ
 સમજવું જોઈએ.**

- વિશેષ - ૧. (વાયુકાયિક જીવોમાં) સહુથી અલ્પ
 વેકિય સમુદ્ધાતથી સમવહત વાયુકાયિક છે,
 ૨. (એનાથી) મારણાંતિક સમુદ્ધાતથી સમવહત
 વાયુકાયિક અસંખ્યાતગણા છે.
 ૩. (એનાથી) કષાય સમુદ્ધાતથી સમવહત
 વાયુકાયિક સંખ્યાતગણા છે.
 ૪. (એનાથી) વેદના સમુદ્ધાતથી સમવહત
 વાયુકાયિક વિશેષાધિક છે.
 ૫. (એનાથી) અસમવહત વાયુકાયિક જીવ
 અસંખ્યાતગણા છે.

૫. દં. ૧૭-૧૯, ભંતે ! આ -
 ૧. વેદના સમુદ્ધાતથી, ૨. કષાય સમુદ્ધાતથી,
 ૩. મારણાંતિક સમુદ્ધાતથી સમવહત અને
 ૪. અસમવહત બેઈન્દ્રિય જીવોમાં કોણ કોનાથી
 અલ્પ **-યાવત્-** વિશેષાધિક છે ?
૭. ગૌતમ ! ૧. સહુથી અલ્પ મારણાંતિક સમુદ્ધાતથી
 સમવહત બેઈન્દ્રિય જીવ છે.
 ૨. (એનાથી) વેદના સમુદ્ધાતથી સમવહત
 બેઈન્દ્રિય જીવ અસંખ્યાતગણા છે.
 ૩. (એનાથી) કષાય સમુદ્ધાતથી સમવહત
 બેઈન્દ્રિય જીવ સંખ્યાતગણા છે.

૪. અસમોહયા સંખેજ્જગુણા ।

एवं -जाव- चउरिंदिया ।

પ. ઢં. ૨૦. પંચેદિય-તિરિક્વજોણિયાણં ભંતે !

૧. વેયણાસમુઘાણં,
૨. કસાયસમુઘાણં,
૩. મારણાંતિયસમુઘાણં,
૪. વેઝવિયસમુઘાણં,
૫. તેજસસમુઘાણં, સમોહયાણં,
૬. અસમોહયાણ ય કયરે કયરેહિંતો અપ્પા વા -જાવ- વિસેસાહિયા વા ?

૩. ગોયમા ! ૧. સવ્વથોવા પંચેદિય-તિરિક્વજોણિયા તેજસસમુઘાણં સમોહયા,

૨. વેઝવિયસમુઘાણં સમોહયા અસંખેજ્જગુણા,
૩. મારણાંતિયસમુઘાણં સમોહયા અસંખેજ્જગુણા,
૪. વેયણાસમુઘાણં સમોહયા અસંખેજ્જગુણા,
૫. કસાયસમુઘાણં સમોહયા સંખેજ્જગુણા,
૬. અસમોહયા સંખેજ્જગુણા ।

પ. ઢં. ૨૧. મણુસ્સાણં ભંતે !

૧. વેયણાસમુઘાણં, ૨. કસાયસમુઘાણં,
૩. મારણાંતિયસમુઘાણં,
૪. વેઝવિયસમુઘાણં,
૫. તેજસસમુઘાણં, ૬. આહારગસમુઘાણં,
૭. કેવલિસમુઘાણં, સમોહયાણં,
૮. અસમોહયાણ ય કયરે કયરેહિંતો અપ્પા વા -જાવ- વિસેસાહિયા વા ?

૩. ગોયમા ! ૧. સવ્વથોવા મણૂસા આહારગસમુઘાણં સમોહયા,

૨. કેવલિસમુઘાણં સમોહયા સંખેજ્જગુણા,

૪. (એનાથી) અસમવહત બેઈન્દ્રિય જીવ સંખ્યાત-ગણા છે.

આ જ પ્રકારે ચતુરિન્દ્રિય પર્યંત અલ્પબહુત્વ સમજવો જોઈએ.

પ્ર. ઢં. ૨૦. ભંતે ! આ -

૧. વેદના સમુદ્ધાતથી,
૨. કષાય સમુદ્ધાતથી,
૩. મારણાન્તિક સમુદ્ધાતથી,
૪. વૈકિય સમુદ્ધાતથી,
૫. તૈજસ સમુદ્ધાતથી, સમવહત અને
૬. અસમવહત પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિકોમાં કોણ કોનાથી અલ્પ -યાવત્- વિશેષાધિક છે ?

૩. ગૌતમ ! ૧. સહુથી અલ્પ તૈજસ સમુદ્ધાતથી સમવહત પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિક છે,

૨. (એનાથી) વૈકિય સમુદ્ધાતથી સમવહત પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિક અસંખ્યાતગણા છે,
૩. (એનાથી) મારણાન્તિક સમુદ્ધાતથી સમવહત પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિક અસંખ્યાતગણા છે,
૪. (એનાથી) વેદના સમુદ્ધાતથી સમવહત પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિક અસંખ્યાતગણા છે,
૫. (એનાથી) કષાય સમુદ્ધાતથી સમવહત પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિક સંખ્યાતગણા છે.
૬. (એનાથી) અસમવહત પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિક સંખ્યાતગણા છે.

પ્ર. ઢં. ૨૧. ભંતે ! આ -

૧. વેદના સમુદ્ધાતથી, ૨. કષાય સમુદ્ધાતથી,
૩. મારણાન્તિક સમુદ્ધાતથી,
૪. વૈકિય સમુદ્ધાતથી,
૫. તૈજસ સમુદ્ધાતથી, ૬. આહારક સમુદ્ધાતથી,
૭. કેવલી સમુદ્ધાતથી, સમવહત અને
૮. અસમવહત મનુષ્યોમાં કોણ કોનાથી અલ્પ -યાવત્- વિશેષાધિક છે ?

૩. ગૌતમ ! ૧. સહુથી અલ્પ આહારક સમુદ્ધાતથી સમવહત મનુષ્ય છે,

૨. (એનાથી) કેવલિ સમુદ્ધાતથી સમવહત મનુષ્ય સંખ્યાતગણા છે,

૩. તેજસ્સમુઘાણં સમોહયા સંખેજ્જગુણા,
૪. વેડવ્વિયસમુઘાણં સમોહયા સંખેજ્જગુણા,
૫. મારણાંતિયસમુઘાણં સમોહયા અસંખેજ્જગુણા,
૬. વેયણાસમુઘાણં સમોહયા અસંખેજ્જગુણા,
૭. કસાયસમુઘાણં સમોહયા સંખેજ્જગુણા,
૮. અસમોહયા અસંખેજ્જગુણા ।

દં. ૨૨-૨૪. વાણમંતર-જોડસિય-વેમાણિયા જહા
અસુરકુમારા ।

- પળ્ળ. પ. ૩૬, સુ. ૨૧૨૫-૨૧૩૨

૧૬. છાઝમત્થિયસમુઘાયાણં વિત્થરઓ પરૂવળં-

પ. કહ ણં ધંતે ! છાઝમત્થિયા સમુઘાયા પળ્ળત્તા ?

૩. ગોયમા ! છાઝમત્થિયા છ સમુઘાયા પળ્ળત્તા,
તં જહા-

૧. વેયણાસમુઘાણં, ૨. કસાયસમુઘાણં,
૩. મારણાંતિયસમુઘાણં, ૪. વેડવ્વિયસમુઘાણં,
૫. તેજસ્સમુઘાણં, ૬. આહારગસમુઘાણં ।

પ. દં. ૧. ણેરહયાણં ધંતે ! કહ છાઝમત્થિયા સમુઘાયા
પળ્ળત્તા ?

૩. ગોયમા ! ચત્તારિ છાઝમત્થિયા સમુઘાયા પળ્ળત્તા,
તં જહા-

૧. વેયણાસમુઘાણં, ૨. કસાયસમુઘાણં,
૩. મારણાંતિયસમુઘાણં, ૪. વેડવ્વિયસમુઘાણં ।

પ. દં. ૨. અસુરકુમારાણં ધંતે ! કહ છાઝમત્થિયા
સમુઘાયા પળ્ળત્તા ?

૩. ગોયમા ! પંચ છાઝમત્થિયા સમુઘાયા પળ્ળત્તા,
તં જહા-

૧. વેયણાસમુઘાણં, ૨. કસાયસમુઘાણં,
૩. મારણાંતિયસમુઘાણં, ૪. વેડવ્વિયસમુઘાણં,
૫. તેજસ્સમુઘાણં ।

૩. (એનાથી) તેજસ્સ સમુદ્ધાતથી સમવહત
મનુષ્ય સંખ્યાતગણા છે,

૪. (એનાથી) વૈકિય સમુદ્ધાતથી સમવહત
મનુષ્ય સંખ્યાતગણા છે,

૫. (એનાથી) મારણાંતિક સમુદ્ધાતથી સમવહત
મનુષ્ય અસંખ્યાતગણા છે,

૬. (એનાથી) વેદના સમુદ્ધાતથી સમવહત
મનુષ્ય અસંખ્યાતગણા છે,

૭. (એનાથી) કષાય સમુદ્ધાતથી સમવહત
મનુષ્ય સંખ્યાતગણા છે,

૮. (એનાથી) અસમવહત મનુષ્ય અસંખ્યાત-
ગણા છે.

દં. ૨૨-૨૪. વાણમંતર, જ્યોતિષ અને વૈમાનિકોમાં
(સમુદ્ધાત સંબંધિત) અલ્પબહુત્વ અસુરકુમારોને
અનુરૂપ સમજવું જોઈએ.

૧૬. છાઝસ્થિક સમુદ્ધાતોનું વિસ્તારથી પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! છાઝસ્થિક સમુદ્ધાત કેટલા કહેવામાં
આવ્યા છે ?

૩. ગૌતમ ! છાઝસ્થિક સમુદ્ધાત છ કહેવામાં આવ્યા
છે, જેમકે -

૧. વેદના સમુદ્ધાત, ૨. કષાય સમુદ્ધાત,
૩. મારણાંતિક સમુદ્ધાત, ૪. વૈકિય સમુદ્ધાત,
૫. તેજસ્સ સમુદ્ધાત, ૬. આહારક સમુદ્ધાત.

પ્ર. દં. ૧. ભંતે ! નારકોમાં છાઝસ્થિક સમુદ્ધાત કેટલા
કહેવામાં આવ્યા છે ?

૩. ગૌતમ ! નારકોમાં ચાર છાઝસ્થિક સમુદ્ધાત
કહેવામાં આવ્યા છે, જેમકે-

૧. વેદના સમુદ્ધાત, ૨. કષાય સમુદ્ધાત;
૩. મારણાંતિક સમુદ્ધાત, ૪. વૈકિય સમુદ્ધાત,

પ્ર. દં. ૨. ભંતે ! અસુરકુમારોમાં કેટલા છાઝસ્થિક
સમુદ્ધાત કહેવામાં આવ્યા છે ?

૩. ગૌતમ ! અસુરકુમારોમાં પાંચ છાઝસ્થિક સમુદ્ધાત
કહેવામાં આવ્યા છે, જેમકે -

૧. વેદના સમુદ્ધાત, ૨. કષાય સમુદ્ધાત,
૩. મારણાંતિક સમુદ્ધાત, ૪. વૈકિય સમુદ્ધાત,
૫. તેજસ્સ સમુદ્ધાત.

દં. ૩-૧૧, ૨૨-૨૪. **એવં સબ્દેવા -જાવ- વેમાણિયા ।**

પ. દં. ૧૨-૧૯. **એર્ગિંદિય-વિગલિંદિયાણં ભંતે ! કઙ્છાઝમત્થિયા સમુદ્ધાયા પળ્ણત્તા ?**

ઝ. ગોયમા ! તિળ્ણિ ઝાઝમત્થિયા સમુદ્ધાયા પળ્ણત્તા, તં જહા-

૧. વેયણાસમુદ્ધાણ, ૨. કસાયસમુદ્ધાણ,
૩. મારણાંતિયસમુદ્ધાણ ।

ળવરં-વાઝકકાઙયાણં ચત્તારિ સમુદ્ધાયા પળ્ણત્તા, તં જહા -

૧. વેયણાસમુદ્ધાણ, ૨. કસાયસમુદ્ધાણ,
૩. મારણાંતિયસમુદ્ધાણ, ૪. વેઝવ્વિયસમુદ્ધાણ ।

પ. દં. ૨૦. **પંચેંદિય-તિરિક્કજોણિયાણં ભંતે ! કઙ્છાઝમત્થિયા સમુદ્ધાયા પળ્ણત્તા ?**

ઝ. ગોયમા ! પંચ ઝાઝમત્થિયા સમુદ્ધાયા પળ્ણત્તા, તં જહા-

૧. વેયણાસમુદ્ધાણ, ૨. કસાયસમુદ્ધાણ,
૩. મારણાંતિયસમુદ્ધાણ, ૪. વેઝવ્વિયસમુદ્ધાણ,
૫. તેજસસમુદ્ધાણ ।

પ. દં. ૨૧. **મળ્ણસાણં ભંતે ! કઙ્છાઝમત્થિયા સમુદ્ધાયા પળ્ણત્તા ?**

ઝ. ગોયમા ! ઝ ઝાઝમત્થિયા સમુદ્ધાયા પળ્ણત્તા, તં જહા -

૧. વેયણાસમુદ્ધાણ, ૨. કસાયસમુદ્ધાણ,
૩. મારણાંતિયસમુદ્ધાણ, ૪. વેઝવ્વિયસમુદ્ધાણ,
૫. તેજસસમુદ્ધાણ, ૬. આહારગસમુદ્ધાણ ।

- પળ્ણ. પ. ૩૬, સુ. ૨૧૪૭-૨૧૫૨

૧૭. **કસાયસમુદ્ધાયસ્ય વિત્થરઝો પરૂવળં-**

પ. કઙ્છા ણં ભંતે ! કસાયસમુદ્ધાયા પળ્ણત્તા ?

ઝ. ગોયમા ! ચત્તારિ કસાયસમુદ્ધાયા પળ્ણત્તા, તં જહા-

૧. કોહસમુદ્ધાણ, ૨. માળસમુદ્ધાણ,
૩. માયાસમુદ્ધાણ, ૪. લોભસમુદ્ધાણ ।

પ. દં. ૧. **ળેરઙ્ગયાણં ભંતે ! કઙ્છા કસાયસમુદ્ધાયા પળ્ણત્તા ?**

દં. ૩-૧૧, ૨૨-૨૪. **આ જ પ્રકારે વૈમાનિક પર્યંત સર્વ દેવ સમજવાં જોઈએ.**

પ્ર. દં. ૧૨-૧૯. ભંતે ! એકેન્દ્રિય અને વિકલેન્દ્રિય જીવોમાં કેટલા ઇાત્તસ્થિક સમુદ્ધાત કહેવામાં આવ્યા છે ?

ઝ. ગૌતમ ! એમાં ત્રણ ઇાત્તસ્થિક સમુદ્ધાત કહેવામાં આવ્યા છે, જેમકે -

૧. વેદના સમુદ્ધાત, ૨. કષાય સમુદ્ધાત,
૩. મારણાંતિક સમુદ્ધાત.

વિશેષ - વાયુકાયિક જીવોમાં ચાર ઇાત્તસ્થિક સમુદ્ધાત કહેવામાં આવ્યા છે, જેમકે -

૧. વેદના સમુદ્ધાત, ૨. કષાય સમુદ્ધાત,
૩. મારણાંતિક સમુદ્ધાત, ૪. વૈકિય સમુદ્ધાત.

પ્ર. દં. ૨૦. ભંતે ! પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિકોમાં કેટલા ઇાત્તસ્થિક સમુદ્ધાત કહેવામાં આવ્યા છે ?

ઝ. ગૌતમ ! એમાં પાંચ ઇાત્તસ્થિક સમુદ્ધાત કહેવામાં આવ્યા છે, જેમકે -

૧. વેદના સમુદ્ધાત, ૨. કષાય સમુદ્ધાત,
૩. મારણાંતિક સમુદ્ધાત, ૪. વૈકિય સમુદ્ધાત,
૫. તેજસ સમુદ્ધાત.

પ્ર. દં. ૨૧. ભંતે ! મનુષ્યોમાં કેટલા ઇાત્તસ્થિક સમુદ્ધાત કહેવામાં આવ્યા છે ?

ઝ. ગૌતમ ! એમાં છ ઇાત્તસ્થિક સમુદ્ધાત કહેવામાં આવ્યા છે, જેમકે -

૧. વેદના સમુદ્ધાત, ૨. કષાય સમુદ્ધાત,
૩. મારણાંતિક સમુદ્ધાત, ૪. વૈકિય સમુદ્ધાત,
૫. તેજસ સમુદ્ધાત, ૬. આહારક સમુદ્ધાત.

૧૭. **કષાય સમુદ્ધાતનું વિસ્તારથી પ્રરૂપણ :**

પ્ર. ભંતે ! કષાય સમુદ્ધાત કેટલા કહેવામાં આવ્યા છે ?

ઝ. ગૌતમ ! કષાય સમુદ્ધાત ચાર કહેવામાં આવ્યા છે, જેમકે -

૧. ક્રોધ સમુદ્ધાત, ૨. માન સમુદ્ધાત,
૩. માયા સમુદ્ધાત, ૪. લોભ સમુદ્ધાત.

પ્ર. દં. ૧. ભંતે ! નારકોના કેટલા કષાય સમુદ્ધાત કહેવામાં આવ્યા છે ?

૩. ગોયમા ! ચત્તારિ કસાયસમુઘાયા પળ્ણત્તા ।

દં. ૨-૨૪. એવં -જાવ- વેમાણિયાણં ।

પ. દં. ૧. એગમેગસ્સ ણં ભંતે ! ણેરહ્યસ્સ કેવહ્યા કોહસમુઘાયા અતીતા ?

૩. ગોયમા ! અણંતા ।

પ. ભંતે ! કેવહ્યા પુરેક્ખડા ?

૩. ગોયમા ! કસ્સહ અત્થિ, કસ્સહ ણત્થિ ।

જસ્સહત્થિ જહણ્ણેણં એક્કો વા, દો વા, તિણ્ણિ વા ।

ઉક્કોસેણં સંખેજ્જા વા, અસંખેજ્જા વા, અણંતા વા ।

દં. ૨-૨૪. એવં -જાવ- વેમાણિયસ્સ ।

એવં -જાવ- લોભસમુઘાણ ।

એ એ ચત્તારિ દંડગા ।

પ. દં. ૧. ણેરહ્યાણં ભંતે ! કેવહ્યા કોહસમુઘાયા અતીતા ?

૩. ગોયમા ! અણંતા ।

પ. ભંતે ! કેવહ્યા પુરેક્ખડા ?

૩. ગોયમા ! અણંતા ।

દં. ૨-૨૪. એવં -જાવ- વેમાણિયાણં ।

એવં -જાવ- લોભસમુઘાણ ।

એ એ વિ ચત્તારિ દંડગા ।

પ. દં. ૧. એગમેગસ્સ ણં ભંતે ! ણેરહ્યસ્સ ણેરહ્યત્તે કેવહ્યા કોહસમુઘાયા અતીતા ?

૩. ગોયમા ! અણંતા ।

દં. ૨-૨૪. એવં જહા વેયણાસમુઘાઓ ભણિઓ તહા કોહસમુઘાઓ વિ ભાણિયવ્વાઓ ણિરવસેસં -જાવ- વેમાણિયત્તે ।

માણસમુઘાઓ, માયાસમુઘાઓ ય ણિરવસેસં જહા મારણાંતિયસમુઘાઓ ।

લોભસમુઘાઓ જહા કસાયસમુઘાઓ ।

૩. ગૌતમ ! એમાં ચારેય કષાય સમુદ્ધાત કહેવામાં આવ્યા છે.

દં. ૨-૨૪. આ જ પ્રકારે વૈમાનિકો પર્યત (ચારેય કષાય સમુદ્ધાત) સમજવાં જોઈએ.

પ્ર. દં. ૧. ભંતે ! એક-એક નારકના કેટલા ક્રોધ સમુદ્ધાત વ્યતીત થયેલા છે ?

૩. ગૌતમ ! અનંત થયેલા છે.

પ્ર. ભંતે ! ભવિષ્યમાં કેટલા થવાનાં છે ?

૩. ગૌતમ ! કોઈને થશે અને કોઈને નહીં થાય.

જેને થશે, એને જઘન્ય એક, બે કે ત્રણ, ઉત્કૃષ્ટ સંખ્યાત, અસંખ્યાત કે અનંત થશે.

દં. ૨-૨૪. આ જ પ્રકારે વૈમાનિક પર્યત સમજવું જોઈએ.

આ જ પ્રકારે (ચોવીસ દંડકોમાં અતીત અને અનાગત) લોભ સમુદ્ધાત પર્યતનું કથન કરવું જોઈએ.

આ જ પ્રકારે આ ચાર દંડક થયા.

પ્ર. દં. ૧. ભંતે ! (ઘણાંબધાં) નૈરયિકોના કેટલાં ક્રોધ સમુદ્ધાત વ્યતીત થયેલા છે ?

૩. ગૌતમ ! તેઓ અનંત થયેલા છે.

પ્ર. ભંતે ! ભવિષ્યમાં કેટલા થવાનાં છે ?

૩. ગૌતમ ! તેઓ પણ અનંત થવાનાં છે.

દં. ૨-૨૪. આ જ પ્રકારે વૈમાનિકો પર્યત સમજવું જોઈએ.

આ જ પ્રકારે લોભ સમુદ્ધાત પર્યત સમજવું જોઈએ.

આ જ પ્રકારે આ ચાર દંડક થયા.

પ્ર. દં. ૧. ભંતે ! એક-એક નૈરયિકના નારક પર્યાયમાં કેટલા ક્રોધ સમુદ્ધાત વ્યતીત થયેલા છે ?

૩. ગૌતમ ! તેઓ અનંત થયેલા છે.

દં. ૨-૨૪. જે પ્રકારે વેદના સમુદ્ધાતનું કથન કર્યું છે તે જ પ્રકારે ક્રોધ સમુદ્ધાતનું પણ સમગ્રરૂપે વૈમાનિક પર્યાય પર્યત કથન સમજવું જોઈએ.

એ જ પ્રકારે માનસમુદ્ધાત અને માયાસમુદ્ધાતનું સમગ્ર કથન પણ મારજ્ઞાનિક સમુદ્ધાતને અનુરૂપ કરવું જોઈએ.

લોભ સમુદ્ધાતનું કથન કષાય સમુદ્ધાતને અનુરૂપ કરવું જોઈએ.

ળવરે-સવ્વજીવા અસુરાઈ ણેરડાણુ લોભકસાણં
એગુત્તરિયા ણેયવ્વા ।

- પ. દં. ૧. ણેરડયાણં ભંતે ! ણેરડયત્તે કેવડયા કોહ-
સમુઘાયા અતીતા ?
૩. ગોયમા ! અણંતા ।
પ. ભંતે ! કેવડયા પુરેક્ખડા ?
૩. ગોયમા ! અણંતા ।

દં. ૨-૨૪. એવં-જાવ-વેમાણિયત્તે ।

દં. ૧-૨૪. એવં સઢ્ઢાણં-પરઢ્ઢાણેસુ સવ્વત્થ વિ
ભાણિયવ્વા સવ્વજીવાણં ચત્તારિ સમુઘાયા-જાવ-
લોભસમુઘાઓ-જાવ-વેમાણિયાણં વેમાણિયત્તે ।

- પ. એસિ ણં ભંતે ! જીવાણં,
૧. કોહસમુઘાણં, ૨. માણસમુઘાણં,
૩. માયાસમુઘાણં, ૪. લોભસમુઘાણય સમોહયાણં,
૫. અકસાયસમુઘાણ ય સમોહયાણં,
૬. અસમોહયાણ ય કયરે કયરેહિંતો અપ્પા વા
-જાવ- વિસેસાહિયા વા ?

૩. ગોયમા !
૧. સવ્વત્થોવા જીવા અકસાયસમુઘાણં સમોહયા,
૨. માણસમુઘાણં સમોહયા અણંતગુણા,
૩. કોહસમુઘાણં સમોહયા વિસેસાહિયા,
૪. માયાસમુઘાણં સમોહયા વિસેસાહિયા,
૫. લોભસમુઘાણં સમોહયા વિસેસાહિયા,
૬. અસમોહયા સંખેજ્જગુણા ।

- પ. દં. ૧. એસિ ણં ભંતે ! ણેરડયાણં ૧. કોહસમુઘાણં,
૨. માણસમુઘાણં, ૩. માયાસમુઘાણં,
૪. લોભસમુઘાણં સમોહયાણં, અસમોહયાણ ય
કયરે કયરેહિંતો અપ્પા વા -જાવ- વિસેસાહિયા વા ?

વિશેષ - અસુરકુમાર વગેરે બધા જીવોનું નારક
પર્યાયમાં લોભકષાય સમુદ્ધાતનું કથન એકોત્તર
વૃદ્ધિવડે કરવું જોઈએ.

- પ્ર. દં. ૧. ભંતે ! નારકોના નારક પર્યાયમાં કેટલા
ક્રોધ સમુદ્ધાત વ્યતીત થયેલાં છે ?
૩. ગૌતમ ! તેઓ અનંત થયેલાં છે.
પ્ર. ભંતે ! ભવિષ્યમાં કેટલા થવાનાં છે ?
૩. ગૌતમ ! તેઓ અનંત થવાનાં છે.

દં. ૨-૨૪. આ જ પ્રકારે વૈમાનિક પર્યાય પર્યંત
કહેવું જોઈએ.

દં. ૧-૨૪. આ જ પ્રકારે સ્વસ્થાન-પરસ્થાનમાં
સર્વત્ર સર્વજીવોનાં વૈમાનિકોના વૈમાનિક પર્યાય
પર્યંતમાં રહેવા છતાં લોભ સમુદ્ધાત પર્યંત ચારેય
સમુદ્ધાત સમજવાં જોઈએ.

- પ્ર. ભંતે ! આ જીવોના -
૧. ક્રોધ સમુદ્ધાત, ૨. માન સમુદ્ધાત,
૩. માયા સમુદ્ધાત, ૪. લોભ સમુદ્ધાતથી સમવહત,
૫. અકષાય સમુદ્ધાતથી સમવહત અને
૬. અસમવહત જીવોમાં કોણ કોનાથી અલ્પ
-યાવત્- વિશેષાધિક છે ?
૩. ગૌતમ !

૧. સહુથી અલ્પ અકષાયસમુદ્ધાતથી સમવહત
જીવ છે,
૨. (એનાથી) માનકષાયથી સમવહત જીવ
અનંતગણા છે,
૩. (એનાથી) ક્રોધ સમુદ્ધાતથી સમવહત જીવ
વિશેષાધિક છે,
૪. (એનાથી) માયા સમુદ્ધાતથી સમવહત
જીવ વિશેષાધિક છે.
૫. (એનાથી) લોભ સમુદ્ધાતથી સમવહત
જીવ વિશેષાધિક છે,
૬. (એનાથી) અસમવહત જીવ સંખ્યાતગણા છે.

- પ્ર. દં. ૧. ભંતે ! આ ૧. ક્રોધ સમુદ્ધાત,
૨. માન સમુદ્ધાત, ૩. માયા સમુદ્ધાત અને
૪. લોભ સમુદ્ધાતથી સમવહત અને અસમવહત
નારકોમાં કોણ કોનાથી અલ્પ -યાવત્- વિશેષાધિક
છે ?

૩. ગોયમા ! ૧. સવ્વત્થોવા ખેરહયા લોભસમુઘાણં સમોહયા,
૨. માયાસમુઘાણં સમોહયા સંખેજ્જગુણા,
૩. માણસમુઘાણં સમોહયા સંખેજ્જગુણા,
૪. કોહસમુઘાણં સમોહયા સંખેજ્જગુણા,
૫. અસમોહયા અસંખેજ્જગુણા ।

પ. દં. ૨-૧૧. અસુરકુમારાણં ભંતે ! ૧-૪. કોહસમુઘાણં -જાવ- લોભસમુઘાણં સમોહયાણં અસમોહયાણં ય કયરે કયરેહિતો અપ્પા વા -જાવ- વિસેસાહિયા વા ?

૩. ગોયમા ! ૧. સવ્વત્થોવા અસુરકુમારા કોહસમુઘાણં સમોહયા,
૨. માણસમુઘાણં સમોહયા સંખેજ્જગુણા,
૩. માયાસમુઘાણં સમોહયા સંખેજ્જગુણા,
૪. લોભસમુઘાણં સમોહયા સંખેજ્જગુણા,
૫. અસમોહયા સંખેજ્જગુણા ।

દં. ૩-૧૧, ૨૨-૨૪. **एवं सब्बदेवा -जाव- वेमाणिया ।**

પ. દં. ૧૨. પુઢવિકાહયાણં ભંતે ! ૧-૪. કોહસમુઘાણં -જાવ- લોભસમુઘાણં સમોહયાણં અસમોહયાણં ય કયરે કયરેહિતો અપ્પા વા -જાવ- વિસેસાહિયા વા ?

૩. ગોયમા ! ૧. સવ્વત્થોવા પુઢવિકાહયા માણસમુઘાણં સમોહયા,
૨. કોહસમુઘાણં સમોહયા વિસેસાહિયા,
૩. માયાસમુઘાણં સમોહયા વિસેસાહિયા,
૪. લોભસમુઘાણં સમોહયા વિસેસાહિયા,

૩. ગૌતમ ! ૧. સહુથી અલ્પ લોભસમુદ્ધાતથી સમવહત નારક છે.

૨. (એનાથી) માયા સમુદ્ધાતથી સમવહત નારક સંખ્યાતગણા છે,
૩. (એનાથી) માનસમુદ્ધાતથી સમવહત નારક સંખ્યાતગણા છે,
૪. (એનાથી) ક્રોધ સમુદ્ધાતથી સમવહત નારક સંખ્યાતગણા છે,
૫. (એનાથી) અસમવહત નારક અસંખ્યાત-ગણા છે.

પ્ર. દં. ૨-૧૧. ભંતે ! ૧-૪. ક્રોધ સમુદ્ધાત -યાવત્- લોભ સમુદ્ધાતથી સમવહત અને અસમવહત અસુરકુમારોમાં કોણ કોનાથી અલ્પ -યાવત્- વિશેષાધિક છે ?

૩. ગૌતમ ! ૧. સહુથી અલ્પ ક્રોધ સમુદ્ધાતથી સમવહત અસુરકુમાર છે.
૨. (એનાથી) માન સમુદ્ધાતથી સમવહત અસુરકુમાર સંખ્યાતગણા છે,
૩. (એનાથી) માયા સમુદ્ધાતથી સમવહત અસુરકુમાર સંખ્યાતગણા છે,
૪. (એનાથી) લોભ સમુદ્ધાતથી સમવહત અસુરકુમાર સંખ્યાતગણા છે,
૫. (એનાથી) અસમવહત અસુરકુમાર સંખ્યાત-ગણા છે.

દં. ૩-૧૧, ૨૨-૨૪. **આજ પ્રકારે વૈમાનિકો સુધી સર્વદેવોના (ક્રોધાદિ સમુદ્ધાત)નું અલ્પ બહુત્વ સમજવું જોઈએ.**

પ્ર. દં. ૧૨. ભંતે ! ૧-૪. ક્રોધ સમુદ્ધાત -યાવત્- લોભ સમુદ્ધાતથી સમવહત અને અસમવહત પૃથ્વીકાયિકોમાં કોણ કોનાથી અલ્પ -યાવત્- વિશેષાધિક છે ?

૩. ગૌતમ ! ૧. સહુથી અલ્પ માન સમુદ્ધાતથી સમવહત પૃથ્વીકાયિક છે,
૨. (એનાથી) ક્રોધ સમુદ્ધાતથી સમવહત પૃથ્વીકાયિક વિશેષાધિક છે,
૩. (એનાથી) માયા સમુદ્ધાતથી સમવહત પૃથ્વીકાયિક વિશેષાધિક છે,
૪. (એનાથી) લોભ સમુદ્ધાતથી સમવહત પૃથ્વીકાયિક વિશેષાધિક છે,

૫. અસમોહયા સંખેજ્જગુણા ।
 દં. ૧૩-૨૦. **एवं-जाव-पंचेन्द्रिय-तिरिक्खजोणिया ।**
 દં. ૨૧. **मणुस्सा जहा जीवा ।**

णवरं-माणसमुग्घाएणं समोहया असंखेज्जगुणा ।
 - पण्ण. प. ३६, सु. २१३३-२१४६

૧૮. કેવલિ સમુઘાયસ્સ પઓજણં કજ્જ ચ પરૂવણં-

- પ. કમ્હા ણં ભંતે ! કેવલિ સમુઘાયં ગચ્છંતિ ?
 ડ. ગોયમા ! કેવલિસ્સ ચત્તારિ કમ્મંસા અક્ખીણા અવેઝ્યા અણિજિણ્ણા ભવંતિ, તં જહા-
 ૧. વેયણિજ્જે, ૨. આઝે ૩. ણામે, ૪. ગોએ ।
 સવ્વબહુપ્પએસે સે વેયણિજ્જે કમ્મે ભવઙ્, સવ્વત્થોવે સે આઝે કમ્મે ભવઙ્ ।

गाहा-विसमं समं करेइ, बंधणेहिं ठिईहि य ।
 विसमसमीकरणयाए, बंधणेहिं ठिईहि य ॥
 एवं खलु केवलि समोहण्णइ,

एवं खलु समुग्घायं गच्छइ ।

- પ. સવ્વે વિ ણં ભંતે ! કેવલિ સમોહણ્ણંતિ ?
 સવ્વેવિ ણં ભંતે ! કેવલિસમુઘાયં ગચ્છંતિ ?

- ડ. ગોયમા ! ણો ઙ્ગણ્ણે સમટ્ઠે ।
 गाहाओ-जस्साऽऽएण तुल्लाइ, बंधणेहिं ठिईहि य ।
 भवोवग्गहकम्माइ, समुग्घायं से ण गच्छइ ॥

अंगंतूणं समुग्घायं, अणंता केवली जिणा ।
 जर-मरणविप्पमुक्का, सिद्धिं वरगइं गया ॥ १

- पण्ण. प. ३६, सु. २१७०

૧૯. કેવલિસમુઘાણ નિજ્જિણ્ણ ચરિમ પોગ્ગલાણં સુહુમાઙ્ પરૂવણં-

- પ. અણગારસ્સ ણં ભંતે ! ભાવિયપ્પણો કેવલિસમુઘાણં સમોહયસ્સ જે ચરિમા ણિજ્જરાપોગ્ગલા સુહુમા ણં તે પોગ્ગલા પણ્ણત્તા સમણાઝસો ! સવ્વલોગં પિ ણં તે ફુસિત્તા ણં ચિટ્ઠંતિ ?

૫. (એનાથી) અસમવહત પૃથ્વીકાયિક સંખ્યાતગણા છે.
 દં. ૧૩-૨૦. આ જ પ્રકારે પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિક સુધીનું અલ્પબહુત્વ સમજવું જોઈએ.
 દં. ૨૧. મનુષ્યો (ના કોધાદિ સમુદ્ધાત)નું અલ્પબહુત્વ સમુચ્ચય જીવોને અનુરૂપ છે.

વિશેષ - માન સમુદ્ધાતથી સમવહત મનુષ્ય અસંખ્યાતગણા છે.

૧૮. કેવલી સમુદ્ધાતનું પ્રયોજન અને કાર્યનું પ્રરૂપણ :

- પ્ર. ભંતે ! કયા કારણથી કેવળી સમુદ્ધાત અવસ્થા પ્રાપ્ત થાય છે ?
 ડ. ગૌતમ ! કેવલીના આ ચાર કર્મશ ક્ષીણ થયેલાં નથી, વેદન થયેલાં નથી, નિર્જરાને પ્રાપ્ત થયેલાં નથી, જેમકે-
 ૧. વેદનીય, ૨. આયુ, ૩. નામ, ૪. ગોત્ર.
 એમનું વેદનીયકર્મ સૌથી વધારે પ્રદેશોયુક્ત હોય છે. એમનું સૌથી ઓછા પ્રદેશોયુક્ત આયુકર્મ હોય છે.

गाथार्थ - तेओ अंधनो अने स्थितिओधी विषम (कर्म)ने सम करे छे. (वस्तुतः) अंधनो अने स्थितिओधी विषमकर्मोनुं समीकरण करवाने माटे केवली समुदधात करे छे.

આ પ્રકારે સમુદ્ધાત અવસ્થાને પ્રાપ્ત કરે છે.

- પ્ર. ભંતે ! શું બધાં જ કેવલી સમુદ્ધાત કરે છે ?
 શું બધાં જ કેવલી સમુદ્ધાત અવસ્થાને પ્રાપ્ત કરે છે ?

- ડ. ગૌતમ ! આ અર્થ સમર્થ નથી.
 गाथार्थ - જેના ભવો પપ્રાહી (ભવનાનિમિત્ત) કર્મ અંધન અને સ્થિતિ આયુષ્યકર્મને તુલ્ય છે, તે કેવલી સમુદ્ધાત કરતાં નથી.
 સમુદ્ધાત કર્યા વગર અનંત કેવલજ્ઞાની જિનેન્દ્ર ભગવાન વૃદ્ધાવસ્થા અને મરણથી સર્વધારહિત થયાં છે તથા શ્રેષ્ઠ સિદ્ધગતિને પ્રાપ્ત થયા છે.

૧૯. કેવલી સમુદ્ધાત વડે નિર્જર્ણ ચરમપુદ્ગલોમાં સૂક્ષ્માદિનું પ્રરૂપણ :

- પ્ર. ભંતે ! કેવલી સમુદ્ધાતથી સમવહત ભાવિતાત્મા અનગારના જે ચરમ (અંતિમ) નિર્જરા પુદ્ગલ છે તો હે આયુષ્માન્ શ્રમણ ! શું તે પુદ્ગલ (સૂક્ષ્મ) કહેવાય છે અને શું તેઓ સમસ્ત લોકને સ્પર્શ કરીને રહે છે ?

૩. હંતા, ગોયમા ! અણગારસ્સ ભાવિયપ્પનો કેવલિસમુ-
ઘ્ઘાણં સમોહયસ્સ જે ચરિમા ણિજ્જરાપોગ્ગલા
સુહુમા ણં જે પોગ્ગલા પ્ણત્તા સમણાસો !
સવ્વલોગં પિ ય ણં તે ફુસિત્તા ણં ચિટ્ઠંતિ ।^૧

૫. છઝમત્થે ણં ભંતે ! મણૂસે તેસિં ણિજ્જરાપોગ્ગલાણં
કિંચિ વ્ણેણં વ્ણં, ગંધેણં ગંધં, રસેણં રસં, ફાસેણં
વા ફાસં જાણઈ પાસઈ ?

૩. ગોયમા ! ણો ઇણટ્ટે સમટ્ટે ।

૫. સે કેણટ્ટેણં ભંતે ! એવં વુચ્ચઈ-

“છઝમત્થે ણં મણૂસે તેસિં ણિજ્જરાપોગ્ગલાણં ણો
કિંચિ વિ વ્ણેણં વ્ણં, ગંધેણં ગંધં, રસેણં રસં,
ફાસેણં વા ફાસં જાણઈ પાસઈ ?”

૩. ગોયમા ! અયણ્ણં જંબુદ્દીવે દીવે સવ્વદીવ-સમુદ્દાણં
સવ્વભંતરાણ, સવ્વખુદ્દાણ વટ્ટે તેલ્લાપૂયસંઠાણસંઠિણે ।

વટ્ટે રહચક્કવાલસંઠાણ સંઠિણે ।

વટ્ટે પુક્કવરકણિયાસંઠાણસંઠિણે ।

વટ્ટે પડિપુણ્ણચંદસંઠાણસંઠિણે ।

એણં જોયણસયસહસ્સં આયામવિક્કભેણં,

તિણ્ણિ ય જોયણસયસહસ્સાઈ સોલસ ય સહસ્સાઈ
દોણ્ણિ ય સત્તાવીસે જોયણસણ, તિણ્ણિ ય કોસે
અટ્ટાવીસં ચ ધણુસયં તેરસ ય અંગુલાઈ અઢ્ઢંગુલં ચ
કિંચિ વિસેસાહિણે પરિક્કહેવેણં પ્ણત્તે ।

દેવે ણં મહિદ્દીણે -જાવ- મહાસોક્કવે એણં મહં
સવિલેવણં ગંધસમુગ્ગયં ગહાય તં અવદાલેઈ તં મહં
એણં સવિલેવણં ગંધસમુગ્ગયં અવદાલેત્તા ઇણામેવ
કટ્ટુ કેવલકપ્પં જંબુદ્દીવં દીવં તિહિં અચ્છરાણિવાઈહિં
તિસત્તખુત્તો અણુપરિયટ્ટિત્તા ણં હવ્વમાગચ્છેજ્જા,

સે નૂણં ગોયમા ! સે કેવલકપ્પે જંબુદ્દીવે દીવે તેહિં
ઘાણપોગ્ગલેહિં ફુડે ?

હંતા, ફુડે ।

છઝમત્થે ણં ગોયમા ! મણૂસે તેસિં ઘાણપોગ્ગલાણં
કિંચિ વ્ણેણં વ્ણં, ગંધેણં ગંધં, રસેણં રસં, ફાસેણં
વા ફાસં જાણઈ પાસઈ ?

૩. હા, ગૌતમ ! કેવલી સમુદ્ધાતથી સમવહત ભાવિતાત્મા
અનગારના જે ચરમ નિર્જરા-પુદ્ગલ હોય છે, હે
આયુષ્માન્ શ્રમણ ! તે પુદ્ગલ સૂક્ષ્મ કહેવાય છે
અને તે સમસ્ત લોકને સ્પર્શ કરીને રહે છે.

૫. ભંતે ! શું છદ્મસ્થ મનુષ્ય આ નિર્જરા-પુદ્ગલોને ચક્ષુ-
ઈન્દ્રિયથી વર્ણને, દ્રાણેન્દ્રિયથી ગંધને, રસેન્દ્રિયથી
રસને કે સ્પર્શેન્દ્રિયથી સ્પર્શને જાણે છે, જુએ છે ?

૩. ગૌતમ ! આ અર્થ સમર્થ નથી.

૫. ભંતે ! કયા કારણથી એમ કહેવાય છે કે -

“છદ્મસ્થ મનુષ્ય તે નિર્જરા-પુદ્ગલોને ચક્ષુઈન્દ્રિયથી
વર્ણને, દ્રાણેન્દ્રિયથી ગંધને, રસેન્દ્રિયથી રસને
તથા સ્પર્શેન્દ્રિયથી સ્પર્શને કિંચિત્ પણ જાણતાં
નથી, જોતાં નથી ?

૩. ગૌતમ ! આ જંબુદ્દીપ નામનો દ્વીપ સમસ્ત દ્વીપ-
સમુદ્રોની મધ્યમાં છે, સૌથી નાનો છે, તેલના
પૂઆના આકાર જેવો ગોળ છે,

રથનાં પૈડાના આકાર જેવો ગોળ છે,

કમલની કર્ણિકાના આકાર જેવો ગોળ છે,

પરિપૂર્ણ ચંદ્રમાના આકાર જેવો ગોળ છે,

લંબાઈ અને પહોળાઈ એક લાખ યોજનની છે,

એની પરિધિ ત્રણ લાખ, સોળહજાર બસો સત્તાવીશ
યોજન, ત્રણકોશ, એકસો અઠ્યાવીસ ધનુષ, સાડાતેર
આંગળથી કાંઈક વધારે કહેવામાં આવી છે.

એક મહર્લિક -યાવત્- મહાસૌખ્ય સમ્પન્ન દેવ
વિલેપન યુક્ત સુગંધની એ મોટી ડબીને (હાથમાં
લઈને) ખોલે છે. પછી વિલપનયુક્ત સુગંધિત એ
મોટી ડબીને આ જ રીતે હાથમાં ધરીને સંપૂર્ણ
જંબુદ્દીપ નામના દ્વીપને ત્રણ ચપટીઓમાં
એકવીસવાર ફરી-ફરીને શીઘ્ર પાછા આવે તો -

હે ગૌતમ ! વાસ્તવમાં શું તે ગંધના પુદ્ગલોથી
સંપૂર્ણ જંબુદ્દીપ દ્વીપ સ્પૃષ્ટ થઈ જાય છે ?

હા, (ભંતે) સ્પૃષ્ટ થઈ જાય છે.

હે ગૌતમ ! શું છદ્મસ્થ મનુષ્ય (સમગ્ર જંબુદ્દીપમાં
વ્યાપ્ત) ચક્ષુઈન્દ્રિયથી એ ગંધ પુદ્ગલોના વર્ણને,
દ્રાણેન્દ્રિયથી ગંધને, રસેન્દ્રિયથી રસને અને સ્પર્શે-
ન્દ્રિયથી સ્પર્શને જરાક પણ જાણે છે - જુએ છે ?

૧. ૫. અણગારેણં ણં ભંતે ! ભાવિયપ્પા કેવલિસમુઘ્ઘાણં
સમોહણિત્તા, કેવલકપ્પં લોયં ફુસિત્તા ણં ચિટ્ઠં ?

૩. હંતા, ગોયમા ! ચિટ્ઠં ।

૫. સે નૂણં ભંતે ! કેવલકપ્પે લોણે તેહિં નિજ્જરાપોગ્ગલેહિં
ફુડે ?

૩. હંતા, ફુડે ।

-અવ. સુ. ૧૩૧-૧૩૨

ભંતે ! ણો ઇણદ્દે સમદ્દે ।

સે તેણદ્દેણં ગોયમા ! એવં વુચ્ચઈ-

“છઝમત્થે ણં મણૂસે તેસિં ણિજ્જરાપોગ્ગલાણં ણો
કિંચિ વણ્ણેણં વણ્ણં, ગંધેણં ગંધં, રસેણં રસં, ફાસેણં
વા ફાસં જાણઈ પાસઈ ।”

એ સુહુમા ણં તે પોગ્ગલા પણ્ણત્તા સમણાજસો !
સવ્વલોગં પિ ય ણં ફુસિત્તા ણં ચિદ્દંતિ ।^૧

- પણ્ણ. પ. ૩૬, સુ. ૨૧૬૮-૨૧૬૯

૨૦. કેવલિસમુઘાયસ્સ સમય પરૂવણં-

પ. કઈસમદ્દે ણં ભંતે ! કેવલિસમુઘાયે પણ્ણત્તે ?

૩. ગોયમા ! અદ્દસમદ્દે પણ્ણત્તે, તં જહા-

૧. પઢમે સમએ દંડં કરેઈ,

૨. બિદ્દે સમએ કવાડં કરેઈ,

૩. તદ્દે સમએ મંથં કરેઈ,

૪. ચઝત્થે સમએ લોગં પૂરેઈ,

૫. પંચમે સમએ લોગં પડિસાહરઈ,

૬. છદ્દે સમએ મંથં પડિસાહરઈ,

૭. સત્તમે સમએ કવાડં પડિસાહરઈ,

૮. અદ્દમે સમએ દંડં પડિસાહરઈ,
દંડં પડિસાહરિત્તા તઓ પચ્છા સરીરત્થે ભવઈ ।^૨

- પણ્ણ. પ. ૩૬, સુ. ૨૧૭૨

૨૧. આઝ્જીકરણસ્સ સમય પરૂવણં-

પ. કઈસમદ્દે ણં ભંતે ! આઝ્જીકરણે પણ્ણત્તે ?

૩. ગોયમા ! અસંખેજ્જસમદ્દે અંતોમુહુત્તિએ
આઝ્જીકરણે પણ્ણત્તે ।^૩

- પણ્ણ. પ. ૩૬, સુ. ૨૧૭૧

ભંતે ! આ અર્થ સમર્થ નથી.

આ કારણથી ગૌતમ ! એવું કહેવાય છે કે -

“છવ્વસ્થ મનુષ્ય એ નિર્જરા - પુદ્ગલોના વર્ણને
નેત્રથી, ગંધને નાકથી, રસને જીભથી અને સ્પર્શને
સ્પર્શન્દ્રિયથી જરાક પણ જાણતાં નથી, જોતાં નથી”

એટલે હે આયુષ્માન્ શ્રમણ ! તે (નિર્જરા) પુદ્ગલ
એટલાં સૂક્ષ્મ કહેવામાં આવ્યા છે અને તેઓ
સમગ્રલોકને સ્પર્શ કરીને રહેલાં છે.

૨૦. કેવલી સમુદ્ધાતના સમયનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! કેવલી સમુદ્ધાત કેટલા સમયનો કહેવામાં
આવ્યો છે ?

૩. ગૌતમ ! તે આઠ સમયનો કહેવામાં આવ્યો છે,
જેમકે -

૧. પ્રથમ સમયમાં આત્મ પ્રદેશોને દંડાકારરૂપે
કરે છે,

૨. દ્વિતીય સમયમાં કપાટાકારે (બારણાં) રૂપે
કરે છે,

૩. તૃતીય સમયમાં મન્યાનિ (કેવલિ-સમુદ્ધાત
વખતે મંથાકાર કરવામાં આવતો જીવ-પ્રદેશ
સમૂહ)નો આકાર કરે છે,

૪. ચોથા સમયમાં લોકને વ્યાપ્ત કરે છે,

૫. પાંચમાં સમયમાં લોકપૂર્ણ આત્મપ્રદેશોને
સંકોચે છે,

૬. છઠ્ઠા સમયમાં મન્યાનકૃત આત્મપ્રદેશોને
સંકોચે છે,

૭. સાતમા સમયમાં કપાટકૃત આત્મપ્રદેશોને
સંકોચે છે,

૮. આઠમા સમયમાં દંડાકાર આત્મપ્રદેશોને
સંકોચે છે અને દંડનો સંકોચ કરતાં જ
પૂર્વવત્ શરીરસ્થ થઈ જાય છે.

૨૧. આવર્જકરણના સમયનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! આવર્જકરણ કેટલા સમયનું કહેવામાં
આવ્યું છે ?

૩. ગૌતમ ! આવર્જકરણ અસંખ્યાત સમયયુક્ત
અન્તર્મુદ્દર્તનું કહેવામાં આવ્યું છે.

૧. ડવ. સુ. ૧૩૩-૧૪૦

૨. (ક) ઠાણં. અ. ૮, સુ. ૬૫૨

૩. ડવ. સુ. ૧૪૩

(ખ) સમ. સમ. ૮, સુ. ૭

(ગ) ડવ. સુ. ૧૪૪

૨૨. કેવલિસમુઘાણ જોગ જુંજણ પરૂવણ-

- પ. સે ણં ભંતે ! તહાસમુઘાયગાં કિં મણજોગં જુંજઈ, વહજોગં જુંજઈ, કાયજોગં જુંજઈ ?
- ઉ. ગોયમા ! ણો મણજોગં જુંજઈ, ણો વહજોગં જુંજઈ, કાયજોગં જુંજઈ ।
- પ. કાયજોગં ણં ભંતે ! જુંજમાણે-
કિં ઓરાલિયસરીરકાયજોગં જુંજઈ ?
ઓરાલિયમીસાસરીરકાયજોગં જુંજઈ ?
કિં વેડવ્વિયસરીરકાયજોગં જુંજઈ ?
વેડવ્વિયમીસાસરીરકાયજોગં જુંજઈ ?
કિં આહારગસરીરકાયજોગં જુંજઈ ?
આહારગમીસાસરીરકાયજોગં જુંજઈ ?
કિં કમ્મગસરીરકાયજોગં જુંજઈ ?
- ઉ. ગોયમા ! ઓરાલિયસરીરકાયજોગં પિ જુંજઈ,
ઓરાલિયમીસાસરીરકાયજોગં પિ જુંજઈ,
ણો વેડવ્વિયસરીરકાયજોગં જુંજઈ,
ણો વેડવ્વિયમીસાસરીરકાયજોગં જુંજઈ,
ણો આહારગસરીરકાયજોગં જુંજઈ,
ણો આહારગમીસાસરીરકાયજોગં જુંજઈ,
કમ્મગસરીરકાયજોગં પિ જુંજઈ,
પઢમઽદ્દમેસુ સમણસુ ઓરાલિયસરીરકાયજોગં જુંજઈ,
વિહય-છટ્ટ-સત્તમેસુ સમણસુ ઓરાલિયમીસાસરીરકાયજોગં જુંજઈ,
તહય-ચઉત્થ-પંચમેસુ સમણસુ કમ્મગસરીરકાયજોગં જુંજઈ ।^૧

- પળ્ણ. પ. ૩૬, સુ. ૨૧૭૩

૨૨. કેવલી સમુદ્ધાતમાં યોગ યોજનનું પ્રરૂપણ :

- પ્ર. ભંતે ! તથારૂપથી સમુદ્ધાત પ્રાપ્ત કેવલી શું મનોયોગનો પ્રયોગ કરે છે, વચનયોગનો પ્રયોગ કરે કે કાયયોગનો પ્રયોગ કરે છે ?
- ઉ. ગૌતમ ! તે મનોયોગનો પ્રયોગ કરતો નથી, વચનયોગનો પ્રયોગ કરતો નથી પરંતુ કાયયોગનો પ્રયોગ કરે છે.
- પ્ર. ભંતે ! કાયયોગનો પ્રયોગ કરતાં કેવલી -
શું ઔદારિક શરીર કાયયોગનો પ્રયોગ કરે છે ?
કે ઔદારિક મિશ્ર શરીર કાયયોગનો પ્રયોગ કરે છે ?
શું વૈક્રિય શરીર કાયયોગનો પ્રયોગ કરે છે,
કે વૈક્રિય મિશ્ર શરીર કાયયોગનો પ્રયોગ કરે છે ?
શું આહારક શરીર કાયયોગનો પ્રયોગ કરે છે ?
કે આહારક મિશ્ર શરીર કાયયોગનો પ્રયોગ કરે છે ?
શું કાર્મણશરીર કાયયોગનો પ્રયોગ કરે છે ?
- ઉ. ગૌતમ ! (કાયયોગનો પ્રયોગ કરતાં કેવલી) ઔદારિક શરીર કાયયોગનો પણ પ્રયોગ કરે છે, ઔદારિક મિશ્ર શરીર કાયયોગનો પણ પ્રયોગ કરે છે,
તે વૈક્રિય શરીર કાયયોગનો પ્રયોગ કરતો નથી, વૈક્રિય મિશ્રશરીર કાયયોગનો પણ પ્રયોગ કરતો નથી,
આહારક શરીર કાયયોગનો પ્રયોગ પણ કરતો નથી,
આહારક મિશ્ર શરીર કાયયોગનો પણ પ્રયોગ કરતો નથી,
પરંતુ કાર્મણશરીર કાયયોગનો પ્રયોગ કરે છે.
પ્રથમ અને અષ્ટમ સમયમાં ઔદારિક શરીર કાયયોગનો પ્રયોગ કરે છે,
બીજા, છઠ્ઠા અને સાતમા સમયમાં ઔદારિક મિશ્ર શરીર કાયયોગનો પ્રયોગ કરે છે.
ત્રીજા, ચોથા અને પાંચમા સમયમાં કાર્મણ શરીર કાયયોગનો પ્રયોગ કરે છે.

જૈન ડાયાર્ટ
JAINSDIET.com
જૈનમ્ જ્ઞાન શાસનમ્

૨૩. કેવલિસમુદ્ધાયાણંતરં મનોયોગાદ્જુજ્ઞણ પરૂબણ-

પ. સે ણં ભંતે ! તહા સમુદ્ધાયગા સિજ્ઞહિ બુજ્ઞહિ મુચ્ચહિ પરિણિવ્વાહિ સવ્વદુક્ખાણમંતં કરેહિ ?

૩. ગોયમા ! ણો ઇણદ્દે સમદ્દે,
સે ણં તઓ પહિનિયત્તહિ, તઓ પહિનિયત્તિયા તઓ
પચ્છા મણજોગં પિ જુજ્ઞહિ, વહિજોગં પિ જુજ્ઞહિ,
કાયજોગં પિ જુજ્ઞહિ ।

પ. ભંતે ! મણજોગં જુજ્ઞમાણે-કિં સચ્ચમણજોગં જુજ્ઞહિ,
મોસમણજોગં જુજ્ઞહિ, સચ્ચામોસમણજોગં જુજ્ઞહિ,
અસચ્ચામોસમણજોગં જુજ્ઞહિ ?

૩. ગોયમા ! સચ્ચમણજોગં જુજ્ઞહિ, ણો મોસમણજોગં
જુજ્ઞહિ, ણો સચ્ચામોસમણજોગં જુજ્ઞહિ, અસચ્ચામોસ-
મણજોગં પિ જુજ્ઞહિ ।

પ. ભંતે ! વયજોગં જુજ્ઞમાણે-કિં સચ્ચવહિજોગં જુજ્ઞહિ,
મોસવહિજોગં જુજ્ઞહિ, સચ્ચામોસવહિજોગં જુજ્ઞહિ,
અસચ્ચામોસવહિજોગં જુજ્ઞહિ ?

૩. ગોયમા ! સચ્ચવહિજોગં જુજ્ઞહિ, ણો મોસવહિજોગં
જુજ્ઞહિ, ણો સચ્ચામોસવહિજોગં જુજ્ઞહિ, અસચ્ચામો-
સવહિજોગં પિ જુજ્ઞહિ ।

કાયજોગં જુજ્ઞમાણે-આગચ્છેજ્જ વા, ગચ્છેજ્જ વા,
ચિદ્દેજ્જ વા, ણિસીણજ્જ વા, તુયદ્દેજ્જ વા, ઉલ્લંઘેજ્જ
વા, પલ્લંઘેજ્જ વા, પાહિહારિયં પીઠ-ફલગ-સેજ્જા-
સંથારગં પચ્ચપ્પિણેજ્જા ।^૧

- પણ્ણ. પ. ૩૬, સુ. ૨૧૭૪

૨૪. કેવલિસમુદ્ધાયાણંતરં મોક્ષગમણ પરૂબણ-

પ. સે ણં ભંતે ! તહાસજોગી સિજ્ઞહિ -જાવ- સવ્વ-
દુક્ખાણમંતં કરેહિ ?

૩. ગોયમા ! ણો ઇણદ્દે સમદ્દે ।
સે ણં પુવ્વામેવ સણ્ણિસ્સ પંચેદિયસ્સ પજ્જત્તયસ્સ
જહણ્ણજોગિસ્સ હેટ્ઠા અસંખેજ્જગુણપરિહીણં પઠમં
મણજોગં ણિરૂંભહિ,

૨૩. કેવલી સમુદ્ધાતાનંતર મનોયોગાદિના યોજનનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! તથારૂપ સમુદ્ધાતને પ્રાપ્ત કેવલી શું સિદ્ધ,
બુદ્ધ, મુક્ત અને પરિનિર્વાણને પ્રાપ્ત કરે છે અને
બધા દુઃખોનો અંત કરે છે ?

૩. ગૌતમ ! આ અર્થ સમર્થ નથી.
પહેલાં તેઓ અવસ્થાથી પ્રતિનિવૃત્ત થાય છે અને
પ્રતિનિવૃત્ત થઈ મનોયોગનો પ્રયોગ કરે છે,
વચનયોગનો પણ પ્રયોગ કરે છે અને કાયયોગનો
પણ પ્રયોગ કરે છે.

પ્ર. ભંતે ! મનોયોગનો પ્રયોગ કરતાં કેવલી શું
સત્યમનોયોગનો પ્રયોગ કરે છે, મૃષા મનોયોગનો
પ્રયોગ કરે છે, સત્યામૃષા મનોયોગનો પ્રયોગ કરે
છે કે અસત્ય મૃષામનોયોગનો પ્રયોગ કરે છે ?

૩. ગૌતમ ! તે સત્ય મનોયોગનો પ્રયોગ કરે છે અને
અસત્યામૃષા મનોયોગનો પ્રયોગ પણ કરે છે,
પરંતુ મૃષામનોયોગનો અને સત્યામૃષા મનોયોગનો
પ્રયોગ કરતો નથી.

પ્ર. ભંતે ! વચનયોગનો પ્રયોગ કરતાં કેવલી શું
સત્યવચનયોગનો પ્રયોગ કરે છે, મૃષા વચનયોગનો
પ્રયોગ કરે છે, સત્યામૃષા વચનયોગનો પ્રયોગ કરે
છે કે અસત્યામૃષા વચનયોગનો પ્રયોગ કરે છે ?

૩. ગૌતમ ! તે સત્યવચનયોગનો પ્રયોગ કરે છે અને
અસત્યામૃષા વચનયોગનો પણ પ્રયોગ કરે છે
પરંતુ મૃષાવચનયોગનો અને સત્યામૃષા
વચનયોગનો પ્રયોગ કરતાં નથી.

(કેવલિ સમુદ્ધાતકર્તા કેવલી) કાયયોગનો પ્રયોગ
કરતાં આવે છે, જાય છે, ઊભા રહે છે, બેસે છે,
કરવટ (પળખા) બદલે છે અર્થાત્ આળોટે લાંબે છે,
છલાંગ મારે છે અને પ્રાતિહારિક (પાણ આપવા
યોગ્ય) પીઠ (આસન-ચૌકી) પટ્ટો, શય્યા (સેજ,
વસતિ-સ્થળ) તથા સંસ્તારક વગેરે પાછું આપે છે.

૨૪. કેવલી સમુદ્ધાતાનંતર અને મોક્ષગમનનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! તે તથારૂપ સયોગી (કેવલિ સમુદ્ધાત પ્રવૃત્ત
કેવલી) સિદ્ધ થાય છે -યાવત્- સર્વદુઃખોનો અંત
કરે છે ?

૩. ગૌતમ ! તે એવું કરવામાં સમર્થ નથી.
તે સર્વપ્રથમ જથ્થન્ય (મનોયોગી) સંશી પંથેન્દ્રિય-
પર્યાપ્તની નીચે અસંખ્યાત ગુણહીન મનોયોગનો
પૂર્ણ નિરોધ કરે છે,

તઓ અણંતરં ચ ણં વેદ્યદિયસ્સ પજ્જત્તગસ્સ જહણ્ણ-
જોગિસ્સ હેટ્ઠા અસંખેજ્જગુણપરિહીણં દોચ્ચં વહ્ણજોગં
ણિરૂંભઇ,

તઓ અણંતરં ચ ણં સુહુમસ્સ પણગજીવસ્સ
અપજ્જત્તયસ્સ જહણ્ણજોગિસ્સ હેટ્ઠા અસંખેજ્જગુણ-
પરિહીણં તચ્ચં કાયજોગં ણિરૂંભઇ ।

સેણં એણં ઉવાણં પદ્ધમં મણજોગં ણિરૂંભઇ,

મણજોગં ણિરૂંભિત્તા વહ્ણજોગં ણિરૂંભઇ,

વહ્ણજોગં ણિરૂંભિત્તા કાયજોગં ણિરૂંભઇ,

કાયજોગં ણિરૂંભિત્તા જોગણિરોહં કરેહ,

જોગણિરોહં કરેત્તા અજોગત્તં પાઉણઇ,

અજોગત્તં પાઉણિત્તા ઈસીહસ્સપંચક્ખરૂચ્ચારણદ્ધાણ
અસંખેજ્જસમઇયં અંતોમુહુત્તિયં સેલેસિં પડિવજ્જઇ,

પુચ્ચરઇયગુણસેઢીય^૧ ચ ણં કમ્મં તીસે સેલેસિમદ્ધાણ
અસંખેજ્જાહિં ગુણસેઢીહિં અસંખેજ્જે કમ્મખંધે
ખવયઇ,

ખવઇત્તા વેયણિજ્જાઽઽય-ગામ-ગોત્તેઇચ્ચેણ ચત્તારિ
કમ્મંસે જુગવં ખવેહ,

જુગવં ખવેત્તા ઓરાલિય-તેયા-કમ્મગાઇં સવ્વાહિં
વિપ્પજહણ્ણાહિં વિપ્પજહઇ,

વિપ્પજહિત્તા ઉજુસેઢિપડિવણ્ણે અફુસમાણગઈં
એગસમણં અવિગ્ગહેણં ઉડ્ઢં ગંતા સાગારોવઉત્તે
સિજ્જઇ -જાવ- સવ્વદુક્ખાણમંતં કરેહ ।

તે ણં તત્થ સિદ્ધા ભવંતિ, અસરીરા જીવઘણા
દંસણણાણોવઉત્તા ણિટ્ઠિયદ્ધા ણીરયા ણિરેયણા
વિતિમિરા વિસુદ્ધા સાસયમણાગતદ્ધં કાલં ચિટ્ઠંતિ ।

તદનન્તર (તે પછી) જઘન્ય (વચન) યોગ યુક્ત
બેઈન્દ્રિય પર્યાપ્તની નીચે અસંખ્યાત ગુણહીન
બીજા વચનયોગનો નિરોધ કરે છે.

તત્પશ્ચાત્ જઘન્ય (કાય) યોગયુક્ત સૂક્ષ્મપનક
અપર્યાપ્ત જીવની નીચે અસંખ્યાત ગુણહીન તૃતીય
કાયયોગનો નિરોધ કરે છે.

આ ઉપયોગથી તે (કેવલી) સર્વપ્રથમ મનોયોગનો
નિરોધ કરે છે,

મનોયોગને અટકાવીને વચનયોગનો નિરોધ
કરે છે,

વચનયોગનો નિરોધ કરીને કાયયોગનો નિરોધ
કરે છે,

કાયયોગનો નિરોધ કરી ને યોગનો નિરોધ કરે છે.

યોગનો નિરોધ કરીને તેઓ અયોગત્વને પ્રાપ્ત
કરે છે,

અયોગત્વને પ્રાપ્ત કરી સંક્ષિપ્ત પાંચ હ્રસ્વ અક્ષરો
(અ, ઈ, ઉ, ઋ, ઌ)ના ઉચ્ચારણ જેટલા કાળમાં
અસંખ્યાત સમયયુક્ત અન્તર્મુદૂર્ત સુધી શૈલેશી
(મેરુપર્વત જેવી) અવસ્થાને પ્રાપ્ત કરે છે.

પૂર્વચિત્ત ગુણશ્રેણીઓ યુક્તકર્મને તે શૈલેશીકાળમાં
અસંખ્યાત ગુણશ્રેણીઓ દ્વારા અસંખ્યાત
કર્મસ્કંધોનો ક્ષય કરે છે.

ક્ષય કરીને વેદનીય, આયુષ્ય, નામ અને ગોત્ર-આ
ચારે કર્મોનો એકી સાથે ક્ષય કરે છે.

આ ચારે કર્મોનો એકી સાથે ક્ષય કરીને ઔદારિક,
તેજસ્ અને કાર્મણ શરીરનો પૂર્ણસ્વરૂપે સદાને
માટે ત્યાગ કરે છે.

આ શરીરત્રયનો પૂર્ણસ્વરૂપે ત્યાગ કરીને
ઋજુશ્રેણીને પ્રાપ્ત કરીને એક સમયની અવિગ્રહ
(મોડવળાંક વગરની) યુક્ત અસ્પૃશદ્ ગતિથી
ઊર્ધ્વગમન કરીને સાકારોપયોગથી ઉપયુક્ત થઈ
તેઓ સિદ્ધ થાય છે -ચાવત્- સર્વદુઃખોનો અંત કરે છે.

તે ત્યાં સિદ્ધ થાય છે અને અશરીરી, સઘન આત્મ
પ્રદેશોયુક્ત, દર્શન જ્ઞાનોપયોગયુક્ત નિષ્કિતાર્થ
(કૃતકત્ય) નીરજ (કર્મરજરહિત), નિષ્કમ્પ,
અજ્ઞાનરૂપી અંધકારરહિત અને વિશુદ્ધ થઈ
શાશ્વત અનાગત અનંતકાળ સુધી સ્થિત રહે છે.

૧. ગુણશ્રેણીની રચનાના રૂપ આ પ્રમાણે કહેવા જોઈએ :

પ. સે કેણટ્ટેણં ભંતે ! એવં વુચ્ચઈ-

“તે ણં તત્થ સિદ્ધા ભવંતિ અસરીરા જીવઘણા
દંસણણાણોવત્તા ણિટ્ઠિયટ્ઠા ણીરયા ણિરેયણા
વિત્તિમિરા વિસુદ્ધા સાસયમણાગયદ્ધં કાલં ચિટ્ઠંતિ ?”

૩. ગોયમા ! સે જહાણામએ વીયાણં અગ્ગિદડ્ઢાણં
પુણરવિ અંકુરુપ્પત્તી ન હવઈ એવમેવ સિદ્ધાણ વિ
કમ્મવીએસુ દડ્ઢેસુ પુણરવિ જમ્મુપ્પત્તી ન હવઈ ।

સે તેણટ્ટેણં ગોયમા ! એવં વુચ્ચઈ-

“તે ણં તત્થ સિદ્ધા ભવંતિ અસરીરા જીવઘણા દંસણ
ણાણોવત્તા નિટ્ઠિયટ્ઠા ણીરયા વિત્તિમિરા વિસુદ્ધા
સાસયમણાગયદ્ધં કાલં ચિટ્ઠંતિ ત્તિ ।”

ણિત્થિણ્ણસવ્વદુક્ખા, જાઈ-જરા-મરણ-બંધણ-
વિમુક્કા ।

સાસયમવ્વાબાહં ચિટ્ઠંતિ સુહી સુહં પત્તા ॥^૧

- પણ્ણ. પ. ૩૬, સુ. ૨૧૭૫-૨૧૭૬

પ્ર. ભંતે ! કયા કારણથી એમ કહેવાય છે કે -

“તે સિદ્ધો ત્યાં અશરીરી સઘન આત્મપ્રદેશયુક્ત,
કૃતાર્થ, દર્શનજ્ઞાનોપયુક્ત, નીરજ, નિષ્કમ્પ,
વિત્તિમિર અને વિશુદ્ધ થઈ શાશ્વત અનાગત
અનંતકાળ સુધી સ્થિર રહે છે ?”

૩. ગૌતમ ! જેવી રીતે અગ્નિમાં બળેલા બીજો દ્વારા
ફરી અંકુરની ઉત્પત્તિ થતી નથી, તેવી જ રીતે
સિદ્ધોના પણ કર્મબીજ બળી જવાથી પુનઃજન્મની
ઉત્પત્તિ થતી નથી.

આ કારણથી ગૌતમ ! એમ કહેવામાં આવે છે કે -

“તે સિદ્ધો ત્યાં અશરીરી સઘન આત્મપ્રદેશયુક્ત,
કૃતાર્થ, દર્શન જ્ઞાનોપયોગયુક્ત, નીરજ, નિષ્કમ્પ,
વિત્તિમિર અને વિશુદ્ધ થઈને શાશ્વત અનાગત
કાળસુધી સ્થિત રહે છે.”

સિદ્ધ ભગવાન્ બધાં દુઃખોથી પાર થઈ ચૂક્યા છે,
તે જરા, મૃત્યુ અને બંધનથી વિમુક્ત થઈ ચૂક્યા
છે અને શાશ્વત અવ્યાબાધ સુખને પ્રાપ્ત કરી સદૈવ
સુખી રહે છે.

જૈન સાઈટ
JAINSITE.com
જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

૪૪. ચરમાચરમ અધ્યયન

જૈન આગમોમાં જીવાદિ દ્રવ્યોની વિવિધ પ્રકારે પ્રરૂપણા કરવામાં આવી છે. એનાથી એ દ્રવ્યોની વિવિધ વિશેષતાઓ પ્રગટ થાય છે. પ્રસ્તુત અધ્યયનમાં ચરમ અને અચરમની દૃષ્ટિએ નિરૂપણ છે. ચરમનો અર્થ છે અંતિમ અને અચરમનો અર્થ છે જે અંતિમ ન હોય, જીવ અને અજીવ દ્રવ્ય જે અવસ્થા-વિશેષ અથવા ભાવ-વિશેષને પુનઃપ્રાપ્ત કરશે નહિ તે અવસ્થા અને ભાવ-વિશેષની અપેક્ષાએ તેઓ ચરમ અને જેને પુનઃપ્રાપ્ત કરશે એની અપેક્ષાએ અચરમ કહેવાય છે.

ષડ્દ્રવ્યોમાંથી જીવ અને પુદ્ગલમાં જ ચરમ અને અચરમની દૃષ્ટિએ વિચાર કરવામાં આવ્યો છે, શેષ ચાર દ્રવ્યો-ધર્મ, અધર્મ, આકાશ અને કાળમાં ચરમ અને અચરમની દૃષ્ટિએ આગમમાં કોઈ વિચાર થયેલો નથી.

જીવ સામાન્ય અને ૨૪ દંડકોમાં ચરમાચરમત્વનું નિરૂપણ ૧૧ દ્વારે વડે કરવામાં આવ્યું છે. તે ૧૧ દ્વાર છે- ૧. ગતિ, ૨. સ્થિતિ, ૩. ભવ, ૪. ભાષા, ૫. આનપાન, ૬. આહાર, ૭. ભાવ, ૮. વર્ણ, ૯. ગંધ, ૧૦. રસ અને ૧૧. સ્પર્શ દ્વાર. જીવ સામાન્યનો વિચાર માત્ર ગતિ દ્વાર જ કરવામાં આવ્યો છે અને એ દૃષ્ટિએ જીવ કદાચ ચરમ છે અને કદાચ અચરમ છે પરંતુ અન્ય દ્વારોની દૃષ્ટિએ વિચાર કરવામાં આવે તો પણ એને કદાચ ચરમ અને કદાચ અચરમ કહી શકાય છે. ચોવીસ દંડકોમાંથી નૈરયિક વગેરે એક-એક જીવ પણ વૈમાનિક પર્યંત આ અગિયાર દ્વારોની અપેક્ષાએ કદાચ ચરમ અને કદાચ અચરમ કહેવામાં આવ્યું છે. ઘણાં બધાં જીવોની વિવક્ષા (તાત્પર્ય)થી કહેવામાં આવી છે કે તેઓ ચરમ પણ છે અને અચરમ પણ છે આ કથન ચોવીસેય દંડકોમાં જીવોના અગિયાર દ્વારોની સમાન છે. ભાષાદ્વાર એકેન્દ્રિયનાં પાંચ દંડકોને લાગુ પડતું નથી, કારણ કે તેમનામાં ભાષા હોતી નથી. આ ચરમ અને અચરમનું નિરૂપણ અનેકાંતવાદને પુષ્ટ કરે છે. દૃષ્ટિભેદ દ્વારા જ એક જીવને ચરમ અને અચરમ કહી શકાય છે. આ કથન આ વિભિન્ન દ્વારોમાં વિદ્યમાન જીવના આ ભવ અને પરભવની અપેક્ષાએ કે સંસારથી મુક્ત થવા વગેરેની અપેક્ષાએ કરવામાં આવ્યું છે. આ આપેક્ષિક કથન 'સિય' શબ્દથી કરવામાં આવ્યું છે, જેનાથી આગળ જતાં સ્યાદ્વાદ સ્પષ્ટ થયેલો છે.

એકત્વ અને બહુત્વની વિવક્ષા વડે જીવના ચોવીસ દંડકો અને સિદ્ધોનો વ્યાખ્યાપ્રજ્ઞપિત સૂત્રને અનુસાર ૧૪ દ્વારે વડે પણ આ અધ્યયનમાં ચરમાચરમત્વની દૃષ્ટિએ વિચાર થયેલો છે. આ ૧૪ દ્વાર છે - ૧ જીવ, ૨. આહારક, ૩. ભવસિદ્ધિક, ૪. સંજ્ઞી, ૫. લેશ્યા, ૬. દૃષ્ટિ, ૭. સંયત, ૮. કષાય, ૯. જ્ઞાન, ૧૦. યોગ, ૧૧. ઉપયોગ, ૧૨. વેદ, ૧૩. શરીર અને ૧૪. પર્યાપ્તક દ્વાર. જીવ જીવ-ભાવની અપેક્ષાએ અચરમ છે, કારણ કે એનો જીવ-ભાવ ક્યારેય નષ્ટ થતો નથી, પરંતુ નૈરયિક જીવ નૈરયિકભાવની અપેક્ષાએ કદાચ ચરમ અને કદાચ અચરમ છે, કારણ કે નૈરયિક ભાવ પુનઃપ્રાપ્ત થવાની અપેક્ષાએ તે ચરમ તથા પુનઃપ્રાપ્ત નહીં થવાની અપેક્ષાએ અચરમ છે. આ જ પ્રકારે વૈમાનિક પર્યંત અન્ય દંડકોના એક-એક જીવ પણ કદાચ ચરમ અને કદાચ અચરમ હોય છે. ઘણાં બધાં નૈરયિક વગેરે જીવ સમગ્ર દંડકોમાં જીવ-ભાવની અપેક્ષાએ ચરમ અને અચરમ બન્ને કહેવામાં આવ્યા છે. સિદ્ધ જીવ પણ જીવ-સામાન્યને અનુરૂપ અચરમ હોય છે. આહાર કરનાર આહારક જીવ એકની અપેક્ષાવડે સ્યાત્ (કદાચ) ચરમ અને સ્યાત્ (કદાચ) અચરમ હોય છે તથા બહુત્વની અપેક્ષાથી ચરમ અને અચરમ બન્ને હોય છે. અનાહારક અને સિદ્ધ જીવ અચરમ હોય છે, ચરમ નહીં. નૈરયિક વગેરે દંડકોમાં એકવચન અને બહુવચનની અપેક્ષાએ અનાહારક જીવ આહારક જીવની જેમ ચરમ અને અચરમ હોય છે. આ જીવો વિગ્રહગતિના સમયે અનાહારક હોય છે, અન્યથા સદૈવ આહારક થાય છે. ભવસિદ્ધિક જીવ ચરમ હોય છે તથા અભવસિદ્ધિક જીવ અચરમ હોય છે. નોભવસિદ્ધિક, નોઅભવસિદ્ધિક જીવ અને સિદ્ધ અભવસિદ્ધિકને અનુરૂપ અચરમ હોય છે. સંજ્ઞી, સલેશ્યા, મિથ્યાદૃષ્ટિ, સંયતી, સકષાયી, સયોગી,

સવેદક, સશરીરી અને પર્યાપ્તક - અપર્યાપ્તક જીવોનું કથન આહારક દ્વારની જેમ છે. સમ્યગ્દષ્ટિ અને સાકાર-અનાકારોપયોગી જીવોનું કથન અનાહારક જીવોને અનુરૂપ છે. નોસંજી-નોઅસંજી, નોસંયત-નોઅસંયત-નોસંયતા સંયત, અકષાયી, કેવલજ્ઞાની, અયોગી, અવેદક અને અશરીરી જીવ અચરમ હોય છે.

અલ્પબહુત્વની અપેક્ષાએ અચરમ જીવ અલ્પ છે તથા ચરમ જીવ એનાથી અનંતગણા છે.

અજીવ દ્રવ્યોમાંથી પુદ્ગલનું જ ચરમાચરમત્વ વર્ણિત છે. પુદ્ગલના પાંચ સંસ્થાન (આકાર) હોય છે - ૧. પરિમંડળ, ૨. વૃત્ત, ૩. ત્રિકોણ, ૪. ચતુષ્કોણ અને ૫. આયત. આ વિભાજન ઉપલક્ષણો વડે છે. પંચકોણ, ષટ્કોણ વગેરે પણ ચતુષ્કોણમાં સ્વીકૃત થઈ જશે. આ વિભિન્ન સંસ્થાન જ્યારે સંખ્યાત પ્રદેશી હોય છે તો સંખ્યાત પ્રદેશોમાં નિમગ્ન (અવગાઢ) હોય છે, જ્યારે અસંખ્યાત પ્રદેશી અને અનંત પ્રદેશી હોય છે તો કદાચ સંખ્યાત પ્રદેશોમાં નિમગ્ન હોય છે તથા કદાચ અસંખ્યાત પ્રદેશોમાં નિમગ્ન હોય છે પરંતુ અનંત પ્રદેશોમાં નિમગ્ન હોતા નથી. આ બધા સંસ્થાન નિયમથી એકની અપેક્ષાએ અચરમ, બહુવચનની અપેક્ષાએ ચરમ તથા ચરમાન્ત પ્રદેશ અને અચરમાન્ત પ્રદેશ છે એમનું દ્રવ્યની અપેક્ષાએ, પ્રદેશોની અપેક્ષાએ અને દ્રવ્ય પ્રદેશોની અપેક્ષાએ અલ્પબહુત્વ પણ પ્રસ્તુત અધ્યયનમાં નિર્દિષ્ટ થયેલું છે.

પરમાણુ પુદ્ગલના ચરમાચરમત્વના પ્રસંગમાં દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ અને ભાવથી વિચાર કરવામાં આવે તો દ્રવ્યાદેશથી પરમાણુ પુદ્ગલ ચરમ નહીં અચરમ છે, ક્ષેત્રાદેશ, કાલાદેશ અને ભાવાદેશથી તે કદાચ ચરમ છે અને કદાચ અચરમ છે.

પ્રજ્ઞાપના સૂત્રના દસમા પદને અનુસાર અહીંયા પરમાણુ પુદ્ગલ અને વિભિન્ન સ્કંધોના ચરમાચરમત્વનું પણ નિરૂપણ કરવામાં આવ્યું છે. ગૌતમ સ્વામીએ ભગવાન મહાવીરને પરમાણુ પુદ્ગલથી સંબંધિત ૨૬ ભંગો વડે પ્રશ્ન કરેલા છે, જેનો પ્રત્યુત્તર ભગવાન મહાવીરે સંક્ષેપમાં આપતાં કહ્યું છે કે આ છબ્વીસમાંથી પરમાણુમાં માત્ર તૃતીયભંગ 'અવકતવ્ય' મળી આવે છે. શેષ ચરમ, અચરમ વગેરે ૨૫ ભંગોનો નિષેધ છે. આ જ પ્રકારે દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ, ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ, ચતુષ્પ્રદેશિક સ્કંધ, પંચપ્રદેશિક સ્કંધ, ષટ્પ્રદેશિક સ્કંધ, સપ્તપ્રદેશિક સ્કંધ, અષ્ટપ્રદેશિક સ્કંધ તથા સંખ્યાત પ્રદેશી, અસંખ્યાત પ્રદેશી અને અનંત પ્રદેશી સ્કંધોમાં ૨૬ ભંગોમાંથી મળી આવતા ભંગોનું નિરૂપણ કરવામાં આવ્યું છે.

આઠ પૃથ્વીઓ અને લોકાલોકના ચરમાચરમત્વનું પણ આ અધ્યયનમાં પ્રતિપાદન છે. આઠ પ્રકારની પૃથ્વીઓમાં સાત તો નરકની પૃથ્વીઓ છે તથા આઠમી ઈષ્ટપ્રાગ્ભારા પૃથ્વી છે. આ બધી પૃથ્વીઓ એકવચનની અપેક્ષાએ અચરમ અને બહુવચનની અપેક્ષાએ ચરમ, ચરમાન્ત પ્રદેશીયુક્ત અને અચરમાન્ત પ્રદેશીયુક્ત છે. લોક અને અલોકને માટે પણ આ જ કથન છે.

કાયસ્થિતિની દષ્ટિએ ચરમ જીવ ચરમ અવસ્થામાં અનાદિ સપર્યવસિત કાળ સુધી રહે છે તથા અચરમજીવ અચરમ અવસ્થામાં અનાદિ અપર્યવસિત અને સાદિ અપર્યવસિત કાળ સુધી રહે છે.

આ પ્રકારે આ અધ્યયન ચરમાચરમત્વના વિશેષ નિરૂપણ વડે સંપન્ન છે.

૪૪. ચરિમાચરિમઽઙ્ગયણં

૪૪. ચરમાચરમ-અધ્યયન

સુત્ત -

(જીવાણં ચરિમાચરિમત્તં)

૧. ચરિમાચરિમલક્ષણં-

ગાહા-જો જં પાવિહિદ્ પુણો, ભાવં સો તેણ અચરિમો હોઈ ।
અચ્ચંતવિયોગો જસ્સ, જેણ ભાવેણ સો ચરિમો ॥

-વિયા. સ. ૧૮, ડ. ૧, સુ. ૧૦૩

૨. એગત્ત-પુહત્ત ચિવક્ષયા જીવ-ષડવીસદંડંસુ ગઈઆઈ
એકારસ્સદારેહિં ચરિમા-ચરિમત્ત પરૂવણં -

૧. ગઈ ૨. ઠિઈ, ૩. ભવે ય, ૪. ભાસા, ૫. આળાપાણુ
ચરિમે ય બોધવ્વે ।

૬. આહાર, ૭. ભાવ-ચરિમે, ૮. વણ્ણ, ૯. રસે, ૧૦. ગંધ,
૧૧. ફાસે ય ॥

- પળ્ણ. પ. ૧૦, સુ. ૮૨૯, ગા. ૧

(૧) ગઈ દારં-

પ. દં. ૧. (ક) જીવેણં ભંતે ! ગઈ ચરિમેણં કિં ચરિમે,
અચરિમે ?

ડ. ગોયમા ! સિય ચરિમે, સિય અચરિમે ।

પ. દં. ૧. (ખ) નેરહ્યાણં ભંતે ! ગઈચરિમેણં કિં ચરિમે,
અચરિમે ?

ડ. ગોયમા ! સિય ચરિમે, સિય અચરિમે ।

દં. ૨-૨૪. એવં નિરંતરં -જાવ- વેમાણિણં ।

પ. દં. ૧. (ગ) નેરહ્યાણં ભંતે ! ગઈચરિમેણં કિં ચરિમા,
અચરિમા ?

ડ. ગોયમા ! ચરિમા વિ, અચરિમા વિ ।

દં. ૨-૨૪. એવં નિરંતરં -જાવ- વેમાણિયા ।

(૨) ઠિઈ દારં-

પ. દં. ૧. ણેરહ્યાણં ભંતે ! ઠિઈ ચરિમેણં કિં ચરિમે,
અચરિમે ?

ડ. ગોયમા ! સિય ચરિમે, સિય અચરિમે ।

દં. ૨-૨૪. એવં નિરંતરં -જાવ- વેમાણિણં ।

પ. દં. ૧. ણેરહ્યાણં ભંતે ! ઠિઈ ચરિમેણં કિં ચરિમા,
અચરિમા ?

સુત્ર :

(જીવોનું ચરમાચરમત્વ)

૧. ચરમાચરમનું લક્ષણ :

ગાથાર્થ : જે જીવ જે ભાવને પુનઃ પ્રાપ્ત કરશે, એ તે
ભાવની અપેક્ષાએ અચરમ થાય છે, જે જીવનો જે ભાવ
સાથે સર્વથા વિયોગ થાય છે, એ તે ભાવની અપેક્ષાએ
ચરમ થાય છે.

૨. એકત્વ બહુત્વના તાત્પર્યથી જીવ-ચોવીસ દંડકોમાં ગતિ
વગેરેનું અગિયાર દ્વારો વડે ચરમાચરમત્વનું પ્રરૂપણ :

૧. ગતિ, ૨. સ્થિતિ, ૩. ભવ, ૪. ભાષા, ૫. આનપાન
(શ્વાસોશ્વાસ),

૬. આહાર, ૭. ભાવચરમ, ૮. વર્ણ, ૯. રસ, ૧૦. ગંધ
અને ૧૧. સ્પર્શ. (આ અગિયાર દ્વારોની અપેક્ષાએ
ચરમ-અચરમની પ્રરૂપણા કરવી જોઈએ.)

(૧) ગતિ દ્વાર :

પ્ર. દં. ૧. (ક) ભંતે ! જીવ (ગતિચરમની અપેક્ષાએ)
ચરમ છે કે અચરમ છે ?

ડ. ગૌતમ ! ક્યારેક ચરમ છે અને ક્યારેક અચરમ છે.

પ્ર. દં. ૧. (ખ) ભંતે ! (એક) નૈરથિક (ગતિચરમની
અપેક્ષાએ) ચરમ છે કે અચરમ છે ?

ડ. ગૌતમ ! ક્યારેક ચરમ છે અને ક્યારેક અચરમ છે.

દં. ૨-૨૪. આ જ પ્રકારે નિરંતર વૈમાનિક દેવ
પર્યંત સમજવું જોઈએ.

પ્ર. દં. ૧. (ગ) ભંતે ! (અનેક) નૈરથિક (ગતિચરમની
અપેક્ષાએ) ચરમ છે કે અચરમ છે ?

ડ. ગૌતમ ! તેઓ ચરમ પણ છે અને અચરમ પણ છે.

દં. ૨-૨૪. આ જ પ્રકારે નિરંતર (અનેક) વૈમાનિક
દેવો પર્યંત કહેવું જોઈએ.

(૨) સ્થિતિ દ્વાર :

પ્ર. દં. ૧. ભંતે ! (એક) નૈરથિક સ્થિતિ ચરમની
અપેક્ષાએ ચરમ છે કે અચરમ છે ?

ડ. ગૌતમ ! તે ક્યારેક ચરમ છે અને ક્યારેક અચરમ છે.

દં. ૨-૨૪. આ જ પ્રકારે નિરંતર વૈમાનિક દેવ
પર્યંત સમજવું જોઈએ.

પ્ર. દં. ૧. ભંતે ! (અનેક) નૈરથિક સ્થિતિ ચરમની
અપેક્ષાએ ચરમ છે કે અચરમ છે ?

૩. ગોયમા ! ચરિમા વિ, અચરિમા વિ ।
દં. ૨-૨૪. **एवं निरंतरं -जाव- वेमाणिया ।**

(૩) ભવ દારં -

પ. દં. ૧. નેરહાણં ભંતે ! ભવચરિમેણં કિં ચરિમે, અચરિમે ?

૩. ગોયમા ! સિય ચરિમે, સિય અચરિમે ।
દં. ૨-૨૪. **एवं निरंतरं -जाव- वेमाणिया ।**

પ. દં. ૧. નેરહયા ણં ભંતે ! ભવચરિમેણં કિં ચરિમા, અચરિમા ?

૩. ગોયમા ! ચરિમા વિ, અચરિમા વિ ।
દં. ૨-૨૪. **एवं निरंतरं -जाव- वेमाणिया ।**

(૪) ભાસા દારં-

પ. દં. ૧. નેરહાણં ભંતે ! ભાસાચરિમેણં કિં ચરિમે, અચરિમે ?

૩. ગોયમા ! સિય ચરિમે, સિય અચરિમે ।
દં. ૨-૧૧, ૧૭-૨૪. **एवं (एगिंदियवज्जं) निरंतरं -जाव- वेमाणिया ।**

પ. દં. ૧. નેરહયા ણં ભંતે ! ભાસાચરિમેણં કિં ચરિમા, અચરિમા ?

૩. ગોયમા ! ચરિમા વિ, અચરિમા વિ ।
દં. ૨-૧૧, ૧૭-૨૪. **एवं एगिंदियवज्जा निरंतरं -जाव- वेमाणिया ।**

(૫) આણાપાણુ દારં-

પ. દં. ૧. નેરહાણં ભંતે ! આણાપાણુચરિમેણં કિં ચરિમે, અચરિમે ?

૩. ગોયમા ! સિય ચરિમે, સિય અચરિમે ।
દં. ૨-૨૪. **एवं निरंतरं -जाव- वेमाणिया ।**

પ. દં. ૧. નેરહયા ણં ભંતે ! આણાપાણુચરિમેણં કિં ચરિમા, અચરિમા ?

૩. ગોયમા ! ચરિમા વિ, અચરિમા વિ ।
દં. ૨-૨૪. **एवं निरंतरं -जाव- वेमाणिया ।**

૩. ગૌતમ ! તેઓ ચરમ પણ છે અને અચરમ પણ છે.
દં. ૨-૨૪. **आ ज प्रकारे निरंतर वैमानिक देवो पर्यंत समजवुं शोईअे.**

(૩) ભવ દાર :

પ્ર. દં. ૧. ભંતે ! (એક) નૈરયિક ભવચરમની અપેક્ષાએ ચરમ છે કે અચરમ છે ?

૩. ગૌતમ ! તે ક્યારેક ચરમ છે અને ક્યારેક અચરમ છે.
દં. ૨-૨૪. **आ ज प्रकारे निरंतर (એક) वैमानिक पर्यंत समजवुं शोईअे.**

પ્ર. દં. ૧. ભંતે ! (અનેક) નૈરયિક ભવચરમની અપેક્ષાએ ચરમ છે કે અચરમ છે ?

૩. ગૌતમ ! તેઓ ચરમ પણ છે અને અચરમ પણ છે.
દં. ૨-૨૪. **आ ज प्रकारे निरंतर वैमानिको पर्यंत समजवुं शोईअे.**

(૪) ભાષા દાર :

પ્ર. દં. ૧. ભંતે ! (એક) નૈરયિક ભાષાચરમની અપેક્ષાએ ચરમ છે કે અચરમ છે ?

૩. ગૌતમ ! તેઓ ક્યારેક ચરમ છે અને ક્યારેક અચરમ છે.
દં. ૨-૧૧, ૧૭-૨૪. **आ ज प्रकारे निरंतर (એકેन्द्रिय દેવો સિવાય) वैमानिक पर्यंत समजवुं शोईअे.**

પ્ર. દં. ૧. ભંતે ! (અનેક) નૈરયિક ભાષા ચરમની અપેક્ષાએ ચરમ છે કે અચરમ છે ?

૩. ગૌતમ ! તેઓ ચરમ પણ છે અને અચરમ પણ છે.
દં. ૨-૧૧, ૧૭-૨૪. **એકેन्द्रिय દેવો સિવાય આ જ પ્રમાણે નિરંતર વૈમાનિકો પર્યંત સમજવું શોઈઅે.**

(૫) આનપાન દાર :

પ્ર. દં. ૧. ભંતે ! (એક) નૈરયિક આનપાન (શ્વાસોશ્વાસ) ચરમની અપેક્ષાએ ચરમ છે કે અચરમ છે ?

૩. ગૌતમ ! તે ક્યારેક ચરમ છે અને ક્યારેક અચરમ છે.
દં. ૨-૨૪. **आ ज प्रकारे निरंतर (એક) वैमानिक पर्यंत समजवुं शोईअे.**

પ્ર. દં. ૧. ભંતે ! (અનેક) નૈરયિક આનપાન ચરમની અપેક્ષાએ ચરમ છે કે અચરમ છે ?

૩. ગૌતમ ! તેઓ ચરમ પણ છે અને અચરમ પણ છે.
દં. ૨-૨૪. **आ ज प्रकारे निरंतर वैमानिक पर्यंत समजवुं शोईअे.**

(૬) આહાર દારં-

પ. દં. ૧. નેરહ્ણ ણં ભંતે ! આહારચરિમેણં કિં ચરિમે, અચરિમે ?

૩. ગોયમા ! સિય ચરિમે, સિય અચરિમે ।

દં. ૨-૨૪. **एवं निरंतरं -जाव- वेमाणिए ।**

પ. દં. ૧. નેરહ્ણ ણં ભંતે ! આહારચરિમેણં કિં ચરિમા, અચરિમા ?

૩. ગોયમા ! ચરિમા વિ, અચરિમા વિ ।

દં. ૨-૨૪. **एवं निरंतरं -जाव- वेमाणिया ।**

(૭) ભાવ દારં-

પ. દં. ૧. નેરહ્ણ ણં ભંતે ! ભાવચરિમેણં કિં ચરિમે, અચરિમે ?

૩. ગોયમા ! સિય ચરિમે, સિય અચરિમે ।

દં. ૨-૨૪. **एवं निरंतरं -जाव- वेमाणिए ।**

પ. દં. ૧. નેરહ્ણ ણં ભંતે ! ભાવચરિમેણં કિં ચરિમા, અચરિમા ?

૩. ગોયમા ! ચરિમા વિ, અચરિમા વિ ।

દં. ૨-૨૪. **एवं निरंतरं -जाव- वेमाणिया ।**

(૮) વર્ણ દારં-

પ. દં. ૧. નેરહ્ણ ણં ભંતે ! વર્ણચરિમેણં કિં ચરિમે, અચરિમે ?

૩. ગોયમા ! સિય ચરિમે, સિય અચરિમે ।

દં. ૨-૨૪. **एवं निरंतरं -जाव- वेमाणिए ।**

પ. દં. ૧. નેરહ્ણ ણં ભંતે ! વર્ણચરિમેણં કિં ચરિમા, અચરિમા ?

૩. ગોયમા ! ચરિમા વિ, અચરિમા વિ ।

દં. ૨-૨૪. **एवं निरंतरं -जाव- वेमाणिया ।**

(૯) ગંધ દારં-

પ. દં. ૧. નેરહ્ણ ણં ભંતે ! ગંધચરિમેણં કિં ચરિમે, અચરિમે ?

(૬) આહાર દાર :

પ્ર. દં. ૧. ભંતે (અનેક) નૈરથિક આહાર ચરમની અપેક્ષાએ ચરમ છે કે અચરમ છે ?

૩. ગૌતમ ! તે ક્યારેક ચરમ છે અને ક્યારેક અચરમ છે.

દં. ૨-૨૪. **આ જ પ્રકારે નિરંતર (એક) વૈમાનિક પર્યંત સમજવું જોઈએ.**

પ્ર. દં. ૧. ભંતે (અનેક) નૈરથિક આહાર ચરમની અપેક્ષાએ ચરમ છે કે અચરમ છે ?

૩. ગૌતમ ! તેઓ ચરમ પણ છે અને અચરમ પણ છે.

દં. ૨-૨૪. **આ જ પ્રકારે નિરંતર વૈમાનિક દેવો પર્યંત સમજવું જોઈએ.**

(૭) ભાવ દાર :

પ્ર. દં. ૧. ભંતે ! (એક) નૈરથિક ભાવચરમની અપેક્ષાએ ચરમ છે કે અચરમ છે ?

૩. ગૌતમ ! તે ક્યારેક ચરમ છે અને ક્યારેક અચરમ છે.

દં. ૨-૨૪. **આ જ પ્રકારે નિરંતર (એક) વૈમાનિક પર્યંત સમજવું જોઈએ.**

પ્ર. દં. ૧. ભંતે ! (અનેક) નૈરથિક ભાવચરમની અપેક્ષાએ ચરમ છે કે અચરમ છે ?

૩. ગૌતમ ! તેઓ ચરમ પણ છે અને અચરમ પણ છે.

દં. ૨-૨૪. **આ જ પ્રકારે નિરંતર વૈમાનિકો પર્યંત સમજવું જોઈએ.**

(૮) વર્ણ દાર :

પ્ર. દં. ૧. ભંતે ! (એક) નૈરથિક વર્ણચરમની અપેક્ષાએ ચરમ છે કે અચરમ છે ?

૩. ગૌતમ ! તેઓ ક્યારેક ચરમ છે અને ક્યારેક અચરમ છે.

દં. ૨-૨૪. **આ જ પ્રકારે નિરંતર (એક) વૈમાનિક પર્યંત સમજવું જોઈએ.**

પ્ર. દં. ૧. ભંતે ! (અનેક) નૈરથિક વર્ણચરમની અપેક્ષાએ ચરમ છે કે અચરમ છે ?

૩. ગૌતમ ! તેઓ ચરમ પણ છે અને અચરમ પણ છે.

દં. ૨-૨૪. **આ જ પ્રકારે નિરંતર વૈમાનિક પર્યંત સમજવું જોઈએ.**

(૯) ગંધ દાર :

પ્ર. દં. ૧. ભંતે ! (એક) નૈરથિક ગંધ ચરમની અપેક્ષાએ ચરમ છે કે અચરમ છે ?

૩. ગોયમા ! સિય ચરિમે, સિય અચરિમે ।

દં. ૨-૨૪. **एवं निरंतरं -जाव- वेमाणिए ।**

પ. દં. ૧. નેરહ્યા ણં ભંતે ! ગંધચરિમેણં કિં ચરિમા, અચરિમા ?

૩. ગોયમા ! ચરિમા વિ, અચરિમા વિ ।

દં. ૨-૨૪. **एवं निरंतरं -जाव- वेमाणिया ।**

(૧૦) રસદારં-

પ. દં. ૧. નેરહ્યા ણં ભંતે ! રસચરિમેણં કિં ચરિમે, અચરિમે ?

૩. ગોયમા ! સિય ચરિમે, સિય અચરિમે ।

દં. ૨-૨૪. **एवं निरंतरं -जाव- वेमाणिए ।**

પ. દં. ૧. નેરહ્યા ણં ભંતે ! રસચરિમેણં કિં ચરિમા, અચરિમા ?

૩. ગોયમા ! ચરિમા વિ, અચરિમા વિ ।

દં. ૨-૨૪. **एवं निरंतरं -जाव- वेमाणिया ।**

(૧૧) ફાસ દારં-

પ. દં. ૧. નેરહ્યા ણં ભંતે ! ફાસચરિમેણં કિં ચરિમે, અચરિમે ?

૩. ગોયમા ! સિય ચરિમે, સિય અચરિમે ।

દં. ૨-૨૪. **एवं निरंतरं -जाव- वेमाणिए ।**

પ. દં. ૧. નેરહ્યા ણં ભંતે ! ફાસચરિમેણં કિં ચરિમા, અચરિમા ?

૩. ગોયમા ! ચરિમા વિ, અચરિમા વિ ।

દં. ૨-૨૪. **एवं निरंतरं -जाव- वेमाणिया ।**

-પણ્ણ . પ. ૧૦, સુ. ૮૦૭-૮૨૯

૩. એગત્ત-પુહત્ત વિવક્ષયા જીવ-ચ્ચઠવીસદંડણ્ણુ સિહ્ણેસુ ય જીવાહ ચોહ્ણસદારેહિં ચરિમાચરિમત્ત પરૂવણં-

(૧) જીવ દારં-

પ. જીવે ણં ભંતે ! જીવભાવેણં કિં ચરિમે, અચરિમે ?

૩. ગૌતમ ! તે ક્યારેક ચરમ છે અને ક્યારેક અચરમ છે.

દં. ૨-૨૪. **आ ज प्रकारे निरंतर (એક) વૈમાનિક પર્યત સમજવું જોઈએ.**

પ્ર. દં. ૧. ભંતે ! (અનેક) નૈરયિક ગંધચરમની અપેક્ષાએ ચરમ છે કે અચરમ છે ?

૩. ગૌતમ ! તેઓ ચરમ પણ છે અને અચરમ પણ છે.

દં. ૨-૨૪. **आ ज प्रकारे निरंतर वैमानिकी पर्यत समजवું જોઈએ.**

(૧૦) રસ દાર : :

પ્ર. દં. ૧. ભંતે ! (એક) નૈરયિક રસ ચરમની અપેક્ષાએ ચરમ છે કે અચરમ છે ?

૩. ગૌતમ ! તે ક્યારેક ચરમ છે અને ક્યારેક અચરમ છે.

દં. ૨-૨૪. **आ ज प्रकारे निरंतर (એક) વૈમાનિક પર્યત સમજવું જોઈએ.**

પ્ર. દં. ૧. ભંતે ! (અનેક) નૈરયિક રસ ચરમની અપેક્ષાએ ચરમ છે કે અચરમ છે ?

૩. ગૌતમ ! તેઓ ચરમ પણ છે અને અચરમ પણ છે.

દં. ૨-૨૪. **आ ज प्रकारे निरंतर वैमानिकी पर्यत समजवું જોઈએ.**

(૧૧) સ્પર્શ દાર : :

પ્ર. દં. ૧. ભંતે ! (એક) નૈરયિક સ્પર્શ ચરમની અપેક્ષાએ ચરમ છે કે અચરમ છે ?

૩. ગૌતમ ! તે ક્યારેક ચરમ છે અને ક્યારેક અચરમ છે.

દં. ૨-૨૪. **आ ज प्रकारे निरंतर (એક) વૈમાનિક પર્યત સમજવું જોઈએ.**

પ્ર. દં. ૧. ભંતે ! (અનેક) નૈરયિક ચરમ સ્પર્શની અપેક્ષાએ ચરમ છે કે અચરમ છે ?

૩. ગૌતમ ! તેઓ ચરમ પણ છે અને અચરમ પણ છે.

દં. ૨-૨૪. **आ ज प्रकारे निरंतर वैमानिकी पर्यत समजवું જોઈએ.**

૩. એકત્વ બહુત્વની વિવક્ષાથી જીવ-ચોવીસ દંડકો અને સિદ્ધોમાં જીવાદિ ચૌદ દારો વડે ચરમાચરમત્વનું પ્રરૂપણ :

(૧) જીવ દાર :

પ્ર. ભંતે ! જીવ, જીવભાવ (જીવત્વ)ની અપેક્ષાએ ચરમ છે કે અચરમ છે ?

૩. ગોયમા ! નો ચરિમે, અચરિમે ।
 ૫. દં. ૧. નેરઙ્ગણં ભંતે ! નેરઙ્ગભાવેણં કિં ચરિમે, અચરિમે ?
 ૩. ગોયમા ! સિય ચરિમે, સિય અચરિમે ।
 દં. ૨-૨૪. **एवं -जाव- वेमाणिए ।**

सिद्धे जहा जीवे ।

૫. જીવાણં ભંતે ! જીવભાવેણં કિં ચરિમા, અચરિમા ?
 ૩. ગોયમા ! નો ચરિમા, અચરિમા ।
 દં. ૧. નેરઙ્ગયા નેરઙ્ગભાવેણં ચરિમા વિ, અચરિમા વિ ।
 દં. ૨-૨૪. **एवं -जाव- वेमाणिया ।**

सिद्धा जहा जीवा ।

(૨) આહારગ દારં-

- આહારણ સવ્વત્થ ઇગત્તેણં સિય ચરિમે, સિય અચરિમે ।
 પુહત્તેણં ચરિમા વિ, અચરિમા વિ ।
 અણાહારઓ જીવો સિદ્ધો ય ઇગત્તેણ વિ પુહત્તેણ વિ નો ચરિમા, અચરિમા ।
सेस ठाणेषु एगत्त-पुहत्तेण जहा आहारओ ।

(૩) ભવસિદ્ધીય દારં-

- ભવસિદ્ધીઓ જીવપદે ઇગત્ત-પુહત્તેણં ચરિમે, નો અચરિમે ।
सेस ठाणेषु जहा आहारओ ।
 અભવસિદ્ધીઓ સવ્વત્થ ઇગત્ત-પુહત્તેણં નો ચરિમે, અચરિમે ।
 નોભવસિદ્ધીય-નોઅભવસિદ્ધીય જીવા સિદ્ધા ય ઇગત્તપુહત્તેણં જહા અભવસિદ્ધીઓ ।

(૪) સળ્ણી દારં-

- સળ્ણી જહા આહારઓ ।
एवं असण्णी वि ।

૩. ગૌતમ ! ચરમ નથી, અચરમ છે.
 ૫. દં. ૧. ભંતે ! નૈરયિક જીવ નૈરયિક ભાવની અપેક્ષાએ ચરમ છે કે અચરમ છે ?
 ૩. ગૌતમ ! કદાચ તે ચરમ છે અને કદાચ અચરમ છે.
 દં. ૨-૨૪. **आ ज प्रकारे वैमानिक पर्यंत समजवुं જોઈએ.**

सिद्धनुं कथन ज्वने समान समजवुं જોઈએ.

૫. ભંતે ! (અનેક) જીવ જીવભાવની અપેક્ષાએ ચરમ છે કે અચરમ છે ?
 ૩. ગૌતમ ! તેઓ ચરમ નથી, અચરમ છે.
 દં. ૧. નૈરયિક જીવ નૈરયિક ભાવથી ચરમ પણ છે અને અચરમ પણ છે.
 દં. ૨-૨૪. **आ ज प्रकारे वैमानिको पर्यंत समजवुं જોઈએ**
सिद्धोनुं कथन ज्वोने अनुરूप છે.

(૨) આહારક દાર :

- આહારક જીવ સર્વત્ર એકવચનની અપેક્ષાએ કદાચ ચરમ છે અને કદાચ અચરમ છે.
 બહુવચનની અપેક્ષાએ ચરમ પણ છે અને અચરમ પણ છે.
 અનાહારક જીવ અને સિદ્ધ એક વચન અને બહુવચનની અપેક્ષાએ ચરમ નથી પરંતુ અચરમ છે
 શેષ (નૈરયિક આદિ) સ્થાનોમાં એક વચન અને બહુવચનની અપેક્ષાએ અનાહારક જીવ આહારક જીવના અનુરૂપ છે.

(૩) ભવસિદ્ધિક દાર :

- ભવસિદ્ધિક જીવ જીવપદમાં એકવચન અને બહુવચનની અપેક્ષાએ ચરમ છે, અચરમ નથી.
 શેષ સ્થાનોમાં ભવસિદ્ધિક જીવ આહારકને અનુરૂપ છે.
 અભવસિદ્ધિક જીવ સર્વત્ર એકવચન અને બહુવચનની અપેક્ષાએ ચરમ નથી, અચરમ છે.
 નોભવસિદ્ધિક-નો અભવસિદ્ધિક જીવ અને સિદ્ધ એકવચન અને બહુવચનની અપેક્ષાએ અભવસિદ્ધિકને અનુરૂપ છે.

(૪) સંજી દાર :

- સંજી જીવ આહારક જીવને અનુરૂપ છે.
आ ज प्रकारे असंजी પણ (આહારકને અનુરૂપ છે.)

નો સન્ની-નો અસન્ની જીવપદે સિદ્ધપદે ય અચરિમો,
મણુસપદે ચરિમો ઇગત્તપુહત્તેણં ।

(૫) સલેસ્સા દારં-

સલેસ્સા જાવ મુક્કલેસ્સો જહા આહારઓ ।

નવરં-જસ્સ જા અત્થિ ।

અલેસ્સો જહા નો સણ્ણી-નો અસણ્ણી ।

(૬) વિટ્ઠી દારં-

સમ્મવિટ્ઠી જહા અણાહારઓ ।

મિચ્છાવિટ્ઠી જહા આહારઓ ।

સમ્મામિચ્છવિટ્ઠી ઇગિંદિય-વિગલિંદિયવજ્જં સિય
ચરિમે, સિય અચરિમે ।

પુહત્તેણં ચરિમા વિ, અચરિમા વિ ।

(૭) સંજયદારં-

સંજઓ જીવો મણુસો ય જહા આહારઓ ।

અસંજઓ વિ તહેવ ।

સંજયાસંજઓ વિ તહેવ ।

ણવરં-જસ્સ જં અત્થિ ।

નોસંજય-નોઅસંજય-નોસંજયાસંજઓ જહા
નોભવસિદ્ધીય-નો અભવસિદ્ધીઓ ।

(૮) કસાય દારં-

સકસાયી -જાવ- લોભકસાયી સવ્વટ્ટાણેસુ જહા
આહારઓ ।

અકસાયી જીવપણ સિદ્ધે ય નો ચરિમો, અચરિમો ।

મણુસપદે સિય ચરિમો, સિય અચરિમો ।

(૯) ણાણ દારં-

ણાણી જહા સમ્મવિટ્ઠી સવ્વત્થ ।

આભિણિબોહિયનાણી-જાવ- મણપજ્જવનાણી જહા
આહારઓ ।

ણવરં-જસ્સ જં અત્થિ ।

નો સંજી - નો અસંજી જીવપદ અને સિદ્ધપદમાં
અચરમ છે, મનુષ્યપદમાં એકવચન અને
બહુવચનની અપેક્ષાએ ચરમ છે.

(૫) લેશ્યા દાર : :

સલેશ્યી -યાવત્- શુક્લલેશ્યીનું કથન આહારક
જીવને અનુરૂપ છે.

વિશેષ - જેને જે લેશ્યા હોય એ જ કહેવી જોઈએ.

અલેશ્યી જીવ નો સંજી - નોઅસંજીને અનુરૂપ છે.

(૬) દષ્ટિ દાર :

સમ્યગ્દષ્ટિ અનાહારક જીવને અનુરૂપ છે.

મિથ્યાદષ્ટિ આહારક જીવને અનુરૂપ છે.

સમ્યગ્મિથ્યાદષ્ટિ એકેન્દ્રિય અને વિક્લેન્દ્રિય સિવાય
(એક વચન)થી કદાચ ચરમ અને કદાચ અચરમ છે.

બહુવચનથી તેઓ ચરમ પણ છે અને અચરમ
પણ છે.

(૭) સંયત દાર :

સંયતજીવ અને મનુષ્ય આહારક જીવને અનુરૂપ છે.

અસંયત પણ આ જ પ્રકારે છે.

સંયતાસંયત પણ આ જ પ્રકારે છે.

વિશેષ - જેનો જે ભાવ હોય એ જ સમજવો જોઈએ.

નોસંયત - નોઅસંયત - નોસંયતાસંયતનું કથન
નોભવસિદ્ધિક-નોઅભવસિદ્ધિકને અનુરૂપ સમજવો
જોઈએ.

(૮) કષાય દાર :

સકષાયીથી લોભકષાયી પર્યતના સમગ્ર સ્થાન
આહારક જીવને અનુરૂપ છે.

અકષાયી જીવપદ અને સિદ્ધપદમાં ચરમ નથી,
અચરમ છે.

મનુષ્યપદમાં ક્યારેક ચરમ છે અને ક્યારેક
અચરમ છે.

(૯) જ્ઞાન દાર :

જ્ઞાની સર્વત્ર સમ્યગ્દષ્ટિ જીવને અનુરૂપ છે.

આભિણિબોધિક જ્ઞાનીથી મન:પર્યવજ્ઞાની પર્યત
આહારક જીવને અનુરૂપ છે.

વિશેષ - જેને જે જ્ઞાન હોય તે જ કહેવું જોઈએ.

કેવલનાળી જહા નો સળ્ણી-નો અસળ્ણી ।

અળ્ણાળી -જાવ- વિભંગનાળી જહા આહારઓ ।

(૧૦) જોગ દારં-

સજોગી -જાવ- કાયજોગી જહા આહારઓ ।

ળવરં-જસ્સ જો જોગો અત્થિ ।

અજોગી જહા નો સળ્ણી-નો અસળ્ણી ।

(૧૧) ઉવઓગ દારં-

સાગારોવઝત્તો અળાગારોવઝત્તો ય જહા
અળાહારઓ ।

(૧૨) વેય દારં-

સવેદઓ -જાવ- નપુંસગવેદઓ જહા આહારઓ ।

અવેદઓ જહા અકસાયી ।

(૧૩) સરીર દારં-

સસરીરી -જાવ- કમ્મગસરીરી જહા આહારઓ ।

ળવરં-જસ્સ જં અત્થિ ।

અસરીરી જહા નો ભવસિદ્ધીય-નો અભવસિદ્ધીઓ ।

(૧૪) પજ્જત્ત દારં-

પંચહિં પજ્જત્તીહિં પંચહિં અપજ્જત્તીહિં જહા
આહારઓ ।

સવ્વત્થ ઇગત્તપુહત્તેણં દંડગા ભાણિયવ્વા ।

-વિયા. સ. ૧૮, ડ. ૧, સુ. ૬૪-૧૦૨

૪. ચરિમાચરિમાણં અંતર પરૂવણં-

ચરિમાચરિમ જીવેસુ ણત્થિ અંતરં ।

- જીવા. પડિ. ૯, સુ. ૨૩૬

૫. ચરિમાચરિમાણં અપ્પબહુત્તં-

પ. ઇણ્ણિ ણં ભંતે ! જીવાણં ચરિમાણં અચરિમાણ ય
કયરે કયરેહિંતો અપ્પા વા -જાવ- વિસેસાહિયા વા ?

ડ. ગોયમા ! ૧. સવ્વત્થોવા જીવા અચરિમા,

૨. ચરિમા અણંતગુણા ।^૧

- પળ્ણ. પ. ૩, સુ. ૨૭૪

કેવલજ્ઞાનીનું કથન નોસંજી-નોઅસંજીને અનુરૂપ
છે.

અજ્ઞાનીથી વિભંગજ્ઞાની પર્યતનું કથન આહારકને
સમાન છે.

(૧૦) યોગ દાર :

સયોગીથી કાયયોગી પર્યતનું કથન આહારકને
અનુરૂપ છે.

વિશેષ - જેને જે યોગ હોય એ સમજવો જોઈએ.

અયોગીનું કથન નોસંજી - નોઅસંજીને અનુરૂપ છે.

(૧૧) ઉપયોગ દાર :

સાકારોપયોગી અને અનાકારોપયોગીનું કથન
અનાહારકને અનુરૂપ છે.

(૧૨) વેદ દાર :

સવેદકથી નપુંસકવેદક પર્યતનું કથન આહારકને
અનુરૂપ છે.

અવેદક અકષાયીને અનુરૂપ છે.

(૧૩) શરીર દાર :

સશરીરીથી કાર્મણશરીર પર્યતનું કથન આહારકને
સમાન છે.

વિશેષ - જેને જે શરીર હોય એ સમજવું જોઈએ.

અશરીરીનું કથન નોભવસિદ્ધિક-નોઅભવસિદ્ધિકને
અનુરૂપ છે.

(૧૪) પર્યાપ્તક દાર :

પાંચ પર્યાપ્તિયોથી પર્યાપ્તક અને પાંચ અપર્યા-
પ્તિઓથી અપર્યાપ્તકનું કથન આહારકને અનુરૂપ છે.

એકવચન અને બહુવચનની અપેક્ષાએ સર્વત્ર
દંડકોનું કથન સમજવું જોઈએ.

૪. ચરમ અને અચરમોનાં અંતરનું પ્રરૂપણ :

ચરમ અને અચરમ જીવોમાં અંતર નથી.

૫. ચરમાચરમોનું અલ્પબહુત્વ :

પ્ર. ભંતે ! આ ચરમ અને અચરમ જીવોમાંથી કોણ
કોનાથી અલ્પ -યાવત્- વિશેષાધિક છે ?

ડ. ગૌતમ ! ૧. અચરમ જીવ સૌથી ઓછા છે,

૨. (એનાથી) ચરમજીવ અનંતગણા છે.

૧. જીવા. પડિ. ૯, સુ. ૨૩૬

અજીવાણં ચરિમાચરિમત્તં

૬. પરિમંડલાઈ સંઠાણાણં ચરિમાચરિમત્તં પરૂવણં-

પ. પરિમંડલે ણં ધંતે ! સંઠાણે સંખેજ્જપણ્ણેસિણ્ણે સંખેજ્જપણ્ણેસોગાઢે કિં-

ચરિમે, અચરિમે,

ચરિમાઈ, અચરિમાઈ,

ચરિમંતપણ્ણેસા, અચરિમંતપણ્ણેસા ?

૩. ગોયમા ! પરિમંડલે ણં સંઠાણે સંખેજ્જપણ્ણેસિણ્ણે સંખેજ્જપણ્ણેસોગાઢે,

નો ચરિમે, નો અચરિમે,

નો ચરિમાઈ, નો અચરિમાઈ,

નો ચરિમંતપણ્ણેસા, નો અચરિમંતપણ્ણેસા,

નિયમા અચરિમંચ, ચરિમાણિય, ચરિમંતપણ્ણેસાય, અચરિમંતપણ્ણેસાય,

એવં -જાવ- આયણ્ણે !

પ. પરિમંડલે ણં ધંતે ! સંઠાણે અસંખેજ્જપણ્ણેસિણ્ણે સંખેજ્જપણ્ણેસોગાઢે કિં-

ચરિમે, અચરિમે,

ચરિમાઈ, અચરિમાઈ,

ચરિમંતપણ્ણેસા, અચરિમંતપણ્ણેસા ?

૩. ગોયમા ! પરિમંડલે ણં સંઠાણે અસંખેજ્જપણ્ણેસિણ્ણે સંખેજ્જપણ્ણેસોગાઢે નો ચરિમે, નો અચરિમે, એવં જહા સંખેજ્જપણ્ણેસિણ્ણે !

એવં -જાવ- આયણ્ણે !

પ. પરિમંડલે ણં ધંતે ! સંઠાણે અણંતપણ્ણેસિણ્ણે સંખેજ્જપણ્ણેસોગાઢે કિં -

ચરિમે -જાવ- અચરિમંતપણ્ણેસા ?

૩. ગોયમા ! પરિમંડલે ણં સંઠાણે અણંતપણ્ણેસિણ્ણે સંખેજ્જપણ્ણેસોગાઢે જહા સંખેજ્જપણ્ણેસિણ્ણે,

એવં -જાવ- આયણ્ણે !

અણંતપણ્ણેસિણ્ણે અસંખેજ્જપણ્ણેસોગાઢે જહા સંખેજ્જપણ્ણેસોગાઢે !

એવં -જાવ- આયણ્ણે !

- પળ્ણ. પ. ૧૦, સુ. ૭૧૭-૮૦૧

અજીવોણું ચરમાચરમત્વ

૬. પરિમંડલાઈ સંસ્થાનોના ચરમાચરમત્વનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! સંખ્યાત પ્રદેશી અને સંખ્યાત પ્રદેશાવગાઢ પરિમંડળ સંસ્થાન શું -

(એકવચન વડે) ચરમ છે કે અચરમ છે,

(બહુવચન વડે) ચરમ છે કે અચરમ છે,

ચરમાન્ત પ્રદેશ છે કે અચરમાન્ત પ્રદેશ છે ?

૩. ગૌતમ ! સંખ્યાત પ્રદેશી અને સંખ્યાત પ્રદેશાવગાઢ પરિમંડળ સંસ્થાન,

(એકવચન વડે) ચરમ નથી અને અચરમ પણ નથી,

(બહુવચન વડે) ચરમ નથી અને અચરમ પણ નથી,

ચરમાન્ત પ્રદેશ નથી અને અચરમાન્ત પ્રદેશ પણ નથી,

નિયમ પ્રમાણે એક અચરમ, બહુ ચરમ, ચરમાન્ત પ્રદેશ અને અચરમાન્ત પ્રદેશ છે.

આ જ પ્રકારે આયત સંસ્થાન પર્યંત સમજવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! અસંખ્યાત પ્રદેશી અને સંખ્યાત પ્રદેશાવગાઢ પરિમંડળ શું -

(એકવચન વડે) ચરમ છે કે અચરમ છે,

(બહુવચન વડે) ચરમ છે કે અચરમ છે,

ચરમાન્ત પ્રદેશ છે કે અચરમાન્ત પ્રદેશ છે ?

૩. ગૌતમ ! અસંખ્યાત પ્રદેશી અને સંખ્યાત પ્રદેશાવગાઢ પરિમંડળ સંસ્થાનને માટે સંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધને અનુરૂપ ચરમ નથી, અચરમ નથી વગેરે સમજવું જોઈએ.

આ જ પ્રકારે આયત સંસ્થાન પર્યંત સમજવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! અનંત પ્રદેશી અને સંખ્યાત પ્રદેશોમાં અવગાઢ પરિમંડળ સંસ્થાન શું -

ચરમ છે -ચાવત્- અચરમાન્ત પ્રદેશ છે ?

૩. ગૌતમ ! અનંત પ્રદેશી અને સંખ્યાત પ્રદેશાવગાઢ પરિમંડળ સંસ્થાનને માટે સંખ્યાત પ્રદેશીને અનુરૂપ સમજવું જોઈએ.

આ જ પ્રકારે આયત સંસ્થાન પર્યંત સમજવું જોઈએ.

અનંત પ્રદેશી અસંખ્યાત પ્રદેશાવગાઢ (પરિમંડળ સંસ્થાનનું) કથન સંખ્યાત પ્રદેશાવગાઢને અનુરૂપ સમજવું જોઈએ.

આ જ પ્રકારે આયત સંસ્થાન પર્યંત સમજવું જોઈએ.

૭. પરિમંડલાઈસંઠાણાણં દબ્બટ્ટયાઈ પહુચ્ચ ચરિમાચરિમત્તસ્સ અપ્પબહુત્તં-

પ. પરિમંડલસ્સ ણં ભંતે ! સંઠાણસ્સ સંખેજ્જપણ્ણસિયસ્સ સંખેજ્જપણ્ણસોગાઢસ્સ, અચરિમસ્સ ય, ચરિમાણ ય, ચરિમંતપણ્ણસાણ ય, અચરિમંતપણ્ણસાણ ય દબ્બટ્ટયાઈ, પણ્ણસટ્ટયાઈ, દબ્બટ્ટપણ્ણસટ્ટયાઈ કયરે કયરેહિંતો અપ્પા વા -જાબ- વિસેસાહિયા વા ?

૩. ગોયમા ! દબ્બટ્ટયાઈ-

૧. સવ્વત્થોવે પરિમંડલસ્સ સંઠાણસ્સ સંખેજ્જ-પણ્ણસિયસ્સ સંખેજ્જપણ્ણસોગાઢસ્સ દબ્બટ્ટયાઈ ઇમે અચરિમે,
૨. ચરિમાઈ સંખેજ્જગુણાઈ,
૩. અચરિમં ચરિમાણિ ય દો વિ વિસેસાહિયાઈ ।

પણ્ણસટ્ટયાઈ-

૧. સવ્વત્થોવા પરિમંડલસ્સ સંઠાણસ્સ સંખેજ્જપણ્ણસિયસ્સ સંખેજ્જપણ્ણસોગાઢસ્સ ચરિમંતપણ્ણસા,
૨. અચરિમંતપણ્ણસા સંખેજ્જગુણા,
૩. ચરિમંતપણ્ણસા ય અચરિમંતપણ્ણસા ય દો વિ વિસેસાહિયા ।

દબ્બટ્ટપણ્ણસટ્ટયાઈ-

૧. સવ્વત્થોવે પરિમંડલસ્સ સંઠાણસ્સ સંખેજ્જપણ્ણસિયસ્સ સંખેજ્જપણ્ણસોગાઢસ્સ દબ્બટ્ટયાઈ ઇમે અચરિમે,
૨. ચરિમાઈ સંખેજ્જગુણાઈ,
૩. અચરિમં ચ ચરિમાણિ ય દો વિસેસાહિયાઈ,
૪. ચરિમંતપણ્ણસા સંખેજ્જગુણા,
૫. અચરિમંતપણ્ણસા સંખેજ્જગુણા,
૬. ચરિમંતપણ્ણસા ય, અચરિમંતપણ્ણસા ય દો વિ વિસેસાહિયા,

૭. પરિમંડલાઈ સંસ્થાનોના દ્રવ્યાદિની અપેક્ષાએ ચરમાચરમત્વનું અલ્પ બહુત્વ :

પ્ર. ભંતે ! સંખ્યાત પ્રદેશી અને સંખ્યાત પ્રદેશાવગાઢ પરિમંડળ સંસ્થાનના (એકવચન વડે) અચરમ, (બહુવચન વડે) ચરમ, ચરમાન્ત પ્રદેશ અને અચરમાન્ત પ્રદેશમાંથી દ્રવ્યની અપેક્ષાએ, પ્રદેશોની અપેક્ષાએ તથા દ્રવ્ય અને પ્રદેશોની અપેક્ષાએ કોણ કોનાથી અલ્પ -યાવત્- વિશેષાધિક છે ?

૭. ગૌતમ ! દ્રવ્યની અપેક્ષા :

૧. સંખ્યાત પ્રદેશી અને સંખ્યાત પ્રદેશાવગાઢ પરિમંડળ સંસ્થાનના (એકવચન યુક્ત) અચરમ સૌથી ઓછા છે,
૨. (એના કરતાં) (બહુવચન યુક્ત) ચરમ સંખ્યાત-ગણા છે,
૩. (એના કરતાં) (એકવચન યુક્ત) અચરમ અને (બહુવચન યુક્ત) ચરમ તેઓ બન્ને વિશેષાધિક છે.

જૈન પ્રદેશોની અપેક્ષા :
JAIN SITE
જૈનમ્ વચના

૧. સંખ્યાત પ્રદેશી અને સંખ્યાત પ્રદેશાવગાઢ પરિમંડળ સંસ્થાનના ચરમાન્ત પ્રદેશ સૌથી ઓછા છે,
૨. (એના કરતાં) અચરમાન્ત પ્રદેશ સંખ્યાત-ગણા છે,
૩. (એના કરતાં) ચરમાન્ત પ્રદેશ અને અચરમાન્ત પ્રદેશ આ બન્ને વિશેષાધિક છે.

દ્રવ્ય અને પ્રદેશોની અપેક્ષા :

૧. સંખ્યાત પ્રદેશી અને સંખ્યાત પ્રદેશાવગાઢ પરિમંડળ સંસ્થાનના એકવચન યુક્ત અચરમ સૌથી ઓછા છે,
૨. (એના કરતાં) (બહુવચન યુક્ત) ચરમ સંખ્યાત-ગણા છે.
૩. (એના કરતાં) (એકવચન યુક્ત) અચરમ અને (બહુવચન યુક્ત) ચરમ આ બન્ને વિશેષાધિક છે.
૪. (એના કરતાં) ચરમાન્ત પ્રદેશ સંખ્યાત ગણા છે,
૫. (એના કરતાં) અચરમાન્ત પ્રદેશ સંખ્યાત-ગણા છે,
૬. (એના કરતાં) ચરમાન્ત પ્રદેશ અને અચરમાન્ત પ્રદેશ આ બન્ને વિશેષાધિક છે.

एवं वट्ट-तंस-चउरंस-आयएसु वि जोएअव्वं ।

પ. પરિમંડલસ્સ ણં ભંતે ! સંઠાણસ્સ અસંખેજ્જપણસિયસ્સ-
સંખેજ્જપણસોગાઢસ્સ,
અચરિમસ્સ ય, ચરિમાણ ય,
ચરિમંતપણાણ ય, અચરિમંતપણાણ ય,
દવ્વટ્ટયાણ, પણસટ્ટયાણ, દવ્વટ્ટપણસટ્ટયાણ કયરે
કયરેહિંતો અપ્પા વા -જાવ- વિસેસાહિયા વા ?

૩. ગોયમા ! દવ્વટ્ટયાણ-

૧. સવ્વત્થોવે પરિમંડલસ્સ સંઠાણસ્સ અસંખેજ્જ-
પણસિયસ્સ સંખેજ્જપણસોગાઢસ્સ દવ્વટ્ટયાણ
ણે અચરિમે ।
૨. ચરિમાણં સંખેજ્જગુણાણં,
૩. અચરિમં ચ ચરિમાણિ ય દો વિ વિસેસાહિયાણં ।

પણસટ્ટયાણ-

૧. સવ્વત્થોવા પરિમંડલસ્સ સંઠાણસ્સ અસંખેજ્જ-
પણસિયસ્સ સંખેજ્જપણસોગાઢસ્સ ચરિમંત-
પણસા,
૨. અચરિમંતપણસા સંખેજ્જગુણા,
૩. ચરિમંતપણસા ય અચરિમંતપણસા ય દો વિ
વિસેસાહિયા ।

દવ્વટ્ટપણસટ્ટયાણ-

૧. સવ્વત્થોવે પરિમંડલસ્સ સંઠાણસ્સ અસંખેજ્જ-
પણસિયસ્સ સંખેજ્જપણસોગાઢસ્સ દવ્વટ્ટયાણ
ણે અચરિમે,
૨. ચરિમાણં સંખેજ્જગુણાણં,
૩. અચરિમં ચ ચરિમાણિ ય દો વિ વિસેસાહિયાણં,
૪. ચરિમંતપણસા સંખેજ્જગુણા,
૫. અચરિમંતપણસા સંખેજ્જગુણા,
૬. ચરિમંતપણસા ય, અચરિમંતપણસા ય દો વિ
વિસેસાહિયા,

આ જ પ્રકારે વૃત્ત, ત્ર્યંસ, ચતુરંસ અને આયત
સંસ્થાનને માટે પણ સમજવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! અસંખ્યાત પ્રદેશી અને સંખ્યાત પ્રદેશાવગાઢ
પરિમંડળ સંસ્થાનના -
(એકવચન યુક્ત) અચરમ, (બહુવચન યુક્ત) ચરમ,
ચરમાન્ત પ્રદેશો અને અચરમાન્ત પ્રદેશોમાંથી,
દ્રવ્યની અપેક્ષાએ, પ્રદેશોની અપેક્ષાએ તથા દ્રવ્ય
અને પ્રદેશોની અપેક્ષાએ કોણ કોનાથી અલ્પ
-યાવત્- વિશેષાધિક છે ?

૩. ગૌતમ ! દ્રવ્યની અપેક્ષા -

૧. અસંખ્યાત પ્રદેશી અને સંખ્યાત પ્રદેશાવગાઢ
પરિમંડળ સંસ્થાનના (એકવચન યુક્ત) અચરમ
સૌથી ઓછા (અલ્પ) છે,
૨. (એના કરતાં) (બહુવચન યુક્ત) ચરમ સંખ્યાત-
ગણા છે,
૩. (એના કરતાં) (એકવચન યુક્ત) અચરમ
અને (બહુવચન યુક્ત) ચરમ આ બન્ને
વિશેષાધિક છે.

પ્રદેશોની અપેક્ષા -

૧. અસંખ્યાત પ્રદેશી અને સંખ્યાત પ્રદેશાવગાઢ
પરિમંડળ સંસ્થાનના ચરમાન્ત પ્રદેશ સૌથી
ઓછા છે,
૨. (એના કરતાં) અચરમાન્ત પ્રદેશ સંખ્યાત-
ગણા છે,
૩. (એના કરતાં) ચરમાન્ત પ્રદેશ અને અચરમાન્ત
પ્રદેશ આ બન્ને વિશેષાધિક છે.

દ્રવ્ય અને પ્રદેશોની અપેક્ષા :

૧. અસંખ્યાત પ્રદેશી અને સંખ્યાત પ્રદેશાવગાઢ
પરિમંડળ સંસ્થાનના (એકવચન યુક્ત)
અચરમ સૌથી ઓછા છે,
૨. (એના કરતાં) (બહુવચન યુક્ત) ચરમ સંખ્યાત-
ગણા છે,
૩. (એના કરતાં) (એકવચન યુક્ત) અચરમ
અને (બહુવચન યુક્ત) ચરમ આ બન્ને
વિશેષાધિક છે,
૪. (એના કરતાં) ચરમાન્ત પ્રદેશ સંખ્યાતગણા છે,
૫. (એના કરતાં) અચરમાન્ત પ્રદેશ સંખ્યાત-
ગણા છે,
૬. (એના કરતાં) ચરમાન્ત પ્રદેશ અને અચરમાન્ત
પ્રદેશ આ બન્ને વિશેષાધિક છે.

एवं वट्ट-तंस-चउरंस-आयएसु वि जोएअवं ।

પ. પરિમંડલસ્સ ણં ભંતે ! સંઠાણસ્સ અસંખેજ્જપણસિયસ્સ અસંખેજ્જપણસોગાઢસ્સ,

अचरिमस्स य, चरिमाण य,

चरिमंतपएसाण य, अचरिमंतपएसाण य,

दव्वट्टयाए, पएसट्टयाए, दव्वट्टपएसट्टयाए कयरे कयरेहिंतो अप्पा वा -जाब- विसेसाहिया वा ?

उ. गोयमा ! दव्वट्टयाए-

૧. સવ્વત્થોવે પરિમંડલસ્સ સંઠાણસ્સ અસંખેજ્જ-પણસિયસ્સ અસંખેજ્જપણસોગાઢસ્સ દવ્વટ્ટયાએ અચરિમે,

૨. ચરિમાઈ અસંખેજ્જગુણાઈ,

૩. અચરિમં ચ ચરિમાણિ ય દો વિ વિસેસાહિયાઈ ।

पएसट्टयाए-

૧. સવ્વત્થોવા પરિમંડલસ્સ સંઠાણસ્સ અસંખેજ્જ-પણસિયસ્સ અસંખેજ્જપણસોગાઢસ્સ ચરિમંત-પણસા,

૨. અચરિમંતપણસા અસંખેજ્જગુણા,

૩. ચરિમંતપણસા ય, અચરિમંતપણસા ય દો વિ વિસેસાહિયા ।

दव्वट्टपएसट्टयाए-

૧. સવ્વત્થોવે પરિમંડલસ્સ સંઠાણસ્સ અસંખેજ્જ-પણસિયસ્સ અસંખેજ્જપણસોગાઢસ્સ દવ્વટ્ટયાએ અચરિમે,

૨. ચરિમાઈ અસંખેજ્જગુણાઈ,

૩. અચરિમં ચ ચરિમાણિ ય દો વિ વિસેસાહિયાઈ ।

पएसट्टयाए

૧. પણસટ્ટયાએ ચરિમંતપણસા અસંખેજ્જગુણા,

આ જ પ્રકારે વૃત્ત, ત્ર્યંસ, ચતુરંસ અને આયત સંસ્થાનને માટે સમજવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! અસંખ્યાત પ્રદેશી અને અસંખ્યાત પ્રદેશાવગાઢ પરિમંડળ સંસ્થાનના -

(એકવચન યુક્ત) અચરમ અને (બહુવચન યુક્ત) ચરમ,

ચરમાન્ત પ્રદેશ અને અચરમાન્ત પ્રદેશમાંથી, દ્રવ્યની અપેક્ષા, પ્રદેશોની અપેક્ષા તથા દ્રવ્ય અને પ્રદેશોની અપેક્ષાએ કોણ કોનાથી અલ્પ -યાવત્-વિશેષાધિક છે ?

ઉ. ગૌતમ ! દ્રવ્યની અપેક્ષા -

૧. અસંખ્યાત પ્રદેશી અને અસંખ્યાત પ્રદેશાવગાઢ પરિમંડળ સંસ્થાનના (એકવચન યુક્ત) અચરમ સૌથી અલ્પ છે,

૨. (એના કરતાં) (બહુવચન યુક્ત) ચરમ અસંખ્યાતગણા છે,

૩. (એના કરતાં) (એકવચન યુક્ત) અચરમ અને (બહુવચન યુક્ત) ચરમ આ બન્ને વિશેષાધિક છે.

પ્રદેશોની અપેક્ષા :

૧. અસંખ્યાત પ્રદેશી અને અસંખ્યાત પ્રદેશાવગાઢ પરિમંડળ - સંસ્થાનના ચરમાન્ત પ્રદેશ સૌથી અલ્પ છે,

૨. (એના કરતાં) અચરમાન્ત પ્રદેશ અસંખ્યાત-ગણા છે,

૩. (એના કરતાં) ચરમાન્ત પ્રદેશ અને અચરમાન્ત પ્રદેશ આ બન્ને વિશેષાધિક છે.

દ્રવ્ય અને પ્રદેશોની અપેક્ષા -

૧. અસંખ્યાત પ્રદેશી અને અસંખ્યાત પ્રદેશાવગાઢ પરિમંડળ - સંસ્થાનના (એકવચન યુક્ત) અચરમ દ્રવ્યની અપેક્ષાએ સૌથી અલ્પ છે.

૨. (એના કરતાં) (બહુવચન યુક્ત) ચરમ અસંખ્યાત ગણા છે.

૩. (એના કરતાં) (એકવચન યુક્ત) અચરમ અને (બહુવચન યુક્ત) ચરમ આ બન્ને વિશેષાધિક છે.

પ્રદેશોની અપેક્ષા -

૧. ચરમાન્ત પ્રદેશ અસંખ્યાતગણા છે.

૨. અચરિમંતપણા અસંખેજ્જગુણા,
૩. ચરિમંતપણા ય, અચરિમંતપણા ય દો વિ
વિસેસાહિયા,
એવં વટ્ટ-તંસ-ચરસ-આયણુ વિ જોણવ્વં ।

પ. પરિમંડલસ પં ભંતે ! સંઠાણસ અણંતપણસિયસ
સંખેજ્જપણસોગાહસ,
અચરિમસ ય, ચરિમાણ ય,
ચરિમંતપણા ય, અચરિમંતપણા ય,
દવ્વટ્ટયાણ, પણસટ્ટયાણ, દવ્વટ્ટપણસટ્ટયાણ કયરે
કયરેહિંતો અપ્પા વા -જાવ- વિસેસાહિયા વા ?

૩. ગોયમા ! જહા સંખેજ્જપણસિયસ સંખેજ્જપણસો-
ગાહસ પરિમંડલસ વત્તવ્વયા તહા ભાણિયવ્વં ।

ણવરં-સંકમે અણંતગુણા,
એવં -જાવ- આયણુ ।

પ. પરિમંડલસ પં ભંતે ! સંઠાણસ અણંતપણસિયસ
અસંખેજ્જપણસોગાહસ,
અચરિમસ ય, ચરિમાણ ય,
ચરિમંતપણા ય, અચરિમંતપણા ય,
દવ્વટ્ટયાણ પણસટ્ટયાણ, દવ્વટ્ટપણસટ્ટયાણ કયરે
કયરેહિંતો અપ્પા વા -જાવ- વિસેસાહિયા વા ?

૩. ગોયમા ! જહા અસંખેજ્જપણસિયસ અસંખેજ્જપણસો-
ગાહસ, પરિમંડલસ વત્તવ્વયા તહા ભાણિયવ્વં ।

ણવરં-સંકમે અણંતગુણા,
એવં -જાવ- આયણુ ।

- પણ્ણ. પ. ૧૦, સુ. ૮૦૨-૮૦૬

૮. દવ્વાઈપડુચ્ચ પરમાણુપોગલસ ચરિમાચરિમત્ત પરુહવણં-

પ. પરમાણુપોગલે પં ભંતે ! કિં ચરિમે, અચરિમે ?

૨. (એના કરતાં) અચરમાન્ત પ્રદેશ અસંખ્યાત-
ગણા છે.
૩. (એના કરતાં) ચરમાન્ત પ્રદેશ અને અચરમાન્ત
પ્રદેશ આ બન્ને વિશેષાધિક છે.

આ જ પ્રકારે વૃત્ત, ત્ર્યંસ, ચતુરંસ અને આયત
સંસ્થાનને માટે સમજવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! અનંતપ્રદેશી અને અસંખ્યાત પ્રદેશાવગાઠ
પરિમંડળ સંસ્થાનના,
(એકવચન યુક્ત) અચરમ અને (બહુવચન યુક્ત)
ચરમ,
ચરમાન્ત પ્રદેશ અને અચરમાન્ત પ્રદેશમાંથી,
દ્રવ્યની અપેક્ષા, પ્રદેશોની અપેક્ષા તથા દ્રવ્ય અને
પ્રદેશોની અપેક્ષાએ કોણ કોનાથી અલ્પ -યાવત્-
વિશેષાધિક છે ?

૩. ગૌતમ ! જેવી રીતે સંખ્યાત પ્રદેશી અને સંખ્યાત
પ્રદેશાવગાઠ પરિમંડળ સંસ્થાનનો (અચરમાદિના
અલ્પબહુત્વના) માટે કહ્યું એ જ (અનંતપ્રદેશી અને
સંખ્યાત પ્રદેશાવગાઠનું અલ્પબહુત્વ) સમજવું જોઈએ.
વિશેષ - સંક્રમ (સંચાર) માં અનંતગણું સમજવું જોઈએ.

આ જ પ્રકારે આયત સંસ્થાન પર્યંત સમજવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! અનંતપ્રદેશી અને અસંખ્યાત પ્રદેશાવગાઠ
પરિમંડળ સંસ્થાનના,
(એકવચન યુક્ત) અચરમ અને (બહુવચન યુક્ત)
ચરમ,

ચરમાન્તપ્રદેશ અને અચરમાન્ત પ્રદેશમાંથી,
દ્રવ્યની અપેક્ષા, પ્રદેશોની અપેક્ષા તથા દ્રવ્ય અને
પ્રદેશોની અપેક્ષાએ કોણ કોનાથી અલ્પ -યાવત્-
વિશેષાધિક છે ?

૩. ગૌતમ ! જેવી રીતે અસંખ્યાત પ્રદેશી અને અસંખ્યાત
પ્રદેશાવગાઠ પરિમંડળ સંસ્થાનનું અલ્પબહુત્વ
કહ્યું એ જ પ્રકારે (અનંત પ્રદેશી તથા અસંખ્યાત
પ્રદેશાવગાઠનું અલ્પબહુત્વ) સમજવું જોઈએ.
વિશેષ - સંક્રમ (સંચાર) માં અનંતગણું સમજવું જોઈએ.
આ જ પ્રકારે આયત સંસ્થાન પર્યંત અલ્પબહુત્વ
સમજવું જોઈએ.

૮. દ્રવ્યાદિની અપેક્ષાએ પરમાણું પુદ્ગલના ચરમાચરમત્વનું
પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! પરમાણું પુદ્ગલ શું ચરમ છે કે અચરમ
છે ?

૩. ગોયમા ! દ્વાદેસેણં નો ચરિમે, અચરિમે,
 ચેત્તાદેસેણં સિય ચરિમે, સિય અચરિમે,
 કાલાદેસેણં સિય ચરિમે, સિય અચરિમે,
 ભાવાદેસેણં સિય ચરિમે, સિય અચરિમે ।

- વિયા. સ. ૧૪, ડ. ૪, સુ. ૯

૭. ગૌતમ ! દ્રવ્યાદેશથી ચરમ નથી, અચરમ છે,
 ક્ષેત્રાદેશથી કદાય ચરમ છે અને કદાય અચરમ છે,
 કાલાદેશથી કદાય ચરમ છે અને કદાય અચરમ છે,
 ભાવાદેશથી કદાય ચરમ છે અને કદાય અચરમ છે.

૧. પરમાણુપોગ્ગલ ઁંધેસુ ય ચરિમાચરિમ પરૂવણં-

પ. પરમાણુપોગ્ગલે ણં ઁંતે ! કિં

૧. ચરિમે, ૨. અચરિમે,
 ૩. અવત્તવ્વણં ?
 ૪. ચરિમાઈ, ૫. અચરિમાઈ,
 ૬. અવત્તવ્વયાઈ ?

૭. ડદાહુ ચરિમે ય અચરિમે ય ?

૮. ડદાહુ ચરિમે ય અચરિમાઈ ચ ?

૯. ડદાહુ ચરિમાઈ ચ અચરિમે ય ?

૧૦. ડદાહુ ચરિમાઈ ચ અચરિમાઈ ચ ? **પઢમા
 ચડઁગી,**

૧૧. ડદાહુ ચરિમે ય અવત્તવ્વણં ય ?

૧૨. ડદાહુ ચરિમે ય અવત્તવ્વયાઈ ચ ?

૧૩. ડદાહુ ચરિમાઈ ચ અવત્તવ્વણં ય ?

૧૪. ડદાહુ ચરિમાઈ ચ અવત્તવ્વયાઈ ચ ? **વિઙ્ગ
 ચડઁગી,**

૧૫. ડદાહુ અચરિમે ય અવત્તવ્વણં ય ?

૧૬. ડદાહુ અચરિમે ય અવત્તવ્વયાઈ ચ ?

૧૭. ડદાહુ અચરિમાઈ ચ અવત્તવ્વણં ય ?

૧૮. ડદાહુ અચરિમાઈ ચ અવત્તવ્વયાઈ ચ ? **તઙ્ગ
 ચડઁગી,**

૧૯. ડદાહુ ચરિમે ય અચરિમે ય અવત્તવ્વણં ય ?

૨૦. ડદાહુ ચરિમે ય અચરિમે ય અવત્તવ્વયાઈ ચ ?

૯. પરમાણું પુદ્ગલ અને સ્કંધોઁમાં ચરમાચરમનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ઁંતે ! પરમાણું પુદ્ગલ શું (એકવચન વડે)

૧. ચરમ છે, ૨. અચરમ છે,
 ૩. અવકતવ્વ છે ? (બહુવચન વડે),
 ૪. ચરમ છે, ૫. અચરમ છે,
 ૬. અવકતવ્વ છે ?

૭. અથવા (એકવચન વડે) ચરમ અને અચરમ છે ?

૮. અથવા (એકવચન વડે) ચરમ અને (બહુવચન
 વડે) અચરમ છે ?

૯. અથવા (બહુવચન વડે) ચરમ અને (એકવચન
 વડે) અચરમ છે ?

૧૦. અથવા (બહુવચન વડે) ચરમ અને અચરમ
 છે ? આ પ્રથમ ચતુર્ભંગી છે.

૧૧. અથવા (એકવચન વડે) ચરમ અને અવકતવ્વ
 છે ?

૧૨. અથવા (એકવચન વડે) ચરમ અને (બહુવચન
 વડે) અવકતવ્વ છે ?

૧૩. અથવા (બહુવચન વડે) ચરમ અને (એકવચન
 વડે) અવકતવ્વ છે ?

૧૪. અથવા (બહુવચન વડે) ચરમ અને અવકતવ્વ
 છે ? આ દ્વિતીય ચતુર્ભંગી છે.

૧૫. અથવા (એકવચન વડે) અચરમ અને અવકતવ્વ
 છે ?

૧૬. અથવા (એકવચન વડે) અચરમ અને (બહુવચન
 વડે) અવકતવ્વ છે ?

૧૭. અથવા (બહુવચન વડે) અચરમ અને (એકવચન
 વડે) અવકતવ્વ છે ?

૧૮. અથવા (બહુવચન વડે) અચરમ અને
 અવકતવ્વ છે ? આ તૃતીય ચતુર્ભંગી છે.

૧૯. અથવા (એકવચન વડે) ચરમ, અચરમ અને
 અવકતવ્વ છે ?

૨૦. અથવા (એકવચન વડે) ચરમ, અચરમ અને
 (બહુવચન વડે) અવકતવ્વ છે ?

૨૧. ઉદાહુ ચરિમે ય અચરિમાઈં ચ અવત્તવ્વણ ય ?
૨૨. ઉદાહુ ચરિમે ય અચરિમાઈં ચ અવત્તવ્વયાઈં ચ ?
ચત્થા ચત્થંગી,
૨૩. ઉદાહુ ચરિમાઈં ચ અચરિમે ય અવત્તવ્વણ ય ?
૨૪. ઉદાહુ ચરિમાઈં ચ અચરિમે ય અવત્તવ્વયાઈં ?
૨૫. ઉદાહુ ચરિમાઈં ચ અચરિમાઈં ચ અવત્તવ્વણ ય ?
૨૬. ઉદાહુ ચરિમાઈં ચ અચરિમાઈં ચ અવત્તવ્વ-
યાઈં ચ ? **પંચમા ચત્થંગી,**
એવં એ છવ્વીસં ભંગા,
૩. ગોયમા ! પરમાણુપોગ્ગલે-
૧. નો ચરિમે ૨. નો અચરિમે
૩. નિયમા અવત્તવ્વણ
- ૪-૨૬. **સેસા ૨૩. ભંગા પડિસેહેયવ્વા !**
૫. દુપણસિણ ણં ભંતે ! ખંધે કિં -
૧. ચરિમે-**જાવ**- ૨૬. ઉદાહુ ચરિમાઈં ચ અચરિમાઈં
ચ અવત્તવ્વયાઈં ?
૩. ગોયમા ! દુપણસિણ ખંધે-
૧. સિય ચરિમે ૨. નો અચરિમે,
૩. સિય અવત્તવ્વણ
- ૪-૨૬. **સેસા ૨૩. ભંગા પડિસેહેયવ્વા !**
૫. તિપણસિણ ણં ભંતે ! ખંધે કિં-
૧. ચરિમે-**જાવ**- ૨૬. ઉદાહુ ચરિમાઈં ચ
અચરિમાઈં ચ અવત્તવ્વયાઈં ?
૩. ગોયમા ! તિપણસિણ ખંધે-
૧. સિય ચરિમે,
૨. નો અચરિમે,
૩. સિય અવત્તવ્વણ,
૪. નો ચરિમાઈં,
૫. નો અચરિમાઈં,

૨૧. અથવા (એકવચન વડે) ચરમ, (બહુવચન વડે)
અચરમ અને (એકવચન વડે) અવકતવ્ય છે ?
૨૨. અથવા (એકવચન વડે) ચરમ અને (બહુવચન
વડે) અચરમ તથા અવકતવ્ય છે ? **આ ચોથી
ચતુર્ભંગી છે.**
૨૩. અથવા (બહુવચન વડે) ચરમ અને (એકવચન
વડે) અચરમ તથા અવકતવ્ય છે ?
૨૪. અથવા (બહુવચન વડે) ચરમ, (એકવચન
વડે) અચરમ તથા (બહુવચન વડે) અવકતવ્ય છે ?
૨૫. અથવા (બહુવચન વડે) ચરમ અને અચરમ
તથા (એકવચન વડે) અવકતવ્ય છે ?
૨૬. અથવા (બહુવચન વડે) ચરમ, અચરમ અને
અવકતવ્ય છે. **આ પાંચવી ચતુર્ભંગી છે.**
આ પ્રકારે આ છવ્વીસ ભંગ થયા.

૩. ગૌતમ ! પરમાણુ પુદ્ગલ (ઉપર્યુક્ત છવ્વીસ ભંગોમાં)
(એકવચન વડે) ૧. ચરમ નહીં, ૨. અચરમ નહીં
(પરંતુ) નિયમ પ્રમાણે ૩. અવકતવ્ય છે.

૪-૨૬. **શેષ ત્રેવીસ ભંગોનો પણ નિષેધ કરવો
જોઈએ.**

૫. ભંતે ! દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ શું -
(એકવચન વડે) ૧. ચરમ છે -**ચાવત્**- ૨૬. અથવા
(બહુવચન વડે) ચરમ, અચરમ અને અવકતવ્ય
છે ?

૩. ગૌતમ ! દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ -
૧. ક્યારેક ચરમ છે, ૨. અચરમ નથી,
૩. ક્યારેક અવકતવ્ય છે.
૪-૨૬. **શેષ ત્રેવીસ ભંગોનો પણ નિષેધ કરવો
જોઈએ.**

૫. ભંતે ! ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ શું -
(એકવચન વડે) ૧. ચરમ છે -**ચાવત્**- ૨૬. અથવા
(બહુવચન વડે) ચરમ, અચરમ અને અવકતવ્ય છે ?

૩. ગૌતમ ! ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ -
૧. ક્યારેક ચરમ છે,
૨. અચરમ નથી,
૩. ક્યારેક અવકતવ્ય છે,
૪. (બહુવચન વડે) ચરમ નથી,
૫. (બહુવચન વડે) અચરમ નથી,

૬. નો અવત્તવ્વયાઈ,
 ૭. નો ચરિમે ય અચરિમે ય,
 ૮. નો ચરિમે ય અચરિમાઈ ચ,

૯. સિય ચરિમાઈ ચ અચરિમે ય,

૧૦. નો ચરિમાઈ ચ અચરિમાઈ ચ,

૧૧. સિય ચરિમે ય અવત્તવ્વય ય,

૧૨-૨૬. સેસા ૧૫ ભંગા પડિસેહેયવ્વા !

પ. ચુપણસિય ણં ભંતે ! ઁંધે કિં-

૧. ચરિમે -જાવ- ૨૬. ઉદાહુ ચરિમાઈ ચ અચરિમાઈ ચ અવત્તવ્વયાઈ ચ ?

૩. મોયમા ! ચુપણસિય ણં ઁંધે-

૧. સિય ચરિમે,

૨. નો અચરિમે,

૩. સિય અવત્તવ્વય,

૪. નો ચરિમાઈ,

૫. નો અચરિમાઈ,

૬. નો અવત્તવ્વયાઈ,

૭. નો ચરિમે ય અચરિમે ય,

૮. નો ચરિમે ય અચરિમાઈ ચ,

૯. સિય ચરિમાઈ ચ અચરિમે ય,

૧૦. સિય ચરિમાઈ ચ અચરિમાઈ ચ,

૧૧. સિય ચરિમે ય અવત્તવ્વય ય,

૧૨. સિય ચરિમે ય અવત્તવ્વયાઈ ચ,

૧૩. નો ચરિમાઈ ચ અવત્તવ્વય ય,

૧૪. નો ચરિમાઈ ચ અવત્તવ્વયાઈ ચ,

૧૫. નો અચરિમે ય અવત્તવ્વય ય,

૧૬. નો અચરિમે ય અવત્તવ્વયાઈ ચ,

૬. (બહુવચન વડે) અવકતવ્ય નથી,

૭. (એકવચન) વડે ચરમ અને અચરમ નથી,

૮. (એકવચન વડે) ચરમ નથી અને (બહુવચન વડે) અચરમ છે,

૯. ક્યારેક (બહુવચન વડે) ચરમ અને (એકવચન વડે) અચરમ છે,

૧૦. (બહુવચન વડે) ચરમ અને અચરમ નથી,

૧૧. ક્યારેક (એકવચન વડે) ચરમ અને અવકતવ્ય છે,

૧૨-૨૬. શેષ પંદર ભંગોનો નિષેધ કરવો જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! ચતુષ્પ્રદેશિક સ્કંધ શું -

(એકવચન વડે) ૧. ચરમ છે -યાવત્- ૨૬. અથવા (બહુવચન વડે) ચરમ, અચરમ અને અવકતવ્ય છે ?

૩. ગૌતમ ! ચતુષ્પ્રદેશિક સ્કંધ -

૧. ક્યારેક (એકવચન વડે) ચરમ છે,

૨. અચરમ નથી,

૩. ક્યારેક અવકતવ્ય છે,

૪. (બહુવચન વડે) ચરમ નથી,

૫. (બહુવચન વડે) અચરમ નથી,

૬. (બહુવચન વડે) અવકતવ્ય નથી,

૭. (એકવચન વડે) ચરમ અને અચરમ નથી,

૮. (એકવચન વડે) ચરમ નથી અને (બહુવચન વડે) અચરમ છે.

૯. ક્યારેક (બહુવચન વડે) ચરમ અને (એકવચન વડે) અચરમ છે,

૧૦. ક્યારેક (બહુવચન વડે) ચરમ અને અચરમ છે,

૧૧. ક્યારેક (એકવચન વડે) ચરમ અને અવકતવ્ય છે,

૧૨. ક્યારેક (એકવચન વડે) ચરમ અને (બહુવચન વડે) અવકતવ્ય છે,

૧૩. એ (બહુવચન વડે) ચરમ નથી અને (એક વચન વડે) અવકતવ્ય છે,

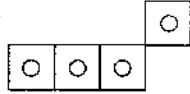
૧૪. એ (બહુવચન વડે) ચરમ અને અવકતવ્ય નથી,

૧૫. એ (એકવચન વડે) અચરમ અને અવકતવ્ય નથી,

૧૬. એ (એકવચન વડે) અચરમ નથી અને (બહુવચન વડે) અવકતવ્ય છે,

૧૭. નો અચરિમાઈં ચ અવત્તવ્વણ ય,
 ૧૮. નો અચરિમાઈં ચ અવત્તવ્વયાઈં ચ,
 ૧૯. નો ચરિમે ય અચરિમે ય અવત્તવ્વણ ય,
 ૨૦. નો ચરિમે ય અચરિમે ય અવત્તવ્વયાઈં ચ,
 ૨૧. નો ચરિમે ય અચરિમાઈં ચ અવત્તવ્વણ ય,
 ૨૨. નો ચરિમે ય અચરિમાઈં ચ અવત્તવ્વયાઈં ચ,

૨૩. સિય ચરિમાઈં ચ અચરિમે
 ય અવત્તવ્વણ ય ।

૨૪-૨૬. સેસા (૩) ળંગા પડિસેહેયવ્વા ।

પ. પંચપણસિણ ળં મંતે ! ળંધે કિં-

૧. ચરિમે-જાવ- ૨૬. ઉદાહુ ચરિમાઈં ચ અચરિમાઈં
 ચ અવત્તવ્વયાઈં ચ ?

ઁ. ગોયમા ! પંચપણસિણ ળં ળંધે-

૧. સિય ચરિમે,

૨. નો અચરિમે,

૩. સિય અવત્તવ્વણ,

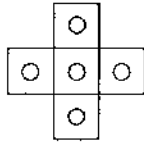

૪. નો ચરિમાઈં,

૫. નો અચરિમાઈં,

૬. નો અવત્તવ્વયાઈં,

૭. સિય ચરિમે ય અચરિમે ય,

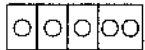

૮. નો ચરિમે ય અચરિમાઈં ચ,

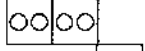
૯. સિય ચરિમાઈં ચ અચરિમે ય,

૧૦. સિય ચરિમાઈં ચ અચરિમાઈં ચ,

૧૧. સિય ચરિમે ય અવત્તવ્વણ ય,

૧૨. સિય ચરિમે ય અવત્તવ્વયાઈં ચ,

૧૩. સિય ચરિમાઈં ચ અવત્તવ્વણ ય,

૧૭. ઁ (બહુવચન વડે) અચરમ નથી અને
 (એકવચન વડે) અવકતવ્ય છે.

૧૮. ઁ(બહુવચનવડે)અચરમ અનેઅવકતવ્યનથી,

૧૮. ઁ (એકવચન વડે) ચરમ, અચરમ અને
 અવકતવ્ય નથી,

૨૦. ઁ (એકવચન વડે) ચરમ અને અચરમ નથી
 (બહુવચન વડે) અવકતવ્ય છે,

૨૧. ઁ(એકવચન વડે)ચરમ અને(બહુવચન વડે)
 અચરમ નથી તથા (એકવચન વડે) અવકતવ્ય છે,

૨૨. તે (એકવચન વડે) ચરમ નથી અને (બહુવચન
 વડે) અચરમ તથા અવકતવ્ય છે,

૨૩. ક્યારેક (બહુવચન વડે) ચરમ અને (એકવચન
 વડે) અચરમ તથા અવકતવ્ય છે,

૨૪-૨૬. શેષ (ત્રણ) ભંગોનો નિષેધ કરવો જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! પંચપ્રદેશિક સ્કંધ શું -

૧. (એકવચન વડે) ચરમ છે -યાવત્- ૨૬. અથવા
 (બહુવચન વડે) ચરમ, અચરમ અને અવકતવ્ય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! પંચપ્રદેશિક સ્કંધ -

૧. ક્યારેક (એકવચન વડે) ચરમ છે,

૨. અચરમ નથી,

૩. ક્યારેક અવ્યકતવ્ય છે,

૪. ઁ (બહુવચન વડે) ચરમ નથી,

૫. અચરમ નથી,

૬. અવકતવ્ય નથી,

૭. ક્યારેક (એકવચન વડે) ચરમ અને અચરમ છે,

૮. (એકવચન વડે) ચરમ અને (બહુવચન વડે)
 અચરમ નથી,

૯. ક્યારેક (બહુવચન વડે) ચરમ છે અને (એકવચન
 વડે) અચરમ છે,

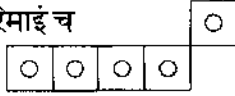
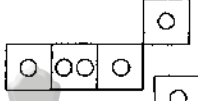
૧૦. ક્યારેક (બહુવચન વડે) ચરમ અને અચરમ છે,

૧૧. ક્યારેક (એકવચન વડે) ચરમ અને
 અવકતવ્ય છે,

૧૨. ક્યારેક (એકવચન વડે) ચરમ અને (બહુવચન
 વડે) અવકતવ્ય છે ?

૧૩. ક્યારેક (બહુવચન વડે) ચરમ અને (એકવચન
 વડે) અવકતવ્ય છે,

૧૪. નો ચરિમાઈં ચ અવત્તવ્વયાઈં ચ,
 ૧૫. નો અચરિમે ય અવત્તવ્વે ય,
 ૧૬. નો અચરિમે ય અવત્તવ્વયાઈં ચ,
 ૧૭. નો અચરિમાઈં ચ અવત્તવ્વે ય,
 ૧૮. નો અચરિમાઈં ચ અવત્તવ્વયાઈં ચ,
 ૧૯. નો ચરિમે ય અચરિમે ય અવત્તવ્વે ય,
 ૨૦. નો ચરિમે ય અચરિમે ય અવત્તવ્વયાઈં ચ,
 ૨૧. નો ચરિમે ય અચરિમાઈં ચ અવત્તવ્વે ય,
 ૨૨. નો ચરિમે ય અચરિમાઈં ચ અવત્તવ્વયાઈં ચ,
 ૨૩. સિય ચરિમાઈં ચ અચરિમે
 ય અવત્તવ્વે ય,
 ૨૪. સિય ચરિમાઈં ચ
 અચરિમે ય અવત્તવ્વયાઈં ચ,
 ૨૫. સિય ચરિમાઈં ચ અચરિમાઈં ચ
 અવત્તવ્વે ય,
 ૨૬. નો ચરિમાઈં ચ અચરિમાઈં ચ અવત્તવ્વયાઈં ચ ।

પ. છપ્પણસિણ ણં ધંતે ! ઁંધે કિં-

૧. ચરિમે -જાવ- ૨૬. ઉદાહુ ચરિમાઈં ચ અચરિમાઈં
 ચ અવત્તવ્વયાઈં ચ ?

૩. ગોયમા ! છપ્પણસિણ ણં ઁંધે-

૧. સિય ચરિમે,

૨. નો અચરિમે,

૩. સિય અવત્તવ્વે,

૪. નો ચરિમાઈં,

૫. નો અચરિમાઈં,

૬. નો અવત્તવ્વયાઈં,

૭. સિય ચરિમે ય અચરિમે ય,

૮. સિય ચરિમે ય અચરિમાઈં ચ,

૧૪. એ (બહુવચન વડે) ચરમ અને અવકતવ્ય નથી,
 ૧૫. એ (એકવચન વડે) અચરમ અને અવકતવ્ય
 નથી,
 ૧૬. એ (એકવચન વડે) અચરમ નથી અને (બહુવચન
 વડે) અવકતવ્ય છે,
 ૧૭. એ (બહુવચન વડે) અચરમ નથી અને (એકવચન
 વડે) અવકતવ્ય છે,
 ૧૮. એ (બહુવચન વડે) અચરમ અને અવકતવ્ય નથી,
 ૧૯. એ (એકવચન વડે) ચરમ, અચરમ અને
 અવકતવ્ય નથી,
 ૨૦. એ (એકવચન વડે) ચરમ અને અચરમ નથી,
 (બહુવચન વડે) અવકતવ્ય છે,
 ૨૧. એ (એકવચન વડે) ચરમ નથી, (બહુવચન
 વડે) અચરમ તથા (એકવચન વડે) અવકતવ્ય છે,
 ૨૨. એ (એકવચન વડે) ચરમ નથી, (બહુવચન
 વડે) અચરમ અને અવકતવ્ય છે,

૨૩. ક્યારેક (બહુવચન વડે) ચરમ છે તથા
 (એકવચન વડે) અચરમ અને અવકતવ્ય છે,

૨૪. ક્યારેક (બહુવચન વડે) ચરમ છે, (એકવચન
 વડે) અચરમ છે અને (બહુવચન વડે) અવકતવ્ય છે,

૨૫. ક્યારેક (બહુવચન વડે) ચરમ અને અચરમ
 છે તથા (એકવચન વડે) અવકતવ્ય છે,

૨૬. એ (બહુવચન વડે) ચરમ, અચરમ અને
 અવકતવ્ય નથી.

પ્ર. ભંતે ! ષટ્પ્રદેશિક સ્કંધ શું -

૧. (એકવચન વડે) ચરમ છે -યાવત્- ૨૬. અથવા
 (બહુવચન વડે) ચરમ, અચરમ અને અવકતવ્ય છે ?

૩. ગૌતમ ! ષટ્પ્રદેશિક સ્કંધ -

૧. (એકવચન વડે) ક્યારેક ચરમ છે,

૨. અચરમ નથી,

૩. ક્યારેક અવકતવ્ય છે,

૪. એ (બહુવચન વડે) ચરમ નથી,

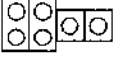
૫. અચરમ નથી,

૬. અવકતવ્ય નથી,

૭. ક્યારેક (એકવચન વડે) ચરમ અને અચરમ છે,

૮. ક્યારેક (એકવચન વડે) ચરમ અને (બહુવચન
 વડે) અચરમ છે,

૯. સિય ચરિમાઈં ચ અચરિમેં ય,

૧૦. સિય ચરિમાઈં ચ અચરિમાઈં ચ,

૧૧. સિય ચરિમેં ય અવત્તવ્વણ ય,

૧૨. સિય ચરિમેં ય અવત્તવ્વયાઈં ચ,

૧૩. સિય ચરિમાઈં ચ અવત્તવ્વણ ય,

૧૪. સિય ચરિમાઈં ચ અવત્તવ્વયાઈં ચ,

૧૫. નો અચરિમેં ય અવત્તવ્વણ ય,

૧૬. નો અચરિમેં ય અવત્તવ્વયાઈં ચ,

૧૭. નો અચરિમાઈં ચ અવત્તવ્વણ ય,

૧૮. નો અચરિમાઈં ચ અવત્તવ્વયાઈં ચ,

૧૯. સિય ચરિમેં ય અચરિમેં ય અવત્તવ્વણ ય,

૨૦. નો ચરિમેં ય અચરિમેં ય અવત્તવ્વયાઈં ચ,

૨૧. નો ચરિમેં ય અચરિમાઈં ચ અવત્તવ્વણ ય,

૨૨. નો ચરિમેં ય અચરિમાઈં ચ અવત્તવ્વયાઈં ચ,

૨૩. સિય ચરિમાઈં ચ અચરિમેં ય અવત્તવ્વણ ય,

૨૪. સિય ચરિમાઈં ચ અચરિમેં ય અવત્તવ્વયાઈં ચ,

૨૫. સિય ચરિમાઈં ચ અચરિમાઈં ચ અવત્તવ્વણ ય,

૨૬. સિય ચરિમાઈં ચ અચરિમાઈં ચ અવત્તવ્વયાઈં ચ ।

પ. સત્તપણસિણ ણં ધંતે ! ધંધે કિં-

૧. ચરિમેં-જાવ- ૨૬. ઉદાહુ ચરિમાઈં ચ અચરિમાઈં ચ અવત્તવ્વયાઈં ચ ?

૯. ક્યારેક (બહુવચન વડે) ચરમ અને (એકવચન વડે) અચરમ છે,

૧૦. ક્યારેક (બહુવચન વડે) ચરમ અને અચરમ છે,

૧૧. ક્યારેક (એકવચન વડે) ચરમ અને અવકતવ્ય છે,

૧૨. ક્યારેક (એકવચન વડે) ચરમ અને (બહુવચન વડે) અવકતવ્ય છે,

૧૩. ક્યારેક (બહુવચન વડે) ચરમ અને (એકવચન વડે) અવકતવ્ય છે,

૧૪. ક્યારેક (બહુવચન વડે) ચરમ અને અવકતવ્ય છે,

૧૫. એ (એકવચન વડે) અચરમ અને અવકતવ્ય નથી,

૧૬. એ (એકવચન વડે) અચરમ નથી અને (બહુવચન વડે) અવકતવ્ય છે,

૧૭. એ (બહુવચન વડે) અચરમ નથી અને (એકવચન વડે) અવકતવ્ય છે,

૧૮. એ (બહુવચન વડે) અચરમ અને અવકતવ્ય નથી,

૧૯. ક્યારેક (એકવચન વડે) ચરમ, અચરમ અને અવકતવ્ય છે,

૨૦. એ (એકવચન વડે) ચરમ અને અચરમ નથી (બહુવચન વડે) અવકતવ્ય છે,

૨૧. એ (એકવચન વડે) ચરમ અને (બહુવચન વડે) અચરમ નથી, પરંતુ (એકવચન વડે) અવકતવ્ય છે,

૨૨. એ (એકવચન વડે) ચરમ નથી, (બહુવચન વડે) અચરમ અને અવકતવ્ય છે,

૨૩. ક્યારેક (બહુવચન વડે) અચરમ છે તથા (એકવચન વડે) અચરમ અને અવકતવ્ય છે,

૨૪. ક્યારેક (બહુવચન વડે) ચરમ છે અને (એકવચન વડે) અચરમ છે તથા (બહુવચન વડે) અવકતવ્ય છે,

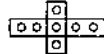

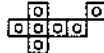

૨૫. ક્યારેક (બહુવચન વડે) ચરમ અને અચરમ છે તથા (એકવચન વડે) અવકતવ્ય છે,

૨૬. ક્યારેક (બહુવચન વડે) ચરમ, અચરમ અને અવકતવ્ય છે.

પ્ર. ધંતે ! સપ્તપ્રદેશિક સ્કંધ શુ -

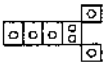
૧. (એકવચન વડે) ચરમ છે -ચાવત્- ૨૬. અથવા (બહુવચન વડે) ચરમ, અચરમ અને અવકતવ્ય છે ?

૩. ગોયમા ! ૧. સત્તપણસિં ણં ળંઘે-

૧. સિય ચરિમે,
૨. નો અચરિમે,
૩. સિય અવત્તવ્વણ,
૪. નો ચરિમાઈ,
૫. નો અચરિમાઈ,
૬. નો અવત્તવ્વણાઈ,
૭. સિય ચરિમે ય અચરિમે ય,
૮. સિય ચરિમે ય અચરિમાઈ ચ,
૯. સિય ચરિમાઈ ચ અચરિમે ય,
૧૦. સિય ચરિમાઈ ચ અચરિમાઈ ચ,
૧૧. સિય ચરિમે ય અવત્તવ્વણ ય,
૧૨. સિય ચરિમે ય અવત્તવ્વણાઈ ચ,
૧૩. સિય ચરિમાઈ ચ અવત્તવ્વણ ય,
૧૪. સિય ચરિમાઈ ચ અવત્તવ્વણાઈ ચ,
૧૫. નો અચરિમે ય અવત્તવ્વણ ય,
૧૬. નો અચરિમે ય અવત્તવ્વણાઈ ચ,
૧૭. નો અચરિમાઈ ચ અવત્તવ્વણ ય,
૧૮. નો અચરિમાઈ ચ અવત્તવ્વણાઈ ચ,
૧૯. સિય ચરિમે ય અચરિમે ય અવત્તવ્વણ ય,
૨૦. સિય ચરિમે ય અચરિમે ય અવત્તવ્વણાઈ ચ,
૨૧. સિય ચરિમે ય અચરિમાઈ ચ અવત્તવ્વણ ય,
૨૨. નો ચરિમે ય અચરિમાઈ ચ અવત્તવ્વણાઈ ચ,
૨૩. સિય ચરિમાઈ ચ અચરિમે ય અવત્તવ્વણ ય,

૩. ગૌતમ ! સપ્તપ્રદેશિક સ્કંધ -

૧. (એકવચન વડે) ક્યારેક ચરમ છે,
૨. અચરમ નથી,
૩. ક્યારેક અવકતવ્ય છે,
૪. એ (બહુવચન વડે) ચરમ નથી,
૫. અચરમ નથી,
૬. અવકતવ્ય નથી,
૭. ક્યારેક (એકવચન વડે) ચરમ અને અચરમ છે,
૮. ક્યારેક (એકવચન વડે) ચરમ અને (બહુવચન વડે) અચરમ છે,
૯. ક્યારેક (બહુવચન વડે) ચરમ છે અને (એકવચન વડે) અચરમ છે,
૧૦. ક્યારેક (બહુવચન વડે) ચરમ અને અચરમ છે,
૧૧. ક્યારેક (એકવચન વડે) ચરમ અને અવકતવ્ય છે,
૧૨. ક્યારેક (એકવચન વડે) ચરમ છે અને (બહુવચન વડે) અવકતવ્ય છે,
૧૩. ક્યારેક (બહુવચન વડે) ચરમ છે અને (એકવચન વડે) અવકતવ્ય છે,
૧૪. ક્યારેક (બહુવચન વડે) ચરમ અને અવકતવ્ય છે,
૧૫. એ (એકવચન વડે) અચરમ અને અવકતવ્ય નથી,
૧૬. એ (એકવચન વડે) અચરમ નથી અને (બહુવચન વડે) અવકતવ્ય છે,
૧૭. એ (બહુવચન વડે) અચરમ નથી અને (એકવચન વડે) અવકતવ્ય છે,
૧૮. એ (બહુવચન વડે) અચરમ અને અવકતવ્ય નથી,
૧૯. ક્યારેક (એકવચન વડે) ચરમ, અચરમ અને અવકતવ્ય છે,
૨૦. ક્યારેક (એકવચન વડે) ચરમ અને અચરમ છે તથા (બહુવચન વડે) અવકતવ્ય છે,
૨૧. ક્યારેક (એકવચન વડે) ચરમ અને (બહુવચન વડે) અચરમ તથા (એકવચન વડે) અવકતવ્ય છે,
૨૨. (એકવચન વડે) ચરમ, (બહુવચન વડે) અચરમ અને અવકતવ્ય નથી,
૨૩. ક્યારેક (બહુવચન વડે) ચરમ (એકવચન વડે) અચરમ અને અવકતવ્ય છે,

૨૪. સિય ચરિમાઈં ચ અચરિમે ય
અવત્તવ્વયાઈં ચ,
૨૫. સિય ચરિમાઈં ચ અચરિમાઈં ચ
અવત્તવ્વે ય,
૨૬. સિય ચરિમાઈં ચ અચરિમાઈં ચ
અવત્તવ્વયાઈં ચ ।

પ. અટ્ટપણ્ણિયે ણં ભંતે ! ળંધે કિં -

૧. ચરિમે-જાવ- ૨૬. ઉદાહુચરિમાઈં ચ અચરિમાઈં
ચ અવત્તવ્વયાઈં ચ ?

૩. ગોયમા ! અટ્ટપણ્ણિયે ળંધે-

૧. સિય ચરિમે,
૨. નો અચરિમે,
૩. સિય અવત્તવ્વે,
૪. નો ચરિમાઈં,
૫. નો અચરિમાઈં,
૬. નો અવત્તવ્વયાઈં,
૭. સિય ચરિમે ય અચરિમે ય,
૮. સિય ચરિમે ય અચરિમાઈં ચ,
૯. સિય ચરિમાઈં ચ અચરિમે ચ,
૧૦. સિય ચરિમાઈં ચ અચરિમાઈં ચ,
૧૧. સિય ચરિમે ય અવત્તવ્વે ય,
૧૨. સિય ચરિમે ય અવત્તવ્વયાઈં ચ,
૧૩. સિય ચરિમાઈં ચ અવત્તવ્વે ય,
૧૪. સિય ચરિમાઈં ચ અવત્તવ્વયાઈં ચ,
૧૫. નો અચરિમે ય અવત્તવ્વે ય,
૧૬. નો અચરિમે ય અવત્તવ્વયાઈં ચ,
૧૭. નો અચરિમાઈં ચ અવત્તવ્વે ય,
૧૮. નો અચરિમાઈં ચ અવત્તવ્વયાઈં ચ,

૨૪. ક્યારેક (બહુવચન વડે) ચરમ, (એકવચન વડે) અચરમ અને (બહુવચન વડે) અવકતવ્ય છે,
૨૫. ક્યારેક (બહુવચન વડે) ચરમ અને અચરમ છે તથા (એકવચન વડે) અવકતવ્ય છે,
૨૬. ક્યારેક (બહુવચન વડે) ચરમ, અચરમ અને અવકતવ્ય છે,

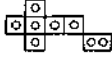
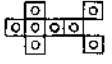

પ્ર. ભંતે ! અષ્ટપ્રદેશિક સ્કંધ શું -

૧. (એકવચન વડે) ચરમ છે -યાવત્- ૨૬. અથવા (બહુવચન વડે) ચરમ, અચરમ અને અવકતવ્ય છે ?

૩. ગૌતમ ! અષ્ટપ્રદેશિક સ્કંધ -

૧. (એકવચન વડે) ક્યારેક ચરમ છે,
૨. અચરમ નથી,
૩. ક્યારેક અવકતવ્ય છે,
૪. એ (બહુવચન વડે) ચરમ નથી,
૫. અચરમ નથી,
૬. અવકતવ્ય નથી,
૭. ક્યારેક (એકવચન વડે) ચરમ અને અચરમ છે,
૮. ક્યારેક (એકવચન વડે) ચરમ છે અને (બહુવચન વડે) અચરમ છે,
૯. ક્યારેક (બહુવચન વડે) ચરમ છે અને (એકવચન વડે) અચરમ છે,
૧૦. ક્યારેક (બહુવચન વડે) ચરમ અને અચરમ છે,
૧૧. ક્યારેક (એકવચન વડે) ચરમ અને અવકતવ્ય છે,
૧૨. ક્યારેક (એકવચન વડે) ચરમ અને (બહુવચન વડે) અવકતવ્ય છે,
૧૩. ક્યારેક (બહુવચન વડે) ચરમ અને (એકવચન વડે) અવકતવ્ય છે,
૧૪. ક્યારેક (બહુવચન વડે) ચરમ અને અવકતવ્ય છે,
૧૫. એ (એકવચન વડે) અચરમ અને અવકતવ્ય નથી,
૧૬. એ (એકવચન વડે) અચરમ અને (બહુવચન વડે) અવકતવ્ય નથી,
૧૭. એ (બહુવચન વડે) અચરમ નથી અને (એકવચન વડે) અવકતવ્ય છે,
૧૮. એ (બહુવચન વડે) અચરમ અને અવકતવ્ય નથી,

જૈન સાહિત્ય
INSITE
જૈનમ્ જ્ઞાતિ શાસ્ત્રમ

૧૯. સિય ચરિમે ય અચરિમે ય
અવત્તવ્વણ ય,
૨૦. સિય ચરિમે ય અચરિમે ય
અવત્તવ્વયાઈ ચ,
૨૧. સિય ચરિમે ય અચરિમાઈ ચ
અવત્તવ્વણ ય,
૨૨. સિય ચરિમે ય અચરિમાઈ ચ
અવત્તવ્વયાઈ ચ,
૨૩. સિય ચરિમાઈ ચ અચરિમે ય
અવત્તવ્વણ ય,
૨૪. સિય ચરિમાઈ ચ અચરિમે ય
અવત્તવ્વયાઈ ચ,
૨૫. સિય ચરિમાઈ ચ અચરિમાઈ ચ
અવત્તવ્વણ ય,
૨૬. સિય ચરિમાઈ ચ અચરિમાઈ ચ
અવત્તવ્વયાઈ ચ ।

સંખેજ્જપણેસિણ, અસંખેજ્જપણેસિણ, અણંતપણેસિણ
ખંધે જહેવ અટ્ટપણેસિણ તહેવ પત્તેયં ભાણિયવ્વં ।

સંગહણી ગાહાઓ-

પરમાણુમ્મિ ય તદ્દઓ, પદમો તદ્દઓ ય હોઈ દુપણે ।
પદમો તદ્દઓ નવમો એકારસમો ય તિપણે ॥ ૧ ॥

પદમો તદ્દઓ નવમો દસમો એકારસો ય બારસમો ।
બંગા ચણ્ણણેસે તેવીસદ્દમો ય બોદ્ધવ્વો ॥ ૨ ॥

પદમો તદ્દઓ સત્તમ નવ દસ એકાર બાર તેરસમો ।
તેઈસ ચણ્ણણેસો પળવીસદ્દમો ય પંચમણ ॥ ૩ ॥

બિ ચણ્ણણે પંચ છટ્ટ પળરસ સોલં ચ સત્તરદ્દારં ।
વીસેક્કવીસ બાવીસગં ચ વજ્જેજ્જ છટ્ટમ્મિ ॥ ૪ ॥

બિ ચણ્ણણે પંચ છટ્ટ પળરસ સોલં ચ સત્તરદ્દારં ।
બાવીસદ્દમવિહૂણા સત્તપણેસમ્મિ ખંધમ્મિ ॥ ૫ ॥

બિ ચણ્ણણે પંચ છટ્ટ પળરસ સોલં ચ સત્તરદ્દારં ।
ણે વજ્જિણે બંગા સેસા સેસેસુ ખંધેસુ ॥ ૬ ॥

- પળ્ણ. પ. ૧૦, સુ. ૭૮૧-૭૯૦

૧૯. ક્યારેક (એકવચન વડે) યરમ, અચરમ
અને અવકતવ્ય છે,

૨૦. ક્યારેક (એકવચન વડે) યરમ, અચરમ
અને (બહુવચન વડે) અવકતવ્ય છે,

૨૧. ક્યારેક (એકવચન વડે) યરમ (બહુવચન
વડે) અચરમ અને (એકવચન વડે) અવકતવ્ય છે,

૨૨. ક્યારેક (એકવચન વડે) યરમ (બહુવચન
વડે) અચરમ અને અવકતવ્ય છે,

૨૩. ક્યારેક (બહુવચન વડે) યરમ અને
(એકવચન વડે) અચરમ તથા અવકતવ્ય છે,

૨૪. ક્યારેક (બહુવચન વડે) યરમ (એકવચન
વડે) અચરમ અને (બહુવચન વડે) અવકતવ્ય છે,

૨૫. ક્યારેક (બહુવચન વડે) યરમ અને અચરમ
છે તથા (એકવચન વડે) અવકતવ્ય છે,

૨૬. ક્યારેક (બહુવચન વડે) યરમ, અચરમ અને
અવકતવ્ય છે,

સંખ્યાતપ્રદેશી, અસંખ્યાતપ્રદેશી અને અનંતપ્રદેશી
પ્રત્યેક સ્કંધને માટે અષ્ટપ્રદેશી સ્કંધને અનુરૂપ
સમજવું જોઈએ.

સંપ્રદેશી ગાથાઓનો અર્થ -

પરમાણુ પુદ્ગલમાં તૃતીય ભંગ હોય છે.

દ્વિપ્રદેશી સ્કંધમાં પ્રથમ અને તૃતીય ભંગ હોય છે.

ત્રિપ્રદેશી સ્કંધમાં પહેલો, ત્રીજો, નવમો અને
અગિયારમો ભંગ હોય છે. ॥૧॥

ચતુષ્પ્રદેશી સ્કંધમાં પહેલો, ત્રીજો, નવમો,
દસમો, અગિયારમો, બારમો અને ત્રેવીસમો ભંગ
સમજવો જોઈએ. ॥૨॥

પંચપ્રદેશી સ્કંધમાં પહેલો, ત્રીજો, સાતમો,
નવમો, દસમો, અગિયારમો, બારમો, તેરમો,
ત્રેવીસમો, ચોવીસમો અને પચ્ચીસમો ભંગ
સમજવો જોઈએ. ॥૩॥

ષટ્પ્રદેશી સ્કંધમાં બીજો, ચોથો, પાંચમો, છઠ્ઠો,
પંદરમો, સોળમો, સત્તરમો, અઠારમો, વીસમો,
એકવીસમો અને બાવીસમા ભંગ સિવાય શેષ
ભંગ સમજવાં જોઈએ. ॥૪॥

સપ્તમપ્રદેશી સ્કંધમાં બીજો, ચોથો, પાંચમો, છઠ્ઠો,
પંદરમો, સોળમો, સત્તરમો, અઠારમો અને બાવીસમા
ભંગ સિવાયના શેષ ભંગ હોય છે. ॥૫॥

શેષ સમગ્ર સ્કંધો (અષ્ટપ્રદેશીથી માંડી સંખ્યાત પ્રદેશી
અસંખ્યાત પ્રદેશી અને અનંતપ્રદેશી સ્કંધો)માં બીજો,
ચોથો, પાંચમો, છઠ્ઠો, પંદરમો, સોળમો, સત્તરમો,
અઠારમા ભંગ સિવાયના શેષ ભંગ હોય છે. ॥૬॥

૧૦. અદ્વ પુઢવીણં લોગાલોગસ્ય ચ ચરિમા ચરિમત્ત પરૂવણં-

પ. કતિ ણં ધંતે ! પુઢવીઓ પળ્ણત્તાઓ ?

ઝ. ગોયમા ! અદ્વ પુઢવીઓ પળ્ણત્તાઓ, તં જહા-

૧. ર્યણપ્પમા,	૨. સક્કરપ્પમા,
૩. વાલુયપ્પમા,	૪. પંકપ્પમા,
૫. ધૂમપ્પમા,	૬. તમપ્પમા,
૭. તમતમપ્પમા,	૮. ઈસીપબ્બારા ।

પ. ઈમા ણં ધંતે ! ર્યણપ્પમા પુઢવી કિં ચરિમા, અચરિમા, ચરિમાઈ, અચરિમાઈ, ચરિમંતપદેસા, અચરિમંતપદેસા ?

ઝ. ગોયમા ! ઈમા ણં ર્યણપ્પમાપુઢવી-નો ચરિમા, નો અચરિમા,

નો ચરિમાઈ, નો અચરિમાઈ,

નો ચરિમંતપદેસા, નો અચરિમંતપદેસા,

ણિયમા અચરિમંચ, ચરિમાણિય, ચરિમંતપણસાય, અચરિમંતપણસાય ।

ઁવં -જાવ- અહેસત્તમા પુઢવી ।

સોહમ્માઈ -જાવ- અણુત્તરવિમાણા ઁવં ચેવ ।

ઈસીપબ્બારા વિ ઁવં ચેવ ।

લોગે વિ ઁવં ચેવ । ઁવં અલોગે વિ ।^૧

- પળ્ણ. પ. ૧૦, સુ. ૭૭૪-૭૭૬

૧૧. ચરિમાચરિમાણં કાયઢિઈ પરૂવણં-

પ. ચરિમે ણં ધંતે ! ચરિમે ત્તિ કાલઓ કેવચિરં હોઈ ?

ઝ. ગોયમા ! અણાઈઁ સપજ્જવસિઁ ।

પ. અચરિમે ણં ધંતે ! અચરિમે ત્તિ કાલઓ કેવચિરં હોઈ ?

ઝ. ગોયમા ! અચરિમે ઢુવિહે પળ્ણત્તે, તં જહા-

૧. અણાઈઁ વા અપજ્જવસિઁ,

૨. સાઈઁ વા અપજ્જવસિઁ ।^૨

- પળ્ણ. પ. ૧૮, સુ. ૧૩૧૭-૧૩૧૮

૧૦. આઠ પૃથ્વીઓ અને લોકાલોકના ચરમાચરમત્વનું પ્રૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! પૃથ્વીઓ કેટલી કહેવામાં આવી છે ?

ઊ. ગૌતમ ! આઠ પૃથ્વીઓ કહેવામાં આવી છે, જેમકે-

૧. રત્તપ્રભા,	૨. શંકરાપ્રભા,
૩. બાલુકાપ્રભા,	૪. પંકપ્રભા,
૫. ધૂમપ્રભા,	૬. તમપ્રભા,
૭. તમસ્તમપ્રભા,	૮. ઈષ્ટપ્રાગ્ભારા ।

પ્ર. ભંતે ! શું આ રત્તપ્રભાપૃથ્વી (એકવચનની અપેક્ષાઁ) ચરમ છે કે અચરમ છે ? (બહુવચનની અપેક્ષાઁ) ચરમ છે કે અચરમ છે તથા ચરમાન્ત પ્રદેશોયુક્ત છે કે અચરમાન્ત પ્રદેશોયુક્ત છે ?

ઊ. ગૌતમ ! આ રત્તપ્રભાપૃથ્વી -

(એકવચનની અપેક્ષાઁ) ન ચરમ છે અને ન અચરમ છે,

(બહુવચનની અપેક્ષાઁ) ન ચરમ છે અને ન અચરમ છે,

ન ચરમાન્તપ્રદેશોયુક્ત છે અને ન અચરમાન્તપ્રદેશોયુક્ત છે,

નિયમપ્રમાણે (એકવચનની અપેક્ષાઁ) અચરમ છે અને (બહુવચનની અપેક્ષાઁ) ચરમ છે તથા ચરમાન્તપ્રદેશોયુક્ત છે અને અચરમાન્ત પ્રદેશોયુક્ત છે.

આ જ પ્રકારે અધસપ્તમ પૃથ્વી પર્યંત સમજવું જોઈઁ. સૌધર્માદિથી અનુત્તર વિમાન પર્યંત પણ આ જ પ્રકારે છે.

ઈષ્ટપ્રાગ્ભારા પૃથ્વીને માટે પણ આ જ પ્રકારે સમજવું જોઈઁ.

લોક અને અલોકને માટે પણ આ જ પ્રકારે સમજવું જોઈઁ.

૧૧. ચરમાચરમની કાયસ્થિતિનું પ્રૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! ચરમજીવ કેટલા કાળ સુધી ચરમ અવસ્થામાં રહે છે ?

ઊ. ગૌતમ ! અનાદિ-સપર્યવસિત કાળ સુધી રહે છે.

પ્ર. ભંતે ! અચરમજીવ કેટલા કાળ સુધી અચરમ અવસ્થામાં રહે છે ?

ઊ. ગૌતમ ! અચરમ બે પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે, જેમકે -

૧. અનાદિ - અપર્યવસિત,

૨. સાદિ - અપર્યવસિત.

૧. (ક) પૃથ્વીઓનું ચરમાચરમનું અલ્પબહુત્વ ગણિ. પૃ. ૬ પર જુઓ.

(ખ) અલોક વગેરેના ચરમાચરમનું અલ્પબહુત્વ ગણિ. પૃ. ૭૪૩-૭૪૫ પર જુઓ.

૨. જીવા. પઢિ. ૧, સુ. ૨૩૬

૪૫. અજીવ-દ્રવ્ય અધ્યયન

સંસારમાં મુખ્યત્વે બે જ દ્રવ્ય છે - ૧. જીવ દ્રવ્ય અને ૨. અજીવ દ્રવ્ય. ષડ્દ્રવ્યોમાંથી જીવ સિવાયના શેષ પાંચ દ્રવ્યો - ધર્મ, અધર્મ, આકાશ, કાળ અને પુદ્ગલની ગણના અજીવદ્રવ્યમાં કરવામાં આવી છે. જીવ દ્રવ્ય ચેતનાયુક્ત હોય છે. એનામાં જ્ઞાન અને દર્શન ગુણ રહે છે, જ્યારે અજીવદ્રવ્ય ચેતનાશૂન્ય હોય છે. તથા તે જ્ઞાન-દર્શન ગુણોથી રહિત હોય છે. જીવ દ્રવ્ય ઉપયોગમય હોય છે, જ્યારે અજીવ દ્રવ્યમાં ઉપયોગ જણાતો નથી. જીવ અને અજીવની અનેક ભેદક રેખાઓ છે. પરંતુ મુખ્યતઃ જ્ઞાન, દર્શન, ઉપયોગ અને ચૈતન્યના આધારે એમને વિભક્ત કે પૃથક્ કરવામાં આવે છે.

અજીવ દ્રવ્ય પણ બે પ્રકારના હોય છે - ૧. રૂપી અજીવ દ્રવ્ય અને ૨. અરૂપી અજીવ દ્રવ્ય. જો દ્રવ્ય વર્ણ, ગંધ, રસ, સ્પર્શ અને સંસ્થાન (આકૃતિ) વડે યુક્ત હોય છે તેઓ રૂપી અજીવ દ્રવ્ય કહેવાય છે તથા જે અજીવ દ્રવ્ય વર્ણાદિથી રહિત હોય છે તેઓ અરૂપી અજીવ દ્રવ્ય કહેવાય છે. અરૂપી અજીવ દ્રવ્યોમાં ધર્મ, અધર્મ, આકાશ અને કાળ દ્રવ્યની ગણના થાય છે તથા રૂપી અજીવ દ્રવ્યની કોટિમાં માત્ર પુદ્ગલ દ્રવ્યનો સમાવેશ થાય છે. પુદ્ગલ દ્રવ્યમાં વર્ણ, ગંધ, રસ, સ્પર્શ અને સંસ્થાન મળી આવે છે એટલે જ એ રૂપી કહેવાય છે તથા શેષ ધર્મ આદિ ચાર અજીવ દ્રવ્યોમાં વર્ણાદિ પ્રાપ્ત થતાં નથી એટલે તેઓ અરૂપી કહેવાય છે.

અરૂપી અજીવ દ્રવ્યના કોઈ અપેક્ષાએ ૧૦ ભેદ પણ થાય છે, જેમકે - ૧. ધર્માસ્તિકાય, ૨. એનો દેશ, ૩. એનો પ્રદેશ, ૪. અધર્માસ્તિકાય, ૫. એનો દેશ, ૬. એનો પ્રદેશ, ૭. આકાશાસ્તિકાય, ૮. એનો દેશ, ૯. એનો પ્રદેશ અને અધ્યાકાલ. ધર્માસ્તિકાય વગેરે ત્રણ દ્રવ્યોમાં જો કે પુદ્ગલની જેમ ટુકડા કરી શકાતા નથી, તેઓ અખંડ રૂપમાં રહે છે તથાપિ અનેકાન્ત દૃષ્ટિએ એના ભેદ સમજી શકાય છે. ધર્મ, અધર્મ અને આકાશ દ્રવ્ય અખંડ છે તથાપિ વિભિન્ન અપેક્ષાઓ વડે એના દેશ અને પ્રદેશોની ચર્ચા કરવામાં આવે છે. કાળ એક એવું દ્રવ્ય છે જે દેશ, પ્રદેશ વગેરેના ખંડો (ટુકડાઓ)માં વિભક્ત થતો નથી. સમય, આવલિકા, અન્તર્મુહૂર્ત, મુહૂર્ત, દિવસ, પખવાડિયું, માસ, વર્ષ, પલ્યોપમ વગેરેના સ્વરૂપે કાળનું જે વિભાજન કરવામાં આવ્યું છે તે વ્યવહારની અપેક્ષાએ છે. આ જ પ્રકારે ભૂતકાળ, વર્તમાનકાળ અને ભવિષ્યકાળના રૂપમાં જે કાળ-ભેદ છે તે પણ વ્યવહારકાળની અપેક્ષાએ છે, પરમાર્થતઃ નથી.

રૂપી અજીવ દ્રવ્ય 'પુદ્ગલ' ચાર પ્રકારના હોય છે - ૧. સ્કંધ, ૨. સ્કંધદેશ, ૩. સ્કંધપ્રદેશ અને ૪. પરમાણુ. અનેક પરમાણુઓનો સંઘાત સ્કંધ કહેવાય છે. પુદ્ગલ દ્રવ્યનો એ પ્રત્યેક ખંડ જે સ્વતંત્ર સત્તાવાન છે એ સ્કંધ છે. આ પ્રકારે દૈનિક ઉપયોગમાં આવનાર વસ્તુઓ, જેવી કે - પુરશી, ઈંટ, પથ્થર, પેન વગેરેએ સ્કંધનો જ રૂપ છે. એકથી વધારે સ્કંધ મળીને પણ એક નવો સ્કંધ બની શકે છે. સ્કંધનું જ્યારે વિભાજન થાય છે ત્યારે તે અનેક પરમાણુઓનારૂપે વિખરાઈ શકે છે, પરંતુ જ્યાં સુધી પરમાણુની અવસ્થા પ્રાપ્ત થતી નથી ત્યાં સુધી તે સ્કંધોમાં જ વિભક્ત હોય છે. આ પ્રકારે સ્વતંત્ર સત્તાની દૃષ્ટિએ સ્કંધ અને પરમાણુ ભેદ જ ઉપલબ્ધ થાય છે. દેશ અને પ્રદેશ બુદ્ધિ પરિકલ્પિત ભેદ છે, વાસ્તવિક નથી. જ્યારે સ્કંધનો કોઈ ખંડ (ટુકડો) બુદ્ધિ વડે કલ્પિત કરવામાં આવે તો એ દેશ કહેવાય છે, જેવી રીતે પૃથ્વી સ્કંધનો બુદ્ધિકલ્પિત દેશ 'ભારત' છે. કોઈ ટેબલ એક સ્કંધ છે, પરંતુ એનો કેટલોક ભાગ જે એનાથી વિભક્ત થયેલો નથી તે એનો દેશ કહેવાય છે. સ્કંધથી અવિભક્તપરમાણુ પ્રદેશ કહેવાય છે. એ જ જ્યારે સ્કંધથી પૃથક્ થઈ જાય છે તો 'પરમાણુ' કહેવાય છે. આ પુદ્ગલનો પુનઃ અવિભાજ્ય અંશ હોય છે.

જો કે પુદ્ગલને સંબંધિત આ જ ગ્રંથના 'પુદ્ગલ દ્રવ્ય' અધ્યયનમાં વિસ્તારથી નિરૂપણ થયેલું છે, છતાં પણ આ અધ્યયનથી સંબંધિત કેટલીક વાતો-તથ્યો અહીંયા જાણવા યોગ્ય છે.

૧. પુદ્ગલ વર્ણ, ગંધ, રસ, સ્પર્શ અને સંસ્થાનમાં પરિણમિત થવાની દૃષ્ટિએ પાંચ પ્રકારના હોય છે, વર્ણ પરિણત, ગંધ પરિણત વગેરે. પરંતુ પ્રત્યેક દ્રવ્યોમાં આ પાંચે ગુણો રહે છે. કોઈપણ પુદ્ગલ એવું નથી જે વર્ણ, ગંધ, રસ, સ્પર્શ અને સંસ્થાન (આકાર) રહિત હોય.

૨. વર્ણ પાંચ પ્રકારના છે - ૧. કાળું, ૨. લીલું (વાદળી), ૩. લાલ, ૪. પીળું અને ૫. સફેદ. ગંધ બે પ્રકારના છે. ૧. સુરભિ (સુવાસ) ગંધ અને ૨. દુરભિ ગંધ (દુર્ગંધ). રસ પાંચ પ્રકારના છે - ૧. તીખું, ૨. કડવું, ૩. કષાય, ૪. અમ્લ (ખાટું) અને ૫. મધુર. સ્પર્શ આઠ પ્રકારનાં છે - ૧. કર્કશ, ૨. મૂદુ, ૩. ગુરુ, ૪. લઘુ, ૫. શીત, ૬. ઉષ્ણ, ૭. સ્નિગ્ધ અને ૮. રુક્ષ. સંસ્થાન પાંચ પ્રકારના હોય છે - ૧. પરિમંડળ, ૨. વૃત્ત, ૩. ત્રિકોણ, ૪. ચતુષ્કોણ અને ૫. આયત (લંબચોરસ).

૩. જ્યારે કોઈ પુદ્ગલ કાળાવર્ણથી પરિણત થાય છે તો એમાં અન્ય વર્ણો સિવાય ગંધ, રસ, સ્પર્શ અને સંસ્થાનના બધા પ્રકાર મળી શકે છે. આ જ પ્રકારે નીલવર્ણથી પરિણત થવાથી શેષ વર્ણોને સિવાય ગંધ, રસ, સ્પર્શ અને સંસ્થાનના સમગ્ર ભેદ મળી આવે છે. કહેવાનો આશય - તાત્પર્ય એ જ છે કે એક વર્ણના એ જ વર્ણમાં પરિણત થવાથી ગંધાદિના સમગ્ર ભેદોનાં ભંગ બને છે. આજ સ્થિતિ ગંધ, રસ અને સંસ્થાનનાં પરિણમનમાં પણ હોય છે. દુરભિ ગંધમાં પરિણત થવાવાળા પુદ્ગલમાં વર્ણાદિના સમસ્ત ભેદોના ભંગ બને છે. પાંચે રસો અને પાંચે સંસ્થાનોમાં પણ આ જ વિધિ લાગુ પડે છે. ભંગોનો સંક્ષેપમાં ઉલ્લેખ આ પ્રકારે છે -

૧. વર્ણ પરિણતના ૧૦૦ ભેદ : કાળા વર્ણની સાથે ૨ ગંધ, ૫ રસ, ૮ સ્પર્શ અને ૫ સંસ્થાનના કુલ ૨૦ ભેદ થશે. આ જ પ્રકારે વાદળી, લાલ, પીળા અને સફેદના પણ ૨૦-૨૦ ભેદ થશે.

તેથી ૫ વર્ણ \times (૨ ગંધ + ૫ રસ + ૮ સ્પર્શ + ૫ સંસ્થાન = ૨૦) = ૧૦૦ ભેદ.

૨. ગંધ પરિણતના ૪૬ ભેદ : સુરભિગંધના ૨૩ તથા દુરભિગંધના ૨૩ ભેદ થશે.

૨ ગંધ \times (૫ વર્ણ + ૫ રસ + ૮ સ્પર્શ + ૫ સંસ્થાન = ૨૩) = ૪૬ ભેદ.

૩. રસ પરિણતના ૧૦૦ ભેદ : પ્રત્યેક રસના ૨૦-૨૦ ભેદ થશે.

૫ રસ \times (૫ વર્ણ + ૨ ગંધ + ૮ સ્પર્શ + ૫ સંસ્થાન = ૨૦) = ૧૦૦ ભેદ

૪. સ્પર્શ પરિણતના ૧૮૪ ભેદ - સ્પર્શમાં એ વિશેષતા છે કે એ એકી સાથે બે વિરોધી સ્પર્શ અનુભવી શકાતા નથી, પરંતુ શેષ સ્પર્શ એમાં એકી સાથે રહી શકે છે. વિરોધી સ્પર્શના યુગલ આ પ્રકારે છે - કર્કશ-મૂદુ, ગુરુ-લઘુ, શીત-ઉષ્ણ, સ્નિગ્ધ-રુક્ષ. જ્યાં કર્કશ પરિણમન થાય છે ત્યાં મૂદુ પરિણમન થતું નથી. આ જ પ્રકારે અન્ય વિરોધી યુગલોમાં સમજવું જોઈએ. આ ભંગો આ પ્રકારે બને છે - ૧ સ્પર્શ \times (૫ વર્ણ + ૨ ગંધ + ૫ રસ + ૬ સ્પર્શ + ૫ સંસ્થાન = ૨૩) = ૨૩ ભેદ.

૧. સ્પર્શના ૨૩ ભેદ. આથી ૮ સ્પર્શના ૮ \times ૨૩ = ૧૮૪ ભેદ થશે.

૫. સંસ્થાન પરિણતના ૧૦૦ ભેદ - પ્રત્યેક સંસ્થાનના ૨૦-૨૦ ભેદ થશે. ૫ સંસ્થાન \times (૫ વર્ણ + ૨ ગંધ + ૫ રસ + ૮ સ્પર્શ = ૨૦) ૧૦૦ ભેદ.

આ પ્રકારે વર્ણાદિ પરિણમનની દૃષ્ટિએ ૧૦૦ + ૪૬ + ૧૦૦ + ૧૮૪ + ૧૦૦ = ૫૩૦ ભેદ કે ભંગ સમ્પન્ન થાય છે.

સંખ્યાની દૃષ્ટિએ રૂપી અજીવ દ્રવ્ય અર્થાત્ પુદ્ગલ અનંત છે. પરમાણુ પુદ્ગલ પણ અનંત છે તથા દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધથી માંડીને અનંત પ્રદેશિક સ્કંધ પણ અનંત છે.

પ્રસ્તુત અધ્યયનમાં ધર્મ, અધર્મ, આકાશ અને કાલના નામે અરૂપી અજીવ દ્રવ્ય સંબંધિત વિશેષ સામગ્રી નથી તથાપિ એને સંબંધિત કેટલીક વાતો જાણવા યોગ્ય છે, જેમકે -

૧. ધર્મ, અધર્મ અને આકાશ દ્રવ્ય અસ્તિકાય છે, એના વગર જીવ અને પુદ્ગલ પણ અસ્તિકાય છે પરંતુ કાળ અપ્રદેશી હોવાને કારણે અસ્તિકાય હોતા નથી. જે સંઘાત (જોડ) બનાવી રહી શકે છે તેઓ અસ્તિકાય કહેવાય છે. કાળ દ્રવ્ય એવું નથી.
૨. ધર્મ દ્રવ્ય ગતિમાં સહાયક નિમિત્ત હોય છે, અધર્મ દ્રવ્ય સ્થિતિમાં સહાયક નિમિત્ત હોય છે, આકાશ અવગાહન (અંદર પ્રવેશ) આપવામાં સહાયક નિમિત્ત હોય છે, કાલપર્યાય પરિણમનમાં સહાયક થાય છે.
૩. આકાશ લોક અને અલોક બન્નેમાં વ્યાપ્ત છે, ધર્મ અને અધર્મ દ્રવ્ય લોકવ્યાપી છે. કાળમાં વ્યવહારકાળ અઢીદ્વીપ સુધી વિદ્યમાન છે, આગળ નિશ્ચયકાળ છે, વ્યવહારકાળ નથી.
૪. સંખ્યાની દૃષ્ટિએ ધર્માસ્તિકાય, અધર્માસ્તિકાય અને આકાશાસ્તિકાય એક-એક દ્રવ્ય છે, કાળને નિશ્ચયની અપેક્ષાએ વિભક્ત કરી શકાતો નથી.
૫. સમસ્ત અરૂપી અજીવ દ્રવ્યોમાં વર્ણ, ગંધ, રસ અને સ્પર્શ ગુણ જોવા મળતા નથી, કારણ કે તેઓ રૂપીના પરિચાયક છે.
૬. કાળની દૃષ્ટિએ એમાં બધા દ્રવ્યો આદિ અને અંતરહિત છે.
૭. આકાશમાં ધર્મ, અધર્મ વગેરેનું અવગાહન એકી સાથે થતું હોવા છતાં પણ એની પૃથક્તા એના ગુણો વડે સિદ્ધ થતી રહે છે.

• • •

४५. अजीव द्रव्यऽज्ज्ञयणं

४५. अणुव द्रव्य-अध्ययन

सुत्त -

सूत्र :

१. दुविहा अजीवद्रव्या-

प. अजीवद्रव्या णं भंते ! कइविहा पण्णत्ता ?

उ. गोयमा ! दुविहा पण्णत्ता, तं जहा-

१. रूविअजीवद्रव्या य, २. अरूविअजीवद्रव्या य ।^१
- विया. स. २५, उ. २, सु. २

२. दसविहा अरूविअजीवा पण्णवणा-

प. से किं तं अरूविअजीवपण्णवणा ?

उ. अरूविअजीवपण्णवणा दसविहा पण्णत्ता, तं जहा-

१. धम्मत्थिकाए,
२. धम्मत्थिकायस्स देसे,
३. धम्मत्थिकायस्स पदेसा,
४. अधम्मत्थिकाए,
५. अधम्मत्थिकायस्स देसे,
६. अधम्मत्थिकायस्स पदेसा,
७. आगासत्थिकाए,
८. आगासत्थिकायस्स देसे,
९. आगासत्थिकायस्स पदेसा,
१०. अद्धासमए ।^२
से तं अरूवि अजीव पण्णवणा ।

- पण्ण. प. १, सु. ५

१. बे प्रकारना अणुव द्रव्य :

प्र. भंते ! अणुव द्रव्य केटला प्रकारना कडेवामां आव्या छे ?

उ. गौतम ! अणुव द्रव्य बे प्रकारना कडेवामां आव्या छे, जेमके -

१. अणुपी अणुव द्रव्य, २. अणुपी अणुव द्रव्य.

२. दस प्रकारनी अणुपी अणुव प्रज्ञापना :

प्र. अणुपी - अणुव - प्रज्ञापना शुं छे ?

उ. अणुपी - अणुव प्रज्ञापना दस प्रकारनी कडेवामां आवी छे, जेमके -

१. धर्मास्तिकाय,
२. धर्मास्तिकायनो देश,
३. धर्मास्तिकायनो प्रदेश,
४. अधर्मास्तिकाय,
५. अधर्मास्तिकायनो देश,
६. अधर्मास्तिकायनो प्रदेश,
७. आकाशास्तिकाय,
८. आकाशास्तिकायनो देश,
९. आकाशास्तिकायनो प्रदेश,
१०. अध्याकाण.
आ अणुपी अणुव प्रज्ञापना छे.

१. प. (क) से किं तं अजीवपण्णवणा ?
उ. अजीवपण्णवणा दुविहा पण्णत्ता, तं जहा -
१. रूविअजीवपण्णवणा य,
२. अरूविअजीवपण्णवणा य । - पण्ण. प. १, सु. ४
प. (ख) से किं तं अजीवाभिगमे ?
उ. अजीवाभिगमे दुविहे पण्णत्ते, तं जहा-
१. रूविअजीवाभिगमे य, २. अरूविअजीवाभिगमे य ।
- जीवा. पडि. १, सु. ३
(ग) जे अजीवा ते दुविहा पण्णत्ता, तं जहा-
१. रूवी य, २. अरूवी य ।
-विया. स. २, उ. १०, सु. ११
(घ) अजीवरासी दुविहा पण्णत्ता, तं जहा-
१. रूविअजीवरासी य, २. अरूविअजीवरासी य ।
-सम., सु. १४९
(ङ) अणु. सु. ४००

२. प. (क) से किं तं अरूविअजीवाभिगमे ?
उ. अरूविअजीवाभिगमे दसविहे पण्णत्ते, तं जहा-
१. धम्मत्थिकाए -जाब- १०. अद्धासमए ।
- जीवा. पडि. १, सु. ४
प. (ख) से किं तं अरूविअजीवरासी ?
उ. अरूविअजीवरासी दसविहा पण्णत्ता, तं जहा-
१. धम्मत्थिकाए -जाब- १०. अद्धासमए ।
-सम. सु. १४९
(ग) धम्मत्थिकाए तद्देसे, तप्पएसे य आहिए ।
अधम्मत्थिकाए तद्देसे य, तप्पएसे य आहिए ।
आगासे तस्स देसे य, तप्पएसे य आहिए ।
अद्धासमए चव, अरूवी दसहा भवे ॥
-उत्त. अ. ३६, गा. ५-६
(घ) अणु. सु. ४०१,
(ङ) विया. स. २५, उ. २, सु. २

१. अद्वैतिकालस्याख्या, अद्धायाः समयो निर्विभागी भागोऽद्धासमयः अयं चेक एवं वर्तमानः परमार्थः सन् नातीतानागता तेषां यथाक्रमं विनष्टानुत्पन्नत्वात् ।

૩. ચતુર્વિહા રૂવિઅજીવ પળ્ણવળા-

- પ. સે કિં તં રૂવિઅજીવપળ્ણવળા ?
 ડ. રૂવિઅજીવપળ્ણવળા ચતુર્વિહા પળ્ણત્તા, તં જહા-

૧. ઁંધા, ૨. ઁંધદેસા,
 ૩. ઁંધપ્પેસા, ૪. પરમાણુપોગ્ગલા^૧ ।

- પળ્ણ. પ. ૧, સુ. ૬

૪. રૂવિઅજીવાણં ઁયેપ્પઁયે-

તે સમાસઓ પંચવિહા પળ્ણત્તા, તં જહા-

૧. વળ્ણપરિણયા, ૨. ગંધપરિણયા,
 ૩. રસપરિણયા, ૪. ફાસપરિણયા,
 ૫. સંઠાણપરિણયા^૨ ।

જે વળ્ણપરિણયા તે પંચવિહા પળ્ણત્તા, તં જહા-

૧. કાલવળ્ણપરિણયા,
 ૨. નીલવળ્ણપરિણયા,
 ૩. લોહિયવળ્ણપરિણયા,
 ૪. હાલિદ્વવળ્ણપરિણયા,

૩. યાર પ્રકારની રૂપી અજીવ પ્રજ્ઞાપના :

- પ્ર. રૂપી - અજીવ - પ્રજ્ઞાપના શું છે ?
 ઉ. રૂપી - અજીવ - પ્રજ્ઞાપના યાર પ્રકારની કહેવામાં આવી છે, જેમકે -

૧. સ્કંધ, ૨. સ્કંધ દેશ,
 ૩. સ્કંધ પ્રદેશ, ૪. પરમાણુ પુદ્ગલ.

૪. રૂપી અજીવના ભેદ-પ્રભેદ :

તે (ચારેય) સંક્ષિપ્તરૂપે પાંચ પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે, જેમકે -

૧. વર્ણપરિણત, ૨. ગંધપરિણત,
 ૩. રસપરિણત, ૪. સ્પર્શપરિણત,
 ૫. સંસ્થાન પરિણત.

જે વર્ણપરિણત છે, તેઓ પાંચ પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે, જેમકે -

૧. કાળાવર્ણના રૂપમાં પરિણત,
 ૨. નીલા (વાદળી) વર્ણના રૂપમાં પરિણત,
 ૩. લાલ વર્ણના રૂપમાં પરિણત,
 ૪. પીળા વર્ણના રૂપમાં પરિણત,

૧. (ક) ઁંધા ય ઁંધદેસા ય, તપ્પેસા તહેવ ય ।

પરમાણુનો ય બોધવા, રૂવિણો ય ચતુર્વિહા^૧ ॥

- ઉત્ત. અ. ૩૬, ગા. ૧૦

(ઁ) જીવા પડિ. ૧, સુ. ૫

(ગ) વિયા. સ. ૨, ડ. ૧૦, સુ. ૧૧

(ઘ) વિયા. સ. ૨૫, ડ. ૨, સુ. ૨

(ઙ) અણુ. સુ. ૪૦૨

૨. પ. (ક) સે કિં તં ગુણનામે ?

ડ. ગુણનામે પંચવિહે પળ્ણત્તે, તં જહા-

૧. વળ્ણનામે, ૨. ગંધનામે, ૩. રસનામે, ૪. ફાસનામે,
 ૫. સંઠાણનામે । -અણુ. કાલદારે સુ. ૨૧૯

૧. (ઁ) સે કિં તં અજીવગુણપ્પમાણે ?

ડ. અજીવગુણપ્પમાણે પંચવિહે પળ્ણત્તે, તં જહા-

૧. વળ્ણગુણપ્પમાણે, ૨. ગંધગુણપ્પમાણે,
 ૩. રસગુણપ્પમાણે, ૪. ફાસગુણપ્પમાણે,
 ૫. સંઠાણગુણપ્પમાણે । -અણુ. કાલદારે સુ. ૪૨૯

(ગ) વળ્ણઓ ગંધઓ ઁવ, રસઓ ફાસઓ તહા ।

સંઠાણઓ ય વિન્નેઓ, પરિણામો તેસિ પંચહા ॥

- ઉત્ત. અ. ૩૬, ગા. ૧૫

(ઘ) વિયા. સ. ૮, ડ. ૧, સુ. ૪૮

(ઙ) વિયા. સ. ૮, ડ. ૧, સુ. ૭૪

(ઁ) જીવા. પડિ ૧. સુ. ૫

૧. (ક) ઇહ "સ્કન્ધા" ઇત્યત્રં બહુવચનં પુદ્ગલસ્કન્ધાનામનન્ત્વચ્ચાપનાર્થમ્ તથા ઁવ્તમ્- "દવ્વઓ ણં પુગ્ગલત્થિકાણ ણં અણંતે" ઇત્યાદિ,

(ઁ) "સ્કન્ધ-દેશ:" સ્કન્ધાનામેવ સ્કન્ધત્વપરિણામમજહતાં બુદ્ધિપરિકલ્પિતા દ્રવ્યાદિપ્રદેશાત્મકા વિભાગા :
 અત્રાપિ બહુવચનમનન્તપ્રદેશિકેષુ સ્કંધેષુ સ્કન્ધદેશાનન્ત્વસંભાવનાર્થમ્,

(ગ) "સ્કન્ધ-પ્રદેશા:" સ્કન્ધાનાં સ્કન્ધત્વપરિણામમજહતાં પ્રકૃષ્ટા દેશા: નિર્વિભાગા ભાગા: પરમાણવ ઇત્યર્થ:

(ઘ) "પરમાણુ-પુદ્ગલા: સ્કન્ધત્વપરિણામરહિતા: કેવલા: પરમાણવ:"

૫. સુવિકલ્લવણ્ણપરિણયા^૧ ।

જે ગંધપરિણયા તે દુવિહા પણ્ણત્તા, તં જહા-

૧. સુભિગંધપરિણયા ય,
૨. દુભિગંધપરિણયા ય^૨ ।

જે રસપરિણયા તે પંચવિહા પણ્ણત્તા, તં જહા-

૧. તિત્તરસપરિણયા,
૨. કઙ્કુયરસપરિણયા,
૩. કસાયરસપરિણયા,
૪. અંબિલરસપરિણયા,
૫. મહુરરસપરિણયા^૩ ।

જે ફાસપરિણયા તે અદ્ધવિહા પણ્ણત્તા, તં જહા-

૧. કવ્વહફાસપરિણયા,
૨. મઝયફાસપરિણયા,
૩. ગહુયફાસપરિણયા,
૪. લહુયફાસપરિણયા,
૫. સીયફાસપરિણયા,

૫. શુક્લ (શ્વેત) વર્ણના રૂપમાં પરિણત.

જે ગંધપરિણત છે, તેઓ બે પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે, જેમકે -

૧. સુગંધના રૂપમાં પરિણત,
૨. દુર્ગંધના રૂપમાં પરિણત.

જેઓ રસપરિણત છે, તેઓ પાંચ પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે, જેમકે -

૧. તીખારસના રૂપમાં પરિણત,
૨. કટુરસના રૂપમાં પરિણત,
૩. કષાયરસના રૂપમાં પરિણત,
૪. અમ્લ (ખાટા) રસના રૂપમાં પરિણત,
૫. મધુર રસના રૂપમાં પરિણત.

જેઓ સ્પર્શપરિણત છે, તેઓ આઠ પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે, જેમકે -

૧. કર્કશસ્પર્શના રૂપમાં પરિણત,
૨. મૃદુસ્પર્શના રૂપમાં પરિણત,
૩. ગુરુસ્પર્શના રૂપમાં પરિણત,
૪. લઘુસ્પર્શના રૂપમાં પરિણત,
૫. શીતસ્પર્શના રૂપમાં પરિણત,

૧. પ. (ક) સે કિં તં વણ્ણનામે ?

૩. વણ્ણનામે પંચવિહે પણ્ણત્તે, તં જહા-

૧. કાલવણ્ણનામે -જાવ- ૫. સુવિકલ્લવણ્ણનામે ।
- સે તં, વણ્ણનામે । -અણુ. સુ. ૨૨૦

પ. (ખ) સે કિં તં વણ્ણગુણ્ણમાણે ?

૩. વણ્ણગુણ્ણમાણે પંચવિહે પણ્ણત્તે, તં જહા-

૧. કાલવણ્ણગુણ્ણમાણે -જાવ- ૫. સુવિકલ્લવણ્ણ-ગુણ્ણમાણે ।

સે તં વણ્ણગુણ્ણમાણે । -અણુ. સુ. ૪૩૦

(ગ) પંચ વણ્ણા પણ્ણત્તા, તં જહા-

૧. કિણ્ણા, ૨. નીલા, ૩. લોહિયા,
૪. હાલિદ્દા, ૫. સુક્કિલા ।

- ઠાણં. અ. ૫, ૩. ૧, સુ. ૩૯૦/૧

(ઘ) વણ્ણઓ પરિણયા જે ડ, પંચહા તે પકિત્તિયા ।

૧. કિણ્ણા ૨. નીલા ૩. લેહિયા ૪. હાલિદ્દા
૫. સુક્કિલા તહા ॥ -ઉત્ત. અ. ૩૬, ગા. ૧૬

(ઙ) જીવા. પઢિ. ૧, સુ. ૫

(ચ) વિયા. સ. ૮, ૩. ૧, સુ. ૪૮

(છ) વિયા. સ. ૮, ૩. ૧, સુ. ૭૫

૨. પ. (ક) સે કિં તં ગંધનામે ?

૩. ગંધગુણ્ણનામે દુવિહે પણ્ણત્તે, તં જહા -

૧. સુરભિગંધનામે ય, ૨. દુરભિગંધનામે ય ।
- સે તં ગંધનામે । - અણુ. કાલદારે સુ. ૨૨૧

પ. (ખ) સે કિં તં ગંધગુણ્ણમાણે ?

૩. ગંધગુણ્ણમાણે દુવિહે પણ્ણત્તે, તં જહા-

૧. સુરભિગંધગુણ્ણમાણે ય, ૨. દુરભિગંધગુણ્ણમાણે ય ।

સે તં ગંધગુણ્ણમાણે । -અણુ. કાલદારે સુ. ૪૩૧

(ગ) ગંધઓ પરિણયા જે ડ દુવિહા તે વિયાહિયા ।

૧. સુભિગંધપરિણયા, ૨. દુભિગંધા તહેવ ય ॥

- ઉત્ત. અ. ૩૬, ગા. ૧૭

(ઘ) જીવા. પઢિ. ૧, સુ. ૫

(ઙ) વિયા. સ. ૮, ૩. ૧, સુ. ૪૮

(ચ) વિયા. સ. ૮, ૩. ૧, સુ. ૭૬

૩. પ. (ક) સે કિં તં રસનામે ?

૩. રસનામે પંચવિહે પણ્ણત્તે, તં જહા-

૧. તિત્તરસનામે -જાવ- ૫. મહુરરસનામે । સે તં રસનામે । - અણુ. કાલદારે, સુ. ૨૨૨

પ. (ખ) સે કિં તં રસગુણ્ણમાણે ?

૩. રસગુણ્ણમાણે પંચવિહે પણ્ણત્તે, તં જહા-

૧. તિત્તરસગુણ્ણમાણે -જાવ- ૫. મહુરરસગુણ્ણમાણે ।
- સે તં રસગુણ્ણમાણે । - અણુ. કાલદારે, સુ. ૪૩૨

(ગ) પંચ રસા પણ્ણત્તા, તં જહા-

૧. તિત્તા -જાવ- ૫. મહુરા ।

- ઠાણં અ. ૫, ૩. ૧, સુ. ૩૯૦/૨

(ઘ) રસઓ પરિણયા જે ડ, પંચહા તે પકિત્તિયા ।

૧. તિત્ત, ૨. કઙ્કુય, ૩. કસાયા, ૪. અંબિલા,
૫. મહુરા તહા ॥ -ઉત્ત. અ. ૩૬, ગા. ૧૮

(ઙ) જીવા. પઢિ. ૧, સુ. ૫

(ચ) વિયા. સ. ૮, ૩. ૧, સુ. ૪૮

(છ) વિયા. સ. ૮, ૩. ૧, સુ. ૭૭

૬. ઊસિણફાસપરિણયા,
૭. નિદ્ધફાસપરિણયા,
૮. લુક્ષ્વફાસપરિણયા^૧ ।

જે સંઠાણપરિણયા તે પંચવિહા પળ્ણત્તા, તં જહા-

૧. પરિમંડલસંઠાણપરિણયા,
૨. વટ્ટસંઠાણપરિણયા,
૩. તંસસંઠાણપરિણયા,
૪. ચરસસંઠાણપરિણયા,
૫. આયતસંઠાણપરિણયા^૨ । -પળ્ણ. પ. ૧, સુ. ૭-૮

૫. વળ્ણપરિણયાણં સય ધેયા-

૧. જે વળ્ણઓ કાલવળ્ણપરિણયા-
તે ગંધઓ- ૧. સુભિગંધપરિણયા વિ,
૨. દુભિગંધપરિણયા વિ ।

- ૨સઓ- ૧. તિત્તરસપરિણયા વિ,
૨. કડુયરસપરિણયા વિ,
૩. કસાયરસપરિણયા વિ,
૪. અંબિલરસપરિણયા વિ,
૫. મહુરસપરિણયા વિ ।

૬. ઉષ્ણસ્પર્શના રૂપમાં પરિણત,
૭. સ્નિગ્ધસ્પર્શના રૂપમાં પરિણત,
૮. રુક્ષસ્પર્શના રૂપમાં પરિણત.

જે સંસ્થાન પરિણત છે, તેઓ પાંચ પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે, જેમકે -

૧. પરિમંડળ સંસ્થાનના રૂપમાં પરિણત,
૨. વૃત્ત (ચૂડી)ના સંસ્થાનના રૂપમાં પરિણત,
૩. ત્રિકોણ સંસ્થાનના રૂપમાં પરિણત,
૪. ચતુષ્કોણ સંસ્થાનના રૂપમાં પરિણત,
૫. આયત (લંબચોરસ) સંસ્થાનના રૂપમાં પરિણત.

૫. વર્ષ પરિણતાદિના સો ભેદ -

૧. જે વર્ષથી કાળા વર્ષના રૂપમાં પરિણત છે -
તેઓ ગન્ધથી - ૧. સુરભિગંધ - પરિણત પણ છે,
૨. દુરભિગંધ - પરિણત પણ છે.
- તેઓ રસથી - ૧. તીખારસ - પરિણત પણ છે,

૨. કડવારસ - પરિણત પણ છે,
૩. કષાયરસ - પરિણત પણ છે,
૪. અમ્લરસ - પરિણત પણ છે,
૫. મધુરરસ - પરિણત પણ છે.

૧. પ. (ક) સે કિં તં ફાસનામે ?
૩. ફાસનામે અટ્ઠવિહે પળ્ણત્તે, તં જહા-
૧. કક્ષ્વડફાસનામે -જાવ- ૮. લુક્ષ્વફાસનામે ।
સે તં ફાસનામે । - અણુ. કાલદારે, સુ. ૨૨૩
૫. (ખ) સે કિં તં ફાસગુણપ્પમાણે ?
૩. ફાસગુણપ્પમાણે અટ્ઠવિહે પળ્ણત્તે, તં જહા-
૧. કક્ષ્વડફાસગુણપ્પમાણે -જાવ- ૮. લુક્ષ્વફાસ-
ગુણપ્પમાણે ।
સે તં ફાસગુણપ્પમાણે । - અણુ. કાલદારે, સુ. ૪૩૩
- (ગ) ફાસઓ પરિણયા જે ૩ અટ્ઠહા તે પકિત્તિયા ।
૧. કક્ષ્વડા, ૨. મડયા ચેવ, ૩. ગરૂયા, ૪. લહુયા તહા ।
૧. સીયા, ૫. ડળ્હા ય, ૬. નિદ્ધા ય, તહા ૭. લુક્ષ્વા
ય આહિયા ।
ઇહ ફાસપરિણયા એ, પુમ્મલા સમુદાહિયા ।
- ઉત્ત. અ. ૩૬, ગા. ૧૯-૨૦
- (ઘ) જીવા. પડિ. ૧, સુ. ૫
- (ઙ) વિયા. સ. ૮, ૩. ૧, સુ. ૪૮

જૈનમ્ (ચ) વિયા. સ. ૨૮, ૩. ૧, સુ. ૭૮

૨. પ. (ક) સે કિં તં સંઠાણનામે ?
૩. સંઠાણનામે પંચવિહે પળ્ણત્તે, તં જહા-
૧. પરિમંડલસંઠાણનામે -જાવ- ૫. આયતસંઠાણનામે ।
સે તં સંઠાણનામે । - અણુ. કાલદારે, સુ. ૨૨૪
૫. (ખ) સે કિં તં સંઠાણગુણપ્પમાણે ?
૩. સંઠાણગુણપ્પમાણે પંચવિહે પળ્ણત્તે, તં જહા-
૧. પરિમંડલસંઠાણગુણપ્પમાણે -જાવ- ૫. આયતસંઠા-
ણગુણપ્પમાણે ।
સે તં સંઠાણગુણપ્પમાણે । સે તં અજીવગુણપ્પમાણે ।
- અણુ. કાલદારે, સુ. ૪૩૪
- (ગ) સંઠાણપરિણયા જે ૩, પંચહા તે પકિત્તિયા ।
૧. પરિમંડલા ય, ૨. વટ્ટા, ૩. તંસા, ૪-૫. ચરસ-
માયયા ॥ - ઉત્ત. અ. ૩૬, ગા. ૨૧
- (ઘ) જીવા. પડિ. ૧, સુ. ૫
- (ઙ) વિયા. સ. ૮, ૩. ૧, સુ. ૪૮
- (ચ) વિયા. સ. ૮, ૩. ૧, સુ. ૭૯

- फासओ-१.** कक्खडफासपरिणया वि,
 २. मउयफासपरिणया वि,
 ३. गरूयफासपरिणया वि,
 ४. लहुयफासपरिणया वि,
 ५. सीयफासपरिणया वि,
 ६. उसिणफासपरिणया वि,
 ७. निद्धफासपरिणया वि,
 ८. लुक्खफासपरिणया वि ।

- संठाणओ-१.** परिमंडलसंठाणपरिणया वि,
 २. वट्टसंठाणपरिणया वि,
 ३. तंससंठाणपरिणया वि,
 ४. चउरंससंठाणपरिणया वि,
 ५. आयतसंठाणपरिणया वि^१ ।

- २. जे वण्णओ नीलवण्णपरिणया-**

- ते गंधओ-१.** सुब्भिगंधपरिणया वि,
 २. दुब्भिगंधपरिणया वि ।

- रसओ- १.** तित्तरसपरिणया वि,
 २. कडुयरसपरिणया वि,
 ३. कसायरसपरिणया वि,
 ४. अंबिलरसपरिणया वि,
 ५. महुररसपरिणया वि ।

- फासओ- १.** कक्खडफासपरिणया वि,
 २. मउयफासपरिणया वि,
 ३. गरूयफासपरिणया वि,
 ४. लहुयफासपरिणया वि,
 ५. सीयफासपरिणया वि,
 ६. उसिणफासपरिणया वि,
 ७. निद्धफासपरिणया वि,
 ८. लुक्खफासपरिणया वि ।

- संठाणओ- १.** परिमंडलसंठाणपरिणया वि,
 २. वट्टसंठाणपरिणया वि,
 ३. तंससंठाणपरिणया वि,
 ४. चउरंससंठाणपरिणया वि,

- तेओ स्पर्शथी - १.** कर्कशस्पर्श - परिणत पण छे,
 २. मूदुस्पर्श - परिणत पण छे,
 ३. गुरुस्पर्श - परिणत पण छे,
 ४. लघुस्पर्श - परिणत पण छे,
 ५. शीतस्पर्श - परिणत पण छे,
 ६. उष्णस्पर्श - परिणत पण छे,
 ७. स्निग्धस्पर्श - परिणत पण छे,
 ८. रुक्षस्पर्श - परिणत पण छे.

- तेओ संस्थानथी- १.** परिमंडण संस्थान - परिणत पण छे,
 २. वृत्त संस्थान - परिणत पण छे,
 ३. त्रिकोण संस्थान - परिणत पण छे,
 ४. यतुष्कोण संस्थान - परिणत पण छे,
 ५. आयत संस्थान - परिणत पण छे.

- २. जे वर्णथी नीला वर्णमां परिणत छे -**

- तेओ गंधथी - १.** सुगंध - परिणत पण छे,
 २. दुर्गंध - परिणत पण छे.

- तेओ रसथी - १.** तीभारस - परिणत पण छे,
 २. कटुरस - परिणत पण छे,
 ३. कषायरस - परिणत पण छे,
 ४. अम्लरस - परिणत पण छे,
 ५. मधुररस - परिणत पण छे.

- तेओ स्पर्शथी - १.** कर्कश स्पर्श - परिणत पण छे,
 २. मूदु-स्पर्श - परिणत पण छे,
 ३. गुरुस्पर्श - परिणत पण छे,
 ४. लघुस्पर्श - परिणत पण छे,
 ५. शीतस्पर्श - परिणत पण छे,
 ६. उष्णस्पर्श - परिणत पण छे,
 ७. स्निग्धस्पर्श - परिणत पण छे,
 ८. रुक्षस्पर्श - परिणत पण छे.

- तेओ संस्थानथी- १.** परिमंडण संस्थान - परिणत पण छे,
 २. वृत्तसंस्थान - परिणत पण छे,
 ३. त्र्यस्र (त्रिकोण) संस्थान - परिणत पण छे,
 ४. यतुरस्त्र (यतुष्कोण) संस्थान - परिणत पण छे,

१. वण्णओ जे भवे किण्हे, भइए से उ गंधओ ।

रसओ फासओ चेव, भइए संठाणओ वि य ॥

- उक्त. अ. ३६, गा. २२

૫. આયતસંઠાણપરિણયા વિ^૧ ।

૩. જે વણ્ણઓ લોહિયવણ્ણપરિણયા-

તે ગંધઓ- ૧. સુભિગંધપરિણયા વિ,

૨. દુભિગંધપરિણયા વિ ।

રસઓ- ૧. તિત્તરસપરિણયા વિ,

૨. કડુયરસપરિણયા વિ,

૩. કસાયરસપરિણયા વિ,

૪. અંબિલરસપરિણયા વિ,

૫. મહુરરસપરિણયા વિ ।

ફાસઓ- ૧. કક્કહફાસપરિણયા વિ,

૨. મડયફાસપરિણયા વિ,

૩. ગરૂયફાસપરિણયા વિ,

૪. લહુયફાસપરિણયા વિ,

૫. સીયફાસપરિણયા વિ,

૬. ડસિણફાસપરિણયા વિ,

૭. નિદ્ધફાસપરિણયા વિ,

૮. લુક્કફાસપરિણયા વિ ।

સંઠાણઓ- ૧. પરિમંડલસંઠાણપરિણયા વિ,

૨. વટ્ટસંઠાણપરિણયા વિ,

૩. તંસસંઠાણપરિણયા વિ,

૪. ચડરંસસંઠાણપરિણયા વિ,

૫. આયતસંઠાણપરિણયા વિ ।^૨

૪. જે વણ્ણઓ હાલિહવણ્ણપરિણયા-

તે ગંધઓ- ૧. સુભિગંધપરિણયા વિ,

૨. દુભિગંધપરિણયા વિ ।

રસઓ- ૧. તિત્તરસપરિણયા વિ,

૨. કડુયરસપરિણયા વિ,

૩. કસાયરસપરિણયા વિ,

૪. અંબિલરસપરિણયા વિ,

૫. મહુરરસપરિણયા વિ ।

ફાસઓ- ૧. કક્કહફાસપરિણયા વિ,

૨. મડયફાસપરિણયા વિ,

૩. ગરૂયફાસપરિણયા વિ,

૫. આયત (લંબચોરસ) સંસ્થાન - પરિણત પણ છે.

૩. જે વર્ણથી રક્ત-વર્ણ પરિણત છે -

તેઓ ગંધથી - ૧. સુગંધ - પરિણત પણ છે,

૨. દુર્ગંધ - પરિણત પણ છે.

તેઓ રસથી - ૧. તીખારસ - પરિણત પણ છે,

૨. કટુરસ - પરિણત પણ છે,

૩. કષાયરસ - પરિણત પણ છે,

૪. અમ્બરસ - પરિણત પણ છે,

૫. મધુરરસ - પરિણત પણ છે.

તેઓ સ્પર્શથી - ૧. કર્કશ સ્પર્શ - પરિણત પણ છે,

૨. મૂદુસ્પર્શ - પરિણત પણ છે,

૩. ગુરુસ્પર્શ - પરિણત પણ છે,

૪. લઘુસ્પર્શ - પરિણત પણ છે,

૫. શીતસ્પર્શ - પરિણત પણ છે,

૬. ઉષ્ણસ્પર્શ - પરિણત પણ છે,

૭. સ્નિગ્ધ સ્પર્શ - પરિણત પણ છે,

૮. રુક્ષસ્પર્શ - પરિણત પણ છે.

તેઓ સંસ્થાનથી - ૧. પરિમંડળ સંસ્થાન - પરિણત પણ છે,

૨. વૃત્તસંસ્થાન - પરિણત પણ છે,

૩. ત્ર્યસસંસ્થાન - પરિણત પણ છે,

૪. ચતુરસ્ત્રસંસ્થાન - પરિણત પણ છે,

૫. આયતસંસ્થાન - પરિણત પણ છે.

૪. જે વર્ણથી હારિદ્ર (પીળો) વર્ણ - પરિણત છે -

તેઓ ગંધથી - ૧. સુગંધ - પરિણત પણ છે,

૨. દુર્ગંધ - પરિણત પણ છે.

તેઓ રસથી - ૧. તિક્તરસ - પરિણત પણ છે,

૨. કટુરસ - પરિણત પણ છે,

૩. કષાયરસ - પરિણત પણ છે,

૪. અમ્બરસ - પરિણત પણ છે,

૫. મધુરરસ - પરિણત પણ છે.

તેઓ સ્પર્શથી - ૧. કર્કશસ્પર્શ - પરિણત પણ છે,

૨. મૂદુસ્પર્શ - પરિણત પણ છે,

૩. ગુરુસ્પર્શ - પરિણત પણ છે,

૧. વણ્ણઓ જે ભવે નીલે, ભદ્રે સે ડ ગંધઓ ॥
રસઓ ફાસઓ ચેવ, ભદ્રે સંઠાણઓ વિ ય ॥

૨. વણ્ણઓ લોહિય જે ડ, ભદ્રે સે ડ ગંધઓ ।
રસઓ ફાસઓ ચેવ, ભદ્રે સંઠાણઓ વિ ય ॥

- ઉત્ત. અ. ૩૬, ગા. ૨૪

૪. લહુયફાસપરિણયા વિ,
૫. સીયફાસપરિણયા વિ,
૬. ઉસિણફાસપરિણયા વિ,
૭. નિદ્ધફાસપરિણયા વિ,
૮. લુક્ખફાસપરિણયા વિ ।

સંઠાણઓ-૧. પરિમંડલસંઠાણપરિણયા વિ,

૨. વટ્ટસંઠાણપરિણયા વિ,
૩. તંસસંઠાણપરિણયા વિ,
૪. ચરંસસંઠાણપરિણયા વિ,
૫. આયતસંઠાણપરિણયા વિ^૧ ।

૫. જે વણ્ણઓ સુક્કિલવણ્ણપરિણયા-

તે ગંધઓ-૧. સુભિગંધપરિણયા વિ, •

૨. દુભિગંધપરિણયા વિ ।

રસઓ- ૧. તિત્તરસપરિણયા વિ,

૨. કદુયરસપરિણયા વિ,
૩. કસાયરસપરિણયા વિ,
૪. અંબિલરસપરિણયા વિ,
૫. મહુરસપરિણયા વિ ।

ફાસઓ- ૧. કલ્લકલ્લફાસપરિણયા વિ,

૨. મડયફાસપરિણયા વિ,
૩. ગહુયફાસપરિણયા વિ,
૪. લહુયફાસપરિણયા વિ,
૫. સીયફાસપરિણયા વિ,
૬. ઉસિણફાસપરિણયા વિ,
૭. નિદ્ધફાસપરિણયા વિ,
૮. લુક્ખફાસપરિણયા વિ ।

સંઠાણઓ-૧. પરિમંડલસંઠાણપરિણયા વિ,

૨. વટ્ટસંઠાણપરિણયા વિ,
૩. તંસસંઠાણપરિણયા વિ,
૪. ચરંસસંઠાણપરિણયા વિ,
૫. આયતસંઠાણપરિણયા વિ^૨ ।

- વણ્ણ. પ. ૧, સુ. ૧ (૧-૫)

૬. ગંધ પરિણયાણં છિયાલીસં ભેયા-

૧. જે ગંધઓ સુભિગંધપરિણયા-

૧. વણ્ણઓ પીયણ જે ઉ, મહુણ જે ઉ ગંધઓ ।
રસઓ ફાસઓ ચેવ, મહુણ સંઠાણઓ વિ ય ॥

-ઉત્ત. અ. ૩૬, ગા. ૨૫

૪. લહુસ્પર્શ - પરિણત પણ છે,

૫. શીતસ્પર્શ - પરિણત પણ છે,

૬. ઉષ્ણસ્પર્શ - પરિણત પણ છે,

૭. સ્નિગ્ધસ્પર્શ - પરિણત પણ છે,

૮. રુક્ષસ્પર્શ - પરિણત પણ છે.

તેઓ સંસ્થાનથી- ૧. પરિમંડળ સંસ્થાન - પરિણત પણ છે,

૨. વૃત્તસંસ્થાન - પરિણત પણ છે,

૩. ત્ર્યસ્ત્રસંસ્થાન - પરિણત પણ છે,

૪. ચતુરસ્ત્રસંસ્થાન - પરિણત પણ છે,

૫. આયતસંસ્થાન - પરિણત પણ છે.

૫. જે વર્ણથી શુક્લવર્ણ - પરિણત છે -

તેઓ ગંધથી - ૧. સુગંધ - પરિણત પણ છે,

૨. દુર્ગંધ - પરિણત પણ છે.

તેઓ રસથી - ૧. તિક્તરસ - પરિણત પણ છે,

૨. કટુરસ - પરિણત પણ છે,

૩. કષાયરસ - પરિણત પણ છે,

૪. અમ્લરસ - પરિણત પણ છે,

૫. મધુરરસ - પરિણત પણ છે.

તેઓ સ્પર્શથી - ૧. કર્કશ સ્પર્શ - પરિણત પણ છે,

૨. મૃદુસ્પર્શ - પરિણત પણ છે,

૩. ગુરુસ્પર્શ - પરિણત પણ છે,

૪. લહુસ્પર્શ - પરિણત પણ છે,

૫. શીતસ્પર્શ - પરિણત પણ છે,

૬. ઉષ્ણસ્પર્શ - પરિણત પણ છે,

૭. સ્નિગ્ધસ્પર્શ - પરિણત પણ છે,

૮. રુક્ષસ્પર્શ - પરિણત પણ છે.

તેઓ સંસ્થાનથી - ૧. પરિમંડળ સંસ્થાન - પરિણત પણ છે,

૨. વૃત્તસંસ્થાન - પરિણત પણ છે,

૩. ત્ર્યસ્ત્રસંસ્થાન - પરિણત પણ છે,

૪. ચતુરસ્ત્રસંસ્થાન - પરિણત પણ છે,

૫. આયત સંસ્થાન - પરિણત પણ છે.

૬. ગંધ પરિણતાદિના છેતાલીસ ભેદ :

૧. જે ગંધથી સુગંધ પરિણત હોય છે -

૨. વણ્ણઓ સુક્કિલે જે ઉ, મહુણ જે ઉ ગંધઓ ।
રસઓ ફાસઓ ચેવ, મહુણ સંઠાણઓ વિ ય ॥

-ઉત્ત. અ. ૩૬, ગા. ૨૬

- તે વર્ણઓ-૧. કાલવર્ણપરિણયા વિ,
૨. નીલવર્ણપરિણયા વિ,
૩. લોહિયવર્ણપરિણયા વિ,
૪. હાલિદ્દવર્ણપરિણયા વિ,
૫. સુક્લિલવર્ણપરિણયા વિ ।

- રસઓ-૧. તિત્તરસપરિણયા વિ,
૨. કઙ્કુયરસપરિણયા વિ,
૩. કસાયરસપરિણયા વિ,
૪. અંબિલરસપરિણયા વિ,
૫. મહુરરસપરિણયા વિ ।

- ફાસઓ-૧. કક્કવડફાસપરિણયા વિ,
૨. મડયફાસપરિણયા વિ,
૩. ગરૂયફાસપરિણયા વિ,
૪. લહુયફાસપરિણયા વિ,
૫. સીયફાસપરિણયા વિ,
૬. ડસિણફાસપરિણયા વિ,
૭. નિદ્ધફાસપરિણયા વિ,
૮. લુક્કવફાસપરિણયા વિ ।

- સંઠાણઓ-૧. પરિમંડલસંઠાણપરિણયા વિ,
૨. વટ્ટસંઠાણપરિણયા વિ,
૩. તંસસંઠાણપરિણયા વિ,
૪. ચડરંસસંઠાણપરિણયા વિ,
૫. આયતસંઠાણપરિણયા વિ^૧ ।

૨. જે ગંધઓ દુભિગંધપરિણયા-

- તે વર્ણઓ-૧. કાલવર્ણપરિણયા વિ,
૨. નીલવર્ણપરિણયા વિ,
૩. લોહિયવર્ણપરિણયા વિ,
૪. હાલિદ્દવર્ણપરિણયા વિ,
૫. સુક્લિલવર્ણપરિણયા વિ ।

- રસઓ-૧. તિત્તરસપરિણયા વિ,
૨. કઙ્કુયરસપરિણયા વિ,
૩. કસાયરસપરિણયા વિ,
૪. અંબિલરસપરિણયા વિ,
૫. મહુરરસપરિણયા વિ ।

- તેઓ વર્ણથી - ૧. કૃષ્ણવર્ણ - પરિણત પણ છે,
૨. નીલવર્ણ - પરિણત પણ છે,
૩. રક્તવર્ણ - પરિણત પણ છે,
૪. પીતવર્ણ - પરિણત પણ છે,
૫. શુક્લવર્ણ - પરિણત પણ છે.

- તેઓ રસથી - ૧. તિક્તરસ - પરિણત પણ છે,
૨. કટુરસ - પરિણત પણ છે,
૩. કષાયરસ - પરિણત પણ છે,
૪. અમ્લરસ - પરિણત પણ છે,
૫. મધુરરસ - પરિણત પણ છે.

- તેઓ સ્પર્શથી - ૧. કર્કશ સ્પર્શ - પરિણત પણ છે,
૨. મૂદુસ્પર્શ - પરિણત પણ છે,
૩. ગુરુસ્પર્શ - પરિણત પણ છે,
૪. લઘુસ્પર્શ - પરિણત પણ છે,
૫. શીતસ્પર્શ - પરિણત પણ છે,

૬. ઉષ્ણસ્પર્શ - પરિણત પણ છે,
૭. સ્નિગ્ધસ્પર્શ - પરિણત પણ છે,
૮. રુક્ષસ્પર્શ - પરિણત પણ છે.

- તેઓ સંસ્થાનથી - ૧. પરિમંડળ સંસ્થાન - પરિણત પણ છે,

૨. વૃત્તસંસ્થાન - પરિણત પણ છે,
૩. ત્ર્યસ્ત્રસંસ્થાન - પરિણત પણ છે,
૪. ચતુરસ્ત્રસંસ્થાન - પરિણત પણ છે,
૫. આયતસંસ્થાન - પરિણત પણ છે.

૨. જે ગંધથી દુર્ગંધ પરિણત હોય છે -

- તેઓ વર્ણથી - ૧. કૃષ્ણવર્ણ - પરિણત પણ છે,
૨. નીલવર્ણ - પરિણત પણ છે,
૩. રક્તવર્ણ - પરિણત પણ છે,
૪. પીતવર્ણ - પરિણત પણ છે,
૫. શુક્લવર્ણ - પરિણત પણ છે.

- તેઓ રસથી - ૧. તિક્તરસ - પરિણત પણ છે,
૨. કટુરસ - પરિણત પણ છે,
૩. કષાયરસ - પરિણત પણ છે,
૪. અમ્લરસ - પરિણત પણ છે,
૫. મધુરરસ - પરિણત પણ છે.

૧: ગંધઓ જે ભવે સુખ્મી, ભદ્રે સે ડ વર્ણઓ ।
રસઓ ફાસઓ ચેવ, ભદ્રે સંઠાણઓ વિ ય ॥

ફાસઓ-૧. કક્ષ્વડફાસપરિણયા વિ,

૨. મઝયફાસપરિણયા વિ,
૩. ગરૂયફાસપરિણયા વિ,
૪. લહુયફાસપરિણયા વિ,
૫. સીયફાસપરિણયા વિ,
૬. ઝસિણફાસપરિણયા વિ,
૭. નિદ્ધફાસપરિણયા વિ,
૮. લુક્ષ્વફાસપરિણયા વિ ।

સંઠાણઓ-૧. પરિમંડલસંઠાણપરિણયા વિ,

૨. વટ્ટસંઠાણપરિણયા વિ,
૩. તંસસંઠાણપરિણયા વિ,
૪. ચઝરંસસંઠાણપરિણયા વિ,
૫. આયતસંઠાણપરિણયા વિ^૧ ।

-વળ્ણ. પ. ૧, સુ. ૧૦ (૧-૨)

તેઓ સ્પર્શથી - ૧. કર્કશ સ્પર્શ - પરિણત પણ છે,

૨. મૂદુસ્પર્શ - પરિણત પણ છે,
૩. ગુરુસ્પર્શ - પરિણત પણ છે,
૪. લઘુસ્પર્શ - પરિણત પણ છે,
૫. શીતસ્પર્શ - પરિણત પણ છે,
૬. ઉષ્ણસ્પર્શ - પરિણત પણ છે,
૭. સ્નિગ્ધસ્પર્શ - પરિણત પણ છે,
૮. રુક્ષસ્પર્શ - પરિણત પણ છે.

તેઓ સંસ્થાનથી - ૧. પરિમંડળ સંસ્થાન - પરિણત પણ છે,

૨. વૃત્તસંસ્થાન - પરિણત પણ છે,
૩. ત્ર્યસ્ત્રસંસ્થાન - પરિણત પણ છે,
૪. ચતુરસ્ત્રસંસ્થાન - પરિણત પણ છે,
૫. આયતસંસ્થાન - પરિણત પણ છે.

૭. રસ પરિણયાણં સય ષ્ણેયા-

૧. જે રસઓ તિત્તરસપરિણયા-

- તે વળ્ણઓ-૧. કાલવળ્ણપરિણયા વિ,
૨. ણીલવળ્ણપરિણયા વિ,
 ૩. લોહિયવળ્ણપરિણયા વિ,
 ૪. હાલિદ્દવળ્ણપરિણયા વિ,
 ૫. સુક્કિલવળ્ણપરિણયા વિ ।

ગંધઓ-૧. સુભિગંધપરિણયા વિ,

૨. દુભિગંધપરિણયા વિ ।

ફાસઓ-૧. કક્ષ્વડફાસપરિણયા વિ,

૨. મઝયફાસપરિણયા વિ,
૩. ગરૂયફાસપરિણયા વિ,
૪. લહુયફાસપરિણયા વિ,
૫. સીયફાસપરિણયા વિ,
૬. ઝસિણફાસપરિણયા વિ,
૭. નિદ્ધફાસપરિણયા વિ,
૮. લુક્ષ્વફાસપરિણયા વિ ।

સંઠાણઓ-૧. પરિમંડલસંઠાણપરિણયા વિ,

૨. વટ્ટસંઠાણપરિણયા વિ,
૩. તંસસંઠાણપરિણયા વિ,

૭. રસપરિણતાદિના સો ભેદ :

૧. જે રસથી તિત્તરસ - પરિણત હોય છે -

- તેઓ વર્ણથી - ૧. કૃષ્ણવર્ણ - પરિણત પણ છે,
૨. નીલવર્ણ - પરિણત પણ છે,
 ૩. રક્તવર્ણ - પરિણત પણ છે,
 ૪. પીતવર્ણ - પરિણત પણ છે,

૫. શુક્લવર્ણ - પરિણત પણ છે.

તેઓ ગંધથી - ૧. સુગંધ - પરિણત પણ છે,

૨. દુર્ગંધ - પરિણત પણ છે.

તેઓ સ્પર્શથી - ૧. કર્કશ સ્પર્શ - પરિણત પણ છે,

૨. મૂદુસ્પર્શ - પરિણત પણ છે,
૩. ગુરુસ્પર્શ - પરિણત પણ છે,
૪. લઘુસ્પર્શ - પરિણત પણ છે,
૫. શીતસ્પર્શ - પરિણત પણ છે,
૬. ઉષ્ણસ્પર્શ - પરિણત પણ છે,
૭. સ્નિગ્ધસ્પર્શ - પરિણત પણ છે,
૮. રુક્ષસ્પર્શ - પરિણત પણ છે.

તેઓ સંસ્થાનથી - ૧. પરિમંડળ સંસ્થાન - પરિણત પણ છે,

૨. વૃત્ત સંસ્થાન - પરિણત પણ છે,
૩. ત્ર્યસ્ત્રસંસ્થાન - પરિણત પણ છે,

૧. ગંધઓ જે ભવે દુભ્મી, ભદ્દા સે ઝ વળ્ણઓ ।

રસઓ ફાસઓ ચેવ, ભદ્દા સંઠાણઓ વિ ય ॥

- ઉત્ત. અ . ૩૬, ગા. ૨૮

૪. લહુયફાસપરિણયા વિ,
૫. સીયફાસપરિણયા વિ,
૬. ઉસિણફાસપરિણયા વિ,
૭. નિદ્ધફાસપરિણયા વિ,
૮. લુક્ષ્વફાસપરિણયા વિ ।

સંઠાણઓ-૧. પરિમંડલસંઠાણપરિણયા વિ,

૨. વટ્ટસંઠાણપરિણયા વિ,
૩. તંસસંઠાણપરિણયા વિ,
૪. ચરસસંઠાણપરિણયા વિ,
૫. આયતસંઠાણપરિણયા વિ^૧ ।

૪. જે રસઓ અંબિલરસપરિણયા-

તે વર્ણઓ-૧. કાલવર્ણપરિણયા વિ,

૨. નીલવર્ણપરિણયા વિ,
૩. લોહિયવર્ણપરિણયા વિ,
૪. હાલિદ્વર્ણપરિણયા વિ,
૫. સુવિકલવર્ણપરિણયા વિ ।

ગંધઓ-૧. સુભિગંધપરિણયા વિ,

૨. દુભિગંધપરિણયા વિ ।

ફાસઓ - ૧. કક્ષ્વડફાસપરિણયા વિ,

૨. મડયફાસપરિણયા વિ,
૩. ગરૂયફાસપરિણયા વિ,
૪. લહુયફાસપરિણયા વિ,
૫. સીયફાસપરિણયા વિ,
૬. ઉસિણફાસપરિણયા વિ,
૭. નિદ્ધફાસપરિણયા વિ,
૮. લુક્ષ્વફાસપરિણયા વિ ।

સંઠાણઓ-૧. પરિમંડલસંઠાણપરિણયા વિ,

૨. વટ્ટસંઠાણપરિણયા વિ,
૩. તંસસંઠાણપરિણયા વિ,
૪. ચરસસંઠાણપરિણયા વિ,
૫. આયતસંઠાણપરિણયા વિ^૨ ।

૫. જે રસઓ મહુરસપરિણયા-

તે વર્ણઓ-૧. કાલવર્ણપરિણયા વિ,

૨. નીલવર્ણપરિણયા વિ,

૪. લહુસ્પર્શ - પરિણત પણ છે,
૫. શીતસ્પર્શ - પરિણત પણ છે,
૬. ઉષ્ણસ્પર્શ - પરિણત પણ છે,
૭. સ્નિગ્ધસ્પર્શ - પરિણત પણ છે,
૮. રુક્ષસ્પર્શ - પરિણત પણ છે.

તેઓ સંસ્થાનથી-૧. પરિમંડળ સંસ્થાન - પરિણત પણ છે,

૨. વૃત્તસંસ્થાન - પરિણત પણ છે,
૩. ત્ર્યસ્ત્રસંસ્થાન - પરિણત પણ છે,
૪. ચતુરસ્ત્રસંસ્થાન - પરિણત પણ છે,
૫. આયત સંસ્થાન - પરિણત પણ છે.

૪. જેઓ રસથી અમ્લરસ - પરિણત છે -

તેઓ વર્ણથી - ૧. કૃષ્ણવર્ણ - પરિણત પણ છે,

૨. નીલવર્ણ - પરિણત પણ છે,
૩. રક્તવર્ણ - પરિણત પણ છે,
૪. પીતવર્ણ - પરિણત પણ છે,
૫. શુક્લવર્ણ - પરિણત પણ છે.

તેઓ ગંધથી - ૧. સુગંધ - પરિણત પણ છે,

૨. દુર્ગંધ - પરિણત પણ છે.

તેઓ સ્પર્શથી - ૧. કર્કશ સ્પર્શ - પરિણત પણ છે,

૨. મૃદુસ્પર્શ - પરિણત પણ છે,
૩. ગુરુસ્પર્શ - પરિણત પણ છે,
૪. લહુસ્પર્શ - પરિણત પણ છે,
૫. શીતસ્પર્શ - પરિણત પણ છે,
૬. ઉષ્ણસ્પર્શ - પરિણત પણ છે,
૭. સ્નિગ્ધસ્પર્શ - પરિણત પણ છે,
૮. રુક્ષસ્પર્શ - પરિણત પણ છે.

તેઓ સંસ્થાનથી-૧. પરિમંડળ સંસ્થાન - પરિણત પણ છે,

૨. વૃત્તસંસ્થાન - પરિણત પણ છે,
૩. ત્ર્યસ્ત્રસંસ્થાન - પરિણત પણ છે,
૪. ચતુરસ્ત્રસંસ્થાન - પરિણત પણ છે,
૫. આયત સંસ્થાન - પરિણત પણ છે.

૫. જેઓ રસથી મધુરસ - પરિણત છે -

તેઓ વર્ણથી - ૧. કૃષ્ણવર્ણ - પરિણત પણ છે,

૨. નીલવર્ણ - પરિણત પણ છે,

૧. રસઓ કસાએ જે ઉ, મહુર સે ઉ વર્ણઓ ।

ગંધઓ ફાસઓ ચેવ, મહુર સંઠાણઓ વિ ય ॥

- ઉત્ત. અ. ૩૬, ગા. ૩૧

૨. રસઓ અંબિલે જે ઉ, મહુર સે ઉ વર્ણઓ ।

ગંધઓ ફાસઓ ચેવ, મહુર સંઠાણઓ વિ ય ॥

- ઉત્ત. અ. ૩૬, ગા. ૩૨

૩. લોહિયવર્ણપરિણયા વિ,
૪. હાલિદ્દવર્ણપરિણયા વિ,
૫. સુવિકલવર્ણપરિણયા વિ ।

ગંધઓ-૧. સુભિગંધપરિણયા વિ,
૨. દુભિગંધપરિણયા વિ ।

- ફાસઓ - ૧. કક્ષ્કાસપરિણયા વિ,
૨. મઝયફાસપરિણયા વિ,
૩. ગરૂયફાસપરિણયા વિ,
૪. લહુયફાસપરિણયા વિ,
૫. સીયફાસપરિણયા વિ,
૬. ઝસિણફાસપરિણયા વિ,
૭. નિદ્ધફાસપરિણયા વિ,
૮. લુક્ષ્કાસપરિણયા વિ ।

- સંઠાણઓ-૧. પરિમંડલસંઠાણપરિણયા વિ,
૨. વટ્ટસંઠાણપરિણયા વિ,
૩. તંસસંઠાણપરિણયા વિ,
૪. ચરંસસંઠાણપરિણયા વિ,
૫. આયતસંઠાણપરિણયા વિ ।

- પળ્ળ. પ. ૧, સુ. ૧૧ (૧-૫)

૮. ફાસ પરિણયાણં એકસય ચરસીઙ્ઙેયા-

૧. જે ફાસઓ કક્ષ્કાસપરિણયા-
તે વર્ણઓ-૧. કાલવર્ણપરિણયા વિ,
૨. નીલવર્ણપરિણયા વિ,
૩. લોહિયવર્ણપરિણયા વિ,
૪. હાલિદ્દવર્ણપરિણયા વિ,
૫. સુવિકલવર્ણપરિણયા વિ ।

ગંધઓ-૧. સુભિગંધપરિણયા વિ,
૨. દુભિગંધપરિણયા વિ ।

- રસઓ-૧. તિત્તરસપરિણયા વિ,
૨. કઙ્ઙુયરસપરિણયા વિ,
૩. કસાયરસપરિણયા વિ,
૪. અંબિલરસપરિણયા વિ,
૫. મહુરરસપરિણયા વિ ।

૩. રક્તવર્ણ - પરિણત પણ છે,
 ૪. પીતવર્ણ - પરિણત પણ છે,
 ૫. શુક્લવર્ણ - પરિણત પણ છે.
- તેઓ ગંધથી - ૧. સુગંધ - પરિણત પણ છે,
૨. દુર્ગંધ - પરિણત પણ છે.
- તેઓ સ્પર્શથી - ૧. કર્કશ સ્પર્શ - પરિણત પણ છે,
૨. મૂદુસ્પર્શ - પરિણત પણ છે,
૩. ગુરુસ્પર્શ - પરિણત પણ છે,
૪. લઘુસ્પર્શ - પરિણત પણ છે,
૫. શીતસ્પર્શ - પરિણત પણ છે,
૬. ઉષ્ણસ્પર્શ - પરિણત પણ છે,
૭. સ્નિગ્ધસ્પર્શ - પરિણત પણ છે,
૮. રુક્ષસ્પર્શ - પરિણત પણ છે.
- તેઓ સંસ્થાનથી - ૧. પરિમંડળ સંસ્થાન - પરિણત પણ છે,
૨. વૃત્તસંસ્થાન - પરિણત પણ છે,
૩. ત્ર્યસ્ત્રસંસ્થાન - પરિણત પણ છે,
૪. ચતુરસ્ત્ર સંસ્થાન - પરિણત પણ છે,
૫. આયત સંસ્થાન - પરિણત પણ છે.

૮. સ્પર્શ પરિણતાદિના એકસો ચોરાસી ભેદ :

૧. જેઓ સ્પર્શથી કર્કશસ્પર્શ - પરિણત છે -
તેઓ વર્ણથી - ૧. કૃષ્ણવર્ણ - પરિણત પણ છે,
૨. નીલવર્ણ - પરિણત પણ છે,
૩. રક્તવર્ણ - પરિણત પણ છે,
૪. પીતવર્ણ - પરિણત પણ છે,
૫. શુક્લવર્ણ - પરિણત પણ છે.
- તેઓ ગંધથી - ૧. સુગંધ - પરિણત પણ છે,
૨. દુર્ગંધ - પરિણત પણ છે.
- તેઓ રસથી - ૧. તિક્તરસ - પરિણત પણ છે,
૨. કટુરસ - પરિણત પણ છે,
૩. કપાયરસ - પરિણત પણ છે,
૪. અમ્લરસ - પરિણત પણ છે,
૫. મધુરરસ - પરિણત પણ છે.

૧. રસઓ મહુર જે ઝ, મ્હુર જે ઝ વર્ણઓ ।
ગંધઓ ફાસઓ જે, મ્હુર સંઠાણઓ વિ ય ॥

- ઉત્ત. અ. ૩૬, ગા. ૩૩

ફાસઓ-૧. ગરૂયફાસપરિણયા વિ,

૨. લહુયફાસપરિણયા વિ,
૩. સીયફાસપરિણયા વિ,
૪. ઉસિણફાસપરિણયા વિ,
૫. નિદ્ધફાસપરિણયા વિ,
૬. લુક્ષ્વફાસપરિણયા વિ ।

સંઠાણઓ-૧. પરિમંડલસંઠાણપરિણયા વિ,

૨. વટ્ટસંઠાણપરિણયા વિ,
૩. તંસસંઠાણપરિણયા વિ,
૪. ચરંસસંઠાણપરિણયા વિ,
૫. આયતસંઠાણપરિણયા વિ^૧ ।

૨. જે ફાસઓ મઝયફાસપરિણયા-

તે વણ્ણઓ-૧. કાલવણ્ણપરિણયા વિ,

૨. નીલવણ્ણપરિણયા વિ,
૩. લોહિયવણ્ણપરિણયા વિ,
૪. હાલિદ્દવણ્ણપરિણયા વિ,
૫. સુન્નિકલવણ્ણપરિણયા વિ ।

ગંધઓ-૧. સુન્નિગંધપરિણયા વિ,

૨. દુન્નિગંધપરિણયા વિ ।

રસઓ-૧. તિત્તરસપરિણયા વિ,

૨. કઢુયરસપરિણયા વિ,
૩. કસાયરસપરિણયા વિ,
૪. અંબિલરસપરિણયા વિ,
૫. મહુરરસપરિણયા વિ ।

ફાસઓ-૧. ગરૂયફાસપરિણયા વિ,

૨. લહુયફાસપરિણયા વિ,
૩. સીયફાસપરિણયા વિ,
૪. ઉસિણફાસપરિણયા વિ,
૫. નિદ્ધફાસપરિણયા વિ,
૬. લુક્ષ્વફાસપરિણયા વિ ।

સંઠાણઓ-૧. પરિમંડલસંઠાણપરિણયા વિ,

૨. વટ્ટસંઠાણપરિણયા વિ,
૩. તંસસંઠાણપરિણયા વિ,

તેઓ સ્પર્શથી - ૧. ગુરુસ્પર્શ - પરિણત પણ છે,

૨. લઘુસ્પર્શ - પરિણત પણ છે,
૩. શીતસ્પર્શ - પરિણત પણ છે,
૪. ઉષ્ણસ્પર્શ - પરિણત પણ છે,
૫. સ્નિગ્ધસ્પર્શ - પરિણત પણ છે,
૬. રુક્ષસ્પર્શ - પરિણત પણ છે.

તેઓ સંસ્થાનથી - ૧. પરિમંડળ સંસ્થાન - પરિણત પણ છે,

૨. વૃત્તસંસ્થાન - પરિણત પણ છે,
૩. ત્ર્યસ્ત્રસંસ્થાન - પરિણત પણ છે,
૪. ચતુરસ્ત્રસંસ્થાન - પરિણત પણ છે,
૫. આયતસંસ્થાન - પરિણત પણ છે.

૨. જેઓ સ્પર્શથી મૂદુસ્પર્શ - પરિણત છે -

- તેઓ વર્ણથી - ૧.** કૃષ્ણવર્ણ - પરિણત પણ છે,
૨. નીલવર્ણ - પરિણત પણ છે,
 ૩. રક્તવર્ણ - પરિણત પણ છે,
 ૪. પીતવર્ણ - પરિણત પણ છે,
 ૫. શુક્લવર્ણ - પરિણત પણ છે.

તેઓ ગંધથી - ૧. સુગંધ - પરિણત પણ છે,

૨. દુર્ગંધ - પરિણત પણ છે.

તેઓ રસથી - ૧. તિત્તરસ - પરિણત પણ છે,

૨. કટુરસ - પરિણત પણ છે,
૩. કષાયરસ - પરિણત પણ છે,
૪. અમ્લરસ - પરિણત પણ છે,
૫. મધુરરસ - પરિણત પણ છે.

તેઓ સ્પર્શથી - ૧. ગુરુસ્પર્શ - પરિણત પણ છે,

૨. લઘુસ્પર્શ - પરિણત પણ છે,
૩. શીતસ્પર્શ - પરિણત પણ છે,
૪. ઉષ્ણસ્પર્શ - પરિણત પણ છે,
૫. સ્નિગ્ધ સ્પર્શ - પરિણત પણ છે,
૬. રુક્ષસ્પર્શ - પરિણત પણ છે.

તેઓ સંસ્થાનથી - ૧. પરિમંડળ સંસ્થાન - પરિણત પણ છે,

૨. વૃત્તસંસ્થાન - પરિણત પણ છે,
૩. ત્ર્યસ્ત્રસંસ્થાન - પરિણત પણ છે,

૧. ફાસઓ કક્ષ્વડે જે ઉ, મઙ્ગલે તે ઉ વણ્ણઓ ।
ગંધઓ રસઓ ચેવ, મઙ્ગલે સંઠાણઓ વિ ય ॥

૪. ચતુરસસંઠાણપરિણયા વિ,
૫. આયત સંઠાણપરિણયા વિ^૧ ।
૩. જે ફાસઓ ગરૂયફાસપરિણયા-
તે વર્ણઓ-૧. કાલવર્ણપરિણયા વિ,
૨. નીલવર્ણપરિણયા વિ,
૩. લોહિયવર્ણપરિણયા વિ,
૪. હાલિદ્વર્ણપરિણયા વિ,
૫. સુવિકલવર્ણપરિણયા વિ ।
- ગંધઓ-૧. સુભિગંધપરિણયા વિ,
૨. દુભિગંધપરિણયા વિ ।
- રસઓ-૧. તિત્તરસપરિણયા વિ,
૨. કડુયરસપરિણયા વિ,
૩. કસાયરસપરિણયા વિ,
૪. અંબિલરસપરિણયા વિ,
૫. મહુરસપરિણયા વિ ।
- ફાસઓ-૧. કમ્બડફાસપરિણયા વિ,
૨. મઝયફાસપરિણયા વિ,
૩. સીયફાસપરિણયા વિ,
૪. ઝસિણફાસપરિણયા વિ,
૫. નિદ્ધફાસપરિણયા વિ,
૬. લુક્ષ્મફાસપરિણયા વિ ।
- સંઠાણઓ-૧. પરિમંડલસંઠાણપરિણયા વિ,
૨. વટ્ટસંઠાણપરિણયા વિ,
૩. તંસસંઠાણપરિણયા વિ,
૪. ચતુરસસંઠાણપરિણયા વિ,
૫. આયતસંઠાણપરિણયા વિ^૨ ।
૪. જે ફાસઓ લહુયફાસપરિણયા-
તે વર્ણઓ-૧. કાલવર્ણપરિણયા વિ,
૨. નીલવર્ણપરિણયા વિ,
૩. લોહિયવર્ણપરિણયા વિ,
૪. હાલિદ્વર્ણપરિણયા વિ,
૫. સુવિકલવર્ણપરિણયા વિ ।
- ગંધઓ-૧. સુભિગંધપરિણયા વિ,
૨. દુભિગંધપરિણયા વિ ।

૪. ચતુરસસંસ્થાન - પરિણત પણ છે,
૫. આયતસંસ્થાન - પરિણત પણ છે.
૩. જેઓ સ્પર્શથી ગુરૂસ્પર્શ - પરિણત છે -
તેઓ વર્ણથી - ૧. કૃષ્ણવર્ણ - પરિણત પણ છે,
૨. નીલવર્ણ - પરિણત પણ છે,
૩. રક્તવર્ણ - પરિણત પણ છે,
૪. પીતવર્ણ - પરિણત પણ છે,
૫. શુક્લવર્ણ - પરિણત પણ છે.
- તેઓ ગંધથી - ૧. સુગંધ - પરિણત પણ છે,
૨. દુર્ગંધ - પરિણત પણ છે.
- તેઓ રસથી - ૧. તિત્તરસ - પરિણત પણ છે,
૨. કટુરસ - પરિણત પણ છે,
૩. કષાયરસ - પરિણત પણ છે,
૪. અમ્લરસ - પરિણત પણ છે,
૫. મધુરસ - પરિણત પણ છે.
- તેઓ સ્પર્શથી - ૧. કુકશસ્પર્શ - પરિણત પણ છે,
૨. મૂદુસ્પર્શ - પરિણત પણ છે,
૩. શીતસ્પર્શ - પરિણત પણ છે,
૪. ઉષ્ણસ્પર્શ - પરિણત પણ છે,
૫. સ્નિગ્ધસ્પર્શ - પરિણત પણ છે,
૬. રુક્ષસ્પર્શ - પરિણત પણ છે.
- તેઓ સંસ્થાનથી - ૧. પરિમંડલ સંસ્થાન - પરિણત પણ છે,
૨. વૃત્તસંસ્થાન - પરિણત પણ છે,
૩. ત્ર્યસ્રસંસ્થાન - પરિણત પણ છે,
૪. ચતુરસ્ર સંસ્થાન - પરિણત પણ છે,
૫. આયતસંસ્થાન - પરિણત પણ છે.
૪. જેઓ સ્પર્શથી લઘુસ્પર્શ - પરિણત છે -
તેઓ વર્ણથી - ૧. કૃષ્ણવર્ણ - પરિણત પણ છે,
૨. નીલવર્ણ - પરિણત પણ છે,
૩. રક્તવર્ણ - પરિણત પણ છે,
૪. પીતવર્ણ - પરિણત પણ છે,
૫. શુક્લવર્ણ - પરિણત પણ છે.
- તેઓ ગંધથી - ૧. સુગંધ - પરિણત પણ છે,
૨. દુર્ગંધ - પરિણત પણ છે.

૧. ફાસઓ મઝય જે ઝ, મઝય જે ઝ વર્ણઓ ।

ગંધઓ ફાસઓ ચેવ, મઝય સંઠાણઓ વિ ય ॥ -ઉત્ત. અ. ૩૬, ગા. ૩૫

૨. ફાસઓ ગરૂય જે ઝ, મઝય જે ઝ વર્ણઓ ।

ગંધઓ રસઓ ચેવ, મઝય સંઠાણઓ વિ ય ॥ -ઉત્ત. અ. ૩૬, ગા. ૩૬

રસઓ-૧. તિત્તરસપરિણયા વિ,

૨. કઙ્કુયરસપરિણયા વિ,
૩. કસાયરસપરિણયા વિ,
૪. અંબિલરસપરિણયા વિ,
૫. મહુરરસપરિણયા વિ ।

ફાસઓ-૧. કક્ષ્કાફાસપરિણયા વિ,

૨. મડયફાસપરિણયા વિ,
૩. સીયફાસપરિણયા વિ,
૪. ડસિણફાસપરિણયા વિ,
૫. નિદ્ધફાસપરિણયા વિ, ।
૬. લુક્ષ્કાફાસપરિણયા વિ ।

સંઠાણઓ-૧. પરિમંડલસંઠાણપરિણયા વિ,

૨. વટ્ટસંઠાણપરિણયા વિ,
૩. તંસસંઠાણપરિણયા વિ,
૪. ચડરસસંઠાણપરિણયા વિ,
૫. આયતસંઠાણપરિણયા વિ^૧ ।
૬. જે ફાસઓ સીયફાસપરિણયા-

તે વળ્ણઓ-૧. કાલવળ્ણપરિણયા વિ,

૨. નીલવળ્ણપરિણયા વિ,
૩. લોહિયવળ્ણપરિણયા વિ,
૪. હાલિદ્દવળ્ણપરિણયા વિ,
૫. સુક્કિલવળ્ણપરિણયા વિ ।

ગંધઓ-૧. સુભિગંધપરિણયા વિ,

૨. દુભિગંધપરિણયા વિ ।

રસઓ-૧. તિત્તરસપરિણયા વિ,

૨. કઙ્કુયરસપરિણયા વિ,
૩. કસાયરસપરિણયા વિ,
૪. અંબિલરસપરિણયા વિ,
૫. મહુરરસપરિણયા વિ ।

ફાસઓ-૧. કક્ષ્કાફાસપરિણયા વિ,

૨. મડયફાસપરિણયા વિ,
૩. ગરૂયફાસપરિણયા વિ,
૪. લહુયફાસપરિણયા વિ,
૫. નિદ્ધફાસપરિણયા વિ,

તેઓ રસથી - ૧. તિક્તરસ - પરિણત પણ છે,

૨. કટુરસ - પરિણત પણ છે,
૩. કષાયરસ - પરિણત પણ છે,
૪. અમ્લરસ - પરિણત પણ છે,
૫. મધુરરસ - પરિણત પણ છે.

તેઓ સ્પર્શથી - ૧. કર્કશ સ્પર્શ - પરિણત પણ છે,

૨. મૂદુસ્પર્શ - પરિણત પણ છે,
૩. શીતસ્પર્શ - પરિણત પણ છે,
૪. ઉષ્ણસ્પર્શ - પરિણત પણ છે,
૫. સ્નિગ્ધસ્પર્શ - પરિણત પણ છે,
૬. રુક્ષસ્પર્શ - પરિણત પણ છે.

તેઓ સંસ્થાનથી - ૧. પરિમંડળ સંસ્થાન - પરિણત પણ છે,

૨. વૃત્ત સંસ્થાન - પરિણત પણ છે,
૩. ત્ર્યસ્ત્રસંસ્થાન - પરિણત પણ છે,
૪. ચતુરસ્ત્રસંસ્થાન - પરિણત પણ છે,
૫. આયત સંસ્થાન - પરિણત પણ છે.

૬. જેઓ સ્પર્શથી શીતસ્પર્શ - પરિણત છે -

- તેઓ વર્ણથી - ૧. કૃષ્ણવર્ણ - પરિણત પણ છે,
૨. નીલવર્ણ - પરિણત પણ છે,
૩. રક્તવર્ણ - પરિણત પણ છે,
૪. પીતવર્ણ - પરિણત પણ છે,
૫. શુક્લવર્ણ - પરિણત પણ છે.

તેઓ ગંધથી - ૧. સુગંધ - પરિણત પણ છે,

૨. દુર્ગંધ - પરિણત પણ છે.

તેઓ રસથી - ૧. તિક્તરસ - પરિણત પણ છે,

૨. કટુરસ - પરિણત પણ છે,
૩. કષાયરસ - પરિણત પણ છે,
૪. અમ્લરસ - પરિણત પણ છે,
૫. મધુરરસ - પરિણત પણ છે.

તેઓ સ્પર્શથી - ૧. કર્કશ સ્પર્શ - પરિણત પણ છે,

૨. મૂદુસ્પર્શ - પરિણત પણ છે,
૩. ગુરુસ્પર્શ - પરિણત પણ છે,
૪. લઘુસ્પર્શ - પરિણત પણ છે,
૫. સ્નિગ્ધસ્પર્શ - પરિણત પણ છે,

૧. ફાસઓ લહુએ જે ડ, મહુએ સે ડ વળ્ણઓ ।

ગંધઓ રસઓ ચેવ, મહુએ સંઠાણઓ વિ ય ॥

- ઉત્ત. અ. ૩૬, ગા. ૩૭

૬. લુક્ષ્વફાસપરિણયા વિ ।

સંઠાણઓ-૧. પરિમંડલસંઠાણપરિણયા વિ,

૨. વટ્ટસંઠાણપરિણયા વિ,

૩. તંસસંઠાણપરિણયા વિ,

૪. ચરસસંઠાણપરિણયા વિ,

૫. આયતસંઠાણપરિણયા વિ^૧ ।

૬. જે ફાસઓ ઉસિણફાસપરિણયા -

તે વર્ણઓ-૧. કાલવર્ણપરિણયા વિ,

૨. નીલવર્ણપરિણયા વિ,

૩. લોહિયવર્ણપરિણયા વિ,

૪. હાલિદ્દવર્ણપરિણયા વિ,

૫. સુક્કિલવર્ણપરિણયા વિ ।

ગંધઓ-૧. સુભિગંધપરિણયા વિ,

૨. દુભિગંધપરિણયા વિ ।

રસઓ-૧. તિત્તરસપરિણયા વિ,

૨. કઙ્કુરસપરિણયા વિ,

૩. કસાયરસપરિણયા વિ,

૪. અંબિલરસપરિણયા વિ,

૫. મહુરસપરિણયા વિ ।

ફાસઓ-૧. કલ્કલ્કાસપરિણયા વિ,

૨. મડયફાસપરિણયા વિ,

૩. ગરૂયફાસપરિણયા વિ,

૪. લહુયફાસપરિણયા વિ,

૫. નિદ્ધફાસપરિણયા વિ,

૬. લુક્ષ્વફાસપરિણયા વિ ।

સંઠાણઓ-૧. પરિમંડલસંઠાણપરિણયા વિ,

૨. વટ્ટસંઠાણપરિણયા વિ,

૩. તંસસંઠાણપરિણયા વિ,

૪. ચરસસંઠાણપરિણયા વિ,

૫. આયતસંઠાણપરિણયા વિ^૨ ।

૭. જે ફાસઓ નિદ્ધફાસપરિણયા-

તે વર્ણઓ-૧. કાલવર્ણપરિણયા વિ,

૨. નીલવર્ણપરિણયા વિ,

૬. રુક્ષસ્પર્શ - પરિણત પણ છે.

તેઓ સંસ્થાનથી - ૧. પરિમંડળ સંસ્થાન - પરિણત પણ છે,

૨. વૃત્તસંસ્થાન - પરિણત પણ છે,

૩. ત્ર્યસ્ત્રસંસ્થાન - પરિણત પણ છે,

૪. ચતુરસ્ત્ર સંસ્થાન - પરિણત પણ છે,

૫. આયતસંસ્થાન - પરિણત પણ છે.

૬. જેઓ સ્પર્શથી ઉષ્ણસ્પર્શ - પરિણત છે -

તેઓ વર્ણથી - ૧. કૃષ્ણવર્ણ - પરિણત પણ છે,

૨. નીલવર્ણ - પરિણત પણ છે,

૩. રક્તવર્ણ - પરિણત પણ છે,

૪. પીતવર્ણ - પરિણત પણ છે,

૫. શુક્લવર્ણ - પરિણત પણ છે.

તેઓ ગંધથી - ૧. સુગંધ - પરિણત પણ છે,

૨. દુર્ગંધ - પરિણત પણ છે.

તેઓ રસથી - ૧. તિક્તરસ - પરિણત પણ છે,

૨. કટુરસ - પરિણત પણ છે,

૩. કષાયરસ - પરિણત પણ છે,

૪. અમ્લરસ - પરિણત પણ છે,

૫. મધુરરસ - પરિણત પણ છે.

તેઓ સ્પર્શથી - ૧. કર્કશ સ્પર્શ - પરિણત પણ છે,

૨. મૃદુસ્પર્શ - પરિણત પણ છે,

૩. ગુરુસ્પર્શ - પરિણત પણ છે,

૪. લઘુસ્પર્શ - પરિણત પણ છે,

૫. સ્નિગ્ધસ્પર્શ - પરિણત પણ છે,

૬. રુક્ષસ્પર્શ - પરિણત પણ છે.

તેઓ સંસ્થાનથી - ૧. પરિમંડળ સંસ્થાન - પરિણત પણ છે,

૨. વૃત્તસંસ્થાન - પરિણત પણ છે,

૩. ત્ર્યસ્ત્રસંસ્થાન - પરિણત પણ છે,

૪. ચતુરસ્ત્રસંસ્થાન - પરિણત પણ છે,

૫. આયત સંસ્થાન - પરિણત પણ છે.

૭. જેઓ સ્પર્શથી સ્નિગ્ધસ્પર્શ - પરિણત છે -

તેઓ વર્ણથી - ૧. કૃષ્ણવર્ણ - પરિણત પણ છે,

૨. નીલવર્ણ - પરિણત પણ છે,

૧. ફાસઓ સીયણ જે ઉ, ભઈણ સે ઉ વર્ણઓ ।

ગંધઓ રસઓ ચેવ, ભઈણ સંઠાણઓ વિ ય ॥

- ઉત્ત. અ. ૩૬, ગા. ૩૮

૨. ફાસઓ ઉણ્ણ જે ઉ, ભઈણ સે ઉ વર્ણઓ ।

ગંધઓ રસઓ ચેવ, ભઈણ સંઠાણઓ વિ ય ॥

- ઉત્ત. અ. ૩૬, ગા. ૩૯

૩. લોહિયવર્ણપરિણયા વિ,
૪. હાલિદ્દવર્ણપરિણયા વિ,
૫. સુવિકલવર્ણપરિણયા વિ ।

ગંધઓ-૧. સુબ્ધિગંધપરિણયા વિ,
૨. દુબ્ધિગંધપરિણયા વિ ।

- રસઓ-૧. તિત્તરસપરિણયા વિ,
૨. કડુયરસપરિણયા વિ,
૩. કસાયરસપરિણયા વિ,
૪. અંબિલરસપરિણયા વિ,
૫. મહુરસપરિણયા વિ ।

- ફાસઓ-૧. કલ્કબ્દાફાસપરિણયા વિ,
૨. મઝયફાસપરિણયા વિ,
૩. ગરૂયફાસપરિણયા વિ,
૪. લહુયફાસપરિણયા વિ,
૫. સીયફાસપરિણયા વિ,
૬. ઉસિણફાસપરિણયા વિ ।

- સંઠાણઓ-૧. પરિમંડલસંઠાણપરિણયા વિ,
૨. વટ્ટસંઠાણપરિણયા વિ,
૩. તંસસંઠાણપરિણયા વિ,
૪. ચ્ચરંસસંઠાણપરિણયા વિ,
૫. આયતસંઠાણપરિણયા વિ^૧ ।

૮. જે ફાસઓ લુક્ષ્મફાસપરિણયા-
તે વર્ણઓ-૧. કાલવર્ણપરિણયા વિ,

૨. નીલવર્ણપરિણયા વિ,
૩. લોહિયવર્ણપરિણયા વિ,
૪. હાલિદ્દવર્ણપરિણયા વિ,
૫. સુવિકલવર્ણપરિણયા વિ ।

ગંધઓ-૧. સુબ્ધિગંધપરિણયા વિ,
૨. દુબ્ધિગંધપરિણયા વિ ।

- રસઓ-૧. તિત્તરસપરિણયા વિ,
૨. કડુયરસપરિણયા વિ,
૩. કસાયરસપરિણયા વિ,
૪. અંબિલરસપરિણયા વિ,
૫. મહુરસપરિણયા વિ ।

૩. રક્તવર્ણ - પરિણત પણ છે,
૪. પીતવર્ણ - પરિણત પણ છે,
૫. શુક્લવર્ણ - પરિણત પણ છે.

તેઓ ગંધથી - ૧. સુગંધ - પરિણત પણ છે,
૨. દુર્ગંધ - પરિણત પણ છે.

- તેઓ રસથી - ૧. તિત્તરસ - પરિણત પણ છે,
૨. કટુરસ - પરિણત પણ છે,
૩. કષાયરસ - પરિણત પણ છે,
૪. અમ્લરસ - પરિણત પણ છે,
૫. મધુરસ - પરિણત પણ છે.

- તેઓ સ્પર્શથી - ૧. કર્કશ સ્પર્શ - પરિણત પણ છે,
૨. મૃદુસ્પર્શ - પરિણત પણ છે,
૩. ગુરુસ્પર્શ - પરિણત પણ છે,
૪. લઘુસ્પર્શ - પરિણત પણ છે,
૫. શીતસ્પર્શ - પરિણત પણ છે,
૬. ઉષ્ણસ્પર્શ - પરિણત પણ છે.

- તેઓ સંસ્થાનથી - ૧. પરિમંડળ સંસ્થાન - પરિણત પણ છે,
૨. વૃત્તસંસ્થાન - પરિણત પણ છે,
૩. ત્ર્યસ્ત્રસંસ્થાન - પરિણત પણ છે,
૪. ચતુરસ્ત્રસંસ્થાન - પરિણત પણ છે,
૫. આયતસંસ્થાન - પરિણત પણ છે.

૮. જેઓ સ્પર્શથી રુક્ષસ્પર્શ - પરિણત છે -

- તેઓ વર્ણથી - ૧. કૃષ્ણવર્ણ - પરિણત પણ છે,
૨. નીલવર્ણ - પરિણત પણ છે,
૩. રક્તવર્ણ - પરિણત પણ છે,
૪. પીતવર્ણ - પરિણત પણ છે,
૫. શુક્લવર્ણ - પરિણત પણ છે,
તેઓ ગંધથી - ૧. સુગંધ - પરિણત પણ છે,
૨. દુર્ગંધ - પરિણત પણ છે.

- તેઓ રસથી - ૧. તિત્તરસ - પરિણત પણ છે,
૨. કટુરસ - પરિણત પણ છે,
૩. કષાયરસ - પરિણત પણ છે,
૪. અમ્લરસ - પરિણત પણ છે,
૫. મધુરસ - પરિણત પણ છે.

૧. ફાસઓ નિદ્દા જે ઉ, ભદ્રે સે ઉ વર્ણઓ ।

ગંધઓ રસઓ ચેવ, ભદ્રે સંઠાણઓ વિ ય ॥ - ઉત્ત. અ. ૩૬, ગા. ૪૦

- ફાસઓ-૧.** કક્ષ્ઢફાસપરિણયા વિ,
 ૨. મઝયફાસપરિણયા વિ,
 ૩. ગરૂયફાસપરિણયા વિ,
 ૪. લહુયફાસપરિણયા વિ,
 ૫. સીયફાસપરિણયા વિ,
 ૬. ઝસિણફાસપરિણયા વિ ।

- સંઠાણઓ-૧.** પરિમંડલસંઠાણપરિણયા વિ,
 ૨. વટ્સસંઠાણપરિણયા વિ,
 ૩. તંસસંઠાણપરિણયા વિ,
 ૪. ચઝરંસસંઠાણપરિણયા વિ,
 ૫. આયતસંઠાણપરિણયા વિ^૧ ।

-વળ્ણ. પ. ૧, સુ. ૧૨ (૧-૮)

૧. સંઠાણ પરિણયાણં સય મ્બેયા-

૧. જે સંઠાણઓ પરિમંડલસંઠાણપરિણયા-

- તે વળ્ણઓ-૧.** કાલવળ્ણપરિણયા વિ,
 ૨. નીલવળ્ણપરિણયા વિ,
 ૩. લોહિયવળ્ણપરિણયા વિ,
 ૪. હાલિદ્દવળ્ણપરિણયા વિ,
 ૫. સુક્કિલવળ્ણપરિણયા વિ ।

- ગંધઓ-૧.** સુભિગંધપરિણયા વિ,
 ૨. દુભિગંધપરિણયા વિ ।

રસઓ - ૧. તિત્તરસપરિણયા વિ,

૨. કઙુયરસપરિણયા વિ,
 ૩. કસાયરસપરિણયા વિ ।
 ૪. અંબિલરસપરિણયા વિ ।
 ૫. મહુરસપરિણયા વિ ।

ફાસઓ-૧. કક્ષ્ઢફાસપરિણયા વિ,

૨. મઝયફાસપરિણયા વિ,
 ૩. ગરૂયફાસપરિણયા વિ,
 ૪. લહુયફાસપરિણયા વિ,
 ૫. સીયફાસપરિણયા વિ,
 ૬. ઝસિણફાસપરિણયા વિ,
 ૭. નિદ્ધફાસપરિણયા વિ,
 ૮. લુક્ષ્ઢફાસપરિણયા વિ^૨ ।

- તેઓ સ્પર્શથી - ૧.** કર્કશ સ્પર્શ - પરિણત પણ છે,
 ૨. મૂદુસ્પર્શ - પરિણત પણ છે,
 ૩. ગુરુસ્પર્શ - પરિણત પણ છે,
 ૪. લઘુસ્પર્શ - પરિણત પણ છે,
 ૫. શીતસ્પર્શ - પરિણત પણ છે,
 ૬. ઉષ્ણસ્પર્શ - પરિણત પણ છે.

- તેઓ સંસ્થાનથી - ૧.** પરિમંડળ સંસ્થાન - પરિણત પણ છે,
 ૨. વૃત્તસંસ્થાન - પરિણત પણ છે,
 ૩. ત્ર્યસ્ત્રસંસ્થાન - પરિણત પણ છે,
 ૪. ચતુરસ્ત્રસંસ્થાન - પરિણત પણ છે,
 ૫. આયતસંસ્થાન - પરિણત પણ છે.

૯. સંસ્થાન પરિણતાદિના સો ભેદ -

૧. જેઓ સંસ્થાનથી - પરિમંડળ સંસ્થાન - પરિણત છે-

- તેઓ વર્ણથી - ૧.** કૃષ્ણવર્ણ - પરિણત પણ છે,
 ૨. નીલવર્ણ - પરિણત પણ છે,
 ૩. રક્તવર્ણ - પરિણત પણ છે,
 ૪. પીતવર્ણ - પરિણત પણ છે,
 ૫. શુક્લવર્ણ - પરિણત પણ છે.

તેઓ ગંધથી - ૧. સુગંધ - પરિણત પણ છે,

૨. દુર્ગંધ - પરિણત પણ છે,
તેઓ રસથી - ૧. તિત્તરસ - પરિણત પણ છે,
 ૨. કટુરસ - પરિણત પણ છે,
 ૩. કષાયરસ - પરિણત પણ છે,
 ૪. અમ્લરસ - પરિણત પણ છે,
 ૫. મધુરરસ - પરિણત પણ છે,

તેઓ સ્પર્શથી - ૧. કર્કશ સ્પર્શ - પરિણત પણ છે,

૨. મૂદુસ્પર્શ - પરિણત પણ છે,
 ૩. ગુરુસ્પર્શ - પરિણત પણ છે,
 ૪. લઘુસ્પર્શ - પરિણત પણ છે,
 ૫. શીતસ્પર્શ - પરિણત પણ છે,
 ૬. ઉષ્ણસ્પર્શ - પરિણત પણ છે,
 ૭. સ્નિગ્ધસ્પર્શ - પરિણત પણ છે,
 ૮. રુક્ષસ્પર્શ - પરિણત પણ છે.

૧. ફાસઓ લુક્ષ્ઢ જે ઝ, મઙ્ઢ સે ઝ વળ્ણઓ ।

ગંધઓ રસઓ ચેવ, મઙ્ઢ સંઠાણઓ વિ ય ॥ - ઉત્ત. અ. ૩૬, ગા. ૪૧

૨. પરિમંડલસંઠાણે, મઙ્ઢ સે ઝ વળ્ણઓ ।

ગંધઓ રસઓ ચેવ, મઙ્ઢ ફાસઓ વિ ય ॥ - ઉત્ત. અ. ૩૬, ગા. ૪૨

२. जे संठाणओ बट्टसंठाणपरिणया-
ते वण्णओ-१. कालवण्णपरिणया वि,
२. नीलवण्णपरिणया वि,
३. लोहियवण्णपरिणया वि,
४. हालिद्ववण्णपरिणया वि,
५. सुक्किलवण्णपरिणया वि ।
- गंधओ-१. सुब्धिगंधपरिणया वि,
२. दुब्धिगंधपरिणया वि ।
- रसओ-१. तित्तरसपरिणया वि,
२. कडुयरसपरिणया वि,
३. कसायरसपरिणया वि,
४. अंबिलरसपरिणया वि,
५. महुररसपरिणया वि ।
- फासओ-१. कक्खडफासपरिणया वि,
२. मउयफासपरिणया वि,
३. गरूयफासपरिणया वि,
४. लहुयफासपरिणया वि,
५. सीयफासपरिणया वि,
६. उसिणफासपरिणया वि,
७. निद्धफासपरिणया वि,
८. लुक्खफासपरिणया वि^१ ।
३. जे संठाणओ तंससंठाणपरिणया-
ते वण्णओ-१. कालवण्णपरिणया वि,
२. नीलवण्णपरिणया वि,
३. लोहियवण्णपरिणया वि,
४. हालिद्ववण्णपरिणया वि,
५. सुक्किलवण्णपरिणया वि ।
- गंधओ-१. सुब्धिगंधपरिणया वि,
२. दुब्धिगंधपरिणया वि ।
- रसओ-१. तित्तरसपरिणया वि,
२. कडुयरसपरिणया वि,
३. कसायरसपरिणया वि,
४. अंबिलरसपरिणया वि,
५. महुररसपरिणया वि ।

२. जेओ संस्थानथी वृत्तसंस्थान - परिणत छे -
तेओ वर्णथी - १. कृष्णवर्ण - परिणत पण छे,
२. नीलवर्ण - परिणत पण छे,
३. रक्तवर्ण - परिणत पण छे,
४. पीतवर्ण - परिणत पण छे,
५. शुक्लवर्ण - परिणत पण छे ।
- तेओ गंधथी - १. सुगंध - परिणत पण छे,
२. दुर्गंध - परिणत पण छे ।
- तेओ रसथी - १. तिक्तरस - परिणत पण छे,
२. कटुरस - परिणत पण छे,
३. कषायरस - परिणत पण छे,
४. अम्लरस - परिणत पण छे,
५. मधुररस - परिणत पण छे ।
- तेओ स्पर्शथी - १. कर्कश स्पर्श - परिणत पण छे,
२. मृदुस्पर्श - परिणत पण छे,
३. गुडुस्पर्श - परिणत पण छे,
४. लघुस्पर्श - परिणत पण छे,
५. शीतस्पर्श - परिणत पण छे,
६. उष्णस्पर्श - परिणत पण छे,
७. स्निग्धस्पर्श - परिणत पण छे,
८. रुक्षस्पर्श - परिणत पण छे ।
३. जेओ संस्थानथी त्र्यस्रसंस्थान - परिणत छे -
तेओ वर्णथी - १. कृष्णवर्ण - परिणत पण छे,
२. नीलवर्ण - परिणत पण छे,
३. रक्तवर्ण - परिणत पण छे,
४. पीतवर्ण - परिणत पण छे,
५. शुक्लवर्ण - परिणत पण छे ।
- तेओ गंधथी - १. सुगंध - परिणत पण छे,
२. दुर्गंध - परिणत पण छे ।
- तेओ रसथी - १. तिक्तरस - परिणत पण छे,
२. कटुरस - परिणत पण छे,
३. कषायरस - परिणत पण छे,
४. अम्लरस - परिणत पण छे,
५. मधुररस - परिणत पण छे ।

१. संठाणओ भवे बट्टे, भइए से उ वण्णओ ।
गंधओ रसओ चेव, भइए फासओ वि य ॥

ફાસઓ-૧. કક્ષ્બડફાસપરિણયા વિ,

૨. મઝયફાસપરિણયા વિ,

૩. ગરૂયફાસપરિણયા વિ,

૪. લહુયફાસપરિણયા વિ,

૫. સીયફાસપરિણયા વિ,

૬. ઉસિણફાસપરિણયા વિ,

૭. નિદ્ધફાસપરિણયા વિ,

૮. લુક્ષ્બફાસપરિણયા વિ^૧ ।

૪. જે સંઠાણઓ ચરસસંઠાણપરિણયા-

તે વર્ણઓ-૧. કાલવર્ણપરિણયા વિ,

૨. નીલવર્ણપરિણયા વિ,

૩. લોહિયવર્ણપરિણયા વિ,

૪. હાલિદ્વર્ણપરિણયા વિ,

૫. સુવિકલવર્ણપરિણયા વિ ।

ગંધઓ-૧. સુભિગંધપરિણયા વિ,

૨. દુભિગંધપરિણયા વિ ।

રસઓ-૧. તિત્તરસપરિણયા વિ,

૨. કડુયરસપરિણયા વિ,

૩. કસાયરસપરિણયા વિ,

૪. અંબિલરસપરિણયા વિ,

૫. મહુરરસપરિણયા વિ ।

ફાસઓ-૧. કક્ષ્બડફાસપરિણયા વિ,

૨. મઝયફાસપરિણયા વિ,

૩. ગરૂયફાસપરિણયા વિ,

૪. લહુયફાસપરિણયા વિ,

૫. સીયફાસપરિણયા વિ,

૬. ઉસિણફાસપરિણયા વિ,

૭. નિદ્ધફાસપરિણયા વિ,

૮. લુક્ષ્બફાસપરિણયા વિ^૨ ।

૫. જે સંઠાણઓ આયતસંઠાણપરિણયા-

તે વર્ણઓ-૧. કાલવર્ણપરિણયા વિ,

૨. નીલવર્ણપરિણયા વિ,

૩. લોહિયવર્ણપરિણયા વિ,

તેઓ સ્પર્શથી - ૧. કર્કશ સ્પર્શ - પરિણત પણ છે,

૨. મૃદુસ્પર્શ - પરિણત પણ છે,

૩. ગુરુસ્પર્શ - પરિણત પણ છે,

૪. લઘુસ્પર્શ - પરિણત પણ છે,

૫. શીતસ્પર્શ - પરિણત પણ છે,

૬. ઉષ્ણ સ્પર્શ - પરિણત પણ છે,

૭. સ્નિગ્ધસ્પર્શ - પરિણત પણ છે,

૮. રુક્ષસ્પર્શ - પરિણત પણ છે.

૪. જેઓ સંસ્થાનથી ચતુરસ્ર સંસ્થાન - પરિણત છે -

તેઓ વર્ણથી - ૧. કૃષ્ણવર્ણ - પરિણત પણ છે,

૨. નીલવર્ણ - પરિણત પણ છે,

૩. રક્તવર્ણ - પરિણત પણ છે,

૪. પીતવર્ણ - પરિણત પણ છે,

૫. શુક્લવર્ણ - પરિણત પણ છે.

તેઓ ગંધથી - ૧. સુગંધ - પરિણત પણ છે,

૨. દુર્ગંધ - પરિણત પણ છે.

તેઓ રસથી - ૧. તિત્તરસ - પરિણત પણ છે,

૨. કટુરસ - પરિણત પણ છે,

૩. કષાયરસ - પરિણત પણ છે,

૪. અસ્લરસ - પરિણત પણ છે,

૫. મધુરરસ - પરિણત પણ છે.

તેઓ સ્પર્શથી - ૧. કર્કશ સ્પર્શ - પરિણત પણ છે,

૨. મૃદુસ્પર્શ - પરિણત પણ છે,

૩. ગુરુસ્પર્શ - પરિણત પણ છે,

૪. લઘુસ્પર્શ - પરિણત પણ છે,

૫. શીતસ્પર્શ - પરિણત પણ છે,

૬. ઉષ્ણસ્પર્શ - પરિણત પણ છે,

૭. સ્નિગ્ધસ્પર્શ - પરિણત પણ છે,

૮. રુક્ષસ્પર્શ - પરિણત પણ છે.

૫. જેઓ સંસ્થાનથી આયત સંસ્થાન - પરિણત છે -

તેઓ વર્ણથી - ૧. કૃષ્ણવર્ણ - પરિણત પણ છે,

૨. નીલવર્ણ - પરિણત પણ છે,

૩. રક્તવર્ણ - પરિણત પણ છે,

૧. સંઠાણઓ ભવે તંસે, ભદ્રે સે ઉ વર્ણઓ ।
ગંધઓ રસઓ ચેવ, ભદ્રે ફાસઓ વિ ય ॥

૨. સંઠાણઓ ય ચરસે, ભદ્રે સે ઉ વર્ણઓ ।
ગંધઓ રસઓ ચેવ, ભદ્રે ફાસઓ વિ ય ॥

- ઉત્ત. અ. ૩૬, ગા. ૪૪

- ઉત્ત. અ. ૩૬, ગા. ૪૫

૪. હાલિદ્દવણ્ણપરિણયા વિ,
૫. સુક્કલવણ્ણપરિણયા વિ ।
- ગંધઓ-૧.** સુભિગંધપરિણયા વિ,
૨. દુભિગંધપરિણયા વિ ।
- રસઓ-૧.** તિત્તરસપરિણયા વિ,
૨. કહુયરસપરિણયા વિ,
૩. કસાયરસપરિણયા વિ,
૪. અંબિલરસપરિણયા વિ,
૫. મહુરરસપરિણયા વિ ।

- ફાસઓ-૧.** કક્કલ્લફાસપરિણયા વિ,
૨. મડયફાસપરિણયા વિ,
૩. ગરૂયફાસપરિણયા વિ,
૪. લહુયફાસપરિણયા વિ,
૫. સીયફાસપરિણયા વિ,
૬. ડસિણફાસપરિણયા વિ,
૭. નિલ્લફાસપરિણયા વિ,
૮. લુક્કલ્લફાસપરિણયા વિ^૧ ।

સે તેં રૂવિ અજીવપણ્ણવણા ।

સે તેં અજીવપણ્ણવણા ।-પણ્ણ. પ. ૧, સુ. ૧૩ (૧-૫)

૧૦. **રૂવિ-અજીવ-દલ્લાણં-અણંતત્ત પરૂવણં-**

પ. તે ણં ભંતે ! કિં સંખેજ્જા, અસંખેજ્જા, અણંતા ?

૩. ગોયમા ! નો સંખેજ્જા, નો અસંખેજ્જા, અણંતા ।

પ. સે કેણટ્ઠેણં ભંતે ! એવં વુચ્ચઈ-
'નો સંખેજ્જા, નો અસંખેજ્જા, અણંતા ?'

૩. ગોયમા ! અણંતા પરમાણુ પોગ્ગલા,
અણંતા દુપદેસિયા ખંધા -જાવ- અણંતા દસપદેસિયા
ખંધા,

અણંતા સંખેજ્જપદેસિયા ખંધા, અણંતા અસંખેજ્જ-
પદેસિયા ખંધા, અણંતા અણંતપદેસિયા ખંધા ।

સે તેણટ્ઠેણં ગોયમા ! એવં વુચ્ચઈ-
'તે ણં નો સંખેજ્જા, નો અસંખેજ્જા, અણંતા^૨ ।'

- અણુ. સુ. ૪૦૩

૪. પીતવર્ણ - પરિણત પણ છે,
૫. શુક્લવર્ણ - પરિણત પણ છે.
- તેઓ ગંધથી - ૧.** સુગંધ - પરિણત પણ છે,
૨. દુર્ગંધ - પરિણત પણ છે.
- તેઓ રસથી - ૧.** તિક્તરસ - પરિણત પણ છે,
૨. કટુરસ - પરિણત પણ છે,
૩. કષાયરસ - પરિણત પણ છે,
૪. અમ્લરસ - પરિણત પણ છે,
૫. મધુરરસ - પરિણત પણ છે.
- તેઓ સ્પર્શથી - ૧.** કર્કશ સ્પર્શ - પરિણત પણ છે,
૨. મૃદુસ્પર્શ - પરિણત પણ છે,
૩. ગુરુસ્પર્શ - પરિણત પણ છે,
૪. લઘુસ્પર્શ - પરિણત પણ છે,
૫. શીતસ્પર્શ - પરિણત પણ છે,
૬. ઉષ્ણસ્પર્શ - પરિણત પણ છે,
૭. સ્નિગ્ધસ્પર્શ - પરિણત પણ છે,
૮. રુક્ષસ્પર્શ - પરિણત પણ છે.

આ રૂપી અજીવ પ્રજાપના થઈ.

આ અજીવ પ્રજાપના થઈ.

૧૦. રૂપી-અજીવ દ્રવ્યોના અનંતત્વનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! શું તે (રૂપી અજીવ દ્રવ્ય) સંખ્યાત છે,
અસંખ્યાત છે કે અનંત છે ?

૩. ગૌતમ ! તેઓ સંખ્યાત અને અસંખ્યાત નથી
પરંતુ અનંત છે,

પ્ર. ભંતે ! કયા કારણથી એમ કહેવાય છે કે -
'તેઓ સંખ્યાત અને અસંખ્યાત નથી પરંતુ અનંત
છે ?'

૩. ગૌતમ ! પરમાણુ પુદ્ગલ અનંત છે,
દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ અનંત છે -ચાવત્- દશપ્રદેશિક
સ્કંધ અનંત છે.

સંખ્યાત પ્રદેશિક સ્કંધ અનંત છે, અસંખ્યાત પ્રદેશિક
સ્કંધ અનંત છે અને અનંત પ્રદેશિક સ્કંધ અનંત છે.

આ કારણથી ગૌતમ ! એમ કહેવાય છે કે -
'તેઓ સંખ્યાત અને અસંખ્યાત નથી પરંતુ અનંત
છે.'

૧. (ક) જે આયતસંઠાણે, ભઈએ સે ડ વણ્ણઓ ।

ગંધઓ રસઓ ચેવ, ભઈએ ફાસઓ વિ ય ॥

- ઉત્ત. અ. ૩૬, ગા. ૪૬

(ખ) જીવા. પડિ. ૧, સુ. ૫

(ગ) વર્ણના પાંચ, ગંધના બે, રસના પાંચ, સ્પર્શના આઠ
અને સંસ્થાનના પાંચ એ પચ્ચીસ ભેદ થયા.

વર્ણના ૧૦૦, ગંધના ૪૬, રસના ૧૦૦, સ્પર્શના
૧૮૪ અને સંસ્થાનના ૧૦૦ આ કુલ પ્રભેદ (૧૦૦ +
૪૬ + ૧૦૦ + ૧૮૪ + ૧૦૦) = ૫૩૦ થયા.

૨. વિયા. સ. ૨૫, ડ. ૨, સુ. ૨

૪૬. પુદ્ગલ અધ્યયન

જે વર્ણ, ગંધ, રસ અને સ્પર્શયુક્ત છે તે પુદ્ગલ છે. એક પરમાણુથી માંડીને અનંતપ્રદેશી સ્કંધમાં આ વર્ણાદિ ગુણો મળી આવે છે. જે દ્રવ્યમાં વર્ણ, ગંધ, રસ અને સ્પર્શ નથી મળી આવતો તે પુદ્ગલથી ભિન્ન દ્રવ્ય હોય છે. એવા પાંચ દ્રવ્ય છે - ધર્મ, અધર્મ, આકાશ, કાળ અને જીવ. આ પાંચેય દ્રવ્યો ઈન્દ્રિયગોચર હોતા નથી. કારણ કે તેઓ વર્ણાદિથી રહિત હોય છે. જે ઈન્દ્રિયગોચર હોય છે તે પુદ્ગલ જ હોય છે. પરંતુ પુદ્ગલના પરમાણુ, દ્વિપ્રદેશી સ્કંધ વગેરે એવા સૂક્ષ્મ અંશો પણ છે જેઓ માત્ર ઈન્દ્રિયો વડે જાણી-સમજી શકાતાં નથી. તેઓ અવધિજ્ઞાન, મન:પર્યાયજ્ઞાન અથવા કેવલજ્ઞાનના વિષય હોય છે. પુદ્ગલનો નિરુક્તિપરક એક અર્થ એવો પણ કરવામાં આવે છે કે જે પૂરણ અને ગલન અવસ્થાને પ્રાપ્ત કરે છે તે પુદ્ગલ છે. સંઘાત (જોડાણ) વડે તેઓ પૂરક અવસ્થાને તથા ભેદ વડે તેઓ ગલન અવસ્થાને પ્રાપ્ત કરે છે. એક અન્ય-બીજી પરિભાષા અનુસાર પુરુષ અર્થાત્ જીવ જે શરીર, આહાર, વિષય અને ઈન્દ્રિય ઉપકરણ-સાધનાદિના રૂપે ગ્રહણ કરે છે તે પુદ્ગલ છે.

સમસ્ત જગતમાં પુદ્ગલ જ એક એવું દ્રવ્ય છે જે મૂર્ત છે, રૂપી છે અર્થાત્ રૂપ (વર્ણ), રસ, ગંધ અને સ્પર્શથી યુક્ત છે.

આ ઉપરાંત પુદ્ગલમાં સંસ્થાન અર્થાત્ આકારનું પણ વૈશિષ્ટ્ય હોય છે. આ સંસ્થાન છ પ્રકારનું હોય છે - ૧. પરિમંડળ, ૨. વૃત્ત, ૩. ત્રિકોણ, ૪. ચતુષ્કોણ, ૫. આયત (લાંબુ) અને ૬. અનિયત. સંસ્થાનના આ છ ભેદ વ્યાખ્યા-પ્રજ્ઞાપિત સૂત્રની અનુસાર છે. સ્થાનાંગ સૂત્રમાં આના સાત ભેદ પણ છે - ૧. દીર્ઘ (પહોળું), ૨. હ્રસ્વ (ટૂંકું), ૩. વૃત્ત, ૪. ત્રિકોણ, ૫. ચતુષ્કોણ, ૬. પૃથુલ અને ૭. પરિમંડળ. વર્ણના પાંચ ભેદ પ્રસિદ્ધ છે - ૧. કાળો, ૨. લીલો, ૩. લાલ, ૪. પીળો અને ૫. સફેદ. ગંધના - ૧. સુરભિગંધ અને ૨. દુરભિગંધ આ બે ભેદ છે. રસના ૧. તીખો, ૨. કડવો, ૩. તુરો (કષૈલો), ૪. ખાટો અને ૫. મીઠો આ પાંચ પ્રકાર છે. સ્પર્શના આઠ પ્રકાર છે - ૧. કર્કશ, ૨. મૃદુ, ૩. ગુરુ, ૪. લઘુ, ૫. શીત, ૬. ઉષ્ણ, ૭. રુક્ષ અને ૮. સ્નિગ્ધ.

મુખ્યતથા પરમાણુ અને સ્કંધ (નોપરમાણુ પુદ્ગલ)નારૂપે વિભક્ત પુદ્ગલને વિભિન્ન-વિવિધ દૃષ્ટિકોણ વડે વિવિધ પ્રકારના ભેદોમાં વિભાજીત કરવામાં આવે છે, જેમકે - સ્કંધની અપેક્ષાએ એને વજ્રસમાન કઠોર (ભિદુર) સ્વભાવયુક્ત તથા પરમાણુના અવિભાજ્ય હોવાને કારણે એને કોમળ (અભિદુર) સ્વભાવયુક્ત કહેવામાં આવ્યો છે. સ્કંધના ભેદ (ખંડ ન) હોવાને કારણે એને 'ભિન્ન' તથા પરમાણુઓના સંઘાત હોવાને કારણે એને 'અભિન્ન' કહેવામાં આવ્યો છે. ઈન્દ્રિય ગ્રાહ્ય પુદ્ગલ બાદર તથા શેષ સૂક્ષ્મ છે. જીવ જે પુદ્ગલોને ગ્રહણ કરે છે તેઓ આત્ (ગ્રહણીય) તથા જેને ગ્રહણ નથી કરતા તેઓ અનાત્ (અગ્રહણીય) કહેવાય છે. આ પ્રકારે મનને અભીષિત મનોજ તથા અનભીષિત અમનોજ ભેદ બને છે.

જૈનદર્શનના ગણિતમાં એકથી દસ સંખ્યા પછીની સંખ્યા માટે સંખ્યાત, અસંખ્યાત અને અનંત શબ્દોનો પ્રયોગ થાય છે. એટલા માટે પરમાણુ પછી દ્વિપ્રદેશી પુદ્ગલ, ત્રિપ્રદેશી પુદ્ગલ, ચાર પ્રદેશી, પાંચ પ્રદેશી -ચાવત્- દસ પ્રદેશી પુદ્ગલોનું વર્ણન કર્યા પછી સંખ્યાત પ્રદેશી, અસંખ્યાત પ્રદેશી અને અનંત પ્રદેશી પુદ્ગલોનું વર્ણન થયેલું છે. પરમાણુને અપ્રદેશી માનવામાં આવેલો છે. એક પરમાણુ પુદ્ગલ એક વર્ણ, એક ગંધ, એક રસ અને બે સ્પર્શયુક્ત કહેવામાં આવ્યા છે, દ્વિપ્રદેશી સ્કંધ ક્યારેક એક વર્ણયુક્ત, ક્યારેક બે વર્ણયુક્ત, ક્યારેક એક ગંધયુક્ત, ક્યારેક બે ગંધ યુક્ત, ક્યારેક એક રસ યુક્ત, ક્યારેક બે રસયુક્ત, ક્યારેક બે સ્પર્શયુક્ત, ક્યારેક ત્રણ સ્પર્શયુક્ત અને ક્યારેક ચાર સ્પર્શયુક્ત કહેવામાં

આવ્યા છે. આ જ પ્રકારે ત્રિપ્રદેશી વગેરે સ્કંધોમાં રસ અને વર્ણની સંખ્યા કદાચ વધતી જાય છે. એનાથી દ્વિકસંયોગી, ત્રિકસંયોગી વર્ણાદિની અપેક્ષાએ અનેક ભંગ બની જાય છે. આવા ગણિત વડે પરમાણુમાં વર્ણાદિના કુલ ૧૬ ભંગ, દ્વિપ્રદેશી સ્કંધમાં ૪૨ ભંગ, ત્રિપ્રદેશી સ્કંધમાં ૧૨૦ ભંગ, ચતુષ્પ્રદેશી સ્કંધમાં ૨૨૨ ભંગ, પંચપ્રદેશી સ્કંધમાં ૩૨૪ ભંગ, ષટ્પ્રદેશી સ્કંધમાં ૪૧૪ ભંગ, સપ્તપ્રદેશી સ્કંધમાં ૪૭૪ ભંગ, અષ્ટપ્રદેશી સ્કંધમાં ૫૦૪ ભંગ, નવપ્રદેશી સ્કંધમાં ૫૧૪ ભંગ અને દસપ્રદેશી સ્કંધમાં ૫૧૬ ભંગ હોય છે. સંખ્યાત પ્રદેશી, અસંખ્યાત પ્રદેશી અને સૂક્ષ્મ પરિણત અનન્તપ્રદેશી પુદ્ગલોમાં પણ આ જ પ્રકારે ૫૧૬ ભંગ હોય છે. બાદર પરિણામ યુક્ત અનન્તપ્રદેશી સ્કંધના ૧૨૯૬ ભંગ હોય છે. એમાં સ્પર્શના ક્યારેક ચાર ભેદ -**યાવત્**- ક્યારેક આઠ ભેદ મળી આવે છે.

સંસારી જીવ આઠ કર્મોથી યુક્ત હોવાને કારણે પુદ્ગલવડે સંપૂર્ણપણે સંબંધિત છે. શરીર, ઈન્દ્રિય, મન વગેરે જે જીવને મળે છે તેઓ આ કારણે જ 'પૌદ્ગલિક' છે. જીવને પરભાવમાં લઈ જનાર પ્રાણાતિપાત વગેરે જે અઢારપાપ છે તેઓ પણ આ દૃષ્ટિએ પૌદ્ગલિક છે તથા વર્ણ, ગંધ, રસ અને સ્પર્શયુક્ત છે. જો કે તે પાપ સિવાય જીવનું અસ્તિત્વ હોવું સંભવ નથી. તથાપિ આ જીવનો સ્વભાવ નથી પરંતુ જીવને તે પરભાવમાં લઈ જાય છે એટલા માટે જ એને આગમમાં પૌદ્ગલિક માનવામાં આવ્યા છે. એ જ કારણે રાગ, દ્વેષ, ક્રોધ, માન, માયા અને લોભમાં પણ વર્ણ, ગંધ, રસ અને સ્પર્શ માનવામાં આવ્યા છે. દિગમ્બરાચાર્ય કુંદકુંદ પણ સમયસારમાં આ જ પ્રકારે નિરૂપણ કરે છે. જીવને જે સ્વભાવમાં લાવે છે એવા ગુણોમાં વર્ણાદિની સત્તાનો સ્વીકાર કરવામાં આવ્યો નથી. જેમકે - પ્રાણાતિપાત-વિરમણ વગેરેમાં તથા ક્રોધ-વિવેક -**યાવત્**- મિથ્યાદર્શન શલ્ય-વિવેકમાં વર્ણાદિની સત્તા નથી. એ વર્ણ, ગંધ, રસ અને સ્પર્શ રહિત હોય છે. જ્ઞાન અને દર્શન પણ વર્ણાદિથી રહિત હોય છે. એટલા માટે (૧) અવગ્રહ, (૨) ઈલા, (૩) અવાય અને (૪) ધારણા તથા ઔત્પત્તિકી વગેરે ચારે પ્રકારોની બુદ્ધિઓને પણ વર્ણાદિથી રહિત માનવામાં આવી છે. ચારિત્ર પણ વર્ણાદિથી રહિત હોય છે. માટે ઉત્થાન, કર્મ, બળ, વીર્ય અને પુરુષકાર પરાક્રમને પણ વર્ણાદિથી રહિત માનવામાં આવે છે. પરંતુ અષ્ટવિધ કર્મોને પાંચ વર્ણ, બે ગંધ, પાંચ રસ અને ચાર સ્પર્શયુક્ત નિરૂપિત કરવામાં આવ્યું છે.

દ્રવ્ય-લેશ્યા વર્ણ, ગંધ, રસ અને સ્પર્શયુક્ત છે. જ્યારે ભાવલેશ્યા આનાથી રહિત છે. જ્ઞાન અને દર્શનની સાથે દૃષ્ટિ, અજ્ઞાન અને આહાર વગેરે ચાર સંજ્ઞાઓને વર્ણાદિથી રહિત માનવામાં આવે છે. આહાર વગેરે સંજ્ઞાઓ વર્ણાદિથી રહિત છે કારણ કે તેઓ સ્વાભાવિક છે, પરંતુ કેવલી, ક્વલાહાર (કોળિયો આહાર) સિવાય ભય, મૈથુન અને પરિગ્રહ સંજ્ઞાઓ વડે ગ્રસ્ત હોતા નથી. આથી એમને વર્ણાદિથી રહિત માનવાને માટે પ્રશ્નચિહ્ન ઉપસ્થિત થાય છે. ઔદારિક, વૈક્રિય, આહારક અને તૈજસ્ શરીર પાંચ વર્ણ, બે ગંધ, પાંચ રસ અને આઠ સ્પર્શયુક્ત છે. જ્યારે કાર્મણશરીર ચતુઃસ્પર્શી છે. આ શરીરોને કારણે નારકી, દેવ, તિર્યચ અને મનુષ્યગતિના જીવ વર્ણાદિથી યુક્ત માનવામાં આવે છે. કાર્મણ શરીરની અપેક્ષાએ આ ચતુઃસ્પર્શી તથા અન્ય શરીરોની અપેક્ષાએ અષ્ટસ્પર્શી હોય છે. મનોયોગ અને વચનયોગ ચતુઃસ્પર્શી છે તથા કાયયોગ અષ્ટસ્પર્શી છે.

વિભિન્ન પૃથ્વીઓના મધ્ય અવકાશાન્તર વર્ણાદિથી રહિત છે પરંતુ સપ્તમ પૃથ્વીથી પ્રથમ પૃથ્વી સુધી, તનુવાત, ઘનવાત, ઘનોદધિ તથા જમ્બૂદ્વીપથી સ્વયંભૂરમણ સમુદ્ર સુધી, સૌધર્મ કલ્પથી ઈષ્ટપ્રાગભારા પૃથ્વી સુધી, નૈરયિકાવાસથી વૈમાનિકાવાસ સુધીના બધા વર્ણાદિ સહિત છે તથા આઠ સ્પર્શયુક્ત છે. એમાંથી કેટલાક દ્રવ્યો વર્ણાદિથી રહિત છે તથા કેટલાક વર્ણાદિ સહિત છે પરંતુ તેઓ અન્યોન્યસ્પૃષ્ટ (સ્પર્શયુક્ત) અને અન્યોન્ય સંબદ્ધ (જોડાણયુક્ત) રહે છે.

પુદ્ગલના ભેદ અને સંઘાત (સંગાથ)નું વ્યાખ્યાપ્રજ્ઞપ્તિ સૂત્રમાં વિસ્તારપૂર્વક વિવેચન થયેલું છે. પુદ્ગલોનો સંઘાત અને ભેદ ક્યારેક પોતાના સ્વભાવ અનુસાર થાય છે અને ક્યારેક અન્યના નિમિત્ત દ્વારા થાય છે. પરમાણુ પુદ્ગલોના મિલનથી સ્કંધનું નિર્માણ થાય છે તથા પુદ્ગલનું અધિકતમ વિભાજન પરમાણુ પુદ્ગલનારૂપે થાય છે. શ્રમણ ભગવાન

મહાવીર અને ગૌતમ સ્વામી વચ્ચે આ સંદર્ભમાં અતિરોચક પ્રશ્નોત્તર થયેલા છે. બે પરમાણુઓના મિલનથી દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ બને છે તથા એનું વિભાજન થવાથી બે પરમાણુ પુદ્ગલ છુટા પડે છે. આ જ પ્રકારે ત્રણ પરમાણુ પુદ્ગલોના મિલનથી ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ -ચાવત્- દસ પરમાણુ પુદ્ગલોના મિલનથી દસપ્રદેશિક સ્કંધ બને છે. એમના વિભાજનની ક્રિયામાં અનેક વિકલ્પો સંભવી શકે છે. જેમકે - ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધનું વિભાજન થતા એક દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ અને એક પરમાણુ પણ રહી શકે છે તથા ત્રણ વિભાગ થવાથી ત્રણ પરમાણુ પુદ્ગલ પણ થઈ શકે છે. આ પ્રકારના વિકલ્પોની સંખ્યા દસપ્રદેશિક સ્કંધમાં ઘણી વધી જાય છે. સંખ્યાત પરમાણુ-પુદ્ગલોના મિલનથી સંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધ, અસંખ્યાત પરમાણુ-પુદ્ગલોના મિલનથી અસંખ્યાત પ્રદેશિક સ્કંધ તથા અનન્ત પરમાણુ પુદ્ગલોના મિલનથી અનન્ત પ્રદેશિક સ્કંધ બને છે. આ બધાનું વિભાજન થવાથી અનેક વિકલ્પો બને છે. જેમાંનો એક વિકલ્પ એમ પણ છે કે સંખ્યાત પ્રદેશિક સ્કંધનું વિભાજન થવાથી સંખ્યાત પરમાણુ પુદ્ગલ, અસંખ્યાત પ્રદેશિક સ્કંધનું વિભાજન થવાથી અસંખ્યાત પરમાણુ પુદ્ગલ તથા અનન્ત પ્રદેશિક સ્કંધનું વિભાજન થવાથી અનન્ત પરમાણુ પુદ્ગલ બને છે.

એક પરમાણુ ગતિ કરતાં એક સમયમાં લોકના અંતભાગ - છેડા સુધી પહોંચી શકે છે. આ પ્રકારની પરમાણુની ગતિનું વર્ણન બીજા કોઈ ભારતીય દર્શનમાં થયેલું નથી. આ વર્ણન વૈજ્ઞાનિકોને માટે પણ સંશોધનની પ્રેરણાનું સ્ત્રોત બની શક્યું છે. વૈજ્ઞાનિકોના મતાનુસાર આજના સમયમાં સર્વાધિક ગતિશીલ વસ્તુ પ્રકાશ છે. જે એક સેકન્ડમાં લગભગ ૩ લાખ કિલોમીટર જેટલું અંતર કાપી શકે છે. જૈનદર્શનાનુસાર પ્રકાશ પણ પુદ્ગલનો જ એક પ્રકાર છે. પુદ્ગલની ગતિ આ કરતાં પણ વિશેષ તીવ્ર થઈ શકે છે. એક પરમાણુ એક સમયમાં સંપૂર્ણલોક સુધી પહોંચી શકે છે. પુદ્ગલની આ ગતિનું વર્ણન આશ્ચર્યકારક છે. ભગવતીસૂત્રમાં વર્ણિત અસ્પૃશદ્ગતિ વડે પણ એનું સમર્થન થઈ શકે છે. સ્થાનાંગ સૂત્રમાં ત્રણ કારણો વડે પુદ્ગલનો અવરોધ (રુકાવટ) દર્શાવવામાં આવ્યો છે - (૧) એક પરમાણુ પુદ્ગલ બીજા પરમાણુ પુદ્ગલથી અથડાઈને પ્રતિઘાત પામે છે, (૨) રુક્ષ (ખરબચડા) સ્પર્શથી પ્રતિઘાત પામે છે તથા (૩) લોકાન્તમાં જઈ પ્રતિઘાત પામે છે.

પુદ્ગલમાં પર્યાયની અપેક્ષાએ નિરંતર પરિવર્તન થઈ રહ્યું છે તથાપિ એના પરિણમનને ત્રણ વિભાગોમાં વિભક્ત કરવામાં આવે છે - ૧. પ્રયોગ પરિણત પુદ્ગલ, ૨. વિસ્ત્રસા પરિણત પુદ્ગલ અને ૩. મિશ્ર પરિણત પુદ્ગલ. જીવ દ્વારા ગૃહીત પુદ્ગલોને પ્રયોગ પરિણત પુદ્ગલ, સ્વભાવતઃ પરિણત પુદ્ગલોને વિસ્ત્રસા પરિણત પુદ્ગલ તથા પ્રયોગ અને સ્વભાવ બંને દ્વારા પરિણત પુદ્ગલ મિશ્ર પરિણત પુદ્ગલ કહેવાય છે. સંસારી જીવોને જાતિના આધારે પાંચ ભાગોમાં વિભક્ત કરવામાં આવ્યું છે - એકેન્દ્રિય, બેઈન્દ્રિય, ત્રીન્દ્રિય, ચતુરિન્દ્રિય અને પંચેન્દ્રિય. આ જીવોને આધારિત પ્રયોગ પરિણત પુદ્ગલના પાંચ ભેદ નિરુપિત છે - એકેન્દ્રિય પ્રયોગ પરિણત પુદ્ગલ -ચાવત્- પંચેન્દ્રિય પ્રયોગ પરિણત પુદ્ગલ. એકેન્દ્રિય પ્રયોગ પરિણત પુદ્ગલ પણ પૃથ્વીકાય, અપ્કાય, તૈજસૂકાય, વાયુકાય અને વનસ્પતિકાયને આધારે પાંચ પ્રકારનું હોય છે. બેઈન્દ્રિય, ત્રીન્દ્રિય અને ચતુરિન્દ્રિય પ્રયોગ પરિણત પુદ્ગલ અનેક પ્રકારના હોય છે તથા પંચેન્દ્રિય પ્રયોગ પરિણત પુદ્ગલોને નારક, તિર્થંચ, મનુષ્ય અને દેવના આધારે ચાર પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે. પછી એના પણ ભેદોપભેદોના પ્રયોગ પરિણત પુદ્ગલોનું આ અધ્યયનમાં વર્ણન થયેલું છે.

પ્રયોગ પરિણત પુદ્ગલો અને મિશ્ર પરિણત પુદ્ગલોનું નવ દંડકો અથવા દ્વારો વડે આ અધ્યયનમાં વિસ્તૃત અને સૂક્ષ્મ નિરૂપણ થયેલું છે. પ્રથમ દંડકમાં જીવના એકેન્દ્રિયથી પંચેન્દ્રિય સુધીના ભેદોપભેદોના પ્રયોગ પરિણત અને મિશ્ર પરિણત પુદ્ગલોનું નિરૂપણ છે. દ્વિતીય દંડકમાં સૂક્ષ્મ એકેન્દ્રિય, બાદર એકેન્દ્રિય, બેઈન્દ્રિય, ત્રીન્દ્રિય, ચતુરિન્દ્રિય, નૈરચિક, મનુષ્ય, તિર્થંચ અને દેવોના પર્યાપ્ત અને અપર્યાપ્ત અવસ્થામાં પરિણત પુદ્ગલોની ચર્ચા છે. ત્રીજા દંડકમાં શરીર તથા ચોથા દંડકમાં ઈન્દ્રિયોને આધારિત પ્રયોગ પરિણત અને મિશ્રપરિણત પુદ્ગલોનો વિચાર થયેલો છે. પાંચમાં દંડકમાં ક્યો શરીરધારી કઈ ઈન્દ્રિયો વડે પ્રયોગ પરિણત અને મિશ્ર પરિણત છે એનું નિરૂપણ છે. છઠ્ઠા દંડકમાં ઉલ્લેખ છે કે અપર્યાપ્ત એકેન્દ્રિયથી

માંડીને પર્યાપ્ત સર્વાર્થસિદ્ધ અનુત્તરૌપપાતિક પંચેન્દ્રિય સુધીના સર્વ જીવો પાંચ વર્ણ, બે ગંધ, પાંચ રસ, આઠ સ્પર્શ અને પાંચ સંસ્થાન પરિણત છે. પાંચ સંસ્થાન એ છે - પરિમંડળ, વૃત્ત, ત્ર્યસ્ત્ર, ચતુરસ્ત્ર અને આપત - પાંચમા દંડકમાં આ જીવોને શરીરાદિની સાથે જોડીને વર્ણાદિનું નિરૂપણ થયેલું છે. આઠમાં દંડકમાં એને ઈન્દ્રિયાદિની સાથે જોડીને તથા નવમાં દંડકમાં શરીર અને ઈન્દ્રિય બંનેને જોડીને કૃષ્ણ વર્ણ -**યાવત્**- અષ્ટસ્પર્શનું કથન કરવામાં આવેલું છે.

વિસ્ત્રસા અર્થાત્ સ્વભાવથી આપમેળે પરિણત પુદ્ગલ પાંચ પ્રકારનાં હોય છે - ૧. વર્ણ પરિણત, ૨. ગંધ પરિણત, ૩. રસ પરિણત, ૪. સ્પર્શ પરિણત અને ૫. સંસ્થાન પરિણત. વર્ણ પરિણતના કૃષ્ણ (શ્યામ) વગેરે પાંચ, ગંધના સુરભિ વગેરે બે, રસના તિક્ત (તીખા) વગેરે પાંચ, સ્પર્શના કર્કશ (કઠોર) વગેરે આઠ તથા સંસ્થાનના પરિમંડળ વગેરે પાંચ ભેદ હોય છે.

ભગવાનને પ્રશ્ન પૂછવામાં આવ્યો કે - 'શું એક પુદ્ગલ દ્રવ્ય પ્રયોગ પરિણત હોય છે, મિશ્ર પરિણત હોય છે કે વિસ્ત્રસા પરિણત હોય છે?' એનો પ્રત્યુત્તર આપતાં ભગવાને કહ્યું - 'ગૌતમ ! એક પુદ્ગલ દ્રવ્ય પ્રયોગ પરિણત પણ હોય છે, મિશ્ર પરિણત પણ હોય છે અને વિસ્ત્રસા પરિણત પણ હોય છે.' જ્યારે તે દ્રવ્ય પ્રયોગ પરિણત હોય છે ત્યારે તે મન, વચન અને કાય પ્રયોગ પરિણત પણ હોય છે, મિશ્ર પરિણત પણ હોય છે અને વિસ્ત્રસા પરિણત પણ હોય છે. મન, વચન અને કાયાના ભેદોમાં પણ પરિણત હોય છે પરંતુ આ પરિણમન જે જીવોમાં જેટલું શક્ય છે એટલું જ હોય છે, જેવી રીતે એક દ્રવ્ય વાયુકાયિક એકેન્દ્રિય વૈક્રિય શરીરકાય પ્રયોગ પરિણત થાય છે. પરંતુ વાયુકાય સિવાય એકેન્દ્રિય વૈક્રિય શરીરકાય પ્રયોગ પરિણત થતો નથી, પંચેન્દ્રિય વૈક્રિય શરીર કાયપ્રયોગ પરિણત થઈ જાય છે. આહારક શરીર અને આહારક મિશ્ર શરીર કાય પ્રયોગનું પરિણમન આહારક લબ્ધિયુક્ત પ્રમત્ત સંયત મનુષ્યોમાં થાય છે, બીજાઓમાં નહીં.

એ જ દ્રવ્ય જ્યારે મિશ્ર પરિણત થાય છે તો મનોમિશ્ર પરિણત પણ હોય છે, વચનમિશ્ર પરિણત પણ હોય છે અને કાયમિશ્ર પરિણત પણ હોય છે. મનના સત્ય, જુઠ, સત્ય-જુઠ અને અસત્ય-અજુઠ ભેદોમાં તથા વચનના સત્ય, જુઠ, સત્ય-જુઠ અને અસત્ય-જુઠ ભેદોમાં પણ પરિણત થાય છે. કાયાના ઔદારિક શરીર, ઔદારિક મિશ્ર શરીર, વૈક્રિય શરીર, વૈક્રિય મિશ્ર શરીર, આહારક શરીર, આહારક મિશ્ર શરીર તથા કાર્મણ શરીર કાય ભેદોમાં પણ યથાશક્ય પ્રયોગ પરિણમન થાય છે.

વિસ્ત્રસા પરિણમનમાં એક દ્રવ્ય, વર્ણ, ગંધ, રસ, સ્પર્શ અને સંસ્થાન પરિણત હોય છે, તે એના ભેદોપભેદોમાં પણ પરિણત હોય છે. બે પુદ્ગલ દ્રવ્યો, ત્રણ પુદ્ગલ દ્રવ્યો, ચાર, પાંચ, છ -**યાવત્**- દસ પુદ્ગલ દ્રવ્યો, સંખ્યાત, અસંખ્યાત અને અનંત પુદ્ગલ દ્રવ્યોમાં પ્રયોગ પરિણમન, મિશ્ર પરિણમન અને વિસ્ત્રસા પરિણમનના દ્વિકસંયોગી, ત્રિકસંયોગી વગેરે અનેક ભંગ બને છે.

અલ્પ-બહુત્વની દૃષ્ટિએ વિચાર કરતાં જાણવા મળે છે કે સૌથી અલ્પ પુદ્ગલ પ્રયોગ પરિણત છે, એનાથી મિશ્ર પરિણત પુદ્ગલ અનંતગણા છે તથા એનાથી વિસ્ત્રસા પરિણત પુદ્ગલ અનંતગણા છે. એનાથી એ સાબિત થાય છે કે પુદ્ગલોનું સ્વાભાવિક પરિણમન વધારે થાય છે. પર્યાયની દૃષ્ટિએ તો બધા દ્રવ્યોના પર્યાયોનું નિરંતર પરિણમન થઈ રહ્યું છે.

પુદ્ગલ અનંત છે. એક પરમાણુ પુદ્ગલ અનંત છે, એક પ્રદેશાવગાઢ પુદ્ગલ અનંત છે, એક સમયની સ્થિતિયુક્ત પુદ્ગલ અનંત છે, એક ગુણ કૃષ્ણ (શ્યામ) વર્ણયુક્ત -**યાવત્**- એક ગુણ રુક્ષ સ્પર્શયુક્ત પુદ્ગલ પણ અનંત છે. આ જ પ્રકારે ત્રણ પ્રદેશી, ચાર પ્રદેશી, પાંચ પ્રદેશી -**યાવત્**- દસ પ્રદેશી પુદ્ગલ એટલા ક્ષેત્ર, કાળ અને ભાવયુક્ત હોવા છતાં પણ અનંત છે. આ વર્ણન સ્થાનાંગ સૂત્રને અનુસાર છે. ત્યાં દસ સ્થાન સુધી વર્ણન છે. આથી દસ પ્રદેશી પુદ્ગલો સુધીનું વર્ણન ત્યાં પ્રાપ્ત છે. સંખ્યાત, અસંખ્યાત અને અનંત પ્રદેશીનું નહીં. આગમ-પરંપરા અનુસાર સંખ્યાત પ્રદેશી વગેરે પુદ્ગલ પણ અનંત છે.

લોકના એક આકાશ પ્રદેશમાં વ્યવધાન (અવકાશ) ન હોય તો છયે દિશાઓથી પુદ્ગલ આવીને એકત્રિત થાય છે અને વ્યવધાન (અવકાશ) હોવાથી કદાચ ત્રણ, કદાચ ચાર અને કદાચ પાંચ દિશાઓથી પુદ્ગલ આવીને એકત્રિત થાય છે. આ જ પ્રકારે એક આકાશમાં સ્થિત પુદ્ગલ વિભિન્ન દિશાઓની તરફ પૃથક્ થાય છે.

એક મહત્વપૂર્ણ પ્રશ્ન અહીં એ છે કે - 'શું શુભ પુદ્ગલ અશુભ પુદ્ગલોનારૂપે તથા અશુભ પુદ્ગલ શુભ પુદ્ગલોનારૂપે બદલાય છે ?' આગમ અનુસાર એનો ઉત્તર 'હા' (હકરાત્મક)માં આવે છે. શુભ શબ્દ પુદ્ગલ અશુભ શબ્દનારૂપે તથા અશુભ શબ્દ પુદ્ગલ શુભ શબ્દનારૂપે પરિણત થાય છે. આ જ પ્રકારે શુભ રૂપયુક્ત પુદ્ગલ અશુભરૂપે અને અશુભરૂપે યુક્ત પુદ્ગલ શુભરૂપે પરિણત થાય છે. ગંધ, રસ અને સ્પર્શના સંદર્ભમાં પણ આ જ કથન છે. અર્થાત્ એમાં પણ શુભ-અશુભનું પારસ્પરિક પરિણામન થતું રહે છે.

વ્યવહારનયમાં જે ગોળને આપણે મધુર સમજીએ છીએ તે નિશ્ચયનયમાં પાંચ વર્ણ, બે ગંધ, પાંચ રસ અને આઠ સ્પર્શયુક્ત છે. આ જ પ્રકારે જે ભમરાને આપણે કાળો સમજીએ છીએ તે વાસ્તવમાં પાંચ વર્ણ, બે ગંધ, પાંચ રસ અને આઠ સ્પર્શ વડે યુક્ત છે. આ પ્રકારના કથનોની ચર્ચા આ અધ્યયનમાં વ્યાખ્યાપ્રજ્ઞપ્તિ સૂત્ર દ્વારા થયેલી છે.

જૈનાગમોમાં પરમાણુના ચાર પ્રકાર પ્રતિપાદિત છે - ૧. દ્રવ્ય પરમાણુ, ૨. ક્ષેત્ર પરમાણુ, ૩. કાળ પરમાણુ અને ૪. ભાવ પરમાણુ. દ્રવ્ય પરમાણુના અચ્છેદ, અભેદ, અદાહ્ય અને અગ્રાહ્ય આ ચાર ભેદ કરવામાં આવ્યા છે. ક્ષેત્ર પરમાણુના અનર્હ, અમધ્ય, અપ્રદેશ અને અવિભાજ્ય - આ ચાર ભેદ પ્રતિપાદિત છે. કાળ પરમાણુના અવર્ણ, અગન્ધ, અરસ અને અસ્પર્શ આ ચાર ભેદ છે તથા ભાવપરમાણુના વર્ણવાનું, ગન્ધવાનું, રસવાનું અને સ્પર્શવાનું આ ચાર પ્રકાર કરવામાં આવ્યા છે.

પરમાણુમાં જે સામર્થ્ય નિરૂપિત કરવામાં આવ્યું છે તે અદ્ભુત છે તથા વૈજ્ઞાનિકોને માટે તે સંશોધનનો વિષય છે. આગમાનુસાર એક પરમાણુ પુદ્ગલ લોકના પૂર્વી ચરમાન્તથી પશ્ચિમી ચરમાન્ત સુધી, પશ્ચિમી ચરમાન્તથી પૂર્વી ચરમાન્ત સુધી, દક્ષિણી ચરમાન્તથી ઉત્તરી ચરમાન્ત સુધી, ઉત્તરી ચરમાન્તથી દક્ષિણી ચરમાન્ત સુધી, ઉપરી ચરમાન્તથી નીચેના ચરમાન્ત સુધી તથા નીચેના ચરમાન્તથી ઉપરના ચરમાન્ત સુધી એક સમયમાં જાય છે. વૈજ્ઞાનિકો દ્વારા આવા પરમાણુ આવિષ્કૃત થયેલાં નથી. આ પરમાણુ પુદ્ગલ દ્રવ્યની અપેક્ષાએ શાશ્વત છે તથા વર્ણાદિ પર્યાયોની અપેક્ષાએ અશાશ્વત છે.

પરમાણુ પુદ્ગલોમાં સંઘાત (જોડ) અને ભેદ વડે અનન્તાનન્ત પુદ્ગલોનો પરાવર્તન (વિનિમય) થાય છે. આ પુદ્ગલ પરાવર્તન સાત પ્રકારનું કહેવામાં આવ્યું છે - (૧) ઔદારિક પુદ્ગલ પરાવર્તન, (૨) વૈક્રિય, (૩) તૈજસ, (૪) કાર્મણ, (૫) મન, (૬) વચન અને (૭) આનપ્રાણ પુદ્ગલ પરાવર્તન. નૈરચિકથી માંડીને વૈમાનિકો સુધી આ સાતે પુદ્ગલ પરાવર્તન કહેવામાં આવ્યા છે તથા આ પુદ્ગલ પરાવર્તન જાણી-સમજી શકાય છે. આ પુદ્ગલ પરાવર્તન ઉપર અતીતકાળ અને ભવિષ્યકાળની અપેક્ષાએ ચોવીસ દંડકો વિષે પણ આ અધ્યયનમાં વિચારણા કરવામાં આવેલી છે. વર્તમાન ભવની અપેક્ષાએ પણ આ દંડકોમાં વિચારણા કરવામાં આવેલી છે. અલ્પબહુત્વની દૃષ્ટિવડે સૌથી અલ્પ વૈક્રિય પુદ્ગલ પરાવર્તન છે તથા સૌથી વિશેષ કાર્મણ પુદ્ગલ પરાવર્તન છે. આ પુદ્ગલ પરાવર્તનોની પૂર્ણતા (નિષ્પન્નતા) અનંત ઉત્સર્પિણી અને અવસર્પિણી કાળમાં થાય છે. એમાં સૌથી અલ્પ કાર્મણ પુદ્ગલ પરાવર્તનની નિર્વર્તના (નિષ્પત્તિ)નો કાળ છે તથા સૌથી વિશેષ વૈક્રિય પુદ્ગલ પરાવર્તનની નિર્વર્તનાનો કાળ છે.

પરમાણુઓની ગતિ અનુશ્રેણિ (ક્રમબધ્ધ) હોય છે. અનુશ્રેણિગતિ આકાશ પ્રદેશોની શ્રેણીને અનુસાર (વળાંક વગરની) હોય છે. પરમાણુ-પુદ્ગલોની જેમ દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ -યાવત્- અનન્તપ્રદેશિક સ્કંધોની ગતિ પણ અનુશ્રેણિજ પ્રતિપાદિત કરવામાં આવેલી છે. નૈરચિકોથી માંડીને વૈમાનિકો સુધીની ગતિ પણ અનુશ્રેણિજ સ્વીકૃત થયેલી છે.

નારદપુત્ર અને નિર્ઋથીપુત્ર વચ્ચે વાર્તાલાપ થયો કે શું બધા પુદ્ગલ સાર્દ, સમધ્ય અને સપ્રદેશ છે. નારદપુત્રે નિર્ઋથીપુત્રને કહ્યું કે મારા મતાનુસાર બધા પુદ્ગલ સાર્દ, સમધ્ય અને સપ્રદેશ છે. નિર્ઋથીપુત્રે આ વિષયક પ્રશ્ન કર્યો કે શું દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ અને ભાવની અપેક્ષાએ બધા પુદ્ગલ સાર્દ, સમધ્ય અને સપ્રદેશ છે ? આ વિષે નારદપુત્રે સ્વીકૃતિપરક ઉત્તર આપ્યો. આ પછી નિર્ઋથીપુત્રે ફરી પ્રશ્ન કર્યો કે બધા પુદ્ગલોમાં પરમાણુ પુદ્ગલ પણ સમાહિત (સંકળાયેલ) છે, શું તેઓ પણ સાર્દ, સમધ્ય અને સપ્રદેશ છે ? ક્ષેત્રની અપેક્ષાએ એક પ્રદેશાવગાઠ (પ્રદેશવ્યાપી) પુદ્ગલ, કાળની અપેક્ષાએ એક સમયની સ્થિતિયુક્ત પુદ્ગલ અને ભાવની અપેક્ષાએ એક ગુણ કૃષ્ણ પુદ્ગલ પણ શું સાર્દ, સમધ્ય અને સપ્રદેશ થશે ? વસ્તુતઃ આ કથન ઉચિત નથી. મારી ધારણાનુસાર દ્રવ્યની અપેક્ષાએ પુદ્ગલ સપ્રદેશ પણ છે, અપ્રદેશ પણ છે અને અનંત પણ છે. આ જ પ્રકારે ક્ષેત્ર, કાળ અને ભાવાદેશ વડે પણ જાણવું જોઈએ.

ભગવાન મહાવીર અને ગૌતમ વચ્ચે પણ પુદ્ગલના સાર્દ, સમધ્ય અને સપ્રદેશ સંબંધિત વિસ્તારપૂર્વક શંકાનું સમાધાન થયેલું છે. જેને અનુસાર પરમાણુ-પુદ્ગલ અનર્દ, અમધ્ય અને અપ્રદેશ છે. દ્વિપ્રદેશિક, ચતુઃપ્રદેશિક વગેરે સમસંખ્યાયુક્ત સ્કંધ સાર્દ, અમધ્ય અને સપ્રદેશ છે. જ્યારે ત્રિપ્રદેશિક, પંચપ્રદેશિક વગેરે વિષમ સંખ્યા યુક્ત સ્કંધ અનર્દ, સમધ્ય અને સપ્રદેશ છે. સંખ્યાત પ્રદેશી, અસંખ્યાત પ્રદેશી અને અનન્તપ્રદેશી સ્કંધ ક્યારેક સાર્દ, અમધ્ય અને સપ્રદેશ છે તો ક્યારેક અનર્દ, સમધ્ય અને સપ્રદેશ છે. જે બરાબર બે ભાગમાં વિભાજિત થઈ શકે અને વચ્ચે (મધ્યમાં) કોઈ પણ ન વધે તે સાર્દ અને અમધ્ય કહેવાય છે. તથા જેના બરાબર બે ભાગ ન થઈ શકે પરંતુ ભાગ (વિભાજન) કરતાં મધ્યમાં કાંઈક વધે (શેષ રહે) ત્યારે એ અનર્દ અને સમધ્ય કહેવાય છે.

એક પરમાણુ પુદ્ગલ બીજા પરમાણુ પુદ્ગલને સ્પર્શ કરતાં કરતાં સર્વ વડે સર્વને સ્પર્શ કરે છે અર્થાત્ સંપૂર્ણરૂપે સ્પર્શ કરે છે. દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધને સ્પર્શ કરતો પરમાણુ પુદ્ગલ સર્વ વડે (આખે-આખો) એક દેશને તથા સર્વ વડે સર્વને સ્પર્શ કરે છે. ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધથી માંડીને અનંત પ્રદેશિક સ્કંધને સ્પર્શ કરતો પરમાણુ સર્વ વડે એક દેશને સ્પર્શ કરે છે. સર્વ વડે ઘણાં દેશોને સ્પર્શ કરે છે અથવા સર્વ વડે સર્વને સ્પર્શ કરે છે. દ્વિપ્રદેશિક વગેરે સ્કંધ જ્યારે પરમાણુને સ્પર્શ કરે છે તો એના ભિન્ન-ભિન્ન વિકલ્પો બને છે. આ જ પ્રકારે આ પરસ્પર દ્વિપ્રદેશિક, ત્રિપ્રદેશિક -ચાવત્- અનંતપ્રદેશિક સ્કંધોને કેવી રીતે સ્પર્શ કરે છે એના અનેક વિકલ્પ બને છે. વાયુકાય વડે એના સ્પર્શનો ઉલ્લેખ કરતા કહેવામાં આવ્યું છે કે પરમાણુ-પુદ્ગલથી માંડીને અસંખ્યાત પ્રદેશિક સ્કંધ વાયુકાય વડે સ્પૃષ્ટ (સ્પર્શાયેલ) છે પરંતુ વાયુકાય એનાથી સ્પૃષ્ટ (સંકળાયેલ) નથી. અનન્તપ્રદેશી સ્કંધ વાયુકાયથી સ્પૃષ્ટ છે અને વાયુકાય અનંતપ્રદેશી સ્કંધોથી કદાચ સ્પૃષ્ટ છે અને કદાચ સ્પૃષ્ટ નથી.

પુદ્ગલના સકમ્પ (દ્રુજારી) અને નિષ્કમ્પ (સ્થિર) રહેવા વિષયકચર્ચા પણ આ અધ્યયનમાં વિશેષપણે કરવામાં આવેલી છે. પરમાણુ-પુદ્ગલ ક્યારેક સકમ્પ (દ્રુજતું) હોય છે અને ક્યારેક નિષ્કમ્પ (સ્થિર) હોય છે. જ્યારે તે સકંપ હોય છે ત્યારે તે સર્વકમ્પ હોય છે. દેશ (અશંતઃ) સકંપ હોતું નથી. દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધથી માંડીને અનંત પ્રદેશિક સ્કંધ કદાચ દેશકંપક હોય છે, કદાચ સર્વકમ્પક હોય છે અને કદાચ નિષ્કંપક હોય છે. સકંપકતામાં દ્રુજવું, ચાલવું, ફરકવું, મળવું, ક્ષોભ પામવું, ઉદીરિત (ઉત્થાન) પામવું હોય છે. અથવા તે ભાવમાં પરિણત થવું એ સમ્મિલિત છે. પરમાણુ પુદ્ગલ -ચાવત્- અનન્તપ્રદેશી સ્કંધ પોતાના સ્વભાવાનુસાર જઘન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ અસંખ્યાત કાળ સુધી રહે છે. એક પ્રદેશાવગાઠ -ચાવત્- અસંખ્યાત પ્રદેશાવગાઠ પુદ્ગલ સ્વસ્થાનમાં કે અન્યસ્થાનમાં જઘન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ આવલિકા (પંક્તિ)ના અસંખ્યાતમાં ભાગ સુધી રહે છે. એક પ્રદેશાવગાઠ -ચાવત્- અસંખ્યાત પ્રદેશાવગાઠ પુદ્ગલ કાળની અપેક્ષાએ જઘન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ અસંખ્યાત કાળ સુધી નિષ્કમ્પ રહે છે. એક ગુણ કાળા પુદ્ગલ -ચાવત્- અનન્તગુણ કાળા પુદ્ગલ જઘન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ અસંખ્યાતકાળ સુધી રહે છે. શબ્દ પરિણત પુદ્ગલ જઘન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ આવલિકાના અસંખ્યાતમાં ભાગ સુધી શબ્દ પરિણત રહે છે. પરમાણુ-પુદ્ગલ જઘન્ય એક સમય

અને ઉત્કૃષ્ટ આવલિકાના અસંખ્યાતમા ભાગ સુધી સંકંપ રહે છે. તે જઘન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ અસંખ્યાતકાળ સુધી નિષ્કંપ રહે છે. દ્વિપ્રદેશિકથી અનંતપ્રદેશિક સ્કંધ જઘન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ આવલિકાના અસંખ્યાતમા ભાગ સુધી દેશકંપક કે સર્વકંપક રહે છે, એની નિષ્કંપકતા પરમાણુની જેમ જઘન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ અસંખ્યાત કાળ સુધી રહે છે. સર્વકંપકતા, દેશકંપકતા અને નિષ્કંપકતાને આધારિત જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ અંતરકાળનું પણ આ પ્રસંગે નિરૂપણ થયેલું છે.

અલ્પ-બહુત્વની દૃષ્ટિએ સર્વકમ્પક પરમાણુ પુદ્ગલ સૌથી અલ્પ છે, એનાથી નિષ્કંપ પરમાણુ-પુદ્ગલ અસંખ્યાતગણા છે. દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધોથી અસંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધો સુધી સર્વકંપક સૌથી અલ્પ, એનાથી દેશકંપક અસંખ્યાતગણા તથા નિષ્કંપક અસંખ્યાતગણા છે. અનન્તપ્રદેશિક સ્કંધોમાં સર્વકંપક સૌથી અલ્પ છે, નિષ્કંપક એનાથી અનંતગણા છે તથા દેશકંપક એનાથી અનંતગણા છે. પરમાણુ-પુદ્ગલોથી માંડીને અનન્તપ્રદેશી સ્કંધોમાં તુલના કરતાં સર્વકંપક અનંતપ્રદેશી સ્કંધ દ્રવ્યની અપેક્ષાએ સૌથી અલ્પ છે તથા નિષ્કંપક અસંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધ સૌથી વિશેષ છે.

સૌથી અલ્પ અનંતપ્રદેશી સ્કંધ છે, એનાથી પરમાણુ-પુદ્ગલ અનંતગણા છે, એનાથી સંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધ સંખ્યાતગણા છે અને એનાથી અસંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધ અસંખ્યાતગણા છે. ક્ષેત્રની અપેક્ષાએ એક પ્રદેશાવગાઢ પુદ્ગલ સૌથી અલ્પ છે, એનાથી સંખ્યાત પ્રદેશાવગાઢ પુદ્ગલ સંખ્યાતગણા છે, એનાથી અસંખ્યાત પ્રદેશાવગાઢ પુદ્ગલ અસંખ્યાતગણા છે. કાળની અપેક્ષાએ પણ અલ્પ-બહુત્વનું એ જ કથન છે જે અવગાહનાનું છે.

વસ્તુ સ્વરૂપની અપેક્ષાએ સત્ અને પરરૂપની અપેક્ષાએ અસત્ હોય છે. આ સિદ્ધાંત પરમાણુ પુદ્ગલોથી માંડીને અનંતપ્રદેશી સ્કંધ સુધી લાગુ પડે છે. સત્ અને અસત્ને આધારિત અનેક ભંગ બની જાય છે. સપ્તભંગી નયનો પણ આ જ આધાર છે.

અન્યતીર્થિકોના મતમાં બે પરમાણુ પુદ્ગલ એકી સાથે ચોટાયેલા હોતા નથી જ્યારે જૈનાગમ અનુસાર બે પરમાણુ પુદ્ગલ એકી સાથે ચીટકી (વળગી) જાય છે કારણ કે એમનામાં ચોટવાપણું (સ્નિગ્ધતા) હોય છે. ત્રણ પરમાણુ પુદ્ગલ વગેરે પણ આ જ પ્રકારે ચોટેલા રહે છે. તેઓ ચોટીને સ્કંધ બને છે. સ્કંધના ચાર પ્રકાર કહેવામાં આવ્યા છે - ૧. નામ સ્કંધ, ૨. સ્થાપના સ્કંધ, ૩. દ્રવ્ય સ્કંધ અને ૪. ભાવ સ્કંધ, દ્રવ્ય સ્કંધના બે ભેદ હોય છે - ૧. આગમથી દ્રવ્ય સ્કંધ અને ૨. નોઆગમથી દ્રવ્ય સ્કંધ. ભાવસ્કંધ પણ બે પ્રકારના હોય છે - ૧. આગમ ભાવ સ્કંધ અને ૨. નોઆગમ ભાવ સ્કંધ.

ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રમાં શબ્દ, અંધકાર, ઉદ્યોત (પ્રકાશ), પ્રભા, છાયા, આતપ (તાપ) તથા વર્ણ, ગંધ, રસ અને સ્પર્શને પુદ્ગલનું લક્ષણ કહેવામાં આવ્યું છે. એકત્વ, પૃથક્ત્વ, ભિન્નત્વ, સંખ્યા, સંસ્થાન, સંયોગ અને વિભાગને પુદ્ગલના પર્યાયોનું લક્ષણ કહેવામાં આવ્યું છે. શબ્દની ઉત્પત્તિ બે કારણોથી થાય છે - ૧. પુદ્ગલોના સંઘાત (જોડ) એકત્રિત થવાથી તથા ૨. પુદ્ગલોનું વિભાજન (ભેદ) થવાથી.

પ્રસ્તુત અધ્યયનમાં પરમાણુ-પુદ્ગલથી માંડીને અનંતપ્રદેશી સ્કંધોનું દ્રવ્ય અને પ્રદેશની અપેક્ષાએ વિવિધ પ્રકારે વિચારણા થયેલી છે. જેમાં કૃતયુગ્મ, ત્ર્યોજ, દ્વાપરયુગ્મ અને કલ્યોજની દૃષ્ટિએ કરવામાં આવેલો વિચાર પણ મુખ્ય (પ્રધાન સ્વરૂપે) છે. પરિમંડળ વગેરે સંસ્થાનો (આકારો)ની પણ આ અધ્યયનમાં વિસ્તારપૂર્વક વિચારણા થયેલી છે, જો કેટલીક દૃષ્ટિએ અતિ મહત્વની છે. સંસ્થાનોમાં પણ કૃતયુગ્માદિનો વિચાર કરવામાં આવેલો છે. શબ્દનું પુદ્ગલ હોવાના વિષયમાં પણ ચર્ચા કરવામાં આવી છે.

આ પ્રકારે જૈન દર્શનમાં પુદ્ગલનું સ્વરૂપ શું છે તથા પરમાણુનું સ્વરૂપ શું છે એને સમજવાને માટે આ અધ્યયન અત્યંત મહત્વપૂર્ણ છે.

एगा एगसमयठिइयाणं पोग्गलाणं वग्गणा,
एवं एगा दुसमयठिइयाणं पोग्गलाणं वग्गणा -जाव- एगा
असंखेज्जसमयठिइयाणं पोग्गलाणं वग्गणा ।

एगा एगगुणकालयाणं पोग्गलाणं वग्गणा,
एवं दुगुणकालयाणं पोग्गलाणं वग्गणा -जाव- एगा
असंखेज्ज गुणकालयाणं पोग्गलाणं वग्गणा ।
एगा अणंतगुणकालयाणं पोग्गलाणं वग्गणा,
एवं वण्ण, गंध, रस, फासा भाणियव्वा -जाव- एगा
अणंतगुणलुक्खाणं पोग्गलाणं वग्गणा ।

एगा जहन्नपएसियाणं खंधाणं वग्गणा,
एगा उक्कोसपएसियाणं खंधाणं वग्गणा,
एगा अजहन्नुक्कोसपएसियाणं खंधाणं वग्गणा ।

एवं जहन्तोगाहणगाणं, उक्कोसोगाहणगाणं, अजहन्नुक्को-
सोगाहणगाणं,

एवं जहन्नठिइयाणं, उक्कोसठिइयाणं, अजहन्नुक्कोसठिइयाणं,

एवं जहन्नगुणकालगाणं, उक्कोसगुणकालगाणं, अजहन्नु-
क्कोसगुणकालगाणं,

एवं वण्ण-गंध-रस-फासाणं वग्गणा भाणियव्वा -जाव-
एगा अजहन्नुक्कोसगुणलुक्खाणं पोग्गलाणं (खंधाणं) वग्गणा ।
- ठाणं. अ. १, सु. ४३

૩. પોગ્ગલકરણાણં ભેયપ્પભેય પરૂવણં-

પ. કઙ્કવિહે ણં ભંતે ! પોગ્ગલકરણે પણ્ણત્તે ?

ઉ. ગોયમા ! પંચવિહે પોગ્ગલકરણે પણ્ણત્તે, તં જહા-

૧. વણ્ણકરણે,	૨. ગંધકરણે,
૩. રસકરણે,	૪. ફાસકરણે,
૫. સંઠાણકરણે ।	

પ. વણ્ણકરણે ણં ભંતે ! કઙ્કવિહે પણ્ણત્તે ?

ઉ. ગોયમા ! પંચવિહે પણ્ણત્તે, તં જહા-

એક સમયની સ્થિતિયુક્ત પુદ્ગલોની વર્ગણા એક છે.
એ જ પ્રકારે બે સમયની સ્થિતિયુક્ત પુદ્ગલોની વર્ગણા
-યાવત્- અસંખ્યાત સમયની સ્થિતિયુક્ત પુદ્ગલોની
વર્ગણા એક-એક છે.

એક ગુણ કાળા પુદ્ગલોની વર્ગણા એક છે.
એ જ પ્રકારે બે ગુણ કાળા પુદ્ગલોની વર્ગણા -યાવત્-
અસંખ્યાતગુણ કાળા પુદ્ગલોની વર્ગણા એક-એક છે.
અનંતગુણ કાળા પુદ્ગલોની વર્ગણા એક છે.
એ જ પ્રકારે વર્ણ, ગંધ, રસ અને સ્પર્શોના એક ગુણ
કાળા -યાવત્- અનંત ગુણ રુક્ષ સ્પર્શયુક્ત પુદ્ગલોની
વર્ગણા એક-એક સમજવી જોઈએ.

જઘન્ય પ્રદેશી સ્કંધોની વર્ગણા એક છે.
ઉત્કૃષ્ટ પ્રદેશી સ્કંધોની વર્ગણા એક છે.
અજઘન્ય અનુત્કૃષ્ટ (મધ્યમ) પ્રદેશી સ્કંધોની વર્ગણા
એક છે.

એ જ પ્રકારે જઘન્ય અવગાહનાયુક્ત સ્કંધોની ઉત્કૃષ્ટ
અવગાહનાયુક્ત સ્કંધોની અને મધ્યમ અવગાહનાયુક્ત
સ્કંધોની વર્ગણા એક છે.

એ જ પ્રકારે જઘન્ય સ્થિતિયુક્ત સ્કંધોની, ઉત્કૃષ્ટ
સ્થિતિયુક્ત સ્કંધોની અને મધ્યમ સ્થિતિયુક્ત સ્કંધોની
વર્ગણા એક છે.

એ જ પ્રકારે જઘન્યગુણ કાળા સ્કંધોની, ઉત્કૃષ્ટગુણ
કાળા સ્કંધોની અને મધ્યમગુણ કાળા સ્કંધોની વર્ગણા
એક છે.

એ જ પ્રકારે શેષ સર્વ વર્ણ-ગંધ-રસ અને સ્પર્શોની
-યાવત્- અજઘન્ય ઉત્કૃષ્ટ ગુણ રુક્ષ પુદ્ગલો (સ્કંધો)ની
વર્ગણા એક-એક સમજવી જોઈએ.

૩. પુદ્ગલકરણના ભેદ-પ્રભેદોનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! પુદ્ગલકરણ કેટલા પ્રકારનું કહેવામાં
આવ્યું છે ?

ઉ. ગૌતમ ! પુદ્ગલકરણ પાંચ પ્રકારનું કહેવામાં
આવ્યું છે, જેમકે -

૧. વર્ણકરણ,	૨. ગંધકરણ,
૩. રસકરણ,	૪. સ્પર્શકરણ,
૫. સંસ્થાનકરણ.	

પ્ર. ભંતે ! વર્ણકરણ કેટલા પ્રકારનું કહેવામાં આવ્યું
છે ?

ઉ. ગૌતમ ! વર્ણકરણ પાંચ પ્રકારનું કહેવામાં આવ્યું
છે, જેમકે -

૧. કાલવણ્ણકરણે -જાવ- ૫. સુવિકલ્લવણ્ણકરણે ।
 એવમેવ-ગંધકરણે દુવિહે, રસકરણે પંચવિહે, ફાસકરણે
 અદ્ધવિહે ।

પ. સંઠાણકરણે ણં ધંતે ! કઙ્ઘવિહે પણ્ણત્તે ?

૩. ગોયમા ! પંચવિહે પણ્ણત્તે, તં જહા-

૧. પરિમણ્ડલ સંઠાણકરણે -જાવ- ૫. આયતસંઠા-
 ણકરણે ।

- વિયા. સ. ૧૯, ૩. ૯, સુ. ૧૧-૧૪

૪. પોગ્ગલ-પરિણામસ્સ ચડવ્વિહત્તં-

ચડવ્વિહે પોગ્ગલપરિણામે પણ્ણત્તે, તં જહા-

૧. વણ્ણપરિણામે, ૨. ગંધપરિણામે,
 ૩. રસપરિણામે, ૪. ફાસપરિણામે ।

- ઠાળં. અ. ૪, ૩. ૧, સુ. ૨૬૫

૫. પંચ પોગ્ગલ પરિણામાણં ધેયપ્પથેયા-

પ. કઙ્ઘવિહે ણં ધંતે ! પોગ્ગલપરિણામે પણ્ણત્તે ?

૩. ગોયમા ! પંચવિહે પોગ્ગલપરિણામે પણ્ણત્તે, તં જહા-

૧. વણ્ણપરિણામે, ૨. ગંધપરિણામે,
 ૩. રસપરિણામે, ૪. ફાસપરિણામે,
 ૫. સંઠાણપરિણામે ।

પ. વણ્ણપરિણામે ણં ધંતે ! કઙ્ઘવિહે પણ્ણત્તે ?

૩. ગોયમા ! પંચવિહે પણ્ણત્તે, તં જહા-

૧. કાલવણ્ણપરિણામે -જાવ- ૫. સુવિકલ્લવણ્ણ-
 પરિણામે,^૧

એવં એણં અભિલાવેણં ગંધપરિણામે દુવિહે,

રસપરિણામે પંચવિહે,^૨

ફાસપરિણામે અદ્ધવિહે ।^૩

પ. સંઠાણપરિણામે ણં ધંતે ! કઙ્ઘવિહે પણ્ણત્તે ?

૧. કૃષ્ણવર્ણકરણ -યાવત્- ૫. શુક્લવર્ણકરણ.
 એ જ પ્રકારે ગંધકરણ બે પ્રકારનું, રસકરણ પાંચ
 પ્રકારનું અને સ્પર્શકરણ આઠ પ્રકારનું કહેવામાં
 આવ્યું છે.

પ્ર. ભંતે ! સંસ્થાનકરણ કેટલા પ્રકારનું કહેવામાં
 આવ્યું છે ?

૩. ગૌતમ ! તે પાંચ પ્રકારનું કહેવામાં આવ્યું છે,
 જેમકે -

૧. પરિમંડળ - સંસ્થાનકરણ -યાવત્- ૫. આયત-
 સંસ્થાનકરણ.

૪. પુદ્ગલોના પરિણામનું ચતુર્વિધત્વ :

પુદ્ગલ પરિણામ ચાર પ્રકારનાં કહેવામાં આવ્યા છે,
 જેમકે -

૧. વર્ણ પરિણામ, ૨. ગંધ પરિણામ,
 ૩. રસ પરિણામ, ૪. સ્પર્શ પરિણામ.

૫. પુદ્ગલ પરિણામના પાંચ ભેદ-પ્રભેદ :

પ્ર. ભંતે ! પુદ્ગલ પરિણામ કેટલા પ્રકારના કહેવામાં
 આવ્યા છે ?

૩. ગૌતમ ! પુદ્ગલ-પરિણામ પાંચ પ્રકારના કહેવામાં
 આવ્યા છે, જેમકે -

૧. વર્ણ પરિણામ, ૨. ગંધ પરિણામ,
 ૩. રસ પરિણામ, ૪. સ્પર્શ પરિણામ,
 ૫. સંસ્થાન પરિણામ.

પ્ર. ભંતે ! વર્ણ પરિણામ કેટલા પ્રકારના કહેવામાં
 આવ્યા છે ?

૩. ગૌતમ ! પાંચ પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે, જેમકે-

૧. કૃષ્ણવર્ણ પરિણામ -યાવત્- ૫. શુક્લવર્ણ
 પરિણામ.

એ જ પ્રકારે આ અભિલાપથી બે પ્રકારના ગંધ-
 પરિણામ,

પાંચ પ્રકારના રસ પરિણામ અને

આઠ પ્રકારના સ્પર્શ પરિણામ સમજવા જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! સંસ્થાન પરિણામ કેટલા પ્રકારના કહેવામાં
 આવ્યા છે ?

૧. પંચ વણ્ણા પણ્ણત્તા, તં જહા- ૧. કિણ્ઠા, ૨. નીલા, ૩. લોહિયા, ૪. હાલિદા, ૫. સુવિકલ્લા ।

૨. પંચરસા પણ્ણત્તા, તં જહા- ૧. તિત્તા, ૨. કહુયા, ૩. કસાયા, ૪. અંબિલા, ૫. મહુરા । - ઠાળં. અ. ૫, ૩. ૧, સુ. ૩૧૦

૩. અદ્ધ ફાસા પણ્ણત્તા, તં જહા - ૧. કક્કબ્બે, ૨. મડા, ૩. ગરુણ, ૪. લહુણ, ૫. સીણ, ૬. ડસિણે, ૭. નિલ્લે, ૮. લુક્કે ।

- ઠાળં. ૮, સુ. ૫૧૯

૩. ગોયમા ! પંચવિહે પળ્ણત્તે, તં જહા-

૧. પરિમંડલસંઠાણપરિણામે-જાવ-૫. આયયસંઠાણ-
પરિણામે । - વિયા. સ. ૮, ૩. ૧, સુ. ૧૯-૨૨

૬. દબ્બાઇ વિવક્ષયા રૂવી અજીવ (પોગલ) દબ્બસ્સ પરૂવણં-

एगत्तेणं पुहत्तेणं, खंधा य परमाणुओ ।
लोएगदेसे लोए य, भइयव्वा ते उ खेत्तओ ॥

उत्त. अ. ३६, गा. ११

संतइं पप्प तेऽणाइं, अपज्जवसिया वि य ।
ठिइं पडुच्च साईया, सपज्जवसिया वि य ॥

असंखकालमुक्कोसं, एगं समयं जहन्निया ।
अजीवाण य रूवीणं, ठिई एसा वियाहिया ॥
अणत्तकालमुक्कोसं, एगं समयं जहन्नयं ।
अजीवाण य रूवीणं, अंतरेयं वियाहियं ॥
- उत्त. अ. ३६, गा. १३-१५

૭. પોગલ પરિણામાણં બાવીસં ભેયા-
બાવીસવિહે પોગલપરિણામે પળ્ણત્તે, તં જહા-

૧. કાલવળ્ણપરિણામે, ૨. નીલવળ્ણપરિણામે,
૩. લોહિયવળ્ણપરિણામે, ૪. હાલિદ્ધવળ્ણપરિણામે,
૫. સુક્કિલ્લવળ્ણપરિણામે, ૬. સુભિગંધપરિણામે,
૭. દુભિગંધપરિણામે, ૮. તિત્તરસપરિણામે,
૯. કડુયરસપરિણામે, ૧૦. કસાયરસપરિણામે,
૧૧. અંબિલરસપરિણામે, ૧૨. મહુરરસપરિણામે,
૧૩. કક્ષ્કાસપરિણામે, ૧૪. મઝયફાસપરિણામે,
૧૫. ગુરૂફાસપરિણામે, ૧૬. લહુફાસપરિણામે,
૧૭. સીયફાસપરિણામે, ૧૮. ઉસિણફાસપરિણામે,
૧૯. ણિદ્ધફાસપરિણામે, ૨૦. લુક્ષ્કાસપરિણામે,
૨૧. અગુરૂલહુફાસપરિણામે, ૨૨. ગુરૂલહુફાસપરિણામે ।
- સમ. ૨૨, સુ. ૬

૮. તિકાલવત્તીપરમાણુપોગલાણં ધંધાણ ય વળ્ણાઇ પરિણામ
પરૂવણં-

प. एस णं भंते ! पोगले,
अतीतमणंतं सासयं समयं लुक्खी,

૭. ગૌતમ ! સંસ્થાન પરિણામ પાંચ પ્રકારના કહેવામાં
આવ્યા છે, જેમકે -

૧. પરિમંડળ સંસ્થાન પરિણામ -યાવત્-
૫. આયત સંસ્થાન પરિણામ.

૬. દ્રવ્યાદિની અપેક્ષાએ રૂપી અજીવ (પુદ્ગલ) દ્રવ્યનું
પ્રરૂપણ :

પરમાણુના એકરૂપ થવાથી સ્કંધ અને એ ભિન્ન-ભિન્ન
(પૃથક્-પૃથક્) થવાથી પરમાણુ બને છે (આ દ્રવ્યની
અપેક્ષાથી થયો) ક્ષેત્રની અપેક્ષાથી તે (સ્કંધ) લોકના
એક દેશમાં તથા સંપૂર્ણલોકમાં ભાગ્ય છે અર્થાત્
અસંખ્ય વિકલ્પયુક્ત છે.

સંતતિ (કાળ) પ્રવાહની અપેક્ષાથી તે (સ્કંધ વગેરે)
અનાદિ અને અનંત છે તથા સ્થિતિની અપેક્ષાએ તેઓ
સાદિ સાન્ત છે.

રૂપી અજીવ (પુદ્ગલો)ની સ્થિતિ જથ્થા એક સમયની
અને ઉત્કૃષ્ટ અસંખ્યાત કાળની કહેવામાં આવી છે.

રૂપી અજીવોનું અંતર (સ્વસ્થાનથી ચ્યુત થઈને ફરી એ
જ સ્થાને પહોંચવા સુધીનો કાળ) જથ્થા એકસમય અને
ઉત્કૃષ્ટ અનંતકાળ છે.

૭. પુદ્ગલ પરિણામોના બાવીસ ભેદ :

પુદ્ગલ પરિણામ બાવીસ પ્રકારનો કહેવામાં આવ્યો છે,
જેમકે -

જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

૧. કૃષ્ણવર્ણ પરિણામ, ૨. નીલવર્ણ પરિણામ,
૩. રક્તવર્ણ પરિણામ, ૪. પીતવર્ણ પરિણામ,
૫. શુકલવર્ણ પરિણામ, ૬. સુગંધ પરિણામ,
૭. દુર્ગંધ પરિણામ, ૮. તિક્ત (તીખો) રસ પરિણામ,
૯. કટુ (કડવો) રસ પરિણામ, ૧૦. કષાયરસ પરિણામ,
૧૧. અમ્લ (ખાટો) રસ પરિણામ, ૧૨. મધુરરસ પરિણામ,
૧૩. કર્કશસ્પર્શ પરિણામ, ૧૪. મૃદુસ્પર્શ પરિણામ,
૧૫. ગુરુસ્પર્શ પરિણામ, ૧૬. લઘુસ્પર્શ પરિણામ,
૧૭. શીતસ્પર્શ પરિણામ, ૧૮. ઉષ્ણસ્પર્શ પરિણામ,
૧૯. સ્નિગ્ધસ્પર્શ પરિણામ, ૨૦. રુક્ષસ્પર્શ પરિણામ,
૨૧. અગુરુલઘુસ્પર્શ પરિણામ, ૨૨. ગુરુલઘુસ્પર્શ પરિણામ.

૮. ત્રિકાલવર્તી પરમાણુ પુદ્ગલો અને સ્કંધોના વર્ણાદિ
પરિણામનું પ્રરૂપણ :

प्र. ભંતે ! શું આ પુદ્ગલ (પરમાણુ અથવા સ્કંધ),
અનંત શાશ્વત અતીતકાળમાં એક સમય રુક્ષ
સ્પર્શયુક્ત હતો,

સમયં અલુક્ષી,
સમયં લુક્ષી વા, અલુક્ષી વા ?
પુવિં ચ ણં કરણેણં અણેગવણ્ણં અણેગરૂવં પરિણામં
પરિણમઈ ?
અહ સે પરિણામે નિજ્જિણે ભવઈ, તઓ પચ્છા ઇગ-
વણ્ણે, ઇગરૂવે સિયા ?

૩. હંતા, ગોયમા ! એસ ણં પોગ્ગલે -જાવ- ઇગવણ્ણે
ઇગરૂવે સિયા ।

૫. એસ ણં ભંતે ! પોગ્ગલે પડુપ્પન્નં સાસયં સમયં લુક્ષી
-જાવ- ઇગ વણ્ણે ઇગરૂવે સિયા ?

૩. હંતા, ગોયમા ! એસ ણં પોગ્ગલે -જાવ- ઇગવણ્ણે
ઇગરૂવે સિયા,

એવં અણાગયમણંતં પિ ।

૫. એસ ણં ભંતે ! ચંધેડ્ડતીતમણંતં સાસયં સમયં લુક્ષી
-જાવ- ઇગવણ્ણે ઇગરૂવે સિયા ?

૩. હંતા, ગોયમા ! એવં ચેવ ચંધે વિ જહા પોગ્ગલે ।

એવં પડુપ્પન્નં, અણાગયમણંતં પિ જહા પોગ્ગલે ।

- વિયા. સ. ૧૪, ૩. ૪, સુ. ૧-૪

૧. પરમાણુ પોગ્ગલેસુ ચંધેસુ ય વણ્ણાઈ પરૂવણં-

૫. પરમાણુપોગ્ગલે ણં ભંતે ! કહવન્ને -જાવ- કહફાસે
પણ્ણત્તે ?

૩. ગોયમા ! ઇગવન્ને, ઇગગન્ધે, ઇગરસે, દુફાસે પણ્ણત્તે ।

૫. દુપ્પણિય ણં ભંતે ! ચંધે કહવન્ને -જાવ- કહફાસે
પણ્ણત્તે ?

૩. ગોયમા ! સિય ઇગવન્ને, સિય દુવન્ને,
સિય ઇગગંધે, સિય દુગંધે,
સિય ઇગરસે, સિય દુરસે,
સિય દુફાસે, સિય તિફાસે, સિય ચઝફાસે પણ્ણત્તે ।

એવં તિપ્પણિય વિ ।

ણવરં-સિય ઇગવન્ને, સિય દુવન્ને, સિય તિવન્ને ।

એક સમય અરુક્ષ (સ્નિગ્ધ) સ્પર્શયુક્ત હતો,
એક સમય રુક્ષ-અરુક્ષ સ્પર્શયુક્ત થયેલ હતો ?
શું પૂર્વમાં પ્રયોગકરણ અથવા વિશ્રસાકરણ અનેક
વર્ણ અને અનેકરૂપ પરિણામ પરિણત થયેલ છે ?
તથા અનેક વર્ણાદિ પરિણામોના ક્ષીણ થવાથી
આ પુદ્ગલ એક વર્ણ યુક્ત અને એક રૂપ યુક્ત
થયો હતો ?

૩. હા, ગૌતમ ! આ પુદ્ગલ (અનંત શાશ્વત અતીત
કાળમાં) -યાવત્- એક વર્ણ અને એક રૂપયુક્ત
હોય છે.

૫. ભંતે ! આ પુદ્ગલ શાશ્વત વર્તમાનકાળમાં એક
સમય રુક્ષ સ્પર્શયુક્ત -યાવત્- એક વર્ણ અને એક
રૂપ યુક્ત હોય છે ?

૩. હા, ગૌતમ ! આ પુદ્ગલ -યાવત્- એક વર્ણ અને
એક રૂપ યુક્ત હોય છે.

**એ જ પ્રકારે અનંત અનાગત (ભવિષ્ય)ને માટે
પણ સમજવું જોઈએ.**

૫. ભંતે ! આ સ્કંધ અનંત શાશ્વત અતીતકાળમાં એક
સમય રુક્ષ સ્પર્શયુક્ત -યાવત્- એક વર્ણ અને એક
રૂપયુક્ત થયેલ હતો ?

૩. હા, ગૌતમ ! પૂર્વોક્ત પુદ્ગલની સમાન અતીત
કાળવર્તી સ્કંધ સંબંધિત પણ સમજવું જોઈએ.

**એ જ પ્રકારે વર્તમાન અને અનાગત કાળવર્તી
સ્કંધના સંબંધે પણ પુદ્ગલને સમાન સમજવું
જોઈએ.**

૮. પરમાણુ પુદ્ગલ અને સ્કંધોના વર્ણાદિનું પ્રરૂપણ :

૫. ભંતે ! પરમાણુ - પુદ્ગલ કેટલા વર્ણ -યાવત્-
કેટલા સ્પર્શયુક્ત કહેવામાં આવે છે ?

૩. ગૌતમ ! એક વર્ણ, એક ગંધ, એક રસ અને બે
સ્પર્શયુક્ત કહેવામાં આવે છે.

૫. ભંતે ! દ્વિપ્રદેશી સ્કંધ કેટલા વર્ણ -યાવત્- કેટલા
સ્પર્શયુક્ત કહેવામાં આવે છે ?

૩. ગૌતમ ! ક્યારેક એક વર્ણયુક્ત, ક્યારેક બે વર્ણયુક્ત,
ક્યારેક એક ગંધયુક્ત, ક્યારેક બે ગંધયુક્ત,
ક્યારેક એક રસયુક્ત, ક્યારેક બે રસયુક્ત,
ક્યારેક બે સ્પર્શયુક્ત, ક્યારેક ત્રણ સ્પર્શયુક્ત અને
ક્યારેક ચાર સ્પર્શયુક્ત કહેવામાં આવે છે.

એ જ પ્રકારે ત્રિપ્રદેશી સ્કંધ સંબંધિત સમજવું જોઈએ.

**વિશેષ - કદાચ એકવર્ણયુક્ત, કદાચ બે વર્ણયુક્ત
અને કદાચ ત્રણ વર્ણયુક્ત હોય છે.**

एवं रसेसु वि,

सेसं जहा-दुपएसियस्स ।

एवं चउप्पएसिए वि,

णवरं-सिय एगवन्ने -जाव- सिय चउवन्ने,

एवं रसेसु वि,

सेसं तं चेव ।

एवं पंचपएसिए वि ।

णवरं - सिय एगवन्ने -जाव- सिय पंचवन्ने,

एवं रसेसु वि गंधफासा तहेव ।

जहा पंचपएसिओ, एवं -जाव- असंखेज्जपएसिओ ।

પ. સુહુમપરિણાણં ભંતે ! અણંતપાસિણાણં ઘંધે કઠ્ઠવન્ને
-જાવ- કઠ્ઠાસે પણ્ણત્તે ?

૩. ગોયમા ! જહા પાંચપાસિણાણં તહેવ નિરવસેસં ।

પ. વાયરપરિણાણં ભંતે ! અણંતપાસિણાણં ઘંધે કઠ્ઠવન્ને
-જાવ- કઠ્ઠાસે પણ્ણત્તે ?

૩. ગોયમા ! સિય એગવન્ને -જાવ- સિય પાંચવન્ને,

સિય એગગંધે, સિય દુગંધે,

સિય એગરસે -જાવ- સિય પાંચરસે,

સિય ચાઉપાસે -જાવ- સિય અટ્ટપાસે પણ્ણત્તે ।

- વિયા. સ. ૧૮, ૩. ૬, સુ. ૬-૧૩

૧૦. પરમાણુ પોગ્ગલે ઘંધેસુ ય વિત્થરઓ વણ્ણાઈ ભંગ પરૂવણં-

પ. પરમાણુ પોગ્ગલે ણં ભંતે ! કઠ્ઠવન્ને, કઠ્ઠગંધે, કઠ્ઠરસે,
કઠ્ઠાસે પણ્ણત્તે ?

૩. ગોયમા ! એગવન્ને, એગગંધે, એગરસે, ટુપાસે પણ્ણત્તે !

જહ એગવન્ને-

૧. વિયા. સ. ૧૮, ૩. ૬, સુ. ૬

એ જ પ્રકારે (ત્રિપ્રદેશી સ્કંધોના) રસો સંબંધિત પણ સમજવું જોઈએ.

શેષ વર્ણન દ્વિપ્રદેશી સ્કંધની સમાન છે.

એ જ પ્રકારે ચતુષ્પ્રદેશી સ્કંધ સંબંધિત પણ સમજવું જોઈએ.

વિશેષ - આ કદાચ એક વર્ણયુક્ત -ચાવત્- કદાચ ચાર વર્ણયુક્ત હોય છે.

એ જ પ્રકારે (ચતુષ્પ્રદેશી સ્કંધોના) રસો સંબંધિત પણ સમજવું જોઈએ.

શેષ વર્ણન પૂર્વવત્ છે.

એ જ પ્રકારે પાંચ પ્રદેશી સ્કંધ સંબંધિત પણ સમજવું જોઈએ.

વિશેષ - આ કદાચિત્ એક વર્ણયુક્ત -ચાવત્- કદાચિત્ પાંચ વર્ણયુક્ત હોય છે.

એ જ પ્રકારે (પાંચ પ્રદેશી સ્કંધોના) રસો સંબંધિત તથા ગંધ અને સ્પર્શ સંબંધિત પૂર્વે કહ્યું તેમ - સમાનરૂપે સમજવું જોઈએ.

જે પ્રકારે પાંચ પ્રદેશી સ્કંધ સંબંધિત કહ્યું છે એ જ પ્રકારે અસંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધ સુધી સમજવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! સૂક્ષ્મ પરિણામયુક્ત અનંત પ્રદેશી સ્કંધ કેટલા વર્ણ -ચાવત્- કેટલા સ્પર્શયુક્ત કહેવામાં આવે છે ?

૩. ગૌતમ ! જેવી રીતે પાંચ પ્રદેશી સ્કંધ સંબંધિત કહ્યું એ જ પ્રકારે સંપૂર્ણ વર્ણન સમજવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! બાદર (સ્થૂળ) પરિણામયુક્ત અનંત પ્રદેશી સ્કંધ કેટલા વર્ણયુક્ત -ચાવત્- કેટલા સ્પર્શયુક્ત કહેવામાં આવે છે ?

૩. ગૌતમ ! કદાચ એક વર્ણયુક્ત -ચાવત્- કદાચ પાંચ વર્ણયુક્ત, કદાચ એક ગંધયુક્ત અને કદાચ બે ગંધયુક્ત, કદાચ એક રસયુક્ત -ચાવત્- કદાચ પાંચ રસયુક્ત, કદાચ ચાર સ્પર્શયુક્ત -ચાવત્- કદાચ આઠ સ્પર્શયુક્ત કહેવામાં આવે છે.

૧૦. પરમાણુ પુદ્ગલ અને સ્કંધોમાં વિસ્તારપૂર્વક વર્ણાદિના ભંગોનું પ્રશ્નપણ :

પ્ર. ભંતે ! પરમાણુ - પુદ્ગલ કેટલા વર્ણ, ગંધ, રસ અને સ્પર્શયુક્ત કહેવામાં આવ્યું છે ?

૩. ગૌતમ ! (તે) એક વર્ણ, એક ગંધ, એક રસ અને બે સ્પર્શયુક્ત કહેવામાં આવ્યા છે, જો એક વર્ણયુક્ત હોય તો -

૧. સિય કાલે, ૨. સિય નીલે,
૨. સિય લોહિયે, ૪. સિય હાલિદ્દે,
૫. સિય સુક્કિલ્લે ।

જઇ એગગન્ધે-

૧. સિય સુભિગંધે,
૨. સિય દુભિગંધે ।

જઇ એગરસે -

૧. સિય તિત્તે, ૨. સિય કડુએ,
૩. સિય કસાએ, ૪. સિય અંબિલે,
૫. સિય મહુરે ।

જઇ દુફાસે-

૧. સિય સીએ ય નિદ્ધે ય,
૨. સિય સીએ ય લુક્કે ય,
૩. સિય ઉસિણે ય નિદ્ધે ય,
૪. સિય ઉસિણે ય લુક્કે ય ।

પ. દુપએસિએ ણં ભંતે ! ઁંધે કઙવન્ને, કઙગંધે, કઙરસે,
કઙફાસે પણ્ણત્તે ?

ઉ. ગોચમા ! સિય એગવણ્ણે, સિય દુવણ્ણે,
સિય એગગંધે, સિય દુગંધે,
સિય એગરસે, સિય દુરસે,
સિય દુફાસે, સિય તિફાસે,
સિય ચઁફાસે પણ્ણત્તે,^૧

જઇ એગવન્ને-

સિય કાલે -જાબ- સિય સુક્કિલ્લે,

જઇ દુવન્ને-

૧. સિય કાલે ય નીલે ય,
૨. સિય કાલે ય લોહિયે ય,
૩. સિય કાલે ય હાલિદ્દે ય,
૪. સિય કાલે ય સુક્કિલ્લે ય,
૫. સિય નીલે ય લોહિયે ય,
૬. સિય નીલે ય હાલિદ્દે ય,

૧. કદાય કાળો, ૨. કદાય લીલો,
૩. કદાય લાલ, ૪. કદાય પીળો,
૫. કદાય શ્વેતવર્ણયુક્ત હોય છે.

જો એક ગંધયુક્ત હોય તો -

૧. કદાય સુગંધિત,
૨. કદાય દુર્ગંધયુક્ત હોય છે.

જો એક રસયુક્ત હોય તો -

૧. ક્યારેક તીખો, ૨. ક્યારેક કડવો,
૩. ક્યારેક તુરો, ૪. ક્યારેક ખાટો,
૫. ક્યારેક મીઠો (મધુર) રસયુક્ત હોય છે.

જો બે સ્પર્શયુક્ત હોય તો -

૧. ક્યારેક ઠંડો અને સ્નિગ્ધ (તૈલી),
૨. ક્યારેક ઠંડો અને રુક્ષ (ખરબચડો),
૩. ક્યારેક ગરમ અને સ્નિગ્ધ (તૈલી)

૪. ક્યારેક ગરમ અને રુક્ષ (ખરબચડા) સ્પર્શયુક્ત હોય છે.

(આ પ્રકારે પરમાણુ પુદ્ગલમાં વર્ણના પાંચ, ગંધના બે, રસના પાંચ અને સ્પર્શના ચાર એમ કુલ મળીને સોળ ભંગ પાવે છે.)

પ્ર. ભંતે ! દ્વિપ્રદેશી સ્કંધ કેટલા વર્ણ, ગંધ, રસ અને સ્પર્શયુક્ત કહેવામાં આવે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ક્યારેક એક વર્ણયુક્ત, ક્યારેક બે વર્ણયુક્ત, ક્યારેક એક ગંધયુક્ત, ક્યારેક બે ગંધયુક્ત, ક્યારેક એક રસયુક્ત, ક્યારેક બે રસયુક્ત, ક્યારેક બે સ્પર્શયુક્ત, ક્યારેક ત્રણ સ્પર્શયુક્ત, ક્યારેક ચાર સ્પર્શયુક્ત કહેવાય છે.

જો એક વર્ણયુક્ત હોય તો -

કદાય કાળા -ચાવત્- કદાય શ્વેતવર્ણયુક્ત હોય છે.

જો બે વર્ણયુક્ત હોય તો -

૧. કદાય કાળો અને લીલો,
૨. કદાય કાળો અને લાલ,
૩. કદાય કાળો અને પીળો,
૪. કદાય કાળો અને સફેદ,
૫. કદાય લીલો અને લાલ,
૬. કદાય લીલો અને પીળો,

૭. સિય નીલેય ય સુક્કિલ્લેય,
 ૮. સિય લોહિયેય ય હાલિદ્વેય,
 ૯. સિય લોહિયેય ય સુક્કિલ્લેય,
 ૧૦. સિય હાલિદ્વેય ય સુક્કિલ્લેય,
એવં એ દુયાસંજોગે દસ ભંગા ।

જઈ એગંધે-

૧. સિય સુભિગંધે,
 ૨. સિય દુભિગંધે ।

જઈ દુગંધે-

સુભિગંધે ય, દુભિગંધે ય ।
રસેસુ જહા વન્નેસુ । (૧૫)

જઈ દુફાસે-

- ૧-૪ સિય સીએ ય નિદ્ધે ય,
એવં જહેવ પરમાણુપોગ્ગલે ।

જઈ તિફાસે-

૧. સવ્વે સીએ, દેસે નિદ્ધે, દેસે લુક્ષ્વે,
 ૨. સવ્વે ઉસિણે, દેસે નિદ્ધે, દેસે લુક્ષ્વે,
 ૩. સવ્વે નિદ્ધે, દેસે સીએ, દેસે ઉસિણે,
 ૪. સવ્વે લુક્ષ્વે, દેસે સીએ, દેસે ઉસિણે ।

જઈ ચઝાસે-

૧. દેસે સીએ, દેસે ઉસિણે, દેસે નિદ્ધે, દેસે લુક્ષ્વે ।

એ એ નવ ભંગા ફાસેસુ ।

- પ. તિપ્પેસિએ ણં ભંતે ! ઘંધે કઢવન્ને, કઢગંધે, કઢરસે,
 કઢફાસે પળ્ણત્તે ?
 ઊ. ગોયમા ! ૧. સિય એગવળ્ણે, સિય દુવળ્ણે, સિય તિવળ્ણે,
 ૨. સિય એગંધે, સિય દુગંધે,

૭. કઢાય લીલો અને સકેદ,
 ૮. કઢાય લાલ અને પીળો,
 ૯. કઢાય લાલ અને સકેદ,
 ૧૦. કઢાય પીળો અને સકેદ,

આ પ્રકારે આ દ્વિકસંયોગી દસ ભંગ હોય છે.

જો એક ગંધયુક્ત હોય તો -

૧. કઢાય સુગંધિત,
 ૨. કઢાય દુર્ગંધયુક્ત હોય છે.

જો બે ગંધયુક્ત હોય તો -

સુગંધિત અને દુર્ગંધયુક્ત હોય છે.

રસોના ભંગ વર્ણોને અનુરૂપ સમજવા જોઈએ.
 (૧૫ ભંગ)

જો બે સ્પર્શયુક્ત હોય તો -

- ૧-૪. કઢાય શીત અને સ્નિગ્ધ ઈત્યાદિ પરમાણુ
 પુદ્ગલને અનુરૂપ ચાર ભંગ સમજવા જોઈએ.

જો તે ત્રણ સ્પર્શયુક્ત હોય તો -

૧. સર્વ શીત હોય છે, એનો એક અંશ સ્નિગ્ધ
 અને એક અંશ રુક્ષ હોય છે.
 ૨. સર્વ ઉષ્ણ હોય છે, એનો એક અંશ સ્નિગ્ધ
 અને એક અંશ રુક્ષ હોય છે.
 ૩. સર્વ સ્નિગ્ધ હોય છે, એનો એક અંશ શીત
 અને એક અંશ ઉષ્ણ હોય છે.

૪. સર્વ રુક્ષ હોય છે, એનો એક અંશ શીત અને
 એક અંશ ઉષ્ણ હોય છે.

જો તે ચાર સ્પર્શયુક્ત હોય તો -

૧. એનો એક અંશ શીત, એક અંશ ઉષ્ણ, એક
 અંશ સ્નિગ્ધ અને એક અંશ રુક્ષ હોય છે.

આ પ્રકારે સ્પર્શના નવ ભંગ હોય છે.

(આ પ્રકારે દ્વિપ્રદેશી સ્કંધમાં વર્ણોના ૧૫, ગંધના ૩,
 રસના ૧૫ અને સ્પર્શના ૯ એમ બધા મળીને કુલ
 ૪૨ ભંગ થયાં)

- પ્ર. ભંતે ! ત્રિપ્રદેશી સ્કંધ કેટલા વર્ણ, ગંધ, રસ,
 સ્પર્શયુક્ત કહેવામાં આવ્યા છે ?
 ઊ. ગૌતમ ! ૧. કઢાય એક વર્ણયુક્ત, કઢાય બે
 વર્ણયુક્ત અને કઢાય ત્રણ વર્ણયુક્ત હોય છે.
 ૨. કઢાય એક ગંધયુક્ત અને કઢાય બે ગંધયુક્ત
 હોય છે.

૩. સિય ઇગરસે, સિય દુરસે, સિય તિરસે,
૪. સિય દુફાસે, સિય તિફાસે, સિય ચડફાસે પળ્ણત્તે।^૧

જઇ ઇગવન્ને-

૧. સિય કાલે -જાબ- ૫. સુવિકલ્લે।

જઇ દુવન્ને-

૧. સિય કાલે ય, નીલે ય,
૨. સિય કાલે ય, નીલગા ય,
૩. સિય કાલગા ય, નીલે ય,
૧. સિય કાલે ય, લોહિયે ય,
૨. સિય કાલે ય, લોહિયગા ય,
૩. સિય કાલગા ય, લોહિયે ય।

૧-૩. ઇવં હાલિદ્દેણ વિ સમં ભંગા ૩

૧-૩. ઇવં સુવિકલ્લેણ વિ સમં ભંગા ૩

૧-૩. સિય નીલે ય લોહિયે ય, ઇત્થ વિ ભંગા ૩

૧-૩. ઇવં હાલિદ્દેણ વિ સમં ભંગા ૩

૧-૩. ઇવં સુવિકલ્લેણ વિ સમં ભંગા ૩

૧-૩. સિય લોહિયે ય, હાલિદ્દેણ ય ભંગા ૩

• ૧-૩. ઇવં સુવિકલ્લેણ વિ સમં ભંગા ૩

૧-૩. સિય હાલિદ્દે ય, સુવિકલ્લે ય ભંગા ૩,

ઇવં સવ્વે દસ દુયાસંજોગા ભંગા તીસં ભવંતિ ।

જઇ તિવન્ને-

૧. સિય કાલે ય, નીલે ય, લોહિયે ય,
૨. સિય કાલે ય, નીલે ય, હાલિદ્દે ય,
૩. સિય કાલે ય, નીલે ય, સુવિકલ્લે ય,

૩. કદાય એક રસયુક્ત, કદાય બે રસયુક્ત અને કદાય ત્રણ રસયુક્ત હોય છે.

૪. કદાય બે સ્પર્શયુક્ત, કદાય ત્રણ સ્પર્શયુક્ત અને કદાય ચાર સ્પર્શયુક્ત કહેવાય છે.

જો એક વર્ણયુક્ત હોય તો -

૧-૫. કદાય કાળો હોય છે -યાવત્- કદાય સફેદ હોય છે.

જો બે વર્ણયુક્ત હોય તો -

૧. કદાય કાળો અને લીલો હોય છે,
૨. કદાય એક અંશ કાળો અને બે અંશ લીલો હોય છે.
૩. કદાય બે અંશ કાળા અને એક અંશ લીલો હોય છે.

૧. કદાય કાળો અને લાલ હોય છે.

૨. કદાય એક અંશ કાળો અને બે અંશ લાલ હોય છે.
૩. કદાય બે અંશ કાળા અને એક અંશ લાલ હોય છે.

૧-૩. આ જ પ્રકારે કાળા વર્ણના, પીળા વર્ણની સાથે ત્રણ ભંગ (પૂર્વવત્) સમજવા જોઈએ.

૧-૩. આ જ પ્રકારે કાળા વર્ણની સાથે શ્વેતવર્ણના પણ ત્રણ ભંગ સમજવા જોઈએ.

૧-૩. કદાય લીલા અને લાલ વર્ણની સાથે પૂર્વવત્ ત્રણ ભંગ સમજવા જોઈએ.

૧-૩. આ જ પ્રકારે લીલા વર્ણના, પીળા વર્ણની સાથે ત્રણ ભંગ સમજવા જોઈએ.

૧-૩. આ જ પ્રકારે લીલા વર્ણના, શ્વેતવર્ણની સાથે ત્રણ ભંગ સમજવા જોઈએ.

૧-૩. કદાય લાલ અને પીળા વર્ણની સાથે પણ ત્રણ ભંગ સમજવા જોઈએ.

૧-૩. આ જ પ્રકારે લાલવર્ણના, શ્વેતવર્ણની સાથે ત્રણ ભંગ સમજવા જોઈએ.

૧-૩. કદાય પીળા અને શ્વેત એ ત્રણ ભંગ સમજવા જોઈએ.

આ બધા દસ દ્વિકસંયોગી મળીને ત્રીસ ભંગ થાય છે.

જો (ત્રિપ્રદેશી સ્કંધ) ત્રણ વર્ણયુક્ત હોય તો -

૧. કદાય કાળા, લીલા અને લાલ હોય છે,
૨. કદાય કાળા, લીલા અને પીળા હોય છે,
૩. કદાય કાળા, લીલા અને શ્વેત હોય છે,

૪. સિય કાલેય ય, લોહિયેય ય, હાલિદ્વેય ય,
 ૫. સિય કાલેય ય, લોહિયેય ય, સુક્કિલ્લેય ય,
 ૬. સિય કાલેય ય, હાલિદ્વેય ય, સુક્કિલ્લેય ય,
 ૭. સિય નીલેય ય, લોહિયેય ય, હાલિદ્વેય ય,
 ૮. સિય નીલેય ય, લોહિયેય ય, સુક્કિલ્લેય ય,
 ૯. સિય નીલેય ય, હાલિદ્વેય ય, સુક્કિલ્લેય ય,
 ૧૦. સિય લોહિયેય ય, હાલિદ્વેય ય, સુક્કિલ્લેય ય,
- એવં એ દસ તિયાસંજોગે ભંગા ।**

જઇ એગંધે-

સિય સુભિગંધે, સિય દુભિગંધે ।

જઇ દુગંધે-

સિય સુભિગંધે ય, દુભિગંધે ય, ભંગા ૩

રસા જહા-વન્ના ।

જઇ દુફાસે-

સિય સીએ ય, નિદ્ધે ય ।

એવં જહેવ-દુપએસિયસ્સ તહેવ ચત્તારિ ભંગા ।

જઇ તિફાસે-

૧. સવ્વે સીએ, દેસે નિદ્ધે, દેસે લુક્ખે,

૨. સવ્વે સીએ, દેસે નિદ્ધે, દેસા લુક્ખા,

૩. સવ્વે સીએ, દેસા નિદ્ધા, દેસે લુક્ખે,

૪-૬. સવ્વે ડસિણે, દેસે નિદ્ધે, દેસે લુક્ખે, એત્થવિ
ભંગા તિન્નિ,

૭-૯. સવ્વે નિદ્ધે, દેસે સીએ, દેસે ડસિણે, ભંગા
તિન્નિ,

૧૦-૧૨. સવ્વે લુક્ખે, દેસે સીએ, દેસે ડસિણે, ભંગા
તિન્નિ એવં ૧૨,

જઇ ચડફાસે-

૧. દેસે સીએ, દેસે ડસિણે, દેસે નિદ્ધે, દેસે લુક્ખે,

૪. કદાય કાળા, લાલ અને પીળા હોય છે,
૫. કદાય કાળા, લાલ અને શ્વેત હોય છે,
૬. કદાય કાળા, પીળા અને શ્વેત હોય છે,
૭. કદાય લીલા, લાલ અને પીળા હોય છે,
૮. કદાય લીલા, લાલ અને શ્વેત હોય છે,
૯. કદાય લીલા, પીળા અને શ્વેત હોય છે,
૧૦. કદાય લાલ, પીળા અને શ્વેત હોય છે.

આ પ્રકારે આ દસ ત્રિકસંયોગી ભંગ હોય છે.

જો એક ગંધયુક્ત હોય તો -

૧. કદાય સુગંધયુક્ત હોય છે અને કદાય દુર્ગંધયુક્ત હોય છે.

૨. જો બે ગંધયુક્ત હોય તો -

કદાય સુગંધ અને કદાય દુર્ગંધયુક્ત હોય છે.

આ પ્રકારે આ ત્રણ ભંગ હોય છે.

**જે પ્રકારે વર્ણના (૪૫ ભંગ) હોય છે, એ જ પ્રકારે
રસના પણ (૪૫ ભંગ) સમજવા જોઈએ.**

(ત્રિપ્રદેશી સ્કંધ) જો બે સ્પર્શયુક્ત હોય તો -

કદાય શીત અને સ્નિગ્ધ હોય છે.

**જે પ્રકારે દ્વિપ્રદેશી સ્કંધના ચાર ભંગ કદા છે, એ
જ પ્રકારે અહીંયા પણ (૪ ભંગ) સમજવા જોઈએ.**

જો તે ત્રણ સ્પર્શયુક્ત હોય તો -

૧. સર્વશીત, એક અંશ સ્નિગ્ધ અને એક અંશ
રુક્ષ હોય છે,

૨. સર્વશીત, એક અંશ સ્નિગ્ધ અને અનેક અંશ
રુક્ષ હોય છે,

૩. સર્વશીત, અનેક અંશ સ્નિગ્ધ અને એક અંશ
રુક્ષ હોય છે.

૪-૬. સર્વઉષ્ણ, એક અંશ સ્નિગ્ધ અને એક અંશ
રુક્ષ હોય છે, અહીંયા પણ પૂર્વવત્ ત્રણ ભંગ
સમજવા જોઈએ.

૭-૯. સર્વ સ્નિગ્ધ, એક અંશ શીત અને એક અંશ
ઉષ્ણ હોય છે, અહીંયા પણ પૂર્વવત્ ત્રણ ભંગ
સમજવા જોઈએ.

૧૦-૧૨. સર્વરુક્ષ, એક અંશ શીત અને એક અંશ
ઉષ્ણ હોય છે, અહીંયા પણ પૂર્વવત્ ત્રણ ભંગ
સમજવા જોઈએ. એ કુલ બાર ભંગ હોય છે.

જો (ત્રિપ્રદેશી સ્કંધ) ચાર સ્પર્શયુક્ત હોય તો -

૧. એક અંશ શીત, એક અંશ ઉષ્ણ, એક અંશ
સ્નિગ્ધ અને એક અંશ રુક્ષ હોય છે,

૨. દેસે સીએ, દેસે ડસિણે, દેસે નિદ્ધે, દેસા લુક્ખા,
૩. દેસે સીએ, દેસે ડસિણે, દેસા નિદ્ધા, દેસે લુક્ખે,
૪. દેસે સીએ, દેસા ડસિણા, દેસે નિદ્ધે, દેસે લુક્ખે,
૫. દેસે સીએ, દેસા ડસિણા, દેસે નિદ્ધે, દેસા લુક્ખા,
૬. દેસે સીએ, દેસા ડસિણા, દેસા નિદ્ધા, દેસે લુક્ખે,
૭. દેસા સીયા, દેસે ડસિણે, દેસે નિદ્ધે, દેસે લુક્ખે,
૮. દેસા સીયા, દેસે ડસિણે, દેસે નિદ્ધે, દેસા લુક્ખા,
૯. દેસા સીયા, દેસે ડસિણે, દેસા નિદ્ધા, દેસે લુક્ખે,

एवं एए तिपएसिए फासेसु पणवीसं भंगा ।

પ. ચડપ્પાસિએ પં ભંતે ! ઁંધે, કઙ્ગવન્ને, કઙ્ગંધે, કઙ્ગરસે, કઙ્ગાસે પણ્ણત્તે ?

ડ. ગોયમા ! સિય ઁગવણ્ણે -જાવ- સિય ચડવણ્ણે,

સિય ઁગગંધે, સિય ઢુગંધે,

સિય ઁગરસે -જાવ- સિય ચડરસે,

સિય ઢુફાસે, સિય તિફાસે, સિય ચડફાસે પણ્ણત્તે ।^૧

જઙ્ગ ઁગવન્ને-

સિય કાલઁ ય -જાવ- સુક્કિલ્લઁ ય,

જઙ્ગ ઢુવન્ને-

૧. સિય કાલઁ ય નીલઁ ય,

૨. સિય કાલઁ ય નીલગા ય,

૩. સિય કાલગા ય નીલઁ ય,

૨. ઁક અંશ શીત, ઁક અંશ ઉષ્ણ, ઁક અંશ સ્નિગ્ધ અને અનેક અંશ રુક્ષ હોય છે,

૩. ઁક અંશ શીત, ઁક અંશ ઉષ્ણ, અનેક અંશ સ્નિગ્ધ અને ઁક અંશ રુક્ષ હોય છે,

૪. ઁક અંશ શીત, અનેક અંશ ઉષ્ણ, ઁક અંશ સ્નિગ્ધ અને ઁક અંશ રુક્ષ હોય છે,

૫. ઁક અંશ શીત, અનેક અંશ ઉષ્ણ, ઁક અંશ સ્નિગ્ધ અને અનેક અંશ રુક્ષ હોય છે,

૬. ઁક અંશ શીત, અનેક અંશ ઉષ્ણ, અનેક અંશ સ્નિગ્ધ અને ઁક અંશ રુક્ષ હોય છે,

૭. અનેક અંશ શીત, ઁક અંશ ઉષ્ણ, ઁક અંશ સ્નિગ્ધ અને ઁક અંશ રુક્ષ હોય છે,

૮. અનેક અંશ શીત, ઁક અંશ ઉષ્ણ, ઁક અંશ સ્નિગ્ધ અને અનેક અંશ રુક્ષ હોય છે,

૯. અનેક અંશ શીત, ઁક અંશ ઉષ્ણ, અનેક અંશ સ્નિગ્ધ અને ઁક અંશ રુક્ષ હોય છે.

આ પ્રકારે ત્રિપ્રદેશી સ્કંધમાં સ્પર્શના કુલ (૪ + ૪ + ૪ + ૧૨ = ૨૪) ચોવીસ ભંગ હોય છે. (આ પ્રકારે ત્રિપ્રદેશી સ્કંધમાં વર્ણના ૪૫, ગંધના ૫, રસના ૪૫ અને સ્પર્શના ૨૫ ઁમ બધા મળીને કુલ ૧૨૦ ભંગ થાય છે)

પ્ર. ભંતે ! ચતુષ્પ્રદેશી સ્કંધ કેટલા વર્ણ, ગંધ, રસ અને સ્પર્શયુક્ત કહેવામાં આવ્યા છે ?

ડ. ગૌતમ ! કઢાય ઁક વર્ણયુક્ત -યાવત્- કઢાય ચાર વર્ણયુક્ત હોય છે,

કઢાય ઁક ગંધયુક્ત હોય છે અને કઢાય બે ગંધયુક્ત હોય છે.

કઢાય ઁક રસયુક્ત -યાવત્- કઢાય ચાર રસયુક્ત હોય છે,

કઢાય બે સ્પર્શયુક્ત, કઢાય ત્રણ સ્પર્શયુક્ત અને કઢાય ચાર સ્પર્શયુક્ત કહેવામાં આવ્યા છે.

જો ઁક વર્ણ યુક્ત હોય તો -

કઢાય કાળા -યાવત્- શ્વેત હોય છે.

જો બે વર્ણયુક્ત હોય તો -

૧. કઢાય કાળા અને લીલા હોય છે,

૨. કઢાય ઁક અંશ કાળો અને અનેક અંશ લીલા હોય છે,

૩. કઢાય અનેક અંશ કાળા અને ઁક અંશ લીલો હોય છે,

૪. સિય કાલગા ય નીલગા ય,

एवं

૫-૮. સિય કાલે ય લોહિયે ય, એથ વિ ચત્તારિ ભંગા,

૯-૧૨. સિય કાલે ય હાલિદ્દે ય, એથ વિ ચત્તારિ ભંગા,

૧૩-૧૬. સિય કાલે ય સુક્કિલ્લે ય, એથ વિ ચત્તારિ ભંગા,

૧૭-૨૦. સિય નીલે ય લોહિયે ય, એથ વિ ચત્તારિ ભંગા,

૨૧-૨૪. સિય નીલે ય હાલિદ્દે ય, એથ વિ ચત્તારિ ભંગા

૨૫-૨૮. સિય નીલે ય સુક્કિલ્લે ય, એથ વિ ચત્તારિ ભંગા,

૨૯-૩૨. સિય લોહિયે ય હાલિદ્દે ય, એથ વિ ચત્તારિ ભંગા,

૩૩-૩૬. સિય લોહિયે ય સુક્કિલ્લે ય, એથ વિ ચત્તારિ ભંગા,

૩૭-૪૦. સિય હાલિદ્દે ય સુક્કિલ્લે ય, એથ વિ ચત્તારિ ભંગા,

एवं एए दस दुयासंजोगा भंगा पुण चत्तालीसं, जइ तिवन्ने-

૧. સિય કાલે ય નીલે ય લોહિયે ય,

૨. સિય કાલે ય નીલે ય લોહિયગા ય,

૩. સિય કાલે ય નીલગા ય લોહિયે ય,

૪. સિય કાલગા ય નીલે ય લોહિયે ય,

एए चत्तारि भंगा,

૫-૮. एवं काल-नील-हालिद्वएहिं भंगा ४,

૯-૧૨. काल-नील-सुक्किल्लएहिं भंगा ४,

૧૩-૧૬. काल-लोहिय-हालिद्वएहिं भंगा ४,

૧૭-૨૦. काल-लोहिय-सुक्किल्लएहिं भंगा ४,

૨૧-૨૪. काल-हालिद्व-सुक्किल्लएहिं भंगा ४,

૨૫-૨૮. नील-लोहिय-हालिद्वगाणं भंगा ४,

૨૯-૩૨. नील-लोहिय-सुक्किल्लगाणं भंगा ४,

૪. કદાચ અનેક અંશ કાળા અને અનેક અંશ લીલા હોય છે,

એ જ પ્રકારે.

૫-૮. કદાચ કાળા અને લાલ હોય છે, અહીંયા પણ પૂર્વવત્ ચાર ભંગ સમજવા જોઈએ,

૯-૧૨. કદાચ કાળા અને પીળા હોય છે, અહીંયા પણ પૂર્વવત્ ચાર ભંગ સમજવા જોઈએ,

૧૩-૧૬. કદાચ કાળા અને શ્વેત હોય છે, અહીંયા પણ પૂર્વવત્ ચાર ભંગ સમજવા જોઈએ,

૧૭-૨૦. કદાચ લીલા અને લાલ હોય છે, અહીંયા પણ પૂર્વવત્ ચાર ભંગ સમજવા જોઈએ,

૨૧-૨૪. કદાચ લીલા અને પીળા હોય છે, અહીંયા પણ પૂર્વવત્ ચાર ભંગ સમજવા જોઈએ,

૨૫-૨૮. કદાચ લીલા અને શ્વેત હોય છે, અહીંયા પણ પૂર્વવત્ ચાર ભંગ સમજવા જોઈએ,

૨૯-૩૨. કદાચ લાલ અને પીળા હોય છે, અહીંયા પણ પૂર્વવત્ ચાર ભંગ સમજવા જોઈએ,

૩૩-૩૬. કદાચ લાલ અને સફેદ હોય છે, અહીંયા પણ પૂર્વવત્ ચાર ભંગ સમજવા જોઈએ,

૩૭-૪૦. કદાચ પીળા અને સફેદ હોય છે, અહીંયા પણ પૂર્વવત્ ચાર ભંગ સમજવા જોઈએ,

આ પ્રકારે દસ દ્વિકસંયોગના ચાલીસ ભંગ હોય છે, જો ત્રણ વર્ણયુક્ત હોય તો -

૧. કદાચ કાળો, લીલો અને લાલ હોય છે,

૨. કદાચ એક અંશ કાળો, એક અંશ લીલો અને અનેક અંશ લાલ હોય છે,

૩. કદાચ એક અંશ કાળો, અનેક અંશ લીલો અને એક અંશ લાલ હોય છે,

૪. કદાચ અનેક અંશ કાળા, એક અંશ લીલો અને એક અંશ લાલ હોય છે,

આ પ્રકારે પ્રથમ ત્રિકસંયોગીના ચાર ભંગ હોય છે.

૫-૮. આ જ પ્રકારે કાળા, લીલા અને પીળા વર્ણના ચાર ભંગ,

૯-૧૨. કાળા, લીલા અને શ્વેત વર્ણના ચાર ભંગ,

૧૩-૧૬. કાળા, લાલ અને પીળા વર્ણના ચાર ભંગ,

૧૭-૨૦. કાળા, લાલ અને શ્વેત વર્ણના ચાર ભંગ,

૨૧-૨૪. કાળા, પીળા અને શ્વેત વર્ણના ચાર ભંગ,

૨૫-૨૮. લીલા, લાલ અને પીળા વર્ણના ચાર ભંગ,

૨૯-૩૨. લીલા, લાલ અને શ્વેત વર્ણના ચાર ભંગ,

૩૩-૩૬. નીલ-હાલિદ્-સુક્કિલ્લગાણં ભંગા ૪,
૩૭-૪૦. લોહિય-હાલિદ્-સુક્કિલ્લગાણં ભંગા ૪,

एवं एए दसतियगसंजोगा,
एक्केवके संजोए चत्तारि भंगा, सव्वे ते चत्तालीसं
भंगा ४०,

जइ चउवन्ने-

१. सिय कालए य, नीलए य, लोहियए य, हालिदए य,
२. सिय कालए य, नीलए य, लोहियए य,
सुक्किल्लए य,
३. सिय कालए य, नीलए य, हालिदए य,
सुक्किल्लए य,
४. सिय कालए य, लोहियए य, हालिदए य,
सुक्किल्लए य,
५. सिय नीलए य, लोहियए य, हालिदए य,
सुक्किल्लए य,

एवमेए चउक्कसंजोए पंच भंगा,
एए सव्वे नउइभंगा ।

जइ एगगंधे-

१. सिय सुब्धिगंधे, २. सिय दुब्धिगंधे,

जइ दुगंधे-

१. सिय सुब्धिगंधे य,
२. सिय दुब्धिगंधे य ।^१

रसा जहा-वन्ना,

जइ दुफासे-

जहेव परमाणु पोग्गले ४,

जइ तिफासे-

१. सव्वे सीए, देसे निद्धे, देसे लुक्खे,
२. सव्वे सीए, देसे निद्धे, देसा लુक्खा,

૩૩-૩૬. લીલા, પીળા અને શ્વેત વર્ણના ચાર ભંગ,
૩૭-૪૦. લાલ, પીળા અને શ્વેત વર્ણના ચાર
ભંગ હોય છે.

આ પ્રકારે આ ત્રિકસંયોગીના દસ ભંગ હોય છે.

જો પ્રત્યેકની સાથે સંયોગ કરવાથી ચાર ભંગયુક્ત
થાય છે તો એ બધા મળીને ૪૦ ભંગ થયા.

જો ચાર વર્ણયુક્ત હોય તો -

૧. કદાચ કાળા, લીલા, લાલ અને પીળા હોય છે,
૨. કદાચ કાળા, લીલા, લાલ અને સફેદ હોય છે,
૩. કદાચ કાળા, લીલા, પીળા અને સફેદ હોય છે,
૪. કદાચ કાળા, લાલ, પીળા અને સફેદ હોય છે,
૫. કદાચ લીલા, લાલ, પીળા અને સફેદ હોય છે.

આ પ્રકારે ચતુઃસંયોગીના કુલ પાંચ ભંગ હોય છે.

(આ પ્રકારે ચતુઃપ્રદેશી રકંધના એક વર્ણના
અસંયોગી ૫, બે વર્ણના દ્વિક સંયોગી ૪૦, ત્રણ
વર્ણના ત્રિકસંયોગી ૪૦ અને ચાર વર્ણના
ચતુઃસંયોગી ૫ ભંગ થયા) કુલ મળીને વર્ણ
સંબંધિત (૮૦) નેવું ભંગ થયા.

જો એક ગંધયુક્ત હોય તો -

૧. કદાચ સુગંધયુક્ત હોય છે અને કદાચ
દુર્ગંધયુક્ત હોય છે,

જો બે ગંધયુક્ત હોય તો -

૧. કદાચ સુગંધિત અને
૨. કદાચ દુર્ગંધયુક્ત હોય છે.

જે પ્રકારે વર્ણસંબંધિત ૮૦ ભંગ કદા છે એ જ
પ્રકારે રસ સંબંધિત ૮૦ ભંગ સમજવા જોઈએ.

જો બે સ્પર્શયુક્ત હોય તો -

એના પરમાણુ પુદ્ગલને અનુરૂપ ચાર ભંગ સમજવા
જોઈએ.

જો ત્રણ સ્પર્શયુક્ત હોય તો -

૧. સર્વશીત, એક અંશ સ્નિગ્ધ અને એક અંશ
રુક્ષ હોય છે,
૨. સર્વશીત, એક અંશ સ્નિગ્ધ અને અનેક અંશ
રુક્ષ હોય છે,

૧. એક ગંધના બે અને બે ગંધના ચાર આ પ્રમાણે કુલ છ ભંગ હોય છે.

૩. સવ્વે સીએ, દેસા નિદ્ધા, દેસે લુક્ખે,
 ૪. સવ્વે સીએ, દેસા નિદ્ધા, દેસા લુક્ખા,
 ૫-૮. સવ્વે ડસિણે, દેસે નિદ્ધે, દેસે લુક્ખે, એવં ભંગા ૪
 ૯-૧૨. સવ્વે નિદ્ધે, દેસે સીએ, દેસે ડસિણે, એવં ભંગા ૪
 ૧૩-૧૬. સવ્વે લુક્ખે, દેસે સીએ, દેસે ડસિણે, એવં
 ભંગા ૪,
 એ તિફાસે સોલસ ભંગા ।

જહ ચ્ચઉફાસે-

૧. દેસે સીએ, દેસે ડસિણે, દેસે નિદ્ધે, દેસે લુક્ખે,
 ૨. દેસે સીએ, દેસે ડસિણે, દેસે નિદ્ધે, દેસા લુક્ખા,
 ૩. દેસે સીએ, દેસે ડસિણે, દેસા નિદ્ધા, દેસે લુક્ખે,
 ૪. દેસે સીએ, દેસે ડસિણે, દેસા નિદ્ધા, દેસા લુક્ખા,
 ૫. દેસે સીએ, દેસા ડસિણા, દેસે નિદ્ધે, દેસે લુક્ખે,
 ૬. દેસે સીએ, દેસા ડસિણા, દેસે નિદ્ધે, દેસા લુક્ખા,
 ૭. દેસે સીએ, દેસા ડસિણા, દેસા નિદ્ધા, દેસે લુક્ખે,
 ૮. દેસે સીએ, દેસા ડસિણા, દેસા નિદ્ધા, દેસા લુક્ખા,
 ૯. દેસા સીયા, દેસે ડસિણે, દેસે નિદ્ધે, દેસે લુક્ખે ।

એવં એ ચ્ચઉફાસે સોલસ ભંગા ખાણિયવ્વા -જાવ-
 દેસા સીયા, દેસા ડસિણા, દેસા નિદ્ધા, દેસા લુક્ખા ।

સવ્વે એ ફાસેસુ છત્તીસં ભંગા ।

- પ. પંચપણિણે ગં મંતે ! કંધે કહ્વન્ને, કહ્વંધે, કહ્વરસે,
 કહ્વફાસે પણ્ણત્તે ?

૩. સર્વશીત, અનેક અંશ સ્નિગ્ધ અને એક અંશ
 રુક્ષ હોય છે,
 ૪. સર્વશીત, અનેક અંશ સ્નિગ્ધ અને અનેક અંશ
 રુક્ષ હોય છે,
 ૫-૮. સર્વઉષ્ણ, એક અંશ સ્નિગ્ધ અને એક અંશ
 રુક્ષ હોય છે - એ ચાર ભંગ હોય છે.
 ૯-૧૨. સર્વ સ્નિગ્ધ, એક અંશ શીત અને એક
 અંશ ઉષ્ણ હોય છે - એ ચાર ભંગ હોય છે.
 ૧૩-૧૬. સર્વરુક્ષ, એક અંશ શીત અને એક અંશ
 ઉષ્ણ હોય છે - એ ચાર ભંગ હોય છે.
 આ પ્રકારે ત્રણ સ્પર્શના ત્રિકસંયોગી ૧૬ ભંગ
 હોય છે.

જો ચાર સ્પર્શયુક્ત હોય તો -

૧. એનો એક અંશ શીત, એક અંશ ઉષ્ણ, એક
 અંશ સ્નિગ્ધ અને એક અંશ રુક્ષ હોય છે,
 ૨. એક અંશ શીત, એક અંશ ઉષ્ણ, એક અંશ
 સ્નિગ્ધ અને અનેક અંશ રુક્ષ હોય છે,
 ૩. એક અંશ શીત, એક અંશ ઉષ્ણ, અનેક અંશ
 સ્નિગ્ધ અને એક અંશ રુક્ષ હોય છે,
 ૪. એક અંશ શીત, એક અંશ ઉષ્ણ, અનેક અંશ
 સ્નિગ્ધ અને અનેક અંશ રુક્ષ હોય છે,
 ૫. એક અંશ શીત, અનેક અંશ ઉષ્ણ, એક અંશ
 સ્નિગ્ધ અને એક અંશ રુક્ષ હોય છે,
 ૬. એક અંશ શીત, અનેક અંશ ઉષ્ણ, એક અંશ
 સ્નિગ્ધ અને અનેક અંશ રુક્ષ હોય છે,
 ૭. એક અંશ શીત, અનેક અંશ ઉષ્ણ, અનેક અંશ
 સ્નિગ્ધ અને એક અંશ રુક્ષ હોય છે,
 ૮. એક અંશ શીત, અનેક અંશ ઉષ્ણ, અનેક અંશ
 સ્નિગ્ધ અને અનેક અંશ રુક્ષ હોય છે,
 ૯. અનેક અંશ શીત, એક અંશ ઉષ્ણ, એક અંશ
 સ્નિગ્ધ અને એક અંશ રુક્ષ હોય છે,

આ પ્રકારે ચાર સ્પર્શના સોળ ભંગ, અનેક અંશ
 શીત, અનેક અંશ ઉષ્ણ, અનેક અંશ સ્નિગ્ધ અને
 અનેક અંશ રુક્ષ હોય છે પર્યંત સમજવું જોઈએ.

આ પ્રકારે આ સ્પર્શના ૩૬ ભંગ હોય છે. (આ
 પ્રકારે ચતુષ્પ્રદેશી સ્કંધમાં વર્ણના ૮૦, ગંધના ૬,
 રસના ૮૦ અને સ્પર્શના ૩૬ - એ બધા મળીને
 ૨૨૨ ભંગ થાય છે.)

- પ્ર. ભંતે ! પંચ પ્રદેશી સ્કંધ કેટલા વર્ણ, ગંધ, રસ
 અને સ્પર્શયુક્ત કહેવામાં આવ્યા છે ?

૩. ગોયમા ! સિય એગવણ્ણે -જાવ- સિય પંચવણ્ણે,
સિય એગગંધે, સિય દુગંધે,
સિય એગરસે -જાવ- સિય પંચરસે,
સિય ટુફાસે, સિય તિફાસે, સિય ચઝફાસે^૧ પણ્ણત્તે ।

જહ એગવન્ને-

એગવન્નદુવન્ના જહેવ ચઝપ્પએસિએ ।

જહ તિવન્ને-

૧. સિય કાલએ ય નીલએ ય લોહિયએ ય,
૨. સિય કાલએ ય નીલએ ય લોહિયગા ય,
૩. સિય કાલએ ય નીલગા ય લોહિયએ ય,
૪. સિય કાલએ ય નીલગા ય લોહિયગા ય,
૫. સિય કાલગા ય નીલએ ય લોહિયએ ય,
૬. સિય કાલગા ય નીલએ ય લોહિયગા ય,
૭. સિય કાલગા ય નીલગા ય લોહિયએ ય,
- ૮-૧૪. સિય કાલએ ય નીલએ ય હાલિદ્દએ ય,
એત્થવિ સત્ત ભંગા

એવં-

- ૧૫-૨૧. કાલગ-નીલગ-સુવ્વિકલ્લએસુ, સત્ત ભંગા,
- ૨૨-૨૮. કાલગ-લોહિય-હાલિદ્દએસુ, સત્ત ભંગા,
- ૨૯-૩૫. કાલગ-લોહિય-સુવ્વિકલ્લએસુ, સત્ત ભંગા,
- ૩૬-૪૨. કાલગ-હાલિદ્દ-સુવ્વિકલ્લએસુ, સત્ત ભંગા,
- ૪૩-૪૯. નીલગ-લોહિય-હાલિદ્દએસુ, સત્ત ભંગા,

૩. ગૌતમ ! કદાચ એક વર્ણયુક્ત -ચાવત્- કદાચ પાંચ વર્ણયુક્ત,
કદાચ એક ગંધયુક્ત અને કદાચ બે ગંધયુક્ત,
કદાચ એક રસયુક્ત -ચાવત્- કદાચ પાંચ રસયુક્ત,
કદાચ બે સ્પર્શયુક્ત, કદાચ ત્રણ સ્પર્શયુક્ત અને કદાચ ચાર સ્પર્શયુક્ત કહેવામાં આવ્યા છે.

જો એક વર્ણયુક્ત હોય તો -

એક વર્ણયુક્ત, બે વર્ણયુક્તનું કથન ચતુષ્પ્રદેશી સ્કંધને અનુરૂપ સમજવું જોઈએ.

જો ત્રણ વર્ણયુક્ત હોય તો -

૧. કદાચ કાળો, લીલો અને લાલ હોય છે,
૨. કદાચ એક અંશ કાળો, એક અંશ લીલો અને અનેક અંશ લાલ હોય છે,
૩. કદાચ એક અંશ કાળો, અનેક અંશ લીલા અને એક અંશ લાલ હોય છે,
૪. કદાચ એક અંશ કાળો, અનેક અંશ લીલા અને અનેક અંશ લાલ હોય છે,
૫. કદાચ અનેક અંશ કાળા, એક અંશ લીલો અને એક અંશ લાલ હોય છે,
૬. કદાચ અનેક અંશ કાળા, એક અંશ લીલો અને અનેક અંશ લાલ હોય છે,
૭. કદાચ અનેક અંશ કાળા, અનેક અંશ લીલા અને એક અંશ લાલ હોય છે,
- ૮-૧૪. કદાચ એક અંશ કાળો, એક અંશ લીલો અને એક અંશ પીળો હોય છે. આ પ્રકારે સાત ભંગ હોય છે.

એ જ પ્રકારે -

- ૧૫-૨૧. કાળા, લીલા અને સફેદના પણ સાત ભંગ હોય છે,
- ૨૨-૨૮. કાળા, લાલ અને પીળાના પણ સાત ભંગ હોય છે,
- ૨૯-૩૫. કાળા, લાલ અને સફેદના પણ સાત ભંગ હોય છે,
- ૩૬-૪૨. કાળા, પીળા અને સફેદના પણ સાત ભંગ હોય છે,
- ૪૩-૪૯. લીલા, લાલ અને પીળાના પણ સાત ભંગ હોય છે,

- ૫૦-૫૬. નીલગ-લોહિય-સુવિકલ્લેસુ, સત્ત ભંગા,
 ૫૭-૬૩. નીલગ-હાલિદ-સુવિકલ્લેસુ, સત્ત ભંગા,
 ૬૪-૭૦. લોહિય-હાલિદ-સુવિકલ્લેસુવિ, સત્ત ભંગા,

एवमेए तियासंजोएणं सत्तरि भंगा ।

जइ चउवन्ने-

૧. સિય કાલે ય નીલે ય લોહિયે ય હાલિદે ય,
૨. સિય કાલે ય નીલે ય લોહિયે ય હાલિદગા ય,
૩. સિય કાલે ય નીલે ય લોહિયગા ય હાલિદગે ય,
૪. સિય કાલે ય નીલગા ય લોહિયગે ય હાલિદગે ય,
૫. સિય કાલગા ય નીલે ય લોહિયગે ય હાલિદગે ય,

एए पंच भंगा,

- ૬-૧૦. સિય કાલે ય નીલે ય લોહિયે ય સુવિકલ્લે ય એત્થવિ પંચ ભંગા,
 ૧૧-૧૫. એવં કાલગ-નીલગ-હાલિદ-સુવિકલ્લેસુ વિ પંચ ભંગા,
 ૧૬-૨૦. કાલગ-લોહિય-હાલિદ-સુવિકલ્લેસુ વિ પંચ ભંગા,
 ૨૧-૨૫. નીલગ-લોહિય-હાલિદ-સુવિકલ્લેસુ વિ પંચ ભંગા,

एवमेए चउक्कसंजोएणं पणवीसं भंगा ।

जइ पंचवन्ने-

કાલે ય નીલે ય લોહિયે ય હાલિદે ય સુવિકલ્લે ય ।

સવ્વમેએ એકકગ દુયગ તિયગ ચઉક્ક પંચગ સંજોગેણં ઈયાલં ભંગસયં ભવઈ ।

गंधा जहा-चउप्पएसियस्स ।

रसा जहा-वन्ना ।

फासा-जहा-चउप्पएसियस्स ।

૫૦-૫૬. લીલા, લાલ અને સફેદના પણ સાત ભંગ હોય છે,

૫૭-૬૩. લીલા, પીળા અને સફેદના પણ સાત ભંગ હોય છે,

૬૪-૭૦. લાલ, પીળા અને સફેદના પણ સાત ભંગ હોય છે.

આ પ્રકારે ત્રિકસંયોગીના (પ્રત્યેકના સાત-સાત ભંગ થવાથી) ૭૦ ભંગ હોય છે.

જો ચાર વર્ણયુક્ત હોય તો -

૧. કદાચ કાળો, લીલો, લાલ અને પીળો હોય છે,

૨. કદાચ એક અંશ કાળો, લીલો અને લાલ હોય છે અને અનેક અંશ પીળા હોય છે,

૩. કદાચ એક અંશ કાળો અને લીલો હોય છે, અનેક અંશ લાલ અને એક અંશ પીળો હોય છે,

૪. કદાચ એક અંશ કાળો, અનેક અંશ લીલો, એક અંશ લાલ અને એક અંશ પીળો હોય છે,

૫. કદાચ અનેક અંશ કાળો, એક અંશ લીલો, એક અંશ લાલ અને એક અંશ પીળો હોય છે,

આ પ્રકારે ચતુઃસંયોગીના પાંચ ભંગ હોય છે.

૬-૧૦. કદાચ કાળા, લીલા, લાલ અને સફેદના પણ પાંચ ભંગ હોય છે.

૧૧-૧૫. એ જ પ્રકારે - કાળા, લીલા, પીળા અને સફેદના પણ પાંચ ભંગ હોય છે.

૧૬-૨૦. કાળા, લાલ, પીળા અને સફેદના પણ પાંચ ભંગ હોય છે.

૨૧-૨૫. લીલા, લાલ, પીળા અને સફેદના પણ પાંચ ભંગ હોય છે.

આ પ્રકારે ચતુઃસંયોગીના પચ્ચીસ ભંગ હોય છે.

જો તે પાંચ વર્ણયુક્ત હોય તો -

કાળો, લીલો, લાલ, પીળો અને સફેદ હોય છે.

આ પ્રકારે અસંયોગી ૫, દ્વિકસંયોગી ૪૦, ત્રિકસંયોગી ૭૦, ચતુઃસંયોગી ૨૫ અને પંચસંયોગીનું એક - એ બધા મળીને વર્ણના ૧૪૧ ભંગ હોય છે.

ગંધના ચતુષ્પ્રદેશી સ્કંધને અનુસાર ૬ ભંગ હોય છે.

વર્ણને અનુરૂપ રસના પણ ૧૪૧ ભંગ હોય છે.

સ્પર્શના ૩૬ ભંગ ચતુષ્પ્રદેશી સ્કંધને અનુરૂપ હોય છે. (આ પ્રકારે પંચપ્રદેશી સ્કંધમાં વર્ણના ૧૪૧, ગંધના ૬, રસના ૧૪૧ અને સ્પર્શના ૩૬ આમ બધા મળીને કુલ ૩૨૪ ભંગ થાય છે.)

- પ. છપ્પણસિણ ણં ભંતે ! કંધે કઙ્વન્ને, કઙ્ગંધે, કઙ્ગરસે, કઙ્ગફાસે પણ્ણત્તે ?
૩. ગોયમા ! જહા પંચપણ્ણસિણ -જાવ- સિય ચડફાસે પણ્ણત્તે ।

एगवन्ना दुवन्ना जहा-पंचपण्णसियस्स ।

જહ તિવન્ને -

સિય કાલણ ય નીલણ ય લોહિયણ ય,
 एवं जहेव पंचपण्णसियस्स सत्त भंगा -जाव-
 સિય કાલગા ય નીલગા ય લોહિયણ ય ૭,
 સિય કાલગા ય નીલગા ય લોહિયગા ય ૮,

एए अट्ट भंगा,

एवमेए दस तियासंजोगा, एक्केक्कए संजोगे अट्ट
 भंगा,
 एवं सब्बे वि तियागसंजोगे असीइ भंगा ।

જહ ચડવન્ને-

૧. સિય કાલણ ય નીલણ ય લોહિયણ ય હાલિદ્દણ ય,
૨. સિય કાલણ ય નીલણ ય લોહિયણ ય હાલિદ્દગા ય,
૩. સિય કાલણ ય નીલણ ય લોહિયગા ય હાલિદ્દણ ય,
૪. સિય કાલણ ય નીલણ ય લોહિયગા ય હાલિદ્દગા ય,
૫. સિય કાલણ ય નીલગા ય લોહિયણ ય હાલિદ્દણ ય,
૬. સિય કાલણ ય નીલગા ય લોહિયણ ય હાલિદ્દગા ય,
૭. સિય કાલણ ય નીલગા ય લોહિયગા ય હાલિદ્દણ ય,
૮. સિય કાલગા ય નીલણ ય લોહિયણ ય હાલિદ્દણ ય,
૯. સિય કાલગા ય નીલણ ય લોહિયણ ય હાલિદ્દગા ય,
૧૦. સિય કાલગા ય નીલણ ય લોહિયગા ય હાલિદ્દણ ય,

૩. ભંતે ! ષટ્પ્રદેશી સ્કંધ કેટલા વર્ણ, ગંધ, રસ અને સ્પર્શયુક્ત કહેવામાં આવ્યા છે ?
૭. ગૌતમ ! જે પ્રકારે પંચપ્રદેશી સ્કંધને માટે કહેવામાં આવ્યું છે એ જ પ્રકારે -યાવત્- કદાચ ચાર સ્પર્શયુક્ત પણ સમજવું જોઈએ.

જો એક વર્ણ અને બે વર્ણયુક્ત હોય તો (એક વર્ણના ૫ અને બે વર્ણના ૪ ભંગ) પંચપ્રદેશી સ્કંધને અનુરૂપ હોય છે.

જો ત્રણ વર્ણયુક્ત હોય તો -

- ૧-૭. કદાચ કાળો, લીલો અને લાલ હોય છે.
 -યાવત્- કદાચ અનેક અંશ કાળા, અનેક અંશ લીલા અને એક અંશ લાલ હોય છે, આ પંચપ્રદેશિક સ્કંધને અનુરૂપ સાત ભંગ સમજવા જોઈએ.
 ૮. કદાચ અનેક અંશ કાળા, લીલા અને લાલ હોય છે.

આ આઠમો ભંગ છે.

આ પ્રકારે ત્રિકસંયોગીના દસ ભંગ હોય છે, પ્રત્યેક સંયોગી આઠ-આઠ ભંગયુક્ત હોય છે.

આ પ્રકારે બધા ત્રિકસંયોગીના કુલ એસી ભંગ હોય છે.

જો ચાર વર્ણયુક્ત હોય તો -

૧. કદાચ કાળો, લીલો, લાલ અને પીળો હોય છે,
૨. કદાચ એક અંશ કાળો, લીલો અને લાલ હોય છે તથા અનેક અંશ પીળા હોય છે,
૩. કદાચ એક અંશ કાળો, એક અંશ લીલો, અનેક અંશ લાલ અને એક અંશ પીળો હોય છે,
૪. કદાચ એક અંશ કાળો, એક અંશ લીલો, અનેક અંશ લાલ અને અનેક અંશ પીળા હોય છે,
૫. કદાચ એક અંશ કાળો, અનેક અંશ લીલા, એક અંશ લાલ અને એક અંશ પીળો હોય છે,
૬. કદાચ એક અંશ કાળો, અનેક અંશ લીલા, એક અંશ લાલ અને અનેક અંશ પીળા હોય છે,
૭. કદાચ એક અંશ કાળો, અનેક અંશ લીલા, અનેક અંશ લાલ અને એક અંશ પીળો હોય છે,
૮. કદાચ અનેક અંશ કાળા, એક અંશ લીલો, એક અંશ લાલ અને એક અંશ પીળો હોય છે,
૯. કદાચ અનેક અંશ કાળા, એક અંશ લીલો, એક અંશ લાલ અને અનેક અંશ પીળા હોય છે,
૧૦. કદાચ અનેક અંશ કાળા, એક અંશ લીલા, અનેક અંશ લાલ અને એક અંશ પીળો હોય છે,

૧૧. સિય કાલગા ય નીલગા ય લોહિયે ય
હાલિદ્દે ય,

એ એકારસ ભંગા,

એવમે એ પંચચક્રસંજોગા કાયવ્વા,

એકેકસંજો એ એકારસ ભંગા,

સવ્વે તે ચક્રગસંજોગેણં પળપન્નં ભંગા ।

જહ પંચવન્ને-

૧. સિય કાલ એ ય નીલ એ ય લોહિય એ ય હાલિદ્દ એ
ય સુક્કિલ્લ એ ય,

૨. સિય કાલ એ ય નીલ એ ય લોહિય એ ય હાલિદ્દ એ
ય સુક્કિલ્લ ગા ય,

૩. સિય કાલ એ ય નીલ એ ય લોહિય ગે ય હાલિદ્દ ગા
ય સુક્કિલ્લ ગે ય,

૪. સિય કાલ એ ય નીલ એ ય લોહિય ગા ય હાલિદ્દ એ
ય સુક્કિલ્લ એ ય,

૫. સિય કાલ એ ય નીલ ગા ય લોહિય ગા ય હાલિદ્દ એ
ય સુક્કિલ્લ એ ય,

૬. સિય કાલ ગા ય નીલ એ ય લોહિય એ ય હાલિદ્દ એ
ય સુક્કિલ્લ એ ય,

એવં એ છઠ્ઠા ભાણિયવ્વા,

એવમે એ સવ્વેવિ એકક-દુયગ-તિયગ-ચક્રગ-પંચગ-
સંજોગેસુ છાસીયં ભંગસયં ભવહ ।

ગંધા જહા-પંચપેસિયસ્સ ।

રસા જહા-એયસ્સ ચેવ વન્ના ।

ફાસા જહા-ચપ્પેસિયસ્સ ।

૧૧. કદાય અનેક અંશ કાળા, અનેક અંશ લીલા,
એક અંશ લાલ અને એક અંશ પીળો હોય છે.

આ પ્રકારે ચતુઃસંયોગીના અગિયાર ભંગ હોય છે.
આ જ પ્રકારે પાંચ ચતુઃસંયોગીના ભંગ સમજવા
જોઈએ,

પ્રત્યેક સંયોગીના અગિયાર-અગિયાર ભંગ
હોય છે.

ચતુઃસંયોગીના બધા મળીને પંચાવન (૧૧ × ૫ =
૫૫) ભંગ હોય છે.

જો તે પાંચ વર્ણયુક્ત હોય તો -

૧. કદાય કાળો, લીલો, લાલ, પીળો અને સફેદ
હોય છે,

૨. કદાય એક અંશ કાળો, એક અંશ લીલો, એક
અંશ લાલ, એક અંશ પીળો અને અનેક અંશ
સફેદ હોય છે,

૩. કદાય એક અંશ કાળો, એક અંશ લીલો, એક
અંશ લાલ, અનેક અંશ પીળા અને એક અંશ
સફેદ હોય છે,

૪. કદાય એક અંશ કાળો, એક અંશ લીલો,
અનેક અંશ લાલ, એક અંશ પીળો અને એક અંશ
સફેદ હોય છે,

૫. કદાય એક અંશ કાળો, અનેક અંશ લીલા,
અનેક અંશ લાલ, એક અંશ પીળો અને એક અંશ
સફેદ હોય છે,

૬. કદાય અનેક અંશ કાળા, એક અંશ લીલો,
એક અંશ લાલ, એક અંશ પીળો અને એક અંશ
સફેદ હોય છે,

આ પ્રકારે છ ભંગ સમજવા જોઈએ.

આ પ્રકારે અસંયોગી ૫, દ્વિકસંયોગી ૪૦, ત્રિક-
સંયોગી ૮૦, ચતુઃસંયોગી ૫૫ અને પંચસંયોગી
૬ - એમ બધા મળીને વર્ણ સંબંધિત ૧૮૬ ભંગ
થાય છે.

ગંધ સંબંધી છ ભંગ પંચપ્રદેશી સ્કંધને અનુરૂપ
સમજવા જોઈએ.

રસના ભંગ પણ એના જ (વર્ણને) અનુરૂપ (૧૮૬
ભંગ) સમજવા જોઈએ.

સ્પર્શ સંબંધિત (૩૬ ભંગ) ચતુષ્પ્રદેશી સ્કંધને અનુરૂપ
સમજવા જોઈએ. (આ પ્રકારે ષટ્પ્રદેશી સ્કંધમાં
વર્ણના ૧૮૬, ગંધના ૬, રસના ૧૮૬ અને સ્પર્શના
૩૬ બધા મળીને કુલ ૪૧૪ ભંગ થાય છે.)

૮. સિય કાલેય નીલગા ય લોહિયેય હાલિદ્દેય
ય સુક્કિલ્લેય ય,

૯. સિય કાલેય નીલગા ય લોહિયેય હાલિદ્દેય
ય સુક્કિલ્લગા ય,

૧૦. સિય કાલેય નીલગા ય લોહિયેય હાલિદ્દેય
ય સુક્કિલ્લગે ય,

૧૧. સિય કાલેય નીલગા ય લોહિયેય હાલિદ્દેય
ય સુક્કિલ્લેય ય,

૧૨. સિય કાલગા ય નીલેય ય લોહિયેય હાલિદ્દેય
ય સુક્કિલ્લેય ય,

૧૩. સિય કાલગા ય નીલેય ય લોહિયેય હાલિદ્દેય
ય સુક્કિલ્લગા ય,

૧૪. સિય કાલગા ય નીલેય ય લોહિયેય હાલિદ્દેય
ય સુક્કિલ્લેય ય,

૧૫. સિય કાલગા ય નીલેય ય લોહિયેય હાલિદ્દેય
ય સુક્કિલ્લેય ય,

૧૬. સિય કાલગા ય નીલગા ય લોહિયેય હાલિદ્દેય
ય સુક્કિલ્લેય ય,

એ સોલસ ભંગા, એવં સવ્વમેએ-એક્રગ-દુયગ-તિયગ
ચઠક્રગ પંચગ સંજોગેણં દો સોલા ભંગસયા ભવંતિ ।

ગંધા જહા-ચઠપ્પેસિયસ્સ ।

રસા જહા-એયસ્સ ચેવ વન્ના ।

ફાસા જહા-ચઠપ્પેસિયસ્સ ।

પ. અટ્ઠપ્પેસિયે પં ભંતે ! કંધે કંઠવન્ને, કંઠગંધે,
કંઠરસે, કંઠફાસે પ્પણ્ણત્તે ?

૩. ગોયમા ! સિય એગવન્ને જહા-સપ્પેસિયસ્સ-જાવ-
સિય ચઠફાસે પ્પણ્ણત્તે ।

૮. કદાચ એક અંશ કાળો, અનેક અંશ લીલા,
એક અંશ લાલ, એક અંશ પીળો અને એક અંશ
શ્વેત હોય છે,

૯. કદાચ એક અંશ કાળો, અનેક અંશ લીલા,
એક અંશ લાલ, એક અંશ પીળો અને અનેક અંશ
શ્વેત હોય છે,

૧૦. કદાચ એક અંશ કાળો, અનેક અંશ લીલા,
એક અંશ લાલ, અનેક અંશ પીળા અને એક અંશ
શ્વેત હોય છે,

૧૧. કદાચ એક અંશ કાળો, અનેક અંશ લીલા,
અનેક અંશ લાલ, એક અંશ પીળો અને એક અંશ
શ્વેત હોય છે,

૧૨. કદાચ અનેક અંશ કાળા, એક અંશ લીલો,
એક અંશ લાલ, એક અંશ પીળો અને એક અંશ
શ્વેત હોય છે,

૧૩. કદાચ અનેક અંશ કાળા, એક અંશ લીલો,
એક અંશ લાલ, એક અંશ પીળો અને અનેક અંશ
શ્વેત હોય છે,

૧૪. કદાચ અનેક અંશ કાળા, એક અંશ લીલો,
એક અંશ લાલ, અનેક અંશ પીળા અને એક અંશ
શ્વેત હોય છે,

૧૫. કદાચ અનેક અંશ કાળા, એક અંશ લીલો,
અનેક અંશ લાલ, એક અંશ પીળો અને એક અંશ
શ્વેત હોય છે,

૧૬. કદાચ અનેક અંશ કાળા, અનેક અંશ લીલા,
એક અંશ લાલ, એક અંશ પીળો અને એક અંશ
શ્વેત હોય છે,

આ પ્રકારે સોળ ભંગ થાય છે. એ અસંયોગી ૫,
દ્વિકસંયોગી ૪૦, ત્રિકસંયોગી ૮૦, ચતુઃસંયોગી
૭૫ અને પંચસંયોગી ૧૬ (આ પ્રકારે કુલ મળીને
વર્ણના ૨૧૬ ભંગ હોય છે.)

ગંધના છ ભંગ ચતુઃપ્રદેશી સ્કંધને અનુરૂપ હોય છે.

**રસના ૨૧૬ ભંગ એના જ (વર્ણના) અનુરૂપ
સમજવા જોઈએ.**

**સ્પર્શના ૩૬ ભંગ ચતુઃપ્રદેશી સ્કંધને અનુરૂપ
સમજવા જોઈએ.** (આ પ્રકારે સપ્તપ્રદેશી સ્કંધમાં
વર્ણના ૨૧૬, ગંધના ૬, રસના ૨૧૬ અને સ્પર્શના
૩૬ એમ કુલ મળીને ૪૭૪ ભંગ થાય છે.)

પ્ર. ભંતે ! અષ્ટપ્રદેશી સ્કંધ કેટલા વર્ણ, ગંધ, રસ અને
સ્પર્શયુક્ત કહેવામાં આવ્યા છે ?

૩. ગૌતમ ! સપ્તપ્રદેશી સ્કંધને અનુરૂપ એક વર્ણ
-યાવત્- કદાચ ચાર સ્પર્શયુક્ત કહેવામાં આવે છે.

एवं एगवन्त दुवन्त तिवन्ता जहेव सत्तपएसिए ।

જઈ ચડવન્ને-

૧. સિય કાલએ ય નીલએ ય લોહિયએ ય હાલિદ્દએ ય,
૨. સિય કાલએ ય નીલએ ય લોહિયએ ય હાલિદ્દગા ય,

एवं जहेव सत्तपएसिए -जाव-

૧૫. સિય કાલગા ય નીલગા ય લોહિયગા ય હાલિદ્દગે ય,
૧૬. સિય કાલગા ય નીલગા ય લોહિયગા ય હાલિદ્દગા ય,

एए सोलस भंगा,

एवमेए पंच चउकसंजोगा सब्बमेए असीइ भंगा ८०

જઈ પંચવન્ને-

૧. સિય કાલએ ય નીલએ ય લોહિયએ ય હાલિદ્દએ ય સુક્કિલ્લએ ય,
૨. સિય કાલએ ય નીલએ ય લોહિયએ ય હાલિદ્દએ ય સુક્કિલ્લગા ય,

एवं एएणं कमेणं भंगा चारेयव्वा -जाव-

૧૫. સિય કાલએ ય નીલગા ય લોહિયગા ય હાલિદ્દગા ય સુક્કિલ્લએ ય,

एसो पन्नरसमो भंगो,

૧૬. સિય કાલગા ય નીલગે ય લોહિયએ ય હાલિદ્દએ ય સુક્કિલ્લએ ય,

૧૭. સિય કાલગા ય નીલગે ય લોહિયએ ય હાલિદ્દએ ય સુક્કિલ્લગા ય,

૧૮. સિય કાલગા ય નીલએ ય લોહિયએ ય હાલિદ્દગા ય સુક્કિલ્લગે ય,

૧૯. સિય કાલગા ય નીલગે ય લોહિયગે ય હાલિદ્દગા ય સુક્કિલ્લગા ય,

૨૦. સિય કાલગા ય નીલગે ય લોહિયગા ય હાલિદ્દએ ય સુક્કિલ્લએ ય,

એક વર્ણ, બે વર્ણ અને ત્રણ વર્ણનું કથન સપ્તપ્રદેશી સ્કંધને અનુરૂપ સમજવું જોઈએ.

જો ચાર વર્ણયુક્ત હોય તો -

૧. કદાચ કાળો, લીલો, લાલ અને પીળો હોય છે,
૨. કદાચ એક અંશ કાળો, એક અંશ લીલો, એક અંશ લાલ અને અનેક અંશ પીળા હોય છે.

આ પ્રકારે સપ્તપ્રદેશી સ્કંધને અનુરૂપ -ચાવત્-

૧૫. કદાચ અનેક અંશ કાળા, અનેક અંશ લીલા, અનેક અંશ લાલ અને એક અંશ પીળો હોય છે,
૧૬. કદાચ અનેક અંશ કાળા, અનેક અંશ લીલા, અનેક અંશ લાલ અને અનેક અંશ પીળા હોય છે.

આ સોળમો ભંગ છે. (એક ચતુ:સંયોગીના સોળ ભંગ હોય છે)

આ પ્રકારે આ પાંચ ચતુ:સંયોગી ભંગના કુલ ૮૦ ભંગ હોય છે.

જો પાંચ વર્ણયુક્ત હોય તો -

૧. કદાચ કાળો, લીલો, લાલ, પીળો અને શ્વેત હોય છે.
૨. કદાચ એક અંશ કાળો, એક અંશ લીલો, એક અંશ લાલ, એક અંશ પીળો અને અનેક અંશ શ્વેત હોય છે.

એ જ પ્રકારે એ જ કમથી (એક અનેકની અપેક્ષાએ) -ચાવત્-

૧૫. કદાચ એક અંશ કાળો, અનેક અંશ લીલા, અનેક અંશ લાલ, અનેક અંશ પીળા અને એક અંશ શ્વેત હોય છે.

આ પંદરમો ભંગ થયો.

૧૬. કદાચ અનેક અંશ કાળા, એક અંશ લીલો, એક અંશ લાલ, એક અંશ પીળો અને એક અંશ શ્વેત હોય છે,

૧૭. કદાચ અનેક અંશ કાળા, એક અંશ લીલા, એક અંશ લાલ, એક અંશ પીળો અને અનેક અંશ શ્વેત હોય છે,

૧૮. કદાચ અનેક અંશ કાળા, એક અંશ લીલો, એક અંશ લાલ, અનેક અંશ પીળા અને એક અંશ શ્વેત હોય છે,

૧૯. કદાચ અનેક અંશ કાળા, એક અંશ લીલો, એક અંશ લાલ, અનેક અંશ પીળા અને અનેક અંશ શ્વેત હોય છે,

૨૦. કદાચ અનેક અંશ કાળા, એક અંશ લીલો, અનેક અંશ લાલ, એક અંશ પીળો અને એક અંશ શ્વેત હોય છે,

૨૧. સિય કાલગા ય નીલગે ય લોહિયગા ય
હાલિદ્દા ય સુક્કિલ્લગા ય,

૨૨. સિય કાલગા ય નીલગે ય લોહિયગા ય
હાલિદ્દગા ય સુક્કિલ્લગે ય,

૨૩. સિય કાલગા ય નીલગા ય લોહિય ય
હાલિદ્દા ય સુક્કિલ્લગે ય,

૨૪. સિય કાલગા ય નીલગા ય લોહિયગે ય
હાલિદ્દા ય સુક્કિલ્લગા ય,

૨૫. સિય કાલગા ય નીલગા ય લોહિયગે ય
હાલિદ્દગા ય સુક્કિલ્લ ય,

૨૬. સિય કાલગા ય નીલગા ય લોહિયગા ય
હાલિદ્દા ય સુક્કિલ્લ ય,

एए पंचगसंजोएणं छव्वीसं भंगा भवन्ति,
एवामेव सपुव्वावरेणं एकग-दुयग-तियग-चउकग-
पंचगसंजोगेहिं दो एकतीसं भंगसया भवन्ति ।

गंधा जहा-सत्तपएसियस्स ।

रसा जहा-एयस्स चव वन्ना ।

फासा जहा-चउप्पएसियस्स ।

પ. નવપણિણં ભંતે ! ખંધે કઢવણે, કઢગંધે, કઢરસે,
કઢફાસે પણ્ણત્તે ?

૩. ગોયમા ! સિય ઇગવન્ને જહા-અટ્ઠપણિણ-જાવ-
સિય ચઉફાસે પણ્ણત્તે ।

एगवन्न दुवन्न तिवन्न चउवन्ना जहेव अट्ठ-
पएसियस्स ।

जइ पंचवन्ने-

१. सिय कालए य नीलए य लोहियए य हालिदद्दए
य सुक्किल्लए य,

२. सिय कालए य नीलए य लोहियए य हालिदद्दए
य सुक्किल्लगा य,

૨૧. કદાચ અનેક અંશ કાળા, એક અંશ લીલો,
અનેક અંશ લાલ, એક અંશ પીળો અને અનેક
અંશ શ્વેત હોય છે,

૨૨. કદાચ અનેક અંશ કાળા, એક અંશ લીલો,
અનેક અંશ લાલ, અનેક અંશ પીળા અને એક
અંશ શ્વેત હોય છે,

૨૩. કદાચ અનેક અંશ કાળા, અનેક અંશ લીલા,
એક અંશ લાલ, એક અંશ પીળો અને એક અંશ
શ્વેત હોય છે,

૨૪. કદાચ અનેક અંશ કાળા, અનેક અંશ લીલા,
એક અંશ લાલ, એક અંશ પીળો અને અનેક અંશ
શ્વેત હોય છે,

૨૫. કદાચ અનેક અંશ કાળા, અનેક અંશ લીલા,
એક અંશ લાલ, અનેક અંશ પીળા અને એક અંશ
શ્વેત હોય છે,

૨૬. કદાચ અનેક અંશ કાળા, અનેક અંશ લીલા,
અનેક અંશ લાલ, એક અંશ પીળો અને એક અંશ
શ્વેત હોય છે.

આ પ્રકારે પંચસંયોગીના છવ્વીસ ભંગ હોય છે.

એ જ પ્રકારે વર્ણના ક્રમશઃ અસંયોગી ૫,
દિકસંયોગી ૪૦, ત્રિકસંયોગી ૮૦, ચતુઃસંયોગી
૮૦ અને પંચસંયોગી ૨૬ - એમ કુલ મળીને
૨૩૧ ભંગ હોય છે.

જૈનમ્ ગંધના ૬ ભંગ સપ્તપ્રદેશી સ્કંધને અનુરૂપ હોય છે.

રસના ૨૩૧ ભંગ પણ એ જ વર્ણને અનુરૂપ
સમજવા જોઈએ.

સ્પર્શના ૩૬ ભંગ ચતુષ્પ્રદેશી સ્કંધને અનુરૂપ
સમજવા જોઈએ. (આ પ્રકારે અષ્ટપ્રદેશી સ્કંધમાં
વર્ણના ૨૩૧, ગંધના ૬, રસના ૨૩૧ અને
સ્પર્શના ૩૬ કુલ મળીને ૫૦૪ ભંગ થાય છે.)

પ્ર. ભંતે ! નવપ્રદેશી સ્કંધ કેટલા વર્ણ, ગંધ, રસ અને
સ્પર્શયુક્ત કહેવામાં આવ્યા છે ?

૩. ગૌતમ ! અષ્ટપ્રદેશી સ્કંધને અનુરૂપ, કદાચ એક
વર્ણ -ચાવત્- કદાચ ચાર સ્પર્શયુક્ત હોય છે.
એક વર્ણ, બે વર્ણ, ત્રણ વર્ણ અને ચાર વર્ણના
ભંગોનું કથન અષ્ટપ્રદેશી સ્કંધને અનુરૂપ છે.

જો પાંચ વર્ણયુક્ત હોય તો -

૧. કદાચ કાળો, લીલો, લાલ, પીળો અને શ્વેત
હોય છે.

૨. કદાચ એક અંશ કાળો, એક અંશ લીલો, એક
અંશ લાલ, એક અંશ પીળો અને અનેક અંશ શ્વેત
હોય છે.

એવં પરિવાડીએ એકતીસં ભંગા ભાણિયવ્વા -જાવ-
૩૧. સિય કાલગા ય નીલગા ય લોહિયગા ય
હાલિદ્દગા ય સુક્કિલ્લા ય,

એ એકતીસં ભંગા ।

એવં એકગ-દુયગ-તિયગ-ચઝકગ-પંચગ-સંજોગેહિં દો
છત્તીસા ભંગસયા ભવંતિ ।

ગંધા જહા-અટ્ઠપએસિયસ્સ ।

રસા જહા-એયસ્સ ચેવ વન્ના ।

ફાસા જહા-ચઝપ્પએસિયસ્સ ।

પ. દસપએસિએ ણં મંતે ! ઁંધે કઙવન્ને, કઙગંધે, કઙરસે,
કઙફાસે પ્ણત્તે ?

૩. ગોયમા ! સિય એગવન્ને જહા નવપએસિએ -જાવ-
સિય ચઝફાસે પ્ણત્તે ।
એગવન્ન દુવન્ન તિવન્ન ચઝવન્ના જહેવ નવપએસિયસ્સ,

પંચવન્ને વિ તહેવ ।

ણવરં-(૩૨) સિય કાલગા ય નીલગા ય લોહિયગા ય
હાલિદ્દગા ય સુક્કિલ્લા ય,

વત્તીસઙમો વિ મંગો મન્નઙ,

એમએ એકગ દુયગ તિયગ ચઝકગ પંચગ સંજોએસુ
દોન્નિ સત્તત્તીસા મંગસયા મવંતિ ।

ગંધા જહા-નવપએસિયસ્સ ।

રસા જહા-એયસ્સ ચેવ વન્ના ।

ફાસા જહા-ચઝપ્પએસિયસ્સ ।

૧૧. જહા દસપએસિઓ એવં સંચેજ્જપએસિઓ વિ,

૧૨. એવં અસંચેજ્જપએસિઓ વિ,

એ પ્રકારે એ જ કમથી (એક-અનેકની અપેક્ષાએ)
૩૧. કદાચ અનેક અંશ કાળા, અનેક અંશ લીલા,
અનેક અંશ લાલ, અનેક અંશ પીળા અને એક
અંશ શ્વેત હોય છે.

પર્યંત એકત્રીસમો ભંગ સમજવો જોઈએ.

એ જ પ્રકારે વર્ણના ક્રમશઃ અસંયોગી ૫, દ્વિકસંયોગી
૪૦, ત્રિકસંયોગી ૮૦, ચતુઃસંયોગી ૮૦ અને
પંચસંયોગી ૩૧ - આ બધા મળીને વર્ણસંબંધી કુલ
૨૩૬ ભંગ થાય છે.

ગંધવિષયક છ ભંગ અષ્ટપ્રદેશી સ્કંધને અનુરૂપ છે.

રસવિષયક ૨૩૬ ભંગ એના જ (વર્ણને) અનુરૂપ
સમજવા જોઈએ.

સ્પર્શના ૩૬ ભંગ ચતુષ્પ્રદેશી સ્કંધને અનુરૂપ
સમજવા જોઈએ. (આ પ્રકારે નવપ્રદેશી સ્કંધમાં
વર્ણના ૨૩૬, ગંધના ૬, રસના ૨૩૬ અને સ્પર્શના
૩૬ - આ બધા મળીને કુલ ૫૧૪ ભંગ થાય છે.)

પ્ર. ભંતે ! દસપ્રદેશી સ્કંધ કેટલા વર્ણ, ગંધ, રસ અને
સ્પર્શયુક્ત કહેવામાં આવ્યા છે ?

૩. ગૌતમ ! નવપ્રદેશી સ્કંધને અનુરૂપ કદાચ એક વર્ણ
-ચાવત્- કદાચ ચાર સ્પર્શયુક્ત કહેવામાં આવ્યા છે.
એક વર્ણ, બે વર્ણ, ત્રણ વર્ણ અને ચાર વર્ણોના ભંગોનું
કથન નવ પ્રદેશી સ્કંધને અનુરૂપ સમજવું જોઈએ.

પાંચ વર્ણનું કથન પણ નવપ્રદેશી સ્કંધને અનુરૂપ છે.

વિશેષ - (૩૨) કદાચ અનેક અંશ કાળા, અનેક
અંશ લીલા, અનેક અંશ લાલ, અનેક અંશ પીળા
અને અનેક અંશ શ્વેત હોય છે.

આ બત્રીશમો ભંગ વિશેષ સમજવો જોઈએ.

આ પ્રકારે અસંયોગી ૫, દ્વિકસંયોગી ૪૦, ત્રિકસંયોગી
૮૦, ચતુષ્કસંયોગી ૮૦ અને પંચસંયોગી ૩૨
એ બધા મળીને વર્ણના કુલ ૨૩૭ ભંગ હોય છે.

ગંધના ૬ ભંગ નવપ્રદેશી સ્કંધને અનુરૂપ છે.

રસના ૨૩૭ ભંગ એના જ (વર્ણને) અનુરૂપ છે.

સ્પર્શના ૩૬ ભંગ ચતુષ્પ્રદેશી સ્કંધને અનુરૂપ છે.

(આ પ્રકારે દસ પ્રદેશી સ્કંધમાં વર્ણના ૨૩૭,
ગંધના ૬, રસના ૨૩૭ અને સ્પર્શના ૩૬ આમ
એ કુલ મળીને ૫૧૬ ભંગ થાય છે.)

૧૧. દસ પ્રદેશી સ્કંધને અનુરૂપ સંખ્યાત પ્રદેશી
સ્કંધના પણ ભંગ સમજવા જોઈએ.

૧૨. તે જ પ્રકારે અસંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધના પણ
ભંગ સમજવા જોઈએ.

૧૩. સુહુમપરિણઓ અણંતપણસિઓ વિ એવં ચેવ ।

પ. બાયરપરિણ ણં મંતે ! અણંતપણસિ એ કંધે કઙવન્ને,
કઙગંધે, કઙરસે, કઙફાસે પણ્ણત્તે ?

૩. ગોયમા ! સિય એગવણ્ણે -જાવ- સિય પંચવણ્ણે,

સિય એગગંધે, સિય દુગંધે,

સિય એગરસે -જાવ- સિય પંચરસે,

સિય ચઙફાસે -જાવ- સિય અટ્ઠફાસે પણ્ણત્તે ।

વન્ન-ગંધ-રસા જહા દસપણસિયસ્સ ।

જહ ચઙફાસે-

૧. સવ્વે કક્કલ્લે, સવ્વે ગરૂણ, સવ્વે સીણ, સવ્વે નિલ્લે,

૨. સવ્વે કક્કલ્લે સવ્વે ગરૂણ સવ્વે સીણ સવ્વે લુલ્લે,

૩. સવ્વે કક્કલ્લે સવ્વે ગરૂણ સવ્વે ઁસિણે સવ્વે નિલ્લે,

૪. સવ્વે કક્કલ્લે સવ્વે ગરૂણ સવ્વે ઁસિણે સવ્વે લુલ્લે,

૫. સવ્વે કક્કલ્લે સવ્વે લહુણ સવ્વે સીણ સવ્વે નિલ્લે,

૬. સવ્વે કક્કલ્લે સવ્વે લહુણ સવ્વે સીણ સવ્વે લુલ્લે,

૭. સવ્વે કક્કલ્લે સવ્વે લહુણ સવ્વે ઁસિણે સવ્વે નિલ્લે,

૮. સવ્વે કક્કલ્લે સવ્વે લહુણ સવ્વે ઁસિણે સવ્વે લુલ્લે,

૯. સવ્વે મઁણ સવ્વે ગરૂણ સવ્વે સીણ સવ્વે નિલ્લે,

૧૦. સવ્વે મઁણ સવ્વે ગરૂણ સવ્વે સીણ સવ્વે લુલ્લે,

૧૧. સવ્વે મઁણ સવ્વે ગરૂણ સવ્વે ઁસિણે સવ્વે નિલ્લે,

૧૨. સવ્વે મઁણ સવ્વે ગરૂણ સવ્વે ઁસિણે સવ્વે લુલ્લે,

૧૩. સૂક્ષ્મપરિણત અનંતપ્રદેશી સ્કંધના પણ એ
જ પ્રકારે ભંગ સમજવા જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! બાદર પરિણામયુક્ત (સ્થૂળ) અનંતપ્રદેશી
સ્કંધ કેટલા વર્ણ, ગંધ, રસ અને સ્પર્શયુક્ત કહેવામાં
આવ્યા છે ?

૩. ગૌતમ ! કદાચ એક વર્ણયુક્ત -યાવત્- કદાચ
પાંચ વર્ણયુક્ત હોય છે.

કદાચ એક ગંધયુક્ત અને કદાચ બે ગંધયુક્ત હોય છે.

કદાચ એક રસયુક્ત -યાવત્- કદાચ પાંચ રસયુક્ત
હોય છે.

કદાચ ચાર સ્પર્શયુક્ત -યાવત્- કદાચ આઠ
સ્પર્શયુક્ત કહેવાય છે.

(અનંત પ્રદેશી બાદર પરિણામ સ્કંધના) વર્ણ,
ગંધ અને રસોના ભંગોના કથન દસપ્રદેશી સ્કંધને
અનુરૂપ સમજવા જોઈએ.

જો ચાર સ્પર્શયુક્ત હોય તો -

૧. કદાચ સર્વકર્કશ, સર્વગુરુ, સર્વશીત અને
સર્વસ્નિગ્ધ હોય છે,

૨. કદાચ સર્વકર્કશ, સર્વગુરુ, સર્વશીત અને સર્વરુક્ષ
હોય છે,

૩. કદાચ સર્વકર્કશ, સર્વગુરુ, સર્વઉષ્ણ અને
સર્વસ્નિગ્ધ હોય છે,

૪. કદાચ સર્વકર્કશ, સર્વગુરુ, સર્વઉષ્ણ અને સર્વરુક્ષ
હોય છે,

૫. કદાચ સર્વકર્કશ, સર્વલઘુ, સર્વશીત અને
સર્વસ્નિગ્ધ હોય છે,

૬. કદાચ સર્વકર્કશ, સર્વલઘુ, સર્વશીત અને સર્વરુક્ષ
હોય છે,

૭. કદાચ સર્વકર્કશ, સર્વલઘુ, સર્વઉષ્ણ અને
સર્વસ્નિગ્ધ હોય છે,

૮. કદાચ સર્વકર્કશ, સર્વલઘુ, સર્વઉષ્ણ અને સર્વરુક્ષ
હોય છે,

૯. કદાચ સર્વમૂદુ (કોમલ), સર્વગુરુ, સર્વશીત
અને સર્વસ્નિગ્ધ હોય છે,

૧૦. કદાચ સર્વમૂદુ, સર્વગુરુ, સર્વશીત અને સર્વરુક્ષ
હોય છે,

૧૧. કદાચ સર્વમૂદુ, સર્વગુરુ, સર્વઉષ્ણ અને
સર્વસ્નિગ્ધ હોય છે,

૧૨. કદાચ સર્વમૂદુ, સર્વગુરુ, સર્વઉષ્ણ અને સર્વરુક્ષ
હોય છે,

૧૩. સવ્વે મઝણ સવ્વે લહુણ સવ્વે સીણ સવ્વે નિદ્ધે,
 ૧૪. સવ્વે મઝણ સવ્વે લહુણ સવ્વે સીણ સવ્વે લુક્ખે,
 ૧૫. સવ્વે મઝણ સવ્વે લહુણ સવ્વે ઝસિણે સવ્વે નિદ્ધે,
 ૧૬. સવ્વે મઝણ સવ્વે લહુણ સવ્વે ઝસિણે સવ્વે લુક્ખે,

एए सोलस भंगा ।

जइ पंचफासे-

૧. સવ્વે કક્ખઢે સવ્વે ગરૂણ સવ્વે સીણ દેસે નિદ્ધે દેસે લુક્ખે,
 ૨. સવ્વે કક્ખઢે સવ્વે ગરૂણ સવ્વે સીણ દેસે નિદ્ધે દેસા લુક્ખા,
 ૩. સવ્વે કક્ખઢે સવ્વે ગરૂણ સવ્વે સીણ દેસા નિદ્ધા દેસે લુક્ખે,
 ૪. સવ્વે કક્ખઢે સવ્વે ગરૂણ સવ્વે સીણ દેસા નિદ્ધા દેસા લુક્ખા,
 ૫-૮. સવ્વે કક્ખઢે સવ્વે ગરૂણ સવ્વે ઝસિણે દેસે નિદ્ધે દેસે લુક્ખે ૪,
 ૯-૧૨. સવ્વે કક્ખઢે સવ્વે લહુણ સવ્વે સીણ દેસે નિદ્ધે દેસે લુક્ખે ૪,
 ૧૩-૧૬. સવ્વે કક્ખઢે સવ્વે લહુણ સવ્વે ઝસિણે દેસે નિદ્ધે દેસે લુક્ખે ૪,

एवं एए कक्खडेणं सोलस भंगा ।

૧૭-૩૨. સવ્વે મઝણ સવ્વે ગરૂણ સવ્વે સીણ દેસે નિદ્ધે દેસે લુક્ખે,

एवं मउएण वि समं सोलस भंगा, एवं बत्तीसं भंगा ।

૩૩-૬૪. સવ્વે કક્ખઢે સવ્વે ગરૂણ સવ્વે નિદ્ધે દેસે સીણ દેસે ઝસિણે,
 સવ્વે કક્ખઢે સવ્વે ગરૂણ સવ્વે લુક્ખે દેસે સીણ દેસે ઝસિણે,

एए बत्तीसं भंगा ।

૬૫-૯૬. સવ્વે કક્ખઢે સવ્વે સીણ સવ્વે નિદ્ધે દેસે ગરૂણ દેસે લહુણ, ઇત્થ વિ બત્તીસં ભંગા,

૧૩. કદાચ સર્વમૂદુ, સર્વલધુ, સર્વશીત અને સર્વસ્નિગ્ધ હોય છે,
 ૧૪. કદાચ સર્વમૂદુ, સર્વલધુ, સર્વશીત અને સર્વરુક્ષ હોય છે,
 ૧૫. કદાચ સર્વમૂદુ, સર્વલધુ, સર્વઉષ્ણ અને સર્વસ્નિગ્ધ હોય છે,
 ૧૬. કદાચ સર્વમૂદુ, સર્વલધુ, સર્વઉષ્ણ અને સર્વરુક્ષ હોય છે.

આ પ્રકારે આ સોળ ભંગ થાય છે.

જો પાંચ સ્પર્શયુક્ત હોય તો -

૧. સર્વકર્કશ, સર્વગુરુ, સર્વશીત, એક અંશ સ્નિગ્ધ અને એક અંશ રુક્ષ હોય છે,
 ૨. સર્વકર્કશ, સર્વગુરુ, સર્વશીત, એક અંશ સ્નિગ્ધ અને અનેક અંશ રુક્ષ હોય છે,
 ૩. સર્વકર્કશ, સર્વગુરુ, સર્વશીત, અનેક અંશ સ્નિગ્ધ અને એક અંશ રુક્ષ હોય છે,
 ૪. સર્વકર્કશ, સર્વગુરુ, સર્વશીત, અનેક અંશ સ્નિગ્ધ અને અનેક અંશ રુક્ષ હોય છે,
 ૫-૮. સર્વકર્કશ, સર્વગુરુ, સર્વઉષ્ણ, એક અંશ સ્નિગ્ધ અને એક અંશ રુક્ષ હોય છે, એના ચાર ભંગ હોય છે,
 ૯-૧૨. સર્વકર્કશ, સર્વલધુ, સર્વશીત, એક અંશ સ્નિગ્ધ અને એક અંશ રુક્ષ હોય છે, એના પણ ચાર ભંગ હોય છે,
 ૧૩-૧૬. સર્વકર્કશ, સર્વલધુ, સર્વઉષ્ણ, એક અંશ સ્નિગ્ધ અને એક અંશ રુક્ષ હોય છે. એના પણ ચાર ભંગ હોય છે.

એ પ્રકારે કર્કશની સાથે સોળ ભંગ હોય છે.

૧૭-૩૨. સર્વમૂદુ, સર્વગુરુ, સર્વશીત, એક અંશ સ્નિગ્ધ અને એક અંશ રુક્ષ હોય છે.

એ પ્રકારે મૂદુની સાથે પણ સોળ ભંગ હોય છે. આ કુલ ૩૨ ભંગ થયા.

૩૩-૬૪. સર્વકર્કશ, સર્વગુરુ, સર્વસ્નિગ્ધ, એક અંશ શીત અને એક અંશ ઉષ્ણ હોય છે અને સર્વકર્કશ, સર્વગુરુ, સર્વરુક્ષ, એક અંશ શીત અને એક અંશ ઉષ્ણ હોય છે.

આ પ્રકારે કુલ બત્તીસ ભંગ હોય છે.

૬૫-૯૬. સર્વકર્કશ, સર્વશીત, સર્વસ્નિગ્ધ, એક અંશ ગુરુ અને એક અંશ લધુના પણ પૂર્વવત્ બત્તીસ ભંગ હોય છે.

૧૭-૧૨૮. સવ્વે ગરૂણ સવ્વે સીણ સવ્વે નિદ્ધે દેસે
કક્કલ્લે દેસે મણ, ઇત્થ વિ વત્તીસં ભંગા ।

एवं सब्बए पंचफासे अट्ठावीसं भंगसयं भवइ ।

જઈ છપ્પાસે-

૧. સવ્વે કક્કલ્લે સવ્વે ગરૂણ દેસે સીણ દેસે ઉસિણે
દેસે નિદ્ધે દેસે લુક્કલ્લે,

૨-૧૫. સવ્વે કક્કલ્લે સવ્વે ગરૂણ દેસે સીણ દેસે
ઉસિણે દેસે નિદ્ધે દેસા લુક્કલ્લા -જાવ-

૧૬. સવ્વે કક્કલ્લે સવ્વે ગરૂણ દેસા સીયા દેસા
ઉસિણા દેસા નિદ્ધા દેસા લુક્કલ્લા,

एए सोलस भंगा ।

૧૭-૩૨. સવ્વે કક્કલ્લે સવ્વે લહુણ દેસે સીણ દેસે
ઉસિણે દેસે નિદ્ધે દેસે લુક્કલ્લે,

एत्थ वि सोलस भंगा ।

૩૩-૪૮. સવ્વે મણ સવ્વે ગરૂણ દેસે સીણ દેસે
ઉસિણે દેસે નિદ્ધે દેસે લુક્કલ્લે,

एत्थ वि सोलस भंगा ।

૪૯-૬૪. સવ્વે મણ સવ્વે લહુણ દેસે સીણ દેસે
ઉસિણે દેસે નિદ્ધે દેસે લુક્કલ્લે,

एत्थ वि सोलस भंगा,

एए चउसट्ठिं भंगा,

૬૫-૧૨૮. સવ્વે કક્કલ્લે સવ્વે સીણ દેસે ગરૂણ દેસે
લહુણ દેસે નિદ્ધે દેસે લુક્કલ્લે,

एवं -जाव-

સવ્વે મણ સવ્વે ઉસિણે દેસા ગરૂયા
દેસા લહુયા દેસા નિદ્ધા દેસા લુક્કલ્લા,

एत्थ वि चउसट्ठिं भंगा,

૧૨૯-૧૯૨. સવ્વે કક્કલ્લે સવ્વે નિદ્ધે દેસે ગરૂણ
દેસે લહુણ દેસે સીણ દેસે ઉસિણે -જાવ-

૮૭-૧૨૮. સર્વગુરુ, સર્વશીત, સર્વસ્નિગ્ધ, એક
અંશ કર્કશ અને એક અંશ મૂદુના પણ પૂર્વવત્
બત્રીસ ભંગ હોય છે.

**આ પ્રકારે બધા મળીને પાંચ સ્પર્શના ૧૨૮ ભંગ
હોય છે.**

આ છ સ્પર્શયુક્ત હોય તો -

૧. સર્વકર્કશ, સર્વગુરુ, એક અંશ શીત, એક અંશ
ઉષ્ણ, એક અંશ સ્નિગ્ધ અને એક અંશ રુક્ષ હોય છે.

૨-૧૫. સર્વકર્કશ, સર્વગુરુ, એક અંશ શીત, એક
અંશ ઉષ્ણ, એક અંશ સ્નિગ્ધ અને અનેક અંશ
રુક્ષ હોય છે -યાવત્-

૧૬. સર્વકર્કશ, સર્વગુરુ, અનેક અંશ શીત, અનેક
અંશ ઉષ્ણ, અનેક અંશ સ્નિગ્ધ અને અનેક અંશ
રુક્ષ હોય છે.

આ પ્રકારે અહીંયા પણ ૧૬ ભંગ હોય છે.

૧૭-૩૨. સર્વકર્કશ, સર્વલઘુ, એક અંશ શીત,
એક અંશ ઉષ્ણ, એક અંશ સ્નિગ્ધ અને એક અંશ
રુક્ષ હોય છે.

અહીંયા પણ સોળ ભંગ હોય છે.

૩૩-૪૮. સર્વમૂદુ, સર્વગુરુ, એક અંશ શીત, એક
અંશ ઉષ્ણ, એક અંશ સ્નિગ્ધ અને એક અંશ રુક્ષ
હોય છે: શાસનમ્

અહીંયા પણ સોળ ભંગ હોય છે.

૪૯-૬૪. સર્વમૂદુ, સર્વલઘુ, એક અંશ શીત, એક અંશ
ઉષ્ણ, એક અંશ સ્નિગ્ધ અને એક અંશ રુક્ષ હોય છે.

અહીંયા પણ સોળ ભંગ હોય છે.

**એ બધાં મળીને ૧૬ + ૧૬ + ૧૬ + ૧૬ = ૬૪
ભંગ હોય છે.**

૬૫-૧૨૮. સર્વકર્કશ, સર્વશીત, એક અંશ ગુરુ,
એક અંશ લઘુ, એક અંશ સ્નિગ્ધ અને એક અંશ
રુક્ષ હોય છે.

આ પ્રકારે -યાવત્-

સર્વમૂદુ, સર્વઉષ્ણ, અનેક અંશ ગુરુ,

અનેક અંશ લઘુ, અનેક અંશ સ્નિગ્ધ અને અનેક
અંશ રુક્ષ હોય છે.

અહીંયા પણ ચોસઠ ભંગ હોય છે.

૧૨૯-૧૯૨. સર્વકર્કશ, સર્વસ્નિગ્ધ, એક અંશ
ગુરુ, એક અંશ લઘુ, એક અંશ શીત અને એક
અંશ ઉષ્ણ હોય છે -યાવત્-

સવ્વે મઝા સવ્વે લુક્ખે દેસા ગરૂયા દેસા લહુયા દેસા
સીયા દેસા ડસિણા ૧૬,

एए चउसट्ठिं भंगा,

૧૯૩-૨૫૬. સવ્વે ગરૂણ સવ્વે સીણ દેસે કક્ખઢે
દેસે મઝા દેસે નિદ્ધે દેસે લુક્ખે,

एवं -जाव-

સવ્વે લહુણ સવ્વે ડસિણે દેસા કક્ખઢા
દેસા નિદ્ધા દેસા મઝયા દેસા લુક્ખા,

एए चउसट्ठिं भंगा,

૨૫૭-૩૨૦. સવ્વે ગરૂણ સવ્વે નિદ્ધે દેસે કક્ખઢે
દેસે મઝા દેસે સીણ દેસે ડસિણે -જાવ-

સવ્વે લહુણ સવ્વે લુક્ખે દેસા કક્ખઢા
દેસા મઝયા દેસા સીયા દેસા ડસિણા,

एए चउसट्ठिं भंगा,

૩૨૧-૩૮૪. સવ્વે સીણ સવ્વે નિદ્ધે દેસે કક્ખઢે
દેસે મઝા દેસે ગરૂણ દેસે લહુણ -જાવ- સવ્વે ડસિણે
સવ્વે લુક્ખે દેસા કક્ખઢા દેસા મઝયા દેસા ગરૂયા
દેસા લહુયા,

एए चउसट्ठिं भंगा,

सव्वे ते छप्फासे तिन्निचउरासीया भंगसया भवन्ति
૩૮૪

जइ सत्तफासे-

૧. સવ્વે કક્ખઢે દેસે ગરૂણ દેસે લહુણ
દેસે સીણ દેસે ડસિણે દેસે નિદ્ધે દેસે લુક્ખે,

૨-૪. સવ્વે કક્ખઢે દેસે ગરૂણ દેસે લહુણ
દેસે સીણ દેસે ડસિણે દેસે નિદ્ધે દેસા લુક્ખા ૪,

૫-૮. સવ્વે કક્ખઢે દેસે ગરૂણ દેસે લહુણ
દેસે સીણ દેસા ડસિણા દેસે નિદ્ધે દેસે લુક્ખે ૪,

સર્વમૂદુ, સર્વરુક્ષ, અનેક અંશ ગુરુ, અનેક અંશ લઘુ,
અનેક અંશ શીત અને અનેક અંશ ઉષ્ણ હોય છે.

अडीया पण योसठ भंग थाय छे.

૧૮૩-૨૫૬. સર્વગુરુ, સર્વશીત, એક અંશ કર્કશ,
એક અંશ મૂદુ, એક અંશ સ્નિગ્ધ અને એક અંશ
રુક્ષ હોય છે.

अश प्रकारे -यावत्-

સર્વલઘુ, સર્વઉષ્ણ, અનેક અંશ કર્કશ,
અનેક અંશ સ્નિગ્ધ, અનેક અંશ મૂદુ અને અનેક
અંશ રુક્ષ હોય છે.

अडीया पण योसठ भंग होय छे.

૨૫૭-૩૨૦. સર્વગુરુ, સર્વસ્નિગ્ધ, એક અંશ
કર્કશ, એક અંશ મૂદુ, એક અંશ શીત અને એક
અંશ ઉષ્ણ હોય છે -યાવત્-

સર્વલઘુ, સર્વરુક્ષ, અનેક અંશ કર્કશ,
અનેક અંશ મૂદુ, અનેક અંશ શીત અને અનેક
અંશ ઉષ્ણ હોય છે.

अडीया पण योसठ भंग होय छे.

૩૨૧-૩૮૪. સર્વશીત, સર્વસ્નિગ્ધ, એક અંશ કર્કશ,
એક અંશ મૂદુ, એક અંશ ગુરુ અને એક અંશ લઘુ
હોય છે -યાવત્- સર્વઉષ્ણ, સર્વરુક્ષ, અનેક અંશ
કર્કશ, અનેક અંશ મૂદુ, અનેક અંશ ગુરુ અને
અનેક અંશ લઘુ હોય છે.

आ प्रकारे अडीया पण योसठ भंग होय छे.

आ प्रकारे बधा मणीने आ पट्टपश संबंधित त्रयसो
योयसी (५४ × ५ = ३८४) भंग होय छे.

જો તે સાત સ્પર્શયુક્ત હોય તો -

૧. સર્વકર્કશ, એક અંશ ગુરુ, એક અંશ લઘુ,
એક અંશ શીત, એક અંશ ઉષ્ણ, એક અંશ સ્નિગ્ધ
અને એક અંશ રુક્ષ હોય છે.

૨-૪. સર્વકર્કશ, એક અંશ ગુરુ, એક અંશ લઘુ,
એક અંશ શીત, એક અંશ ઉષ્ણ, એક અંશ સ્નિગ્ધ
અને અનેક અંશ રુક્ષ હોય છે, આ પણ ચાર ભંગ
હોય છે.

૫-૮. સર્વકર્કશ, એક અંશ ગુરુ, એક અંશ લઘુ,
એક અંક શીત, અનેક અંશ ઉષ્ણ, એક અંશ
સ્નિગ્ધ અને એક અંશ રુક્ષ હોય છે, આ પણ ચાર
ભંગ હોય છે.

૧-૧૨. સવ્વે કક્ષકહે દેસે ગરૂણ દેસે લહુણ
દેસા સીયા દેસે ડસિણે દેસે નિદ્ધે દેસે લુક્ષ્વે ૪,

૧૩-૧૬. સવ્વે કક્ષકહે દેસે ગરૂણ દેસે લહુણ
દેસા સીયા દેસા ડસિણા દેસે નિદ્ધે દેસે લુક્ષ્વે ૪,

સવ્વેણ સોલસ ભંગા ભાણિયવ્વા,

૧૭-૩૨. સવ્વે કક્ષકહે દેસે ગરૂણ દેસા લહુયા
દેસે સીણ દેસે ડસિણે દેસે નિદ્ધે દેસે લુક્ષ્વે,

**એવં ગરૂણં એગત્તેણં લહુણં પુહત્તેણં એ વિ સોલસ
ભંગા,**

૩૩-૪૮. સવ્વે કક્ષકહે દેસા ગરૂયા દેસે લહુણ
દેસે સીણ દેસે ડસિણે દેસે નિદ્ધે દેસે લુક્ષ્વે,

એ વિ સોલસ ભંગા ભાણિયવ્વા,

૪૯-૬૪. સવ્વે કક્ષકહે દેસા ગરૂયા દેસા લહુયા
દેસે સીણ દેસે ડસિણે દેસે નિદ્ધે દેસે લુક્ષ્વે,

એ વિ સોલસ ભંગા ભાણિયવ્વા,

એવમેણ ચડસદિંઠિં ભંગા કક્ષકહેણ સમં,

૬૫-૧૨૮. સવ્વે મડણ દેસે ગરૂણ દેસે લહુણ
દેસે સીણ દેસે ડસિણે દેસે નિદ્ધે દેસે લુક્ષ્વે ।

એવં મડણ વિ સમં ચડસદિંઠિં ભંગા ભાણિયવ્વા ।

૧૨૯-૧૯૨. સવ્વે ગરૂણ દેસે કક્ષકહે દેસે મડણ
દેસે સીણ દેસે ડસિણે દેસે નિદ્ધે દેસે લુક્ષ્વે,

એવં ગરૂણ વિ સમં ચડસદિંઠિં ભંગા કાયવ્વા ।

૧૯૩-૨૫૬. સવ્વે લહુણ દેસે કક્ષકહે દેસે મડણ
દેસે સીણ દેસે ડસિણે દેસે નિદ્ધે દેસે લુક્ષ્વે,

૮-૧૨. સર્વકર્કશ, એક અંશ ગુરુ, એક અંશ લઘુ,
અનેક અંશ શીત, એક અંશ ઉષ્ણ, એક અંશ
સ્નિગ્ધ અને એક અંશ રુક્ષ હોય છે. આ પણ ચાર
ભંગ હોય છે.

૧૩-૧૬. સર્વકર્કશ, એક અંશ ગુરુ, એક અંશ લઘુ,
અનેક અંશ શીત, અનેક અંશ ઉષ્ણ, એક અંશ
સ્નિગ્ધ અને એક અંશ રુક્ષ હોય છે. આ પણ ચાર
ભંગ હોય છે.

આ બધા મળીને ૧૬ ભંગ થાય છે.

૧૭-૩૨. સર્વકર્કશ, એક અંશ ગુરુ, અનેક અંશ લઘુ,
એક અંશ શીત, એક અંશ ઉષ્ણ, એક અંશ સ્નિગ્ધ
અને એક અંશ રુક્ષ હોય છે.

**એ પ્રકારે ગુરુપદને એકવચનમાં અને લઘુપદને
બહુવચનમાં રાખીને પૂર્વવત્ અહીંયા પણ સોળ
ભંગ કહેવા જોઈએ.**

૩૩-૪૮. સર્વકર્કશ, અનેક અંશ ગુરુ, એક અંશ લઘુ,
એક અંશ શીત, એક અંશ ઉષ્ણ, એક અંશ સ્નિગ્ધ
અને એક અંશ રુક્ષ હોય છે.

આ પણ સોળ ભંગ સમજવા જોઈએ.

૪૯-૬૪. સર્વકર્કશ, અનેક અંશ ગુરુ, અનેક અંશ લઘુ,
એક અંશ શીત, એક અંશ ઉષ્ણ, એક અંશ સ્નિગ્ધ
અને એક અંશ રુક્ષ હોય છે.

અહીંયા પણ સોળ ભંગ સમજવા જોઈએ.

**એ જ પ્રકારે આ $૧૬ \times ૪ = ૬૪$ ભંગ સર્વકર્કશની
સાથે સમજવા જોઈએ.**

૬૫-૧૨૮. સર્વમૂદુ, એક અંશ ગુરુ, એક અંશ લઘુ,
એક અંશ શીત, એક અંશ ઉષ્ણ, એક અંશ સ્નિગ્ધ
અને એક અંશ રુક્ષ હોય છે.

**એ પ્રકારે મૂદુશબ્દની સાથે પણ પૂર્વવત્ $૧૬ \times ૪ =$
 ૬૪ ભંગ સમજવા જોઈએ.**

૧૨૯-૧૯૨. સર્વગુરુ, એક અંશ કર્કશ, એક અંશ મૂદુ,
એક અંશ શીત, એક અંશ ઉષ્ણ, એક અંશ સ્નિગ્ધ
અને એક અંશ રુક્ષ હોય છે.

**એ જ પ્રકારે ગુરુની સાથે પણ પૂર્વવત્ $૧૬ \times ૪ =$
 ૬૪ ભંગ સમજવા જોઈએ.**

૧૯૩-૨૫૬. સર્વલઘુ, એક અંશ કર્કશ, એક અંશ મૂદુ,
એક અંશ શીત, એક અંશ ઉષ્ણ, એક અંશ સ્નિગ્ધ
અને એક અંશ રુક્ષ હોય છે.

एवं लहुएण वि समं चउसट्ठिं भंगा कायव्वा ।

૨૫૭-૩૨૦. સવ્વે સીએ દેસે કક્કખડે દેસે મઝાએ દેસે ગરૂએ દેસે લહુએ દેસે નિદ્ધે દેસે લુક્કખે,

एवं सीएण वि समं चउसट्ठिं भंगा कायव्वा ।

૩૨૧-૩૮૪. સવ્વે ઝસિણે દેસે કક્કખડે દેસે મઝાએ દેસે ગરૂએ દેસે લહુએ દેસે નિદ્ધે દેસે લુક્કખે,

एवं उसिणेण वि समं चउसट्ठिं भंगा कायव्वा ।

૩૮૫-૪૪૮. સવ્વે નિદ્ધે દેસે કક્કખડે દેસે મઝાએ દેસે ગરૂએ દેસે લહુએ દેસે સીએ દેસે ઝસિણે,

एवं निद्धेण वि समं चउसट्ठिं भंगा कायव्वा ।

૪૪૯-૫૧૨. સવ્વે લુક્કખે દેસે કક્કખડે દેસે મઝાએ દેસે ગરૂએ દેસે લહુએ દેસે સીએ દેસે ઝસિણે,

एवं लुक्खेण वि समं चउसट्ठिं भंगा कायव्वा -जाव-

સવ્વે લુક્કખે દેસા કક્કખડા દેસા મઝાયા દેસા ગરૂયા દેસા લહુયા દેસા સીયા દેસા ઝસિણા,

एवं सत्तफासे पंचवारसुत्तरा भंगसया भवन्ति ।

जइ अट्ठफासे-

૧-૪. દેસે કક્કખડે દેસે મઝાએ દેસે ગરૂએ દેસે લહુએ દેસે સીએ દેસે ઝસિણે દેસે નિદ્ધે દેસે લુક્કખે ૪,

૫-૮. દેસે કક્કખડે દેસે મઝાએ દેસે ગરૂએ દેસે લહુએ દેસે સીએ દેસા ઝસિણા દેસે નિદ્ધે દેસે લુક્કખે ૪,

આ પ્રકારે લઘુની સાથે પૂર્વવત્ ૧૬ × ૪ = ૬૪ ભંગ સમજવા જોઈએ.

૨૫૭-૩૨૦. સર્વશીત, એક અંશ કર્કશ, એક અંશ મૂદુ, એક અંશ ગુરુ, એક અંશ લઘુ, એક અંશ સ્નિગ્ધ અને એક અંશ રુક્ષ હોય છે.

આ પ્રકારે શીતની સાથે પણ ૬૪ ભંગ સમજવા જોઈએ.

૩૨૧-૩૮૪. સર્વઉષ્ણ, એક અંશ કર્કશ, એક અંશ મૂદુ, એક અંશ ગુરુ, એક અંશ લઘુ, એક અંશ સ્નિગ્ધ અને એક અંશ રુક્ષ હોય છે.

એ પ્રકારે ઉષ્ણની સાથે પણ ૬૪ ભંગ સમજવા જોઈએ.

૩૮૫-૪૪૮. સર્વસ્નિગ્ધ, એક અંશ કર્કશ, એક અંશ મૂદુ, એક અંશ ગુરુ, એક અંશ લઘુ, એક અંશ શીત અને એક અંશ ઉષ્ણ હોય છે.

એ પ્રકારે સ્નિગ્ધની સાથે પણ ૬૪ ભંગ સમજવા જોઈએ.

૪૪૯-૫૧૨. સર્વરુક્ષ, એક અંશ કર્કશ, એક અંશ મૂદુ, એક અંશ ગુરુ, એક અંશ લઘુ, એક અંશ શીત અને એક અંશ ઉષ્ણ હોય છે.

એ પ્રકારે રુક્ષની સાથે પણ ૬૪ ભંગ સમજવા જોઈએ -યાવત્-

સર્વરુક્ષ, અનેક અંશ કર્કશ, અનેક અંશ મૂદુ, અનેક અંશ ગુરુ, અનેક અંશ લઘુ, અનેક અંશ શીત અને અનેક અંશ ઉષ્ણ હોય છે.

આ પ્રકારે આ બધા મળીને સપ્તસ્પર્શી (બાદર પરિણામ અનંત પ્રદેશી સ્કંધ)ના પાંચસો બાર (૮ × ૬૪ = ૫૧૨) ભંગ થાય છે.

જો આઠ સ્પર્શયુક્ત હોય તો -

૧-૪. એક અંશ કર્કશ, એક અંશ મૂદુ, એક અંશ ગુરુ, એક અંશ લઘુ, એક અંશ શીત, એક અંશ ઉષ્ણ, એક અંશ સ્નિગ્ધ અને એક અંશ રુક્ષ હોય છે, અહીંયા ચાર ભંગ સમજવા જોઈએ.

૫-૮. એક અંશ કર્કશ, એક અંશ મૂદુ, એક અંશ ગુરુ, એક અંશ લઘુ, એક અંશ શીત, અનેક અંશ ઉષ્ણ, એક અંશ સ્નિગ્ધ અને એક અંશ રુક્ષ હોય છે, અહીંયા પણ ચાર ભંગ સમજવા જોઈએ.

૧-૧૨. દેસે કક્ષકે દેસે મઝા દેસે ગરૂ દેસે લહુ દેસા સીયા દેસે ઝસિણે દેસે નિદ્ધે દેસે લુક્ષે ૪,

૧૩-૧૬. દેસે કક્ષકે દેસે મઝા દેસે ગરૂ દેસે લહુ દેસા સીયા દેસા ઝસિણા દેસે નિદ્ધે દેસે લુક્ષે ૪,

एए चत्तारि चउका सोलस भंगा

૧૭-૩૨. દેસે કક્ષકે દેસે મઝા દેસે ગરૂ દેસા લહુયા દેસે સીયા દેસે ઝસિણે દેસે નિદ્ધે દેસે લુક્ષે,

एवं एए गरूणं एगतएणं लहुएणं पुहत्तएणं सोलस भंगा कायव्वा ।

૩૩-૪૮. દેસે કક્ષકે દેસે મઝા દેસા ગરૂયા દેસે લહુ દેસે સીયા દેસે ઝસિણે દેસે નિદ્ધે દેસે લુક્ષે,

एए वि सोलस भंगा कायव्वा ।

૪૯-૬૪. દેસે કક્ષકે દેસે મઝા દેસા ગરૂયા દેસા લહુયા દેસે સીયા દેસે ઝસિણે દેસે નિદ્ધે દેસે લુક્ષે,

एए वि सोलस भंगा कायव्वा ।

सव्वे वि ते चउसट्ठिं भंगा कक्खडमउएहिं एगतएहिं,

૬૫-૧૨૮. તાહે કક્ષકેણં એગત્તએણં મઝાણં પુહત્તએણં એ એવ ચેવ ચઝસટ્ઠિં ભંગા કાયવ્વા,

૧૨૯-૧૯૨. તાહે કક્ષકેણં પુહત્તએણં મઝાણં એગત્તએણં ચઝસટ્ઠિં ભંગા કાયવ્વા,

૧૯૩-૨૫૬. તાહે એએહિં એવ દોહિંવિ પુહત્તએહિં ચઝસટ્ઠિં ભંગા કાયવ્વા -જાવ-

દેસા કક્ષકા દેસા મઝા દેસા ગરૂયા દેસા લહુયા દેસા સીયા દેસા ઝસિણા દેસા નિદ્ધા દેસા લુક્ષા,

एसो अपच्छिमो भंगो,

सव्वेते अट्ठफासे दो छप्पन्ना भंगसया भवन्ति ।

૮-૧૨. એક અંશ કર્કશ, એક અંશ મૂદુ, એક અંશ ગુરુ, એક અંશ લઘુ, અનેક અંશ શીત, એક અંશ ઉષ્ણ, એક અંશ સ્નિગ્ધ અને એક અંશ રુક્ષ હોય છે, અહીંયા પણ ચાર ભંગ સમજવા જોઈએ.

૧૩-૧૬. એક અંશ કર્કશ, એક અંશ મૂદુ, એક અંશ ગુરુ, એક અંશ લઘુ, અનેક અંશ શીત, અનેક અંશ ઉષ્ણ, એક અંશ સ્નિગ્ધ અને એક અંશ રુક્ષ હોય છે, અહીંયા પણ ચાર ભંગ સમજવા જોઈએ.

આ પ્રકારે આ ચાર ચતુષ્કોના ૧૬ ભંગ હોય છે.

૧૭-૩૨. એક અંશ કર્કશ, એક અંશ મૂદુ, એક અંશ ગુરુ, અનેક અંશ લઘુ, એક અંશ શીત, એક અંશ ઉષ્ણ, એક અંશ સ્નિગ્ધ અને એક અંશ રુક્ષ હોય છે.

આ પ્રકારે ગુરુપદને એક વચનમાં અને લઘુપદને બહુવચનમાં રાખી પૂર્વવત્ ૧૬ ભંગ સમજવા જોઈએ.

૩૩-૪૮. એક અંશ કર્કશ, એક અંશ મૂદુ, અનેક અંશ ગુરુ, એક અંશ લઘુ, એક અંશ શીત, એક અંશ ઉષ્ણ, એક અંશ સ્નિગ્ધ અને એક અંશ રુક્ષ હોય છે.

એના પણ ૧૬ ભંગ (પૂર્વવત્) સમજવા જોઈએ.

૪૯-૬૪. એક અંશ કર્કશ, એક અંશ મૂદુ, અનેક અંશ ગુરુ, અનેક અંશ લઘુ, એક અંશ શીત, એક અંશ ઉષ્ણ, એક અંશ સ્નિગ્ધ અને એક અંશ રુક્ષ હોય છે.

એના પણ પૂર્વવત્ ૧૬ ભંગ સમજવા જોઈએ.

કર્કશ અને મૂદુને એકવચનમાં રાખવાથી આબધા મળીને (૧૬ × ૪ = ૬૪) ભંગ થાય છે.

૬૫-૧૨૮. ત્યારપછી કર્કશને એકવચનમાં અને મૂદુને બહુવચનમાં રાખીને ૬૪ ભંગ સમજવા જોઈએ.

૧૨૯-૧૯૨. ત્યારપછી કર્કશને બહુવચનમાં અને મૂદુને એકવચનમાં રાખીને પૂર્વવત્ ૬૪ ભંગ સમજવા જોઈએ.

૧૯૩-૨૫૬. ત્યારપછી કર્કશ અને મૂદુ બંનેને બહુવચનમાં રાખીને ૬૪ ભંગ સમજવા જોઈએ -યાવત્-

અનેક અંશ કર્કશ, અનેક અંશ મૂદુ, અનેક અંશ ગુરુ, અનેક અંશ લઘુ, અનેક અંશ શીત, અનેક અંશ ઉષ્ણ, અનેક અંશ સ્નિગ્ધ અને અનેક અંશ રુક્ષ હોય છે.

આ ચોસઠમો અંતિમ ભંગ છે.

આ બધા મળીને બસો છપ્પન (૨૫૬) અષ્ટસ્પર્શીના ભંગ થાય છે.

एवं एए बायरपरिणए अणंतपएसिए खंधे सव्वेसु संजोएसु बारस छन्नउया भंगसया भवन्ति ।

- विया. स. २०, उ. ५, सु. १-१४

૧૧. પાળાઈવાયાઈ અટઠારસ પાવટઠાણેસુ વળ્ણાઈ પરૂવળં-

પ. અહ ભંતે ! પાળાઈવાએ મુસાવાએ અદિન્નાદાણે મેહુણે પરિગ્ગાહે, એસ ણં કતિવળ્ણે, કતિગંધે, કતિરસે, કતિફાસે પન્નત્તે ?

ઉ. ગોયમા ! પંચવળ્ણે દુગંધે પંચરસે ચઠ્ઠાસે પન્નત્તે ।

પ. અહ ભંતે ! કોહે કોવે રસે દોસે અખમા સંજલણે કલહે ચંડિક્કે ભંડણે વિવાદે એસ ણં કતિવળ્ણે -જાવ- કતિફાસે પન્નત્તે ?

ઉ. ગોયમા ! પંચવળ્ણે દુગંધે પંચરસે ચઠ્ઠાસે પન્નત્તે ।

પ. અહ ભંતે ! માણે મય દપ્પે થંભે ગવ્વે અનુક્કોસે પરપરિવાએ ઉક્કોસે અવક્કોસે ઉન્નએ ઉન્નામે દુન્નામે એસ ણં કતિવળ્ણે -જાવ- કતિફાસે પન્નત્તે ?

ઉ. ગોયમા ! પંચવળ્ણે દુગંધે પંચ રસે ચઠ્ઠાસે પન્નત્તે ।

પ. અહ ભંતે ! માયા ઉવહી નિયડી બલયે ગહણે ણૂમે કક્કે કુરૂવે જિમ્હે કિલ્લિસે આયરણત્તા ગૂહણયા વંચણયા પલિઉંચણયા સાઈજોગે એસ ણં કતિવળ્ણે -જાવ- કતિફાસે પન્નત્તે ?

ઉ. ગોયમા ! પંચવળ્ણે દુગંધે પંચ રસે ચઠ્ઠાસે પન્નત્તે ।

પ. અહ ભંતે ! લોભે ઇચ્છા મુચ્છા કંઘા ગેહી તળ્હા ભિજ્જા અભિજ્જા આસાસણતા પત્થળતા લાલપ્પળતા કામાસા ભોગાસા જીવિયાસા મરણાસા નંદિરાગે એસ ણં કતિવળ્ણે -જાવ- કતિફાસે પન્નત્તે ?

આ પ્રકારે બાદર પરિણામયુક્ત અનન્ત પ્રદેશી સ્કંધના સર્વસંયોગી (ચતુઃસંયોગી ૧૬, પંચસંયોગી ૧૨૮, છસંયોગી ૩૮૪, સપ્તસંયોગી ૫૧૨ અને અષ્ટસંયોગી ૨૫૬ - બધા મળીને બારસો છન્નું (૧૨૯૬) ભંગ થાય છે.

૧૧. પ્રાણાતિપાતાદિ અઠાર પાપસ્થાનોમાં વર્ણાદિનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! પ્રાણાતિપાત, મૃધાવાદ, અદત્તાદાન, મૈથુન અને પરિગ્રહ, આ (બધા) કેટલા વર્ણ, કેટલા ગંધ, કેટલા રસ અને કેટલા સ્પર્શયુક્ત કહેવાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! (આ) પાંચ વર્ણ, બે ગંધ, પાંચ રસ અને ચાર સ્પર્શયુક્ત કહેવાય છે.

પ્ર. ભંતે ! ક્રોધ, ક્રોપ, રોષ, દોષ (દ્વેષ) અક્ષમા, સંજવલન, ક્ષયો ઉગ્રતા ચાંડિક્ય ભંડન (ઝઘડો) અને વિવાદ આ બધા કેટલા વર્ણ -ચાવત્- કેટલા સ્પર્શયુક્ત કહેવામાં આવ્યા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તેઓ પાંચ વર્ણ, બે ગંધ, પાંચ રસ અને ચાર સ્પર્શયુક્ત કહેવામાં આવ્યા છે.

પ્ર. ભંતે ! માન, મદ, દર્પ (અહંકાર), સ્તંભ, ગર્વ, અત્યુત્કોશ (બુમ્બરાડા), પરપરિવાદ (અન્યનિંદા), ઉત્કર્ષ (ઉન્નતિ), અપકર્ષ (પડતી), ઉન્નત, ઉન્નામ (વિષાદપ્રાપ્ત) અને દુર્નામ (અપકીર્તિ), આ (બધા) કેટલા વર્ણ -ચાવત્- કેટલા સ્પર્શયુક્ત કહેવામાં આવ્યા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! એ (બધા) પાંચ વર્ણ, બે ગંધ, પાંચ રસ અને ચાર સ્પર્શયુક્ત કહેવામાં આવ્યા છે.

પ્ર. ભંતે ! માયા (કપટ), ઉપધિ, નિકૃતિ (ઠગાઈ), વલય (પ્રપંચગુપ્તતા), ગહન (કપટથી-છાનું-છાનું), નૂમ (અસત્ય), કલ્ક (પાપ), કુરુપા (નિર્દય), જિહ્વતા, કિલ્વિષ (અધમતા), આયરણતા (જુઠી પરંપરા), ગૂહનતા, વંચનતા (ઠગચતુરાઈ), પ્રતિક્રુચનતા (માયા-કપટ) અને સાતિયોગ (અવિશ્વાસ) આ (બધા) કેટલા વર્ણ -ચાવત્- કેટલા સ્પર્શયુક્ત કહેવામાં આવ્યા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આ બધા પાંચ વર્ણ, બે ગંધ, પાંચ રસ અને ચાર સ્પર્શયુક્ત કહેવામાં આવે છે.

પ્ર. ભંતે ! લોભ, ઈચ્છા, મૂર્છા, કાંક્ષા, ગૃહ્ણિ (લાલચ), તૃષ્ણા, ભિજ્યા (કંજુસાઈ), અભિજ્યા (લોભ), આશંસનતા, પ્રાર્થનતા (વાંછા), લાલપ્પનતા (બકવાટ) કામાશા (વિષયાભિલાષા), ભોગાશા (ભોગવાસના), જીવિતાશા, મરણાશા અને નન્દિરાગ (સમૃદ્ધિમાં હર્ષ) આ (બધા) કેટલા વર્ણ -ચાવત્- કેટલા સ્પર્શયુક્ત કહેવામાં આવ્યા છે ?

૩. ગોયમા ! પંચ વળ્ણે દુગંધે પંચરસે ચઝફાસે પન્નત્તે ।
૫. અહ ભંતે ! પેજ્જે દોસે કલહે -જાવ- મિચ્છાદંસણસલ્લે
એસ ણં કતિવળ્ણે -જાવ- કતિફાસે પળ્ણત્તે ?
૩. ગોયમા ! પંચ વળ્ણે, દુગંધે, પંચ રસે, ચઝફાસે પળ્ણત્તે ।
- વિયા. સ. ૧૨, ૩. ૫, સુ. ૨-૭
૧૨. પાણાઇવાયાઈ અટ્ઠારસ પાવટ્ઠાણ વિરમળેસુ વળ્ણાઇ
અભાવ પરૂવળ્ણં-
૫. અહ ભંતે ! પાણાઇવાયવેરમળે -જાવ- પરિગ્ગહવેરમળે,
કોહવિવેગે -જાવ- મિચ્છાદંસણસલ્લવિવેગે એસ ણં
કતિવળ્ણે -જાવ- કતિફાસે પન્નત્તે ?
૩. ગોયમા ! અવળ્ણે, અગંધે, અરસે, અફાસે પળ્ણત્તે ।
- વિયા. સ. ૧૨, ૩. ૫, સુ. ૮
૧૩. ઉપ્પત્તિયાઈ ચઝબુદ્ધીસુ ઝગ્ગહાઈસુ ડટ્ઠાણાઈસુ ય વળ્ણાઇ
અભાવ પરૂવળ્ણં-
૫. અહ ભંતે ! ઉપ્પત્તિયા વેળઇયા કમ્મયા પારિણામિયા
એસ ણં કતિવળ્ણા -જાવ- કતિફાસા પળ્ણત્તા ?
૩. ગોયમા ! અવળ્ણા -જાવ- અફાસા પન્નત્તા ।
૫. અહ ભંતે ! ઝગ્ગહે ઈહા અવાય ધારણા એસ ણં
કતિવળ્ણા -જાવ- કતિફાસા પળ્ણત્તા ?
૩. ગોયમા ! અવળ્ણા -જાવ- અફાસા પન્નત્તા ।
૫. અહ ભંતે ! ડટ્ઠાણે કમ્મે બલે વીરિણે પુરિસક્કા-
રપરકમે એસ ણં કતિવળ્ણે -જાવ- કતિફાસે પળ્ણત્તા ?
૩. ગોયમા ! અવળ્ણા -જાવ- અફાસા પન્નત્તા ।
- વિયા. સ. ૧૨, ૩. ૫, સુ. ૯-૧૧
૧૪. ઓવાસન્તરેસુ તળુવાયાઈએસુ પુઢવીસુ ય વળ્ણાઇ પરૂવળ્ણં-
૫. સત્તમે ણં ભંતે ! ઓવાસંતરે કતિવળ્ણે -જાવ-
કતિફાસે પળ્ણત્તે ?
૩. ગોયમા ! અવળ્ણે -જાવ- અફાસે પન્નત્તે ।
૫. સત્તમે ણં ભંતે ! તળુવાએ કતિવળ્ણે -જાવ- કતિફાસે
પળ્ણત્તે ?
૩. ગૌતમ ! આ બધા પાંચ વર્ણ, બે ગંધ, પાંચ રસ
અને ચાર સ્પર્શયુક્ત કહેવામાં આવ્યા છે.
૫. ભંતે ! પ્રેમ-રાગ, દ્વેષ, કલહ -યાવત્- મિથ્યાદર્શન
શલ્ય પર્યંત (આ બધા પાપસ્થાન) કેટલા વર્ણ
-યાવત્- કેટલા સ્પર્શયુક્ત કહેવામાં આવ્યા છે ?
૩. ગૌતમ ! એ બધા પાંચ વર્ણ, બે ગંધ, પાંચ રસ
અને ચાર સ્પર્શયુક્ત કહેવામાં આવ્યા છે ?
૧૨. પ્રાણાતિપાતાદિ અઢાર પાપસ્થાન વિરમણોમાં વર્ણાદિના
અભાવનું પ્રરૂપણ :
૫. ભંતે ! પ્રાણાતિપાત-વિરમણ -યાવત્- પરિગ્રહ-
વિરમણ તથા ક્રોધવિવેક -યાવત્- મિથ્યાદર્શનશલ્ય
વિવેક આ બધા કેટલા વર્ણ, કેટલી ગંધ, કેટલા
રસ અને કેટલા સ્પર્શયુક્ત કહેવામાં આવ્યા છે ?
૩. ગૌતમ ! (આ બધા) વર્ણરહિત, ગંધરહિત, રસરહિત
અને સ્પર્શરહિત કહેવામાં આવ્યા છે ?
૧૩. ઔત્પાતિકી વગેરે ચાર બુદ્ધિઓ અવગ્રહાદિ અને
ઉત્થાનાદિમાં વર્ણાદિના અભાવનું પ્રરૂપણ :
૫. ભંતે ! ઔત્પાતિકી, વૈનયિકી, કાર્મિકી અને પારિણામિકી
બુદ્ધિ કેટલા વર્ણ -યાવત્- કેટલા સ્પર્શયુક્ત
કહેવામાં આવી છે ?
૩. ગૌતમ ! એ બુદ્ધિઓ વર્ણ -યાવત્- સ્પર્શરહિત
કહેવામાં આવી છે.
૫. ભંતે ! અવગ્રહ (અવધારણ), ઈહા (અવલોકન),
અવાય (પ્રાપ્તિ) અને ધારણા આ કેટલા વર્ણ
-યાવત્- કેટલા સ્પર્શયુક્ત કહેવામાં આવ્યા છે ?
૩. ગૌતમ ! એ વર્ણ -યાવત્- સ્પર્શરહિત કહેવામાં
આવ્યા છે.
૫. ભંતે ! ઉત્થાન, કર્મ, બલ, વીર્ય અને પુરુષકાર-
પરાક્રમ એ કેટલાવર્ણ -યાવત્- કેટલા સ્પર્શયુક્ત
કહેવામાં આવ્યા છે ?
૩. ગૌતમ ! એ વર્ણ -યાવત્- સ્પર્શરહિત કહેવામાં
આવ્યા છે.
૧૪. અવકાશાંતરો તનુવાતાદિ અને પૃથ્વીઓમાં વર્ણાદિનું
પ્રરૂપણ :
૫. ભંતે ! સપ્તમ અવકાશાન્તર કેટલા વર્ણ -યાવત્-
કેટલા સ્પર્શયુક્ત કહેવામાં આવ્યા છે ?
૩. ગૌતમ ! તે વર્ણ -યાવત્- સ્પર્શરહિત કહેવામાં
આવ્યા છે.
૫. ભંતે ! સપ્તમ તનુવાત કેટલા વર્ણ -યાવત્- કેટલા
સ્પર્શયુક્ત કહેવામાં આવ્યા છે ?

૩. ગોયમા ! જહા પાળાઝવાઈ ।

ળવરં-અટ્ઠફાસે પન્નત્તે ।

ઁવં જહા સત્તમે તળુવાઈ તહા સત્તમે ઘળવાઈ,
ઘળોદહી પુઢવી ।

છટ્ઠે ઓવાસંતરે અવળ્ણે -જાવ- અફાસે પળ્ણત્તે ।

છટ્ઠે તળુવાઈ, ઘળવાઈ, ઘળોદહી, પુઢવી ઁયાઈ
અટ્ઠ ફાસાઈ ।

ઁવં જહા સત્તમાઈ પુઢવીઈ વત્તવ્વયા ઢળિયા તહા
-જાવ- પઢમાઈ પુઢવીઈ ઢળિયાવ્વં ।

- વિયા. સ. ૧૨, ડ. ૫, સુ. ૧૨-૧૭

૧૫. રયળપ્પઢાઝ પુઢવીસુ પોળ્ણલઢ્ઢ્ઢાળં ઘળ્ણાઝ પઠ્ઠવળં-

પ. અત્થિ ણં ઢંતે ! ડમીસે રયળપ્પઢાઈ પુઢવીઈ અહેઢ્ઢ્ઢાઈ
ઘળ્ણઓ કાલ-નીલ-લોહિય-હાલિઢ્ઢ-સુક્કિલાઈ,
ગંઘઓ સુઢ્ઢિગંઘ-ઢુઢ્ઢિગંઘાઈ, રસઓ તિત્ત-કઢુ-
કસાય-અંબિલ-મહુરાઈ, ફાસઓ કકઘઢ-મઢય-
ગઠુય-લહુય-સીય-ડસિળ-નિઢ્ઢ-લુક્કાઈ,
અન્નમન્નઢ્ઢ્ઢાઈ, અન્નમન્નપુટ્ઠાઈ -જાવ- અન્નમન્ન-
ઘઢત્તાઈ ચિટ્ઠંતિ ?

૩. હંતા, ગોયમા ! અત્થિ ।

ઁવં -જાવ- અહેસત્તમાઈ ।

પ. અત્થિ ણં ઢંતે ! સોહમ્મસ. કપ્પસ અહેઢ્ઢ્ઢાઈ
ઘળ્ણઓ કાલ-નીલ-લોહિય-હાલિઢ્ઢ-સુક્કિલાઈ
-જાવ- ફાસઓ કકઘઢ-મઢય-ગઠુય-લહુય-સીય-
ડસિળ-નિઢ્ઢ-લુક્કાઈ, અન્નમન્નઢ્ઢ્ઢાઈ, અન્નમન્ન-
પુટ્ઠાઈ -જાવ- અન્નમન્નઘઢત્તાઈ ચિટ્ઠંતિ ?

૩. ગોયમા ! ઁવં ચેવ ।

ઁવં -જાવ- ઈસિપઢ્ઢારાઈ પુઢવીઈ ।

- વિયા. સ. ૧૮, ડ. ૧૦, સુ. ૯-૧૨

૧૬. જંબુઢ્ઢીઢાઝસુ સોહમ્મકપ્પાઝસુ નેરઝયાઢાસેસુ ય ઘળ્ણાઝ
પઠ્ઠવળં-

જંબુઢ્ઢીઢે -જાવ- સયંઢુરમળે સમુઢ્ઢે,
સોહમ્મે કપ્પે -જાવ- ઈસિપઢ્ઢારા પુઢવી,

૭. ગૌતમ ! ઢ્રાણાતિપાતને અનુરૂપ ઁના ઘણાંઢિનું
કથન સમજવું જોઈઁ.

વિશેષ - આઠ સ્પર્શયુક્ત સમજવું જોઈઁ.

જે ઢ્રકારે સપ્તમ તનુવાત (સૂક્ષ્મ વાયુવિશેષ)
સંઢંધિત કહેવામાં આવ્યું છે ઁ જ ઢ્રકારે સપ્તમ
ઘનવાત (સ્થાનવાયુ) ઘનોઢ્ઢધિ (પત્થર જેવો
કઠણ જલસમૂહ) ઁને સાતમી પૃથ્વીના વિષયમાં
પણ સમજવું જોઈઁ.

છઠ્ઠા અવકાશાન્તર ઘણાં -યાવત્- સ્પર્શરહિત
કહેવામાં આવ્યું છે.

છઠ્ઠા તનુવાત, ઘનવાત, ઘનોઢ્ઢધિ ઁને પછી પૃથ્વી
આ ઢધા આઠ સ્પર્શયુક્ત કહેવામાં આવ્યા છે.

જે ઢ્રકારે સાતમી પૃથ્વી સંઢંધિત ઘણન કર્યું ઁ
જ ઢ્રકારે ઢ્રથમ પૃથ્વી પર્યંત કથન કરવું જોઈઁ.

૧૫. રત્નઢ્રભા આઢિ પૃથ્વીઓમાં પુદ્ગલ ઢ્રવ્યોના ઘણાંઢિનું
ઢ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! આ રત્નઢ્રભા પૃથ્વીની નીચે જે ઢ્રવ્ય છે તેઓ
ઘણથી કૃષ્ણ, લીલું, લાલ, પીળું ઁને સફેઢ છે,
ગંઘમાં સુગંધિત ઁને ઢુર્ગંધિત છે, રસથી તીખું,
કડવું, તુરું (કષેલુ) ઢાટું ઁને મઢુર છે, સ્પર્શથી કર્કશ,
મૂઢુ, ગુરુ, લઘુ, શીત, ઉષ્ણ, સ્નિગ્ધ તથા રુક્ષ
છે, અન્યોન્ય ઢ્ઢ છે, અન્યોન્ય સ્પૃષ્ટ છે -યાવત્-
અન્યોન્ય (પરસ્પર) મળેલા (નિશ્ચિત થયેલા) છે ?

૭. હા, ગૌતમ ! છે.

ઁ જ ઢ્રકારે અઢઃસપ્તમ પૃથ્વી પર્યંત સમજવું
જોઈઁ.

પ્ર. ભંતે ! શું સૌઢર્મકલ્પના નીચે ઘણથી કૃષ્ણ, લીલા,
લાલ, પીળા ઁને સફેઢ છે. -યાવત્- સ્પર્શથી
કર્કશ, મૂઢુ, ગુરુ, લઘુ, શીત, ઉષ્ણ, સ્નિગ્ધ ઁને
રુક્ષ છે, અન્યોન્ય ઢ્ઢ છે, અન્યોન્ય સ્પૃષ્ટ છે
-યાવત્- અન્યોન્ય (પરસ્પર) મળેલા છે ?

૭. ગૌતમ ! ઁ જ ઢ્રકારે ઢ્રૂવવત્ છે.

ઁ જ ઢ્રકારે ઈષ્ટઢ્રાગ્ભારા પૃથ્વી પર્યંત સમજવું
જોઈઁ.

૧૬. જંબુઢ્ઢીપાઢિ-સૌઢર્મકલ્પાઢિ ઁને નૈરચિકાવાસ ઘગેરેમાં
ઘણાંઢિનું ઢ્રરૂપણ :

જંબુઢ્ઢીપથી સ્વયંભૂરમણ સમુઢ્ર પર્યંત,
સૌઢર્મકલ્પથી ઈષ્ટઢ્રાગ્ભારા પૃથ્વી પર્યંત,

નેરડયાવાસા -જાવ- વેમાણિયાવાસા ઈયાણિ સવ્વાણિ
અટ્ઠફાસાણિ । - વિયા. સ. ૧૨, ડ. ૫, સુ. ૧૮

૧૭. ગભ્ભં વક્કમમાણે જીવસ્સ વણ્ણાઈ પરૂવણં-

પ. જીવે ણં ભંતે ! ગભ્ભં વક્કમમાણે કતિવણ્ણં કતિગંધં
કતિરસં કતિફાસં પરિણામં પરિણમઈ ?

ડ. ગોયમા ! પંચવણ્ણં ડુગંધં પંચરસં અટ્ઠફાસં પરિણામં
પરિણમઈ । -વિયા. સ. ૧૨, ડ. ૫, સુ. ૩૬

૧૮. ચડવીસદંડેસુ વણ્ણાઈ પરૂવણં-

પ. દં. ૧. નેરડયા ણં ભંતે ! કતિવણ્ણા -જાવ- કતિફાસા
પન્નત્તા ?

ડ. ગોયમા ! વેડવ્વિય-તેયાઈં પડુચ્ચ પંચવણ્ણા ડુગંધા
પંચરસા અટ્ઠફાસા પન્નત્તા ।

કમ્મગં પડુચ્ચ પંચવણ્ણા ડુગંધા પંચરસા ચડફાસા
પન્નત્તા ।

જીવં પડુચ્ચ અવણ્ણા -જાવ- અફાસા પન્નત્તા ।

દં. ૨-૧૧. એવં -જાવ- ધણિયકુમારા ।

પ. દં. ૧૨. પુઢવિકાઈયા ણં ભંતે ! કતિવણ્ણા -જાવ-
કતિફાસા પણ્ણત્તા ?

ડ. ગોયમા ! ઓરાલિય-તેયગાઈં પડુચ્ચ પંચવણ્ણા
-જાવ- અટ્ઠફાસા પણ્ણત્તા,

કમ્મગં પડુચ્ચ જહા નેરડયાણં જીવં પડુચ્ચ તહેવ ।

દં. ૧૩-૧૯. એવં -જાવ- ચડરિન્દિયા ।

ણવરં-વાડકાઈયા ઓરાલિય-વેડવ્વિય તેયગાઈં
પડુચ્ચ પંચવણ્ણા -જાવ- અટ્ઠફાસા પન્નત્તા ।

સેસં જહા નેરડયાણં ।

દં. ૨૦. પંચેન્દિયતિરિક્ખજોણિયા જહા વાડકાઈયા ।

પ. દં. ૨૧. મણુસ્સા ણં ભંતે ! કતિવણ્ણા -જાવ-
કતિફાસા પન્નત્તા ?

ડ. ગોયમા ! ઓરાલિય-વેડવ્વિય-આહારગ-તેયગાઈં
પડુચ્ચ પંચવણ્ણા -જાવ- અટ્ઠફાસા પણ્ણત્તા,

કમ્મગં જીવં ચ પડુચ્ચ જહા નેરડયાણં ।

નેરચિકાવાસથી વૈમાનિકાવાસ પર્યંત બધા આઠ
સ્પર્શયુક્ત સમજવા જોઈએ.

૧૭. ગર્ભમાં ઉત્પન્ન થતાં જીવના વર્ણાદિનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! ગર્ભ દ્વારા ઉત્પન્ન થતાં જીવ કેટલા વર્ણ, ગંધ,
રસ અને સ્પર્શ પરિણામથી પરિણમિત હોય છે ?

ડ. ગૌતમ ! તે જીવ પાંચ વર્ણ, બે ગંધ, પાંચ રસ અને
આઠ સ્પર્શયુક્ત પરિણામથી પરિણમિત હોય છે.

૧૮. ચોવીસ દંડકોમાં વર્ણાદિનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. દં. ૧. ભંતે ! નૈરચિકોનાં કેટલા વર્ણ -યાવત્-
કેટલા સ્પર્શ કહેવામાં આવ્યા છે ?

ડ. ગૌતમ ! વૈક્રિય અને તેજસ્ પુદ્ગલોની અપેક્ષાએ
એમાં પાંચ વર્ણ, બે ગંધ, પાંચ રસ અને આઠ
સ્પર્શ કહેવામાં આવ્યા છે.

કાર્મણ પુદ્ગલોની અપેક્ષાએ પાંચ વર્ણ, બે ગંધ,
પાંચ રસ અને ચાર સ્પર્શ કહેવામાં આવ્યા છે.

જીવની અપેક્ષાએ વર્ણરહિત -યાવત્- સ્પર્શરહિત
કહેવામાં આવ્યા છે.

દં. ૨-૧૧. એ જ પ્રકારે સ્તનિતકુમારો પર્યંત વર્ણાદિ
સમજવું જોઈએ.

પ્ર. દં. ૧૨. ભંતે ! પૃથ્વીકાયિક જીવ કેટલા વર્ણ
-યાવત્- કેટલા સ્પર્શયુક્ત કહેવામાં આવ્યા છે ?

ડ. ગૌતમ ! ઔદારિક અને તેજસ્ પુદ્ગલોની અપેક્ષાએ
પાંચ વર્ણ -યાવત્- આઠ સ્પર્શયુક્ત કહેવામાં
આવ્યા છે.

કાર્મણ શરીર અને જીવની અપેક્ષાએ પૂર્વવત્
નૈરચિકોને અનુરૂપ સમજવું જોઈએ.

દં. ૧૩-૧૯. એ જ પ્રકારે ચતુરિન્દ્રિય પર્યંત વર્ણાદિનું
કથન સમજવું જોઈએ.

વિશેષ - વાયુકાયિક, ઔદારિક, વૈક્રિય અને તેજસ્
પુદ્ગલોની અપેક્ષાએ પાંચ વર્ણ -યાવત્- આઠ
સ્પર્શયુક્ત કહેવામાં આવ્યા છે.

શેષ કથન નૈરચિકોને અનુરૂપ છે.

દં. ૨૦. પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિક જીવોનું કથન પણ
વાયુકાયિકોને અનુરૂપ સમજવું જોઈએ.

પ્ર. દં. ૨૧. ભંતે ! મનુષ્ય કેટલા વર્ણ -યાવત્- કેટલા
સ્પર્શયુક્ત કહેવામાં આવે છે ?

ડ. ગૌતમ ! ઔદારિક, વૈક્રિય, આહારક અને તેજસ્
પુદ્ગલોની અપેક્ષાએ (મનુષ્ય) પાંચ વર્ણ -યાવત્-
આઠ સ્પર્શયુક્ત કહેવામાં આવે છે.

કાર્મણ શરીર અને જીવની અપેક્ષાએ નૈરચિકોને
અનુરૂપ સમજવા જોઈએ.

દં. ૨૨-૨૪. **વાણમંતર-જોડસિય-વેમાણિયા જહા નેરહયા ।**

- વિયા. સ. ૧૨, ડ. ૫, સુ. ૧૯-૨૫

૧૯. **ધમ્મત્થિકાયાઈ છસુ દવ્વેસુ વણ્ણાઈ પરૂવણં-**

ધમ્મત્થિકાએ અધમ્મત્થિકાએ આગાસત્થિકાએ જીવત્થિકાએ અદ્ધાસમએ એ સવ્વે અવણ્ણા -**જાવ-** અફાસા પણ્ણત્તા ।

પોગલત્થિકાએ પંચવણ્ણે દુગંધે પંચરસે અટ્ઠફાસે પન્નત્તે ।

- વિયા. સ. ૧૨, ડ. ૫, સુ. ૨૬

૨૦. **કમ્મેસુ લેસ્સાસુ ય વણ્ણાઈ પરૂવણં-**

નાણાવરણિજ્જે -**જાવ-** અંતરાહુએ એયાણિ પંચ વણ્ણા, દુગંધા, પંચ રસા, ચડફાસા પણ્ણત્તા ।

પ. કહલેસ્સા ણં ભંતે ! કહવણ્ણા -**જાવ-** કહફાસા પણ્ણત્તા ?

ડ. ગોયમા ! દવ્વલેસં પહુચ્ચ પંચવણ્ણા -**જાવ-** અટ્ઠફાસા પન્નત્તા ।

ભાવલેસં પહુચ્ચ અવણ્ણા અગંધા અરસા અફાસા પણ્ણત્તા ।

એવં -જાવ- સુકલેસ્સા ।

-વિયા. સ. ૧૨, ડ. ૫, સુ. ૨૭-૨૯

૨૧. **દિટ્ઠિ-દંસણ-નાણ-અન્નાણ-સન્નાસુ વણ્ણાઈ અભાવ પરૂવણં-**

સમ્મદિટ્ઠિ મિચ્છદિટ્ઠિ સમ્મામિચ્છદિટ્ઠી, ચક્કુદંસણે, અચક્કુદંસણે, ઓહિદંસણે, કેવલદંસણે, આભિનિબોહિયનાણે -**જાવ-** વિભંગનાણે,

આહારસણ્ણા -**જાવ-** પરિગ્ગહસણ્ણા, એયાણિ અવણ્ણાણિ, અગંધાણિ, અરસાણિ, અફાસાણિ ।

- વિયા. સ. ૧૨, ડ. ૫, સુ. ૩૦

૨૨. **પંચસુ સરીરેસુ તિસુ ય જોગેસુ વણ્ણાઈ પરૂવણં-**

ઓરાલિયસરીરે -**જાવ-** તેયગસરીરે એયાણિ પંચવણ્ણાણિ -**જાવ-** અટ્ઠફાસાણિ, કમ્મગસરીરે ચડફાસે ।

મણજોગે વહુજોગે ય ચડફાસે, કાયજોગે અટ્ઠફાસે ।

- વિયા. સ. ૧૨, ડ. ૫, સુ. ૩૧

૨૩. **ઉવઓગેસુ વણ્ણાઈ અભાવ પરૂવણં-**

સાગારોવયોગે ય અણાગારોવયોગે ય અવણ્ણા -**જાવ-** અફાસા ।

- વિયા. સ. ૧૨, ડ. ૫, સુ. ૩૨

દં. ૨૨-૨૪. **વાણવ્યંતર, જ્યોતિષી અને વેમાનિકોને માટે પણ નૈરયિકોને સમાન કથન કરવું જોઈએ.**

૧૯. **ધર્માસ્તિકાયાદિ ષડ્દ્રવ્યોમાં વર્ણાદિનું પ્રરૂપણ :**

ધર્માસ્તિકાય, અધર્માસ્તિકાય, આકાશાસ્તિકાય, જીવાસ્તિકાય અને અદ્ધાસમય આ બધા વર્ણ રહિત -યાવત્-સ્પર્શરહિત કહેવામાં આવ્યા છે.

પુદ્ગલાસ્તિકાયમાં પાંચ વર્ણ, બે ગંધ, પાંચ રસ અને આઠ સ્પર્શ કહેવામાં આવ્યા છે.

૨૦. **કર્મ અને લેશ્યાઓમાં વર્ણાદિનું પ્રરૂપણ :**

જ્ઞાનાવરણીયથી અન્તરાયકર્મ પર્યંત આઠ કર્મ પાંચ વર્ણ, બે ગંધ, પાંચ રસ અને ચાર સ્પર્શયુક્ત કહેવામાં આવ્યા છે.

પ્ર. ભંતે ! કૃષ્ણલેશ્યા કેટલા વર્ણ -યાવત્- કેટલા સ્પર્શયુક્ત કહેવામાં આવી છે ?

ડ. ગૌતમ ! દ્રવ્યલેશ્યાની અપેક્ષાએ પાંચ વર્ણ -યાવત્- આઠ સ્પર્શયુક્ત કહેવામાં આવી છે.

ભાવલેશ્યાની અપેક્ષાએ તે વર્ણ, ગંધ, રસ અને સ્પર્શરહિત કહેવામાં આવી છે.

આ જ પ્રકારે શુક્લલેશ્યા પર્યંત સમજવું જોઈએ.

૨૧. **દષ્ટિ-દર્શન-જ્ઞાન-અજ્ઞાન અને સંજ્ઞાઓમાં વર્ણાદિના અભાવનું પ્રરૂપણ :**

સમ્યગ્દષ્ટિ મિથ્યાદષ્ટિ અને સમ્યગ્મિથ્યાદષ્ટિ, ચક્ષુદર્શન, અચક્ષુદર્શન, અવધિદર્શન અને કેવલદર્શન, આત્મિનિબોધિક જ્ઞાનથી (શ્રુતજ્ઞાન, અવધિજ્ઞાન, મન:પર્યવજ્ઞાન, કેવલજ્ઞાન, મતિ-અજ્ઞાન શ્રુત-અજ્ઞાન) અને વિભંગજ્ઞાન પર્યંત અને

આહાર સંજ્ઞા (ભયસંજ્ઞા, મૈથુનસંજ્ઞા) વડે પરિગ્રહસંજ્ઞા પર્યંત આ બધા વર્ણ રહિત, ગંધરહિત, રસરહિત અને સ્પર્શરહિત છે.

૨૨. **પાંચ શરીર અને ત્રણ યોગોમાં વર્ણાદિનું પ્રરૂપણ :**

ઔદારિક શરીર (વૈક્રિય શરીર, આહારક શરીર)થી તૈજસ્ શરીર પર્યંત આ બધા પાંચ વર્ણ -યાવત્- આઠ સ્પર્શયુક્ત છે. પરંતુ કાર્મણ શરીર ચાર સ્પર્શયુક્ત છે. મનોયોગ અને વચનયોગ એ ચાર સ્પર્શયુક્ત છે પરંતુ કાયયોગ આઠ સ્પર્શયુક્ત છે.

૨૩. **ઉપયોગોમાં વર્ણાદિના અભાવનું પ્રરૂપણ :**

સાકારોપયોગ અને અનાકારોપયોગ એ બન્ને વર્ણ -યાવત્- સ્પર્શરહિત છે.

૨૪. સવ્વદ્વેસુ પાએસુ પજ્જવેસુ ચ વણ્ણાઙ્ગે ભાવાભાવ પરૂવણે-

પ. સવ્વદ્વ્યા ણં ભંતે ! કતિવણ્ણા -જાવ- કતિફાસા પણ્ણત્તા ?

ઉ. ગોયમા ! અત્થેગઇયા સવ્વદ્વ્યા પંચવણ્ણા -જાવ- અટ્ઠાફાસા પન્નત્તા ।

અત્થેગઇયા સવ્વદ્વ્યા પંચવણ્ણા -જાવ- ચડાફાસા પન્નત્તા ।

અત્થેગઇયા સવ્વદ્વ્યા ઇગવણ્ણા, ઇગગંધા, ઇગરસા, દુફાસા પન્નત્તા ।

અત્થેગઇયા સવ્વદ્વ્યા અવણ્ણા અગન્ધા અરસા અફાસા પન્નત્તા ।

એવં સવ્વપાસા વિ, સવ્વપજ્જવા વિ ।

- વિયા. સ. ૧૨, ઉ. ૫, સુ. ૩૩-૩૪

૨૫. તીય-અણાગય-સવ્વદ્ધાસુ વણ્ણાઙ્ગે અભાવ પરૂવણે-

તીયદ્ધા અવણ્ણા -જાવ- અફાસા પન્નત્તા ।

એવં અણાગયદ્ધા વિ, એવં સવ્વદ્ધા વિ ।

-વિયા. સ. ૧૨, ઉ. ૫, સુ. ૩૫

૨૬. જમ્બુદ્દીવાઈ-દીવ સમુદ્દેસુ સવણ્ણા વણ્ણાઈ દવ્વાણં અન્નમન્ન વદ્ધ પરૂવણે-

પ. અત્થિ ણં ભંતે ! જંબુદ્દીવે દીવે દવ્વાઈ સવણ્ણાઈ પિ અવણ્ણાઈ પિ, સગંધાઈ પિ અગંધાઈ પિ, સરસાઈ પિ અરસાઈ પિ, સફાસાઈ પિ અફાસાઈ પિ, અન્નમન્ન-વદ્ધાઈ, અન્નમન્નપુટ્ઠાઈ -જાવ- અન્નમન્નઘટ્તાણ ચિટ્ઠંતિ ?

ઉ. હંતા, ગોયમા ! અત્થિ ।

પ. અત્થિ ણં ભંતે ! લવણસમુદ્દે દવ્વાઈ સવણ્ણાઈ પિ અવણ્ણાઈ પિ, સગંધાઈ પિ અગંધાઈ પિ, સરસાઈ પિ અરસાઈ પિ, સફાસાઈ પિ અફાસાઈ પિ, અન્નમન્નવદ્ધાઈ, અન્નમન્નપુટ્ઠાઈ -જાવ- અન્નમન્ન ઘટ્તાણ ચિટ્ઠંતિ ?

ઉ. હંતા, ગોયમા ! અત્થિ ।

પ. અત્થિ ણં ભંતે ! ધાયઇસંડે દીવે દવ્વાઈ સવણ્ણાઈ પિ અવણ્ણાઈ પિ, સગંધાઈ પિ અગંધાઈ પિ, સરસાઈ પિ અરસાઈ પિ, સફાસાઈ પિ અફાસાઈ પિ, અન્નમન્નવદ્ધાઈ, અન્નમન્નપુટ્ઠાઈ -જાવ- અન્નમન્નઘટ્તાણ ચિટ્ઠંતિ ?

૨૪. સર્વદ્રવ્યો, પ્રદેશો અને પર્યાયોમાં વર્ણાદિના ભાવાભાવનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! બધા દ્રવ્યો કેટલા વર્ણ -યાવત્- કેટલા સ્પર્શયુક્ત કહેવામાં આવે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! કેટલાય સર્વદ્રવ્યો પાંચ વર્ણ -યાવત્- આઠ સ્પર્શયુક્ત કહેવામાં આવ્યા છે.

કેટલાય સર્વદ્રવ્યો પાંચ વર્ણ -યાવત્- ચાર સ્પર્શયુક્ત કહેવામાં આવ્યા છે.

કેટલાય સર્વદ્રવ્યો એક વર્ણ, એક ગંધ, એક રસ અને બે સ્પર્શયુક્ત કહેવામાં આવ્યા છે.

કેટલાય સર્વદ્રવ્યો વર્ણ, ગંધ, રસ અને સ્પર્શ રહિત કહેવામાં આવ્યા છે.

એ જ પ્રકારે (સર્વદ્રવ્યને અનુરૂપ) બધા પ્રદેશ અને સમગ્ર પર્યાયોના વિષયમાં પણ કથન કરવું જોઈએ.

૨૫. અતીત-અનાગત અને સર્વકાળમાં વર્ણાદિના અભાવનું પ્રરૂપણ :

અતીતકાળ (ભૂતકાળ) વર્ણરહિત -યાવત્- સ્પર્શરહિત કહેવામાં આવ્યો છે.

એ જ પ્રકારે અનાગત (ભવિષ્ય) કાળ અને સર્વઅદ્ધાકાળ પણ વર્ણાદિ રહિત છે.

૨૬. જંબૂદ્વીપઆદિ દ્વીપ સમુદ્રોમાં સર્વર્ણ-અર્ણદ્રવ્યોના અન્યોન્ય બદ્ધતાદિનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! શું જંબૂદ્વીપ નામના દ્વીપમાં વર્ણસહિત અને વર્ણરહિત, ગંધસહિત અને ગંધરહિત, રસયુક્ત અને રસરહિત, સ્પર્શયુક્ત અને સ્પર્શરહિત દ્રવ્ય અન્યોન્યબદ્ધ, અન્યોન્ય સ્પૃષ્ટ -યાવત્- અન્યોન્ય સમ્બદ્ધ છે ?

ઉ. હા, ગૌતમ ! છે.

પ્ર. ભંતે ! શું લવણસમુદ્રમાં વર્ણસહિત અને વર્ણરહિત, ગંધસહિત અને ગંધરહિત, રસયુક્ત અને રસરહિત તથા સ્પર્શયુક્ત અને સ્પર્શરહિત દ્રવ્ય અન્યોન્યબદ્ધ, અન્યોન્યસ્પૃષ્ટ -યાવત્- અન્યોન્યસમ્બદ્ધ છે ?

ઉ. હા, ગૌતમ ! છે.

પ્ર. ભંતે ! શું ધાતકીપંડ દ્વીપમાં વર્ણસહિત અને વર્ણરહિત, ગંધસહિત અને ગંધરહિત, રસયુક્ત અને રસરહિત તથા સ્પર્શયુક્ત અને સ્પર્શરહિત દ્રવ્ય અન્યોન્યબદ્ધ, અન્યોન્ય સ્પૃષ્ટ -યાવત્- અન્યોન્ય સમ્બદ્ધ છે ?

૩. હંતા, ગોયમા ! અત્થિ ।

एवं -जाव- सयंभुरमणसमुद्दे ।

- विया. स. ११, उ. ९, सु. २२-२५

૨૭. પોગ્ગલાણં સંઠાણં ભેયાણં વિત્થરઓ પરૂવણં-

सत्त संठाणा पन्नत्ता, तं जहा-

૧. દીહે,	૨. રહસ્સે,
૩. વટ્ટે,	૪. તંસે,
૫. ચરસે,	૬. પિહુલે,
૭. પરિમંડલે ।	- ઠાણં. અ. ૭, સુ. ૫૪૮

પ. કઙ્ગ ણં ભંતે ! સંઠાણા પણ્ણત્તા ?

૩. ગોયમા ! છ સંઠાણા પણ્ણત્તા, તં જહા-

૧. પરિમંડલે,	૨. વટ્ટે,
૩. તંસે,	૪. ચરસે,
૫. આયતે, ^૧	૬. અણિત્થંથે ।

- विया. स. २५, उ. ३, सु. १

૨૮. છળ્હં સંઠાણાણં દવ્વટ્ઠયાઈં અણંતત્ત પરૂવણં-

પ. પરિમંડલાણં ભંતે ! સંઠાણા દવ્વટ્ઠયાઈં કિં સંખેજ્જા, અસંખેજ્જા, અણંતા ?

૩. ગોયમા ! નો સંખેજ્જા, નો અસંખેજ્જા, અણંતા ।

પ. વટ્ટા ણં ભંતે ! સંઠાણા દવ્વટ્ઠયાઈં કિં સંખેજ્જા, અસંખેજ્જા, અણંતા ?

૩. ગોયમા ! **एवं चैव ।**

एवं -जाव- अणित्थंथा ।

एवं पएसट्ठयाए वि ।

एवं दव्वट्ठ-पएसट्ठयाए वि ।

- विया. स. २५, उ. ३, सु. २-५

૨૯. છળ્હં સંઠાણાણં દવ્વટ્ઠયાઈં અપ્પાહુયં-

પ. એસિણં ભંતે ! પરિમંડલ-વટ્ટ-તંસ-ચરસ-આયત-આણિત્થંથાણં સંઠાણાણં દવ્વટ્ઠયાઈં પેસટ્ઠયાઈં દવ્વટ્ઠ-પેસટ્ઠયાઈં કયરે કયરેહિંતો અપ્પા વા -જાવ- વિસેસાહિયા વા ?

૩. ગોયમા ! ૧. સવ્વથોવા પરિમંડલા દવ્વટ્ઠયાઈં,

૨. વટ્ટા સંઠાણા દવ્વટ્ઠયાઈં સંખેજ્જગુણા,

૩. હા, ગૌતમ ! છે.

એ જ પ્રકારે સ્વયંભૂરમણ સમુદ્રપર્યંત સમજવું જોઈએ.

૨૭. પુદ્ગલોના સંસ્થાન ભેદોનું વિસ્તૃત પ્રરૂપણ :

સંસ્થાન સાત પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે, જેમકે -

૧. દીર્ઘ,	૨. હ્રસ્વ,
૩. વૃત્ત (થાળી જેવો ગોળ),	૪. ત્રિકોણ,
૫. ચતુષ્કોણ,	૬. પૃથુલ (વિસ્તીર્ણ-વિસ્તારયુક્ત)
૭. પરિમંડળ (બંગડી જેવો ગોળ).	

પ્ર. ભંતે ! સંસ્થાન કેટલા કહેવામાં આવ્યા છે ?

૩. ગૌતમ ! સંસ્થાન છ પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે, જેમકે -

૧. પરિમંડળ,	૨. વૃત્ત,
૩. ત્રિકોણ,	૪. ચતુષ્કોણ,
૫. આયત (લાંબો),	૬. અનિયત.

૨૮. છ સંસ્થાનોનું દ્રવ્યાદિની અપેક્ષાએ અનન્તત્વનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! પરિમંડળ સંસ્થાન દ્રવ્યની અપેક્ષાએ શું સંખ્યાત છે, અસંખ્યાત છે કે અનન્ત છે ?

૩. ગૌતમ ! તેઓ સંખ્યાત અને અસંખ્યાત નથી, પરંતુ અનન્ત છે.

પ્ર. ભંતે ! વૃત્ત સંસ્થાન દ્રવ્યની અપેક્ષાએ શું સંખ્યાત છે, અસંખ્યાત છે કે અનન્ત છે ?

૩. ગૌતમ ! **पूर्ववत् (अनंत) છે.**

એ જ પ્રકારે અનિયત સંસ્થાન-પર્યંત સમજવું જોઈએ.

એ જ પ્રકારે પ્રદેશની અપેક્ષાએ અને દ્રવ્ય-પ્રદેશની અપેક્ષાએ પણ અનન્ત સમજવું જોઈએ.

૨૯. છ સંસ્થાનોનું દ્રવ્યાદિની અપેક્ષાએ અલ્પબહુત્વ :

પ્ર. ભંતે ! આ ૧. પરિમંડળ, ૨. વૃત્ત, ૩. ત્રિકોણ, ૪. ચતુષ્કોણ, ૫. આયત અને ૬. અનિયત સંસ્થાનોમાં દ્રવ્ય, પ્રદેશ અને દ્રવ્ય પ્રદેશની અપેક્ષાએ સંસ્થાનો વડે અલ્પ -**यावत्**- વિશેષાધિક છે ?

૩. ગૌતમ ! ૧. દ્રવ્યની અપેક્ષાએ પરિમંડળ સંસ્થાન સૌથી અલ્પ છે,

૨. (એનાથી) વૃત્ત-સંસ્થાન દ્રવ્યની અપેક્ષાએ સંખ્યાતગણું છે,

૩. ચરસા સંઠાણા દબ્બટ્ઠયાણ અસંખેજ્જગુણા,
૪. તંસા સંઠાણા દબ્બટ્ઠયાણ અસંખેજ્જગુણા,
૫. આયતા સંઠાણા દબ્બટ્ઠયાણ સંખેજ્જગુણા ।
૬. અણિત્થંથા સંઠાણા દબ્બટ્ઠયાણ અસંખેજ્જગુણા ।

પણસટ્ઠયાણ-

૧. સબ્બત્થોવા પરિમંડલા સંઠાણા પણસટ્ઠયાણ,
૨. વટ્ઠા સંઠાણા પણસટ્ઠયાણ સંખેજ્જગુણા,
૩. ચરસા સંઠાણા પણસટ્ઠયાણ સંખેજ્જગુણા,
૪. તંસા સંઠાણા પણસટ્ઠયાણ સંખેજ્જગુણા,
૫. આયતા સંઠાણા પણસટ્ઠયાણ સંખેજ્જગુણા,
૬. અણિત્થંથા સંઠાણા પણસટ્ઠયાણ અસંખેજ્જગુણા ।

દબ્બટ્ઠપણસટ્ઠયાણ-

૧. સબ્બત્થોવા પરિમંડલા સંઠાણા દબ્બટ્ઠયાણ,
૨. વટ્ઠા સંઠાણા દબ્બટ્ઠયાણ સંખેજ્જગુણા,
૩. ચરસા સંઠાણા દબ્બટ્ઠયાણ સંખેજ્જગુણા,
૪. તંસા સંઠાણા દબ્બટ્ઠયાણ સંખેજ્જગુણા,
૫. આયતા સંઠાણા દબ્બટ્ઠયાણ સંખેજ્જગુણા,
૬. અણિત્થંથા સંઠાણા દબ્બટ્ઠયાણ અસંખેજ્જગુણા ।

અણિત્થંથેહિંતો સંઠાણેહિંતો દબ્બટ્ઠયાણ પરિમંડલા સંઠાણા પણસટ્ઠયાણ અસંખેજ્જગુણા,

વટ્ઠા સંઠાણા પણસટ્ઠયાણ સંખેજ્જગુણા,

સો ચેવ પણસટ્ઠયાણ ગમઓ ભાણિયવ્વઓ -જાવ-
અણિત્થંથા સંઠાણા પણસટ્ઠયાણ અસંખેજ્જગુણા ।

- વિયા. સ. ૨૫, ડ. ૩, સુ. ૬

૩. (એનાથી) ચતુરસ્ત્ર-સંસ્થાન દ્રવ્યની અપેક્ષાએ અસંખ્યાતગણું છે,

૪. (એનાથી) ત્રિકોણ સંસ્થાન દ્રવ્યની અપેક્ષાએ અસંખ્યાતગણું છે,

૫. (એનાથી) આયત-સંસ્થાન દ્રવ્યની અપેક્ષાએ સંખ્યાતગણું છે,

૬. (એનાથી) અનિયત સંસ્થાન દ્રવ્યની અપેક્ષાએ અસંખ્યાતગણું છે.

પ્રદેશની અપેક્ષાએ -

૧. પરિમંડળ - સંસ્થાન પ્રદેશની અપેક્ષાએ સૌથી અલ્પ છે,

૨. (એનાથી) વૃત્ત સંસ્થાન પ્રદેશની અપેક્ષાએ સંખ્યાતગણું છે,

૩. (એનાથી) ચતુરસ્ત્ર સંસ્થાન પ્રદેશની અપેક્ષાએ સંખ્યાતગણું છે,

૪. (એનાથી) ત્રિકોણ સંસ્થાન પ્રદેશની અપેક્ષાએ સંખ્યાતગણું છે,

૫. (એનાથી) આયત સંસ્થાન પ્રદેશની અપેક્ષાએ સંખ્યાતગણું છે,

૬. (એનાથી) અનિયત સંસ્થાન પ્રદેશની અપેક્ષાએ અસંખ્યાતગણું છે.

દ્રવ્ય-પ્રદેશની અપેક્ષાએ -

૧. દ્રવ્યની અપેક્ષાએ પરિમંડળ સંસ્થાન સૌથી અલ્પ છે,

૨. (એનાથી) વૃત્ત સંસ્થાન દ્રવ્યની અપેક્ષાએ સંખ્યાતગણું છે,

૩. (એનાથી) ચતુરસ્ત્ર સંસ્થાન દ્રવ્યની અપેક્ષાએ સંખ્યાતગણું છે,

૪. (એનાથી) ત્રિકોણસંસ્થાન દ્રવ્યની અપેક્ષાએ સંખ્યાતગણું છે,

૫. (એનાથી) આયત સંસ્થાન દ્રવ્યની અપેક્ષાએ સંખ્યાતગણું છે,

૬. (એનાથી) અનિયત સંસ્થાન દ્રવ્યની અપેક્ષાએ અસંખ્યાતગણું છે.

દ્રવ્યની અપેક્ષાએ અનિયત સંસ્થાનોથી પ્રદેશની અપેક્ષાએ પરિમંડળ સંસ્થાન અસંખ્યાતગણું છે.

(એનાથી) વૃત્ત-સંસ્થાન પ્રદેશની અપેક્ષાએ સંખ્યાતગણું છે.

ઈત્યાદિ પૂર્વોક્ત પ્રદેશની અપેક્ષાનો અભિલાપ અનિયત સંસ્થાન પ્રદેશની અપેક્ષાએ અસંખ્યાત-ગણો છે પર્યંત સમજવું જોઈએ.

૩૦. પરિમંડલાઈ પંચસંઠાણભેયાણં સંખેજ્જાઈ પરૂવણં-

- પ. પરિમંડલાણં ભંતે ! સંઠાણા કિં સંખેજ્જા, અસંખેજ્જા, અણંતા ?
 ડ. ગોયમા ! નો સંખેજ્જા, નો અસંખેજ્જા, અણંતા ।

एवं -जाव- आयता,^१

- પ. પરિમંડલે ણં ભંતે ! સંઠાણે કિં સંખેજ્જપણેસિણે અસંખેજ્જપણેસિણે, અણંતપણેસિણે ?
 ડ. ગોયમા ! સિય સંખેજ્જપણેસિણે, સિય અસંખેજ્જપણેસિણે, સિય અણંતપણેસિણે ।

एवं -जाव- आयते ।

- પ. પરિમંડલે ણં ભંતે ! સંઠાણે સંખેજ્જપણેસિણે કિં સંખેજ્જપણેસોગાઢે અસંખેજ્જપણેસોગાઢે, અણંતપણેસોગાઢે ?

- ડ. ગોયમા ! સંખેજ્જપણેસોગાઢે, નો અસંખેજ્જપણેસોગાઢે, નો અણંતપણેસોગાઢે ।

एवं -जाव- आयते ।

- પ. પરિમંડલે ણં ભંતે ! સંઠાણે અસંખેજ્જપણેસિણે કિં સંખેજ્જપણેસોગાઢે, અસંખેજ્જપણેસોગાઢે, અણંતપણેસોગાઢે ?

- ડ. ગોયમા ! સિય સંખેજ્જપણેસોગાઢે, સિય અસંખેજ્જપણેસોગાઢે, નો અણંતપણેસોગાઢે ।

एवं -जाव- आयते ।

- પ. પરિમંડલે ણં ભંતે ! સંઠાણે અણંતપણેસિણે કિં સંખેજ્જપણેસોગાઢે, અસંખેજ્જપણેસોગાઢે, અણંતપણેસોગાઢે ?

- ડ. ગોયમા ! સિય સંખેજ્જપણેસોગાઢે, સિય અસંખેજ્જપણેસોગાઢે, નો અણંતપણેસોગાઢે ।

૩૦. પરિમંડલાઈ પાંચ સંસ્થાન ભેદોના સંખ્યાતાદિનું પ્રરૂપણ :

- પ્ર. ભંતે ! પરિમંડળ સંસ્થાન શું સંખ્યાત છે, અસંખ્યાત છે કે અનંત છે ?
 ડ. ગૌતમ ! તેઓ સંખ્યાત કે અસંખ્યાત નથી પરંતુ અનંત છે.

આ જ પ્રકારે આયત સંસ્થાનો પર્યંત (અનંત) સમજવું જોઈએ.

- પ્ર. ભંતે ! પરિમંડળ સંસ્થાન શું સંખ્યાત પ્રદેશી છે, અસંખ્યાત પ્રદેશી છે કે અનંત પ્રદેશી છે ?
 ડ. ગૌતમ ! કદાચ સંખ્યાત પ્રદેશી છે, કદાચ અસંખ્યાત પ્રદેશી છે અને કદાચ અનંત પ્રદેશી છે.

આ જ પ્રકારે આયત-સંસ્થાન પર્યંત અનંત પ્રદેશી સમજવું જોઈએ.

- પ્ર. ભંતે ! સંખ્યાત પ્રદેશી પરિમંડળ સંસ્થાન શું સંખ્યાત પ્રદેશોમાં અવગાઢ (વ્યાપ્ત) થાય છે, અસંખ્યાત પ્રદેશોમાં અવગાઢ (વ્યાપ્ત) થાય છે કે અનંત પ્રદેશોમાં અવગાઢ (વ્યાપ્ત) થાય છે ?

- ડ. ગૌતમ ! સંખ્યાત પ્રદેશોમાં અવગાઢ (વ્યાપ્ત) થાય છે, પરંતુ અસંખ્યાત પ્રદેશોમાં અને અનંત પ્રદેશોમાં અવગાઢ થતું નથી.

આ જ પ્રકારે સંખ્યાત પ્રદેશી આયત સંસ્થાન પર્યંતના પ્રદેશાવગાઢ માટે સમજવું જોઈએ.

- પ્ર. ભંતે ! અસંખ્યાત પ્રદેશી પરિમંડળ શું સંખ્યાત પ્રદેશોમાં અવગાઢ (વ્યાપ્ત) થાય છે, અસંખ્યાત પ્રદેશોમાં અવગાઢ થાય છે કે અનંત પ્રદેશોમાં અવગાઢ થાય છે ?

- ડ. ગૌતમ ! કદાચ સંખ્યાત પ્રદેશોમાં અવગાઢ થાય છે અને કદાચ અસંખ્યાત પ્રદેશોમાં અવગાઢ થાય છે, પરંતુ અનંત પ્રદેશોમાં અવગાઢ થતો નથી.

આ જ પ્રકારે અસંખ્યાત પ્રદેશી આયત સંસ્થાન પર્યંત પ્રદેશાવગાઢના વિષયમાં સમજવું જોઈએ.

- પ્ર. ભંતે ! અનંત પ્રદેશી પરિમંડળ સંસ્થાન શું સંખ્યાત પ્રદેશોમાં અવગાઢ થાય છે, અસંખ્યાત પ્રદેશોમાં અવગાઢ થાય છે કે અનંત પ્રદેશોમાં અવગાઢ થાય છે ?

- ડ. ગૌતમ ! કદાચ સંખ્યાત પ્રદેશોમાં અવગાઢ થાય છે અને કદાચ અસંખ્યાત પ્રદેશોમાં અવગાઢ થાય છે, (પરંતુ) અનંત પ્રદેશોમાં અવગાઢ થતું નથી.

एवं -जाव- आयते ।

- पण. प. १०, सु. ७९२-७९६

૩૧. सत्तसु नरयपुढवीसु सोहम्माइकप्पेसु ईसिपब्भाराए य पुढवीए परिमंडलाइ संठाणाणं अणंतत्तं-

પ. इमीसे णं भंते ! रयणप्पभाए पुढवीए परिमंडला संठाणा किं संखेज्जा, असंखेज्जा, अणंता ?

उ. गोयमा ! नो संखेज्जा, नो असंखेज्जा, अणंता ।

પ. वट्टा णं भंते ! संठाणा किं संखेज्जा, असंखेज्जा, अणंता ?

उ. गोयमा ! एवं चेव ।

एवं -जाव- आयता ।

પ. सक्करप्पभाए णं भंते ! पुढवीए परिमंडला -जाव- आयता संठाणा किं संखेज्जा, असंखेज्जा, अणंता ?

उ. गोयमा ! एवं चेव ।

एवं -जाव- अहेसत्तमाए ।

પ. सोहम्मे णं भंते ! कप्पे परिमंडला -जाव- आयता संठाणा किं संखेज्जा, असंखेज्जा, अणंता ?

उ. गोयमा ! एवं चेव ।

एवं -जाव- अण्णुए ।

પ. गेविज्जविमाणાણં ભંતે ! પરિમંડલા -જાવ- આયતા સંઠાણા કિં સંખેજ્જા, અસંખેજ્જા, અણંતા ?

उ. गोयमा ! एवं चेव ।

एवं अणुत्तरविमाणेसु ।

एवं ईसिपब्भाराए वि ।

- विया. स. २५, उ. ३, सु. ११-२१

૩૨. पंचसु परिमंडलाईसु जवमज्जेसु संठाणेसु परोप्परं अणंतत्तं-

પ. जत्थ णं भंते ! एगे परिमंडले संठाणे जवमज्जे तत्थ परिमंडला संठाणा किं संखेज्जा, असंखेज्जा, अणंता ?

उ. गोयमा ! नो संखेज्जा, नो असंखेज्जा, अणंता ।

આ જ પ્રકારે અનંત પ્રદેશી આયત સંસ્થાન પર્યંત પ્રદેશાવગાઠના વિષયમાં સમજવું જોઈએ.

૩૧. સાત નરક પૃથ્વીઓ, સૌંદર્ભાદિકલ્પો અને ઈષ્ટપ્રાગ્ભારા પૃથ્વીમાં પરિમંડળાદિ સંસ્થાનોનું અનંતત્વ :

પ્ર. ભંતે ! આ રત્નપ્રભા પૃથ્વીમાં પરિમંડળ સંસ્થાન શું સંખ્યાત છે, અસંખ્યાત છે કે અનંત છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તેઓ સંખ્યાત અને અસંખ્યાત નથી પરંતુ અનંત છે.

પ્ર. ભંતે ! (રત્નપ્રભા પૃથ્વીમાં) વૃત્ત સંસ્થાન શું સંખ્યાત છે, અસંખ્યાત છે કે અનંત છે ?

ઉ. ગૌતમ ! પૂર્વવત્ અનંત છે.

એ જ પ્રકારે (રત્નપ્રભા પૃથ્વીમાં) આયત સંસ્થાન પર્યંત સમજવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! શર્કરાપ્રભા પૃથ્વીમાં પરિમંડળ સંસ્થાન -યાવત્- આયત સંસ્થાન શું સંખ્યાત છે, અસંખ્યાત છે કે અનંત છે ?

ઉ. ગૌતમ ! પૂર્વવત્ અનંત છે.

આ જ પ્રકારે અધઃસપ્તમ પૃથ્વી પર્યંત સંસ્થાન અનંત સમજવા જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! સૌંદર્ભકલ્પમાં પરિમંડળ સંસ્થાન -યાવત્- આયત સંસ્થાન શું સંખ્યાત છે, અસંખ્યાત છે કે અનંત છે ?

ઉ. ગૌતમ ! પૂર્વવત્ અનંત છે.

એ જ પ્રકારે અચ્યુતકલ્પ પર્યંત અનંત સમજવા જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! ત્રૈવેયક વિમાનોમાં પરિમંડળ સંસ્થાન -યાવત્- આયત સંસ્થાન શું સંખ્યાત છે, અસંખ્યાત છે કે અનંત છે ?

ઉ. ગૌતમ ! પૂર્વવત્ (અનંત) છે.

આ જ પ્રકારે અનુત્તર વિમાનોના વિષયમાં પણ સમજવું જોઈએ.

આ જ પ્રકારે ઈષ્ટપ્રાગ્ભારા પૃથ્વીના વિષયમાં પણ સમજવું જોઈએ.

૩૨. યવાકાર પરિમંડળાદિ પાંચ સંસ્થાનોનું પરસ્પર અનંતત્વ :

પ્ર. ભંતે ! જ્યાં એક યવાકાર (જવના આકારનું) પરિમંડળ સંસ્થાન છે, ત્યાં શું અન્ય પરિમંડળ સંસ્થાન સંખ્યાત છે, અસંખ્યાત છે કે અનંત છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તેઓ સંખ્યાત અને અસંખ્યાત નથી પરંતુ અનંત છે.

- પ. જત્ય ણં ભંતે ! એગે પરિમંડલે સંઠાણે જવમજ્ઞે તત્થ વટ્ટા સંઠાણા કિં સંખેજ્ઞા, અસંખેજ્ઞા, અણંતા ?
૩. ગોયમા ! **એવં ચેવ ।**
એવં -જાવ- આયતા ।
- પ. જત્ય ણં ભંતે ! એગે વટ્ટે સંઠાણે જવમજ્ઞે તત્થ પરિમંડલા સંઠાણા કિં સંખેજ્ઞા, અસંખેજ્ઞા, અણંતા ?
૩. ગોયમા ! **એવં ચેવ ।**
એવં -જાવ- આયતા ।
- પ. જત્ય ણં ભંતે ! એગે વટ્ટે સંઠાણે જવમજ્ઞે તત્થ વટ્ટા સંઠાણા કિં સંખેજ્ઞા, અસંખેજ્ઞા, અણંતા ?
૩. ગોયમા ! **એવં ચેવ ।**
એવં -જાવ- આયતા ।
એવં એકેકેકેણં સંઠાણેણં પંચ વિ ચારેયવ્વા ।
- વિયા. સ. ૨૫, ૩, સુ. ૨૨-૨૭
૩૩. સત્તસુ નરયપુઢવીસુ સોહમ્માહકપ્પેસુ ઈસીપભારાણે પુઢવીણે પંચસુ જવમજ્ઞેસુ સંઠાણેસુ અણંતસં-
૩૩. સાત નરકપૃથ્વીઓ, સૌધર્માદિકલ્પો અને ઈષત્પ્રાગભારા પૃથ્વીમાં પાંચ યવમધ્યસંસ્થાનોનું અનંતત્વ :
- પ. જત્ય ણં ભંતે ! ઈમીસે રયણપ્પભાણે પુઢવીણે એગે પરિમંડલે સંઠાણે જવમજ્ઞે તત્થ પરિમંડલા સંઠાણા કિં સંખેજ્ઞા, અસંખેજ્ઞા, અણંતા ?
- પ્ર. ભંતે ! આ રત્નપ્રભા પૃથ્વીમાં જ્યાં એક યવાકાર પરિમંડળ સંસ્થાન છે, ત્યાં શું અન્ય પરિમંડળ સંસ્થાન સંખ્યાત છે, અસંખ્યાત છે કે અનંત છે ?
૩. ગોયમા ! નો સંખેજ્ઞા, નોઅસંખેજ્ઞા, અણંતા ।
૩. ગૌતમ ! તેઓ સંખ્યાત અને અસંખ્યાત નથી, પરંતુ અનંત છે.
- પ. જત્ય ણં ભંતે ! ઈમીસે રયણપ્પભાણે પુઢવીણે એગે પરિમંડલે સંઠાણે જવમજ્ઞે તત્થ વટ્ટા સંઠાણા કિં સંખેજ્ઞા, અસંખેજ્ઞા, અણંતા ?
- પ્ર. ભંતે ! આ રત્નપ્રભા પૃથ્વીમાં જ્યાં એક યવાકાર પરિમંડળ સંસ્થાન છે, ત્યાં શું અન્ય વૃત્ત સંસ્થાન સંખ્યાત છે, અસંખ્યાત છે કે અનંત છે ?
૩. ગોયમા ! **એવં ચેવ ।**
એવં -જાવ- આયતા ।
૩. ગૌતમ ! **પૂર્વવત્ અનંત છે.**
આ જ પ્રકારે આયત-સંસ્થાન પર્યંત સમજવું જોઈએ.
- પ. જત્ય ણં ભંતે ! ઈમીસે રયણપ્પભાણે પુઢવીણે એગે વટ્ટે સંઠાણે જવમજ્ઞે તત્થ ણં પરિમંડલા સંઠાણા કિં સંખેજ્ઞા, અસંખેજ્ઞા, અણંતા ?
- પ્ર. ભંતે ! આ રત્નપ્રભા પૃથ્વીમાં જ્યાં એક યવાકાર વૃત્ત સંસ્થાન છે, ત્યાં શું અન્ય પરિમંડળ સંસ્થાન સંખ્યાત છે, અસંખ્યાત છે કે અનંત છે ?
૩. ગોયમા ! નો સંખેજ્ઞા, નો અસંખેજ્ઞા, અણંતા ।
૩. ગૌતમ ! તેઓ સંખ્યાત કે અસંખ્યાત નથી પણ અનંત છે.
- પ. જત્ય ણં ભંતે ! ઈમીસે રયણપ્પભાણે પુઢવીણે એગે વટ્ટે સંઠાણે જવમજ્ઞે તત્થ ણં વટ્ટા સંઠાણા કિં સંખેજ્ઞા, અસંખેજ્ઞા, અણંતા ?
- પ્ર. ભંતે ! આ રત્નપ્રભા પૃથ્વીમાં જ્યાં એક યવાકાર વૃત્ત સંસ્થાન છે, ત્યાં શું અન્ય વૃત્ત સંસ્થાન સંખ્યાત છે, અસંખ્યાત છે કે અનંત છે ?
૩. ગોયમા ! **એવં ચેવ ।**
એવં -જાવ- આયતા ।
૩. ગૌતમ ! **પૂર્વવત્ અનંત છે.**
આ જ પ્રકારે આયત સંસ્થાન પર્યંત સમજવું જોઈએ.

एवं पुनरवि एक्केक्केणं संठाणेणं पंच वि चारेयव्वा
जहेव हेट्ठिल्ला -जाव- आयतेणं ।

एवं -जाव- अहेसत्तमाए ।

एवं कप्पेसु वि -जाव- ईसीपब्भाराए पुढवीए ।

- विया. स. २५, उ. ३, सु. २८-३६

૩૪. પગારાન્તરેણ ઓવણિહિય ચેત્તાણુપુવ્વી સરૂવ પરૂવણં-

अहवा-ओवणिहिया खेत्ताणुपुव्वी तिविहा पण्णत्ता,
तं जहा-

૧. પુવ્વાણુપુવ્વી, ૨. પચ્છાણુપુવ્વી,
૩. અણાણુપુવ્વી ।

પ. સે કિં તં પુવ્વાણુપુવ્વી ?

૩. પુવ્વાણુપુવ્વી એગપએસોગાઢે દુપએસોગાઢે -જાવ-
દસપએસોગાઢે -જાવ- અસંખેજ્જ પએમોગાઢે ।
સે તં પુવ્વાણુપુવ્વી ।

પ. સે કિં તં પચ્છાણુપુવ્વી ?

૩. પચ્છાણુપુવ્વી અસંખેજ્જ પએસોગાઢે -જાવ-
એગપએસોગાઢે ।
સે તં પચ્છાણુપુવ્વી ।

પ. સે કિં તં અણાણુપુવ્વી ?

૩. અણાણુપુવ્વી એયાએ ચેવ એગાદિયાએ એગુત્તરિયાએ
અસંખેજ્જગચ્છાયાએ સેઢીએ અન્નમન્નભ્ભાસો દુરૂ-
વૂણો । સે તં અણાણુપુવ્વી । સે તં ઓવણિહિયા
ચેત્તાણુપુવ્વી । સે તં ચેત્તાણુપુવ્વી ।

- અણુ. સુ. ૧૭૮-૧૭૯

૩૫. પંચસુ સંઠાણેસુ પએસુ પએસોગાઢત્ત ય પરૂવણં-

પ. ૧. વટ્ટે ણં ભંતે ! સંઠાણે કહપએસિએ, કહપએ-
સોગાઢે પણ્ણત્તે ?

૩. ગાયમા ! વટ્ટે સંઠાણે દુવિહે પણ્ણત્તે, તં જહા-

૧. ઘણવટ્ટે ય, ૨. પયરવટ્ટે ય ।

તત્થ ણં જે સે પયરવટ્ટે સે દુવિહે પણ્ણત્તે, તં જહા-

૧. ઓયપએસિએ ય, ૨. જુમ્મપએસિએ ય ।

૧. તત્થ ણં જે સે ઓયપએસિએ સે જહન્નેણં પંચપએસિએ
પંચપએસોગાઢે પણ્ણત્તે ।

ઉક્કોસેણં અણંતપએસિએ અસંખેજ્જપએસોગાઢે
પણ્ણત્તે ।

આ જ પ્રકારે પ્રત્યેક સંસ્થાનની સાથે પાંચ સંસ્થાનોના
આયત સંસ્થાન પર્યંત કથન કરવું જોઈએ.

આ જ પ્રકારે અધઃસપ્તમપૃથ્વી પર્યંત સમજવું જોઈએ.

આ જ પ્રકારે (વૈમાનિક) કલ્પોથી ઈષ્ટપ્રાગભારા
પૃથ્વીપર્યંતના વિષયમાં જાણવું જોઈએ.

૩૪. પ્રકારાન્તરથી ઔપનિધિકી ક્ષેત્રાનુપૂર્વીના સ્વરૂપનું
પ્રરૂપણ :

અથવા - ઔપનિધિકી ક્ષેત્રાનુપૂર્વી ત્રણ પ્રકારની
કહેવામાં આવી છે, જેમકે -

૧. પૂર્વાનુપૂર્વી, ૨. પશ્ચાનુપૂર્વી,
૩. અનાનુપૂર્વી.

પ્ર. પૂર્વાનુપૂર્વીનું શું સ્વરૂપ છે ?

ઉ. એક પ્રદેશાવગાઢ, દ્વિપ્રદેશાવગાઢ -યાવત્-
દસપ્રદેશાવગાઢ -યાવત્- અસંખ્યાત પ્રદેશાવગાઢ
ના કમથી ક્ષેત્રનો કથન પૂર્વાનુપૂર્વી કહેવાય છે.

પ્ર. પશ્ચાનુપૂર્વીનું શું સ્વરૂપ છે ?

ઉ. અસંખ્યાત પ્રદેશાવગાઢ -યાવત્- એક પ્રદેશાવગાઢ
રૂપમાં વ્યુત્કમથી ક્ષેત્રનો કથન પશ્ચાનુપૂર્વી
કહેવાય છે.

પ્ર. અનાનુપૂર્વીનું શું સ્વરૂપ છે ?

ઉ. એકથી પ્રારંભ કરીને એકોત્તેરવૃદ્ધિ અસંખ્યાત
પ્રદેશો પર્યંતની સ્થાપિત શ્રેણીને પરસ્પર ગુણાકાર
કરીને નિષ્પન્નરાશિમાંથી આદિ અને અંતિમ એ
બે રૂપોને બાદ કરવાથી ક્ષેત્રવિષયક અનાનુપૂર્વી
બને છે. આ ઔપનિધિકી ક્ષેત્રાનુપૂર્વી છે. આ
ક્ષેત્રાનુપૂર્વી છે.

૩૫. પાંચ સંસ્થાનોના પ્રદેશોનું અને પ્રદેશાવગાઢત્વનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ૧. ભંતે ! વૃત્ત સંસ્થાન કેટલા પ્રદેશવાણો અને
કેટલા આકાશ પ્રદેશોમાં અવગાઢ (વ્યાપ્ત)
કહેવામાં આવ્યો છે ?

ઉ. ગૌતમ ! વૃત્તસંસ્થાન બે પ્રકારનો કહેવામાં આવ્યો
છે, જેમકે -

૧. ઘનવૃત્ત, ૨. પ્રતરવૃત્ત (સંસ્થાન વિશેષ).

એમાંથી જે પ્રતરવૃત્ત છે તે બે પ્રકારનો કહેવામાં
આવ્યો છે, જેમકે -

૧. ઓજ (વિષમ) પ્રદેશિક, ૨. યુગ્મ (સમ) પ્રદેશિક.

૧. એમાંથી જે ઓજ-પ્રદેશિક પ્રતરવૃત્ત છે તે
જઘન્ય પાંચ પ્રદેશયુક્ત છે અને પાંચ આકાશ-
પ્રદેશોમાં અવગાઢ (વ્યાપ્ત) થાય છે તથા ઉત્કૃષ્ટ
અન્ત પ્રદેશયુક્ત હોય છે અને અસંખ્યાત આકાશ
પ્રદેશોમાં અવગાઢ કહેવામાં આવ્યો છે.

૨. તત્થ ણં જે સે જુમ્મપણસિણ સે જહન્નેણં બારસ-
પણસિણ બારસપણસોગાઢે પણ્ણત્તે ।

ઉક્કોસેણં અણંતપણસિણ અસંખેજ્જપણસોગાઢે
પણ્ણત્તે ।

તત્થ ણં જે સે ઘણવટ્ટે સે ઢુવિહે પણ્ણત્તે, તં જહા-

૧. ઓયપણસિણ ય, ૨. જુમ્મપણસિણ ય ।

૧. તત્થ ણં જે સે ઓયપણસિણ સે જહન્નેણં સત્તપણસિણ
સત્તપણસોગાઢે પણ્ણત્તે ।

ઉક્કોસેણં અણંતપણસિણ અસંખેજ્જપણસોગાઢે
પણ્ણત્તે ।

૨. તત્થ ણં જે સે જુમ્મપણસિણ સે જહન્નેણં બત્તીસ-
પણસિણ, બત્તીસપણસોગાઢે પણ્ણત્તે ।

ઉક્કોસેણં અણંતપણસિણ અસંખેજ્જપણસોગાઢે
પણ્ણત્તે ।

પ. ૨. તંસે ણં ધંતે ! સંઠાણે કહ્ણપણસિણ કહ્ણપણસોગાઢે
પણ્ણત્તે ?

૩. ગોયમા ! તંસે ણં સંઠાણે ઢુવિહે પણ્ણત્તે, તં જહા-

૧. ઘણતંસે ય, ૨. પયરતંસે ય ।

૧. તત્થ ણં જે સે પયરતંસે ઢુવિહે પણ્ણત્તે, તં જહા-

૧. ઓયપણસિણ ય, ૨. જુમ્મપણસિણ ય ।

૧. તત્થ ણં જે સે ઓયપણસિણ સે જહન્નેણં તિપણસિણ
તિપણસોગાઢે પણ્ણત્તે ।

ઉક્કોસેણં અણંતપણસિણ અસંખેજ્જપણસોગાઢે
પણ્ણત્તે ।

૨. તત્થ ણં જે સે જુમ્મપણસિણ સે જહન્નેણં છપ્પણસિણ,
છપ્પણસોગાઢે પણ્ણત્તે ।

ઉક્કોસેણં અણંતપણસિણ અસંખેજ્જપણસોગાઢે
પણ્ણત્તે ।

૨. તત્થ ણં જે સે ઘણતંસે સે ઢુવિહે પણ્ણત્તે, તં જહા-

૧. ઓયપણસિણ ય, ૨. જુમ્મપણસિણ ય ।

૨. એમાંથી જે યુગ્મ-પ્રદેશિક પ્રતરવૃત્ત છે તે
જઘન્ય બાર પ્રદેશયુક્ત છે અને બાર આકાશ
પ્રદેશોમાં અવગાઢ (વ્યાપ્ત) હોય છે તથા ઉત્કૃષ્ટ
અનંત પ્રદેશયુક્ત છે અને અસંખ્યાત આકાશ
પ્રદેશોમાં અવગાઢ (વ્યાપ્ત) કહેવામાં આવ્યું છે.

એમાંથી જે ઘનવૃત્ત સંસ્થાન છે તે બે પ્રકારનું
કહેવામાં આવ્યું છે, જેમકે -

૧. ઓજ પ્રદેશિક, ૨. યુગ્મ પ્રદેશિક.

૧. એમાંથી જે ઓજ-પ્રદેશિક ઘનવૃત્ત છે તે
જઘન્ય સાત પ્રદેશયુક્ત છે અને સાત આકાશ
પ્રદેશોમાં અવગાઢ (વ્યાપ્ત) હોય છે તથા ઉત્કૃષ્ટ
અનંત પ્રદેશયુક્ત છે અને અસંખ્યાત આકાશ
પ્રદેશોમાં અવગાઢ કહેવામાં આવ્યું છે.

૨. એમાંથી જે યુગ્મ-પ્રદેશિક ઘનવૃત્ત છે તે
જઘન્ય બત્રીસ પ્રદેશયુક્ત છે અને બત્રીસ આકાશ-
પ્રદેશોમાં અવગાઢ થાય છે તથા ઉત્કૃષ્ટ અનંત
પ્રદેશયુક્ત છે અને અસંખ્યાત આકાશ પ્રદેશોમાં
અવગાઢ કહેવામાં આવ્યું છે.

પ્ર. ૨. ભંતે ! ત્રિકોણ સંસ્થાન કેટલા પ્રદેશયુક્ત છે
અને કેટલા આકાશ પ્રદેશોમાં અવગાઢ કહેવામાં
આવ્યું છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ત્રિકોણ સંસ્થાન બે પ્રકારનું કહેવામાં
આવ્યું છે, જેમકે -

૧. ઘનત્રિકોણ, ૨. પ્રતરત્રિકોણ.

એમાંથી જે પ્રતરત્રિકોણ છે તે પણ અનેક પ્રકારના
કહેવામાં આવ્યા છે, જેમકે -

૧. ઓજપ્રદેશિક, ૨. યુગ્મપ્રદેશિક.

૧. એમાંથી જે ઓજપ્રદેશિક પ્રતરત્રિકોણ છે તે
જઘન્ય ત્રણ પ્રદેશયુક્ત છે અને ત્રણ આકાશ-
પ્રદેશોમાં અવગાઢ હોય છે તથા ઉત્કૃષ્ટ અનંત
પ્રદેશયુક્ત છે અને અસંખ્યાત આકાશ પ્રદેશોમાં
અવગાઢ કહેવામાં આવ્યા છે.

૨. એમાંથી જે યુગ્મ પ્રદેશિક પ્રતરત્રિકોણ છે તે
જઘન્ય છ પ્રદેશયુક્ત છે અને છ આકાશ પ્રદેશોમાં
અવગાઢ હોય છે તથા ઉત્કૃષ્ટ અનંત પ્રદેશયુક્ત
છે અને અસંખ્યાત આકાશ પ્રદેશોમાં અવગાઢ
કહેવામાં આવ્યા છે.

૨. એમાંથી જે ઘનત્રિકોણ છે, તે બે પ્રકારનું
કહેવામાં આવ્યું છે, જેમકે -

૧. ઓજપ્રદેશિક, ૨. યુગ્મપ્રદેશિક.

૧. તત્થ ણં જે સે ઓયપણ્ણિ સે જહન્નેણં પળતીસ-
પણ્ણિ પળતીસપણ્ણિ સોગાઢે પળ્ણત્તે ।

उक्कोसेणं अणंतपण्णिए असंखेज्जपण्णिए
पण्णत्ते ।

૨. તત્થ ણં જે સે જુમ્મપણ્ણિ સે જહન્નેણં ચણ્ણિ
ચણ્ણિ સોગાઢે પળ્ણત્તે ।

उक्कोसेणं अणंतपण्णिए असंखेज्जपण्णिए
पण्णत्ते ।

પ. ૩. ચરસે ણં ધંતે ! સંઠાણે કહ્ણિ સોગાઢે
પળ્ણત્તે ?

उ. गोयमा ! चउरसे संठाणे दुविहे पण्णत्ते, तं जहा-

૧. ઘણ ચરસે ય, ૨. પયર ચરસે ય ।

૧. તત્થ ણં જે સે પયર ચરસે દુવિહે પળ્ણત્તે, તં જહા-

૧. ઓયપણ્ણિ ય, ૨. જુમ્મપણ્ણિ ય ।

૧. તત્થ ણં જે સે ઓયપણ્ણિ સે જહન્નેણં નવપણ્ણિ
નવપણ્ણિ સોગાઢે પળ્ણત્તે,

उक्कोसेणं अणंतपण्णिए असंखेज्जपण्णिए
पण्णत्ते ।

૨. તત્થ ણં જે સે જુમ્મપણ્ણિ સે જહન્નેણં ચણ્ણિ
ચણ્ણિ સોગાઢે પળ્ણત્તે,

उक्कोसेणं अणंतपण्णिए, असंखेज्जपण्णिए
पण्णत्ते ।

૩. તત્થ ણં જે સે ઘણચરસે સે દુવિહે પળ્ણત્તે, તં
જહા-

૧. ઓયપણ્ણિ ય, ૨. જુમ્મપણ્ણિ ય ।

૧. તત્થ ણં જે સે ઓયપણ્ણિ સે જહન્નેણં
સત્તાવીસપણ્ણિ સત્તાવીસપણ્ણિ સોગાઢે પળ્ણત્તે ।

उक्कोसेणं अणंतपण्णिए असंखेज्जपण्णिए
पण्णत्ते ।

૨. તત્થ ણં જે સે જુમ્મપણ્ણિ સે જહન્નેણં અટ્ઠપણ્ણિ
અટ્ઠપણ્ણિ સોગાઢે પળ્ણત્તે ।

उक्कोसेणं अणंतपण्णिए, असंखेज्जपण्णिए
पण्णत्ते ?

૧. એમાંથી જે ઓજપ્રદેશિક ધનત્રિકોણ છે તે
જઘન્ય પાંત્રીસ પ્રદેશયુક્ત છે અને પાંત્રીસ
આકાશ પ્રદેશોમાં અવગાઢ થાય છે તથા ઉત્કૃષ્ટ
અનંત પ્રદેશયુક્ત છે અને અસંખ્યાત આકાશ
પ્રદેશોમાં અવગાઢ કહેવામાં આવ્યો છે.

૨. એમાંથી જે યુગ્મપ્રદેશિક ધનત્રિકોણ છે, તે
જઘન્ય ચાર પ્રદેશયુક્ત છે અને ચાર આકાશ
પ્રદેશોમાં અવગાઢ થાય છે તથા ઉત્કૃષ્ટ અનંત
પ્રદેશયુક્ત છે અને અસંખ્યાત આકાશ પ્રદેશોમાં
અવગાઢ કહેવામાં આવ્યો છે.

પ્ર. ૩. ભંતે ! ચતુરસ્ત્રસંસ્થાન કેટલા પ્રદેશયુક્ત છે
અને કેટલા આકાશ પ્રદેશોમાં અવગાઢ કહેવામાં
આવ્યો છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ચતુરસ્ત્રસંસ્થાન બે પ્રકારનો કહેવામાં
આવ્યો છે, જેમકે -

૧. ધન ચતુરસ્ત્ર, ૨. પ્રતર ચતુરસ્ત્ર.

૧. એમાંથી જે પ્રતર-ચતુરસ્ત્ર છે તે બે પ્રકારનો
કહેવામાં આવ્યો છે, જેમકે -

૧. ઓજ પ્રદેશિક, ૨. યુગ્મ પ્રદેશિક.

૧. એમાંથી જે ઓજ પ્રદેશિક છે તે જઘન્ય નવ
પ્રદેશયુક્ત છે અને નવ આકાશ પ્રદેશોમાં અવગાઢ
થાય છે તથા

ઉત્કૃષ્ટ અનંત પ્રદેશયુક્ત છે અને અસંખ્યાત
આકાશપ્રદેશોમાં અવગાઢ થાય છે.

૨. એમાંથી જે યુગ્મપ્રદેશિક છે તે જઘન્ય ચાર
પ્રદેશયુક્ત છે અને ચાર આકાશ પ્રદેશોમાં અવગાઢ
થાય છે તથા ઉત્કૃષ્ટ અનંત પ્રદેશયુક્ત છે અને
અસંખ્યાત પ્રદેશોમાં અવગાઢ થાય છે.

૩. એમાંથી જે ધન ચતુરસ્ત્ર છે તે બે પ્રકારના
કહેવામાં આવ્યા છે, જેમકે -

૧. ઓજ પ્રદેશિક, ૨. યુગ્મ પ્રદેશિક.

૧. એમાંથી જે ઓજ પ્રદેશિક છે તે જઘન્ય
સત્તાવીસ પ્રદેશોયુક્ત છે અને સત્તાવીસ આકાશ
પ્રદેશોમાં અવગાઢ (વ્યાપ્ત) થાય છે તથા ઉત્કૃષ્ટ
અનંત પ્રદેશયુક્ત છે અને અસંખ્યાત
આકાશપ્રદેશોમાં અવગાઢ થાય છે.

૨. એમાંથી જે યુગ્મ પ્રદેશિક છે તે જઘન્ય આઠ
પ્રદેશોયુક્ત છે અને આઠ આકાશ પ્રદેશોમાં
અવગાઢ થાય છે તથા ઉત્કૃષ્ટ અનંત પ્રદેશયુક્ત
છે અને અસંખ્યાત આકાશ પ્રદેશોમાં અવગાઢ
(વ્યાપ્ત) થાય છે.

પ. ૪. આયતે ણં ભંતે ! સંઠાણે કઙ્કપણસિણે કઙ્કપણસોગાઢે પણ્ણત્તે ?

૩. ગોયમા ! આયતે ણં સંઠાણે તિવિહે પણ્ણત્તે, તં જહા-

૧. સેઢ્ઢિઆયતે, ૨. પયરાયતે,
૩. ઘણાયતે ।

૧. તત્થ ણં જે સે સેઢ્ઢિઆયતે સે ઢુવિહે પણ્ણત્તે, તં જહા -

૧. ઓયપણસિણે ય, ૨. જુમ્મપણસિણે ય ।

૧. તત્થ ણં જે સે ઓયપણસિણે સે જહન્નેણં તિપણસોગાઢે પણ્ણત્તે ।

ઉક્કોસેણં અણંતપણસિણે, અસંખેજ્જપણસોગાઢે પણ્ણત્તે ।

૨. તત્થ ણં જે સે જુમ્મપણસિણે સે જહન્નેણં ઢુપણસોગાઢે પણ્ણત્તે ।

ઉક્કોસેણં અણંતપણસિણે, અસંખેજ્જપણસોગાઢે પણ્ણત્તે ।

તત્થ ણં જે સે પયરાયતે સે ઢુવિહે પણ્ણત્તે, તં જહા-

૧. ઓયપણસિણે ય, ૨. જુમ્મપણસિણે ય ।

૧. તત્થ ણં જે સે ઓયપણસિણે સે જહન્નેણં પન્નરસપણસિણે, પન્નરસપણસોગાઢે પણ્ણત્તે ।

ઉક્કોસેણં અણંત પણસિણે, અસંખેજ્જપણસોગાઢે પણ્ણત્તે ।

૨. તત્થ ણં જે સે જુમ્મપણસિણે સે જહન્નેણં છપ્પણસિણે છપ્પણસોગાઢે પણ્ણત્તે ।

ઉક્કોસેણં અણંત પણસિણે, અસંખેજ્જપણસોગાઢે પણ્ણત્તે ।

૩. તત્થ ણં જે સે ઘણાયતે સે ઢુવિહે પણ્ણત્તે, તં જહા-

૧. ઓયપણસિણે ય, ૨. જુમ્મપણસિણે ય ।

૧. તત્થ ણં જે સે ઓયપણસિણે સે જહન્નેણં પણ્યાલીસપણસિણે, પણ્યાલીસપણસોગાઢે પણ્ણત્તે ।
ઉક્કોસેણં અણંતપણસિણે, અસંખેજ્જપણસોગાઢે પણ્ણત્તે ।

૨. તત્થ ણં જે સે જુમ્મપણસિણે સે જહન્નેણં બારસપણસિણે, બારસપણસોગાઢે પણ્ણત્તે ।

ઉક્કોસેણં અણંતપણસિણે, અસંખેજ્જપણસોગાઢે પણ્ણત્તે ।

૫. ૪. ભંતે ! આયત સંસ્થાન કેટલા પ્રદેશયુક્ત છે અને કેટલા આકાશ પ્રદેશોમાં અવગાઢ (વ્યાપ્ત) કહેવામાં આવ્યો છે ?

૭. ગૌતમ ! આયત સંસ્થાન ત્રણ પ્રકારનું કહેવામાં આવ્યું છે, જેમકે -

૧. શ્રેણી આયત, ૨. પ્રતર આયત,
૩. ઘન આયત.

૧. એમાંથી જે શ્રેણી આયત છે તે બે પ્રકારની કહેવામાં આવી છે, જેમકે -

૧. ઓજ પ્રદેશિક, ૨. યુગ્મ પ્રદેશિક.

૧. એમાંથી જે ઓજ પ્રદેશિક છે તે જઘન્ય ત્રણ પ્રદેશયુક્ત છે અને ત્રણ આકાશ પ્રદેશોમાં અવગાઢ થાય છે તથા ઉત્કૃષ્ટ અનંત પ્રદેશયુક્ત છે અને અસંખ્યાત આકાશ પ્રદેશોમાં અવગાઢ થાય છે.

૨. એમાંથી જે યુગ્મ પ્રદેશિક છે, તે જઘન્ય બે પ્રદેશયુક્ત છે અને બે આકાશ પ્રદેશોમાં અવગાઢ થાય છે તથા ઉત્કૃષ્ટ અનંત પ્રદેશયુક્ત છે અને અસંખ્યાત પ્રદેશોમાં અવગાઢ થાય છે.

એમાંથી જે પ્રતર આયત છે તે બે પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે, જેમકે -

૧. ઓજ પ્રદેશિક, ૨. યુગ્મ પ્રદેશિક.

૧. એમાંથી જે ઓજ પ્રદેશિક છે તે જઘન્ય પંદર પ્રદેશયુક્ત છે અને પંદર આકાશ પ્રદેશોમાં અવગાઢ (વ્યાપ્ત) થાય છે તથા ઉત્કૃષ્ટ અનંત પ્રદેશયુક્ત છે અને અસંખ્યાત આકાશ પ્રદેશોમાં અવગાઢ (વ્યાપ્ત) થાય છે.

૨. એમાંથી જે યુગ્મ પ્રદેશિક છે તે જઘન્ય છ પ્રદેશયુક્ત છે અને છ આકાશ પ્રદેશોમાં અવગાઢ થાય છે તથા ઉત્કૃષ્ટ અનંત પ્રદેશયુક્ત છે અને અસંખ્યાત આકાશ પ્રદેશોમાં અવગાઢ થાય છે.

૩. એમાંથી જે ઘનઆયત છે તે બે પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે, જેમકે -

૧. ઓજ પ્રદેશિક, ૨. યુગ્મ પ્રદેશિક.

૧. એમાંથી જે ઓજ પ્રદેશિક છે તે જઘન્ય પિસ્તાલીસ પ્રદેશયુક્ત છે અને પિસ્તાલીસ આકાશ પ્રદેશોમાં અવગાઢ થાય છે તથા ઉત્કૃષ્ટ અનંત પ્રદેશયુક્ત છે અને અસંખ્યાત આકાશ પ્રદેશોમાં અવગાઢ થાય છે.

૨. એમાંથી જે યુગ્મ પ્રદેશિક છે તે જઘન્ય બાર પ્રદેશયુક્ત છે અને બાર આકાશ પ્રદેશોમાં અવગાઢ થાય છે તથા ઉત્કૃષ્ટ અનંત પ્રદેશયુક્ત છે અને અસંખ્યાત પ્રદેશોમાં અવગાઢ થાય છે.

પ. ૫. પરિમંડલે ણં ભંતે ! સંઠાણે કઙ્કપણ્ણસિએ કઙ્કપણ્ણસોગાઢે પ્ણ્ણત્તે ?

૩. ગોયમા ! પરિમંડલે ણં સંઠાણે દુવિહેપ્ણ્ણત્તે, તં જહા-

૧. ઘ્ણપરિમંડલે ય, ૨. પયરપરિમંડલે ય ।

૧. તત્થ ણં જે સે પયરપરિમંડલે સે જહન્નેણં વીસઙ્કપણ્ણસિએ, વીસઙ્કપણ્ણસોગાઢે પ્ણ્ણત્તે ।

ઉક્કોસેણં અણંતપણ્ણસિએ, અસંખેજ્જપણ્ણસોગાઢે પ્ણ્ણત્તે ।

૨. તત્થ ણં જે સે ઘ્ણપરિમંડલે સે જહન્નેણં ચત્તાલી-સઙ્કપણ્ણસિએ, ચત્તાલીસઙ્કપણ્ણસોગાઢે પ્ણ્ણત્તે ।

ઉક્કોસેણં અણંતપણ્ણસિએ અસંખેજ્જપણ્ણસોગાઢે પ્ણ્ણત્તે ।

- વિયા. સ. ૨૫, ૩, સુ. ૩૭-૪૧

૩૬. પંચસુસંઠાણેસુ ઇગત્ત-પુહત્તેહિં દવ્વટ્ઠયાં પણ્ણસટ્ઠયાં પડુચ્ચ કઙ્કજુમ્માઙ્ક પઠ્ઠવણં-

પ. પરિમંડલે ણં ભંતે ! સંઠાણે દવ્વટ્ઠયાં કિં કઙ્કજુમ્મે, તેયોએ, દાવર જુમ્મે, કલિયોગે ?

૩. ગોયમા ! નો કઙ્કજુમ્મે, નો તેયોએ, નો દાવર જુમ્મે, કલિયોએ ।

પ. વટ્ઠે ણં ભંતે ! સંઠાણે દવ્વટ્ઠયાં કિં કઙ્કજુમ્મે, તેયોએ, દાવર જુમ્મે, કલિયોએ ?

૩. ગોયમા ! **એવં ચેવ ।**

એવં -જાવ- આયતે ।

પ. પરિમંડલા ણં ભંતે ! સંઠાણા દવ્વટ્ઠયાં કિં કઙ્કજુમ્મા, તેયોગા, દાવરજુમ્મા, કલિયોગા ?

૩. ગોયમા ! ઓઘાદેસેણં સિય કઙ્કજુમ્મા, સિય તેયોગા, મિય દાવરજુમ્મા, સિય કલિયોગા ।

વિહાણાદેસેણં નો કઙ્કજુમ્મા, નો તેયોગા, નો દાવર-જુમ્મા, કલિઓગા ।

એવં -જાવ- આયતા ।

પ. પરિમંડલે ણં ભંતે ! સંઠાણે પણ્ણસટ્ઠયાં કિં કઙ્કજુમ્મે, તેયોગે, દાવરજુમ્મે, કલિઓગે ?

૩. ગોયમા ! સિય કઙ્કજુમ્મે, સિય તેયોગે, સિય દાવર-જુમ્મે, સિય કલિયોગે ।

એવં -જાવ- આયતે ।

પ્ર. ૫. ભંતે ! પરિમંડળ સંસ્થાન કેટલા પ્રદેશયુક્ત છે અને કેટલા આકાશ પ્રદેશોમાં અવગાઢ કહેવામાં આવ્યો છે ?

૩. ગૌતમ ! પરિમંડળ સંસ્થાન બે પ્રકારનો કહેવામાં આવ્યો છે, જેમકે -

૧. ઘન પરિમંડળ, ૨. પ્રતર પરિમંડળ.

૧. એમાંથી જે પ્રતર પરિમંડળ છે તે જઘન્ય વીસ પ્રદેશયુક્ત છે અને વીસ આકાશ પ્રદેશોમાં અવગાઢ થાય છે તથા ઉત્કૃષ્ટ અનંત પ્રદેશયુક્ત છે અને અસંખ્યાત આકાશ પ્રદેશોમાં અવગાઢ થાય છે.

૨. એમાંથી જે ઘન પરિમંડળ છે તે જઘન્ય ચાલીસ પ્રદેશયુક્ત છે અને ચાલીસ આકાશ પ્રદેશોમાં અવગાઢ થાય છે તથા ઉત્કૃષ્ટ અનંત પ્રદેશયુક્ત છે અને અસંખ્યાત આકાશ પ્રદેશોમાં અવગાઢ થાય છે.

૩૬. પાંચ સંસ્થાનોમાં એકત્વ, બહુત્વ, દ્રવ્ય અને પ્રદેશની અપેક્ષાએ કૃતયુગ્મોમાં પ્રવૃત્તિ :

પ્ર. ભંતે ! પરિમંડળ સંસ્થાન શું દ્રવ્યની અપેક્ષાએ કૃતયુગ્મ છે, ત્ર્યોજ છે, દ્વાપરયુગ્મ છે કે કલ્યોજ છે ?

૩. ગૌતમ ! તે કૃતયુગ્મ, ત્ર્યોજ અને દ્વાપરયુગ્મ નથી પરંતુ કલ્યોજ છે.

પ્ર. ભંતે ! વૃત્ત-સંસ્થાન શું દ્રવ્યની અપેક્ષાએ કૃતયુગ્મ છે, ત્ર્યોજ છે, દ્વાપરયુગ્મ છે કે કલ્યોજ છે ?

૩. ગૌતમ ! **પૂર્વવત્ સમજવું જોઈએ.**

આ જ પ્રકારે આયત સંસ્થાન પર્યંત સમજવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! (અનેક) પરિમંડળ સંસ્થાન શું દ્રવ્યની અપેક્ષાએ કૃતયુગ્મ છે, ત્ર્યોજ છે, દ્વાપરયુગ્મ છે કે કલ્યોજ છે ?

૩. ગૌતમ ! ઓઘાદેશ (સામાન્ય) થી કદાચ કૃતયુગ્મ છે, કદાચ ત્ર્યોજ છે, કદાચ દ્વાપરયુગ્મ છે અને કદાચ કલ્યોજ છે.

વિધાનાદેશથી કૃતયુગ્મ નથી, ત્ર્યોજ નથી, દ્વાપરયુગ્મ નથી પરંતુ કલ્યોજ છે.

આ જ પ્રકારે આયત-સંસ્થાનો પર્યંત સમજવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! પરિમંડળ સંસ્થાન કયા પ્રદેશની અપેક્ષાએ કૃતયુગ્મ છે, ત્ર્યોજ છે, દ્વાપરયુગ્મ છે કે કલ્યોજ છે ?

૩. ગૌતમ ! તે કદાચ કૃતયુગ્મ છે, કદાચ ત્ર્યોજ છે, કદાચ દ્વાપરયુગ્મ છે અને કદાચ કલ્યોજ છે.

આ જ પ્રકારે આયત-સંસ્થાન પર્યંત સમજવું જોઈએ.

પ. પરિમંડલા ણં ભંતે ! સંઠાણા પપ્પસટ્ઠયાણ કિં કહ્જુમ્મા, તેયોગા, દાવરજુમ્મા, કલિઓગા ?

૩. ગોયમા ! ઓઘાદેસેણં સિય કહ્જુમ્મા -જાવ- સિય કલિયોગા ।

વિહાણાદેસેણં કહ્જુમ્મા વિ, તેયોગા વિ, દાવરજુમ્મા વિ, કલિયોગા વિ ।

एवं -जाव- आयता ।

-વિયા. સ. ૨૫, ૩, સુ. ૪૨-૫૦

૩૭. एगत्त-पुहत्तेहिं पंचसु संठाणेसु जहाजोगं कडजुम्माइ पएसोगाढत्त प॒रूवणं-

પ. પરિમંડલે ણં ભંતે ! સંઠાણે કિં-

૧. કહ્જુમ્મપપ્પસોગાદે,
૨. તેયોગપપ્પસોગાદે,
૩. દાવરજુમ્મપપ્પસોગાદે,
૪. કલિયોગપપ્પસોગાદે ?

૩. ગોયમા ! કહ્જુમ્મપપ્પસોગાદે, નો તેયોગપપ્પસોગાદે, નો દાવરજુમ્મપપ્પસોગાદે, નો કલિયોગપપ્પસોગાદે ।

પ. વટ્ટે ણં ભંતે ! સંઠાણે કિં કહ્જુમ્મપપ્પસોગાદે -જાવ- કલિયોગપપ્પસોગાદે ?

૩. ગોયમા ! સિય કહ્જુમ્મપપ્પસોગાદે, સિય તેયોગપપ્પસોગાદે, નો દાવરજુમ્મપપ્પસોગાદે, સિય કલિયોગપપ્પસોગાદે ।

પ. તંસે ણં ભંતે ! સંઠાણે કિં કહ્જુમ્મપપ્પસોગાદે -જાવ- કલિયોગપપ્પસોગાદે ?

૩. ગોયમા ! સિય કહ્જુમ્મપપ્પસોગાદે, સિય તેયોગપપ્પસોગાદે, સિય દાવરજુમ્મપપ્પસોગાદે, નો કલિયોગપપ્પસોગાદે ।

પ. ચત્તરંસે ણં ભંતે ! સંઠાણે કિં કહ્જુમ્મપપ્પસોગાદે -જાવ- કલિયોગપપ્પસોગાદે ?

૩. ગોયમા ! જહા વટ્ટે તહા ચત્તરંસે વિ ।

પ. આયતે ણં ભંતે ! સંઠાણે કિં કહ્જુમ્મપપ્પસોગાદે -જાવ- કલિયોગપપ્પસોગાદે ?

૩. ગોયમા ! સિય કહ્જુમ્મપપ્પસોગાદે -જાવ- સિય કલિયોગપપ્પસોગાદે ।

પ. પરિમંડલા ણં ભંતે ! સંઠાણા કિં કહ્જુમ્મપપ્પસોગાદા -જાવ- કલિયોગપપ્પસોગાદા ?

પ્ર. ભંતે ! (અનેક) પરિમંડળ-સંસ્થાન શું પ્રદેશની અપેક્ષાએ કૃતયુગ્મ છે, ત્ર્યોજ છે, દ્વાપરયુગ્મ છે કે કલ્યોજ છે ?

૩. ગૌતમ ! ઓઘાદેશથી તેઓ કદાચ કૃતયુગ્મ છે -યાવત્- કદાચ કલ્યોજ છે.

વિધાનાદેશથી તેઓ કૃતયુગ્મ પણ છે, ત્ર્યોજ પણ છે, દ્વાપરયુગ્મ પણ છે અને કલ્યોજ પણ છે.

આ જ પ્રકારે આયત-સંસ્થાનો પર્યંત સમજવું જોઈએ.

૩૭. એકत्व-બહુत्वની અપેક્ષાએ પાંચ સંસ્થાનોમાં યથાયોગ્ય કૃતયુગ્માદિ પ્રદેશાવગાઢત્વનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! પરિમંડળ સંસ્થાન શું -

૧. કૃતયુગ્મ પ્રદેશાવગાઢ છે,
૨. ત્ર્યોજ પ્રદેશાવગાઢ છે,
૩. દ્વાપરયુગ્મ પ્રદેશાવગાઢ છે કે
૪. કલ્યોજ પ્રદેશાવગાઢ છે ?

૩. ગૌતમ ! તે કૃતયુગ્મ પ્રદેશાવગાઢ છે, પરંતુ ત્ર્યોજ પ્રદેશાવગાઢ, દ્વાપરયુગ્મ પ્રદેશાવગાઢ અને કલ્યોજ પ્રદેશાવગાઢ નથી.

પ્ર. ભંતે ! વૃત્ત-સંસ્થાન શું કૃતયુગ્મ પ્રદેશાવગાઢ છે -યાવત્- કલ્યોજ પ્રદેશાવગાઢ છે ?

૩. ગૌતમ ! તે કદાચ કૃતયુગ્મ પ્રદેશાવગાઢ છે, કદાચ ત્ર્યોજ પ્રદેશાવગાઢ છે અને કદાચ કલ્યોજ પ્રદેશાવગાઢ છે પરંતુ દ્વાપરયુગ્મ પ્રદેશાવગાઢ નથી.

પ્ર. ભંતે ! શું ત્રિકોણ સંસ્થાન કૃતયુગ્મ પ્રદેશાવગાઢ છે -યાવત્- કલ્યોજ પ્રદેશાવગાઢ છે ?

૩. ગૌતમ ! તે કદાચ કૃતયુગ્મ પ્રદેશાવગાઢ છે, કદાચ ત્ર્યોજ પ્રદેશાવગાઢ છે અને કદાચ દ્વાપરયુગ્મ પ્રદેશાવગાઢ છે, પરંતુ કલ્યોજ પ્રદેશાવગાઢ નથી.

પ્ર. ભંતે ! ચતુષ્કોણ સંસ્થાન શું કૃતયુગ્મ પ્રદેશાવગાઢ છે -યાવત્- કલ્યોજ પ્રદેશાવગાઢ છે ?

૩. ગૌતમ ! જે પ્રકારે વૃત્ત સંસ્થાનના વિષયમાં કહ્યું છે તે જ પ્રકારે ચતુરસ્ર સંસ્થાનના વિષયમાં પણ સમજવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! આયત સંસ્થાન શું કૃતયુગ્મ પ્રદેશાવગાઢ છે -યાવત્- કલ્યોજ પ્રદેશાવગાઢ છે ?

૩. ગૌતમ ! તે કદાચ કૃતયુગ્મ પ્રદેશાવગાઢ છે -યાવત્- કદાચ કલ્યોજ પ્રદેશાવગાઢ છે.

પ્ર. ભંતે ! (અનેક) પરિમંડળ સંસ્થાન શું કૃતયુગ્મ પ્રદેશાવગાઢ છે -યાવત્- કલ્યોજ પ્રદેશાવગાઢ છે ?

૩. ગોયમા ! ઓઘાદેસેણ વિ વિહાણાદેસેણ વિ કહજુમ્મપણ્ણેસોગાઢા,
નો તેયોગપણ્ણેસોગાઢા, નો દાવરજુમ્મપણ્ણેસોગાઢા,
નો કલિયોગપણ્ણેસોગાઢા ।

પ. વટ્ટા ણં ધંતે ! સંઠાણા કિં કહજુમ્મપણ્ણેસોગાઢા
-જાવ- કલિયોગપણ્ણેસોગાઢા ?

૩. ગોયમા ! ઓઘાદેસેણં કહજુમ્મપણ્ણેસોગાઢા,
નો તેયોગપણ્ણેસોગાઢા, નો દાવરજુમ્મપણ્ણેસોગાઢા,
નો કલિયોગપણ્ણેસોગાઢા,
વિહાણાદેસેણં કહજુમ્મપણ્ણેસોગાઢા વિ, તેયોગ-
પણ્ણેસોગાઢા વિ, નો દાવરજુમ્મપણ્ણેસોગાઢા, કલિયો-
ગપણ્ણેસોગાઢા વિ ।

પ. તંસા ણં ધંતે ! સંઠાણા કિં કહજુમ્મપણ્ણેસોગાઢા
-જાવ- કલિયોગપણ્ણેસોગાઢા ?

૩. ગોયમા ! ઓઘાદેસેણં કહજુમ્મપણ્ણેસોગાઢા,
નો તેયોગપણ્ણેસોગાઢા, નો દાવરજુમ્મપણ્ણેસોગાઢા,
નો કલિયોગપણ્ણેસોગાઢા,
વિહાણાદેસેણં કહજુમ્મપણ્ણેસોગાઢા વિ, તેયોગપ-
ણ્ણેસોગાઢા વિ, નો દાવરજુમ્મપણ્ણેસોગાઢા, કલિયોગ-
પણ્ણેસોગાઢા વિ ।

ચરસા જહા વટ્ટા ।

પ. આયતા ણં ધંતે ! સંઠાણા કિં કહજુમ્મપણ્ણેસોગાઢા
-જાવ- કલિયોગપણ્ણેસોગાઢા ?

૩. ગોયમા ! ઓઘાદેસેણં-કહજુમ્મપણ્ણેસોગાઢા,
નો તેયોગપણ્ણેસોગાઢા, નો દાવરજુમ્મપણ્ણેસોગાઢા,
નો કલિયોગપણ્ણેસોગાઢા,
વિહાણાદેસેણં કહજુમ્મપણ્ણેસોગાઢા વિ -જાવ-
કલિયોગપણ્ણેસોગાઢા વિ ।

- વિયા. સ. ૨૫, ૩, સુ. ૫૧-૬૦

૩૮. એગત્ત-પુહસેહિં પંચસુ સંઠાણેસુ કહજુમ્માઈ સમયટ્ઠિઈ
પરૂવણં-

પ. પરિમંડલે ણં ધંતે । સંઠાણે કિં કહજુમ્મસમયટ્ઠિઈએ,
તેયોગસમયટ્ઠિઈએ, દાવરજુમ્મસમયટ્ઠિઈએ,
કલિયોગસમયટ્ઠિઈએ ?

૩. ગોયમા ! સિય કહજુમ્મસમયટ્ઠિઈએ -જાવ- સિય
કલિયોગસમયટ્ઠિઈએ ।

૩. ગૌતમ ! તેઓ ઓઘાદેશથી તથા વિધાનાદેશથી
કૃતયુગ્મ પ્રદેશાવગાઢ છે.

પરંતુ ત્ર્યોજ પ્રદેશાવગાઢ, દ્વાપરયુગ્મ પ્રદેશાવગાઢ
અને કલ્યોજ પ્રદેશાવગાઢ નથી.

પ્ર. ભંતે ! (અનેક) વૃત્ત સંસ્થાન શું કૃતયુગ્મ પ્રદેશાવગાઢ
છે -યાવત્- કલ્યોજ પ્રદેશાવગાઢ છે ?

૩. ગૌતમ ! તેઓ ઓઘાદેશથી કૃતયુગ્મ પ્રદેશાવગાઢ છે,
પરંતુ ત્ર્યોજ પ્રદેશાવગાઢ, દ્વાપરયુગ્મ પ્રદેશાવગાઢ
અને કલ્યોજ પ્રદેશાવગાઢ નથી.

વિધાનાદેશથી તેઓ કૃતયુગ્મ પ્રદેશાવગાઢ પણ
છે, ત્ર્યોજ પ્રદેશાવગાઢ પણ છે અને કલ્યોજ
પ્રદેશાવગાઢ પણ છે, પરંતુ દ્વાપરયુગ્મ પ્રદેશાવગાઢ
નથી.

પ્ર. ભંતે ! (અનેક) ત્રિકોણ સંસ્થાન શું કૃતયુગ્મ
પ્રદેશાવગાઢ છે -યાવત્- કલ્યોજ પ્રદેશાવગાઢ છે ?

૩. ગૌતમ ! તેઓ ઓઘાદેશથી કૃતયુગ્મ પ્રદેશાવગાઢ છે,
પરંતુ ત્ર્યોજ પ્રદેશાવગાઢ, દ્વાપરયુગ્મ પ્રદેશાવગાઢ
અને કલ્યોજ પ્રદેશાવગાઢ નથી.

વિધાનાદેશથી તેઓ કૃતયુગ્મ પ્રદેશાવગાઢ પણ છે,
ત્ર્યોજ પ્રદેશાવગાઢ પણ છે, કલ્યોજ પ્રદેશાવગાઢ
પણ છે પરંતુ દ્વાપરયુગ્મ પ્રદેશાવગાઢ નથી.

**જૈન મંથુરસ્ત્ર સંસ્થાનના વિષયમાં વૃત્ત સંસ્થાનને
અનુરૂપ સમજવું જોઈએ.**

પ્ર. ભંતે ! (અનેક) આયત સંસ્થાન શું કૃતયુગ્મ
પ્રદેશાવગાઢ છે -યાવત્- કલ્યોજ પ્રદેશાવગાઢ છે ?

૩. ગૌતમ ! તેઓ ઓઘાદેશથી કૃતયુગ્મ પ્રદેશાવગાઢ છે,
પરંતુ ત્ર્યોજ પ્રદેશાવગાઢ, દ્વાપરયુગ્મ પ્રદેશાવગાઢ
અને કલ્યોજ પ્રદેશાવગાઢ નથી.

વિધાનાદેશથી તેઓ કૃતયુગ્મ પ્રદેશાવગાઢ પણ
છે -યાવત્- કલ્યોજ પ્રદેશાવગાઢ પણ છે.

૩૯. એકત્વ-બહુત્વની અપેક્ષાએ પાંચ સંસ્થાનોની કૃતયુગ્માદિ
સમયસ્થિતિનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! પરિમંડળ સંસ્થાન શું કૃતયુગ્મ સમયની
સ્થિતિયુક્ત છે, ત્ર્યોજ સમયની સ્થિતિયુક્ત છે,
દ્વાપરયુગ્મ સમયની સ્થિતિયુક્ત છે કે કલ્યોજ
સમયની સ્થિતિયુક્ત છે ?

૩. ગૌતમ ! કદાચ કૃતયુગ્મ સમયની સ્થિતિયુક્ત છે
-યાવત્- કદાચ કલ્યોજ સમયની સ્થિતિયુક્ત છે.

एवं -जाव- आयते ।

- પ. પરિમંડલા ણં ભંતે ! સંઠાણા કિં કઢજુમ્મસમય-ટિઠઈયા, તેયોગસમયટિઠઈયા, દાવર જુમ્મસમય-ટિઠઈયા, કલિયોગસમયટિઠઈયા ?
૩. ગોયમા ! ઓઘાદેસેણં સિય કઢજુમ્મસમયટિઠઈયા -જાવ- સિય કલિયોગસમયટિઠઈયા ।

વિહાણાદેસેણં કઢજુમ્મસમયટિઠઈયા વિ -જાવ- કલિયોગસમયટિઠઈયા વિ ।

एवं -जाव- आयता ।

- વિયા. સ. ૨૫, ૩, સુ. ૬૧-૬૪

૩૯. પંચસુ સંઠાણેસુ વણ્ણ-ગંધ-રસ-ફાસ પજ્જવેહિં કઢજુમ્માઈ પરૂવણં-

- પ. પરિમંડલે ણં ભંતે ! સંઠાણે કાલવણ્ણપજ્જવેહિં કિં કઢજુમ્મે -જાવ- કલિયોગે ?
૩. ગોયમા ! સિય કઢજુમ્મે -જાવ- સિય કલિઓગે ।

एवं नीलवण्णपज्जवेहि वि ।

एवं पंचहिं वण्णेहिं, दोहिं गंधेहिं, पंचहिं रसेहिं, अट्ठहिं फासेहिं -जाव- लुक्खफासपज्जवेहिं ।

- વિયા. સ. ૨૫, ૩, સુ. ૬૫-૬૭

૪૦. પોગ્ગલાણં સંઘાયાઈ કારણ પરૂવણં-

- દોહિં ઠાણેહિં પોગ્ગલા સાહન્તિ, તં જહા-
૧. સયં વા પોગ્ગલા સાહન્તિ,
 ૨. પરેણ વા પોગ્ગલા સાહન્તિ,
- દોહિં ઠાણેહિં પોગ્ગલા ભિજ્જંતિ, તં જહા-
૧. સયં વા પોગ્ગલા ભિજ્જંતિ,
 ૨. પરેણ વા પોગ્ગલા ભિજ્જંતિ,
- દોહિં ઠાણેહિં પોગ્ગલા પરિપડંતિ, તં જહા-
૧. સયં વા પોગ્ગલા પરિપડંતિ,
 ૨. પરેણ વા પોગ્ગલા પરિપડંતિ,

एवं परिसडंति, विद्धंसंति ।

- ઠાણં. અ. ૨, ૩, સુ. ૭૪

૪૧. પરમાણુ પોગ્ગલાણં સંઘાયસ્સ ભેયસ્સ ય કજ્જ પરૂવણં-રાયગિહે -જાવ- એવં વયાસી-

- પ. દો ભંતે ! પરમાણુપોગ્ગલા એગયઓ સાહન્તિ, એગયઓ સાહણિત્તા કિં ભવઈ ?

आ ज प्रकारे आयत संस्थान पर्यंत समजवुं जोईअे.

૩૨. ભંતે ! (અનેક) પરિમંડળ સંસ્થાન શું કૃતયુગ્મ સમયની સ્થિતિયુક્ત છે, ત્ર્યોજ સમયની સ્થિતિયુક્ત છે, દ્વાપરયુગ્મ સમયની સ્થિતિયુક્ત છે કે કલ્યોજ સમયની સ્થિતિયુક્ત છે ?
૩. ગૌતમ ! તેઓ ઓઘાદેશથી કદાચ કૃતયુગ્મ સમયની સ્થિતિયુક્ત છે -ચાવત્- કદાચ કલ્યોજ સમયની સ્થિતિયુક્ત છે.

વિધાનાદેશથી કૃતયુગ્મ સમયની સ્થિતિયુક્ત પણ છે -ચાવત્- કલ્યોજ સમયની સ્થિતિયુક્ત પણ છે.

आ ज प्रकारे आयत संस्थान पर्यंत समजवुं जोईअे.

૩૮. પાંચ સંસ્થાનોમાં વર્ણ, ગંધ, રસ અને સ્પર્શ પર્યાયોના કૃતયુગ્માદિનું પ્રરૂપણ :

૩૨. ભંતે ! પરિમંડળ સંસ્થાન કૃષ્ણ-વર્ણના પર્યાયોની અપેક્ષાએ શું કૃતયુગ્મ છે -ચાવત્- કલ્યોજ છે ?
૩. ગૌતમ ! તે કદાચ કૃતયુગ્મ છે -ચાવત્- કદાચ કલ્યોજ છે.

એ જ પ્રકારે નીલવર્ણના પર્યાયોની અપેક્ષાએ પણ સમજવું જોઈએ.

એ જ પ્રકારે પાંચ વર્ણ, બે ગંધ, પાંચ રસ અને રુક્ષ સ્પર્શ પર્યાય પર્યંત આઠ સ્પર્શોને માટે સમજવું જોઈએ.

૪૦. પુદ્ગલોના સંઘાત વગેરેના કારણોનું પ્રરૂપણ :

- બે સ્થાનો વડે પુદ્ગલ એકત્રિત થાય છે, જેમકે -
૧. પોતાના સ્વભાવ વડે પુદ્ગલ એકત્રિત થાય છે.
 ૨. અન્યના નિમિત્ત વડે પુદ્ગલ એકત્રિત થાય છે.
- બે સ્થાનો વડે પુદ્ગલોનો ભેદન થાય છે, જેમકે -
૧. પોતાના સ્વભાવ વડે પુદ્ગલોનું ભેદન થાય છે.
 ૨. અન્યના નિમિત્ત વડે પુદ્ગલોનું ભેદન થાય છે.
- બે સ્થાનો વડે પુદ્ગલ નીચે પડે છે, જેમકે -
૧. પોતાના સ્વભાવ વડે પુદ્ગલ નીચે પડે છે.
 ૨. અન્યના નિમિત્ત વડે પુદ્ગલ નીચે પડે છે.

आ ज प्रकारे बे-बे कारणी वडे पुद्गल परिसटि (सडीने विनष्ट) थाय छे अने विध्वंस (नष्ट) थाय छे.

૪૧. પરમાણુ પુદ્ગલોના સંઘાત અને ભેદોના કાર્યોનું પ્રરૂપણ : રાજગૃહનગરમાં (શ્રમણ ભગવાન મહાવીર સ્વામીનું પદાર્પણ થયું) -ચાવત્- ગૌતમ સ્વામીએ આ પ્રકારે પૂછ્યું-
૩૨. ભંતે ! બે પરમાણુ પુદ્ગલ એક સાથે મળે છે અને એક સાથે મળવાથી શું થાય છે ?

૩. ગોયમા ! દુપ્પણસિણે ઁંધે ભવઈ,
સે ભિજ્જમાણે દુહા કજ્જઈ-
૧. ઁગયઓ પરમાણુપોગ્ગલે,
 ૨. ઁગયઓ પરમાણુપોગ્ગલે ભવઈ ।
- પ. તિન્નિ ભંતે ! પરમાણુ પોગ્ગલા ઁગયઓ સાહન્નંતિ,
ઁગયઓ સાહણિત્તા કિં ભવઈ ?
૩. ગોયમા ! તિપણસિણે ઁંધે ભવઈ,
સે ભિજ્જમાણે દુહા વિ તિહા વિ કજ્જઈ,
દુહા કજ્જમાણે-
- ઁગયઓ પરમાણુ પોગ્ગલે,
ઁગયઓ દુપણસિણે ઁંધે ભવઈ,
તિહા કજ્જમાણે-
- તિણ્ણિ પરમાણુપોગ્ગલા ભવંતિ ।
- પ. ચત્તારિ ભંતે ! પરમાણુપોગ્ગલા ઁગયઓ સાહન્નંતિ
ઁગયઓ સાહણિત્તા કિં ભવઈ ?
૩. ગોયમા ! ચઁપણસિણે ઁંધે ભવઈ,
સે ભિજ્જમાણે દુહા વિ, તિહા વિ, ચઁહા વિ કજ્જઈ,

દુહા કજ્જમાણે-

૧. ઁગયઓ પરમાણુપોગ્ગલે,
૨. ઁગયઓ તિપણસિણે ઁંધે ભવઈ,
અહવા-દો દુપણસિણે ઁંધા ભવંતિ,

તિહા કજ્જમાણે-

ઁગયઓ દો પરમાણુપોગ્ગલા,
ઁગયઓ દુપણસિણે ઁંધે ભવઈ,

ચઁહા કજ્જમાણે-

ચત્તારિ પરમાણુપોગ્ગલા ભવંતિ ।

- પ. પંચ ભંતે ! પરમાણુપોગ્ગલા ઁગયઓ સાહન્નંતિ,
ઁગયઓ સાહણિત્તા કિં ભવઈ ?
૩. ગોયમા ! પંચપણસિણે ઁંધે ભવઈ,
સે ભિજ્જમાણે દુહા વિ, તિહા વિ, ચઁહા વિ, પંચહા
વિ કજ્જઈ,

દુહા કજ્જમાણે-

ઁગયઓ પરમાણુપોગ્ગલે,
ઁગયઓ ચઁપણસિણે ઁંધે ભવઈ,
અહવા-ઁગયઓ દુપણસિણે ઁંધે ભવઈ,
ઁગયઓ તિપણસિણે ઁંધે ભવઈ,

૩. ગૌતમ ! દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ બને છે.
ઁનું વિભાજન (ભેદન) થતાં બે વિભાગ બને છે-
૧. ઁક તરફ ઁક પરમાણુ પુદ્ગલ.
 ૨. બીજી તરફ ઁક પરમાણુ પુદ્ગલ ડોય છે.
- પ્ર. ભંતે ! ત્રણ પરમાણુ પુદ્ગલ ઁક સાથે મળે છે
અને ઁક સાથે મળવાથી શું થાય છે ?
૩. ગૌતમ ! ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ બને છે.
ઁનું વિભાજન થતાં બે કે ત્રણ વિભાગ થાય છે.
બે વિભાગ કરવામાં આવતાં -
ઁક તરફ ઁક પરમાણુ પુદ્ગલ,
ઁક તરફ ઁક દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે.
ત્રણ વિભાગ કરવામાં આવતાં -
ત્રણ પરમાણુ પુદ્ગલ થાય છે.
- પ્ર. ભંતે ! ચાર પરમાણુ પુદ્ગલ ઁક સાથે મળે છે
અને ઁક સાથે મળવાથી શું થાય છે ?
૩. ગૌતમ ! ચતુષ્પ્રદેશિક સ્કંધ બને છે,
તેનું વિભાજન થવાથી બે, ત્રણ કે ચાર વિભાગ
થાય છે.
બે વિભાગ કરવામાં આવતાં -
ઁક તરફ (ઁક) પરમાણુ પુદ્ગલ,
ઁક તરફ ઁક ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે.
અથવા - બે દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે.
ત્રણ વિભાગ કરવામાં આવતાં -
ઁક તરફ બે પરમાણુ પુદ્ગલ,
ઁક તરફ ઁક દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે.
ચાર વિભાગ કરવામાં આવતાં -
ચાર પરમાણુ પુદ્ગલ થાય છે.
- પ્ર. ભંતે ! પાંચ પરમાણુ પુદ્ગલ ઁક સાથે મળે છે
અને ઁક સાથે મળવાથી શું થાય છે ?
૩. ગૌતમ ! પંચપ્રદેશિક સ્કંધ બને છે.
ઁનું વિભાજન થવાથી બે, ત્રણ, ચાર કે પાંચ
વિભાગ બને છે.
બે વિભાગ કરવામાં આવતાં -
ઁક તરફ ઁક પરમાણુ પુદ્ગલ,
ઁક તરફ ઁક ચતુષ્પ્રદેશિક સ્કંધ બને છે.
અથવા - ઁક તરફ ઁક દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ,
ઁક તરફ ઁક ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે.

તિહા કજ્જમાણે-

એગયઓ દો પરમાણુપોગલા,
એગયઓ તિપ્પએસિએ ઁંધે ભવડ,
અહવા-એગયઓ પરમાણુપોગલા,
એગયઓ દો દુપએસિયા ઁંધા ભવંતિ ।

ચઁહા કજ્જમાણે-

એગયઓ તિન્નિ પરમાણુપોગલા,
એગયઓ દુપ્પએસિએ ઁંધે ભવડ,

પંચહા કજ્જમાણે -

પંચ પરમાણુપોગલા ભવંતિ ।

- પ. છબ્બંતે ! પરમાણુપોગલા એગયઓ સાહન્નંતિ,
એગયઓ સાહણ્ણિત્તા કિં ભવડ ?
- ઁ. ગોયમા ! છપ્પએસિએ ઁંધે ભવડ,
સેભિજ્જમાણે દુહા વિ, તિહા વિ, ચઁહા વિ, પંચહા વિ,
છવ્વિહા વિ કજ્જડ ।

દુહા કજ્જમાણે -

એગયઓ પરમાણુપોગલા,
એગયઓ પંચપએસિએ ઁંધે ભવડ,
અહવા-એગયઓ દુપ્પએસિએ ઁંધે,
એગયઓ ચઁપએસિએ ઁંધે ભવડ,
અહવા-દો તિપએસિયા ઁંધા ભવંતિ ।

તિહા કજ્જમાણે-

એગયઓ દો પરમાણુપોગલા,
એગયઓ ચઁપએસિએ ઁંધે ભવડ,
અહવા-એગયઓ પરમાણુપોગલા,
એગયઓ દુપએસિએ ઁંધે,
એગયઓ તિપએસિએ ઁંધે ભવડ,
અહવા-તિન્નિ દુપ્પએસિયા ઁંધા ભવંતિ ।

ચઁહા કજ્જમાણે-

એગયઓ તિન્નિ પરમાણુપોગલા,
એગયઓ તિપએસિએ ઁંધે ભવડ,
અહવા-એગયઓ દો પરમાણુપોગલા,
એગયઓ દો દુપ્પએસિયા ઁંધા ભવંતિ ।

પંચહા કજ્જમાણે -

એગયઓ ચત્તારિ પરમાણુપોગલા,
એગયઓ દુપએસિએ ઁંધે ભવડ,

ત્રણ વિભાગ કરવામાં આવતાં -

એક તરફ બે પરમાણુ પુદ્ગલ,
એક તરફ એક ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે,
અથવા - એક તરફ એક પરમાણુ પુદ્ગલ,
એક તરફ બે દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે.

ચાર વિભાગ કરવામાં આવતાં -

એક તરફ ત્રણ પરમાણુ પુદ્ગલ,
એક તરફ દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે.

પાંચ વિભાગ કરવામાં આવતાં -

પાંચ પરમાણુ પુદ્ગલ થાય છે.

- પ્ર. ભંતે ! છ પરમાણુ પુદ્ગલ એક સાથે મળે છે અને
એક સાથે મળવાથી શું થાય છે ?
- ઁ. ગૌતમ ! ષટ્પ્રદેશિક સ્કંધ બને છે.
એનું વિભાજન થવાથી બે, ત્રણ, ચાર, પાંચ અને
છ વિભાગ થાય છે.

બે વિભાગ કરવામાં આવતાં -

એક તરફ એક પરમાણુ પુદ્ગલ,
એક તરફ પંચપ્રદેશિક સ્કંધ બને છે.
અથવા - એક તરફ દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ,
એક તરફ ચતુષ્પ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે.
અથવા - બે ત્રિપ્રદેશી સ્કંધ થાય છે.

ત્રણ વિભાગ કરવામાં આવતાં -

એક તરફ બે પરમાણુ પુદ્ગલ,
એક તરફ ચતુષ્પ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે.
અથવા - એક તરફ એક પરમાણુ પુદ્ગલ,
એક તરફ દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ,
એક તરફ ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે.

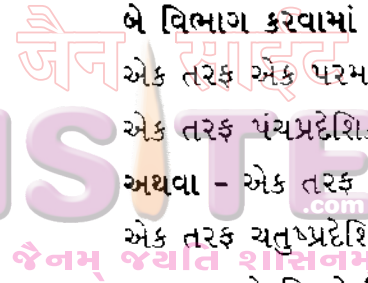
અથવા - ત્રણ દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે.

ચાર વિભાગ કરવામાં આવતાં -

એક તરફ ત્રણ પરમાણુ પુદ્ગલ,
એક તરફ ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે,
અથવા - એક તરફ બે પરમાણુ પુદ્ગલ,
એક તરફ બે દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે.

પાંચ વિભાગ કરવામાં આવતાં -

એક તરફ ચાર પરમાણુ પુદ્ગલ,
એક તરફ દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે.

છહા કજ્જમાણે-

છ પરમાણુ પોગલા ભવંતિ ।

- પ. સત્ત ભંતે ! પરમાણુ પોગલા એગયઓ સાહન્નંતિ,
એગયઓ સાહણિત્તા કિં ભવઈ ?
૩. ગોયમા ! સત્તપએસિએ ઁંધે ભવઈ,
સે ભિજ્જમાણે દુહા વિ -જાવ- સત્તહા વિ કજ્જઈ ।

દુહા કજ્જમાણે-

એગયઓ પરમાણુપોગલે,
એગયઓ છપ્પએસિએ ઁંધે ભવઈ,
અહવા-એગયઓ દુપ્પએસિએ ઁંધે,
એગયઓ પંચપએસિએ ઁંધે ભવઈ,
અહવા-એગયઓ તિપએસિએ ઁંધે,
એગયઓ ચૃપએસિએ ઁંધે ભવઈ ।

તિહા કજ્જમાણે-

એગયઓ દો પરમાણુ પોગલા,
એગયઓ પંચપએસિએ ઁંધે ભવઈ,
અહવા-એગયઓ પરમાણુપોગલે,
એગયઓ દુપએસિએ ઁંધે,
એગયઓ ચૃપએસિએ ઁંધે ભવઈ,
અહવા-એગયઓ પરમાણુ પોગલે,
એગયઓ દો તિપએસિયા ઁંધા ભવંતિ,
અહવા-એગયઓ દો દુપએસિયા ઁંધા,
એગયઓ તિપએસિએ ઁંધે ભવઈ ।

ચૃપહા કજ્જમાણે-

એગયઓ તિન્નિ પરમાણુપોગલા,
એગયઓ ચૃપ્પએસિએ ઁંધે ભવઈ,
અહવા-એગયઓ દો પરમાણુપોગલા,
એગયઓ દુપએસિએ ઁંધે,
એગયઓ તિપએસિએ ઁંધે ભવઈ,
અહવા-એગયઓ પરમાણુપોગલે,
એગયઓ તિન્નિ દુપએસિયા ઁંધા ભવંતિ ।

પંચહા કજ્જમાણે-

એગયઓ ચત્તારિ પરમાણુપોગલા,
એગયઓ તિપએસિએ ઁંધે ભવઈ,
અહવા-એગયઓ તિન્નિ પરમાણુપોગલા,
એગયઓ દો દુપએસિયા ઁંધા ભવંતિ ।

છ વિભાગ કરવામાં આવતાં -

છ પરમાણુ પુદ્ગલ થાય છે.

- પ્ર. ભંતે ! સાત પરમાણુ પુદ્ગલ એક સાથે મળે છે
અને એક સાથે મળવાથી શું થાય છે ?
૩. ગૌતમ ! સપ્ત પ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે,
એનું વિભાજન થવાથી બે -યાવત્- સાત વિભાગ
થાય છે.

બે વિભાગ કરવામાં આવતાં -

એક તરફ એક પરમાણુ પુદ્ગલ,
બીજી તરફ એક ષટ્પ્રદેશિક સ્કંધ બને છે,
અથવા - એક તરફ દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ,
એક તરફ પાંચ પ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે.
અથવા - એક તરફ ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ,
એક તરફ ચતુષ્પ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે.

ત્રણ વિભાગ કરવામાં આવતાં -

એક તરફ બે પરમાણુ પુદ્ગલ,
એક તરફ પંચપ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે.
અથવા - એક તરફ એક પરમાણુ પુદ્ગલ,
એક તરફ દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ,
એક તરફ ચતુષ્પ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે.

અથવા - એક તરફ એક પરમાણુ પુદ્ગલ,
એક તરફ બે ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે.
અથવા - એક તરફ બે દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ,
એક તરફ એક ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે.

ચાર વિભાગ કરવામાં આવતાં -

એક તરફ ત્રણ પરમાણુ પુદ્ગલ,
એક તરફ એક ચતુષ્પ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે.
અથવા - એક તરફ બે પરમાણુ પુદ્ગલ,
એક તરફ દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ,
એક તરફ ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે.

અથવા - એક તરફ એક પરમાણુ પુદ્ગલ,
એક તરફ ત્રણ દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે.

પાંચ વિભાગ કરવામાં આવતાં -

એક તરફ ચાર પરમાણુ પુદ્ગલ,
એક તરફ એક ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે.
અથવા - એક તરફ ત્રણ પરમાણુ પુદ્ગલ,
એક તરફ બે દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે.

છહા કજ્જમાણે-

एगयओ पंच परमाणुपोग्गला,
एगयओ दुपएसिए खंधे भवइ ।

सत्तहा कज्जमाणे-

सत्त परमाणुपोग्गला भवन्ति ।

પ. અટ્ટ ભંતે ! પરમાણુપોગ્ગલા એગયઓ સાહનંતિ,
એગયઓ સાહણિત્તા કિં ભવઈ ?

૩. ગોયમા ! અટ્ટપ્પસિએ ઁંધે ભવઈ,
સે ભિજ્જમાણે દુહા વિ -જાવ- અટ્ટહા વિ કજ્જંતિ,

दुहा कज्जमाणे-

एगयओ परमाणुपोग्गले,
एगयओ सत्तपएसिए खंधे भवइ,
अहवा-एगयओ दुपएसिए खंधे,
एगयओ छप्पएसिए खंधे भवइ,
अहवा-एगयओ तिपएसिए खंधे,
एगयओ पंचपएसिए खंधे भवइ,
अहवा-दो चउप्पएसिया खंधा भवन्ति ।

तिहा कज्जमाणे-

एगयओ दो परमाणुपोग्गला,
एगयओ छप्पएसिए खंधे भवइ,
अहवा-एगयओ परमाणुपोग्गले,
एगयओ दुप्पएसिए खंधे,
एगयओ पंचपएसिए खंधे भवइ,
अहवा-एगयओ परमाणुपोग्गले,
एगयओ तिपएसिए खंधे,
एगयओ चउपएसिए खंधे भवइ,
अहवा-एगयओ दो दुपएसिया खंधा,
एगयओ चउप्पएसिए खंधे भवइ,
अहवा-एगयओ दुपएसिए खंधे,
एगयओ दो तिपएसिया खंधा भवन्ति,

चउहा कज्जमाणे-

एगयओ तिन्नि परमाणुपोग्गला,
एगयओ पंचपएसिए खंधे भवइ,
अहवा-एगयओ दोन्नि परमाणुपोग्गला,
एगयओ दुपएसिए खंधे,

छ विभाग करवामां आवतां -

એક તરફ પાંચ પરમાણુ પુદ્ગલ,
એક તરફ દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે.

सात विभाग करवामां आवतां -

સાત પરમાણુ પુદ્ગલ થાય છે.

પ્ર. ભંતે ! આઠ પરમાણુ પુદ્ગલ એક સાથે મળે છે
અને એક સાથે મળવાથી શું થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! અષ્ટપ્રદેશિક સ્કંધ બને છે.
એનું વિભાજન કરવામાં આવતા બે -ચાવત્- આઠ
વિભાગ થાય છે.

બે विभाग करवामां आवतां -

એક તરફ એક પરમાણુ પુદ્ગલ,
એક તરફ એક સપ્તપ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે.
અથવા - એક તરફ એક દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ,
એક તરફ એક ષટ્પ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે.

અથવા - એક તરફ એક ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ,
એક તરફ એક પંચપ્રદેશી સ્કંધ થાય છે.

અથવા - બે ચતુષ્પ્રદેશી સ્કંધ બને છે.

त्रश विभाग करवामां आवतां -

એક તરફ બે પરમાણુ પુદ્ગલ,
એક તરફ એક ષટ્પ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે.
અથવા - એક તરફ એક પરમાણુ પુદ્ગલ,
એક તરફ એક દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ,
એક તરફ એક પંચપ્રદેશી સ્કંધ થાય છે.

અથવા - એક તરફ એક પરમાણુ પુદ્ગલ,
એક તરફ એક ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ,
એક તરફ એક ચતુષ્પ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે.

અથવા - એક તરફ બે દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ,
એક તરફ એક ચતુષ્પ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે.

અથવા - એક તરફ એક દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ,
એક તરફ બે ત્રિપ્રદેશી સ્કંધ થાય છે.

ચાર विभाग करवामां आवतां -

એક તરફ ત્રણ પરમાણુ પુદ્ગલ,
એક તરફ પંચ પ્રદેશી સ્કંધ થાય છે,

અથવા - એક તરફ બે પરમાણુ પુદ્ગલ,
એક તરફ એક દ્વિપ્રદેશી સ્કંધ,

એગયઓ ચડપએસિએ ઁંધે ભવડ,
અહવા-એગયઓ ઢો પરમાણુપોગ્ગલા,
 એગયઓ ઢો તિપએસિયા ઁંધા ભવંતિ ।
અહવા-એગયઓ પરમાણુપોગ્ગલે,
 એગયઓ ઢો ઢુપએસિયા ઁંધા,
 એગયઓ તિપએસિએ ઁંધે ભવડ ।
અહવા-ચત્તારિ ઢુપએસિયા ઁંધા ભવંતિ ।

પંચહા કજ્જમાણે-

એગયઓ ચત્તારિ પરમાણુપોગ્ગલા,
 એગયઓ ચડપએસિએ ઁંધે ભવડ,
અહવા-એગયઓ તિન્નિ પરમાણુપોગ્ગલા,
 એગયઓ ઢુપએસિએ ઁંધે,
 એગયઓ તિપએસિએ ઁંધે ભવડ,
અહવા-એગયઓ ઢો પરમાણુપોગ્ગલા,
 એગયઓ તિન્નિ ઢુપએસિયા ઁંધા ભવંતિ ।

છહા કજ્જમાણે-

એગયઓ પંચ પરમાણુપોગ્ગલા,
 એગયઓ તિપએસિએ ઁંધે ભવડ,
અહવા-એગયઓ ચત્તારિ પરમાણુપોગ્ગલા,
 એગયઓ ઢો ઢુપએસિયા ઁંધા ભવંતિ ।

સત્તહા કજ્જમાણે-

એગયઓ છ પરમાણુપોગ્ગલા,
 એગયઓ ઢુપએસિએ ઁંધે ભવડ ।

અટ્ઠહા કજ્જમાણે-

અટ્ઠ પરમાણુપોગ્ગલા ભવંતિ ।

- પ. નવ ભંતે ! પરમાણુપોગ્ગલા એગયઓ સાહન્નંતિ,
 એગયઓ સાહણ્ણિત્તા કિં ભવડ ?
- ઁ. ગોયમા ! નવ પએસિએ ઁંધે ભવડ,
 સે ભિજ્જમાણે ઢુહા વિ -જાવ- નવવિહાઃ કજ્જંતિ,

ઢુહા કજ્જમાણે-

એગયઓ પરમાણુપોગ્ગલે,
 એગયઓ અટ્ઠપએસિએ ઁંધે ભવડ,
અહવા-એગયઓ ઢુપએસિએ ઁંધે,
 એગયઓ સત્તપએસિએ ઁંધે ભવડ,
અહવા-એગયઓ તિપએસિએ ઁંધે,

એક તરફ ચતુષ્પ્રદેશી સ્કંધ થાય છે.

અથવા - એક તરફ બે પરમાણુ પુદ્ગલ,
 એક તરફ બે ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ બને છે.

અથવા - એક તરફ એક પરમાણુ પુદ્ગલ,
 એક તરફ બે ઢ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ,

એક તરફ એક ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે.

અથવા - ચાર ઢ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ બને છે.

પાંચ વિભાગ કરવામાં આવતાં -

એક તરફ ચાર પરમાણુ પુદ્ગલ,

એક તરફ એક ચતુષ્પ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે.

અથવા - એક તરફ ત્રણ પરમાણુ પુદ્ગલ,

એક તરફ એક ઢ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ,

એક તરફ એક ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે.

અથવા - એક તરફ બે પરમાણુ પુદ્ગલ,

એક તરફ ત્રણ ઢ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ બને છે.

છ વિભાગ કરવામાં આવતાં -

એક તરફ પાંચ પરમાણુ પુદ્ગલ,

એક તરફ એક ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે.

અથવા - એક તરફ ચાર પરમાણુ પુદ્ગલ,

એક તરફ બે ઢ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ બને છે.

સાત વિભાગ કરવામાં આવતાં -

એક તરફ છ પરમાણુ પુદ્ગલ,

એક તરફ એક ઢ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે.

આઠ વિભાગ કરવામાં આવતાં -

આઠ પરમાણુ પુદ્ગલ બને છે.

- પ્ર. ભંતે ! નવ પરમાણુ પુદ્ગલ એક સાથે મળે છે
 અને એક સાથે મળવાથી શું થાય છે ?

- ઁ. ગૌતમ ! નવપ્રદેશી સ્કંધ થાય છે.

એનું વિભાજન કરવામાં આવતાં બે -યાવત્- નવ
 વિભાગ થાય છે.

બે વિભાગ કરવામાં આવતાં -

એક તરફ એક પરમાણુ પુદ્ગલ,

એક તરફ એક અષ્ટપ્રદેશી સ્કંધ થાય છે.

અથવા - એક તરફ ઢ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ,

એક તરફ સપ્તપ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે.

અથવા - એક તરફ ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ,

એગયઓ છપ્પએસિએ ઁંધે ભવડ,
અહવા-એગયઓ ચડપ્પએસિએ ઁંધે,
 એગયઓ પંચપએસિએ ઁંધે ભવડ ।
તિહા કજ્જમાણે-
 એગયઓ ઢો પરમાણુપોગ્ગલા,
 એગયઓ સત્તપએસિએ ઁંધે ભવડ,
અહવા-એગયઓ પરમાણુપોગ્ગલે,
 એગયઓ ઢુપએસિએ ઁંધે,
 એગયઓ છપ્પએસિએ ઁંધે ભવડ,
અહવા-એગયઓ પરમાણુપોગ્ગલે,
 એગયઓ તિપએસિએ ઁંધે,
 એગયઓ પંચપએસિએ ઁંધે ભવડ,
અહવા-એગયઓ પરમાણુપોગ્ગલે,
 એગયઓ ઢો ચડપ્પએસિયા ઁંધા ભવંતિ,
અહવા-એગયઓ ઢુપએસિએ ઁંધે,
 એગયઓ તિપએસિએ ઁંધે,
 એગયઓ ચડપ્પએસિએ ઁંધે ભવડ,
અહવા-તિન્નિ તિપએસિયા ઁંધા ભવંતિ ।
ચડહા કજ્જમાણે-
 એગયઓ તિન્નિ પરમાણુપોગ્ગલા,
 એગયઓ છપ્પએસિએ ઁંધે ભવડ,
અહવા-એગયઓ ઢો પરમાણુપોગ્ગલા,
 એગયઓ ઢુપએસિએ ઁંધે,
 એગયઓ પંચપએસિએ ઁંધે ભવડ,
અહવા-એગયઓ ઢો પરમાણુપોગ્ગલા,
 એગયઓ તિપએસિએ ઁંધે,
 એગયઓ ચડપ્પએસિએ ઁંધે ભવડ,
અહવા-એગયઓ પરમાણુપોગ્ગલે,
 એગયઓ ઢો ઢુપએસિયા ઁંધા,
 એગયઓ ચડપ્પએસિએ ઁંધે ભવડ,
અહવા-એગયઓ પરમાણુપોગ્ગલે,
 એગયઓ ઢુપએસિએ ઁંધે,
 એગયઓ ઢો તિપએસિયા ઁંધા ભવંતિ,
અહવા-એગયઓ તિન્નિ ઢુપએસિયા ઁંધા,
 એગયઓ તિપએસિએ ઁંધે ભવડ ।

એક તરફ ષટ્પ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે.
અથવા - એક તરફ ચતુષ્પ્રદેશિક સ્કંધ,
 એક તરફ એક પંચ પ્રદેશી સ્કંધ થાય છે.
ત્રણ વિભાગ કરવામાં આવતાં -
 એક તરફ બે પરમાણુ પુદ્ગલ,
 એક તરફ એક સપ્તપ્રદેશી સ્કંધ થાય છે.
અથવા - એક તરફ એક પરમાણુ પુદ્ગલ,
 એક તરફ બે દ્વિપ્રદેશી સ્કંધ,
 એક તરફ એક ષટ્પ્રદેશી સ્કંધ થાય છે.
અથવા - એક તરફ એક પરમાણુ પુદ્ગલ,
 એક તરફ એક ત્રિપ્રદેશી સ્કંધ,
 એક તરફ એક પંચ પ્રદેશી સ્કંધ થાય છે.
અથવા - એક તરફ એક પરમાણુ પુદ્ગલ,
 એક તરફ બે ચતુષ્પ્રદેશી સ્કંધ બને છે.
અથવા - એક તરફ એક દ્વિપ્રદેશી સ્કંધ,
 એક તરફ એક ત્રિપ્રદેશી સ્કંધ,
 એક તરફ એક ચતુષ્પ્રદેશી સ્કંધ થાય છે.
અથવા - ત્રણ ત્રિપ્રદેશી સ્કંધ બને છે.
ચાર વિભાગ કરવામાં આવતાં -
 એક તરફ ત્રણ પરમાણુ પુદ્ગલ,
 એક તરફ એક ષટ્પ્રદેશી સ્કંધ થાય છે.
અથવા - એક તરફ બે પરમાણુ પુદ્ગલ,
 એક તરફ એક દ્વિપ્રદેશી સ્કંધ,
 એક તરફ એક પંચપ્રદેશી સ્કંધ થાય છે.
અથવા - એક તરફ બે પરમાણુ પુદ્ગલ,
 એક તરફ એક ત્રિપ્રદેશી સ્કંધ,
 એક તરફ એક ચતુષ્પ્રદેશી સ્કંધ થાય છે.
અથવા - એક તરફ એક પરમાણુ પુદ્ગલ,
 એક તરફ બે દ્વિપ્રદેશી સ્કંધ,
 એક તરફ એક ચતુષ્પ્રદેશી સ્કંધ થાય છે.
અથવા - એક તરફ એક પરમાણુ પુદ્ગલ,
 એક તરફ એક દ્વિપ્રદેશી સ્કંધ,
 એક તરફ બે ત્રિપ્રદેશી સ્કંધ બને છે.
અથવા - એક તરફ ત્રણ દ્વિપ્રદેશી સ્કંધ,
 એક તરફ એક ત્રિપ્રદેશી સ્કંધ થાય છે.

પંચહા કજ્જમાણે-

एगयओ चत्तारि परमाणुपोग्गला,
 एगयओ पंचपएसिए खंधे भवइ,
 अहवा-एगयओ तिन्नि परमाणुपोग्गला,
 एगयओ दुपएसिए खंधे,
 एगयओ चउप्पएसिए खंधे भवइ,
 अहवा-एगयओ तिन्नि परमाणुपोग्गला,
 एगयओ दो तिपएसिया खंधा भवंति,
 अहवा-एगयओ दो परमाणुपोग्गला,
 एगयओ दो दुपएसिया खंधा,
 एगयओ तिपएसिए खंधे भवइ,
 अहवा-एगयओ परमाणुपोग्गले,
 एगयओ चत्तारि दुपएसिया खंधा भवंति ।

છહા કજ્જમાણે-

एगयओ पंच परमाणुपोग्गला,
 एगयओ चउप्पएसिए खंधे भवइ,
 अहवा-एगयओ चत्तारि परमाणुपोग्गला,
 एगयओ दुपएसिए खंधे,
 एगयओ तिपएसिए खंधे भवइ,
 अहवा-एगयओ तिन्नि परमाणुपोग્गला,
 एगयओ तिन्नि दुपएसिया खंधा भवंति ।

સત્તહા કજ્જમાણે-

एगयओ छ परमाणुपोग्गला,
 एगयओ तिप्पएसिए खंधे भवइ,
 अहवा-एगयओ पंच परमाणुपोग्गला,
 एगयओ दो दुपएसिया खंधा भवंति ।

અટ્ઠહા કજ્જમાણે-

एगयओ सत्त परमाणुपोग्गला,
 एगयओ दुपएसिए खंधे भवइ ।

નવહા કજ્જમાણે-

नव परमाणुपोग्गला भवंति ।

- પ. દસ ભંતે ! પરમાણુપોગ્ગલા એગયઓ સાહન્નંતિ,
 એગયઓ સાહણ્ણિત્તા કિં ભવઈ ?
૩. ગોયમા ! દસ પેસિએ ખંધે ભવઈ,
 સે ભિજ્જમાણે દુહા વિ -જાવ- દસવિહા વિ કજ્જંતિ,

પાંચ વિભાગ કરવામાં આવતાં -

એક તરફ ચાર પરમાણુ પુદ્ગલ,
 એક તરફ પંચપ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે.
 અથવા - એક તરફ ત્રણ પરમાણુ પુદ્ગલ,
 એક તરફ એક દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ,
 એક તરફ એક ચતુષ્પ્રદેશી સ્કંધ થાય છે.
 અથવા - એક તરફ ત્રણ પરમાણુ પુદ્ગલ,
 એક તરફ બે ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ બને છે.
 અથવા - એક તરફ બે પરમાણુ પુદ્ગલ,
 એક તરફ બે દ્વિપ્રદેશી સ્કંધ,
 એક તરફ એક ત્રિપ્રદેશી સ્કંધ થાય છે.
 અથવા - એક તરફ એક પરમાણુ પુદ્ગલ,
 એક તરફ ચાર દ્વિપ્રદેશી સ્કંધ બને છે.

છ વિભાગ કરવામાં આવતાં -

એક તરફ પાંચ પરમાણુ પુદ્ગલ,
 એક તરફ એક ચતુષ્પ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે.
 અથવા - એક તરફ ચાર પરમાણુ પુદ્ગલ,
 એક તરફ એક દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ,
 એક તરફ એક ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે.
 અથવા - એક તરફ ત્રણ પરમાણુ પુદ્ગલ,
 એક તરફ ત્રણ દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ બને છે.

સાત વિભાગ કરવામાં આવતાં -

એક તરફ છ પરમાણુ પુદ્ગલ,
 એક તરફ એક ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે.
 અથવા - એક તરફ પાંચ પરમાણુ પુદ્ગલ,
 એક તરફ બે દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ બને છે.

આઠ વિભાગ કરવામાં આવતાં -

એક તરફ સાત પરમાણુ પુદ્ગલ,
 એક તરફ એક દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે.

નવ વિભાગ કરવામાં આવતાં -

નવ પરમાણુ પુદ્ગલ બને છે.

- પ્ર. ભંતે ! દસ પરમાણુ પુદ્ગલ એક સાથે મળે છે અને
 એક સાથે મળવાથી શું થાય છે ?
૩. ગૌતમ ! દસ પ્રદેશી સ્કંધ બને છે.
 એના વિભાગ કરવામાં આવતાં બે -યાવત્- દસ
 વિભાગ થાય છે,

દુહા કજ્જમાણે-

એગયઓ પરમાણુપોગલે,
 એગયઓ નવપણસિં એંધે ભવડ,
અહવા-એગયઓ દુપણસિં એંધે,
 એગયઓ અટ્ટપણસિં એંધે ભવડ,
અહવા-એગયઓ તિપણસિં એંધે,
 એગયઓ સત્તપણસિં એંધે ભવડ,
અહવા-એગયઓ ચડપણસિં એંધે,
 એગયઓ છપ્પણસિં એંધે ભવડ,
અહવા-દો પંચપણસિં એંધે ભવંતિ ।

તિહા કજ્જમાણે-

એગયઓ દો પરમાણુપોગલા,
 એગયઓ અટ્ટપણસિં એંધે ભવડ,
અહવા-એગયઓ પરમાણુપોગલે,
 એગયઓ દુપણસિં એંધે,
 એગયઓ સત્તપણસિં એંધે ભવડ,
અહવા-એગયઓ પરમાણુપોગલે,
 એગયઓ તિપણસિં એંધે,
 એગયઓ છપ્પણસિં એંધે ભવડ,
અહવા-એગયઓ પરમાણુપોગલે,
 એગયઓ ચડપણસિં એંધે,
 એગયઓ પંચપણસિં એંધે ભવડ,
અહવા-એગયઓ દો દુપણસિં એંધે,
 એગયઓ છપ્પણસિં એંધે ભવડ,
અહવા-એગયઓ દુપણસિં એંધે,
 એગયઓ તિપણસિં એંધે,
 એગયઓ પંચપણસિં એંધે ભવડ,
અહવા-એગયઓ દુપણસિં એંધે,
 એગયઓ દો ચડપણસિં એંધે ભવંતિ,
અહવા-એગયઓ દો તિપણસિં એંધે,
 એગયઓ ચડપણસિં એંધે ભવડ ।

ચડહા કજ્જમાણે-

એગયઓ તિન્નિ પરમાણુપોગલા,
 એગયઓ સત્તપણસિં એંધે ભવડ,
અહવા-એગયઓ દો પરમાણુપોગલા,
 એગયઓ દુપણસિં એંધે,

બે વિભાગ કરવામાં આવતાં -

એક તરફ એક પરમાણુ પુદ્ગલ,
 એક તરફ એક નવ પ્રદેશી સ્કંધ થાય છે.
અથવા - એક તરફ એક દ્વિપ્રદેશી સ્કંધ,
 એક તરફ એક અષ્ટપ્રદેશી સ્કંધ થાય છે.
અથવા - એક તરફ એક ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ,
 એક તરફ એક સપ્તપ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે.
અથવા - એક તરફ એક ચતુષ્પ્રદેશિક સ્કંધ,
 એક તરફ એક ષટ્પ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે.
અથવા - બે પંચપ્રદેશી સ્કંધ બને છે.

ત્રણ વિભાગ કરવામાં આવતાં -

એક તરફ બે પરમાણુ પુદ્ગલ,
 એક તરફ એક અષ્ટપ્રદેશી સ્કંધ થાય છે.
અથવા - એક તરફ એક પરમાણુ પુદ્ગલ,
 એક તરફ એક દ્વિપ્રદેશી સ્કંધ,
 એક તરફ એક સપ્તપ્રદેશી સ્કંધ થાય છે.
અથવા - એક તરફ એક પરમાણુ પુદ્ગલ,
 એક તરફ એક ત્રિપ્રદેશી સ્કંધ,
 એક તરફ એક ષટ્પ્રદેશી સ્કંધ થાય છે.
અથવા - એક તરફ એક પરમાણુ પુદ્ગલ,
 એક તરફ એક ચતુષ્પ્રદેશી સ્કંધ,
 એક તરફ એક પંચપ્રદેશી સ્કંધ થાય છે.

અથવા - એક તરફ બે દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ,
 એક તરફ એક ષટ્પ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે.
અથવા - એક તરફ એક દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ,
 એક તરફ એક ત્રિપ્રદેશી સ્કંધ,
 એક તરફ એક પંચપ્રદેશી સ્કંધ થાય છે.
અથવા - એક તરફ એક દ્વિપ્રદેશી સ્કંધ,
 એક તરફ બે ચતુષ્પ્રદેશી સ્કંધ બને છે.
અથવા - એક તરફ બે ત્રિપ્રદેશી સ્કંધ,
 એક તરફ એક ચતુષ્પ્રદેશી સ્કંધ થાય છે.

ચાર વિભાગ કરવામાં આવતાં -

એક તરફ ત્રણ પરમાણુ પુદ્ગલ,
 એક તરફ એક સપ્તપ્રદેશી સ્કંધ થાય છે.
અથવા - એક તરફ બે પરમાણુ પુદ્ગલ,
 એક તરફ એક દ્વિપ્રદેશી સ્કંધ,

એગયઓ છપ્પએસિએ ઁંધે ભવડ,
 અહવા-એગયઓ ઢો પરમાણુપોગ્ગલા,
 એગયઓ તિપ્પએસિએ ઁંધે,
 એગયઓ પંચપએસિએ ઁંધે ભવડ,
 અહવા-એગયઓ ઢો પરમાણુપોગ્ગલા,
 એગયઓ ઢો ચડપ્પએસિયા ઁંધા ભવંતિ,
 અહવા-એગયઓ પરમાણુપોગ્ગલે,
 એગયઓ ઢુપએસિએ ઁંધે,
 એગયઓ તિપએસિએ ઁંધે,
 એગયઓ ચડપ્પએસિએ ઁંધે ભવડ,
 અહવા-એગયઓ પરમાણુપોગ્ગલે,
 એગયઓ તિન્નિ તિપએસિયા ઁંધા ભવંતિ,
 અહવા-એગયઓ તિન્નિ ઢુપએસિયા ઁંધા,
 એગયઓ ચડપએસિએ ઁંધે ભવડ,
 અહવા-એગયઓ ઢો ઢુપએસિયા ઁંધા,
 એગયઓ ઢો તિપએસિયા ઁંધા ભવંતિ ।
પંચહા કજ્જમાણે-
 એગયઓ ચત્તારિ પરમાણુપોગ્ગલા,
 એગયઓ છપ્પએસિએ ઁંધે ભવડ,
 અહવા-એગયઓ તિન્નિ પરમાણુપોગ્ગલા,
 એગયઓ ઢુપએસિએ ઁંધે,
 એગયઓ પંચપએસિએ ઁંધે ભવડ,
 અહવા-એગયઓ તિન્નિ પરમાણુપોગ્ગલા,
 એગયઓ તિપએસિએ ઁંધે,
 એગયઓ ચડપએસિએ ઁંધે ભવડ,
 અહવા-એગયઓ ઢો પરમાણુપોગ્ગલા,
 એગયઓ ઢો ઢુપએસિયા ઁંધા,
 એગયઓ ચડપ્પએસિએ ઁંધે ભવડ,
 અહવા-એગયઓ ઢો પરમાણુપોગ્ગલા,
 એગયઓ ઢુપએસિએ ઁંધે,
 એગયઓ ઢો તિપએસિયા ઁંધા ભવંતિ,
 અહવા-એગયઓ પરમાણુપોગ્ગલે,
 એગયઓ તિન્નિ ઢુપએસિયા ઁંધા,
 એગયઓ તિપએસિએ ઁંધે ભવડ,
 અહવા-પંચ ઢુપએસિયા ઁંધા ભવંતિ ।

એક તરફ એક ષટ્પ્રદેશી સ્કંધ થાય છે.
 અથવા - એક તરફ બે પરમાણુ પુદ્ગલ,
 એક તરફ એક ત્રિપ્રદેશી સ્કંધ,
 એક તરફ એક પંચપ્રદેશી સ્કંધ થાય છે.
 અથવા - એક તરફ બે પરમાણુ પુદ્ગલ,
 એક તરફ બે ચતુષ્પ્રદેશી સ્કંધ હોય છે,
 અથવા - એક તરફ એક પરમાણુ પુદ્ગલ,
 એક તરફ એક ઢિપ્રદેશી સ્કંધ,
 એક તરફ એક ત્રિપ્રદેશી સ્કંધ,
 એક તરફ એક ચતુષ્પ્રદેશી સ્કંધ થાય છે.
 અથવા - એક તરફ એક પરમાણુ પુદ્ગલ,
 એક તરફ ત્રણ ત્રિપ્રદેશી સ્કંધ હોય છે.
 અથવા - એક તરફ ત્રણ ઢિપ્રદેશી સ્કંધ,
 એક તરફ એક ચતુષ્પ્રદેશી સ્કંધ થાય છે.
 અથવા - એક તરફ બે ઢિપ્રદેશી સ્કંધ,
 એક તરફ બે ત્રિપ્રદેશી સ્કંધ હોય છે.
પાંચ વિભાગ કરવામાં આવતાં -
 એક તરફ ચાર પરમાણુ પુદ્ગલ,
 એક તરફ એક ષટ્પ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે.
 અથવા - એક તરફ ત્રણ પરમાણુ પુદ્ગલ,
 એક તરફ એક ઢિપ્રદેશિક સ્કંધ,
 એક તરફ એક પંચપ્રદેશી સ્કંધ થાય છે.
 અથવા - એક તરફ ત્રણ પરમાણુ પુદ્ગલ,
 એક તરફ એક ત્રિપ્રદેશી સ્કંધ,
 એક તરફ એક ચતુષ્પ્રદેશી સ્કંધ થાય છે.
 અથવા - એક તરફ બે પરમાણુ પુદ્ગલ,
 એક તરફ બે ઢિપ્રદેશી સ્કંધ,
 એક તરફ એક ચતુષ્પ્રદેશી સ્કંધ થાય છે.
 અથવા - એક તરફ બે પરમાણુ પુદ્ગલ,
 એક તરફ એક ઢિપ્રદેશી સ્કંધ,
 એક તરફ બે ત્રિપ્રદેશી સ્કંધ હોય છે.
 અથવા - એક તરફ એક પરમાણુ પુદ્ગલ,
 એક તરફ ત્રણ ઢિપ્રદેશી સ્કંધ,
 એક તરફ એક ત્રિપ્રદેશી સ્કંધ થાય છે.
 અથવા - પાંચ ઢિપ્રદેશિક સ્કંધ હોય છે.

છહા કજ્જમાણે-

एगयओ पंच परमाणुपोग्गला,
एगयओ पंचपएसिए खंधे भवइ,
अहवा-एगयओ चत्तारि परमाणुपोग्गला,
एगयओ दुपएसिए खंधे,
एगयओ चउपएसिए खंधे भवइ,
अहवा-एगयओ चत्तारि परमाणुपोग्गला,
एगयओ दो तिपएसिया खंधा भवन्ति,
अहवा-एगयओ तिन्नि परमाणुपोग्गला,
एगयओ दो दुपएसिया खंधा,
एगयओ तिपएसिए खंधे भवइ,
अहवा-एगयओ दो परमाणुपोग्गला,
एगयओ चत्तारि दुपएसिया खंधा भवन्ति ।

सत्तहा कज्जमाणे-

एगयओ छ परमाणुपोग्गला,
एगयओ चउपएसिए खंधे भवइ,
अहवा-एगयओ पंच परमाणुपोग्गला,
एगयओ दुपएसिए खंधे,
एगयओ तिपएसिए खंधे भवइ,
अहवा-एगयओ चत्तारि परमाणुपोग्गला,
एगयओ तिन्नि दुपएसिया खंधा भवन्ति ।

अट्टहा कज्जमाणे-

एगयओ सत्त परमाणुपोग्गला,
एगयओ तिपएसिए खंधे भवइ,
अहवा-एगयओ छ परमाणुपोग्गला,
एगयओ दो दुपएसिया खंधा भवन्ति ।

नवहा कज्जमाणे-

एगयओ अट्ट परमाणुपोग्गला,
एगयओ दुपएसिए खंधे भवइ,
दसहा कज्जमाणे-

दस परमाणुपोग्गला भवन्ति ।

- પ. સંખેજ્જા ભંતે ! પરમાણુપોગ્ગલા એગયઓ સાહણ્ણંતિ એગયઓ સાહણ્ણિત્તા કિં ભવઈ ?
૩. ગોયમા ! સંખેજ્જપેસિએ ઁંધે ભવઈ,
સે ભિજ્જમાણે દુહા વિ -જાઁ- દસહા વિ સંખેજ્જહા વિ કજ્જઈ ।

છ વિભાગ કરવામાં આવતાં -

એક તરફ પાંચ પરમાણુ પુદ્ગલ,
એક તરફ એક પંચપ્રદેશી સ્કંધ થાય છે.
અથવા - એક તરફ ચાર પરમાણુ પુદ્ગલ,
એક તરફ એક દ્વિપ્રદેશી સ્કંધ,
એક તરફ એક ચતુષ્પ્રદેશી સ્કંધ થાય છે.
અથવા - એક તરફ ચાર પરમાણુ પુદ્ગલ,
એક તરફ બે ત્રિપ્રદેશી સ્કંધ હોય છે.
અથવા - એક તરફ ત્રણ પરમાણુ પુદ્ગલ,
એક તરફ બે દ્વિપ્રદેશી સ્કંધ,
એક તરફ એક ત્રિપ્રદેશી સ્કંધ થાય છે,
અથવા - એક તરફ બે પરમાણુ પુદ્ગલ,
એક તરફ ચાર દ્વિપ્રદેશી સ્કંધ હોય છે.

સાત વિભાગ કરવામાં આવતાં -

એક તરફ છ પરમાણુ પુદ્ગલ,
એક તરફ એક ચતુષ્પ્રદેશી સ્કંધ થાય છે.
અથવા - એક તરફ પાંચ પરમાણુ પુદ્ગલ,
એક તરફ એક દ્વિપ્રદેશી સ્કંધ,
એક તરફ એક ત્રિપ્રદેશી સ્કંધ થાય છે.
અથવા - એક તરફ ચાર પરમાણુ પુદ્ગલ,
એક તરફ ત્રણ દ્વિપ્રદેશી સ્કંધ હોય છે.

આઠ વિભાગ કરવામાં આવતાં -

એક તરફ સાત પરમાણુ પુદ્ગલ,
એક તરફ એક ત્રિપ્રદેશી સ્કંધ હોય છે.
અથવા - એક તરફ છ પરમાણુ પુદ્ગલ,
એક તરફ બે દ્વિપ્રદેશી સ્કંધ હોય છે.

નવ વિભાગ કરવામાં આવતાં -

એક તરફ આઠ પરમાણુ પુદ્ગલ,
એક તરફ એક દ્વિપ્રદેશી સ્કંધ થાય છે.
દસ વિભાગ કરવામાં આવતાં -

દસ પરમાણુ પુદ્ગલ હોય છે.

- પ્ર. ભંતે ! સંખ્યાત પરમાણુ પુદ્ગલ એક સાથે મળે છે અને એક સાથે મળવાથી શું થાય છે ?
૩. ગૌતમ ! સંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધ હોય છે.
એના વિભાગ કરવામાં આવતા બે -યાવત્- દસ સંખ્યાત વિભાગ થાય છે.

દુહા કજ્જમાણે-

એગયઓ પરમાણુપોગ્ગલે,
 એગયઓ સંખેજ્જપણસિણે ઁંધે ભવઈ,
 અહવા-એગયઓ દુપણસિણે ઁંધે,
 એગયઓ સંખેજ્જપણસિણે ઁંધે ભવઈ,
 અહવા-એગયઓ તિપણસિણે ઁંધે,
 એગયઓ સંખેજ્જપણસિણે ઁંધે ભવઈ,
 એવં જાવ-

અહવા-એગયઓ દસપણસિણે ઁંધે,
 એગયઓ સંખેજ્જપણસિણે ઁંધે ભવઈ,
 અહવા-દો સંખેજ્જપણસિણે ઁંધા ભવંતિ ।

તિહા કજ્જમાણે-

એગયઓ દો પરમાણુપોગ્ગલા,
 એગયઓ સંખેજ્જપણસિણે ઁંધે ભવઈ ।
 અહવા-એગયઓ પરમાણુપોગ્ગલે,
 એગયઓ દુપણસિણે ઁંધે,
 એગયઓ સંખેજ્જપણસિણે ઁંધે ભવઈ ।
 અહવા-એગયઓ પરમાણુપોગ્ગલે,
 એગયઓ તિપણસિણે ઁંધે,
 એગયઓ સંખેજ્જપણસિણે ઁંધે ભવઈ ।

એવં જાવ-

અહવા-એગયઓ પરમાણુપોગ્ગલે ।
 એગયઓ દસપણસિણે ઁંધે,
 એગયઓ સંખેજ્જપણસિણે ઁંધે ભવઈ ।
 અહવા-એગયઓ પરમાણુપોગ્ગલે,
 એગયઓ દો સંખેજ્જપણસિણે ઁંધા ભવંતિ ।
 અહવા-એગયઓ દુપણસિણે ઁંધે,
 એગયઓ દો સંખેજ્જપણસિણે ઁંધા ભવંતિ ।

એવં જાવ-

અહવા-એગયઓ દસપણસિણે ઁંધે,
 એગયઓ દો સંખેજ્જપણસિણે ઁંધા ભવંતિ ।
 અહવા-તિણિણ સંખેજ્જપણસિણે ઁંધા ભવંતિ ।

ચણહા કજ્જમાણે-

એગયઓ તિણિણ પરમાણુપોગ્ગલા,
 એગયઓ સંખેજ્જપણસિણે ઁંધે ભવઈ ।
 અહવા-એગયઓ દો પરમાણુપોગ્ગલા,

બે વિભાગ કરવામાં આવતાં -

એક તરફ એક પરમાણુ પુદ્ગલ,
 એક તરફ એક સંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધ થાય છે.
 અથવા - એક તરફ એક દ્વિપ્રદેશી સ્કંધ,
 એક તરફ એક સંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધ થાય છે.
 અથવા - એક તરફ એક ત્રિપ્રદેશી સ્કંધ,
 એક તરફ એક સંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધ થાય છે.

આ જ પ્રકારે -યાવત્-

અથવા - એક તરફ દસ પ્રદેશી સ્કંધ,
 એક તરફ એક સંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધ થાય છે.
 અથવા - બે સંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધ હોય છે.

ત્રણ વિભાગ કરવામાં આવતાં -

એક તરફ બે પરમાણુ પુદ્ગલ,
 એક તરફ એક સંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધ થાય છે.
 અથવા - એક તરફ એક પરમાણુ પુદ્ગલ,
 એક તરફ એક દ્વિપ્રદેશી સ્કંધ,
 એક તરફ એક સંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધ થાય છે.
 અથવા - એક તરફ એક પરમાણુ પુદ્ગલ,
 એક તરફ એક ત્રિપ્રદેશી સ્કંધ,
 એક તરફ એક સંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધ થાય છે.

આ જ પ્રકારે -યાવત્-

અથવા - એક તરફ એક પરમાણુ પુદ્ગલ,
 એક તરફ એક દસ પ્રદેશી સ્કંધ,
 એક તરફ એક સંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધ થાય છે.
 અથવા - એક તરફ એક પરમાણુ પુદ્ગલ,
 એક તરફ બે સંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધ હોય છે.
 અથવા - એક તરફ એક દ્વિપ્રદેશી સ્કંધ,
 એક તરફ બે સંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધ હોય છે.

આ જ પ્રકારે -યાવત્-

અથવા - એક તરફ એક દસ પ્રદેશી સ્કંધ,
 એક તરફ બે સંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધ હોય છે.
 અથવા - ત્રણ સંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધ હોય છે.

ચાર વિભાગ કરવામાં આવતાં -

એક તરફ ત્રણ પરમાણુ પુદ્ગલ,
 એક તરફ એક સંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધ થાય છે.
 અથવા - એક તરફ બે પરમાણુ પુદ્ગલ,

એગયઓ દુપએસિએ ઁંધે,
 એગયઓ સંઁજ્જપએસિએ ઁંધે ભવઙ્ ।
 અહવા-એગયઓ ઢો પરમાણુપોગ્ગલા,
 એગયઓ તિપ્પએસિએ ઁંધે,
 એગયઓ સંઁજ્જપએસિએ ઁંધે ભવઙ્ ।
એવં ઁાવ-
 અહવા-એગયઓ ઢો પરમાણુપોગ્ગલા,
 એગયઓ ઢસપએસિએ ઁંધે,
 એગયઓ સંઁજ્જપએસિએ ઁંધે ભવઙ્ ।
 અહવા-એગયઓ ઢો પરમાણુપોગ્ગલા,
 એગયઓ ઢો સંઁજ્જપએસિયા ઁંધા ભવંતિ ।
 અહવા-એગયઓ પરમાણુપોગ્ગલે,
 એગયઓ દુપએસિએ ઁંધે,
 એગયઓ ઢો સંઁજ્જપએસિયા ઁંધા ભવંતિ ।
એવં ઁાવ-
 અહવા-એગયઓ પરમાણુપોગ્ગલે,
 એગયઓ ઢસપએસિએ ઁંધે,
 એગયઓ ઢો સંઁજ્જપએસિયા ઁંધા ભવંતિ ।
 અહવા-એગયઓ પરમાણુપોગ્ગલે,
 એગયઓ તિન્નિ સંઁજ્જપએસિયા ઁંધા ભવંતિ ।
 અહવા-એગયઓ દુપએસિએ ઁંધે,
 એગયઓ તિન્નિ સંઁજ્જપએસિયા ઁંધા ભવંતિ ।
એવં ઁાવ-
 અહવા-એગયઓ ઢસપએસિએ ઁંધે,
 એગયઓ તિન્નિ સંઁજ્જપએસિયા ઁંધા ભવંતિ ।
 અહવા-ચત્તારિ સંઁજ્જપએસિયા ઁંધા ભવંતિ ।
એવં એણં કમેણં પંચગસંઁગો વિ ભાણિયવ્વો
-ઁાવ- નવગં સંઁગો,
ઢસહા કઁઁમાણે-
 એગયઓ નવ પરમાણુપોગ્ગલા,
 એગયઓ સંઁજ્જપએસિએ ઁંધે ભવઙ્ ।
 અહવા-એગયઓ અઢ્ઢ પરમાણુપોગ્ગલા,
 એગયઓ દુપએસિએ ઁંધે,
 એગયઓ સંઁજ્જપએસિએ ઁંધે ભવઙ્ ।
એવં એણં કમેણં એકેકવ્વો પૂરેયવ્વો -ઁાવ-

એક તરફ એક ઢિપ્રઢેશી સ્કંધ,
 એક તરફ એક સંખ્યાત પ્રઢેશી સ્કંધ થાય છે.
 અથવા - એક તરફ બે પરમાણુ પુદ્ગલ,
 એક તરફ એક ત્રિપ્રઢેશી સ્કંધ,
 એક તરફ એક સંખ્યાત પ્રઢેશી સ્કંધ થાય છે.
આ જ પ્રકારે -યાવત્-
 અથવા - એક તરફ બે પરમાણુ પુદ્ગલ,
 એક તરફ એક ઢસપ્રઢેશી સ્કંધ,
 એક તરફ એક સંખ્યાત પ્રઢેશી સ્કંધ થાય છે.
 અથવા - એક તરફ બે પરમાણુ પુદ્ગલ,
 એક તરફ બે સંખ્યાત પ્રઢેશી સ્કંધ હોય છે.
 અથવા - એક તરફ એક પરમાણુ પુદ્ગલ,
 એક તરફ એક ઢિપ્રઢેશી સ્કંધ,
 એક તરફ બે સંખ્યાત પ્રઢેશી સ્કંધ હોય છે.
આ જ પ્રકારે -યાવત્-
 અથવા - એક તરફ એક પરમાણુ પુદ્ગલ,
 એક તરફ એક ઢસપ્રઢેશી સ્કંધ,
 એક તરફ બે સંખ્યાત પ્રઢેશી સ્કંધ હોય છે.
એવમ્ એકતરિક ત્રણ સંખ્યાત પ્રઢેશી સ્કંધ હોય છે.
 અથવા - એક તરફ એક ઢિપ્રઢેશી સ્કંધ,
 એક તરફ ત્રણ સંખ્યાત પ્રઢેશી સ્કંધ હોય છે.
આ જ પ્રકારે -યાવત્-
 અથવા - એક તરફ ઢસ પ્રઢેશી સ્કંધ,
 એક તરફ ત્રણ સંખ્યાત પ્રઢેશી સ્કંધ હોય છે.
 અથવા - ચાર સંખ્યાત પ્રઢેશી સ્કંધ હોય છે.
આ જ પ્રકારે આ જ કમથી પંચસંયોગીથી
નવસંયોગી પર્યંતના વિકલ્પ સમજવા જોઈએ.
ઢસ વિભાગ કરવામાં આવતાં -
 એક તરફ નવ પરમાણુ પુદ્ગલ,
 એક તરફ એક સંખ્યાત પ્રઢેશી સ્કંધ થાય છે.
 અથવા - એક તરફ આઠ પરમાણુ પુદ્ગલ,
 એક તરફ એક ઢિપ્રઢેશી સ્કંધ,
 એક તરફ એક સંખ્યાત પ્રઢેશી સ્કંધ થાય છે.
આ જ પ્રકારે આ જ કમથી એક-એકની સંખ્યામાં
ઉત્તરોત્તર વૃઢિ કરવી જોઈએ -યાવત્-

અહવા-એગયઓ દસપણસિએ ઁંધે,
એગયઓ નવ સંખેજ્જપણસિયા ઁંધા ભવંતિ,
અહવા-દસ સંખેજ્જપણસિયા ઁંધા ભવંતિ ।

સંખેજ્જહા કજ્જમાણે-

સંખેજ્જા પરમાણુપોગ્ગલા ભવંતિ ।

- પ. અસંખેજ્જા ભંતે ! પરમાણુપોગ્ગલા એગયઓ સાહણ્ણંતિ, એગયઓ સાહણ્ણિત્તા કિં ભવઈ ?
૩. ગોયમા ! અસંખેજ્જપણસિએ ઁંધે ભવઈ ।

સે ખિજ્જમાણે દુહા વિ -જાવ- દસહા વિ સંખેજ્જહા વિ અસંખેજ્જહા વિ કજ્જઈ,

દુહા કજ્જમાણે-

એગયઓ પરમાણુપોગ્ગલે,
એગયઓ અસંખેજ્જપણસિએ ઁંધે ભવઈ ।

એવં જાવ-

અહવા-એગયઓ દસપણસિએ ઁંધે,
એગયઓ અસંખેજ્જપણસિએ ઁંધે ભવઈ ।
અહવા-એગયઓ સંખેજ્જપણસિએ ઁંધે,
એગયઓ અસંખેજ્જપણસિએ ઁંધે ભવઈ ।
અહવા-દો અસંખેજ્જપણસિયા ઁંધા ભવંતિ ।

તિહા કજ્જમાણે-

એગયઓ દો પરમાણુપોગ્ગલા,
એગયઓ અસંખેજ્જપણસિએ ઁંધે ભવઈ ।

અહવા-એગયઓ પરમાણુપોગ્ગલે,
એગયઓ દુપણસિએ ઁંધે,
એગયઓ અસંખેજ્જપણસિએ ઁંધે ભવઈ ।

એવં જાવ-

અહવા-એગયઓ પરમાણુપોગ્ગલે,
એગયઓ દસપણસિએ ઁંધે,
એગયઓ અસંખેજ્જપણસિએ ઁંધે ભવઈ ।

અહવા-એગયઓ પરમાણુપોગ્ગલે,
એગયઓ સંખેજ્જપણસિએ ઁંધે,
એગયઓ અસંખેજ્જપણસિએ ઁંધે ભવઈ ।

અહવા-એગયઓ પરમાણુપોગ્ગલે,
એગયઓ દો અસંખેજ્જપણસિયા ઁંધા ભવંતિ ।

અહવા-એગયઓ દુપણસિએ ઁંધે,
એગયઓ દો અસંખેજ્જપણસિયા ઁંધા ભવંતિ ।

અથવા - એક તરફ દસ પ્રદેશી સ્કંધ,
એક તરફ નવ સંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધ હોય છે.
અથવા - દસ સંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધ હોય છે.
સંખ્યાત વિભાગ કરવામાં આવતાં -
સંખ્યાત પરમાણુ-પુદ્ગલ હોય છે.

- પ્ર. ભંતે ! અસંખ્યાત પરમાણુ પુદ્ગલ એક સાથે મળે છે અને એક સાથે મળવાથી શું થાય છે ?
૩. ગૌતમ ! અસંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધ થાય છે.

એના વિભાગ કરવામાં આવતાં બે -યાવત્- દસ સંખ્યાત અને અસંખ્યાત વિભાગ થાય છે.

બે વિભાગ કરવામાં આવતાં -

એક તરફ એક પરમાણુ પુદ્ગલ,
એક તરફ એક અસંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધ થાય છે.

આ જ પ્રકારે -યાવત્-

અથવા - એક તરફ એક દસપ્રદેશી સ્કંધ,
એક તરફ એક અસંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધ થાય છે.

અથવા - એક તરફ એક સંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધ,
એક તરફ એક અસંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધ થાય છે.

અથવા - બે અસંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધ હોય છે.

ત્રણ વિભાગ કરવામાં આવતાં -

એક તરફ બે પરમાણુ પુદ્ગલ,
એક તરફ એક અસંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધ થાય છે.

અથવા - એક તરફ એક પરમાણુ પુદ્ગલ,
એક તરફ એક દ્વિપ્રદેશી સ્કંધ,
એક તરફ એક અસંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધ થાય છે.

અથવા - એક તરફ એક પરમાણુ પુદ્ગલ,
એક તરફ એક દસ પ્રદેશી સ્કંધ,
એક તરફ એક અસંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધ થાય છે.

અથવા - એક તરફ એક પરમાણુ પુદ્ગલ,
એક તરફ એક સંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધ,
એક તરફ એક અસંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધ થાય છે.

અથવા - એક તરફ એક પરમાણુ પુદ્ગલ,
એક તરફ એક સંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધ,
એક તરફ એક અસંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધ થાય છે.

અથવા - એક તરફ એક પરમાણુ પુદ્ગલ,
એક તરફ બે અસંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધ હોય છે.

અથવા - એક તરફ એક દ્વિપ્રદેશી સ્કંધ,
એક તરફ બે અસંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધ હોય છે.

અથવા - એક તરફ એક દ્વિપ્રદેશી સ્કંધ,
એક તરફ બે અસંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધ હોય છે.

एवं जाव-

अहवा-एगयओ संखेज्जपएसिए खंधे,
एगयओ दो असंखेज्जपएसिया खंधा भवन्ति ।
अहवा-तिन्नि असंखेज्जपएसिया खंधा भवन्ति ।

चउहा कज्जमाणे-

एगयओ तिन्नि परमाणुपोग्गला,
एगयओ असंखेज्जपएसिए खंधे भवइ ।
एवं चउकगसंजोगो -जाव- दसगसंजोगो एए जहेव
संखेज्जपएसियस्स ।

णवरं-असंखेज्जगं एगं अहिगं भाणियच्चं -जाव-

अहवा-दस असंखेज्जपएसिया खंधा भवन्ति ।

संखेज्जहा कज्जमाणे-

एगयओ संखेज्जा परमाणुपोग्गला,
एगयओ असंखेज्जपएसिए खंधे भवइ ।
अहवा-एगयओ संखेज्जा दुपएसिया खंधा,
एगयओ असंखेज्जपएसिए खंधे भवइ ।

एवं जाव-

अहवा-एगयओ संखेज्जा दसपएसिया खंधा,
एगयओ असंखेज्जपएसिए खंधे भवइ ।
अहवा-एगयओ संखेज्जा संखेज्जपएसिया खंधा,
एगयओ असंखेज्जपएसिए खंधे भवइ ।
अहवा-संखेज्जा असंखेज्जपएसिया खंधा भवन्ति ।

असंखेज्जहा कज्जमाणे-

असंखेज्जा परमाणुपोग्गला भवन्ति ।

પ. અણંતાણં ભંતે ! પરમાણુપોગ્ગલા એગયઓ સાહણ્ણંતિ
એગયઓ સાહણ્ણિત્તા કિં ભવઈ ?

૩. ગોયમા ! અણંતપેસિએ કંધે ભવઈ ।

સે ભિજ્જમાણે દુહા વિ તિહા વિ -**જાવ-** દસહા વિ
સંખેજ્જહા, અસંખેજ્જહા, અણંતહા વિ કજ્જહા ।

दुहा कज्जमाणे-

एगयओ परमाणुपोग्गले,
एगयओ अणंतपएसिए खंधे भवइ ।

एवं जाव-

अहवा-दो अणंतपएसिया खंधा भवन्ति ।

आ ज प्रकारे -यावत्-

अथवा - એક તરફ એક સંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધ,
એક તરફ બે અસંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધ હોય છે.

अथवा - ત્રણ અસંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધ હોય છે.

ચાર વિભાગ કરવામાં આવતાં -

એક તરફ ત્રણ પરમાણુ પુદ્ગલ,
એક તરફ એક અસંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધ થાય છે.
આ જ પ્રકારે ચતુઃસંયોગીથી દસસંયોગી પર્યંતના
વિકલ્પ સંખ્યાત પ્રદેશીની સમાન સમજવા
જોઈએ.

विशेष - એક અસંખ્યાત શબ્દ અધિક (વિશેષ)
સમજવો જોઈએ -**યાવત્-**

अथवा - દસ અસંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધ હોય છે.

संख्यात विभाग करवाમાં આવતાં -

એક તરફ સંખ્યાત પરમાણુ પુદ્ગલ,
એક તરફ અસંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધ થાય છે.
अथवा - એક તરફ સંખ્યાત દ્વિપ્રદેશી સ્કંધ,
એક તરફ અસંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધ થાય છે.

आ ज प्रकारे -यावत्-

अथवा - એક તરફ સંખ્યાત દસ પ્રદેશી સ્કંધ,
એક તરફ અસંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધ થાય છે.
अथवा - એક તરફ સંખ્યાત-સંખ્યાતપ્રદેશી સ્કંધ,
એક તરફ અસંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધ થાય છે.

अथवा - સંખ્યાત-અસંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધ હોય છે.

असंख्यात विभाग करवाમાં આવતાં -

અસંખ્યાત પરમાણુ પુદ્ગલ હોય છે.
પ્ર. ભંતે ! અનંત પરમાણુ પુદ્ગલ એક સાથે મળે છે
અને એકી સાથે મળવાથી શું થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! અનંત પ્રદેશી સ્કંધ થાય છે.

એના વિભાગ કરવામાં આવતા બે-ત્રણ -**યાવત્-**
દસ સંખ્યાત-અસંખ્યાત અને અનંત વિભાગ
થાય છે.

બે વિભાગ કરવામાં આવતાં -

એક તરફ એક પરમાણુ પુદ્ગલ,
એક તરફ એક અનંત પ્રદેશી સ્કંધ થાય છે.

आ ज प्रकारे -यावत्-

अथवा - બે અનંત પ્રદેશી સ્કંધ હોય છે.

તિહા કજ્જમાણે-

एगयओ दो परमाणुपोग्गला,
एगयओ अणंतपएसिए खंधे भवइ ।

अहवा-एगयओ परमाणुपोग्गले,
एगयओ दुपएसिए खंधे,
एगयओ अणंतपएसिए खंधे भवइ ।

एवं जाव-

अहवा-एगयओ परमाणुपोग्गले,
एगयओ असंखेज्जपएसिए खंधे,
एगयओ अणंतपएसिए खंधे भवइ ।

अहवा-एगयओ परमाणुपोग्गले,
एगयओ दो अणंतपएसिया खंधा भवति ।

अहवा-एगयओ दुपएसिए खंधे,
एगयओ दो अणंतपएसिया खंधा भवति ।

एवं जाव-

अहवा-एगयओ दसपएसिए खंधे,
एगयओ दो अणंतपएसिया खंधा भवति ।

अहवा-एगयओ संखेज्जपएसिए खंधे,
एगयओ दो अणंतपएसिया खंधा भवति ।

अहवा-एगयओ असंखेज्जपएसिए खंधे,
एगयओ दो अणंतपएसिया खंधा भवति ।

अहवा-तिन्नि अणंतपएसिया खंधा भवति ।

चउहा कज्जमाणे-

एगयओ तिन्नि परमाणुपोग्गला,
एगयओ अणंतपएसिए खंधे भवइ ।

एवं चउकगसंजोगो -जाव- असंखेज्जगसंजोगो,

**एए सव्वे जहेव असंखेज्जाणं भणिया तहेव अणंताण
वि भाणियव्वा,**

णवरं - एककं अणंतगं अब्भहियं भाणियव्वं ।

एवं जाव-

अहवा-एगयओ संखेज्जा संखेज्जपएसिया खंधा,
एगयओ अणंतपएसिए खंधे भवइ ।

अहवा-एगयओ संखेज्जा असंखेज्जपएसिया खंधा,

त्रણ विभाण करवामां आवतां -

એક તરફ બે પરમાણુ પુદ્ગલ,
એક તરફ એક અનંત પ્રદેશી સ્કંધ થાય છે.

અથવા - એક તરફ એક પરમાણુ પુદ્ગલ,
એક તરફ એક દ્વિપ્રદેશી સ્કંધ,

એક તરફ એક અનંત પ્રદેશી સ્કંધ થાય છે.
આ જ પ્રકારે -યાવત્-

અથવા - એક તરફ એક પરમાણુ પુદ્ગલ,
એક તરફ એક અસંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધ,

એક તરફ એક અનંત પ્રદેશી સ્કંધ થાય છે,
અથવા - એક તરફ એક પરમાણુ પુદ્ગલ,

એક તરફ બે અનંત પ્રદેશી સ્કંધ હોય છે.
અથવા - એક તરફ એક દ્વિપ્રદેશી સ્કંધ,

એક તરફ બે અનંત પ્રદેશી સ્કંધ હોય છે.
આ જ પ્રકારે -યાવત્-

અથવા - એક તરફ એક દસપ્રદેશી સ્કંધ,
એક તરફ બે અનંત પ્રદેશી સ્કંધ હોય છે.

અથવા - એક તરફ એક સંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધ,
એક તરફ બે અનંત પ્રદેશી સ્કંધ હોય છે.

અથવા - એક તરફ એક અસંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધ,
એક તરફ બે અનંત પ્રદેશી સ્કંધ હોય છે.

અથવા - ત્રણ અનંત પ્રદેશી સ્કંધ હોય છે.

ચાર વિભાણ કરવામાં આવતાં -

એક તરફ ત્રણ પરમાણુ પુદ્ગલ,
એક તરફ એક અનંત પ્રદેશી સ્કંધ થાય છે.

**આ જ પ્રકારે ચતુષ્ક સંયોગીથી અસંખ્યાત સંયોગી
પર્યંતના વિકલ્પ સમજવા જોઈએ.**

**જે પ્રકારે અસંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધના ભંગ કહેવામાં
આવ્યા છે એ જ પ્રકારે અનંત પ્રદેશી સ્કંધના ભંગ
સમજવા જોઈએ.**

**વિશેષ - એક "અનંત" શબ્દ અધિક (વિશેષ)
સમજવો જોઈએ.**

આ જ પ્રકારે -યાવત્-

અથવા - એક તરફ સંખ્યાત-સંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધ,
એક તરફ એક અનંતપ્રદેશી સ્કંધ થાય છે.

અથવા - એક તરફ સંખ્યાત-અસંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધ,

એગયઓ અણંતપએસિએ ઁંધે ભવડ ।
 અહવા-સંઁખેજ્જા અણંતપએસિયા ઁંધા ભવંતિ ।
અસંઁખેજ્જહા કજ્જમાણે-
 એગયઓ અસંઁખેજ્જા પરમાણુપોગ્ગલા,
 એગયઓ અણંતપએસિએ ઁંધે ભવડ ।
 અહવા-એગયઓ અસંઁખેજ્જા ઢુપએસિયા ઁંધા,
 એગયઓ અણંતપએસિએ ઁંધે ભવડ ।
એવં જાવ-
 અહવા-એગયઓ અસંઁખેજ્જા સંઁખેજ્જપએસિયા ઁંધા,
 એગયઓ અણંતપએસિએ ઁંધે ભવડ ।
 અહવા-એગયઓ અસંઁખેજ્જા અસંઁખેજ્જપએસિયા ઁંધા,
 એગયઓ અણંતપએસિએ ઁંધે ભવડ ।
 અહવા-અસંઁખેજ્જા અણંતપએસિયા ઁંધા ભવંતિ ।
અણંતહા કજ્જમાણે-
 અણંતા પરમાણુપોગ્ગલા ભવંતિ ।

- વિયા. સ. ૧૨, ઁ. ૪, સુ. ૧-૧૩

૪૨. પોગ્ગલાણં પડિઁઁાઓ-

તિવિઁે પોગ્ગલપડિઁાએ પ્ણત્તે, તં જહા-

૧. પરમાણુપોગ્ગલે પરમાણુપોગ્ગલે પ્પ પડિહમ્મેજ્જા,
૨. લુઁઁત્તાત્તાએ વા પડિહમ્મેજ્જા,
૩. લોગંતે વા પડિહમ્મેજ્જા ।

- ઠાણં. અ. ૩, ઁ. ૪, સુ. ૨૧૧

૪૩. પોગ્ગલાણં પઓગપરિણયાઈ ભેયતિગં-

- પ. કઁવિહા ણં મંતે ! પોગ્ગલા પ્ણત્તા ?
- ઁ. ગોયમા ! તિવિહા પોગ્ગલા પ્ણત્તા, તં જહા-
૧. પઓગપરિણયા,
 ૨. મીસસાપરિણયા,
 ૩. વીસસાપરિણયા, ?

-વિયા. સં. ૮, ઁ. ૧, સુ. ૩

એક તરફ અનંત પ્રદેશી સ્કંધ થાય છે.
 અથવા - સંખ્યાત અનંત પ્રદેશી સ્કંધ હોય છે.
અસંખ્યાત વિભાગ કરવામાં આવતાં -
 એક તરફ અસંખ્યાત પરમાણુ પુદ્ગલ,
 એક તરફ એક અનંત પ્રદેશી સ્કંધ થાય છે.
 અથવા - એક તરફ અસંખ્યાત ઢિપ્રદેશી સ્કંધ,
 એક તરફ એક અનંત પ્રદેશી સ્કંધ થાય છે.
આ જ પ્રકારે -યાવત્-
 અથવા - એક તરફ અસંખ્યાત-સંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધ,
 એક તરફ એક અનંત પ્રદેશી સ્કંધ થાય છે.
 અથવા - એક તરફ અસંખ્યાત-અસંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધ,
 એક તરફ એક અનંત પ્રદેશી સ્કંધ થાય છે.
 અથવા - અસંખ્યાત અનંત પ્રદેશી સ્કંધ હોય છે.
અનંત વિભાગ કરવામાં આવતાં -
 અનંત પરમાણુ પુદ્ગલ હોય છે.

૪૨. પુદ્ગલોનો અવરોઁ -

ત્રણ કારણોઁથી પુદ્ગલોનો અવરોઁ ઢર્શાવવામાં આવ્યો છે, જેમકે -

૧. એક પરમાણુ પુદ્ગલ બીજા પરમાણુ પુદ્ગલ સાથે અથડાવાઁથી અવરોઁ-રુકાવટ થાય છે.
૨. રુઁઁ (કઠોર-શુઁક) સ્પર્શ વડે અવરોઁ થાય છે.
૩. લોકાન્તમાં જઈને અવરોઁ થાય છે.

૪૩. પુદ્ગલોના પ્રયોગ પરિણતાઢિ (રૂપાંતરાઢિ)ના ત્રણ ભેઢનો સમૂહ -

- પ્ર. ભંતે ! પુદ્ગલ કેટલા પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે ?
- ઁ. ગૌતમ ! પુદ્ગલ ત્રણ પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે, જેમકે -
૧. પ્રયોગ-પરિણત જીવ ઢ્વારા ઁહણ કરેલું પુદ્ગલ.
 ૨. મિશ્ર-પરિણત-પ્રયોગ અને સ્વભાવ ઢ્વારા પરિણત પુદ્ગલ.
 ૩. પ્રકૃતિ-પરિણત-સ્વભાવ વડે પરિણત પુદ્ગલ.

૪૪. નવ દંડગોહિં પઓગપરિણયપોગ્ગલાણં પરૂવણં-
પઢમો ઢણ્ડઓ-

પ. પઓગપરિણયા ણં ઢંતે ! પોગ્ગલા કઙ્કવિહા પણ્ણત્તા ?

ઉ. ગોયમા ! પંચવિહા પણ્ણત્તા, તં જહા-

૧. ંગિંદિયપઓગપરિણયા - જાવ-

૨. પંચિંદિયપઓગપરિણયા ।

પ. ંગિંદિયપઓગપરિણયા ણં ઢંતે ! પોગ્ગલા કઙ્કવિહા પણ્ણત્તા ?

ઉ. ગોયમા ! પંચવિહા પણ્ણત્તા, તં જહા-

૧. પુઢવિક્કાઙ્કય ંગિંદિયપઓગપરિણયા -જાવ-

૫. વણ્ણસ્સઙ્કાઙ્કય ંગિંદિયપઓગપરિણયા ।

પ. પુઢવિક્કાઙ્કયંગિંદિયપઓગપરિણયા ણં ઢંતે ! પોગ્ગલા કઙ્કવિહા પણ્ણત્તા ?

ઉ. ગોયમા ! ઢુવિહા પણ્ણત્તા, તં જહા-

૧. સુહુમપુઢવિક્કાઙ્કયંગિંદિયપઓગપરિણયા ય,

૨. ઢાયરપુઢવિક્કાઙ્કયંગિંદિયપઓગપરિણયા ય ।

આજઙ્કાઙ્કય ંગિંદિયા પઓગપરિણયા ંવં ઢેવ ।

ંવં ઢુયઓ ઢેઓ -જાવ- વણ્ણસ્સઙ્કાઙ્કયા ય ંગિંદિયપઓગપરિણયા ।

પ. ઢેઙ્કિંદિયપઓગપરિણયા ણં ઢંતે ! પોગ્ગલા કઙ્કવિહા પણ્ણત્તા ?

ઉ. ગોયમા ! અણેગવિહા પણ્ણત્તા ।

ંવં તેઙ્કિંદિય ઢઙ્કરિંદિય પઓગપરિણયા વિ ।

પ. પંચિંદિયપઓગપરિણયા ણં ઢંતે ! પોગ્ગલા કઙ્કવિહા પણ્ણત્તા ?

ઉ. ગોયમા ! ઢઙ્કઙ્કવિહા મ્ણ્ણત્તા, તં જહા-

૧. નેરઙ્કયપંચિંદિયપઓગપરિણયા,

૨. તિરિઙ્કબજોણિય પંચિંદિયપઓગપરિણયા,

૩. મણ્ણુસ્સપંચિંદિયપઓગપરિણયા,

૪. ઢેવપંચિંદિયપઓગપરિણયા ।

૪૪. નવ ંડકો ઢારા પ્રયોગ પરિણત પુઢ્કલોનુ પ્રરૂપણ :
પ્રથમ ંડક :

પ્ર. ઢંતે ! પ્રયોગ-પરિણત-પુઢ્કલ કેટલા પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે પાંચ પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે, જેમકે -

૧. ંકેન્દ્રિય પ્રયોગ પરિણત -યાવત્-

૫. પંચેન્દ્રિય-પ્રયોગ-પરિણત.

પ્ર. ઢંતે ! ંકેન્દ્રિય પ્રયોગ પરિણત પુઢ્કલ કેટલા પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે પાંચ પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે, જેમકે -

૧. પૃથ્વીકાયિક ંકેન્દ્રિય પ્રયોગ પરિણત -યાવત્-

૫. વનસ્પતિકાયિક ંકેન્દ્રિય પ્રયોગ પરિણત.

પ્ર. ઢંતે ! પૃથ્વીકાયિક ંકેન્દ્રિય પ્રયોગ પરિણત પુઢ્કલ કેટલા પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે બે પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે, જેમકે-

૧. સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિક ંકેન્દ્રિય પ્રયોગ પરિણત પુઢ્કલ,

૨. ઢાઢર પૃથ્વીકાયિક ંકેન્દ્રિય પ્રયોગ પરિણત પુઢ્કલ,

આ જ પ્રકારે અપ્કાયિક ંકેન્દ્રિય પ્રયોગ પરિણત પુઢ્કલ પણ બે પ્રકારના છે.

આ જ પ્રકારે વનસ્પતિકાયિક પર્યંત ંકેન્દ્રિય પ્રયોગ પરિણત પુઢ્કલના પણ બે-બે પ્રકાર સમજવા જોઈએ.

પ્ર. ઢંતે ! બેઈન્દ્રિય પ્રયોગ પરિણત પુઢ્કલ કેટલા પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! અનેક પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે.

આ જ પ્રકારે ત્રિઈન્દ્રિય અને ચતુરિન્દ્રિય પ્રયોગ પરિણત પુઢ્કલ સંબંધિત પણ સમજવું જોઈએ.

પ્ર. ઢંતે ! પંચેન્દ્રિય પ્રયોગ પરિણત પુઢ્કલ કેટલા પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ચાર પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે, જેમકે-

૧. નેરચિક પંચેન્દ્રિય પ્રયોગ પરિણત,

૨. તિર્યચ પંચેન્દ્રિય પ્રયોગ પરિણત,

૩. મનુષ્ય પંચેન્દ્રિય પ્રયોગ પરિણત,

૪. ઢેવ પંચેન્દ્રિય પ્રયોગ પરિણત.

પ. નેરઙ્ગપંચિંદિયપઓગપરિણયાણં ભંતે ! પોગ્ગલા કઙ્ગવિહા પળ્ણત્તા ?

ઁ. ગોયમા ! સત્તવિહા પળ્ણત્તા, તં જહા-

૧. સ્થળપ્પભાપુઢવિનેરઙ્ગપંચિંદિયપઓગપરિણયા વિ -જાવ-

૭. અહેસત્તમપુઢવિનેરઙ્ગપંચિંદિયપઓગપરિણયા વિ ।

પ. તિરિક્કજોણિયપંચિંદિયપઓગપરિણયાણં ભંતે ! પોગ્ગલા કઙ્ગવિહા પળ્ણત્તા ?

ઁ. ગોયમા ! તિવિહા પળ્ણત્તા, તં જહા-

૧. જલયર તિરિક્કજોણિયપંચિંદિયપઓગપરિણયા ય,

૨. થલયર તિરિક્કજોણિયપંચિંદિયપઓગપરિણયા ય,

૩. ળહયર તિરિક્કજોણિયપંચિંદિયપઓગપરિણયા ય ।

પ. જલયરતિરિક્કજોણિયપંચિંદિયપઓગપરિણયાણં ભંતે ! પોગ્ગલા કઙ્ગવિહા પળ્ણત્તા ?

ઁ. ગોયમા ! ઢુવિહા પળ્ણત્તા, તં જહા-

૧. સમ્મૂછ્છિમજલયરતિરિક્કજોણિયપંચિંદિયપઓગપરિણયા ય,

૨. ગભ્ભવકંતિય જલયરતિરિક્કજોણિયપંચિંદિયપઓગપરિણયા ય,

પ. થલયરતિરિક્કજોણિયપંચિંદિયપઓગપરિણયાણં ભંતે ! પોગ્ગલા કઙ્ગવિહા પળ્ણત્તા ?

ઁ. ગોયમા ! ઢુવિહા પળ્ણત્તા, તં જહા-

૧. ચઁપ્પયથલયરતિરિક્કજોણિયપંચિંદિયપઓગપરિણયા ય,

૨. પરિસપ્પથલયરતિરિક્કજોણિયપંચિંદિયપઓગપરિણયા ય ।

પ. ચઁપ્પયથલયરતિરિક્કજોણિયપંચિંદિયપઓગપરિણયાણં ભંતે ! પોગ્ગલા કઙ્ગવિહા પળ્ણત્તા ?

ઁ. ગોયમા ! ઢુવિહા પળ્ણત્તા, તં જહા-

પ્ર. ભંતે ! નૈરઙ્ગિક પંચેન્દ્રિય પ્રયોગ પરિણત પુદ્ગલ કેટલા પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે ?

ઁ. ગૌતમ ! તે સાત પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે, જેમકે -

૧. રત્નપ્રભા પૃથ્વી નૈરઙ્ગિક પંચેન્દ્રિય પ્રયોગ પરિણત પુદ્ગલ -યાવત્-

૭. અધઃસપ્તમ પૃથ્વી નૈરઙ્ગિક પંચેન્દ્રિય પ્રયોગ પરિણત પુદ્ગલ.

પ્ર. ભંતે ! તિર્યચયોનિક પંચેન્દ્રિય પ્રયોગ પરિણત-પુદ્ગલ કેટલા પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે ?

ઁ. ગૌતમ ! તે ત્રણ પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે, જેમકે -

૧. જલયર તિર્યચયોનિક પંચેન્દ્રિય પ્રયોગ પરિણત પુદ્ગલ,

૨. સ્થળયર તિર્યચયોનિક પંચેન્દ્રિય પ્રયોગ પરિણત પુદ્ગલ,

૩. ખેયર તિર્યચયોનિક પંચેન્દ્રિય પ્રયોગ પરિણત પુદ્ગલ.

પ્ર. ભંતે ! જલયર તિર્યચયોનિક પંચેન્દ્રિય પ્રયોગ પરિણત પુદ્ગલ કેટલા પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે ?

ઁ. ગૌતમ ! તે બે પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે, જેમકે -

૧. સમ્મૂછ્છિમ જલયર તિર્યચયોનિક પંચેન્દ્રિય પ્રયોગ પરિણત પુદ્ગલ,

૨. ગર્ભજ જલયર તિર્યચયોનિક પંચેન્દ્રિય પ્રયોગ પરિણત પુદ્ગલ.

પ્ર. ભંતે ! સ્થળયર તિર્યચયોનિક પંચેન્દ્રિય પ્રયોગ પરિણત પુદ્ગલ કેટલા પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે ?

ઁ. ગૌતમ ! તે બે પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે, જેમકે -

૧. ચતુષ્પદ સ્થળયર તિર્યચયોનિક પંચેન્દ્રિય પ્રયોગ પરિણત પુદ્ગલ,

૨. પરિસર્પ સ્થળયર તિર્યચયોનિક પંચેન્દ્રિય પ્રયોગ પરિણત પુદ્ગલ.

પ્ર. ભંતે ! ચતુષ્પદ સ્થળયર તિર્યચયોનિક પંચેન્દ્રિય પ્રયોગ પરિણત પુદ્ગલ કેટલા પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે ?

ઁ. ગૌતમ ! તે બે પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે, જેમકે -

૧. સમ્મુચ્છિમચતુષ્પદથલયરતિરિક્ષજોણિય-
પંચિંદિયપઓગપરિણયા ય,
૨. ગબ્ધવક્કંતિયચતુષ્પદથલયરતિરિક્ષજોણિય-
પંચિંદિયપઓગપરિણયા ય ।
- પ. પરિસપ્થલયરતિરિક્ષજોણિયપંચિંદિયપઓ-
ગપરિણયા ણં ભંતે ! પોગ્ગલા કઙ્કવિહા પળ્ણત્તા ?
- ઉ. ગોયમા ! દુવિહા પળ્ણત્તા, તં જહા-

૧. ઉરપરિસપ્થલયરતિરિક્ષજોણિયપંચિંદિય-
પઓગપરિણયા ય,
૨. ભુયપરિસપ્થલયરતિરિક્ષજોણિયપંચિંદિય-
પઓગપરિણયા ય ।
- પ. ઉરપરિસપ્થલયરતિરિક્ષજોણિયપંચિંદિય-
પઓગપરિણયા ણં ભંતે ! પોગ્ગલા કઙ્કવિહા પળ્ણત્તા ?
- ઉ. ગોયમા ! દુવિહા પળ્ણત્તા, તં જહા-

૧. સમ્મુચ્છિમ ઉરપરિસપ્થલયર તિરિક્ષજો-
ણિયપંચિંદિયપઓગપરિણયા ય,
૨. ગબ્ધવક્કંતિય ઉરપરિસપ્થલયરતિરિક્ષજો-
ણિય પંચિંદિયપઓગપરિણયા ય ।
**એવં ભુયપરિસપ્થલયરતિરિક્ષજોણિયપંચિંદિય-
પઓગપરિણયા વિ ।**

**એવં સ્થહયરતિરિક્ષજોણિયપંચિંદિયપઓગપ-
રિણયા વિ ।**

- પ. મણુસપંચિંદિયપઓગપરિણયાણં ભંતે ! પોગ્ગલા
કઙ્કવિહા પળ્ણત્તા ?
- ઉ. ગોયમા ! દુવિહા પળ્ણત્તા, તં જહા-
૧. સમ્મુચ્છિમમણુસપંચિંદિયપઓગપરિણયા ય,
૨. ગબ્ધવક્કંતિયમણુસપંચિંદિયપઓગપરિણયા ય ।
- પ. દેવપંચિંદિયપઓગપરિણયાણં ભંતે ! પોગ્ગલા
કઙ્કવિહા પળ્ણત્તા ?
- ઉ. ગોયમા ! ચતુષ્વિહા પળ્ણત્તા, તં જહા-

૧. ભવણવાસિદેવપંચિંદિયપઓગપરિણયા -**જાવ-**
૨. વેમાણિયદેવપંચિંદિયપઓગપરિણયા ।

૧. સમ્મુચ્છિમ ચતુષ્પદ સ્થળયર તિર્યચયોનિક
પંચેન્દ્રિય પ્રયોગ પરિણત પુદ્ગલ,
૨. ગર્ભજ ચતુષ્પદ સ્થળયર તિર્યચયોનિક
પંચેન્દ્રિય પ્રયોગ પરિણત પુદ્ગલ.
- પ્ર. ભંતે ! પરિસર્પ સ્થળયર તિર્યચયોનિક પંચેન્દ્રિય
પ્રયોગ પરિણત પુદ્ગલ કેટલા પ્રકારના કહેવામાં
આવ્યા છે ?
- ઉ. ગૌતમ ! તે બે પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે,
જેમકે -
૧. ઉરપરિસર્પ સ્થળયર તિર્યચયોનિક પંચેન્દ્રિય
પ્રયોગ પરિણત પુદ્ગલ,
૨. ભુજ પરિસર્પ સ્થળયર તિર્યચયોનિક પંચેન્દ્રિય
પ્રયોગ પરિણત પુદ્ગલ,
- પ્ર. ભંતે ! ઉરપરિસર્પ સ્થળયર તિર્યચયોનિક પંચેન્દ્રિય
પ્રયોગ પરિણત પુદ્ગલ કેટલા પ્રકારના કહેવામાં
આવ્યા છે ?
- ઉ. ગૌતમ ! તે બે પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે,
જેમકે -

૧. સમ્મુચ્છિમ ઉરપરિસર્પ સ્થળયર તિર્યચયોનિક
પંચેન્દ્રિય પ્રયોગ પરિણત પુદ્ગલ,
૨. ગર્ભજ ઉરપરિસર્પ સ્થળયર તિર્યચયોનિક
પંચેન્દ્રિય પ્રયોગ પરિણત પુદ્ગલ.
**આ જ પ્રકારે બે ભેદ ભુજપરિસર્પ સ્થળયર
તિર્યચયોનિક પંચેન્દ્રિય પ્રયોગ પરિણત પુદ્ગલોના
માટે પણ સમજવા જોઈએ.**

**આ જ પ્રકારે બે ભેદ ખેચર તિર્યચયોનિક પંચેન્દ્રિય
પ્રયોગ પરિણત પુદ્ગલોના માટે પણ સમજવા જોઈએ.**

- પ્ર. ભંતે ! મનુષ્ય પંચેન્દ્રિય પ્રયોગ પરિણત પુદ્ગલ
કેટલા પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે ?
- ઉ. ગૌતમ ! તે બે પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે,
જેમકે -
૧. સમ્મુચ્છિમ મનુષ્ય પંચેન્દ્રિય પ્રયોગ પરિણત
પુદ્ગલ,
૨. ગર્ભજ મનુષ્ય પંચેન્દ્રિય પ્રયોગ પરિણત પુદ્ગલ.
- પ્ર. ભંતે ! દેવ પંચેન્દ્રિય પ્રયોગ પરિણત પુદ્ગલ કેટલા
પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે ?
- ઉ. ગૌતમ ! તે ચાર પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે,
જેમકે -
૧. ભવનવાસી દેવ પંચેન્દ્રિય પ્રયોગ પરિણત
પુદ્ગલ -**ચાવત્-**
૨. વૈમાનિક દેવ પંચેન્દ્રિય પ્રયોગ પરિણત પુદ્ગલ.

પ. ભવણવાસિદેવપંચિંદિયપઓગપરિણયાણં ભંતે !
પોગ્ગલા કઙ્કવિહા પળ્ણત્તા ?

૩. ગોયમા ! દસવિહા પળ્ણત્તા, તં જહા-

૧. અસુરકુમારભવણવાસિદેવપંચિંદિયપઓગપરિણયા -જાવ-

૧૦. થણિયકુમારભવણવાસિદેવપંચિંદિયપઓગપરિણયા ।

પ. વાળમંતરદેવપંચિંદિયપઓગપરિણયા ણં ભંતે !
પોગ્ગલા કઙ્કવિહા પળ્ણત્તા ?

૩. ગોયમા ! અઢ્ઢવિહા પળ્ણત્તા, તં જહા-

૧. પિસાયદેવપંચિંદિયપઓગપરિણયા -જાવ-

૮. ગંધવ્વદેવપંચિંદિયપઓગપરિણયા ।

પ. જોહ્સિયદેવપંચિંદિયપઓગપરિણયાણં ભંતે !
પોગ્ગલા કઙ્કવિહા પળ્ણત્તા ?

૩. ગોયમા ! પંચવિહા પળ્ણત્તા, તં જહા-

૧. ચંદવિમાણજોહ્સિયદેવપંચિંદિયપઓગપરિણયા -જાવ-

૫. તારાવિમાણજોહ્સિયદેવપંચિંદિયપઓગપરિણયા ।

પ. વેમાણિયદેવપંચિંદિયપઓગપરિણયાણં ભંતે !
પોગ્ગલા કઙ્કવિહા પળ્ણત્તા ?

૩. ગોયમા ! ઢુવિહા પળ્ણત્તા, તં જહા-

૧. કપ્પોવગવેમાણિયદેવપંચિંદિયપઓગપરિણયા ય,

૨. કપ્પાઈયગવેમાણિયદેવપંચિંદિયપઓગપરિણયા ય ।

પ. કપ્પોવગવેમાણિયદેવપંચિંદિયપઓગપરિણયા ણં
ભંતે ! પોગ્ગલા કઙ્કવિહા પળ્ણત્તા ?

૩. ગોયમા ! ઢુવાલસવિહા પળ્ણત્તા, તં જહા-

૧. સોહમ્મકપ્પોવગવેમાણિયદેવપંચિંદિયપઓગપરિણયા -જાવ-

૧૨. અચ્ચુયકપ્પોવગવેમાણિયદેવપંચિંદિયપઓગપરિણયા ।

પ્ર. ભંતે ! ભવનવાસી દેવ પંચેન્દ્રિય પ્રયોગ પરિણત પુદ્ગલ કેટલા પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે ?

૩. ગૌતમ ! તે દસ પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે, જેમકે -

૧. અસુરકુમાર ભવનવાસી દેવ પંચેન્દ્રિય પ્રયોગ પરિણત પુદ્ગલ -યાવત્-

૧૦. સ્તનિતકુમાર ભવનવાસી દેવ પંચેન્દ્રિય પ્રયોગ પરિણત પુદ્ગલ.

પ્ર. ભંતે ! વાણવ્યંતર દેવ પંચેન્દ્રિય પ્રયોગ પરિણત પુદ્ગલ કેટલા પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે ?

૩. ગૌતમ ! તે આઠ પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે, જેમકે -

૧. પિશાય વાણવ્યંતર દેવ પંચેન્દ્રિય પ્રયોગ પરિણત પુદ્ગલ -યાવત્-

૮. ગંધર્વ વાણવ્યંતર દેવ પંચેન્દ્રિય પ્રયોગ પરિણત પુદ્ગલ.

પ્ર. ભંતે ! જ્યોતિષ્ક દેવ પંચેન્દ્રિય પ્રયોગ પરિણત પુદ્ગલ કેટલા પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે ?

૩. ગૌતમ ! તે પાંચ પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે, જેમકે -

૧. ચન્દ્ર વિમાન જ્યોતિષ્ક દેવ પંચેન્દ્રિય પ્રયોગ પરિણત પુદ્ગલ -યાવત્-

૫. તારા વિમાન જ્યોતિષ્ક દેવ પંચેન્દ્રિય પ્રયોગ પરિણત પુદ્ગલ.

પ્ર. ભંતે ! વૈમાનિક દેવ પંચેન્દ્રિય પ્રયોગ પરિણત પુદ્ગલ કેટલા પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે ?

૩. ગૌતમ ! તે બે પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે, જેમકે-

૧. કલ્પોપપન્નક વૈમાનિક દેવ પંચેન્દ્રિય પ્રયોગ પરિણત પુદ્ગલ,

૨. કલ્પાતીત વૈમાનિક દેવ પંચેન્દ્રિય પ્રયોગ પરિણત પુદ્ગલ.

પ્ર. ભંતે ! કલ્પોપપન્નક વૈમાનિક દેવ પંચેન્દ્રિય પ્રયોગ પરિણત પુદ્ગલ કેટલા પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે ?

૩. ગૌતમ ! તે બાર પ્રકારનાં કહેવામાં આવ્યા છે, જેમકે -

૧. સૌધર્મ કલ્પોપપન્નક વૈમાનિક દેવ પંચેન્દ્રિય પ્રયોગ પરિણત પુદ્ગલ -યાવત્-

૧૨. અચ્ચુત કલ્પોપપન્નક વૈમાનિક દેવ પંચેન્દ્રિય પ્રયોગ પરિણત પુદ્ગલ.

પ. કપ્પાઈયગવેમાણિયદેવપંચિંદિયપઓગપરિણયા ણં
ભંતે ! પોગ્ગલા કઙ્કવિહા પળ્ણત્તા ?

૩. ગોયમા ! દુવિહા પળ્ણત્તા, તં જહા-

૧. ગેવેજ્જગકપ્પાતીયવેમાણિયદેવપંચિંદિયપઓગ-
પરિણયા ય,

૨. અણુત્તરોવવાઈયકપ્પાઈયવેમાણિયદેવપંચિંદિય-
પઓગપરિણયા ય,

પ. ગેવેજ્જગકપ્પાઈયગવેમાણિય દેવપંચિંદિયપઓગપ-
રિણયા ણં ભંતે ! પોગ્ગલા કઙ્કવિહા પળ્ણત્તા ?

૩. ગોયમા ! નવવિહા પળ્ણત્તા, તં જહા-

૧. હેટ્ઠિમહેટ્ઠિમગેવેજ્જગકપ્પાતીયગવેમાણિય
દેવપંચિંદિયપઓગપરિણયા -જાવ-

૨. ઉવરિમઉવરિમગેવેજ્જગકપ્પાતીયગવેમાણિય
દેવપંચિંદિયપઓગપરિણયા ય ।

પ. અણુત્તરોવવાઈયકપ્પાઈયગવેમાણિયદેવપંચિ-
દિયપઓગપરિણયા ણં ભંતે ! પોગ્ગલા કઙ્કવિહા
પળ્ણત્તા ?

૩. ગોયમા ! પંચવિહા પળ્ણત્તા, તં જહા-

૧. વિજય-અણુત્તરોવવાઈયકપ્પાઈયગ વેમાણિયદેવ
પંચિંદિય-પઓગપરિણયા -જાવ-

૨. સવ્વટ્ઠસિદ્ધ-અણુત્તરોવવાઈયકપ્પાઈયગ-
વેમાણિયદેવ-પંચિંદિયપઓગપરિણયા ।

બિહ્મો દણ્ડઓ-

પ. સુહુમપુઢવિકાઈયર્ણિંદિયપઓગપરિણયા ણં ભંતે !
પોગ્ગલા કઙ્કવિહા પળ્ણત્તા ?

૩. ગોયમા ! દુવિહા પળ્ણત્તા, તં જહા-

૧. પજ્જત્તગ-સુહુમપુઢવિકાઈય-ર્ણિંદિયપઓગ-
પરિણયા ય,

૨. અપજ્જત્તગસુહુમપુઢવિકાઈય-ર્ણિંદિયપઓગ-
પરિણયા ય ।^૧

બાયરપુઢવિકાઈયર્ણિંદિયપઓગપરિણયા વિ એવં ચેવ ।

એવં -જાવ- વળસસઙ્કાઈયર્ણિંદિયપઓગપરિણયા ।

એકેકકા દુવિહા-સુહુમા ય, બાયરા ય ।

પ્ર. ભંતે ! કલ્પાતીત વૈમાનિક દેવ પંચેન્દ્રિય પ્રયોગ
પરિણત પુદ્ગલ કેટલા પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા
છે ?

૩. ગૌતમ ! તે બે પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે, જેમકે-
૧. ઐવેયક કલ્પાતીત વૈમાનિક દેવ પંચેન્દ્રિય
પ્રયોગ પરિણત પુદ્ગલ,

૨. અનુત્તરોપપાતિક કલ્પાતીત વૈમાનિક દેવ
પંચેન્દ્રિય પ્રયોગ પરિણત પુદ્ગલ.

પ્ર. ભંતે ! ઐવેયક કલ્પાતીત વૈમાનિક દેવ પંચેન્દ્રિય
પ્રયોગ પરિણત પુદ્ગલ કેટલા પ્રકારના કહેવામાં
આવ્યા છે ?

૩. ગૌતમ ! તે નવ પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે, જેમકે-
૧. અધસ્તન-અધસ્તન ઐવેયક કલ્પાતીત વૈમાનિક
દેવ પંચેન્દ્રિય પ્રયોગ પરિણત પુદ્ગલ -યાવત્-

૮. ઉપરિતન-ઉપરિતન ઐવેયક કલ્પાતીત
વૈમાનિક દેવ પંચેન્દ્રિય પ્રયોગ પરિણત પુદ્ગલ.

પ્ર. ભંતે ! અનુત્તરોપપાતિક કલ્પાતીત વૈમાનિક દેવ
પંચેન્દ્રિય પ્રયોગ પરિણત પુદ્ગલ કેટલા પ્રકારના
કહેવામાં આવ્યા છે ?

૩. ગૌતમ ! તે પાંચ પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે,
જેમકે -

૧. વિજય અનુત્તરોપપાતિક કલ્પાતીત વૈમાનિક
દેવ પંચેન્દ્રિય પ્રયોગ પરિણત પુદ્ગલ -યાવત્-

૫. સર્વાર્થસિદ્ધ અનુત્તરોપપાતિક કલ્પાતીત
વૈમાનિક દેવ પંચેન્દ્રિય પ્રયોગ પરિણત પુદ્ગલ.

દ્વિતીય દંડક :

પ્ર. ભંતે ! સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિક એકેન્દ્રિય પ્રયોગ પરિણત
પુદ્ગલ કેટલા પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે ?

૩. ગૌતમ ! તે બે પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે, જેમકે-
૧. પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિક એકેન્દ્રિય પ્રયોગ
પરિણત પુદ્ગલ,

૨. અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિક એકેન્દ્રિય પ્રયોગ
પરિણત પુદ્ગલ.

આ જ પ્રકારે બાહર પૃથ્વીકાયિક એકેન્દ્રિય પ્રયોગ
પરિણત પુદ્ગલ વિષયક પણ સમજવું જોઈએ.

આ જ પ્રકારે વનસ્પતિકાયિક એકેન્દ્રિય પ્રયોગ
પરિણત પુદ્ગલ પર્યતને માટે પણ સમજવું જોઈએ.

તેના પ્રત્યેકના સૂક્ષ્મ અને બાહર બે-બે ભેદ સમજવા
જોઈએ.

પજ્જત્તગા ય, અપજ્જત્તગા ય ભાણિયઘ્વા ।

પ. બેઈંદિયપઓગપરિણયા ણં ભંતે ! પોગ્ગલા કઙ્કવિહા પ્ણત્તા ?

૩. ગોયમા ! દુવિહા પ્ણત્તા, તં જહા-

૧. પજ્જત્તગ-બેઈંદિયપઓગપરિણયા ય,
૨. અપજ્જત્તગ-બેઈંદિયપઓગપરિણયા ય ।

ઍવં તેઈંદિયપઓગપરિણયા વિ ।

ઍવં ચૃરિંદિયપઓગપરિણયા વિ ।

પ. રયણપ્પભાપુઢવિનેરહ્યપઓગપરિણયા ણં ભંતે ! પોગ્ગલા કઙ્કવિહા પ્ણત્તા ?

૩. ગોયમા ! દુવિહા પ્ણત્તા, તં જહા-

૧. પજ્જત્તગરયણપ્પભાપુઢવિપઓગપરિણયા ય,
૨. અપજ્જત્તગરયણપ્પભાપુઢવિપઓગપરિણયા ય ।

ઍવં-જાવ-અહેસત્તમપુઢવિનેરહ્યપઓગપરિણયા ।

પ. સમ્મુચ્છિમજલયરતિરિક્કજોણિયપંચિંદિયપ-ઓગ પરિણયાણં ભંતે ! પોગ્ગલા કઙ્કવિહા પ્ણત્તા ?

૩. ગોયમા ! દુવિહા પ્ણત્તા, તં જહા-

૧. પજ્જત્તગસમ્મુચ્છિમજલયરતિરિક્કજોણિય-પંચિંદિયપઓગપરિણયા ય,
૨. અપજ્જત્તગસમ્મુચ્છિમજલયરતિરિક્કજોણિય-પંચિંદિયપઓગપરિણયા ય ।

ઍવં ગબ્બવકંતિયજલયરતિરિક્કજોણિયપંચિંદિય-પઓગપરિણયા વિ,

સમ્મુચ્છિમચૃપ્પયથલયરતિરિક્કજોણિય પંચિંદિયપઓગપરિણયા વિ ઍવં ચેવ,

ઍવં ગબ્બવકંતિયચૃપ્પયથલયરતિરિક્કજોણિય-પંચિંદિયપઓગપરિણયા વિ,

તથા ઍ બન્નેના પણ પર્યાપ્તિ અને અપર્યાપ્તિ ભેદ સમજવા જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! બેઈંદ્રિય પ્રયોગ પરિણત પુદ્ગલ કેટલા પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે ?

૩. ગૌતમ ! તે બે પ્રકારનાં કહેવામાં આવ્યા છે, જેમકે -

૧. પર્યાપ્તક દ્વીન્દ્રિય પ્રયોગ પરિણત પુદ્ગલ,
 ૨. અપર્યાપ્તક દ્વીન્દ્રિય પ્રયોગ પરિણત પુદ્ગલ.
- આ જ પ્રકારે ત્રીન્દ્રિય પ્રયોગ પરિણત પુદ્ગલ પણ સમજવું જોઈએ.

આ જ પ્રકારે ચતુરિન્દ્રિય પ્રયોગ પરિણત પુદ્ગલ પણ સમજવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! રત્નપ્રભા પૃથ્વી નૈરયિક પ્રયોગ પરિણત પુદ્ગલ કેટલા પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે ?

૩. ગૌતમ ! તે બે પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે, જેમકે -

૧. પર્યાપ્તક રત્નપ્રભા પૃથ્વી નૈરયિક પ્રયોગ પરિણત પુદ્ગલ,
૨. અપર્યાપ્તક રત્નપ્રભા પૃથ્વી નૈરયિક પ્રયોગ પરિણત પુદ્ગલ.

આ જ પ્રકારે અધઃસપ્તમ પૃથ્વી પર્યંત નૈરયિક પ્રયોગ પરિણત પુદ્ગલોને માટે સમજવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! સંમૂર્ચ્છિમ જલચર તિર્યચયોનિક પંચેન્દ્રિય પ્રયોગ પરિણત પુદ્ગલ કેટલા પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે ?

૩. ગૌતમ ! તે બે પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે, જેમકે -

૧. પર્યાપ્ત સંમૂર્ચ્છિમ જલચર તિર્યચયોનિક પંચેન્દ્રિય પ્રયોગ પરિણત પુદ્ગલ.
૨. અપર્યાપ્ત સંમૂર્ચ્છિમ જલચર તિર્યચયોનિક પંચેન્દ્રિય પ્રયોગ પરિણત પુદ્ગલ.

આ જ પ્રકારે ગર્ભજ જલચર તિર્યચયોનિક પંચેન્દ્રિય પ્રયોગ પરિણત પુદ્ગલોને માટે સમજવું જોઈએ.

આ જ પ્રકારે સમૂર્ચ્છિમ ચતુષ્પદ સ્થળચર તિર્યચયોનિક પંચેન્દ્રિય પ્રયોગ પરિણત પુદ્ગલોને માટે પણ સમજવું જોઈએ.

આ જ પ્રકારે ગર્ભજ ચતુષ્પદ સ્થળચર તિર્યચયોનિક પંચેન્દ્રિય પ્રયોગ પરિણત પુદ્ગલોનું પણ કથન કરવું જોઈએ.

एवं -जाव-सम्मुच्छिमखहयरतिरिक्खजोगिय-
पंचिंदियपओगपरिणया वि,

गभवकंतिखहयरतिरिक्खजोगियपंचिंदिय-
पओगपरिणया य,

एक्केक्के पज्जत्तगा अपज्जत्तगा य भाणियच्चा ।

પ. સમ્મુચ્છિમમણુસ્સપંચિંદિયપઓગપરિણયાણં ભંતે !
પોગ્ગલા કઙ્કવિહા પણ્ણત્તા ?

૩. ગોયમા ! એગવિહા પણ્ણત્તા, તં જહા-

अपज्जत्तगसम्मुच्छिममणुस्सपंचिंदियपओगप-
रिणया चेव ।

પ. ગભ્ભવકકંતિયમણુસ્સપંચિંદિયપઓગપરિણયાણં
ભંતે ! પોગ્ગલા કઙ્કવિહા પણ્ણત્તા ?

૩. ગોયમા ! દુવિહા પણ્ણત્તા, તં જહા-

૧. पज्जत्तग-गभवकंतिमणुस्सपंचिंदिय-
पओगपरिणया य,

૨. अपज्जत्तग-गभवकंतिमणुस्सपंचिंदिय-
पओगपरिणया य,

પ. અસુરકુમારભવણવાસિદેવપંચિંદિયપઓગપ-
રિણયાણં ભંતે ! પોગ્ગલા કઙ્કવિહા પણ્ણત્તા ?

૩. ગોયમા ! દુવિહા પણ્ણત્તા, તં જહા-

૧. पज्जत्तग-असुरकुमारभवणवासिदेव-पंचिंदिय-
पओगपरिणया य,

૨. अपज्जत्तग-असुरकुमारभवणवासिदेव-
पंचिंदिय-पओगपरिणया य ।

एवं -जाव-पज्जत्तग-थणिकुमारभवणवासिदेव-
पंचिंदियपओगपरिणया य,

अपज्जत्तगथणियकुमारभवणवासिदेव-पंचिंदि-
यपओगपरिणया य ।

एवं एएणं अभिलावेणं दुपएणं भेएणं,

पिसाया -जाव- गंधच्चा,

चंदा -जाव- ताराविमाण्णा,

सोहम्मकप्पोवगा -जाव- अच्चुओ,

આજ પ્રકારે -યાવત્- સમ્મૂચ્છિમ ખેયર તિર્યયયોનિક
પંચેન્દ્રિય પ્રયોગ પરિણત પુદ્ગલોનું પણ કથન
કરવું જોઈએ.

ગર્ભજ ખેયર તિર્યયયોનિક પંચેન્દ્રિય પ્રયોગ
પરિણત પુદ્ગલોનું પણ કથન કરવું જોઈએ.

એના પર્યાપ્ત અને અપર્યાપ્ત એમ બે-બે ભેદ
સમજવા જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! સમ્મૂચ્છિમ મનુષ્ય પંચેન્દ્રિય પ્રયોગ પરિણત
પુદ્ગલ કેટલા પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે ?

૩. ગૌતમ ! તે (પુદ્ગલ) એક પ્રકારનો કહેવામાં
આવ્યો છે, જેમકે -

अपर्याप्त सम्मुच्छिम मनुष्य पंचेन्द्रिय प्रयोग
परिणत पुद्गल.

પ્ર. ભંતે ! ગર્ભજ મનુષ્ય પંચેન્દ્રિય પ્રયોગ પરિણત-
પુદ્ગલ કેટલા પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે ?

૩. ગૌતમ ! તે બે પ્રકારનાં કહેવામાં આવ્યા છે,
જેમકે -

૧. पर्याप्त गर्भज मनुष्य पंचेन्द्रिय प्रयोग परिणत
पुद्गल,

૨. अपर्याप्त गर्भज मनुष्य पंचेन्द्रिय प्रयोग
परिणत पुद्गल.com

જેન્પ્ર. ભંતે ! ! અસુરકુમાર ભવનવાસીદેવ પંચેન્દ્રિય
પ્રયોગ પરિણત પુદ્ગલ કેટલા પ્રકારના કહેવામાં
આવ્યા છે ?

૩. ગૌતમ ! તે બે પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે,
જેમકે -

૧. पर्याप्त असुरकुमार भवनवासी देव पंचेन्द्रिय
प्रयोग परिणत पुद्गल,

૨. अपर्याप्त असुरकुमार भवनवासीदेव पंचेन्द्रिय
प्रयोग परिणत पुद्गल.

આ જ પ્રકારે -યાવત્- પર્યાપ્ત સ્તનિતકુમાર
ભવનવાસી દેવ પંચેન્દ્રિય પ્રયોગ પરિણત પુદ્ગલ
અને

अपर्याप्त स्तनितकुमार भवनवासी देव पंचेन्द्रिय
प्रयोग परिणत पुद्गलोंने भाटे समजवું જોઈએ.

આ જ પ્રકારે (પર્યાપ્ત-અપર્યાપ્ત) આ બે ભેદોના
અભિલાપ (સંભાષણ)થી.

पिशाचोथी गंधर्वो पर्यत वासव्यन्तरोना.

ચંદ્રોથી તારા વિમાનો પર્યત જ્યોતિષક દેવોના.

सौधर्म कल्पोपपन्नकोथी अच्युत कल्पोपपन्नको-
पर्यत.

હિદ્દિમહિદ્દિમગેવિજ્જકપ્પાઈય -જાવ- ઉવરિમ-
ઉવરિમગેવિજ્જકપ્પાઈય,
વિજયઅણુત્તરોવવાઈય-કપ્પાઈયવેમાણિયદેવ-
પંચિંદિય-પઓગપરિણયા-જાવ-અપરાજિયઅણુ-
ત્તરોવવાઈય કપ્પાઈય વેમાણિયદેવ-પંચિંદિયપ-
ઓગપરિણયા ।

- પ. સવ્વટ્ઠસિદ્ધઅણુત્તરોવવાઈય કપ્પાઈય વેમાણિયદેવ-
પંચિંદિયપઓગપરિણયાણં ભંતે ! પોગ્ગલા કઙ્કવિહા
પણ્ણત્તા ?
૩. ગોયમા ! દુવિહા પણ્ણત્તા, તં જહા-

૧. પજ્જત્તગ-સવ્વટ્ઠસિદ્ધઅણુત્તરોવવાઈયકપ્પાઈય-
વેમાણિયદેવપંચિંદિયપઓગપરિણયા ય,
૨. અપજ્જત્તગ-સવ્વટ્ઠસિદ્ધઅણુત્તરોવવાઈયકપ્પા-
ઈયવેમાણિયદેવપંચિંદિય પઓગ પરિણયા ય ।

તઇઓ દંડઓ-

જે અપ્પજ્જત્તાસુહુમપુઢવિકાઈયએગિંદિયપઓ-
ગપરિણયા, તે ઓરાલિયતેયાકમ્માસરીરપ્પઓગ-
પરિણયા,

જેપજ્જત્તાસુહુમપુઢવિકાઈયએગિંદિયપઓગપરિણયા,
તે ઓરાલિયતેયાકમ્માસરીરપ્પઓગપરિણયા,

એવં -જાવ- ચ્ચરિંદિયા પજ્જત્તા,

ળવરં-જે પજ્જત્તવાયરવાઝકાઈયએગિંદિયપ-
ઓગપરિણયા તે ઓરાલિયવેઝ્ઞિયતેયાકમ્માસ-
રીરપઓગપરિણયા,

સેસં તં ચેવ ।

જે અપજ્જત્તરયણ્ણપ્પભાપુઢવિનેરઈયપંચિંદિય-
પઓગપરિણયા, તે વેઝ્ઞિયતેયાકમ્માસરીરપ્પઓ-
ગપરિણયા,

એવં પજ્જત્તયા વિ ।

એવં -જાવ-અહેસત્તમપુઢવિનેરઈયપંચિંદિયપઓ-
ગપરિણયા ।

અધસ્તન-અધસ્તન ઐવેયકથી ઉપરિમ-ઉપરિમ
ઐવેયક કલ્પાતીત પર્યત -

વિજય અનુત્તરોપપાતિક કલ્પાતીત વૈમાનિક દેવ
પંચેન્દ્રિય પ્રયોગ પરિણત પુદ્ગલથી અપરાજીત
અનુત્તરોપપાતિક કલ્પાતીત વૈમાનિક દેવ
પંચેન્દ્રિય પ્રયોગ પરિણત પુદ્ગલો પર્યતને માટે
સમજવું જોઈએ.

- પ્ર. ભંતે ! સર્વાર્થસિદ્ધ અનુત્તરોપપાતિક કલ્પાતીત
વૈમાનિક દેવ પંચેન્દ્રિય પ્રયોગ પરિણત પુદ્ગલ
કેટલા પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે ?
૩. ગૌતમ ! તે બે પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે,
જેમકે -

૧. પર્યાપ્ત સર્વાર્થસિદ્ધ અનુત્તરોપપાતિક કલ્પાતીત
વૈમાનિક દેવ પંચેન્દ્રિય પ્રયોગ પરિણત પુદ્ગલ,
૨. અપર્યાપ્ત સર્વાર્થસિદ્ધ અનુત્તરોપપાતિક કલ્પાતીત
વૈમાનિક દેવ પંચેન્દ્રિય પ્રયોગ પરિણત પુદ્ગલ.

તૃતીય દંડક :

જે પુદ્ગલ અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિક એકેન્દ્રિય
પ્રયોગ પરિણત છે, તે ઔદારિક તૈજસ્ અને
કાર્મણશરીર પ્રયોગ પરિણત છે.

જે પુદ્ગલ પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિક એકેન્દ્રિય
પ્રયોગ પરિણત છે, તે ઔદારિક તૈજસ્ અને
કાર્મણશરીર પ્રયોગ પરિણત છે.

આ જ પ્રકારે પર્યાપ્ત ચતુરિન્દ્રિયો પર્યત સમજવું
જોઈએ.

વિશેષ - જે પુદ્ગલ પર્યાપ્ત બાદર વાયુકાયિક
એકેન્દ્રિય પ્રયોગ પરિણત છે, તે ઔદારિક વૈક્રિય
તૈજસ્ અને કાર્મણશરીર પ્રયોગ પરિણત છે.

શેષ સમગ્ર વર્ણન પૂર્વવત્ સમજવું જોઈએ.

જે પુદ્ગલ અપર્યાપ્ત રત્નપ્રત્માપૃથ્વીનૈરયિક
પંચેન્દ્રિય પ્રયોગ પરિણત છે, તે વૈક્રિય તૈજસ્ અને
કાર્મણ શરીર પ્રયોગ પરિણત છે.

આ જ પ્રકારે પર્યાપ્ત નારકોના સંબંધમાં પણ
જાણવું જોઈએ.

આ જ પ્રકારે અધઃસપ્તમપૃથ્વી નૈરયિક પર્યત
પંચેન્દ્રિય પ્રયોગ પરિણત પુદ્ગલોના સંબંધમાં
પણ જાણવું જોઈએ.

જે અપજ્જત્તગસમ્મુચ્છિમજલયરતિરિક્વજોણિય-
પંચિંદિયપઓગપરિણયા, તે ઓરાલિયતેયાકમ્માસ-
રીરપ્પઓગપરિણયા ।

एवं पज्जत्तगा वि ।

गम्भवक्कंतिया अपज्जत्तया एवं चेव,

पज्जत्तया णं एवं चेव,

णवरं-सरीरगाणि चत्तारि जहा बायरवाउक्काइयाणं
पज्जत्तगाणं ।

जहा जलयरेसु चत्तारि आलावगा भणिया, तथा
चउप्पय-उरपरिसप्प-भुयपरिसप्प-खहयरेसु वि
चत्तारि आलावगा भाणियव्वा ।

जे सम्मुच्छिमणुस्सपंचिंदियपओगपरिणया,
ते ओरालियतेयाकम્માસરીરપ્પઓગપરિણયા,

एवं गम्भवक्कंतिया अपज्जत्तगा वि ।

पज्जत्तगा वि एवं चेव,

णवरं-सरीरगाणि पंच भाणियव्वाणि,

जे અપજ્જત્તગા-અસુરકુમારભવણવાસિ જહા નેરહયા
તહેવ ।

एवं पज्जत्तगा वि,

एवं दुपएणं भेएणं -जाव- थणियकुमारा,

एवं पिसाया -जाव- गंधव्वा,

चंदा -जाव- ताराविमाणा,

सोहम्मोकप्पो -जाव- अच्चुओ ।

हेट्टिम-हेट्टिम गेवेज्जकप्पातीय -जाव- उवरिम-
उवरिम गेवेज्ज कप्पातीय,

विजयअणुत्तरोववाइयकप्पाईयग-जाव-सव्वट्टसिद्ध-
अणुत्तरोववाइयकप्पाईयग एककेक्केण दुयओ भेओ
भाणियव्वो -जाव-

જે પુદ્ગલ અપર્યાપ્ત સમ્મૂચ્છિમ જલચર તિર્યચયોનિક
પંચેન્દ્રિય પ્રયોગ પરિણત છે, તે ઔદારિક, તૈજસ
અને કાર્મણશરીર પ્રયોગ પરિણત છે.

આ જ પ્રકારે પર્યાપ્ત પુદ્ગલોના સંબંધમાં પણ
સમજવું જોઈએ.

ગર્ભજ અપર્યાપ્ત જલચરો સંબંધિત પણ આ
પ્રકારે સમજવું જોઈએ.

પર્યાપ્તકોનું કથન પણ આ જ પ્રકારે છે.

વિશેષ - પર્યાપ્ત બાદર વાયુકાયિકને અનુરૂપ
એના ચાર શરીર હોય છે.

જે પ્રકારે જલચરોના ચાર આલાપક કહેવામાં
આવ્યા છે એ જ પ્રકારે (સ્થળચરના) ચતુષ્પદ,
ઉરપરિસર્પ, ભુજપરિસર્પ અને ખેચરના પણ
ચાર-ચાર આલાપક સમજવા જોઈએ.

જે પુદ્ગલ સમ્મૂચ્છિમ મનુષ્ય પંચેન્દ્રિય પ્રયોગ
પરિણત છે, તે ઔદારિક, તૈજસ અને કાર્મણ
શરીર પ્રયોગ પરિણત છે.

આ જ પ્રકારે અપર્યાપ્ત ગર્ભજ મનુષ્યોના સંબંધમાં
પણ જાણવું જોઈએ.

પર્યાપ્તકોનું કથન પણ આ જ પ્રકારે છે.

વિશેષ - એના પણ પાંચ શરીર કહેવા જોઈએ.

જે પ્રકારે અપર્યાપ્ત નૈરયિકોનો કહ્યું એ જ પ્રકારે
અપર્યાપ્ત અસુરકુમાર ભવનવાસી દેવોના સંબંધમાં
પણ જાણવું જોઈએ.

આ જ પ્રકારે પર્યાપ્તકોનું કથન છે.

આ જ પ્રકારે બે-બે ભેદોના કમથી સ્તનિતકુમારો
પર્યંત સમજવું જોઈએ.

આ જ પ્રકારે પિશાચ -યાવત્- ગંધર્વ,

ચંદ્ર -યાવત્- તારાવિમાન,

સૌંદર્ભકલ્પ -યાવત્- અચ્યુતકલ્પ,

અધસ્તન-અધસ્તન ઐવેયક કલ્પાતીત -યાવત્-
ઉપરિમ-ઉપરિમ ઐવેયક કલ્પાતીત,

વિજય અનુત્તરોપપાતિક કલ્પાતીત -યાવત્-
સર્વાર્થસિદ્ધ અનુત્તરોપપાતિક કલ્પાતીત પ્રત્યેક
(પર્યાપ્ત-અપર્યાપ્ત)ના બે-બે ભેદ સમજવા જોઈએ
-યાવત્-

જે પજ્જત્તસવ્વટ્ઠસિદ્ધ અણુત્તરોવવાઈયકપ્પાઈયગ-
વેમાણિયદેવપંચિંદિયપઓગપરિણયા, તે વેઝવિયતે-
યાકમ્માસરીરપ્પઓગપરિણયા,

ચત્થો દણ્ડો-

જે અપજ્જત્તા સુહુમપુદ્ધવિકાઈયણ્ણિંદિયપઓ-
ગપરિણયા, તે ફાસિંદિયપઓગપરિણયા ।

જે પજ્જત્તા સુહુમપુદ્ધવિકાઈયણ્ણિંદિયપઓગપ-
રિણયા, તે ફાસિંદિયપઓગપરિણયા,

જે અપજ્જત્તા બાયરપુદ્ધવિકાઈયણ્ણિંદિયપઓગ-
પરિણયા, તે ફાસિંદિયપઓગપરિણયા,

એવં પજ્જત્તગા વિ,

**એવં ચઙ્ગકણ્ણં ભેણ્ણં -જાવ- વણ્ણસ્સઈકાઈય-
ણ્ણિંદિયપઓગપરિણયા ।**

જે અપજ્જત્તા બેહ્ણિંદિયપઓગપરિણયા, તે જિભ્ભિંદિય-
ફાસિંદિયપઓગપરિણયા,

જે પજ્જત્તા બેહ્ણિંદિયપઓગપરિણયા, તે જિભ્ભિંદિય-
ફાસિંદિયપઓગપરિણયા ।

એવં -જાવ- ચ્ચરિંદિયા,

ણ્ણવરં-એક્કેક્કં ઈંદિયં વહ્હેયવ્વં ।

જે અપજ્જત્તારયણ્ણપ્પભાપુદ્ધવિને રહ્ણપંચિંદિય-
પઓગપરિણયા, તે સોહ્ણિંદિય-ચ્ચક્કિંદિય-ઘ્ઘાણિંદિય-
જિભ્ભિંદિય- ફાસિંદિયપઓગપરિણયા,

એવં પજ્જત્તગા વિ,

એવં સવ્વે ભાણિયવ્વા, તિરિક્કજોણિય, મણુસ્સ,
દેવા -જાવ- જે પજ્જત્ત-સવ્વટ્ઠસિદ્ધ-અણુત્તરોવ-
વાઈય કપ્પાઈયગ-વેમાણિયદેવપંચિંદિયપઓગ-
પરિણયા, તે સોહ્ણિંદિય- ચ્ચક્કિંદિય-ઘ્ઘાણિંદિય-
જિભ્ભિંદિય-ફાસિંદિયપઓગ પરિણયા,

જે પુદ્ગલ પર્યાપ્ત સર્વાર્થસિદ્ધ અણુત્તરોપપાતિક
કલ્પાતીત વૈમાનિક દેવ પંચેન્દ્રિય પ્રયોગ પરિણત છે,
તે પુદ્ગલ વૈક્રિય તૈજસ્ અને કાર્મણ શરીર પ્રયોગ
પરિણત છે.

ચતુર્થ દંડક :

જે પુદ્ગલ અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિક એકેન્દ્રિય
પ્રયોગ પરિણત છે, તે સ્પર્શેન્દ્રિય પ્રયોગ
પરિણત છે,

જે પુદ્ગલ પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિક એકેન્દ્રિય
પ્રયોગ પરિણત છે, તે પણ સ્પર્શેન્દ્રિય પ્રયોગ
પરિણત છે,

જે પુદ્ગલ અપર્યાપ્ત બાદર પૃથ્વીકાયિક એકેન્દ્રિય
પ્રયોગ પરિણત છે, તે પણ સ્પર્શેન્દ્રિય પ્રયોગ
પરિણત છે.

**આ જ પ્રકારે પર્યાપ્ત (બાદર પૃથ્વીકાયિક એકેન્દ્રિયના
સંબંધમાં પણ સમજવું જોઈએ.**

**આ જ પ્રકારે ચાર-ચાર ભેદોથી વનસ્પતિકાયિક
એકેન્દ્રિય સુધીના પ્રયોગ પરિણત પુદ્ગલ સમજવા
જોઈએ.**

જે પુદ્ગલ અપર્યાપ્ત દ્વીન્દ્રિય પ્રયોગ પરિણત
છે તે પણ રસનેન્દ્રિય અને સ્પર્શેન્દ્રિય પ્રયોગ
પરિણત છે.

જે પુદ્ગલ પર્યાપ્ત દ્વીન્દ્રિય પ્રયોગ પરિણત છે
તે પણ રસનેન્દ્રિય અને સ્પર્શેન્દ્રિય પ્રયોગ
પરિણત છે.

**આ જ પ્રકારે ચતુરિન્દ્રિય પર્યંત સમજવું જોઈએ.
વિશેષ - એક-એક ઈન્દ્રિય વધારવી જોઈએ.**

જે પુદ્ગલ અપર્યાપ્ત રત્નપ્રભાપૃથ્વી નારક પંચેન્દ્રિય
પ્રયોગ પરિણત છે, તે શ્રોત્રેન્દ્રિય, ચક્ષુરિન્દ્રિય,
ઘ્રાણેન્દ્રિય, જિહ્વેન્દ્રિય અને સ્પર્શેન્દ્રિય પ્રયોગ
પરિણત છે.

**આ જ પ્રકારે પર્યાપ્ત (રત્નપ્રભા પૃથ્વીકાયિકના
પ્રયોગ પરિણત પુદ્ગલ)નું પણ સમજવું જોઈએ.**

**આ જ પ્રકારે (બધા નૈરથિક) તિર્યચ્યોનિક, મનુષ્ય
અને દેવોના -ચાવત્- જે પર્યાપ્ત સર્વાર્થસિદ્ધ
અણુત્તરોપપાતિક કલ્પાતીત વૈમાનિક દેવ પંચેન્દ્રિય
પ્રયોગ પરિણત છે, તે શ્રોત્રેન્દ્રિય, ચક્ષુરિન્દ્રિય,
ઘ્રાણેન્દ્રિય, જિહ્વેન્દ્રિય અને સ્પર્શેન્દ્રિય પ્રયોગ
પરિણત છે.**

પંચમો દંડઓ-

જે અપજ્જત્તાસુહુમપુઢવિકાઇયેગિંદિયોરોલિય-
યતેયા કમ્માસરીરપ્પઓગપરિણયા, તે ફાસિંદિય-
પઓગપરિણયા,

જે પજ્જત્તાસુહુમપુઢવિકાઇયેગિંદિયોરોલિય-
તેયાકમ્માસરીરપ્પઓગપરિણયા, તે ફાસિંદિય-
પઓગપરિણયા,

અપજ્જત્તબાયરપુઢવિકાઇયેગિંદિયોરોલિયતેયા-
કમ્માસરીરપ્પઓગપરિણયા, તે ફાસિંદિયપઓગ-
પરિણયા ।

એવં પજ્જત્તગા વિ ।

**એવં એણં અભિલાવેણં જસસ જઇ ઇંદિયાણિ સરીરાણિ
ય તસસ તાણિ ભાણિયવ્વાણિ -જાવ-**

જે ય પજ્જત્તા સવ્વહસિદ્ધઅણુત્તરોવવાઇયદેવ-
પંચિંદિય-વેડવ્વિયતેયાકમ્માસરીરપ્પઓગપરિણયા,
તે સોઇંદિય-ચક્ખિંદિય-ઘાણિંદિય-જિભ્ભિંદિય-
ફાસિંદિયપઓગપરિણયા ।

છટ્થો દંડઓ-

જે અપજ્જત્તાસુહુમપુઢવિકાઇયેગિંદિયપઓગ-
પરિણયા,

તે વણ્ણઓ-

૧. કાલવણ્ણપરિણયા વિ,
૨. નીલવણ્ણપરિણયા વિ,
૩. લોહિયવણ્ણપરિણયા વિ,
૪. હાલિદ્ધવણ્ણપરિણયા વિ,
૫. સુવિકલ્લવણ્ણપરિણયા વિ,

ગંધઓ-

૧. સુભિગંધપરિણયા વિ,
૨. દુભિગંધપરિણયા વિ,

રસઓ-

૧. તિત્તરસપરિણયા વિ,
૨. કડુયરસપરિણયા વિ,
૩. કસાયરસપરિણયા વિ,
૪. અંબિલરસપરિણયા વિ,
૫. મહુરરસપરિણયા વિ,

પાંચમું દંડક :

જે પુદ્ગલ અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિક એકેન્દ્રિય
ઔદારિક તૈજસ્ અને કાર્મણ શરીર પ્રયોગ
પરિણત છે તેઓ સ્પર્શેન્દ્રિય પ્રયોગ પરિણત છે.

જે પુદ્ગલ પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિક એકેન્દ્રિય
ઔદારિક તૈજસ્ અને કાર્મણ શરીર પ્રયોગ પરિણત
છે તેઓ પણ સ્પર્શેન્દ્રિય પ્રયોગ પરિણત છે.

જે પુદ્ગલ અપર્યાપ્ત બાદર પૃથ્વીકાયિક એકેન્દ્રિય
ઔદારિક તૈજસ્ અને કાર્મણ શરીર પ્રયોગ પરિણત
છે તેઓ સ્પર્શેન્દ્રિય પ્રયોગ પરિણત છે.

**આ જ પ્રકારે પર્યાપ્ત બાદર પૃથ્વીકાયિકના સંબંધમાં
પણ સમજવું જોઈએ.**

**આ જ પ્રકારે આ અભિલાપ (સંભાષણ)થી જેને
જેટલી ઈન્દ્રિયો અને શરીર હોય એમને માટે એ
જ કહેવું જોઈએ -યાવત્-**

જે પુદ્ગલ પર્યાપ્ત સર્વાર્થસિદ્ધ અનુત્તરોપપાતિક
દેવ પંચેન્દ્રિય વૈક્રિય તૈજસ્ અને કાર્મણ શરીર
પ્રયોગ પરિણત છે, તે શ્રોત્રેન્દ્રિય, ચક્ષુરિન્દ્રિય,
ગ્રાણેન્દ્રિય, જિહ્વેન્દ્રિય અને સ્પર્શેન્દ્રિય પ્રયોગ
પરિણત છે.

છટ્થું દંડક :

જે પુદ્ગલ અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિક એકેન્દ્રિય
પ્રયોગ પરિણત છે,

તેઓ વર્ણથી -

૧. કૃષ્ણવર્ણ પરિણત પણ છે,
૨. નીલવર્ણ પરિણત પણ છે,
૩. લોહિતવર્ણ પરિણત પણ છે,
૪. પીતવર્ણ પરિણત પણ છે,
૫. શુક્લવર્ણ પરિણત પણ છે.

તેઓ ગંધથી -

સુગંધ પરિણત પણ છે,
દુર્ગંધ પરિણત પણ છે.

તેઓ રસથી -

૧. તીખા રસ પરિણત પણ છે,
૨. કડવા રસ પરિણત પણ છે,
૩. કઘાય રસ પરિણત પણ છે,
૪. અમ્લ (ખાટો) રસ પરિણત પણ છે,
૫. મધુર રસ પરિણત પણ છે.

ફાસઓ-

૧. કક્ષ્વડફાસપરિણયા વિ -જાવ-
૮. લુક્ષ્વફાસપરિણયા વિ,

સંઠાણઓ-

૧. પરિમંડલસંઠાણપરિણયા વિ,
૨. વટ્ટસંઠાણપરિણયા વિ,
૩. તંસસંઠાણપરિણયા વિ,
૪. ચતુરંસસંઠાણપરિણયા વિ,
૫. આયયસંઠાણપરિણયા વિ,

જે પજ્જત્તાસુહુમપુઢવિકાઇયેગિંદિયપઓગપરિણયા,
એવં ચેવ,

એવં જહાણુપુઢ્વીએ નેયવ્વં - જાવ-

જે પજ્જત્તાસવ્વટ્ટસિદ્ધઅણુત્તરોવવાઇયદેવા પંચેદિય-
 પઓગપરિણયા, તે વન્નઓ કાલવન્નપરિણયા વિ
-જાવ- આયયસંઠાણપરિણયા વિ ।

સત્તમો દંડઓ-

જે અપજ્જત્તા સુહુમપુઢવિકાઇયેગિંદિયઓરા-
 લિયતેયાકમ્માસરીરપ્પઓગપરિણયા, તે વન્નઓ
 કાલવન્નપરિણયા વિ -જાવ- આયયસંઠાણપરિણયા
 વિ ।

જે પજ્જત્તા-સુહુમપુઢવિકાઇય એવં ચેવ,

એવં જહાણુપુઢ્વીએ નેયવ્વં જસ્સ જઇ સરીરાણિ-જાવ-

જે પજ્જત્તાસવ્વટ્ટસિદ્ધઅણુત્તરોવવાઇયકપ્પા-
 ઈયગવેમાણિયદેવપંચિંદિયવેઽવ્વિયતેયાકમ્માસ-
 રીરપ્પઓગપરિણયા, તે વન્નઓ કાલવન્નપરિણયા
 વિ -જાવ- આયયસંઠાણપરિણયા વિ ।

અટ્ટમો દંડઓ-

જે અપજ્જત્તાસુહુમપુઢવિકાઇયેગિંદિયફાસિંદિયપ-
 ઓગપરિણયા, તે વન્નઓ કાલવન્નપરિણયા વિ
-જાવ- આયયસંઠાણપરિણયા વિ ।

જે પજ્જત્તાસુહુમપુઢવિકાઇય એવં ચેવ ।

તેઓ સ્પર્શથી -

૧. કર્કશ (કઠોર) સ્પર્શ પરિણત પણ છે -યાવત્-
૨. રુક્ષ (શુષ્ક) સ્પર્શ પરિણત પણ છે.

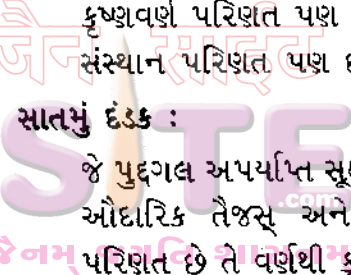
સંસ્થાનથી -

૧. પરિમંડળ સંસ્થાન પરિણત પણ છે,
૨. વૃત્ત સંસ્થાન પરિણત પણ છે,
૩. ત્ર્યંસ સંસ્થાન પરિણત પણ છે,
૪. ચતુરસ્ત્ર સંસ્થાન પરિણત પણ છે,
૫. આયત સંસ્થાન પરિણત પણ છે.

જે પુદ્ગલ પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિક એકેન્દ્રિય
 પ્રયોગ પરિણત છે તેઓ પણ આ જ પ્રકારે છે.

**આ જ પ્રકારે બધા કમપૂર્વક જાણવા-સમજવા
 જોઈએ -યાવત્-**

જે પુદ્ગલ પર્યાપ્ત સર્વાર્થસિદ્ધ અનુત્તરોપપાતિક
 દેવ પંચેન્દ્રિય પ્રયોગ પરિણત છે તેઓ વર્ણથી
 કૃષ્ણવર્ણ પરિણત પણ છે અને -યાવત્- આયત
 સંસ્થાન પરિણત પણ છે.

સાતમું દંડક :

જે પુદ્ગલ અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિક એકેન્દ્રિય
 ઔદારિક તૈજસ્ અને કાર્મણ શરીર પ્રયોગ
 પરિણત છે તે વર્ણથી કૃષ્ણવર્ણ પરિણત પણ છે
-યાવત્- આયત સંસ્થાન પરિણત પણ છે.

પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિકને માટે પણ આ જ
 પ્રકારે સમજવું જોઈએ.

**આ જ પ્રકારે યથાનુક્રમથી જેના જેટલા શરીર છે
 એમના એટલા જ સમજવા જોઈએ -યાવત્-**

જે પુદ્ગલ પર્યાપ્ત સર્વાર્થસિદ્ધ અનુત્તરોપપાતિક
 કલ્પાતીત વૈમાનિક દેવ પંચેન્દ્રિય વૈકિય, તૈજસ્
 અને કાર્મણ શરીર પ્રયોગ પરિણત છે. તેઓ
 વર્ણથી કૃષ્ણવર્ણ પરિણત પણ છે -યાવત્- આયત
 સંસ્થાન પરિણત પણ છે.

આઠમું દંડક :

જે પુદ્ગલ અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિક એકેન્દ્રિય
 સ્પર્શેન્દ્રિય પ્રયોગ પરિણત છે તેઓ વર્ણથી
 કૃષ્ણવર્ણ પરિણત પણ છે -યાવત્- આયત
 સંસ્થાન પરિણત પણ છે.

પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિકને માટે પણ આ જ
 પ્રકારે સમજવું જોઈએ.

एवं जहा आणुपुष्पीए जस्स जइ इंदियाणि तस्स तइ
भाणियव्वाणि -जाब-

जे पज्जत्तासव्वट्टसिद्धअणुत्तरोववाइयकप्पाईयग-
वेमाणियदेवपंचिदिय सोइंदिय -जाब- फासिंदियप-
ओगपरिणया, ते वण्णओ कालवण्णपरिणया वि
-जाब- आययसंठाणपरिणया वि ।

नवमो दण्डओ-

जे अपज्जत्ता सुहुमपुढविकाइयएगिंदिय ओरालि-
यतेयाकम्मासरीरफासिंदियपओगपरिणया, ते
वण्णओ कालवण्णपरिणया वि -जाब- आययसं-
ठाणपरिणया वि,

जे पज्जत्तासुहुमपुढविकाइय एवं चेव ।

एवं जहा आणुपुष्पीए जस्स जइ सरीराणि इंदियाणि
य तस्स तइ भाणियव्वाणि -जाब-

जे पज्जत्तासव्वट्टसिद्धअणुत्तरोववाइय कप्पाईयग
वेमाणिय देव પંચિદિય-વેઝવિયતેયાકમ્મા-
સરીરસોઈંદિય -જાબ- ફાસિંદિયપઓગપરિણયા,
તે વણ્ણઓ કાલવણ્ણપરિણયા વિ -જાબ-
આયયસંઠાણપરિણયા વિ ।

एवं एए नव दंडगा भणिया ।

-વિયા. સ. ૮, ડ. ૧, સુ. ૪-૪૫

૪૫. णव दंडगेहिं मीसापरिणयपोग्गलाणं परूबणं-

- પ. મીસાપરિણયા ણં ભંતે ! પોગ્ગલા કઢવિહા પણ્ણત્તા ?
૩. ગોયમા ! પંચવિહા પણ્ણત્તા, તં જહા-
૧. એગિંદિયમીસાપરિણયા -જાબ-
૫. પંચિંદિયમીસાપરિણયા ।
- પ. એગિંદિયમીસાપરિણયા ણં ભંતે ! પોગ્ગલા કઢવિહા
પણ્ણત્તા ?
૩. ગોયમા ! एवं जहा पओगपरिणएहिं नव दंडगा
भणिया एवं मीसापरिणएहिं वि नव दंडगा
भाणियव्वा, तहेव सब्बं निरवसेसं ।

णवरं-अभिलावो मीसापरिणया भाणियव्वाओ,

आ ज प्रकारे यथानुकमथी जेने जेटली ईन्द्रियो
डोय अने अटली ज ईन्द्रियो कडेवी जोईअे -यावत्-

जे पुद्गल पर्याप्त सर्वार्थसिद्ध अनुत्तरोपपातिक
कल्पातीत वैमानिक देव पंचेन्द्रिय श्रोतेन्द्रिय -यावत्-
स्पर्शेन्द्रिय प्रयोग परिशत છે તેઓ વર્ણથી કૃષ્ણવર્ણ
પરિશત પણ છે -યાવત્- આયત સંસ્થાન પરિશત
પણ છે.

नवभुं दंडक :

जे पुद्गल अपर्याप्त सूक्ष्म पृथ्वीकायिक अकेन्द्रिय
औदारिक तैजसू अने कार्मण शरीर तथा स्पर्शेन्द्रिय
प्रयोग परिशत છે તેઓ વર્ણથી કૃષ્ણવર્ણ
પરિશત પણ છે -યાવત્- આયત સંસ્થાન પરિશત
પણ છે.

पर्याप्त सूक्ष्म पृथ्वीकायिकने माटे પણ आ ज
प्रकारे समजवुं जोईअे.

आ ज प्रकारे यथानुकमथी षधुं समजवुं जोईअे.
जेने जेटला शरीर अने ईन्द्रियो डोय अेमने माटे
अे ज कडेवुं जोईअे -यावत्-

जे पुद्गल पर्याप्त सर्वार्थसिद्ध अनुत्तरोपपातिक
कल्पातीत वैमानिक देव पंचेन्द्रिय वैકિય તૈજસૂ
અને કાર્મણ શરીર તથા શ્રોતેન્દ્રિય -યાવત્-
સ્પર્શેન્દ્રિય પ્રયોગ પરિશત છે તેઓ વર્ણથી
કૃષ્ણવર્ણ પરિશત પણ છે -યાવત્- આયત સંસ્થાન
પરિશત પણ છે.

आ ज प्रकारे आ नव दंडक कडेवामां आव्या છે.

૪૫. नवदंडको द्वारा मिश्र परिशत पुद्गलोनुं प्रउपण :

- પ્ર. ભંતે ! મિશ્ર પરિશત પુદ્ગલ કેટલા પ્રકારના
કહેવામાં આવ્યા છે ?
૩. ગૌતમ ! પાંચ પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે, જેમકે-
૧. એકેન્દ્રિય મિશ્ર પરિશત -યાવત્-
૨. પંચેન્દ્રિય મિશ્ર પરિશત.
- પ્ર. ભંતે ! એકેન્દ્રિય મિશ્ર પરિશત પુદ્ગલ કેટલા
પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે ?
૩. ગૌતમ ! જેવી રીતે પ્રયોગ પરિશત પુદ્ગલોના
નવ દંડકો કહ્યા છે એ જ પ્રકારે મિશ્ર પરિશત
પુદ્ગલોના પણ નવ દંડક સમજવા જોઈએ. શેષ
સમગ્ર વર્ણન પૂર્વવત્ સમજવું જોઈએ.
- વિશેષ - (પ્રયોગ પરિશતના સ્થાને) 'મિશ્ર પરિશત'
એવો પાઠ સમજવો જોઈએ.

સેસં તં ચેવ -જાવ-

જે પજ્જત્તાસવ્વટ્ટસિદ્ધઅણુત્તરોવવાહ્યકપ્પાઈય-
વેમાણિયદેવ-પંચેદિય-વેડવ્વિય તેયાકમ્માસરીર-
સોઈદિય -જાવ- ફાસિંદિય પઓગપરિણયા તે વણ્ણઓ
કાલવણ્ણપરિણયા વિ -જાવ- આયયસંઠાણપરિણયા
વિ । -વિયા. સ. ૮, ઉ. ૧, સુ. ૪૬-૪૭

૪૬. વીસસાપરિણયપોગ્ગલાણં ભેય-પ્પભેયા-

પ. વીસસાપરિણયા ણં ભંતે ! પોગ્ગલા કઙ્કવિહા પણ્ણત્તા ?

૩. ગોયમા ! પંચવિહા પણ્ણત્તા, તં જહા-

૧. વણ્ણપરિણયા, ૨. ગંધપરિણયા,
૩. રસપરિણયા, ૪. ફાસપરિણયા,
૫. સંઠાણપરિણયા ।

જે વણ્ણપરિણયા તે પંચવિહા પણ્ણત્તા, તં જહા-

૧. કાલવણ્ણપરિણયા -જાવ- ૫. સુવિકલ્લવણ્ણ-
પરિણયા ।

જે ગંધપરિણયા તે દુવિહા પણ્ણત્તા, તં જહા-

૧. સુભિગંધપરિણયા વિ, ૨. દુભિગંધપરિણયા વિ ।

જે રસપરિણયા તે પંચવિહા પણ્ણત્તા, તં જહા-

૧. તિત્તરસપરિણયા -જાવ- ૫. મહુરરસપરિણયા ।

જે ફાસપરિણયા તે અદ્ધવિહા પણ્ણત્તા, તં જહા-

૧. કક્કલ્લફાસપરિણયા -જાવ- ૮. લુક્કલ્લફાસપરિણયા ।

જે સંઠાણપરિણયા તે પંચવિહા પણ્ણત્તા, તં જહા-

૧. પરિમંડલસંઠાણપરિણયા -જાવ- આયયસંઠા-
ણપરિણયા,

एवं जहा पण्णवणाएँ तहेव निरवसेसं -जाव-

જે સંઠાણઓ આયય સંઠાણ પરિણયા,

शेष समग्र वर्णन ऐ ज प्रकारे समज्जुं जोईअे -यावत्-

જે પુદ્ગલ પર્યાપ્ત સર્વાર્થસિદ્ધ અનુત્તરોપપાતિક
કલ્પાતીત વૈમાનિક દેવ પંચેન્દ્રિય વૈક્રિય તેજસૂ
અને કાર્મણ શરીર શ્રોતેન્દ્રિય -યાવત્- સ્પર્શેન્દ્રિય
પ્રયોગ પરિણત છે તેઓ વર્ણથી કૃષ્ણવર્ણ પરિણત
પણ છે -યાવત્- આયત સંસ્થાન પરિણત પણ છે.

૪૬. विश्रसा परिणत पुद्गलोना भेद-प्रभेद :

પ્ર. ભંતે ! વિશ્રસા પરિણત (સ્વભાવથી પરિણત)
પુદ્ગલ કેટલા પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે ?

૩. ગૌતમ ! તે પાંચ પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે,
જેમકે -

૧. વર્ણપરિણત, ૨. ગંધપરિણત,
૩. રસપરિણત, ૪. સ્પર્શપરિણત,
૫. સંસ્થાન પરિણત.

જે વર્ણ પરિણત પુદ્ગલ છે તે પાંચ પ્રકારના
કહેવામાં આવ્યા છે, જેમકે -

૧. કૃષ્ણ વર્ણરૂપ પરિણત -યાવત્- ૫. શુક્લ વર્ણરૂપ
પરિણત.

જે ગંધ પરિણત છે - તે બે પ્રકારના કહેવામાં
આવ્યા છે, જેમકે -

૧. સુગંધ પરિણત, ૨. દુર્ગંધ પરિણત.

જે રસ પરિણત પુદ્ગલ છે તે પાંચ પ્રકારના
કહેવામાં આવ્યા છે, જેમકે -

૧. તિક્ત (તીખો) રસ પરિણત -યાવત્- ૫. મધુર
રસ પરિણત.

જે સ્પર્શ પરિણત પુદ્ગલ છે, તે આઠ પ્રકારના
કહેવામાં આવ્યા છે, જેમકે -

૧. કર્કશ સ્પર્શ પરિણત -યાવત્- ૮. રુક્ષ સ્પર્શ
પરિણત.

જે સંસ્થાન પરિણત પુદ્ગલ છે, તે પાંચ પ્રકારના
કહેવામાં આવ્યા છે, જેમકે -

૧. પરિમંડળ સંસ્થાન પરિણત -યાવત્- ૫. આયત
સંસ્થાન પરિણત.

**आ ज प्रकारे जेवी रीते प्रज्ञापना सूत्रना प्रथम
पदमां वर्णन करवामां आव्युं छे ते ज बहुं
समज्जवो जोईअे -यावत्-**

જે પુદ્ગલ સંસ્થાનથી આયત સંસ્થાન પરિણત છે,

૧. (ક) વર્ણ ગંધ વગેરે પરિણત પુદ્ગલોનો વિસ્તૃત વર્ણન અજીવ અધ્યયનમાં જોવું. (ખ) પણ્ણ. પ. ૧, સુ. ૬ (ગ) જીવા. પઢિ. ૧, સુ. ૫

તે વળ્ણઓ કાલવળ્ણ પરિણયા વિ -જાવ-
લુક્ષ્ણાસપરિણયા વિ ।

- વિયા. સ. ૮, ડ. ૧, સુ. ૪૮

૪૭. ંગદલ્લસ પયોગપરિણયાઈ પરૂવળ્ણ-

પ. ંગે ંતે ! દલ્લે કિં પઓગપરિણે, મીસાપરિણે,
વીસસાપરિણે ?

ડ. ગોયમા ! પઓગપરિણે વા, મીસાપરિણે વા,
વીસસાપરિણે વા ।

પ. ંતે ! જઈ પઓગપરિણે કિં મળ્ણપ્પઓગપરિણે,
વઈ્ણપ્પઓગપરિણે, કાય્ણપ્પઓગપરિણે ?

ડ. ગોયમા ! મળ્ણપ્પઓગપરિણે વા, વઈ્ણપ્પઓગપરિણે
વા, કાય્ણપ્પઓગપરિણે વા ।

પ. ંતે ! જઈ મળ્ણપ્પઓગપરિણે કિં સલ્લમળ્ણપ્પઓ-
ગપરિણે, મોસમળ્ણપ્પઓગપરિણે, સલ્લામોસમળ્ણ-
પ્પઓગપરિણે, અસલ્લામોસમળ્ણપ્પઓગપરિણે ?

ડ. ગોયમા ! ૧. સલ્લમળ્ણપ્પઓગપરિણે વા,
૨. મોસમળ્ણપ્પઓગપરિણે વા,
૩. સલ્લામોસમળ્ણપ્પઓગપરિણે વા,
૪. અસલ્લામોસમળ્ણપ્પઓગપરિણે વા ।

પ. ંતે ! જઈ સલ્લમળ્ણપ્પઓગપરિણે કિં-

૧. આરંભસલ્લમળ્ણપ્પઓગપરિણે,
૨. અળ્ણારંભસલ્લમળ્ણપ્પઓગપરિણે,
૩. સારંભસલ્લમળ્ણપ્પઓગપરિણે,
૪. અસારંભસલ્લમળ્ણપ્પઓગપરિણે,
૫. સમારંભસલ્લમળ્ણપ્પઓગપરિણે,
૬. અસમારંભસલ્લમળ્ણપ્પઓગપરિણે ?

ડ. ગોયમા ! આરંભસલ્લમળ્ણપ્પઓગપરિણે વા -જાવ-
અસમારંભસલ્લમળ્ણપ્પઓગપરિણે વા ।

પ. ંતે ! જઈ મોસમળ્ણપ્પઓગપરિણે કિં-

૧. આરંભમોસમળ્ણપ્પઓગપરિણે -જાવ-

તેઓ વર્ણથી કૃષ્ણવર્ણ પરિણત પણ છે -યાવત્-
સ્પર્શથી રુક્ષ સ્પર્શ પરિણત પણ છે.

૪૭. ંકે દ્રવ્યના પ્રયોગ પરિણતાઈનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ંતે ! ંકે પુદ્ગલ દ્રવ્ય શું પ્રયોગ પરિણત,
મિશ્રપરિણત કે વિશ્રસા પરિણત હોય છે ?

ડ. ગૌતમ ! ંકે દ્રવ્ય પ્રયોગ પરિણત પણ હોય છે,
મિશ્રપરિણત પણ હોય છે અને વિશ્રસા પરિણત
પણ હોય છે.

પ્ર. ંતે ! જો તે ંકે દ્રવ્ય પ્રયોગ પરિણત હોય છે
તો શું મનઃપ્રયોગ પરિણત, વાકુપ્રયોગ પરિણત
કે કાયપ્રયોગ પરિણત હોય છે ?

ડ. ગૌતમ ! તે મનઃપ્રયોગ પરિણત પણ હોય છે,
વાકુપ્રયોગ પરિણત પણ હોય છે અને કાયપ્રયોગ
પરિણત પણ હોય છે.

પ્ર. ંતે ! જો તે દ્રવ્ય મનઃપ્રયોગ પરિણત હોય છે
તો શું સત્યમનઃપ્રયોગ પરિણત, મૃધામનઃ પ્રયોગ
પરિણત, સત્યામૃધામનઃ પ્રયોગ પરિણત અથવા
અસત્યામૃધામનઃ પ્રયોગ પરિણત હોય છે ?

ડ. ગૌતમ ! ૧. તે સત્યમનઃ પ્રયોગ પરિણત,
૨. મૃધામનઃ પ્રયોગ પરિણત,

૩. સત્ય-મૃધામનઃ પ્રયોગ પરિણત,
૪. અસત્યામૃધામનઃ પ્રયોગ પરિણત હોય છે.

પ્ર. ંતે ! જો તે ંકે દ્રવ્ય સત્યમનઃ પ્રયોગ પરિણત
હોય છે તો શું તે -

૧. આરંભ સત્યમનઃ પ્રયોગ પરિણત,
૨. અનારંભ સત્યમનઃ પ્રયોગ પરિણત,
૩. સારંભ સત્યમનઃ પ્રયોગ પરિણત,
૪. અસારંભ સત્યમનઃ પ્રયોગ પરિણત,
૫. સમારંભ સત્યમનઃ પ્રયોગ પરિણત કે -
૬. અસમારંભ સત્યમનઃ પ્રયોગ પરિણત હોય છે ?

ડ. ગૌતમ ! તે આરંભ સત્યમનઃ પ્રયોગ પરિણત પણ
હોય છે -યાવત્- અસમારંભ સત્યમનઃ પ્રયોગ
પરિણત પણ હોય છે.

પ્ર. ંતે ! જો તે ંકે દ્રવ્ય મૃધામનઃ પ્રયોગ પરિણત
હોય છે તો શું -

૧. આરંભ મૃધામનઃ પ્રયોગ પરિણત હોય છે
-યાવત્-

૬. અસમારંભમોસમળપ્પઓગપરિણે ?

૩. ગોયમા ! એવં જહા સચ્ચેણં તહા મોસેણ વિ ।

એવં સચ્ચામોસમળપ્પઓગપરિણે વિ ।

એવં અસચ્ચામોસમળપ્પઓગપરિણે વિ ।

૫. ભંતે ! જહ વહ્પઓગપરિણે,

કિં સચ્ચવહ્પઓગપરિણે -જાવ- અસચ્ચા-
મોસવહ્પઓગપરિણે ?

૩. ગોયમા ! એવં જહા મળપ્પઓગપરિણે તહા
વહ્પઓગપરિણે વિ -જાવ- અસમારંભ
અસચ્ચામોસવહ્પઓગપરિણે વા ।

૫. ભંતે ! કાયપ્પઓગપરિણે કિં-

૧. ઓરાલિયસરીર-કાયપ્પઓગપરિણે,

૨. ઓરાલિયમીસાસરીર-કાયપ્પઓગપરિણે,

૩. વેઝવિયસરીર-કાયપ્પઓગપરિણે,

૪. વેઝવિયમીસાસરીર-કાયપ્પઓગપરિણે,

૫. આહારગસરીર-કાયપ્પઓગપરિણે,

૬. આહારગમીસાસરીર-કાયપ્પઓગપરિણે,

૭. કમ્માસરીર-કાયપ્પઓગપરિણે ?

૩. ગોયમા ! ઓરાલિયસરીર-કાયપ્પઓગપરિણે વા
-જાવ- કમ્માસરીર-કાયપ્પઓગપરિણે વા ।

૫. ભંતે ! જહ ઓરાલિયસરીર-કાયપ્પઓગપરિણે કિં
એગિંદિય-ઓરાલિયસરીર-કાયપ્પઓગપરિણે -જાવ-
પંચિંદિય-ઓરાલિય સરીર-કાયપ્પઓગ પરિણે ?

૩. ગોયમા ! એગિંદિય-ઓરાલિયસરીર-કાયપ્પઓગ-
પરિણે વા -જાવ- પંચિંદિય-ઓરાલિયસરીર-
કાયપ્પઓગપરિણે વા ।

૫. ભંતે ! જહ એગિંદિય-ઓરાલિયસરીર-કાયપ્પ-
ઓગપરિણે કિં-

૬. અસમારંભ મૃષામનઃ પ્રયોગ પરિણત હોય
છે ?

૩. ગૌતમ ! જે પ્રકારે સત્યમનઃપ્રયોગ પરિણતના
સંબંધમાં કહ્યું એ જ પ્રકારે મૃષામનઃ પ્રયોગ
પરિણતના સંબંધમાં પણ સમજવું જોઈએ.

એ જ પ્રકારે સત્યમૃષામનઃ પ્રયોગ પરિણત
પુદ્ગલોના સંબંધમાં પણ સમજવું જોઈએ.

એ જ પ્રકારે અસત્યામૃષામનઃ પ્રયોગ પરિણત
પુદ્ગલોના સંબંધમાં પણ સમજવું જોઈએ.

૫. ભંતે ! જો તે એક દ્રવ્ય વાક્યપ્રયોગ પરિણત થાય
છે તો -

શું સત્યવાક્ય પ્રયોગ પરિણત થાય છે -યાવત્-
અસત્યામૃષાવાક્યપ્રયોગ પરિણત થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! જે પ્રકારે મનઃપ્રયોગ પરિણત સંબંધમાં
કહેવામાં આવ્યું છે તેજ પ્રકારે વચન પ્રયોગ
પરિણતના સંબંધમાં પણ સમજવું જોઈએ -યાવત્-
અસમારંભ અસત્યામૃષા વચનપ્રયોગ પરિણત
પર્યંત કહેવું જોઈએ.

૫. ભંતે ! જો તે એક દ્રવ્ય કાય પ્રયોગ પરિણત થાય
છે તો શું -

૧. ઔદારિક શરીર કાય પ્રયોગ પરિણત,

૨. ઔદારિક મિશ્ર શરીર કાય પ્રયોગ પરિણત,

૩. વૈકિય શરીર કાય પ્રયોગ પરિણત,

૪. વૈકિય મિશ્ર શરીર કાય પ્રયોગ પરિણત,

૫. આહારક શરીર કાય પ્રયોગ પરિણત,

૬. આહારક મિશ્ર શરીર કાય પ્રયોગ પરિણત,

૭. કાર્મણ શરીર કાય પ્રયોગ પરિણત હોય છે ?

૩. ગૌતમ ! તે એક દ્રવ્ય ઔદારિક શરીરકાય પ્રયોગ
પરિણત પણ થાય છે -યાવત્- કાર્મણ શરીરકાય
પ્રયોગ પરિણત પણ થાય છે.

૫. ભંતે ! જો તે એક દ્રવ્ય ઔદારિક શરીરકાય પ્રયોગ
પરિણત થાય છે તો શું એકેન્દ્રિય ઔદારિક શરીરકાય
પ્રયોગ પરિણત થાય છે -યાવત્- પંચેન્દ્રિય
ઔદારિક શરીરકાય પ્રયોગ પરિણત થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! તે એક દ્રવ્ય એકેન્દ્રિય ઔદારિક શરીરકાય
પ્રયોગ પરિણત પણ થાય છે -યાવત્- પંચેન્દ્રિય
ઔદારિક શરીરકાય પ્રયોગ પરિણત પણ થાય છે.

૫. ભંતે ! જો તે એક દ્રવ્ય એકેન્દ્રિય ઔદારિક શરીરકાય
પ્રયોગ પરિણત થાય છે તો શું તે -

પુઢવિક્કાઇય-એગિંદિય-ઓરાલિયસરીર-કાયપ્પ-
ઓગપરિણા -જાવ-

વણસ્સઙ્કાઇય-એગિંદિય-ઓરાલિયસરીર-કાયપ્પ-
ઓગપરિણા ?

૩. ગોયમા ! પુઢવિક્કાઇય-એગિંદિય-ઓરાલિયસરીર-
કાયપ્પઓગપરિણા વા -જાવ-

વણસ્સઙ્કાઇય-એગિંદિય-ઓરાલિયસરીરકાયપ્પ-
ઓગપરિણા વા ।

૫. ભંતે ! જઇ પુઢવિક્કાઇય-એગિંદિય-ઓરાલિયસરીર-
કાયપ્પઓગપરિણા કિં-

સુહુમપુઢવિક્કાઇય-એગિંદિય-ઓરાલિયસરીર-
કાયપ્પઓગપરિણા,

બાયરપુઢવિક્કાઇય-એગિંદિય-ઓરાલિયસરીર-
કાયપ્પઓગપરિણા ?

૩. ગોયમા ! સુહુમપુઢવિક્કાઇય-એગિંદિયઓરાલિ-
યસરીર-કાયપ્પઓગપરિણા વા,

બાયરપુઢવિક્કાઇય-એગિંદિય-ઓરાલિયસરીર-
કાયપ્પઓગપરિણા વા ।

૫. ભંતે ! જઇ સુહુમપુઢવિક્કાઇય-એગિંદિય-ઓરાલિ-
યસરીર-કાયપ્પઓગપરિણા કિં-

પજ્જત્ત-સુહુમપુઢવિક્કાઇય-એગિંદિય-ઓરાલિય-
સરીર-કાયપ્પઓગપરિણા,

અપજ્જત્ત-સુહુમપુઢવિક્કાઇય-એગિંદિય-ઓરાલિય-
સરીર-કાયપ્પઓગપરિણા ?

૩. ગોયમા ! પજ્જત્ત-સુહુમપુઢવિક્કાઇય-એગિંદિય-
ઓરાલિય-સરીર-કાયપ્પઓગપરિણા વા,

અપજ્જત્ત-સુહુમપુઢવિક્કાઇય-એગિંદિય-ઓરાલિ-
યસરીર-કાયપ્પઓગપરિણા વા ।

એવં બાયરા વિ ।

એવં -જાવ- વણસ્સઙ્કાઇયાણં ચઝક્કઓ ભેઓ ।

એવં વેઙ્કિય-તેઙ્કિય-ચઝરિંદિયાણં દુયઓ ભેઓ
પજ્જત્તગા ય, અપજ્જત્તગા ય ।

૫. ભંતે ! જઇ પંચિંદિય-ઓરાલિયસરીર-કાયપ્પઓ-
ગપરિણા,

પૃથ્વીકાયિક એકેન્દ્રિય ઔદારિક શરીરકાય પ્રયોગ
પરિણા થાય છે -યાવત્-

વનસ્પતિકાયિક એકેન્દ્રિય ઔદારિક શરીરકાય
પ્રયોગ પરિણા થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! તે એક દ્રવ્ય પૃથ્વીકાયિક એકેન્દ્રિય ઔદારિક
શરીરકાય પ્રયોગ પરિણા પણ થાય છે -યાવત્-

વનસ્પતિકાયિક એકેન્દ્રિય ઔદારિક શરીર કાયપ્રયોગ
પરિણા પણ થાય છે .

૫. ભંતે ! જો તે એક દ્રવ્ય પૃથ્વીકાયિક એકેન્દ્રિય ઔદારિક
શરીરકાય પ્રયોગ પરિણા થાય છે તો શું -

સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિક એકેન્દ્રિય ઔદારિક શરીરકાય
પ્રયોગ પરિણા થાય છે કે -

બાદર પૃથ્વીકાયિક એકેન્દ્રિય ઔદારિક શરીરકાય
પ્રયોગ પરિણા થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! તે એક દ્રવ્ય સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિક એકેન્દ્રિય
ઔદારિક શરીરકાય પ્રયોગ પરિણા પણ થાય છે .

બાદર પૃથ્વીકાયિક એકેન્દ્રિય ઔદારિક શરીરકાય
પ્રયોગ પરિણા પણ થાય છે .

૫. ભંતે ! જો તે એક દ્રવ્ય સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિક એકેન્દ્રિય
ઔદારિક શરીરકાય પ્રયોગ પરિણા થાય છે તો શું-

પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિક એકેન્દ્રિય ઔદારિક
શરીરકાય પ્રયોગ પરિણા થાય છે કે -

અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિક એકેન્દ્રિય ઔદારિક
શરીરકાય પ્રયોગ પરિણા થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! તે એક દ્રવ્ય પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિક
એકેન્દ્રિય ઔદારિક શરીરકાય પ્રયોગ પરિણા
પણ થાય છે .

અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિક એકેન્દ્રિય ઔદારિક
શરીરકાય પ્રયોગ પરિણા પણ થાય છે .

આ જ પ્રકારે બાદર પૃથ્વીકાયિક વિષે પણ સમજવું
જોઈએ .

આ જ પ્રકારે -યાવત્- વનસ્પતિકાયિક એકેન્દ્રિયના
ચાર-ચાર ભેદ (સૂક્ષ્મ, બાદર, પર્યાપ્ત અને
અપર્યાપ્ત)ના વિષયમાં પણ કથન કરવું જોઈએ .

આ જ પ્રકારે બેઈન્દ્રિય, ત્રિઈન્દ્રિય, ચતુરિન્દ્રિય
જીવોના બે-બે ભેદ પર્યાપ્ત અને અપર્યાપ્તના
વિષયમાં પણ સમજવા જોઈએ .

૫. ભંતે ! જો તે એક દ્રવ્ય પંચેન્દ્રિય ઔદારિક શરીરકાય
પ્રયોગ પરિણા થાય છે તો -

કિં તિરિક્ખજોણિય-પંચિંદિય-ઓરાલિયસરીર-કાયપ્પઓગપરિણે, મણુસ્સ-પંચિંદિય-ઓરાલિય-સરીર-કાયપ્પઓગપરિણે ?

૩. ગોયમા ! તિરિક્ખજોણિય-પંચિંદિય-ઓરાલિય-સરીર કાયપ્પઓગપરિણે વા, મણુસ્સ-પંચિંદિય-ઓરાલિયસરીર-કાયપ્પઓગપરિણે વા ।

૫. ભંતે ! જહ્ તિરિક્ખજોણિય-પંચિંદિય-ઓરાલિય-સરીર- કાયપ્પઓગપરિણે, કિં-
જલયર-તિરિક્ખજોણિય-પંચિંદિય-ઓરાલિયસરીર-કાયપ્પઓગપરિણે,
થલયર-ઘહયર-તિરિક્ખજોણિય-પંચિંદિય-ઓરાલિયસરીર-કાયપ્પઓગપરિણે ?

૩. ગોયમા ! **एवं चउक्कओ भेओ -जाव- खहयराणं ।**

૫. ભંતે ! જહ્ મણુસ્સ-પંચિંદિય-ઓરાલિયસરીર-કાયપ્પઓગપરિણે, કિં-
સમુચ્છિમમણુસ્સ-પંચિંદિય-ઓરાલિયસરીર-કાયપ્પ-ઓગપરિણે,
ગભ્બવક્કંતિયમણુસ્સ-પંચિંદિય-ઓરાલિયસરીર-કાયપ્પઓગપરિણે ?

૩. ગોયમા ! **दोसु वि ।**

૫. ભંતે ! જહ્ ગભ્બવક્કંતિયમણુસ્સ-પંચિંદિય-ઓરાલિયસરીર-કાયપ્પઓગપરિણે, કિં-
પજ્જત્ત-ગભ્બવક્કંતિયમણુસ્સ-પંચિંદિય-ઓરાલિય-સરીર-કાયપ્પઓગપરિણે,
અપજ્જત્ત-ગભ્બવક્કંતિયમણુસ્સ-પંચિંદિય-ઓરાલિય-સરીર-કાયપ્પઓગપરિણે ?

૩. ગોયમા ! પજ્જત્ત-ગભ્બવક્કંતિયમણુસ્સ-પંચિંદિય-ઓરાલિયસરીર-કાયપ્પઓગપરિણે વા,
અપજ્જત્ત-ગભ્બવક્કંતિયમણુસ્સ-પંચિંદિય-ઓરાલિયસરીર-કાયપ્પઓગપરિણે વા ।

૫. ભંતે ! જહ્ ઓરાલિયમીસાસરીર-કાયપ્પઓગ-પરિણે,
કિં-એગિંદિય-ઓરાલિયમીસાસરીર-કાયપ્પઓગ-પરિણે -**जाव-** પંચિંદિય-ઓરાલિયમીસા-સરીર-કાયપ્પઓગપરિણે ?

શું તિર્યચયોનિક પંચેન્દ્રિય ઔદારિક શરીરકાય પ્રયોગ પરિણત થાય છે કે મનુષ્ય પંચેન્દ્રિય ઔદારિક શરીરકાય પ્રયોગ પરિણત થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! તે એક દ્રવ્ય તિર્યચયોનિક પંચેન્દ્રિય ઔદારિક શરીરકાય પ્રયોગ પરિણત પણ થાય છે અને મનુષ્ય પંચેન્દ્રિય ઔદારિક શરીરકાય પ્રયોગ પરિણત પણ થાય છે.

૫. ભંતે ! જો એક દ્રવ્ય તિર્યચયોનિક પંચેન્દ્રિય ઔદારિક શરીરકાય પ્રયોગ પરિણત થાય છે તો શું -
જળયર તિર્યચયોનિક પંચેન્દ્રિય ઔદારિક શરીરકાય પ્રયોગ પરિણત પણ થાય છે કે -
સ્થળયર અને ખેયર તિર્યચયોનિક પંચેન્દ્રિય ઔદારિક શરીરકાય પ્રયોગ પરિણત થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! **पहेलानी जेम पेयरो पर्यंत (सम्भूर्च्छिम, गर्भज, पर्याप्त અને અપર્યાપ્ત) ચાર-ચાર ભેદોના વિષયમાં સમજવું જોઈએ.**

૫. ભંતે ! જો તે એક દ્રવ્ય મનુષ્ય પંચેન્દ્રિય ઔદારિક શરીરકાય પ્રયોગ પરિણત થાય છે તો શું -
સમુચ્છિમ મનુષ્ય પંચેન્દ્રિય ઔદારિક શરીરકાય પ્રયોગ પરિણત થાય છે કે -
ગર્ભજ મનુષ્ય પંચેન્દ્રિય ઔદારિક શરીરકાય પ્રયોગ પરિણત થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! તે બન્ને (સમુચ્છિમ અને ગર્ભજ) મનુષ્યોમાં પંચેન્દ્રિયકાય પ્રયોગ પરિણત થાય છે.

૫. ભંતે ! જો તે એક દ્રવ્ય ગર્ભજ મનુષ્ય પંચેન્દ્રિય ઔદારિક શરીરકાય પ્રયોગ પરિણત થાય છે તો શું-
પર્યાપ્ત ગર્ભજ મનુષ્ય પંચેન્દ્રિય ઔદારિક શરીરકાય પ્રયોગ પરિણત થાય છે કે -
અપર્યાપ્ત ગર્ભજ મનુષ્ય પંચેન્દ્રિય ઔદારિક શરીરકાય પ્રયોગ પરિણત થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! પર્યાપ્ત ગર્ભજ મનુષ્ય પંચેન્દ્રિય ઔદારિક શરીરકાય પ્રયોગ પરિણત પણ થાય છે અને અપર્યાપ્ત ગર્ભજ મનુષ્ય પંચેન્દ્રિય ઔદારિક શરીરકાય પ્રયોગ પરિણત પણ થાય છે.

૫. ભંતે ! જો તે એક દ્રવ્ય ઔદારિક મિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગ પરિણત થાય છે તો -

શું એકેન્દ્રિય ઔદારિક મિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગ પરિણત થાય છે -**यावत्-** પંચેન્દ્રિય ઔદારિક મિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગ પરિણત થાય છે ?

૩. ગોયમા ! **एवं जहा ओरालियसरीर-कायप्पओग-परिणएण आलावगो भणियो तथा ओरालिय-मीसासरीर- कायप्पओगपरिणएण वि आलावगो भाणियव्वो,**

णवरं-बायरवाउक्काइय-गळभवक्कंतिय-पंचिंदिय-तिरिक्खजोणिय-गळभवक्कंतिय-मणुस्साणय, एएसिणं पज्जत्तापज्जत्तगाणं, सेसाणं अपज्जत्तगाणं ।

પ. ભંતે ! જહ વેઝવ્વિયસરીર-કાયપ્પઓગપરિણે, કિં-એગિંદિય-વેઝવ્વિયસરીર-કાયપ્પઓગપરિણે -**जाव-** પંચિંદિય-વેઝવ્વિયસરીર-કાયપ્પઓગ-પરિણે ?

૩. ગોયમા ! એગિંદિય-વેઝવ્વિયસરીર-કાયપ્પઓગ-પરિણે વા -**जाव-** પંચિંદિય-વેઝવ્વિયસરીર-કાયપ્પઓગપરિણે વા ।

પ. ભંતે ! જહ એગિંદિય-વેઝવ્વિયસરીર-કાયપ્પ-ઓગપરિણે, કિં-વાઝકકાઈય-એગિંદિય-વેઝવ્વિયસરીર-કાયપ્પ-ઓગપરિણે, અવાઝકકાઈય-એગિંદિય-વેઝવ્વિયસરીર-કાયપ્પ-ઓગપરિણે ?

૩. ગોયમા ! વાઝકકાઈય-એગિંદિય-વેઝવ્વિયસરીર-કાયપ્પઓગપરિણે, નો અવાઝકકાઈય-એગિંદિય-વેઝવ્વિયસરીર-કાયપ્પઓગપરિણે ।

एवं एएणं अभिलावेणं जहा ओगाहणसंठाणं वेउव्वियसरीरं भणियं तथा इह वि भाणियव्वं - जाव-

पज्जत्त-सव्वट्ठसिद्ध-अणुत्तरोववाइय-कप्पाईय वेमाणियदेव-पंचिंदिय-वेउव्वियसरीर-कायप्प-ओगपरिणए वा,

अपज्जत्त-सव्वट्ठसिद्ध-अणुत्तरोववाइय-कप्पाईय-वेमाणियदेव-पंचिंदिय-वेउव्वियसरीर-कायप्पओग-परिणए वा ।

પ. ભંતે ! જહ વેઝવ્વિયમીસાસરીર-કાયપ્પઓગપરિણે, કિં એગિંદિય-વેઝવ્વિયમીસાસરીર-કાયપ્પઓગ-પરિણે -**जाव-**

૩. ગૌતમ ! જેવી રીતે ઔદારિક શરીરકાય પ્રયોગ પરિણતનો આલાપક કહ્યો, એવી જ રીતે ઔદારિક મિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગ પરિણતનો પણ આલાપક સમજવો જોઈએ.

વિશેષ - બાદરવાયુકાયિક, ગર્ભજ પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિક અને ગર્ભજ મનુષ્યોના પર્યાપ્ત-અપર્યાપ્ત ભેદો અને શેષના અપર્યાપ્ત જીવોને માટે સમજવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! જો તે એક દ્રવ્ય વૈક્રિય શરીરકાય પ્રયોગ પરિણત થાય છે તો શું એકેન્દ્રિય વૈક્રિય શરીરકાય પ્રયોગ પરિણત થાય છે -**यावत्-** પંચેન્દ્રિય વૈક્રિય શરીરકાય પ્રયોગ પરિણત થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! તે દ્રવ્ય એકેન્દ્રિય વૈક્રિય શરીરકાય પ્રયોગ પરિણત પણ થાય છે -**यावत्-** પંચેન્દ્રિય વૈક્રિય શરીરકાય પ્રયોગ પરિણત પણ થાય છે.

પ્ર. ભંતે ! જો તે એક દ્રવ્ય એકેન્દ્રિય વૈક્રિય શરીરકાય પ્રયોગ પરિણત થાય છે તો - શું વાયુકાયિક એકેન્દ્રિય વૈક્રિય શરીરકાય પ્રયોગ પરિણત થાય છે કે - વાયુકાયિક સિવાયના એકેન્દ્રિય વૈક્રિય શરીરકાય પ્રયોગ પરિણત થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! તે દ્રવ્ય વાયુકાયિક એકેન્દ્રિય વૈક્રિય શરીરકાય પ્રયોગ પરિણત થાય છે. પરંતુ વાયુકાય સિવાયના એકેન્દ્રિય વૈક્રિય શરીરકાય પ્રયોગ પરિણત હોતા નથી.

આ જ પ્રકારે આ અભિલાપ (સંભાષણ) વડે જેવી રીતે પ્રજ્ઞાપનાસૂત્રના અવગાહના સંસ્થાન પદમાં વૈક્રિય શરીર સંબંધિત કહ્યું એ જ પ્રકારે અહીંયા પણ સમજવું જોઈએ -**यावत्-**

પર્યાપ્ત સર્વાર્થસિદ્ધ અનુત્તરોપપાતિક કલ્પાતીત વૈમાનિક દેવ પંચેન્દ્રિય વૈક્રિય શરીરકાય પ્રયોગ પરિણત પણ થાય છે.

અપર્યાપ્ત સર્વાર્થસિદ્ધ અનુત્તરોપપાતિક કલ્પાતીત વૈમાનિક દેવ પંચેન્દ્રિય વૈક્રિય શરીરકાય પ્રયોગ પરિણત પણ થાય છે.

પ્ર. ભંતે ! જો તે એક દ્રવ્ય વૈક્રિય મિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગ પરિણત થાય છે તો - શું એકેન્દ્રિય વૈક્રિય મિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગ પરિણત થાય છે -**यावत्-**

પંચિન્દ્રિય-વેડવિયમીસાસરીર-કાયપ્પઓગપરિણ ?

૩. ગોયમા ! **एवं जहा वेडवियं तथा वेडवियमीसगं पि,**

णवरं-देव-नेरइयाणं अपज्जत्तगाणं, सेसाणं
पज्जत्तगाणं तहेव -जाव- नो पज्जत्त-सव्वट्टुसिद्ध-
अणुत्तरोववाइय- देवपंचिन्द्रिय-वेडवियमीसा-
सरीर-कાયप्पओगपरिणए,

अपज्जत्त-सव्वट्टुसिद्ध-अणुत्तरोववाइयदेव-पंचिन्द्रिय-
वेडवियमीसासरीर-कાયप्पओगपरिणए ।

૫. ભંતે ! જઈ આહારગસરીર-કાયપ્પઓગપરિણ, કિં-

મણુસ્સાહારગસરીર-કાયપ્પઓગપરિણ,

અમણુસ્સાહારગસરીર-કાયપ્પઓગપરિણ ?

૩. ગોયમા ! **एवं जहा ओगाहणसंठाणं^१ आहारगसरीर**

भणियं तथा इह वि भाणियव्वं -जाव- इड्ढ
पत्तपमत्तसंजय-सम्मदिट्ठि-पज्जत्तग-संखेज्जवासाउय-
कम्मभूमग-गब्भवक्कंतिय-मणुस्स-आहारगसरीर-
कાયप्पओगपरिणए,

नो अणिड्ढिपत्त-पमत्तसंजय-सम्मदिट्ठि-पज्जत्त-
संखेज्जवासाउय-कम्मभूमग-गब्भवक्कंतिय-
मणुस्स-आहारगसरीर-कાયप्पओगपरिणए ।

૫. ભંતે ! જઈ આહારગમીસાસરીર-કાયપ્પઓગ-
પરિણ,

કિં મણુસ્સાહારગમીસાસરીર-કાયપ્પઓગપરિણ,

અમણુસ્સાહારગમીસાસરીર-કાયપ્પઓગપરિણ ?

૩. ગોયમા ! **एवं जहा आहारगं तहेव मीसगं पि**

निरवसेसं भाणियव्वं ।

પંચેન્દ્રિય વૈક્રિય મિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગ પરિણત
થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! **જેવી રીતે વૈક્રિય શરીરકાય પ્રયોગ પરિણત
સંબંધિત કહ્યું એ જ પ્રકારે વૈક્રિય મિશ્ર શરીરકાય
પ્રયોગ પરિણતના વિષયમાં પણ સમજવું જોઈએ.**

વિશેષ - અપર્યાપ્ત દેવ નારકીઓ અને શેષ બધા
પર્યાપ્તકો વૈક્રિય મિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગ પરિણત
થાય છે એવી જ રીતે -**યાવત્**- પર્યાપ્ત સર્વાર્થસિદ્ધ
અનુત્તરોપપાતિક દેવ પંચેન્દ્રિય વૈક્રિય મિશ્ર
શરીરકાય પ્રયોગ પરિણત થતો નથી.

પરંતુ અપર્યાપ્ત સર્વાર્થસિદ્ધ અનુત્તરોપપાતિક દેવ
પંચેન્દ્રિય વૈક્રિય મિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગ પરિણત
થાય છે.

૫. ભંતે ! જો એકદ્રવ્ય આહારક શરીરકાય પ્રયોગ
પરિણત થાય છે તો શું -

મનુષ્ય આહારક શરીરકાય પ્રયોગ પરિણત થાય
છે કે -

અમનુષ્ય આહારક શરીરકાય પ્રયોગ પરિણત
થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! **જેવી રીતે પ્રજાપના સૂત્રના અવગાહના
સંસ્થાનપદમાં આહારક શરીરને માટે કહ્યું એવી
જ રીતે અહીંયા પણ કહેવું જોઈએ -યાવત્-**
આહારિક લબ્ધિયુક્ત પ્રમત્તસંયત (પ્રમાદી સાધુ)
સમ્યક્દષ્ટિ પર્યાપ્ત સંખ્યાત વર્ષની આયુયુક્ત
કર્મભૂમિક (કર્મભૂમિમાં ઉત્પન્ન) ગર્ભજ મનુષ્ય
આહારક શરીરકાય પ્રયોગ પરિણત હોય છે.

પરંતુ ઋદ્ધિ (આહારક લબ્ધિ) અપ્રાપ્ત પ્રમત્ત સંયત
સમ્યક્દષ્ટિ પર્યાપ્ત સંખ્યાત વર્ષના આયુયુક્ત
કર્મભૂમિક ગર્ભજ મનુષ્ય આહારક શરીરકાય
પ્રયોગ પરિણત હોતા નથી.

૫. ભંતે ! જો તે એક દ્રવ્ય આહારક મિશ્ર શરીરકાય
પ્રયોગ પરિણત હોય છે તો -

શું મનુષ્ય આહારક મિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગ પરિણત
હોય છે કે -

અમનુષ્ય આહારક મિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગ પરિણત
હોય છે ?

૩. ગૌતમ ! **જેવી રીતે આહારક શરીર સંબંધિત-
વિષયક કહ્યું એ જ પ્રમાણે આહારક મિશ્ર શરીર
સંબંધિત પણ કહેવું જોઈએ.**

પ. ભંતે ! જહ કમ્માસરીર-કાયપ્પઓગપરિણે,

કિં-એગિંદિયકમ્માસરીર-કાયપ્પઓગપરિણે-જાવ-

પંચિંદિયકમ્માસરીર-કાયપ્પઓગપરિણે ?

૩. ગોયમા ! એગિંદિય-કમ્માસરીર-કાયપ્પઓગપરિણે,

**એવં જહા ઓગાહણા સંઠાણે કમ્મગસસ ભેઓ તહેવ
ઇહા વિ -જાવ-**

પજ્જત્ત-સવ્વટ્ઠસિદ્ધ-અણુત્તરોવવાઇયકપ્પાઈયવેમા-
ણિયદેવપંચિંદિયકમ્માસરીરકાયપ્પઓગપરિણે વા,

અપજ્જત્ત-સવ્વટ્ઠસિદ્ધ-અણુત્તરોવવાઇયકપ્પાઈય-
વેમાણિયદેવપંચિંદિયકમ્માસરીરકાયપ્પઓગ-
પરિણે વા ।

પ. ભંતે ! જહ મીસાપરિણે કિં મણમીસાપરિણે,
વહ્મીસાપરિણે, કાયમીસાપરિણે ?

૩. ગોયમા ! મણમીસાપરિણે વા, વહ્મીસાપરિણે
વા, કાયમીસાપરિણે વા ।

પ. ભંતે ! જહ મણમીસાપરિણે કિં -

૧. સચ્ચમણમીસાપરિણે વા,
૨. મોસમણમીસાપરિણે વા,
૩. સચ્ચામોસમણમીસાપરિણે વા,
૪. અસચ્ચામોસમણમીસાપરિણે વા ?

૩. ગોયમા ! જહા પઓગપરિણે તહા મીસાપરિણે
વિ ભાણિયવ્વં નિરવસેસં -જાવ-

પજ્જત્ત-સવ્વટ્ઠસિદ્ધ-અણુત્તરોવવાઇય-કપ્પાઈય-
વેમાણિયદેવ-પંચિંદિય-કમ્માસરીર-મીસા-પરિણે વા,

અપજ્જત્ત-સવ્વટ્ઠસિદ્ધ-અણુત્તરોવવાઇય-કપ્પાઈય-
વેમાણિયદેવ-પંચિંદિય-કમ્માસરીર-મીસા-પરિણે
વા ।

પ્ર. ભંતે ! જો તે એક દ્રવ્ય કાર્મણ શરીરકાય પ્રયોગ
પરિણત હોય છે તો -

શું એકેન્દ્રિય કાર્મણ શરીરકાય પ્રયોગ પરિણત
હોય છે -યાવત્-

પંચેન્દ્રિય કાર્મણ શરીરકાય પ્રયોગ પરિણત હોય
છે ?

૩. ગૌતમ ! એક દ્રવ્ય એકેન્દ્રિય કાર્મણ શરીરકાય
પ્રયોગ પરિણત હોય છે.

**જે પ્રમાણે પ્રજ્ઞાપના સૂત્રના અવગાહના સંસ્થાન
પદમાં કાર્મણ શરીરના ભેદ કહ્યા છે એ જ પ્રમાણે
અહીંયા પણ સમજવા જોઈએ -યાવત્-**

પર્યાપ્ત સર્વાર્થસિદ્ધ અનુત્તરોપપાતિક કલ્પાતીત
વૈમાનિક દેવ પંચેન્દ્રિય કાર્મણ શરીર કાયપ્રયોગ
પરિણત હોય છે,

અપર્યાપ્ત સર્વાર્થસિદ્ધ અનુત્તરોપપાતિક કલ્પાતીત
વૈમાનિક દેવ પંચેન્દ્રિય કાર્મણ શરીર કાયપ્રયોગ
પરિણત હોય છે.

પ્ર. ભંતે ! જો તે એક દ્રવ્ય મિશ્રપરિણત હોય છે તો
શું એ મનોમિશ્ર પરિણત હોય છે, વચનમિશ્ર
પરિણત હોય છે કે કાયમિશ્ર પરિણત હોય છે ?

૩. ગૌતમ ! તે મનોમિશ્ર પરિણત પણ હોય છે,
વચનમિશ્ર પરિણત પણ હોય છે અને કાયમિશ્ર
પરિણત પણ હોય છે.

પ્ર. ભંતે ! જો એક દ્રવ્ય મનોમિશ્ર પરિણત હોય છે
તો શું -

૧. સત્યમનોમિશ્ર પરિણત હોય છે,
૨. અસત્યમનોમિશ્ર પરિણત હોય છે,
૩. સત્યામૃધામનોમિશ્ર પરિણત હોય છે કે
૪. અસત્યામૃધા મનોમિશ્ર પરિણત હોય છે ?

૩. ગૌતમ ! જેવી રીતે પ્રયોગ પરિણત પુદ્ગલ સંબંધિત
કહ્યું છે એવી જ રીતે મિશ્ર પરિણત સંબંધિત પણ
સર્વ સમજવું જોઈએ -યાવત્-

પર્યાપ્ત સર્વાર્થસિદ્ધ અનુત્તરોપપાતિક કલ્પાતીત
વૈમાનિક દેવ પંચેન્દ્રિય કાર્મણ શરીર મિશ્ર પરિણત
પણ હોય છે.

અપર્યાપ્ત સર્વાર્થસિદ્ધ અનુત્તરોપપાતિક કલ્પાતીત
વૈમાનિક દેવ પંચેન્દ્રિય કાર્મણ શરીર મિશ્ર પરિણત
પણ હોય છે.

પ. ભંતે ! જઈ વીસસાપરિણા કિં-વણ્ણપરિણા, ગંધપરિણા, રસપરિણા, ફાસપરિણા, સંઠાણપરિણા ?

૩. ગોયમા ! વણ્ણપરિણા વા, ગંધપરિણા વા, રસપરિણા વા, ફાસપરિણા વા, સંઠાણપરિણા વા ।

પ. ભંતે ! જઈ વણ્ણપરિણા કિં-કાલવણ્ણપરિણા -જાવ- સુક્કિલ્લવણ્ણપરિણા ?

૩. ગોયમા ! કાલવણ્ણપરિણા વા -જાવ- સુક્કિલ્લવણ્ણપરિણા વા ।

પ. ભંતે ! જઈ ગંધપરિણા કિં-સુભિગંધપરિણા, દુભિગંધપરિણા ?

૩. ગોયમા ! સુભિગંધપરિણા વા, દુભિગંધપરિણા વા ।

પ. ભંતે ! જઈ રસપરિણા કિં-તિત્તરસપરિણા -જાવ- મહુરરસપરિણા ?

૩. ગોયમા ! તિત્તરસપરિણા વા -જાવ- મહુરરસપરિણા વા ।

પ. ભંતે ! જઈ ફાસપરિણા કિં-કક્કબડફાસપરિણા -જાવ- લુક્કબફાસપરિણા ?

૩. ગોયમા ! કક્કબડફાસપરિણા વા -જાવ- લુક્કબફાસપરિણા વા ।

પ. ભંતે ! જઈ સંઠાણપરિણા કિં-પરિમંડલસંઠાણપરિણા -જાવ- આયયસંઠાણપરિણા ?

૩. ગોયમા ! પરિમંડલસંઠાણપરિણા વા -જાવ- આયયસંઠાણપરિણા વા ।

- વિયા. સ. ૮, ૩. ૧, સુ. ૪૯-૭૯

૪૮. ઢોણ્ઠં ઢવ્વાણ્ણં પયોગપરિણયાઈ પરૂવણ્ણં-

પ. ઢો ભંતે ! ઢવ્વા કિં પયોગપરિણયા, મીસાપરિણયા, વીસસાપરિણયા ?

૩. ગોયમા ! ૧. પયોગપરિણયા વા,
૨. મીસાપરિણયા વા,
૩. વીસસાપરિણયા વા,

પ્ર. ભંતે ! જો એક ઢ્રવ્ય વિશ્રસા (સ્વભાવ) પરિણાત હોય છે તો શું તે વર્ણ પરિણાત હોય છે, ગંધ પરિણાત હોય છે, રસ પરિણાત હોય છે, સ્પર્શ પરિણાત હોય છે કે સંસ્થાન પરિણાત હોય છે ?

૩. ગૌતમ ! તે ઢ્રવ્ય વર્ણ પરિણાત હોય છે, ગંધ પરિણાત હોય છે, રસ પરિણાત હોય છે, સ્પર્શ પરિણાત હોય છે અને સંસ્થાન પરિણાત પણ હોય છે.

પ્ર. ભંતે ! જો તે એક ઢ્રવ્ય વર્ણ પરિણાત હોય છે તો શું-કૃષ્ણવર્ણ પરિણાત હોય છે -યાવત્- શુક્લવર્ણ પરિણાત હોય છે ?

૩. ગૌતમ ! તે ઢ્રવ્ય કૃષ્ણવર્ણ પરિણાત પણ હોય છે -યાવત્- શુક્લવર્ણ પરિણાત પણ હોય છે.

પ્ર. ભંતે ! જો તે એક ઢ્રવ્ય ગંધ પરિણાત હોય છે તો શું તે સુગંધ પરિણાત હોય છે કે ઢુર્ગંધ પરિણાત હોય છે ?

૩. ગૌતમ ! તે સુગંધ પરિણાત પણ હોય છે અને ઢુર્ગંધ પરિણાત પણ હોય છે.

પ્ર. ભંતે ! જો તે એક ઢ્રવ્ય રસ પરિણાત હોય છે તો શું તે તીખોરસ પરિણાત હોય છે -યાવત્- મધુરરસ પરિણાત હોય છે ?

૩. ગૌતમ ! તે તીખોરસ પરિણાત પણ હોય છે -યાવત્- મધુરરસ પરિણાત પણ હોય છે.

પ્ર. ભંતે ! જો તે એક ઢ્રવ્ય સ્પર્શ પરિણાત હોય છે તો શું કર્કશસ્પર્શ પરિણાત હોય છે -યાવત્- રુક્ષસ્પર્શ પરિણાત હોય છે ?

૩. ગૌતમ ! તે કર્કશસ્પર્શ પરિણાત પણ હોય છે -યાવત્- રુક્ષસ્પર્શ પરિણાત પણ હોય છે.

પ્ર. ભંતે ! જો તે એક ઢ્રવ્ય સંસ્થાન પરિણાત હોય છે તો શું તે વર્તુળાકાર સંસ્થાન પરિણાત હોય છે -યાવત્- આયત સંસ્થાન પરિણાત હોય છે ?

૩. ગૌતમ ! તે વર્તુળાકાર સંસ્થાન પરિણાત પણ હોય છે -યાવત્- આયત સંસ્થાન પરિણાત પણ હોય છે.

૪૮. બે ઢ્રવ્યોના પ્રયોગ પરિણાતાઈનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! બે (પુદ્ગલ) ઢ્રવ્ય શું પ્રયોગ પરિણાત હોય છે, મિશ્ર પરિણાત હોય છે કે વિશ્રસા પરિણાત હોય છે ?

૩. ગૌતમ ! તેઓ ૧. પ્રયોગ પરિણાત પણ હોય છે,
૨. મિશ્ર પરિણાત પણ હોય છે,
૩. વિશ્રસા પરિણાત પણ હોય છે,

૪. અહવા એગે પઓગપરિણા, એગે મીસાપરિણા,
૫. અહવા એગે પઓગપરિણા, એગે વીસસાપરિણા,
૬. અહવા એગે મીસાપરિણા, એગે વીસસાપરિણા ।
- પ. ભંતે ! જહ પઓગપરિણયા કિં-મણપ્પઓગપરિણયા, વહપ્પઓગપરિણયા, કાયપ્પઓગપરિણયા ?
૩. ગોયમા ! ૧. મણપ્પઓગપરિણયા,
૨. વહપ્પઓગપરિણયા,
૩. કાયપ્પઓગપરિણયા,
૪. અહવેગે મણપ્પઓગપરિણા, એગે વહપ્પઓગપરિણા,
૫. અહવેગે મણપ્પઓગપરિણા, એગે કાયપ્પઓગપરિણા,
૬. અહવેગે વહપ્પઓગપરિણા, એગે કાયપ્પઓગપરિણા ।
- પ. ભંતે ! જહ મણપ્પઓગપરિણયા કિં -
૧. સચ્ચમણપ્પઓગપરિણયા,
૨. અસચ્ચમણપ્પઓગપરિણયા,
૩. સચ્ચામોસમણપ્પઓગપરિણયા,
૪. અસચ્ચામોસમણપ્પઓગપરિણયા ?
૩. ગોયમા ! ૧. સચ્ચમણપ્પઓગપરિણયા વા -જાવ- અસચ્ચામોસમણપ્પઓગપરિણયા વા,
૧. અહવા એગે સચ્ચમણપ્પઓગપરિણા એગે મોસમણપ્પઓગપરિણા,
૨. અહવા એગે સચ્ચમણપ્પઓગપરિણા એગે સચ્ચામોસમણપ્પઓગપરિણા,
૩. અહવા એગે સચ્ચમણપ્પઓગપરિણા એગે અસચ્ચમોસમણપ્પઓગપરિણા,
૪. અહવા એગે મોસમણપ્પઓગપરિણા એગે સચ્ચામોસમણપ્પઓગપરિણા,
૫. અહવા એગે મોસમણપ્પઓગપરિણા એગે અસચ્ચમોસમણપ્પઓગપરિણા,
૬. અહવા એગે સચ્ચામોસમણપ્પઓગપરિણા એગે અસચ્ચામોસમણપ્પઓગપરિણા ।

૪. અથવા એક દ્રવ્ય પ્રયોગ પરિણત હોય છે અને એક મિશ્રપરિણત હોય છે.
૫. અથવા એક દ્રવ્ય પ્રયોગ પરિણત હોય છે અને એક વિશ્રસાપરિણત હોય છે.
૬. અથવા એક દ્રવ્ય મિશ્ર પરિણત હોય છે અને એકદ્રવ્ય વિશ્રસા પરિણત હોય છે.
- પ્ર. ભંતે ! જો તે (બે દ્રવ્ય) પ્રયોગ પરિણત હોય તો શું તેઓ મન:પ્રયોગ પરિણત, વચન પ્રયોગ પરિણત કે કાય પ્રયોગ પરિણત હોય છે ?
૩. ગૌતમ ! તે ૧. મન:પ્રયોગ પરિણત હોય છે,
૨. વચન પ્રયોગ પરિણત હોય છે,
૩. કાય પ્રયોગ પરિણત હોય છે,
૪. અથવા એક દ્રવ્ય મન:પ્રયોગ પરિણત હોય છે અને બીજું વચન પ્રયોગ પરિણત હોય છે,
૫. અથવા એક દ્રવ્ય મન:પ્રયોગ પરિણત હોય છે અને બીજું કાય પ્રયોગ પરિણત હોય છે,
૬. અથવા એક દ્રવ્ય વચન પ્રયોગ પરિણત હોય છે અને બીજું કાય પ્રયોગ પરિણત હોય છે.
- પ્ર. ભંતે ! જો તે (બે દ્રવ્ય) મન:પ્રયોગ પરિણત હોય તો શું તેઓ -
૧. સત્યમન:પ્રયોગ પરિણત હોય છે,
૨. અસત્યમન:પ્રયોગ પરિણત હોય છે,
૩. સત્યામૃધામન:પ્રયોગ પરિણત હોય છે,
૪. અસત્યામૃધામન:પ્રયોગ પરિણત હોય છે ?
૩. ગૌતમ ! સત્યમન:પ્રયોગ પરિણત પણ હોય છે -યાવત્- અસત્યામૃધામન:પ્રયોગ પરિણત પણ હોય છે.
૧. અથવા એક સત્યમન: પ્રયોગ પરિણત હોય છે અને એક મૃધામન:પ્રયોગ પરિણત હોય છે.
૨. અથવા એક સત્યમન:પ્રયોગ પરિણત હોય છે અને એક સત્યામૃધામન: પ્રયોગ પરિણત હોય છે.
૩. અથવા એક સત્યમન:પ્રયોગ પરિણત હોય છે અને એક અસત્યામૃધામન:પ્રયોગ પરિણત હોય છે.
૪. અથવા એક મૃધામન:પ્રયોગ પરિણત હોય છે અને એક સત્યામૃધામન:પ્રયોગ પરિણત હોય છે.
૫. અથવા એક મૃધામન: પ્રયોગ પરિણત હોય છે અને એક અસત્યામૃધામન:પ્રયોગ પરિણત હોય છે.
૬. અથવા એક સત્યામૃધામન:પ્રયોગ પરિણત હોય છે અને એક અસત્યામૃધામન:પ્રયોગ પરિણત હોય છે.

પ. ભંતે ! જહ સચ્ચમણપ્પઓગપરિણયા કિં-

૧. આરમ્ભસચ્ચમણપ્પઓગપરિણયા -જાવ-

૬. અસમારંભસચ્ચમણપ્પઓગપરિણયા ?

૩. ગોયમા ! આરમ્ભસચ્ચમણપ્પઓગપરિણયા વિ -જાવ- અસમારંભસચ્ચમણપ્પઓગપરિણયા વિ,

અહવા એગે આરંભસચ્ચમણપ્પઓગપરિણા, એગે અણારંભસચ્ચમણપ્પઓગપરિણા ।

एवं एएणं गमएणं दुयसंजोएणं नेयच्चं,

सच्चे संजोगा जत्थ जत्तिया उट्टेंति ते भाणियच्चा -जाव- सब्बट्टिसिद्धगति ।

जहा पओग परिणया तथा मीसापरिणया वि भाणियच्चा ।

एवं वीससापरिणया वि -जाव -

अहवा एगे चउरंससंठाणपरिणए, एगे आययसंठा-
णपरिणए वा ।

- विया. स. ८, उ. १, सु. ८०-८५

૪૧. તિણ્ઠં દહ્વાણં પયોગપરિણયાઇ પરૂહણં-

પ. તિન્નિ ભંતે ! દહ્વા કિં-પઓગપરિણયા, મીસાપરિણયા, વીસસાપરિણયા ?

૩. ગોયમા ! પઓગપરિણયા વા, મીસાપરિણયા વા, વીસસાપરિણયા વા ।

૧. અહવા એગે પઓગપરિણા દો મીસાપરિણયા,

૨. અહવા એગે પઓગપરિણા દો વીસસાપરિણયા,

૩. અહવા દો પઓગપરિણયા એગે મીસાપરિણા,

૪. અહવા દો પઓગપરિણયા એગે વીસસાપરિણા,

૫. અહવા એગે મીસાપરિણા દો વીસસાપરિણયા,

૬. અહવા દો મીસાપરિણયા એગે વીસસાપરિણા,

પ્ર. ભંતે ! જો તે (બે દ્રવ્ય) સત્યમનઃપ્રયોગ પરિણત હોય તો શું તે -

૧. આરંભસત્યમનઃપ્રયોગ પરિણત હોય છે -યાવત્-

૬. અસમારંભ સત્યમનઃપ્રયોગ પરિણત હોય છે ?

૩. ગૌતમ ! તે (બે દ્રવ્ય) આરંભ સત્યમનઃપ્રયોગ પરિણત પણ હોય છે -યાવત્- અસમારંભ સત્યમનઃપ્રયોગ પરિણત પણ હોય છે.

અથવા એક દ્રવ્ય આરંભ સત્યમનઃપ્રયોગ પરિણત હોય છે અને એક દ્રવ્ય અનારંભ સત્યમનઃપ્રયોગ પરિણત હોય છે.

આ જ પ્રકારે આ આલાપકથી દ્વિસંયોજિત ભંગ સમજવો જોઈએ.

જ્યાં જેટલા દ્વિકસંયોગી હોય છે ત્યાં તેઓ બધા દ્વિકસંયોગી ભંગ -યાવત્- સર્વાર્થસિદ્ધ વૈમાનિક દેવ પર્યંત સમજવું જોઈએ.

જેવી રીતે પ્રયોગ પરિણત સંબંધિત કહ્યું છે તેવી જ રીતે મિશ્ર પરિણત માટે પણ સમજવું જોઈએ.

આ જ પ્રકારે વિશ્રસા પરિણત માટે પણ સમજવું જોઈએ -યાવત્-

અથવા એક દ્રવ્ય ચોરસ સંસ્થાન (આકાર) પરિણત પણ હોય છે અને લંબચોરસ આકાર પરિણત પણ હોય છે.

૪૮. ત્રણ દ્રવ્યોના પ્રયોગ પરિણતાદિનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! શું ત્રણ દ્રવ્ય પ્રયોગ પરિણત હોય છે, મિશ્ર પરિણત હોય છે કે વિશ્રસા પરિણત હોય છે ?

૩. ગૌતમ ! તેઓ ત્રણ દ્રવ્ય પ્રયોગ પરિણત પણ હોય છે, મિશ્રપરિણત પણ હોય છે અને વિશ્રસા પરિણત પણ હોય છે.

૧. અથવા એક દ્રવ્ય પ્રયોગ પરિણત હોય છે અને બે દ્રવ્ય મિશ્રપરિણત હોય છે.

૨. અથવા એક દ્રવ્ય પ્રયોગ પરિણત હોય છે અને બે દ્રવ્ય વિશ્રસા પરિણત હોય છે.

૩. અથવા બે દ્રવ્ય પ્રયોગ પરિણત હોય છે અને એક દ્રવ્ય મિશ્રપરિણત હોય છે.

૪. અથવા બે દ્રવ્ય પ્રયોગ પરિણત હોય છે અને એક દ્રવ્ય વિશ્રસા પરિણત હોય છે.

૫. અથવા એક દ્રવ્ય મિશ્ર પરિણત હોય છે અને બે દ્રવ્ય વિશ્રસા પરિણત હોય છે.

૬. અથવા બે દ્રવ્ય મિશ્ર પરિણત હોય છે અને એક દ્રવ્ય વિશ્રસા પરિણત હોય છે.

૭. અહવા એગે પઓગપરિણે, એગે મીસાપરિણે
એગે વીસસાપરિણે ।

પ. ભંતે ! જહ પઓગપરિણયા કિં-મણપ્પઓગપરિણયા,
વહ્પઓગપરિણયા, કાયપ્પઓગપરિણયા ?

૩. ગોયમા ! મણપ્પઓગપરિણયા વા,

**એવં એક્કગસંજોગો, દુયાસંજોગો, તિયાસંજોગો
ભાણિયવ્વો ।**

પ. ભંતે ! જહ મણપ્પઓગપરિણયા કિં-

૧. સચ્ચમણપ્પઓગપરિણયા,
૨. અસચ્ચમણપ્પઓગપરિણયા,
૩. સચ્ચામોસમણપ્પઓગપરિણયા,
૪. અસચ્ચામોસમણપ્પઓગપરિણયા ?

૩. ગોયમા ! સચ્ચમણપ્પઓગપરિણયા વા -જાવ-
અસચ્ચામોસમણપ્પઓગપરિણયા વા,

અહવા એગે સચ્ચમણપ્પઓગપરિણે, દો
મોસમણપ્પઓગપરિણયા ।

એવં દુયાસંજોગો તિયાસંજોગો ભાણિયવ્વો,

એત્થ વિ તહેવ -જાવ-

અહવા એગે તંસસંઠાણપરિણે વા, એગે ચરંસ-
સંઠાણપરિણે વા, એગે આયયસંઠાણપરિણે વા ।

- વિયા. સ. ૮, ૩. ૧, સુ. ૮૬-૮૮

૫૦. ચહુપ્પભિહ અણંતદવ્વાણં પયોગપરિણયાહ પરૂવણં-

પ. ચત્તારિ ભંતે ! દવ્વા કિં-પઓગપરિણયા,
મીસાપરિણયા, વીસસાપરિણયા ?

૩. ગોયમા ! પઓગપરિણયા વા, મીસાપરિણયા વા,
વીસસાપરિણયા વા,

૧. અહવા એગે પઓગપરિણે તિન્નિ મીસાપરિણયા,

૨. અહવા એગે પઓગપરિણે તિન્નિ વીસસાપરિણયા,

૭. અથવા એક દ્રવ્ય પ્રયોગ પરિણત હોય છે,
એક દ્રવ્ય મિશ્ર પરિણત હોય છે અને એક દ્રવ્ય
વિશ્રસા પરિણત હોય છે.

પ્ર. ભંતે ! જો તે (ત્રણ દ્રવ્ય) પ્રયોગ પરિણત હોય
છે તો શું તે મન:પ્રયોગ પરિણત હોય છે, વચન
પ્રયોગ પરિણત હોય છે કે કાય પ્રયોગ પરિણત
હોય છે ?

૩. ગૌતમ ! તે (ત્રણ દ્રવ્ય) મન:પ્રયોગ પરિણત પણ
હોય છે વગેરે.

**આ જ પ્રકારે એક સંયોગી, દિક્સંયોગી અને
ત્રિક્સંયોગી ભંગ સમજવો જોઈએ.**

પ્ર. ભંતે ! જો તે (ત્રણ દ્રવ્ય) મન:પ્રયોગ પરિણત હોય
છે તો શું -

૧. તે સત્યમન:પ્રયોગ પરિણત હોય છે,
૨. અસત્યમન:પ્રયોગ પરિણત હોય છે,
૩. સત્યામૃષામન:પ્રયોગ પરિણત હોય છે,
૪. અસત્યામૃષામન:પ્રયોગ પરિણત હોય છે ?

૩. ગૌતમ ! તે (ત્રણ દ્રવ્ય) સત્યમન:પ્રયોગ પરિણત
પણ હોય છે -યાવત્- અસત્યામૃષામન:પ્રયોગ
પરિણત પણ હોય છે.

અથવા એક દ્રવ્ય સત્યમન:પ્રયોગ પરિણત હોય
છે અને બે દ્રવ્ય મૃષામન:પ્રયોગ પરિણત હોય છે.

**આ જ પ્રકારે અહીંયા પણ દિક્સંયોગી અને
ત્રિક્સંયોગી ભંગ સમજવા જોઈએ.**

અહીંયા પણ પહેલાની જેમ જ -યાવત્-

અથવા એક દ્રવ્ય ત્રિકોણ આકાર પરિણત હોય
છે, એક દ્રવ્ય સમચોરસ આકાર પરિણત હોય
છે અને એક દ્રવ્ય લંબચોરસ આકાર પરિણત
હોય છે.

૫૦. ચાર આદિ અનંત દ્રવ્યોના પ્રયોગ પરિણતાદિનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! ચાર દ્રવ્ય શું પ્રયોગ પરિણત હોય છે, મિશ્ર
પરિણત હોય છે કે વિશ્રસા પરિણત હોય છે ?

૩. ગૌતમ ! તે (ચાર દ્રવ્ય) પ્રયોગ પરિણત પણ હોય
છે, મિશ્ર પરિણત પણ હોય છે અને વિશ્રસા
પરિણત પણ હોય છે.

૧. અથવા એક દ્રવ્ય પ્રયોગ પરિણત હોય છે અને
ત્રણ દ્રવ્ય મિશ્ર પરિણત હોય છે.

૨. અથવા એક દ્રવ્ય પ્રયોગ પરિણત હોય છે અને
ત્રણ દ્રવ્ય વિશ્રસા પરિણત હોય છે.

૩. અહવા દો પઓગપરિણયા દો મીસાપરિણયા,
૪. અહવા દો પઓગપરિણયા દો વીસસાપરિણયા,
૫. અહવા તિન્નિ પઓગપરિણયા ઁગે મીસાપરિણા,
૬. અહવા તિન્નિ પઓગપરિણયા ઁગે વીસસાપરિણા,
૭. અહવા ઁગે મીસાપરિણા તિન્નિ વીસસાપરિણયા,
૮. અહવા દો મીસાપરિણયા દો વીસસાપરિણયા,
૯. અહવા તિન્નિ મીસાપરિણયા ઁગે વીસસાપરિણા,
૧૦. અહવા ઁગે પઓગપરિણા ઁગે મીસાપરિણા, દો વીસસાપરિણયા,
૧૧. અહવા ઁગે પઓગપરિણા દો મીસાપરિણયા ઁગે વીસસાપરિણા,
૧૨. અહવા દો પઓગપરિણયા ઁગે મીસાપરિણા ઁગે વીસસાપરિણા,
૧૩. અહવા દો પઓગપરિણયા ઁગે મીસાપરિણા ઁગે વીસસાપરિણા.

- પ. મંતે ! જહ પઓગપરિણયા-
કિં-મણપ્પઓગપરિણયા વહપ્પઓગપરિણયા,
કાયપ્પઓગપરિણયા ?
૩. ગોયમા ! ઁવં ચેવ ઁણં કમેણં પંચ છ સત્ત -જાવ-
દસ સંચેજ્જા અસંચેજ્જા અણંતા ય દવ્વા માણિયવ્વા ।

દુયાસંજોણં તિયાસંજોણં -જાવ- દસસંજોણં
વારસસંજોણં ઉવડંજિઠ્ઠણ જત્થ જત્તિયા સંજોગા
ઉટ્ટેતિ તે સચ્ચે માણિયવ્વા ।

ઁણં પુણ જહા નવમસણ પવેસણ ંણિયા^૧ તહા
ઉવડંજિઠ્ઠણ માણિયવ્વા -જાવ- અસંચેજ્જા ।

અણંતા ઁવં ચેવ ।

પાવરં-ઁણં પયં અબ્બહિયં -જાવ-

અહવા અણંતા પરિમંડલ સંઠાણપરિણયા -જાવ-
અણંતા આયયસંઠાણપરિણયા ।

- વિયા. સ. ૮, ઉ. ૧, સુ. ૮૯-૯૦

૩. અથવા બે દ્રવ્ય પ્રયોગ પરિણત હોય છે અને બે દ્રવ્ય મિશ્ર પરિણત હોય છે.
૪. અથવા બે દ્રવ્ય પ્રયોગ પરિણત હોય છે અને બે દ્રવ્ય વિશ્રસા પરિણત હોય છે.
૫. અથવા ત્રણ દ્રવ્ય પ્રયોગ પરિણત હોય છે અને એક દ્રવ્ય મિશ્ર પરિણત હોય છે.
૬. અથવા ત્રણ દ્રવ્ય પ્રયોગ પરિણત હોય છે અને એક દ્રવ્ય વિશ્રસા પરિણત હોય છે.
૭. અથવા એક દ્રવ્ય મિશ્ર પરિણત હોય છે અને ત્રણ દ્રવ્ય વિશ્રસા પરિણત હોય છે.
૮. અથવા બે દ્રવ્ય મિશ્ર પરિણત હોય છે અને બે દ્રવ્ય વિશ્રસા પરિણત હોય છે.
૯. અથવા ત્રણ દ્રવ્ય મિશ્ર પરિણત હોય છે અને એક દ્રવ્ય વિશ્રસા પરિણત હોય છે.
૧૦. અથવા એક દ્રવ્ય પ્રયોગ પરિણત હોય છે, એક દ્રવ્ય મિશ્ર પરિણત હોય છે અને બે દ્રવ્ય વિશ્રસા પરિણત હોય છે.
૧૧. અથવા એક દ્રવ્ય પ્રયોગ પરિણત હોય છે, બે દ્રવ્ય મિશ્ર પરિણત હોય છે અને એક દ્રવ્ય વિશ્રસા પરિણત હોય છે.
૧૨. અથવા બે દ્રવ્ય પ્રયોગ પરિણત હોય છે, એક દ્રવ્ય મિશ્ર પરિણત હોય છે અને એક દ્રવ્ય વિશ્રસા પરિણત હોય છે.
૧૩. અથવા બે દ્રવ્ય પ્રયોગ પરિણત હોય છે, એક દ્રવ્ય મિશ્ર પરિણત હોય છે અને એક દ્રવ્ય વિશ્રસા પરિણત હોય છે.

પ્ર. મંતે ! જો તે (ચાર દ્રવ્ય) પ્રયોગ પરિણત હોય તો શું તેઓ મન:પ્રયોગ પરિણત હોય છે, વચન પ્રયોગ પરિણત હોય છે કે કાયપ્રયોગ પરિણત હોય છે ?

૩. ગૌતમ ! પૂર્વમાં કહ્યું તે જ પ્રકારે આ જ કમથી પાંચ, છ, સાત -યાવત્- દસ સંખ્યાત, અસંખ્યાત અને અનંત દ્રવ્યો વિષયક સમજવું જોઈએ.

દ્વિકસંયોગી, ત્રિકસંયોગી -યાવત્- દસસંયોગી, બારસંયોગી વડે જ્યાં જેટલા પણ સંયોગ થાય છે ત્યાં તેટલા જ ભંગ ઉપયોગ પૂર્વક સર્વ સમજવા જોઈએ.

આ બધા જ સંયોગી નવમા શતકના પ્રવેશનકમાં જે પ્રકારે સમજાવવામાં આવ્યા છે એ જ પ્રકારે અહીંયા ઉપયોગ પૂર્વક અસંખ્યાત સુધી સમજવાં જોઈએ.

અનંત દ્રવ્યોમાં પરિણામ પણ એ જ પ્રકારે છે:

વિશેષ - એક પદ વિશેષ સમજવું જોઈએ -યાવત્-

અથવા અનંત દ્રવ્ય વર્તુળાકાર આકૃતિરૂપે પરિણમન થાય છે -યાવત્- અનંત દ્રવ્ય લંબચોરસ આકૃતિરૂપે પરિણમન થાય છે.

૫૧. પયોગપરિણયાઇપોગ્ગલાણં અપ્પાબહુયં-

- પ. એસિ પં ભંતે ! પોગ્ગલાણં પઓગપરિણયાણં મીસાપરિણયાણં વીસસાપરિણયાણં ય કયરે કયરેહિંતો અપ્પા વા -જાવ- વિસેસાહિયા વા ?
૩. ગોયમા ! ૧. સવ્વત્થોવા પોગ્ગલા પઓગપરિણયા,
૨. મીસાપરિણયા અણંતગુણા,
૩. વીસસાપરિણયા અણંતગુણા ।

-વિયા. સ. ૮, ૩. ૧, સુ. ૧૧

૫૨. અચ્છિન્ન પોગ્ગલાણં ચલણ કારણં-

તિહિં ઠાણેહિં અચ્છિન્ને પોગ્ગલે ચલેજ્જા, તં જહા-

૧. આહારિજ્જમાણે વા પોગ્ગલે ચલેજ્જા,
૨. વિઝવ્વમાણે વા પોગ્ગલે ચલેજ્જા,
૩. ઠાણાઓ ઠાણં સંકામેજ્જમાણે વા પોગ્ગલે ચલેજ્જા ।
- ઠાણં. અ. ૩, ૩. ૧, સુ. ૧૪૬

દસહિં ઠાણેહિં અચ્છિન્ને પોગ્ગલે ચલેજ્જા, તં જહા-

૧. આહારિજ્જમાણે વા ચલેજ્જા,
૨. પરિણામેજ્જમાણે વા ચલેજ્જા,
૩. ઉસ્સસિજ્જમાણે વા ચલેજ્જા,
૪. નિસ્સસિજ્જમાણે વા ચલેજ્જા,
૫. વેદેજ્જમાણે વા ચલેજ્જા,
૬. ણિજ્જરિજ્જમાણે વા ચલેજ્જા,
૭. વિઝવ્વિજ્જમાણે વા ચલેજ્જા,
૮. પરિયારિજ્જમાણે વા ચલેજ્જા,
૯. જક્ખાઇટ્ટે વા ચલેજ્જા,
૧૦. વાયપરિગ્ગે વા ચલેજ્જા ।

- ઠાણં. અ. ૧૦, સુ. ૭૦૭

૫૩. વિવિહપગારાણં પોગ્ગલાણં સંધાણં ય અણંતત્ત પરૂવણં-

એગપએસોગાઢા પોગ્ગલા અણંતા પણ્ણત્તા,
એવમેગસમયઠિઈયા પોગ્ગલા અણંતા પણ્ણત્તા,

૫૧. પ્રયોગ પરિણતાદિ પુદ્ગલોનું અલ્પબહુત્વ :

- પ્ર. ભંતે ! પ્રયોગ પરિણત, મિશ્ર પરિણત અને વિશ્રસા પરિણત આ પુદ્ગલોમાં કોણ કોનાથી અલ્પ -યાવત્- વિશેષાધિક છે ?
૩. ગૌતમ ! ૧. સૌથી અલ્પ પુદ્ગલ પ્રયોગ પરિણત છે,
૨. (એનાથી) મિશ્ર પરિણત અનંતગણા છે,
૩. (એનાથી) વિશ્રસા પરિણત અનંતગણા છે.

૫૨. અચ્છિન્ન પુદ્ગલોના ચલિત થવાનાં કારણ :

- અચ્છિન્ન(સ્કંધ)પુદ્ગલ(સંલગ્ન)ત્રણ કારણો વડે ચલિત થાય છે, જેવી રીતે -
૧. જીવો દ્વારા આકર્ષિત કરવામાં આવતા પુદ્ગલ ચલાયમાન થાય છે.
૨. વિકુર્વણ કરવામાં આવતા પુદ્ગલ ચલિત થાય છે.
૩. એક સ્થાનેથી બીજે સ્થાને સંચારિત કરવામાં આવતા પુદ્ગલ ચલાયમાન થાય છે.

દસસ્થાનો વડે અચ્છિન્ન પુદ્ગલ ચલાયમાન થાય છે, જેવી રીતે -

૧. આહારરૂપે ગ્રહણ કરવામાં આવતું પુદ્ગલ ચલાયમાન થાય છે.
૨. પરિણામરૂપે પરિણમિત કરવામાં આવતું પુદ્ગલ ચલાયમાન થાય છે.
૩. ઉચ્છ્વાસરૂપે ગ્રહણ કરવામાં આવતું પુદ્ગલ ચલાયમાન થાય છે.
૪. નિચ્છ્વાસરૂપે બહાર કાઢવામાં આવતું પુદ્ગલ ચલાયમાન થાય છે.
૫. વેદના અનુભવી રહેલ પુદ્ગલ ચલાયમાન થાય છે.
૬. નિર્જરા કરવામાં આવતું પુદ્ગલ ચલાયમાન થાય છે.
૭. વૈક્રિય શરીર (બનાવટી શરીર) રૂપે પરિણત થઈ રહેલ પુદ્ગલ ચલિત થાય છે.
૮. સંભોગ કરતી વેળાએ પુદ્ગલ ચલાયમાન થાય છે.
૯. શરીરમાં યક્ષનો પ્રવેશ થવાથી પુદ્ગલ ચલાયમાન થાય છે.
૧૦. (શરીરના) વાયુથી પ્રેરિત પુદ્ગલ ચલાયમાન થાય છે.

૫૩. વિવિધ પ્રકારના પુદ્ગલો અને સ્કંધના અનંતત્વનું પ્રરૂપણ :

- એક પ્રદેશને આશ્રિત પુદ્ગલ અનંત કહેવામાં આવ્યા છે.
એક સમયની સ્થિતિયુક્ત પુદ્ગલ અનંત કહેવામાં આવ્યા છે.

સત્તસમયઠિર્દયા પોગ્ગલા અણંતા પળ્ણત્તા,

સત્તગુણકાલગા પોગ્ગલા અણંતા પળ્ણત્તા -જાવ-
સત્તગુણલુક્ખા અણંતા પળ્ણત્તા ।

- ઠાળં. અ. ૭, સુ. ૫૧૩

અટ્ઠપણ્ણસિયા ખંધા અણંતા પળ્ણત્તા,

અટ્ઠપણ્ણસોગાઢા પોગ્ગલા અણંતા પળ્ણત્તા,

અટ્ઠસમયઠિર્દયા પોગ્ગલા અણંતા પળ્ણત્તા,

અટ્ઠગુણકાલગા પોગ્ગલા અણંતા પળ્ણત્તા -જાવ-
અટ્ઠગુણલુક્ખા પોગ્ગલા અણંતા પળ્ણત્તા ।

- ઠાળં. અ. ૮, સુ. ૬૬૦

ળવપણ્ણસિયા ખંધા અણંતા પળ્ણત્તા,

ળવપણ્ણસોગાઢા પોગ્ગલા અણંતા પળ્ણત્તા,

ળવસમયઠિર્દયા પોગ્ગલા અણંતા પળ્ણત્તા,

ળવગુણકાલગા પોગ્ગલા અણંતા પળ્ણત્તા -જાવ-
ળવગુણલુક્ખા પોગ્ગલા અણંતા પળ્ણત્તા ।

- ઠાળં. અ. ૯, સુ. ૭૦૩

દસપણ્ણસિયા ખંધા અણંતા પળ્ણત્તા,

દસપણ્ણસોગાઢા પોગ્ગલા અણંતા પળ્ણત્તા,

દસસમયઠિર્દયા પોગ્ગલા અણંતા પળ્ણત્તા,

દસગુણકાલગા પોગ્ગલા અણંતા પળ્ણત્તા,

એવં વળ્ણેહિં ગંધેહિં રસેહિં ફાસેહિં -જાવ- દસગુણલુક્ખા
પોગ્ગલા અણંતા પળ્ણત્તા । - ઠાળં. અ. ૧૦, સુ. ૭૮૩

૫૪. એગમ્મિ આગાસપણ્ણસે ઠિય પોગ્ગલાણં ચિજ્જાહ પરૂવળં-

પ. લોગસ્સ ણં ભંતે ! એગમ્મિ આગાસપણ્ણસે કત્તિદિસિં
પોગ્ગલા ચિજ્જંતિ ?

૩. ગોયમા ! નિવ્વાઘાણં છદ્દિસિં, વાઘાયં પહુચ્ચ
સિય તિદિસિં, સિય ચડ્દિસિં, સિય પંચદિસિં
પોગ્ગલા ચિજ્જંતિ ।

પ. લોગસ્સ ણં ભંતે ! એગમ્મિ આગાસપણ્ણસે કત્તિદિસિં
પોગ્ગલા ભિજ્જંતિ ?

સાત સમયની સ્થિતિયુક્ત પુદ્ગલ અનંત કહેવામાં
આવ્યા છે.

સાત ગુણ શ્યામ વર્ણયુક્ત પુદ્ગલ અનંત કહેવામાં
આવ્યા છે -ચાવત્- સાત ગુણ શુષ્ક સ્પર્શયુક્ત પુદ્ગલ
અનંત કહેવામાં આવ્યા છે.

આઠ પ્રદેશયુક્ત સ્કંધ અનંત કહેવામાં આવ્યા છે.

આઠ પ્રદેશને આશ્રિત પુદ્ગલ અનંત કહેવામાં આવ્યા છે.

આઠ સમયની સ્થિતિયુક્ત પુદ્ગલ અનંત કહેવામાં
આવ્યા છે.

આઠ ગુણ શ્યામ વર્ણયુક્ત પુદ્ગલ અનંત કહેવામાં
આવ્યા છે -ચાવત્- આઠ ગુણ શુષ્ક સ્પર્શયુક્ત પુદ્ગલ
અનંત કહેવામાં આવ્યા છે.

નવ પ્રદેશયુક્ત સ્કંધ અનંત કહેવામાં આવ્યા છે.

નવ પ્રદેશને આશ્રિત પુદ્ગલ અનંત કહેવામાં આવ્યા છે.

નવ સમયની સ્થિતિયુક્ત પુદ્ગલ અનંત કહેવામાં
આવ્યા છે.

નવગુણ શ્યામ વર્ણયુક્ત પુદ્ગલ અનંત કહેવામાં આવ્યા
છે -ચાવત્- નવગુણ શુષ્ક સ્પર્શયુક્ત પુદ્ગલ અનંત
કહેવામાં આવ્યા છે.

દસ પ્રદેશયુક્ત સ્કંધ અનંત કહેવામાં આવ્યા છે.

દસ પ્રદેશને આશ્રિત પુદ્ગલ અનંત કહેવામાં આવ્યા છે.

દસ સમયની સ્થિતિયુક્ત પુદ્ગલ અનંત કહેવામાં
આવ્યા છે.

દસ ગુણ શ્યામ વર્ણયુક્ત પુદ્ગલ અનંત કહેવામાં
આવ્યા છે.

આ જ પ્રકારે અન્ય વર્ણ, ગંધ, રસ અને સ્પર્શોના
દસ ગુણ શુષ્ક સ્પર્શ પર્યંત પુદ્ગલ અનંત કહેવામાં
આવ્યા છે.

૫૪. એક આકાશ પ્રદેશમાં સ્થિત પુદ્ગલોના ચયાદિનું
પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! લોકના એક આકાશ પ્રદેશમાં કેટલી
દિશાઓમાંથી આવીને પુદ્ગલ એકત્રિત થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! નિવ્વાઘાત વડે (અવકાશ ન હોય તો)
છયે દિશાઓમાંથી તથા વ્યાઘાત (વ્યવધાન)
હોય તો કદાચ ત્રણ દિશાઓમાંથી, કદાચ ચાર
દિશાઓમાંથી અને કદાચ પાંચ દિશાઓમાંથી
આવીને પુદ્ગલ એકત્રિત થાય છે.

પ્ર. ભંતે ! લોકના એક આકાશ પ્રદેશમાં અવસ્થિત
પુદ્ગલ કેટલી દિશાઓ વડે પૃથક્ હોય છે ?

૩. ગોયમા ! **एवं चैव ।**

एवं उवचिज्जंति, एवं अवचिज्जंति ।

- વિયા. સ. ૨૫, ડ. ૨, સુ. ૮-૧૦

૫૫. **द्वद्वाइआदेसेहिं सब्ब पोग्गलाणं सिय सअइढ सपएसाइ परूवणं-**

તેણં કાલેણં તેણં સમણં સમણસ્સ ભગવઓ મહાવીરસ્સ અંતેવાસી નારયપુત્તે નામં અણગારે પગ્ગહમ્મદ્દા **-जाव-विहरइ,**

તેણં કાલેણં તેણં સમણં સમણસ્સ ભગવઓ મહાવીરસ્સ અંતેવાસી નિયંઠિપુત્તે નામં અણગારે પગ્ગહમ્મદ્દા **-जाव-विहरइ,**

તણં સે નિયંઠિપુત્તે અણગારે જેણામેવ નારયપુત્તે અણગારે તેણેવ ઉવાગચ્છઈ ઉવાગચ્છિતા નારયપુત્તં નામં અણગારે **एवं वयासी-**

“सब्वपोग्गला ते अज्जो ! किं सअइढा, समज्झा, सपएसा, उदाहु अणइढा अमज्झा अपएसा ?”

‘अज्जो’ ! ति नारयपुत्ते अणगारं नियंठिपुत्तं अणगारं **एवं वयासी-**

“सब्वपोग्गला मे अज्जो ! सअइढा समज्झा सपदेसा, नो अणइढा अमज्झा अपदेसा,”

તણં સે નિયંઠિપુત્તે અણગારે નારયપુત્તં અણગારં **एवं वयासी-**

“जइ णं ते अज्जो ! सब्बपोग्गला सअइढा समज्झा सपदेसा, नो अणइढा अमज्झा अपदेसा ।

किं द्वद्वादेसेणं अज्जो ! सब्बपोग्गला सअइढा समज्झा सपदेसा, नो अणइढा अमज्झा अपदेसा ?

“खेत्तादेसेणं अज्जो ! सब्बपोग्गला सअइढા સમજ્ઞા સપદેસા, નો અણइढा अमज्झा अपदेसा ?

कालादेसेण वि भावादेसेण वि तं चैव ।”

તણં સે નારયપુત્તે અણગારે નિયંઠિપુત્તં અણગારં **एवं वयासी-**

“द्वद्वादेसेण वि मे अज्जो ! सब्बपोग्गला सअइढा समज्झा सपएसा, नो अणइढा अमज्झा अपएसा ।

खेत्तादेसेण वि सब्बपोग्गला एवं चैव,

कालादेसेण वि भावादेसेण वि एवं चैव ।”

૩. ગૌતમ ! **पूर्वमां क्खुं तेम समज्जुं ज्जेअे.**

आ ज प्रकारे स्कंधोना संयोग (उपयय) अने वियोग (अपयय) विषयक पइ जइवुं ज्जेअे.

૫૫. **द्रव्यादि आदेशो वडे सर्वपुद्गलोना सार्द्ध सप्रदेशादिनुं प्रउपइ :**

તે કાળે અને તે સમયે શ્રમણ ભગવાન મહાવીર સ્વામીના અંતેવાસી સરણ સ્વભાવયુક્ત વગેરે ગુણયુક્ત નારદપુત્ર નામના અણગાર (સાધુ) **-यावत्-** વિચરણ કરતા હતાં.

તે કાળે અને તે સમયે શ્રમણ ભગવાન મહાવીરના અંતેવાસી સરણ સ્વભાવયુક્ત વગેરે ગુણયુક્ત નિર્ગન્થીપુત્ર નામના અણગાર **-यावत्-** વિચરણ કરતા હતાં.

કોઈ એક વાર નિર્ગન્થીપુત્ર અણગાર જ્યાં નારદપુત્ર નામના અણગાર હતા ત્યાં આવ્યા અને ત્યાં આવીને એમની પાસે જઈને તેમણે નારદપુત્ર અણગારને આવી રીતે પુછ્યું-

“હે આર્ય ! તમારા મતાનુસાર શું સર્વ પુદ્ગલો સાર્દ્ધ સમધ્ય અને સપ્રદેશ છે કે અનર્દ્ધ, અમધ્ય અને અપ્રદેશ છે ?”

“હે આર્ય !” આ પ્રકારે સંબોધન કરીને નારદપુત્ર અણગારે નિર્ગન્થીપુત્ર અણગારને આવી રીતે કહ્યું -

“હે આર્ય ! મારા મતાનુસાર સર્વ પુદ્ગલ સાર્દ્ધ, સમધ્ય અને સપ્રદેશ છે, પરંતુ અનર્દ્ધ, અમધ્ય અને અપ્રદેશ નથી.”

ત્યારે નિર્ગન્થીપુત્ર અણગારે નારદપુત્ર અણગારને આ પ્રમાણે કહ્યું -

“હે આર્ય ! જો તમારા મતાનુસાર સર્વપુદ્ગલ સાર્દ્ધ, સમધ્ય અને સપ્રદેશ છે પરંતુ અનર્દ્ધ, અમધ્ય અને અપ્રદેશ નથી તો -

હે આર્ય ! શું દ્રવ્યની અપેક્ષાએ સર્વ પુદ્ગલ સાર્દ્ધ, સમધ્ય અને સપ્રદેશ છે, પરંતુ અનર્દ્ધ, અમધ્ય અને અપ્રદેશ નથી ?

“હે આર્ય ! શું ક્ષેત્રની અપેક્ષાએ સર્વપુદ્ગલ સાર્દ્ધ, સમધ્ય અને સપ્રદેશ છે, અનર્દ્ધ, અમધ્ય અને અપ્રદેશ નથી ?

કાળની અપેક્ષા અને ભાવની અપેક્ષાએ પણ શું સર્વ પુદ્ગલ આ પ્રકારે જ હોય છે ?”

ત્યારે નારદપુત્ર અણગારે નિર્ગન્થીપુત્ર અણગારને આ પ્રમાણે કહ્યું -

“હે આર્ય ! મારા મતાનુસાર દ્રવ્યની અપેક્ષાએ સર્વ પુદ્ગલ સાર્દ્ધ, સમધ્ય અને સપ્રદેશ છે, પરંતુ અનર્દ્ધ, અમધ્ય અને અપ્રદેશ નથી.

ક્ષેત્રની અપેક્ષાએ પણ સર્વ પુદ્ગલ આ જ પ્રકારે છે.

કાળની અપેક્ષાએ અને ભાવની અપેક્ષાએ પણ આ જ પ્રકારે છે.”

તેણે નિયંત્રિતપુત્રે અણગારે નારયપુત્રં અણગારં એવં
વયાસી-

“જહ્નં અજ્જો ! દ્વાદેસેણં-સવ્વપોગ્ગલા સઅહ્ઠ્ઠા
સમજ્ઞા સપણ્ણા, નો અણહ્ઠ્ઠા અમજ્ઞા અપણ્ણા,

એવં તે પરમાણુપોગ્ગલે વિ સઅહ્ઠ્ઠે સમજ્ઞે સપણ્ણે, ણો
અણહ્ઠ્ઠે અમજ્ઞે અપણ્ણે ?

જહ્નં અજ્જો ! ખેત્તાદેસેણ વિ સવ્વપોગ્ગલા સઅહ્ઠ્ઠા
સમજ્ઞા સપણ્ણા, ણો અણહ્ઠ્ઠા અમજ્ઞા અપણ્ણા,

એવં તે એગપણ્ણોગાઢે વિ પોગ્ગલે સઅહ્ઠ્ઠે સમજ્ઞે સપણ્ણે ?

જહ્નં અજ્જો ! કાલાદેસેણં સવ્વપોગ્ગલા સઅહ્ઠ્ઠા
સમજ્ઞા સપણ્ણા, એવં તે એગસમયઠિઈએ વિ પોગ્ગલે
સઅહ્ઠ્ઠે સમજ્ઞે સપણ્ણે તં ચેવ ?

જહ્નં અજ્જો ! ભાવાદેસેણં સવ્વપોગ્ગલા સઅહ્ઠ્ઠા
સમજ્ઞા સપણ્ણા, એવં તે એગગુણકાલાએ વિ પોગ્ગલે
સઅહ્ઠ્ઠે સમજ્ઞે સપણ્ણે તં ચેવ ?

અહ તે એવં ન ભવહ્નં તો જં વયસિ દ્વાદેસેણ વિ
સવ્વપોગ્ગલા સઅહ્ઠ્ઠા સમજ્ઞા સપણ્ણા, નો અણહ્ઠ્ઠા
અમજ્ઞા અપણ્ણા,

એવં ચેત્તાદેસેણ વિ એવં ચેવ, કાલાદેસેણ વિ, ભાવાદેસેણ
વિ 'તં ણ મિચ્છા' ।”

તેણે નારયપુત્રે અણગારે નિયંત્રિતપુત્રં અણગારં એવં
વયાસી-

“નો ખલુ એવં દેવાણુપ્પિઆ ! એયમટ્ઠં જાણામો પાસામો,

જહ્નં દેવાણુપ્પિઆ ! નો ગિલાયંતિ પરિકહિત્તએ તં
ઇચ્છામિ ણં દેવાણુપ્પિઆણં અંતિએ એયમટ્ઠં સોચ્ચા
નિસમ્મ જાણિત્તએ,”

તેણે નિયંત્રિતપુત્રે અણગારે નારયપુત્રં અણગારં એવં
વયાસી-

‘દ્વાદેસેણ વિ મે અજ્જો ! સવ્વપોગ્ગલા સપણ્ણે વિ
અપેદસા વિ અણંતા,

ચેત્તાદેસેણ વિ એવં ચેવ, કાલાદેસેણ વિ, ભાવાદેસેણ વિ
એવં ચેવ ।

જે દ્વાદેસે અપેદસે સે ચેત્તાઓ નિયમા અપેદસે,

ત્યારે નિર્ગન્થીપુત્ર અણગારે નારદપુત્ર અણગારને આ
પ્રમાણે કહ્યું -

“હે આર્ય ! જો દ્રવ્યની અપેક્ષાએ સર્વ પુદ્ગલ સાર્દ,
સમધ્ય અને સપ્રદેશ છે પરંતુ અનર્દ, અમધ્ય અને
અપ્રદેશ નથી તો -

શું પરમાણુ પુદ્ગલ પણ આ જ પ્રમાણે સાર્દ, સમધ્ય અને
સપ્રદેશ છે, પરંતુ અનર્દ, અમધ્ય અને અપ્રદેશ નથી ?

હે આર્ય ! જો ક્ષેત્રની અપેક્ષાએ પણ સર્વપુદ્ગલ સાર્દ,
સમધ્ય અને સપ્રદેશ છે પરંતુ અનર્દ, અમધ્ય અને
અપ્રદેશ નથી તો -

એક પ્રદેશ આશ્રિત પુદ્ગલ પણ સાર્દ, સમધ્ય અને
સપ્રદેશ હશે ?

હે આર્ય ! જો કાળની અપેક્ષાએ સર્વ પુદ્ગલ સાર્દ,
સમધ્ય અને સપ્રદેશ છે તો એક સમયની સ્થિતિયુક્ત
પુદ્ગલ પણ સાર્દ, સમધ્ય અને સપ્રદેશ થશે ?

હે આર્ય ! આ જ પ્રકારે ભાવાદેશ વડે પણ બધા પુદ્ગલ
સાર્દ, સમધ્ય અને સપ્રદેશ છે તો એક ગુણ કાળ
પુદ્ગલ પણ સાર્દ, સમધ્ય અને સપ્રદેશ થશે ?

જો આ પ્રમાણે નહીં હોય તો પછી આપે જે કથન કહ્યું
કે દ્રવ્યની અપેક્ષાએ પણ સર્વ પુદ્ગલ સાર્દ, સમધ્ય અને
સપ્રદેશ છે, અનર્દ, અમધ્ય અને અપ્રદેશ નથી.

ક્ષેત્રાદેશથી પણ આ જ પ્રમાણે છે, કાળાદેશથી અને
ભાવાદેશથી પણ આ જ પ્રમાણે છે તો ‘આ કથન
મિથ્યા છે’

ત્યારે નારદપુત્ર અણગારે નિર્ગન્થીપુત્ર અણગારને આ
પ્રમાણે કહ્યું -

“હે દેવાનુપ્રિય ! ખરેખર જ અમે આ અર્થને જાણતા-
અનુભવતા નથી ?

હે દેવાનુપ્રિય ! જો આપને આ અર્થનું સ્પષ્ટીકરણ
કરવામાં સંકોચ ન હોય તો હું આપ દેવાનુપ્રિય દ્વારા
આ અર્થને સાંભળીને, અવધારણા (નિશ્ચિત મર્યાદા) પૂર્વક
જાણવા-સમજવા ઉત્સુક છું.”

આ સાંભળીને નિર્ગન્થીપુત્ર અણગારે નારદપુત્ર
અણગારને આ પ્રમાણે કહ્યું -

‘હે આર્ય ! મારા મતાનુસાર દ્રવ્યની અપેક્ષાએ સર્વ
પુદ્ગલ સપ્રદેશ પણ છે, અપ્રદેશ પણ છે અને અનંત
પણ છે.

ક્ષેત્રાદેશ વડે પણ આ જ પ્રમાણે છે, કાળાદેશ તથા
ભાવાદેશ વડે પણ આ જ પ્રમાણે છે.

જે પુદ્ગલ દ્રવ્યની અપેક્ષાએ અપ્રદેશ છે, તેઓ ક્ષેત્રની
અપેક્ષાએ પણ નિશ્ચિતરૂપે અપ્રદેશ છે.

કાલઓ સિય સપદેસે સિય અપદેસે,
ભાવઓ સિય સપદેસે સિય અપદેસે ।
જે છેત્તઓ અપદેસે સે દવ્વઓ સિય સપદેસે સિય અપદેસે ।

કાલઓ ભયણાણ, ભાવઓ ભયણાણ ।

જહા-છેત્તઓ એવં કાલઓ ભાવઓ ।

જે દવ્વઓ સપદેસે સે છેત્તઓ સિય સપદેસે અપદેસે,

એવં કાલઓ ભાવઓ વિ ।

જે છેત્તઓ સપદેસે સે દવ્વઓ નિયમા સપદેસે,

કાલઓ ભયણાણ, ભાવઓ ભયણાણ,

જહા દવ્વઓ તહા કાલઓ ભાવઓ વિ ।

પ. એસિ ણં ભંતે ! પોગ્ગલાણં દવ્વાદેસેણં છેત્તાદેસેણં
કાલાદેસેણં ભાવાદેસેણં સપદેસાણ ય, અપદેસાણ
ય કયરે કયરેહિંતો અપ્પા વા -જાવ- વિસેસાહિયા
વા ?

૩. નારયપુત્તા ! ૧. સવ્વથોવા પોગ્ગલા ભાવાદેસેણં
અપદેસા,

૨. કાલાદેસેણં અપદેસા અસંખેજ્જગુણા,

૩. દવ્વાદેસેણં અપદેસા અસંખેજ્જગુણા,

૪. છેત્તાદેસેણં અપદેસા અસંખેજ્જગુણા,

૫. છેત્તાદેસેણં ચેવ સપદેસા અસંખેજ્જગુણા,

૬. દવ્વાદેસેણં સપદેસા વિસેસાહિયા,

૭. કાલાદેસેણં સપદેસા વિસેસાહિયા,

૮. ભાવાદેસેણં સપદેસા વિસેસાહિયા ।

તણ ણં નારયપુત્તે અણગારે નિયંઠિપુત્તં અણગારં
વંદઇ નમંસઇ, નિયંઠિપુત્તં અણગારં વંદિતા ણમંસિત્તા
એયમટ્ઠં સમ્મં વિણણં ભુજ્જો-ભુજ્જો ખામેઇ,

કાળની અપેક્ષાએ પણ કદાચ સપ્રદેશ અને અપ્રદેશ છે.
ભાવની અપેક્ષાએ પણ કદાચ સપ્રદેશ અને અપ્રદેશ છે.
જે પુદ્ગલ ક્ષેત્રની અપેક્ષાએ અપ્રદેશ છે, એમાં દ્રવ્યની
અપેક્ષા કદાચ સપ્રદેશ અને કદાચ અપ્રદેશ છે.

કાળની અપેક્ષાએ અને ભાવની અપેક્ષાએ પણ આ જ
પ્રમાણેની ભજના સમજવી જોઈએ.

જે પ્રમાણે ક્ષેત્ર વિષે કહ્યું તે જ પ્રમાણે કાળ વડે અને
ભાવ વડે પણ ભજના સમજવી જોઈએ.

જે પુદ્ગલ દ્રવ્ય વડે સપ્રદેશ છે, તે ક્ષેત્ર વડે કદાચ
સપ્રદેશ અને અપ્રદેશ છે.

એ જ પ્રમાણે કાળ વડે અને ભાવ વડે પણ (સપ્રદેશ
અને અપ્રદેશ) સમજવું જોઈએ.

જે પુદ્ગલ ક્ષેત્ર વડે સપ્રદેશ છે, તે દ્રવ્ય વડે નિયમાનુસાર
સપ્રદેશ છે.

પરંતુ કાળ વડે અને ભાવ વડે ભજના સમજવી જોઈએ.

જે પ્રમાણે દ્રવ્યની અપેક્ષાએ કહેવામાં આવ્યું, એ જ
પ્રમાણે કાળની અપેક્ષાએ અને ભાવની અપેક્ષાએ પણ
સમજવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! (નિર્ઋન્ધીપુત્ર !) દ્રવ્યાદેશ વડે, ક્ષેત્રાદેશ
વડે, કાળાદેશ વડે અને ભાવાદેશ વડે સપ્રદેશ અને
અપ્રદેશ પુદ્ગલોમાં કોણ કોનાથી અલ્પ -ચાવત્-
વિશેષાધિક છે ?

૩. નારદપુત્ર ! ૧. ભાવાદેશ વડે અપ્રદેશ પુદ્ગલ
સૌથી ઓછા છે.

૨. (એનાથી) કાળાદેશ વડે અપ્રદેશ પુદ્ગલ
અસંખ્યાતગણા છે.

૩. (એનાથી) દ્રવ્યાદેશ વડે અપ્રદેશ પુદ્ગલ
અસંખ્યાતગણા છે.

૪. (એનાથી) ક્ષેત્રાદેશ વડે અપ્રદેશ પુદ્ગલ
અસંખ્યાતગણા છે.

૫. (એનાથી) ક્ષેત્રાદેશ વડે સપ્રદેશ પુદ્ગલ
અસંખ્યાતગણા છે.

૬. (એનાથી) દ્રવ્યાદેશ વડે સપ્રદેશ પુદ્ગલ
વિશેષાધિક (ઘણા વધારે) છે.

૭. (એનાથી) કાળાદેશ વડે સપ્રદેશ પુદ્ગલ
વિશેષાધિક છે.

૮. (એનાથી) ભાવાદેશ વડે સપ્રદેશ પુદ્ગલ
વિશેષાધિક છે.

આ સાંભળીને નારદપુત્ર અણગારે નિર્ઋન્ધીપુત્ર
અણગારને વંદન-નમસ્કાર કર્યા અને વંદન-નમસ્કાર
કરીને એમનાથી વિનયપૂર્વક વારંવાર ક્ષમાયાચના કરી.

આમિત્તા સંજમેણં તવસા અપ્પાણં ભાવેમાણે વિહરહ ।
- વિયા. સ. ૫, ડ. ૮, સુ. ૧-૯

આ પ્રમાણે ક્ષમાયાચના કરીને તેઓ નારદપુત્ર અણગાર સંયમ અને તપ વડે પોતાના આત્મ-ભાવમાં રમણ કરતા-કરતા વિચરણ કરવા લાગ્યા.

૫૬. ચઙવીસદંડાસુ અત્તાણત્તાઇ પોગ્ગલાણં પરૂવણં-

પ. દં. ૧. નેરહયાણં ભંતે ! કિં અત્તા પોગ્ગલા, અણત્તા પોગ્ગલા ?

ઙ. ગોયમા ! નો અત્તા પોગ્ગલા, અણત્તા પોગ્ગલા ।

પ. દં. ૨. અસુરકુમારાણં ભંતે ! કિં અત્તા પોગ્ગલા, અણત્તા પોગ્ગલા ?

ઙ. ગોયમા ! અત્તા પોગ્ગલા, ણો અણત્તા પોગ્ગલા ।

દં. ૩-૧૧. એવં -જાવ- થણિયકુમારાણં ।

પ. દં. ૧૨. પુઢવિકાહયાણં ભંતે ! કિં અત્તા પોગ્ગલા, અણત્તા પોગ્ગલા ?

ઙ. ગોયમા ! અત્તા વિ પોગ્ગલા, અણત્તા વિ પોગ્ગલા ।

દં. ૧૩-૨૧. એવં -જાવ- મણુસ્સાણં ।

દં. ૨૨-૨૪. વાણમંતર-જોહસિય-વેમાણિયાણં-જહા અસુરકુમારાણં ।

જહા અત્તા મણિયા તહા ઇટ્ઠા વિ મણિયવ્વા ।

એવં કંતા વિ, પિયા વિ, મણુન્ના વિ, મણામા વિ મણિયવ્વા ।

એ પંચ દંડગા ।

- વિયા. સ. ૧૪, ડ. ૯, સુ. ૪-૧૧

૫૭. ઇંદિયવિસયરૂવ પોગ્ગલાણં પરોપ્પરં પરિણમન પરૂવણં-

પ. કહ્વિહે ણં ભંતે ! ઇંદિયવિસે પોગ્ગલ પરિણામે પણ્ણત્તે ?

ઙ. ગોયમા ! પંચવિહે ઇંદિયવિસે પોગ્ગલ પરિણામે પણ્ણત્તે, તં જહા-

૧. સોંદિયવિસે -જાવ- ૫. ફાસિંદિયવિસે ।

૫૬. ચોવીસ દંડકોમાં સુખકારી - દુઃખકારી વગેરે પુદ્ગલોનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. દં. ૧. ભંતે ! નરકવાસીઓના સુખકારક પુદ્ગલ હોય છે કે દુઃખકારક પુદ્ગલ હોય છે ?

ઙ. ગૌતમ ! તેઓને સુખકારક પુદ્ગલ હોતા નથી, પરંતુ દુઃખકારક પુદ્ગલ હોય છે.

પ્ર. દં. ૨. ભંતે ! અસુરકુમારોને સુખકારક પુદ્ગલ હોય છે કે દુઃખકારક પુદ્ગલ હોય છે ?

ઙ. ગૌતમ ! તેઓને સુખકારક પુદ્ગલ હોય છે, દુઃખકારક પુદ્ગલ હોતા નથી.

દં. ૩-૧૧. આ જ પ્રમાણે સ્તનિતકુમારો સુધી સમજવું જોઈએ.

પ્ર. દં. ૧૨. ભંતે ! પૃથ્વીકાયિક જીવોને સુખકારક પુદ્ગલ હોય છે કે દુઃખકારક પુદ્ગલ હોય છે ?

ઙ. ગૌતમ ! એમને સુખકારક પુદ્ગલ પણ હોય છે અને દુઃખકારક પુદ્ગલ પણ હોય છે.

દં. ૧૩-૨૧. આ જ પ્રમાણે (અધ્યાયિક જીવોથી) મનુષ્યો પર્યંત સમજવું જોઈએ.

દં. ૨૨-૨૪. વાણવ્યન્તર, જ્યોતિષક અને વૈમાનિકોના પુદ્ગલોને માટે અસુરકુમારોની જેમ સમજવું જોઈએ.

જે પ્રમાણે સુખકારક પુદ્ગલોને માટે કહ્યું તે જ પ્રમાણે ઈષ્ટ (હિતકારી) પુદ્ગલોને માટે પણ સમજવું જોઈએ.

એજ પ્રમાણે કાન્ત (ઈચ્છનીય), પ્રિય, મનોહર તથા મનામ પુદ્ગલોના વિષયમાં પણ સમજવું જોઈએ.

આ પાંચ દંડક છે.

૫૭. ઈન્દ્રિય વિષયરૂપ પુદ્ગલોના પરસ્પર પરિણમનનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! ઈન્દ્રિયોના વિષયભૂત પુદ્ગલ પરિણામ કેટલા પ્રકારે કહેવામાં આવ્યું છે ?

ઙ. ગૌતમ ! ઈન્દ્રિયોના વિષયભૂત પુદ્ગલ પરિણામ પાંચ પ્રકારે કહેવામાં આવ્યું છે, જેમકે -

૧. શ્રોતેન્દ્રિય વિષય -યાવત્- ૫. સ્પર્શેન્દ્રિય વિષય.

- પ. સોઈંદિયવિસેણં ભંતે ! પોગ્ગલ પરિણામે કઙ્કિવિહે પ્ણત્તે ?
૩. ગોયમા ! દુવિહે પ્ણત્તે, તં જહા-
૧. સુભિસદ્દપરિણામે ય, ૨. દુભિસદ્દપરિણામે ય ।
- પ. ચક્કિંદિયવિસેણં ભંતે ! પોગ્ગલ પરિણામે કઙ્કિવિહે પ્ણત્તે ?
૩. ગોયમા ! દુવિહે પ્ણત્તે, તં જહા-
૧. સુરૂવપરિણામે ય, ૨. દુરૂવપરિણામે ય ।
- પ. ઘાણિંદિયવિસેણં ભંતે ! પોગ્ગલ પરિણામે કઙ્કિવિહે પ્ણત્તે ?
૩. ગોયમા ! દુવિહે પ્ણત્તે, તં જહા-
૧. સુભિગંધ પરિણામે ય, ૨. દુભિગંધ પરિણામે ય ।
- પ. રસિંદિયવિસેણં ભંતે ! પોગ્ગલ પરિણામે કઙ્કિવિહે પ્ણત્તે ?
૩. ગોયમા ! દુવિહે પ્ણત્તે, તં જહા-
૧. સુરસ પરિણામે ય, ૨. દુરસ પરિણામે ય ।
- પ. ફાસિંદિયવિસેણં ભંતે ! પોગ્ગલ પરિણામે કઙ્કિવિહે પ્ણત્તે ?
૩. ગોયમા ! દુવિહે પ્ણત્તે, તં જહા-
૧. સુફાસ પરિણામે ય, ૨. દુફાસ પરિણામે ય ।
- પ. સેનૂણં ભંતે ! ઉચ્ચાવેસુ સદ્દપરિણામેસુ, ઉચ્ચાવેસુ રૂવપરિણામેસુ એવં ગંધપરિણામેસુ, રસપરિણામેસુ, ફાસપરિણામેસુ પરિણમમાણાપોગ્ગલા પરિણમંતીતિ વત્તવ્વં સિયા ?
૩. હંતા, ગોયમા ! ઉચ્ચાવેસુ સદ્દપરિણામેસુ પરિણમમાણા પોગ્ગલા પરિણમંતીતિ વત્તવ્વં સિયા ।
- પ. સેનૂણં ભંતે ! સુભિસદ્દા પોગ્ગલા દુભિસદ્દત્તાણ પરિણમંતિ, દુભિસદ્દા પોગ્ગલા સુભિસદ્દત્તાણ પરિણમંતિ ?
૩. હંતા, ગોયમા ! સુભિસદ્દા પોગ્ગલા દુભિસદ્દત્તાણ પરિણમંતિ, દુભિસદ્દા પોગ્ગલા સુભિસદ્દત્તાણ પરિણમંતિ ।
- પ. સેનૂણં ભંતે ! સુરૂવા પોગ્ગલા દુરૂવત્તાણ પરિણમંતિ, દુરૂવા પોગ્ગલા સુરૂવત્તાણ પરિણમંતિ ?
૩. હંતા, ગોયમા ! સુરૂવા પોગ્ગલા દુરૂવત્તાણ પરિણમંતિ, દુરૂવા પોગ્ગલા સુરૂવત્તાણ પરિણમંતિ ।

- પ્ર. ભંતે ! શ્રોતેન્દ્રિયને વિષયભૂત પુદ્ગલ પરિણામ કેટલા પ્રકારે કહેવામાં આવ્યું છે ?
૩. ગૌતમ ! બે પ્રકારે કહેવામાં આવ્યું છે, જેવી રીતે -
૧. શુભ શબ્દ પરિણામ, ૨. અશુભ શબ્દ પરિણામ.
- પ્ર. ભંતે ! ચક્ષુર્દેન્દ્રિયને વિષયભૂત પુદ્ગલ પરિણામ કેટલા પ્રકારે કહેવામાં આવ્યું છે ?
૩. ગૌતમ ! બે પ્રકારે કહેવામાં આવ્યું છે, જેવી રીતે -
૧. સુરુપ પરિણામ, ૨. દુરુપ પરિણામ.
- પ્ર. ભંતે ! ઘ્રાણેન્દ્રિયને વિષયભૂત પુદ્ગલ પરિણામ કેટલા પ્રકારે કહેવામાં આવ્યું છે ?
૩. ગૌતમ ! બે પ્રકારે કહેવામાં આવ્યું છે, જેવી રીતે -
૧. સુરભિગંધ પરિણામ, ૨. દુરભિગંધ પરિણામ.
- પ્ર. ભંતે ! રસેન્દ્રિયને વિષયભૂત પુદ્ગલ પરિણામ કેટલા પ્રકારે કહેવામાં આવ્યું છે ?
૩. ગૌતમ ! બે પ્રકારે કહેવામાં આવ્યું છે, જેવી રીતે -
૧. સુરસ પરિણામ, ૨. દુરસ પરિણામ.
- પ્ર. ભંતે ! સ્પર્શેન્દ્રિયને વિષયભૂત પુદ્ગલ પરિણામ કેટલા પ્રકારે કહેવામાં આવ્યું છે ?
૩. ગૌતમ ! બે પ્રકારે કહેવામાં આવ્યું છે, જેવી રીતે -
૧. સુસ્પર્શ પરિણામ, ૨. દુસ્પર્શ પરિણામ.
- પ્ર. ભંતે ! ઉત્તમ-અધમ શબ્દ પરિણામોમાં, ઉત્તમ-અધમરુપ પરિણામોમાં એ જ પ્રમાણે ગંધ પરિણામોમાં, રસપરિણામોમાં અને સ્પર્શ પરિણામોમાં પરિવર્તિત થતાં પુદ્ગલ પરિવર્તન (બદલાવ) પામે છે - આવું કહી શકાય છે ખરું ?
૩. હા, ગૌતમ ! ઉત્તમ-અધમરુપમાં પરિવર્તન થનારો શબ્દાદિ પરિણામોમાં પરિવર્તિત પુદ્ગલોનું પરિવર્તન (બદલાવ) કહી શકાય છે.
- પ્ર. ભંતે ! શુભ શબ્દ પુદ્ગલ અશુભ શબ્દના રૂપે અને અશુભ શબ્દ પુદ્ગલ શુભ શબ્દના રૂપે પરિવર્તન પામે છે ખરો ?
૩. હા, ગૌતમ ! શુભ શબ્દ પુદ્ગલ અશુભ શબ્દના રૂપે અને અશુભ શબ્દ પુદ્ગલ શુભ શબ્દના રૂપે પરિવર્તન (બદલાવ) પામે છે.
- પ્ર. ભંતે ! શુભ રુપયુક્ત પુદ્ગલ અશુભ રુપમાં અને અશુભ રુપયુક્ત પુદ્ગલ શુભરુપમાં બદલાવ પામે છે ખરો ?
૩. હા, ગૌતમ ! શુભ રુપયુક્ત પુદ્ગલ અશુભરુપે અને અશુભરુપ પુદ્ગલ શુભરુપે પરિવર્તન (બદલાવ) પામે છે.

एवं सुभिगंधा पोग्गला दुभिगंधत्ताए परिणमंति
दुभिगंधा पोग्गला सुभिगंधत्ताए परिणमंति ।

एवं सुरसा पोग्गला दुरसत्ताए, दुरसा पोग्गला
सुरसत्ताए परिणमंति ।

एवं सुफासा पोग्गला दुफासत्ताए, दुफासा पोग्गला
सुफासत्ताए परिणमंति ।

- जीवा. पडि. ३, सु. १८९

૫૮. ફાણિયગુલાઈ દિટ્ઠતેહિં રૂવીદલ્લેસુ વવહાર-નિચ્છયનયેણ
વણ્ણાઈ પરૂવણં-

પ. ફાણિયગુલે ણં ભંતે ! કઙ્ગવણ્ણે, કઙ્ગંધે, કઙ્ગરસે,
કઙ્ગફાસે પણ્ણત્તે ?

૩. ગોયમા ! એથ ણં દો નયા ભવંતિ, તં જહા-

૧. નેચ્છઇયનએ ય, ૨. વાવહારિયનએ ય ।

૧. વાવહારિયનયસ્સ-ગોઙ્ગે ફાણિયગુલે,

૨. નેચ્છઇયનયસ્સ-પંચવલ્ણે, દુગંધે, પંચરસે, અટ્ઠફાસે
પણ્ણત્તે ।

પ. ભમરે ણં ભંતે ! કઙ્ગવણ્ણે, કઙ્ગંધે, કઙ્ગરસે, કઙ્ગફાસે
પણ્ણત્તે ?

૩. ગોયમા ! એથ ણં દો નયા ભવંતિ, તં જહા-

૧. નેચ્છઇયનએ ય, ૨. વાવહારિયનએ ય ।

૧. વાવહારિયનયસ્સ-કાલએ ભમરે,

૨. નેચ્છઇયનયસ્સ-પંચવલ્ણે -જાવ- અટ્ઠફાસે
પણ્ણત્તે ।

પ. સુયપિચ્છે ણં ભંતે ! કઙ્ગવણ્ણે, કઙ્ગંધે, કઙ્ગરસે,
કઙ્ગફાસે પણ્ણત્તે ?

૩. ગોયમા ! એથ ણં દો નયા ભવંતિ, તં જહા-

૧. નેચ્છઇયનએ ય, ૨. વાવહારિયનએ ય ।

૧. વાવહારિયનયસ્સ-નીલએ સુયપિચ્છે,

૨. નેચ્છઇયનયસ્સ પંચવણ્ણે -જાવ- અટ્ઠફાસે
પણ્ણત્તે ।

एवं एएणं अभिलावेणं -

આ જ પ્રમાણે સુરભિગંધ યુક્ત પુદ્ગલ દુરભિગંધરૂપે
અને દુરભિગંધયુક્ત પુદ્ગલ સુરભિગંધરૂપે
પરિવર્તન (બદલાવ) પામે છે.

આ જ પ્રમાણે શુભરસયુક્ત પુદ્ગલ અશુભરસરૂપે
અને અશુભરસયુક્ત પુદ્ગલ શુભરસરૂપે પરિવર્તન
(બદલાવ) પામે છે.

આ જ પ્રમાણે શુભ સ્પર્શયુક્ત પુદ્ગલ અશુભ સ્પર્શરૂપે
અને અશુભ સ્પર્શયુક્ત પુદ્ગલ શુભ સ્પર્શરૂપે પરિવર્તન
(બદલાવ) પામે છે.

૫૮. પ્રવાહી ગોળ વગેરે દૃષ્ટાંતો દ્વારા રૂપી દ્રવ્યોમાં વ્યવહાર
નય અને નિશ્ચય નય વડે વર્ષાદિનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! પ્રવાહી ગોળ કેટલા વર્ષા, ગંધ, રસ અને
સ્પર્શયુક્ત કહેવામાં આવ્યો છે ?

૩. ગૌતમ ! અહીંયા બે નય કહેવામાં આવ્યા છે,
જેમકે -

૧. નિશ્ચય નય, ૨. વ્યવહાર નય.

૧. વ્યવહાર નયની અપેક્ષાએ પ્રવાહી ગોળ મધુર-
મીઠા રસયુક્ત છે.

૨. નિશ્ચય નયની અપેક્ષાએ તે પાંચ વર્ષા, બે ગંધ,
પાંચ રસ અને આઠ સ્પર્શયુક્ત કહેવામાં આવ્યો છે.

પ્ર. ભંતે ! ભમ્બર (ભમરો) કેટલા વર્ષા, ગંધ, રસ અને
સ્પર્શયુક્ત કહેવામાં આવ્યો છે ?

૩. ગૌતમ ! અહીંયા બે નય કહેવામાં આવ્યા છે,
જેમકે -

૧. નિશ્ચયનય, ૨. વ્યવહાર નય,

૧. વ્યવહાર નયની અપેક્ષાએ ભમરો શ્યામ
વર્ણયુક્ત છે.

૨. નિશ્ચય નયની અપેક્ષાએ ભમરો પાંચ વર્ષા
-યાવત્- આઠ સ્પર્શયુક્ત કહેવામાં આવ્યો છે.

પ્ર. ભંતે ! પોપટની પાંખ કેટલા વર્ષા, ગંધ, રસ અને
સ્પર્શયુક્ત કહેવામાં આવી છે ?

૩. ગૌતમ ! અહીંયા બે નય કહેવામાં આવ્યા છે,
જેમકે -

૧. નિશ્ચય નય, ૨. વ્યવહાર નય.

૧. વ્યવહાર નયની અપેક્ષાએ પોપટની પાંખ
લીલી છે.

૨. નિશ્ચય નયની અપેક્ષાએ પાંચ વર્ષા -યાવત્-
આઠ સ્પર્શયુક્ત કહેવામાં આવી છે.

આ જ પ્રમાણેના અભિલાપ (સંદર્ભ)થી -

લોહિયા મંજિટી,
પીતિયા હલિદ્વા,
સુક્કિલ્લા સંખે,
સુભિગંધે કોટ્ઠે, દુભિગંધે મયગસરીરે,

તિત્તે નિંબે,
કડુયા સુંઠી,
કસાયતુરણ કવિટ્ઠે,
અંબા અંબિલિયા,
મહુરે ઘંડે,
કક્ષ્વડે વડરે,
મડાં નવળીણ,
ગરૂણ અણ,
લહુણ ઉલુપપત્તે,
સીણ હિમે,
ઉસિણે અગણિકાણ,
ણિદ્ધે તેલ્લે ।

ચણ્ણોઠી લાલ છે,
હળદર પીળી છે,
શંખ સફેદ છે.
કૃષ્ણ પટવાસ પાન સુગંધિત છે, મૃત શરીર
(કલેવર) દુર્ગંધયુક્ત છે.
લીમડો કડવો છે,
સૂંઠ તીક્ષ્ણ-ધારદાર છે.
કાચા કોઠા કષાયેલુ (તુરા) છે.
કાચી કેરી ખાટી છે.
ખાંડ મીઠી (ગળી) છે.
વજ્ર કર્કશ (ખરબચડો) છે.
માખણ કોમળ (મુલાયમ) છે.
લોખંડ વજનદાર છે.
લઘુ ઉલૂકપત્ર (ધુવડની પાંખ) હલકી છે.
બરફ ઠંડો છે.

અગ્નિ ગરમ છે.
તેલ ચીકણું છે વગેરે આને સંબંધિત પણ સમજવું
જોઈએ.

પ. છારિયા ણં મંતે ! કઙ્ગણે, કઙ્ગંધે, કઙ્ગરસે,
કઙ્ગાસે પળ્ણત્તે ?

ઉ. ગોયમા ! એત્થ ણં દો નયા મવંતિ, તં જહા-
૧. નેચ્છઇયનણ ય, ૨. વાવહારિયનણ ય ।

૧. વાવહારિયનયસ્સ-લુક્ખા છારિયા,
૨. નેચ્છઇયનયસ્સ પંચવન્ના -જાવ- અટ્ઠાસા
પળ્ણત્તા । - વિયા. સ. ૧૮, ઉ. ૬, સુ. ૧-૫

૫૧. વળ્ણ-ગંધ-રસ-ફાસનિવ્વત્તિમેયા ચઠવીસદંડણસુ ય પરૂવળ્ણ-

પ. કઙ્ગવિહા ણં મંતે ! વળ્ણનિવ્વત્તી પળ્ણત્તા ?

ઉ. ગોયમા ! પંચવિહા વળ્ણનિવ્વત્તી પળ્ણત્તા, તં જહા-

૧. કાલવળ્ણનિવ્વત્તી -જાવ- ૫. સુક્કિલ્લવળ્ણ-
નિવ્વત્તી ।

એવં નિરવસેસં -જાવ- વેમાણિયાણં ।

એવં ગંધનિવ્વત્તી દુવિહા -જાવ- વેમાણિયાણં ।

પ્ર. ભંતે ! રાખ કેટલા વર્ણ, કેટલા ગંધ, કેટલા રસ
અને કેટલા સ્પર્શયુક્ત કહેવામાં આવી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! અહીંયા બે નય કહેવામાં આવ્યા છે, જેમકે-
૧. નિશ્ચય નય, ૨. વ્યવહાર નય.

૧. વ્યવહાર નયની અપેક્ષાએ રાખ કઠોર સ્પર્શયુક્ત છે.
૨. નિશ્ચય નયની અપેક્ષાએ પાંચ વર્ણ -ચાવત્-
આઠ સ્પર્શયુક્ત કહેવામાં આવી છે.

૫૮. વર્ણ-ગંધ-રસ અને સ્પર્શ નિવૃત્તિના ભેદ તથા ચોવીસ
દંડકોમાં પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! વર્ણનિવૃત્તિ કેટલા પ્રકારની કહેવામાં આવી
છે ?

ઉ. ગૌતમ ! વર્ણનિવૃત્તિ પાંચ પ્રકારની કહેવામાં
આવી છે, જેમકે -

૧. શ્યામ વર્ણનિવૃત્તિ -ચાવત્- ૫. શ્વેતવર્ણ નિવૃત્તિ.

આ જ પ્રમાણે નરકવાસીઓથી માંડીને વૈમાનિકો
પર્યંત સંપૂર્ણ વર્ણનિવૃત્તિ સમજવી જોઈએ.

આ જ પ્રમાણે બે પ્રકારની ગંધનિવૃત્તિ વૈમાનિકો
પર્યંત સમજવી જોઈએ.

રસનિવ્વત્તી પંચવિહા -જાવ- વેમાણિયાણં ।

ફાસનિવ્વત્તી અટ્ઠવિહા -જાવ- વેમાણિયાણં ।

- વિયા. સ. ૧૯, ડ. ૮, સુ. ૨૧-૨૫

૬૦. છેત્તદિસાણુવાણં પોગ્ગલાણં અપ્પાબહુયં-

છેત્તાણુવાણં-

૧. સવ્વત્થોવા પોગ્ગલા તેલોક્કે,
૨. ડડ્ઢલોયતિરિયલોએ અણંતગુણા,
૩. અહેલોએતિરિયલોએ વિસેસાહિયા,
૪. તિરિયલોએ અસંખેજ્જગુણા,
૫. ડડ્ઢલોએ અસંખેજ્જગુણા,
૬. અહેલોએ વિસેસાહિયા ।

દિસાણુવાણં-

૧. સવ્વત્થોવા પોગ્ગલા ડડ્ઢદિસાએ,
૨. અહેદિસાએ વિસેસાહિયા,
૩. ઉત્તરપુરત્થિમેણં દાહિણપચ્ચત્થિમેણ ય દો વિ તુલ્લા અસંખેજ્જગુણા,
૪. દાહિણપુરત્થિમેણં ઉત્તરપચ્ચત્થિમેણ ય દો વિ તુલ્લા વિસેસાહિયા,
૫. પુરત્થિમેણં અસંખેજ્જગુણા,
૬. પચ્ચત્થિમેણં વિસેસાહિયા,
૭. દાહિણેણં વિસેસાહિયા,
૮. ઉત્તરેણં વિસેસાહિયા ।

- પણ્ણ. પ. ૩, સુ. ૩૨૬-૩૨૭

૬૧. એગસમયાઈઠિઈયાણં પોગ્ગલાણં દવ્વટ્ઠયાઈ અપ્પાબહુયં-

- પ. એસિ ણં ધંતે ! ૧. એગસમયઠિઈયાણં,
૨. સંખેજ્જસમયઠિઈયાણં,
૩. અસંખેજ્જસમયઠિઈયાણ ય પોગ્ગલાણં દવ્વટ્ઠયાએપ્પેસટ્ઠયાએદવ્વટ્ઠપ્પેસટ્ઠયાએયકયરે કયરેહિંતો અપ્પા વા -જાવ- વિસેસાહિયા વા ?

૩. ગોયમા ! ૧. સવ્વત્થોવા એગસમયઠિઈયા પોગ્ગલા દવ્વટ્ઠયાએ,
૨. સંખેજ્જસમયઠિઈયા પોગ્ગલા દવ્વટ્ઠયાએ સંખેજ્જગુણા,
૩. અસંખેજ્જસમયઠિઈયા પોગ્ગલા દવ્વટ્ઠયાએ અસંખેજ્જગુણા,

પાંચ પ્રકારની રસનિવૃત્તિ વૈમાનિકો પર્યંત સમજવી જોઈએ.

આઠ પ્રકારની સ્પર્શનિવૃત્તિ વૈમાનિકો પર્યંત સમજવી જોઈએ.

૬૦. ક્ષેત્ર દિશાનુસાર પુદ્ગલોનું અલ્પબહુત્વ :

ક્ષેત્ર અનુસાર :

૧. સૌથી ઓછા પુદ્ગલ ત્રિલોકમાં છે,
૨. (એનાથી) ઊર્ધ્વલોક - તિર્યકલોકમાં અનંતગણા છે,
૩. (એનાથી) અધોલોક - તિર્યકલોકમાં વિશેષાધિક છે,
૪. (એનાથી) તિર્યકલોકમાં અસંખ્યાતગણા છે,
૫. (એનાથી) ઊર્ધ્વલોકમાં અસંખ્યાતગણા છે,
૬. (એનાથી) અધોલોકમાં વિશેષાધિક છે.

દિશાઓ અનુસાર :

૧. સૌથી ઓછા પુદ્ગલ ઊર્ધ્વદિશામાં છે,
૨. (એનાથી) અધોદિશામાં વિશેષાધિક છે,
૩. (એનાથી) ઉત્તર-પૂર્વ અને દક્ષિણ-પશ્ચિમ બંનેમાં સમાન અને અસંખ્યાતગણા છે,
૪. (એનાથી) દક્ષિણ-પૂર્વ અને ઉત્તર-પશ્ચિમ બંનેમાં સમાન અને વિશેષાધિક છે,
૫. (એનાથી) પૂર્વદિશામાં અસંખ્યાતગણા છે,
૬. (એનાથી) પશ્ચિમ દિશામાં વિશેષાધિક છે,
૭. (એનાથી) દક્ષિણ દિશામાં વિશેષાધિક છે,
૮. (એનાથી) ઉત્તર દિશામાં વિશેષાધિક છે.

૬૧. એક સમયાદિની સ્થિતિવાળા પુદ્ગલોનું દ્રવ્યાદિની અપેક્ષાએ અલ્પબહુત્વ :

- પ્ર. ભંતે ! આ ૧. એક સમયની સ્થિતિયુક્ત,
૨. સંખ્યાત સમયની સ્થિતિયુક્ત અને
૩. અસંખ્યાત સમયની સ્થિતિયુક્ત પુદ્ગલોમાં દ્રવ્યની અપેક્ષાએ, પ્રદેશની અપેક્ષાએ તથા દ્રવ્ય પ્રદેશની અપેક્ષાએ કોણ કોનાથી અલ્પ -યાવત્- વિશેષાધિક છે ?
૩. ગૌતમ ! ૧. દ્રવ્યની અપેક્ષાએ સૌથી અલ્પ એક સમયની સ્થિતિયુક્ત પુદ્ગલ છે.
૨. (એનાથી) સંખ્યાત સમયની સ્થિતિયુક્ત પુદ્ગલ દ્રવ્યની અપેક્ષાએ સંખ્યાતગણા છે.
૩. (એનાથી) અસંખ્યાત સમયની સ્થિતિયુક્ત પુદ્ગલ દ્રવ્યની અપેક્ષાએ અસંખ્યાતગણા છે.

પદેસટ્ઠયાએ-

૧. સવ્વત્થોવા એગસમયઠિઈયા પોગ્ગલા પએસટ્ઠયાએ,
૨. સંખેજ્જસમયઠિઈયા પોગ્ગલા પએસટ્ઠયાએ સંખેજ્જગુણા,
૩. અસંખેજ્જસમયઠિઈયા પોગ્ગલા પએસટ્ઠયાએ અસંખેજ્જગુણા,

દવ્વટ્ઠપએસટ્ઠયાએ-

૧. સવ્વત્થોવા એગસમયઠિઈયા પોગ્ગલા દવ્વટ્ઠ-પએસટ્ઠયાએ,
૨. સંખેજ્જસમયઠિઈયા પોગ્ગલા દવ્વટ્ઠયાએ સંખેજ્જગુણા, તે ચેવ પએસટ્ઠયાએ સંખેજ્જગુણા,
૩. અસંખેજ્જસમયઠિઈયા પોગ્ગલા દવ્વટ્ઠયાએ અસંખેજ્જગુણા, તે ચેવ પએસટ્ઠયાએ અસંખેજ્જગુણા ।
- પળ્ળ. પ. ૩, સુ. ૩૩૨

૬૨. પોગ્ગલસ્સ દવ્વટ્ઠાણાઈ આઝણં અપ્પાબહુયં-

- પ. એયસ્સ (પોગ્ગલસ્સ) ણં ધંતે ! દવ્વટ્ઠાણાઝયસ્સ ચે ત્તટ્ઠાણાઝયસ્સ ઓગાહણટ્ઠાણાઝયસ્સ ભાવટ્ઠાણાઝયસ્સ કયરે કયરેહિંતો અપ્પા વા -જાવ- વિસેસાહિયા વા ?
૩. ગોયમા ! ૧. સવ્વત્થોવે ચેત્તટ્ઠાણાઝયે,
૨. ઓગાહણટ્ઠાણાઝયે અસંખેજ્જગુણે,
૩. દવ્વટ્ઠાણાઝયે અસંખેજ્જગુણે,
૪. ભાવટ્ઠાણાઝયે અસંખેજ્જગુણે ।

ગાહા - ચેત્તોગાહણ-દવ્વે ભાવટ્ઠાણાઝયં ચ અપ્પબહું ।

ચેત્તે સવ્વત્થોવે સેસા ઠાણાઝયે અસંખેજ્જગુણા ॥
- વિયા. સ. ૫, ડ. ૭, સુ. ૨૧

૬૩. વળ્ળાઈ વિવક્ષયા પોગ્ગલાણં દવ્વટ્ઠયાઈ અપ્પાબહુયં-

- પ. એસિ ણં ધંતે ! ૧. એગગુણકાલયાણં,
 ૨. સંખેજ્જગુણકાલયાણં,
 ૩. અસંખેજ્જગુણકાલયાણં,
 ૪. અણંતગુણકાલયાણ ય,
- પોગ્ગલાણં દવ્વટ્ઠયાએ પએસટ્ઠયાએ દવ્વટ્ઠપએસ-ટ્ઠયાએ કયરે કયરેહિંતો અપ્પા વા -જાવ- વિસેસાહિયા વા ?

પ્રદેશોની અપેક્ષાએ -

૧. એક સમયની સ્થિતિયુક્ત પુદ્ગલ પ્રદેશોની અપેક્ષાએ સૌથી અલ્પ છે,
૨. (એનાથી) સંખ્યાત સમયની સ્થિતિયુક્ત પુદ્ગલ પ્રદેશોની અપેક્ષાએ સંખ્યાતગણા છે,
૩. (એનાથી) અસંખ્યાત સમયની સ્થિતિયુક્ત પુદ્ગલ પ્રદેશોની અપેક્ષાએ અસંખ્યાતગણા છે.

દ્રવ્ય અને પ્રદેશની અપેક્ષાએ :

૧. દ્રવ્ય અને પ્રદેશની અપેક્ષાએ સૌથી ઓછા પુદ્ગલ એક સમયની સ્થિતિયુક્ત છે,
૨. (એનાથી) સંખ્યાત સમયની સ્થિતિયુક્ત પુદ્ગલ દ્રવ્યની અપેક્ષાએ સંખ્યાતગણા છે અને તેઓ પ્રદેશોની અપેક્ષાએ પણ સંખ્યાતગણા છે.
૩. (એનાથી) અસંખ્યાત સમયની સ્થિતિયુક્ત પુદ્ગલ દ્રવ્યની અપેક્ષાએ અસંખ્યાતગણા છે અને તેઓ પ્રદેશોની અપેક્ષાએ પણ અસંખ્યાતગણા છે.

૬૨. પુદ્ગલના દ્રવ્યસ્થાન વગેરે આયુષ્યોનું અલ્પબહુત્વ :

પ્ર. ભંતે ! આ (પુદ્ગલ)ના દ્રવ્યસ્થાનાયુ, ક્ષેત્રસ્થાનાયુ, અવગાહનાસ્થાનાયુ અને ભાવસ્થાનાયુ, આ બધામાં કોણ કોનાથી અલ્પ -યાવત્- વિશેષાધિક છે ?

૩. ગૌતમ ! ૧. આ બધામાં ઓછા ક્ષેત્રસ્થાનાયુ છે,
૨. (એનાથી) અવગાહનાસ્થાનાયુ અસંખ્યાતગણા છે,
૩. (એનાથી) દ્રવ્યસ્થાનાયુ અસંખ્યાતગણા છે,
૪. (એનાથી) ભાવસ્થાનાયુ અસંખ્યાતગણા છે.

ગાથાર્થ - ક્ષેત્રસ્થાનાયુ, અવગાહનાસ્થાનાયુ, દ્રવ્યસ્થાનાયુ અને ભાવસ્થાનાયુ એમનું અલ્પબહુત્વ ક્રમશઃ આ પ્રમાણે છે - ક્ષેત્રસ્થાનાયુ સૌથી અલ્પ છે, શેષ ત્રણે સ્થાનાયુ ઉત્તરોત્તર ક્રમશઃ અસંખ્યાતગણા છે.

૬૩. વર્ણાદિની અપેક્ષાએ પુદ્ગલોના દ્રવ્યાદિનું વિવક્ષા વડે અલ્પબહુત્વ :

- પ્ર. ભંતે ! આ ૧. એક ગુણ કાળા,
૨. સંખ્યાતગુણ કાળા,
૩. અસંખ્યાતગુણ કાળા અને
૪. અનંતગુણ કાળા.

પુદ્ગલોમાં દ્રવ્યની અપેક્ષાએ પ્રદેશની અપેક્ષાએ અને દ્રવ્ય-પ્રદેશની અપેક્ષાએ કોણ કોનાથી અલ્પ -યાવત્- વિશેષાધિક છે ?

૩. ગોયમા ! જહા પરમાણુપોગલા તહા ભાણિયવ્વા ।

एवं सेसा वि वण्ण गंध रसा भाणियव्वा ।

फासाणं कक्खड-मउय-गरुय-लहुयाणं जहा
एगपएसोगाढाणं भणियं तहा भाणियव्वं ।

अवसेसा फासा जहा वण्णा भणिया तहा भाणियव्वा ।
- पण्ण. प. ३, सु. ३३३

૬૪. પરમાણુ ભેચ્ચપ્પભેચ્ચા-

एगो परमाणु । - ठाणं. अ. १, सु. ३६,

પ. કઙ્કવિહે ણં ભંતે ! પરમાણુ પણ્ણત્તે ?

૩. ગોયમા ! ચઙ્કવિહે પરમાણુ પણ્ણત્તે, તં જહા-

१. दव्वपरमाणु, २. खेत्तपरमाणु,
३. कालपरमाणु, ४. भावपरमाणु ।

પ. દવ્વપરમાણુ ણં ભંતે ! કઙ્કવિહે પણ્ણત્તે ?

૩. ગોયમા ! ચઙ્કવિહે પણ્ણત્તે, તં જહા-

१. अच्छेज्जे, २. अभेज्जे,
३. अडज्जे, ४. अगेज्जे ।

પ. યેત્તપરમાણુ ણં ભંતે ! કઙ્કવિહે પણ્ણત્તે ?

૩. ગોયમા ! ચઙ્કવિહે પણ્ણત્તે, તં જહા-

१. अणड्ढे, २. अमज्झे,
३. अपएसे, ४. अविभाइमे ।

પ. કાલપરમાણુ ણં ભંતે ! કઙ્કવિહે પણ્ણત્તે ?

૩. ગોયમા ! ચઙ્કવિહે પણ્ણત્તે, તં જહા-

१. अवन्ने, २. अगंधे,
३. अरसे, ४. अफासे ।

પ. ભાવપરમાણુ ણં ભંતે ! કઙ્કવિહે પણ્ણત્તે ?

૩. ગૌતમ ! જે પ્રમાણે પૂર્વમાં પરમાણુ પુદ્ગલોના વિષયમાં કહેવામાં આવ્યું છે એ જ પ્રમાણે અહીંયા પણ સમજવું જોઈએ.

આ જ પ્રમાણે શેષ વર્ણ, ગંધ અને રસ સંબંધિત પુદ્ગલોનું અલ્પબહુત્વ સમજવું જોઈએ.

કર્કશ, કોમળ, ગુરુ અને લઘુ સ્પર્શયુક્ત પુદ્ગલોનું અલ્પબહુત્વ એક પ્રદેશાવગાઢને અનુરૂપ સમજવું જોઈએ.

બાકીના શેષ ચાર સ્પર્શયુક્ત પુદ્ગલોનું અલ્પબહુત્વ વર્ણને અનુરૂપ સમજવું જોઈએ.

૬૪. પરમાણુઓના ભેદ-પ્રભેદ :

परमाणु એક છે.

પ્ર. ભંતે ! પરમાણુ કેટલા પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે ?

૩. ગૌતમ ! પરમાણુ ચાર પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે, જેમકે -

१. द्रव्यपरमाणु, २. क्षेत्रपरमाणु,
३. काणपरमाणु, ४. भावपरमाणु.

પ્ર. ભંતે ! દ્રવ્યપરમાણુ કેટલા પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે ?

૩. ગૌતમ ! તે ચાર પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે, જેમકે -

१. अछेध, २. अत्थेध,
३. अदाध, ४. अत्राध.

પ્ર. ભંતે ! ક્ષેત્ર પરમાણુ કેટલા પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે ?

૩. ગૌતમ ! તે ચાર પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે, જેમકે -

१. अनद्ध, २. अमध्य,
३. अप्रदेश, ४. अविभाज्य.

પ્ર. ભંતે ! કાળપરમાણુ કેટલા પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે ?

૩. ગૌતમ ! તે ચાર પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે, જેમકે -

१. अवर्षा, २. अगंध,
३. अरस, ४. अस्पर्श.

પ્ર. ભંતે ! ભાવપરમાણુ કેટલા પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે ?

૩. ગોયમા ! ચડવ્વિહે પળ્ણત્તે, તં જહા-

૧. વળ્ણમંતે, ૨. ગંધમંતે,
૩. રસમંતે, ૪. ફાસમંતે ।

- વિયા. સ. ૨૦, ૩. ૫, સુ. ૧૫-૧૯

૬૫. પરમાણુપોગ્ગલસ્સ ઇગસમણ ગઈ સામત્થ પરૂવણં-

પ. પરમાણુપોગ્ગલે ણં ભંતે ! કિં લોગસ્સ
પુરત્થિમિલ્લાઓ ચરિમંતાઓ પચ્ચત્થિમિલ્લં ચરિમંતં
ઇગસમણં ગચ્છઈ,
પચ્ચત્થિમિલ્લાઓ ચરિમંતાઓ પુરત્થિમિલ્લં
ચરિમંતં ઇગસમણં ગચ્છઈ,
દાહિણિલ્લાઓ ચરિમંતાઓ ઉત્તરિલ્લં ચરિમંતં
ઇગસમણં ગચ્છઈ,
ઉત્તરિલ્લાઓ ચરિમંતાઓ દાહિણિલ્લં ચરિમંતં
ઇગસમણં ગચ્છઈ,
ઉવરિલ્લાઓ ચરિમંતાઓ હેટ્ઠિલ્લં ચરિમંતં
ઇગસમણં ગચ્છઈ,
હેટ્ઠિલ્લાઓ ચરિમંતાઓ ઉવરિલ્લં ચરિમંતં
ઇગસમણં ગચ્છઈ ?
હંતા, ગોયમા ! પરમાણુ પોગ્ગલે ણં લોગસ્સ-
પુરિત્થિમિલ્લાઓ ચરિમંતાઓ પચ્ચત્થિમિલ્લં
ચરિમંતં ઇગસમણં ગચ્છઈ -જાવ-
હેટ્ઠિલ્લાઓ ચરિમંતાઓ ઉવરિલ્લે ચરિમંતે
ઇગસમણં ગચ્છઈ ।

- વિયા. સ. ૧૬, ૩. ૮, સુ. ૧૩

૬૬. પરમાણુપોગ્ગલાણં સાસયાસાસયસં-

પ. પરમાણુ પોગ્ગલે ણં ભંતે ! કિં સાસણ, અસાસણ ?
૩. ગોયમા ! સિય સાસણ, સિય અસાસણ ।
પ. સે કેણટ્ઠેણં ભંતે ! એવં વુચ્ચઈ-
“પરમાણુ પોગ્ગલે સિય સાસણ, સિય અસાસણ ?”
૩. ગોયમા ! દવ્વટ્ઠયાણ સાસણ,
વળ્ણપજ્જવેહિં -જાવ- ફાસપજ્જવેહિં અસાસણ ।
સે તેણટ્ઠેણં ગોયમા ! એવં વુચ્ચઈ-
“પરમાણુ પોગ્ગલે સિય સાસણ, સિય અસાસણ ।”
- વિયા. સ. ૧૪, ૩. ૪, સુ. ૮

૩. ગૌતમ ! તે ચાર પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે,
જેમકે -

૧. વર્ણવાન્, ૨. ગંધવાન્,
૩. રસવાન્, ૪. સ્પર્શવાન્.

૬૫. એક સમયમાં પરમાણુ પુદ્ગલની ગતિ સામર્થ્યનું
પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! પરમાણુ - પુદ્ગલ લોકના -
પૂર્વી ચરમાંતથી પશ્ચિમી ચરમાંત સુધી શું એક જ
સમયે જાય છે ?
પશ્ચિમી ચરમાંતથી પૂર્વી ચરમાંત સુધી શું એક જ
સમયે જાય છે ?
દક્ષિણી ચરમાંતથી ઉત્તરી ચરમાંત સુધી શું એક
જ સમયે જાય છે ?
ઉત્તરી ચરમાંતથી દક્ષિણી ચરમાંત સુધી શું એક
જ સમયે જાય છે ?
ઉપરી ચરમાંતથી નીચેના ચરમાંત સુધી શું એક
જ સમયે જાય છે ?
નીચેના ચરમાંતથી ઉપરના ચરમાંત સુધી શું એક
જ સમયે જાય છે ?
૩. હા, ગૌતમ ! પરમાણુ પુદ્ગલ લોકના -
પૂર્વી ચરમાંતથી પશ્ચિમી ચરમાંત સુધી એક જ
સમયમાં જાય છે -ચાવત્-
નીચેના ચરમાંતથી ઉપરના ચરમાંત સુધી એક જ
સમયમાં જાય છે.

૬૬. પરમાણુ પુદ્ગલોનું શાશ્વતત્વ-અશાશ્વતત્વ :

પ્ર. ભંતે ! પરમાણુ પુદ્ગલ શાશ્વત છે કે અશાશ્વત છે ?
૩. ગૌતમ ! તે ક્યારેક શાશ્વત છે અને ક્યારેક
અશાશ્વત છે.
પ્ર. ભંતે ! કયા કારણે એવું કહેવામાં આવે છે કે -
“પરમાણુ પુદ્ગલ ક્યારેક શાશ્વત છે અને ક્યારેક
અશાશ્વત છે ?”
૩. ગૌતમ ! દ્રવ્યની અપેક્ષાએ શાશ્વત છે,
વર્ણ પર્યાયોની અપેક્ષાએ -ચાવત્- સ્પર્શ પર્યાયોની
અપેક્ષાએ અશાશ્વત છે.
ગૌતમ ! આ કારણે એવું કહેવામાં આવે છે કે-
“પરમાણુ પુદ્ગલ ક્યારેક શાશ્વત છે અને ક્યારેક
અશાશ્વત છે.”

૬૭. વિવિહપગારણં પરમાણુપોમલાણં સંધાણ ય અણંતત્ત પરૂવણં-

- પ. પરમાણુ પોમલાણં ણં ભંતે ! કિં સંખેજ્જા, અસંખેજ્જા, અણંતા ?
 ડ. ગોયમા ! નો સંખેજ્જા, નો અસંખેજ્જા, અણંતા,

એવં -જાવ- અણંતપણસિયા સંધા ।

- પ. એગપણસોગાઢા ણં ભંતે ! પોમલા કિં સંખેજ્જા, અસંખેજ્જા, અણંતા ?
 ડ. ગોયમા ! એવં ચેવ ।

એવં -જાવ- અસંખેજ્જપણસોગાઢા ।

- પ. એગસમયટિઠઈયા ણં ભંતે ! પોમલા કિં સંખેજ્જા, અસંખેજ્જા, અણંતા ?
 ડ. ગોયમા ! એવં ચેવ ।

એવં -જાવ- અસંખેજ્જસમયટિઠઈયા ।

- પ. એગગુણકાલગા ણં ભંતે ! પોમલા કિં સંખેજ્જા, અસંખેજ્જા, અણંતા ?
 ડ. ગોયમા ! એવં ચેવ ।

એવં -જાવ- અણંતગુણકાલગા ।

એવં અવસેસા વિ વણ્ણ-ગંધ-રસ-ફાસા ણેયવ્વા -જાવ- અણંતગુણલુક્ક સ્તિ ।

- વિયા. સ. ૨૫, ડ. ૪, સુ. ૮૭-૨૫

૬૮. પરમાણુપોમલાણં સાહણના ભેયસ્સ પરિણામ પરૂવણં-

- પ. એણસિ ણં ભંતે ! પરમાણુ પોમલાણં સાહણના ભેયાણુવાણં અણંતાણંતા પોમલાપરિયટ્ટા મમણુગંતવ્વા ભવંતીતિ મક્ક્યાયા ?

- ડ. હંતા, ગોયમા ! એણસિ ણં પરમાણુપોમલાણં સાહણના ભેયાણુવાણં અણંતાણંતા પોમલાપરિયટ્ટા સમણુ-ગંતવ્વા ભવંતીતિ મક્ક્યાયા ।

- વિયા. સ. ૧૨, ડ. ૪, સુ. ૧૪

૬૭. વિવિહ પ્રકારના પરમાણુ પુદ્ગલો અને સ્કંધોના અણંતત્વનું પ્રરૂપણ :

- પ્ર. ભંતે ! પરમાણુ - પુદ્ગલ સંખ્યાત છે, અસંખ્યાત છે કે અણંત છે ?
 ડ. ગૌતમ ! તેઓ સંખ્યાત અને અસંખ્યાત નથી પરંતુ અણંત છે.

આ જ પ્રમાણે અણંત પ્રદેશી સ્કંધો પર્યંત અણંત સમજવું જોઈએ.

- પ્ર. ભંતે ! એક પ્રદેશાશ્રિત પુદ્ગલ સંખ્યાત છે, અસંખ્યાત છે કે અણંત છે ?
 ડ. ગૌતમ ! પૂર્વે કહ્યું તે પ્રમાણે (અણંત) સમજવા જોઈએ.

આ જ પ્રમાણે અસંખ્યાત પ્રદેશાશ્રિત પુદ્ગલ પર્યંત (અણંત) સમજવું જોઈએ.

- પ્ર. ભંતે ! એક સમયની સ્થિતિયુક્ત પુદ્ગલ સંખ્યાત છે, અસંખ્યાત છે કે અણંત છે ?

- ડ. ગૌતમ ! પૂર્વે કહ્યું તે પ્રમાણે (અણંત) સમજવા જોઈએ.

આ જ પ્રકારે અસંખ્યાત સમયોની સ્થિતિયુક્ત પુદ્ગલ પર્યંત સમજવું જોઈએ.

- પ્ર. ભંતે ! એક ગુણ કાળા પુદ્ગલ સંખ્યાત છે, અસંખ્યાત છે કે અણંત છે ?

- ડ. ગૌતમ ! પૂર્વે કહ્યું તે પ્રમાણે (અણંત) સમજવા જોઈએ.

આ જ પ્રકારે અણંત ગુણ કાળા પુદ્ગલ પર્યંત સમજવું જોઈએ.

શેષ વર્ણ, ગંધ, રસ અને સ્પર્શ સંબંધિત અણંત ગુણ શુદ્ધ સ્પર્શ પર્યંત આ જ પ્રમાણે સમજવું જોઈએ.

૬૮. પરમાણુ પુદ્ગલોના સંધાત (સંયોગ) ભેદના પરિણામનું પ્રરૂપણ :

- પ્ર. ભંતે ! આ પરમાણુ પુદ્ગલોના સંયોગ અને વિયોગ સંબંધિત થનારા અણંતાણંત પુદ્ગલ પરાવર્તન શું જાણવા યોગ્ય છે અને એથી જ આપે એના વિષયક કથન કર્યું છે ?

- ડ. હા, ગૌતમ ! આ પરમાણુ પુદ્ગલોના સંયોગ અને વિયોગ સંબંધિત થનારા અણંતાણંત પુદ્ગલ પરાવર્તન જાણવા યોગ્ય છે, એથી જ તે કહેવામાં આવ્યા છે.

૬૯. પોગ્ગલપરિયટ્ટસ્સ ભેયા ચ્ચઝવીસદંડણ્ણુ ય પરૂવણં-

પ. કઙ્કવિહે ણં ભંતે ! પોગ્ગલપરિયટ્ટે પણ્ણત્તે ?

૩. ગોયમા ! સત્તવિહે પોગ્ગલપરિયટ્ટે પણ્ણત્તે, તં જહા-

૧. ઓરાલિયપોગ્ગલપરિયટ્ટે,

૨. વેઝવ્વિયપોગ્ગલપરિયટ્ટે,

૩. તેયાપોગ્ગલપરિયટ્ટે,

૪. કમ્માપોગ્ગલપરિયટ્ટે,

૫. મણપોગ્ગલપરિયટ્ટે,

૬. વઙ્ગપોગ્ગલપરિયટ્ટે,

૭. આણપાણુપોગ્ગલપરિયટ્ટે ।

પ. દં. ૧. નેરઙ્ગયાણં ભંતે ! કઙ્કવિહે પોગ્ગલપરિયટ્ટે પણ્ણત્તે ?

૩. ગોયમા ! સત્તવિહે પોગ્ગલપરિયટ્ટે પણ્ણત્તે, તં જહા-

૧. ઓરાલિયપોગ્ગલપરિયટ્ટે -જાવ-

૭. આણપાણુપોગ્ગલપરિયટ્ટે ।

દં. ૨-૨૪. એવં -જાવ- વેમાણિયાણં ।

- વિયા. સ. ૧૨, ૩. ૪, સુ. ૧૫-૧૭

૭૦. જીવ-ચ્ચઝવીસદંડણ્ણુ પોગ્ગલપરિયટ્ટાણં પરૂવણં-

પ. એગમેગસ્સ ણં ભંતે ! જીવસ્સ કેવઙ્ગયા ઓરાલિય-પોગ્ગલપરિયટ્ટા અતીતા ?

૩. ગોયમા ! અણંતા ?

પ. એગમેગસ્સ ણં ભંતે ! જીવસ્સ કેવઙ્ગયા ઓરાલિય-પોગ્ગલપરિયટ્ટા પુરેક્ખઙ્કા ?

૩. ગોયમા ! કસ્સઙ્ગ અત્થિ, કસ્સઙ્ગ ણત્થિ ।

જસ્સઙ્ગત્થિ જહ્ણણેણં એગો વા, દો વા, તિણ્ણિ વા, ઝક્કોસેણં સંખેજ્જા વા, અસંખેજ્જ વા, અણંતા વા ।

એવં સત્ત દંડગા -જાવ- આણપાણુ સ્સિ ।

પ. દં. ૧. એગમેગસ્સ ણં ભંતે ! નેરઙ્ગયસ્સ કેવઙ્ગયા ઓરાલિય- પોગ્ગલપરિયટ્ટા અતીતા ?

૩. ગોયમા ! અણંતા ।

પ. કેવઙ્ગયા પુરેક્ખઙ્કા ?

૩. કસ્સઙ્ગ અત્થિ, કસ્સઙ્ગ નત્થિ ।

૬૯. પુદ્ગલ પરાવર્તનના ભેદ અને ચોવીસ દંડકોમાં પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! પુદ્ગલ પરાવર્તન કેટલા પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે ?

૩. ગૌતમ ! સાત પ્રકારના પુદ્ગલ પરાવર્તન કહેવામાં આવ્યા છે, જેમકે -

૧. ઔદારિક પુદ્ગલ પરાવર્તન,

૨. વૈક્રિય પુદ્ગલ પરાવર્તન,

૩. તૈજસ્ પુદ્ગલ પરાવર્તન,

૪. કાર્મણ પુદ્ગલ પરાવર્તન,

૫. મન:પુદ્ગલ પરાવર્તન,

૬. વચન પુદ્ગલ પરાવર્તન,

૭. આન-પ્રાણ પુદ્ગલ પરાવર્તન.

પ્ર. દં. ૧. ભંતે ! નૈરયિકોના પુદ્ગલ પરાવર્તન કેટલા પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે ?

૩. ગૌતમ ! સાત પ્રકારના પુદ્ગલ પરાવર્તન કહેવામાં આવ્યા છે, જેમકે -

૧. ઔદારિક પુદ્ગલ પરાવર્તન -યાવત્-

૨. આન-પ્રાણ પુદ્ગલ પરાવર્તન.

દં. ૨-૨૪. આ જ પ્રમાણે વૈમાનિકો પર્યંત પુદ્ગલ પરાવર્તન સમજવું જોઈએ.

૭૦. જીવ-ચોવીસ દંડકોમાં પુદ્ગલ પરાવર્તનનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! એક-એક (પ્રત્યેક) જીવના ભૂતકાળમાં કેટલા ઔદારિક પુદ્ગલ પરાવર્તન થયેલા છે ?

૩. ગૌતમ ! અનંત થયેલા છે.

પ્ર. ભંતે ! પ્રત્યેક જીવના ભવિષ્યકાળમાં કેટલા ઔદારિક પુદ્ગલ પરાવર્તન થશે ?

૩. ગૌતમ ! (ભવિષ્યકાળમાં) કેટલાકને થશે અને કેટલાકને થશે નહિ.

જેને થશે - એને જઘન્ય એક, બે કે ત્રણ થશે તથા ઉત્કૃષ્ટ સંખ્યાત, અસંખ્યાત કે અનંત થશે.

આ જ પ્રમાણે આન-પ્રાણ પુદ્ગલ પરાવર્તન પર્યંત સાત આલાપક સમજવા જોઈએ.

પ્ર. દં. ૧. ભંતે ! પ્રત્યેક નરકવાસીના ભૂતકાળમાં કેટલા ઔદારિક પુદ્ગલ પરાવર્તન થયેલા છે ?

૩. ગૌતમ ! અનંત થયેલા છે.

પ્ર. ભવિષ્યકાળમાં કેટલા પુદ્ગલ પરાવર્તન થશે ?

૩. કોઈક (નરકવાસી)ને થશે કોઈકને થશે નહિ.

જસ્સડ્ઠ્ઠિ જહ્ણેણં એકો વા, દો વા, તિણ્ણિ વા
અકોસેણં સંખેજ્જા વા, અસંખેજ્જા વા, અણંતા વા ।

પ. દં. ૨. એગમેગસ્સ ણં ભંતે ! અસુરકુમારસ્સ કેવડયા
ઓરાલિયપોગ્ગલપરિયટ્ટા અતીતા પુરેક્ખડા ય ?

૩. ગોયમા ! એવં ચેવ ।

દં. ૩-૨૪. એવં -જાવ- વેમાણિયસ્સ ।

પ. દં. ૧. એગમેગસ્સ ણં ભંતે ! નેરહ્યસ્સ કેવડયા
વેઝઘ્વિયપોગ્ગલપરિયટ્ટા અતીતા પુરેક્ખડા ય ?

૩. ગોયમા ! એવં જહેવ ઓરાલિયપોગ્ગલપરિયટ્ટા
તહેવ વેઝઘ્વિયપોગ્ગલપરિયટ્ટા વિ ભાણિયચ્ચા ।

દં. ૨-૨૪. એવં -જાવ- વેમાણિયસ્સ આણાપાણુ-
પોગ્ગલપરિયટ્ટા ।

એ એગત્તિયા સત્ત દંડગા ભવંતિ ।

પ. દં. ૧. નેરહ્યાણં ભંતે ! કેવડયા
ઓરાલિયપોગ્ગલપરિયટ્ટા અતીતા ?

૩. ગોયમા ! અણંતા ।

પ. કેવડયા પુરેક્ખડા ?

૩. ગોયમા ! અણંતા ।

દં. ૨-૨૪. એવં -જાવ- વેમાણિયાણં ।

એવં વેઝઘ્વિયપોગ્ગલપરિયટ્ટા વિ ।

એવં -જાવ- આણાપાણુપોગ્ગલપરિયટ્ટા વેમાણિયાણં ।

એવં એ પોહત્તિયા સત્ત ચઙ્ગીસદંડગા ભવંતિ ।

- વિયા. સ. ૧૨, ૩. ૪, સુ. ૧૮-૨૭

૭૧. ચઙ્ગીસદંડયાણં ચઙ્ગીસદંડાસુ પોગ્ગલ પરિયટ્ટાણં
પરૂવણં-

પ. દં. ૧. એગમેગસ્સ ણં ભંતે ! નેરહ્યસ્સ નેરહ્યત્તે
કેવડયા ઓરાલિયપોગ્ગલપરિયટ્ટા અતીતા ?

૩. ગોયમા ! નત્થિ એકો વિ ।

પ. કેવડયા પુરેક્ખડા ?

જે (નરકવાસી)ને થશે એમને જઘન્ય એક, બે કે ત્રણ
થશે અને ઉત્કૃષ્ટ સંખ્યાત, અસંખ્યાત કે અનંત થશે.

પ્ર. દં. ૨. ભંતે ! પ્રત્યેક અસુરકુમારના ભૂતકાળમાં
કેટલા ઔદારિક પુદ્ગલ-પરાવર્તન થયેલા છે અને
ભવિષ્યકાળમાં કેટલા થશે ?

૩. ગૌતમ ! આ જ પ્રમાણે પૂર્વે કહ્યું તેમ સમજવું જોઈએ.
દં. ૩-૨૪. આ જ પ્રમાણે વૈમાનિક પર્યંત પુદ્ગલ
પરાવર્તનનું કથન સમજવું જોઈએ.

પ્ર. દં. ૧. ભંતે ! પ્રત્યેક નરકના ભૂતકાળમાં કેટલા
વૈક્રિય પુદ્ગલ પરાવર્તન થયેલા છે અને
ભવિષ્યકાળમાં કેટલા થશે ?

૩. ગૌતમ ! જે પ્રમાણે ઔદારિક પુદ્ગલ-પરાવર્તનના
વિષયમાં કહ્યું, તે જ પ્રમાણે વૈક્રિય પુદ્ગલ
પરાવર્તનના વિષયમાં પણ સમજવું જોઈએ.

દં. ૨-૨૪. આ જ પ્રમાણે વૈમાનિકો પર્યંત આન-પ્રાણ
પુદ્ગલ પરાવર્તન સમજવું જોઈએ.

આ જ પ્રમાણે પ્રત્યેક જીવની અપેક્ષાએ સાત દંડક
હોય છે.

પ્ર. દં. ૧. ભંતે ! ભૂતકાળમાં નરકવાસીઓમાં કેટલા
ઔદારિક પુદ્ગલ-પરાવર્તન થયેલા છે ?

૩. ગૌતમ ! અનંત થયેલા છે.

પ્ર. ભવિષ્યકાળમાં કેટલા પુદ્ગલ પરાવર્તન થશે ?

૩. ગૌતમ ! (તે પણ) અનંત થશે.

દં. ૨-૨૪. આ જ પ્રમાણે વૈમાનિકો પર્યંત સમજવું
જોઈએ.

આ જ પ્રમાણે વૈક્રિય પુદ્ગલ-પરાવર્તનના વિષયક
સમજવું જોઈએ.

આ જ પ્રમાણે વૈમાનિકો પર્યંત આન-પ્રાણ-પુદ્ગલ
પરાવર્તન સમજવું જોઈએ.

આ જ પ્રકારે બહુવચનની અપેક્ષાએ ચોવીસ
દંડકોના સાત આલાપક સમજવા જોઈએ.

૭૧. ચોવીસ દંડકોના ચોવીસ દંડકોમાં પુદ્ગલ પરાવર્તનનું
પ્રરૂપણ :

પ્ર. દં. ૧. ભંતે ! નરકવાસની અવસ્થામાં પ્રત્યેક
નરકવાસી જીવના ભૂતકાળમાં કેટલા ઔદારિક
પુદ્ગલ પરાવર્તન થયેલા છે ?

૩. ગૌતમ ! એક પણ થયેલું નથી.

પ્ર. ભવિષ્યકાળમાં કેટલા (ઔદારિક પુદ્ગલ-
પરાવર્તન) થશે ?

૩. નત્થિ એકો વિ ।
પ. દં. ૨. એગમેગસ્સ ણં મંતે ! નેરહયસ્સ અસુરકુમારત્તે કેવહયા ઓરાલિયપોગ્ગલપરિયટ્ટા અતીતા પુરેક્ખડા ય ?

૩. ગોયમા ! એવં ચેવ ।
દં. ૩-૧૧. એવં -જાવ- થણિયકુમારત્તે ।

પ. દં. ૧૨. એગમેગસ્સ ણં મંતે ! નેરહયસ્સ પુઢવિકાહયત્તે કેવહયા ઓરાલિયપોગ્ગલપરિયટ્ટા અતીતા ?

૩. ગોયમા ! અણંતા ।

પ. કેવહયા પુરેક્ખડા ?

૩. ગોયમા ! કસ્સહ અત્થિ, કસ્સહ નત્થિ ।
જસ્સહત્થિ જહણ્ણેણં એકો વા, દો વા, તિન્નિ વા, ઉક્કોસેણં સંખેજ્જા વા, અસંખેજ્જા વા, અણંતા વા ।

દં. ૧૩-૨૧. એવં -જાવ- મણુસ્સે ।

દં. ૨૨-૨૪. વાણમંતર-જોહસિય-વેમાણિયત્તે જહા અસુરકુમારત્તે ।

પ. એગમેગસ્સ ણં મંતે ! અસુરકુમારસ્સ નેરહયત્તે કેવહયા ઓરાલિયપોગ્ગલપરિયટ્ટા અતીતા ?

૩. ગોયમા ! એવં જહા નેરહયસ્સ વત્તવ્વયા મણિયા તહા અસુરકુમારસ્સ વિ મણિયન્ના -જાવ- વેમાણિયત્તે ।

એવં -જાવ- થણિયકુમારસ્સ ।

એવં પુઢવિકાહયસ્સ વિ ।

એવં -જાવ- વેમાણિયસ્સ ।

સન્નેસિં એકો ગમો ।

પ. દં. ૧. એગમેગસ્સ ણં મંતે ! નેરહયત્તે કેવહયાવેહ-વ્વિયપોગ્ગલપરિયટ્ટા અતીતા ?

૩. ગોયમા ! અણંતા ।

પ. કેવહયા પુરેક્ખડા ?

૩. એક પણ થશે નહીં.

પ્ર. દં.૨. ભંતે ! અસુરકુમાર અવસ્થામાં પ્રત્યેક નરકવાસી જીવના ભૂતકાળમાં કેટલા ઔદારિક પુદ્ગલ-પરાવર્તન થયેલા છે અને ભવિષ્યકાળમાં કેટલા થશે ?

૩. ગૌતમ ! પૂર્વવત્ ક્હું તેમ સમજવું જોઈએ.

દં.૩-૧૧. આ જ પ્રમાણે સ્તનિતકુમાર પર્યંત સમજવું જોઈએ.

પ્ર. દં.૧૨. ભંતે ! પૃથ્વીકાય અવસ્થામાં પ્રત્યેક નરકવાસી જીવના ભૂતકાળમાં કેટલા ઔદારિક પુદ્ગલ-પરાવર્તન થયેલા છે ?

૩. ગૌતમ ! અનંત થયેલા છે.

પ્ર. ભવિષ્યમાં કેટલા થશે ?

૩. ગૌતમ ! કોઈને થશે અને કોઈને થશે નહિ. જેમને થશે - એમને જઘ્ન્ય એક, બે અથવા ત્રણ અને ઉત્કૃષ્ટ સંખ્યાત, અસંખ્યાત કે અનંત થશે.

દં.૧૩-૨૧. આ પ્રમાણે મનુષ્યભવ પર્યંત સમજવું જોઈએ.

દં.૨૨-૨૪. જે પ્રમાણે અસુરકુમારના વિષયમાં ક્હું એ જ પ્રકારે વાણવ્યન્તર, જ્યોતિષ્ક અને વૈમાનિકના વિષયમાં પણ સમજવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! નૈરયિક ભવમાં પ્રત્યેક અસુરકુમારના ભૂતકાળમાં કેટલા ઔદારિક પુદ્ગલ પરાવર્તન થયેલા છે ?

૩. ગૌતમ ! જે પ્રમાણે (પ્રત્યેક) નારકીના જીવવિષયક કથન કરવામાં આવેલું છે, એ જ પ્રમાણે (પ્રત્યેક) અસુરકુમારનું પણ વૈમાનિક ભવપર્યંતનું કથન કરવું જોઈએ.

એ જ પ્રમાણે સ્તનિતકુમાર પર્યંત સમજવું જોઈએ.

એ જ પ્રમાણે પૃથ્વીકાયના વિષયમાં પણ સમજવું જોઈએ.

એ જ પ્રમાણે વૈમાનિક પર્યંત સમજવું જોઈએ.

સર્વેનું કથન એક સમાન છે.

પ્ર. દં.૧. ભંતે ! પ્રત્યેક નારકીજીવના નારકીના ભવમાં ભૂતકાળમાં કેટલા વૈકિય પુદ્ગલ પરાવર્તન થયેલા છે ?

૩. ગૌતમ ! અનંત થયેલા છે.

પ્ર. ભવિષ્યકાળમાં કેટલા થશે ?

૩. એગુત્તરિયા -જાવ- અણંતા ।

દં. ૨-૧૧. એવં -જાવ- થણિયકુમારત્તે ।

૫. દં. ૧૨. એગમેગસ્સ ણં મંતે ! નેરહ્યસ્સ પુઢવિકાહ્યત્તે
કેવહ્યા વેઝવિય પોગ્ગલપરિયટ્ટા અત્તીતા ?

૩. ગોયમા ! નત્થિ એક્કો વિ ।

૫. કેવહ્યા પુરેક્કહા ?

૩. નત્થિ એક્કો વિ ।

દં. ૧૩-૨૪. એવંજત્થ વેઝવિયસરીરંતત્થ એગુત્તરિઓ,

જત્થ નત્થિ તત્થ જહા પુઢવિકાહ્યત્તે તહા માણિયવ્વં
-જાવ- વેમાણિયસ્સ વેમાણિયત્તે ।

તેયાપોગ્ગલપરિયટ્ટા કમ્માપોગ્ગલપરિયટ્ટા ય
સવ્વત્થ એગુત્તરિયા માણિયવ્વા ।

મણપોગ્ગલપરિયટ્ટા સવ્વેસુ પંચિદિએસુ એગુત્તરિયા ।

વિગલિંદિએસુ નત્થિ ।

વહ્પોગ્ગલપરિયટ્ટા એવં ચેવ,

ણવરં-એગિંદિએસુ નત્થિ માણિયવ્વા,

આણાપાણુપોગ્ગલપરિયટ્ટા સવ્વત્થ એગુત્તરિયા
-જાવ- વેમાણિયસ્સ વેમાણિયત્તે ।

૫. દં. ૧. નેરહ્યાણં મંતે ! નેરહ્યત્તે કેવહ્યા ઓરાલિય-
પોગ્ગલપરિયટ્ટા અત્તીતા ?

૩. ગોયમા ! નત્થિ એક્કો વિ ।

૫. કેવહ્યા પુરેક્કહા ?

૩. નત્થિ એક્કો વિ ।

દં. ૨-૧૧. એવં -જાવ- થણિયકુમારત્તે ।

૩. (કેટલાકને થશે અને કેટલાકને નહીં થાય, જેને
થશે) એમને એકથી માંડીને અનંત સુધી થશે.

દં. ૨-૧૧. આ જ પ્રમાણે સ્તનિતકુમાર ભવપર્યંત
સમજવું જોઈએ.

પ્ર. દં. ૧૨. ભંતે ! પૃથ્વીકાયિક ભવમાં પ્રત્યેક નૈરયિક
જીવોના ભૂતકાળમાં કેટલા વૈક્રિય પુદ્ગલ પરાવર્તન
થયેલા છે ?

૩. ગૌતમ ! એક પણ થયા નથી.

પ્ર. ભવિષ્યમાં કેટલા થશે ?

૩. એક પણ થશે નહીં.

દં. ૧૩-૨૪. એ જ પ્રમાણે જ્યાં વૈક્રિય શરીર છે,
ત્યાં એકથી લઈ ઉત્તરોત્તર વૈક્રિય પુદ્ગલ
પરાવર્તન સમજવો જોઈએ.

જ્યાં વૈક્રિય શરીર નથી ત્યાં (પ્રત્યેક નૈરયિકના)
જેમ પૃથ્વીકાય ભવમાં (વૈક્રિય પુદ્ગલ પરાવર્તનના
વિષયમાં) કહ્યું તે જ પ્રમાણે વૈમાનિક ભવ પર્યંત
પ્રત્યેક વૈમાનિક જીવનો કહેવું જોઈએ.

તૈજસ પુદ્ગલ પરાવર્તન અને કાર્મણ પુદ્ગલ
પરાવર્તન સર્વત્ર એકથી લઈ ઉત્તરોત્તર અનંત
પર્યંત સમજવું જોઈએ.

મન:પુદ્ગલ પરાવર્તન સમસ્ત પંચેન્દ્રિય જીવોમાં
એકથી લઈ ઉત્તરોત્તર અનંત પર્યંત સમજવું જોઈએ.

પરંતુ વિક્લેન્દ્રિયોમાં મન:પુદ્ગલ પરાવર્તન થતું
નથી.

આ જ પ્રમાણે વચન પુદ્ગલ પરાવર્તનના સંબંધમાં
પણ સમજવું જોઈએ.

વિશેષ - તે (વચન પુદ્ગલ પરાવર્તન) એકેન્દ્રિય
જીવોમાં ન સમજવું.

આન-પ્રાણ (શ્વાસોશ્વાસ) પુદ્ગલ પરાવર્તન
સર્વત્ર વૈમાનિકના વૈમાનિક ભવપર્યંત એકથી લઈ
અનંત પર્યંત સમજવું જોઈએ.

પ્ર. દં. ૧. ભંતે ! નૈરયિક ભવમાં અનેક નૈરયિક જીવોના
ભૂતકાળમાં કેટલા ઔદારિક પુદ્ગલ પરાવર્તન
થયેલા છે ?

૩. ગૌતમ ! એક પણ થયો નથી.

પ્ર. ભવિષ્યમાં કેટલા થશે.

૩. એક પણ થશે નહીં.

દં. ૨-૧૧. આ જ પ્રમાણે સ્તનિતકુમાર ભવસુધી
સમજવું જોઈએ.

પ. દં. ૧૨. નેરહયાણં ભંતે ! પુઢવિકાહયત્તે કેવહયા ઓરાલિય પોગ્ગલપરિયટ્ટા અતીતા ?

૩. ગોયમા ! અણંતા ।

પ. કેવહયા પુરેક્ષહા ?

૩. અણંતા ।

દં. ૧૩-૨૧. એવં -જાવ- મણુસ્સત્તે ।

દં. ૨૨-૨૪. વાણમંતર-જોહસિય-વેમાણિયત્તે જહા નેરહયત્તે ।

એવં -જાવ- વેમાણિયાણં વેમાણિયત્તે ।

એવં સત્ત વિ પોગ્ગલપરિયટ્ટા ભાણિયહ્વા ।

જત્થ અત્થિ તત્થ અતીતા વિ પુરેક્ષહા વિ અણંતા ભાણિયહ્વા ।

જત્થ નત્થિ તત્થ દો વિ નત્થિ ભાણિયહ્વા -જાવ-

પ. વેમાણિયા ણં ભંતે ! વેમાણિયત્તે કેવહયા આણાપાણુ પોગ્ગલપરિયટ્ટા અતીતા ?

૩. ગોયમા ! અણંતા ।

પ. કેવહયા પુરેક્ષહા ?

૩. અણંતા । -વિયા. સ. ૧૨, ૩. ૪, સુ. ૨૮-૪૬

૭૨. ઓરાલિયાઈ પોગ્ગલપરિયટ્ટાણં નામકરણસ્સકારણ પહૂવણં-

પ. સે કેણટ્ઠેણં ભંતે ! એવં વુચ્ચહ-
'ઓરાલિયપોગ્ગલપરિયટ્ટે, ઓરાલિયપોગ્ગલ-
પરિયટ્ટે ?

૩. ગોયમા ! જં ણં જીવેણં ઓરાલિયસરીરે વટ્ટમાણેણં ઓરાલિયસરીરપાયોમ્માઈં દહ્વાઈં ઓરાલિયસરી-
રતાએ ગહિયાઈં, બહ્વાઈં, પુહ્વાઈં, કહ્વાઈં, પટ્ઠવિયાઈં,
નિહ્વિટ્ઠાઈં અભિનિવિટ્ઠાઈં, અભિસમન્નાગયાઈં,
પરિયાહયાઈં, પરિણામિયાઈં, નિહ્જિણ્ણાઈં,
નિસિરિયાઈં, નિસિટ્ઠાઈં ભવંતિ.

સે તેણટ્ઠેણં ગોયમા ! એવં વુચ્ચહ-

"ઓરાલિય પોગ્ગલપરિયટ્ટે, ઓરાલિય
પોગ્ગલપરિયટ્ટે ।"

પ્ર. દં. ૧૨. ભંતે ! પૃથ્વીકાયિક ભવમાં અનેક નૈરયિક જીવોના ભૂતકાળમાં કેટલા ઔદારિક પુદ્ગલ પરાવર્તન થયા છે ?

૩. ગૌતમ ! અનંત થયા છે.

પ્ર. ભવિધ્યમાં કેટલા થશે ?

૩. અનંત થશે.

દં. ૧૩-૨૧. આ જ પ્રમાણે મનુષ્ય ભવ પર્યંત સમજવું જોઈએ.

દં. ૨૨-૨૪. અનેક નરકવાસીઓના નૈરયિક ભવની સમાન વાણવ્યંતર જ્યોતિષ્ક અને વૈમાનિક ભવનો પણ કથન કરવું જોઈએ.

આ જ પ્રમાણે અનેક વૈમાનિકોના વૈમાનિક ભવ સુધીનું કથન સમજવું જોઈએ.

આ જ પ્રમાણે સાતે પુદ્ગલ પરાવર્તનનું કથન સમજવું જોઈએ.

જેના જેટલા પુદ્ગલ પરાવર્તન હોય એના ભૂતકાળ અને ભવિધ્યકાળના અનંત સમજવા જોઈએ.

જેને નહીં હોય ત્યાં તેના અતીત અને અનાગત (ભૂતકાળ અને ભવિધ્યકાળ) બન્ને નહીં સમજવા જોઈએ -યાવત્-

પ્ર. ભંતે ! વૈમાનિક ભવમાં અનેક વૈમાનિકોના ભૂતકાળમાં કેટલા આન-પ્રાણ પુદ્ગલ પરાવર્તન થયેલા છે ?

૩. ગૌતમ ! અનંત થયેલા છે.

પ્ર. ભવિધ્યમાં કેટલા થશે ?

૩. અનંત થશે.

૭૨. ઔદારિકાદિ પુદ્ગલ પરાવર્તન નામકરણના કારણોનું પ્રરુપણ :

પ્ર. ભંતે ! કયા કારણે ઔદારિક પુદ્ગલ-પરાવર્તનને ઔદારિક પુદ્ગલ પરાવર્તન કહેવામાં આવે છે ?

૩. ગૌતમ ! ઔદારિક શરીરમાં રહેતા જીવોએ ઔદારિક શરીરને યોગ્ય દ્રવ્યોને ઔદારિક શરીરરૂપે પ્રહણ કર્યા, એકમેક (સંકલિત) કર્યા, સ્પૃષ્ટ (સ્પર્શયુક્ત) કર્યા, કૃત (રચિત) કર્યા, પ્રસ્થાપિત (સ્થિર) કર્યા, સ્થાપિત કર્યા, સર્વથા સંલગ્ન કર્યા, અભિસમન્વાગત કર્યા, પર્યાપ્ત કર્યા, પરિણામિક કર્યા, નિર્જીર્ણ કર્યા, પૃથક્ (ભિન્ન) કર્યા અને પરિવ્યક્ત (ત્યાગ) કર્યા છે.

એ જ કારણથી ગૌતમ ! એમ કહેવાય છે કે -

"ઔદારિક પુદ્ગલ પરાવર્તન, ઔદારિક પુદ્ગલ પરાવર્તન છે."

एवं वेउच्चियपोग्गल परियट्टे वि ।

णवरं-वेउच्चियसरीरे वट्टमाणेणं
वेउच्चियसरीरपायोग्गाइं दब्बाइं वेउच्चिय सरीरत्ताए
गहियाइं -जाव- निसिट्ठाइं भवन्ति ।

सेसं तं चेव ।

एवं -जाव- आणापाणुपोग्गलपरियट्टे ।

णवरं-आणापाणुपायोग्गाइंसव्वदब्बाइं आणापाणुत्ताए
सव्वं गहियाइं -जाव- निसिट्ठाइं भवन्ति ।

सेसं तं चेव ।

- विया. स. १२, उ. ४, सु. ४७-४९

૭૩. ઓરાલિયાઈસત્તહં પોગ્ગલપરિયટ્ટાણં અપ્પાબહુયં-

પ. ઇએસિ ણં ભંતે ! ઓરાલિયપોગ્ગલપરિયટ્ટાણં
-જાવ- આણાપાણુપોગ્ગલપરિયટ્ટાણ ય કયરે
કયરેહિંતો અપ્પા વા -જાવ- વિસેસાહિયા વા ?

૩. ગોયમા ! ૧. સવ્વત્થોવા વેઉચ્ચિયપોગ્ગલપરિયટ્ટા,

૨. વહ પોગ્ગલપરિયટ્ટા અણંતગુણા,

૩. મણપોગ્ગલપરિયટ્ટા અણંતગુણા,

૪. આણપાણુપોગ્ગલપરિયટ્ટા અણંતગુણા,

૫. ઓરાલિયપોગ્ગલપરિયટ્ટા અણંતગુણા,

૬. તેયાપોગ્ગલપરિયટ્ટા અણંતગુણા,

૭. કમ્મગપોગ્ગલપરિયટ્ટા અણંતગુણા ।

- વ્યા. સ. ૧૨, ઉ. ૪, સુ. ૫૪

૭૪. ઓરાલિયાઈ સત્તહં પોગ્ગલપરિયટ્ટાણં નિવ્વત્તણાકાલ
પરૂવણં-

પ. ઓરાલિયપોગ્ગલપરિયટ્ટેણં ભંતે ! કેવહકાલસસ
નિવ્વત્તિજ્જહ ?

૩. ગોયમા ! અણંતાહિં ઓસપ્પિણિ-ઉસસપ્પિણીહિં
એવહકાલસસ નિવ્વત્તિજ્જહ ।

एवं वेउच्चियपोग्गलपरियट्टे वि ।

एवं -जाव- आणापाणुपोग्गलपरियट्टे ।

- વ્યા. સ. ૧૨, ઉ. ૪, સુ. ૫૦-૫૨

૭૫. ઓરાલિયાઈપોગ્ગલપરિયટ્ટસત્તગાનિવ્વત્તણાકાલસસ
અપ્પાબહુયં-

પ. ઇયસસ ણં ભંતે ! ૧. ઓરાલિયપોગ્ગલપરિયટ્ટ
નિવ્વત્તણાકાલસસ,

આ જ પ્રમાણે વૈક્રિય પુદ્ગલ - પરાવર્તનના
વિષયમાં પણ સમજવું જોઈએ.

વિશેષ - વૈક્રિય શરીરમાં રહેલા વૈક્રિય શરીરના
યોગ્ય સમસ્ત દ્રવ્યોને વૈક્રિય શરીરરૂપે ગ્રહણ કરે
છે -યાવત્- નિઃસૃષ્ટ (ત્યાગ) કરે છે.

શેષ સમગ્ર કથન પૂર્વવત્ સમજવું જોઈએ.

આ જ પ્રમાણે આન-પ્રાણ પુદ્ગલ-પરાવર્તન
પર્યંત સમજવું જોઈએ.

વિશેષ - આન-પ્રાણ યોગ્ય સમસ્ત દ્રવ્યોને આન-પ્રાણ
સ્વરૂપે ગ્રહણ કરે છે -યાવત્- પરિત્યાગ કરે છે.

શેષ સમગ્ર કથન પણ પૂર્વવત્ સમજવું જોઈએ.

૭૩. ઔદારિકાદિ સાત પુદ્ગલ પરાવર્તનનું અલ્પબહુત્વ :

પ્ર. ભંતે ! આ ઔદારિક પુદ્ગલ પરાવર્તન -યાવત્-
આન-પ્રાણ પુદ્ગલ પરાવર્તનમાં કોણ કોનાથી
અલ્પ -યાવત્- વિશેષાધિક છે ?

૩. ગૌતમ ! ૧. સૌથી ઓછા વૈક્રિય-પુદ્ગલ પરાવર્તન છે.

૨. (એનાથી) વચન-પુદ્ગલ પરાવર્તન અનંતગણા છે.

૩. (એનાથી) મન-પુદ્ગલ પરાવર્તન અનંતગણા છે.

૪. (એનાથી) આન-પ્રાણ પુદ્ગલ પરાવર્તન
અનંતગણા છે.

૫. (એનાથી) ઔદારિક પુદ્ગલ પરાવર્તન
અનંતગણા છે.

૬. (એનાથી) તૈજસ પુદ્ગલ પરાવર્તન અનંતગણા છે.

૭. (એનાથી) કાર્મણ પુદ્ગલ પરાવર્તન અનંતગણા છે.

૭૪. ઔદારિકાદિ સાત પુદ્ગલ પરાવર્તનના નિર્વર્તના
(નિષ્પત્તિ-રચના)કાળનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! ઔદારિક-પુદ્ગલ પરાવર્તન કેટલા કાળમાં
નિર્વર્તિત (નિષ્પન્નપૂર્ણ) થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! અનંત ઉત્સર્પિણી અને અવસર્પિણી
કાળમાં નિષ્પન્ન થાય છે.

એ જ પ્રમાણે વૈક્રિય-પુદ્ગલ પરાવર્તન નિષ્પત્તિકાળ
સમજવો જોઈએ.

એ જ પ્રમાણે આન-પ્રાણ પુદ્ગલ પરાવર્તન
પર્યંતનો નિષ્પત્તિકાળ સમજવો જોઈએ.

૭૫. ઔદારિકાદિ પુદ્ગલ પરાવર્તન સપ્તકના નિષ્પત્તિકાળનું
અલ્પબહુત્વ :

પ્ર. ભંતે ! આ ૧. ઔદારિક પુદ્ગલ-પરાવર્તન
નિર્વર્તના (નિષ્પત્તિ) કાળનો,

૨. વેડવિયપોગ્ગલપરિયટ્ટ નિવ્વત્તણાકાલસ્સ,
૩. તેયાપોગ્ગલપરિયટ્ટ નિવ્વત્તણાકાલસ્સ,
૪. કમ્માપોગ્ગલપરિયટ્ટ નિવ્વત્તણાકાલસ્સ,
૫. મણપોગ્ગલપરિયટ્ટ નિવ્વત્તણાકાલસ્સ,
૬. વડ્ડપોગ્ગલપરિયટ્ટ નિવ્વત્તણાકાલસ્સ,
૭. આણાપાણુપોગ્ગલપરિયટ્ટ નિવ્વત્તણાકાલસ્સ ય કયરે કયરેહિંતો અપ્પા વા -જાબ- વિસેસાહિયા વા ?

૩. ગોયમા !

૧. સવ્વત્થોવે કમ્મગપોગ્ગલપરિયટ્ટ નિવ્વત્તણાકાલે,
૨. તેયાપોગ્ગલપરિયટ્ટ નિવ્વત્તણાકાલે અણંતગુણે,
૩. ઓરાલિયપોગ્ગલપરિયટ્ટ નિવ્વત્તણાકાલે અણંતગુણે,
૪. આણાપાણુપોગ્ગલપરિયટ્ટ નિવ્વત્તણાકાલે અણંતગુણે,
૫. મણપોગ્ગલપરિયટ્ટ નિવ્વત્તણાકાલે અણંતગુણે,
૬. વડ્ડપોગ્ગલપરિયટ્ટ નિવ્વત્તણાકાલે અણંતગુણે,
૭. વેડવિયપોગ્ગલપરિયટ્ટ નિવ્વત્તણાકાલે અણંતગુણે ।

- વિયા. સ. ૧૨, ૩. ૪, સુ. ૫૩

૭૬. પરમાણુ ધ્વંધાણ તિકાલવત્તિત્ત પરૂવણં-

- પ. એસ ણં મંતે ! પોગ્ગલે તીતમણંતં સાસયં સમયં ભુવીતિ વત્તવ્વં સિયા ?
૩. હંતા, ગોયમા ! (દવ્વટ્ઠયાએ) એસ ણં પોગ્ગલે તીતમણંતં સાસયં સમયં ભુવીતિ વત્તવ્વં સિયા ।
- પ. એસ ણં મંતે ! પોગ્ગલે પહુપ્પન્નં સાસયં સમયં ભવતીતિ વત્તવ્વં સિયા ?
૩. હંતા, ગોયમા ! એસ ણં પોગ્ગલે પહુપ્પન્નં સાસયં સમયં ભવતીતિ વત્તવ્વં સિયા ।
- પ. એસ ણં મંતે ! પોગ્ગલે અણાગયમણંતં સાસયં સમયં ભવિસ્સતીતિ વત્તવ્વં સિયા ?
૩. હંતા, ગોયમા ! એસ ણં પોગ્ગલે અણાગયમણંતં સાસયં સમયં ભવિસ્સતીતિ વત્તવ્વં સિયા ।

एवं ध्वंघेण वि तिन्नि आलावगा भाणियव्वा ।

- વિયા. સ. ૧, ૩. ૪, સુ. ૭-૧૦

૨. વૈકિય પુદ્ગલ-પરાવર્તન નિષ્પત્તિકાળનો,
૩. તૈજસ્ પુદ્ગલ-પરાવર્તન નિષ્પત્તિકાળનો,
૪. કાર્મણ પુદ્ગલ-પરાવર્તન નિષ્પત્તિકાળનો,
૫. મનઃ પુદ્ગલ-પરાવર્તન નિષ્પત્તિકાળનો,
૬. વચન પુદ્ગલ-પરાવર્તન નિષ્પત્તિકાળનો,
૭. આન-પ્રાણ પુદ્ગલ-પરાવર્તન નિષ્પત્તિકાળનો કોણ કોનાથી અલ્પ -ચાવત્- વિશેષાધિક છે ?

૩. ગૌતમ !

૧. સૌથી ઓછા કાર્મણ-પુદ્ગલ પરાવર્તન નિષ્પત્તિકાળ છે,
૨. (એનાથી) તૈજસ્ પુદ્ગલ પરાવર્તન નિષ્પત્તિકાળ અનંતગણો છે.
૩. (એનાથી) ઔદારિક પુદ્ગલ પરાવર્તન નિષ્પત્તિકાળ અનંતગણો છે.
૪. (એનાથી) આન-પ્રાણ પુદ્ગલ પરાવર્તન નિષ્પત્તિકાળ અનંતગણો છે.
૫. (એનાથી) મનઃપુદ્ગલ પરાવર્તન નિષ્પત્તિકાળ અનંતગણો છે.
૬. (એનાથી) વચન પુદ્ગલ પરાવર્તન નિષ્પત્તિકાળ અનંતગણો છે.
૭. (એનાથી) વૈકિય પુદ્ગલ પરાવર્તન નિષ્પત્તિકાળ અનંતગણો છે.

૭૬. પરમાણુ અને સ્કંધોના ત્રિકાળવર્તિત્વનું પ્રરૂપણ :

- પ્ર. ભંતે ! શું તે (પરમાણુ) પુદ્ગલ ભૂતકાળ, અનંત શાશ્વત કાળમાં હતા, એવું કહી શકાય છે ?
૩. હા, ગૌતમ ! (દ્રવ્યની અપેક્ષાએ) આ પુદ્ગલ ભૂતકાળ અનંત શાશ્વતકાળમાં હતા, એવું કહી શકાય છે.
- પ્ર. ભંતે ! શું આ પુદ્ગલ વર્તમાન શાશ્વતકાળમાં છે, એવું કહી શકાય છે ?
૩. હા, ગૌતમ ! આ પુદ્ગલ વર્તમાન શાશ્વતકાળમાં છે, એવું કહી શકાય છે.
- પ્ર. ભંતે ! શું આ પુદ્ગલ અનંત શાશ્વત ભવિષ્યકાળમાં રહેશે, એવું કહી શકાય છે ?
૩. હા, ગૌતમ ! આ પુદ્ગલ અનંત શાશ્વત ભવિષ્યકાળમાં રહેશે, એવું કહી શકાય છે.

આ જ પ્રમાણે 'સ્કંધ'ની સાથે પણ ત્રણે કાળ સંબંધિત આલાપક સમજવા જોઈએ.

પ. સંખેજ્જપદેસિણં ભંતે ! ળંધે કિં સઅડ્ઢે, સમજ્ઞે, સપણેસે, ઉદાહુ અણડ્ઢે અમજ્ઞે અપણેસે ?

૩. ગોયમા ! સિય સઅડ્ઢે, અમજ્ઞે, સપણેસે, સિય અણડ્ઢે, સમજ્ઞે, સપણેસે ।

જહા સંખેજ્જપણેસિઓ તહા અસંખેજ્જપણેસિઓ વિ, અણંતપણેસિઓ વિ ભાણિયવ્વો ।

- વિયા. સ. ૫, ૩. ૭, સુ. ૧-૧૦

૭૧. પરમાણુપોગ્ગલ ળંધેસુ સઅડ્ઢ-અણડ્ઢત્ત પરૂવણં-

પ. પરમાણુ પોગ્ગલે ળં ભંતે ! કિં સઅડ્ઢે અણડ્ઢે ?

૩. ગોયમા ! નો સઅડ્ઢે, અણડ્ઢે ।

પ. દુપણેસિણં ભંતે ! કિં સઅડ્ઢે, અણડ્ઢે ?

૩. ગોયમા ! સઅડ્ઢે, નો અણડ્ઢે ।

તિપણેસિણં જહા પરમાણુ પોગ્ગલે,

ચઉપ્પણેસિણં જહા દુપણેસિણં,

પંચપણેસિણં જહા તિપણેસિણં,

છપ્પણેસિણં જહા દુપણેસિણં,

સત્તપણેસિણં જહા તિપણેસિણં,

અટ્ઠપણેસિણં જહા દુપણેસિણં,

નવપણેસિણં જહા તિપણેસિણં,

દસપણેસિણં જહા દુપણેસિણં ।

પ. સંખેજ્જપણેસિણં ભંતે ! ળંધે કિં સઅડ્ઢે, અણડ્ઢે ?

૩. ગોયમા ! સિય સઅડ્ઢે, સિય અણડ્ઢે,

એવં અસંખેજ્જપણેસિણં વિ,

એવં અણંતપણેસિણં વિ ।

પ. પરમાણુપોગ્ગલા ળં ભંતે ! કિં સઅડ્ઢા અણડ્ઢા ?

૩. ગોયમા ! સઅડ્ઢા વા, અણડ્ઢા વા,

એવં -જાવ- અણંતપણેસિયા ।

- વિયા. સ. ૨૫, ૩. ૪, સુ. ૧૭૪-૧૮૮

૮૦. પરમાણુપોગ્ગલાસુ ળંધેસુ સિય આયાહ રૂવ પરૂવણં-

પ. આયા ભંતે ! પરમાણુપોગ્ગલે, અન્ને પરમાણુ પોગ્ગલે ?

પ્ર. ભંતે ! શું સંખ્યાત-પ્રદેશી સ્કંધ સાર્ઢ, સમધ્ય અને સપ્રદેશ છે અથવા અનર્ઢ, અમધ્ય અને અપ્રદેશ છે ?

૩. ગૌતમ ! તે ક્યારેક સાર્ઢ, અમધ્ય અને સપ્રદેશ છે તથા ક્યારેક અનર્ઢ, સમધ્ય અને સપ્રદેશ છે.

જે પ્રમાણે સંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધના વિષયમાં કહ્યું એ જ પ્રમાણે અસંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધ અને અનંત પ્રદેશી સ્કંધના વિષયમાં પણ સમજવું જોઈએ.

૭૮. પરમાણુ પુદ્ગલ સ્કંધોમાં સાર્ઢ - અનર્ઢત્વનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! પરમાણુ પુદ્ગલ સાર્ઢ (સમાન ભાગે અડધો-અડધ ભાગ) છે કે અનર્ઢ (સમાન ભાગે અડધોઅડધ નહીં) છે ?

૩. ગૌતમ ! તે સાર્ઢ નથી, અનર્ઢ છે.

પ્ર. ભંતે ! દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ સાર્ઢ છે કે અનર્ઢ છે ?

૩. ગૌતમ ! તે સાર્ઢ છે, અનર્ઢ નથી.

ત્રિપ્રદેશી સ્કંધનું કથન પરમાણુ-પુદ્ગલને અનુરૂપ છે.

ચતુષ્પ્રદેશી સ્કંધનું કથન દ્વિપ્રદેશી સ્કંધને અનુરૂપ છે.

પંચપ્રદેશી સ્કંધનું કથન ત્રિપ્રદેશી સ્કંધને અનુરૂપ છે.

ષટ્પ્રદેશી સ્કંધનું કથન દ્વિપ્રદેશી સ્કંધને અનુરૂપ છે.

સપ્તપ્રદેશી સ્કંધનું કથન ત્રિપ્રદેશી સ્કંધને અનુરૂપ છે.

અષ્ટપ્રદેશી સ્કંધનું કથન દ્વિપ્રદેશી સ્કંધને અનુરૂપ છે.

નવપ્રદેશી સ્કંધનું કથન ત્રિપ્રદેશી સ્કંધને અનુરૂપ છે.

દસપ્રદેશી સ્કંધનું કથન દ્વિપ્રદેશી સ્કંધને અનુરૂપ છે.

પ્ર. ભંતે ! સંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધ સાર્ઢ છે કે અનર્ઢ છે ?

૩. ગૌતમ ! તેઓ ક્યારેક સાર્ઢ છે અને ક્યારેક અનર્ઢ છે.

આ જ પ્રમાણે અસંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધ વિષયક સમજવું જોઈએ.

આ જ પ્રમાણે અનંત પ્રદેશી સ્કંધ વિષયક કથન કરવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! (અનેક) પરમાણુ પુદ્ગલ સાર્ઢ છે કે અનર્ઢ છે ?

૩. ગૌતમ ! તેઓ સાર્ઢ પણ છે અને અનર્ઢ પણ છે.

આ જ પ્રમાણે અનંત પ્રદેશી સ્કંધો પર્યંત સમજવું જોઈએ.

૮૦. પરમાણુ પુદ્ગલ અને સ્કંધોમાં કથંચિત્ આત્માદિ રૂપોનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! પરમાણુ પુદ્ગલ આત્મરૂપ (સદ્રૂપ) છે કે અન્ય (બીજું અસદ્રૂપ) છે ?

૩. ૧. પરમાણુ પોગ્ગલે સિય આયા,
૨. સિય નો આયા,
૩. સિય અવત્ત્વ્વં આયાઈ ય, નો આયાઈ ય ।

પ. સે કેણટ્ઠેણં ભંતે ! એવં વુચ્ચઈ-
“પરમાણુ પોગ્ગલે સિય આયા, સિય નો આયા
સિય અવત્ત્વ્વં આયાઈ ય, નો આયાઈ ય ?”

૩. ગોયમા ! ૧. અપ્પણો આઈટ્ઠે આયા,
૨. પરસ્સ આઈટ્ઠે નો આયા,
૩. તદુભયસ્સ આઈટ્ઠે અવત્ત્વ્વં આયાઈ ય, નો
આયાઈ ય,
સે તેણટ્ઠેણં ગોયમા ! એવં વુચ્ચઈ-
“પરમાણુ પોગ્ગલે સિય આયા, સિય નો આયા સિય
અવત્ત્વ્વં આયાઈ ય, નો આયાઈ ય ।”

પ. આયા ભંતે ! દુપણસિણે ઁંધે અન્ને દુપણસિણે ઁંધે ?

૩. ગોયમા ! દુપણસિણે ઁંધે-
૧. સિય આયા,
૨. સિય નો આયા,
૩. સિય અવત્ત્વ્વં આયા ઈ ય, નો આયા ઈ ય,

૪. સિય આયા ય, નો આયા ઈ ય,

૫. સિય આયા ય, અવત્ત્વ્વં આયા ઈ ય, નો આયા ઈ ય,

૬. સિય નો આયા ય, અવત્ત્વ્વં આયા ઈ ય, નો
આયા ઈ ય ।

પ. સે કેણટ્ઠેણં ભંતે ! વુચ્ચઈ-
“દુપણસિણે ઁંધે ૧. સિય આયા -જાવ- ૬. સિય નો
આયા ય, અવત્ત્વ્વં આયા ઈ ય, નો આયા ઈ ય ?”

૩. ગોયમા !
૧. અપ્પણો આઈટ્ઠે આયા,
૨. પરસ્સ આઈટ્ઠે નો આયા,
૩. તદુભયસ્સ આઈટ્ઠે અવત્ત્વ્વં, દુપણસિણે ઁંધે આયા

૩. ગૌતમ ! ૧. પરમાણુ પુદ્ગલ કથંચિત્ સદ્દરૂપ છે.
૨. કથંચિત્ અસદ્દરૂપ છે,
૩. કથંચિત્ સદ્-અસદ્દરૂપ હોવાને કારણે
અવક્તવ્ય છે.

પ્ર. ભંતે ! કયા કારણસર એમ કહેવાય છે કે -
“પરમાણુ પુદ્ગલ કથંચિત્ સદ્દરૂપ છે, કથંચિત્
અસદ્દરૂપ છે અને કથંચિત્ સદ્-અસદ્દરૂપ હોવાને
કારણે અવક્તવ્ય છે ?”

૩. ગૌતમ ! ૧. પોતાના સ્વરૂપની અપેક્ષાએ સદ્દરૂપ છે.
૨. પરરૂપની અપેક્ષાએ અસદ્દરૂપ છે.
૩. ઊભય (સ્વ-પર)ની અપેક્ષાએ સદ્-અસદ્દરૂપ
હોવાને કારણે અવક્તવ્ય છે.

આ કારણે ગૌતમ ! એમ કહેવામાં આવે છે કે-
“પરમાણુ પુદ્ગલ કથંચિત્ સદ્દરૂપ છે, કથંચિત્
અસદ્દરૂપ છે અને કથંચિત્ સદ્-અસદ્દરૂપ હોવાને
કારણે અવક્તવ્ય છે.”

પ્ર. ભંતે ! દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ સદ્દરૂપ છે કે અસદ્દરૂપ છે ?

૩. ગૌતમ ! દ્વિપ્રદેશી સ્કંધ -
૧. કથંચિત્ સદ્દરૂપ છે,
૨. કથંચિત્ અસદ્દરૂપ છે,
૩. કથંચિત્ સદ્-અસદ્દરૂપ હોવાને કારણે
અવક્તવ્ય છે,

૪. કથંચિત્ સદ્દરૂપ છે અને કથંચિત્
અસદ્દરૂપ છે,

૫. કથંચિત્ સદ્દરૂપ હોવા છતાં પણ સદ્-અસદ્
(ઊભય સ્વરૂપે) હોવાને કારણે અવક્તવ્ય છે.

૬. કથંચિત્ અસદ્દરૂપ હોવા છતાં પણ સદ્-અસદ્
(ઊભય સ્વરૂપે) હોવાને કારણે અવક્તવ્ય છે.

પ્ર. ભંતે ! કયા કારણોથી એમ કહેવાય છે કે -
“દ્વિપ્રદેશી સ્કંધ - ૧. કથંચિત્ સદ્દરૂપ છે -યાવત્-
૬. કથંચિત્ અસદ્સ્વરૂપે હોવા છતાં પણ
સદ્-અસદ્ (ઊભયસ્વરૂપે) હોવાને કારણે
અવક્તવ્ય છે ?”

૩. ગૌતમ ! (દ્વિપ્રદેશી સ્કંધ) -
૧. પોતાના સ્વરૂપની અપેક્ષાએ સદ્દરૂપ છે,
૨. અન્ય (પર) રૂપની અપેક્ષાએ અસદ્દરૂપ છે,
૩. ઊભયરૂપની અપેક્ષાએ દ્વિપ્રદેશી સ્કંધ સદ્-

इ य, नो आया इ य,

૪. દેસે આઈટ્ઠે સભ્ભાવપજ્જવે, દેસે આઈટ્ઠે અસભ્ભાવપજ્જવે, દુપ્પણસિણે ઁંધે આયા ય, નો આયા ય,

૫. દેસે આઈટ્ઠે સભ્ભાવપજ્જવે, દેસે આઈટ્ઠે તદુભયપજ્જવે, દુપ્પણસિણે ઁંધે આયા ય, અવત્તવ્વં આયા ઇ ય, નો આયા ઇ ય,

૬. દેસે આઈટ્ઠે અસભ્ભાવપજ્જવે, દેસે આઈટ્ઠે તદુભયપજ્જવે, દુપ્પણસિણે ઁંધે નો આયા ઇ ય, અવત્તવ્વં આયા ઇ ય, નો આયા ઇ ય,

સે તેણટ્ઠેણં ગોયમા ! ઁવં વુચ્ચઈ-

“દુપ્પણસિણે ઁંધે ૧. સિય આયા -જાબ- ૬. સિય નો આયા ય, અવત્તવ્વં આયા ઇ ય, નો આયા ઇ ય ।

પ. આયા ભંતે ! તિપ્પણસિણે ઁંધે, અન્ને તિપ્પણસિણે ઁંધે ?

૩. ગોયમા ! તિપ્પણસિણે ઁંધે-

૧. સિય આયા,

૨. સિય નો આયા,

૩. સિય અવત્તવ્વં આયા ઇ ય, નો આયા ઇ ય,

૪. સિય આયા ય, નો આયા ય,

૫. સિય આયા ય, નો આયાઓ ય,

૬. સિય આયાઓ ય, નો આયાઓ ય,

૭. સિય આયા ય, અવત્તવ્વં આયા ઇ ય, નો આયા ઇ ય,

૮. સિય આયા ય, અવત્તવ્વં આયાઓ ય, નો આયાઓ ય,

૯. સિય આયાઓ ય, અવત્તવ્વં આયા ઇ ય, નો આયા ઇ ય,

૧૦. સિય નો આયા ય, અવત્તવ્વં આયા ઇ ય, નો આયા ઇ ય,

૧૧. સિય નો આયા ય, અવત્તવ્વં આયાઓ ય, નો આયાઓ ય,

અસદ્દરૂપે હોવાને કારણે અવકતવ્ય છે.

૪. સદ્ભાવ પર્યાયયુક્ત એક દેશની અપેક્ષાએ અને અસદ્ભાવ પર્યાયયુક્ત એક દેશની અપેક્ષાએ દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ સદ્સ્વરૂપે છે અને અસદ્સ્વરૂપે છે.

૫. સદ્ભાવ પર્યાયયુક્ત એક દેશની અપેક્ષાએ અને તદુભય (તે બંને) પર્યાયયુક્ત એકદેશની અપેક્ષાએ દ્વિપ્રદેશી સ્કંધ સદ્સ્વરૂપે છે અને સદ્-અસદ્સ્વરૂપે હોવાને કારણે અવકતવ્ય છે.

૬. અસદ્ભાવ પર્યાયયુક્ત એક દેશની અપેક્ષાએ તદુભય પર્યાયયુક્ત એક દેશની અપેક્ષાએ દ્વિપ્રદેશી સ્કંધ અસદ્સ્વરૂપે છે અને સદ્-અસદ્સ્વરૂપે હોવાને કારણે અવકતવ્ય છે.

આ કારણથી ગૌતમ એમ કહેવામાં આવે છે કે - દ્વિપ્રદેશી સ્કંધ ૧. કથંચિત્ સદ્સ્વરૂપે છે -યાવત્- ૬. કથંચિત્ અસદ્સ્વરૂપે હોવા છતાં પણ સદ્-અસદ્ (ત્રિભયસ્વરૂપે) હોવાને કારણે અવકતવ્ય છે.

પ્ર. ભંતે ! ત્રિપ્રદેશી સ્કંધ સદ્સ્વરૂપે છે કે અસદ્સ્વરૂપે છે ?

૩. ગૌતમ ! ત્રિપ્રદેશી સ્કંધ -

૧. કથંચિત્ સદ્સ્વરૂપે છે,

૨. કથંચિત્ અસદ્સ્વરૂપે છે,

૩. કથંચિત્ સદ્-અસદ્સ્વરૂપે હોવાને કારણે અવકતવ્ય છે,

૪. કથંચિત્ સદ્સ્વરૂપે છે અને કથંચિત્ અસદ્સ્વરૂપે છે.

૫. કથંચિત્ એક સદ્સ્વરૂપે છે અને અનેક અસદ્સ્વરૂપે છે.

૬. કથંચિત્ અનેક સદ્સ્વરૂપે અને અસદ્સ્વરૂપે છે.

૭. કથંચિત્ સદ્સ્વરૂપે હોવા છતાં પણ સદ્-અસદ્ (ત્રિભય સ્વરૂપે) હોવાને કારણે અવકતવ્ય છે.

૮. કથંચિત્ એક સદ્સ્વરૂપે હોવા છતાં પણ અનેક સદ્-અસદ્સ્વરૂપે હોવાને કારણે અવકતવ્ય છે,

૯. કથંચિત્ અનેક સદ્સ્વરૂપે હોવા છતાં પણ એક સદ્-અસદ્ સ્વરૂપે હોવાને કારણે અવકતવ્ય છે,

૧૦. કથંચિત્ અસદ્સ્વરૂપે હોવા છતાં પણ સદ્-અસદ્ સ્વરૂપે હોવાને કારણે અવકતવ્ય છે.

૧૧. કથંચિત્ એક અસદ્સ્વરૂપે હોવા છતાં પણ અનેક સદ્-અસદ્ સ્વરૂપે હોવાને કારણે અવકતવ્ય છે.

૧૨. સિય નો આયાઓ ય, અવત્તવ્વં આયા ઇ ય, નો આયા ઇ ય,

૧૩. સિય આયા ય, નો આયા ય, અવત્તવ્વં આયા ઇ ય, નો આયા ઇ ય,

પ. સે કેણટ્ટેણં ભંતે ! एवं वुच्चइ-“तिपएसिए खंधे,

૧. સિય આયા -જાવ-

૧૩. સિય આયા ય, નો આયા ય, અવત્તવ્વં આયા ઇ ય, નો આયા ઇ ય ?”

૩. ગોયમા ! તિપેસિએ કંધે-

૧. અપ્પણો આઈટ્ટે આયા,

૨. પરસ્સ આઈટ્ટે નો આયા,

૩. તદુભયસ્સ આઈટ્ટે અવત્તવ્વં-આયા ઇ ય, નો આયા ઇ ય,

૪. દેસે આઈટ્ટે સબ્ભાવપજ્જવે, દેસે આઈટ્ટે અસબ્ભાવપજ્જવે, તિપેસિએ કંધે આયા ય, નો આયા ય,

૫. વેસે આઈટ્ટે સબ્ભાવપજ્જવે, દેસા આઈટ્ટા અસબ્ભાવપજ્જવા, તિપેસિએ કંધે આયા ય, નો આયાઓ ય,

૬. દેસા આઈટ્ટા સબ્ભાવપજ્જવા, દેસે આઈટ્ટે અસબ્ભાવપજ્જવે, તિપેસિએ કંધે આયાઓ ય, નો આયાઓ ય,

૭. દેસે આઈટ્ટે સબ્ભાવપજ્જવે, દેસે આઈટ્ટે તદુભયપજ્જવે, અવત્તવ્વં આયા ઇ ય, નો આયા ઇ ય, તિપેસિએ કંધે આયા ય, આયાઓ ય,

૮. દેસે આઈટ્ટે સબ્ભાવપજ્જવે, દેસા આઈટ્ટા તદુભયપજ્જવા, તિપેસિએ કંધે આયા ય, અવત્તવ્વાઈ આયાઓ ય, નો આયાઓ ય,

૯. દેસા આઈટ્ટા સબ્ભાવપજ્જવા, દેસે આઈટ્ટે તદુભયપજ્જવે, તિપેસિએ કંધે આયાઓ ય, અવત્તવ્વં-આયા ઇ ય, નો આયા ઇ ય, એતિન્નિ ભંગા,

૧૦. દેસે આઈટ્ટે અસબ્ભાવપજ્જવે, દેસે આઈટ્ટે તદુભયપજ્જવે, તિપેસિએ કંધે નો આયા ય, અવત્તવ્વં-આયા ઇ ય, નો આયા ઇ ય,

૧૨. કથંચિત્ અનેક અસદ્સ્વરૂપે હોવા છતાં પણ એક સદ્-અસદ્ સ્વરૂપે હોવાને કારણે અવકતવ્ય છે.

૧૩. કથંચિત્ સદ્સ્વરૂપે અને અસદ્સ્વરૂપે છે અને સદ્-અસદ્ સ્વરૂપે હોવાને કારણે અવકતવ્ય છે.

પ્ર. ભંતે ! કયા કારણસર એમ કહેવામાં આવે છે કે “ત્રિપ્રદેશી સ્કંધ -

૧. કથંચિત્ સદ્સ્વરૂપે છે -ચાવત્-

૧૩. કથંચિત્ સદ્સ્વરૂપે અસદ્સ્વરૂપે અને સદ્-અસદ્ સ્વરૂપે હોવાને કારણે અવકતવ્ય છે ?”

ઉ. ગૌતમ ! ત્રિપ્રદેશી સ્કંધ -

૧. પોતાના સ્વરૂપની અપેક્ષાએ સદ્રૂપ છે,

૨. અન્ય (પર) સ્વરૂપની અપેક્ષાએ અસદ્રૂપ છે,

૩. ઊભયરૂપની અપેક્ષાએ સદ્-અસદ્ સ્વરૂપે હોવાને કારણે અવકતવ્ય છે,

૪. સદ્ભાવ પર્યાયયુક્ત એક દેશની અપેક્ષાએ અને અસદ્ભાવ પર્યાયયુક્ત એક દેશની અપેક્ષાએ ત્રિપ્રદેશી સ્કંધ સદ્-અસદ્રૂપ છે.

૫. સદ્ભાવ પર્યાયયુક્ત એક દેશની અપેક્ષાએ અને અસદ્ભાવ પર્યાયયુક્ત અનેક દેશોની અપેક્ષાએ ત્રિપ્રદેશી સ્કંધ સદ્સ્વરૂપ છે અને અસદ્સ્વરૂપ નથી.

૬. સદ્ભાવ પર્યાયયુક્ત અનેક દેશોની અપેક્ષાએ અને અસદ્ભાવ પર્યાયયુક્ત એકદેશની અપેક્ષાએ ત્રિપ્રદેશી સ્કંધ સદ્સ્વરૂપ છે અને અસદ્સ્વરૂપ નથી.

૭. સદ્ભાવ પર્યાયયુક્ત એક દેશની અપેક્ષાએ અને ઊભય (સદ્ભાવ અને અસદ્ભાવ) પર્યાયયુક્ત એક દેશની અપેક્ષાએ ત્રિપ્રદેશી સ્કંધ સદ્સ્વરૂપ અને અસદ્સ્વરૂપે હોવાને કારણે અવકતવ્ય છે.

૮. સદ્ભાવ પર્યાયયુક્ત એક દેશની અપેક્ષાએ અને ઊભય પર્યાયયુક્ત અનેક દેશોની અપેક્ષાએ ત્રિપ્રદેશી સ્કંધ સદ્સ્વરૂપે અને અસદ્સ્વરૂપે હોવાને કારણે અવકતવ્ય છે.

૯. સદ્ભાવ પર્યાયયુક્ત અનેક દેશોની અપેક્ષાએ અને ઊભય પર્યાયયુક્ત એક દેશની અપેક્ષાએ ત્રિપ્રદેશી સ્કંધ સદ્સ્વરૂપે છે અને સદ્-અસદ્ સ્વરૂપે હોવાને કારણે અવકતવ્ય છે. (અસ્તિ અવ્યકતવ્યના) ત્રણ ભંગ સમજવા જોઈએ.

૧૦. અસદ્ભાવ પર્યાયયુક્ત એક દેશની અપેક્ષાએ અને ઊભય પર્યાયયુક્ત એક દેશની અપેક્ષાએ ત્રિપ્રદેશી સ્કંધ અસદ્રૂપ છે અને સદ્-અસદ્ સ્વરૂપે હોવાને કારણે અવકતવ્ય છે.

૧૧. દેસે આઈટ્ઠે અસભ્માવપજ્જવે, દેસા આઈટ્ઠા તદુભયપજ્જવા, તિપણસિણે ઁંધે નો આયા ય, અવત્તવ્વાઈ-આયાઓ ય, નો આયાઓ ય,

૧૨. દેસા આઈટ્ઠા અસભ્માવપજ્જવા, દેસે આઈટ્ઠે તદુભયપજ્જવે, તિપણસિણે ઁંધે નો આયાઓ ય, અવત્તવ્વં-આયા ઇ ય નો આયા ઇ ય, **ણે તિણ્ણિ ભંગા,**

૧૩. દેસે આઈટ્ઠે સભ્માવપજ્જવે, દેસે આઈટ્ઠે અસભ્માવપજ્જવે, દેસે આઈટ્ઠે તદુભયપજ્જવે, તિપણસિણે ઁંધે આયા ય, નો આયા ય, અવત્તવ્વં-આયા ઇ ય, નો આયા ઇ ય,

સે તેણટ્ઠેણં ગોયમા ! ંવં વુચ્ચઈ-

“તિપણસિણે ઁંધે ૧. સિય આયા -જાવ- ૧૩. સિય આયા ય, નો આયા ય, અવત્તવ્વં-આયા ઇ ય, નો આયા ઇ ય !”

પ. આયા ભંતે ! ચણ્ણણસિણે ઁંધે, અણ્ણે ચણ્ણણસિણે ઁંધે ?

ઁ. ગોયમા ! ચણ્ણણસિણે ઁંધે-

૧. સિય આયા,
૨. સિય નો આયા,
૩. સિય અવત્તવ્વં-આયા ઇ ય, નો આયા ઇ ય,

૪-૭. સિય આયા ય, નો આયા ય, **ચણ્ણભંગો,**

૮-૧૧. સિય આયા ય, અવત્તવ્વં, **ચણ્ણભંગો**

૧૨-૧૫. સિય નો આયા ય, અવત્તવ્વં, **ચણ્ણભંગો,**

૧૬. સિય આયા ય, નો આયા ય, અવત્તવ્વં-આયા ઇ ય, નો આયા ઇ ય,

૧૭. સિય આયા ય, નો આયા ય, અવત્તવ્વાઈ-આયાઓ ય, નો આયાઓ ય,

૧૧. અસદ્ભાવ પર્યાયયુક્ત ંક દેશની અપેક્ષાં અને તદુભય પર્યાયયુક્ત ંક દેશોની અપેક્ષાં ત્રિપ્રદેશી સ્કંધ અસદ્સ્વરૂપે ં અને સદ્-અસદ્ સ્વરૂપે ંવાને કારણે અવ્યક્તવ્ય ં.

૧૨. અસદ્ભાવ પર્યાયયુક્ત ંક દેશોની અપેક્ષાં અને તદુભય પર્યાયયુક્ત ંક દેશની અપેક્ષાં ત્રિપ્રદેશી સ્કંધ અસદ્સ્વરૂપે ં અને સદ્-અસદ્ સ્વરૂપે ંવાને કારણે અવ્યક્તવ્ય ં. આ (નાસ્તિ અવ્યક્તવ્ય)ના **ચણ્ણ ભંગ સમજવા જોઈં.**

૧૩. સદ્ભાવ પર્યાયયુક્ત ંક દેશની અપેક્ષાં, અસદ્ભાવ પર્યાયયુક્ત ંક દેશની અપેક્ષાં અને તદુભય પર્યાયયુક્ત ંક દેશની અપેક્ષાં ત્રિપ્રદેશી સ્કંધ સદ્સ્વરૂપે ં, અસદ્સ્વરૂપે ં અને સદ્-અસદ્ સ્વરૂપે ંવાને કારણે અવ્યક્તવ્ય ં.

આ કારણે ગૌતમ ! ંમ કહેવામાં આવે ં કે-

“ત્રિપ્રદેશી સ્કંધ- ૧. કથંચિત્ સદ્સ્વરૂપે ં -ચાવત્-

૧૩. કથંચિત્ સદ્સ્વરૂપે, અસદ્સ્વરૂપે અને સદ્-અસદ્ સ્વરૂપે ંવાને કારણે અવ્યક્તવ્ય ં.”

પ્ર. ભંતે ! યતુપ્રદેશી સ્કંધ સદ્સ્વરૂપે ં કે અસદ્-સ્વરૂપે ં ?

ઁ. ગૌતમ ! યતુપ્રદેશી સ્કંધ -

૧. કથંચિત્ સદ્સ્વરૂપે ં,
૨. કથંચિત્ અસદ્સ્વરૂપે ં,
૩. કથંચિત્ સદ્સ્વરૂપે-અસદ્સ્વરૂપે ંવાને કારણે અવ્યક્તવ્ય ં,

૪-૭. કથંચિત્ સદ્સ્વરૂપે અને અસદ્સ્વરૂપે ં, અહીંયા (ંકવચન અને બહુવચનની અપેક્ષાં) ચાર ભંગ ંય ં.

૮-૧૧. કથંચિત્ સદ્સ્વરૂપે અને અવ્યક્તવ્ય ં. અહીંયા (ંકવચન અને બહુવચનની અપેક્ષાં) ચાર ભંગ ંય ં.

૧૨-૧૫. કથંચિત્ અસદ્સ્વરૂપે અને અવ્યક્તવ્ય ં. (અહીંયા પણ ંક વચન અને બહુવચનની અપેક્ષાં) ચાર ભંગ ંય ં.

૧૬. કથંચિત્ સદ્સ્વરૂપે-અસદ્સ્વરૂપે અને સદ્-અસદ્ સ્વરૂપે ંવાને કારણે અવ્યક્તવ્ય ં.

૧૭. કથંચિત્ ંક સદ્સ્વરૂપે ં અને અસદ્સ્વરૂપે ં અને ંક સદ્-અસદ્ સ્વરૂપે ંવાને કારણે અવ્યક્તવ્ય ં,

૧૮. સિય આયા ય, નો આયાઓ ય, અવત્તવ્વં-આયા
ઇ ય, નો આયા ઇ ય,

૧૯. સિય આયાઓ ય, નો આયા ય, અવત્તવ્વં-આયા
ઇ ય, નો આયા ઇ ય,

પ. સે કેણટ્ઠેણં ભંતે ! એવં વુચ્ચઈ-

“ચડપ્પણસિણે ઁંધે, ૧. સિય આયા ય -જાવ-
૧૯. સિય આયાઓ ય, નો આયા ય, અવત્તવ્વં-આયા
ઇ ય, નો આયા ઇ ય ?”

૩. ગોયમા ! ચડપ્પણસિણે ઁંધે-

૧. અપ્પણો આઈટ્ઠે આયા,
૨. પરસ્સ આઈટ્ઠે નો આયા,
૩. તદુભયસ્સ આઈટ્ઠે અવત્તવ્વં-આયા ઇ ય, નો
આયા ઇ ય,

૪-૭. દેસે આઈટ્ઠે સંભાવપજ્જવે, દેસે આઈટ્ઠે
અસંભાવપજ્જવે ચડખંગો,

૮-૧૧. સંભાવપજ્જવેણં તદુભયણ ય, ચડખંગો,

૧૨-૧૫. અસંભાવપજ્જવેણં તદુભયણ ય, ચડખંગો,

૧૬. દેસે આઈટ્ઠે સંભાવપજ્જવે, દેસે આઈટ્ઠે
અસંભાવપજ્જવે, દેસે આઈટ્ઠે તદુભયપજ્જવે,
ચડપ્પણસિણે ઁંધે આયા ય, નો આયા ય, અવત્તવ્વં-
આયા ઇ ય, નો આયા ઇ ય,

૧૭. દેસે આઈટ્ઠે સંભાવપજ્જવે, દેસે આઈટ્ઠે
અસંભાવપજ્જવે, દેસા આઈટ્ઠા તદુભયપજ્જવા,
ચડપ્પણસિણે ઁંધે, આયા ય, નો આયા ય, અવત્તવ્વાઈ-
આયાઓ ય, નો આયાઓ ય,

૧૮. દેસે આઈટ્ઠે સંભાવપજ્જવે, દેસા આઈટ્ઠા
અસંભાવપજ્જવા, દેસે આઈટ્ઠે તદુભયપજ્જવે,
ચડપ્પણસિણે ઁંધે આયા ય, નો આયાઓ ય, અવત્તવ્વં
આયા ઇ ય, નો આયા ઇ ય,

૧૮. કથંચિત્ એક સદ્સ્વરૂપે છે, અનેક
અસદ્સ્વરૂપે છે અને એક સદ્-અસદ્ સ્વરૂપે
હોવાને કારણે અવકતવ્ય છે,

૧૯. કથંચિત્ અનેક સદ્સ્વરૂપે છે, એક
અસદ્સ્વરૂપે છે અને એક સદ્-અસદ્ સ્વરૂપે
હોવાને કારણે અવકતવ્ય છે.

પ્ર. ભંતે ! કયા કારણસર એમ કહેવામાં આવે છે કે -

“ચતુષ્પ્રદેશી સ્કંધ- ૧. કથંચિત્ સદ્સ્વરૂપે છે
-ચાવત્- ૧૯. કથંચિત્ અનેક સદ્સ્વરૂપે છે, એક
અસદ્સ્વરૂપે છે અને એક સદ્-અસદ્ સ્વરૂપે
હોવાને કારણે અવકતવ્ય છે ?”

૩. ગૌતમ ! ચતુષ્પ્રદેશી સ્કંધ -

૧. પોતાના સ્વરૂપની અપેક્ષાએ સદ્સ્વરૂપ છે.
૨. અન્ય (પર) સ્વરૂપની અપેક્ષાએ અસદ્સ્વરૂપ છે.
૩. ઊભયરૂપની અપેક્ષાએ સદ્-અસદ્સ્વરૂપ હોવાથી
અવકતવ્ય છે.

૪-૭. સદ્ભાવ-પર્યાયવાળા (યુક્ત) એક દેશની
અપેક્ષાએ અને અસદ્ભાવ પર્યાયવાળા (યુક્ત)
એક દેશની અપેક્ષાએ (એકવચન અને બહુવચનના
ક્રમથી) ચાર ભંગ થાય છે.

૮-૧૧. સદ્ભાવ પર્યાયયુક્ત અને તદુભય પર્યાય-
યુક્તની અપેક્ષાએ (એકવચન-બહુવચનના ક્રમથી)
ચાર ભંગ થાય છે.

૧૨-૧૫. અસદ્ભાવ પર્યાયયુક્ત અને તદુભય
પર્યાયયુક્તની અપેક્ષાએ (એકવચન-બહુવચનના
ક્રમથી) ચાર ભંગ થાય છે.

૧૬. સદ્ભાવ પર્યાયયુક્ત એક દેશની અપેક્ષાએ,
અસદ્ભાવ પર્યાયયુક્ત એકદેશની અપેક્ષાએ અને
તદુભય પર્યાયયુક્ત એક દેશની અપેક્ષાએ ચતુષ્પ્રદેશી
સ્કંધ સદ્સ્વરૂપ-અસદ્સ્વરૂપ છે અને સદ્-અસદ્સ્વરૂપ
હોવાથી અવકતવ્ય છે.

૧૭. સદ્ભાવ પર્યાયયુક્ત એક દેશની અપેક્ષાએ,
અસદ્ભાવ પર્યાયયુક્ત એક દેશની અપેક્ષા અને
તદુભય પર્યાયયુક્ત અનેક દેશોની અપેક્ષાએ
ચતુષ્પ્રદેશી સ્કંધ સદ્સ્વરૂપ-અસદ્સ્વરૂપ છે અને અનેક
સદ્-અસદ્સ્વરૂપ હોવાથી અવકતવ્ય છે.

૧૮. સદ્ભાવ પર્યાયયુક્ત એકદેશની અપેક્ષાએ
અસદ્ભાવ પર્યાયયુક્ત અનેક દેશોની અપેક્ષાએ
અને તદુભય પર્યાયયુક્ત એકદેશની અપેક્ષાએ
ચતુષ્પ્રદેશી સ્કંધ સદ્સ્વરૂપ છે, અસદ્સ્વરૂપ છે અને
સદ્-અસદ્સ્વરૂપ હોવાથી અવકતવ્ય છે.

૧૯. દેસા આઈટ્ઠા સબ્ભાવપજ્જવા, દેસે આઈટ્ઠે અસબ્ભાવપજ્જવે, દેસે આઈટ્ઠે તદુભયપજ્જવે, ચડપ્પસિણે ઁંધે આયાઓ ય, નો આયા ય, અવત્તવ્વં-આયા ઇ ય, નો આયા ઇ ય,

સે તેણટ્ઠેણં ગોયમા ! ઁવં વુચ્ચઈ-

“ચડપ્પસિણે ઁંધે, ૧. સિય આયા -જાવ- ૧૯. સિય આયાઓ ય, નો આયા ય, અવત્તવ્વં-આયા ઇ ય, નો આયા ઇ ય !”

પ. આયા ઁંતે ! પંચપસિણે ઁંધે, અન્ને પંચપસિણે ઁંધે ?

૩. ગોયમા ! પંચપસિણે ઁંધે-

૧. સિય આયા,
૨. સિય નો આયા,
૩. સિય અવત્તવ્વં-આયા ઇ ય, નો આયા ઇ ય,
- ૪-૭. સિય આયા ય, નો આયા ય, ચડપ્પસિણે

૮-૧૧. સિય આયા ય અવત્તવ્વં, ચડપ્પસિણે

૧૨-૧૫. સિય નો આયા ય અવત્તવ્વેણ ય, ચડપ્પસિણે

૧૬. સિય આયા ય, નો આયા ય, અવત્તવ્વં આયા ઇ ય, નો આયા ઇ ય ।

૧૭. સિય આયા ય, નો આયા ય, અવત્તવ્વાઈ આયાઓ ય, નો આયાઓ ય ।

૧૮. સિય આયા ય, નો આયા ય, અવત્તવ્વં આયા ઇ ય, નો આયા ઇ ય ।

૧૯. સિય આયા ય, નો આયા ય, અવત્તવ્વં આયાઓ ય, નો આયાઓ ય ।

૨૦. સિય આયાઓ ય, નો આયા ય, અવત્તવ્વં આયા ઇ ય, નો આયા ઇ ય ।

૨૧. સિય આયાઓ ય, નો આયા ય, અવત્તવ્વં આયાઓ ય, નો આયાઓ ય ।

૨૨. સિય આયાઓ ય, નો આયાઓ ય, અવત્તવ્વં આયા ઇ ય, નો આયા ઇ ય ।

૧૯. સદ્ભાવ-પર્યાયયુક્ત અનેક દેશોની અપેક્ષાએ, અસદ્ભાવ પર્યાયયુક્ત એક દેશની અપેક્ષાએ તથા તદુભય પર્યાયયુક્ત એક દેશની અપેક્ષાએ ચતુષ્પ્રદેશી સ્કંધ સદ્રૂપ છે, અસદ્રૂપ છે અને સદ્-અસદ્રૂપ હોવાથી અવકતવ્ય છે.

આ કારણથી ગૌતમ ! એમ કહેવામાં આવે છે કે- “ચતુષ્પ્રદેશી સ્કંધ-૧. કથંચિત્ સદ્રૂપ છે -ચાવત્- ૧૯. કથંચિત્ અનેક સદ્રૂપ છે, એક અસદ્રૂપ છે અને એક સદ્-અસદ્રૂપ હોવાથી અવકતવ્ય છે.”

પ્ર. ઁંતે ! પંચપ્રદેશી સ્કંધ સદ્રૂપ છે કે અસદ્રૂપ છે ?

૩. ગૌતમ ! પંચપ્રદેશી સ્કંધ -

૧. કથંચિત્ સદ્રૂપ છે.
૨. કથંચિત્ અસદ્રૂપ છે.
૩. કથંચિત્ સદ્-અસદ્રૂપ હોવાથી અવકતવ્ય છે.
- ૪-૭. કથંચિત્ સદ્રૂપ અને અસદ્રૂપ છે. (અહીંયા એકવચન અને બહુવચનની અપેક્ષાએ) ચાર ભંગ થાય છે.

૮-૧૧. કથંચિત્ સદ્રૂપ અને અવકતવ્ય છે. (અહીં પણ એકવચન અને બહુવચનની અપેક્ષાએ) ચારભંગ થાય છે.

૧૨-૧૫. કથંચિત્ અસદ્રૂપ અને અવકતવ્ય છે (અહીં પણ એકવચન અને બહુવચનની અપેક્ષાએ) ચાર ભંગ થાય છે.

૧૬. કથંચિત્ સદ્રૂપ છે, અસદ્રૂપ છે અને સદ્-અસદ્રૂપ હોવાથી અવકતવ્ય છે.

૧૭. કથંચિત્ એક-સદ્રૂપ અને એક અસદ્રૂપ છે અને અનેક સદ્-અસદ્રૂપ હોવાથી અવકતવ્ય છે.

૧૮. કથંચિત્ એક સદ્રૂપ છે, અનેક અસદ્રૂપ છે અને એક સદ્-અસદ્રૂપ હોવાથી અવકતવ્ય છે.

૧૯. કથંચિત્ એક સદ્રૂપ છે, એક અસદ્રૂપ છે અને અનેક સદ્-અસદ્રૂપ હોવાથી અવકતવ્ય છે.

૨૦. કથંચિત્ અનેક સદ્રૂપ છે, એક અસદ્રૂપ અને એક સદ્-અસદ્રૂપ હોવાથી અવકતવ્ય છે.

૨૧. કથંચિત્ અનેક સદ્રૂપ છે, એક અસદ્રૂપ અને અનેક સદ્-અસદ્રૂપ હોવાથી અવકતવ્ય છે.

૨૨. કથંચિત્ અનેક સદ્રૂપ છે અને અનેક અસદ્રૂપ છે અને એક સદ્-અસદ્રૂપ હોવાથી અવકતવ્ય છે.

પ. સે કેણટ્ઠેણં ભંતે ! एवं वुच्चइ-
“पंचपएसिए खंधे, १. सिया आया -जाव- २२. सिय
आयाओ य, नो आयाओ य, अवत्तव्वं आया इ य,
नो आया इ य ?”

उ. गोयमा !

१. अप्पणो आइट्ठे आया,
२. परस्स आइट्ठे नो आया,
३. तदुभयस्स आइट्ठे अवत्तव्वं,

४-१५. देसे आइट्ठे सव्भावपज्जवे, देसे आइટ्ठે
असव्भावपज्जवे,

एवं दुयगसंजोगे सब्बे पडंति, (दुवालस भंगा)-

१६-२२. तियगसंजोगे एक्कोण पडइ। (सत्त भंगा)

से तेणट्ठेणं गोयमा ! एवं वुच्चइ-

“पंचपएसिए खंधे, १. सिय आया -जाव- २२.
सिय आयाओ य, नो आयाओ य, अवत्तव्वं आया
इ य, नो आया इ य ।”

छपएसियस्स सब्बे पडंति,

छपएसिए एवं -जाव- अणंतपएसिए ।

- विया. स. १२, उ. १०, सु. २७-३३

૮૧. પરમાણુપોગ્ગલ-સંધાણં પરોપ્પરં ફુસણા પરૂવણં-

પ. પરમાણુપોગ્ગલેણં ભંતે ! પરમાણુપોગ્ગલં ફુસમાણે કિં-

१. देसेणं देसं फुसइ,
२. देसेणं देसे फुसइ,
३. देसेणं सव्वं फुसइ,
४. देसेहिं देसं फुसइ,
५. देसेहिं देसे फुसइ,
६. देसेहिं सव्वं फुसइ,
७. सव्वेणं देसं फुसइ,
८. सव्वेणं देसे फुसइ,
९. सव्वेणं सव्वं ફુસइ ?

उ. गोयमा !

१. णो देसेणं देसं ફુસइ,

પ્ર. ભંતે ! કયા કારણથી એમ કહેવામાં આવે છે કે -
“પંચપ્રદેશી સ્કંધ-૧. કથંચિત્ સદ્સ્વરૂપ છે -યાવત્-
૨૨. કથંચિત્ અનેક સદ્સ્વરૂપ છે અને અનેક અસદ્સ્વરૂપ
છે અને એક સદ્-અસદ્સ્વરૂપ હોવાથી અવકતવ્ય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! પંચપ્રદેશી સ્કંધ -

૧. પોતાના સ્વરૂપની અપેક્ષાએ સદ્સ્વરૂપ છે,
૨. અન્ય (પર) સ્વરૂપની અપેક્ષાએ અસદ્સ્વરૂપ છે,
૩. ઊભય સ્વરૂપની અપેક્ષાએ સદ્-અસદ્ સ્વરૂપે
હોવાને કારણે અવકતવ્ય છે,
- ૪-૧૫. સદ્ભાવ પર્યાયયુક્ત એકદેશની અપેક્ષાએ
અને અસદ્ભાવ પર્યાયયુક્ત એકદેશની અપેક્ષાએ
તથા

આ જ પ્રકારે દ્વિક (બે) સંયોગીમાં સમગ્ર (બાર)
ભંગ બને છે.

૧૬-૨૨. ત્રિક (ત્રણ) સંયોગીના આઠ ભંગોમાંથી
અંતિમ ભંગ થયેલ ન હોવાને કારણે સાત ભંગ બને છે.

આ કારણસર ગૌતમ ! એમ કહેવામાં આવે છે કે-

“પંચપ્રદેશી સ્કંધ - ૧. કથંચિત્ સદ્સ્વરૂપે છે
-યાવત્- ૨૨. કથંચિત્ અનેક સદ્સ્વરૂપે છે અને
અનેક અસદ્સ્વરૂપે છે અને એક સદ્-અસદ્
સ્વરૂપે હોવાને કારણે અવ્યકતવ્ય છે.”

ષ્ટપ્રદેશી સ્કંધમાં સમગ્ર ૨૩ ભંગ હોય છે.
(અર્થાત્ ત્રિકસંયોગીનો આઠમો ભંગ પણ બને છે.)

ષ્ટપ્રદેશી સ્કંધની જેમ અનંત પ્રદેશી સ્કંધ પર્યંત
ભંગ સમજવા જોઈએ.

૮૧. પરમાણુ પુદ્ગલ સ્કંધોની પરસ્પર સ્પર્શનાનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! પરમાણુ પુદ્ગલ-પરમાણુ પુદ્ગલને સ્પર્શ
કરતો - શું

૧. એક દેશ વડે એક દેશને સ્પર્શ કરે છે ?
૨. એક દેશ વડે ઘણા દેશોને સ્પર્શ કરે છે ?
૩. એક દેશ વડે સર્વને સ્પર્શ કરે છે ?
૪. ઘણા દેશો વડે એક દેશને સ્પર્શ કરે છે ?
૫. ઘણા દેશો વડે ઘણા દેશોને સ્પર્શ કરે છે ?
૬. ઘણા દેશો વડે સર્વ (સમગ્ર)ને સ્પર્શ કરે છે ?
૭. સર્વ વડે એક દેશને સ્પર્શ કરે છે ?
૮. સર્વ વડે ઘણા દેશોને સ્પર્શ કરે છે ?
૯. સર્વ વડે સર્વને સ્પર્શ કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! (પરમાણુ પુદ્ગલ)

૧. એક દેશ વડે એક દેશને સ્પર્શ કરતો નથી.

૨. ગો દેસેણં દેસે ફુસડ,
૩. ગો દેસેણં સવ્વં ફુસડ,
૪. ગો દેસેહિં દેસં ફુસડ,
૫. ગો દેસેહિં દેસે ફુસડ,
૬. ગો દેસેહિં સવ્વં ફુસડ,
૭. ગો સવ્વેણં દેસં ફુસડ,
૮. ગો સવ્વેણં દેસે ફુસડ,
૯. સવ્વેણં સવ્વં ફુસડ ।

एवं परमाणु पोग्गले दुपदेसियं फुसमाणे सत्तम-
णवमेहिं फुसड ।

परमाणुपोग्गले तिपएसियं फुसमाणे पच्छिमएहिं
तिहिं फुसड ।

जहा परमाणु पोग्गले तिपएसियं फुसाविओ एवं
फुसावेयव्वो-जाव-अणंतपएसिओ ।

પ. દુપએસિએ ણં ધંતે ! ઁંધે પરમાણુ પોગ્ગલં ફુસમાણે કિં-

૧. દેસેણં દેસં ફુસડ -જાવ-
૯. સવ્વેણં સવ્વં ફુસડ ?

उ. गोयमा ! तइय नवेमेहिं फुसड,

दुपएसिओ दुपदेसियं फुसमाणो पढम-तइय-सत्तम-
णवमेहिं फुसड,

दुपदेसिओ तिपदेसियं फुसमाणो आदिल्लएहि य
पच्छिल्लएहि य तिहिं फुसड, मज्झिमएहि तिहिं वि
पडिसेहेयव्वं ।

दुपदेसिओ जहा तिपदेसियं फुसाविओ एवं
फुसावेयव्वो -जाव- अणंतपएसियं फुसड ।

પ. તિપએસિએ ણં ધંતે ! ઁંધે પરમાણુપોગ્ગલં ફુસમાણે કિં-

૧. દેસેણં દેસં ફુસડ -જાવ-
૯. સવ્વેણં સવ્વં ફુસડ ?

૨. એક દેશ વડે ઘણા દેશોને સ્પર્શ કરતો નથી.
૩. એક દેશ વડે સર્વને સ્પર્શ કરતો નથી.
૪. ઘણા દેશો વડે એક દેશને સ્પર્શ કરતો નથી.
૫. ઘણા દેશો વડે ઘણા દેશોને સ્પર્શ કરતો નથી.
૬. ઘણા દેશો વડે સર્વને સ્પર્શ કરતો નથી.
૭. સર્વ વડે એક દેશને સ્પર્શ કરતો નથી.
૮. સર્વ વડે ઘણા દેશોને સ્પર્શ કરતો નથી, પરંતુ
૯. સર્વ વડે સર્વને સ્પર્શ કરે છે.

આ જ પ્રમાણે દ્વિપ્રદેશી સ્કંધને સ્પર્શ કરતો પરમાણુ પુદ્ગલ સાતમા (સર્વ વડે એક દેશને) અને નવમા (સર્વ વડે સર્વને) આ બે વિકલ્પો વડે સ્પર્શ કરે છે.

ત્રિપ્રદેશી સ્કંધને સ્પર્શ કરતા પરમાણુ પુદ્ગલ અંતિમ ત્રણ વિકલ્પો (૭-૯) વડે સ્પર્શ કરે છે.

જે પ્રમાણે એક પરમાણુ પુદ્ગલ દ્વારા ત્રિપ્રદેશી સ્કંધને સ્પર્શ કરવા વિષયક આલાપક કહેવામાં આવ્યા છે, એ જ પ્રકારે અનંત પ્રદેશી સ્કંધ પર્યંતના સ્પર્શ વિષયક આલાપક સમજવા જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! દ્વિપ્રદેશી સ્કંધ પરમાણુ પુદ્ગલને સ્પર્શ કરતો શું -

૧. એક દેશ વડે એક દેશને સ્પર્શ કરે છે -યાવત્-
૯. સર્વ વડે સર્વને સ્પર્શ કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! (દ્વિપ્રદેશી સ્કંધ પરમાણુ પુદ્ગલને) ત્રીજા અને નવમા (એક દેશ વડે સર્વને તથા સર્વ વડે સર્વને) વિકલ્પ વડે સ્પર્શ કરે છે.

દ્વિપ્રદેશી સ્કંધ - દ્વિપ્રદેશી સ્કંધને સ્પર્શ કરતો પ્રથમ, ત્રીજા, સાતમા અને નવમા વિકલ્પ વડે સ્પર્શ કરે છે.

ત્રિપ્રદેશી સ્કંધ - ત્રિપ્રદેશી સ્કંધને સ્પર્શ કરતો પ્રારંભના ત્રણ (૧-૩), અંતિમ (છેવટના) ત્રણ (૭-૯) વિકલ્પો વડે સ્પર્શ કરે છે. આના વચ્ચે (મધ્ય)ના ત્રણ (ચોથા, પાંચમા અને છઠ્ઠા) વિકલ્પોનો ત્યાગ કરવો જોઈએ.

જે પ્રમાણે દ્વિપ્રદેશી સ્કંધ દ્વારા ત્રિપ્રદેશી સ્કંધના સ્પર્શ વિષયક આલાપક કહેવામાં આવ્યા છે, એ જ પ્રમાણે અનંત પ્રદેશી સ્કંધ પર્યંત સ્પર્શ વિષયક આલાપક સમજવા જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! ત્રિપ્રદેશી સ્કંધ પરમાણુ પુદ્ગલને સ્પર્શ કરતા શું -

૧. એક દેશ વડે એક દેશને સ્પર્શ કરે છે -યાવત્-
૯. સર્વ વડે સર્વને સ્પર્શ કરે છે ?

૩. ગોયમા ! તદ્વ્ય-છટ્ઠ-ળવમેહિં ફુસહ ।

તિપ્પેસિઓ દુપ્પેસિયં ફુસમાળો પઢમણં, તદ્વણં,
ચઠ્ઠ-છટ્ઠ-સત્તમ-ળવમેહિં ફુસહ ।

તિપ્પેસિઓ તિપ્પેસિયં ફુસમાળો સવ્વેસુ વિ ઠાળેસુ
ફુસહ ।

જહા-તિપ્પેસિઓ તિપ્પેસિયં ફુસાવિઓ એવં
તિપ્પેસિઓ-જાવ-અળંતપ્પેસિણં સંજોએયવ્વો ।

જહા તિપ્પેસિઓ એવં -જાવ- અળંતપ્પેસિઓ
ભાણિયવ્વો ।

- વિયા. સ. ૫, ૩. ૭, સુ. ૧૧-૧૩

૮૨. પરમાણુ પોગ્ગલાણં ચંધ્રાણં ય વાઝકાણં ફુસળા પરૂવળં-

પ. પરમાણુ પોગ્ગલે ણં ભંતે ! વાઝકાણં ફુડે, વાઝકાણં
વા પરમાણુપોગ્ગલેણં ફુડે ?

૩. ગોયમા ! પરમાણુ પોગ્ગલે વાઝકાણં ફુડે, નો
વાઝકાણં પરમાણુ પોગ્ગલેણં ફુડે ।

પ. દુપ્પેસિણં ણં ભંતે ! ચંધ્રે વાઝકાણં ફુડે, વાઝકાણં
વા દુપ્પેસિણં ચંધ્રેણં ફુડે ?

૩. ગોયમા ! દુપ્પેસિણં ચંધ્રે વાઝકાણં ફુડે, નો
વાઝકાણં દુપ્પેસિણં ચંધ્રેણં ફુડે ।

એવં -જાવ- અસંચેજ્જપ્પેસિણં ।

પ. અળંતપ્પેસિણં ણં ભંતે ! ચંધ્રે વાઝકાણં ફુડે,
વાઝકાણં વા અળંતપ્પેસિણં ચંધ્રેણં ફુડે ?

૩. ગોયમા ! અળંતપ્પેસિણં ચંધ્રે વાઝકાણં ફુડે, વાઝકાણં
અળંતપ્પેસિણં ચંધ્રેણં સિય ફુડે, સિય નો ફુડે ।

- વિયા. સ. ૧૮, ૩. ૧૦, સુ. ૪-૭

૮૩. પરમાણુ પોગ્ગલ ચંધ્રાણં અસિધારાણં ઓગાહણાણં પરૂવળં-

પ. પરમાણુ પોગ્ગલે ણં ભંતે ! અસિધારં વા, ચુરધારં વા,
ઓગાહેજ્જા ?

૩. હંતા, ગોયમા ! ઓગાહેજ્જા ।

૩. ગૌતમ ! (ત્રિપ્રદેશી સ્કંધ પરમાણુ પુદ્ગલને)
ત્રીજા, છઠ્ઠા અને નવમા (એક દેશ વડે સર્વને,
ઘણા દેશો વડે સર્વને અને સર્વ વડે સર્વને) વિકલ્પ
વડે સ્પર્શ કરે છે.

ત્રિપ્રદેશી સ્કંધ દ્વિપ્રદેશી સ્કંધને સ્પર્શ કરતો
પ્રથમ, ત્રીજા, ચોથા, છઠ્ઠા, સાતમા અને નવમા
વિકલ્પ વડે સ્પર્શ કરે છે.

ત્રિપ્રદેશી સ્કંધ ત્રિપ્રદેશી સ્કંધને સ્પર્શ કરતો સમગ્ર
(૧-૮) વિકલ્પો વડે સ્પર્શ કરે છે.

જે પ્રમાણે ત્રિપ્રદેશી સ્કંધ દ્વારા ત્રિપ્રદેશી સ્કંધના
સ્પર્શના આલાપક (ગમક) કહેવામાં આવ્યા છે,
એ જ પ્રમાણે ત્રિપ્રદેશી સ્કંધ દ્વારા અનંત પ્રદેશી સ્કંધ
પર્યંતના સ્પર્શ વિષયક આલાપક સમજવા જોઈએ.

જે પ્રમાણે ત્રિપ્રદેશી સ્કંધના પરમાણુ પુદ્ગલ વગેરેની
અપેક્ષા સ્પર્શ સંબંધિત કહેવામાં આવ્યું છે, એ જ
પ્રમાણે અનંત પ્રદેશી સ્કંધ પર્યંત પરમાણુ
પુદ્ગલને સ્પર્શ કરવા વિષયક સમજવું જોઈએ.

૮૨. પરમાણુ પુદ્ગલ અને સ્કંધોનું વાયુકાય વડે સ્પર્શનાનું
પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! પરમાણુ પુદ્ગલ વાયુકાય વડે વ્યાપ્ત છે
કે વાયુકાય પરમાણુ પુદ્ગલ વડે વ્યાપ્ત છે ?

૩. ગૌતમ ! પરમાણુ પુદ્ગલ વાયુકાય વડે વ્યાપ્ત છે
પરંતુ વાયુકાય પરમાણુ પુદ્ગલ વડે વ્યાપ્ત નથી.

પ્ર. ભંતે ! દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ વાયુકાય વડે વ્યાપ્ત છે કે
વાયુકાય દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ વડે વ્યાપ્ત છે ?

૩. ગૌતમ ! દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ વાયુકાય વડે વ્યાપ્ત છે
પરંતુ વાયુકાય દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ વડે વ્યાપ્ત નથી.

આ જ પ્રમાણે અસંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધ પર્યંત
સમજવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! અનંત પ્રદેશી સ્કંધ વાયુકાય વડે વ્યાપ્ત છે
કે વાયુકાય અનંત પ્રદેશી સ્કંધ વડે વ્યાપ્ત છે ?

૩. ગૌતમ ! અનંત પ્રદેશી સ્કંધ વાયુકાય વડે વ્યાપ્ત
છે, પરંતુ વાયુકાય અનંત પ્રદેશી સ્કંધ વડે કદાચ
વ્યાપ્ત છે અને કદાચ વ્યાપ્ત હોતા નથી.

૮૩. પરમાણુ પુદ્ગલ સ્કંધોનું તલવાર વગેરેની ધારપરની
અવસ્થિતિનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! શું પરમાણુ પુદ્ગલ તલવારની ધાર કે છરીની
ધાર પર સ્થિર થઈને રહી શકે છે ?

૩. હા, ગૌતમ ! તે સ્થિર થઈને રહી શકે છે.

પ. સે ણં ભંતે ! તત્થ છિજ્જેજ્જ વા, ભિજ્જેજ્જ વા ?

ઉ. ગોયમા ! નો ઇણટ્ઠે સમટ્ઠે,
નો ખલુ તત્થ સત્થં કમમ્મ ।

एवं -जाव- असंखेज्जपएसिओ ।

પ. અણંતપણિણે ણં ભંતે ! ધંધે અસિધારં વા, ખુરધારં
વા ઓગાહેજ્જા ?

ઉ. હંતા, ગોયમા ! ઓગાહેજ્જા ।

પ. સે ણં ભંતે ! તત્થ છિજ્જેજ્જ વા, ભિજ્જેજ્જ વા ।

ઉ. ગોયમા ! અત્થેગણ્ણે છિજ્જેજ્જ વા, ભિજ્જેજ્જ વા,
અત્થેગણ્ણે નો છિજ્જેજ્જ વા, નો ભિજ્જેજ્જ વા ।

પ. પરમાણુ પોગ્ગલે ણં ભંતે ! અગ્નિકાયસ્સ મજ્ઞંમજ્ઞેણં
વીહવણ્ણા ?

ઉ. હંતા, ગોયમા ! વીહવણ્ણા ।

પ. સે ણં ભંતે ! તત્થ ઝિયાણ્ણા ?

ઉ. ગોયમા ! નો ઇણટ્ઠે સમટ્ઠે,
નો ખલુ તત્થ સત્થં કમમ્મ ।

પ. સે ણં ભંતે ! પુલ્લસંવટ્ઠગસ્સ મહામેહસ્સ
મજ્ઞંમજ્ઞેણં વીહવણ્ણા ?

ઉ. હંતા, ગોયમા ! વીહવણ્ણા ।

પ. સે ણં ભંતે ! તત્થ ઉલ્લેસિયા ?

ઉ. ગોયમા ! નો ઇણટ્ઠે સમટ્ઠે,
નો ખલુ તત્થ સત્થં કમમ્મ ।

પ. સે ણં ભંતે ! ગંગાણે મહાણદીણે પહિસોયં હવ્વમા-
ગચ્છેજ્જા ?

ઉ. હંતા, ગોયમા ! હવ્વમાગચ્છેજ્જા ।

પ. સે ણં ભંતે ! તત્થ વિણિહાયમાવજ્જેજ્જા ?

ઉ. ગોયમા ! નો ઇણટ્ઠે સમટ્ઠે,
નો ખલુ તત્થ સત્થં કમમ્મ ।

પ. સે ણં ભંતે ! ઉદગાવત્તં વા, ઉદગાવિદુ વા ઓગાહેજ્જા ?

ઉ. હંતા, ગોયમા ! ઓગાહેજ્જા ।

પ. સે ણં ભંતે ! તત્થ પરિયાવજ્જેજ્જા ?

પ્ર. ભંતે ! શું એના પર કાપ-કૂપ થઈ શકે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આ અર્થ સમર્થ નથી.

એના પર શસ્ત્રનો પ્રયોગ થઈ શકતો નથી.

આ જ પ્રમાણે અસંખ્યાતપ્રદેશી સ્કંધો પર્યંત
(શસ્ત્રપ્રયોગ ન થઈ શકે) સમજવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! શું અનંત પ્રદેશી સ્કંધ તલવારની ધાર કે
છરીની ધાર પર સ્થિર થઈને રહી શકે છે ?

ઉ. હા, ગૌતમ ! તે સ્થિર થઈને રહી શકે છે.

પ્ર. ભંતે ! શું એના પર કાપ-કૂપ થઈ શકે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! કોઈક અનંત પ્રદેશી સ્કંધ પર કાપ-કૂપ
થઈ શકે છે, કોઈ પર કાપ-કૂપ થઈ શકતો નથી.

પ્ર. ભંતે ! પરમાણુ પુદ્ગલ શું અગ્નિકાયની વચ્ચે
પ્રવેશ કરી શકે છે ?

ઉ. હા, ગૌતમ ! તે પ્રવેશ કરી શકે છે.

પ્ર. ભંતે ! શું તે (અગ્નિમાં) બળી શકે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આ અર્થ સમર્થ નથી.

એના પર શસ્ત્રનો પ્રયોગ થઈ શકતો નથી
(અર્થાત્ અગ્નિ વડે બળી શકતું નથી).

પ્ર. ભંતે ! તે શું પુષ્કર સંવર્તક નામના મહામેઘ વચ્ચે
પ્રવેશ કરી શકે છે ?

ઉ. હા, ગૌતમ ! તે પ્રવેશ કરી શકે છે.

પ્ર. ભંતે ! શું તે (મહામેઘ)માં પલળી શકે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આ અર્થ સમર્થ નથી.

કારણ કે એના પર શસ્ત્રનો પ્રયોગ થઈ શકતો
નથી. (અર્થાત્ તે પલળી શકતો નથી)

પ્ર. ભંતે ! શું તે મહાનદી ગંગાના વિપરીત પ્રવાહમાં
ગમન-હલનચલન કરી શકે છે ?

ઉ. હા, ગૌતમ ! તે (વિપરીત પ્રવાહ)માં ગમન કરી
શકે છે.

પ્ર. ભંતે ! શું તેનો વિનાશ થઈ શકે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આ અર્થ સમર્થ નથી.

એના પર શસ્ત્રનો પ્રયોગ થઈ શકતો નથી
(અર્થાત્ તેનો વિનાશ થઈ શકતો નથી)

પ્ર. ભંતે ! શું તે ઉદકાવર્ત અને ઉદકબિંદુમાં અવસ્થિત
થઈને રહી જાય છે ?

ઉ. હા, ગૌતમ ! તે અવસ્થિત (અવગાહના) કરીને
રહી શકે છે.

પ્ર. ભંતે ! શું તે રુપાંતરણમાં પરિણમી શકે છે ?

૩. ગોયમા ! નો ઇળટ્ઠે સમટ્ઠે,
નો ખલ્લુ તત્થ સત્થં કમમ્મ ।

एवं -जाब- असंखेज्जपएसिओ ।

પ. અણંતપણિણે ણં ભંતે ! ધંધે અગણિકાયસ્સ મજ્ઞં
મજ્ઞેણં વીઢવણ્ણા ?

૩. હંતા, ગોયમા ! વીઢવણ્ણા ।

પ. સે ણં ભંતે ! તત્થ ઝિયાણ્ણા ?

૩. ગોયમા ! અત્થેગણ્ણે ઝિયાણ્ણા, અત્થેગણ્ણે નો
ઝિયાણ્ણા ।

પ. સે ણં ભંતે ! પુક્ખલસંવટ્ટગસ્સ મહામેહસ્સ મજ્ઞંમજ્ઞેણં
વીઢવણ્ણા ?

૩. હંતા, ગોયમા ! વીઢવણ્ણા ।

પ. સે ણં ભંતે ! તત્થ ઉલ્લેસિયા ।

૩. ગોયમા ! અત્થેગણ્ણે ઉલ્લેસિયા, અત્થેગણ્ણે નો
ઉલ્લેસિયા ।

પ. સે ણં ભંતે ! ગંગાણ્ણે મહાણ્ણે પહિસોયં હવ્વમાગ-
ચ્છેણ્ણા ?

૩. હંતા, ગોયમા ! હવ્વમાગચ્છેણ્ણા ।

પ. સે ણં ભંતે ! તત્થ વિણિહાયમાવજ્જેણ્ણા ?

૩. ગોયમા ! અત્થેગણ્ણે વિણિહાયમાવજ્જેણ્ણા,
અત્થેગણ્ણે નો વિણિહાયમાવજ્જેણ્ણા ।

પ. સે ણં ભંતે ! ઉદગાવસં વા, ઉદગાવિન્દુ વા ઓગાહેણ્ણા ?

૩. હંતા, ગોયમા ! ઓગાહેણ્ણા ।

પ. સે ણં ભંતે ! તત્થ પરિયાવજ્જેણ્ણા ?

૩. ગોયમા ! અત્થેગણ્ણે પરિયાવજ્જેણ્ણા, અત્થેગણ્ણે નો
પરિયાવજ્જેણ્ણા ॥

- વિયા. સ. ૫, ૩, ૭, સુ. ૩-૮

૮૪. પરમાણુ-પોગ્ગલે ધંધાણં ઇયણ્ણા પહ્વણં-

પ. પરમાણુપોગ્ગલે ણં ભંતે ! ઇયણ્ણ, વેયણ્ણ, ચલણ્ણ, ફંદણ્ણ,
ઘટ્ટણ્ણ, ખુબ્બણ્ણ, ઉદીરણ્ણ, તં તં ભાવં પરિણમણ્ણ ?

૩. હંતા ગોયમા ! ૧. સિય ઇયણ્ણ -જાબ- ઉદીરણ્ણ, તં તં
ભાવં પરિણમણ્ણ,

૩. ગૌતમ ! આ અર્થ સમર્થ નથી.

એના પર શસ્ત્રનો પ્રયોગ થઈ શકતો નથી. (અર્થાત્
તેનું રૂપાંતરણમાં પરિણમન થઈ શકતું નથી.

**આ જ પ્રમાણે અસંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધો પર્યંત સમજવું
જોઈએ.**

પ્ર. ભંતે ! શું અનંત પ્રદેશી સ્કંધ અગ્નિકાયની વચ્ચે
પ્રવેશ કરી શકે છે ?

૩. હા, ગૌતમ ! તે પ્રવેશ કરી શકે છે.

પ્ર. ભંતે ! શું તે (અગ્નિમાં) બળી શકે છે ?

૩. ગૌતમ ! કોઈ બળી શકે છે અને કોઈ બળી શકતા
નથી.

પ્ર. ભંતે ! શું તે પુષ્કર સંવર્તક નામના મહામેઘની
વચ્ચે પ્રવેશ કરી શકે છે ?

૩. હા, ગૌતમ ! તે પ્રવેશ કરી શકે છે.

પ્ર. ભંતે ! તે (મહામેઘમાં) પલળી શકે છે ?

૩. ગૌતમ ! કોઈ પલળી શકે છે અને કોઈ પલળી
શકતું નથી.

પ્ર. ભંતે ! શું તે મહાનદી ગંગાના વિપરીત પ્રવાહમાં
ગમન-હલનચલન કરી શકે છે ?

૩. હા, ગૌતમ ! તે ગમન-હલનચલન કરી શકે છે.

પ્ર. ભંતે ! શું તેનો વિનાશ થઈ શકે છે ?

૩. ગૌતમ ! કોઈનો વિનાશ થઈ શકે છે અને કોઈનો
વિનાશ થઈ શકતો નથી.

પ્ર. ભંતે ! શું તે ઉદકાવર્ત અને ઉદકબિંદુમાં અવસ્થિત
થઈ રહી શકે છે ?

૩. હા, ગૌતમ ! તે અવગાહન - અંદરપ્રવેશ કરીને
રહી શકે છે.

પ્ર. ભંતે ! શું તે રૂપાંતરણમાં પરિણમી શકે છે ?

૩. ગૌતમ ! કોઈક પરિણમી શકે છે અને કોઈક
પરિણમી શકતો નથી.

૮૪. પરમાણુ-પુદ્ગલ સ્કંધોના કંપન વગેરેનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! શું પરમાણુ-પુદ્ગલ ધ્રુજે છે, વિશેષરૂપે ધ્રુજે
છે, ચાલે છે, ફડકે છે, સમ્મિલિત થાય છે, ક્ષોભ
પામે છે, ઉદીરિત થાય છે અને તે-તે ભાવમાં
પરિણમિત થાય છે ?

૩. હા, ગૌતમ ! ૧. પરમાણુ-પુદ્ગલ ક્યારેક ધ્રુજે
છે -**યાવત્**- ઉદીરિત થાય છે અને તે-તે ભાવમાં
પરિણમિત થાય છે,

૨. સિય નો એયઙ્ -જાવ- નો ઉદીરઙ્, નો તં તં ભાવં પરિણમઙ્ ।

પ. દુપએસિએ ણં ભંતે ! ઁંધે એયઙ્ -જાવ- ઉદીરઙ્, તં તં ભાવં પરિણમઙ્ ?

૩. ગોયમા ! ૧. સિય એયઙ્ -જાવ- ઉદીરઙ્, તં તં ભાવં પરિણમઙ્,

૨. સિય નો એયઙ્ -જાવ- નો ઉદીરઙ્, નો તં તં ભાવં પરિણમઙ્,

૩. સિય દેસે એયઙ્, દેસે નો એયઙ્ -જાવ- દેસે તં તં ભાવં પરિણમઙ્, દેસે તં તં ભાવં ણો પરિણમઙ્ ।

પ. તિપએસિએ ણં ભંતે ! ઁંધે એયઙ્, નો એયઙ્ ।

૩. ગોયમા ! ૧. સિય એયઙ્,

૨. સિય નો એયઙ્,

૩. સિય દેસે એયઙ્, દેસે નો એયઙ્,

૪. સિય દેસે એયઙ્, નો દેસા એયંતિ,

૫. સિય દેસા એયંતિ, નો દેસે એયઙ્,

પ. ચઙ્પએસિએ ણં ભંતે ! ઁંધે એયઙ્, નો એયઙ્ ?

૩. ગોયમા ! ૧. સિય એયઙ્,

૨. સિય નો એયઙ્,

૩. સિય દેસે એયઙ્, નો દેસે એયઙ્,

૪. સિય દેસે એયઙ્, નો દેસા એયંતિ,

૫. સિય દેસા એયંતિ, નો દેસે એયઙ્,

૬. સિય દેસા એયંતિ, નો દેસા એયંતિ,

જહા ચઙ્પદેસિઓ તહા પંચ પદેસિઓ, એવં -જાવ- અણંતપદેસિઓ ।

- વિયા. સ. ૫, ૩. ૭, સુ. ૧-૨

૮૫. પરમાણુ પોગ્ગલ-ઁંધેસુ જહાજોગં દેસેયાઙ્ પરૂવણં-

પ. પરમાણુપોગ્ગલે ણં ભંતે ! કિં દેસેએ, સવ્વેએ, નિરેએ ?

૩. ગોયમા ! નો દેસેએ, સિય સવ્વેએ, સિય નિરેએ,

૨. પરમાણુ-પુદ્ગલ ક્યારેક ઘ્રૂજતું નથી -યાવત્- ઉદીરત થતું નથી અને તે-તે ભાવમાં પરિણમિત થતું નથી.

પ્ર. ભંતે ! શું દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ ઘ્રૂજે છે -યાવત્- ઉદીરત થાય છે અને તે-તે ભાવમાં પરિણમિત થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! ૧. ક્યારેક ઘ્રૂજે છે -યાવત્- ઉદીરત થાય છે અને તે-તે ભાવમાં પરિણમિત થાય છે.

૨. ક્યારેક ઘ્રૂજતું નથી -યાવત્- ઉદીરત થતું નથી અને તે-તે ભાવમાં પરિણમિત થતું નથી.

૩. ક્યારેક એક અંશવડે ઘ્રૂજે છે અને એક અંશવડે ઘ્રૂજતું નથી -યાવત્- એક અંશવડે પરિણમિત થાય છે અને તે-તે ભાવમાં પરિણમિત થતું નથી.

પ્ર. ભંતે ! શું ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ ઘ્રૂજે છે અને ઘ્રૂજતો નથી ?

૩. ગૌતમ ! ૧. ક્યારેક ઘ્રૂજે છે,

૨. ક્યારેક ઘ્રૂજતો નથી.

૩. ક્યારેક એક અંશવડે ઘ્રૂજે છે અને એક અંશવડે ઘ્રૂજતો નથી.

૪. ક્યારેક એક અંશવડે ઘ્રૂજે છે અને ઘણાં અંશોવડે ઘ્રૂજતો નથી.

૫. ક્યારેક ઘણાં અંશોવડે ઘ્રૂજે છે અને એક અંશવડે ઘ્રૂજતો નથી.

પ્ર. ભંતે ! શું ચતુષ્પ્રદેશિક સ્કંધ ઘ્રૂજે છે અને ઘ્રૂજતો નથી ?

૩. ગૌતમ ! ૧. ક્યારેક ઘ્રૂજે છે,

૨. ક્યારેક ઘ્રૂજતો નથી.

૩. ક્યારેક એક અંશવડે ઘ્રૂજે છે અને એક અંશવડે ઘ્રૂજતો નથી.

૪. ક્યારેક એક અંશવડે ઘ્રૂજે છે અને ઘણાં અંશોવડે ઘ્રૂજતો નથી.

૫. ક્યારેક ઘણાં અંશોવડે ઘ્રૂજે છે અને એક અંશવડે ઘ્રૂજતો નથી.

૬. ક્યારેક ઘણાં અંશોવડે ઘ્રૂજે છે અને ઘણાં અંશોવડે ઘ્રૂજતો નથી.

જે પ્રમાણે ચતુષ્પ્રદેશી સ્કંધ વિષે સમજાવવામાં આવ્યું છે, એ જ પ્રમાણે પંચપ્રદેશી સ્કંધોથી માંડીને અનંત પ્રદેશી સ્કંધો પર્યંત સમજવું જોઈએ.

૮૫. પરમાણુ-પુદ્ગલ સ્કંધોમાં યથાયોગ્ય દેશકંપક (આંશિક કંપિત) વગેરેનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! પરમાણુ-પુદ્ગલ આંશિક કંપિત છે, પૂર્ણકંપિત છે કે નિષ્કંપિત છે ?

૩. ગૌતમ ! પરમાણુ-પુદ્ગલ આંશિક કંપિત નથી, તે ક્યારેક પૂર્ણકંપિત છે અને ક્યારેક નિષ્કંપિત છે.

- પ. દુપણિયે ણં ભંતે ! ઁંધે દેસેય, સવ્વેય, નિરેય ?
 ઁ. ગોયમા ! સિય દેસેય, સિય સવ્વેય, સિય નિરેય,

ઁવં-જાવ-અણંતપણિયે ।

- પ. પરમાણુપોગલા ણં ભંતે ! કિં દેસેયા, સવ્વેયા, નિરેયા ?
 ઁ. ગોયમા ! નો દેસેયા, સવ્વેયા વિ, નિરેયા વિ ।
 પ. દુપણિયા ણં ભંતે ! ઁંધા કિં દેસેયા, સવ્વેયા, નિરેયા ?
 ઁ. ગોયમા ! દેસેયા વિ, સવ્વેયા વિ, નિરેયા વિ,

ઁવં-જાવ-અણંતપણિયા ।

- વિયા. સ. ૨૫, ઁ. ૪, સુ. ૨૧૧-૨૧૬

૮૬. વિવિહ પગારાણં પરમાણુ પોગલ-ઁંધાણં ઠિઈ પરૂવણં-

- પ. પરમાણુ પોગલે ણં ભંતે ! કાલઓ કેવચિરં હોઈ ?
 ઁ. ગોયમા ! જહણ્ણેણં ઁગં સમયં, ઁવ્વકોસેણં અસંઁજ્જં કાલં,

ઁવં -જાવ- અણંતપણિઓ ।

- પ. ઁગપદેસોગાઢે ણં ભંતે ! પોગલે સેય તમ્મિ વા ઠાણે અન્નમિ વા ઠાણે કાલઓ કેવચિરં હોઈ ?
 ઁ. ગોયમા ! જહણ્ણેણં ઁગં સમયં, ઁવ્વકોસેણં આવલિયા ઁસંઁજ્જં ઁભાગં,

ઁવં -જાવ- અસંઁજ્જપદેસોગાઢે ।

- પ. ઁગપદેસોગાઢે ણં ભંતે ! પોગલે નિરણ કાલઓ કેવચિરં હોઈ ?
 ઁ. ગોયમા ! જહણ્ણેણં ઁગં સમયં, ઁવ્વકોસેણં અસંઁજ્જં કાલં ।

ઁવં -જાવ- અસંઁજ્જપદેસોગાઢે ।

- પ. ઁગગુણકાલણ ણં ભંતે ! પોગલે કાલઓ કેવચિરં હોઈ ?

- પ્ર. ભંતે ! ઢિપ્રદેશી સ્કંધ આંશિક કંપિત ઁ, પૂર્ણકંપિત ઁ કે નિષ્કંપિત ઁ ?

- ઁ. ગૌતમ ! તે ક્યારેક આંશિક કંપિત ઁ, ક્યારેક પૂર્ણ કંપિત ઁ અને ક્યારેક નિષ્કંપિત ઁ.

આ જ પ્રમાણે અનંત-પ્રદેશી સ્કંધ પર્યંત સમજવું જોઈઁ.

- પ્ર. ભંતે ! (ઘણાં) પરમાણુ-પુદ્ગલ આંશિક કંપિત ઁ, પૂર્ણ કંપિત ઁ કે નિષ્કંપિત ઁ ?

- ઁ. ગૌતમ ! તે આંશિક કંપિત નથી, પરંતુ પૂર્ણ કંપિત પણ ઁ અને નિષ્કંપિત પણ ઁ.

- પ્ર. ભંતે ! (ઘણાં) ઢિપ્રદેશી સ્કંધ આંશિક કંપિત ઁ, પૂર્ણ કંપિત ઁ કે નિષ્કંપિત ઁ ?

- ઁ. ગૌતમ ! તેઓ આંશિક કંપિત પણ ઁ, પૂર્ણ કંપિત પણ ઁ અને નિષ્કંપિત પણ ઁ.

આ જ પ્રમાણે અનંત પ્રદેશી સ્કંધો પર્યંત સમજવું જોઈઁ.

૮૬. વિવિહ પ્રકારો વડે પરમાણુ-પુદ્ગલ સ્કંધોની સ્થિતિનું

- પ્ર. ભંતે ! પરમાણુ-પુદ્ગલ કાળની અપેક્ષાઁ ક્યાં સુધી રહે ઁ ?

- ઁ. ગૌતમ ! જઘન્ય ઁક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ અસંઁખ્યાત સમય સુધી રહે ઁ.

આ જ પ્રમાણે અનંત પ્રદેશી સ્કંધ પર્યંત સમજવું જોઈઁ.

- પ્ર. ભંતે ! ઁક પ્રદેશ આશ્રિત પુદ્ગલ સ્વસ્થાનમાં કે અન્ય સ્થાનમાં કાળની અપેક્ષાઁ ક્યાં સુધી સંકપ (ઢૂજારી) રહે ઁ ?

- ઁ. ગૌતમ ! જઘન્ય ઁક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ આવલિકા (સમયનું ઁક માપ)ના અસંઁખ્યાતમા ભાગ સુધી સંકપ રહે ઁ.

આ જ પ્રકારે અસંઁખ્યાત પ્રદેશાશ્રિત પર્યંત સમજવું જોઈઁ.

- પ્ર. ભંતે ! ઁક પ્રદેશાશ્રિત પુદ્ગલ કાળની અપેક્ષાઁ ક્યાં સુધી નિષ્કપ રહે ઁ ?

- ઁ. ગૌતમ ! જઘન્ય ઁક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ અસંઁખ્યાત કાળ સુધી નિષ્કપ રહે ઁ.

આ જ પ્રકારે અસંઁખ્યાત પ્રદેશાશ્રિત પર્યંત સમજવું જોઈઁ.

- પ્ર. ભંતે ! ઁક ગુણ કાળા પુદ્ગલ કાળની અપેક્ષાઁ ક્યાં સુધી ઁક ગુણ કાળા રહે ઁ ?

૩. ગોયમા ! જહણ્ણેણં એગં સમયં, ઉક્કોસેણં અસંખેજ્જં કાલં ।

એવં -જાવ- અણંતગુણકાલણ,

એવં વણ્ણ-ગંધ-રસ-ફાસ -જાવ- અણંતગુણલુક્કે ।

એવં સુહુમપરિણણ વાયરપરિણણ પોગ્ગલે વિ ।

પ. સદ્દપરિણણ ણં ભંતે ! પોગ્ગલે કાલઓ કેવચિરં હોઈ ?

૩. ગોયમા ! જહણ્ણેણં એગં સમયં, ઉક્કોસેણં આવલિયાણ અસંખેજ્જહાગં,

અસદ્દપરિણણ જહા એગગુણકાલણ ।

- વિયા. સ. ૫, ૩. ૭, સુ. ૧૪-૨૧

૮૭. વિવિહ પગારાણં પરમાણુપોગ્ગલસ્સંધાણં અંતરકાલ પરૂવણં-

પ. પરમાણુપોગ્ગલસ્સ ણં ભંતે ! અંતરં કાલઓ કેવચિરં હોઈ ?

૩. ગોયમા ! જહણ્ણેણં એગં સમયં, ઉક્કોસેણં અસંખેજ્જં કાલં,

પ. દુપણ્ણેણં ણં ભંતે ! ખંધસ્સ અંતરં કાલઓ કેવચિરં હોઈ ?

૩. ગોયમા ! જહણ્ણેણં એગં સમયં, ઉક્કોસેણં અણંતકાલં,

એવં -જાવ- અણંતપણ્ણિઓ ।

પ. એગપણ્ણેણં ણં ભંતે ! પોગ્ગલસ્સ સેયસ્સ અંતરં કાલઓ કેવચિરં હોઈ ?

૩. ગોયમા ! જહણ્ણેણં એગં સમયં, ઉક્કોસેણં અસંખેજ્જં કાલં,

એવં -જાવ- અસંખેજ્જપણ્ણેણં ।

પ. એગપણ્ણેણં ણં ભંતે ! પોગ્ગલસ્સ નિરેયસ્સ અંતરં કાલઓ કેવચિરં હોઈ ?

૩. ગોયમા ! જહણ્ણેણં એગં સમયં, ઉક્કોસેણં આવલિયાણ અસંખેજ્જહાગં,

એવં -જાવ- અસંખેજ્જપણ્ણેણં ।

૩. ગૌતમ ! જઘન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ અસંખ્યાત કાળ સુધી રહે છે.

આ જ પ્રમાણે અનંતગુણ કાળા પુદ્ગલ પર્યંત સમજવું જોઈએ.

આ જ પ્રમાણે વર્ણ, ગંધ, રસ -યાવત્- અનંત ગુણ રુક્ષ સ્પર્શ પુદ્ગલને માટે પણ સમજવું જોઈએ.

આ જ પ્રમાણે સૂક્ષ્મ પરિણત અને બાદરપરિણત પુદ્ગલને સંબંધિત પણ કહેવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! શબ્દપરિણત પુદ્ગલ કાળની અપેક્ષાએ કયાં સુધી શબ્દપરિણત રહે છે ?

૩. ગૌતમ ! જઘન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ આવલિકા (સમયનું એક માપ)ના અસંખ્યાતમા ભાગ સુધી રહે છે.

જે પ્રમાણે એક ગુણ કાળા પુદ્ગલ વિષયક કહ્યું એ જ પ્રમાણે અશબ્દ પરિણત પુદ્ગલ વિષયક સમજવું જોઈએ.

૮૭. વિવિહ પ્રકારોના પરમાણુ-પુદ્ગલ સંધોના અંતર કાળનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! પરમાણુ-પુદ્ગલનું અંતર કેટલા કાળનું હોય છે ?

૩. ગૌતમ ! જઘન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ અસંખ્યાત-કાળનું અંતર હોય છે.

જે પ્રમાણે ભંતે ! દ્વિપ્રદેશિક સંધોનું અંતર કેટલા કાળનું હોય છે ?

૩. ગૌતમ ! જઘન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ અનંતકાળનું અંતર હોય છે.

આ જ પ્રમાણે અનંતપ્રદેશિક સંધો પર્યંત સમજવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! એક પ્રદેશાશ્રિત કંપયુક્ત પુદ્ગલનું અંતર કેટલા કાળનું હોય છે ?

૩. ગૌતમ ! જઘન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ અસંખ્યાત કાળનું અંતર હોય છે.

આ જ પ્રમાણે અસંખ્યાત પ્રદેશાશ્રિત પર્યંત પુદ્ગલોનો અંતરકાળ સમજવો જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! એક પ્રદેશાશ્રિત કંપવિહીન પુદ્ગલોનો અંતરકાળ કેટલો હોય છે ?

૩. ગૌતમ ! જઘન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ આવલિકા (સમયનું એક માપ)ના અસંખ્યાતમા ભાગનું અંતર હોય છે.

આ જ પ્રમાણે અસંખ્યાત પ્રદેશાશ્રિત પર્યંત પુદ્ગલોનું અંતર સમજવું જોઈએ.

वण्ण-गंध-रस-फास-सुहृमपरिणय-वायरपरिणयाणं
एएसिं जं चैव संबिद्धणा तं चैव अंतरं पि भाणियव्वं ।

- પ. સદ્દપરિણયસ્સ ણં ભંતે ! પોગ્ગલસ્સ અંતરં કાલઓ કેવચિરં હોઈ ?
૩. ગોયમા ! જહણ્ણેણં એમં સમયં, ઉક્કોસેણં અસંખેજ્જં કાલં ।
- પ. અસદ્દપરિણયસ્સ ણં ભંતે ! પોગ્ગલસ્સ અંતરં કાલઓ કેવચિરં હોઈ ?
૩. ગોયમા ! જહણ્ણેણં એમં સમયં, ઉક્કોસેણં આવલિયાએ અસંખેજ્જહિભાગં ।

- વિયા. સ. ૫, ૩, સુ. ૨૨-૨૮

૮૮. सव्वेय-देसेय-निरेय परमाणुपोग्गल खंधाणं ठिई पहरुवण-

- પ. પરમાણુપોગ્ગલે ણં ભંતે ! સવ્વેએ કાલઓ કેવચિરં હોઈ ?
૩. ગોયમા ! જહણ્ણેણં એકં સમયં, ઉક્કોસેણં આવલિયાએ અસંખેજ્જહિભાગં ।
- પ. પરમાણુપોગ્ગલે ણં ભંતે ! નિરેએ કાલઓ કેવચિરં હોઈ ?
૩. ગોયમા ! જહણ્ણેણં એકં સમયં, ઉક્કોસેણં અસંખેજ્જં કાલં ।
- પ. દુપએસિએ ણં ભંતે ! ખંધે દેસેએ કાલઓ કેવચિરં હોઈ ?
૩. ગોયમા ! જહણ્ણેણં એકં સમયં, ઉક્કોસેણં આવલિયાએ અસંખેજ્જહિભાગં ।
- પ. દુપએસિએ ણં ભંતે ! ખંધે સવ્વેએ કાલઓ કેવચિરં હોઈ ?
૩. ગોયમા ! જહણ્ણેણં એકં સમયં, ઉક્કોસેણં આવલિયાએ અસંખેજ્જહિભાગં ।

एवं -जाव- अणंतपएसिए ।

- પ. પરમાણુપોગ્ગલા ણં ભંતે ! સવ્વેયા કાલઓ કેવચિરં હોંતિ ?

वर्ष-गंध-रस-स्पर्श सूक्ष्म परिश्रत अने बाह्य
परिश्रत पुद्गलानो जे संस्थितिकाण (स्थिरताकाण) छे
अे ज अभनो अंतरकाण समजवो जौंअे.

- પ્ર. ભંતે ! શબ્દપરિશ્રત પુદ્ગલનો અંતરકાળ કેટલો હોય છે ?
૩. ગૌતમ ! જઘન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ અસંખ્યાત કાળનું અંતર હોય છે.
- પ્ર. ભંતે ! અશબ્દપરિશ્રત પુદ્ગલનો અંતરકાળ કેટલો હોય છે ?
૩. ગૌતમ ! જઘન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ આવલિકાના અસંખ્યાતમા ભાગનું અંતરકાળ હોય છે.

૮૯. पूर्णकंपक - आंशिक कंपक-कंपलीन परमाणु-पुद्गल
स्कंधोनी स्थितिनुं प्रउपश :

- પ્ર. ભંતે ! (એક) પરમાણુ-પુદ્ગલ પૂર્ણ કંપયુક્ત કેટલા કાળ સુધી રહે છે ?
૩. ગૌતમ ! તે જઘન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ આવલિકાના અસંખ્યાતમા ભાગ સુધી પૂર્ણ કંપયુક્ત રહે છે.
- પ્ર. ભંતે ! (એક) પરમાણુ-પુદ્ગલ કંપવિહીન કેટલા કાળ સુધી રહે છે ?
૩. ગૌતમ ! તે જઘન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ અસંખ્યાતકાળ સુધી (કંપવિહીન) રહે છે.
- પ્ર. ભંતે ! દ્વિપ્રદેશી સ્કંધ આંશિક કંપયુક્ત કેટલા કાળ સુધી રહે છે ?
૩. ગૌતમ ! જઘન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ આવલિકાના અસંખ્યાતમા ભાગ સુધી (આંશિક કંપયુક્ત) રહે છે.
- પ્ર. ભંતે ! દ્વિપ્રદેશી સ્કંધ પૂર્ણકંપયુક્ત કેટલા કાળ સુધી રહે છે ?
૩. ગૌતમ ! તે જઘન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ આવલિકાના અસંખ્યાતમા ભાગ સુધી (પૂર્ણ કંપયુક્ત) રહે છે.
- પ્ર. ભંતે ! દ્વિપ્રદેશી સ્કંધ કંપવિહીન કેટલા કાળ સુધી રહે છે ?
૩. ગૌતમ ! તે જઘન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ અસંખ્યાત કાળ સુધી (નિષ્કંપક) રહે છે.
- આ જ પ્રમાણે અનંતપ્રદેશી સ્કંધ પર્યંત સમજવું જોઈએ.
- પ્ર. ભંતે ! (અનેક) પરમાણુ-પુદ્ગલ પૂર્ણ કંપયુક્ત કેટલા કાળ સુધી રહે છે ?

૩. ગોયમા ! સવ્વહં ।
 ૫. પરમાણુપોગ્ગલા ણં ભંતે ! નિરેયા કાલઓ કેવચિરં હોતિ ?
 ૩. ગોયમા ! સવ્વહં ।
 ૫. દુપણસિયા ણં ભંતે ! ખંધા દેસેયા કાલઓ કેવચિરં હોતિ ?
 ૩. ગોયમા ! સવ્વહં ।
 ૫. દુપણસિયા ણં ભંતે ! ખંધા સવ્વેયા કાલઓ કેવચિરં હોતિ ?
 ૩. ગોયમા ! સવ્વહં ।
 ૫. દુપણસિયા ણં ભંતે ! ખંધા નિરેયા કાલઓ કેવચિરં હોતિ ?
 ૩. ગોયમા ! સવ્વહં ।

एवं -जाव- अणंतपणसिया ।

- विया. स. २५, उ. ४, सु. २१७-२२८

૮૯. સવ્વેય દેસેય નિરેય પરમાણુપોગ્ગલ ખંધાણં અંતરકાલ પરૂવણં-

૫. પરમાણુ પોગ્ગલસ્સ ણં ભંતે ! સવ્વેયસ્સ કેવઇયં કાલં અંતરં હોઇ ?
 ૩. ગોયમા ! સટ્ઠાણંતરં પડુચ્ચ જહણ્ણેણં એકકં સમયં, ઉક્કોસેણં અસંખેજ્જં કાલં,
 પરટ્ઠાણંતરં પડુચ્ચ જહણ્ણેણં એકકં સમયં, ઉક્કોસેણં અસંખેજ્જં કાલં ।
 ૫. પરમાણુ પોગ્ગલસ્સ ણં ભંતે ! નિરેયસ્સ કેવઇયં કાલં અંતરં હોઇ ?
 ૩. ગોયમા ! સટ્ઠાણંતરં પડુચ્ચ જહણ્ણેણં એકકં સમયં, ઉક્કોસેણં આવલિયાએ અસંખેજ્જઇ ભાગં,
 પરટ્ઠાણંતરં પડુચ્ચ જહણ્ણેણં એકકં સમયં, ઉક્કોસેણં અસંખેજ્જં કાલં ।
 ૫. દુપણસિયસ્સ ણં ભંતે ! ખંધસ્સ દેસેયસ્સ કેવઇયં કાલં અંતરં હોઇ ?
 ૩. ગોયમા ! સટ્ઠાણંતરં પડુચ્ચ જહણ્ણેણં એકકં સમયં, ઉક્કોસેણં અસંખેજ્જં કાલં,
 પરટ્ઠાણંતરં પડુચ્ચ જહણ્ણેણં એકકં સમયં, ઉક્કોસેણં અણંતં કાલં ।
 ૫. દુપણસિયસ્સ ણં ભંતે ! ખંધસ્સ સવ્વેયસ્સ કેવઇયં કાલં અંતરં હોઇ ?

૩. ગૌતમ ! તેઓ હંમેશા પૂર્ણકંપયુક્ત રહે છે.
 ૫. ભંતે ! (અનેક) પરમાણુ-પુદ્ગલ કંપવિહીન કેટલા કાળ સુધી રહે છે ?
 ૩. ગૌતમ ! તેઓ હંમેશા કંપવિહીન રહે છે.
 ૫. ભંતે ! દ્વિપ્રદેશી સ્કંધ આંશિક કંપયુક્ત કેટલા કાળ સુધી રહે છે ?
 ૩. ગૌતમ ! તેઓ હંમેશા આંશિક કંપયુક્ત રહે છે.
 ૫. ભંતે ! દ્વિપ્રદેશી સ્કંધ પૂર્ણકંપયુક્ત કેટલા કાળ સુધી રહે છે ?
 ૩. ગૌતમ ! તેઓ હંમેશા પૂર્ણકંપયુક્ત રહે છે.
 ૫. ભંતે ! દ્વિપ્રદેશી સ્કંધ કંપવિહીન કેટલા કાળ સુધી રહે છે ?
 ૩. ગૌતમ ! તેઓ હંમેશા કંપવિહીન રહે છે.

આ જ પ્રમાણે અનંત પ્રદેશી સ્કંધો પર્યંત સમજવું જોઈએ.

૯૦. પૂર્ણકંપયુક્ત-આંશિક કંપયુક્ત-કંપવિહીન પરમાણુ-પુદ્ગલ સ્કંધોના અંતરકાળનું પ્રરૂપણ :

૫. ભંતે ! પૂર્ણકંપયુક્ત પરમાણુ-પુદ્ગલનો અંતરકાળ કેટલો હોય છે ?
 ૩. ગૌતમ ! સ્વસ્થાનની અપેક્ષાએ જઘન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ અસંખ્યાતકાળનું અંતર હોય છે.
 પરસ્થાનની અપેક્ષાએ જઘન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ અસંખ્યાતકાળનું અંતર હોય છે.
 ૫. ભંતે ! કંપવિહીન પરમાણુ-પુદ્ગલનું અંતરકાળ કેટલો હોય છે ?
 ૩. ગૌતમ ! સ્વસ્થાનની અપેક્ષાએ જઘન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ આવલિકાના અસંખ્યાતમા ભાગનું અંતર હોય છે.
 પરસ્થાનની અપેક્ષાએ જઘન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ અસંખ્યાતકાળનું અંતર હોય છે.
 ૫. ભંતે ! આંશિક કંપયુક્ત દ્વિપ્રદેશી સ્કંધનું અંતરકાળ કેટલો હોય છે ?
 ૩. ગૌતમ ! સ્વસ્થાનની અપેક્ષાએ જઘન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ અસંખ્યાત કાળનું અંતર હોય છે.
 પરસ્થાનની અપેક્ષાએ જઘન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ અનંતકાળનું અંતર હોય છે.
 ૫. ભંતે ! પૂર્ણકંપયુક્ત દ્વિપ્રદેશી સ્કંધનું અંતર કાળ કેટલો હોય છે ?

૩. ગોયમા ! જહા દેસેયસ્સ ।

પ. દુપણસિયસ્સ ણં ભંતે ? ખંધસ્સ નિરેયસ્સ કેવઇયં કાલં અંતરં હોઇ ?

૩. ગોયમા ! સટ્ઠાણંતરં પહુચ્ચ જહણ્ણેણં એકકં સમયં, ઉક્કોસેણં આવલિયાણ અસંખેજ્જઇભાગં,

પરટ્ઠાણંતરં પહુચ્ચ જહણ્ણેણં એકકં સમયં, ઉક્કોસેણં અણંતં કાલં ।

એવં -જાવ- અણંતપણસિયસ્સ ।

પ. પરમાણુ પોગ્ગલા ણં ભંતે ! સવ્વેયાણં કેવઇયં કાલં અંતરં હોઇ ?

૩. ગોયમા ! નત્થિ અંતરં ।

પ. પરમાણુ પોગ્ગલા ણં ભંતે ! નિરેયાણં કેવઇયં કાલં અંતરં હોઇ ?

૩. ગોયમા ! નત્થિ અંતરં ।

પ. દુપણસિયાણં ભંતે ! ખંધાણં દેસેયાણં કેવઇયં કાલં અંતરં હોઇ ?

૩. ગોયમા ! નત્થિ અંતરં ।

પ. દુપણસિયાણં ભંતે ! ખંધાણં સવ્વેયાણં કેવઇયં કાલં અંતરં હોઇ ?

૩. ગોયમા ! નત્થિ અંતરં ।

પ. દુપણસિયા ણં ભંતે ! ખંધાણં નિરેયાણં કેવઇયં કાલં અંતરં હોઇ ?

૩. ગોયમા ! નત્થિ અંતરં ।

એવં -જાવ- અણંતપણસિયાણં ।

- વિયા. સ. ૨૫, ૩. ૪, સુ. ૨૨૯-૨૪૦

૧૦. સવ્વેય-દેસેય-નિરેય-પરમાણુપોગ્ગલઘંધાણં અપ્પાબહુયં-

પ. એણસિ ણં ભંતે ! પરમાણુ પોગ્ગલાણં સવ્વેયાણં નિરેયાણ ય કયરે કયરેહિંતો અપ્પા વા -જાવ- વિસેસાહિયા વા ?

૩. ગોયમા ! ૧. સવ્વથોવા પરમાણુપોગ્ગલા સવ્વેયા,

૨. નિરેયા અસંખેજ્જગુણા ।

પ. એણસિ ણં ભંતે ! દુપણસિયાણં ઘંધાણં દેસેયાણં સવ્વેયાણં નિરેયાણ ય કયરે કયરેહિંતો અપ્પા વા -જાવ- વિસેસાહિયા વા ?

૩. ગૌતમ ! જે પ્રમાણે આંશિક કંપયુક્તનો અંતર કાળ કલ્પો છે, એ જ પ્રમાણે પૂર્ણકંપયુક્તનો પણ સમજવો જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! કંપવિહીન દ્વિપ્રદેશી સ્કંધનો અંતરકાળ કેટલો હોય છે ?

૩. ગૌતમ ! સ્વસ્થાનની અપેક્ષાએ જઘન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ આવલિકાના અસંખ્યાતમા ભાગનું અંતર છે.

પરસ્થાનની અપેક્ષાએ જઘન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ અનંતકાળનું અંતર છે.

આ જ પ્રમાણે અનંત પ્રદેશી સ્કંધ પર્યંત અંતરકાળ સમજવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! (અનેક) પૂર્ણકંપયુક્ત પરમાણુ-પુદ્ગલોનો અંતરકાળ કેટલો છે ?

૩. ગૌતમ ! એમનો અંતરકાળ નથી.

પ્ર. ભંતે ! કંપવિહીન પરમાણુ-પુદ્ગલોનો અંતરકાળ કેટલો છે ?

૩. ગૌતમ ! એમનો પણ અંતરકાળ નથી.

પ્ર. ભંતે ! આંશિક કંપયુક્ત દ્વિપ્રદેશી સ્કંધોનો અંતરકાળ કેટલો છે ?

૩. ગૌતમ ! એમનો પણ અંતરકાળ નથી.

પ્ર. ભંતે ! સર્વકંપક દ્વિપ્રદેશી સ્કંધોનો અંતરકાળ કેટલો છે ?

૩. ગૌતમ ! એમનો પણ અંતરકાળ નથી.

પ્ર. ભંતે ! કંપવિહીન દ્વિપ્રદેશી સ્કંધોનો અંતરકાળ કેટલો છે ?

૩. ગૌતમ ! એમનો પણ અંતરકાળ નથી.

આ જ પ્રમાણે અનંત પ્રદેશી સ્કંધો પર્યંતનો અંતરકાળ સમજવો જોઈએ.

૯૦. પૂર્ણકંપયુક્ત - આંશિક કંપયુક્ત - કંપવિહીન પરમાણુ-પુદ્ગલ સ્કંધોનું અલ્પ-બહુલ્વ :

પ્ર. ભંતે ! પૂર્ણકંપયુક્ત અને કંપવિહીન પરમાણુ-પુદ્ગલોમાં કોણ કોનાથી અલ્પ -યાવત્- વિશેષાધિક છે ?

૩. ગૌતમ ! ૧. સૌથી ઓછાં પૂર્ણકંપયુક્ત પરમાણુ-પુદ્ગલ છે.

૨. (એનાથી) કંપવિહીન પરમાણુ-પુદ્ગલ અસંખ્યાત-ગણા છે.

પ્ર. ભંતે ! આંશિક કંપયુક્ત, પૂર્ણકંપયુક્ત અને કંપવિહીન દ્વિપ્રદેશી સ્કંધોમાં કોણ કોનાથી અલ્પ -યાવત્- વિશેષાધિક છે ?

૩. ગોયમા ! ૧. સવ્વત્થોવા દુપ્પણિયા ખંધા સવ્વેયા,
૨. દેસેયા અસંખેજ્જગુણા,
૩. નિરેયા અસંખેજ્જગુણા ।

एवं -जाव- असंखेज्जपएसियाणं खंधाणं ।

- પ. એસિ ણં ભંતે ! અણંતપણિયાણં ખંધાણં દેસેયાણં સવ્વેયાણં નિરયાણં ય કયરે કયરેહિંતો અપ્પા વા -જાવ- વિસેસાહિયા વા ?

૩. ગોયમા ! ૧. સવ્વત્થોવા અણંતપણિયા ખંધા સવ્વેયા,
૨. નિરેયા અણંતગુણા,
૩. દેસેયા અણંતગુણા ।

- વિયા. સ. ૨૫, ૩. ૪, સુ. ૨૪૧-૨૪૪

૧૧. સવ્વેય-દેસેય-નિરેય-પરમાણુપોગ્ગલઘંધાણં દવ્વટ્ઠયાદ અપ્પાબહુયં-

- પ. એસિ ણં ભંતે ! પરમાણુપોગ્ગલાણં સંખેજ્જપણિયાણં અસંખેજ્જપણિયાણં અણંતપણિયાણં ય ઘંધાણં દેસેયાણં, સવ્વેયાણં, નિરેયાણં દવ્વટ્ઠયાદ, પણિયાદયાદ દવ્વટ્ઠપણિયાદયાદ કયરે કયરેહિંતો અપ્પા વા -જાવ- વિસેસાહિયા વા ?

૩. ગોયમા !
૧. સવ્વત્થોવા અણંતપણિયા ઘંધા સવ્વેયા દવ્વટ્ઠયાદ,
૨. અણંતપણિયા ઘંધા નિરેયા દવ્વટ્ઠયાદ અણંતગુણા,
૩. અણંતપણિયા ઘંધા દેસેયા દવ્વટ્ઠયાદ અણંતગુણા,
૪. અસંખેજ્જપણિયા ઘંધા સવ્વેયા દવ્વટ્ઠયાદ અણંતગુણા,
૫. સંખેજ્જપણિયા ઘંધા સવ્વેયા દવ્વટ્ઠયાદ અસંખેજ્જગુણા,
૬. પરમાણુપોગ્ગલા સવ્વેયા દવ્વટ્ઠયાદ અસંખેજ્જગુણા,
૭. સંખેજ્જપણિયા ઘંધા દેસેયા દવ્વટ્ઠયાદ અસંખેજ્જગુણા,
૮. અસંખેજ્જપણિયા ઘંધા દેસેયા દવ્વટ્ઠયાદ અસંખેજ્જગુણા,

૩. ગૌતમ ! ૧. સૌથી ઓછા પૂર્ણકંપયુક્ત દ્વિપ્રદેશી સ્કંધ છે,
૨. (એનાથી) આંશિક કંપયુક્ત અસંખ્યાતગણા છે.
૩. (એનાથી) કંપવિહીન અસંખ્યાતગણા છે.
આ જ પ્રમાણે અસંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધો પર્યંતનું અલ્પબહુત્વ સમજવું જોઈએ.

- પ્ર. ભંતે ! આંશિક કંપયુક્ત, પૂર્ણકંપયુક્ત અને કંપવિહીન અનંત પ્રદેશી સ્કંધોમાં કોણ કોનાથી અલ્પ-યાવત્- વિશેષાધિક છે ?

૩. ગૌતમ ! ૧. સૌથી ઓછા પૂર્ણકંપયુક્ત અનંતપ્રદેશી સ્કંધ છે,
૨. (એનાથી) કંપવિહીન અનંતપ્રદેશી સ્કંધ અનંત-ગણા છે,
૩. (એનાથી) આંશિક કંપયુક્ત અનંતપ્રદેશી સ્કંધ અનંતગણા છે.

૯૧. પૂર્ણકંપયુક્ત-આંશિક કંપયુક્ત-કંપવિહીન પરમાણુ-પુદ્ગલ સ્કંધોનું દ્રવ્યાર્થાદિની અપેક્ષાએ અલ્પ-બહુત્વ :

- પ્ર. ભંતે ! આંશિક કંપયુક્ત, પૂર્ણ કંપયુક્ત અને કંપવિહીન પરમાણુ-પુદ્ગલો, સંખ્યાત પ્રદેશી, અસંખ્યાત પ્રદેશી અને અનંત પ્રદેશી સ્કંધોમાં દ્રવ્યની અપેક્ષાએ, પ્રદેશની અપેક્ષાએ તથા દ્રવ્ય-પ્રદેશની અપેક્ષાએ કોણ કોનાથી અલ્પ -યાવત્- વિશેષાધિક છે ?

૩. ગૌતમ !
૧. પૂર્ણકંપયુક્ત અનંત-પ્રદેશી સ્કંધ દ્રવ્યની અપેક્ષાએ સૌથી અલ્પ છે,
૨. (એનાથી) કંપવિહીન અનંત પ્રદેશી સ્કંધ દ્રવ્યની અપેક્ષાએ અનંતગણા છે,
૩. (એનાથી) આંશિક કંપયુક્ત અનંતપ્રદેશી સ્કંધ દ્રવ્યની અપેક્ષાએ અનંતગણા છે,
૪. (એનાથી) પૂર્ણકંપયુક્ત અસંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધ દ્રવ્યની અપેક્ષાએ અનંતગણા છે,
૫. (એનાથી) પૂર્ણકંપયુક્ત સંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધ દ્રવ્યની અપેક્ષાએ અસંખ્યાતગણા છે,
૬. (એનાથી) પૂર્ણકંપયુક્ત પરમાણુ-પુદ્ગલ દ્રવ્યની અપેક્ષાએ અસંખ્યાતગણા છે,
૭. (એનાથી) આંશિક કંપયુક્ત સંખ્યાત-પ્રદેશી સ્કંધ દ્રવ્યની અપેક્ષાએ અસંખ્યાતગણા છે,
૮. (એનાથી) આંશિક કંપયુક્ત અસંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધ દ્રવ્યની અપેક્ષાએ અસંખ્યાતગણા છે,

૯. પરમાણુપોગલા નિરેયા દબ્બટ્થયાએ અસંખેજ્જગુણા,
 ૧૦. સંખેજ્જપણેસિયા ઁંધા નિરેયા દબ્બટ્થયાએ સંખેજ્જગુણા,
 ૧૧. અસંખેજ્જપણેસિયા ઁંધા નિરેયા દબ્બટ્થયાએ અસંખેજ્જગુણા,
 પણેસટ્થયાએ-સવ્વથોવા અણંતપણેસિયા ।

સેસં તેં ચેવ ।

ણવરં-પરમાણુપોગલા અપણેસટ્થયાએ ણાણિયવ્વા,

સંખેજ્જપણેસિયા ઁંધા નિરેયા પણેસટ્થયાએ અસંખેજ્જગુણા ।

દબ્બટ્થ-પણેસટ્થયાએ-

૧. સવ્વથોવા અણંતપણેસિયા ઁંધા સવ્વેયા દબ્બટ્થયાએ,
૨. તે ચેવ પણેસટ્થયાએ અણંતગુણા,
૩. અણંતપણેસિયા ઁંધા નિરેયા દબ્બટ્થયાએ અણંતગુણા,
૪. તે ચેવ પણેસટ્થયાએ અણંતગુણા,
૫. અણંતપણેસિયા ઁંધા દેસેયા દબ્બટ્થયાએ અણંતગુણા,
૬. તે ચેવ પણેસટ્થયાએ અણંતગુણા,
૭. અસંખેજ્જપણેસિયા ઁંધા સવ્વેયા દબ્બટ્થયાએ અણંતગુણા,
૮. તે ચેવ પણેસટ્થયાએ અસંખેજ્જગુણા,
૯. સંખેજ્જપણેસિયા ઁંધા સવ્વેયા દબ્બટ્થયાએ અસંખેજ્જગુણા,
૧૦. તે ચેવ પણેસટ્થયાએ અસંખેજ્જગુણા,
૧૧. પરમાણુપોગલા સવ્વેયા દબ્બટ્થ અપણેસટ્થયાએ અસંખેજ્જગુણા,
૧૨. સંખેજ્જપણેસિયા ઁંધા દેસેયા દબ્બટ્થયાએ અસંખેજ્જગુણા,
૧૩. તે ચેવ પણેસટ્થયાએ અસંખેજ્જગુણા,
૧૪. અસંખેજ્જપણેસિયા ઁંધા દેસેયા દબ્બટ્થયાએ અસંખેજ્જગુણા,
૧૫. તે ચેવ પણેસટ્થયાએ અસંખેજ્જગુણા,
૧૬. પરમાણુપોગલા નિરેયા દબ્બટ્થ અપણેસટ્થયાએ અસંખેજ્જગુણા,

૯. (એનાથી) કંપવિહીન પરમાણુ-પુદ્ગલ દ્રવ્યની અપેક્ષાએ અસંખ્યાતગણા છે,
 ૧૦. (એનાથી) કંપવિહીન સંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધ દ્રવ્યની અપેક્ષાએ સંખ્યાતગણા છે,
 ૧૧. (એનાથી) કંપવિહીન અસંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધ દ્રવ્યની અપેક્ષાએ અસંખ્યાતગણા છે,
 પ્રદેશોની અપેક્ષાએ - સૌથી ઓછા અનંત પ્રદેશી સ્કંધ છે.

શેષ કથન પૂર્વે કહ્યું તે પ્રમાણે છે.

વિશેષ - પરમાણુ-પુદ્ગલોના પ્રદેશ નહીં સમજવા જોઈએ.

પ્રદેશોની અપેક્ષાએ કંપવિહીન સંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધ અસંખ્યાતગણા છે.

દ્રવ્ય-પ્રદેશની અપેક્ષાએ :

૧. દ્રવ્યની અપેક્ષાએ સૌથી અલ્પ પૂર્ણકંપયુક્ત અનંતપ્રદેશી સ્કંધ છે,
૨. એ જ પ્રદેશોની અપેક્ષાએ અનંતગણા છે,
૩. દ્રવ્યની અપેક્ષાએ કંપવિહીન અનંતપ્રદેશી સ્કંધ અનંતગણા છે,
૪. એ જ પ્રદેશોની અપેક્ષાએ અનંતગણા છે,
૫. દ્રવ્યની અપેક્ષાએ આંશિક કંપયુક્ત અનંતપ્રદેશી સ્કંધ અનંતગણા છે,
૬. એ જ પ્રદેશોની અપેક્ષાએ અનંતગણા છે,
૭. દ્રવ્યની અપેક્ષાએ પૂર્ણકંપયુક્ત અસંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધ અનંતગણા છે,
૮. એ જ પ્રદેશોની અપેક્ષાએ અસંખ્યાતગણા છે,
૯. દ્રવ્યની અપેક્ષાએ પૂર્ણકંપયુક્ત સંખ્યાતપ્રદેશી સ્કંધ અસંખ્યાતગણા છે,
૧૦. એ જ પ્રદેશોની અપેક્ષાએ અસંખ્યાતગણા છે,
૧૧. દ્રવ્ય તથા અપ્રદેશોની અપેક્ષાએ પૂર્ણકંપયુક્ત પરમાણુ-પુદ્ગલ અસંખ્યાતગણા છે,
૧૨. દ્રવ્યની અપેક્ષાએ આંશિક કંપયુક્ત સંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધ અસંખ્યાતગણા છે,
૧૩. એ જ પ્રદેશોની અપેક્ષાએ અસંખ્યાતગણા છે,
૧૪. દ્રવ્યની અપેક્ષાએ આંશિક કંપયુક્ત અસંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધ અસંખ્યાતગણા છે,
૧૫. એ જ પ્રદેશોની અપેક્ષાએ અસંખ્યાતગણા છે,
૧૬. દ્રવ્ય તથા અપ્રદેશોની અપેક્ષાએ કંપવિહીન પરમાણુ-પુદ્ગલ અસંખ્યાતગણા છે,

૧૭. સંખેજ્જપણસિયા ઘંધા નિરેયા દવ્વટ્ઠયાણ
સંખેજ્જગુણા,
૧૮. તે ચેવ પણસટ્ઠયાણ સંખેજ્જગુણા,
૧૯. અસંખેજ્જપણસિયા ઘંધા નિરેયા દવ્વટ્ઠયાણ
અસંખેજ્જગુણા,
૨૦. તે ચેવ પણસટ્ઠયાણ અસંખેજ્જગુણા ।

- વિયા. સ. ૨૫, ડ. ૪, સુ. ૨૪૫

૧૭. દ્રવ્યની અપેક્ષાએ કંપવિહીન સંખ્યાત
પ્રદેશી સ્કંધ સંખ્યાતગણા છે,
૧૮. એ જ પ્રદેશોની અપેક્ષાએ સંખ્યાતગણા છે,
૧૯. દ્રવ્યની અપેક્ષાએ કંપવિહીન અસંખ્યાત
પ્રદેશી સ્કંધ અસંખ્યાતગણા છે,
૨૦. એ જ પ્રદેશોની અપેક્ષાએ અસંખ્યાતગણા છે.

૧૨. ઇગત્ત પુહત્ત વિવક્ખયા પરમાણુપોગ્ગલ ઘંધાણ ય સેય-
નિરેય પરૂવણં-

પ. પરમાણુપોગ્ગલે ણં ધંતે ! કિં સેણ, નિરેય ?

૩. ગોયમા ! સિય સેણ, સિય નિરેય ।

એવં -જાવ- અણંતપણસિણ ।

પ. પરમાણુપોગ્ગલા ણં ધંતે ! કિં સેયા, નિરેયા ?

૩. ગોયમા ! સેયા વિ, નિરેયા વિ,

એવં -જાવ- અણંતપણસિયા ।

- વિયા. સ. ૨૫, ડ. ૪, સુ. ૧૮૯-૧૯૨

૧૩. સેય-નિરેય પરમાણુપોગ્ગલ ઘંધાણં ઠિઈ પરૂવણં-

પ. પરમાણુપોગ્ગલે ણં ધંતે ! સેણ કાલઓ કેવચિરં
હોઈ ?

૩. ગોયમા ! જહણ્ણેણં એકકં સમયં, ઉક્કોસેણં
આવલિયાણ અસંખેજ્જહ ભાગં ।

પ. પરમાણુપોગ્ગલે ણં ધંતે ! નિરેય કાલઓ કેવચિરં
હોઈ ?

૩. ગોયમા ! જહણ્ણેણં એકકં સમયં, ઉક્કોસેણં અસંખેજ્જ
કાલં,

એવં -જાવ- અણંતપણસિણ ।

પ. પરમાણુપોગ્ગલા ણં ધંતે ! સેયા કાલઓ કેવચિરં
હોંતિ ?

૩. ગોયમા ! સવ્વદ્ધં ।

પ. પરમાણુપોગ્ગલા ણં ધંતે ! નિરેયા કાલઓ કેવચિરં
હોંતિ ?

૩. ગોયમા ! સવ્વદ્ધં ।

૯૨. એકત્વ-બહુત્વની વિવક્ષાથી પરમાણુ-પુદ્ગલ સ્કંધોના
સકંપ-નિષ્કંપનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! (એક) પરમાણુ-પુદ્ગલ સૈજ (સકંપ) છે
કે નિરજ (નિષ્કંપ) છે ?

૩. ગૌતમ ! ક્યારેક તે સકંપ છે અને ક્યારેક નિષ્કંપ છે.
આ જ પ્રમાણે એક અનંતપ્રદેશી સ્કંધ પર્યંત સમજવું
જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! (ઘણાં) પરમાણુ-પુદ્ગલ સકંપ છે કે
નિષ્કંપ છે ?

૩. ગૌતમ ! તેઓ સકંપ પણ છે અને નિષ્કંપ પણ છે.
આ જ પ્રમાણે અનંત પ્રદેશી સ્કંધો પર્યંત સમજવું
જોઈએ.

૯૩. સકંપ-નિષ્કંપ પરમાણુ-પુદ્ગલ સ્કંધોની સ્થિતિનું
પ્રરૂપણ કયલિ શાસનમ્

પ્ર. ભંતે ! પરમાણુ-પુદ્ગલ કેટલા કાળ સુધી સકંપ
રહે છે ?

૩. ગૌતમ ! તે જઘન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ
આવલિકાના અસંખ્યાતમા ભાગ સુધી (સકંપ)
હોય છે.

પ્ર. ભંતે ! પરમાણુ-પુદ્ગલ કેટલા કાળ સુધી નિષ્કંપ
રહે છે ?

૩. ગૌતમ ! તે જઘન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ અસંખ્યાત
કાળ સુધી નિષ્કંપ રહે છે.

આ જ પ્રમાણે અનંતપ્રદેશી સ્કંધ પર્યંત સમજવું
જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! (ઘણાં) પરમાણુ-પુદ્ગલ કેટલા કાળ સુધી
સકંપ રહે છે ?

૩. ગૌતમ ! તેઓ હંમેશા-સર્વદા સકંપ રહે છે.

પ્ર. ભંતે ! (ઘણાં) પરમાણુ-પુદ્ગલ કેટલા કાળ સુધી
નિષ્કંપ રહે છે ?

૩. ગૌતમ ! તેઓ હંમેશા-સર્વદા નિષ્કંપ રહે છે.

एवं -जाव- अणंतपएसिया ।

- विया. स. २५, उ. ४, सु. १९३-१९८

૧૪. સેય-નિરેય પરમાણુપોગ્ગલ સંઘાણં અંતરકાલ પરૂવણં-

- પ. પરમાણુપોગ્ગલસ્સ ણં ધંતે ! સેયસ્સ કેવઇયં કાલં અંતરં હોઇ ?
૩. ગોયમા ! સટ્ઠાણંતરં પડુચ્ચ-જહણ્ણેણં એકકં સમયં, ઉક્કોસેણં અસંખેજ્જં કાલં, પરટ્ઠાણંતરં પડુચ્ચ-જહણ્ણેણં એકકં સમયં, ઉક્કોસેણં અસંખેજ્જં કાલં ।
- પ. પરમાણુપોગ્ગલસ્સ ણં ધંતે ! નિરેયસ્સ કેવઇયં કાલં અંતરં હોઇ ?
૩. ગોયમા ! સટ્ઠાણંતરં પડુચ્ચ-જહણ્ણેણં એકકં સમયં, ઉક્કોસેણં આવલિયાએ અસંખેજ્જઇ ભાગં, પરટ્ઠાણંતરં પડુચ્ચ-જહણ્ણેણં એકકં સમયં, ઉક્કોસેણં અસંખેજ્જં કાલં ।
- પ. દુપએસિયસ્સ ણં ધંતે ! ખંધસ્સ સેયસ્સ કેવઇયં કાલં અંતરં હોઇ ?
૩. ગોયમા ! સટ્ઠાણંતરં પડુચ્ચ-જહણ્ણેણં એકકં સમયં, ઉક્કોસેણં અસંખેજ્જં કાલં, પરટ્ઠાણંતરં પડુચ્ચ-જહણ્ણેણં એકકં સમયં, ઉક્કોસેણં અણંતં કાલં ।
- પ. દુપએસિયસ્સ ણં ધંતે ! ખંધસ્સ નિરેયસ્સ કેવઇયં કાલં અંતરં હોઇ ?
૩. ગોયમા ! સટ્ઠાણંતરં પડુચ્ચ-જહણ્ણેણં એકકં સમયં, ઉક્કોસેણં આવલિયાએ અસંખેજ્જઇ ભાગં, પરટ્ઠાણંતરં પડુચ્ચ-જહણ્ણેણં એકકં સમયં, ઉક્કોસેણં અણંતં કાલં,

एवं -जाव- अणंतपएसियस्स ।

- પ. પરમાણુપોગ્ગલા ણં ધંતે ! સેયાણં કેવઇયં કાલં અંતરં હોઇ ?
૩. ગોયમા ! નત્થિ અંતરં ।
- પ. પરમાણુપોગ્ગલા ણં ધંતે ! નિરેયાણં કેવઇયં કાલં અંતરં હોઇ ?
૩. ગોયમા ! નત્થિ અંતરં ।

एवं -जाव- अणंतपएसियाणं संघाणं ।

- विया. स. २५, उ. ४, सु. १९९-२०६

आ ज प्रमासे अनंत प्रदेशी स्कंध पर्यंत समजवुं ज्ञेयं.

૯૪. સકંપ-નિષ્કંપ પરમાણુ-પુદ્ગલ સ્કંધોના અંતરકાળનું પ્રરૂપણ :

- પ્ર. ભંતે ! (એક) સકંપ પરમાણુ-પુદ્ગલનો અંતરકાળ કેટલો હોય છે ?
૩. ગૌતમ ! સ્વસ્થાનની અપેક્ષાએ-જઘન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ અસંખ્યાતકાળનો હોય છે. પરસ્થાનની અપેક્ષાએ-જઘન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ અસંખ્યાતકાળનો હોય છે.
- પ્ર. ભંતે ! નિષ્કંપ પરમાણુ-પુદ્ગલનો અંતરકાળ કેટલો હોય છે ?
૩. ગૌતમ ! સ્વસ્થાનની અપેક્ષાએ-જઘન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ આવલિકાના અસંખ્યાતમા ભાગનો હોય છે. પરસ્થાનની અપેક્ષાએ-જઘન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ અસંખ્યાતકાળનો હોય છે.
- પ્ર. ભંતે ! સકંપ દ્વિપ્રદેશી સ્કંધનો અંતરકાળ કેટલો હોય છે ?
૩. ગૌતમ ! સ્વસ્થાનની અપેક્ષાએ-જઘન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ અસંખ્યાતકાળનો હોય છે. પરસ્થાનની અપેક્ષાએ-જઘન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ અનંતકાળનો હોય છે.
- પ્ર. ભંતે ! નિષ્કંપ દ્વિપ્રદેશી સ્કંધનો અંતરકાળ કેટલો હોય છે ?
૩. ગૌતમ ! સ્વસ્થાનની અપેક્ષાએ-જઘન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ આવલિકાના અસંખ્યાતમા ભાગનો હોય છે. પરસ્થાનની અપેક્ષાએ-જઘન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ અનંતકાળનો હોય છે.

आ ज प्रमासे सकंप-निष्कंप अनंतप्रदेशी स्कंध पर्यंत अंतरकाण समजवो ज्ञेयं.

- પ્ર. ભંતે ! (અનેક) સકંપ પરમાણુ-પુદ્ગલોનો અંતરકાળ કેટલો હોય છે ?
૩. ગૌતમ ! એમને અંતરકાળ હોતો નથી.
- પ્ર. ભંતે ! નિષ્કંપ પરમાણુ-પુદ્ગલોનો અંતરકાળ કેટલો હોય છે ?
૩. ગૌતમ ! એમને પણ અંતરકાળ હોતો નથી.

आ ज प्रमासे सकंप-निष्कंप अनंत-प्रदेशी स्कंधो पर्यंत अंतरकाण समजवो ज्ञेयं.

૧૫. સેય-નિરેય પરમાણુપોગ્ગલ ઁંધાણં અપ્પાબહુયં-

- પ. ંએસિ ણં ંંતે ! પરમાણુપોગ્ગલાણં સેયાણં નિરેયાણ ય કયરે કયરેહિંતો અપ્પા વા -જાવ- વિસેસાહિયા વા ?
- ઁ. ગોયમા ! ૧. સવ્વત્થોવા પરમાણુપોગ્ગલા સેયા,
૨. નિરેયા અસંઁજ્જગુણા ।

ંવં -જાવ- અસંઁજ્જપએસિયાણં ઁંધાણં ।

- પ. ંએસિ ણં ંંતે ! અણંતપએસિયાણં ઁંધાણં સેયાણં નિરેયાણ ય કયરે કયરેહિંતો અપ્પા વા -જાવ- વિસેસાહિયા વા ?
- ઁ. ગોયમા ! ૧. સવ્વત્થોવા અણંતપએસિયા ઁંધા નિરેયા,
૨. સેયા અણંતગુણા ।

- વિયા. સ. ૨૫, ઁ. ૪, સુ. ૨૦૭-૨૦૯

૧૬. સેય - નિરેય પરમાણુપોગ્ગલ ઁંધાણં દવ્વટ્ઠયાઈહિં અપ્પાબહુયં-

- પ. ંએસિ ણં ંંતે ! પરમાણુપોગ્ગલાણં સંઁજ્જપએસિયાણં અસંઁજ્જપએસિયાણં અણંતપએસિયાણ ય ઁંધાણં સેયાણં નિરેયાણ ય દવ્વટ્ઠયાએ પએસટ્ઠયાએ દવ્વટ્ઠપએસટ્ઠયાએ કયરે કયરેહિંતો અપ્પા વા -જાવ- વિસેસાહિયા વા ?

ઁ. ગોયમા !

૧. સવ્વત્થોવા અણંતપએસિયા ઁંધા નિરેયા દવ્વટ્ઠયાએ,

૨. અણંતપએસિયા ઁંધા સેયા દવ્વટ્ઠયાએ અણંતગુણા,

૩. પરમાણુપોગ્ગલા સેયા દવ્વટ્ઠયાએ અણંતગુણા,

૪. સંઁજ્જપએસિયા ઁંધા સેયા દવ્વટ્ઠયાએ અસંઁજ્જગુણા,

૫. અસંઁજ્જપએસિયા ઁંધા સેયા દવ્વટ્ઠયાએ અસંઁજ્જગુણા,

૬. પરમાણુપોગ્ગલા નિરેયા દવ્વટ્ઠયાએ અસંઁજ્જગુણા,

૭. સંઁજ્જપએસિયા ઁંધા નિરેયા દવ્વટ્ઠયાએ સંઁજ્જગુણા,

૮. અસંઁજ્જપએસિયા ઁંધા નિરેયા દવ્વટ્ઠયાએ અસંઁજ્જગુણા,

પએસટ્ઠયાએ ંવં ઁેવ,

૮૫. સકંપ-નિષ્કંપ પરમાણુ-પુદ્ગલ સ્કંધોનું અલ્પબહુત્વ :

- પ્ર. ંંતે ! સકંપ અને નિષ્કંપ પરમાણુ-પુદ્ગલોમાં કોણ કોનાથી અલ્પ -યાવત્- વિશેષાધિક છે ?
- ઁ. ગૌતમ ! ૧. સૌથી અલ્પ સકંપ પરમાણુ-પુદ્ગલ છે,
૨. (એનાથી) નિષ્કંપ પરમાણુ-પુદ્ગલ અસંખ્યાત-ગણા છે.

આ જ પ્રમાણે અસંખ્યાત-પ્રદેશી સ્કંધો પર્યંતનું અલ્પબહુત્વ સમજવું જોઈએ.

- પ્ર. ંંતે ! કંપયુક્ત અને કંપવિહીન અનંત પ્રદેશી સ્કંધોમાં કોણ-કોનાથી અલ્પ -યાવત્- વિશેષાધિક છે ?
- ઁ. ગૌતમ ! ૧. સૌથી અલ્પ કંપવિહીન અનંત પ્રદેશી સ્કંધ છે. ૨. (એનાથી) કંપયુક્ત અનંતપ્રદેશી સ્કંધ અનંતગણા છે.

૮૬. કંપયુક્ત-કંપવિહીન પરમાણુ-પુદ્ગલ સ્કંધોનું દ્રવ્યાદિની અપેક્ષાએ અલ્પબહુત્વ :

- પ્ર. ંંતે ! કંપયુક્ત અને કંપવિહીન પરમાણુ-પુદ્ગલો, સંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધો, અસંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધો અને અનંતપ્રદેશી સ્કંધોમાં દ્રવ્ય, પ્રદેશ અને દ્રવ્ય-પ્રદેશની અપેક્ષાએ કોણ કોનાથી અલ્પ -યાવત્- વિશેષાધિક છે ?

ઁ. ગૌતમ !

૧. કંપવિહીન અનંત પ્રદેશી સ્કંધ દ્રવ્યની અપેક્ષાએ સૌથી અલ્પ છે,

૨. (એનાથી) કંપયુક્ત અનંત પ્રદેશી સ્કંધ દ્રવ્યની અપેક્ષાએ અનંતગણા છે,

૩. (એનાથી) કંપયુક્ત પરમાણુ-પુદ્ગલ દ્રવ્યની અપેક્ષાએ અનંતગણા છે,

૪. (એનાથી) કંપયુક્ત સંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધ દ્રવ્યની અપેક્ષાએ અસંખ્યાતગણા છે,

૫. (એનાથી) કંપયુક્ત અસંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધ દ્રવ્યની અપેક્ષાએ અસંખ્યાતગણા છે,

૬. (એનાથી) કંપવિહીન પરમાણુ-પુદ્ગલ દ્રવ્યની અપેક્ષાએ અસંખ્યાતગણા છે,

૭. (એનાથી) કંપવિહીન સંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધ દ્રવ્યની અપેક્ષાએ સંખ્યાતગણા છે,

૮. (એનાથી) કંપવિહીન અસંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધ દ્રવ્યની અપેક્ષાએ અસંખ્યાતગણા છે.

એ જ પ્રમાણે પ્રદેશની અપેક્ષાએ પણ આઠ ભંગ સમજવા જોઈએ.

ળવરં-પરમાણુપોગ્ગલા અપેસટ્ઠયાએ ભાણિયવા,
સંખેજ્જપેસિયા ઘંધા નિરેયા પેસટ્ઠયાએ
અસંખેજ્જગુણા ।

સેસં તેં ચેવ ।

દબ્બટ્ઠ-પેસટ્ઠયાએ-

૧. સવ્વત્થોવા અણંતપેસિયા ઘંધા નિરેયા દબ્બટ્ઠયાએ,
 ૨. તે ચેવ પેસટ્ઠયાએ અણંતગુણા,
 ૩. અણંતપેસિયા ઘંધા સેયા દબ્બટ્ઠયાએ અણંતગુણા,
 ૪. તે ચેવ પેસટ્ઠયાએ અણંતગુણા,
 ૫. પરમાણુપોગ્ગલા સેયા દબ્બટ્ઠયાએ અપેસટ્ઠ-
યાએ અણંતગુણા,
 ૬. સંખેજ્જપેસિયા ઘંધા સેયા દબ્બટ્ઠયાએ અસંખે-
જ્જગુણા,
 ૭. તે ચેવ પેસટ્ઠયાએ અસંખેજ્જગુણા,
 ૮. અસંખેજ્જપેસિયા ઘંધા સેયા દબ્બટ્ઠયાએ
અસંખેજ્જગુણા,
 ૯. તે ચેવ પેસટ્ઠયાએ અસંખેજ્જગુણા,
 ૧૦. પરમાણુપોગ્ગલા નિરેયા દબ્બટ્ઠયાએ અપેસટ્ઠયાએ
અસંખેજ્જગુણા,
 ૧૧. સંખેજ્જપેસિયા ઘંધા નિરેયા દબ્બટ્ઠયાએ
અસંખેજ્જગુણા,
 ૧૨. તે ચેવ પેસટ્ઠયાએ અસંખેજ્જગુણા,
 ૧૩. અસંખેજ્જપેસિયા ઘંધા નિરેયા દબ્બટ્ઠયાએ
અસંખેજ્જગુણા,
 ૧૪. તે ચેવ પેસટ્ઠયાએ અસંખેજ્જગુણા,
- વિયા. સ. ૨૫, ડ. ૪, સુ. ૨૧૦

૧૭. પરમાણુપોગ્ગલાણં ઘંધાણં ય દબ્બટ્ઠ-પેસટ્ઠયાએ બહુયત્ત
પરૂવણં-

દબ્બટ્ઠયાએ-

પ. એસિ પં ભંતે ! પરમાણુપોગ્ગલાણં દુપેસિયાણં ય
ઘંધાણં દબ્બટ્ઠયાએ કયરે કયરેહિંતો બહુયા ?

વિશેષ - પરમાણુ-પુદ્ગલો માટે અપ્રદેશની
અપેક્ષાએ તથા કંપવિહીન સંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધ
પ્રદેશની અપેક્ષાએ અસંખ્યાતગણા સમજવા જોઈએ.

શેષ કથન પૂર્વે કહ્યું તે પ્રમાણે છે.

દ્રવ્ય-પ્રદેશની અપેક્ષાએ -

૧. કંપવિહીન અણંત પ્રદેશી સ્કંધ દ્રવ્યની અપેક્ષાએ
સૌથી અલ્પ છે,
૨. (એનાથી) કંપવિહીન અણંત પ્રદેશી સ્કંધ પ્રદેશની
અપેક્ષાએ અણંતગણા છે,
૩. કંપયુક્ત અણંત પ્રદેશી સ્કંધ દ્રવ્યની અપેક્ષાએ
અણંતગણા છે,
૪. (એનાથી) કંપયુક્ત અણંત પ્રદેશી સ્કંધ પ્રદેશની
અપેક્ષાએ અણંતગણા છે,
૫. (એનાથી) કંપયુક્ત પરમાણુ-પુદ્ગલ દ્રવ્ય
અને અપ્રદેશની અપેક્ષાએ અણંતગણા છે,
૬. (એનાથી) કંપયુક્ત સંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધ દ્રવ્યની
અપેક્ષાએ અસંખ્યાતગણા છે,
૭. (એનાથી) કંપયુક્ત સંખ્યાત-પ્રદેશી સ્કંધ પ્રદેશની
અપેક્ષાએ અસંખ્યાતગણા છે,
૮. (એનાથી) કંપયુક્ત અસંખ્યાત-પ્રદેશી સ્કંધ
દ્રવ્યની અપેક્ષાએ અસંખ્યાતગણા છે,
૯. (એનાથી) કંપયુક્ત અસંખ્યાત-પ્રદેશી સ્કંધ
પ્રદેશની અપેક્ષાએ અસંખ્યાતગણા છે,
૧૦. (એનાથી) કંપવિહીન પરમાણુ-પુદ્ગલ દ્રવ્ય
અને અપ્રદેશની અપેક્ષાએ અસંખ્યાતગણા છે,
૧૧. (એનાથી) કંપવિહીન સંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધ
દ્રવ્યની અપેક્ષાએ અસંખ્યાતગણા છે,
૧૨. (એનાથી) કંપવિહીન સંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધ
પ્રદેશની અપેક્ષાએ અસંખ્યાતગણા છે,
૧૩. (એનાથી) કંપવિહીન અસંખ્યાત પ્રદેશી
સ્કંધ દ્રવ્યની અપેક્ષાએ અસંખ્યાતગણા છે,
૧૪. (એનાથી) કંપવિહીન અસંખ્યાત પ્રદેશી
સ્કંધ પ્રદેશની અપેક્ષાએ અસંખ્યાતગણા છે.

૮૭. પરમાણુ-પુદ્ગલો અને સ્કંધોનું દ્રવ્ય અને પ્રદેશની
અપેક્ષાએ બહુત્વનું પ્રરૂપણ :

દ્રવ્યની અપેક્ષાએ -

પ્ર. ભંતે ! આ પરમાણુ-પુદ્ગલ અને દ્વિપ્રદેશિક
સ્કંધોમાં દ્રવ્ય વિવક્ષા (તાત્પર્ય)થી કોણ કોનાથી
વિશેષ છે ?

૩. ગોયમા ! દુપ્પેસિએહિંતો ઁંધેહિંતો પરમાણુપોગ્લા દવ્વટ્થયાએ બહુયા ।
૫. એસિ ણં ભંતે ! દુપ્પેસિયાણં તિપ્પેસિયાણ ય ઁંધાણં દવ્વટ્થયાએ કયરે કયરેહિંતો બહુયા ?
૩. ગોયમા ! તિપ્પેસિએહિંતો ઁંધેહિંતો દુપ્પેસિયા ઁંધા દવ્વટ્થયાએ બહુયા ।

એવં એણં ગમણં-જાવ-દસપ્પેસિએહિંતો ઁંધેહિંતો નવપ્પેસિયા ઁંધા દવ્વટ્થયાએ બહુયા ।

૫. એસિ ણં ભંતે ! દસપ્પેસિયાણં ઁંધાણં સંઁજ્જપ્પેસિયાણ ય ઁંધાણં દવ્વટ્થયાએ કયરે કયરેહિંતો બહુયા ?
૩. ગોયમા ! દસપ્પેસિએહિંતો ઁંધેહિંતો સંઁજ્જપ્પેસિયા ઁંધા દવ્વટ્થયાએ બહુયા ।
૫. એસિ ણં ભંતે ! સંઁજ્જપ્પેસિયાણં ઁંધાણં અસંઁજ્જપ્પેસિયાણ ય ઁંધાણં દવ્વટ્થયાએ કયરે કયરેહિંતો બહુયા ?
૩. ગોયમા ! સંઁજ્જપ્પેસિએહિંતો ઁંધેહિંતો અસંઁજ્જપ્પેસિયા ઁંધા દવ્વટ્થયાએ બહુયા ।
૫. એસિ ણં ભંતે ! અસંઁજ્જપ્પેસિયાણં ઁંધાણં અણંતપ્પેસિયાણ ય ઁંધાણં દવ્વટ્થયાએ કયરે કયરેહિંતો બહુયા ?
૩. ગોયમા ! અણંતપ્પેસિએહિંતો ઁંધેહિંતો અસંઁજ્જપ્પેસિયા ઁંધા દવ્વટ્થયાએ બહુયા ।

પ્પેસટ્થયાએ-

૫. એસિ ણં ભંતે ! પરમાણુપોગ્લાણં દુપ્પેસિયાણ ય ઁંધાણં પ્પેસટ્થયાએ કયરે કયરેહિંતો બહુયા ?
૩. ગોયમા ! પરમાણુપોગ્લાહિંતો દુપ્પેસિયા ઁંધા પ્પેસટ્થયાએ બહુયા ।

એવં એણં ગમણં-જાવ-નવપ્પેસિએહિંતો ઁંધેહિંતો દસપ્પેસિયા ઁંધા પ્પેસટ્થયાએ બહુયા ।

એવં સવ્વત્થ પુચ્છિયવ્વં,

દસપ્પેસિએહિંતો ઁંધેહિંતો સંઁજ્જપ્પેસિયા ઁંધા પ્પેસટ્થયાએ બહુયા,

સંઁજ્જપ્પેસિએહિંતો ઁંધેહિંતો અસંઁજ્જપ્પેસિયા ઁંધા પ્પેસટ્થયાએ બહુયા ।

૫. એસિ ણં ભંતે ! અસંઁજ્જપ્પેસિયાણ ય ઁંધાણં અણંતપ્પેસિયાણ ય ઁંધાણં પ્પેસટ્થયાએ કયરે કયરેહિંતો બહુયા ?

૩. ગૌતમ ! દ્વિપ્પેદેશિક સ્કંધોવડે પરમાણુ-પુદ્ગલ દ્રવ્ય વિવક્ષાથી વિશેષ છે.
- પ્ર. ભંતે ! આ દ્વિપ્પેદેશિક સ્કંધ અને ત્રિપ્પેદેશિક સ્કંધોમાં દ્રવ્યની વિવક્ષાવડે કોણ કોનાથી વિશેષ છે ?
૩. ગૌતમ ! ત્રિપ્પેદેશિક સ્કંધો કરતાં દ્વિપ્પેદેશિક સ્કંધ દ્રવ્યની વિવક્ષાવડે વિશેષ છે.

આ જ પ્રમાણે આ ગમક (અભિલાપ) અનુસાર દસ પ્રદેશી સ્કંધ કરતાં નવપ્રદેશી સ્કંધ પર્યંત દ્રવ્ય વિવક્ષાવડે વિશેષ છે.

- પ્ર. ભંતે ! આ દસ પ્રદેશી સ્કંધો અને સંઁખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધોમાં દ્રવ્ય વિવક્ષાવડે કોણ કોનાથી વિશેષ છે ?
૩. ગૌતમ ! આ દસ પ્રદેશી સ્કંધો કરતાં સંઁખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધ દ્રવ્ય વિવક્ષાવડે વિશેષ છે.
- પ્ર. ભંતે ! આ સંઁખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધો અને અસંઁખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધોમાં દ્રવ્યની વિવક્ષાએ કોણ કોનાથી વિશેષ છે ?

૩. ગૌતમ ! સંઁખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધો કરતાં અસંઁખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધ દ્રવ્ય વિવક્ષાવડે વિશેષ છે.

પ્ર. ભંતે ! આ અસંઁખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધો અને અનંતપ્રદેશી સ્કંધોમાં દ્રવ્ય વિવક્ષા વડે કોણ કોનાથી વિશેષ છે ?

૩. ગૌતમ ! અનંત પ્રદેશી સ્કંધો કરતાં અસંઁખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધ દ્રવ્ય વિવક્ષાવડે વિશેષ છે.

પ્રદેશની અપેક્ષાએ -

- પ્ર. ભંતે ! આ પરમાણુ-પુદ્ગલોમાં અને દ્વિપ્પેદેશિક સ્કંધમાં પ્રદેશ વિવક્ષાવડે કોણ કોનાથી વિશેષ છે ?
૩. ગૌતમ ! પરમાણુ-પુદ્ગલો કરતાં દ્વિપ્પેદેશી સ્કંધ પ્રદેશ વિવક્ષાવડે વિશેષ છે.

આ જ પ્રમાણે આ ગમક અનુસાર નવપ્રદેશિક સ્કંધો કરતાં દસ પ્રદેશિક સ્કંધ પર્યંત પ્રદેશ વિવક્ષાવડે વિશેષ છે.

આ જ પ્રમાણે સર્વત્ર પુચ્છા કરવી જોઈએ.

દસ પ્રદેશી સ્કંધો કરતાં સંઁખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધ પ્રદેશ વિવક્ષાવડે વિશેષ છે.

સંઁખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધો કરતાં અસંઁખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધ પ્રદેશ વિવક્ષાવડે વિશેષ છે.

- પ્ર. ભંતે ! આ અસંઁખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધો અને અનંત પ્રદેશી સ્કંધોમાં પ્રદેશ વિવક્ષાવડે કોણ કોનાથી વિશેષ છે ?

૩. ગોયમા ! અણંતપણેસિદ્ધિંતો ધંધેહિંતો અસંખેજ્જ-
પણેસિયા ધંધા પણેસદ્ધયાણે બહુયા ।

- વિયા. સ. ૨૫, ઝ. ૪, સુ. ૧૬-૧૦૫

૧૮. પરમાણુપોગ્ગલાણં ધંધાણં ય ઓગાહણં ઠિદં ય પદુચ્ચ
દધ્વદ્ધ-પણેસદ્ધયાણે વિસેસાહિયાણે પરૂવણં-

પ. ણેસિ ણં ધંતે ! ણેપણેસોગાઢાણં દુપણેસોગાઢાણં ય
પોગ્ગલાણં દધ્વદ્ધયાણે કયરે કયરેહિંતો વિસેસાહિયા ?

૩. ગોયમા ! દુપણેસોગાઢેહિંતો પોગ્ગલેહિંતો ણેપણેસો-
ગાઢા પોગ્ગલા દધ્વદ્ધયાણે વિસેસાહિયા ।

ંવં ણેણં ગમણં-

તિપણેસોગાઢેહિંતો પોગ્ગલેહિંતો દુપણેસોગાઢા
પોગ્ગલા દધ્વદ્ધયાણે વિસેસાહિયા -જાવ-દસપણેસો-
ગાઢેહિંતો પોગ્ગલેહિંતો નવપણેસોગાઢા પોગ્ગલા
દધ્વદ્ધયાણે વિસેસાહિયા,

દસપણેસોગાઢેહિંતો પોગ્ગલેહિંતો સંખેજ્જપણેસોગાઢા
પોગ્ગલા દધ્વદ્ધયાણે બહુયા ।

સંખેજ્જપણેસોગાઢેહિંતો પોગ્ગલેહિંતો અસંખેજ્જ-
પણેસોગાઢા પોગ્ગલા દધ્વદ્ધયાણે બહુયા ।

પુચ્છા સચ્ચથ ધાણિયધ્વા ।

પ. ણેસિ ણં ધંતે ! ણેપણેસોગાઢાણં દુપણેસોગાઢાણં ય
પોગ્ગલાણં પણેસદ્ધયાણે કયરે કયરેહિંતો
વિસેસાહિયા ?

૩. ગોયમા ! ણેપણેસોગાઢેહિંતો પોગ્ગલેહિંતો
દુપણેસોગાઢા પોગ્ગલા પણેસદ્ધયાણે વિસેસાહિયા ।

ંવં -જાવ -

નવપણેસોગાઢેહિંતો પોગ્ગલેહિંતો દસપણેસોગાઢા
પોગ્ગલા પણેસદ્ધયાણે વિસેસાહિયા ।

દસપણેસોગાઢેહિંતો પોગ્ગલેહિંતો સંખેજ્જપણેસોગાઢા
પોગ્ગલા પણેસદ્ધયાણે બહુયા,

સંખેજ્જપણેસોગાઢેહિંતો પોગ્ગલેહિંતો અસંખેજ્જ-
પણેસોગાઢા પોગ્ગલા પણેસદ્ધયાણે બહુયા ।

૩. ગૌતમ ! અનંત પ્રદેશી સ્કંધો કરતાં અસંખ્યાત
પ્રદેશી. સ્કંધ પ્રદેશ વિવક્ષાવડે વિશેષ છે.

૯૮. પરમાણુ-પુદ્ગલો અને સ્કંધોની અવગાહના સ્થિતિની
અપેક્ષાએ દ્રવ્ય-પ્રદેશ વિવક્ષાથી વિશેષાધિક વગેરેનું
પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! આ એક પ્રદેશમાં સ્થિત અને બે પ્રદેશોમાં
સ્થિત થઈ રહેલા પુદ્ગલોમાં દ્રવ્ય વિવક્ષાવડે કોણ
કોનાથી વિશેષાધિક છે ?

૩. ગૌતમ ! બે પ્રદેશોમાં સ્થિત રહેલા આ પુદ્ગલો
કરતાં એક પ્રદેશમાં સ્થિત રહેલા પુદ્ગલ દ્રવ્ય
વિવક્ષાવડે વિશેષાધિક છે.

આ જ પ્રમાણે આ અભિલાપ (ધ્વનિ) અનુસાર -

ત્રણ પ્રદેશમાં સ્થિત-રહેનારા પુદ્ગલો કરતાં બે
પ્રદેશોમાં સ્થિત રહેનારા પુદ્ગલ દ્રવ્ય વિવક્ષાવડે
વિશેષાધિક છે -યાવત્- દસ પ્રદેશોમાં સ્થિત
રહેનારા પુદ્ગલો કરતાં નવ પ્રદેશોમાં રહેનારા
પુદ્ગલ દ્રવ્ય વિવક્ષાવડે વિશેષાધિક છે,

દસ પ્રદેશોમાં સ્થિત રહેનારા પુદ્ગલો કરતાં
સંખ્યાત પ્રદેશોમાં સ્થિત રહેનારા પુદ્ગલ દ્રવ્ય
વિવક્ષાવડે વિશેષ છે,

સંખ્યાત પ્રદેશોમાં સ્થિત રહેનારા પુદ્ગલો કરતાં
અસંખ્યાત પ્રદેશોમાં સ્થિત રહેનારા પુદ્ગલ દ્રવ્ય
વિવક્ષાવડે વિશેષ છે.

સર્વત્ર પુચ્છા (પ્રશ્ન) સ્વતઃ સમજવા જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! આ એક પ્રદેશમાં અને બે પ્રદેશમાં સ્થિત
રહેનારા પુદ્ગલોમાં પ્રદેશ વિવક્ષાવડે કોણ
કોનાથી વિશેષાધિક છે ?

૩. ગૌતમ ! એક પ્રદેશમાં સ્થિત રહેનારા પુદ્ગલો
કરતાં બે પ્રદેશોમાં સ્થિત રહેનારા પુદ્ગલ પ્રદેશ
વિવક્ષાવડે વિશેષાધિક છે.

આ જ પ્રમાણે -યાવત્-

નવ પ્રદેશોમાં સ્થિત રહેલા પુદ્ગલો કરતાં
દસ પ્રદેશોમાં સ્થિત રહેલા પુદ્ગલ પ્રદેશ વિવક્ષાવડે
વિશેષાધિક છે.

દસ પ્રદેશોમાં સ્થિત રહેનારા પુદ્ગલો કરતાં સંખ્યાત
પ્રદેશોમાં રહેલા પુદ્ગલ પ્રદેશ વિવક્ષાવડે વિશેષ છે.

સંખ્યાત પ્રદેશોમાં સ્થિત રહેનારા પુદ્ગલો કરતાં
અસંખ્યાત પ્રદેશોમાં સ્થિત રહેનારા પુદ્ગલ પ્રદેશ
વિવક્ષાવડે વિશેષ છે.

પ. એસિ નં ભંતે ! એગસમયટિઠઈયાણં દુસમયટિઠઈયા
ય પોગ્ગલાણં દવ્વટ્ઠયાએ કયરે કયરેહિંતો
વિસેસાહિયા ?

૩. ગોયમા ! જહા ઓગાહણાએ વત્તવ્વયા એવં ઠિઈએ વિ ।
- વિયા. સ. ૨૫, ૩. ૪, સુ. ૧૦૬-૧૧૦

૧૯. પરમાણુપોગ્ગલાણં સંધાણ ય વણ્ણાઇ પડુચ્ચ દવ્વટ્ઠપએસ-
ટ્ઠયાએ બહુયત્ત-પરૂવણં-

પ. એસિ નં ભંતે ! એગુણકાલયાણં દુગુણકાલયાણ ય
પોગ્ગલાણં દવ્વટ્ઠયાએ કયરે કયરેહિંતો વિસેસાહિયા ?

૩. ગોયમા ! એસિં જહા પરમાણુપોગ્ગલાઈણં વત્તવ્વયા
તહેવ નિરવસેસા ભાણિયવ્વા ।

એવં સવ્વેસિં વણ્ણ-ગંધ-રસાણં ।

પ. એસિ નં ભંતે ! એગુણકક્કખડાણં દુગુણકક્કખડાણ
ય પોગ્ગલાણં દવ્વટ્ઠયાએ કયરે કયરેહિંતો
વિસેસાહિયા ?

૩. ગોયમા ! એગુણકક્કખડેહિંતો પોગ્ગલેહિંતો
દુગુણકક્કખડા પોગ્ગલા દવ્વટ્ઠયાએ વિસેસાહિયા ।
એવં -જાવ-

નવગુણકક્કખડેહિંતો પોગ્ગલેહિંતો દસગુણકક્કખડા
પોગ્ગલા દવ્વટ્ઠયાએ વિસેસાહિયા ।

દસગુણકક્કખડેહિંતો પોગ્ગલેહિંતો સંખેજ્જગુણકક્કખડા
પોગ્ગલા દવ્વટ્ઠયાએ બહુયા,

સંખેજ્જગુણકક્કખડેહિંતો પોગ્ગલેહિંતો અસંખેજ્જગુણ-
કક્કખડા પોગ્ગલા દવ્વટ્ઠયાએ બહુયા,

અસંખેજ્જગુણકક્કખડેહિંતો પોગ્ગલેહિંતો અણંતગુણ-
કક્કખડા પોગ્ગલા દવ્વટ્ઠયાએ બહુયા ।

એવં પએસટ્ઠયાએ વિ ।

સવ્વત્થ પુચ્છા ભાણિયવ્વા ।

જહા કક્કખડા એવં મઝય-ગરૂય-લહુયા વિ,

સીય-ઝસિણ-નિદ્ધ-લુક્કા જહા વણ્ણા ।

- વિયા. સ. ૨૫, ૩. ૪, સુ. ૧૧૧-૧૧૭

૧૦૦. પરમાણુપોગ્ગલાણં સંધાણ ય દવ્વટ્ઠયાઈહિ અપ્પાબહુયં-

પ. એસિ નં ભંતે !

૧. પરમાણુપોગ્ગલાણં,

પ્ર. ભંતે ! એક સમયની સ્થિતિયુક્ત અને બે સમયની
સ્થિતિયુક્ત પુદ્ગલોમાં દ્રવ્યની વિવક્ષાવડે કોણ
કોનાથી વિશેષાધિક છે ?

૩. ગૌતમ ! જે પ્રમાણે પ્રદેશોમાં સ્થિત રહેલાની
અવસ્થિતિ બતાવી એ જ પ્રમાણે સ્થિતિ વિષયક
સમજવું જોઈએ.

૯૯. પરમાણુ-પુદ્ગલો અને સ્કંધોનું વર્ણાદિની અપેક્ષાએ
દ્રવ્ય-પ્રદેશ દ્વારા બહુત્વનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! આ એક ગુણ કાળા અને બે ગુણ કાળા
પુદ્ગલોમાં દ્રવ્ય વિવક્ષાથી કોણ કોના કરતાં
વિશેષાધિક છે ?

૩. ગૌતમ ! પૂર્વે જેવી રીતે પરમાણુ-પુદ્ગલ વિષયક
કહ્યું છે, એ જ પ્રમાણે અહીંયા પણ સંપૂર્ણ કથન
સમજવું જોઈએ.

આ જ પ્રકારે સર્વ વર્ણ, ગંધ, રસ સંબંધિત પણ
સમજવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! એક ગુણ કર્કશ અને દ્વિગુણ કર્કશ પુદ્ગલોમાં
દ્રવ્ય વિવક્ષાવડે કોણ કોના કરતાં વિશેષાધિક છે ?

૩. ગૌતમ ! એક ગુણ કર્કશ પુદ્ગલ કરતાં દ્વિગુણ કર્કશ
પુદ્ગલ દ્રવ્ય વિવક્ષાવડે વિશેષાધિક છે.

આ જ પ્રકારે -યાવત્-

જેનમ્ નવ ગુણ કર્કશ પુદ્ગલો કરતાં દસ ગુણ કર્કશ પુદ્ગલ
દ્રવ્ય વિવક્ષાવડે વિશેષાધિક છે.

દસ ગુણ કર્કશ પુદ્ગલો કરતાં સંખ્યાતગુણ કર્કશ
પુદ્ગલ દ્રવ્ય વિવક્ષાવડે અધિક છે.

સંખ્યાતગુણ કર્કશ પુદ્ગલો કરતાં અસંખ્યાત ગુણ
કર્કશ પુદ્ગલ દ્રવ્ય વિવક્ષાવડે અધિક છે.

અસંખ્યાતગુણ કર્કશ પુદ્ગલો કરતાં અનંતગુણ
કર્કશ પુદ્ગલ દ્રવ્ય વિવક્ષાવડે અધિક છે.

આ જ પ્રમાણે પ્રદેશ વિવક્ષાવડે પણ સમજવું જોઈએ.
સર્વત્ર પૃચ્છા કરવી જોઈએ.

જેવી રીતે કર્કશ સ્પર્શ સંબંધિત કથન કરવામાં
આવ્યું છે એવી જ રીતે મૂઠુ, ગુરુ અને લઘુ સ્પર્શોનું
વર્ણન કરવું જોઈએ.

શીત (ઠંડું), ઉષ્ણ (ગરમ), સ્નિગ્ધ (તેલી) અને રુક્ષ
(શુષ્ક) સ્પર્શોનું કથન વર્ણાને અનુરૂપ કરવું જોઈએ.

૧૦૦. પરમાણુ-પુદ્ગલ અને સ્કંધોનું દ્રવ્યાદિની અપેક્ષાએ
અલ્પબહુત્વ :

પ્ર. ભંતે ! આ

૧. પરમાણુ-પુદ્ગલો,

૨. સંખેજ્જપણસિયાણં,
૩. અસંખેજ્જપણસિયાણં,
૪. અણંતપણસિયાણ ય ખંધાણં દબ્બટ્ઠયાણ, પણસટ્ઠયાણ, દબ્બટ્ઠ-પણસટ્ઠયાણ કયરેકયરેહિંતો અપ્પા વા -જાબ- વિસેસાહિયા વા ?

૩. ગોયમા ! ૧. સબ્બત્થોવા અણંતપણસિયા ખંધા દબ્બટ્ઠયાણ,

૨. પરમાણુ પોગ્ગલા દબ્બટ્ઠયાણ અણંતગુણા,

૩. સંખેજ્જપણસિયા ખંધા દબ્બટ્ઠયાણ સંખેજ્જગુણા,

૪. અસંખેજ્જપણસિયા ખંધા દબ્બટ્ઠયાણ અસંખે-જ્જગુણા ।

પણસટ્ઠયાણ-

૧. સબ્બત્થોવા અણંતપણસિયા ખંધા પણસટ્ઠયાણ,

૨. પરમાણુપોગ્ગલા અપણસટ્ઠયાણ અણંતગુણા,

૩. સંખેજ્જપણસિયા ખંધા પણસટ્ઠયાણ સંખેજ્જગુણા,

૪. અસંખેજ્જપણસિયા ખંધા પણસટ્ઠયાણ અસંખેજ્જ-ગુણા ।

દબ્બટ્ઠ-પણસટ્ઠયાણ -

૧. સબ્બત્થોવા અણંતપણસિયા ખંધા દબ્બટ્ઠયાણ તે ચેવ પણસટ્ઠયાણ અણંતગુણા,

૨. પરમાણુપોગ્ગલા દબ્બટ્ઠ અપણસટ્ઠયાણ અણંતગુણા,

૩. સંખેજ્જપણસિયા ખંધા દબ્બટ્ઠયાણ સંખેજ્જગુણા, તે ચેવ પણસટ્ઠયાણ સંખેજ્જગુણા,

૪. અસંખેજ્જપણસિયા ખંધા દબ્બટ્ઠયાણ અસંખેજ્જ-ગુણા, તે ચેવ પણસટ્ઠયાણ અસંખેજ્જગુણા ।^૧

- વિયા. સ. ૨૫, ૩. ૪, સુ. ૧૧૮.

૧૦૧. એગપણસાઈ પોગ્ગલાણં ઓગાહનાઠિઈ પહુચ્ચ અપ્પાબહુચં-

પ. એણસિ ણં ધંતે ! ૧. એગપણસોગાઢાણં,

૨. સંખેજ્જપણસોગાઢાણં,

૩. અસંખેજ્જપણસોગાઢાણ ય પોગ્ગલાણં દબ્બટ્ઠયાણ, પણસટ્ઠયાણ, દબ્બટ્ઠ-પણસટ્ઠયાણ કયરેકયરેહિંતો અપ્પા વા -જાબ- વિસેસાહિયા વા ?

૨. સંખ્યાત પ્રદેશી,

૩. અસંખ્યાત પ્રદેશી,

૪. અનંત પ્રદેશી સ્કંધોમાં દ્રવ્યની અપેક્ષાએ, પ્રદેશની અપેક્ષાએ અને દ્રવ્ય-પ્રદેશની અપેક્ષાએ કોણ કોના કરતાં અલ્પ -યાવત્- વિશેષાધિક છે ?

૩. ગૌતમ ! ૧. દ્રવ્યની અપેક્ષાએ સૌથી અલ્પ અનંતપ્રદેશી સ્કંધ છે.

૨. (એના કરતાં) પરમાણુ-પુદ્ગલ દ્રવ્યની અપેક્ષાએ અનંતગણા છે.

૩. (એના કરતાં) સંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધ દ્રવ્યની અપેક્ષાએ સંખ્યાતગણા છે.

૪. (એના કરતાં) અસંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધ દ્રવ્યની અપેક્ષાએ અસંખ્યાતગણા છે.

પ્રદેશની અપેક્ષાએ :

૧. અનંતપ્રદેશી સ્કંધ પ્રદેશની અપેક્ષાએ સૌથી અલ્પ છે.

૨. (એના કરતાં) પરમાણુ-પુદ્ગલ અપ્રદેશોની અપેક્ષાએ અનંતગણા છે.

૩. (એના કરતાં) સંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધ પ્રદેશોની અપેક્ષાએ સંખ્યાતગણા છે.

૪. (એના કરતાં) અસંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધ પ્રદેશોની અપેક્ષાએ અસંખ્યાતગણા છે.

દ્રવ્ય અને પ્રદેશોની અપેક્ષાએ :

૧. સૌથી અલ્પ દ્રવ્યની અપેક્ષાએ અનંતપ્રદેશી સ્કંધ છે અને તે જ પ્રદેશોની અપેક્ષાએ અનંતગણા છે.

૨. (એના કરતાં) પરમાણુ-પુદ્ગલ દ્રવ્ય અને અપ્રદેશની અપેક્ષાએ અનંતગણા છે.

૩. (એના કરતાં) સંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધ દ્રવ્યની અપેક્ષાએ સંખ્યાતગણા છે અને તે જ પ્રદેશોની અપેક્ષાએ પણ સંખ્યાતગણા છે.

૪. (એના કરતાં) અસંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધ દ્રવ્યની અપેક્ષાએ અસંખ્યાતગણા છે અને તે જ પ્રદેશોની અપેક્ષાએ પણ અસંખ્યાતગણા છે.

૧૦૧. એક પ્રદેશાદિ પુદ્ગલોની અવગાહના અને સ્થિતિની અપેક્ષાએ અલ્પબહુત્વ :

પ્ર. ભંતે ! ૧. એક પ્રદેશાવગાહ,

૨. સંખ્યાત પ્રદેશાવગાહ અને

૩. અસંખ્યાત પ્રદેશાવગાહ પુદ્ગલોમાંથી દ્રવ્યની અપેક્ષાએ, પ્રદેશની અપેક્ષાએ અને દ્રવ્ય-પ્રદેશની અપેક્ષાએ કોણ કોના કરતાં અલ્પ -યાવત્- વિશેષાધિક છે ?

૩. ગોયમા ! ૧. સવ્વત્થોવા ઇગપણ્ણેસોગાઢા પોગ્ગલા દવ્વટ્ઠયાણ,
૨. સંખેજ્જપણ્ણેસોગાઢા પોગ્ગલા દવ્વટ્ઠયાણ સંખેજ્જગુણા,
૩. અસંખેજ્જપણ્ણેસોગાઢા પોગ્ગલા દવ્વટ્ઠયાણ અસંખેજ્જગુણા,
પણ્ણેસટ્ઠયાણ-

૧. સવ્વત્થોવા ઇગપણ્ણેસોગાઢા પોગ્ગલા અપણ્ણેસટ્ઠયાણ,
૨. સંખેજ્જપણ્ણેસોગાઢા પોગ્ગલા પણ્ણેસટ્ઠયાણ સંખેજ્જગુણા,
૩. અસંખેજ્જપણ્ણેસોગાઢા પોગ્ગલા પણ્ણેસટ્ઠયાણ અસંખેજ્જગુણા,
દવ્વટ્ઠપણ્ણેસટ્ઠયાણ-

૧. સવ્વત્થોવા ઇગપણ્ણેસોગાઢા પોગ્ગલા દવ્વટ્ઠ-અપણ્ણેસટ્ઠયાણ,
૨. સંખેજ્જપણ્ણેસોગાઢા પોગ્ગલા દવ્વટ્ઠયાણ સંખેજ્જગુણા, તે ચેવ પણ્ણેસટ્ઠયાણ સંખેજ્જગુણા,
૩. અસંખેજ્જપણ્ણેસોગાઢા પોગ્ગલા દવ્વટ્ઠયાણ અસંખેજ્જગુણા, તે ચેવ પણ્ણેસટ્ઠયાણ અસંખેજ્જગુણા ।

- પ. ઇણ્ણેસિ ણં ભંતે ! ઇગસમયટ્ઠિઠ્ઠિયાણં સંખેજ્જસમય-ટ્ઠિઠ્ઠિયાણં અસંખેજ્જસમયટ્ઠિઠ્ઠિયાણં ય પોગ્ગલાણં દવ્વટ્ઠયાણ પણ્ણેસટ્ઠયાણ દવ્વટ્ઠ-પણ્ણેસટ્ઠયાણ કયરે કયરેહિંતો અપ્પા વા -જાવ- વિસેસાહિયા વા ?

૩. ગોયમા ! જહા ઓગાહણાણ્ણે ભણિયા તહા ઠિઠ્ઠિયાણ વિ અપ્પાબહુયં ભાણિયવ્વં ।^૧
- વિયા. સ. ૨૫, ૩, સુ. ૧૧૯-૧૨૦

૧૦૨. પરમાણુપોગ્ગલાણં ઘંધાણ ય વણ્ણાઈ પહુચ્ચ દવ્વટ્ઠ-યાઈહિં અપ્પાબહુયં-

- પ. ઇણ્ણેસિ ણં ભંતે ! ૧. ઇગગુણકાલગાણં,
૨. સંખેજ્જગુણકાલગાણં,
૩. અસંખેજ્જગુણકાલગાણં,
૪. અણંતગુણકાલગાણ ય પોગ્ગલાણં દવ્વટ્ઠયાણ પણ્ણેસટ્ઠયાણ દવ્વટ્ઠપણ્ણેસ-ટ્ઠયાણ કયરે કયરેહિંતો અપ્પા વા -જાવ- વિસેસાહિયા વા ?

૩. ગૌતમ ! ૧. દ્રવ્યની અપેક્ષાએ એક પ્રદેશાશ્રિત પુદ્ગલ સૌથી અલ્પ છે,
૨. (એના કરતાં) સંખ્યાત પ્રદેશાશ્રિત પુદ્ગલ દ્રવ્યની અપેક્ષાએ સંખ્યાતગણા છે.
૩. (એના કરતાં) અસંખ્યાત પ્રદેશાશ્રિત પુદ્ગલ દ્રવ્યની અપેક્ષાએ અસંખ્યાતગણા છે.

પ્રદેશની અપેક્ષાએ :

૧. એક પ્રદેશાશ્રિત પુદ્ગલ અપ્રદેશની અપેક્ષાએ સૌથી અલ્પ છે.
૨. (એના કરતાં) સંખ્યાત પ્રદેશાશ્રિત પુદ્ગલ પ્રદેશની અપેક્ષાએ સંખ્યાતગણા છે.
૩. (એના કરતાં) અસંખ્યાત પ્રદેશાશ્રિત પુદ્ગલ પ્રદેશની અપેક્ષાએ અસંખ્યાતગણા છે.

દ્રવ્ય-પ્રદેશની અપેક્ષાએ :

૧. એક પ્રદેશાશ્રિત પુદ્ગલ દ્રવ્ય અને અપ્રદેશની અપેક્ષાએ સૌથી અલ્પ છે.
૨. (એના કરતાં) સંખ્યાત પ્રદેશાશ્રિત પુદ્ગલ દ્રવ્યની અપેક્ષાએ સંખ્યાતગણા છે અને એ જ પ્રદેશની અપેક્ષાએ સંખ્યાતગણા છે.
૩. (એના કરતાં) અસંખ્યાત પ્રદેશાશ્રિત પુદ્ગલ દ્રવ્યની અપેક્ષાએ અનંતગણા છે અને એ જ પ્રદેશની અપેક્ષાએ અસંખ્યાતગણા છે.

- પ્ર. ભંતે ! એક સમયની સ્થિતિયુક્ત, સંખ્યાત સમયની સ્થિતિયુક્ત અને અસંખ્યાત સમયની સ્થિતિયુક્ત પુદ્ગલોમાં દ્રવ્યની અપેક્ષાએ, પ્રદેશની અપેક્ષાએ અને દ્રવ્ય-પ્રદેશની અપેક્ષાએ કોણ કોના કરતાં અલ્પ -યાવત્- વિશેષાધિક છે ?

૩. ગૌતમ ! જેવી રીતે અવગાહના વિષયક અલ્પબહુત્વ કહ્યું છે, તેવી જ રીતે સ્થિતિનું પણ અલ્પબહુત્વ સમજવું જોઈએ.

૧૦૨. પરમાણુ-પુદ્ગલ અને સ્કંધોનું વર્ણાદિની અપેક્ષાએ દ્રવ્યાદિ વિવક્ષા દ્વારા અલ્પબહુત્વ :

- પ્ર. ભંતે ! આ ૧. એક ગુણ શ્યામ વર્ણયુક્ત,
૨. સંખ્યાતગુણ શ્યામ વર્ણયુક્ત,
૩. અસંખ્યાતગુણ શ્યામ વર્ણયુક્ત અને
૪. અનંતગુણ શ્યામવર્ણ યુક્ત, પુદ્ગલોમાં દ્રવ્ય વિવક્ષા, પ્રદેશવિવક્ષા અને દ્રવ્ય-પ્રદેશ વિવક્ષાવડે કોણ કોના કરતાં અલ્પ -યાવત્- વિશેષાધિક છે ?

૩. ગોયમા ! **एएसिं जहा परमाणुपोग्गलाणं अप्पाबहुयं**
तहा एसिं पि अप्पाबहुयं,

एवं सेसाण वि षण्ण-गंध-रसाणं ।

૫. **एसिं णं भंते ! १. एगगुणककखडाणं,**
२. संखेज्जगुणककखडाणं,
३. असंखेज्जगुणककखडाणं,
४. अणंतगुणककखडाण य पोग्गलाणं दब्बट्ठयाए
पएसट्ठयाए दब्बट्ठ-पएसट्ठयाए कयरे कयरेहितो
अप्पा वा -जाव- विसेसाहिया वा ?

૩. ગોયમા ! ૧. સવ્વત્થોવા એગગુણકકખડા પોગ્ગલા
દબ્બટ્ઠયાએ,

૨. સંખેજ્જગુણકકખડા પોગ્ગલા દબ્બટ્ઠયાએ
સંખેજ્જગુણા,

૩. અસંખેજ્જગુણકકખડા પોગ્ગલા દબ્બટ્ઠયાએ
અસંખેજ્જગુણા,

૪. અણંતગુણકકખડા પોગ્ગલા દબ્બટ્ઠયાએ
અણંતગુણા,

पएसट्ठयाए एवं चेव,

णवरं-संखेज्जगुणककखडा पोग्गला पएसट्ठयाए
असंखेज्जगुणा,

सेसं तं चेव ।

दब्बट्ठ-पएसट्ठयाए-

૧. સવ્વત્થોવા એગગુણકકખડા પોગ્ગલા દબ્બટ્ઠ-
પેસટ્ઠયાએ,

૨. સંખેજ્જગુણકકખડા પોગ્ગલા દબ્બટ્ઠયાએ
સંખેજ્જગુણા, તે ચેવ પેસટ્ઠયાએ સંખેજ્જગુણા,

૩. અસંખેજ્જગુણકકખડા પોગ્ગલા દબ્બટ્ઠયાએ
અસંખેજ્જગુણા, તે ચેવ પેસટ્ઠયાએ અસંખેજ્જગુણા,

૪. અણંતગુણકકખડા પોગ્ગલા દબ્બટ્ઠયાએ અણંતગુણા,
તે ચેવ પેસટ્ઠયાએ અણંતગુણા ।

एवं मउय-गुरू-लहुयाण वि अप्पाबहुयं ।

सीय-उसिण-निद्ध-लुक्खाणं जहा वन्नाणं तहेव ।

- વિયા. સ. ૨૫, ૩. ૪, સુ. ૧૨૧-૧૨૫

૭. ગૌતમ ! **जे प्रभासे परमाणु-पुद्गलानुं अल्पभुत्व**
कसुं भेवी ज रीते आनुं पस अल्पभुत्व समजपुं
जोईअे.

आ ज प्रभासे शेष वर्ण, गंध अने रसोनुं
अल्पभुत्व समजपुं जोईअे.

૫. ભંતે ! આ ૧. એક ગુણ કર્કશ.

૨. સંખ્યાતગુણ કર્કશ,

૩. અસંખ્યાતગુણ કર્કશ અને

૪. અનંતગુણ કર્કશ પુદ્ગલોમાં દ્રવ્ય વિવક્ષા,
પ્રદેશવિવક્ષા તથા દ્રવ્ય-પ્રદેશ વિવક્ષાવડે કોણ
કોનાથી અલ્પ -**यावत्-** વિશેષાધિક છે ?

૭. ગૌતમ ! ૧. એક ગુણ કર્કશ પુદ્ગલ દ્રવ્ય વિવક્ષાવડે
સૌથી અલ્પ છે,

૨. (એના કરતાં) સંખ્યાત ગુણ કર્કશ પુદ્ગલ દ્રવ્ય
વિવક્ષાવડે સંખ્યાતગણા છે.

૩. (એના કરતાં) અસંખ્યાતગુણ કર્કશ પુદ્ગલ
દ્રવ્ય વિવક્ષાવડે અસંખ્યાતગણા છે.

૪. (એના કરતાં) અનંતગુણ કર્કશ પુદ્ગલ દ્રવ્ય
વિવક્ષાવડે અનંતગણા છે,

प्रदेशविवक्षावडे पस आ ज प्रकारे अल्पभुत्व
समजपुं जोईअे.

विशेष-संख्यातगणानुं કર્કશ પુદ્ગલ પ્રદેશ વિવક્ષાવડે
असंख्यातगणानुं છે.

शेष वर्णन पूर्ववत् समजपुं जोईअे.

द्रव्य-प्रदेशोनी विवक्षाअे :

૧. એક ગુણ કર્કશ પુદ્ગલ દ્રવ્ય-પ્રદેશ વિવક્ષાવડે
સૌથી અલ્પ છે,

૨. (એના કરતાં) સંખ્યાતગણા કર્કશ પુદ્ગલ દ્રવ્ય
વિવક્ષાવડે સંખ્યાતગણા છે, તે જ પ્રદેશ
વિવક્ષાવડે પણ સંખ્યાતગણા છે.

૩. (એના કરતાં) અસંખ્યાતગણા કર્કશ પુદ્ગલ
દ્રવ્ય વિવક્ષાવડે અસંખ્યાતગણા છે, તે જ પ્રદેશ
વિવક્ષાવડે અસંખ્યાતગણા છે.

૪. (એના કરતાં) અનંતગણા કર્કશ પુદ્ગલ દ્રવ્ય
વિવક્ષાવડે અનંતગણા છે અને તે જ પ્રદેશ
વિવક્ષાવડે અનંતગણા છે.

आ ज प्रभासे मूहु (કોમળ), ગુરુ અને લઘુ સ્પર્શોનું
पस अल्पभुत्व समजपुं जोईअे.

शीत (ઠંડા), ઉષ્ણ (ગરમ), સ્નિગ્ધ (તૈલી) અને
रुक्ष (શુષ્ક) સ્પર્શોનું અલ્પભુત્વ વર્ણને અનુરૂપ
समजपुं जोईअे.

૧૦૩. પરમાણુપોગ્ગલાણં ઁંધાણ ય દવ્વટ્ઠયાએ કડજુમ્માઈ પરૂવણં-

પ. પરમાણુપોગ્ગલે ણં ઁંતે ! દવ્વટ્ઠયાએ કિં કડજુમ્મે, તેઓએ, દાવરજુમ્મે, કલિઓએ ?

ઁ. ગોયમા ! નો કડજુમ્મે, નો તેઓએ, નો દાવરજુમ્મે, કલિઓએ,

એવં -જાવ- અણંતપણસિએ ઁંધે ।

પ. પરમાણુપોગ્ગલા ણં ઁંતે ! દવ્વટ્ઠયાએ કિં કડજુમ્મા -જાવ- કલિઓગા ?

ઁ. ગોયમા ! ઓઘાદેસેણં સિય કડજુમ્મા -જાવ- સિય કલિઓગા,

વિહાણાદેસેણં નો કડજુમ્મા, નો તેઓગા, નો દાવરજુમ્મા, કલિઓગા,

એવં -જાવ- અણંતપણસિયા ઁંધા ।

પ. પરમાણુપોગ્ગલે ણં ઁંતે ! પણસટ્ઠયાએ કિં કડજુમ્મે -જાવ- કલિઓએ ?

ઁ. ગોયમા ! નો કડજુમ્મે, નો તેઓએ, નો દાવરજુમ્મે, કલિઓએ ।

પ. ઢુપણસિએ ણં ઁંતે ! ઁંધે પણસટ્ઠયાએ કિં કડજુમ્મે -જાવ- કલિઓએ ?

ઁ. ગોયમા ! નો કડજુમ્મે, નો તેઓએ, દાવરજુમ્મે, નો કલિઓએ ।

પ. તિપણસિએ ણં ઁંતે ! ઁંધે પણસટ્ઠયાએ કિં કડજુમ્મે -જાવ- કલિઓએ ?

ઁ. ગોયમા ! નો કડજુમ્મે, તેઓએ, નો દાવરજુમ્મે, નો કલિઓએ ।

પ. ચડપ્પણસિએ ણં ઁંતે ! ઁંધે પણસટ્ઠયાએ કિં કડજુમ્મે -જાવ- કલિઓએ ?

ઁ. ગોયમા ! કડજુમ્મે, નો તેઓએ, નો દાવરજુમ્મે, નો કલિઓએ ।

પંચપણસિએ જહા પરમાણુપોગ્ગલે ।

છપ્પણસિએ જહા ઢુપણસિએ ।

સત્તપણસિએ જહા તિપણસિએ ।

૧૦૩. પરમાણુ-પુદ્ગલ અને સ્કંધોનું દ્રવ્ય અને પ્રદેશની અપેક્ષાએ કૃતયુગ્મોનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! શું દ્રવ્યની અપેક્ષાએ (એક) પરમાણુ-પુદ્ગલ કૃતયુગ્મ છે, ત્ર્યોજ છે, દ્વાપરયુગ્મ છે કે કલ્યોજ છે ?

ઁ. ગૌતમ ! તે કૃતયુગ્મ, ત્ર્યોજ, દ્વાપરયુગ્મ નથી પરંતુ કલ્યોજ છે.

આ જ પ્રમાણે અનંતપ્રદેશી સ્કંધ પર્યંત સમજવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! દ્રવ્યની અપેક્ષાએ (ઘણાં) પરમાણુ-પુદ્ગલ કૃતયુગ્મ છે -ચાવત્- કલ્યોજ છે ?

ઁ. ગૌતમ ! સામાન્ય આદેશ વડે ક્યારેક કૃતયુગ્મ છે -ચાવત્- ક્યારેક કલ્યોજ છે.

વિશેષાદેશ વડે કૃતયુગ્મ, ત્ર્યોજ અને દ્વાપરયુગ્મ નથી પરંતુ કલ્યોજ છે.

આ જ પ્રમાણે અનંત પ્રદેશી સ્કંધો પર્યંત સમજવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! શું એક પરમાણુ-પુદ્ગલ પ્રદેશ વિવક્ષાવડે કૃતયુગ્મ -ચાવત્- કલ્યોજ છે ?

ઁ. ગૌતમ ! તે કૃતયુગ્મ, ત્ર્યોજ અને દ્વાપરયુગ્મ નથી, પરંતુ કલ્યોજ છે.

પ્ર. ભંતે ! દ્વિપ્રદેશી સ્કંધ પ્રદેશ વિવક્ષાવડે કૃતયુગ્મ -ચાવત્- કલ્યોજ છે ?

ઁ. ગૌતમ ! તે કૃતયુગ્મ, ત્ર્યોજ અને કલ્યોજ નથી પરંતુ દ્વાપરયુગ્મ છે.

પ્ર. ભંતે ! ત્રિપ્રદેશી સ્કંધ પ્રદેશ વિવક્ષાવડે કૃતયુગ્મ -ચાવત્- કલ્યોજ છે ?

ઁ. ગૌતમ ! તે કૃતયુગ્મ, દ્વાપરયુગ્મ અને કલ્યોજ નથી પરંતુ ત્ર્યોજ છે.

પ્ર. ભંતે ! ચતુષ્પ્રદેશિક સ્કંધ પ્રદેશ વિવક્ષા વડે કૃતયુગ્મ -ચાવત્- કલ્યોજ છે ?

ઁ. ગૌતમ ! તે કૃતયુગ્મ છે પરંતુ ત્ર્યોજ, દ્વાપરયુગ્મ અને કલ્યોજ નથી.

પરમાણુ-પુદ્ગલને અનુરૂપ પાંચ પ્રદેશી સ્કંધોનું કથન છે.

દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધને અનુરૂપ પદ્મપ્રદેશી સ્કંધનું કથન છે.

ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધને અનુરૂપ સપ્તપ્રદેશી સ્કંધનું કથન છે.

અટ્ઠપણસિણ જહા ચઠ્ઠપણસિણ ।

નવપણસિણ જહા પરમાણુપોગ્ગલે ।

દસપણસિણ જહા દુપણસિણ ।

પ. સંખેજ્જપણસિણ ણં ભંતે ! ળંધે પણસટ્ઠયાણ કિં કઢજુમ્મે -જાવ- કલિઓગે ?

૩. ગોયમા ! સિય કઢજુમ્મે -જાવ- સિય કલિઓગે ।

એવં અસંખેજ્જપણસિણ વિ, અણંતપણસિણ વિ ।

પ. પરમાણુપોગ્ગલા ણં ભંતે ! પણસટ્ઠયાણ કિં કઢજુમ્મા -જાવ- કલિઓગા ?

૩. ગોયમા ! ઓઘાદેસેણં સિય કઢજુમ્મા -જાવ- સિય કલિઓગા,

વિહાણાદેસેણં નો કઢજુમ્મા, નો તેઓગા, નો ઢાવરજુમ્મા, કલિઓગા ।

પ. દુપણસિયા ણં ભંતે ! ળંધા પણસટ્ઠયાણ કિં કઢજુમ્મા -જાવ- કલિઓગા ?

૩. ગોયમા ! ઓઘાદેસેણં સિય કઢજુમ્મા, નો તેઓગા, સિય ઢાવરજુમ્મા, નો કલિઓગા,

વિહાણાદેસેણં નો કઢજુમ્મા, નો તેઓગા, ઢાવરજુમ્મા, નો કલિઓગા ।

પ. તિપણસિયા ણં ભંતે ! ળંધા પણસટ્ઠયાણ કિં કઢજુમ્મા -જાવ- કલિઓગા ?

૩. ગોયમા ! ઓઘાદેસેણં સિય કઢજુમ્મા -જાવ- સિય કલિઓગા,

વિહાણાદેસેણં નો કઢજુમ્મા, તેઓગા, નો ઢાવરજુમ્મા, નો કલિઓગા ।

પ. ચઠ્ઠપણસિયા ણં ભંતે ! ળંધા પણસટ્ઠયાણ કિં કઢજુમ્મા -જાવ- કલિઓગા ?

૩. ગોયમા ! ઓઘાદેસેણ વિ, વિહાણાદેસેણ વિ કઢજુમ્મા, નો તેઓગા, નો ઢાવરજુમ્મા, નો કલિઓગા ।

પંચપણસિયા જહા પરમાણુપોગ્ગલા ।

છપ્પણસિયા જહા દુપણસિયા ।

સત્તપણસિયા જહા તિપણસિયા ।

ચતુષ્પ્રદેશી સ્કંધને અનુરૂપ અષ્ટપ્રદેશી સ્કંધનું કથન છે.

પરમાણુ-પુદ્ગલને અનુરૂપ નવપ્રદેશી સ્કંધનું કથન છે.

દ્વિપ્રદેશી સ્કંધને અનુરૂપ દસ પ્રદેશી સ્કંધનું કથન છે.

પ્ર. ભંતે ! સંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધ પ્રદેશ વિવક્ષાવડે કૃતયુગ્મ -યાવત્- કલ્યોજ છે ?

૩. ગૌતમ ! તે કદાચ કૃતયુગ્મ છે -યાવત્- કદાચ કલ્યોજ છે.

આ જ પ્રમાણે અસંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધ અને અનંત પ્રદેશી સ્કંધ વિષયક પણ સમજવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! શું (ઘણાં) પરમાણુ-પુદ્ગલ પ્રદેશ વિવક્ષાવડે કૃતયુગ્મ -યાવત્- કલ્યોજ છે ?

૩. ગૌતમ ! સામાન્ય આદેશ વડે ક્યારેક કૃતયુગ્મ છે -યાવત્- ક્યારેક કલ્યોજ છે.

વિશેષાદેશ વડે કૃતયુગ્મ, ત્ર્યોજ કે દ્વાપરયુગ્મ નથી પરંતુ કલ્યોજ છે.

પ્ર. ભંતે ! દ્વિપ્રદેશી સ્કંધ પ્રદેશ વિવક્ષાવડે કૃતયુગ્મ -યાવત્- કલ્યોજ છે ?

૩. ગૌતમ ! સામાન્ય આદેશ વડે કદાચ કૃતયુગ્મ છે અને કદાચ દ્વાપરયુગ્મ છે પરંતુ ત્ર્યોજ અને કલ્યોજ નથી.

વિશેષાદેશવડે કૃતયુગ્મ, ત્ર્યોજ કે કલ્યોજ નથી પરંતુ દ્વાપરયુગ્મ છે.

પ્ર. ભંતે ! ત્રિપ્રદેશી સ્કંધ પ્રદેશ વિવક્ષાવડે કૃતયુગ્મ -યાવત્- કલ્યોજ છે ?

૩. ગૌતમ ! સામાન્ય આદેશ વડે કદાચ કૃતયુગ્મ છે -યાવત્- કદાચ કલ્યોજ છે.

વિશેષાદેશ વડે કૃતયુગ્મ, દ્વાપરયુગ્મ અથવા કલ્યોજ નથી પરંતુ ત્ર્યોજ છે.

પ્ર. ભંતે ! ચતુષ્પ્રદેશી સ્કંધ પ્રદેશ વિવક્ષાવડે કૃતયુગ્મ -યાવત્- કલ્યોજ છે ?

૩. ગૌતમ ! સામાન્ય અને વિશેષ આદેશવડે કૃતયુગ્મ છે પરંતુ ત્ર્યોજ, દ્વાપરયુગ્મ અને કલ્યોજ નથી.

પાંચ પ્રદેશી સ્કંધોનું કથન પરમાણુ-પુદ્ગલોને અનુરૂપ છે,

છ પ્રદેશી સ્કંધોનું કથન દ્વિપ્રદેશી સ્કંધોને અનુરૂપ છે,

સત્તપ્રદેશી સ્કંધોનું કથન ત્રિપ્રદેશી સ્કંધોને અનુરૂપ છે,

અનુરૂપ છે,

અટ્ઠપણસિયા જહા ચઝપણસિયા ।

નવપણસિયા જહા પરમાણુપોગલા ।

દસપણસિયા જહા દુપણસિયા ।

- પ. સંખેજ્જપણસિયા ણં ભંતે ! ખંધા પણસટ્ઠયાણે કિં કહજુમ્મા -જાવ- કલિઓગા ?
૩. ગોયમા ! ઓઘાદેસેણં સિય કહજુમ્મા -જાવ- સિય કલિઓગા,
વિહાણાદેસેણં કહજુમ્મા વિ -જાવ- કલિઓગા વિ ।

एवं असंखेज्जपणसिया वि, अणंतपणसिया वि ।

- વિયા. સ. ૨૫, ૩. ૪, સુ. ૧૨૬-૧૫૩

૧૦૪. ઓગાહણા-ઠિર્ડ-વણ્ણાણ્ણપજ્જવ જુત્તાણંપરમાણુ-પોગલાણં ખંધાણ ય કહજુમ્માઈ પરૂવણં-

- પ. પરમાણુપોગલાણે ણં ભંતે ! કિં કહજુમ્મપણસોગાદે -જાવ- કલિઓગપણસોગાદે ?
૩. ગોયમા ! નો કહજુમ્મપણસોગાદે, નો તેઓગપ-ણસોગાદે, નો દાવર જુમ્મપણસોગાદે, કલિઓગપ-ણસોગાદે ।
- પ. દુપણસિય ણં ભંતે ! ખંધે કિં કહજુમ્મપણસોગાદે -જાવ- કલિઓગપણસોગાદે ?
૩. ગોયમા ! નો કહજુમ્મપણસોગાદે, નો તેઓગપ-ણસોગાદે, સિય દાવર જુમ્મપણસોગાદે, સિય કલિઓગપણસોગાદે ।
- પ. તિપણસિય ણં ભંતે ! ખંધે કિં કહજુમ્મપણસોગાદે -જાવ- કલિઓગપણસોગાદે ?
૩. ગોયમા ! નો કહજુમ્મપણસોગાદે, સિય તેઓગપ-ણસોગાદે, સિય દાવરજુમ્મપણસોગાદે, સિય કલિઓગપણસોગાદે ।
- પ. ચઝપણસિય ણં ભંતે ! ખંધે કિં કહજુમ્મપણસોગાદે -જાવ- કલિઓગપણસોગાદે ?
૩. ગોયમા ! સિય કહજુમ્મપણસોગાદે -જાવ- સિય કલિઓગપણસોગાદે,

एवं -जाव- अणंतपणसिए ।

- પ. પરમાણુપોગલા ણં ભંતે ! કિં કહજુમ્મપણસોગાદા -જાવ- કલિઓગપણસોગાદા ?

અષ્ટપ્રદેશી સ્કંધોનું કથન ચતુષ્પ્રદેશી સ્કંધોને અનુરૂપ છે,

નવપ્રદેશી સ્કંધોનું કથન પરમાણુ-પુદ્ગલને અનુરૂપ છે,

દસપ્રદેશી સ્કંધોનું કથન દ્વિપ્રદેશી સ્કંધોને અનુરૂપ છે.

- પ્ર. ભંતે ! શું (ઘણાં) સંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધ પ્રદેશ વિવક્ષાવડે કૃતયુગ્મ -યાવત્- કલ્યોજ છે ?
૩. ગૌતમ ! સામાન્ય આદેશ વડે કદાચ કૃતયુગ્મ છે -યાવત્- કદાચ કલ્યોજ છે.
વિશેષાદેશ વડે કૃતયુગ્મ પણ છે -યાવત્- કલ્યોજ પણ છે.

આ જ પ્રમાણે અસંખ્યાત પ્રદેશી અને અનંતપ્રદેશી સ્કંધોના વિષયમાં પણ કહેવું જોઈએ.

૧૦૪. પરમાણુ-પુદ્ગલ અને સ્કંધોની અવગણના સ્થિતિ વણ્ણાણિ પર્યવયુક્ત કૃતયુગ્મ વગેરેનું પ્રરૂપણ :

- પ્ર. ભંતે ! શું (એક) પરમાણુ-પુદ્ગલ કૃતયુગ્મ -પ્રદેશાશ્રિત છે -યાવત્- કલ્યોજ પ્રદેશાશ્રિત છે ?
૩. ગૌતમ ! તે કૃતયુગ્મ, ત્ર્યોજ અને દ્વાપરયુગ્મ પ્રદેશાશ્રિત નથી પરંતુ કલ્યોજ પ્રદેશાશ્રિત છે,
- પ્ર. ભંતે ! દ્વિપ્રદેશી સ્કંધ શું કૃતયુગ્મ પ્રદેશાશ્રિત છે -યાવત્- કલ્યોજ પ્રદેશાશ્રિત છે ?
૩. ગૌતમ ! તે કૃતયુગ્મ અને ત્ર્યોજ પ્રદેશાશ્રિત નથી, પરંતુ કદાચ દ્વાપરયુગ્મ અને કદાચ કલ્યોજ પ્રદેશાશ્રિત છે.
- પ્ર. ભંતે ! ત્રિપ્રદેશી સ્કંધ શું કૃતયુગ્મ પ્રદેશાશ્રિત છે -યાવત્- કલ્યોજ પ્રદેશાશ્રિત છે ?
૩. ગૌતમ ! તે કૃતયુગ્મ પ્રદેશાશ્રિત નથી, પરંતુ કદાચ ત્ર્યોજ, દ્વાપરયુગ્મ અને કલ્યોજ પ્રદેશાશ્રિત છે.

પ્ર. ભંતે ! ચતુષ્પ્રદેશી સ્કંધ શું કૃતયુગ્મ પ્રદેશાશ્રિત છે -યાવત્- કલ્યોજ પ્રદેશાશ્રિત છે ?

૩. ગૌતમ ! તે કદાચ કૃતયુગ્મ પ્રદેશાશ્રિત છે -યાવત્- કદાચ કલ્યોજ પ્રદેશાશ્રિત છે.

આ જ પ્રમાણે અનંતપ્રદેશી સ્કંધ પર્યંત સમજવું જોઈએ.

- પ્ર. ભંતે ! શું (ઘણાં) પરમાણુ-પુદ્ગલ કૃતયુગ્મ પ્રદેશાશ્રિત છે -યાવત્- કલ્યોજ પ્રદેશાશ્રિત છે ?

૩. ગોયમા ! ઓઘાદેસેણં-કઙ્ઙુમ્મપ્પેસોગાઢા, નો તેઓગપ્પેસોગાઢા, નો ઢાવરજુમ્મપ્પેસોગાઢા, નો કલિઓગપ્પેસોગાઢા,

વિહાણાદેસેણં નો કઙ્ઙુમ્મપ્પેસોગાઢા, નો તેઓગપ્પેસોગાઢા, નો ઢાવરજુમ્મપ્પેસોગાઢા, નો કલિઓગપ્પેસોગાઢા ।

પ. ઢુપ્પેસિયા ણં ઢંતે ! ઁંઘા કિં કઙ્ઙુમ્મપ્પેસોગાઢા -જાવ- કલિઓગપ્પેસોગાઢા ?

૩. ગોયમા ! ઓઘાદેસેણં કઙ્ઙુમ્મપ્પેસોગાઢા, નો તેઓગપ્પેસોગાઢા, નો ઢાવરજુમ્મપ્પેસોગાઢા, નો કલિઓગપ્પેસોગાઢા,

વિહાણાદેસેણં નો કઙ્ઙુમ્મપ્પેસોગાઢા, નો તેઓગપ્પેસોગાઢા, ઢાવરજુમ્મપ્પેસોગાઢા વિ, કલિઓગપ્પેસોગાઢા વિ ।

પ. તિપ્પેસિયા ણં ઢંતે ! ઁંઘા કિં કઙ્ઙુમ્મપ્પેસોગાઢા -જાવ- કલિઓગપ્પેસોગાઢા ?

૩. ગોયમા ! ઓઘાદેસેણં કઙ્ઙુમ્મપ્પેસોગાઢા, નો તેઓગપ્પેસોગાઢા, નો ઢાવરજુમ્મપ્પેસોગાઢા, નો કલિઓગપ્પેસોગાઢા,

વિહાણાદેસેણં નો કઙ્ઙુમ્મપ્પેસોગાઢા, તેઓગપ્પેસોગાઢા વિ, ઢાવરજુમ્મપ્પેસોગાઢા વિ, કલિઓગપ્પેસોગાઢા વિ,

પ. ઁણ્ણપ્પેસિયા ણં ઢંતે ! ઁંઘા કિં કઙ્ઙુમ્મપ્પેસોગાઢા -જાવ- કલિઓગપ્પેસોગાઢા ?

૩. ગોયમા ! ઓઘાદેસેણં કઙ્ઙુમ્મપ્પેસોગાઢા, નો તેઓગપ્પેસોગાઢા, નો ઢાવરજુમ્મપ્પેસોગાઢા, નો કલિઓગપ્પેસોગાઢા,

વિહાણાદેસેણં કઙ્ઙુમ્મપ્પેસોગાઢા વિ -જાવ- કલિઓગપ્પેસોગાઢા વિ ।

એવં -જાવ- અણંતપ્પેસિયા ।

પ. પરમાણુપોગ્ગલે ણં ઢંતે ! કિં કઙ્ઙુમ્મસમયટ્ઠિઈએ -જાવ- કલિઓગસમયટ્ઠિઈએ ?

૩. ગોયમા ! સિય કઙ્ઙુમ્મસમયટ્ઠિઈએ -જાવ- સિય કલિઓગસમયટ્ઠિઈએ,

એવં -જાવ- અણંતપ્પેસિયા ।

પ. પરમાણુપોગ્ગલા ણં ઢંતે ! કિં કઙ્ઙુમ્મસમયટ્ઠિઈયા -જાવ- કલિઓગસમયટ્ઠિઈયા ?

૩. ગૌતમ ! સામાન્યાદેશ વડે કૃતયુગ્મ-પ્રદેશાશ્રિત છે પરંતુ ત્ર્યોજ, ઢાપરયુગ્મ અને કલ્યોજ પ્રદેશાશ્રિત નથી.

વિશેષાદેશ વડે કૃતયુગ્મ, ત્ર્યોજ અને ઢાપરયુગ્મ પ્રદેશાશ્રિત નથી પરંતુ કલ્યોજ પ્રદેશાશ્રિત છે.

પ્ર. ભંતે ! શું (ઘણાં) ઢ્વિપ્રદેશી સ્કંઘ કૃતયુગ્મ પ્રદેશાશ્રિત છે -યાવત્- કલ્યોજ પ્રદેશાશ્રિત છે ?

૩. ગૌતમ ! સામાન્યાદેશ વડે કૃતયુગ્મ પ્રદેશાશ્રિત છે પરંતુ ત્ર્યોજ, ઢાપરયુગ્મ અને કલ્યોજ પ્રદેશાશ્રિત નથી.

વિશેષાદેશ વડે કૃતયુગ્મ પ્રદેશાશ્રિત અને ત્ર્યોજ પ્રદેશાશ્રિત નથી પરંતુ ઢાપરયુગ્મ પ્રદેશાશ્રિત અને કલ્યોજ પ્રદેશાશ્રિત છે.

પ્ર. ભંતે ! શું (ઘણાં) ત્રિપ્રદેશી સ્કંઘ કૃતયુગ્મ પ્રદેશાશ્રિત છે -યાવત્- કલ્યોજ પ્રદેશાશ્રિત છે ?

૩. ગૌતમ ! સામાન્યાદેશ વડે કૃતયુગ્મ પ્રદેશાશ્રિત છે પરંતુ ત્ર્યોજ, ઢાપરયુગ્મ અને કલ્યોજ પ્રદેશાશ્રિત નથી.

વિશેષાદેશ વડે કૃતયુગ્મ પ્રદેશાશ્રિત નથી પરંતુ ત્ર્યોજ, ઢાપરયુગ્મ અને કલ્યોજ પ્રદેશાશ્રિત છે.

પ્ર. ભંતે ! શું (ઘણાં) ચતુષ્પ્રદેશી સ્કંઘ કૃતયુગ્મ પ્રદેશાશ્રિત છે -યાવત્- કલ્યોજ પ્રદેશાશ્રિત છે ?

૩. ગૌતમ ! સામાન્યાદેશ વડે કૃતયુગ્મ પ્રદેશાશ્રિત છે, પરંતુ ત્ર્યોજ, ઢાપરયુગ્મ અને કલ્યોજ પ્રદેશાશ્રિત નથી.

વિશેષાદેશ વડે કૃતયુગ્મ પ્રદેશાશ્રિત પણ છે -યાવત્- કલ્યોજ પ્રદેશાશ્રિત પણ છે.

આ જ પ્રમાણે અનંત પ્રદેશી સ્કંઘો પર્યંત સમજવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! શું (એક) પરમાણુ-પુદ્ગલ કૃતયુગ્મ સમયની સ્થિતિયુક્ત છે -યાવત્- કલ્યોજ સમયની સ્થિતિયુક્ત છે ?

૩. ગૌતમ ! કદાચ કૃતયુગ્મ સમયની સ્થિતિયુક્ત છે -યાવત્- કદાચ કલ્યોજ સમયની સ્થિતિયુક્ત છે.

આ જ પ્રમાણે અનંતપ્રદેશી સ્કંઘ પર્યંત સમજવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! શું (ઘણાં) પરમાણુ-પુદ્ગલ કૃતયુગ્મ સમયની સ્થિતિયુક્ત છે -યાવત્- કલ્યોજ સમયની સ્થિતિયુક્ત છે ?

૩. ગોયમા ! ઓઘાદેસેણં-સિય કઢજુમ્મસમયટ્ઠિઈયા
-જાવ- સિય કલિઓગસમયટ્ઠિઈયા,

વિહાણાદેસેણં કઢજુમ્મસમયટ્ઠિઈયા વિ -જાવ-
કલિઓગસમયટ્ઠિઈયા વિ,
એવં -જાવ- અણંતપણ્ણસિયા ।

૫. પરમાણુપોગ્ગલે ણં ભંતે ! કાલવણ્ણપજ્જવેહિં કિં
કઢજુમ્મે, તેઓગે, દાવરજુમ્મે, કલિઓગે ?

૩. ગોયમા ! જહા ઠિઈએ વત્તવ્વયા એવં વણ્ણેસુ વિ
સવ્વેસુ, ગંધેસુ વિ ।

એવં રસેસુ વિ -જાવ- મહુરો રસો ત્તિ ।

૫. અણંતપણ્ણેણં ભંતે ! ખંધે કક્કલ્લપાસપજ્જવેહિં
કિં કઢજુમ્મે, તેઓગે, દાવરજુમ્મે, કલિઓગે ?

૩. ગોયમા ! સિય કઢજુમ્મે -જાવ- સિય કલિઓગે ।

૫. અણંતપણ્ણેણં ભંતે ! ખંધા કક્કલ્લપાસપજ્જવેહિં
કિં કઢજુમ્મા, તેઓગા, દાવરજુમ્મા, કલિઓગા ?

૩. ગોયમા ! ઓઘાદેસેણં સિય કઢજુમ્મા -જાવ- સિય
કલિઓગા,
વિહાણાદેસેણં કઢજુમ્મા વિ -જાવ- કલિઓગા વિ ।

એવં મત્તય-ગરૂય-લહુયા વિ ભાણિયવ્વા,

સીય-ઉસિણ-નિદ્ધ-લુક્કા જહા વણ્ણા ।

-વિયા. સ. ૨૫, ઉ. ૪, સુ. ૧૫૪-૧૭૩

૧૦૫. અણ્ણઉત્થિયાણં ઘંધસ્સ સાહણ્ણ ભેયસ્સ ધારણા
નિરાકરણ પરૂવણં-

અણ્ણઉત્થિયા ણં ભંતે ! એવમાહ્કલ્લંતિ -જાવ- એવં
પરૂવેતિ-

દો પરમાણુ પોગ્ગલા એગયઓ ન સાહણ્ણંતિ ।

૫. કમ્હા દો પરમાણુ પોગ્ગલા એગયઓ ન સાહણ્ણંતિ ?

૩. દોણ્હં પરમાણુપોગ્ગલાણં નત્થિ સિણેહકાએ,
તમ્હા દો પરમાણુ પોગ્ગલા એગયઓ ન સાહણ્ણંતિ,

તિણ્ણિ પરમાણુ પોગ્ગલા એગયઓ સાહણ્ણંતિ ।

૩. ગૌતમ ! સામાન્યાદેશ વડે કદાય કૃતયુગ્મ સમયની
સ્થિતિયુક્ત છે -યાવત્- કદાય કલ્યોજ સમયની
સ્થિતિયુક્ત છે.

વિશેષાદેશ વડે કૃતયુગ્મ સમયની સ્થિતિયુક્ત પણ
છે -યાવત્- કલ્યોજ સમયની સ્થિતિયુક્ત પણ છે.

આ જ પ્રમાણે અનંત પ્રદેશી સ્કંધો પર્યંત સમજવું
જોઈએ.

૫. ભંતે ! (એક) પરમાણુ-પુદ્ગલ કૃષ્ણવર્ણ પર્યાયોની
અપેક્ષાએ શું કૃતયુગ્મ, ત્ર્યોજ, દ્વાપરયુગ્મ અને
કલ્યોજ છે ?

૩. ગૌતમ ! જે પ્રમાણે સ્થિતિનું કહેવામાં આવ્યું છે,
એ જ પ્રમાણે સમગ્ર વર્ણો અને ગંધોને માટે પણ
સમજવું જોઈએ.

આ જ પ્રમાણે મધુરરસ પર્યંત સમગ્ર રસોને માટે
પણ સમજવું જોઈએ.

૫. ભંતે ! (એક) અનંતપ્રદેશી સ્કંધ કર્કશ સ્પર્શ
પર્યાયોની અપેક્ષાએ શું કૃતયુગ્મ, ત્ર્યોજ, દ્વાપરયુગ્મ
અને કલ્યોજ છે ?

૩. ગૌતમ ! તે કદાય કૃતયુગ્મ છે -યાવત્- કદાય
કલ્યોજ છે.

૫. ભંતે ! (દ્વાણાં) અનંતપ્રદેશી સ્કંધ કર્કશ સ્પર્શ
પર્યાયોની અપેક્ષાએ શું કૃતયુગ્મ, ત્ર્યોજ, દ્વાપરયુગ્મ
અને કલ્યોજ છે ?

૩. ગૌતમ ! સામાન્યાદેશ વડે કદાય કૃતયુગ્મ છે -યાવત્-
કદાય કલ્યોજ છે.

વિશેષાદેશ વડે કૃતયુગ્મ પણ છે -યાવત્- કલ્યોજ
પણ છે.

આ જ પ્રમાણે મૂદ્ધ, ગુરુ, લઘુ સ્પર્શ સંબંધી વર્ણન
પણ સમજવું જોઈએ.

શીત-ઠંડાં, ઉષ્ણ-ગરમ, સ્નિગ્ધ-ચિક્ષા અને
રુક્ષ-લુપા સ્પર્શોનું કથન વર્ણોને અનુરૂપ સમજવું
જોઈએ.

૧૦૫. અન્યતીર્થિકોના સ્કંધના સંયોગ અને વિયોગની ધારણા-
નિરાકરણનું પ્રરૂપણ :

ભંતે ! અન્યતીર્થિકો આ પ્રમાણે કહે છે -યાવત્- આ
પ્રમાણે પ્રરૂપણા કરે છે કે -

'બે પરમાણુ પુદ્ગલ' એકી સાથે ચોટતા નથી.

૫. બે પરમાણુ પુદ્ગલ એકીસાથે કેમ ચોટતા નથી ?

૩. બે પરમાણુ પુદ્ગલોમાં ચીકાશ (ચીકણાપણું) નથી.

એથી બે પરમાણુ પુદ્ગલ એકી સાથે ચોટતા
(ચીપક્તાં) નથી.

ત્રણ પરમાણુ-પુદ્ગલ એકી સાથે ચોટે છે.

- પ. કમ્હા તિણ્ણિ પરમાણુ પોગ્ગલા એગયઓ સાહણ્ણંતિ ?
 ડ. તિણ્ણં પરમાણુપોગ્ગલાણં અત્થિ સિણેહકાએ,
 તમ્હા તિણ્ણિ પરમાણુપોગ્ગલા એગયઓ સાહણ્ણંતિ,
 તે ભિજ્જમાણા દુહા વિ, તિહા વિ કજ્જંતિ ।

દુહા કજ્જમાણા,
 એગયઓ દિવડ્ઢે પરમાણુ પોગ્ગલે ભવઈ,
 એગયઓ વિ દિવડ્ઢે પરમાણુ પોગ્ગલે ભવઈ ।
 તિહા કજ્જમાણા-
 તિણ્ણિ પરમાણુ પોગ્ગલા ભવંતિ,
 એવં ચત્તારિ ।

પંચ પરમાણુ પોગ્ગલા એગયઓ સાહણ્ણંતિ ।
 એગયઓ સાહણ્ણિત્તા દુક્ખત્તાએ કજ્જંતિ ।

દુક્ખે વિ ય ણં સાસએ સયા સમિયં ઉવચિજ્જઈ ય
 અવચિજ્જઈ ય ।

- પ. સે કહમેયં મંતે ! એવં ?
 ડ. ગોયમા ! જં ણં તે અણ્ણઉત્થિયા એવમાઈક્ખંતિ
 -જાવ- એવં પરૂવેતિ-
 દો પરમાણુ પોગ્ગલા એગયઓ ન સાહણ્ણંતિ -જાવ-
 દુક્ખે વિ ય ણં સાસએ સયા સમિયં ઉવચિજ્જઈ ય
 અવચિજ્જઈ ય ।
 જે તે એવમાહંસુ મિચ્છા તે એવમાહંસુ,
 અહં પુણ એવમાઈક્ખામિ -જાવ- એવં પરૂવેમિ-

‘દો પરમાણુ પોગ્ગલા એગયઓ સાહણ્ણંતિ ।’

- પ. કમ્હા દો પરમાણુ પોગ્ગલા એગયઓ સાહણ્ણંતિ ?
 ડ. દોણ્ણં પરમાણુ પોગ્ગલાણં અત્થિ સિણેહકાએ,
 તમ્હા દો પરમાણુ પોગ્ગલા એગયઓ સાહણ્ણંતિ,
 તે ભિજ્જમાણા દુહા કજ્જંતિ,
 દુહા કજ્જમાણા-
 એગયઓ પરમાણુ પોગ્ગલે,
 એગયઓ પરમાણુ પોગ્ગલે ભવઈ ।

- પ્ર. ત્રણ પરમાણુ પુદ્ગલ એકી સાથે કેમ ચોટે છે ?
 ડ. ત્રણ પરમાણુ-પુદ્ગલોમાં ચીકાશ (ચીકણાપણું) છે.
 આથી ત્રણ પરમાણુ-પુદ્ગલ એકી સાથે ચોટે છે.
 ત્રણ પરમાણુ-પુદ્ગલોના બે વિભાગ પણ હોય
 છે અને ત્રણ વિભાગ પણ હોય છે.

બે વિભાગ કરવામાં આવે તો,
 એક તરફ દોઢ પરમાણુ પુદ્ગલ હોય છે,
 બીજી તરફ પણ દોઢ પરમાણુ પુદ્ગલ હોય છે.
 ત્રણ વિભાગ કરવામાં આવે તો-
 જુદા-જુદા ત્રણ પરમાણુ-પુદ્ગલ થઈ જાય છે.
 આ જ પ્રમાણે ચાર પરમાણુ-પુદ્ગલો સંબંધિત
 પણ કહેવું જોઈએ.

પાંચ પરમાણુ પુદ્ગલ એકી સાથે ચોટી જાય છે,
 એકી સાથે ચોટી જઈને તેઓ દુઃખમાં પરિણમિત
 થાય છે,

તે દુઃખ શાશ્વત છે અને સર્વદા સમ્યક્ પ્રકારે ઉપચય
 (વૃદ્ધિ) તથા અપચય (હાનિ)ને પ્રાપ્ત કરે છે.

- પ્ર. મંતે ! અન્ય (સંપ્રદાયવાળાઓ)નું આ કથન કેવું
 છે ?

- ડ. ગૌતમ ! અન્યતીર્થિક જે આ પ્રમાણે કહે છે
 જૈનમ્ -ચાવત્-આપ્રમાણે નિરૂપણ કરે છે કે -

બે પરમાણુ પુદ્ગલ એકી સાથે ચોટતા નથી -ચાવત્-
 તે દુઃખ શાશ્વત છે, હંમેશા સમ્યક્ પ્રકારે ઉપચય
 (વૃદ્ધિ) તથા અપચય (હાનિ)ને પ્રાપ્ત કરે છે.
 તેઓએ જે આ પ્રમાણે કહે છે તે મિથ્યા છે.
 (ગૌતમ !) હું આ પ્રમાણે કહું છું -ચાવત્-
 પ્રરૂપણા કરું છું કે -

‘બે પરમાણુ-પુદ્ગલ એકી સાથે ચોટી જાય છે.’

- પ્ર. બે પરમાણુ-પુદ્ગલ એકી સાથે કેમ ચોટી જાય
 છે ?
 ડ. બંને પરમાણુ-પુદ્ગલોમાં ચીકાસ (ચીકણાપણું) છે,
 એટલા માટે બે પરમાણુ પુદ્ગલ એકી સાથે ચોટી
 જાય છે,
 તે બે પરમાણુ-પુદ્ગલોના બે ભાગ કરી શકાય છે,
 બે વિભાગ કરવામાં આવે તો,
 એક તરફ એક પરમાણુ-પુદ્ગલ રહે છે.
 એક તરફ એક પરમાણુ-પુદ્ગલ રહે છે.

તિણિ પરમાણુ પોગ્ગલા એગયઓ સાહણ્ણંતિ ।

પ. કમ્હા તિણિ પરમાણુ પોગ્ગલા એગયઓ સાહણ્ણંતિ ?

૩. તિણ્હં પરમાણુ પોગ્ગલાણં અત્થિ સિણેહકાણ, તમ્હા તિણિ પરમાણુ પોગ્ગલા એગયઓ સાહણ્ણંતિ ।

તે ભિજ્જમાણા દુહા વિ, તિહા વિ કજ્જંતિ ।

દુહા કજ્જમાણા-

એગયઓ પરમાણુ પોગ્ગલે,
એગયઓ દુપણ્ણેણે ઁંધે ભવઈ ।

તિહા કજ્જમાણા-

તિણિ પરમાણુ પોગ્ગલા ભવંતિ,

એવં ચત્તારિ ।

પંચ પરમાણુ પોગ્ગલા એગયઓ સાહણ્ણંતિ,
એગયઓ સાહણ્ણિત્તા ઁંધત્તાણે કજ્જંતિ,
ઁંધે વિ ય ણં સે અસાસણે સયા સમિયં ઉવચિજ્જઈ ય
અવચિજ્જઈ ય ।

- વિયા. સ. ૧, ઉ. ૧૦, સુ. ૧

૧૦૬. નિક્કલેવ વિહિણા ઁંધસ્સ પરૂવણં-

પ. સે કિં તં ઁંધે ?

૩. ઁંધે ચઁવિહે પણ્ણત્તે, તં જહા-

૧. નામઁંધે, ૨. ઠવણાઁંધે,
૩. દવ્વઁંધે, ૪. ભાવઁંધે ।

પ. સે કિં તં નામ ઁંધે ?

૩. નામઁંધે જસ્સ ણં જીવસ્સ વા અજીવસ્સ વા -જાવ-
ઁંધે તિ ણામં કજ્જઈ, સે તં ણામઁંધે ।

પ. સે કિં તં ઠવણાઁંધે ?

૩. ઠવણાઁંધે જણ્ણં કટ્ટકમ્મે વા -જાવ- વરાઁંડે ઁ વા
એગો વા અણેગા વા સઁંભાવઠવણાણ વા અસઁંભા-
વઠવણાણ વા ઁંધે ઁ ઠવણા ઠવિજ્જઈ, સે તં
ઠવણાઁંધે ।

પ. ણામ-ઠવણાણં કો પઁવિસેસો ?

૩. નામં આવકહિયં ઠવણા ઁત્તરિયા વા હોજ્જા
આવકહિયા વા ।

ત્રણ પરમાણુ-પુદ્ગલ એકી સાથે ચોટી જાય છે.

પ્ર. ત્રણ પરમાણુ-પુદ્ગલ એકી સાથે કેમ ચોટી જાય છે ?

૩. ત્રણે પરમાણુ પુદ્ગલોમાં ચીકાશ છે,
એટલા માટે ત્રણ પરમાણુ-પુદ્ગલ એકી સાથે
ચોટી જાય છે.

ત્રણ પરમાણુ-પુદ્ગલોના બે વિભાગ પણ થાય છે અને ત્રણ વિભાગ પણ થાય છે,

બે વિભાગ કરવામાં આવે તો -

એક તરફ એક પરમાણુ પુદ્ગલ રહે છે.

એક તરફ એક દ્વિપ્રદેશી સ્કંધ હોય છે.

ત્રણ વિભાગ કરવામાં આવે તો -

ત્રણ પરમાણુ- પુદ્ગલ થાય છે.

આ જ પ્રમાણે ચાર પરમાણુ-પુદ્ગલો સંબંધિત પણ સમજવું જોઈએ.

પાંચ પરમાણુ-પુદ્ગલ એકી સાથે ચોટી જાય છે.

એકી સાથે ચોટીને સ્કંધ બને છે,

તે સ્કંધ અશાશ્વત છે અને તે સર્વદા સમ્યક્ પ્રકારે ઉપચય (બુદ્ધિ) તથા અપચય (હાનિ)ને પ્રાપ્ત કરે છે.

૧૦૬. નિક્કલેવ (ન્યાસ) વિધિ વડે સ્કંધનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. સ્કંધનું શું સ્વરૂપ છે ?

૩. સ્કંધ ચાર પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે, જેમકે -

૧. નામસ્કંધ, ૨. સ્થાપના સ્કંધ,
૩. દ્રવ્યસ્કંધ, ૪. ભાવસ્કંધ.

પ્ર. નામ સ્કંધનું સ્વરૂપ શું છે ?

૩. જ્યારે કોઈ જીવ અથવા અજીવનું -યાવત્-
'સ્કંધ' એમ નામ રાખવામાં આવે તો એ
નામસ્કંધ કહેવાય છે.

પ્ર. સ્થાપના સ્કંધનું સ્વરૂપ શું છે ?

૩. કાષ્ઠકર્મ -યાવત્- કોડીમાં એક અથવા અનેક
સ્કંધની સદ્ભાવરૂપે કે અસદ્ભાવરૂપે સ્થાપના
કરવામાં આવે છે તે સ્થાપના સ્કંધ છે.

પ્ર. નામ અને સ્થાપના વચ્ચે શું અંતર છે ?

૩. નામ-વસ્તુના દીર્ઘકાલીન અસ્તિત્વ સુધી કાયમ
રહે છે પરંતુ સ્થાપના-અલ્પકાલીન અને
દીર્ઘકાલીન બંને પ્રકારની હોય છે.

- પ. સે કિં તં દબ્વખંધે ?
 ડ. દબ્વખંધે દુવિહે પળ્ણત્તે, તં જહા-
 ૧. આગમઓ ય,
 ૨. નો આગમઓ ય ।
 પ. સે કિં તં આગમઓ દબ્વખંધે ?
 ડ. આગમઓ દબ્વખંધે જસ્સ ણં ખંધે ઇ પયં સિક્કિલ્લયં,
 ઠિયં, જિયં, મિયં -જાલ્લ- ણેગમસ્સ ંગે અણુવડત્તં
 આગમઓ ંગે દબ્વખંધે,

દો અણુવડત્તા આગમઓ દોણિણ દબ્વખંધાઈં,

તિણિણ અણુવડત્તા આગમઓ તિણિણ દબ્વખંધાઈં,

ંવં જાવડયા અણુવડત્તા તાવડયા તાઈં દબ્વખંધાઈં ।

ંવમેવ વવહારસ્સ વિ ।

સંગહસ્સ ંગો વા અણેગા વા અણુવડત્તો વા,
 અણુવડત્તા વા દબ્વખંધે વા દબ્વખંધાણિ વા સે ંગે
 દબ્વખંધે ।

ડજ્જુસુયસ્સ ંગો અણુવડત્તો આગમઓ ંગે દબ્વખંધે,
 પુહત્તં ણેચ્છઈ ।

તિણ્હં સદ્દળયાણં જાણં અણુવડત્તે અવત્થૂ,
 કમ્હા જડ જાણં કહં અણુવડત્તે ભવડ ।

સે ત્તં આગમઓ દબ્વખંધે ।

- પ. સે કિં તં ણો આગમઓ દબ્વખંધે ?
 ડ. ણો આગમઓ દબ્વખંધે તિવિહે પળ્ણત્તે, તં જહા-
 ૧. જાણગસરીરદબ્વખંધે, ૨. ભવિયસરીરદબ્વખંધે,
 ૩. જાણગસરીરભવિયસરીરવડરિત્તે દબ્વખંધે ।
 પ. સે કિં તં જાણગસરીરદબ્વખંધે ?
 ડ. જાણગસરીરદબ્વખંધે-ખંધે ઇ પયથ્થાહિગાર
 જાણગસ્સ જં સરીરયં વવગય ચુચ્ચાવિત્ત ચત્ત દેહં
 જીવ વિપ્પજલ્લં સેજ્જાગયં વા સંધારગયં વા
 સિલ્લસિલાતલગયં વા પાસિત્તાણં કોઈ ભણેજ્જા-
 અહો ! ણં ઇમેણં સરીરં સમુસ્સંણં જિણદિલ્લેણં
 ભાવેણં ખંધે ત્તિ પયં આઘવિયં પળ્ણવિયં પરુવિયં
 દંસિયં નિદંસિયં ડવદંસિયં ।

- પ્ર. દ્રવ્ય સ્કંધનું સ્વરૂપ શું છે ?
 ડ. દ્રવ્ય સ્કંધ બે પ્રકારનાં કહેવામાં આવ્યા છે, જેમકે-
 ૧. આગમ વડે દ્રવ્ય સ્કંધ,
 ૨. નો આગમ વડે દ્રવ્ય સ્કંધ.
 પ્ર. આગમ દ્રવ્ય સ્કંધનું સ્વરૂપ શું છે ?
 ડ. આગમ-જેણે સ્કંધપદને શીખ્યું છે, સ્થિત કર્યું છે,
 જીતમિત કર્યું છે -ચાવત્- નેગમનયની અપેક્ષાએ
 એક અનુપયુક્ત આત્મા આગમ વડે એક દ્રવ્ય
 સ્કંધ છે,
 બે અનુપયુક્ત આત્માઓ આગમ વડે બે દ્રવ્ય
 સ્કંધ છે,
 ત્રણ અનુપયુક્ત આત્માઓ આગમ વડે ત્રણ
 દ્રવ્ય સ્કંધ છે,
 આ જ પ્રમાણે જેટલી પણ અનુપયુક્ત આત્માઓ
 છે, એટલા જ આગમ દ્રવ્ય સ્કંધ સમજવા જોઈએ.
 આ જ પ્રમાણે વ્યવહારનય પણ આગમ સ્કંધના
 ભેદ સ્વીકાર કરે છે.
 સંપ્રહનય એક અનુપયુક્ત આત્માને એક દ્રવ્ય
 સ્કંધ અને અનેક અનુપયુક્ત આત્માઓને અનેક
 દ્રવ્યસ્કંધ માનતા નથી પરંતુ સમગ્રને એક જ દ્રવ્ય
 સ્કંધ માને છે.
 ઋજુ સૂત્રનય એક અનુપયુક્ત આત્મા એક
 આગમ દ્રવ્યસ્કંધ માને છે તે ભેદોને સ્વીકાર
 કરતા નથી.
 ત્રણે શબ્દનય અનુપયુક્ત જ્ઞાયકને અવસ્તુ માને છે.
 કારણ કે જે જ્ઞાયક છે તે અનુપયુક્ત કેવી રીતે
 થઈ શકે છે ?
 આ આગમ દ્રવ્યસ્કંધનું સ્વરૂપ છે.
 પ્ર. નોઆગમ દ્રવ્યસ્કંધનું સ્વરૂપ શું છે ?
 ડ. નોઆગમ દ્રવ્યસ્કંધ ત્રણ પ્રકારના કહેવામાં
 આવ્યા છે, જેમકે -
 ૧. જ્ઞાયક શરીર દ્રવ્ય સ્કંધ, ૨. ભવ્યશરીર દ્રવ્ય સ્કંધ,
 ૩. જ્ઞાયક શરીર ભવ્ય શરીર વ્યતિરિક્ત દ્રવ્ય સ્કંધ.
 પ્ર. જ્ઞાયક શરીર દ્રવ્યસ્કંધનું સ્વરૂપ શું છે ?
 ડ. સ્કંધ પદના અર્થાધિકારના જાણકાર (જાણવા-
 વાળા)ના ચૈતન્યરહિત, પ્રાણરહિત, ત્યાજ્ય (ત્યાગી
 દીધેલો) દેહ જીવ વિપ્રમુક્ત શરીરને શૈલ્યાગત,
 સંસ્તારકગત, સિદ્ધશિલાગત જોઈને કોઈ કહે -
 'અહો' આ શરીરપિંડ વડે (જિનોપદેશિત ભાવથી)
 સ્કંધપદનું અધ્યયન કર્યું હતું, પ્રજ્ઞાપિત, પ્રરુપિત,
 દર્શિત, નિદર્શિત અને ઉપદર્શિત કર્યું હતું, તે
 જ્ઞાયક શરીર દ્રવ્ય સ્કંધ છે.

જહા કો દિદ્ધંતો ?

અયં મહુકુંભે આસી, અયં ઘયકુંભે આસી, સે ત્તં જાણગ સરીર દવ્વખંધે ।

- પ. સે કિં તં ભવિયસરીરદવ્વખંધે ?
 ડ. ભવિયસરીરદવ્વખંધે-જે જીવે જોણિજમ્મણનિક્ખંતે ડમેણં ચેવ સરીરસમુસ્સણં આદત્તણં જિણોવ-
 ડટ્ટેણં ખંધે ડ પયં સે ય કાલે સિક્ખિસ્સઢ ણ તાવ સિક્ખઢ ।

પ. જહા કો દિદ્ધંતો ?

ડ. અયં મહુકુંભે ભવિસ્સઢ, અયં ઘયકુંભે ભવિસ્સઢ, સે ત્તં ભવિયસરીર દવ્વખંધે ।

પ. સે કિં તં જાણગસરીર-ભવિયસરીરવઢરિત્તે દવ્વખંધે ?

ડ. જાણગસરીર-ભવિયસરીરવઢરિત્તે દવ્વખંધે તિવિહે પ્ણત્તે, તં જહા-

૧. સચિત્તે, ૨. અચિત્તે, ૩. મીસણ ।

પ. સે કિં તં સચિત્તદવ્વખંધે ?

ડ. સચિત્તદવ્વખંધે અણેગવિહે પ્ણત્તે, તં જહા-

૧. હયખંધે, ૨. ગયખંધે,
 ૩. કિન્નરખંધે, ૪. કિંપુરિસખંધે,
 ૫. મહોરગખંધે, ૬. ડસખંધે ।

સે તં સચિત્ત દવ્વખંધે ।

પ. સે કિં તં અચિત્તદવ્વખંધે ?

ડ. અચિત્તદવ્વખંધે અણેગવિહે પ્ણત્તે, તં જહા-

દુપણિણે ખંધે, તિપણિણે ખંધે -જાવ-દસપણિણે ખંધે, સંખેજ્જપણિણે ખંધે, અસંખેજ્જપણિણે ખંધે, અણંતપણિણે ખંધે, સે ત્તં અચિત્તદવ્વખંધે ।

પ. સે કિં તં મીસદવ્વખંધે ?

ડ. મીસદવ્વખંધે અણેગવિહે પ્ણત્તે, તં જહા-

સેણાણ અગ્ગિમખંધે, સેણાણ મજ્જિમખંધે, સેણાણ પચ્છિમખંધે, સે ત્તં મીસદવ્વખંધે ।

અહવા જાણગસરીર-ભવિયસરીરવઢરિત્તે દવ્વખંધે તિવિહે પ્ણત્તે, તં જહા-

એનું કોઈ દષ્ટાંત છે ?

આ મધુકુંભ હતો, આઘૃત (ઘી) કુંભ હતો, આ જાયક શરીર દ્રવ્ય સ્કંધનું સ્વરૂપ છે.

પ્ર. ભવ્યશરીર દ્રવ્ય સ્કંધનું સ્વરૂપ શું છે ?

ડ. સમયાવધિપૂર્ણ થતાં યથોચિત સમયે કોઈ યોનિસ્થાનથી બહાર નીકળે અને તે આ પ્રાપ્ત કરેલ શરીર સંઘાત વડે ભવિષ્યમાં જિનોપદેશિત ભાવાનુસાર સ્કંધ પદને શીખશે પરંતુ હમણાં કોઈ શીખતાં નથી તે ભવ્ય શરીર દ્રવ્ય સ્કંધ છે.

પ્ર. એને માટે કહ્યું દષ્ટાંત છે ?

ડ. આ મધુકુંભ હશે કે ઘૃતકુંભ હશે એવું કહેવામાં આવે છે, આ ભવ્યશરીર દ્રવ્ય સ્કંધનું સ્વરૂપ છે.

પ્ર. જાયકશરીર ભવ્યશરીર વ્યતિરિક્ત દ્રવ્યસ્કંધનું સ્વરૂપ શું છે ?

ડ. જાયક શરીર - ભવ્યશરીર વ્યતિરિક્ત દ્રવ્ય સ્કંધ ત્રણ પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે, જેમકે -

૧. સચિત્ત, ૨. અચિત્ત, ૩. મિશ્ર.

પ્ર. સચિત્ત દ્રવ્યસ્કંધનું સ્વરૂપ શું છે ?

ડ. સચિત્ત દ્રવ્યસ્કંધ અનેક પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે, જેમકે -

૧. હય (અશ્વ) સ્કંધ, ૨. ગજ (હાથી) સ્કંધ,
 ૩. કિન્નર સ્કંધ, ૪. કિંપુરુપસ્કંધ,
 ૫. મહોરગ સ્કંધ, ૬. વૃષભ (બળદ) સ્કંધ.

આ સચિત્ત દ્રવ્યસ્કંધનું સ્વરૂપ છે.

પ્ર. અચિત્ત દ્રવ્યસ્કંધનું સ્વરૂપ શું છે ?

ડ. અચિત્ત દ્રવ્યસ્કંધ અનેક પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે, જેમકે -

દ્વિપ્રદેશી સ્કંધ, ત્રિપ્રદેશી સ્કંધ -યાવત્- દસપ્રદેશી સ્કંધ, સંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધ, અસંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધ, અનંતપ્રદેશી સ્કંધ, આ અચિત્ત દ્રવ્યસ્કંધનું સ્વરૂપ છે.

પ્ર. મિશ્ર દ્રવ્યસ્કંધનું સ્વરૂપ શું છે ?

ડ. મિશ્ર દ્રવ્યસ્કંધ અનેક પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે, જેમકે -

સેનાનો અગ્નિમસ્કંધ, સેનાનો મધ્યમસ્કંધ, સેનાનો અંતિમસ્કંધ, આ મિશ્ર દ્રવ્ય સ્કંધનું સ્વરૂપ છે.

અથવા જાયક શરીર - ભવ્યશરીર વ્યતિરિક્ત દ્રવ્ય સ્કંધના ત્રણ પ્રકાર છે, જેમકે -

૧. કસિણખંધે, ૨. અકસિણખંધે,
૩. અણેગદવિયખંધે ।

પ. સે કિં તં કસિણખંધે ?

૩. કસિણખંધે-સે ચેવ હયક્ષંધે ગયક્ષંધે -જાવ-
ઉસખંધે, સે તં કસિણખંધે ।

પ. સે કિં તં અકસિણખંધે ?

૩. અકસિણખંધે-સે ચેવ દુપણસિયાઈં ળંધે -જાવ-
અણંતપણસિયાઈં ળંધે ।
સે તં અકસિણખંધે ।

પ. સે કિં તં અણેગદવિયખંધે ?

૩. અણેગદવિય ળંધે-તસેવ દેસે અવચિણે તસેવ દેસે
ઉવચિણે, સે તં અણેગદવિયખંધે ।

સે તં જાણગસરીર-ભવિયસરીરવહરિત્તે દવ્વખંધે ।

સે તં નોઆગમઓ દવ્વખંધે ।

સે તં દવ્વખંધે ।

પ. સે કિં તં ભાવ ળંધે ?

૩. ભાવ ળંધે-દુવિહે પણ્ણત્તે, તં જહા-

૧. આગમઓ ય, ૨. નો આગમઓ ય ।

પ. સે કિં તં આગમઓ ભાવ ળંધે ?

૩. આગમઓ ભાવ ળંધે જાણે ઉવઉત્તે ।

સે તં આગમઓ ભાવળંધે ।

પ. સે કિં તં નો આગમઓ ભાવળંધે ?

૩. નો આગમઓ ભાવળંધે-ણેસિં ચેવ સામાઈયમાઈયાણં
છણ્ણં અજ્જયણાણં સમુદયસમિહસમાગમેણં નિષ્ફળ્ણે
આવસસયસુયક્ષંધે ભાવ ળંધે ત્તિ લભ્ભઈ, સે તં નો
આગમઓ ભાવળંધે ।

સે તં ભાવળંધે ।

તસ્સ ણં ઈમે ણગઢિયા નાણાઘોસા નાણાવંજણા
નામધેજ્જા ભવંતિ, તં જહા-

ગાહા-ગણ કાય નિકાય ળંધ વગ્ગ રાસી પુંજે ય
પિંડ નિયરે ય । સંઘાય આકુલ સમૂહ ભાવળંધસ્સ
પજ્જાયા ।

સે તં ળંધે ।

- અણુ. સુ. ૫૨-૭૨

૧. કૃત્સ્ન સ્કંધ, ૨. અકૃત્સ્નસ્કંધ,
૩. અનેકદ્રવ્ય સ્કંધ.

પ્ર. કૃત્સ્નસ્કંધનું સ્વરૂપ શું છે ?

૩. અશ્વ (હય) સ્કંધ, હાથી (ગજ) સ્કંધ -યાવત્-
બળદ (વૃષભ) સ્કંધ. જે આગળ (પૂર્વે) કહેવામાં
આવ્યા છે એ જ કૃત્સ્નસ્કંધ છે. આ કૃત્સ્નસ્કંધનું
સ્વરૂપ છે.

પ્ર. અકૃત્સ્નસ્કંધનું સ્વરૂપ શું છે ?

૩. અકૃત્સ્નસ્કંધ-જે આગળ (પૂર્વે) કહેવામાં આવ્યા છે
તે દ્વિપ્રદેશી સ્કંધ -યાવત્- અનંતપ્રદેશી સ્કંધ છે,
આ અકૃત્સ્નસ્કંધનું સ્વરૂપ છે.

પ્ર. અનેક દ્રવ્યસ્કંધનું સ્વરૂપ શું છે ?

૩. એક દેશ અપયિત (વિભક્ત) અને એક દેશ
ઉપયિત (સંયુક્ત) ભાગ બન્ને મળીને જે
સમુદાય (વર્ગ) બને છે તે અનેક દ્રવ્યસ્કંધ છે.
આ અનેક દ્રવ્ય સ્કંધનું સ્વરૂપ છે.

આ જ્ઞાયક શરીર - ભવ્ય શરીર - વ્યતિરિક્ત
દ્રવ્ય સ્કંધનું કથન થયું. આ નોઆગમ દ્રવ્ય
સ્કંધનું વર્ણન પૂર્ણ થયું.

આ દ્રવ્ય સ્કંધનું વર્ણન પૂર્ણ થયું.

પ્ર. ભાવસ્કંધનું સ્વરૂપ શું છે ?

૩. ભાવસ્કંધ બે પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે, જેમકે-
૧. આગમ ભાવસ્કંધ, ૨. નો આગમભાવ સ્કંધ.

પ્ર. આગમ ભાવસ્કંધનું સ્વરૂપ શું છે ?

૩. સ્કંધપદના અર્થનો ઉપયોગ યુક્તજ્ઞાતા આગમભાવ
સ્કંધ છે.

આ આગમસ્કંધનું સ્વરૂપ છે.

પ્ર. નો આગમભાવ સ્કંધનું સ્વરૂપ શું છે ?

૩. પરસ્પર સંબંધિત સામાયિક વગેરે છ અધ્યયનોના
સમુદાયના મિલનથી નિષ્પન્ન (ઉત્પન્ન થતો)
આવશ્યક શ્રુતસ્કંધ ભાવસ્કંધ કહેવાય છે, આ
નોઆગમ ભાવસ્કંધનું સ્વરૂપ છે.

આ ભાવસ્કંધનું અધ્યયન છે.

આ ભાવસ્કંધના વિવિધ ધોષ અને વ્યંજનયુક્ત
પર્યાયવાચી નામ આ પ્રમાણે છે, જેમકે -

(ગાથાર્થ) ગણ, કાય, નિકાય, સ્કંધ, વર્ગ, રાશિ,
પુંજ, પિંડ, નિકર, સંઘાત (સંયોગ), આકુલ (વ્યાપ્ત)
અને સમૂહ આ બધા ભાવસ્કંધના પર્યાય છે.

આ સ્કંધનું કથન પૂર્ણ થયું.

૧૦૭. સદ્સ ભેયપ્પભેયા-

દસવિહે સદ્દે પળ્ણત્તે, તં જહા-

૧. ણીહારિ,
૨. પિંડિમે,
૩. લુક્ખે,
૪. ભિળ્ણો,
૫. જજ્જરિયે ઇ ય,
૬. દીહે,
૭. રહસ્સે,
૮. પુહત્તે ય,
૯. કાકળી,
૧૦. ચિચિણિસ્સરે । - ઠાળં. અ. ૧૦, સુ. ૭૦૫

દુવિહે સદ્દે પળ્ણત્તે, તં જહા-

૧. ભાસાસદ્દે ચેવ,
૨. નો ભાસાસદ્દે ચેવ ।

ભાસાસદ્દે દુવિહે પળ્ણત્તે, તં જહા-

૧. અક્ખરસંબદ્દે ચેવ,
૨. નો અક્ખરસંબદ્દે ચેવ ।

નો ભાસાસદ્દે દુવિહે પળ્ણત્તે, તં જહા-

૧. આઝ્જસદ્દે ચેવ,
૨. નો આઝ્જસદ્દે ચેવ ।

આઝ્જસદ્દે દુવિહે પળ્ણત્તે, તં જહા-

૧. તત્તે ચેવ,
૨. વિત્તે ચેવ,

તત્તે દુવિહે પળ્ણત્તે, તં જહા-

૧. ઘણે ચેવ,
૨. ઙ્ગુસિરે ચેવ,

એવં વિત્તે વિ ।

નો આઝ્જસદ્દે દુવિહે પળ્ણત્તે, તં જહા-

૧. ભૂસળસદ્દે ચેવ,
૨. નો ભૂસળસદ્દે ચેવ ।

નો ભૂસળસદ્દે દુવિહે પળ્ણત્તે, તં જહા-

૧. તાલસદ્દે ચેવ,
૨. લત્તિયાસદ્દે ચેવ ।

- ઠાળં. અ. ૨, ડ. ૨, સુ. ૭૩ (૧-૮)

૧૦૭. શબ્દોના ભેદ-પ્રભેદ :

- શબ્દ દસ પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે, જેમકે -
૧. નિહારી - ઘોષ (અવાજ) ઉત્પન્ન કરતો શબ્દ, જેમકે- ઘંટનો.
 ૨. પિંડિમ-ઘોષ (અવાજ) વર્જિત શબ્દ, જેમકે- નંગારાનો,
 ૩. શુષ્ક કર્કશ શબ્દ - જેમકે- કાગડાનો,
 ૪. ભિન્ન (ફાટેલ) વસ્તુના તૂટી જવાથી થતો અવાજ.
 ૫. જર્જરિત - તારયુક્ત બાજાનો અવાજ.
 ૬. દીર્ઘ - જે દૂર સુધી સંભળાઈ શકે, જેવી રીતે - વાદળાંનો અવાજ.
 ૭. હ્રસ્વ - સૂક્ષ્મ અવાજ, જેવી રીતે - વીણાંનો.
 ૮. પૃથક્ત્વ (અલગ-અલગ પ્રકારનો) અનેક વાજાનો સંયુક્ત શબ્દ.
 ૯. કાકણી (સૂક્ષ્મ સ્વર) સૂક્ષ્મ કંઠોની ગીતધ્વનિ.
 ૧૦. બિભિષી (રુમરુમ ધ્વનિ) સ્વર-ધૂધરુ (પાંચલ)ની ધ્વનિ.

શબ્દ બે પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે, જેમકે -

૧. ભાષા શબ્દ,
૨. નોભાષા શબ્દ.

ભાષા શબ્દ બે પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે, જેમકે -

૧. અક્ષર સંબદ્ધ (સાથે જોડાયેલાં) - વર્ણાત્મક
૨. નો અક્ષર સંબદ્ધ.

નોભાષા શબ્દ બે પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે, જેમકે -

૧. વાદ્ય (આતોદ્ય) શબ્દ.
૨. વાદ્યરહિત (નોઆતોદ્ય) શબ્દ.

વાદ્ય (આતોદ્ય) શબ્દ બે પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે, જેમકે -

૧. તત, (તંતુમય),
૨. વિતત (વિસ્તૃત)

તત શબ્દ બે પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે.

૧. ઘન,
૨. ઝુસિર (પોલું).

આ જ પ્રમાણે વિતત શબ્દનાં પણ બે પ્રકાર કહેવામાં આવ્યા છે.

વાદ્યરહિત (નોઆતોદ્ય) શબ્દના બે પ્રકાર કહેવામાં આવ્યા છે, જેમકે -

૧. ભૂષણ શબ્દ,
૨. નોભૂષણ શબ્દ.

નોભૂષણ શબ્દ બે પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે, જેમકે-

૧. તાલ (લય) શબ્દ,
૨. લત્તિક (વાદ્યવિશેષ) શબ્દ.

૧૦૮. સદ્દુષ્પત્તિ નિમિત્તાણિ-

દોહિં ઠાળેહિં સદ્દુષ્પાણ સિયા, તં જહા-

૧. સાહનંતાણં ચેવ પોગ્ગલાણં સદ્દુષ્પાણ સિયા,

૨. ભિજ્જંતાણં ચેવ પોગ્ગલાણં સદ્દુષ્પાણ સિયા ।

- ઠાળં. અ. ૨, ડ. ૨, સુ. ૭૩ (૧)

૧૦૯. સદ્દાદિણં પોગ્ગલ રૂઘત્ત પરૂઘણં-

સદ્ધયાર ઉજ્જોઓ, પહા છાયા તવે ઇ વા ।

વણ્ણ-રસ-ગંધ-ફાસા, પોગ્ગલાણં તુ લક્ઘણં ॥

એગત્તં ચ પુહત્તં ચ, સંઘા સંઠાણમેવ ય ।

સંજોગા ય વિભાગા ય, પજ્જવાણં તુ લક્ઘણં ।

- ઉત્ત. અ. ૨૮, ગા. ૧૨-૧૩

૧૧૦. સદ્દાઈણં એગત્તં-

એગે સદ્દે, એગે રૂઘે, એગે ગંધે, એગે રસે, એગે ફાસે ।

એગે સુઘ્ભિસદ્દે, એગે દુઘ્ભિસદ્દે ।

એગે સુરૂઘે, એગે દુરૂઘે ।

એગે દીહે, એગે હસ્સે ।

એગે વટ્ટે, એગે તંસે, એગે ચડરંસે, એગે પિહુલે, એગે પરિમંડલે ।

એગે કિણ્ઠે, એગે નીલે, એગે લોહિણ, એગે હાલિદે, એગે સુવિકલ્લે ।

એગે સુઘ્ભિગંધે, એગે દુઘ્ભિગંધે ।

એગે તિત્તે, એગે કડુણ, એગે કસાણ, એગે અંબિલે, એગે મહુરે ।

એગે કક્કલ્લે -જાવ- એગે લુક્કલ્લે ।

- ઠાળં. અ. ૧, સુ. ૩૮

૧૧૧. સદ્દાઈણં વિવિહપયારેણ ભેચ પરૂઘણં-

દુવિહા સદ્દા પણ્ણત્તા, તં જહા-

૧. અત્તા ચેવ, ૨. અણત્તા ચેવ ।

એવં ઇટ્ઠા -જાવ- મણામા ।

દુવિહા રૂઘા પણ્ણત્તા, તં જહા-

૧. અત્તા ચેવ, ૨. અણત્તા ચેવ ।

એવં ઇટ્ઠા -જાવ- મણામા ।

એવં ગંધા, રસા, ફાસા ।

૧૦૮. શબ્દોની ઉત્પત્તિના નિમિત્ત :

બે કારણો વડે શબ્દોની ઉત્પત્તિ થાય છે, જેમકે -

૧. પુદ્ગલોના સંયોગ (એકત્રિત) થવાથી શબ્દોની ઉત્પત્તિ થાય છે.

૨. પુદ્ગલોના ભેદ (વિયોગ) થવાથી શબ્દોની ઉત્પત્તિ થાય છે.

૧૦૯. શબ્દાદિના પુદ્ગલ રુપત્વનું પ્રરૂપણ :

શબ્દ, અંધકાર, ઉદ્યોત (પ્રકાશ), પ્રભા, છાયા અને આતપ તથા વર્ણ, રસ, ગંધ અને સ્પર્શ આ પુદ્ગલનાં લક્ષણ છે.

એકત્વ (એકીકરણ) પૃથક્ત્વ (તિન્નત્વ), સંખ્યા, સંસ્થાન (આકાર) સંયોગ અને વિભાગ (વિયોગ) (પુદ્ગલ) આ પર્યાયોનાં લક્ષણ છે.

૧૧૦. શબ્દાદિનું એકત્વ :

એક શબ્દ, એક રુપ, એક ગંધ, એક રસ, એક સ્પર્શ, એક શુભ શબ્દ, એક અશુભ શબ્દ.

એક સુરૂપ (સૌંદર્ય યુક્ત), એક દુરૂપ

એક દીર્ઘ, એક હ્રસ્વ.

એક વૃત્ત (ગોળ), એક ત્ર્યંસ્ર (ત્રિકોણ), એક ચતુરસ્ર (ચોરસ), એક પૃથુલ (પહોળું), એક પરિમંડળ (વર્તુળાકાર).

એક કાળો, એક નીલો, એક લાલ, એક પીળો, એક સફેદ,

એક સુગંધ, એક દુર્ગંધ.

એક તીખો, એક કડવો, એક તૂરો, એક ખાટો, એક મીઠો (મધુર).

એક કર્કશ -યાવત્- એક રુક્ષ (શુષ્ક).

૧૧૧. શબ્દાદિ પુદ્ગલોના વિવિધ પ્રકાર વડે ભેદોનું પ્રરૂપણ :

શબ્દ બે પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે, જેમકે -

૧. આત (ગ્રહીત), ૨. અનાત (અગ્રહીત).

આ જ પ્રમાણે ઈષ્ટ (હિતકારી)-યાવત્- મનામ (મજામ) બે-બે પ્રકારના સમજવાં જોઈએ.

રુપ બે પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે, જેમકે -

૧. આત (ગ્રહીત), ૨. અનાત (અગ્રહીત).

આ જ પ્રમાણે ઈષ્ટ (હિતકારી)-યાવત્- મનામ (મજામ) બે-બે પ્રકારના સમજવાં જોઈએ.

આ જ પ્રમાણે ગંધ, રસ અને સ્પર્શના ભેદ સમજવાં જોઈએ.

एवमिक्किक्के छ-छ आलावगा भाणियव्वा ।

- ठाणं. अ. २, उ. ३, सु. ७५

११२. पयोगबंध-वीससाबंधनाम बंधभेया-

प. कइविहे णं भंते ! बंधे पण्णत्ते ?

उ. गोयमा ! दुविहे बंधे पण्णत्ते, तं जहा-

१. पयोगबंधे य,

२. वीससाबंधे य ।

- विया. स. ८, उ. ९, सु. १

११३. वीससाबंधस्स वित्थरओ परूवणं-

प. वीससाबंधे णं भंते ! कइविहे पण्णत्ते ?

उ. गोयमा ! दुविहे पण्णत्ते, तं जहा-

१. साईयवीससाबंधे य,

२. अणाईयवीससा बंधे य ।

प. अणाईयवीससाबंधे णं भंते ! कइविहे पण्णत्ते ?

उ. गोयमा ! तिविहे पण्णत्ते, तं जहा-

१. धम्मत्थिकायअन्नमन्नअणाईयवीससाबंधे,

२. अधम्मत्थिकायअन्नमन्नअणाईयवीससाबंधे,

३. आगासत्थिकायअन्नमन्नअणाईयवीससाबंधे ।

प. धम्मत्थिकाय-अन्नमन्न-अणाईयवीससाबंधे णं भंते ! किं देसबंधे ? सव्वबंधे ?

उ. गोयमा ! देसबंधे, नो सव्वबंधे ।

एवं अधम्मत्थिकायअन्नमन्नअणाईयवीससाबंधेवि,

एवं आगासत्थिकायअन्नमन्नअणाईयवीससाबंधे वि ।

प. धम्मत्थिकायअन्नमन्नअणाईयवीससाबंधे णं भंते ! कालओ केवचिरं होइ ?

उ. गोयमा ! सव्वद्धं ।

एवं अधम्मत्थिकाए, एवं आगासत्थिकाए ।

प. साईयवीससाबंधे णं भंते ! कइविहे पण्णत्ते ?

आ ज प्रमाझे प्रत्येकना छ-छ आलापक (गमक) समजवां जोईअे.

११२. प्रयोगबंध-विश्रसाबंध नामना बे बंध भेद :

પ. ભંતે ! બંધ કેટલા પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! બંધ બે પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે, જેમકે -

૧. પ્રયોગ બંધ (પ્રયોગ વડે થનાર બંધ),

૨. વિશ્રસાબંધ (સ્વાભાવિક રૂપ વડે થનાર બંધ).

११૩. વિશ્રસાબંધનું વિસ્તારપૂર્વક પ્રરૂપણ :

પ. ભંતે ! વિશ્રસાબંધ કેટલા પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે બે પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે, જેમકે -

૧. સાદિક વિશ્રસાબંધ,

૨. અનાદિક વિશ્રસાબંધ.

પ. ભંતે ! અનાદિક વિશ્રસાબંધ કેટલા પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે ત્રણ પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે, જેમકે -

૧. ધર્માસ્તિકાયના અન્યોન્ય-અનાદિક વિશ્રસાબંધ,

૨. અધર્માસ્તિકાયના અન્યોન્ય-અનાદિક વિશ્રસાબંધ,

૩. આકાશાસ્તિકાયના અન્યોન્ય-અનાદિક વિશ્રસાબંધ.

પ. ભંતે ! ધર્માસ્તિકાયના અન્યોન્ય-અનાદિક વિશ્રસાબંધ શું દેશબંધ છે કે સર્વબંધ છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે દેશબંધ છે, સર્વબંધ નથી.

આ જ પ્રમાણે અધર્માસ્તિકાયના અન્યોન્ય-અનાદિક વિશ્રસાબંધને માટે પણ સમજવું જોઈએ.

આ જ પ્રમાણે આકાશાસ્તિકાયના અન્યોન્ય-અનાદિક વિશ્રસાબંધને માટે પણ સમજવું જોઈએ.

પ. ભંતે ! ધર્માસ્તિકાયના અન્યોન્ય-અનાદિક વિશ્રસાબંધ કેટલા સમય સુધી રહે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! સર્વકાળ (હંમેશને માટે) રહે છે.

આ જ પ્રમાણે અધર્માસ્તિકાય અને આકાશાસ્તિકાયના (અન્યોન્ય-અનાદિક-વિશ્રસાબંધ) માટે પણ સમજવું જોઈએ.

પ. ભંતે ! સાદિક-વિશ્રસાબંધ કેટલા પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે ?

૩. ગોયમા ! તિવિહે પળ્ણત્તે, તં જહા-
૧. બંધણપચ્ચઇએ, ૨. ભાયણપચ્ચઇએ,
૩. પરિણામપચ્ચઇએ ।
- પ. સે કિં તં ભંતે ! બંધણપચ્ચઇએ ?
૩. ગોયમા ! બંધણપચ્ચઇએ-જં ણં પરમાણુપોગલા
દુપએસિય-તિ-પએસિય-જાવ-દસપએસિએ સંખેજ્જ-
પએસિય-અસંખેજ્જપએસિય-અણંતપએસિયાણં
ખંધાણં-વેમાયનિદ્ધયાએવેમાયલુક્ખયાએવેમાયનિદ્ધ-
લુક્ખયાએ બંધણપચ્ચઇએણં બંધે સમુપ્પજ્જઇ,
સે જહન્નેણં એકકં સમયં, ઉક્કોસેણં અસંખેજ્જં કાલં,
સે તં બંધણપચ્ચઇએ ।
- પ. સે કિં તં ભંતે ! ભાયણપચ્ચઇએ ?
૩. ગોયમા ! ભાયણપચ્ચઇએ-જં ણં જુણ્ણસુરા-જુણ્ણગુલ-
જુણ્ણ-તંદુલાણં ભાયણપચ્ચઇએણં બંધે સમુપ્પજ્જઇ,
સે જહન્નેણં અંતોમુહુત્તં, ઉક્કોસેણં સંખેજ્જં કાલં,
સે તં ભાયણપચ્ચઇએ ।
- પ. સે કિં તં ભંતે ! પરિણામપચ્ચઇએ ?
૩. ગોયમા ! પરિણામપચ્ચઇએ-જં ણં અબ્બાણં અબ્બરૂ-
ક્ખાણં-જાવ- અમોહાણં પરિણામપચ્ચઇએણં બંધે
સમુપ્પજ્જઇ,
સે જહન્નેણં એકકં સમયં, ઉક્કોસેણં છમ્માસા ।
સે તં પરિણામપચ્ચઇએ ।
સે તં સાઈયવીસસાબંધે ।
સે તં વીસસાબંધે ।
- વિયા. સ. ૮, ૩. ૧, સુ. ૨-૧૧

૧૧૪. પયોગબંધસ્સ ભેય-પ્પભેય પરૂબણં-

- પ. સે કિં તં ભંતે ! પયોગબંધે ?
૩. ગોયમા ! પયોગબંધે તિવિહે પળ્ણત્તે, તં જહા-
૧. અણાઈએ વા અપ્પજ્જવસિએ,

૩. ગૌતમ ! તે ત્રણ પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે,
જેમકે -
૧. બંધન પ્રત્યયિક (પ્રત્યય યુક્ત), ૨. ભાજન
પ્રત્યયિક (પ્રત્યય યુક્ત),
૩. પરિણામ પ્રત્યયિક (પ્રત્યય યુક્ત),
- પ્ર. ભંતે ! બંધન-પ્રત્યયિક (સાદિ વિશ્રસાબંધ) કોને
કહેવાય છે ?
૩. ગૌતમ ! પરમાણુ પુદ્ગલ દ્વિપ્રદેશિક, ત્રિપ્રદેશિક
-ચાવત્-દશપ્રદેશિક, સંખ્યાત પ્રદેશિક, અસંખ્યાત
પ્રદેશિક અને અનંત પ્રદેશિક પુદ્ગલ-સ્કંધોની
વિષમ સ્નિગ્ધતા (તૈલીપણું), વિષમ રુક્ષતા અને
વિષમ સ્નિગ્ધ-રુક્ષતા વડે જે બંધ થાય છે એને
બંધન પ્રત્યયિક બંધ કહેવામાં આવે છે.
તે જઘન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ અસંખ્યાતકાળ
સુધી રહે છે.
આ બંધન-પ્રત્યયિક (સાદિ-વિશ્રસાબંધ)નું સ્વરૂપ છે.
- પ્ર. ભંતે ! ભાજન-પ્રત્યયિક (સાદિ-વિશ્રસાબંધ)
કોને કહેવાય છે ?
૩. ગૌતમ ! જૂની મદિરા (દારુ), જૂનો ગોળ અને
જૂના ચોખાનાં પાત્રના નિમિત્ત વડે જે બંધ થાય
છે એને ભાજન-પ્રત્યયિક બંધ કહેવામાં આવે છે.
તે જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ સંખ્યાતકાળ
સુધી રહે છે.
આ ભાજન-પ્રત્યયિક (સાદિ-વિશ્રસાબંધ)નું
સ્વરૂપ છે.
- પ્ર. ભંતે ! પરિણામ પ્રત્યયિક (સાદિ વિશ્રસાબંધ)
કોને કહેવાય છે ?
૩. ગૌતમ ! વાદળો, અભ્રવૃક્ષ (આકાશીવૃક્ષ) -ચાવત્-
અમોઘો વગેરેનું પરિણામ-પ્રત્યયિક બંધ થાય છે.
તે જઘન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ છ માસ સુધી
રહે છે.
તે પરિણામ-પ્રત્યયિક વિશ્રસાબંધનું સ્વરૂપ છે.
તે સાદિ-વિશ્રસાબંધનું સ્વરૂપ છે.
આ વિશ્રસાબંધનું કથન થયું.

૧૧૪. પ્રયોગ બંધના ભેદ-પ્રભેદોનું પ્રરૂપણ :

- પ્ર. ભંતે ! પ્રયોગ બંધ કેટલા પ્રકારના છે ?
૩. ગૌતમ ! પ્રયોગ બંધ ત્રણ પ્રકારના કહેવામાં
આવ્યા છે, જેમકે -
૧. અનાદિ - અપર્યવસિત,

૨. સાઈએ વા અપજ્જવસિએ,

૩. સાઈએ વા સપજ્જવસિએ ।

૧. તત્થ ણં જે સે અણાઈએ અપજ્જવસિએ સે ણં અટ્ટુહં જીવમજ્જપણાણં ।

તત્થ વિ ણં તિણ્હં-તિણ્હં અણાઈએ અપજ્જવસિએ, સેસાણં સાઈએ ।

૨. તત્થ ણં જે સે સાઈએ અપજ્જવસિએ સે ણં સિદ્ધાણં,

૩. તત્થ ણં જે સે સાઈએ સપજ્જવસિએ સે ણં ચઙ્ગિહે પણ્ણત્તે, તં જહા-

૧. આલાવણબંધે, ૨. અલ્લિયાવણબંધે,

૩. સરીરબંધે, ૪. સરીરપ્પયોગબંધે ।

પ. ૧. સે કિં તં ભંતે ! આલાવણબંધે ?

૩. ગોયમા ! આલાવણબંધે-જં ણં તણભારાણ વા, કટ્ઠ-ભારાણ વા, પત્તભારાણ વા, પલ્લાલભારાણ વા, વેલ્લભારાણ વા વેત્તલયા-વાગ-વરત્ત-રજ્જ-વલ્લિ-કુસ-દબ્ભમાદિએહિં આલાવણબંધે સમુપ્પજ્જઈ, સે જહન્નેણં અંતોમુહુત્તં, ઉક્કોસેણં સંખેજ્જં કાલં ।

સે તં આલાવણબંધે ।

પ. ૨. સે કિં તં ભંતે ! અલ્લિયાવણબંધે ?

૩. ગોયમા ! અલ્લિયાવણબંધે ચઙ્ગિહે પણ્ણત્તે, તં જહા-

૧. લેસણાબંધે, ૨. ઉચ્ચયબંધે,

૩. સમુચ્ચયબંધે, ૪. સાહણ્ણબંધે ।

પ. ૧. સે કિં તં ભંતે ! લેસણાબંધે ?

૩. ગોયમા ! લેસણાબંધે-જં ણં કુડ્ડાણં કુટ્ટિમાણં ચંધાણં પાસાયાણં કટ્ટાણં ચમ્માણં ઘડાણં પડાણં કડાણં છુહા-ચિક્ખલ્લસિલેસ લક્ખ-મહુસિત્થ-માઈએહિં લેસણાએહિં બંધે સમુપ્પજ્જઈ,

સે જહન્નેણં અંતોમુહુત્તં, ઉક્કોસેણં સંખેજ્જં કાલં,

સે તં લેસણાબંધે ।

પ. ૨. સે કિં તં ભંતે ! ઉચ્ચયબંધે ?

૩. ગોયમા ! ઉચ્ચયબંધે, જં ણં તણરાસીણ વા, કટ્ટરાસીણ વા, પત્તરાસીણ વા, તુસરાસીણ વા, ભુસરાસીણ વા, ગોમયરાસીણ વા, અવગરરાસીણ વા ઉચ્ચણં બંધે સમુપ્પજ્જઈ,

૨. સાદિ - અપર્યવસિત,

૩. સાદિ - સપર્યવસિત.

૧. આમાંથી જે અનાદિ-અપર્યવસિત છે, તે જીવના આઠ મધ્યપ્રદેશોનો હોય છે.

એમાં પણ ત્રણ-ત્રણ પ્રદેશોનો અનાદિ-અપર્યવસિત બંધ છે, શેષનો સાદિ (અપર્યવસિત) બંધ છે.

૨. આ ત્રણેમાં જે સાદિ-અપર્યવસિત બંધ છે તે સિદ્ધોનો હોય છે.

૩. જે સાદિ-સપર્યવસિત બંધ છે, તે ચાર પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે, જેમકે -

૧. આલાપન બંધ, ૨. અલ્લિકાપન બંધ,

૩. શરીર બંધ, ૪. શરીર પ્રયોગ બંધ.

પ્ર. ૧. ભંતે ! આલાપન બંધ કોને કહેવાય છે ?

૩. ગૌતમ ! ઘાસ, લાકડું, પાંદડા, પલ્લાલ અને વેલના ભારાને, નેતરની છાલ, લતાઓથી ચામડાંનું બનેલું મોટું દોરડું, રજ્જુ (દોરડું), વેલ, કુશ, નાળિયેરની ચોટલી (જટા) વગેરે વડે બાંધવાને આલાપન બંધ કહેવાય છે.

આ બંધ જઘન્ય અંતર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ સંખ્યાતકાળ સમય સુધી રહે છે.

આ આલાપન બંધનું સ્વરૂપ છે.

પ્ર. ૨. ભંતે ! અલ્લિકાપન બંધ કોને કહેવાય છે ?

૩. ગૌતમ ! અલ્લિકાપન બંધ ચાર પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે, જેમકે -

૧. શ્લેષણા બંધ, ૨. ઉચ્ચય બંધ,

૩. સમુચ્ચય બંધ, ૪. સંહનન બંધ.

પ્ર. ૧. ભંતે ! શ્લેષણા બંધ કોને કહેવાય છે ?

૩. ગૌતમ ! ભીંત, આંગણું, થાંભલાઓ, મહેલો, લાકડું, ચામડું, ઘડા (માટીના વાસણ), વસ્ત્ર અને ચટાઈઓને, ચૂનો, કીચડ (કાદવ), લેપ, લાખ, મીણ વગેરે દ્રવ્યો વડે વિલેપન કરવું એને શ્લેષણાબંધ કહેવાય છે.

આ બંધ જઘન્ય અંતર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ સંખ્યાતકાળ સુધી રહે છે.

આ શ્લેષણાબંધનું સ્વરૂપ છે.

પ્ર. ૨. ભંતે ! ઉચ્ચયબંધ કોને કહેવાય છે ?

૩. ગૌતમ ! ઘાસનો ઢગલો, લાકડાંનો ઢગલો, પાંદડાનો ઢગલો, તુષ (ડાંગરનું ફોતરું)નો ઢગલો, ભૂષાનો ઢગલો, ગોમય (ઘોડાની લીદનો) ઢગલો, ઉકરડાંનો ઊંચો ઢગલો કરવામાં આવે છે એને ઉચ્ચયબંધ કહેવાય છે.

સે જહન્નેણં અંતોમુહુત્તં, ઉવ્કોસેણં સંખેજ્જં કાલં,

સે ત્તં ઉચ્ચયબંધે ।

- પ. ૩. સે કિં તં ભંતે ! સમુચ્ચયબંધે ?
૩. ગોયમા ! સમુચ્ચયબંધે-જં ણં અગઙ્ગ-તઙ્ગાગ-નદી-
દહ-વાવી-પુક્કરણી-દીહિયાણં-ગુંજાલિયાણં
સરાણં સરપંતિયાણં સરસરપંતિયાણં બિલં
બિલપંતિયાણંદેવકુલ-સમા-પવા-થૂભ-ખાઈયાણં
ફરિહાણં પાગારટ્ટાલગ-ચરિય-દાર-ગોપુર-
તોરણાણં પાસાય-ઘર-સરણ-લેણ-આવણાણં
સિંહાડગ-તિય ચઠ્ઠક-ચચ્ચર-ચઠ્ઠમ્મુહ-મહાપ-
હંમાદીણં છુહા-ચિક્કલ્લ-સિલેસસમુચ્ચયણં બંધે
સમુપ્પજ્જઈ,

સે જહન્નેણં અંતોમુહુત્તં, ઉવ્કોસેણં સંખેજ્જં કાલં,

સે ત્તં સમુચ્ચયબંધે ।

- પ. ૪. સે કિં તં ભંતે ! સાહણનાબંધે ?
૩. ગોયમા ! સાહણના બંધે દુવિહે પણ્ણત્તે, તં જહા-
૧. દેસસાહણનાબંધે ય, ૨. સવ્વસાહણનાબંધે ય ।
- પ. ૧. સે કિં તં ભંતે ! દેસસાહણનાબંધે ?
૩. ગોયમા ! દેસસાહણનાબંધે-જં ણં સગઙ્ગ-રહ-જાણ-
જુગ-ગિલ્લિ-થિલ્લિ-સીય-સંદમાણિયા-લોહી-
લોહ-કઢાહ-કઢચ્છુઅ-આસણ-સયણ-ખંભ-ભંડ-
મત્ત-ઉવગરણમાઈણં દેસસાહણનાબંધે સમુપ્પજ્જઈ,

સે જહન્નેણં અંતોમુહુત્તં, ઉવ્કોસેણં સંખેજ્જં કાલં,

સે ત્તં દેસસાહણનાબંધે ।

- પ. ૨. સે કિં તં ભંતે ! સવ્વસાહણનાબંધે ?
૩. ગોયમા ! સવ્વસાહણનાબંધે-સે ણં ચીરોદગ-માઈણં,

સે ત્તં સવ્વસાહણનાબંધે,

આ બંધ જઘન્ય અંતર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ સંખ્યાતકાળ સુધી રહે છે.

આ ઉચ્ચયબંધનું સ્વરૂપ છે.

- પ. ૩. ભંતે ! સમુચ્ચયબંધ કોને કહેવાય છે ?
૩. ગૌતમ ! કુવા, તળાવ, નદી, દ્રહ, વાપી, પુષ્કરિણી, દીર્ઘિકા, ગુંજાલિકા, સરોવર, સરોવરની હારમાળા, મોટા સરોવરની હારમાળા, બિલ(દર), બિલોની હારમાળા, મંદિર(દેવકુલ), સભા, પરબ (ખાઉ), સ્તૂપ, ખાઈ, પરિખા (પાણીની ખાઈ,) પ્રાકાર (કિલ્લો) અટ્ટાલક (અટારી) ચરિકા-ગઢ અને નગરની વચ્ચેનો માર્ગ, દ્વાર (દરવાજા), ગોપુર, તોરણ, મહેલ, ઘર, આશ્રયસ્થાન, લયન (ગૃહવિશેષ), દુકાન (હાટ), શ્રૃંગાટક (સિંગોડા આકારનો માર્ગ), ત્રિક (ત્રણ રસ્તા), ચતુષ્ક (ચાર રસ્તા) ચત્વર (ચોક), ચતુર્મુખી માર્ગ અને રાજમાર્ગ વગેરેને ચૂના, માટી, કીચડ (કાદવ) અને લેપ વગેરે વડે વિલેપન કરવાને સમુચ્ચયબંધ કહેવાય છે.

આ બંધ જઘન્ય અંતર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ સંખ્યાતકાળ સુધી રહે છે.

આ સમુચ્ચયબંધનું સ્વરૂપ છે.

- પ. ૪. ભંતે ! સંહનનબંધ કોને કહેવાય છે ?
૩. ગૌતમ ! સંહનનબંધ બે પ્રકારનો કહેવામાં આવે છે, જેમકે -

૧. દેશસંહનન બંધ, ૨. સર્વસંહનન બંધ.

- પ. ૧. ભંતે ! દેશ સંહનન બંધ કોને કહેવાય છે ?

૩. ગૌતમ ! શકટ (ગાડી), રથ, યાન (વાહન), યુગ્ય, (અંબાડી) ગિલ્લિ, (પલાણ) થિલ્લિ, (પાલખી) શિબિકા, સ્યન્દમાનિકા (પુરુષ પ્રમાણ વાહન વિશેષ), લોઢી, લોખંડની તાવડી, કડછી (ચમચો), આસન, શયન, સ્તંભ, ભાંડ (માટીનાં વાસણો), પાત્ર, નાના ઉપકરણો (સાધનો) વગેરે પદાર્થો સાથે જે સંબંધ હોય છે, તે દેશસંહનન બંધ છે.

આ બંધ જઘન્ય અંતર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ સંખ્યાતકાળ સુધી રહે છે.

આ દેશ સંહનનબંધનું સ્વરૂપ છે.

- પ. ૨. ભંતે ! સર્વસંહનનબંધ કોને કહેવાય છે ?

૩. ગૌતમ ! દૂધ અને પાણીની જેમ જે એકરૂપ (મિશ્ર) થઈ જાય છે, એને સર્વ સંહનનબંધ કહેવાય છે.

આ સર્વ સંહનનબંધનું સ્વરૂપ છે.

સે ત્તં સાહજ્યાબંધે ।

સે ત્તં અલ્લિયાવણબંધે ।

પ. સે કિં તં ભંતે ! સરીરબંધે ?

૩. ગોયમા ! સરીરબંધે દુવિહે પળ્ણત્તે, તં જહા-

૧. પુલ્લપ્પઓગપલ્લહ્ણે ય,

૨. પહ્ણપ્પન્નપ્પઓગપલ્લહ્ણે ય ।

પ. સે કિં તં ભંતે ! પુલ્લપ્પઓગપલ્લહ્ણે ?

૩. ગોયમા ! પુલ્લપ્પઓગપલ્લહ્ણે-જં ણં નેરહ્ણ્યાણં
સંસારત્થાણં સલ્લજીવાણં તત્થ-તત્થ તેસુ-તેસુ કારણેસુ
સમોહન્નમાણાણં જીવપ્પદેસાણં બંધે સમુપ્પજ્જહ,

સે ત્તં પુલ્લપ્પઓગપલ્લહ્ણે ।

પ. સે કિં તં ભંતે ! પહ્ણપ્પન્નપ્પઓગપલ્લહ્ણે ?

૩. ગોયમા ! પહ્ણપ્પન્નપ્પઓગપલ્લહ્ણે-જં ણં કેવલ-
નાણિસ્સ અણગારસ્સ કેવલિસમુઘાણં સમોહયસ્સ,
તાઓ સમુઘાયાઓ પહ્ણિનિયત્તમાણસ્સ અંતરામંથે
વટ્ટમાણસ્સ તેયા-કમ્માણં બંધે સમુપ્પજ્જહ ।

પ. કિં કારણં ?

૩. તાહે સે પપ્પસા ઇગત્તીગયા ભવંતીતિ,

સે ત્તં પહ્ણપ્પન્નપ્પઓગપલ્લહ્ણે,

સે ત્તં સરીરબંધે ।

- વિયા. સ. ૮, ૩. ૧, સુ. ૧૨-૨૩

૧૧૫. સરીરપ્પઓગબંધસ્સ ભેયા-

પ. સે કિં તં ભંતે ! સરીરપ્પઓગબંધે ?

૩. ગોયમા ! સરીરપ્પઓગબંધે પંચવિહે પળ્ણત્તે, તં
જહા-

૧. ઓરાલિયસરીરપ્પઓગબંધે,

૨. વેઝલ્લિયસરીરપ્પઓગબંધે,

૩. આહારગસરીરપ્પઓગબંધે,

૪. તેયગસરીરપ્પઓગબંધે,

૫. કમ્મગસરીરપ્પઓગબંધે ।

- વિયા. સ. ૮, ૩. ૧, સુ. ૨૪,

આ સંહનનનું સ્વરૂપ છે.

આ અલ્લિયાવણ બંધનું કથન થયું.

પ્ર. ભંતે ! શરીરબંધ કોને કહેવાય છે ?

૩. ગૌતમ ! શરીરબંધ બે પ્રકારનાં કહેવામાં આવ્યા
છે, જેમકે -

૧. પૂર્વપ્રયોગ પ્રત્યયિક,

૨. પ્રત્યુત્પન્ન પ્રયોગ - પ્રત્યયિક.

પ્ર. ભંતે ! પૂર્વપ્રયોગ - પ્રત્યયિક (શરીર બંધ) કોને
કહેવાય છે ?

૩. ગૌતમ ! જ્યાં-જ્યાં જે-જે કારણો વડે સમુદ્ધાત
(કર્મ-નિર્જરા) કરતાં થકા નૈરયિક વગેરે સર્વ
સંસારી જીવોના જીવપ્રદેશોનો જે બંધ થાય છે,
એને પૂર્વપ્રયોગ પ્રત્યયિક બંધ કહેવાય છે.

આ પૂર્વપ્રયોગ - પ્રત્યયિક બંધનું સ્વરૂપ છે.

પ્ર. ભંતે ! પ્રત્યુત્પન્ન-પ્રયોગ-પ્રત્યયિક બંધ કોને
કહેવામાં આવે છે ?

૩. ગૌતમ ! કેવલી સમુદ્ધાત (કર્મ-નિર્જરા) કરતાં-
કરતાં અને તે સમુદ્ધાતથી પ્રતિનિવૃત્ત થતાં
(પાછા કરતાં) વચ્ચે (મધ્યમાં) (મન્યાનાવસ્થા)માં
રહેલા કેવળજ્ઞાની આણગારના તૈજસ્ અને
કાર્મણ શરીરનો જે બંધ થાય છે, એને
પ્રત્યુત્પન્ન-પ્રયોગ-પ્રત્યયિક બંધ કહેવાય છે.

પ્ર. (તૈજસ્ અને કાર્મણ શરીરનો બંધ થવાનું) શું
કારણ હોય છે ?

૩. કારણ તે સમયે તે પ્રદેશ એકત્રિત થઈ રહેતા
હોય છે.

આ પ્રત્યુત્પન્નપ્રયોગ પ્રત્યયિક બંધનું સ્વરૂપ છે.

આ શરીર બંધનું કથન છે.

૧૧૫. શરીર પ્રયોગબંધના ભેદ :

પ્ર. ભંતે ! શરીર પ્રયોગ બંધ કેટલા પ્રકારનો કહેવામાં
આવ્યો છે ?

૩. ગૌતમ ! શરીર પ્રયોગ બંધ પાંચ પ્રકારનો કહેવામાં
આવ્યો છે, જેમકે -

૧. ઔદારિક શરીર પ્રયોગ બંધ,

૨. વૈક્રિય શરીર પ્રયોગ બંધ,

૩. આહારક શરીર પ્રયોગ બંધ,

૪. તૈજસ્ શરીર પ્રયોગ બંધ,

૫. કાર્મણ શરીર પ્રયોગ બંધ.

૧૧૬. ઓરાલિયસરીરપ્પયોગબંધસ્સ વિત્થરઓ પરૂવળં-

- પ. ઓરાલિયસરીરપ્પયોગબંધે ણં ધંતે ! કઙ્ઘિવિહે પ્ણત્તે ?
 ડ. ગોયમા ! પંચવિહે પ્ણત્તે, તં જહા-

૧. ંગિંદિયઓરાલિયસરીરપ્પયોગબંધે,
૨. બેંદિયઓરાલિયસરીરપ્પયોગબંધે,
૩. તેંદિયઓરાલિયસરીરપ્પયોગબંધે,
૪. ચડરિંદિયઓરાલિયસરીરપ્પયોગબંધે,
૫. પંચિંદિયઓરાલિયસરીરપ્પયોગબંધે ।

- પ. ંગિંદિયઓરાલિયસરીરપ્પયોગબંધે ણં ધંતે !
 કઙ્ઘિવિહે પ્ણત્તે ?
 ડ. ગોયમા ! પંચવિહે પ્ણત્તે, તં જહા-

**પુઢવિક્કાઙ્ઘિયઓરાલિયસરીરપ્પયોગબંધે,
 ંવં ંણં અભિલાબેણં ધેદા જહા ંગાહણસંઠાણે
 ંરાલિયસરીરસ્સ તહા ધાણિયવ્વા -જાવ-
 પજ્જત્તગભ્બવક્કંતિયમણુસ્સપંચિંદિયઓરાલિ-
 ંસરીરપ્પયોગબંધે ં, અપજ્જત્તગભ્બવક્કંતિય-
 મણુસ્સપંચિંદિય-ઓરાલિયસરીરપ્પયોગબંધે ં ।**

- પ. ંરાલિયસરીરપ્પયોગબંધે ણં ધંતે ! કસ્સ કમ્મસ્સ
 ડદણં ?
 ડ. ગોયમા ! વીરિયસજોગસદ્ધવ્વયા ં પમાદપચ્ચયા
 કમ્મં ચ જોગં ચ ધવં ચ આડયં ચ પહુચ્ચ ંરાલિ-
 ંસરીરપ્પયોગનામકમ્મસ્સ ડદણં ંરાલિય-
 સરીરપ્પયોગબંધે ।

- પ. ંગિંદિયઓરાલિયસરીરપ્પયોગબંધે ણં ધંતે ! કસ્સ
 કમ્મસ્સ ડદણં ?
 ડ. ગોયમા ! ંવં ચેવ ।

**પુઢવિક્કાઙ્ઘિયઓરાલિયસરીરપ્પયોગબંધે
 ંવં ચેવ ।**

**ંવં -જાવ- વ્ણસ્સઙ્ઘાઙ્ઘિયા । ંવં બેંદિયા । ંવં
 તેંદિયા । ંવં ચડરિંદિયા ।**

- પ. તિરિક્કજોણિયપંચિંદિયઓરાલિયસરીરપ્પયોગબંધે
 ણં ધંતે ! કસ્સ કમ્મસ્સ ડદણં ?

૧૧૬. ંદારિક શરીર પ્રયોગ બંધનું વિસ્તારથી પ્રડપણ :

- પ્ર. ંતે ! ંદારિક શરીર પ્રયોગ બંધ કેટલા પ્રકારનો
 કહેવામાં આવ્યો છે ?
 ડ. ગૌતમ ! તે પાંચ પ્રકારનો કહેવામાં આવ્યો છે,
 જેમકે -

૧. ંકેન્દ્રિય - ંદારિક શરીર પ્રયોગ બંધ,
૨. દ્વીન્દ્રિય - ંદારિક શરીર પ્રયોગ બંધ,
૩. ત્રિન્દ્રિય - ંદારિક શરીર પ્રયોગ બંધ,
૪. ચતુરિન્દ્રિય - ંદારિક શરીર પ્રયોગ બંધ,
૫. પંચેન્દ્રિય - ંદારિક શરીર પ્રયોગ બંધ.

- પ્ર. ંતે ! ંકેન્દ્રિય - ંદારિક શરીર પ્રયોગ બંધ
 કેટલા પ્રકારનો કહેવામાં આવ્યો છે ?
 ડ. ગૌતમ ! તે પાંચ પ્રકારનો કહેવામાં આવ્યો છે,
 જેમકે -

**પ્રજ્ઞાપનાસૂત્રના ંકવીસમા પદમાં અવગાહના
 સંસ્થાન (આકાર)ની અપેક્ષાએ ંદારિક શરીરના
 જે ભેદ કહેવામાં આવ્યા છે એવા જ અહીંયા
 પૃથ્વીકાયિક ંકેન્દ્રિય - ંદારિક શરીર પ્રયોગ
 બંધ વડે પર્યાપ્ત ગર્ભજ - મનુષ્ય પંચેન્દ્રિય -
 ંદારિક શરીર પ્રયોગ બંધ અને અપર્યાપ્ત
 ગર્ભજ - મનુષ્ય - પંચેન્દ્રિય - ંદારિક શરીર
 પ્રયોગબંધ પર્યંત સમજવા જોઈએ.**

- પ્ર. ંતે ! ંદારિક શરીર - પ્રયોગબંધ કયા કર્મના
 ઉદય વડે થાય છે ?
 ડ. ગૌતમ ! સવીર્યતા, સયોગ્યતા અને સદ્દ્રવ્યતા
 વડે તેમજ પ્રમાદના કારણે, કર્મ, યોગ, ભવ
 અને આયુષ્ય વગેરે હેતુઓની અપેક્ષાએ ંદારિક
 શરીર પ્રયોગ નામકર્મના ઉદય વડે ંદારિક શરીર
 પ્રયોગ બંધ થાય છે.

- પ્ર. ંતે ! ંકેન્દ્રિય ંદારિક શરીર પ્રયોગ બંધ
 કયા કર્મના ઉદય વડે થાય છે ?
 ડ. ગૌતમ ! પૂર્વોક્ત કથનાનુસાર અહીંયા પણ
 સમજવું જોઈએ.

**આ જ પ્રમાણે પૃથ્વીકાયિક ંકેન્દ્રિય-ઓદારિક
 શરીર પ્રયોગબંધને માટે પણ સમજવું જોઈએ.**

**આ જ પ્રમાણે વનસ્પતિકાયિક ંકેન્દ્રિય-ઓદારિક
 શરીર પ્રયોગબંધ પર્યંત તથા દ્વીન્દ્રિય-ત્રીન્દ્રિય
 અને ચતુરિન્દ્રિય-ઓદારિક શરીર પ્રયોગ બંધને
 માટે પણ સમજવું જોઈએ.**

- પ્ર. ંતે ! તિર્યચયોનિક-પંચેન્દ્રિય-ઓદારિક શરીર
 પ્રયોગબંધ કયા કર્મના ઉદયને કારણે થાય છે ?

૩. ગોયમા ! એવં ચેવ ।
- પ. મણુસ્સપંચિંદિયોરાલિયસરીરપ્પયોગબંધે ણં ભંતે ! કસ્સ કમ્મસ્સ ઉદણં ?
૩. ગોયમા ! વીરિયસજોગસદ્દવ્વયાએ પમાદપચ્ચયા કમ્મં ચ જોગં ચ ભવં ચ આઉયં ચ પડુચ્ચ મણુસ્સ-પંચિંદિયોરાલિયસરીરપ્પયોગનામાએ કમ્મસ્સ ઉદણં મણુસ્સપંચિંદિય-ઓરાલિય સરીરપ્પયોગબંધે ।
- પ. ઓરાલિયસરીરપ્પયોગબંધે ણં ભંતે ! કિં દેસબંધે સવ્વબંધે ?
૩. ગોયમા ! દેસબંધે વિ, સવ્વબંધે વિ ।
- પ. એગિંદિયોરાલિયસરીરપ્પયોગબંધે ણં ભંતે ! કિં દેસબંધે સવ્વબંધે ?
૩. ગોયમા ! દેસબંધે વિ, સવ્વબંધે વિ ।
એવં પુઢવિકાઙ્ગયા ।

એવં -જાવ-

- પ. મણુસ્સપંચિંદિયોરાલિયસરીરપ્પયોગબંધે ણં ભંતે ! કિં દેસબંધે સવ્વબંધે ?
૩. ગોયમા ! દેસબંધે વિ, સવ્વબંધે વિ ।
- વિયા. સ. ૮, ૩. ૧, સુ. ૨૫-૩૬

૧૧૭. ઓરાલિય સરીરપ્પયોગ બંધસ્સ ઠિઈં પરૂવણં -

- પ. ઓરાલિયસરીરપ્પયોગબંધે ણં ભંતે ! કાલઓ કેવચિરં હોઈ ?
૩. ગોયમા ! સવ્વબંધે એકકં સમયં, દેસબંધે જહન્નેણં એકકં સમયં, ઉક્કોસેણં તિણ્ણિ પલિઓવમાઈં સમયૂણાઈં ।
- પ. એગિંદિયોરાલિયસરીરપ્પયોગબંધે ણં ભંતે ! કાલઓ કેવચિરં હોઈ ?
૩. ગોયમા ! સવ્વબંધે એકકં સમયં, દેસબંધે જહન્નેણં એકકં સમયં, ઉક્કોસેણં બાવીસં વાસસહસ્સાઈં સમયૂણાઈં ।
- પ. પુઢવિકાઙ્ગયાએગિંદિય ઓરાલિય સરીરપ્પયોગબંધે ણં ભંતે ! કાલઓ કેવચિરં હોઈ ?
૩. ગોયમા ! સવ્વબંધે એકકં સમયં, દેસબંધે જહન્નેણં ખુહ્હાગભવગ્ગહણં તિસમયૂણં, ઉક્કોસેણં બાવીસં વાસસહસ્સાઈં સમયૂણાઈં ।

૩. ગૌતમ ! પૂર્વોક્ત કથનાનુસાર અહીંયા પણ સમજવું જોઈએ.
- પ્ર. ભંતે ! મનુષ્ય-પંચેન્દ્રિય-ઔદારિક શરીર પ્રયોગ બંધ કયા કર્મના ઉદયને કારણે થાય છે ?
૩. ગૌતમ ! સર્વીર્યતા, સયોગ્યતા અને સદ્દ્રવ્યતા વડે, પ્રમાદને કારણે, કર્મ, યોગ, ભવ અને આયુષ્યની અપેક્ષાએ મનુષ્ય પંચેન્દ્રિય ઔદારિક શરીર નામકર્મના ઉદય વડે મનુષ્ય પંચેન્દ્રિય - ઔદારિક શરીર પ્રયોગ બંધ થાય છે.
- પ્ર. ભંતે ! ઔદારિક શરીર - પ્રયોગ બંધ શું દેશબંધ છે કે સર્વબંધ છે ?
૩. ગૌતમ ! તે દેશબંધ પણ છે અને સર્વબંધ પણ છે.
- પ્ર. ભંતે ! એકેન્દ્રિય - ઔદારિક શરીર પ્રયોગ બંધ શું દેશબંધ છે કે સર્વબંધ છે ?
૩. ગૌતમ ! તે દેશબંધ પણ છે અને સર્વબંધ પણ છે.
આ જ પ્રમાણે પૃથ્વીકાયિક (એકેન્દ્રિય ઔદારિક શરીર પ્રયોગબંધ)ને માટે પણ સમજવું જોઈએ.

આ જ પ્રમાણે -યાવત્-

- પ્ર. ભંતે ! મનુષ્ય-પંચેન્દ્રિય-ઔદારિક શરીર પ્રયોગ બંધ શું દેશબંધ છે કે સર્વબંધ છે ?
૩. ગૌતમ ! તે દેશબંધ પણ છે અને સર્વબંધ પણ છે.

૧૧૭. ઔદારિક શરીર પ્રયોગ બંધની સ્થિતિનું પ્રરૂપણ :

- પ્ર. ભંતે ! ઔદારિક શરીર-પ્રયોગ બંધ કાળની અપેક્ષાએ કેટલા કાળ સુધી હોય છે ?
૩. ગૌતમ ! સર્વબંધ એક સમય અને દેશબંધ જઘન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ એક સમય કમ ત્રણ પલ્યોપમ સુધીનો હોય છે.
- પ્ર. ભંતે ! એકેન્દ્રિય ઔદારિક શરીર પ્રયોગ બંધ કાળની અપેક્ષાએ કેટલા કાળ સુધી હોય છે ?
૩. ગૌતમ ! સર્વબંધ એક સમય અને દેશબંધ જઘન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ એક સમય કમ બાવીસ હજાર વર્ષ સુધીનો હોય છે.
- પ્ર. ભંતે ! પૃથ્વીકાયિક - એકેન્દ્રિય - ઔદારિક શરીર-પ્રયોગબંધ કાળની અપેક્ષાએ કેટલા કાળ સુધી હોય છે ?
૩. ગૌતમ ! સર્વબંધ એક સમય અને દેશબંધ જઘન્ય ત્રણ સમય કમ ક્ષુલ્લક ભવ-પ્રહણ પર્યંત તથા ઉત્કૃષ્ટ એક સમય કમ બાવીસ હજાર વર્ષ સુધીનો હોય છે.

एवं सर्व्वेसिं सर्व्वबंधो एकं समयं,

દેસબંધો જેસિં નત્થિ વેડવ્વિયસરીરં તેસિં જહન્નેણં
खुड्डागं भवग्गहणं तिसमयूणं, उक्कोसेणं जा जस्स
उक्कोसिया ठिई सा समयूणा कायव्वा ।

જેસિં પુણ અત્થિ વેડવ્વિયસરીરં તેસિં દેસબંધો
जहन्नेणं एकं समयं, उक्कोसेणं जा जस्स ठिई सा
समयूणा कायव्वा ।

**एवं-जाव- मणुस्साणं देसबंधे जहन्नेणं एकं समयं,
उक्कोसेणं तिण्णिपलिओवमाइं समयूणाइं ।**

- विया. स. ८, उ. ९, सु. ३७-४०

૧૧૮. ઓરાલિયસરીરપ્પયોગ બંધંતરં કાલ પરૂવણં-

પ. ઓરાલિયસરીરબંધંતરં ણં ભંતે ! કાલઓ કેવચિરં
होइ ?

उ. गोयमा ! सर्व्वबंधंतरं जहन्नेणं खुड्डागं भवग्गहणं
तिसमयूणं, उक्कोसेणं तेत्तीसं सागरोवमाइं
पुव्वकोडि समयाहियाइं ।

દેસબંધંતરં જહન્નેણં એકં સમયં, ઉક્કોસેણં તેત્તીસં
सागरोवमाइं तिसमयाहियाइं ।

પ. एगिंदियओरालियसरीरबंधंतरं णं भंते ! कालओ
केवचिरं होइ ?

उ. गोयमा ! सर्व्वबंधंतरं जहन्नेणं खुड्डागं भवग्गहणं
तिसमयूणं, उक्कोसेणं बावीसं वाससहस्साइं
समयाहियाइं ।

દેસબંધંતરં જહન્નેણં એકં સમયં, ઉક્કોસેણં
अंतोमुहुत्तं ।

પ. पुढविक्काइयएगिंदिय ओरालियसरीरबंधंतरं णं
भंते ! कालओ केवचिरं होइ ?

उ. गोयमा ! सर्व्वबंधंतरं जहेव एगिंदियस्स तहेव
भाणियव्वं ।

દેસબંધંતરં જહન્નેણં એકં સમયં, ઉક્કોસેણં તિણ્ણ
समया ।

**जहा पुढविक्काइयाणं एवं-जाव- चउरिंदियाणं
वाउक्काइयवज्जाणं ।**

જાવરં-સર્વ્વબંધંતરં ઉક્કોસેણં જા જસ્સ ઠિઈ સા
समयाहिया कायव्वा ।

**आ ज प्रमासे समग्र ज्वोनो सर्व्व बंध अक
समय सुधी डोय छे.**

જેને વૈક્રિય શરીર હોતું નથી એમનો દેશબંધ
जधन्य त्रश समय कम क्षुल्लक भवग्रहण - पर्यंत
अने ઉત્કૃષ્ટ જેને જેટલી ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ છે એમાં
अक समय ओछी डोय छे.

જેનો વૈક્રિય શરીર છે, એમનો દેશબંધ જધન્ય
अक समय અને ઉત્કૃષ્ટ જેની જેટલી સ્થિતિ છે,
એમાંથી એક સમય ઓછી હોય છે.

**आ ज प्रमासे -यावत्- मनुष्योनो देशबंध
जधन्य अक समय અને ઉત્કૃષ્ટ એક સમય કમ
त्रश पत्योपम सुधी समजवो जोईअे.**

૧૧૮. ઔદારિક શરીરપ્રયોગ બંધના અંતરકાળનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! ઔદારિક શરીરના બંધનો અંતરકાળ
केटलो छे ?

उ. गौतम ! अेना सर्व्वबंधनुं अंतर जधन्य त्रश समय
कम क्षुल्लक भव-ग्रहण छे અને ઉત્કૃષ્ટ સમયાધિક
पूर्वकोटि सछित तेत्तीस सागरोपम छे.

દેશબંધનું અંતર જધન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ
त्रश समय विशेष तेत्तीस सागरोपम छे.

પ્ર. ભંતે ! એકેન્દ્રિય-ઔદારિક-શરીરબંધનો અંતરકાળ
केटलो छे ?

उ. गौतम ! अेना सर्व्वबंधनुं अंतर जधन्य त्रश समय
कम क्षुल्लक भव-ग्रहण छे અને ઉત્કૃષ્ટ એક
समय विशेष बावीस हजार वर्ष छे.

દેશબંધનો અંતરકાળ જધન્ય એક સમય અને
उत्कृष्ट अन्तर्मुहूर्तनो छे.

પ્ર. ભંતે ! પૃથ્વીકાયિક - એકેન્દ્રિય - ઔદારિક
शरीरबंधनो अंतरकाल केटलो छे ?

उ. गौतम ! अेना सर्व्वबंध कालनुं अंतर जे प्रमासे
अकेन्द्रिय विषयक कडेवामां आव्युं छे, अे ज
प्रमासे समजवुं जोईअे.

દેશબંધનું અંતર જધન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ
त्रश समयनुं छे.

જે પ્રમાણે પૃથ્વીકાયિક જીવોના શરીરબંધનું અંતર
कडेवामां आव्युं छे, अे ज प्रमासे वायुकायिक
जवो सिवाय यतुरिन्द्रिय पर्यंत समग्र जवोना
शरीरबंधनुं अंतर समजवुं जोईअे.

વિશેષ - ઉત્કૃષ્ટ સર્વબંધનું અંતર જે જીવની
जेटली स्थिति छे अेना करतां अेक समय विशेष
समजवुं जोईअे.

વાઝકાઈયાણં સવ્વબંધંતરં જહન્નેણં ખુડ્ડાગભવ-
ગ્ગહણં તિસમયૂણં, ઉક્કોસેણં તિણિણ વાસસહસ્સાઈં
સમયાહિયાઈં ।

દેસબંધંતરં જહન્નેણં એકં સમયં, ઉક્કોસેણં અંતોમુહુત્તં ।

- પ. પંચિંદિયતિરિક્ખજોણિયઓરાલિયસરીરબંધંતરં
ણં ભંતે ! કાલઓ કેવચિરં હોઈ ?
- ઉ. ગોયમા ! સવ્વબંધંતરં જહન્નેણં ખુડ્ડાગભવગ્ગહણં
તિસમયૂણં, ઉક્કોસેણં પુવ્વકોડી સમયાહિયા ।

દેસબંધંતરં જહા એગિંદિયાણં તહા પંચિંદિયતિ-
રિક્ખજોણિયાણં ।

એવં મણુસ્સાણ વિ નિરવસેસં ભાણિયવ્વં -જાવ-
ઉક્કોસેણં અંતોમુહુત્તં ।

- પ. જીવસ્સ ણં ભંતે ! એગિંદિયત્તે ણો એગિંદિયત્તે
પુણરવિ એગિંદિયત્તે એગિંદિયઓરાલિયસરીરપ્પ-
ઓગબંધંતરં કાલઓ કેવચિરં હોઈ ?
- ઉ. ગોયમા ! સવ્વબંધંતરં જહન્નેણં દો ખુડ્ડાગભવ-
ગ્ગહણાઈં તિસમયૂણાઈં, ઉક્કોસેણં દો સાગરોવ-
મસહસ્સાઈં સંખેજ્જવાસમ્મહિયાઈં,
દેસબંધંતરં જહન્નેણં ખુડ્ડાગભવગ્ગહણં સમયાહિયં,
ઉક્કોસેણં દો સાગરોવમસહસ્સાઈં સંખેજ્જવાસ-
મ્મહિયાઈં ।

- પ. જીવસ્સ ણં ભંતે ! પુઢવિકાઈયત્તે નો પુઢવિકાઈયત્તે
પુણરવિ પુઢવિકાઈયત્તે પુઢવિકાઈયએગિંદિયઓ-
રાલિયસરીરપ્પયોગબંધંતરં કાલઓ કેવચિરં હોઈ ?

- ઉ. ગોયમા ! સવ્વબંધંતરં જહન્નેણં દો ખુડ્ડાઈં
ભવગ્ગહણાઈં તિસમયૂણાઈં, ઉક્કોસેણં અણંતં કાલં,
અણંતા ઉસ્સપ્પિણી-ઓસપ્પિણીઓ કાલઓ,

ખેત્તઓ અણંતા લોગા, અસંખેજ્જા પોગ્ગલપરિયટ્ઠા,
તે ણં પોગ્ગલપરિયટ્ઠા આવલિયાએ અસંખેજ્જહિમાગો ।

દેસબંધંતરં જહન્નેણં ખુડ્ડાગભવગ્ગહણં સમયાહિયં,
ઉક્કોસેણં અણંતંકાલં -જાવ- આવલિયાએ
અસંખેજ્જહિમાગો ।

વાયુકાયિક જીવોના સર્વબંધનું અંતર જઘન્ય ત્રણ
સમય કમ ક્ષુલ્લકભવ ગ્રહણ અને ઉત્કૃષ્ટ
સમયાધિક ત્રણ હજાર વર્ષ છે.

દેશબંધનું અંતર જઘન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ
અંતર્મુહૂર્ત છે.

- પ્ર. ભંતે ! પંચેન્દ્રિય - તિર્યચયોનિક - ઔદારિક શરીર
બંધને કેટલા કાળનું અંતર હોય છે ?

- ઉ. ગૌતમ ! સર્વબંધનું અંતર જઘન્ય ત્રણ સમય કમ
ક્ષુલ્લક ભવગ્રહણ છે અને ઉત્કૃષ્ટ સમયાધિક
પૂર્વકોટિનું છે.

દેશબંધનું અંતર જે પ્રમાણે એકેન્દ્રિય જીવોનું
કહેવામાં આવ્યું છે, એ જ પ્રમાણે સમગ્ર પંચેન્દ્રિય
તિર્યચયોનિકોનું સમજવું જોઈએ.

આ જ પ્રમાણે મનુષ્યોના શરીરબંધ અંતરના
વિષયમાં પણ પૂર્વવત્ ઉત્કૃષ્ટ અન્તર્મુહૂર્ત પર્યંત
સમજવું જોઈએ.

- પ્ર. ભંતે ! એકેન્દ્રિય-અવસ્થાગત જીવ એકેન્દ્રિ-
યાવસ્થામાં ઉત્પન્ન થઈને પુનઃ એકેન્દ્રિયરૂપે
આવે તો એકેન્દ્રિય-ઔદારિક-શરીર-પ્રયોગબંધને
કેટલાકાળનું અંતર હોય છે ?

- ઉ. ગૌતમ ! (એવા જીવનો) સર્વબંધાન્તર જઘન્ય ત્રણ
સમય કમ ક્ષુલ્લક ભવગ્રહણકાળ અને ઉત્કૃષ્ટ
સંખ્યાત વર્ષ વિશેષ બે હજાર સાગરોપમનો હોય છે.

દેશબંધનું અંતર જઘન્ય સમયાધિક ક્ષુલ્લક ભવગ્રહણ
અને ઉત્કૃષ્ટ સંખ્યાતવર્ષ અધિક બે હજાર
સાગરોપમનો હોય છે.

- પ્ર. ભંતે ! પૃથ્વીકાયિક-અવસ્થાગત જીવ પૃથ્વીકાયિક
અવસ્થામાં ઉત્પન્ન થઈને પુનઃ પૃથ્વીકાયિક સ્વરૂપે
આવે તો પૃથ્વીકાયિક-એકેન્દ્રિય ઔદારિક શરીર
પ્રયોગ બંધને કેટલા કાળનું અંતર હોય છે ?

- ઉ. ગૌતમ ! (એવા જીવનો) સર્વબંધાન્તર જઘન્ય
ત્રણ સમય કમ બે ક્ષુલ્લક ભવગ્રહણ કાળ અને
ઉત્કૃષ્ટ અન્તંકાળ છે, જે કાળ થકી અન્તં
ઉત્સર્પિણી અવસર્પિણી પ્રમાણે છે.

ક્ષેત્ર થકી અન્તં લોક પ્રમાણ અને અસંખ્યાત
પુદ્ગલ પરાવર્તન છે. તેઓ પુદ્ગલ-પરાવર્તન
આવલિકાના અસંખ્યાતમા ભાગ પ્રમાણ છે.
(અર્થાત્ આવલિકાના અસંખ્યાતમા ભાગમાં
જેટલા સમય છે એટલા પુદ્ગલ પરાવર્તન છે.)

દેશબંધનું અંતર જઘન્ય સમયાધિક ક્ષુલ્લકભવ
ગ્રહણ અને ઉત્કૃષ્ટ અન્તંકાળ -આવત્-આવલિકાના
અસંખ્યાતમા ભાગ-પ્રમાણ છે.

પ. વેઝવિયસરીરપ્પયોગ બંધે ણં ભંતે ! કસ્સ કમ્મસ્સ ઉદણં ?

૩. ગોયમા ! વીરિય-સજોગ-સદ્દવ્વયાણ -જાવ-આઝયં વા લહ્ધિં વા પહુચ્ચ વેઝવિયસરીરપ્પયોગ-નામાણ કમ્મસ્સ ઉદણં વેઝવિયસરીરપ્પયોગબંધે ।

પ. વાઝક્કાઙ્ગયણિંદિયવેઝવિયસરીરપ્પયોગબંધે ણં ભંતે ! કસ્સ કમ્મસ્સ ઉદણં ?

૩. ગોયમા ! વીરિય-સજોગ-સદ્દવ્વયાણ -જાવ-આઝયં વા, લહ્ધિં વા પહુચ્ચ વાઝક્કાઙ્ગયણિંદિય-વેઝવિયસરીરપ્પયોગ નામાણ કમ્મસ્સ ઉદણં વાઝક્કાઙ્ગયણિંદિય વેઝવિય સરીરપ્પયોગબંધે ।

પ. રયણપ્પભાપુઢવિને રઙ્ગયણં પંચિંદિયવેઝવિય-સરીરપ્પયોગબંધે ણં ભંતે ! કસ્સ કમ્મસ્સ ઉદણં ?

૩. ગોયમા ! વીરિય-સજોગ-સદ્દવ્વયાણ -જાવ-આઝયં વા પહુચ્ચ રયણપ્પભાપુઢવિ પંચિંદિય વેઝવિય સરીરપ્પયોગનામાણ કમ્મસ્સ ઉદણં રયણપ્પભા-પુઢવિ પંચિંદિય વેઝવિયસરીરપ્પયોગ બંધે ।

एवं -जाव- अहेसत्तमाए ।

પ. તિરિક્ખજોણિયપંચિંદિયવેઝવિયસરીરપ્પયો-ગબંધે ણં ભંતે ! કસ્સ કમ્મસ્સ ઉદણં ?

૩. ગોયમા ! વીરિય-સજોગ-સદ્દવ્વયાણ -જાવ-આઝયં વા લહ્ધિં વા પહુચ્ચ તિરિક્ખજોણિય પંચિંદિય વેઝવિય સરીરપ્પયોગ નામાણ કમ્મસ્સ ઉદણં તિરિક્ખજોણિય પંચિંદિય વેઝવિય-સરીરપ્પયોગ બંધે ।

પ. મણુસ્સપંચિંદિયવેઝવિયસરીરપ્પયોગ બંધે ણં ભંતે ! કસ્સ કમ્મસ્સ ઉદણં ?

૩. ગોયમા ! एवं चेव ।

પ. અસુરકુમારભવણવાસિદેવપંચિંદિયવેઝવિય-સરીરપ્પયોગ બંધે ણં ભંતે ! કસ્સ કમ્મસ્સ ઉદણં ?

૩. ગોયમા ! जहा रयणप्पभापुढवि नेरइया ।

एवं -जाव- थणियकुमारा ।

एवं वाणमंतरा वि ।

પ્ર. ભંતે ! વૈકિય શરીર-પ્રયોગ બંધ કયા કર્મના ઉદય વડે થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! સવીર્યતા, સયોગતા, સદ્દ્રવ્યતા -યાવત્-આયુષ્ય અને લહ્ધિ વડે તથા વૈકિય શરીર પ્રયોગ નામ કર્મના ઉદય વડે વૈકિય શરીર પ્રયોગ બંધ થાય છે.

પ્ર. ભંતે ! વાયુકાયિક - એકેન્દ્રિય - વૈકિય શરીર પ્રયોગ બંધ કયા કર્મના ઉદય વડે થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! સવીર્યતા, સયોગતા, સદ્દ્રવ્યતા -યાવત્-આયુષ્ય અને લહ્ધિ વડે તથા વાયુકાયિક-એકેન્દ્રિય-વૈકિય શરીર પ્રયોગ નામ કર્મના ઉદય વડે વાયુકાયિક એકેન્દ્રિય વૈકિય શરીર પ્રયોગ બંધ થાય છે.

પ્ર. ભંતે ! રત્નપ્રભા પૃથ્વી નૈરયિક - પંચેન્દ્રિય - વૈકિય શરીર પ્રયોગ બંધ કયા કર્મના ઉદય વડે થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! સવીર્યતા, સયોગતા, સદ્દ્રવ્યતા -યાવત્-આયુષ્ય વડે તથા રત્નપ્રભા પૃથ્વી નૈરયિક - પંચેન્દ્રિય - વૈકિય શરીર પ્રયોગ નામ કર્મના ઉદય વડે રત્નપ્રભા પૃથ્વી નૈરયિક પંચેન્દ્રિય વૈકિય શરીર પ્રયોગ બંધ થાય છે.

આ જ પ્રમાણે અધઃસપ્તમ પૃથ્વી પર્યંત સમજવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! તિર્યયયોનિક પંચેન્દ્રિય વૈકિય શરીર પ્રયોગ બંધ કયા કર્મના ઉદય વડે થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! સવીર્યતા, સયોગતા, સદ્દ્રવ્યતા -યાવત્-આયુષ્ય અને લહ્ધિ વડે તથા તિર્યયયોનિક પંચેન્દ્રિય વૈકિય શરીર પ્રયોગ નામ કર્મના ઉદય વડે તિર્યયયોનિક પંચેન્દ્રિય વૈકિય શરીર પ્રયોગ બંધ થાય છે.

પ્ર. ભંતે ! મનુષ્ય - પંચેન્દ્રિય - વૈકિય શરીર પ્રયોગ બંધ કયા કર્મના ઉદય વડે થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! पूर्वे क्खुं ते प्रमासे समजवुं जોईअे.

પ્ર. ભંતે ! અસુરકુમાર - ભવનવાસીદેવ - પંચેન્દ્રિય-વૈકિય શરીર પ્રયોગ બંધ કયા કર્મના ઉદય વડે થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! જે પ્રમાણે રત્નપ્રભા પૃથ્વીના નૈરયિક વિષયક કથન કર્યું છે એ જ પ્રમાણે અહીંયા સમજવું જોઈએ.

આ જ પ્રમાણે સ્તનિતકુમાર પર્યંત સમજવું જોઈએ.

આ જ પ્રમાણે વાણવ્યંતર દેવોને માટે પણ સમજવું જોઈએ.

एवं जोइसिया वि ।

एवं सोहम्मकण्योवगया वेमाणिया एवं -जाव-
अच्चुय कण्योवगया वेमाणिया ।

गेवेज्जकण्यार्इया वेमाणिया एवं चेव ।

अणुत्तरोववाइयकण्यार्इया वेमाणिया एवं चेव ।

- પ. વેડવ્વિયસરીરપ્પયોગબંધે ણં ભંતે ! કિં દેસબંધે, સવ્વબંધે ?
૩. ગોયમા ! દેસબંધે વિ, સવ્વબંધે વિ ।
- પ. વાઝકકાઈયણ્ણિદિય વેડવ્વિયસરીરપ્પયોગબંધે ણં ભંતે ! કિં દેસબંધે, સવ્વબંધે ?
૩. ગોયમા ! એવં ચેવ ।
- પ. રયણપ્પભાપુઢવિનેરહયવેડવ્વિયસરીરપ્પયોગબંધે ણં ભંતે ! કિં દેસબંધે સવ્વબંધે ?
૩. ગોયમા ! એવં ચેવ ।

एवं -जाव- अणुत्तरोववाइया ।

- विया. स. ८, उ. ९, सु. ५१-६५

१२१. वेडव्विय सरीरप्ययोग बंधस्स ठिई परूवणं-

- પ. વેડવ્વિયસરીરપ્પયોગબંધે ણં ભંતે ! કાલઓ કેવચિરં હોઈ ?
૩. ગોયમા ! સવ્વબંધે જહણ્ણેણં એકકં સમયં, ઝક્કોસેણં દો સમયા ।
દેસબંધે જહણ્ણેણં એકકં સમયં, ઝક્કોસેણં તેત્તીસં સાગરોવમાઈં સમયૂણાઈં ।
- પ. વાઝકકાઈયણ્ણિદિય વેડવ્વિય સરીરપ્પયોગ બંધે, ણં ભંતે ! કાલઓ કેવચિરં હોઈ ?
૩. ગોયમા ! સવ્વબંધે એકકં સમયં, દેસબંધે જહણ્ણેણં એકકં સમયં, ઝક્કોસેણં અંતોમુહુત્તં ।
- પ. રયણપ્પભાપુઢવિનેરહય વેડવ્વિય સરીરપ્પયોગબંધે ણં ભંતે ! કાલઓ કેવચિરં હોઈ ?
૩. ગોયમા ! સવ્વબંધે એકકં સમયં, દેસબંધે જહણ્ણેણં દસવાસસહસ્સાઈં તિસમયૂણાઈં, ઝક્કોસેણં સાગરોવમં સમયૂણં ।

આ જ પ્રમાણે જ્યોતિષ્ક દેવોને વિષયમાં પણ સમજવું જોઈએ.

આ જ પ્રમાણે સૌંદર્ભ કલ્પોપપન્નક વૈમાનિક દેવોથી અચ્યુતકલ્પોપપન્નક વૈમાનિક દેવો પર્યંત પણ સમજવું જોઈએ.

ત્રૈવેયક - કલ્પાતીત વૈમાનિક દેવોના વિષયમાં પણ આ જ પ્રમાણે સમજવું જોઈએ.

અનુત્તરોપપાતિક-કલ્પાતીત-વૈમાનિક દેવોના વિષયમાં પણ પૂર્વે કહ્યું તે પ્રમાણે સમજવું જોઈએ.

- પ્ર. ભંતે ! વૈક્રિય શરીર પ્રયોગ બંધ દેશબંધ છે કે સર્વબંધ છે ?
૩. ગૌતમ ! તે દેશબંધ પણ છે અને સર્વબંધ પણ છે.
- પ્ર. ભંતે ! વાયુકાયિક એકેન્દ્રિય-વૈક્રિયશરીર પ્રયોગબંધ એ દેશબંધ છે કે સર્વબંધ છે ?
૩. ગૌતમ ! પૂર્વે કહ્યું તે પ્રમાણે સમજવું જોઈએ.
- પ્ર. ભંતે ! રત્નપ્રભાપૃથ્વી - નૈરયિક - વૈક્રિય શરીર પ્રયોગબંધ એ દેશબંધ છે કે સર્વબંધ છે ?
૩. ગૌતમ ! પૂર્વે કહ્યું તે પ્રમાણે સમજવું જોઈએ.

આ જ પ્રમાણે અનુત્તરોપપાતિક કલ્પાતીત વૈમાનિક દેવો પર્યંત સમજવું જોઈએ.

૧૨૧. વૈક્રિય શરીર પ્રયોગ બંધની સ્થિતિનું પ્રરૂપણ :

- પ્ર. ભંતે ! વૈક્રિય શરીર પ્રયોગ બંધ કાળ કેટલા સમય સુધીનો હોય છે ?
૩. ગૌતમ ! એનો સર્વબંધ જઘન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ બે સમય સુધીનો હોય છે.
દેશબંધ જઘન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ એક સમય કમ તેત્રીસ સાગરોપમ સુધીનો હોય છે.
- પ્ર. ભંતે ! વાયુકાયિક - એકેન્દ્રિય - વૈક્રિય શરીર પ્રયોગબંધ કાળ કેટલા સમય સુધીનો હોય છે ?
૩. ગૌતમ ! એનો સર્વબંધ એક સમય સુધીનો હોય છે, દેશબંધ જઘન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ અન્તર્મુહૂર્ત સુધીનો હોય છે.
- પ્ર. ભંતે ! રત્નપ્રભાપૃથ્વી નૈરયિક - વૈક્રિય શરીર પ્રયોગબંધ કાળ કેટલા સમય સુધીનો હોય છે ?
૩. ગૌતમ ! એનો સર્વબંધ એક સમય સુધીનો હોય છે, દેશબંધ જઘન્ય ત્રણ સમય કમ દસ હજાર વર્ષ તથા ઉત્કૃષ્ટ એક સમય કમ એક સાગરોપમ સુધીનો હોય છે.

एवं -जाव- अहेसत्तमा ।

णवरं-देसबंधे जस्स जा जहन्निया ठिई सा
तिसमयूणा कायच्चा,

जा च उक्कोसिया सा समयूणा ।

**पंचिदियतिरिक्खजोणियाणं मणुत्साण य जहा
वाउक्काइयाणं ।**

**असुरकुमार-नागकुमार-जाव-अणुत्तरोववाइयाणं
जहा नेरइयाणं ।**

णवरं-जस्स जा ठिई सा भाणियच्चा -जाव-
अणुत्तरोववाइयाणं सब्बबंधे एककं समयं,

देसबंधे एककतीसं सागरोवमाइं तिसमयूणाइं,
उक्कोसेणं तेत्तीसं सागरोवमाइं समयूणाइं ।

- विया. स. ८, उ. ९, सु. ६६-७०

૧૨૨. વેડવિચસરીરપ્પયોગ બંધંતરં કાલ પહ્વણં-

પ. વેડવિચસરીરપ્પયોગબંધંતરં ણં ધંતે ! કાલઓ
કેવચિરં હોઈ ?

૩. ગોયમા ! સવ્વબંધંતરં જહણ્ણેણં એકકં સમયં, ઉક્કોસેણં
અણંતંકાલં, અણંતાઓ ઓસપ્પિણી ઉસ્સપ્પિણીઓ
-જાવ- આવલિયાએ અસંખેજ્જહિભાગો ।

एवं देसबंधंतरं पि ।

પ. વાઉક્કાઇય-વેડવિચસરીરપ્પયોગબંધંતરં ણં ધંતે !
કાલઓ કેવચિરં હોઈ ?

૩. ગોયમા ! સવ્વબંધંતરં જહણ્ણેણં અંતોમુહુત્તં,
ઉક્કોસેણં પલિઓવમસ્સ અસંખેજ્જહિભાગં ।

एवं देसबंधंतरं पि ।

પ. તિરિક્કજોણિય-પંચિદિય-વેડવિચસરીર-
પ્પયોગબંધંતરં ણં ધંતે ! કાલઓ કેવચિરં હોઈ ?

૩. ગોયમા ! સવ્વબંધંતરં જહણ્ણેણં અંતોમુહુત્તં,
ઉક્કોસેણં પુવ્વકોડીપુહુત્તં ।

**आ ज प्रमाझे अधःसप्तम नरकपृथ्वी पर्यंत
समजपुं ज्ञोईअे.**

विशेष - જેની જેટલી જઘન્ય (આયુ) સ્થિતિ હોય
એમાં ત્રણ સમય કમ (ઓછો) જઘન્ય દેશબંધ
તથા જેની જેટલી ઉત્કૃષ્ટ (આયુ) સ્થિતિ હોય
એમાં એક સમય કમ (ઓછો) ઉત્કૃષ્ટ દેશબંધ
સમજવો જોઈએ.

**पंचेन्द्रिय तिर्यय अने मनुष्यानुं कथन वायुकायिकने
समान समजपुं ज्ञोईअे.**

**असुरकुमार-नागकुमारोथी अनुत्तरोपपातिक देवो
पर्यंतनुं कथन नेरयिकने अनुत्तरोप समजपुं ज्ञोईअे.**

विशेष - જેની જેટલી સ્થિતિ હોય એની એટલી
જ કહેવી જોઈએ, અનુત્તરોપપાતિક દેવો પર્યંતનો
સર્વબંધ એક સમય સુધીનો હોય છે.

દેશબંધ જઘન્ય ત્રણ સમય કમ એકત્રીસ સાગરોપમ
અને ઉત્કૃષ્ટ એક સમય કમ તેત્રીસ સાગરોપમ
સુધીનો હોય છે.

૧૨૨. વૈકિય શરીર પ્રયોગ બંધના અંતરકાળનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! વૈકિય શરીર - પ્રયોગબંધનો અંતરકાળ
કેટલા કાળ સુધીનો હોય છે ?

૩. ગૌતમ ! એના સર્વબંધનું અંતર જઘન્ય એક સમય
અને ઉત્કૃષ્ટ અનંતકાળ છે અને અનંત ઉત્સર્પિણી-
અવસર્પિણી -યાવત્- આવલિકાના અસંખ્યાતમા
ભાગના સમયની બરાબર છે.

**आ ज प्रमाझे देशबंधनुं अंतर पक्ष समजपुं
ज्ञोईअे.**

પ્ર. ભંતે ! વાયુકાયિક વૈકિય શરીર - પ્રયોગ બંધનો
અંતર કાળ કેટલા કાળનો હોય છે ?

૩. ગૌતમ ! એના સર્વબંધનું અંતર (સ્વકાયની
અપેક્ષાએ) જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ
પલ્યોપમના અસંખ્યાતમા ભાગનું હોય છે.

**आ ज प्रमाझे देशबंधनुं अंतर पक्ष समजपुं
ज्ञोईअे.**

પ્ર. ભંતે ! તિર્યયયોનિક - પંચેન્દ્રિય - વૈકિય શરીર
પ્રયોગબંધનો અંતર કાળ કેટલા કાળનો હોય
છે ?

૩. ગૌતમ ! એના સર્વબંધનું અંતર જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત
અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટિ પૃથક્ત્વનું હોય છે.

एवं देसबंधंतरं पि ।

एवं मणूसस्स वि ।

- विया. स. ८, उ. ९, सु. ७१-७४

૧૨૩. પુણરવિ વેડવિચસરીરપાવગાણં વેડવિચસરીરપ્પયોગ બંધંતરં કાલ પહ્વણં-

પ. જીવસ્સ ણં મંતે ! વાડકાઇયત્તે નો વાડકાઇયત્તે પુણરવિ વા વાડકાઇયત્તે વાડકાઇય-एगिंदिय-वेडवियसरीरपपयोगबंधंतरं कालओ केवचिरं होइ ?

उ. गोयमा ! सब्वबंधंतरं जहण्णेणं अंतोमुहुत्तं, उक्कोसेणं अणंतं कालं वणस्सइकालो ।

एवं देसबंधंतरं पि ।

પ. જીવસ્સ ણં મંતે ! રયણ્ણપ્પભાપુઢવિનેરહયત્તે ણો રયણ્ણપ્પભાપુઢવિનેરહયત્તે પુણરવિ રયણ્ણપ્પભાપુઢવી-નેરહયત્તે રયણ્ણપ્પભાપુઢવીનેરહય વેડવિચસરીર-પ્પયોગ બંધંતરં કાલઓ કેવચિરં હોઈ ?

उ. गोयमा ! सब्वबंधंतरं जहण्णेणं दस वाससहस्साइं अंतोमुहुत्तमब्भहियाइं, उक्कोसेणं वणस्सइकालो ।

देसबंधंतरं जहण्णेणं अंतोमुहुत्तं, उक्कोसेणं अणंतं कालं वणस्सइकालो ।

एवं -जाव- अहेसत्तमाए ।

णवरं-जा जस्स ठिई जहण्णिયા સા સવ્વબંધંતરં જહણ્ણેણં અંતોમુહુત્તમબ્હહિયા કાયવ્વા,

सेसं तं चैव ।

पंचिंदियतिरिक्खजोणिय-मणूससाणं जहा वाउक्काइयाणं ।

असुर-नागकुमार -जाव- सहस्सारदेवाणं एएसिं जहा रयण्णपभायाणं ।

णवरं-सव्वबंधंतरं जस्स जा ठिई जहण्णिયા સા સવ્વબંધંતરં જહણ્ણેણં અંતોમુહુત્તમબ્હહિયા કાયવ્વા,

આ જ પ્રમાણે દેશબંધનું અંતર પણ સમજવું જોઈએ.
આ જ પ્રમાણે મનુષ્યના વિષયમાં પણ (પૂર્વવત્) સમજવું જોઈએ.

૧૨૩. પુન:વૈકિય શરીર પ્રાપ્ત કરનાર વૈકિય શરીર પ્રયોગ બંધના અંતરકાળનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! વાયુકાયિક અવસ્થાગત જીવ (ત્યાંથી મરીને) વાયુકાયિક સિવાયના અન્યકાયમાં ઉત્પન્ન થઈ અને ત્યાંથી મરીને પુન:વાયુકાયિક જીવોમાં ઉત્પન્ન થાય તો એમાં વાયુકાયિક એકેન્દ્રિય વૈકિય શરીર પ્રયોગ બંધનો અંતરકાળ કેટલા કાળ સુધીનો હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! એના સર્વબંધનું અંતર જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટત: અન્તકાળ (વનસ્પતિકાય) સુધીનો હોય છે.

આ જ પ્રમાણે દેશબંધનું અંતર પણ સમજ લેવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! રત્નપ્રભા પૃથ્વીના નૈરયિકરૂપે રહેલ જીવ (ત્યાંથી મરીને) રત્નપ્રભા પૃથ્વી સિવાયના અન્ય સ્થાનોમાં ઉત્પન્ન થઈ અને ત્યાંથી મરીને પુન: રત્નપ્રભા પૃથ્વીના નૈરયિકરૂપે ઉત્પન્ન થાય તો એના વૈકિય શરીર પ્રયોગ બંધનો અંતરકાળ કેટલા કાળ સુધીનો હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! એના સર્વબંધનું અંતર જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક દસહજાર વર્ષનું અને ઉત્કૃષ્ટ અન્તકાળ (વનસ્પતિકાય)નો હોય છે.

દેશબંધનું અંતર જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ અન્તકાળ (વનસ્પતિકાળ)નું હોય છે.

આ જ પ્રકારે અધ:સપ્તમ નરકપૃથ્વી પર્યંત સમજવું જોઈએ.

વિશેષ - નૈરયિકની જે જઘન્ય સ્થિતિ હોય એનાથી અન્તર્મુહૂર્ત અધિક સર્વબંધનું જઘન્ય અંતર સમજવું જોઈએ.

શેષ કથન પૂર્વે કહ્યું તે પ્રમાણે છે.

પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિક જીવો અને મનુષ્યોના બંધનું અંતર વાયુકાયિકને અનુરૂપ સમજવું જોઈએ.

આ જ પ્રમાણે અસુરકુમાર, નાગકુમારોથી સહસ્વાર દેવો પર્યંતનું વૈકિયશરીર - પ્રયોગબંધનું અંતર રત્નપ્રભા પૃથ્વીના નૈરયિકોની સમાન સમજવું જોઈએ.

વિશેષ - જેની જે જઘન્ય સ્થિતિ હોય, એના સર્વબંધનું અંતર એમાંથી અંતર્મુહૂર્ત અધિક સમજવું જોઈએ.

સેસં તં ચેવ ।

પ. જીવસ્સ ણં મંતે ! આણયદેવત્તે નો આણયદેવત્તે પુણરવિ આણયદેવત્તે આણયદેવ વેઽવ્વિય સરીરપ્પયોગ બંધંતરં કાલઓ કેવચિરં હોઈ ?

૩. ગોયમા ! સવ્વબંધંતરં જહણ્ણેણં અટ્ઠારસસાગરો-વમાઈં વાસપુહત્તમમ્મહિયાઈં, ઉક્કોસેણં અણંતં કાલં વણસ્સઙ્કાલો ।

દેસબંધંતરં જહણ્ણેણં વાસપુહત્તં, ઉક્કોસેણં અણંતંકાલં વણસ્સઙ્કાલો ।

एवं -जाव- अणुए,

णवरं-जस्स जा ठिईं सा सव्वबंधंतरं जहण्णेणं
वासपुहत्तमम्महिया कायव्वा,

સેસં તં ચેવ ।

પ. જીવસ્સ ણં મંતે ! ગેવેજ્જકપ્પાતીયત્તે નો ગેવેજ્જકપ્પાતીયત્તે પુણરવિ ગેવેજ્જકપ્પાતીયત્તે ગેવેજ્જકપ્પાતીય-વેઽવ્વિય-સરીરપ્પયોગબંધંતરં કાલઓ કેવચિરં હોઈ ?

૩. ગોયમા ! સવ્વબંધંતરં જહણ્ણેણં બાવીસં સાગરોવમાઈં વાસપુહત્તમમ્મહિયાઈં, ઉક્કોસેણં અણંતં કાલં વણસ્સઙ્કાલો ।

દેસબંધંતરં જહણ્ણેણં વાસપુહત્તં, ઉક્કોસેણં વણસ્સઙ્કાલો ।

પ. જીવસ્સ ણં મંતે ! અણુત્તરોવવાઈયત્તે નો અણુત્તરો-વવાઈયત્તે પુણરવિ અણુત્તરોવવાઈયત્તે અણુત્તરો-વવાઈય વેઽવ્વિયસરીરપ્પયોગબંધંતરં કાલઓ કેવચિરં હોઈ ?

૩. ગોયમા ! સવ્વબંધંતરં જહણ્ણેણં એક્કતીસં સાગરોવમાઈં વાસપુહત્તમમ્મહિયાઈં, ઉક્કોસેણં સંખેજ્જાઈં સાગરોવમાઈં ।

શેષ સમગ્ર કથન પૂર્વે કહ્યું એ પ્રમાણે સમજવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! આનત દેવલોકમાં દેવરૂપે ઉત્પન્ન થયેલ કોઈ દેવ (ત્યાંથી ચ્યવીને) આનત દેવલોક સિવાયના બીજા અન્ય સ્થાને ઉત્પન્ન થઈ ત્યાંથી મરીને પુનઃ આનત દેવલોકમાં દેવરૂપે ઉત્પન્ન થાય તો એ આનતદેવના વૈકિય શરીર પ્રયોગબંધનો અંતરકાળ કેટલા કાળ સુધીનો હોય છે ?

૩. ગૌતમ ! એના સર્વબંધનું અંતર જથ્થન વર્ષ પૃથક્ત્વ અધિક અઢાર સાગરોપમનું અને ઉત્કૃષ્ટ અનંતકાળ (વનસ્પતિકાય)નું હોય છે.

દેશબંધનું અંતરકાળ જથ્થન વર્ષ-પૃથક્ત્વ અને ઉત્કૃષ્ટ અનંતકાળ (વનસ્પતિકાય)નું હોય છે.

આ જ પ્રમાણે અચ્યુત દેવલોક પર્યંતના દેવોનું અંતર સમજવું જોઈએ.

વિશેષ - જેની જેટલી જથ્થન સ્થિતિ હોય એના સમગ્ર બંધનું અંતર એનાથી વર્ષ-પૃથક્ત્વ અધિક સમજવું જોઈએ.

શેષ સમગ્ર કથન પૂર્વવત્ સમજવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! ઐવેયક કલ્પાતીતરૂપે ઉત્પન્ન થયેલ કોઈ દેવ (ત્યાંથી ચ્યવીને) ઐવેયક કલ્પાતીત દેવલોક સિવાયના બીજા અન્ય સ્થાને ઉત્પન્ન થાય અને પછી ત્યાંથી મરીને પુનઃ ઐવેયક કલ્પાતીત દેવલોકમાં દેવરૂપે ઉત્પન્ન થાય તો એનો ઐવેયક કલ્પાતીત વૈકિય-શરીર-પ્રયોગબંધનો અંતરકાળ કેટલાકાળ (સમય) સુધીનો હોય છે ?

૩. ગૌતમ ! સર્વબંધનું અંતર જથ્થન વર્ષ પૃથક્ત્વ અધિક બાવીસ સાગરોપમનું અને ઉત્કૃષ્ટ અનંતકાળ (વનસ્પતિકાય)નું હોય છે.

દેશબંધનું અંતર જથ્થન વર્ષ-પૃથક્ત્વ અને ઉત્કૃષ્ટ વનસ્પતિકાયનું હોય છે.

પ્ર. ભંતે ! અનુત્તરોપપાતિક દેવરૂપે ઉત્પન્ન થયેલ દેવ (ત્યાંથી ચ્યવીને) અનુત્તરોપપાતિક દેવો સિવાયના બીજા સ્થાને ઉત્પન્ન થઈ જાય અને પછી ત્યાંથી મરીને ફરી અનુત્તરોપપાતિક દેવરૂપે ઉત્પન્ન થાય તો અનુત્તરોપપાતિક દેવના વૈકિયશરીર પ્રયોગ બંધનું અંતર કેટલા કાળનું હોય છે ?

૩. ગૌતમ ! એના સર્વબંધનું અંતર જથ્થન વર્ષ પૃથક્ત્વ અધિક એકત્રીસ સાગરોપમનું અને ઉત્કૃષ્ટ સંખ્યાત સાગરોપમનું હોય છે.

દેસબંધંતરં જહણ્ણેણં વાસપુહત્તં, ઉક્કોસેણં
સંખેજ્જાહં સાગરોવમાહં ।

- વિયા. સ. ૮, ઉ. ૧, સુ. ૭૫-૮૧

૧૨૪. વેડચ્ચિયસરીરબંધગાબંધગાણં અપ્પાબહુયં-

પ. એસિ ણં ભંતે ! જીવાણં વેડચ્ચિયસરીરસ્સ
દેસબંધગાણં સવ્વબંધગાણં, અબંધગાણ ય કયરે
કયરેહિંતો અપ્પા વા -જાવ- વિસેસાહિયા વા ?

ઉ. ગોયમા ! ૧. સવ્વત્થોવા જીવા વેડચ્ચિયસરીરસ્સ
સવ્વબંધગા,

૨. દેસબંધગા અસંખેજ્જગુણા,

૩. અબંધગા અણંતગુણા ।

- વિયા. સ. ૮, ઉ. ૧, સુ. ૮૨

૧૨૫. આહારગસરીરપ્પયોગબંધસ્સ વિત્થરઓ પરૂવણં-

પ. આહારગસરીરપ્પયોગબંધે ણં ભંતે ! કહ્વિહે પ્ણત્તે ?

ઉ. ગોયમા ! એગાગારે પ્ણત્તે ।

પ. ભંતે ! જહ્ એગાગારે પ્ણત્તે કિં મણુસ્સાહારગ-
સરીરપ્પયોગબંધે કિં અમણુસ્સાહારગસરીર-
પ્પયોગબંધે ?

ઉ. ગોયમા ! મણુસ્સાહારગસરીરપ્પયોગબંધે, નો
અમણુસ્સાહારગસરીરપ્પયોગબંધે ।

એવં એણં અભિલાવેણં જહા ઓગાહણસંઠાણે
-જાવ-હિહ્પત્તપમત્તસંજયસમ્મદ્દિદ્દિટ્ઠ-પ્જ્જત્ત-
સંખેજ્જવાસાઉય-કમ્મભૂમિગ-ગબ્બવક્કંતિય-
મણુસ્સાહારગસરીરપ્પયોગબંધે,

ણો અણિહિહ્પત્તપમત્ત-સંજયસમ્મદ્દિદ્દિટ્ઠ-પ્જ્જત્ત
સંખેજ્જ વાસાઉય કમ્મભૂમિગ ગબ્બવક્કંતિય-
મણુસ્સાહારગસરીરપ્પયોગબંધે ।

પ. આહારગસરીરપ્પયોગબંધે ણં ભંતે ! કસ્સ કમ્મસ્સ
ઉદ્દણં ?

ઉ. ગોયમા ! વીરિય-સજોગ-સદ્દવ્વયાએ -જાવ-લલ્લિં
પહુચ્ચ આહારગસરીરપ્પયોગામાએ કમ્મસ્સ
ઉદ્દણં આહારગસરીરપ્પયોગબંધે ।

એના દેશબંધનું અંતર જઘન્ય વર્ષપૃથક્ત્વનું અને
ઉત્કૃષ્ટ સંખ્યાત સાગરોપમનું હોય છે.

૧૨૪. વૈકિય શરીરના બંધક-અબંધકોનું અલ્પબહુત્વ :

પ્ર. ભંતે ! વૈકિય શરીરના આ દેશબંધક, સર્વબંધક
અને અબંધક જીવોમાં કોણ કોનાથી અલ્પ
-યાવત્- વિશેષાધિક છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ૧. એમાં સૌથી અલ્પ વૈકિય શરીરના
સર્વબંધક જીવ છે,

૨. (એના કરતાં) દેશબંધક જીવ અસંખ્યાતગણા છે,

૩. (એના કરતાં) અબંધક જીવ અનંતગણા છે.

૧૨૫. આહારક શરીરપ્રયોગ બંધનું વિસ્તારથી પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! આહારક શરીર - પ્રયોગ બંધ કેટલા પ્રકારનું
કહેવામાં આવ્યું છે ?

ઉ. ગૌતમ ! (આહારક શરીર-પ્રયોગ બંધ) એક
પ્રકારનું કહેવાય છે -

પ્ર. ભંતે ! જો એક પ્રકારનું જ કહેવાય તો તે માત્ર
મનુષ્યોનો આહારક શરીર પ્રયોગ બંધ હોય છે
કે મનુષ્યો સિવાય (અન્ય જીવો) માટે પણ હોય
છે ?

ઉ. ગૌતમ ! મનુષ્યોને જ માત્ર આહારક શરીર પ્રયોગ
બંધ હોય છે, મનુષ્યો સિવાય અન્ય જીવોને હોતો
નથી.

આ જ પ્રમાણે આ અભિલાપ (સંભાષણ) વડે
(પ્રજ્ઞાપના સૂત્રના એકવીસમાં) 'અવગાહના -
સંસ્થાન પદ'માં કથનાનુસાર -યાવત્- ઋદ્ધિ
પ્રાપ્ત - પ્રમત્તસંયત - સમ્યગ્દષ્ટિ પર્યાપ્ત સંખ્યાત
વર્ષના આયુષ્યયુક્ત કર્મ-ભૂમિજ ગર્ભજ મનુષ્યનો
આહારક - શરીર પ્રયોગ બંધ હોય છે.

પરંતુ ઋદ્ધિ રહિત પ્રમત્ત - સંયત - સમ્યગ્દષ્ટિ-
પર્યાપ્ત - સંખ્યાત વર્ષના આયુષ્યયુક્ત- કર્મભૂમિજ-
ગર્ભજ - મનુષ્યનો આહારક શરીર પ્રયોગ બંધ
હોતો નથી.

પ્ર. ભંતે ! આહારક શરીર - પ્રયોગબંધ કયા કર્મના
ઉદય વડે થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! સવીર્યતા, સયોગતા અને સદ્દ્રવ્યતા
-યાવત્- આહારક લબ્ધિના નિમિત્ત વડે આહારક
શરીર પ્રયોગ નામકર્મના ઉદયથી આહારક શરીર
પ્રયોગ બંધ થાય છે.

- પ. આહારગસરીરપ્પયોગ બંધે ણં ભંતે ! કિં દેસબંધે, સવ્વબંધે ?
૩. ગોયમા ! દેસબંધે વિ, સવ્વબંધે વિ ।
- પ. આહારગસરીરપ્પયોગબંધેણં ભંતે ! કાલઓ કેવચિરં હોઇ ?
૩. ગોયમા ! સવ્વબંધે એકકં સમયં, દેસબંધે જહણ્ણેણં અંતોમુહુત્તં, ઉક્કોસેણ વિ અંતોમુહુત્તં ।
- પ. આહારગસરીરપ્પયોગબંધંતરં ણં ભંતે ! કાલઓ કેવચિરં હોઇ ?
૩. ગોયમા ! સવ્વબંધંતરં જહણ્ણેણં અંતોમુહુત્તં, ઉક્કોસેણં અણંતં કાલં, અણંતાઓ ઓસપ્પિણિ-ઉસ્સપ્પિણીઓ કાલઓ, ચેત્તઓ અણંતા લોગા, અવહ્ઠ્ઠપોગ્ગલપરિયટ્ટં દેસૂણં ।

एवं देसबंधंतरं पि ।

- પ. એસિ ણં ભંતે ! જીવાણં આહારગસરીરસ્સ દેસબંધગાણં, સવ્વબંધગાણં, અબંધગાણ ય કયરે કયરેહિંતો અપ્પા વા -જાબ- વિસેસાહિયા વા ?
૩. ગોયમા ! ૧. સવ્વત્થોવા જીવા આહારગસરીરસ્સ સવ્વબંધગા,
૨. દેસબંધગા સંખેજ્જગુણા,
૩. અબંધગા અણંતગુણા ।

- વિયા. સ. ૮, ૩. ૯, સુ. ૮૩-૮૯

૧૨૬. તેયાસરીરપ્પયોગબંધસ્સ વિત્થરઓ પરૂબણં-

- પ. તેયાસરીરપ્પયોગબંધે ણં ભંતે ! કઙ્ઘિવિહે પ્ણત્તે ?
૩. ગોયમા ! પંચવિહે પ્ણત્તે, તં જહા-
૧. એગિંદિયતેયાસરીરપ્પયોગબંધે -જાબ-
૫. પંચિંદિયતેયાસરીરપ્પયોગબંધે ।
- પ. એગિંદિયતેયાસરીરપ્પયોગબંધે ણં ભંતે ! કઙ્ઘિવિહે પ્ણત્તે ?
૩. ગોયમા ! પંચવિહે પ્ણત્તે, તં જહા-

૧. પુઠ્ઠવિક્કાઇય-એગિંદિય તેયાસરીરપ્પયોગબંધે -જાબ-

૫. વળ્ણપ્ફકાઇય-એગિંદિય તેયાસરીરપ્પયોગબંધે ।

- પ્ર. ભંતે ! આહારક શરીર પ્રયોગ બંધ દેશબંધ હોય છે કે સર્વબંધ હોય છે ?
૩. ગૌતમ ! તે દેશબંધ પણ હોય છે અને સર્વબંધ પણ હોય છે.
- પ્ર. ભંતે ! આહારક શરીર-પ્રયોગ બંધ કાળ કેટલા કાળ સુધીનો હોય છે ?
૩. ગૌતમ ! આહારક શરીર પ્રયોગ બંધનો સર્વબંધ એક સમયનો હોય છે, દેશબંધ જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ પણ અન્તર્મુહૂર્ત સુધીનો હોય છે.
- પ્ર. ભંતે ! આહારક-શરીર-પ્રયોગબંધનો અંતરકાળ કેટલા કાળ સુધીનો હોય છે ?
૩. ગૌતમ ! એના સર્વબંધનું અંતર જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ અનન્તકાળ તેમજ કાળ વડે અનન્ત-ઉત્સર્પિણી-અવસર્પિણીનો હોય છે, ક્ષેત્ર વડે અનન્તલોક દેશોન (થોડુંક ઓછું) અપાર્થ પુદ્ગલ પરાવર્તન પ્રમાણ છે.
- આ જ પ્રમાણે દેશબંધનું અંતર પણ સમજવું જોઈએ.**

પ્ર. ભંતે ! આહારક શરીરના આ દેશબંધક, સર્વબંધક અને અબંધક જીવોમાં કોણ કોના કરતાં અલ્પ-ચાવત્-વિશેષાધિક છે ?

૩. ગૌતમ ! ૧. સૌથી ઓછાં આહારક શરીરના સર્વબંધક જીવ છે.
૨. (એના કરતાં) દેશબંધક સંખ્યાતગણા છે,
૩. (એના કરતાં) અબંધક જીવ અનંતગણા છે.

૧૨૬. તેજસ્ શરીર પ્રયોગ બંધનું વિસ્તારથી પ્રરૂપણ :

- પ્ર. ભંતે ! તેજસ્ શરીર - પ્રયોગ બંધ કેટલા પ્રકારનો કહેવામાં આવ્યો છે ?
૩. ગૌતમ ! તે પાંચ પ્રકારનો કહેવામાં આવ્યો છે, જેમકે -
૧. એકેન્દ્રિય - તેજસ્ શરીર - પ્રયોગ બંધ -ચાવત્-
૫. પંચેન્દ્રિય - તેજસ્ શરીર - પ્રયોગ બંધ.
- પ્ર. ભંતે ! એકેન્દ્રિય - તેજસ્ શરીર - પ્રયોગ બંધ કેટલા પ્રકારનો કહેવામાં આવ્યો છે ?
૩. ગૌતમ ! પાંચ પ્રકારનો કહેવામાં આવ્યો છે, જેમકે -
૧. પૃથ્વીકાયિક - એકેન્દ્રિય તેજસ્ શરીર પ્રયોગ બંધ -ચાવત્-
૫. વનસ્પતિ કાયિક-એકેન્દ્રિય તેજસ્ શરીર પ્રયોગ બંધ.

एवं एएणं अभिलाषेणं भेदो जहा ओगाहणसंठाणे
-जाव-पज्जत्तसव्वट्ठसिद्धअणुत्तरोववाइयकप्पाईय-
वेमाणिय देव-पंचिंदियतेयासरीरप्पयोगबंधे य,
अपज्जत्त-सव्वट्ठसिद्धअणुत्तरोववाइय कप्पाईय
वेमाणियदेव पंचिंदिय तेयासरीरप्पयोग बंधे य ।

પ. તેયગસરીરપ્પયોગબંધે ણં ધંતે ! કસ્સ કમ્મસ્સ
ઉદણં ?

૩. ગોયમા ! વીરિય-સજોગ-સદ્દવ્વયાણ -જાવ-
આડયં વા પડુચ્ચ તેયાસરીરપ્પયોગનામાણ કમ્મસ્સ
ઉદણં તેયાસરીરપ્પયોગબંધે ।

પ. તેયાસરીરપ્પયોગબંધે ણં ધંતે ! કિં દેસબંધે, સવ્વબંધે ?

૩. ગોયમા ! દેસબંધે, નો સવ્વબંધે ।

પ. તેયાસરીરપ્પયોગબંધે ણં ધંતે ! કાલઓ કેવચિરં
હોઈ ?

૩. ગોયમા ! દુવિહે પ્પણ્ણત્તે, તં જહા-

૧. અણાઈએ વા અપજ્જવસિણ,

૨. અણાઈએ વા સપજ્જવસિણ ।

પ. તેયાસરીરપ્પયોગબંધંતરં ણં ધંતે ! કાલઓ કેવચિરં
હોઈ ?

૩. ગોયમા ! અણાઈયસ્સ અપજ્જવસિણયસ્સ નત્થિ અંતરં,

અણાઈયસ્સ સપજ્જવસિણયસ્સ નત્થિ અંતરં ।

પ. એણસિ ણં ધંતે ! જીવાણં તેયાસરીરસ્સ દેસબંધગાણં
અબંધગાણ ય કયરે કયરેહિંતો અપ્પા વા -જાવ-
વિસેસાહિયા વા ?

૩. ગોયમા ! ૧. સવ્વત્થોવા જીવા તેયાસરીરસ્સ અબંધગા,

૨. દેસબંધગા અણંતગુણા ।

- વિયા. સ. ૮, ૩. ૧, સુ. ૧૦-૧૬

૧૨૭. અદ્ઢવિહ કમ્માસરીરપ્પયોગબંધસ્સ વિત્થરઓ પરૂવણં-

પ. કમ્માસરીરપ્પયોગબંધે ણં ધંતે ! કઙ્ઙવિહે પ્પણ્ણત્તે ?

આ જ પ્રમાણે આ અભિલાષ (સંભાષણ) વડે
જેવી રીતે - પ્રજ્ઞાપના સૂત્રના એકવીસમા
અવગાહના સંસ્થાનપદમાં ભેદ કહેવામાં આવ્યા
છે એવી જ રીતે અહીંયા પણ પર્યાપ્ત સર્વાર્થ
સિદ્ધ - અનુત્તરોપપાતિક - કલ્પાતીત વૈમાનિક
દેવ - પંચેન્દ્રિય તૈજસ્ શરીર પ્રયોગ બંધ અને
અપર્યાપ્ત સર્વાર્થસિદ્ધ - અનુત્તરોપપાતિક -
કલ્પાતીત - વૈમાનિક દેવ - પંચેન્દ્રિય - તૈજસ્
શરીર - પ્રયોગબંધ પર્યંત સમજવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! તૈજસ્ શરીર - પ્રયોગ બંધ કયા કર્મના
ઉદય વડે થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! સવીર્યતા, સયોગતા અને સદ્દ્રવ્યતા
-યાવત્- આયુષ્યના નિમિત્ત વડે તથા તૈજસ્ શરીર
પ્રયોગ નામકર્મના ઉદય વડે તૈજસ્ શરીર -
પ્રયોગબંધ થાય છે.

પ્ર. ભંતે ! તૈજસ્ શરીર - પ્રયોગ બંધ દેશબંધ હોય
છે કે સર્વબંધ હોય છે ?

૩. ગૌતમ ! દેશબંધ હોય છે, સર્વબંધ હોતો નથી.

પ્ર. ભંતે ! તૈજસ્ શરીર - પ્રયોગબંધ કાળ કેટલા કાળ
સુધીનો હોય છે ?

૩. ગૌતમ ! તે બે પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે,
જેવી રીતે -

જૈનમ્ જ્ઞાનાદિ - અપર્યવસિત,

૨. અનાદિ - સપર્યવસિત.

પ્ર. ભંતે ! તૈજસ્ શરીર પ્રયોગ બંધનો અંતરકાળ
કેટલા કાળ સુધીનો હોય છે ?

૩. ગૌતમ ! અનાદિ - અપર્યવસિત તૈજસ્ શરીર-
પ્રયોગ બંધનો અંતર નથી,
અનાદિ - સપર્યવસિત તૈજસ્ શરીર પ્રયોગ બંધનો
અંતર નથી.

પ્ર. ભંતે ! તૈજસ્ શરીરના આ દેશબંધક અને અબંધક
જીવોમાં કોણ કોનાથી અલ્પ -યાવત્- વિશેષાધિક
છે ?

૩. ગૌતમ ! ૧. તૈજસ્ શરીરના અબંધક જીવ સૌથી
અલ્પ છે,

૨. (એના કરતાં) દેશબંધક જીવ અનંતગણા છે.

૧૨૭. આઠ પ્રકારનાં કાર્મણ શરીર પ્રયોગબંધનું વિસ્તારથી
પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! કાર્મણ શરીર પ્રયોગ બંધ કેટલા પ્રકારનો
કહેવામાં આવ્યો છે ?

૩. ગોયમા ! અટઠવિહે પળ્ણત્તે, તં જહા-

૧. નાણાવરણિજ્જ-કમ્માસરીરપ્પયોગબંધે -જાવ-
૮. અંતરાઇય-કમ્માસરીરપ્પયોગબંધે ।

પ. ૧. નાણાવરણિજ્જકમ્માસરીરપ્પયોગબંધે ણં ભંતે !
કસ્સ કમ્મસ્સ ઉદદણં ?

૩. ગોયમા ! નાણપહિણીયયાએ, નાણણિહ્વણયાએ,
નાણંતરાણં, નાણપ્પદોસેણં, નાણચ્ચાસાયણાએ,
નાણવિસંવાદણાજોગેણં નાણાવરણિજ્જકમ્મા-
સરીરપ્પયોગનામાએ કમ્મસ્સ ઉદદણં નાણાવર-
ણિજ્જકમ્માસરીરપ્પયોગ બંધે ।

પ. ૨. દરિસણાવરણિજ્જકમ્માસરીરપ્પયોગબંધે ણં ભંતે !
કસ્સ કમ્મસ્સ ઉદદણં ?

૩. ગોયમા ! દંસણપહિણીયયાએ, દંસણણિહ્વણયાએ,
દંસણંતરાણં, દંસણપ્પદોસેણં, દંસણચ્ચાસાયણાએ,
દંસણવિસંવાદણાજોગેણં દરિસણાવરણિજ્જ-
કમ્માસરીરપ્પયોગનામાએ કમ્મસ્સ ઉદદણં
દરિસણાવરણિજ્જકમ્માસરીરપ્પયોગબંધે ।

પ. ૩. સાયાવેયણિજ્જકમ્માસરીરપ્પયોગબંધે ણં ભંતે !
કસ્સ કમ્મસ્સ ઉદદણં ?

૩. ગોયમા ! પાણાણુકંપાએ, ભૂયાણુકંપાએ, જીવાણુકંપાએ,
સત્તાણુકંપાએ, બહૂણં પાણાણં -જાવ- સત્તાણં
અદુક્ખણયાએ, અસોયણયાએ, અજૂરણયાએ,
અતિપ્પણયાએ, અપિટ્ટણયાએ, અપરિયાવણયાએ
સાયાવેયણિજ્જ-કમ્માસરીરપ્પયોગનામાએ કમ્મસ્સ
ઉદદણં સાયાવેયણિજ્જ-કમ્માસરીરપ્પયોગબંધે ।

પ. અસ્સાયાવેયણિજ્જ-કમ્માસરીરપ્પયોગ બંધે ણં
ભંતે ! કસ્સ કમ્મસ્સ ઉદદણં ?

૩. ગોયમા ! પરદુક્ખણયાએ, પરસોયણયાએ, પરજૂરણયાએ,
પરતિપ્પણયાએ, પરપિટ્ટણયાએ, પરપરિતાવણયાએ
બહૂણં પાણાણં -જાવ- સત્તાણં દુક્ખણયાએ -જાવ-
પરિયાવણયાએ અસ્સાયા વેયણિજ્જકમ્માસરીર-
પ્પયોગ નામાએ કમ્મસ્સ ઉદદણં અસ્સાયા વેયણિ-
જ્જકમ્માસરીરપ્પયોગબંધે ।

૩. ગૌતમ ! તે આઠ પ્રકારનો કહેવામાં આવ્યો છે,
જેમકે -

૧. જ્ઞાનાવરણીય કાર્મણ શરીર-પ્રયોગ બંધ -યાવત્-
૮. અંતરાય કાર્મણ શરીર - પ્રયોગબંધ.

પ્ર. ૧. ભંતે ! જ્ઞાનાવરણીય કાર્મણ - શરીર -
પ્રયોગબંધ કયા કર્મના ઉદય વડે થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! જ્ઞાનની વિપરીતતા (વિરાધના) કરવાથી,
જ્ઞાનનો નિહ્નવ (સંવાદ-અપલાપ) કરવાથી,
જ્ઞાનમાં અંતરાય ઊભી કરવાથી, જ્ઞાન પ્રત્યે દ્વેષ
કરવાથી, જ્ઞાનની અત્યંત આશાતના કરવાથી, જ્ઞાનની
અસંગતિ (વિસંવાદન યોગ-અપલાપ) કરવાથી
તથા જ્ઞાનાવરણીય કાર્મણ શરીર-પ્રયોગ નામ કર્મના
ઉદય વડે જ્ઞાનાવરણીય કાર્મણ શરીરનો પ્રયોગ
બંધ થાય છે.

પ્ર. ૨. ભંતે ! દર્શનાવરણીય કાર્મણ શરીર પ્રયોગ
બંધ કયા કર્મના ઉદય વડે થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! દર્શનની વિપરીતતા (વિરાધના) કરવાથી,
દર્શનનું નિહ્નવ (સંવાદ - અપલાપ) કરવાથી,
દર્શનમાં અંતરાય ઊભી કરવાથી, દર્શન પ્રત્યે દ્વેષ
કરવાથી, દર્શનની અત્યંત આશાતના કરવાથી
દર્શનની અસંગતિ કરવાથી તથા દર્શનાવરણીય
કાર્મણ શરીર - પ્રયોગ - નામ કર્મના ઉદય વડે
દર્શનાવરણીય કાર્મણ શરીરનો પ્રયોગ બંધ થાય છે.

પ્ર. ૩. ભંતે ! સાતાવેદનીય કાર્મણ શરીર-પ્રયોગ
બંધ કયા કર્મના ઉદય વડે થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! પ્રાણીઓ પર અનુકંપા (સહાનુભૂતિ)
કરવાથી, ભૂતો પર અનુકંપા કરવાથી, જીવો પર
અનુકંપા કરવાથી, સત્વો પર અનુકંપા કરવાથી,
ઘણા પ્રાણીઓ -યાવત્- સત્વોને દુઃખ ન આપવાથી,
શોક ન કરાવવાથી, ખેદ-ઉદાસીન ન કરવાથી, તેમને
પીડા-દર્દ ન પહોંચાડવાથી, ન મારવાથી, પરિતાપ-
સંતાપ ઉત્પન્ન ન કરાવવાથી તથા સાતાવેદનીય-
કાર્મણ શરીર પ્રયોગ નામ કર્મના ઉદયથી
સાતાવેદનીય કાર્મણ શરીર પ્રયોગ બંધ થાય છે.

પ્ર. ભંતે ! અસાતા વેદનીય-કાર્મણ શરીર પ્રયોગબંધ
કયા કર્મના ઉદય વડે થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! બીજા જીવોને દુઃખ પહોંચાડવાથી, તેમને
શોક કરાવવાથી, ચિંતા ઉત્પન્ન કરાવવાથી, પીડા-
દર્દ આપવાથી, મારવાથી, પરિતાપ-સંતાપ ઉત્પન્ન
કરાવવાથી ઘણાં જ પ્રાણીઓ -યાવત્- સત્વોને
દુઃખ આપવાથી -યાવત્- તેઓને પરિતાપ - સંતાપ
ઉત્પન્ન કરાવવાથી તથા અસાતા વેદનીય કાર્મણ
શરીર પ્રયોગ બંધ નામ કર્મના ઉદયથી અસાતા-
વેદનીય કાર્મણ શરીર પ્રયોગ બંધ થાય છે.

- પ. ૪. મોહણિજ્જ-કમ્માસરીરપ્પયોગ બંધે ણં ભંતે ! કસ્સ કમ્મસ્સ ઉદદાણં ?
- ઉ. ગોયમા ! તિવ્વકોહયાએ, તિવ્વમાણયાએ, તિવ્વમાયાએ, તિવ્વલોભાએ, તિવ્વદંસણમોહણિજ્જયાએ, તિવ્વચરિત્તમોહણિજ્જયાએ, મોહણિજ્જકમ્માસરીર-પ્પયોગ નામાએ કમ્મસ્સ ઉદદાણં મોહણિજ્જ-કમ્માસરીરપ્પયોગબંધે ।
- પ. ૫. નેરહયાઉય-કમ્માસરીરપ્પયોગ બંધે ણં ભંતે ! કસ્સ કમ્મસ્સ ઉદદાણં ?
- ઉ. ગોયમા ! મહારંભયાએ, મહાપરિગ્ગહયાએ, પંચિદિય-વહેણં, કુણિમાહારેણં, નેરહયાઉય કમ્માસરીર-પ્પયોગનામાએ કમ્મસ્સ ઉદદાણં નેરહયાઉયકમ્માસરીર-પ્પયોગબંધે ।
- પ. તિરિક્ખજોણિયાઉયકમ્માસરીરપ્પયોગ બંધે ણં ભંતે ! કસ્સ કમ્મસ્સ ઉદદાણં ?
- ઉ. ગોયમા ! માહલ્લયાએ, નિયહિલ્લયાએ, અલિયવય-ણેણં, કૂડતૂલ-કૂડમાણેણં, તિરિક્ખજોણિયાઉય કમ્માસરીરપ્પયોગનામાએ કમ્મસ્સ ઉદદાણં તિરિક્ખ-જોણિયાઉય કમ્માસરીરપ્પયોગબંધે ।
- પ. મણુસ્સાઉયકમ્માસરીરપ્પયોગબંધે ણં ભંતે ! કસ્સ કમ્મસ્સ ઉદદાણં ?
- ઉ. ગોયમા ! પગહ્મદ્દયાએ, પગહ્મવિણીયયાએ, સાણુક્કો-સયાએ, અમચ્છરિયયાએ, મણુસ્સાઉય કમ્માસરીર-પ્પયોગ નામાએ કમ્મસ્સ ઉદદાણં મણુસ્સાઉય કમ્મા-સરીરપ્પયોગ બંધે ।
- પ. દેવાઉયકમ્માસરીરપ્પયોગ બંધે ણં ભંતે ! કસ્સ કમ્મસ્સ ઉદદાણં ?
- ઉ. ગોયમા ! સરાગસંજમેણં, સંજમાસંજમેણં, બાલત-વોકમ્મેણં, અકામનિજ્જરાએ દેવાઉયકમ્માસરીર-પ્પયોગ નામાએ કમ્મસ્સ ઉદદાણં દેવાઉયકમ્મા-સરીરપ્પયોગબંધે ।
- પ. ૬. સુભનામકમ્માસરીરપ્પયોગ બંધે ણં ભંતે ! કસ્સ કમ્મસ્સ ઉદદાણં ?
- ઉ. ગોયમા ! કાયઁજ્જુયયાએ, ભાવુજ્જુયયાએ, ભાસુજ્જુ-યયાએ, અવિસંવાદણજોગેણં સુભનામકમ્માસરીર-પ્પયોગ નામાએ કમ્મસ્સ ઉદદાણં સુભનામકમ્મા-સરીરપ્પયોગબંધે ।

- પ્ર. ૪. ભંતે ! મોહનીય - કાર્મણ - શરીર - પ્રયોગબંધ કયા કર્મના ઉદય વડે થાય છે ?
- ઉ. ગૌતમ ! તીવ્ર ક્રોધ વડે, તીવ્ર માન વડે, તીવ્ર માયા વડે, તીવ્ર લોભ વડે, તીવ્ર દર્શન મોહનીય વડે, તીવ્ર ચારિત્ર મોહનીય વડે તથા મોહનીય - કાર્મણ શરીર પ્રયોગ નામકર્મના ઉદય વડે મોહનીય કાર્મણ - શરીર પ્રયોગ બંધ થાય છે.
- પ્ર. ૫. ભંતે ! નૈરયિકાયુષ્ક - કાર્મણશરીર પ્રયોગ બંધ કયા કર્મના ઉદય વડે થાય છે ?
- ઉ. ગૌતમ ! મોટા આરંભ - સમારંભ કરવાથી, અત્યંત પરિગ્રહ રાખવાથી, પંચેન્દ્રિય જીવોની હિંસા (વધ) કરવાથી અને માંસાહાર કરવાથી તથા નૈરયિકાયુષ્ક કાર્મણ શરીર પ્રયોગ - નામકર્મના ઉદય વડે નૈરયિકાયુષ્ક કાર્મણ શરીર - પ્રયોગ બંધ થાય છે.
- પ્ર. ભંતે ! તિર્યયોનિક - આયુષ્ય - કાર્મણ શરીર પ્રયોગ બંધ કયા કર્મના ઉદય વડે થાય છે ?
- ઉ. ગૌતમ ! માયા કરવાથી, કપટ કરવાથી, અસત્ય વચન બોલવાથી, ખોટા તોલ (વજન) અને ખોટા માપ કરવાથી તથા તિર્યયોનિક આયુષ્ય-કાર્મણ શરીર પ્રયોગ નામકર્મના ઉદય વડે તિર્યયોનિક આયુષ્ય - કાર્મણ શરીર પ્રયોગ બંધ થાય છે.
- પ્ર. ભંતે ! મનુષ્યાયુષ્ય-કાર્મણશરીર પ્રયોગ બંધ કયા કર્મના ઉદય વડે થાય છે ?
- ઉ. ગૌતમ ! પ્રકૃતિની ભદ્રતા (સૌંદર્ય) વડે, પ્રકૃતિની નમ્રતા વડે, દયાળુતા વડે, નિરાભિમાન (અમત્સ-રભાવ) વડે તથા મનુષ્યાયુષ્ય કાર્મણ શરીર પ્રયોગ - નામકર્મના ઉદય વડે મનુષ્યાયુષ્ક કાર્મણ-શરીર પ્રયોગ બંધ થાય છે.
- પ્ર. ભંતે ! દેવાયુષ્ક - કાર્મણ શરીર પ્રયોગ બંધ કયા કર્મના ઉદય વડે થાય છે ?
- ઉ. ગૌતમ ! સરાગ - સંયમ વડે, સંયમાસંયમ (દેશવિરતિ) વડે, અજ્ઞાનપૂર્વક તપશ્ચર્યા કરવા વડે તથા અકામનિર્જરાવડે અને દેવાયુષ્ક - કાર્મણ શરીર પ્રયોગ - નામકર્મના ઉદય વડે દેવાયુષ્ક કાર્મણશરીર - પ્રયોગ બંધ થાય છે.
- પ્ર. ૬. ભંતે ! સુભનામ-કાર્મણ શરીર પ્રયોગબંધ કયા કર્મના ઉદય વડે થાય છે ?
- ઉ. ગૌતમ ! કાયાની સરળતા (ઋજુતા) વડે, ભાવોની સરળતા વડે, ભાષાની સરળતા વડે, અવિસંવાદન (સંગતિ) વડે અને શુભનામ-કાર્મણ શરીર-પ્રયોગ નામકર્મના ઉદય વડે શુભનામ - કાર્મણ શરીર-પ્રયોગ બંધ થાય છે.

- પ. અસુભનામકમ્માસરીરપ્પયોગબંધે ણં ભંતે ! કસ્સ કમ્મસ્સ ઉદદણં ?
૩. ગોયમા ! કાયઅણુજ્જુયયાએ, ભાવઅણુજ્જુયયાએ, ભાસઅણુજ્જુયયાએ, વિસંવાયણાજોગેણં અસુભનામકમ્માસરીરપ્પયોગ નામાએ કમ્મસ્સ ઉદદણં અસુભનામકમ્માસરીરપ્પયોગ બંધે ।
- પ. ૭. ઉચ્ચાગોયકમ્માસરીરપ્પયોગ બંધે ણં ભંતે ! કસ્સ કમ્મસ્સ ઉદદણં ?
૩. ગોયમા ! જાતિઅમદેણં, કુલઅમદેણં, બલઅમદેણં, રૂવઅમદેણં, તવઅમદેણં, સુયઅમદેણં, લાભઅમદેણં, ઇસ્સરિયઅમદેણં, ઉચ્ચાગોયકમ્મા સરીરપ્પયોગ નામાએ કમ્મસ્સ ઉદદણં ઉચ્ચાગોયકમ્માસરીરપ્પયોગબંધે ।
- પ. નીયાગોયકમ્માસરીરપ્પયોગ બંધે ણં ભંતે ! કસ્સ કમ્મસ્સ ઉદદણં ?
૩. ગોયમા ! જાતિમદેણં, કુલમદેણં, બલમદેણં, રૂવમદેણં, તવમદેણં, સુયમદેણં, લાભમદેણં, ઇસ્સરિયમદેણં, નીયાગોય-કમ્માસરીરપ્પયોગ નામાએ કમ્મસ્સ ઉદદણં નીયાગોયકમ્માસરીરપ્પયોગબંધે ।
- પ. ૮. અંતરાઇયકમ્માસરીરપ્પયોગ બંધે ણં ભંતે ! કસ્સ કમ્મસ્સ ઉદદણં ?
૩. ગોયમા ! દાણંતરાણં, લાભંતરાણં, ભોગંતરાણં, ઉવભોગંતરાણં, વીરિયંતરાણં, અંતરાઇયકમ્માસરીરપ્પયોગનામાએ કમ્મસ્સ ઉદદણં અંતરાઇયકમ્માસરીરપ્પયોગબંધે ।
- પ. ણાણાવરણિજ્જકમ્માસરીરપ્પયોગબંધે ણં ભંતે ! કિં દેસબંધે, સવ્વબંધે ?
૩. ગોયમા ! દેસબંધે, ણો સવ્વબંધે ।
એવં -જાવ- અંતરાઇયકમ્માસરીરપ્પયોગબંધે ।
- પ. ણાણાવરણિજ્જકમ્માસરીરપ્પયોગબંધે ણં ભંતે ! કાલઓ કેવચિરં હોઇ ?
૩. ગોયમા ! ણાણાવરણિજ્જકમ્માસરીરપ્પયોગબંધે દુવિહે પણ્ણત્તે, તં જહા-
૧. અણાઈએ સપજ્જવસિએ,
૨. અણાઈએ અપજ્જવસિએ,

- પ્ર. ભંતે ! અશુભનામ - કાર્મણ શરીર પ્રયોગ બંધ કયા કર્મના ઉદય વડે થાય છે ?
૩. ગૌતમ ! કાયાની વક્તા (વાંકાઈ-કુટિલતા) વડે, ભાવોની વક્તા વડે, ભાષાની વક્તા વડે તથા (અસંગતિ) વિસંવાદન-યોગ વડે અને અશુભનામ-કાર્મણ શરીર - પ્રયોગ - નામકર્મના ઉદય વડે અશુભનામ કાર્મણ - શરીર પ્રયોગ બંધ થાય છે.
- પ્ર. ૭. ભંતે ! ઉચ્ચગોત્ર - કાર્મણ શરીર - પ્રયોગ બંધ કયા કર્મના ઉદય વડે થાય છે ?
૩. ગૌતમ ! જાતિમદ ન કરવાથી, કુલમદ ન કરવાથી, બળ (શક્તિ) મદ ન કરવાથી, રૂપમદ ન કરવાથી, તપોમદ ન કરવાથી, જ્ઞાનમદ ન કરવાથી, લાભમદ ન કરવાથી અને ઐશ્વર્યમદ ન કરવાથી તથા ઉચ્ચગોત્ર - કાર્મણ શરીર - પ્રયોગ - નામકર્મના ઉદય વડે ઉચ્ચગોત્ર - કાર્મણ શરીર પ્રયોગ બંધ થાય છે.
- પ્ર. ભંતે ! નીચગોત્ર - કાર્મણ - શરીર - પ્રયોગ બંધ કયા કર્મના ઉદય વડે થાય છે ?
૩. ગૌતમ ! જાતિમદ કરવાથી, કુળમદ કરવાથી, બળમદ કરવાથી, રૂપમદ કરવાથી, તપોમદ કરવાથી, જ્ઞાનમદ કરવાથી, લાભમદ કરવાથી અને ઐશ્વર્યમદ કરવાથી તથા નીચગોત્ર કાર્મણ શરીર પ્રયોગ નામકર્મના ઉદય વડે નીચગોત્ર કાર્મણ શરીર પ્રયોગ બંધ થાય છે.
- પ્ર. ૮. ભંતે ! અંતરાય કાર્મણ શરીર - પ્રયોગબંધ કયા કર્મના ઉદય વડે થાય છે ?
૩. ગૌતમ ! દાનાન્તરાય વડે, લાભાન્તરાય વડે, ભોગાન્તરાય વડે, ઉપભોગાન્તરાય વડે અને વીર્યાન્તરાય વડે તથા અંતરાય કાર્મણ શરીર - પ્રયોગ નામકર્મના ઉદય વડે અંતરાય કાર્મણ શરીર પ્રયોગ બંધ થાય છે.
- પ્ર. ભંતે ! જ્ઞાનાવરણીય - કાર્મણ શરીર પ્રયોગ બંધ દેશબંધ છે કે સર્વબંધ છે ?
૩. ગૌતમ ! તે દેશબંધ છે, સર્વબંધ નથી.
આ જ પ્રમાણે અંતરાયકર્મ પર્યંત-કાર્મણ શરીર પ્રયોગબંધ સમજવો જોઈએ.
- પ્ર. ભંતે ! જ્ઞાનાવરણીય - કાર્મણ શરીર પ્રયોગબંધ કાળ વડે કેટલા કાળ સુધીનો હોય છે ?
૩. ગૌતમ ! જ્ઞાનાવરણીય - કાર્મણ શરીર - પ્રયોગ બંધ બે પ્રકારનો કહેવામાં આવ્યો છે, જેમકે -
૧. અનાદિ - સપર્યવસિત,
૨. અનાદિ - અપર્યવસિત.

एवं जहा अंतराइयकम्मस्स ।

પ. णाणावरणिज्जकम्मासरीरप्पयोगबंधंतरं णं भंते !
કાલઓ કેવચિરં હોઈ ?

उ. गोयमा ! अणार्इयस्स अपज्जवसियस्स नत्थि अंतरं,
अणार्इयस्स सपज्जवसियस्स नत्थि अंतरं ।

एवं -जाब- अंतराइयकम्मासरीरप्पयोगबंधंतरं ।

પ. एएसि णं भंते ! जीवाणं नाणावरणिज्जस्स
देसबंधगाणं, अबंधगाण य कयरे कयरेहिंतो अप्पा
वा -जाब- विसेसाहिया वा ?

उ. गोयमा ! १. सव्वत्थोवा जीवा नाणावरणिज्जस्स
कम्मस्स अबंधगा,

२. देसबंधगा अणंतगुणा,

एवं आयुषज्जं -जाब- अंतराइयस्स ।

પ. एएसि णं भंते ! जीवाणं आयुष कम्मस्स देसबंधगाणं
अबंधगाण य कयरे कयरेहिंतो अप्पा वा -जाब-
विसेसाहिया वा ?

उ. गोयमा ! १. सव्वत्थोवा जीवा आयुषस्स कम्मस्स
देसबंधगा,

२. अबंधगा संखेज्जगुणा ।

- विया. स. ८, उ. ९, सु. ९७-११९

१२८. पंच सरीराणं परोप्परं बंधगाबंधगस्स परूवणं-

પ. जस्स णं भंते ! ओरालियसरीरस्स सव्वबंधे से णं
भंते ! वेउव्वियसरीरस्स किं बंधए, अबंधए ?

उ. गोयमा ! नो बंधए, अबंधए ।

પ. जस्स णं भंते ! ओरालिय સરીરસ્સ સવ્વબંધે સે णं
भंते ! आहारगसरीरस्स किं बंधए, अबंधए ?

उ. गोयमा ! नो बंधए, अबंधए ।

પ. જસ્સ णं भंते ! ओरालिय સરીરસ્સ સવ્વબંધે સે णं
भंते ! तेयासरीरस्स किं बंधए, अबंधए ?

उ. गोयमा ! बंधए, नो अबंधए ।

પ. જઈ णं भंते ! तेयाસરીરસ્સ બંધए किं देसबंधए
सव्वबंधए ?

आ ज प्रमाझे अंतराय कर्म पर्यतना कर्मज्ञ
शरीर प्रयोग बंधना स्थितिकायने समज्जवो ज्ञेईअे.

પ્ર. જ્ઞાનાવરણીય - કાર્મજ્ઞ શરીર પ્રયોગ બંધનો
અંતરકાળ કેટલા કાળ (સમય)નો હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! અનાદિ-અપર્યવસિતનો અંતર નથી,
અનાદિ - સપર્યવસિતનો પણ અંતર નથી.

आ ज प्रमाझे अंतराय कर्म पर्यत कर्मज्ञ शरीर
प्रयोग बंधना अंतर विषयक પણ समज्जवुं ज्ञेईअे.

પ્ર. ભંતે ! જ્ઞાનાવરણીય - કાર્મજ્ઞ શરીરના આ
દેશબંધક અને અબંધક જીવોમાં કોણ કોનાથી
અલ્પ -યાવત્- વિશેષાધિક છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ૧. જ્ઞાનાવરણીય કર્મના અબંધક સૌથી
અલ્પ છે,

૨. (એના કરતાં) દેશબંધક જીવ અનંતગણા છે.

आ ज प्रमाझे आयुष्य सिवाय अंतराय कर्मज्ञ
शरीर प्रयोग बंध पर्यतना देश बंधक અને
अबंधकोनुं अल्पबहुत्व समज्जवुं ज्ञेईअे.

પ્ર. ભંતે ! આયુષ્ય કાર્મજ્ઞ શરીરના દેશબંધક અને
અબંધક જીવોમાં કોણ કોનાથી અલ્પ -યાવત્-
વિશેષાધિક છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ૧. આયુષ્ય કર્મના દેશબંધક જીવ
સૌથી અલ્પ છે,

૨. (એના કરતાં) અબંધક જીવ સંખ્યાતગણા છે.

१२८. पांच शरीरोना परस्पर बंधक-अबंधकनुं प्रउपलः

પ્ર. ભંતે ! જે જીવને ઔદારિક શરીરનો સર્વબંધ છે
તો ભંતે ! શું તે વૈક્રિય શરીરનો બંધક છે કે
અબંધક છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે બંધક નથી, અબંધક છે.

પ્ર. ભંતે ! જે જીવને ઔદારિક શરીરનો સર્વબંધ છે
તો ભંતે ! શું તે આહારક શરીરનો બંધક છે કે
અબંધક છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે બંધક નથી, અબંધક છે.

પ્ર. ભંતે ! જે જીવને ઔદારિક શરીરનો સર્વબંધ છે
તો ભંતે ! તે તેજસ્ શરીરનો બંધક છે કે અબંધક
છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે બંધક છે, અબંધક નથી.

પ્ર. જો તે તેજસ્ શરીરનો બંધક છે તો ભંતે ! શું તે
દેશબંધક છે કે સર્વબંધક છે ?

૩. ગોયમા ! દેસબંધણ, નો સવ્વબંધણ ।
પ. જસ્સ ણં મંતે ! ઓરાલિયસરીરસ્સ સવ્વબંધે સે ણં મંતે ! કમ્માસરીરસ્સ કિં બંધણ, અબંધણ ?

૩. ગોયમા ! જહેવ તેયગસ્સ -જાવ- દેસબંધણ, નો સવ્વબંધણ ।

પ. જસ્સ ણં મંતે ! ઓરાલિયસરીરસ્સ દેસબંધે સે ણં મંતે ! વેઝવિયસરીરસ્સ કિં બંધણ, અબંધણ ?

૩. ગોયમા ! નો બંધણ, અબંધણ ।
એવં જહેવ સવ્વબંધેણં મ્મણિયં તહેવ દેસબંધેણ વિ મ્મણિયવ્વં -જાવ- કમ્મગસ્સ ।

પ. જસ્સ ણં મંતે ! વેઝવિયસરીરસ્સ સવ્વબંધે સે ણં મંતે ! ઓરાલિયસરીરસ્સ કિં બંધણ, અબંધણ ?

૩. ગોયમા ! નો બંધણ, અબંધણ ।
આહારગસરીરસ્સ એવં ચેવ ।

તેયગસ્સ કમ્મગસ્સ ય જહેવ ઓરાલિયણં સમં મ્મણિયં તહેવ મ્મણિયવ્વં -જાવ- દેસબંધણ, નો સવ્વબંધણ ।

પ. જસ્સ ણં મંતે ! વેઝવિયસરીરસ્સ દેસબંધે સે ણં મંતે ! ઓરાલિયસરીરસ્સ કિં બંધણ, અબંધણ ?

૩. ગોયમા ! નો બંધણ, અબંધણ ।
એવં જહા સવ્વબંધેણં મ્મણિયં તહેવ દેસબંધેણ વિ મ્મણિયવ્વં -જાવ- કમ્મગસ્સ ।

પ. જસ્સ ણં મંતે ! આહારગસરીરસ્સ સવ્વબંધે સે ણં મંતે ! ઓરાલિયસરીરસ્સ કિં બંધણ, અબંધણ ?

૩. ગોયમા ! નો બંધણ, અબંધણ ।
એવં વેઝવિયસ્સ વિ ।

તેયા-કમ્માણં જહેવ ઓરાલિયણં સમં મ્મણિયં તહેવ મ્મણિયવ્વં ।

૩. ગૌતમ ! તે દેશબંધક છે, સર્વબંધક નથી.

પ્ર. ભંતે ! જે જીવને ઔદારિક શરીરનો સર્વબંધ છે તો ભંતે ! શું તે કાર્મણ શરીરનો બંધક છે કે અબંધક છે ?

૩. ગૌતમ ! જેવી રીતે તેજસ શરીર વિષયક કહેવામાં આવ્યું છે, તેવી જ રીતે અહીંયા પણ દેશબંધક છે, સર્વબંધક નથી પર્યંત સમજવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! જે જીવને ઔદારિક શરીરનો દેશબંધ છે તો ભંતે ! શું તે વૈકિય શરીરનો બંધક છે કે અબંધક છે ?

૩. ગૌતમ ! તે બંધક નથી, અબંધક છે.

જે પ્રમાણે સર્વબંધ વિષયક કથન કરવામાં આવ્યું છે, એ જ પ્રમાણે દેશબંધના વિષયમાં પણ કાર્મણ શરીર પર્યંત સમજવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! જે જીવને વૈકિય શરીરનો સર્વબંધ છે તો ભંતે ! શું તે ઔદારિક શરીરનો બંધક છે કે અબંધક છે ?

૩. ગૌતમ ! તે બંધક નથી, અબંધક છે.

આ જ પ્રમાણે આહારક શરીરના વિષયમાં પણ સમજવું જોઈએ.

તેજસ અને કાર્મણ શરીરના વિષયમાં જેવી રીતે ઔદારિક શરીરની સાથે કથન કરવામાં આવ્યું છે, એવી જ રીતે તે દેશબંધ છે સર્વબંધક નથી પર્યંત અહીંયા પણ સમજવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! જે જીવને વૈકિય શરીરનો દેશબંધ છે તો ભંતે ! શું તે ઔદારિક શરીરનો બંધક છે કે અબંધક છે ?

૩. ગૌતમ ! તે બંધક નથી, અબંધક છે.

આ જ પ્રમાણે જેવી રીતે વૈકિય શરીરના સર્વબંધ વિષયક કહેવામાં આવ્યું છે, એ જ પ્રમાણે અહીંયા પણ દેશબંધના વિષયમાં પણ કાર્મણ શરીર પર્યંત સમજવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! જે જીવને આહારક શરીરનો સર્વબંધ છે તો ભંતે ! શું તે ઔદારિક શરીરનો બંધક છે કે અબંધક છે ?

૩. ગૌતમ ! તે બંધક નથી, અબંધક છે.

આ જ પ્રમાણે વૈકિય શરીરના માટે પણ કહેવું જોઈએ.

તેજસ અને કાર્મણ શરીરના વિષયમાં જેવી રીતે ઔદારિક શરીરની સાથે કથન કરેલું તેવી જ રીતે આના માટે પણ અહીં સમજવું જોઈએ.

પ. જસ્સ ણં ભંતે ! આહારગસરીરસ્સ દેસબંધે સે ણં ભંતે !
ઓરાલિયસરીરસ્સ કિં બંધા, અબંધા ?

૩. ગોયમા ! નો બંધા, અબંધા ।
**એવં જહા આહારગસરીરસ્સ સવ્વબંધેણં ભણિયં
તહા દેસબંધેણ વિ ભાણિયવ્વં -જાવ- કમ્મગસ્સ ।**

પ. જસ્સ ણં ભંતે ! તેયાસરીરસ્સ દેસબંધે સે ણં ભંતે !
ઓરાલિયસરીરસ્સ કિં બંધા, અબંધા ?

૩. ગોયમા ! બંધા, અબંધા વા ।
પ. જહ ણં ભંતે ! ઓરાલિયસરીરસ્સ બંધા કિં દેસબંધા,
સવ્વબંધા ?

૩. ગોયમા ! દેસબંધા, સવ્વબંધા વા ।

પ. જસ્સ ણં ભંતે ! તેયાસરીરસ્સ દેસબંધે સે ણં ભંતે !
વેડવ્વિયસરીરસ્સ કિં બંધા, અબંધા ?

૩. ગોયમા ! એવં ચેવ ।
એવં આહારગસરીરસ્સ વિ ।

પ. જસ્સ ણં ભંતે ! તેયાસરીરસ્સ દેસબંધે સે ણં ભંતે !
કમ્મગસરીરસ્સ કિં બંધા, અબંધા ?

૩. ગોયમા ! બંધા, નો અબંધા ।
પ. જહ ણં ભંતે ! કમ્મગસરીરસ્સ બંધા કિં દેસબંધા,
સવ્વબંધા ?

૩. ગોયમા ! દેસબંધા, નો સવ્વબંધા ।
પ. જસ્સ ણં ભંતે ! કમ્મગસરીરસ્સ દેસબંધા સે ણં ભંતે !
ઓરાલિયસરીરસ્સ કિં બંધા, અબંધા ?

૩. ગોયમા ! જહા તેયગસ્સ વત્તવ્વયા ભણિયા તહા
કમ્મગસ્સ વિ ભાણિયવ્વા -જાવ- તેયાસરીરસ્સ
-જાવ- દેસબંધા, નો સવ્વબંધા ।

- વિયા. સ. ૮, ૩. ૯, સુ. ૧૨૦-૧૨૮

૧૨૯. પંચ સરીરાણં બંધગાબંધગાણં અપ્પાબહુયં-

પ. એસિ ણં ભંતે ! જીવાણં ઓરાલિય-વેડવ્વિય-
આહારગ-તેયા-કમ્માસરીરગાણં દેસબંધગાણં
સવ્વબંધગાણં અબંધગાણં ય કયરે કયરેહિંતો અપ્પા
વા -જાવ- વિસેસાહિયા વા ?

પ્ર. ભંતે ! જે જીવને આહારક શરીરનો દેશ બંધ છે
તો ભંતે ! શું તે ઔદારિક શરીરના બંધક છે કે
અબંધક છે ?

૩. ગૌતમ ! તે બંધક નથી, અબંધક છે.
જે પ્રમાણે આહારક શરીરના સર્વબંધ વિષયક
કહેવામાં આવ્યું છે, એ જ પ્રમાણે દેશબંધના
વિષયમાં પણ કાર્મણ શરીર પર્યંત સમજવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! જે જીવને તૈજસ્ શરીરનો દેશબંધ છે તો
ભંતે ! શું તે ઔદારિક શરીરનો બંધક છે કે
અબંધક છે ?

૩. ગૌતમ ! તે બંધક પણ છે અને અબંધક પણ છે.
પ્ર. જો તે ઔદારિક શરીરનો બંધક છે તો ભંતે !
શું તે દેશબંધક છે કે સર્વબંધક છે ?

૩. ગૌતમ ! તે દેશબંધક પણ છે અને સર્વબંધક
પણ છે.

પ્ર. ભંતે ! જે જીવને તૈજસ્ શરીરનો દેશબંધ છે તો
ભંતે ! શું તે વૈકિય શરીરનો બંધક છે કે અબંધક
છે ?

૩. ગૌતમ ! પૂર્વે કહ્યું તે પ્રમાણે સમજવું જોઈએ.
આ જ પ્રમાણે આહારક શરીર વિષયક પણ સમજવું
જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! જે જીવને તૈજસ્ શરીરનો દેશબંધ છે તો
ભંતે ! શું તે કાર્મણ શરીરનો બંધક છે કે અબંધક
છે ?

૩. ગૌતમ ! તે બંધક છે, અબંધક નથી.
પ્ર. જો તે કાર્મણ શરીરનો બંધક છે તો ભંતે ! શું
તે દેશબંધક છે કે સર્વબંધક છે ?

૩. ગૌતમ ! તે દેશબંધક છે, સર્વબંધક નથી.
પ્ર. ભંતે ! જે જીવને કાર્મણશરીરનો દેશબંધ છે તો
ભંતે ! શું તે ઔદારિક શરીરનો બંધક છે કે
અબંધક છે ?

૩. ગૌતમ ! જે પ્રમાણે તૈજસ્ શરીરનું કથન કરવામાં
આવ્યું છે, એ જ પ્રમાણે કાર્મણ શરીરનું પણ
તૈજસ્ શરીર પર્યંત તેઓ દેશબંધક છે, સર્વબંધક
નથી એમ સમજવું જોઈએ.

૧૨૯. પાંચ શરીરોના બંધક-અબંધકોનું અલ્પ બહુત્વ :

પ્ર. ભંતે ! આ ઔદારિક, વૈકિય, આહારક, તૈજસ્
અને કાર્મણ શરીરોના દેશબંધક, સર્વબંધક અને
અબંધક જીવોમાં કોણ કોનાથી અલ્પ -યાવત્-
વિશેષાધિક છે ?

૩. ગોયમા ! ૧. સવ્વત્થોવા જીવા આહારગસરીરસ્સ સવ્વબંધગા,
૨. તસ્સ ચેવ દેસબંધગા સંખેજ્જગુણા,
૩. વેઝવ્વિયસરીરસ્સ સવ્વબંધગા અસંખેજ્જગુણા,
૪. તસ્સ ચેવ દેસબંધગા અસંખેજ્જગુણા,
૫. તેયા-કમ્માણંદુણ્હ વિતુલ્લા અબંધગા અણંતગુણા,
૬. ઓરાલિયસરીરસ્સ સવ્વબંધગા અણંતગુણા,
૭. તસ્સ ચેવ અબંધગા વિસેસાહિયા,
૮. તસ્સ ચેવ દેસબંધગા અસંખેજ્જગુણા,
૯. તેયા-કમ્મગાણં દેસબંધગા વિસેસાહિયા,
૧૦. વેઝવ્વિયસરીરસ્સ અબંધગા વિસેસાહિયા,
૧૧. આહારગસરીરસ્સ અબંધગા વિસેસાહિયા ।
- વિયા. સ. ૮, ૩, સુ. ૧૨૯

૧૩૦. ઘાણસહગયપોગ્ગલાણં ઘાણવહણ પઠ્ઠવણં-

- પ. અહ ભંતે ! કોટ્ઠપુડાણ વા -જાવ-કેયઈપુડાણ વા અણુવાયંસિ ડબ્બિજ્જમાણાણં વા -જાવ-ઠાણાઓ વા ઠાણં સંકામિજ્જમાણાણં કિં કોટ્ઠેવાઈ -જાવ-કેયઈવાઈ ?
૩. ગોયમા ! નો કોટ્ઠેવાઈ -જાવ- નો કેયઈવાઈ, ઘાણસહગયા પોગ્ગલા વહંતિ ।
- વિયા. સ. ૬, ૩, સુ. ૩૬,

૧૩૧. ચઝવીસદંડણ્ણુ આહારિયાઈ પોગ્ગલાણં પરિણયાઈ પઠ્ઠવણં-

- પ. નેરઝયાણં ભંતે ! ૧. પુવ્વાહારિયા પોગ્ગલા પરિણયા ?
૨. આહારિયા આહારિજ્જમાણા પોગ્ગલા પરિણયા ?

૩. ગૌતમ ! ૧. સૌથી અલ્પ આહારક શરીરના સર્વબંધક જીવ છે,
૨. (એના કરતાં) એ જ (આહારક શરીર)ના દેશબંધક જીવ સંખ્યાતગણા છે,
૩. (એના કરતાં) વૈક્રિય શરીરના સર્વબંધક અસંખ્યાતગણા છે,
૪. (એના કરતાં) એ જ (વૈક્રિય શરીર)ના દેશબંધક જીવ અસંખ્યાતગણા છે,
૫. (એના કરતાં) તૈજસ્ અને કાર્મણ આ બંને શરીરોના અબંધક જીવ અનંતગણા છે અને એ બંને પરસ્પર તુલ્ય (સમાન) છે,
૬. (એના કરતાં) ઔદારિક શરીરના સર્વબંધક જીવ અનંતગણા છે,
૭. (એના કરતાં) એ જ (ઔદારિક શરીર)ના અબંધક જીવ વિશેષાધિક છે,
૮. (એના કરતાં) એ જ (ઔદારિક શરીર)ના દેશબંધક જીવ અસંખ્યાતગણા છે,
૯. (એના કરતાં) તૈજસ્ અને કાર્મણ શરીરના દેશબંધક જીવ વિશેષાધિક છે,
૧૦. (એના કરતાં) વૈક્રિય શરીરના અબંધક જીવ વિશેષાધિક છે,
૧૧. (એના કરતાં) આહારક શરીરના અબંધક જીવ વિશેષાધિક છે.

૧૩૦. ધ્રાણેન્દ્રિય વડે સંલગ્ન પુદ્ગલોનો ધ્રાણગ્રાહ્યત્વનું પ્રરૂપણ :

- પ. ભંતે ! કોઈ વ્યક્તિ જો ખુલ્લા (ઊઘાડા) રાખેલા કોષ્ઠપુટ (સુગંધિત દ્રવ્યના પડીકા) -યાવત્- કેતકી (ફૂલ)ના ગુચ્છા (પુટ)ને એક સ્થળેથી બીજા સ્થળે લઈ જાય ત્યારે શું તે કોષ્ઠપુટ -યાવત્- કેતકી (ફૂલ)નો ગુચ્છો ખસે છે (વહે છે) કે ગંધ વહે છે ?
૩. ગૌતમ ! કોષ્ઠપુટ -યાવત્- કેતકીનો ગુચ્છો ખસતો (વહેતો) નથી, ગંધના જે પુદ્ગલ છે તે વહે છે.

૧૩૧. ચોવીસ દંડકોમાં આહારિક પુદ્ગલોના પરિણમન વગેરેનું પ્રરૂપણ :

- પ. ભંતે ! ૧. નૈરથિકો વડે પહેલા આહાર કરેલ પુદ્ગલનું પરિણમન થયું ?
૨. આહાર ગ્રહણ કરેલ તથા આહાર ગ્રહણ કરતાં પુદ્ગલનું પરિણમન થયું ?

૩. અણાહારિયા આહારિજ્જસ્સમાણા પોગ્ગલા પરિણયા ?

૪. અણાહારિયા અણાહારિજ્જસ્સમાણા પોગ્ગલા પરિણયા ?

૩. ગોયમા ! નેરહ્યાણં ૧. પુવ્વાહારિયા પોગ્ગલા પરિણયા,

૨. આહારિયા આહારિજ્જમાણા પોગ્ગલા પરિણયા પરિણમંતિ ય,

૩. અણાહારિયા આહારિજ્જસ્સમાણા પોગ્ગલા નો પરિણયા પરિણમિસ્સંતિ,

૪. અણાહારિયા અણાહારિજ્જસ્સમાણા પોગ્ગલા નો પરિણયા નો પરિણમિસ્સંતિ ।

જહા પરિણયા તહા ચિયા, ઉવચિયા, ઉદીરિયા, વેહ્યા, નિજ્જિણ્ણા ।

ગાહા-પરિણય-ચિયા-ઉવચિયા-ઉદીરિયા-વેહ્યા ય નિજ્જિણ્ણા ।

एककेककम्मि पदम्मी चउव्विहा पोग्गला होंति ॥

પ. નેરહ્યા ણં ભંતે ! કહ્વિહા પોગ્ગલા ભિજ્જંતિ ?

૩. ગોયમા ! કમ્મદવ્વવગ્ગણં અહિકિચ્ચ દુવિહા પોગ્ગલા ભિજ્જંતિ, તં જહા-

૧. અણુ ચેવ, ૨. બાયરા ચેવ ।

પ. નેરહ્યા ણં ભંતે ! કહ્વિહા પોગ્ગલા ચિજ્જંતિ ?

૩. ગોયમા ! આહારદવ્વવગ્ગણં અહિકિચ્ચ દુવિહા પોગ્ગલા ચિજ્જંતિ, તં જહા-

૧. અણુ ચેવ, ૨. બાયરા ચેવ ।

एवं उवचिज्जंति ।

પ. નેરહ્યા ણં ભંતે ! કહ્વિહે પોગ્ગલે ઉદીરેતિ ?

૩. અથવા જે પુદ્ગલ અનાહારિત છે અર્થાત્ આહાર ગ્રહણ કરતાં નથી જે પુદ્ગલ આહારરૂપે ગ્રહણ કરવામાં આવનાર છે તેઓનું પરિણમન થયું ?

૪. જે પુદ્ગલ અનાહારિત છે અને ભવિષ્યમાં પણ અનાહારિત થશે તેઓનું પરિણમન થયું ?

૩. ગૌતમ ! ૧. નારકી જીવો દ્વારા પહેલા આહાર ગ્રહણ કરેલાં પુદ્ગલોનું પરિણમન થયું.

૨. આહાર ગ્રહણ કરેલો અને આહાર ગ્રહણ કરતા પુદ્ગલોનું પરિણમન થયું અને તે પરિણમન થાય છે.

૩. અનાહારિત પુદ્ગલોનું પરિણમન થયું નથી તથા ભવિષ્યમાં જે પુદ્ગલ આહારરૂપે ગ્રહણ કરવામાં આવશે તેઓનું પરિણમન થશે.

૪. જે પુદ્ગલોનો આહાર કરવામાં આવ્યો નથી અને ભવિષ્યમાં કરવામાં આવવાનો નથી તેઓનું પરિણમન (પરિણત) થયેલ નથી અને પરિણત થશે પણ નહિ.

જે પ્રમાણે પરિણત માટે કહેવામાં આવ્યું છે, એ જ પ્રમાણે ચય, ઉપચય, ઉદીરણા, વેદન તથા નિર્જરા જેને પ્રાપ્ત થઈ છે, તેઓને માટે પણ કહેવું જોઈએ.

गार्थार्थ-परिणत, यित, उपयित, उदीरित, वेदित અને નિજ્જણં. આ પ્રત્યેક પદમાં ચાર-ચાર પ્રકારના પુદ્ગલ સંબંધિત પ્રશ્નોત્તર સમજવાં જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! નરકના જીવો વડે કેટલા પ્રકારના પુદ્ગલો છેદવામાં આવે છે ?

૩. ગૌતમ ! કર્મદ્રવ્ય વર્ગણાની અપેક્ષાએ બે પ્રકારના પુદ્ગલો છેદવામાં આવે છે, જેમકે -

૧. અણુ (સૂક્ષ્મ), ૨. બાદર (સ્થૂળ).

પ્ર. ભંતે ! નરકના જીવો વડે કેટલા પ્રકારના પુદ્ગલો ચય કરવામાં આવે છે ?

૩. ગૌતમ ! આહાર દ્રવ્ય વર્ગણાની અપેક્ષાએ તેઓ બે પ્રકારના પુદ્ગલોનો ચય કરે છે, જેમકે -

૧. અણુ અને ૨. બાદર.

આ જ પ્રમાણે ઉપચય માટે પણ સમજવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! નારક જીવ કેટલા પ્રકારના પુદ્ગલોની ઉદીરણા કરે છે ?

૩. ગોયમા ! કમ્મદલ્લવગ્ગણં અહિકિચ્ચ દુવિહે પોગ્ગલે
ઉદીરેતિ, તં જહા-

૧. અણુ ચેવ, ૨. બાયરે ચેવ ।

एवं वेदेंति, निज्जरेंति ।

ओयट्ठंसु, ओयट्ठेंति, ओयट्ठिस्संति ।

संकामिंसु, संकामेंति, संकामिस्संति ।

निहत्तिंसु, निहत्તेंति, निहत्तिस्સंतિ ।

निकायंसु, निकाएंति, निकाइस्संति ।

सव्वेसु वि कम्मदल्लवगगणमहिकिष्ण ।

गाहा-भेदिया चिया उवचिया उदीरिया वेदिया य
निज्जिण्णा ।

ओयट्ठण-संकामण-निहत्तण-निकायणे तिविहे
કાલો ॥

પ. નેરહયા ણં ભંતે ! જે પોગ્ગલે તેયાકમ્મત્તાએ ગેણ્હંતિ
તે કિં તીયકાલસમએ ગેણ્હંતિ, પહુપ્પન્નકાલસમએ
ગેણ્હંતિ, અણાગય કાલસમએ ગેણ્હંતિ ?

૩. ગોયમા ! નો તીયકાલસમએ ગેણ્હંતિ, પહુપ્પન્ન-
કાલસમએ ગેણ્હંતિ, નો અણાગયકાલસમએ ગેણ્હંતિ ।

પ. નેરહયાણં ભંતે ! જે પોગ્ગલે તેયાકમ્મત્તાએ ગહિએ
ઉદીરેતિ, તે કિં તીયકાલસમયગહિએ પોગ્ગલે
ઉદીરેતિ, પહુપ્પન્નકાલસમયઘેપ્પમાણે પોગ્ગલે
ઉદીરેતિ, ગહણસમયપુરેક્કહડે પોગ્ગલે ઉદીરેતિ ?

૩. ગોયમા ! તીયકાલસમયગહિએ પોગ્ગલે ઉદીરેતિ,
નો પહુપ્પન્નકાલસમયઘેપ્પમાણે પોગ્ગલે ઉદીરેતિ,
નો ગહણસમયપુરેક્કહડે પોગ્ગલે ઉદીરેતિ ।

૭. ગૌતમ ! કર્મદ્રવ્ય વર્ગણાની અપેક્ષાએ બે પ્રકારના
પુદ્ગલોની ઉદીરણા કરે છે, જેમકે -

૧. અણુ અને ૨. બાદર.

આ જ પ્રમાણે વેદના અનુભવે છે, નિર્જરા કરે છે.
અપવર્તનને પ્રાપ્ત કર્યું, અપવર્તનને પ્રાપ્ત કરી
રહ્યા છે અને અપવર્તનને પ્રાપ્ત કરશે.

સંક્રમણ કર્યું, સંક્રમણ કરે છે અને સંક્રમણ કરશે.
નિધત્ત થયા, નિધત્ત થાય છે અને નિધત્ત થશે.
નિકાચિત્ થયા, નિકાચિત્ થાય છે અને નિકાચિત્
થશે.

આ બધા પદોમાં પણ કર્મદ્રવ્ય વર્ગણાની
અપેક્ષાએ (અણુ અને બાદર) પુદ્ગલોનું કથન
કરવું જોઈએ.

ગાથાર્થ - છેદાઈ ગયેલા, ચય પામેલા, ઉપચય
પામેલા, ઉદીર્ણ થયેલા, વેદનાગ્રસ્ત થયેલા અને
નિજ્જર્ણ થયેલા (આ પ્રમાણે).

અપવર્તન, સંક્રમણ, નિધત્તન અને નિકાચન
(પાછળના આ ચાર) પદોમાં ત્રણે પ્રકારનો કાળ
(ભૂત, વર્તમાન અને ભવિષ્ય) સમજવો જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! નારકજીવ એ પુદ્ગલોને તૈજસ અને કાર્મણરૂપે
ગ્રહણ કરે છે તો શું તેઓ ભૂતકાળમાં ગ્રહણ
કરતાં હતા, વર્તમાન કાળમાં ગ્રહણ કરે છે કે
ભવિષ્યકાળમાં ગ્રહણ કરશે ?

૭. ગૌતમ ! અતીતકાળમાં ગ્રહણ કરતા ન હતા,
વર્તમાનકાળમાં ગ્રહણ કરે છે અને ભવિષ્ય-
કાળમાં ગ્રહણ કરશે નહિ.

પ્ર. ભંતે ! નારકજીવ તૈજસ અને કાર્મણરૂપે ગ્રહણ
કરેલા જે પુદ્ગલોની ઉદીરણા કરે છે તો શું તેઓ
ભૂતકાળમાં ગ્રહણ કરેલા પુદ્ગલોની ઉદીરણા
કરતાં હતા, વર્તમાનકાળમાં ગ્રહણ કરવામાં
આવતાં પુદ્ગલોની ઉદીરણા કરે છે અથવા
ભવિષ્યકાળમાં ગ્રહણ કરવામાં આવતાં
પુદ્ગલોની ઉદીરણા કરશે ?

૭. ગૌતમ ! તેઓ ભૂતકાળમાં ગ્રહણ કરેલા
પુદ્ગલોની ઉદીરણા કરે છે, પરંતુ વર્તમાન-
કાળમાં ગ્રહણ કરવામાં આવતાં અને ભવિષ્ય-
કાળમાં ગ્રહણ કરનારા પુદ્ગલોની ઉદીરણા
કરશે નહિ.

एवं वेदेति, निज्जरेति ।

एवं -जाव- वेमाणिया ।

- विया. स. १, उ. १, सु. ६

૧૩૨. નિરયપુઢવીસુ સવ્વ પોગ્ગલાણં પવિટ્ઠપુઢ્વાઇ પરૂવણં-

પ. ઇમીસે ણં ધંતે ! રયણપ્પભાણુ પુઢ્વીણુ સવ્વપોગ્ગલા પવિટ્ઠપુઢ્વા, સવ્વપોગ્ગલા પવિટ્ઠા ?

૩. ગોયમા ! ઇમીસે ણં રયણપ્પભાણુ પુઢ્વીણુ સવ્વપોગ્ગલા પવિટ્ઠપુઢ્વા, નો ચેવ ણં સવ્વપોગ્ગલા પવિટ્ઠા ।

एवं -जाव- अहेसत्तमाए पुढवीए ।

પ. ઇમા ણં ધંતે ! રયણપ્પભાણુ પુઢ્વીણુ સવ્વપોગ્ગલેહિં વિજઢપુઢ્વા, સવ્વપોગ્ગલા વિજઢા ?

૩. ગોયમા ! ઇમા ણં રયણપ્પભાણુ પુઢ્વીણુ સવ્વપોગ્ગલેહિં વિજઢપુઢ્વા, નો ચેવ ણં સવ્વપોગ્ગલેહિં વિજઢા ।

एवं -जाव- अहेसत्तमा ।

- जीवा. पडि. ३, सु. ७७

આ જ પ્રમાણે ભૂતકાળમાં પ્રહણ કરેલા પુદ્ગલોની વેદના સહે છે અને એની નિર્જરા પણ કરે છે. આ જ પ્રમાણે વૈમાનિકો પર્યંત સમજવું જોઈએ.

૧૩૨. નરક પૃથ્વીઓમાં રહેલા સર્વ પુદ્ગલોમાં પૂર્વ પ્રવેશ વગેરેનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! શું આ રત્નપ્રભાપૃથ્વીમાં કાળક્રમ પ્રમાણે (યથાકાળક્રમ) બધા પુદ્ગલોએ પ્રથમ પ્રવેશ કર્યો કે એકી સાથે બધા જ પુદ્ગલોએ પ્રવેશ કર્યો ?

૩. ગૌતમ ! આ રત્નપ્રભા પૃથ્વીમાં યથાકાળક્રમ બધાં જ પુદ્ગલોએ પહેલા પ્રવેશ કર્યો પરંતુ એકી સાથે બધા જ પુદ્ગલોએ પ્રવેશ કર્યો નથી.

આ જ પ્રમાણે અધઃસપ્તમ પૃથ્વી પર્યંત સમજવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! શું આ રત્નપ્રભા પૃથ્વી યથાકાળક્રમ બધા જ પુદ્ગલોવડે પૂર્વેથી પરિત્યાજ્ય છે કે બધા પુદ્ગલોએ એકીસાથે તેનો પરિત્યાગ કર્યો છે ?

૩. ગૌતમ ! આ રત્નપ્રભા પૃથ્વી યથાકાળક્રમ બધા જ પુદ્ગલો વડે પૂર્વેથી જ પરિત્યાજ્ય છે પરંતુ બધા પુદ્ગલોએ એકી સાથે એનો પરિત્યાગ કર્યો નથી.

આ જ પ્રમાણે અધઃસપ્તમ પૃથ્વી પર્યંત સમજવું જોઈએ.

પ્રકીર્ણક

પ્રકીર્ણક (પદ્મણ્ય) શબ્દનો પ્રયોગ ચતુ:શરણ, આતુર પ્રત્યાખ્યાન, મહા પ્રત્યાખ્યાન વગેરે આગમતુલ્ય ગ્રંથો માટે પણ કરવામાં આવે છે, પરંતુ અહીંયા આ પ્રકીર્ણક શબ્દનો પ્રયોગ આગમની એવી સામગ્રી માટે કરવામાં આવ્યો છે જેનું વિભાજન દ્રવ્યાનુયોગના બીજા અધ્યયનોમાં કરી શકાયું નથી. આ પ્રકીર્ણક અધ્યયનમાં આ વિવિધ સામગ્રીઓનું સંકલન કરવામાં આવ્યું છે જેનું વર્ગીકરણ અન્યત્ર કરી નહિં શક્યા.

આ અધ્યયનમાં મુખ્યત્વે સ્થાનાંગ સૂત્રમાં વર્ણન કરેલ વિવિધ ભેદોનું સંકલન છે. અનુયોગદ્વાર, વ્યાખ્યાપ્રજ્ઞપ્તિ અને પ્રજ્ઞાપના સૂત્રમાંથી પણ કેટલીક સામગ્રીઓ સંગ્રહિત કરવામાં આવી છે. અઢાર પ્રકારના પાપ અને તેનાથી વિરમણ (ત્યાગ-અટકવું), આશીવિષના પ્રકાર અને એનું પ્રભાવક્ષેત્ર, ઋદ્ધિના ત્રણ પ્રકારો, વિકથાના ભેદોપભેદ, તુલ્યના છ પ્રકાર, છ પ્રકારની દિશાઓ, સાત પ્રકારના ભય, આયુર્વેદના આઠ અંગો, રોગોત્પત્તિના નવ કારણો, નવ પ્રકારના પુણ્યો, નવતત્ત્વો, દાનના દસ ભેદો, દુઃખ અને સુખ કાળના લક્ષણો, દશવિધ (દસ પ્રકારના) અનન્તકો, દસ પ્રકારના શસ્ત્રો, દસ પ્રકારના બળ, એજનના ચાર પ્રકારો, ચલનના ભેદો વગેરેનું વર્ણન આ અધ્યયનનું મુખ્ય પ્રતિપાદન છે.

આશીવિષના બે પ્રકાર કહેવામાં આવ્યા છે - ૧. જાતિ આશીવિષ અને ૨. કર્મ આશીવિષ. જાતિ આશીવિષ અંતર્ગત વીંછી, દેડકો, સાંપ અને મનુષ્ય આશીવિષને લેવામાં આવ્યું છે તથા કર્મ આશીવિષ અંતર્ગત પર્યાપ્ત સંખ્યાત વર્ષાયુષ્ક ગર્ભજ તિર્યચ પંચેન્દ્રિય, ગર્ભજ મનુષ્ય અને દેવોને લેવામાં આવ્યા છે. નરકમાં આ આશીવિષનો ઉલ્લેખ થયેલો નથી. આ જ પ્રમાણે એકેન્દ્રિય અને વિકલેન્દ્રિયમાં પણ આ આશીવિષ નથી. તાત્પર્ય એટલું જ છે કે જે જીવ વિશેષ વિકસિત છે એનામાં જ આ આશીવિષ રહેલું છે.

ઋદ્ધિના ત્રણ પ્રકારોમાં દેવોની ઋદ્ધિ, રાજાઓની ઋદ્ધિ અને આચાર્યોની ઋદ્ધિનો ઉલ્લેખ છે. આ બધી ઋદ્ધિઓ પણ સચિત્ત, અચિત્ત અને મિશ્રના ભેદ થકી ત્રણ-ત્રણ પ્રકારની હોય છે. એના અન્ય વિશિષ્ટ ભેદ પણ હોય છે. દેવોની ઋદ્ધિ વિમાન, વૈક્રિયરૂપ અને પરિચારણા (સંગ-સહવાસ) રૂપે, રાજાઓની ઋદ્ધિ, અતિયાન (વાહનવિશેષ), નિર્યાણ (પ્રયાણ) અને સેના-વાહન-કોષ વગેરેરૂપે તથા આચાર્યની ઋદ્ધિ જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્રરૂપે પણ પ્રતિપાદન કરવામાં આવેલી છે.

જૈનદર્શનમાં પ્રાયઃ ધર્મ, અર્થ, કામ અને મોક્ષની ચર્ચા તો મળે જ છે, પરંતુ એમાં પુરુષાર્થ ચતુષ્ટય વિષયક કહેવામાં આવ્યું નથી. અહીંયા વિનિશ્ચય (જાણવા યોગ્યના અર્થ)ના ત્રણ ભેદ દર્શાવવામાં આવ્યા છે - ૧. અર્થ, ૨. ધર્મ અને ૩. કામ. શૂરવીર ચાર પ્રકારનાં હોય છે - ૧. ક્ષમાશૂર, ૨. તપ:શૂર, ૩. દાન-શૂર અને ૪. યુદ્ધ-શૂર. ચાર કારણો વડે વિદ્યમાન (અસ્તિત્વમાં રહેલ) ગુણોનો નાશ થતો હોવાનું મનાય છે, તે ચાર કારણ છે - ૧. ક્રોધ, ૨. ઈર્ષ્યા, ૩. અકૃતજ્ઞતા અને ૪. દુરાગ્રહ. વ્યાધિના વાત, પિત્ત, કફ અને એનો સન્નિપાત આ ચાર ભેદ હોય છે.

સત્યના ચાર પ્રકાર હોય છે - ૧. નામ, ૨. સ્થાપના, ૩. દ્રવ્ય અને ૪. ભાવ. વિકથાના ચાર પ્રકાર પ્રખ્યાત છે - ૧. સ્ત્રીકથા, ૨. ભક્ત કથા, ૩. દેશકથા અને ૪. રાજકથા. એના ચાર-ચાર ઉપભેદોનું કથન પ્રસ્તુત અધ્યયનમાં થયેલું છે. દંડના પાંચ પ્રકાર હોય છે - ૧. અર્થ દંડ, ૨. અનર્થ દંડ, ૩. હિંસા દંડ, ૪. અકસ્માત્ દંડ અને ૫. દષ્ટિ વિપર્યાસ (મિથ્યાજ્ઞાન) દંડ.

નિધિ (ભંડાર)નો અર્થ માત્ર ધન જ એટલો નથી. નિધિના પાંચ પ્રકાર છે - ૧. પુત્રનિધિ, ૨. મિત્રનિધિ, ૩. શિલ્પનિધિ, ૪. ધનનિધિ અને ૫. ધાન્યનિધિ. સુતેલો મનુષ્ય પાંચ કારણો વડે જાગૃત થાય છે - ૧. શબ્દ વડે, ૨. સ્પર્શ વડે, ૩. ભૂખ વડે, ૪. નિદ્રાના ક્ષય વડે અને ૫. સ્વપ્ન-દર્શન વડે. તુલ્ય (સમાન)નું આ અધ્યયનમાં સવિસ્તાર પ્રરૂપણ કરવામાં આવેલું છે. તુલ્ય છ પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે - ૧. દ્રવ્ય તુલ્ય, ૨. ક્ષેત્ર તુલ્ય, ૩. કાળ તુલ્ય, ૪. ભેદ તુલ્ય, ૫. ભાવતુલ્ય અને ૬. સંસ્થાન તુલ્ય. આ તુલ્યતા (સમાનતા) આપેક્ષિક (નિર્ભરિત) હોય છે. જેવી રીતે એક પરમાણુ પુદ્ગલ બીજા પરમાણુ પુદ્ગલ સાથે દ્રવ્યરૂપે સમાન (તુલ્ય) હોય છે. એક પ્રદેશાશ્રિત પુદ્ગલ બીજા એક પ્રદેશાશ્રિત પુદ્ગલ સાથે ક્ષેત્ર રૂપે તુલ્ય છે.

વચનના સાત વિકલ્પ કહેવામાં આવ્યા છે - ૧. આલાપ (વાર્તાલાપ), ૨. અનાલાપ (મૌન), ૩. ઉલ્લાપ (ટેડુ બોલવું), ૪. અનુલ્લાપ, ૫. સંલાપ (સંવાદ), ૬. પ્રલાપ (નિરર્થક બોલવો) અને ૭. વિપ્રલાપ (વ્યર્થ વિસંવાદ). ભયના સાત સ્થાન કહેવામાં આવ્યા છે - ૧. ઈંહલોક, ૨. પરલોક, ૩. આદાનભય, ૪. અકસ્માત ભય, ૫. આજીવભય, ૬. મરણભય અને ૭. અશ્લોક ભય.

દાનના દસ પ્રકારોનો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે - ૧. અનુકંપા દાન, ૨. સંગ્રહ દાન, ૩. ભયદાન, ૪. કારુણ્ય દાન, ૫. લજ્જા દાન, ૬. ગૌરવ દાન, ૭. અધર્મ દાન, ૮. ધર્મદાન, ૯. કરિષ્યતિ દાન (ભવિષ્યમાં તે મને આપશે માટે આપવું) અને ૧૦. કૃતમિતિ દાન (એણે પહેલા આપ્યું છે માટે આપવું).

કેટલાક મહત્વપૂર્ણ બિંદુઓ (ઘટકો) પર પણ અહીં આ અધ્યયનમાં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે. પ્રશ્ન ઉપસ્થિત થયો કે 'જીવ કોના વડે ભયભીત થાય છે?' ભગવાને પ્રત્યુત્તર આપ્યો - 'જીવ દુઃખ વડે ભયભીત થાય છે. તે દુઃખ પણ જીવોના પ્રમાદ વડે ઉત્પન્ન થાય છે.' એક પ્રશ્ન ઉપસ્થિત થયો કે 'દેવલોકમાં ઉત્પન્ન થનારા છન્નસ્થ મનુષ્ય અંતસમયે ક્ષીણ ભોગી થવાથી ઉત્થાન, કર્મ, બળ, વીર્ય અને પુરુષ પરાક્રમ વડે વિપુલા ભોગોપભોગને ભોગવવામાં સમર્થ છે કે નહીં?' સમાધાન કરવામાં આવ્યું કે 'તેઓ ભોગવવામાં સમર્થ છે!' આવા પ્રકારના બીજા પણ પ્રશ્નો અહીંયા લેવામાં આવ્યા છે.

પ્રસ્તુત દ્રવ્યાનુયોગનું આ અંતિમ અધ્યયન હોવાથી એમાં એના ઉપસંહારરૂપે કહેવામાં આવ્યું છે કે -

इय जीवमजीवे य, सोच्चा सद्विहङ्गं ण य ।
सव्वनयाणमणुमए रमेज्ज संजमे मुणी ॥

પડ્ડણગ

પ્રકીર્ણક

સુત્ત -

૧. અબ્બોચ્છિત્તિનય દિદ્ધયા અત્થિકાયાદીણં એગત્ત પરૂવણં-

એગે ધમ્મે,
એગે અધમ્મે,
એગે મોક્કલે,
એગે પુણ્ણે, એગે પાવે,
એગે આસવે, એગે સંવરે । - ઠાણં. અ. ૧, સુ. ૬-૯

૨. વિચચ્ચાદીણં એગત્ત પરૂવણં-

એગા વિચચ્ચા, - ઠાણં. અં. ૧, સુ. ૧૬
એગા તક્કા, - ઠાણં. અ. ૧, સુ. ૧૯
એગા મણ્ણા, - ઠાણં. અં. ૧, સુ. ૨૧
એગા વિણ્ણૂ, - ઠાણં. અં. ૧, સુ. ૨૨

એગે છેયણે,
એગે ભેયણે, - ઠાણં. અં. ૧, સુ. ૨૪-૨૫

એગે સંસુદ્ધે અહાભૂએ પત્તે,
એગે દુક્કંદ્ધં જીવાણં એગભૂએ,
એગા અહમ્મપડિમા, જં સે આયા પરિકિલેસઇ ।

એગા ધમ્મપડિમા જં સે આયા પજ્જવજાએ ।
- ઠાણં. અ. ૧, સુ. ૨૭-૩૦

એગે ઉદ્ધાણ-કમ્મ-બલ-વીરિય-પુરિસકાર પરક્કમે,
દેવાસુર-મણુયાણં તંસિ-તંસિ સમયંસિ ।
- ઠાણં. અ. ૧, સુ. ૩૪

એગે ણાણે, એગે દંસણે, એગે ચરિત્તે,
- ઠાણં. અ. ૧, સુ. ૩૫

એગે સમએ, એગે પએસે, - ઠાણં. અ. ૧, સુ. ૩૬
એગે દંડે, એગે અદંડે, - સમ. સમ. ૧, સુ. ૬-૭

એગા સિદ્ધી, એગે સિદ્ધે,
એગે પરિણિવ્વાણે, એગે પરિણિવ્વુએ ।
- ઠાણં. અ. ૧, સુ. ૩૭

૩. અબ્બોચ્છિત્તિ નય દિદ્ધયા પાવદ્ધાણ ણામાણિ-

૧. એગે પાણાઙ્ગવાએ, ૨. એગે મુસાવાએ,
૩. એગે અદિણ્ણાદાણે, ૪. એગે મેહુણે,

સુત્ર :

૧. દ્રવ્યાર્થિક નય દષ્ટિએ અસ્તિકાય વગેરેના એકત્વનું પ્રરૂપણ :

ધર્મ (ધર્માસ્તિકાય) એક છે,
અધર્મ (અધર્માસ્તિકાય) એક છે,
મોક્ષ એક છે,
પુણ્ય એક છે, પાપ એક છે,
આશ્રવ એક છે, સંવર એક છે.

૨. ચિત્તવૃત્ત્યાદિના એકત્વનું પ્રરૂપણ :

વિશિષ્ટ વિભૂષા એક છે,
તર્ક એક છે,
મતિ એક છે,
વિશિષ્ટજ્ઞાન એક છે,
છેદન એક છે,
ભેદન એક છે,
જે સંપૂર્ણ શુદ્ધ યથાભૂત પાત્ર છે, તે એક છે.
પ્રત્યેક જીવનું દુઃખ એક છે અને એકભૂત છે.
અધર્મ પ્રતિમા એક છે, જેના વડે આત્માને દુઃખ (પરિકલેશ) પ્રાપ્ત થાય છે.
ધર્મપ્રતિમા એક છે, જેના વડે આત્મા પર્યવજાત (પુષ્ટ) થાય છે અર્થાત્ જ્ઞાન વગેરેની વિશેષ શુદ્ધિને પ્રાપ્ત કરે છે.

દેવ-અસુર અને મનુષ્યોમાં એક જ સમયે સમાનરૂપે ઉત્થાન, કર્મ, બળ, વીર્ય, પુરુષકાર અથવા પરાક્રમ હોય છે.

જ્ઞાન એક છે, દર્શન એક છે, ચારિત્ર એક છે,

સમય એક છે, પ્રદેશ એક છે.

દંડ એક છે, અદંડ એક છે,

સિદ્ધિ એક છે, સિદ્ધ એક છે.

પરિનિર્વાણ એક છે, પરિનિર્વૃત્ત એક છે.

૩. દ્રવ્યાર્થિક નય દષ્ટિએ અઢાર પાપસ્થાનોના નામ :

૧. પ્રાણાતિપાત એક છે, ૨. મૃષાવાદ એક છે,
૩. અદત્તાદાન એક છે, ૪. મૈથુન એક છે,

૫. એગે પરિગ્ગહે, ૬. એગે કોહે,
 ૭. એગે માણે, ૮. એગે માયા,
 ૯. એગે લોભે,^૧ ૧૦. એગે પેજ્જે,
 ૧૧. એગે દોસે, ૧૨. એગે કલહે,
 ૧૩. એગે અબ્બક્ષાણે,
 ૧૪. એગે પેસુણે, ૧૫. એગે પરપરિવાણે,
 ૧૬. એગે અરરરરરરરર, ૧૭. એગે માયામોસે,
 ૧૮. એગે મિચ્છાદંસણસલ્લે ।

- ઠાણં. અ. ૧, સુ. ૩૧(૧)

૪. અબ્બોચ્છિત્તિ નયદિદ્ધયા પાવટ્ટાણ વિરમણ ણામાણિ-

૧. એગે પાણાઙ્ગવાય-વેરમણે,
 ૨. એગે મુસાવાય-વેરમણે,
 ૩. એગે અદિણ્ણાદાણ-વેરમણે,
 ૪. એગે મેહુણ-વેરમણે,
 ૫. એગે પરિગ્ગહ-વેરમણે,
 ૬. એગે કોહ-વિવેગે,
 ૭. એગે માણ-વિવેગે,
 ૮. એગે માયા-વિવેગે,
 ૯. એગે લોભ-વિવેગે,
 ૧૦. એગે પેજ્જ-વિવેગે
 ૧૧. એગે દોસ-વિવેગે,
 ૧૨. એગે કલહ-વિવેગે,
 ૧૩. એગે અબ્બક્ષાણ-વિવેગે,
 ૧૪. એગે પેસુણ-વિવેગે,
 ૧૫. એગે પરપરિવાય-વિવેગે,
 ૧૬. એગે અરરરરરરર-વિવેગે,
 ૧૭. એગે માયામોસ-વિવેગે,
 ૧૮. એગે મિચ્છાદંસણસલ્લ-વિવેગે ।

- ઠાણં. અ. ૧, સુ. ૩૧ (૨)

૫. ગુણપ્પમાણસ્સ દુવિહરંતં-

- પ. સે કિં તં ગુણપ્પમાણે ?
 ડ. ગુણપ્પમાણે દુવિહે પણ્ણત્તે, તં જહા-

૧. જીવગુણપ્પમાણે, ૨. અજીવગુણપ્પમાણે ય ।

- અણુ. સુ. ૪૨૮

૫. પરિગ્ગહ એક છે, ૬. ક્રોધ એક છે,
 ૭. માન એક છે, ૮. માયા એક છે,
 ૯. લોભ એક છે, ૧૦. પ્રેય (પ્રેમરાગ) એક છે,
 ૧૧. દ્વેષ એક છે, ૧૨. કલહ (કજ્જયો) એક છે,
 ૧૩. અભ્યાખ્યાન (અસત્ય દોષારોપણ) એક છે,
 ૧૪. પૈશુન્ય એક છે, ૧૫. પરપરિવાદ એક છે,
 ૧૬. અરતિ-રતિ એક છે, ૧૭. માયામૃષા એક છે,
 ૧૮. મિથ્યાદર્શનશલ્ય એક છે.

૪. દ્રવ્યાર્થિક નય દ્વિષ્ટિએ અઘર પાપસ્થાન વિરમણના નામ :

૧. પ્રાણાતિપાત - વિરમણ એક છે,
 ૨. મૃષાવાદ - વિરમણ એક છે,
 ૩. અદત્તાદાન - વિરમણ એક છે,
 ૪. મૈથુન - વિરમણ એક છે,
 ૫. પરિગ્ગહ - વિરમણ એક છે,
 ૬. ક્રોધ - વિવેક એક છે,
 ૭. માન - વિવેક એક છે,
 ૮. માયા - વિવેક એક છે,
 ૯. લોભ - વિવેક એક છે,
 ૧૦. પ્રેય (પ્રેમ-રાગ) - વિવેક એક છે,
 ૧૧. દ્વેષ - વિવેક એક છે,
 ૧૨. કલહ (કજ્જયો) - વિવેક એક છે,
 ૧૩. અભ્યાખ્યાન - વિવેક એક છે,
 ૧૪. પૈશુન્ય - વિવેક એક છે,
 ૧૫. પરપરિવાદ - વિવેક એક છે,
 ૧૬. અરતિ-રતિ - વિવેક એક છે,
 ૧૭. માયામૃષા - વિવેક એક છે,
 ૧૮. મિથ્યાદર્શન શલ્ય - વિવેક એક છે,

૫. ગુણ પ્રમાણના બે પ્રકાર :

- પ્ર. ગુણ પ્રમાણ શું છે ?
 ડ. ગુણ પ્રમાણ બે પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે,
 જેવી રીતે -

૧. જીવગુણ પ્રમાણ, ૨. અજીવગુણ પ્રમાણ.

૬. ભાવ સંખ્યા સરૂવ પરૂવણં-
પ. સે કિં તં ભાવસંખ્યા ?
૩. જે ઇમે જીવા સંખગઈનામગોત્તાઈ કમ્માઈ વેદેતિ ।

સે તં ભાવસંખ્યા । - અણુ. સુ. ૫૨૦

૭. ચતુવીસદંડણ્ણુ ઓહેણ દંડસંખ્યા પરૂવણં-
દો દંડા પણ્ણત્તા, તં જહા-
૧. અટ્ટાદંડે ય, ૨. અણટ્ટાદંડે ય ।
દં. ૧. ણેરઙ્ગયાણં દો દંડા પણ્ણત્તા, તં જહા-
૧. અટ્ટાદંડે ય, ૨. અણટ્ટાદંડે ય ।
દં. ૨-૨૪. એવં ચતુવીસદંડણ્ણુ ઓ-જાવ- વેમાણિયાણં ।
- ઠાણં. અ. ૨, ૩, સુ. ૫૮

૮. આસીવિસભેયાણં વિત્થરઓ પરૂવણં-
પ. કઙ્ગવિહા ણં ભંતે ! આસીવિસા પણ્ણત્તા ?
૩. ગોયમા ! દુવિહા આસીવિસા પણ્ણત્તા, તં જહા-
૧. જાતિ આસીવિસા ય, ૨. કમ્મઆસીવિસા ય ।
ચત્તારિ જાતિઆસીવિસા પણ્ણત્તા, તં જહા-
૧. વિચ્છુય જાતિ આસીવિસે,
૨. મંડુકજાતિઆસીવિસે,
૩. ઊરગજાતિઆસીવિસે,
૪. મણુસસજાતિઆસીવિસે ।
પ. ૧. વિચ્છુયજાતિઆસીવિસસ ણં ભંતે ! કેવઙ્ગ
વિસણ્ણે પણ્ણત્તે ?
૩. ગોયમા ! પમ્મૂ ણં વિચ્છુયજાતિઆસીવિસે અદ્ધમ-
રહ્મમાણમેત્તં બોદિં વિસેણં વિસપરિણતં વિસટ્ટ-
માણિં કરિત્તણ્ણે ।
વિસણ્ણે સે વિસટ્ટણ્ણે, ણો ચેવ ણં સંપત્તીણ્ણે કરેસુ વા,
કરેતિ વા, કરિસસંતિ વા ।
પ. ૨. મંડુકજાતિઆસીવિસસ ણં ભંતે ! કેવઙ્ગ
વિસણ્ણે પણ્ણત્તે ?
૩. ગોયમા ! પમ્મૂ ણં મંડુકજાતિઆસીવિસે અરહ્મમાણમેત્તં
બોદિં વિસેણં વિસપરિણતં વિસટ્ટમાણિં કરિત્તણ્ણે ।
વિસણ્ણે સે વિસટ્ટણ્ણે, ણો ચેવ ણં સંપત્તીણ્ણે કરેસુ વા,
કરેતિ વા, કરિસસંતિ વા ।

૬. ભાવશંખના સ્વરૂપનું પ્રરૂપણ :
પ્ર. ભાવશંખનું સ્વરૂપ શું છે ?
૩. આ લોકમાં જે જીવ શંખગતિનામ - ગોત્ર કર્માદિની
વેદના ભોગવી રહ્યા છે તેઓ ભાવ શંખ છે.
આ ભાવ શંખ છે.
૭. ચોવીસ દંડકોમાં સામાન્યથી દંડ સંખ્યાનું પ્રરૂપણ :
દંડ બે પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે, જેવી રીતે -
૧. અર્થ દંડ, ૨. અનર્થ દંડ.
દં. ૧. નૈરચિકોમાં બે પ્રકારના દંડ કહેવામાં આવ્યા છે,
જેવી રીતે -
૧. અર્થ દંડ, ૨. અનર્થ દંડ.
દં. ૨-૨૪. આ જ પ્રમાણે વૈમાનિકો પર્યંત ચોવીસ
દંડકોમાં બે-બે દંડ સમજવા જોઈએ.
૮. આશીવિષ ભેદોનું વિસ્તારથી પ્રરૂપણ :
પ્ર. ભંતે ! આશીવિષ કેટલા પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા
છે ?
૩. ગૌતમ ! આશીવિષ બે પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા
છે, જેવી રીતે -
૧. જાતિ (જન્મથી) આશીવિષ, ૨. કર્મ આશીવિષ.
આર પ્રકારના જાતિ-આશીવિષ (દાઢમાં વિષયુક્ત)
કહેવામાં આવ્યા છે, જેવી રીતે -
૧. જાતિ-આશીવિષ, વૃશ્ચિક (વીંછી),
૨. જાતિ આશીવિષ, મંડુક (દેડકો),
૩. જાતિ-આશીવિષ, ઊરગ (સર્પ),
૪. જાતિ-આશીવિષ, મનુષ્ય.
પ્ર. ૧. ભંતે ! વૃશ્ચિક જાતિ-આશીવિષના વિષનો
પ્રભાવ કેટલા ક્ષેત્રમાં કહેવામાં આવ્યો છે ?
૩. ગૌતમ ! વૃશ્ચિક જાતિ-આશીવિષ પોતાના વિષના
પ્રભાવથી અર્ધભરત પ્રમાણ શરીરને (લગભગ બસો
ત્રેસઠ યોજન) વિષપરિણત અને વિષેલુ કરી શકે છે.
આ તેની વિષાત્મક ક્ષમતા છે પરંતુ આટલા
ક્ષેત્રમાં તેને પોતાની ક્ષમતાનો ક્યારેય ઉપયોગ
કર્યો નથી, કરતા નથી અને ક્યારેક કરશે પણ નહિ.
પ્ર. ૨. ભંતે ! મંડુક જાતિ આશીવિષના વિષનો પ્રભાવ
કેટલા ક્ષેત્રમાં કહેવામાં આવ્યો છે ?
૩. ગૌતમ ! મંડુક જાતિ આશીવિષ પોતાના વિષના
પ્રભાવથી ભરત પ્રમાણ શરીરને વિષપરિણત
અને વિષેલુ કરી શકે છે.
આ તેની વિષાત્મક ક્ષમતા છે પરંતુ આટલા ક્ષેત્રમાં
તેને પોતાની ક્ષમતાનો ક્યારેય ઉપયોગ કર્યો નથી,
કરતા નથી અને ક્યારેક કરશે પણ નહિ.

- પ. ૩. ઊરગજાતિઆસીવિસસ્સ ણં ભંતે ! કેવઇણ વિસણ પ્ણત્તે ?
૩. ગોયમા ! પભૂ ણં ઊરગજાતિઆસીવિસે જંબુદ્વીવ-પમાણમેત્તં બોદિં વિસેણં વિસપરિણતં વિસટ્ટમાણિં કરિત્તાણં ।
વિસણ સે વિસટ્ટતાણ, ણો ચેવ ણં સંપત્તીણ કરેસુ વા, કરેતિ વા, કરિસ્સંતિ વા ।
- પ. ૪. મણુસ્સજાતિઆસીવિસસ્સ ણં ભંતે ! કેવઇણ વિસણ પ્ણત્તે ?
૩. ગોયમા ! પભૂ ણં મણુસ્સજાતિઆસીવિસે સમયખેત્ત-પમાણમેત્તં બોદિં વિસેણં વિસપરિણતં વિસટ્ટમાણિં કરેત્તાણં ।
વિસણ સે વિસટ્ટતાણ, ણો ચેવ ણં સંપત્તીણ કરેસુ વા, કરેતિ વા, કરિસ્સંતિ વા ।^૧
- પ. ભંતે ! જહ કમ્મઆસીવિસે કિં-
૧. નેરઙ્કયકમ્મઆસીવિસે,
 ૨. તિરિક્ખજોણિયકમ્મઆસીવિસે,
 ૩. મણુસ્સકમ્મઆસીવિસે,
 ૪. દેવકમ્મઆસીવિસે ?
૩. ગોયમા ! ૧. નો નેરઙ્કયકમ્મઆસીવિસે, ૨. તિરિક્ખજોણિયકમ્મઆસીવિસે વિ, ૩. મણુસ્સકમ્મઆસીવિસે વિ, ૪. દેવકમ્મઆસીવિસે વિ ।
- પ. ભંતે ! જહ તિરિક્ખજોણિયકમ્મઆસીવિસે કિં ઇગિંદિયતિરિક્ખજોણિયકમ્મઆસીવિસે -જાવ-પંચિંદિયતિરિક્ખજોણિયકમ્મઆસીવિસે ?
૩. ગોયમા ! નો ઇગિંદિય-બેઙ્કિય-તેઙ્કિય-ચત્તરિંદિય તિરિક્ખજોણિયકમ્મઆસીવિસે, પંચિંદિય તિરિક્ખજોણિયકમ્મઆસીવિસે ।
- પ. ભંતે ! જહ પંચિંદિયતિરિક્ખજોણિયકમ્મઆસીવિસે કિં સમ્મુચ્છિમ પંચેંદિયતિરિક્ખજોણિયકમ્મઆસીવિસે ગભ્બવક્કંતિયપંચિંદિયતિરિક્ખજોણિયકમ્મઆસીવિસે ?
૩. ગોયમા ! **एवं जहा वेउब्बियसरीरस्स भेओ-जाव-^२ पज्जत्तसंखेज्जवासाउयगभ्बवक्कंतिय पंचिंदिय-तिरिक्खजोणियकम्मासीविसे नो अपज्जत्तसंखे-ज्जवासाउय गभ्बवक्कंतिय पंचिंदियतिरिक्ख-जोणिय कम्मासीविसे ।**

- પ્ર. ૩. ભંતે ! ઊરગજાતિ આશીવિષના વિષનો પ્રભાવ કેટલાં ક્ષેત્રમાં કહેવામાં આવ્યો છે ?
૩. ગૌતમ ! ઊરગજાતિ આશીવિષ પોતાના વિષના પ્રભાવથી જંબુદ્વીપ પ્રમાણ (૧ લાખ યોજન) શરીરને વિષ પરિણત અને વિષેલુ કરી શકે છે. આ તેની વિષાત્મક ક્ષમતા છે પરંતુ આટલા ક્ષેત્રમાં તેને પોતાની ક્ષમતાનો ક્યારેય ઉપયોગ કર્યો નથી, કરતા નથી અને ક્યારેક કરશે પણ નહિ.
- પ્ર. ૪. ભંતે ! મનુષ્ય જાતિ આશીવિષના વિષનો પ્રભાવ કેટલા ક્ષેત્રમાં કહેવામાં આવ્યો છે ?
૩. ગૌતમ ! મનુષ્યજાતિ આશીવિષના વિષનો પ્રભાવ સમય (મનુષ્ય) ક્ષેત્ર પ્રમાણ (૪૫ લાખ યોજન) શરીરને વિષપરિણત અને વિષેલુ કરી શકે છે. આ તેની વિષાત્મક ક્ષમતા છે પરંતુ આટલા ક્ષેત્રમાં તેને પોતાની ક્ષમતાનો ક્યારેય ઉપયોગ કર્યો નથી, કરતા નથી અને ક્યારેક કરશે પણ નહિ.
- પ્ર. ભંતે ! જો કર્મ આશીવિષ છે તો શું તે -
૧. નૈરયિક કર્મ આશીવિષ છે.
 ૨. તિર્યચયોનિક કર્મ આશીવિષ છે.
 ૩. મનુષ્ય કર્મ આશીવિષ છે કે -
 ૪. દેવ કર્મ આશીવિષ છે ?
૩. ગૌતમ ! ૧. નૈરયિક કર્મ આશીવિષ નથી પરંતુ ૨. તિર્યચયોનિક કર્મ આશીવિષ છે. ૩. મનુષ્ય કર્મ આશીવિષ છે અને ૪. દેવ કર્મ આશીવિષ છે.
- પ્ર. ભંતે ! જો તિર્યચયોનિક કર્મ આશીવિષ છે તો શું એકેન્દ્રિય તિર્યચયોનિક કર્મ આશીવિષ છે -યાવત્-પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિક કર્મ આશીવિષ છે ?
૩. ગૌતમ ! એકેન્દ્રિય, દ્વીન્દ્રિય, ત્રીન્દ્રિય અને ચતુરિન્દ્રિય તિર્યચયોનિક કર્મ આશીવિષ નથી, પરંતુ પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિક કર્મ આશીવિષ છે.
- પ્ર. ભંતે ! જો પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિક કર્મ આશીવિષ છે તો શું સમ્મૂર્ચિમ પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિક કર્મ આશીવિષ છે કે ગર્ભજ પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિક કર્મ આશીવિષ છે ?
૩. ગૌતમ ! (પ્રજાપનાસુત્રના એકવીસમા શરીરપદમાં) વૈકિય શરીર સંબંધિત જે પ્રમાણે કહેવામાં આવ્યું છે એ જ પ્રમાણે કહેવું જોઈએ -યાવત્- પર્યાપ્ત સંખ્યાત વર્ષના આયુષ્યયુક્ત ગર્ભજ કર્મભૂમિજ પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિક કર્મ આશીવિષ થાય છે, પરંતુ અપર્યાપ્ત સંખ્યાત વર્ષના આયુષ્યયુક્ત ગર્ભજ કર્મભૂમિજ પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિક કર્મ આશીવિષ હોતા નથી.

પ. જહ મંતે ! મણુસકમ્માસીવિસે કિં સમ્મુચ્છિમમણુસ-
કમ્માસીવિસે ગબ્બવક્કંતિયમણુસ કમ્માસીવિસે ?

ઉ. ગોયમા ! ણો સમ્મુચ્છિમમણુસકમ્માસીવિસે,
ગબ્બવક્કંતિયમણુસકમ્માસીવિસે,

**એવં જહા વેઝવિયસરીરં -જાવ- પજ્જત્તસંખેજ્જ-
વાસાઝયકમ્મભૂમગગબ્બવક્કંતિયમણુસકમ્મા-
સીવિસે, નો અપજ્જત્ત સંખેજ્જ વાસાઝય કમ્મભૂમગ
ગબ્બવક્કંતિય મણુસ કમ્માસીવિસે ।**

પ. મંતે ! જહ દેવકમ્માસીવિસે કિં ભવણવાસીદેવકમ્મા-
સીવિસે -જાવ- વેમાણિયદેવકમ્માસીવિસે ?

ઉ. ગોયમા ! ભવણવાસીદેવકમ્માસીવિસે વિ -જાવ-
વેમાણિયદેવકમ્માસીવિસે વિ ।

પ. મંતે ! જહ ભવણવાસીદેવકમ્માસીવિસે કિં
અસુરકુમારભવણવાસીદેવકમ્માસીવિસે -જાવ-
થણિયકુમારભવણવાસીદેવકમ્માસીવિસે ?

ઉ. ગોયમા ! અસુરકુમાર ભવણવાસીદેવકમ્માસીવિસે વિ
-જાવ- થણિયકુમાર ભવણવાસીદેવ કમ્માસીવિસે વિ ।

પ. મંતે ! જહ અસુરકુમારભવણવાસીદેવકમ્માસીવિસે
કિં પજ્જત્તઅસુરકુમારભવણવાસીદેવકમ્માસીવિસે,
અપજ્જત્તઅસુરકુમારભવણવાસીદેવકમ્માસીવિસે ?

ઉ. ગોયમા ! નો પજ્જત્તઅસુરકુમાર ભવણવાસીદેવ
કમ્માસીવિસે, અપજ્જત્તઅસુરકુમાર ભવણવાસીદેવ-
કમ્માસીવિસે ।

એવં -જાવ- થણિયકુમારાણં ।

પ. મંતે ! જહ વાણમંતરદેવકમ્માસીવિસે કિં પિસાયવા-
ણમંતરદેવકમ્માસીવિસે -જાવ- ગંધવ્વવાણમંતર-
દેવકમ્માસીવિસે ।

ઉ. ગોયમા ! એવં સવ્વેસિં પિ અપજ્જત્તગાણં ।

જોહસિયાણં સવ્વેસિં અપજ્જત્તગાણં ।

પ્ર. ભંતે ! જો મનુષ્ય કર્મ આશીવિષ છે. તો શું
સમ્મુચ્છિમ મનુષ્ય કર્મ આશીવિષ છે કે ગર્ભજ
મનુષ્ય કર્મ આશીવિષ છે ?

ઉ. ગૌતમ ! સમ્મુચ્છિમ મનુષ્ય કર્મ આશીવિષ હોતા
નથી, પરંતુ ગર્ભજ મનુષ્ય કર્મ આશીવિષ હોય છે.

**આ જ પ્રમાણે જેવી રીતે (પ્રજાપના સૂત્રના
એકવીસમા શરીરપદમાં) વૈક્રિય શરીરને સંબંધિત
જીવ ભેદ કહેવામાં આવ્યા છે એ જ પ્રમાણે
અહીંયા પણ સમજવા જોઈએ -યાવત્- પર્યાપ્ત
સંખ્યાત વર્ષના આયુષ્યયુક્ત કર્મભૂમિજ ગર્ભજ
મનુષ્ય કર્મ આશીવિષ હોય છે, પરંતુ અપર્યાપ્ત
સંખ્યાત વર્ષના આયુષ્યયુક્ત કર્મભૂમિજ ગર્ભજ
મનુષ્ય કર્મ આશીવિષ હોતા નથી.**

પ્ર. ભંતે ! જો દેવકર્મ આશીવિષ હોય છે તો શું
ભવનવાસી દેવ કર્મ આશીવિષ હોય છે -યાવત્-
વૈમાનિક દેવ કર્મ આશીવિષ હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ભવનવાસી દેવ પણ કર્મ આશીવિષ
હોય છે -યાવત્- વૈમાનિક દેવ પણ કર્મ આશીવિષ
હોય છે.

પ્ર. ભંતે ! જો ભવનવાસી દેવ કર્મ આશીવિષ હોય છે
તો શું અસુરકુમાર ભવનવાસી દેવ કર્મ આશીવિષ
હોય છે -યાવત્- સ્તનિતકુમાર ભવનવાસી દેવ
કર્મ આશીવિષ હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! અસુરકુમાર ભવનવાસી દેવ પણ કર્મ
આશીવિષ હોય છે -યાવત્- સ્તનિતકુમાર ભવનવાસી
દેવ પણ કર્મ આશીવિષ હોય છે.

પ્ર. ભંતે ! જો અસુરકુમાર ભવનવાસી દેવ કર્મ
આશીવિષ હોય છે તો શું પર્યાપ્ત અસુરકુમાર
ભવનવાસી દેવ કર્મ આશીવિષ છે કે અપર્યાપ્ત
અસુરકુમાર ભવનવાસી દેવ કર્મ આશીવિષ છે ?

ઉ. ગૌતમ ! પર્યાપ્ત અસુરકુમાર ભવનવાસી દેવ કર્મ
આશીવિષ નથી પરંતુ અપર્યાપ્ત અસુરકુમાર
ભવનવાસી દેવ કર્મ આશીવિષ છે.

આ જ પ્રમાણે સ્તનિતકુમારો પર્યાપ્ત સમજવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! જો વાણવ્યંતરદેવ કર્મ આશીવિષ છે તો શું
પિશાય વાણવ્યંતર દેવ કર્મ આશીવિષ છે -યાવત્-
ગન્ધર્વ વાણવ્યંતર દેવ કર્મ આશીવિષ છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તેઓ પિશાચાદિ સર્વ વાણવ્યંતર દેવ
અપર્યાપ્તાવસ્થામાં કર્મ આશીવિષ છે.

**આ જ પ્રમાણે સમગ્ર જ્યોતિષ દેવ પણ અપર્યાપ્ત
અવસ્થામાં કર્મ આશીવિષ હોય છે.**

પ. ભંતે ! જઈ વેમાણિયદેવકમ્માસીવિસે કિં કપ્પોવગ-વેમાણિયદેવકમ્માસીવિસે, કપ્પાતીયવેમાણિય દેવકમ્માસીવિસે ?

૩. ગોયમા ! કપ્પોવગવેમાણિયદેવકમ્માસીવિસે, નો કપ્પાતીયવેમાણિયદેવકમ્માસીવિસે ।

પ. ભંતે ! જઈ કપ્પોવગવેમાણિયદેવકમ્માસીવિસે કિં સોહમ્મકપ્પોવગવેમાણિયદેવ કમ્માસીવિસે -જાવ- અચ્ચુયકપ્પોવગ વેમાણિયદેવ કમ્માસીવિસે ?

૩. ગોયમા ! સોહમ્મકપ્પોવગવેમાણિયદેવકમ્માસીવિસે વિ -જાવ- સહસ્સારકપ્પોવગવેમાણિયદેવ કમ્માસી-વિસે વિ ।

નો આણયકપ્પોવગવેમાણિયદેવ કમ્માસીવિસે -જાવ- નો અચ્ચુયકપ્પોવગવેમાણિયદેવકમ્માસીવિસે ।

પ. ભંતે ! જઈ સોહમ્મકપ્પોવગવેમાણિયદેવ કમ્માસીવિસે કિં પજ્જત્તસોહમ્મકપ્પોવગવેમાણિય દેવ કમ્માસી-વિસે, અપજ્જત્તસોહમ્મ કપ્પોવગવેમાણિયદેવકમ્મા-સીવિસે ?

૩. ગોયમા ! નો પજ્જત્તસોહમ્મકપ્પોવગવેમાણિય દેવ કમ્માસીવિસે, અપજ્જત્તસોહમ્મકપ્પોવગવેમાણિય દેવકમ્માસીવિસે ।

એવં -જાવ- નો પજ્જત્તસહસ્સારકપ્પોવગવેમાણિય દેવ કમ્માસીવિસે । અપજ્જત્તસહસ્સાર કપ્પોવગ વેમાણિયદેવ કમ્માસીવિસે ।

- વિયા. સ. ૮, ૩. ૨, સ. ૧-૧૯

૯. તિવિહા ઇડ્ઢી ભેયપ્પભેય પરૂવણં-

તિવિહા ઇડ્ઢી પણ્ણત્તા, તં જહા -

૧. દેવિડ્ઢી, ૨. રાઈડ્ઢી,
૩. ગણિડ્ઢી ।

(૧) દેવિડ્ઢી તિવિહા પણ્ણત્તા, તં જહા-

૧. વિમાણિડ્ઢી, ૨. વિગુવ્વણિડ્ઢી, ૩. પરિયારણિડ્ઢી ।

અહવા દેવિડ્ઢી તિવિહા પણ્ણત્તા, તં જહા-

૧. સચિત્તા, ૨. અચિત્તા, ૩. મીસિયા ।

પ્ર. ભંતે ! જો વૈમાનિકદેવ કર્મ આશીવિષ છે તો શું કલ્પોપપન્નક વૈમાનિક દેવ કર્મ આશીવિષ છે કે કલ્પાતીત વૈમાનિક દેવ કર્મ આશીવિષ છે ?

૩. ગૌતમ ! કલ્પોપપન્નક વૈમાનિક દેવ કર્મ આશીવિષ હોય છે પરંતુ કલ્પાતીત વૈમાનિક દેવ કર્મ આશીવિષ હોતા નથી.

પ્ર. ભંતે ! જો કલ્પોપપન્નક વૈમાનિક દેવ કર્મ આશીવિષ હોય છે તો શું સૌધર્મ કલ્પોપપન્નક વૈમાનિક દેવ કર્મ આશીવિષ હોય છે -યાવત્- અચ્ચુત કલ્પોપપન્નક વૈમાનિક દેવ કર્મ આશીવિષ હોય છે ?

૩. ગૌતમ ! સૌધર્મ કલ્પોપપન્નક વૈમાનિક દેવ પણ કર્મ આશીવિષ હોય છે -યાવત્- સહસ્ત્રાર કલ્પોપપન્નક વૈમાનિક દેવ પણ કર્મ આશીવિષ હોય છે.

પરંતુ આનત -યાવત્- અચ્ચુત કલ્પોપપન્નક વૈમાનિક દેવ કર્મ આશીવિષ હોતા નથી.

પ્ર. ભંતે ! જો સૌધર્મ કલ્પોપપન્નક વૈમાનિક દેવ કર્મ આશીવિષ હોય છે તો શું પર્યાપ્ત સૌધર્મ કલ્પોપપન્નક વૈમાનિક દેવ કર્મ આશીવિષ હોય છે કે અપર્યાપ્ત સૌધર્મ કલ્પોપપન્નક વૈમાનિક દેવ કર્મ આશીવિષ હોય છે ?

૩. ગૌતમ ! પર્યાપ્ત સૌધર્મ કલ્પોપપન્નક વૈમાનિક દેવ કર્મ આશીવિષ હોતા નથી, પરંતુ અપર્યાપ્ત સૌધર્મ કલ્પોપપન્નક વૈમાનિક દેવ કર્મ આશીવિષ હોય છે.

આ જ પ્રમાણે -યાવત્- પર્યાપ્ત સહસ્ત્રાર કલ્પોપપન્નક વૈમાનિક દેવ કર્મ આશીવિષ હોતા નથી, પરંતુ અપર્યાપ્ત સહસ્ત્રાર કલ્પોપપન્નક વૈમાનિક દેવ કર્મ આશીવિષ હોય છે.

૯. ત્રણ પ્રકારની ઋદ્ધિના ભેદ-પ્રભેદોનું પ્રરૂપણ :

ઋદ્ધિ ત્રણ પ્રકારની કહેવામાં આવી છે, જેવી રીતે -

૧. દેવતાઓની ઋદ્ધિ, ૨. રાજાઓની ઋદ્ધિ,
૩. ગણી (આચાર્યો)ની ઋદ્ધિ.

(૧) દેવતાઓની ઋદ્ધિ ત્રણ પ્રકારની કહેવામાં આવી છે, જેવી રીતે -

૧. વિમાનઋદ્ધિ, ૨. વૈકિય ઋદ્ધિ, ૩. પરિયારણા ઋદ્ધિ.
- અથવા - દેવતાઓની ઋદ્ધિ ત્રણ પ્રકારની કહેવામાં આવી છે, જેવી રીતે -

૧. સચિત્ત, ૨. અચિત્ત, ૩. મિશ્ર.

(૨) રાહ્ણકી તિવિહા પળ્ણત્તા, તં જહા-

૧. રળ્ણો અહ્યાણિહ્ણકી,
૨. રળ્ણો ણિજ્જાણિહ્ણકી,
૩. રળ્ણો બલવાહણકોસ કોટ્ઠાગારિહ્ણકી ।

અહવા રાહ્ણકી તિવિહા પળ્ણત્તા, તં જહા-

૧. સચિત્તા, ૨. અચિત્તા, ૩. મીસિયા ।

(૩) ગણિહ્ણકી તિવિહા પળ્ણત્તા, તં જહા-

૧. ણાણિહ્ણકી, ૨. દંસણિહ્ણકી, ૩. ચરિત્તહ્ણકી ।

અહવા ગણિહ્ણકી તિવિહા પળ્ણત્તા, તં જહા-

૧. સચિત્તા, ૨. અચિત્તા, ૩. મીસિયા ।

- ઠાળં. અ. ૩, ઉ. ૪, સુ. ૨૧૪

૧૦. અત્થોપ્પાયણસ્સ હેહુ તિવિહત્તં-

તિવિહા અત્થજોણી પળ્ણત્તા, તં જહા-

૧. સામે, ૨. દંહે, ૩. ભેણ ।

- ઠાળં. અ. ૩, ઉ. ૩, સુ. ૧૧૧(૧૧)

૧૧. વિવક્ખયા હંદાણં તિવિહત્તં-

તઓ હંદા પળ્ણત્તા, તં જહા-

૧. ણામિંદે,
૨. ઠવણિંદે,
૩. દવ્વિંદે ।

તઓ હંદા પળ્ણત્તા, તં જહા-

૧. ણાણિંદે, ૨. દંસણિંદે, ૩. ચરિત્તિંદે ।

તઓ હંદા પળ્ણત્તા, તં જહા-

૧. દેવિંદે, ૨. અસુરિંદે, ૩. મણુસિંદે ।

- ઠાળં. અ. ૩, ઉ. ૧, સુ. ૧૨૭

૧૨. વિણિચ્છિયસ્સ તિવિહત્તં-

તિવિહે વિણિચ્છિણ પળ્ણત્તે, તં જહા-

૧. અત્થવિણિચ્છિણ, ૨. ધમ્મવિણિચ્છિણ,
૩. કામવિણિચ્છિણ ।

- ઠાળં. અ. ૩, ઉ. ૩, સુ. ૧૧૪/૧

૧૩. સમણમાહણાણં અભિસમાગમસ્સ તિવિહત્તં-

તિવિહે અભિસમાગમે પળ્ણત્તે, તં જહા-

૧. હહ્ણં, ૨. અહ્ણં, ૩. તિરિયં ।

(૨) રાજાઓની ઋદ્ધિ ત્રણ પ્રકારની કહેવામાં આવી છે, જેવી રીતે -

૧. અતિયાન (રાજાની નગરાગમન) ઋદ્ધિ,
૨. નિર્યાણ (બહિર્ગમન) ઋદ્ધિ,
૩. રાજાની સેના, વાહન, કોષ (ભંડાર) અને કોષાગારની ઋદ્ધિ.

અથવા - રાજાઓની ઋદ્ધિ ત્રણ પ્રકારની કહેવામાં આવી છે, જેવી રીતે -

૧. સચિત્ત, ૨. અચિત્ત, ૩. મિશ્ર.

(૩) ગણી (આચાર્ય)ની ઋદ્ધિ ત્રણ પ્રકારની કહેવામાં આવી છે, જેવી રીતે -

૧. જ્ઞાનની ઋદ્ધિ, ૨. દર્શનની ઋદ્ધિ, ૩. ચારિત્રની ઋદ્ધિ.

અથવા ગણીની ઋદ્ધિ ત્રણ પ્રકારની કહેવામાં આવી છે, જેવી રીતે -

૧. સચિત્ત, ૨. અચિત્ત, ૩. મિશ્ર.

૧૦. અર્થોપાર્જન હેતુના ત્રણ પ્રકાર :

અર્થયોનિ (રાજ્ય-વૈભવ પ્રાપ્તિના ઉપાય) ત્રણ પ્રકારની કહેવામાં આવી છે, જેવી રીતે -

૧. સામ, ૨. દંડ, ૩. ભેદ.

૧૧. વિવક્ષાની દષ્ટિએ ઈન્દ્રના ત્રણ પ્રકાર :

ઈન્દ્ર ત્રણ પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે, જેવી રીતે -

૧. નામઈન્દ્ર - નામ માત્રના ઈન્દ્ર.
૨. સ્થાપના ઈન્દ્ર - કોઈ વસ્તુમાં ઈન્દ્રનું આરોપણ.
૩. દ્રવ્ય ઈન્દ્ર - ભૂત કે ભાવી ઈન્દ્ર.

ઈન્દ્ર ત્રણ પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે, જેવી રીતે -

૧. જ્ઞાનેન્દ્ર, ૨. દર્શનેન્દ્ર, ૩. ચારિત્રેન્દ્ર.

ઈન્દ્ર ત્રણ પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે, જેવી રીતે -

૧. દેવેન્દ્ર, ૨. અસુરેન્દ્ર, ૩. મનુષ્યેન્દ્ર.

૧૨. વિનિશ્ચયના ત્રણ પ્રકાર :

વિનિશ્ચય (અર્થાદિના સ્વરૂપનું સૂક્ષ્મ જ્ઞાન) ત્રણ પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે, જેવી રીતે -

૧. અર્થ વિનિશ્ચય, ૨. ધર્મ વિનિશ્ચય,
૩. કામ વિનિશ્ચય.

૧૩. શ્રમણ-માહનો (જૈન સાધુ)ના અભિસમાગમ (જાણકાર)ના ત્રણ પ્રકાર :

અભિસમાગમ (જાણકાર) ત્રણ પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે, જેવી રીતે -

૧. ઊર્ધ્વ, ૨. અધઃ, ૩. તિર્યક.

જયા ણં તહારૂવસ્સ સમણસ્સ વા, માહણસ્સ વા અહસેસે
નાણ-દંસણે સમુપ્પજ્જહ, સે ણં તપ્પઢમયાએ ડહમમિસમેહ,
તઓ તિરિયં તઓ પચ્છા અહે ।

અહોલોગે ણં દુરભિગમે પ્પણત્તે, સમણાહસો !

- ઠાણં. અ. ૩, ડ. ૪, સુ. ૨૧૩

૧૪. સૂરાણં ચઙ્ચિહત્ત પહ્વણં-

ચત્તારિ સૂરા પ્પણત્તા, તં જહા-

૧. ચંતિસૂરે,	૨. તવસૂરે,
૩. દાણસૂરે,	૪. જુદ્ધસૂરે ।
૧. ચંતિસૂરા અરહંતા,
૨. તવસૂરા અણગારા,
૩. દાણસૂરે વેસમણે,
૪. જુદ્ધસૂરે વાસુદેવે ।

- ઠાણં. અ. ૪, ડ. ૩, સુ. ૩૧૭

૧૫. સંત ગુણાણં વિનાસ-વિકાસ ચઙ્ચ હેઝ-

ચઙ્ચિહં ઠાણેહિં સંતે ગુણે નાસેજ્જા, તં જહા-

૧. કોહેણં,	૨. પહિનિવેસેણં,
૩. અકયણ્ણુયાએ,	૪. મિચ્છતામિનિવેસેણં ।

ચઙ્ચિહં ઠાણેહિં સંતે ગુણે દીવેજ્જા, તં જહા-

૧. અભ્યાસવત્તિયં,
૨. પરચ્છંદાણુવત્તિયં,
૩. કજ્જહેહં,
૪. કયપહિકહેહ વા ।

- ઠાણં. અ. ૪, ડ. ૪, સુ. ૩૭૦

૧૬. સંસારસ્સ ચઙ્ચિહત્તં-

ચઙ્ચિહે સંસારે પ્પણત્તે, તં જહા-

૧. દવ્વસંસારે,
૨. ચેત્તસંસારે,
૩. કાલસંસારે,

૪. ભાવસંસારે । - ઠાણં. અ. ૪, ડ. ૧, સુ. ૨૬૧

૧૭. ગહ્ચિવિવચ્ચયા સંસારસ્સ ચઙ્ચિહત્તં-

ચઙ્ચિહે સંસારે પ્પણત્તે, તં જહા-

તથાહ્મ-શ્રમણ-માહનને જ્યારે અતિશય જ્ઞાન-દર્શન
પ્રાપ્ત થાય છે ત્યારે તે પ્રથમ ઊર્ધ્વલોકને જાણે છે, પછી
તિર્યક્ લોકને જાણે છે અને પછી અધોલોકને જાણે છે
હે આયુષ્માન્ શ્રમણો ! અધોલોકનું જ્ઞાન સૌથી અધિક
કષ્ટમય (દુઃખદાયક) કહેવામાં આવ્યો છે.

૧૪. શૂરો (શૂરવીરો)ના ચાર પ્રકાર :

શૂર (પરાક્રમ) ચાર પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે, જેવી
રીતે -

૧. ક્ષમા શૂર,	૨. તપ શૂર,
૩. દાન શૂર,	૪. યુદ્ધ શૂર.
૧. અહંત ક્ષમા શૂર છે,
૨. અણગાર તપ શૂર છે,
૩. કુબેર (વૈશ્રમણ) દાન શૂર છે,
૪. વાસુદેવ યુદ્ધ શૂર છે.

૧૫. વિદ્યમાન ગુણોના વિનાશ - વિકાસના ચાર હેતુ :

ચાર સ્થાનો (કારણો) વડે વિદ્યમાન ગુણનો નાશ થાય
છે, જેવી રીતે -

૧. ક્રોધ વડે,	૨. ઈર્ષ્યા (દ્વેષ) વડે,
૩. અકૃતજ્ઞતા વડે,	૪. મિથ્યામિનિવેશ દુરાગ્રહ વડે.

ચાર સ્થાનો (કારણો) વડે વિદ્યમાન ગુણ પ્રકાશિત
(ઉદ્ભવિત) થાય છે.

૧. અભ્યાસ કરવાની ઈચ્છા થવાથી,
૨. અન્યોના ગુણોનું અનુસરણ કરવાથી,
૩. કાર્યસિદ્ધિને માટે અનુકૂળ પ્રયત્ન (ઉદ્યમ) કરવાથી,
૪. ઉપકારી પ્રત્યે ઉપકાર કરવાથી.

૧૬. ચાર પ્રકારના સંસાર :

સંસાર ચાર પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે, જેવી રીતે-

૧. દ્રવ્ય સંસાર - જીવ અને પુદ્ગલોનું પરિભ્રમણ,
૨. ક્ષેત્ર સંસાર - જીવ અને પુદ્ગલોના પરિભ્રમણનું ક્ષેત્ર,
૩. કાળ સંસાર - કાળનું પરિવર્તન અથવા કાળમર્યાદાને
અનુસાર જીવ અને પુદ્ગલોમાં થનારું પરિવર્તન.
૪. ભાવસંસાર - જીવ અને પુદ્ગલોના પરિભ્રમણની ક્રિયા.

૧૭. ગતિની અપેક્ષાએ સંસારના ચાર પ્રકાર -

સંસાર (જન્મ-મરણરૂપે) ચાર પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા
છે, જેવી રીતે -

૧. ગેરહય સંસારે, ૨. તિરિક્વજોણિય સંસારે,
૩. મણુસસ સંસારે, ૪. દેવ સંસારે ।
- ઠાણં. અ. ૪, ઉ. ૨, સુ. ૨૧૪

૧૮. ગિક્ષેવ-વિવક્ષયા સખ્વસસ ચુપ્પગારા-

ચુવ્વિહે સચ્ચે પણ્ણત્તે, તં જહા-

૧. ણામસચ્ચે, ૨. ઠવ્ણાસચ્ચે,
૩. દવ્વસચ્ચે, ૩. ભાવસચ્ચે ।

- ઠાણં. અ. ૪, ઉ. ૧, સુ. ૩૦૮

૧૯. હાસુપ્પત્તિ ચુ કારણાણિ-

ચુવ્વિહે ઠાણેહિં હાસુપ્પત્તી સિયા, તં જહા-

૧. પાસેત્તા,
૨. ભાસેત્તા,
૩. સુણેત્તા,

૪. સંભરેત્તા । - ઠાણં. અ. ૪, ઉ. ૧, સુ. ૨૬૧

૨૦. વાહી-ચુપ્પગારા-

ચુવ્વિહે વાહી પણ્ણત્તે, તં જહા-

૧. વાહુ, ૨. પિત્તિ, ૩. સિંભિ, ૪. સન્નિવાહુ ।

- ઠાણં. અ. ૪, ઉ. ૪, સુ. ૩૪૨

૨૧. તિગિચ્છયા ચુ અંગો-

ચુવ્વિહા તિગિચ્છા પણ્ણત્તા, તં જહા

૧. વેજ્જો, ૨. ઓસહાઈં,
૩. આરે, ૪. પરિચાર ।

- ઠાણં. અ. ૪, ઉ. ૪, સુ. ૩૪૨

૨૨. તિગિચ્છગસસ ચુપ્પગારા-

ચત્તારિ તિગિચ્છગા પણ્ણત્તા, તં જહા-

૧. આયતિગિચ્છે ણામમેગે, ણો પરતિગિચ્છ, ૨. પરતિગિચ્છે ણામમેગે, ણો આયતિગિચ્છ, ૩. એગે આયતિગિચ્છ, વિ, પરતિગિચ્છ, વિ, ૪. એગે ણો આયતિગિચ્છ, ણો પરતિગિચ્છ ।

- ઠાણં. અ. ૪, ઉ. ૪, સુ. ૩૪૨

૧. નૈરયિક સંસાર, ૨. તિર્યયોનિક સંસાર,
૩. મનુષ્ય સંસાર, ૪. દેવ સંસાર.

૧૮. નિક્ષેપ - વિવક્ષા વડે સત્યના ચાર પ્રકાર :

સત્ય ચાર પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે, જેવી રીતે -

૧. નામ સત્ય, ૨. સ્થાપના સત્ય,
૩. દ્રવ્ય સત્ય, ૪. ભાવ સત્ય.

૧૯. હાસ્યોત્પત્તિના ચાર કારણ :

ચાર કારણોથી હસવાનું થાય છે, જેવી રીતે -

૧. જોઈને - વિદૂષક (જોકર) વગેરેની ચેષ્ટાઓ જોઈને,
૨. બોલીને - કોઈના બોલ્યાની નકલ કરીને,
૩. સાંભળીને - એવા પ્રકારની ચેષ્ટાઓ અને વાણી સાંભળીને,

૪. સ્મરણ - પૂર્વે જોયેલી અને સાંભળેલી વાતો યાદ કરીને.

૨૦. વ્યાધિ (દુઃખ)ના ચાર પ્રકાર :

વ્યાધિ ચાર પ્રકારની કહેવામાં આવી છે, જેવી રીતે -

૧. વાતિક - વાયુવિકાર વડે ઉત્પન્ન થનારી,
૨. પૈત્તિક - પિત્તવિકાર વડે ઉત્પન્ન થનારી,
૩. શ્લૈષ્મિક - કફ વિકાર વડે ઉત્પન્ન થનારી,
૪. સાન્નિપાતિક - ત્રણેના મિશ્રણ વડે ઉત્પન્ન થનારી.

૨૧. ચિકિત્સાના ચાર અંગ :

ચિકિત્સાના ચાર અંગ કહેવામાં આવ્યા છે, જેવી રીતે -

૧. વૈદ્ય, ૨. ઔષધ,
૩. રોગી, ૪. પરિચારક (સેવા કરનાર સેવક).

૨૨. ચિકિત્સકના ચાર પ્રકાર :

ચિકિત્સકના ચાર પ્રકાર કહેવામાં આવ્યા છે, જેવી રીતે -

૧. કેટલાક ચિકિત્સક પોતાની ચિકિત્સા (સારવાર) કરે છે, પરંતુ બીજાઓની કરતાં નથી,
૨. કેટલાક ચિકિત્સક બીજાઓની ચિકિત્સા કરે છે, પરંતુ પોતાની કરતાં નથી,
૩. કેટલાક ચિકિત્સક પોતાની પણ ચિકિત્સા કરે છે અને બીજાઓની પણ કરે છે,
૪. કેટલાક ચિકિત્સક પોતાની પણ ચિકિત્સા કરતા નથી અને બીજાઓની પણ કરતા નથી.

૨૩. વિકહાઓ ભેયપ્પભેય પરૂવણં-

ચત્તારિ વિકહાઓ પળ્ણત્તાઓ, તં જહા-

૧. ઇત્થિકહા, ૨. ભત્તકહા,
૩. દેસકહા, ૪. રાય કહા ।

(૧) ઇત્થિકહા ચઝવ્વિહા પળ્ણત્તા, તં જહા-

૧. ઇત્થીણં જાઙ્કહા,
૨. ઇત્થીણં કુલકહા,
૩. ઇત્થીણં રૂવકહા,
૪. ઇત્થીણં ણેવત્થકહા ।

(૨) ભત્તકહા ચઝવ્વિહા પળ્ણત્તા, તં જહા-

૧. ભત્તસ્સ આવાવકહા,
૨. ભત્તસ્સ ણિવ્વાવકહા,
૩. ભત્તસ્સ આરંભકહા,
૪. ભત્તસ્સ ણિટ્ટાણકહા ।

(૩) દેસકહા ચઝવ્વિહા પળ્ણત્તા, તં જહા-

૧. દેસવિહિકહા,
૨. દેસવિકપ્પકહા,
૩. દેસચ્છંદકહા,
૪. દેસણેવત્થકહા ।

(૪) રાયકહા ચઝવ્વિહા પળ્ણત્તા, તં જહા-

૧. રળ્ણો અત્તિયાણકહા,
૨. રળ્ણો ણિજ્જાણકહા,
૩. રળ્ણો બલ-વાહણકહા,
૪. રળ્ણો કોસ-કોટ્ટાગારકહા ।

- ઠાણં. અ. ૪, ડ. ૨, સુ. ૨૮૨

૨૩. વિક્થાના ભેદ-પ્રભેદોનું પ્રરૂપણ :

વિક્થા ચાર પ્રકારની કહેવામાં આવી છે, જેવી રીતે -

૧. સ્ત્રીકથા, ૨. ભક્તકથા,
૩. દેશ કથા, ૪. રાજ કથા.

૧. સ્ત્રીકથા ચાર પ્રકારની કહેવામાં આવી છે, જેવી રીતે -

૧. સ્ત્રીઓની જાતિવિષયક કથા,
૨. સ્ત્રીઓની કુળવિષયક કથા,
૩. સ્ત્રીઓના રુપવિષયક કથા,
૪. સ્ત્રીઓની વેશભૂષાની કથા.

૨. ભક્તકથા ચાર પ્રકારની કહેવામાં આવી છે, જેવી રીતે -

૧. આવાપકથા - રસોડામાં રસોઈની તેલ-ઘી જેવી કાચી સામગ્રી વિષયક ચર્ચા કરવી,
૨. નિર્વાપકથા - રસોડામાં તૈયાર થયેલી વાનગી-સામગ્રી વિષયક ચર્ચા કરવી,

૩. આરંભકથા - ભોજનની સામગ્રીની તૈયારી માટે કરવામાં આવતા ખર્ચ (લાગત) વિષયક ચર્ચા,

૪. નિષ્ઠાનકથા - ભોજનની સામગ્રી માટે થતા ખર્ચ-વ્યય વગેરે વિષયક ચર્ચા.

૨. દેશકથા ચાર પ્રકારની કહેવામાં આવી છે, જેવી રીતે -

૧. દેશવિધિકથા - વિભિન્ન - જુદાં - જુદાં દેશોના શાસનવ્યવસ્થા વિષયક ચર્ચા,

૨. દેશવિકલ્પકથા - જુદાં-જુદાં દેશોમાં ઉત્પન્ન થતી વસ્તુઓ વિષયક ચર્ચા,

૩. દેશચ્છંદકથા - જુદાં-જુદાં દેશોના સામાજિક રીતિરિવાજો વિષયક ચર્ચા,

૪. દેશનેપથ્યકથા - જુદાં-જુદાં દેશોના પોષાક વિષયક ચર્ચા.

૪. રાજકથા ચાર પ્રકારની કહેવામાં આવી છે, જેવી રીતે-

૧. રાજાના નગર વગેરેના પ્રવેશ વિષયક ચર્ચા,

૨. રાજાના નિર્યાણ (પ્રયાણ) નિષ્ક્રમણ (બહાર નીકળવું) વિષયક ચર્ચા,

૩. રાજાની સેના અને વાહનો વિષયક ચર્ચા કરવી,

૪. રાજાના ભંડાર અને કોઠારો - અનાજના કોઠારો (સંગ્રહસ્થાનો) વિષયક ચર્ચા.

૨૪. દેહસ પંચ પગારા-

પંચ દેહા પન્નત્તા, તં જહા-

૧. અદ્વાદંડે,
૨. અણદ્વાદંડે,
૩. હિંસાદંડે,
૪. અકમ્માદંડે,

૫. દિટ્ટીવિપરિયાસિયા દંડે ।

- ઠાણં. અ. ૫, ઉ. ૨, સુ. ૪૧૮

૨૫. ગિહિસ્સ પંચ પગારા-

પંચ ગિહી પણ્ણત્તા, તં જહા-

૧. પુત્તગિહી,
૨. મિત્તગિહી,
૩. સિપ્પગિહી,
૪. ધણગિહી,
૫. ધન્નગિહી ।

- ઠાણં. અ. ૫, ઉ. ૩, સુ. ૪૪૮

૨૬. ઇંદયવિસણ્ણસુ સજ્જાઇ પંચ હેઠ્ઠ-

પંચહિં ઠાણેહિં જીવા સજ્જંતિ, તં જહા-

૧. સદ્દેહિં,
૨. સુવેહિં,
૩. ગંધેહિં,
૪. રસેહિં
૫. ફાસેહિં ।

એવમેવ રજ્જંતિ, મુચ્છંતિ, ગિજ્જંતિ, અજ્જોવવજ્જંતિ
વિણિગ્ધાયમાવજ્જંતિ ।

- ઠાણં. અ. ૫, ઉ. ૧, સુ. ૩૧૦

૨૭. પડિહાણં પંચ પગારા-

પંચવિહા પડિહા પણ્ણત્તા, તં જહા-

૧. ગઇપડિહા,
૨. ઠિઇપડિહા,
૩. બંધણપડિહા,
૪. ભોગપડિહા,
૫. બલ-વીરિય-પુરિસકાર-પરકમપડિહા ।

- ઠાણં. અ. ૫, ઉ. ૧, સુ. ૪૦૬

૨૮. આજીવગાણં પંચ પગારા-

પંચવિહે આજીવે પણ્ણત્તે, તં જહા-

૧. જાઈઆજીવે,

૨૪. દંદના પાંચ પ્રકાર :

દંડ પાંચ પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે, જેવી રીતે -

૧. અર્થ દંડ - પ્રયોજનાર્થે ત્રસ કે સ્થાવર પ્રાણીઓની હિંસા કરવી,
૨. અનર્થ દંડ - નિષ્પ્રયોજન હિંસા કરવી,
૩. હિંસા દંડ - આ મને અત્યારે મારે છે, ભવિષ્યમાં મારશે કે મને માર્યું હતુંઆ માની હિંસા કરવી,
૪. અકસ્માત્ દંડ - એકની વધ કરવા માટે પ્રહાર કરતી વખતે અન્યનો વધ થઈ જવો,
૫. દૃષ્ટિ વિપર્યાસ દંડ - મિત્રને અમિત્ર માનીને તેને દંડ કરવો.

૨૫. નિધિના પાંચ પ્રકાર :

નિધિ પાંચ પ્રકારની કહેવામાં આવી છે, જેવી રીતે -

૧. પુત્રનિધિ,
૨. મિત્રનિધિ,
૩. શિલ્પનિધિ,
૪. ધનનિધિ,
૫. ધાન્યનિધિ.

૨૬. ઈન્દ્રિય વિષયોમાં આસક્તિ વગેરેના પાંચ હેતુ :

જીવ પાંચ સ્થાનો વડે આસક્ત થાય છે, જેવી રીતે -

૧. શબ્દ વડે,
૨. રુપ વડે,
૩. ગંધ વડે,
૪. રસ વડે,
૫. સ્પર્શ વડે.

આ જ પ્રમાણે આ પાંચ કારણોથી રાગભાવ, મુશ્કેલીભાવ, ગુદ્ધિભાવ, આકાંક્ષાભાવ અને વિનાશ પામેલો હોય છે.

૨૭. પ્રતિઘાતો (સ્ખલન)ના પાંચ પ્રકાર :

પ્રતિઘાત (સ્ખલન)નાં પાંચ પ્રકાર કહેવામાં આવ્યા છે, જેવી રીતે -

૧. ગતિ-સ્ખલન-અશુભ પ્રવૃત્તિ દ્વારા ઉત્તમ (પ્રશસ્ત) ગતિનો અવરોધ,
૨. સ્થિતિ-સ્ખલન-ઉદીરણ દ્વારા કર્મ-સ્થિતિનું અલ્પત્વ,
૩. બંધન-સ્ખલન-ઉત્તમ ઔદારિક શરીર વગેરેની ઉપલબ્ધિમાં અટકાવ-અવરોધ.
૪. ભોગ-સ્ખલન-સામગ્રીના અભાવમાં ભોગની અપ્રાપ્તિ.
૫. બલ, વીર્ય, પુરુષકાર અને પરાક્રમનું સ્ખલન.

૨૮. આજીવકોના પાંચ પ્રકાર :

આજીવક પાંચ પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે, જેવી રીતે-

૧. જાત્યાજીવ - જાતિ વડે આજીવિકા કરનારા,

૨. કુલાજીવે,
૩. કમ્માજીવે,
૪. સિપ્પાજીવે,
૫. લિંગાજીવે । - ઠાળાં. અ. ૫, ઉ. ૧, સુ. ૪૦૭

૨૯. સુત્તસ્સ વિબુજ્જણ પંચ હેઠ્ઠ-

પંચહિં ઠાળેહિં સુત્તે વિબુજ્જેજ્જા, તં જહા-

૧. સદેણં,
૨. ફાસેણં
૩. ભોયણપરિણામેણં
૪. ણિદ્ધક્ખણં,
૫. સુવિણદંસણેણં ।

- ઠાળાં. અ. ૫, ઉ. ૨, સુ. ૪૩૬

૩૦. સોયસ્સ પંચ પગારા-

પંચવિહે સોએ પળ્લત્તે, તં જહા-

૧. પુઢવિસોએ,
૨. આડસોએ,
૩. તેડસોએ,
૪. મંતસોએ,
૫. બંભસોએ । - ઠાળાં. અ. ૫, ઉ. ૩, સુ. ૪૪૯

૩૧. ઉક્કલાણં પંચ પગારા-

પંચ ઉક્કલા પળ્લત્તા, તં જહા-

૧. દંડુક્કલે,
૨. રજ્જુક્કલે,
૩. તેણુક્કલે,
૪. દેસુક્કલે,
૫. સવ્વુક્કલે । - ઠાળાં. અ. ૫, ઉ. ૩, સુ. ૪૫૬

૩૨. છેયણસ્સ પંચ પગારા-

પંચવિહે છેયણે પળ્લત્તે, તં જહા-

૧. ઉપ્પાચ્છેયણે,
૨. વિયચ્છેયણે,
૩. બંધચ્છેયણે,
૪. પાસચ્છેયણે,
૫. દોધારચ્છેયણે ।

- ઠાળાં. અ. ૫, ઉ. ૩, સુ. ૪૬૨ (૧)

૨. કુલાજીવ - કુળ વડે આજીવિકા કરનારા,
૩. કર્માજીવ - કૃષિ-ખેતી વડે આજીવિકા કરનારા,
૪. શિલ્પાજીવ - કળા (હુન્નર) વડે આજીવિકા કરનારા,
૫. લિંગાજીવ-વેષ (બહુરૂપી) વગેરે વડે આજીવિકા કરનારા.

૨૯. સૂતેલાને જાગૃત થવાનાં પાંચ હેતુ :

પાંચ કારણો વડે સૂતેલો માણસ જાગૃત થાય છે, જેવી રીતે-

૧. શબ્દ (ધ્વનિ) વડે,
૨. સ્પર્શ વડે,
૩. ભૂખ લાગવાથી,
૪. ઊંઘ પૂરી થવાથી,
૫. સ્વપ્ન દર્શનથી.

૩૦. શુદ્ધિ (શૌચ)ના પાંચ પ્રકાર :

શુદ્ધિ પાંચ પ્રકારની કહેવામાં આવી છે, જેવી રીતે -

૧. પૃથ્વી શૌચ - માટી વડે શુદ્ધિ કરવી,
૨. જળ શૌચ - પાણી વડે શુદ્ધિ કરવી,
૩. તેજ શૌચ - અગ્નિ વડે શુદ્ધિ કરવી,
૪. મંત્ર શૌચ - મંત્ર વડે શુદ્ધિ કરવી,
૫. બ્રહ્મ શૌચ-બ્રહ્મચર્ય વગેરેના આચરણ વડે શુદ્ધિ કરવી,

૩૧. ઉત્કલ (તીવ્રતા - પ્રચંડતા)ના પાંચ પ્રકાર :

ઉત્કલ અથવા ઉત્કટ-તીવ્રતાના પાંચ પ્રકાર કહેવામાં આવ્યા છે, જેવી રીતે-

૧. દંડોત્કલ - જેની પાસે પ્રબળ દંડ શક્તિ હોય,
૨. રાજ્યોત્કલ - જેની પાસે પ્રબળ રાજ્યશક્તિ હોય,
૩. સ્તેનોત્કલ - જેની પાસે ચોરોનો પ્રબળ સંગ્રહ હોય,
૪. દેશોત્કલ - જેની પાસે પ્રબળ લોકમત હોય,
૫. સર્વોત્કલ - જેની પાસે પૂર્વોક્ત સમગ્ર દંડ પ્રબળતમ હોય.

૩૨. છેદન (વિભાજન)ના પાંચ પ્રકાર :

છેદન (વિભાજન)ના પાંચ પ્રકાર કહેવામાં આવ્યા છે, જેવી રીતે -

૧. ઉત્પાદછેદન - ઉત્પાદની અપેક્ષાએ વિભાજન કરવું,
૨. વ્યયછેદન - વિનાશની અપેક્ષાએ વિભાજન કરવું,
૩. બંધ છેદન - સંબંધનો વિચ્છેદ (નાશ) થવો,
૪. પ્રદેશ છેદન - વૃદ્ધિની કલ્પના વડે સ્કંધોનું વિભાજન કરવું,
૫. દ્વિધાર છેદન - અખંડ વસ્તુના બે ટુકડા કરવા.

૩૩. આણંતરિયસ્સ પંચ પગારા-

પંચવિહે આણંતરિયે પળ્લત્તે, તં જહા-

૧. ઉપ્પાયણંતરિયે,
૨. વિયાણંતરિયે,
૩. પપ્પણંતરિયે,
૪. સમયાણંતરિયે,
૫. સામણ્ણાણંતરિયે ।

- ઠાણં. અ. ૫, ઉ. ૩, સુ. ૪૬૨ (૨)

૩૪. તુલ્લસ્સ છ ભેયા તેસાં સહુવ પરૂવણં-

- પ. કઙ્ઘવિહે ણં ભંતે ! તુલ્લે પળ્લત્તે ?
- ઉ. ગોયમા ! છવ્ઘિહે તુલ્લે પળ્લત્તે, તં જહા-

૧. દવ્વતુલ્લે,
૨. ખેત્તતુલ્લે,
૩. કાલતુલ્લે,
૪. ભવતુલ્લે,
૫. ભાવતુલ્લે,
૬. સંઠાણતુલ્લે ।

- પ. ૧. સે કેણટ્ઠેણં ભંતે ! એવં વુચ્ચઈ-
'દવ્વતુલ્લે, દવ્વતુલ્લે ?'
- ઉ. ગોયમા ! પરમાણુપોગ્ગલે પરમાણુપોગ્ગલસ્સ દવ્વઓ તુલ્લે, પરમાણુપોગ્ગલે પરમાણુપોગ્ગલવઈરિત્તસ્સ દવ્વઓ ણો તુલ્લે ।

દુપપ્પણિયે ઘંઘે દુપપ્પણિયસ્સ ઘંઘસ્સ દવ્વઓ તુલ્લે,
દુપપ્પણિયે ઘંઘે દુપપ્પણિયવઈરિત્તસ્સ ઘંઘસ્સ દવ્વઓ ણો તુલ્લે ।

એવં -જાવ- દસપ્પણિયે ।

તુલ્લસંઘેજ્જપ્પણિયે ઘંઘે તુલ્લસંઘેજ્જપ્પણિયસ્સ ઘંઘસ્સ દવ્વઓ તુલ્લે, તુલ્લસંઘેજ્જપ્પણિયે ઘંઘેતુલ્લસંઘેજ્જપ્પણિયવઈરિત્તસ્સ ઘંઘસ્સ દવ્વઓ ણો તુલ્લે ।

એવં તુલ્લઅસંઘેજ્જપ્પણિયે વિ ।

એવં તુલ્લઅણંતપ્પણિયે વિ ।

સે તેણટ્ઠેણં ગોયમા ! એવં વુચ્ચઈ- 'દવ્વતુલ્લે દવ્વતુલ્લે ।'

૩૩. આનન્તર્યના પાંચ પ્રકાર :

આનન્તર્ય (નિરંતરતા)ના પાંચ પ્રકાર કહેવામાં આવ્યા છે, જેવી રીતે -

૧. ઉત્પાદ-આનન્તર્ય - ઉત્પાદની નિરંતરતા (અવિરહ)
૨. વ્યય-આનન્તર્ય - વિનાશની નિરંતરતા (અવિરહ)
૩. પ્રદેશ-આનન્તર્ય - પ્રદેશોની સંલગ્નતા (સંયુક્તતા)
૪. સમય-આનન્તર્ય - સમયની સંલગ્નતા (સંયુક્તતા)
૫. સામાન્ય-આનન્તર્ય - જેમાં વિશેષની વિવક્ષા (તાત્પર્ય) ન હોય.

૩૪. તુલ્યના છ ભેદ અને એના સ્વરૂપનું પ્રરૂપણ :

- પ્ર. ભંતે ! તુલ્યના કેટલા પ્રકાર કહેવામાં આવ્યા છે ?
- ઉ. ગૌતમ ! તુલ્યના છ પ્રકાર કહેવામાં આવ્યા છે, જેવી રીતે -

૧. દ્રવ્ય તુલ્ય, ૨. ક્ષેત્ર તુલ્ય,
૩. કાળ તુલ્ય, ૪. ભવ તુલ્ય,
૫. ભાવ તુલ્ય, ૬. સંસ્થાન તુલ્ય.

- પ્ર. ૧. ભંતે ! કયા કારણથી -
'દ્રવ્ય તુલ્ય - દ્રવ્ય તુલ્ય' કહેવામાં આવે છે ?
- ઉ. ગૌતમ ! એક પરમાણુ પુદ્ગલ બીજા પરમાણુ પુદ્ગલ વડે દ્રવ્યતઃ તુલ્ય (સમાન) છે પરંતુ પરમાણુ પુદ્ગલ, પરમાણુ પુદ્ગલવડે ભિન્ન (વ્યતિરિક્ત) (બીજા પદાર્થોની સાથે) દ્રવ્યથી તુલ્ય નથી.

એક દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ બીજા દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ વડે દ્રવ્યની અપેક્ષાએ તુલ્ય (સમાન) છે પરંતુ દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધથી ભિન્ન બીજા દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધની સાથે દ્રવ્યથી તુલ્ય નથી.

આ જ પ્રમાણે દશપ્રદેશિક સ્કંધ પર્યંત સમજવું જોઈએ.

એક તુલ્ય સંખ્યાત પ્રદેશિક સ્કંધ બીજા તુલ્ય સંખ્યાત પ્રદેશિક સ્કંધ સાથે દ્રવ્ય વડે તુલ્ય છે, પરંતુ તુલ્ય સંખ્યાત પ્રદેશિક સ્કંધથી ભિન્ન સંખ્યાત દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધની સાથે તે દ્રવ્યથી તુલ્ય નથી.

આ જ પ્રમાણે તુલ્ય અસંખ્યાત પ્રદેશિક સ્કંધ વિષયક પણ સમજવું જોઈએ.

આ જ પ્રમાણે તુલ્ય અનંત પ્રદેશિક સ્કંધ વિષયક પણ સમજવું જોઈએ.

આ કારણથી ગૌતમ ! 'દ્રવ્યતુલ્ય - દ્રવ્યતુલ્ય' કહેવામાં આવે છે.

પ. ૨. સે કેણટ્ઠેણં ભંતે ! એવં વુચ્ચઈ-‘ખેત્તતુલ્લણે
ખેત્તતુલ્લણે ?’

૩. ગોયમા ! એગપણેસોગાઢે પોગ્ગલે એગપણેસોગાઢેસ
પોગ્ગલેસસ ખેત્તઓ તુલ્લે, એગપણેસોગાઢે પોગ્ગલે
એગપણેસોગાઢેવરિત્તસસ પોગ્ગલેસસ ખેત્તઓ ણો તુલ્લે,

એવં -જાવ- દસપણેસોગાઢે ।

તુલ્લસંખેજ્જપણેસોગાઢે પોગ્ગલે -જાવ- તુલ્લ-
સંખેજ્જપણેસોગાઢેવરિત્તસસખંધસસ ખેત્તઓ ણો તુલ્લે ।

એવં તુલ્લઅસંખેજ્જપણેસોગાઢે વિ ।

સે તેણટ્ઠેણં ગોયમા ! એવં વુચ્ચઈ-‘ખેત્તતુલ્લણે
ખેત્તતુલ્લણે ।’

પ. ૩. સે કેણટ્ઠેણં ભંતે ! એવં વુચ્ચઈ-‘કાલતુલ્લણે
કાલતુલ્લણે ?’

૩. ગોયમા ! એગસમયઠિઈણે પોગ્ગલે એગસમયઠિઈણેસ
પોગ્ગલેસસ કાલઓ તુલ્લે, એગસમયઠિઈણે પોગ્ગલે
એગસમયઠિઈણેવરિત્તસસ પોગ્ગલેસસ કાલઓ ણો
તુલ્લે ।

એવં -જાવ- દસસમયઠિઈણે ।

તુલ્લસંખેજ્જસમયઠિઈણે એવં એવ ।

એવં તુલ્લઅસંખેજ્જસમયઠિઈણે વિ ।

સે તેણટ્ઠેણં ગોયમા ! એવં વુચ્ચઈ-
‘કાલતુલ્લણે કાલતુલ્લણે ।’

પ. ૪. સે કેણટ્ઠેણં ભંતે ! એવં વુચ્ચઈ-
‘ભવતુલ્લણે ભવતુલ્લણે ?’

૩. ગોયમા ! નેરણે નેરણેસસ ભવટ્ઠયાણે તુલ્લે,
નેરણે નેરણેવરિત્તસસ ભવટ્ઠયાણે નો તુલ્લે ।

તિરિચ્ચજોણિણે એવં એવ ।

પ્ર. ૨. ભંતે ! કયા કારણથી ‘ક્ષેત્રતુલ્ય-ક્ષેત્રતુલ્ય’
કહેવામાં આવે છે ?

૩. ગૌતમ ! એક પ્રદેશાશ્રિત પુદ્ગલ બીજા એક-
પ્રદેશાશ્રિત પુદ્ગલ સાથે ક્ષેત્રથી તુલ્ય છે પરંતુ
એક પ્રદેશાશ્રિત ભિન્ન પુદ્ગલથી એક પ્રદેશાશ્રિત
પુદ્ગલ ક્ષેત્રથી તુલ્ય નથી.

**આ જ પ્રમાણે દસ પ્રદેશાશ્રિત પુદ્ગલ વિષયક
પણ સમજવું જોઈએ.**

એક તુલ્ય સંખ્યાત પ્રદેશાશ્રિત પુદ્ગલ -યાવત્-
(બીજા તુલ્ય સંખ્યાત પ્રદેશાશ્રિત પુદ્ગલની સાથે
ક્ષેત્રથી તુલ્ય છે, પરંતુ એક તુલ્ય સંખ્યાત
પ્રદેશાશ્રિત ભિન્ન પુદ્ગલથી) તુલ્ય સંખ્યાત
પ્રદેશાશ્રિત પુદ્ગલ ક્ષેત્રની અપેક્ષાએ તુલ્ય નથી.

**આ જ પ્રમાણે તુલ્ય અસંખ્યાત પ્રદેશાશ્રિત પુદ્ગલ
વિષયક પણ સમજવું જોઈએ.**

આ કારણથી ગૌતમ ! ‘ક્ષેત્રતુલ્ય - ક્ષેત્રતુલ્ય’
કહેવામાં આવે છે.

પ્ર. ૩. ભંતે ! કયા કારણથી ‘કાળતુલ્ય - કાળતુલ્ય’
કહેવામાં આવે છે ?

૩. ગૌતમ ! એક સમયની સ્થિતિયુક્ત પુદ્ગલ અન્ય
એક સમયની સ્થિતિયુક્ત પુદ્ગલ સાથે કાળથી
તુલ્ય છે પરંતુ એક સમયની સ્થિતિયુક્ત પુદ્ગલથી
ભિન્ન બીજા પુદ્ગલોની સાથે એક સમયની
સ્થિતિયુક્ત પુદ્ગલ કાળથી તુલ્ય નથી.

**આ જ પ્રમાણે દસ સમયની સ્થિતિયુક્ત પુદ્ગલ
પર્યંત વિષયક સમજવું જોઈએ.**

તુલ્ય સંખ્યાત સમયની સ્થિતિયુક્ત પુદ્ગલના
વિષયમાં પણ આ જ પ્રકારે સમજવું જોઈએ.

તુલ્ય અસંખ્યાત સમયની સ્થિતિયુક્ત પુદ્ગલના
વિષયમાં પણ આ જ પ્રકારે સમજવું જોઈએ.

આ કારણથી ગૌતમ ! ‘કાળતુલ્ય-કાળતુલ્ય’
કહેવામાં આવે છે.

પ્ર. ૪. ભંતે ! કયા કારણથી ‘ભવતુલ્ય-ભવતુલ્ય’
કહેવામાં આવે છે ?

૩. ગૌતમ ! એક નૈરચિક બીજા નૈરચિકની સાથે
ભવની અપેક્ષાએ તુલ્ય છે પરંતુ એક નૈરચિક
બીજા નૈરચિકથી ભિન્ન (તિર્યચ મનુષ્યાદિની
સાથે) ભવની અપેક્ષાએ તુલ્ય નથી.

**આ જ પ્રમાણે તિર્યચયોનિક ભવતુલ્ય વિષયક
સમજવું જોઈએ.**

एवं मणुस्से, एवं देवे वि ।

से तेणट्ठेणं गोयमा ! एवं वुच्चइ-‘भवतुल्लए भवतुल्लए ।’

પ. ૫. સે કેણટ્ઠેણં મંતે ! એવં વુચ્ચઈ-
‘ભાવતુલ્લએ, ભાવતુલ્લએ ?’

૩. ગોયમા ! એગુણકાલએ પોગ્ગલે એગુણકાલગસ્સ પોગ્ગલસ્સ ભાવઓ તુલ્લે, એગુણકાલએ પોગ્ગલે એગુણકાલગવઈરિત્તસ્સ પોગ્ગલસ્સ ભાવઓ નો તુલ્લે,

एवं -जाव- दसगुणकालए ।

तुल्लसंखेज्जगुणकालए पोग्गले वि एवं च्चव ।

एवं तुल्लअणंतगुणकालए वि ।

एवं तुल्लअणंतगुणकालए वि ।

जहा कालए एवं नीलए, लोहियए, हालिद्धए, सुकिल्लए ।

एवं सुब्बिगंधे दुब्बिगंधे ।

एवं तित्ते -जाव- महुरे ।

एवं कक्खडे -जाव- लुक्खे ।

उदइए भावे उदइयस्स भावस्स भावओ तुल्ले, उदइए भावे उदइयभाववइरिત્તસ્સ भाવસ્સ ભાવઓ નો તુલ્લે ।

एवं उवसमिए, खइए, खयोवसमिए, पारिणामिए ।

सन्निवाइए भावे सन्निवाइयस्स भावस्स भावओ तुल्ले, सन्निवाइए भावे सन्निवाइय भाववइरिત્તસ્સ ભાવસ્સ ભાવઓ નો તુલ્લે ।

से तेणट्ठेणं गोयमा ! एवं वुच्चइ-
‘भावतुल्लए भावतुल्लए ।’

પ. ૬. સે કેણટ્ઠેણં મંતે ! એવં વુચ્ચઈ-
‘સંઠાણતુલ્લએ, સંઠાણતુલ્લએ ?’

મનુષ્ય તથા દેવભવ તુલ્ય વિષયક પણ આ જ પ્રકારે સમજવું જોઈએ.

આ કારણથી ગૌતમ ! ‘ભવતુલ્ય-ભવતુલ્ય’ કહેવામાં આવે છે.

પ્ર. ૫. ભંતે ! કયા કારણથી ‘ભાવતુલ્ય-ભાવતુલ્ય’ કહેવામાં આવે છે ?

૩. ગૌતમ ! એક ગુણ કાળા વર્ણયુક્ત પુદ્ગલ બીજા એક ગુણ કાળા વર્ણયુક્ત પુદ્ગલની સાથે ભાવથી તુલ્ય છે, પરંતુ એક ગુણ કાળા વર્ણયુક્ત પુદ્ગલ એક ગુણ કાળા વર્ણથી ભિન્ન બીજા પુદ્ગલોની સાથે ભાવથી તુલ્ય નથી.

આ જ પ્રમાણે દસ ગુણ કાળા પુદ્ગલ પર્યંત સમજવું જોઈએ.

આ જ પ્રમાણે તુલ્ય સંખ્યાત ગુણ કાળા વર્ણયુક્ત પુદ્ગલને માટે પણ સમજવું જોઈએ.

આ જ પ્રમાણે અસંખ્યાતગુણ કાળા વર્ણયુક્ત પુદ્ગલને માટે પણ સમજવું જોઈએ.

આ જ પ્રમાણે તુલ્ય અનંતગુણ કૃષ્ણવર્ણયુક્ત પુદ્ગલને માટે પણ સમજવું જોઈએ.

જેવી રીતે કાળાવર્ણને માટે કહેવામાં આવ્યું છે, એવી રીતે લીલા, લાલ, પીળા અને સફેદ વર્ણવિષયક પણ સમજવું જોઈએ.

આ જ પ્રમાણે સુગંધ અને દુર્ગંધને માટે પણ સમજવું જોઈએ.

આ જ પ્રમાણે તીખા -ચાવત્- મીઠા રસ માટે પણ સમજવું જોઈએ.

આ જ પ્રમાણે કઠોર -ચાવત્- શુષ્ક સ્પર્શયુક્ત પુદ્ગલને માટે પણ સમજવું જોઈએ.

ઔદયિક ભાવ ઔદયિક ભાવની અપેક્ષાએ ભાવથી તુલ્ય છે પરંતુ ઔદયિકભાવ ઔદયિક ભાવથી ભિન્ન ભાવથી ભાવની અપેક્ષાએ તુલ્ય નથી.

આ જ પ્રમાણે ઔપશમિક, ક્ષાયિક, ક્ષાયોપશમિક તથા પારિણામિક ભાવ વિષયક પણ સમજવું જોઈએ.

સાન્નિપાતિકભાવ સાન્નિપાતિક ભાવની સાથે ભાવથી તુલ્ય છે, પરંતુ સાન્નિપાતિક ભાવ સાન્નિપોતિક ભાવથી ભિન્ન ભાવથી તુલ્ય નથી.

આ કારણથી ગૌતમ ! ‘ભાવતુલ્ય-ભાવતુલ્ય’ કહેવામાં આવે છે.

પ્ર. ૬. ભંતે ! કયા કારણથી ‘સંસ્થાન તુલ્ય - સંસ્થાન તુલ્ય’ કહેવામાં આવે છે ?

૩. ગોયમા ! પરિમંડલે સંઠાણે પરિમંડલસ્સ સંઠાણસ્સ સંઠાણઓ તુલ્લે, પરિમંડલે સંઠાણે પરિમંડલસંઠાણવઙ્ગરિત્તસ્સ સંઠાણસ્સ સંઠાણઓ નો તુલ્લે ।

एवं वट्टे, तंसे चउरंसे, आयए ।

સમચરંસસંઠાણે સમચરંસસ્સ સંઠાણસ્સ સંઠાણઓ તુલ્લે, સમચરંસે સંઠાણે સમચરંસ-સંઠાણવઙ્ગરિત્તસ્સ સંઠાણસ્સ સંઠાણઓ નો તુલ્લે ।

एवं -जाव- हुंडे

से तेणट्ठेणं गोयमा ! एवं वुच्चइ-

'संठाणतुल्लए संठाणतुल्लए ।'

- विया. स. १४, उ. ७, सु. ४-१०

૩૫. છહિં દિસાહિં જીવાણં ગઈ-આગઈ પવત્તિ પરુવણં-

છહિસાઓ પણ્ણત્તાઓ, તં જહા-

૧. પાઈણા,	૨. પડીણા
૨. દાહિણા	૪. ઉદીણા
૫. ઉડ્ઢા,	૬. અહા ।

છહિં દિસાહિં જીવાણં ગઈ પવત્તિ, તં જહા-

૧. પાઈણાए -जाव- ६. अहाए ।

छहिनं दिसाहिनं जीवाणं-

૨. આગઈ
૩. વક્કંતી,
૪. આહારે,
૫. વુડ્ઢી,
૬. ણિવુડ્ઢી,
૭. વિગુવ્વણા,
૮. ગઇપરિયાए,

૯. સમુગ્ઘાए,

૧૦. કાલસંજોગે,

૩. ગૌતમ ! પરિમંડળ (વર્તુળાકાર) સંસ્થાન (આકૃતિ), અન્ય પરિમંડળ સંસ્થાન સાથે સંસ્થાનતુલ્ય છે પરંતુ પરિમંડળ સંસ્થાન પરિમંડળ સંસ્થાનથી ભિન્ન સંસ્થાનથી તુલ્ય નથી.

આ જ પ્રમાણે ગોળાકાર સંસ્થાન (આકૃતિ) ત્રિકોણાકાર સંસ્થાન, ચતુષ્કોણાકાર સંસ્થાન અને લંબચોરસાકાર સંસ્થાન વિષે પણ સમજવું જોઈએ.

એક સમચોરસાકાર સંસ્થાન અન્ય સમચોરસાકાર સંસ્થાનની સાથે સંસ્થાનથી તુલ્ય છે, પરંતુ સમચોરસાકાર સંસ્થાન સમચોરસાકાર સંસ્થાનથી ભિન્ન સંસ્થાન સાથે તુલ્ય નથી.

આ જ પ્રમાણે હુંડક સંસ્થાન પર્યંત સમજવું જોઈએ.

આ કારણથી ગૌતમ ! 'સંસ્થાન તુલ્ય - સંસ્થાન તુલ્ય' કહેવામાં આવે છે.

૩૫. છ દિશાઓમાં જીવોની ગતિ-આગતિ વગેરે પ્રવૃત્તિઓનું પ્રરૂપણ :

દિશાઓ છ પ્રકારની કહેવામાં આવી છે, જેવી રીતે -

૧. પૂર્વ,	૨. પશ્ચિમ,
૩. દક્ષિણ,	૪. ઉત્તર,
૫. ઊર્ધ્વ,	૬. અધઃ.

છયે દિશાઓમાં જીવોની ગતિ (વર્તમાન ભવથી અગ્રિમ ભવમાં જવારૂપ ગતિ) હોય છે, જેવી રીતે -

૧. પૂર્વ -ચાવત્- ૬. અધો (નીચેની) દિશા,

છએ દિશાઓમાં જીવોની -

૨. આગતિ-પૂર્વભવથી પ્રસ્તુત (વર્તમાન) ભવમાં આવવું,

૩. વ્યુત્ક્રાંતિ - ઉત્પત્તિ સ્થાનમાં જઈ ઉત્પન્ન થવું,

૪. આહાર - પ્રથમ સમયમાં જીવનો પયોગી પુદ્ગલોનો સંગ્રહ કરવો,

૫. વૃદ્ધિ - શરીરની વૃદ્ધિ,

૬. હાનિ - શરીરની હાનિ,

૭. વિક્રિયા - વિકુર્વણા કરવી,

૮. ગતિ-પર્યાય - ગમન કરવું (અહીંયા આનો અર્થ પરલોકગમન નથી).

૯. સમુદ્ઘાત - વેદના વગેરેમાં તલ્લીન થઈ આત્મપ્રદેશો અહીં - તહીં પ્રક્ષેપ કરવો,

૧૦. કાળસંયોગ - સૂર્ય વગેરે દ્વારા કરવામાં આવેલ કાળવિભાગ,

૧૧. દંસણાભિગમે,

૧૨. ણાણાભિગમે,

૧૩. જીવાભિગમે,

૧૪. અજીવાભિગમે પળ્લત્તે, તં જહા-

૧. પાઈણાણ -જાવ- ૬. અહાણ ।

એવં પંચેદિય તિરિક્ખજોણિયાણ વિ મળુસ્સાણ વિ ।

- ઠાળં. અ. ૬, સુ. ૪૯૯

૩૬. વિસ પરિણામસ્સ છવ્વિહત્તં-

છવ્વિહે વિસપરિણામે પળ્લત્તે, તં જહા-

૧. ડક્કે,

૨. મ્મુત્તે

૩. નિવહ્ણ,

૪. મંસાણુસારી,

૫. સોણિયાણુસારી,

૬. અટ્ટિઠમિંજાણુસારી । -ઠાળં. અ. ૬, સુ. ૫૩૩

૩૭. સત્તવયણ પઓગ પગારા-

સત્તવિહે વયણવિકપ્પે પળ્લત્તે, તં જહા-

૧. આલાવે,

૨. અણાલાવે,

૩. ઉલ્લાવે,

૪. અણુલ્લાવે,

૫. સંલાવે,

૬. પલાવે,

૭. વિપ્પલાવે ।

-ઠાળં. અ. ૭, સુ. ૫૮૪

૩૮. વિકહા સત્ત પગારા-

સત્ત વિકહાઓ પળ્લત્તાઓ, તં જહા-

૧. ઇત્થિકહા,

૨. મ્મત્તકહા,

૩. દેસકહા,

૪. રાયકહા,

૫. મિહકાલુણિયા,

૧૧. દર્શનાભિગમ - અવધિ વગેરેના દર્શન દ્વારા વસ્તુનું યથાર્થ જ્ઞાન,

૧૨. જ્ઞાનાભિગમ - અવધિ વગેરેના જ્ઞાન દ્વારા વસ્તુનું જ્ઞાન,

૧૩. જીવાભિગમ - અવધિ આદિજ્ઞાન દ્વારા જીવનું યથાર્થ જ્ઞાન,

૧૪. અજીવાભિગમ - અવધિ વગેરેના જ્ઞાન દ્વારા પુદ્ગલોનું યથાર્થજ્ઞાન, જે છયે દિશાઓમાં જીવોને હોય છે, જેવી રીતે -

૧. પૂર્વ -ચાવત્- ૬. અધોદિશા.

આ જ પ્રમાણે પંચેન્દ્રિય તિર્યચ અને મનુષ્યોની ગતિ-આગતિ વગેરે છયે દિશાઓમાં હોય છે.

૩૬. વિષ પરિણામના છ પ્રકાર :

વિષ પરિણામના છ પ્રકાર કહેવામાં આવ્યા છે, જેવી રીતે-

૧. દષ્ટ-ઝેરીલા પ્રાણી વડે ડંખ મારવાથી પ્રભાવિત થનાર,

૨. ભુક્ત - ખાવાથકી પ્રભાવિત થનાર,

૩. નિપતિત - શરીરના બાહ્ય ભાગથી સ્પૃષ્ટ થઈ પ્રભાવિત થનાર,

૪. માંસાણુસારી - માંસ સુધીની ધાતુઓને પ્રભાવિત કરનારા,

૫. શોણિતાણુસારી - લોહી સુધીની ધાતુઓને પ્રભાવિત કરનારા,

૬. અસ્થિમજ્જાણુસારી - અસ્થિ-મજ્જા સુધીની ધાતુઓને પ્રભાવિત કરનારા.

૩૭. વચન પ્રયોગના સાત પ્રકાર :

વચનના સાત વિકલ્પ કહેવામાં આવ્યા છે, જેવી રીતે -

૧. આલાપ - થોડું બોલવું,

૨. અનાલાપ - નિમ્નપ્રકારની ભાષા બોલવી,

૩. ઉલ્લાપ - ગુણગુણાહટપૂર્વક બોલવું,

૪. અનુલ્લાપ - ધિક્કારયુક્ત ધ્વનિ વિકાર દ્વારા બોલવું,

૫. સંલાપ - પરસ્પર ભાષણ કરવું,

૬. પ્રલાપ - નિરર્થક બોલવો.

૭. વિપ્રલાપ - વિરુદ્ધ વચન-ચપળવાણી બોલવી.

૩૮. વિક્થાના સાત પ્રકાર :

વિક્થાઓ સાત પ્રકારની કહેવામાં આવી છે, જેવી રીતે-

૧. સ્ત્રી કથા,

૨. ભક્ત કથા,

૩. દેશ કથા,

૪. રાજ્ય કથા,

૫. મૂઠ્ઠકારુણિકી - કરુણારસ ઉત્પન્ન કરનારી વાર્તા.

૬. દંસણભેયણી,

૭. ચરિત્તભેયણી ।

-ઠાણં. અ. ૭, સુ. ૫૬૯

૩૯. સત્ત ભયટ્ઠાણાણિ-

સત્ત ભયટ્ઠાણા પળ્ણત્તા, તં જહા-

૧. ઇહલોગભણ,

૨. પરલોગભણ,

૩. આદાણભણ,

૪. અકમ્હાભણ,

૫. આજીવભણ,

૬. મરણભણ,

૭. અસિલોગ ભણ ।

-સમ. સમ. ૭, સુ. ૧

૪૦. આઝ્વેદસ્સ અટ્ઠંગાણિ-

અટ્ઠવિહે આઝ્વેદે પળ્ણત્તે, તં જહા-

૧. કુમારભિચ્ચે,

૨. કાયતિગિચ્છા,

૩. સાલાઈ,

૪. સલ્લહત્તા,

૫. જંગોલી,

૬. ભૂયવિજ્જા ।

૭. ખારતંતે,

૮. રસાયણે ।

-ઠાણં. અ. ૮, સુ. ૬૧૧

૪૧. પુળ્ણસ્સ ણવ પગારા-

ણવવિહે પુળ્ણે પળ્ણત્તે, તં જહા-

૧. અળ્ણ પુળ્ણે,

૨. પાળ પુળ્ણે,

૩. વત્થ પુળ્ણે,

૪. લયણ પુળ્ણે,

૫. સયણ પુળ્ણે,

૬. મળ પુળ્ણે,

૭. વઙ્ગ પુળ્ણે,

૮. કાય પુળ્ણે,

૯. ણમોક્કાર પુળ્ણે ।

-ઠાણં. અ. ૯, સુ. ૬૭૬

૪૨. નવ સમ્ભાવપયત્થાણં નામાણિ-

નવ સમ્ભાવપયત્થા પળ્ણત્તા, તં જહા-

૧. જીવા,

૨. અજીવા,

૩. પુળ્ણં,

૪. પાવં,

૬. દર્શન ભેદિની - સમ્યક્દર્શનનુમે વિનાશ કરનારી વાર્તા.

૭. ચારિત્ર ભેદિની - ચારિત્રનો વિનાશ કરનારી વાર્તા.

૩૯. સાત ભયસ્થાન :

સાત ભયસ્થાન કહેવામાં આવ્યા છે, જેવી રીતે -

૧. ઈહલોકભય - સજાતીયનો સજાતીયથી ભય,

૨. પરલોકભય - વિજાતીયથી ભય,

૩. આદાનભય - ધન વગેરેના અપહરણનો ભય,

૪. અકસ્માતભય - કોઈ બાહ્ય નિમિત્ત વિના ઉત્પન્ન થનાર ભય,

૫. આજીવભય - આજીવિકાનો ભય,

૬. મરણભય - મૃત્યુનો ભય,

૭. અશ્લોકભય - અપકીર્તિનો ભય.

૪૦. આયુર્વેદના આઠ અંગ :

આયુર્વેદના આઠ પ્રકાર કહેવામાં આવ્યા છે, જેવી રીતે -

૧. કુમારભૃત્ય - બાળકોનું ચિકિત્સાશાસ્ત્ર,

૨. કાય ચિકિત્સાન્તાવન્નવર વગેરે રોગોનું ચિકિત્સાશાસ્ત્ર,

૩. શાલાક્ય - કાન, મોઢું, નાક વગેરે રોગોની શલ્ય ચિકિત્સાનું શાસ્ત્ર,

૪. શલ્ય હત્યા - શલ્ય ચિકિત્સાનું શાસ્ત્ર,

૫. જંગોલી - વિષ ચિકિત્સાનું શાસ્ત્ર,

૬. ભૂતવિદ્યા - દેવ, અસુર, ગંધર્વ, યક્ષ, રાક્ષસ, પિશાચ વગેરેથી ગ્રસાયેલ વ્યક્તિઓનું સારવાર શાસ્ત્ર,

૭. ક્ષારતંત્ર - વીર્ય પુષ્ટિનું શાસ્ત્ર,

૮. રસાયણ - પારો વગેરે ધાતુઓ દ્વારા કરવામાં આવતું ચિકિત્સાશાસ્ત્ર.

૪૧. પુણ્યના નવ પ્રકાર :

પુણ્યના નવ પ્રકાર કહેવામાં આવ્યા છે, જેવી રીતે -

૧. અન્ન પુણ્ય,

૨. પાન પુણ્ય,

૩. વસ્ત્ર પુણ્ય,

૪. લયન (વિશ્રામ) પુણ્ય,

૫. શયન પુણ્ય,

૬. મન પુણ્ય,

૭. વચન પુણ્ય,

૮. કાય પુણ્ય,

૯. નમસ્કાર પુણ્ય.

૪૨. સદ્ભાવ પદાર્થોના નવ ભેદોના નામ :

સદ્ભાવ પદાર્થ (પારમાર્થિક વસ્તુ) નવ કહેવામાં આવ્યા છે, જેવી રીતે -

૧. જીવ,

૨. અજીવ,

૩. પુણ્ય,

૪. પાપ,

૫. આસવો, ૬. સંવરો,
૭. નિજ્જરા, ૮. બંધો,
૯. મોક્ષો । -ઠાણં. અ. ૯, સુ. ૬૬૫

૫. આશ્રવ, ૬. સંવર,
૭. નિર્જરા, ૮. બંધ,
૯. મોક્ષ.

૪૩. રોગુપ્પત્તિ ણવ કારણાણિ-

ણવહિં ઠાણેહિં રોગુપ્પત્તી સિયા, તં જહા-

૧. અચ્ચાસણાણ,
૨. અહિયાસણાણ,
૩. અહિણિદ્દાણ,
૪. અહિજાગરિણં,
૫. ઉચ્ચારનિરોહેણં
૬. પાસવણનિરોહેણં,
૭. અદ્ધાણગમણેણં,
૮. ભોયણપડિકૂલયાણ,
૯. ઇંદિયત્થવિકોવણયાણ । -ઠાણં. અ. ૯, સુ. ૬૬૭

૪૩. રોગોત્પત્તિના નવ કારણો :

નવસ્થાન (કારણો)થી રોગોની ઉત્પત્તિ થાય છે, જેવી રીતે -

૧. નિરંતર બેઠા રહેવાથી કે અતિભોજન કરવાથી,
૨. અહિતકર આસન પર બેસવાથી કે અહિતકર ભોજન કરવાથી,
૩. અતિનિદ્રા લેવાથી,
૪. અતિજાગરણ કરવાથી,
૫. મળને અટકાવવાથી,
૬. પ્રસ્ત્રવણને અટકાવવાથી,
૭. વધારે પડતું ચાલવાથી,
૮. ભોજનની પ્રતિકૂળતાથી,
૯. ઈન્દ્રિયાર્થ વિક્રોપન - ઈન્દ્રિય વિષયોનું અધિક સેવન કરવાથી.

૪૪. ણવ સરીરસ્સ મલદાર ણામાણિ-

ણવસોયપરિસ્સવા બોંદી પણ્ણત્તા, તં જહા-

- ૧-૨. દો સોત્તા, ૩-૪. દો ણેત્તા, ૫-૬. દો ઘાણા, ૭. મુહં,
૮. પોસણ, ૯. પાઠ્ઠ । -ઠાણં. અ. ૯, સુ. ૬૭૫

૪૪. શરીરના મળદારના નવ નામ :

શરીરમાંથી મળ નિકળવાના નવ દ્વાર કહેવામાં આવ્યા છે, જેવી રીતે -

- ૧-૨. બે કાન, ૩-૪. બે આંખ, ૫-૬. બે નાક,
૭. મોઢું, ૮. મૂત્રેન્દ્રિય, ૯. ગુદા.

૪૫. વિવિહ વિવક્ષયા અણંતસ્સ દસ પગારા-

દસવિહે અણંતણ પણ્ણત્તે, તં જહા -

૧. ણામાણંતણ, ૨. ઠવણાણંતણ,
૩. દવ્વાણંતણ, ૪. મણણાણંતણ,
૫. પણસાણંતણ, ૬. ણમઓણંતણ,
૭. દુહઓણંતણ, ૮. દેસવિત્થારાણંતણ,
૯. સવ્વવિત્થારાણંતણ, ૧૦. સાસયાણંતણ ।
- ઠાણં અ. ૧૦, સુ. ૭૩૦

૪૫. વિવિધ તાત્પર્ય વડે અનન્તકના દસ પ્રકાર :

અનન્તક (પાર રહિત)ના દસ પ્રકાર કહેવામાં આવ્યા છે, જેવી રીતે -

૧. નામ અનન્તક, ૨. સ્થાપના અનન્તક,
૩. દ્રવ્ય અનન્તક, ૪. ગણના અનન્તક,
૫. પ્રદેશ અનન્તક, ૬. એકતં: અનન્તક,
૭. પ્રદેશ અનન્તક, ૮. દેશવિસ્તાર અનન્તક,
૯. સર્વવિસ્તાર અનન્તક, ૧૦. શાશ્વત અનન્તક.

૪૬. દાણનિમિત્ત કારણા પરૂવણં-

દસવિહે દાણે પણ્ણત્તે, તં જહા-

૧. અણુકંપા,
૨. સંગહે ચેવ,
૩. ભયે,
૪. કાલુણિણ તિ ય,

૪૬. દાનના દસ નિમિત્ત કારણોનું પ્રરૂપણ :

દાન દસ પ્રકારનું કહેવામાં આવ્યું છે, જેવી રીતે -

૧. અણુકંપા દાન - કરુણાવડે કરાતું દાન,
૨. સંગ્રહ દાન - સહાયતા માટે કરાતું દાન,
૩. ભયદાન - ભયવડે અપાતું દાન,
૪. કરુણ્યક દાન - મૃતવ્યક્તિ પાછળ કરાતું દાન,

૫. લજ્જાણ,
૬. ગારવેણં ચ,
૭. અહમ્મે ડણ સત્તમે ।
૮. ધમ્મે ય અટ્ઠમે વુત્તે,
૯. કાહીતિ ય,

૧૦. કતંતિ ય ॥ -ઠાણં. અ. ૧૦, સુ. ૭૪૫

૪૭. દુસમ-સુસમકાલ લક્ષણં-

દસહિં ઠાણેહિં ઓગાઢં દુસસમં જાણેજ્જા, તં જહા-

૧. અકાલે વરિસઇ,
૨. કાલે ણ વરિસઇ,
૩. અસાહૂ પુજ્જંતિ
૪. સાહૂ ણ પુજ્જંતિ
૫. ગુરુસુ જણો મિચ્છં પડિવલ્લો,
૬. અમણુણ્ણા સદ્દા,
૭. અમણુણ્ણા રૂવા,
૮. અમણુણ્ણા ગંધા,
૯. અમણુણ્ણા રસા,
૧૦. અમણુણ્ણા ફાસા ।

દસહિં ઠાણેહિં ઓગાઢં સુસમં જાણેજ્જા, તં જહા-

૧. અકાલે ન વરિસઇ,
૨. કાલે વરિસઇ,
૩. અસાહૂ ણ પુજ્જંતિ,
૪. સાહૂ પુજ્જંતિ,
૫. ગુરુસુ જણો સમ્મં પડિવલ્લો^૧
૬. મણુણ્ણા સદ્દા,
૭. મણુણ્ણા રૂવા,
૮. મણુણ્ણા ગંધા,
૯. મણુણ્ણા રસા,
૧૦. મણુણ્ણા ફાસા ।

-ઠાણં. અ. ૧૦, સુ. ૭૬૫

૫. લજ્જા દાન - લજ્જા વશ કરાતું દાન,
૬. ગૌરવ દાન - યશને માટે કરાતું દાન કે ગર્વપૂર્વક કરાતું દાન,
૭. અધર્મદાન-હિંસાદિમાં આસક્ત વ્યક્તિને અપાતું દાન,
૮. ધર્મ દાન - સંયમીને અપાતું દાન,
૯. કરિખ્પતિ દાન - ભવિખ્પમાં સહાયભૂત થશે તે માનીને કરાતું દાન,
૧૦. કૃતમિતિદાન-પૂર્વે સહાયભૂત થયેલ આ માટે કરાતું દાન.

૪૭. દુઃખમ અને સુખમ કાળનાં લક્ષણ :

દસ કારણો વડે દુઃખમકાળની પરિસ્થિતિ - લક્ષણ જાણી શકાય છે, જેવી રીતે -

૧. અકાળે વર્ષા થવાથી,
૨. યથાસમયે વર્ષા નહીં થવાથી,
૩. કુસાધુઓને પ્રતિષ્ઠા - માન-સમ્માન મળે છે,
૪. સુસાધુઓને પ્રતિષ્ઠા - માન-સમ્માન મળતું નથી,
૫. ગુરુજનો પ્રત્યે અવિનયપૂર્વકનો વ્યવહાર થાય છે,
૬. અમનોજ (મનપસંદ ન હોય તેવા) ધ્વનિ (શબ્દ) હોય છે,
૭. અમનોજ રુપ હોય છે,
૮. અમનોજ ગંધ હોય છે,
૯. અમનોજ રસ હોય છે,
૧૦. અમનોજ સ્પર્શ હોય છે.

દસ કારણો વડે સુખમકાળની પરિસ્થિતિ-લક્ષણ જાણી શકાય છે, જેવી રીતે -

૧. અકાળે વર્ષા નહીં થવાથી,
૨. યથાસમયે વર્ષા થવાથી,
૩. કુસાધુઓને પ્રતિષ્ઠા-માન-સમ્માન ન મળવાથી,
૪. સાધુઓને પ્રતિષ્ઠા-માન-સમ્માન મળવાથી,
૫. ગુરુજનો પ્રત્યે વિનયપૂર્વકનો વ્યવહાર થાય,
૬. શબ્દ મનોજ (મનપસંદ) હોય છે,
૭. રુપ મનોજ હોય છે,
૮. ગંધ મનોજ હોય છે,
૯. રસ મનોજ હોય છે,
૧૦. સ્પર્શ મનોજ હોય છે.

૧. ઠાણં. અ. ૭, સુ. ૫૫૯માં સાત કારણોમાં એના પછી દુસસમમાં 'મણોદુહયા, વહિ દુહયા' અને સુસસમમાં 'મણોસુહયા, વહિસુહયા' એ બે-બે પદો છે.

૪૮. દસવિહ બલ પરૂબણ-

દસવિહે બલે પળ્ણત્તે, તં જહા-

૧. સોઈદિય બલે,	૨. ચર્ચિદિય બલે,
૩. ઘાણિદિય બલે,	૪. રસેદિય બલે,
૫. ફાસિદિય બલે,	૬. ણાણબલે,
૭. દંસણબલે,	૮. ચરિત્તબલે,
૯. તવબલે,	૧૦. વીરિયબલે ।
- ઠાળં. અ. ૧૦, સુ. ૭૪૦

૪૯. સત્થસ્સ દસ પગારા-

દસવિહે સત્થે પળ્ણત્તે, તં જહા-

૧. સત્થમગ્ગી,	૨. વિસં,
૩. લોણં,	૪. સિણેહો,
૫-૬. ખારમંબિલં,	૮. વાયા,
૭. દુપ્પઉત્તો મળ્ણો,	૧૦. ભાવો ય અવિરઈ ॥
- ઠાળં. અ. ૧૦, સુ. ૭૪૩

૫૦. આસંસાપયોગસ્સ દસ ભેયા -

દસવિહે આસંસપ્પઓગે પળ્ણત્તે, તં જહા-

૧. ઇહલોગાસંસપ્પઓગે,
 ૨. પરલોગાસંસપ્પઓગે,
 ૩. દુહઓલોગાસંસપ્પઓગે,
 ૪. જીવિયાસંસપ્પઓગે,
 ૫. મરણાસંસપ્પઓગે ।
 ૬. કામાસંસપ્પઓગે,
 ૭. ભોગાસંસપ્પઓગે,
 ૮. લાભાસંસપ્પઓગે,
 ૯. પૂયાસંસપ્પઓગે,
 ૧૦. સક્કારાસંસપ્પઓગે ।
- ઠાળં. અ. ૧૦, સુ. ૭૫૯

૫૧. અથિર-થિર-લાલાઈણં પરિયટ્ટણા-અપરિયટ્ટણા સાસયાઈ પરૂબણ-

પ. સે નૂળં ભંતે ! અથિરે પલોટ્ટઈ, નો થિરે પલોટ્ટઈ ?

અથિરે ભજ્જઈ, નો થિરે ભજ્જઈ ?

૪૮. દસ પ્રકારના બળોનું પ્રરૂપણ :

દસ પ્રકારના બળ (સામર્થ્ય) કહેવામાં આવ્યા છે, જેવી રીતે -

૧. શ્રોતેન્દ્રિય બળ,	૨. ચક્ષુઈન્દ્રિય બળ,
૩. ઘ્રાણેન્દ્રિય બળ,	૪. જિહ્વેન્દ્રિય બળ,
૫. સ્પર્શેન્દ્રિય બળ,	૬. જ્ઞાન બળ,
૭. દર્શન બળ,	૮. ચારિત્ર બળ,
૯. તપો બળ,	૧૦. વીર્ય બળ.

૪૯. દસ પ્રકારના શસ્ત્રોનું પ્રરૂપણ :

દસ પ્રકારના શસ્ત્ર કહેવામાં આવ્યા છે, જેવી રીતે -

૧. અગ્નિ,	૨. વિષ (ઝેર),
૩. લવણ (મીઠું),	૪. સ્નેહ (ચીકાશ),
૫. ક્ષાર (સોડા વગેરે),	૬. ખટાશ (આંબલી),
૭. દુષ્પ્રયોજિત મન,	૮. દુષ્પ્રયોજિત વચન,
૯. દુષ્પ્રયોજિત ક્રિયા,	૧૦. ભાવથી અવિરતિ.

૫૦. આશંસા (અભિલાષા)ના દસ ભેદ :

આશંસા પ્રયોગ (અભિલાષા કે પ્રયત્ન)ના દસ ભેદ કહેવામાં આવ્યા છે, જેવી રીતે -

૧. ઈહલોકની આશંસા (અભિલાષા) કરવી,
૨. પરલોકની આશંસા કરવી,
૩. ઈહલોક - પરલોકની આશંસા કરવી,
૪. જીવનની આશંસા કરવી,
૫. મરણની આશંસા કરવી,
૬. કામ (શબ્દ અને રૂપ)ની આશંસા કરવી,
૭. ભોગ (ગંધ, રસ અને સ્પર્શ)ની આશંસા કરવી,
૮. લાભની આશંસા કરવી,
૯. પૂજાની આશંસા કરવી,
૧૦. સત્કારની આશંસા કરવી.

૫૧. અસ્થિર-સ્થિર બાલાદિના પરિવર્તન - અપરિવર્તન અને શાશ્વતાદિનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! શું અસ્થિર આત્મા જ બદલાય છે અને સ્થિર આત્મા બદલાતી નથી ?

શું અસ્થિર આત્મા જ નિયમનો ભંગ કરે છે અને સ્થિર આત્મા નિયમનો ભંગ કરતી નથી ?

સાસણ બાલણ, બાલિયત્તં અસાસયં ?

સાસણ પંડિણ, પંડિયત્તં અસાસયં ?

૩. હંતા, ગોયમા ! અધિરે પલોટ્ટઈ -જાવ- પંડિયત્તં
અસાસયં । -વિયા. સ. ૧, ૩, સુ. ૨૮

૫૨. સેલેસિ પડિવન્નગસ્સ અણગારસ્સ પરપ્પયોગેણવિણા
ણયણાઈ ગિસેહ પરૂવણં-

પ. સેલેસિં પડિવન્નણ ણં ધંતે ! અણગારે સયા સમિયં
ણયઈ વેયઈ -જાવ- તં તં ભાવે પરિણમઈ ?

૩. ગોયમા ! નો ણટ્ટે સમટ્ટે, નડ્ડન્નત્થગેણં
પરપ્પયોગેણં । -વિયા. સ. ૧૭, ૩, સુ. ૧

૫૩. ણયણાયા ધેયા ચ્ચગઈસુ ય પરૂવણં-

પ. કઈવિહા ણં ધંતે ! ણયણા પન્નત્તા ?

૩. ગોયમા ! પંચવિહા ણયણા પન્નત્તા, તં જહા-

૧. દવ્વેયણા,	૨. ચેત્તેયણા,
૩. કાલેયણા,	૪. ધવેયણા,
૫. ધાવેયણા ।	

પ. ૧. દવ્વેયણા ણં ધંતે ! કઈવિહા પન્નત્તા ?

૩. ગોયમા ! ચ્ચવ્વિહા પન્નત્તા, તં જહા-

૧. નેરહયદવ્વેયણા,
૨. તિરિક્ખજોણિયદવ્વેયણા,
૩. મણુસ્સદવ્વેયણા,
૪. દેવદવ્વેયણા ।

પ. સે કેણટ્ટેણં ધંતે ! ંવં વુચ્ચઈ-
'નેરહયદવ્વેયણા, નેરહયદવ્વેયણા ?'

૩. ગોયમા ! જે ણં નેરહયા નેરહયદવ્વે વટ્ટિંસુ વા,
વટ્ટંતિ વા, વટ્ટિસ્સંતિ વા, તેણં તત્થ નેરહયા
નેરહયદવ્વે વટ્ટમાણા નેરહયદવ્વેયણં ંઈસુ વા,
ણયંતિ વા, ંઈસ્સંતિ વા ।

સે તેણટ્ટેણં ગોયમા ! ંવં વુચ્ચઈ-
'નેરહયદવ્વેયણા, નેરહયદવ્વેયણા ।'

શું બાળ (મૂઢ) આત્મા શાશ્વત છે અને બાલત્વ
આત્મા અશાશ્વત છે ?

શું પંડિત આત્મા શાશ્વત છે અને પંડિતત્વ
અશાશ્વત છે ?

૩. હા, ગૌતમ ! અસ્થિર આત્મા બદલાય છે -ચાવત્-
(આત્માનું) પંડિતત્વ અશાશ્વત છે.

૫૨. શૈલશી પ્રતિપન્નક અણગારના પર-પ્રયોગવિના
એજનાદિના નિષેધનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! શૈલશી અવસ્થા પ્રાપ્ત અણગાર શું સર્વદા
નિરંતર ધ્રુજે છે, વિશેષ રુપે ધ્રુજે છે -ચાવત્- તે-તે
ભાવોમાંથી પરિણમન થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! આ અર્થ સમર્થ નથી, પર-પ્રયોગ વિના
કંપન વગેરે સંભવિત નથી.

૫૩. એજના (ગતિ)ના ભેદ અને ચાર ગતિઓમાં પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! એજના કેટલા પ્રકારની કહેવામાં આવી
છે ?

૩. ગૌતમ ! એજના પાંચ પ્રકારની કહેવામાં આવી
છે, જેવી રીતે -

૧. દ્રવ્ય એજના,	૨. ક્ષેત્ર એજના,
૩. કાળ એજના,	૪. ભવ એજના,
૫. ભાવ એજના.	

પ્ર. ૧. ભંતે ! દ્રવ્ય એજના કેટલા પ્રકારની કહેવામાં
આવી છે ?

૩. ગૌતમ ! દ્રવ્ય એજના ચાર પ્રકારની કહેવામાં
આવી છે, જેવી રીતે -

૧. નૈરયિક દ્રવ્ય એજના,
૨. તિર્યચયોનિક દ્રવ્ય એજના,
૩. મનુષ્ય દ્રવ્ય એજના,
૪. દેવ દ્રવ્ય એજના.

પ્ર. ભંતે ! નૈરયિક દ્રવ્ય એજનાને નૈરયિક દ્રવ્ય એજના
કેમ કહેવામાં આવે છે ?

૩. ગૌતમ ! જે નૈરયિક જીવ નૈરયિક દ્રવ્યમાં વિદ્યમાન
(અસ્તિત્વમાન) હતા, છે અને રહેવાના છે, તે
નૈરયિક જીવોએ નૈરયિક દ્રવ્યમાં અસ્તિત્વમાન
હોવા છતાં નૈરયિક દ્રવ્યની એજના પૂર્વે પણ કરી
હતી, અત્યારે પણ કરે છે અને ભવિષ્યમાં પણ
કરશે.

આ કારણથી ગૌતમ ! તે નૈરયિક દ્રવ્ય એજના
નૈરયિક દ્રવ્ય એજના કહેવાય છે.

પ. સે કેણટ્ઠેણં ભંતે ! एवं वुच्चइ-
'तिरिक्खजोणियदब्बेयणा, तिरिक्खजोणिय-
दब्बेयणा ?'

उ. गोयमा ! एवं चेव ।
णवरं-तिरिक्खजोणियदब्बं भाणियब्बं,

सेसं तं चेव ।

एवं मणुस्सदब्बेयणा, देवदब्बेयणा वि ।

પ. ૨. खेत्तेयणा णं भंते ! कइविहा पन्नत्ता ?

उ. गोयमा ! चउब्बिहा पन्नत्ता, तं जहा-

१. नेरइयखेत्तेयणा -जाव- ४. देवखेत्तेयणा ।

પ. સે કેણટ્ઠેણં ભંતે ! एवं वुच्चइ-
'नेरइयखेत्तेयणा, नेरइयखेत्तेयणा ?'

उ. गोयमा ! एवं चेव ।

णवरं-नेरइयखेत्तेयणा भाणियब्बा ।

एवं -जाव- देवखेत्तेयणा ।

३-४. एवं कालेयणा वि, एवं भवेयणा वि ।

५. एवं -जाव- देवभावेयणा ।

-विया. स. १७, उ. ३, सु. २-१०

૫૪. ચલણાએ ભેયપ્પભેયા તેસિં સરૂવ પરૂવણં-

પ. કહવિહા ણં ભંતે ! ચલણા પન્નત્તા ?

उ. गोयमा ! तिविहा चलणा पन्नत्ता, तं जहा-

१. सरीरचलणा, २. इंदियचलणा,
३. जोगचलणा ।

પ. ૧. સરીરચલણા ણં ભંતે ! કહવિહા પન્નત્તા ?

उ. गोयमा ! पंचविहासरीरचलणा पन्नत्ता, तं जहा-

१. ओरालियसरीरचलणा -जाव- ५. कम्मग-
सरीरचलणा ।

પ. ભંતે ! શું કારણથી તિર્યયયોનિક દ્રવ્ય એજના તિર્યયયોનિક દ્રવ્ય એજના કહેવાય છે ?

उ. गौतम ! पूर्वे क्खुं अे प्रमासे समजवुं जोईअे.
विशेष - "नैरयिक द्रव्य"ने स्थाने "तिर्यययोनिक
द्रव्य" अेम समजवुं जोईअे.

शेष समग्र कथन पूर्वे क्खुं ते प्रमासे छे.

आ ज प्रमासे मनुष्य द्रव्य એજના અને દેવદ્રવ્ય એજના વિષયક પણ સમજવું જોઈએ.

પ. ૨. ભંતે ! ક્ષેત્ર એજના કેટલા પ્રકારની કહેવામાં આવી છે ?

उ. गौतम ! ते यार प्रकारनी कहेवामां आवी छे,
जेवी रीते -

१. नैरयिक क्षेत्र એજના -ચાવત્- ૪. દેવક્ષેત્ર એજના.

પ. ભંતે ! શું કારણથી નૈરયિક ક્ષેત્ર એજનાને નૈરયિક ક્ષેત્ર એજના કહેવામાં આવે છે ?

उ. गौतम ! पूर्वनी जेम समग्र कथन समजवुं जोईअे.

विशेष - "नैरयिक द्रव्य એજના"ने स्थाने अहीया
"नैरयिक क्षेत्र એજના" समजवुं जोईअे.

आ ज प्रमासे देवक्षेत्र એજના પર્યંત પૂર્વે ક્ખું તે પ્રમાસે સમજવું જોઈએ.

उ-४. આ જ પ્રમાસે કાળ એજના અને ભવ એજનાના પણ ચાર-ચાર ભેદ સમજવા જોઈએ.

પ. આ જ પ્રમાસે દેવભાવ એજના પર્યંત ભાવ-એજનાના ચાર ભેદ સમજવા જોઈએ.

૫૪. ચલન (કંપ-ગતિ)ના ભેદ-પ્રભેદ અને એના સ્વરૂપનું પ્રરૂપણ :

પ. ભંતે ! ચલન કેટલા પ્રકારની કહેવામાં આવી છે ?

उ. गौतम ! चलन त्रश प्रकारनी कहेवामां आवी छे,
जेवी रीते -

१. शरीर चलन, २. ईन्द्रिय चलन,
उ. योग चलन.

પ. ૧. ભંતે ! શરીર ચલન કેટલા પ્રકારની કહેવામાં આવી છે ?

उ. गौतम ! शरीरचलन पांच प्रकारनी कहेवामां
आवी छे, जेवी रीते -

१. औदारिक शरीर चलन -ચાવત્- ૫. કાર્મણ શરીર ચલન.

- પ. ૨. ઇંદિયચલણા ણં ભંતે ! કઙ્કવિહા પન્નત્તા ?
૩. ગોયમા ! પંચવિહા ઇંદિયચલણા પન્નત્તા, તં જહા-
૧. સોંદિયચલણા -જાવ- ૫. ફાસિંદિયચલણા ।
- પ. ૩. જોગચલણા ણં ભંતે ! કઙ્કવિહા પન્નત્તા ?

૩. ગોયમા ! તિવિહા જોગચલણા પન્નત્તા, તં જહા-
૧. મણોજોગચલણા, ૨. વઙ્કજોગચલણા,
૩. કાયજોગચલણા ।

- પ. ૧. સે કેણટ્ઠેણં ભંતે ! એવં વુચ્ચઈ-
'ઓરાલિયસરીરચલણા-ઓરાલિયસરીરચલણા ?
૩. ગોયમા ! જં ણં જીવા ઓરાલિયસરીરે વટ્ટમાણા-
ઓરાલિયસરીરપ્પાયોગ્ગાઈં દવ્વાઈં ઓરાલિય-
સરીરત્તાએ પરિણામેમાણા ઓરાલિયસરીરચલણં
ચલિંસુ વા, ચલંતિ વા, ચલિસંતિ વા ।

સે તેણટ્ઠેણં ગોયમા ! એવં વુચ્ચઈ 'ઓરાલિય-
સરીરચલણા-ઓરાલિયસરીરચલણા ।'

- પ. ૨. સે કેણટ્ઠેણં ભંતે ! એવં વુચ્ચઈ-
'વેઝવ્ચિયસરીરચલણા, વેઝવ્ચિયસરીરચલણા ?'
૩. ગોયમા ! એવં ચેવ ।

ણવરં-વેઝવ્ચિયસરીરે વટ્ટમાણા ।

એવં -જાવ- કમ્મગસરીરચલણા ।

- પ. ૩. સે કેણટ્ઠેણં ભંતે ! એવં વુચ્ચઈ-
'સોંદિયચલણા, સોંદિયચલણા ?'
૩. ગોયમા ! જં ણં જીવા સોંદિયે વટ્ટમાણા સોંદિય-
પ્પાયોગ્ગાઈં દવ્વાઈં સોંદિયત્તાએ પરિણામેમાણા
સોંદિયચલણં ચલિંસુ વા, ચલંતિ વા, ચલિસંતિ
વા ।

સે તેણટ્ઠેણં ગોયમા ! એવં વુચ્ચઈ-
'સોંદિયચલણા, સોંદિયચલણા ।'

એવં -જાવ- ફાસિંદિયચલણા ।

- પ. ૪. સે કેણટ્ઠેણં ભંતે ! એવં વુચ્ચઈ-
'મણજોગચલણા, મણજોગચલણા ।'

- પ્ર. ૨. ભંતે ! ઈંદ્રિયચલન કેટલા પ્રકારની કહેવામાં
આવી છે ?

૩. ગૌતમ ! ઈંદ્રિયચલન પાંચ પ્રકારની કહેવામાં
આવી છે, જેવી રીતે -

૧. શ્રોત્રેન્દ્રિય ચલન -ચાવત્- ૫. સ્પર્શેન્દ્રિય ચલન.

- પ્ર. ૩. ભંતે ! યોગચલન કેટલા પ્રકારની કહેવામાં
આવી છે ?

૩. ગૌતમ ! યોગચલન ત્રણ પ્રકારની કહેવામાં આવી
છે, જેવી રીતે -

૧. મનોયોગ ચલન, ૨. વચનયોગ ચલન,
૩. કાયયોગ ચલન.

- પ્ર. ૧. ભંતે ! ઔદારિક શરીર ચલનને ઔદારિક
શરીર ચલન કેમ કહેવામાં આવે છે ?

૩. ગૌતમ ! જીવોએ ઔદારિક શરીરમાં અસ્તિત્વમાન
રહેતા ઔદારિક શરીરને યોગ્ય દ્રવ્યોનો ઔદારિક
શરીરરૂપે પરિણમન થતાં ભૂતકાળમાં ઔદારિક
શરીરની ચલના કરી હતી, વર્તમાનમાં ચલન કરે
છે અને ભવિષ્યમાં ચલન કરશે.

આ કારણથી ગૌતમ ! ઔદારિક શરીર ચલનને
ઔદારિક શરીર ચલન કહેવામાં આવે છે.

- પ્ર. ૨. ભંતે ! વૈક્રિય શરીર ચલનને વૈક્રિય શરીરચલન
કેમ કહેવામાં આવે છે ?

૩. ગૌતમ ! પૂર્વે કહ્યું તે પ્રમાણે સમગ્ર કથન સમજવું
જોઈએ.

વિશેષ - ઔદારિક શરીરને સ્થાને વૈક્રિય શરીરમાં
અસ્તિત્વમાન રહેવાથી સમજવું જોઈએ.

આ જ પ્રમાણે કાર્મણ શરીર ચલના પર્યંત સમજવું
જોઈએ.

- પ્ર. ૩. ભંતે ! શ્રોત્રેન્દ્રિય ચલનને શ્રોત્રેન્દ્રિય ચલન
કેમ કહેવામાં આવે છે ?

૩. ગૌતમ ! કારણ કે શ્રોત્રેન્દ્રિયને ધારણ કરતાં જીવોએ
શ્રોત્રેન્દ્રિય યોગ્ય દ્રવ્યોને શ્રોત્રેન્દ્રિયરૂપે પરિણમન
થતા શ્રોત્રેન્દ્રિય ચલના કરી હતી, વર્તમાનમાં કરે
છે અને ભવિષ્યમાં કરશે.

આ પ્રમાણે ગૌતમ ! શ્રોત્રેન્દ્રિય ચલનને શ્રોત્રેન્દ્રિય
ચલન કહેવામાં આવે છે.

આ જ પ્રમાણે સ્પર્શેન્દ્રિય ચલન પર્યંત સમજવું
જોઈએ.

- પ્ર. ૪. ભંતે ! મનોયોગ ચલનને મનોયોગ ચલન કેમ
કહેવામાં આવે છે ?

૩. ગોયમા ! જંણં જીવા મણજોએ વટ્ટમાણા મણજોગ-
પ્પાયોગ્ગાઈં દ્વાઈં મણજોગત્તાએ પરિણામેમાણા
મણચલણં ચલિંસુ વા, ચલંતિ વા, ચલિસ્સંતિ વા ।

સે તેણટ્ટેણં ગોયમા ! એવં વુચ્ચઈ-
'મણજોગચલણા-મણજોગચલણા'

એવં વઙ્ગજોગચલણા વિ, એવં કાયજોગચલણા વિ ।

- વિયા. સ. ૧૭, ડ. ૩, સુ. ૧૧-૨૧

૫૫. જીવાણં ભય હેડ પરૂવણં-

'અજ્જોત્તિ !' સમણે ભગવં મહાવીરે ગોયમાઈ સમણે ણિગ્ગંથે
આમંતેત્તા એવં વયાસી -

પ. 'કિં ભયા પાણા ? સમણાડસો !'

ગોયમાઈ સમણા ણિગ્ગંથા સમણં ભગવં મહાવીરં
ઉવસંકમંતિ, ઉવસંકમિત્તા વંદંતિ, ણમંસંતિ,
વંદિત્તા, ણમંસિત્તા એવં વયાસી-

૩. "ણો ખલુ વયં દેવાણુપ્પિયા ! એયમટ્ટં જાણામો વા
પાસામો વા, તં જઈ ણં દેવાણુપ્પિયા ! એયમટ્ટં ણો
ગિલાયંતિ પરિકહિત્તાએ, તમિચ્છામો ણં
દેવાણુપ્પિયાણં અંતિએ એયમટ્ટં જાણિત્તાએ ।"

"અજ્જો !" ત્તિ સમણે ભગવં મહાવીરે ગોયમાઈ
સમણે નિગ્ગંથે આમંતેત્તા એવં વયાસી-

"દુક્ખભયા પાણા સમણાડસો !"

પ. સે ણં ભંતે ! દુક્ખે કેણ કહે ?

૩. ગોયમા ! જીવેણં કહે પમાણં ।

પ. સે ણં ભંતે ! દુક્ખે કહં વેઙ્ગજંતિ ?

૩. ગોયમા ! અપ્પમાણં ।

- ઠાણં. અ. ૩, ડ. ૨, સુ. ૧૭૪

૫૬. જુજ્ઞમાણાણં પુરિસાણં જય-પરાજય હેઠ્ઠ પરૂવણં-

પ. દો ભંતે ! પુરિસા સરિત્તયા સરિવ્વયા સરિસમંહમત્તો-
વગરણા અન્નમન્નેણં સદ્ધિં સંગામં સંગામેતિ, તત્થ
ણં એગે પુરિસે પરાઙ્ગણઈ, એગે પુરિસે પરાઙ્ગણઈ, સે
કહમેયં ભંતે ! એવં ?

૩. ગૌતમ ! કારણ કે મનોયોગને ધારણ કરતાં
જીવોએ મનોયોગના યોગ્ય દ્રવ્યોને મનોયોગરૂપે
પરિણમન થતા મનોયોગની ચલના કરી હતી,
વર્તમાનમાં ચલના કરે છે અને ભવિષ્યમાં પણ
ચલના કરશે.

આ કારણથી ગૌતમ ! મનોયોગ ચલનાને મનોયોગ
ચલના કહેવામાં આવે છે.

આ જ પ્રમાણે વચનયોગ ચલના અને કાયયોગ
ચલના સંબંધિત પણ સમજવું જોઈએ.

૫૫. જીવોના ભયહેતુનું પ્રરૂપણ :

'હે આર્યો !' શ્રમણ ભગવાન મહાવીરે ગૌતમ વગેરે
શ્રમણ નિર્ગ્રંથોને આમંત્રિત કરી આ પ્રમાણે કહ્યું -

પ્ર. "હે આયુષ્માન્ શ્રમણો ! જીવ કોનાથી ભયગ્રસ્ત
થાય છે ?" ગૌતમ વગેરે શ્રમણ નિર્ગ્રંથો ભગવાન
મહાવીર સમીપ આવ્યા અને સમીપ આવીને
વંદન-નમસ્કાર કર્યા, વંદન-નમસ્કાર કરીને આ
પ્રમાણે કહ્યું -

૩. "હે દેવાનુપ્રિય ! અમે આ અર્થને જાણતાં નથી, જોતાં
નથી, જો આપ દેવાનુપ્રિયને આ અર્થ કહેવામાં
તકલીફ-પરિશ્રમ ન થતો હોય તો અમે દેવાનુપ્રિય
આપની પાસેથી આને સમજવા ઈચ્છુક છીએ."

૩. "હે આર્યો !" શ્રમણ ભગવાન મહાવીરે ગૌતમ વગેરે
શ્રમણ નિર્ગ્રંથોને આમંત્રિત કરી આ પ્રમાણે કહ્યું-
"હે આયુષ્માન્ શ્રમણો ! જીવ દુઃખથી ભયગ્રસ્ત
થાય છે."

પ્ર. ભંતે ! એ દુઃખ કોના વડે ઉત્પન્ન કરવામાં આવ્યું
છે ?

૩. ગૌતમ ! જીવોના દ્વારા પોતાના પ્રમાદ-આણસને
કારણે કરવામાં આવ્યું છે.

પ્ર. ભંતે ! દુઃખનો કય કેવી રીતે થાય છે ?

૩. ગૌતમ ! જો જીવો પ્રમાદ ન કરે તો દુઃખનો કય
થાય છે.

૫૬. યુદ્ધ કરતાં પુરુષોના જય-પરાજય હેતુનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! એક સરખા (સમાન), એક સરખી ચામડીયુક્ત,
સમાન ઉંમરવાળા, સમાન દ્રવ્ય અને ઉપકરણ
શસ્ત્રાદિ સાધનોયુક્ત કોઈપણ બે પુરુષ પરસ્પર
એક-બીજા સાથે સંગ્રામ કરતા એમાંથી એક પુરુષ
જીતે છે અને એક પુરુષ હારે છે તો ભંતે ! આવું
કેમ બને છે ?

૩. ગોયમા ! સવીરિણે પરાઇણઇ, અવીરિણે પરાઇજ્જઇ ।

૫. સે કેણટ્ઠેણં ભંતે ! એવં વુચ્ચઇ-
'સવીરિણે પરાઇણઇ, અવીરિણે પરાઇજ્જઇ ।'

૩. ગોયમા ! જસ્સ ણં વીરિયવજ્ઞાઇં કમ્માઇં નો બદ્ધાઇં, નો પુટ્ઠાઇં -જાવ- નો અભિસમન્નાગયાઇં, નો ઉદિણ્ણાઇં, ઉવસંતાઇં ભવંતિ, સે ણં પુરિસે પરાઇણઇ ।

જસ્સ ણં વીરિયવજ્ઞાઇં કમ્માઇં બદ્ધાઇં પુટ્ઠાઇં -જાવ- અભિસમન્નાગયાઇં ઉદિણ્ણાઇં કમ્માઇં નો ઉવસંતાઇં ભવંતિ, સે ણં પુરિસે પરાઇજ્જઇ ।

સે તેણટ્ઠેણં ગોયમા ! એવં વુચ્ચઇ-
'સવીરિણે પરાઇણઇ, અવીરિણે પરાઇજ્જઇ ।'
- વિયા. સ. ૧, ઉ. ૮, સુ. ૯

૫૭. અંગભૂય અંતદિઠય વત્થૂ સમવાણં રાયગિહ નયરસ્સ પરૂવણં-

તેણં કાલેણં તેણં સમણં -જાવ- એવં વયાસી-

૫. કિમિદં ભંતે ! નગરં રાયગિહં તિ પવુચ્ચઇ ?
કિં પુઢવી નગરં રાયગિહં તિ પવુચ્ચઇ ?
કિં આઠુ નગરં રાયગિહં તિ પવુચ્ચઇ ?
કિં તેઠુ, વાઠુ, વણસ્સઈ નગરં રાયગિહં તિ પવુચ્ચઇ ?
કિં ટંકા, કૂડા, સેલા, સિહરી, પબ્ભારા નગરં રાયગિહં તિ પવુચ્ચઇ ?
કિં જલ-થલ-બિલ-ગુહ-લેણા-નગરં રાયગિહં તિ પવુચ્ચઇ ?
કિં ઉજ્જર-નિજ્જર-ચિલ્લલ-પલ્લલ-વપ્પિણા નગરં રાયગિહં તિ પવુચ્ચઇ ?
કિં અગડ-તડાગ-દહ નઈઓ વાપી-પુક્કરિણી-દીહિયા-ગુંજાલિયા-સરા સરપંતિયાઓ સરસર-પંતિયાઓ બિલપંતિયાઓ નગરં રાયગિહં તિ પવુચ્ચઇ ?
કિં આરામુજ્જાણ કાણણા વણા વણસંડા વણરાઈઓ નગરં રાયગિહં તિ પવુચ્ચઇ ?

૩. ગૌતમ ! જે પુરુષ વીર્યવાનુ-સમર્થ શક્તિશાળી હોય છે તે જીતે છે અને જે વીર્યહીન - અશક્તિમાન હોય છે તે પરાજિત થાય છે.

૫. ભંતે ! કયા કારણથી એમ કહેવામાં આવે છે કે - "જે પુરુષ વીર્યવાનુ - શક્તિશાળી છે તે જીતે છે અને જે વીર્યહીન-અશક્તિમાન છે તે પરાજિત થાય છે?"

૩. ગૌતમ ! જેણે વીર્ય-વિધાતક કર્મબંધ બાંધ્યો નથી, સ્પર્શ કર્યો નથી -યાવતુ- પ્રાપ્ત કર્યો નથી અને એના તે કર્મ ઉદયમાં પણ આવ્યા નથી પરંતુ ઉપશાંત છે તે પુરુષ જીતે છે.

જેણે વીર્ય વિધાતક કર્મ બંધ બાંધ્યો છે, સ્પર્શ કર્યો છે -યાવતુ- પ્રાપ્ત કર્યો છે, એના તે કર્મ ઉદયમાં આવેલા છે પરંતુ ઉપશાંત થયા નથી, તે પુરુષ પરાજિત થાય છે.

આ કારણથી ગૌતમ ! આવું કહેવામાં આવે છે કે- 'સવીર્ય-વીર્યવાનુ-સમર્થ શક્તિશાળી પુરુષ વિજયી થાય છે અને વીર્યહીન અશક્તિમાન પુરુષ પરાજિત થાય છે.'

૫૭. અંગભૂત અને અંતઃસ્થિત વસ્તુ સમૂહ દ્વારા રાજગૃહ નગરનું પ્રરૂપણ :

તે કાળે અને તે સમયે -યાવતુ- (ગૌતમ સ્વામીએ શ્રમણ ભગવાન મહાવીરને) આ પ્રમાણે પુછ્યું -

૫. ભંતે ! આ રાજગૃહ નગર શું કહેવાય છે ?
શું પૃથ્વી રાજગૃહ નગર કહેવાય છે ?
શું જળ રાજગૃહ નગર કહેવાય છે ?
શું અગ્નિ, વાયુ અને વનસ્પતિ રાજગૃહ નગર કહેવાય છે ?
શું ટંક (જળાશય), ફૂટ (ટોચ), શૈલ (ત્રીજી નરક પૃથ્વી), શિખરી (પર્વતનો અગ્રભાગ) અને પ્રાગભાર (ગિરિગુફા) રાજગૃહનગર કહેવાય છે ?
શું જળ, સ્થળ, દર, ગુફા અને લયન (જંતુના દર) રાજગૃહ નગર કહેવાય છે ?
શું જળધોધ, ઝરણું, નિર્જર, ચિલ્લલ (નાનું તળાવ), પલ્લવ (જળાશય), વપ્રીણ (નદી વગેરેના કિનારાનો ભાગ) રાજગૃહ નગર કહેવાય છે ?
શું કૂવો, તળાવ, દ્રહ (ધરો) નદી, કૂવો, પુષ્કરિણી, દીર્ઘિકા (લાંબુ તળાવ), ગુંજાલિકા (વાવડી), સરોવર, સરોવરની હારમાળા (સરપંક્તિ), મોટા સરોવરની હારમાળા (સરસરપંક્તિ) અને બિલપંક્તિ રાજગૃહ નગર કહેવાય છે ?
શું વિશ્રામસ્થાન, ઉદ્યાન, કાનન, વન, વનખંડ, વનરાજી રાજગૃહ નગર કહેવાય છે ?

કિં દેવડલ-સભા પવા થૂમ્ ખાઇય-પરિક્ષાઓ
નગરં રાયગિહં તિ પવુચ્ચઇ ?

કિં પાગાર-અટ્ટાલગ-ચરિયદાર-ગોપુરા નગરં
રાયગિહં તિ પવુચ્ચઇ ?

કિં પાસાય-ઘર-સરણ-લેણ-આવળા-નગરં રાયગિહં
તિ પવુચ્ચઇ ?

કિં મિંધાડગ-તિગ-ચડક-ચચ્વર-ચડમ્મુહ મહાપહા
નગરં રાયગિહં તિ પવુચ્ચઇ ?

કિં સગડ-રહ-જાણ-જુગ્ગ-ગિલ્લિ-થિલ્લિ-સીય
સંદમાણિયાઓ નગરં રાયગિહં તિ પવુચ્ચઇ ?

કિં લોહો-લોહકડાહ-કડુચ્છયા નગરં રાયગિહં તિ
પવુચ્ચઇ ?

કિં ભવળા નગરં રાયગિહં તિ પવુચ્ચઇ ?

કિં દેવા-દેવીઓ, મણુસ્સા-મણુસ્સીઓ, તિરિક્ષજો-
ણિયા, તિરિક્ષજોણિનીઓ નગરં રાયગિહં તિ
પવુચ્ચઇ ?

કિં આસળ-સયળ-ખંભ-ભંડ-સચિત્તાચિત્ત-મીસયાઇં
દવ્વાઇં નગરં રાયગિહં તિ પવુચ્ચઇ ?

૩. ગોયમા ! પુઢવિં વિ નગરં રાયગિહં તિ પવુચ્ચઇ
-જાવ-સચિત્તાચિત્ત-મીસયાઇં દવ્વાઇં નગરં રાયગિહં
તિ પવુચ્ચઇ ।

૫. સે કેળટ્ઠેળં ભંતે ! એવં વુચ્ચઇ-
'પુઢવી વિ નગરં રાયગિહં તિ પવુચ્ચઇ -જાવ-
સચિત્તાચિત્ત મીસયાઇં દવ્વાઇં નગરં રાયગિહં તિ
પવુચ્ચઇ ?'

૩. ગોયમા ! પુઢવી જીવાઇ ય, અજીવા ઇ ય નગરં રાયગિહં
તિ પવુચ્ચઇ -જાવ- સચિત્તાચિત્ત મીસયાઇં દવ્વાઇં
જીવા ઇ ય, અજીવા ઇ ય, નગરં રાયગિહં તિ
પવુચ્ચઇ ।

સે તેળટ્ઠેળં ગોયમા ! એવં વુચ્ચઇ-

'પુઢવી વિ નગરં રાયગિહં તિ પવુચ્ચઇ-જાવ-સચિત્તાચિત્ત
મીસયાઇં દવ્વાઇં નગરં રાયગિહં તિ પવુચ્ચઇ ।

- વિયા. સ. ૫, ૩. ૧, સુ. ૧-૨

૫૮. ધીળભોગી છડમત્થાઇ મણુસ્સેસુ ભોગિત્ત પરૂવળં-

૫. છડમત્થે ણં ભંતે ! મણુસ્સે જે ભવિએ અન્નયરેસુ
દેવલોએસુ દેવત્તાએ ઉવવજ્જિત્તએ, સે નૂળં ભંતે ! સે
ધીળભોગી નો પમ્મૂ ઉટ્ઠાળેણં કમ્મેણં બલેણં
વીરિણં પુરિસક્કારપરકમ્મેણં વિડલાઇં ભોગભોગાઇં
મુંજમાળે વિહરિત્તએ, સે નૂળં ભંતે ! એયમટ્ઠં એવં
વયહ ?

શું દેવકુલ, સભા, પ્રપા, સ્તૂપ, ખાઈ, પરિખા
રાજગૃહ નગર કહેવાય છે ?

શું પ્રાકાર, અટ્ટાલક, ચરિકા દ્વાર, ગોપુર રાજગૃહ
નગર કહેવાય છે ?

શું પ્રાસાદ, ઘર, સુંપડા, લયન, દુકાન રાજગૃહ
નગર કહેવાય છે ?

શું શ્રુંગાટક, ત્રિક, ચતુષ્ક, ચત્વર, ચતુર્મુખ,
મહાપથ, પથ રાજગૃહ નગર કહેવાય છે ?

શું શકટ, રથ, યાન, યુગ્ય, ગિલ્લી, થિલ્લી, શિવિકા
સ્થન્દમાનિકા રાજગૃહ નગર કહેવાય છે ?

શું ડેગચી, લોઢાની કડાહી, કુરછી વગેરે રાજગૃહ
નગર કહેવાય છે ?

શું ભવન, નગર રાજગૃહ નગર કહેવાય છે ?

શું દેવ, દેવીઓ, મનુષ્ય, મનુષ્યાણીઓ, તિર્યચ,
તિર્યચાણીઓ રાજગૃહ નગર કહેવાય છે ?

શું આસન, શયન, ખંડ, ભાંડ અને સચિત્ત,
અચિત્ત, મિશ્ર દ્રવ્ય રાજગૃહ નગર કહેવાય છે ?

૩. ગૌતમ ! પૃથ્વી પણ રાજગૃહ નગર કહેવાય છે
-યાવત્- સચિત્ત, અચિત્ત અને મિશ્ર દ્રવ્ય પણ
રાજગૃહ નગર કહેવાય છે.

જે-પ્ર. ભંતે ! કયા કારણથી એમ કહેવામાં આવે છે કે-
'પૃથ્વી પણ રાજગૃહ નગર કહેવાય છે -યાવત્-
સચિત્ત, અચિત્ત અને મિશ્ર દ્રવ્ય પણ રાજગૃહ
નગર કહેવાય છે ?

૩. ગૌતમ ! પૃથ્વી જીવ (પિંડ) પણ છે, અજીવ
(પિંડ) પણ છે, આથી તે રાજગૃહ નગર કહેવાય
છે -યાવત્- સચિત્ત, અચિત્ત અને મિશ્ર દ્રવ્ય પણ
જીવ છે અને અજીવ પણ છે એટલે એ દ્રવ્ય
રાજગૃહ નગર કહેવાય છે.

આ કારણથી ગૌતમ ! એવું કહી શકાય છે કે -
'પૃથ્વી પણ રાજગૃહ નગર કહેવાય છે -યાવત્-
સચિત્ત, અચિત્ત અને મિશ્ર દ્રવ્ય પણ રાજગૃહ
નગર કહેવાય છે.

૫૮. ધીણ-ભોગી છડમત્થાદિ મનુષ્યોમાં ભોગિત્વનું પ્રરૂપણ :

૫. ભંતે ! આવા છડમસ્થ મનુષ્યજે કોઈ દેવલોકમાં દેવરૂપે
ઉત્પન્ન થનાર હોય તો ભંતે ! વાસ્તવમાં (અંતિમ
સમયે) ધીણભોગી હોવાથી તે ઉત્થાન (ઉન્નતિ), કર્મ,
બળ, વીર્ય અને પુરુષકાર પરાક્રમ વડે વિપુલ ભોગો પ-
ભોગોને ભોગવવામાં સમર્થ નથી ? ભંતે ! શું આપ
આનો અર્થને આ પ્રમાણે કરો છો ?

૩. ગોયમા ! ણો ઇણટ્ઠે સમટ્ઠે, પમ્મૂ પં સે ઉટ્ઠાણેણ વિ, કમ્મેણ વિ, બલેણ વિ, વીરિયેણ વિ, પુરિસક્કારપ્પરક્કમેણ વિ, અન્નયરાઈં વિપુલાઈં ભોગભોગાઈં ભુંજમાણે વિહરિત્તે તમ્હા ભોગી, ભોગે પરિચ્ચાયમાણે મહાનિજ્જરે મહાપજ્જવસાણે ભવહ્ ।

૫. આહોહિંદ્રે ણં ભંતે ! મણુસે જે ભવિંદ્રે અન્નયરેસુ દેવલોંદ્રે દેવત્તાં ઉવવજ્જિત્તે, સે નૂણં ભંતે ! સે ખીણભોગી નો પમ્મૂ ઉટ્ઠાણેણં -જાવ- પુરિસક્કારપ્પરક્કમેણં વિહરિત્તે ભોગભોગાઈં ભુંજમાણે વિહરિત્તે, સે નૂણં ભંતે ! એયમટ્ઠં એવં વયહ્ ?

૩. ગોયમા ! એવં ચેવ જહા છુમત્થે -જાવ- મહાપજ્જવસાણે ભવહ્ ।

૫. પરમાહોહિંદ્રે ણં ભંતે ! મણુસે જે ભવિંદ્રે તેણેવ ભવગ્ગહણેણં સિજ્જિત્તે -જાવ- સવ્વદુક્ખાણમંતં કરેત્તે, સે નૂણં ભંતે ! સે ખીણભોગી નો પમ્મૂ ઉટ્ઠાણેણં -જાવ- પુરિસક્કારપ્પરક્કમેણં વિહરિત્તે ભોગભોગાઈં ભુંજમાણે વિહરિત્તે, સે નૂણં ભંતે ! એયમટ્ઠં એવં વયહ્ ?

૩. ગોયમા ! નો ઇણટ્ઠે સમટ્ઠે, સેસં જહા છુમત્થસ્સ ।

૫. કેવલી ણં ભંતે ! મણુસે જે ભવિંદ્રે તેણેવ ભવગ્ગહણેણં સિજ્જિત્તે -જાવ- અંતં કરેત્તે, તે નૂણં ભંતે ! તે ખીણભોગી નો પમ્મૂ ઉટ્ઠાણેણં -જાવ- પુરિસક્કારપ્પરક્કમેણં વિહરિત્તે ભોગભોગાઈં ભુંજમાણે વિહરિત્તે, સે નૂણં ભંતે ! એયમટ્ઠં એવં વયહ્ ?

૩. ગોયમા ! એવં ચેવ જહા પરમાહોહિંદ્રે -જાવ- મહાપજ્જવસાણે ભવહ્ ।

- વિયા. સ. ૭, ઉ. ૭, સુ. ૨૦-૨૩

૫૧. અદ્દાઈંપેહ્ણા વિણ્ણાણં-

૫. ૧. અદ્દાઈં ણં ભંતે ! પેહ્ણમાણે મણુસે કિં અદ્દાઈં પેહેહ્, અત્તાણં પેહેહ્, પલિભાગં પેહેહ્ ?

૩. ગોયમા ! અદ્દાઈં પેહેહ્, ણો અત્તાણં પેહેહ્, પલિભાગં પેહેહ્ ।

૩. ગૌતમ ! આ અર્થ સમર્થ નથી, કારણ કે છત્રસ્થ મનુષ્ય ઉત્થાન, કર્મ, બળ, વીર્ય અને પુરુષકાર-પરાક્રમ દ્વારા કોઈપણ વિપુલ ભોગોપભોગ ભોગવવામાં સમર્થ છે, તેથી તે ભોગી છે અને ભોગોનો ત્યાગ કરતા તે મહાનિર્જરા અને મહાપર્યવસાન (અંત)ને પ્રાપ્ત કરે છે.

પ્ર. ભંતે ! આવા અધોડવધિક (નિયત ક્ષેત્રનાં અવધિજ્ઞાની) મનુષ્ય જે કોઈ દેવલોકમાં દેવરૂપે ઉત્પન્ન થનાર છે તો ભંતે ! વાસ્તવમાં તે ક્ષીણભોગી ઉત્થાન -યાવત્- પુરુષકાર પરાક્રમ દ્વારા વિપુલ ભોગોપભોગોને ભોગવવામાં સમર્થ નથી ? તો ભંતે ! શું આપ આ અર્થને આ પ્રમાણે કહો છો ?

૩. ગૌતમ ! છત્રસ્થની જેમ મહાપર્યવસાન યુક્ત હોય છે પર્યંતનું સમગ્ર કથન સમજવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! એવા પરમ અવધિજ્ઞાની મનુષ્ય જે એ જ ભવગ્રહણ વડે સિદ્ધ થાય છે -યાવત્- સર્વ દુઃખોનો અંત કરનાર છે તો ભંતે ! વાસ્તવમાં તે ક્ષીણભોગી ઉત્થાન -યાવત્- પુરુષકાર પરાક્રમ વડે વિપુલ ભોગોપભોગોને ભોગવવામાં સમર્થ નથી ? ભંતે ! શું આપ આ અર્થને આ પ્રમાણે કહો છો ?

૩. ગૌતમ ! આ અર્થ સમર્થ નથી. શેષ વર્ણન છત્રસ્થોની સમાન સમજવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! કેવળજ્ઞાની મનુષ્ય જે આ જ ભવ ગ્રહણથી સિદ્ધ થનાર છે -યાવત્- સમગ્ર દુઃખોનો અંત કરનાર છે તો ભંતે ! વાસ્તવમાં તે ક્ષીણભોગી ઉત્થાન -યાવત્- પુરુષકાર પરાક્રમ વડે વિપુલ ભોગોપભોગોને ભોગવવામાં સમર્થ નથી ? શું આપ આ અર્થને આ પ્રમાણે સ્વીકારો છો ?

૩. ગૌતમ ! આનું કથન પરમાવધિજ્ઞાનીને સમાન મહાપર્યવસાન યુક્ત હોય છે પર્યંત સમજવું જોઈએ.

૫૮. આદર્શ વગેરેના જોવા સંબંધિત વિજ્ઞાન :

પ્ર. ૧. ભંતે ! આરસ (દર્પણ)માં પોતાનું પ્રતિબિંબ જોતા મનુષ્ય શું દર્પણને જુએ છે કે પોતે પોતાને જુએ છે અથવા પોતાના પ્રતિબિંબને જુએ છે ?

૩. ગૌતમ ! તે દર્પણને જુએ છે, પોતાના શરીરને જોતો નથી પરંતુ તે પોતાના શરીરના પ્રતિબિંબને જુએ છે.

एवं एएणं अभिलावेणं २. असिं, ३. मणिं,
४. उडुपाणं, ५. तेत्तं, ६. फाणियं, ७. वसं ।
- पण्ण. प. १५, उ. १, सु. ९९९

આ જ પ્રમાણે આ અભિલાપની અનુસાર ક્રમશઃ
૨. અસિ, ૩. મણિ, ૪. ઊંડુ પાણી, ૫. તેલ,
૬. નરમ ગોળ, ૭. વસા સંબંધિત પણ કથન કરવું
જોઈએ.

૬૦. ધાવમાણસ્સ આસસ્સ 'ખુ ખુ' સદ્દકરણે હેઠ્ઠ પહૂવણં-
પ. આસસ્સ ણં મંતે ! ધાવમાણસ્સ કિં 'ખુ ખુ' ત્તિ કરેહ ?
૩. ગોયમા ! આસસ્સ ણં ધાવમાણસ્સ હિયયસ્સ ય
જગયસ્સ ય અંતરા એથ ણં કક્કહણે ણામં વાણ
સમુટ્ઠહિ જે ણં આસસ્સ ધાવમાણસ્સ 'ખુ ખુ' ત્તિ
કરેહ ।

- વિયા. સ. ૧૦, ઉ. ૩, સુ. ૧૮

૬૧. દઘ્વાણુઓગસ્સ ઉવસંહારો-
સંસારત્થા ય સિદ્ધા ય, ઇહ જીવા વિયાહિયા ।
રુવિણો ચેવ રૂવી ય, અજીવા દુવિહા વિ ય ॥

इह जीवमजीवे य, सोच्चा सद्दहिऊण य ।
सव्वनयाणं अणुमए, रमेज्जा संजमे मुणी ॥

- उत्त. अ. ३६, गा. २४८-२४९

૬૦. દોડતાં ધોડાના 'ખુ-ખુ' અવાજ કરવાના હેતુનું પ્રરૂપણ :
પ્ર. ભંતે ! દોડતો ધોડો 'ખુ-ખુ' શબ્દ કેમ કરે છે ?
૩. ગૌતમ ! દોડતા ધોડાના હૃદય અને યકૃતની વચ્ચે
કર્કર નામે વાયુ ઉત્પન્ન થાય છે આથી દોડતો
ધોડો 'ખુ-ખુ' શબ્દ-અવાજ કરે છે.

૬૧. દ્રવ્યાનુયોગનો ઉપસંહાર :

આ પ્રમાણે સંસારસ્થ અને સિદ્ધોની અપેક્ષાએ જીવોનું
તથા રૂપી અને અરૂપીની અપેક્ષાએ બન્ને પ્રકારના
અજીવોનું કથન કરવામાં આવ્યું છે.

આ પ્રમાણે જીવ અને અજીવના કથનને સાંભળી અને
એના પર શ્રદ્ધા રાખીને (જ્ઞાન અને ક્રિયા વગેરે) સમગ્ર
નયો વડે મુનિ સમ્મત સંયમમાં એકાગ્ર - તલ્લીન રહે.

JAINSITE.com
જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

દ્રવ્યાનુયોગ સંપૂર્ણ

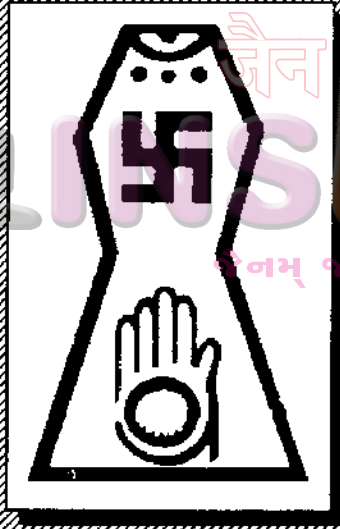

જાઈન્સ સાઈટ
JAINSITE
જાઈન્સ સાઈટ

द्रव्यानुयोग

परिशिष्ट-१

संदर्भ स्थलसूचि

સંદર્ભ સ્થળસૂચિ

દ્રવ્યાનુયોગનાં અધ્યયનોમાં વર્ણિત વિષયોનું ધર્મકથાનુયોગ, ચરણાનુયોગ, ગણિતાનુયોગ અને દ્રવ્યાનુયોગનાં અન્ય અધ્યયનોમાં જ્યાં-જ્યાં જેટલો ઉલ્લેખ છે તેનાં પૃષ્ઠાંક અને સૂત્રાંક સહિત વિષયોની સૂચી આપવામાં આવી છે. જીજ્ઞાસુ પાઠક તે-તે સ્થળોથી પૂર્ણ જાનકારી (માહિતી) પ્રાપ્ત કરી લે.

'વક્કંતિ' અધ્યયનમાં ૩૨ દ્વાર અને ૨૦ દ્વાર સંબંધી બે ટિપ્પણ આપેલ છે તેના અનુસાર બધા અધ્યયનોમાં સમજી લેવું જોઈએ.

અહીં સૂત્રાંક-પૃષ્ઠાંક હિન્દી અનુયોગના આપેલ છે. પણ તેમાં અધ્યયનનો નામ આપ્યો છે. જેથી જીજ્ઞાસુ અધ્યયન કાઢી સૂત્રાંકથી પાઠ જોઈ શકે છે. ગણિતાનુયોગમાં પાઠ ઉમેરવાથી સૂત્રાંક બદલી ગયા છે પણ ત્રણે અનુયોગના સૂત્રાંક હિન્દી-ગુજરાતીના લગભગ સરખા છે. - વિનયમુનિ

૩૯. ગર્ભ અધ્યયન (પૃ. ૨૧૧૩-૨૧૪૪)

ગ્રન્થ	પૃષ્ઠાંક	અધ્યયન	સૂત્રાંક	વિષય	
ધર્મકથાનુયોગ :					
ભાગ-૧	ખંડ-૧	પૃ. ૯૮	મહાવીર વર્ણન	સૂ. ૨૭૦	ગર્ભસ્થ મહાવીરના ત્રણ જ્ઞાન.
ભાગ-૨	ખંડ-૬	પૃ. ૧૨	રથ-મૂસળસંગ્રામ વર્ણન	સૂ. ૧૯	રથ-મૂસળ સંગ્રામમાં મનુષ્યોની મરણ સંખ્યા છન્નુલાખ.
ચરણાનુયોગ :					
ભાગ-૨		પૃ. ૧૬૯	આરાધક-વિરાધક વર્ણન	સૂ. ૩૪૧	મરણ અને અનેક પ્રકાર.
ભાગ-૨		પૃ. ૧૬૯	આરાધક-વિરાધક વર્ણન	સૂ. ૩૪૨	બાળ મરણ અને પ્રકાર.
ભાગ-૨		પૃ. ૧૭૦	આરાધક-વિરાધક વર્ણન	સૂ. ૩૪૩	મરણ અને પ્રકાર.
ભાગ-૨		પૃ. ૧૭૧	આરાધક-વિરાધક વર્ણન	સૂ. ૩૪૫	બાળ મરણનું સ્વરૂપ.
ભાગ-૨		પૃ. ૧૭૨	આરાધક-વિરાધક વર્ણન	સૂ. ૩૪૬	પંડિત મરણનું સ્વરૂપ.
ભાગ-૨		પૃ. ૨૬૧	તપાચાર વર્ણન	સૂ. ૫૪૭	પંડિત મરણના પ્રકાર.
દ્રવ્યાનુયોગ :					
		પૃ. ૩૫૧	આહાર વર્ણન	સૂ. ૩	ગર્ભગત જીવનું આહાર.
		પૃ. ૧૪૨૬, ૨૭	દેવગતિ વર્ણન	સૂ. ૫૬	હરિશૈવમેષી દેવ દ્વારા ગર્ભસંહરણ પ્રક્રિયા.
		પૃ. ૮૭૪	લેશ્યા વર્ણન	સૂ. ૩૪	લેશ્યાઓની અપેક્ષા ગર્ભપ્રજનનનું પ્રરૂપણ.
		પૃ. ૧૭૭૬	પુદ્ગલ વર્ણન	સૂ. ૧૭	ગર્ભમાં ઉત્પન્ન થતું હોય તે જીવનું વર્ણન.

૪૦. યુગ્મ અધ્યયન (પૃ. ૨૧૪૫-૨૧૯૮)

દ્રવ્યાનુયોગ :					
		પૃ. ૧૨	દ્રવ્ય વર્ણન	સૂ. ૧૧	ષડ્દ્રવ્યોમાં દ્રવ્ય-પ્રદેશની અપેક્ષા કૃતયુગ્માદિ.
		પૃ. ૧૭૮૫	પુદ્ગલ વર્ણન	સૂ. ૩૫	પાંચ સંસ્થાઓના દ્રવ્ય-પ્રદેશની અપેક્ષા કૃતયુગ્માદિ.
		પૃ. ૧૭૮૬	પુદ્ગલ વર્ણન	સૂ. ૩૬	પાંચ સંસ્થાઓમાં યથાયોગ્ય કૃતયુગ્માદિ પ્રદેશાવગાહત્વ.
		પૃ. ૧૭૮૭	પુદ્ગલ વર્ણન	સૂ. ૩૭	પાંચ સંસ્થાઓની કૃતયુગ્માદિ સમય સ્થિતિ.
		પૃ. ૧૮૬૨	પુદ્ગલ વર્ણન	સૂ. ૧૦૧	પરમાણુ પુદ્ગલ અને સ્કંધોના દ્રવ્ય અને પ્રદેશની અપેક્ષા કૃતયુગ્માદિ.
		પૃ. ૧૭૮૮	પુદ્ગલ વર્ણન	સૂ. ૩૮	પાંચ સંસ્થાઓના વર્ણ-રસ અને સ્પર્શ પર્યાયોના કૃતયુગ્માદિનું પ્રરૂપણ.

ગ્રન્થ

પૃષ્ઠાંક

અધ્યયન

સૂત્રાંક

વિષય

૪૨. આત્મા અધ્યયન (પૃ. ૨૨૯૮-૨૩૦૫)

ચરજ્ઞાનુયોગ :

ભાગ-૧

પૃ. ૧૫૦

દર્શનાચાર વર્ણન

સૂ. ૨૪૬

આત્મા-દીર્ઘ દ્રસ્ત્ર વગેરેના કથન.

ભાગ-૨

પૃ. ૪૦૪

વીર્યાચાર વર્ણન

સૂ. ૮૧૦

આત્મવાદીના સમ્યક્ પરાક્રમ.

દ્રવ્યાનુયોગ :

પૃ. ૧૮૩૯

પુદ્ગલ વર્ણન

સૂ. ૭૮

પરમાણુ પુદ્ગલો અને સ્કંધોમાં કથયિત્ આત્માદિરૂપના પ્રરૂપણ.

ગણિતાનુયોગ :

પૃ. ૮

લોક વર્ણન

સૂ. ૧૨

સમુદ્ધાતથી અધોલોક વગેરેની આત્માનું પોતે જાણવું-દેખવું.

પૃ. ૮

લોક વર્ણન

સૂ. ૧૨

સમુદ્ધાત કર્યા વગર અધોલોક વગેરેની આત્માનું પોતે જાણવું-દેખવું.

પૃ. ૮

લોક વર્ણન

સૂ. ૧૪

વૈક્રિય સમુદ્ધાત દ્વારા અધોલોક વગેરેની આત્માનું પોતે જાણવું-સમજવું.

પૃ. ૮

લોક વર્ણન

સૂ. ૧૪

વૈક્રિય સમુદ્ધાત કર્યા વગર અધોલોક વગેરેની આત્માનું પોતે જાણવું-સમજવું.

૪૩. સમુદ્ધાત અધ્યયન (પૃ. ૨૩૦૬-૨૩૪૩)

દ્રવ્યાનુયોગ :

પૃ. ૩૫૩

આહાર વર્ણન

સૂ. ૪

પૃથ્વીકાયિકમાં ત્રણ સમુદ્ધાત.

પૃ. ૩૫૪

આહાર વર્ણન

સૂ. ૪

અપૃકાયિકમાં ત્રણ સમુદ્ધાત.

પૃ. ૩૫૪

આહાર વર્ણન

સૂ. ૪

વાયુકાયિકમાં ચાર સમુદ્ધાત.

પૃ. ૭૧૮

જ્ઞાન વર્ણન

સૂ. ૧૨૩

વૈક્રિય સમુદ્ધાતથી સમવહત દેવાદિ દ્વારા જાણવું-સમજવું.

પૃ. ૮૧૬

સંયત વર્ણન

સૂ. ૬ (૩૧)

પુલાક વગેરેમાં સમુદ્ધાત.

પૃ. ૮૩૮

સંયત વર્ણન

સૂ. ૭ (૩૧)

સામાયિક સંયત વગેરેમાં સમુદ્ધાત.

પૃ. ૧૨૬૭

તિર્યચગતિ વર્ણન

સૂ. ૧૧

એકેન્દ્રિય જીવમાં ત્રણ સમુદ્ધાત.

પૃ. ૧૨૬૮

તિર્યચગતિ વર્ણન

સૂ. ૧૨

વિકલેન્દ્રિય જીવમાં ત્રણ સમુદ્ધાત.

પૃ. ૧૨૬૯

તિર્યચગતિ વર્ણન

સૂ. ૧૩

પંચેન્દ્રિય જીવમાં ત્રણ સમુદ્ધાત.

પૃ. ૧૨૮૪

તિર્યચગતિ વર્ણન

સૂ. ૩૬ (૩૦)

ઉત્પલ પત્ર વગેરે જીવોમાં ત્રણ સમુદ્ધાત.

પૃ. ૧૫૭૮

યુગ્મ વર્ણન

સૂ. ૨૨ (૩૦)

કૃતયુગ્માદિ એકેન્દ્રિયમાં ચાર સમુદ્ધાત.

પૃ. ૧૬૦૪

ગમ્મા વર્ણન

સૂ. ૩

નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થવાવાળા અસંજી પંચેન્દ્રિય

તિર્યચયોનિકોમાં ત્રણ સમુદ્ધાત.

૪૪. ચરમાચરમ અધ્યયન (પૃ. ૨૩૪૪-૨૩૬૭)

ગણિતાનુયોગ :

પૃ. ૭૪૨

લોકલોક વર્ણન

સૂ. ૫

લોકના ચરમાચરમ.

પૃ. ૭૪૩

લોકલોક વર્ણન

સૂ. ૬

અલોકના ચરમાચરમ.

ગ્રન્થ	પૃષ્ઠાંક	અધ્યયન	સૂત્રાંક	વિષય
દ્રવ્યાનુયોગ :				
	પૃ. ૧૧૬	જીવ વર્ણન	સૂ. ૨૧	ચરમ-અચરમ જીવ.
	પૃ. ૧૧૩૮	કર્મ વર્ણન	સૂ. ૭૯	ચરમ-અચરમની અપેક્ષા આઠ કર્મોના બંધ.
	પૃ. ૧૨૧૧	કર્મ વર્ણન	સૂ. ૧૬૯	ચરમાચરમની અપેક્ષા જીવ અને ચોવીસ દંડકોમાં મહાકર્મત્વાદિનું પ્રરૂપણ.

૪૫. અજીવ દ્રવ્ય અધ્યયન (પૃ. ૨૩૬૮-૨૩૯૧)

ગણિતાનુયોગ :

પૃ. ૨૪	દ્રવ્યલોક વર્ણન	સૂ. ૫૫	અજીવના બે પ્રકાર.
પૃ. ૨૪	દ્રવ્યલોક વર્ણન	સૂ. ૫૫	રૂપી અજીવના ચાર પ્રકાર.
પૃ. ૨૪	દ્રવ્યલોક વર્ણન	સૂ. ૫૫	અરૂપી અજીવના સાત પ્રકાર.
પૃ. ૬૫૭	ઊર્ધ્વલોક વર્ણન	સૂ. ૪	અરૂપી અજીવના ચાર પ્રકાર.

દ્રવ્યાનુયોગ :

પૃ. ૧૦	દ્રવ્ય વર્ણન	સૂ. ૪	અજીવ-દ્રવ્યના નામ.
પૃ. ૬૫	પર્યાય વર્ણન	સૂ. ૭	અજીવના પર્યાય અને પરિમાણ.
પૃ. ૮૪	પરિણામ વર્ણન	સૂ. ૪	અજીવ પરિણામના ભેદ.
પૃ. ૨૨	દ્રવ્ય વર્ણન	સૂ. ૨૦-૨૨	અજીવ-દ્રવ્યના ભેદ.
પૃ. ૮૪	પરિણામ વર્ણન	સૂ. ૪	અજીવ સંસ્થાન પરિણામ.
પૃ. ૫૨૧	ભાષા વર્ણન	સૂ. ૯	ભાષામાં અજીવત્વના પ્રરૂપણ.
પૃ. ૫૨૧	ભાષા વર્ણન	સૂ. ૧૦	અજીવોની ભાષાનું પ્રરૂપણ.
પૃ. ૫૪૦	યોગ વર્ણન	સૂ. ૧૩	મનના અજીવત્વના નિષેધ.
પૃ. ૫૪૦	યોગ વર્ણન	સૂ. ૧૪	અજીવોના મનના નિષેધ.
પૃ. ૧૭૧૪	ચરમાચરમ વર્ણન	સૂ. ૬	પરિમંડલાદિ સંસ્થાનોના ચરમાચરમત્વ.

૪૬. પુદ્ગલ અધ્યયન (પૃ. ૨૩૯૨-૨૫૮૨)

ધર્મકથાનુયોગ :

ભાગ-૧	ખંડ-૧	પૃ. ૧૯	ઋષભ વર્ણન	સૂ. ૪૮	મણિયોના વર્ણ, ગંધ, સ્પર્શના વર્ણન.
ભાગ-૧	ખંડ-૧	પૃ. ૧૫૫	મહાપદ્મ વર્ણન	સૂ. ૩૯૨	પાંચ કામ ગુણ.
ભાગ-૧	ખંડ-૨	પૃ. ૩૬૧	કાલોદાયી વર્ણન	સૂ. ૬૪૫	અચિત પુદ્ગલાવભાસન ઉદ્યોતન સંબંધી પ્રશ્નોત્તર.
ભાગ-૨	ખંડ-૪	પૃ. ૨૦-૨૨	પ્રદેશીરાજા વર્ણન	સૂ. ૨૦	કાળા વર્ણની મણી, લીલા વર્ણની મણી, લાલ વર્ણની મણી, પીળા વર્ણની મણી, સફેદ વર્ણની મણી, મણિયોની ગંધ, મણિયોના સ્પર્શ સંબંધી વર્ણન.
ભાગ-૨	ખંડ-૬	પૃ. ૧૬૬	પુરણબાળતપસ્વી વર્ણન	સૂ. ૩૫૩	પુદ્ગલને પકડવાની શક્તિના સંબંધમાં પ્રશ્નોત્તર.

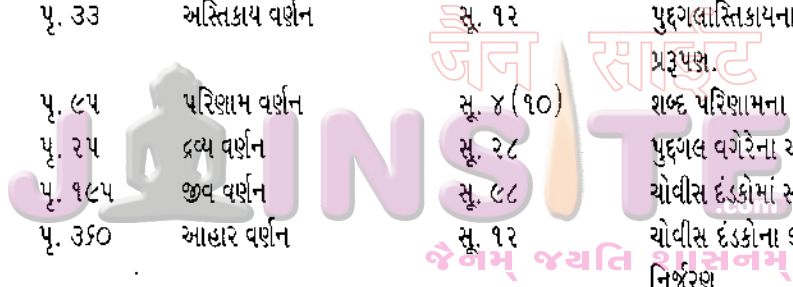
ગણિતાનુયોગ :

પૃ. ૫૭	અધોલોક વર્ણન	સૂ. ૧૨૩ (૩)	અધોલોકમાં અનંત વર્ણાદિ પર્યવ.
પૃ. ૭૧૨	કાળલોક વર્ણન	સૂ. ૩૪	પુદ્ગલ પરાવર્તના ભેદોના પ્રરૂપણ.
પૃ. ૭૧૨	કાળલોક વર્ણન	સૂ. ૩૫	પરમાણુ પુદ્ગલોના અનંતાનન્ત પુદ્ગલ પરાવર્તોના પ્રરૂપણ.
પૃ. ૭૧૨	કાળલોક વર્ણન	સૂ. ૩૬	પુદ્ગલ પરાવર્તના સાત ભેદોના પ્રરૂપણ.

ગ્રન્થ	પૃષ્ઠાંક	અધ્યયન	સૂત્રાંક	વિષય
દ્રવ્યાનુયોગ :				
	પૃ. ૧૧	દ્રવ્ય વર્ણન	સૂ. ૬ (૪)	પુદ્ગલના લક્ષણ.
	પૃ. ૧૧	દ્રવ્ય વર્ણન	સૂ. ૭	બધા દ્રવ્યોમાં વર્ણ, ગંધ, રસ, સ્પર્શ.
	પૃ. ૨૫	દ્રવ્ય વર્ણન	સૂ. ૨૮	જીવ અને પુદ્ગલ વગેરેના અલ્પબહુત્વ.
	પૃ. ૩૦	અસ્તિકાય વર્ણન	સૂ. ૭	પંચાસ્તિકાયોમાં વર્ણાદિના પ્રરૂપણ.
	પૃ. ૪૦-૪૫	પર્યાય વર્ણન	સૂ. ૫	વર્ણ, ગંધ, રસ અને સ્પર્શની અપેક્ષા પર્યાયોના પરિમાણ.
	પૃ. ૪૮-૬૫	પર્યાય વર્ણન	સૂ. ૬	જઘન્ય, ઉત્કૃષ્ટ, અજઘન્ય-અનુત્કૃષ્ટ વર્ણ, ગંધ, રસ, સ્પર્શવાળા નૈરયિક, તિર્યચ, મનુષ્ય અને દેવના પર્યાયોના પરિમાણ.
	પૃ. ૬૬	પર્યાય વર્ણન	સૂ. ૮	પરમાણુ પુદ્ગલના પર્યાયોના પરિમાણ.
	સૂ. ૬૭	પર્યાય વર્ણન	સૂ. ૯	સ્કંધોના પર્યાયોના પરિમાણ.
	સૂ. ૬૯	પર્યાય વર્ણન	સૂ. ૧૦	એકાદિપ્રદેશાવગાઢ પુદ્ગલોના પર્યાયોના પરિમાણ.
	સૂ. ૭૧	પર્યાય વર્ણન	સૂ. ૧૨	એકાદિગુણયુક્ત વર્ણ, ગંધ, રસ અને સ્પર્શવાળા પુદ્ગલોના પર્યાયોના પરિમાણ (પૃ. ૭૧, સૂ. ૧૧ અને ૧૩ થી ૧૯ માં પણ પર્યાયોના પરિમાણ પરમાણુ પુદ્ગલ છે.)
	પૃ. ૯૫	પરિણામ વર્ણન	સૂ. ૪ (૫)	વર્ણ, ગંધ, રસ, સ્પર્શ પરિમાણના પ્રકાર.
	પૃ. ૩૩	અસ્તિકાય વર્ણન	સૂ. ૧૨	પુદ્ગલાસ્તિકાયના પ્રદેશોમાં દ્રવ્ય અને દ્રવ્યદેશાદિના પ્રરૂપણ.
	પૃ. ૯૫	પરિણામ વર્ણન	સૂ. ૪ (૧૦)	શબ્દ પરિણામના પ્રકાર.
	પૃ. ૨૫	દ્રવ્ય વર્ણન	સૂ. ૨૮	પુદ્ગલ વગેરેના અલ્પબહુત્વ.
	પૃ. ૧૯૫	જીવ વર્ણન	સૂ. ૯૯	ચોવીસ દંડકોમાં સમાનવર્ણ.
	પૃ. ૩૬૦	આહાર વર્ણન	સૂ. ૧૨	ચોવીસ દંડકોના જીવો દ્વારા પુદ્ગલોને આહારણ અને નિર્જરણ.
	પૃ. ૩૬૦	આહાર વર્ણન	સૂ. ૧૩	ચોવીસ દંડકોમાં નિર્જરા પુદ્ગલોને જાણવું-સમજવું અને આહારનું પ્રરૂપણ.
	પૃ. ૩૯૬	શરીર વર્ણન	સૂ. ૪	શરીરના પુદ્ગલ ચયન.
	પૃ. ૪૬૫	વિકુર્વણા વર્ણન	સૂ. ૨૧	પુદ્ગલોના ત્રણ દ્વારા વર્ણાદિના પ્રરૂપણ.
	પૃ. ૪૬૪	વિકુર્વણા વર્ણન	સૂ. ૧૯	પુદ્ગલોના ત્રણ દ્વારા વિકુર્વણાકરણ.
	પૃ. ૭૨૦	જ્ઞાન વર્ણન	સૂ. ૧૨૬	છન્નસ્થાદિ દ્વારા પરમાણુ પુદ્ગલાદિને જાણવું-સમજવું.
	પૃ. ૫૬૦	પ્રયોગ વર્ણન	સૂ. ૯	પુદ્ગલ ગતિના સ્વરૂપ.
	પૃ. ૭૨૧	જ્ઞાન વર્ણન	સૂ. ૧૨૭	નિર્જરા પુદ્ગલોને જાણવું-સમજવું.
	પૃ. ૭૩૨	જ્ઞાન વર્ણન	સૂ. ૧૪૯	નૈગમાદિ નયોથી પરમાણુ પુદ્ગલાદિના ભંગ.
	પૃ. ૮૫૯	લેશ્યા વર્ણન	સૂ. ૨૧	સલેશ્ય ચોવીસ દંડકોમાં પણ એક સરખા નથી.
	પૃ. ૧૨૦૮	કર્મ વર્ણન	સૂ. ૧૬૪	આઠ કર્મોમાં વર્ણાદિના પ્રરૂપણ.
	પૃ. ૧૨૮૧	તિર્યચગતિ વર્ણન	સૂ. ૩૬ (૧૪)	ઉત્પલપત્રમાં વર્ણ, ગંધ આદિ.
	પૃ. ૧૪૦૭	દેવગતિ વર્ણન	સૂ. ૨૮	વૈમાનિક દેવોના શરીરોના વર્ણ, ગંધ અને સ્પર્શ.
	પૃ. ૧૪૧૩	દેવગતિ વર્ણન	સૂ. ૩૯	દેવોના શબ્દાદિના શ્રવણ સ્થાન.
	પૃ. ૧૫૪૪	ગર્ભ વર્ણન	સૂ. ૭	ગર્ભમાં ઉત્પન્ન જીવના વર્ણાદિ.
	પૃ. ૧૫૬૭	યુગ્મ વર્ણન	સૂ. ૮	વર્ણાદિ પર્યાયોની અપેક્ષા કૃતયુગ્માદિના પ્રરૂપણ.

ગ્રન્થ	પૃષ્ઠાંક	અધ્યયન	સૂત્રાંક	વિષય
દ્રવ્યાનુયોગ :	પૃ. ૨૮	અસ્તિકાય વર્ણન	સૂ. ૨	પુદ્ગલાસ્તિકાયની પ્રવૃત્તિ.
	પૃ. ૨૯	અસ્તિકાય વર્ણન	સૂ. ૩	પુદ્ગલાસ્તિકાયના પર્યાયવાચી.
	પૃ. ૪૧૮	શરીર વર્ણન	સૂ. ૨૦-૨૧	શરીરોના વર્ણ, રસાદિ.
	પૃ. ૪૭૬	ઈન્દ્રિય વર્ણન	સૂ. ૫	છદ્મસ્ય દ્વારા શબ્દ વર્ણન.
	પૃ. ૪૭૭	ઈન્દ્રિય વર્ણન	સૂ. ૫	કેવળી દ્વારા શબ્દ વર્ણન.
	પૃ. ૫૧૫	ઉચ્છ્વાસ વર્ણન	સૂ. ૪	વૈમાનિક દેવોના શ્વાસોચ્છ્વાસના રૂપમાં પરિણમિત પુદ્ગલોના પ્રરૂપણ.
	પૃ. ૫૧૫	ઉચ્છ્વાસ વર્ણન	સૂ. ૫	નૈરયિકોના શ્વાસોચ્છ્વાસના રૂપમાં પરિણમિત પુદ્ગલોના પ્રરૂપણ.
	પૃ. ૧૧૦૨	કર્મ વર્ણન	સૂ. ૩૧	જીવો દ્વારા દ્વિસ્થાનિકાદિ નિર્વર્તિત પુદ્ગલોના પાપકર્મના રૂપમાં ચયાદિના પ્રરૂપણ.
	પૃ. ૧૫૭૮	યુગ્મ વર્ણન	સૂ. ૨૨ (૧૪)	કૃતયુગ્મ અકેન્દ્રિયાદિ જીવોના વર્ણાદિ.
	પૃ. ૧૬૭૬	આત્મા વર્ણન	સૂ. ૪	આત્મા દ્વારા શબ્દોના અનુભૂતિ સ્થાનના પ્રરૂપણ.
	પૃ. ૧૭૦૩	સમુદ્ઘાત વર્ણન	સૂ. ૧૯	કેવળી સમુદ્ઘાતથી નિર્જિજ્ઞ ચરમ પુદ્ગલોના સૂક્ષ્માદિનું પ્રરૂપણ.
	પૃ. ૧૭૧૧	ચરમાચરમ વર્ણન	સૂ. ૨	નૈરયિકના વર્ણ, ગંધ, રસ અને સ્પર્શ ચરમ અને અચરમ.
	પૃ. ૧૭૧૮	ચરમાચરમ વર્ણન	સૂ. ૮	દ્રવ્યાદિની અપેક્ષા પરમાણુ પુદ્ગલના ચરમાચરમ.
	પૃ. ૧૭૧૮	ચરમાચરમ વર્ણન	સૂ. ૯	પરમાણુ પુદ્ગલ અને સ્કંધોમાં ચરમાચરમ.
	પૃ. ૧૭૩૨-૩૪	અજીવ દ્રવ્ય વર્ણન	સૂ. ૫	વર્ણ પરિણતાદિના સો ભેદ.
	પૃ. ૧૭૩૪-૩૫	અજીવ દ્રવ્ય વર્ણન	સૂ. ૬	ગંધ પરિણતાદિના ૪૬ ભેદ.
	પૃ. ૧૭૩૫-૩૮	અજીવ દ્રવ્ય વર્ણન	સૂ. ૭	રસ પરિણતાદિના સો ભેદ.
	પૃ. ૧૭૩૮-૪૩	અજીવ દ્રવ્ય વર્ણન	સૂ. ૮	સ્પર્શ પરિણતાદિના ૧૮૪ ભેદ.
	પૃ. ૧૨૧૨	કર્મ વર્ણન	સૂ. ૧૭૦	અલ્પમહાકર્માદિ યુક્ત જીવના બંધાદિ પુદ્ગલોનું પરિણમન.
	પૃ. ૧૨૧૩	કર્મ વર્ણન	સૂ. ૧૭૧	કર્મ પુદ્ગલોના કાળ પક્ષના પ્રરૂપણ.

પ્રકીર્ણક (પૃ. ૨૫૮૩-૨૬૧૩)

ધર્મકથાનુયોગ :

ભાગ-૧	ખંડ-૧	પૃ. ૧૫૫	મહાપદ્મ વર્ણન	સૂ. ૩૯૪	સાત ભય સ્થાન.
ભાગ-૧	ખંડ-૧	પૃ. ૧૫૫	મહાપદ્મ વર્ણન	સૂ. ૩૯૫	આઠ મદ સ્થાન.
ભાગ-૧	ખંડ-૧	પૃ. ૨૩૧	ભરતચકવર્તી વર્ણન	સૂ. ૫૫૮	નવ નિધિયોની ઉત્પત્તિ.
ભાગ-૨	ખંડ-૬	પૃ. ૧૩૬	ઉંબરદત્ત વર્ણન	સૂ. ૨૯૬	અષ્ટાંગ આયુર્વેદ ચિકિત્સાના નામ.

દ્રવ્યાનુયોગ :

પૃ. ૯૧	પરિણામ વર્ણન	સૂ. ૨	ચારિત્ર પરિણામના પાંચ પ્રકાર.
પૃ. ૧૧૬	જીવ વર્ણન	સૂ. ૨૧	સક્રાયિક-અક્રાયિક જીવ.
પૃ. ૧૧૭	જીવ વર્ણન	સૂ. ૨૧	પરિત વગેરે જીવ.
પૃ. ૧૧૭	જીવ વર્ણન	સૂ. ૨૧	પર્યાપ્ત વગેરે જીવ.
પૃ. ૧૧૭	જીવ વર્ણન	સૂ. ૨૧	સૂક્ષ્મ વગેરે જીવ.

ગ્રન્થ	પૃષ્ઠાંક	અધ્યયન	સૂત્રાંક	વિષય
દ્રવ્યાનુયોગ :	પૃ. ૧૧૭	જીવ વર્ણન	સૂ. ૨૧	ભવસિદ્ધિક વગેરે જીવ.
	પૃ. ૧૧૭	જીવ વર્ણન	સૂ. ૨૧	ત્રસ વગેરે જીવ.
	પૃ. ૧૧૮	જીવ વર્ણન	સૂ. ૨૧	ચક્ષુદર્શન વગેરે જીવ.
	પૃ. ૧૧૯	જીવ વર્ણન	સૂ. ૨૧	પૃથ્વીકાષિક સાત પ્રકારના જીવ.
	પૃ. ૧૨૦	જીવ વર્ણન	સૂ. ૨૧	પૃથ્વીકાષિકાદિ દસ પ્રકારના જીવ.
	પૃ. ૧૩૦	જીવ વર્ણન	સૂ. ૪૪	પૃથ્વીકાષિકાદિ નવ પ્રકારના જીવ.
	પૃ. ૧૮૪	જીવ વર્ણન	સૂ. ૯૧	કાળાદેશની અપેક્ષા સપ્રદેશાદિ.
	પૃ. ૧૮૫	જીવ વર્ણન	સૂ. ૯૧	કાળાદેશની અપેક્ષા ભવસિદ્ધિક વગેરે.
	પૃ. ૧૮૭	જીવ વર્ણન	સૂ. ૯૧	કાળાદેશની અપેક્ષા પર્યાપ્તિઓ.
	પૃ. ૨૬૪	પ્રથમાપ્રથમ વર્ણન	સૂ. ૨	ચોવીસ દંડકમાં ભવસિદ્ધિક દ્વારા પ્રથમાપ્રથમ.
	પૃ. ૨૬૯	પ્રથમાપ્રથમ વર્ણન	સૂ. ૨	ચોવીસ દંડકમાં પર્યાપ્ત દ્વારા પ્રથમાપ્રથમ.
	પૃ. ૩૭૭	આહાર વર્ણન	સૂ. ૨૬	ભવસિદ્ધિક આહારક અને અનાહારક.
	પૃ. ૩૮૨	આહાર વર્ણન	સૂ. ૨૬ (૧૩)	પર્યાપ્ત આહારક અને અનાહારક.
	પૃ. ૬૯૩	જ્ઞાન વર્ણન	સૂ. ૧૧૭	અવધિજ્ઞાનીના અધ્યવસાય.
	પૃ. ૭૦૧	જ્ઞાન વર્ણન	સૂ. ૧૨૦ (૩)	સક્રમિક-અક્રમિક જ્ઞાની છે અને અજ્ઞાની છે.
	પૃ. ૭૦૧	જ્ઞાન વર્ણન	સૂ. ૧૨૦	સૂક્ષ્મ-બાદર જીવ જ્ઞાની છે અને અજ્ઞાની છે.
	પૃ. ૭૦૨	જ્ઞાન વર્ણન	સૂ. ૧૨૦ (૫)	પર્યાપ્તક-અપર્યાપ્તક જ્ઞાની છે અને અજ્ઞાની છે.
	પૃ. ૭૦૩	જ્ઞાન વર્ણન	સૂ. ૧૨૦ (૬)	ભવસ્થ-અભવસ્થ જીવ જ્ઞાની છે અને અજ્ઞાની છે.
	પૃ. ૭૦૪	જ્ઞાન વર્ણન	સૂ. ૧૨૦ (૭)	ભવસિદ્ધિક-અભવસિદ્ધિક જ્ઞાની છે અને અજ્ઞાની છે.
	પૃ. ૭૦૪-૦૮	જ્ઞાન વર્ણન	સૂ. ૧૨ (૯)	લબ્ધિ-અલબ્ધિ જીવ જ્ઞાની છે અને અજ્ઞાની છે.
	પૃ. ૭૧૦	જ્ઞાન વર્ણન	સૂ. ૧૨૦ (૧૬)	આભિનિબોધિક વગેરે જ્ઞાનોના વિષય.
	પૃ. ૭૧૩	જ્ઞાન વર્ણન	સૂ. ૧૨૦ (૧૮)	જ્ઞાની-અજ્ઞાનીના અંતરકાળ.
	પૃ. ૭૧૪	જ્ઞાન વર્ણન	સૂ. ૧૨૦ (૧૯)	જ્ઞાની-અજ્ઞાનીના અલ્પબહુત્વ.
	પૃ. ૭૧૫	જ્ઞાન વર્ણન	સૂ. ૧૨૦ (૨૦)	જ્ઞાની-અજ્ઞાનીના પર્યાય.
	પૃ. ૭૪૬-૫૩	જ્ઞાન વર્ણન	સૂ. ૧૬૨	છ ભવોના પ્રરૂપણ.
	પૃ. ૭૫૩-૫૬	જ્ઞાન વર્ણન	સૂ. ૧૬૩	સ્વર મંડળ.
	પૃ. ૭૫૭-૫૯	જ્ઞાન વર્ણન	સૂ. ૧૯૫	નવ કાવ્યરસ.
	પૃ. ૭૮૭	જ્ઞાન વર્ણન	સૂ. ૧૯૫	સાત નય.
	પૃ. ૭૯૬	સંયત વર્ણન	સૂ. ૬ (૧)	પાંચ પ્રકારના નિર્ગ્રંથ.
	પૃ. ૭૯૮	સંયત વર્ણન	સૂ. ૬ (૩)	પુલાક વગેરે સરાગ અને વીતરાગ.
	પૃ. ૭૯૯	સંયત વર્ણન	સૂ. ૬ (૪)	પુલાક વગેરે સ્થિત કલ્પ અને અસ્થિત કલ્પ.
	પૃ. ૭૯૯	સંયત વર્ણન	સૂ. ૬ (૫)	પુલાક વગેરેના ચારિત્ર.
	પૃ. ૮૦૦	સંયત વર્ણન	સૂ. ૬ (૬)	પુલાક વગેરેની પ્રતિસેવના.
	પૃ. ૮૦૧	સંયત વર્ણન	સૂ. ૬ (૮)	પુલાક વગેરેના તીર્થ.
	પૃ. ૮૦૧	સંયત વર્ણન	સૂ. ૬ (૯)	પુલાક વગેરેના લિંગ.
	પૃ. ૮૦૨	સંયત વર્ણન	સૂ. ૬ (૧૧)	પુલાક વગેરેના ક્ષેત્ર.
	પૃ. ૮૦૨	સંયત વર્ણન	સૂ. ૬ (૧૩)	પુલાક વગેરેના કાળ.

ग्रन्थ	पृष्ठांक	अध्ययन	सूत्रांक	विषय
द्रव्यानुयोग :	पृ. ८०७	संयत वर्षान	सू. ६ (१४)	पुलाक वगेरेना संयम
	पृ. ८०८	संयत वर्षान	सू. ६	पुलाक वगेरेना यारित्र पर्यव.
	पृ. ८१०	संयत वर्षान	सू. ६ (२०)	पुलाक वगेरेना परिभाष.
	पृ. ८१३	संयत वर्षान	सू. ६ (२४)	पुलाक वगेरेना परित्याग अने प्राप्ति.
	पृ. ८१४	संयत वर्षान	सू. ६ (२७)	पुलाक वगेरेना भवग्रहण.
	पृ. ८१४	संयत वर्षान	सू. ६ (२८)	पुलाक वगेरेना आकर्ष.
	पृ. ८१५	संयत वर्षान	सू. ६ (२९)	पुलाक वगेरेना काण.
	पृ. ८१५	संयत वर्षान	सू. ६ (३०)	पुलाक वगेरेना अंतरकाण.
	पृ. ८१६	संयत वर्षान	सू. ६ (३२)	पुलाक वगेरेना क्षेत्र.
	पृ. ८१६	संयत वर्षान	सू. ६ (३३)	पुलाक वगेरेना स्पर्शन.
	पृ. ८१७	संयत वर्षान	सू. ६ (३४)	पुलाक वगेरेना भाव.
	पृ. ८१८	संयत वर्षान	सू. ६ (३५)	पुलाक वगेरेना परिभाष.
	पृ. ८१८	संयत वर्षान	सू. ६ (३६)	पुलाक वगेरेना अल्पबहुत्व.
	पृ. ८२०	संयत वर्षान	सू. ७ (३)	सामायिक संयत वगेरे सरागी अने वीतरागी.
	पृ. ८२१	संयत वर्षान	सू. ७ (४)	सामायिक संयत वगेरे स्थितकल्पी अने अस्थितकल्पी.
	पृ. ८२३	संयत वर्षान	सू. ७ (८)	सामायिक संयत वगेरेना तीर्थ.
	पृ. ८२३	संयत वर्षान	सू. ७ (९)	सामायिक संयत वगेरेना विंग.
	पृ. ८२३	संयत वर्षान	सू. ७ (११)	सामायिक संयत वगेरेना क्षेत्र.
	पृ. ८२४	संयत वर्षान	सू. ७ (१२)	सामायिक संयत वगेरेना काण.
	पृ. ८२८	संयत वर्षान	सू. ७ (१४)	सामायिक संयत वगेरेना संयम स्थान.
	पृ. ८२९	संयत वर्षान	सू. ७ (१५)	सामायिक संयत वगेरेना यारित्र पर्यव.
	पृ. ८३२	संयत वर्षान	सू. ७ (२०)	सामायिक संयत वगेरेना परिभाष.
	पृ. ८३४	संयत वर्षान	सू. ७ (२४)	सामायिक संयत वगेरेना परित्याग अने प्राप्ति.
	पृ. ८३५	संयत वर्षान	सू. ७ (२७)	सामायिक संयत वगेरेना भवग्रहण.
	पृ. ८३६	संयत वर्षान	सू. ७ (२८)	सामायिक संयत वगेरेना आकर्ष.
	पृ. ८३६	संयत वर्षान	सू. ७ (२९)	सामायिक संयत वगेरेना काण.
	पृ. ८३६	संयत वर्षान	सू. ७ (३०)	सामायिक संयत वगेरेना अंतर.
	पृ. ८३८	संयत वर्षान	सू. ७ (३२)	सामायिक संयत वगेरेना क्षेत्र.
	पृ. ८३९	संयत वर्षान	सू. ७ (३३)	सामायिक संयत वगेरेनी स्पर्शना.
	पृ. ८३९	संयत वर्षान	सू. ७ (३४)	सामायिक संयत वगेरेना भाव.
	पृ. ८३९	संयत वर्षान	सू. ७ (३५)	सामायिक संयत वगेरेना परिभाष.
	पृ. ८४०	संयत वर्षान	सू. ७ (३६)	सामायिक संयत वगेरेना अल्पबहुत्व.
	पृ. ८७६	क्रिया वर्षान	सू. ७८	भवसिद्धिकोनी अन्तःक्रियानो काण.
	पृ. ८७८	क्रिया वर्षान	सू. ७९	बंध अने मोक्षना ज्ञाता अंत करवावाणा होय छे.
	पृ. ११०६	कर्म वर्षान	सू. ७६ (३)	कृष्णपाक्षिक-शुक्लपाक्षिक द्वारा पापकर्म बंधन.
	पृ. ११२२	कर्म वर्षान	सू. ५८-५९	छर्यापक्षिक अने साम्प्रदायिकनी अपेक्षा बंध भेद.
	पृ. ११३६	कर्म वर्षान	सू. ७९ (५)	भवसिद्धिक वगेरेनी अपेक्षा आठ कर्मोना बंध.
	पृ. ११३६	कर्म वर्षान	सू. ७९	यशुदर्शन वगेरेनी अपेक्षा आठ कर्मोना बंध.
	पृ. ११३७	कर्म वर्षान	सू. ७९	पर्याप्त-अपर्याप्त वगेरेनी अपेक्षा आठ कर्मोना बंध.

ગ્રન્થ	પૃષ્ઠાંક	અધ્યયન	સૂત્રાંક	વિષય
દ્રવ્યાનુયોગ :	પૃ. ૧૧૩૭	કર્મ વર્ણન	સૂ. ૭૯	પરિત-અપરિત વગેરેની અપેક્ષા આઠ કર્મોના બંધ.
	પૃ. ૧૧૩૮	કર્મ વર્ણન	સૂ. ૭૯ (૧૪)	સૂક્ષ્મ-બાહર વગેરેની અપેક્ષા આઠ કર્મોના બંધ.
	પૃ. ૧૧૭૧	કર્મ વર્ણન	સૂ. ૧૨૮ (૩)	કૃષ્ણપાશ્વિક-શુક્લપાશ્વિક ક્રિયાવાળી વગેરે જીવોના આયુબંધ.
	પૃ. ૧૨૧૫	કર્મ વર્ણન	સૂ. ૧૭૪	કર્મવિશોધિની અપેક્ષા ૧૪ જીવ સ્થાનોના નામ.
	પૃ. ૧૨૬૪	તિર્યચગતિ વર્ણન	સૂ. ૮	અલ્પવૃષ્ટિ મહાવૃષ્ટિના હેતુઓના પ્રરૂપણ.
	પૃ. ૧૨૬૭	તિર્યચગતિ વર્ણન	સૂ. ૧૧ (૮)	એકેન્દ્રિય જીવોના અઠાર પાપ.
	પૃ. ૧૨૭૯	તિર્યચગતિ વર્ણન	સૂ. ૩૫ (૨)	ઉત્પલ પત્રાદિ જીવોના પરિમાણ.
	પૃ. ૧૨૮૨	તિર્યચગતિ વર્ણન	સૂ. ૩૫ (૧૭)	ઉત્પલ પત્રાદિના જીવ વિરત અને અવિરત.
	પૃ. ૧૨૮૩	તિર્યચગતિ વર્ણન	સૂ. ૩૫ (૨૬)	ઉત્પલ-પત્રાદિના જીવોના અનુબંધ.
	પૃ. ૧૨૮૩	તિર્યચગતિ વર્ણન	સૂ. ૩૫ (૨૭)	ઉત્પલ પત્રાદિના જીવોના સંવેધ.
	પૃ. ૧૨૮૫	તિર્યચગતિ વર્ણન	સૂ. ૩૫	ઉત્પલ પત્રાદિના જીવોની પૂર્વોત્પત્તિ.
	પૃ. ૧૫૬૮	યુગ્મ વર્ણન	સૂ. ૧૧	દર્શન પર્યાયોની અપેક્ષા કૃતયુગ્માદિના પ્રરૂપણ.
	પૃ. ૧૫૭૨	યુગ્મ વર્ણન	સૂ. ૧૭	શુદ્રકૃતયુગ્માદિ ભવસિદ્ધિક-અભવસિદ્ધિક નૈરયિકોના ઉત્પાતાદિના પ્રરૂપણ.
	પૃ. ૧૫૭૩	યુગ્મ વર્ણન	સૂ. ૧૯	શુદ્રકૃતયુગ્માદિ કૃષ્ણપાશ્વિક-શુક્લપાશ્વિક નૈરયિકોના ઉત્પાતાદિ.
	પૃ. ૧૫૭૭	યુગ્મ વર્ણન	સૂ. ૨૨ (૩)	કૃતયુગ્માદિ એકેન્દ્રિયના અપહાર.
	પૃ. ૧૫૭૮	યુગ્મ વર્ણન	સૂ. ૨૨ (૧૭)	કૃતયુગ્માદિ એકેન્દ્રિય અવિરત હોય છે.
	પૃ. ૧૫૭૯	યુગ્મ વર્ણન	સૂ. ૨૨	કૃતયુગ્માદિ એકેન્દ્રિય જીવોની સર્વપ્રાણ-ચાવત્-બધામાં પૂર્વોત્પત્તિ.
	પૃ. ૧૫૮૩	યુગ્મ વર્ણન	સૂ. ૨૬	ભવસિદ્ધિક-અભવસિદ્ધિક મહાયુગ્મવાળા એકેન્દ્રિયોમાં ઉત્પાતાદિ ભત્રીસ દ્વારોના પ્રરૂપણ.
	પૃ. ૧૫૮૫	યુગ્મ વર્ણન	સૂ. ૩૦	ભવસિદ્ધિક-અભવસિદ્ધિક મહાયુગ્મવાળા દ્વીન્દ્રિયોમાં ઉત્પાતાદિ ભત્રીસ દ્વારોના પ્રરૂપણ.
	પૃ. ૧૭૦૯	ચરમાચરમ વર્ણન	સૂ. ૨ (૧)	નૈરયિક વગેરે ભવ ચરમની અપેક્ષા ચરમ અને અચરમ.
	પૃ. ૧૭૧૦	ચરમાચરમ વર્ણન	સૂ. ૨ (૭)	નૈરયિક વગેરે ભાવ ચરમની અપેક્ષા ચરમ અને અચરમ.
	પૃ. ૧૭૧૨	ચરમાચરમ વર્ણન	સૂ. ૩ (૩)	ભવસિદ્ધિક વગેરે જીવ ચરમ અને અચરમ.
	પૃ. ૧૭૧૪	ચરમાચરમ વર્ણન	સૂ. ૩ (૧૪)	પર્યાપ્તક-અપર્યાપ્તક ચરમ અને અચરમ
	પૃ. ૧૭૭૭	પુદ્ગલ વર્ણન	સૂ. ૨૧	ચક્ષુદર્શન વગેરે વર્ણાદિ રહિત.
	પૃ. ૧૮૨૭	પુદ્ગલ વર્ણન	સૂ. ૫૬	વ્યવહારનય નિશ્ચયનયથી વર્ણાદિના પ્રરૂપણ.
	પૃ. ૧૬૭૫	આત્મા વર્ણન	સૂ. ૧	દર્શનની અપેક્ષા આત્મસ્વરૂપ.
	પૃ. ૧૬૦૩	ગમ્મા વર્ણન	સૂ. ૩ (૨)	નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થવાવાળા અસંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિકોના પરિમાણ વીસ દ્વારોનું પ્રરૂપણ.
	પૃ. ૧૬૦૪	ગમ્મા વર્ણન	સૂ. ૩ (૧૮)	નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થવાવાળા અસંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિકોના પ્રશસ્ત-અપ્રશસ્ત અધ્યવસાય.

જાઈન્સ સાઈટ

JAINSITE

જાઈન્સ સાઈટ

द्रव्यानुयोग

परिशिष्ट-२

संकलनमां प्रयुक्त आगमोना स्थल निर्देश

પરિશિષ્ટ - ૨

સંકલનમાં પ્રયુક્ત આગમોના સ્થળ નિર્દેશ (આગમોના ક્રમથી અધ્યયન, ઉદ્દેશક, સૂત્રાંક ક્રમબદ્ધ કરેલ છે.)

પૃષ્ઠાંક	સ્થળ નિર્દેશ	પૃષ્ઠાંક	સ્થળ નિર્દેશ
૩૯. ગર્ભ અધ્યયન (પૃ. ૨૧૧૩-૨૧૪૪)		૪૦. યુગ્મ અધ્યયન (પૃ. ૨૧૪૫-૨૧૯૮)	
સ્થાનાંગ સૂત્ર		સ્થાનાંગ સૂત્ર	
૨૧૪૪	અ. ૧ સુ. ૨૬	૨૧૨૪-૩૮	શ. ૩૪ ઇ/૧ ડ.૧ સુ. ૧-૬૮
૨૧૧૬	અ. ૨ ડ. ૩ સુ. ૭૯	૨૧૩૮	શ. ૩૪ ઇ/૧ ડ.૨ સુ. ૧
૨૧૨૩	ટિ. અ. ૩ ડ. ૪ સુ. ૨૦૯	૨૧૩૮	શ. ૩૪ ઇ/૧ ડ.૩ સુ. ૧-૨
૨૧૨૪	ટિ. અ. ૩ ડ. ૪ સુ. ૨૨૫	૨૧૩૯	શ. ૩૪ ઇ/૧ ડ.૩-૫ સુ. ૨-૩
૨૧૧૬	અ. ૪ ડ. ૨ સુ. ૨૯૪	૨૧૩૯	શ. ૩૪ ઇ/૧ ડ.૧-૧૧ સુ. ૫(૨)
૨૧૨૧	અ. ૪ ડ. ૪ સુ. ૩૭૬	૨૧૩૮-૩૯	શ. ૩૪ ઇ/૧ ડ.૪-૧૧
૨૧૧૮	અ. ૪ ડ. ૪ સુ. ૩૭૭	જીવાભિગમ સૂત્ર	
૨૧૧૬-૧૮	અ. ૫ ડ. ૨ સુ. ૪૧૬	૨૧૩૯	પઢિ. ૩ સુ. ૧૪૬
૨૧૪૪	અ. ૫ ડ. ૩ સુ. ૪૬૧	૨૧૩૯-૪૦	પઢિ. ૩ સુ. ૧૫૪
સમવાયાંગ સૂત્ર		૨૧૪૦	પઢિ. ૩ સુ. ૧૭૪
૨૧૪૦-૪૧	સમ. ૧૭ સુ. ૧	૨૧૪૦	પઢિ. ૩ સુ. ૧૭૫-૧૭૬(અ)
વ્યાખ્યાપ્રજ્ઞપિ સૂત્ર		૪૦. યુગ્મ અધ્યયન (પૃ. ૨૧૪૫-૨૧૯૮)	
૨૧૨૪	શ. ૧ ડ. ૭ સુ. ૭-૮	સ્થાનાંગ સૂત્ર	
૨૧૨૦-૨૧	શ. ૧ ડ. ૭ સુ. ૧૦-૧૧	૨૧૪૮	ટિ. અ. ૪ ડ. ૩ સુ. ૩૧૬
૨૧૨૩	શ. ૧ ડ. ૭ સુ. ૧૬-૧૭	વ્યાખ્યાપ્રજ્ઞપિ સૂત્ર	
૨૧૨૪	શ. ૧ ડ. ૭ સુ. ૧૮	૨૧૬૬	ટિ. શ. ૧૧ ડ. ૧ સુ. ૧
૨૧૧૮-૨૦	શ. ૧ ડ. ૭ સુ. ૧૯-૨૦	૨૧૪૭	શ. ૧૮ ડ. ૪ સુ. ૪
૨૧૨૨	શ. ૧ ડ. ૭ સુ. ૨૧-૨૨(ક)	૨૧૪૮-૪૯	શ. ૧૮ ડ. ૪ સુ. ૫-૧૨
૨૧૨૧-૨૨	શ. ૨ ડ. ૫ સુ. ૨-૬	૨૧૪૯	શ. ૧૮ ડ. ૪ સુ. ૧૩-૧૭
૨૧૨૨	શ. ૨ ડ. ૫ સુ. ૭	૨૧૪૭	ટિ. શ. ૨૫ ડ. ૪ સુ. ૧
૨૧૨૩	શ. ૨ ડ. ૫ સુ. ૮	૨૧૪૭-૪૮	શ. ૨૫ ડ. ૪ સુ. ૨-૭
૨૧૪૪	ટિ. શ. ૨ ડ. ૧ સુ. ૨૬	૨૧૪૯-૫૧	શ. ૨૫ ડ. ૪ સુ. ૨૮-૪૦
૨૧૪૪	ટિ. શ. ૨ ડ. ૧ સુ. ૨૭-૨૯	૨૧૫૧-૫૨	શ. ૨૫ ડ. ૪ સુ. ૪૧-૪૬
૨૧૨૧	શ. ૧૨ ડ. ૫ સુ. ૩૬	૨૧૫૨-૫૩	શ. ૨૫ ડ. ૪ સુ. ૪૭-૫૪
૨૧૪૧-૪૪	શ. ૧૩ ડ. ૭ સુ. ૨૩-૪૪	૨૧૫૩	શ. ૨૫ ડ. ૪ સુ. ૫૫-૬૧
૨૧૨૧	ટિ. શ. ૨૦ ડ. ૩ સુ. ૨	૨૧૫૩-૫૪	શ. ૨૫ ડ. ૪ સુ. ૬૨-૭૪
		૨૧૫૫	શ. ૨૫ ડ. ૪ સુ. ૭૫-૭૭
		૨૧૫૫	શ. ૨૫ ડ. ૪ સુ. ૭૮-૭૯

पृष्ठांक	स्थल निर्देश	पृष्ठांक	स्थल निर्देश
२१५६	टि. शा. २५ उ. ८ सु. ३	२१७६	शा. ३५ ४/ए. उ. १-११
२१५५-५६	शा. ३१ उ. १ सु. २	२१७६	शा. ३५ ५/ए. उ. १-११
२१५६-५८	शा. ३१ उ. १ सु. ३-१४	२१७६	शा. ३५ ६/ए. उ. १-११
२१५८-५९	शा. ३१ उ. २ सु. १-९	२१७६	शा. ३५ ७/ए. उ. १-११
२१५९-६०	शा. ३१ उ. ३ सु. १-४	२१७६	शा. ३५ ८/ए. उ. १-११
२१६०	शा. ३१ उ. ४ सु. १-४	२१७७	शा. ३५ ९-१२/ए. उ. १-११
२१६१	शा. ३१ उ. ५ सु. १-४	२१७७-७८	शा. ३६ उ. १ सु. १-४
२१६१	शा. ३१ उ. ६ सु. १-२	२१७८-७९	शा. ३६ १/बि. उ. २-११
२१६१	शा. ३१ उ. ७ सु. १	२१७९	शा. ३६ २/बि. उ. १-११
२१६१	शा. ३१ उ. ८ सु. १	२१७९	शा. ३६ ३/बि. उ. १-११
२१६२	शा. ३१ उ. ९-१२ सु. १	२१७९	शा. ३६ ४/बि. उ. १-११
२१६२	शा. ३१ उ. १३-१६ सु. १	२१७९	शा. ३६ ५-८/बि. उ. १-११
२१६२	शा. ३१ उ. १७-२० सु. १	२१८०	शा. ३६ ९-१२/बि. उ. १-११
२१६२	शा. ३१ उ. २१-२४ सु. १	२१८०	शा. ३७ उ. १-१२
२१६२	शा. ३१ उ. २५-२८ सु. १	२१८०	शा. ३८
२१६२-६३	शा. ३२ उ. १ सु. १-६	२१८०-८१	शा. ३९
२१६३	शा. ३२ उ. २-२८ सु. १-६	२१८१-८३	शा. ४० १/स.पं. उ. १ सु. १-६
२१६४-६६	शा. ३५ १/ए. उ. १ सु. १(१-२)	२१८३-८४	शा. ४० १/स.पं. उ. २-११
२१६६-७२	शा. ३५ १/ए. उ. १ सु. २-२३	२१८४	शा. ४० २/स.पं. उ. १
२१७२-७३	शा. ३५ १/ए. उ. २ सु. १-४	२१८४-८५	शा. ४० २/स.पं. उ. २-११
२१७३	शा. ३५ १/ए. उ. ३ सु. १	२१८५	शा. ४० ३/स.पं. उ. १-११
२१७३	शा. ३५ १/ए. उ. ४ सु. १	२१८५	शा. ४० ४/स.पं. उ. १-११
२१७३	शा. ३५ १/ए. उ. ५ सु. १	२१८५	शा. ४० ५/स.पं. उ. १-११
२१७४	शा. ३५ १/ए. उ. ६ सु. १	२१८५-८६	शा. ४० ६/स.पं. उ. १-११
२१७४	शा. ३५ १/ए. उ. ७ सु. १	२१८६	शा. ४० ७/स.पं. उ. १-११
२१७४	शा. ३५ १/ए. उ. ८ सु. १	२१८६	शा. ४० ८/स.पं. उ. १-११
२१७४	शा. ३५ १/ए. उ. ९ सु. १	२१८६	शा. ४० ९/स.पं. उ. १-११
२१७४	शा. ३५ १/ए. उ. १० सु. १	२१८६	शा. ४० १०/स.पं. उ. १-११
२१७४	शा. ३५ १/ए. उ. ११ सु. १	२१८६-८७	शा. ४० ११-१४/स.पं. उ. १-११
२१७५	शा. ३५ २/ए. उ. १ सु. १-६	२१८७-८८	शा. ४० १५/स.पं. उ. १-११
२१७५	शा. ३५ २/ए. उ. २-११	२१८८	शा. ४० १६/स.पं. उ. १-११
२१७६	शा. ३५ ३/ए. उ. १-११	२१८८	शा. ४० १७-२१/स.पं. उ. १-११

पृष्ठांक	स्थल निर्देश		
२१८९	श. ४०		सु. १
२१८९	श. ४१	उ. १	सु. १
२१८९-९२	श. ४१	उ. १	सु. २-११
२१९२-९३	श. ४१	उ. २	सु. १-३
२१९३-९४	श. ४१	उ. ३	सु. १-३
२१९४	श. ४१	उ. ४	सु. १-३
२१९४-९५	श. ४१	उ. ५	सु. १-३
२१९५	श. ४१	उ. ६	सु. १
२१९५	श. ४१	उ. ७	सु. १
२१९५	श. ४१	उ. ८	सु. १
२१९५	श. ४१	उ. ९-१२	सु. १
२१९५	श. ४१	उ. १३-१६	सु. १
२१९५	श. ४१	उ. १७-२०	सु. १
२१९६	श. ४१	उ. २१-२४	सु. १
२१९६	श. ४१	उ. २५-२८	सु. १-२
२१९६	श. ४१	उ. २९-५६	सु. १-८
२१९७	श. ४१	उ. ५७-८४	सु. १-९
२१९७-९८	श. ४१	उ. ८५-११२	सु. १-४
२१९८	श. ४१	उ. ११३-१४०	सु. १
२१९८	श. ४१	उ. १४१-१६८	सु. १
२१९८	श. ४१	उ. १६९-१९६	सु. १-२

प्रज्ञापना सूत्र

२१५६	टि. पद. ६	सु. ६३९(१-२६)
२१५७	टि. पद. ६	सु. ६४०-६४७

४१. गम्मा अध्ययन (पृ. २१९९-२२९७)

व्याख्याप्रज्ञप्ति सूत्र (भगवती सूत्र)

२२०१	श. २४	उ. १	सु. १-२ गा. १-३
२२०१-२७	श. २४	उ. १	सु. ३-११७
२२२८-३४	श. २४	उ. २	सु. २-२७
२२३५-३८	श. २४	उ. ३	सु. २-१८
२२३९	श. २४	उ. ४-११	सु. १
२२३९-५८	श. २४	उ. १२	सु. १-५५

पृष्ठांक	स्थल निर्देश		
२२५८-५९	श. २४	उ. १३	सु. २-३
२२५९	श. २४	उ. १४	सु. १
२२५९	श. २४	उ. १५	सु. १
२२५९-६०	श. २४	उ. १६	सु. १
२२६०	श. २४	उ. १७	सु. १-२
२२६१	श. २४	उ. १८	सु. १
२२६१	श. २४	उ. १९	सु. १
२२६१-७७	श. २४	उ. २०	सु. १-६५
२२७७-८५	श. २४	उ. २१	सु. १-२७
२२८५-८६	श. २४	उ. २२	सु. १-९
२२८६-९०	श. २४	उ. २३	सु. १-१२
२२९०-९७	श. २४	उ. २४	सु. १-२९

४२. आत्मा अध्ययन (पृ. २२९८-२३०५)

स्थानांग सूत्र

२३००	अ. १	सु. २
२३०१	अ. २ उ. २	सु. ७१
२३०५	अ. २ उ. ४	सु. १०८

जैनम् व्याख्याप्रज्ञप्ति सूत्र (भगवती सूत्र)

२३०१	श. १२	उ. १०	सु. १
२३०३-०५	श. १२	उ. १०	सु. २-८
२३०५	श. १२	उ. १०	सु. ९
२३००	श. १२	उ. १०	सु. १०-१८
२३०२-०३	श. १७	उ. २	सु. १७
२३०३	श. २०	उ. ३	सु. १

४३. समुद्घात अध्ययन (पृ. २३०६-२३४३)

स्थानांग सूत्र

२३०८	टि. अ. ४	सु. ३८०
२३०९	टि. अ. ४	सु. ३८०
२३०८	टि. अ. ७	सु. ५८६
२३०९	टि. अ. ७	सु. ५८६
२३३९	टि. अ. ८	सु. ६५२

पृष्ठांक	स्थल निर्देश	पृष्ठांक	स्थल निर्देश
	समवायांग सूत्र		
२३३२	टि. सम.६ सु. ५	२३१०	पडि.१ सु. ३८-४०
२३०८	टि. सम.७ सु. २	२३०९	टि. पडि.१ सु. ४१
२३३९	टि. सम.८ सु. ७	२३१०	पडि.१ सु. ४१
	व्याख्याप्रज्ञप्ति सूत्र (भगवती सूत्र)	२३०९	टि. पडि.१ सु. ४२
२३०८	टि. श. २ उ. २ सु. १	२३१०	पडि.३ सु. ८८(२)
२३२६-२७	श. ६ उ. ६ सु. ३-८	२३०९	टि. पडि.३ सु. ९७(१)
२३३२	टि. श. १३ उ. १० सु. १	२३२८	पडि.३ सु. ९७
२३०९	टि. श. १७ उ. ६ सु. १(२)	२३११-१२	पडि.३ सु. २०३
२३०९	टि. श. २४ उ. १२ सु. ३	२३१२	पडि.३ सु. १११०-१११३(तेरा.)
२३०९	टि. श. २४ उ. १२ सु. २०		प्रज्ञापना सूत्र
२३०९	टि. श. २४ उ. १२ सु. ४६	२३०८	पद.३६ सु. २०८५
२३११	श. ३४ उ. १ सु. ७५	२३०८	पद.३६ सु. २०८७-२०८८
२३११	श. ३४ उ. २ सु. ६	२३०८-०९	पद.३६ सु. २०८९-२०९२
२३११	श. ३४ उ. ३ सु. १	२३१२-१४	पद.३६ सु. २०९३-२१००
२३११	श. ३४ उ. ४-११ सु. १	२३१४-२१	पद.३६ सु. २१०१-२१२४
	औपपातिक सूत्र	२३२८-३२	पद.३६ सु. २१२५-२१३२
२३३८	टि. सु. १३१-१३२	२३३३-३७	पद.३६ सु. २१३३-२१४६
२३३९	टि. सु. १३३-१४०	२३३२-३३	पद.३६ सु. २१४७-२१५२
२३३७	टि. सु. १४१-१४२	२३२१-२५	पद.३६ सु. २१५३-२१६७
२३३९	टि. सु. १४३	२३३७-३९	पद.३६ सु. २१६८-२१६९
२३३९	टि. सु. १४४	२३३७	पद.३६ सु. २१७०
२३४०	टि. सु. १४५-१४६	२३३९	पद.३६ सु. २१७१
२३४१	टि. सु. १४७-१५०	२३३९	पद.३६ सु. २१७२
२३४३	टि. सु. १५१-१५५	२३४०	पद.३६ सु. २१७३
	जीवाभिगम सूत्र	२३४१	पद.३६ सु. २१७४
२३०९	टि. पडि.१ सु. १३(९)	२३४१-४३	पद.३६ सु. २१७५-२१७६
२३२८	पडि.१ सु. १३-४१		४४. चरमाचरम अध्ययन (पृ. २३४४-२३६७)
२३०९	टि. पडि.१ सु. १६-३०		व्याख्याप्रज्ञप्ति सूत्र (भगवती सूत्र)
२३०९	टि. पडि.१ सु. २६	२३४९	टि. श. ८ उ. ३ सु. ८
२३०८	टि. पडि.१ सु. ३२	२३५७-५८	श. १४ उ. ४ सु. ९
२३१०	पडि.१ सु. ३५-३६	२३४९-५२	श. १८ उ. १ सु. ६४-१०२
२३०९	टि. पडि.१ सु. ३८	२३४६	श. १८ उ. १ सु. १०३

पृष्ठांक	स्थल निर्देश	पृष्ठांक	स्थल निर्देश
जीवाभिगम सूत्र		जीवाभिगम सूत्र	
२३५२	पडि. ९ सु. २३६	२३७१	टि. श. २५ उ. २ सु. २
२३५२	टि. पडि. ९ सु. २३६	२३७२	टि. श. २५ उ. २ सु. २
२३६७	टि. पडि. ९ सु. २३६	२३९१	टि. श. २५ उ. २ सु. २
प्रज्ञापना सूत्र		प्रज्ञापना सूत्र	
२३५२	पद. ३ सु. २७४	२३७१	टि. पडि. १ सु. ३
२३६७	पद १० सु. ७७४-७७६	२३७१	टि. पडि. १ सु. ४
२३५८-६६	पद १० सु. ७८१-७९०	२३७२	टि. पडि. १ सु. ५
२३५३	पद १० सु. ७९७-८०१	२३७२	टि. पडि. १ सु. ५
२३५४-५७	पद १० सु. ८०२-८०६	२३७३	टि. पडि. १ सु. ५
२३४६-४९	पद १० सु. ८०७-८२९	२३७३	टि. पडि. १ सु. ५
२३४६	पद १० सु. ८२९ गा. १	२३७४	टि. पडि. १ सु. ५
२३६७	पद १८ सु. १३९७-१३९८	प्रज्ञापना सूत्र	
४५. अजीव द्रव्य अध्ययन (पृ. २३६८-२३९१)		२३७४-७७	पद १ सु. १ (१-५)
स्थानांग सूत्र		२३७१	टि. पद १ सु. ४
२३७३	टि. अ. ५ उ. १ सु. ३९०/१	२३७२	टि. पद १ सु. ५
२३७३	टि. अ. ५ उ. १ सु. ३९०/२	२३७२	पद १ सु. ६
समवायांग सूत्र		२३७२-७४	पद १ सु. ७-८
२३७१	टि. सम. सु. १४९	२३७७-७९	पद १ सु. १० (१-२)
२३७१	टि. सम. सु. १४९	२३७९-८२	पद १ सु. ११ (१-५)
व्याख्याप्रज्ञप्ति सूत्र (भगवती सूत्र)		२३८२-८८	पद १ सु. १२ (१-८)
२३७१	टि. श. २ उ. १० सु. ११	२३८८-९१	पद १ सु. १३ (१-५)
२३७२	टि. श. २ उ. १० सु. ११	उत्तराध्ययन सूत्र	
२३७२	टि. श. ८ उ. १ सु. ४८	२३७१	टि. अ. ३६ गा. ५-६
२३७३	टि. श. ८ उ. १ सु. ४८ (१-२)	२३७२	टि. अ. ३६ गा. १०
२३७४	टि. श. ८ उ. १ सु. ४८ (१-२)	२३७२	टि. अ. ३६ गा. १५
२३७२	टि. श. ८ उ. १ सु. ७४	२३७३	टि. अ. ३६ गा. १६
२३७३	टि. श. ८ उ. १ सु. ७५	२३७३	टि. अ. ३६ गा. १७
२३७३	टि. श. ८ उ. १ सु. ७६	२३७३	टि. अ. ३६ गा. १८
२३७३	टि. श. ८ उ. १ सु. ७७	२३७४	टि. अ. ३६ गा. १९-२०
२३७४	टि. श. ८ उ. १ सु. ७८	२३७४	टि. अ. ३६ गा. २१
२३७४	टि. श. ८ उ. १ सु. ७९	२३७५	टि. अ. ३६ गा. २२
२३७१	श. २५ उ. २ सु. २	२३७६	टि. अ. ३६ गा. २३
		२३७६	टि. अ. ३६ गा. २४
		२३७७	टि. अ. ३६ गा. २५

पृष्ठांक	स्थल निर्देश	पृष्ठांक	स्थल निर्देश
२३७७	टि. अ. ३६ गा. २६	२३७३	टि. अणु. सु. ४३०
२३७८	टि. अ. ३६ गा. २७	२३७३	टि. अणु. सु. ४३१
२३७९	टि. अ. ३६ गा. २८	२३७३	टि. अणु. सु. ४३२
२३८०	टि. अ. ३६ गा. २९	२३७४	टि. अणु. सु. ४३३
२३८०	टि. अ. ३६ गा. ३०	२३७४	टि. अणु. सु. ४३४
२३८१	टि. अ. ३६ गा. ३१	४६. पुद्गल अध्ययन (पृ. २३९२-२५८२)	
२३८१	टि. अ. ३६ गा. ३२		
२३८२	टि. अ. ३६ गा. ३३	स्थानांग सूत्र	
२३८३	टि. अ. ३६ गा. ३४	२५०२	अ. १ सु. ३६
२३८४	टि. अ. ३६ गा. ३५	२५५४	अ. १ सु. ३८
२३८४	टि. अ. ३६ गा. ३६	२३९९-२४००	अ. १ सु. ४३
२३८५	टि. अ. ३६ गा. ३७	२४९०-९१	स. १ सु. ४८
२३८६	टि. अ. ३६ गा. ३८	२५५३	अ. २ उ. २ सु. ७३ (१-८)
२३८६	टि. अ. ३६ गा. ३९	२५५४	अ. २ उ. २ सु. ७३ (९)
२३८७	टि. अ. ३६ गा. ४०	२४४७	अ. २ उ. ३ सु. ७४
२३८८	टि. अ. ३६ गा. ४१	२३९९	अ. २ उ. ३ सु. ७५
२३८८	टि. अ. ३६ गा. ४२	२३५४-५५	अ. २ उ. ३ सु. ७५
२३८९	टि. अ. ३६ गा. ४३	२४९१	अ. २ उ. ४ सु. १२६
२३९०	टि. अ. ३६ गा. ४४	२४९०	अ. ३ उ. १ सु. १४६
२३९०	टि. अ. ३६ गा. ४५	२४६३	टि. अ. ३ उ. ३ सु. १९२
२३९१	टि. अ. ३६ गा. ४६	२४६३	अ. ३ उ. ४ सु. २११
अनुयोगद्वार सूत्र		२४९१	अ. ३ उ. ४ सु. २३४
२३७२	टि. अणु. सु. २१९	२४०१	अ. ४ उ. १ सु. २६५
२३७३	टि. अणु. सु. २२०	२४९१	अ. ४ उ. ४ सु. ३८८
२३७३	टि. अणु. सु. २२१	२४०१	टि. अ. ५ उ. १ सु. ३९०
२३७३	टि. अणु. सु. २२२	२४९१	अ. ५ उ. ३ सु. ४७४
२३७४	टि. अणु. सु. २२३	२४९१	अ. ६ सु. ५४०
२३७४	टि. अणु. सु. २२४	२४३५	अ. ७ सु. ५४८
२३७१	टि. अणु. सु. ४००	२४९१-९२	अ. ७ सु. ५९३
२३७१	टि. अणु. सु. ४०१	२४०१	टि. अ. ८ सु. ५९९
२३७२	टि. अणु. सु. ४०२	२४९२	अ. ८ सु. ६६०
२३९१	अणु. सु. ४०३	२४९२	अ. ९ सु. ७०३
२३७२	टि. अणु. सु. ४२९	२५५३	अ. १० सु. ७०५

पृष्ठांक	स्थल निर्देश	पृष्ठांक	स्थल निर्देश
२४९०	अ. १० सु. ७०७	२५६१-६२	श. ८ उ. ९ सु. ३७-४०
२४९२	अ. १० सु. ७८३	२५६२-६४	श. ८ उ. ९ सु. ४१-४९
समवायांग सूत्र		२५६४	श. ८ उ. ९ सु. ५०
२४०२	सम. २२ सु. ६	२५६४-६६	श. ८ उ. ९ सु. ५१-६५
व्याख्याप्रज्ञप्ति सूत्र (भगवती सूत्र)		२५६६-६७	श. ८ उ. ९ सु. ६६-७०
२५७९-८२	श. १ उ. १ सु. ६	२५६७-६८	श. ८ उ. ९ सु. ७१-७४
२५११	श. १ उ. ४ सु. ७-१०	२५६८-७०	श. ८ उ. ९ सु. ७५-८१
२५४७-४९	श. १ उ. १० सु. १	२५७०	श. ८ उ. ९ सु. ८२
२५२४-२५	श. ५ उ. ७ सु. १-२	२५७०-७१	श. ८ उ. ९ सु. ८३-८९
२५२२-२४	श. ५ उ. ७ सु. ३-८	२५७१-७२	श. ८ उ. ९ सु. ९०-९६
२५१२-१३	श. ५ उ. ७ सु. ९-१०	२५७२-७६	श. ८ उ. ९ सु. ९७-११९
२५२०-२२	श. ५ उ. ७ सु. ११-१३	२५७६-७८	श. ८ उ. ९ सु. १२०-१२८
२५२६-२७	श. ५ उ. ७ सु. १४-२१	२५७८-७९	श. ८ उ. ९ सु. १२९
२५२७-२८	श. ५ उ. ७ सु. २२-२८	२४८९	टि. श. ९ उ. ३२
२५०१	श. ५ उ. ७ सु. २९	२४३४-३५	श. ११ उ. ९ सु. २२-२५
२४९३-९६	श. ५ उ. ८ सु. १-९	२४४७-६३	श. १२ उ. ४ सु. १-१३
२५७९	श. ६ उ. ६ सु. ३६	२५०४	श. १२ उ. ४ सु. १४
२४६३	श. ८ उ. १ सु. ३	२५०५	श. १२ उ. ४ सु. १५-१७
२४०१-०२	श. ८ उ. १ सु. १९-२२	२५०५-०६	श. १२ उ. ४ सु. १८-२७
२४६४-७६	श. ८ उ. १ सु. ४-४५	२५०६-०९	श. १२ उ. ४ सु. २८-४६
२४७६-७७	श. ८ उ. १ सु. ४६-४७	२५०९-१०	श. १२ उ. ४ सु. ४७-४९
२४७७-७८	श. ८ उ. १ सु. ४८	२५१०	श. १२ उ. ४ सु. ५०-५२
२४७८-८५	श. ८ उ. १ सु. ४९-७९	२५१०-११	श. १२ उ. ४ सु. ५३
२४८५-८७	श. ८ उ. १ सु. ८०-८५	२५१०	श. १२ उ. ४ सु. ५४
२४८७-८८	श. ८ उ. १ सु. ८६-८८	२४२९-३०	श. १२ उ. ५ सु. २-७
२४८८-८९	श. ८ उ. १ सु. ८९-९०	२४३०	श. १२ उ. ५ सु. ८
२४९०	श. ८ उ. १ सु. ९१	२४३०	श. १२ उ. ५ सु. ९-११
२५५५	श. ८ उ. ९ सु. १	२४३०-३१	श. १२ उ. ५ सु. १२-१७
२५५५-५६	श. ८ उ. ९ सु. २-११	२४३१-३२	श. १२ उ. ५ सु. १८
२५५६-५९	श. ८ उ. ९ सु. १२-२३	२४३२-३३	श. १२ उ. ५ सु. १९-२५
२५५९	श. ८ उ. ९ सु. २४	२४३३	श. १२ उ. ५ सु. २६
२५६०-६१	श. ८ उ. ९ सु. २५-३६	२४३३	श. १२ उ. ५ सु. २७-२९
		२४३३	श. १२ उ. ५ सु. ३०

पृष्ठांक	स्थल निर्देश	पृष्ठांक	स्थल निर्देश
२५४१	टि. पद ३ सु. ३३१-३३२	२५९१	अ. ३ उ. ३ सु. १९१(११)
२५००-०१	पद ३ सु. ३३२	२५९१	अ. ३ उ. ३ सु. १९४(९)
२५०१-०२	पद ३ सु. ३३३	२५९१-९२	अ. ३ उ. ४ सु. २१३
२५४२	टि. पद ३ सु. ३३३	२५९०-९१	अ. ३ उ. ४ सु. २१४
२४३५	टि. पद १० सु. ७९१	२५९२	अ. ४ उ. १ सु. २६१
२४३७-३८	पद १० सु. ७९२-७९६	२५९३	अ. ४ उ. १ सु. २६९
२४८२	टि. पद २१ सु. १५१४-१५२०/५१	२५९४	अ. ४ उ. २ सु. २८२
२४८३	टि. पद २१ सु. १५५३/९-१०	२५९२-९३	अ. ४ उ. २ सु. २९४
उत्तराध्ययन सूत्र		२५९३	अ. ४ उ. १ सु. ३०८
२४०२	अ. ३६ गा. ११	२५९२	अ. ४ उ. ३ सु. ३१७
२४०२	अ. ३६ गा. १३-१५	२५८८	टि. अ. ४ उ. १ सु. ३४१
२५५४	अ. २८ गा. १२-१३	२५९३	अ. ४ उ. ४ सु. ३४२ (१)
अनुयोगद्वार सूत्र		२५९३	अ. ४ उ. ४ सु. ३४२ (२)
२५४९-५२	सु. ५२-७२	२५९३	अ. ४ उ. ४ सु. ३४२ (३)
२४४०	सु. १७८-१७९	२५९२	अ. ४ उ. ४ सु. ३७०
प्रकीर्णक (पृ. २५८३-२६१३)		२५९५	अ. ५ उ. १ सु. ३९०
स्थानांग सूत्र		२५९५	अ. ५ उ. १ सु. ४०६
२५८५	अ. १ सु. ६-९	२५९५-९६	अ. ५ उ. १ सु. ४०७
२५८५	अ. १ सु. १६	२५९५	अ. ५ उ. २ सु. ४१८
२५८५	अ. १ सु. १९	२५९६	अ. ५ उ. २ सु. ४३६
२५८५	अ. १ सु. २१	२५९५	अ. ५ उ. ३ सु. ४४८
२५८५	अ. १ सु. २२	२५९५	अ. ५ उ. ३ सु. ४४९
२५८५	अ. १ सु. २४-२५	२५९५	अ. ५ उ. ३ सु. ४५६
२५८५	अ. १ सु. २७-३०	२५९५	अ. ५ उ. ३ सु. ४६२(१)
२५८५	अ. १ सु. ३४	२५९७	अ. ५ उ. ३ सु. ४६२(२)
२५८५	अ. १ सु. ३५	२६००-०१	अ. ६ सु. ४९९
२५८५	अ. १ सु. ३६	२६०१	अ. ६ सु. ५३३
२५८५	अ. १ सु. ३७	२६०४	टि. अ. ७ सु. ५५९
२५८५-८६	अ. १ सु. ३९(१)	२६०१-०२	अ. ७ सु. ५६९
२५८६	अ. १ सु. ३९(२)	२६०१	अ. ७ सु. ५८४
२५८७	अ. २ उ. २ सु. ५८	२६०२	अ. ८ सु. ६११
२५९१	अ. ३ उ. १ सु. १२७	२६०२-०३	अ. ९ सु. ६६५
२६०९	अ. ३ उ. २ सु. १७४	२६०३	अ. ९ सु. ६६७

पृष्ठांक	स्थल निर्देश	पृष्ठांक	स्थल निर्देश
२६०३	अ. ९ सु. ६७५	२६१०-११	श. ५ उ. ९ सु. १-२
२६०२	अ. ९ सु. ६७६	२६११-१२	श. ७ उ. ७ सु. २०-२३
२५८६	टि. अ. ९ सु. ६७७	२५८७-९०	श. ८ उ. २ सु. १-१९
२६०३	अ. १० सु. ७३०	२६१३	श. १० उ. ३ सु. १८
२६०५	अ. १० सु. ७४०	२५९७-२६००	श. १४ उ. ७ सु. ४-१०
२६०५	अ. १० सु. ७४३	२६०६	श. १७ उ. ३ सु. १
२६०३-०४	अ. १० सु. ७४५	२६०६-०७	श. १७ उ. ३ सु. २-१०
२६०५	अ. १० सु. ७५९	२६०७-०९	श. १७ उ. ३ सु. ११-२१
२६०४	अ. १० सु. ७६५		प्रज्ञापना सूत्र
	समवायांग सूत्र	२६१२-१३	पद १५ उ. १ सु. ९९९
२५८५	सम. १ सु. ६-७	२५८८	टि. पद २१ सु. १५१८
२६०२	सम. ७ सु. १		उत्तराध्ययन सूत्र
	व्याख्याप्रज्ञप्ति सूत्र (भगवती सूत्र)	२६१३	अ. ३६ गा. २४८-२४९
२६०९-१०	श. १ उ. ८ सु. ९		अनुयोगद्वार सूत्र
२६०५-०६	श. १ उ. ९ सु. २८	२५८६	अणु. सु. ४२८
		२५८७	अणु. सु. ५२०

જાઈ સીટ
JAINSITE
જાઈ સીટ સાથે

द्रव्यानुयोग

परिशिष्ट-3

संकलनमां प्रयुक्त सहायक ग्रन्थसूची

संकलनमां प्रयुक्त सहायक ग्रन्थसूची

द्रव्यानुयोगनो मूणपाठ महावीर जैन विद्यालय मुंबई, जैन विश्वभारती लाडनूं, आगम प्रकाशन समिति बियावरथी प्रकाशित आगमो अने सुत्तागमेना आधारथी संपादन करेल छे. घण्टा स्थाने ज्ञान वगैरेनो वांचकोने स्वाध्यायमां सगवडता रहै ते लक्ष्यथी संशोधन-संपादन करेल छे. सूत्रांक अध्या स्थाने बियावर समितिनी प्रतिना आपेल छे. स्थानांग - समवायांगना पाठोमां सूत्रांक आगम अनुयोग प्रकाशन परिषद सांडेराव अने महावीर विद्यालय-मुंबईना आपेल छे.

अनुवाद प्रायः युवाचार्य श्री मधुकरमुनिज्जनी जत्रीसी, गुडप्राण फाउन्डेशन राजकोट, पूज्य आचार्य धासीलालज्ज म. संपादित आगम जत्रीसीना आधारे करेल छे.

आगमो अने ग्रंथोना संपादक प्रकाशकोना नाम सहित सूची नीचेना स्थणे आपेल छे.

आ ग्रंथोना संपादको अने प्रकाशकोना घण्टा ज अमे आभारी छीअे.

— विनयमुनि

— डॉ. मुक्तिप्रभा

१. आचारंग सूत्रम् (आचारंगसुत्तं)

संपादक - मुनिराज श्री जम्बुविजयज्ज,
प्रकाशक - श्री महावीर जैन विद्यालय, मुंबई

आचारंग सूत्रम्

संपादक - श्रीचन्द्रज्ज सुराना
प्रकाशक - आगम प्रकाशन समिति, बियावर

आचारंग सूत्रम्

संपादिका - डा. प्र. लीलमबाई महासतीज्ज
प्रकाशक - गुडप्राण फाउन्डेशन, राजकोट

२. सूयगडांगसुत्तं (सूत्रकृतांगसूत्रम्)

संपादक - मुनिश्री जम्बुविजयज्ज,
प्रकाशक - महावीर जैन विद्यालय, मुंबई

सूत्रकृतांग सूत्रम्

संपादक - श्री चन्द्रज्ज सुराना
प्रकाशक - आगम प्रकाशन समिति, बियावर,

सूत्रकृतांग सूत्रम् (भाग १ थी ४)

पूज्य आचार्य जवाहरलालज्ज म.

सूत्रकृतांग सूत्रम् (प्रथम अने द्वितीय श्रुतस्कन्ध)

व्याख्याकार - पं. श्री हेमचन्द्रज्ज म.
प्रकाशक - आत्म ज्ञानपीठ, मानसा मंडी

सूत्रकृतांग सूत्रम्

शीलांकाचार्य नियुक्ति वगैरे टीका
प्रकाशक - आगमोदय समिति, सुरत

सूयगडांग सूत्र (गुज.)

संपादिका - डा. प्र. लीलमबाई महासतीज्ज
प्रकाशक - श्रमणी विद्यापीठ, घाटकोपर, मुंबई

सूत्रकृतांग (नियुक्ति)

संपादक - डॉ. पी. अेल. वैद्य

३. स्थानांग सूत्रम् (ठाशांगसुत्तं)

संपादक - मुनि श्री जम्बुविजयज्ज
प्रकाशक - महावीर जैन विद्यालय, मुंबई

स्थानांग सूत्र (मूण-हिन्दी)

संपादक - मुनिश्री कन्हैयालालज्ज "कमल"
प्रकाशक - आगम अनुयोग प्रकाशन परिषद,
सांडेराव (राज.)

ठाशां सुत्तं (सानुवाद)

संपादक - आचार्य महाप्रज्ञज्ज
प्रकाशक - जैन विश्व भारती, लाडनूं (राज.)

स्थानांग सूत्रम् (सानुवाद)

संपादक - पं. हीरालालज्ज "शास्त्री"
प्रकाशक - आगम प्रकाशन समिति, बियावर

स्थानांग सूत्रम्

अभयदेवकृत वृत्ति सहित

प्रकाशक - आगमोदय समिति, सुरत

स्थानांग सूत्रम् (भाग १, २)

संपादक - आचार्यश्री आत्मारामज्ज म.
प्रकाशक - आ. आत्माराम प्रकाशन समिति,
लुधियाना (पंजाब)

- સ્થાનાંગ સૂત્ર ભાગ-૧ (ગુજ.)
 સંપાદિકા - બા.બ્ર.લીલમબાઈ મહાસતીજી
 પ્રકાશક - ગુરુપ્રાણ ફાઉન્ડેશન, રાજકોટ
૪. સમવાયાંગસુત્ર (સમવાયાંગ સૂત્ર)
 સંપાદક - મુનિશ્રી જમ્બુવિજયજી
 પ્રકાશક - મહાવીર જૈન વિદ્યાલય, મુંબઈ
- સમવાયાંગસુત્ર (મૂળ-હિન્દી)
 સંપાદક - મુનિશ્રી કન્હૈયાલાલજી "કમલ"
 પ્રકાશક - આગમ અનુયોગ પ્રકાશન પરિષદ,
 સાંડેરાવ (રાજ.)
- સમવાઓ (સાનુવાદ)
 સંપાદક - આચાર્ય મહાપ્રજાજી
 પ્રકાશક - જૈન વિશ્વ ભારતી, લાડનૂં (રાજ.)
- સમવાયાંગસુત્ર (સાનુવાદ)
 સંપાદક - પ. હીરાલાલજી "શાસ્ત્રી"
 પ્રકાશક - આગમ પ્રકાશન સમિતિ, બિયાવર
- સમવાયાંગસુત્ર
 અભયદેવકૃત વૃત્તિ સહિત
 પ્રકાશક - આગમોદય સમિતિ, મુંબઈ
- સમવાયાંગ સૂત્ર (ગુજ.)
 સંપાદિકા - બા.બ્ર.લીલમબાઈ મહાસતીજી
 પ્રકાશક - ગુરુપ્રાણ ફાઉન્ડેશન, રાજકોટ (ગુજ.)
૫. વ્યાખ્યાપ્રજ્ઞપ્તિ (ભગવતી સૂત્ર)
 વિચાહપણ્ણપ્તિ સુત્ર (ભાગ ૧, ૨, ૩)
 સંપાદક - પં. બેચરદાસ જીવરાજ દોશી
 પ્રકાશક - શ્રી મહાવીર જૈન વિદ્યાલય, મુંબઈ
- ભગવતી સૂત્ર (ભાગ ૧ થી ૭)
 સંપાદક - પં. ઘેવરચન્દજી બાંઠિયા
 પ્રકાશક - શ્રી અખિલ ભારતીય સાધુમાર્ગી
 જૈન સંસ્કૃતિ સંઘ, સૈલાના (મ.પ્ર.)
- શ્રી ભગવતી સૂત્ર (ભાગ-૧, ૨, ૩)
 અભયદેવસૂરીકૃત વૃત્તિ સહિત
 પ્રકાશક - છગનલાલ ફૂલચન્દ ઝવેરી, સૂરત
- શ્રી ભગવતી સૂત્ર (ભાગ ૧, ૨, ૩, ૪)
 સંપાદક - શ્રી અમરમુનિજી મ.
 પ્રકાશક - શ્રી આગમ પ્રકાશન સમિતિ, બિયાવર
- શ્રી ભગવતી સૂત્ર (ગુજ.) (ભાગ-૧-૪)
 સંપાદિકા - બા.બ્ર.લીલમબાઈ મહાસતીજી
 પ્રકાશક - ગુરુપ્રાણ ફાઉન્ડેશન, રાજકોટ

૬. પ્રશ્નવ્યાકરણ સૂત્ર (સાનુવાદ)
 સંપાદક - યુવાચાર્ય મધુકરમુનિજી મ.
 પ્રકાશક - આગમ પ્રકાશન સમિતિ, બિયાવર
- પ્રશ્નવ્યાકરણ સૂત્ર (મૂળ)
 સંપાદક - ઉપાધ્યાય શ્રી કન્હૈયાલાલજી મ.
 'કમલ'
 પ્રકાશક - આગમ અનુયોગ ટ્રસ્ટ, અમદાવાદ
- પ્રશ્નવ્યાકરણ સૂત્ર (સાનુવાદ)
 સંપાદક - રતનલાલજી ડોસી
 પ્રકાશક - જૈન સંસ્કૃતિ રક્ષક સંઘ, સૈલાના
- પ્રશ્નવ્યાકરણ સૂત્ર (ટીકા, હિન્દી-ગુજરાતી અનુવાદ)
 સંપાદક - જૈનાચાર્ય ઘાસીલાલજી મ.
 પ્રકાશક - શાસ્ત્રોદ્ધાર સમિતિ, અમદાવાદ
૭. ઔપપાતિક સૂત્ર
 અભયદેવસૂરિ કૃત વૃત્તિ સહિત
 પ્રકાશક - આગમોદય સમિતિ, મુંબઈ
- ઓવાઈયં
 સંપાદક - આચાર્ય મહાપ્રજાજી
 પ્રકાશક - જૈન શ્વેતામ્બર તેરાપંથી મહાસભા,
 કલકત્તા
- ઉવવાઈય સુત્ર
 અનુવાદક - આચાર્ય શ્રી ઉમેશમુનિજી "અશુ"
 પ્રકાશક - શ્રી અખિલ ભારતીય સાધુમાર્ગી
 જૈન સંસ્કૃતિ રક્ષક સંઘ, સૈલાના
- ઔપપાતિક સૂત્ર
 સંપાદક - ડૉ. છગનલાલ "શાસ્ત્રી"
 પ્રકાશક - આગમ પ્રકાશન સમિતિ, બિયાવર
૮. જીવાભિગમ સૂત્ર
 મલયગિરિકૃત વૃત્તિ સહિત
 પ્રકાશક - દેવચન્દ લાલભાઈ જૈન પુસ્તકોદ્ધાર
 ફંડ, મુંબઈ
- જીવાભિગમ સૂત્ર
 સંપાદક - પૂજ્યશ્રી અમોલકઋષિજી મ.
 પ્રકાશક - લાલા જ્વાલાપ્રસાદ સુખદેવ સહાય,
 સિકન્દ્રાબાદ
- જીવાભિગમ સૂત્ર (ભાગ-૧-૨)
 સંપાદક - રાજેન્દ્રમુનિજી મ.
 પ્રકાશક - આગમ પ્રકાશન સમિતિ, બિયાવર

જીવાભિગમ સૂત્ર (ભાગ-૧ થી ૩)

- સંપાદક - જૈનાચાર્ય પૂજ્યશ્રી ઘાસીલાલજી મ.
પ્રકાશક - જૈન શાસ્ત્રોદ્ધાર સમિતિ, અમદાવાદ

૯. પણ્ણવણા સુત્તં (ભાગ ૧-૨)

- સંપાદક - મુનિશ્રી પુણ્યવિજયજી મ.
પ્રકાશક - મહાવીર જૈન વિદ્યાલય, મુંબઈ

પ્રજ્ઞાપના સૂત્ર (ભાગ - ૧, ૨, ૩)

- સંપાદક - શ્રી જ્ઞાનમુનિજી મ.
પ્રકાશક - શ્રી આગમ પ્રકાશન સમિતિ, બિયાવર

પ્રજ્ઞાપના સૂત્ર (ભાગ ૧-૫)

- સંપાદક - જૈનાચાર્ય પૂજ્ય શ્રી ઘાસીલાલજી મ.
પ્રકાશક - જૈન શાસ્ત્રોદ્ધાર સમિતિ, અમદાવાદ

પ્રજ્ઞાપના સૂત્ર

મલયગિરિકૃત વૃત્તિ ટીકા સહિત

- પ્રકાશક - આગમોદય સમિતિ, મુંબઈ

૧૦. ઉત્તરજ્ઞયણાણિ (મૂળ)

- સંપાદક - મુનિશ્રી કન્હેયાલાલજી "કમલ"
પ્રકાશક - આગમ અનુયોગ ટ્રસ્ટ, અમદાવાદ

ઉત્તરજ્ઞયણાણિ (મૂળ)

- સંપાદક - મુનિશ્રી પુણ્યવિજયજી મ.
પ્રકાશક - મહાવીર જૈન વિદ્યાલય, મુંબઈ

ઉત્તરજ્ઞયણાણિ (સાનુવાદ)

- સંપાદક - આચાર્ય મહાપ્રજ્ઞજી
પ્રકાશક - જૈન શ્વેતામ્બર તેરાપંથી મહાસભા,
કલકત્તા

ઉત્તરાધ્યયન સૂત્ર (ભાગ : ૧, ૨, ૩)

- સંપાદક - પૂજ્ય આચાર્યશ્રી આત્મારામજી મ.
પ્રકાશક - આચાર્ય શ્રી આત્મારામ પ્રકાશન
સમિતિ, લુધિયાના

ઉત્તરાધ્યયન સૂત્ર (ગુજરાતી)

- સંપાદક - યુવા પ્રણેતા ધીરજમુનિજી મ.
પ્રકાશક - વીતરાગ પ્રકાશન, રાજકોટ

ઉત્તરાધ્યયન સૂત્ર (ગુજરાતી) (ભાગ-૧)

- સંપાદિકા - બા.બ્ર. લીલમબાઈ મહાસતીજી
પ્રકાશક - ગુરૂપ્રાણ ફાઉન્ડેશન, રાજકોટ

૧૧. નંદીસૂત્ર (મૂળ)

- સંપાદક - મુનિશ્રી પુણ્યવિજયજી
પ્રકાશક - મહાવીર જૈન વિદ્યાલય, મુંબઈ

નંદીસૂત્ર (સાનુવાદ)

- સંપાદક - આચાર્ય શ્રી આત્મારામજી મ.
પ્રકાશક - આચાર્ય આત્મારામ પ્રકાશન
સમિતિ, લુધિયાના

નંદીસૂત્ર (સાનુવાદ)

- સંપાદક - યુવાચાર્ય મધુકરમુનિજી મ.
પ્રકાશક - આગમ પ્રકાશન સમિતિ, બિયાવર

નંદીસૂત્ર (મૂળ)

- સંપાદક - ઉપાધ્યાય શ્રી કન્હેયાલાલજી 'કમલ'
પ્રકાશક - આગમ અનુયોગ ટ્રસ્ટ, અમદાવાદ

નંદી સૂત્ર (ગુજરાતી)

- સંપાદિકા - બા.બ્ર. લીલમબાઈ મહાસતીજી
પ્રકાશક - ગુરૂપ્રાણ ફાઉન્ડેશન, રાજકોટ

૧૨. અણુઓગદારં (મૂળ)

- સંપાદક - મુનિશ્રી પુણ્યવિજયજી મ.
પ્રકાશક - મહાવીર જૈન વિદ્યાલય, મુંબઈ

અનુયોગદાર સૂત્ર

- સંપાદક - મુનિશ્રી કન્હેયાલાલજી "કમલ"
પ્રકાશક - વર્ધમાનવાણી પ્રચારક કાર્યાલય,
લાડપુરા (રાજ.)

અનુયોગદાર સૂત્ર

- હેમચન્દ્રકૃત વૃત્તિ સહિત
પ્રકાશક - આગમોદય સમિતિ, મુંબઈ

અનુયોગદાર સૂત્ર (ભાગ ૧-૨ સાનુવાદ)

- સંપાદક - પં.રત્ન જ્ઞાનમુનિજી
પ્રકાશક - શાલિગ્રામ પ્રકાશન સમિતિ, ગુડગાંવ

અનુયોગદાર સૂત્ર

- સંપાદિકા - બા.બ્ર. લીલમબાઈ મહાસતીજી
પ્રકાશક - ગુરૂપ્રાણ ફાઉન્ડેશન, રાજકોટ

અનુયોગદાર સૂત્ર

- સંપાદક - યુવાચાર્ય મધુકરમુનિજી
પ્રકાશક - આગમ પ્રકાશન સમિતિ, બિયાવર

૧૩. સંપૂર્ણ જૈનાગમ બત્રીસી (સાનુવાદ)

- સંપાદક - આચાર્યશ્રી ઘાસીલાલજી મ.
પ્રકાશક - જૈન શાસ્ત્રોદ્ધાર સમિતિ, અમદાવાદ

૧૪. સંપૂર્ણ જૈનાગમ બત્રીસી (સાનુવાદ)

- સંપાદક - આચાર્યશ્રી અમોલકશ્ર્ષિજી મ.
પ્રકાશક - લાલા જ્વાલા પ્રસાદ સુખદેવસહાય,
હૈદરાબાદ

૧૫. સંપૂર્ણ જૈનાગમ બત્રીસી
સંપાદક - યુવાચાર્ય મધુકરમુનિજી
પ્રકાશક - આગમ પ્રકાશન સમિતિ, બિયાવર
૧૬. અંગ સુત્તાણિ (ભાગ-૧, ૨, ૩) (મૂળ)
સંપાદક - આચાર્ય મહાપ્રજ્ઞજી
પ્રકાશક - જૈન વિશ્વભારતી, લાડનું
૧૭. ઉવંગ સુત્તાણિ (ભાગ-૧, ૨) (મૂળ)
સંપાદક - આચાર્ય મહાપ્રજ્ઞજી
પ્રકાશક - જૈન વિશ્વભારતી, લાડનું
૧૮. નવ સુત્તાણિ (મૂળ)
સંપાદક - આચાર્ય મહાપ્રજ્ઞજી
પ્રકાશક - જૈન વિશ્વભારતી, લાડનું
૧૯. અંગપવિટ્ઠ (ભાગ-૧ થી ૩) (મૂળ)
સંપાદક - શ્રી રતનલાલજી ડોશી
પ્રકાશક - જૈન સંસ્કૃતિ રક્ષક સંઘ, સૈલાના
૨૦. અનંગપવિટ્ઠ (મૂળ)
સંપાદક - શ્રી રતનલાલજી ડોશી
પ્રકાશક - જૈન સંસ્કૃતિ રક્ષક સંઘ, સૈલાના
૨૧. સુત્તાગમે (ભાગ ૧, ૨)
સંપાદક - શ્રી ફૂલચંદ્રજી મ. 'પુષ્કતિકપુ'
પ્રકાશક - સૂત્રાગમ પ્રકાશન સમિતિ, ગુડગાંવ
૨૨. અત્યાગમે
સંપાદક - શ્રી ફૂલચંદ્રજી મ. 'પુષ્કતિકપુ'
પ્રકાશક - સૂત્રાગમ પ્રકાશન સમિતિ, ગુડગાંવ
૨૩. આગમસુધાસિન્ધુ : ભાગ ૧ થી ૧૪
સંપાદક - આચાર્યશ્રી વિજયજિનેન્દ્ર સૂરિ
પ્રકાશક - હર્ષપુષ્પામૃત ગ્રન્થમાલા શાંતિપુરી, (સૌરાષ્ટ્ર)
૨૪. આગમ સુત્તાણિ મૂળ (૪૫ આગમ) ભાગ ૧ થી ૪૫
સંપાદક - મુનિ દીપરત્નસાગરજી
૨૫. આગમ દીપ ભાગ ૧ થી ૭ (૪૫ આગમ ગુજ. અનુ.)
સંપાદક - મુનિ દીપરત્નસાગરજી
૨૬. આગમ દીપ ભાગ ૧ થી ૧૨ (હિન્દી)
સંપાદક - મુનિ દીપરત્નસાગરજી
૨૭. જૈનાગમ નવનીત ભાગ-૧ થી ૮ (હિન્દી સારાંશ)
સંપાદક - આગમ મનીષી શ્રી તિલોક મુનિજી.
પ્રકાશક - આગમ નવનીત પ્રકાશન સમિતિ, સિરોહી (રાજ.)
૨૮. જૈનાગમ નિર્દેશિકા (હિન્દી)
સંપાદક - ઉપાધ્યાય શ્રી કન્હૈયાલાલજી મ. 'કમલ'
પ્રકાશક - આગમ અનુયોગ પ્રકાશન પરિષદ દિલ્હી - સાંડેરાવ
૨૯. ધર્મકથાનુયોગ ભાગ-૧-૨ (સાનુવાદ)
સંપાદક - ઉપાધ્યાયશ્રી કન્હૈયાલાલજી મ. 'કમલ'
પ્રકાશક - આગમ અનુયોગ ટ્રસ્ટ, અમદાવાદ
૩૦. ગણિતાનુયોગ (સાનુવાદ)
સંપાદક - ઉપાધ્યાયશ્રી કન્હૈયાલાલજી મ. 'કમલ'
પ્રકાશક - આગમ અનુયોગ ટ્રસ્ટ, અમદાવાદ
૩૧. ચરણાનુયોગ ભાગ-૧-૨ (સાનુવાદ)
સંપાદક - ઉપાધ્યાયશ્રી કન્હૈયાલાલજી મ. 'કમલ'
પ્રકાશક - આગમ અનુયોગ ટ્રસ્ટ, અમદાવાદ
૩૨. કર્મગ્રંથ ભાગ ૧ થી ૬ (સાનુવાદ)
સંપાદક - શ્રીચંદ્રજી સુરાણા, પં. દેવકુમારજી જૈન
પ્રકાશક - મરુધરકેશરી સાહિત્ય પ્રકાશન સમિતિ, બિયાવર
૩૩. કર્મવિજ્ઞાન - ભાગ ૧ થી ૯ (હિન્દી)
સંપાદક - આચાર્ય દેવેન્દ્રમુનિજી મ.
પ્રકાશક - તારક ગુરૂ ગ્રંથાલય, ઉદયપુર
૩૪. આગમ સાહિત્ય - મનન મીમાંસા (હિન્દી)
સંપાદક - આચાર્ય દેવેન્દ્રમુનિજી મ.
પ્રકાશક - તારક ગુરૂ ગ્રંથાલય, ઉદયપુર
૩૫. જૈન સિદ્ધાંત બોલ સંગ્રહ ભાગ ૧ થી ૭
સંપાદક - પં. ઘેવરચંદ્રજી 'વીરપુત્ર'
પ્રકાશક - શ્રી અગરચંદ ભૈરોદાન સેઠીયા, બીકાનેર
૩૬. ક્રિયાકોશ (સાનુવાદ)
સંપાદક - શ્રીચન્દ્રજી રામપુરિયા
પ્રકાશક - શ્રીજૈન શ્વે. તેરાપંથી મહાસભા, કલકત્તા
૩૭. લેશ્યાકોશ (સાનુવાદ)
સંપાદક - શ્રીચંદ્રજી રામપુરિયા
પ્રકાશક - શ્રી જૈન શ્વે. તેરાપંથી મહાસભા, કલકત્તા

૩૮. અભિધાન રાજેન્દ્ર કોશ (ભાગ ૧ થી ૭)
 સંપાદક - આચાર્યશ્રી રાજેન્દ્ર સૂરિશ્વરજી
 પ્રકાશક - સમસ્ત જૈન શ્વેતામ્બર ત્રિસ્તુતિક
 સંઘ, રતલામ

૩૯. જૈનેન્દ્ર સિદ્ધાન્ત કોશ (ભાગ ૧ થી ૪)
 સંપાદક - ક્ષુલ્લક જિનેન્દ્ર વર્ણી
 પ્રકાશક - ભારતીય જ્ઞાનપીઠ (ન્યુ દિલ્હી)

૪૦. નાલન્દા વિશાળ શબ્દ સાગર
 સંપાદક - શ્રી નવલજી
 પ્રકાશક - આદર્શ બુક ડિપો, દિલ્હી

૪૧. પાઈઅ - સદ મહાશવો (દ્વિ. સં.)
 સંપાદક - પં. હરગોવિન્દદાસ ટી. શેઠ
 સંપાદક - ડૉ. વાસુદેવશરણ અગ્રવાલ
 પં. દલસુખભાઈ માલવણિયા
 પ્રકાશક - પ્રાકૃત ગ્રન્થ પરિષદ્, વારાણસી-૫

૪૨. અમર કોષ
 રામાશ્રયીટીકા
 પ્રકાશક - નિર્ણય સાગર પ્રેસ, મુંબઈ

૪૩. સ્થાનાંગ-સમવાયાંગ
 સંપાદક - પં. શ્રી દલસુખભાઈ માલવણિયા
 પ્રકાશક - ગુજરાતવિદ્યાપીઠ, અમદાવાદ-૧૪

૪૪. પ્રાકૃત-હિન્દી કોષ
 સંપાદક - ડૉ. કે. આર. ચન્દ્રા
 પ્રકાશક - પ્રાકૃત જૈન વિદ્યાવિકાસ ફંડ,
 અમદાવાદ

૪૫. સંસ્કૃત-હિન્દી કોષ
 સંપાદક - ડૉ. આપ્ટે
 પ્રકાશક - મોતીલાલ બનારસીદાસ, દિલ્હી

૪૬. નાલંદા હિન્દી કોષ
 સંપાદક - પૂ. પુરુષોત્તમ નારાયણ અગ્રવાલ
 પ્રકાશક - ન્યુ ઈમ્પીરિયલ બુક ડીપો, દિલ્હી

જૈન સાઈટ

JAINSITE

પુસ્તકાલય અને જ્ઞાન ભંડારોનો આભાર...

- (૧) એલ. ડી. ઈન્સ્ટિટ્યૂટ ઓફ ઈન્ડોલોજી, અમદાવાદ
- (૨) વર્ધમાન જ્ઞાન ભંડાર મહાવીર કેન્દ્ર, આબૂ પર્વત
- (૩) પ્રતાપજ્ઞાન ભંડાર મહાવીર કલ્યાણ કેન્દ્ર, મદનગંજ
- (૪) સેવામંદિર પુસ્તકાલય રાવટી, જોધપુર
- (૫) મહાવીર ભવન પુસ્તકાલય નિંબાજની હવેલી, જોધપુર
- (૬) પંજાબ જૈન બ્રાહ્મણ પુસ્તકાલય ખાર, મુંબઈ
- (૭) જૈન સાહિત્ય વિકાસ મંડળ પુસ્તકાલય પાર્લા, મુંબઈ

શ્રી વર્ધમાન સ્થાનકવાસી જૈન શ્રાવક સંઘ આભાર...

જે સાંડેરાવ, વસીદડી-મારવાડ, હરમાડા, પીહ, કેકડી, કિશનગઢ, જોધપુર, શાહપુરા, સૂરસાગર (જોધપુર), આબૂ પર્વત, અંબાજી, અમદાવાદ, મુંબઈ, ધાનેરા, કુચેરા, હૈદ્રાબાદ, પૂના, સૂરત વગેરે સંઘ તેમજ શ્રી પ્રભુદાસભાઈ વોરા મુંબઈ, શ્રી સાગરમલજી જુહારમલજી સાંડેરાવ, શ્રીમતી વિજયાબહેન માંગીલાલજી સોલંકી પૂના, શ્રી સુરેશભાઈ શાહકુકરવાડા વગેરે સદ્ગૃહસ્થ.

प्रयुक्त आगम वगैरेनी संकेत सूची

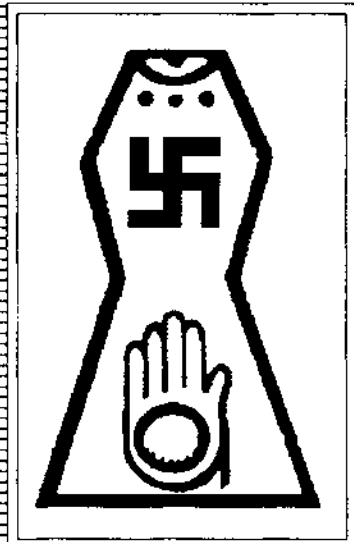
१. आ. आया.	आचारांग सूत्र	१७. चंद.	चन्द्रप्रज्ञप्ति सूत्र
२. सूय.	सूत्रकृतांग सूत्र	१८. सूर.	सूर्यप्रज्ञप्ति सूत्र
३. ठाणं, ठा.	स्थानांग सूत्र	१९. निर.	निरयावलिका सूत्र
४. सम.	समवायांग सूत्र	२०. कप्प., कप्पिया.	कल्पावतंसिका सूत्र
५. विया., भग., वि.	व्याख्याप्रज्ञप्ति, भगवती सूत्र	२१. पुष्फिया.	पुष्फिका सूत्र
६. णाया.	ज्ञाताधर्मकथांग सूत्र	२२. पुष्फ.	पुष्फचूलिका सूत्र
७. उवा.	उपासकदशांग सूत्र	२३. वण्हि.	वृष्णिदशा सूत्र
८. अंत.	अन्तकृद्दशांग सूत्र	२४. दस.	दशवैकालिक सूत्र
९. अणुत्तरो.	अणुत्तरोपपातिकदशा सूत्र	२५. उत्त.	उत्तराध्ययन सूत्र
१०. पण्ह., प.	प्रश्नव्याकरण सूत्र	२६. नं.	नंदी सूत्र
११. विपाक.	विपाक सूत्र	२७. अणु.	अनुयोगद्वार सूत्र
१२. उव.	औपपातिक सूत्र	२८. दसा., आया.	दशाश्रुतस्कन्ध सूत्र, आचारदशा
१३. राय.	राजप्रश्नीय सूत्र	२९. कप्प.	बृहत्कल्प सूत्र
१४. जीवा.	जीवाभिगम सूत्र	३०. वव.	व्यवहार सूत्र
१५. पण्ण.	प्रज्ञापना सूत्र	३१. नि.	निशीथ सूत्र
१६. जंवू.	जंबूद्वीपप्रज्ञप्ति सूत्र	३२. आव.	आवश्यक सूत्र

संक्षिप्त संकेत सूचि

कप्प.	कल्पसूत्र	द.	दशा
पइ.	प्रकीर्णक	प.	पद
धम्म.	धर्मकथानुयोग	पडि.	प्रतिपत्ति
गणि.	गणितानुयोग	पा.	प्राभृत
चर.	चरणानुयोग	पृ.	पृष्ठ
दब्ब.	द्रव्यानुयोग	भा.	भाग
अ.	अध्ययन	व.	वक्षस्कार
उ.	उद्देशक	स.	शतक
गा.	गाथा	सम.	समवाय
टि.	टिप्पण	सु.	श्रुतस्कन्ध
टी.	टीका	सू.	सूत्र
थ.	स्थविरावली	सं.	संपादक
		च.	चरित्र

જૈન સાઈટ
JAINSITE
વૈજ્ઞાનિક જ્ઞાન સંગ્રહ

દ્રવ્યાનુયોગ

વિગત

પેજ નં.

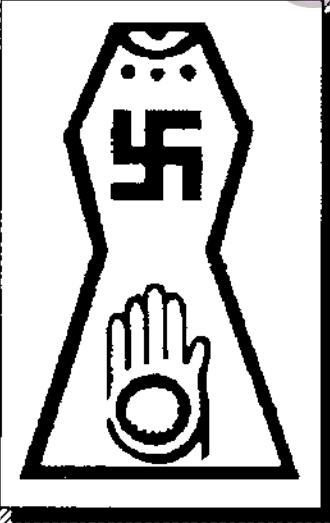
- દ્રવ્યાનુયોગ શબ્દસૂચિ P-29 થી P-102

- ધર્મકથાનુયોગ પરિશિષ્ટ P-103 થી P-121

- ચરણાનુયોગ પરિશિષ્ટ P-122 થી P-131

- ચરણાનુયોગ શબ્દસૂચિ P-132 થી P-180

- ગણિતાનુયોગ શબ્દસૂચિ P-181 થી P-216

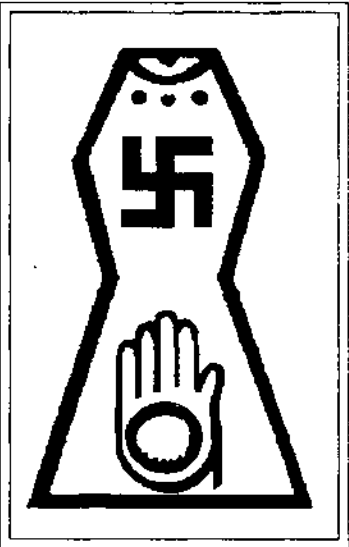

જાઈન સાઈટ

JAINSITE

જાઈન સાઈટ

द्रव्यानुयोगના વિશિષ્ટ શબ્દોની અકારાદિઠમની સૂચી

(નોંધ : ભાગ-૧ પાના નં. ૧ થી ૬૦૪ સુધી, ભાગ બે પાના નં. ૬૦૫ થી ૧૩૪૭ સુધી, ભાગ ત્રણ પાના નં. ૧૩૪૮ થી ૨૧૧૨ સુધી અને ભાગ ૪ પાના નં. ૨૧૧૩ થી ૨૬૧૩ સુધી છે, પાના નં. સળંગ આપેલ છે.) જ્યાં સળંગ છે ત્યાં ડેસ (-) આપેલ છે.

શબ્દ	પૃષ્ઠ નં.	શબ્દ	પૃષ્ઠ નં.
અ		અક્ષાઇયાણિસ્મિયા (પજ્જતિયામોસાભાસા)	૭૧૨
અઇજાય (પુત્તપગાર)	૧૮૮૧	અક્ષેવ (અદિણ્ણાદાણપજ્જવણામ)	૧૩૮૦
અઇયાણગિહ	૧૩૧	અખમા	૨૪૨૯
અડઅ	૧૨૯	અખેત્તવામી	૧૮૭૭
અડઅંગ	૧૨૯	અખેમ	૧૮૪૬, ૧૮૪૭
અકહસંચિય	૨૦૪૭, ૨૦૪૮	અખેમરૂવ	૧૮૪૭
અકક્કમવેયણિજ્જકમ્મ	૧૪૯૦	અગડ	૧૩૦, ૨૮૨
અકળ્ણ (અંતરદીવય)	૨૧૭	અગણિકાય	૧૪૪, ૧૪૭, ૧૨૫૭
અકમ્મભૂમગ	૧૭૨, ૧૭૪, ૩૮૯, ૧૮૮૨	અગણિજીવસરીર	૧૪૭, ૧૪૮
અકમ્મભૂમગમણુસ્સનપુંસગ	૧૪૩૬, ૧૪૩૮	અગતિસમાવણ્ણગ	૧૭૨૭
અકમ્મભૂમય	૨૧૭	અગતિસમાવન્નગ	૮, ૧૭૭
અકમ્મભૂમયકળ્ણલેસ્મ	૧૧૯૮	અગમ (આગાસત્થિકાયનામ)	૩૯
અકમ્મભૂમયમણૂસ	૧૧૭૨	અગમિય (શ્રુતજ્ઞાનભેદ)	૮૨૦, ૮૨૪
અકમ્મભૂમયમણૂસી	૧૧૭૩	અગરૂયલહુય	૩૧, ૪૧, ૨૮૭, ૩૮૦, ૩૮૧, ૫૪૩, ૭૮૨, ૧૪૮૧
અકમ્મભૂમિયમણુસ્મિત્થી	૧૪૩૨, ૧૪૩૬	અગરૂયલહુયદવ્વ	૪૧, ૧૪૮૧
અકમ્માદંડ	૨૫૯૫	અગુત્ત	૧૮૭૩
અકમ્માંસ (સિણાય)	૧૦૯૧	અગુત્તિ (અશુભપ્રવૃત્તિ)	૭૪૭
અકમ્હાદંડવત્તિય (કિરિયાઠાણ)	૧૨૯૧, ૧૨૯૨	અગુત્તિ (પરિગ્ગહપજ્જવનામ)	૧૪૧૮
અકમ્હાભય	૨૬૦૨	અગુત્તિદિયા (ઇત્થીપગાર)	૧૮૮૦
અકસાઈ	૧૨૪, ૧૫૭, ૧૫૯, ૫૨૦, ૯૪૯, ૯૫૨, ૯૫૩, ૯૭૨, ૧૪૭૧, ૧૪૭૨, ૧૫૧૬, ૧૫૨૩, ૧૫૨૭	અગુરૂલહુણામ (કમ્મ)	૧૬૨૭
અકસાયભાવ	૩૬૦-૩૬૧	અગુરૂલહુયણામ (કમ્મ)	૧૫૦૦, ૧૫૦૨, ૧૫૦૬
અકસાયસમુઘાય	૨૩૩૫	અગુરૂલહુયપરિણામ	૧૨૫, ૧૨૭
અકસાયી	૧૧૦૮, ૧૧૩૮, ૧૧૩૯, ૧૩૪૨, ૧૩૪૫, ૧૪૭૧, ૧૫૧૯, ૧૫૨૧, ૨૩૫૧, ૨૩૫૨	અગુરૂલહુફાસપરિણામ	૨૪૦૨
અકાઇય	૧૫૭, ૧૬૦, ૨૯૮, ૩૪૩, ૩૪૪, ૯૬૦	અગ્ગવીય	૫૨૩
અકામણિજ્જરા (દેવાયુબંધહેતુ)	૧૫૮૬	અગ્ગમહિસી	૬૨૬, ૧૧૨૨-૧૧૩૨
અકામનિકરણ	૧૬૮૩, ૧૬૮૪	અગ્ગિચ્ચા (લોગંતિયદેવનામ)	૧૧૧૨
અકાલવાસી	૧૮૭૬	અગ્ગિચ્ચાભ (લોગંતિયદેવનામ)	૧૧૧૨
અકિચ્ચ (પાણવહપજ્જવણામ)	૧૩૫૩	અગ્ગિભૂઈ (ગણધરનામ)	૬૨૩, ૬૨૯, ૬૩૦
અકિત્તિ (પરિગ્ગહપજ્જવણામ)	૧૪૧૮	અગ્ગિમાણવ (દેવિંદનામ)	૧૧૧૦
અકિરિયા	૧૨૩૨, ૧૩૧૮, ૧૩૭૧	અગ્ગિસિહ (દેવિંદનામ)	૧૧૧૦
અકિરિયાકુસલ	૧૨૭૪	અગ્ગેણીય (પૂર્વ)	૮૭૨
અકિરિયાવાઈ	૮૨૮, ૧૨૯૭, ૧૩૪૦, ૧૩૪૧, ૧૩૪૩, ૧૩૪૭, ૧૬૦૨, ૧૬૦૫, ૧૯૦૯	અચક્કુદંસણ	૬૦, ૨૪૩૩
અકિંચણય	૧૪૯	અચક્કુદંસણઅણાગારોવઓગ	૭૭૪, ૭૭૫, ૭૭૭
અકંત (પોગ્ગલપગાર)	૨૩૯૯	અચક્કુદંસણપજ્જવ	૬૦, ૧૪૧
અકંતસ્સરયા (અશુભકર્માનુભવ)	૧૬૪૭	અચક્કુદંસણલઢી	૧૦૨૬
અકોસ (પરીસહ)	૧૫૦૮	અચક્કુદંસણાવરણ	૧૬૫, ૧૫૫૪
અક્ષય	૪૨, ૮૭૭	અચક્કુદંસણાવરણ (દર્શનાવરણીયકર્માનુભાવ)	૧૬૪૪
અક્ષરપુટ્ટિયા (લિવી)	૨૨૧	અચક્કુદંસણાવરણિજ્જ (કમ્મ)	૧૪૯૮
અક્ષરસુય (શ્રુતજ્ઞાનભેદ)	૮૨૦	અચક્કુદંસણી	૬૭, ૭૨, ૭૫, ૮૦, ૮૬, ૧૫૯, ૭૮૧, ૭૮૨, ૭૮૩, ૧૫૫૬, ૨૦૩૦, ૨૦૩૨, ૨૦૩૩
અક્ષરસંવદ્ધ (ભાસાસદ્ધ)	૨૫૫૩	અચક્કુદંસણોવડત્ત	૭૭૯
		અચરિત્તી	૧૨૨, ૧૨૪
		અચરિમ	૧૫૭, ૧૭૯, ૨૬૦, ૧૩૪૭, ૧૫૧૯, ૧૫૨૦, ૧૫૨૬, ૧૫૨૭, ૧૫૫૯, ૧૯૬૧, ૨૦૩૪, ૨૦૩૬, ૨૦૪૩, ૨૧૩૯, ૨૩૪૬-૨૩૬૭

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
अचरिमसमयअजोगिकेवलखीणकसायवीयरायचरित्तारिय	२२८	अजीवकाय	४०
अचरिमसमयअजोगिकेवलखीणकसायवीयरायदंसणारिय	२२४	अजीवकिरिया	१२३३
अचरिमसमयअजोगिभवत्थकेवलनाण	९२८	अजीवगुणपण	२५८६
अचरिमसमयउवसंतकसायवीयरायचरित्तारिय	२२६	अजीवणेसत्थिया (किरिया)	१२३६
अचरिमसमयउवसंतकसायवीयरायदंसणारिय	२२२	अजीवदव्व	८, ९, १४, ३७, १३१, १३२, २३७१
अचरिमसमयकडजुम्मकडजुम्मएगिंदिय	२१७३	अजीवदिट्ठिया (किरिया)	१२३५
अचरिमसमयनियंठ	१०९१	अजीवनाम (दुणामभेद)	१०२०
अचरिमसमयबायरसंपरायसरागचरित्तारिय	२२५	अजीवपज्जव	५१, ८७, ८८, ११७
अचरिमसमयबुद्धबोहियछउमत्थखीणकसायवीयरायचरित्तारिय	२२७	अजीवपणवणा	८, २३९१
अचरिमसमयबुद्धबोहियछउमत्थखीणकसायवीयरायदंसणारिय	२२३	अजीवपरिणाम	११९, १२५, १२७
अचरिमसमयसजोगिकेवलखीणकसायवीयरायचरित्तारिय	२२८	अजीवपाओसिया (किरिया)	१२३३
अचरिमसमयसजोगिकेवलखीणकसायवीयरायदंसणारिय	२२४	अजीवपाडुच्चिया (किरिया)	१२३६
अचरिमसमयसजोगिभवत्थकेवलनाण	९२८	अजीवपारिग्गहिया (किरिया)	१२३५
अचरिमसमयसयंबुद्धछउमत्थखीणकसायवीयरायचरित्तारिय	२२७	अजीवपुट्टिया (किरिया)	१२३६
अचरिमसमयसयंबुद्धछउमत्थखीणकसायवीयरायदंसणारिय	२२३	अजीवमिस्सिया (अपज्जत्तियासच्चाओसाभासा)	७१२
अचरिमसमयसुहुमसंपरायसरागचरित्तारिय	२२५	अजीवरासी	८
अचरिमंतपएस	२३५३-२३५७, २३६७	अजीववेयारणिया (किरिया)	१२३७
अचित्त	२८८, ३७२, ६५५, ७४०, ७४२	अजीवसामन्तोवणिवाइया (किरिया)	१२३६
अचित्तजोगिय	३७३	अजीवसाहत्थिया (किरिया)	१२३६
अचित्तदव्वखंध	२५५१	अजीवाभिगम	८
अचित्तदव्वोवक्कम	९९९	अजीवोदयनिष्फन्न (उदयनिष्फन्ननामभेद)	१०२२
अच्चिमाली (लोगंतियविमाणनाम)	१९११	अजुत्त	१८४७, १८४८, १८५०, १८६१, १८६३
अच्ची (लोगंतियविमाणनाम)	१९११	अजुत्तपरिणय	१८४८, १८४९, १८५०, १८६१-१८६३
अच्चुय (देविंदनाम)	१९११	अजुत्तरूव	१८४८-१८५०, १८६२, १८६३
अचेल (परीसह)	१५०८	अजुत्तसोभ	१८४९, १८५०, १८६२, १८६४
अच्छवी (सिणाय)	१०९१	अजोगिकेवलखीणकसायवीयरायचरित्तारिय	२२८
अच्छेज्ज	१६४	अजोगिकेवलखीणकसायवीयरायदंसणारिय	२२३, २२४
अछिण्णछेयणइय	८७२	अजोगिभवत्थकेवलनाण	९२८
अजर	१६५	अजोगिभवत्थकेवलिअणाहारग	५३७, ५३८
अजसोकित्तिणाम (कम्म)	१५००, १५०६, १५०७, १५३१	अजोगी	१२४, १५७, १५९, ३६२, ५२१, ७४३, ७४४, ९४८, ९५२, ९७२, ११०७, १३४२, १३४५, १३४७, १५१६, १५१९, १५२०, १५२२, १५२३, १५२६, १५२७, १५५८, २३५२
अजहण्णमणुक्कोसचक्खुदंसणी	६७	अजोगीकेवली (जीवट्टाण)	१६६३
अजहण्णमणुक्कोसठिईय	६५, ७०, ७३, ७७, ८२, १०१-१०४	अजोगीभाव	३६२
अजहण्णमणुक्कोसपदेसिय	११५	अजोगिय	३७१-३७४
अजहण्णमणुक्कोसमइअण्णाणी	७१	अज्ज	१८०७-१८११
अजहण्णमणुक्कोसाभिणिबोहियणाणी	६६, ७५, ८५	अज्जओभासी	१८१०
अजहण्णमणुक्कोसोगाहणय	७६, ८१, ९७-९९	अज्जदिट्ठी	१८०९
अजहण्णमणुक्कोसोहिणाणी	८५	अज्जपण्ण	१८०८
अजहण्णुक्कोसाभिणिबोहियणाणी	७९	अज्जपरक्कम	१८०९
अजहण्णुक्कोसोगाहणा	६३, ६४, ६८, ६९, ७२	अज्जपरिणय	१८०७
अजहण्णुक्कोसोहिणाणी	८०	अज्जपरियाय	१८११
अजाणिया (सोउजणपरिसापगार)	९९४	अज्जपरियाल	१८११
अजीव	२, ३, ४, २९, ३०, ३७, ४१, ४३, १२९-१३२, १४४, ६५५, ७४२, ८२७, २६०२	अज्जभाव	१८११
अजीवअपच्चक्खाण (किरिया)	१२३४	अज्जभासी	१८१०
अजीवआणवणिया (किरिया)	१२३७	अज्जमण	१८०८
अजीवआरंभिया (किरिया)	१२३५		

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
अज्जरूव	१८०८	अणज्जपरिणय	१८०७
अज्जववहार	१८०९	अणज्जपरियाय	१८११
अज्जवित्ती	१८१०	अणज्जपरियाल	१८११
अज्जसीलाचार	१८०९	अणज्जभाव	१८११
अज्जसेवी	१८११	अणज्जभासी	१८१०
अज्जसंकण	१८०८	अणज्जमण	१८०८
अज्जजाती	१८१०	अणज्जरूव	१८०८
अज्जत्थवत्तिय	१२९३	अणज्जववहार	१८०९
अज्जयण	८२९, ८३२, ८३४, ९९८	अणज्जवित्ती	१८१०
अज्जयण (ओघनिष्पन्ननिक्षेपभेद)	१०६७, १०६८	अणज्जसीलाचार	१८०९
अज्जवसाण	२७९, ९४९, २२०१, २२०५, २२०७, २२१५, २२३०, २२४०, २२४७, २२५१, २२५५	अणज्जसेवी	१८११
अज्जवसाण (आउभेयकारण)	१६१६	अणज्जसंकण	१८०८
अज्जीण (ओघनिष्पन्ननिक्षेपभेद)	१०६७, १०६९	अणज्जा	१३६८
अज्जोरूहजोणिय	५२६, ५२९	अणट्टादंड	२५८७, २५९५
अट्ट (मुसावायपज्जवणाम)	१३६९	अणट्टादंडवत्तिय (किरियाठाण)	१२९०
अट्टालग	२८२	अणत्त (पोग्गलपगार)	२३९९
अठियकण	१०९३, ११२३	अणत्त (दुःखद)	२४९६
अट्टुकर	१८३१	अणत्थ (परिग्गहपज्जवणाम)	१४१८
अट्टुपय (सिद्धश्रेणिकापरिकर्मभेद)	८७०	अणत्थय (परिग्गहपज्जवणाम)	१४१८
अट्टुपयपरूवणया	१००२, १००९, १०१०, १०१४	अणभिग्गहिया (अपज्जत्तियाअसच्चामोसाभासा)	७१३, ७१९
अट्टुमभत्त	५०३	अणुवत्त	४९२, ४९३
अट्टुभाइया	१४६, १०५४	अणवकखवत्तिया (किरिया)	१२३७, १२४९
अट्टादंड	२५८७, २५९५	अणवट्टिय (ओहिणाणपगार)	९२४
अट्टादंडवत्तिय (किरियाठाण)	१२९०	अणवदग्ग	१५१, १४१६, २१०८
अट्टावइवीइ (सरीरलक्खण)	१८९०	अणाइय	१५०, १५१, १६७
अट्टावय (पसत्थसरीरलक्खण)	१४१३	अणाइपारिणामिय (पारिणामियभावभेद)	१०२६
अट्टिज्जाम	१४८	अणाइयवीससाबंध	१५४३, २५५५
अट्टिथंभ	१४६४	अणाउत्तआइयणया (अणाभोगवत्तियाकिरिया)	१२३७
अट्टिथंभसमाणमाण	१४६५	अणाउत्तपमज्जणया (अणाभोगवत्तियाकिरिया)	१२३७
अट्टी	१४८	अणाएज्जणाम (कम्म)	१६३०
अडड	१२९	अणागतद्धा	१५, ३१
अडडंग	१२९	अणागय	१४२
अड्डेज्ज (सोक्खपगार)	१६८६	अणागयद्धा	१५, २४३४
अणकर (पाणवहपज्जवणाम)	१३५३	अणागयवयण (वयणपगार)	७४१
अणकरसुय (सुयणाणभेद)	८२०, ८२१	अणागारपस्सी	७८७-७८९
अणगार	१३२, ६०९-६२३, ६२६, ६३३, ६३५, ९८२-९८८, १३१४, १९०७, १९१२	अणागारोवत्त	१२२, १५७, २७६, ३६२, ३६३, ७७७-७७९, ७८१, ९४८, ९७१, ११०८, ११३८, १३४२, १३४३, १३४५, १३४६, १५१६, १५१७, १५२२, १५२३, १५२६, १५२८, १५३१, १५३४, १५३५, १५५८, १७५१, २०३१-२०३५, २१६८, २२०४, २३५२
अणगारपासणया	७८५	अणागारोवत्तभाव	३६२
अणज्ज	१८०७-१८११	अणागारोवओग	७७४-७७६
अणज्ज (पाणवहसहूव)	१३५२, १३६८	अणागारोवओगनिव्वत्ती	७७५
अणज्ज (मुसावायपज्जवणाम)	१३६९	अणागारोवओगपरिणाम	१२०
अणज्जओभासी	१८१०	अणागारोवयोग	२३०३, २४३३
अणज्जदिट्ठी	१८०९	अणाढायमाण	१९४७, १९४८
अणज्जपण	१८०८	अणाणुगामिय (खओवसमियओहिणाणपच्चक्ख)	९१४, ९१६, ९२४
अणज्जपरकम्म	१८०९		

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
अणाणुपुव्वी	८, ९, १३२, ४९७, ६०१, ७२४, १००२-१०१९, २४४०	अणुतडियाभेय	७२७, ७२८
अणाणुपुव्वीदव्व	१००८, १००९, १०११, १०१२, १०१७, १११८	अणुतडियाभेयपरिणाम	१२७
अणादिज्जनाम (कम्म)	१५०७	अणुत्तरोववाइयकप्पातीयवेमाणियदेव	२२८२
अणादिय (श्रुतज्ञानभेद)	८२०, ८२३	अणुत्तरोववाइयभावदेव	१९०९
अणादियसिद्धंत	१५	अणुदिसा	१४२
अणादेज्जणाम (कम्म)	१५००, १५०६	अणुनास (गीतदोष)	१०३५
अणाभोगणिव्वत्तिय	४९०, ४९४	अणुबंध	२२०१, २२०६, २२१०, २२१५, २२१६, २२२०, २२२२- २२३१, २२४०-२२४३, २२४६-२२५८, २२६३, २२६४, २२६७, २२७०, २२७३, २२७७, २२८१, २२८४, २२८८, २२९०, २२९७
अणाभोगणिव्वत्तियकोह	१४६३	अणुभागकम्म	१६६३
अणाभोगनिव्वत्तियाउय	१५९७, १५९८	अणुभागगोत्तनिउत्त	१५९२
अणाभोगवउस	१०९०	अणुभागगोत्तनिउत्ताउय	१५९२
अणाभोगवत्तिया (किरिया)	१२३७, १२४९	अणुभागगोत्तनिहत्त	१५९१, १५९२
अणायरणया (मोहणिज्जकम्मणाम)	१४८५	अणुभागगोत्तनिहत्ताउय	१५९१-१५९३
अणारिय	४, १२८९, १३११	अणुभागणामगोत्तनिउत्त	१५९२
अणारिय (पाणवहसरूव)	१३५२, १३६८	अणुभागणामगोत्तनिहत्त	१५९२
अणारंभ	२४०, २४१, ११६६, ११६७	अणुभागणामनिउत्त	१५९१
अणारंभसच्चमणप्पओगपरिणय (पोग्गल)	२४७८, २४८७	अणुभागणामनिउत्ताउय	१५९१
अणालाव (वयणविकप्प)	२६०१	अणुभागनामनिहत्त	१५९१
अणावाह (सोक्खपगार)	१६८६	अणुभागनामनिहत्ताउय	१५९१, १५९२
अणाहारय	१५७, १७७, ४८६, ४८७, ५१५-५२२, ५३७, ५३८, ९७३, १७५२, २१६८	अणुभागनामनिहत्ताउय	११५६, १६४८
अणाहारभाव	३५७	अणुभाव	१५४७
अणिककट्ट	१८२१	अणुभावअप्पावहुय	१५४६
अणिककट्टप्पा	१८२१	अणुभावउदीरणोवकम्म	१४८०
अणिकसिद्ध (सिद्धभेय)	१६४	अणुभावकम्म	१५४७
अणिग्गह (अबंभपज्जवणाम)	१४००	अणुभावणिगाइय	१५४७
अणिट्ट (पोग्गलपगार)	२३९९	अणुभावणिहत्त	१५४७
अणिट्टसद्ध (अशुभनामकर्म)	१६९७	अणुभावनामनिहत्ताउय	१५९०, १५९१, १५९३
अणिट्टस्सरया (अशुभनामकर्म)	१६९७	अणुभावबंध	१५४६
अणिट्टुह	१३१७	अणुभावबंधणोवकम्म	१५४७
अणिड्ढिपत्तारिय	२१८, २३०	अणुभावविप्परिणामणोवकम्म	१५४७
अणित्थंथ	१६६	अणुभावउवसामणोवकम्म	१५४७
अणित्थंथ (संठाण)	२४३५, २४३६	अणुभावसंकम्म	१५४७
अणिदा (वियणापगार)	१६७१	अणुमाण (पमाणभेद)	९३१
अणिदाणया (भदकम्मबंधहेउ)	१४९२	अणुमाण (हेउपगार)	९९१
अणिदिय	१२४, १५७, १६०, १६२, १७८, ३०५, ३१७, ३१८, ६८७, ६८८, १७५४, २१२०, २१६८, २१८२	अणुलोभ (पट्ट)	९९०
अणीय	१९५८	अणुल्लाव (वयणविकप्प)	२६०१
अणीहारिम	२१४४	अणुवउत्त	४९२, ९०१, ९३६, १०५८
अणुओग (दृष्टिवादभेद)	८७०, ८७४	अणुवरयकायकिरिया	१२३३
अणुओगहार	९९८	अणुवसंतकोह	१४६३
अणुगम	९९८, १००२, १००६, १००९, १०११, १०१२, १०१४, १०१६, १०७८, १०७९	अणुवसंतठाण	१२८९
अणुजाय (पुत्तपगार)	१८८१	अणुवसंपज्जमाणगई	७६८, ७६९
अणुजोगाय (दृष्टिवादपर्यायनाम)	७८६	अणुसिद्धी (दिट्ठपगार)	९९५
अणुजोगी (पट्ट)	९९०	अणेगक्खरिय (दुत्तामभेय)	१०२०
अणुज्जुग (मुसावायपज्जवणाम)	१३६९	अणेगसिद्ध	१६३, ९२९
अणुण्णा	९९७	अणेगसिद्धअणंतरसिद्धणोभवोववायगई	७६७

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
अणेगावाई (अकिरियावाईभेय)	१३४०	अणंताणुबंधीमाण (कसायवेयणिज्जभेय)	१४९९
अणेगिंदिय	७३०	अणंताणुबंधीमाया (कसायवेयणिज्जभेय)	१४९९
अणोउय	२११७	अणंताणुबंधीलोभ (कसायवेयणिज्जभेय)	१४९९
अणोगाढ	१७	अण्णउत्थिय	७१५, ७३२, १२८१, १२८२-१२८४, १४२८, १५९६, १६१३, १६१४, २५४७
अणोवणिहिया (दव्वाणुपुव्वीभेय)	१००१	अण्णतित्थियपवत्ताणुजोग (पावसुयपसंग)	९१०
अणोवणिहियाखेत्ताणुपुव्वी	१०१४, १०१८	अण्णपुण्ण	२६०२
अणंगपडिमेविणी	२११७	अण्णमण्णम्भास	९
अणंगपविट्ठ (धुतज्ञानभेद)	८२०, ८८९	अण्णलिंगसिद्ध	१६३, १६४
अणंत	१९, २२-२९, ३८, ४५, ५१, ५२-११७, १४१, १४२, १४४, १४५, २००, २०१, ६६४, ६७०-६८५, ९८०, १००७, १०११	अण्णलिंगसिद्ध (अणंतरसिद्धकेवलनाण)	९२९
अणंत (आगसत्थिकायनाम)	३९	अण्णहाभाव	९८१-९८४
अणंतजीविय (रूक्खभेय)	१७६८-१७७०	अण्णाण	६६, ७५, ७७, ८०-८२, ८६, १२२, १२३
अणंतमिस्सिया (अपज्जत्तियासच्चासोसाभासा)	७१२	अण्णाणणिव्वत्ती	९४४
अणंतर (सूत्रभेद)	८७१	अण्णाणपरिणाम	१२१-१२३, १२५
अणंतरखेत्तोगाढ	४९०	अण्णाणपरीसह	१५०७
अणंतरखेदोववण्णग	१६११	अण्णाणभाव	३६१
अणंतरनिग्गय	१६१०, २०१९	अण्णाणियवाई	८२८, १२९७, १६०२-१६०६
अणंतरपज्जत्त	२६०, १५२९, २०३४	अण्णाणी	१५७, १६०, २७६, ३६१, ५२१, १६३४
अणंतरपज्जत्तग	२०३५, २०४२	अण्णायचरग	१३१६
अणंतरपरम्परअणिग्गय	१६११	अण्हह	१३५२
अणंतरपरम्परअणुववण्णग	२००६, २००७	अतध्दण्ण	३
अणंतरपरम्परअनिग्गय	२०१९	अतह्दण्ण (पट्ठ)	९९०
अणंतरपरम्परखेदाणुववण्णग	१६११	अतिकंतजोव्वण	२११७
अणंतरपरम्परणुववन्ग	१६१०	अतित्थ	१०९७, ११२६, ११२७
अणंतरबंध	३८१, ५५९, ७९२, ११८९, १४२५, १५४४	अतित्थसिद्ध	१६३
अणंतरसिद्ध	२४७	अतित्थसिद्ध (अणंतरसिद्धकेवलनाण)	९२९
अणंतरसिद्धअसंसारसमावण्णजीवपण्णवणा	१६२, १६३	अतित्थगरसिद्ध	१६३
अणंतरसिद्धकेवलनाण	९२९	अतित्थगरसिद्ध (अणंतरसिद्धकेवलनाण)	९२९
अणंतरसिद्धणोभवोववायगई	७६७	अत्त (पोग्गलपगार)	२३९९
अणंतरागम (आगमभेद)	९३१	अत्त (सहपगार)	२५५४
अणंतरावगाढ	२६०, २१३८	अत्त (सुखद)	२४९६
अणंतराहारग	२६०, २०३५, २०४२	अत्तय (पुत्तपगार)	१८८३
अणंतरोगाढ	८, ४९६, ७२३, २०३४	अत्तागम (आगमभेद)	९३१
अणंतरोवगाढग	२०३५, २०४२	अत्तुकोस	२४२९
अणंतरोववण्ण	२६०	अत्तुकोस (आभियोगकम्मपगरण)	१५४८
अणंतरोववण्णग	१७७, २६०, ४९२, ४९३, ९३६	अत्तुकोस (मोहणिज्जकम्मणाम)	१४८५
अणंतरोववण्णय	१५१८, १५२५	अत्तोवणीय (आहरणतद्दोसदिट्ठित्तपगार)	९९५
अणंतरोववन्ग	१३४६, १५३१, १५३४, १५३५, २०३४, २०३५, २०४२, २१३८	अत्थ	३
अणंतरोववन्गएगिंदिय	२३११	अत्थकामय	२११९
अणंतसमयसिद्ध	१६३, १६४	अत्थकंखिय	२११९
अणंतसमयसिद्धणोभवोववायगई	७६७	अत्थजोणी	२५९१
अणंतसंसारय	१९६१	अत्थपिवासिय	२११९
अणंतसंसारिय	१७८	अत्थमियत्थमिय	१८३०
अणंताणुबंधी	९४९	अत्थमियोदिय	१८३०
अणंताणुबंधीकोह (कसायवेयणिज्जभेय)	१४९९	अत्थविणिच्छय	२५९१
		अत्थाहिगार (उवक्कमभेद)	१००१, १०६४

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
अत्थि (सोक्खपगार)	१६८६	अद्धपल (उन्मानप्रमाणभेद)	१०५५
अत्थिकाय	३७, ४०, ४३, ४६	अद्धभार (उन्मानप्रमाणभेद)	१०५५
अत्थिणत्थिप्पवाय (पूर्व)	८७२	अद्धमागह (भासा)	३, ७३२
अत्थिणिकुर	१२९	अद्धमाणी (रसमानप्रमाणभेद)	१०५५
अत्थिणिकुरंग	१२९	अद्धमिस्सिया (अपज्जत्तियासच्चा मोसाभासा)	७१२
अत्थित्त	१५, १६	अद्धवेयालि (पावसुय)	९०९
अत्थिभाव	४	अद्धसम (छन्दप्रकार)	१०३७
अत्थिरणाम (कम्म)	१५०६	अद्धाउय	१४९९, १५८६
अत्थेगइय	१३१९, १३२०, १३२१	अद्धाढय	१४६
अत्थेगह	६६६-६६८, ८१४, ८१७, ९४०	अद्धासमय	८, १४, १५, १७, १८, २०, २३-२५, २८, २९, ३२-३४, ८८, १०१३, १०२७, २३७१, २४३३
अत्थिरणाम (कम्म)	१५००, १५०६, १६३०	अधम्म (अधम्मत्थिकाय)	३९, २५८५
अदत्त (अदिण्णादाणपज्जवणाम)	१३८०	अधम्मजुत्त (आहरणतद्दोसदिट्ठितपगार)	९९५
अदत्त (आसवपगार)	१३५२	अधम्मठाण	१२८९
अदिट्ठलाभिय	१३१६	अधम्मत्थिकाय	८, १४, १५, १७, १८, १९, २२-२७, २९, ३२, ३३, ३४, ३७-४७, ८७, १३१, ९३४, १०१३, १०२७, २३७१, २४३३
अदिण्णादाण	१२५०, १२८५, १२८८, १३७९, १६६०	अधम्मत्थिकाय (अरूविअजीवपज्जवभेद)	८७
अदिण्णादाणवेरमण	१६६०, २५८६	अधम्मत्थिकायस्सदेस	२३७१
अदिन्नादाण	१३९८, १३९९, १७०२, २४२९, २५८५	अधम्मत्थिकायस्सपदेस	२३७१
अदिन्नादाणवत्तिया (किरियाठाण)	१२८९, १२९३	अधम्मदार	१३५२
अदीण	१८२१-१८२५	अधिकरण	२४१, २४२
अदीणजाई	१८२४	अधिकरणी	२४१, २४२
अदीणदिट्ठी	१८२३	अनगार	११९२, १२०२, १२०३, १२३८
अदीणपण्ण	१८२३	अनियट्ठिबायर (जीवट्ठाण)	१६६३
अदीणपरकम	१८२४	अनुओग	९९७, ९९८
अदीणपरिणय	१८२२	अन्नउत्थिय	१६८५, १६८६, १७२०, २३०२
अदीणपरियाय	१८२५	अन्नगिलायचरग	१३१६
अदीणपरियाल	१८२५	अन्नमन्नसिणेहपडिबद्ध	१३२
अदीणभामी	१८२४	अन्नलिंग	१६८, १०९७, ११२७
अदीणमण	१८२२	अन्नाण	७७, १५१८, २२०१, २२१३, २२१५, २२२२, २२२३, २२४०, २२४६, २२४७, २२५१, २२५५, २२५७, २२६३, २२९०, २२९२, २३००
अदीणरूव	१८२२	अन्नाण (पावसुयपसंग)	९१०
अदीणववहार	१८२३, १८२४	अन्नाणमरण	९९१
अदीणवित्ती	१८२४	अन्नाणलद्धी	९६४
अदीणसीलाचार	१८२३	अन्नाणियवाई	१३४०, १३४१, १३४३, १३४६, १६०२, १६०७-१६०९
अदीणसेवी	१८२५	अन्नाणी	९५४-९७२, ९७७-९७९, १३४२, १३४४, १५१५, १५१७, १६०५, १६०८, १७३१, १७५१, २१६८, २१७७, २१८१, २१८७, २२०४, २२२९, २२४०, २२८३, २२९०, २३५२
अदीणसंकप	१८२२, १८२३	अपच्चक्खाण	२३८
अदीणोभासी	१८२५	अपच्चक्खाणकसाय	९५०
अदुक्खसुहा (वेयणापगार)	१६७०	अपच्चक्खाणकसायकोह	१४६४
अदंड	२५८५	अपच्चक्खाणकिरिया	२६५, २६७, २६८, २७०, ११७७, ११७८, ११८१, ११८३, १२३४, १२४१, १२४३, १२४५-१२४८, १२६८, १२६९
अद्धकरिस (उन्मानप्रमाणभेद)	१०५५		
अद्धकुलव	१४६		
अद्धकक्कवाला (सेढी)	२१२५, २१२९, २१३१, २१३४, २१३५		
अद्धणारायसंघयणणाम (कम्म)	१५०१, १६२५		
अद्धतुला (उन्मानप्रमाणभेद)	१०५५		
अद्धद्धमिस्सिया (अपज्जत्तियासच्चा मोसाभासा)	७१२		
अद्धनारायसंघयण	६०३		
अद्धनारायसंघयणी	२२१३		
अद्धपत्थय	१४६		

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
अपच्चक्खाणकोह (कसायवेयणिज्जभेय)	१४९९	अपढमसमयबुद्धबोहियछउमत्थखीणकसायवीयरायदंसणारिय	२२३
अपच्चक्खाणनिव्वत्तियाउयं	२३९	अपढमसमयवेइंदियनिव्वत्तिय (पोग्गल)	१५११
अपच्चक्खाणमाण	१४९९	अपढमसमयमणुयनिव्वत्तिय (पोग्गल)	१५११
अपच्चक्खाणमाया	१४९९	अपढमसमयमणूस	१७०८, १७१०-१७१२
अपच्चक्खाणलोभ	१४९९	अपढमसमयसजोगिकेवल्लिखीणकसायवीयरायचरित्तारिय	२२८
अपच्चक्खाणी	२३३-२३६, १२७४	अपढमसमयसजोगिकेवल्लिखीणकसायवीयरायदंसणारिय	२२३
अपच्चय (अदिण्णादाणपज्जवणाम)	१३८०	अपढमसमयसजोगिभवत्थकेवलनाण	९२८
अपच्चय (मुसावायपज्जवणाम)	१३६९	अपढमसमयसयंबुद्धछउमत्थखीणकसायवीयरायदंसणारिय	२२७
अपज्जवसिय	३३, १५०, १६७	अपढमसमयसयंबुद्धछउमत्थखीणकसायवीयरायचरित्तारिय	२२७
अपज्जवसिय (सुयणाणभेद)	८२०, ८२३, ८२४	अपढमसमयसिद्ध	१६२-१६४, १७०८, १७१०-१७१३
अपज्जत्त	१४१५	अपढमसमयसिद्धणोभवोववायगई	७६७
अपज्जत्तग	१७८, २००, २०१, ३०७, ३२९, ३४८, ४९३, ७३०	अपढमसमयसुहुमसंपरायसरागचरित्तारिय	२२५
अपज्जत्तणाम (कम्म)	१५००, १५०६, १६२९	अपत्तजोव्वण	२११७
अपज्जत्तबादरपुढविकाइयएगिंदियतिरिक्खजोणिय	२२३९	अपमतसंजय	२६९, ११५१, ११६६, ११८२, १२४२
अपज्जत्तबायरतंतुकाइय	२१२७, २१३२	अपमतसंयम	११५१
अपज्जत्तबायरपुढविकाइय	२१२६	अपयउवक्कम	९९९
अपज्जत्तभाव	३६४	अपरच्छ (अदिण्णादाणपज्जवणाम)	१३८१
अपज्जत्तय	९, १५८, १७३, १८१-१८४, १९८, २०३, २०४, २३०, २३१, २३२, ३०२, १५५६, २२०३	अपरिणय	८, १७२८
अपज्जत्तसुहुमपुढविकाइय	२१२५, २१२६, २१२८-२१३९	अपरित्त	१५८, ३०३, ३४७, १५५७
अपज्जत्तावेइंदिय	२२४६	अपरियादित (पोग्गलपगार)	२३९९
अपज्जत्तिया (भासापगार)	७११	अपरियाग	१४५७, १४५९
अपडिवाइ (खओवसमियओहिनाणभेय)	९१४, ९१७, ९१८, ९२४	अपरिस्सावी (सिणाय)	१०९१
अपडिवाई (वायरसंपरायसरागचरित्तारिय)	२२५	अपसत्थ	१०००, १०७४
अपडिसेवय	१०९४, १०९५, ११२५	अपसत्थविहायगइणाम (कम्म)	१५०३, १५०६, १६३१
अपढम	३५६-३६४	अपासत्थया (भदकम्मबंधहेउ)	१४९२
अपढमसमओववण्णग	१७७	अपुट्टलाभिय	१३१६
अपढमसमयअजोगिकेवल्लिखीणकसायवीयरायचरित्तारिय	२२८	अपुव्वनाणगहण (तित्थयरनामकम्मबंधहेउ)	१४९३
अपढमसमयअजोगिकेवल्लिखीणकसायवीयरायदंसणारिय	२२४	अपोह (आभिणिबोहियनाणपज्जव)	८११
अपढमसमयअजोगिभवत्थकेवलनाण	९२८	अप्प	२३४-२३६, ३१७, ३१८, ३२८-३४५, ३५०, ३६८, ३७१, ३७२, ३७४, ३८२, ५०२, ५३८, ५७४, ५७५, ५९३, ६६२-६६५, ६८५, ६८८, ६८९, ७२८, ७३१, ७४४, ७८१, ७८३, ९८०, १००८
अपढमसमयउवसंतकसायवीयरायचरित्तारिय	२२६	अप्पइट्टाण (महाणरगनाम)	१७१९, २०३८
अपढमसमयउवसंतकसायवीयरायदंसणारिय	२२२	अप्पकिरिया	२६०, २६१, २६२
अपढमसमयएगिंदियनिव्वत्तिय (पोग्गल)	१५११	अप्पच्चक्खाणकोह	१४६३
अपढमसमयकडजुम्मकडजुम्मएगिंदिय	२१७३	अप्पत्तिय	१८१२
अपढमसमयचउरिंदियनिव्वत्तिय (पोग्गल)	१५१२	अप्पनिज्जरा	२६०, २६१, २६२
अपढमसमयतिरिक्खजोणिय	१७०८, १७११, १७१२	अप्पमत्तसंजय	२४०
अपढमसमयतिरियनिव्वत्तिय (पोग्गल)	१५११	अप्पमत्तसंजय (जीवट्टाण)	१६६२
अपढमसमयतेइंदियनिव्वत्तिय (पोग्गल)	१५१२	अप्पवेयणा	२६०, २६१, २६२
अपढमसमयदेव	१७११, १७१३	अप्पसत्थ	२७९, ९४९
अपढमसमयदेवनिव्वत्तिय (पोग्गल)	१५११	अप्पाबहुय	१५४७
अपढमसमयनियंठ	१०९१	अप्पासव	२६१, २६२
अपढमसमयनेरइय	१७०७, १७०९, १७११-१७१३	अप्पिताणप्पित	३
अपढमसमयनेरइयनिव्वत्तिय (पोग्गल)	१५११	अप्पिय (पोग्गलपगार)	२३९९
अपढमसमयपंचेदियनिव्वत्तिय (पोग्गल)	१५१२	अफुसमाणगइपरिणाम	१२६
अपढमसमयबायरसम्परायसरागचरित्तारिय	२२५	अफुसमाणगई	७६८
अपढमसमयबुद्धबोहियछउमत्थखीणकसायवीयरायचरित्तारिय	२२७		

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
अत्राहा	१६१६-१६३२, १६४१, १६४२	अमितरूव	१८२३
अत्रील (अदिण्णादाणपज्जवणाम)	१३८०	अमियर्गई (देविदनाम)	१९१०
अव्वंभ	१३९९, १४००	अमुत्त	१८२८
अव्वंभ (आसवपगार)	१३५२	अमुत्तरूव	१८२८
अव्वक्खाण	११५१, १२८६, २५८६	अमुत्ती (परिग्गहपज्जवनाम)	१४१८
अव्वक्खाण (मुसावायपज्जवणाम)	१३६९	अमुदग्गजीव (विभंगणाणभेद)	९४१, ९४३
अव्वक्खाणविवेग	२५८६	अमम्मणाए	४
अव्वसंथड	२१२१	अयण	१२९
अव्वुट्ठाण	२८३	अयावय	१४३
अव्वुय (काव्यरस)	१०३९	अयोमुह (अंतरदीवय)	२१७
अव्वोवगमिया (वेयणा)	१५१२, १६७०	अरइ	१६२१, १६३६
अभवसिद्धिय	१३२, १५०, १५८, १७७, २५०, २८७, ३०४, ३१६, ३४७, ३५७, ८७७, ९६३, १०२७, १३४३-१३४६, १५५६, १६५४, १७२७, १७४७, १९६१, १९६२, २०१६, २०३०, २०३२, २०४३, २३५०	अरइ (परीसह)	१५०८
अभवसिद्धियकडजुम्मकडजुम्मसन्निपंचेदिय	२१८७	अरइरई	१२८६, २५८६
अभवसिद्धियरामीजुम्मकडजुम्मनेइरइय	२१९७	अरइरईविवेग	२५८६
अभाव	८७७	अरती (णोकसायवेयणिज्जभेद)	१४९९, १५०५
अभासग	१५७, १७८, ७२९, ७३०, ७३१	अरसाहार	१३१६
अभासय	१५५७	अरहा	१०९१
अभिकवणाणोवओग	१४९२	अरहंत (अहाउयपालणसामि)	१६१५
अभिकखलाभिय	१३१६	अरहंत (इडिडपत्तारिय)	२१८
अभिग्गहिया (अपज्जत्तियाअसच्चाओसाभासा)	७१३, ७१९	अरहंत (इडिडमंतमणुस्सपगार)	१८८३
अभिज्जा (मोहणिज्जकम्मणाम)	१८८५	अरिहंत	४
अभिज्जा	२४२९	अरिहंतवच्छलया	१४९२
अभिणय	९९६	अरुविअजीवदव्व	२३७१
अभिन्न (पोग्गलपगार)	२३९९	अरुविअजीवपज्जव	८७
अभिलावपुरिस (पुरिसपगार)	१७७४	अरुविअजीवपणवणा	२३७१
अभिवयण	३८, ३९, ४०	अरुविकाय	४०
अभिसमागम	२५९१	अरुवी	२९, ३०, ४०, ६५४, ६५५
अभिसेय (सरीरलक्खण)	१८९०	अरंजरोदगसमाणा (मतिभेद)	८१६
अमच्छरिया (मणुस्साउबंधहेउ)	१५८६	अलमंथू	१८१४
अमणाम (पोग्गलपगार)	२३९९	अलाभ (परीसह)	१५०८
अमणुणसह (असायावेयणिज्जकम्मस्सअणुभाव)	१६४५	अलिय (मुसावायपज्जवणाम)	१३६९
अमणुस्साहारगसरीरकायप्पओगपरिणय (पोग्गल)	२४८३	अलियवयण	१३६८, १३७१, १५८५
अमणुन्न (पोग्गलपगार)	२३९९	अलेस्स	११०९, ११३९, १२१०, १२११, १३४२, १३४४, १५१५, १५१९, १५२१, १५२२, १५२६, १५२७, १५३१, २३५१
अमर (पसत्थसरीरलक्खण)	१४१३	अलेस्सा	१२४, १५७, १६०, ५१८
अमाइल्लया (भइकम्मबंधहेउ)	१४९२	अलेसीभाव	३५८
अमाइसम्मदिट्ठी	१६७२	अलेसी	१३४७
अमाइसम्मदिट्ठीउववण	६३६	अलोग	१०२७, २३६७
अमाइसम्मदिट्ठीउववणग	२७०, ४९२, ९३५, ९९०	अलोय	४, २९, १६७, ८२७
अमाइसम्मदिट्ठीउववणग	११८३	अलंकिय (गीतगुण)	१०३६
अमायिसम्मदिट्ठीउववणग	१६५४	अल्लियावणबंध	२५५७, २५५९
अमायीसम्मदिट्ठीउववणग	१९६६	अवकोस (मोहणिज्जकम्मणाम)	१४८५
अमायीसम्मदिट्ठी	९८३, ९८४	अवक्कोस	२४२९
अमितवाहण (देविदनाम)	१९११	अवगयवेय	१५३८, १५४१
अमित	१८२३	अवगाहणा (आकाशगुण)	४२
		अवजाय (सुतपगार)	१८८१

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
अवट्टिय (ओहीणाणपगार)	९२४	अवेयग	१२५, १५९, ९७३, १३४२, १३४३, १४३६,
अवण्ण (अवर्णवाद)	१४९२		१४३९, १५१६, १५१९, १५२३
अवत्तव्वगसंचिय	२०४७-२०४९	अवेयय	१०९१, १०९२, ११२२, १४३०, १५२१, १५२७
अवत्तव्वय	१००२-१००६, १००८, १०११, १०१६, १०१७, २३५८-२३६६, २५१४-२५२०	अवङ्ग (पूर्व)	८७२, ८७३
अवत्तव्वयदव्व	१००८, १००९, १०१६	अव्वईभावसमास	१०४८, १०५०
अवदल	१८४५	अव्वत्तदंसण	९१०
अवधिदंसणी	१५९	अव्वय	८७७
अवद्धंस	१५४७	अव्वाबाह	१६४
अवन्न (अवर्णवाद)	१५४८	अव्वाबाह (लोगतियदेवनाम)	१९१२
अवलेहणियकेतणय	१४६५	अव्वाबाहदेव	१९४३, १९४४
अवलेहणियकेतणयसमाणामाया	१४६५	अव्वोच्छित्तिणयट्टया	२४७, २०३०
अवलोव (मुसावायपज्जवणाम)	१३६९	अव्वोयडा (अपज्जत्तियाअसच्चामोसाभासा)	७१३, ७१९
अवव	१२९	असच्च (पुरिसपगार)	१८०५-१८०७
अववंग	१२९	असच्चदिट्ठी	१८०६
अवसप्पिणी	३०२, ३०६	असच्चपण्ण	१८०६
अवहार (अदिण्णादाणपज्जवणाम)	१३८०	असच्चपरक्कम	१८०७
अवहीय (मुसावायपज्जवनाम)	१३६९	असच्चपरिणय	१८०५
अवाउड	१३४७	असच्चमण	१८०५
अवाय (मईनाणभेय)	८१४, ८१५, ९४०	असच्चमणप्पओगपरिणय (पोग्गल)	२४८६, २४८८
अवाय (आहरणदिट्ठतपगार)	९९४	असच्चरूव	१८०५
अवाय	२३०२, २४३०	असच्चववहार	१८०७
अवायमई (मतिभेद)	८१५, ८१६	असच्चसीलाचार	१८०६
अविओग (परिग्गहपज्जवणाम)	१४१८	असच्चसंकप्प	१८०६
अविग्गहगइसमावन्नग	२४८, २९२, २९३, २९४	असच्चसंधत्त (मुसावायपज्जवणाम)	१३६९
अविग्गहगइसमावन्नय	२१२४	असच्चामोस (भासाजात)	७१३, ७१४, ७१६, ७१७
अविघुट्ट (गीतगुण)	१०३६	असच्चामोस (मणपगार)	७३९
अवितह	५	असच्चामोसभासग	७३१
अविभागपलिच्छेद	१६५०, १६५१	असच्चामोसभासाकरण	७२९
अविरड	२४१, २४२	असच्चामोसभासानिच्चत्ती	७२९
अविरई (आसवदार)	१३५२	असच्चामोसमणजोग	२३४१
अविरय	३१७, १७५२, २१६८, २१८२, २१८७	असच्चामोसमणजोय	७३६
अविरयसम्मदिट्ठि	१६६२	असच्चामोसमणनिच्चत्ती	७४१
अविराहियसंजम	२०६३	असच्चामोसमणप्पओग	७५०, ७५२
अविराहियसंजमासंजम	२०६३	असच्चामोसमणप्पओगपरिणय (पोग्गल)	२४७९, २४८६, २४८८
अविमुद्धलेस	१२०२, १२०३, १२०४	असच्चामोसमणमीसापरिणय (पोग्गल)	२४८४
अविसेसिय	९-१४	असच्चामोसवइजोय	२३४१
अविसंदिद्ध	५	असच्चामोसवइजोय	७३६
अविसंभ (पाणवहपज्जवणाम)	१३५३	असच्चामोसवइप्पओग	७५०, ७५२
अविसंवायणाजोग (सच्चोप्पत्तिकारण)	७३७	असच्चामोसवइप्पओगपरिणय (पोग्गल)	२४७९
अवीचिदव्व	४८९	असच्चामोसवइप्पओगी	७५३, ७५४
अवीयीपंध	१२७२, १२७३	असच्चामोसा (अपज्जत्तियाभासा)	७१४
अवीरिय	२३६-२३८	असण (आहार)	४७८
अवुच्छित्तिणयट्टया	८२३	असणिकाय	१२८०
अवेदग	१५७	असण्णिपंचिंदियतिरिक्खजोणिय	२२०२, २२४९, २२५२, २२६६, २२७९, २२८७
अवेदभाव	३६३	असण्णिभूय	२६४, २६५, २९१, १६७१
अवेदय	९४८, ९५२		

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
अमणिमणुस्स	२२२१, २२३३, २२३७, २२५२, २२७१, २२७९, २२८९	असुइसीलाचार	१८००
अमणिगयाउय	१५९८	असुइसंकम्प	१७९९
असणिसुय (सुयणाणभेय)	८२०, ८२१	असुई	१७९९, १८००, १८७०, १८७१
असण्णी	१५८, १७८, ३६६-३६८, ५१७, १२८०, १५५५, १५९८, १६३९, १६४०, १६७१, १६८२, १७५४, २०३३, २०३५, २०३७, २०३९, २०४१, २०६३, २०६४, २१६८, २१८२, २१८३, २३५०	असुद्ध	१७९७-१७९९, १८६८-१८७०
असण्णीभाव	३५८	असुद्धदिट्ठी	१७९८
अमती (धान्यमानप्रमाणभेद)	१०५४	असुद्धपण्ण	१७९८
असन्ती	२०३०, २०३२	असुद्धपरकम	१७९९
असबल (सिणाय)	१०९१	असुद्धपरिणय	१८६९
असब्भाववाइ	१३७१	असुद्धमण	१७९७
असमय (मुसावायपज्जवणाम)	१३६९	असुद्धरूव	१८६९
असमा (मोहणिज्जकम्मणाम)	१४८५	असुद्धववहार	१७९८
असमारंभअसच्चमोसवइप्पओगपरिणय (पोगल)	२४७९	असुद्धसीलाचार	१७९८
असमारंभमोसमणप्पओगपरिणय (पोगल)	२४७८	असुद्धसंकम्प	१७९७
असमारंभसच्चमणप्पओगपरिणय (पोगल)	२४७८, २४८७	असुभकम्म	१४८०
असमाहिट्ठान	८९१, ८९२	असुभणाम (कम्म)	१६६, १५००, १५०६, १६३०
असमोहय	२२२९, २३२८-२३३२, २३३५-२३३७	असुभनामकम्मासरीरप्पओगबंध	२५७५
असरीर	१६७, १७३०	असुभविवाग	१४८१
असरीरपडिबद्ध	१३१	असुयणिसिय (आभिणिबोहियनाणभेद)	८१२
असरीरी	१५८, १६०, ३६४, ५२२, ५७४, २०७४, २१२०, २३५२	असुरकुमार	१२, ५२, ५५, ६७, ६८, ८७, १२२, १२५, १४५, १५५, १७६, २३०, २३३, २४१, २६२, २६६, २७०, २८०, २८१, २८३-२८५, २९०-२९३, २९५, ३६६, ३७०, ३७२, ४९०, ४९४, ४९८, ५०४, ५६६, ५६९, ६०३, ६६१, ६६५, ६६७, ६६९, ६७०, ६७१, ६७२, ६७४, ६८२, ६९८, ७१३, ७५१, ७५३, ७६२, ७९१, ९२१, ९२३, ९५६, ११७५, ११७८, ११७९, ११८३, ११८४, ११९३, ११९४, ११९६, ११९९, १२४३, १२६४, १२६५, १२६६, १२७०, १३२२- १३३०, १३३४, १३३७, १३४३, १३४५, १४२६, १५१८, १५२४, १५२५, १५९०, १५९५, १६०८, १६१३, १६५४, १६५७, १६६९, १६७३, १६९७, १९१६, १९२०, १९२२, १९३९, १९४३, १९६८, १९६७, १९७७, १९९२, २००५, २००९, २०११, २०२१, २०२६, २०३८, २०४४, २०४७, २०४९, २०५२, २०५४, २०५८, २०५९, २०७१, २१०७, २१०८, २११०-२११२, २१४९, २२२८, २२३६, २२५६, २२५७, २२६२, २२७५, २२८०, २३२४, २३२६, २३२९, २३३२, २३३३, २३३६, २४९६, २५०७
असरीरीभाव	३६४	असुरकुमारभवनवासिदेव	२२५४
असातावेयणिज्जकम्म	१४९१, १४९८	असुरकुमारिथी	२१४९
असाया (वेयणापगार)	१६७०	असेलेसिपडिवण्णग	१२३२
असायावेयग	१७५०, २१६७, २१८१, २२०५, २२३०	असेलेसिपडिवन्णग	२३७, २४७, ७३०
असायावेयणिज्ज	१६६, १६१८, १६३५, १६४१, १६४५, १६४६	असंकिलेस	१६८९
असायावेयणिज्जकम्मासरीरप्पओगबंध	२५७३	असंखेज्जजीविय (रूखभेय)	१७६८, १७६९
असारंभसच्चमणप्पओगपरिणय (पोगल)	२४७८	असंखेज्जवासाउयसणिपंचिदियतिरिक्खजोणिय	२२१२, २२२९, २२३५, २२५१, २२६८, २२८५, २२८७, २२९०
असासणता	२४२९	असंखेज्जवासाउयसणिमणुस्स	२२२१, २२३३, २२३७, २२५२, २२७१, २२८९, २२९२
असासय	२४६, २४७, २५०३, २५५९	असंखेज्जसमयसिद्ध	१६३
असिद्ध	१३२, १५६, ३०८, ८७७, १७०६	असंखेप्पद्धा	१६३२
असिद्धि	१३२	असंग	१६५
असिपत्त	१८३८	असंजम	११४३
असिपत्त (परमाहम्मियदेवनाम)	१९१७, १९५४		
असिरयणत्त	१३३७		
अमिलक्खण (पावसुय)	९०८		
असिलोगभय	२६०२		
असीलया (अवंभपज्जवणाम)	१४००		
असुइदिट्ठी	१८००		
असुइपण्ण	१७९९		
असुइपरकम	१८००		
असुइपरिणय	१८७०, १८७१		
असुइमण	१७९९		
असुइरूव	१८७१		
असुइववहार	१८००		

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
असंजम (पाणवहपज्जवणाम)	१३५३		
असंजम (अदिण्णादाणपज्जवणाम)	१३८०		
असंजय १५९, २४०, २६८-२७०, १०८७, १०८८, ११५२, ११६६, ११६७, ११८०, ११८२, ११८४, १५५४, १५५५, २३५१			
असंजयभविद्यदव्वदेव	२०६३		
असंजयभाव	३६०		
असंतक (मुसावायपज्जवणाम)	१३६९		
असंतोम (परिगहपज्जवणाम)	१४१८		
असंबुड	२४०, ६१९		
असंबुडवउस	१०९०		
असंसट्टुचरग	१३१६		
असंसारसमावण्णजीवपण्णवणा	१६२, १६३		
असंसारसमावन्नग २३७, २४०, २४७, ७२९, ११६६, १२३२			
अस्सोकता (मध्यमग्राममूर्च्छना)	१०३५		
अह (आगामत्थिकाय)	३९		
अहकखायचरित्तपरिणाम	१२१		
अहकखायचरित्तारिय	२२९, २३०		
अहकखायचरित्तलद्धी	९३४		
अहकखायसंजम	१०९४		
अहकखायसंजय ११२१-११२६, ११२८, ११३२-११५०			
अहम्म (अवभपज्जवणाम)	१४००		
अहम्मकखाई	१३१९		
अहम्मदार १३६८, १३७९, १३८०, १३९९, १४१६, १४२२			
अहम्माणुय	१३१९		
अहाउय	१६१५		
अहाछंदविहारी	१९१३		
अहातच्च	९१०		
अहासुहुमकमायकुसील	१०९१		
अहासुहुमनियंठ	१०९१		
अहासुहुमपडिसेवणाकुसील	१०९१		
अहासुहुमपुलाय	१०९०		
अहासुहुमवउस	१०९०		
अहिकरण	२४१-२४४		
अहिकरणी	२४१-२४४		
अहिकरणिया (किरिया)	१२३३, १२३८-१२४०, १२५५		
अहेऊ	८७७		
अहेदिसा	३१		
अहेलोय	३१, ५७२		
अहेसत्तमपुढविनेरइय	२२७७		
अहेसत्तमापुढविणेरइयखेत्तोववायगई	७६४		
अहेसत्तमापुढविणेरइयभवोववायगई	७६६		
अहेसत्तमापुढविनेरइयपवेसणय	२०७७, २१०१		
अहेसत्तमापुढविनेरइयप्पवेसणग	२१०१		
अहेसत्तापुढविनेरइयाउय	१५८८		
अहोरत्त	१२९		
अहोलोय	३१, ३१९-३२८, ६९१-६९४		
अहोलोय-तिरियलोय	३१, ३१९-३२७, ६९१-६९४		
		आ	
		आइक्खिय (पावसुयपसंग)	९१०
		आइच्च (लोगंतियदेवनाम)	१९१२
		आइड्ढी	२०४४
		आइण्ण	१८५५
		आइण्णया	१८५५, १८५६
		आइयंतियमरण	२१४१
		आउ १२३, २९७, २९८, ३०६, ३७०, ५१८, ११६८, १३२३, १३२७, १३२८, १५९५, २२०१, २२०७, २२१५	
		आउअवंधद्धा	१६३२
		आउकाइय १०, ५२, ५७, १६०, १६२, १७७, १७९, २९९, ३०१, ३०५, ३१७, ३२४, ३४४, ३६६, ४०२, ४८३, ५१३, ५६३, ५७२, ६७०, १४२७, १५१८, १५२४, १७३७, १७३८, १७४५, १९७८, २०११, २०६८, २०६९, २१२६, २१२७, २२४३, २२५८, २२७९	
		आउकाइयनिव्वत्तिय (पोग्गल)	१५११
		आउकाइय १७५, १८२, २७८, ३०८, ५६८, ६६२, ७०८, ११९४, ११९५, १२११, १२६२, १२६३, १२७०, १३२४, १३२८, १३३१-१३३४, १४२७, १५१८, १५२४, १५२७, १६०६, १७२६, १७२८, १७३३, १७३७, १७३८, १७४५, १९७५, १९७८, १९९७	
		आउकाइयएगिंदियतिरिक्खजोणिय	२२४३
		आउज्जसइ (नोभासासइ)	२५५३
		आउज्जीकरण	२३३९
		आउपरिणाम	१५९०
		आउफास	१७१५
		आउय	१६८
		आउय (कम्म) १४८२-१४८४, १४९४, १४९९, १५२२, १५२३, १५२५, १५२७, १५५४-१५५९, १५६५, १५९०, १६००, १६३३, १६३४, १६४६, १६५०, १६५१, १७४९, २३३७, २३४२	
		आउयबंध	१५९०
		आउव्वेद	२६०२
		आऊ	१४२६
		आएज्जणाम (कम्म)	१६३०
		आएस	३०
		आओजिया किरिया	१२४१
		आओवकम	२०४३, २०४४
		आक्खाइय (पंचणामभेद)	१०२२
		आगइ	१९७५
		आगम (प्रमाणभेद)	९३१
		आगम (सुयपरियायसइ)	९०४, ९०५
		आगम (हेउपगार)	९९१
		आगमभावोवकम	१००१
		आगमेसिभइ	५
		आगर	१३०
		आगरिस	१०८९
		आगास (लोकाकाश)	१८
		आगास (आगासत्थिकाय)	३९

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
आगास (लोक-अलोक)	२९	आभिणिबोहियनाण	३८, २७८, ८१०, ८१२, ९३८-९४०, ९४५,
आगासपय (सिद्धश्रेणिकापरिकर्मभेद)	८७०		९४८, ९५१, ९५२, २३०२, २३०३, २४३३
आगासत्थिकाय	८, १४, १५, १७, १८, २७, ३२, ३३, ३४, ३७, ३९,	आभिणिबोहियनाणणिव्वत्ती	८१०
४०, ४२, ४३, ४५, ४७, ८७, १३१, ९३४, १०१३, १०२७, २३७१, २४३३		आभिणिबोहियनाणपज्जव	१४१, ९८०, ९८१
आगासत्थिकायअन्नमन्नअणाईयवीससाबंध	२५५५	आभिणिबोहियनाणपरोक्ख	८१०
आगासत्थिकायस्सदेस	२३७१	आभिणिबोहियनाणलद्धी	९६४, १०२६
आगासत्थिकायस्सपदेस	२३७१	आभिणिबोहियनाणसागारोवउत्त	९७०
आजीव	२५९५	आभिणिबोहियनाणावरणिज्ज	९४५
आजीवभय	२६०२	आभिणिबोहियनाणी/णाणी	९५५-९५८, ९६५, ९६६
आजीविय	२०६३, २०६४		९६८, ९७०, ९७१, ९७३, ९७७, ९७८, ९७९,
आजीवियसुत्तपरिवाडी	८७२		१५१७, १५२१, १५५७, २०३०, २०३२, २२८३, २३५१
आढ्य	१४६, १०५४	आभीरी (सोउजणपगार)	९९३
आढायमाण	१९४७	आभोगणया (ईहानाम)	८१५
आण (सुयपरियायमद्)	९०५	आभोगणिव्वत्तिय	४९०, ४९४, ४९९, ५०३
आणपाणु	३८, १२९, २३४६	आभोगणिव्वत्तियकोह	१४६३
आणपाणुअपज्जत्ती	१७०३	आभोगणिव्वत्तियाउय	१५९७, १५९८
आणपाणुचरिम	२३४७	आभोगबउस	१०९०
आणपाणुपज्जत्ती	१७०३	आममहुर	१८३९
आणपाणुपोग्गलपरियट्ट	२५०५, २५०६, २५०८, २५१०	आमयकरण (पावसुय)	९०९
आणपाणुपोग्गलपरियट्टनिव्वत्तणा	२५११	आमिसावत्त	१४६६
आणमणी (अपज्जत्तियाअसच्चामोसाभासा)	७१२, ७१९	आमिसावत्तसमाणलोभ	१४६७
आणवणिया (किरिया)	१२३६, १२४९	आमंतणि (अपज्जत्तियाअसच्चामोसाभासा)	७१२, ७१९
आणपाणुत्त	२५४	आय (ओघनिष्पन्ननिक्षेपभेद)	१०६७, १०७१
आणुपाणुपज्जत्ती	६३१	आयअजस	२१९०-२१९२
आणुपाणुपज्जत्तीपज्जत्त	५२२	आयकम्म	२०४४
आणुगामिय (खओवसमियओहिनाणपच्चक्ख)	९१४, ९१६, ९२४	आयजस	२१९०, २१९१
आणुपुव्वि/व्वी	४९७, ७२४, १००१-१०१०, १०१४, १०१५	आयसमोयार	१०६५, १०६६
आणुपुव्वीणाम (कम्म)	१५००, १५०२	आयसरीरखेत्तोगाढ	४९०
आणुपुव्वीदव्व	१००८, १००९, १०११, १०१६-१०१८	आयत (संठाण)	२४३५-२४३९, २४४४-२४४५
आतव	१३०	आयतसंठाणकरण	२४०१
आदाणभय	२६०२	आयतसंठाणणाम	१२६
आदियणा (अदिण्णादाणपज्जवणाम)	१३८१	आयप्पयोग	२०४५, २१५६
आदेज्जणाम (कम्म)	१५००	आयप्पयोगनिव्वत्तिय	२४३
आधार (आगासत्थिकायनाम)	३९	आयप्पवाय (पूर्व)	८७२
आभासिय (अंतरदीवय)	२१७	आयभाव	१४१
आभिओग (अवद्धंसभेय)	१४४७	आयभाववंकणया (मायावत्तिया किरिया)	१२३५
आभिओगिय	२०६३, २०६४	आयमणि (पावसुय)	९०९
आभिणिबोहियअन्नाणी	९५७	आयय	३०
आभिणिबोहियणाण	१०९५, १०९६, ११२५, ११२६, १३४५,	आयय (संठाण)	२६००
	१५२१, १५२४, १५२५	आययसंठाणपरिणाम	१२६, २४०२
आभिणिबोहियणाणपरिणाम	१२०	आयय (परिग्गहपज्जवणाम)	१४१८
आभिणिबोहियणाणसागारोवओग	७७४, ७७६	आयरणता	२४२९
आभिणिबोहियणाणारिय	२२१	आयरियवेयावच्च	१३६०
आभिणिबोहियणाणावरण	१६५, १५५४	आयवणाम (कम्म)	१५००, १६२८
आभिणिबोहियणाणावरणिज्ज (कम्म)	१४९७	आयसरीरअणवकंखवत्तिया (किरिया)	१२३७
आभिणिबोहियणाणी	८०, ८६, १२२, १२३, १६०, १६१, ३६१	आया (जीवत्थिकायपज्जव)	३९

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
आया (आत्मा)	१२७५, २३००, २३०१, २३०५, २५१३-२५२०	आसम	१३०
आयाणभंडमत्तणिक्खेवणासमिय	१३१४	आसमुह (अंतरदीवय)	२१७
आयाणुकंपय	१८१३	आसरयणत्त	१३३६
आयाती	२११६	आसव	४, १३१३, २५८५, २६०३
आयारंभ	२४०, २४१, ११६६	आसवदार	८६४, १३५२
आयावग	१३१७	आसवहार	१३३
आयावाई	१४२	आससणायवसण (अदिण्णादाणपज्जवणाम)	१३८१
आयास (परिग्गहपज्जवणाम)	१४१८	आसीविसा	२५८७-२५९०
आयाहिकरणी	२४२	आसुर (संवास)	१४६०
आयुह	४४	आसुर (अवद्धंसभेय)	१५४७
आयंतकर	१८१४	आसंसप्पओग	२६०५
आयंतियमरण	२१४०	आहच्चाय (सूत्रभेद)	८७१
आयंदम	१८१४	आहरण (दिट्ठंतपगार)	९९४
आयंवलिया	१३१७	आहरणतद्दोस (दिट्ठंतपगार)	९९४
आयंभर	१८१५	आहव्वणि (पावसुय)	९०८
आयंस (मरीरलक्खण)	१८९०	आहार	१०८९, २३४६
आयंसमुह (अंतरदीवय)	२१७	आहार (आउभेयकारण)	१६१६
आयंसलिवी	२२१	आहारअपज्जत्ती	१७०३
आरभट (नाट्यप्रकार)	९९६	आहारचरिम	२३४८
आराम	१३०, २८२	आहारदव्ववगणा	२५८०
आराहय	१९६२	आहारपज्जत्ती	६३१, १७०३, १७०४
आरिय	४, २१८, २३०, १२८९, १३११	आहारपज्जत्तीअपज्जत्त	५८२
आरोग्ग (सोक्खपगार)	१६८६	आहारपज्जत्तीपज्जत्त	५२२
आरंभकरण	२८९	आहारसण्णा/सन्ना	३८०, ३८३, २२०४, २३०३, २४३३
आरंभमोसमणप्पओगपरिणय (पोग्गल)	२४७८	आहारसण्णाकरण	३८१
आरंभसच्चमणप्पओगपरिणय (पोग्गल)	२४७८, २४८७	आहारसण्णोवउत्त	३८१, ३८२, १५१६, १७५३, २०३१, २०३२
आरंभसमारंभ (पाणवहपज्जवणाम)	१३५३	आहारसन्नानिव्वत्ती	३८१
आरंभिया (किरिया)	२६५, २६७-२६९, ११७७, ११८०-११८३, १२३५, १२४१-१२४४, १२४६-१२४८	आहारसन्तोवउत्त	१३४२, १५१७, २१६८, २१८२
आलाव (वयणविकप्प)	२६०१	आहारसमुग्घाय	१११७, ११४८
आलावणबंध	२५५७	आहारकसरीरकायजोय	७३६
आवकहियसामाइयचरित्तारिय	२२९	आहारग	१५७, १७७, २५४, ४८७, ५१५-५१८, ५२०, ५२२, ५३६, ५३८, ५७१, ९७३, १७५२, २१६८
आवट्टणया (अवायनाम)	८१५	आहारग (सरीर)	३८
आवण	२८२	आहारगभाव	३५६
आवत्त	१४६६	आहारगमीसगसरीरकायप्पओग	७५०
आवरण (पावसुयपसंग)	९१०	आहारगमीसगसरीरकायप्पओगी	७५३, ७५५-७६१
आवलिया	१२९, १५३-१५५, २८५, १७०५	आहारगमीसय (कायभेद)	७४१
आवस्सग (अंगवाहिरसुयभेद)	८७९, ९९८	आहारगमीसासरीरकायजोय	७३६, २३४०
आवस्सगवडरित्त (अंगवाहिरसुयभेय)	८७९, ८८९, ९९८	आहारगमीसासरीरकायप्पओगपरिणय (पोग्गल)	२४७९, २४८३
आवायभद	१८२६, १८२७	आहारगसमुग्घाय	२३०८-२३१४, २३१८, २३१९, २३२५, २३२८, २३३१-२३३३
आवीईभरण	२१४०	आहारगसरीर	५४४, ५५४, ५६७, ५७१, ५७४, ५७५, ५९३, ५९९, २५७७-२५७९
आवीचिमरण	२१४१	आहारगसरीरकायजोग	२३४०
आसकण्ण (अंतरदीवय)	२१७	आहारगसरीरकायप्पओग	७५०
आसण	२८१	आहारगसरीरकायप्पओगपरिणय (पोग्गल)	२४७९, २४८३
आमणाभिग्गह	२८३		
आमत्ती (परिग्गहपज्जवणाम)	१४१८		

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
आहारगसरीरकायप्पओगी	७५३, ७५५-७६१	इत्थिवेयपरिणाम	१२१
आहारगसरीरगाम (कम्म)	१६२३, १६३६, १६४१	इत्थिवेय	१०९२, ११२२, ११२३
आहारगसरीरप्पओगबंध	२५५९, २५७०, २५७१	इत्थिवेया	१४२५, १४२६
आहारगसरीरभाव	३६४	इत्थी	२०७, २०८, २१०, २१३, २१५, १४३१, १४४६, १५३८, १५४१, १५५४, २१४९
आहारगसरीरी	१६०, २४४, ३६४, ५२२, ५७४	इत्थी (परीसह)	१५०८
आहारगसरीरगोवंगणाम (कम्म)	१५०१	इत्थीपच्छाकड	१५३८-१५४०, १५४२
आहारय	५४३, ५४५, ५६३, ५७३	इत्थीलिंगसिद्ध	१६३
आहारय (कायभेद)	७४१	इत्थीवेदग	२२०५, २२१९
आहोहिय	९८७	इत्थीवेदय	९४९, ९५२
इ		इत्थीवेयग	१४३९
इक्खाग (कुलारिय)	२२०	इरियावहिय (किरियाठाण)	१२८९, १३१०, १३११
इच्छा	२४२९	इरियावहियबंध	१५३७
इच्छा (मोहणिज्जकम्मणाम)	१४८५	इरियावहियबंधग	१६१८
इच्छाणुलोमा (अपज्जत्तियाअसच्चाओसाभासा)	७१३, ७१९	इरियावहिया (अजीवकिरिया)	१२३३, १२४९, १२७१-१२७४, १२८३
इच्छा-मुच्छा (अदिण्णादाणपज्जवणाम)	१३८१	इरियावहियाबंधय	१६५४
इट्टुगंध (सुभणामकम्मस्सअणुभावपगार)	१६४७	इरियासमिई (धम्मत्थिकायनाम)	३८
इट्टुफास (सुभणामकम्मस्सअणुभावपगार)	१६४७	इरियासमिय	१३१४, १९०७
इट्टुरस (सुभणामकम्मस्सअणुभावपगार)	१६४७	इसि (ऋषि)	१२६०
इट्टुरूव (सुभणामकम्मस्सअणुभावपगार)	१६४७	इस्सरियमय	१४६८
इट्टुलावण (सुभणामकम्मस्सअणुभावपगार)	१६४७	इस्सरियविसिट्टिया (उच्चागोयकम्म)	१५०३
इट्टुसइ (सुभणामकम्मस्सअणुभावपगार)	१६४७	इस्सरियविसिट्टिया (उच्चागोयकम्मस्सअणुभावपगार)	१६४८
इट्टुस्सरया (सुभणामकम्मस्सअणुभावपगार)	१६४७	इस्सरियविहीणया (णीयागोयकम्मस्सअणुभावपगार)	१६४८
इट्टागई (सुभणामकम्मस्सअणुभावपगार)	१६४७	इस्सरियविहीणया (नीयागोयकम्म)	१५०३
इट्टाजसोकित्ती (सुभणामकम्मस्सअणुभावपगार)	१६४७	इहत्थ	१८१५
इट्टाठिई (सुभणामकम्मस्सअणुभावपगार)	१६४७	इहलोगभय	२६०२
इहुगर	१४६	इहलोगासंसपपओग	२६०५
इहुसय	१४६	इंगाल	१४८
इडिडप्पत्त	२९४	इंगालोवम (नैरयिकआहार)	४७८
इडिडपत्तारिय	२१८	इंगिणिमरण	२१४१
इड्ढी	२५९०	इंदथावरकाय	१७२७
इत्तरिय (सामाइयसंजय)	११२१	इंदथावरकायाधिपती	१७२७
इत्तरियसामाइयचरितारिय	२२९	इंदभूइ (गणधरनाम)	१९१२
इत्थि	१६८, १६९, २०४	इंदिय	२४४, ६४९, ६५४, ६५५, ६५७, ६५९-६६१, ६६५, २२२९, २२४६, २२४८, २२५०, २२५५
इत्थिकहा	२५९४, २६०१	इंदियअवाय	६६९
इत्थिणिव्वत्तिय (पोग्गल)	१५१०	इंदियउवओगद्धा	६५७
इत्थिरयणत्त	१३३६	इंदियओगाहणा	६६५
इत्थिलक्खण (पावसुय)	९०७	इंदियकरण	६६०
इत्थिलिंगसिद्ध	९२९	इंदियचलणा	२६०७
इत्थिवयण (वयणपगार)	७४१	इंदियत्थ	६५०
इत्थिवेदबंधग	१७५३, २१६८, २१८२	इंदियनिव्वत्तणा	६५९, ६६०
इत्थिवेदग	१७५३, २०३१, २०३२, २०३५, २०३९, २०४१	इंदियनिव्वत्ती	६५९
इत्थिवेय	३६३, १४२५, १४२६, १४२८, १४२९	इंदियपच्चक्ख	९१३
इत्थिवेय (णोकसायवेयणिज्जभेय)	१४९९, १५०५, १६२०, १६३५		
इत्थिवेयकरण	१४२६		
इत्थिवेयग १२२, १२४, १५९, २५२, ९७३, १५१६, १५१८, २१६८, २१८२, २१८३, २२०५, २२१९, २२२०, २२२६, २२३०, २२४०, २२५५, २२६३			

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
इंदियपज्जत्ती	६३१, १७०३, १७०४	उच्चागोयकम्मसरीरप्यओगबंध	२५७५
इंदियपज्जत्तीपज्जत्त	५२२	उच्चार	१४३, २१६
इंदियपरिणाम	११९, १२१, १२२, १२४	उच्चार-पासवण-खेल-जल्ल-सिंघाण-परिड्ढावणिया-असमिई	
इंदियलद्धी	६५७, ९६९	(अधम्मत्थिकायपज्जव)	३९
इंदियविसयपोग्गलपरिणाम	२४९७	उच्चार-पासवण-खेल-जल्ल-सिंघाण-परिड्ढावणिया-समिई	
इंदियोवचय	६६०	(धम्मत्थिकायनाम)	३८
		उच्चार-पासवण-खेल-जल्ल-सिंघाण-परिड्ढावणिया-समिय	
		(समियभेद)	१३१४
ईरिया-असमिई (अधम्मत्थिकायनाम)	३९	उच्छन्न (मुसावायपज्जवणाम)	१३६९
ईसाण (देविंदनाम)	१९११	उज्जाण	१३०, २८२
ईमिपब्भारापुढवि	१८, ४८१, २४३१	उज्जाणगिह	१३१
ईमीपब्भारा	२३६७	उज्जुग (सूत्रभेद)	८७१
ईहा	६६८, ८१४, ८१५, ९४०, २३०२, २४३०	उज्जुदिट्ठी	१८०३
ईहा (आभिणिवोहियनाणपज्जव)	८११	उज्जुपण्ण	१८०३
ईहामई (मतिभेद)	८१६	उज्जुपरकम	१८०४
		उज्जुमई (मणपज्जवनाणभेद)	९२५, ९७४, ९७५
		उज्जुमण	१८०२
उकरियाभेय	७२७, ७२८	उज्जुयायतासेठी	२१२५, २१२९, २१३१, २१३४, २१३५
उकरियाभेयपरिणाम	१२७	उज्जुरुव	१८३७
उक्कापाय (पावसुय)	९०८	उज्जुववहार	१८०४
उक्कामुह (अंतरदीवय)	२१७	उज्जुसीलाचार	१८०३
उक्कालिय (आवस्मगवइरित्तसुय)	८७९, ८८०	उज्जुसुय (नयभेद)	१०८०
उक्कालिय (अंगवाह्यसुयभेद)	९९७	उज्जुसंकप्प	१८०३
उक्कित्तणाणुपुवी	१००१	उज्जू	१८०२, १८०३, १८३६, १८३७, १८४६
उक्कूल (मुसावायपज्जवणाम)	१३६९	उज्जूपरिणय	१८३६
उक्कोस (मोहणिज्जकम्मणाम)	१४८५	उज्जोय	१४, २८४, २८५
उक्कोस	२४२९	उज्जोय (पोग्गलपज्जव)	२५५४
उक्कोसठिईय	१०१, १०२, १०४, ११६	उज्जोयणाम (कम्म)	१५००, १६२८
उक्कोसपय	१८, २१	उज्जर	२८२
उक्कोसोगाहणग (य)	६२, ६३, ६८, ७६, ८१, ९७, ९९, १००, ११५	उड्डाण	१४१, २३७
उक्कोसोगाहणा	१६८	उड्डु	१२९
उक्कोसोहिणाणी	८०, ८५	उड्डदिमा	३१, १४२
उक्कंचणया (तिरिक्खजोणियाउबंधहेऊ)	१५८५	उड्डल्लोय	३१, १६८, ३१९, ३२०, ३२२, ३२४-३२७, ६९१, ६९४
उक्खित्तचरग	१३१६	उड्डल्लोय-तिरियलोय	३१९, ३२०, ३२२, ३२४-३२७, ६९१-६९४
उक्खित्तणिक्खित्तचरग	१३१६	उड्डोववन्नग/वण्णग	१५३६, १९१८
उक्खित्तय (गीतप्रकार)	९९६	उड्डंगारवपरिणाम (आउपरिणामभेय)	१५९०
उग्ग (कुलारिय)	२२०	उण्णय	१८०१, १८०२, १८३४, १८३५
उग्ग (मज्झिमपुरिसपगार)	१७७४	उण्णय (मोहणिज्जकम्मणाम)	१४८५
उग्गह	६६६, ८१४, ९४०, २३०२, २३०३, २४३०	उण्णयदिट्ठी	१८०१
उग्गह (मइअण्णाणभेय)	९४०	उण्णयपण्ण	१८०१
उग्गहमई (मतिभेद)	८१६	उण्णयपरकम	१८०२
उच्च	१८०४	उण्णयपरिणय	१८३५
उच्चछंद	१८०४	उण्णयमण	१८०१
उच्चत्त	२२०१	उण्णयरूव	१८३५
उच्चत्तभय	१८८१	उण्णयववहार	१८०२
उच्चयबंध	२५५७	उण्णयसीलाचार	१८०२
उच्चागोय	१६६, १५५४		
उच्चागोय (कम्म)	१५०३, १६३१, १६४२, १६४७		

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
उष्णयसंकम्प	१८०१	(त्रिकसंयोगजसान्निपातिकभावभेद)	१०२९
उष्णाम (मोहणिज्जकम्मणाम)	१४८५	उदइय-खओवसमनिष्फल्न	
उत्तमपुरिस (पुरिसपगार)	३७४	(द्विकसंयोगजसान्निपातिकभावभेद)	१०२८
उत्तर (दिसा)	३२, १४२, ३०८, ३०९, ३११, ३१२, ९३०	उदइय-खओवसमिय-पारिणामियनिष्फल्न	
उत्तरकुरा	१७१	(त्रिकसंयोगजसान्निपातिकभावभेद)	१०२९
उत्तरगुणपच्चक्खाणी	२३४, २३५	उदइय-खयनिष्फल्न (द्विकसंयोगजसान्निपातिकभावभेद)	१०२८
उत्तरगुणपडिसेवय	१०९५, ११२५	उदइय-पारिणामियनिष्फल्न	
उत्तरगंधारा (गांधारग्राममूर्च्छना)	१०३५	(द्विकसंयोगजसान्निपातिकभावभेद)	१०२८
उत्तरपगडि	१५०५, १५०७	उदइयभाव	१००८, १०१९, २५९९
उत्तरपगडिबंध (भावबंधभेय)	१५४३	उदग	१४६६
उत्तरपच्चत्थिम (दिसा)	३२	उदगगम्भ	२१२१
उत्तरपुरत्थिम (दिसा)	३२	उदगजोगिय	५२७, ५२९, ५३४
उत्तरमदा (मध्यमग्राममूर्च्छना)	१०३५	उदगराई	१४६४
उत्तरवेउच्चिय	२७५	उदधि (सरीरलक्खण)	१८९०
उत्तरवेउच्चिय (सरीर)	२२६२	उदधिवर (पसत्थसरीरलक्खण)	१४१३
उत्तरवेउच्चिया (सरीरोगाहणा)	५८५, ५८६, ५८८, २२५४	उदय (उदइय छनामभेद)	१०२२
उत्तरा (मध्यमग्राममूर्च्छना)	१०३५	उदयणसत्त (पुरिसपगार)	१८८२
उत्तरायया (मध्यमग्राममूर्च्छना)	१०३५	उदयनिष्फल्ण (उदइय छनामभेद)	१०२२
उत्तराययाकोडिमा (गांधारग्राममूर्च्छना)	१०३५	उदही	१३०
उत्ताण	१८४०, १८४१	उदायी (हत्थिनाम)	२०४५
उत्ताणहियय	१८४०, १८४१	उदियत्थमिय	१८३०
उत्ताणोदय	१८४०	उदियोदिय	१८३०
उत्ताणोदही	१८४०, १८४१	उदीरणोवकम	१५४६
उत्ताणोभासी	१८४०, १८४१	उद्वण (पाणवहपज्जवणाम)	१३५३
उत्ताल (गीतदोस)	१०३५	उदिसपविभत्तगई	७६८, ७७०
उदइय (छनामभेद)	१०२२, १०२३	उदिस	९९७
उदइय-उवसमनिष्फल्ण (द्विकसंयोगजसान्निपातिकभावभेद)	१०२७	उदिसग	९९८
उदइय-उवसमिय-खइय-खओवसमनिष्फल्न		उदिसणकाल	८२६, ८२८, ८३०, ८३२, ८४४, ८५७, ८६०, ८६३, ८९२
(चतुष्कसंयोगजसान्निपातिक भावभेद)	१०३१	उन्नय	२४२९
उदइय-उवसमिय-खइय-खओवसमिय पारिणामियनिष्फल्न		उन्नयावत्त	१४६६
(पंचसंयोगजसान्निपातिकभावभेद)	१०३२	उन्नयावत्तसमाणमाण	१४६६, १४६७
उदइय-उवसमिय-खइय-पारिणामियनिष्फल्न		उन्नाम	२४२९
(चतुष्कसंयोगजसान्निपातिकभावभेद)	१०३२	उप्पणमिस्सिया (अपज्जत्तियासच्चा मोसाभासा)	७१२
उदइय-उवसमिय-खओवसमनिष्फल्न		उप्पणविगयमिस्सिया (अपज्जत्तियासच्चा मोसाभासा)	७१२
(त्रिकसंयोगजसान्निपातिकभावभेद)	१०२९	उप्पतणि (पावसुय)	९०९
उदइय-उवसमिय-खओवसमिय-पारिणामियनिष्फल्न		उप्पत्तिया (असुयणिसियभईणाणभेद)	८१२, ८१३
(चतुष्कसंयोगजसान्निपातिकभावभेद)	१०३२	उप्पत्तिया	२४३०
उदइय-उवसमिय-खयनिष्फल्न		उप्पल	१२९
(त्रिकसंयोगजसान्निपातिकभावभेद)	१०२९	उप्पलजीव	१७५४, १७५५
उदइय-उवसमिय-पारिणामियनिष्फल्न		उप्पलंग	१२९
(त्रिकसंयोगजसान्निपातिकभावभेद)	१०२९	उप्पहजाई	१८५१
उदइय-उवसमिय-खओवसमनिष्फल्न		उप्पा	१९७५
(त्रिकसंयोगजसान्निपातिकभावभेद)	१०२९	उप्पाय (पावसुय)	९०७, ९१०
उदइय-खइय-खओवसमिय-पारिणामियनिष्फल्न		उप्पायपुब्ब	८७२
(चतुष्कसंयोगजसान्निपातिकभावभेद)	१०३२	उप्फालग	११५७
उदइय-खइय-पारिणामियनिष्फल्न		उब्भिय	१४१५

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
उब्भिय (योनिसंग्रह)	३७६	उवसमिय-खइय-खओवसमनिष्फन्न	
उम्मग्गदेसणा	१५४८	(त्रिकसंयोगजसान्निपातिकभावभेद)	१०२९
उम्माण	१३०	उवसमिय-खइय-पारिणामियनिष्फन्न	
उम्माण (विभागनिष्फन्नदवपमाण)	१०५३, १०५५, १०५६	(त्रिकसंयोगजसान्निपातिकभावभेद)	१०२९
उम्मुक्ककम्मकवय	१६५	उवसमियभाव	१००८, १०१९
उम्मूलणासरीराओ (पाणवहपज्जवणाम)	१३५३	उवसमिय-खओवसमनिष्फन्न	
उरपरिसम्प	२१३, २१४	(द्विकसंयोगजसान्निपातिकभावभेद)	१०२८
उरालतसपाण	१७२६, १७३९	उवसमिय-खओवसमिय-पारिणामियनिष्फन्न	
उल्लाव (वयणविकप्प)	२६०२	(त्रिकसंयोगजसान्निपातिकभावभेद)	१०३०
उवउत्त	४९२, ९३६	उवसमिय-खयनिष्फण (द्विकसंयोगजसान्निपातिकभावभेद)	१०२८
उवओग	१४, ३८, १४१, ७७४, १०८९, २२०१, २२२९, २२४०, २२५५	उवसमिय-पारिणामियनिष्फन्न	
		(द्विकसंयोगजसान्निपातिकभावभेद)	१०२८
उवओग (जीवगुण)	४२	उवसमिय-खइय-खओवसमिय-पारिणामियनिष्फन्न	
उवओगनिव्वत्ती	७७५	(चतुष्कसंयोगजसान्निपातिकभावभेद)	१०३२
उवओगपरिणाम	११९, १२०, १२३, १२५	उवसामणोवक्कम	१५४६
उवकरण (परिग्गहपज्जवणाम)	१४१८	उवसंतकसाई	९५३
उवक्कम	९९८-१०००, १०६७, १५४६	उवसंतकसायवीयरग	१०९३, ११२३
उवक्कमियावेयणा	१५१२	उवसंतकसायवीयरगदंसणारिय	२२२
उवक्खडसंपण्ण (आहार)	४७८	उवसंतकसायवीयरयचरित्तारिय	२२६
उवक्खरसंपण्ण (आहार)	४७८	उवसंतकसायी	११०८, ११०९, ११३९
उवगरणदुप्पणिहाण	७४७	उवसंतकोह	१४६३
उवगरणपणिहाण	७४७	उवसंतठाण	१२८९
उवगरणसुप्पणिहाण	७४७	उवसंतमोह (जीवद्वान)	१६६३
उवग्घायनिज्जुत्तिअणुगम	१०७९	उवसंतवेयय	९५२, १०९२, १०९३, ११२२, ११२३
उवघायणाम (कम्म)	१५००, १५०२, १५०६, १६२७	उवसंपजहण	१०८९, १११३
उवघायणिस्मिया (पज्जत्तियामोसाभासा)	७१२	उवसंपज्जणसेणियापरिकम्म	८७०
उवचय (परिग्गहपज्जवणाम)	१४१८	उवसंपज्जमाणगई	७६८
उवज्जायवेयावच्च	१३२०	उवस्सयअसंकिलेस (असंकिलेसपगार)	१६८९
उवणिहिया (दव्वाणुपुब्बी)	१००१, १०१४	उवस्सयसंकिलेस (संकिलेसपगार)	१६८९
उवदेस ((सुयपरियायसइ)	९०५	उवहिअसुद्ध (मुसावायपज्जवणाम)	१३६९
उवधारणया (अर्थाविग्रहनाम)	८१४	उवहिअसंकिलेस (असंकिलेसपगार)	१६८९
उवन्नासोवयण (दिट्ठितपगार)	९९४	उवहिसंकिलेस (संकिलेसपगार)	१६८९
उवभोगंतराइय (कम्म)	१५०३	उवही	२८७, २८८, २४२९
उवभोगंतराय	१६६, १५५४, १६४८	उवही (मोहणिज्जकम्मणाम)	१४८५
उवभोगलब्धी	९६३	उवाय (आहरणदिट्ठितपगार)	९९५
उवयोगाया	२३०१, २३०४, २३०५	उवालंभ (आहरणतद्दोसदिट्ठितपगार)	९९५
उवरूद्ध (परमाहम्मियदेवनाम)	१९१७, १९५४	उवासंतर	१३०
उववाइय	१४२	उव्वेयणय (पाणवहसरूव)	१३५२, १३६८
उववाइय (योनिसंग्रह)	३७६	उसभ (पसत्थसरीरलक्खण)	१४१३, १८९०
उववाय	१९७५, २२०१, २२४१, २२४७-२२५१, २२५६-२२६१, २२६३, २२६६, २२७१-२२७५, २२९५, २२९६	उसभणारायसंघयणणाम (कम्म)	१५०१, १६२४
		उसभनारायसंघयणी	२२१३, २२१८
उववायगई	७६२-७६४, ७६८	उसभाणीय	१९५८
उवसम (उवसमियभावभेद)	१०२३	उसिण (नैरयिकों का वेदनानुभव प्रकार)	१६७७
उवसमनिष्फण (उवसमियभावभेद)	१०२३, १०२४	उसिणाजोगिय	३७१
उवसमिय (छनामभेद)	१०२३, १०२४	उसिणपरीसह	१५०८, १५०९
		उसिणफासपरिणाम	२४०२
		उसिणा (वेदनाप्रकार)	१६६८

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
उसिणाजोणी	३७०, ३७१	एगिंदियतिरिक्खजोणियाउय	१५८८
उस्स (ओस)	२१२१	एगिंदियतेयासरीरप्पओगबंध	२५७१
उस्सप्पिणी	१२९, १५१, २८५, २८६, २९७, २९९, ३००, ३०२, ३०३, ३०६, १४३०, १४३७, १४७१, १७०५, १७२६, १८९९, १९१६	एगिंदियनिव्वत्तिय (पोग्गल)	१५१०
उस्सप्पिणिकाल	१०९८-११०१, ११२८, ११२९	एगिंदियपाणाइवायकरण	२८९
उस्सप्पिणीगंडिया	८७५	एगिंदियमीसापरिणय (पोग्गल)	२४७६
उस्सासणाम (कम्म)	१५००, १५०२, १५०६, १६२८	एगिंदियवेउव्वियसरीरकायप्पओगपरिणय (पोग्गल)	२४८२
उस्सासग	१७७	एगिंदियवेउव्वियसरीरप्पओगबंध	२५६४
उंछजीविसंपण	१८३१	एगिंदियसंसारसमावण्णजीवपण्णवणा	१७९
ऊ		एगोरूय (अंतरदीवय)	२१७
ऊणाइरित्तमिच्छादंसणवत्तिया (किरिया)	१२३५	एगंतपंडिय	१६००, १६०१
ए		एगंतबाल	१५९९, १६००
एकट्टाणवडिय	८१	एरवय (खेत्तणाम)	१७१
एकसिद्ध	१६४	एरण्णवय (खेत्तणाम)	१७१
एगक्खरिय (दुणामभेय)	१०२०	एवंभूय (सूत्रभेद)	८७१
एगखुरा	२०९	एवंभूय (नयभेद)	१०८०
एगखुरी (चतुष्पदस्थलचर तिर्यच स्त्री)	१७०	एसणासमिय	१३१४
एगगुण (सिद्धश्रेणिकापरिकर्मभेद)	८७०	ओ	
एगट्टिय (रूक्खभेय)	१७६९	ओगाढ	१७, ४७, ७२३
एगट्टियपय (सिद्धश्रेणिकापरिकर्मभेद)	८७०	ओगाहणट्टया	५३, ५५, ५७-८६, ८९-११७, ६६३-६६५
एगट्टियाणुओग	३	ओगाहणठाण	२७३, ५९३
एगत (पज्जवलक्खण)	५१	ओगाहणट्टाणाउय	२५०१
एगदिसिलोगाभिगम (विभंगणाणभेद)	९४१	ओगाहणपएसट्टया	६६३, ६६५
एगभविय	१०६०	ओगाहणसेणियापरिकम्म	८७०
एगवयण (वयणपगार)	७४१	ओगाहणा	२७३, ५९३
एगसिद्ध	१६३, ९२९	ओगाहणानामनिहत्ताउ (आउयबंधपगार)	१५९०, १५९३
एगसेससमास	१०५०	ओगिण्हणया (अथविग्रहनाम)	८१४
एगओखहा (सेढी)	२१२५	ओघसण्णा	३८३
एगओवंका (सेढी)	२१२५, २१३१, २१३४, २१३५	ओघादेस	२१५०-२१५४, २४४४-२४४६, २५४३-२५४७
एगवाई (अकिरियावाईभेय)	१३४०	ओवण	१६७
एगिंदिय	१०, १२२, १५५, १६०, १६१, १७४, १७९, १९९, २७९, २८१, २९३, २९६, ३०४, ३१७, ३४८, ३५८, ४००, ४८७, ५१३, ५१५, ५१६, ५१७, ५१९, ६८६, ६८८, ६९८, ९६२, १२११, १२८८, १३३०, १५१९, १५६३, १५६५, १५६७, १६३४-१६३८, १६५५, १६७०, १६७३, १७३७, १७३९, १७४३, १९७८, २०१६, २१२५, २३११, २३२३, २३२७, २३३३, २३५१	ओमाण	१३०, १०५३, १०५६
एगिंदियओरालियमीसासरीरकायप्पओगपरिणय (पोग्गल)	२४८१	ओय (ओज)	१४९
एगिंदियओरालियसरीरकायप्पओगपरिणय (पोग्गल)	२४७९	ओयपएसिय (घणचउरंससंठाण)	२४४२
एगिंदियजाइणाम (कम्म)	१५०१, १६२२, १६३६	ओयपएसिय (घणतंससंठाण)	२४४१
एगिंदियजीव	६९०	ओयपएसिय (घणवट्टसंठाण)	२४४१
एगिंदियजीवअपज्जत्तग	६९१	ओयपएसिय (घणायतसंठाण)	२४४३
एगिंदियजीवनिव्वत्ती	१५१	ओयपएसिय (पयरचउरंससंठाण)	२४४२
एगिंदियजीवसरीरप्पओगपरिणामिय	१४८	ओयपएसिय (पयरतंससंठाण)	२४४१
एगिंदियतिरिक्खजोणिय	२०५, २२०१, २२४०, २२७८	ओयपएसिय (पयरवट्टसंठाण)	२४४०
एगिंदियतिरिक्खजोणियखेत्तोववायगई	७६४	ओयपएसिय (पयरायतसंठाण)	२४४३
एगिंदियतिरिक्खजोणियपवेसणग/पवेसणय	२१०१, २१०३	ओयपएसिय (सेढिआयतसंठाण)	२४४३
		ओयाहार	५१४
		ओरस (पुत्तपगार)	१८८३
		ओराल	२०१
		ओरालिय	३८, २८१, २५४, ५४३, ५४४, ५६१, ५६२, ५६५-५७०, ५७३, ७४१, १२६६-१२६९, १७३०, २०७५
		ओरालियपोग्गलपरियट्ट	२५०५-२५११

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
ओरालियपोगलपरियट्टनिव्वत्तणाकाल	२५१०, २५११	ओहिणाणपरिणाम	१२०
ओरालियमीसगसरीरकायजोग	२३४०	ओहिणाणलब्धी	९८४
ओरालियमीसगसरीरकायप्पओग	७५०-७५२	ओहिणाणसागारपासणया	७८५
ओरालियमीसगसरीरकायप्पओगी	७५३-७६२	ओहिणाणसागारोवओग	७७४, ७७५
ओरालियमीसय (कायभेद)	७४१	ओहिणाणारिय	२२१
ओरालियमीसासरीरकायजोग	२३४०	ओहिणाणावरण	१६५, १५५४
ओरालियमीसासरीरकायजोय	७३६	ओहिणाणावरणिज्ज (कम्म)	१४९७
ओरालियमीसासरीरकायप्पओगपरिणय (पोगल)	२४७९, २४८१	ओहिणाणी	६६, ८०, ८६, १२२, १६०, १६१, ५२०
ओरालियसरीर	२४३, ५४३-५४५, ५६१, ५६५, ५६६, ५६८, ५६९, ५७२, ५७४, ५७५, ५९३, ५९४, २३०२, २३०३, २४३३, २५७६-२५७९	ओहिदंसण	२४४३
ओरालियसरीरकायजोग	२३४०	ओहिदंसणअणागारपासणया	७८५
ओरालियसरीरकायजोय	७३६	ओहिदंसणअणागारोवउत्त	७९१
ओरालियसरीरकायप्पओग	७५०-७५२	ओहिदंसणअणागारोवओग	७७४, ७७५
ओरालियसरीरकायप्पओगपरिणय (पोगल)	२४७९	ओहिदंसणपज्जव	३८, १४१
ओरालियसरीरकायप्पओगी	७५३, ७५४	ओहिदंसणलब्धी	१०२६
ओरालियसरीरणाम (कम्म)	१५०१, १५०५, १६२३	ओहिदंसणावरण	१६५, १५५४
ओरालियसरीरनिव्वत्ती	५५८	ओहिदंसणावरण (दरिसणावरणिज्जकम्मस्सअणुभावपगार)	१६४४
ओरालियसरीरप्पओगबंध	२५५९-२५६१	ओहिदंसणावरणिज्ज (कम्म)	१४९८
ओरालियसरीरबंधणणाम (कम्म)	१५०१	ओहिदंसणी	६७, ८०, ८६, ७८१-७८३, १५५६, २०३१, २०३२, २०३६, २०३७, २०३९, २०४१
ओरालियसरीरसंधायणाम (कम्म)	१५०१	ओहिनाण	८१०, ९१९, ९३९, ९४६, ९४८, ९५२, २१५४
ओरालियसरीरगोवंगणाम (कम्म)	१५०१, १५०५	ओहिनाणपच्चवक्ख	९१३
ओरालियसरीरी	१६०, ३६३, ५२२, ५७३, ५७४	ओहिनाणपज्जव	३८, १४१
ओवक्कमिया (वेयणापगार)	१६७०	ओहिनाणसागारोवउत्त	९७१
ओवणिहियाखेत्ताणुपुब्बी	१०१४, २४४०	ओहिनाणावरणिज्ज	९४६
ओवणिहियादव्वाणुपुब्बी	१०१२, १०१४	ओहिनाणी	९५५, ९५६, ९५९, ९६५, ९६८, ९७१, ९७४, ९७७, ९७९, १५०७, १५२३, १५५७, १६०८, २०३०, २०३२, २०३६, २०३७, २०३९, २०४१, २२८३
ओवम्म (पमाणभेद)	९३१	ओहिमरण	२१४०-२१४२
ओवम्म (हेऊपगार)	९९१	अं	
ओवम्मसच्चा (पज्जत्तियासच्चाभासा)	७१२	अंकलिवी	२२१
ओवयाइया (पुत्तपगार)	१८८३	अंकुस (पसत्थसरीरलक्खण)	१४१३, १८९०
ओवत्तणि (पावसुय)	९०९	अंग (जणवय)	२१९
ओवसग्गिय (पंचणामभेद)	१०२२	अंग (पावसुय)	९०७, ९१०
ओवसमियभाव	१११९, ११४९	अंगपविट्ट (सुयणाणभेय)	८२०, ८२४, ९०६, ९९७
ओवासंतर (आगासत्थिकायणाम)	३९	अंगवाहिर (सुयभेय)	८७९, ९९७
ओसन्नविहारी	१९१३	अंगुल	५३६, ५३८, ५७६-५९२, ६५३, ६६२, ९१७
ओसप्पिणिकाल'	१०९८, ११००, ११२८-११३१	अंगुलपुहुत्त	२२२२, २२२३, २२७३
ओसप्पिणी	१२९, १५१, २८५, २९७, २९९-३०३, ३०७, ८७८, १४३०, १४३७, १४७१, १७०५, १७२६, १८९९, १९१७	अंचिय (नाट्यप्रकार)	९९६
ओसप्पिणीगडिया	८७५	अंजलिपग्गह	२८३
ओसहि	१८५, १९१	अंडज	१४१५, १९७९
ओसहिजोणिय	५२९	अंडज (योनिसंग्रह)	३७६
ओसोवणि (पावसुय)	९०९	अंडय	१३२, २०७, २१३, २१५, ९०३
ओहनिप्फण (निक्षेपभेद)	१०६७	अंतकड	१३४०
ओहि	१३४५	अंतकिरिया	१३२१, १३२२, १३३३, १३३४
ओहिणाण	१०९६, ११२६, १३२६, १५१९, १५२५, १५२७	अंतक्खरिया (लिवी)	२२१
ओहिणाणपज्जव	९८०, ९८१	अंतगय (आणुगामियओहिनाण)	९१४

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
अंतचरग	१३१६	कक्कुरुगकारग	१३७०
अंतजीवी	१३१६	कक्कणा (मुसावायपज्जवणाम)	१३६९
अंतद्धाणि (पावसुय)	९०९	कक्कसवेयणिज्जकम्म	१४९०
अंतर	३०४, ३०५, ३०७, ३६८, ५३८, १००६, १०११, १०१६, १०८९	कक्खडफासपरिणाम	१२७, २४०२
अंतरदीवग (य)	१७२, १७४, २१७, १८८२	कड	१८७१
अंतरदीवयमणूस/मणूसी	११७३	कडगमइण (पाणवहपज्जवणाम)	१३५३
अंतरप्पा (जीवत्थिकायणाम)	४०	कडजुम्म	१६, १७, २१४७, २१४८, २१५३, २१५४, २१८९, २१९०, २१९३, २१९४, २४४४, २४४५, २४४७, २५४३-२५४७
अंतराइय (कम्म)	१२७१, १४८२-१४८५, १४९४, १५०३, १५०७, १५०८, १५२७, १५३१, १५३६, १५४५, १५६४, १५६६, १५७०, १५७२, १५७३, १५७७, १६३२, १६३४, १६३७-१६३९, १६४२, १६४८-१६५२, १७५०, २३०२, २३०३	कडजुम्मकडजुम्म	२१६४, २१६६
अंतराइयकम्मनिव्वत्ती	१४९३	कडजुम्मकडजुम्मअसन्निपंचेदिय	२१८०
अंतराइयकम्मासरीरप्यओगबंध	२५७३, २५७५	कडजुम्मकडजुम्मएगिंदिय	२१६६
अंतराय	१५२५	कडजुम्मकडजुम्मतेइंदिय	२१८०
अंतरिक्ख (आगासत्थिकायणाम)	३९	कडजुम्मकडजुम्मवेइंदिय	२१७९
अंतरिक्ख (पावसुयपसंग)	९१०	कडजुम्मकडजुम्मसन्निपंचेदिय	२१८१
अंतलिक्ख (पावसुय)	९०७	कडजुम्मकलिओयएगिंदिय	२१७०
अंताहारा	१३१६	कडजुम्मकलियोय	२१६४
अंतोदुट्ट	१८७४	कडजुम्मतेओय	२१६४
अंतोमुहुत्त	१५५, २९६-३०८, ३६७, ३७५, ३८७, ३८९, ३९१, ३९४-४२४, ४२८, ४३०, ४३२, ४३४, ४३६-४४८, ४५३-४६६, ४७३, ५३६, ५३७, ५७४, ६८७, ६८८, ७३०, ७४३, ७४४, ७८१, ७८३, ७९४, ९७६, ९७८, १०६०, १०८९, १११०, १११६, ११४१, ११४६, ११४७, ११५१, १२०९, १२१०, १४३०-१४३९, १४७१, १४७२, १६१६-१६२१, १६३६, १६३८-१६४१, १७०५-१७०९, १७३३-१७३६, १७५४- १७६०, २०१०, २१६९, २१८६, २१८८, २२०५-२२०८, २२४०-२२७९	कडजुम्मदावरजुम्म	२१६४
अंतोसल्ल	१८७४	कडजुम्मदावरजुम्मएगिंदिय	२१७०
अंतोसल्लमरण	२१४०, २१४३	कडजुम्मपएसोगाढ	१७, २१५१, २४४५, २४४६, २५४५, २५४६
अंतोसागरोवमकोडाकोडी	१६३१, १६४१, १६४२	कडजुम्मसमयट्टिय	२१५२, २४४६
अंदीवगअकम्मभूमिगमणुस्सिथी	१४३१, १४४०	कडुयसपरिणाम	२४०२
अंधकार	१३०, २८४, २८५	कण्णपाउरण (अंतरदीवय)	२१७
अंधयार	१४	कण्हपक्खिय	१७८, १३४१, १३४४, १५१५, १५१७, १५२२, १५२४-१५२६, १५३१, २०३०, २०३२, २०३९, २०४३
अंधयार (पोग्गलपज्जव)	२५५४	कण्हपक्खियरासी जुम्मकडजुम्मनेरइय	२१९८
अंब (आगासत्थिकायणाम)	३९	कण्हलेस	११८९, ११९२-१२०९
अंब (परमाहम्मियदेवनाम)	१९१७, १९५४	कण्हलेस्स	१६०, ११८४, ११८५, ११९०-१२०२, १२०९-१२२३, १३३२, १५१५, १५१७, १५२१, १५२४, १५३१, १६३३, १६३४, १७४४, १७५१, २१६७, २१८१, २१८४, २१८७, २२०४, २२१३, २३०२, २३०३, २४३३
अंबट्ट (इब्भजाइ)	२२०	कण्हलेस्सअभवसिद्धियकडजुम्मकडजुम्मसन्निपंचेदिय	२१८७
अंबपलंबकोरव	१८३८	कण्हलेस्सकडजुम्मकडजुम्मएगिंदिय	२१७५
अंबरस (आगासत्थिकायणाम)	३९	कण्हलेस्सकडजुम्मकडजुम्मवेइंदिय	२१७९
अंबरिसी (परमाहम्मियदेवनाम)	१९१७, १९५४	कण्हलेस्सकडजुम्मसन्निपंचेदिय	२१८३
अंबिल (रस)	५१	कण्हलेस्सखुड्डागकडजुम्मनेरइय	२१५८
अंबिलरसपरिणाम	२४०२	कण्हलेस्सखुड्डागकलिओयनेरइय	२१५९
कडसंचिय	२०४७, २०४८	कण्हलेस्सखुड्डागतेयोगनेरइय	२१५८
कक्क (मोहनीयकर्मनाम)	१४८५	कण्हलेस्सखुड्डागदावरजुम्मनेरइय	२१५९
कक्क	२४२९	कण्हलेस्सट्टाण	१२२३, १२२७
		कण्हलेस्सभवसिद्धियकडजुम्मकडजुम्मएगिंदिय	२१७६
		कण्हलेस्सभवसिद्धियकडजुम्मकडजुम्मसन्निपंचेदिय	२१८६
		कण्हलेस्सभवसिद्धियखुड्डागकडजुम्मनेरइय	२१६१
		कण्हलेस्सभवसिद्धियरासीजुम्मकडजुम्मनेरइय	२१९६
		कण्हलेस्सरासीजुम्मकडजुम्मनेरइय	२१९४

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
कणहलेस्ससम्मद्विरासीजुम्मकडुजुम्मनेरइय	२१९८	कम्मगसरीरबंधणगाम (कम्म)	१५०१
कणहलेसा/कणहलेसा/किणहलेस	१२२, १२४, २५०, ३५८, ५१८, ९५२, ११५६-११५९, ११६२, ११६३, ११६५-११७५, ११८५-११८९, १७३१, १७३४, १७५७, १७५९, २२०४, २२१३	कम्मगसरीरसंधायणगाम (कम्म)	१५०१
कणहलेस्साकरण	११६७	कम्मगसरीरी	१६०, ३६३, ५७४, २३५२
कणहलेस्सानिव्वत्ती	११६७	कम्मट्टिई	१६१६-१६३२, १६४१, १६४२
कणहलेस्सापरिणाम	१२०	कम्मणिसेग	१६१६-१६३२, १६४१, १६४२
कत्ता (जीवत्थिकायनाम)	४०	कम्मदव्ववग्गणा	२५८०
कत्थ (कव्वपगार)	९९५	कम्मधारयसमास	१०४९
कदमारागरत्तवत्थ	१४६६	कम्मनिव्वत्ती	१४९३
कदमारागरत्तवत्थसमाणलोभ	१४६६	कम्मपगडी	१४८२, १४८९, १४९४, १४९५, १५०४, १५५९-१५६५, १५७०-१५७९, १६५०
कदमोदगसमाणभाव	१४६६	कम्मपयडी	१५४८-१५६२
कदमोदथ	१४६६	कम्मपरिगह	२८८
कण्ण	१३०, १०८९, २००४	कम्मपुरिस (उत्तमपुरिसपगार)	१७७४
कण्णविमाणावास	१३०	कम्मप्पवाय (पूर्व)	८७२
कण्णाय	२३१, २३२, ५५४	कम्मभूमग/भूमय	१७२, १७४, २१७, २१८, २३०, १८८२
कण्णायवेमाणियदेवपंचिदियपओगपरिणय (पोग्गल)	२४६७	कम्मभूमगपलिभागी	१६३३, १६३४
कण्णतीत	१३, १०९३, १०९४, ११२४	कम्मभूमयकणहलेस्स	११९७
कण्णतीय	१४१९	कम्मभूमयमणूस	११७२
कण्णतीयवेमाणियदेव	२२७६, २२८२	कम्मभूमयमणूसी	११७३
कण्णोपन्न	१४१९	कम्मय (सरीर)	२४३, २७४, ५४३, ५४५, ५६२, ५७२, ५७३, १७३०, २०७५
कण्णोवग/वय	५, १३, २३१, ५५४	कम्मय (कायभेद)	७४१
कण्णोवगवेमाणियदेव	२२५७, २२७६	कम्मया (असुयणिसियमईणाणभेद)	८१२, ८१३
कण्णोवगवेमाणियदेवपंचिदियपओगपरिणय (पोग्गल)	२४६७	कम्मया	२४३०
कण्णोवण्णग	१९१८	कम्मरय	२
कण्णोववन्नग(देव)	१५३६	कम्माजीव	२५९६
कब्बड	१३०	कम्मापोग्गलपरियट्ट	२५०५, २५०८
कब्बालभयय	१८८१	कम्मापोग्गलपरियट्टनिव्वत्तणाकाल	२५११
कमंडलु (पसत्थसरीरलक्खण)	१४१३, १८९०	कम्मरिय	२१९, २२०
कम्म	२, ४, १४३, १४८०-१४८२, १४९३-१५०४, १५१२-१५१५, १५४८-१५५९, १५६२-१५७२, १५८०, १५८१, १५८३-१५८८, १६१६-१६४९, १६९२, १६९३, १७४९, १७५०, १७५९	कम्मावाई	१४२
कम्म (क्रिया, प्रवृत्ति)	१४१, २३७	कम्मासरीर	२५७७
कम्म (सरीर)	३८	कम्मासरीरकायजोय	७३६
कम्मआसीविसा	२५८७	कम्मासरीरकायप्पओगपरिणय (पोग्गल)	२४७९
कम्मकरण	१६७२, १६७३	कम्मासरीरप्पओगबंध	२५७२
कम्मग	२५४	कम्मोदीरण	१०८९
कम्मगसरीर	५४४, ५५८, ५६०, ५६१, ५७५, ६००, १२६९, २३०२, २४३३, २५७८	कम्मोवही	२८८
कम्मगसरीरकायजोग	२३४०	करण	१६७२, १६७३
कम्मगसरीरकायप्पओग	७५०, ७५१, ७५२	करणवीरिय	२३७
कम्मगसरीरकायप्पओगी	७५२-७६२	करणाणुओग	३
कम्मगसरीरणाम (कम्म)	१५०१, १५०६	करपत्त	१६३८
कम्मगसरीरनिव्वत्ती	५५८	करिस (उन्मानप्रमाणभेद)	१०५५
कम्मगसरीरकायप्पओगई	७६२	कलस (पसत्थसरीरलक्खण)	१३१४, १८९०
कम्मगसरीरप्पओगबंध	२५५९	कलह	१२८६, २४२९, २५८६
		कलह (मोहणिज्जकम्मणाम)	१४८५
		कलहविवेग	२५८६
		कला (पावसुयपसंग)	९, १०

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
कलिओगपएसोगाढ	२१५१, २५४६	काउलेसा/काउलेस्ता/काउलेस	१२२, २५०, २७५, ५१८,
कलिओगसमयद्विद्वय	२१५२, २५४६	११५६-११६३, ११६७-११७५, ११८५-११९०, ११९३, ११९५, ११९६,	
कलिकरंड (परिग्गहपज्जवणाम)	१३१४	१२०१, १२०२, १२०७, १२०९, १७३१, १७३४, १७५७, १७५९, २२०४	
कलियोअकडजुम्म	२१६४, २१६५	काउलेसापरिणाम	१२०
कलियोअतेओय	२१६४, २१६५	काकस्सर (गीतदोष)	१०३५
कलियोअदावरजुम्म	२१६४, २१६५	काकणी (सदभेय)	२५५३
कलियोगपदेसोगाढ	२४४५, २४४६	कागिणिरयणत्त	१३३७
कलियोगसमयद्विद्वय	२४४६	कागिणिलक्खण (पावसुय)	९०८
कलियोय	१६, १७, २१४७, २१४८, २१५३, २१५४, २१९०,	काणण	२८२
२१९५, २४४४, २४४५, २४४७, २५४३, २५४४, २५४६, २५४७		काम	६५४, १४६३, १६८६
कलियोयकलियोय	२१६४, २१६५	कामकामय	२११९
कलियोयपएसोगाढ	१७	कामकंखिय	२११९
कलिंग (जनवय)	२१९	कामगुण (अंबभपज्जवणाम)	१४००
कलिंद (इब्भजाइ)	२२०	कामपिवासिय	२११९
कलुण (कामभेय)	१४६१	कामभोगमार (अंबभपज्जवणाम)	१४००
कलुण (काव्यरस)	१०३९	कामविणिच्छिय	२५९१
कलेवर	१३१	कामसंसप्पओग (सम्मोहकम्मपगरण)	१५४८
कलंकलीभावपवंच	१३४०	कामांसा	२४२९
कलंवचीरियपत्त	१८३८	कामासा (मोहणिज्जकम्मणाम)	१४८५
कल्लाण	२, ५	कामासंसप्पओग	२६०५
कवड	१३९०	कामी	२५५
कव्व (काव्य)	९९४	कायअगुत्ति (अशुभसरीरप्रवृत्ति)	७४७
कसट्टिया (कसौटी)	१४७	कायअगुत्ती (अधम्मत्थिकायनाम)	३९
कसाय	१०८९, १४६३, २२०१, २२०४, २२२९, २२४०,	कायअणुज्जुयया (मोसोप्पत्तिकारण)	७३७
	२२४६, २२५५	कायअपरित्त	३०४
कसाय (आसवदार)	१३५२	कायअसंकिलेस (असंकिलेसपगार)	१६८९
कसायअसंकिलेस (असंकिलेसपगार)	१६८९	कायउज्जुयया (सच्चोप्पत्तिकारण)	७३६
कसायकरण	१४६८	कायकरण	२८९, ७३८, १६७२, १६७३
कसायकुसील	१०९१-१०९८, ११०१-११२०	कायगुत्ती (अशुभकायप्रवृत्तिनिरोध)	७४७
कसायनिव्वत्ति	१४६९	कायगुत्ती (धम्मत्थिकायनाम)	३८
कसायपरिणाम	११९-१२४	कायजोग	३७, ३८, २४५, २५४, ७३६, ७३८, १२६९
कसायरसपरिणाम	२४०२	कायजोगनिव्वत्ती	७३८
कसायवेयणिज्ज (चरित्तमोहणिज्जकम्मभेय)	१४९९	कायजोगपरिणाम	१२०
कसायवेयणिज्ज (मोहणिज्जकम्मस्सअणुभावपगार)	१६४६	कायजोगी	१२२-१२४, १५९, २५२, २७६, ३६२, ५२१,
कसायसमुग्घाय	४८१, ४८३, ४८५, १११७, ११४८, १७३३,	७३७, ७३८, ७४३, ७४४, ९७२, ११०७, ११३७, ११३८, १३४२,	
१७५६, २०६७, २०६९, २२०४, २३०८-२३११, २३१५, २३२२,		१३४५, १५१६, १५१७, १५५८, १७३१, १७३५, १७५१, २०३३,	
	२३२८-२३३३	२०३४, २१६८, २१७८, २१८१, २२०४, २२४०, २२४६, २२४७,	
कसायसंकिलेस (संकिलेसपगार)	१६८९	२२५१, २३५२	
कसायाया	२३०१, २३०३-२३०५	कायजोय	२३०३, २३४०-२३४२, २४३३
काइय (णेउणियपुरिसपगार)	१८८३	कायद्विई	३८७
काइया (किरिया)	१२३३, १२३८-१२४०, १२५१-१२५८	कायदुप्पणिहाण	७४६
काउलेस	१६०, ११८४, ११९४-१२००, १२०२, १२१०-१२२१,	कायदुहया (असायावेयणिज्जकम्मस्सअणुभावपगार)	१६४५
१३३१, १३३२, १३४२, १५१७, १७५१, २१३९, २१६७, २२०४, २२६५		कायदंड	७४७
काउलेस्सखुद्दागकडजुम्मेनेरइय	२१६०	कायपणिहाण	७४६, ७४७
काउलेस्सट्टाण	१२२४-१२२७	कायपरित्त	३०३
		कायपरियारग	१४५७-१४५९

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
कायपरियारणा	१४५७-१४५८	किमिरागरत्तवत्थ	१४६५
कायपुण्य	२६०२	किमिरागरत्तवत्थसमाणलोभ	१४६५
कायप्पओग	७५०, १६५२, १६५३	किरिया	१२३२-१२६८, १२८१-१२८५, १३७१
कायप्पओगपरिणय (पोग्गल)	२४७८, २४७९, २४८६-२४८९	किरियाठाण	१२८८, १२८९, १२९३-१२९६, १३१०, १३११
कायभवत्थ	२१२२	किरियारूई	१२३२
कायमीसापरिणय (पोग्गल)	२४८४	किरियावरणजीव (विभंगणाणभेद)	९४१
कायसमिय	१३१४	किरियावाई	१४२, ८२८, १२९७, १३४०-१३४६, १६०२-१६०९
कायसुप्पणिहाण	७४६	किरियाविसाल (पूर्व)	८७२, ८७३
कायसुहया (सायावेयणिज्जकम्मस्सअणुभावपगार)	१६४५	किर्लिच	१४७
कायसंकिलेस (संकिलेसपगार)	१६८९	किब्बिस (मुसावायपज्जवणाम)	१३६९
कायसंवेह	२२०१, २२३०, २२४५, २२५०, २२५३, २२५६, २२८०	किस	१८२८, १८२९
कारण (बाददोस)	९९२	किससरीर	१८२९
काल	१०८९	कीडय	९०३
काल (अहेसत्तमापुढविस्समहाणरग)	१७१९, २०३८	कीलियासंघयणी	२२१३
काल (दब्ब)	१४, २९	कुक्कुडलक्खण (पावसुय)	९०७
काल (परमाहम्मियदेवनाम)	१९१७, १९५४	कुच्छि	९१७
कालकरण	२८९	कुडग (सोउजणपगार)	९९३
कालपरमाणु	२५०२	कुणाल (जनवय)	२१९
कालप्पमाण	१०५३	कुणिमाहार	१५८५
कालवण्णणाम (कम्म)	१५०२, १६२६	कुप्पावयणिय	१०७२
कालवण्णनिव्वत्ती	२८८	कुम्भ (परमाहम्मियदेवनाम)	१९१७, १९५४
कालवण्णपरिणाम	१२७, २४०२	कुम्भ (पसत्थसरीरलक्खण)	१८९०
कालवासी	१८७६	कुम्म	१४६
कालसमोयार	१०६४	कुम्मावलि	१४६
कालसंजोग	१०४४, २११६	कुम्मास	१४७
कालसंसार	२५९२	कुम्मुणया (मनुष्ययोनि)	३७४
कालाइयंतियमरण	२१४३	कुरु (जनवय)	२१९
कालाणुपुब्बी	१००१	कुरुव	२४२९
कालादेस	२४८, १७५४, १७५५, २२०६, २२१४-२२२७, २२३०-२२३२, २२३५, २३५८, २४९३-२४९५	कुरुव (मोहणिज्जकम्मणाम)	१४८५
कालावीचिमरण	२१४१	कुलकरगंडिया	८७५
कालासवेसियपुत्त (अनगारनाम)	२११२	कुलमय	१४६८
कालिय (अंगबाह्यसुयभेद)	९९७	कुलमसी (अदिण्णादाणपज्जवणाम)	१३८१
कालियसुयपरिमाणसंखा	९०५	कुलय (धान्यमानप्रमाणभेद)	१०५४
कालिगी (पावसुय)	९०९	कुलव	१४६
कालेयणा	२६०६	कुलविसिट्टिया (उच्चागोयकम्मभेय)	१५०३
कालोगाहणा	५७६	कुलविसिट्टिया (उच्चागोयकम्मस्सअणुभावपगार)	१६४७
कालोवकम	९९८, १०००	कुलवेयावच्च	१३२०
कालोहिमरण	२१४३	कुलसंपण्णा	१८१५, १८१६, १८५२, १८५६, १८५८
कासी (जनवय)	२१९	कुलसंपन्न	१८५२, १८५३
किडकम्म	२८३	कुलाजीव	२५९६
किड्डा (बाससमाउपुरिसस्सदसदाभेय)	१६१५	कुलारिय	२१९, २२०
किण्हेसा/लेस्सा	११६२, ११६७, १२०७	कुलिगाल (सुतपगार)	१८८१
किब्बिस	२४२९	कुसट्ट (जनवय)	२१९
किब्बिसिय (देव)	२०६४, २०६५	कुसील (नियंठ)	१०८९, १०९०, १०९१
किब्बिसिय (मोहणिज्जकम्मस्सणाम)	१४८५	कुसीलविहारी	१९१३
		कुहुण	१८५, १९२

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
कुंजराणीय	१९५८, १९५९	केवलखीणकसायवीयरायदंसणारिय	२२२-२२४
कुंभ (धान्यमानप्रमाणभेद)	१०५४	केवलमरण	९९१, ११४०
कूड	१३०, २८२, १३९०	केवलिय	५
कूड (मोहणिज्जकम्मणाम)	१४८५	केवलिसमुग्घाय	१११७, ११४८, २३०८-२३१४, २३१९, २३२०, २३२८, २३२९, २३३१, २३३७, २३३९
कूडकवडमवत्थुग (मुसावायपज्जवणाम)	१३६९	केवली	३, ६५४, ७७९, ७८०, ९३२-९३७, १३४७, १५२६, १५५२, २१०९
कूडकाहावणोवजीविय	१३६९	केवली (अहक्खायसंजय)	११२१
कूडया (अदिण्णादाणपज्जवणाम)	१३८१	केवली (सिणाय)	१०९१
कूडागार	१३०, १८७३	केसवुट्टि (पावसुय)	९०९
कूडागारसाला	४७, १४५, १४६, १८७९	कोउयकरण (आभिओगकम्मकरण)	१५४८
कूरिकड (अदत्तादाणपज्जवणाम)	१३८०	कोट्टु (धारणानाम)	८१६
केउभूय (सिद्धश्रेणिकापरिकर्मभेद)	८७०	कोडाकोडी	५७०
केउभूयपडिग्गह (सिद्धश्रेणिकापरिकर्मभेद)	८७०	कोरख (कुलारिय)	२२०
केतण	१४६५	कोरखीया (षड्जग्राममूर्च्छना)	१०३५
केयइअद्ध (जणवय)	२१९	कोव	२४२९
केवलणाण	१०९६, ११२६, १३२७, १३२९, १५१९, १५२३	कोव (मोहणिज्जकम्मणाम)	१४८५
केवलणाणपरिणाम	१२०	कोसल (जनवय)	२१९
केवलणाणसागारपासणया	७८५	कोह	५५९, १२७२, १२७३, १२८६, १४६३, २४२९, २५८६
केवलणाणसागारोवओग	७७४	कोह (मोहणिज्जकम्मणाम)	१४८५
केवलणाणारिय	२२१	कोहअविवेग (अधम्मत्थिकायनाम)	३९
केवलणाणावरण	१६४, १५५४	कोहकसाई/कसायी	१२२, १२४, १५९, ५२०, ९७२, १४७१, १४७२, १७५३, २०३१, २०३२, २०३५, २०३९
केवलणाणावरणिज्ज (कम्म)	१४९७	कोहकसाय	१४६३, १४६९, २२०४
केवलणाणी	८६, ८७, १२५, १६०, १६१, ३६१, ५२१, ९५४	कोहकसायकरण	१४६८
केवलणाणुवउत्त	१६७	कोहकसायनिव्वत्ति	१४६८
केवलदंसण	२३०२, २३०३, २४३३	कोहकसायपरिणाम	१२०
केवलदंसणअणागारपासणया	७८५	कोहकसायभाव	३६०
केवलदंसणअणागारोवउत्त	९७२	कोहणिसिया (पज्जत्तियामोसाभासा)	७१२
केवलदंसणअणागारोवओग	७७४	कोहवसट्ट	१५४६
केवलदंसणपज्जव	१४१	कोहविवेग	१४९०, २३०२, २४३०, २५८६
केवलदंसणावरण	१६५, १५५४	कोहसण्णा	३८३
केवलदंसणावरण (वरिसणावरणिज्जकम्मस्सअणुभावपगार)	१६४४	कोहसमुग्घाय	२३३३-२३३६
केवलदंसणावरणिज्ज (कम्म)	१४९८	कोहसीलया (असुरकम्मपगरण)	१५४७
केवलदंसणी	८७, १५९, ७८१, ७८२, ७८३, १५५६	कोहसंजलण	१६१९, १६३५
केवलनाण	८१०, ९२८, ९३०, ९४०, ९४६, ९४७, ९५१, १५२७, २३०२	कोहोवउत्त	२७१-२७८
केवलनाणणिव्वत्ती	८१०	कंकोवम (तिर्यचआहार)	४७८
केवलनाणपच्चक्ख	९१३	कंखा	२४२९
केवलनाणपज्जव	३८, १४१, ९८०, ९८१	कंखा (अदिण्णादाणपज्जवणाम)	१३८१
केवलनाणलद्धी	९६४	कंखा (मोहिणिज्जकम्मणाम)	१४८५
केवलनाणसागारोवउत्त	९७१	कंखामोहणिज्ज	१५८०, १५८२-१५८४
केवलनाणावरणिज्ज	९४६	कंडु (वेयणाणुभवपगार)	१६७७
केवलनाणी	९५४, ९६५, ९६९, ९७५, ९७७-९७९, १३४२, १३४४, १५१५, १५२१, १५५७, २३५२	कंत (पोग्गलपगार)	२४००
केवलनाणोवओग	१५२७, २३०२	कंतस्सरया (सुभणामकम्मस्साणुभवपगार)	१६४७
केवलनाणोवउत्त	१५२७, २३०२	कंती	१४९
केवलनाणोवओग	१५२७, २३०२	कंद	१९३, १९४, १९६
केवलनाणोवउत्त	१५२७, २३०२	कंदप्पिय	२०६३, २०६४
केवलनाणोवओग	१५२७, २३०२	कंबलकड	१८७२

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
	ख	खुज्ज (संठाण)	६००, ६६४, २२१३
खइय	१०२२, १०२४, १०२५	खुज्जसंठाणणाम (कम्म)	१५०२
खइय-खओवसमनिप्फन्न (द्विकसंयोगजसान्निपातिकभावभेद)	१०२८	खुड्डाजुम्म	२१५५
खइय-खओवसमिय-पारिणामियनिप्फन्न (त्रिकसंयोगजसान्निपातिक-भावभेद)	१०३०	खुड्डागकडजुम्म	२१५६, २१५७
खइय-पारिणामियनिप्फन्न (द्विकसंयोगजसान्निपातिकभावभेद)	१०२६	खुड्डागकलियोय	२१५५, २१५८
खइयभाव	१००८, १०१९, ११४९	खुड्डागतेयोय	२१५५, २१५७
खओवसम	९४६, १०२५	खुड्डागदावरजुम्म	२१५५, २१५७
खओवसमनिप्फन्न (खओवसमियछनामभेद)	१०२५	खुइ (पाणवहसरूव)	१३५२, १३६८
खओवसमिय (ओहिनाणपच्चक्ख)	९१३	खुदिमा (गांधारग्राममूर्च्छना)	१०३५
खओवसमिय-पारिणामियनिप्फन्न (द्विकसंयोगजसान्निपातिकभावभेद)	१०२८	खुर	१४३, १४८
खओवसमियभाव	१११८, ११४९	खुरज्जाम	१४८
खण	१२९	खुरपत्त	१८३८
खत्तियविज्ज (पावसुय)	९०८	खुह (नैरयिकों का वेदनानुभव प्रकार)	१६७७
खय	९४६, १०२४	खेड	१३०
खयनिप्फन्न (खइयछनामभेद)	१०२४	खेत्त	१०८९
खयोवसमिय	२५९९	खेत्तकरण	२८९
खरपुढवी	१८०, ४०२	खेत्तद्विणाउय	२५०१
खरबायरपुढविकाइय	१८०	खेत्तप्पमाण	१०५३
खरस्सर (परमाहम्मियदेवनाम)	१९१७, १९५४	खेत्तपरमाणु	२५०२
खरावत्त	१४६६	खेत्तय (पुत्तपगार)	१८८३
खरावत्तसमाणकोह	१४६६	खेत्तवासी	१८७७
खरोट्टी (लिवी)	२२१	खेत्तसमोयार	१०६४
खलुंक	१८५५	खेत्तसंजोग	१०४४
खलुंकया	१८५५	खेत्तसंसार	२५९२
खह (आगासत्थिकायनाम)	३९	खेत्ताइयंतियमरण	२१४३
खहयर	१७२	खेत्ताणुपुब्बी	१००१, १०१४
खहयरतिरिक्खजोगियपंचिंदियपओगपरिणय (पोग्गल)	२४६५	खेत्ताणुपुब्बीदव्व	१०१६
खाइ	२८२	खेत्ताणुवाय	३१, ३१९-३२७, ६९०-६९४
खाइम	४७८	खेत्तादेस	२३५८, २४९३-२४९५
खाइय	४५	खेत्तारिय	२१९
खाइयभाव	१११९	खेत्तावीचियमरण	२१४१, २१४२
खाओवसमिय (छनामभेद)	१०२२, १०२५	खेत्तेयणा	२६०६
खाओवसमियभाव	१००८, १०१९	खेत्तोगाहणा	५७६
खिंखिणिससर (सदभेय)	२५५३	खेत्तोवकम्म	९९८, १०००
खीणकसाई	९५३	खेत्तोववायगई	७६३, ७६५, ७६६
खीणकसायवीयरग	१०९३, ११२३	खेत्तोहिमरण	२१४२
खीणकसायवीयरयचरित्तारिय	२२६, २२८	खेम	१८४६, १८४७
खीणकसायवीयरयदंसणारिय	२२२, २२४	खेमरूव	१८४७
खीणकसायी	११०८, ११०९, ११३९	खेव (अदिण्णादाणपज्जवणाम)	१३८०
खीणमोह (जीवट्ठाण)	१६६३	खंजणरागरत्तवत्थ	१४६६
खीणवेयय	९५२, १०९२, १०९३, ११२३	खंजणरागरत्तवत्थसमाणलोभ	१४६६
खीलियासंघयण	६०३	खंजणोदगसमाणभाव	१४६६
खीलियासंघयणणाम (कम्म)	१५०१, १६२५	खंजणोदय	१४६६
		खंड	४४
		खंडाभेय	७२७, ७२८

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
खंडाभेयपरिणाम	१२६	गब्धवक्रंतियपंचेदियतिरिक्खजोणिय	३७१-३७३, ४१०,
खंति	१४९		१२१२, १२१३, १४२७, १४७०
खंतिखमणया (आगामीभद्रकर्मबंधहेतु)	१४९२	गब्धवक्रंतियमणुस्स	१२, १५५, २१६, ३१३, ३६७, ३७१, ३७२,
खंतिसूर	२५९२		३७३, ७८२, १४२६, १४२८, १४७१
खंध	३०, ९०, ९१, ९६-११४, १२६, २३७२, २३९१, २४००,	गब्धवक्रंतियमणुस्सखेतोववायर्गई	७६४
	२४०२, २४०३, २४४८-२४६३, २४९१, २४९२, २५११-२५४९, २५९७	गब्धवक्रंतियमणुस्सपवेसणग	२१०४
खंध (रूविअजीवपज्जव)	८८	गब्धवक्रंतियमणुस्सपवेसणय	२१०३, २१०४
खंध (वृक्षअंश)	१९३, १९४, १९६	गब्धवक्रंतियमणुस्सपंचिंदियपओगपरिणय (पोग्गल)	२४७०
खंधदेस (रूविअजीवपज्जव)	८८	गब्भाकर (पावसुय)	९०८
खंधदेस	२३७२	गमिय (श्रुतज्ञानभेद)	८२०, ८२४
खंधप्पएस	२३७२	गयकण (अंतरदीवय)	२१७
खंधबीय	५२३	गयलक्खण (पावसुय)	९०७
		गयसुहमाल (अणगार)	१३२१
ग		गरूय	३१, ४१, ५१, २८७, ३८०, ५४३, ७८२, ७९२, ११५८, १४८१
गइ	२, १०८९, १९७५	गरूयलहुय	३१, ४१, ५१, २८७, ३८०, ५४३, ७८२, ७९२, ११५८, १४८१
गइकल्लाण	५	गरूयलहुयदव्व	४१
गइच्चरिम	२३४६	गवेसणया (ईहानाम)	८१५
गइणाम (कम्म)	१५००	गवेसणा (आभिणिबोहियनाणपज्जव)	८११
गइणामनिहत्ताउय (आउयबंधपगार)	१५९०, १५९३	गव्व	२४२९
गइपरिणाम	११९-१२५, १५९०, १६६४	गव्व (मोहणिज्जकम्मणाम)	१४८५
गइपरियाय	२११६	गह	१३, २३१
गइप्पवाय	७६२, ७७१	गहण	२४२९
गइबंधणपरिणाम (आउपरिणामभेय)	१५९०	गहण (मुसावायपज्जवनाम)	१३६९
गइरइया (देव)	१५३६, १९१८	गहण (मोहणिज्जकम्मणाम)	१४८५
गइसमावण्णम	१९१८	गाउय	५७८-५८४, ९१७, ९२०
गइसमावन्तग	१५३६	गाउयपुहुत्त	५७९, ५८०, ५८१
गगण (आगासत्थिकायनाम)	३९	गाम	१३०
गणट्टकर	१८३१	गामकटग	१३१७
गणधरगडिया	८७५	गामणिद्धमण	२१६
गणवेयावच्च	१३२०	गामधम्मतिती (अबंभपज्जवणाम)	१४००
गणसोभकर	१८३२	गाह	२०३
गणसोहिकर	१८३२	गाहावइरयणत्त	१३३६
गणसंगहकर	१८३२	गिद्धपट्ट (बालमरण)	२१४४
गणणाणुपुच्ची	१००१	गिद्धपुट्टमरण	२१४०
गणिड्ढी	२५९०	गिरिपडण (बालमरण)	२१४४
गणिपिडग	८२२, ८७६, ८७७	गिरिवर (पसत्थसरीरलक्खण)	१८९०
गणितलिवी	२२१	गिलाणवेयावच्च	१३२०
गणिम (विभागनिष्पन्नद्रव्यप्रमाण)	१०५३, १०५६	गिल्लि	२८३, ६४५
गणी	१०२६	गिहिल्लिग	१६८, १०९७, ११२७
गति	२३४६	गिहिल्लिगसिद्ध	१६३, १६४, ९२९
गतिसमावण्णग/वन्तग	८, १७७	गुच्छ	१८५, १८७
गदतोय (लोगतियविमाणनाम)	१९१२	गुज्झ (अबंभपज्जवणाम)	१४००
गब्ध	११९८	गुण	१४
गब्धजमणुस्साउय	१५८८	गुणणाम (तिणामभेद)	१०२०
गब्धवक्रंति	२११६	गुणप्पमाण	२५८६
गब्धवक्रंतिय	१५५, २०८, २१०, २१२, २१३, २१५, २३०		

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
घाण्डिय	३८, २४५, ६४९, ६५०, ६५३, ६६४, ६६५	चउरिंदियनिव्वत्तिय (पोग्गल)	१५१०
घाण्डियअत्थोग्गह	६६६, ६६७, ८१४	चउरिंदियसंसारसमावण्णजीवपण्णवणा	१७९, २०३
घाण्डियईहा	८१५	चउसट्टिया	१४६, १०५४
घाण्डियत्थ	६५०	चउसमयसिद्ध	१६३
घाण्डियधारणा	८१५	चक्क	४४
घाण्डियपच्चक्ख	९१३	चक्करयणत्त	१३३७
घाण्डियपरिणाम	११९	चक्कलक्खण (पावसुय)	९०७
घाण्डियबल	२६०५	चक्कवट्टित्त	१३३५, १३३६
घाण्डियवज्झ	१५७४	चक्कवट्टी	२१९, १४०१, १६१५
घाण्डियवसट्ट	१५४६	चक्कवट्टी (इडिढमंतमणुस्सपगार)	१८८३
घाण्डियविसय (पोग्गलपरिणाम)	२४९७	चक्कवाल (सेढी)	२१२५
घाण्डियवज्जणोग्गह	६६६, ६६८	चक्कहरगंडिया	८७५
घाण्डियसाय (सायपगार)	१६८६	चक्किया	४७
घाण्डियावाय	८१५	चक्खिंदिय	३८, २४५, ६४९, ६५३, ६६४, ६६५
घाण्डियलद्धिअक्खर	८२०	चक्खिंदियअत्थोग्गह	६६७, ६६८, ८१४
घाण्डियवज्जणोग्गह	८१४	चक्खिंदियधारणा	८१५
घायण (पाणवहपज्जवणाम)	१३५३	चक्खिंदियपच्चक्ख	९१३
घोस	१३०	चक्खिंदियपरिणाम	११९
घोस (देविंदनाम)	१९११	चक्खिंदियबल	२६०५
		चक्खिंदियलद्धिअक्खर	८२०
		चक्खिंदियवज्झ	१५७५
		चक्खिंदियवसट्ट	१५४६
		चक्खिंदियविसय (पोग्गलपरिणाम)	२४९७
		चक्खिंदियसाय (सायपगार)	१६८६
		चक्खिंदियावाय	८१५
		चक्खुदंसण	६०, ७५, ७७९, २३०२, २३०३, २४३३
		चक्खुदंसण-अचक्खुदंसणअणागारोवउत्त	९७१
		चक्खुदंसण-अचक्खुदंसण-ओहिदंसणोवउत्त	७७८
		चक्खुदंसण-अचक्खुदंसण-ओहिदंसण-केवलदंसणोवउत्त	७७७
		चक्खुदंसणअणागारपासणया	७८५, ७८७
		चक्खुदंसणअणागारोवओग	७७४, ७७५, ७७७
		चक्खुदंसणपज्जव	३८, १४१
		चक्खुदंसणलद्धी	१०२६
		चक्खुदंसणावरण	१६५, १५५४
		चक्खुदंसणावरण (दरिसणावरणिज्जकम्मस्सअणुभावपगार)	१६४४
		चक्खुदंसणावरणिज्ज (कम्म)	१४९८
		चक्खुदंसणी	८०, ८६, १५९, ७८१, ७८२, १५५६, २०३० २०३२, २०३३
		चच्चर	२८२
		चमर (देविंदनाम)	१९१०
		चमर (सरीरलक्खण)	१८९०
		चम्म	४४, १४३, १४८
		चम्मकड	१८७२
		चम्मज्झाम	१४८
		चम्मपक्खी	२१४
चउक्क	२८२		
चउक्कणइय	८७२		
चउट्टाणवडिय	५५, ५७, ५९, ६०, ६२, ६४-७९, ८१-८६, ९०-९५ ९८-११७		
चउप्पयउवक्कम	९९९		
चउपुरिसपविभत्तगई	७६८, ७७०, ७७१		
चउभाइया (रसमानप्रमाणभेद)	१०५५		
चउम्मुह	२८२		
चउरंस (संठाण)	२८३६, २४४२, २४४५, २४४६, २५५४, २६००		
चउरंससंठाणपरिणाम	१२६		
चउरिंदिय	१०, ५२, ६०, ७५, १२४, १४५, १५५, १६०- १६२, १७५, १७७, २०१, २०५, २३४, २३५, २३८, २३९, २४६, २५६, २६७, २७८, २८१, २८३, २८५, २९२, २९४, २९६, २९७, ३०५, ३०९, ३१७, ३४८, ३६६, ३७०, ३७२, ३७३, ३७७, ४०९, ५०२, ५०३, ५१४, ५१९, ५२०, ५६२, ५६९, ५७८, ६६४, ६६८, ६७०, ६७१, ६८७, ६८८, ६९७, ७१३, ७४६, ७५२, ७५४, ७७६, ७७९, ७८२, ७८६, ७८८, ७८९, ७९१, ९५७, ९६१, ९८९, १०८७, ११७१, ११८०, ११९६, १२१२, १२४५, १२६३, १३२३, १३२७-१३२९, १३३५, १३४३, १४२६, १४७०, १५१९, १५२४, १५८४, १५९५, १६०७, १६३८, १६७१, १६८९, १७०३, १७३५, १७३७, १९७८, १९९७, २००६, २०११, २१४९, २२४९, २२६१, २२६६, २२७९, २३०९, २३३१, २४३२		
चउरिंदियजाइणाम (कम्म)	१६२३		
चउरिंदियजीव	६९३, १७५५		
चउरिंदियतिरिक्खजोणिय	२२०२		
चउरिंदियतिरिक्खजोणियपवेसणय	२१०३		

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
चम्मरयणत्त	१३३७	चरिमसमयबायरसंपरायसरागचरित्तारिय	२२५
चम्मलक्खण (पावसुय)	९०८	चरिमसमयसुहुमसंपरायसरागचरित्तारिय	२२५
चय (परिग्गहपज्जवणाम)	१४१८	चरिमंतपएस	२३५२-२३५७, २३६७
चयण	१९७५	चरिया	२८२
चरगपरिव्वायग	२०६३, २०६४	चरियापरीसह	१५०८, १५०९
चरणकरण	८२९, ८३०, ८३४, ८५७, ८६१, ८६३, ८६७	चरंत (अबंभपज्जवणाम)	१४००
चरमसमयभवत्थ	४८७	चलसत्त (पुरिसपगार)	१८८२
चरित्त	१४, १०८९, २५८५	चाउम्भाइया	१४६
चरित्तअसंकिलेस	१६८९	चाउरंगिणी	२११८
चरित्तकसायकुसील	१०९१	चाउरंतसंसारकांतार	१४१६, २०६५
चरित्तपज्जव	११०४, ११०७, ११३५, ११३७	चामर (पसत्थसरीरलक्खण)	१४१३
चरित्तपडिसेवणाकुसील	१०९०	चारट्टिइय	१५३६, १९१८
चरित्तपरिणाम	११९-१२४	चारण (इडिडपत्तारिय)	२१९
चरित्तपुरिस	१७७४	चारण (इडिडमंतमणुस्सपगार)	१८८३
चरित्तपुलाय	१०९०	चारोववणग	१९१८
चरित्तबल	२६०५	चारोववन्नगदेव	१५३६
चरित्तभेयणी (विकहा)	२६०२	चालिणी (सोउजणपगार)	९९३
चरित्तमोहणिज्ज (कम्म)	१६६, १४९८, १५०८, १५४५	चित्तंतरगंडिया	८७५
	१५५३, १५६६	चियाय (त्याग)	१४९
चरित्तलद्धी	९६३, ९६४	चिल्लल	२८२
चरित्तसंकिलेस	१६८९	चिंधपुरिस (पुरिसपगार)	१७७४
चरित्तसंपण्ण	१८१७, १८१९, १८२०	चिंता (ईहानाम)	८१५
चरित्ताचरित्तलद्धी	९६३, ९६४	चिंतासुविण (सुविणदंसण)	९१०
चरित्ताचरित्ती	१२४	चुआनुअसेणियापरिकम्म	८७०
चरित्ताया	२३०१, २३०४, २३०५	चुण्णियाभेय	७२७, ७२८
चरित्तायार	८२५	चुण्णियाभेयपरिणाम	१२७
चरित्तारिय	२१९, २२४, २२८, २२९	चुलसीइसमज्जिय	२०५४, २०५५, २०५६
चरित्ती	१२४	चुंचुण (इम्भजाइ)	२२०
चरिम	१५७, १७९, २६०, १३४७, १५२९, १५५९, १९६१,	चूलिया	१२९
	२०३४, २१३९, २३४६-२३६७	चूलियावत्थू	८७३
चरिम-अचरिमसमयकडजुम्मकडजुम्मएगिंदिय	२१७४	चूलियंग	१२९
चरिमसमयअजोगिकेवल्लिखीणकसायवीयरायचरित्तारिय	२२८	चेदी (जणवय)	२१९
चरिमसमयअजोगिकेवल्लिखीणकसायवीयरायदंसणारिय	२२४	चेयकड	१४९३, १४९४
चरिमसमयअजोगिभवत्थकेवलनाण	९२८	चेया (जीवत्थिकायनाम)	३९
चरिमसमयउवसंतकसायवीयरायचरित्तारिय	२२६	चोरिक (अदिण्णादाणपज्जवणाम)	१३८०
चरिमसमयउवसंतकसायवीयरायदंसणारिय	२२२	चंकार (सुद्धवायाणुओगपगार)	९९३
चरिमसमयकडजुम्मकडजुम्मएगिंदिय	२१७३, २१७४	चंड ((पाणवहसरूव)	१३५२, १३६८
चरिमसमयनियंठ	१०९१	चंडा (देविंदाणमज्झिमियापरिसा)	१९३४
चरिमसमयबुद्धबोहियछउमत्थखीणकसायवीयरायचरित्तारिय	२२७	चंडिक	२४२९
चरिमसमयबुद्धबोहियछउमत्थखीणकसायवीयरायदंसणारिय	२२३	चंडिक (मोहणिज्जकम्मणाम)	१४८५
चरिमसमयसजोगिकेवल्लिखीणकसायवीयरायचरित्तारिय	२२८	चंदचरिय (पावसुय)	९०८
चरिमसमयसजोगिकेवल्लिखीणकसायवीयरायदंसणारिय	२२४	चंदविमाणजोइसियदेव	२२५७, २२७५
चरिमसमयसजोगिभवत्थकेवलनाण	९२८	चंदाभ (लोगंतियविमाणनाम)	१९१२
चरिमसमयसयंबुद्धछउमत्थखीणकसायवीयरायचरित्तारिय	२२७		
चरिमसमयसयंबुद्धछउमत्थखीणकसायवीयरायदंसणारिय	२२३		

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
छ		जम्बूद्वीवग (मणुस्सपगार)	१८८२
छउमत्थ	३१७, ६५३, ६५४, ९३०, ९३२, ९८६, ९८८, १५५३	जय (जगतजीवत्थिकायनाम)	३९
छउमत्थअणाहारग	५३७, ५३८	जयसंपण	१८५७-१८६१
छउमत्थअहक्खायचरित्तारिय	२३०	जर (वेयणानुभवपगार)	१६७७
छउमत्थ (अहक्खायसंजय)	११२२	जराउज (योनिसंग्रह)	३७६
छउमत्थआहारग	५३७, ५३८	जराउय	१४१५, १९७९
छउमत्थखीणकसायवीयरायचरित्तारिय	२२६, २२७	जलकंत (देविंदनाम)	१९१०
छउमत्थखीणकसायवीयरायदंसणारिय	२२२	जलप्पभ (देविंदनाम)	१९१०
छउमत्थमरण	९९१, २१४०	जलप्पवेस (बालमरण)	२१४४
छउमत्थाहारग	५३७	जलणप्पवेस	२१४४
छक्कसमज्जिय	२०४९, २०५०, २०५१	जलयर	१०, १७२
छट्टभत्त	५०३	जलयरतिरिक्खजोणियपंचिंदियपओगपरिणय (पोग्गल)	२४६५
छट्टाणवडिय	५४-८७, ८९-११७	जलरूह	१८५, १९१
छत्त	४४, १४१३, १८९०	जलूग (सोउजणपगार)	९९३
छत्तरयणत्त	१३३७	जल्ल (परीसह)	१५०७
छत्तलक्खण (पावसुय)	९०८	जव	९१७
छविच्छेय (पाणवहपज्जवणाम)	१३५३	जव (पसत्थसरीरलक्खण)	१४१३, १८९०
छविपव्व	२११६	जवणालिया (लिवी)	२२१
छाउमत्थियसमुग्घाय	२२३२, २३३३	जवमज्ज	२४३९
छाया	१४, १३०, १४९, २५५४	जसोकित्तिणाम (कम्म)	१५००, १५०६, १६३०, १६४२
छायागई	७६८, ७६९	जहण्णठिडिय	६४, ६९, ७६, ८२, १००-१०४, ११६
छायाणुवायगई	७६८, ७६९	जहण्णपय	१८, २१
छायोवय	१८३७	जहण्णपुरिस (पुरिसपगार)	१७७४
छायोवा	१८३७	जहण्णोगाहणग (य)	६१, ६६, ६८, ७२, ७५, ७६, ८०, ८१, ९६, ९७, ९९, १००, ११५
छारिय	१४८	जहण्णोहिणाणी	७९, ८०, ८५
छिड्ड (आगासत्थिकायनाम)	३९	जाइआरिय	२२०
छिण्णच्छेयणइय	८७२	जाइगोत्तनिउत्त	१५९१
छीरविरालिया (भुजपरिसर्पस्थलचरतिर्यचस्त्री)	१७०	जाइगोत्तनिउत्ताउय	१५९२
छेदोवट्टावणियचरित्तपरिणाम	१२१	जाइगोत्तनिहत्त	१५९१
छेदोवट्टावणियचरित्तारिय	२२९	जाइगोत्तनिहत्ताउय	१५९१
छेदोवट्टावणियलद्धी	९६४, १०२६	जाइ-जरा-मरणबंधणविमुक्क	१६५
छेदोवट्टावणियसंजम	१०९९	जाइणाम (कम्म)	१५००, १५०१
छेदोवट्टावणियसंजय	११२१-११४०, ११४३-११५१	जाइणामगोत्तनिउत्त	१५९२
छेवट्टसंघयण	२२०३	जाइणामगोत्तनिहत्त	१५९२
छेवट्टसंघयणणाम (कम्म)	१५०१	जाइणामगोत्तनिहत्ताउय	१५९२
छेवट्टसंघयणी	२२१३, २२४०, २२४६	जाइनामनिउत्त	१५९१
ज		जाइनामनिउत्ताउय	१५९१
जइत्त	१८६७, १८६८	जाइनामनिहत्त	१५९१
जइपरिसा	४	जाइनामनिहत्ताउय	१५९०, १५९१, १५९३
जक्ख	१३, २३०	जाइविसिट्ठिया (उच्चागोयकम्म)	१५०३
जज्जरिय (सहभेय)	२५५३	जाइविसिट्ठिया (उच्चागोयकम्मस्सअणुभावपगार)	१६४७
जणइत्तु	१८७७	जाइविहीणया (नीयागोयकम्म)	१५०३
जणवयसच्चा (पज्जत्तियासच्चाभासा)	७११	जाइविहीणया (णीयागोयकम्मस्सअणुभावपगार)	१६४८
जत्ताभयय	१८८१	जाइसंपन्न	१८५२, १८५३
जमलपय	५७०		

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
जाइआजीव	२५९५	१२११, १२२१, १२२२, १२३२, १२३८-१२४२, १२४९-१२५५,	
जागर	२३९, ९११	१२५८-१२५९, १२६३-१२६७, १२७०, १२८१-१२८८, १३१९-	
जाण	२८३	१३२१, १३३७-१३४५, १४६४-१४६७, १४८०, १४८१, १४८९-१४९६,	
जाणगसरीरदव्वखंध	२५५०	१५०९-१५१६, १५२०, १५२२, १५३०-१५३४, १५४५, १५४८-१५५३,	
जाणयसरीरदव्वज्जयण	१०६८	१५५९-१५६६, १५७०-१५७२, १५८०, १५८६-१५९४, १५९७,	
जाणयसरीरदव्वसुय	९०२	१६०२-१६०४, १६१५, १६३४-१६४१, १६५०-१६५६, १६६३,	
जाणयसरीरदव्वसंखा	१०५९, १०६०	१६७५, १६८४, १६८६-१६९०, १६९६, १७०२, १७३१-१७३६,	
जाणगसरीरभवियसरीरवइरित्तदव्वखंध	२५५१	१७४८-१७६६, २०७२, २०७३, २११८-२१२१, २१४९-२१५७,	
जाणयसरीरभवियसरीरवइरित्तदव्वज्जयण	१०६८, १०६९	२१६६, २१६७, २१७७, २१८२, २१८८, २१८९, २१९३, २२०३-	
जाणयसरीरभवियसरीरवइरित्तदव्वसुय	९०२, ९०३	२२१७, २२१९, २२२२, २२२४, २२२८, २२२९, २२३२-२२३५,	
जाणयसरीरभवियसरीरवइरित्तदव्वोवकम	९९९, १०००	२२३९, २२४६, २२५०, २२५३, २२५४, २२६२, २२६६, २२६७,	
जाणयसरीरभवियसरीरवइरित्तदव्वसंखा	१०५९, १०६१	२२६९, २२७२, २२८१, २२८८, २२९०, २३०२, २३०३, २३२१-	
जाणयसरीरभवियसरीरवइरित्तदव्वानुपुव्वी	१००१	२३२७, २३३५, २३४६, २३४९, २३५०, २४३२, २६०२	
जाणिया (सोउजणपरिसापगार)	९९३	जीवअपच्चवखाणकिरिया	१२३४
जातिआसीविस	२५८७	जीवआणवणिया (किरिया)	१२३६
जातिवन्ना	२११७	जीवआरंभिया (किरिया)	१२३५
जातिमय	१४६८	जीवकिरिया	१२३३
जातिसंपण	१८१५, १८१६, १८५२, १८५६	जीवगुणप्पमाण	२५८६
जायणा (परीसह)	१५०८	जीवघण	१६७
जायणि (अपज्जत्तियाअसच्चासोसाभासा)	७१२, ७१९	जीवट्टाण	१६६२
जाया (देविदाणवाहिरियापरिसा)	१९३४	जीवणेसत्थिया (किरिया)	१२३६
जावय (हेऊ)	९९१	जीवत्थिकाय	८, १७, ३२, ३४, ३७, ३९-४६, १०१३,
जाहग (सोउजनपगार)	९९३		१०२७, २४३३
जिण	२, १०९१	जीवत्थिकायपएस	१९, २२-२८
जिणकप्प	१०९३, ११२४	जीवदव्व	८, ९, ३७, १३१, १४४, १४५
जित्तिदियया (भदकम्मबंधहेउ)	१४९२	जीवदिट्ठिया (किरिया)	१२३५
जिब्भंदिय	३८, २४५, ६४९, ६५०, ६६३-६६६, २२४६	जीवनाम (हुणामभेद)	१०२०
जिब्भंदियअत्थोगह	६६७, ६६८, ८१४	जीवनिच्चत्ती	१५१
जिब्भंदियईहा	८१५	जीवपएस	३१, १४६, २१५०, २१५३
जिब्भंदियत्थ	६५०	जीवपज्जव	५१, ८७
जिब्भंदियधारणा	८१५	जीवपणवणा	८, १६२, २३२
जिब्भंदियपरिणाम	११९	जीवपरिणाम	११९, १२५
जिब्भंदियवज्ज	१५७४	जीवपाओसिया (किरिया)	१२३३
जिब्भंदियवज्जणोगह	६६७, ६६८, ८१४	जीवपाडुच्चिया (किरिया)	१२३६
जिब्भंदियसाय (सायपगार)	१६८६	जीवपारिग्गहिया (किरिया)	१२३५
जिब्भंदियावाय	८१५	जीवपुट्ठिया (किरिया)	१२३५
जिम्म (मोहणिज्जकम्मणाम)	१४८५	जीवप्पओगबंध	११८९, १४२५
जिम्म (मेहपगार)	१८७४	जीवप्पदेसोगाहणा	५९३
जिम्ह	२४२९	जीवप्पयोगबंध	३८१, ५५९, ७९२, १५४४
जिय	९०१	जीवप्पवह	५४३
जीमूय (मेहपगार)	१८७४	जीवभाव	१४१, ३५६
जीव	२, ३, ४, १४, २९, ३४, ३७-३९, ४७, १२९-१३३,	जीवमिस्सिया (अपज्जत्तियासच्चासोसाभासा)	७१२
	१४१-१६२, १६७, १६९, १७४, २४०-२४८, २५४, २५६, २९६, ३०८,	जीववेयारणिया (किरिया)	१२३७
	३१८, ३१९, ३४६-३६४, ३६६, ४८६, ५१५-५२१, ६५५, ७२५,	जीवसमान्तोवणिवाइया (किरिया)	१२३६
	७२९, ७४०, ७५०, ७५२, ७६२, ७७७, ७८१, ७८५, ७८७, ७८९, ७९१,	जीवसाहत्थिया (किरिया)	१२३६
	८२७, ८७८, १०८७-१०८९, ११५२, ११६६, ११७०, ११८९,	जीवाजीव	८२७

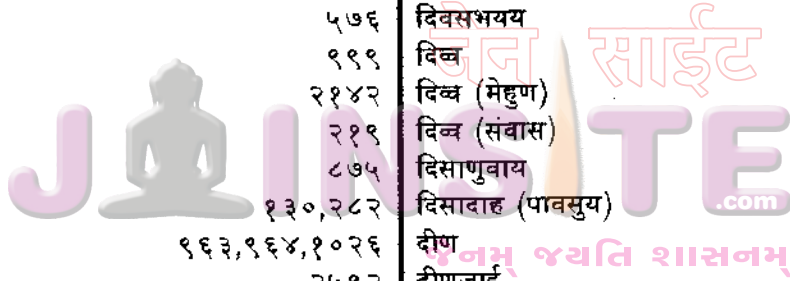
शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
ठवणाय	१०७१	णालिंग	१२९
ठवणासच्चा (पज्जत्तियासच्चाभासा)	७११	णसत्तिपरलोगवाई (अकिरियावाईभेद)	१३४०
ठवणासमोयार	१०६४	णाण	३, ६६, ६७, ७३, ७५, ७७-८३, ८६, १६७, १०८९, १५२५, २५८५
ठवणासुय (निक्खेवविदक्खया)	९००	णाणअसंकिलेस (असंकिलेसपगार)	१६८९
ठवणोवक्कम	९९८	णाणणिव्वत्ती	८१०
ठाणमग्गण	४९४	णाणदंसण	१८२९
ठाणाईया	१३१७	णाणपरिणाम	११९-१२३
ठिइठाण	२७१, २७७	णाणपुरिस (पुरिसपगार)	१७७४
ठिई	५३, ५७-११५, ११६, ११७, ३८७-४७३, १६१६-१६३२, १७५६, २२१०, २३४६	णाणबल	२६०५
ठिईअप्पावहुय	१५४७	णाणभाव	३६१
ठिईउदीरणोवक्कम	१५४६	णाणसंकिलेस (संकिलेसपगार)	१६८९
ठिईउवसामणोवक्कम	१५४७	णाणाया (नाणाया)	२३०१, २३०४, २३०५
ठिईकम्म	१४८०	णाणायार	८२५
ठिईचरिम	२३४६	णाणारिय	२१९, २२१
ठिईणिगाइय	१५४७	णाणावरणिज्ज (कम्म)	१२०१, १४९४, १४९७, १५२०, १५२५, १५२६, १५३२, १५३६, १५४८, १५५०, १५५२, १५५४, १५५६, १५५८, १५६२, १५६३, १५७०, १५७२, १५७८, १६३२, १६३३, १६३४, १६३७, १६३८, १६३९, १६४१, १६४३, १६५०, १६५२, १७४९, १७५०, १७५९
ठिईनामनिहत्ताउय (आउयबंधपगार)	१५९०, १५९३	णाणी	१४७, २७६, ३६१, ५२०, १३४२, १६३४, २३५१
ठिईपरिणाम (आउपरिणामभेय)	१५९०	णाम (कम्म)	१२७१, १४८२, १४९४, १५२७, १५५२, १५६५, १५७०, १५७२, १६५०, २३३७, २३४२
ठिईबंध	१५४६	णामपुरिस (पुरिसपगार)	१७७४
ठिईबंधणपरिणाम (आउपरिणामभेय)	१५९०	णामसच्चा (पज्जत्तियासच्चाभासा)	७११
ठिईबंधणोवक्कम	१५४६	णामज्जयण	१०६७
ठिईविप्परिणामणोवक्कम	१५४७	णामज्जीण	१०६९
ठिईसंकम	१५४७	णामप्पमाण	१०४६
ठियकप्प	१०९३, ११२३, ११२४	णामसमोयार	१०६४
ठियलेस्सा	१४१९	णाय	१४२
ण		णाय (कुलारिय)	२२०
णउअ	१२९	णाय (दिट्ठित)	९९४
णउअंग	१२९	णारायसंघयणणाम (कम्म)	१५०१, १६२४
णगर	१३०	णावागई	७६८, ७६९
णगरणिद्धमण	२१६	णिओद	३०७, ४०७
णग्गोहपरिमंडल (संठाण)	६००, ६६४	णिओयजीव	१९८
णग्गोहपरिमंडलसंठाणणाम (कम्म)	१५०२	णिकट्ट	१८२१
णट्टाणीय	१९५८	णिकट्टप्पा	१८२१
णत्थिभाव	४	णिकलुण/निकलुण (पाणवहसरूव)	१३५२, १३६७
णत्थित्तंअत्थि (निषेधसाधकविधिहेतुप्रकार)	९९२	णिक्खित्तचरग	१३१६
णत्थित्तणत्थि (निषेधसाधकनिषेधहेतुप्रकार)	९९२	णिक्खेव (अणुओगदार)	९९८, १०६७, १०७९
णदी	१३०	णिगम	१३०
णपुंसग	२०४, २०८, २१०, २१३, २१५, ३८९	णिगाइय	१५४७
णपुंसगणिव्वत्तिय (पोग्गल)	१५१०	णिगामपडिसेवण	२११७
णपुंसगलिंगसिद्ध	९२९	णिगोद	१९९, २००, ४०७
णपुंसगवेय	१४९९, १५०५, १६२०, १६३५, १६३६	णिगोदजीव	२०१
णपुंसगवेयग	१२२, १२४	णिगोय	३०१
णमोक्कारपुण्ण	२६०२	णिगंथ	५
णय (अणुओगदार)	९९८, १०८०		
णयगई	७६८, ७६९		
णलिण	१२९		

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
गिग्घिण (पाणवहसरूव)	१३५२, १३६८	गेरइय	४, ९, ६८, १३०, १४५, १७६-१७८, २४२, २५९, २६२-२७०, २७९, २९१, २९७, ३०५, ३४८, ३६६, ४९१, ४९३, ४९७-५०१, ५१३, ५१५, ५१७, ५२२, ५६३, ५६५, ५७१, ६६१, ६६४, ६७०, ७१३, ७२४, ७३७, ७३८, ७४७, ७५१, ७५३, ७५४, ७६३, ७७५, ७७७-७७९, ७८५, ७८७, ७८९, ७९१, ९१९, ९२०, ९२३, ९२४, ९८९, ११६७, ११७५-११७८, ११८३, ११८४, ११९१, ११९२, ११९४, ११९५, १२००, १२०१, १२१०, १२२२, १२४१-१२४६, १२६३-१२६६, १२६९-१२७१, १२८५-१२८८, १३२४-१३३१, १३४०, १४६३, १४६७, १४६९, १४८२, १४९०, १५१९, १५२५, १५२७-१५२९, १५३६, १५४९, १५५०, १५५२, १५५३, १५६२, १५६६, १५७०-१५७२, १६८५, १७०२, १७०५, १७०८, २०२७, २०५८, २१५०, २३०८, २३१२-२३१५, २३१८-२३२४, २३२८, २३२९, २३३२-२३३६
गिज्ज	१३१३	गेरइयअपज्जत्तय	१७०७
गिज्जरा	४	गेरइयखेतोववायगई	७६४
गिज्जरापोग्गल	२३३७, २३३८	गेरइयदुग्गई	१७०१
गिज्जाणमग्ग	५	गेरइयनपुंसग	१४३५, १४४७
गिण्हइया (लिवी)	२२१	गेरइयपज्जत्तय	१७०७
गिदा (वेयणापगार)	१६७१	गेरइयभव	२११६
गिदा	१४९७, १४९८, १६४४	गेरइयभवोववायगई	७६६
गिदागिदा	१६५, १६४४	गेरइयसंसार	२५९३
गिद्धफासपरिणाम	२४०२	गेरइयाउय	१४९९, १६००, १६११, १६२१, १६३६, १६४०
गिद्धबंधणपरिणाम	१२६	गेरइयाणुपुब्बिणाम (कम्म)	१५०२, १६३६
गिद्धम्म (पाणवहसरूव)	१३५२, १३६८	गेसज्जिय	१३१७
गिप्पिवास/निप्पिवास (पाणवहसरूव)	१३५२, १३६८	गेसत्थिया (किरिया)	१२३६, १२४९
गिमित्त	१६१६	गेसाय (स्वरभेद)	१०३३
गिमित्त (जेउणियपुरिसपगार)	११८३	णोअमण (मणपगार)	७४१
गिम्मवइत्तु	१८७७	णोअवयण (वयणपगार)	७४१
गिम्माणणाम (कम्म)	१५००, १५०६, १५०७, १६३१	णोइदियअत्थोगाह	८१४
गिमित्तवाई (अकिरियावाईभेद)	१३४०	णोइदियईहा	८१५
गियावाई (अकिरियावाईभेद)	१३४०	णोइदिय धारणा	८१५
गिरइयारखेदोवट्टावणियचरित्तारिय	२२९	णोइदियपच्चक्ख	९१३
गिरयगइणाम (कम्म)	१५००, १६२१, १६३६, १६४०	णोइदियसाय (सायपगार)	१६८६
गिरयभव/निरयभव	१७१९	णोइदियावाय	८१५
गिरय/निरयवासगमणनिघण (पाणवहसरूव)	१३५२, १३६८	णोउस्सासग	१७७
गिरयाणुपुब्बिणाम (कम्म)	१६३१	णोकसायवेयणिज्ज (चरित्तमोहणिज्जकम्मभेय)	१४९९
गिरवयक्ख (पाणवहसरूव)	१३५२, १३६८	णोकसायवेयणिज्ज (मोहणिज्जकम्मस्सअणुभावपगार)	१६४६
गिन्वाणमग्ग	५	णोतस-णोथावर	३०३, ३०७
गिन्वत्तणाधिकरणिया (किरिया)	१२३३	णोपज्जत्तय-णोअपज्जत्तय	३०२
गिस्संस (पाणवहसरूव)	१३५२, १३६८	णोपरित्त-णोअपरित्त	३०४
गिहत्त	१५४७	णोभवसिद्धिय-णोअभवसिद्धिय	३०४, ३४७, ५१६
गिही	२५९५	णोभवोववायगई	७६३, ७६८
णीय	१८०४	णोसण्णी-णोअसण्णी	३६६, ३६७, ५१७, ५२०
णीयछंद	१८०४	णोसुमण-णोदुम्मण (पुरिसपगार)	१७७४-१७९७
णीयागोय (कम्म)	१५०३, १६३१, १६४८	णोसुहुम-णोबायर	३०३
णीरअ	३	णोसंजय-णोअसंजय-णोसंजयासंजय	५१९
णील्लेस	११८४, ११९३, ११९५, १२००	पंगोली (अंतरदीवय)	२१७
णील्लेसा	५१८, ११५६-११५९, ११६२, ११६३, ११८५-११८८, ११९३	पंदावत्त (सूत्रभेद)	८७१
णील्लेस्स	११९४, ११९५-११९७, १२०१, १२१०-१२२२	पंटी (गांधारग्राममूर्च्छना)	१०३५
णील्लेस्सट्टाण	१२२३-१२२७		
णीलवणणाम (कम्म)	१६२६		
णीहारि (सदभेय)	२५५३		
णीहारिम	२१४४		
णूम	२४२९		
णूम (मोहणिज्जकम्मणाम)	१४८५		
णंगम (नयभेद)	१०८०		
णेत्तविण्णाणावरण (णाणावरणिज्जकम्मस्सअणुभावपगार)	१६४४		
णैयाउय	५		

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
		तच्चिवरीय (सुविणदंसण)	९१०
त		तस	१५९, १६९, २०१, ३०२, ३०६, ३०७, ३४६, ३४८, १३५३, १३५५, १४१५, १६८२, १७२६
तउय	१४७	तसकाइय	१६०, १७४, २०१, २९६, २९८, ३०६, ३२७, ९६०, १९७८
तकरत्तण (अदिण्णादाणपज्जवनाम)	१३८०	तसकाइयनिव्वत्तिय (पोग्गल)	१५१०
तच्च	२	तसकाय	१९१, २८०, २८१, १२७८, १२८०, १७२६
तच्चावाय (दिट्ठिवायपज्जवनाम)	८७६	तसकायनिव्वत्तिय (पोग्गल)	१५०९
तज्जातदोस (वाददोस)	९९२	तसणाम (कम्म)	१५००, १५०६, १६२९
तज्जायसंसदुच्चरग	१३१६	तसपाणजीवसरीर	१४८
तडाग	२८२	तहणाण (पट्टु)	९९०
तण	१८५, १८९	तहाभाव	९८१, ९८२, ९८३
तणजोणिय	५२७, ५२९	तायत्तीसगदेव	१९१२-१९१६
तणफास (परीसह)	१५०७	तायत्तीसियदेव	६२६
तणुक्कल	२५९६	तारारूव	१३
तणुवाय	२४३०	ताराविमाणजोइसियदेव	२२५६, २२७५
तण्हा	२४२९	तालपलंबकोरव	१८३८
तण्हा (परिग्गहपज्जवनाम)	१४१८	तालसद्द (नोभूसणसद्द)	२५५३
तण्हागेही (अदिण्णादाणपज्जवनाम)	१३८१	तालुग्घाडणि (पावसुय)	९०९
तत (आउज्जसद्दभेय)	२५५३	तावस	२०६३, २०६४
ततगई	७६३	तासणय (पाणवहसरूव)	१३५२
तदन्नमण (मणपगार)	७४१	तिकणइय	८७२
तदन्नवत्थुय (उवन्नासोवणयदिट्ठंतपगार)	९९५	तिग	२८२
तदन्नवयण (वयणपगार)	७४१	तिगिच्छिय (पावसुयपसंग)	९१०
तदुभयप्पयोगनिव्वत्तिय	२४३	तिगिच्छिय (जेउणियपुरिसपगार)	१८८३
तदुभयसमोयार	१०६५, १०६६	तिगुण (सिद्धश्रेणिकापरिकर्मभेद)	८७०
तदुभयारंभ	२४०, ११६६	तिट्ठाणवडिय	५६-६१, ६९-७६, ७९, ८१, ८४, ८५, ८७
तदुभयाहिकरणी	२४२	तिणिसलताथंभ	१४६४
तधाणाण	३	तिणिसलतासमाणमाण	१४६४
तब्भवमरण	२१४०, २१४३	तिण्हा (मोहणिज्जकम्मणाम)	१४८५
तम्मण (मणपगार)	७४१	तित्तरलवखण (पावसुय)	९०७
तय (वाद्य)	९९६	तित्तरसणाम (कम्म)	१५०२
तया	१९४, १९५	तित्तरसपरिणाम	१२७, २४०२
तरूपडण (बालमरण)	२१४४	तित्थ	१०८९, १०९७, ११२६, ११२७
तलाग	१३०	तित्थकरगंडिया	८७५
तव	१४, १४९	तित्थसिद्ध	१६३, ९२९
तव (आतव-पोग्गलपज्जव)	२५५४	तित्थसिद्धअणंतरसिद्धणोभवोववायगई	७६७
तवबल	२६०५	तित्थगरणाम (कम्म)	१५००, १५०३, १६३१, १६३६, १६४१, १६४२
तवमय	१४६८	तित्थगरत्त	१३३३-१३३५
तवविसिट्ठिया (उच्चागोयकम्म)	१५०३	तित्थगरसिद्ध	१६३, ९२९
तवविसिट्ठिया (उच्चगोयकम्मस्सअणुभावपगार)	१६४८	तित्थयर	१०९७, ११२६, ११२७
तवस्सीवच्छलया	१४९२	तिरिक्ख	१७४
तवस्सीवेयावच्च	१३२०	तिरिक्खजोणिणी	४, १६१, १७४, २८०, २८३, ३२०, ११७२, १५३७, १५४१, १६३३, १७०९, १७१०
तवसूर	२५९२	तिरिक्खजोणिणीगिण्वत्तिय (पोग्गल)	१५११
तवायार	८२५	तिरिक्खजोणित्थी	१४३१
तवोकम्मगंडिया	८७५		
तव्वइरित्तमिच्छादंसणवत्तिया (किरिया)	१२३५		
तव्वत्थुय (उवन्नासोवणयदिट्ठंतपगार)	९९५		
तव्वयण (वयणपगार)	७४१		

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
तिरिक्खजोणिय	४, ९, १५०, १५९, १६१, १७४, २०४, २१५, २८१, २८३, ३१७, ३२०, ३८२, ३९९, ११७०, १२११, १२१२, १२१६, १२२२, १४६४, १४६६, १४६९, १५३०, १५३१, १५३६, १५४१, १६३३, १६६३, १७०९, १७१०, १९७९, २०२०-२०२६, २०४६, २०६५, २१०१, २१०२, २२०१, २२०२, २२२८, २२२९, २२३५, २२३९, २२६१, २२६५, २२७८, २२८७	तुडिय	१२९
तिरिक्खजोणियअसणियाउय	१५९८, १५९९	तुडियंग	१२९
तिरिक्खजोणियकम्मआसीविस	२५८८	तुला (उन्मानप्रमाणभेद)	१०५५
तिरिक्खजोणियखेत्तोववायगई	७६४	तुसिय (लोगंतियदेवनाम)	१९१२
तिरिक्खजोणियगम्भ	२१२१	तेइंदिय	१०, ५२, ६०, ७५, १४५, १६०, १६१, १६२, १७५-१७७, २०१, २०५, २५६, २७८, २८५, २९४, २९६, २९७, ३०५, ३०९, ३१७, ३४८, ३६६, ३७०, ३७७, ४०८, ५०२, ५०३, ५१९, ५२०, ५७८, ६६४, ६६८, ६७१, ६८७, ६८८, ६९२, ६९७, ७१३, ७४६, ७५४, ७७६, ७८२, ७८६, ७८८, ७९१, ९५७, ९८९, ११७१, ११९६, १२१२, १२६३, १३२३, १३२७-१३२९, १३३५, १४२७, १४७०, १५१९, १५२४, १५२७, १५९५, १६०७, १६३८, १७०३, १७३५, १७३७, १७३९, १९७८, १९९७, २००६, २०११, २२४८, २२६१, २३००
तिरिक्खजोणियणिव्वत्तिय (पोग्गल)	१५११	तेइंदियजाइणाम (कम्म)	१६२३
तिरिक्खजोणियत्थि	१४४७	तेइंदियजीव	१७५५
तिरिक्खजोणियदव्वाविचियमरण	२१४१	तेइंदियतिरिक्खजोणिय	२२०२
तिरिक्खजोणियदुग्गई	१७०१	तेइंदियतिरिक्खजोणियपवेसणय	२१०३
तिरिक्खजोणियदुग्गय	१७०२	तेइंदियनिव्वत्तिय (पोग्गल)	१५१०
तिरिक्खजोणियनपुंसय	१४३५, १४४३, १४४६-१४४८	तेउ	१२३, २९७, ३०६, १५९५, १६७६, १९९७, २२७९
तिरिक्खजोणियनिव्वत्तिय (पोग्गल)	१५१०	तेउकाइय	१०, ५२, ५८, १४५, १६०, १६२, १७५, १७७, १७९, २९९, ३०५, ३१७, ३२५, ३४४, ४०३, ५७२, ७०८, १५२४, १५२७, १६०६, १७२६, १७२८, १७३८, १७३९, २०११, २०२१
तिरिक्खजोणियपज्जत्तय	१७०७	तेउकाइयनिव्वत्तिय (पोग्गल)	१५१०
तिरिक्खजोणियपवेसणय	२०७६, २१०१, २१०२, २१०६	तेउकाइय	१८३, ३०८, ६७१, ७०८, १२११, १२१२, १२६२, १२६३, १३२८, १३२९, १३३४, १४२७, १७३३, १७३४, २२४४, २२५९, २२६१
तिरिक्खजोणियपुरिस	१४३४, १४३७, १४४६-१४४८	तेउक्काय	२७८
तिरिक्खजोणियपंचिंदियओरालियसरीरकायप्पओगपरिणय (पोग्गल)	२४८१	तेउलेस	११५७, ११९०, ११९४, १२१०
तिरिक्खजोणियपंचिंदियपओगपरिणय (पोग्गल)	२४६४	तेउलेसा/तेउलेसा	१२३, १२५, २५०, २७८, ५१८, ९४८, ११०९, ११४०, ११५६-११६३, ११६७-११७५, ११८५-११८८, ११९३, ११९८, १२०७, १७३१, २०४०, २१६७, २१९५, २२५७
तिरिक्खजोणियपंचिंदियसंसारसमावण्णजीवपण्णवणा	२०४	तेउलेसापरिणाम	१२०
तिरिक्खजोणियभव	२११६	तेउलेसा	११८४, ११८५, ११९३, ११९४, ११९७, १२१०-१२२३, १५२४, १७५१
तिरिक्खजोणियसंसार	२५९३	तेउलेससद्धान	१२२३-१२२७
तिरिक्खजोणियाउय	१५८८, १५९९, १६०२-१६१०, १६१२, १६२१, १६३५, १६३८-१६४०	तेउलेससरासीजुम्मकडजुम्मअसुरकुमार	२१९५
तिरिक्खजोणियाउयकम्मासरीरणपओगबंध	२५७४	तेऊ	११९४, १२६९, १३२३, १३२७, १३२८, २००५
तिरिक्खाउय	१४९९	तेओगतेयोएगिंदिय	२१७१
तिरियगइणाम (कम्म)	१५००, १५०५, १६२२, १६३६	तेओगसमयट्टिइय	२१५२, २४४६
तिरियगइपरिणाम	११९	तेओयकडजुम्म	२१६४
तिरियगइय	१२२, १२४	तेओयकडजुम्मएगिंदिय	२१७१
तिरियगई	१७०१, १९८०	तेओयकलियोय	२१६४
तिरियमिस्सोववन्नग	२००४	तेओयतेओय	२१६४
तिरियलोय	३१, १६८, ३१९-३२८, ५७२, ६९०-६९४	तेओयदावरजुम्म	२१६४
तिरियविग्गहगई	१७०१	तेओयपएसोगाह	२१५१
तिरियाउय	१६६, १६००	तेजस्समुग्घाय	२३०८-२३१३, २३१८, २३१९, २३२४, २३२८-२३३३
तिरियाउय (आउयकम्मसअणुभावपगार)	१६४६	तेणिक (अदिण्णादाणपज्जवणाम)	१३८०
तिरियाणुपुब्बिणाम (कम्म)	१५०६	तेय-कम्मगसरीरी	५२२
तिरियंगारवपरिणाम	१५९०		
तिवायण (पाणवहपज्जवणाम)	१३५३		
तीतद्धा	३१		
तीतवयण (वयणपगार)	७४१		
तीयद्धा	१५, २४३४		
तुच्छ	१८४३-१८४६		
तुच्छरूव	१८४४, १८४५		
तुच्छाहारा	१३१६		
तुच्छोभासी	१८४४		

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
दव्वपमाण	१००६, १०११, १०१६, १०४८, १०५३, १०५७	दाहिणपच्चत्थिम (दिसा)	३२
दव्वपरमाणु	२५०२	दाहिणपुरत्थिम (दिसा)	३२
दव्वपुरिस	१७७४	दाहिणावत्त	१८३४, १८४२
दव्वबंध	१५४३	दिग्गिच्छापरीसह	१५०७
दव्वलिंग	१०९७, ११२७	दिगुसमास	१०४९
दव्वलेस/दव्वलेस्स	११५६, ११५८	दिट्ठइय (अभिनयप्रकार)	९९६
दव्वसमोयार	१०६४	दिट्ठलाभिय	१३१६
दव्वसार (परिग्गहपज्जवणाम)	१४१८	दिट्ठि	२२०१, २२१५, २२५५
दव्वसुय	९००-९०४	दिट्ठिया (किरिया)	१२३५, १२४९
दव्वसंजोग	१०४४	दिट्ठिवाय	८७६
दव्वसंसार	२५९२	दिट्ठिवायसुयपरिमाणसंखा	९०५
दव्वहोम (पावसुय)	९०८	दिट्ठिविपरियासदंड (किरियाठाण)	१२८९, १२९२
दव्वाइयंतिथमरण	२१४३	दिट्ठिसंपण्णया	१४९२
दव्वाणुपुव्वी	१००१, १०१४	दिट्ठी	२२१३
दव्वादेस	२४९३-२४९५	दिट्ठीकरण	७९२
दव्वाय	१०७१, १०७२, १०७४	दिट्ठीनिव्वत्ती	७९२
दव्वावीचियमरण	२१४१, २१४२	दिट्ठीविपरियासियादंड	२५९५
दव्विदिय	६६९-६८२, २१२०	दिट्ठी	१४९
दव्वीकर	२११	दिन्नय (पुत्तपगार)	१८८३
दव्वेयणा	२६०६	दिवसपुहुत्त	५०३
दव्वोगाहणा	५७६	दिवसभयय	१८८१
दव्वोवक्कम	९९९	दिव्व	२
दव्वोहिमरण	२१४२	दिव्व (मेहुण)	१४५५
दसण्ण (जणवय)	२१९	दिव्व (संवास)	१४६०
दसारगंडिया	८७५	दिसाणुवाय	३१, ३०८-३१३
दह	१३०, २८२	दिसादाह (पावसुय)	९०८
दाणलब्धी	९६३, ९६४, १०२६	दीण	१८२१-१८२५
दाणसूर	२५९२	दीणजाई	१८२४
दाणंतराइय (कम्म)	१५०३	दीणदिट्ठी	१८२३
दाणंतराय	१६५	दीणपण्ण	१८२३
दाणंतराय (अंतराइयकम्मस्सअणुभावपगार)	१६४८	दीणपरकम्म	१८२४
दामिणी (सरीरलवखण)	१४१३, १८९०	दीणपरिणय	१८२२
दामिलि (पावसुय)	९०९	दीणपरियाय	१८२५
दामिली (लिवी)	२२१	दीणपरियाल	१८२५
दार	१३०, २८२	दीणभासी	१८२४
दारूथंभ	१४६४	दीणमण	१८२२
दारूथंभसमाणमाण	१४६५	दीणरूव	१८२२
दावरजुम्म	१६, १७, २१४७, २१४८, २१५४, २१९०, २१९३, २४४४-२४४६, २५४३-२५४७	दीणव्वहार	१८२३
दावरजुम्मकडजुम्म	२१६४	दीणविट्ठी	१८२४
दावरजुम्मकलियोय	२१६४, २१६५	दीणसीलाचार	१८२३
दावरजुम्मतेओय	२१६४	दीणसेवी	१८२५
दावरजुम्म-दावरजुम्म	२१६४, २१६५	दीणसंकप्प	१८२२
दावरजुम्मपएसोगाह	१७, २१५१, २४४५, २४४६, २५४५, २५४६	दीणस्सरया	१६४७
दावरजुम्मसमयट्ठिईय	२१५२, २४४७	दीणोभासी	१८२५
दास (जहण्णपुरिसपगार)	१७७४	दीव	१३०
दाह	१६७७	दीव (दीपक)	१४५
दाहिण (दिसा)	१४२, ३०८-३१३, ९३०	दीवचंपय (ग)	१४६
		दीह	१६६

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
दीह (सहभेय)	२५५३	दुब्बियड्ढ (सोउजणपरिसापगार)	९९३
दीह (संठाण)	२४३५	दुसमयसिद्ध	१६३
दीहगइपरिणाम	१२६	दुस्समदुस्समाकाल	१०९९, ११००, ११०१, ११२९-११३२
दीहमाउ	१६८६	दुस्समसुसमाकाल	१०९८-११०१, ११२९-११३२
दीहिया	२८२	दुस्समसुसमापलिभाग	(नोओसप्पिणिनोउस्सप्पिणिकाल) ११००, ११०१, ११२९, ११३२
दीहंगारवपरिणाम	१५९०	दुस्समाकाल	१०९८-११००, ११२९-११३२
दुआवत्त (सूत्रभेद)	८७२	दुस्सरनाम (कम्म)	१५०६
दुक्ख	१६७४, १६७५	दुहओखहा (सेढी)	२१२५
दुक्खा (वेयणापगार)	१६७०	दुहओवंका (सेढी)	२१२५, २१२९, २१३१, २१३४
दुक्खी	१६७४, १६७५	दुहओलोगासंसपपओग	२६०५
दुखुरा	२०९	दूइपलास (चेइयनाम)	१९१२
दुगुण (सिद्धश्रेणिकापरिकर्मभेद)	८७०	दूरंगइय	५
दुगुंछा (णोकसायवेयणिज्जभेय)	१४९९, १५०५, १६२१, १६३६	दूस	४४
दुग्गइयथ	१८२८	दूसरणाम (कम्म)	१५००, १६३०
दुग्गइगामी	१८२७, १८२८	देव ४, ९, १२, १५०, १५९, १६१, १६४, १७४, २३०, २३२, २८२,	
दुग्गइप्पवाय (पाणवहपज्जवणाम)	१३५३	२९७, ३०५, ३२१, ३४८, ३८३, ३८७, ५१४, ५२२, ७८२, ११७४,	
दुग्गई	१७०१, १७०२	१२०३-१२०५, १४२९, १४५५, १४५६, १४६५, १४७१, १५३०,	
दुग्गय	१७०२, १८२७	१५३१, १५३७, १५४१, १५८७, १६३३, १६६३, १६७४, १७०६,	
दुद्धानवडिय	६२, ९१, ९३, ९६, ९८, १०२, १०६	१७०९, १७११, १९०७, १९११, १९१८, १९२२, १९३५-१९३८,	
दुइणाम (कम्म)	१६४७	१९४०, १९४१-१९४७, १९७९, २०४६, २०६४, २०६५, २१०५,	
दुन्नाम	२४०२	२२०१, २२२८, २२३९, २२५३, २२५९, २२६१, २२७४, २२७५,	
दुपउत्तकायकिरिया	१२३३	२२८०, २२८६, २२८७	
दुपडिग्गह (सूत्रभेद)	८७२	देवअसणियाउय	१५९८, १५९९
दुष्पडियाणंद	१८२७	देवउल	२८२
दुपदेसियखंध	८८, ९०	देवकम्मआसीविस	२५८८, २५८९
दुप्पणिहाण	७४६, ७४७	देवकिब्बिस (अवद्धंसभेय)	१५४७
दुपयउवक्कम	९९९	देवकिब्बिसिय	१९१९, १९२०, २०६४
दुफासपरिणाम	६५६, २४९७	देवकुरा (अकर्मभूमिज)	१७१
दुब्भगनाम	१५०६	देवखेत्तावीचियमरण	२१४२
दुब्भगाकर (पावसुय)	९०८	देवखेत्तोववायगई	७६४
दुब्भिगंध	१०८, १६२७, २५५४	देवगइ	११०२, ११३३
दुब्भिगंधणाम (कम्म)	१६२७	देवगइणाम (कम्म)	१५००, १५०५, १६२२, १६३५, १६४१
दुब्भिगंधपज्जव	५४, ५५	देवगइपरिणाम	११९
दुब्धिगंधपरिणाम	१२७, २४०२, २४९७	देवगइय	१२२
दुब्भिसइ	२५५४	देवगई	१७०१, १९८१
दुब्भिसइपरिणाम	१२७, ६५६, २४९७	देवणिक्वत्तिय (पोग्गल)	१५११
दुभगणाम (कम्म)	१५००, १५०६, १६३०	देवदुगई	१७०१
दुम्मण (पुरिसपगार)	१७७४-१७९७	देवदुग्गय	१७०२
दुय (गीतदोस)	१०३५	देवदव्वाइयंतियमरण	२१४३
दुरभिगंध	५१	देवदव्वा गीचियमरण	२१४१
दुरभिगंधणाम (कम्म)	१५०२	देवदव्वोहिमरण	२१४२
दुरसपरिणाम	६५६, २४९७	देवनिक्वत्तिय (पोग्गल)	१५१०
दुरूव	२५५४	देवपज्जत्तय	१७०७
दुरूवपरिणाम	६५६, २४९७	देवपज्जलण	१९१०
दुरोवणीय	९९५	देवपरिसा	४
दुल्लभवोहिय	१९६१	देवपवेसणय	२०७६, २१०५, २१०६
दुवयण (वयणपगार)	७४१	देवपुरिस	१७२, ३८८, १४३७, १४४७
दुव्वय	१८२७		

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
देवपुरोहित	१९१०	दंड	४४, २५८५, २५८७
देवपंचिदियपओगपरिणय (पोग्गल)	२४६४	दंड (अत्थजोणी)	२५९१
देवपंचेदियसंसारसमावण्णगजीवपण्णवणा	२०४	दंड (असुभपविति)	७४७
देवभव	२११६	दंडरयणत्त	१३३७
देवभवोववायगई	७६६	दंडलक्खण (पावसुय)	९०८
देवलोय	५	दंडसमादाण	१२९०-१२९२
देवविग्गहगई	१७०१	दंडायतिय	१३१७
देवसिणाय	१९१०	दंडुक्कल	२५९६
देवसोग्गई	१७०१	दंडसमास	१०४९
देवसोग्गय	१७०२	दंभ (मोहणिज्जकम्मणाम)	१४८५
देवसंसार	२५९४	दंसण	३, १४, ६०, ७५, ७७-८१, ८५, १२४, १६७, ७८२, २११०, २३००, २५८५
देवाउय	१६६, १४९९, १५८७, १५८८, १५९९-१६११ १६२१, १६३६, १६४०	दंसणअसंकिलेस	१६८९
देवाउय (आउयकम्माणुभावपगार)	१६४६	दंसणकसायकुसील	१०९१
देवाउयकम्मासरीरप्पओगबंध	२५७४	दंसणपडिसेवणाकुसील	१०९०
देवाणुपुव्विणाम (कम्म)	१५०२, १५०६, १६२८, १६३६	दंसणपरिणाम	११९-१२४
देवाधिदेव	२०६०, २०६३	दंसणपरीसह	१५०७
देवाहिदेव	४७२, ६२३, १९०९	दंसणपुरिस	१७७४
देविडुकी	२५९०	दंसणपुलाय	१०९०
देवित्थी	१४३४, १४४७	दंसणबल	२६०५
देवी	१५३७, १५४१, १६३३, १७०६, १७१०, १७११	दंसणमोहणिज्ज (कम्म)	१६६, १४८९, १४९८, १५०७, १५४५
देवीणिव्वत्तिय (पोग्गल)	१५११	दंसणलब्धी	९६३, ९६४
देसकहा	२५९४, २६०१	दंसणसंकिलेस	१६८९
देसच्छंदकहा	२५९४	दंसणाया	२३०१, २३०४, २३०५
देसणाणावरणिज्ज (कम्म)	१४९७	दंसणायार	८२५
देसणेवत्थकहा	२५९४	दंसणारिय	२१९, २२१, २२४
देसदरिसणावरणिज्ज (कम्म)	१४९७	दंसणावरणिज्ज (कम्म)	१४८१, १४८२, १५०४, १५६६, १५७०, १६५०
देसमूलगुणपच्चक्खाण	२३५, २३६	ध	
देसवासी	१८७८	धणणिही	२५९५
देसविकप्पकहा	२५९४	धणु	५८५, ५८६
देभविहिकहा	२५९४	धणु (परमाहम्मियदेवनाम)	१९१७
देससाहणणाबंध	२५५८	धणुपुहुत्त	५८१, ५८३, १७५७, १७५९, २२१५, २२२९-२२३१, २२९१
देसाहिर्वई	१८७८	धणुय	९१७
देसुकल	२५९६	धन्नणिही	२५९५
देसुत्तरगुणपच्चक्खाणी	२३६	धन्नमाणप्पमाण	१०५४
देसोहि	९२०	धम्म (धम्मत्थिकाय)	१४, २८, ३८, २४०२
दोण (धान्यमानप्रमाणभेय)	१०५४	धम्म (धर्म)	२, ४, १३२५-१३३०, १३३५
दोणमुह	१३०	धम्मकामय	२११९
दोमणंसिय	२११७	धम्मकंखिय	२११९
दोस (सरीरोप्पत्तिकारण)	५५९	धम्मगइ	२
दोस	१२८६, २४०२, २५८६	धम्मठाण	१२८९
दोस (मोहणिज्जकम्मणाम)	१४८५	धम्मत्थिकाय	८, १४-१८, २१, २३-३४, ३७-४१, ४३-४७, १३१, ९३४, १०१३, १०२७, २३७१, २४३३
दोसणिस्सिया (पज्जत्तियामोसाभासा)	७१२	धम्मत्थिकाय (अरुविअजीवपज्जव)	८७
दोसबंध	१५३७	धम्मत्थिकायअन्नमन्नअणार्इयवीससाबंध	२५५५
दोसवत्तिया (किरिया)	१२३७, १२४९	धम्मत्थिकायपएस	१८-२८, ४४, ४५
दोसविवेग	२५८६	धम्मत्थिकायस्सदेस	२३७१
दोसापुरिया (लिवी)	२२१	धम्मत्थिकायस्सपदेस	२३७१
दोसिणा	१३०		

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
धम्मदेव	४७२, ६२३, १९०७, १९०८, २०६०, २०६२	नाणकसायकुसील	१०९१
धम्मपिवासिय	२११९	नाणपडिसेवणाकुसील	१०९०
धम्मपुरिस (उत्तमपुरिसपगार)	१७७४	नाणपुलाय	१०९०
धम्मविणिच्छिय	२५९१	नाणप्पवाय (पूर्व)	८७२
धम्मावाय (दिट्ठिवायपज्जवनाम)	८७६	नाणलद्धी	९६३, ९६५
धम्मंतेवासी (पुत्तपगार)	१८८३	नाणावरणिज्ज	९४६, २३०२, २३०३
धरण (देविंदनाम)	१९१०	नाणावरणिज्ज (कम्म)	१४८२, १४८३, १४८९, १५०७, १५४३, १५४४, १५४८-१५५०, १५५४-१५५९, १५६५, १५६६, १५७०-१५७४, १५७७, १५७८, १६१६, १६१७, १६४३, १६४४, १६५०, १६५१
धातुय (भावप्रमाणभेद)	१०४८	नाणावरणिज्जकम्मनिव्वत्ती	१४९३
धायइसंडदीवपच्चत्थिमद्धग (मणुस्सपगार)	१८८२	नाणावरणिज्जकम्मासरीरप्पओगबंध	२५७३
धायइसंडदीवपुरत्थिमद्धग (मणुस्सपगार)	१८८२	नाणी	९५४-९७२, ९७६, ९७८, १३४४, १५१५, १५१७, १५२३, १६०८, १७३१, १७५१, २१६८, २१७७, २१८७, २२०४, २२१५, २२२९, २२४०, २२८३, २२९०
धारणा	८१४, ८१५, ९४१, २३०२, २३०३, २४३०	नाम (उवकमभेद)	१००१
धारणामई (मतिभेद)	८१६, ८१७	नाम (कम्म)	१४८३, १४८४, १५००, १५२५, १६५१
धुव	४२	नामखंध	२५४९
धेवय (स्वरभेद)	१०३३	नामज्जवणा	१०७४
न		नामनिष्फण (निक्षेपभेद)	१०६७
नक्खत्त	१३, २३१	नामसुय	९००
नख	१४८	नामाणुपुव्वी	१००१
नखज्जाम	१४८	नामाय	१०७१
नगरगुण	१६४	नामिक (पंचणामभेद)	१०२२
नट्ट (नाट्य)	९९६	नामोवकम	९९८
नत्थिकवाइ	१३७०, १३७१	नायय (जीवत्थिकायनाम)	४०
नत्थित्त	१६	नारयपुत्त (अणगार)	२४९३, २४९४
नदी	२८२	नारायसंधयण	६०३
नपुंसकपच्छाकउ	१५३८, १५४०, १५४२	नारायसंधयणी	२२१३
नपुंसकलिगसिद्ध	१६३	नाव	१३३
नपुंसकवेयय	१५१७	निकास	१०८९
नपुंसग	१६९, १७३, २०२, २०८, २१३, २१५	निक्खेवनिज्जुत्तिअणुगम	१०७९
नपुंसगवयण (वयणपगार)	७४१	निगोद	१९९, २००, २०१
नपुंसगवेदबंधग	१७५३, २१६८, २१८२	निगोयजीव	१९८, १९९, ३१७
नपुंसगवेदय	९४९	निग्गह (वाददोस)	९९२
नपुंसगवेय	१४२५, १४३०	निग्गोहपरिमंडल (संठाण)	२२१३
नपुंसगवेयकरण	१४२६	निग्गंध	१९४, १३१३, १५८५
नपुंसगवेयग/वेदग	१२४, १५९, २५२, ९७३, १३४२, १३४४, १४३९, १५१६, १५१८, १७५३, २०३१, २०३२, २०३५, २०३९, २१६८, २१८२, २१८३, २२०५, २२३०, २२४०, २२५५, २२६३, २२७७	निग्गंधी	१४९
नपुंसगवेयपरिणाम	१२१	निच्च	४२
नपुंसगवेया	१४२५, १४२६	निच्चोउय	२११७
नपुंसय	१४३०, १४३४, १५३५	निज्जरा	१६९०-१६९२
नभ (आगासत्थिकाय)	३९	निज्जरापोगल	४९१, ४९२, ९८८
नय	२४९८, २४९९	निज्जवण (पाणवहपज्जवणाम)	१३५३
नरग	४	निज्जाणमग्ग	२१४४
नरदेव	४७२, १९०७, १९०८, २०५९, २०६२	निज्जुत्ति	८२५, ८३०
नह (आगास)	१४	निज्जुत्तिअणुगम	१०७८, १०७९
नह (नख)	१४३	निज्जरा	२८२
नागकुमार	१२, २३०, २२३६, २२३७, २२५६, २२७५, २२८५, २२८६	निहा	१६५
नाण	७७, ८१०, १५१८, १५२४, २११०, २१८८, २२०१, २२१३, २२२२, २२२३, २२४५, २२५५, २२५७, २२६३, २२९०, २२९२, २३००	निहा-निहा	१४९८
		निमित्त (पावसुयपसंग)	९१०

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
निमित्ताजीविया	१५४८	नेरइय	५२, ५३, ५५, ६०-६७, १२१, १२३, १२५, १५०, १५३,
नियट्टिवायर (जीवट्टाण)	१६६२	१५४, १५९, १६१, १७४, २०४, २३३-२४२, २४५-२५०, २५७, २६०,	
नियडि	१३९०	२६१, २७०, २७६-२८१, २८४, २८६, २८७, २९०, २९२-२९४,	
नियडिकम्म (अदिण्णादाणपज्जवणाम)	१३८१	३१०, ३१९, ३५६-३६४, ३७२-३७४, ३८२, ३८३, ३८७, ३८८-	
नियडी (मोहणिज्जकम्मणाम)	१४८५	३९९, ४८७, ४९०, ४९१, ५१५-५१७, ५८२, ६५९, ६६५, ६६७,	
नियडी	२४२९	६६८, ६९८, ७२९, ७३९, ७४५, ९५५, ९६१, १०८७, ११४९, ११६७,	
नियय	४२	११७५, ११७७-११८२, ११९०-११९५, १२३८, १२४१, १२४२,	
निययी (मुसावायपज्जवणाम)	१३६९	१२४९, १२६४-१२६७, १३२२, १३२३, १३४२-१३४७, १४२६,	
नियंठ	१०८९-१०९८, ११०२-११२०, ११२५, १४२८	१४६४-१४६९, १४९०-१४९७, १५०६, १५१३, १५१७,	
नियंठिपुत्त (अणगार)	२४९३, २४९४	१५२४, १५३०, १५३१, १५३४, १५३५, १५३७, १५४१, १५४३,	
निरइयार (छेदोवट्टावणियसंजय)	११२१	१५४४, १५५२, १५८४, १५८७, १५८९-१५९३, १५९५, १५९८-	
निरथयमवत्थय (मुसावायपज्जवणाम)	१३६९	१६१५, १६५१, १६५४-१६५७, १६६३, १६७३-१६७७, १६८४-	
निरधिकरणी	२४२	१६९६, १७०५, १७०८, १७१०, १७११, १९७७, १९७९, १९८१,	
निरयगइपरिणाम	११९	२००५-२००८, २०१४, २०१७-२०२०, २०२४, २०३०, २०३१-	
निरयगइय	१२१	२०३८, २०४३-२०४५, २०४७-२०५८, २०६५, २०७५-	
निरयगई	१७०१, १९८०	२११०, २११८, २१२४, २१४७, २१५१, २१५२, २१५६-२१५८,	
निरयभवत्थ	९६२	२१९२, २१९६, २१९७, २२०१, २२२८, २२३५, २२३९, २२५९-	
निरयविग्गहर्गई	१७०२	२२६१, २२७७, २२८५-२२८७, २३००, २३१४, २३२६, २३२७,	
निरुत्तिय (भावप्रमाणभेद)	१०४८	२३४६-२३४०, २४३२, २४९६, २५०६, २५०७, २५१२, २५७९-	
निरुवकम्म	२०४३, २०४४	२५८२, २५९८	
निरुवकमाउय	१५९५-१५९८	नेरइयअसणिणयाउय	१५९८, १५९९
निरुवचयनिरवचय	१५२	नेरइयकम्मआसीविस	२५८८
निरंगणया	१६६४, १६६५	नेरइयखेत्तावीचियमरण	२१४२
निरिंघणया	१६६४	नेरइयदब्बाइयंतियमरण	२१४३
निव्वाण	१६५	नेरइयदब्बावीचियमरण	२१४१
निविट्टकाइयपरिहारविसुद्धिचरित्तारिय	२२९	नेरइयदब्बाहिमरण	२१४२
निविट्टकाइय (परिहारविसुद्धिसंजय)	११२१	नेरइयदुग्गय	१७०२
निव्विगइया	१३१७	नेरइयनिव्वत्तिय (पोगल)	१५१०, १५११
निव्विसमाणपरिहारविसुद्धियचरित्तारिय	२२९	नेरइयनपुंसग	१७३
निव्विसमाणय (परिहारविसुद्धियसंजय)	११२१	नेरइयपवेसणय	२०७६-२०७८, २०८१, २०८५, २०९१,
निव्वुड्ढी	२११६		२०९३-२०९५, २१०६
निसीहिया (परीसह)	१५०८	नेरइयपवेसणय	२०९६, २०९८, २०९९, २१०१
निससंगया	१६६४, १६६५	नेरइयपंचिंदियपओगपरिणय (पोगल)	२४६४
निस्सावयण (आहरणतडेसदिट्ठतपगार)	९९५	नेरइयपंचिंदियसंसारसमावण्णजीवपण्णवणा	२०४
निहाण (परिग्गहपज्जवणाम)	१४१८	नेरइयाउय	१५८७, १५८९, १५९८-१६१२, १६४६
नीयागोय	१६६	नेरइयाउयकम्मासरीरप्यओगबंध	२५७४
नीयागोयकम्मासरीरप्यओगबंध	२५७५	नैपालिक (पंचणामभेद)	१०२२
नीललेस	११५६, ११८९, ११९३, १२१०	नोअक्खरसंबद्ध (भासासह)	२५५३
नीललेस्स	११९०, ११९१, ११९७-११९९, १२१०, १२११,	नोआउज्जसह (नोभासासह)	२५५३
	१२२३, १३३१, १३३२, १५१७, १७४५, १७५१, २१३९	नोआगमभावोवकम्म	१००१
नीललेस्सखुड्ढागकडजुम्मनेरइय	२१५९	नोइत्थी-नोपुरिस-नोनपुंसग	१५४१, १५५४
नीललेस्सा/नीललेसा	१२२, २५०, ११६०, ११६१, ११६७-११७५,	नोइंदियत्थ	६५०
	११८८-११९१, १२०७, १७३१, १७३४, १७५७, १७५९, २१६७, २२०४	नोइंदियअत्थोग्गह	६६७
नीललेसापरिणाम	१२०	नोइंदियोवउत्त	२०३२, २०३४, २०३५, २०४२
नीलवण्णपरिणाम	१२७, २४०२	नोइंदियलद्धिअक्खर	८२०
नूम (मुसावायपज्जवणाम)	१३६९	नोओसपिणी-नोउस्सपिणिकाल	१०९८-११००, ११२८-११३२
नेच्छइयनय	२४९८, २४९९	नोकम्म	१६९३
नेत्तावरण (णाणावरणिज्जकम्मस्सअणुभावपगार)	१६४४	नोचरित्ताचरित्ती	१२२
नेमिपडिरूवग	१९३२		

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
नोचरिती	१२२, १२४	पएसबंध	१५४६
नोचुलसीइसमज्जिय	२०५४-२०५६	पएसबंधणोवकम	१५४६
नोछकसमज्जिय	२०४९-२०५१	पएसविप्परिणामणोवकम	१५४७
नोतस-नोथावर	१५९, ३४८	पएससंकम	१५४७
नोपज्जत्तय-नोअपज्जत्तय	१५८, ३४८, १५५६	पओग	७५०
नोपरमाणुपोग्गल (पोग्गलपगार)	२३९९	पओगकिरिया	१२४९
नोपरित्त-नोअपरित्त	१५८, ३४७, १५५७	पओगगई	७६३
नोबद्धपासपुट्ट (पोग्गलपगार)	२३९९	पओगपरिणय (पोग्गल)	२४६३, २४७८, २४८५-२४९०
नोदारससमज्जिय	२०५२	पओगबंध	२५५५, २५५६
नोभवसिद्धिय-नोअभवसिद्धिय	१५८, ३५७, ९६३, १५५६, २३५०-२३५२	पकामनिकरण	१६८४
नोभासासद्द	२५५३	पकंधग	१८५५-१८६०
नोभिउरधम्म (पोग्गलपगार)	२३९९	पकमणि (पावसुय)	९०९
नोभूसणसद्द	२५५३	पकमहुर	१८३९
नोसण्णी-नोअसण्णी	१५८, ३६८, १५५५	पक्ख	१२९, ६९९-७०३
नोसण्णी-नोअसण्णीभाव	३५८, ९६३	पक्खी	२१४
नोसण्णोवउत्त	१११४, ११४४, १३४२, १३४४, १५१६, २१८२, २१८५	पक्खेवाहार	५०२, ५१४
नोसन्नी-नोअसन्नी	२३५१	पगइअप्पावहुय	१५४७
नोसन्नोवउत्त	१५२१, १५२३	पगइउदीरणोवकम	१५४६
नोसुहुम-नोबायर	१५८, ३०७, ३२८, ९६१, १५५८, १५५९	पगइउवसामणोवकम	१५४७
नोसंजय-नोअसंजय-नोसंजयासंजय	१५९, १०८८, १०८९, १५५४, १५५५, २३५१	पगइणिगाइय	१५४७
नंदावत्त (सिद्धश्रेणिकापरिकर्मभेद)	८७०	पगइणिहत्त	१५४७
नंदिराग	२४२९	पगइबंधणोवकम	१५४६
नंदी (मोहणिज्जकम्मणाम)	१४८५	पगइभइया	१५८६
	प	पगइविणीयया	१५८६
पइट्टा (धारणानाम)	८१६	पगइविप्परिणामणोवकम	१५४७
पइभय (पाणवहसरूव)	१३५२	पगइसंकम	१५४७
पईव (प्रदीप)	१४५	पगडी	१४८०
पईवलेस्सा	४७	पगडीकम्म	१४८०
पउम	१२९	पगडीबंध	१५४६
पउमलेस्सा	११०९, ११४०	पच्चक्ख	८१०, ९१३, ९३१, ९९१
पउमंग	१२९	पच्चक्खाण	२३८, १३२६
पउय	१२९	पच्चक्खाणनिव्वत्तियाउय	२३९
पउयंग	१२९	पच्चक्खाणापच्चक्खाण	२३८
पएस	१८, ३१, ४५, १४३, १४४, २५८५	पच्चक्खाणप्पवाय (पूर्व)	८७२
पएसअप्पावहुए	१५४७	पच्चक्खाणापच्चक्खाणनिव्वत्तियाउय	२३९
पएसउदीरणोवकम	१५४६	पच्चक्खाणापच्चक्खाणी	२३३, २३८
पएसउवसामणोवकम	१५४७	पच्चक्खाणावरण	९५०
पएसग्ग	४३, १६५२	पच्चक्खाणावरणकोह	१४६३-१४६४
पएसघण	१६६	पच्चक्खाणावरणकोह (कसायवेयणिज्जभेय)	१४९९
पएसट्टया	१७, ३२, ३४, ५३, ५५-८६, २०१, ३५०-३५४, ५७५, ६६२, ६६३, ६६५, १००९, १०१७, १०१८, १२२३-१२२६, २३५४-२३५६, २४३६, २४४४, २४४५, २५००, २५०१, २५३१-२५४५	पच्चक्खाणावरणमाण	१४९९
पएसणिगाइय	१५४७	पच्चक्खाणावरणमाया	१४९९
पएसणिहत्त	१५४७	पच्चक्खाणावरणलोभ	१४९९
पएसनिष्फण (द्वपमाण)	१०५३	पच्चक्खाणी	२३३, २३८
		पच्चक्खाणी (अपज्जत्तियाअसच्चागोसाभासा)	७१३, ७१९
		पच्चत्थिम (दिसा)	३२, १४२, ३०८-३१३, ९३०
		पच्चावट्टणया (अवायनाम)	८१५
		पच्छाणुपुब्बी	९, ६०१, १०१२, १०१८, २४४०
		पच्छिपिडय	१४६

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
पच्छोववण्णग	२६३, २६६	पडुप्पन्नवण्णफइकाइय	१७२६
पच्छोववन्नग	११७६-११७९	पडुप्पन्नवयण (वयणपगार)	७४१
पज्ज (कव्वपगार)	९९५	पडुप्पन्नवाउक्काइय	१७२६
पज्जत्त	१४१५	पडुप्पन्नविणासी (आहरणदिट्ठतपगार)	९९५
पज्जत्तणाम (कम्म)	१५००, १५०६	पढमअचरिमसमयकडजुम्मकडजुम्मएगिंदिय	२१७४
पज्जत्तबायरतेउकाइय	२१२६, २१३३	पढमअपढमसमयकडजुम्मकडजुम्मएगिंदिय	२१७४
पज्जत्तबायरपुढविकाइय	२१२७	पढमचरिमसमयकडजुम्मकडजुम्मएगिंदिय	२१७४
पज्जत्तबायरपुढविकाइयएगिंदियतिरिक्खजोणिय	२२३९	पढमसमयअजोगिकेवलिखीणकसायवीयरायचरित्तारिय	२२८
पज्जत्तबायरवण्णस्सइकाइय	२१२८	पढमसमयअजोगिकेवलिखीणकसायवीयरायदंसणारिय	२२४
पज्जत्तभाव	३६४	पढमसमयअजोगिभवत्थकेवलनाण	९२८
पज्जत्तसुहुमपुढविकाइय	२१२५	पढमसमयअभवसिद्धियकडजुम्मकडजुम्ममन्निपंचेदिय	२१८७
पज्जत्तसंखेज्जवासाउयसण्णिपंचिंदियतिरिक्खजोणिय	२२१२, २२१४, २२१६-२२१८, २२३६, २२३७, २२९२, २२९३	पढमसमयउवसंतकसायवीयरायचरित्तारिय	२२६
पज्जत्तसंखेज्जवासाउयसण्णिमणुस्स	२२२१, २२२२, २२२५	पढमसमयउवसंतकसायवीयरायदंसणारिय	२२२
पज्जत्तग	१७८, ३०७, ३४८, ४९३, ७३०	पढमसमयएगिंदियनिव्वत्तिय (पोगल)	१५११
पज्जत्तगगभवक्कंतियमणुस्सपंचिंदियपओगपरिणय (पोगल)	२४७०	पढमसमयकडजुम्मकडजुम्मएगिंदिय	२१७२
पज्जत्तगबेइंदियपओगपरिणय (पोगल)	२४६९	पढमसमयकडजुम्मकडजुम्मबेइंदिय	२१७८
पज्जत्तय	१०, १५८, १७६, १८१-१८४, १९८-२०३, २३०, २३१, २३२, ३०१, १५५६, २२०३	पढमसमयकडजुम्मकडजुम्मसन्निपंचेदिय	२१८३, २१८४
पज्जत्तासण्णिपंचिंदियतिरिक्खजोणिय	२२०३, २२०५-२२०७	पढमसमयकण्हलेस्सकडजुम्मकडजुम्मएगिंदिय	२१७५
पज्जत्ताबेइंदिय	२२४५	पढमसमयकण्हलेस्सकडजुम्मकडजुम्मसन्निपंचेदिय	२१८४
पज्जत्तासंखेज्जवासाउयसण्णिमणुस्स	२२३४, २२३८, २२५२, २२९२	पढमसमयचउरिंदियनिव्वत्तिय (पोगल)	१५१२
पज्जत्तिया (भासापगार)	७११	पढमसमयणेरइय/नेरइय	१७०७, १७०९, १७११, १७१२
पज्जत्ती	५२२	पढमसमयतिरिक्खजोणिय	१७०८-१७१२
पज्जव	१४, ५१-९५, ९६-११७	पढमसमयतिरियनिव्वत्तिय (पोगल)	१५११
पज्जवनाम	५१, १०२०	पढमसमयबेइंदियनिव्वत्तिय (पोगल)	१५११
पज्जुण (मेह)	१८७४	पढमसमयदेव	१७११, १७१२
पज्जुवासणया	२८३	पढमसमयदेवनिव्वत्तिय (पोगल)	१५११
पट्टण	१३०	पढमसमयनियंठ	१०९१
पडाग (पसत्थसरीरलक्खण)	१४१३, १८९०	पढमसमयनेरइयनिव्वत्तिय (पोगल)	१५११
पडिणिभ (उवन्नासोवणयदिट्ठतपगार)	९९५	पढमसमयपंचेदियनिव्वत्तिय (पोगल)	१५१२
पडिबंध	१३१५	पढमसमयबायरसंपरायसरागचरित्तारिय	२२५
पडिबंध (परिगहपज्जवणाम)	१४१८	पढमसमयबुद्धबोहियछउमत्थखीणकसायवीयरायचरित्तारिय	२२७
पडिमाण (विभागनिष्कण्णदव्वपमाणभेय)	१०५३, १०५७	पढमसमयबुद्धबोहियछउमत्थखीणकसायवीयरायदंसणारिय	२२२
पडिमट्टाईया	१३१७	पढमसमयबेइंदियनिव्वत्तिय (पोगल)	१५११
पडिलोम (आहरणतट्ठोसदिट्ठतपगार)	९९५	पढमसमयमणुयनिव्वत्तिय (पोगल)	१५११
पडिवत्ति	८२५, ८३०	पढमसमयमणुस	१७०८-१७१२
पडिवाइ (खओवसमियओहिनाणपच्चक्ख)	९१४, ९१७, ९२४	पढमसमयसजोगिकेवलिखीणकसायवीयरायचरित्तारिय	२२८
पडिवाई (बायरसंपरायसरागचरित्तारिय)	२२५	पढमसमयसजोगिकेवलिखीणकसायवीयरायदंसणारिय	२२४
पडिसेवण	१०८९	पढमसमयसजोगिभवत्थकेवलनाण	९२८
पडिसेवणाकुसील	१०९०-१०९७, ११०१-१११७, १११९, ११२४	पढमसमयसयंबुद्धछउमत्थखीणकसायवीयरायचरित्तारिय	२२७
पडिसेवय	१०९५, ११२५	पढमसमयसयंबुद्धछउमत्थखीणकसायवीयरायदंसणारिय	२२३
पडुच्चसच्चा (पज्जत्तियासच्चाभासा)	७१२	पढमसमयसिद्ध	१६२, १७०८-१७१२
पडुप्पणभावपण्णवणा	५१३	पढमसमयसुहुमसंपरायसरागचरित्तारिय	२२५
पडुप्पन्न	१४१	पढमसमयओववण्णग	१७७
पडुप्पन्नतसकाइय	१७२६	पढमसमयओववण्ण	४८७
पडुप्पन्नपुढविकाइय	१७२६	पणगामट्टिया	१८०
पडुप्पन्नप्यओगपच्चइय (सरीरबंध)	२५५९	पणय	१८०१, १८०२, १८३४-१८३६
		पणयदिट्ठी	१८०१, १८०२
		पणयपण्ण	१८०१

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
पणयपरक्रम	१८०२	पम्हलेस	११८५, ११९२, ११९७-१२००, १२२२, १५१५, १५२१
पणयपरिणय	१८३५	पम्हलेसद्वारा	१२२५-१२२७
पणयमण	१८०१	पयर	५६४-५६६, ५६९
पणयरूव	१८३४, १८३६	पयरचउरंस (संठाण)	२४४२
पणयववहार	१८०२	पयरतंस (संठाण)	२४४१
पणयसीलाचार	१८०१, १८०२	पयरपरिमंडल (संठाण)	२४४४
पणयसंकप्प	१८०१	पयरभेयपरिणाम	१२६
पणिहाण	७४५, ७४७	पयरवट्ट (संठाण)	२४४०
पणोल्लणगई	१७०१	पयरायत (संठाण)	२४४३
पणवण	१०८९	पयला	१६५
पणवणा	८, २३२	पयला (दरिसणावरणिज्जकम्मभेय)	१४९८, १६४४
पणवणी (असच्चामोसाभासा)	७१३, ७१७-७१९	पयलापयला	१६५
पणवण (सुयपरियायसइ)	९०५	पयलापयला (दरिसणावरणिज्जकम्मभेय)	१४९८, १६४४
पण्णा (आभिणिबोहियनाणपज्जव)	८११	पयाण (सुविणदंसण)	९१०
पण्णापरीसह	१५०७	पयोगबंध	१५४३
पण्णास (सूत्रभेद)	८७२	परकम्म	२०४४
पतराभेय	७२७, ७२८	परज्झ (वेयणाणुभवपगार)	१६७७
पत्तय (गीतपगार)	९९६	परत्थ	१८१५
पत्तिय	१८१२	परधणम्मिगेही (अदिण्णादाणपज्जवणाम)	१३८०
पत्तेयबुद्ध	१०९७, ११२७	परपरिवाय	२४२९, २५८६
पत्तेयबुद्धसिद्ध	१६३, ९२९	परपरिवाय (आभिओगकम्मपगार)	१५४८
पत्तेयसरीर	१४१५, १७३१, १७३४	परपरिवाय (मोहणिज्जकम्मणाम)	१४८५
पत्तेयसरीरणाम (कम्म)	१५००, १५०६, १६२९	परपरिवायविवेग	२५८६
पत्तोवय	१८३७	परपंडिय (णेउणियपुरिसपगार)	१८८३
पत्तोवा	१८३७	परप्पओग	२०४५, २१५६
पत्थ (धान्यमानप्रमाणभेद)	१०५४	परप्पयोगनिव्वत्तिय	२४३
पत्थणता	२४२९	परभवसंकाकारय (पाणवहपज्जवणाम)	१३५३
पत्थय	१४६	परभाववकणया (मायावत्तियाकिरिया)	१२३५
पदेसकम्म	१४८०, १६६३	परलाभ (अदिण्णादाणपज्जवणाम)	१३८०
पदेसद्वया	८८-११७	परलोगभय	२६०२
पदेसनामनिहत्ताउय	१५९०, १५९३	परलोगासंसप्पओग	२६०५
पन्ना	१६१५	परसमय	८२७
पब्भार	२८२	परसमयवत्तब्बया	१०६२, १०६३
पब्भारगई	१७०१	परसमोयार	१०६५
पब्भारा	१६१५	परसरीरअणवकंखवत्तिया (किरिया)	१२३७
पभा	१४९	परहड (अदिण्णादाणपज्जवणाम)	१३८०
पभंकर (लोगंतियविमाणनाम)	१९११	परहत्थपाणाइवायकिरिया	१२३४
पभंजण (देविंदनाम)	१९११	परहत्थपारियावणिया (किरिया)	१२३४
पमत्तसंजय	२४०, २६९, ११५१, ११८२, १२४१	परम	१६५६
पमत्तसंजय (जीवट्टाण)	१६६३	परम्परखेदोववन्नग	१६११
पमत्तसंयम	११५१, ११६६	परम्परणिग्गय	१६१०, १६११
पमाइ (प्रमाद)	२४४	परम्परसिद्ध	२४७
पमाण	९३१, १००१, १०४६, १०५३, १०६२	परमाणु	३१, २४०३, २५०२
पमाद (आसवदार)	१३५२	परमाणुपोगल	१४, ८८, ९०, १००, १०४, १०८, १०९, १३१, १४४, १४६, १००२-१००५, १००९, २३५७, २३५८, २३७२, २३९१, २३९९, २४०२-२४०४, २४०६, २४४७-२४६३, २४९४, २५०२-२५०४, २५१२-२५१४, २५२०-२५४९, २५९७
पम्हलेसा/पम्हलेसा/पम्हलेस	१२५, २५०, ५१८, ९४८, ९७२, ११५६-११६२, ११६४, ११६७, ११६९, ११७५, ११८६-११८८, ११९०, १२०७, १२१०-१२२२, १२९६	परमाणुपोगल (पोगलत्थिकायनाम)	४०
पम्हलेसापरिणाम	१२०		

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
परमाणुपोग्गलमेत्त	१४३, १४४, १५१	परिमियपिंडवाइय	१३१६
परमाहोहिय	९८७	परिमंडल	१२६, २४३५-२४४०, २४४४-२४४६, २५५४
पराधाय (आउभेयकारण)	१६१६	परिमंडलसंठाण	२६००
पराधायणाम (कम्म)	१५००, १५०२, १५०६, १६२७	परिमंडलसंठाणणाम	१२६
पराजिणिय	१८६७, १८६८	परिमंडलसंठाणपरिणाम	१२६
पराणुकंपय	१८१३	परियादित (पोग्गलपगार)	२३९९
परारंभ	२४०, ११६६	परियारणा	१४५७
पराहिकरणी	२४२	परिवाडियसम्मत्त	३१६
परिइड्डी	२०४४	परिहरणदोस (वाददोस)	९९२
परिकम्म (दिट्ठीवायभेय)	८७०, ८७१	परिहारविसुद्धलब्धी	९६४, १०२६
परिकम्म (सचित्तदब्बोवक्कम)	९९९	परिहारविसुद्धियचरित्तपरिणाम	१२१
परिखा	२८२	परिहारविसुद्धियचरित्तारिय	२२९
परिग्गह	२८७, १२५१, १२७९, १२८६, १६६०, १७०२, २४२९, २५८६	परिहारविसुद्धियसंजम	१०९४
परिग्गह (आसवदार)	१३५२	परिहारविसुद्धियसंजय	११२१-११५०
परिग्गह (परिग्गहपज्जवणाम)	१४१८	परिमाण	२२०१
परिग्गहअवेरमण (अधम्मत्थिकायनाम)	३९	परीसह	१५०७, १५०८
परिग्गहवेरमण (धम्मत्थिकायनाम)	३८	परूवणा	३
परिग्गहवेरमण	१४९०, १६६०, २३०२, २३०३, २४२९, २५८६	परोक्ख	८१०
परिग्गहसण्णा	३८०, ३८३, २२०४, २४४३	परोवक्कम	२०४३-२०४४
परिग्गहसण्णाकरण	३८१	परंतकर	१८१४
परिग्गहसण्णापरिणाम	१७१९	परंतम	१८१४
परिग्गहसण्णोवउत्त	३८१, ३८३, १५१६, १७५३, २०३१, २०३२	परंदम	१८१५
परिग्गहसन्नानिब्बत्ती	३८१	परंपर (सूत्रभेद)	८७१
परिग्गहसन्नोवउत्त	१३४२, १५१७, २०३५, २१६८, २१८२	परंपरखेतोगाढ	४९०
परिग्गहिया (किरिया)	२६५, २६७, २६८, २७०, ११७७, ११८०, ११८१, ११८२	परंपरगय	१६५
परिजिय	९०१	परंपरनिग्गय	२०१९
परिजुमियसंपण्ण (आहार)	४७८	परंपरपज्जत्त	२६०, २०३४
परिणय	१७२८	परंपरपज्जत्तय	१७४४
परिणयापरिणय (सूत्रभेद)	८७१	परंपरबंध	३८१, ५५९, ७९२, ११८९, १४२५, १५४४, १५४५
परिणाम	११९, १५०, १०८९	परंपरसिद्धअसंसारसमावण्णजीवपण्णवणा	१६२
परिणामपच्चइय (साइयवीससाबंध)	२५५६	परंपरसिद्धकेवलनाण	९२९
परिणिब्बाण	४, २५८५	परंपरसिद्धणोभवोववायगई	७६७
परिणिब्बुय	४, २५८५	परंपरागम (आगमभेद)	९३१
परितावणअण्हय (पाणवहपज्जवणाम)	१३५३	परंपरावगाढ	२६०, २१३९
परितावणिया (किरिया)	१२५१-१२५४	परंपराहार	२०३४
परित्त	१५१, १५८, ३०३, ३४७, १५५७, १७०४, १७०५, २१०८	परंपराहारग	२६०
परित्तमिस्सिया (अपज्जत्तियासच्चामोसाभासा)	७१२	परंपरोगाढ	८, ४९६, ७२३, २०३४
परित्तसंसारय	१९६१, १९६२	परंपरोववण्ण	२६०
परित्तसंसारिय	१७८	परंपरोववण्णग	१७७, ४९२, ९३६, २००६, २००७
परिन्नायकम्म	१८२६	परंपरोववन्नग	१३४७, १५२८, २०३४, २०३६, २१३८
परिन्नायगिहावास	१८२६	परंपरोववन्नगअपज्जत्तसुहुमपुढविकाइय	२१३८
परिन्नायसन्न	१८२६	परंपरोववन्नगएगिंदिय	१५६९, २३११
परिपुण्णग (सोउज्जणपगार)	९९३	परंभर	१८१५
परिमण्डलसंठाणकरण	२४०१	पल (उन्मानप्रमाणभेद)	१०५५
परिमण्डलसंठाणपरिणाम	२४०२	पलाव (वयणविकल्प)	२६०१
परिमाणसंखा	१०५७	पलिउंचण	११५७
		पलिउंचणया	२४२९

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
पलिओवम	१२९, १५६, ३८८-३९३, ३९९, ४००, ४१०-४३४, ४३६, ४३९, ४४३-४४५, ४५४-४६२, ४७१, ४७२, ११३४, १३३०-१३३२, १७०५, १७०६-१७०८, २२२८-२२३४, २२३७, २२५६-२२५८, २२६६-२२७६, २२८५-२२८८	पाणाइवाइय	२५८५
पलिओवमपुहुत्त	११०३, ११०४, १३३०, १३३१	पाणाइवाय	४, १३१, १२७९, १२८०, १२८५-१२८८, १४९०, १६६०, १७०२, १७३२, १७३६, २३०२, २३०३, २४२९, २४३०
पलिकुंचणया (मोहणिज्जकम्मणाम)	१४८५	पाणाइवाय-अवेरमण (अधम्मत्थिकायनाम)	३९
पलिभागभावमाया	११८८, ११८९	पाणाइवायकरण	२८९
पल्लल	२८२	पाणाइवायकिरिया	१२३४, १२३८-१२४१, १२५१-१२५५, १२५७-१२५९
पवयण	८७६	पाणाइवायविरय	१२४२
पवयणउम्भावणया (भदकम्मबंधहेउ)	१४९२	पाणाइवायवेरमण	४, १३१, १२८७, १२८८, १४९०, १६५६, १६६०, १७०२
पवयणपभावणया (तित्थयरनामकम्मबंधहेउ)	१४९३	पाणाइवायवेरमण (धम्मत्थिकायणाम)	३८
पवयणमाया	१०९६, ११२६	पाणाऊ (पूर्व)	८७२, ८७३
पवयणवच्छलया	१४९२	पाणाणुकंपा	१४९१
पवरभवण (पसत्थसरीरलक्खण)	१४१३	पाय	९१७
पवा	२८२	पायत्ताणीय	१९५८
पवाल	१९४, १९५	पायावच्चथावरकाय	१७२७
पवित्थर (परिग्गहपज्जवनाम)	१४१८	पायावच्चथावरकायाधिपती	१७२७
पवेसणग	२०५४	पारगय	१६५
पवेसणय	२०४७-२०५५, २०७६, २०७७	पारिग्गहिया (किरिया)	१२३५, १२४३-१२४८
पवंचा	१६१५	पारिणामिय (भाव)	१००८, १०१९, १०२२, १०२६, १०२७, २५९९
पव्वग	१८५, १८९	पारिणामिया (असुयणिस्सियमईणाणभेद)	८१२, ८१३
पव्वयराई	१४६४	पारिणामिया (वुडिड)	२४३०
पसती (धान्यमानप्रमाणभेद)	१०५४	पारियावणिया (किरिया)	१२३३, १२३८-१२४०, १२५५
पसत्थ	२७९, ९४९, १०७४	परिहत्थिय (जेउणियपुरिसपगार)	१८८३
पसत्थविहायगइणाम (कम्म)	१५०३, १५०६, १६२८	पाव	२, ४, २५८५, २६०२
पसत्थारदोस (वाददोस)	९९२	पाव (पाणवहसख्व)	१३५२
पसप्पग	१८८१	पावकम्म	१५०९-१५२०, १५२६-१५३६
पसंग (अबंभपज्जवनाम)	१४००	पावकम्मकरण (अदिण्णादाणपज्जवणाम)	१३८०
पसंत (काव्यरस)	१०३९	पावकोव (पाणवहपज्जवणाम)	१३५३
पहराईया (लिवी)	२२१	पावग	२
पहा	१४	पावय	५
पहा (पोग्गलपज्जव)	२५५४	पावयण	५
पाउसिया (किरिया)	१२५५	पावयणी	८७६
पाओवगमणमरण	२१४१, २१४४	पावलोभ (पाणवहपज्जवणाम)	१३५३
पाओसिया (किरिया)	१२३३, १२३८, १२३९	पासओअंतगय (अंतगयआणुगामियओहिनाण)	९१४, ९१५
पागसासणि (पावसुय)	९०८	पासणया	७८५
पागार	२८२	पासत्थ	१९१३
पाडिसुय (अभिनयप्रकार)	९९६	पासत्थविहारी	१९१३
पाडुच्चिया (किरिया)	१२३६, १२४९	पासवण	१४३, २१६
पाढ (सिद्धश्रेणिकापरिकर्मभेद)	८७०	पासाद	२८२
पाण (जीवत्थिकायनाम)	३९	पाहुड	८७५
पाण	५७२, १२८०, १२८१, १२८४, १३१२, १३१९, १३५६, १४९१, १६७५, १६८२, १६८३, २०७३, २०७४	पाहुडपाहुड	८७५
पाण (आहार)	४७८	पाहुडपाहुडिया	८७५
पाणपुण्ण	२६०१	पाहुडिया	८७५
पाणमंसोवम	४७८	पिइअंग	२१२३
पाणय (देविंदनाम)	१९११	पित्त	१४३, २१६
पाणवह (पाणवहपज्जवनाम)	१३५२, १३५३, १३६७, १३७१		

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
पिय (पोग्गलपगार)	२३९९	पुढविकाय	२८०, १२७८
पियदु	१८४५	पुढविकाल	३०३, ३०६, ३०७
पियस्सरया (सुभणामकम्मस्सअणुभावपगार)	१६५७	पुढविकाइयएगिंदियपओगपरिणय (पोग्गल)	२४६४
पिया	४	पुढविजीव	१७५४
पित्तिय (वाहो)	२५९३	पुढविजीवसरीर	१४७
पिवास (वेयणाणुभवपगार)	१६७७	पुढविजोणिय	५२४, ५२७-५२९
पिसायवाणमंतरदेव	२२५६, २२७५	पुढविफास	१७१५
पिहुल	१२६	पुढविराई	१४६४
पिहुल (संठाण)	२४३५, २५५४	पुढवी	१३०, १३२३, १४२६, २३६७, २४३०
पिंड (परिग्गहपज्जवणाम)	१४१८	पुढवीकाइय	१३२४
पिंडिम (सहभेय)	२५५३	पुढवीकाइयकाल	३०६
पीढाणीय	१९५८	पुण्ण (पूर्ण)	१८४३-१८४६
पीणणिज्ज (भोयणपरिणाम)	५३६	पुण्ण (पुण्य)	२, ४, २५८५, २६०२
पीयवण्णपरिणाम	१२७	पुण्ण (गीतगुण)	१०३६
पुक्खरवरदीवइद्धपच्चत्थिमद्धग (मणुस्सपगार)	१८८२	पुण्णकामय	२११९
पुक्खरवरदीवइद्धपुरत्थिमद्धग (मणुस्सपगार)	१८८२	पुण्णकंखिय	२११९
पुक्खरणी	१३०, २८२	पुण्णपिवासिय	२११९
पुक्खरसारिया (लिवी)	२२१	पुण्णरूव	१८४४, १८४५
पुखलसंवट्टय (मेघ)	२५२३, २५२४	पुण्णोभासी	१८४४
पुखलसंवट्टय	१८७४	पुत्तणिही	२५९५
पुग्गल	१४, २९	पुत्तमंसोवम (तिर्यंचआहार)	४७८
पुच्छणी (अपज्जत्तियाअसच्चाओसाभासा)	७१२, ७१९	पुन्न (देविदनाम)	१९१०
पुच्छा (आहरणतदेसदिट्ठतपगार)	९९५	पुप्फ	१९४, १९५
पुट्टलाभिय	१३१६	पुप्फोवय	१८३७
पुट्टसेणियापरिकम्म	८७०	पुप्फोवा	१८३७
पुट्टापुट्ट (सूत्रभेद)	८७१	पुमवयण (वयणपगार)	७४१
पुट्टिया (किरिया)	१२३५, १२४९	पुरओअंतगय (अंतगयआणुगामियओहिनाण)	९१४, ९१५
पुढवि	१७९, ५१८, १२७०	पुरत्थिम (दिसा)	३२, १४२, ३०८-३१३, ९३०
पुढविकाइय/पुढविकाइय	१०, ५२, ५६, ६८, ६९, ७१, १२२, १३१, १४५, १६०, १६२, १७४, १७६, १७९, १८१, २४४, २४९, २५५, २६२, २६७, २७८, २८१, २८५, २९१, २९२, २९६, २९७, २९९, ३०५-३०८, ३१७, ३२३, ३४४, ३६६, ३७०, ३७२, ४००, ४८१, ४८४, ४८५, ४९४, ४९९, ५००, ५०१, ५१३, ५६३, ५६७, ५६८, ५७२, ६५९, ६६१, ६६२, ६६७, ६६९, ६७०, ६९७, ७०८, ७४६, ७५१, ७५३, ७७५, ७७८, ७८६, ७८८, ७९१, ९५६, ९६०, ९६१, ११६८, ११७९, ११९३-११९५, १२११, १२२२, १२६२, १२६३, १२६९, १२८०, १३२७-१३३३, १३४३, १३४५, १५१८, १५२४, १५२७, १५४९, १५८४, १५९५, १५९८, १६०६, १६१३, १६५३, १६५७, १६७१, १६७२, १६७४, १६७६, १६८२, १६८९, १६९६, १७२६-१७२८, १७३१-१७३३, १७३७-१७४७, १९७७, १९७८, १९९२, १९९३, १९९६-१९९८, २००५, २००९, २०११, २०२१, २०२२, २०४४-२०४७, २०५०, २०५२-२०५५, २०६६-२०७०, २११०-२११२, २१२५, २१४९, २२३९, २२४०, २२४३-२२४५, २२५२, २२५४, २२५६-२२६१, २२६५, २२७९, २३००, २३०८, २३१६, २३२७, २३३०, २३३६, २४३२, २४९६, २५०८		
पुढविकाइयएगिंदियजीवनिव्वत्ती	१५२	पुरिस	१६८, १६९, १७२, २०४, २०७, २०८, २१०, २१३, २१४, २१६, ३८८, १४३४, १४३७, १४४६, १५३८, १५४१, १५५४
पुढविकाइयनिव्वत्तिय (पोग्गल)	१५११	पुरिसक्कारपरकम	१४१, २३७, ९८३
पुढविकाइयाउय	१६१३	पुरिसणिव्वत्तिय (पोग्गल)	१५१०
		पुरिसनपुंसगवेदय	९४९, ९५२
		पुरिसनपुंसगवेयय	१०९२, ११२२, ११२३
		पुरिसपच्छाकड	१५३८-१५४०, १५४२
		पुरिसलक्खण (पावसुय)	९०७
		पुरिसलिंगसिद्ध	१६३
		पुरिसलिंगसिद्ध (अणंतरसिद्धकेवलनाण)	९२९
		पुरिसवेदबंधम	२१६८, २१८२
		पुरिसवेदग	२०३१, २०३२, २०३५, २०३९, २१८२, २१८३, २२०५, २२३०, २२४०, २२५५, २२६३, २२७७
		पुरिसवेदय	९४९, ९८३
		पुरिसवेदवज्ज	१५७४
		पुरिसवेय	३६३, १४२५, १४२६, १४२८-१४३१
		पुरिसवेय (णोकसायभेद)	१४९९, १५०५, १६२०, १६३५, १६४२
		पुरिसवेयकरण	१४२६
		पुरिसवेयग	१२२, १२४, १५९, २५२, ९७३, १५१६, १५१८
		पुरिसवेयपरिणाम	१२१

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
पुरिसवेयय	१०९२, ११२२, ११२३	पोग्गलणोभवोववायगई	७६७
पुरिसवेयवज्ज	१५७८	पोग्गलत्थिकाय	८, १४, १५, १७, ३२-३४, ३८-४२, ४५, ४६, १०१३, १०२७
पुरिसवेया	१४२५, १४२६	पोग्गलत्थिकायपाएस	१९-२७, ४५, ४६
पुरिसादाणीय	२१०८	पोग्गलपरिणाम	२८४, २८५, १७१९, २४०१, २४०२
पुरोहियरयणत्त	१३३६	पोग्गलपरियट्ट	२९८, ३०२, ३०३, ५७४, ७९४, ९७८, १०८८, १११६, ११४७, १४३०, १४३६, १४३७, १४७१, १७०५, २५०५
पुलाय/पुलाग (नियंठ)	१०८९-१०९८, ११०२, ११०४-११२०, ११२४, ११२५	पोग्गली	२५६, २५७
पुव्व	१२९	पोतज	१४१५, १९७९
पुव्वकम्मनिबद्ध	१४६	पोतज (योनिंसंग्रह)	३७६
पुव्वकम्मावसेस	५	पोतय	२०७
पुव्वकालियवयणदच्छ	१३७०	पोयय	२१३, २१४, २१५
पुव्वकोडि	१०८८, ११११, १११६, ११४६, ११५१, १४३१-१४३६, १६३८, १६४०	पोरबीय	५२३
पुव्वकोडिपुहुत्त	१४३०-१४३५, १७०५, १७०६-१७०८, १७५५	पोराण (नेउणियपुरिसपगार)	१८८३
पुव्वकोडी	३८८, ३८९, ४१०-४१७, ४२१, ४२२, ४७२, ५३६, ९७७, १०६०, २२०५, २२११, २२१४, २२१७-२२२७, २२३०, २२३१, २२५०, २२५१, २२५३, २२६२-२२६५, २२६७-२२८१, २२९७	पोलिंदी (लिंदी)	२२१
पुव्वगइ (दिट्ठिवायपज्जवनाम)	८७६	पोमहोववास	१३२६, १३३०
पुव्वगय (दिट्ठिवायभेय)	८७०, ८७२, ८७४, ८७८	पंकगई	७६८, ७७१
पुव्वपओग (अकम्मस्सगईहेउ)	१६६४, १६६५	पंचदिसिलोगाभिगम (विभंगणाणभेद)	९४१
पुव्वप्पओगपच्चइय (सरीरबंध)	२५५९	पंचम (स्वरभेद)	१०३३
पुव्वभावपण्णवण	५१३, ५१४	पंचाल (जनवय)	२१९
पुव्वभावपण्णवण्ण	१४७, १४८	पंचिंदिय	१०, १६०, ४०९, ६९७, १७३९, १९७८
पुव्वाणुपुव्वी	९, ६०१, १०१२, १०१८, २४४०	पंचिंदियओरालियमीसासरीरकायप्पओगपरिणय (पोग्गल)	२४८१
पुव्वोववण्णग	२६३, २६६	पंचिंदियओरालियसरीरकायप्पओगपरिणय (पोग्गल)	२४८०, २४८१
पव्वोववन्नग	११७७, ११७८	पंचिंदियजीवनिव्वत्ती	१५१
पुव्वंग	१२९	पंचिंदियजीवसरीरप्पओगपरिणाभिय	१४८
पुहुत्त (पज्जवलक्खण)	५१	पंचिंदियतिरिक्खजोणिय	२११६, २१४९, २१९१, २१९६, २२०२, २२३९, २२४९, २२६१-२२६४, २२६५, २२६८, २२७१, २२७४-२२७८, २३१०, २३२४, २३३१-२३३३, २३३७, २४३२
पुहुत्त (सइभेय)	२५५३	पंचिंदियतिरिक्खजोणियनपुंसय	१४३५
पूय	१४३, २१६	पंचिंदियतिरिक्खजोणियपवेसणग	२१०२, २१०३
पूयासंतप्पओग	२६०२	पंचिंदियतिरिक्खजोणियपवेसणय	२१०३
पूरिम (मालपगार)	९९६	पंचिंदियतेयासरीरप्पओगबंध	२५७१
पूरिमा (गांधारग्राममूर्च्छना)	१०३५	पंचिंदियपओग परिणय (पोग्गल)	२४६४, २४६५
पेज्ज	१२८६, २४३०, २५८६	पंचिंदियमीसापरिणय (पोग्गल)	२४७६
पेज्जणिसिया (पज्जत्तियामोसाभासा)	७१२	पंचिंदियवह (नेरइयाउबंधहेउ)	१५८५
पेज्जबंध	१५३७	पंचिंदियवेउव्वियसरीरकायप्पओगपरिणय (पोग्गल)	२४८२
पेज्जवत्तिया (किरिया)	१२३७, १२४९	पंचिंदियवेउव्वियसरीरप्पओगबंध	२४६४
पेज्जविवेग	२५८६	पंचेदिय	१२१, १६२, १७४, १७९, २०१, २३२, २३९, ३१७, ५२२, ६८७, ६८८, १७३५, १७३६
पेसुण्ण	१२८६, २५८६	पंचेदियओगाहणा	५७६
पेसुण्णविवेग	२५८६	पंचेदियजाइणाम (कम्म)	१५०१, १५०६, १६२३, १६३६
पोग्गल	३४, ९३-९६, ११५-१३३, २४६, २४७, २८४, २८५, ५४३, ६३७, ६३८, ६४०, ११५९, १५०९-१५११, १६४४, १६४८, १६५७, १६५८, २३२१-२३२५, २४०२-२४०४, २४६३, २४६४, २४९०-२४९६, २५००-२५०५, २५१२, २५२५, २५२६, २५३८-२५४३, २५७९-२५८२, २५९७-२५९९	पंचेदियतिरिक्खजोणिय	१०, ५२, ६०, ७५-८०, १२४, १४५, १६१, १७७, २०५, २०६, २१५, २३३-२४१, २४६, २६८, २७८, २८१, २८३, २८७, २९२-२९७, ३०५, ३११, ३४८, ३६०, ३६६, ३७०, ३८७, ४१०, ४९१, ५०३, ५१७-५२२, ५६२, ५६९, ६६४, ६७१, ७१४, ७४७, ७५२, ७५४, ७७७, ७७९, ७८७, ७८९, ७९१, ९१९, ९२१, ९२३, ९२४, ९५७, ९८९, १०८७, ११५२, ११६८, ११७५, ११८०, ११८१, ११९३, ११९६, १२१२, १२१५, १२४३, १२४५, १२६३, १३२४, १३२६,
पोग्गल (पोग्गलत्थिकायनाम)	४०		
पोग्गल (जीवत्थिकायनाम)	३९		
पोग्गलकरण	२४००		
पोग्गलगई	७६८, ७६९		

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
बहुस्सुयवच्छलया	१४९२	५१७, ५१९, ५२०, ५६८, ५७७, ६६३, ६६७, ६६९, ६७१, ६७३, ६८८,	
बादर	३००, ३३३, ३३७, ३३८, ३४३	६९१, ६९२, ६९७, ७१३, ७४६, ७५१, ७५४, ७७६, ७७९, ७८२, ७८६,	
बादरणिगोदजीव	२००	७८८, ७९१, ९५६, ९६३, ११९६, १२१२, १२६३, १३२३, १३२७-	
बायर	१५८, १७६, ३०७, ३१६, ३२८, ३८७, ९६१, १४१५	१३२९, १३३५, १४२७, १४७०, १५१९, १५२४, १५२७,	
बायर (पोग्गलपगार)	२३९९	१५९५, १६०७, १६३६, १६३८, १६३९, १६४१, १७०३, १७३५-	
बायरआउक्काइय	२२४३	१७३७, १९३८, १९९७, २००५, २००९, २०११, २०४८, २०५०,	
बायरकाल	३०७	२०५१, २०५३, २०५५, २१४८, २२४९, २२६०, २३००, २३३०,	
बायरणाम (कम्म)	१५००, १५०६, १६२९	२२४५, २२४६	
बायरनिगोद	२०१	बेइंदियओगाहणा	५७६
बायरपुढविकाइय	१४२७, १४७०	बेइंदियजाइणाम (कम्म)	१६२२
बायरपुढविकाइयअपज्जत्तय	३१६	बेइंदियजीव	१७५५
बायरपुढविकाइयएगिंदियजीवनिव्वत्ती	१५१	बेइंदियतिरिक्खजोणिय	२०५, २०६, २२०१
बायरपुढविकाइयएगिंदियतिरिक्खजोणिय	२३३९	बेइंदियपओगपरिणय (पोग्गल)	२४६४, २४६९
बायरपुढविकाइयएगिंदियपओगपरिणय (पोग्गल)	२४६४	बेइंदियतिरिक्खजोणियपवेसणय	२१०३
बायरबोदिधर	१३१, १३२	बेइंदियनिव्वत्तिय (पोग्गल)	१५१०
बायरवणस्सइकाइय	२१२६	बेइंदियसंसारसमावण्णजीवपणवणा	१७९, २०१
बायरसंपरायसंरागचरित्तारिय	२२५, २२६	बोदाण	१६६४
बारस समज्जिय	२०५२	बोडय	९०३
बाल	२४५, १७१५	बोदि	१६७
बालग	९१७	बंध	२, ४, १२६, १०४१, १०८९, १५४२-१५४६
बालगपुहुत्त	९१७	बंध (सम्भावपयत्थ)	२६०३
बालतवोकम्म (देवायुबंधहेतु)	१५८६	बंधठिई	१६१६
बालपंडिय	२४५, १६००-१६०२	बंधणच्छेयणगई	७६२
बालपंडियवीरियलद्धी	९६४, १०२६	बंधणच्छेयणया (अकम्मस्सगईहेउ)	१६६४
बालमरण	२१४०, २१४३	बंधणपच्चइय (साईयवीससाबंध)	२५५६
बालपंडितमरण	२१४०	बंधणपरिणाम	१२५
बालवीरियलद्धी	९६४, १०२६	बंधणविमोयणगई	७६८, ७७१
बाला (शतायुवर्ष के दसदशाभेद)	१६१५	बंधणोवक्कम	१५४६
बालाय (सन्निवेशनाम)	१९१५	बंध (देविंदनाम)	१९१०
बालुय (परमाहम्मियदेवनाम)	१९१७, १९५४	बंधचेरविग्घ (अबंधपज्जवणाम)	१४००
बाहणापयाण (अबंधपज्जवणाम)	१४००	बंधचेरवास	१४९
बाहिरगभंडमतोवगरणपरिग्घ	२८८	बंधथावरकाय	१७२७
बाहिरभंडवत्तोवगरणोवही	२८८	बंधथावरकायाधिपती	१७२७
बाहिंदुद्ध	१८७३, १८७४	बंधी (लिवी)	२२१
बाहिंसल्ल	१८७३, १८७४		
बिल	२८२		
बीभच्छ (कामभेय)	१४६१	भगव	४, १५४
बीभच्छ (कावरस)	१०३९	भक्तकहा	२५९४, २६०१
बीय	१९५	भत्तपच्चक्खाणमरण	२१४१, २१४४
बीहणय (पाणवहसरूव)	१३५२, १३६८	भत्तपाणअसंकिलेस	१६८९
बुद्ध	१६५	भत्तपाणसंकिलेस	१६८९
बुद्धबोहियछउमत्थखीणकसायवीयरायचरित्तारिय	२२६, २२७	भद्द	१८६४, १८६५
बुद्धबोहियछउमत्थखीणकसायवीयरायदंसणारिय	२२२, २२३	भद्दबाहुगंडिया	८७५
बुद्धबोहियसिद्ध	१६३, ९२९	भद्दमण	१८६५-१८६७
बुद्धी	८१२, ८१५	भय (णोकसायवेयणिज्जभेय)	१४९९, १५०५, १६२१, १६३६
बेइंदिय	१०, ५२, ५९, ६०, ७२-७५, १२३, १४५, १५५, १६०-	भय (वेयणाणुभवपगार)	१६७७
१६२, १७५-१७७, २०१, २५६, २७८, २८१, २९३, २९७,		भयणिसिया (पज्जत्तियामोसाभासा)	७१२
३०५, ३०९, ३१७, ३४८, ३६६, ३७०, ३७३, ३७७, ४०७, ५०१, ५१३,		भयय (जहण्णपुरिसपगार)	१७७४, १८८१
		भयसण्णा	३८०, ३८३

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
भयसण्णोवउत्त	३८२, ३८३, १७५३, २०३१	भवेयणा	२६०६
भयसन्नानिब्वत्ती	३८१	भवोववायगई	७६३, ७६६
भयंकर (पाणवहपज्जवणाम)	१३५३	भवोहिमरण	२१४२
भरह (चक्कवट्टी)	१३२१	भसोल (नाट्ययप्रकार)	९९६
भव	१६६, १०८९, २३४६	भाइल्लग (जहण्णपुरिसपगार)	१७७४
भव (उत्पत्ति)	२११६	भाग	१००६, १०११, १०१६
भवकरण	२८९	भायण (आगासत्थिकायनाम)	३९
भवचरिम	२३४७	भायणपच्चइय (साइयवीससाबंध)	२५५६
भवट्टिई	३८७	भायणभूय	३७
भवणवइ	१३३६, १६८७	भार (उन्मानप्रमाणभेद)	१०५५
भवणवइदेवखेलोववायगई	७६४	भार (परिग्गहपज्जवणाम)	१४१८
भवणवासिदेव	२२५३, २२५४, २२७४, २२८०	भाव १३२, ८७७, १००६, १०११, १०१६, १०८९, १४६६, २३४६	२३४६
भवणवासिदेवपंचिदियपओगपरिणय (पोग्गल)	२४६६	भावअणुज्जुयया (मोसोप्पत्तिकारण)	७३७
भवणवासिदेवाउय	१६०२-१६०४	भावकरण	२८९
भवणवासी	१२, २३०, २७९, २८३, ३११	भावखंध	२५४९
भवणवासीदेव	३१४, ३२१	भावचरिम	२३४८
भवणवासीदेवपवेसणय	२१०५, २१०६	भावज्झयण	१०६७, १०६९
भवणवासीदेवाउय	१५८८	भावज्झवणा	१०७४
भवत्थकेवलनाण	९२८, ९२९	भावज्झीण	१०६९
भवत्थकेवलअणाहारग	५३७	भावट्टया	२४६
भवधारणिज्ज	२२६२	भावट्टाणाउय	२५०१
भवधारणिज्जा (सरीरोगाहणा)	२७५, ५८५-५८९, २२५४, २२६२	भावदेव	४७२, ६२३, १९०७-१९०९, २०६१, २०६३
भवपच्चइग (ओहिनाणपच्चक्ख)	९१३	भावप्पमाण	१०५३, १०६२
भवसिद्धिय	१३२, १५०, १५१, १५८, १७७, २५०, २८७, ३०४, ३१७, ३४७, ५१६, ८७७, ९६३, १०२७, १३३७-१३३९, १३४३-१३४६, १५५६, १६४५, १७२७, १७४६-१७४७, १९६१, १९६२, २०१६, २०३०, २०३२, २०३३, २०३५, २३५०	भावपरमाणु	२५०२
भवसिद्धियकडजुम्मकडजुम्मएगिंदिय	२१७६	भावबंध	१५४३
भवसिद्धियकडजुम्मकडजुम्मवेइंदिय	२१७९	भावलिंग	१०९७, ११२७
भवसिद्धियकडजुम्मकडजुम्मसन्निपंचेदिय	२१८६	भावलेस/भावलेस	११५६, ११५८
भवसिद्धियखुड्डागकडजुम्मनेरइय	२१६१	भावसच्च	२५९३
भवसिद्धियत्त	१५०	भावसच्चा (पज्जत्तियासच्चाभासा)	७१२
भवसिद्धियभाव	३५७	भावसमोयार	१०६४
भवसिद्धियरासीजुम्मकडजुम्मनेरइय	२१९६	भावसुय	९००, ९०४
भवाइयंतियमरण	२१४३	भावसंजोग	१०४४
भवाउय (आउयकम्मभेय)	१४९९	भावसंसार	२५९२
भवादेस	१७५४, १७५५, २२०६, २२१४-२२२४, २२३०	भवाइयंतियमरण	२१४३
भवावीचियमरण	२१४१	भवाणुपुब्बी	१००१, १०१९
भविताभवित	३	भवादेस	२३५८, २४९३-२४९५
भवियदब्बदेव	४७२, ६२२, १९०७-१९०९, २०५९, २०६१	भवाय	१०७१, १०७४
भवियदब्बनेरइय	२०४६	भवावीचियमरण	२१४१, २१४२
भवियदब्बपुढविकाइय	२०४६	भावियप्पा	६०९-६१७, ६२१, ६२२, ९८१-९८८
भवियदब्बपंचेदियतिरिक्खजोगिय	२०४६	भाविंदिय	६६९, ६८२, ६८४, २१२०
भवियसरीरदब्बखंध	२५५१	भावुज्जुयया (सच्चोप्पत्तिकारण)	७३७
भवियसरीरदब्बज्झयण	१०६८, १०६९	भावेयणा	२६०६
भवियसरीरदब्बसुय	९०२, ९०३	भावोगाहणा	५७६
भवियसरीरदब्बसंखा	१०५९, १०६०	भावोवक्रम	९९८, १००१
भवियाउय	२०१५	भावोहिमरण	२१४२
		भासअणुज्जुयया (मोसोप्पत्तिकारण)	७३७
		भासग	१७८, ७२०
		भासय	

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
भासा	४, १४४, ७११, ७१४-७१९, २३४६	भोगी	२५५, २५६
भासाअपज्जत्ती	१७०३	भोगंतराइय (कम्म)	१५०३
भासाकरण	७२९	भोगंतराय	१६६, १५५४
भासाचरिम	२३४७	भोगंतराय (अंतराइयकम्मस्सअणुभावपगार)	१६४८
भासानिच्चत्ती	७२९	भोम (पावसुय)	९०७, ९१०
भासापज्जत्ती	१७०३	भोयण	१६४
भासामणपज्जत्ती	६३१, १७०५	भंगसमुक्कित्तणया	१००२, १००९, १०१०, १०१४, १०१५
भासामणपज्जत्तीपज्जत्त	५२२	भंगी (जणवय)	२१९
भासारिय	२१९, २२०	भंगोवदंसणया	१००२, १००९, १०१०, १०१४, १०१५
भासाविजय (दिट्ठिवायपज्जवनाम)	८७६	भंडण (मोहणिज्जकम्मणाम)	१४८५
भासासद (सदभेय)	२५५३	भंडमत्तोवगरण	२८१
भासासमिय	१३१४		
भासुज्जुयया (सच्चोप्पत्तिकारण)	७३७		
भिउरधम्म (पोग्गलपगार)	२३९९		
भिक्खलाभिय	१३१६		
भिज्जा (मोहणिज्जकम्मणाम)	१४८५		
भिज्जानियानकरण	१५४८		
भिज्जा	२४२९		
भिण्ण (सदभेय)	२५५३		
भिन्न (पोग्गलपगार)	२३९९		
भीय (गीतदोस)	१०३५		
भुस	१४८		
भूइकम्म	१५४८		
भूइकम्म (णेउणियपुरिसपगार)	१८८३		
भूत	१२८४		
भूय १२८४, १३१९, १५७५, १६८६, १६८७, २०७३, २०७४			
भूय (जीवत्थिकायनाम)	३९		
भूयवाय (दिट्ठिवायपज्जवनाम)	८७६		
भूयाणुकंपा	१४९१		
भूयाणंद (देविंदनाम)	१९१०		
भूयाणंद (हत्थिरायनाम)	२०४५		
भूयणसद (नोआउज्जसदभेय)	२५५३		
भेद (भेय) परिणाम	१२५, १२६		
भेय (अत्थजोणी)	२५९१		
भेरि (सोउज्जणपगार)	९९३		
भोग	६५४, ६५५		
भोग (कुलारिय)	२२०		
भोग (मज्झिमपुरिसपगार)	१७७४		
भोग (सोक्खपगार)	१६८६		
भोगकामय	२११९		
भोगकंखिय	२११९		
भोगपिवासिय	२११९		
भोगपुरिस (उत्तमपुरिसपगार)	१७७४		
भोगलद्धी	९६३		
भोगवईया (लिवी)	२२१		
भोगसंसणओग	२६०५		
भोगासा	२४२९		
भोगासा (मोहणिज्जकम्मणाम)	१४८५		
		म	
		मइअण्णाण	७७६, ९४०
		मइअण्णाणणिच्चत्ती	९४४
		मइअण्णाणपज्जव	३८
		मइअण्णाणपरिणाम	१२१
		मइअण्णाणसागारोवओग	७७४-७७६
		मइअण्णाण-सुयअण्णाणोवउत्त	७७८
		मइअण्णाणी	७५, ८०, ८६, १२२, १२३, १६१, ३६१, ५२१, ९५६, ९५८, ९६०, ९७०, ९७१, ९९६-९८०, १५५७, २२०४, २२३०
		मइअन्नाण	२३०२
		मइअन्नाणपज्जव	९८०, ९८१
		मइअन्नाणलद्धी	९६४, १०२६
		मइअन्नाणसागारोवउत्त	९७१
		मइअन्नाणी	१५१५, १५१७, १७३१, २०३०, २०३२
		मइण्णाणसागारोवओग	७७५
		मई	८११
		मईअन्नाण	८११
		मईनाण	८११
		मउयफासपरिणाम	२४०२
		मकर ((सरीरलक्खण)	१८९०
		मकरज्झय (पसत्थसरीरलक्खण)	१४१३
		मगह (जणवय)	२१९
		मग्ग (आगासत्थिकायणाम)	३९
		मग्गओअंतगय (अंतगयआणुगामियओहिनाणभेय)	९१४, ९१५
		मग्गणया (ईहानाम)	८१५
		मग्गणा (आभिणिबोहियनाणपज्जव)	८११
		मग्गंतराय	१५४८
		मच्चू (पाणवहपज्जवणाम)	१३५३
		मच्छ (पसत्थसरीरलक्खण)	१४१३, १८९०
		मज्झगय (आणुगामियओहिनाण)	९१४, ९१५
		मज्झपएस	४३
		मज्झिम (स्वरभेद)	१०३३
		मज्झिमगाम (स्वरग्रामप्रकार)	१०३४
		मज्झिमपुरिस (पुरिसपगार)	१७७४
		मडंब	१३०
		मणअगुत्ती (अधम्मत्थिकायणाम)	३९
		मणअगुत्ती (अशुभमनप्रवृत्ति)	७४७

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
मणअपज्जत्ती	१७०३	मणसंखोभ (अवंभपज्जवणाम)	१४००
मणअसंकिलेस	१६८९	मणाम (पोग्गलपगार)	२३९९
मणकरण	२८९, ७३८, १६७२, १६७३	मणिरयणत्त	१३३७
मणगुत्ती (अशुभमनोवृत्तिनिरोध)	७४७	मणिलक्खण (पावसुय)	९०८
मणजोग	३७, ३८, २४५, २५४, ७३६, ७३८, १२६९, १५१९	मणुण्ण (भोयणपरिणाम)	५३६
मणजोगनिव्वत्ती	७३८	मणुण्णगंध (सायावेयणिज्जकम्मस्सअणुभावपगार)	१६४५
मणजोगपरिणाम	१२०	मणुण्णफास/रस/रूव/सद्द	
मणजोगी	१२२, १२४, १५९, २५२, २७६, ३६२, ५२१, ७३७, ७३८, ७४३, ७४४, ९४८, ९७२, ११०७, ११३७, ११३८, १५१६, १५१७, १५५८, १७३१, १७३५, १७५१, २०३१, २०३३, २१६३, २१७८, २१८१, २२०४, २२४०, २२४६, २२४७	(सायावेयणिज्जकम्मस्सअणुभावपगार)	१६४५
मणजोए	२३०३, २३४०-२३४२, २४३३	मणुण्णस्सरया (सुभणामकम्मस्सअणुभावपगार)	१६४७
मणदुप्पणिहाण	७४६, ७४७	मणुन्न	२३९९
मणदंड	७४७	मणुय	५२३, २०६५
मणनिव्वत्ती	७४१	मणुयगइणाम (कम्म)	१५००, १६२२, १६३६
मणपओग	७५०	मणुयगइपरिणाम	११९
मणप्पओगपरिणय (पोग्गल)	२४८३, २४८७-२४८९	मणुयगइय	१२४
मणप्पयोग	१६५२	मणुयगई	१७०१, १९८०
मणपज्जत्ती	१७०२, १७०३	मणुयदुग्गय	१७०१
मणपज्जवणाण	१०९६, ११२६, १३२७, १३२९, १३३५, १५१९, १५२३	मणुयविग्गहगई	१७०१
मणपज्जवणाणपरिणाम	१२०	मणुयसोगई	१७०१
मणपज्जवणाणालद्धी	१०२६	मणुयसोगय	१७०१
मणपज्जवणाणसागारपासणया	७८५	मणुयाउय	१६००
मणपज्जवणाणसागारोवओग	७७४	मणुयाउय (आउयकम्मस्सअणुभावपगार)	१६४६
मणपज्जवणाणारिय	२२१	मणुयाणुपुव्विणाम (कम्म)	१६२७
मणपज्जवणाणावरण	१६५, १५५४	मणुस्स	९, १२, ५२, ६०, ८०-८७, १२४, १४६, १५०, १५९, १६१, १७४, १७७, २३०, २३३-२४०, २४४, २४६, २६२, २७९, २८०, २८३-२८५, २९१, २९५, २९६, ३११, ३२०, ३४८, ३५९, ३६१-३६३, ३७१, ३८२, ३८७, ५६३, ५७०, ५८३, ६७१, ७४६, ७७७, ७९१, ९५८, १०८७, ११५२, ११६८, ११८१, ११८२, ११९४, ११९७, १२४६, १२१६, १२६४, १२६६, १२६७, १३२४, १३२६, १३३३, १३४५, १४६४, १४६६, १४७०, १४९०, १५१९, १५२२, १५२५-१५२७, १५३१, १५३६, १५३७, १५४१, १५५०-१५५३, १५८६, १५८७, १५९८-१६०३, १६०८, १६१२, १६१३, १६३३, १६५७, १६९७, १७०९-१७१२, १८८२, १९७७-१९७९, १९९९, २००९, २०२०-२०२६, २०४४, २०४६, २०६५, २०७१, २१०३, २११२, २११६, २१५४, २१९१, २१९६, २१९७, २२०१, २२२८, २२३७, २२३९, २२५२, २२६१, २२७१, २२७७, २२८२, २२८६, २२८७, २२८९, २२९२, २३१०, २३१२, २३३१, २३३७, २३५१, २४३२, २४९६
मणपज्जवणाणावरणिज्ज (कम्म)	१४९७	मणुस्सअसणियाउय	१५९८, १५९९
मणपज्जवणाणी	८६, १६०, १६१, ३६१, ५२०, ९५५, ९५८, ९६६, ९७१, ९७७, ९७८, ९७९	मणुस्सकम्मआसीविस	२५८७, २५८८
मणपज्जवनाण	८१०, ९२५, ९३९, ९४६, ९५२, २१५४	मणुस्सजीव	१७६०
मणपज्जवनाणपच्चक्ख	९१३	मणुस्सजोणियनपुंसग	१७३
मणपज्जवनाणपज्जव	३८, १४१, ९८०, ९८१	मणुस्सणिव्वत्तिय (पोग्गल)	१५११
मणपज्जवनाणसागारोवउत्त	९७१	मणुस्सदब्बावीचियमरण	२१४१
मणपज्जवनाणावरणिज्ज (कम्म)	९४६	मणुस्सदुग्गई	१७०१
मणपज्जवनाणी	१५१५, १५२१, १५२३, १५५७, १६०८, २३५१	मणुस्सनपुंसग	१४३५, १४३८, १४४३, १४४७
मणपणिहाण	७४५, ७४७	मणुस्सनिव्वत्तिय (पोग्गल)	१५१०
मणपरियारग	१४५७-१४५९	मणुस्सपवेसणय	२०७६, २१०३, २१०६
मणपरियारणा	१४५७-१४५९	मणुस्सपुरिस	१४३४, १४३७, १४४६
मणपुण्ण	२६०२	मणुस्सपंचिदियओरालियसरीरकायप्पओगपरिणय (पोग्गल)	२४८१
मणपोग्गलपरियट्ट	२५०५, २५०८, २५१०		
मणपोग्गलपरियट्टनिव्वत्तणाकाल	२५११		
मणभक्खी	५१४		
मणमीसापरिणय (पोग्गल)	२४८४		
मणसमिय	१३१४		
मणसुप्पणिहाण	७४५, ७४७		
मणसंकिलेस	१६८९		

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
मणुस्सपच्चिदियपओगपरिणय (पोगल)	२४६४, २४६६	मलय (जणवय)	२१९
मणुस्सपच्चिदियसंसारसमावण्णजीवपण्णवण्ण	२०४	मल्ल (माला)	९९६
मणुस्सभव	१९१६	मसग (सोउजणपगार)	९९३
मणुस्ससेणियापरिकम्म	८७०, ८७१	महब्भय (पाणवहसरूव)	१३५२, १३६९
मणुस्ससंसार	२५९३	महाकाल (अहेसत्तमापुढविणमहाणरग)	१७१९, २०३८
मणुस्साउय	१६६	महाकाल (परमाहम्मियदेवनाम)	१९१७, १९५४
मणुस्साउय (आउयकम्मभेद)	१४९९, १५८८-१६१३, १६३६, १६३८, १६३९	महाकिरिया	२६०-२६२
मणुस्साउयकम्मसररीरपओगबंध	२५७४	महाघोस (देविंदनाम)	१९११
मणुस्सावत्त (मनुष्यश्रेणिकापरिकर्मभेद)	८७१	महाघोस (परमाहम्मियदेवनाम)	१९१७, १९५४
मणुस्सावलि	१४६	महाजुम्म	२१६४-२१६६
मणुस्साहारगसररीरकायपओगपरिणय (पोगल)	२४८३	महानिज्जरा	२६०-२६२
मणुस्सिन्धी	१४३२, १४४७	महापरिग्गह (णेरइयाउबंधहेउ)	१५८५
मणुस्सी	११७२, ११७३, १३२४, १५३७, १५४१, १६३३, १६३४, १७०९, १७१०	महापह	२८२
मणुस्सीगब्भ	२११८, २१२१	महारोह्य (अहेसत्तमापुढविणमहाणरग)	१७१९, २०३८
मणुस्सीणिव्वत्तिय (पोगल)	१५११	महारंभ (णेरइयाउबंधहेउ)	१५८५
मणुस्स ८७, १४५, १६१, २६८, ३०५, ३६६, ४९१, ४९४, ५०३, ५१४, ५१७, ५१९, ५२१, ५२२, ६६४, ७५२, ७५४, ७७९, ७८७, ७८९, ९२०, ९२२, ९२३, ९२५, ९८७, ९८८, ९८९, ११८४, ११९६, ११९७, १२४३, १२४६, १२८८, १३२२, १३२६, १३२८-१३३१, १३३५, १५२०, १५४८, १५५०, १५५९-१५६५, १५७०-१५७२, १५९६, १६३३, १६३४, १६५१, १६६३, १६७१, १७७२, १७०५, १७०६, २३१३, २३१६-२३२०, २३२४, २३२५, २३३३	महाविदेह (खेत्तणाम)	१७१	
मणुस्सखेत्त	५९२	महावीर	४
मणुस्सखेतोववायगई	७६४	महावेयणा	२६०-२६२
मणुस्साउय	१६२१	महासव	२६०-२६२
मणुस्सी	१६३३, १६३४, १७०६, १७०७	महासुक (देविंदनाम)	१९११
मणोसिलापढवी	१८०, ४०२	महासुख	५, १५६
मणोसुहया	१६४५	महिच्छा (परिग्गहपज्जवणाम)	१४१८
मत्तिभंगदोस (वाददोस)	९९२	महिडिड्या (परिग्गहपज्जवणाम)	१४१८
मद (मोहणिज्जकम्मणाम)	१४८५	महिय	२१२१
मद्व	१४९	महिस (सोउजणपगार)	९९३
मधुर (गीतगुण)	१०३६	महिसावलि	१४६
मधुसिन्धुगोल	१८७२	महुकुंभ	१८४२, १८४३
मनोगुत्ती (धम्मत्थिकायनाम)	३८	महुपिहाण	१८४२, १८४३
मम्मण (मुसावायपज्जवणाम)	१३६९	महुररसणाम (कम्म)	१५०२
मय	२४२९	महुररसपरिणाम	१२७, २४०२
मयट्टाण	१४६८	माइअंग	२१२३
मयणिज्ज (भोयणपरिणाम)	५३६	माइमिच्छदिट्ठीउववण्ण	६३६
मयूर (सररीरलक्खण)	१८९०	माइमिच्छदिट्ठीउववण्णग/उववण्णग	४९२, ९९०, ११८४, १६७२
मरण	२११६, २१४०, २१४१	माइमिच्छदिट्ठी	२६८
मरणभय	२६०२	माइमिच्छदिट्ठीउववण्णग/उववण्णग	९३५
मरणवेमणस (पाणवहसरूव)	१३५२, १३६७	माइल्लयाणियडिल्लया (तिरिक्खजोणियाउबंधहेउ)	१५८५
मरणासा (मोहणिज्जकम्मणाम)	१४८५	माउयाणुओग	३
मरणासा	२४२९	माउयापय	८७०
मरणासंसप्पओग	२६०५	मागंदियपुत्त (अणगार)	१३३१, १३३२, १५१२, १५१३, १५४३
मरुदेवा (भगवई)	१३२२	माण	५५९, १२७२, १२७३, १२८६, १४६४, १४६५, २४२९, २५८६
		माण (मोहणिज्जकम्मणाम)	१४८५
		माण (विभागनिष्पन्नद्रव्यप्रमाण)	१०५३-१०५५
		माणकर	१८३१, १८३२
		माणकसाई	१४७२, १५१६, २०३५
		माणकसाय	१४६३, १४६९
		माणकसायकरण	१४६८
		माणकसायपरिणाम	१२०

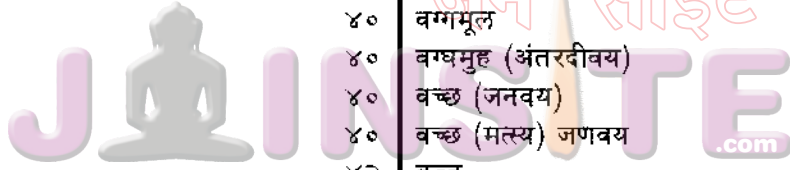
शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
माणकसायी	१५९, ५२०, १४७२, १७५३, २०३९	माहिंद (देविंदनाम)	१९११
माणणिसिया (पज्जत्तियामोसाभासा)	७१२	माहेसरी (लिवी)	२२१
माणव (जीवत्थिकायनाम)	३९	मिउकालुणिया (विकहा)	२६०१
माणवत्तिय (किरियाठाण)	१२८९, १२९४, १२९५	मिच्छ	१६४
माणवसट्ट	१५४६	मिच्छत्त (आसवदार)	१३५२
माणविवेग	२५८६	मिच्छत्त	१४८९
माणसण्णा	३८३	मिच्छत्तकिरिया	१२३३, १२८१, १२८२
माणसमुग्घाय	२३३३-२३३६	मिच्छत्तमोहणिज्ज (कम्म)	१५०५, १६३५-१६३९
माणसा (वेयणापगार)	१६६९	मिच्छत्तवेयणिज्ज (दंसणमोहणिज्जकम्मभेय)	१४९८, १५०५, १६३९, १६४२
माणसंजलण (कसाय)	१६१९	मिच्छत्तवेयणिज्ज (मोहणिज्जकम्मस्सअणुभावपगार)	१६४६
माणी (रसमानप्रमाणभेद)	१०५५	मिच्छत्ताभिगमी	२७९
माणुस	२, १६४	मिच्छदिट्ठि	१५२१
माणुस (संवास)	१४६०	मिच्छदिट्ठि (जीवट्टाण)	१६६२
माणुस्स (मेहुण)	१४५५	मिच्छादिट्ठि	१३४२, २०१६, २४३३
माणोवउत्त	२७१, २७२, २७८	मिच्छादिट्ठिय	१७८
मानकसायनिव्वत्ति	१४६९	मिच्छादिट्ठी	१२२, १२४, ३१७, ५१९, ११७७-११८१, १३४४, १५१७, १५५५, १६०४, १६३३, १६३४, १७३१, १७३५, २०५८, २०५९
माया	४, ५५९, १२७२, १२७३, १२८६, १३९०, १४६४, १४६५, २४२९, २५८६	मिच्छदंसण	२७५
माया (मोहणिज्जकम्मणाम)	१४८५	मिच्छसुय (सुयणाणभेय)	८२०, ८२२, ८२३
मायाकसाई	१४७२, १५१६	मिच्छादिट्ठिरासीजुम्मकडजुम्मनेरइय	२१९८
मायाकसाय	१४६३	मिच्छादिट्ठी	१५८, २६५, २६९, २७०, २७५, ७९१, ७९२, ७९४, ७९५, १५२३, १७५१, २०५६, २०५७, २२०४, २२१५, २२२९, २३५१
मायाकसायकरण	१४६८	मिच्छादिट्ठीकरण	७९२
मायाकसायनिव्वत्ति	१४६९	मिच्छादिट्ठीनिव्वत्ती	७९२
मायाकसायपरिणाम	१२०	मिच्छादिट्ठीभाव	३५९
मायाकसायी	१५९, ५२०, १४७२, १७५३, २०३९	मिच्छादिट्ठी	१९६१, २१६८, २१७७, २१८१, २१८७, २२०४, २२१५, २२२९, २२४४, २२४६, २२४७, २२५१, २२८३, २२९०, २२९२, २३०२, २३०३
मायाणिसिया (पज्जत्तियामोसाभासा)	७१२	मिच्छादंसणपरिणाम	१२१
मायामोस	१२८६, १२८७, २५८६	मिच्छादंसणलद्धी	९६४, १०२६
मायामोस (मुसावायपज्जवणाम)	१३६९	मिच्छादंसणवत्तिया (किरिया)	२६५, २६७, २७०, ११७८-११८१, १२३५, १२४१-१२४८
मायामोसविरय	१२४३, १५६१	मिच्छादंसणसल्ल	४, १३१, १२७०, १२७६, १२७९, १२८०, १२८६, १२८७, १४००, १७३२, १७३६, २३०२, २३०३, २४३०, २५८६
मायामोसविवेग	२५८६	मिच्छादंसणसल्लअविवेग (अधम्मत्थिकायनाम)	३९
मायावत्तिया (किरियाठाण)	१२८९, १२९५, १२९६	मिच्छादंसणसल्लविरय	१२४३, १५६१, १५६२
मायावत्तिया (किरिया)	२६४, २६८, २६९, २७०, ११७७, ११७८, ११८०-११८२, १२३५, १२४१-१२४६, १२४८	मिच्छादंसणसल्लविवेग	४, १३१, १४८९, २३०२, २३०३, २४३०, २५८६
मायावसट्ट	१५४६	मिच्छादंसणसल्लविवेग (धम्मत्थिकायणाम)	३८
मायाविवेग	२५८६	मिच्छादंसणसल्लवेरण	१३१, १२८८, १६५६
मायासण्णा	३८३	मिच्छादंसणि	१२४२
मायासमुग्घाय	२३३३-२३३५	मिच्छापच्छाकड (मुसावायपज्जवणाम)	१३६९
मायासंजलण	१६२०	मिच्छापवयण (पावसुयपसंग)	९१०
मायिमिच्छदिट्ठिउववन्नग	१६५४	मित्त	१८१३
मायि/मायीमिच्छदिट्ठी	९८१, ९८२	मित्तणिही	२५९५
मायीमिच्छदिट्ठीउववन्नग	१९६६	मित्तदोसवत्तिय (किरियाठाण)	१२८९, १२९४
मायोवउत्त	२७२, २७३, २७७, २७८	मित्तरूव	१८१३
मारण (पाणवहपज्जवणाम)	१३५३		
मारणत्तियसमुग्घाय	४८१, ४८३, ४८५, १११७, ११४८, १७३३, १७५६, २०६७, २०६९, २१६९, २१८२, २२०५, २३०८-२३१०, २३१७, २३२२, २३२६-२३३३		
मास	१२९, १५५, १५६		
मासपुहुत्त	२२२२-२२२४, २२७३, २२७८, २२८०		
माहण	१२०५, १२०६, १३०३, १३०९, १३१२, १५८८, १५८९		

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
मित्तवाई (अकिरियावाईभेय)	१३४०	मेहुणवेरमण	१६६०, २५८६
मिय	९०१	मेहुणसण्णा	३८०, ३८३
मिय (हत्थी, पुरिसपगार)	१८६६	मेहुणसण्णाकरण	३८१
मियचक्र (पावसुय)	९०८	मेहुणसण्णोवउत्त	३८१, ३८२, १७५३, २०३१
मियमण	१८६५-१८६७	मेहुणसन्ना	१४१४, २३०३
मिलक्खू	२१८	मेहुणसन्नानिब्वत्ती	३८१
मिस्स (पंचणामभेय)	१०२२	मेंढमुह (अंतरदीवयमणुस्स)	२१७
मीसजोणिय	३७३	मेंढलक्खण (पावसुय)	९०७
मीसदव्वखंध	२५५१	मेंढविसाणकेतणय	१४६५
मीसय (उवही)	२८८	मेंढविसाणकेतणासमाणात्ताया	१४६५
मीसयदव्वोवक्कम	१०००	मेंढविसाणकोरव	१८३८
मीससापरिणय (पोग्गलपगार)	२४६३	मोक्ख	२, ४, १३१३, २५८५, २६०३
मीसापरिणय (पोग्गल)	२४७६, २४७८, २४८४, २४८५, २४८७-२४८९	मोक्खकामय	२११९
मीसिय (जोणी)	३७२	मोक्खकंखिय	२११९
मुच्छा (मोहणिज्जकम्मणाम)	१४८५	मोक्खपिवासिय	२११९
मुच्छा	२४२९	मोयय	४४
मुणिपरिसा	४	मोस (भासाजात)	७१३, ७१७
मुणी	१३४०	मोस (मणपगार)	७३९
मुत्त	१८२८	मोस (आसवदार)	१३५२
मुत्तरूव	१८२८	मोसभासग	७३१
मुत्ति	१४९	मोसभासाकरण	७२९
मुत्तिमग	५	मोसभासानिब्वत्ती	७२९
मुत्तिसुह	१६४	मोसमणजोग	२३४१
मुदग्गजीव (विभंगणाणभेद)	९४१, ९४३	मोसमणजोय	७३६
मुम्मरोवम (नेरइयआहार)	४७८	मोसमणप्पओग	७५०, ७५२
मुमावाय	१२५०, १२७०, १२८५, १२८८, १६६०, १७०२, २३०२, २३०३, २४२९, २५८५	मोसमणप्पओगपरिणय (पोग्गल)	२४७८, २४८६, २४८८
मुसावायविरय	१५६१	मोसमणमीसापरिणय (पोग्गल)	२४८४
मुसावायवेरमण	१६६०, २५८६	मोसवइजोग	२३४१
मुहुत्त	१२९, १५३-१५५, १९८०, १९८१, २०१०, २०११, २०१२, २०१७, २१२२	मोसवइजोय	७३६, २३४१
मुहुत्तपुहुत्त	६९९	मोसवइप्पओग	७५०
मुंड	२	मोसवत्तिय (किरियाठाण)	१२८९, १२९३
मुंमुही	१६१५	मोसा (पज्जत्तियाभासा)	७११
मूल	१९३, १९४, १९६	मोह (अवंभपज्जवणाम)	१४००
मूलगुणपच्चक्खाणी	२३४, २३५	मोहणकर (पावसुय)	९०७
मूलगुणपडिसेवय	१०९५, ११२५	मोहणिज्ज (कम्म)	१२७१, १४८१-१४८५, १६९४, १४९८, १५०७, १५२२, १५२६, १५५२, १५६५, १५६६, १५७२, १६३१, १६४६, १६४९, १६५०
मूलपगडिबंध (भावबंधभेय)	१५४३, १५४४	मोहणिज्जकम्मासरीरप्पओगबंध	२५७४
मूलपढमाणुओग	८७४	मोहमहब्भयपयट्टय (पाणवहसरूव)	१३५२, १३६८
मूलबीय	५२३	मोहर (पुत्तपगार)	१८८३
मेंडणि (पसत्थसरीरलक्खण)	१४१७, १८९०	मंगी (पड्जग्राममूर्च्छना)	१०३५
मेस (सोउजणपगार)	९९३	मंडल	११९
मेहमुहा (अंतरदीवयमणुस्स)	२१७	मंडलियत्त	१३३६
मेहा (अर्थावग्रहनाम)	८१४	मंडियपुत्त (अणगार)	१२३८, १२८१, १३३१
मेहुण	१२५०, १२८५, १२८८, १४१६, १४५५, १६६०, १७०२, २४२९, २५८५	मंडूयगई	७६८, ७६९
मेहुण (अवंभपज्जवणाम)	१४००	मंत (पावसुयपसंग)	९१०
		मंताणुजोग (पावसुयपसंग)	९१०
		मंद (हत्थी, पुरिसपगार)	१८६४-१८६६

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
मंदमण	१८८५, १८६६	रहस्स (संठाण)	२४३५
मंदय (गीतप्रकार)	९९६	रहाणीय	१९५८, १९५९
मंदा	१६१५	राइड्डी	२५९०
	र	राइण्ण (कुलारिय)	२२०
रई (अबंभपज्जवनाम)	१४००	राइण्ण (मज्झिमपुरिसपगार)	१७७४
रक्खस	१३, २३०	राइंदिय	१५५, १५६
रक्खस (संवास)	१४६०	राई	१४६४
रज्जकामय	२११९	राग	५५९, १०८९
रज्जकंखिय	२११९	राग (मोहणिज्जकम्मणाम)	१४८५
रज्जपिवासिय	२११९	रागचिंता (अबंभपज्जवणाम)	१४००
रज्जुकल	२५०६	रायकहा	२५९४, २६०१
रती (णोकसायवेयणिज्जभेय)	१४९९, १५०५, १६२१, १६३६	रायहाणी	१३०
रत्त (गीतगुण)	१०३६	रालग (ओसहिभेय)	१९१
रयणप्पभापुढविनेरइयप्पवेसणग	२१०१	रासिबद्ध (सिद्धश्रेणिकापरिकर्मभेद)	८७०
रयणप्पभापुढविनेरइयपवेसणय	२१०१	रासी	२१८९
रयणप्पभापुढविणेरइयपंचेदियवेउव्वियसरीर	५९८	रासीजुम्म	०१८९
रयणप्पभापुढविणेरइयाउय	१५८८	रासीजुम्मकडजुम्म	२१८९
रयणप्पहापुढविणेरइयखेत्तोववायगई	७६४	रासीजुम्मकडजुम्मअसुरकुमार	२१९१
रयणप्पहापुढविणेरइयभवोववायगई	७६६	रासीजुम्मकडजुम्मनेरइय	२१८९
रयणि (रत्ति)	९१७	रासीजुम्मकलिओय	२१८९
रयणिपुहुत्त	२५२५, २२२७, २२९७	रासीजुम्मकलिओयनेरइय	२१९४
रयणी	५८५-५८९	रासीजुम्मतेओयनेरइय	२१९२
रयणी (मध्यमग्राममूर्च्छना)	१०३५	रासीजुम्मदावरजुम्मनेरइय	२१९३
रयणी (षड्जग्राममूर्च्छना)	१०३५	रिभिय (नाट्यप्रकार)	९९६
रस	४३, ५७-६२, ६४-८५, ८९, ९२, ९७, ११४, २३०१, २३४६, २४००	रिसभ (स्वरभेद)	१०३३, १०३४
रसकरण	२४००	रिसभनारायसंघयण	६०३
रसचरिम	२३४९	रिसि	४
रसज (योनिग्रह)	३७६, १४१५	रूक्ख	१८५-१८७
रसणाम (कम्म)	१५००, १५०२, १५०५	रूक्खजोणिय	५२४, ५२५, ५२९
रसणेदियपच्चक्ख	९१३	रूक्खमूल	१९९
रसनिंदियलद्धिअक्खर	८२०	रूढ (परमाहम्मियदेवनाम)	१९१७, १९५४
रसनिव्वत्ती	२८९, २५००	रूढ (पाणवहसरूव)	१३५२, १३६८
रसपरिणय (वीससापरिणयपोग्गल)	२४७७, २४८५	रूयय (खरवायरपुढविकाइय)	१८१
रसपरिणाम	१२५, १२७, २४०१	रूहिरवुट्टि (पावसुय)	९०९
रसमाणप्पमाण	१०५४	रूव	२९५, २३०१
रसमंत	४७९, ४९४	रूवपरियारग	१४५७-१४५९
रसविण्णाणावरण (णाणावरणिज्जकम्मस्सअणुभावपगार)	१६४४	रूवपरियारणा	१४५७
रसावरण (णाणावरणिज्जकम्मस्सअणुभावपगार)	१६४४	रूवमय	१४६८
रसिय (भोजनपरिणाम)	५३६	रूवविसिट्टिया (उच्चागोयकम्म)	१५०३
रसिंदियविसय (पोग्गलपरिणाम)	२४९७	रूवविसिट्टिया (उच्चागोयकम्मस्सअणुभावपगार)	१६४८
रसेंदियवल	२६०५	रूवसच्चा (पज्जत्तियासच्चाभासा)	७१२
रसेंदियवसट्ट	१५४६	रूवसंपण्ण	१८१६-१८२०, १८३८, १८३९, १८५२, १८५७-१८६१, १८६८
रह	२८३	रूवसंपन्न	१८५३-१८५५, १८६८
रहवर (पसत्थसरीरलक्खण)	१४१३, १८९०	रूविअजीवदब्ब	२३७१
रहस्स (अबंभपज्जवणाम)	१४००	रूविअजीवपज्जव	८७
रहस्स (सद्धभेय)	२५५३	रूविअजीवपण्णवणा	२३७२, २३९१

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
रूवी (अजीवद्व)	२९, ३०, ४३, ६५४	लिंग	१०८९
रूवीअजीवपज्जव	८७, ८८, ११७	लिंगकसायकुसील	१०९१
रूवीजीव (विभंगणभेद)	९४१, ९४४	लिंगपडिसेवणाकुसील	१०९१
रोग (परीसह)	१५०७	लिंगपुलाय	१०९०
रोद (काव्यरस)	१०३६	लिंगाजीव	२५९६
रोद (कामभेय)	१४६१	लुक्ख (सद्वभेय)	२५५३
रोम	१४३, १४८	लुक्खफासणाम (कम्म)	१५००
रोमज्जाम	१४८	लुक्खफासपरिणाम	१२७, २४०२
रोरूय (अहेसत्तमापुढविमहाणरग)	१७१९, २०३८	लुक्खबबंधणपरिणाम	१२६
रोविंदय (गीतप्रकार)	९९६	लुंपण (पाणवहपज्जवणाम)	१३५३
रोस (मोहणिज्जकम्मणाम)	१४८५	लुंपणा (अदिण्णादाणपज्जवणाम)	१३८०
रोस	२४२९	लूसय (हेउ)	९९१
रोह (अणगार)	१३२	लूहचरग	१३१६
रंगण (जीवत्थिकायनाम)	३९	लूहाहारा	१३१६
		लेण	२८२
		लयणपुण्ण	२६०२
लक्खण	५१	लेणा	२८२
लक्खण (पावसुय)	९०७	लेसणाबंध	२५५७
लक्खण (पावसुयपसंग)	९१०	लेसणि (पावसुय)	९०९
लगंडसाइण	१३१७	लेसागई	७६८, ७७०
लडुदंत (अंतरदीवय)	२१७	लेस्सा	१४९, ३५८, १०८९, ११५६, ११६६-११७५, १५१८, १७३१, १७३४, २२०१, २३०४, २२१३, २२१५, २२२९, २२३२, २२४०, २२४१, २२४४, २२४६, २२५१, २२५४, २२५७, २२६२, २२६४, २२७७
लत्तियासद (नोभूसणसद्वभेय)	२५५३	लेस्साकरण	११६७
लद्धिअक्खर (अक्षरश्रुतभेद)	८२०	लेस्सागई	११८६, ११८७
लद्धिवीरिय	२३७, २३८	लेस्साणुवायगई	७६८, ७७०
लद्धी	९६३	लेस्सानिच्चत्ती	११६७
लद्धि	१५०	लेस्सापरिणाम	१२०-१२५
लया	१८५, १८८	लोइय (ज्ञायकशरीरभव्यशरीरव्यतिरिक्तद्रव्यायभेद)	१०७२
ललियगय (सरीरलक्खण)	१८९०	लोइयभावसुय (नोआगमभावश्रुत)	९०४
लव	१२९	लोउत्तरियभावसुय (नोआगमभावसुय)	९०४
लवसत्तमदेव	१९६१	लोग	४६, १४३, १४४, ८२७, २३६७
लहुफासपरिणाम	२४०२	लोगदव्व	४१
लहुय	३१, ४१, १०९, २८७, ३८०, ५४३, ७८२, ७९२, ११५८, १४८१	लोगप्पमाणमेत्त	४१-४३
लाघव	१४९	लोगपालदेव	६२६
लाढ (जनवय)	२१९	लोगबिंदुसार (पूर्व)	८७२, ८७३
लाभमय	१४६८	लोगमज्जावसिय (अभिनयप्रकार)	९९६
लाभलद्धी	९६३, ९६४	लोगसण्णा	३८३
लाभविसिद्धिया (उच्चागोयकम्म)	१५०३	लोगागास	४३
लाभविसिद्धिया (उच्चागोयकम्मस्सअणुभावपगार)	१६४८	लोगागासपएस	३१
लाभंतराइय (कम्म)	१५०३	लोगालोग	८२८, ८३१
लाभंतराय	१६६, १५५४	लोगावाई	१४२
लाभंतराय (अंतराइयकम्मस्सअणुभावपगार)	१६४८	लोगुत्तरीय (ज्ञायकशरीरभव्यशरीरव्यतिरिक्तद्रव्यायभेद)	१०७२
लाभासंसप्पओग	२६०५	लोगंतियदेव	१९११, १९४४
लालप्पणता	२४२९	लोभ	५५९, १२७२, १२७३, १२८६, १४६४, २४२९, २५८६
लालप्पणपत्थणा (अदिण्णादाणपज्जवणाम)	१३८१	लोभ (मोहणिज्जकम्मणाम)	१४८५
लावगलक्खण (पावसुय)	९०७		
लिक्ख	९१७		
लित्त	४७		

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
लोभकसाई	१२२, १२४, १५९, ५२०, १४७१, १५१६, १५२६, २०३४, २०३५	वइदंड	७४७
लोभकसाय	१४६३, १४६९, २२०४	वइपओग	७५०
लोभकसायकरण	१४६८	वइपणिहाण	७४५, ७४७
लोभकसायनिव्वत्ति	१४६९	वइप्पओगपरिणय (पोग्गल)	२४७८, २४७९, २४८६, २४८८, २४८९
लोभकसायपरिणाम	१२०	वइप्पयोग	१६५२, १६५३
लोभकसायभाव	३६०	वइपुण्ण	२६०२
लोभकसायी	१३४२, १३४४, १४७२, १५१७, १७५३, २०३९, २३५१	वइपोग्गलपरियट्ट	२५०५, २५०८, २५१०
लोभणिसिया (पज्जत्तियामोसाभासा)	७१२	वइपोग्गलपरियट्टनिव्वत्तणाकाल	२५१०
लोभवत्तिया (किरियाठाण)	१२८९, १२९६	वइमीसापरिणय (पोग्गल)	२४८४
लोभवसट्ट	१५४६	वइरोयण (लोगंतियविमाणनाम)	१९११
लोभविवेग	२५८६	वइरोसभणारायसंघयण	१६८, ६०३, ९४८
लोभसण्णा	३८३	वइरोसभणारायसंघयणणाम (कम्म)	१५०१, १६२४
लोभसमुग्घाय	२३३३-२३३६	वइरोसभनारायसंघयणी	२२१३, २२१८, २२२९
लोभसंजलण	१६२०, १६३५	वइसमिय	१३१४
लोभोवउत्त	२७१-२७८	वइसुप्पणिहाण	७४६
लोमपक्खी	२१४	वइसुहया (सातावेदनीयकर्मानुभावप्रकार)	१६४५
लोमाहार	५०२, ५१४	वइसंकिलेस	१६८९
लोय	४, १८, २९, ४०, १५१, १०२७	वक्कयं	९०३
लोयग्ग	१६७	वग्गणा	१६३, १६४, १७६, १७७, २५७-२६०, ११६६, २३९९, २४००
लोयप्पमाण	४०	वग्गमूल	५६६, ५९६, ५७०, ५७१
लोयफुड	४०	वग्गमुह (अंतरदीवय)	२१७
लोयमेत्त	४०	वच्छ (जनवय)	२१९
लोयाग्गस	४०	वच्छ (मत्स्य) जणवय	२१९
लोयालोयप्पमाणमेत्त	४२	वज्ज	१८२९, १८३०
लोलिक्क (अदिण्णादाणपज्जवणाम)	१३८०	वज्ज (पसत्थसरीरलक्खण)	१४१३
लोहकसाई	९७२, १४७१, २०३४, २०३५	वज्ज (पाणवहपज्जवणाम)	१३५३
लोहप्पा (परिग्गहपज्जवणाम)	१४१८	वज्ज (वाद्य)	९९६
लोहवत्तिया (पेज्जवत्तिया किरिया)	१२३७	वट्ट	१२६
लोहियवण्णणाम (कम्म)	१६२६	वट्ट (संठाण)	२४३५-२४४१, २४४५, २५५४, २६००
लोहियवण्णपरिणाम	१२७, २४०२	वट्टसंठाणपरिणाम	१२६
लंतय (देविंदनाम)	१९११	वट्टगलक्खण (पावसुय)	९०७
व		वट्टमाणय (खओवसभियओहिनाणपच्चवम्ब)	९१४, ९१६, ९२४
वइअगुत्ती (अशुभवचनप्रवृत्ति)	७४७	वट्टइरयणत्त	१३३६
वइअसंकिलेस	१६८९	वण	१३०, २८२
वइकरण	२८९, ७३८, १६७२, १६७३	वण (न्नण)	१८७३, १८७४
वइगुत्ती	७४७	वणकर	१८३३
वइजोग	३७, ३८, २५४, २७६, ७३६, ७३८, १२६८, १५१९	वणपरिमासी	१८३३
वइजोगनिव्वत्ती	७३८	वणफइकाइय	२४९, २९८, ३०१, ५१३, ५६८, ६६२, ६६७, ६६९, ७७६, ७७८, ७८६, ७९१, १२६३, १३२८, १३३५
वइजोगपरिणाम	१२०	वणफइकाल	१४३१
वइजोगी	१२२-१२४, १५९, २७६, ५२१, ७४४, ९४८	वणफइजीव	३१७
९७२, ११०७, ११३७, ११३८, १५१६, १५१७, १७३१, १७३५, १७५१, २०३१, २०३३, २०३४, २१६८, २१७८, २१८१, २२०४, २२४०- २२४६, २२४७, २३०२, २३४०, २३४१, २३४२, २४३३		वणराई	२८२
वइजोय	२३०२, २३४०-२३४२, २४३३	वणसारक्खी	१८३३
वइदुप्पणिहाण	७४६	वणसंड	१८३४
		वणसंरोही	१८३३

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
वणस्सइ	३७०, १३२८, १४२६	वरायंस (पसत्थसरीरलक्खण)	१४१३
वणस्सइकाइय	१०, ५२, ५९, ७२, १२३, १३१, १४५, १६०, १६२, १७५, १७७, १७९, १८५, १९९, २५५, २७८, २९५, २९९, ३०५, ३०६, ३१७, ३१८, ३२६, ३४३, ३६६, ३७३, ४०६, ४८५, ५१८, ५६३, ५७२, ६९७, ७०८, ७४६, ७५१, ७५४, ७८८, ९६०, ९६२, ११६८, ११९४, ११९५, १२१२, १२६२, १२७०, १३२३, १३२४, १३३१, १३३३, १५२४, १५२७, १५४९, १५९५, १६०६, १६५३, १६७६, १६८२, १७२६-१७२८, १७३४, १७३७-१७४१, १७४३-१७४७, १९९४, १९९७, २००५, २००९, २०११, २०२१, २०४८, २०५०, २०५१, २०५३, २०५५, २०७१, २१२५, २१४८, २१४९, २२४५, २२५९, २२७९, २३००, २३१३, २३१४, २३२०, २३३०	वरुण (लोगंतियदेवनाम)	१९११
वणस्सइकाइयएगिदियजीवनिव्वत्ती	१५१	वल्लय	२४२९
वणस्सइकाइयओगाहणा	५७६	वल्लय (मुसावायपज्जवणाम)	१३६९
वणस्सइकाइयनिव्वत्तिय (पोग्गल)	१५११	वल्लय (मोहणिज्जकम्मणाम)	१४८५
वणस्सइकाल	३०३-३०७, ३६८, ५७४, ७३१, ७४४, ७८३, १४३६-१४३९	वल्लय (वणस्सइभेय)	१३०, १८५, १९०
वणस्सइजीव	१७५४	वल्लयमरण	२१४०, २१४३
वणस्सइजीवसरीर	१४७	वल्लिपलंबकोरव	१८३८
वण्ण	१४, ४१, ९६, २३४६, २४००	वल्ली (वणस्सई)	१८५, १८८, १८९
वण्ण (वर्णवाद)	१४९२	ववहार (नयभेद)	१०८०
वण्णकरण	२४००	ववहारसच्चा (पज्जत्तियासच्चाभासा)	७१२
वण्णचरिम	२३४८	वसट्टमरण	२१४०, २१४३
वण्णणाम (कम्म)	१५००, १५०५, १५०६	वह (परीसह)	१५०७
वण्णनिव्वत्ती	२८८, २४९९	वहण (पाणवहपज्जवणाम)	१३५३
वण्णपरिणय	२४७७, २४८५	वाइय (वाही)	२५९३
वण्णपरिणाम	१२५, १२७, २४०१	वाई (णेउणियपुरिसपगार)	१८८३
वण्णमंत	४३, ४९४	वाउ	१२७०, १३२३, १३२७, १३२८, १५९५, १६७६
वण्णमंत (देवआहार)	४७९	वाउकाइय	१०, ५२, ५८, १४५, १६०, १६२, १७७, १७९, २९९, ३०५, ३०६, ३१७, ३२६, ३४४, ४०४, ४८४, ४८५, ५६२, ७०८, १४२७, १५२४, १६०६, १७२६, १७३०, १७३४, १७३७-१७३९, २०११, २०२१, २०६९, २०७०, २१४७, २१४९, २४३२
वण्णी (लोगंतियदेवनाम)	१९११	वाउकाइयनिव्वत्तिय (पोग्गल)	१५११
वत्त (गीतगुण)	१०३६	वाउक्काइय	१८४, २७८, २९२, २९७, ३०१, ३०९, ६७१, ७५४, ११९६, १२१२, १२६३, १३२९, १५२७, १७२८, २२४५, २२५९, २३०९, २३२४, २३३०
वत्तणा	१४	वाउजीव	१७५४
वत्तमाणुपय (सूत्रभेद)	८७२	वाऊ	१२३, ३७०, ११९४, १४२६, १९९७
वत्तव्वया (उवक्कमभेद)	१००१, १०६२	वाणमंतर	१२, ५२, ६१, ८७, १२५, १४५, १७७, १७८, २३०, २३१, २३४, २३६, २३८, २४०, २४१, २४६, २६२, २७०, २७९, २८३, २८५, २८७, २९१, २९५, २९६, ३११, ३६६, ३७१, ३७२, ३७४, ४९२, ५०३, ५१७, ५६३, ५७१, ६०४, ६३०, ६३६, ६६५, ६७१, ६९९, ७४७, ७६२, ७७७, ७७९, ७९१, ९१९-९२४, ९५८, ९६१, ९८९, १३२४, १३२८-१३३०, १३३५, १३३६, १३४३, १३४५, १४२६, १५१८-१५२०, १५२५, १५५०, १५६२, १५९६, १५९८, १६०८, १६५७, १६७१, १६७२, १६८७, १६९७, १९४०, १९४३, १९६४, १९६७, २००९, २०१२, २०२४, २०२६, २०४०, २०४७, २०७२, २११२, २१९२, २२८५, २३१७, २३३२, २४३३, २४९६
वत्थ	१४६५	वाणमंतरदेव	१०८७, ११६९, ११७४, ११७५, ११८३, ११८४, ११९४, ११९६, १२१८, १२२०, १२३८, १२४३, १२४६, १२६३, १२६४, २२५३, २२५७, २२७४-२२७६
वत्थपुण्ण	२६०२	वाणमंतरदेवपवेसणय	२१०६
वत्थुदोस (वाददोस)	९९२	वाणमंतरदेवपंचिदियपओगपरिणय (पोग्गल)	२४६६
वत्थुविण्णास (सचित्तदव्वोवक्कम)	९९९	वाणमंतरदेवाउय	१६०२, १६०४
वत्थु	८७३, ८७४, ८७६	वाणियगाम (नगरनाम)	१९१२
वप्पिण	२८२	वातखंध	१३०
वय (व्रत)	१३२६	वामण (संठाण)	६०१, ६६४, २२१३
वयजोग	१५१९		
वयजोगी	२५२, ३६२, ७३७, ७३८, ७४३, १५५८		
वयण (सुयपरियायसइ)	९०५		
वयणविकप्प	२६०१		
वयणविभत्ती	१०३८		
वरण (अणवय)	२१९		
वरभवण (सरीरलक्खण)	१८९०		

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
वामणसंठाणणाम (कम्म)	१५०२	विज्जुदंत (अंतरदीवय)	२१७
वामलोकवाइ	१३७०, १३७१	विज्जुमुह (अंतरदीवय)	२१७
वामावत्त	१८३४, १८४२	विज्जुयाइत्ता	१८७५, १८७६
वायमंडलिया	१८७८	विजोयावइत्ता	१८५१, १८५२
वायय	१०२६	विणास (पाणवहपज्जवणाम)	१३५३
वायसपरिमंडल (पावसुय)	९०८	विणिच्छिय	२५९१
वायुभूर्ई (गणधर)	६२६, ६२८, ६२९, ६३३, ६३५	विण्णाण (अवायनाम)	८१५
वालय	९०३	विण्णू (जीवत्थिकायनाम)	३९
वालुओदगसमाणभाव	१४६६	वितत (आउज्जसदभेय)	२५५३
वालुओदय	१४६६	विततपक्खी	२१५
वालुयराई	१४६४	विदलकड	१८७१
वालुयापुढवी	१८०, ४०२	विदेह (जणवय)	२१९
वावत्ति (अवंभपज्जवणाम)	१४००	विदेह (इब्भजाइ)	२२०
वावन्नसोय	२११७	विदेसगरहणिज्ज (मुसावायपज्जवणाम)	१३६९
वावहारियनय	२४९८, २४९९	विन्नय (पुत्तपगार)	१८८३
वावि (पसन्थसरीरलक्खण)	१४१३, १८९०	विप्पजहणसेणियापरिकम्म	८७०
वाविद्धसोय	२११७	विप्परिणामणोवक्कम	१५४७
वावी	१३०, २८२	विप्पलाव (वयणविकप्प)	२६०१
वाम	१३०	विब्भम (अवंभपज्जवणाम)	१४००
वासधरपव्वय	१३०	विब्भेल (सन्निवेसनाम)	१९१४
वासपुहुत्त	२२२५-२२२७	विभत्तिभाव	१४८१
वासित्ता	१८७५, १८७६	विभाग (पज्जवलक्खण)	५१
वासुदेव (इडिडपत्तारिय)	४, २१९	विभागनिष्फण (दव्वपमाण)	१०५३, १०५७
वासुदेवगंडिया	८७५	विभंगणान	९४०, ९४१, ९४३, ९४७, १५१९
वासुदेवत्त	१३३६	विभंगणानपज्जव	५५
वाह (धान्यमानप्रमाणभेद)	१०५४	विभंगणानपरिणाम	१२१
वाही (व्याधि)	२५९३	विभंगणानसागासपासणया	७८५
विउलमई	९२५, ९७४, ९७५	विभंगणानसागासरोवओग	७७४, ७७५
विकहा	२५९४, २६०१	विभंगणानी	८०, ८६, १२२, १६१, ३६१, ५२१, ९५६, ९७६, ९७९, १५५७
विकहाणुजोग (पावसुयपसंग)	९१०	विभंगनाण	२३०३, २४३३
विक्खेव (अदिण्णादाणपज्जवणाम)	१३८१	विभंगनाणणिव्वत्ती	९४४
विक्खंभसूर्ई	५६६, ५६९, ५७१	विभंगनाणपज्जव	३८, १४१, ९८०, ९८१
विगयजीवकलेवर	२१६	विभंगना (णा)णलद्धी	९६४, ९८३, १०२६
विगयमिस्सिया (अपज्जत्तियासच्चासोसाभासा)	७१२	विभंगनाणसागासरोवउत्त	९७१
विगल्लिदिय	१७८, २७९, ३५८, ५१६, ५१९, ५२१, ७२५, १३३०, १६५३, १६५५, १६७०, १६७३, २३३३, २३५१	विभंगनाणी	१२३, ९७१, ९७७, १३४२, १३४४, १५१५, १५१७, १६०८, २०३०, २०३२, २०३३, २३५२
विगल्लिदियजाइणाम (कम्म)	१५०५	विमण (अवंभपज्जवणाम)	१४००
विगुव्वण	२११६	विमाणोववन्नग/वण्णग	१५३६, १९१८
विग्गह	१३०	विमुह (आगासत्थिकायनाम)	३९
विग्गह (अवंभपज्जवणाम)	१४००	वियई	१९७५
विग्गहगइसमावन्नग	२४८, २९२-२९४, ५७२	वियच्चा	२५८५
विग्गहगइसमावन्नय	२१२४	वियडजोणिय	३७४
विघाय (अवंभपज्जवणाम)	१४००	वियडाजोणी	३७३
विजयचरिय (सूत्रभेद)	७८१	वियतपक्खी	२१४
विज्जाणुजोग (पावसुयपसंग)	९१०	वियत्थि	९१७
विज्जाणुप्पवाय (पूर्व)	८७२, ८७३	वियइ (आगासत्थिकायनाम)	३९
विज्जाहर	२१९, १८८३		

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
वियय (वाद्य)	९९६	वीरासणिय	१३१७
वियावत्त (सूत्रभेद)	८७१	वीरिय	१४, १४१, २३७
विरइ	१३३४	वीरिय (पूर्व)	८७२
विरय	१७५२, २१६८, २१८२, २१८७	वीरियअंतराय	१५५४
विरयाविरय	१३३४, १७५२, २१६८, २१८२, २१८७	वीरियबल	२६०५
विरयाविरय (जीवदुग्गण)	१६६२	वीरियलब्धी	९६३, ९८३, १०२६, २११८
विरसाहारा	१३१६	वीरियाया	२३०१, २३०४, २३०५
विराली (सोउजणपगार)	९९३	वीरियायार	८२५
विराहणा (अवंभपज्जवणाम)	१४००	वीरियंतराय	१६६
विराहय	१९६१	वीरियंतराय (अंतरायकम्मस्सअणुभावपगार)	१६४८
विराहियसंजम	२०६३	वीरियंतराइय (कम्म)	१५०३
विराहियसंजमासंजम	२०६३, २०६४	वीससा	१६
विलपंतिया	२८२	वीससापरिणय (पोग्गल)	२४६३, २४७७, २४७८, २४८५, २४८७-२४९०
विलोवम (तिर्यचआहार)	४७८	वीससाबंध	२५५५, २५५६
विवक्ख (मुसावायपज्जवणाम)	१३६९	वुग्गहपट्ट	९९०
विवर (आगासत्थिकायणाम)	३९	वुच्छित्तिणयट्टया	८२३
विवाय (मोहणिज्जकम्मणाम)	१४८५	वुट्टिकाय	१९४२, १९४३
विसकुंभ	१८४३	वेअणिज्ज (कम्म)	१५६५, १५६६
विसपिहाण	१८४२, १८४३	वेइया	१३०
विसभक्खण (बालमरण)	२१४४	वेउव्विय	२५४, २७४, ५४३, ५४५, ५६१, ५६२, ५७०, ५७३
विसम (आगासत्थिकायणाम)	३९	वेउव्विय (कायभेद)	७४१
विसमाउयविसमोववन्नग (जीवपगार)	१५५३	वेउव्वियपोग्गलपरियट्ट	२५०५-२५०८, २५१०
विसमाउयसमोववन्नग (जीवपगार)	१५५३	वेउव्वियपोग्गलपरियट्टनिव्वत्तणाकाल	२५११
विसमोववण्णग	२६५	वेउव्वियमीसगसरीरकायप्पओग	७५०-७५२
विसल्लकरणि (पावसुय)	९०९	वेउव्वियमीसगसरीरकायप्पओगी	७५३, ७५४
विसिट्ट (वेविदनाम)	१९१०	वेउव्वियमीसय (कायभेद)	७४१
विसुज्जमाणय (सुहुमसंपरायसंजय)	११२१	वेउव्वियमीसगसरीरकायजोग	७३६, २३४०
विसुज्जमाणयसुहुमसंपरायचरित्तारिय	२२९	वेउव्वियमीसासरीरकायप्पओगपरिणय (पोग्गल)	२४७९, २४८३
विसुद्धलेस्स	१२०२-१२०५	वेउव्वियलब्धी	९८३, २११८
विसंवादणाजोग (मोसोप्पत्तिकरण)	७३७	वेउव्वियसमुग्घाय	४८५, २०६९, २११८, २३०८-२३११, २३१७, २३२३, २३२४, २३२८, २३२९, २३३१-२३३३
विस्संदइ	१८४५, १८४६	वेउव्वियसरीर	२४४, ५४३, ५४४, ५४९, ५६१, ५६५-५७१, ५७४, ५७५, ५९३, ५९७, ५९८, १२६७-१२६९, १७३०, २५७७-२५७९
विह (आगासत्थिकायणाम)	३९	वेउव्वियसरीरकायजोग	२३४०
विहणिज्ज (भोजनपरिणाम)	५३६	वेउव्वियसरीरकायजोय	७३६
विहाणमग्गण	४९४	वेउव्वियसरीरकायप्पओग	७५१, ७५२
विहाणादेस	२१५१-२१५४, २४४५-२४४७, २५४३-२५४७	वेउव्वियसरीरकायप्पओगपरिणय (पोग्गल)	२४७९, २४८२
विहायगइणाम (कम्म)	१५००, १५०३	वेउव्वियसरीरकायप्पओगी	७५४
विहायगई	७६२, ७६८, ७७१	वेउव्वियसरीरप्पओगबंध	२५५९, २५६४, २५६७
वीचिदव्व	४८९	वेउव्वियसरीरणाम (कम्म)	१५०६, १६२३, १६३६, १६४०
वीमंसा	८१५, ९०६	वेउव्वियसरीरी	१६०, ५२२, ५७४, ५७५
वीयराग	१०९३, ११२३	वेउव्वियसरीरंगोवंगणाम (कम्म)	१५०१, १५०६
वीयरागदंसणारिय	२२१, २२४	वेढ	८२५, ८३०
वीयरागसंजय	२६९, ११८२	वेढिम (मालाप्रकार)	९९६
वीयरायचरित्तारिय	२२४, २२६, २२८	वेणइयवाइ	८२८, १२९७
वीयी (आगासत्थिकायणाम)	३९		
वीयीपंथ	१२७१, १२७२		
वीर (काव्यरस)	१०३९		

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
वेणइयवाई	१३४०-१३४३, १३४५, १३४६, १६०२-१६०९	वेयणासमुग्धाय	४८१, ४८३, ४८५, १११७, ११४८, १७३३,
वेणइया (लिबी)	२२१	१७५६, २०६७, २०६९, २२०५, २२८२, २३०८-२३११, २३१३,	
वेणइया (असुयणिस्सियणाणभेद)	८१२, ८१३	२३१५, २३२१, २३२२, २३२८-२३३४.	
वेणइया	२४३०	वेयणिज्जं (कम्म)	१२७१, १४८२-१४८४, १४९५, १४९८,
वेणुदालि (देविंदनाम)	१९१०	१४९९, १५०७, १५२१, १५२६, १५५०, १५५१, १५५५-१५५८,	
वेणुदेव (देविंदनाम)	१९१०	१५६४, १५६५, १५७१, १५७२, १६५०, १६५१, २३३७, २३४२	
वेद	१०८९, १५१७, २२०१, २२१४, २२३०	वेयरणी (परमाहम्मियदेवनाम)	१९१७, १९५४
वेदग (इब्बजाइ)	२२०	वेयारणिया (किरिया)	१२३६, १२४९
वेदणिज्ज (कम्म)	१४८१	वेयालि (पावसुय)	९०९
वेदना/वेदणा	२२०१, २२३०, २२४०, २२५५	वेयावच्च	१४९३, १८३२
वेदपुरिस (पुरिसपगार)	१७७४	वेर (अवभपज्जवणाम)	१४००
वेमाणिणी	१३२४	वेलणय (काव्यरस)	१०३९
वेमाणिय	१२, ५२, ६१, ८७, १२५, १३०, १४५, १७७-१७९,	वेल्ला	१३०
	२३०-२४३, २४६, २५७, २६०, २६२, २७०, २७१, २७९, २८३-२९१,	वेलंब (देविंदनाम)	१९११
	२९५, २९६, ३५६-३६४, ३६६, ३७१, ३७२-३७४, ३८१, ३८३, ४८७,	वेसाणिय (अंतरदीवय)	२१७
	४८९-४९४, ५०३, ५१४-५२०, ५६३, ५७२, ६०४, ६३६, ६६०, ६६५,	वेहाणसमरण	२१४०, २१४४
	६६८, ६७०, ६९८, ६९९, ७३०, ७३८, ७४६, ७४७, ७५२, ७६२, ७६३, ७७७,	वोच्छित्तिणयट्टया	२४७
	७७९, ७८७, ७९१, ७९२, ८१०, ९१९, ९२०, ९२४, ९५८, ९६१, ९९०,	वोम (आगासत्थिकायनाम)	३९
	१०८७, ११६७, ११६९, ११८३, ११८४, ११९०, ११९६, ११९९,	वोयडा (अपज्जत्तियाअसच्चासोसाभासा)	७१३, ७१९
	१२१८, १२१९, १२३८, १२४०-१२४४, १२४९-१२५१, १२६३-१२६७,	वोरमण (पाणवहपज्जवणाम)	१३५३
	१२७०, १२७१, १२८५-१२८८, १३२२, १३२३, १३२५, १३२७-१३३०,	वोलट्टमाण	१३३
	१३३६, १३४१, १३४३, १३४५, १३४६, १४२५, १४२६, १४६३,	वोसट्टमाण	१३३
	१४६७, १४६९, १४८२, १४८९-१४९६, १५१३, १५१८-१५२८,	वंक	१८०३, १८०४, १८३६, १८३७, १८४६
	१५३१, १५३४, १५४३-१५४५, १५४८-१५५३, १५६२-१५७२,	वंकगई	७६८, ७७१
	१५८१, १५८४, १५८७, १५९०-१५९३, १५९६, १६०८-१६१३,	वंकदिट्ठी	१८०३
	१६५१, १६५३, १६५७, १६६९-१६७२, १६७४, १६७६, १६८४,	वंकपण्ण	१८०३
	१६८५, १६८९-१६९३, १६९७, १९४०, १९४३, १९६४-१९६७,	वंकपरकम्म	१८०४
	२००७, २००८, २०१६-२०२०, २०२४-२०२७, २०४४-२०४८,	वंकपरिणय	१८३६, १८३७
	२०५०, २०५१, २०५३, २०५५, २१०७-२११०, २११२, २१२४,	वंकमण	१८०२, १८०३
	२१४८-२१५४, २१९२-२१९४, २१९६, २३००, २३०९, २३१२-	वंकरूव	१८३७
	२३२४, २३२८, २३३२-२३३६, २३४६-२३५०, २४३३, २४९६,	वंकववहार	१८०४
	२४९९, २५००, २५०५-२५०९, २५१२	वंकसीलाचार	१८०३, १८०४
वेमाणियदेव	२२५३, २२५७, २२७६, २२८२, २२९५	वंकसंकप्प	१८०३
वेमाणियदेवखेतोववायगई	७६४	वंग (जनवय)	२१९
वेमाणियदेवपवेसणय	२१०५, २१०६	वंचणया (तिरिक्खजोणियाउबंधहेउ)	१५८५
वेमाणियदेवपंचिंदियपओगपरिणय (पोग्गल)	२४६६-२४६८	वंचणया (मोहणिज्जकम्मणाम)	१४८५
वेमाणियदेवाउय	१५८८, १६०२-१६०४	वंचणा (मुसावायपज्जवनाम)	१३६९
वेमाणियावास	१३०	वंजण (पावसुय)	९०७, ९१०
वेमाणियदेविस्थी	१७१	वंजणक्खर (अक्षरश्रुतभेद)	८२०
वेय	१४२५	वंजणोग्गह	६६६-६६८, ८१४, ८१७
वेय (वेदन)	१०८९	वंत	१४३, २१६
वेयकरण	१४२६	वंसय (हेऊ)	९९१
वेयपरिणाम	११९-१२४	वंसीपत्ता (मनुष्ययोनि)	३७४
वेयण	१३१३	वंसीमूलकेतणय	१४६५
वेयणा	४, १२८५, १६६८-१६७१, १६९१	वंसीमूलकेतणासमाणामाया	१४६५
वेयणा (आउभेयकारण)	१६१६		

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
स		सच्चमणनिव्वत्ती	७४१
सइंदिय	१५७, १७८, ६८६-६८८, ६९०, ९६०, ९६३, ९७२, १७५४, २१२०, २१६८, २१८२,	सच्चमणप्पओग	७५०, ७५२
सई (आभिणिबोहियनाणपज्जव)	८११	सच्चमणप्पओगगई	७६२
सकसाई	१५७, ३१७, ५२०, ९४९, ९५३, ९७२, १४७१, १५१६, १५२६	सच्चमणप्पओगपरिणय (पोग्गल)	२४७९, २४८६, २४८८
सकसायभाव	३६०	सच्चमणप्पओगी	७५३, ७५४
सकसायी	११०८, ११३८, ११३९, १३४२, १३४४, १४७२, १५१७, २३५१	सच्चमणमीसापरिणय (पोग्गल)	२४८४
सकाइय	१५७, २९७, ३४३, ३४७, ९६०, ९६१, ९७२	सच्चरूव	१८०५
सकाइयअपज्जत्तय	२९८, ३४४, ३४७	सच्चवइजोग	२३४१
सक (देविंदनाम)	१९११	सच्चवइजोय	७३६
सकरप्पभापुढविनेरइयप्पवेसणग	२१०१	सच्चवइप्पओग	७५०
सकरापुढवी	१८०	सच्चवइप्पओगपरिणय (पोग्गल)	२४७९
सकार	२८३	सच्चववहार	१६०६, १६०७
सकारपुरकार (परीसह)	१५०८	सच्चसीलाचार	१८०६
सकारासंसप्पओग	२६०५	सच्चसंकप्प	१८०५, १८०६
सक्कुलिकण (अंतरदीवय)	२१७	सच्चा (पज्जत्तियाभासा)	८११
सगड	२८३	सच्चामोस (भासाजात)	७१२, ७१३, ७१६
सगल	४४	सच्चामोस (मणपगार)	७३९
सगकामय	२११९	सच्चामोसभासग	७३१
सगकखिय	२११९	सच्चामोसभासाकरण	७२९
सगपिवासिय	२११९	सच्चामोसभासानिव्वत्ती	७२९
मचित्त	६५५, ७४०, ७४२	सच्चामोसमणजोग	२३४१
मचित्त (उवही)	२८८	सच्चामोसमणजोय	७३६
मचित्त (जोणि)	३७२	सच्चामोसमणप्पओग	७५०, ७५२
मचित्तजोणिय	३७३	सच्चामोसमणप्पओगपरिणय (पोग्गल)	२४७८, २४७९, २४८६, २४८८
मचित्तदव्वखंध	२५५१	सच्चामोसमणमीसापरिणय (पोग्गल)	२४८४
मचित्तदव्वोवक्कम	९९९	सच्चामोसवइजोग	२३४१
सच्च	४	सच्चामोसवइजोय	७३६
सच्च (भासाजात)	७१३, ७१७	सच्चामोसवइप्पओग	७५०
सच्च (मणपगार)	७३९	सच्चामोसा (अपज्जत्तियाभासा)	७१२
सच्च (पुरिसपगार)	१८०५-१८०७	सच्चोवाय	२०६५
सच्चदिट्ठी	१८०६	सजोगिकेवलिखीणकसायवीयरायचरित्तारिय	२२७
सच्चपण्ण	१८०६	सजोगिकेवलिखीणकसायवीयरायदंसणारिय	२२३, २२४
सच्चपरक्कम	१८०७	सजोगिभवत्थकेवलनाण	९२८, ९२९
सच्चपरिणय	१८०५	सजोगिभवत्थकेवलि अणाहारग	५२७
सच्चप्पवाय (पूर्व)	८७२	सजोगी	१५७, ३१७, ३६२, ५२१, ७४३, ७४४, ९४८, ९५२, ९७२, ११०८, ११३८, ११३९, १३४२, १३४४, १५१६, १५१७
सच्चभासग	७३१	सजोगीकेवली (जीवट्टाण)	१६६३
सच्चभासाकरण	७२९	सजोगीभाव	३६२
सच्चभासानिव्वत्ती	७२९	सज्ज (स्वरभेद)	१०३३
सच्चमण	१८०५	सज्जगाम (स्वरग्रामप्रकार)	१०३४
सच्चमणजोग	२३४१	सट्टाण	२४, २९, ६५, ६६-७५, ७८, ७९, ८०, ८४-८७, ९६, ९८, १०५-१११
सच्चमणजोय	७३६	सढ (मुसावायपज्जवणाम)	१३६८

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
सर्गकुमार (चक्रवर्ती)	१३२२	सभासग	१५७
सर्गकुमार (देविदणाम)	१९११	सभिन्न (सूत्रभेद)	८७१
सर्णकखर (अक्षरश्रुतभेद)	८२०	सम (आगासत्थिकायनाम)	३९
सर्णा	१४२, ३८०, २२०१, २२०४, २२२९, २२४०, २२४६, २२५५	सम (गीतगुण)	१०३६
सर्णा (आभिणिबोहियनाणपज्जव)	८११	सम (छंदप्रकार)	१०३७
सर्णाकरण	३८१	समचउरंस	६००, ६६४, २२१३, २२२९, २२५५
सर्णिक्काय	१२८०	समचउरंससंठाण	२६००
सर्णिपंचिंदियतिरिक्खजोणिय	२२०२, २२१२, २२२८, २२२९, २२३५, २२४९-२२५१, २२६६, २२७९, २२८५-२२८७, २२९२, २२९३, २६४, ११७७, १६७१	समचउरंससंठाण (कम्म)	१५०२, १५०६
सर्णिमणुस्स	२२२१, २२२२, २२२५, २२२६, २२३३, २२३४, २२३७, २२३८, २२५२, २२५३, २२७१, २२७२, २२८९	समचउरंससंठाणनिव्वत्ती	६०२
सर्णिवेस	१३०	समजोगी	७३९
सर्णिसुय (श्रुतज्ञानभेद)	८२०, ८२१	समण	२, ४, १५४, १२०५, १२०६, १२८१, १३०३, १३०९, १३१२, १३१३, १५८५, १५८८, १५८९
सर्णी	१५८, १७८, ३६६, ३६७, ५१६, ९६३, १२८०, १५५५, १६४१, १७५४, २०३३, २०३५, २१६८, २१८२, २१८३, २३५०	समणधम्म	९४७
सर्णीभाव	३५८	समणोवासग	१३१२, १९१३-१९१६
सर्णीभूय	४९१	समणोवासगपरियाग	१३१३
सर्णीवउत्त	१११४, ११४४	समभिरूढ (नयभेद)	१०८०
सर्णहपुढवी	१८०, ४०१	समभिरूढ (सूत्रभेद)	८७१
सत्त (जीवत्थिकायनाम)	३९	समय	३१, १२९, १४१, १५१-१५६, २८५, २८६, ४८६, ५३७, ५३८, ५७४, ७३०, ७८३, ९७७, ९८७, १०८८, १११०, १११६, १११७, ११४१, ११४६, ११४७, १४३६, १४३७, १४७२, १७०७, १७०८, २१२१, २१६९, २१७३, २१७५, २१७८, २१८०-२१८५, २१८९, २१९०, २१९३, २१९४
सत्त	१२८१, १२८४, १३१२, १३१९, १४९१, १६७५, १६८६, १७५६, २०७३, २०७४	समयखेत्त	३०, २१२७-२१२९, २१३१, २१३२
सत्ताणुकंपा	१४९१	समाजयसमोववन्नग (जीवपगार)	१५३३
सत्थोवाडण (बालमरण)	२१४४	समाण (सूत्रभेद)	८७१
सद्द	२३०१	समारंभकरण	२८९
सद्द (नयभेद)	१०८०	समारंभसच्चवमणप्पओगपरिणय (पोग्गल)	२४७८
सद्द (पोग्गलपज्जव)	२५५३, २५५४	समिया (वैमानिक इंद्रों की आभ्यन्तर परिषद् नाम)	१९३४
सद्दपरिणम	१२४, १२७	समुग्गपक्खी	२१४, २१५
सद्दपरियारग	१४५७-१४५९	समुग्घाय	१०८९, १११७, ११४७, ११४८, १७३३, १७३४, १७५६, २०६६, २०६७, २०६९, २११६, २१६९, २१७३, २१७८, २१८२, २१८७, २२०१, २२०५, २२१४, २२१५, २२२२, २२२३, २२२९, २२४०, २२४६, २२५१, २२५५, २२६२, २२८२, २३०८-२३४३
सद्दपरियारणा	१४५७	समुच्चयबंध	२५५८
सन्ता	१०८९	समुच्छेयवाई (अकिरियावाईभेद)	१३४०
सन्निपंचेदिय	१७६	समुदाणकिरिया	१२४९
सन्निवाइय (छनामभेद)	१०२२, १०२७	समुदाणचरग	१३१६
सन्निवाइय (वाही)	२५९३	समुद्द	१३०, १६८
सन्निवाइयभाव	१००८, २५९९	समुद्देस	९९७
सन्निहियपाडिहेरेय	२०६५	समुद्देसणकाल	८२६, ८२९, ८३०, ८३२, ८४४, ८५७
सन्ती	२०३०, २०३२	समोघार	१००१, १००२, १००५, १००९, १०११, १०१४, १०१६, १०६४, १०६७
सपज्जवसिय	३०, १५०	समोववण्णग	२६५
सपज्जवसिय (श्रुतज्ञानभेद)	८२०, ८२३	समोसरण	१३४०, १३४२, १३४३
सबल (परमाहम्मियदेवनाम)	१९१७, १९५४		
सब्भावसंपण्णा (आहार)	४७८		
सभा	२८२		
सभाव	१५०		

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
समोह्य	२२२९, २३२१-२३३२, २३३५, २३३६	सम्मामिच्छादिद्वी	१५८, २६५, २६८-२७०, २७५, ७९१-७९५, १५२३, १७५१, २२०४, २२१५, २२२९
सम्म	२	सम्मामिच्छादिद्वीकरण	७९२
सम्मईथावरकाय	१७२७	सम्मामिच्छादिद्वीनिव्वत्ती	७९२
सम्मईथावरकायाधिपती	१७२७	सम्मामिच्छादिद्वीभाव	३५९
सम्मत्तसच्चा (पज्जत्तियासच्चाभासा)	७११	सम्मामिच्छादंसणपरिणाम	१२१
सम्मत्त	२७८, ९४७, १३३४, १३४५, १५२५, १५२७, २१८८	सम्मामिच्छादंसणलब्धी	९६४, १०२६
सम्मत्तकिरिया	१२३३, १२८१, १२८२	सम्मावाय (दिट्ठिवायपज्जवनाम)	८७६
सम्मत्तमोहणिज्ज (कम्म)	१६३५	सम्मुच्छिम	२०३
सम्मत्तवेयणिज्ज (दंसणमोहणिज्जकम्मभेय)	१४९८, १५०५, १६१८, १६४२	सम्मुच्छिम (योनिग्रह)	३७६
सम्मत्तवेयणिज्ज (मोहणिज्जकम्मस्सअणुभावपगार)	१६४६	सम्मुच्छिममणुस्सपवेसणग	२१०४
सम्मत्ताभिगमी	२७९	सम्मुच्छिममणुस्सपवेसणय	२१०४, २१०६
सम्मदिट्ठि	१५२१, २०१६	सम्मुच्छिममणुस्सपंचिंदियपओगपरिणय (पोग्गल)	२४७०
सम्मदिट्ठि	१३४१, २१९७, २१९८, २४३३	सम्मुच्छिममणुस्साउय	१५८८
सम्मदिट्ठिरामीजुम्मकडजुम्मनेरइय	२१९७	सम्मुच्छिममणुस्सखेतोववायगई	७६४
सम्मदिट्ठिय	१७८, १२४३	सयण	२८१
सम्मदिट्ठी	७९१-७९५, १५१५, १५२३, २०५६-२०५८, २१६८, २१७७, २१८१, २१८७, २२०४, २२१५, २२२९, २२४०, २२४६, २२४७, २२८३, २२९०, २२९२, २३०२, २३०३	सयणपुण्ण	२६०२
सम्मदिट्ठीकरण	७९२	सयासव	१३३
सम्मदिट्ठीनिव्वत्ती	७९२	सयंबुद्धछउमत्थखीणकसायवीयरायचरित्तारिय	२२६, २२७
सम्मदिट्ठीभाव	३५९	सयंबुद्धछउमत्थखीणकसायवीयरायदंसणारिय	२२२, २२३
सम्मदिट्ठी	१२२, १२४, १५८, २६५, २६८, २६९, २७५, ५१८, ११७७, ११८०-११८४, १३४४, १५१७, १५५५, १६०७, १६३४, १७३१, १७३५, १७५१, १९६१	सयंबुद्धसिद्ध	९२९
सम्मदंसण	२७५	सयंभू (जीवत्थिकायनाम)	४०
सम्मदंसणपरिणाम	१२१	सर	१३०, १८२
सम्मदंसणलब्धी	६४८, १०२६	सर (पावसुय)	९०७, ९१०
सम्मामिच्छादिद्वी	५२१, ११८०, ११८१, १३४२, १३४४, २०५८, २०५९, २१६८, २१७७, २१८१, २१८७, २२०४, २२१५, २२२९, २२४०, २२४६, २२४७, २२८३, २२९०, २२९२, २३०२, २३०३	सरपंतिया	२८२
सम्मामिच्छादंसणपरिणाम	१२१	सर-सरपंतिया	२८२
सम्मामिच्छादंसणलब्धी	६४८, १०२६	सरस्सई	४
सम्मामिच्छादंसणपरिणाम	१२१	सराग	१०९३, ११२३
सम्मामिच्छादंसणलब्धी	६४८, १०२६	सरागचरित्तारिय	२२४, २२५
सम्मामिच्छादंसणपरिणाम	१२१	सरागदंसणारिय	२२१
सम्मामिच्छादंसणलब्धी	६४८, १०२६	सरागसंजम	१५८६
सम्मामिच्छादंसणलब्धी	६४८, १०२६	सरागसंजय	२९६, ११८२
सम्मामिच्छादंसणलब्धी	६४८, १०२६	सरीर	१४७, ५४३, १०८९, २३०५
सम्मामिच्छादंसणलब्धी	६४८, १०२६	सरीरचलणा	२६०७
सम्मामिच्छादंसणलब्धी	६४८, १०२६	सरीरणाम (कम्म)	१५००, १५०१
सम्मामिच्छादंसणलब्धी	६४८, १०२६	सरीरनिव्वत्ती	५५८
सम्मामिच्छादंसणलब्धी	६४८, १०२६	सरीरपएस	२१५०, २१५१, २१५३
सम्मामिच्छादंसणलब्धी	६४८, १०२६	सरीरपज्जती	६३१, १७०३, १७०४
सम्मामिच्छादंसणलब्धी	६४८, १०२६	सरीरपज्जतीअपज्जत्त	५२२
सम्मामिच्छादंसणलब्धी	६४८, १०२६	सरीरपज्जतीपज्जत्त	५२२
सम्मामिच्छादंसणलब्धी	६४८, १०२६	सरीरपरिग्गह	२८८
सम्मामिच्छादंसणलब्धी	६४८, १०२६	सरीरप्पओगबंध	२५५७, २५५९, २५६०
सम्मामिच्छादंसणलब्धी	६४८, १०२६	सरीरबंध	२५५७, २५५९, २५६०
सम्मामिच्छादंसणलब्धी	६४८, १०२६	सरीरबंधणणाम (कम्म)	१५००, १५०१

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
सरीरसंघयणणाम (कम्म)	१५००, १५०१	सब्वोहि	९२०
सरीरोगाहणा	५७६-५९२	ससमय	८२७, ८३०, ८३३
सरीरोवही	२८८	ससमय-परसमय	८२७
सरीरंगोवंगणाम (कम्म)	१५००, १५०१	ससमय-परसमयवत्तव्वया	१०६२, १०६३
सरोदगसमाणा (मतिभेद)	८१६	ससमयवत्तव्वया	१०६२, १०६३
सलक्खण (वाददोस)	९९२	ससमयसुत्तपरिवाडी	८७२
सलागा	१४७	ससरीर	१७३०
सलिंग	१०९७, ११२७	ससरीरभाव	३६३
सलिंगसिद्ध	१६३, ९२९	ससरीरी	१५८, ३६३, ५२१, २०७४, २०७५, २१२०, २३५२
सलिंगीणदंसणवावन्नग	२०६३, २०६४	ससरीरी (जीवत्थिकायनाम)	४०
सलेस	५१८, ११६६	सहत्थपाणाइवाय (किरिया)	१२३४
सलेसा	१५९, ५१८	सहत्थपारियावणिया (किरिया)	१२३४
सलेसीभाव	३५८	सहस्सार (देविंदनाम)	१९११
सलेस्स	११०९, ११३९, ११४०, ११६६, ११७५-११८३, १२०८-१२१०, १३४१-१३४४, १५१४, १५१५, १५१८, १५२१, १५२२, १५३०, १५३४, १५३५, २३५१	सहस्सारकप्पोवगवेमाणियदेव	२२७६
सल्लकत्तण	५	साइजोग (मोहणिज्जकम्मणाम)	१४८५
सवणता (अर्थाविग्रहनाम)	८१४	साइजोग	२४२९
सवीरिय	२३६-२३८	साइपारिणामिय	१०२६
सवेद	५२१	साइपारिणामियभाव	१००८, १०१२, १०१७
सवेदग	१५७, ३६३, ९४८, ९५२	साइसंठाणणाम (कम्म)	१५०२
सवेदगभाव	३६३	साइम	४७८
सवेयग	९१०, १३४२, १३४४, १४३०, १४३६, १४३९, १५१६	साइय	३०, १५०, १६७
सवेयय	१०९१, १०९२, ११२२, ११२३	साइयवीससाबंध	१५४३, २५५५, २५५६
सव्वओभह (सूत्रभेद)	८७२	साइयार (छेदोवट्ठावणियसंजय)	११२१
सव्वकामगुणिय	१६४	साइयारछेदोवट्ठावणियचरित्तारिय	२२९
सव्वट्टुसिद्ध	१४, १५६, २३२	साई (मुसावायपज्जवणाम)	१३६९
सव्वट्टुसिद्धअणुत्तरोववाइयकप्पाईयवेमाणियदेवपंचे-		साई (संठाण)	२२१३
दियजीवनिव्वत्ती	१५२	सागरोदगसमाणा (मतिभेद)	८१६
सव्वट्टुसिद्धगदेव	१३३५	सागरोवम	१२९, ३८७-३९०, ३९४-३९९, ४०९, ४२२, ४२४, ४२५, ४४४, ४४७, ४५२-४७३, ७९४, ९७६, ९७८, ११०४, ११३४, १२०९, १७०५, १७३६, २२२२-२२२७, २२३२, २२३४, २२५५, २२५८, २२६३-२२६५, २२८१, २२८३, २२८४, २२९५-२२९७
सव्वणणावरणिज्ज (कम्म)	१४९७	सागरोवमकोडाकोडी	१६१६-१६३२, १६४१, १६४२
सव्वदरिसणावरणिज्ज (कम्म)	१४९७	सागरोवमसयपुहुत्त	१४३०, १४३४, १४३८
सव्वद्धा	१५, ३१, १५३, १५४, १६४, १०१२, १०१७, २४३४	सागारपस्सी	७८७, ७८८, ७८९
सव्वदुक्खप्पहीणमग्ग	५	सागारपासण्या	७८५, ७८६
सव्वपाण-भूय-जीव-सत्तसुहावह (दिट्ठिवायपज्जवनाम)	८७६	सागाराणागारोवउत्त	५२१
सव्वभासाणुगामिणी	४	सागारोवउत्त	१२२, १५७, २७६, ३६२, ३६३, ७७७-७७९, ७८१, ९४८, ९७१, ११३८, १३४२, १३४५, १५१६, १५१७, १५२२, १५५८, १७३१, १७५१, २०३१, २०३३, २०३४, २१६८, २२०४, २३५२
सव्वमिणंजीव (विभंगणाणभेद)	९४१, ९४४	सागारोवउत्तभाव	३६२
सव्वमूलगुणपच्चक्खाणी	२३५, २३६	सागारोवओग	७७४, ७७५
सव्ववासी	१८७८	सागारोवओगनिव्वत्ती	७७५
सव्वसाहणाणाबंध	२५५८	सागारोवओगपरिणाम	१२०
सव्वाहिर्वई	१८७८	सागारोवयोग	२३०२, २४३३
सव्विदियनिव्वत्ती	६५९		
सव्वुक्कल	२५९६		
सव्वुत्तरगुणपच्चक्खाणी	२३६		

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
साणुकोसया	१५८६	साहणणाबंध	२५५८
सातावेयणिज्ज (कम्म)	१४९८	साहणणबंध	२५५७
साती/सादी (संठाण)	६००, ६६४	साहत्थिया (किरिया)	१२३६, १२४९
सादीय (श्रुतज्ञानभेद)	८२०, ८२३	साहम्मियवेयावच्च	१३२०
साधारणा (धारणानाम)	८१६	साहसिय (पाणवहसरूव)	१३५२
साम (अत्यजोणी)	२५९१	साहारणसरीर	१४१५, १७३१, १७३३-१७३५
साम (आगासत्थिकायनाम)	३९	साहारणसरीरणाम (कम्म)	१५००, १६२९
साम (परमाहम्मियदेवनाम)	१९१७, १९५४	साहिकरणी	२४२
सामण्णओविणिवाइय (अभिनयप्रकार)	९९६	सिद्धिलबंधणबंध (पयोगबंधभेय)	१५४३
सामण्णपरियाग	१३१७	सिणाय (नियंठ)	१०८९-१०९८, ११०२, ११०४-११२१, ११२३, ११२४
सामन्तोवणिवाइया (किरिया)	१२३६, १२४९	सिणेहकाय	२५४८, २५४९
सामहत्थी (महावीरस्सअंतेवासीअनगार)	१९१२	सिद्ध	२, ३, २९, ५२, १३२, १४५, १५०, १५२-१५६, १५९, १६१, १६२, १६५, १६७, २३७, २४०, २४७, २४९, २५७, २९७, ३०५, ३०८, ३१३, ३१६, ३४८, ३५६, ३५७, ३५९, ३६२, ३६३, ३६४, ३६७, ५१५-५२२, ७९१, ८७७, ९३२-९३४, ९६०, ९६१, ९६२, ९७२, १०८७, १२३२, १७०५, १७११, २००६, २०१०, २०१६, २०१७, २०४८- २०५०, २०५२-२०५५, २१४९-२१५४, २३४३, २३५०, २५८५
सामाइयचरित्तपरिणाम	१२१	सिद्धकेवलनाण	९२८, ९२९
सामाइयचरित्तलद्धी	९६४, १०२६	सिद्धकेवललिअणाहारग	५३७
सामाइयचरित्तारिय	२२९	सिद्धखेतोववायगई	७६४, ७६६
सामाइयसंजम	१०९४	सिद्धणोभवोववायगई	७६६, ७६७
सामाइयसंजय	११२१-११५०	सिद्धभाव	३५५, ३६३
सामाणिय	१९११	सिद्धवच्छलया	१४९२
सामाणियदेव	६२५	सिद्धसेणियापरिकम्म	८७०
सामायारियाणुपुच्ची	१००१	सिद्धसोगई	१७०१
सामासिय (भावप्रमाणभेद)	१०४८	सिद्धसोगाय	१७०२
सायणी	१६१५	सिद्धावत्त (सिद्धश्रेणिकापरिकर्मभेद)	८७०
सायवाई (अकिरियावाईभेद)	१३४०	सिद्धि	३, ४, १३२, १६६
साया (वेयणापगार)	१६७०	सिद्धिगइ	११०२, ११३३
सायावेदग	२२३०	सिद्धिगई (विवक्खयागईपगार)	१७०१
सायावेयग	१७५०, २१६७, २१८१, २२०५, २२३०	सिद्धिविग्गहगई	१७०१
सायावेयणिज्ज	१६६, १४९१, १५५४, १६१८, १६३४, १६३५, १६४१, १६४५	सिद्धिमग्ग	५
सायावेयणिज्जकम्म	२५७३	सिद्धी	२५८५
सायासाया (वेयणापगार)	१६७०	सिद्धंत (सुयपरियायसइ)	९०५
सारकंता (षड्जग्राममूर्च्छना)	१०३५	सिप्पणिही	२५९५
सारस्सय (लोगंतियदेवनाम)	१९११	सिप्पथावरकाय	१७२७
सारसी (षड्जग्राममूर्च्छना)	१०३५	सिप्पथावरकायाधिपती	१७२७
सारीरमाणसा (वेयणापगार)	१६६९	सिप्पाजीव	२५९६
सारीरा (वेयणापगार)	१६६९	सिप्पारिय	२१९, २२०
सारंभसच्चमणप्पओगपरिणय (पोग्गल)	२४७८	सिरिदाम (सरीरलक्खण)	१८९०
साल	१९४, १९५, १९६	सिरियाभिसेय (पसत्थसरीरलक्खण)	१४१३
सावचय	१५२	सिहरी (पन्वयणाम)	२८२
सावज्ज	७३२	सिंग	१४३, १४८
सावरि (पावसुय)	९०९		
सासण (सुयपरियायसइ)	९०५		
सासतासासत	३		
सासय	४१, ४२, १३२, १४१, १६५, २४६, २४७, २५०३, २५४८		
सासायणसम्मदिट्ठि (जीवट्ठाण)	१६६२		

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
सिगज्ज्ञाम	१४८	सुकलेस्स	११८५, ११९०-११९२, ११९६-१२००, १२०९-१२२२, १३४१, १३४४, १५१५, १५२१, १५२३, २०४३, २३५१
सिंगार (काव्यरस)	१०३९	सुकलेस्सड्डाण	१२२३-१२२७
सिंगार (कामभय)	१४६१	सुकलेस्सा/लेसा	१२४, १२५, २४०, ३५८, ५१८, ९४८, ९५२, ९७२, ११०९, ११३९, ११४०, ११५६-११६२, ११६४-११७५, ११८५-११८९, १२०७, २१८१, २१८३, २१८७, २२१३, २२७७, २३०२, २३०३, २४३३
सिंघाडग	२८२	सुकलेस्साकरण	११६७
सिंघाण	१४३, २१६	सुकलेस्सानिब्वत्ती	११६७
सिंधुसोवीर (जणवयणाम)	२१९	सुकलेस्सापरिणाम	१२०
सिंभिय (वाही)	२५९३	सुकसोणियसंभव	२११६
सीओसिणजोणिय	३७१	सुकिलवणणाम (कम्म)	१५०२, १६२५
सीओसिणा (वेयणापगार)	१६६८	सुकिलवणणनिब्वत्ती	२८८
सीओ (तो) सिणाजोणी	३७०, ३७१	सुकिलवणणपरिणाम	१२७, २४०२
सीतल (नैरयिकआहार)	४८७	सुक्ख	१६४
सीय (वेयणाणुभवपगार)	१६७७	सुग्गइगय	१८२८
सीयजोणिय	३७१	सुग्गइगामी	१८२८
सीयपरीसह	१५०८, १५०९	सुग्गय	१८२७, १८२८
सीयफासपरिणाम	२४०२	सुचिण्ण	४
सीया (वेयणापगार)	१६६८	सुचिण्णफल	४
सीया (ता) जोणी	३७०, ३७१	सुट्ठतरमायासा (गंधारग्राममूर्च्छना)	१०३५
सील	१३२५, १३३०	सुत्त (दृष्टिवादभेद)	८७०, ८७१, ८७२
सीलसंपण्ण	१८१६-१८२१, १८३९	सुत्त (सुप्त)	२३९, ९१०
सीसपहेलिया	१२९	सुत्त (सुयपरियायसद्)	९०५
सीसपहेलियंग	१२९	सुत्तजागर	२३९, ९११
सीह (पसत्थसरीरलक्खण)	१४१३, १८९०	सुत्तफासियनिज्जुत्तिअणुगम	१०७९, १०८०
सीहकण्ण (अंतरदीवय)	२१७	सुत्ताणुगम	१०७८
सीहमुह (अंतरदीवय)	२१७	सुत्तालावगनिप्फण्ण (निक्षेपभेद)	१०६७, १०७८
सुइदिट्ठी	१८००	सुद्ध	१७९७-१९९९, १८६८-१८७०
सुइपण्ण	१७९९	सुद्धगंधारा (गंधारग्राममूर्च्छना)	१०३५
सुइपरकम्म	१८००	सुद्धदिट्ठी	१७९८
सुइपरिणय	१८७०, १८७१	सुद्धदंत (अंतरदीवय)	२१७
सुइमण	१७९९	सुद्धपण्ण	१७९८
सुइरूव	१८७१	सुद्धपरकम्म	१७९९
सुइववहार	१८००	सुद्धपरिणय	१८६९
सुइसीलाचार	१८००	सुद्धपुढवी	१८०, ४०२
सुइसंकप्प	१७९९	सुद्धमण	१७९७
सुई	१७९९, १८००, १८७०, १८७१	सुद्धरूव	१८६९, १८७०
सुकथाल (सरीरलक्खण)	१८९०	सुद्धववहार	१७९८
सुकुलपच्चायाई (सोर्गाईपगार)	१७०१	सुद्धवायाणुओग	९९३
सुकुलपच्चायाय (सोग्गय)	१७०२	सुद्धसज्जा (षड्जग्राममूर्च्छना)	१०३५
सुक	१४३, २१६	सुद्धसीलाचार	१७९८
सुकचरिय (पावसुय)	९०८	सुद्धसंकप्प	१७९७
सुकपक्ख	१४९	सुद्धेसणिया	१३१६
सुकपक्खिय	१७८, १३४१, १३४४, १५१५, १५१७, १५२१, १५२२, १५३१, २०३०, २०३२,		
सुकपक्खियरासीजुम्मकडजुम्मनेरइय	२१९८		
सुकलेस	११५८, ११९०, १२०७, १६३४		

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
सुपदट्ट (पसत्थसरीरलक्खण)	१४१३	सुयणिस्सिय (आभिणिबोहियनाणभेद)	८१२, ८१९
सुपदट्टक (सरीरलक्खण)	१८९०	सुयअन्नाण	८११
सुपदट्टाभ (लोगंतियविमाणनाम)	१९१२	सुय अन्नाणपज्जव	९८०, ९८१
सुप्पडियाणंद	१८२७	सुय अन्नाणलख्खी	९६४, १०२६
सुप्पणिहाण	७४६, ७४७	सुय अन्नाणसागारोवउत्त	९७१
सुफासपरिणाम	६५६, २४९७	सुयअन्नाणी	१५१५, १५१७, १७३१, २०३०, २०३२, २०३३
सुब्धिगंध	२५५४, २५९९	सुयनाण	२७८, ८१०, ८११, ९०६, ९३८, ९३९, ९४५, ९४८, ९५२, १३४२, १५२५
सुत्थिगंधणाअ (कम्म)	१६२६	सुयनाणपज्जव	३८, १४१, ९८०, ९८१
सुत्थिगंधपज्जव	५४, ५५	सुयनाणपरोक्ख	८१०, ८२०
सुत्थिगंधपरिणाम	१२७, २४०२, २४७७	सुयनाणसागारोवउत्त	९७१
सुत्थिसद	२५५४	सुयनाणावरणिज्ज	९४५
सुत्थिसदपरिणाम	१२७, ६५६, २४७७	सुयभत्ती	१८९३
सुभकम्म	१४८०	सुयमय	१४६८
सुभणाम	१६६	सुयविसिद्धिया (उच्चागोयकम्मपगार)	१५०३
सुभणाम (कम्म)	१५००, १६३०, १६४६, १६४७	सुयविसिद्धया (उच्चागोयकम्माणुभावपगार)	१६४८
सुभनामकम्मासरीरप्पओगबंध	२५७४	सुयसंपण	१८१६-१८२०
सुभविवाग (कम्म)	१४८१	सुरदु (जणवय)	२१९
सुभगणाम (कम्म)	१५००, १५०६, १६३०	सुरभिगंधणाम (कम्म)	१५०२
सुभगाकर (पावसुय)	९०८	सुरभिगंधपरिणाम	६५६
सुमण (पुरिसपगार)	१७७४-१७९७	सुरसपरिणाम	६५६, २४९७
सुमिण (पावसुयपसंग)	९१०	सुरूव	२५५४
सुय (श्रुत)	८२०, ९००, १०९६, ११२६	सुरूवपरिणाम	६५६, २४९७
सुय (सुयपरियायसद)	९०५	सुलभबोहिय	१७८, १९६१
सुयअण्णाण	७७६, ९४०	सुललिय (गीतगुण)	१०३६
सुयअण्णाणणिव्वत्ती	९४४	सुललियगय (पसत्थसरीरलक्खण)	१४१३
सुयअण्णाणपज्जव	३८, १४१	सुवण्णकुमार (भवनवासीदेवभेद)	२२३९
सुयअण्णाणपरिणाम	१२१	सुवत्तक्खरसण्णिवाइय	४
सुयअण्णाणसागारपासणया	७८५, ७८६, ७८८	सुविण (पावसुय)	९०७
सुयअण्णाणसागारोवओग	७७४, ७७५, ७७६	सुव्वय	१८२७
सुयअण्णाणी	७२, ७५, ८०, ८६, १२२, १२३, १६१, ३६१, ५२१, ९५५-९६०, ९७०, ९७१, ९७६, ९७७, ९७९, ९८०, १५५७, २२०४, २२२९	सुसमदुस्समाकाल	१०९८-११०१, ११२८-११३२
सुयक्खंध	८२६, ८२८, ८३०, ८३२, ८३४, ८४४, ८४७, ८५९-८६४, ८६९, ८७५, ९९८	सुसमदुस्समापलिभाग (नोओसप्पिणि-नोउस्सप्पिणिकाल)	११००, ११०१, ११२९-११३२
सुयणाण	१०९५, १०९६, ११२६, १५२७	सुसमसुसमाकाल	१०९८-११०१, ११२८-११३२
सुयणाणपरिणाम	१२०	सुसमसुसमापलिभाग (काल)	१०९९-११०१, ११२९, ११३२
सुयणाणसागारपासणया	७८५, ७८६, ७८८	सुसमाकाल	१०९८-११०१, ११२८-११३२
सुयणाणसागारोवओग	७७४, ७७५, ७७६	सुसमापलिभाग (काल)	१०९९-११०१, ११२९, ११३२
सुयणाणारिय	२२१	सुसामण्णया	१४९२
सुयणाणावरण	१६५, १५५४	सुस्सरणाम (कम्म)	१५०६
सुयणाणावरणिज्ज (कम्म)	१४९७	सुह	१४, १६४
सुयणाणी/ताणी	६६, ७५, ७९, ८५, १२२, १२३, १६०, १६१, ५२०, ९५५-९५९, ९६६, ९६८, ९७०, ९७१, ९७४, ९७७, ९७८, ९७९, १५१७, १५५७, २०३०, २०३२, २२८३	सुहभोग (सोक्खपगार)	१६८६
		सुहा (वेयणापगार)	१६७०
		सुही	१६५
		सुहुम	१५८, १७६, २९९, ३०२, ३०७, ३१६, ३१७, ३२८, ३३१, ३३६, ३३७, ३४३, ३८७, ९६१, १४१५, १५५८, १५५९

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
सुहुम (पोग्गलपगार)	२३९९	सेलेसिपडिवण्णग	२३७, २४७, ७३०, १२३२
सुहुमआउकाइय	२२४३	सेलोदगसमाणभाव	१४६६
सुहुमकाल	३०७	सेलोदय	१४६६
सुहुमणाम (कम्म)	१५००, १६२९	सेवट्टसंघयण	६०३
सुहुमणिगोद	३०७	सेवट्टसंघयणणाम (कम्म)	१५०५, १६२५
सुहुमणिगोदजीव	२००	सेवणाहिगार (अबंभपज्जवणाम)	१४००
सुहुमतेउकाइय	२१२६, २१२७	सेहवेयावच्च	१३२०
सुहुमतेउकाइयपज्जत्तग	३१६, ३२९, ३३०, ३३८, ३४०, ३४३	सोइंदिय	३८, २४४, २४५, २५४, ६४९, ६५३, ६६०, ६६५, १२६९, २२०४
सुहुमनिगोद	३२८, ३३७	सोइंदियअत्थोग्गह	६६७, ८१४
सुहुमपज्जत्तग	३१७, ३२९, ३३१, ३३८, ३३९, ३४३	सोइंदियअवाय	६६९
सुहुमपुढविकाइय	१४२७, १४६९, १४७०	सोइंदियअसाय	१६८६
सुहुमपुढविकाइयएगिदियजीवनिव्वत्ती	१५२	सोइंदियईहा	६६८, ८१५
सुहुमपुढविकाइयएगिदियपओगपरिणय (पोग्गल)	२४६४	सोइंदियउवओगद्धा	६५७
सुहुमपुढविकाइयपज्जत्तग	३१६, ३२९, ३३१, ३३८-३४०, ३४३	सोइंदियओगाहणा	६६५
सुहुमबायरआउकाइय	१४७०	सोइंदियकरण	६६०
सुहुमबायरतेउकाइय	१४७०	सोइंदियधारणा	८१५
सुहुमबायरवाउकाइय	१४७०	सोइंदियनिव्वत्तणा	६६०
सुहुमबायरसाहारणपत्तेयसरीरवणस्सइकाइय	१४२७, १४७०	सोइंदियनिव्वत्ती	६५९
सुहुमसंपराय उवसमय वा खवय वा (जीवट्टाण)	१६६३	सोइंदियपच्चक्ख	९१३
सुहुमसंपरायचरित्तपरिणाम	१२१	सोइंदियपरिणाम	११९
सुहुमसंपरायचरित्तारिय	२२९	सोइंदियबल	२६०५
सुहुमसंपरायभाव	१५५४	सोइंदियलद्धिअक्खर	८२०
सुहुमसंपरायलद्धी	९६४, १०२६	सोइंदियलद्धी	६५७, ९६५, १०२६
सुहुमसंपरायसरागचरित्तारिय	२२५	सोइंदियवसट्ट	१५२८
सुहुमसंपरायसंजम	१०९४	सोइंदियविसय (पोग्गलपरिणाम)	२४९६, २४९७
सुहुमसंपरायसंजय	११२१-११२६, ११३१-११५०	सोइंदियवज्जणोग्गह	६६६, ८१४
सुंबकड	१८७१	सोइंदियसाय	१६८५
सूर (देविंदनाम)	१९११	सोइंदियावाय	८१५
सूरचरिय (पावसुय)	९०८	सोइंदियोवउत्त	२०३१, २०३३-२०३५
सूरसेण (जनवय)	२१९	सोइंदियोवचय	६६०
सूराभ (लोगतियविमाणनाम)	१९१२	सोक्ख	१६४
सूसरणाम (कम्म)	१५००, १६३०	सोग (णोकसायवेयणिज्जभेय)	१४९९, १५०५, १६२१, १६३६
मेज्जापरीसह	१५०७-१५०९	सोग (वेयणाणुभवपगार)	१६७७
सेढिआयत (संठाण)	२४४३	सोम्मई	१७०१
सेणा	१८६७	सोम्य	१७०२
सेणावइरयणत्त	१३३६	सोणिय	१४३, २१६
सेतिया (धान्यमानप्रमाणभेद)	१०५४	सोत्तियत्थ	६५०
सेय	२४७, २४८	सोत्तियवज्ज	१५७४
सेयंकर (सुद्धवायाणुओगपगार)	९९३	सोत्थिय (पसत्थसरीरलक्खण)	१४१३, १८९०
सेल	२८२	सोम्मया	१४९
सेलघण	९९३	सोयविण्णाणावरण (णाणावरणिज्जकम्माणुभावपगार)	१६४४
सेलथंभ	१४६४	सोयावरण (णाणावरणिज्जकम्माणुभावपगार)	१६४४
सेलथंभसमाणमाण	१४६४	सोलसिया	१४६, १०५४
सेलेसि	३		

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
सोवक्कमाज्य	१५९६, १५९८	संजयासंजयभाव	३६०
सोवचय	१५२	संजलण	९५०, २४२९
सोवचयसावचय	१५२	संजलण (मोहणिज्जकम्मणाम)	१४८५
सोवत्थियघंट (सूत्रभेद)	८७१	संजलणकोह-माण-माया-लोभ (कसायवेयणिज्जभेय)	१४९९
सोवत्थी	१८३३	संजूह (सुद्धवायाणुओगपगार)	९९३
सोवागि (पावसुय)	९०९	संजूह (सूत्रभेद)	७८१
सोवीरा (मध्यमग्राममूर्च्छना)	१०३५	संजोग (पज्जवलक्खण)	५१
सोडमगर	२०७	संजोयणाधिकरणिथा (किरिया)	१२३३
सोडीर (पुत्तपगार)	१८८३	संठाण	६००, ९४८, २२०१, २४३५
संकप्प (अबंभपज्जवणाम)	१४००	संठाण (पज्जवलक्खण)	५१, १६६, १६७
संक्रम	१५४७, २३५७	संठाणकरण	२४०१
संकर (परिग्गहपज्जवणाम)	१४१८	संठाणणाम	१२६, १५००, १५०२
संक्रामण (वाददोस)	९९२	संठाणनिव्वत्ती	६०२
संकिन्न	१८६६	संठाणपरिणय (पोम्मल)	२४७७, २४८५
संकिन्नमण	१८६७	संठाणपरिणाम	१२५, २४०१
संकिलिस्समाण (सुहुमसंपरायसरागचरित्तारिय)	२२५, २२९	संठाणाणुपुब्बी	६०१, १००१
संकिलिस्समाणय (सुहुमसंपरायसंजय)	११२१	संडिल (जणवय)	२१९
संकिलेस	१६८९	संतपयपरूवणया	१००६, १०११, १०१६
संखण्णमाण	१०५७	संतोस (सोक्खपगार)	१६८६
संखा (पज्जवलक्खण)	५१	संधव (परिग्गहपज्जवणाम)	१४१८
संखाण (णेउणियपुरिसपगार)	१८८३	संदमाणिया	२८३, ६४५
संखादत्तिय	१३१६	संपराइयबंध	१५३७, १५४१
संखावत्ता (मणुस्सजोणी)	३७४	संपराइयबंधग	१६१८
संखेज्जजीविय (रूक्खभेय)	१७६८	संपराइया (अजीवकिरिया)	१२३३, १२७१-१२७४, १२८२, १२८३
संखेज्जपएसिय (पोम्मलत्थिकाय)	४०	संपाउप्पायय (परिग्गहपज्जवणाम)	१४१८
संखेज्जसमयसिद्ध	१६३	संबाह	१३०
संगह (नयभेद)	१०८०	संभार (परिग्गहपज्जवणाम)	१४१८
संगाम	२११८	संमुच्छिम	२०७, २०८, २१०, २१३, २१५, १४१५
संघयण	१६७, ६०३, ९४८, २२०१, २२०३, २२१८, २२२०, २२२२, २२२६, २२९४, २२९५	संमोह (अवद्धंसभेय)	१५४७
संघयणणाम (कम्म)	१५००, १५०१	संरक्खणा (परिग्गहपज्जवणाम)	१४१८
संघयणी	२२१३, २२५४	संरंभकरण	२८९
संघवेयावच्च	१३२०	संलाव (वयणविकप्प)	२६०१
संघाइम (मालाप्रकार)	९९६	संवच्छर	४०७, ४०८, २१२२, २१७८, २२४६, २२४८, २२६१,
संचय (परिग्गहपज्जवणाम)	१४१८	संवर	२, ४, १३१३, २५८५, २६०३
संचिट्टणा	३०३	संवरदार	८६४
संजम	२, १०८९	संवास	१४६०
संजमट्टाण	११०४, ११३५	संवासभइ	१८२६, १८२७
संजमासंजम	१५८६, ११४३	संविग्गविहारी	१९१३
संजय	१५९, २६९, ५१९, १०८७-१०८९, ११२१, ११५१, ११६६, ११८२, ११८४, १५५४, २३५१	संबुक्क	१८४२
संजयभाव	३५९	संबुड	२४०
संजयासंजय	१५९, २६८-२७०, ५१९, १०८७-१०८९, ११५२, ११८०, ११८२, ११८४, १२४१, १५५४, २३५१	संबुडजोणिय	३७४
		संबुडबउस	१०९०
		संबुडवियडजोणिय	३७४
		संबुडवियडाजोणी	३७३

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
संबुडाजोणी	३७३	हरिवंसगंडिया	८७५
संबुडामंड	२४०	हरिस्सह (देविंदनाम)	१९१०
संबुडह (पुत्तपगार)	१८८३	हरी (षड्जग्राममूर्च्छना)	१०३५
संसग्गि (अवंभपज्जवणाम)	१४००	हलिद्वरागरत्तवत्थ	१४६६
संसट्टचरग	१३१६	हलिद्वरागरत्तवत्थसमाणलोभ	१४६६
संसत्तवोकम्म	१५४७	हस्सगइपरिणाम	१२६
संसयकरणी (अपज्जत्तियाअसच्चामोसाभासा)	७१३, ७१९	हस्संगारवपरिणाम (आउपरिणामभेय)	१५९०
संसयपट्ट	९९०	हायणी (वासमयाउपुरिसस्सदसदासभेय)	१६१५
संसार	१५०, १४८०, २५९२	हालिद्ववणणाम (कम्म)	१६२६
संसारअपरित्त	३०४	हालिद्ववणणपरिणाम	२४०२
संसारपडिग्गह (सिद्धश्रेणिकापरिकर्मभेद)	८७०	हास (काव्यरस)	१०३९
संसारत्थ	२९, ३१७	हास (नोकसायवेयणिज्जभेय)	१४९९, १५०५, १६२१, १६३६
संसारपरित्त	३०३	हासणिसिया (पज्जत्तियामोसाभासा)	७१२
संसारपारनित्थिन्न	१६७	हिमसीतल (नैरयिकआहार)	४७८
संसारसमापन्नकजीवाभिगम	१६८	हिरिभणसत्त (पुरिसपगार)	१८८२
संसारसमावण्णजीवपण्णवणा	१६२, १७९, २३२	हिरिसत्त (पुरिसपगार)	१८८२
संसारसमावण्णग	१६९, १७४-१७६, २३७, २४०, २४७, ३१८, ७२९, १२३२	हिंडय (जीवत्थिकायनाम)	३९
संसारसमावन्नग	११६६	हिसविहिंसा (पाणवहपज्जवणाम)	१३५३
संसुद्ध	५	हिंसा (आसवदार)	१३५२
संसुद्धनाणदंसणधर	१०९१	हिंसादंड	२५९५
संसेइम	१४१५	हिंसादंडवत्तिय (किरियाठाण)	१२८९-१२९१
संसेदग (योनिसंग्रह)	३७६	हीणस्सरया (दुहणामकम्मस्सअणुभावपगार)	१६४७
हत्थलहुत्तण (अदिण्णादाणपज्जवणाम)	१३८०	हीयमाणय (खओवसमियओहिनाणपच्चक्ख)	९१४, ९१६, ९२४
हत्थिमुह (अंतरदीवय)	२१७	हीर	१९४, १९५
हत्थिरयणत्त	१३३६	हुंड	६६०, ६६४, २२१३, २२४६, २२६२, २६००
हयकण्ण (अंतरदीवय)	२१७	हुंडगसंठाणणाम (कम्म)	१५०५
हयलक्खण (पावसुय)	९०७	हुंडसंठाण	२२०३
हण्णविप्पणास (अदिण्णादाणपज्जवणाम)	१३८०	हुंडसंठाणणाम (कम्म)	१५०२, १५०६
हण्य	१३३	हुंडसंठाणनिच्चत्ती	६०२
हरि (देविंदनाम)	१९१०	हूहअंग	१२९
हरिय	१८५, १९०	हूहय	१२९
हरिय (इब्भजाइ)	२२०	हेउदोस (वाददोस)	९९२
हरियकाय	१९०	हेउवाय (विट्ठिवायपज्जवणाम)	८७६
हरियजोणिय	५२९	हेऊ	८७७, ९९५
		हेमवय (वासनाम)	१७१
		हंस (सोउजणपगार)	९९३

ધર્મકથાનુયોગ પરિશિષ્ટ

દ્રવ્યાનુયોગના પ્રકાશનથી પૂર્વમાં ધર્મકથાનુયોગ (ભાગ-૧-૨) ગણિતાનુયોગ (ભાગ-૧-૨) તેમજ ચરણાનુયોગ (ભાગ-૧-૨) આમ કુલ ૬ ભાગ પ્રકાશિત થયા છે. દ્રવ્યાનુયોગના સંપાદનના સમયે ઉક્ત પ્રકરણોથી જોડાયેલ કેટલાક પાઠો પ્રાપ્ત થયા છે. જે કારણવશાત્ તે અનુયોગોમાં સંકલિત થયા નથી. એટલે અહિયાં તે વિષયોથી સંબંધિત અવશેષ પાઠોનું સંકલન કરવામાં આવ્યું છે. ત્યાંના સૂત્રાંક પૃષ્ઠાંક વગેરેની માહિતી પણ આપી છે જે પાઠક યથાસ્થાને અવશેષ પાઠોને સંયોજિત કરી લેવું.

- સંયોજક

(દરેક પાઠના શરૂઆતમાં સંબંધિત પાઠોના પાના નં. અને સૂત્રાંક નંબર લખેલ છે.)

ભાગ ૧, ક્ષણ્ડ ૧, પૃ. ૧૫૯

૬. ઉક્તિનાણુપુલ્લી -

સૂત્ર ૪૨૬ (જી)

- પ. સે કિં તં ઉક્તિનાણુપુલ્લી ?
 ડ. ઉક્તિનાણુપુલ્લી - તિવિહા પળ્ણત્તા, તં જહા -

૧. પુલ્લાણુપુલ્લી, ૨. પચ્છાણુપુલ્લી, ૩. અણાણુપુલ્લી ।

પ. ૧. સે કિં તં પુલ્લાણુપુલ્લી ?

ડ. પુલ્લાણુપુલ્લી -

૧. ડસભે, ૨. અજિણ, ૩. સંભવે, ૪. અભિળ્ણદે,
 ૫. સુમતી, ૬. પડમપ્પભે, ૭. સુપાસે, ૮. ચંદપ્પહે,
 ૯. સુવિહી, ૧૦. સીતલે, ૧૧. સેજ્જંસે, ૧૨. વાસુપુજ્જે,
 ૧૩. વિમલે, ૧૪. અળ્ણતે, ૧૫. ધમ્મે, ૧૬. સંતી,
 ૧૭. કુંથુ, ૧૮. અરે, ૧૯. મલ્લી, ૨૦. મુણિસુલ્લવ્ણ,
 ૨૧. ણમી, ૨૨. અરિહ્ણેમી, ૨૩. પાસે, ૨૪. વલ્લમાણે ।

સે તં પુલ્લાણુપુલ્લી ।

પ. ૨. સે કિં તં પચ્છાણુપુલ્લી ?

ડ. પચ્છાણુપુલ્લી - ૨૪. વલ્લમાણે, ૨૩. પાસે -જાવ-
 ૧. ડસભે ।

સે તં પચ્છાણુપુલ્લી ।

પ. ૩. સે કિં તં અણાણુપુલ્લી ?

ડ. અણાણુપુલ્લી - ણયાણ ચેવ ણગાદિયાણ ણમુત્તરિયાણ
 ચડવીસગચ્છગયાણ સેઢીણ અળ્ણમળ્ણલ્લાસો
 દુરૂલ્લૂણો ।

ભાગ ૧, ખંડ ૧, પૃ. ૧૫૮

૬. ઉત્કીર્તનાનુપૂર્વી -

સૂત્ર ૪૨૬ (ખ)

પ્ર. ઉત્કીર્તનાનુપૂર્વી શું છે ?

ડ. ઉત્કીર્તનાનુપૂર્વી ત્રણ પ્રકારની કહેવામાં આવી છે,
 જેમકે -

૧. પૂર્વાનુપૂર્વી, ૨. પશ્ચાનુપૂર્વી, ૩. અનાનુપૂર્વી ।

પ્ર. ૧. પૂર્વાનુપૂર્વી શું છે ?

ડ. પૂર્વાનુપૂર્વી આ પ્રમાણે છે -

૧. ઋષભ, ૨. અજિત, ૩. સંભવ, ૪. અભિનંદન,
 ૫. સુમતિ, ૬. પદ્મપ્રભ, ૭. સુપાર્શ્વ, ૮. ચંદ્રપ્રભ,
 ૯. સુવિધિ, ૧૦. શીતલ, ૧૧. શ્રેયાંસ, ૧૨. વાસુપૂજ્ય,
 ૧૩. વિમલ, ૧૪. અનંત, ૧૫. ધર્મ, ૧૬. શાંતિ,
 ૧૭. કુંથુ, ૧૮. અર, ૧૯. મલ્લી, ૨૦. મુનિસુવ્રત,
 ૨૧. નમિ, ૨૨. અરિહ્ણેમિ, ૨૩. પાર્શ્વ, ૨૪. વર્ધમાન.

આ પૂર્વાનુપૂર્વી છે.

પ્ર. ૨. પશ્ચાનુપૂર્વી શું છે ?

ડ. વ્યુલ્કમથી અર્થાત્ ૨૪ વર્ધમાન, ૨૩ પાર્શ્વ -ચાવત્-
 ૧. ઋષભ નામનું ઉચ્ચારણ કરવું.

આ પશ્ચાનુપૂર્વી છે.

પ્ર. ૩. અનાનુપૂર્વી શું છે ?

ડ. આને જ (ઋષભથી વર્ધમાન સુધી) એકથી લઈ
 એક-એકની વૃદ્ધિ કરીને ચોવીસ સંખ્યાની શ્રેણી
 સ્થાપિત કરી પરસ્પર ગુણાકાર કરવાથી જે રાશિ
 બને છે. તેમાંથી પ્રથમ અને અંતિમ આ બે ભંગોને
 ઓછા કરવાથી શેષ ભંગ અનાનુપૂર્વી કહેવાય છે.

સે તં અણાણુપુઞ્વી ।

સે તં ઉક્તિનાણુપુઞ્વી । - અણુ. સુ. ૨૦૩

ભાગ ૧, અણ્ડ ૧, પૃ. ૧૬૪

વિમલસ અરહઓ અણુપિઠ્ઠિં સિદ્ધાઈં પુરિસજુગાઈં સંઘા
પરૂવણં -

સૂત્ર ૪૩૭ (અ)

વિમલસ ણં અરહઓ ચોયાલીસં પુરિસજુગાઈં અણુપિઠ્ઠિં
સિદ્ધાઈં બુદ્ધાઈં મુત્તાઈં અંતગઢાઈં પરિણિવ્વુયાઈં સવ્વ-
દુક્ખપ્પહીણાઈં । - સમ. સમ. ૪૪, સુ. ૨

ભાગ ૧, અણ્ડ ૧, પૃ. ૨૫૬

કળહ વાસુદેવસ પરિણિવ્વુડ અટ્ટ અગ્ગમહિસીઓ -

સૂત્ર ૬૩૧ (અ)

કળહસ ણં વાસુદેવસ અટ્ટ અગ્ગમહિસીઓ અરહઓ ણં
અરિટ્ટણેમિસ અંતિણે મુંડા ભવેત્તા અગારાઓ અણગારિયં
પવ્વહયા સિદ્ધાઓ બુદ્ધાઓ મુત્તાઓ અંતગઢાઓ
પરિણિવ્વુડાઓ સવ્વદુક્ખપ્પહીણાઓ, તં જહા-

૧. પડમાવઈ ય, ૨. ગોરી, ૩. ગંધારી, ૪. લક્ષ્મણા,
૫. સુસીમા ય, ૬. જંબવતી, ૭. સચ્ચભામા, ૮. રૂપિણી
અગ્ગમહિસીઓ । - ઠાણં. અ. ૮, સુ. ૬૨૮

ભાગ ૧, અણ્ડ ૧, પૃ. ૧૫૮

જંબુદ્વીવે મંદર પવ્વયસ પુરત્થિમાઈં દિસાસુ ઉક્કોસેણં અરહંતાઈં
ઉપ્પત્તિ પરૂવણં -

સૂત્ર ૪૨૧ (અ)

જંબુદ્વીવે દીવે મંદરસ પવ્વયસ પુરત્થિમે ણં સીયાણ
મહાણઈં ઉત્તરે ણં ઉક્કોસપણ અટ્ટ અરહંતા, અટ્ટ ચક્કવટ્ટી,
અટ્ટ બલદેવા, અટ્ટ વાસુદેવા ઉપ્પજ્જિંસુ વા, ઉપ્પજ્જંતિ,
ઉપ્પજ્જિસંતિ વા ।

જંબુદ્વીવે દીવે મંદરસ પવ્વયસ પુરત્થિમે ણં સીયાણ
મહાણઈં દાહિણે ણં ઉક્કોસપણ અટ્ટ અરહંતા, અટ્ટ
ચક્કવટ્ટી, અટ્ટ બલદેવા, અટ્ટ વાસુદેવા ઉપ્પજ્જિંસુ વા,
ઉપ્પજ્જંતિ વા, ઉપ્પજ્જિસંતિ વા ।

જંબુદ્વીવે દીવે મંદરસ પવ્વયસ પચ્ચત્થિમે ણં સીઓયાણ
મહાણઈં દાહિણે ણં ઉક્કોસપણ અટ્ટ અરહંતા, અટ્ટ
ચક્કવટ્ટી, અટ્ટ બલદેવા, અટ્ટ વાસુદેવા ઉપ્પજ્જિંસુ વા,
ઉપ્પજ્જંતિ વા, ઉપ્પજ્જિસંતિ વા ।

એવં ઉત્તરેણ વિ । - ઠાણં અ. ૮, સુ. ૬૩૮

આ અનાનુપૂર્વી છે.

આ ઉત્કીર્તનાનુપૂર્વીનું વર્ણન છે.

ભાગ ૧, અણ્ડ ૧, પૃ. ૧૬૪

ભ.વિમલનાથ પછી અનુક્રમથી સિદ્ધ થયેલ પુરુષ યુગોની
સંખ્યાનું પ્રરૂપણ :

સૂત્ર ૪૩૭ (અ)

અર્હત્ વિમલનાથ પછી યુમ્માલીસ પુરુષ યુગ અનુક્રમથી
સિદ્ધ, બુદ્ધ, મુક્ત, અંતકૃત અને પરિણિવૃત્ત થયા અને
સર્વ દુઃખોનો ક્ષય કર્યો.

ભાગ ૧, અણ્ડ ૧, પૃ. ૨૫૬

કૃષ્ણવાસુદેવની પરિણિવૃત્ત આઠ અગ્રમહિષિઓ :

સૂત્ર ૬૩૧ (અ)

વાસુદેવ કૃષ્ણની આઠ અગ્રમહિષિઓ અર્હત્ અરિષ્ટનેમિ
પાસે મુંડિત થઈ આગારથી અનગાર અવસ્થામાં પ્રવર્જિત
થઈ સિદ્ધ, બુદ્ધ, મુક્ત, અંતકૃત, પરિણિવૃત્ત અને સમસ્ત
દુઃખોથી રહિત થઈ, જેમકે -

૧. પદ્માવતી, ૨. ગૌરી, ૩. ગાંધારી, ૪. લક્ષ્મણા,
૫. સુસીમા, ૬. જામ્બવતી, ૭. સત્યભામા, ૮. રુદ્ધિમણી.

ભાગ ૧, અણ્ડ ૧, પૃ. ૧૫૮

જંબુદ્વીપના મંદર પર્વતની પૂર્વાદિ દિશાઓમાં ઉત્કૃષ્ટતઃ
અરિહંત વગેરેની ઉત્પત્તિનું પ્રરૂપણ :

સૂત્ર ૪૨૧ (અ)

જંબુદ્વીપ દ્વીપના મંદર પર્વતના પૂર્વમાં શીતા મહાનદીના
ઉત્તરમાં ઉત્કૃષ્ટ આઠ અર્હત્, આઠ ચક્રવર્તી, આઠ બળદેવ
અને આઠ વાસુદેવ ઉત્પન્ન થયા હતા, થાય છે અને થશે.

જંબુદ્વીપ દ્વીપના મંદર પર્વતના પૂર્વમાં શીતા મહાનદીના
દક્ષિણમાં ઉત્કૃષ્ટ આઠ અર્હત્, આઠ ચક્રવર્તી, આઠ બળદેવ
અને આઠ વાસુદેવ ઉત્પન્ન થયા હતા, થાય છે અને થશે.

જંબુદ્વીપ દ્વીપના મંદર પર્વતના પશ્ચિમમાં શીતોદા
મહાનદીના દક્ષિણમાં ઉત્કૃષ્ટ આઠ અર્હત્, આઠ ચક્રવર્તી,
આઠ બળદેવ અને આઠ વાસુદેવ ઉત્પન્ન થયા હતા, થાય
છે અને થશે.

આ પ્રમાણે ઉત્તર દિશાનું પણ જાણવું જોઈએ.

भाग १, खण्ड १, पृ. १८५

अज्ज सुहम्मो सव्वाउ -

सूत्र ४७५ (ग)

थेरे णं अज्जसुहम्मो एक्कं वाससयं सव्वाउयं पालइत्ता सिद्धे
बुद्धे मुत्ते अंतगडे परिणिव्वुडे सव्वदुक्खप्पहीणे ।

- सम. १००, सु. ५

भाग १, खण्ड १, पृ. १८५

भगवओ महावीरस्स गोयमगणहरे -

सूत्र ४७६ (क)

रायगिहे -जाव- परिसा पडिगया,

गोयमा ! दी समणे भगवं महावीरे भगवं गोयमं आमंतेत्ता
एवं वयासि -

चिरसंसिद्धोऽसि मे गोयमा !

चिरसंधुओऽसि मे गोयमा !

चिरपरिचिओऽसि मे गोयमा !

चिरझुसिओऽसि मे गोयमा !

चिराणुगओऽसि मे गोयमा !

चिराणुवत्तीऽसि मे गोयमा !

अणंतरं देवलोए, अणंतरं माणुस्सए भवे,

किं परं मरणा कायस्स भेदा इतो चुया,

दो वि तुल्ला एगट्ठा अविसेसमणाणत्ता भविस्सामो ।

- विया. स. १४, उ. ७, सु. १-२

भाग १, खण्ड २, पृ. २६

गंगदत्त देवेण मायीमिच्छादिट्ठिउववन्नग देवस्स अट्ठ पण्हाणं
समाहाणं -

सूत्र ६१ (क)

तेणं कालेणं तेणं समएणं उल्लुयतीरे नामं होत्था,
वण्णओ एगजंबुए चेइए वण्णओ ।

तेणं कालेणं तेणं समएणं सामी समोसढे -जाव- परिसा
पज्जुवासइ ।

तेणं कालेणं तेणं समएणं सक्के देविंदे देवराया वज्जपाणी
-जाव- दिव्वेणं जाणविमाणेणं आगओ -जाव- जेणेव समणे
भगवं महावीरे तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता समणं
भगवं महावीरं बंदइ नमंसइ वंदित्ता नमंसित्ता एवं वयासी-

भाग १, खंड १, पृ. १८५

आर्य सुधर्मा स्वामीनी सर्वायु :

सूत्र ४७५ (ग)

स्थवीर आर्य सुधर्मा स्वामी सो वर्षोनी सर्वायु भोगवीने
सिद्ध, बुद्ध, मुक्त, अंतकृत अने परिनिर्वृत्त थया अने
सर्वदुःखोधी रहित थया.

भाग १, खंड १, पृ. १८५

भगवान महावीरना गौतम गणधर :

सूत्र ४७६ (क)

राजगृह नगरमां (भगवान महावीरनुं पट्टापरिषदा थयुं)
-यावत्- धर्मापदेश सांभणी परिषदा पाएणी इरी -

श्रमण भगवान महावीरे "हे गौतम !" आ प्रमाणे
भगवान गौतमने संबोधित करी आ प्रमाणे कहुं -

हे गौतम ! तुं मारी साथे चिरकाणधी संश्लिष्ट छे.

हे गौतम ! तुं मारो चिरकाणधी संस्तुत छे.

हे गौतम ! तुं मारो चिर-परिचित छे.

हे गौतम ! तुं मारी साथे चिरकाणधी प्रीति करवावाणो छे.

हे गौतम ! तुं मारो चिरकाणधी अनुगामी छे.

हे गौतम ! तुं मारी साथे चिरकाणधी अनुवृत्ति करवा-
वाणो छे.

आ वर्तमान भवधी पूर्व देवलोकां अने आनी पएणी मनुष्य
भवमां पण तारो मारी साथे स्नेह संबंध छतो अने अधिक
शुं कहुं अहींथी मरीने (आ शरीरनो त्याग करी) अने स्युत
थई आपणे अने (अेक जेवा) अने अेकार्थ (अेक लक्ष्यने सिद्ध
करनारा)ने विशेषता अने भिन्नताधी रहित थई जशुं.

भाग १, खंड २, पृ. २६

गंगदत्त देव द्वारा मायीमिच्छादिट्ठि उववन्नग देवना आठ प्रश्नोनुं
समाधान :

सूत्र ६१ (क)

ते काण अने ते समयमां उल्लुकतीर नामनुं नगर छतुं. त्यां
अेक जंबुक नामनुं उधान छतुं. आ अंनेनुं वर्शनं
औपपातिक सूत्रना अनुसार ज्ञाणवुं जौईअे.

ते काण अने ते समयमां श्रमण भगवान महावीर स्वामी
त्यां पधार्या -यावत्- परिषदे पर्युपासना करी.

ते काण अने ते समये देवेन्द्र देवराज वज्रवाशि शक
-यावत्- दिव्ययान विमानधी आव्या अने ज्यां श्रमण
भगवान महावीर बिराजमान छता त्यां आव्या त्यां
आवीने श्रमण भगवान महावीरने वंदन, नमस्कार
कर्या अने वंदन, नमस्कार करीने आ प्रमाणे पूछयुं -

પ. દેવે ણં મંતે ! મહિઙ્ઢીએ -જાવ- મહેસક્ષે બાહિરે
પોગ્ગલે અપરિયાદિત્તા પમ્મુ આગમિત્તે ?

ઉ. સક્કે ! નો ઙ્ગલે સમઢ્ઢે ।

પ. દેવે ણં મંતે ! મહિઙ્ઢીએ -જાવ- મહેસક્ષે બાહિરે
પોગ્ગલે પરિયાદિત્તા પમ્મુ આગમિત્તે ?

ઉ. હંતા, પમ્મુ ।

પ. દેવે ણં મંતે ! મહિઙ્ઢીએ -જાવ- મહેસક્ષે એવં એણં
અભિલાવેણં -

૧. ગમિત્તેવા, ૨. ભાસિત્તેવા, ૩. વિઆગરિત્તેવા,
૪. ઉમ્મિસાવેત્તેવા, નિમિસાવેત્તેવા,
૫. આઁટાવેત્તેવા, પસારેત્તેવા, ૬. ઠાણં વા
સેજ્જં વા નિસીહિયં વા ચેઙ્ગત્તેવા, ૭. વિઁવ્વિત્તેવા
વા, પરિયારેત્તેવા ?

ઉ. હંતા, પમ્મુ ।

ઇમાઁ અઢ્ઢુ ઁવ્વિત્તપસિણવાગરણાઁ પુચ્છઙ્ગ પુચ્છિત્તા
સંમંતિયવંદણેણં વંદઙ્ગ, સંમંતિય વંદણેણં વંદિત્તા
તમેવ દિવ્વં જાણવિમાણં દુરુહઙ્ગ દુરુહિત્તા જામેવ
દિસં પાઁઁબ્ભૂએ તામેવ દિસં પઙ્ગિએ ।

“મંતે ! ત્તિ” ભગવં ગોયમે સમણં ભગવં મહાવીરં
વંદઙ્ગ નમંસઙ્ગ વંદિત્તા નમંસિત્તા એવં વયાસી -

પ. અન્નયાણં મંતે ! સક્કે દેવિંદે દેવરાયા દેવાણુપ્પિયં
વંદઙ્ગ નમંસઙ્ગ, વંદિત્તા નમંસિત્તા સકારેઙ્ગ -જાવ-
પજ્જુવાસઙ્ગ, કિં ણં મંતે ! અજ્જ સક્કે દેવિંદે દેવરાયા
દેવાણુપ્પિયં અઢ્ઢુ ઁવ્વિત્તપસિણવાગરણાઁ પુચ્છઙ્ગ
પુચ્છિત્તા સંમંતિયવંદણેણં વંદઙ્ગ વંદિત્તા -જાવ-
પઙ્ગિએ ?

“ગોયમા !” સમણે ભગવં મહાવીરે ભગવં ગોયમં એવં
વયાસી -

ઉ. એવં ખલુ ગોયમા ! તેણં કાલેણં તેણં સમણં મહાસુક્કે
કપ્પે મહાસામાણે વિમાણે ઢો દેવા મહિઙ્ઢીયા
-જાવ- મહેસક્ષા એગ્ગવિમાણંસિ દેવત્તાએ ઉવવન્ના,
તં જહા -

પ્ર. ભંતે ! શું મહર્ઙ્ગિક -યાવત્- મહાસૌખ્ય સંપન્ન દેવ
બાહ્ય પુદ્ગલોને ઁદ્દશ કર્યા વગર જ અહીં આવવામાં
સમર્થ છે ?

ઉ. હે શક ! આ અર્થ સમર્થ નથી.

પ્ર. ભંતે ! શું મહર્ઙ્ગિક -યાવત્- મહાસૌખ્ય સંપન્ન દેવ
બાહ્ય પુદ્ગલોને ઁદ્દશ કરી અહીં આવવામાં
સમર્થ છે ?

ઉ. હા, શક ! તે સમર્થ છે.

પ્ર. ભંતે ! મહર્ઙ્ગિક -યાવત્- મહાસૌખ્ય સંપન્ન દેવ આ
અભિલાપથી -

૧. ગમન કરવા, ૨. બોલવા, ૩. ઉત્તર દેવા, ૪. આંખ
ખોલવા અને બંધ કરવા, ૫. શરીરના અવયવને
સંકોચવા અને પસારવા, ૬. સ્થાન, શય્યા, નિષઘાને
ભોગવવા. ૭. વિક્રિયા (વિકુર્ણા) કરવા અથવા
૮. પરિચારણા (વિષયભોગ) કરવામાં સમર્થ છે ?

ઉ. હા, શક તે (ગમન કરવા -યાવત્- પરિચારણા
કરવામાં) સમર્થ છે.

દેવેન્દ્ર દેવરાજ શક આ (પૂર્વોક્ત) ઉત્થિપ્ત (અવિસ્તૃત
સંક્ષિપ્ત) આઠ પ્રશ્નોના ઉત્તર પૂછ્યા અને પૂછીને
પછી ભગવાનને ઉત્સુક્તાપૂર્વક વંદન કર્યા, વંદન
કરીને તે જ દિવ્યયાન - વિમાન પર ચઢીને જે
દિશાથી આવ્યા હતા તે દિશામાં ચાલ્યા ગયા.

‘ભંતે !’ આ પ્રમાણે સંબોધન કરીને ભગવાન
ગૌતમે શ્રમણ ભગવાન મહાવીરને વંદન નમસ્કાર
કર્યા વંદન, નમસ્કાર કરીને આ પ્રમાણે પુછ્યું. -

પ્ર. ભંતે ! અન્ય દિવસોમાં (જ્યારે - ક્યારેક) દેવેન્દ્ર
દેવરાજ શક આવે છે, ત્યારે આપ દેવાનુપ્રિયને
વંદન, નમસ્કાર કરે છે. આપનું સત્કાર - સન્માન
કરે છે -યાવત્- આપની પર્યુપાસના કરે છે. પરંતુ
ભંતે ! આજે તો દેવેન્દ્ર દેવરાજ શક આપ
દેવાનુપ્રિયથી સંક્ષેપમાં આઠ પ્રશ્નોના ઉત્તર પૂછી
અને ઉત્સુક્તાપૂર્વક વંદના, નમસ્કાર કરીને -યાવત્-
તરત જ ચાલ્યા ગયા ? (આનું શું કારણ છે ?)

“ગૌતમ” આ પ્રકારથી સંબોધિત કરીને શ્રમણ ભગવાન
મહાવીરે ભગવાન ગૌતમને આ પ્રમાણે કહ્યું -

ઉ. ગૌતમ ! તે કાળ અને તે સમયમાં મહાશુક કલ્પના
મહાસામાન્ય નામના વિમાનમાં મહર્ઙ્ગિક -યાવત્-
મહાસૌખ્ય સંપન્ન બે દેવ એક જ વિમાનમાં દેવરૂપથી
ઉત્પન્ન થયા, જેમકે -

૧. માયિમિચ્છાદિદ્વિઉવવન્ન એ ય,
૨. અમાયિસમ્મદ્વિદ્વિઉવવન્ન એ ય ।
તેણે તે માયિમિચ્છાદિદ્વિઉવવન્ન એ દેવે તે અમાયિ-
સમ્મદ્વિદ્વિઉવવન્ન ગં દેવં એવં વયાસી -

“પરિણમમાણા પોગ્ગલા નો પરિણયા, અપરિણયા,
પરિણમંતીતિ પોગ્ગલા નો પરિણયા, અપરિણયા ।”

તેણે તે અમાયિસમ્મદ્વિદ્વિઉવવન્ન એ દેવે તે માયિ-
મિચ્છદિદ્વિઉવવન્ન ગં દેવં એવં વયાસિ -
“પરિણમમાણા પોગ્ગલા પરિણયા, નો અપરિણયા,
પરિણમંતીતિ પોગ્ગલા પરિણયા, નો અપરિણયા ।”

તે માયિમિચ્છદિદ્વિઉવવન્ન ગં દેવં પડિહણઇ,

એવં પડિહણિત્તા ઓહિં પંડજઇ, ઓહિં પંડજિત્તા
મમં ઓહિણા આભોએઇ, મમં ઓહિણા આભોએત્તા
અયમેયારૂવે -જાવ- સમુપ્પજ્જિત્થા -

‘એવં’ ખલુ સમણં ભગવં મહાવીરે જંબુદીવે દીવે
જેણેવ ભારહે વાસે ઉલ્લુયતીરસ્સ નગરસ્સ બહિયા
એગજંબુએ એઇએ અહાપડિરૂવં - જાવ - વિહરઇ, તે
સેયં ખલુ મે સમણં ભગવં મહાવીરં વંદિત્તા -જાવ-
પજ્જુવાસિત્તા ઇમં એયારૂવં વાગરણં પુચ્છિત્તએ ‘તિ
કટ્ટુએવં સંપેહેઇ એવં સંપેહિત્તા ચડહિં વિ સામાણિય-
સાહસ્સીહિં, સપરિવારો જહા સૂરિયાભસ્સ -જાવ-
નિગ્ધોસનાઇતરવેણં જેણેવ જંબુદીવે દીવે જેણેવ
ભારહે વાસે જેણેવ ઉલ્લુયતીરે નગરે જેણેવ એગજંબુએ
એઇએ જેણેવ મમં અંતિયં તેણેવ પહારેત્થ ગમણએ ।
તેણે તે સક્કે દેવિંદે દેવરાયા તસ્સ દેવસ્સ તે દિવ્વં
દેવિંદિંઢ, દિવ્વં દેવજુઇં, દિવ્વં દેવાણુભાવં, દિવ્વં
તેયલેસ્સં અહમાણે મમં અદ્ડુઅક્ખિત્તપસિણવાગરણાં
પુચ્છઇ પુચ્છિત્તા સંભંતિય -જાવ- પડિગએ ।

જાવં ચ ણં સમણે ભગવં મહાવીરે ભગવઓ ગોયમસ્સ
એયમટ્ટં પરિકહેઇ તાવં ચ ણં સે દેવે હવ્વમાગએ ।

તેણે તે દેવે સમણં ભગવં મહાવીરે તિક્કુત્તો વંદઇ
નમંસઇ વંદિત્તા નમંસિત્તા એવં વયાસી -

૧. માયી મિથ્યાદષ્ટિ ઉત્પન્નક.

૨. અમાયી સમ્યગ્દષ્ટિ ઉત્પન્નક.

એક દિવસ તે માયી મિથ્યાદષ્ટિ ઉત્પન્નક દેવે અમાયી
સમ્યગ્દષ્ટિ ઉત્પન્નક દેવને આ પ્રમાણે કહ્યું -

“જેનું પરિણમન થઈ રહ્યું છે તે પુદ્ગલ પરિણત ન
કહેવાય પણ અપરિણત કહેવાય છે. કારણ કે તે
પુદ્ગલ હમણાં પરિણત થઈ રહ્યા છે. માટે તે
પરિણત નથી, અપરિણત છે.”

આના જવાબમાં અમાયી સમ્યગ્દષ્ટિ ઉત્પન્નક દેવે
માયી મિથ્યાદષ્ટિ ઉત્પન્નક દેવને કહ્યું કે “પરિણમન
થઈ રહેલા તે પુદ્ગલ પરિણત કહેવાય છે, અપરિણત
નહીં. કારણ કે તે પરિણત થઈ રહ્યા છે એટલા માટે
તે પુદ્ગલ પરિણત છે, અપરિણત નથી.”

આ પ્રમાણે કહી માયી મિથ્યાદષ્ટિ ઉત્પન્નક દેવને
પરાજિત કર્યા.

આ પ્રમાણે પરાજિત કર્યા પછી (અમાયી સમ્યગ્દષ્ટિ
દેવે) અવધિજ્ઞાનનો ઉપયોગ લગાવી અવધિજ્ઞાનથી
મને જોયો, અવધિજ્ઞાનથી મને જોઈ તેને એવો
-ચાવત્- વિચાર ઉત્પન્ન થયો કે -

જંબુદીપના ભરતક્ષેત્રમાં ઉલ્લુકતીર નામના નગરની
બહાર એક જંબૂક નામના ઉદ્યાનમાં શ્રમણ ભગવાન
મહાવીર સ્વામી યથાયોગ્ય અવગ્રહ લઈ -ચાવત્-
વિચારે છે. માટે મારે (ત્યાં જઈ) શ્રમણ ભગવાન
મહાવીરને વંદન નમસ્કાર -ચાવત્- પર્યુપાસના કરી
અને ઉપર્યુક્ત પ્રશ્ન પૂછવો શ્રેયસ્કર છે? એવો વિચાર
કરીને ચાર હજાર સામાનિક દેવોના પરિવારની સાથે
સૂર્યાભદેવના સમાન -ચાવત્- વાદ્યાદિની ધ્વનિયોની
સાથે જંબુદીપના ભરતક્ષેત્રમાં ઉલ્લુકતીર નગરના
જંબૂક ઉદ્યાનમાં મારી પાસે આવવા તેને પ્રસ્થાન કર્યું.
ત્યારે તે દેવેન્દ્ર દેવરાજ શક તે દેવની દિવ્ય દેવર્દિ,
દિવ્ય દેવદ્યુતિ, દિવ્ય દેવાનુભાવ અને દિવ્ય તેજ
પ્રભાને સહન ન કરતા મારી પાસે આવ્યા અને મને
સંક્ષેપમાં આઠ પ્રશ્ન પૂછ્યા અને પૂછીને તરત જ
(શીઘ્ર) વંદના, નમસ્કાર કરી -ચાવત્- ચાલ્યા ગયા.

જ્યારે શ્રમણ ભગવાન મહાવીર ગૌતમને (ઉપર્યુક્ત)
વાત કરી રહ્યા હતા ત્યારે જ તે દેવ (અમાયી
સમ્યગ્દષ્ટિ ઉત્પન્નક) આવી ગયા.

ત્યારે તે દેવે આવતા જ શ્રમણ ભગવાન મહાવીરને
ત્રણવાર પ્રદક્ષિણા કરી પછી વંદન, નમસ્કાર કર્યા
અને વંદન, નમસ્કાર કરીને આ પ્રમાણે પૂછ્યું -

પ. એવંં ખલુ ભંતે ! મહાસુકે કપ્પે મહાસામાણે વિમાણે
એમે માયિમિચ્છદ્ધિઉવવન્નણે દેવે મમં એવંં વયાસી -

“પરિણમમાણા પોગ્ગલા નો પરિણયા અપરિણયા,
પરિણમંતીતિ પોગ્ગલા નો પરિણયા અપરિણયા ।”

તણે ણં અહે તં માયિમિચ્છદ્ધિઉવવન્નણં દેવંં એવંં
વયાસી -

“પરિણમમાણા પોગ્ગલા પરિણયા નો અપરિણયા,
પરિણમંતીતિ પોગ્ગલા પરિણયા, ણો અપરિણયા,
સે કહમેયંં ભંતે ! એવંં ?”

ઉ. “ગંગદત્તા !” ઈ સમણે ભગવંં મહાવીરે ગંગદત્તં દેવંં એવંં
વયાસી -

અહંપિ ણં ગંગદત્તા ! એવમાહ્વામિ -જાવ-
પરુવેમિ-પરિણમમાણા પોગ્ગલા -જાવ- નો
અપરિણયા, સચ્ચમેસે અટ્ટે ।

તણે ણં સે ગંગદત્તે દેવે સમણસ્સ ભગવઓ મહાવીરસ્સ
અંતિયંં એયમટ્ઠં સોચ્ચા નિસમ્મ હટ્ઠુટ્ઠુ સમણંં ભગવંં
મહાવીરંં વંદહ્મંં નમંંસહ્મંં વંદિત્તા નમંંસિત્તા નચ્ચાસલ્લે
-જાવ- પજ્જુવાસહ્મંં ।

તણે ણં સમણે ભગવંં મહાવીરે ગંગદત્તસ્સ દેવસ્સ તીસે
ય મહહ્મહાલિયાણે પરિસાણે ધમ્મંં પરિકહેહ્મંં -જાવ-
આરાહણે ભવહ્મંં ।

તણે ણં સે ગંગદત્તે દેવે સમણસ્સ ભગવઓ મહાવીરસ્સ
અંતિયંં ધમ્મંં સોચ્ચા નિસમ્મ હટ્ઠુટ્ઠુ ઉટ્ટેહ્મંં ઉટ્ટિત્તા
સમણંં ભગવંં મહાવીરંં વંદહ્મંં નમંંસહ્મંં વંદિત્તા નમંંસિત્તા
એવંં વયાસી -

અહ્મણંં ભંતે ! ગંગદત્તે દેવે કિં ભવસિદ્ધિણે
અભવસિદ્ધિણે ?

એવંં જહા સૂરિયાભો -જાવ- બત્તીસહ્મંં નટ્ટવિહિં
ઉવદંંસેહ્મંં ઉવદંંસેત્તા -જાવ- તામેવ દિસંં પહ્મિણે ।

પ્ર. ભંતે ! મહાશુક કલ્પમાં મહાસામાન્ય વિમાનમાં
ઉત્પન્ન થયેલા એક માયી મિથ્યાદષ્ટિ ઉત્પન્નક દેવે
મને આ પ્રમાણે પૂછ્યું -

“પરિણમન થઈ રહેલા પુદ્ગલ હમણાં પરિણત ન
કહેવાય પણ અપરિણત કહેવામાં આવે છે. કારણ
કે તે પુદ્ગલ હમણાં જ પરિણત થઈ રહ્યા છે માટે
તે પરિણત નહીં અપરિણત જ કહેવામાં આવે છે.”

ત્યારે મેં (તેના ઉત્તરમાં) તે માયી મિથ્યાદષ્ટિ દેવને
આ પ્રમાણે કહ્યું -

“પરિણમન થઈ રહેલા પુદ્ગલ પરિણત કહેવાય
છે, અપરિણત નહીં, કારણ કે તે પુદ્ગલ પરિણત થઈ
રહ્યા છે, એટલા માટે પરિણત કહેવાય છે, અપરિણત
નહી. ભંતે ! આ પ્રમાણે મારું કથન કેવું છે ?”

ઉ. “હે ગંગદત્ત !” આ પ્રમાણે સંબોધન કરી શ્રમણ
ભગવાન મહાવીરે ગંગદત્ત દેવને આ પ્રમાણે કહ્યું -
ગંગદત્ત ! હું પણ આ પ્રમાણે કહું છું -યાવત્-
પ્રત્તપણા કરું છું કે “પરિણમન થઈ રહેલા પુદ્ગલ
-યાવત્- અપરિણત નથી. (પરંતુ પરિણત છે). આ
અર્થ (સિદ્ધાંત) સત્ય છે.”

ત્યારબાદ શ્રમણ ભગવાન મહાવીરથી આ ઉત્તર
સાંભળી અને અવધારણા કરી તે ગંગદત્ત દેવ હર્ષિત
અને સંતુષ્ટ થયા અને શ્રમણ ભગવાન મહાવીરને
વંદન, નમસ્કાર કર્યા. વંદન, નમસ્કાર કરીને તે
ભગવાનથી ન તો અતિદૂર અને ન તો અતિનિકટ બેસી
-યાવત્- ભગવાનની પર્યુપાસના કરવા લાગ્યા.

ત્યારબાદ શ્રમણ ભગવાન મહાવીરે ગંગદત્ત
દેવને અને મહત્તી પરિષદને ધર્મકથા કહી -યાવત્-
જેને સાંભળી જીવ આરાધક બન્યા.

તે સમયે ગંગદત્ત દેવે શ્રમણ ભગવાન મહાવીર
પાસેથી ધર્મદેશના સાંભળી અને અવધારણા કરી
હૃષ્ટ-તુષ્ટ થયા અને ફરી ઊભા થઈ શ્રમણ ભગવાન
મહાવીરને વંદન, નમસ્કાર કર્યા અને વંદન,
નમસ્કાર કરીને આ પ્રમાણે કહ્યું -

“ભંતે ! હું ગંગદત્ત દેવ ભવસિદ્ધિક છું કે અભવસિદ્ધિક
છું ?”

રાજપ્રશ્રીય સૂત્રમાં કથિત સૂર્યાભદેવના સમાન
ઉત્તર જાણવા જોઈએ. ગંગદત્ત દેવે પણ આ જ
પ્રમાણે બત્તીસ પ્રકારની નાટ્યવિધિ પ્રદર્શિત કરી
અને પછી જે દિશાથી આવ્યા હતા તે જ દિશામાં
ચાલ્યા ગયા.

उभओ सीससंघाणं संजयाणं तवस्सिणं ।
तत्थ चिन्ता समुप्पन्ता गुणवन्ताण ताइणं ॥१०॥

केरिसो वा इमो धम्मो ? इमो धम्मो व केरिसो ?
आयारधम्मपणिही इमा वा सा व केरिसी ? ॥११॥

चाउज्जामो य जो धम्मो जो इमो पंचसिक्खिओ ।
देसिओ वद्धमाणेण पासेण य महामुणी ॥१२॥

अचेलगो य जो धम्मो जो इमो सन्तरूत्तरो ।
एगकज्ज-पवन्नाणं विसेसे किं नु कारणं ? ॥१३॥

अह ते तत्थ सीसाणं विन्नाय पवितक्कियं ।
समागमे कयमई उभओ केसि-गोयमा ॥१४॥
गोयमे पडिरूवन्नू सीससंघ समाउले ।
जेट्टं कुलमवेक्खन्तो तिन्दुयं वणमागओ ॥१५॥

केसी कुमार समणे गोयमं दिस्समागयं
पडिरूवं पडिवत्तिं सम्मं संपडिवज्जई ॥१६॥
पलालं फासुयं तत्थ पंचमं कुसतणाणि य ।
गोयमस्स निसेज्जाए खिप्पं संपणामए ॥१७॥
केसी कुमार समणे गोयमे य महायसे ।
उभओ निसण्णा सोहन्ति चन्द सूर समप्पभा ॥१८॥
समागया बहू तत्थ पासण्डा कोउगा मिगा ।
गिहत्थाणं अणेगाओ, साहस्सीओ समागया ॥१९॥

देव-दाणव-गन्धव्वा-जक्ख-रक्खस-किन्नरा ।
अदिस्साणं च भूयाणं आसि तत्थ समागमो ॥२०॥
पुच्छामि ते महाभाग ! केसी गोयममब्बवी ।
तओ केसिं बुवंतं तु गोयमो इणमब्बवी ॥२१॥

पुच्छ भन्ते ! जहिच्छं ते, केसिं गोयममब्बवी ।
तओ केसी अणुन्नाए गोयमं इणमब्बवी ॥२२॥

१. चाउज्जामो य जो धम्मो, जो इमो पंचसिक्खिओ ।
देसिओ वद्धमाणेण पासेण य महामुणी ॥२३॥

एगकज्जपवन्नाणं विसेसे किं नु कारणं ?
धम्मो दुविहे मेहावि ! कहं विप्पच्चओ न ते ॥२४॥

संयमी, तपस्वी, गुणवान् अने षट्कायना संरक्षक ते भंने
(केशीकुमार श्रमण तथा गौतम)ना शिष्य समुदायमां आ
थितन उत्पन्न थयुं.

अमारो आ (महाप्रतइप) धर्म केवो छे ? अने तेनो आ
(महाप्रतइप) धर्म केवो छे ? अमारा आयार धर्मनी
प्रणिधि (व्यवस्था) केवी छे ? अने तेमनी केवी छे ?

आ यातुर्याम धर्म (यार महाप्रत) छे. जे महामुनि पार्श्व
द्वारा प्रतिपादित छे अने आ पंच शिक्षात्मक (पांच महाप्रत)
धर्म छे. जेनुं प्रतिपादन महामुनि वर्धमाने कर्तुं छे.

(वर्धमान महावीर द्वारा प्रतिपादित) आ अयेलक धर्म
छे अने (त्वगवान पार्श्वनाथ द्वारा प्ररूपित) सान्तरोत्तर
(रंगीन अने बहुमूल्य वस्त्रवाणो) धर्म छे. ओक ज कार्य
माटे अमे प्रवृत्त छीअे त्यारे भेदनुं शुं कारण छे ?

ते भंने केशी अने गौतमे पोताना शिष्योना वितर्कने जाणी
परस्पर त्यां ज (श्रावस्तीमां ज) मणवानो विचार कर्यो.
यथोचित विनयमर्यादाना ज्ञाता गौतमे केशी श्रमणना
कुलने ज्येष्ठ जाणी पोताना शिष्य समुदायसहित तिदुक्कवन
(उद्यान)मां आव्या.

गौतमने आवता जेई केशीकुमार श्रमणो सम्यक् प्रकारथी
तेना अनुइप आदर सत्कार कर्यो.

गौतमने बेसवा माटे तरत ज प्रासुक पयाल (परालघास)
तथा पांचमो कृश तृण समर्पित कर्यो.

जे नकुमार श्रमणकेशी अने महायशस्वी गौतम भंने (त्यां)
भेठेला चंद्र अने सूर्यना समान सुशोभित थई रह्या छता.
त्यां कुतुहलनी दृष्टिथी (जोवा माटे) अनेक अबोधजन
अन्य धर्म संप्रदायोना पाभंड परिप्राजक आव्या अने
सहस्र गृहस्थ पण आव्या.

देव, दानव, गंधर्व, यक्ष, राक्षस, किन्नर अने अदृश्य
भूतोना त्यां अद्भूत समागम थयो.

केशीअे गौतमने कहुं - "हे महाभाग ! हुं तमने (कईक)
पूछवा ईच्छु छुं." केशीना आम कहेवाथी गौतमे आ
प्रमाणे कहुं -

"भंते !" जे पण ईच्छा डोय ते पूछो, अनुज्ञा पामी
केशीअे गौतमने आ प्रमाणे कहुं -

१. "जे आ यातुर्याम धर्म छे, जेनुं प्रतिपादन महामुनि
पार्श्वनाथे कर्तुं छे अने आ जे पंच शिक्षात्मक धर्म छे जेनुं
प्रतिपादन महामुनि वर्धमाने कर्तुं छे.

"हे मेधाविन् ! भंने अे ज्यारे ओक ज उदेश्यने लई प्रवृत्त थया
छे त्यारे आविभेद (अंतर)नुं शुं कारण छे ? आ बे प्रकारना
धर्मोने जेई तमने विप्रत्यय (संदेह) केम नथी थतो ?"

तओ केसिं बुवंतं तु, गोयमो इणमब्बवी ।
पन्ना समिक्खए धम्मं, तत्तं तत्तविणिच्छयं ॥२५॥

पुरिमा उज्जुजडा उ वंकजडा य पच्छिमा ।
मज्झिमा उज्जुपन्ना य तेण धम्मे दुहा कए ॥२६॥

पुरिमाणं दुव्विसोज्झो उ, चरिमाणं दुरणुपालओ ।
कप्पो मज्झिमगाणं तु, सुविसोज्झो सुपालओ ॥२७॥

साहु गोयम ! पन्ना ते छिन्नो मे संसओ इमो ।
अन्नो वि संसओ मज्झं, तं मे कहसु गोयमा ॥२८॥

२. अचेलगो य जो धम्मो जो इमो सन्तरुत्तरो ।
देसिओ वद्धमाणेण पासेण य महाजसा ॥२९॥

एगकज्जपवन्नाणं विसेसे किं नु कारणं ?
लिंगे दुविहे मेहावि ! कहां विप्वच्चओ न ते ? ॥३०॥

केसिमेवं बुवाणं तु, गोयमो इणमब्बवी ।
विन्नाणेण समागम्म, धम्मसाहणमिच्छियं ॥३१॥

पच्चयत्थं च लोगस्स नाणा विहविगप्पणं ।
जत्तत्थं गहणत्थं च, लोगे लिंगप्पओयणं ॥३२॥

अह भवे पइन्ना उ मोक्खसब्भूयसाहणे ।
नाणं च दंसणं चेव, चरित्तं चेव निच्छए ॥३३॥

साहु गोयम ! पन्ना ते छिन्नो मे संसओ इमो ।
अन्नो वि संसओ मज्झं, तं मे कहसु गोयमा ! ॥३४॥

३. अणेगाणं सहस्साणं मज्झे चिट्ठसि गोयमा !
ते य ते अहिगच्छन्ति, कहां ते निज्जिया तुमे ? ॥३५॥

एगे जिए जिया पंच, पंच जिए जिया दस ।
दसहा उ जिणित्ताणं, सब्बसत्तू जिणामहं ॥३६॥

કેશીના આ પ્રમાણે કહેવાથી ગૌતમે કહ્યું - "તત્ત્વો (જીવાદિતત્ત્વો)નું જેમાં વિશેષ પ્રતિપાદન થાય છે. એવા ધર્મ તત્ત્વની સમીક્ષા પ્રજ્ઞા દ્વારા થાય છે."

પ્રથમ તીર્થંકરના સાધુ ઋજુ (સરળ) અને જડ (મંદમતિ) હોય છે. અંતિમ તીર્થંકરના સાધુ વક અને જડ હોય છે (જ્યારે) વચ્ચેના ૨૨ તીર્થંકરોના સાધુ ઋજુ અને પ્રાણ હોય છે એટલા માટે ધર્મના બે પ્રકાર કહેવામાં આવ્યા છે.

"પ્રથમ તીર્થંકરના સાધુઓનો આચાર દુવિશોદ્ય (અત્યંત કઠિનતાથી નિર્મળ કરી શકાય) હતો. અંતિમ તીર્થંકરના સાધુઓનું આચાર પાલન કરવો કઠિન છે. પરંતુ વચ્ચેના ૨૨ તીર્થંકરોના સાધકોના આચારનું પાલન સુકર (સરળ) છે.

(કુમાર શ્રમણ કેશી-) હે ગૌતમ ! આપની પ્રજ્ઞા શ્રેષ્ઠ છે. આપે મારી શંકા દૂર કરી. પરંતુ ગૌતમ ! મને હજી એક શંકા છે તે વિષયમાં પણ સમાધાન કરો.

૨. "આ જે અચેલક ધર્મ છે તે વર્ધમાને બતાવ્યો છે અને જે સાન્તરોત્તર (જે વર્ણાદિથી વિશિષ્ટ અને બહુમૂલ્યવસ્ત્ર-વાળો) ધર્મ છે તે મહાયશસ્વી પાર્શ્વનાથે બતાવ્યો છે."

"હે મેઘાવિન ! એક જ ઉદ્દેશ્યથી પ્રવૃત્ત આ બંને (ધર્મો)માં ભેદનું કારણ શું છે ? બે પ્રકારના વેષ (લિંગ)ને જોઈ તમને સંશય કેમ નથી થતો ?"

(ગૌતમ ગણધર-) કેશીના આ પ્રમાણે કહેવાથી ગૌતમે કહ્યું - "(સર્વજોએ) વિજ્ઞાન (કેવળજ્ઞાન)થી યથોચિતરૂપે જોઈને ધર્મના સાધનો (વેશ, ચિન્હ આદિ ઉપકરણો)ને જાણીને જ તેમને અનુમતી આપી છે."

અનેક પ્રકારના ઉપકરણોનું વિધાન લોકોની પ્રતીતિ માટે, સંયમયાત્રાના નિર્વાહ માટે અને "હું સાધુ છું" એ પ્રમાણેનો બોધ રહે તે માટે જ લોકમાં લિંગ (વેશ)નું પ્રયોજન છે.

નિશ્ચયદષ્ટિથી તો સમ્યગ્જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્ર જ મોક્ષના વાસ્તવિક સાધન છે. આ પ્રમાણેનો એક સરખો સિદ્ધાંત બંને તીર્થંકરોનો છે.

(કેશીકુમાર શ્રમણ-) "હે ગૌતમ તમારી પ્રજ્ઞા શ્રેષ્ઠ છે, કારણ કે આપે મારી આ શંકા દૂર કરી. મારી એક બીજી શંકા પણ છે. હે ગૌતમ ! તે સંબંધમાં પણ મને બતાવો."

૩. "ગૌતમ ! અનેક સહસ્ત્ર શત્રુઓની વચમાં તમે ઉભા છો. તે તમને જીતવા માટે (તમારી તરફ) દૌડે છે. છતાં તમે તે શત્રુઓને કેવી રીતે જીતી લીધા ?"

(ગણધર ગૌતમ-) એકને જીતવાથી પાંચ જીતી લીધા અને પાંચને જીતવાથી દશ જીતી લીધા. દશેને જીતી મેં બધા શત્રુઓને જીતી લીધા."

सत्तू य इह के वुत्ते ? केसी गोयममब्बवी ।
तओ केसिं वुवंतं तु, गोयमो इणमब्बवी ॥३७॥

एगप्पा अजिए सत्तू, कसाया इन्दियाणि य ।
ते जिणित्तु जहानायं, विहरामि अहं मुणी ! ॥३८॥

साहु गोयम ! पन्ना ते, छिन्नो मे संसओ इमो ।
अन्नो वि संसओ मज्झं, तं मे कहसु गोयमा ॥३९॥

४. दीसन्ति बहवे लोए, पासबद्धा सरीरिणो ।
मुक्कपासो लहुब्भूओ, कहं तं विहरसी मुणी ॥४०॥

ते पासे सब्बसो छित्ता, निहन्तूण उवायओ ।
मुक्कपासो लहुब्भूओ, विहरामि अहं मुणी ॥४१॥

पासा य इह के वुत्ता ? केसी गोयममब्बवी ।
केसिमेवं वुवंतं तु, गोयमो इणमब्बवी ॥४२॥

रागदोसादओ तिब्बा, नेहपासा भयंकरा ।
ते छिन्दित्तु जहानायं, विहरामि जहक्कमं ॥४३॥

साहु गोयम ! पन्ना ते, छिन्नो मे संसओ इमो ।
अन्नो वि संसओ मज्झं, तं मे कहसु गोयमा ॥४४॥

५. अन्तोहियय-संभूया, लया चिट्ठइ गोयमा ।
फलेइ विसभक्खीणि, सा उ उद्धरिया कहं ॥४५॥

तं लयं सब्बओ छित्ता, उद्धरित्ता समूलियं ।
विहरामि जहानायं, मुक्को मि विसभक्खणं ॥४६॥

लया य इह का वुत्ता ? केसी गोयममब्बवी ।
केसिमेवं वुवंतं तु, गोयमो इणमब्बवी ॥४७॥
भवतण्हा लया वुत्ता, भीमा भीमफलोदया ।
तमुद्धरित्तु जहानायं, विहरामि महामुणी ॥४८॥

(केशीकुमार श्रमण-) “गौतम (१-५-१०) शत्रु कोने कहेवाभां आवे छे ?” आ प्रमाणे केशीअे गौतमने पूछयुं. त्त्यारे गौतमे आ प्रमाणे कहुं -

(गणधर गौतम-) “हे मुनिवर ! अेक न जतेली आत्मा शत्रु छे. कषाय (चार) अने छिन्द्रियो (पांच) न जतवाथी शत्रु छे. तेमने जती में (शास्त्रोक्त) नीतिना अनुसार अप्रतिबद्ध थई विहार करुं छुं.”

(केशीकुमार श्रमण-) “हे गौतम ! आपनी प्रजा समीचीन छे. (कारणके) आपे मारी आ शंका दूर करी (परंतु) मारी अेक शंका उज्ज छे. हे गौतम ! तेविषयमां पण मने अतावो.”

४. “आ लोकमां घणा शरीरधारी जव पाशो (बंधनो)थी अद्ध देभाई रखा छे. हे मुने ! आप अंधनथी मुक्त अने लघुभूत (लडा) थई केवी रीते विचरण करो छो ?”

(गणधर गौतम-) हे मुने ! में ते पाशो (बंधनो)ने अधी रीते दूर करी उपायो द्वारा विनष्ट करी अंधनमुक्त अने लघुभूत थई विचरण करुं छुं.”

(केशीकुमार श्रमण-) हे गौतम ! पाश (बंधन) कोने कहेवाभां आवे छे ?” (आ प्रमाणे) केशीअे गौतमने पूछयुं. तेमने आ प्रमाणे कहुं -

(गणधर गौतम-) तीव्र राग-द्वेष अने स्नेह अयंकर पाश (बंधन) छे. तेने (शास्त्रोक्त) धर्मनीतिना अनुसार दूर करी छुं कमानुसार विचरण करुं छुं.”

(केशीकुमार श्रमण-) गौतम ! आपनी प्रजा सुंदर छे. आपे मारी शंका दूर करी. परंतु हे गौतम ! मारी अेक भीज्ज शंका उज्ज पण छे ते विषयमां पण मने कडो.”

५. हे गौतम ! हृदयना अंदर उत्पन्न अेक लता झेलाई रली छे. जे अक्षय करवाथी विष तुल्य इण आपे छे. आपे आ (विषवेल)ने केवी रीते उभाडी ?

(गणधर गौतम-) “ते लताने सर्वथा कापी अने जइथी उभाडी छुं नीतिना अनुसार विचरण करुं छुं. माटे छुं तेना विषइण भावाथी मुक्त छुं.”

केशीअे गौतमने पूछयुं - “लता आप कोने कडो छो ?” केशीना आ प्रमाणे पूछवाथी गौतमे आ प्रमाणे कहुं -

(गणधर गौतम-) “अवतृषणा (सांसारिक तृषणा लालसा) ने ज अयंकर लता कहेवाभां आवी छे. तेमां ज अयंकर विपाकवाणा इण लागे छे. हे महामुने ! में भूणथी तेने उभाडीने (शास्त्रोक्त) नीतिना अनुसार विचरण करुं छुं.”

साहु गोयम ! पन्ना ते छिन्नो मे संसओ इमो ।
अन्नो वि संसओ मज्झं, तं मे कहसु गोयमा ॥४९॥

६. संपज्जलिया घोरा, अग्गी चिट्ठइ गोयमा ।
जे डहन्ति सरीरत्था, कहं विज्जाविया तुमे ॥५०॥

महामेहण्णसूयाओ, गिज्झ वारि जलुत्तमं ।
सिंचामि सययं देहं, सित्ता नो व डहन्ति मे ॥५१॥

अग्गी य इह के वुत्ता ? केसी गोयममब्बवी ।
केसिमेवं बुवंतं तु, गोयमो इणमब्बवी ॥५२॥
कसाया अग्गिणो वुत्ता, सुय-सील-तवो जलं ।
सुयधाराभिहया सन्ता, भिन्ना हु न डहन्ति मे ॥५३॥

साहु गोयम ! पन्ना ते, छिन्नो मे संसओ इमो ।
अन्नो वि संसओ मज्झं, तं मे कहसु गोयमा ॥५४॥

७. अयं साहसिओ भीमो, दुट्ठस्सो परिधावई ।
जंसि गोयम ! आरूढो, कहं तेण न हीरसि ? ॥५५॥

पधावन्तं निगिण्हामि, सुयस्सीसमाहियं ।
न मे गच्छइ उम्मगं, मग्गं च पडिवज्जई ॥५६॥

अस्से य इइ के वुत्ते ? केसी गोयममब्बवी ।
केसिमेवं बुवंतं तु, गोयमो इणमब्बवी ॥५७॥

मणो साहसिओ भीमो, दुट्ठस्सो परिधावई ।
तं सम्म निगिण्हामि धम्मसिक्खाए कन्थगं ॥५८॥

साहु गोयम ! पन्ना ते, छिन्नो मे संसओ इमो ।
अन्नो वि संसओ मज्झं, तं मे कहसु गोयमा ॥५९॥

८. कुप्पहा बहवो लोए, जेहिं नासन्ति जंतवो ।
अद्धाणे कह वट्ठन्ते, तं न नस्ससि गोयमा ! ॥६०॥

जे य मग्गेण गच्छन्ति, जे य उम्मगपट्ठिया ।
ते सब्बे विइया मज्झं, तो न नस्सामहं मुणी ॥६१॥

(केशीकुमार श्रमण-)"हे गौतम ! आपनी बुद्धि श्रेष्ठ छे.
आपे मारी शंका ने दूर करी. अेक भीज्ज शंका पण मारा
मनमां छे. हे गौतम ! ते विषयमां पण आप मने
बतावो."

६. हे गौतम ! "यारेबाजु अग्नि प्रज्वलित धई रली छे. जे
शरीरधारी ज्जवोने बाणे छे. आपे तेने केवी रीते
जुआवी ?"

(गणधर गौतम-)"महामेधोधी उत्पन्न पाणीमांधी उत्तम
पाणी लई तेनुं निरंतर सिंयन करुं छुं. आ कारणे सिंयन
(शांत) थयेली अग्नि मने बाणी नथी शकती."

(केशीकुमार श्रमण-)"ते अग्निओ कई छे ?" केशीअे
गौतमने पूछयुं. आ पूछवाधी गौतमे आ प्रमाणे कहुं-

(गणधर गौतम-)"कषायोने अग्नि कहेवामां आवी छे.
श्रुत, शील अने तप अे पाणी छे श्रुतरूप पाणीनी धाराधी
शांत अने नष्ट थयेली अग्नि मने बाणी शकती नथी."

(केशीकुमार श्रमण-)"गौतम ! आपनी प्रजा प्रशस्त छे.
आपे मारी शंका दूर करी, परंतु मारी अेक शंका लज्ज छे.
तेना संबंधमां पण मने कछो."

७. "आ सालसिक, लयंकर दुष्ट घोडो यारे बाजु दोडी रखो
छे. हे गौतम ! आप तेना पर आइठ छो. (छतां पण)
ते आपने उन्मार्ग पर केम नथी लई जतो ?"

(गणधर गौतम-)"दोडता ते घोडाने में श्रुतरश्मि (शास्त्र-
ज्ञानरूपी) लगामधी निअल करुं छुं. जेनाधी ते मने उन्मार्ग
पर नथी लई जतो. परंतु ते सन्मार्ग पर ज लई जाय छे."

(केशीकुमार श्रमण-)"अश्व कोने कहेवामां आवे छे ?"
आ प्रमाणे केशीअे गौतमने पूछयुं. पूछवाधी गौतमे आ
प्रमाणे कहुं -

(गणधर गौतम-)"मन ज ते सालसी लयंकर अने दुष्ट अश्व
छे. तेने में सम्यक् प्रकारधी वशमां क्यो. जे धर्म शिक्षाधी
ते कन्थक (उत्तम जातिना अश्व) समान धई गयो छे."

(केशीकुमार श्रमण-)"हे गौतम ! आपनी प्रजा श्रेष्ठ छे.
आपे मारो आ संशय पण दूर करी दीधो. (परंतु) लज्ज
अेक शंका छे. हे गौतम ! तेना संबंधमां मने बतावो."

८. "हे गौतम ! संसारमां अनेक कुपथ छे. जेना पर
यालवाधी प्राणी लूला पडी जाय छे. आप ते मार्ग पर
याल्या छतां केम लूला न पड्या ?"

(गौतम गणधर-)"हे मुनिवर ! जे सन्मार्गधी यावे छे
अने जे उन्मार्गधी यावे छे ते अधा मारा जासेला छे. माटे
हुं अष्ट नथी थतो."

મગ્ને ય ઇહ કે વુત્તે ? કેસી ગોયમમબ્બવી ।
કેસિમેવં બુવંતં તુ, ગોયમો ઇણમબ્બવી ॥૬૨॥
કુષ્પવચણ-પાસણ્ડી સવ્વે ઉમ્મગ્ગપટ્ટિયા ।
સમ્મગ્ગં તુ વિણવ્ખાયં, એસ મગ્ને હિ ઉત્તમે ॥૬૩॥

સાહુ ગોયમ ! પન્ના તે, છિલ્લો મે સંસઓ ઇમો ।
અન્નો વિ સંસઓ મજ્જં, તં મે કહસુ ગોયમા ! ॥૬૪॥

૯. મહાહરણ-વેગેણં બુજ્જમાણાણપાણિણં ।
સરણં ગઈ પહ્ણા ય, દીવં ક મન્નસી મુણી ॥૬૫॥
અત્થિ એગો મહાદીવો, વારિમજ્જે મહાલઓ ।
મહાહરણવેગસસ ગઈ, તત્થ ન વિજ્જઈ ॥૬૬॥
દીવે ય ઇહ કે વુત્તે ? કેસી ગોયમમબ્બવી ।
કેસિમેવં બુવંતં તુ, ગોયમો ઇણમબ્બવી ॥૬૭॥

જરા મરણવેગેણં બુજ્જમાણાણ પાણિણં ।
ધમ્મો દીવો પહ્ણા ય, ગઈ સરણમુત્તમં ॥૬૮॥

સાહુ ગોયમ ! પન્ના તે, છિલ્લો મે સંસઓ ઇમો ।
અન્નો વિ સંસઓ મજ્જં, તં મે કહસુ ગોયમા ! ॥૬૯॥

૧૦. અણ્ણવંસિ મહોહંસિ નાવા વિપરિધાવઈ ।
જંસિ ગોયમમારૂઠો, કહં પારં ગમિસ્સસિ ? ॥૭૦॥

જા ડ અસ્સાવિણી નાવા, ન સા પારસ્સ ગામિણી ।
જા નિરસ્સાવિણી નાવા, સા ડ પારસ્સ ગામિણી ॥૭૧॥

નાવા ય ઇહ કા વુત્તા ? કેસી ગોયમમબ્બવી ।
કેસિમેવં બુવંતં તુ, ગોયમો ઇણમબ્બવી ॥૭૨॥
સરીરમાહુ નાવ ત્તિ, જીવો વુચ્ચઈ નાવિઓ ।
સંસારો અણ્ણવો વુત્તો, જં તરન્તિ મહેસિણો ॥૭૩॥

સાહુ ગોયમ ! પન્ના તે, છિલ્લો મે સંસઓ ઇમો ।
અન્નો વિ સંસઓ મજ્જં, તં મે કહસુ ગોયમા ! ॥૭૪॥

૧૧. અંધયારે તમે ઘોરે, ચિટ્ઠન્તિ પાણિણો બહુ ।
કો કરિસ્સઈ ઉજ્જોયં, સવ્વલોગંમિ પાણિણં ॥૭૫॥

કેશીએ ગૌતમને પાછું પૂછ્યું - “માર્ગ કોને કહેવામાં આવે છે ?” કેશીનું આ પ્રમાણે પૂછવાથી ગૌતમે કહ્યું - (ગણધર ગૌતમ-) “કુપ્રવચનો (મિથ્યા દર્શન)ને માનવાવાળા બધા પાખંડી ઉન્માર્ગગામી છે. સન્માર્ગ તો વીતરાગ દ્વારા કથિત છે અને તે જ માર્ગ ઉત્તમ છે.”

(કેશીકુમાર શ્રમણ-) “હે ગૌતમ ! આપની પ્રજ્ઞા પ્રશસ્ત છે. આપે મારી શંકા દૂર કરી પરંતુ મારા મનમાં હજી એક શંકા છે તે વિષયમાં પણ મને કહો.”

૯. “હે મુનિવર ! મહાન્ જલપ્રવાહના વેગથી વહેતા પ્રાણીઓ માટે શરણગતિ, પ્રતિષ્ઠા અને દ્વીપ આપ કોને માનો છે ?” (ગણધર ગૌતમ-) “પ્રાણીના મધ્યમાં એક વિશાલ મહાદ્વીપ છે. ત્યાં મહાન્ જળપ્રવાહના વેગની ગતિ (પ્રવેશ) નથી.” કેશીએ ગૌતમને (ફરી) પૂછ્યું - “મહાદ્વીપ આપ કોને કહો છો ?” કેશીના આ પ્રમાણે પૂછવાથી ગૌતમે કહ્યું -

(ગણધર ગૌતમ-) “જરા અને મરણ (આદિ)ના વેગથી વહેતા પ્રાણીઓ માટે ધર્મ જ દ્વીપ છે. પ્રતિષ્ઠા છે. ગતિ છે. તેમજ ઉત્તમ શરણ છે.”

(કેશીકુમાર શ્રમણ-) “હે ગૌતમ ! આપની પ્રજ્ઞા શ્રેષ્ઠ છે. આપે મારી શંકાનું નિવારણ કર્યું. પરંતુ મારો એક સંશય હજી પણ છે. હે ગૌતમ ! તેના સંબંધમાં પણ મને કહો.”

૧૦. “મહાપ્રવાહવાળા સમુદ્રમાં હોડી ડગમગી રહી છે. (એવી સ્થિતિમાં) આપ તેના પર આરૂઠ થઈ કેવી રીતે (સમુદ્ર) પાર કરી શકશો ?”

(ગણધર ગૌતમ-) “જે હોડી છિદ્ર યુક્ત છે, તે હોડી (સમુદ્રના) પાર સુધી ન જઈ શકે પરંતુ જે હોડી છિદ્ર રહિત છે તે (સમુદ્ર) પાર જઈ શકે છે.”

કેશીએ ગૌતમને પૂછ્યું - “આપ હોડી કોને કહો છો ?” કેશીનું આ પ્રમાણે પૂછવાથી ગૌતમે આ પ્રમાણે કહ્યું - (ગણધર ગૌતમ-) “શરીરને હોડી કહેવામાં આવી છે અને જીવ (આત્મા)ને તેનો નાવિક કહ્યો છે તથા સંસારને સમુદ્ર કહ્યો છે. જેને મહર્ષિ પાર કરી જાય છે.”

(કેશીકુમાર શ્રમણ-) “ગૌતમ ! આપની પ્રજ્ઞા શ્રેષ્ઠ છે. આપે મારી શંકા દૂર કરી પરંતુ મારી હજી પણ એક શંકા છે. તેના વિષયમાં આપ મને કહો.”

૧૧. “ઘોર અને ગાઢ અંધકારમાં (સંસારના) ઘણા પ્રાણી રહે છે. (એવી સ્થિતિમાં) સંપૂર્ણ લોકમાં પ્રાણીઓ માટે કોણ (પ્રકાશ) કરશે ?”

उगओ विमलो भाणू, सब्वलोगप्पभंकरो ।
सो करिस्सइ उज्जोयं, सब्वलोगंमि पाणिणं ॥७६॥

भाणू य इइ के वुत्ते ? केसी गोयममब्बवी ।
केसिमेवं बुवंतं तु, गोयमो इणमब्बवी ॥७७॥
उगओ खीणसंसारो, सब्वन्नु जिणभक्खरो ।
सो करिस्सइ उज्जोयं, सब्वलोगंमि पाणिणं ॥७८॥

साहु गोयम ! पन्ना ते, छिन्नो मे संसओ इमो ।
अन्नो वि संसओ मज्झं, तं मे कहसु गोयमा ॥७९॥

१२. सारीर-माणसे दुक्खे, वज्जमाणण पाणिणं ।
खेमं सिवमणावाहं ठाणं, किं मन्नसी मुणी ॥८०॥

अत्थि एगं धुवं ठाणं, लोगगंमि दुरारूहं ॥
जत्थ नत्थि जरा मच्चू, वाहिणो वेयणा तहा ॥८१॥

ठाणे य इइ के वुत्ते ? केसी गोयममब्बवी ।
केसिमेवं बुवंतं तु, गोयमो इणमब्बवी ॥८२॥
निव्वाणं ति अवाहं ति, सिद्धी लोगगमेव य ।
खेमं सिवं अणावाहं, जं चरन्ति महेसिणो ॥८३॥

तं ठाणं सासयं वासं लोगगंमि दुरारूहं ।
जं संपत्ता न सोयन्ति, भवोहन्तकरा मुणी ॥८४॥

साहु गोयम ! पन्ना ते, छिन्नो मे संसओ इमो ।
नमो ते संसयाईय ! सब्वसुत्तमहोयही ॥८५॥

एवं तु संसए छिन्ने केसी घोरपरक्कमे ।
अभिवन्दित्ता सिरसा गोयमं तु महायसं ॥८६॥

पंचमहव्वयधम्मं, पडिवज्जइ भावओ ।
पुरिमस्स पच्छिमंमी, मग्गे तत्थ सुहावहे ॥८७॥

केसीगोयमओ निच्चं तम्मि आसि समागमे ।
सुय-सीलसमुक्करिसो, महत्थइत्थविणिच्छओ ॥८८॥

(गणधर गौतम-) “समग्र लोकमां प्रकाश करवावाणो निर्मण सूर्य उदित થઈ ગયો છે. તે જ સમસ્ત લોકમાં પ્રાણીઓ માટે પ્રકાશ પ્રદાન કરશે.”

કેશીએ ગૌતમને પૂછ્યું - “આપ સૂર્ય કોને કહો છો ?”
કેશીના આ પ્રમાણે પૂછવાથી ગૌતમે આ પ્રમાણે કહ્યું-
(ગણધર ગૌતમ-) “જેનો સંસાર ક્ષીણ થઈ ગયો છે. જે સર્વજ્ઞ છે. એવા જિન ભાસ્કર ઉદિત થઈ ગયા છે. તે જ સંપૂર્ણ લોકમાં પ્રાણીઓ માટે પ્રકાશ કરશે.”

(કેશીકુમાર શ્રમણ-) “ગૌતમ ! તમારી પ્રજ્ઞા નિર્મળ છે. તમે મારી શંકા દૂર કરી. હજી પણ એક શંકા રહી જાય છે. તે વિષયમાં પણ મને કહો.”

૧૨. “મુનિવર ! શારીરિક અને માનસિક દુઃખોથી પીડિત પ્રાણીઓ માટે ક્ષેમ, શિવ અને અનાબાધ (બાધારહિત) સ્થાન કયું માનો છો ?”

(ગણધર ગૌતમ-) “લોકના અગ્રભાગમાં એક ધ્રુવ (અચલ) સ્થાન છે જ્યાં જરા, મૃત્યુ, વ્યાધિઓ અને વેદનાઓ નથી. પરંતુ ત્યાં પહોંચવું બહુ કઠિન છે.”

(કેશીકુમાર શ્રમણ-) “તે સ્થાન કયું કહેવામાં આવ્યું છે ?”

કેશીએ ગૌતમને પૂછ્યું અને પૂછવાથી ગૌતમે કહ્યું -
(ગણધર ગૌતમ-) “જે સ્થાનને મહામુનિજન જ પ્રાપ્ત કરે છે, તે સ્થાન નિર્વાણ, અબાધ, સિદ્ધિ, લોકાગ્ર, ક્ષેમ, શિવ અને અનાબાધ ઈત્યાદિ નામથી પ્રસિદ્ધ છે.”

જેન ભવપ્રવાહનો અંત કરવાવાળા મહામુનિ જેને પ્રાપ્ત કરી શોકથી મુક્ત થઈ જાય છે, તે સ્થાન લોકના અગ્રભાગમાં શાશ્વતરૂપથી સ્થિત છે “જ્યાં પહોંચવું અત્યંત કઠિન છે. તેને હું સ્થાન કહું છું.”

(કેશીકુમાર શ્રમણ-) “હે ગૌતમ ! આપની પ્રજ્ઞા શ્રેષ્ઠ છે. આપે મારા સંશય દૂર કરી દીધા છે, સંશયાતીત હે સર્વશ્રુત મહોદધિ ! આપને મારા નમસ્કાર છે.”

આ પ્રમાણે સંશય નિવારણ થઈ જવાથી ધોર પરાક્રમી કેશીકુમાર શ્રમણે મહાયશસ્વી ગૌતમને નતમસ્તક થઈ વંદના કરીને.

પૂર્વ જિનેશ્વર દ્વારા અભિમત, સુખાવહ, અંતિમ તીર્થંકર દ્વારા પ્રવર્તિત માર્ગમાં પાંચ મહાપ્રતરૂપ ધર્મને ભાવથી અંગીકાર કર્યા.

તે તિંદુક ઉદ્યાનમાં કેશી અને ગૌતમ બંનેનું જે સમાગમ થયું તેનાથી શ્રુત અને શીલનું ઉત્કર્ષ થયું અને મહાન પ્રયોજનભૂત અર્થોનો વિનિશ્ચય થયો.

तोसिया परिसा सव्वा, सम्मग्गं समुवड्डिया ।

संथुया ते पसीयन्तु, भयवं केसिगोयमे ॥८९॥

त्ति बेमि ।

- उक्त. अ. २३, गा. १-८९

भाग २, खण्ड ४, पृ. १२८

पासावच्छिज्ज थेराणं देसणाए तव संजम फल परूवणं भगवया
अणुमोयणा य -

सूत्र ६४ (ख)

तए णं ते समणोवासया थेराणं भगवंताणं अंतिए धम्मं
सोच्चा निसम्म हट्ठ तुट्ठ -जाब- हयहियया तिक्खुत्तो
आयाहिणं पयाहिणं करेत्ति करेत्ता -जाब- तिविहाए
पज्जुवासणयाए पज्जुवासंति पज्जुवासित्ता एवं वयासी -

प. संजमे णं भंते ! किं फले ? तवे णं भंते ! किं फले ?
तए णं ते थेरा भगवंतो ते समणोवासए एवं वयासी -

उ. संजमे णं अज्जो ! अण्हयफले, तवे वोदाणफले ।
तए णं ते समणोवासया थेरे भगवंते एवं वयासी -

प. जइ णं भंते ! संजमे अण्हयफले, तवे वोदाणफले
किं पत्तियं णं भंते ! देवा देवलोएसु उववज्जंति ?

तत्थ णं कालियपुत्ते नामं थेरे ते समणोवासए एवं
वयासी -

उ. “पुव्वतवेणं अज्जो ! देवा देवलोएसु उववज्जंति ।”

तत्थ णं मेहिले नामं थेरे ते समणोवासए एवं
वयासी -

“पुव्वसंजमेणं अज्जो ! देवा देवलोएसु उववज्जंति ।”

तत्थ णं आणंदरक्खिणं णामं थेरे ते समणोवासए
एवं वयासी -

“कम्मियाए अज्जो ! देवा देवलोएसु उववज्जंति ।”

(आ प्रमाणे) ते सारी सत्ता (देव, असुर अने मनुष्योधी
परिपूर्णा परिषद्) धर्मयार्थी संतुष्ट थई अने सन्मार्गमां
समुपस्थित थई. ते सत्ताअे भगवान केशी अने गौतमनी
स्तुति करी के - “तेओ भंने (अमारा पर) प्रसन्न रहे.”
अेम हुं कहुं छुं.

भाग २, खंड ४, पृ. १२८

पार्श्वपत्य स्थविरो द्वारा देशनामां तप, संयमना इणनुं प्रदुपण
अने भगवान द्वारा अनुमोदना :

सूत्र ६४ (घ)

तदनंतर ते श्रमणोपासक स्थविर भगवंतोधी धर्मोपदेश
सांभणी अने हृदयंगम करी छर्षित अने संतुष्ट थयो
-यावत्- तेनुं हृदय पीली उठयुं अने तेमणे स्थविर
भगवंतोनी जमणी तरइथी त्रणवार प्रदक्षिणा करी अने
प्रदक्षिणा करीने -यावत्- त्रण प्रकारनी उपासना द्वारा
तेमनी पर्युपासना करी अने पर्युपासना करीने आ
प्रमाणे पूछयुं -

प्र. भंते ! संयमनुं इण शुंछे ? भंते ! तपनुं इण शुंछे ?
आना जवाअमां स्थविर भगवंतोअे ते
श्रमणोपासकोने आ प्रमाणे क्खुं -

उ. “हे आर्यो ! संयमनुं इण अनाश्रवता (आश्रव
रहित संवर संपन्नता) छे. तपनुं इण व्यवदान
(कर्मो नो क्षय) करवुं छे. (स्थविर भगवंतोधी आ
उत्तर सांभणी) श्रमणोपासकोअे ते स्थविर
भगवंतोने (पुनः) आ प्रमाणे पूछयुं -

प्र. भंते ! जे संयमनुं इण अनाश्रवता छे अने तपनुं
इण व्यवदान छे तो ते देव देवलोकमां कया कारइथी
उत्पन्न थाय छे ?

(श्रमणोपासकोना प्रश्न सांभणी) ते स्थविरोमांधी
कालिकपुत्र नामक स्थविरे ते श्रमणोपासकोधी आ
प्रमाणे क्खुं -

उ. “आर्यो ! पूर्व तपना कारणे देव देवलोकमां उत्पन्न
थाय छे.”

तेमांधी मेहिल (मेधिल) नामना स्थविरे ते श्रमणो-
पासकोने आ प्रमाणे क्खुं -

“आर्यो ! पूर्वसंयमना कारणे देव देवलोकमां उत्पन्न
थाय छे.”

तेमांधी आनंदरक्षित नामना स्थविरे ते श्रमणो-
पासकोने आ प्रमाणे क्खुं -

“आर्यो ! कर्मिता (कर्मशेष रहेवा)ने कारणे देव
देवलोकमां उत्पन्न थाय छे.”

તત્થ ણં કાસવે ણામં થેરે તે સમણોવાસાએ વયાસી-

સંગિયાએ અજ્જો ! દેવા દેવલોએસુ ઉવવજ્જંતિ,

પુવ્વતવેણ પુવ્વસંજમેણં કમ્મિયાએ સંગિયાએ અજ્જો !
દેવા દેવલોએસુ ઉવવજ્જંતિ ।

સચ્ચે ણં એસ અટ્ટે, નોં ચેવ ણં આચભાવવત્તવ્વયાએ ।

તએ ણં તે સમણોવાસયા થેરેહિં ભગવંતેહિં ઇમાઈં
એયારૂવાઈં વાગરણાઈં વાગારિયા સમાણા હટ્ટતુટ્ટા થેરે
ભગવંતે વંદઈ નમંસઈ વંદિત્તા નમંસિત્તા પરિણાઈં
પુચ્છંતિ, પુચ્છિત્તા ઉટ્ટાઈં ઉવાદિયંતિ ઉવાદિયત્તા
ઉટ્ટાએ ઉટ્ટેતિ ઉટ્ટિત્તા થેરે ભગવંતે તિક્ખુત્તો વંદંતિ
ણમંસંતિ વંદિત્તા ણમંસિત્તા થેરાણં ભગવંતાણં અંતિયાઓ
પુપ્ફવડયાઓ ચેડયાઓ પહિનિક્ખમંતિ પહિનિક્ખ-
મિત્તા જામેવ દિસિં પાઉભૂયા તામેવ દિસિં પહિગયા ।

તએ ણં તે થેરા અન્નયા કયાઈ તુંગિયાઓ પુપ્ફવડચે-
ડયાઓ પહિનિગ્ગચ્છંતિ પહિનિગ્ગચ્છિત્તા બહિયા
જણવયવિહારં વિહરંતિ ।

તેણં કાલેણં તેણં સમણં રાયગિહે નામં નયરે હત્યા
-જાવ- પરિસા પહિગયા ।

તેણં કાલેણં તેણં સમણં સમણસ ભગવઓ
મહાવીરસ જેટ્ટે અંતેવાસી ઇંદભૂઈ નામં અણગારે
-જાવ- સંખિત્તવિવલતેયલેસે છટ્ટં છટ્ટેણં
અનિક્ખિત્તેણં તવોકમ્મેણં સંજમેણં તવસા અપ્પાણં
ભાવેમાણે -જાવ- વિહરઈ ।

તએ ણં સે ભગવં ગોયમે છટ્ટકખમણપારણગંસિ પઢમાએ
પોરિસીએ સજ્જાયં કરેઈ, બીયાએ પોરિસીએ જ્ઞાણં
ઝિયાયઈ, તહયાએ પોરિસીએ અતુરિયમચવલમસંભંતે
મુહપોત્તિયં પહિલેહેઈ, પહિલેહિત્તા ભાયણાઈં વત્થાઈં
પહિલેહેઈ, પહિલેહિત્તા ભાયણાઈં પમજ્જઈ, પમજ્જિત્તા
ભાયણાઈં ઉગ્ગાહેઈ ઉગ્ગાહેત્તા, જેણેવ સમણે ભગવં
મહાવીરે તેણેવ ઉવાગચ્છઈ ઉવાગચ્છિત્તા સમણં
ભગવં મહાવીરં વંદઈ નમંસઈ વંદિત્તા નમંસિત્તા એવં
વયાસી - ,

તેમાંથી કાશ્યપ નામના સ્થવિરે તે શ્રમણો પાસકોને
આ પ્રમાણે કહ્યું -

“આર્યો સંગિતા (રાગ-આસક્તિ)ના કારણે દેવ
દેવલોકમાં ઉત્પન્ન થાય છે.”

આ પ્રમાણે હે આર્યો ! (વાસ્તવમાં) પૂર્વ તપથી,
પૂર્વ સંયમથી, કર્મક્રમ ન હોવાથી તથા રાગ
આસક્તિથી દેવ દેવલોકમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

આ વાત (અર્થ) સત્ય છે અને અમે પોતાના
આત્મભાવ (પોતાનો અહંભાવ) બતાવવાની
દૃષ્ટિથી નથી કહ્યું.

ત્યારબાદ તે શ્રમણો પાસક, સ્થવિર દ્વારા (પોતાના
પ્રશ્નોના) કહેલા આ ઉત્તરોને સાંભળી ઘણા હર્ષિત
અને સંતુષ્ટ થયા અને સ્થવિર ભગવંતોને વંદન
નમસ્કાર કરે છે અને વંદન, નમસ્કાર કરીને અન્ય
પ્રશ્ન પણ પૂછે છે. પ્રશ્ન પૂછ્યા પછી સ્થવિર ભગવંતો
દ્વારા દીધેલા ઉત્તરોને ગ્રહણ કરે છે. ગ્રહણ કરીને તે
ત્યાંથી ઉઠે છે અને ઉઠીને ત્રણવાર વંદન નમસ્કાર
કરે છે. વંદન નમસ્કાર કરીને તે સ્થવિર ભગવંતોની
પાસેથી અને પુષ્પવર્તિક ચૈત્યથી નીકળી જે દિશાથી
આવ્યા હતા તે દિશામાં પાછા ફર્યા.

અહીં તે સ્થવિર ભગવંત પણ કોઈ એક દિવસે તુંગિકા
નગરીના તે પુષ્પવર્તિક ચૈત્યથી નીકળી અને નિકળીને
બહાર (અન્ય) જનપદોમાં વિચરણ કરવા લાગ્યા.

તે કાળ અને તે સમયમાં રાજગૃહ નામનું નગર
હતું. ત્યાં (શ્રમણ ભગવાન મહાવીર સ્વામી પધાર્યા,
પરિષદ્ વંદના કરી) -યાવત્- (ધર્મોપદેશ સાંભળી)
પરિષદ્ પાછી ફરી.

તે કાળ અને તે સમયમાં શ્રમણ ભગવાન મહાવીરના
જ્યેષ્ઠ અંતેવાસી (શિષ્ય) ઈન્દ્રભૂતિ નામક અનગાર
હતા -યાવત્- તે વિપુલ તેજોલેશ્યા ને પોતાના
શરીરમાં સંક્ષિપ્ત કરી રાખતા હતા. તે નિરંતર છઠ્ઠ-
છઠ્ઠની તપસ્યાથી તથા સંયમ અને તપથી પોતાની
આત્માને ભાવિત કરતા -યાવત્- વિચરતા હતા.

(ત્યારબાદ) તેના પછી છઠ્ઠના પારણાના દિવસે
ભગવાન (ઈન્દ્રભૂતિ) ગૌતમ સ્વામીએ પ્રથમ પ્રહરમાં
સ્વાધ્યાય કરી, દ્વિતીય પ્રહર (પોરસી)માં ધ્યાન કર્યું,
તૃતીય પ્રહરમાં માનસિક ચપલતાથી રહિત,
આકુળતાથી રહિત થઈ મુખવસ્ત્રિકાનું પ્રતિલેખન
કર્યું, પ્રતિલેખન કરીને પાત્ર અને વસ્ત્રોનું પ્રતિલેખન
કર્યું, પ્રતિલેખન કરીને તે પાત્રાનું પ્રમાર્જન કર્યું અને
પાત્રોનું પ્રમાર્જન કરીને તે પાત્રોને લઈ જ્યાં શ્રમણ
ભગવાન મહાવીર સ્વામી વિરાજમાન હતા ત્યાં
આવ્યા. ત્યાં આવીને શ્રમણ ભગવાન મહાવીર
સ્વામીને વંદન નમસ્કાર કર્યા અને વંદન નમસ્કાર
કરીને આ પ્રમાણે નિવેદન કર્યું -

“इच्छामि णं भंते ! तुम्हेहिं अब्भणुण्णाए छट्ठक्ख-
मणपारणगंसि रायगिहे नगरे उच्च-नीय-मज्झिमाइं
कुलाइं घरसमुदाणस्स भिक्खायरियाए अडित्तए ।”

“अहासुहं देवाणुप्पिया ! मा पडिबंधं करेह ।”

तए णं भगवं गोयमे समणेणं भगवया महावीरेणं
अब्भणुण्णाए समाणे समणस्स भगवओ महावीरस्स
अंतियाओ गुणसिलाओ चेइयाओ पडिनिक्खमइ
पडिनिक्खमिन्ता अतुरियमचवलमसंभंते जुगंतरप-
लोयणाए दिट्ठीए पुरओ रियं सोहेमाणे सोहेमाणे
जेणेव रायगिहे नगरे तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छिता
रायगिहे नगरे उच्च-नीय-मज्झिमाइं कुलाइं
घरसमुदाणस्स भिक्खायरियं अडइ ।

तए णं से भगवं गोयमे रायगिहे नगरे -**जाव-**
अडमाणे बहुजणसइं निसामेइ -

“एवं खलु देवाणुप्पिया ! तुंगियाए नगरीए बहिया
पुप्फवईए चेइए पासावच्चिज्जा थेरा भगवंतो समणो-
वासएहिं इमाइं एयाह्वाइं वागरणाइं पुच्छिया -

“संजमे णं भंते ! किंफले, तवे णं भंते ! किं फले ?”
तए णं ते थेरा भगवंतो ते समणोवासए एवं वयासी -

“संजमे णं अज्जो ! अणण्हयफले, तवे वोदाणफले
तं चेव -**जाव-** पुव्वतवेणं पुव्वसंजमेणं कम्मियाए
संगियाए अज्जो ! देवा देवलोएसु उववज्जंति,
सच्चे णं एसमट्ठे णो चेव णं आयभाववत्तव्याए से
कहमेयं मन्ने एवं ?

तए णं से समणे भगवं गोयमे इमीसे कहाए लद्धट्ठे
समाणे जायसइहे -**जाव-** समुप्पन्नकोउहल्ले,
अहापज्जत्तं समुदाणं गेण्हइ गेण्हित्ता रायगिहाओ
नगराओ पडिनिक्खमइ, पडिनिक्खमिन्ता अतुरियं
-**जाव-** सोहेमाणे जेणेव गुणसीलए चेइए जेणेव

“भंते ! आज्ञे मारे छट्ठ (बेले) तपना पारणानो
दिवस छे माटे आपनी आज्ञा प्राप्त थशे तो हुं
राजगृह नगरना उच्च, नीय अने मध्यम कुलोनी
गृह समुदायमां भिक्षायर्यानी विधिना अनुसार
भिक्षाटन करवा छंछुं छुं.

(त्यारे भगवाने कहुं-) “हे देवानुप्रिय ! जे प्रमाणे
तमने सुभ उपजे तेम करो, परंतु तेमां समय
मात्रनो प्रमाद न करो.”

त्यारे भगवाननी आज्ञा प्राप्त थया पछी भगवान
गौतम स्वामी श्रमण भगवान महावीर स्वामीनी
पासेथी तथा गुणशील चैत्यथी निकष्या अने नीकणीने
त्वरा (उतावणा) यंपलता (यंयलता) अने संभ्रम
(आकुण्ठता)थी रक्षित थई युगनी (गाडीना पैडा -
धूसर) प्रमाशदूर (अंतर) सुधीनी भूमिनुं अवलोकन
करता पोतानी दृष्टिथी आगण- आगणना मार्गनुं
शोधन करता ज्यां राजगृह नगर छतुं त्यां आव्या अने
त्यां आवीने (राजगृहमां) उच्च, नीय अने मध्यम
कुलोना गृह-समुदायमां विधिपूर्वक भिक्षा लेवा गया.

ते समय राजगृह नगरमां भिक्षा वहोरता
भगवान गौतमे धशा लोकोना मुभमांथी -**यावत्-**
अेम सांभण्युं -

“हे देवानुप्रिय ! तुंगिका नगरीनी बजार पुष्पवर्तिक
नामना उद्यानमां भगवान पार्श्वनाथना शिष्यानु-
शिष्य स्थविर भगवान पधार्या छता. तेमने त्यांना
श्रमणोपासकोअे आ प्रमाणे प्रश्न पूछ्युं -

“भंते ! संयमनुं इण शुं छे ? भंते ! तपनुं इण शुं
छे ?” त्यारे (उत्तरमां) स्थविर भगवंतोअे ते
श्रमणोपासकोने आ प्रमाणे कहुं -

“आर्यो ! संयमनुं इण अनाश्रत्व (संवर) छे अने
तपनुं इण व्यवदानत्व (कर्मनो क्षय) छे. ते संपूर्ण
वर्शन पूर्ववत् -**यावत्-** तप पूर्व संयमथी तेमज
कर्मिता अने संगिताथी ते देव देवलोकमां उत्पन्न
थाय छे. आ वात सत्य छे. माटे अमे कहीअे छीअे.
अमे अमारो अहंभाव अताडवा आ वात नथी कही
तो हुं (गौतम) आ (आ जनसमूहनी) वात केवी
रीते मानी लउं ?

त्यारआद श्रमण भगवान् गौतम आ प्रकारनी
वात लोकोना मुभेथी सांभणी तो तेमणे श्रद्धा
उत्पन्न थई -**यावत्-** तेमना मनमां कृतुल पण
जग्युं अेम विधिपूर्वक आवश्यकतानुसार भिक्षा
प्राप्त करी भिक्षा लई ते राजगृह नगर (नी
सीमा)थी बजार निकणी अत्वरितगतिथी -**यावत्-**
(ईर्यासमिति पूर्वक) ईर्या-मार्ग शोधन करता ज्यां
गुणशीलक चैत्य छतुं

સમણે ભગવં મહાવીરે તેણેવ ઉવાગચ્છઈ ઉવાગચ્છિત્તા
સમણે ભગવં મહાવીરસ્સ અદૂરસામંતે ગમણાગમણા
પડિક્કમઈ, એસણમણેસણં આલોએઈ આલોઈત્તા
ભત્તપાણં પડિદંસેઈ પડિદંસેત્તા સમણં ભગવં મહાવીરં
-જાવ- એવં વયાસી -

“એવં ખલુ ભંતે ! અહં તુભ્ભેહિં અબ્ભણુણ્ણાએ સમાણે
રાયગિહે નગરે ઉચ્ચ-નીય-મજ્ઞિમાણિ કુલાણિ
ઘરસમુદાણસ મિલ્લવાયરિયાએ અડમાણે વહુજણસદં
નિસામેમિ ‘એવં ખલુ દેવાણુપ્પિયા ! તુંગિયાએ
નગરીએ બહિયા પુપ્ફવઈએ ચેઈએ પાસાવચ્ચિજ્જા
થેરા ભગવંતો સમણોવાસાએહિં ઇમાઈં એયારૂવાઈં
વાગરણાઈં પુચ્છેજ્જા -

‘સંજમેણં ભંતે ! કિંફલે ? તવે કિં ફલે ?’ તં ચેવ
-જાવ- સચ્ચે ણં એસમટ્ટે ણો ચેવ ણં આયભાવવત્ત-
વ્વયાએ !”

“તંપભૂણં ભંતે ! તે થેરા ભગવંતો તેસિં સમણોવાસયાણં
ઈમાઈં એયારૂવાઈં વાગરણાઈં વાગરિત્તએ ? ઉદાહુ
અપ્પભૂ ?

સમિયા ણં ભંતે ! તે થેરા ભગવંતો તેસિં સમણોવાસયાણં
ઈમાઈં એયારૂવાઈં વાગરણાઈં વાગરિત્તએ ? ઉદાહુ
અસમિયા ?

આઉજ્જિયા ણં ભંતે ! તે થેરા ભગવંતો તેસિં
સમણોવાસયાણં ઇમાઈં એયારૂવાઈં વાગરણાઈં
વાગરિત્તએ ? ઉદાહુ અણાઉજ્જિયા ?

પલિઉજ્જિયા ણં ભંતે ! તે થેરા ભગવંતો તેસિં
સમણોવાસયાણં ઇમાઈં એયારૂવાઈં વાગરણાઈં
વાગરિત્તએ ? ઉદાહુ અપલિઉજ્જિયા ?

પુવ્વતવેણં અજ્જો ! દેવા દેવલોએસુ ઉવવજ્જંતિ,
પુવ્વસંજમેણં દેવા દેવલોએસુ ઉવવજ્જંતિ, કમ્મિયાએ
અજ્જો દેવા દેવલોએસુ ઉવવજ્જંતિ, સંગિયાએ અજ્જો
દેવા દેવલોએસુ ઉવવજ્જંતિ પુવ્વતવેણં પુવ્વસંજમેણં
કમ્મિયાએ સંગિયાએ અજ્જો ! દેવા દેવલોએસુ
ઉવવજ્જંતિ ! સચ્ચે ણં એસમટ્ટે ણો ચેવ ણં
આયભાવવત્તવ્વયાએ.”

અને જ્યાં શ્રમણ ભગવાન મહાવીર બિરાજમાન
હતા ત્યાં આવ્યા અને ત્યાં આવીને શ્રમણ ભગવાન
મહાવીરની નજીક ઉભા રહ્યા. ગમનાગમન સંબંધી
પ્રતિક્રમણ કર્યું. (ભિક્ષાયર્થમાં લાગેલા) એષણા
અને અનેષણા દોષોની આલોચના કરી. આલોચના
કરીને પછી (લાવેલા) આહાર-પાણી ભગવાનને
બતાડયા. બતાડીને શ્રમણ ભગવાન મહાવીર
સ્વામીને -યાવત્- આ પ્રમાણે નિવેદન કર્યું -

“ભંતે ! હું આપની પાસે આજ્ઞા પ્રાપ્ત કરી
રાજગૃહનગરમાં ઉચ્ચ, નીચ અને મધ્યમ કુલોમાં
ભિક્ષાયર્થા માટે વિધિપૂર્વક ભિક્ષાટન કરી રહ્યો
હતો. તે સમયે ઘણા લોકોના મુખેથી આ પ્રમાણે
સાંભળ્યું કે “હે દેવાનુપ્રિયો ! તુંગિકા નગરીના
બહાર સ્થિત પુષ્પવર્તિક નામના (ચૈત્ય) ઉદ્યાનમાં
પાર્શ્વપત્થીય સ્થવિર ભગવંત પધાર્યા હતા. તેમણે
ત્યાંના શ્રમણો પાસકોએ આ પ્રમાણે પ્રશ્ન પૂછ્યું-

“ભંતે સંયમનું ફળ શું છે અને તપનું ફળ શું છે ? આ
સંપૂર્ણ વર્ણન પૂર્વની જેમ કરવું જોઈએ -યાવત્- આ
વાત સત્ય છે. એટલે કહી છે. પરંતુ અમે
(આત્મભાવ) અહંભાવના વશ થઈ નથી કહી”

(આમ કહી શ્રી ગૌતમ સ્વામીએ પૂછ્યું-) ભંતે ! શું
તે સ્થવિર ભગવંત તે શ્રમણો પાસકોને આવો ઉત્તર
દેવામાં સમર્થ કે અસમર્થ નથી.

જેનમ્ “ભંતે ! શું તે સ્થવિર ભગવંતોએ તે શ્રમણો પાસકોને
પ્રશ્નોના આ પ્રમાણે ઉત્તર દેવામાં સમ્યક્રૂપથી
સક્ષમ છે કે અસક્ષમ છે ?

ભંતે ! શું તે સ્થવિર ભગવંત તે શ્રમણો પાસકોનો
આવો ઉત્તર દેવામાં ઉપયુક્ત છે કે અનુપયુક્ત છે ?

ભંતે ! શું તે સ્થવિર ભગવંત તે શ્રમણો પાસકોને આ
ઉત્તર દેવામાં વિશિષ્ટ યોગ્યતાવાળા છે કે
યોગ્યતાવાળા નથી ?

“આર્યો ! પૂર્વ તપથી દેવ દેવલોકમાં ઉત્પન્ન થાય છે.
પૂર્વ સંયમથી દેવ દેવલોકમાં ઉત્પન્ન થાય છે.
કર્મિતાથી દેવ દેવલોકમાં ઉત્પન્ન થાય છે. સંગિતા
(આસક્તિ)ના કારણે દેવ દેવલોકમાં ઉત્પન્ન થાય
છે અને પૂર્વ તપ, પૂર્વ સંયમ, કર્મિતા અને સંગિતાથી
દેવ દેવલોકમાં ઉત્પન્ન થાય છે. આ વાત સત્ય છે.
માટે અમે કહીએ છીએ પરંતુ અમારા અહંભાવવશ
નથી કહેતા.”

પભૂળં ગોયમા ! તેથેરા ભગવંતો તેસિં સમણોવાસયાણં
 ઇમાઈં એયારૂવાઈં વાગરણાઈં વાગરેત્તણ, ણો ચેવ ણં
 અપ્પભૂ, તહ ચેવ નેયવ્વં અવિસેસિયં

-જાવ- પભૂ સમિયા આઝ્જિયા પલિજ્જિયા -જાવ-
 સચ્ચે ણં એસમટ્ટે ણો ચેવ ણં આયભાવવત્તવ્વયાણ, અહં પિ ણં ગોયમા ! એવમાઙ્ગામિ ભાસેમિ
 પણ્ણવેમિ પરૂવેમિ -

પુવ્વતવેણં દેવા દેવલોએસુ ઉવવજ્જંતિ, પુવ્વસંજમેણં
 દેવા દેવલોએસુ ઉવવજ્જંતિ, કમ્મિયાએ દેવા દેવલોએસુ
 ઉવવજ્જંતિ, સંગિયાએ દેવા દેવલોએસુ ઉવવજ્જંતિ,
 પુવ્વતવેણં પુવ્વસંજમેણં કમ્મિયાએ સંગિયાએ અજ્જો !
 દેવા દેવલોએસુ ઉવવજ્જંતિ, સચ્ચે ણં એસ મટ્ટે, ણો
 ચેવ ણં આયભાવવત્તવ્વયાણ ।

- વિયા સ. ૨, ડ. ૫, સુ. ૧૬-૨૫

ભાગ ૨, અખંડ ૬, પૃ. ૧૭૨
 ગોત્તસ મૂલોત્તર ભેય પરૂવણં -
 સૂત્ર ૩૫૧ (અ)

સત્ત મૂલગોત્તા પણ્ણત્તા, તં જહા -

૧. કાસવા, ૨. ગોયમા, ૩. વંચ્છા, ૪. કોચ્છા,
 ૫. કોસિયા, ૬. મંડવા, ૭. વાસિટ્ઠા ।

૧. જે કાસવા તે સત્તવિહા પણ્ણત્તા, તં જહા -

૧. તે કાસવા, ૨. તે સંડિલ્લા,
 ૩. તે ગોલા, ૪. તે વાલા,
 ૫. તે મુંજઈણો, ૬. તે પવ્વઈણો,
 ૭. તે વરિસકણ્ણા ।

૨. જે ગોયમા તે સત્તવિહા પણ્ણત્તા, તં જહા -

૧. તે ગોયમા, ૨. તે ગમ્મા,
 ૩. તે ભારદ્વા, ૪. તે અંગિરસા,
 ૫. તે સક્કરાભા, ૬. તે ભક્કરાભા,
 ૭. તે ઉદત્તાભા ।

(મહાવીરે ઉત્તર આપ્યો-) હે ગૌતમ ! તે સ્થવિર
 ભગવંતોએ તે શ્રમણોપાસકોને આ પ્રમાણેના ઉત્તર
 દેવામાં સમર્થ છે. પરંતુ અસમર્થ નથી. શેષ સંપૂર્ણ
 વર્ણન પૂર્વવત્ જાણવું જોઈએ.

-યાવત્- તે સમ્યકરૂપથી સંપન્ન છે. અભ્યસ્ત છે.
 (અસંપન્ન કે અનભ્યસ્ત નથી) તે ઉપયોગવાળા છે.
 અનુપયોગવાળા નથી. તે વિશિષ્ટ જ્ઞાની છે. સામાન્ય
 જ્ઞાની નથી. -યાવત્- તે વાત સત્ય છે. માટે તે
 સ્થવિરોએ કહી છે. પરંતુ અહંભાવવશ થઈને નથી
 કહી. હે ગૌતમ ! હું પણ આ પ્રમાણે કહું છું. ભાષણ
 કરું છું, બતાવું છું અને પ્રરૂપણ કરું છું કે -

પૂર્વ તપના કારણથી દેવ દેવલોકમાં ઉત્પન્ન થાય છે,
 પૂર્વસંયમના કારણે દેવ દેવલોકમાં ઉત્પન્ન થાય છે,
 કર્મિતા (કર્મકાય થવાના બાકી હોવા)થી દેવ
 દેવલોકમાં ઉત્પન્ન થાય છે તથા સંગિતા (રાગ
 આસક્તિ)ના કારણે દેવ દેવલોકમાં ઉત્પન્ન થાય છે
 અને હે આર્યો પૂર્વ તપ, પૂર્વ સંયમ, કર્મિતા અને
 સંગિતાથી દેવ દેવલોકમાં ઉત્પન્ન થાય છે. આ વાત
 સત્ય છે. માટે તેમણે કહી છે. પરંતુ પોતાના
 અહંભાવવશ નથી કહી.

ભાગ ૨, અંક ૬, પૃ. ૧૭૨
 ગોત્રના મૂળ અને ઉત્તર ભેદોનું પ્રરૂપણ :
 સૂત્ર ૩૫૯ (ખ)

મૂળગોત્ર (એક પુરુષથી ઉત્પન્ન વંશ પરંપરા) સાત
 કહેવામાં આવી છે, જેમકે -

૧. કાશ્યપ, ૨. ગૌતમ, ૩. વત્સ, ૪. કૌત્સ, ૫. કૌશિક,
 ૬. માંડવ, ૭. વાશિષ્ઠ.

૧. જે કાશ્યપ ગોત્રી છે તે સાત પ્રકારના કહેવામાં
 આવ્યા છે, જેમકે -

૧. કાશ્યપ, ૨. શાંડિલ્ય,
 ૩. ગોલ, ૪. બાલ,
 ૫. મૌંજકી, ૬. પર્વતી,
 ૭. વર્ષકૃષ્ણ.

૨. જે ગૌતમ ગોત્રી છે તે સાત પ્રકારના કહેવામાં
 આવ્યા છે, જેમકે -

૧. ગૌતમ, ૨. ગર્ગ,
 ૩. ભારદ્વાજ, ૪. આંગિરસ,
 ૫. શર્કરાભ, ૬. ભાસ્કરાભ,
 ૭. ઉદત્તાભ.

૩. જે વચ્છા તે સત્તવિહા પળ્ણત્તા, તં જહા -

૧. તે વચ્છા, ૨. તે અગ્નેયા,
૩. તે મિત્તેયા, ૪. તે સામલિણો,
૫. તે સેલયયા, ૬. તે અદ્વિસેણા,
૭. તે વીયકળ્ણા ।

૪. જે કોચ્છા તે સત્તવિહા પળ્ણત્તા, તં જહા -

૧. તે કોચ્છા, ૨. તે મોગ્ગલાયણા,
૩. તે પિંગલાયણા, ૪. તે કોડીણો,
૫. તે મંડલિણો, ૬. તે હારિયા,
૭. તે સોમયા ।

૫. જે કોસિયા તે સત્તવિહા પળ્ણત્તા, તં જહા -

૧. તે કોસિયા, ૨. તે કચ્ચાયણા,
૩. તે સાલંકાયણા, ૪. તે ગોલિકાયણા,
૫. તે પક્ષિકાયણા, ૬. તે અગ્નિયા,
૭. તે લોહિચ્ચા ।

૬. જે મંડવા તે સત્તવિહા પળ્ણત્તા, તં જહા -

૧. તે મંડવા, ૨. તે આરિદ્ધા,
૩. તે સમુયા, ૪. તે તેલા,
૫. તે એલાવચ્ચા, ૬. તે કંડિલ્લા,
૭. તે ખારાયણા ।

૭. જે વાસિદ્ધા તે સત્તવિહા પળ્ણત્તા, તં જહા -

૧. તે વાસિદ્ધા, ૨. તે ડંજાયણા,
૩. તે જારૂકળ્ણા, ૪. તે વઘ્ઘાવચ્ચા,
૫. તે કૌડિન્ના, ૬. તે સન્ની,
૭. તે પારાસરા । - ઠાળં અ. ૭, સુ. ૫૫૧

ભાગ ૨, અખંડ ૬, પૃ. ૧૭૨
મિત્તમહ્વ સમ્પન્ને ગર્ગાચાર્ય -
સૂત્ર ૩૫૧ (ગ)

થેરે ગળ્ણહરે ગગ્ને, મુળ્ણી આસિ વિસારણ ।

આહ્ણ્ણે ગળ્ણિભાવમ્મિ સમાહિં પડિસંઘણ ॥^૧

- ઉત્ત. અ. ૨૭, ગા. ૧

મિત્ત-મહ્વસંપન્ને, ગમ્મીરે સુસમાહિણ ।

વિહરહ મહિં મહ્ણ્ણા સીલભૂણ અપ્પણા ॥

- ઉત્ત. અ. ૨૭, ગા. ૧૭

૩. જે વત્સ ગોત્રીય છે તે સાત પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે, જેમકે -

૧. વત્સ, ૨. આગ્નેય,
૩. મૈત્રેય, ૪. શાલ્મલી,
૫. શૈલક, ૬. અસ્થિસેણ,
૭. વીતકૃષ્ણા.

૪. જે કૌત્સ ગોત્રી છે તે સાત પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે, જેમકે -

૧. કૌત્સ, ૨. મૌદ્ગલાયન,
૩. પિંગલાયન, ૪. કૌડિન્ય,
૫. મંડલી, ૬. હારિત,
૭. સોમક.

૫. જે કૌશિક ગોત્રી છે તે સાત પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે, જેમકે -

૧. કૌશિક, ૨. કાત્યાયન,
૩. સાલંકાયન, ૪. ગોલિકાયન,
૫. પાક્ષિકાયન, ૬. આગ્નેય,
૭. લૌહિત્ય.

૬. જે માંડવ ગોત્રી છે તે સાત પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે, જેમકે -

૧. માંડવ, ૨. અરિષ્ટ,
૩. સમ્મુક્ત, ૪. તૈલ,
૫. એલાપત્ય, ૬. કાંડિલ્ય,
૭. કારાયણ.

૭. જે વાશિષ્ઠ ગોત્રી છે તે સાત પ્રકારના કહેવામાં આવ્યા છે, જેમકે -

૧. વાશિષ્ઠ, ૨. ઉજાયન,
૩. જાડકૃષ્ણ, ૪. વ્યાધ્રાપત્ય,
૫. કૌડિન્ય, ૬. સંજી,
૭. પારાશર (કુલ ૪૯ ગોત્ર થાય છે.).

ભાગ-૨, ખંડ-૬, પૃ. ૧૭૨

મૂદ્ધુ-માર્દવ સંપન્ન ગર્ગાચાર્ય :

સૂત્ર ૩૫૯ (ગ)

૧. ગર્ગગોત્રોત્પન્ન ગાર્ગ્ય મુનિ સ્થવિર ગણધર અને (સર્વશાસ્ત્ર) વિશારદ હતા. તે (આચાર્યના) ગુણોથી વ્યાપ્ત હતા અને ગણિભાવમાં સ્થિત હતા તથા સમાધિમાં (પોતાને) જોડવાવાળા હતા. (ત્યારબાદ) મૂદ્ધુ અને માર્દવથી સંપન્ન ગંભીર, સુસમાહિત અને શીલભૂત (ચારિત્રમય) આત્માથી યુક્ત થઈ તે મહાત્મા ગાર્ગ્યાચાર્ય (અવિનીત શિષ્યોને છોડી) પૃથ્વીપર (એકલા) વિચરણ કરવા લાગ્યા.

૧. વિનીત - અવિનીત શિષ્યોનું વર્ણન ચરણાનુયોગમાં જુઓ.

• • •

(ગુજરાતી સંસ્કરણમાં અવશેષ પાઠોનું સંકલન)

અનુયોગ એ આગમોના પાઠોનું સંકલન છે. એમાં કાળજી રાખવા છતાં પણ થોડા પાઠો ગુજરાતી સંસ્કરણમાં છુટી ગયા છે જે અહીં આપવામાં આવે છે. એમાં હિન્દી સંસ્કરણના જ પેજ નંબર, સૂત્રાંક, હેડિંગ, સ્થળ નિર્દેશ આપવામાં આવ્યા છે. એ જ ક્રમ પણ રાખ્યો છે. પાઠક યથાસ્થળે અવશેષ પાઠોનું સંકલન કરી લેવું. સૂચિત સ્થળે ઉપયુક્ત ન હોય તો બીજા સ્થળે આપવાનો સૂચન કરવો જેથી બીજા સંસ્કરણમાં સુધારા થઈ શકે.

- સંયોજક

ભાગ ૧, પૃ. ૩૪-૩૫

ધમ્મસ આરાહયા -

૪૨. તં આદત્તુ ન નિહે, ન નિક્કિલ્લે
જાણિત્તુ ધમ્મં જહા તહા...

આચા. સુ. ૧, અ. ૪, ઉ. ૧, સુ. ૧૩૩

તં મેહાવી જાણેજ્જા ધમ્મં ।

આચા. સુ. ૧, અ. ૬, ઉ. ૪, સુ. ૧૯૧

બુદ્ધા ધમ્મસ પારગા ।

આચા. સુ. ૧, અ. ૮, ઉ. ૮, સુ. ૨૩૦

જે એય ચરંતિ આહિયં, નાતેણં મહતા મહેસિણા ।

તે ઉદ્દિય સમુદ્દિયા, અન્નોડન્નં સારેતિ ધમ્મઓ ॥

સૂચ. સુ. ૧, અ. ૨, ઉ. ૨, ગા. ૨૬

ણો કાહિણે હોજ્જ સંજણે, પાસણિણે ણ ય સંપસારણે ।

ણચ્ચા ધમ્મં અણુત્તરં, કયકિરિણે ણ યાવિ મામણે ॥

સૂચ. સુ. ૧, અ. ૨, ઉ. ૨, ગા. ૨૮

એવમાદાય મેહાવી, અપ્પણો ગિદ્ધિમુદ્ધરે ।

આરિયં ઉવસંપજ્જે, સવ્વધમ્મ મકોવિયં ॥

સહ સંમદ્દે ણચ્ચા, ધમ્મસારં સુણેત્તુ વા ।

સમુવદ્ધિણે અણગારે, પચ્ચક્ખાણે ય પાવણે ॥

સૂચ. સુ. ૧, અ. ૮, ઉ. ૧, ગા. ૧૩-૧૪

ભાગ ૧, પૃ. ૩૬

ધમ્માણહિગારિણો -

૪૩. “ન ઇત્થં તવો વા દમો ણિયમો વા દિસસતિ ?” સંપુણ્ણં
બાલે જીવિત્કામે લાલપ્પમાણે મૂઢે વિપ્પરિયાસમુવેતિ ।

આચા. સુ. ૧, અ. ૨, ઉ. ૩, સુ. ૭૭

ભાગ ૧, પૃ. ૪૨

દુલ્લહો ધમ્મો -

૫૮. “ઈહ માણુસસે ઠાણે, ધમ્મ મારાહિત્તુ નરા ।

સૂચ. સુ. ૧, અ. ૧૫, ગા. ૧૫

ધર્મના આરાધક :

૪૨. સાધક ધર્મનું વાસ્તવિક સ્વરૂપ જાણી તેને સ્વીકાર કરીને
તેમાં ન માયા કરે, ન ધર્મને છોડે.

પ્રજ્ઞાવંત પુરૂષ સર્વજ્ઞ પ્રરૂપિત ધર્મને જાણે.

તત્ત્વજ્ઞ પુરૂષ ધર્મનાં પારગામી હોય છે.

મહાન મહર્ષિ જ્ઞાતપુત્ર (ભ. મહાવીર) એ કહેલા ધર્મનું
જે આચરણ કરે છે, એમાં જ રત રહે છે અને વિશેષ રત
રહે છે તે જ એક બીજાને ધર્મમાં પ્રવૃત્ત કરી શકે છે.

સંયમી સાધક વિકથા (વિરુદ્ધવાર્તા) ન કરે, પ્રશ્નકળ ન
કહે, વર્ષા અને ધનોપાર્જનના ઉપાયો ન બતાવે, મમત્વ
ન કરે, પરંતુ લોકોત્તર ધર્મનું પાલન કરે.

મેઘાવી સાધક આ પ્રકારે વિચારીને પોતાની મમત્વ
બુદ્ધિને છોડી સર્વ વિરતિરૂપ નિર્દોષ આર્યધર્મને
સ્વીકાર કરે.

પોતાની બુદ્ધિ દ્વારા ધર્મના સાંચા સ્વરૂપને જાણી અને
સાંભળી એવા આત્માની ઉન્નતિ કરવામાં તત્પર
અનગાર સાધક ૧૮ પાપનો પ્રત્યાખ્યાન કરીને નિર્મળ
આત્માવાળો થાય છે.

ધર્મનો અનધિકારી :

૪૩. ભોગમય જીવનની ઈચ્છાવાળો બાળ-મૂઢ માનવ આ
પ્રકારે કહે છે. - “આ જગતમાં તપ, ઈન્દ્રિયદમન તથા
નિયમનું કંઈ પણ ફળ જોવા મળતું નથી.”

દુર્લભ ધર્મ :

૫૮. આ મનુષ્યભવમાં કે માનવભવમાંથી બીજા ભવમાં પણ
ધર્મની આરાધના કરી સંસારનો અંત કરે છે અર્થાત્ મોક્ષ
પામે છે.

अकाले सज्जायकरणस्स काले सज्जाय अकरणस्स पायच्छित्तं -

१०५. जे भिक्खू चाउकाल पोरिसिं सज्जायं न करेइ, न करंतं वा साइज्जइ ।

जे भिक्खू चाउकाल पोरिसिं सज्जायं उवइणावेइ उवइणावंतं वा साइज्जइ ।

जे भिक्खू चाउकालं सज्जायं न करेइ न करंतं वा साइज्जइ ।

जे भिक्खू अप्पणो असज्जाइए सज्जायं करेइ करंतं वा साइज्जइ

तं सेवमाणे आवज्जइ चाउम्मासियं परिहारुट्ठाणं उग्घाइयं ।
नि. उ. १९, सु. १३-१५, १८

अविणीय सख्वं -

१३१. एवं तेसिं भगवओ अणुट्ठाणे जहा से दिएपोए । एवं ते सिस्सा दिया य, राओ य अणुपुब्बेण वाइय त्तिवेमि ।
आचा. सु. १, अ. ६, उ. ३, सु. १९१

अबहुसुयस्स सख्वं -

१६२. जे य चंडे मिए थद्धे, दुब्बाई नियडी सद्धे ।
बुज्जइ से अविणीयप्पा, कट्टं सोयगयं जहा ॥
दस. अ. ९, उ. २, गा. ३

सम्महंसणिस्स विण्णाणं -

२३१. जं सम्मं ति पासह, तं मोणं ति पासह ।
जं मोणं ति पासह, तं सम्मं ति पासह ॥
न इमं सक्कं सिद्धिलेहिं आदिमज्जमाणेहिं गुणसाएहिं वंक समायरेहिं पमत्तेहिं गारमावसंतेहिं ।
आचा. सु. १, अ. ५, उ. ३, सु. १६१

सम्मत्तदंसी मुणी -

२३२. मुणी मोणं समायाय धुणे कम्मसरिं ।
पंतं लूहं सेवति, वीरा सम्मत्त दंसिणो ।
एस ओहंतरे मुणी, तिण्णे मुत्ते विरए वियाहिए -
त्तिवेमि । आचा. सु. १, अ. ५, उ. ३, सु. १६१

अकाणमां स्वाध्याय करनार अने काणमां स्वाध्याय न करनारनो प्रायश्चित्त :

१०५. જે ભિક્ષુ (દિવસ-રાતનાં પહેલાને છેલ્લા પહોરે) ચાર પ્રહરમાં સ્વાધ્યાય કરતો નથી, કરાવતો નથી અને સ્વાધ્યાય ન કરનારની અનુમોદના કરે છે.

જે ભિક્ષુ (કાળ ચાલ્યો ગયો છતાં કાલિક સૂત્રની) ચાર પ્રહરમાં સ્વાધ્યાય કરે છે, કરાવે છે અને કરનારની અનુમોદના કરે છે.

જે ભિક્ષુ ચાર પ્રહરમાં સ્વાધ્યાય કરતો નથી, કરાવતો નથી અને સ્વાધ્યાય ન કરનારની અનુમોદના કરે છે.

જે ભિક્ષુ પોતાના અસ્વાધ્યાય કાળ (શારીરિક અશુચિ)માં સ્વાધ્યાય કરે છે, કરાવે છે અને કરનારની અનુમોદના કરે છે.

તેને ચાતુર્માસિક ઉદ્ઘાતિક પરિહાર સ્થાન (પ્રાયશ્ચિત્ત) આવે છે.

अविनीतनो स्वःप :

૧૩૧. "જેમ પક્ષી પોતાના બચ્ચાનું (પાંખ ન આવે ત્યાં સુધી) પાલન કરે છે, તેવી જ રીતે ભગવાન (મહાવીર)ના ધર્મમાં જે અવિકસિત સાધક છે (જેની બુદ્ધિ ધર્મમાં સંસ્કારિત થઈ નથી) તે શિષ્યોનું આચાર્ય-ગુરુવર્ય વગેરે કમથી વાચનાદિ દ્વારા દિવસ-રાત પાલન-સંવર્દન કરે." તેમ હું કહું છું.

अबहुसुयतनो स्वःप :।।सनम्

૧૬૨. જે કોઠી, અજ્ઞાની, અહંકારી, કઠોરભાષી, કપટી અને ધૂર્ત હોય છે. તે અવિનીત આત્મા જલ પ્રવાહમાં પડેલા અને ગોથાં ખાતા કાષ્ટની જેમ સંસાર સાગરમાં ગોથાં ખાય છે.

सम्यक्त्वदर्शीनुं विज्ञान :

૨૩૧. જે સમ્યક્ત્વમાં સમજે છે તે મુનિ-જીવનને પણ સમજે છે અને જે મુનિ જીવનને સમજે છે તે સમ્યક્ત્વને પણ સમજે છે. એ (સમ્યક્ત્વ કે મુનિજીવન)નું સમ્યક્ અનુષ્ઠાન જે શિથિલાચારી, ગાઢ મમત્વવાળા, વિષયોમાં આસક્ત, માયાવી, પ્રમાદી તથા ગૃહવાસી છે તેનાથી આ સંયમ આચારનું પાલન શક્ય નથી.

सम्यक्त्वदर्शी मुनि :

૨૩૨. "મુનિ મૌનભાવ-સંયમ ધર્મને સ્વીકારીને કાર્મણ શરીરને કૃશ કરે. વીર સમ્યક્ત્વદર્શી મુનિ નિરસ આહારનું સેવન કરે. આ પ્રકારની વિરક્ત સાધનાથી સંસારસાગર ને તરનાર મુનિ જ તીર્થ, મુક્ત અને વિરક્ત કહેવાય છે." એમ હું કહું છું.

भाग १, पृ. १३५

सम्मत्तदंसी न करेइ पावं -

२३३. जाई च बुडिं च इहऽज्ज पासे, भूएहिं जाणे पडिलेह सायं ।

तम्हाऽतिविज्जे परमंति णच्चा, सम्मत्तदंसी न करेइ पावं ॥ आचा. सु. १, अ. ३, उ. २, सु. ११२

भाग १, पृ. १३५-१३६

कुम्म दिट्ठन्तं -

२३४. एवं पेगे महावीरा विप्परक्कमंति ।

पासह ! एगेऽवसीयमाणे अणत्तपण्णे ।

से बेमि - से जहा वि कुम्मे हरए विणिविट्ठचित्त - पच्छण्ण पलासे, उम्मुग्गं से णो लभति ।

आचा. सु. १, अ. ६, उ. १, सु. १७८

भाग १, पृ. १३६

रूक्ख दिट्ठन्तं -

२३४. भजंगा इव सन्निवेसं नो चयंति,
एवं पेगे अणेगरूवेहिं कुलेहिं जाया ।

रूवेहिं सत्ता कलुणं थणंति,
णिदाणतो ते ण लभंति मोक्खं ॥

आचा. सु. १, अ. ६, उ. १, सु. १७८

भाग १, पृ. १४२

अथिरप्पाणं विविहा उवमा -

२४०. जइं तं काहिसि भावं, जा जा दिच्छसि नारिओ ।
वाया विद्धो व्व हडो, अट्टिअप्पा भविस्ससि ॥
गोवालो भण्डपालो वा, जहा तद्व्वऽणिस्सरो ।
एवं अणिस्सरो तं पि, सामण्णस्स भविस्ससि ॥

उत्त. अ. २२, गा. ४४-४५

सम्यक्त्वदर्शी पाप नथी करतो :

२३३. "हे आर्य ! जन्म, वृद्धावस्था અને મરણના દુઃખોને તું જો !, જીવોના સુખ-દુઃખની સાથે તું તારા સુખ-દુઃખની સરખામણી કરી તારા માટે તું મોક્ષનું સ્વરૂપ જાણી પૂજાજ વિધવાન બન !" કારણ ? મોક્ષમાર્ગને જાણનાર સમ્યક્ત્વદર્શની જ છે. તે પાપ કરતો નથી.

કુર્મ દષ્ટાંત :

૨૩૪. કેટલાક વિરલ (લઘુકર્મા) મહાન્ વીરપુરુષોએ આ પ્રકારનો ઉપદેશ સાંભળી સંયમમાં પરાક્રમ કરે છે.

પણ તેને તમે જુઓ ! જે આત્મપ્રજ્ઞાથી શુન્ય (અજ્ઞાન-અજાણ) છે તે સંયમમાં ખેદ પામે છે (તેની કરૂણાદશા કાચબા જેવી આ પ્રકારે છે તે જાણવી જોઈએ)

હું કહું છું, જેમ - 'એક કાચબો સરોવરમાં રહે છે. જેનો મન એક મહાદેવ (સરોવર)માં ગુંથાયેલ છે. તે સરોવર શૈવાળ અને કમળના પાંદડાઓથી ઢંકાયેલ છે એટલે તે કાચબાને મુક્ત આકાશને જોવા માટે કોઈ છિદ્ર ત્યાં મળ્યો નથી.

વૃક્ષ દષ્ટાંત :

૨૩૪. જેમ વૃક્ષ (જાડ) (અનેક પ્રકારની ઠાઠ (ઠંડી) તડકો (તાપ) તોફાન તથા વાવાઝોડાના પ્રહારને સહન કરવા છતાં) પોતાના સ્થાનને છોડતા નથી તેવી જ રીતે કેટલાક લોકો એવા છે જે (અનેક પ્રકારના સંસારના દુઃખ, સંકટ વિગેરેને વારંવાર પામે છે) છતાં પણ સંસારને નથી છોડતા.

આજ પ્રકારે કંઈક ભારકર્મી અનેક પ્રકારની ગરીબાઈયુક્ત મધ્યમ વર્ગ કુલોમાં જન્મ લે છે તો પણ રૂપ-ગંધ-રસ આદિ વિષયોમાં આસક્ત થઈ (અનેક પ્રકારના શારીરિક, માનસિક દુઃખોના ઉપદ્રવથી અને ભયંકર રોગોથી ઘેરાઈ) કરૂણ વિલાપ કરે છે. તો પણ દુઃખના ઘરરૂપ સંસારને છોડતા નથી, આવા જીવો દુઃખના કારણરૂપ કર્મોથી મુક્ત થતાં નથી.

અસ્થિરાત્માને વિભિન્ન ઉપમાઓ :

૨૪૦. જો તું સ્ત્રીઓને જોઈને તેના પ્રત્યે આ પ્રકારનો રાગભાવ કરીશ તો જેમ 'હડ' નામની વનસ્પતિ પવનના લહેરથી પડી જાય છે તેમ તું પણ (સંયમમાં) અસ્થિર થઈ જઈશ. જેમ ગોવાળ અને ભરવાડ ગાયોને ચરાવતા (ઘાસ ખવડાવવા લઈ જાય) છે તો તે તેનો માલિક નથી હોતો તેમ તું પણ (શ્રમણત્વ) સાધુત્વનો માલિક નહિં થાય.

भाग १, पृ. १६७

विवरीय परूवणस्स पायच्छित्तं -

२६६. जे भिक्खू अप्पाणं विप्परियासेइ विप्परियासंतं वा साइज्जइ ।

जे भिक्खू परं विप्परियासेइ विप्परियासंतं वा साइज्जइ ।
तं सेवमाणे आवज्जइ चाउम्मासियं परिहारट्ठाणं
अणुग्घाइयं । नि. उ. ११, सु. ७०-७१ (९४)

भाग १, पृ. १९०

पासत्थाइ वंदमाणस्स पसंसमाणस्स पायच्छित्तं -

२८२. जे भिक्खू पासत्थं वंदइ वंदंतं वा साइज्जइ ।

जे भिक्खू पासत्थं पसंसइ पसंसंतं वा साइज्जइ ।

जे भिक्खू ओसणं वंदइ वंदंतं वा साइज्जइ ।

जे भिक्खू ओसणं पसंसइ पसंसंतं वा साइज्जइ ।

जे भिक्खू कुसीलं वंदइ वंदंतं वा साइज्जइ ।

जे भिक्खू कुसीलं पसंसइ पसंसंतं वा साइज्जइ ।

जे भिक्खू नितियं वंदइ वंदंतं वा साइज्जइ ।

जे भिक्खू नितियं पसंसइ पसंसंतं वा साइज्जइ ।

जे भिक्खू संसत्तं वंदइ वंदंतं वा साइज्जइ ।

जे भिक्खू संसत्तं पसंसइ पसंसंतं वा साइज्जइ ।

जे भिक्खू काहियं वंदइ वंदंतं वा साइज्जइ ।

जे भिक्खू काहियं पसंसइ पसंसंतं वा साइज्जइ ।

जे भिक्खू पासणियं वंदइ वंदंतं वा साइज्जइ ।

जे भिक्खू पासणियं पसंसइ पसंसंतं वा साइज्जइ ।

विपरीत प्रवृत्तानो प्रायश्चित्तः :

२८६. जे भिक्षु पोतानी पण विपरीत धारणा करे छे, करावे छे
अने भलुं जाशे छे.

जे भिक्षु भीजानी पण विपरीत धारणा करे छे, करावे छे
अने भलुं जाशे छे. तेने यातुर्भासिक अनुद्वैतिक
परिहार स्थान (प्रायश्चित्त) आवे छे.

पार्श्वस्थ वज्जेने वंदन - प्रसंशानो प्रायश्चित्तः :

२८२. जे भिक्षु पासत्थाने वंदन करे छे, करावे छे अने करनारनी
अनुमोदना करे छे.

जे भिक्षु पासत्थानी प्रशंसा करे छे, करावे छे अने
करनारनी अनुमोदना करे छे.

जे भिक्षु अवसन्नने वंदना करे छे, करावे छे अने
करनारनी अनुमोदना करे छे.

जे भिक्षु अवसन्ननी प्रशंसा करे छे, करावे छे अने
करनारनी अनुमोदना करे छे.

जे भिक्षु कुशीणने वंदना करे छे, करावे छे अने करनारनी
अनुमोदना करे छे.

जे भिक्षु कुशीणनी प्रशंसा करे छे, करावे छे अने
करनारनी अनुमोदना करे छे.

जे भिक्षु नित्यक (ओक ज धेर हररोज गोयरी जनार)ने
वंदना करे छे, करावे छे अने करनारनी अनुमोदना करे छे.

जे भिक्षु नित्यकनी प्रशंसा करे छे, करावे छे अने करनारनी
अनुमोदना करे छे.

जे भिक्षु संसक्त (सयेत रजथी परडायेल छाथथी लेनार)ने
वंदना करे छे, करावे छे अने करनारनी अनुमोदना करे छे.

जे भिक्षु संसक्तनी प्रशंसा करे छे, करावे छे अने
करनारनी अनुमोदना करे छे.

जे भिक्षु विकथा करनारने वंदन करे छे, करावे छे अने
करनारनी अनुमोदना करे छे.

जे भिक्षु विकथा करनारनी प्रशंसा करे छे, करावे छे अने
करनारनी अनुमोदना करे छे.

जे भिक्षु नृत्यादि जोनारने वंदन करे छे, करावे छे अने
करनारनी अनुमोदना करे छे.

जे भिक्षु नृत्यादि जोनारनी प्रशंसा करे छे, करावे छे अने
करनारनी अनुमोदना करे छे.

જે ભિક્ષુ મમાયં વંદઇ વંદંતં વા સાહજ્જઇ ।

જે ભિક્ષુ મમાયં પસંસઇ પસંસંતં વા સાહજ્જઇ ।

જે ભિક્ષુ સંપસારયં વંદઇ વંદંતં વા સાહજ્જઇ ।

જે ભિક્ષુ સંપસારયં પસંસઇ પસંસંતં વા સાહજ્જઇ ।

તં સેવમાણે આવજ્જઇ ચાહમ્માસિયં પરિહારટ્ટાણં ડગ્ઘાઇયં ।
નિ. ડ. ૧૩, સુ. ૪૫-૬૨ (૭૭)

ભાગ ૧, પૃ. ૨૫૧

વત્થાઓ પુઢવીકાઇયાઇ નિહરણ પાયચ્છિત્ત સુત્તાઇં -

૩૫૭. જે ભિક્ષુ વત્થાઓ પુઢવીકાયં ણીહરઇ ણીહરાવેઇ ણીહરિયં આહટ્ટુ દેજ્જમાણં પડિગ્ગાહેઇ પડિગ્ગાહંતં વા સાહજ્જઇ ।

જે ભિક્ષુ વત્થાઓ આઝકાયં ણીહરઇ ણીહરાવેઇ ણીહરિયં આહટ્ટુ દેજ્જમાણં પડિગ્ગાહેઇ પડિગ્ગાહંતં વા સાહજ્જઇ ।

જે ભિક્ષુ વત્થાઓ તેઝકાયં ણીહરઇ ણીહરાવેઇ ણીહરિયં આહટ્ટુ દેજ્જમાણં પડિગ્ગાહેઇ પડિગ્ગાહંતં વા સાહજ્જઇ ।

જે ભિક્ષુ વત્થાઓ કંદાણિ વા -જ્ઞાવ- વીયાણિ વા ણીહરઇ ણીહરાવેઇ ણીહરિયં આહટ્ટુ દેજ્જમાણં પડિગ્ગાહેઇ પડિગ્ગાહંતં વા સાહજ્જઇ ।

જે ભિક્ષુ વત્થાઓ ઓસહિવીયાઇં ણીહરઇ ણીહરાવેઇ ણીહરિયં આહટ્ટુ દેજ્જમાણં પડિગ્ગાહેઇ પડિગ્ગાહંતં વા સાહજ્જઇ ।

જે ભિક્ષુ વત્થાઓ તસપાણજાઇં ણીહરઇ ણીહરાવેઇ ણીહરિયં આહટ્ટુ દેજ્જમાણં પડિગ્ગાહેઇ પડિગ્ગાહંતં વા સાહજ્જઇ ।

જે ભિક્ષુ વત્થં ણિક્કોરેઇ ણિક્કોરાવેઇ ણિક્કોરિયં આહટ્ટુ દેજ્જમાણં પડિગ્ગાહેઇ પડિગ્ગાહંતં વા સાહજ્જઇ ।

તં સેવમાણે આવજ્જઇ ચાહમ્માસિયં પરિહારટ્ટાણં ડગ્ઘાઇયં ।

નિ. ડ. ૧૮, સુ. ૬૪-૭૦

જે ભિક્ષુ 'આ મારું છે' તેમ બોલનારને વંદન કરે છે, કરાવે છે અને કરનારની અનુમોદના કરે છે.

જે ભિક્ષુ 'આ મારું છે' તેમ બોલનારની પ્રશંસા કરે છે, કરાવે છે અને કરનારની અનુમોદના કરે છે.

જે ભિક્ષુ ગૃહસ્થને (આરંભ કરવાની) આજ્ઞા આપે તેને વંદન કરે છે, કરાવે છે અને કરનારની અનુમોદના કરે છે.

જે ભિક્ષુ ગૃહસ્થને (આરંભ કરવાની) આજ્ઞા આપે તેની પ્રશંસા કરે છે, કરાવે છે અને કરનારની અનુમોદના કરે છે.

તેને યાતુર્માસિક અનુદ્ધાતિક પરિહાર સ્થાન પ્રાયશ્ચિત્ત આવે છે.

વસ્ત્રથી પૃથ્વીકાય વગેરેને કાઢવાના પ્રાયશ્ચિત્ત સૂત્ર :

૩૫૭. જે ભિક્ષુ વસ્ત્રથી (સચિત્ત) પૃથ્વીકાયને કાઢે છે, કઢાવે છે અને કાઢનારની અનુમોદના કરે છે તેમજ કાઢીને લાવેલ વસ્ત્રને લે છે, લેવડાવે છે અને લેનારની અનુમોદના કરે છે.

જે ભિક્ષુ વસ્ત્રથી (સચિત્ત) પાણીને કાઢે છે, કઢાવે છે અને કાઢનારની અનુમોદના કરે છે તેમજ કાઢીને લાવેલ વસ્ત્રને લે છે, લેવડાવે છે અને લેનારની અનુમોદના કરે છે.

જે ભિક્ષુ વસ્ત્રથી અગ્નિને કાઢે છે, કઢાવે છે અને કાઢનારની અનુમોદના કરે છે તેમજ કાઢીને લાવેલ વસ્ત્રને લે છે, લેવડાવે છે અને લેનારની અનુમોદના કરે છે.

જે ભિક્ષુ વસ્ત્રથી (સચિત્ત) કંદમૂળ -યાવત્- બીજ કાઢે છે, કઢાવે છે અને કાઢનારની અનુમોદના કરે છે તેમજ કાઢીને લાવેલ વસ્ત્રને લે છે, લેવડાવે છે અને લેનારની અનુમોદના કરે છે.

જે ભિક્ષુ વસ્ત્રથી (સચિત્ત) ઔષધી બીજને કાઢે છે, કઢાવે છે અને કાઢનારની અનુમોદના કરે છે તેમજ કાઢીને લાવેલ વસ્ત્રને લે છે, લેવડાવે છે અને લેનારની અનુમોદના કરે છે.

જે ભિક્ષુ વસ્ત્રથી (સચિત્ત) ઔષધી બીજને કાઢે છે, કઢાવે છે અને કાઢનારની અનુમોદના કરે છે તેમજ કાઢીને લાવેલ વસ્ત્રને લે છે, લેવડાવે છે અને લેનારની અનુમોદના કરે છે.

જે ભિક્ષુ વસ્ત્રથી ત્રસ જીવોને કાઢે છે, કઢાવે છે અને કાઢનારની અનુમોદના કરે છે તેમજ કાઢીને લાવેલ વસ્ત્રને લે છે, લેવડાવે છે અને લેનારની અનુમોદના કરે છે.

જે ભિક્ષુ વસ્ત્રને કોરે છે, કોવરાવે છે અને કોરનારનું અનુમોદન કરે છે તેમજ કોરેલ વસ્ત્રને લે છે, લેવડાવે છે અને લેનારનું અનુમોદન કરે છે.

તેને યાતુર્માસિક અનુદ્ધાતિક પરિહાર સ્થાન (પ્રાયશ્ચિત્ત) આવે છે.

भाग १, पृ. २६०

वमणाइ परिकम्म पायच्छित्त सुत्ताइ -

३७२. जे भिक्खू वमणं करेइ करेतं वा साइज्जइ ।

जे भिक्खू विरेयणं करेइ करेतं वा साइज्जइ ।

जे भिक्खू वमण-विरेयणं करेइ करेतं वा साइज्जइ ।

जे भिक्खू अरोगे परिकम्मं करेइ करेतं वा साइज्जइ ।

तं सेवमाणे आवज्जइ चाउम्मासियं परिहारट्टाणं उग्घाइयं ।

नि. उ. १३, सु. ४२-४५

वमन वगेरेना परिकर्म्मना प्रायश्चित्त सूत्र :

३७२. जे भिक्षु वमन (उल्टी) करे छे, करावे छे अने करनारनी अनुमोदना करे छे.

जे भिक्षु विरेयन (जुलाब) करे छे, करावे छे अने करनारनी अनुमोदना करे छे.

जे भिक्षु वमन-विरेयन करे छे, करावे छे अने करनारनी अनुमोदना करे छे.

जे भिक्षु रोग रहित छे तो पण्डा दवा ले छे, लेवडावे छे अने लेनारनी अनुमोदना करे छे.

तेने यातुर्मासिक अनुद्घातिक परिहार स्थान (प्रायश्चित्त) आवे छे.

भाग १, पृ. २६१

णिग्गंथेण णिग्गंथस्स पायाइ परिकम्म कारावण पायच्छित्त सुत्ताइ -

३७४. जे णिग्गंथे णिग्गंथस्स पाए अण्णउत्थिएण वा, गारत्थिएण वा आमज्जावेज्ज वा, पमज्जावेज्ज वा आमज्जंतं पमज्जंतं वा साइज्जइ -जाब- जे णिग्गंथे णिग्गंथस्स गामाणुगामं दूइज्जमाणस्स अण्णउत्थिएण, गारत्थिएण वा सीसदुवारियं कारावेइ कारावंतं वा साइज्जइ ।

तं सेवमाणे आवज्जइ चाउम्मासियं परिहारट्टाणं उग्घाइयं ।

नि. उ. १७, सु. १५-६९

निर्ग्रंथे निर्ग्रंथना पग वगेरेनो परिकर्म्म कराववाना प्रायश्चित्त सूत्र :

३७४. जे भिक्षु (अन्य दर्शनी) साधुना पगने अन्यतीर्थिक के गृहस्थथी स्पर्श करावे, साङ्क करावे अने स्पर्श करनारनी के साङ्क करनारनी अनुमोदना करे -यावत्- जे साधु ग्रामानुग्राम वियरता साधुना भस्तकने अन्यतीर्थिक के गृहस्थथी ढंकावे अने ढांकनारनी अनुमोदना करे छे.

तेने यातुर्मासिक उद्घातिक परिहार स्थान (प्रायश्चित्त) आवे छे.

भाग १, पृ. २६१

णिग्गंथिणा णिग्गंथीए पायाइ परिकम्म कारावणस्स पायच्छित्त सुत्ताइ -

३७५. जा णिग्गंथी णिग्गंथीए पाए अण्णउत्थिएण वा, गारत्थिएण वा, आमज्जावेज्ज वा, पमज्जावेज्ज वा, आमज्जावंतं वा, पमज्जावंतं वा साइज्जइ -जाब- जा णिग्गंथी णिग्गंथीए गामाणुगामं दुइज्जमाणीए, अण्णउत्थिएण वा, गारत्थिएण वा, सीसदुवारियं कारावेइ कारावंतं वा साइज्जइ ।

तं सेवमाणे आवज्जइ चाउम्मासियं परिहारट्टाणं उग्घाइयं ।

नि. उ. १७, सु. १८०-२३४

निर्ग्रंथीअे निर्ग्रंथीना पग वगेरेनो परिकर्म्म कराववानो प्रायश्चित्त सूत्र :

३७५. जे भिक्षुणी (अन्य पंथना) साध्वीना पगने अन्य तीर्थिक के गृहस्थथी साङ्क करावे, वारंवार साङ्क करावे अने साङ्क करनारनी के वारंवार साङ्क करनारनी अनुमोदना करे -यावत्- जे भिक्षुणी ग्रामानुग्राम वियरती थकी साध्वीना भस्तकने अन्यतीर्थिक के गृहस्थथी ढंकावे अने ढांकनारनी अनुमोदना करे छे.

तेने यातुर्मासिक उद्घातिक परिहार स्थान (प्रायश्चित्त) आवे छे.

भाग १, पृ. ३२५

विवित्तसयणासण सेवण फलं -

४६६. प. विवित्त सयणासणयाए णं भंते ! जीवे किं जणयइ ?

विविक्त शयनासन सेवननुं ङ्ण :

४६६. प्र. भंते ! विविक्त (स्त्री, पशु आदिना संसर्गधी रहित) शयनासनना सेवनधी ज्वने शुं लाभ थाय छे ?

૩. વિવિત્ત સયણસણયાણં ચરિત્ત ગુત્તિં જણયઇ ।
ચરિત્તગુત્તે ય ણં જીવે વિવિત્તાહારે દઢચરિત્તે
ણાંતરણ મોક્ષભાવપડિવલ્લે અટ્ટવિહ કમ્મગંઠિં
નિજ્જરેઇ । ઉત્ત. અ. ૨૧, સુ. ૩૩

૬. વિવિક્ત શયનાસનના સેવનથી ચારિત્રની રક્ષા
થાય છે, ચારિત્રની રક્ષાથી જીવ વિકૃતિ રહિત
આહાર કરનાર, દઢ ચારિત્રવાન, એકાંતસેવી
અને મોક્ષ ભાવને પ્રાપ્ત કરીને આઠે કર્મોની ગાંઠ
તોડી નાંખે છે.

ભાગ ૧, પૃ. ૪૨૩-૪૨૪

અકિચ્ચઠાણ સેવણ વિવાદે વિણિણ્ણઓ -

૬૩૭. દો સાહમ્મિયા ણમયઓ વિહરંતિ,
ણેતત્થ અન્નયરં અકિચ્ચઠાણં પડિસેવિત્તા આલોણ્જા,

“અહ ણં ભંતે ! અમુગેણં સાહુણ સદ્ધિં ઇમમ્મિ કારણમ્મિ
મેહુણપડિસેવી ।” પચ્ચય હેઠં ચ સયં પડિસેવિયં ભણ્ણતિ ।

પ. સેય તત્થ પુચ્છિયવ્વે - “કિં પડિસેવી, અપડિસેવી ?”
૩. સે ય વણ્જા - ‘પડિસેવી’ પરિહારપત્તે ।
સે ય વણ્જા - ‘નો પડિસેવી’ નો પરિહારપત્તે જં
સે પમાણં વયઇ સે પમાણઓ ઘેયવ્વે ।

પ. સે કિમાહુ ભંતે !

૩. સચ્ચપઇન્ના વવહારા ।

જે ભિક્ષુ અ ગણાઓ અવક્કમ્મ ઓહાણુપ્પેહી
વજ્જેજ્જા, સે ય અણોહાઇએ ઇચ્છેજ્જા દોચ્ચં પિ
તમેવ ગણં ઉવસંપજ્જિત્તાણં વિહરિત્તણે, તત્થ ણં
થેરાણં ઇમેયારૂવે વિવાએ સમુષ્પજ્જિત્થા -

“ઇમં મ્હો જાણહ કિં પડિસેવી, અપડિસેવી ?”

સે ય પુચ્છિયવ્વે -

પ. ‘કિં પડિસેવી, અપડિસેવી ?’

૩. સે ય વણ્જા - ‘પડિસેવી’ પરિહારપત્તે ।

સે ય વણ્જા - ‘નો પડિસેવી’ નો પરિહારપત્તે
જં સે પમાણં વયઇ સે પમાણઓ ઘેયવ્વે ।

અકૃત્ય સેવનના સંબંધમાં થયેલ વિવાદનો નિર્ણય :

૬૩૭. બે સહધર્મી (સાધુ સમાન આચારવાળા) સાથે વિચરતા
હોય તેમાંથી એક સાધુએ કોઈ અકૃત (ન કલ્પે)નું સેવન
કર્તું (દોષ લગાડ્યો હોય) તેની આલોચના કરે કે -

“હે ભગવન ! મેં અમુક સાધુ સાથે અમુક કારણથી અકૃત
(મૈથુન) સેવન કર્યું છે (પ્રતીતિ કરાવવા માટે પોતાની
ભૂલને સ્વીકાર કરે છે) ત્યારે ગણાવચ્છેદકએ તે બીજા
સાધુને પૂછવું જોઈએ કે -

પ્ર. શું તમે દોષી છો કે નિર્દોષ ?

૩. ત્યારે તે કહે - ‘હું દોષીત છું’ ત્યારે તો પરિહાર
(પ્રાયશ્ચિત્ત) તપનો પાત્ર છે. અગર તે કહે - ‘હું
દોષીત નથી’ તો તે પ્રાયશ્ચિત્તનો પાત્ર નથી કારણ
કે તે પ્રમાણભૂત સત્ય કહે છે, માટે તેના સત્યના
કથનને સ્વીકાર કરવો જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! તમે આમ કેમ કહ્યું ?

૩. તીર્થકરોએ સત્ય પ્રતિજ્ઞા (સત્ય કથન) પર
જેનમ્ વ્યવહારને નિર્ભર બતાવ્યો છે.

અસંયમના સેવનની ઈચ્છાથી જે કોઈ સાધુ ગણથી
નિકળીને પ્રયાણ કરે અને તત્પશ્ચાત્ અસંયમનું
સેવન કર્યા વિના આવીને ફરી એજ ગણમાં
સમ્મિલિત થવા ઈચ્છે તો - (આવી સ્થિતિમાં) સંઘ
સ્થવિરોમાં જે વિવાદ ઉત્પન્ન થઈ જાય ત્યારે -
“ભિક્ષુઓ ! શું તમે આ જાણો છો કે આ ભિક્ષુ
પ્રતિસેવી છે કે અપ્રતિસેવી છે ?”

ત્યારે તે સાધુને પણ પૂછવો જોઈએ કે -

પ્ર. ‘શું તમે પ્રતિસેવી છો કે અપ્રતિસેવી છો ?’

૩. (ત્યારે તે કહે કે-) ‘હું પ્રતિસેવી છું’ ત્યારે તે
પરિહાર તપ (પ્રાયશ્ચિત્ત)નો પાત્ર હોય છે.

(ત્યારે તે કહે કે-) ‘હું પ્રતિસેવી નથી’ ત્યારે તે
પરિહાર તપ (પ્રાયશ્ચિત્ત)નો પાત્ર નથી. કારણ કે
તે પ્રમાણ ભૂત (સત્ય) વચન કહે છે. એટલા માટે
તેનો કથન પ્રમાણતઃ પ્રલણ કરવો જોઈએ.

પ. સે કિમાહુ ભંતે !

૩. સચ્વપદ્વિન્ના વવહારા ।

વવ. ૩. ૨, સુ. ૨૪-૨૫

ભાગ ૧, પૃ. ૪૩૭

સામણ્ણરહિયા સમણા -

૬૬૨. કુલાઈં જે ધાવતિ સાદુગાઈં, આઘાતિ ઘમ્મં ઉદરાણુગિદ્ધે ।
અહાહુ સે આયરિયાણ સત્તસે, જે લાવહજ્જા અસણસ્સ હેઝં ॥

નિક્ખમ્મ દીણે પરભોયણમ્મિ, મુહમંગલિઓદરિયાણુ ગિદ્ધે ।
નીવારગિદ્ધે વ મહાવરાહે, અદૂરણ વેહતિ ઘાતમેવ ॥

અન્નસ્સ પાણસ્સિહ લોહ્યસ્સં, અણુપ્પિયં ભાસતિ સેવમાણે ।
પાસત્થયં ચેવ કુસીલયં ચ, નિસ્સારણ હોતિ જહા પુલાણ ॥
સૂય. સુ. ૧, અ. ૭, ગા. ૨૪-૨૬

ભાગ ૧, પૃ. ૪૯૩

નિસિદ્ધસય્યા પવિસણ પાયચ્છિત્ત સુત્તં -

૭૬૫. જે ભિક્ખૂ સાગારિયં સેજ્જં અણુપવિસઈ અણુપવિસંતં વા
સાહજ્જઈ ।

જે ભિક્ખૂ સોદગં સેજ્જં અણુપવિસઈ અણુપવિસંતં વા
સાહજ્જઈ ।

જે ભિક્ખૂ સાગણિયં સેજ્જં અણુપવિસઈ અણુપવિસંતં વા
સાહજ્જઈ ।

તં સેવમાણે આવજ્જઈ ચાઝમ્માસિયં પરિહારુટ્ટાણં ઉઘ્ઘાઈયં ।
નિ. ૩. ૧૬, સુ. ૧-૩

ભાગ ૧, પૃ. ૫૬૫

માનપિંડ દોસં -

૧૨૨. જે માહણે ખત્તિય જાયણ વા, તહુગ્ગપુત્તે તહ લેચ્છઈ વા ।
જે પવ્વઈણ પરદત્તભોઈ, ગોત્તેણ જે થઘ્ભઈ માણબદ્ધે ॥
સૂય. સુ. ૧, અ. ૧૩, ગા. ૧૦

ગિલ્લિક્કચણે ભિક્ખૂ સુલૂહજીવી,
જે ગારવં હોઈ સિલોયગામી ।

આજીવમેયં તુ અબુજ્જમાણે,
પુણો-પુણો વિપ્પરિયા સુવેત્તિ ॥

સૂય. સુ. ૧, અ. ૧૩, ગા. ૧૨

પ્ર. ભંતે ! તમે આમ કેમ કહ્યું ?

૩. તીર્થકરોએ સત્ય પ્રતિજ્ઞા પર વ્યવહારને નિર્ભર
બતાવ્યો છે.

શ્રામણ્ય રહિત શ્રમણ :

૬૬૨. જે સાધક સ્વાદિષ્ટ ભોજનવાળા કુલોમાં જાય છે, પેટ
ભરવામાં આસક્ત થઈ ધર્મકથા કરે છે, ભોજનના
લોભથી પોતાની પ્રશંસા કરાવે છે તે આર્ય-આચાર્યો
(શ્રમણો)ના ગુણોનાં શતાંશ ભાગથી પણ હીન છે.

જે સંયમ લઈને ગૃહસ્થથી ભોજન મેળવવા માટે દીન બને
છે, ભોજનમાં આસક્ત થઈને (ભાટની જેમ) દાતાની
પ્રશંસા કરે છે તે ચારો (ખાવા માટે ઘાસ)ના લોભી
વિશાળકાય સુવરની જેમ શીઘ્ર નાશ પામે છે.

જે આ લોકના અન્ન-પાણી માટે પ્રિય વચન બોલે છે,
પાર્શ્વસ્થ અને કુશીળતાનું સેવન કરે છે. તે ડાંગરનાં
ફોતરાની જેમ નિઃસાર થઈ જાય છે.

નિષિદ્ધ શય્યાઓમાં પ્રવેશ કરવાના પ્રાયશ્ચિત્ત સૂત્ર :

૭૬૫. જે ભિક્ષુ સાગારી (આજ્ઞા દેનાર ગૃહસ્થ)ની શય્યામાં
પ્રવેશ કરે છે, કરાવે છે અને પ્રવેશ કરનારનું અનુમોદન
કરે છે.

જે ભિક્ષુ પાણીવાળી શય્યામાં પ્રવેશ કરે છે, કરાવે છે અને
પ્રવેશ કરનારનું અનુમોદન કરે છે.

જે ભિક્ષુ અગ્નિવાળી શય્યામાં પ્રવેશ કરે છે, કરાવે છે
અને પ્રવેશ કરનારનું અનુમોદન કરે છે.

તે ચાતુર્માસિક ઉદ્ઘાતિક પરિહાર સ્થાન (પ્રાયશ્ચિત્ત)
આવે છે.

માનપિંડ દોષ :

૯૨૨. જે બ્રાહ્મણ, ક્ષત્રિય, ઉગ્રપુત્ર, લિચ્છવી જાતિમાં દીક્ષિત
થઈને ગૃહસ્થ દ્વારા આપેલા આહારનું સેવન કરનાર છે
અને જે અભિમાન યોગ્ય સ્થાનોમાં પણ ઉચ્ચ ગોત્રનો
મદ કરતા નથી તે જ સાંચા સાધુ છે.

જે ભિક્ષુ અકિંચન (અપરિગ્રહી) હોય અને લૂખો-સૂકો
આહાર ખાઈને જીવન નિર્વાહ કરે છે, છતાં પણ તે
અભિમાન કરે અને પોતાની પ્રશંસા ઈચ્છે તો તેના આ
ગુણો તેની આજીવિકાનું સાધન છે. પરમાર્થને ન જાણનારા
તે અજ્ઞાની ફરી-ફરીને વિપર્યાસ (જન્મ, જરા, મૃત્યુ)
આદિને પ્રાપ્ત કરે છે.

गामाइसु वासावास विहि-णिसेहो -

११०७. से भिक्खू वा भिक्खूणी वा सेज्जं पुण जाणेज्जा-गामं वा -जाव- रायहाणिं वा इमंसि खलु गामंसि वा -जाव- रायहाणिंसि वा णो महती विहार भूमि, णो महती वियारभूमि ।

णो सुलभे पीढ फलग सेज्जा संथारए ।

णो सुलभे फासुए उंछे अहेसणिज्जे ।

बहवे जत्थ समण -जाव- वणीमगा उवागया उवागमिस्संति य अच्चाइण्णा विंती, णो पण्णस्स णिक्खमण पवेसाए -जाव- चिंताए ।

सेवं णच्चा तहप्पगारं गामं वा -जाव- रायहाणिं वा णो वासावासं उवसिएज्जा ।

से भिक्खू वा भिक्खूणी वा सेज्जं पुण जाणेज्जा - गामं वा -जाव- रायहाणिं वा । इमंसि खलु गामंसि वा -जाव- रायहाणिंसि वा महती विहार भूमि, महती वियार भूमि ।

सुलभे जत्थ पीढ फलग-सेज्जा संथारए ।

सुलभे फासुए उंछे अहेसणिज्जे,

णो जत्थ बहवे समण -जाव- वणीमगा उवागया उवागमिस्संति य ।

अप्पाइण्णा विंती, पण्णस्स णिक्खमण-पवेसाए -जाव- चिंताए ।

सेवं णच्चा तहप्पगारं गामं वा -जाव- रायहाणिं वा तओ संजयामेव वासावासं उवसिएज्जा ।

- आचा. सु. २, अ. ३, उ. १, सु. ४६५-४६६

बहुसुयस्स वसइ वासाइ विहि-णिसेहो -

११०८-९. से गामंसि वा -जाव- सन्निवेसंसि वा अभिनिव्व- गडाए, अभिनिहुवाराए, अभिनिक्खमण- पवेसणाए नो कप्पइ बहुसुयस्स बब्भागमस्स एगाणियस्स भिक्खुस्स वत्थए किमंगपुण अप्पसुयस्स अप्पागमस्स ?

गाम वगेरेमां वर्धावास करवाना विधि-निषेध :

११०७. જે સાધુ કે સાધ્વીને ગામ -યાવત્- રાજધાનીનાં સંબંધમાં જાણવામાં આવે કે - આ ગામ -યાવત્- રાજધાનીમાં સ્વાધ્યાય યોગ્ય વિશાળ વિહાર ભૂમિ તથા મલમૂત્ર વિસર્જનના માટે વિશાળ વિચારભૂમિ નથી.

પ્રાસુક પીઠ, ફલક, પાટ, સંસ્તારક પણ સુલભ નથી.

પ્રાસુક એષણીય આહાર પણ સરળતાથી મળતો નથી.

જ્યાં આગળ ઘણા શ્રમણ -યાવત્- યાચક આવ્યા હોય અને આવવાના હોય, રસ્તાઓ પર જનતાની ભીડ પણ વધારે રહતી હોય ત્યાં સાધુ કે સાધ્વીને પ્રવેશ માટે -યાવત્- ધર્મચિંતન માટે તે સ્થાન યોગ્ય નથી.

એવી રીતે બધા પ્રકારથી જાણીને ગામ -યાવત્- રાજધાનીમાં વર્ધાવાસ માટે નિવાસ કરવો નહીં.

જે સાધુ કે સાધ્વીને ગામ -યાવત્- રાજધાનીનાં સંબંધમાં જાણવામાં આવે કે - આ ગામ -યાવત્- રાજધાનીમાં વિશાળ સ્વાધ્યાય ભૂમિ તથા વિશાળ (થંડિલ ભૂમિ) છે.

પ્રાસુક પીઠ, ફલક, પાટ - સંસ્તારક પણ સુલભ છે.

પ્રાસુક એષણીય આહાર પણ સરળતાથી મળી શકે છે.

જેનમ્ જ્યાં આગળ ઘણા શ્રમણ -યાવત્- યાચક ન આવતા હોય અને આવવાવાળા પણ ન હોય,

રસ્તાઓ પર જનતાની ભીડ પણ વધારે ન રહતી હોય, ત્યાં સાધુને કે સાધ્વીને પ્રવેશ માટે -યાવત્- ધર્મચિંતન માટે યોગ્ય છે.

પૂર્વોક્ત રીતે બધા પ્રકારની યોગ્યતા સમજીને ગામ -યાવત્- રાજધાનીમાં યતનથી વર્ધાવાસ કરવો જોઈએ.

બહુશ્વત વસતિ નિવાસ વિધિ-નિષેધ :

૧૧૦૮-૯. અલગ-અલગ વાડ, કિલ્લો, દરવાજાવાળા અને અલગ-અલગ પ્રવેશ કરવાવાળા ગામ -યાવત્- સન્નિવેશમાં એકલા બહુસૂત્રી કે ઘણા આગમના જાણકાર સાધુને રહેવું ન કલ્પે તો અલ્પ શાસ્ત્રના જાણકાર, અલ્પ આગમના જાણકાર સાધુને રહેવું કેમ કલ્પે ?

સે ગામંસિ વા -જાવ- સન્નિવેસંસિ વા એગવગડાએ,
એગદુવારાએ એગનિક્ષમણ-પવેસાએ કપ્પઈ
બહુસ્મુયસ્સ બબ્ભાગમસ્સ એગાણિયસ્સ ભિક્ખુસ્સ
વત્થએ દુહઓ કાલં ભિક્ખુભાવં પડિજાગરમાણસ્સ ।

- વવ. ડ. ૬, સુ. ૧૪-૧૫

એક જ વાડ, કિલ્લા, દરવાજાવાળા અને પ્રવેશવાળા
ગામ -યાવત્- સન્નિવેશમાં એકલા બહુસૂત્રી અને
ઘણા આગમના જાણકારને રહેવું કલ્પે છે તે પણ જો
સાધુ સંયમભાવમાં સતત જાગૃત હોય તો જ.

ભાગ ૧, પૃ. ૬૫૩

અંતોગિહઠાણાઈ પગરણમ્ -

૧૧૧૨. નો કપ્પઈ નિગ્ગંથાણ વા નિગ્ગંથીણ વા - અંતરગિહંસિ
આસઈત્તએ વા, ચિટ્ઠિત્તએ વા -જાવ- ઠાણં વા ઠાઈત્તએ ।

અહ પુણ એવં જાણિજ્જા - 'વાહિએ, જરાજુણે, તવસ્સી,
દુબ્બલે', કિલંતે મુચ્છેજ્જ વા, પવહેજ્જ વા એવં સે કપ્પઈ
અંતરગિહંસિ આસઈત્તએ વા ચિટ્ઠિત્તએ વા -જાવ- ઠાણં
વા ઠાઈત્તએ । - કપ્પ. ડ. ૩, સુ. ૨૧

ભાગ ૧, પૃ. ૬૬૫

સરિસણિગ્ગંથિસ્સ આવાસે અદિણ્ણે પાયચ્છિત્ત સુત્તં -

૧૧૫૪. જે ણિગ્ગંથે ણિગ્ગંથસ્સ સરિસગસ્સ અંતે ઓવાસે સંતે,
ઓવાસં ણ દેઙ્, ણ દેતં વા સાઙ્ગજ્જઈ ।

તં સેવમાણે આવજ્જઈ ચાઉમ્માસિયં પરિહારઢ્ઢાણં
ઉગ્ઘાઙ્ઘયં । નિ. ડ. ૧૭, સુ. ૧૨૧

ભાગ ૧, પૃ. ૬૬૫

સરિસ ણિગ્ગંથીએ આવાસ અદિણ્ણસ્સ પાયચ્છિત્ત સુત્તં -

૧૧૫૫. જા ણિગ્ગંથી ણિગ્ગંથીએ સરિસિયાએ અંતે ઓવાસે સંતે,
ઓવાસં ણ દેઙ્, ણ દેતં વા સાઙ્ગજ્જઈ ।

તં સેવમાણે આવજ્જઈ ચાઉમ્માસિયં પરિહારઢ્ઢાણં
ઉગ્ઘાઙ્ઘયં ।

નિ. ડ. ૧૭, સુ. ૧૨૨

અંતર ગૃહસ્થાનાદિ પ્રકરણ :

૧૧૧૨. નિર્ગ્રંથ અને નિર્ગ્રંથીને ગૃહસ્થના ઘરમાં કે બે ઘરની
મધ્યમાં ઉભા રહેવું, બેસવું -યાવત્- ઉભો રહીને
કાઉસગ્ગ કરવો કલ્પતો નથી.

જે તે એમાં એ જાણે કે - 'હું રોગ ગ્રસ્ત, વૃદ્ધાવસ્થાથી
જીર્ણ, તપસ્વી કે દુર્બલ છું અથવા તે ભિક્ષાટનથી
કલાન્ત થઈને મૂર્ચ્છિત થઈ જાય કે પડી જાય તો તેમને
ગૃહસ્થના ઘરમાં કે બે ઘરોના મધ્યમાં રહેવું -યાવત્-
કાઉસગ્ગ કરી સ્થિત થવું કલ્પે છે.

સ્વધર્મી નિર્ગ્રંથને રહેવા ન દેવાનું પ્રાયશ્ચિત્ત સૂત્ર :

૧૧૫૪. જે નિર્ગ્રંથ સમાન આચારવાળા નિર્ગ્રંથને રહેવા માટે
ઉપાશ્રયમાં જગ્યા હોવા છતાં પણ આપતા નથી,
અપાવતા નથી અને અપાવનારની અનુમોદના
કરતા નથી.

તેને ચાતુર્માસિક ઉદ્ધાતિક પરિહાર સ્થાન (પ્રાયશ્ચિત્ત)

જેનમ્ આવે છે: શાસનમ્

સ્વધર્મી નિર્ગ્રંથીને રહેવા ન દેવાનું પ્રાયશ્ચિત્ત સૂત્ર :

૧૧૫૫. જે સાધ્વી સમાન આચારવાળી સાધ્વીને રહેવા માટે
ઉપાશ્રયમાં જગ્યા હોવા છતાં પણ આપતા નથી,
અપાવતા નથી અને અપાવનારની અનુમોદના
કરતા નથી.

તેને ચાતુર્માસિક ઉદ્ધાતિક પરિહાર સ્થાન (પ્રાયશ્ચિત્ત)
આવે છે.

ચરણાનુયોગ શબ્દ સૂચી

નોંધ : પહેલો અંક ચરણાનુયોગના ભાગનો સૂચક છે અને બીજો અંક પાના નં.નું છે. જેમ 'અર્ધ કંત' શબ્દ ૨/૧૧૫ અર્થાત્ ભાગ-૨ના પાના નં. ૧૧૫માં, 'અર્ધભૂમિ' ભાગ-૧ પાના નં. ૫૪૯ પર આવેલ છે. જ્યાં એ જ શબ્દ સલંગ ઘણા પાના ઉપર છે ત્યાં પાના નં. સાથે - ડેસ લગાવ્યો છે.

શબ્દ	પૃષ્ઠ નં.	શબ્દ	પૃષ્ઠ નં.	શબ્દ	પૃષ્ઠ નં.
અદ્વિત	૨/૧૧૫	અકોહણ	૧/૮૨	અચિત્ત	૧/૫૧૨
અદ્વિત	૨/૧૮	અકંદુય	૨/૩૧૧	અચિત્તકમ્મ	૧/૬૪૯
અદ્વિતમણ વિસોહી	૨/૧૮	અકંપિય (ગણધર)	૧/૮	અચિત્ત પરિગહ	૨/૧૨૬
અદ્વિત	૨/૧૨૫	અક્કોસ પરીસહ	૨/૪૨૧, ૪૨૮	અચિત્તા	૨/૨૩૪
અદ્વિત	૧/૫૪૯	અક્કાઈયાણિસિયા	૧/૫૧૩	અચિત્તાદત્તાદાણ	૨/૧૨૬
અદ્વિત પાણ-ભોયણ	૧/૩૨૬	અક્કાત પલ્લજ્જા	૨/૭	અચિયત્તકુલ	૧/૫૫૪
અદ્વિત	૧/૧૩૬, ૧૩૭, ૨/૧૮, ૧૯, ૧૦૮, ૧૨૩, ૧૨૫-૧૨૮, ૧૩૧	અક્કીણમહાણસિય	૧/૨૨૫	અચિયત્તવિસોહી	૨/૨૦૭
અદ્વિત-ગહિય	૧/૭૦૬	અક્કેવકરણં પાયચ્છિત	૨/૩૭૭	અચિયત્તોવઘાત	૨/૨૦૭
અદ્વિત	૧/૮૨	અક્કેવણી	૨/૩૯૬, ૩૯૭	અચિરકાલકયં	૧/૭૩૭
અદ્વિત	૨/૧૧૪	અક્કણ્ડચમ્મ	૧/૭૦૨	અચેલ	૧/૬૯૨, ૬૯૩, ૭૦૪, ૨/૪૨૧, ૪૨૩, ૪૨૪, ૪૫૩
અકપ્પ	૨/૫૪	અક્કેય(ત)ણ	૧/૧૮૪, ૧૮૬, ૧૮૭	અચેલગ	૨/૪૩૧
અકપ્પટ્ટિયાણ	૧/૫૬૨	અગડસુયાણં વસણ	૧/૬૭૦	અચેલ પરીસહ	૨/૪૨૧, ૪૨૩, ૪૨૪
અકપ્પણિજ્જ	૧/૪૩૨	અગણિ	૧/૨૨૯, ૨૪૯	અચેલસ પસત્થ પરિણામ	૨/૪૨૪
અકપ્પિય આહારાઈ	૨/૫૮	અગણિકમ્મસમારંભ	૧/૨૩૭, ૨૩૮	અચેલિયા	૨/૩૧૨
અકમ્મ	૧/૧૪૭, ૨૧૨, ૨/૪૧૫, ૪૬૧	અગણિકાય	૧/૨૩૯	અચ્ચક્કર	૧/૧૮
અકમ્મવીરિય	૨/૪૧૭	અગણિસત્થ	૧/૨૩૭, ૨૩૮	અચ્ચાસાયણયા	૧/૧૦૦, ૨/૨૨૨
અકમ્મંસ	૧/૧૮૦	અગાર	૧/૧૩૨, ૨/૧, ૨, ૩, ૮૩, ૧૩૯, ૧૪૪	અચ્ચી	૧/૪૬૯
અકરણિજ્જ કિચ્ચાઈ	૧/૩૦૪	અગારધમ્મ	૨/૧૨૪	અચ્ચુયકપ્પ	૨/૧૬૧
અકસાઈ	૧/૧૦૭	અગારવ	૨/૨૧૨	અચ્ચંતસુહી	૨/૪૬૫
અકસિણ ચરમ	૧/૭૦૨	અગારવાસ	૨/૪૩૦	અચ્ચંબિલ	૧/૬૪૪
અકસિણ વત્થ	૧/૬૯૫	અગારસામાઈય ધમ્મ	૨/૧૨૪	અચ્ચ	૧/૫૫૩
અકસિણા	૨/૩૫૩	અગારિ	૨/૪૬૮	અચ્ચિપત્ત પરિકમ્મ	૧/૩૫૫, ૩૯૦, ૩૯૭, ૪૦૪
અકામમરણ	૨/૧૯૬, ૧૯૭	અગારિકમ્મ	૨/૬૫	અચ્ચીપત્ત પરિકમ્મકારાવણ	૧/૩૬૬, ૩૭૨, ૩૭૮
અકાલ	૧/૫૪૯	અગારિણ	૧/૧૦૬	અચ્ચીપરિકમ્મ	૧/૩૮૯, ૪૦૪
અકિચ્ચદ્વાણ	૨/૩૬૨, ૩૬૪, ૩૬૫	અગુણપ્પેહી	૨/૬૭	અચ્ચીપરિકમ્મકારાવણ	૧/૩૬૫, ૩૭૧, ૩૭૭
અકિચ્ચઠાણસેવણ	૧/૪૨૩	અગુત્તી	૧/૭૪૮	અચ્ચિમલ	૧/૩૪૨, ૩૫૧, ૩૫૭, ૩૬૨, ૩૬૮, ૩૭૪, ૩૭૯, ૩૮૬, ૩૯૨, ૩૯૯
અકિરિય	૧/૧૬૭, ૧૯૮, ૨/૪૭૨	અગ્ગ	૨/૪૫૪	અચ્ચેજ્જ	૧/૫૧૦, ૬૨૬
અકિરિયઆયા	૧/૧૭૯	અગ્ગપિંડ	૧/૫૯૭, ૫૯૮	અજય	૧/૨૫૦
અકિરિયા	૧/૧૦૪, ૧૫૨, ૧૬૪, ૧૭૧, ૧૯૧	અગ્ગવીયાઈ	૧/૫૮૫	અજયણા	૧/૨૫૦
અકિરિયાફલ	૧/૧૦૪	અગ્ગહે	૨/૪૫૬	અજહણ્ણુકોસિયા	૨/૧૫૬
અકિરિયાવાઈ	૧/૧૭૧-૧૭૩, ૧૭૮	અગ્ગિમ્મૂઝ (ગણધર)	૧/૮	અજાણૂ	૧/૧૨૩
અકિચ્ચણ	૧/૩૦૧, ૨/૪૮	અગ્ગી ઉવમા	૨/૨૧૮	અજાય(ઠ)	૨/૧૩૦
અકિચ્ચણતા	૨/૧૫	અગ્ગી ઉવસગ્ગ	૨/૩૨૦	અજિય	૧/૩
અકુઠ્ઠહલ	૧/૮૩	અંગચૂલિયા	૨/૨૫૩	અજીવ	૧/૬૧, ૧૨૫, ૧૨૬, ૧૪૧, ૧૬૦, ૧૯૦
અકુસલ	૧/૧૮૪	આગતિ	૧/૨૦૦		
અકોઠહલ	૨/૩૨	આગાઢાઈવયણ	૧/૫૩૫		
અકોવિયા	૧/૧૮૧, ૨/૪૩૬	અચ્ચક્કુદંસણગુણપ્પમાણ	૧/૨૫		
		અચ્ચલ	૧/૮૩		

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
अजीवकादय आरंभ	१/२८४	अद्भोवमा	१/२२३	अणहय	१/१०४
अजीवमिस्सिया	१/५१४	अद्धरत्त	१/६५, ६९	अणहयफल	१/१०४
अजुत्त पणिणय	१/११७	अद्धोमोरिया	१/६२४	अणहव	१/४३१
अजुत्तरुव	१/११७	अणग	२/४३७	अणाइल	१/१०७
अजुत्तसोभ	१/११७	अणगार	१/६१, ६२, १५३, २०६, २१२,	अणागत	१/१७३, २/११५
अजुत्त	१/११६, ११७	२१७, २३२, २३५, ३२८, ३३५, ३३९, ४८९,		अणागमण धम्मिणो	२/४५३
अजुत्ता	१/११७	४९०, २/१, २, ३, २२, १३८, १५७, १८९, १९१,		अणागयवयण	१/५२०
अजोगत	२/११९	२४६, २९९, ३१७, ३१८, ३१९, ३२०,		अणागार	२/११५
अज्ज	१/२०२	३२२-३२४, ३३७, ३३८, ३४२, ३४७, ३४८,		अणादित्ता	२/८
अज्जदिट्ठी	१/२०२	३६३, ३६४, ४२७, ४३०, ४५२, ४६२		अणादिय (देव)	१/१०९
अज्जपण्णा	१/११८	अणगारगुणा	२/३३	अणाणुबंधि	१/७३३
अज्जव	१/१३४	अणगारधम्म	१/३२	अणाणुवादी	१/१७२
अज्जव (धम्म)	१/३२, ३३	अणगार सामाइय	१/३३	अणाताविय	२/८७
अज्जा	१/११८	अणगारिय	१/१३२	अणादीय	२/६४
अज्जवणावरणिज्जा	१/२०७, २०८	अणच्चसायणसील	१/१०४	अणाभोग	२/३५१
अज्जत्थ जागरणा	२/५१	अणच्चावित्तं	१/७३३	अणायार	१/१८८, १८९, ५६१,
अज्जत्थवयण	१/५२०	अणच्चासायणावियण	१/७७		२/९८, २००
अज्जात्थिय	१/३३९	अणज्ज	१/२०२	अणायार-भंड-सेवी	२/१७६
अज्जप्पजोगसाहणजुत्त	१/७५२	अणज्जदिट्ठी	१/२०२	अणारिय	१/१५९, १६३, १८०,
अज्जप्पजोगसुद्धादाण	२/२४	अणज्जधम्म	१/२४३		१९६, ४९२, २/६६
अज्जायण लक्खवग्ग	२/९६	अणज्जपण्णा	१/११८	अणारियवयण	१/२४८
अज्जुसिर	१/७३८	अणज्जा	१/११८	अणारंभ	१/२८४, ४५५
अज्जोववज्जणा	१/१२३	अणज्जोववण्ण	२/२९९	अणारंभजीवी	१/७५४
अज्जोववण्ण	१/४७७	अणट्ठा	१/५०९	अणालोयण	२/३६५
अज्जपत्त	२/६५	अणण्णदंसी	२/३३	अणाविल	२/४९
अट्टझाण	२/४०२	अणण्णाराम	२/३३	अणासत्त	१/४३४
अट्टझाण लक्खण	२/४०२	अणत्तपण्ण	१/१३५	अणासव	१/१०५, २०७, २२३,
अट्ट	१/४२१	अणत्तवओ	२/३३		२/२९४, ४६५
अट्टालेय	१/४२१	अणत्तवओ अत्तवओयणा	२/३३	अणासायमाण	१/५०८, ५०९
अट्ट अट्टमिया भिक्खु पडिमा	२/३३७	अणत्तदंडवेरमण	२/११६, १२४, १२८	अणाहपिण्ड	१/६००
अट्टकर	२/२३२	अणन्तघाइ पज्जव	२/३८१	अणियाठाण	१/५०३
अट्टजाय	२/३८०	अणपन्नियदेवत्तण	२/१५०	अणिएय	२/४२८
अट्टणाणायार	१/१११	अणभिक्कत्त किरिया	१/६६०	अणिएयवास	२/४८
अट्टदंसी	१/१०८	अणभिग्गहिय (r)	१/५१४, २/७४	अणिच्च भावणा	२/४५३
अट्टमभत्तिय	२/८५	अणभिग्गहिय कुट्ठी	१/१२६	अणिट्टहए	२/३११
अट्टमी पोसह	१/६१	अणभिग्गहिय मिच्छादंसण	१/१६४	अणिदाण	२/४६३
अट्टलोलुप	१/४३९	अणवज्ज (अनवद्य)	१/१४६, १६९	अणिदायणा	२/६४
अट्टविहकम्मगंठि	१/३२५	अणवट्टप्प	२/२४५, ३७७, ३७८	अणियट्टगामी	२/४५६
अट्टारस ठाणा	२/५४	अणवट्टप्प पायच्छित्तारिहा	२/३७७	अणियाणभूत	२/४६
अट्टारस पावट्टाण	२/२०७	अणवट्टप्पारिह	२/३५२	अणिरय	१/१५९
अट्टालोभी	१/४५४	अणवदग्ग	२/६४	अणिसिट्टु	१/५०७, ५६३, ६१४
अट्टि	१/६६	अणसण	२/२९४, ३०२	अणिस्सर	१/१४२

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
अणिस्सा	१/२१६	अणकीडा	२/१२६	अणमणकिरिया	१/३४२
अणिण्हावायार	१/१११	अणंत	१/३	अणमणस्स केसपरिकम्म	१/३६१, ४०५
अणुकंप	१/८९	अणंतकायसंजुत्त आहार	१/५८३	अणमणस्स चक्खुपरिकम्म	१/३६०
अणुकस	१/४५४	अणंतघात	१/१११	अणमणस्स जंघाइरोमाणं -	
अणुग्घाय पायच्छित्तरिहा	२/३७७	अणंतचक्खु	१/७	परिकम्म	१/३५८, ४००
अणुच्चकुइय	२/८७	अणंतनाणदंसी	२/४७२	अणमणस्स -	
अणुद्धानंबंधिय	२/८७	अणंतनाणोवगण	१/१०३	णहसिहापरिकम्म	१/३५८, ४००
अणुणवण्णी	२/३२०	अणंतमिस्सिया	१/५१४	अणमणस्स दंतपरिकम्म	१/३५९, ४०३
अणुणविय पाणभोयण भोई	१/३०१	अणंतमोह	१/४५६	अणमणस्स पायपरिकम्म	१/३५७, ३९९
अणुणपापगारा	२/२२९	अणंतरसमुदाणकिरिआ	१/१६४	अणमणस्स -	
अणुत्तर	१/५, ६, ५१, ६०, १००, १२७, १३४, १४५, १४७	अणंतरहिया पुढवी	१/४०७	भुमगरोम परिकम्म	१/३६१, ४०४
अणुत्तरणाण-दंसण	१/१९७	अणंतरागम	१/२५	अणमणस्स मलणीहरण	१/३५७
अणुत्तरणाणदंसणधर	२/४७	अणंतानुबंधीकोह-माण-माया-लोभ	१/१३४	अणमणस्स सीसदुवारिय करण	१/४०५
अणुत्तरदंसी	२/४७	अणंबिल	१/६४४, ६४६	अणवहाए	१/७५१
अणुत्तर धम्म	१/३६	अणउत्थिणी	२/२६७	अण्णाण	१/१६८, १८१
अणुत्तरनाणी	२/४७	अणउत्थिय	१/१६८, ३१२-३१५, ३६१-३६७, ३७०-३८५, ५९५, ६८३, ७०३, ७३२, ७४६; २/१५१, १५२, २२२-२२४, २६६-२६८, ३९२, ३९४, ४१५	अण्णाणमोहदंसिण	२/६०
अणुत्तरोववाइय (देव)	२/६३	अणउत्थियाणं दंसणपणवणा	१/१६५	अण्णाणवाय	१/१८०
अणुदिसा	२/५७	अणगणाओ आगयाणं-		अण्णाणिया	१/१८१
अणुपालणासुद्ध	२/११५	गण पवेसस्स विहि णिसेह	२/२७६-२७८	अण्णाणियाण	१/१८१
अणुपेह(१)	१/१३३, २/३९१	अणगिलायचरण	२/३०८	अण्णाणी समणस्स गई	२/६६
अणुपेहा फल	२/३९६	अणगिलायए	२/३०७	अण्णायउंछं	२/४८
अणुभासणासुद्ध	२/११५	अणगितिथिय	१/१९३	अण्णायचरण	२/३०६, ३०८
अणुमाण	१/२०	अणगितिथिय पसंसाकरण	२/२२५	अण्णाय पमायदोस	२/२८०
अणुमाणइत्ता	१/३६२	अणपरिगहाए	१/७५१	अतारिमा	२/४३८
अणुवसु	१/४५२	अणपरियावए	१/७५१	अतित्तिताभ	२/४४२, ४४४, ४४५, ४४७, ४४८
अणुवीति	१/१०८	अणपाण	१/५३३	अतिरत्ता	२/७०
अणुवीति भासणया	१/२९७	अणमण ववहार	२/२६२	अतिराउल	१/५१९
अणुवीय भित्तोगहजाई	१/३०२, ३०३	अणमणवित्तिगिंछा	२/३२	अतिहिसविभाग	२/११६, १२४, १३२
अणुवीय वाय	१/१११	अणमण वेयावच्चकरण -		अतीरंगम	१/४३८
अणुवीयि भासी	१/२९२	विहाण	२/२६१, २६२	अतुड्ढिदोस	२/४४२, ४४४, ४४५, ४४७, ४४८, ४७०
अणुव्वय	२/१२४	अणमण अच्छी परिकम्म	१/४०३	अतुरियभासी	१/५२०
अणुसासण	१/८५, ८६	अणमण अच्छीपत्त परिकम्म	१/३६१, ४०४	अत्तेण	२/४८
अणुसोय	१/१४१, १४२	अणमणस्स उत्तरोट्ट -		अत्तेणगं ठाणं	२/५५
अणुसोयचारी	१/५३९	परिकम्म	१/३६१, ४०२	अत्त	२/४६३
अणुस्सयुत्त	१/४५६	अणमणस्स ओट्ट परिकम्म	१/३५८, ४०१	अत्तगरहा फल	२/३८१
अणुणाइरित्त पडिलेहणा	२/७२	अणमणस्स कायपरिकम्म	१/३५६, ३९८	अत्तझाण	२/३६५
अणेगचित्त	१/७५१			अत्तणिंदाफल	२/३८०
अणेगछन्दा	२/५१			अत्तदंसण	१/४६४
अणोमदंसी	१/४३४			अत्तवतो	२/३३
अणोवसंख	१/१८२			अत्तविण्णु	२/४६३
अणोहंतर	१/४३८				

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
अत्ता	१/१७१	अद्धहार	१/४१८, ६५४	अपरिग्गह	१/२५, ४३९, ४५५, २/४८
अत्तागम	१/२५	अद्धा पच्चक्खाण	२/११६	अपरिग्गह आराहणा फल	१/४५६
अत्तुक्कोस	२/१७७	अद्धामिस्सिया	१/५१४	अपरिग्गह ठाण	२/५५
अत्थ	१/८४	अधम्म	१/१९०	अपरिग्गहत्त	१/२१२
अत्थकहा	२/३९६	अधम्मठिय	१/४८, ४९, ५०	अपरिग्गह महावय	१/४२७, ४७८
अत्थ (ज्ञानाचार)	१/५७, १११	अधम्मपएस	१/२९, ३०	अपरिग्गहियागमण	२/१२६
अत्थधर	१/१०८, १२२	अधम्मपसंसा पायच्छित्त	१/५२	अपरिग्गही	१/४३३
अत्थपडिणीय	१/८९	अधम्मिय उवक्कम	१/४७	अपरिणय	१/५८३, ५८७, ५८८, ५९०, ५९२, ६४५, ६४६
अत्थसुयधम्म	१/३२	अधम्मिय ववसाय	१/४८	अपरिपुय	२/८५
अत्थागम	१/२५	अधा	१/१२२, १२९	अपरिमिय	२/८५
अत्थिकाय	१/१५४	अधिगम	२/१२४	अपरिस्सव	१/२०८
अत्थिकाय धम्म	१/३३, १२६, २/३९६	अन्नत्थण्णाभोगेणं	२/११०, १११, ११२	अपरिस्साई	२/३५०, ३६४
अत्थिय	१/५८६	अन्नमन्नकरेमाणे पारंचिय	२/३७८	अपरिहारिय	२/२८१
अत्थी	१/४६९	अन्नाण	१/६१, १२५, १६४, १९५	अपलिच्छिन्न	२/२४६, २५१
अथिरासण	१/७५५	अन्नाणकिरिया	१/१६४	अपलिउंचिय	२/३६९, ३७६
अदत्त	२/२९२	अन्नाण परीसह	२/४२१, ४३२	अपलिमन्थ	२/१०९
अदत्तहारी	२/४४२, ४४४, ४४५, ४४७, ४४८, ४७०	अन्नायभासी	२/६५	अपसत्थ कायविणय	१/७९, ८०
अदत्तादाणाक्खेव	१/३१२	अनिन्हवण (ज्ञानाचार)	१/५७, ११०, १११	अपसत्थ मणविणय	१/७८
अदिट्टजायणा	२/७९	अनियट्टि	२/१२०	अपसत्थ वइविणय	१/७९
अदिट्टठाण	१/५९६	अनियाण	२/४३४	अपसू	१/३०२
अदिट्टधम्म	१/९१	अनियाणया	२/२०६	अपाइयाए	२/३१२
अदिट्टलाभिए	२/३०७	अनिरय	१/१५२, १५४, १५५, १५७, १५९	अपाडिहारय	१/६३४, ६३५, ७०२
अदिण्णा (न्ना) दाण	१/१७४, २१४, २३५; २/६२, ४४०	अनीहारिम	२/२९६, २९७	अपाराय	१/१०५
अदिण्णा (न्ना) दाणाओवेरमण	१/२१५, ३०१, ३०४; २/३३	अपकारकारगा	१/१२१	अपारिहारिय	२/३८२-३८४
अदिन्ना (ण्णा) दाण महब्बय	१/३०९	अपच्छाणुतावी	२/३६४	अपारंगम	१/४३८
अदिन्नादाण-वय-नियम-वेरमण	१/३११	अपच्छिम-मारणंतिय-		अपावय	१/१६१
अदीण	१/२०२	संलेहणा-झुसणा झुसित	२/८६, १३९	अपुट्टलाभिए	२/३०७
अदीणदिट्ठी	१/२०२	अपच्छिममारणंतिय-संलेहणा-		अपुणरावत्ति	२/६१
अदीणवित्ती	१/५३८	झुसणा आराहणया	२/१०८, ११६, १२४	अपुण्णरूवा	१/१२१
अदीणपण्णा	१/११८	अपज्जत्तिया (भासा)	१/५१४	अपुण्णा	१/१२०, १२१
अदीणा (ना)	१/११८	अपज्जवसिय	१/१६४	अपुण्णावभासा	१/१२०
अदुगुंछियकुल	१/५५३	अपडिच्छगा	१/११९	अपुत्त	१/३०२
अदुट्ट	१/१३०	अपडिलेहण	१/७४७	अपुरक्कार	२/३८१
अदागसमाणे	२/१२१	अपडिलेहणासीय	२/८७	अपुरिसंतरकड	१/६६४, ६६५, ६८५, ७०९, ७१४, ७४३
अद्धजोयणमेरा	१/६२३, ६२५, ६२६, ७१०	अपडिवाई	१/२६, १२७	अपंडित	१/१८४
अद्धद्धामिस्सिया	१/५१४	अपडिसेवी	१/४२३, ४२४	अप्पअदिण्णादाण	१/३०७
अद्धपलियंका	२/३११	अपडिसंलीण	२/३१६	अप्पउलिओसहिभक्खणया	२/१२७
अद्धपेडा	१/५४३, २/३०४, ३१९	अणत्त	२/३९४	अप्पडिबद्धया	१/१३४, १३५
अद्धमागहा भासा	१/१७	अपमज्जणासील	२/८७	अप्पडिबद्धा	२/६
		अपमत्तभावेण करणिज्ज किच्चाइ	२/४५०	अप्पडिलेहिय-दुप्पडिलेहिय-	
		अपरिकम्म	२/२९६	उच्चार-पासवण भूमि	२/१३१

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
अप्पडिलेहिय दुप्पडिलेहिय -		अबुद्ध जागरिया	२/४५२	अमुसा	२/२८१
मिज्जा संथारे	२/१३१	अबुहे	१/११६	अमूढ	१/१०६, १३०
अप्पडिविरय	१/१७३	अबंभचरिय	१/३३५	अमूढदिट्ठी	१/१२५
अप्पडिहारिय	१/६७९	अबंभचेरविरमण	१/३२३	अमेहावी	१/१८८
अप्पणो आयरियलक्खण वागरण	२/२२४	अबंभसेवी	२/२४३	अमोसलि	१/७३३
अप्पत्तिय	१/१८०	अब्भक्खाण	१/१७४, २१४	अम्मापिडिसमाणे	२/१२१
अप्पधिगरणे	२/२७८	अब्भुट्टाण	२/६८, ६९	अयपाय	१/७१०
अप्पमज्जिय-दुप्पमज्जिय -		अब्भत्तट्ट पच्चक्खाण सुत्त	२/१११	अयलभाया (गणधर)	१/८
उच्चारणामवणभूमि	२/१३१	अभओ	१/२२३	अयलोह	१/४१९
अप्पमज्जिय-दुप्पमज्जिय -		अभयदाण	१/३२०	अयसित्थि	१/४०९
मिज्जा-संथारे	२/१३१	अभिओग भावणा	२/१७६	अयहारी	१/४४०
अप्पफरूसवयण	१/५३५	अभिकन्त किरिया	२/६४९	अर (तीर्थकर)	१/३, ४, १९९
अप्पमत्त	१/२८५, ५४४; २/२०४, २०५, ४५८, ४६२	अभिकन्त कूर कम्मा	१/५०६	अरइ	२/४२५, ४५६
अप्पमत्त अज्जावसाण	१/७५४	अभिक्वलाभिण	२/३०७	अरइ णिसेह	१/४४३
अप्पमाणभोई	१/३०५	अभिगमकुसल	१/८५	अरइय	१/२५९, २६७
अप्पमाय पडिलेहणा	१/७३३	अभिगमदसण	१/१२७	अरइ-रइ	१/१७४; २/४७१
अप्पमाओ	१/२२३	अभिगम (रूई)	१/१२६	अरति	१/४४३, ४४४
अप्पमुसावाय	१/२९५	अभिगहियमिच्छादंसण	१/१६४	अरसजीवी	२/३१०
अप्पयरा	१/१३८	अभिगह	२/२६८	अरसाहार	२/३०९
अप्पलीण	१/४५५	अभिगह पच्चक्खाण सुत्त	२/११२	अरहा	१/८, १४, ४१, ४२, २/२२६, २२७, ३९८
अप्पसमदिट्ठी	१/२२६	अभिगहम्मि	१/५१४	अराय	१/५०१
अप्पसागारिय	१/६४९	अभिचारिय	१/५०३	अरि(र)हंत	१/१, २, ३, २४, १२९, १६८, १/५५६, ११, २१८, ५१२; २/२२८, ४५०
अप्पसावज्ज किरिया	१/६५०	अभिनन्दण (तीर्थकर)	१/३	अरिहंत आसायणा	१/९६
अप्पा	१/१६०; २/५१, ४५९	अभिनिचारिका	१/५५६	अरिहंतपण्णत्तधम्म	१/१२९
अप्पाउबंध कारण	२/१२२	अभिन्नवत्थ	१/६९५	अरिहंताणं	२/३६३
अप्पाणरक्खी	२/२०६	अभिसेयट्टाण	१/४६३	अरूणोववाय	२/२५३
अप्पाधिकरण	२/२४६	अभिसेय रायहाणी	१/५०३	अलाभ परीसह	२/४२१, ४३१
अप्पाहार	१/६२४	अभिहड	१/५६६, ६२६	अलित्त	१/५०६, ५१०
अप्पियकारिणी	१/५२७	अभूतोवधातिय	१/५२१-५२४	अलियवयण	१/३००, ५२६
अम्मापिड (यर)	१/५०	अमणुत्त पोग्गल	१/४०९	अलूसय	१/१०८
अफलराइयो	१/४३	अमर भवण	२/४०९	अलोग(य)	१/६२, ६३, १९०
अफासुय	१/५५४, ५६७, ५६९, ५७५, ५७६, ५७८, ५७९, ५८१, ५८३, ५८४, ५८५, ५८६, ५८७, ५८९, ५९१, ५९३, ५९४, ५९७, ६०६, ६०७, ६०९, ६१९, ६२९, ६४२, ६४४, ६६८, ६७९, ६९३, ७११, ७१२, ७१३, ७१५, ७४२; २/१३३	अमाई	१/८३; २/३६४	अल्लीणगुत्त	२/४५६, ४६१
अबहिमणे	२/४६१	अमितयाणभोयण णिसेह	१/३३१	अल्लीणता	१/६०
अबहुसंपन्न	२/८५	अमित्त	२/२९	अवक्करभोई	२/४६७
अबहुस्सुय	१/१०८	अमियासणिय	२/८७	अवग्गह पडिमा	२/३३५, ३३६
अबाल	१/१८३-१८६; २/४६९	अमिल	१/४१७	अवज्जाणचरिय	२/१२८
		अमिलकपास	१/४२१, ७०५	अवज्जाणता	२/२८७
		अमिलक्खु	१/१८१	अवइढमोयगिया	१/६२४
		अमिलाणि	१/६८६	अवणीत-उवणीतवयण	१/५२०
		अमुच्छिय	२/१८१	अवणीय चरण	२/३०६
		अमुणी	२/३१		
		अमुणी-मुणी सरूव	२/३२		

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
अवणीय-उवणीयचरण	२/३०६	अवुग्गाहिय	१/१३०	असरण भावणा	२/४५४
अवणीयवयण	१/५२०	अवंगुयदुवारिय	१/६६६	असायणा	१/९४, ९५, ९६, ९७, ९९, १००
अवण्ण	१/५२, १२९, ६२६; २/१७७, २०२	अव्वत्त	२/३६२, ३९४	असाता(या)वेद(य)णिज्ज	१/२१६, ५६२, ६१०
अवण्णवाय	१/५२७	अव्वावारपोसह	२/१३१	असारंभ	१/२८४
अवण्णवाई	२/१७६	अव्वुकंत	१/६४५, ६४६	असावज्ज	१/५२०, ५२१, ५२२, ५२३, ५२४, ५२६
अवतारवाय	१/१६१	अव्वोयडा	१/५१४	असामत(य)	१/१६०, १७१
अवत्तव्वा (भासा)	१/५३३	अव्वंजणजाय	२/२५४	असाहुणो	२/६५
अवत्तव्वं सच्चं	१/२९५	असइय	१/२६७	असाहुया	२/६७
अवदले	१/१२१	असईजणपोसणया	२/१२८	असाहू	१/१५२, १५४, १७२, १८२, १९१, ५३४; २/३२
अवद्धंस	२/१७६	असच्च	१/८४, १८२	असिक्खाठाण	१/९३
अवनयदंसणा	१/२०१	असच्चदिट्ठी	१/२०१	असिणाण ठाण	२/६१
अवनया	१/२०१	असच्चपण्णा	१/११८	असिणाई, विअडभोइ मोलिकडे	
अवमारिय	१/१६६, ५३०	असच्चमोसा	१/७४९, ७५१	दिआ वि राओ बंभयारी	२/१३४, १३५
अवयणाइण	१/३००	असच्चा	१/११८, २०१	असित्थ	२/८५
अवरण्ह	१/६५, ६९	असच्चामोसा	१/११२, ५१३, ५१४, ५१७, ५२०, ५२६	असिद्धि	१/१५२, १५४, १९१
अवलितं	१/७३३	असज्जमाण	२/२७९	असिपत्त	१/५१०
अवलेहणिय	१/७३२	असज्जाइय	१/७०	असिप्पजीवी	२/२९
अवल्लय	१/५०६	असज्जाय	१/६८, ६९	असिय	१/२५९
अवरविदेह	१/२८	असज्जायकाल	१/६५	असिकिलेस	२/२८७
अववाए एगाणी विहार विहाण	२/२७९	असज्जायकाल विहाण	१/६५	असील	१/१४४
अवस्सरणिज्ज	२/९६	असड्ढालु	१/१३१	असीलपण्णा	१/११९
अवहडेलसस	२/४१९	असण	१/९५, १५२, ४४१, ४८०, ४८१, ४८२, ४८३, ४८४, ५११, ५१२, ५२२, ५२५, ५३१, ५४१, ५४७, ५५४, ५५७, ५६१, ५६३, ५६६, ५६७, ५६९, ५७५, ५७६, ५८०, ५८२, ५९४, ५९५, ५९९, ६०५, ६०६, ६०७, ६०९, ६१३, ६१४, ६१६, ६१८, ६२१, ६२२, ६२३, ६२५, ६२८, ६२९, ६३१, ६५५; २/८८, १३२	असीलपण्णा	१/११९
अवंजण	२/७९	असणाइ णिक्खवण	१/६२१	असुइ	१/२०१
अवाउडए	२/३११	असणाइणं संगह निसेह	१/४४१	असुइदिट्ठी	१/२०१
अवागरा	१/१२०	असत्थ	१/२३७, २/४६०	असुइसामंत	१/६६
अवायदंसी	२/३६४	असत्थपरिगत(य)	१/५८३-५८६	असुद्धदंसणा	१/२०१
अवायविज्जय	२/४०३	असबलचरित्त	२/११८	असुद्धपन्ना	१/११९
अविज्जपुरिसा	२/४५४	असब्भमाहु	२/४८	असुद्धा	१/११९, २०१
अविणय	१/१६४	असमणपाउग्ग	१/४२१, ४२२; २/२५७	असुर	१/१, ५०
अविणयकरण	१/१००	असमा(हि)ही(धी)	१/२१५, २/६४	असुरिन्द	२/६३
अविणयफल	१/७१	असमाहिठाण	२/२१२	असुरिय भावणं	२/१७६
अविणीय(त)	१/८८, ८९, ९१, ९२, ९३, ११०	असमाहिणा	२/४३८	असुहदीहाउबंधकारण	२/१२२, १२३
अविणीयप्पा	१/९१	असमिय	२/८७	असुहुम जीव	१/२८५
अविद्धत्थ	१/५०३, ६४५, ६४६			असंजम	१/१४५, २८८; २/११, १६, ५८
अविभूसा ठाणं	२/६१			असंजमप्पगारा	२/१६
अवियत्त	१/१८४			असंजय	१/४८, ४९, १४३
अवियार	२/२९५			असंजयस्स आहारदाण फल	२/१३३
अविरइ(ति)	१/४३७; २/२००			असंजयस्स गई	२/१४४
अविरोह धम्म	१/३२			असंथडिय	१/४८१, ४८२, ४८३
अविवेगुब्भुया उवसग्गा	२/४३६			असंवर	१/२१५

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
असंविभागी	१/८७, ९१, २/२०३	अंतउरपवेसकारण	२/२५७	आगास महाभूत	१/१५४
असंबुड (T)	१/१६२, २/४३, ६४	अंतेवासिस्सम्पगारा	२/२३१	आगंतार	१/६४६, ४०८, ४२१
असंबुड अणगार	१/२१६	अंतोसल्लमरण	२/१९३, १९९	आजीविओवासग	२/१४५
असंसट्टुचरण	२/३०६	अंब	२/४६७	आजीविय	२/१२९, १४५
अस्साओ	१/२२३	अंबखुज्ज	२/३२५	आजीवियतवप्पगारा	२/२९४
अहक्खाय	२/१२	अंबखुज्जियाए	२/३१२	आजीवियपिण्ड	१/५७३
अहक्खायचरित्त	१/७५४	आइक्खग	१/४२५	आणमणी	१/५१६, ५१७
अहक्खायचरित्तगुणप्पमाण	१/२६	आइक्खित्तए	२/६०	आणय-पाणय-आरण-अच्चुय(देव)	२/६३
अहक्खायचरित्त संजय	२/१६	आइण	१/४०९	आणवणप्पओग	२/१३१
अहस्मिर	१/८२	आइणसंखडी	१/६२८	आणा	२/२२८, २२९, ४५१, ४५९, ४६०
अहाकड	१/५६०	आईणगाणि	१/६८५	आणाधम्म	१/३२
अहाछन्द	१/१४४, २/२२५	आउकम्मसमारंभ	१/२३४, २३५, २३६	आणापाणुनिरोह	१/१४७
अहाछन्दविहारपडिमा	२/२८५	आउकाइयआरंभ	१/२८४	आणरूइ	१/१२६
अहालहुसग	१/६७५	आउकाइय जीव	२/१०, ११	आणावायमसंलोय	१/७३७
अहालंद	१/५५६, ६१४, ६४७, ६६७, ६७३	आउकाइय संजम	२/१५	आणाविजय	२/४०३
अहिगरण	२/५०, ९०, २७८, २९०, २९१	आउकाइया	१/२२८	आणाणुसरण उवएसो	२/४५१
अहिगरणी	२/१२९	आउकाय अणारंभ ठाणा	२/५६	आणंद	२/४५६
अहितकारगा ठाणा	२/२८७	आउकाय	१/४६, २३४	आतव	२/३२
अहियगारिणी	१/५३३	आउजीवा	१/२२९	आत(य)वेयावच्च	२/३८५
अहियग्गी	१/१०३	आउट्टि	१/४८९	आतसरीरसवेगणी	२/३९७
अहियप्पा	१/१८२	आउडठाण	१/७४७	आता(या)	१/१५०, १५१
अहिंस	२/४८	आउत्त	१/४९०	आतावए	२/३११
अहिंसा	१/२१५, २१९, २२१, २२३, २२४	आउय	१/१४७, २/१२०, ३९६, ४१९	आता(या)वण	१/७१७
अहिंसा ठाण	२/५४	आउयकम्म	१/२१६, ५६२, ६१०	आतंकानम्	१/६२५, ७५५
अहिंसा महाव्रत	१/२१८, २९०	आउर	२/३५१	आतं(यं)कवंसी	१/२२७, २/४५४
अहिंसा सरूवरूवगा पालगा	१/२२४	आउंटण पसारण	२/१११	आदाणगुत्त	१/१७१
अहिंसाए सट्टी नामाई	१/२१०	आऊ	१/१६२, २२९, २४९	आदीणभोई	१/४७६
अहुणाधोय	१/६४५, ६४६	आऊ महाभूत	१/१५४	आधाकम्मिय	१/६६०
अहदिसिपमाणाइकम	२/१२७	आएसण	१/६६०, ६६१	आपुच्छणा	२/६८, ६९
अहोदिमिवय	२/१२७	आकारकरण	१/४१०	आभिंतर तप	२/२९३, ३५०
अहोराइयाभिकखुपडिमा	२/३१७, ३२५	आकंपइत्ता	२/३६१	आभरणचित्ताणि	१/४१८
अहोलोय	१/२८	आकुचण पट्टग	१/६९४	आभरणविचित्ताणि	१/४१८, ६८६
अंकेसाइणी	२/४२७	आगइ	१/१७१	आभरणाणि	१/६८६
अंग-मगह	२/२५६	आगम	१/२०, २५, २/२२८, २२९	आभोग	२/१७६
अंड	२/४६४	आगमणगिह	१/६४८	आभोगता	२/१७७
अंडमुहुम	२/९१	आगमतो(ओ) दब्बावस्सय	२/९२, ९३	आभिणिबोहियणाण	१/५७, ५८, ५९, ६०
अंतकुल	२/१९०	आगमतो(ओ) भावावस्सय	२/९६	आभिणिबोहियणाणविणय	१/७६
अंतचरण	२/३०८	आगाढ फरूसवयण	२/२२२	आभिणिबोहियणाणावरणिज्ज कम्म	१/५८
अंतजीवी	२/३१०	आगारधम्म	१/३२	आमगंध	१/५४६
अंतरगिहे णिसेज्जाओ अपवाओ	२/६०	आगारसामाइय	१/३३	आमलग	१/१०२
अंतराय	२/४६५	आगासगामिणो	१/१६७	आमलगपाणग	१/६४२
अंताहार	२/३०९	आगासपएस	१/२९, ३०, ३१	आमिस भोगगिद्ध	२/४४६

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.	
आमोद(य)रिय(र)	१/३३३, २/२९३, ३०२-३०५	आयाम	१/६४१, ६४६	आरियखेत्त	२/२५६	
आमोसग	१/४९३, ७०१, ७२१	आयामय	२/२९५	आरिय मग	२/४४०	
आमोसहिपत्त	१/२२४	आयामसित्थभोई	२/३०९	आरोवणा	२/३५३, ३५४, ३५६-३५९, ३७२	
आमंतणि	१/५१४	आयार	२/२५, ८६, १५७, ३०५	आरोवणा पायच्छित्त	२/३५३	
आथगवेसय	२/२८	आयारअक्खेवणी	२/३९७	आरंभ	१/३९, १३१, १७०, १७५, २०९, २१०, २८४, ४३९, ४४८; २/३, १९, १२५, १३६	
आयगुत्त	१/१९२	आयारकप्प	२/३५३	आरंभजीवी	२/२०३, ४१६	
आयगुत्त भिक्खुस्स परक्कम	२/४५८	आयारकप्पपरिभट्ट	२/२४२	आरंभपरिच्चाय	१/१३५	
आयच्छट्टुवाय	१/१६१	आयारगोयर	१/५३, १६५	आरंभ परिणाय	२/१३४	
आयजोईण	१/७५१	आयारधम्मपणिही	१/५३	आरंभसत्ता	१/१७९	
आयट्ठीणं	१/७५१	आयारपकप्प	२/२४२, २४३, २४९, २५३, २५४, ३५३	आलओ धीजणाइण्ण	१/३२६	
आयदण्ड	२/४३०	आयार-पकप्पधर	१/६७०	आलस्स	१/९३	
आयणा	१/१६९	आयार-पण्णात्ति	१/५३, ५६	आलाव संलाव कारण	२/२५८	
आयतचक्खू	१/४४८	आयारपण्णात्तिधर	१/५३४	आलिसदग	१/१७५	
आयतणं	१/२२३, ४४२	आयारभावदोसन्तु	१/५३०	आलोइय	२/३७३-३७६	
आयपरिक्रमाणं	१/७५१	आयार-विणय	१/७३	आलोइयपाणभोयणभोई	१/२२१	
आयमइ	१/७४८	आयारवं	२/३६३	आलोयग	२/३६९	
आयरक्खा	२/२३०	आयारसमाही	१/५६, ८६	आलोयण पाणभोयण	१/२८१	
आयरिय १/१, ८५, ८७, ९२, १००, १०१, १०२, १०३, १२९, १३७, १५३, ४९९, ६१४, ६१५, ६२१, ६८४; २/९, १०, ७८, ७९, ८०, ८४, ८६, ८९, २३३, २३७-२४६, २४९, २५०, २५२, २५४, २६३, २७०-२७६, २८०, २८८, २८९, ३६२, ३६६, ३८५, ३८६	आयारसंपया	२/२३३	आयारवणा	२/३१२	आलोयणा	२/३६१-३६९
आयरिय आमायणा	१/९७	आयारवणा	२/३१२	आलोयणा अकरण कारण	२/३६६	
आयरियत्ताए	२/२३०	आयंक	१/१४६	आलोयणा अकरण फल	२/३६७	
आयरियपडिणीय	१/८८, २/२६३	आयतियमरण	२/१९३	आलोयणा करण	२/२६१	
आयरियप्पगार	२/२३०, २३१	आयंबिल	२/३०९	आलोयणा करण जोग्गा	२/३६४	
आयरियवयण	१/२४८, २४९	आयंबिल पच्चक्खाण सुत्त	२/१११	आलोयणाकरण कारण	२/३६६	
आयरिय-वेयावच्च	२/३८६	आयंबिलिए	२/३०९	आलोयणा कारण फल	२/३६८, ३६९	
आयरियाइ अइसया	२/२३३	आरभडा	१/७३४	आलोयणा दोसा	२/३६१, ३६२	
आयावए	२/३१०	आरामगार	१/६४६, ४०८, ४२१	आलोयणारिह	२/२६१, ३६२	
आयसं(चे) घेयणिज्जा	२/४३५	आरामगिह	२/३२०	आलोयणा सवण जोग्गा	२/३६३, ३६४	
आयहियाणं	१/७५१	आराहग(य)	१/३०६, ५१२, ५१३, २/८२, १४६-१५७	आलंबण	१/४८८, २/१८८	
आया	१/१६१, २/४६४	आराहगा अणारंभा अणगार	२/१५७-१५९	आलुप	१/४५४	
आयाणनिक्खेव	१/१४३	आराहगा अप्पारम्भा -		आवउडि	१/४१२	
आया(दा) णभंडनि-क्खेवणासमिति	१/२२०, २८१, २८२, २८३, ४८७, ७२९-७५१	समणोवसगा	२/१६०-१६१	आवकहिय	१/२६	
आयाणमट्ठी	१/१०७	आराहगा सण्णिपंचिदिय -		आवकहिय अणसण	२/२९४, २९५	
आयाणसोतगद्धित	१/७५३	तिरिक्खजोणिया	२/१६१, १६२	आवकहिय पडिक्कमण	२/९७	
आयाणि	१/६८५, ४१७	आराहणाविराहणी	१/५१७	आवट्टुसोय	२/३२	
		आराहणा	१/६१, २/९०, ९६, १५५, १५६, २८९, ४१३, ४१४	आवतीति	२/३५१	
		आराहणापगारा	२/१५५	आवायमसंलोय	१/७३७	
		आराहणाफल	१/५४	आवस्सय	२/९२-९७	
		आराहणी	१/५१७	आवस्सिया	२/६८, ६९	
		आराहणी भासा	१/५१५, ५१६			

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
आवीडमरण	२/१९३	आहारसमिति	१/२८३	इत्थीवेय	२/३६९, ४२६
आस	१/५५३	आहारसरुव	१/५३६	इत्थीणं इन्दियाणमा-	
आस-करणाणि	१/४६३	आहारेसण पडिमा	२/३२७	लोयणवज्जणया	१/४२२, ४२४
आसगंसि	१/५४२	आहियदिट्ठी	१/१६८	इत्थीणं कहं	१/३१६
आसजुद्धाणि	१/४६३	आहियपण्ण	१/१६८	इत्थीणं कूडयाइ सइसवणणिसेह	१/३२९
आसण	१/६७५, ६७८	आहियवाई	१/१६८	इत्थीहिं सद्धिं निसेज्जा णिसेह	१/३२८
आसत्त	१/४३३	आहेण	१/६३०, ६३१	इरियट्ठाय	१/६२४
आसत्ति	१/४३८	आहोहिय	१/४१	इरिया	१/१४३
आसत्थपत्त	१/५१०	इक्कडं	२/३३१	इरियावहिया	१/१४७, ४८९, ४९०
आसव	१/१२५, १२६, १४२, १७१, १९०, २०६, २०८, २०९, ४४२	इक्खागकुल	१/५५३	इरियावहिया किरिया	२/१२९
आसवदार	१/४३७; २/११८	इच्छाकारो	२/६८, ६९	इरियावहिया पडिकमण सुत्त	२/१०१
आसवदार पडिकमण	२/९७	इच्छाणुलोमा	१/५१४	(इ) ईरियासमिई	१/२८१, ४८७, ५१२
आसाढी पाडिवए	१/६५, ७०	इच्छापरिमाण	२/१२४, १२६	इरियासमिय	१/२१२, २२०, ७७०, २/४५२
आसायणा फल	१/९९	इच्छालोभ	२/३०२	इसि	२/४८
आसासा	२/१२१	इड्ढी	२/२३४, ४३२, ४६९	इसिज्जय	१/१४३
आसिल	२/४४०	इड्ढीगारव	१/९०	इस्सरियमय	२/२१९
आसीविस	१/९९	इड्ढीसक्कारसम्माण	२/५०	इहलोइय ववसाय	१/४८
आसीविसभावणा	२/२५३	इत्तरिय	१/२६, २/२९४, २९५	इहलोइयसइ	१/४६०
आसुर	१/१६२; २/१७६	इत्तरिय पडिकमण	२/९७	इहलोइयाइरूवेसु आसत्ति	१/४६४
आसुरकाय	१/१३०	इत्तरियपरिग्गहियागमण	२/१२६	इहलोग आसायणा	१/९७
आसुपण्ण	१/१०५	इत्तरिए अणेगविहे	२/२९४, २९५	इहलोगपडिणीय	१/८९
आसुरत्ता	२/१७६	इत्तिकह	१/११३, ११४	इहलोग पडिवद्धा	२/६
आसुरयं दिसं	२/४६७	इत्तिकामभोग	१/१५३, १७७	इहलोग संवेगणी	२/३९७
आसोत्थ पवाल	१/५८४	इत्तिकत्तद्वा निदाणकरण	२/१८२	इहलोगासंसप्पओग	२/१०८
आसोय पाडिवए	१/७०	इत्थिभोग	२/१८२	इंगाल	१/४९१, ६२२
आसदिय	१/३३८, २/५९	इत्थियअवल्लोयण	१/४६४	इंगालकम्म	२/१२८
आहाकड	१/४३३	इत्थिलिंगसदा	१/५१५	इंगिणीमरण	२/१९४, २९९
आहा(घा) कम्म	१/५५९, ५६०, ५६१, ५६२, ५६३; २/१५४, १९७	इत्थिवयण	१/५२०	इंद	१/१४२, २/२२७
आहाकम्मिय	१/६२७	इत्थिवयू	१/५१५, ५१७, ५१८	इंदभूइ	१/८
आहार	१/१९०, ५३७, ५३९, ५४१, ५७५, ५७६, ६२२, ६२३, ६२४, ७३७; २/२९९, ३००	इत्थिविग्गह	१/६२७	इंदमह	१/६९
आहारएसणा	१/२८२	इत्थिवेदखेयण्ण	१/३३७	इंदमहापाडिवा	१/६७
आहारकरण	२/८६	इत्थिसागारिय	१/६४९, ६५१	इंदिय अपडिसंलीण	२/३१६
आहारजुत्तउवस्सय	१/६६७	इत्थी इंदियाणं आलोयण णिसेह	१/३२९	इंदियग्गी	१/३३१
आहारपच्चक्खाण	१/१३४, २/११९	इत्थीकहविवज्जणया	१/४२२, ४२३	इंदियचोर वस्से	२/४७१
आहारपायण णिसेह	१/५४३	इत्थीनिलय	१/३२७	इंदियणिग्गह फल	१/७७४
आहारपोसह	२/१३१	इत्थी परीसह	२/४२१, ४२५-४२७	इंदियत्थ	१/४८८
आहारवं	२/३६३	इत्थी-पसु-पंडगसंसत्त -		इंदियदरसिणं	१/३२६
आहारहेउं	२/४३६	सयणासणवज्जणया	१/४२२	इंदिय पच्चक्खं	१/२०
		इत्थीपुरिस उवसग्ग	२/३२०	इंदिय पडिसंलीणया	२/३१३
		इत्थीरागणिसेह	१/३३५	ईसर	१/१६०
		इत्थीवंसं	१/४४१	ईसरकारणिय	१/१५५, १५७
		इत्थीविसयगिद्ध	२/४६७	ईसरकारणियवाई	१/१५५

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
ईहोपोहमगण गवेसण	१/६०	उच्छोलण	२/६६	उदगपसूय	१/६६८
उकालियंड	१/२८७	उज्जाण	१/४२१, ५२३, ५३२	उदगपोक्खल	१/१५६
उकस	२/४८	उज्जाणगिह	१/४२१	उदगबुब्बुय	१/१५६
उकमावेइ	१/५१०	उज्जाणसाल	१/४२१	उदरि	१/१६६, ५३०
उक्कावात	१/६८	उज्जालिय	१/५७७	उदय(ग)	१/१६७, २६७, ७०१, ५०३
उकित्तण	२/९७	उज्जुए	१/२८७	उदयकम्म	१/२३५
उकडय	२/३११, ३३२	उज्जुविट्ठी	१/२०२	उदयचर	१/१६७
उकडयासणिए	२/३१०, ३११, ३१२	उज्जुदंसणा	१/२०२	उदयसत्थ	१/२३४, २३५, २३६
उक्कोसिया	२/१५६, १५७	उज्जुपन्त	१/११८	उदिट्ठ भत्त	२/१३७
उक्खित्तचरण	२/३०५, ३०८	उज्जुभाव	२/२२१, ३६९	उदिट्ठभत्तपरिणाय	२/१३४
उक्खित्त-निक्खित्तचरण	२/३०६	उज्जुमई	१/२२४	उदीण	१/१३८, १४९, ५५९, २/४, ३०२
उक्खित्तविवेगेण	२/१११, ११२	उज्जुसुय (नय)	१/२७, २८, २९	उदीणा	१/१२२, १२९
उग्गकुल	१/५७३	उज्जुसुय	२/९३	उद्दसंड	१/२८७
उग्गतव	२/२९४	उज्जुहियाठाण	१/६६३	उद्दाणि	१/४१७, ६८६
उग्गमविसोही	२/२०७	उज्जू	१/११८	उद्दायण	१/१९९
उग्गमोवघात	२/२०६	उट्ट	१/१९२	उद्देसिय	१/१४४, ५६३, ६८४, ७३९
उग्गयवित्ती	१/४८१, ४८२	उट्टिय	१/७२८	उद्देसियाइ आहार	१/६०६
उग्गह	१/४७८, ६७२, ६७३, ६७४, ६७५, ६७८, ६७९, ६८३, ६८४	उट्टच्छिण्ण	१/५३०	उन्नय	१/२०१
उग्गहमण्णुवणया	१/३०९	उट्टवीणिय	१/४६०, ४६१	उन्नयदिट्ठी	१/२०१
उग्गह समिति	१/३१०	उट्टाण सुय	२/२५३	उन्नयदंसणा	१/२०१
उग्गहमीमजाणणया	१/३०९	उट्टढदिसिवय	२/१२७	उपकारकारगा	१/१२१
उग्गहणसीलय	१/३०३	उट्टढदिसिपमाणाइकम्म	२/१२७	उप्पणमिस्सिया	१/५१४
उग्गहाणंतग	१/६९७	उट्टढलीय	१/२७	उप्पणविगायमिस्सिया	१/५१४
उग्गालगिलण	१/४८५	उट्टढा	१/१२२, १२३	उप्पलाइ	१/५८५
उग्गोसजायणा	१/७०४	उण्णकपास	१/४२१, ७०५	उप्पाइय	१/१७३
उच्चागोय	१/१२, ४४५	उत्तरकुरू	१/२८	उप्पायणा दोस	१/५७२
उच्चार	१/५५४, ६६२, ७३७, ७३८, ७४०, ७४१, ७४२, ७४३, ७४४, ७४७, ४२१; २/८६	उत्तरगुण पच्चक्खाण	२/११५	उप्पायणविसोही	२/२०७
उच्चार पडिकमण	२/९७	उत्तरण	१/५०४	उप्पायणोवघात	२/२०७
उच्चार-पासवण	२/३२४, ३२६	उत्तरित्तय	१/५०४	उबद्धिय	१/५१०
उच्चार-पासवण-खेल-सिघाण-		उत्तरविही	१/१०७	उब्भिय	१/२२९
जल्ल परिट्ठावणासमिई(ति)	१/४८७, ७७०	उत्तरा	१/१८६	उब्भिण्ण आहार	१/५६७
उच्चार पासवण भूमि -		उत्तरोट्टरोम	१/३७०	उब्भिण्ण(दोस)	१/५६७
पडिलेहण	१/७३८, २/८९	उत्तरोट्टरोम परिकम्म	१/३५४, ३८२, ३८८, ३९५	उब्भियलोण	१/४८४
उच्चारमत्तय	२/८८	उत्तरोट्ट रोम -		उब्भिया	१/२४४, २४७
उच्छु	१/५९०, ५९२	परिकम्मकारावण	१/३६५, ३७०, ३७६	उम्मग	१/१९५, १९६, ७०१
उच्छुखंडिय	१/५९१, ५९२, ५९७	उत्तार	१/१४२	उम्मग गमण	१/४९१, ४९३
उच्छुचोयग	१/५९१, ५९२, ५९७	उत्तासणियाए	२/३१२	उम्मगदेसण	२/१७७
उच्छुडगल	१/५९१, ५९२, ५९७	उत्तिग	१/२८५	उम्माय	१/३२७, ३२८, ३२९, ३३०, ३३१, ३३२, २/३२६
उच्छुमेरग	१/५८५, ५९१, ५९२, ५९७	उत्तिगलेण	१/२८७	उम्माय ठाणाइं	२/२०२
उच्छुसालग	१/५९१, ५९२, ५९७	उदउल्ल	१/२३४, ५०८, ५०९	उम्मायपत्त	२/३७९
		उदउल्ल काय	२/८३	उम्मिस्स दोस	१/५८२

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
उम्मुग्ग	२/४५७	उवणीयचरण	२/३०६	उवाही	२/४५६, ४६०
उरब्भ	२/४६६	उवणीत-अवणीत वयण	१/५२०	उसभ	१/३; २/२२६
उराल	१/१९०	उवणीयवयण	१/५२०	उसिण परीसह	२/४२१, ४२२, ४२३
उरालं	१/१४१	उवभोगपरिभोगपरिमाण	२/११६, १२४, १२७	उसिणवियड	२/८५
उवइ वहावण	१/४९३	उवभोग-परिभोगादरित्त	२/१२८	उसिणोदग गहण	२/८५
उवएस (रूइ)	१/१२६	उववज्जा	१/९१	उस्सओ	२/२२३
उवकरण असंवर	१/२१४	उववाइय	१/१४९	उस्सकिय	१/५७६
उवक्रम	१/४७	उववातिया	१/२४४, २४५	उस्सट्टुपिंड	१/६००
उवक्खडसंपन्न	१/५४१	उववूह	१/१२५	उस्सव	१/६२८
उवक्खडिय	१/५२२	उवसग्ग	१/६२५; २/२८०, ३०१, ३१८, ३२४, ३२५, ४२८, ४३५, ४३६-४४१	उस्सा	१/२८७
उवक्खर	१/४३८	उवसग्ग अणाहओ मुणी	२/४३९	उस्सिचिय	१/५७७
उवक्खर संपन्न	१/५४१	उवसम	१/१३१	उस्सेइम	१/६४५, ६४६; २/२९५
उवगरण	१/४१७, ७३०, ७३९	उवसमिय (भाव)	१/१८	उंछ	१/५४५; २/२७, ४७
उवगरण-उप्पायणया	१/७४, ७५	उवसंत	१/८८, १८७; २/२९	एकल विहारिस्स गणे -	
उवगरण चियाए	२/१५	उवसंपज्जित	२/२५१, २५२	पुणरागमण	२/२८०, २८१
उवगरण दब्बोमोयरिया	२/३०३	उवसंपदा (या)	२/६८, ६९, २३०	एकादसमा उवासग पडिमा	२/१३७, १३८
उवगरणपरूवणा	२/५	उवस्सय	१/६४६, ६४७, ६४८, ६४९, ६५१, ६५२, ६५३, ६५४, ६५५, ६५६, ६५७, ६५८, ६६०, ६६२, ६६३, ६६४, ६६५, ६६६, ६६७, ६६८-६७१, ६७४, ६७५, २/८७, ३१२	एगट्टाण पच्चक्खाण सुत्त	२/१११
उवगरणसंजम	२/५	उवस्सय असंकिलेस	२/२८७	एगत्त अण्णत्त भावणा	२/४५२, ४५३
उवगरणसंजम	२/१५	उवस्सयपरिण्णा	१/११७	एगत्त भावणया णिव्वेय	१/१४०, १४१
उवग्गहट्टयाए	२/३९२	उवस्सिया	१/२०५	एगत्तवियक्क अवियारी	२/४०५
उवघात	२/२०६	उवहड	१/५४२	एगत्य आवासकारण	२/२५८, २५९
उवघायणिसिया	१/५१३	उवहाण	१/८, ५७, ११०	एगपासियाए	२/३१२
उवजितकाय	१/५२२	उवहाण पडिमा	२/३१६	एगण्यवाई	१/१६०
उवज्जाय	१/१, ८७, १००, १०३, १३०, ४९९, ६१४, ६१५, ६८४; २/९, १०, ७८, २३३, २३७, २३८, २३९, २४०, २४१, २४२, २४३, २४४, २४६, २५०, २५२, २५४, २६३, २६४, २७०, २७१, २७३, २७४, २७५, २८१, २८८, २८९, ३६२, ३८६	उवहाणव	१/१०८	एगराइया भिक्खुपडिमा	२/३१७, ३२५
उवज्जाय आसायणा	१/९७	उवहाणवीरिय	१/३७, १९६, ४७, २७९	एगल्लविहारपडिमा	२/२७८, २८०, २८१
उवज्जायत्ताए	२/२२९, २३०	उवहाणायार	१/११०	एगवयण	१/५१०
उवज्जायपडिणीय	१/८८; २/२६३	उवहि	१/७३२, ७३३, ७३४, ७३६, ७३७; २/३९८	एगवयणविवक्खा	१/५१४
उवज्जाय पददाण	२/२४५	उवहिपच्चक्खाण	१/१३४, १३५; २/११९	एगवयू	१/५१४
उवज्जाय वेयावच्च	२/३८६	उवहि वहावण	२/२६८	एगग्गमणसन्निवेशणया	१/१३३, ७५१
उवट्टाण किरिया	१/६७९	उवहि विओसग्ग	२/४०६	एगल्ल विहारिस्स अट्टगुणा	२/२७८
उवट्टावण	२/४	उवहिसंकिलेस	२/२८६	एगंत अण्णाबाय	१/१८२
उवट्टावण अजोग्गा	२/१०, ११	उववाणह	१/४३२	एगंत किरियावाय	१/१६८, १६९
उवट्टावण कालमाण	२/९	उवादीतसेस	१/४५५	एगंत किरियावाई	१/१६९
उवट्टावण जोग्गा	२/१०	उवादीयमाणा	१/२३०	एगंतकूड	२/६५
उवट्टावण विहाण	२/९	उवासगपडिमा	२/१३३-१३८, २८८	एगंतणाणवाई	१/१७९
उवणिहिए	२/३०८	उवासिया	१/५९, ५८, १२७-१२९, २०७, ३२४, २/१, २, २०, २१	एगंतविट्ठी	१/१८९, २/६५
उवणीय-अवणीयचरण	२/३०६			एगंतपंडिय	१/४३३

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
एगित्थिसद्धि	१/४२१	ओमचेल	१/६९२, ६९३	ओहिदंसणगुणप्पमाण	१/२५
एगागी भिक्खुस्स -		ओमजण पुरस्कार	१/१४५	ओहिमरण	२/१९३
अपसत्था विहार चरिया	२/२८०	ओमरत्ता	२/७०	ओहोवहोवग्गहिय	१/७३३
एगागी भिक्खुस्स -		ओमरातिणिय	२/१५३, १५४	अंककरेलुय	१/५८५
पसत्था विहार चरिया	२/२७९	ओमंथियाए	२/३१२	अंक पलियंक	१/४०८
एगीभाव	२/१२०	ओमाणभीरु	१/९०	अंग	१/१२६
एगे पाये	२/३०३	ओयण	१/५५५	अंग संचालण	१/४१४
एगे वत्थे	२/३०३	ओयारिय	१/५७८	अंगादाण	१/४१२, ४१३, ४१४
एरण्ड	१/१०१, १०२	ओरालिय	२/४१९	अंगादाण परिकम्म	१/४१३, ४१४
एरण्डपरियाय	१/१०१	ओरालियकम्माइं	१/१४७	अंड	१/२८५
एरण्डपरिवार	१/१०१, १०२	ओरालिय कामभोग	१/३३४	अंडकड	१/१६०
एरणवय	१/२८	ओरालिय परदारगमण	२/१२६	अंडय(रि)	१/२२९, २४४, २४५, २४९
एरवय	१/२८, २/२००	ओरालियसरिरंग	१/६७	अंडसुहुम	१/२८७
एरावण	१/७, ३२०	ओरालिय असज्जाय	१/६६	अंत	१/१२३
एरावती(ई)	१/५०४, ५०५	ओवत्तिय	१/५७८	अंतकड	१/१७०
एवंभूत (नय)	१/३१	ओवम्म	१/२०, २३, २४	अंतकिरिय	१/१२
एलमूयग	२/४१०	ओवम्मसच्चा	१/५१३	अंतकिरिया	१/२०९, २१२
एलय	२/४६६	ओवायकारी	२/६५	अंतचरण	२/३०८
एसणा	१/१४३, ५४२, ५४३, ५४४; २/३०५	ओवाय पच्चज्जा	२/७	अंतचारी	१/५३९
एसणाखेत्तपमाण	१/५७२	ओवणिहिए	२/३०७	अंतच्चाणपिण्ड	१/५७४
एसणाविमोही	२/२०७	ओवीलय	२/३६३	अंतराय	१/१४६
एसणासमिई(ति)	१/४८७, ५३७, ७४९	ओसकिय	१/५७७	अंतरूच्छुय	१/५९१, ५९२, ५९७
एसणासमिय	१/५४४, ७४९	ओसण्ण	२८२, ३९५	अंतलिकख	१/६८, ५२१, ६६३
एसणिज्ज	२/१३२	ओसन्नविहार पडिमा	२/२८६	अंतलिकखजाय	१/६६३, ७१८, ७१९
एसणोवघात	२/२०७	ओसप्पिणी	२/२२६	अंतहुण्डी (देवी)	१/११
एसिय	१/५३६, ६३७	ओसह(हि)	१/४४१, ५२३, ५३२, ५८७, ६३८, ५६५	अंताहारे	२/३०९
एसियकुल	१/५५३	ओसहिजुत्त उवस्सय	१/६६६	अंतजीवी	२/३१०
ओगाहियाहार	१/५४२	ओहायमाण आयरियाइणा -		अंदुय बंधण	१/१७६
ओगिण्हइ	१/५४२	पद-दाण-निदिस	२/२४०	अंधत्त	१/४४५
ओघाइयार पडिक्कमण सुत्त	२/१०१	ओहारिणी भासा	१/५१६, ५१७, ५२४, ५२५, ५२७	अंधा	१/१६८
ओघाइयार विसोहीकरण	२/१२२	ओहाविय	२/२४४	अंब	१/५८८, ५८९, ५९०
ओट्टकम्मकारावण	१/३६४	ओहिजिण	१/२२४	अंबकंजिय	१/६४५
ओट्टपरिकम्म	१/३५३, ३६४, ३८८, ३९४, ४०१	ओहिणाण	१/७५०; २/३२६	अंबडगल	१/५८९
ओट्टपरिकम्म कारावण	१/३७०, ३७६	ओहिणाण अरहा	२/२२७	अंबचोयग	१/५८९, ५९०
ओणिय	१/७२८	ओहिणाण केवली	२/२२६	अंबपाणग	१/६४२
ओदइय (भाव)	१/१८	ओहिणा (ना) णस्स खोभगा	१/११५	अंबपेसिय	१/५८९
ओदिसिय अणायार	१/२०८-२१०	ओहिणाणजिण	२/२२६	अंबभित्तग	१/५८९
ओभासिय	१/७२५	ओहिणाण पच्चक्ख	१/२०	अंबसरडुय	१/५८४
ओम	२/३०२	ओहिणाणविणय	१/७६	अंबसालग	१/५८९
ओमच्चरओ	२/३०५	ओहिदंसण	१/११५, ७५०	अंबाडगपलंब	१/५८४
				अंबाडगपाणग	१/६४२
				अंसिया ओमोयरिया	१/६२४

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
अंसुय	१/४१७	कन्दष्प	२/१२८, १७६	करकण्डू	१/१९९
अंसुयाणि	१/६८५	कन्दषियाइ विराहगा समणा	२/१७६	करणगुणसेदि	२/३८०
कक्करणता	२/२८७	कन्नालीय	२/१२५	करणसच्च	१/३५, १३४, १३५; २/३४
कक्काईण उवट्टण	१/४८०	कपिंजल	१/१७६	करय	१/२८७
कक्खडफास	१/१७८	कपोत	१/१७६	करीरपाणग	१/६४२
कक्खरोम	१/३५३, ३६३, ३६९, ३७५, ३८१, ३८७, ३९३, ४०१	कप्पट्टिती	२/१२	करंडग	१/१०२
कक्खवीणिय	१/४६१, ४६२	कप्पट्टियाण	१/५६२	कलम	१/१७५
कच्छ	१/४६२	कप्पणिज्जभासा	२/३१९, ३२०	कलह	१/१७४, २१४
कच्छाइ अवलोयण	१/४९५	कप्पणीय उवस्सय	२/३२०	कलह उवसमण विहिणिसेहो	२/२८९
कज्जलमाण	१/५१०	कप्पणीय संधारग	२/३२०	कलहकरण	१/४२०
कज्जलावेमाण	१/५०९	कप्पातीत	१/५४	कलहकारग	२/५०
कट्टकम्म	१/४६३	कप्पिय	२/५८	कलहडमरवज्जय	१/८३
कट्टक्खाय	१/५३९	कप्पोवय	१/५४	कलि	१/४३
कट्टमालिय	१/४१९	कम्बोय	१/१०८	कलिग	१/१९९
कट्टसिल	२/३२०	कम्मधर (यक्ष)	१/९	कल्लाण	१/६१, १५२, १५४, १७२, १७९, १९१, २२२; २/६८
कड	१/४३	कम्म	१/६५, १४६, १८८; २/१२७, ४१५, ४५८	कल्लाणभागी	१/१०३
कडग	१/४१८, ६५४	कम्मकरी	१/५५५, ५६०, ५८०, ६५४, ६५६, ६५७, ६६०	कविट्टुवाणग	१/६४२
कडिबंधण	२/४२३	कम्मकोविय	२/२०३	कविट्टुसरडुय	१/५८४
कडिण	२/३३१	कम्मगं	१/१९०	कसाय	१/४३७, ५२१
कण	१/५८७	कम्मगण्ठि	१/१४६; २/३१५	कसाय असंकिलेस	२/२८७
कणकुण्डग	१/५८७	कम्मणिज्जराफल	२/४७२	कसायकलुसिय	१/४५३
कणग	१/१३८	कम्मणिज्जराफल	२/४७२	कसायणिसेह	२/२१७
कणगकंताणि	१/६८६	कम्मपग(य)डी	१/५६३, ६०९, ६१०	कसायपच्चक्खाण	१/१३४, १३५; २/११९
कणगखड्डयाणि	१/६८६	कम्मवीय	२/४१९, ४६४	कसायपडिकमण	२/९७
कणगखचियाणि	१/४१८	कम्म भेयणे परक्कम	२/४६२	कसाय पडिसंलीणया	२/३१३, ३१४
कणगपट्टाणि	१/४१८, ६८६	कम्ममकुब्बय	२/४४	कसायपमाय	२/२०६
कणपूयलि	१/५८७	कम्मरय	१/६२, ४३६	कसायपयणुकरण परक्कम	२/४६२
कणगफूसियाणि	१/४१८, ६८६	कम्मविओसग्ग	२/४०६, ४०७, ४०८	कसायपरिण्णा	१/११७
कणगंताणि	१/४१७	कम्मविवाग	२/४३२	कसायविओसग्ग	२/४०६
कणगाणि	१/४१७, ६८६	कम्मवेयणकाल	१/४५५, ४५६	कसायसंकिलेस	२/२८७
कणगावली	१/४१८, ६५४	कम्मसच्चा	२/४६८	कसिय ओसही	१/५८७
कण्डूसगबंध	१/७२८	कम्मसमारंभ	१/१५२, १५७, १५९, ५४६, २/३१	कसिण चम्म	१/७०७
कण्णच्छिण्ण	१/५३१	कम्मसरीरगं	१/१३५, २/४५५	कसिण वत्थ	१/६९५
कण्णमल	१/३५१, ३५७, ३६२, ३६८, ३७४, ३७९, ३८६, ३९२, ३९९	कम्मसंपया	१/८७	कसिणा	२/३५३
कण्णसोहणय	१/७३५	कम्माऽणाणफला	२/४३२	कसिणाकसिण वत्थ	१/६९५
कण्हपक्खिय	१/१७९; २/१८०, १८१, १८४	कम्मा णाणफला	२/४३२	कसेरुग	१/५८५
कण्हलेस्स	१/१३१	कम्मादाण	२/१२७, १२८, १४५, १४६	कहग	१/४२५
कण्हसोहणग	१/२७८, २७९, २८०	कम्मंस	१/१४७	कहा	२/३९६-४०१
कति	१/१८८	कयवयकम्म	२/१३३	काउस्सग्ग	१/१३३, ६६८; २/७३, ७४, ९९, ४०८
कत्तियमहापाडिवहे	१/६५	कय-विकय	१/५३४	काउसग्गकारी	२/४९

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
काउसग्गपडिमा	२/१३५, १३६, ३३४, ३३५	कायपओगकिरिया	१/१६४	किमिणीहरण	१/२६२, ३४४, ३५०
काउसग्गफल	२/४०८	कायपरिकम्म	१/३३९, ३५१, ३७९, ३८५, ३९१	किमिणीहरावण	१/२६६, २६९, २७२
काउसग विहि सुत्तं	२/१०९	कायपरिकम्म कारावण	१/३६१, ३६७, ३७३	किरिय	१/१५८, १६८, १७२, १९८
कागिणी	२/४६७	कायपाय	१/७१०	किरियावाय	१/१६८-१७०, २०८
काण	१/५३०	कायबलिय	१/२२५	किरिया १/१५२, १५४, १५५, १५७, १९१	१/१२६
काणत्त	१/४४५	कायविणय	१/७६, ७९, ८०	किरिया(रूइ)	१/१२६
काणिय	१/१६६, ५३०	कायसमाधा (हा) रणया	१/१३४, १३५, ७५३; २/३४	किरियाठाण	२/२१६
काम	१/४४७, ४४८	कायसमिति	१/४८८	किरियावाई(दी)	१/१६८
कामकहा	२/३९६	कायसमिया	१/७५०	किरियावाईदरिसण	१/१६८
कामकामी	१/४४७	कायसंकिलेस	२/२८७	किरियासंपन्ना	१/११६
कामखंध	१/३६	कायसंजम	२/१५	किलिन्नाय	२/४३१
कामगिद्ध	२/१९६	कायाणि	१/४१७, ६८५	किलंत	२/६०
कामगुण	१/३३२, ४४७, ४४८; २/४६५, ४७०, ४७१	काल	१/४८८	किवणकुल	२/१९०
कामजल	१/७१८, ७१९	काल (ज्ञानाचार)	१/५७, ६४, ७०	किविण	१/६६०, ६८५, ७०९, ७१४, ७४०, ७४३
कामभोग	१/१३५, १३९, १४५, १५२, १५३, १५५, १५७, १५९, १८९, १९९, ३२६, ३३३, ४३४, ४४६, ४४७, ४४८, ४७८; २/१९६, ४७१	काल आसायणा	१/९८	किविणपिंड	१/६००
कामभोगतिव्वाभिलास	२/१२६	कालओमोयरिय	२/३०४	किविय ठाण	२/१८६
कामभोगासंपपओग	२/१०९	कालकूड	१/१४४	किविसिय	१/१६२
कामलालसा	१/४४६	कालधम्म	२/३०२	किसी उवमा	२/७
कामासंसपओग	२/१७७	कालपडिलेहणा	१/६४	किचूणोभोयरिया	१/६२४
कामेसणविदू	१/४४७	कालपडिलेहणाफल	१/६४	किपागफल	१/३३३
काय	२/४४८	कालपरियाय	२/३८८	कीडापदोस	१/१६१
कायअगुत्ती	१/७४८	कालमकासि	२/४९	कीयगड	१/१४४, ६२६
कायअपडिसंलीण	२/३१६	कालमेरा	१/६५९	कीय दोस	१/५६५
काय असंकिलेस	२/२८७	कालाइकम	२/१३२	कीव	१/९४; २/६
कायअसंवर	१/२१४	कालाकालसमुद्दायी	१/४५४	कुइयं रूइयं गीयं	१/३२६
कायकिलेस	२/२९३, ३१०-३१२	कालातिकंत	१/६२३, ६२५	कुकुइय	२/१२८
कायगुत्तया	१/१३४	कालातिकंत किरिया	१/६५८	कुकुई	१/७५५
कायगुत्तयाए फल	१/७५३	कालाभिग्गहचरण	२/३०५	कुकुडपोय	१/३२८
कायगुत्ती	१/४८७, ७४८, ७५२	कालियसुय	१/६९	कुकुडि-अंडग-प्पमाणमेत्त	१/६२३, ६२४
कायगुत्तीणं	१/७५०	कालीपवंग संकास	२/४२२	कुच्चग	२/३३१
कायगुत्ती महत्तं	१/७५२	कावोयावित्ति	१/५३८	कुच्छि-किमिय	१/२६३, २६६, २६९, २७२, २७६, ३४४, ३४७, ३५०
कायचियाए	२/१५	कासवणालिय	१/५८६	कुट्टण	१/१७५
कायछक्क	२/५४	कासीराया	१/२००	कुट्टत्त	१/४४५
कायजोग	१/१४७	काहिय	१/१९०	कुट्टी	१/५३०
कायजोगपडिसंलीणया	२/३१५	किणइ	१/५०९	कुट्टबुद्धि	१/२२५
कायदुप्पणिहाण	२/१२९	किण्हमिगाईणगाणि	१/६८६, ७५०	कुणाला	१/५०४
कायदंडणिसेह	१/७५५	कित्ती	१/२२२	कुणालाविसय	२/२५६
		किन्विसिय भावणं	२/१७६	कुणित	१/१६६
		किमिणिहर	१/२७६	कुणिय	१/५३०
				कुत्तिथिनिसेवय	१/४७

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
कुदंसगा	१/२०१	कूडमाण	१/१७५	केसी	१/१९७, ४३९, ४४५
कुप्पावणिय दब्बावस्सय	२/९५	कूडलेहकरण	२/१२५	केसी (श्रमण)	१/७४९
कुप्पावणिय भावावस्सय	२/९६	कूडसंखिज्ज	२/१२५	कोउगकम्म	२/२२२
कुम्भ	२/३५०	कूडागार	१/४२२	कोउयकरण	२/१७७
कुम्भिक	१/५८६	केउर	१/४१८	कोउहल्लपडियाए	१/४६५-४६७
कुमारण	१/१७६	केयण	१/७५१	कोउहल	१/१४४
कुम्म	१/१७६, १९३; २/४१७	केवलणाण	१/५७, ५८, ५९, ६०, ७५०; २/३२६	कोकतिय	१/५५३
कुररी	१/१४४	केवलणाण अरहा	२/२२७	कोक्कुइय	२/१७६
कुराइ	१/५५४	केवलणाण केवली	२/२२६	कोट्टगकुल	१/५५३
कुरूवा	१/१२२	केवलणाण जिण	२/२२६	कोट्टागार	१/४२२
कुलत्थ	१/१७५	केवलणाण दंसण	१/११५	कोट्टियाउत्त	१/५६९
कुलथेर	२/२२७	केवलदंसण	१/७५०	कोडीसहियं	२/११५
कुलधम्म	१/३३	केवलदंसणगुणप्पमाण	१/२५	कोढी	१/१६६
कुलपडिणीय	१/८९; २/२६३	केवलणाण पच्चक्ख	१/२०	कोपपिंड (दोष)	१/५७१
कुलमय	२/२१९	केवलणाणविणय	१/७६	कोयव (वाणि)	१/६८६, ४१८
कुलय	१/७१८	केवलणा (ना) णावरणिज्जाण कम्म	१/५९	कोलपाणग	१/६४३
कुलल	१/१९३, ३२८	केवलबोहि	१/१२७-१२९, १३१	कोलवासं	१/४०७
कुलवेयावच्च	२/३८६	केवलमरण	१/७५०	कोलसुणय	१/५५३
कुलसंपण्णा	१/१२२; २/३६४	केवलमाभिणिबोहियणाण	१/५७	कोलुण	१/२५३
कुलहीणा	१/१२२	केवलवरणाणदंसण	१/१४७	कोवसीलता	२/१७६
कुवियगिह	१/४२२	केवलि	२/१, २, १९, २०	कोविय	१/१०६
कुविय-पमाणाइकम	२/१२७	केवलिआराहणा	२/१५५	कोसंबी	१/५०२
कुवियसाल	१/४२२	केवलिकम्मसं	१/७५३; २/१२०	कोह	१/८, ७२, ९३, १७४, १९१, १९६, २१४, ३००; २/२१८, ४७१
कुविंद	१/५०६	केवलिपण्णत्त धम्म	१/३९, ४०, ४१, ४२, ५०, ५१; २/१७९-१९१	कोहअपडिसलीण	२/३१६
कुस	२/३३१	केवलि (ली) पन्त्त धम्म-आसायणा	१/९८	कोहणिसिया	१/५१३
कुसगमेत्ता	२/४६८	केवलिउवासग	१/३९	कोहदंसी	२/४६०
कुसपत्त	१/५०६, ५१०, ५११	केवलि उवासिया	१/३९, ४०	कोहपिण्ड	१/५७३
कुसमण	२/६४, ६६	केवलिसावग	१/३८, ४०	कोहमुण्डे	२/८
कुसमय (कुसिन्दान्त)	१/८	केवलिसाविया	१/३९, ४०	कोहविओसग्ग	२/४०७
कुसल	१/१८३, १८४, १८५, १८६	केवलि (ली)	१/३; १४, २६, ३९, ४०, ४१, ४२, ५३, ५८-६०, ६२, ६३, १०६, १२७, २०६	कोहविजय	१/१३४; २/२२१
कुसील	१/१४२, ३३६, ४५२; २/६६, २८३, ३९५	केवलिमरण	२/१९४	कोहविवेग	१/१३५, २९७, २/३४
कुसीलधम्म	१/२३९	केवलीआसायणा	१/९८	कोहवेयणिज्ज कम्म	२/२२१
कुसील पडिसेवणया	२/४३५	केवलीणंठाण	१/२२३	कंक	१/१९३
कुसीलवड्ढण	२/६०	केवलीपगारा	२/२२६	कंखा	१/१३७; २/१२३
कुसीलविहार पडिमा	२/२८६	केसपरिकम्म	१/३५६, ३८४, ३९०, ३९७	कंखा-पदोस	२/३६
कुसीललिंग	१/१४३	केसपरिकम्मकारावण	१/३६७, ३७२, ३७८	कंखामोहणिज्ज	१/१३७
कुहेडविज्जासवदारजीवी	१/१४४	केसरक्खण	२/९०	कंखामोहणिज्ज कम्म	२/३९५
कूअणता	२/२८७	केसलोय	१/५३८; २/४३४	कंटक	१/१४९
कूडकहावण	१/१४३	केसवाणिज्ज	२/१२८	कंती	१/२२१
कूडतुल्ल	१/१७५			कंधय	१/१०८
कूडतुल्ल-कूडमाण	२/१२६			कंद	१/२४२

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
कंपिल्ल	१/५०२	खुड्डिया विमाण पविभत्ती	२/२५३	गणपमुहा	२/२५०
कंबल	१/४५३, ७०८, ७२९, ७३०, ४१७; २/५५	खुरप्पसंठाण	१/१७८	गणपरिच्चाय	२/२७०
कंबलगाणि	१/६८६	खुरमुंडय	२/१३७	गणविओसग्ग	२/४०६
कंस	१/१३८	खुहा परीसह	२/४२२, ४३५	गणवुग्गह कारणा	२/२८८
कंसपाय	१/७१०; २/५८	खेत्त	१/४३२	गणवेयावच्च	२/३८६
कुंडमोय	२/५८	खेत्त ओमोयरिया	२/३०४	गणवेयावच्चकरा	२/२३२
कुंडल	१/४१८, ६५४	खेत्त(य)ण्ण	१/५, १८३, १८४, १८५, १८६, २००, ४३५; २/४५, ४५८	गणसमायारी	१/७३
कुंडिया	१/४३२	खेत्तपमाण	२/७६	गणसोहकर	२/२३२
कुंथु	१/३, ४, १९९	खेत्तमत्तय	२/८८	गणसोहिकर	२/२३२, २३३
कुंथुरासिभूत	१/११५	खेत्तवत्थु-पमाणाडक्कम	२/१२६	गणसंकमण	२/२७४
खइय (भाव)	१/१८	खेत्तवुड्डी	२/१२७	गणसंगहकर	२/२३२
खओवसम	१/३९, ४०, ४१, ५८, ५९, ६०, १२८, १२९, २०७, २०८, ३२४, ३२५	खेत्ताइकन्तदोस	१/६२३, ६२४	गणसंठिइ	१/५१
खओवसमिय (भाव)	१/१८	खेत्ताभिग्गहचरण	२/३०५	गणह(ध)र	१/८, २५, ६१५; २/७८, २७०
खज्जूरपाणग	१/६४२	खेल	१/६६२, ७३७	गणहरसीस	१/२५
खत्तिय	१/४६४, ६०१	खेलोसहिपत्त	१/२२४	गणावच्छेइणी	२/२५५
खत्तिय कूल	१/५५४	खोमिय	१/६८५, ६९१; २/३३२	गणावच्छेइय	१/६१५, ६१८, ६८४; २/१०, ७८, ८१, ८४, ८६, ८९, २३३, २३८, २४१, २४२, २४३, २४४, २४५, २४९, २५२, २५४, २५५, २७०, २७१, २७२, २७३, २७४, २७५, २७६, २८१, ३७८, ३७९, ३८०
खमा	१/१३५; २/३४	खंड	१/१०२, ४२०, ४२५	गणिका आवागमणणिसेह	१/३३३
खमावणया	१/१३३, १३५; २/२९०	खंत	१/१८७	गणिड्डी	२/२३४
खय	१/१३१	खंति (धम्म)	१/३४	गणित्ताए	२/२२९, २३०
खरकंटयसमाणे	२/१२१	खंती	१/१३४, २२२; २/२२१	गणिपिडग	१/१९, २५, १५६
खलियनिन्दणा	२/९७	खंतिक्खम	२/४८	गणिसंपया	१/७६; २/२३४
खलुंक	१/९०, ९१	खंते	२/३६४	गणिमागमसंपन्न	१/५३
खाइम	१/९५, १५२, ४४१, ५४१, ५६३, ५६४, ५७१, ५७८, २/१३२, १३३	खंदए	२/४५२	गणी	१/६१५, ६८४, ७०८; २/७८, २७०
खाणुयाइणिहरण	१/२५७	खंदमह	१/६९	गतभूसणमिट्ठ	१/३२६
खाणुयाइ णिसरण णिसेह	२/३२१	खंध	१/२४२	गति	१/२००
खाणुसमाणे	२/१२१	खंधपएस	१/३०, ३१	गति-परिक्रमण्णू	१/१८३, १८४, १८५, १८६
खामणा सुत्त	२/१०९	गइ	१/६१	गब्भदंसी	२/४६०
खारवत्तिय	१/१७६	गइमुत्तमा	१/११०	गय	१/४३२
खिसियवयण	१/३००, ५२६	गज्जदेव	१/५२६	गयजूहियठाण	१/४६३
खीर	१/१०२, ४२०, ४२५, ५५५, ६०५; २/३०९	गज्जल	१/४१७, ६८६	गरहणया	१/१३३, १३५
खीरासविय	१/२२५	गज्जित	१/६८	गरहा	२/३८१
खुज्जत्त	१/४४५	गण	१/४७; २/२३२, २८०, २८५, २८६, २८८, २९०	गरूयत्तं	१/२१४
खुज्जित्त(य)	१/१६६, ५३०	गण अवुग्गह कारणा	२/२८८, २८९	गरूलोववाय	२/२५३
खुड्ढग(य)	२/५, ७९	गणट्ठकर	२/२३२	गलिगइहा	१/९१
खुड्ढिय	२/८३	गणथेर	२/२२७	गलियरस	१/९०
खुड्ढिय मोय पडिमं पडिवन्न	२/३४७	गणधम्म	१/३३	गवेलग	१/४३२
खुड्ढिया	२/५	गणधारण	२/२४६		
खुड्ढिया मोय पडिमा	२/३१६, ३४७, ३४८	गणधारण अरिहा	२/२४६		
		गणपडिणीय	१/८९, २/२६३		
		गणपमुह	२/२४७		

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
गवेसणा	१/५४२	गिम्ह	१/६४८, ६६५, ६६६; २/८९, २५४, २५५, २५६	गुणव्यय	१/३०४; २/१२४, १२९, १३०
गवेसणाकाले गमणविही	१/५४८	गिरिपक्खंदण	२/१९९	गुणसमित	१/४८९
गवेसणाविही	१/५४६	गिरि पडण	२/१९४, १९५, १९९	गुणसीलय चेइय	१/३१२
गह	१/१७८	गिलाण	१/१९४; २/८०, ८१, ३८६, ३८७, ४२९	गुणासाय	१/४४८
गहणे (सणा)	१/५४२	गिलाण आयरियाइणा -		गुत्त	१/१८८; २/४७
गाढमालव	१/५२२	पद-दाणनिदेस	२/२४०	गुत्तवंभयारि	१/२१२, ७५०
गाम	१/४२, १९६, ४६२	गिलाण पवत्तिणिणा पददाण निदेस	२/२४८	गुत्ति (त्ती)	१/१०५, १२६, २२३, ४८७, ७४८
गामकंटय	२/४३४	गिलाणट्टु खेत्तगमण पमाणं	२/७७	गुत्तिदियाणं	१/७५०
गामधेर	२/२२७	गिलाणणियंठ	१/६४२	गुरू	१/८५, १००, १०४
गामदहाणि	१/४६२	गिलाणनीसाए	२/८२	गुरू अब्भुद्वाणेणं	२/१११
गामधम्म	१/३३, ३८, १९६, २३९, ३३३	गिलाण पडिणीय	१/९०	गुरूकुलवास	१/१०४
गामधम्मनियंतिय	१/६२७	गिलाणट्टापेसिय	२/३८६	गुरूवंदणसुत्तं	२/१००
गाम-पहाणि	१/४६२	गिलाणवेयावच्च	२/३८६	गुरूसाहम्मिय सुस्सुसणया	१/१३३, १३५
गामपिंडोलग	१/५५०, ६१५	गिलाणस्स अट्टा	१/५६६	गुल	१/४२०, ४२५, ५५०
गाम महाणि	१/४६२	गिलासिण	१/१६६	गुत्विणी	१/५९६
गामरक्खकुल	१/५५३	गिलासिणी	१/५३०	गेवेज्जग (देव)	२/६३
गामरक्खगवसीकरण	१/४६९	गिल्लि	१/१७५	गो	१/५२३, ५२१
गामवहाणि	१/४६२	गिहकम्म	१/६५१	गोच्छग (य)	१/७०८, ७२९; २/५, ६०
गायणाइकरण	१/४६०	गिहत्य	२/४९, ६७, ६८, १५१, ४०९	गोण	१/४९१, ५५३
गारत्थ	१/४७७; २/१९७	गिहत्यसंस्करण	२/१११, ११२	गोणगिह	१/४२२
गारत्थिणी	२/२६७	गिहत्थाण	१/५९५	गोणसाल	१/४२२
गारत्थिय	१/३६१-३८५, ४९५, ६९५, ७०३, ७३२, ७४६; २/२२१-२२४, २६६- २६९, ३९४	गिहवई	१/४७	गोतावादी	१/४४५
गारत्थियवयण	१/३००, ५२६	गिहारम्भ	१/६५१	गोत्त	१/१०७, १४७
गारबंधण	२/४४०	गिहि-गिसेज्जा-वज्जणं ठाणं	२/५९	गोदोहिया	२/३११, ३२५
गारमावस	१/४४८	गिहितिगिच्छ	१/२६३	गोपुर	१/४२१
गारव	२/२२०	गिहिधूम	१/२८०	गोमय	१/४८४, ४८५
गाह	१/१७६	गिहि-भायण-अभुंजणं ठाणं	२/५८	गोमयरसि	१/६८९
गाहावइ (ति, ती)	१/४९३, ५०७, ५५५, ५६०, ५८०, ६५३, ६५४, ६५५, ६५६, ६५७, ६६०	गिहिमत	१/६२१	गोमुत्तिया	१/५४३, २/३०४, ३१९
गाहाव (इ) (ति) उग्गह	१/६७२	गिहिवत्थ	१/७०४	गोय	२/१२०, ४१९
गाहावइ करंडंग	१/१०२	गिहिवत्थोवओगकरण	१/७०४	गोयम	१/८, १८, ३७, ३९, ४०, ४१, ४२, ४७, ४८, ४९, ५०, ५४, ५५, ५८, ६८, ६९, १०३, १२५, १२७, १२८, १२९, १३५, १९४, १९५, १९६, २०७, २०८, २१४, २१६, २१७, ३२४, ३२५, ४३३, ४३५, ४३९, ४४५, ४९०, ४९१, ५१३, ५१४, ५१६, ५१७, ५१८, ५१९, ५३६, ५६२, ६०९, ६१०, ६२२, ६२३, ७४९, २२८; २/१, २, २०, २१, ३४, ३५, ३६, ११४, ११५, ११६, १२९, १३०, १३२, १३३, १३९, १४४, १४५, १४६, १४७, १४८, १४९, १५०, १५१, १५२, १५५, १५६, १५७, १५९, १६२, १६३, २०३, २०४, २०५, २१८, २२६, २२७, २२८, २९९, ३५१, ३९८, ४११, ४१२, ४१३, ४१४, ४१५, ४५२
गाहावइ (ई, ति, ती) कुल	१/४९५, ४९७, ५५०, ५५१, ५५२, ५५५, ५६६, ५६७, ५६८, ५६९, ५७५-५८८, ६०१, ६०६, ६०७, ६१५, ६१७, ६१८, ६१९, ६२०, ६२८, ६२९, ६३०, ६४२, ६४३, ६४६, ६४९, ६५१, ६५२, ६५७, ६५९, ६७४, ६८३, ६८४, ७२९, ७३०, ७३१, ७३६, ४०८, ४२१; २/७८, ७९, ८२, ८३, ८८, १३८, १४७, २५६, २६६, २६७, २९१, ३२२, ३४६	गिहिसुव्वया	२/४६८	गोयम	१/८, १८, ३७, ३९, ४०, ४१, ४२, ४७, ४८, ४९, ५०, ५४, ५५, ५८, ६८, ६९, १०३, १२५, १२७, १२८, १२९, १३५, १९४, १९५, १९६, २०७, २०८, २१४, २१६, २१७, ३२४, ३२५, ४३३, ४३५, ४३९, ४४५, ४९०, ४९१, ५१३, ५१४, ५१६, ५१७, ५१८, ५१९, ५३६, ५६२, ६०९, ६१०, ६२२, ६२३, ७४९, २२८; २/१, २, २०, २१, ३४, ३५, ३६, ११४, ११५, ११६, १२९, १३०, १३२, १३३, १३९, १४४, १४५, १४६, १४७, १४८, १४९, १५०, १५१, १५२, १५५, १५६, १५७, १५९, १६२, १६३, २०३, २०४, २०५, २१८, २२६, २२७, २२८, २९९, ३५१, ३९८, ४११, ४१२, ४१३, ४१४, ४१५, ४५२
गिद्धपुट्टमरण	२/१९४, १९५, १९९	गीय	१/४४७	गोयम	१/८, १८, ३७, ३९, ४०, ४१, ४२, ४७, ४८, ४९, ५०, ५४, ५५, ५८, ६८, ६९, १०३, १२५, १२७, १२८, १२९, १३५, १९४, १९५, १९६, २०७, २०८, २१४, २१६, २१७, ३२४, ३२५, ४३३, ४३५, ४३९, ४४५, ४९०, ४९१, ५१३, ५१४, ५१६, ५१७, ५१८, ५१९, ५३६, ५६२, ६०९, ६१०, ६२२, ६२३, ७४९, २२८; २/१, २, २०, २१, ३४, ३५, ३६, ११४, ११५, ११६, १२९, १३०, १३२, १३३, १३९, १४४, १४५, १४६, १४७, १४८, १४९, १५०, १५१, १५२, १५५, १५६, १५७, १५९, १६२, १६३, २०३, २०४, २०५, २१८, २२६, २२७, २२८, २९९, ३५१, ३९८, ४११, ४१२, ४१३, ४१४, ४१५, ४५२
		गुज्झग	१/९२		
		गुज्झाणुचरित	१/५२१		
		गुण	१/४५३, ६५४		
		गुणधारणा	२/९७		
		गुणप्पमाण	१/२०, २६		
		गुणप्पेही	२/६८		
		गुणवय पडिवत्ती	२/९७		

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
गोयर	२/४५८	घाणबल	२/२०४	चम्मपाय	१/७१०
गोयरकाल	२/३१८	घाणिदिय	१/४७३	चयोवच(इ)य	१/५१२, ७५५
गोयरग	२/३०५	घाणिदिय अपडिसंलीण	२/३१६	चरण	१/६३, २०६, ४८७
गोयरगपविट्ट	२/५९, ४३०	घाणिदिय असंवर	१/२१४	चरणकरणपारविदू	१/१८८
गोयर चरिया	२/३१९	घाणिदियनिग्गह	१/१३४, ७५४; २/३४	चरणगुण	१/१९५
गोयरचरिया अइयार विसोही मुत्त	२/१०२	घाणिदिय मुण्डे	२/८	चरणविहिमहत्त	१/२०६
गोयरिया	१/५४३	घाणिदियरागोवरई	१/४७०	चरमसरीरधर	१/२१३
गोरभिगाइगाणि	१/६८६, ४१७	घाणिदियसंजय	१/४२९	चरित्त	१/१८, ५३, १२६, १४६, १९५; २/१२, ३५०
गोरसविगती (ई)	१/५४२	घासिय	१/१७६	चरित्त अइकम	२/९८
गोलाहूवग	१/४४६	धुणोवमा	१/५३९	चरित्त अइयार	२/९८
गोलियसाला	१/६३७	घोरतव	२/२९४	चरित्त अणायार	२/९८
गोलोमप्पमाणमित्त	२/९८	घोलिय	१/१७६	चरित्त असंकिलेस	२/२८७
गोवालीय	२/१२५	घोसहीण	१/९८	चरित्तगुणप्पमाण	१/२०, २६
गोह	१/१७६	चउत्थभत्तिय	२/८४	चरित्तगुत्ति	१/३२६; २/३१५
गंगा (नदी)	१/७, ५०४	चउदसरयण	१/१०९	चरित्तद्वया	२/७७, ३६१
गंठीगा	१/१८९	चउप्पडोयार	२/४०३, ४०४	चरित्तधम्म	१/३२, ३३, १२६; २/३९६
गंड	१/१५६, २५६, २५७, २५९, २६०, २६१, २६२, २६५, २६६, २६७, २६८, २६९, २७०, २७१, २७२, २७४, २७५, ३४३, ३४४, ३४६, ३४७, ३४९, ३५०; २/४४१	चउ-मासिया भिक्खु पडिमा	२/३१७, ३२३	चरित्तधम्माराहणा	२/१५५, १५६
गंडा इ तिगिच्छा	१/२६१, २७४, ३४३	चउरिन्दियकाय	१/४६	चरित्तपज्जव	१/७५३
गंडा इ तिगिच्छा कारावण	१/२६७	चउरिन्दिया	१/५०	चरित्तपडिणीय	१/८९; २/२६३
गंडा इ परिकम्म	१/२५६, २५९	चउवीसत्थव	१/१३३; २/९७	चरित्तपण्णवणा	१/३३
गंडागकुल	१/५५३	चउवीसत्थवफल	१/१२	चरित्त पायच्छित्त	२/३५२
गंडी	१/१६६, ५३०	चउसरण	१/२	चरित्तपुरिस	२/२२७
गंतु पच्चागत (या)	१/५४४; २/३१९	चक्कवट्टी	१/११२, १६८, १७१	चरित्तपगारा	२/१६
गंथ	१/१०५; २/४४, ४५७	चक्कियासाला	१/६३७, ६३८	चरित्तबलिय	१/२२५
गंधिम	१/४६२	चक्खिन्दिय	१/४७१, ४७२	चरित्तबुद्धा	१/५५
गंध	१/१३८; २/३३, ४४४, ४४५	चक्खिन्दिय अपडिसंलीण	२/३१६	चरित्तबोधी	१/५५
गंध जिघण	१/४६५	चक्खिन्दिय असंवर	१/२१४	चरित्तमूढा	१/५६
गंधमंत	१/५१२	चक्खिन्दियनिग्गह	१/१३४, ७५४; २/३४	चरित्तमोह	१/५५
गंधव्व	१/८७, १७०	चक्खिन्दिय मुण्डे	२/८	चरित्तमोहणिज्ज कम्म	१/४५६
गंधार	१/१९९	चक्खिन्दियरागोवरई	१/४७०	चरित्तलोग(अ)	१/१७
गंधासत्तिणिसेह	१/५३७; २/४४४, ४४५	चक्खिन्दियसंजम	१/४२९	चरित्त वइकम	२/९८
गंधियसाला	१/६३८	चक्खु	२/४४३	चरित्तविणय	१/७६, ७८
घट्टणता	२/४३६	चक्खुदंसणगुणप्पमाण	१/२५	चरित्तविराहणा	२/१५७
घडदासिय	१/१०६	चक्खुपण्णाण	१/४५४	चरित्तविसोही	२/२०७
घडिग	१/३३८	चक्खुपरिकम्म	१/३५४, ३८३, ३९६	चरित्तसम्म	१/३३
घडिमत्त	१/७१७	चक्खुबल	२/२०४	चरित्तसंकिलेस	२/२८७
घण (तप)	२/२९५	चक्खुरोम	१/३६४, ३६९, ३७५, ३८१, ३८७, ३९४, ४०१	चरित्तसंपण्ण(न्)या	१/१३४, १३५, २१७; २/३४, ३६४
घाण	२/४४४	चम्म(य)	१/६४७, ७०२, ७३१, ७३२	चरित्तायार	१/५३
घाणपण्णाण	१/४५४	चम्मकोस(य)	१/६४७, ७३१, ७३२	चरित्ताराहणा	१/५४, ५५; २/१५५
		चम्मछेदणग(य)	१/५०६, ६४७, ७३१, ७३२	चरित्तावरणिज्जाण कम्माणं	१/३२४, ३२५
		चम्मपलिच्छेयणय	१/७३२		

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
चरित्तिड्डी	२/२३४	चुण्णयपिण्ड	१/५७४	छिन्नाल	१/९०
चरित्तिदि	२/२२७	चेल	१/५१०, ६४७, ७३१, ७३२	छेओवद्वावण(१)	२/१२, ३७८
चरित्तोवघात	२/२०७	चेलगोल	१/३३८	छेओवद्वावणा पायच्छित्तरिहा	२/३७८
चरिमतिथगर	२/२२६	चेलचिलिमिलिय	१/७०२	छेदारिह	२/३५२
चरिय	१/४२१	चेलपाय	१/७१०	छेदोवद्वावण-संजय-कप्पट्टिई	१/५६
चरियानियट्ट	१/५५६	चोक्ख	१/२२३	छेदोवद्वावणियचरित्तगुणप्पमाण	१/२६
चरिया परीसह	२/४२१, ४२८	चोयण	१/८५	छेदोवद्वावणियसंजम	२/१६
चरियापविट्ट	१/५५६	चोलपट्टग	१/७०८, ७२९	छेय	१/५००; २/९, १०, २४०, २४१
चलाचल	१/४९१	चंड	१/९०, ९१	छेयपरिहार	१/५५७
चवेडा	१/९३	चंद	१/१०९, १७८	छंद	१/४३५, ७५५, २/२०५
चाई-अचाई लक्खण	२/२४	चंदपडिमा	२/३३७	छंदणा	२/६८, ६९
चाउज्जाम धम्म	२/२२८	चंदपडिमं पडिवण्ण	२/३३७	छंदा	२/८
चाउम्मासिय अणुग्घाइय	२/३५३	चंदप्पह (ससि)	१/३	छंदोवणीया	१/२३०
चाउम्मासिय उग्घाइय	२/३५३	चंदालग	१/३३८	जउणा	१/५०४
चाउल	१/५७९, ५८७	चंदिम	१/१९४	जउब्बेय	१/४८
चाउलधोवण	२/२९५	चंदिमसूरियाणं	२/६३	जक्ख	१/९२; २/४०९
चाउल पलंब	१/५७९, ५८८; २/३२८	चंदोवराय	१/६७	जक्खमह	१/६९
चाउलपिट्ट	१/५७९	चंपा	१/५०२	जक्खाइट्ट	२/३७९
चाउलोदग	१/६४४, ६४५, ६४६	छउमं	२/४३२	जक्खालित्त	१/६९
चाउलोदण	१/५४७	छउमत्थ	१/३६, ४१; २/१२	जक्खावेस	२/२०२
चाउवण्ण संघ	१/१२९, १३०	छउमत्थमरण	२/१९४	जगनिस्सिय	२/५४
चार	२/४३०	छक्काए	१/४७	जज्जरिय	२/३५०
चारगबंधण	१/१७६	छज्जीवणि(नि)काय(१)	१/२२८, २२९, २३०	जणवद(य)	१/१४८, ५०२
चारण	१/२२५, २/४१२	छज्जीवणिकायवह	१/२५१	जणवयपरिग्गहाए	१/७५१
चारण भावणा	२/२५३	छज्जीवणिया	१/२२८, २२९	जणवय परिथावाए	१/७५१
चारणलद्धि	२/४१२	छट्टभत्तिय	२/८४	जणवयपहाए	१/७५१
चित्तकम्म	१/४६३	छट्टियदोस	१/५९६	जणवयसन्वा	१/५१३
चित्त(१) चेल्लडय	१/४९१, ५५३	छण	१/४३४	जत	१/१८७
चित्तनिरोह	१/७५१	छणपद	२/४५६	जतुकुम्म	१/३२८; २/४२७
चित्तमंससोणित	१/५२२	छण्ण	२/३६२	जन्तो	१/२२३
चित्तसमाहि	१/७५०	छत्त	१/६४७	जमलोइय	१/१७०
चित्तसमाहिट्टाण	१/७४९, ७५०	छत्तक(ग) (य)	१/४३२, ५०७, ७३१, ७३२	जम्मदंसी	२/४६०
चित्ता	१/१८०	छन्न	१/५२७	जय	१/१९९, २५१
चित्तालंकारवत्थग	२/४२६	छप्पुरिमा-त्तवखोडा	१/७३३	जयण	१/२२३
चियत्तोवकरण साइज्जणया	२/३०३	छमासिया भिक्खुपडिमा	२/३१७, ३२४	जयणा	१/४८८
चिया (धम्म)	१/३३	छल्लिक्खाय	१/५३९	जयणावरिणज्ज कम्म खओवसम	२/२०
चिराधोय	१/६४५	छविखायाण	१/६०२	जयय	१/४८९
चिलिमिलि (ली)	१/२७६, ६४७, ७०२, ७०३, ७३१, ७३२	छविच्छेय	२/१२५	जरा	२/४६९
चिंचापाणग	१/६४२	छिण्णकहंके	२/३००	जराउ(ऊ)	१/२२९, २४९
चीणंसुय	१/४१७, ६८६	छिण्णसिणेह	१/५०८, ५०९; २/८३	जराउया	१/२४४, २४५
चीवरधारी	१/५०७	छिन्नमालव	१/५२२	जराजुण्ण	२/६०
				जलगय	१/५११

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
जलण	२/४८	जिणकप्पट्टिई	१/५६	जोइसिय	१/५०
जलणप्पवेस	२/१९४, १९५, १९९	जिणकप्पिय	२/२६६	जोई	१/११३
जलपक्खंदण	२/१९९	जिणप्पगारा	२/२२६	जोईबलपलज्जण	१/११७
जलप्पवेस	२/१९४, १९५, १९९	जिणवयण	१/१४५	जोग	१/४३७
जल्ल	१/३४२, ३५१, ३६८, ३७४, ३८०, ३८६, ३९२, ३९९, ४२५, ७३७, २/४३१	जिणवयनिउण	१/८५	जोगनिरोह	१/१४७
जल्ल परीसह	२/४२१, ४३१	जिणसासण	१/१९९	जोगपच्चक्खाण	१/१३४, १३५; २/११९
जल्लोसहिपत्त	१/२२४	जिणसंधव	२/७४	जोगपडिक्कमण	२/९७
जवजवा	१/१७५	जिब्भबल	२/२०४	जोगपडिसंलीणया	२/३१३, ३१४
जवमज्ज चंदपडिभा	२/३३७, ३४२	जिब्भा	२/४४६	जोगपरिण्णा	१/११७
जवमज्ज चंद पडिमं पडिवन्त	२/३३७	जिब्भिदिय	१/४७३, ४७४	जोगपिण्ड	१/५७४
जवमज्जा	२/३१७, ३३७	जिब्भिन्दिय अपडिसंलीण	२/३१६	जोगव	१/११०
जवोदग(य)	१/६४१, ६४६; २/२९५	जिब्भिन्दिय असंवर	१/२१४	जोगवाहिया	२/६४
जहण्णा	२/१५६, १५७	जिब्भिन्दिय निग्गह	१/१३४, ७५४; २/३४	जोगसच्च	१/३४, १३४, १३५, ५१३; २/३४
जहण्णुक्कोसिया	२/१५६, १५७	जिब्भिन्दियपडिसंलीणता	२/२९४	जोगसंगह	२/५२, ५३
जहासुय	१/८४	जिब्भिन्दिय मुण्डे	२/८	जोगहीण	१/९८
जाइ थेर	२/२२७	जिब्भिन्दियरागोवरई	१/४७०	जोणी	१/४३२, ४४५; २/३०
जाइपह	२/५२	जिब्भिन्दिय संजम	१/४३०	जोतिसियाण(देव)	२/६३
जाइसरण	२/१६२	जीय(त)	२/२२८, २२९	जोयणमेरा	१/५०५
जाइसंप(ण्ण)न्ना	१/१२१; २/३६४	जीव	१/६१, १२५, १२६, १३०, १४१, १४६, १५०, १५२, १६०, १६८, १९०, २०९, २१०, २१४; २/३४, ३५	जोयणवलागामी	१/५१०
जाइहीणा	१/१२१	जीवकाय	१/१५४, २२९	जंकिचिमिच्छा पडिक्कमण	२/९८
जागरा	२/३३	जीवगुणप्पमाण	१/२०, २६	जंगम	१/४३९
जागरिया	२/४५२	जीवणिक्काय	१/१३२, २४८	जंगिय	१/६९०; २/३३२
जाण	१/१७५, ४३२	जीवपइट्टिय	१/२५४	जंघाचारण	२/४१२-४१४
जाणगसरीर दब्बावस्सय	२/९३, ९४	जीवपएस	१/२९, ३०, ३१	जंघाचारण लद्धी	२/४१४
जाणगसरीर भवियसरीर -		जीवमिस्सिया	१/५१४	जंघारोम	१/३६९, ३७५
वइरित दब्बावस्सय	२/९४	जीवाजीवमिस्सिया	१/५१४	जंघारोम परिकम्म	१/३५२, ३८१, ३८७, ३९३
जाणगिह	१/४२२	जीवितभावणा	१/१९८	जंघारोम परिकम्म कारावण	१/३६३, ३६९, ३७५
जाणसाल	१/४२२	जीवियासंसप्पओग	२/१०८, ११९	जंघासंतरिम	१/५०८
जाणू	१/१२३	जुग	१/१७५	जंघासंतरिम उदगपार	१/५०८
जातिअंध	१/१६३	जुगमाय	१/४८९, ४९८, ५४८	जंतपीलणक्कम्म	२/१२८
जातिमय	२/२१९	जुग्ग	१/४३२	जंतुयं	२/३३१
जाम	१/४२, ५७, १२९, २०६, २८१, ३२४; २/४, १९	जुत्तपरिणय	१/११७	जंबुदीव	१/२८; २/२२६, ४१२, ४१४
जाय(t)	२/१३०	जुत्तरूव	१/११७	जंबू	१/३१८
जायणा	२/४३०	जुत्तसोभ	१/११७	जंबू (दुम)	१/१०९
जायणा परीसह	२/४२१, ४३०	जुत्ते	१/११६, ११७	जंबूसुदंसण(वृक्ष)	१/३२०
जायणि(णी)	१/५१४; २/३१९	जुवराय	१/५०१	जं वाइद्धं	१/९८
जायपक्खा	१/९१	जृतपमाय	२/२०६	झाण	१/६४, १९३, ४३१; २/३५०, ४०२-४०६
जायरूव	२/३०	जूय	१/२५७	झाणजोग	२/४१८
जिइंदिय	१/८५, ८६; २/५२	जूवय	१/६९		
जिण(जिणवर)	१/३, ४, १४, ४१, ४२, १३०, १९४, २२४; २/१२, ४३२	जोइबले	१/११६		

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
ज्ञाणसमाहिजुत	२/४६५	ण(न)हमल	१/३५१, ३५७, ३६२, ३६८, ३७४, ३७९, ३८६, ३९२, ३९९	णाणसंपण्ण(या)	२/३४, ३६४
ज्ञामथंडिल्ल	१/४९८, ६९८, ७३९	ण(न)हवीणिय	१/४६१	णाणसंपन्नया	१/१३४
झिञ्जिरपलंब	१/५८४	ण(न)हसिहा	१/३६९, ३८१, ३८७, ३९२, ४००	णाणायार	१/५७, १२४
झिमिय	१/१६६, ५३०	णहसिहापरिकम्म	१/३५२, ३९३	णाणाराहणा	१/५४, ५५; २/१५५, १५६
झुमिर	१/४९१	णहसीहाए परिकम्म -		णाणावरण	२/४१९
झंझा	२/४६४	कारावण	१/३६३, ३६९, ३७५	णाणिइढी	२/२३४
ठवणा (दोस)	१/५६५	णागइ	१/१७१	णाणिंद	२/२२७
ठवणाकुल	१/५६५	णा(ना)ण	१/१७, ४८, ५३, ६०, ६१, ६२, १०४, १२६, १२७, १४६, १८१, १९४, ४३१	णाणी	१/२०९
ठवणासच्चा	१/५१३	णाण-अइक्कम	२/९८, ९९	णाणुप्पण्णाणाणुकूल वय	१/५७
ठवणावस्सय	२/९२	णाण-अइयार	२/९८, ९९	णाणोवघात	२/२०७
ठविया	२/३५३	णाण अणायार	२/९८, ९९	णातिमत्तपाण भोयणभोई	१/३१७
ठविया आरोवणा	२/३५४, ३५५	णाण असंकिलेस	२/२८७	णातिवेल	१/१०८
ठाणट्टिइए	२/३१०	णाण आसायणा	१/९८	णा(ना) तिसंयोग	१/१४०
ठाण-समवाय	२/२५३	णाणगुणप्पमाण	१/२०, २५	णायगाईण	१/६७१
ठाण-समवायधर	२/२३८	णाणजुत्त	१/११६, ११७	णालिया	१/६४७, ७३१
ठाण-समवायांगधर	२/२२७	णाणट्टया	२/७७, ३६१	णालिएरणण	१/६४२
ठाणाइयाए	२/३१२	णाणपडिणीय	२/२६३	णावपरिणाम	१/५०५
ठाणाइणं निसेह	१/३००	णाणपणवणा	१/३३	णावा	१/५०५, ५०६
ठिती (ई)	१/२२२	णाण पायच्छित्त	२/३५२	णावाय	१/५१०, ५१२
डहर	१/९९, १०५, १०६	णाण परिणिता	१/११७	णावापुराण	१/७४८
डंडग (दण्डय)	१/७३१, ७३२	णाणपुरिस	२/२२७	णावाविहार	१/५०५, ५०९
डिवर	१/४६३	णाणपुव्वगपच्चखाणकारी	२/११७	णावासंतरिम	१/५०६
ढक	१/१५३	णाणफल	१/१०३	णासारोम	१/३५४, ३७०, ३७६, ३८८, ३९५, ४०२
ण(न)क्खत्त	१/६४, १०१, १०९, १२३, १७८, १९४	णाणबलिय	१/२२५	णिकम्मदंसी	१/७५३; २/४५४
णगरथेर	२/२२७	णाणबुद्धा	१/५५	णिक्खारग	१/५८५
णगिणा	२/४५३	णाणबोधी	१/५५	णिक्खत्त चरण	२/३०८
णगोहपवाल	१/५८४	णाणमट्टा	१/१११	णिक्खत्त दोस	१/५७५, ५७८
णडखइया	२/१७	णाणमूढा	१/५६	णि(नि)गंथ	१/११३, ११४, १५६, १८८, २६४-२६९, २८५, २८६, २८७, २९२, ३०२, ३१६, ३१७, ३२६, ३२८, ३२९, ३३०, ३३१, ३३२, ३३५, ३६७-३७८, ४०६, ४१५, ४३०, ४७९, ४८०, ४९१, ५०४, ५२६, ५३६; २/२३, २४, ६२, ६३, ६४, ७६, ७७, ७८, ७९, ८०, ८२, ८३, ८७, ८८, ८९, ९०, ९१, १०७, १४७, १५१, १५२, १५३, १७७, १७८, १८२, १८३, १८५, १८६, १८७, १८८, १९२, २१२, २३८, २३९, २४५, २४६, २५१, २५३, २५४, २५६, २५७, २५८, २५९, २६०, २६१, २६२, २६३, २६४, २६५, २७६, २७७, २८८, २८९, ३०८, ३०९, ३१०, ३११, ३८९, ४१०, ४७२
णपुंसगलिंसद्धा	१/५१५	णाणमोह	१/५५	णिगंथ धम्माइयार विसोहि सुत्त	२/१०७
णपुंसगवयण	१/५१९	णाणलोग(अ)	१/१७	णिगंथमुत्ति	२/६४
णपुंसगवयू	१/५१५, ५१७, ५१८	णाणव	२/३२		
णभदेव	१/५२६	णाणवइक्कम	२/९८, ९९		
णमी वेदेही	२/४४०	णाणविणय	१/७६		
ण(न)यप्पमाण	१/२०, २६, ३१	णाणविराहणा	२/१५७		
ण(न)रग	१/१७८, ४४२	णाणविसोही	२/२०७		
णव अगुत्ति	१/४२६	णाणसम्म	१/३३		
णवगुत्ति	१/४२७	णामसच्चा	१/५१३		
णवणीय	१/४२०, ४२५, ५५५	णाणसंका	१/१११		
णववंभचेर	२/३९४	णाणसंकिलेस	२/२८७		
णहछेदणय	१/२७८, २७९, २८०				
णह परिकम्म	१/३८१, ४००				

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
णिगंथस्स माणुसग्ग -		णिवतित्ता	१/५३८, ५४०	तण्हाणुबंधण	२/४७२
भोगट्ठा निदाण करण	२/१७७-१८०	णिवुट्ठदेव	१/४२३	तण्हाभिभूय	२/४४२, ४४४, ४४५, ४४७, ४४८
णिगंथि अवलम्बणे करणा	२/२६०	णिवेयणापिंड	१/५९९	ततियमहव्वय	१/३०१, ३१५
णि (नि) गंथी	१/११३, ११४, १८८, २६४-२६९, २८५, २८६, २८७, ३६७-३७८, ४०५, ४०६, ४७९, ४८०, ४९१, ५०४, ५२६, ५३६; २/७६, ७७, ७८, ७९, ८०, ८२, ८३, ८७, ८८, ८९, ९०, १४७, १५१, १५२, १५४, १८०, १८२, १८३, १८४, १८५, १८६, १८७, १८८, १८९, २१२, २४९, २५०, २५१, २५४, २५५, २५६, २५७, २५८, २५९, २६०, २६१, २६२, २६४, २६५, २७०, २७६, २७७, २८८, २८९, ३१२	णिव्वाण	१/१९३, १९४, १९५, ४७६	तदुभय	१/८४
णिगंथीए माणुसग्ग -		णिव्विइए	२/३०९	तदुभयणाणायार	१/५७, १११
भोगट्ठा निदाणकरण	२/१८०, १८१	णिव्विट्ठुकायिय	१/२६	तदुभयधर	१/१०८, १२२
णिग्घात	१/६९	णिव्विण्णचारी	२/४५९	तदुभय पडिणीय	१/८८
णिच्चदाणपिंड	१/५९८	णिव्विन्द	१/४३४	तदुभयवेयावच्च	२/३८६
णिच्छियकड काल	१/७३५	णिव्वुड	२/४६३, ४६५	तदुभयसमुदाणकिरिया	१/१६४
णिज्जरट्टुयाए	२/३९२	णिसग्गसम्मदंसण	१/१२७	तदुभयागम	१/२५
णिज्जरापेही	२/२९८	णिसिद्धठाण	१/५२६	तदुभयारिह	२/३५२
णिज्जाण	१/४२१	णिसिद्धवयण	१/५२६	तण्णडिरूवगववहार	२/१२६
णिज्जाणसाल	१/४२१	णिसील	२/१४४	तण्णवमरण	२/१९३, १९४, १९९
णिट्ठुभासी	१/५२१	णिसीहिया	१/६६२, ६६३, ६६४, ६६५, ६६८	तम	१/११३, ११६
णितिय	२/२८४	णिससरणणंदी	२/३५२	तमवलपलज्जण	१/११७
णितियवाई	१/१७१	णिदिता	२/८	तमवले	१/११६
णिद्दामील	२/७३	णीयागोय	१/४४५	तयक्खाय	१/५३९
णिपूणवत्त	१/५८४	णूम	१/१८०; २/४८	तयण्णमाण	१/४८०, ४८४
णिमित्तपिण्ड	१/५७३	णेगम	२/९३	तया (त्वक्)	१/२४२
णिमित्ताजीविया	२/१७७	णेरइय	१/१७१	तरच्छ	१/५५३
णियग	१/४५४, ४५५	णेरइय संसार विओसग्ग	२/४०७	तरू पक्खंदण	२/१९९
णियग-गवेसिय	१/७२५	णेरइय संसार विओसग्ग	२/४०७	तरूपडण	२/१९४, १९५, १९९
णियति (इ) वाति (इ) य	१/१५७	णेरइय संसार विओसग्ग	२/४०७	तवा। सनम	१/१८, ३४, ३५, ५३, ७२, ८६, १०४, १२६, १३०, १३३, १४३, ४५२; २/३३, २९२-४१४, ४५९
णियम	१/४५२	णेरइय संसार विओसग्ग	२/४०७	तव-चरणफल	२/४०८, ४०९
णिययवाई	१/१५७	णेरइय संसार विओसग्ग	२/४०७	तवतेण	१/३०५
णियंठ	१/४३४	णेरइय संसार विओसग्ग	२/४०७	तवफल	१/१०४
णियाणमरण	२/१९४	णेरइय संसार विओसग्ग	२/४०७	तवमय	२/२१९
णियाणरहियस्स मुत्ति	२/१९२	णेरइय संसार विओसग्ग	२/४०७	तव-समायारी	१/७३, ८७
णियंठियं	२/११५	णेरइय संसार विओसग्ग	२/४०७	तवसमाही	१/८६; २/४०८
णिरय	१/१५९	णेरइय संसार विओसग्ग	२/४०७	तव सरूव	२/२९२
णिरयगई	१/१७२	णेरइय संसार विओसग्ग	२/४०७	तवस्स फल कंखा णिसेह	२/१९३
णिरयदंसी	२/४६०	णेरइय संसार विओसग्ग	२/४०७	तवस्सिणं णेरइयाणं -	
णिरया	१/१७१	णेरइय संसार विओसग्ग	२/४०७	कम्मणिज्जरणाए तुलणा	२/४१०, ४१२
णिगमगंथ	१/५४६	णेरइय संसार विओसग्ग	२/४०७	तवस्सिपडिणीय	१/८९
		णेरइय संसार विओसग्ग	२/४०७	तवस्सी	२/२८, ६०, २८१, ४५०
		णेरइय संसार विओसग्ग	२/४०७	तवस्सी वेयावच्च	२/७९, ३८६
		णेरइय संसार विओसग्ग	२/४०७	तवाइ तेण्णाणं दुग्गइ	२/४०९, ४१०
		णेरइय संसार विओसग्ग	२/४०७	तवाचरण उद्देस	२/४०८
		णेरइय संसार विओसग्ग	२/४०७	तवायार	१/५३

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
तवारिह	२/३५२	तित्थय (क, ग) र	१/३, ४, १३, २५,	तेउकाइय जीव	२/१०, ११
तवोकम्म	२/८४, ९८, १४७, ३६१, ३६२	२२४, २८३, २९३, ३२०; २/२२६		तेउकाइय संजम	२/१५
तवोगुणपहाणं	२/४६५	ति-मासिया भिक्खु पडिमा	२/३१७, ३२३	तेउकाय अणारंभ ठाण	२/५७
तवोवहाणमादाय	२/४३२	तिरट्ठी	१/१८८	तेउकाय अमोहसत्थ	१/२३७
तस	१/१४१, १५८, १६१, १९७, २१९, २३०, २४९	तिरिक्खजोगिय	१/१०४, ३१६; २/४१०, ४३५	तेउकाय	१/४६
तमकाइय (I)	१/२२८, २४८	तिरिक्खजोगिया उवसग्गा	२/४३६	तेउफास	२/४२३, ४२४
तसकाइय आरंभ	१/२८४	तिरिच्छसंपात्ति (इ) म	१/५०५, ७३१	तेउ महाभूत	१/१५४
तसकाइय जीव	२/१०, ११	तिरिच्छ	१/३२२	तेऊ	१/१६२
तसकाय अणारंभ ठाणं	२/५८	तिरिच्छा	२/५१	तेण	१/५३०
तसकाय	१/२४५, २४६	तिरियगई	१/१७२	तेणाहड	२/१२६
तसकायसत्थ	१/२४६, २४७	तिरियदिसिवय	२/१२७	तेसीसविह ठाणाइं पडिक्कमण सुत्त	२/१०३
तसकायसमारंभ	१/२४६	तिरियदिसिपमाण्णाइक्कम	२/१२७	तेयणिसग्ग	२/२५३
तसकायसरूव	१/२४४	तिरियदंसी	२/४६०	तेयलेस्स	२/६२, ६३
तस-थावर	१/२१९, २२१, २५०, ५३३	तिरियलोय	१/२८	तेयाणुबन्धी	२/४०३
तस-थावरा पाणा	१/४७७	तिरियसंसार विओसग्ग	२/४०७	तेल्ल	१/५५५
तमपाणसमारंभ	२/१३९	तिरीडपट्ट	१/४१७	तेल्लबिन्दु	१/१२६
तसा पाणा	१/२२९, २४४, २४५, २४६, ७३८	तिल	१/१७५, ५८६	तेल्लाइणं अब्भंग	१/४८०
तससेवी	२/३६२	तिलपप्पडग	१/५८६	तेन्दुग	१/५८६
तहकारो	२/६८, ६९	तिलपिट्टु	१/५८६	तोत्तगवेसय	१/८३
ताई	१/१११	तिलोगदंसी	१/१०६	तोयबिन्दुप्पमाण	१/४८०
ताण	१/४५४, ४५५	तिलोदग (य)	१/६४१, ६४६; २/२९५	तंवपाय	१/७१०
तालउड	१/३३३	तिसरग	१/६५४	तंबलोह	१/४१९
तालण	१/१७५	तीय	१/४३	तंबोल	१/३३८
तालपलंब	१/५८४, ५८८	तीयवयण	१/५२०	तुंबवीणिय	१/४२५
तालमूलय	१/२८७	तुच्छ	१/१२०, १२१	थणियकुमार	१/५०
तालायर	१/४२५	तुच्छकुल	२/१९०	थलगय	१/५११
तालियंटक	१/४३२	तुच्छरूवा	१/१२१	थवथुइमंगल	१/१३३
तारागण	१/१०१	तुच्छोभासी	१/१२०	थवथुइमंगल फल	१/१२
तिक्खसिग	१/१०९	तुच्छोसहिभक्खणया	२/१२७	थविरप्पगारा	२/२२७
तिगिच्छ-मंत-मूल	१/५७२	तुडिय	१/४१८, ६५४	थावर	१/१४१, १५८, १६१, १९७, २१९, २३०, ४३९, ४८०
तिगिच्छा	१/२५७, ३४५	तुयावइत्ता	२/७	थिरसंघयण	१/५२२, ६९१
तिगिच्छापिण्ड	१/५७३	तुलकड	२/३३२	थिरीकरण	१/१२५
तिगिच्छा विहाण	२/८९	तुसगिह	१/४२२	थिल्लि	१/१७५
तित्तिर	१/१७६	तुससाल	१/४२२	थीकह	१/३२८
तित्तिक्ख	२/३०२	तुसिणीय	१/४९३	थीकहा णिसेह	१/३२७
तित्तिक्खण	१/६२५	तुसोदग (य)	१/६४१, ६४६; २/२९५	थीकहा मणोरमा	१/३२६
तित्ती	१/२२२	तूणइल्ल	१/४२५	थुइ मंगल	२/७३
तित्थ	२/२२६	तूलकड	१/६९१	थूणाविसय	२/२५६
तित्थधम्म	२/३९३	तेइन्दियकाय	१/४६	थूलमेहुणविरमण	२/१२६, १४३
तित्थपवत्तणकाल	२/२२६	तेउकाइय (I)	१/२२८, २३६	थूलाइ पाणाइवाय	२/१३९
		तेउकाइय आरंभ	१/२८४	थूलाओ अदिण्णादाणाओ - वेरमणं	२/१२४, १२५, १२६, १४३

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
थूलाओ परिगाहाओ वेरमणं	२/११५, १४३	दयाणुकम्पी	२/४८	दिट्टसाहम्मवं (अनुमान)	२/२१, २२, २३
थूलाओ पाणाइवायाओ -		दरिद्रकुल	२/१९०	दिट्ठिवाय	१/२५, ६९, १५७; २/२५४
वेरमणं	२/११५, १२४, १२५, १४३	दरिसणावरणिज्ज	१/१२७, १२८, १२९	दिट्ठिवाय अक्खेवणी	२/३९७
थूलाओ मुसावायाओ -		दरसणिज्ज	१/५२२	दिट्ठिवायमहिज्जग	१/५३४
वेरमणं	२/१२४, १२५, १४३	दवग्गिदद्धय	१/१७६	दिट्ठिविसभावणा	२/२५३
थेर (भगवन्त)	१/९४, ३१२-३१५,	दवग्गिदावणया	२/१२८	दिट्ठिसंपन्न	१/१९८; २/६४
३२५, ३२६, ५००, ५०१, ५४६, ५५६, ६१५,		दवग्गी	१/३३१	दिट्ठं	२/३६२
६१७, ६८४, ६९०, ७०७, ७०८, ७२९, ७३२;		दव्व	१/१२६	दित्तचित्त	२/३७९
२/७८, १४७, २३८, २४२, २४६, २७०, ३८२, ३८४		दव्व विओ (उ)सग्गे	२/४०६	दिवस चरिम पच्चक्खाण सुत्त	२/११२
थेर कप्प	२/९९	दव्वाभिग्गहचरण	२/३०५	दिवा (या)बंधयारी, -	
थेरकप्पट्टिई	१/५६	दव्वावस्सय	२/९२	रत्ति परिमाणकडं	२/१३४
थेरट्ठु	१/७०७	दव्वोमोयरिया	२/३०२	दिवाभोयणस्स अवण्ण	१/४८४
थेरपडिणीय	१/८८; २/२६३	दसण्णभद्द	१/१९९	दिव्व	१/६२, ३१६
थेरवेयावच्च	२/३८६	दसदसमिया भिक्खुपडिमा	२/३३७	दिव्व कामभोग	१/३३४
थंडिल	१/७३६, ७३७, ७३९, ७४०, ७४१,	दसविहा समायारी	२/६८	दिव्वमाया	२/३०२
७४२, ७४४; २/२९८, २९९		दसा-कप्प-ववहार	२/२५३	दिव्व	२/४३५
थंडिल समायारी	१/७४७	दसा-कप्प-ववहारधर	२/२३८	दिव्वा उवसग्गा	२/४३५
थंभ	१/७२, ९३	दस्सु	१/४९२	दिसा	१/१२२, १२९; २/४
थंभणता	२/४३६	दस्सुगा (या) यतण	१/४९२	दिसामोहेण	२/११०
दओघंसि	२/७७	दहि	१/४२०, ४२५, ५५५; २/३०९	दिसिदाघ	१/६८
दक्खिण	१/१८४	दाण	१/५३३	दिसिद्वय	२/११६, १२४, १२७
दग	१/२२९	दाणट्ठया	१/५३३	दिसंकहत्ता भिक्खुट्ठागमण	२/७९
दगठाण	१/४२१	दाणविसण्ण	१/५३३	दीण	१/२०२
दगणालिय	१/२७६	दायगदोस	१/५७९	दीणदिट्ठी	१/२०२
दगतीर	१/४२१, ६६२	दार	१/४२१	दीनपण्णा	१/११८
दगमग्ग	१/४२१	दारग	१/५०७	दीना	१/११८
दगपह	१/४२१	दारिग	१/५०७	दीव	१/१२५
दगरक्खस	१/१९२	दारूदंडग (दण्डय) पायपुंछण	१/७२६, ७२७	दीवायण	२/४४०
दगवीणिय	१/२७६	दारूण	२/५०	दीविय	१/५५३
दगसत्तघाती	१/१९२	दारूदंड	१/२७७	दीवोवमा	१/३८, १२५
दढधम्म	१/५२, २/३६४	दारूपाय	१/७०७, ७१६; २/३३३	दीहकालिय रोगायक	२/३२६
दत्तमणुण्णाय	१/२१२, ३०४	दालिमपाणग	१/६४२	दीहमद्ध	२/६४
दत्ति परिमाण	२/३४६	दालिमसरडुय	१/५८४	दीहराय	२/४६२
दत्ति संखा विहाणं	२/८५	दावद्व	२/१५१, १५२	दीहलोगसत्थ	१/२३७
दत्ती	२/३१८, ३२३, ३२४, ३३६,	दावर	१/४३	दीहाउबंधकारण	२/१२२
३३८, ३३९, ३४०, ३४१, ३४२, ३४३, ३४४,		दास	१/३३८, ४३२	दीहसुत्त	१/७०५
३४५, ३४६		दासी	१/४३२	दीहसुत्तकरण	१/७०५
दत्ती पडिमा	२/३३६	दाहिण	१/१४७, ४८०	दुआइक्ख	२/२२८
दप्प	२/३५१	दाहिणगामी	२/१८०, १८१, १८४	दुक्कड	१/१५२, १५४
दब्भवत्तिय	१/१७६	दाहिणा	१/१२२, १२९	दुक्ख	१/१३९, १४०
दम	१/४५२	दिगिंछा परीसह	२/४२१, ४२२, ४३५	दुक्खदंसी	२/४६०
दया	१/६१, १०३, २२२	दिट्ठलाभिण	२/३०७, ३०८	दुगुल्ल	१/४१७, ६८५

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
दुगुंछा	२/४७१	देवआसायणा	१/९७	दंडपह	२/६५
दुगुञ्छावतिय	१/६९०	देवउत्त	१/१५९	दंडसमादाण	१/४४०
दुगुञ्छियकुल	१/६७१, ७०३; २/३९३	देवकामा	२/४६७, ४६८	दंडाइ(णि)	१/२७७
दुग्ग	१/४६२	देवकिब्बिस	२/१७६, ४०९	दंडाइय	२/३२५
दुग्गइनिरोह	२/४४	देवकुरू	१/२८	दंडायतिए	२/३११
दुग्गई	२/१९८	देवगई	१/१७२; २/४६८	दंडासणियाए	२/३१२
दुग्गम-सुग्गम-ठाणाइ	२/२२८	देवदंसण	१/७५०	दंत	१/८२, १८७
दुग्गय	१/११३	देवसण्णत्ती	२/८	दंतकम्म	१/४६३
दुच्चिण्णा कम्मा	१/११८, १७२	देवसिय पडिक्कमण समायारी	२/७३	दंतपरिकम्म	१/३५४, ३८३, ३८९, ३९५
दुद्ध पारंचिय	२/३७८	देवसिय समायारी	२/६९	दंतपरिकम्म कारावण	१/३६५, ३७१, ३७७
दुट्ठुपडिच्चिय	१/९८	देवसी पडिक्कमण	२/९९	दंतपाय	१/७१०
दुतितिक्व	२/२२८	देवसंसार विओसग्ग	२/४०७	दंतमल	१/३५१, ३५९, ३६२, ३६८, ३७४, ३७९, ३८६, ३९२, ३९९
दुपच्चक्खाणी	२/११६	देविल	२/४४०	दंतमालिय	१/४१९
दुपच्चक्खाय	२/११६	देविन्दपरियावणिया	२/२५३	दंतवाणिज्ज	२/१२८
दुपय-चउपय-पमाणाइक्कम	२/१२७	देविदोग्ह	१/६७२	दंतवीणिय	१/४६०, ४६१
दुपस्स	२/२२८	देवी	१/१९१	दंसण	१/१७, ४८, ५३, ६२, १२५, १२६, १२७, १९५
दुप्पडलिओसहिभक्खणया	२/१२७	देवी आसायणा	१/९७	दंसण अइक्कम	२/९८
दुप्पडियार	१/५०	देसकह	१/११३, ११४	दंसण अइयार	२/९८
दुबद्धथुणाइ ठाणाइ करण पायच्छित्त	१/२५४	देसच्चाई	१/८७	दंसण अणायार	२/९८
दुब्बल	२/६०	देसऽण्णाण	१/१६४	दंसणअसच्चा	१/२०१
दुब्भिक्वं	२/७६	देसपाएस	१/२९	दंसणगुणप्पमाण	१/२०, २५
दुम्मुह	१/१९९	देसमूलगुण पच्चक्खाण	२/११५	दंसणहया	२/७७, ३६१
दुरणुचर	२/२२८	देसराग	१/४१७, ६८६	दंसणपडिणीय	१/८९, २६३
दुल्लभवोहिय	१/१७९	देसविराहय	२/१५१	दंसणपण्णवणा	१/३३
दुल्लहवोही	१/१२९, १३०	देसाराहय	२/१५१	दंसण परीसह	२/४२१, ४३२
दुल्लहोधम्म	१/४४	देसावगासिय	२/११६, १२४, १३१, १३४, १३५	दंसण पायच्छित्त	२/३५२
दुवयण	१/५२०	देसुत्तरगुणपच्चक्खाण	२/११५	दंसणपुरिस	२/२२७
दुवालसावत्तण	२/१००	देह	१/१७३	दंसणवलिय	१/२२५
दुवालसंग	१/१५६, ४८८	दोग्गइ	१/१०४	दंसणबुद्धा	१/५३
दुवालसंग गणिपिडग	२/३९८	दोच्चा सत्तराइन्दिया -		दंसणबोधी	१/५५
दुव्वाई	१/९०	भिक्षु पडिमा	२/३१७, ३२५	दंसणमावरण	२/४६५
दुव्विभज्ज	२/२२८	दो-मासिया भिक्षुपडिमा	२/३१७, ३२३	दंसणमूढा	१/५६
दुसमा	१/१४५	दोरज्ज	१/५०१	दंसणमोह	१/५५
दुस्सील	१/८९, ११९, १७२, २०१, २/६७	दोस	१/१२६, १४६, १७४, १९१, २१४; २/४६४	दंसण-लक्खण	१/१२५
दुस्सीसा	१/९०	दोसणिस्सिया	१/५१३	दंसणलोग(ओ)	१/१७
दुहओ पडिबद्धा	२/६	दोसदंसी	२/४६०	दंसणवंइक्कम	२/९८, ९९
दुहओलोगपडिणीय	१/८९	दोसनिग्घायणाविणय	१/७३, ७४	दंसणविणय	१/७६
दुहओलोग पडिबद्धा	२/६	दोससंकिणो	१/३३६	दंसणविराहणा	२/१५७
दुहसेज्जा	२/४०	दोसियसाला	१/६३७, ६३८	दंसणविसोहि	१/१२, २/२०७
दूइपिण्ड	१/५७३	दंड	१/४३५	दंसणसच्चा	१/२०१
दूस	१/१३८				
देव	१/४६, ८७, ९२, १०४, १३०, १४२, १६८, १९१, ३२२				

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
दंसणसम्म	१/३३	धम्मठिय	१/४८, ४९, ५०	धारणा	२/२२८, २२९
दंसणसरुव	१/१२५	धम्मतित्थ	१/१८९	धिई	१/२२२
दंसणसावय	१/१३३, १८८	धम्मनिंदापायच्छित्त	१/५२	धितिमं	२/२७८
दंसणसकिलेस	२/२८७	धम्मपएस	१/२९, ३०, ३१	धुयमोह	१/३३९; २/४२७
दंसणसंपन्नया (ए)	१/१२७, १३४, १३५; २/३३, ३६४	धम्मपण्णवणा	१/१३	धुव	१/१४४
दंसणायार	१/५३, १२५, २०५	धम्मपण्णा	१/१८०	धुवणिग्गह	२/९६
दंसणाराहणा	१/५४, ५५; २/१५५, १५६	धम्मपन्नत्ती	१/२२८	धूतरय	२/४२७
दंसणावरण	२/४१९	धम्मपय	१/१०३	धूतवाद	१/४३६
दंसणावरणिज्ज	१/१४६	धम्म परकम काल	२/४६९	धूमदोस	१/६२२
दंसणिड्ढी	२/२३४	धम्म परकमद्दा उवएस	२/४६९	धूमिया	१/६९
दंसणिंद	२/२२७	धम्मपरिणाम	१/३२	नई	१/५३४
दंसणोवघात	२/२०७	धम्म पाहेय	१/४३	नक्कच्छिण्ण	१/५३०
दंसमसगफास	२/४२३, ४२४	धम्मपणुत्तर	२/४३८	नगिण	२/६१
दंसमसय परीसह	२/४२१, ४२३	धम्मरूइ	१/१२६	नगई	१/१९९
धण	१/१३८, ४३९	धम्मव	२/३२	नट्ट	१/४४७
धण-धन्न-पमाणाइकम	२/१२७	धम्मविणय	२/२७२, २७३	नट्टक	१/४२५
धण्ण	१/१३८, ४३९	धम्मविऊ(दू)	१/१६२, १६३, १८७; २/३२	नड	१/४२५
धण्णपुंजितसमाणा	२/८	धम्मविसोहि	२/२०७	नपुंसगवेय	२/३६९, ४७१
धण्णविकिखत्तसमाणा	२/८	धम्मसद्धा	१/३२, १३३, १३४	नमि (मी, राया)	१/३, ४, १९९
धण्णविरल्लित समाणा	२/८	धम्मसासण	१/१४५	नमोकार सहिय -	
धण्ण संकड्ढित्त समाणा	२/८	धम्मसाहण	१/४७	पच्चक्खाण सुत्त	२/११०, ११४
धण्णोवमा	२/८	धम्मसिक्खा	१/७४९	नयरधम्म	१/३३
धम्म	१/१, २, ३, ३२, ५२, ६२, ७३, ८८, १०६, १०७, १०८, १११, १४२, १४९, १५२, १५३, १५४, १५५, १५६, १५८, १८९, १९०, १९८, २१८, ४३३, ४३५, ४३६, ४३९, ४४२, ४४४, ४५२, ४७६; २/४५०, ४६८	धम्मसाणुयोगचिन्ता	१/६३०	नरगतिरिक्ख	१/४४२
धम्मकहा	१/४४, १३३, १८९; २/३९१, ३९६, ३९८, ४०१	धम्माधम्मठिय	१/४८, ४९, ५०	नरग-तिरिक्खजोणि	१/१४४
धम्मकहाफल	२/४०१	धम्माधम्मिय उवकम	१/४७	नरगतिरिक्खत्तणं	२/४६८
धम्मधायग	२/२०६	धम्माधम्मियकरण	१/४७	नरय १/३२२, ४४५; २/४१०, ४६८, ४७०	
धम्मचिन्ता	१/६२४, ७५०	धम्मियाधम्मिय ववसाय	१/४८	नरय वेयणा	१/१७८
धम्मजागरणा	२/४५२	धम्मराम	१/३२५	नरिंद	१/३२२
धम्मजागरिय	१/११४; २/८६	धम्पायरिय	१/५०, ५१	नवकोडीपरिसुद्ध	१/५३६
धम्मजाण	१/९०	धम्माराहणा परिणाम	२/६४	नव नवमिया भिक्खु पडिमा	२/३३७
धम्मज्जिय ववहार	१/५१	धम्मियउवकम	१/४७	नवविहा सुद्धभिक्खा	१/५४३
धम्मज्ञाण	२/४०२, ४०३, ४०४	धम्मियकरण	१/४७	नाअ	२/९६
धम्मज्ञाण अणुपेहा	२/४०४	धम्मियववसाय	१/४८	नागपरियावणिया	२/२५३
धम्मज्ञाण आलंबण	२/४०४	धम्मिया अधम्मिया पुरिसा	१/५१	नाण-दंसण	१/११३, ११४
धम्मज्ञाण लक्खण	२/४०४	धम्मियाराहणा	२/१५५	नाणदंसणुप्पत्ति	१/११४
धम्मट्ठी	१/१८७	धम्मंतराइय कम्म	२/१, २	नाण-दंसणसंपन्न	१/५३
		धम्मंतराय कम्मखओवसम	२/१	नाणपज्जव	१/७५१
		धरण (इन्द्र)	१/७, ३२०	नाण पडिणीय	१/८१
		धरणोववाय	२/२५३	नाण संपन्नया	१/६१, १३४
		धाइपिण्ड	१/५७३	नाणावरण	२/४६५
		धाउकम्मकरण	१/४१९	नाणावरणिज्ज	१/१४६
		धाउणिहिपवेयण	२/२२४	नाणावरणिज्ज कम्म	१/३९, ४०, ४१, ६४; २/३९१

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
नाणासीला	२/१९७	नियम	१/१४३	निसीहिया	२/६८, ६९
नाम	१/१४७; २/१२०, ४१९	नियल-बंधण	१/१७६	निसीहिया परीसह	२/४२१, ४२८
नामावस्सय	२/९२	नियाग	१/१४४	निस्संकिय	१/१२५
नायपुत्तवयण	२/२६	नियागपडिवण्ण	१/१८७	निस्सिचिय	१/५७७
नालिय	१/८४	नियाणछिन्न	१/४७७	नीयागोया	१/११
नासावहार	२/१२५	नियावट्टी	१/१८१	नीलमिगाइगाणि	१/४१७, ६८६
नासावीणिय	१/४६०, ४६१	नियावाई	१/१६८	नीलवन्तपवहा	१/१०९
नाहियविट्टी	१/१७१	निरवज्जजोगपडिसेवण	२/१२८	नीहारिम	२/२९६, २९७
नाहियपण्ण	१/१७१	निरतियार	१/२६	नेगम(नय)	१/२६, २७, २८, २९
नाहियवाई	१/१७१	निरय	१/१५२, १५४	नेमि	१/३, ४
निक्कखिय	१/१२५	निरवसेस	२/११६	नेरइय	१/४६, ४९, १०४, १७८, १७९; २/४१०, ४११, ४१२
निक्खित्तचरण	२/३०५, ३०८	निरालंबणता	१/८७	नेसज्जिए	२/३१०
निक्खित्त-उक्खित्तचरण	२/३०६	निरासव	१/१४४; २/२९३	नेहपास	१/४४५
निगामसाई	२/६६	निरूद्धपण्णा	१/१७३	नेहाणुबंधण	२/४७२
निगंथ पावयण	१/१३२; २/१७७, १८०, १८२, १८३, १८८	निरूद्ध परियाय	२/२३९	नोआगतो(ओ) -	
निच्चभत्तिय	२/७९	निरूद्धासवे	२/११८	दव्वावस्सय	२/८०, ९३, ९४, ९५
निच्चरोमी	१/३०५	निल्लंछणकम्म	२/१२८	नोआगमतो(ओ) भावावस्सय	२/९६
निज्जर	१/१७१, २०८	निविट्टकाइय कप्पट्टिई	१/५६	नोइन्दिय पच्चक्ख	१/२०
निज्जरण्या	१/४५६	निव्वाघाइम	२/२९७	नंदण (नन्दन वन)	१/७
निज्जरा	१/१२५, १९०; २/१३३	निव्वाण	१/८७, १८७, १९४, २२१	नंदणवण	२/४१३
निज्जरापेही	२/४३१	निव्वाग मग्ग	१/१९७	नंदा	१/२२२
निज्जावय	२/३६४	निव्वाविय	१/५७७	नंदीचुण्ण	१/३३८
निज्जूहियव्व	२/९०	निव्विगइ	२/४९	नंदीसर दीव	२/४१३
निण्णय	१/१२३	निव्विगइया पच्चक्खाण सुत्त	२/११२	पइण्ण तव	२/२९५
निण्हव	२/२००	निव्वितिगिच्छा	१/१२५	पउमप्पह(सुप्पभ)	१/३
नितिय	२/२८४	निव्वियार	१/७५२	पउमवरपोंडरीय	१/१८२-१८९
नितियपिंड	१/५९८	निव्विसमाण-कप्पट्टिई	१/५६	पउमोवमा	१/४३३
नितियवास	१/६७०	निव्विसमाणय	१/२६	पएसदिट्ठन्त	१/२६, २९, ३१
निदा(या)ण	१७७, १७८, १८०, १८१, १८२, १८३, १८५, १८६, १८८, १९०, १९२	निव्वीइय	२/३०९	पओगकाल	२/४४४, ४४५, ४८७, ४४९, ४७०
निद	१/१०५	निव्वीइई	१/२२१	पओगकिरिया	१/१६४
निदपमाय	२/२०६	निव्वेजणी	२/३९७	पओस (काल)	१/६४, ६५
निन्दण्या	१/१३३, १३५	निव्वेय	१/१३३, १३५	पओ(दो)सा	२/४३५, ४३६
निप्फाव	१/१७५	निव्वेयदसा	१/१३८	पओगसंपया	२/२३४, २३६
निब्वलासय	१/३३३	निसग्ग	२/१२४	पकामभोई	१/६२४
निमित्त	१/१४४, १७३	निसग्ग (रूइ)	१/१२५	पकुव्वय	२/३६४
निमित्त वागरण	२/२२४	निसज्ज-कहा	१/५७२	पकमालव	१/५२२
निमित्तंभि	२/१७६	निसम्मभासी	१/५२१	पक्खपिंड	१/८४
निम्मलयर	१/२२३	निसल्ल	२/७३, ७४, २९२	पगइउवसंतया	१/६०
नियडी	१/९०	निसह (निषध पर्वत)	१/६	पगतिभइया	१/६०
नियतीभाव	१/१६१	निसिज्जा	२/५४	पगतिपयणुकोह-माण-माया-लोभ	१/६०
		निसिज्जाकरण	१/४०७, ४०८	पच्चक्ख	१/२०
		निसिज्जियाए	२/३१२		

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
पच्चक्खवयण	१/५२०	पडिग्गहमाया	२/५	पणगसुहुम	१/२८५, २/९०
पच्चक्खाण	१/१०४, १३३; २/९७, ११०, १११, ११२, ११३, ११४, ११५, ११६, ११७, ११८, ११९, १२०	पडिणीय	१/८८, ८९	पणयगिह	१/४२२
पच्चक्खाण-पालण-रहस्स	२/१३९	पडिपुच्छण (या)	१/१३३; २/६८, ६९, ३९०	पणियट्टु	१/५३४
पच्चक्खाणप्पगारा	२/१९४	पडिपुच्छणाफल	२/३९५	पणियसाल	१/४२२
पच्चक्खाणफल	१/१०४; २/११८-१२०	पडिबद्धसेज्जा	१/६५१	पणीताहारविवज्जणया	१/४२२, ४२५
पच्चक्खाणी	१/५१४	पडिबुद्धजीवी	२/५२, २०५	पणीय आहार	१/४२०, ४२५
पच्चत्थिम	१/१८५	पडिमट्टारयाए	२/३१२	पणीय आहार णिसेह	१/३३०
पच्चवाय	२/८४, ८६	पडिमट्टाई	२/३१०	पणीय पाण भोयण	१/३३०; २/३०९
पच्चूस	१/६५	पडिमा	२/१२४, ३१६, ३४९, ४१९, ४३४	पणीय भत्त पाण	१/३२६
पच्छणपडिसेवी	२/३५२	पडिमाधारगस्स वयण विवेगो	२/३३१	पणीय रस परिच्चाय	२/३०९
पच्छणभासी	१/१०८, १११	पडिमापडिवण्ण	२/१३८, ३१८-३२५	पणीय रस भोयण	१/३३३
पच्छन्नकालेणं	२/११०	पडिमा संगह	२/३४८	पण्ण	१/६३०
पच्छाद	१/७२९	पडिमोयय	२/४५६	पण्णत्ति अक्खेवणी	२/३९७
पच्छाकम्म	२/५९	पडियाणिय	१/७०५	पण्णवणा	१/३३
पच्छाणुताव	२/३८०	पडिरूवय (T)	१/३४, १३४	पण्णवणी	१/५१४-५१८
पच्छा संज्ञा	१/६९	पडिलेहणा	१/७३३, ७३४	पण्णवंताणं परक्कमं	२/४५५
पच्छिमा	१/६५	पडिलेहणा दोस	२/७१	पण्णा संपन्ना	१/११८
पज्जत्तिया (भासा)	१/५१३	पडिलेहणा पमाय	२/२०६	पण्ह कत्ता	१/१२०
पज्जव ओमोयरिया	२/३०५	पडिलेहणा विही	२/७१	पण्हकरणविही	१/१०६
पज्जवचरओ	२/३०५	पडिवांडं	१/२६, १२७	पण्हाय	१/४१५
पज्जवजायसत्थ	२/४५८	पडिमुन्ना	२/८	पत्त	१/२४२, २/३९४
पज्जालिय	१/५७७	पडिमेवण	२/३५१	पत्त चीवर	२/८८
पज्जुवासणा	१/१०३	पडिसेवणा पायच्छित्त	२/३५३	पत्तछेज्ज	१/४६३
पज्जोसवणा	२/९०	पडिसेविय	२/३७२-३७६	पत्तपडिलेहणाकाल	२/७१
पट्ट	१/४१८, ६८५	पडिसेवी	१/४२३, ४२४	पत्तपदाण	१/४२०
पट्टविय	२/३५३, ३७८, ३७९, ३८०, ३८४	पडित्तोय	१/१४१	पत्तमालिय	१/४१९
पट्टविया आरोवणा	२/३५६, ३५८, ३५९	पडिसोयचारी	१/५३९, ५४०	पत्तवीणिय	१/४६१, ४६२
पडण	१/६७	पडिसंलीणत्ता	२/२९३	पत्तुण्ण	१/४१७, ६८५
पडुप्पण्णणंदी	२/३५२	पडिहारिय	१/६७६, ६७७, ७२७,	पत्तेसण पडिमा	२/३३३
पडलाइ	१/७२९		२/३१३-३१६	पतंगविहिया	१/५४४; २/३१९
पडागसमाणे	२/१२१	पडिण (T)	१/१२२, १२९, १४७	पत्थगदिट्ठन्त	१/२६, २७
पडिकुट्टुकुल	१/५५४	पडुच्चसच्चा	१/५१३	पत्थारा	२/३७७
पडिकूलोवसग्गा	२/४३६	पडुप्पण्णवयण	१/५२०	पदोस	२/३५१
पडिकम्म	२/१३९, १४०, १४१, १४२	पडुप्पवाइयट्टाण	१/४६३	पन्ना परीसह	२/४२१
पडिकम्मण	१/१३३; २/९७, ९९, १००, १०१, १०३	पडोल पलासय	१/६२१	पप्फिडय	१/५१०
पडिकम्मणारिह	२/३५२,	पढमपोरिसी समायारी	२/७१	पप्फोडणा	१/७३४
पडिग्गह	१/७२९	पढम समोसरण	२/८८	पभावणा	१/१२५
पडिच्छगा	१/११९	पढमा	१/६५	पभासा	१/२२३
		पढमा-मासिया रांड्दिया -		पमत्त	१/२३७; २/२०४, ४६२
		भिक्खु पडिमा	२/३१७, ३२४	पमत्त पारंचिय	२/३७८
		पणएदिट्ठी	१/२०१	पमाणपत्त	१/६२४
		पणग (य)	१/२०१, २८५, ५०१	पमाणगतिककंत	१/६२३, ६२४

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
परमा(द)य	१/७२, ९३, १०५, १४३, १९४, १९५, ४३७; २/५५, २०३, २०४, २०५, २०६, २४२, ३५१, ४१५, ४५१	परमाहोहि	१/४१	परिण्णाय सण्णे	२/११७, ११८
परमायचरिय	२/१२८	परलोग आसायणा	१/९७	परिणिदिता	२/७
परमायणिसेह	२/२०३	परलोग पडिणीय	१/८९	परिताव	१/७५३
परमाय पडिलेहणा	१/७३४	परलोग पडिबद्धा	२/६	परित्तकायसंजुत्त आहार	१/५८३
परमाय परिच्चाण उवएसो	२/४५१	परलोगवादी (ई)	१/१६८, १७१	परित्तमिस्सिया	१/५१४
परमायबहुल	१/४६	परलोगसंवेगणी	२/३९७	परित्त संसारी	२/१९८
परमायसंग	१/१०६	परलोगसंसत्पओग	२/१०८	परिदाह पडियाय	१/५०८
परमायी	१/४३४	परलोय	१/१५२	परिनिब्बुड	२/६२
परमोओ	१/२२२	परखवएस	१/३०६, २/१३२	परिपुए	२/८५
परमोक्ख	१/१६९; २/२८१	परविवाहकरण	२/१२६	परिभोगेसणा	१/५४२
परमोक्खमग्ग	२/४६५	परवेयावच्च	२/३८५	परिभोयण-परिद्धावणविही	१/६२०
पर्यणुय	२/३००	परसमय	१/६१	परिमाणकड	२/११६
पर्यत्तच्छिन्न	१/५२२	परसरीर संवेगणी	२/३९७	परिमिय	२/८५
पर्यत्तपक्क	१/५२२	परकम्म	१/३४१, ७४०	परिमिय पिण्डवाइए	२/३०७, ३०९
पर्यमग्ग	१/२७६	परिकम्मकय	१/७१२	परियट्ट	१/५०९
पर्यरतव	२/२९५	परिकम्म कारावण	१/३६१-३७८	परियट्टण	१/६३०
पर्यहीण	१/९८	परिकम्मविसोही	२/२०७	परियट्टणा	१/१३३; २/३९१
पर्याणुसारी	१/२२५	परिकम्माणुमोयणा	१/३४०	परियाय	१/१४६; २/३३, २५३
पर्यंगवीहिया	२/३०४	परिकम्पोवघात	२/२०७	परियायथेर	२/२२७
परकिरिय	१/३३९	परिक्खभासी	१/५१३	परियाय धम्म	२/४८
पर-गवेसिय	१/७२५	परिग्गह	१/३९, १३१, १७४, २१५, ४२८, ४३८, ४३९; २/३, १९, २९२, ४४०	परियाल	२/३३
परगं	२/३३१	परिग्गहपरिमाण	२/१२६	परियावज्जणा	१/१२३
परचक्क	१/५०३	परिग्गहपासबद्ध	१/४४५	परियावसह	१/४०८, ४२१, ६४६
परदत्तभोई	१/३०१; २/६५	परिग्गहविरय	१/४४५, ४४६	परिया (वि) वित्ता	२/७
परदब्बहरणवेरमण	१/३०७, ३०९	परिग्गह-वेरमण	१/४५६, २१५; २/३४	परिया (वा) सिय	१/४८०
परदारगमण	२/१२६	परिग्गह सरूव	१/४३७	परिवइत्ता	१/५३९, ५४०
परदेवी परिचारणा निदान करण	२/१८०	परिजुष्णा	२/८	परिवाय	१/३०६
परपरिवाया (ओ)	१/१७४, २१४, ३०५; २/१७७	परिजुसित संपन्न	१/५४१	परिवुड्ढकाय	१/५२२, ५३१
परपासंडपडिमा	२/२८६	परिडुवण	१/६४३, ६४५, ७३७, ७३९, ७४०, ७४२, ७४३, ७४४, ७४५, ७४६	परिसर	१/५५३
परपासंडपसंसा	१/१३७; २/१२३	परिडुवणविही	१/६२०, ६२१	परिसा	१/१४९
परपासंडसेवी	१/१३७	परिद्धावणियागारेणं	२/१११, ११३	परिस्सव	१/२०८
परपासंडसंथव	१/१३७; २/१२३	परिद्धावणिया समिइ	१/७३७	परिस्सह	१/१३२
परप्पवाइ	२/४४९	परिणय	१/५८७, ५८८, ५९०, ५९२	परिस्साई	२/३५०
परमकेवल	१/३२०	परिणायकम्म	१/१८६, ४७८	परिहार	१/५०१; २/३७८, ३८४
परमचक्खु	१/४३८; २/४६२	परिणिब्बान	१/२४५	परिहार कप्पट्टिय	१/५००; २/३८२, ३८३, ३८४
परमत्थसंथव	१/१३६	परिण्णाय	१/११७	परिहारद्वान	१/७०, १००, २/२८१-२८४, ३५४-३६१, ३६९-३७५, ३९०
परमदंसी	२/४५४	परिणायगिहिवास	१/१८६	परिहारणारिह	१/७३९
परमसुकञ्जाण	१/३२०	परिणाय संख	१/१८६	परिहरणविसोही	२/२०७
परमाराम	१/३३३	परिणाय कम्मे	२/११७	परिहारणोवघात	२/२०७
		परिण्णाय गिहावासे	२/११७, ११८	परिहारविसुद्धि	२/१२
				परिहारविसुद्धिय चरित्तगुणप्पमाण	१/२६

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
परिहारविसुद्धिय संजम	२/१६	पवुद्देव	१/५२६	पाणवह	२/५४, २९२
परिहारिय	२/९, १०, २८१	पव्वज्जा	२/१-८	पाणसुहुम	१/२८५; २/९०
परीसह	१/४५३; २/४८, ४२०-४३५	पव्वज्जा अजोग्गा	२/६	पाणा	१/१७९, १८१, १८९, १९२, २१८, २४४, २४५, २४९, ५३३
परीसह अपराजिओ मुणी	२/४३३	पव्वज्जापरियाय	१/६८३	पाणाइ(ति) (या) वा -	
परीसहजय	२/५०	पव्वय	१/४६२	(त)या(ओ)	१/१७३, २१४, २१९, ४७३; २/१४३, ४४०
परीसहजयफल	२/४३५	पव्वयमाण	२/६	पाणाइवाय(ताओ)वेरमण	१/२१४, २१९, २२१, २१५; २/३३
परीसह पराजिओ मुणी	२/४३३	पव्वावण	२/४, ६	पाणिंदया	१/६२५
परीसहवत्तिय	१/६९०	पसत्थकायविणय	१/७९, ८०	पाणीआइ गिहरण गिसेह	२/३२१
परीसह विजय	१/१३२	पसत्थथेर	२/२२७	पाणीपाणविसोहणी	१/७३४
परीसहसहगो भिक्खू	२/४३४	पसत्थ मणविणय	१/७८	पाणेसण पडिमा	२/३२९
परीसहोवसग	२/२४, ३००	पसत्थ वइविणय	१/७९	पाणेसणा	२/३२९, ३३०
परोक्खवयण	१/५२०	पसत्थसम्मत्तमोहणीय	२/१२३	पाताल	२/४३८
परंपरगय	२/३५	पसायपेही	१/८३	पादकेसरिया	१/७२९
परंपरागम	१/२५	पसिणाइ कहण	२/२२३	पादच्छिण्ण	१/५३०
परंपरसमुदाणकिरिया	१/१६४	पसिणायतण	२/३७८	पादठवण	१/७२९
पलालगं	२/३३१	पसुपक्खीणं अंगसंचालणाई	१/४०९	पाद(य)पुंछण	१/४१०, ४१६, ४१७, ४५३, ६८२, ६८३, ७२६, ७२७, ७२९, ७३८; २/५५
पलालपुंज	१/६६५, ६६६	पहास (गणधर)	१/८	पादपोवमा	१/४३१
पलिउंचणा पायच्छित	२/३५३	पहीणसंथव	२/५१	पादबंधण	१/७२९
पलिउंचिय	१/३६९-३७६	पहेणं	१/६३०	पामिच्च	१/५०९, ६२६
पलिओवम	१/१४५; २/१६९	पा(इ) ईण(र)	१/१२२, १२९, १३८, १४७, १५७, १५८, ५६०; २/४, ३०२	पाय	१/५३६, ७०७-७२६; २/५५
पलिछिन्न	२/२४६, २५१	पाउसंमि विहार करण	२/७७	पायकम्बल	१/७३४
पलिमंथू	२/२०६	पाओवगमण	२/२९७	पायकेसरिय	१/७१७
पलियंक	२/५४, ५९, ३११	पाओवगमण अणसण	२/३०१	पायकोरण	१/७२४
पलियंक अनिसेज्जं ठाणं	२/५९	पाओवगमणकरण विहाण	२/८६	पायच्छित्त	२/३५०-३५३, ३७७-३८०
पलंब	१/५८४	पाओवगमण मरण	२/१९४	पायच्छित्तकरण	१/१३३
पलंबमुत्त	१/४१८	पागार	१/४२१	पायच्छित्त जोग्ग चरित	२/३५०
पल्लत्थिय	१/८४	पाडलिपुत्त	१/२८	पायच्छित्त फल	२/३८०
पल्लायणभाव	२/२९०	पाडिपहिय	१/४९४, ५२८, ५२९	पायच्छित्त सुत्त	२/३९०
पवग	१/४२५	पाडिहारिय	१/६३५, ६७९, ६८०, ६८१, ७००, ७१७, ७१९, ७३५	पायपडिलेहण	१/५५१
पवडणता	२/४३६	पाण	१/९५, १५२, २८५, ४४१, ५०१, ५०३; २/१३३	पायपरिकम्म	१/३३९, ३४२, ३५२, ३८०, ३८६, ३९२, ७२१-७२३
पवडेज्ज	२/६०	पाण(ग)	१/५४१, ५५०, ५६३, ५६४, ५७६, ५७७, ५७८	पायपरिकम्मकारावण	१/३६२, ३६८, ३७४
पवत्तय	२/७८, २७०	पाणग	१/६४१-६४६; २/७९, २९५, ३१८, ३२३, ३२४, ३३८, ३३९, ३४०, ३४१, ३४२, ३४३, ३४४, ३४५, ३४६	पायस	१/३३६
पवत्तिणी	१/६८३; २/२५०, २५५	पाणगजाय	१/६४१-६४५	पायसंजय	१/७४८
पवयण	२/३९८	पाणगहण	२/८४, ८५	पारंगय	२/३५
पवयणदेवी	१/११	पाणभूय	२/२५०, २५१, ४९५	पारासर	२/४४०
पवयणमाया	१/४८७, ७५५; २/११८	पाणवत्तिय	१/६, २४	पारिणामिय (भाव)	१/१८
पवयणसरुव	२/३९८			पारिहारिय	१/६३२; २/३८२-३८४
पवरपोंडरीय	१/१८६				
पवहेज्ज	२/७७				
पवाल	१/१३८, २४२				
पवित्ता	१/२२३				
पवित्थरविहि	१/१७५				

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
पारंश्रिय(त)	२/२४५, ३७८, ३७९	पिट्ट	१/५०६	पुढवी महाभूत	१/१५४
पारंश्रिय पायच्छित्तिरिहा	२/३७८	पिट्टण	१/१७५	पुढवीहिंसा विवाद	१/२८९, २९०
पारंश्रियारिह	२/३५२	पिट्टिमंस	१/५३३	पुढोवेमाया	२/४३५
पालु-किमिय	१/२६२, २६४, २६६, २६९, २७२, २७६, ३४४, ३४७, ३५०	पिट्टंत	१/१०, ४११	पुण्भव	२/२१८
पालंब	१/६५४	पिण्णा	१/१५१	पुण्ण	१/६१, ६२, १२०, १२१, १२५, १२६, १४६, १९०, ५३३
पाव	१/६१, १२५, १२६, १४६, १५३, १६०, १७०, १९०, १९१; २/४५९	पिपीलिअंड	१/२८७	पुण्णरूवा	१/१२१
पाव(ए)	१/१७२, १७९	पिप्पलग(य)	१/२७८, २७९, ७३५; २/३३१	पुण्णावभासा	१/१२०
पावकम्म	१/१८०, ४५५; २/४४, १३३, २९२, ४५८	पिप्पलि	१/४८४, ५८४	पुत्तदोहलद्वाय	१/३३८
पावकम्मविरय	१/४४६	पिप्पल्लिचुण्ण	१/४८४, ५८४	पुप्फ	१/२४२, ५९७, ६४३, ६४५
पावकम्मोवएस	२/१२८	पियट्टे	१/१२१	पुप्फमालिय	१/४१९
पावकारी	१/४५६	पियधम्म	१/५२; २/३६४	पुप्फवीणिय	१/४६१, ४६२
पावग(य)	१/६१, ९०, १५२, १५४, १६८	पिलग(य)	१/२६७	पुप्फसुहुम	१/२८५, २८६; २/९१
पावजीवी	२/२४१	पिलाग	२/४४१	पुमत्तद्वा नियान करण	२/१८२
पावठाण	१/२१४	पिलखुपवाल	१/५८४	पुमवयू	१/५१५, ५१७, ५१८
पावधम्म	१/१०५	पिवासा परीसह	२/४२१, ४२२	पुमिथियवेय	२/४७१
पावपरिक्खेवी	१/८३, ८७	पिसुण	१/९१, १७४, २१४	पुयावइत्ता	२/७
पावयणी	२/३९८	पिहियासव	१/२५१	पुरओपडिबद्धा	२/६
पावसमण	१/८७, १३७, २८९, ६१४, ६७८, ७३४, ७५५; २/५०, ७३, २०२, २०३, २१७,	पिहुय	१/५८०, ५८८	पुरन्दर	१/१०९
पावाउ(डु)य	१/१६२, १६८	पीढ	१/६७७, ७३४	पुराकम्म	१/५७९, ५८०
पावाराणि	१/४१७, ६८६	पीढसपि	१/१६६, ५३०	पुरित्थ	१/१८३
पावासवनिरोह	१/७५३	पु(पो)क्खरिणी	१/१८२-१८८	पुरिमइड पच्चक्खाण सुत्तं	२/११०
पावसे	१/११२	पुच्छण	१/६३०	पुरिमइडए	२/३०९
पास	१/३, ४, ४४५; २/४२५	पुच्छणि(णी)	१/५१४; २/३१९	पुरिम-पच्छिमगा	२/२२८
पासग	२/४६०, ४६२	पुट्टलाभिए	२/३०७, ३०८	पुरिस	१/१८३-१८७
पासत्थ	२/२८२, ३९४, ३९५	पुट्टवागरणी	२/३२०	पुरिसजा(ता)या	१/८१-८२, ११२-१२२, १८४, १८५, १८६, १८९, २०१, २०२; २/२, ११७, ११८, १५२, १५३, १७९, २३२, २३३, ३५१, ३५२
पासत्थविहारपडिमा	२/२८५	पुट्टी	१/२२२	पुरिसवयण	१/५२०
पासबद्ध	१/४४५	पुढविकम्मसमारंभ	१/२३२	पुरिसादाणिया	२/४५७
पासरोम	१/३७२, ३७८, ३८४, ३९०, ३९७, ४०४	पुढवीकाइय जीवा	२/१०	पुरिसंतरकड	१/६६४, ६६५, ६८४, ७०९, ७१४, ७४३
पासवण	१/४२१, ५५४, ६६२, ७३७, ७३८, ७४०-७४८; २/८६	पुढवीकाइया	१/५०, २२८	पुरेकम्म	२/५९
पासवण मत्तय	२/८८	पुढविकाइयाइ निहरण	१/७०६	पुलागभत्त	१/६१५
पासंडधम्म	१/३३	पुढविकाइयाणं वेयणा	१/२३१	पुल्लिंगसद्दा	१/५१५
पासंडी	१/१९७	पुढविकाइय	१/४६, २३०, २५६	पुव्वकम्म	२/६२
पाहुडसीलता	२/१७६	पुढविकाय आरंभ	१/२८४	पुव्वण्ह	१/६५
पिउमंद पलासय	१/६२१	पुढविकाइय	१/२४८	पुव्वधर	१/२२४
पिच्छमालिय	१/४१९	पुढविकाइयसंजम	२/१५	पुव्व-पच्छा-संधव दोस	१/५७२
पिज्जदोसाणुगया	२/४४९	पुढविसत्थ	१/२३२, २३३	पुव्वपुरिसदिट्ठेण मंदो मुणी	२/४४०
		पुढविसमारम्भ	२/१३९	पुव्वरयपुव्वकीलियाणं अणणुसरणया	१/४२२
		पुढविसिल	२/३२०		
		पुढवी	१/१६२, २२९, २४९		
		पुढवीजीवा	१/२२९		
		पुढवीथूभ	१/१६०		

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
पुब्वविदेह	१/२८	पोरिसी	१/६४, ६२३, ६२४, ६२५;	पांचाल	१/१९९
पुब्वोवदिद्व	१/७३८		२/७३, ३०४	पिंग	२/४४१
पुब्ववं (अनुमान)	१/२१	पोरिसी पञ्चक्खाण सुत्त	२/११०	पिंड	१/५३६
पुहत्तवियक्क सवियारी	२/४०४	पोरिसी विण्णाण	२/७०, ७४	पिंडय	१/२५९
पूइ(ति)कड	१/५६४	पोसवत्थ	२/४२६	पिंडवाय(त)	१/५४८, ५५०, ५५१,
पूइ(ति)कम्म	१/५६४	पोसहोववास	१/१७२; २/११६, १२४,	५५२, ५५३, ५५४, ५५५, ५६६, ५६७, ५६८,	
पूजा	१/२२३	१२९-१३१, १३५, १४४, १८८, १९०, १९१		५६९, ५७५-५८८, ६०१, ६०६, ६०७, ६१५,	
पूतिआलुग	१/५८५	पोसहोववासणिरय	२/१३४	६१६, ६१७, ६१९, ६२०, ६२८, ६२९, ६३०,	
पूय	१/२५७, २५९, २६०, २६१,	पोसहोपवासस्स सम्मं अणणुपालणया	२/१३१	६४२, ६४३, ६८३, ६८४, ७२९, ७३०, ७३१,	
२६२, २६५, २६६, २६८, २६९, २७१, २७२,				७३२; २/४२९	
२७४, २७५, ३४३, ३४४, ३४६, ३४७, ३४९,	३५०, ५५५	पोसंत	१/४१०, ४११	पिंडेसणा	२/३२७, ३२८, ३३१
पूयण	१/१६५	पंक	१/३५१, ३६८, ३७४, ३७९,	पिंडोग्गह पडिमा	२/३२६
पूयणपत्थय	२/२८०		३८६, ३९२, ३९९	पिंडोलग	२/४२९
पूयफल	१/३३८	पंकगय	१/५११, ५१२	पोडकप्पास	१/७०५
पूयाभत्त	१/६३४	पंचखंधवाय	१/१६१	पोडरीय	१/१८२, १८३
पूयासक्कार	२/३३	पंचनिग्गहणा	२/२१	पोडरीय रूवग	१/१८२-१८८
पूव्वा संझा	१/६९	पंचमहब्बय	१/४७६	फरिसासत्ति णिसेहो	२/४४८
पेज्ज	१/१४६, १७४, १९१, २१४	पंचमहाभूयवाई	१/१५३	फरूस	१/१०७; २/५०
पेज्जणिसिमा	१/५१३	पंचमहब्बइयं सपडिक्कमणं धम्म	२/२२७	फरूसवयण	१/३००
पेज्जदोस	१/८७	पंच-मासिया भिक्खुपडिमा	२/३१७, ३२४	फलग	१/७३४
पेज्जदोसमिच्छादंसणविजय	१/१३४	पंचवय	१/८७	फलमालिय	१/४१९
पेज्जदंसी	२/४६०	पंचाणुव्वय	२/१६२	फलवीणिय	१/४६१, ४६२
पेज्जबंधण	२/१३०, १३८	पंचासव	२/२१	फलिओवहड	१/५४१
पेडा	१/५४३; २/३०४, ३१९	पंचिदिय अघायका	१/२८८	फलियाणि	१/६८६
पेस	१/३३७, ३३८, ४३२	पंचिदियकाय	१/४६	फालिह	१/४१७
पेस परिणाय	२/१३४	पंचिदियघायका	१/२८८	फाणित	१/५५५
पेसल	१/३३५	पंचिदियतिरिक्खजोणिया	१/५०	फालिय-गंठिय	१/७०५
पेसलेसाणि	१/४१७, ६८६	पंडग(य)	१/९४, ५३०	फास	१/१३८, ४४४, ४४५, ४४८;
पेसाणि	१/४१७, ६८६	पंडगवण	२/४१४		२/३३, ४४८, ४४९, ४५३
पेसवणप्पओग	२/१३१	पंडय	२/६	फासपण्णाण	१/४५४
पेसारंभ	२/१३६, १३७	पंडि(त)य	१/१८३, १८४, १८५, १८६;	फासबल	२/२०४
पेहुण	१/४३२		२/४१५, ४५४, ४५५, ४५८, ४६८, ४६९	फासमंत	१/५१२
पोक्खरिणीपलास	२/४४३, ४४४, ४४६,	पंडिय परक्कमं	२/४५५	फासिन्दिय	१/४७४, ४७५
	४४७, ४४९, ४७१	पंडिय(त)मरण	२/१९३, १९५,	फासिन्दिय अपडिसंलीण	२/३१६
पोग्गलद्वियाए दिट्ठी	२/३२५		१९७, १९८, २९७	फासिन्दिय असंवर	१/२१४
पोग्गलाण परिणाम	१/४४३	पंडियमरण सरूव	२/२९६	फासिन्दिय निग्गह	१/१३३, ७५४; २/३४
पोतया	१/२४४, २४५	पंडियमाणिण	१/१८०	फासिन्दिय पच्चक्ख	१/२०
पोत्तग	१/६९१; २/३३२	पंडियवीरिय	२/४१८	फासिन्दियमुण्डे	२/८
पोत्थकम्म	१/४६३	पंतकुल	२/१९०	फासिन्दियरागोवरई	१/४७०
पोय	१/२२९	पंतचरण	२/३०८	फासिन्दिय संजम	१/४३०
पोराण आहार	१/५८६	पंतजीवी	२/३१०	फासिन्दिय संवर	१/१३५
		पंताहार	२/३०९	फासुएसणिज्ज	१/६२२, ६२३

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
फासुय	१/५६९, ५८९, ५९१, ५९३,	बालपंडितमरण	२/१९३, १९५	बंध	२/४८
५९४, ६०६, ६०७, ६२९, ६३०, ६४२, ६४५,		बालपंडिय	१/१७९; २/४१५	बंधउत्त	१/१५९
६६८, ६९४, ७१५, ७३७, ७४२; २/१३२, ३२७,		बालभाव	१/१३२; २/४६९	बंधचग्निय ठाणं	२/५५
३२८, ३२९, ३३०, ३३२, ३३३, ३३४		वालमरण	२/१९३, १९४, १९५,	बंधचेर (ब्रह्मचर्य)	१/७, १०३, १०५,
फासुयविहार	१/४८८		१९६, १९८	१२९, १६२, २१२, ३१८, ३२१, ३३२, ४२७,	
फोडीकम्म	२/१२८	बालमरण पसंसा	२/१९९	४३८, ४५२, ४७७; २/५९, १६६, ४५७, ४६२	
बलगवेसिय	१/७२६	बालवीरिय	२/४१५	बम्भचेर अट्टारस पगारा	१/३३४
बलदेव	१/१६८, १७१	बालाभिराम	१/४४७	बंधचेर अणुकूला वय	१/३२३
बलमय	२/२१९	बाहिय	२/६०	बंधचेर अणुकूला यामा	१/३२४
बलसंपण्णा	१/१२२	बाहिरय	२/२९३, ३१५	बंधचेर आराहणा फल	१/३२३
बलहीणा	१/१२२	बिन्दुप्पमाण	१/४८४	बंधचेर आराहिय	१/३२१
बलाबल	२/४८	बिम्बभूत	२/६५	बंधचेर उप्पन्ति अणुप्पन्ति	१/३२४
बलाया	२/४६४	बिल	१/४८४	बंधचेर गुन्ती	१/६२४
बहिद्ध	१/४७८; २/२३	बिल्ल पलासय	१/६२१	बंधचेरपराजिया	२/४३४
बहियागाम	२/३१२	बिल्लसरडुय	१/५८४	बंधचेरपोसह	२/१३१
बहियापोगलपक्खेव	२/१३१	बीअसुहुम	२/९०	बंधचेरभग्ग	१/३२१
बहिरत्त	१/४४५	बीओदग	२/४४०	बंधचेर महव्वय	१/३१६, ४२७
बहिरंग	२/३५०	बीजमालिय	१/४१९	बंधचेर महिमा	१/३१८, ३१९
बहुउज्झिय धम्म	१/५९७	बीभावण	२/२२४	बंधचेर रक्खणोववाय	१/३३३
बहुजणं	२/३६२	बीइय महव्वय	१/२९१-३००	बंधचेरवास (धम्म)	१/३३, ४१, ३२४, ३२५
बहुदेवसिय	१/६९६, ६९७	बीय	१/२४२, २४३, २४९,	बंधचेर विघातका	१/३२२
बहुपडिपुण्णइंदिय	१/५२२		२८५, ५०३; २/४४०	बंधचेर सत्ततीस उवमाओ	१/३१९, ३२१
बहुपडिविरया	२/१८६	बीयबुद्धी	१/२२५	बंधचेर समाहिठाणा	१/३२५, ३२६
बहुफासुय	१/७३६, ७३७, ७३९	बीयरूइ	१/१२६	बंधचेर समाहिय	१/३२५
बहुमाण (जानाचार)	१/५७, १०१-११०	बीयवीणिय	१/४६१, ४६२	बंधचेर सहायगा	१/३२३
बहुरय	१/५७९	बीयसुहुम	१/२८६	बंधचेराणुकूलाजणा	१/३२४
बहुवयण	१/५२०	बुआवइत्ता	२/७	बंधयारी	१/३२५, ३२८, ३३३; २/१३६
बहुवयणविवक्खा	१/५१४	बुद्ध	१/१६७	बंधलोग-लंतगाणं (देव)	२/६३
बहुवय	१/५१४	बुद्धजागरिया	२/४५२	बंधलोय	१/३२०; २/१७३
बहुसाहारणा	१/१४६	बुद्धी	१/२२२	बंधव	२/३२
बहुस्सुत्ते पुरिसजात	२/२४६, २७८	बुद्धोवघाय	१/८३	बंधवय	१/३२९, ५३८
बहुस्सुय	१/८४, १०८, १०९	बुहहियए	१/११६	बंधसंति (देवी)	१/११
बहुसंजया	२/१८६	बुहे	१/११६	बंधी (लिपि)	१/११
बहुसंपन्न	२/८५	बेइन्दियकाय	१/४६	बोंडियसाला	१/६३७
बादरसंपरायसरागसंजम	२/१२	बोधियसाला	१/६३७	भगवय (T) (भगवंत)	१/२१२, २१८
बायर	१/२१९; २/३६२	बोही	१/२२२	भगवंता	२/४५२
वाल	१/८५, ८७, १५८, १६१, १७०, १८०,	बंध	१/६१, १२५, १७५,	भगंदल	१/२५६, २५७, २५९-२७२, २७४,
१८५, ३३६, ४३३, ४३७, ४४१, ४५१, ४५२,			१९०, ७५३; २/१२५	२७५, ३४३, ३४४, ३४६, ३४७, ३४९, ३५०	
४५५, ४७६, ४९२, ५०२, ५०३, ५०७;		बंधण	२/४६३	भट्टि (भर्ता-स्वामी)	१/५०, ५१
२/४१६, ४२८, ४५४, ४६३, ४६७, ४७०		बंधणविमुत्तिए परक्कमं	२/४६३	भट्टिदारय	१/५१९
बालजण	१/१९५	बंधणुमुक्का	२/६४	भडखइया	२/७
बालजीव	१/२४९	बंधमोक्ख	१/१८०	भत्तकह	१/११३, ११४

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
भक्तपञ्चकखाण	१/१३४, १३५; २/१२०, २९७, २९८, २९९	भावतेण	१/३०५	४४४, ४४६, ४४८, ४४९, ४५०, ४५१, ४५६, ४५८-	
भक्तपञ्चकखाणमरण	२/१९४	भावपडिक्कमण	२/९७	४६९, ४७६, ४७७, ४७८, ४८०-४८५, ४९१-	
भक्तपडियाइक्खिय	२/८५	भावप्पमाण	१/१९	५१२, ५२०, ५३२, ५३५, ५३७, ५३९, ५४०,	
भक्तपाण	१/९१, ५४३; २/४९	भावलोअ	१/१७	५४१, ५४४-५५२, ७४८; २/२३, २४, १४९,	
भक्तपाण असंकिलेस	२/२८७	भाववि (ओ) (उ) सग्ग	२/४०६, ४०८	१९७, २६६-२७०, २७२, २७४, २७८, २७९,	
भक्तपाण दब्बोमोयरिया	२/३०२, ३०३	भाववित्तोहि	२/२९०	२८०, २८१-२८६, २८९-२९२, २९३, २९५,	
भक्तपाण परिण्णा	१/११७	भावसच्च	१/३४, १३४, १३५, ५१३; २/३४	२९९, ३००, ३०१, ३०५, ३२७, ३२८, ३३०, ३३१-	
भक्तपाणवोच्छेय	२/१२५	भावसुद्ध	२/११५	३३७, ३४६, ३६२, ३६९-३७५, ३७८-३८०,	
भक्तपाणसंकिलेस	२/२८७	भावसंधय	१/५६	३८२-३८४, ३८६-३८८, ३९०, ३९२, ३९४, ३९५,	
भद्दा	१/२२२; २/३१६	भावावस्सय	२/९२, ९६	३९८, ४०१, ४०९, ४२२-४३०, ४३२, ४३४,	
भद्दुत्तर पडिमा	२/३१६	भावाविग्गहचरण	२/३०५	४३७, ४३८, ४४१, ४४९, ४५२, ४५८, ४६८	
भय	१/२९९, २/३५१, ४३६, ४७१	भावोमोयरिया	२/३०२, ३०४	भिक्खु (खू) णी	१/२३०, २३४, २३६,
भयक	१/४३२	भासा	१/१४३, ५१२-५३५; २/१३७	२३९, २४१, २४६, ३४२, ४४८, ४४९, ४५०,	
भयट्टाण	२/३२६	भासज्जाता (या)	१/५१२, ५१३	४५१, ४९१, ५०९, ५२०, ५३२, ५३८, ५४७, ५५०,	
भयणिसिमा	१/५१३	भासादुग	१/१०७	५५१, २/३३१-३३३, ३३६	
भयणिसेह	२/३२२	भासाबोह	१/५१८	भिगुपक्खन्दण	२/१९९
भयविवेग	१/२९७	भासाविही	१/५२१-५२४	भिगुपडण	२/१९९
भयंसि	२/७६	भासासमिई (त्ति)	१/२१५, २१६, ४८७, ५१२	भिण्ण	२/३५०
भरह	१/२८, १९८	भासासमिया	१/७५०	भिण्णगिह	१/४२२
भरहवास	१/१९८	भिउडिमुह	१/९१	भिण्णपिडवाइए	२/३०९
भल्लायय	१/४१०, ४११	भिकखट्टा	१/४९७	भिण्णसाल	१/४२२
भवकोडीसच्चियकम्म	२/२९३	भिकखवित्ती	१/५३९	भिन्नवत्थ	१/६९५
भवचरिम पच्चकखाण सुत्त	२/११२	भिकखलाभिए	२/३०७	भिन्न-भिन्न वत्थ	१/६९५
भवणगिह	१/६६०, ६६१	भिकखागकुल	२/१९०	भिलिग सूव	१/५४७
भवणवासी (देव)	२/६३	भिकखाय (च) रिय (I)	१/६४, १३८, १३९, १४१, २८२, ५०३; २/२९३, ३०५-३०९, ४३६	भिगुलेण	१/२८७
भवतण्हा	१/४३९	भिकखालसिय	१/९०	भिडमालिय	१/४१९
भवमिच्छत्त	१/१२७	भिकखुअणायरणीय ठाणाइ	२/२००-२०२	भिसिय (I)	१/६४७, ७३१, ७३२
भवियसरीर दब्बावस्सय	२/९३, ९४	भिकखुचरिया	२/४३९	भुज्जयरा	१/१३८
भाइसमाणे	२/१२१	भिकखु पडिमा	२/३१७-३२६	भुत्तभोगसुमरण णिसेह	१/३३०
भाडी कम्म	२/१२८	भिकखु परक्कम	२/४५८	भुत्तासियाणि	१/३२६
भायण-भंडोवहि उवगरण	१/७२९, ७३०	भिकखु लक्खण	२/२६	भुमगरोम परिकम्म	१/३५५, ३८४, ३९०, ३९७
भारण्ड-पक्खी	२/२०५	भिकखू	१/१००, १०१, १०५, १०७, १०८, १३७, १४१, १७९, १८६, १८७, १८८, १९१, १९२, १९४, १९६, १९७, २१८, २३०, २३४, २३६, २३८, २३९, २४१, २४६, २५२, २५३, २५४, २५८, २५९, २६०, २६१, २६२, २६३, २७३-२८०, २९५, २९६, ३२२, ३२५, ३२८, ३३५, ३३९, ३४२-३६७, ३७९-४३०, ४३४, ४४१, ४४३,	भुमगरोमपरिकम्म कारावण	१/३६६, ३७२, ३७८
भारपच्चोरुहणया	१/७४, ७५, ७६			भुयंग	१/१
भारवहा	१/३३८			भुसगिह	१/४२२
भारहवास	२/२२६			भुससाल	१/४२२
भाव	१/१८, ८९; २/४६९			भूइकम्म	२/१७६, १७७
भावऽण्णाण	१/१६४			भूइकम्मकरण	२/२२२
भावणा	१/२१९, २२०, २२१, २८१, २८२, २८३, २९१, २९२, २९७, ३०२, ३०३, ३०४, ३०९, ३१६, ३१७, ३१८, ४२२, ४२३, ४२८, ४२९, ४३०, ४३१, ४७०-४७५; २/५२			भूइप्पमाण	१/४८०, ४८४
				भूत	१/१९२, १९८
				भूतमह	१/६९

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
भूतसमवात	१/१५४	मज्जई	१/८३	मणुय	२/४७१
भूतौवधा (इ) तिय	१/५२६, ५२९, ५३१, ५३२	मज्जपमय	२/२०६	मणुयसंसार विओसग्ग	२/४०७
भूय	२/३४, ३५	मज्जप्पमायविरय	२/६७	मणुयाणजीविय	२/२०३
भेउरधम्म	१/४४२, ७५५	मज्जसेवण विवज्जण	२/६७	मणुस्स	१/५०, ८७
भेदमावन्त	१/३३७	मज्जाइसेवणनिसेह	२/६८	मणुस्सगई	१/१७२
भेरवा पाणा	२/२७९	मज्झचारी	१/५३९	मणोविब्भमो	१/४२३
भेसज्ज	१/४४१	मज्झण्ह	१/६५	मट्टिय	१/५०३
भोगकुल	१/५५३	मज्झत्थ	२/४८	मट्टियापाय	१/७०७, ७१६
भोगनियट्ठी	१/४४६	मज्झिमा	२/१५६	मत्त	१/६४७
भोगामिस	१/६६	मट्टियापाय	२/३३३	मत्तग गहण विहाण	२/८८
भोमालिय	२/१२५	मडाइ णियंठ	२/३४, ३५	मत्तय	१/७३१
भोयण	२/१२७, ३१८, ३२२, ३२३, ३३८-३४६	मण	१/७४९; २/४६९	मतिअन्नाणकिरिया	१/१६४
भंग	२/१४३	मणअगुत्ती	१/७४८	मदणिसेह	२/२१९
भंगिय	१/३९०; २/३३२	मणअपडिसंलीण	१/३१६	मदव	१/१३४; २/२२१
भंड	१/१२९	मणअसंकिलेस	२/२८७	मदव धम्म	१/३४
भंडग	१/५०५, ५५२, ७३३	मणअसंवर	१/२१४	मधुमेह	१/१६६
भंडगमाया	१/७३०, ७३१	मणगुत्तया	१/१३४, २१५	ममत्तभाव	२/४९, १२९, १३०
भंडभारिय	१/५०७	मणगुत्तयाए फल	१/२१५	मम्मदाहर	१/८२
भंडय	१/७३२	मणगुत्ती	१/२८१, २८२, ४८७, ७४८, ७५०	मय (माया)	१/७२
भंडोवगरण	१/७३२	मणचियाए	२/१५	मयणमालिय	१/४१९
महसंपया	२/२३४-२३६	मणजोग	१/१४७	मयप्पगारा	२/२१९
मउड	१/४१८	मणजोग पडिसंलीणया	२/३१४	मरण	२/१९३-१९९
मग्ग	१/१०६, १४४, १९४, १९५, १९७, ४८८; २/९६, ३८०	मणदुप्पणिहाण	२/१२९	मरणासंसप्पओग	२/१०९
मग्गत्थ	१/१८३-१८६	मणपओगकिरिया	१/१६४	मरु पक्खंदण	२/१९९
मग्गफल	२/३८०	मणपज्जवणा (ना) ण	१/७२०	मरुपडण	२/१९९
मग्गविट्ठ	१/१८३-१८६	मणपज्जवणाण अरहा	२/२२७	मल	१/३५२, ३६८, ३७४, ३७९
मग्गओ पडिबद्धा	२/६	मणपज्जवणाण केवली	२/२२६	मलणीहरण	१/३५२, ३७९, ३८६, ३९२, ३९९
मग्गाइ पवेयण	२/२२३	मणपज्जवणाणजिण	२/२२६	मलणीहरणस्स अणुमोयणा णिसेह	१/३४२
मग्गातिकंत	१/६२३-६२५	मणपज्जवणाण पच्चक्ख	१/२०	मलणीहरावण	१/३६२, ३६७, ३७४
मग्गुक	१/१९३	मणपज्जवणाणविणय	१/७६	मलयाणि	१/४१७, ६८५
मग्गू	१/१९२	मणबलिय	१/२२५	मलावरोहण णिसेह	२/३२२
मग्गंतराय	२/१७७	मणविणय	१/७६, ७८	मल्ल	१/३८६, ३९२, ३९९, ४२५
मघवा	१/१९८	मणसमाधा (हा) रणया	१/१३४, १३५, ७५१; २/३४	मल्लि	१/३, ४
मच्छ	१/१९२; २/४४६	मणसमिया	१/७४९	मसूर	१/१७५
मच्छबायाण	१/६०२	मणसमिइ (ति)	१/२८१, ४८७	महज्जुई	१/८७
मच्छचम्माई वत्थ	१/६८६	मणसंकिलेस	२/२८७	महतलाय	२/२९२
मच्छरिया	२/१३२	मणसंजम	२/१५	महत्तरागारेणं	२/११०, १२३
मच्छंडिय	१/४२०, ४२५, ६०५	मणि	१/१३८, ६५४	महद्धणमोल्ल	१/६८६, ७१०
मज्ज	१/१९१	मणिकम्म	१/४६३	महब्भय	१/४४२
		मणिपाय	१/७१०	महब्भूया	१/१५४, १६१
		मणुण्ण पोग्गल	१/४०९	महल्लिय (ऱ) मोय पडिमा	२/३१७, ३४७, ३४८

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
महल्लिय मोयपडिमं पडिवल्ल	२/३४८	मही	१/५०४	मायाअपडिसंलीण	२/३१६
महल्लिया-विमाण-पविभत्ती	२/२५३	महुआमविय	१/२२५	मायाणिसिम्या	१/५१३
महव्वय १/१३२, १४३, २१३, २१९, २२०, २२१, २८१, २९१, ३०१-३०४, ३१८, ३१९, ४२२, ४२७, ४३१, ४३२, ४४६, ४७६, ४७९; २/४८, ६१		महुमेहणी	१/५३०	मायादंसी	२/४६०
महव्वयधम्म परूवगा	२/२२७	महुरा	१/५०२	मायानियाण	२/३६९
महाकुल	१/४२२	महेसिय लक्खण	२/३०	मायापिण्ड	१/५७३
महागिह	१/४२२	महोरगसरीर	१/११५	मायामुण्डे	२/८
महाजण्णं	१/२१५	महंती	१/२२२	मायामुस २/४४२, ४४४, ४४५, ४४७, ४४८, ४७०	
महाजाण	२/४५८	माइ(ति)ट्टाण १/४९८, ५२७, ५५५, ५६१, ६१६, ६१८, ६१९, ६३१, ७००, ७२०		मायामोसा(ओ)	१/१७४, २१४, ५३३; २/६७, ४१०
महाणई(दी)	१/५०४	माइबहुला	१/१४६	मायाविओसग्ग	२/४०७
महाणई पारगमण	१/५०४	माउग्गाम १/३४५, ३४६, ३४७, ३४८, ३४९, ३५०, ३९८, ३९९, ४००, ४०१, ४०२, ४०३, ४०४, ४०५, ४०६, ४०७, ४०८, ४०९, ४१०, ४११, ४१२, ४१३, ४१४, ४१५, ४१६, ४१७, ४१८, ४१९, ४२०, ४२१, ४२२; २/४०७-४२०		मायाविजय	१/१३४; २/२२१
महाणिज्जर(ट)	२/१३१, ३८९, ४११	माउलिगपाणग	१/६४२	मायाविवेग	२/३४
महानिमित्त	२/२१७	माण १/८, १०७, १७४, १९१, १९६, २१४, ३००; २/२१८, ४४९, ४७१		मायावेयणिज्ज कम्म	२/२२१
महापउम	१/१९९	माण अपडिसंलीण	२/३१६	मायासल्ल	१/६१९
महापज्जवसाण	२/१३१, ३८९, ४११	माणकर	२/२३२, २३३	मायी १/४३४; २/३६१, ३६५	
महापाडिवा	१/६५, ७०	माणणट्ट	२/६५	मायं	२/४४९
महाबल (राजा)	१/२००	माणणिसिम्या	१/५१३	मार १/१६०, ४४२	
महाभदा	२/३१६	माणदंसी	१/४६०	मारणतिय अहियासणया १/१३५; २/३४	
महाभूतिय	१/१५४, १५५	माणपिण्ड	१/५७३	मारणतिय संलेहणा सुत्त	२/१०९
महामह	१/६९, ६२९	माणमुण्डे	२/८	मारदंसी	२/४६०
महामुणी	१/४३९, २/४७२	माणविओसग्ग	२/४०७	मालाकरण	१/४१९
महामोहणिज्ज ठाण	२/२१२-३१६	माणविजय	१/१३४; २/२२१	मालोहड आहार	१/५६८
महारम्भपरिग्गह	२/४६७	माणविवेग	२/३४	मालोहड (दोस)	१/५६७, ५६८
महावज्जकिरिया	१/६६०	माणवेयणिज्ज कम्म	२/२२१	मास	१/१७५
महाविगती	१/५४२	माणवादी	१/४४५	मासिय अणुग्घातिय	२/३५३
महाविदेह १/३२०; २/२२७		माणुस १/६२, ३१६		मासिय उग्घातिय	२/३५३
महावीर (वद्धमाण, कासव, नायपुत्त, नायसुय, नायमुणी, समण भगवं महावीरे, वीर, वीरवर) १/३, ४, ५, ६, ७, १३, ३८, १०६, १३३, १६३, १८८, १९४, १९६, १९७, २२८, ३००, ३१२, ४३१, ४७६, ४७९, ७४९, ७५५; २/४७, ४९, ५४, ५५, १९४, १९६, २९९, ३०८-३११, ४०१, ४१०, ४२१, ४३३, ४३८, ४५२, ४६६, ४७२		माणुस्सग कामभोग २/१७९, १८०, १८३, १८८		मासिया भिक्खु पडिमा २/३१७-३२३	
महासड्ढी १/४५३		माणुसग्गाम कामा २/४६८		माहण १/५, १०३, १४९, १५२, १५३, १५५, १५७, १६०, १६९, १८१, १८७, १९७, २४८, ४३४, ४७७, ५५०, ६४७, ६६०, ६८५, ७०९, ७१४, ७४०, ७४३; २/२३, १३२	
महासावज्जकिरिया १/६६१		माणुसत्तं २/४५०, ४६८		माहणाइ लक्खण २/२३	
महासुक-सहस्साराणं (देव) २/६३		माणुसा २/४३५		माहुकरी वित्ति १/५३८	
महिन्द (महेन्द्र) १/५		माणुसा उवसग्गा २/४३५		मिउमद्वसपन्नया १/६०	
महिया १/६९, २८७		मानपिंड (दोस) १/५६५		मिगचरियावित्ति १/५३८	
महिस १/१७५, ४५२		माय (माया) १/७, १९१, १९६, २१४; २/२१८		मिच्छत्त १/४३७	
		मायण १/६१३		मिच्छत्त (दसविध) १/१६५	
				मिच्छत्त (भेयणभेया) १/१६४	
				मिच्छत्तनिसेवय १/४७	
				मिच्छत्तपज्जव १/६०	
				मिच्छत्तपडिकमण २/९७	

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
मिच्छतविमोहि	१/१३४	मुक्ति (धम्म)	१/३४, ४३९; २/५१	मेहावी मुणिस परक्रम	२/४५९-४६१
मिच्छाकार	२/६८, ६९	मुक्तिमग्न	१/४३१	मेहुण	१/१७४, २१४, ३१६, ३३५; २/२९२, ४४०
मिच्छ(र)दिट्ठी	१/१६३, १८०, १९३, १९६; २/४४१	मुत्ती	१/१३४	मेहुणधम्म	१/६५५, ६५६, ६५७, ६६०; २/२४३
मिच्छादंड	१/१७५	मुद्दिय	१/१०२, ४६४, ५०२	मेहुणधम्मपरियारण	१/६२७
मिच्छादंडप्पओग	१/१७३	मुद्दियाण	१/४६४, ४७८	मेहुण पत्थणाय	१/४१२
मिच्छ(र)दंसण	१/१२७, १४६, १६३, १६४	मुद्दियापाणग	१/६४२	मेहुणवडिया	१/३४५, ३४६, ३४७, ३४८, ३४९, ३५०, ३९८, ४००, ४०१, ४०२, ४०३, ४०४, ४०५, ४०६, ४०७, ४०८, ४०९, ४१०, ४११, ४१२, ४१३, ४१४, ४१५, ४१६, ४१८, ४१९, ४२०
मिच्छादंसणरत्त	१/१३१	मुद्दाभिसित्त (राया)	१/४६४, ५०२, ६००-६०५	मेहुणवडिया तिगिच्छाकरण	१/४१०
मिच्छादंसणसल्ल	१/१७४, २१४; २/३६९	मु(मो)सा	१/४७६, ५३३; २/२८१	मेहुणविरमणस्स पंच -	
मिच्छादंसणसल्लविवेग	१/१३५	मुसावाती (ई)	२/११७	भावणाओ	१/३१६-३१८
मिच्छादंसणसल्लवेरमण	१/२१४	मुसावाय	१/२१४, ४७८; २/५५, १४३, २९२, ४४०	मेहुणवेरमण	१/२१५, ३१६, ३१८; २/३४
मिच्छा संठिय भावणा	२/४३०	मुसावाय विरमण महच्चय	१/२९७	मेहुण सेवण संकप्प	१/४०५
मिच्छोवजीवी	१/१७९	मुसावाया (ओ) वेरमण	१/२१५, २९१, २९२; २/३४	मेहुणसंसग्ग	२/५५
मिज्जाणियाणकरण	२/१७७	मुसावायाओ	१/१७३	मोक्ख	१/६१, ७३, ९९, १००, १०७, १२५, १३५, १४६, १६६, १९०, १९१, १९३, १९४, १९५, २१७; २/२८१
मित्त	२/४५४	मुहणंतक	१/७२९	मोक्खभाव	२/३१५
मित्तममाणे	२/१२१	मुहपोत्तिय	१/७१	मोक्खमग्ग	१/१९४, १९७, ३१८
मितीभाव	२/२९०	मुहमंगल	१/४३६	मोक्खाभिकखी	१/३२७
मिय	१/१७६	मुहवण्ण	२/२२५	मोण	१/१४४, ३३३; २/२७, ४५०, ४५५, ४६२
मिरिय	१/५८४	मुहवीणिय	१/४६०, ४६१	मोणचरण	२/३०७, ३०८
मिरियचुण्ण	१/५८४	मुहाइणावीणियकरण	१/४६०	मोणपद	२/४९, ६५
मिलक्खु	१/१८१, ४९२	मुहाजीवी	१/६०९, ६११	मोणेण कम्मधुणण	२/४५०
मिहिला	१/५०२	मुहादाई	१/६११	मोत्तिय	१/१३८, ६५४
मीसजाय	१/६२७	मुंख	१/४२५	मोय	२/३४८
मीसवणस्सइ	१/५८६	मुंजचिप्पय	१/७२८	मोयगहण	२/२६२
मीसिया	२/२३४	मुंजमालिय	१/४१९	मोय पडिमा	२/३४७, ३४८
मुइ	१/१६६	मूकत्त	१/४४५	मोयसमायार	१/६५६
मुए	१/५३०	मूढ	१/१०६, १३०	मोरगं	२/३३१
मुक्कपास	१/४४५	मूढभाव	१/४५४	मोरियपुत्त (गणधर)	१/८
मुच्छा	२/५५, २००	मूल	१/२४२; २/४५४	मोस	२/५५, ४४२, ४४४, ४४५, ४४७, ४४९, ४७०
मुच्छेज्ज	२/६०	मूलगुण पच्चक्खाण	२/११५	मोसली	१/७३४
मुट्टिक	१/४२५	मूलट्टाण	१/४५३	मोसा	१/५१२, ५१३, ५१४, ५१५, ५१६, ५१७, ५१८, ५२६, ५२७, ७४९, ७५१
मुणिसुव्वय	१/३, ४	मूलारिह	२/३५२	मोसाणुंधी	२/४०३
मुणी	१/१६१, १६६, १८७, १९४, १९९, २३०, ४३३, ४३६, ४३९, ४५५, ४८७, ५१२, ५३४; २/३२, ४४२, ४४३, ४४५, ४४६, ४४८, ४५०, ४५५, ४५८, ४६९, ४७०	मूंग	१/१७५		
मुणीण लक्खण	२/३०, ३१	मेत्ति	२/४५४		
मुंड	१/६२, १३२; २/६१	मेत्तिज्जमाण	१/८३		
मुंडा	२/८	मेत्ति भावणा	१/१९८; २/४५४		
मुडे	२/४५३	मेयज्ज (गणधर)	१/८		
मुत्त	१/१८७	मेहा (धा)वी	१/१८०, १८३, १८४, १८५, १८६, २३४; २/४५९, ४६०		
मुत्तत्त सरूवं	२/४५६	मेहावी पुरिसजात	२/२४६		
मुत्तावली	१/४१९; ६५४				

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
मोसोवएस	२/१२५	रणा रक्खय	१/४६९	रामउत्त	२/४४०
मोह	१/१२६, ४४२; २/४६४, ७७१	रती	१/२२२	राय करंडग	१/१०२
मोहगुण	२/४४९	रत्तरयण	१/१३८	रायकह	१/११३, ११४
मोहजासंगा उवसगा	२/४३७, ४३९	रम्मगवस्स	१/२८	रायखत्तिय	१/६७२
मोहणिज्ज	१/१४६, १६५; २/४१९	रयण	१/१३८	रायगिह	१/८८, ३१२, ५०२; २/१५२
मोहणिज्ज कम्म	२/३८०	रयणावली	१/४१८, ६५४	रायणिय	१/७१, ९४, ९५, ९६
मोहणिज्जकम्मउदय	२/२०२	रयणाहिय	१/४९९	रायणियपुरिसपगारा	२/२२७
मोहदंसी	२/४६०	रयणी	१/४३, ६७०	रायणियिन्द पगारा	२/२२७
मोहपाउड	१/४३६	रयताण	१/७२९	रायपिण्ड	१/५९९, ६०५
मोहमहण्णव	२/४७१	रयमल	१/८५	रायपेमिय	१/५५४
मोहमूढ	१/१६५	रयहरण	१/७०८, ७२८, ७२९; २/५	रायवसीकरण	१/४६७
मोहरिय	१/३००; २/१२८	रयुग्घात	१/६९	रायवंसट्टिय	१/५५४
मंगल	१/१, २२२	रस	१/१३८, २२९; २/३३, ४४६, ४४७	रायवुग्गह	१/६७
मंचमासालय	२/५९	रसग	१/१६७	रायहाणी	१/५०३
मंडलिक पब्बय	१/३२०	रसणिज्जुहणता	२/२९४	राया	१/४७, १४३, १४९, १५३
मंडिय (गणधर)	१/८	रसपण्णाण	२/४५४	रायतेपुर	१/५९९, ६००
मंडियपुत्त	१/२०७, २०८, २०९, २१०	रसपरिच्चाय	२/२९३, ३०९, ३१०	रायसी	१/१६६, ५३०
मंताजोग	२/१७६	रसमंत	१/५१२	रिउब्बेद	१/४८
मंत पिण्ड	१/५७४	रसय	१/२४९	रिद्धी	१/२२२
मंथु	१/५७९	रसया	१/२४४, २४५	रीरियपाय	१/७१०
मंथुजात	१/५८६	रसवाणिज्ज	२/१२८	रक्ख	१/२२९, २४९
मंदकुमार	१/५१८	रसवियज्जण	२/३०९	रूक्खमूल	१/६४९; २/४२८
मंदकुमारि	१/५१८	रसासत्ति णिसेहो	२/४४६	रूक्खमूलगिह	२/३२०
मन्दर	१/१०९	रह	१/१७५	रू(रो)इ ज्ञाण	२/४०२, ४०३
मदरगिरिसिहरचूलिका	१/४३१	रहस्साब्भक्खाण	२/१२५	रूइज्ञाण लक्खण	२/४०३
मंदरवर (पर्वत)	१/३२०	राइ	१/४३	रूपलोह	१/४१९
मंदा	२/४२९, ४४०	राइगमण	१/४९१	रूयगवर (दीव)	१/३२०, २/४१४
मंस	१/६६, १९१	राइणिय	२/२५१, २५२	रूयय (रूचक पर्वत)	१/६
मंसखायाण	१/६०२	राइण्णकुल	१/५५४	रूव	१/१३८, ४४८, ५२१, ५२२; २/४४३
मंसुरोम	१/३६४, ३६९, ३७५, ३८१, ३८७, ३९३, ४०१	राइभोयण	१/४७८, ४७९	रूवतेण	१/३०५
याऽऽणमणि	१/५१४	राइभोयणपडिसेवणपत्त	१/४८१, ४८२	रूवपडिमा	१/४५२
रइअरइ	१/२१४, ४४४	राइभोयण वण्ण	१/४८४	रूवमय	२/२१९, २२०
रइणिसेह	१/४४३	राइभोयणविरमणं ठाणं	२/५६	रूवसच्चा	१/५१३
रक्खस	१/१७०	राइभोयणविरय	२/२९२	रूवसंपन्न	१/१२२
रक्खसी	१/३३५	राइभोयणाओवेरमणं	१/४७८	रूवाणुरत्त	२/४४४
रक्खा	१/२२२	राईयपडिक्कमणं समायारी	२/७४	रूवाणुवाय	२/१३१
रज्जपरिवट्टिए ओग्गह विहि	१/३०७	राईय समायारी	२/७३	रूवावलोयणासत्ति	१/४५१
रट्टु	२/४८	राओग्गह	१/६७२	रूवासत्ति णिसेह	२/४४३
रट्टुथेर	२/२२७	राग	१/१२६; २/४६४	रूवंधर	२/६६
रट्टुधम्म	१/३३	रागणिग्गहोवाय	१/४४४	रोग	१/९३
रण्ण	१/४२, ४६४, ५०२, ६०२	रातिणिय	१/१०५, २/१५३	रोग परीसह	२/४२१, ४३१
		रातिणिया	२/१५४	रोगायं(त्तं)क	१/१३९, १४०, ३२६, ३२७, ३२८, ३२९, ३३०, ३३१, ३३२, ४४०, ४८०, ६५३

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
रोगिणिया	२/८	लेवणप्पओग	१/४८०, ४८५	लोहियपाणी	१/१७२
रोमपरिकम्म	१/३४२	लेवालेव	२/१११, ११२, ३२२	लंख	१/४२५
रोसा	२/८	लेसणता	२/४३६	वइ अगुत्ती	१/७४८
लक्खण	१/१४४, १७३	लोइय आगम	१/२५	वइ अपडिसंलीण	२/३१६
लक्खण-वंजय-सुमिणफल	२/२२३	लोइयदब्बावस्सय	२/९४, ९५	वइ असंकिलेस	२/२८७
लक्खवाणिज्ज	२/१२८	लोइय भावावस्सय	२/९६	वइक्कम	२/९८, ९९
लक्खणुप्पाय	१/५७२	लोइयववसाय	१/४८	वइकिट्टिय खेत्त	२/२५६
लगडमाइ	२/३२५	लोग	१/८, ६२, ६३, १४१, १५९, १६०, १६१, १६७, १७०, १७१, १७३, २०९, २५०, ४४७, ४४८, ४५२; २/४६३	वइगुत्तवाए फल	१/७५२
लगंडमाई	२/३११, ३१२	लोगन्त	१/१२३	वइ(ति)त्ती	१/४८७, ७४८, ७५१
लज्जा	१/१०३	लोगरयण	१/१५९	वइ चियाए	२/१५
लद्धी	१/२२२	लोगा (r) वाय	१/१६१	वइजोग	१/१४७
लट्टिय	१/६४७, ७३१, ७३२	लोगविण्णु	२/४६३	वइदेही	१/१९९
लट्ठी	१/७०८, ७२९	लोगसण्ण	१/२३०, ४४४	वइपओगकिरिया	१/१६४
लयणमुहुम	१/२८७	लोगसण्णा	२/४६१	वइरमज्झ चंद पडिमा	२/३४२, ३४६
लया	१/४३९	लोगुत्तरिय आगम	१/२५	वइरमज्झ चंदपडिम पडिवन्	२/३४२
लयोवमा	१/४३९	लोगुत्तरिय दब्बावस्सय	२/९५	वइरमज्झा	२/३१७, ३३७
ललिइंदिया	१/९२	लोगुत्तरिय भावावस्सय	२/९६	वइरोयणिद (विरोचनेन्द्र)	१/५
लव गवेसिय	१/७२६	लोगोवयारविणय	१/७६, ८०, ८१	वइविणय	१/७६, ७९
लवमत्तम	१/७, ३२०	लोग	१/४८४, ५७९, ६१९	वइसमाहरणता	२/३४
लवावसंकी	१/१७२	लोद्ध	१/३३७	वइसमिति	१/२८२, ४८७
लवेज्जोवघाइय	१/५४८	लोद्धकुसुम	१/३३७	वइसंकिलेम	२/२८७
लमुण	१/१९१, ५८६, ५९२, ५९३	लोभ	१/८, १७४, १९१, २१४, ३००, ४४०, ४५३; २/२१८	वइसंजम	२/१६
लहुयत्तं	१/२१४	लोभअपडिसंलीण	२/३१६	वकसुद्धि	१/५१२
लाउय	१/७१६, ७१७	लोभणिसिया	१/५१३	वग्गचूलिया	२/२५३
लाउयपाय	१/७०७, ७१६; २/३३३	लोभदोम	२/४४२, ४४४, ४४५, ४४७, ४४८, ४७०	वग्ग (लव)	२/२९५
लाघव धम्म	१/३३	लोभदंसी	२/४६०	वग्गुफल	१/३३७
लाभ	२/३३	लोभपिण्ड (दोस)	१/५७२, ५७४	वग्घ (णि)	१/४१८, ५५२, ६८६
लाभमय	२/२१९	लोभमुण्डे	२/८	वच्चमुत्त	१/५५४
लावग	१/१७६	लोभविजय	२/२२१	वच्चाचिप्पय	१/७२८
लासग	१/४२५	लोभविवेग	१/२९७; २/३४	वच्चामेलिय	१/९८
लिक्ख	१/२५७	लोभवेयणिज्ज कम्म	२/२२१	वच्छल्ल	१/१२५
लिक्खाइ णिहरण	१/२५७	लोय	१/८६, १६७, १७१, १७७, १८७, १९०, १९७, ४४५, ४५४, ४५५; २/४५९	वच्छाणुद्धिया	२/८
लित्तदोस	१/५९४, ५९५	लोयय	१/६६७	वज्जकिरिया	१/६६०
लुंचसिरय	२/१३७	लोह	२/४६४, ४७१	वज्जपाणी	१/१०९
लूह	१/१८६, १८८; २/४३१	लोहणिज्ज	२/४४९	वज्जरिसभ	१/३२०
लूहचरण	२/३०८	लोहविओसग्ग	२/४०७	वज्ज	१/१७९
लूहजीवी	२/३१०	लोहविजय	१/१३४	वट्ट	१/१७८
लूहवित्ती	१/५७१			वट्टग	१/१७६
लूहाहार	२/३१०			वट्टमग्ग	१/२००
लेणसुहुम	१/२८७; २/९१			वट्टिज्जमाणचरण	२/३०६
लेलु	१/७१८, ७१९			वडभत्त	१/४४५
लेव कम्म	१/४६३			वण	१/२५८, २६४, २६७, २७०, २७३, ३४२, ३४५, ३४६, ३४८, ४८४, ४८५

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
वणकम्म	२/१२८	वय	१/१२९, २०६, ३२३; २/४२०	वाउकाइय (I)	१/२२८, २४०
वणतिगिच्छा	१/२५८, ३४२; २/९७	वय असंवर	१/२१४	वाउकाइय आरंभ	१/२८४
वणतिगिच्छाकारावण	१/२६४, २६७, २७०	वयगुत्तया	१/१३४	वाउकाइय जीव	२/१०, ११
वणपरिक्रम	१/२५६, २५८	वयगुत्ती	१/२८१	वाउकाइय संजम	२/१५, १७
वणफल	१/५२३, ५३२	वयगुत्तीणं	१/७५०	वाउकाय अणारंभ ठाण	२/५७
वणस्सइ (ति) कम्म समारंभ	१/२४२, २४३	वयच्छक	२/५४	वाउकाय	१/४६
वणस्सइकाइय आरंभ	१/२८४	वयच्छिद	२/११८	वाउजीवा	१/२२९
वणस्सइकाइय जीव	२/१०, ११	वयजोगपडिसंलीणया	२/३१४	वाउभूइ	१/८
वणस्सइकाइय संजम	२/१५, १७	वयणविवेग	१/५२०	वाउ महाभूत	१/१५४
वणस्सइकाय अणारंभ ठाण	२/५७	वयण संपया	२/२३४, २३५	वाउसत्थ	१/२४०, २४१
वणस्सइकाइया	१/२२८	वयतेण	१/३०५	वाऊ	१/१६२, २२९, २४९
वणस्सइकाय	१/४६, २४१, २५३	वयदुण्णिहाणे	२/१२९	वागरा	१/१२०
वणस्सतिसभारंभ	२/१३९	वयबलिय	१/२२५	वाघाइम	२/२९७
वणस्सइ य मणुयजीवणस्स य तुलत्तं	१/२४४	वयसमाहा (धा) रणया	१/१३४	वाणमंतर	१/५०; २/६३, १४५, १६७
वणस्सइ (ति) सत्थ	१/२४२, २४३	वय (इ) समाहरणा	१/१३४, १३५	व (I) णिया	२/४६७
वणिग	२/४६७	वयसमिया	१/७५०	वातय	२/६
वणीमग (य)	१/५६४, ६३०, ६६०, ६६४, ६८५, ७०९, ७१४, ७४०, ७४३; २/५९	वयाण पीला	१/३३४	वादी	१/१६८, १७२
वणीमगपिण्ड	१/५७३	वर-गवेसिय	१/७२६	वाय (वाद)	१/१६८; २/२९
वण (प्रशंसा)	१/५२, १३०, ६२६	वरूणोववाय	२/२५३	वायण (I)	१/६८, ११९, ६३०
वणमंत	१/५१२	वल्य	१/५०६	वायणया	१/१३३
वणसंजलणया	१/७४, ७५	वल्यमरण	२/१९४, १९९	वायणा	२/३९०, ३९४
वत्त	२/३९४	वलयाविमुक्क	२/४६	वायणारिय आसायणा	१/९८
वत्तवा (भासा)	१/५३३	ववसाय	१/४८, २२३	वायणा संपया	२/२३४, २३५
वत्तवं सच्चं	१/२९५	ववहार (I)	२/९३, २२८, ३८०, ३८२, ३८४, ४६१	वायसजय	१/३४८
वत्थ	१/४१०, ४५३, ५३६, ६९३-७०६, ७३०; २/५, ५५	ववहार अक्खेवणी	२/३९७	वायावि (वी) रिय	१/१८०, ३३६
वत्थ आ (ता) यावण	१/६९८; २/८८	ववहार (नय)	१/२७, २८, २९	वारधोयण	१/६४४
वत्थकरण	१/४१७	ववहारवं	२/३६३	वाराणसी	१/५०२
वत्थ गंधिकरण धोवण	१/६९६	ववहारसच्चा	१/५१३	वाराह	१/१७६
वत्थधारण	१/४१६	वसइ वसणकाल	२/३१९	वावती	१/१२३
वत्थधारण कारण	१/६९०	वसट्टमरण	२/१९४, १९९	वावन्नकुदंसणवज्जणा	१/१३६
वत्थधारी भिक्खु	१/६९१, ६९२	वसहि	१/६४९, ६५०, ६५९; २/२९१	वावित्ता	२/७
वत्थ परिकम्म	१/७०५	वसहिदिट्ठन्त	१/२६-२८	वाविया	२/७
वत्थिरोम	१/३५३, ३६४, ३६९, ३७५, ३९४, ४०१	वसीकरण	१/४६७-४६९	वासग	१/१६७
वत्थु	१/१३८, ४३२	वसीकरण सुत्तकरण	१/४२१	वासमेरा	१/६४८
वत्थेसण पडिमा	२/३३२	वसु	१/४५२	वासा	२/८९
वत्थेसणा	१/६८२, ६८३, ६८४, ६८५	वसुराइयं अवसुराइयं	१/२९५	वासावास	१/६८८, ७२५; २/७५-९०, २५०, २५४, २५५, २५६
वप्प	१/५२२, ५३१	वह	१/१७५, ७५३; २/१२५	वासावास अजोग्ग खेत्त	२/७५
वप्पाइ अवलोयण	१/४६२, ४९४	वह परीसह	२/४२१, ४३०	वासावास जोग्ग खेत्त	२/७५
वप्पिय	१/१५६	वाइत्तवज्जा	१/४५२	वासावास समायारी	२/७५-९०
		वाइय	१/९४	वासावासिय	१/६८१
		वाउकम्मसमारंभ	१/२४०, २४१	वासुदेव	१/१०९, १६८, १७१

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
वासुपुञ्ज	१/३	विज्जुदेव	१/५२६	विभंगणा(ना)ण	१/६०
वाहण	१/१७५	विजय (राजा)	१/१९९	विभंगणाणोप्पत्ति	१/६०
वाहणगिह	१/४२२	विणओवएस	२/४४	विमल	१/३,२२३
वाहणसाल	१/४२२	विणय	२/३५०	विमुत्ती	१/२२२
वाही	२/४६९	विणय (जानाचार)	१/५७,७१,१००, १०४,१२६,१६८,३११,४३१	विम्हावण	२/२२५
विइकिट्ट	२/२८९	विणय पडिवण्ण पुरिस	१/८१,८२	वियड	१/५६५
विइगिट्टुकाल	१/६४,६५	विणयपडिवत्ती	१/७३,७४,१०४	वियडगिह	१/६४९; २/३२०
विइ(ति)गिच्छा	१/१२३,१३७, ४८०; २/१२३	विणय वेयावच्च पडिमा	२/३४९	वियडवत्ती	१/६४२
विइ(ति)गिच्छासमावण्ण	१/४८२,४८३	विणयसमाही	१/८६	वियडभाव	२/२००
विउक्कम्म	१/१८०	विणयसुद्ध	२/११४	वियतकिच्च पायच्छित्त	२/३५२
विउलमई	१/२२४	विणयसंपण्ण	२/३६४	वियत्त (व्यक्त गणधर)	१/८
विउलुत्तम	१/१४४	विणयहीण	१/९८	वियत्त	१/१८३,१८४,१८५,१८६
विउसग्ग	२/३५०,४०६-४०८	विण्णवणित्थी	२/४४१	वियंतकारय	१/४७८
विउसग्ग पडिमा	२/३१६	विण्णाण	१/१०४	वियागरत्त	१/१०५
विउसग्गारिह	२/३५२	विण्णाणफल	१/१०४	वियारभूमि	१/६८३,६८४,७३०,७३१, ७३६,७४६; २/७५,७८,८८,१४९,२५६, २५७,२९१
विओसविय	१/५२६	विण्णाता	२/४६४	वियाल	१/४७९
विओसविय पुणो उवीरित्तए	१/३००	विण्णू	२/३४,३५	वियाह (भगवती)	२/२५३
विकहा	२/१७६	विणियट्टुणाफल	१/४५६	वियाहचूलिया	२/२५३
विक्खत्ता	१/७३४	विणियट्टुणया	१/१३४; १/३५,४५६	विरइठाण	१/२१४
विक्खेवणा विणय	१/७३,७४	विणिविट्टुचित्त	१/४५४	विरयगामधम्म	१/४२४,४२५,४२६
विक्खेवणी	२/३९६	विणीत(य)	१/६०,९१,९२	विरती.com	१/२२२
विग	१/५५३	विणीय लक्खण	१/८२	विरसजीवी	२/३१०
विगइ	१/५४२; २/८०,८१	वित्तिगिच्छा	१/१३७	विरसाहार	२/३०९
विगइ भोई	१/६१४	वित्थार (रुड)	१/१२६	विराग(ता)या	१/१३४; २/३४
विगतोदय	१/५०८,५०९	विट्टू	१/१८८	विराल	१/५५३
विगयमिस्सिया	१/५१४	विदेह	१/१९९	विरालिय	१/५८३
विगलिन्दियया	१/४७	विद्धी	१/२२२	विराहग(य)	१/५१२,५१३; २/१४७-१५२,१५७,१६२,१६३,१६६,१६७, १६८,१६९,१७०,१७३,१७४,१७५,१७६
विगलिन्दिया	१/९१	विद्धंसणधम्म	१/७५५	विराहगा अकाम -	
विगहगइ पव्वज्जा	२/७	विपरिणामधम्म	१/५१२	परिकिलेसगा	२/१६३-१६५
विगही	१/३००	विप्पमाद	१/१०५	विराहगा अत्तुक्कोसिया समणा	२/१७४
विगिट्टुभत्तिय	२/८५	विप्परियासण	२/२२५	विराहगा आजीविया	२/१७४
विग्गई निज्जुहण	२/२९६	विप्पोसहिपत्त	१/२२४	विराहगा कन्दप्पिया समणा	२/१६९
विग्घकरा ठाणा	२/२०६	विभज्जवाद	१/१०७	विराहगा णिण्हागा	२/१७५
विजहणा	२/२३०	विभवित्तए	२/६१	विराहगा पडिणीय समणा	२/१७३,१७४
विज्जा	१/६३,२०६; २/२८	विभूसावत्तिय	२/६१	विराहगा परिव्वायगा	२/१७०-१७३
विज्जाइ पउंजण	२/२२३	विभूती	१/२२२	विराहगा बाल तवस्सी	२/१६७
विज्जाचरण	१/१६९; २/६५,४१२,४१३	विभूसाणिसेह	१/३३१	विराहगा भइ पगइ जणा	२/१६५-१६७
विज्जाचारणलद्धी	२/४१२	विभूसाणुवाई	१/३३१	विराहगा वाणपत्था	२/१६८,१६९
विज्जापिण्ड	१/५७४	विभूसावडिया	१/३४२,३४३,३४४, ३८५-३९०,४१६,४१७		
विज्जाहर	१/२२५	विभंग अन्ताणकिरिया	१/१६४		
विज्जुल	१/६८				

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
विराहगाण संजमस्स -		विहारचरिया	२/४८	वेदवी	१/४४२
अपद्धसो	२/१७६, १७७	विहारजोग काल	२/७६	वेमाणिय	१/५०
विराहणी	१/५१८	विहारभूमि	१/६८३, ६८४, ७३०, ७३१, ७३६, ७४६; २/७५, ७८, ८८, १४९, २५६, २५७, २९१	वेयकाल	१/४५६
विराहय (ग)	२/७२	वीमंसा	२/३५१, ४३५	वेयण	१/६२४
विराहिय	२/१९८	वीयण	१/४३२	वेयण अहियासयणया	२/३४
विरूद्ध रज्ज	१/५०२	वीयडा	१/५१४	वेयणा	१/१९१
विरूद्ध रज्जाइकमण	२/१२६	वीयराग	२/४४१, ४४३, ४४४, ४४६, ४४८, ४६५, ४६९, ४७१	वेयणिज्ज	१/१४६; २/१२०, ४१९
विवग्घाणि	१/४१८, ६८६	वीयरागभाव	२/११९, ४६९-४७२	वेयन्त	१/१२३
विवण्ण	१/७२०	वीयरागया	१/१३४; २/४७२	वेयमाराहय	१/८६
विण्णकरण	१/७००, ७०१	वीयरागया फल	२/४७२	वेयरणी	२/४२५
विवरीय पायच्छित्त	१/२९६	वीयराग संजम	२/१२	वेयव	२/३२
विवाग विजय	२/४०३	वीरत्थुई	१/४	वेयावच्च	१/१३४, २५७, ३०६, ६२४; २/७९, ३५०, ३८५-३९०
विवाद	१/१६७; २/५०	वीर्याचार	२/४१५-४७२	वेयावच्च फल	२/३८९
विवित्तलयण	२/५१	वीरस्स परक्कमं	२/४५६-४५८	वेयावडिय	२/४९
विवित्तवास-वसहिसमिति	१/३०९	वेलंबग	१/४२५	वेरज्ज	१/५०२
विवित्तसयणासणसेवणया	१/१३४, १३५, ३२६, ४२३; २/३१३, ३१५	वीरासण	२/३१०, ३११, ३२५	वेरोट्टा (देवी)	१/११
विविहविहा पव्वज्जा	२/६	वीरासणियाए	२/३१२	वेलंधरोववाय	२/२५३
विवेगपडिमा	२/३१६	वीरिय	२/४१५, ४४९	वेवइ	१/१६६, ५३०
विवेगभासी	१/५२१	वीरियायार	१/५३	वेसमणोववाय	२/२५३
विवेगारिह	२/३५२	वीरियसंपण्ण	२/२७८	वेससामंतं	१/३३४
विवेयकम्म	१/४७६	वीसुंभेज्जा	२/७७	वेसाली	२/४७
विसण्णमेसी	१/४३३	वुग्गह वक्कंत	२/२९१	वेसिय	१/५३६, ५३७
विमभक्खण	२/१९४, १९५, १९९	वुग्गाहित	१/१३०	वेसियकुल	१/५५३
विसममग्ग	१/४९६	वुट्टिकाय	२/८२	वेसिया करंडग	१/१०२
विसमसीला	२/१९७	वेआवच्च करणया	२/७७	वेसियायण	१/४२३
विसय	२/४१६	वेइयवदसाय	१/४८	वेहाणस बालमरण	२/१९८
विसयपमाय	२/२०६	वेइया	१/७३४	वेहाणसमरण	२/१९४, १९९
विसवाणिज्ज	२/१२८	वेउच्चिइ	१/२२४	वेहिम	१/४६३
विसासो	१/२२३	वेउच्चिय परदारगमण	२/१२६	वोक्कसालियकुल	१/५५३
विसोही	२/९६	वेडिम	१/४६३	वोदाण	१/३५, १०४, १०७, १३३; २/४७२
विसिट्टुदिट्टी	१/२२२	वेणइया	१/१८२	वोदाणफल	१/१०४
विसील	१/८२	वेणुदेव (गरूड)	१/७, ३२०	वोसट्टुकाइयाए	२/३१२
विसुज्जमाणय	१/२६	वेणुदंड	१/२७७	वोसट्टुकाय	२/४८
विसुद्धी	१/२२२	वेणुफल	१/३३८	वंक	१/२०२
विसोहिठाण	१/१०३	वेणुसुइ	१/७३२, ७३६	वंक दिट्ठी	१/२०२
विसंभोइय	२/२६३, २६४	वेतालिय मग्ग	२/४५७	वंकदंसणा	१/२०२
विसंभोगकरण	२/२६४	वेत्तदंड	१/२७७	वंकपण्णा	१/११८
विसंभोगकरण कारण	२/२६२	वेद	२/३४, ३५	वंकसमायार	१/४४८
विहवधूया	१/६७२	वेदण अहियासणया	१/१३५	वंका	१/११८
विहार अजोग काल	२/७६			वंजणजाय	२/२५४
विहारकरण विहि निसेह	२/७६			वंजण (ज्ञानाचार)	१/५७, १११

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
वञ्जणपाणायाार	१/१११	सच्चवयण	१/२१२, २९३	सत्त मासिया भिक्खु पडिमा	२/३१७, ३२४
वंदण	२/९७	सच्चवयण (उवमा)	१/२९४	सत्तसत्तमिया भिक्खु पडिमा	२/३३६
वंदणया	१/१३३	सच्चवयण (महप्प)	१/२९३, २९४	सत्ता	१/२१८
वंदणा फल	१/११	सच्चवयण फल	१/२९५	सत्तिम	२/२४६, २७८
वंदणाविहाण	२/२५१	सच्चा	१/११८, १२६, १८२, २०१, ५१२, ५१३, ५१७, ५२०, ५२६, ५३३, ७४९, ७५१	सत्ती	१/२२२
वंस	१/५०६, ५१०	सच्चा मोसा	१/५१२, ५१३, ५१४, ५१७, ५२६, ५२७, ५३३, ७४९, ७५१; २/१८६	सत्थ	२/४६०
वंसीमूल	१/६४८			सत्थजाय	१/५०७
मइअंतरद्धा	२/१२७			सत्थपरिणामित	१/५३६, ५३७
सउण	१/५०४			सत्थातीत	१/५३६, ५३७
सउणी	२/२९३			सत्थादाण	१/४७८
सकम्मवीरिय	२/४१६	सच्चे पुरिसजात	२/२४६, २७८	सत्थारभत्त	१/१०८
सकाम मरण	२/१९५, १९७, २९६	सच्चं ठाणं	२/५४	सत्थारभत्ती	१/१११
सकुलि	१/५५५	सच्छंदविहारी	२/२०२	सत्थोपाडण	२/१९४, १९५, १९९
सक	१/१९९	सजण गिह	१/५४७	सदारमंतभेय	२/१२५
सकर	१/४२०	सजण-परिजण गिह	१/५४६	सदारसंतोष	२/१२४, १२६
सकार-पुरकार परीसह	२/४२१, ४३२	सजोगी	१/१४७	सदोस तेगिच्छा	१/२५५
सगड	१/१७५	सज्जाय	१/६४, ६५, ६८, ६९, ७०, १३३, ४१०, ४८८; २/२९१, ३५०, ३९०, ३९१, ३९३	सह	१/१३८, ४४४, ४४८, ५३२; २/३३, ४४१, ४४२
सगदेवी परिचारणनिदान करण	२/१८५	सज्जायअकरण	१/६९	सहनय	१/२७, २८, ३०; २/९३
सगर	१/१९८	सज्जायजोग	२/४९, ३९१	सहपडिमा	१/४५२
सचक	१/५०३	सज्जाय-पडिलेहणा विमोहि सुत्त	२/१०३	सहफरिसरसह्वगंध	२/४७२
सचित्तकम्म	१/६५२	सज्जायफल	२/३९१	सह-ह्व-गंध-रस-फास	१/५२४
सचित्तगन्धजिघण	२/२२२	सज्जाय भूमि	२/३९२	सहसवणासत्ति	१/४४८, ४५७, ४५८
सचित्तनिक्खेवणया	२/१३२	सज्जाय विहाण	१/६५	सहहणसुद्ध	२/११४
सचित्तपडिबद्धाहार	२/१२७	सड्डालु	१/१३१	सहहणा	१/१३६, १४९
सचित्तपरिगह	२/१२६	सड्डी कुल	२/७९	सहाइसु मुच्छाणिसेह	१/३३२
सचित्तपरिणाय	२/१३४	सड्डी गिही	२/७९	सहाउलगं	२/३६२
सचित्तपहणया	२/१३२	सड्डी पुरिसजात	२/२४६, २७८	सहाणुरत्त	२/४४३
सचित्त पुढवी समीवे निदाइ णिसेह	२/३२१	सह	१/९०	सहाणुवाय	२/१३१
सचित्तरूख दुरूहण	१/२५२	सणंकुमार	१/१९८	सहासत्ति णिसेह	२/४४१, ४४२
सचित्तरूखमूल	१/२५२	सणंकुमार माहिंदाण (देव)	२/६३	सद्धा	२/४५०
सचित्ता	२/२३४	सण्ण	१/२०६	सद्धि आहार करण	२/२६९
सचित्तादत्तादाण	२/१२६	सण्णकपास	१/४२१, ७०५	सन्धि	१/४४८
सचित्ताहार	२/१२७, १३६, १३७	सण्णि	१/५१९	सन्धिमुह	१/४५६
सचेल	१/७०४; २/४२३	सण्णि-जाइ-सरण	१/७५०	सन्निदाइय (भाव)	१/१८
सचेलिया सह अचेलस्स -		सण्णि(नि)वेस	१/४६२, ५४९	सन्निहिकरण	१/६०९
संवसण कारण	२/२५९	सण्णि(नि)वेस दहाणि	१/४६२	सन्निहीकाम	२/५५
सच्च	१/१२६, १८२; २/४७	सण्णि(नि)वेस पहाणि	१/४६२	सपज्जवसित	१/६७०; २/२९६
सच्च (धम्म)	१/३३	सण्णि(नि)वेस महाणि	१/४६२	सपरिगहा	१/४५५
सच्चद्विटी	१/२०१	सण्णि(नि)वेस महाणि	१/४६२	सप्पदंस तिगिच्छाए विहि निसेह	२/२६६
सच्चपइन्ना ववहारा	१/४२२	सण्णि(नि)वेसवहाणि	१/४६२	सप्पि	१/४२०, ४२५; २/३०९
सच्चपण्णा	१/११९	सत्त	२/३४, ३५	सप्पियासविय	१/२२५
सच्चरय	१/८२; २/३४६	सत्तकम्मपगडी	२/३९६		

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
सफला राइओ	१/४३	समणोवासगधम्म	२/१२४	सम्मत्त	१/६०, १२५, १३६,
सबलत्त	१/४४५	समणोवासगप्पगारा	२/१२१		१९५, ७५१; २/१२३
सबलदोस	२/२१०-२११	समणोवासग भवण णिदाणकरण	२/१८८	सम्मत्त अइयारा	२/१२३
सबीयग	१/२२९	समणोवासगण तिविहा भावणा	२/१३८	सम्मत्तदंसिण	१/२२९; २/४५०, ४५५
सत्त्वावपच्चक्खाण	१/१३४; २/१२०	समणोवासिया	२/१५४	सम्मत्तदंसी	२/४५५
सभावणा	१/२२८; २/६१	समपायपुत्ता	२/३११	सम्मत्तधिया वीरियपाउरण	२/४४९
सभावसंपन्न	१/५४१	समभावसाहग	१/४३३	सम्मत्त परक्कम	१/१३३
सभंड	२/१२९-१३०	समभिरूढ (नय)	१/३१	सम्मत्त सच्चा	१/५१३
समचउरंस	१/३२०	समय	१/२१९	सम्मत्तसरुव	२/१२३
समण	१/४, १०३, १३७, १४९, १५२,	समयंत	१/१२३	सम्मदिट्ठी	१/२२९
१५३, १५५, १६०, १६३, १६९, १७९, १८०,		समायारी	२/६८, ६९, ७१, ७३, ७४	सम्मदंसण	१/१२७, १३५, १३७
१८७, १९६, २३९, २४८, ३०१, ३२८, ३२९, ३३६,		समायारीए पवत्तणं	२/६९	सम्मदंसणपज्जव	१/६०
४१५, ४३५, ४३६, ४४१, ४७७, ४९३, ४९९,		समारंभ	१/१७५, २०९, २१०, २८४	सम्मत्तसदहणा	१/१३६
५०३, ५०६, ५०७, ५२८, ४२९, ५३८, ५६०, ६००,		समाहि (ही) (धी)	१/८६, १०८, २१५,	सम्मामिच्छदंसण	१/१२७
६१४, ६१५, ६१६, ६१७, ६१८, ६२९, ६३०,			२२१, २२५; २/६४	सम्मावाई	१/१६८, १७१
६४२, ६४७, ६५५, ६५९, ६६०, ६६४, ६८५,		समाहि (ही) कामी	२/४६४, ४६५	सयण	१/४५३
६८७, ७००, ७०९, ७११, ७१४, ७२०, ७२१,		समाहिजुत्त	२/४१८	सयणकुल	१/५४७
७४०, ७४३; २/२३, ५२, ६२, ६३, ६७, ६८,		समाहिजोग	१/१०१, १३०, ३२८, ३३६	सयणासण	२/४९
१३२, १५३, १५४, २२६, २६२, २७८, २९०,		समाहिट्ठण	१/८७	सयमेव उग्गाहं अणुगिम्हणया	१/३०९
३०८, ३०९, ३१०, ३११, ३७८, ४१५, ४२६,		समाहित्ठिदिय	१/३७	सयभू (समुद्र)	१/७, १६०, ६२०
४३०, ४३३, ४३९, ४६५		समाहि पडिमा	२/३१६	सरऊ	१/५०४
समणधम्म	१/६०; २/४५	समाहिपत्त	२/४६, ४७	सरडुय	१/५८४
समण-णिगंथ	२/२३८, २३९, २४५,	समाहिमाहिय	१/४४६	सरण	१/४५५
२४९, २५९, २६२, २६३, ४१०, ४११, ४१२		समाहिविहाण	१/१०८	सर-दह-तलायपरिसोसणया	२/१२८
ममण-माहण	२/४६३	समिइ (ती)	१/१०५, १२६, २२२,	सरल	१/२०२
समणभवण णिदाण करण	२/१९०		४८७, ७४८	सराइभत्त	१/८
समणभूय	२/१३४	समिइ (ति) जोग	१/४२३-४२५	सराइभोयण	१/४४६
समणव्वद	१/२३९	समित	१/१८७; २/६२, ६६, ४५४, ४५७	सराग संजम	२/१२
समणसरीर परिट्ठवण	१/७३९	समत्ताराहणा	१/२२२	सरिसगस्स संवास आदाण	२/२६५
समणसंघ	२/२२६	समिद्धी	१/२२२	सरीर	१/४७, १५०, १५२,
समणस्स सुद्ध आहार दाण फल	२/१३२	समियदंसण	१/४५३		१५६, ७३९
समणी	२/१५४, २२६	समियपावा	१/२२६	सरीरपच्चक्खाण	१/१३४, १३५; २/१९९
समणुण्णा	२/२२९	समियाए धम्म	१/३२	सरीरपरिमण्डण	१/३३२
समणुण्णं-असमणुण्णाणववहारा	२/२६५	समियाचार	१/१७९	सरीर विओसग्ग	२/४०६
समणुद्देसिय	१/६१४, ६८७, ७१३	समुक्कस	२/२७, ५०	सरीरवुच्छेयणद्वाय	१/६२५
समणोवगरण ओग्गाहविहि	१/३०७	समुट्ठण सुय	२/२५३	सरीरसक्कारपोसह	२/१३१
समणोवस्सय	२/१२९, १३०	समुदाणकिरिया	१/१६४	सरीरसंपन्ना	१/११८
समणोवमा	२/३६-४०	समुयाणचरिया	२/४८	सरीर संषया	२/२३४, २३५
समणोवासग(य)	२/१२१, १२३-१२७,	समोच्छिन्न किरिए अपडिवाइ	२/४०५	सरीसिव	१/२७६
	१२९, १३०, १३१, १३२,	समोसरण	१/१६८	सलोमचम्म	१/७०२
	१३८, १३९, १४३, १४५, १४६, १५०, १५४,	सम्म	१/३३	सल्ल	१/४३५
	१८८, १९०, ३६३, ४५२	सम्म किरियावाय	१/१६९, १७०	सल्लइपलंब	१/५८४

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
सल्लइपवाल	१/५८४	ससीसोवरिय	१/५०८, ५०९	सामण्ण	१/१४२, १४३, १४४, २२९,
सल्लतिगिच्छा	१/२५७	ससंधिय	१/७००, ७२०		४३६; २/२९६
सवण	१/१०४	सहजदिव्व भोग्गिदाण करण	२/१८६	सामत्त	१/४४५
सवणफल	१/१०३	सहसक्कार	१/४५४; २/३५१	सामली (वृक्ष)	१/७
सवणाणुकूल वय	१/४२	सहसागारेणं	२/११०, १११	सामवेद	१/४८
सवत्ति समाणे	२/१२१	सहसाऽऽम्भक्खाण	२/१२५	सामाइय	१/३३, १३३; २/१२, ९७, ११६,
सवियार	२/२९५	सहस्सार कप्प	२/१६२	१२४, १२८, १२९, १३०, १३४, १३५, २८०	
सव्वगाय-परिकम्म-विभूसा -		सहाय पच्चक्खाण	१/१३४; २/१२०	सामाइयकड	२/१२९, १३०, १३३
विप्पमुक्के	२/३११	सहायलिच्छू	२/४७१	सामाइयकडस्स किरिया	२/१२९
सव्वगुणसंपन्नया	२/६१	सहिण	१/४१७	सामाइयकडस्स पेज्जबंधण	२/१३०
सव्वऽण्णाण	१/१६४	सहिण कल्लाण	१/४१७, ६८५	सामाइयकडस्स ममत्तभाव	२/१२९
सव्वकज्जकरण	१/४६५	सहिणाणि	१/६८५	सामाइयगाइं	२/१४४
सव्वगुणसंपन्नया	१/१३४	साइम	१/९५, १५२, ४४१, ४८०, ४८१,	सामाइयचरित्त गुणप्पमाण	१/२६
सव्वतोभदा	२/३१६	४८२, ४८३, ४८४, ५११, ५१२, ५२२, ५२४,		सामाइय फल	२/६२
सव्वदंसी	२/२९	५३१, ५४१, ५४७, ५५२, ५५४, ५५७, ५६०,		सामाइय सुत्त	२/९९
सव्व पच्चक्खाण पारण सुत्तं	२/११४	५६१, ५६३, ५६६, ५६७, ५६८, ५६९, ५७०,		सामाइयसंजम	२/१६
सव्वपमाण	१/१२६	५७१, ५७५-५८२, ५९४, ५९५, ५९९, ६०५-		सामाइय-संजम-कप्पट्टिई	१/५६
सव्वपरिणाचारी	२/४५६	६०९, ६१३-६१८, ६२१-६२३, ६२८-६३२,		सामाइयस्स अणवट्टियस्स करणया	२/१२९
सव्व पावकम्म	२/२३	६५५; २/८६, १३२, १३३		सामाइयस्स सइ अकरणया	२/१२९
सव्वप्पग	१/१८०	साएय	१/५०२	सामुदाणिय गवेसणा	२/२०२
सव्वबल	२/२०४	साकेय	२/११६	सायपडियाय	१/५०८
सव्वमूलगुण पच्चक्खाण	२/११५	सागरोवम	१/१४५; २/१७३	सायाउलग	२/६६
सव्वविराहय	२/१५२	सागार	२/११६	सायाणुगा	१/४४६
सव्वसमाहिवत्तियागारेण	२/११०, १११, ११२, ११३	सागारकड	१/७३९	सारक्खणविसोही	२/२०७
सव्व सुयाणवाई	२/२५४	सागारिय	१/६३२-६३९, ६५१-६५५,	सारक्खणाणुबंधी	२/४०३
सव्वस्स वि अमाघाओ	१/२२३		६७५-६७८	सारक्खणोवघात	२/२०७
सव्वाओ अदिण्णादाणाओ वेरमणं	२/११५	सागारिय उग्गह	१/६७२	सारक्खाय	१/५३९
सव्वाओ परिग्गहाओ वेरमणं	२/११५	सागारियकुल	१/६३९	सारणिया	२/८
सव्वाओ णाणाइवायाओ वेरमणं	२/११५	सागारियगारेणं	२/१११	सारंभ	१/२०९, २१०, ४५५
सव्वाओ मुसावायाओ वेरमणं	२/११५	सागारियणिस्सा	१/६३९, ६४८, ६४९	साल	१/१०१, १०२, २४२
सव्वाओ मेहुणाओ वेरमणं	२/११५	सागारियपिण्ड	१/६३२	सालपरियाय	१/१०१
सव्वाराहय	२/१५२	सागारियसंतिय	१/६७९, ६८१, ६८२,	सालपरिवार	१/१०१, १०२
सव्वाहार	१/४७९		७२८, ७३६, ७३९	सालि	१/५५५
सव्विन्दिय समाहित	१/२८५	सागारियस्सणाय	१/६३७	सालिसय	१/११२
सव्वुत्तरगुणपच्चक्खाणं	२/११५	सागारियोपजीवी	१/६३६	सालुय	१/५८३
सव्वेटय पात्त	१/७१६	सागारोवज्ज	१/१४७	सावज्ज	१/१४६, १६९, २२०, ५२७,
सव्वोसहिपत्त	१/२२४	साडीकम्म	२/१२८	५२९, ५३१, ५३२	
ससमय	१/६१	साणय	१/६९१, ७२८; २/३३२	सावज्ज (I) किरिया	१/२२०, ६६१
ससिणिद्ध	१/५०८, ५०९	साता (या) गारव	१/९०, १६३	सावज्जजोग	२/४८
सभिणिद्धा पुढवी	१/४०७	सातियार	१/२६	सावज्जजोगपरिवज्जण	२/१२८
ससित्थ	२/८५	साधम्मिणी	२/४२६	सावज्जजोगविरइ (ति)	२/६२
		सामाइय ववसाय	१/४८	सावज्जबहुल	२/५७, ६१

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.	
सावज्जभासा	१/५२६, ५२९, ५३०, ५३१, ५३२	सिणेहाययण	२/८३	सीय परीसह	२/४२१, ४२२	
सावज्जवयण	१/५२७	सिद्ध	१/१, २, ६३, ८७	सीयपिंड	१/५४४	
सावज्ज संजुत आहार	१/६०८	सिद्ध आसायणा	१/९७	सीयफास	२/४२३	
सावज्जणुमोयणी	१/५२५	सिद्धठाण सरुव	१/२००-२०१	सीया	१/१०९, १७५	
सावत्थी	१/५०२	सिद्धा	१/१६२	सील १/८६, ८९, २२३, ४३१; २/१५२	सीलपण्णा	१/११९
सावय	२/२२६	सिद्धाइसयगुणसंपन्न	२/११९	सील परिचरो	१/२२३	
सावय आसायणा	१/९७	सिद्धाण संथव	२/७४	सीलमंता	१/८८	
साविया	२/२२६	सिद्धाणं	२/३६३	सीलवन्त	२/४६८	
साविया आसायणा	१/९७	सिद्धावास	१/२२३	सीलवय-गुणवय	२/१३४, १३५	
सासय(त)	१/१६१, १७१	सिद्धि १/६३, १०१, १०४, ११०, १३५, १५२, १५४, १६२, १६५, १६८, १७२, १९१, १९२	१/६३, १०१, १०४, ११०, १३५, १५२, १५४, १६२, १६५, १६८, १७२, १९१, १९२	सीलव्वत(य)	२/१२९, १३०	
सासवणालिय	१/५८३	सिद्धिपह	२/४५७	सीलव्वयगुणव्वयवेरमण	२/१३४, १३५, १८८	
साहम्मिणी	१/७०९, ७४०	सिद्धिमग	१/१३५, ४४६	सीलसंपन्न	२/१५३	
साहम्मिय १/६७७, ६८४, ७०९, ७३७, ७३८, ७४०; २/२४०, २४१, २४६, २४८, २६२, २६३, २७२, ३६२, ३६४, ३६५, ३७७		सिद्धिविमाण	१/३२२	सीसगपाय	१/७११	
साहम्मिय अंतकिच्चाइं	२/२६०	सिष्प सिक्खावण	२/२२१	सीसगलौह	१/४१९	
साहम्मिय उग्गह	१/६७२	सियालखइया	२/७	सीसदुवारियकरण	१/३५६, ३८५, ३९०, ३९७	
साहम्मिय उग्गहं अणुण्णविय -		सिसावाद	१/१०७	सीसदुवारियकारावण	१/३६७, ३७३, ३७८	
परिभुंजणया	१/३०९	सिरमुण्डे	२/८	सीह	१/५५३	
साहम्मिय वेयावच्च	२/३८६	सिरिजुत्ता	१/११७	सीहखइया	२/७	
साहरइ	१/५३८	सिरीसिव	१/१९२; २/२८०	सीहपुच्छय	१/१७६	
साहरिज्जमागचरण	२/३०६	सिलाबुद्ध	१/६४४	सुअक्खायधम्म	२/११	
साहारणपिंडपात(य)	१/३१०, ३११	सिलिवय	१/१६६, ५३०	सुअन्नाणकिरिया	१/१६४	
साहारणभत्तपाण अणुण्णविय -		सिलोग	१/१६५; २/२९३	सुआइक्ख	२/२२८	
परिभुंजणिया	१/३०९	सिलोयकामी	१/४७७; २/४९	सुइ(ई)	१/२०१, २/४५०	
साहिररण	२/२९०	सिवं	१/२२३	सुइद्विती	१/२०१	
साहिल्लया	१/७४, ७५	सिसुणाग	२/१९६	सुइसमायारा	१/६५६	
साहुधम्म	१/१९६	सिहरिणि	१/५५५	सुकज्जाण	१/१४७; २/४८, ४०२, ४०४, ४०६	
साहुवयणेणं	२/११०	सिहाधारण	२/१३७	सुकज्जाण अणुप्पेहा	२/४०४	
साहू १/१, २, १०८, १२५, १४२, १५२, १५४, १८२, १९१, ५३३; २/३२		सिही	१/१९३	सुकज्जाण आलंबण	२/४०४	
साहू आसायणा	१/९७	सिंगपाय	१/७११	सुकज्जाण लक्खण	२/४०५	
साहूणी आसायणा	१/९७	सिंगवेर	१/४८४, ५८४	सुकड	१/१५२, १५४	
सिक्किग	१/२७६	सिंगवेरचुण्ण	१/४८४, ५८४	सुकपक्खिय	१/१६८	
सिक्कावय	२/१२४	सिंगमालिय	१/४१९	सुकपोमाल	१/४१४, ४१५	
सिक्खासील	१/८४	सिंघाडग	१/५८५	सुकलेस(१)	१/१३१, ३२०	
सिज्जंस	१/३	सिंघाण	१/६६२, ७३७	सुक्काभिजातिय	२/६३	
सिणाण	२/५४	सिंथाल	१/५५३	सुगिम्ह पाडिवा	१/७०	
सिणेह	१/२८५	सिंबलि	१/५९७	सुगिम्हमहापाडिवा	१/६६	
सिणेह विगती	१/५४२	सिंबलिथालग	१/५९७	सुगई	२/६६	
सिणेहसुहुम	१/२८७; २/९१	सीअल	१/३	सुगय	१/११३	
		सीओदय	२/४२२	सुचिण्णाकम्मा	१/१६८, १७१	
		सीतातप सहण णिसेहो	२/३२३			
		सीतोदा	१/३२०			

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
सुदुदुदिन्	१/९८	सुमिणदंसण	१/७५०	सुसमाहिय	२/५६-५८
सुणय	१/५५३	सुमिणभावणा	२/२५३	सुसमाहियप्पा	१/७४८
सुणिय	१/५३०	सु(इ)य	१/११,६१,८३,८६,८७,८९, २७८,२७९,२८०; २/१५३	सुसमाहिलेस	२/४१९
सुण्णगिह	१/४२२	सुयअवायणिज्जा	२/३९३	सुसाण	२/४२८
सुण्णमाला	१/४२२	आराहणा	१/१३३	सुसाण सामंत	१/६७
सुत	२/३३,२२८,२२९	सुय आसायणा	१/९८	सुसाहु लक्खण	२/२४,२५
सुतधम्म	२/३९६	सुयणा(ना)ण	१/१२६	सुसीला	१/११९,२०१; २/१४४
सुतितिक्ख	२/२२८	सुयणाणविणय	१/७६	सुस्सूणया	१/१०४
सुत्त	१/८४,१२६	सुयणाणोवेक्खा	२/२०२	सुस्सूणाविणय	१/७६
सुत्त (रूइ)	१/१२६	सुयथेर	२/२२७	सुस्सूसा	१/१०१
सुत्तत्थ	१/१९५,७४८	सुयदेवया	१/१०	सुसंबुड	२/२९
सुत्तधर	१/१०८,१२२	सुयदेवया आसायणा	१/९८	सुहदीहाउबंधकारण	२/१२३
सुत्त पडिणीय	१/९१	सुयधम्म	१/३२,३३,१२६; २/३९६	सुहम्म (गणधर)	१/८
सुत्तमत्थ	१/१०८,१११	सुयधम्माराहणा	२/१५५	सुहसायग	२/६६
सुत्तमय	२/२१९	सुयधर	१/२२५	सुहसायया	१/१३४,१३५
सुत्त वायणा हेउ	२/३९२	सुयवायणिज्जा	२/३९२	सुहसाया	१/४५६
सुत्तसिक्खण हेउ	२/३९१	सुय विणय	१/७३	सुहसेज्जा	२/४१
सुत्तसुयधम्म	१/३२	सुयसमाही	१/५७,८६	सुहिरीमणा	१/३३८
सुत्तागम	१/२५	सुयसील	२/१५२	सुहुम	१/२२०
सुदक्खु जागरिया	२/४५२	सुयसंपन्ता	१/१२२; २/१५३	सुहुमकिरिय	१/१४७; २/४०५
सुदिट्टपरमत्थ सेवणा	१/१३६	सुय संपया	२/२३४	सुहुमजीव	१/२८५
सुदंसण (पर्वत)	१/६,१४५	सुयहीणा	१/१२२	सुहुम पाणा	१/४७९
सुदंसणा	१/२०१	सुयंग	१/२२२	सुहुमसंपराय	२/१२
सुद्ध दंसणा	१/२०१	सुर	१/१	सुहुमसंपरायचरित्तगुणप्पमाण	१/२६
सुद्धपण्णा	१/११९	सुरणुचरण	२/२२८	सुहुम संपराय संजय	२/१६
सुद्धवियड	१/६४१,६४६; २/२९५	सुरभिपलंब	१/५८४	सुहुमसंपरायसराग संजम	२/१२
सुद्धा	१/११९,२०१	सुरूवा	१/१२२	सुहुमं	२/३६२
सुद्धेसणिए	२/३०८	सुल(भ)ह बोही	१/१३०,१६८	सुहोवाय	१/४३९
सद्धोवहड	१/५४२	सुवण्ण	१/१३८,४३२,६५४	सूई	१/२२३,७३५
सुन्नघर	२/२७९	सुवण्णपाय	१/७११	सूकर-करणाणि	१/४६३
सुन्नागार	२/२८०,४२८	सुवण्णलोह	१/४१९	सूकरजुद्धाणि	१/४६३
सुपच्चक्खाणी	२/११६	सुवण्णसुत्त	१/४१८	सूची कुसग असंवर	१/२१४
सुपच्चक्खाय	१/११६	सुव्णिण(र)	१/१४४,१७३; २/८	सूणिय	१/१६६
सुपस्स	२/२२८	सुविणीय	१/८३,९१,९३	सूयगड	२/२५३
सुप्पडियार	१/५०,५१	सुविणीयप्पा	१/९१	सूर (सूर्य)	१/१७८,४८०-४८३
सुपास	१/३	सुविणीयसंसय	१/८७	सूरिए अत्थमिए विहार णिसेह	२/३२१
सुबोध्या	१/१३०	सुविभज्ज	२/२२८	सूरोवराय	१/६७
सुभदा	२/३१६	सुविहि (तीर्थकर)	१/३	सेज्ज(र)	१/५३६,६७०,६७९; २/४९
सुमइ (सुमति)	१/३	सुव्व(त)य	१/२१३; २/६२,६६,१४४	सेज्जाअइयार विसोही सुत्त	२/१०२
सुमग	१/१९७	सुसमण	२/६४,६६	सेज्जा परीसह	२/४२१,४२८
सुमण	१/५०७	सुसमाहिइदिय	२/४८	सेज्जासमिति	१/३१०
सुमिण	२/४१८			सेज्जासयण विहाण	२/८७

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
मेज्जा संधारण	१/४७९, ६७५-६८२, ७३३	सोवागकरंडग	१/१०२	संधाडी सिवावण	१/६९३
मेढि	१/१४३	सोवीर	१/१९९, ६४१, ६४६	संधातिम	१/४६३
मेढितव	२/२९५	सोवीरय	२/२९५	संछिण्णसोय	२/२४
मेण्णमणिणिविट्टु खेत्त	१/५०३	सोहम्म (कप्प)	२/१६९	संजइदिय	१/७४८
मेत्तीणा	१/१७५	सोहम्म (सभा)	१/३२०	संजत	१/१६५
मेय	१/३५१, ३६८, ३७४, ३७९, ३८६, ३९२, ३९९	सोहम्मीसाण देव	२/६३	संजम	१/१८, ३४, ३५, ४१, ७२, १०३, १०४, १३३, २२३, २८८, २८९; २/११-२१, ४३-४५, ४९, ५४, ६१, ६२, ४५०, ४५९
मेय-पावग	१/६०	सौडिया	२/६७	संजमजोग	२/३९१
मेयंस	१/११२	संकप्प	२/१२५	संजम जोग्गाजणा	२/१९
मेलकम्म	१/४६३	संका	१/१३७; २/१२३	संजमड्ढाय	१/६२४
मेलपाय	१/७११	संकाभीओ	२/४२८	संजमप्पगारा	२/१५, १६
मेलेसि	१/६३, १३४	संकिण्ण	२/३५१	संजमफल	१/१०४
सेवाकरण संकप्प	२/३८७	संकिय (दोस)	१/५७५	संजमभेयप्पभेया	२/१२-१५
सेसवं (अनुमान)	१/२१, २२	संकिलिट्टु चित्त	१/७५१	संजमलज्जट्टा	२/५५
मेह	१/९४, ९५, ९६, १०५, १०६, ३०८; २/२५१	संकिलिस्समाणय	१/२६	संजमाराहणाए फल	२/६२
मेहपडिणीय	१/८९	संकिलेस	२/२८६, २८७	संज(य)मसामायारी	१/७३
मेहभूमि	२/९	संकिलेसठाण	१/५५१	संजय	१/४८, ४९; २/४४, ४८, ५५-५८, १९७, १९८, ४३१
मेहवेयावच्च	२/३८६	संख	१/१३८	संजयमणुस्स	२/३३
मोइन्दिय	१/४७०, ४७१	संखडी	१/५३४, ६०९, ६२६-६३१	संजया	२/३
मोइन्दियनिग्गह	१/१३४, ७५४; २/३४	संखप्पमाण	१/२०	संजयाण लक्खण	२/२३
मोइन्दिय पच्चक्ख	१/२०	संखपाय	१/७११	संजयासंजय	१/४८, ४९
मोइन्दियरागोवरई	१/४७०	संखामालिय	१/४१९	संजुत्ताहिगरण	२/१२८
मोइन्दियसंजम	१/४२८	संखादत्तिए	२/३०७	संजोग्घी	१/५५४
मोइन्दियसंवर	१/१३५	संखायवाद	२/६५	संजोयणादोस	१/६२२
मोग	२/४७१	संखेव (रुड)	१/१२६	संजोयणा पायच्छित्त	२/३५३
मोग्गइ	१/१०४	संगह	२/९३	संठाणविजय	२/४०३
मोणिय	१/२५८-२६२, २६५-२६९, २७०-२७२, २७४, २७५, ३४३, ३४४, ३४६, ३४७, ३४९, ३५०	संगह (नय)	१/२७, २८	संडासग	१/३३८
सोतपण्णाण	१/४५४	संगह-असंगहट्टाणा	२/२३७, २३८	सण्णिधाणसत्थस्स खेत्तण्णे	१/५४५
सोतिन्दिय अपडिसंलीण	२/३१६	संगहट्टयाए	२/३९२	संतरित्तय	१/५०४
सोतिन्दिय असंवर	१/२१४	संगह परिण्णा संपया	२/२३४, २३६	संति	१/३, १९९
सोतिन्दिय मुण्डे	२/८	संगहोवग्ग कुसल	१/३०६	संतिमग्ग	१/१८०; २/२०४
सोत्तियसाला	२/६३८	संगामसीस	२/३१	संतोसीभाव	२/२०५
सोभवज्जण	२/५४	संगार	१/६८६, ७११	संधडिय	१/४८०, ४८२
सोमणंतिय पडिक्कमण	२/९८	संगार पच्चज्जा	२/७	संथव	२/२९
सोमिय	१/४१७	संघ	१/८, ९, १०	संथवो नारीण	१/३२६
सोय	२/४४१	संघट्टिय	१/५७६	संधार	१/७३४
सोयबल	२/२०३	संघथेर	२/२२७	संधारण	१/६८०, ७०८, ७२९; २/३३१, ३३२
सोयरिया	२/४६३	संघधम्म	१/३३	संधारेसण पडिमा	२/३३१
सोयंत	१/४१०, ४११	संघपडिणीय	१/८९, २/२६३	संदमाणिया	१/१७५

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
संधिपत्त	२/४५	संबुड अणगार	१/२१६	हरदसमो	२/२३०
संपराइय कम्म	२/२२०	संबुडकम्म	२/६४	हरिणमिग	२/४४२
संपराइया	१/४८९, ४९०	संबुडचारिण	१/१६९	हरिमंथ	१/१७५
संपराइया किरिया	२/१२९	संवेग	१/१३३, १३४	हरिय(त)	१/२४३, २८५, ५०१, ५०३; २/३०४
संपागडपडिसेवी	२/३५२	संवेगणी	२/३९६	हरियमालिय	१/४१९
संपातिमा (पाणा)	१/२३८, २३९, २४१	संसट्टचरण	२/३०६	हरियवीणिय	१/४६१, ४६२
संबुकावट्ट(र)	१/२८७, ५४३; २/३०४, ३१९	संसट्ट कप्पिए	२/३०८	हरियसुहुम	१/२८६, २/९०
संभव	१/३	संसट्टोवहड	१/५४२	हलिअंड	१/२८७
संभिणसोय	१/२२५	संसत्त	२/२८३, २८४, ३९५	हल्लोहलिअंड	२/२८७
संभोइय	२/२६३, २६४, २७७, ३६२	संसत्त तवोकम्म	२/१७७	हरिवस्स	१/२८
संभोग	२/२६२	संसत्त पाणा	२/२९८	हरिवंसकुल	१/५५४
संभोगकाल	२/४४२, ४४४, ४४५, ४४७, ४४८, ४७०	संसयकारिणी	१/५१४	हरिसेण	१/१९९
संभोगपच्चक्खाण	१/१३४, १३५, २/११८, २६५	संसार	१/१६३, १८२, १९१, २१४, २४५	हाडहडा	२/३५३
संभोग(प) वडिया	२/२७२, २७३, २७४	संसारकांतार	१/४५६	हार	१/४१८, ४१९, ६५४
संभोगवत्तिया	१/२९५	संसारचक्कवाल	१/१६३	हारपुडपाय	१/७११
संमदा	१/७३४	संसारभीरु	१/३२७	हास	१/३००; २/४७१
सम्मुच्छिमा	१/२४४, २४५	संसारमग्ग	१/१३५	हासणिस्सिया	१/५१३
संमेल	१/६३०, ६३१	संसारसभावन्त	१/४५६	हासविवेा	१/२९७
संमोह	२/१७६	संसारविओसग्ग	२/४०६, ४०७	हासा	२/४३५
संमोहत्त	२/१७७	संसेइम(र)	१/२४४, २४५, ६४५, ६४६; २/२९५	हितकारगा ठाणा	२/२८८
संलेहणा करणकाल	२/२९६	संसेदय	१/२३९	हिमय	१/२८७
संवर	१/४१, १२५, १२६, १४२, १६०, १७१, १९०, २०६, २०७, २०८, २१२, २१५, २२३, ३०४, ३०६, ३०७, ७५३; २/६७, ६८, १३९, १४३, २००	संसेयया	१/२२९, २४९	हिमवन्त	१/३१९
संवरदार	१/२१२, २१३, २१५, २८४, ३००, ३१२, ४२६, ४७५, ४७६	हत्थकम्म	१/४१५	हियमाणुलोमिय	१/५१२
संवरबहुल	२/१२०	हत्थकम्मकरण	१/४१५	हिरण्ण	१/१३८, ४३२, ६५४; २/३०
संवर भावणा	२/४५४	हत्थच्छिण्ण	१/५३०	हिरण्णणाय	१/७११
संवरवरपादप	१/४३१	हत्थवीणिय	१/४६१	हिरण्ण-सुवण्ण-पमाणाइकम्म	२/१२७
संवरसंबुड	२/४८	हत्थसंजय	१/७४८	हिरिम	१/८३
संवास करण	१/४२१	हत्थाइपधोवण	१/४६५	हिरिवत्तिय	१/६९०
संविद्धपह	२/४५९	हत्थाइ पधोवण निसेह	२/३२२	हिंगोल	१/६३०
संविभागसील	१/३०६	हत्थि	१/५५३	हिंसप्पयाण	२/१२८
संबुड	१/१६१, ४९०, ५४५; २/३६, ४७, ६४	हत्थिणापुर	१/५०२	हिंसाणुबंधी	१/४०३
		हडिबंधण	१/५०२	हिंसाणुमोयण	२/६६
		हड्डमालिय	१/४१९	हीरमाण	१/६३०, ६३१
		हम्मियतल	१/६६३, ६९८, ७००, ७१८, ७१९	हीलियवयण	१/३००, ५२६
		हय	१/४३२	हुत	१/१९२
		हरतणुय	१/२८७	हेमन्त	१/६४८, ६६५, ६६६, ६८३; २/७६, ८९, २५४, २५५, २५६
				हेमवय	१/२८

ગણિતાનુયોગ વિશિષ્ટ શબ્દસૂચી

નોંધ - પહેલો અંક ગણિતાનુયોગના ભાગનો સૂચક છે અને બીજો અંક પાના નંબરનો છે, જેમ 'અછવદેસા' શબ્દ ૧/૨૭ અર્થાત્ ભાગ-૧ના પાના નં. ૨૭માં તે જ ૨/૨૭૮ અર્થાત્ ભાગ-૨ના પાના નં. ૨૭૮માં આવેલ છે. જ્યાં એ શબ્દ સંબંધ ધણા પાના ઉપર છે ત્યાં પાના નં. સાથે ડેસ (-) લગાવ્યો છે.

શબ્દ	પૃષ્ઠ નં.	શબ્દ	પૃષ્ઠ નં.	શબ્દ	પૃષ્ઠ નં.
અંકવડેસા	૨/૨૮૭, ૨૯૪, ૩૧૭	અચ્છરસાતંદુલેહિ	૧/૨૧૨	અણુત્તરવિમાણ	૨/૨૭૮
અંકાવર્ડ	૧/૨૩૯, ૨૯૯	અજીવદેસા	૧/૨૭, ૬૪, ૨/૨૭૮	અણુત્તરવિમાણાણ	૨/૩૦૩
અંકાવર્ડો	૧/૪૧૬	અજીવપણસા	૨/૪૦૮	અણુત્તરોવવાઈયા	૨/૨૯૯
અંકાવતી વક્ષારપવ્વ્યા	૧/૪૧૩	અજીવપદેસા	૧/૬૪	અણુત્તરોવવાઈયા વિમાણા	૨/૩૦૫
અંકે	૧/૪૮	અજીવપદેસા વિ	૧/૨૭	અણુત્તરોવવાઈયાણ	૨/૨૯૮
અંગયાઈ	૧/૨૧૦	અજીવા	૨/૪૧૧	અણુરાહા	૨/૨૦૬
અંગારગા	૨/૧૪	અજ્જમ દેવયા	૨/૨૧૨	અણેગબહુવિવિહવીસસા	૧/૩૭૮
અંગારે	૨/૨૦૦	અટ્ટમાલણ ચેવ	૧/૪૩૬	અતુઅંગે	૨/૩૬૩
અંગુલ	૨/૪૧૭	અટ્ટ કૂડા	૧/૩૩૨	અદા	૨/૨૨૬
અંગુલે	૨/૪૧૭	અટ્ટ દિસાકુમારીઓ	૧/૧૨૬	અદ્ધપંચમમુહુત્તા	૨/૩૩૮
અંગુલે ઇ વા	૨/૩૬૪	અટ્ટમંગલા	૧/૧૮૫	અદ્ધમંડલ સંઠિઈ	૨/૧૮૨
અંચિયં ણટ્ટવિહિ	૧/૨૦૬	અટ્ટમંગલણ	૧/૨૧૨	અદ્ધમંડલસંઠિઈ	૨/૧૮૩
અંચિયરિંભિયં	૧/૨૦૬	અટ્ટમંગલગા	૧/૧૭૧, ૧૭૬, ૧૮૬, ૧૯૬, ૨૮૪, ૩૩૭	અદ્ધમંડલ	૨/૧૮૩
અંજણગપવ્વણ	૧/૪૫૬, ૪૫૮	અટ્ટમંગલગા ઝયા	૧/૧૮૨, ૧૯૨	અદ્ધમંડલે	૨/૧૮૨
અંજણગપવ્વ્યા	૧/૪૫૩	અટ્ટદિસાકુમારિમહત્તરિયાઓ	૧/૧૨૫	અદ્ધમાસે	૨/૧૮૩
અંજણપુલણ	૧/૪૮, ૩૩૨	અડડે	૨/૩૬૩	અધમ્મત્થિકાણ	૧/૨૪
અંજણા	૧/૩૯, ૨૫૩	અડયાલ	૧/૮૫	અધમ્મત્થિકાયસ્સ દેસે	૧/૨૪
અંજણા વક્ષારપવ્વ્યા	૧/૪૧૨	અડ્ઢહજ્જાણ	૧/૪૭૧	અધમ્મત્થિકાયસ્સ પદેસા	૧/૨૪
અંજણગિરિ	૧/૩૩૧	અડ્ઢાહજ્જા	૧/૪૪૨	અધુવે	૧/૧૭
અંજણગિરિ દેવો	૧/૩૩૧	અણતે	૧/૧૬	અન્તર નઈઓ	૧/૪૧૭
અંજણે	૧/૪૮, ૧૦૭, ૨૯૯	અણગારપણાણ	૨/૪૧૫	અન્તર-ચારં	૨/૧૧૯
અંજણેવક્ષારપવ્વણ	૧/૨૩૮	અણાયગદ્ધા	૨/૩૭૮	અન્તર કટ્ટુ ચારં	૨/૧૧૯, ૧૨૧
અંજૂણ	૧/૪૬૧	અણાયગદ્ધાઓ	૨/૩૭૮	અન્તરદીવ	૧/૩૭૨
અંકકડે	૧/૧૮	અણાદિણ	૧/૨૫૨, ૪૪૩	અન્તરદીવા	૧/૨૨૪
અંતરદીવગા	૧/૪૪૩	અણાદિણ ચેવ જંબુદીવાહિવઈ	૧/૪૩૨	અન્નજંભગા	૨/૧૧
અંતરદીવેસુ	૧/૨૨૧	અણાણુપુવ્વી	૧/૩૭, ૩૮, ૨/૪૧૫	અપહ્હાણે	૧/૭૫
અંતોમણુમ્મચ્છેત્તે	૧/૨૨૧	અણાણુપુવ્વી દવ્વાઈ	૧/૩૨	અપહ્હાણ નરણ	૧/૧૮
અંતોવાહિણીઓ	૧/૪૧૮	અર્ણિગણા ણામં	૧/૩૭૯	અપરાઈણ દેવે	૧/૨૨૦
અંતોવાહિણીમહાણઈ	૧/૨૩૯	અર્ણિદિણસુ	૧/૨૭	અપરાજિણ	૧/૧૬૩, ૪૧૯
અંદોલગા	૧/૧૬૦	અર્ણિદિયદેસા	૧/૨૪, ૩૦	અપરાજિતારાયહાણી	૧/૨૩૮
અંધકારપક્ષાઓ ણં	૨/૫૭	અર્ણિદિયપદેસા	૧/૨૪, ૩૦	અપરાજિતે	૧/૩૩૨, ૪૨૪
અંધકારપક્ષે	૨/૫૮	અર્ણિદિયપદેસા ય	૧/૩૦	અપરાજિયા	૧/૧૨૬, ૨/૪૪
અંધગારપક્ષં	૨/૫૮	અર્ણિદિયપ્પદેસા	૧/૩૦	અપ્પ-બહુત્તં	૨/૨૭
અક્ષણ	૧/૧૭	અર્ણિદિયા	૧/૨૪, ૧૨૫, ૨/૪૧૧	અપ્પહ્હાણરગસ્સ	૧/૭૨
અક્ષમુસલે	૨/૪૨૧	અર્ણિદિયાણ	૧/૨૫	અપ્પહ્હિયવરનાણદંસણધરાણં	૧/૨
અક્ષયમોત્થિયા	૧/૧૪૭	અર્ણિદિયાણં	૧/૩૧	અબ્બપાસપુટ્ટા	૧/૧૫
અગણ વહુણ	૧/૧૨	અર્ણિણહિં	૧/૧૨૫	અબાહા	૧/૨૬૯, ૨/૧૨૫, ૨૭૭
અગમહિસીઓ	૧/૨૦૮, ૨૧૮, ૨/૭	અર્ણિદિય દેસા	૧/૨૪, ૨/૨૭૮	અબાહાણ	૧/૪૫, ૪૬
અગમહિસીણં	૧/૮૭, ૯૨, ૨/૧૫	અર્ણિયા	૧/૧૨૧	અભિતર પુક્ષરદ્ધે ણં	૧/૪૩૦, ૨/૨૩
અગ્ગિવેસે	૨/૩૯૪, ૩૯૬	અર્ણિયાણં	૧/૯૨, ૨/૧૫	અરયાઓ	૧/૪૧૬
અગ્ધાતિ	૨/૪૦૮	અર્ણિયાહિવઈણં	૧/૯૨, ૧૨૫, ૨/૨, ૧૫	અરિહંતાણં	૧/૪
અચ્ચિમાલી	૨/૪૨, ૪૪			અરૂવી	૧/૨૮

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
अरूवी अजीवा	१/३०	इलादेवीकूडे	१/३०८, ३१४	उत्तरासाढा	२/२०६, २०७, २२५-
अरूवी य	२/४११	ईसरस्स	१/३९८		२२७, २४२, २४७, २५०,
अलंकारिय सभा	१/११४, १९७	ईसाणवडेंसगा	२/२९०		२५४, २६३, २६५, २६७
अलंबुमा	१/१२७	ईसाणी	१/२२	उत्तरासाढा णक्खत्ते	२/१७८, १७९, २१०,
अलोए	१/९	ईसिपब्भारा पुढवी	१/१९		२१७, २२१, २३४, २३७
अलोगें	१/१५	ईसीपब्भाराए	१/१२९	उत्तरासाढाकुलं	२/२२९
अवक्कंतमहानिरया	१/६७	उंबर	१/११५	उत्तरासाढाणं	२/२७५
अवड्ढवा	२/२१४	उऊ	२/३४४	उत्तराहिं आसाढाहिं	२/१८६, १८९,
अवपडगाणं	१/२०१	उग्गपुत्ता	१/६		३८२, ३८४, ३८५
अवरविदेहे चैव	१/४३१	उग्गहं	१/६	उत्तराहिं चैव फग्गुणीहि	२/१८७
अवराजिआओ	१/४१६	उग्गा	१/६	उत्तरिल्ल सुवण्णकुमाराणं ठाणा	१/९९
असासया	१/४३	उज्जायणस	२/२०८	उत्तरिल्ल सुवण्णकुमारिंदो वेणुदाली	१/१००
असुरकुमारा	१/५	उज्जुसुयस्स	१/४१	उत्तरिल्लरुयगपब्बय	१/१२७
असोए	१/१८०	उडव-संठिया	१/८०	उत्तरिल्ला णं पि	२/५
असोगवरपायवे	१/३	उडुविमाणे	१/१८	उत्तरिल्ला पिसाया देवा	२/४
अस्सिणी	२/२०६	उड्डमुडुंगाकारसंठिए	२/२७८	उत्तरिल्लाणं पिसायाणं	२/४
अहेसत्तमा	१/६२	उड्डरेणुओ	२/३६४, ४२१	उत्तरिल्ले	१/३०
अहेसत्तमा पुढवी	१/६१	उत्तमंसि	२/९७	उत्ताणयच्छत्त संठाणसंठिया	२/३२९
अहेसत्तमाए	१/५५, ५६, ५९, ७८, ८०	उत्तमे	१/२६९	उदगजोणीया	१/४०९
अहेसत्तमाए पुढवीए	१/८७, ९३	उत्तरकुरा	१/२२१, २२३	उदगभासे	१/३९१
आईगराणं	१/१	उत्तरकुरुद्धे	१/३४८	उदगमाल	१/३८५
आउट्टिओ	२/१९०	उत्तरडुडकच्छविजिए	१/२९८	उदगरसेणं	१/४७०
आउदेवायाए	२/२१३	उत्तरदारिया	२/२२५	उदगे	१/४०४
आगासपइट्टिए वाए	१/१३	उत्तरपोट्टवया	२/२५०	उदयसंठिई	२/८०
आणंदा	१/४५६	उत्तरफग्गुणी	२/२०६, २४४	उदयइत्यमणाइं	२/७५
आणंदे	१/१२१	उत्तरभद्वया	२/२०६, २४४	उदहिपतिट्टिता पुढवी	१/१४
आणापाणूण वि	२/४०२	उत्तरा-फग्गुणी	२/१८६, २४५	उदही	१/८६
आभिओगियाणं	१/२१७	उत्तराणं	२/१८५, १९०	उदहीणं	१/१०१
आयाम-विक्खंभे णं	१/१६, २/१३०	उत्तरापोट्टवया	२/२११, २१४, २१९,	उदहिकुमारिंदा	१/१०२
आरे	१/७०		२२५, २२७, २३०, २४२, २४५	उदीण	२/७७, ७८, ७९
आला	१/१०४	उत्तरापोट्टवयाणं	२/२६९	उदड्ढे	१/६७
आलिंगपुक्खरेति	१/३७३	उत्तराफग्गुणी णक्खत्ते	२/२०९	उद्दालका	१/३७३
आवासपब्बए	१/३९२	उत्तराफग्गुणि	२/२५२	उद्धमुडुंगाकारसंठितंसि	१/१३
आवासपब्बयस्स	१/२६९, ३९५	उत्तराफग्गुणी	२/२१२, २१६, २२०,	उद्धमुडुंगाकारसंठियंसि	२/४०५
आसाढाओ	२/३९०		२२५, २२७, २३३, २३५,	उद्धारपलिओवम-सागरोवम	२/३६७
आसाढाणं	२/१८६, १९०		२४२, २६५, २६७	उद्धारसमया	१/४७१
आसोई	२/२४९	उत्तराफग्गुणी य	२/२४६	उद्धीमुहकलेबुआ	२/१०५
आसोई अमावासा	२/२४९	उत्तराफग्गुणीकुलं	२/२२९	उप्पणनाणदंसणधरे	१/१३
इंदक्खीले	१/१६४	उत्तराभद्वया	२/२६७	उप्पल	१/४७२
इंदग्गीदेवयाए	२/२१३	उत्तराभद्वयाकुलं	२/२२९	उप्पलंगे	२/३६३, ४०२
इत्थ	१/२३७	उत्तरायणे	२/१६४	उप्पलंगे-उप्पले	२/३६३, ३७४
इलादेवी	१/१२७			उप्पलगुम्मा	१/२५३

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
उप्पला	२/७	उब्बेहपरिवुड्डीए	१/३८५	एगागारत्तं	१/४८
उप्पले	२/३४४, ४०२	उब्बेहेणं	१/११०	एगावलि संठिए	२/२१६
उप्पाय पब्बए	१/१२३	उसभा	१/१८६	एगिंदिय पदेसा	२/२७८
उप्पाय-णिवायपवुत्तं	१/२०६	उसभासण-संठिता	१/१६२	एगिंदियत्तेणं	१/१४५
उप्पायपब्बए	१/१०८, ११०, १२३, २/३१८	उसभासणाइं	१/१६१	एगिंदियदेसा	१/२५, २६, २७, ३०,
उप्पायपब्बगा	१/३७३, ४४५, ४४८, ४५३, ४६४	उसभे अ एत्थ देवे	१/२९८	३१, ६४, २/४११	
उम्मत्तजला	१/३५६	उसहकूडे णामं पब्बए पण्णत्ते	१/२९६	एगिंदियपएस	१/२७, २/४११
उम्मत्तजलाओ	१/४१७	उसास	२/३६२	एगिंदियपदेसा	१/२४, २५, २६, २८
उम्मिमालिणी	१/३५६	उसुआरपब्बया	१/४१४	एगिंदियपदेसा य	१/३०
उराला तसापाणा	१/८४	उसुयारपब्बया	१/४१४, ४२९, ४४२	एगिंदियप्पदेसा	१/३०
उराला षोग्गला	१/४७३	उस्सण्ह सण्हियाओ	२/३६४	एगिंदिया	१/२६, २/२७८, ४११
उराला बलाहया	१/४६	उस्सण्हसण्हिया	२/३६४	एगिंदिया देसा	२/२७८
उल्लोआ	१/२८१	उस्सण्हसण्हिया इ वा	२/३६४	एगुरुयदीवया मणुस्सा	१/३७३
उल्लोया	१/१६९, १७५, १७९, १८२, १८३, १८५, १८९	उस्सप्पिणि	२/९१	एगुरुयदीवे	१/२२५, ३७४, ३८३
उवओगे	२/४१६	उस्सप्पिणियट्टयाए	२/३४१	एगुरुयदीवेण	१/३७६, ३७७
उवकुलं	२/२३०	उस्सप्पिणी	१/१६, २/३६४, ३४५	एगुरुयदीवे	१/२२४
उवकुला	२/२२८	उस्सप्पिणी य	२/३६४	एगे नागे दीवे	१/४७०
उवगारियालेणाइ	१/११२	उस्सप्पिणीओ	२/३७७	एगोदगं	१/३९९, ४०१
उवट्टाणसाला	१/४, ७	उस्सप्पिणीसु	२/३३०	एगोरुयदीवस्स	१/३८१
उवट्टाणसालाए	१/३	उस्सिओदए	१/४०७	एगोरुयदीवं	१/३७२, ३७५
उवदंसणकूडे	१/३१३	उस्सेह	१/३८६	एगोरुयदीवेणं	१/३७९
उवदंसणकूडे चेव	१/४३७	उस्सेहंगुल	२/४२२	एगोरुयमणुस्साणं	१/३७२
उवयारियालयणा	१/२८१	उस्सेहंगुले	२/४१७	एगोरुयाइदीवाणं	१/३८३
उवयारियालेणे	१/११४	उस्सेहंगुलेणं किं	२/४२१	एमहालए	१/१२
उवरिमगेवेज्जगदेवाणं	२/२९८	उस्सेहपरिवुड्डी	१/३८६	एरण्णवए चेव	२/४०३
उवरिमतले चिट्ठति	१/१४	उड्ढा	१/२२	एरवए	१/२२१, २८६, ३२६, ३४१, ३६८, ४१०, ४२८
उवरिमागारा	१/१७६, १७९	एकावलिं	१/२०९	एरवए चेव	१/२२२, ४३१, २/४०५
उवरिल्ले	१/३०, ३१	एक्कए	२/४२९	एरवए वासे	१/४४१
उववाएणं	१/१२९, १३०, १३३- १३७, २२१, २/६	एक्कसेलस्स	१/२३७	एरवए सूरिए	२/१२३
उववाओ	१/२५४, २८४	एगं दब्बं	१/३४	एरवएवासे	१/३५८
उववाय सभा	१/११४	एगणासा	१/१२७	एरवयकूडे	१/३१४
उववाय सभाए	१/१९८, २१६, २८४	एगत विवक्खा	१/३७३, ३७५	एरवयस्स सूरियस्स	२/१२४
उववाय-विरहकालो	१/११४	एगदब्ब पडुच्च	१/३१	एरवयाइं	१/४४३
उववायं	१/१९८	एगदब्बं	१/३२, ३३	एरावए	१/२३०
उववायसभा पण्णत्ता	१/१९५	एगपएस-वित्थिण्णा	१/२३	एरावए चेव दीहवेयड्ढे	१/४३६
उववायसभाओ	१/१९९	एगपएसदीया	१/२३	एरावओ चक्कवट्टी	१/२३०
उवसमे	२/२९६	एगमुहुत्तगति	२/६५	एरावओ देवो	१/२३०
उवसमे य	२/२९४	एगसेलकूडे	१/३१६	एरावणदहे	१/३४८
उवासंतरस्स	१/३८, ६०	एगसेला वक्खारपब्बया	१/४१२	एरावणवाहणे	२/२८६
		एगसेले अ देवे	१/३१६	एरावती	१/३६४
		एगसेले णामं वक्खारपब्बए पण्णत्ते	१/३०३	एरावयगा	१/२७७
		एगसेले य इत्थ देवे	१/३०३		

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
एरावयाए	१/३३५	कंचणगपव्वयसया	१/२५७, २८४	कणियार	१/११५
एलावच्चा	२/३९६	कंचणगपव्वया	१/२५६, २८४	कण्णकलं	२/१३६, १३७
एलुए	१/१६४	कंचणगपव्वयाणं	१/२८५	कण्णल्लोयणस	२/२०८
एवं धरणस्स वि	१/१०५	कंचणगा देवा	१/२८५	कण्णिया-संठाणसंठिए	१/७९
एवं धायइसंडे दीवे	१/४४०	कंचणपव्वएसु य	२/११	कण्हचामरज्जाया	१/१७६
एवं पुव्वंगे	२/४०२	कंचणियाओ रायहाणीओ	१/२८६	कण्हराईए	१/४६०
एवं फुसणा	१/३४	कंचणे	१/३३२	कण्हराईओ	२/३१८
ओगाढं	२/४३१	कंडचरिमतणं	१/५०	कण्हराईणं	२/३१८
ओगाहत्ता चारं	२/१४३	कंडस्स	१/४९, २/१, ३	कण्हराईसु	२/३२१
ओभामखेत्तं तावखेत्तं	२/१७५	कंडा	१/२६७	कण्हराईसु बादरे	२/३२१
ओभासेत्ति	२/१७६	कंडू-संठिया	१/८०	कण्हए	१/४६०
ओमरत्ता	२/३९६	कंततराए	१/१५१	कतमाला	१/३७३
ओम्मिमालिणी	१/२३९	कंदिय	२/२, ७	कती	२/२१९
ओयसंठिई	२/८८	कंपिल्लं	१/२२६	कत्तिइण्णं	२/२३१
ओयसंठिईए	२/१११	कइलास	१/४५९	कत्तिय	२/३९०
ओराला बलाहका	२/४०६	कइलासा वि रायहाणी	१/३९६	कत्तिया २/२०८, २११, २१६, २१९, २२५-	
ओराला बलाहया	२/२९९	केलासे	१/३९६	२२७, २४१, २४४, ४६३, ४६६, ४७०	
ओरालावाया	१/३८९	कक्कोडए	१/३९५	कत्तिया य	२/२४६, ३४८
ओरालिय-पोग्गलपरियट्टे	२/३७९	कक्कोडगपव्वयस्स	१/३९६	कत्तियाकुलं	२/२२९
ओवमिए	२/३४५	कक्कोडण्णभाइं	१/३९६	कत्तियाहिं	२/१९०
ओवमिय कालस्स	२/३६३, ३६७	कच्चायणसगोत्ते	२/२१०	कन्नपाउरण दीवे	१/२२४
ओवरियालयणस्स	१/१८१	कच्छ विजयस्स	१/२३७	कपिहसियाणि	२/४०६
ओवरियालेणस्स	१/१८१	कच्छकूडस्स	१/३१८	कप्पहकखयं	१/२१०
ओवासंतर पइट्टिया	२/३०४	कच्छकूडे	१/३१५, ३१७	कप्पा	२/३०३
ओवासंतरस्स	१/५५	कच्छगावती	१/२३६	कप्पेसु	१/१२९, १३२, १३४, २/३०३, ३०६, ३०९, ३१२
ओवासंतराई	१/६५	कच्छविजयस्स	१/३०१	कप्पो य	२/४३०
ओवासंतराई सन्वाइं	१/४४	कच्छस्स विजयस्स	१/२३६	कम्मभूमगा	१/४४३
ओवासंतरे	१/५४, २/४१५, ४१६	कच्छा	१/१२२	कम्मभूमिओ	१/४१०, ४२८
ओवासंतरे वि	१/५८	कच्छावइकूडे	१/३१५	कम्मभूमिसु	१/१३१, २२१
ओवासंतरेसु	१/४०	कच्छावईए	१/३०२	कम्मसंगहिता	१/१४
ओवासंतरेऽवि	१/५२, ५३	कच्छावती	१/४१४	कम्माइं	२/४१६
ओसधीओ	१/४१६	कच्छे	१/३२६	कयंब	१/१८७
ओसप्पि	२/३४१	कज्जलण्णभा	१/२५३	कयजिणपडिमाणं पूयणं	१/२११
ओसप्पिणि	२/३३०, ३३७, ३४५, ३६७, ३७४, ३७७, ४०३	कट्टकम्मे वा	१/१०	कयमालए चैव	१/३२५, ३३४, ४३६
ओसप्पिणी वि उस्सप्पिणी वि	२/३७६	कडगाई	१/२१०	कयमालया	१/३३३
ओसप्पिणी-उस्सप्पिणीओ	२/३७७	कडजुम्माओ	२/४३५, ४३६	करणभेया	२/३९८
ओसप्पिणीए	२/३६६	कडाह-संठिया	१/८०	करणा	२/३९८
ओसप्पिणिमेव	२/९१	कडिसुत्तकं	१/२१०	करणा थिरा	२/३९८
ओसही	१/२३७	कणग-मावत्थिअकूडेसु	१/३२१	कलंबुआ-पुप्फसंठिया	२/१०४
ओगाहणाणंतरं चारं	२/१४१	कणगकूडे	१/३२०	कलंबुया पुप्फसंठिया	२/१०७
कंचणकूडे	१/३२०	कणगलया	१/१०७	कलंबो	२/१०६
		कणगा	१/१०७, २/८		

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
कलस	१/१६०	कासवगोते	२/२०९	कुण्डलारायहाणी	१/२३८
कलसाणं	१/२००, २०४	काहार संठिए	२/२१४	कुण्डले	१/४७२
कलासवण्णे य	२/४३०	किं खुभियजले	१/४०७	कुण्डले दीवे	१/४६५
कलियोगाओ	२/४३५	किंत्सुग्घं	२/३९८, ४००	कुण्डलोदे समुदे	१/४६५
कलेवर संघाडा	१/१४६	किंपुरिसरण्णो	२/८	कुण्डवत्तव्वया	१/३३८
कलेवरचिया	२/४१०	किंपुरिसा	२/१	कुण्डस्स	१/३६०
कलेवरा	१/१४६	किंपुरिसाण वा	१/१५७	कुतुंबक-संठिया	१/८१
कन्लाणफलवित्तिविसेसं	१/११२	किंपुरिसाणं	२/५	कुन्दुरूक्क-तुरूक्क	१/२१२
कविसायण	१/३७५	किंपुरिसे	१/१२१	कुमुदकूडे	१/३३०
कविसीसएहिं	१/१७८, २८०	किण्णर	२/५	कुमुदप्पभा	१/२५२
कविसीसगा	१/११२, २८०	किण्णराण वा	१/१५७	कुमुदा	१/२५३
कसिणपोग्गला	२/२०३	किण्णरे	१/१२०	कुमुदे विदिसाहत्थिकूडे	१/३३१
काऊअगणिवण्णाभा	१/६६	किण्णाफुडे	१/४७१	कुमुदेविजए	१/२३९
कागिणिरयणे	२/४२२	किण्हचामरज्झया	१/३३७	कुमुदो देवो	१/३३१
कामकमे	२/३१३	किण्हतण-मणीणं	१/१५१	कुमुया	१/४१५, ४५७
कायस्स	२/४०९	किण्हा	१/३६४	कुराओ	१/४३१
काल	२/३, ७, ३३०	किण्हे	१/२५५	कुरू	१/४७२
काल-लोक	२/३३०	कित्ति	१/३४२	कुलं	२/२३९
कालओ णं	२/४०७	कित्ति चैव	१/३४३	कुलपव्वया	१/४४२
कालपाले	१/१०५	कित्तिक्कूडे	१/३१३	कुला	२/२२८
कालप्पमाणे	२/३४१	कित्ती चैव	१/४३८	कुलोवकुला	२/२२९
कालवालस्स	१/१०८, १२३	किन्नपुडग-संठिया	१/८०	कुलोवकुलेण	२/२४०
कालसमोयारे	२/३३०	किन्नरा	२/१	कुसुमसंभवे	२/३९०
कालस्स	२/७, ९, ३३७	किमियड-संठिया	१/८०	कुहंड	२/२, ७
कालस्स णं	२/१०	कुंजराणियाहिबई	१/१२०	कूडवज्जा	१/२७४
काला	१/७०	कुंथु-हत्थिराया	१/१२०	कूडसामलिपेढे	१/२४६
कालागुरू	१/२१२	कुक्कुडग पंजरगसंठिए	२/३२३	कूडसामली चैव	१/४३०, ४३२
कालाणुपुव्वी	२/३३१	कुच्छी	२/३६५, ४१७, ४१८, ४२२	कूडसामलीपेढस्स	१/४३०
काली	१/१०३	कुडय	१/१८७	कूडा	१/४२६
काले १/७२, ७५, १०७, १२५, ३८७, २/४		कुण्डणवहाओ	१/३५३	कूडा णिसहसंठाणसंठिया	१/२६३
कालो	१/२१	कुण्डलभदं-कुण्डलमहाभदा	१/४६५	कूडणामाई	१/३२६
कालोए	१/४६२, ४७०, ४७२	कुण्डलवर	१/४६५	कूणिए	१/३, ४, ७
कालोद	२/७९	कुण्डलवरभद	१/४६५	कूणियस्सागमणं	१/७
कालोद समुदे	२/२०	कुण्डलवरभासोदेसमुदे	१/४६६	कूलवसे पहीणे	१/१२
कालोदसमुदस्स	१/४२०, ४२४	कुण्डलवरमहाभदा	१/४६५	कूडा	१/३१२-३१५
कालोदे चैव	१/४४३	कुण्डलवरमहावरा	१/४६५	के सासया	१/२१
कालोयं	२/१९५	कुण्डलवरावभासभद	१/४६६	केउ	२/२००
कालोयए	२/२१	कुण्डलवरावभासे दीवे	१/४६६	केउगस्स	१/३९८
कालोयगाणं	२/१९५	कुण्डलवरे	१/४६५	केउसहस्सं	१/१७४
कालोयसमुदं	१/४१७, ४१९	कुण्डलवरोभासमहावरा	१/४६६	केतुमई	२/८
कालोयस्स	१/४२३	कुण्डलाई	१/२१०	केतूए	१/३८६
		कुण्डलाओ	१/४१६	केयूराई	१/२१०

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
केलासे	१/३९५	खिखणी-जालेणं	१/१४६	खोयवरे	१/४६२
केसरिदहाओ	१/३५४	खिष्पगई	१/१०६	खोरकाणं	१/२०१
केसरिदहा	१/२०३	खीर	१/४७२	खोरोदे	१/४६२
केसरिदहे	१/३४१	खीरवरे	१/४६२	गंगप्पवायकुण्डस्स	१/३३५, ३३६,
केसरिदहे चैव	१/३४३, ४३८	खीरोदगं	१/२०२		३६४, ३६९
केसरिदहो	१/३६२	खीरोदसमुद्दस्स	१/४४८	गंगप्पवायदहा	१/४४०
केसरीदहस्स	१/३४८	खीरोदा	१/३५६	गंगप्पवायदहे चैव	१/३४०, ४३९
कोंचासण संठिता	१/१६२	खीरोदे	१/४७०	गंगा	१/२२७, ३३५, ३५३,
कोंचासणाइं	१/१६१	खीलगा	२/२१६		३७०, ३९९, ४१७
कोसी	१/३६४	खुड्डग-पयरेसु	१/१३, १३९	गंगा चैव	१/४४०
कोडुम्बिय	१/३	खुड्डगमहिंदज्जया	१/२८३	गंगा-सिंधूओ	१/३५८
कोदालका	१/३७३	खुड्डपायालकलसा	१/३८७	गंगा-सिंधूहिं	१/२२६, २२९
कोलवं	२/३९८, ३९९	खुड्डागे माहिंदज्जए	१/२१६	गंगाए	१/२२६
कोमंबि	१/२२६	खुड्डालिजरसंठाणसंठिया	१/३८७	गंगाए महाणईए	२/४२०
कोसिय गोत्ते	२/२०९	खुड्डगपातालाणं	१/३८८	गंगाकुण्डस्स	१/२९६, २९८
किंकरामरदंडोवरक्खिया	१/८५	खुरप्पसंठाण संठिया	१/६५	गंगादेवीकूडे	१/३०८
खंडग	१/३२६	खेत-कालप्पमाण य	२/२४०	गंगादेवीभवणस्स	१/३६९
खंडप्पवायकूडे	१/३२१	खेतं उज्जोवेति	२/१००	गंगामहाणई	१/३५६
खंडप्पवायकूडस्स	१/३२४	खेतं ओभासंति	२/१००	गंगामहाणईए	१/३५६, ३६४
खंडप्पवायगुहा चैव	१/३३४, ४३६	खेतगइ	२/९९	गंगावत्तणकूडे	१/३५६
खंडप्पवायगुहाए	१/३६४	खेतच्छेणं	१/४४	गंठिम	१/२१०
खंडप्पवायगुहाओ	१/३३३	खेतपलिओवमे य	२/३६७	गंठोवहाणिया	१/१९१
खंदगा	१/१७	खेतप्पमाणे	२/४१७	गंधिमे वा	१/१०
खंधदेसा	१/२४-२६, २/२७९, ४११	खेतलोए	१/९, ३६, २/२७८	गंधे	१/४७२
खंधपएसा	१/२४	खेतलोगस्स	२/२७९	गंध-पज्जवेहिं	१/४३, १४४, १४८
खंधपदेसा	१/२६, २/२७९, ४११	खेतलोगो	१/३६	गंधकासाईए	१/२०९
खंधा	१/२४-२६, २/२७९, ४११	खेतस्स	२/९२	गंधपज्जवा	१/१७, ६३
खंभपंती	१/२१४, २१५	खेत्ता	१/२२१	गंधपज्जवेहिं	१/८२, ३८७
खंभसयसंन्नि	१/११४	खेत्ताणुपुच्ची दव्वादीणं	१/३१	गंधमादणस्स	१/२४८
खग्गपुराओ	१/४१७	खेमपुरा	१/२३७	गंधमादणे चैव	१/३००
खग्गपुरारायहाणी	१/२४०	खेमपुराओ	१/४१५	गंधमायण	१/२७१
खग्गी	१/२३७	खेमा	१/२३७	गंधमायण वक्खारपव्वए सत्तकूडा	१/३१६
खग्गीओ	१/४१५	खोओदगपडिहत्थाओ	१/४६९	गंधमायणकूडे	१/३१६
खज्जूर	१/३७५	खोओदे	१/४६२	गंधमायणस्स	१/२४६, ३२०
खज्जूरिवणा	१/३७४	खोत	१/४७२	गंधमायणस्स णं वक्खारपव्वयस्स	१/३०६
खड-हडगा	१/१६०	खोतरसा पण्णत्ता	१/४७१	गंधमायणा वक्खारपव्वया	१/४१३
खण	२/३८०	खोतवरादीसु	१/४६९	गंधमायणे	१/२९९
खन्नाति	१/४०८	खोदोदगपडिहत्था	१/४६३	गंधमायणे चैव	१/४३५
खरकंडस्स	१/४९	खोदोदगपडिहत्थाओ	१/४५१, ४५३, ४६४	गंधमायणे णामं वक्खारपव्वए पण्णत्ते	१/३०५
खरकंडे	१/४७	खोदोदे समुद्दे	१/४६६	गंधमायणे वक्खारपव्वए	१/३०६
खाडखडे	१/७०	खोयरसपडिपुण्णाओ	१/४५६	गंधव्व	२/३९४
खातपरिहा	१/८५				

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
गंधव्वगणा	२/१	गरुयत्ताई	१/६५	गेहाईणं	१/४६
गंधव्वगण	२/६, १०	गरुलावेणुदेवा	१/४४३	गेहागारा	१/३७८
गंधव्वगणिए	१/१२१	गरुलासण-संठिता	१/१६२	गेहागारावि	१/३७९
गंधव्वगणियाहिवई	१/१२१	गरुले चैव	१/४३०	गेहावणसंठिया	२/१७३
गंधव्वगणीए	१/१२१	गरुले चैव वेणुदेवे	१/४३२	गोकण्णदीवे	१/२२४, ३८१
गंधावइ	१/२०३	गवक्ख-जालेणं	१/१४६	गोकण्णमणुस्साणं	१/३८१
गंधावति	१/४००	गह	२/३२, २८१, २८४, २८७, ४०६	गोकन्ना	१/२२४
गंधावई वट्टवेयड्ढपव्वयं	१/३६६	गह-णक्खत्त	२/४०	गोतमदीवस्स	२/१९४, १९५
गंधावाई णामं वट्टवेयड्ढ पव्वए	१/२९२	गहणक्खत्ताणं	२/४९	गोतमसगोत्त	२/२०८
गंधिल	१/३२७	गहविमाणे	२/३३	गोतित्थसंठिते	१/३८४
गंधिलावई	१/४१५	गहविमाणेवि	२/१६	गोतित्थस्स	१/४०४
गंधिलावइम्मि	१/३२७	गहसयं	२/१७	गोत्ता	२/२०८
गंधिलावइस्स	१/३०५	गहा	२/१३, २१, २४, २७, ४५	गोत्थूभी	१/४५८
गंधिलावईकूडे	१/३१६	गहाईणं	२/४४	गोथुभस्स	१/२६९, २७०, ३९२
गंधिलेविजए	१/२४०	गहाण	२/१९	गोथुभस्स णं आवासपव्वयस्स	१/३९७, ३९८
गंधेव्वगण	१/१५७	गाहावती	१/३५६	गोथूभा	१/४६१
गंभीरमालिणी	१/३५६	गिपरियाए	१/१५	गोथूभा रायहाणी	१/३९२
गंभीरमालिणी अंतरणई	१/२४०	गिम्हाणं	२/२५३	गोथूभे	१/३९१
गंभीरमालिणीओ	१/४१८	गिम्हे	२/४०१	गोपुच्छ-संठाणसंठिए	१/३९२
गइपरियाए	२/४१०	गिरिपरिररणं	१/२७३	गोपुच्छसंठाण-संठिया	१/१४५
गइप्पमाणं	२/४४	गिरिपरिररणंति	१/२७४	गोपुच्छसंठाणसंठिआ	१/२६७
गइसमावण्णत्तं	२/४८	गिरिरायसि	२/९६	गोपुच्छसंठाणसंठिए	१/१७७, २६६, २९७, ३०९
गच्छइ	२/४४	गिरिराया	१/२६९	गोमाणसिआओ	१/२८३
गच्छाय	२/३९६	गिरिविक्खंभेणं	१/२७४	गोमाणसिआणं संखा	१/१८९
गजदंतागारवक्खार पव्वए	१/३१६	गिरिविक्खंभो	१/२७३	गोमाणसिया	१/१९२
गजदंतागारा वक्खारपव्वया	१/३००	गीअरई	१/१२०	गोमाणसी	१/१६४
गणनायग	१/३	गीतरती	२/५	गोमाणसीओ	१/१९७
गणियप्पगारा	२/४३०	गीयरइस्स	२/८	गोमुहदीवे	१/२२४
गइतोय	२/३०१	गुहा	१/३३४	गोयमदीवे	१/४०५, ४०६
गयअक	१/८६	गुहाणं	१/३३४	गोयमदीवस्स	१/२७०
गयकण्ण	१/३८१	गूढदन्तदीवे	१/२२५	गोलवट्ट समुग्गएसु जिणसकहाओ	१/१९०
गयकण्ण-मणुस्साणं	१/३८१	गेविज्ज	२/३२८	गोलवट्टसमुग्गएसु	१/१९९
गयकण्णदीवे	१/२२४, ३८१	गेविज्ज विमाणणं	२/३१०	गोलवट्टसमुग्गएसु बहवे -	
गयकन्ना	१/२२४	गेविज्जगेसु णं भंते ! विमाणपुढवीं	२/३०४	जिणसकहाओ	१/१९०
गयदंतसंठाणसंठिए	१/३०६	गेवेज्ज	२/२८१	गोवल्लायणस्स	२/२०९
गयदन्त संठिए	२/२१६	गेवेज्ज विमाणपत्थडे	२/३११	गोसीस चंदणेण	१/२१५
गयविककम संठिए	२/२१७	गेवेज्ज विमाणणं	२/३०३	गोसीस-सरसरत्त	१/२०५
गराइ	२/३९८	गेवेज्जग देवा	२/२९६	गोसीसचंदणं	१/२०३
गराई	२/४००	गेवेज्जग विमाण	२/२९६	गोसीसचंदणेणं	१/२१३, २१४, २१६
गरादि	२/३९८	गेवेज्जगविमाणपत्थडा	२/२९८	गोसीसावलि संठिए	२/२१४
गरुयलहुए	१/६५	गेवेज्जगेसु णं भंते ! विमाणपुढवी	२/३०६	गगह-णक्खत्त	२/३२८
गरुलासणाइ	१/१६१	गेवेज्जविमाण	२/२७८		
गरुय-लहुयपज्जवा	१/१७, ६३	गेहमंठिया	२/१७३		

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
घंटापरिवाडीओ	१/१६८	घोसे चव	१/१०३	चंदस्स	२/४३, ५०, ५४, १६८, २४४
घओदे	१/४६२	चंगेरीणं	१/२०१	चंदस्स गइए	२/६८
घडमुह-पवित्तिएणं	१/३५८, ३५९, ३६१, ३६२	चंडा	१/११६, ११७, १२०	चंदा	२/१३, १४, १७, २१, २३
घडमुहपवत्तिएणं	१/३५६	चंद १/४७२, २/१५, १६, १६७, १७८, १९९		चंदा संवच्छरा	२/३८१
घणं	१/२०६	चंद संवच्छरस्स	२/३८९	चंदाओ णाम	२/७३
घणंगुलाणं	२/४२२	चंद-सूर गह-णक्खत्त	२/४२	चंदाओ णामं रायहाणीओ	२/१९७
घणंगुले	२/४१९, ४२२, ४२३	चंद-सूर-गह	२/४८	चंदाणणा	१/१८६
घणदंताईयं दीवचउक्कं	१/३८२	चंद-सूर-णक्खत्त	१/६५	चंदादीवा	२/१९७
घणदन्तदीवे	१/२२५	चंद-सूरदीवाणं	२/१९३	चंदाभा	१/४७, २/३२१
घणदन्ता	१/२२५	चंदं	२/२७४	चंदाभे	२/३००
घणवायवलए	१/५३, ५७	चंदं पुस्सस्स	२/२७२	चंदायणं	२/१७९
घणवाए	१/५४, ६५, ४७४	चंदं मिगसरस्स	२/२७१	चंदायणे	२/१८१, १८२
घणवाएसु	१/१३२	चंदं वा	२/२०३	चंदिम	१/४७, २/२७, २८१, २८४, २८७, ४०६
घणवाततणुवाया वि	१/४४	चंदंमि सीहासणंसि	२/४३	चंदिम-सूरिय	२/३२८
घणवातवल्यस्स	१/५६	चंदण	१/१८७, २०५	चंदिम-सूरिय-गहगण-णक्खत्त	२/३१६, ३२१
घणवातस्स	१/५६, ५९	चंदण-कलसाणं	१/१९५	चंदिम-सूरियसंठिती य	२/१७२
घणवाता	१/४०	चंदण-घड	१/८५	चंदिम-सूरियाणं	२/२७६, २७७
घणवातेति वा	१/५२	चंदणकलसं	१/२०५	चंदिम-सूरिय संठिती	२/१७३
घणवायपइट्टिया	२/३०३, ३०४	चंदणकलसपरिवाडीओ	१/१६५, १७८	चंदिमसूरियाणं	२/२७६
घणवायवलएसु	१/१३२	चंदणकलसा	१/८५	चंदे	१/३३२, २/२९, १८२, ३८९
घणविज्जुया	१/१०३	चंददहे	१/३४८	चंदे मासे	२/१८२
घणसंमदे जोए	२/६८	चंददीवा	२/७१	चंदे वा	२/२०५
घणोदहि	१/४४	चंददहे एरावणदहे मालवंतदहे	१/३५२	चंदेण	२/१८१, २६१, २६३, २६९, २७१, २७२
घणो	२/४३०	चंददहोत्थ तइओ	१/३४९	चंदेण जोगारंभकालं	२/२६७
घणोदहिपइट्टिया	२/३०३	चंदपव्वए	१/२९९	चंदेणं मासेणं	२/१८३
घणोदधिवलए	१/५३, ५५, ५७	चंदप्पभा	२/४२	चंदेरावत	१/३६७
घणोदधिवलएसु	१/१३०	चंदमंडला	२/५९	चंदेवक्खारपव्वए	१/२३९
घणोदधिवलयं	१/५५	चंदमग्गे	२/२४३	चंदो	१/२०८
घणोदधीसु	१/१३०	चंदमण्डल	२/२५७	चंदोवरागस्स सूरोवरागस्स	२/२०४
घणोदहिमेएज्जा	१/४७४	चंदमण्डलस्स	२/६०	चंदोवरागाइ	२/४०६
घणोदहिसहिताणं	१/५९	चंदमण्डलाणं	२/६३	चंपए	१/१८०
घणोदही	२/४१५	चंदमण्डले	२/६३	चंपओ	२/६
घणोदहीओ	१/४०	चंदमण्डलेसु	२/६५	चंपगलयाओ	१/१४७
घणोदहीवलएसु	१/१३३	चंदमासा	२/३८१	चंपगवडेंसए	२/२८८
घणोदहीसु	१/४०, १३३	चंदलेसाई य	२/१७४	चंपगवणे	१/१७९, २८०
घत	१/४७२	चंदवडेंसए	२/४२, ४३	चंपय वडेंसए	२/३१६
घयवरे	१/४६२	चंदसंठाण	२/२९०	चंपा	१/२२६
घयोदममुहस्स	१/४५०	चंदसंवच्छर	२/३८०	चंपाए	१/४, ५, ७
घयोदे	१/४७०	चंदसंवच्छरं	२/२७, ३८३, ३८४, ३८६	चंपानयरी	१/३
घरमंडवा	१/१८५	चंदसंवच्छरस्स	२/३८५	चउण्हं वेलंधरणागरायाणं	१/३९१
घणोदधीति	१/५२	चंदसयं	२/२२, २५		
घोसस्स वि	१/१०७	चंदसि सीहासणंसि	२/४२		

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
चउपोरिमिया राई	२/३३८	चमरस्स	१/१०५, १११, ११२, ११४,	चित्तकूड	१/३१६
चउप्पएसदीया	१/२३		११८, १२२, १२३	चित्तकूडा वक्खारपव्वया	१/४१२
चउप्पयं	२/३९८, ४००	चमरस्स णं	१/१०३, ११६, ११७	चित्तकूडे	१/३१५
चउरंसा	१/६५, ८०, २/१, ३०४	चमरे	१/९०	चित्तगुत्ता	१/१०७, १२७
चउरंसा (जाव)	१/६७-७०, ७२, ८८, ९०	चमरे चेव	१/१०२	चित्तपक्खे	१/१०५
चउरंसा य	२/३०५	चमरो	१/२०८	चित्तरसा	१/३७७
चउरंसाओ	२/३१९	चरा	२/३९८	चित्तविचित्तजमगपव्वएसु	२/११
चउरंसे	१/१७७	चरिमं	२/४११	चित्ता	१/१०४, २/२०६, २१३, २२८, २४१, २४४, २५३, २६४, २६६, २७३
चउरिंदिया	१/२६, २/४११	चरिमंत पएस	२/४१३, ४१४	चित्ता णक्खत्ते	२/२०९, २१६, २२०, २३३
चउरिंदियाणं	१/१३६	चरिमंत पएसे	२/४११	चित्ता य	१/१२८, २/२४६
चक्कज्झयाणं	१/१७९	चरिमंतपएस	१/६२	चित्ताकुलं	२/२२९
चक्कख्खवालसंठिया	२/१७१, १७३	चरिमंतपएसण	१/६२, २/४१३	चित्ताकुलं	२/२२९
चक्कपुराओ	१/४१७	चरिमंतपदेसा	१/६१	चित्ताणं	१/१९५, २०१, २/१८६
चक्कपुरारायहाणी	१/२४०	चरिमंताओ	१/६२, ६३	चित्तासोएसु मासेसु	२/३३८
चक्कभागसंठिया	२/१७७	चरिमंताण य	१/५७	चित्ताहिं	२/६८, १८६
चक्कवट्टि-बलदेव-वासुदेव	१/४०१	चरिमंते	१/५१, ५७, ५९	चित्ते	१/१०५, २/३८९
चक्कवट्टि-विजया	१/२०३, २३२, ४१५, ४२९	चरिमा	१/६१	चिल्लेसु	१/१३०, १३४, १३५, १३६, १३७
चक्कवट्टिविजए	१/३६८	चरिमाइ	२/४१३	चुत्तकणगा	१/१०४
चक्कवट्टिविजयाओ	१/३६७	चरिमे	२/४१२	चुप्पालए	१/१९२
चक्कवालभागं	२/१७८	चाउज्जामाओ	२/४०५	चुलियगे	२/३४४
चक्कवालविकखंभस्म	१/४६०	चाउमासियापडिवएसु	१/४५९	चुल्लहिमवंत	१/२०२, २४१, ४००
चक्कवालविकखंभेणं	१/२७५, ३८४, ३९०	चाउरंतचक्कवट्टिस्स	१/१७३	चुल्लहिमवंत-सरिसो	१/३३०
चक्कवालविकखंभो	१/३९०	चामरच्छ गोत्ते	२/२०९	चुल्लहिमवंत-सिहरीसु	१/४३७
चक्कवालसंठिया	२/१७३	चामरज्झया	१/१६०	चुल्लहिमवंत वासहरपव्वयं	१/२६१
चक्खु-सुभचक्खुकता	१/४६५	चामराओ	१/१७४, १९५	चुल्लहिमवंतकूडस्स	१/३१०
चन्द	२/३२, ४०, १६७, १९५	चामराणं	१/२०१	चुल्लहिमवंतकूडाणं	१/३१२
चन्द-सूर	२/४९	चार संखा	२/१७८	चुल्लहिमवंतकूडे	१/३११
चन्द-सूर णक्खत्ताणं	२/५१	चारं	२/२४२	चुल्लहिमवंतकूडे चेव	१/३११, ४३६
चन्द-सूर-गह-णक्खत्त-ताराणं	२/४५	चारणा	१/३९९	चुल्लहिमवंतवासहरपव्वए	१/३०८
चन्ददीवा	२/१९३, १९५, १९८, १९९	चारणेहिं	१/४२७	चुल्लहिमवंतसा	१/२२४, २५९, ३८१
चन्दमण्डला	२/७३	चित्ता	२/२७६	चुल्लहिमवंतस्स -	
चन्दमासे चन्दस्स	२/५२	चित्त-विचित्तकूडे	१/३६७	वासहरपव्वयस्स	१/२२५, २२९, २४०, २९६, ३८०
चन्दसहिया	२/४७	चित्त-विचित्तकूडाणं	१/३४८	चुल्लहिमवंता	१/४३३
चन्दा	२/१७, ४६, ४७	चित्तंगयावि	१/३७७	चुल्लहिमवंता रायहाणी	१/३११
चन्दे सव्वबाहिरं	२/६७	चित्तकणगा	१/१२८	चुल्लहिमवंताओ	१/३५३
चन्देण जोगं	२/२४३	चित्तकम्मे वा	१/१०	चुल्लहिमवंते	१/२५७, २५८, ३११, ३१७, ४११, ४३६
चमर	१/८९	चित्तकूड-वक्खारपव्वए	१/३०२, ३१५	चुल्लहिमवंते वासहरपव्वए	१/३१०
चमरचंचा	१/१११, ३२१	चित्तकूडवक्खारपव्वयस्स	१/३०२	चुल्लहिमवंतो	१/२६५
चमरचंचाए	१/११४, ३१९	चित्तकूडस्स पव्वयस्स	१/२८९	चूअवणे	१/२८०
चमरचंचे	१/११३	चित्तकूडस्स वक्खारपव्वयस्स	१/२३३		
		चित्तकूडा	१/२५६		
		चित्तकूडे य इत्थ देवे	१/३०२		

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
चूए	१/१८०	जंतवो	१/२१	जंबू चैव सुदंसणा	१/४३२
चूडामणि	१/२१०	जंबु	१/३४८	जंबू-मंदर	१/३५४, ३५६
चूडामणिचित्तचिधगए	१/९१	जंबु-मंदरस्स पव्वयस्स	१/३००	जंबू-मंदर उत्तरेणं	१/३५३
चूडामणि सउडरयण	१/८६	जंबुदीवस्स दीवस्स	२/६८	जंबू-मंदर-दाहिणेणं	१/३५३
चूयवडैसए	२/२८८, ३१६	जंबुदीव	२/४०३	जंबू-सुदंसणास्स	१/२५२
चूयवणे	१/१७९	जंबुदीव-भागाई	२/१४५	जंबू-सुदंसणा	१/२५२, ४४३
चूलिअंगे	२/३६३	जंबुदीवं दीवं	२/१४१, १४३	जंबूए णं सुदंसणा	१/२५१
चूलिए	२/३७४	जंबुदीवजीवाणं	१/४०२	जंबूए य सुदंसणाए	१/४०१
चूलियंगे	२/३७४, ४०२	जंबुदीवपमाणाओ	१/४६०, ४६१	जंबूए सुदंसणाए	१/२४६
चूलिया	२/३४४, ४०२	जंबुदीवस्स	१/१६३, २०४, ३८६, ३९९, ४४१, २/७०, ७८, १७७	जंबूए सुदंसणाए अणाडियाए - रायहाणीए	१/२५२
चूलियाए	२/३६३	जंबुदीवस्स दीवस्स	२/६८, ७५	जंबूदीववत्तव्वया	१/४११
चेइयखंभे	१/१९०	जंबुदीवा दीवा	१/४६९	जंबूदीव	१/१३८
चेइयथूभा	१/१८६	जंबुदीवाहिवई	१/४०१	जंबूदीवं	१/४०५
चेइयथूभे	१/२१४, २१५	जंबुदीवे	१/११, १८, ६७, ७९, ८९, ९९, १०८, ११०, १४१,	जंबूदीवे दीवे	१/३२५, ३४१, ३५८
चेइयरूक्खा	१/११५, १९२	१७७, २२०, २२५, २२६, २३२, २४२, २५५, २५६, २७८, २८४, २८६, २९१, २९४, २९६, २९८, ३०७, ३१२, ३१९, ३२१, ३३३, ३४२, ३५३, ३५७, ३६१, ३८०, ३८१, ३९३, ३९४, ४१८, ४४०, ४६२, ४७१, २/१७, ४७, ५९, ६०, ९९, १००, १२६, १३३, १३४, २४२, ३२४, ४०२	जंबूदीवे भरहाईवासेसु	१/३४०	
चेइयरूक्खाणं	१/१८६, १८७, २१५, ४५६	जंबुदीवे एगे	१/३६८	जंबूपेढस्स	१/२४९
चेइयरूक्खो	१/२१५	जंबुदीवे चंद उदयज्थमण	२/५५	जंबूमंदरस्स	१/२२१
चेइयाओ	१/२१५	जंबुदीवे णं	१/१४५, २५७, ३५५, ४३८, २/१०९, ११९, २५४, २५५, २७७	जंभगा	२/११
चेईयरूक्खाणं	१/२८३	जंबुदीवे दिवे	१/२८९, २/२८४	जंभगादेवा	२/११
चेड	१/३	जंबुदीवे दीवे	१/९६, ११३, १४३, २२३, २२४, २२७, २२९, २३०, २३७, २४०, २४४, २५८, २६०, २६२- २६५, २८०, २८६, ३०१, ३०४, ३१३, ३२२, ३२६, ३३२, ३५९, ३६२, ३६३, ३८३, ३९१, ३९५, ४३१, ४३३, ४३५-४३७, २/४, १७, ८०, ८२, ८५-८७, ९२, १०३, १२४, १३८, १४९, १५७, १७७, १९३, २०७, २६०, २८७, ३०७, ३१६, ३१७, ३२०, ४०८	जंभयाणं देवाणं	२/१०
चेत्ताऽऽसोयपुण्णिमासु	२/३४०	जंबुदीवे पडिमाओ	१/१९५	जउणा	१/३६४
चेत्ते	२/३९०	जक्खा	२/१	जए	२/३९७
चेयइरूक्खा	२/६	जक्खाणं	२/३	जक्खपडिमाओ	१/१९५
चेव हरीए वि णेयव्वा	१/३७१	जक्खे	१/४७२, २/१९८	जक्खे	२/१
छच्चमणोगुलियासाहस्सीओ	१/२८३	जक्खे दीवे	१/४७०	जक्खोदे समुद्दे	१/४७०
छत्तधारपडिमाओ	१/१९४	जगईए	१/१४५	जगति-पव्वया	१/१६०
छत्ता	१/१७१, १७४	जगतीए	१/१४८, १६२	जगतीपउमवरवेईया	१/१४५
छत्ताइच्छत्ता	१/३३७	जमगदहाणं	१/२८४	जमगपमाणेणं	१/३१९
छत्ताइछत्ता	१/१८६, १९२, १९६, १९७	जमगपव्वया	१/२५६, २५७	जमगपव्वयाणं	१/२७८, २७९
छत्ताई	१/१६०	जमगसमगं	१/११	जमगा	१/२७८
छत्तागारसंठिया	२/१७१, १७३	जमगा	१/२७९	जमगाओ	१/२८४
छत्ताणं	१/२०१	जमगाओ	१/२८४	जमगाणं	१/३४९
छत्तातिछत्ता	१/१७१, १७६, १८०, १८१, १८३, १८७	जमगाणं	१/३४९		
छत्ते जोए	२/६८				
छत्तोवग	१/१८७				
छलंसा	२/३१९				
छायं	२/११५				
छाया	२/११८, १७५				
छिन्नमुत्तावलीसंठिया	१/२३				
छूरघरग संठिए	२/२१५				
जंबुदीवप्पमाणे	२/३०९				

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
जमगाणं देवाणं	१/२७९, २८०, २८२	जावं	२/४१८, ४३०	जूया	२/३६४
जमदेवयाए	२/२११	जिण सकहाओ	१/१९९	जूवे	१/३८६
जमप्पभे उप्पायपव्वए	१/१२३	जिण-पडिमा	१/२५१	जे जीवदेसा	१/२६
जमस्स	१/१०७, १२३	जिणघराणं	१/२८४	जेट्टा	२/२०६, २२५, २२८, २४२, २४५, २४७, २६४, २६६, २७५
जमिगाओ	१/२८०	जिणजम्मण	१/४५९	जेट्टा उवकुलं	२/२२९
जमिगाणं रायहाणीणं	१/२८०, २८१	जिणपडिमा	१/२८४, ३१०, ४५५	जेट्टा णक्खत्ते	२/२१०, २१६, २२१, २३७
जमे	२/३१५, ३१७	जिणपडिमाए	१/२१४	जेट्टामूली	२/२४९
जम्मण	१/९४	जिणपडिमाओ	१/१८६, २११, २८२	जेट्टामूलो	२/२५३
जम्मा	१/२२	जिणपडिमाणं	१/१९३, १९४, १९५, १९९, ३२३, ४५६	जेट्टे	२/३८९, ३९०
जम्मा णं	१/२६	जिणपडिमावण्णओ	१/२७२	जोइसस्स अवाहा य अंतरं	१/४६
जयंत	१/२७०, २/३२८	जिणसकहाओ	१/२१६, २८३, २/४३	जोइसाओ कप्पाणं	२/३०२
जयंतस्स	१/३६८	जिणुस्सेहप्पमाण	१/१९३, १९९	जोइसिय	१/४५९, २/११
जयंति	२/३९६	जिब्भिया	१/३५९, ३५६	जोइसिया	१/५
जयंती	१/१२६, ४५८, २/४४	जियसत्तुराया	१/१३८	जोइसियाणं देवाणं	२/१३, १४
जयंतीरायहाणी	१/२४०	जीव	२/२७९, ४०७	जोईसे चारं	१/२७०
जयंते	१/१६३, २२०, ३३२, ४०३, ४१९, ४२४, २/२९८	जीव परिणामे	१/१४४	जोउकण्णियस	२/२०८
जरए	१/६७	जीवच्चेव	१/२१	जोएइ	२/६९, ७०
जलकंते	१/१०६	जीवदव्वा	१/६३, २/४०७	जोग	२/४१६
जलकंते चेव	१/१०२	जीवदेसा	१/२४, २६, २७, ३१, ६४, २/२७९, ४०७	जोग-गइकाल	२/५०
जलप्पभे	१/१०६	जीवदेसा वि	२/४११	जोगगइ	२/४९
जलप्पभे चेव	१/१०२	जीवपएसा वि	२/४११	जोगे	२/४८
जलप्पहस्स	१/१०६	जीवपदेसा	१/२४-२६, २९, ६४, २/७८	जोतिरसे	१/४८
जले	१/१०६	जीवपदेसा वि	१/२७	जोतिसिहा	१/३७६
जवमज्जे	२/४२१	जीवपरिणामा	१/४७१	जोयण	२/४२५
जवमज्जे इ वा	२/३६४	जीवपरिणामाओ	२/३२२	जोयणं	२/३६५
जवो	२/४१९	जीवसंगहिता	१/१४	जोयणकोडाकोडीओ	१/११, १६
जमभेदे य जसोधर	२/३९६	जीवा	१/१४, १५, २४, २६, ६०, २२८, २२९, २४१, २४३, २४५, २५८, २६०, २६२, २६४, २६५, २८७, ४०२, ४०९, २/८, ४११	जोयणसए	२/२७७
जमवई	२/३९७	जीवा पोग्गला	१/३८७, ३८८	अया	१/१८३, १८७, १८८, १९२, १९५, १९७
जसोधरे	१/१२१, २/३११	जीवाए	२/६८, ७०, १२४, १४५	अल्लरि	१/२०५
जसोहरा	१/१२७, २५१	जीवाओ	१/२३०	अल्लरिसंठिए	१/१३८
जहा	२/६	जीवाजीव-दव्वा	२/४०७	अल्लरिसंठिते	१/५०, ५४
जाइमंडवगाई	१/१६१	जीवाजीवा तहेसपएसा य	१/६४	अल्लरिसंठिया	१/४३, ८१
जातरूवे	१/४८	जुगपत्ते	२/३९२	अुसिर गोल	२/४०७
जामा	२/३९३	जुगसंवच्छरस्स	२/३८९	अुसिरं	१/२०६
जायतेए	१/१९	जुगसंवच्छरे	२/३७९, ३८९	अुसिरा	१/७८
जायरूववडैसए	२/२८७, २९४	जुगे	२/३४४, ३६३, ३७४, ३९२	ठवणालोगे	१/९, १०
जाया	१/११६, ११७, १२०	जुवणद्धे जोए	२/६८	ठाणेहिं	१/१७
जारूववडैसए	२/३१७	जूयगस्स	१/३९८	डमरबहुले	१/२२५
जालकडगा	१/१६८			डिम्बबहुले	१/२२५
जाव	१/१०७, १७१, २८८, ४११, ४४३, २/४२५				

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
पंगुलियदीवे	१/३८०	णक्खत्त संवच्छरं	२/३८०	णवमिया	१/१२७
पंगोलिय-मणुस्साणं	१/३८०	णक्खत्त संवच्छरस्स	२/३८९	णवमियाए	१/४६१
पंगोलियदीवस्स	१/३८२	णक्खत्त-संवच्छरं	२/३८६	णाग-सुवण्णाण	१/४७३
पंगोलियदीवे	१/२२४	णक्खत्तगइ	२/२५६	णागकुमारानं	१/९९, १००
पंगोलियमणुस्साणं	१/३८०	णक्खत्तजोगकालो	२/१८९, १९०	णागदंतएसु	१/१७३, १८९
पंगोलिया	१/२२४	णक्खत्तमंडलाणं	२/२५४	णागदंतगा	१/१७३
णंदणवण	१/२७४	णक्खत्तमंडलाणमंतरं	२/२५४	णागदंतपरिवाडीओ	१/१६६
णंदणवणकूडे	१/३२८	णक्खत्तमण्डला	२/२५७	णागदारे	१/४५४
णंदणवणस्स पमाणं	१/२७३	णक्खत्तमासाणं अहोरत्ताइ	२/३९३	णागपव्वया वक्खारपव्वया	१/४१३
णंदणवणे	१/२०३, २७०, ३२८	णक्खत्तमासे	२/५३, ३८६	णागरायाति	१/४०८
णंदणवणे णव कूडा	१/३२७	णक्खत्तविमाणे	२/३३	णागे	१/४५५, ४७२, २/१९८
णंदणवणे बलकूडे	१/३२९	णक्खत्तस्स	२/५३, ५४	णागे वक्खारपव्वए	१/२४०
णंदा	१/१२६, २१७, ४६०	णक्खत्तेहिं	२/७४	णाणा	२/४१६
णंदा पुक्खरिणी	१/१९८, २१५, २१६	णक्खत्ता	२/१३, १७, २१, २३, २४, २७, ४५, ४७, ४८, १६८, २०६, २२८, २७६, २८४	णाणुप्पत्तिणिब्बाणमादिएसु	१/४५९
णंदा पुक्खरिणीओ	१/२८४, ४५६	णक्खत्ता संवच्छरा	२/३८१	णाभी	१/२६९
णंदा पोक्खरणिमाणं	१/१८८	णक्खत्ताण य	२/५०	णामं वट्टवेयड्डपव्वए	१/२९२
णंदाओ	१/१९२	णक्खत्ताणं जोगकालं	२/१८३	णामलोगे	१/९, १०
णंदाओ पोक्खरिणीओ	१/४५६	णक्खत्ताणं जोगो	२/१८५	णामाइ	२/३९५
णंदाणं	१/१९६	णक्खत्ते	२/६८, १८२, १८६, ३८६	णारिकंताओ	१/२०३
णंदापुक्खरिणीओ	१/४५७	णक्खत्ते अद्धमासे	२/१८१	णारिकंताकूडे	१/३१३
णंदियावत्त	१/१६०	णक्खत्तेणं	२/१८४, १९२	णारिकंतादीवस्स	१/३७२
णंदियावत्ते	१/१०७, २/३१३	णग्गोध परिमंडलाए	२/२५४	णारीकंताए	१/२९२
णंदिरूक्खा	१/३७४	णट्टमालए चव	१/३२५, ३३४	णारीकंतामहाणईए	१/३६६
णंदिवद्धणा	१/१२६, ४५६	णट्टमालया	१/३३३	णालिएरिवणा	१/३७४
णंदिसेणा	१/४५८	णट्टमाला	१/३७३	णावा संठिए	२/२१५
णंदीसरवरदीवस्स संठाणं	१/४५३	णट्टाणीए	१/१२०	णिच्चमंडिया	१/२५१
णंदीसरवरोदं समुद्धे	१/४६३	णत्थि	१/१७	णिज्ज	१/३३२
णंदीसरोदं समुद्धं	१/४६२	णयमाला	१/३७३	णिज्जरा	१/२०
णंदुत्तरा	१/४५६, ४६०	णरकंत	१/२०३	णितिए	१/१६
णंदुत्तरा य	१/१२६	णरकंता	१/३६६	णिदाहो	२/३९०
णंदे	२/३९७	णरकंताए महाणईए	१/२९२	णिम्मा	१/१६४
णल्लिणकूडस्स	१/२३६	णरकंतादीवस्स	१/३७२	णियआ	१/२५१
णउअंगे	२/३४४	णरकंतामहाणईए पवायाईणं पमाणं	१/३६१	णियइ-पव्वया	१/१६०
णक्खत्त	१/४७२, २/३२, २८१, २८७, ४०६	णरगा	१/३८	णियए	१/१७
णक्खत्त जोगसंखा	२/२४३	णल्लिणकूडवक्खारपव्वए	१/३१६	णिरइदेवायए	२/२१३
णक्खत्त मण्डलस्स आयाम-विक्खंभ-		णल्लिणकूडवक्खारपव्वयस्स	१/३०२	णिरएसु	१/१२९
परिक्खेव-बाहल्लं	२/२५५	णल्लिणा	१/२५३, ४१५	णिरयगामी	१/२२८
णक्खत्त मण्डलाणं	२/२५६, २५७	णल्लिणावईविजए	१/२३९	णिरयच्छिद्देसु	१/१३२
णक्खत्त मासा	२/३८१	णल्लिणे	१/३३२	णिरयणिक्खुडेसु	१/१३२
		णल्लिणेविजए	१/२३९	णिरयपत्थडेसु	१/१३२
				णिरयावास	१/६९
				णिरयावाससयसहस्सा	१/६५

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
णिसढ	१/४००	तद्वदेवयाए	२/२१३	तसरेणुओ	२/३६४
णिसढकूडे	१/३१२, ३१३	तद्वे	२/३९४	तसरेणू	२/४१९
णिसढवासहरपव्वयस्स णामहेउ	१/२६३	तडमट्टियं	१/२०२	तसरेणूओ	२/२११
णिसढे	१/२५७	तण-मणीण इट्टयरे फासे	१/१५५	तसापाणा	१/१५
णिसढे णं पव्वए	२/११७	तण-मणीणं इट्टयरे गंधे	१/१५४	तसे चेव	१/१९
णिसहकूडे	१/३२७	तण-मणीणं इट्टयरे सदे	१/१५६	ता उत्तरासाढा	२/२१३, २७५
णिसहवत्तव्वया	१/२६३	तणुतणू	२/३२९	ता गोपुरसंठिया	२/१७३
णिसहस्स	१/२४५	तणुवाए	१/५४	ता जेढ्ढा	२/२४८
णिसहस्स वासहरपव्वयस्स	१/२३०, २३८, २४२, २४६, २५५, २७८, ३०४	तणुवातस्स	१/५६, ५८, ५९	ता धणिढ्ढा	२/२६८
णिसहे अ इत्थ देवे	१/२६३	तणुवाता	१/४०	ता पुक्खरवरे णं	२/२२
णिसीहिआए	१/१७८	तणुवाते	२/४१६	ता पुव्वासाढा	२/२१३, २१७
णिसीहियाए	१/१६६	तणुवाते किं गरूए	१/६५	ता पुस्से णं	२/१८७
णिहि	१/४७२	तणुवातेऽवि	१/५२, ५३	ता महा	२/२१६
णीलवंत	१/२०३, ३१३, ३६७	तणुवायवलएसु	१/१३२	ता रेवई णक्खत्ते	२/२१५
णीलवंतकूडे	१/३१३, ३३०	तणुवायवलयस्स	१/५६	ता विसाहा	२/२१३
णीलवंतदहस्स	१/२८४	तणू	२/३२९	ता सणिच्छर संक्खरे णं	२/३९०
णीलवंतदहकुमारे य णागकुमारे -		ततं	१/२०६	ता सयभिसया	२/२१४
देवे महिड्ढीए	१/३५२	तत्तजला	१/३५६	ता साई	२/२७४
णीलवंतदहस्स	१/३४९, ३५२	तत्तजलाओ	१/४१७	ता हत्थे णं	२/१८९
णीलवंतवासहरपव्वयं	१/३०५	तत्तजलामहाणई	१/२३८	ता हेमंताणं	२/२५२
णीलवंतवासहरपव्वयस्स	१/२९८	तदुभय समोयारेणं	२/३३०	ता रोहिणी	२/२१५
णीलवंतस्स	१/२४६, ३०२	तप्पागारसंठिए	१/३८	तायत्तीसगाणं	१/८७
णीलवंतस्स उत्तरेणं	१/२४४	तम	१/३८	तारगा	२/८
णीलवंतस्स दक्खिणेणं	१/३०३	तमतमप्पभा	१/३९	तारगाहा	२/२००
णीलवंतस्स वासहरपव्वयस्स	१/२३०, २३६, २४८, २७८, ३००, ३०५	तमतमप्पभाए	१/१२९	तारयाओ	२/१४
णीलवंताओ	१/२८४	तमतमा	१/३८	तारा	२/१३, ३२, ३४, ४६, २८७
णीलवंते	१/२६४	तमतमाए	१/७३	तारागण	२/१८, २०, २१, २३, २७, १६८
णीलवंते अ इत्थ देवे	१/२६४	तमप्पभा	१/७१	तारागणकोडि	२/१७
णीलवंते णामं	१/२६३	तमप्पभा नेरइयठाणा	१/७०	तारागणकोडिकोडीणं	२/२३
णीलवंते णामं णागकुमारे देवे	१/३४९	तमप्पभाए	१/५३, ५४, ६५	ताराणं	२/२७६, २७७
णीलवंते वासहरपव्वए	१/२६४	तमप्पभापुढविनेरइया	१/७१	ताराह्वा	१/४७, २/३२१
णीलवंतो देवो	१/३३१	तमा	१/२२	ताराह्वाईणं	२/४०
णेगम-ववहारणयावेक्खा	१/३१, ३२, ३४	तमा वि	१/२४	ताराह्वाणं	२/४२, २८४
णेगम-ववहारणं	१/३३	तमाए	१/२६, ३१, ८१	ताराविमाणे	२/३०
णेरइया	१/३८	तमाल	१/१८७	ताराविमाणेवि	२/१६
तंडवेति	१/२०६	तमुक्काए	२/३२६	ताल	१/१८७
तंसा	२/३०४	तमुक्काए पण्णत्ते	२/३२४	ताव खेसपमाणं	२/१०१
तंसा य	२/३०५	तलवरमाडंबिय	१/३	तावक्खेत्तसंठिईए	२/१०७
तेउकाइअत्ताए	१/१४५	तवणिज्जलंबूसगा	१/१४६	तावक्खेत्तसंठिती	२/१०३
		तवसिप्पाणं	१/२०१	तावक्खेत्तसंठितीय	२/१७२
		तसकाएणं	१/४७२	तावक्खेत्ते	२/१४७, १४८
				तावक्खेत्ते एगे एवमाहंसु	२/११०

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
तावत्तीसए	२/२८६	तिसोवाणपडिरूवए	१/२१५	तोरणा	१/१५९, १८१, १८८
तिउडम्स वक्खारपव्वयस्स	१/२३८	तिसोवाणपडिरूवगए	१/२११	तोरणाणं	१/१७२, १७३, १७४
तिउडे वक्खारपव्वए	१/२३८	तिसोवाणपडिरूवगाणं	१/३४३	तोरणे	१/२१५
तिकूडा वक्खारपव्वया	१/४१२	तिसोवाणपडिरूवाणं वण्णावासे	१/१५९	तोरणेणं	१/१९९
तिकूडे	१/२९९	तीए	२/३७८	तोरणेसु	१/२१७
तिगच्छिदहस्स	१/३६२	तीतद्ध	२/३७४	धणिय	१/१०१
तिगिच्छिदहे	१/३४१	तीतद्धाओ	२/३७८	धणियकुमारा	१/११५, १२५
तिगिच्छिदहस्स	१/११३	तुंवा	१/११९	धणियकुमाराणं	१/१२३
तिगिच्छिदहस्स	१/१११	तुच्छे	२/३९७	धणियकुमारावास	१/१०२
तिगिच्छिदहस्स	१/४३७	तुडिअंगे	२/३६३	धणियकुमारिंदा	१/१०३
तिगिच्छिदहस्स	१/३४७, ३६०	तुडिए	२/३४४, ३६३, ३७४, ४०२	धणियनामा	१/८६
तिगिच्छिदहाओ	१/३५४	तुडियंगा	१/३७५	धणियसद्धे	२/३२१, ४०६
तिगिच्छिदहे चव	१/३४३	तुडियंगे	२/३४४, ३७४, ४०२	धवइयाओ	१/१४७
तिगिच्छिदहस्स	१/१२२, ३१४	तुडिया	१/१२०, २/१६९	थाली-संठिया	१/८०
तिगिच्छिदह	१/२०३	तुडीयाइं	१/२१०	थावरापाणा	१/१५
तिगिच्छायणस	२/२१०	तुम्बा	२/१६९	थावरे	१/१९
तित्थमट्टियं	१/२०२	तुरियगई	१/१०६	थीविलोअणं	२/३९९
तित्थयरा	१/२७६, २७७	तुलसी	२/६	थीविलोयणं	२/३९८
तित्थयराणं	१/१	तुला	२/२१५	थूभा	१/१९२
तित्थयरे	१/६	तुमिया	२/३०१	थोवे	२/३४३, ३६२, ३७३
तित्था	१/३६८	ते तारगे	२/२१८	थोवे वि	२/३७५
तित्थाइं तेणेव	१/२०२	तेअत्थिसुत्तं	१/२१०	थोवेण वि	२/४०२
तित्थोदगं	१/२०२	तेइंदिया	१/२६, २/४११	दंडं	२/४१८
तिमिसगुहा	१/३२६	तेइंदियाणं	१/१३५	दंडनायग	१/३
तिमिसगुहा चव	१/३३४, ४३६	तेउ	१/१०६	दंतमाला	१/३७३
तिमिसगुहाए	१/३६५	तेउकंते	१/१०६	दंसण	२/४१६
तिमिसगुहाओ	१/३३३	तेउप्पभे	१/१०६	दओभासे	१/३९७
तिमिसगुहाकूडे	१/३२१	तेउसिहे	१/१०६	दओभासे णामं	१/३९३
तिमुहुत्ता	२/३३८	तेओयाओ	२/४३५	दक्खे	१/१२१
तिरयलोए	१/३६	तेणं णव	२/१०६	दग-पासायगा	१/१६०
तिरियगमणविसय	१/९३	तेतली	१/१२१, २४५	दग-मंचका	१/१६०
तिरियगामी	१/२२८	तेथा पोग्गलपरियट्टे	२/३७९	दग-मंडवगा	१/१६०
तिरियलोए	१/१२९, १३३-१३५, १३६, १३७, २/४२०	तेथाय	२/३९६	दग-मालगा	१/१६०
तिरियलोए जंबुदीवाइया	१/१४०	तेथालीसे	१/२४७	दगभासस्स	१/२६९, ३९८
तिरियलोगं	१/८	तेरिच्छगई	२/१४३	दगसीम आवासपव्वयस्स	१/३९४
तिरियलोग	१/३६, १३८, १३९	तेल्लसमुग्गकाणं	१/२०१	दगसीमस्स	१/२६९, ३९८
तिरियलोगतट्टे	१/१३२	तेल्लसमुग्गाणं	१/१९५	दगसीमस्स आवासपव्वयस्स	१/३९७
तिलए	१/४७२	तेल्लापूयसंठाणसंठिए	१/७९, १४१, १४३	दगसीमे	१/३९१
तिलय-लवय	१/१८७	तेल्लापूय-संठाण-संठिए	२/१०५	दगसीमे य	१/३९७
तिलया	१/३७४	तोयधारा	१/१२५	दण्डे इ	२/३६५
तिसोवाण	१/३३६, ३४७	तोरण	१/१९६	दहर-मलय	१/२१०
		तोरणावररइयसालभंजिया	१/१८३	दहरय-संठिया	१/८१

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
दधिमुहपव्वया	१/४५७	दाहिणड्ढभरहा रायहाणीए	१/३२५	दीवा य	१/६५
दष्पण	१/१८५	दाहिणभरहड्ढे धणुपिट्टस्स	१/२२८	दीवाणं पव्वणं	२/१९२
दष्पणा	१/१६०, १७६	दाहिणरूयगपव्वयवत्थव्वाओ	१/१२६	दीवे	१/२६४
दभियाणस गोत्ते	२/२०९	दाहिणा	१/२१, २२	दीवे मंदरस्स पव्वयस्स	२/१३३
दविएकली	२/४२९	दाहिणिल्ल-असुरकुमाराणं ठाणा	१/८९	दीहवेयड्ढा	१/२५६, २५७
दव्व	२/४१६	दाहिणिल्लपिसायदेवठाणाइं	२/३	दीहवेयड्ढ	१/३२१
दव्वं	१/२१	दाहिणिल्ला असुरकुमारा	१/९०	दीहवेयड्ढ गुहाणं	१/३३३
दव्वट्टपएसट्टयाए	२/४१३	दाहिणेणं	१/३४८	दीहवेयड्ढगिरिकुमारे	१/२८८
दव्वट्टयाए	१/१४८, २/९, ४१३, ४१४	दिट्ठी	२/४१६	दीहवेयड्ढपव्वए	१/३२२, ३२४, ३२६, ३२७
दव्वलोगे	१/९	दिट्ठंतियं	१/२०६	दीहवेयड्ढपव्वएसु	१/३२१, ३२६
दव्वलोगो	१/१९	दिट्ठिं	१/१७	दीहवेयड्ढस्स पव्वयस्स सासए	१/२८८
दव्वसरूवं	१/४९, ५५, ५६, ४०२, ४१८	दियावरे	१/३३२	दीहवेयड्ढा	१/३३४, ४३५
दस वक्खारपव्वया	१/२९९	दिवस	२/९४, ३४१, ३९५	दीहासण-संठिता	१/१६२
दह	१/४७२	दीवस-खेतस्स	२/९३	दीहासणाइं	१/१६१
दहदेवयाओ	१/४००	दिवसतिही	२/३९७	दु-पुरिसिच्छायं	२/११३
दहावतीए महाणईए	१/२३६	दिवसप्पमाण काले	२/३३८	दुब्बजातीय	१/३७५
दहिघण	१/९०	दिवसा	२/३८०	दुच्चुहि	१/२०५
दहिमुहपव्वया	१/४५७	दिव्वं णट्टविहिं	१/२०६	दुपदेस-वित्थिण्णा	१/२३
दहिवण्णे	१/११५	दिव्वं देवदूसजुयलं	१/१९९	दुपोरिसीयं	२/११५
दहिवन्न	१/१८७	दिसा	१/१०१	दुमाणं	१/४४३
दहोदगं	१/२०२	दिसाइओ	१/२६९	दुय-बिलंबियं	१/२०६
दामणि	२/२१६	दिवाकुमारिंदा	१/१०२	दुयं णट्टविहिं	१/२०६
दार	१/४१९	दिसाकुमारिमहत्तरियाओ	१/१०४	दुसम-सुसमा	२/३६६
दारंतरं	१/४४५-४४८, ४५०, ४५३, ४६३, ४६६	दिसाकुमारीओ	१/१२५, १२७	दुसमसुसमुत्तमिड्ढिं	२/४०४
दारंतरा	१/४६४	दिसाणं भेया	१/२१	दुहा	१/३६७
दारस्स	१/४२२	दिसादिसिं	२/९८	दूरे समीवे	२/१०९
दारस्स य	१/४०४	दिसासोत्थियासण-संठिता	१/१६२	दूसम-सुसमा	२/३६६
दारा	१/४०३, ४१९, ४२४, ४४५-४४८, ४५०, ४५३, ४५४, ४६३, ४६४, ४६६	दिसाहत्थिकूडा	१/३३०	दूसमदूसमा	२/३४५, ३६६
दारूपव्वयगा	१/१६०	दिसि	१/८६	दूसमा	२/३६६
दारे	१/१६३, २१३	दिसिकुमारिमहत्तरिया	१/१०३	देव उत्ते	१/१७
दावरजुम्माओ	२/४३५	दिसिभाए	१/२८३	देव कज्जेसु	१/४५९
दाहावती	१/३५६	दीहवेयड्ढपव्वयसिहरतलस्स	१/२८८	देवकुरा	१/२२१, २२३, २३१, २४४, २४५, ४२८, ४६०
दाहिण-पच्चत्थिमा	१/२१	दीहवेयड्ढपव्वया	१/२८६	देवकुरा चव	१/४३०, ४३२
दाहिणं	२/१६१, १६२	दीव	१/८६, १०१	देवकुराए	१/२६५, ३००, ३०४, ४३४
दाहिणड्ढभरहासस्स	१/२२८	दीव-समुदा	१/४७०, २/३६९	देवकुराए चव	२/४०३
दाहिणड्ढ भरहकूडे	१/३२४	दीवकुमारिंदा	१/१०२	देवकुरुकूडे	१/३२०
दाहिणड्ढभरहकूडस्स	१/३२२, ३२४, ३२५	दीवसमुदाणं	२/१९८	देवकुरु	१/२४८, ४०१, २/३६४
दाहिणड्ढभरहकूडस्स देवस्स	१/३२५	दीवसमुद्देसु	१/२२१, २/४७	देवकुरुदहे	१/३४८
दाहिणड्ढभरहकूडे	१/३२१	दीवसिहा	१/३७६	देवगामी	१/२२८
		दीवसिहावि	१/३७६	देवच्छंदए	१/२११, २५१, २७२, ३२३
		दीवस्स	१/४०३	देवच्छंदगा	१/४५६
		दीवा	२/४१६		

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
देवच्छंद्या	१/२८४	दो उत्तराफग्गुणी	२/२५९, २६०, २६३	दो ह्यग कूडा	१/४३७
देवदीवगाणं	२/१९७	दो उत्तरासाढा	२/२५९, २६०	दो रेवई	२/२५९, २६१, २६३
देवदीवे	१/४६८	दो एगसेला	१/४३५	दो रोहिणी	२/२५९, २६०, २६३
देवदूसंतरिए	१/१९८	दो कच्छा	१/४१४	दो रोहितसा	१/४४१
देवदूसजुयलाई	१/२१२	दो कत्तिया	२/२६०, २६१, २६३	दो रोहिया	१/४४१
देवदूसजुयलं	१/२०९	दो खीरोयाओ	१/४१८	दो विज्जुप्पभा	१/४३५
देवद्वारे	१/४५४	दो गंगा	१/४४१	दो विसाहा	२/२५९, २६०, २६३
देवपओयणेषु	१/४५९	दो चंदपव्या	१/४३५	दो वेसमण कूडा	१/४३७
देवपलिकखोभे इ वा	२/३२२	दो चन्दा	२/२६०	दो सठाणा	२/२६०, २६१, २६३
देवपव्वए	१/२९९	दो चित्तकूडा	१/४३५	दो सतभिसया	२/२६०, २६१, २६३
देवपव्वया वक्खारपव्वया	१/४१३	दो चित्ता	२/२५९-२६१, २६३	दो सवणा	२/२६०, २६१, २६३
देवफल्लिहे इ वा	२/३२२	दो चुल्लहिमवंता	१/४३३	दो साई	२/२६०
देवभइ	१/४६८	दो जेट्टा	२/२६०, २६१, २६३	दो साती	२/२६१, २६३
देवमहाभइ एत्थ	१/४६८	दो धणिट्टा	२/२५९-२६१, २६३	दो सिंधू	१/४४१
देवमहावरा	१/४६८	दो धणुसहस्साई	२/४१८	दो सिहरी	१/४३३
देवयाओ	१/३९९, ४०१	दो नलिनकूडा	१/४३५	दो सीता	१/४४१
देवविमाणणं	२/२९५	दो नारिकंता	१/४४१	दो सुकच्छा	१/४१४
देवसमवाएसु	१/४५९	दो निसडकूडा	१/४३७	दो सुहावहा	१/४३५
देवसमितीसु	१/४५९	दो निसढा	१/४३३	दो सूरपव्वया	१/४३५
देवसमुदयेसु य	१/४५९	दो नीलवंत कूडा	१/४३७	दो सूरिया	२/२६०
देवसयणिज्जंसि	१/१९८	दो नीलवंता	१/४३३	दो सोमणसवणा	१/४१३
देवसयणिज्जस्स	१/१९१, १९२	दो पंडुकंबलसिलाओ	१/४१४	दो सोमणसा	१/४३५
देवसयणिज्जाओ	१/१९९	दो पउमदह्हा	१/४३८	दो हत्था	२/२६०, २६१, २६३
देवसयणिज्जे	१/१९६, ४०६	दो पुणव्वसु	२/२५९, २६०, २६३	दो हरिकंता	१/४४१
देवा	१/४२७	दो पुव्वापोट्टवया	२/२६०	दो हरी	१/४४१
देवाइसु दीव	२/२७	दो पुव्वाभइवया	२/२५९	दोवारिय	१/३
देवाणंदानिरती	२/३९६	दो पुव्वाफग्गुणी	२/२५९-२६१, २६३	दोसिणा	२/५७
देवासुरसंगामंसि	१/४७४	दो पुव्वाभइवया	२/२६१, २६३	दोसिणाइया	२/१७४
देवियाओ	१/३११	दो पुव्वासाढा	२/२५९-२६१, २६३	दोसिणापक्खं	२/५७
देवी-मेहंकरा	१/३२८	दो पुस्ता	२/२५९-२६१, २६३	दोसिणाभा	२/४२
देवीओ	१/४३८	दो पोंडरीय	१/४३९	दोसुद्धकवाडेसु	१/१३२
देवे	१/४५५	दो भरणी	२/२६०, २६१, २६३	धणंजए	२/३९६
देवे दीवे	१/४७०	दो मंदरचूलिया	१/४१३	धणिट्टा	२/२०६, २११, २१४, २१६, २२५, २२६, २२७, २२९, २३८, २४१, २४४, २४५, २४८, २५०, २६४, २६६
देवे वक्खारपव्वए	१/२४०	दो मंदरा पव्वया	१/४१३	धणिट्टाण	२/२०८, २३३
देवेन्द	२/२९१	दो महा	२/२६१, २६३	धणु	१/२६५, २/४२५
देवोदं समुहं	२/१९७	दो महाओ	२/२६०	धणुं	१/२३१, २/४२, २/४४, २/४७, २/६१, २/६२
देवोदसमुहगाणं	२/१९७	दो महाहिमवंता	१/४३३	धणुपिट्ठे	१/२८७
देवोदे समुहे	१/४६८, ४७०	दो मालवंता	१/४३५	धणुपुट्ठे	१/२२९, २/५९
दो अंजणा	१/४३५	दो मूला	२/२५९-२६१, २६३	धणुसहस्समूसिता	१/२४७
दो अणुराधा	२/२६१	दो रत्तकंबलसिलाओ	१/४१४		
दो अह्हा	२/२६३	दो रत्ता	१/४४१		
दो उत्तरापोट्टवया	२/२५९, २६०, २६३	दो रूप्पकूला	१/४४१		

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
धणू	२/४१७	धायइसंडा	१/४७०	नलिणंगे	२/३७४
धनंजयस गोत्ते	२/२०८	धायइसंडे	१/४३१, ४३२, ४३८, ४६२,	नलिणकूडे य इत्य देवे	१/३०३
धम्मत्थइकायस्सदेसे	२/२७९		२/४७, ७९	नलिणे	२/३७४
धम्मत्थिकाए	१/२५, २६, ६४, २/४११	धायइसंडे दीवे	१/२२२, २२३, ४३६, ४७२,	नलिनंगे	२/३४४, ४०२
धम्मत्थिकाएणं	१/२०, ४७२		२/२०, ४०३	नलिनकूडे	१/२९९
धम्मत्थिकाएणं फुडे	२/४०९	धायइसंडेदीवे सूरिया	२/७८	नलिनकूडा वक्खारपव्वया	१/४१२
धम्मत्थिकायस्स	१/६४, २/४१९, ४२०	धारिणी	१/३	नलिने	२/३४४, ३६३, ४०२
धम्मत्थिकायस्स देसे	१/२५, २६, २८, २/२८०	धारिणीदेवी	१/१३८	नवमिया	२/८
धम्मत्थिकायस्स पएसा	२/४११	धिई	१/३४७	नाग	१/८६
धम्मत्थिकायस्स पदेसा	१/२४, २५, २७,	धिईकूडे	१/३१२	नागं	२/३९८
	२/२७९	धिति	१/३४२	नागकुमारा	१/१२५
धम्मत्थिकायस्स पदेसे	१/२८, ६४, २/२८०	धिति चेव	१/३४३, ४३८	नागकुमारा देवा	१/३९२
धम्मत्थिकायाईणं	१/४४	धुव राहु य	२/२०१	नागकुमारावाससयसहस्सा	१/१००
धम्मवरचाउरंतचक्कवट्टीणं	१/२	धुवे	१/१६, १७	नागदंतएसु	१/१८९
धम्मा	१/३९	धूमकेऊ	२/१४	नागदंतएसु बहवे	१/१९०
धम्मायरियस्स	१/४	धूमप्पभा	१/३८, ३९, ७०	नागदंतगाणं	१/१६६
धम्मियं ववसायं	१/२१०	धूमप्पभा नेरइयठाणा	१/७०	नागपडिमाओ	१/१९५
धम्मे	१/२०	धूमप्पभाए	१/५३, ५४, ५९, १२९	नागपव्वए	१/२९९
धम्मे वोच्छिज्जमाणे	१/१९	धूवकडुच्छय	१/२११	नागरक्खो	२/६
धम्मो	१/२१	धूवकडुच्छयाणं	१/१९५, २०१	नागाणं	१/१०१
धम्मोवदेसगस्स	१/४	धूवघडियाओ	१/१८९	नागोदे समुदे	१/४७०
धम्मत्थिकाए	१/२१	धूवघडिओ	१/१९२	नाणादब्बाइं	१/३१-३४
धरणप्पभे	१/१२३	नंगलावत्ता	१/४१४	नाम-गोत्ते वि पहीणे	१/१२
धरणस्स	१/१०३, १०७, १२१, १२२, १२३	नंदणवणा	१/४१३	नरिकंतप्पवायइहा	१/४४०
धरणि खीलंसि णं पव्वयंसि सुरियस्स	२/९८	नंदणे	१/१२१	नारिकंता	१/१५५, ३६४
धरणि सिंगंसि णं पव्वयंसि सुरियस्स	२/९८	नंदि	१/४७२	नारिकंता चेव	१/३५४, ३६२
धरणे चेव	१/१०२	नंदिमुयंग-संठिया	१/८०	नारीकंतप्पवायकुण्डस्स	१/३३८
धरणो	१/२०८	नंदिरूक्खा	१/१८७	नारीकंतप्पवायइहे चेव	१/३४१
धव	१/१८७	नंदीसरवरं	१/९४	नारीकंता	१/३५३
धाय	२/७	नंदुत्तरे	१/१२१	नालि संठिया	१/८१
धायइरूक्खा	१/४२०	नक्खत्तदेवयगणा	२/१४	नालिया	२/३६५
धायइरूक्खाओ	१/४११	नक्खत्तविमाणे वि	२/१६	नावासंठाणसंठिते	१/३८४
धायइरूक्खे	१/४११, ४३२, ४४३	नक्खत्ताणं	२/१२	नासानीसासवायवज्जं	१/२०९
धायइवणा	१/४२०	नक्खत्ते	२/३८०	निकखमण-महेसु	१/९४
धायइसंड-कालोयसमुइ	२/५५	नग्गोधा	१/३७४	निकखममाणे	२/१६२
धायइसंडदीवतेणं	२/१९४	नरकंतकूडे	१/३१३	निगमसेट्ठि	१/३
धायइसंडदीवस्स	१/४०९	नरकंतप्पवायकुण्डस्स	१/३३८	निज्जाणियलेणाइ	१/११२
धायइसंडदीवाणं	२/१९५	नरकंतप्पवायइहा	१/४४०	निदइडे	१/६७
धायइसंडप्पभिई	२/४७	नरकंतप्पवायइहे चेव	१/३४१	निम्मले	२/३११
धायइसंडस्स	१/४०३	नरकंता	१/३५३, ३५५	निरंभा	१/१०३
धायइसंडस्स दीवस्स	१/४१९	नरकंता चेव	१/३५४, ३६२, ४४०	निरयपत्थडेसु	१/१२९
				निरयागामी	१/२३१

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
निरयावलियासु	१/१२९, १३२	पंच मंदरा	१/४४३	पवायाईणं पमाणं	१/३५६
निरयावाससयसहस्सा	१/६८, ७०	पंचसंवच्छरिए	२/१७८	पव्वए	१/२२७
निरयावासाणं संजुत्तसंखा	१/७३	पंचिदिएसु	१/२७	पव्वतेसु	१/४००
निव्वाघाइमे य	२/२७७	पंचिदिया	१/२४	पव्वयस्स	१/२६७
निसढ-देवकुरु-सूर-मुलस-		पंचिदियाणं	१/१३६	पव्वयस्स पुरच्छिम	१/३३४
विज्जुप्पभदहे	१/३६७	पंचिदियतिरिक्खजोगियाणं	१/१३७	पव्वयस्स हिट्टिल्ले कंडे	१/२६७
निसढ-नीलवंतेसु	१/३४३, ४३८	पंचेदिया	१/२६, २/४११	पाईणा	१/२२
निसढे चैव	१/४३३	पंचेदियाणं	१/३०	पाउप्पभायाए	१/५
निसधकूडे चैव	१/४३७	पंचेदिएसु	२/२८०	पाउसे	२/४०१
निसहदहे	१/३४८	पंडगवणगयाण वा	१/१५७	पागार	२/२१६
निसुभा	१/१०३	पंडगवणस्स	१/२६७	पागारेणं	१/१७७
नीरए	२/३११	पंडगवणा	१/४१३	पाडंतियं	१/२०६
नीलकंठे	१/१२१	पंडगवणे	१/२७०, २७५	पाणए	२/३१३
नीलतण-मणीणं	१/१५१	पंडगवणे रत्तसिला	१/२७७	पाणय	२/२९३, २९४, ३२८
नीलवंतकूडे-चैव	१/४३७	पंडुकंबलसिला	१/२७६	पाणयाण	२/३०३
नीलवंतदहे	१/३४८	पंडुसिला	१/२७५	पाणु	२/३४३, ३६२
नीलवंतवासहरपव्वयं	१/३०१	पउम-पुण्डरीआ	१/४२५	पातीणं	१/१९५
नीलवंतस्स वासहरपव्वयस्स	१/३१५	पउम-पुण्डरीयदहा	१/३४८	पादा	१/४२२
नीलवंताओ	१/३५४	पउमदह	१/४०१	पादो	१/३६५
नीलवंते	१/२५७	पउमदहस्स	१/३४३, ३५६, ३५९	पायत्ताणिए	१/१२१
नीवलंते चैव	१/४३३	पउमदहे चैव	१/४३८	पायत्ताणियाहिबई	१/१२०
नीलवंतेसु	१/४००	पउमरूक्खे चैव	१/४३०	पायत्ताणीए	१/१२०
नीव	१/१८७	पउमवरवेइयाहिं	१/३५०, ३५७	पायालेसु	१/१२९, ३८९
नीसामो	२/३४३	पउमाणं	१/३४५	पायावच्चे चैव	२/३९४
नीम्मामो	२/३६२	पउमे अ इत्थ देवे	१/२९२	पारावय	१/१८७
नेमा	१/१४६	पउमे चैव	१/४३४	पालए जाणविमाणे	१/१८
नेरइयठाणा	१/६८	पएसट्टयाए	२/४१४	पालए याणविमाणे	२/३१४
नेरइयाणं	१/६५	पएससा	२/४०७	पासायवडेंसएहिं	१/१२५
नेरइयादि	२/४१६	पच्चत्थिमद्धे वि	१/४२९	पासायवडिसए	१/१११, १८१, ३२४
नेरई	१/२६	पज्जत्ताऽपज्जत्ताणं	१/७१, ९९	पासायवडिसगस्स	१/३२४
नेरती	१/२२	पज्जरए	१/६७	पासायवडिसगा	१/१८२
नो आगासत्थिकाए	१/२४	पडिरूवगा	१/१८१, ३४७	पासायवडिसगाण	१/१७८
नो जुणे	२/३९१	पण्णत्ता	१/३८७	पासायवडिसगाणं	१/१७१
नो धम्मत्थिकाए	१/२४, २८, २/२७९, २८०	पत्तेयं चामरधारपडिमाओ	१/१९४	पासायवडेंसए	१/२९०, ३१०
नो लहुए	१/६५	पभंकराओ	१/४१६	पासायवडेंसगस्स	१/११३, ३१०, ३२९
नोआगासे	१/२०	परिक्खेवविसेसे	२/१०७	पासायवडेंसगस्स	१/११३
पंकवती	१/३५६	परिक्खेवेणं	२/२५५	पासायवडेंसगा	१/१६९, २५३, २७४, २७९, २८५, ३१७
पंकावईए	१/२३६	परिवसंति	१/७२	पासायवडेंसया	१/२५०
पंचकूडसामलीओ	१/४४३	परिसाए	१/२१८	पासायवडेंसयस्स	१/३२८
पंचण्हसवच्छरणं	२/६८	पलवंसि	१/२१०	पासायसंठिया	२/१७३
पंचत्थिकाया	१/२१	पवत्तयं	१/१५७	पासावच्चिज्जा	२/४०४
पंचधणुसयाई	१/२३१	पवायाईणं	१/३६०		

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
पिंगलएणं गियंठेणं	१/१६	पुक्खले	१/२३७	पुण्डरीयदहे	१/३४१, ४३८
पिंगायणस	२/२०९	पुगलपरिणामा	१/४७१	पुण्डरीया य	१/१२७
पिंडगाइं	२/४६	पुगलपरिणामाओ	२/३२२	पुण्डरीयदहस्स	१/३४८
पिंडमंजरी	१/१४७	पुढविपइट्टिया	१/४०	पुण्ण तिमिसगुहा	१/३२७
पिट्टकरंडसया	१/२४७	पुट्टवई	२/२४९	पुण्णकलसविउप्फेम	१/८६
पिट्टपयणग-मंठिया	१/८०	पुट्टवइ पुण्णिमा	२/२४९	पुण्णप्पमाणा	१/४०९
पिति देवयाए	२/२१२	पुढवि	१/४७२	पुण्णभदं	२/५
पियंगु	१/१८७	पुढविं	१/९३	पुण्णभदं चेइयं	१/३, ४
पियदंसणा	१/४२०	पुढविकाइ	१/१४५	पुण्णभदकूडे	१/३१७, ३२५
पियदंसणे	१/४४३	पुढविकाइएणं	१/४७२	पुण्णभदस्सं	१/३१९, २/८
पियदरिसणे	२/३११	पुढविकाइएहिं	१/२०	पुण्णभदे चेइए	१/५
पियाल	१/१८७	पुढविकाइया	१/८४	पुण्णमासिणी	२/५७
पिसाया	२/१	पुढविकाइएणं	२/४०९	पुण्णमासिणीसु	२/२२९, २४५
पिसायाणं	२/३, ४, १०	पुढविनेरइय ठाणा	१/७१	पुण्णवसू	२/२४४
पिहडग-मंठिया	१/८०	पुढविपतिट्टिता तस-थावरा पाणा	१/१४	पुण्णिमासिणिं	२/७०, १६५, १८५
पीइवद्धणे	२/३९०	पुढविपरिणामा	१/४७१	पुण्णिमासिणिद्वानाए	२/६९
पीइदाणं	१/४, ७	पुढविपरिणामाओ	२/३२२	पुण्णिमासिणीओ	२/१६६
पीढमह	१/३	पुढविपरिणामे वि	१/१४४	पुण्णे	२/३९७
पीढाणीए	१/१२०	पुढविसिलापट्टए	१/३	पुण्णे चव	१/१०२
पीणकाणं	१/२०१	पुढसिलापट्टगंसि	१/५	पुत्ता	२/८
पीणिए जोए	२/६८	पुढविसिलापट्टगा	१/१६२, ३७३	पुत्थयरयणा	१/२८४
पुक्खरकण्णिया संठाणसंठिए	१/१४१, १४३	पुढवी	२/३०६	पुप्फए	२/३१३
पुक्खरकण्णिया -		पुढवी कंपण	१/४७३	पुप्फचगेरीओ	१/१७३
संठाणसंठिया	१/८५, २/३०५	पुढवीणं अहोभागट्टियदव्वसरूवं	१/४५	पुप्फचगेरीणं	१/२०१
पुक्खरकण्णिया-संठाण	२/१०५	पुढवीणं दव्वसरूवं	१/४४	पुप्फजंभगा	२/११
पुक्खरद्वेसु	२/५५	पुढवीणं परोप्परं अवाहा अंतरं	१/४५	पुप्फदंता एत्थ दो देवा	१/४४८
पुक्खरवरदीव पुरच्छिम	१/४२४	पुढवीणं संठाणं	१/४३	पुप्फपडलाइं	१/१७३
पुक्खरवरदीवस्स	१/४२३, ४२७, २/१९६	पुढवीणं सासयासासयत्तं	१/४३	पुप्फफल	२/११
पुक्खरिणीओ	१/१९२, २१७, २/२८४	पुढवीसु निररयावासा	१/७४	पुप्फमाला	१/१२५
पुक्खरोदं समुहं	२/१९६	पुणव्वसु	२/२०६, २०९, २१२, २१५, २२५, २२६, २४८, २५२, २६७, २७१	पुप्फवई	२/८
पुक्खरोदसमुहं	१/४२४	पुणव्वसु उवकुलं	२/२२९	पुप्फोवयार	२/२१४
पुक्खरोदस्स	१/४४४	पुणव्वसुणा	२/१८६, ३८३, ३८४	पुरत्थिम-दाहिणा	१/२१
पुक्खरोदे	१/२०२	पुणव्वसुणा चव	२/१८८	पुरत्थिमरूयगवत्थव्वाओ	१/१२६
पुक्खरोदे समुहे	१/४४४	पुणव्वसू	२/२२०, २३२, २४०, २४२, २४६, २६५	पुरत्थिमलवणसमुदस्स	१/२४४
पुक्खल संवट्टस्स महामेहस्स	२/४२०	पुण्डरगिणीओ	१/४१६	पुरत्थिमा	१/२१
पुक्खला	१/४१४	पुण्डरगिणी	१/४५७	पुरत्थिमिल्ले	१/२९, ३१
पुक्खलावई अ इत्थ देवे	१/२३७	पुण्डरीअदह	१/४०१	पुरत्थिमे	२/८७
पुक्खलावई	१/२३७	पुण्डरीए दहे सुवण्णकूला महाणई	१/३६०	पुरिसच्छायं	२/१५०, १५२
पुक्खलावती	१/४१४	पुण्डरीगिणी	१/२३७	पुरिसुत्तमाणं	१/१
पुक्खलावत्तचक्कवट्टिविजयस्स	१/३०३	पुण्डरीयदहा	१/२०२	पुरिसुत्तमे	१/६
पुक्खलावत्तविजयस्स	१/२३७			पुलए	१/४८
पुक्खलावत्ते विजए	१/२३७			पुव्व	२/२२७

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
पुव्व पोट्टवया	२/२५०	पुस्से	२/२०९, २१२, २१५,	फग्गुणीए	२/३८९
पुव्वंगे	२/३४४, ३६३, ३७४, ३९६		२२०, २३२, २४०	फग्गुणे	२/३९०
पुव्वंगेण	२/४०२	पुस्सो	२/२२५, २२६, २४४, २४६, २४८,	फलिह-लोहिअक्खेसु	१/३१७
पुव्वकोडी	१/२३१		२५२, २६४, २६६, २७६	फलिहकूडे	१/३१६
पुव्वगए वोच्छिज्जमाणे	१/१९	पूतफलिवणा	१/३७४	फलिहरयण	१/१९२
पुव्वपोट्टवया	२/२११, २५०	पूरिमे वा	१/१०	फलिहवडेंसए	२/२८७, ३१७
पुव्वपोट्टवयाणं	२/२६८	पूसस	२/१९१, १९२	फलिहे	१/४८
पुव्वफग्गुणी	२/२०६, २४४	पूसे	२/१८९	फास-पज्जवेहिं	१/४३
पुव्वफग्गुणीहिं	२/१८५	पूसो	२/२०८, २४१	फासपज्जवा	१/१७, ६३
पुव्वभद्ववया	२/२०६, २४४	पेच्चभवे	१/६	फासपज्जवेहिं	१/८२, ३८७, ३८८, २/९
पुव्वविदेह	२/४२१	पेच्छा	१/१८५	फुडा	२/८
पुव्वविदेहकूडे	१/३१२, ३१३	पेच्छाघरमंडवस्स	१/२१४, २१५	फुडे	२/४०९
पुव्वविदेहवासं	१/३६७	पेच्छाघरमंडवा	१/१९२, ४५५	फुसणा	१/४४
पुव्वविदेहस	१/२६५	पेच्छाघरमंडवाणं	१/२८२	फेणमालिणी	१/३५६
पुव्वविदेहाणं	२/३६४	पेच्छाघरसंठिया	२/१७३	फेणमालिणीओ	१/४१८
पुव्वविदेहावरविदेह	१/२०३	पोंडरीयदहाओ	१/३५४	फेणमालिणीणई	१/२४०
पुव्वविदेहावरविदेहेसु	१/४०१	पोक्खरिणी	१/२११	बंधे	१/२०
पुव्वविदेहे	१/२२१, २३१	पोक्खलावडम्मि	१/३२६	बंधोएवडेंसए	२/२९०
पुव्वविदेहे चव	१/२२२, ४१३, २/४०४	पोक्खलावतीचक्कवट्टिविजयस्स	१/३०३	बंध-लंतएसु	२/३१०
पुव्वामाढा	२/२०६	पोग्गलपरिणामे	१/१४४	बंधउत्ते	१/१७
पोट्टवया	२/२४१	पोग्गलपरियट्टा	२/३७७	बंधेवयाए	२/२११
पुव्वा भद्ववया	२/२६६	पोग्गलपरियट्टे	२/३३०, ३७४, ३७६, ३७८	बंधेवेदवण्णओ	२/२९०
पुव्वाणुपुव्वी	१/३६	पोग्गला	१/८२, १०२, २/४१०	बंधोए	२/२९१, २९३, ३११
पुव्वापोट्टवया	२/२०८, २१४, २१९, २२५,	पोग्गलाण	१/१५	बंधोए कप्पे	२/२८०
	२२६, २२८, २२९, २३८, २४८	पोट्टवइण्णं पुण्णिमं	२/२३०	बंधोए णं	२/३०३
पुव्वाफग्गुणि	२/२०९, २१२, २५२	पोट्टवईण्णं	२/२४५	बंधोए	२/२९०
पुव्वाफग्गुणी	२/२२०, २२५-२२७,	पोट्टवया	२/१८५	बंधोए	२/३०३
	२३३, २४१, २६४, २६६	पोत्थययण-वायणं	१/२१०	बंधोए	२/३०२
पुव्वाफग्गुणी उवकुलं	२/२२९	पोत्थययणं	१/१९७, २१६	बंधो	२/३९४
पुव्वाफग्गुणीणं	२/२७२	पोरिसिच्छाय-निव्वत्तणं	२/११०-११२	बलकूडे	१/३२७
पुव्वाभद्ववया	२/२६४	पोरिसिच्छायं	२/११४	बलवं	२/३९४
पुव्वासाढा	२/२१०, २२५-२२७, २३४,	पोरिसी	२/३३८	बलवाउयं	१/७
	२३७, २४१, २४७, २५४, २६४, २६६, २७५	पोरिसी णं छाया	२/११६	बलाहया	२/३२६
पुव्वासाढा उवकुलं	२/२२९	पोरिसीए	२/२५४	बलाहया देवी	१/३२९
पुव्वासाढा णक्खत्ते	२/२२१	पोरिसीए छायाए	२/२५०, २५३	बलाहयाईणं	२/३२१
पुव्वासाढाणं	२/२७५	पोस पुण्णिमाए	२/३३९	बलि	१/१०२
पुव्वाहिं आसाढाहिं	२/३८३	पोसी	२/२५०	बलिचंचा रायहाणी	१/११३
पुव्वे	२/३३७, ३४४, ३६३, ३७४	पोसे	२/३८९	बलिपिंडे	१/११
पुव्वेण वि	२/४०२	पडह-संठिया	१/८१	बलिपीढं	१/२१७
पुस्सदेवयाए	२/२११	पणव-संठिया	१/८१	बलिपेडस्स	१/११३
पुस्साकुलं	२/२२९	फग्गुण-पुण्णमासिणिए	२/३३८	बलिपेढा	१/२८४
पुस्सायणस गोत्ते	२/२०८			बलिस्स	१/१०५, ११३, ११४,
					११७, ११८, १२२, १२३

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
बलिस्स णं	१/१०३,१२०	बुद्धि	१/३४२	भरहकूडाईणं	१/३११
बलो देवो	१/३२९	बुद्धि चैव	१/४३८	भरहकूडे	१/३०८
बवं	२/३९८,३९९	बुद्धिकूडे	१/३१३	भरहस्स	१/२२७,२५८
बहवे	१/३८८	बुहा	२/१४	भरहाईणं	१/४४३
बहस्सई	२/१४	बुहे	२/२००	भरहे	१/२२१,२२७,२९६,३३४, ३५७,४१०,४२८,४३९
बहस्सई देवयाए	२/२१२	बेइंदिया	१/२६	भरहे चैव	१/४३१,२/४०४
बहुकिण्हचामरज्झया	१/१८६	बेइंदियस्स	१/२५	भरहे वासे	१/२२७,४४०
बहुपुत्तिया	२/८	बेइंदियस्स देसे	२/२७९	भरहे वासे कति	१/३६८
बहुरूवा	२/८	बेइंदियस्स पएसा	१/२७,६४	भरहेरवएसु वासेसु	१/३५४,३९९
बहुलपक्खस्स	२/३९९	बेइंदियस्स य देसे	१/३०,३१	भरहेरवय-हेमवय-हेरणवय-	
बहुसच्चे	२/३९४	बेइंदियस्स य पदेसा	१/३०	हरिवास-रम्मगवासे	१/२३२
बहुसमे	१/१२	बेइंदिया	१/२४,२/४११	भरहेरवयाणं	१/२३०
बहुणं वाणमंतराणं	१/१९०	बेइंदियाण य देसा	१/२७,२/२७९	भरहेवासे	१/२८६
बहूणं विजया रायहाणि	१/१९९	बेइंदियाण य पएसा	१/६४	भरहो	१/२०८
वादरआउक्काइयाणं	१/१३०	बेइंदियाण य पदेसा	१/३०	भरिणी णक्खत्ते	२/२११
वादरकाएहिं	१/२०	बेइंदियाणं ठाणा	१/१३५	भवण	१/१००
वादरतेउक्काइयाणं	१/१३१	बेल्ले चैव	१/१०२	भवणावास	१/९७
वादरपुढविकाइयाणं	१/१२८,१२९	भंत संभंत णाम दिव्वं णट्टविहिं	१/२०६	भवणछिडेसु	१/१३२
वादरवणस्सइकाइयाणं	१/१३३	भंभसारपुत्तस्स	१/८	भवणणिक्खुडेसु	१/१३२
वादरवाउकाइयाणं	१/१३२	भंभसारपुत्ते	१/३,४,७	भवणपत्थडेसु	१/१२९,१३०,१३२,१३३
वादरे थणियसहे	१/४७	भगदेवयाए	२/२१२	भवणवइ	१/११९,२७७
वायरं	१/७६	भगवंताणं	१/२१२	भवणवइ-वाणमंतर	१/२७६
वायरे पोगगले	१/२००	भगसंठिए	२/२१५	भवणवईणं	१/११९,१२०
वालग्गा	२/३६८	भग्गवेसस	२/२०६	भवणवासिदेवाणं	१/१००,११५
वालवं	२/३९८,३९९	भइवए	२/३८९	भवणवासी देवा	१/८६
बाहल्लं	१/५६,५९	भइसणाइं	१/१६१	भवणवासीणं	१/८५
बाहल्लस्स	१/५५	भइसालवणं	१/२७२,३६७	भवणवासीणं इंदा	१/१०२
बाहल्लाए	१/६६,६८,७१,८५,८९, ९५,९७,९९	भइसालवणगयाण	१/१५७	भवणवासीणं देवाणं	१/८७
बाहल्ले णं	२/३२,१२६,१२७,१३०	भइसालवणा	१/४१३	भवणवासीणं परिहाणवण्णाइं	१/१०४
बाहल्लेणं	१/४१,४२,४८,४९,५२, ५३,७८,२/३०६	भइसालवणे	१/२०३,२७१,३३०	भवणवासीणं वण्णाइं	१/१०४
बाहा	१/२५८,२६०,२६२	भइा	१/१२७	भवणसंखा	१/१००,१०१
बाहा लवणसमुइं	२/१०७	भइासण	१/१६०	भवणा	१/८८,९०,९५-९७,९९
बाहाए	२/३१२	भइासण-संठिता	१/१६२	भवणावाससयसहस्सा	१/९०,९५,९६,९९
बाहाओ	२/१०५	भइासणा	१/१७५,१७९,१८२	भवणावाससयसहस्साणं	१/८७,९२
बाहिरपुक्खरद्धं	१/४२७	भइे	२/३११,३९७	भवणावासाणं	१/१०२
बाहिरपुक्खरद्धे	१/४७२,४७३	भरणि	२/२३९	भवणेसु	१/१२९,१३०,१३३
बाहिरिया-जाया	१/११७	भरणी	२/२०६,२१९,२२५,२२६, २३१,२४२,२४४,२४६,२४८,२६४,२६६,२७०	भवणेहिं	१/१२५
विइअपासायपंती	१/२८१	भरणी उवकुलं	२/२२९	भायणविधीए	१/३७५
विब्बोयणा	१/१९१	भरह	१/२८९,३११	भारकालसंधियासवा	१/३७४
विब्बोयणे	१/१९१	भरहं वासं	१/२८८	भारदायस गोत्ते	२/२०९
		भरहकूडस्स	१/३१०	भारहए चैव दीहवेयइंढे	१/४३६

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
भारहए चेव	२/१२४	भोगमालिणी	१/१२५	मंदरचूलिआ	१/२६७
भारहगा	१/२७७	भोगवई	१/१२५, २/३९७	मंदर चूलियसि	१/४११
भारहे	१/२८६, ३२१, ३२२	भोगा	१/६	मंदरचूलियं	१/११
भारहे चेव सूरिए	२/१२३	भोम	२/३९५	मंदरदाहिणेणं	१/३६४
भावओ	२/४०७	भोमा	१/११४, १७५	मंदरपव्वए पंडगवणेणामं	१/२७५
भावलोए	१/१०	भोमाणं	१/१७५, १७९	मंदरपव्वयं	२/१०६
भावियप्पा	२/३९४	भोमेज्ज-णगरा	२/६	मंदरपव्वयंतेणं	१/३०५, २/१०७
भिगगया	१/३७५	भोमेज्जणगरावास	२/१, २	मंदरपव्वयस्स	१/३४०-३४२
भिगण्णभा चेव	१/२५३	भोमेज्जनगरा	२/८	मंदरपव्वयस्स दाहिणेणं	१/३१०
भिगारगणं	१/१९५, २०१	भोमेज्जनगरावाससयसहस्सा	२/४, ८	मंदरवज्जा	१/४४२
भिगा	१/२५३	भोमेज्जविहारणं	२/९	मंदरस्स णं	२/२७
भिगारं	१/२११	मंगलावडम्मि	१/३२७	मंदरस्स णं पव्वयस्स	१/३९७, ४०७
भिगारगा	१/१७१	मंगलावडस्स विजयस्स	१/३०३	मंदरस्स णं भंते !	१/२६७
भिगंगया वि	१/३७५	मंगलावईविजए	१/२३८	मंदरस्स पव्वयस्स	१/६७, ८९, ९६, ९९, १०८, ११०, ११३, १६३, २१९, २२०, २२२-
भिक्कीगुलिया	१/१६४	मंगलावईविजयस्स	१/३०४	२२५, २४५, २४६, २४८, २५४, २८०, २८६, २९८, ३०४, ३१३, ३२५, ३२६, ३२८, ३३०, ३३२, ३५७-३५९, ३६१-३६३, ३६७, ३८०, ३८१, ३८३, ३९१, ३९३-३९५, ४०५, ४१२, ४२९-४३१, ४३३, ४३४, ४३६-४४०, ४४२-४४४, ४४६, ४४८, ४५०, ४५२, ४५४, ४५६, ४५८, ४६०, ४६२, ४६४, ४६६, ४६८, ४७०, ४७२, ४७४, ४७६, ४७८, ४८०, ४८२, ४८४, ४८६, ४८८, ४९०, ४९२, ४९४, ४९६, ४९८, ५००, ५०२, ५०४, ५०६, ५०८, ५१०, ५१२, ५१४, ५१६, ५१८, ५२०, ५२२, ५२४, ५२६, ५२८, ५३०, ५३२, ५३४, ५३६, ५३८, ५४०, ५४२, ५४४, ५४६, ५४८, ५५०, ५५२, ५५४, ५५६, ५५८, ५६०, ५६२, ५६४, ५६६, ५६८, ५७०, ५७२, ५७४, ५७६, ५७८, ५८०, ५८२, ५८४, ५८६, ५८८, ५९०, ५९२, ५९४, ५९६, ५९८, ६००, ६०२, ६०४, ६०६, ६०८, ६१०, ६१२, ६१४, ६१६, ६१८, ६२०, ६२२, ६२४, ६२६, ६२८, ६३०, ६३२, ६३४, ६३६, ६३८, ६४०, ६४२, ६४४, ६४६, ६४८, ६५०, ६५२, ६५४, ६५६, ६५८, ६६०, ६६२, ६६४, ६६६, ६६८, ६७०, ६७२, ६७४, ६७६, ६७८, ६८०, ६८२, ६८४, ६८६, ६८८, ६९०, ६९२, ६९४, ६९६, ६९८, ७००, ७०२, ७०४, ७०६, ७०८, ७१०, ७१२, ७१४, ७१६, ७१८, ७२०, ७२२, ७२४, ७२६, ७२८, ७३०, ७३२, ७३४, ७३६, ७३८, ७४०, ७४२, ७४४, ७४६, ७४८, ७५०, ७५२, ७५४, ७५६, ७५८, ७६०, ७६२, ७६४, ७६६, ७६८, ७७०, ७७२, ७७४, ७७६, ७७८, ७८०, ७८२, ७८४, ७८६, ७८८, ७९०, ७९२, ७९४, ७९६, ७९८, ८००, ८०२, ८०४, ८०६, ८०८, ८१०, ८१२, ८१४, ८१६, ८१८, ८२०, ८२२, ८२४, ८२६, ८२८, ८३०, ८३२, ८३४, ८३६, ८३८, ८४०, ८४२, ८४४, ८४६, ८४८, ८५०, ८५२, ८५४, ८५६, ८५८, ८६०, ८६२, ८६४, ८६६, ८६८, ८७०, ८७२, ८७४, ८७६, ८७८, ८८०, ८८२, ८८४, ८८६, ८८८, ८९०, ८९२, ८९४, ८९६, ८९८, ९००, ९०२, ९०४, ९०६, ९०८, ९१०, ९१२, ९१४, ९१६, ९१८, ९२०, ९२२, ९२४, ९२६, ९२८, ९३०, ९३२, ९३४, ९३६, ९३८, ९४०, ९४२, ९४४, ९४६, ९४८, ९५०, ९५२, ९५४, ९५६, ९५८, ९६०, ९६२, ९६४, ९६६, ९६८, ९७०, ९७२, ९७४, ९७६, ९७८, ९८०, ९८२, ९८४, ९८६, ९८८, ९९०, ९९२, ९९४, ९९६, ९९८, १०००	
भीमे	२/५	मंगलावती	१/४१५	मंदराणं पव्ववाणं	२/७९
भुजगरायस्स	१/३९१	मगन्नावतीकूडे	१/३२०	मंदरे	१/२५७, २७३, ३३२, ४२८
भुजगरायस्स	१/३९२	मंगन्नावत्ते	१/२३६	मंदरे कूडे	१/३२८
भुयगवई	२/८	मंगन्नावत्ते विजए	१/२३६	मंदरे णं पव्वए	२/९५
भुयगा	२/८	मंचाडमचे जोए	२/६८	मंदरे णामं	१/२६५
भूतपडिमाओ	१/१९५	मंचे जोए	२/६८	मंदरे पव्वए	१/११, २०३, २५६
भूतवडैसा	१/४६१	मंजूसा	१/२३७	मंदरे पव्वए-मंदरे णामं	१/२६८
भूता	१/४६१	मंजूसाओ	१/४१५	मंदरे पव्वते	१/४०१
भूताणंदम्म	१/१०८	मंडल चारं	२/५१, ५२, ५४	मंदायं	१/२०६
भूते	२/१९८	मंडलं	२/१०५, १०७, ११३, १२८, १३०, १३३, १४८, १४९, १५१, १५२, १५५, १५६	मउडं	१/२१०
भूते दीवे	१/४७०	मंडल-संठिई	२/१७०	मगर	१/८६
भूतोदे समुदे	१/४७०	मंडलवयाओ	२/१३१	मगरमुहविउट्ट	१/३६२
भूया	२/१	मंडलसंकमणं	२/४७	मगरमुहविउट्टसंठाणसंठिआ	१/३६१
भूयाण वि	२/१०	मंडला	२/४६	मगरमुहविउट्टसंठाणसंठिया	१/३५९
भूयाणं पि	२/५	मंडलवायणस	२/२०९	मगरासण-संठिता	१/१६२
भूयाणंदस्स	१/१०३, १२१	मंडुकपुत्ते जोए	२/६८	मगरासणाइ	१/१६१
भूयाणंदस्स वि	१/१२३	मंति	१/३	मगसिर	२/२६४
भूयाणंदे चेव	१/१०२	मंदर	१/३४८, ४७२	मगसिरं	२/२३१, २६६
भूयवाइया चेव	२/७	मंदर-गिरिगुह	१/१५७	मगसिरी	२/२४९
भूसण-णिउत्तणागफड	१/८६	मंदरं चूलियं	२/४०८		
भेयघाएणं	२/१३६	मंदरं पव्वयं	१/३६७		
भेरि	१/२०५	मंदरंसि णं पव्वयंसि	२/९६		
भेरी-संठिया	१/८१	मंदरकूडा	१/३०७		
भांगकर-भोगवईओ	१/३१७	मंदरचूलिआए	१/२७६, २७७		
भांगकरा	१/१२५	मंदरचूलिअं	१/२७५		
भागपुत्ता	१/६५				

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
मगसिरे	२/२३९, ३८९, ३९०	मण्डलं	२/९२, १२१, १२३, १३४,	महाकालस्स	२/४
मग्गीणं	१/१०१	१३६, १३७, १३९, १४०, १४२, १४३, १४५,	१४७, १५०, १६५, १६६, १६७, १७७	महाकालस्स वि	२/७
मघा	१/३९, २/२०६, २०९, २२०, २७२	मण्डलचारं	२/१७९	महाकाला	२/३, ७
मघा इ	२/३२२	मण्डलभागइ	२/१५४	महाकाले	१/७२, ७५, १०७,
मच्छ	१/१६०	मण्डलवया	२/१२६		१२५, ३८७, २/५
मञ्जिमगाणं गेवेज्जगदेवाणं	२/२९७	मण्डलसंठिई	२/१७०	महाकुलं	२/२२९
मञ्जिमगेवेज्जगाणं	२/२९७	मण्डलाई	२/१७९	महाघोसस्स	१/१०३, १०८, १२१, १२२
मञ्जे पणत्तरिं	१/२८५	मण्डलाओ	२/१३५, १६२, १६४	महाघोसाणं	१/१२१
मञ्जे लोगस्स	१/२६९	मण्डले	२/१५३, १८१	महाघोसे चैव	१/१०३
मञ्जेरिट्ठाभे	२/३००	मत्तंगा णामं	१/३७४	महाजातिगुम्मा	१/३७४
मणइपेढिया	१/३२४	मत्तजला	१/३५६	महाणंदियावत्ते	१/१०७
मणगुलियाणं	१/१९२	मत्तजलाओ	१/४१७	महाणईए	१/२३३, २५५, ३०३
मणिकंचणकूडे चैव	१/३१४, ४३७	मत्तजलामहाणई	१/२३८	महाणईओ	१/२०३, ३५३, ३६४
मणिपिढियाणं	१/१८५	मन्दरस्स पव्वयस्स	२/२४०	महाणईओ मंदरं वा पव्वयं	१/३००
मणिपीढिया	१/१८५, १९०, १९२	मयणा	१/१०३	महाणदीए	१/२२०
मणिपेढियाणं	१/१८६	मरणकाले	२/३३७, ३४०	महाणरगा पणत्ता	१/७४
मणिपेढिया	१/१११, १८२, १९०,	मलय	१/१५७	महाणिरया	१/७२
१९१-१९३, २१४, २१५, २४९, २७१, २८३,	३५१, ४५६	मसारगल्ले	१/४८	महादुमा	१/४३२
मणिपेढियाए	१/१८२, १९१, २५१,	महं पउमे	१/३५०	महाधायइरूक्खेसु	१/४२०
४०६, ४५५		महं बलिपेढं	१/१९८	महाधायइरूक्खे	१/४४३
मणिपेढियाओ	१/१८५-१८७,	महगहस्स वीहीणं	२/२०१	महानिरया	१/६९
२८२, २८३, २/१९४, १९६		महगहा	२/२२, १९९	महापउम-महापुण्डरीयइहाणं	१/३४८
मणिपेढियाणं	१/१८७, २८३	महगहाणं	२/१२	महापउमइह	१/४०१
मणियंगा	१/३७८	महतिमहालए	१/११	महापउमइहवासिणीओ	१/४३८
मणियंगावि	१/३७८	महत्तरियाओ	१/१२५, १२६	महापउमइहहस्स	१/३४६, ३५८, ३६०
मणुयगामी	१/२२८	महत्तरियाणं	१/३४५	महापउमइहे	१/३४१
मणुयलोगंमि	२/४६	महदुमा	१/४३०	महापउमइहे णामं	१/३४६
मणुयलोगंमि	१/१२४	महइहा	१/३४८	महापउमरूक्खे	१/४२५, ४३२, ४४३
मणुस्सा	१/२२४	महइमे	१/१२०, १२२	महापम्हा	१/४१५
मणुम्माणं	१/३८१	महा	२/२१२, २२५-२२७, २३२,	महापम्हेविजए	१/२३९
मणोगुलियाणं	१/१९५, ४५६	२३५, २४१, २४४, २५२, २६४, २६६		महापायालाणं	१/३८७, ३८८
मणोगुलियासु	१/१७३, १८९	महा पउमइह-महापुण्डरीयइहा	१/२०२	महापायालाणं कुट्टा	१/३८७
मणोरम	१/२६९	महा मणिपेढिया	१/१९१, १९६	महापुण्डरीअकूडे	१/३१३
मणोरमसि णं	२/९६	महा य	२/२४६	महापुण्डरीअइहे	१/४०१
मणोरमा	१/४६१, ४६६	महा ववसायसभा	१/१९७	महापुण्डरीए दहे	१/३६१
मणोसिलए देवे	१/३९५	महाकदिया	२/७	महापुमइहस्स	१/३६०
मणोसिलगस्स वेलंधरणागराय	१/३९४	महाकच्छकूडे	१/३१५	महापुराओ	१/४१६
मणोसिला णामं रायहाणी पणत्ता	१/३९५	महाकच्छा	१/४१४, २/८	महापुरारायहाणी	१/२३९
मणोसिलाए	१/३९१	महाकायस्स	२/८	महापुरिसस्स	२/८
मणोहरो चैव	२/३९६	महाकाया	२/५	महापुरिसा	२/५
मण्डल चारं	२/५३	महाकालप्पभे उप्पायपव्वए	१/१२३	महापोंडरीए	१/४४३
				महापोंडरीयइहाओ	१/३५४

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
महापौंडरीयदहे	१/३४१	महाहिमवंते	१/२५७, ४३७	मारे	१/७०
महापौंडरीयदहे चैव	१/४३८	महाहिमवंते णं भंते ! वासहरपव्वए	१/३१२	मारेण	१/१८
महाभीमा	२/५	महाहिमवंते णामं	१/२६०	मालंकारो-हत्थीराया	१/१२०
महामंति	१/३	महाहिमवंते वासहरपव्वए	१/२६१	मालवंतदहे	१/३४८
महामउदसंठाणसंठिए	१/११०	महिंदज्झए	१/२१५	मालवंतदहे अ	१/३६७
महारिद्धे	१/१२१	महिंदज्झए पण्णत्ते	१/१९२	मालवंतपरिताएसु	१/४००
महारोरूप	१/७२, ७५	महिंदज्झयस्स	१/१९०	मालवंतपरियाए चैव	१/४३४
महालए	१/११	महिंदज्झया	१/१८७, १९२, २१५, २८३, ४५६	मालवंतपरियागवासी पउमादेवा	१/४३४
महालोहिअक्खो	१/१२१	महिंदज्झयाणं	१/१८८	मालवंतवक्खारपव्वयस्स	१/३०१
महावच्छा	१/४१४	महिसाणीए	१/१२०	मालवंतस्स वक्खारपव्वयस्स	१/२३३, २८९
महावच्छेविजए	१/२३८	मही	१/३६४	मालवंता वक्खारपव्वया	१/४१२
महावप्पा	१/४१५	महुमेरग	१/३७५	मालवंते	१/२९९, ३०१
महावप्पेविजए	१/२४०	महुरा	१/२२६	मालवंते णं	१/३१७
महाविदेह	१/२८९	महेसरे य हवइ	२/७	मालवंते वक्खारपव्वए	१/३०४, ३१८
महाविदेहवासे	१/३२६, ३६३	महोरगाण	१/१५७	मालवंतेहिं	१/२७१
महाविदेहस्स	१/२३२, २६२, २६३	महोरगाणं	२/५	मालवंतो	१/३४९
महाविदेहाइं	१/२२२	महोरगे	१/४७३	मालवन्तस्स	१/२४६
महाविदेहे	१/२२१, २३०, २३१, २३६, २३७, २४४, २६५, ३००, ३०३, ३०५, ३५५, ४२८, ४३९	मागहे	१/३६८	मासे णं	२/५३
महाविदेहे वासे	१/२३३, २४६, २५५, ३०१, ३०४, ३५६, ४४०	माघवई	१/३९	माहणा	१/१८
महाविदेहेसु	१/१३१	माघवई इ वा	२/३२२	माहिंद	२/२८२
महासुक्क	२/३०४	माणिभदे	१/१३८	माहिंदवडेंसए	२/२८९
महासुक्क देवाणं	२/२९२	माणवए चेइयखंभे	१/२८३	माहिंदाण	२/३०२
महासुक्क-सहस्सार	२/२८२	माणवए णामं	१/१९०	माहिंदाणं देवाणं	२/२९६
महासुक्क-सहस्सारेसु	२/३१०	माणवकं चेइयखंभं	१/२१६	माहिंदे	२/३०३, ३१३
महासुक्कवडेंसए	२/२९२	माणवगस्स चेइयखंभस्स	१/१९०	माहिंदेसु	२/३०३
महासुक्कस्स	२/३०२	माणसे	१/१२१	माहिंदाणं	२/३१८
महासुक्कस्स कप्पस्स	२/२९२	माणिभदा	२/५	माहे	२/३८९
महासुक्का	२/२९१	माणिभदकूडे	१/३२१	मिअगंधा	१/२४५
महासुक्काणं देवाणं	२/२९१	माणी	१/३२६	मिअसिर	२/२०६
महासुक्के	२/३०३, ३१३	माणुम्माणपमाणजुत्ता	२/४१८	मिगज्जायाणं	१/१७४
महासेते	२/७	माणुसखेत्ते	१/४४३	मिगसिर	२/२७६
महासोदामो	१/१२०	माणुसुत्तर पव्वयस्स	२/४०८	मिगसिरं	२/२४१
महाहिमवंत-रूपीसु	१/३४२, ४००, ४३८	माणुसुत्तरस्स णं पव्वयस्स	१/४२६	मिगसिरे	२/२१९, २७१
महाहिमवंत-वत्तव्वया	१/२६४	माणुसुत्तरे णं पव्वते	१/४२५	मिगसीसावलि संठिए	२/२१५
महाहिमवंतकूडे चैव	१/४३७	माणुसुत्तरे पव्वए	२/४०५	मित्तदेवयाए	२/२१३
महाहिमवंतकूडे	१/३१२	माणुसुत्तरेणं	१/४३०	मित्ते	२/३९४
महाहिमवंतवासहरपव्वयस्स	१/२४२	माणुस्सखेत्ता	२/१६९	मियसिरा णक्खत्ते	२/२१५
महाहिमवंतस्स	१/२४०, ३४६	मातंजणा वक्खारपव्वया	१/४१२	मिस्सकेसी	१/१२७
महाहिमवंतस्स णं वासहरपव्वयस्स	१/२६१	मायंजणे	१/२९९	मिहिला	१/१३८, २२६
		मायंजले वक्खारपव्वए	१/२३८	मुत्तालए	२/३२९
		माया	१/१८	मुत्तावलिहार	१/३५८
				मुत्तावलिहारसंठिएणं	१/३५९, ३६१, ३६२

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
मुक्ती	२/३२९	मोक्खे	१/२०	रम्मा	१/४१५
मुयंग	१/२०५	मोग्गलायणसगोत्ते	२/२०८	रम्मावासे	१/२०३
मुयंग-संठिया	१/८०	मोहणिज्जे पावे कम्मे	१/१५	रम्मेविजए	१/२३८
मुरजसंठिया	१/२३	रंभा	१/१०३	रयण	१/३३२
मुख-संठिया	१/८०	रक्खसाणं	२/५	रयणकंडे	१/४८, ५०
मुखिं	१/२१०	रक्खसे चैव	२/३९५	रयणकरंडगाणं	१/१९५
मुखले इ वा	२/४२१	रत्तिकरगपव्वए	१/४६१	रयणप्पभा	१/३८, ३९
मुहमंडवस्स	१/२१३-२१५	रतिप्पभा	२/८	रयणप्पभा पुढवी	१/४१
मुहफुल्ल संठिए	२/२१६	रतिसेणा	२/८	रयणप्पभाए	१/६२, ६५, ७३, १२९
मुहमंडवा	१/१८५, १९२, १९५, २८२, ४५५	रती	१/१२१	रयणप्पभाए पुढवीए	१/४४, ४७,
मुहुत्तगई	२/१५२, १५३	रत्तकंबलसिला	१/२७७	४९-५१, ५३-५७, ६०, ७८, ७९, ८२, ८५, ८९,	
मुहुत्तगो	२/३८७	रत्तप्पवायकुण्डस्स	१/३३७	९५-९९, १११, १३९, ४७३, २/१, ३, ६, १३,	
मुहुत्तगो णं	२/३८७	रत्तप्पवायदहे	१/३४१	१५, ११५, १४५, ३१६, ३२८	
मुहुत्तसए	२/३८८	रत्तवई	१/२०२, ३५३, ४१७	रयणप्पभाए पुढवीए अहे	१/८७
मुहुत्तस्स	२/३८६, ३९२	रत्तवई चैव	१/३५८	रयणप्पभाए पुढवीए खरकंडे	१/४८
मुहुत्ता	२/३८५	रत्तवईओ	१/३५८, ३७०	रयणप्पभापुढविणे रइया	१/६६, ६७
मुहुत्ताणं	२/३९४	रत्तवईकूडे	१/३१४	रयणप्पभापुढवी	१/४१, ४३
मुहुत्ते	२/१५१, ३७४	रत्तवइप्पवायकुण्डस्स	१/३३७	रयणप्पभापुढवी दोच्चं	१/४२
मुहुत्ते मण्डलस्स	२/६८	रत्तवईसु	१/३९९	रयणप्पभापुढवीए	२/३०
मुहुत्तेण वि	२/४०२	रत्ता	१/२०२, ३५३, ३५४,	रयणप्पहाए पुढवीए	२/९
मुहुत्तो	२/३४४	३५८, ३६४, ४१७	रयणवडैसए	२/२८७, २९४, ३९७	
मूरव	१/२०५	रत्ता चैव	१/३१४, ३५८	रयणसंचए	१/४२६
मूलपासायवडिसए	१/१८१	रत्ताकूडे	१/३१४	रयणसंचए चैव	१/३३२
मूलस्स	२/२७५	रत्तादीवस्स	१/३७०	रयणसंचया	१/४६१
मूले	२/२१०, २१६, २२५, २३४, २४२	रत्तामहाणईए लवणसमुद्वे	१/३६५	रयणसंचया रायहाणी	१/२३८
मूले णक्खत्ते	२/२२१, २३७	रत्तावईप्पवायदहे	१/३४१	रयणस्स कंडस्स हेट्टिल्ले	१/५०
मूलो	२/२२४, २४१, २४४, २४७,	रत्तावईप्पवायदहे चैव	१/३४१, ४३९	रयणा	१/४६१
	२५४, २६४, २६६	रत्तावती चैव	१/४४१	रयणावल्लिं	१/२१०
मूलो य	२/२४७	रत्तिप्पमाण	२/३३८	रयणिखेत्तस्स	२/९३
मूमले	२/३६५	रमणिज्जा	१/४१५	रयणी	१/१०३, २/३६५
मेढंमुहदीवे	१/२२४	रम्मए अ इत्थ देवे	१/२४४	रयणीए	१/५
मेरू	१/२६९, २/९५	रम्मए वासे	१/२४४, ४४०	रयणुच्चए	१/४२६
मेरूमि	२/९६	रम्मए वासे दो पवायदहा	१/३४१	रयणुच्चयंसि	२/९६
मेरूमणुचरन्ता	२/४६	रम्मएवासे दो पवायदहा	१/३६२	रयणुच्चया	१/४६१
मेरूयालवणा	१/३७४	रम्मग-हेमवत-हेरणवत	२/३६४	रयणे	१/४२६
मेहंकरा	१/१२६	रम्मगकूडे	१/३१३	रयणोच्चय	१/२६९
मेहमालिणी	१/१२६	रम्मगवासस्स	१/२६३, २६४, २९२	रयते	१/४८
मेहमुहदीवे	१/२२५	रम्मगवासाणं	२/४२१	रयणसंचयाओ	१/४१६
मेहरा इ वा	२/३२२	रम्मगवासे	१/२२१, २२३, ४२८	रययकूडे	१/३१७, ३२७
मेहवई	१/१२६	रम्मगा	१/४१५	रययकूडे भोगमालिणी देवी	१/३१८
मेहवई देवी	१/३२८	रम्मगोविजए	१/२३८	रवि	२/११
मेहा	१/१०३				

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
रवि-मसि-णक्खत्तेहिं	२/७३	रुअगिदे	१/१२३	रुयगोदण्ण	१/४६७
रम-पज्जवेहिं	१/४३, १४४, १४८	रुअगे कूडे	१/३२९	रुया	१/१०४, १२८
रसपज्जवा	१/१७, ६३	रुए	२/३०८	रुवंसा	१/१०३
रमपज्जवेहिं	१/८२, ३८७	रुचगे णामं	१/४६६	रुवंसे	१/१०६
रहचक्कवाल-संठाण-संठिए	१/७९, १४१, १४३, २/१०५	रुददेवयाए	२/२१२	रुवकंते	१/१०६
रहरेणु इ वा	२/३६४	रुपकांता	१/१०३	रुवप्पभे	१/१०६
रहरेणु	२/३६४, ४१९, ४२१	रुपप्पभा	१/१०३	रुवप्पमा	१/१०३
रहरेणुओ	२/४२१	रुपवई	१/१०३, १०४	रुववई	२/८
रहाणीए	१/१२०	रुपिस्स	१/२४२	रुवा	१/१०३
राई	१/१०३	रुपुकूलप्पवायकुण्डस्स	१/३३८	रुवि	१/२५
राई तिही य	२/३९७	रुपुकूलप्पवायदहे	१/३४१	रुवी	२/२४, २६, २८, २/२७८
रामरक्खियाए	१/४६०	रुपुकूलप्पवायदहे चेव	१/४३९	रुवी अजीवा	२/२८०
रामाए	१/४६०	रुपुकूला	१/३५३, ३५५, ३६०, ३६४	रुवी य	२/४११
रायपमेणइज्जे	१/११२	रुपुकूला चेव	१/३५४	रुवे	१/१०६
रायरूक्ख	१/१८७	रुपुकूला महाणईए	१/३६०	रुहिरबिंदु संठिए	२/२१५
रायरूक्खा	१/३७४	रुपुकूलाए	१/२९२	रेवई	२/२०६, २०८, २११, २१९, २२५- २२७, २२९, २३०, २४१, २४८, २५१, २६४, २६६, २६९
रायहाणिं	१/२०६	रुपुकूलाए महाणईए	१/३६६	रेवईणं	२/१९२, २६९
रायहाणी	१/३९६	रुपुकूलाओ	१/२०२	रेवती	२/२३९, २४६
रायहाणीओ	१/२८०, ४१५, २/७३	रुपुकूलाकूडे	१/३१३	रोअणागिरी देवो	१/३३१
रायहाणीओ य	१/४२९	रुपिकूडे चेव	१/४३७	रोअणागिरीकूडे	१/३३०
राहु	२/२०१	रुपिकूडे	१/३१३	रोअणागिरि	१/३३१
राहु विमाणं	२/५५	रुपिम्मि	१/३१३	रोइदावसाणं	१/२०६
राहु विमाणस्स	२/२०२	रुपिवासहरपव्वया	१/२०२	रोदे	२/३९४
राहु-कम्म	२/२०२	रुपिस्स	१/२४४	रोरूए	१/७०, ७२, ७५
राहुदेवे	२/२०४	रुप्पी	१/२४२, २५७, २६४	रोरे	१/७०
राहुम्म णव णामाई	२/२०२	रुप्पी अ	१/२६४	रोहा ! लोअंते	२/४१५
राहु देवे	२/२०३	रुयंसा	१/१०४	रोहिअंसदीवस्स	१/३७१
रिद्धपुरा	१/२३७	रुयए पन्नत्ते	१/१३९	रोहिअंसप्पवायकुण्डस्स	१/३६५, ३७१
रिद्धपुराओ	१/४१५	रुयगकूडे चेव	१/४३७	रोहिअंसप्पवायकुण्डस्स पमाणाइ	१/३३७
रिद्धस्स	१/४९	रुयगनाभीओ	१/२६९	रोहिअंसा	१/३५५
रिद्धा	१/२३७	रुयगप्पवहा	१/२२, २३	रोहिअंसा महाणई	१/३३७, ३५९
रिद्धा य	२/३०१	रुयगरवरभद-रुयगरवरमहाभदा	१/४६७	रोहिअंसा महाणईए	१/३६५
रिद्धाओ	१/४१५	रुयगवरपव्वएसु	१/३३२	रोहिअदीवस्स	१/३७०
रिद्धाभ	१/३७५	रुयगवरे	१/३३२	रोहिअदीवे	१/३७०
रिद्धे	१/४८, ५०, १०७, १२०, ३३२, २/३१८	रुयगवरे दीवे	२/२६	रोहिअप्पवायकुण्डस्स	१/३६५
रिस्सहे	२/३९५	रुयगवरे पव्वए	१/३३२	रोहिआ	१/३६६
रुयगादीया	१/२२	रुयगसंठिया	१/२३	रोहिआ णं महाणई	१/३३७
रुअगकूडे	१/३१२	रुयगाइसु-दीव-समुद्वेसु	२/२६	रोहिआ महाणई	१/३५८
रुअगसंठाणसंठिए	१/२८७, २५९, २६१, २६३	रुयगादीया	१/२३	रोहिआए महाणईए	१/२९०
		रुयगावई	१/१२८	रोहिआमहाणईए	१/३६५
		रुयगुत्तमे	१/३३२		

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
रोहिअंसकूडे	१/३०८	लवणसमुद्	१/२१९	लोगते	२/४१०
रोहिणी	२/८, २०८, २२५-२२७, २२९, २३१, २३९, २४२, २४४, २४६, २५९, २६५, २६७, २७१	लवणसमुद्	१/२२५, २३१, २४१, २५८, २६०, २८७, ३६३, ३६४, ३६६, ३८०, ४०९, ४१७, २/१४२, १४३, १९३, १९४	लोगधयार-निमित्ताणि	१/१९
रोहिणी उवकुलं	२/२२९	लवणसमुद् पुट्टे	१/२२७	लोगट्टिई	१/१५
रोहिणी णक्खत्ते	२/२१९	लवणसमुद्पच्चत्थिमद्धस्स	१/२२०	लोगनाभिसि	२/९७
रोहिणीणं	२/२७०	लवणसमुद्पभिद्	२/५५	लोगनाहाणं	१/१
रोहितंस-सुवण्णकूला	१/४००	लवणसमुद्पुरच्छिमद्धस्स	१/१६३	लोगनिकखुडेसु	१/१३३
रोहितंसा	१/३५३, ३६४	लवणसमुद्स्स	१/२२६, २३०, २४०, २४२, २६०, २६२-२६४, ३०९, ३२२	लोगपईवाणं	१/१
रोहितंसा चव	१/४४०	लवणसमुद्दा	१/४७०	लोगपज्जोयगराणं	१/१
रोहिता	१/३५५, ३६४, ४००	लवणसमुद्दे	१/४०८, २/१८, ७७, ७८, ११९	लोगपालस्स	२/३१६
रोहिता चव	१/४४०	लवणसिहा	१/३९०	लोगपाला	१/१०५
रोहिय	१/२०२	लवणाइया	१/१४०	लोगपाला पण्णत्ता	२/३१७
रोहियंस	१/२०२	लवणे	१/४६२, ४७०	लोगपालाण य	१/१२२
रोहियंसप्पवायदहा	१/४४०	लवणे चव	१/४४३	लोगपालाणं	१/८७, ९२, १२०, १२३, २/३१८
रोहियंसप्पवायदहे	१/३४१	लवणे णं समुद्दे	२/५९, २५४	लोगमज्जावसाणियं	१/२०६
रोहियकूडे	१/३१२	लवे	२/३४३, ३६२	लोगमलोगे	२/४१७
रोहियप्पवायदहा	१/४४०	लवे वि	२/३७४	लोगसरूवस्स णायारो उवदेसगा य	१/८
रोहियप्पवायदहे चव	१/३४१, ४३९	लवेण वि	२/४०२	लोगस्स णं	२/४१२
रोहियंसप्पवायदहेचव	१/४३९	लासेंति	१/२०६	लोगस्स समभागो	१/१२
रोहिया	१/३५३	लिक्खा	२/४१८	लोयागासच्छिडेसु	१/१३३
रोहीअप्पवायकुण्डस्स	१/३७०	लिक्खा इ वा	२/३६४	लोयागासे	२/४१०
रोहीआ देवीए	१/३७०	लिक्खाओ	२/४२९	लोयागासे णं	२/४११
लंतए	२/३०३, ३१३	लुक्खत्ताए	१/१५	लोयाणुआवेणं	२/४१०
लंतएसु	२/३०६	लेणजंभगा	२/११	लोयागासे वि	२/४३२
लंतग	२/२८२, ३२८	लेणकम्मे वा	१/१०	लोगालोगस्स	२/४१४
लंगतदेवाणं	२/२९०	लेसं	२/११३, ११४	लोगालोगस्स	२/४१४
लंतगस्स	२/३०२	लेस्सा पडिघायगा पव्वया	२/९६	लोगालोगस्स	२/४१४
लंतगवडेसए	२/२९१	लेस्साओ	२/४१६	लोगालोगस्स	२/४१४
लक्खण संवच्छरस्स भेया	२/३८९	लेस्सापडिघाएणं	२/१०९	लोगालोगस्स	२/४१४
लक्खण संवच्छरे णं	२/३८९	लोअंत	२/४३०	लोगालोगस्स	२/४१४
लक्खण-वंजण	२/४१८	लोअंते	२/४१५,	लोगालोगस्स	२/४१४
लक्खणसंवच्छरे	२/३७९	लोइया	२/३९०	लोगालोगस्स	२/४१४
लच्छिमई	१/१२७	लोए	१/९, २/४०५, ४१५	लोगालोगस्स	२/४१४
लच्छी	१/३४२	लोए राइंदिया	२/४०४	लोगालोगस्स	२/४१४
लच्छीओ	१/४३९	लोएखेतलोए	१/३७	लोगालोगस्स	२/४१४
लच्छीकूडे	१/३१४	लोग-संठाणं	१/१३	लोगालोगस्स	२/४१४
लच्छीचव	१/४३८	लोगंताओ णं	२/२८	लोगालोगस्स	२/४१४
लट्टदन्तदीवे	१/२२५	लोगंतागमणयाए	१/१६	लोगालोगस्स	२/४१४
लट्टदन्ता	१/२२५	लोगंतिय देवविमाणानं परूवणं	२/३००	लोगालोगस्स	२/४१४
लव	२/३८०	लोगंतिय विमाणानं	२/३०२	लोगालोगस्स	२/४१४

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
लोलुए	१/६७	वट्टमाणे	१/९१	वणिज्जं	२/३९८, ३९९
लोले	१/६७	वट्टवेयड्ढा पणत्ता	१/२५६, २५७	वणीमगबहुले	१/२२५
लोहितक्खे	१/४८	वट्टवेयड्ढ	१/४००	वण्ण-पज्जवेहिं	१/८२, १४४, १४८, ३८७, ३८८, २/९
लोहिततण-मणीणं	१/१५२	वट्टवेयड्ढ पव्वए	१/२९०, २९२	वण्णपज्जवा	२/४०७
लोहियक्खकूडे	१/३१६	वट्टवेयट्ढ पव्वया	१/२०२	वत्थजंभगा	२/११
लोहियक्खे	१/१२०	वट्टवेयड्ढपव्वयं	१/३६५, ३६६	वद्धमाण-निज्जुत्त-चित्तचिधगता	१/८६
वंजुल	१/११५	वट्टवेयड्ढपव्वया	१/४२३, ४३४	वद्धमाणा	१/१८६
वंसकवेल्लुया	१/१४६	वट्टा	१/८०, ८८, ९९, १००, २/३, ४, ३०४, ३०५	वप्पे	१/११५
वंसा	१/३९	वट्टे	१/१७७	वप्पेविजए	१/२३९
वइ पोग्गलपरियट्टे	२/३७९	वट्टे वलयागारसंठाणसंठिए	१/२७३, २७४, ४५३, ४६७, ४६८	वरदामे	१/३६८
वइरे	१/४८	वट्टे वलयागारसंठाणसंठित्ते	१/३८४, ४०९, ४२७	वरवइरविग्गहियंसि	२/४०५
वइर	१/८६	वट्टे वलयागारसंठाणसंठित्ते	१/३८४, ४०९, ४२७	वरसिट्टे	२/३१५
वइरकूडे	१/३२९	वट्टाए समच्चउरंस	२/२५४	वरिसारत्ते	२/४०१
वइरवेदिया	१/१६३	वडिसयकूडे	१/३३०	वरूणदेवयाए	१/२११
वइरस्स	१/५०	वडेंसो देवो	१/३३१	वरूणप्पभा	१/४४५
वइरोयणे	२/३००	वडेंसेति	१/२६९	वरूणवरदीवपुरत्थिमद्धस्स	१/४४४
वइसाहे	२/३८९	वडो	२/६	वरूणवराइसु दीव	२/२६
वईरसेणादेवी	१/३२९	वड्ढे वा हायइ वा	१/३८९	वरूणवरे णामं दीवे वट्टे -	
वक्खारकूडा	१/३०७, ३१५	वणमाला	१/४५५	वलयागार संठाणसंठिए	१/४४५
वक्खारपव्वए	१/२३९, २८९	वणमालापरिवाडीओ	१/१६८	वरूणवरे दीवे	१/४४६
वक्खारपव्वएहिं	१/२७१	वणवरोही	२/३९०	वरूणस्स	१/१०७, २/३१६
वक्खारपव्वयस्स	१/२३६, २३७, २४६, २४८	वणसंड	१/२५१, ३७२	वरूणस्स वि	१/१२३
वक्खारपव्वया	१/२५७, २९८, ३००, ४१२, ४२९, ४३४, ४३५	वणसंडपमाणं	१/१४८	वरूणा	२/३०१
वक्खारा	१/२५६	वणसंडपरिक्खित्ता	१/२७९, ४५४	वरूणे	२/३१५, ३९४
वक्खारेसु	१/१२९	वणसंडवण्णओ	१/२८१, ४४५	वरूणोदे	१/४६२, ४७०
वग्गवग्गो	२/४३०	वणसंडा	१/१७९	वलभिसंठित्ते	१/३८४
वग्गु	१/४१५	वणसंडाणं	१/१८०	वलयागार	१/५५
वग्गु	२/३१५, ३१७	वणसंडे	१/१६२, ३७३, ३८५, ४४६, ४४७, ४५०, ४५३	वलयागारसंठाणसंठिए	१/४२३, ४४७, ४५०, ४६२, ४६३
वग्गुविजए	१/२४०	वणसंडेणं	१/३, २६६, ३०९, ३४३, ३६९, ३७०, ३७१, ३७२, ३९२, ३९४, ४२१, ४२३, ४६४	वलयागारसंठाणसंठित्ते	१/४२०
वग्गो	२/४३०	वणसंडेहिं	१/२५५, २६३, २९०, ३०१, ३४९, ३५७, ३६२, ३८५	वलयामुहमहापायाल	१/३९९
वग्घमुहदीवे	१/२२४	वणसंडेहिं संपरिक्खित्ता	१/३६१	वलयामुहाइमहायापायाल	१/३९८
वग्घावच्चस गोत्ते	२/२१०	वणसंडो	१/४४८, ४६३	वलयामुहे	१/३८६
वच्छगावती	१/४१४	वणस्सइ	२/३२२	वलियासु	१/१३०
वच्छमित्ता य	१/३२०	वणस्सइकाइयत्ताए	२/३०२	ववसाय सभा	१/११४
वच्छस्स विजयस्स	१/२५५	वणस्सइकाइया	१/८४	ववसायसभाए	१/२१६
वच्छावईविजए	१/२३८	वणस्सइकाइयाणं	१/१३३	ववसायसभाओ	१/२११
वच्छे णामं विजए	१/२३८			ववहारजोग्गा	२/२०७
वच्छे दीहवेयड्ढे	१/३२७			वसंते	२/४०१
वज्झियायणस	२/२१०			वसभाणु जोए	२/६८
वट्ट	१/२०३			वसिट्टुकूडे	१/३२०
वट्टकाणं	१/२०१				

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
वसुगुत्ताए	१/४६१	वालगां	२/३७१	विउब्बियाविउब्बिएणं	१/९
वसुदेवयाए	१/२११	वालगाकोडीणं	२/३७०	विक्वंभ-परिक्वेवे	२/१२६
वसुन्धरा	१/१२७	वालगा	२/३६९	विक्वंभे	२/१५५
वसुन्धराए	१/४६१	वालगे इ वा	२/३६४	विक्वंभे णं	२/३२, १२७, १२९, १४९, १७७
वसुमई	२/८	वालुअप्पभा	१/३९	विक्वंभेणं	२/६३, १०५, १२५, १३२, १३३, १५९, २५५, ३०९, ३२४, ३६५, ३६८, ३७०
वसुमिताए	१/४६१	वालुयप्पभा	१/३८, ६८	विगयसोगाओ	१/४१६
वसूए	१/४६१	वालुयप्पभाए	१/५९, ६३, ६५, १२९	विग्गह-विग्गहिए	१/१३
वाइया देवा	२/२८२	वालुयप्पभाए य	१/४६	विग्गहकंडए	१/१३
वाउकाइएहि	१/२०	वावहारिए य	२/३६९, ४२९	विग्गहगति	१/४७
वाउकाइयाणं ठाणा	१/१३२	वावहारिएहि अद्दापलिओवम	२/३७०	विचित्तकूडा	१/२५६
वाउकुमारा	१/१२५	वावहारियउद्दारपलिओवम	२/३६८	विचित्तकूडा णामं	१/२७८
वाउकुमाराणं	१/१०१	वावहारियस्स उद्दारसागरोवमस्स	२/३६८	विचित्तकूडे	१/२५६
वाउकाइअत्ताए	१/१४५	वासए	२/३७१, ३७४	विचित्तपक्खे	१/१०५
वाउदेवयाए	२/२१३	वासएण	२/४०२	विचित्ता य	१/१२५
वाउपइट्टिया	२/३०२	वाससय-सहस्सेण	२/४०२	विचित्ते	१/१०६
वाघाइमे	२/२७७	वाससयं	२/३६३	विच्छुयलंगोलसंठिए	२/२१६
वाणमंतर	१/४५९	वाससयसहस्सं	२/३४४, ३६३	विजए	१/४०३, २/२९८
वाणमंतरदेवाणं देवीणं	२/४०४	वाससयसहस्साइं	२/३६३	विजए णामं	१/४१९, ४२४
वाणमंतरा	१/५, १८०, २११, २५९, २८८, ३२२	वाससहस्से	२/३७४	विजए णामं देवे	१/१७६
वाणमंतरा देवा	१/१६२, ३७३, २/१	वाससहस्सेण	२/४०२	विजए देवे	१/१९९, २१०
वाणमंतराणं देवाणं	२/४१	वासस्स	१/२५८	विजएणं देवेणं	१/२१७
वाणमंतरेहि	१/२११	वासहर	१/३५३, ४७२	विजएसु	१/१२९
वात	२/४१६	वासहर पब्बया	१/२०३	विजय-वेजयंती-पडाग-छत्ताइच्छत्तकलिएतुंगे	१/३१०
वातकरगणं	१/१९५	वासहरकूडा	१/३०७	विजयं रायहाणि	१/२०५
वातपइट्टिए उदही	१/१३	वासहरपवहाओ	१/३५३	विजयंते देवे	१/२१९
वातपलिक्वोभे इ वा	२/३२२	वासहरपव्वए	१/२५८, २६०, ३११, ४३६, ४३७	विजयदारस्स	१/१७६, २७०
वातफल्लिहे	२/३२२	वासहरपव्वए पण्णत्ते	१/२६३	विजयदूसवज्जोत्ति	१/२७६
वाबाहं	१/२८, २९	वासहरपव्वएसु	१/१२९, ३४२	विजयदूसा सेया	१/१७०
वामेयकुंडलधरा	१/८८	वासहरपव्वतेसु	१/४००	विजयदेवत्ताए	१/१९८
वामेयकुंडलधरे	१/९०	वासहरपव्वतेसु देवा	१/४००	विजयदेवस्स अलंकारियभंडे	१/१९७
वायकरगा	१/१७३	वासहरपव्वयस्स	१/२२४, २२५, २४०, २४५, २४६, २५९, ३८१	विजयपुराओ	१/४१६
वायव्वा	१/२२, २६	वासहरपव्वया	१/२०२, २५७, ४११, ४३३, ४४२	विजयपुरारायहाणी	१/२३९
वायु	२/३९४	वासहराई वा	२/४०५	विजयरायहाणी	१/३२६
वायुकुमारिंदा	१/१०२	वासा	१/६५	विजयरायहाणीवत्थव्वा	१/२०८
वाराणसी	१/२२६	वासाणं	२/२५०, २५१, ४०१	विजयस्स	१/१९२, २१५, २१९, ३९८
वारिसेण-बलाहयाओ दो देवयाओ	१/३२१	वासिक्कलत्तसमाणाइं	१/१४८	विजयस्स दारस्स	१/३६७
वारिसेणा	१/१२६, १८६	वासिडुस गोत्ते	२/२०९	विजयस्स देवस्स	१/१८३, १९०, १९७, २०४, २०५, २०९-२११, २१८, ३२५
वारूणि-वारूणकंता	१/४४७	वासुदेवा	१/३९९	विजया	१/४५८, २/४४
वारूणिवंरोदगपडिहत्थाओ	१/४४५	वासेसु	१/१२९	विजया य	१/१२६
वारूणी	१/२२, २६, १२७			विजया रायहाणी	१/२०४, ३११
वारे	१/७०				

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
विजया-वक्खार	१/४७२	विमल-विमलपभा	१/४४९	विस्सदेवयाए	२/२१३
विजयाए णं रायहाणीए	१/१८०	विमलकूडे	१/३२०	विहत्थी	२/३६५, ४१७, ४१८, ४२१, ४२२
विजयाए रायहाणीए	१/१९८, २१७, ४५५	विमलवरे	२/३१३	वीसंगुलपोरिसीए छायाए	२/२५१
विजयाओ रायहाणीओ	१/२०१	विमला	१/२२, २३, ६०, १०७, २/८	वीससेणे	२/३९४
विजयाणं रायहाणीओ	१/४१५	विमलाए	१/२६	वेअड्डस्स पव्वयस्स	१/२२६, २२९
विजयारायहाणीए	१/१७७-१७९	विमाण	२/३०६	वेअड्डे णामं	१/२२७
विजये	१/३३२	विमाण पुढवी	२/३०३	वेअड्डकूडे	१/३२१
विजुप्पभा वक्खारपव्वया	१/४१२	विमाण-बाहगदेवाणं	२/३४	वेअड्डस्स	१/३२५
विजुप्पभे	१/४२९	विमाणछिद्देसु	१/१३२	वेइयासु	१/१२९
विज्जाजंभगा	२/११	विमाणणिकखुडेसु	१/१३२	वेजब्बिय-पोगलपरियट्टे	२/३७९
विज्जाधरा समणा	१/३९९	विमाणपत्थडेसु	१/१२९, १३०, १३२, १३४	वेजब्बियसमुग्घाएणं	१/२००
विज्जाहर-णगरावासा	१/२८९	विमाणपुढवी	२/३०३, ३०४	वेजब्बियसरीरा य	१/१२४
विज्जाहरा	१/४०१	विमाणवलियासु	१/१३४	वेजब्बियसरीरे	१/१२४
विज्जाहरेहिं	१/४२७	विमाणा	२/३२८	वेजयंती	१/१२६, ४५८
विज्जुकुमारा	१/१००	विमाणाणं	२/२९९	वेजयंते	१/१६३, ३३२, ४१९, ४२४
विज्जुकुमारिंद	१/१०१	विमाणाणं पइट्ठाणं	२/३०२	वेढ्ढिमे वा	१/१०
विज्जुत्ता	१/१०७	विमाणावलियासु	१/१२९, १३२	वेणुदेवे	१/४३०
विज्जुदंतदीवे	१/२२५	विमाणे	२/४४	वेणुदेवे चव	१/१०२
विज्जुप्पहस्स वक्खारपव्वयस्स	१/२४५	विमाणेसु	१/१२९, १३०, १३२	वेमाणिएहिं	१/२७७
विज्जुप्पभ वक्खारपव्वए	१/३२०	वियडावति वट्टवेयड्डपव्वत्तेसु	१/४००	वेमाणिय विमाणाणं	२/३०४, ३०७, ३०९
विज्जुप्पभं वक्खारपव्वयं	१/३६७	वियावत्ते	१/१०७	वेमाणिय विमाणाणं फासाइं	२/३०८
विज्जुप्पभकूडे	१/३२०	विसम अहोरत्त	२/१५९	वेमाणिया	१/६
विज्जुप्पभदहे	१/३४८	विसम चक्कवालसंठिया	२/१७३	वेयड्ड	१/३२६
विज्जुप्पभवक्खारपव्वयस्स	१/३०४	विसमचउक्कोणसंठिया	२/१७१	वेयड्ड पव्वया	१/२०३
विज्जुप्पभस्स वक्खारपव्वयस्स	१/२४६	विसमचउरंस	२/१७१	वेयड्डकूडा	१/३०७
विज्जुप्पभा	१/३९६	विसमचक्कवालसंठाण संठिए	१/४२३, ४६२, ४६८	वेयड्डेणं पव्वएणं	१/२२६
विज्जुप्पभे	१/२९९, ३०५	विसमचक्कवालसंठाणसंठिते	१/४२०, ४६४	वेयणा	१/२०
विज्जुप्पभे चव	१/३००, ४३५	विसमचक्कवालसंठिए	१/३८४	वेरुलिए	१/४८, ३३२
विज्जुमुहदीवे	१/२२५	विसमचक्कवालसंठिते	१/४०९	वेरुलियकूडे	१/३१२
विज्जु	१/८६, १०३	विसमचक्कवालसंठिया	२/१७१	वेलं	१/३९०
विज्जोयारं	१/२०८	विसाला	१/२५१, ४५७	वेलंधरा णागराया	१/३९१
विट्ठी	२/३९८, ३९९	विसाले	२/७	वेलंधराति वा	१/४०८
विणीआ	१/२२६	विसाहा	२/२०६, २०९, २१६, २२१, २२५, २२७, २३३, २३६, २४२, २४४, २४७, २५३, २६५, २६६	वेलंबस्स वि	१/१०७
विण्हुदेवयाए	२/२११	विसाहा णं	२/१९१	वेलंबे	१/१२५, ३८७
विततं	१/२०६	विसाहाकुलं	२/२२९	वेलासु	१/१२९
विततथा	१/३६४	विसाहणं	२/२४६	वेसमणकूडवक्खारपव्वए	१/२३८
वित्तिमिरे	२/३११	विसाहणं	२/२४६	वेसमणकूडा वक्खारपव्वया	१/४१२
वित्थरेणं	१/४२	विसिद्धे चव	१/१०२	वेसमणकूडे	१/२९९, ३०८, ३२१, ३२५
विदेहजंबू	१/२५१	विसिद्धे चव	१/१०२	वेसमणकूडे चव	१/३११, ४३६
विभागनिप्पणं	२/३४१	विसिद्धसंठाणसंठिया	१/१६२	वेसमणकूडेसु	१/३११
विभागनिप्पणं	२/४२५, ४४१	विसेसगइ	२/४९	वेसमणस्स	१/१०७, १२३
विभासा	१/३६४				

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
वेसमणे	१/३२६,३३२	संठाणपज्जवा	१/१७,६३	सणकुमार देवाणं	२/२८८
वेसाणियदीवे	१/२२४,३८१	संदमाणिआ	१/१५०	सणकुमार माहिंदाणं	२/२८०,२९०
वेसाणिया	१/२२४	संधिवालसद्धिं	१/३	सणकुमार-माहिंदेसु	२/३०६,३१०,३१३
वेसाणीयमणुस्साणं	१/३८०	सयंभूरमणपज्जवसाणा	१/१४०	सणकुमारवडेंसए	२/२८८
वेसालिय	१/१६	सयंभूरमणमहाभदा	१/४६८	सणकुमारा देवा	२/२८८
वेसाही	२/२४९	संवच्छर-जुग-पलिया	२/३४१	सणकुमारे	२/२८९-२९१,२९४,३१३
वैजयन्ती	२/४४	संवच्छरं	२/९२,३८५	सणकुमारेन्द वण्णओ	२/२८९
वेमाणिएहिं	१/२७६	संवच्छरस्स	२/१५४,१५७	सणिचारी	१/२४५
संकममाणे	२/१३७,१४०	संवच्छरस्स पज्जवसाणे	२/१३०	सणिक्खमणा	१/२३०
संकुलिकण्णदीवे	१/२२४	संवच्छराणं	२/६९,७०,१६५-१६७, १८६,१८८-१९२,३८०,३८५	सणिच्चारी	१/२४७
संकुलिकन्ना	१/२२४	संवच्छराणं पढमं	२/१८५	सणिच्छर संवच्छरस्स भेया	२/३९०
संख	१/२०५	संवच्छराणं सूरस्स	२/२०२	सणिच्छरे	२/२००
संखपाले	१/१०५	संवच्छरिए	२/१७८	सणिच्छारा	२/१४
संखमाला	१/३७३	संवच्छरिएसु	१/४५९	सणहसण्हिया	२/३६४,४२१
संखवाल	१/१०७	संवच्छरे	२/३४४,३६३,३७४,३८६	सणहसण्हिया इ वा	२/३६४
संखस्स	१/२६९,३९३,३९८	संवच्छरेण	२/४०२	सणहसण्हियाओ	२/३६४,४२१
संखस्स आवासपव्वयस्स	१/३९३,३९७	संवरे	१/२०	सतंजए	२/३९६
संखा	१/४१५	संसारसमावन्नगा	१/१९	सतभिसया	२/२०८,२१८,२२५,२२६, २३०,२३८,२४२,२४५,२६४,२६६
संखा रायहाणी	१/३९४	सअंते	१/१६	सतभिसया कुलोवकुलं	२/२२९
संखायणस गोत्ते	२/२०८	सइंदियच्चेव	१/१९	सतभिसयाणं	२/१८९
संखित्तंसि	१/१३	सईए	१/४६१	सताउ	१/३७५
संखित्तभागो य	१/१२	सउणीपलीणग	२/२१४	सतेरा	१/१०४
संखे	१/३९१	सएरा	१/१०४	सतेरा य	१/१२८
संखेज्जवित्थडा	१/७८	सक्करप्पभा	१/३८,३९,४८,६८	सत्तमं पुढविं	१/४२
संखेविजए	१/२३९	सक्करप्पभाईणं	१/४८	सत्तमपुढवि	१/३७
संगह-ववहाराणं	१/४०	सक्करप्पभाए	१/४३,४५,४६,५३, ५४,५६,६१,६५	सत्तमाए	१/७४
संगहनयावेक्खा	१/३५	सक्करप्पभाए णं	१/६२	सत्तमाए णं	१/८१
संधाइमे वा	१/१०	सक्करप्पभापुढविनेरइयाणं	१/६७	सत्तमाए पुढवीए	१/८२
संधाइमेणं	१/२१०	सक्कस्स	१/४६०,४६१,२/२८७,२८९, ३१२,३१६,३१८,३२५	सत्तमीए	१/६३
संधाडा	१/१४६	सक्कस्स ईसाणस्स	२/३१२	सत्तमे घणवाते	२/४१६
संधाताणं	२/३४३	सक्कस्स णं भंते !	२/३१२	सत्तमे घणोदही	१/६५
संचरण खेतं	२/१२३	सक्कुलिकण्णदीवे	१/३८२	सत्तवण्ण वडेंसए	२/३१६
संज्जणभे	२/३१५	सक्कुलिकण्णमणुस्साणं	१/३८२	सत्तवण्णवणे	१/१७९
संठाण	१/४९	सक्के	२/२८६	सत्तवण्णे	१/१८०
संठाण-संठिआ	१/३६२	सगडुडिड संठिए	२/२१५	सत्तवन्न	१/१८७
संठाणं	१/१३८,२/२१४	सगडुडिसंठिया	१/२३	सत्तिवण्णवडेंसए	२/२८८
संठाणसंठिए	१/३२२	सजोणिय	१/१९	सत्तिवण्णवणे	१/२८०
संठाणा	२/२४४,२५१,२५२	साणकुमार	२/३२८	सत्तिवण्णे	१/११५
संठाणे	१/२३१			सत्थवाह	१/३
संठिई	२/१७२			सत्थिमुहसंठिया	२/१०५
संठिते	१/५५				
संठियाए	२/२५४				

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
सहनयाणं	१/४१	समयाणं	२/३४३, ३६२	सरते	२/४०१
सदावई	१/२९०	समा	२/३४०	सरलवणा	१/३७४
सदावई चैव	१/४३४	समा सपक्खि सपडिदिसं	१/१८	सरस्सई	२/८
सदावईवट्टवेयड्ड पव्वए	१/२९०	समाओ	२/३४५	सरितोदगं	१/२०२
सदावति	१/४००	सामाणियसाहस्सीहिं	१/१२५	सरीरा	२/४१६
सदावति	१/२०२	समाणे	१/४७४	सरुवि चैव	१/१९
सन्नं	१/९	समाहारा	१/१२७, २/३९६	सलिलाओ	१/२०३
सन्ता	२/४२९	समिया	१/११६, १/१७, १/२०	सलिलावड्मि	१/३२७
सन्निहिया-सामाणा	२/७	समुग्का	१/२१५	सलिलावती	१/४१५
सपज्जवसिए	१/१७	समुग्गा	१/१६४	सलिलोदगं	१/२०३
सपज्जवसिया	१/२२, २३	समुग्गाया	१/१७८	सवणा	२/२६७
सपज्जवसियाओ	२/४३४	समुग्घाएणं	१/६६-७०, ७२, ८६, ८८, १/२९, १/३१, १/३३, १/३४, १/३६, १/३७, २/६	सवणाणं	२/२७६
सपोग्गला चैव	१/१९	समुद्धानं मज्झे	२/३०७	सवणे	२/१७८, २/०८, २/११, २/१८, २/२५, २/२९
सप्पुरिस	२/५	समुद्दे	१/२०२	सवणो	२/२०६, २/२५, २/२७, २/४१, २/४४, २/४५, २/४८, २/५०, २/६४, २/६६
सप्पुरिसस्स	२/८	समुद्दे वट्टे वलयागार संठाणसंठिए	१/४४६	सवेयगा	१/१९
सब्भावठवणाए वा	१/१०	समोहएणं	१/८	सव्वओभदे	२/३१७
सभा सुहम्मा	१/१०८, १/१४, २/१५	सयंजले	२/३१६	सव्वकामसमिद्धे ति य	२/३९६
सभाए	१/१९२	सयंपभे	१/२६९	सव्वकवारपव्वया	१/२०३
सभाए णं सुहम्माए	१/१८८, १/८९	सयंपहंसि	२/९६	सव्वट्टिसिद्धस्स	२/३२८
सभाए सुहम्माए	१/१९२, २/४२, ४३	सयंभूरमणदीवगाणं	२/१९८	सव्वट्टिसिद्धे	२/२९८
सभाओ सुहम्माओ	२/९	सयंभूरमणसमुद्धानं	२/१९९	सव्वट्टे	२/३९५
सभाणं सुहम्माणं	१/२८२, २/८३	सयंभूरमणोदगं समुद्दं	२/१९८	सव्वतो	१/४३०
सभासुहम्मा	१/१९६	सयंभुणा	१/१८	सव्वतोभदे	२/३१३
सम चउक्कोणसंठिया	२/१७२	सयंभुरमणभइ	१/४६८	सव्वदीव	२/३०७
समंसे	२/१७२	सयंभूरमणसमुद्द	१/१३८	सव्वदीव-समुद्धानं	१/४६९
समए	२/३४२, ४०१	सयंभूरमणे	१/४७०	सव्वद्धा	२/३७४, ३/७६, ३/७८, ४/१६
समचउरंसंठिया	२/१७२	सयंभूरमणे दीवे	१/४६८	सव्वपाण-भूत-जीव-	
समचउरंसा	१/८५	सयंभूरमणे य	१/४७२	सत्तसुहावहा इ वा	२/३२९
समचक्कवाल संठाणसंठिए	१/४४६-४४८, ४५०, ४५३, ४६२	सयंभूरमणे समुद्दे	१/४७३	सव्वप्पभा चैव	१/१२७
समचक्कवालसंठाणसंठिते	१/४२०, ४२३, ४६३	सयंसंबुद्धाणं	१/१	सव्वमागह	१/२०३
समचक्कवालसंठिए	१/३८४	सयंसंबुद्धे	१/६	सव्वरयण	१/३३२
समचक्कवालसंठिते	१/४०९	सयग्घि-मुसल-मुसंढि	१/८५	सव्वरयणे	१/४२६
समचक्कवालसंठिया	२/१७१	सयज्जलकूडे	१/३२०	सव्वरयणा	१/४६१
समचउक्कोण	२/१७१	सयणिज्ज	१/२८३	सव्ववइरामथा	१/८२
समणा	१/४०१, ४६१	सयणिज्जं	१/२५०, २/५१	सव्वविग्गहिए	१/१३
समतलो भूमिभागो	१/१५०	सयभिसया	२/२०६, २/११, २/४२, २/६८	सव्वसिद्धा	२/३९७
समयक्खेत्ते	१/१८	सयभिसयाणं	२/२६८	सव्वोसहि	१/२०८
समयक्खेत्ते	१/४४२, ४४३, २/४०८	सयरिसहे	२/३९४	सव्वोसहिसिद्धत्थए	१/२०२
समयसंखापरूवणं	२/३७३	सयसहस्सा	१/६९, २/३१३	सव्वोसहिसिद्धत्थएहिं	१/२०४
समया	२/७४, ४१६	सरऊ	१/३६४	ससि	१/३३२, २/११

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
सहस्रार	२/२८१, २९२, ३२८	सारस्सया	२/३०१	सिद्धायतणा	१/४५४, ४५७
सहस्रार वर्डेसाए	२/२९२	सालभंजियपरिवाडीओ	१/१६७	सिद्धाययणकूडस्स	१/३१०
सहस्रारस्स य	२/३०२	सालभंजिया परिवाडीओ	१/१६७	सिद्धाययणकूडे	१/३०८, ३१२-३१७, ३२०-३२२
सहस्रारे	२/३०३, ३१३	सालभंजियाओ	१/१७१, २१५	सिद्धाययणस्स	१/१९५, ३०९, ३२३, ३२८
सहस्रारेसु	२/३०६	सालभंजियाओ य	१/२१३	सिद्धाययणा	१/२८४
सहा	१/२४७	सालिगण-वट्टीए	१/१९१	सिद्धाययणे	१/२११, २५०, २७१
साइए	१/१७	सालिभंजिया	१/१६४	सिद्धालए इ वा	२/३२९
साई	२/२०६, २०९, २१६, २२५, २२६, २२८, २३६, २४२, २५३	सावणे	२/३८९, ३९०	सिद्धिगइ	१/२१२
साउयच्चेव	१/१९	सावत्थि	१/२२६	सिद्धे	१/३२६
साएयं	१/२२६	सावत्थीए	१/१६	सिप्पि-संपुडसंठिते	१/३८४
सागरचित्तकूडे	१/३२७, ३२९	सावया	१/३९९	सिरि	१/१२७, ३४२
सागरा	१/६५	सावियाओ	१/३९९	सिरिकंता	१/२५३
सागरोवमस्स	२/३४१, ३६५	सासाए	१/१६, १७, १४४, १७७, २२७, २३२, २४५, २४८, २६०, २६८, २७९, ३१९, ३४७, ३७०, ४२७, ४४९	सिरिचंदा	१/२५३
सागरोवमहिं	२/३६८	सासया	१/१९, ४३, १४८, २५२, ३८७, ३८८	सिरिधर-सिरिष्पभा	१/४४४
सागरोवमाणं	१/४७१	सासया भावा	२/४१५	सिरिनिलया	१/२५३
सागरोवमाइं	१/२०८	सासयासासयत्त य	१/८२	सिरिमहिआ	१/२५३
सागरोवमे	२/३३०	सिंगमाला	१/३७३	सिरिवच्छ	१/१६०, १७६, ३३७, २/३१३
सागरोवमे य	२/३६३	सिंघाडगसंठाण	२/३०५	सिरिसंभूता	२/३९६
सागरोवमेहिं	२/३६२	सिंधु	१/२०२, ३६४, ३६५, ३९९, ४१७	सिरी	१/३४६
साती	२/२१३, २३३, २४२, २४६, २४७, २६४, २६६	सिंधुआवत्तणकूडे	१/३५७	सिरीए	१/३४५
साती उवकुलं	२/२२९	सिंधुए	१/२२६	सिरीओ	१/४३८
साती चैव	१/४३४	सिंधुकुण्डस्स	१/२९६, २९८	सिरीस	१/११५, १८७
साती णक्खत्ते	२/२२०	सिंधुदीवे	१/३७०	सिरिदेवीकूडे	१/३०८
सामंतोवणिवाइयं	१/२०६	सिंधुदेवीकूडे	१/३०८	सिलिंधपुण्फपगासाइं	१/८९, ९१
सामलयाओ	१/३७४	सिंधुदीवो	१/३५७	सिलुच्चयंसि णं पव्वयंसि	२/९७
सामलि	१/११५	सिंधुपुण्फकूडे	१/३३७	सिवए	१/३९१
सामाणा	२/७	सिंधुपुण्फवायकुण्डस्स	१/३५७	सिवगस्स	१/३९३
साम्माणिअ	१/२७९	सिंधुपुण्फवायइहा	१/४४०	सिवाए	१/४६१
साम्माणिअसाहस्सीणं	१/२५२, ३२४	सिंधुपुण्फवायइहे चैव	१/३४०, ४३९	सिविगा रायहाणी	१/३९३
साम्माणिय	१/१९८, २०४, २०८, २११, २१५, २९१, ४०४, २/२, २८९, २९२, २९३	सिंधुमहाणईए	१/३५७	सिवेया	२/३९०
साम्माणिय-तायत्तीसय	१/११९	सिंधु	१/३५३	सिसिरे वि य	२/३९०
साम्माणियपरिसोववण्णगा	१/२००	सिंधुहिं	१/२२७	सिहरत्तलस्स	१/२८८
साम्माणियसहस्साणं	१/१७५	सिक्कगा	१/१९०	सिहरि	१/२०२
साम्माणियसाहस्सीओ	१/२१८	सिद्धत्थएहिं	१/२०८	सिहरिम्मि	१/३१४, ४३७
साम्माणियसाहस्सीणं	१/८७, ९२, १७६, ३४५, ३५१, ३९२, ३९५, २/१५, १६७, २८६, २९४	सिद्धा	२/३२८	सिहरिवासहरपव्वए	१/२६५
साम्माणिया	१/१०५	सिद्धा भगवंतो	२/३२९	सिहरिस्स	१/२२५, २३०, २४२
साम्माणियाणं	१/१८०	सिद्धाणं ठाणा	२/३२८	सिहरिस्स वासहरपव्वयस्स	१/३८३
		सिद्धायतणं	१/१९२, २१५	सिहरी	१/२५७, २६५
		सिद्धायतणस्स	१/१९३, २१२, ३२३, ४५६	सिहरीओ	१/३५४
				सिहरीकूडे चैव	१/४३७
				सिहरीकूडे	१/३१४

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
सिहरीवासहरपव्वए	१/३१४	सीया-सीओदा	१/४२४	सुजाए	२/३११
सिहरीहिं वासहरपव्वएहिं	१/२४२	सीया-सीओयाओ	१/३००	सुजाया	१/१०८, २५१
सिहरेसु	१/४००	सीया-सीतोदगासु	१/४०१	सुद्वियस्स	१/४०५
सीअप्पवायकुण्डस्स	१/३३८	सीयाए	१/४०३	सुद्विया रायहाणी	१/४०६
सीअप्पवायदहे	१/३४१	सीयाए महाणईए	१/३३४, ३४९, ४१२, ४२९	सुणंदा	१/१०८
सीआ	१/२३८	सीलोच्चय	१/२६९	सुणक्खत्ता	२/३९६
सीआ महाणई	१/३६२	सीस-पहेलियंगे-सिसपहेलिया	२/३७४	सुत्थियाए रायहाणीए	१/४०४
सीआ य	१/३५५	सीसपहेलिअंगे	२/३६३	सुदंसण	१/२६९
सीआए	१/२३३, २३६, २३७, २५५, २७८, २८९, २९८, ३०३, ३३०	सीसपहेलियंगसयसहस्साइं	२/३४५	सुदंसण	१/४२०
सीआए महाणईए	१/२४८, ३०१	सीसपहेलियंगे	२/४०२	सुदंसणसि	२/९६
सीआकूडे	१/३१३	सीसपहेलिया	२/३४५, ४०२	सुदंसणा	१/१०७, ४५८, ४६१, २/७, ३३९, ३६२
सीआदीवस्स	१/३७२	सीसपहेलियाए	२/३६३	सुदंसणाए	१/२५१
सीआमहाणई	१/३६७	सीसा	१/१२७	सुदंसणे	१/१२१, ३३२, ४४३, २/३११
सीआमुहवणस्स	१/२३७	सीह	१/८६	सुद्धदन्तदीवे	१/२२५, ३८३
सीओअच्चेव	१/३५४	सीहनिसाइय संठिए	२/२१७	सुपइट्ट य	२/३९०
सीओअदीवम्म	१/३७२	सीहपुराओ	१/४१६	सुपइट्टगा	१/१७२
सीओअदीवे	१/३७२	सीहपुरारायहाणी	१/२३९	सुपतिट्टगसंठित्ते	१/१३
सीओअप्पवायकुण्डस्स	१/३३८, ३६७, ३७२	सीहमुहदीवे	१/२२४	सुपतिट्टाभे	२/३००
सीओअप्पवायदहे	१/३४१	सीहसोता	१/३५६	सुपभकते	१/१०६
सीओआ	१/३३८	सीहासण	१/१७९, १८२	सुपम्हा	१/४१५
सीओआ चव	१/३६३	सीहासण-संठिता	१/१६२	सुपम्हेविजए	१/२३९
सीओआ णं	१/३३८	सीहासणं	१/१८२	सुप्पइण्णा	१/१२७
सीओआ णं महाणई	१/३६२	सीहासणंसि	२/४४	सुप्पबद्धे	२/३११
सीओआ य	१/३५५	सीहासणवरगए	१/२००	सुप्पबुद्धा	१/१२७, २५१
सीओआए	१/३३१, ३४८	सीहासणस्स	१/१७५	सुप्पभा	१/१०७
सीओआकूडे	१/३१२, ३२०	सीहासणा	१/१८५	सुभगा	२/८
सीओआमहाणई	१/३६७	सीहासणाइं	१/१६१, १७४	सुभद-सुमणभदा	१/४६३
सीओआमुखवणसंडे	१/२३९	सीहासणाणं	१/१७०, २०१	सुभदा	१/१०८
सीओआहिं अ	१/२७१	सीहासणे	१/१९१, १९६	सुभदा य	१/२५१
सीओयाओ	१/२०३	सुंगायणस गोत्ते	२/२०९	सुभदापमुहाओ देवीओ	१/७
सीतप्पवायदहे चव	१/४३९	सुकच्छविजयस्स	१/३०१	सुभदे	२/३११
सीता	१/३६४, ३९४	सुकच्छे	१/३२६	सुभा	१/१०३
सीताए महाणईए	१/३५६	सुकक पक्खस्स	२/३९८, ४००	सुभाओ	१/४१६
सीतोदगाणं महाणदीणं	१/३९४	सुकका	२/१४	सुभारायहाणी	१/२३८
सीतोदप्पवायदहे	१/४३९	सुककाभे	२/३००	सुभोगा	१/१२५
सीतोदा	१/३६४	सुकके	२/२००	सुभोगादेवी	१/३१८
सीतोदा चव	१/४४०	सुककेणं महग्गहे	२/२०१	सुमण-सोमणसा	१/४६६
सीतोदाए	१/३५६	सुगीए	२/३९४	सुमणदामं	१/२०३
सीमंतए नरए	१/१८	सुगीवे	१/१२१	सुमणा	१/१०८
सीमाविकखंभेणं	२/२५९	सुघोस-संठिया	१/८०	सुमणाविआ	१/२५१
सीयसोयाओ	१/४१८	सुघोसा	२/८	सुमणे	२/३१७

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
सुमेहा	१/१२६	सुहम्मगमो	१/२८४	सेसवई	१/१२७
सुमेहा देवी	१/३२८	सुहुमवाउकाइय	१/१३३	सोगन्धिय कंड	१/२७४
सुरभिगंधकासाइए	१/२११	सुगायणस गोत्त	२/२०९	सोत्थित कूड	१/३३२
सुरा	२/१४	सूर्ई अंगुल	२/४१९, ४२२	सोत्थिय	१/१६०, १७१, १८५, ३३७
सुरादेवी	१/१२७	सूर (सूरिय) -		सोदामिणी	१/१२८
सुरियस्स लेस्सा	२/९७	(रवि, सूर्य, दिनकर)	२/१११-३४,	सोदामी	१/१२०
सुरूया	१/१२८	४०-५४, ७३-७५, ११४, १६७-१६९, १९९-		सोम	१/१०५, १०७, १२३,
सुरूवा	१/१०३	२०५, २६०, २६२, २६५, २६६, २७६, २७७,			२/३१५, ३१७
सुरूव	२/५	२८१, २८४, ३१६, ३२१, ३२६, ३२८, ४०६		सोमणस कूड	१/३२०
सुरूवस्स	२/८	सूर	१/६५	सोमणस (दिवस नाम)	२/३९६
सुरूवा	१/१०४, २/८	सूरदह	१/३४८, ३६७	सोमणस देव	१/३०४, ४६२, ४६६
सुलसदहे	१/३४८	सूरदीव	१/४७०, २/१९५-१९९	सोमणस (पारियानिक विमान)	२/३१३
सुवग्गु	१/४१५	सूर (द्वीप समुद्र)	१/४७२	सोमणस वक्खार पव्वय	१/२४५, २७१,
सुवग्गू	२/३१७	सूरप्पभा (सूर्य की अग्रमहिषी)	२/४४	२९९, ३००, ३०४, ३२०, ४१२, ४२९, ४३५	
सुवग्गूविजए	१/२४०	सूर महग्गह	२/२००	सोमणस वण	१/१५७, २०३, २७०,
सुवच्छा	१/१२६, ३२०, ४१४	सूरलेसा	२/१७५		२७२, ४१३
सुवच्छादेवी	१/३२९	सूर वक्खार पव्वय	१/२४०, २९९,	सोमणस (विमाण पत्थड)	२/३११
सुवच्छे	२/७		४१३, ४३५	सोमणस (वृक्ष)	१/२५१
सुवच्छेविजए	१/२३८	सूरवरभासोद समुह	१/४६८	सोमणसा रायहाणी	१/४६०
सुवण्णकुमारिदे	१/१००	सूरसीहासण	२/४४	सोमणसा (रात्रि नाम)	२/३९६
सुवण्णकूल	१/२०२	सूरदेव	२/१९६	सोमदेवया	२/२१२
सुवण्णकूलप्पवायकुण्डस्स	१/३३८	सूरादेवी कूड	१/३०८	सोमप्पभ उप्पाय पव्वय	१/१२३
सुवण्णकूलप्पवायदहे	१/४३९	सूराभ (लोकांतिक विमान)	२/३००	सोमा (उत्तर दिशा)	१/२२, २६
सुवण्णकूला	१/३५३-३५५, ३६४	सूरिय (स्स) लेस्सा	२/९६-९९	सोय (आश्विन) पुण्णिमा	२/३४०
सुवण्णकूलाए	१/२९२	सूरियाभा	१/४७	सोयधिय (कंड)	१/४८
सुवण्णकूलाए महाणईए	१/३६६	सूरियाभा (सूर्य की आभा)	२/३२१, ३२६	सोयामणी	१/१०४
सुवण्णकूला चव	१/४४१	सूरियावत्त (पर्वत)	१/२६९, २/९७	सोवत्थिअ कूड	१/३२०, ३२१
सुवण्णकूलादीवस्स	१/३७१	सूरियावरण (पर्वत)	१/२६९, २/९७	सोवत्थियासण	१/१६१
सुवण्णकूला महाणईए पवायाईणं	१/३६०	सूरियवडिंसयविमाण	२/४४	सोहम्मकप्प	१/९४, २/२७८, २८१, २८४-
सुवण्णदारे	१/४५४	सूरोवराग	२/२०४, २०५, ४०६		२८६, ३०२, ३०३-३१५, ३२३
सुवण्णा	१/४२७	सूरं गइसमावण्णं	२/५०	सोहम्मगदेव	२/२८४
सुवण्णे	१/४५५	सेज्जंस (मास)	२/३९०	सोहम्मवडिंसय	२/२८४, २९०-२९२,
सुवन्नकूलप्पवायदहे	१/३४१	सेट्ठि	१/३		३०९, ३१२-३१५
सुवप्पा	१/४१५	सेठी (माप)	२/४१७, ४२३	हत्य (हस्त नक्षत्र)	२/१८९, २०६, २०९,
सुवप्पेविजए	१/२३९	सेठी अंगुल	२/४२३	२१२, २१६, २२०, २२५-२२९, २३३, २३६,	
सुविक्कमे	१/१२१	सेणावड	१/३	२४१, २४४, २४६, २५३, २५९, २६४, २६६,	
सुविया देवयाए	२/२१२	सेत (कुहंड व्यंतर देवों का इन्द्र)	२/७		२७३, २७६
सुसम-दुसमा	२/३६६	सेत (मुहूर्त नाम)	२/३९४	हत्य (संठाण)	२/२१६
सुसम-सुसमा	२/३६७	सेयकंठ	१/१२१	हत्यिकन्नदीव	१/२२४
सुसमुत्तमिड्ढ	२/४०३	सेरियासुम्म (गुल्म)	१/३७४	हत्यिणाउर (नगरी)	१/२२६
सुस्सरा	२/८	सेलपा (वा) ल	१/१०५, १०८	हत्यिमुह दीव	१/२२४
सुहणामा	२/३९८	सेलमालग (वृक्ष)	१/३७३	हम्मियतल (संठाण)	२/१७४
सुहत्थी देवो	१/३३१	सेला (तीसरी नरक)	१/३९	हयकण्ण दीव	२/२२४, ३८१, ३८२

शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.	शब्द	पृष्ठ नं.
हयकण्ण मणुस्स	१/२२४, २/३८१	हरिसलिलप्पवायकुण्ड	१/३३८	हिमवन्त (पर्वत)	१/१५७
हयकंठग	१/१७३, २/१९५	हरिस्सह	१/१०६	हिरण्णवय	१/२२१-२२३
हयपन्ती	१/१४७	हरिस्सह कूड	१/३१७, ३१९, ३२०, ३२१, ३२९	हिरि	१/१२७
हयमिहुण	१/१४७	हरिस्सह देव	१/३१९	हिरिकूड	१/३१२
हयवर	१/८६	हरिस्सह (विद्युत्कुमारेन्द्र)	१/१०२	हिरि (देवी)	१/३४२, ३४६, ४३८
हयवीही	१/१४७	हरिस्सहा रायहाणी	१/३१९	हिरिदेवी कूड	१/३१२
हयसंचाडग	१/१७१	हलधर वसण	१/१५२	हिरी (किंपुरूषेन्द्र की अग्रमहिषी)	२/८
हरय (हृद)	२/१९६, १९८, १९९	हंसगम्भ (कंड)	१/४८	हुडुक्क	१/२०५
हरि (विद्युत्कुमारेन्द्र)	१/१०२	हंसासण	१/१६१	हूहुय	२/३४४, ३६३, ३७४, ४०२
हरि (हरिसलिला) (महाणई)	१/३७१	हाणी बुड्ठी (सूर्य की गति में)	२/१६४	हूहुयंग	२/३४४, ३६३, ३७४, ४०२
हरिकूड	१/३२०, ३२१	हारदीव	१/४६७	हेट्टिम गेवेज्जग देव	२/२९६, २९७
हरिकंत	१/१०६	हारभइ देव	१/४६७	हेट्टिल्ल	१/३१
हरिकंत कूड	१/३१२	हारमहाभइ देव	१/४६७	हेममालिणी देवी	१/३२८
हरिकंत दीव	१/३७१	हारवर दीव	१/४६८	हेमवं (मास)	२/३९०
हरिकंत (नदी)	१/२०३	हारवर देव	१/४६७, ४६८	हेमवय कूड	१/३०८, ३१२
हरिकंतप्पवायकुण्ड	१/३३८, ३६६, ३७१	हारवरभइ देव	१/४६८	हेमवय देव	१/२४१, ३११
हरिकंतप्पवायदह	१/३४१, ४३९, ४४०	हारवरमहाभइ देव	१/४६८	हेमवय (वास-खेत्त)	१/२०२, २२१-२२३
हरिकंता महाणई	१/२९१, ३३८, ३५३, ३५५, ३६०, ३६१, ३६४, ३७१, ४४०, ४४१	हारवरमहावर देव	१/४६७, ४६८	२३२, २४०, २४१, २५८-२६०, २९०, ३२८, ३२९, ३५४, ३५९, ३६५, ३६६, ४००, ४१०, ४२८, ४३१, ४३३, ४३९, ४४०, २/३६४, ४०२, ४२१	
हरिकंता महाणई पवाय (प्रपात)	१/३६०	हारवरावभास दीव	१/४६८	हेमंत आवट्टिय	२/१८९-१९२
हरिदीव	१/३७१	हारवरावभासमहाभइ देव	१/४६८	हेमंत (ऋतु)	१/२५०-२५४
हरिप्पवायदह	१/३४१, ४३९, ४४०	हारवरावभासवर देव	१/४६८	हेरण्णवय कूड	२/३१३, ३१४
हरि महाणई	१/२९१, ३५३, ३५४, ३५५, ३६०, ३६४, ३६६, ४४०, ४४१	हारवरावभासोद समुद	१/४६८	हेरण्णवय देव	२/२४२
हरिवास (खेत्त)	१/२०३, २२१, २२२, २२३, २३२, २४२, २४३, २४४, २६०, २६२, २९१, ३४१, ३५५, ३६६, ४००, ४२८, ४३१, ४३४, ४३९, ४४०, २/३६४, ४०३, ४२१	हारवरोद समुद	१/४६८	हेरण्णवय (वास-खेत्त)	१/२०२, २३२, २४०, २४१, २६४, २६५, २९२, ३४१, ३५४, ३५९, ४२८, ४३१, ४३३, ४३९, ४४०, २/४२१
हरिवास कूड	१/३१२	हार समुद	१/४६८	हेरूयाल वण (वन)	१/३७४
हरिवास देव	१/२४४	हालिदत्तण मणि (वण्ण)	१/१५३		
हरिवाहण देव	१/४५९	हास (महाकंदित व्यंतर देवों का इन्द्र)	२/७		
		हासरई (महाकंदित व्यंतर देवों का इन्द्र)	२/७		
		हासा	१/१२७		
		हिमवं (हिमवान्) कूड	१/३३२		

द्रव्यानુયોગ

ભાગ-૪

સમાપ્ત

द्रव्यानुयोग

भाग-४

समाप्त

- દ્રવ્યનો અર્થ : આ ધ્રુવ સ્વભાવી તત્વ, જે વિભિન્ન પર્યાયોને કરીને પણ પોતાના મૂળ ગુણને નથી છોડતો.
- મૂળ બે તત્વ છે : જીવ અને નિર્જીવ, આ બે તત્વોનો વિસ્તાર છે - પંચાસ્તીકાય, ષડ્દ્રવ્ય, નવતત્વ વિગેરે.
- જુદી-જુદી દ્રષ્ટિઓ અને જુદી-જુદી શૈલીઓથી ચેતન તથા જડની વ્યાખ્યા અને વર્ગીકરણ જેમાં છે તેને દ્રવ્યાનુયોગ કહેવામાં આવે છે.
- આગમોના ચાર અનુયોગોમાં દ્રવ્યાનુયોગનો વિષય સૌથી વિશાળ અને ગંભીર ગણાય છે. દ્રવ્યાનુયોગનો સમ્યક્જ્ઞાતા 'આત્મજ્ઞ' કહેવાય છે અને અવિકલ્પ સમગ્ર રૂપમાં પરિજ્ઞાતા 'સર્વજ્ઞ' કહેવાય છે.

- દ્રવ્યાનુયોગ સબંધી આગમપાઠોનું મૂળ તથા ગુજરાતી અનુવાદની સાથે વિષયક્રમનું વર્ગીકરણ કરીને સરળ સુબોધ અને સુગ્રાહ્ય બનાવવાનો એક ભગીરથ પ્રયત્ન છે : 'દ્રવ્યાનુયોગનું પ્રકાશન'.

- જૈન સાહિત્યના ઇતિહાસમાં આવો મહાન અને વ્યાપક પ્રયત્ન પ્રથમવાર થયો છે. શ્રુતજ્ઞાનના અભ્યાસી વાચકો માટે આ અદ્વિતીય અને અદ્ભૂત ઉપક્રમ છે. જે સદીઓ સુધી યાદગાર રહેશે.
- સંપૂર્ણ દ્રવ્યાનુયોગના વિષયના ચાર ખંડો અને સિતેર ઉપખંડો (અધ્યયનો)માં વિભાજીત કરેલ છે. જેની અંદર તે વિષયોને સંબંધિત જુદા-જુદા આગમપાઠોને એકત્ર સંગ્રહિત કરી એક સુવ્યવસ્થિત રૂપ આપેલ છે.
- આ પહેલા ધર્મકથાનુયોગ, ગણિતાનુયોગ અને ચરણાનુયોગ કુલ સાત ભાગો પ્રકાશિત થઈ ચુકેલ છે.
- અનુયોગ સંપાદનનો આ શ્રમસાધ્ય કાર્ય માનસિક એકાગ્રતા, સતત અધ્યયન, અનુશિલન-નિષ્ઠા અને સંપૂર્ણ ભાવના સાથે અનુયોગ પ્રવર્તક ઉપાધ્યાય પ્રવર મુનિશ્રી કનહેયાલાલજી મ. 'કમલ' દ્વારા સંપાદન થયેલ છે.
- લગભગ પચાસ વર્ષની સુદીર્ઘ સતત શ્રુત ઉપાસનાના બળ ઉપર હવે જીવનના નવમા દસકમાં આપે આ કાર્ય સંપન્ન કરેલ છે.
- આ શ્રુત સેવામાં આપના મહાન સહયોગથી સમર્પિત સેવાભાવી, એકનિષ્ઠ કાર્યશીલ શ્રી વિનયમુનિજી 'વાગીશ' નો અપૂર્વ સહયોગ ચિરસ્મરણીય રહેશે.
- આ સંપૂર્ણ સેટ હિન્દી ભાષાંતર સાથે પ્રકાશિત થયેલ છે. જેનું ગુજરાતી ભાષાંતર વિદુષી મહાસતીજી ડૉ. મુક્તિપ્રભાજીએ અને તેમની વિદુષી શિષ્યાઓએ કરેલ છે.
- આગમ અનુયોગ ટ્રસ્ટ અમદાવાદના નિષ્ઠાવાન સમર્પિત જિનભક્ત અધિકારીગણ તથા ઉદારદીલ શ્રુતપ્રેમી સદસ્ય સદગૃહસ્થોના સહયોગથી આ અતિ વ્યયસાધ્ય કાર્ય સંપન્ન થયેલ છે.
- ચાર અનુયોગોના અગિયાર વિશાળ ગ્રંથો ટ્રસ્ટના સદસ્ય બનનારને માત્ર રૂ. ૨૫૦૦/- માં ઉપલબ્ધ રહેશે.

પ્રકાશિત ચાર અનુયોગ ગ્રંથો

- (૧) ધર્મકથાનુયોગ ભાગ ૧ તથા ૨ રૂ. ૧૩૦૦/-
- (૨) ચરણાનુયોગ ભાગ ૧ તથા ૨ રૂ. ૮૦૦/-
- (૩) ગણિતાનુયોગ ભાગ ૧ તથા ૨ રૂ. ૧૧૦૦/-

સંપર્ક સૂત્ર

આગમ અનુયોગ ટ્રસ્ટ
સ્થાનકવાસી જૈનવાડી
૨૮-૨૯, સ્થાનકવાસી સોસાયટી,
નારણપુરા કોસિંગ પાસે, અમદાવાદ-૧૩.